

X 1. = F = 21 -

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III

XL

F

21

NAPOLI

XL

7

21

F. Chauveau, In.

J. Langlois Sculp.

P. TERENTII

CARTHAGINIENSIS AFRI

COMOEDIÆ SEX.

INTERPRETATIONE ET NOTIS ILLUSTRAVIT

NICOLAUS CAMUS 7. V. D.

IUSSU CHRISTIANISSIMI

R E G I S,

IN USUM SERENISSIMI

D E L P H I N I.

PARISIIS,

Apud FREDERICUM LEONARD Typographum Regis,
Serenissimi Delphini, & Cleri Gallicani, viâ Jacobæâ,

M. DC. LXXV.

CUM PRIVILEGIO REGIS.

Bibliotheca Rubra M. Neap. Soc. Jes. Cat. Inscr.
Kal. Mart. 1680

14

Handwritten text at the bottom of the page, possibly a signature or date, including the word "London".

SERENISSIMO
GALLIARUM
DELPHINO
LUDOVICI MAGNI
FILIO.

TERENTIVM Tibi,
DELPHINE SERE-
NISSIME, *cum notis ac*
commentariis recens editum,
eà, quâ par est, reverentiâ, offero;
munus, ut spero, non ingratum; tum
á iij

E P I S T O L A.

quia tuos in usus paratum est, tum quia genus hoc amœniorum litterarum lubens ac letus excipis. Quanti Poëtam hunc à teneris penè unguiculis æstimâris, tam omnibus notum est, quàm Tibi gloriosum. Hujus Tu fabulas nocturnâ, diurnâque manu versabas, lepidos ubique sales bellè suprà etatem mirabaris, & tam venustè recitabas, quàm ille scripserat eleganter. Hunc ergo Regio nomini tuo inscribendum duxi, quem Tu præ cæteris Latine Linguae auctoribus didicisti; ut quantum Tibi attulit fructus & voluptatis, tantum ei gratia referas ac præsidii. Is enim jam es, DELPHINE SERENISSIME, qui ingenia quanta sint, tanti æstimes; & doctorum hominum famam tuo non tantum pa-

E P I S T O L A.

trocinio, sed etiam iudicio tuearis. Hinc fit ut magna commendatio, magnum laudis publicæ præjudicium sit, Tibi nondum adolescenti placuisse. Quod quidem in Te præstitit sapiens ac sedula pueritiæ tuæ institutio. Quamquam enim inest Tibi quidquid summis Principibus conferre fortuna aut natura potest, Natalium splendor & longâ Regum serie ducta generis claritudo, dignitati forma conveniens, vivida erectâque indoles, mira ingenii morumque felicitas, Virtus propria quam exerceas, paterna quam imiteris; majus tamen aliquid institutio contulit, sapientiam; ita natus es, ut Maximi Reges solent, ita educatus ut Optimi. Ecqua enim fuit unquam sollicitior, aut sanctior in Aulis disciplina? Deum ac Pa-

EPISTOLA.

entes colere, servare modum in rebus, blandas adulantium fraudes rejicere, tribuere suam cuique laudem, benignè singulos ac liberaliter excipere, dare operam studiis litterarum, & quidquid est bonarum artium animo complecti; hæc sunt sapientia monita, quæ & lubenter audis, & spontè sequeris. Hinc ego in eam spem facile adducor, Te hoc quaecumque sit munusculum, non esse despecturum; quippe nec tua id sinet humanitas, quæ summa est, nec tuus in rem litterariam amor, qui quotidiano studiorum usu alitur, & augeatur. Accipe ergo, DELPHINE SERENISSIME, venustissimi Poëtæ Comædias, in quibus & Latini sermonis elegantiam, & vivam morum, civilisque sapientiæ imaginem, & urba-

EPISTOLA.

*nos, non unius modò Comici, sed viro-
rum etiam in Romanâ Republicâ Prin-
cipum, Lælii ac Scipionis, jocos inve-
nias. Servent Te diu fata Regi &
Regno incolumem, & Ludovico Ma-
gno Parenti tuo parem Te præstent,
quia majorem non possunt. Hæc sunt
vota,*

DELPHINE SERENISSIME,

Devotissimi & humillimî Servi tui
FREDERICI LEONARD.

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY
AND
ZOOLOGY
OF THE
CITY OF LONDON

917.1.1.1.1

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY
AND
ZOOLOGY
OF THE
CITY OF LONDON

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY
AND
ZOOLOGY
OF THE
CITY OF LONDON

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY
AND
ZOOLOGY
OF THE
CITY OF LONDON

PRÆFATIO.

EC intempestivis Terentii laudibus, nec ambitiosâ hujus Commentarii commendatione morabor Te, LECTOR BENEVOLE: scilicet alterum jam satis nosti; alterius penes Te judicium esto. Neque enim is ego sum, qui magnifico sermone famam prævertere postulem, nec Tu is es, qui, etsi postulem, imprudens assentias. Id unum ergo Te monitum velim, quâ causâ, quôve consilio, tot simul prodeant in lucem cum Interpretationibus & Notis Latini Auctores; quo præsidio, quibûsve opibus tantus Labor processerit; quis denique in republicâ literariâ futurus sit earum lucubrationum usus, ut Tibi universi Operis ratio constet, & rem non tam laudare me putes, quàm expone-
nere.

DELPHINUM ex Augustissima RE-

P R Æ F A T I O.

GINA cùm suscepisset LUDOVICUS MAGNUS, id sibi negotii dari credidit, ut & Patrem simul ageret & Regem: & quanquam publicis rebus erat occupatissimus, ita domesticis incubuit, ut dum Regnum amplissimum parat Filio, Regno Filium pararet sui similem, aut si quid eo posset, amplius. Exemplis id cœpit suis, quæ magna sunt ad laudem incitamenta: quæsiuit deinde qui Augusti Pueri pectus optimis moribus, animum excoleret liberalibus disciplinis. Mox Nobilissimum Carolum Sam-Mauræum Montauserii Ducein in eas curas accivit, Virum domi & militiæ egregium, veri rectique tenacem, omnibus ingenii ac doctrinæ opibus instructum, cujus spectatæ fidei ac virtuti spes publicas, suasque tutò committeret. Ille continuo huic uni rei totum se dedere; moderari Principis pueritiam; ætati teneræ quæ convenirent, ea curare omnia; quæ usui olim esse possent, providere; omni denique operâ & diligentia promovere erectam ac vividam indolem, quæ spem uberioris fructûs induxerat, ubi maturesceret: interea quæ commodior & expeditior discendarum litterarum ratio esset, excogitabat; tum quia sublevandus est tot ærumnis Principum animus, laboris plerumque minùs patiens, tum quia ad

P R Æ F A T I O.

graviores Reipublicæ curas properantibus compendia quædam studiorum quærenda sunt. Exploraverat, ut est in evolvendis veterum monumentis exercitatissimus, multorum Interpretum incuriam, obscuram multorum diligentiam. Placuit demum Latinos omnes Auctores excudi cum Commentariis, breviter quidem, sed tamen dilucidè ac diligenter compositis. Magnificum id quidem duxit, totum quodammodo Latium renovare: & dum unius Principis institutioni consulit, de universis litteris benè mereri. Celebrioribus ergo Grammaticis mandatum opus: statutus suus cuique labor, decreta pro labore cujusque merces; datum singulis interpretandi specimen.

E A imprimis cura fuit, ut Auctorum textus quàm emendatissimus ederetur; glossa deinde quæ simplici ac nitido verborum contextu abditos sensus explicaret, implicatas periodos retexeret, inversas in ordinem suum revocaret, & carminum legibus ac numeris adstrictas solveret. Ita tamen ut nec liberiùs excurreret in Paraphrasim, nec quid prætermitteret quod tyronum animos juvare posset; ipsorum Auctorum verbis adhibitis, ubi essent satis nota; substitutis facilioribus, ubi minùs essent facilia. Additæ sunt etiam Notæ,

P R Æ F A T I O.

quæ reconditas figuras, & si quid esset antiqui moris, aut historiæ veteris, aut fabulæ, sine ullo fastu verborum illustrarent. Neque enim hîc licuit vanas obtrudere conjecturas, aut minutas correctiunculas ad fastidium usqueingere, aut operosis Criticorum nugis Lectoris animum fatigare magis quàm erudire; quæ plerumque, autîmera sunt ludibria, aut vana ingenii ostentamenta. Id tantùm propositum est, SERENISSIMI DELPHINI, publicisque servire commodis, è veterum Commentariorum copiâ excerpere quæ quisque adnotaverit appositè, nec tam res novas proferre, quàm necessarias; quod quidem curam magis quàm acumen ingenii, aut reconditam eruditionem postulat.

IN hâc Palæstrâ multi desudarunt, fortè non pari industriâ: qui metam attigerint, qui non, tutè existima; & sin minùs successum operis, saltem consilium adproba. Interea hâc interpretandi Arte utere, quam nos Augusto Principi velut subsidiariam, postquam ampliorem & doctiorem acceperit ab Illustrissimo & Reverendissimo Condomensi Episcopo Præceptore suo, Viro Litterarum omnium, tum sacrarum, tum sæcularium peritissimo. Emendatiores profectò ii Commentarii prodirent, si Nobilissimus HUETIUS consum-

P R Æ F A T I O.

matæ doctrinæ Vir, Principis Propræceptor, ut universum Opus dirigere, ita singulas ejus partes recognoscere potuisset. Quod ad Terentium hunc attinet, LECTOR, primus omnium est editus, velut in experimentum rei; & immaturâ Commentatoris sui morte Typographis traditus, nondum suis omnibus numeris absolutus. Atque ita si quid incastigati irrepsit, quod non abnuerim, velim tuâ humanitate indulgeas, aut dexteritate tuâ illud emendes. Donati Commentarios, & locupletissimos Indices addidimus, ut intelligas in hoc perficiendo opere curam saltem ac diligentiam non defuisse. Vale.

PROLEGOMENA TERENTIANA.

P. TERENTII VITA, EX SUETONIO.

PTERENTIUS Afer, Carthagine natus. servivit Romæ Terentio Lucano Senatori, à quo ob ingenium & formam, non institutus modò liberaliter, sed & maturè manumissus. Quidam captum esse existimant, quod fieri nullo modo potuisse, Fenestella docet, cum in fine secundi belli Punici, & ante initium tertij natus sit & mortuus: nec si à Numidis aut Getulis captus sit, ad ducem Romanum pervenire potuisset; nullo commercio inter Italicos & Afros, nisi post deletam Carthaginem, cæpto. Hic cum multis Nobilibus familiariter vixit, sed maxime cum Scipione Africano, & cum Lælio: quibus etiam corporis gratià conciliatus existimatur, quod ipsum Fenestella arguit: contendens utroque majorem natu fuisse; quamvis Cornelius Nepos æqualeis omneis fuisse tradat, & Porcius suspicionem de consuetudine per hæc faciat:

*Dum lasciviam nobilium & sucosas laudes petit,
Dum Africani voci divina inhiat avidis auribus,
Dum ad Furium se canitare & Lælium pulcrum putat,
Dum se amari ab hisce credit, crebro in Albanum rapit
Ob florem ætatis suæ; ad summam inopiam reductus est.
Itaque è conspectu omnium abiit, in Græciam, terram ultimam.
Mortuus est Stymphala Arcadia oppido. nil Publius
Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.
Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiam,
Saliem ut esset, quò referret obitum domini servulus.*

Scriptit comædias sex: ex quibus primam Andriam cum ædilibus daret, jussus ante Cecilio recitare, ad cœnantem cum venisset, dictus

PROLEGOMENA TERENTIANA.

est initium quidem fabulæ . quod erat contemptiore vestitu , subsellio , juxta lectulum residens legisse : post paucos verò versus , invitatus ut accumberet , cenasse una : deinde cætera percurrisse ; non sine magna Cæcilij admiratione . Et hanc autem & quinque reliquas æqualiter populo , probavit . Quamvis Volcatius de enumeratione omnium ita scribit :

Sumetur Hecyra sexta ex iis fabula.

Eunuchus quidem bis acta est , meruitque pretium quantum nulla antea cujusquam comædia , id est , octo millia nummum . Propterea summa quoque titulo adscribitur . Nam Adelphorum principium Varro etiam præfert principio Menandri . Non obscura fama est , adjutum Terentium in scriptis à Lælio & Scipione , quibuscum familiariter vixit . Eandem ipsè auxit . Nunquam enim , nisi leviter , se tutari conatur , ut in prologo Adelphorum :

*Nam quod isti dicunt malevoli , homines nobiles
Hunc adjuvare , assidueque unà scribere :
Quod illi maledictum vehementer existimant ,
Eam laudem hic ducit maximam ; cum illis placet ,
Qui vobis universis & populo placent .
Quorum opera in bello , in otio , in negotio ,
Suo quisque tempore usui est sine superbia .*

Videtur autem se levius defendisse , quia sciebat , Lælio & Scipioni non ingrati esse hanc opinionem : quæ tamen magis & usque ad posteriora tempora valuit . Q. Memmius in oratione pro se ait : P. Africanus , qui à Terentio personam mutuatus , quæ domi luserat ipse , nomine illius in scenam detulit . Nepos auctore certo compertisse se ait . C. Lælium quondam in Puteolano Kalendis Martiis admonitum ab uxore , temporis ut discumberet , petiisse ab ea , ne interpellaretur : serius tandem ingressum triclinium , dixisse , non sæpe , in scribendo magis successisse sibi : deinde rogatum ut scripta illa proferret , pronuntiassse versus qui sunt in Heautontimorimeno .

Sati' pol proterve me Syri promissa huc induxerunt.

Santra Terentium existimat , si modò in scribendo adiutoribus indigerit , non tam Scipione & Lælio uti potuisse , qui tunc adolescentuli fuere , quam Sulpicio Gallo , homine docto , & qui consularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum : vel Q. Fabio Labeone , & M. Popillio . consulari utroque ac poëta . ideo ipsum non juvenes designasse , qui se adjuvisse dicerentur : sed viros ; quorum operam &

PROLEGOMENA TERENTIANA.

in bello, & in otio, & in negotio populus sit expertus. Post editas comœdias nondum quintum atque trigefimum egressus annum, caussa evitandæ opinionis, quia videbatur aliena pro suis edere, seu percipiendi Græcorum instituta motesque, quos perinde exprimeret in scriptis; egressus urbe est, neque ampliusrediit. De morte ejus Volcatius tradit:

*Sed ut Afer sex populo edidit comœdiam,
Iter hinc in Asiam fecit; navim cum semel
Conscendit; visus nunquam est: sic vitâ vacat.*

Q. Consetius tedeuntem è Græcia periisse in mare dicit, cum centum & octo fabulis conversis à Menandro. Cæteri, mortuum esse in Arcadiæ Stymphalo, sive Leucadia, tradunt, Cn. Cornelio Dolabella, M. Fulvio Nobiliore consulibus, morbo implicitum, acri dolore ac tædio amissarum fabularum, quas in navi præmiserat, ac simul fabularum, quas novas fecerat. Fuisse dicitur mediocri statura, gracili corpore, colote fusco. Reliquit filiam, quæ Equiti Romano nupsit. Item hortulos sex jugerum, via Appia, ad Martis villam, quod magis mitor Porcium scribere:

—— Nil Publius

*Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.
Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductiam,
Saltem ut esses quod referret obitum domini servulus.*

Hunc Afranius quidem omnibus Comicis præfert; scribens in comæditabilibus:

Terentio non similem dices quempiam.

Volcatius autem non solum Nevio, & Plauto, & Cæcilio, sed Licinio quoque postponit. Cicero in Limone hæcenus laudat:

*Tu quoque, qui solus lecto sermone Terentij,
Conversum expressumque Latina voce Menandrum
In medio populi sedatis vocibus effers,
Quidquid come loquens, ac omnia dulcia dicens.*

Item C. Cæsar.

*Tu quoque tu in summis & dimidiatis Menander!
Poneris; & merito, puri sermonis amator.*

PROLEGOMENA TERENTIANA.

*Lenibus atque utinam scriptis adjuncta foret vis
Comica, ut aequato virtus polleret honore
Cum Gracis, neque in hac despectus parte jaceres.
Vnum hoc maceror & doleo tibi deesse Terenti.*

Hæc Suetonius Tranquillus. nam duos Terentios Poëtas fuisse scribit Metius : quorum alter Fregellanus fuerit Terentius Libo : alter Libertinus Terentius, Afer patria, de quo nunc loquimur. Scipionis fabulas edidisse Terentium, Valgius in Actæone ait :

*He quæ vocantur fabula, cujus sunt?
Non hæc. quia jura populis recensens dabat
Honore summo affectus, fecit fabulas?*

Dux ab Apollodoro translata esse dicuntur Comico; Phormio, & Hecyra; quatuor reliquæ à Menandro: ex quibus magno successu & pretio sterit Eunuchus: Hecyra sæpe exclusa, vix acta est.

TANAQUILLI FABRI NOTULÆ AD VITAM TERENTII.

[EX SUETONIO.]

ALII, [EX ÆLIO DONATO.] quod falsum, itaque id mutatum volui.

Dum lasciviam. Versus lepidissimi sunt; & sane digni qui & iterum & iterum legantur, & amentur diu. Sunt autem illi Trochaici tetrametri catalectici, ut bene multi apud Terentium. Ille, profecto, Porcius, horum versuum auctor, homo fuit suavissimi ingenij, & quem Gratiæ nascentem placide & amanter viderant; sed, malum ille nobis perijt, & tot hodie venena, pestes, & carcinomata Poëtarum supersunt. Ceterum, ne quis existimet (*lasciviam*) hoc loco id esse quod in sermone nostro sonat, nam *lascivia*, hic quidem, nihil aliud significat quam lusus liberiores, jocos, convivia, & quæ id genus alias tenuiculis hominibus non licent; summis autem viris, qui eleganti ingenio sint præditi, ea & licent, & bene succedunt.

Dum ad Furium se cœnare, & Latium, pulchrum putat. Crederes esse ambicum tetrametrum: at non est. Nam Poëta *Furium* fecit dissyllabum per synizesin; etsi nomen illud, tamen, sit trissyllabum, ut ex versibus infra positis, & Horatio constat?

PROLEGOMENA TERENTIANA.

Furtus hibernas cana nive conspuit Alpes.

R ipi.] Absolutum est, neque ab alio verbo regitur; alioqui contra rationem faceret Poëta. *Rap* autem est, rheda aut equo vehi; Horatius, ubi de illo suo itinere agit. Serm. 5. lib. 1.

Quatuor hinc rapimur viginti & millia rhedis.

Saltem ut esset quò referret obitum domini servulus.] Hic versus elegantia sua exuperat ceteros. Quid enim venustius dixeris, quam, Emi domum, saltem ut sit locus quo servulus post obitum domini rediens, & fores pultans suspirabundus & gemens, atque exanimatus, dicat:

Heus, aperite, aperite a'iquis, herus est mortuus:

Nunc cicer, heu!

Nunc periére & allia,

Pernaque putrida, cæpaque,

Omnia nostris

Ventricellis

Quæ solebant

Essè viatica.

Illa nobis

Cum domino periére simul, simul.

Heus, properate, aperite aliquis, herus est mortuus,

Eunuchus quidem bis acta est] Error. Qui enim? An tantum bis acta est Terentij Eunuchus? Ego nullies arbitror. Lege igitur, ut cui-dam visum: (bis die acta est.) cur præcipua Fabulæ laus, ut cum mane acta sit, ea in vesperam à s. cætoribus cflagitetur.

Propterea summa quoque Titulo adscribitur] Mutila itaque est Didascalica. Ibi enim nihil tale legitur.

Kalendis Martiis admonitum ab uxore] Cur Kalendis Martiis? quia eo die regnum matronarum erat. Vide Ovid. in Fastis, & Horatii Oden, cujus initium est:

Martiis cælebs quid agam Kalendis.

Ad eam dicunt Interpretes quod dici oportuit.

Consularibus ludis] Conjecit Muretus, (*Consualibus ludis*) De iis ludis Plutarchus in Romulo, ut & Livius initio historiæ. Sed mihi longè aptius videtur corrigere, *Cerealibus*, qui ludi in Circo celebrabantur magna & accuratissima pompa; iisque Ædiles præerant. Adde quòd haudquaquam verisimile sit, Fabulas datas non fuisse prius in ludis istis, quos Romanos vocat Muretus, imo, & contra facit Livius; at ego scio in Cerealibus ab initio non fuisse comædias; quia felicitet ludi tristiores erant; sed post secundum bellum Punicum aliquid in iis mutatum fuisse non sine ratione suspicari possis ex veteri historia.

In Limone] Quid sit Græcè Leimon notissimum est, iis certe qui vel Homerum legerint. Ego autem, quantum conjectura possum asse-

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

qui, sic existimo; hic M. Tullij Ciceronis liber nihil aliud continebat nisi Epigrammata in viros claros, quocunque in genere præstantiz sibi nomen parassent. Itaque cum de multis aliis prius dixisset Cicero, ab his verbis incepit: *Tu quoque*. At Julius Cæsar, qui Ciceroni æmulabatur, idem argumentum aggressus est; sic itaque & ipse incepit: *Tu quoque*. Sunt qui existimant hos versus à Grammaticis confictos olim fuiſſe; quod arbitror: sunt enim nimium Latini & nimium ingenui. Adde quod & Aufonius, qui sub Gratiano Imperatore floruit, eos imitatione dignatus est in protreptico ad Nepotem.

Tu quoque, qui Latium lecto sermone, Terenti, &c.

Quod observare decuerat, non autem Latinissimos versus dammare.

Solu lecto sermone.] Id est, qui solus, inter veteres, lecto, terso, venusto, atque eleganti sermone uteris. Quæ laus, ô Musæ! à tali potissimum scriptore.

Illa viam summo surgens affecit Olympo.

Sic alibi idem Cicero dixit: *Nulla femina lectior*. alibi: *lectissimus adolescens*. ô Gratia! vos hæc fecistis; ad vos pauci noverunt.

Hæ, quæ vocantur, Fabula cujus sunt?] Debet esse trimeter Jambæus, qui non est. Scribe:

Hæ, quæ vocantur, Fabula cujus sunt?

Ex prisca scribendi consuetudine.

———— *Jura populi recensentibus, &c.*

Ob sensum & metri rationem legendum, recensens, ut in quibusdam libris scriptum est. At *in re* apud veteres & longum erat & breve.

Libertinus] Vides libertum & libertinum pro eodem sumi, quamvis alter ab altero distet uno gradu; Horat. *Namque est ille, pater quod erat meus*. Sed & sic locutus fuerat Plautus; quod, credo, Juris Interpretes annotaverunt.

Sed cum in iis, quæ superius à Suetonio scripta sunt, bene multa reperiantur, quæ exactiorem aliquam disquisitionem requirant: aliquod operæ pretium fore arbitror, si in locum suum ea retraham, quæ à me abhinc aliquot annis scripta sunt de ætate Terentij. Equi & studiosi Lectores, spero, diligentiz nostræ favebunt.

DE ÆTATE P. TERENCEII.

DE CÆSVI hodie quærere diligentius paulo quam ab iis factum est, quos viderim, certiusque & clarius tradere, quamnam Terentij ætas fuerit: tum difficultates nonnullas enodare, quæ circa illam oriri solent, quæ ex re aliquid utilitatis ad eos perventurum scio, qui illo scriptore delectantur. Id autem ut recte institui, commodeque procedere possit, quatuor sunt, quæ mihi in primis ponenda & stabilenda videantur.

PROLEGOMENA TERENTIANA.

- I. Quo anno Urbis conditæ mortuus sit Plautus.
- II. Quo anno mortuus sit Scipio Africanus Major.
- III. Quo anno natus sit Scipio Æmilianus.
- IV. Quo anno natus sit & mortuus P. Terentius poëta.

His enim quasi terminis depactis, facile, uti spero, veritatem indagabimus, & ira undique circuncludemus, ut ne amplius effugiat, sed comprehensa teneatur. Nihil autem aptius & magis è re fuerit, quam diagramma, seu seriem aliquot Consulû ante oculos habere; En tibi.

SERIES CONSULUM.

Anni ab

Urbe cond.

569. Claudius Pulcer, Porcius Licinius.
570. Q. Fabius Labeo, M. Claud. Marcellus.
571. L. Æmil. Paulus, Cn. Bæbius.
572. P. Corn. Lenulus, M. Bæbius.
573. A. Postumius Albinus, C. Calpurnius Piso.
574. Q. Fulv. Flaccus, L. Manlius Acidinus.
575. M. Junius Brutus, A. Manlius Volfo.
576. C. Claudius Pulcer, T. Sempronius Gracchus.
577. Q. Perilius Sp. Cn. Corn. Scipio Hispallus.
578. P. Mutius Scævola, M. Æmilius Lepidus II.
579. Sp. Postumius Albinus, M. Mutius Scævola.
580. L. Postumius Albinus, M. Popilius Lænas.
581. C. Popilius Lænas, P. Ælius Ligur.
582. P. Licinius Crassus, C. Cassius Longinus.
583. A. Hostil. Mancinus, A. Atilius Serranus.
584. Q. Martius Philippus II. Q. Servilius Cæpio.
585. L. Æmilius Paulus II. C. Licinius Crassus.
586. Q. Julius Pætus, M. Julius Pennus.
587. C. Sulpicius Gallus, M. Claudius Marcellus.
588. T. Manlius Torquatus, Cn. Octavius.
589. A. Manlius Torquatus. Q. Cassius Longinus.
590. T. Sempronius Gracchus, M. Juventius Talna.
591. P. Cornel. Scipio Nasica, C. Marrius Figulus.
592. M. Valerius Messala, Fannius Strabo.
593. L. Anicius Gallus, M. Cornelius Cethegus.
594. Cn. Corn. Dolabella, M. Fulvius Nobilior.
595. M. Æmilius Lepidus, C. Popilius Lænas II.
596. Sex. Jul. Cæsar, L. Aurelius Orestes.
597. L. Corn. Lentulus, C. Martius Figulus II.
598. L. Cornel. Scipio Nasica, M. Cl. Marcellus II.
599. Q. Opimius Nepos, L. Postumius Albinus.
600. Q. Fulvius Nobilior, T. Annius Lyscus.

PROLEGOMENA TERENTIANA.

601. M. Claud. Marcellus III. Valer. Flaccus.

602. L. Licinius Lucullus, A. Postumius Albinus.

603. L. Quintius Flamininus, M. Acilius Balbus.

Sub his Consulibus III. bellum Punicum inchoatur; at anno

603. Scipio Æmil. Carthaginem capit, diruit.

Primum igitur, quod de Plauti morte positum est, id ex Cicerone in Bruto constat: *Nam Plantus, inquit, P. Claudio, L. Porci Coss. mortuus est, Catone Censore*, id est anno V. conditæ D. LXX. seu CLXXVI. ante Christum natum. Fallitur itaque Hieronymus, cum in Chronico Eusebiano scribit. OLYMPIADE CXLV. *Plantus ex Umbria Sarsina Roma moritur.* Dicendum enim fuerat OLYMPIADE CXLIX. Quod an observatum à Scaligero fuerit nescio.

Scipio autem Major, avus Scipionis Æmiliani, per adoptionem filij scilicet, anno sequenti, id est D LXX. ab Urbe condita, fato concessit, uti olim à Polybio scriptam fuerat, & ex eo docet Livius lib. XXIX. Neque vero aliter sensit Cicero in admirabili libello de Senectute.

At Scipio Minor, seu Æmilianus, qui naturalis Æmilij Pauli filius fuit, adoptatus autem à filio Scipionis Africani prioris, eodem planè anno natus est, quo denatus est Plautus; Urbis conditæ scilicet, D LIX. id quod negaverit nemo, cum Livius scribat lib. XLIV. *Consulem, (id est Æmilium Paulum) quum se in castra victor recepisset, ne sin-* *cero gaudio frueretur, cura de minore filio stimulabat. P. Scipio is* *erat Africanus, & ipse postea deleta Carthagine appellatus, naturalis* *Consulis Pauli, adoptione, Africani nepos. Is septimum decimum unum* *annum agens, quod ipsum curam angelat, &c.*

Terentius denique sub Consulatu Cornel. Dolabellæ & Fulvij Nobilioris mortuus est, uti scriptum à Suetonio fuerat, quem Donatus transcripsit. *Ceteri mortuum esse credunt, Cn. Cornelio Dolabella, M. Fulvio Nobilior Coss.* quod in annum Urbis conditæ D. XCIV. incidat necesse est. Sed quo anno natus est: hoc enim queri utile fuerit. Id ita constitui potest: pro certo affirmavit Fenesella, scriptor Antiquitatis Rom. peritissimus: *Inter finem secundi belli Punico, & initium tertij, natum esse & mortuum Terentium.* Verba hominis sunt apud Suetonium, qui olim de Poetis Latinis scripserat; at secundum bellum Punicum desinit anno Urb. conditæ D. LII. Tertium autem inchoatum D. C. III. Vides itaque annos XLX. intra quos & natus sit & mortuus. Sed tempus illud à Fenesella positum, nec ab initio, nec à fine circumscriptum est; atque adeo, si pauculi anni utrinque demantur, facile intelligis quam hæc recte cum eo congruant, quod Suetonius observaverat, (*Ceteri mortuum esse tradunt Cn. Cornelio Dolabella, M. Fulvio Nobilior Coss.*) Anni enim X. aut XI. qui à fine secundi & ante finem tertij belli Punico inter utrumque terentium partendi & describendi, rem claram & edisseratam dabunt. Quamobrem natus est Terentius anno urbis Romana D. LX. id est novem annis ante

PROLEGOMENA TERENTIANA.

mortem Plauti, totidem annis ante ortum Scipionis Æmilianii, undecim autem ante obitum Scipionis Majoris, qui, primus, Africanus dictus est. Neque vero ultra hoc tempus Consulis Fulvii scripsisse Terentium apparet, cum postrema omnium Fabularum, ADELPHI scilicet, edita fuerit anno Urbis D. XCIII. L. Anicio Gallo, M. Cornel. Cethego Coss. quo tempore natus erat Terentius annos xxxiv. Hinc itaque est, quod, ubi de Plauto & Nævio loquitur, eos inter veteres Poetas refert, in Prologo Eunuchi, scilicet.

Quare æquum est vos cognoscere, atque ignorare,

Quæ VETERES saltitarunt si faciunt novi.

Neque hoc minus verum est quod dicam: non potuisse juvari Terentium in Fabulis scribendis à Scipione Majore, cum circa obitum illius, undecim, non amplius, annos natus esset. Sed en tibi fontem erroris, ex quo tot portenta profluxerunt, videlicet utrumque Scipionem confuderunt, & alterum pro altero sumere. Quo enim tempore edidit Adelpbos Terentius, jam annos quinque & viginti natus erat Scipio Æmilianus, quo nihil majus habuit imperium Romanum. Verum enim Herois illius elogium est [*P. Scipio Æmilianus, vir avitis P. Africani paternisque L. Pauli virtutibus similis, &c.*] INGENIUMQUE AC STUDIORUM EMINENTISSIMUS, &c. Paternulus lib. 1.] At, qui talis erat, facile, ut arbitror, Terentium, si fuisset opus, adjuvare potuisset. Huic Paternuli testimonio addas licet quod de cura L. Pauli circa educationem institutionemque liberorum, de tot magistris è Græcia peritis, qui illos in omni artium genere erudirent, à Plutarcho scriptum est: at non transcribam, cum totum id apud ipsum legere possis. Aliud quoque fuit, unde in errorem inducti homines fuere; nomen Lælii scilicet. At hoc meminisse decebat, Scipionem Æmilianum Lælij opera usum quoque fuisse, sed illum Lælium prioris filium intelligi debere. Quid autem, ut ad Æmilianum revertatur oratio, an cuiquam minus credibile videatur, potuisse illum ea ætate [xxv. an.] Menandreas Fabulas Latine convertere, quàm multi longè minori indole præditi quàm qua ipse erat, jam clarissima ingenij sui monumenta sæpius ediderunt? An quod Menandri Fabule difficiles erant? Imò nil facilius, nil apertius, uti ex latissimis fragmentis constat, quæ passim apud Auctores seu sacros seu profanos reperias. Sed nunc, ut rem absolvam, libet mihi illa percurrere, quæ ex Suetonio excerptæ sūt. A. L. Donatus, aut, quod verum est, qui nobis Donatum mutilavit. (*Hic cum multis nobilibus familiariter vixit, sed maxime cum P. Scipione Africano, & C. Lælio: quibus etiam corporis gratiâ conciliatus existimatur, quod & ipsum Fenestella arguit, contendens utroque maiorem natu fuisse.*) Hoc dextralæque falsum est, & fieri nequit. Qua enim ratione fieri possit ut Scipione Africano ætate major esset Terentius, cum tanto tempore post Plauti obitum floruerit, ut eum veterem vocet, uti ostendi superius? at Plautus uno-

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

tantum anno ante mortem Scipionis Africani obiit. Quoniam etiam pacto congruere hæc possunt cum illis ejusdem Fenestellæ verbis (*inter finem secundi belli Punici & initium tertijs natum esse & mortem Terentium?*) Itaque hæc à Fenestella scribi non potuerunt; sed videlicet eum Epitomites non est assecutus. Id enim scripserit Fenestella de Scipione Emilianio; neque aliter sentiebat Nepos, cum *equales omnes fuisse tradidit*; Quanquam, ut dixi antea, decem aut undecim anni inter ætatem Emilianii & Terentij intercedunt.

Propterea summa quoque titulo adscribitur] Titulus hoc loco *Didascalium* significat. Ergo, ut hodie editur, mutila est.

Si modo in scribendo indiguerit] Recte illud, *si modo*: quamvis enim admirabilis quædam puritas germanitasque Latini sermonis in Terentij Fabulis sit, non tamen inde probetur adjutum eum fuisse à summatis viris, cum Phædrus Thracij generis servus, qui sub Tiberio vixit, tam pure, tamque Latine, sine omni tamen adjutoris suspitione scripserit. Quamquam circa Heautontimorumenon Terentij aliquid est, quod me mover tamen: sed id aliàs fortasse agetur.

Non tam Scipione & Lelio uti potuisse, qui tunc adolescentuli fuere.] Et tamen adolescentulus ille annum jam tunc viceesimum agebat. Sed & Salustius ulterius multo adolescentiam produxit; qui Pontificatum maximum Caio Cæsari mandatum ait, cum *adhuc adolescentulus* esset, Quot annos autem natus erat Cæsar? poteras dixisse xxxvi. & id ostendet Manutius, ni credis.

Consetius redeuntem è Græcia periisse in mari dicit cum cviii. Fabulis conversis è Menandro.] Gravissimum verò damnum, inquires. Verùm ne lacryma, neque te afflictes, non quod illæ Fabulæ salvæ sint, sed quia nunquam à Terentio scriptæ fuerunt. Id enim nec vitæ tempus patitur, nec, si vel seculum expleisset Terentius, centum & octo Fabulas è Menandro convertere potuisset, nisi ab Orco Græcus Poëta remissus fuisset qui novas denuo faceret. Nam ex his comædiis, quæ hodie leguntur, quatuor sunt Menandri; Menander autem, uti ex Suida & veteribus inagistris constat, cviii. aut ad summum cix. quamquam alij cv. tantum prodiderunt, scripserat; at ex illis jam quatuor conversæ fuerant à Terentio. Quamobrem bono Consetio ob istam tam insignem munificentiam vides quantum fidei debeat. Antequam desino, dicendum aliquid arbitror de illo etiam quod multis persuasum esse video; fieri potuisse ut *secutus sit Scipionem triumphantem Terentius, pilæ capiti imposito, omniq; deinde vita, ut dignum erat, libertatis auctorem coluerit.* Illa verba, quæ Livij sunt, editioni suæ, quæ omnium politissima est & venustissima, præfixit Vir Clarissimus, cujus nomini parcendum. Sunt autem illa ex Livio lib. xxx. petita, sed quæ in Poëtam nostrum haud convenient; is enim Terentius, quo de agitur, tunc senator erat, ut ex ipsomet Livio constat; deinde prætor, dein legatus quoque P. R. Carthaginem missus

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

est. Adde quod & nomina diversa utrique ; nam Poëta dictus est. P. Terentius, ille alter, Quintus Terentius Culleo, Sed Orofius tamen discrete scripsit : *Scipio jam cognomento Africanus, triumphans, Urbem ingressus est, quem Terentius, qui postea Comicus, ex nobilibus Carthaginiensium captivis, pileatus, quod indulte sibi libertatis insigne fuit, triumphantem post currum secutus est.* Ita, inquam, scripsit Orofius, sed nil est quod à vero magis alienum sit ; neque hoc in Orofio novum. Si Livium diligenter consuluerit, tale quid haud unquam scripsisset. Dein ea fabula, quoquò illam veras, stare non potest ; nam prior Scipio anno Urbis DCLII. triumphavit ; at cum ab Æmiliano capta fuit Carthago, Poëta noster jam fato functus fuerat, uti superius ostendi ; sique adhuc in vivis erat, quod contra est, Romæ tunc florere debuit. Videtur tamen & ei rumori sese credulum præbuisse Quintilianus Declamatione IX. cui responderi haud necesse est, nam abunde dictum arbitror.

JUDICIA VETERUM DE TERENCEIO.

V A R R O, Parmenone. NON IVS in Poscere.

IN argumentis Cæcilius poscit palmam ; in ethesin Terentius ; in sermonibus Plautus.

C I C E R O de optimo genere Oratorum.

In re quod optimum sit quæritur : in hominibus dicitur, quod est. Itaque licet dicere, & Ennium summum Epicum poëtam, si cui ita videretur ; & Pacuvium Tragicum ; & Cæcilium fortasse Comicum. Unum vero est genus perfecti, à quo qui absunt, genere differunt, ut ab Attio Terentius. sed in eodem non sunt pares.

Et infra.

Idem & Andriam & Synephebos, nec minus Terentium & Cæcilium, quam Menandrum legunt. Quod est igitur eorum in orationibus è Græco conversis fastidium, nullum cum sit in versibus ?

Lib. VII. Epist. 3. ad Attic.

Secutus sum, non dico Cæcilium, Mane ut ex portu in Piræum ; (malus enim author latinitatis est) sed Terentium : cujus Fabellæ, propter elegantiam sermonis putabantur à C. Lælio scribi, Heri aliquot adolescentuli coimus in Piræum.

In Lælio ex persona Lælij.

In Andria familiaris meus Terentius dixit. Et mox : in obsequio ;
b ij

PROLEGOMENA TERENTIANA;

quoniam Terentiano verbo libenter utor, comitas addit.

HORATIVVS lib. Epist. ad Augustum.

*Ambigitur quoties, uter utro sit prior; anfert
Pacuvius docti famam senis, Accius alti.
Dicunt Afrani toga convenisse Menandro;
Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi,
Vincere Cæcilius gravitate, Terentius arte;
Hos ediscit, & hos arcto stipata theatro
Spectat Roma frequens.*

OVIDIIVS lib. II. Tristium.

*Nec liber indicium est animi; sed honesta voluntas
Plurima mulcendis auribus apta refert.
Accius esset atrox; conviva Terentius esset,
Essent pugnaces qui fera bella canunt.*

VOLCATIVS SEDIGITVS apud A. Gellium lib. XV. cap. 24.

*Multos incertos certare hanc rem vidimus,
Palmam Poëte comico cui deferant.
Eum, me iudice, errorem dissolvam tibi:
Ut contra si quis sentiat, nihil sentiat.
Cæcilio palmam Statio do comico.
Plautus secundus facile exsuperat ceteros,
Dein Nevius, qui servet pretium, tertius st.
Si erit, quod quarto, dabitur Licinio.
Post insequi Licinium facio Atilium.
In sexto sequitur hoc loco Terentius.
Turpilius septimum, Trabea octavum obtinet;
Nono loco esse facile facio Lusitium.
Decimum addo causâ antiquitatis Ennium.*

VELLEIVS PATERCVLVVS, lib. I.

Dulcesque Latini leporis facetiæ per Cæcilium, Terentiumque, & Afranium, sub pari ætate nituerunt.

FAB. QVINCTILIAN. lib. X. cap. I.

In Comœdia maxime claudicamus; licet Varro dicat, Musas, Ælij Stolonis sententiâ, Plautino sermone locuturas fuisse, si Latine loqui vellent: licet Cæcilium laudibus ferant: licet Terentij scripta ad Scipionem Africanum referantur: quæ tamen sunt in hoc genere elegantissima, & plus adhuc habitura gratiæ, si intra versus trimetros steterissent.

Idem Declamat. IX. sive Gladiator.

Terentium, quem inter ceteros captivos, secundo Punico bello,

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

Scipio Africanus vinculis exolverat, memoriz tradidere majores, in-
signe receptæ libertatis pileo testantem, in triumpho ducis esse con-
spectum.

PLINIVS lib. 1. Epist. 16.

Legit mihi nuper epistolas, quas uxoris esse dicebat: Plautum vel
Terentium metro solutum legi credidi.

AGELIVS lib. VII. cap. 14.

Vera autem & proptia hujusmodi formarum exempla in Latina lin-
gua M. Vatro esse dicit, ubertatis Pacuvium, gracilitatis Lucilium,
mediocritatis Terentium.

Idem lib. XVII. cap. 21.

Neque magno intervallo postea Q. Ennius, & juxta Cæcilius &
Terentius, ac subinde Pacuvius: & Pacuvio jam sene Accius, clarior-
que tunc in poematis eorum obtestandis Lucilius fuit.

AVSONIVS in Protreptico ad Nepotem.

*Tu quoque qui Latium lecto sermone, Terenti,
Comis & adstricto percussis pulpita socco,
Ad nova vix memorem diverbia coge senectam.*

LACTANT. de falsa sap. cap. 4.

Nemo potest de se recte judicare. Quod nobilis poeta testatur, ita
enim comparatam esse hominum naturam, &c.

EVSEBIVS in Chronico.

Ptolomzi VI. id est Pilometoris regno decessit P. Terentius, quo
tempore Aristarchus, Homericorum ille versuum censor, floruit.

HIERON. in Chronico, Olymp. 155. ann. 3.

P. Terentius Carthaginensis Comædiarum scriptor, ob ingenium &
formam libertate donatus, in Arcadia moritur: qui primam Andriam,
antequam Ædilibus, Cæcilio multum se miranti legit.

Idem, de optimo genere interpretandi.

Terentius Menandrum, Plautus & Cæcilius veteres Comicos inter-
pretati sunt. numquid hærent in verbis? ac non decorem magis & ele-
gantiam in translatione conservant, quam veritatem interpretationis?

Idem ad Suniam & Fretellam.

Hanc esse regulam boni interpretis, ut idioma alterius linguæ, suæ
linguæ exprimat, proprietate: quod quidem & Tullium in Protagora
b iij

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

Platonis, & in Oeconomico Xenophontis, & in Demosthenis contra Æschinem oratione fecisse convincimus, & Plautum, Terentium, Cæciliumque eruditissimos viros in Græcis comædiis transferendis.

Idem ad Paulinum.

Habet unumquodque propositum principes suos. Romani duces imitentur Camillos, Fabricios, Regulos, Scipiones: Philosophi proponant sibi Pythagoram, Socratem, Platonem, Aristotelem: Poëtæ æmulentur Homerum, Virgilium, Menandrum, Terentium.

PAVLVS OROSIYS lib. IV. cap. 19.

Scipio jam cognomento Africanus, triumphans urbem ingressus est, quem Terentius, qui postea Comicus, ex nobilibus Carthagenensium captivis pileatus, quod indultæ sibi libertatis insigne fuit, triumphantem post currum secutus est.

Livius lib. XXX. non Comicum hunc intelligit, sed ad Terentium Culleonem senatorem Rom. refert, qui pileo capiti imposto, secutus est Scipionem triumphantem, certe de alterutro Quintilianus etiam locus ex declam. l. X. intelligendus est. Lindenbrogius.

SIDONIUS APOLLINAR. Carm. X X.

*Quid vos eloquiis canam Latini,
Arpinas, Patavine, Mantuane,
Et te Comica qui doces, Terenti,
Et te tempore qui satius severo,
Graios Plante! sales lepore transis?*

RUFINVS GRAMMATICVS Antiochenfis.

*Agnovit metrum, servatque Terentius artem;
Nam Prologos trimetro didicit componere versu,
Scenarumque actus primos pede claudis eodem.*

SERVIVS in illud lib. 1. Æneid. Talibus incusat.

Sciendum est, Terentium, propter solam proprietatem, omnibus Comicis esse præpositum; quibus est, quantum ad cætera spectat, inferior.

FL. SOSIPATER CHARISIVS lib. II.

Hæc, ut ait Varro de Latino sermone lib. V. nulli alij servare convenit quam Titinnio & Terentio. Πάτην verò Trabea, inquit, & Attilius & Cæcilius facile moverant.

ISIDOR. Origin. lib. 1. cap. 39.

Fabulas poëtæ quasdam delectandi causâ finxerunt, quasdam ad

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

naturas rerum, nonnullas ad mores hominum interpretati sunt. Delectandi causâ fictas, ut eas quas vulgo dicunt, vel quas Plautus & Terentius composuerunt.

In antiquo Cod. Ms. in Bibliotheca Regis Gall. multisque aliis mss.

Natus in excelsis tellus Carthaginiæ alta

Romanis ducibus bellica præda fuit.

Descripsi mores hominum, juvenumque, senumque,

Qualiter & servi decipiant dominos:

Quid meretrix, quid leno dolis consingat avarus.

Hæc quicumque legit, sic, puto, catus erit.

EVANTHIVS de Tragœdia & Comœdia.

Tum personarum leges circa habitum, ætatem, officium, partes agendi, neino diligentius Terentio custodivit. Quin etiam solus ausus est, cum in fictis argumentis fidem veritatis assequeretur, etiam contra præscripta Comica, meretrices interdum non malas introducere: quibus tamen, cur bonæ sint, & voluptas per ipsum & causâ non desit. Hæc cum artificiosissima Terentius fecerit: tum illud est admirandum, quod & morem retinuit, ut Comœdiam scriberet, & temperavit affectum, ne in Tragœdiam transiliret, quod cum aliis rebus minime obtentum & à Plauto, & ab Afranio, & Accio, & multis fere magnis Comicis invenimus. Illud quoque inter Terentianas virtutes mirabile, quod ejus Fabulæ eo sunt temperamento, ut neque extumescant ad tragicam celsitudinem, neque abjiciantur ad rursicani vilitatem. Adde quod nihil abstrusum ab eo ponitur; aut quod ab historicis requirendum sit: quod sæpius Plautus facit, & eo est obscurior in pluribus locis. Adde quod argumenti ac styli ita attente memor est, ut nusquam non caverit aut curaverit ea, quæ esse potuerunt: tum quod media primis atque postremis ita nexuit, ut nihil additum alteri, sed aptum ex se totum & uno corpore videatur esse compositum. Illud quoque mirabile in eo primo, quod non ita miscet personas quatuor, ut obscura sit earum distinctio. Et item, quod nihil ad populum facit actorem, velut ex Tragœdia, loqui: quod vitium Plauti frequentissimum est. Illud etiam inter cetera ejus laude dignum videtur, quod locupletiora argumenta ex duplicibus negotiis delegerit ad scribendum. Nam excepta Hecyta, in qua unius Pamphili amor est, ceteræ quinque binos adolescentulos habent.

ANNOTATIONES JOH. HENR. BOECLERI IN JUDICIA VETERUM DE TERENCEIO.

In his judiciis quædam ne absurditate quidem carent. quale *Volcanij Sedigiri* pridem doctis visum est. *Elegantia sermonis, & mores, consensu* tribuuntur:

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

etiam *ars & metri diligentia*. In *argumentis* quid valeat subinde videbimus. Diximus autem antea, aliud vulgi, aliud eruditorum de Poëtis iudicium esse. Certe, si quis attendat, *Horatii* versus allati, vulgi sententiam, non ipsius, summi sane Critici, exprimunt. Quid enim ipsi admiraretur in principe Comicorum, noluit cuiquam occultum esse. Ipsi eruditi tantum inter se non discrepare videbuntur, si singulos intueamur, quin unus & alterius sententia, ceterorum auctoritate obrui queat. De *Horatio* dictum est: quem non legit, multo minus Terentianas in eo imitationes observavit, qui ad interpretes sibi hic eundem existimat. *Servii* auctoritas tanti non est, ut loco rationis esse debeat. Nonne enim multa sunt, quæ eruditionis potius, quam iudicii facultatem in eo Grammatico testantur? *Fabius Quintilianus* pleno laudat ore Terentium; nisi quod incaute de trimetris addit: refutatus merito à *Georgio Fabricio*, Ceterum, qui paucissimos accuratæ criticæ successu omni ævo præstitisse, ignorat; illum pleraque interioris doctrinæ mysteria fugiant necesse est. Non sufficit eruditio, quæ confidentiam per sepe generat; ut plus satis prompti sint, ad pronuntiandum, qui auctoris genium nondum perdidicerunt, ne dicam de per vulgatis opinionibus, quæ haud raro eximias quoque mentes devertunt, cum præferim, quod probe notandum, de nova comœdia iudicaturis, respectus veteris subinde obstat, animumque divorce traheret. Dicam iterum: Accedat vir ingenio & doctrina præstantissimus, ad ferendam paulo explicatius de magno aliquo & perfecto ex Veteribus Poëta sententiam: nisi iterum iterumque relegerit, nisi cogitaverit subtilissime, ac exegerit singula attentissime, facile linea excidet. Documenta nolumus jam nisi ex proximo petere. Sicut acerrimi vir ingenii *Franciscus Guilielmus* nuper admodum, rectissime & felicissime amplexus Atrantii sententiam, omnes omnium Comicorum in uno Terentio emicere virtutes, iudicavit ita superiore sæculo, nollemus summo viro, & quod caput rei est, *Келковичъ*, *Julio Scaligero* ea de nostro poëta excidisse, quæ nullomodo defendi, ac ne tolerari quidem possunt.

Illud quidem libenter sumimus, quod de iudicio populi fateatur, quo etiam si superatum esse legam à *Philemone Menandrum*, nondum tamen ideo Menandro major est *Philemon*. Debet enim, ni fallor, eruditis idem licere, quod populo: ut hic quidem pro suo capto, illi pro ingenio & doctrina sententiam ferant. At enim populi iudicio hic standum est: populo dabantur fabulæ; & is non ad discendum sermonis puritatem ed consuebat, sed ad animum risu ac jocis relaxandum, quæ *Scaligeri* verba sunt. Sed *Menandri* populi non tollit artium instituta. Quando in foro reus accusatur ac defenditur, Populus non confluit ad discendum sermonis elegantiam; neque propterea non laudabitur Orator, qui ei studet. Confluxerit populus ad oblectandum animum visu & auditu rerum ridicularum: huic desiderio explendo, nemo opinor Poëta fabulam scripserit, histione enim quam Poëta dignior hæc opera esset, Poëtæ institutum ad philosophiam spectat: atque in Comœdia hoc ipsum agit, ut, dum putat populus ludicram rem geri, amore virtutum, odio vitiorum, quæque his affinia sunt, & ad emendandos mores pertinent, imbuatur. Rudioribus itaque temporibus, rudius hoc solebat fieri: animisque nec compositis nec exultis aliquid indulgendum erat. Accedente quodam cultu, ut in omnibus civitatibus ab inconditis moribus ad gradus quosdam disciplinæ proceditur, temperandum erat quicquid nimium videbatur; invitatis & placide traductis ad rectiora animis, ut voluptatem non jam ex solo risu, quod imperitissimorum est, sed ex consuetudine vitæ fortunæque humanæ, eleganti rerum textu ac consecutione per imitationem expressa, sibi petendam iudicarent. Quam ipsam rem cum Comœdia nova sibi proposuisset, aliorum industriâ sane profecerit; certe solius Terentij ingenio ad fastigium ascendit. Si igitur *Volcatius Sedigitus* de Comicis iudicium ferre voluit, cur tam diversa miscuit? Cur *Plautum* & alios idè prætulit, quod plus de antiquæ Comœdiæ

PROLEGOMENA TERENTIANA.

mœdiæ genio referrent; cur populo, etiam cultiori sæculo haud ægre ad solutiora respicienti, adulatus potius, quàm Poëscos instituto, & doctrinæ legibus obsecutus est? Sed mitamus Sedigitum: qui tamen errandi Scaligero auctor fuit, nam ut ejus judicium defenderes, suo non bene usus est. Quis enim porro ferat ista? At res putentur ipsæ, profecto languidiores erunt Terentiana: quàm apud Plautum scilicet aliosque. Quis demum ille languor? si omnia excusas, hoc dicendum fuerit: quæ res in Comœdia ista exhibentur, ut minus caperetur rilius, neque jocis & facetiis omnia impleantur, illæ languidiores sunt. Nunquam tulisset ille princeps Criticorum æquo animo, si quiquam alius pronuntiasset languidiorem esse Poësin, ubi retineretur, quod est difficillimum, sed Poëta accurato dignum, ex hilaritate modus. Quid? quod urbanitaris eruditæ ac festivitatis artificio nemini cedit Terentius, Tantum obest rationi auctoritas, cui te semel permisisset. Et excogitandum tamen aliquid fuit, ne sine ratione videretur disputari. Quando (inquit Scaliger) res ee perducta est, ut nei in lingua patria, hoc est, Latina sumus peregrini, quam ex nitidissimi cujusque authoris operibus emendatam, ad ea, qua sentimus, applicatemus; atque in ea Terentiana munditia potius essent salubris Plautini: quantum propter animi voluptatem tribuerunt Plauto Prisci, tantum atque nostra ex lingua Latina cultum, Terentio. Ille igitur illorum secunda fortuna commendatus: hic nostra miseria magnus factus est. Nam equidem Plautum ut Comicum, Terentium ut loquutorem admirabor. Si miseria junioris xvi caussam dedit ἀμαρτυρίαν κερταῖν, quid ergo ante tot sæcula Horatium movit, ut stultitiæ postularer eos, qui sales Plautinos ad urbanitatem & leporem referrent? ut non phrasin magis Terentij, quàm sales & lepores tantq. studio consecraretur? At unus & item alter ob solum linguæ Latinæ nitorem nuper tantum Terentio tribuit. Nescio, quinam illi fuerint. omnium minime decebat Scaligerum in eo numero esse, qui, si tanta intentione animi tractasset Terentium, quanta Virgilium, non minus perfectum in suo opere illius per omnia judicasset. Sunt autem, ut omnibus patet, inter eruditos non pauci, & fuerunt, qui orationem Terentij merito quidem adamarunt, longe plura autem, id est, omnia ea, quibus opera hujusmodi commendantur, in eo admirati sunt: nec ut leuioris (absit verborum vilitas, ubi plus quam verba spectantur) sed ut Comici, & Philosophi exacti hoc exemplar sibi proposuerunt. Enimvero, qui præter istud nihil in Terentio amare didicit, cum a Musis & Græcis cum maxime alienum esse, nemini abnuat. Sed hæc hæctenus ad Iul. Scalig. Pœt. lib. 3. cap. 96. & lib. 6. cap. 2.

LOCA MENANDRI, ET APOLLODORI, Quæ TERENTIUS Latine est interpretatus.

SCHREVELIUS LECTORI.

Subjecit editioni Terentianæ à se recensitæ Nobil. ac celeberrimus Dan. Heinsius: Loca aliquot Menandri, quæ Terentius latine est imitatus, ex collectione Andrea Scotti: nos iis alia ex eodem Menandro adjunximus, atque insuper ex Apollodoro, quòd illos duos proprie imitatus fuerit atque expresserit Poëta, quod ex Comœdiarum ejus ὑπάρχουσιν est manifestum. Ea autem nobis suppeditarunt, partim excerpta Grotiana ex Tragœdiis & Comœdiis Græcis, partim quædam Terentij editio à Martino Hainneccio procurata, partim Doctiorum in Terentium Commentaria.

PROLEGOMENA TERENTIANA.

ANDRIA. ACTUS I. SCENA I.

FEci è servo ut esses libertus mihi. *Versus Menandri legitur etiam in Elenchis :*

Εγώ σε δούλον ὄντ' ἔγνα' ἐλεύθερον.

Ego te, quum servus esses, liberum feci.

Mala mens, malus animus. *Videtur Terentius alluisse ad illud Menandri :*

Γνώμης γάρ ἐδολῆς, ἔργα χρηστὰ γίγνεται.

Bonæ mentis, bona sunt opera.

ACTUS I. SCENA II.

Nihil me fallis. *Menandri apud Donatum :*

Νῦν δὲ οὐδὲν λέλκεις μὰ ἄν.

Neque tu nunc me clam es.

ACTUS II. SCENA II.

Olera & pisciculos. *Menandri verba è Perinthia huc pertinentia, quæ ab Athenæo l. vii. Dipsosophist. referuntur :*

Τὸ παιδίον δὲ εἰσάγειν ἐστὶς θέρον.

Intravit puer minutos pisciculos ferens.

ACTUS III. SCENA II.

Nunc primum fac istæc ut lavet. *Menander :*

Λύσαςτι ἀντὶ τοῦ πύχου.

Lavate illam acutum.

ACTUS III. SCENA III.

Amantium iræ. *Expressit Terentius illud Menandri, & explicat Viatorum Var. lect. i v. l. c. xiv.*

Οἷον φιλοῦντων ὀλέγον ἐσὶς χρόνον.

Amantium iræ exiguo durant tempore.

ACTUS IV. SCENA IV.

Mirum vero, impudenter mulier si facit meretrix. *Menander :*

Οὐδέ ποθ' ἱταρῶς ἢ καλῶ πορνεύεικα.

Meretrix pudorem pensî nunquam habet.

ACTUS V. SCENA IV.

Sycophantas. *Menander Γουγκῶ :*

Καὶ συκοφαντίας εὐδύς, ὃ τὸ τεύωνιν

ἔχον καλεῖται, καὶ ἀδικούµενος πύχον.

Cui vestis squalida, sycophanta dicitur

Statim, quamvis patiatûr ipse injuriam.

Sic est hic. *Menander :*

Οὕτως αὐτὸς ὄντι.

EVNVCH. Prologo.

Responsum non dictum esse, quia læsit prius. *Hic versus congruit senario. ex Menandri Olynthia :*

Ὡς ἐχ' ἐπαρχων, ἀλλὰ τιμωρέµενος.

Ut qui non prior incipiam, sed me vindicem.

PROLEGOMENA TERENTIANA.

ACTUS I. SCENA I.

Sed ipsa egreditur. *Menander in prologo fabula, Thais inscripte, elegantissimis verbis ejus ἥδως expressit, quos Plutarchus in commentario, De audiendis poetis, refert hoc modo:*

Εμοὶ μὲν οὐδ' αἶθε τοιαύτην θεᾶ,
Θερσίαν, ὡραίαν δ', ἐν ποταμῷ ἄμα,
Λιχναῦσιν, διακλείουσιν, αἰτοῦσιν πυκνά,
Μυδανὸς ἰράσκει, περσιμιμβύλει δ' αἶεί.
Nunc illam talem cane, quod te veneror, dea,
Ferocem, sed pulchellam, & illecebriloquam;
Injustificam, clusiforem, poscunummiā;
Et neminamantem, semper simulantem tamen.

ACTUS II. SCENA II.

Is quaestus. *Menander:*

Περίη δ' ὁ κόλαξ ἀρεῖα πᾶντων.

Cum adulatore agitur nunc omnium optime.

Nec furtum. *Menandro est, σφιγιδυ αἶω, χῆτον. Sic enim:*

Ὡς μὲν ἐγὼ τοῖς πολλοῖς, ὦ Φανία,
Οἷς μὲν τὸ δανύζειναι πρόσσιν, ἢ γίνεσθαι
Ταῖς νύκτας, ἢ δὲ σφιγομήδους αἶω χῆτον.
Οἷμαι λέγειν. —

Putabam ego, divites, ὦ Phania!

Quibus nulla fœnore accipiendi necessitas incumbit, neque gemere

Noctu, neque furtum deorsum versando sese

Ejulare. —

Versus hi ita rectè leguntur in Plutarchi libel'is, non modo impressis, verum etiam M. S. duobus τετὰ ἐνθυμίας. Nam apud Stobæum cap. xcν. mendose est, σφιγομήδους αἶω νύκτα.

ACTUS II. SCENA III.

Liquet mihi dejerare. *Menander:*

Ὁρκοι δὲ γινώσκω, καὶν δικαίως ἐμαυτὸς,

Jusjurandum devitato, etiam quum justè jurare poteris.

ACTUS III. SCENA I.

Nunquam tibi dixi. *Menander:*

Ἐχω δ' ἐπὶ κληρον Λαμίαν ἢ κ' ἐξηχέουσι;

Est mihi Lamia; quæ nullos cohæredes habet. nonne dixi tibi?

ACTUS III. SCENA II.

Tacent; satis laudant. *Menander:*

Ἐὰν ὅλως μηδὲν λαλῶ,

Διὰ τὸ σιωπῆν, πολλοὶ ἀπὸ αὐτῆς λέγουσιν.

Eo ipso dum plane nil loquitur, tacendo quamplurima de se ipsa dicit.

ACTUS IV. SCENA IV.

Hic est vietus, vetus, veteranosus senex, colore mustellino. *Voluit exprimere locum Menandri:*

PROLEGOMENA TERENTIANAE

Οὗτος ἐστὶ γαλιώτης γέρον.
Hic est mustella senex.

ACTUS V. SCENA VI.

Sed tu quod cavere possis. *Translata à Menandro sententia, cuius
hi citantur à Stobaeo senarii:*

Εὐήθεια μοι φαίνεται δι' ἡμέραν,
Τὸ τοῖν μὲν ὅσα δύναι, μὴ οὐλάτῃσαι δ' αὖ δύναι.
Manifesta mihi videtur hæc esse fatuitas,
Allequi, quid fieri oporteat, neque facere tamen.

ACTUS V. SCENA IX.

Quod vis donum præmium. *Menander,*
Εὐζαί τί βούλῃς, παῖτα σοι ἡρώσει.
Elige quod optes, optata ferēs omnia.

HEAUTONTIMOR. ACTUS I. SCENA II.

Illum infirmulat durum. *Menander.*
Σηληρόν πᾶσι, ὅν ἐν τῷ νοσήτειν.
Quod in increpando erga filium sit sœvus.
Periculum ex aliis. *Hinc pertinet illud Menandri.*
Βλάπτον πεπαιδευμένους εἰς τὰ τῶν ἄλλων κακά.
Mala intuens aliorum, doctus ego fui.

ACTUS II. SCENA II.

Occasio, locus, &c. *Menander:*
Μικρὰ πρὸς αἰσὶς ἐστὶ καὶ πρὸς αἰσὶς κακῶς.
Ad prave agendum, parva satis occasio est.

ACTUS II. SCENA III.

Tententem telam studiose, &c. *Menander apud P. Victor. lib. ix.
cap. xv. Var. Lect.*

Εξ ἱστίου γὰρ ἐκρίματο φιλοπόνως παῖς.
Animum à tela suspensum omnino studiose occupabat.
Una ancillula erat, &c. *Menander apud Polit. archim:*

Καὶ ἡρεπηνὶς ἑὴ μία, αὐτῇ
Συνέστανε ρυπαρῶς διακμυβίην.

Et una ancillula erat;
Hæc sordidi animi plena, texturam una faciebat.

Facinus magnum & memorabile. *Menander:*

Μίγα καὶ περὶ τούτου ἔργον.

In aurem utramvis ut dormias. *Menand. Plantio.*

Εὰν ἀμεροτήσαν, ἴν' ὀπίκληρος ἦ, μέντοι καὶ τοῦδε σεν.
In aurem utramque, quandoquidem dotata est, cubet.

In eum jam res rediit locum, ut sit necesse. *Menander:*

Τέτα γὰρ ἐστὶ δέσποτα, δι' ὃν ἀπαρτὴ γίγνεται.

Ἡ καὶ νόμους, ἢ καὶ αἰσῶν; ἢ καὶ τοῖτον, ἴδου τί.

Ad res gerendas his tribus compellimur,
Necessitate, lege, consuetudine.

PROLEGOMENA TERENTIANA:

ACTUS II. SCENA IV.

Formæ mores consimiles sient. *Menander apud Stobæum:*

Ὅπως εἶσιν τὸ ἕλλος ὑπὸ κατὰ τρέπας
Χρησὶς, διαλασίως περὶ πᾶν ἀνίσταται.

Quando mores faciles naturali formæ ornatum adferunt; ventitant;
dupliciter capitur.

Nos quoque senes est æquum senibus obsequi. *Menander:*

Γέροντες γέροντες γλώσσῃσι ὑπὸ δόξῃσι ἔχουσιν.

Παῖς παῖς, ὃς γυναικὶ περὶ πόρον γυνή.

Νοσῶν τ' ἀνὴρ νοσῶντι, ὃς δὲ σαρκοφάγος.

Λησθῆναι ἰπποδῶς ὅστις τῷ περὶ πᾶν.

Seni senilis lingua jucundissima:

Puerque puero, & apta mulieri mulier:

Et æger ægro: pressus infortunio,

Lenimen est homini malis exetico.

Aliena melius ut videant. *In hanc sententiam Menander.*

Ὅστις ἴπ' αὐτῷ τῷ περὶ πᾶν, Πάμφιλε,

Σαρκοφάγος, ἰπποδῶς ὅστις ἀνὴρ νοσῶντι.

Aperte sua mala nemo videt, ὅ Pamphile,

Sed alterius peccatum conspicabitur.

ACTUS IV. SCENA II.

Nihil tam difficile quin querendo. *Menander apud Stobæum λόγος.*

Ἀλλὰ τὰ γινώσκοντα ἐπὶ πᾶσι ἀπαστα.

Omnia queunt laboribus & industria comprehendi.

ACTUS IV. SCENA V.

Jus summum, summa injuria. *Menander apud Stobæum sermone μ. β.*

Ὅστις ἴπ' αὐτῷ τῷ περὶ πᾶν νοσῶντι.

Δίαις ἀκρίβως, σκεπταίται φάνηται.

— qui leges intuetur optimas

Nimis accuratè, ille sycophanta prorsus est.

ACTUS V. SCENA I.

Argentum ut dares. *Expressit hunc Menandri versiculum:*

Λύειν, διασπίναι, ὃς ἀνὴρ νοσῶντι.

Balneas, ancillas, & pecunias.

ACTUS V. SCENA II.

Modo liceat vivere, est spes. *Apollodorus:*

Ὅστις πᾶσι ἀνὴρ νοσῶντι, τὸν περὶ πᾶν νοσῶντι.

Διδοῖν, τὰ βί' ἵπ' αὐτῷ τῷ περὶ πᾶν.

In miseriis nullis labescere convenit,

Meliora sed sperare semper adfore.

ACTUS V. SCENA V.

Quid istuc? video non licere, ut cœperam, hoc pertendere. *Menander:*

Ὅστος ἀνὴρ νοσῶντι, τὸν περὶ πᾶν νοσῶντι.

Τοῖς μὲν λόγοις περὶ πᾶν, τοῖς δὲ ἵπ' αὐτῷ τῷ περὶ πᾶν.

PROLEGOMENA TERENTIANA.

Valde in monendo si quis asper filio,
Verbis acerbus est quidem: sed re, pater.

Sic idem *Menander*:

Πρὸς ὅν ὀργλὴ ἐκ ἔχῃ χερσὶ πατρός.

Boni parentis ira nulla in filium.

Rufamne illam virginem, cæsiam, sparso ore, adunco naso? non possum, Pater. *Menander*:

Δὴ ἴδ' ἃ κεῖναι τὴν γαμὴν μέλλοντα δῶ,

Ἡτοι περὶ ὧν ὅλην, ἢ χερσὶν ὀρέσσει.

Τὴν ὁμόνοιαν γὰρ τὴν περὶ ἀλλήλους ποιεῖ.

In nuptiis spectare res decet duas,

Amabilem aut speciem oris, aut mores probos.

Concordiam nam continent hæc mutuam.

Formam cum probis moribus conjungit hoc versiculo, idem *Menand.*

Ὡς ἴδὲ τὸ κάλλος ὅπου ἔχῃ τοῦ σιφρονεία!

Quam grata forma est cui comes modesta mens!

ADELPHIS. ACT. I. SCENA I.

Et, quod fortunatum isti putant, Uxorem nunquam habui. *Menand.*

Ὡ μακάριόν μιν! γυναῖκα ἢ λαμβάνω.

O me beatum, qui uxorem habere nolo!

ACTUS I. SCENA II.

Quem neque pudet quidquam, nec metuit quemquam. *Menander*
apud Priscian. l. b. VIII.

Ὁς δ' ἔτ' ἐρυθεινὸν ὀδόν, οὐδὲ δεινόν,

Τὰ πρῶτα, πάσης τ' ἀναιδείας ἔχῃ.

Ille vero, qui nec erubescere novit, neque metuere,

Universæ impudentiæ primas tenet.

Homine imperito nunquam quicquam injustius. *Menander*:

Οὐκ ἐτ' ἀνείων ἐδὶν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ

Τολμώτερον.

Nihil imperito videtur esse audacius.

ACTUS II. SCENA I.

Minime miror, qui insanire occipiunt ex injuria. *Menander*:

Οἷμι! τὸ γὰρ ἄφρων δυστυχὴν κατὰν πενῶ.

Hei mihi, ut repentinum infortunium insaniam parit!

ACTUS II. SCENA III.

Fratrem homini nemini esse. *Menander*:

Ὡς ἴδὲ γὰρ ἐν ἀδελφοῖς ὅστιν ὁμοιότης ἔσται.

Quam jucundus est inter fratres concordiae amor.

ACTUS III. SCENA II.

Quid credas jam? aut cui credas? *Menand.*

Μὴ πάντα πιστεύω πάντι πενύφῃ ἀνδρὶ.

Credenda cunctis esse cuncta ne puta.

PROLEGOMENA TERENTIANA.

ACTUS III. SCENA IV.

Quod vos vis cogit, &c. Vide locum Menandri, quem hic et supra expressit ad Heautontim. Act. 2. Sc. 3.

ACTUS IV. SCENA V.

Tacet. Menander :

Πολλὰς ὀπίσκεινς ἢ σιωπὴν πυχαίνει.

Apud multos silentium loco responshonis est.

Erubuit, salva res est. Menander,

Εὐδριδὴν πᾶς χρεὶς εἶναι μοι δοκῶ.

Qui erubuit, esse mihi videtur vir bonus.

An sedere oportuit domi virginem tam grandem? Menander :

Θυγατρὸς ὀπίσκεινς, καὶ ὅλως μὴδὲν λαλῶ,

Διὰ τὴν σιωπὴν πλεῖστα ἐπὶ αὐτῆς λέγει.

Filia nubilus, et si plane nihil loquatur,

Ipso tamen silentio plurimum de se prædicat.

Menses abierunt decem. Menander Plotio :

Τῶν καὶ δέκα μῶν.

Mulier, postquam concepit, mensem agit decimum.

Dormienti confecturos Deos. Menander :

Αὐτίματι γὰρ τὰ θεῶν ἐπὶ τὸ συμφορὴν

Πρὶν καὶ κοινοῦσθαι, πάλιν πάνανθα.

Sponte sua nam res ad usum manant; sed &, dum quis dormit, rursus contrariæ.

ACTUS V. SCENA III.

Communia esse amicorum inter se omnia. Menander in Adelphis, Erasmo citante :

Τὰ φίλοι φίλοι κοινὰ, ὃ μόνον τὰ χρήματα,

Καὶ νεὸς δὲ καὶ φρονήσις κοινόντα.

Communia amicos inter, non pecuniæ

Tantum, sed & mens pariter & prudentia.

ACTUS V. SCENA IV.

Duxi uxorem. Hinc spectat illud Menandri apud Stobæum :

Τὸ γυναικὶ ἔχειν, εἶναι τε παίδων, Παρμενίων :

Πατέρας, μερίμνας τὸ βίον πολλὰς φέρει.

Uxorem habere, liberorum, Parmeno,

Patrem esse, curas multas in vitam invehit.

Et :

Τὸ γυναικὶ πατέρα παίδων, ὡς λύπη, φόβος, φρονήσις.

Liberorum patrem esse factum : mæror fuit, formido, & anxietas.

HECTR A. ACT. II. SCENA I.

Neque declinatam quicquam ab aliarum ingenio ullam reperias. Menander :

Τῶν γυναικῶς πόσι' ἐδὲν διαφέρει.

A fœmina nil fœmina unquam discrepat.

PROLEGOMENA TERENTIANA:

Postmodum rescisces. *Menander:*

Ταῦτ' ὕστερον, ἄλλως δὲ νῦν ἀντιβήσῃς.

Quænam sint communissa, hæc tu postmodum rescisces.

ACTUS III. SCENA III.

Omnibus nobis ut res dant se se, ita magni atque humiles sumus.

Apollodorus:

Οὕτως ἔχουσιν διὰ τὰ ἀγέλαστα σμυνὲς ἡμὶν ἔ, τιτυρός.

Ita quisque, ut res dant se se, & gravis, & humilis esse solet.

ACTUS III. SCENA V.

Salvum atque validum. *Menander:*

Εὐτυχέστερον ἔ, σπουδαιότερον.

Fortunatum, salvumque.

ACTUS IV. SCENA II.

Utne cui meæ longuinquitas ætatis obset, mortemve expectet meam.

Menander:

Πικρὸν ἔσθ' ὄψιν αἶμα γήρως ἐν σιναίᾳ μένων.

Amarulentus est alumnus senex domi manens.

ACTUS IV. SCENA IV.

Amaræ mulieres sunt. *Menander apud Stobæum.*

Φύσας γυναικὲς ἀνελώσιν ἔστιν ἔ, μακρίν.

Natura mala mulier atque effrænis est.

ACTUS V. SCENA III.

Abhinc menses decem fere. *Vide dictum Menandri. Adelp. act. 4. sc. 5.*

PHORMIONE. ACT. I. SCENA II.

Quod fors fert, feremus æquo animo. *Menander.*

Εἴη δ' ἀτυχίαν ἔ, βλάβην ἐνδεχόμενος.

Fortunam adversam, dispendiumque, decenter ferto.

Istuc viri est officium. *Menander:*

Τοῦτ' ἔστιν ἀνδρὸς.

Hoc viri est.

ACTUS I. SCENA IV.

Fortes fortuna adjuvat. *Menander apud Stobæum:*

Τόλμην δειχθεὶς καὶ θεὸς συλλαμβάνει.

Audaciam justam vel adjuvat Deus.

ACTUS II. SCENA II.

Injuriam audisti. *Menander Mysægyno.*

ἔμνημά σοι τὸν ἄλλον

ἢ μὲν πινέσκ' ἐνι σεσφωῶν κακώσεων.

juro Solen tibi,

Injuriarum ne tibi scripturum dicam.

[Cum Ratione.] Rationem, quod est in Palatino codice, magis placet. Nam ita quoque citat Victor. l. v. c. xx. ubi inter alios versus Menandri hunc adducit:

PROLEGOMENA TERENTIANA.

Τὸ γὰρ τρίτον αὖ, τὰτ' ἐγὼ κρίνω δεῖν.

Nam quod me alit, id ego plane judico Deum.

ACTUS III. SCENA III.

Solus amico amicus. *Apollodorus:*

Μόνος γὰρ ἦν καὶ φίλῳ τοῖς φίλοις.

Ut qui solus amicos amare didicit.

ACTUS IV. SCENA I.

Seneſtus ipſa morbus. *Apollodorus:*

Τὸ γὰρ εἶς ἔστιν αὐτὸ νόσημα.

Ego meorum solus ſum meus. *Apollodorus:*

Εγὼ γὰρ εἰμι μόνος τῶν ἐμῶν ἐμός.

ACTUS IV. SCENA. IV.

Dicis quod mali eſt, &c. *Menander:*

— Λίγυς αἰεὶ τὸ λυπηρὸν,

Μηδὲν ἀντιπαρεπῆλεις τῶν ἀνταρκαζουσῶν.

Semper, quod mœrorem affert, narras, nihil eorum addens, quod ex adverſum alloquiis ſit idoneum.

EVANTHIUS

DE TRAGOEDIA ET COMOEDIA.

Qua hic de Tragœdia & Comœdia referuntur, ea non, ut alij, ex Cornuto, vel Aspro deſumpta, ſed ex Evanthij commentario in Terentium ſelecta eſſe arbitror. Ejusque rei evidentiffimum argumentum eſt, quod ſub hujus erudiſſimi Grammatici nomine (quem iſdem cum Donato temporibus, hoc eſt, Olymp. 285, regnante Conſtantio fil. Conſtantini, C P. floruiſſe notat Hieronym.) hæc verba adſerat Ruſinus Antiocheſis Grammat. lib. de metriſ Terentiānis: Concinna argumento, conſuetudine congrua, utilis ſententiis, grata ſalibus, apta metro. Et poſtea ſic: Veteres etſi uli ipſi quoque metriſ, &c. Qua ipſiſſima in hiſce prolegomenis nunc leguntur. Lindenbrogius.

Initium Tragœdiæ & Comœdiæ à rebus divinis eſt inchoatum: quibus pro fructibus vota ſolventes operabantur antiqui. Nam incenſis jam altaribus, & admoto hirco, id genus carminis, quod ſacer chorus reddebat Libero patri, Tragœdia dicebatur, καὶ τὸ τραγῶν καὶ τὸ φῶδες, hoc eſt, ab ἥρκο, hoſte vinearum, & à cantilena. Ejus ipſius rei apud Virgilium plena ſit mentio; vel quod hirco donabatur ejus carminis Poëta; vel quod uter ejus muſti plenus ſolemne præmium cantoribus fuerat; vel quod ora ſua facibus perlinebant ſcenici, ante uſum perſonarum ab *Æſchilo* repertum. Fæces enim dicuntur Græce τραγῆς. Et hiſ quidem cauſis Tragœdiæ nomen eſt inventum. At vero nondum coactis in urbem Athenienſibus, cum Apollini Nomio, vel ΑΡΥΑΘΩ id eſt, paſtorum vicinorumque præſidi Deo, conſtructis aris in honorem divinæ rei circum Atticæ vicos, villas, pagos, & conſpita, ſe-

PROLEGOMENA TERENTIANA.

Aut carmen solenniter cantarent : orta est Comœdia *ἡ κωμῳδία* *κωμῳδία* *κωμῳδία* composito nomine , vel *ἡ κωμῳδία* *κωμῳδία* *κωμῳδία* , quod est commessatum ire cantantes : quod à Poëtis solenni die , vel amatorio lascivientibus choris comicis , non absurdum est. Itaque ut rerum , ita etiam temporum ipso cæpto ordine , Tragœdia primo prolata esse cognoscitur. Nam ut ab incultis & feris moribus paulatim perventum est ad mansuetudinem , urbesque sunt conditæ , & vita mitior atque otiosior processit : ita res Tragicæ longe ante Comicas inventæ. Quamvis autem retro prisca volventibus reperitur *Thespis* Tragœdiæ primus inventor : & Comœdiæ veteris pater *Eupolis* cum *Cratino* , *Arion* *Ἰσθμια* esse dicatur : *Homerus* tamen , qui fere omnis Poëticæ largissimus fons est , etiam his carminibus exempla præbuit , & velut quædam suorum operum lege præscripsit : qui Iliadem instar Tragœdiæ , *Odysseam* ad imaginem Comœdiæ fecisse monstratur. Nam post illius tale tantumque documentum , ab ingeniosissimis imitatoribus & digesta sunt in ordinem , & divisa ea , quæ etiam tum temere scribebantur adhuc impolita , atque in ipsis rudimentis haudquaquam , ut postea facta sunt , decora atque levia. At nos ea , quæ proprie de Tragœdia dicenda sunt , titulo propositi operis instantes , in alia tempora differamus : & de his fabulis jam loquamur , quas *Terentius* imitatus est. Postquam demonstrandæ originis causa de utriusque generis initio diximus : quod necesse est , jam dicemus.

COMOEDIA fere vetus , ut ipsa quoque olim TRAGOEDIA , simplex carmen (quemadmodum jam diximus) fuit : quod chorus circæ aras fumantes nunc spatiatus , nunc consistens , nunc revolvens gyros , cum tibicine concinebat. Sed primo una persona substituta est cantoribus , quæ respondens alternis choro , locupletavit variavitque rem musicam : tum altera ; tum tertia ; & ad postremum , crescente numero , per authores diversos , personæ , palli , cothurni , socci , & cæteri ornatus atque insignia scenicorum reperta : & ad hoc unicuique suis habitus : & ad ultimum , qui primarum partium , qui secundarum , & tertiæ , qui quartarum , atque quintarum actores essent , distributa & divisa quinquepartito tota est fabula : quæ tamen in ipsis ortus sui velut quibusdam incunabulis , & vix dum incipiens , *κωμῳδία* *κωμῳδία* *κωμῳδία* dicta est : *κωμῳδία* idcirco , quia est de nobis parum cognitis vitiis : *κωμῳδία* autem , quia inest in ea velut historica fides veræ narrationis , & denominatio omnium , de quibus libere describerebatur. Et enim per prisca Poëtæ , non ut nunc , penitus ficta argumenta , sed res gestæ à civibus palam cum eorum scire , qui gesserant , nomine decantabantur. Ideo ipsa suo tempore moribus multum profuit civitatibus : cum unusquisque caveret , culpa ne spectaculo cæteris esset , & domestico probro. Sed cum Poëtæ abuti licentius stylo , & passim lædere ex libidine cœpissent plures bonos , ne quisquam in alterum carmen infamæ proponeret lege lata siluere. Et hinc deinde aliud genus fabulæ ,

PROLEGOMENA TERENTIANA.

id est, ΣΑΤΥΡΑ, sumpsit exordium: quæ à satyris, quos illotos semper ac petulantes Deos scimus esse, vocitata est. etsi aliunde nomen traxisse prave putant alii. Hæc, quæ satyra dicitur, ejusmodi fuit, ut in ea; quamvis duro & veluti agresti joco, de vitis civium tamen sine ullo proprij nominis titulo carmen esset. Quod item genus Comædiæ multis obscuri Poëtis, cum in suspitionem potentibus civibus venissent, illorum facta descripsisse in pejus, ac deformasse genus stylo carminis, quod primo *Lucili* novo conscripsit modo, ut Poësin inde faceret, id est, unius carminis plures libros. Hoc igitur, quo supra diximus modo, coacti omittere satyram, aliud genus carminis, τῆς τῶν κομῶν, hoc est, novam comædiam reperere Poëtæ, quæ argumento communi magis, & generaliter ad omnes homines, qui mediocribus fortunis agunt, pertineret, & minus amaritudinis spectatoribus, & eadem opera multum delectationis afferret: concinna argumento, consuetudine congrua, utilis sententiis, grata salibus, apta metro. Ut igitur superiores illæ suis quæque celebrantur authoribus: ita hæc τῆς κομῶν cum multorum antea, tum præcipue *Menandri*, *Terentii*que est. de qua cum multa dicenda sint, sat erit tamen velut admonendi lectoris causa, quod de arte comica veterum chartis continetur, exponere. *Comædia vetus*, ut ab initio chorus fuit, paulatimque personarum numero in quinque actus processit: ita paulatim velut attrito atque extenuato choro ad novam *Comædiam* sic pervenit, ut in ea non modo non inducatur chorus, sed ne locus quidem ullus jam relinquatur choro. Nam postquam otioso tempore, fastidiosior spectator effectus, tunc cum ad cantores ab actoribus fabula transibat, consurgere & abire cœpisset: admonuit Poëtæ, primo quidem choros prætermittere, locum eis relinquentes, ut *Menander* fecit hac de causa, non, ut alii existimant, alia. Postremo ne locum quidem reliquerunt: quod Latini fecerunt *Comici*: unde apud illos dirimere actus quinquepartitos difficile est. Tum etiam Græci prologos non habent more nostrorum, quos Latini habent. Deinde θεοὶ διὰ μηχανῆς, id est, Deos argumentis narrandis machinatos, cæteri Latini instar Græcorum habent; *Terentius* non habet. Ad hoc οὐκ ἐν τῇ ἐξοχῇ, id est, personas extra argumentum accersiras, non facile cæteri habent: quibus *Terentius* sæpe utitur, ut per harum inductiones facile pateat argumentum. Veteres, etsi ipsi quoque metris negligentius egerunt jambici versus duntaxat in secundo & quarto loco, tamen à *Terentio* vincuntur resolutione hujus metri, quantum potest, comminuti ad imaginem prosæ orationis. Tum personarum leges circa habitum, ætatem, officium, partes agendi, nemo diligentius *Terentio* custodit. Quinetiam solus ausus est, cum in fictis argumentis fidem veritatis assequeretur, etiam contra præscripta comica, meretrices interdum non malas introducere: quibus tamen, cur bonæ sint, & voluntas per ipsum & causa non deficit. Hæc cum artificiose *Terentius* fecerit, tum illud est admirandum, quod & morem re-

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

tinuit, ut Comœdiam scriberet, & temperavit affectum, ne in Tragœdiam transfileret. quod cum aliis rebus minime obrentum & à *Plautio*, & ab *Afranio*, & *Accio*. & multis fere magnis Comicis invenimus. Illud quoque inter Terentianas virtutes mirabile, quod ejus fabulæ eo sunt temperamento, ut neque extumescant ad tragicam celsitudinem, neque abiciantur ad mimicam vilitatem. Adde quod nihil abstrusum ab eo ponitur, aut quod ab historicis requirendum sit; quod sæpius *Plautus* facit, & eo est obscurior in pluribus locis. Adde quod argumenti ac styli ita attente memor est, ut nusquam non caverit, aut curaverit ea, quæ obesse potuerunt: tum quod media primis atque postremis ita nexuit, ut nihil additum alteri, sed aptum ex se totum, & uno corpore videatur esse compositum. Illud quoque mirabile in eo primo, quod non ita miscet personas quatuor, ut obscura sit earum distinctio. Et item quod nihil ad populum facit actorem velut ex Tragœdia loqui: quod vitium *Plauti* frequentissimum est. Illud etiam inter cetera ejus laude dignum videtur, quod locupletiora argumenta ex duplicibus negotiis delegerit ad scribendum. Nam excepta Hecyra, in qua unius Pamphili amor est, ceteræ quinque binos adolescentesculos habent. Illud vero tenendum est, post *vias comœdicas* Latinos multa fabularum genera protulisse: ut Togatas, à scenicis atque argumentis Latinis: Prætextatas, ab dignitate personarum, & Latina historia: Atellanæ, à civitate Campaniæ, ubi actitæ sunt plurimæ: Rhytonicas, ab actoris nomine: Tabernarias, ab humilitate argumenti & styli: Mimos, ab diuturna imitatione vilium rerum & levium personarum. Inter Tragœdiam autem & Comœdiam cum multa, tum in primis hoc distat: quod in Comœdia mediocres fortunæ hominum, parvi impetus periculaque, lætique sunt exitus actionum: at in Tragœdia, omnia contraria, ingentes personæ, magni timores, exitus funesti habentur. Et illic turbulenta prima, tranquilla ultima. In Tragœdia contrario ordine res aguntur. Tum quod in Tragœdia, fugienda vita; in Comœdia, capeßenda exprimitur. Postremo, quod omnis Comœdia de fictis est argumentis: Tragœdia sæpe ab historica fide peritur. Latinæ fabulæ primo à *Livio Andronico* scriptæ sunt, cum etiam tum ad cuncta recentibus, idem & Poëta & actor fabularum suarum fuisset. Comœdia autem motoriz sunt, aut statariz, aut mixtæ. Motoriz, turbulentæ: statariz, quietiores: mixtæ, ex utroque actu consistentes. Comœdiæ per quatuor partes dividitur, Prologum, Protasin, Epitasin, Catastrophen. Prologus est velut præfatio quædam fabulæ, in quo solo licet, præter argumentum, aliquid ad populum, vel ex Poëtæ, vel ex ipsius fabulæ, vel ex actoris commodo loqui. Protasis primus est actus, initiumque dramatis. Epitasis incrementum processûsque turbarum: actorius, ut ita dixerim, motus erroris. Catastrophe, conversio rerum est ad jucundos exitus, patefacta cunctis cognitione gestorum,

PROLEGOMENA TERENTIANA.

DONATI FRAGMENTUM
DE COMOEDIA ET TRAGOEDIA.

COMOEDIA, est fabula, diversa instituta continens, affectuumque civium ac privatorum, quibus discitur, quid sit in vita utile, quid contra, evitandum. Hanc Græci sic definiere, *κωμῳδία ἐστὶν ἰδιωτικῶν ἐν πολιτικῶν σκευματικῶν ἀκύνθως μετοχή*. Comœdiam esse Cicero ait, imitationem vitæ, speculum consuetudinis, imaginem veritatis. Comœdiæ autem à more antiquo dictæ: quia in vicis hujusmodi carmina initio agebantur, apud Græcos: ut in Italia Compitalitiis ludicris, admisso pronuntiationis modulo, quo, dum actus commutantur, populus detinebatur. Aut *ὅτι ἡ κωμὸν*, hoc est, ab actu vitæ hominum, qui in vicis habitabant, ob mediocritatem fortunatorum: non in aliis regiis, ut sunt personæ Tragicæ. Comœdia vero, quia Poëma sub imitatione vitæ atque morum similitudine compositum est, in gestu, & in pronuntiatione consistit Comœdiam apud Græcos dubium est quis invenerit primus, apud Latinos certum est. Comœdiam & Tragœdiam Togatam primo *Livius Andronicus* reperit: atque, *Comœdiam esse quotidianam vitam speculum*: nec injuria; nam ut intenti speculo veritatis lineamenta facile per imagines colligimus: ita lectione Comœdiæ imitationem vitæ consuetudinisque non ægerime animadvertimus. Hujus autem originis ratio ab exteris civitatibus, moribusque provenit. Athenienses namque Atticam custodientes elegantiam, cum vellent male viventes notare, in vicos & compita ex omnibus locis læti alacresque veniebant, ibique cum nominibus, singulorum vitam publicabant: unde nomen compositum, ut Comœdia vocaretur. Hæc autem carmina in pratis primum mollibus agebantur. Nec deerant præmia, quibus ad scribendum doctorum provocarentur ingenia: sed & actoribus munera offerebantur, quo libentius jucundo vocis flexu ad dulcedinem commendationis uterentur. Caper namque pro donis his dabatur, quia vitibus noxium animal habebatur: à quo etiam Tragœdiæ nomen exortum est. Nonnulli autem ex amurca olei facie, quæ est humor aquatilis, Tragœdiam dici vocarique maluerunt. Qui ludi etiam per artifices in honorem Liberi patris agerentur, etiam ipsi Comœdiarum Tragœdiarumque scriptores, hujus Dei velut Patris numen colere venerarique coeperunt. Cujus rei probabilis ratio exstitit: ita enim carmina inchoata proferebantur, ut per ea laudes ejus & facta gloriosa celebrari proferrique constaret: tum paulatim fama hujus artis increbuit. *Theſpis* autem primus hæc scripta in omnium notitiam protulit. Postea *Æschylus*, securus exemplum, publicavit. De quibus ita *Horatius* in Arte Poëtica loquitur:

Ignotum tragæce genus invenisse Camæne

PROLEGOMENA TERENTIANA.

*Dicunt, & planstris vexisse Poëmata Theſpis,
Quæ canerent, agerentque peruncti facibus ora.
Poſt hunc perſona, pallaque repertor honeſte
Æſchylus, & modicis inſtravit pulſica ſignis:
Et docuit magnūque loqui, nitique cothurno.
Succeſſit vetus his Comœdia, non ſine multa
Laudē: ſed in vitium libertas excidit, & vimo
Dignam lege regi: lex eſt accepta: choruſque
Turpiter obſcenis ſublato jure nocendi.
Nil intentatum noſtri liquere Poëte:
Ne: minimum memnere decus, veſtigia Græca
Anſi deſerere, & celebrare domeſtica ſculta,
Vel qui Prætextas, vel qui docnere Togatas.*

FABULA generale nomen eſt, ejus duæ primæ partes ſunt, Trægœdia & Comœdia. Si Latina argumentatio ſit, Prætextata dicitur, Comœdia autem multas ſpecies habet: aut enim Palliata eſt, aut Togata, aut Tabernaria, aut Attellana, aut Mimus, aut Rhintonica, aut Planipedia. Planipedia autem dicta, ob humilitatem argumenti ejus, ac vilitatem actorum, qui non cothurno aut ſocco utuntur in ſcena, aut pulpito, ſed plano pede: vel ideo quod non ea negotia continet, quæ perſonarum in turribus aut in cœnaculis habitantium ſunt, ſed in plano & humili loco. Perſonati primi egiffe dicuntur Comœdiam Cincius & Falifcus: Tragœdiam Minutius & Prothomius. Omnium autem Comœdiarum ſcripta ex quatuor rebus omnino ſumuntur, nomine, loco, ſacto, eventu. Nomine, ut Phormio, Hecyra, Gurgulio, Epidicus. Loco, ut Andria, Leucadia, Brundufina. Facto, ut Eunuchus, Aſinaria, Captivi. Eventu, Commorientes, Adelphi, Heautontimorumenos. Comœdiarum formæ ſunt tres: Palliatæ, Græcum habitum ferentes: quas nonnulli Tabernarias vocant. Togatæ juxta formam perſonarum, habitum togarum deſiderantes. Attellanæ, ſalibus & jocis compoſitæ, quæ in ſe non habent niſi vetuſtam elegantiam. Comœdia autem dividitur in quatuor partes, Prologum, Protactin, Epitactin, Cataſtrophem. Prologus eſt prima dictio, à Græcis dicta *προλογος*, id eſt, antecedens veram fabulæ compoſitionem elocutio. Ejus ſpecies quatuor ſunt: *Συμπλοκῆς*, commendatitius: quo fabula vel Poëta commendatur. *Ανταρκειῆς*, relativus: quod aut adverſario maledicta, aut gratiæ populo referuntur. *Τροχονεικῆς*, argumentativus: fabulæ argumentum exponens. *Μικτῆς*, miſtus: omnia hæc in ſe continens. Inter Prologum & Prolegium quidam hoc intereſſe voluerunt. quia prologus eſt velut præſatio quædam fabulæ, in quo ſolo ſcilicet, præter argumentum, aliquid ad populum vel ex Poëta, vel ex ipſius fabulæ, vel actoris commodo loquitur. Prologium autem eſt, cum tantum de argumento dicitur. Protactis eſt primus actus initiumque dramatis, quo pars argumenti explicatur, pars reticetur ad populi expectationem retinendam. Epitactis

PROLEGOMENA TERENTIANA.

est incrementum processusque tutarum, ac totius, ut ita dixerim, nodus erroris. Catastrophe est conversio rerum ad jocandos exitus, patefacta cunctis cognitione gestorum. In plerisque fabulis ipsarum nomina priora ponebantur, quam Poëtarum: in nonnullis Poëtarum, quam fabularum. Cujus moris diversitatem antiquitas probat. Nam cum primi aliqui fabulas ederent, ipsarum nomina pronuntiabantur ante, quam Poëtæ pronuntiarentur, ne aliqua invidia à scribendo deterreci possent. Cum autem per editionem multarum, Poëtæ jam esset auctoritas acquisita, rursus priora Poëtarum nomina proferebantur: ut per ipsorum vocabula fabulis attentio acquireretur.

ACTAS diversis ludis manifestum est inscribi. Nam ludorum quatuor sunt species, quos Curules Ædiles munere publico curant. Megalenses, magnis Diis consecrati, quos Græci *μεγαλήνους* appellant. Funebres, ad retinendum populum instituti, dum pompa funeri decreta in nomina patricii viri plene instruitur. Plebei, qui pro salute plebis eduntur. Apollinares, Apollini consecrati. In scena dux aræ poni solebant, dextra Liberti, sinistra ejus Dei cui ludi fiebant: unde *Terentius* in Andria ait, *Ex ara hac sume verbenas.*

Hinc Ulysses palliatum semper inducunt: sive quod aliquando Infaniam simulavit: quo tempore rectum se esse voluit, ne agnitus cogere- tur in bella prodire, seu ob singularem sapientiam, qua rectus mun- tusque plurimum sociis profuit. Hujus enim virtutis erat, animi semper decipientis ingenium. Nonnulli Ithacæ incolæ, sicut Locros, pal- liatos fuisse commemorant. Achilles & Neoptolemi personæ, diade- mata habent, quamvis regalia sceptrâ nunquam tenuerint: cujus argu- menti probatio talis inducitur, quod nunquam cum reliqua Græciæ juventute ad gerenda cum Trojanis bella, sacramenta conjugationis lue- runt, nec unquam sub Agamemnonis imperio fuerunt.

COMICS senibus candidus vestitus inducitur, quod is antiquissi- mus fuisse memoratur. Adolescentibus discolor attribuitur. Servi comici amicum exiguo conteguntur, paupertatis antiquæ gratia, vel quo expeditiores agant. Parasiti cum intortis palliis veniunt. Læto vestitu candidus: arumoso obsoletus: purpureus diviti, pauperi phœniceus datur: militi chlamys purpurea: puellæ habitus petegrinus inducitur: leno pallio varij coloris utitur: meretrici ob avaritiam luteum datur. Gymnata dicta sunt ab eo, quod trahuntur: quæ res ab scenica luxuria instituta est. Eadem in luctuosis personis incuriam sui per negligenti- am significat. Aulæ quoque in scena intexta sternuntur, quod pi- ctus ornatus erat, ex Attalica regia Romam usque perlatas: pro qui- bus siparia ætas posterior accepit. Est autem mimicom velum, quod populo obstitit, dum fabularum actus commutantur. Diverbia hi- stiones pronuntiabant. Cantica vero temperabantur modis, non à Poëta, sed à perito artis musicæ factis. Neque enim omnia iisdem mo- dis in uno cantico agebantur, sed sæpe mutatis, ut significant qui

PROLEGOMENA TERENTIANA;

tres numeros in Comædiis ponunt , qui tres continent mutatos modos canticæ illius. Qui hujuscemodi modos faciebant : nomen in principio fabulæ & scriptoris & actoris superponebant. Hujusmodi adeo carmina ad tibias fiebant ; ut his auditis , multi ex populo ante discerent , quam fabulam acturi scenici essent , quam omnino spectatoribus ipsis antecedens titulus pronuntiaretur. Agebantur autem tibiis paribus aut imparibus , & dextræ aut sinistris. Dextræ autem & Lydiæ sua gravitate seriam Comædiæ dictionem pronuntiabant. Sinistræ & Sertanz acuminis levitate jocum in Comædia ostendebant. Ubi autem dextra & sinistra acta fabula inscribebatur , mistim joci & gravitates denuntiabantur.

DESID. ERASMUS ROTERODAMUS DE METRIS TERENTIANIS.

COMICI Latini multam libertatem sibi usurparunt in versibus , sed nemo largius Terentio. adeo ut apud præcos quoque fuerint qui judicarent , in hujus fabulis nullam esse carminum legem. Sed hos falli manifestum est. Rursus fuerunt qui non negarunt , ab hoc servari metrorum leges , sed ob immodicam libertatem non esse operæpretium torqueri doctos carminum dimensione , quod & res sit immensi laboris , nec ita multum adferat frugis. At ego ab utroque genere dissentio. nam ut manifestius est , quàm ut egeat probatione , Terentii comædias versibus constare , ita qui negligendam putarunt metrorum rationem , frequenter poetæ sermonem corruperunt , dum aliam vocem pro alia subjiciunt , quod nimium sæpe usuvenit scribis in auctoribus solutæ dictionis , dum addunt atque adimunt , dum verborum invertunt ordinem. Nonnihil etiam hæc peccarunt eruditi , qui dum carminum genera distinguunt ac dimetiuntur , parum attenti , interjecerunt verba quædam , ut explerent versus hiatus , aut rescuerunt quod videbatur superesse. Videtur autem studio factum à Terentio , ut dissimulato carmine quamproximè accederet ad orationem solutam : quod idem affectasse videtur Horatius in Sermionibus & Epistolis. Hinc tanta in dimetiendo difficultas , ut existimem ipsum Donatum , aut Cornutum , aut Asperum , si viverent , in locis aliquot vel hæsusos , vel inter se dissentiferos. Proinde nos quatruiduanam oppellam sumpsimus , ut adolescentulis aliquam hujus difficultatis partem adimeremus , non quidem in omnes fabulas , sed in unam perpetuò , & in cæteris carptim : quo ceu filo adjuti , sese facilius è cæteris explicent labyrinthis. Constant autem hujus fabulæ his ferme metrorum generibus.

Jambico trimetro , qui & senarij dicuntur à numero pedum.

Jambico.

PROLEGOMENA TERENTIANA.

Iambico tetrametro, qui ab alijs quadrati, ab alijs octonarij dicuntur. Monometrum ac dimetrum raro interjicitur. In hoc genere quovis loco pro iambo ponit tribrachyn, spondæum, daetylum, anapæstum, modò totius carminis penultima syllaba sit brevis. Siquidem in hoc versu:

Nullum est jam dictum, quod non dictum sit prius:
omnes spondæi sunt, excepto ultimo, cujus generis & alios aliquot reperiās.

Eandem libertatem sumit in trochaicis, tetrametris catalecticis, satis habens si totius carminis penultima sit brevis. Illud tamen ubique cavetur, ne vel trochæus ingrediatur Iambicum carmen, vel Iambus trochaicum.

Iambicum tetrametrum interdum in fine fraudatur una syllaba, producta penultima, quoties Iambico dimetro acatalectico accinitur dimeter catalecticus. Veluti si, *Jam lucis orto fidere*, accinas, *Cultor Dei memento*.

Quamquam in hoc quoque genere usurpatur, cum communis, de qua dictum est, Comitorum libertas, tum illa peculiaris, quod pro penultima longa ponit interdum duas breves. Exemplum est in Actus quarti scena secunda:

Jam ubi ubi erit, inventum tibi curabo, & mecum adductum.
Hic penultima producta est. Ibidem.

Orare jussit, si se amos, hera, jam ut ad sese venias. Item.

Hanc experiri, contigit, conveniunt mores, valeant.

In his pro penultima longa ponuntur duæ breves. Has versus etiam scazontes appellant.

Est scazontis genus diminutum, quod dimetro Iambico accinit duos trochæos: velut in Actus tertij scena secunda:

Adhuc, Archillis, quæ adsolent: Hic dimeter est. *quæque oportet:* Duo sunt trochæi. Contrà in alijs additur pes legitimo numero. Interim prior carminis pars est trochaica, posterior iambica, & contrà.

Admiscentur interdum & cretici, sive amphimacri, qui pes mediam habet brevem inter extremas longas: sic ut singuli versus habeant quaternos aut ternos creticos, nisi quòd hic quoque usurpatur libertas comica sicut in cæteris. Exemplum est in quarti actus scena prima:

Ut malis gaudeant, æque ex incommodis.

Quatuor cretici sunt, nisi quod tertius est spondæus. Ibidem:

Tum impudentissima eorum oratio est.

Tres habent creticos. Quamquam arbitror prius carmen vitiatum mutato dictionum ordine. Etenim si sic legas: *Et tamen res cogit denegare, ibi cum eorum impudentissima oratio est:* ut posterior versus excipiat synalæpham prioris, carmen probè constat. Quidam tamen malunt hic esse trimetros trochaicos catalecticos.

Iambici trimetri facilior est dimensio, cum penthemimeris finit dictionem. *Velut, Effertur, imus.* Et, *Sic cogitabam.*

PROLEGOMENA TERENTIANA.

Difficilior cum contrà : Ut. *Honestæ & liberales: accedo ad pedissequas.* In *be* cæsurâ est. Idem efficiunt crebræ synalæphæ : ut ibi, *Que ibi aderant, surdè unam aspicio adolescentulam.*

In tetrametris item iambicis ac trochaicis durior est dimensio, si prior dimeter non finiat dictionem, præsertim si non sit iambus, aut si accedat synalæphe, ut,

Menum gnatum rumor est amare. id populus curas scilicet.

Prior dimeter finitur in *ma*, syllabam productam, & excipitur à synalæphe *re id.*

Rursus ibidem :

Qui postquam audierat non datum iri, &c.

Prior dimeter desinit in *i*, admixta synalæphe.

Turbat & illud Lectorem minus exercitatum, quòd interdum repente miscet iambica cum trochaicis, trimetra interdum & dimetra aut monometra cum tetrametris, acatalecticis cum catalecticis, cretica cum iambicis ac trochaicis : quod locis aliquot annotavimus in margine. Ea mixtura maximè fit ubi res sunt turbulentiore. Fit interdum, ut scena prior desinat in hemistichium, & ab hujus clausula incipiat scena proxima: velut in Andriæ actus tertij, scena tertia, *Sed ecceum video ipsum foras exire.* Dimeter est plenus, cum sesquipede. Perficitur initio scenæ sequentis, *Ad te ibam, quidnam est?* ut sit scæzon tetrameter catalecticis. Nonnunquam dictio quæ pertinet ad sensum versus sequentis, per elisionem annectitur fini præcedentis : ut in prologo Eunuchi, *Qui bene veniendo & eas describendo malè, ex Græci bonis, &c.* Durius est, cum dissecta dictione, prior syllaba finit versum, reliquæ incipiunt sequentem, ut Eunuchi actus tertij, scena prima :

Continuè si quando illa dicit, Phedriam

Intromittamus comessatum, tu Pamphiam.

Elisiones item & synæreses, præsertim minus usitatæ apud recentiores, faciunt ut Lector impeditus frequenter hæreat in carmine. Eliditur autem in comicis versibus *u* consonans, ut in 1. scena, *Sine invidia laudem invenias & amicos pares.* Rursus ibidem, *Liberius vivendi fuit potestas, nam antea, &c.* Item in scena tertia, *Enimvero Dæve nihil loci est, &c.*

Carmen enim incipit ab anapæsto. Et ante in scena prima, *Enimvero spectatum satis.*

Eliditur & *s*, tum in fine, tum in media dictione. In fine, ut in prima scena,

Sed quid opus est verbis? Sed quid opus? Elisa simul & vocali e.

Idem fit in satis, Nec satis digna cui committas, &c.

Rursus in prologo Andriæ, fit in medio dictionis, *Id isti vituperant & alii* quæ locis compluribus, quorum aliquot in margine annotavimus. Interdum elidunt *l*, ut in prima scena Andriæ, *Pro uxore habere hanc peregrinam, ego illud sedulo. ut grinnam ego il*, faciant dactylum.

PROLEGOMENA TERENTIANA.

Hanc libertatem frequenter usurpat Homerus, dum *s*, elidit in ἄδω-
ς, & *l*, in ἀλάς.

Sæpenumero contrahuntur vocales, velut in his, *fuit*, *Deos*, *dies*,
meus, *suus*, *scias*, *nihil*, *mihi*, ut sint monosyllaba. Similiter ei, ejus,
hujus, *cujus*, monosyllaba ponuntur subinde: *eorum*, *meorum* dissyl-
laba. *Liberius vivendi fuit potestas*. *Di fuit*, facit spondæum. *Scias*
posse habere jam ipsum suæ, &c. *Scias posse* spondæus est: & *suæ*,
unica syllaba est. *Meum gnatum rumor est amare*. *Meum gra*, spon-
dæus est. Item *antehac* dissyllabum est. *Nam quod antehac fecit*. Fre-
quenter eliditur *d*, in *quid*, & *sed* pro vocali, & sicut in *periculum*,
elidimus *n*: idem hic facit in *paululum* & *annulum*. *Quin* & syllabæ
quædam aliter pronunciantur, quàm apud recentiores usurpatæ sunt:
velut in *suspicio*, secunda producitur: unde factum est, ut quidam le-
gant *suspicionem*. Rursum in *cave*, *vade mane*, & ubi finalis corripitur.

Minimo momento mutatur genus carminis, velut in actus quarti, sce-
na 1. Si legas,

In denegando modo quis pudor est paululum. Trimeter est iam-
bicus. Rursus si *In annectas fini versus præcedentis, versus constabit*
quatuor creticis. *Denegan-do modo-quis-pudor-est-paululum*. Si in
modo, facias pyrrhichium, erit trimeter trochaicus catalecticus.

Dene-gando-modo-quis pu-dor est-paululum.

Porrò inter iambicos tetrametros acatalecticos, & trochaicos tetra-
metros catalecticos, tanta est affinitas, ut interdum nihil referat eun-
dem versum utrum per iambos, an per trochæos metiaris. Velut in actus
tertij, scena quarta,

Vtinam mihi esset aliquid hic, quo nunc me præcipitem darem.

Si mihi facias unicam syllabam, trochaicus est: si duas, iambicus est:
quale est & in actus v. scena 1.

Satis jam satis, Simo! spectata erga te amicitiâ est mea.

Item sequens,

Satis pericli cæpi adire, orandi jam finem face.

Licet per iambos vel per trochæos metiri. Hujus generis sunt &
alii complures. Illud mihi monendus est Lector, ut meminerit à no-
tato metro idem carminis genus durare, donec repererit annotatum di-
versum.

IN CARMINUM GENERA

EX EODEM ERASMO.

IN titulo, *Cneo Sulpitio Coss*. Glareanus legit *Caio*. Nam in prologis.] In prole-
Aut non eliditur *m*, aut *prologi* dixit, ut Græci *pulypus*, & nos *gō*.
optio. Non ita dissimili sunt *argumento*.] Nisi elidas in *argumento*,
syllabam, non constat trimeter: aut nisi legas, *dissimili argumento sunt*.

PROLEGOMENA TERENCEIANA:

- AQ. 1. sc. 1. *Id istī.*] Eliditur *i*, in *ylli*. *Vos isthac*] Iambici trimetri. *Cognosces, & quid facere in hac re te.*] Vel *te hac in re*. *Liberius vivendi fuit.*] Nisi elidas *u*, in *vivendi*, carmen non constat: & fuit monosyllabum est. *Sine invidia.*] Eliditur *u*, consonans. & nisi sit proceleusmaticus, in *dia* fit Synzrefis. *Ex Andro commigravit huc.*] Aliter *huc*. Nam qui cum ingenis constitatur ejusmodi.] *Ejusmodi* trisyllabum est. *Quid obstat, cur non vera*] Aliter. *Quidigitur obstat*, sed tum *vera* expungendum. *Pro uxore habere hanc peregrinam, ego illud.*] Eliditur *l*, aut versus non constat.
- AQ. 1. sc. 2. *Sed quid opus est.*] *Opus est*. *Non dubium est.*] Iambici Trimetri. *Furtivas esse auditur*] *Esse*, redundat in metro, ni facias synzrefin in *audit*, aut nisi elidas *e* in *sed*, quod aliquoties facere videtur Terentius *id. ips.*, ut sit interjectio veluti conticescentis repente. *Mirabar.*] Iambicus tetrameter. *Verebar*] Dimeter. *Nunquam enigmam.*] Trochaici tetrametri. *Id voluit.*] Iambici tetrametri. *Ne esset.*] Trochaicus tetrameter. *Astutē.*] Iambici. *Si sensero hodie quidquam in his te nuptiis.*] Aliter *hiscē*. Redit ad trimetros, *Verberibus casum.*] Rursus ad tetrametros.
- AQ. 1. sc. 3. *Enimvero Dave.*] Iambici tetrametri. In enimvero eliditur *m*, & *u* consonans, *Si illum relinquo, ejus vita timeo: sin opitular, huius mina.*] *Ejus* & *huius* sunt monosyllaba, *Quoinre, quaque injuria praecipitem me.*] *Me* redundat. *Ad hac mala.*] Trimetri. *Sive ista.*] *Ista* redundat. *Mihi, quidem.*] Videtur Trochaicus Hypercatalecticis, *Sed Myfis.*] Trimeter Iambicus. *Conveniam Pamphilum.*] Iambicus tetrameter. *Andri Archilli.*] Trochaici, tetrametri, catalectici. *Sed quidnam.*] Tetrameter Iambicus, nisi, *sed*, sit extra versum additum.
- AQ. 1. sc. 4. *Hocine est humanum facinus?*] Iambici tetrametri. *Quid illud est?*] Tetrametro accinitur monometer. *Vxorem detulerat.*] Tetrametri Iambici. *Miseram me.*] Dimeter. *Quid Chremes.*] Trochaici tetrametri. *Itāne obstinatē.*] Tetrameter Iambicus. *Quod si sit.*] Dimeter. *Adeon' hominem esse invenustum.*] Prior dimeter est Trochaicus, alter est dimeter catalecticis, in penultima duas breves habens pro longa: potest tamen totus esse Iambicus, si legas, *adeon'*, aut in *invenustum*, elidas *s*, consonantem. *Pio Deum.*] Dimeter, redundante pede. *Chremetis pacto.*] Tetram. Iamb. *Contempni.*] Iamb. trimet. *Repudiatu.*] Trochaici tetramet. *Nam quid ego.*] Dimeter Iamb. *Tantum rem.*] Tetram. Iamb. *Quod si ego rescissem id prius.*] Prius unica syllaba est, *Aliquid facerem.*] Trochaici tetram. *Amor, misericordia.*] Iambicus tetrameter catalecticis, penultima longa. *Tum patris pudor, qui me tam leni passus est animo usque adhuc.*] Aliter *ad hoc.*] Iambici tetrametri. *Laboratē dolore, atque ex hoc misera sollicita est, diem*] Aliās *die*. *Ne deferat se.*] Trimetri Iambici. *Per tuam.*] Tuam unica syllaba est. *Roxa nostra hac tibi committo, & tua mando fidei.*] Tua & dei monosyllaba sunt. *Sed cur tu.*] Sunt duo dimetri catalectici: po-

PROLEGOMENA TERENTIANA.

stetior habet duas breves in penultima pro longa. *Ne ad morbum.*] Hic Senarius perficitur initio proximæ scenæ. *Quid ais, Byrrhia?* Act. 1. sc. 1. *Daturne illa.*] Dimeter. *Nuptum.*] Senarij. *Ita postquam*] Tetrametri Iambici. *Quod possit.*] Senarius. *Ah, quanto.*] Monometer. *Te id dare.*] Duo trochaici tetrametri. *Facile omnes.*] Iambici tetrametri. *Abi hinc in malam.*] Suspicio abin, aut ab eas legendum, ut constet versus Iambici trimetri. *Ad te venio.*] Trochaici tetrametri. *Sed istud.*] Eliditur s, in istud. *Andi nunc jam.*] Si dividis jam, versus constat. *Cum is nihil promereat, postulare.*] Iambicus tetrameter, nisi elidas u, in postulare. *Nuptias effugere.*] Trochaici. *Nisi ea, que nihil opus.*] In opus eliditur s. *Dyboni.*] Trochaici tetrametri. *Tuus pater.*] Tuus unica syllaba est. *Redeunti inerea ex ipso* Act. 1. sc. 2. *mibi incide suspicio.*] In suspicio antepenultima producitur.

Maneo, inerea introire.] Introire trisyllabum est. *Quid igitur.*] Trochaici tetrametri catalectici. *Ipsus sibi.*] In ipsus eliditur s. *Egône dicam.*] Dux syllabæ defunt. Fortè scriptum erat, *faciam Dave*, & quoniam sequitur nomen personæ, lector putavit idem bis positum. *Snadere noli.*] Iambici trimetri. *Sine omni periculo.*] Omnis superest. Act. 1. sc. 3. *Patri dic.*] Iambici tetrametri. *Dabit nemo: inveniet inopem potius*] In inveniet u, eliditur. *Potius dissyllabum est. Aliam ostiosus.*] Alias alia. *Vide quò me inducas.*] Vide Pyrrhichius est.

Dicam, puerum autem ne rescisat mihi esse ab illa.] Alias, ex. Re- Act. 1. sc. 4. *vise quid agant.*] Iambici trimetri. *Herni me relictis rebui.*] Iambici Act. 2. sc. 5. trimetri. *Neque istic.*] s. eliditur in istic.

Hic nunc me credit.] Iambici trimetri. *Propter hospite huiusce consuetudinemi.*] Hic versus videtur depravatus, inverso dictionum ordine. *Constabit si legas, Huiusce propter consuetudinem hospite. Submissis visus est.*] Visus. *Nihil propter hanc rem. sed.*] In sed eliditur d. *Quidnam est.*] Si legas quid id est, aut quidnam est, versus constabit. Act. 2. sc. 6.

Ait nimium.] Ait unica syllaba est. *Quem, inquit, vocabo ad co-* Act. 3. sc. 1. *nam meorum.*] Meorum, dissyllabum est. *Hem illic est huic rei caput.*] Rei, monosyllabum est. *Ita pol quidem.*] Iambici trimetri. *Sed hic Pamphilus.*] In sed videtur elidi d littera, aut certè vocalis e. *Vix tandem sensi stolidus.*] In stolidus eliditur s, in fine. *Nunc huius.*] Huius monosyllabum est. *Adhuc Archilis.*] Iambici dimetri tres, qui- Act. 3. sc. 2. bus accinuntur duo trochæi. *Dare.*] Dimeter catalecticus.

Peracastor.] Iambicus trimeter. *Deos quaso.*] Iambici tetrametri. *Non imperabas coram quid opus factò esset puerpera.*] Puerpera trisyllabum est. *Tibi videor.*] Si legas videbor, constat versus. *Credóns tibi.*] Iambicus trimeter. *Teneo quid erret.*] Item hic. *Quid credas.*] Iambici tetrametri. *Certè enim.*] Trochaicus tetrameter. *Egône.*] Iambici tetrametri. *Hoc ego scio.*] Huic versui deest syllaba, nam est scæzon, *Sed nihilo.*] Trochaici tetrametri. *Hoc nisi sit, puerum ne* c iiij

PROLEGOMENA TERENTIANA.

- tu videas, nihil moveatur.*] Aliàs *morentur.* *Quid ais.*] Trochaicus dimeter catalecticus. *Id consilij.*] Rursus trochaici tetrametri. *Non impulsit.*] Iambici trimetri. *Atque adeò.*] Iambicus tetrameter scazon catalecticus. *Subeo Chremetem.*] Iambici tetrametri. *Ansulto.*] Iambicus dimeter. *Per te ego.*] Iambici trimetri. *Dehinc facili ex illis sese emergerum malis.*] Emergere activè. *Neque illum.*] In illum eliditur *l. At istuc.*] In istuc eliditur *s. Sed quid ais.*] Iambici tetrametri catalectici scazontes. *Sed ecum.*] Aliàs *atque.* Hæc pars est scazontis sequentis. *Ad te ibam.*] Scazontes ut antè. *Cæt uxor.*] *Uxor* redundat in versu, & viderur additum ab Interprete. *Ego dudum.*] Iambici tetrametri. *Nunquam quivi ego istuc.*] Aut eliditur *u*, in *quivi*, aut *s*, in *istuc.* *Hem.*] *Hem* pendet à priorè versu. *Narro, quæ tu dudum.*] Aliàs *narro huic.* *Quidam audio.*] Trochaicus tetrameter catalecticus. *Hem quid dixi.*] Rursus octonarii Iambici. *Nullus sum.*] In nullus eliditur *s. Sed ecum.*] Dimeter Iambicus. *Vtinam mihi.*] Trochaicus tetrameter catalecticus.
- Vbi illic.*] Iambici tetrametri. *Qua fiducia.*] *Qua* refertur ad dimetrum priorem. *Nec quid dæm.*] *Nec* pertinet ad dimetrum priorem. *Hem quos fretus.*] *Hem* additur extrametrum. *Hocine.*] Hic est Iamb. pentameter. *Tanta recordia.*] Cretici dimetri, id est quatuor pedum. *Et tamen res cogit.*] Aliàs *premit.* Deest aliquid metro, nam pro quarto cretico posuit iambum. *Tum impudentissima.*] Cretici tres. *Quis tu es.*] Et hic pro quarto cretico ponitur iambus. *Proximus sum.*] Cretici quatuor. *Si rogeris.*] Cretici tres. *Non verentur.*] Trochaicus scazon. *Sed quid agam.*] Trochaici tetrametri catalectici. *Multum molestus cerid.*] Iamb. tetrameter. *Etiā nunc me subducere.*] Aliàs *seducere.* *Quid istuc.*] Trochaici tetrametri. *Quantasque.*] Iambici trimetri. *Quid istuc.*] In istuc eliditur *s. Imò etiam.*] Iambici trimetri. *Quis ambo.*] Iambicus tetrameter. *Nisi mihi Deos.*] Et hic tetrameter. *Fallum est.*] Trimetri rursus. *In d etiam, nam futis.*] In *fallis* eliditur *s. Faciam.*] Iambici tetrametri. *Fam ubi ubi eris.*] Iambici tetrametri scazontes catalectici. *Optimè te mihi offeri.*] Versus constat, si legas, *Opportunè te mihi offeri.* *Nihil ne esse.*] Iambici trimetri. *Quo portas puerum.*] Hemistichium absolvitur proxima scena. *Myfis nunc opus.*] Iambici trimetri. *Nova nunc religio te.*] Aliàs *in te.* *Revertor.*] Iambici trimetri. *Illic est.*] Iambicus tetrameter. *Quid turba.*] Trochaicus catalecticus. *Quid illic hominum litigant.*] Aliàs *litigat.* *Tum annonæ.*] Rursus trimetri Iambici. *Qui est: neminem alium video.*] Aliàs *videam.* *Mirum verò impudenter mulier si facit meretrix.*] Iambicus scazon catalecticus. Senarius erit, si legas. *Mirum impudenter mulier si meretrix facit.* *Ab Andria est.*] In hici trimetri. *Eho, an non est.*] *Eho* est extra versum, aut annexitur priori. *Cum in pariundo aliquot adfuerunt.*] *Adfuerunt* trisyllabum est. *Tanto hercle magis.*] In magis eliditur *s. Quis hic*

PROLEGOMENA TERENTIANA.

loquitur?] In *quis* eliditur *s*. *Novi rem omnem. sed est Simo intus?*] Pentameter est, nisi legas, *intus est*, in fine. *Ne me attingas.*] Iambicus tetrameter. *Eho inepta.*] Trimetri.

Quid sciam.] Aliàs *qui*. In *bac habitasse.*] Iambici trimetri. A α . 4. sc. 6.
Que se inhonestè optavit parare hic divitias.] Eliditur *u*, consonans in *divitias*. *Itane Chrysis?*] Duo trochaici, tres cretici. *Nescne?* sic.] Sic addunt Interpretes, & sine illo non constat versus trimeter. *Vt quimus.*] Iambici trimetri. *Tum ipsam despoliare non licet.*] Aliàs *libet*.

Optime hospes.] Si addas morem in principio, constat versus: aut si pro *optime* legas *opportune*, & probabile est hoc commissum scriptoris vitio. Nam Donatus non addit morem. A α . 5. sc. 1.

Satis jam.] Trochaici tetrametri catalectici. *Vide quàm iniquus*] A α . 5. sc. 2.
Vide corripit, sicut cave. *Animo jam nunc.*] Trochaici tetrametri.

Quid illud mali est.] In illud eliditur *l*.

Imò verò indignum.] Nisi in verò elidas *u*, consonans, versus erit iambicus tetrameter catalecticus. *Tristis severitas.*] In *tristis* eliditur *s*. *Quidnam apporras?*] Iambicus tetrameter. *Quid ait.*] Trochaici rursus. *Hem Dromo.*] Si *hem* est in versu, iambicus est tetrameter. Si annectas versui præcedenti, trochaicus est tetrameter catalecticus.

Andi, obsecro.] Iambici tetrametri. *Ego jam te.*] Duo trochaici tetrametri. *Age nunc.*] Iambici trimetri. *Quis me volt?*] Iambici trimetri. *Nun facti piget.*] Aliàs *pudet*.

Vide num ejus color.] *Co*, corripitur. *Ego me amare.*] Trochaici tetrametri. *Vis me uxorem ducere? hanc vis.*] *Hanc* superest, nisi legas *uxorem hanc*. *Mitte orare.*] Trochaici tetrametri catalectici. A α . 5. sc. 4.

Sed hincine.] *Sed* redundat, nisi elidas *e*. *Ego istac.*] *s*, eliditur in *istac*. *Eadem hac Chreme.*] Tetrameter scazon catalecticus. *Quod spero.*] Odonarius iambicus, *Cujam igitur.*] Iambicus dimeter. *Cerè mea est.*] Trochaici tetrametri. *Tum illam hic.*] Iambici tetrametri. A α . 5. sc. 5.
Sube solvi.] *Sube* pyrrhichius est. *Provisio.*] Iambicus tetrameter. *Non putare.*] Trochaicus tetrameter.

Ego vitam Deorum.] *Deorum* dissyllabum est. *Quod voluptates.*] In *voluptates* eliditur *u*. *Sed quem ego.*] Iambicus tetrameter. *Quid illud.*] Trochaici tetrameter uterque. *Pamphilus ubinam?*] Iambici tetrametri. *Et quidem ego.*] Trochaici tetrametri. *Prins rescisceres tu.*] Si legas, *tu prins rescisceres*, versus probè constat. *Calliopius recensui.*] Dimeter iambicus, A α . 5. sc. 6.

EX EUNUCHO.

ARGUMENTUM secundum, quod incipit Meretrix, non sunt versus. *Si quisquam est.*] Senarij. *Atque à thesauro.*] Aliàs, à the-
go.

PROLEGOMENA TERENTIANA:

- sanis. puto fuisse scriptum, à thesanro is. Quam illic.] Illic pro ille, ut aliàs sæpe. Unde esset.] Aliàs, is sit. Nullum est jam dictum, quod non dictum sit prius.] Omnes spondi, excepto ultimo. Quid*
Act. 1. sc. 2. igitur faciam.] Iambici trimetri. Verum si incipias, neque perficies.] Aliàs pertendas.
Et illas quas habet.] In illas eliditur l. Miseram me.] Iambici trimetri. Quid hic stabas.] In quid videtur elidi d. Aut ego istuc.] In istuc eliditur s. Cupio aliquos.] Cupio superest in trimetro. Ego excludor.] Ego prior syllaba pertinet ad finem metri præcedentis. Egon id.] Idem hic.
Si quidem biduum.] Signidem corripit, cum videantur duz dictiones. Ita Ovidius, Signidem est ventura senectus. Fac ita ut iussi, deducantur isti.] Trochaicus tetrameter acatalecticus, nisi tollas è versu, isti. Fiet.] Trochaicus catalecticus. Abrogitare.] Iambicus dimeter. Vunam sam.] Trochaicus tetrameter. Ne istuc.] Trimeter Iambicus. Memini.] Iambicus scazon catalecticus. Perpeti.] Trochaici. Opus faciam.] Elide duo s. Tandem ego.] Iambicus tetrameter. Unversum triduum.] Trochaici. Vide quid.] Vide pyrrichius. Ni ego me turpiter hodie hic.] Aliàs hinc. Di immortalis.] Trochaici tetrametri catalectici. Quid interest.] In quid eliditur d. Simul consilium cum re amissi? videtur.] Nisi elidas l, in simul, iambicus est, & in trochaico eliditur u, in viden' nisi legas vide. Sed his.] In sed eliditur d.
Negat quis.] Iambicus tetrameter. Omnia assentari.] Trochaici. Dum hac loquimur,] Iambicus scazon trimeter catal.
Ancupes.] Ancupes videtur adjectum, nam & repugnat versui, neq ponitur à Donato. Ille ubi miser famelicus videt me esse in tantum honorem.] Aliàs, tanto honore. Et rogare.] Aliàs, rogare. Occidi.] Creticus. Neque virgo.] Octonarii Iambici. Tadet harum.] Trochaici tetrametri.
Hic verò est.] Iambicus tetrameter catalecticus. Dices fuisse.] Iambicus acatalecticus. Ut illum Diu.] Iambicus tetrameter catalecticus. Atque aded.] Tetrameter acatalecticus.
Ita prorsum.] Dimeter Iambicus. Flos ipse.] Senarius catalecticus uterque. Quid virgo.] Iambici tetrametri catalectici. Adveniens.] Iambici trimetri. Imò enimvero.] Elide u. Sex vel.] Vel superest in versu. Dum hac dicit.] Aliàs loquitur. In hanc nostram.] Hanc redundat in metro.
O Parmeno!] Aliàs, Eho. Huc deducta.] Trochaici tetrametri catalectici. Videbit.] Iambici tetrametri. Dixi pulchrè.] Trochaicus tetrameter. Habent despiciam.] Si legas despiciam, constat versus.]
Act. 3. sc. 1. Magnas verò.] Senarii Iambici. Quod in te est.] Donatus legit Quod, sed eliditur d. Tuum obsecro ne.] Aliàs, te. Quod eam me amare suspicatur.] Aliàs, suspicata est. Par pari refero.] Deest syllaba si legas,

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

legas, par sic pari, aut par mox pari, constat metrum. *Metuet semper.*] Aliàs, metuas. *Ridiculum, non.*] Aliàs, nec. *Audire vocem.*] Senarii. *Quid, hunc non.*] In quid eliditur d. *Postea continuo.*] Aliàs, post hoc. *Profecto quanto magis.*] Senarii iambici. *Heri aliquot.*] Iambici tetrametri catalectici. *Nam quis hic.*] Trochaici tetrametri catalectici. *Nunc est.*] Iambici tetrametri catalectici. *Sed neminem.*] Senarii acatalectici. *Quoquid cum.*] Aliàs, quique. Iambici.

Act. 3. sc. 2.
Act. 3. sc. 3.
Act. 3. sc. 4.
Act. 3. sc. 5.

Adibo.] Catalecticus. *Narra istuc.*] Acatalecticus. *Nostrum.*] Trochaicus tetrameter catalecticus. *Istam ipsam.*] Iambicus catalecticus. *Virgo.*] Trochaicus catalecticus. *Cum ipsum.*] Iambicus acatalecticus. *Erat quidam.*] E pertinet ad versum præcedentem. *Novitia.*] Trochaicus catalecticus. *Athoror.*] Iambicus tetrameter. *Vbi inerat.*]

Act. 4. sc. 1.

Aliàs, ibi. *Venisse clanculum.*] Nisi legas clām, metrum non constat. *Dum hæc.*] Catalecticus. *It, lavit.*] Trochaicus catalecticus. *Sic expectans.*] Iambicus catalecticus. *Ita me Dii.*] Iambicus tetrameter catalecticus. *Ne quam ille.*] Trochaicus catalecticus. *Nam postquam.*] Iambicus catalecticus. *Militem.*] Trochaici tetrametri acatalectici. *Id faciebat.*] Octonarius catalecticus. *De furore.*] Trochaicus catalecticus. *Hæc, inquit, puer.*] Nisi legas puere, non constat versus. *Accerse.*] Iambicus tetrameter, sed prima syllaba. *Accerse,* pertinet ad versum præcedentem. *Dum rus.*] Senarii. *Sed quid hoc.*] Trochaicus catalecticus. *Vbi ego.*] Iambici tetrametri catalectici. *Hocine.*] Hocine prima pertinet ad versum præcedentem. *Quinetiam.*] Trochaicus catalecticus. *Vestem omnem.*] Octonarius acatalecticus. *Hem.*] Dimeter. *Nescio.*] Trochaicus catalecticus. *Adibo.*] Iambicus tetrameter. *Hem, Phædria.*] Iambici trimetri. *Cum donis tuis tam lepidus.*] Aliàs, inlepidus. *Rogas.*] Iambici tetrametri. *Peris.*] Trochaicus. *Hæc obsecro.*] Iambici quadrati. *Qui fueris.*] Trimeter. *Virgo ipsa.*] Tetrametri. *Quo ille.*] Trochaicus tetrameter. *Foris ad nos.*] Trochaicus tetrameter, redundante syllaba. *Peris.*] Trochaici catalectici. *Sed nihil posse.*] Si legas potesse, iambicus est, & sic legendum arbitror: nam & sequens iambicus est. *Exi foras.*] Senarii. *Nunc eò.*] Trochaicus tetrameter catalecticus. *Tace obsecro.*] Senarii. *Respondent.*] Iambicus septem pedum. *At ille.*] Trimetri. *Meam ipse induit.*] Induit disyllabum est. *Iam satis.*] Trochaici catalectici. *Mirum.*] Iambici tetrametri. *Hæc tu.*] Trochaici. *Alto patet honeste quo modo hinc abeam nescio.*] Deest syllaba, forte nunc.

Act. 4. sc. 2.
Act. 4. sc. 3.

Act. 4. sc. 4.

Act. 4. sc. 5.
Act. 4. sc. 6.
Act. 4. sc. 7.

Inveniam hodie.] Hodie, prima producta, hoc die. *Tu pol.*] Tu su. *perest.*] At at.] Iamb. tetram. *Sed Thais.*] Iamb. tetram. *Quod intell.*] xi.] d, videtur elidi. *Credo equidem.*] Trochaicus tetrameter catalecticus. *Te ipsam expectabam.*] Aliàs, expecto. *Militem secum.*] Aliàs, militum. *Hancine ego.*] Octonarii. *Mori me futurus.*] In satim eliditur s. *Quid ignave.*] In quid eliditur d. *Qui istuc.*] Aliàs, istum.

PROLEGOMENA TERENTIANA.

Omnia prius.] Trochaici cataleſtici. *Siccine agis.*] Videntur cœtici. *Scibis.*] Trochaici acataleſtici. *Satis hoc eſt tibi.*] Donatus legit, *Satin' hoc eſt tibi,* & poſt *ais* addendum *Thais?* ubi rursus notata loquentis persona locum fecit errori. *Pergin'.*] Senarii. *Hera mea tace.*] Niſi legas bis *tace*, verſus non conſtat. *Apud Antiphonem.*] Iambici trimetri. *Anſugliſtin'.*] Prima *anſugliſtin* pertinet ad verſum præcedentem. *Paululum quiddam.* Py. *Eho paululum impudens.* *An paululum hoc eſſe tibi videtur virginem.*] Niſi legas paulum, verſus non conſtat. *Te mihi patronam cupo.*] Aliàs, *capio.* *Adeſt optime.*] In *adeſt* prior ſyllaba pertinet ad verſum præcedentem. *Quid, quid?* Senarii. *Re- verto quidnam.*] Senarii, *Prob fidem.*] Trochaici cataleſtici. *Hem colligavit.*] *Hem* extra metrum eſt. *Ex meo prop nquo.*] Senarii. *Sed eſtne.*] In *ſed*, aut *e* eliditur aut *d.* *Reliquom.*] Fortè relictum. *Nunquam adpol.*] Iambici tetrametri cataleſtici. *Quæ quid timeret ſciebam.*] *Sciebam* diſyllabum eſt. *Non poſſum ſatis narrare.*] Aliàs, *Non pote ſatis narrare.* *Quid nunc.*] Trochaici cataleſtici. *O populares.*] Iambici tetrametri acataleſtici. *Meo fratri gaudeo amorem eſſe omnem in tranquillo.*] Non eliditur *m.* *Aſiles pellitur.*] Aliàs, *pellitur.* *Parmeno modo.*] Trochaicus cataleſticus. *Gaudeo.*] Oſtonarii. *Illam laudas.*] Trochaici. *O Thraſo.*] Suſpitor carmen inverſione ordinis depravatum. Conſtabit ſi ſic legas, *O Thraſo, ſalvere. tu fortaiſſis hęc qua facta ſunt neſcis.* *Sio*, cur ergo in hiſte conſpicio regionibus? Ut ego ptonomen elidatur. *Et quod des, paululum.*] *Paululum* diſyllabum.

EX HEAUTONTIMORUMENO.

ARGUMENTUM C. Sulpitii conſtat ſenatiis. In titulo, *C. Cornelio*, aliàs legitur, *T. Sempronio*. Vide anno ab Urbe condita 591. *Ne cui ſis.*] Senarii. *Quaſquam hac.*] Senarii. *Vbi rem reſervi.*] Aliàs, *id.* *Nam uſque dum ille vitam illam incolit.*] Aliàs, *incoler.* *Et illum obſequentem.*] In illum eliditur *l.* *Nihil adhuc eſt.*] Iambici quadrati hypercataleſtici & acataleſtici. dimeter unus acataleſticus, Quadratus unus cataleſticus, brachycataleſtici duo. *Nihil adhuc eſt.*] Cataleſticus. *Et illum ſimul.*] Brachycataleſtici. *Qui cum.*] Trochaicus dimeter cataleſticus. *Pater adeſt.*] Trochaici tetrametri cataleſtici. *Pròb.*] Iambici oſtonarii hypercataleſtici. *Aique etiam nunc.*] Iambici quadrati acatal. *Quàm iniqui.*] Oſtonarii iamb. *Si mihi ſecunda.*] Oſton. iamb. *Etiā caves ne videat fortè hinc.*] Aliàs, *hic.* *Ain' tu.*] Senarii & Oſtonarii iamb. permixtis Troch. cataleſtici. *Ain' tu.*] Trochaici cataleſtici. *Dum ego propter te.*] Iambicus oſtonarius acataleſticus. *Nam & vita.*] Senarii iambici. *Quantum ex ipſa re conſecturam fecimus.*] Aliàs, *cepimus.* *Ita timui.*] Proceſſumaticus & tres anapæſti. *Adducimus tuam.*] Oſtonarii iambici

PROLEGOMENA TERENTIANA.

acataleſtici, permixtis trochaicis cataleſticiſ. *Enimvero recte ere.*] Oſonarius. *Cliripho eſt.*] Trochaici. *Nam apud patrem.*] Nam redundat in verſu. *Ibo obviam.*] Senarii. *Adpol te.*] Trochaici oſo, cataleſtici aſ. 2. 1. ſ. 3. permixtis iambicis quadratis acataleſticiſ. Porro ſenarii quinque. *Ego mea.*] Iambici oſonarii acataleſtici. *Antiphila.*] Senarii. *O mi Climia.*] Aliàs, *mi expellere* : tunc erit trochaicus cataleſticiſ. *Salvum* aſ. 3. ſ. 1. *veniſſe.*] Aliàs, *adveniſſe. Luceſcit.*] Senarii. *Putabit pravum, an reſtum fiet, quod peter.*] Aliàs, *peter. Abiturum ſe abſ te eſſe ilico minabitur.*] Aliàs, *minabitur. Hac illac.*] Senarii. *At nunc.*] Aliàs, &. *Caſa.*] Proceleuſmaticus in 2. *At heus tu facito dum.*] d, eliditur. *Nec cum maleſacerem.*] Proceleuſmaticus in 1. *Quid iſtuc quaſo.*] Iambici quadrati & acataleſtici & cataleſtici. Denarius item unus, & fragmentum iambici quadrati. Senarius unus. Fragmentum unum. *Vel heri in convivio.*] Aliàs, *vino. Facio conjeſturam.*] Quadratus iambicus acataleſticiſ. *Poſthac.*] Trochaicus cataleſticiſ dimeter. *Cenſen' veid.*] Trochaici tetrametri. *Eſt meretrix.*] Senarius. *Vah, vide.*] Oſonarius iambicus. *Hic huc.*] Trochaici quadrati cataleſtici. *Niſi me animus.*] Iambici quadrati acataleſtici, trochaici acataleſtici, unus acataleſticiſ, unus hypercataleſticiſ. *Niſi me animus.*] Iambici quadrati acataleſtici. *Credo.*] Trochaici quadrati cataleſtici. *Si puellam.*] Trochaici cataleſtici. *Annulum.*] Annulum diſſyllabum eſt. *Niſi me animus fallit.*] Iambici oſonarii acataleſtici. *Nulla mihi res.*] Iambici quadrati cataleſtici, & unus ſenarius. Trochaici quadrati cataleſtici, & unus hypercataleſticiſ. *Nam qui ille.*] Senarius. *Huc equidem.*] Trochaici cataleſtici. *Tu fortaſſe.*] Hypercataleſticiſ. *Satis pol.*] Iambici quadrati cataleſtici, unus hypercataleſticiſ. *Iſta me Dei.*] Senarii, unus quadratus. *Oprabit ruſſum.*] Quadratus. *Eccum.*] Senarii. *Et quidem.*] Aliàs, *equidem. Ius ſummuſ ſepe ſumma malitia eſt.*] Aliàs, *injuria. Nulla eſt.*] Senarii. *Apud Cliniam.*] Apud redundat in metro. *Vbi Cliripho.*] Senarii. *Multo omnium.*] Senarii. *Erravi.*] Erravi, prima ſyllaba pertinet ad verſum præcedentem. *Ego me non tam aſtutum.*] Trochaici quadrati cataleſtici, & ſenarii iambici. *Ego me non tam.*] Trochaici quadrati cataleſtici. *Neque ita perſpicacem eſſe, id ſcio.*] Aliàs, *certo ſcio*, tunc eſſet iambicus. *Quamobrem?*] Iambici tetrametri acataleſtici. *Fily eſt amica.*] Senarii iambici. *Duo talenta.*] Trochaici cataleſtici quadrati. *Qua in me fecit.*] Verſus perſicitur ſequenti ſcena. *Itane tandem.*] Trochaici quadrati cataleſtici, & iambici quadrati acataleſtici, & fragimentum. *Nec tibi, nec huc.*] Aliàs, *tibi. Iſta nos abalienavit.*] Iambici quadrati. *Ego dicam quod mihi in mentem.*] Aliàs, *in mente eſt. Mentem venit.*] Trochaici. *Quid autem hoc.*] Iambici tetrametri cataleſtici. *Proſeſſo niſi caves.*] Iambici quadrati acataleſtici. Trochaici varij numero ſep- tem. Imò ſcis potius, quam quidem redeat ad integrum hec eadem ora- f ij

PROLEGOMENA TERENTIANA.

rio.] Denarius cataleſticus. Divide imò: ſi tollas eadem, verſus conſtat Non poſtulo.] Trochaici, Subditum ſc.] Oſtonarius hypercataleſticus. Conſpitere.] Denarius cataleſticus. Egone.] Tetrametri iambici cataleſtici. Quod eſt.] Dimeter. Convinces facile.] Trochaici. Si nunquam.] Trochaici quadrati cataleſtici, permixti iambis aliquot. Enimvero, Chremes.] Trochaici quadrati cataleſtici mixtis iambicis quadratis. Sine te.] Iambicus tetrameter. Non faciam.] Iambicus. Ignosce.] Trochaici. Naſe m.] Naſe mi, eſt extra verſum.

EX ADELPHIS.

Aſt. 1. ſc. 1. S Torax.] Senarii. Hem opportunè.] Senarii. Rogitas me.] Aliàs, rogans. Amat? dabitur.] Amat, prior ſyllaba pertinet ad verſum præcedentem. Obſecro populares.] Iambici tetrametri cataleſtici. Subvenite.] v, eliditur. Ego iſtam.] Dimeter. Eſchine aude.] Trochaici tetrametri acataleſtici. Fallam eſſe.] Trochaici cataleſtici. Novi ego.] Acataleſticus. Indignum injuria.] Cataleſtici. I intro.] Iambicus acataleſticus. Nimum iſtoc.] Trochaici cataleſtici. Ne mora.] Iambici quadrati acataleſtici. O facinus.] Trochaici. I nunc.] Iambici acataleſtici. Ob malefacta.] Trochaici cataleſtici permixtis iambis acataleſticis. Verùm enim.] In enim eliditur m. Aſt. 2. ſc. 2. Tace, egomet.] Iambici quadrati acataleſtici & ſenarii. Meuiſti, ſi nunc de tuo iure conſeſſiſſes paululum, atque.] Eliſio excipitur à verſu ſequenti. Inieci ſeripulum.] Senarii iambici. Quod ad te rediturum.] Id quod elide d. Per oppreſſionem.] In per eliditur v. Abi quiviſi.] Iambici quadrati acataleſtici. Meum amorem.] Aliàs, laborem. Sed quiſnam.] Aliàs, quidnam. Ubi ille.] Iambici quadrati acataleſtici. Aſt. 2. ſc. 4. Obſecro mea.] Iambici quadrati acataleſtici. Nunc illud.] Iambici quadrati acataleſtici, & unus dimeter, permixtis trochaicis aliquot acataleſticis. O hominem impium!] Aliàs, impurum. Sed ceſſo heram.] Iambicus acataleſticus. Hem, quiſquis.] Trochaici. Noſtram vitam.] Iambici tetrametri cataleſtici. Diſperii.] Senarii iambici. Dementia, Aſt. 3. ſc. 4. Quadratus. Pò Dii.] Senarii iambici. Atque aequalem.] Atque prior ſyllaba pertinet ad verſum præcedentem. Quàm illas deſeram.] Aliàs, illam. Bono animo.] Senarii. Ain patrem.] Iambici quadrati acataleſtici, uno aut altero trochaico cataleſtico mixto. Dimeter unus iambicus. Na ego homo.] Trochaici quadrati cataleſtici, unus denarius, paucis iambicis immixtis. Quonam.] Videntur cretici. Ego in hac re.] Quadrati iambici & trochaici. Omnes quibus res.] Trochaici cataleſtici. Quapropter te.] Iambici tetrametri. Diſtructor.] Iambici quadrati acataleſtici. Senarius unus. Scazon trochaici cataleſtici quadrati. Membra metu.] Trochaici. Emiſſe id.] Trochaicus dimeter hypercataleſticus. Nam ut hinc.] Iambici tetrametri. Nunc quid faciam.] Trochaici cataleſtici quadrati. Prodit neſcio.] Verſus perſicitur

PROLEGOMENA TERENTIANA.

proxima scena. *Ira uti.*] Iambici quadrati acatalectici & catalectici. Dimeter unus. Ceteri trochaici quadrati catalectici iambici Senarii. *Facite*] Trochaici tetrametri. *Cur non ludo.*] Senarii. *Cur non ludo hunc aliquantisper?* melius est. Si addas *nunc*, versus constat. *Itane.*] *Ira* prima pertinet ad versum præcedentem. *Quid ipsi.*] Aliàs, *Quid ipsa auni?* *Quid lachrymas?*] Trochaici catalectici quadrati. *Ego eo intro.*] Iambici quadrati acatalectici. *Quid hoc.*] Iambicus catalectictus scazon. *Sed cesso.*] Trochaici catalectici. *Defessus sum.*] Senarii. *Ibo, illis.*] Senarii. *Ædopol.*] Senarii. *Hens, Syre.*] Senarii. *Parata à nobis.*] Senarii. *Nunquid minus.*] Aliàs, *num qui.* *Quam mecum.*] Aliàs, *quod.* *Cum prima luce.*] Aliàs, *primo lucu.* *Nunquam ita.*] Trochaici quadrati catalectici. *Quod mihi nunc*] Iambicus tetrameter acatalecticus. *Prope jam.*] Trochaici. *Hens, Demea.*] Senarii *Hera ego.*] Senarii. *Occidunt me quidem.*] Senarii *In quidem aliquid eliditur.* *Iubet frater.*] Senarii. *Me ducere.*] Iambici tetrametri acatalectici. *Age, quid si.* Trochaici. *Er si hoc.*] Iambici tetrametri. *Factum est.*] Fragmentum. Trochaici catalectici quadrati, ultimus scazon. *Optimum quidem.*] *In quidem* fit elisio.

EX HECYRA.

P*Er pol.*] Senarii. *Senex si quæret.*] Senarii. *Cum milite.*] Procleumaticus. *Pro Dcūm.*] Iambici quadrati catalectici. Trochaicus quadratus catalecticus. *Me miseram.*] Senarii. *Itaque una.*] Iambici tetrametri. *Quo quisque.*] Senarius. *Multo melius.*] Trochaicus quadratus catalecticus. *Enim lassam.*] Iambici tetrametri. *Et si scio.*] Iambici quadrati acatalectici. *Ædopol.*] Trochaici catalectici quadrati. *Ædopol* autem est extra carmen. *Nemini ego.*] Trochaici quadrati catalectici. Iambici quadrati & catalectici & acatalectici senarii. *Nemini ego.*] Trochaici. *Cui quanto.*] Iambicus catalecticus. *Quam huc.*] Acatalectici. *At sic citius.*] Trochaicus. *Si non redisses.*] Iambici catalectici. *Rursum in gratiam.*] *Rursum* abundat. *Profectò, Parmeno, me celas.*] Aliàs, *celant.* *Quoniam modo.*] Iambici quadrati catalectici. *Nescio quid.*] Iambici quadrati catalectici. *Quid ais?*] Trochaicus catalecticus. *Hem istoc.*] Iambici catalectici. *Nequeo mearum.*] Trochaici octonarii catalectici, & senarii 6. *Adest Parmeno.*] Senarii. *Ain' tu.*] Senarii, & unus quadratus. *Nam aliàs ut omitam.*] Aliàs, *mittam.* *Dixistine.*] Trochaici octonarii catalectici, & senarii iambici. *Quibus iris.*] Senarii. *Perii.*] Trochaici & iambici octonarii catalectici, & acatalectici mixti. *Dicam.*] Iambicus dimeter. *Sed ostium.*] Trochaici catalectici. *Atque eccam.*] Iambici catalectici. *Nam si utrumvis.*] Trochaicus catalecticus. *Non sit.*] Iambici catalectici. *Perii.*] Acatalecticus. *Credo.*] Acatalecticus trochaicus. *Quid sit.*] Iambici catalectici. *Adcon' per-*

PROLEGOMENA TERENCEIANÆ.

- vicati.] Trochaici acataleſtici. *Ve eo eſſim.*] Trochaicus octonarius cataleſticus. *Nullam pol.*] Iambici acataleſtici *Non clam.*] Iambici quadrati acataleſtici. *Itaque ut eſſe ego illum.*] Aliàs, *illa. Ferantur.*]
 Act. 4. ſc. 3. Senarius. *Quidvis.*] Iambicus cataleſticus. *Quia de uxore.*] Trochaici cataleſtici. *Sed non minnam.*] Mixtum trochaicum cum iambico cataleſtico. *Nescias.*] Trochaicus cataleſticus. *Quando hac.*] Iambici acataleſtici. *Sumus.*] Dimeter iambicus. *Sed video.*] Iambicus cataleſticus. *Tibi quoque.*] Senarii. *Non hoc de nihilo.*] Iambici quadrati cataleſtici & acataleſtici. Trochaici cataleſtici mixti. *Ego pol quoque.*] Quadrati iambici cataleſtici. *Ne nomen mihi quaestus.*] Aliàs, *meo quaestus.* *Sed quid istuc.*] Trochaici cataleſtici. *Quis id ais?*] Iambicus acataleſticus. *Puerumque.*] Trochaici cataleſtici. *Lepides.*] Iambicus acataleſticus. *Eas ad.*] Trochaici cataleſtici. *Aliter ſi facias.*] Iambici tetrametri acataleſtici. *Nihil apud me.*] Iambici quadrati cataleſtici. *Benigne.*] Dimeter cataleſticus. *Sed cum tu.*] Octonarii cataleſtici. *Adepol.*] Trochaici octonarii cataleſtici. Iambici quadrati cataleſtici. *Quantum obtuli.*] Iambici quadrati cataleſtici. *Hic mo ſe fatetur vi in via virginem.*] *Virginem ſuperest.* *Dicique ſeſe illi annulum.*] *Annulum diſſyllabum eſt.* *Vide, mi Parmeno.*] Iambici quadrati acataleſtici mixtis ſenariis & trochaicis quadratis catal. *Egone.*] Iambici tetram. acataleſtici. *Sed Bacchidem.*] Senarii. *Ve voluptati.*] Quadrati acataleſtici iambici. *Myrrha.*] Trochaici tetrametri. *Quantum hodie.*] Iambici acataleſtici. *Sequere me.*] Trochaicus cataleſticus. *Feci imprudens.*] Senarius Trochaicus acataleſticus.

EX PHORMIONE,

- In pro-
 logo. *Postquam poeta.*] Senarii. *Per quem res agetur.*] Aliàs, *geretur.* *Amicus sumus.*] Senarii. *Si quis me quaret.*] Senarii. *Quanto in periculo ſim.*] Aliàs, *ſimus.* *Hanc amare coepi perdit.*] Aliàs, *perditus.* *Interea dum ſedemus illino.*] Aliàs, *illic.* *Nunc omittre.*] Aliàs, *amitte.* *Imò nihil, niſi.*] Aliàs, *preter.* *Adeon' rem.*] Mixta carmina: pars eſt trochaici, altera iambos habet cataleſticos. *Ne me cupidum.*] Trochaici cataleſtici. *Dum expeſto.*] Iambici cataleſtici. *Amore abundas.* *Antipho.*] Dimeter iambicus. *Quod ſi.*] Aliàs, *Et ſi.* *Nullus es, Geta.*] Iambici quadrati acataleſtici trochaicis octonariis cataleſticis permixtis. Senarii item iambici acataleſtici. *Ad hanc rem.*] Senarius. *Quod cum audieris.*] Tetrametri acataleſtici. *Ejus me miſeret.*] Trochaicus acataleſticus. *Reſtè ego.*] Cataleſticus. *Aliquid convuſaſſem.*] Iambicus acataleſticus. *Quam hic fugam.*] Dimeter trochaicus cataleſticus. *Sed ubi Antipho.*] Iambici tetrametri acataleſtici. *Ah, ſanctus es?*] Iambicus cataleſticus. *Hominem.*] Monometer hypercataleſticus. *Satis pro imperio.*] Trochaici cataleſtici.

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

Ne te iratus suis savis d'etis protelet.] Aliàs, *savidicis verbis protelet.*
 & *savidicis* postulat carmen. *Non possum adest.*] Senarius iambicus
 hypercatalecticus. *Mane, inquam.*] Senarius acatalecticus. *Si quid pe-* Act. 1. sc. 1.
rest.] aliàs, *pates. Itane tandem.*] Iambici quadrati acatalectici, & se-
 narii. *Itane.*] Si corripis ita, trochaicus est. *Nec meum imp-rum.*
 Trochaicus. *Revereri.*] Iambicus. *Monitor.*] Iambici acatalectici. Act. 1. sc. 2.
Mi patre.] Senarii. *Quin quod meritis est.*] Aliàs, *sit. Itane patris.* Act. 2. sc. 3.
 Trochaici octonarii catalectici, præter duos extremos. *Senex adest.*] Act. 2. sc. 4.
 Iambici quadrati acatalectici. *En, unquam.*] Senarii. *Si herum insi-* Act. 3. sc. 1.
mulabis avar.] Aliàs, *malitia, Abi in malam crucem.*] Si legas i,
 pro abi, constat versus. *Quanta me cura.*] Senarii iambici. *Enim-* Act. 3. sc. 2.
vero, Antipho.] Iambici quadrati catalectici. *Teipsum queribam.*] Act. 3. sc. 3.
 Acatalectici. *Dorio, audi.*] Trochaici tetrametri catalectici permixtis
 iambis quadratis acatalecticis. *Nec cum huiusmodi.*] In huiusmodi eli-
 ditur s. *Quid faciam.*] Trochaici tetrametri catalectici, permixti pau-
 cis iambis quadratis acatalecticis. *Quid? qua profectus causa.*] Sena-
 rii. *Ego hominem.*] Senarii. *Expecto.*] Senarii. *Venire saluum volupe.* Act. 4. sc. 1.
 Aliàs, *volup, Ut ad pauca redeam.*] Si legas, *ad pauca ut redeat,* Act. 4. sc. 2.
 constat versus, fortè in ad eliditur d. *Geta.*] Senarii. *Quietus esto.* Act. 4. sc. 3.
 Iambici quadrati acatalectici. *Nos nostro of.*] Aliàs, *digressor. Quid*
agam?] Senarii. *Aut qui consilia.*] A postremum pertinet ad versum Act. 4. sc. 4.
 sequentem. *Nam vereor.*] Iambici tetrametri catalectici. *Nam que* Act. 4. sc. 5.
hac est.] Trochaicus catalecticus. *Quod ut fa.*] Iambicus acatalecti-
 cus. *Hæc esse,*] Trochaici. *Qui est ejus pa.*] Mixtus trochaico &
 iambico. *Ne me istoc.*] Iambici quadrati catalectici. *Eho dic mi.* Act. 5. sc. 1.
 Iambici quadrati catalectici. *Nemo ex me scibit.*] Trochaicus. *No-*
strapte culpa.] Iambici quadrati catalectici. *Vorsuram s.l.*] Aliàs, *vor-*
sura. Agedum ut so.] Iambici quadrati catalectici & acatalectici. *Fa-* Act. 5. sc. 2.
ciam ut in.] Iambici quadrati acatalectici. *Quin tu.*] Aliàs, *quid.* Act. 5. sc. 3.
Quid non.] Aliàs, *qui. Obsecro vi.*] Aliàs, *cave. Nemo est*] Aliàs, Act. 5. sc. 4.
homo nemo.] *Itane par.*] Aliàs, *parum. Letus sum.*] Iambici qua-
 drati catalectici. *Argentum ac.*] Iambici quadrati acatalectici. *O for-* Act. 5. sc. 5.
tu.] Trochaici octonarii catalectici. *Tantum for.*] Senarii. *Dys* Act. 5. sc. 6.
magnas.] Senarii. *Vel oculum excul.*] Aliàs, *excluide. Quis nominat* Act. 5. sc. 7.
me?] Senarii trochaici, octonarii catalectici. *Abi.*] *Abi corripit,* Act. 5. sc. 9.
Demipho, te appello.] Trochaici octonarii catalectici.

GUILLELMO BELLAIO LANGEO
TAURINI PROREGI ANTONIUS

GOVEANUS. S. P. D.

CUM mihi esset id cum multis commune, ut divinas virtutes tuas in administrando utroque tempore, & belli, & pacis, mecum ipse tacitus admirarer: optavi semper mihi tempus dari, quo iudicii huius mei de singulari tua virtute & tibi darem significationem aliquam, & posteritati relinquerem testimonium. Quod cum meum esse vellem, neque conari ego tamen magna possem, danda mihi opera fuit, tale id saltem ut esset, quo neque dignius ego quidquam præstare omnino possem, neque à me tu majus expectare. Nam cum à puero studiis me literarum dedissem, & literis tradita à veteribus essent multa divinitus, quæ neque intelligendo, nedum imitando, assequeremur, essetque intelligere prius necesse quæ velles imitari, intelligere autem sanè nemo corrupta posset, atque depravata: operam dignior nullam, quam quidem ego navare potuissem, nullam ad vetustatis cognitionem, & imitationem, tam esse necessariam putavi, quam eam quæ in veterum scriptis recensendis, recognoscendisque poneretur. Quod ut est, quoquò te veritas, arduum atque difficile, ita in Terentii Comædiis, velle id quidem, plenum est bonæ voluntatis, præstare, non nisi majoris cuiusdam ingenii, atque ejus eruditionis, quam non recipit hæc ætas: post eos præsertim viros, qui in ea re non mediocriter, neque infelicitè laborarunt. Tantæ difficultatis has reperio causas, quòd sermo penè est oratio omnis Comicorum, qui se corrumpi facile patitur, quòd versù conclusa, in quò intelligi vix numerus potest, atque mensura adeò varia est, atque multiplex, quæ si non notatur diligenter, detrahi multa possunt, addi quoque impune multa, loco plurima moveri: quòd tanta in exemplaribus varietas, tam nulla fides: quòd jam multis retro sæculis author hic à libratibus fuerit deprivatus, ipsius etiam Ciceronis, ut opinio mea est, eruditissimis temporibus, quibus erant ij versus, ut ipse scribit, usitatissimi. Id ut credam facit, quòd ab ipso interim Cicerone Terentiani versus multi malè citantur, qualis is est in illa ad Lentulum epistola longè optima,

Intromittamus comeffatum, tu Pamphilam.

Ubi, *comeffatum intromittamus*, scripsisse Terentium ratio indicat senarii. Ac eodem loco post,

Par pari referto, quod eam mordeat.

Ubi, ut id taceam, quòd pro *mordeat*, *remordeat* reposuit felicissimè
Æmylius

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

Æmylius Ferretus, parens alter meus, (gratiorem tibi multo esse scio, *Æmyli*, pietatis erga te meæ, quàm doctrinæ tuæ meam restitucionem) id, inquam, ut taceam, legendum erat præterea, *Referio par pari*. Neque enim *Trochæum*, quem *Chorem* Cicero vocat, ii versus recipiunt, ut neque *Trochaici Iambum*. Asserrem ejus generis perinulta, si te docerem, non monerem. Iam à Nonio Marcello, Festo Pompeio, Prisciano, aliter citantur multa, quàm scripta esse à Terentio sit verisimile. Ne longius abeas, est in *Andriæ* scena prima versus hic,

Sine invidia laudem invenias, & amicos pares.

In eo suas nescio quas collisiones comminiscitur Priscianus: ubi si legas,

Sine invidia invenias laudem, & amicos pares,

Versui consulas, sine ullo aut sententiæ, aut venustatis detrimento. Equidem nunquam existinavi sua Poëtas libertate tam uti libenter, quàm necessario. Quæ cum & ipsa die, & magnorum virorum testimoniis confirmata sunt: non dubito quin nos, qui iis de rebus aliter sentimus, antiquitatem serò, neque tamen non temerè, reprehendere videamur. Hæc nos profectò, Guillelme Bellai, quæ in omnes partes periculi sunt plenissima, detertere debuerunt, si præter bonam voluntatem nihil ad tantam rem afferre potuissemus. At cum & infinita propè primi nos quæ egerent castigazione deprehenderimus, & ab aliis animadversa, neque diu minus, neque minus fortasse diligenter consideravimus, nostrumque esse aliquod potuerit iis de rebus judicium, rei interesse literariz puravi, id omnibus per me fieri quam notissimum. Judicii aurem nostri causas erit fortasse cum explicabimus, quos in præsentia omnes persequi, ut quàm infiniti esset laboris taceam, hominis certè esset minus occupati: restificari tantum hoc tempore, liquidòque jurare possumus, nihil nos, nisi necessario, nihil nisi versus, elegantiz, sententiæque convitio immutasse: restituisse quædam, ut ab iis authoribus, de quibus antea loquebamur, citata reperiebamus: codicibus ita usos fuisse plurimis, ut plus semper apud nos valuerit judicii ratio, quam librarii manus indocta, atque temeraria. Atque ut animo præsumere possis, quid de toto hoc labore nostro debeas judicare, referam paucis, quæ in *Andriæ* Prologo, quæ in *Scena* prima corruptè legi animadverterim.

Ubi in Prologo legebatur,

Id isti vituperant factum, atque in eo disputant.

Non constare versum notarat Erasimus, nisi in pronomine *isti*, littera secunda elideretur, atque ita fieret *anapestus*. Hujusmodi nos elisiones tam duras, ut dicam levissimè, non agnoscimus in te minimè necessaria. Scripsisse Terentium *Isti id vituperant*, & versus clamat, & coadices nonnulli testantur. Tale illud est, quod idem in *Eunuchi* Act. 3. *Scena* 2. versu illo,

Qui habet saltem,

Quod in te est. extremam scilicet in quod elidi litteram. ubi *Qui*

PROLEGOMENA TERTIANIA.

legi debere & versus] & ipsa Latinitas ostendunt.

Ubi, *Ut pernoctatis & quid spei sit reliquum.*

Nos scriptum fuisse dicimus, *Ut & is pernoctat, quid spei sit reliquum* : atque aliter scripsisse Terentium per uaderi non potest. Id porro locus habet sententiæ, fabulam vos cognoscite, ut & Poeta perspicere possit, quid sibi à vobis spei relinquatur de Comædiis, quas in posterum scribet : an scilicet explodendæ vobis prius sint, quàm spectandæ, atque cognoscendæ. Præter quem unum locum, si alium nullum in opere toto emendassemus, satisfactum & officio nostro, & hominum expectationi erat abundè.

Ubi in prima Scena,

Propterea quod serviebas liberaliter.

Nos, *serviebas* : generis ejus sunt *scibam, nescibam, serviebam* : *serviebas* non patitur. versus.

Ubi, *Sed mihi hoc molestum est : nam isthac commemoratio,*

Quasi exprobratio est immemoris beneficii. Nos, *Sed mi hoc molestum est : nam isthac commemoratio est* *Quasi exprobratio immemoris beneficii.* *Mi* postulat versus : eo & multis aliis locis utitur Terentius, usus antea fuerat Plautus, usi sunt postea Vergilius & Horatius. *Est*, quod in prioris versus siue posuerimus, fecit series verborum naturalis : ita *beneficij* syllabarum nihil detrahetur.

Ubi, *Id gratum fuisse adversum te habeo gratiam.*

Nos, *Gratum id fuisse* : & nescio quomodo magis placet auribus eruditis : omitto, id quoque versum postulare. Neque verò dubito quin *fuisse*, fieri disyllabum magis iis placeat, qui cum aures non habeant, esse religiose inepti volunt.

Ubi, *Ita faciam. Hoc primum in hac re predico tibi.*

Nos, *In re hac* : quod aliter stare non possit versus.

Ubi, *Liberius vivendi fuit potestas : nam antea.*

Ut versus ratio habeatur, elidi Erasmus in *vivendi*, *u*, voluit unum, fierique *fuit*, monosyllabum. Nos ut *esse fuit*, syllabam unam apud hunc authorem mille locis scimus, ita illas in *vivendi* .elisiones (penè scripseram illusiones) illas, inquam, elisiones non agnoscimus : cum præsertim tam esse ingeniosum nihil sit necesse. Scripsisse Terentium putamus, *Fuit vivendi liberius potestas : nam antea.* Nihil hic novum, nihil non concessum committitur : neque tamen de orationis venustate quidquam deperditur.

Ubi, *Nunquam præponens se illis, ita ut facillimè.*

Præponens se aliis nunquam : ita & versus vult, & orationis efflagitat venustas.

Aliis esse legendum & codex me monuit pervetustus, & aliis quoque video placuisse : ut non modò ad eos, quibus cum Pamphilus una erat : sed ad omnes homines referri possit, ut & id quod præcedit, *adversus nemini*.

PROLEGOMENA TERENTIANA:

Ubi, *Sine invidia tandem invenias, & amicos pares.*

Quod & Prisciani & nostrum esset iudicium antea dicebamus: à quo si dissentimus, cogitare nemo debet, qui aut ille fuerit, aut nos sumus: sed quid quisque dicat, quid in iudicando fuerit secutus.

Ubi, *Nam qui cum ingenuis consiliatur ejusmodi.*

Nos, *Nam qui cum ingenuis consiliatur ejusmodi.* Ita in Phormione, *Nunquam natus venit, ut cum huiusmodi consiliaretur malo.* Probari enim mihi non potest, fecisse hic Terentium *eiusmodi* trisyllabum, quod quinque esse syllabarum concessa vocalium divisione solet. Non dissimile valde est, nisi quod pudendum magis, quod idem notavit in illo Actus 3. Scenæ 2. *Non imperabat coram, quid opus factum esset puerpera.* Esse puerpera trisyllabum: cum si fiat trisyllabum, versus stare octonarius iambicus non possit.

Ubi, *Neque commoveatur animus in ea re tamen,*

Scias posse habere jam ipsum sua vita modum. Posterior hic versus, nisi scia: unam facias syllabam, & sue item unam, numerum excedet. Ego in exemplari vetusto scriptum reperi,

Neque commoveatur animus in ea re, scias

Tum jam ipsum habere posse sua vita modum. Quæ sine controversia, vera est. atque germana lectio: non mutatur sententia, sua orationi gratia relinquitur, dura illa in verbo *scias*, vitatur collisio. facilis porrò tum, in tamen, fuit mutatio.

Ubi, *Effertur, unus. Interea inter mulieres,*

Quæ ibi aderant, forte unam aspicio adolescentulam.

Nos & quod ita venustior sit oratio, & quod versus impediri se tot pedibus penè clamet, legendum putavimus, *Quæ ibi aderant, aspicio forte adolescentulam.* Aliter citatur ab Interprete, non nego: at aliter quoque citatur illud, *Isti id vituperant factum*: aliter alia, nec ea quidem pauca. Illud sanè argumento esse potest quàm ille parum versuum horum rationem tenuerit, quod cum invenire non posset, cur esset illud unam additum à poeta, non considerarit, num à versu quoque respiceretur, quod non admitti à sententia videret.

Ubi, *Percussit illico animum, at at hoc illud est.*

Nos attat. Idem erat flagitium in illo Eunuchi, *Sed quis hic est, huc qui pergit, &c.*

Idem in illo Hecyræ Trimetro. *Oporret, at at ecce Phidippum & patrem*: in quo tertio fuerat interjectio repetenda.

Ubi, *Pro uxore habere hanc peregrinam: ego illud sedulo*

Negare factum. Ut Senarius constet, corripì in illud, literæ deatractione priorem vult Erasmus. Nos legendum putamus, *Pro uxore habere hanc peregrinam, illi ego sedulo Negare factum est.* Atque ita scripisse Terentium, etsi versus ratio non diceret, ex eo certè quod sequitur, *Illo instat factum, iudicare tu quidem posses.*

Ubi, *Satis vehemens causa, ad obviandum. S O. quò cedo? Sat ve-*
g ij

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

hemens legendum putabamus, ne *vehemens* fieret disyllabum: quod cum tamen fieri posse videremus, egere locum notatione, non castigatione visus est.

Ubi, *Ea primum ab illo est animadvertenda injuria.*

Nos ita versu postulante, neque minore tamen venustate, *Ea primum ab illo animadvertenda injuria est.* In iis vides omnibus admonitos nos à versu, secutos venustatem, non turbasse sententiam: quorum per se quodque tantum apud eruditos valere debet, ut contra omnium exemplarium testimonia possit ad emendandum locum sufficere. Venustas fecit, ut de illo Scenæ secundæ dubitarem. D. *Hoc quid sit? S. omnes qui amant, graviter sibi dari uxorem ferunt:* sciebam enim *Quid hoc?* magis esse Terentianum, quàm, *Quid hoc sit?* taceo quod ita concurrentes non hiant, ut antea vocales. Cum ergo propter venustatem mihi jam esset locus suspectus, & scriptum postea in aliis exemplaribus adverterim, *Miror quid hoc sit,* judicavi Interpretis verba pro Terentianis in contextum irrepsisse. Fecit sententia ut illud Scenæ 4. *Andri Archillis, jamdudum Lesbiam adduci jubet,* ita legeremus: *Andri Archillis, jamdudum quod Lesbiam adduci jubet.* Quo in loco, quia scilicet corruptè legebatur, incertam esse distinctionem notavit Donatus. taceo id versum quoque postulare, qui Octonarius est Iambicus, ut, is qui sequitur, *Sanè pot illa temulenta est mulier, & temeraria.*

Fecit sententia ut illud Chæreæ in Eunuchò, *Occidi.*

Neque virgo est usquam, nec ego qui è conspectu illam amisi meo. Vbi quæram? ubi investigem? quem perconter? quam insistam viam? Incertus sum. una hæc spes est, ubi ubi est, diu celari non potest: ita legeremus, Occidi, Neque virgo est usquam, neque ego, qui è conspectu illam amisi meo. Vbi quæram, ubi investigem, quem perconter, quam insistam viam? Certus sum. una hæc spes est, ubi ubi est, diu celari non potest. Angitur nimirum animo Chærea & se virginem è conspectu perdidisse, neque scire tamen quâ ad eam ratione rursus perveniret. Eicertè, quod penè præterieram, stare iambicus octonarius si legas, *incertus sum, non potest.* Operæ pretium est Donati audire in eum locum argutias. In Phormione verba sunt Getæ servi flagra timentis, & ea se vitare posse desperantis. *Ad precatorem abeam credo, qui mihi sic oret, Nunc amitte quæso hunc, cæterum posthac si quicquam. nil precor, tantummodo non addas, ubi ego hinc abiero, vel occidito.* Ubi nos legendum putamus, *non cadas, nisi addere pro cadere veteres usurpabant:* id postulat omnino sententia, indicat quod intulit, *vel occidito.* In Andriæ Act 1. Sc. 2. ita legebatur, *Ne temere facias, neque in haud dicas, sibi non prædictum, cave.* In eum versum ita interpretum unus. Dux negationes viam faciunt affirmationem, tres negationes pro affirmatione una sumuntur, ut hic, *neque, haud, nor.* Alter tertiam negationem vult redundare. Uterque testis est, alios pro

PROLEGOMENA TERENTIANA.

haud, legisse *hoc*: quam ego lectionem veriolem puto, & Terentio digniorem. Paulò antè ita Simo, *Quid hoc? intellexisti? an nondum etiam ne hoc quidem?* Quod cum & postulet sententia, neque desit etiam codicis testimonium, qui *haud* malunt tamen, facere mihi videntur, ut Terentij verbis utar, nò intelligendo ut nihil intelligant: qui, *Nève tu id dicas*: pro, *Neque tu haud dicas reposuit*, qui ferre oñonarius posset iambicus vidit parum. At neque hoc tantum loco pro *hoc*, *Haud scriptum flagitiose animadvertri*. In Hecyræ Act. 3. Sc. 1. Ita Parmeno, *Haud hercle quidem parum est*: ubi legendum, *Hoc hercle quidem parum est*. Nam cum singulari aliqua injuria inter uxorem & matrem, iram crederet Pamphilus excitatam, quæ tam durarat diu, animoque miserè ob eam causam torqueretur, velletque hero Parmeno consolationem aliquam adhibere, movet nihil id esse, quod tam grave ille existimaret: subiicitque pueri inter sese quàm pro levibus noxiis iras gerunt? Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt: itidem mulieres sunt fermè, ut pueri levi sententia. Fortasse unum aliquod verbum inter eas hanc irem conciverit. Incredibile est, quàm multa generis hujus, quoquò me verito, occurrant. Non discedam ab eo loco: totumque adeò referam, quo facilius res teneri possit:

Sed magnum nescio quid necesse est venisse Parmeno,

Vnde ira inter eas intercessit, quæ tam permansit diu.

Par. *Hoc hercle quidem parum est. si vis verò veram rationem exequi,*

Non maximas, quæ maxima sunt interdum ira, injurias

Faciunt. Nam sæpe est quibus in rebus alius ne iratus quidem est,

Cum de eadem causâ est iracundus factus inimicissimus.

Pueri inter sese quàm pro levibus noxiis iras gerunt?

Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.

Itidem mulieres sunt fermè ut pueri, levi sententia.

Fortasse unum aliquod verbum inter eas hanc iram conciverit:

Quo in loco legendum puto,

Nam maxima, quæ maxima sunt interdum ira, injuria

Faciunt.

Nam cum ex ira diuturnitate injuriæ magnitudinem Pamphilus colligeret, *levi*, inquit Parmeno, duceris *here* argumento: rationemque si quæris, maximæ interdum iræ à non maximis injuriis enascuntur. Vides iracundis hominibus id accidere, ut inimicissimæ fiant eis de causis, quæ alios homines ne leviter quidem possent commovere. Quia in Hecyræ me conjeci, nolo videri temerè venisse: ita post paulo eum locum, in quo eram, scriptum reperiebam,

Non usus factus est mihi nunc hunc intro sequi:

Nam invisos omnes nos esse illis sentio.

Here nemo voluit Socratem intro admittere.

PROLEGOMENA TERENTIANA.

*Si forè morbus amplior factus fiet,
Quod sane nollem, maxime Heri causa mei,
Servum illico introiisse dicent Sotrata,
Aliquid tulisse comminiscentur mali
Capiti atque etati illorum, morbus qui auctu^s sit.*

Verba sunt *Parmenonis*. Ego capiti atque saluti illorum scripsisse Terentium puto, cum inter eas voces non levis affinitas sit, & alteram sententia requirat, & à Cicerone locis sint infinitis hæc duo conjuncta. Unum præterea locum si tibi indicaro, ab Hecyra discedam. In A&. 2. Sc. 1. ita legebatur:

*An quia ruri esse crebro soleo, nescire arbitramini
Quo quisque pacto hic vitam vestrorum exigat?
Multo melius hic qua sunt, quam illic ubi sum assidue, scio.
Ideo, quia uti vos mihi domi eritis, perinde ego ero fama foris.*

Verba sunt Lachetis senis: quo in loco fama redundare mihi videretur. Causam enim adfert Laches, quare tam bene sciret, quæ domi in urbe gererentur, cum esset ipse ruri: in eo, inquit, facio, quia ut vos res meas domi administrabitis, ut mihi laborabitis, ut mihi obsequemini, ita ego vobis ero ruri: hoc est, vobis deferri nihil pariar, benignèque omnia præbebo, si mecum vos benevolentia officiisque certetis: quod si contrà à vobis fieri sensero, sinam & egere, & algere, & esurire, nihilque rure ad vos deferri pariar. Vnde huc tamen ea dictio irrepsit, non dissimulabo. Sequitur,

Fam pridem equidem equidam cepisse odium tui Philumenam.
Ubi cum notatum esset, à fama argumentari Lachetem, Fama in proximum superiorem versum irrepsit. Hæc hæcenus fuisse excussa, explicata, omnium qui literas tractant, judicio approbata.

Quid ego nunc dicam, easdem dictiones corruptas in hoc auctore fere fuisse, atque deprauatas? quot locis pro *suspensio*, *suspicio*: pro *in gratis*, *ingratus*, pro *gratius*, *gratis*: pro *ecere*, & certe, scriptum erat? Quid ego querar, verba flagitiose adeò transposita interim fuisse, ut totam orationem miserè perturbarent? Quid omisos librariorum incuria totos versus, sine quibus neque stare sententia poterat, neque versuum superiorum mensura? Nihil mentior, scriptum sic erat in Prologo Heautont.

*Ne cui sit vestrum mirum, cur partes seni
Poëta dederit, que sunt adolescentium,
Id primum dicam, deinde quod veni eloquar.*

Ubi erat legendum, *Id deinde dicam, primum quod veni eloquar.* Notatus à nobis hic locus est, & explicatus suo tempore. Scriptum sic erat in Phormionis A&. 4. Sc. 4.

*Ut re quidem omnes Dii, Deaque superi, inferi
Malis exemplis perdant. hem si quid velis,
Hinc mandes quod quidem rectè curatum velis.*

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

Quid versus postremus cum mensuram excederet, neque tamen posse detrahi quidquam viderem, neque absoluta etiam plane esse videretur, perfectaue sententia, incido in codicem, non illum quidem, qui sua auctoritate fidem facere debuerit, sed qui monere tamen dubitantem potuerit. In eo sic scriptum erat,

Vt te quidem omnes Dij Deaque superi, inferi

Malis exemplis perdant. hem si quid velis,

Huic mandes, quod rectè curatum quidem

Velis, ad scopulum qui te è tranquillo inferat.

Quem versus Terentianum esse negare nemo possit. Idem eiusdem fabulæ Act. 5. Sc. 6. flagitium deprehendimus, ubi hæc deerant Trochaico.

Curialis vernula est qui me vocat.

Quæ verba suo loco & Terentii esse ostendimus, & quid haberent sententiæ declaravimus.

Si quæ generis sunt hujus vellem omnia recensere, volumen à me haberes, non epistolam. Jam de versuum genere & distinctione puderet dicere quàm aliter sentimus nos, quàm ii, qui ante nos fuerunt, nisi ad te scriberem, qui iis de rebus judicare omnium optimè potes. Initium est Scenæ 5. Act. 1.

P. Hœcne est humanum factum aut inceptum? hocine officium patris?

M. Quid illud est? P. Pro Deum atque hominum fidem, quid est, si non hac contumelia est?

Vxorem decreverat dare sese mihi hodie: nonne oportuit

Præfuisse me ante? nonne prius communicatum oportuit?

M. Miseram me, quod verbum audio?

P. Quid Chremes, qui denegarat se commissurum mihi

Gnatam suam uxorem? id mutavit, quia immutatum videt.

Itane obstinatè operam dat, ut me à Glycerio miserum abstrahat?

Quod si sit, pereo funditus.

Adco'n' hominem esse invenustum, aut infelicem quenquam, ut ego sum?

Pro Deum atque hominum fidem, null'ne ego

Chremetis pacto adfinitatem effugere potero? quot modis

Contemptus, spreus? facta, transacta omnia. hem

Repudiatus repeto. quamobrem? nisi si id est quod suspicor,

Aliquid monstri alunt. ea quoniam nemini obtrudi potest,

Ite ad me. M. oratio hæc me miseram exanimavit metu.

P. Nam quid ego dicam de patre? ah,

Tant'ane rem tam negligenter agere? præteriens modò

Versum primum esse voluit Erasimus iambicum octonarium justæ mensuræ, id enim dicere solemus acatalecticum. Secundum octonarium quoque, cui tamen accinatur & adnectatur monometer, hoc est una, ut Græci vocant, *dimodia*: ea autem erit, *iū mē lō a ēst*. At non accini-

PROLEGOMENA TERTENTIANA.

tur iambico octonario, sed scazonti : octavus enim pes spondæus est : valde mihi præterea argutum videtur in eadem dictione & octonarii finem, & monometri quærere initium. Tertium iambicum octonarium esse voluit, quod fieri minimè potest, cum *hodie*, extremam producat: quantum generis ejusdem, dimetrum quintum, sextum trochaicum octonarium catalecticum, cum & priores omnes iambici sint, neque nisi iambici sequantur. Octavum octonarium fecit iambicum, nonum dimetrum iambicum. Decimum octonarium iambicum, si quidem in invenustum, & primum elidas, quod quidem si verba modicè transponas, minimè est opus : undecimum, dimetrum redundante pede, novum sanè, ut dicam levissimè, genus carminis : hunc qui sequitur octonarium rursus iambicum, post quem trimetrum, sequi voluit trochaicos tres tetrametros, catalecticos eos quidem, quibus subjunxit dimetrum iambicum acatalecticum, cum dimetri ejusdem esse generis soleant cum iis, quibus fuerint adjecti. Hæc si, quemadmodum Erasmus vult, scripsit Terentius, mihi certè non est poëta: at neque ita scripsit, neque id nos putare est æquum. Quem locum antequàm in eos versus redigo, quibus esse à Terentio scriptum sit verisimile notabo quanta sit in exemplaribus varietas, atque incertitudo. In versu primo utrobique *hoccine*, in aliis exemplaribus reperio, reperio & *factu*, & *inceptu*, quod à Donato quoque videmus annotatum. In secundo versutum exemplar non habet *fidem*, quomodo interim locutus est poëta : in alio, atque hominum non reperio, atque ita quoque scripsisse aliquando Terentium animadverto : in tertio *dare*, in aliquibus codicibus non legitur : neque carmen postulat, & iratus suppressere multa solet; quæ cum adscribere soleant Interpretes, in versum sit sæpe ut admittantur. Se, præterea video geminatum, & pro *denegarat*, *denegaverat* scriptum reperio. Jam in octavo pro *quia*, quoniam. Ubi poëta Chremetis, Chremis : ubi *itur*, *istum*. Accipe nunc ut versus hos putarim & scriptos fuisse & esse distinguendos.

P. *Hoccine factum est humanum aut inceptum ? hoccine officium patris ?*

M. Y. *Quid illud est ?*

P. *Pid dñm atque hominum fidem, quid est, si hoc non est contumelia ?*

Uxorem decrevit dare sese mō hodie : nōne oportuit

Præfisse me ante ? nōne prius communicatum oportuit ?

M. Y. *Miseram me, quod verbum audio ? P. Quid Chremes, qui denegaverat*

Se commissurum mihi gnatum suam uxorem, mutavit id,

Quoniam me immutatum videt. itāne obstinatè das operam, ut

Me à Glycerio miserum abstrahat ? quod si sit, pereō funditus.

Adiōn' hominem invenustum esse, aut infelicem quenquam, ut ego sum ?

P. *Dñm atque hominum fidem, nullo ego pacto Chremis*

Adfinitatem

PROLEGOMENA TERENTIANA.

*Adfinitatem effugere potero? quot modis
Contemptus, spretus, facta transacta omnia, hem
Repudiatu repeto: quamobrem? nisi, si id est
Quod suspicor, monstri aliquid alunt. ea quoniam
Obtrudi nemini potest, ad me itur. M. hac
Oratio me miseram examinavit metu.*

Omnes iambici sunt, octonarii partim, partim senarii, monometer unus, non is quidem quem esse Erasmus putabat, eum efficit Mytis: quæ dum à Pamphilo exaudiri non vult, pauca loquitur. Monometrum in re simili in Phormione observavimus, ubi taciti Antipho & Phædria Getam audiunt: ac cum à Geta Antipho nominaretur, ibi tum Phædria,

Te nominat. A. nescio quod magnum hoc nuncio expecto malum.

P. *A. Săn'ne es?*

G. *Domum ire pergam, ubi plurimum est. P. revocemus hominem.*

A. Stralico. G. hem.

Quo etiam loco nos valde ab Erasmo dissentimus: qui cum ubi monometrum faceret non inveniret, & octonarium fecit catalecticum, qui, ut superiores omnes, esse debebat acatalecticis, & monometrum hypercatalecticum, qui si erat monometer faciendus, acatalecticus certè faciendus erat. Ad locum superiorem ut redeamus, in quo pro *hœcne*, nos *hoccine*: quod ideo Erasmus immutavit, ut trochæum posset evitare: verum cum legi *hoccine* secundo loco sit necesse, priore scripsisse aliter Terentium persuaderi non potest, quare nemo non videt fuisse verborum seriem perturbatam. Deum, est utrobique monosyllabum: nisi posteriore dici interim productè, & à Grammaticis video notatum, & nos in hoc Poëta non semel observavimus. Atque ut ab ea Scena non discedam, sequitur paulo post,

Quod si ego rescissem id prius, quid facerem si quis nunc me roget.

In eo versu, quem iambicum esse vult, ut revera esse debet, prius syllabam esse unam vult Erasmus, cum si id fiat, iambicus esse octonarius non possit. Nos legendum putamus, *Quod si ego prius id rescissem, &c.* Sequitur,

Aliquid facerem, ut hoc ne facerem. Sed nunc quid primum exequar?

Tot me impediunt cura, quæ meum animum diversè trahunt:

Amor, misericordia huius, nuptiarum sollicitudo. Hos cum faciat Erasmus trochaicos, rogarem cum libenter, an amor, non esset iambus, quem trochaici non recipiunt. Mihi certè iambici octonarii videntur, quales & qui præcedunt, & qui sequuntur, atque ita legendi.

Aliquid facerem, ut hoc ne facerem. sed quid primum nunc exequar?

Impediunt me tot cura, quæ meum animum diversè trahunt.

Amor, huius misericordia, nuptiarum sollicitatio.

PROLEGOMENA TERENTIANA.

Verſus porro ille,

*Sed nunc peropus eſt aut hunc cum ipſa, aut me aliquid de illa ad-
verſu hunc loqui.*

Cum ſit octonarius, legendus ſic eſt,

*Sed nunc propu'eſt, aut hunc cum ipſa, aut me aliquid de illa ad-
verſum hunc loqui. Ubi paulo poſt,*

Bene & pudicè ejus doctum atque eadum, ſinam

*Coactum egeſtate ingenium immutari? Ejus, redundat, verſui enim
officit, & venuſtati. Ubi, Et ad pudicitiam, & ad tutandam rem
ſiet, Ad ſecundum eiſdem de cauſis tolli volumus: quas ſecuti etiam
ſumus in emendando verſu illo, quem penè præterieram ex octonariis,
abi domum. Id mihi viſus eſt dicere, ubi citò & ſuſpende te. Quanto
elegantius, Abi citò, ſuſpende te, ubi res poſtulat celeritatem? Taceo
quòd ſtare verſus aliter non poteſt. Ubi, Hanc mihi in manum dat,
mors continuò ipſam occupat. M Y. legendum erat. Ubi P. Sed cur
tu abis ab illa? M Y. Obſetricem accerſo. P. Propera. Abis, ſenarius
non patitur, comica non magnopere deſiderat elegantia. Locum hunc
ut claudam, equidem ubi diligenter rem perpendo, nuſquam inter
iambicos video trochaicos à Terentio temere interjectos, quæ vetus
doctorum fuit opinio, neque inter hos, illis: quibus tantum generi-
bus uſum eſſe Terentium animadverto. Atque ut apertè videas, qua-
tahac in parte libros corruptio pervaleſcat, eſt Act. 3. ſc. 2.*

Adhuc Archillis quæ aſſolent, quæque oportet

Signa ad ſalutem eſſe, omnia huic eſſe video.

Nunc primum fac iſthac ut lavet, poſt deinde

Quod juſſi ei dare bibere, & quantum imperavi

Dare: mox ego huc revertar.

Per eaſtor ſcitus puer natus eſt Pamphilo.

Primos tres verſus iamb. dimetr. eſſe voluit Eraſmus, quibus tamen
eſſent annexi duo trochæi: duo ſunt trochæi, Quæque oportet: duo, eſſe vi-
deo: quoniam pro trochæo poni Tribrachys poteſt, in quem ſcilicet diſ-
ſolvitur, ut pote temporibus parem. Poſt deinde, duo trochæi. At hic ver-
ſus, Nunc primum fac iſthac ut lavet: eſtne dimeter iambicus? Eraſmo
an fuerit nescio, mihi certè nunquam erit. Jam quantum verſum, cu-
jus Eraſmus genus non notavit, quem eſſe dicemus? Quintum etiam
quòd dimetrum faciat catalecticum, vidit meo judicio parum. Mihi
ſcenæ hujus verſus generis ſunt ejusdem: iambici enim ſunt omnes,
menſuræ tamen diſparis. Quatuor primi, quibus cum iis, qui domi
ſunt, loquitur Leſbia, ea ratione ſunt, ut primi & tertij extremæ ſyl-
labæ initia ſint ſecundi & quarti: ita omnes acatalectici erunt. Octo-
narii omnes, præter quartum; is enim dimeter eſt, qui octonarius
quoque fuiſſet, niſi ad Spectatores & ſe & orationem Leſbia conver-
tiſſet. Sic illius in Eunuchò: Ita fac ut juſſi, deducantur iſti, &c. Et
illius quoque in eadem Scena, Memini, tamenſi nullus maneas, &c.

PROLEGOMENA TERENCEIANA:

extremæ syllabæ initiis sequentium versuum sunt accommodandæ: quod & aliis locis non paucis & animadvertimus, & indicavimus. Scripti mihi sic videntur à Terentio,

*Adhuc Archillus quæ adsolent, quæque esse oportet ad salutem
Signa, omnia huic esse video. Nunc primum istac ut lavet
Facite: post deinde, quod iussi, ei date bibere, & quantum imperavi
Date: mox ego revertar huc.*

Facite, ut pro *fac*, reponerem non fecit versus ratio; sed quòd, *date* dixit postea, non *da*. *Dare*, porrò esse legendum, non *dare*, & codices nonnulli testantur, & ratio indicat loquendi: dictum tamen id Interpretres putat consuetudine magis, quàm ratione: quòd si consuetudinis id est, non scripturæ vitium, ostendere debuit, aut alibi Terentium sic scripsisse, aut Comicorum omnino quenquam ita locutum, quorum de medio sumpta est omnis oratio. Quintum versiculum iambicum esse puto octonarium: à quo quæ detracta sunt, sequenti adjecta sunt versui. Ita ergo legimus.

*Per eccestor sicut puer natus est Pamphilo: quæso Deos
Superstes ut fiet, quandoquidem ipse est ingenio bono
Magis res erat desperata Actus quarti initio,*

*Hocceine credibile est, aut memorabile,
Tanta recordia innata cuiquam ut fiet,
Ut malis gaudeant, atque ex incommodis
Alterius sua uti comparent commoda? ha
Idne verum est? imo id genus hominum est pessimum, in
Denegando modo quæis pudor est paululum:*

*Post ubi est tempus promissa jam perfici,
Tum necessario sese aperiunt, & timent.
Et tamen res cogit denegare. Ibi*

*Tum impudentissima eorum oratio est.
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus
Proximus sum egomet mihi. Attamen, ubi fidos
Si roges, nihil pudet. hic, ubi opus est,*

Non verentur: illic, ubi nihil opus est, ibi verentur.

Primum pentametrum iambicum fecit Erasmus, quos nullos scripsit Terentius: sequentes duos dimetros creticos: quod (tace eorum versuum esse authorem Erasmus) fieri minimè potest: cum *atque exin*, Molossium non creticum efficiant: quatuor sequentes qui essent non notavit: creticos certè dimetros dicere non potest. In nono versu deesse aliquid putavit, quòd pro cretico quarto iambus poneretur. At *res cogit*, eratne creticus secundus, ut pro quarto positum diceret iambum? In decimo creticos tres notavit, qui ubi essent, vellem profectò indicasset, ne nos in quaerendo frustra laborassemus. In undecimo ut in nono, pro cretico quarto iambum poni notavit. Primum, si in nono pro cretico esse iambum putabat, quòd versui deesse aliquid videretur.

PROLEGOMENA TERENTIANA.

quid hic commissum est flagitij, ut qui creticus esse debuerat, factus sit iambus? Tum verò, *quis tu es*, creticum quis esse dixerit, ac non potius spondeum? Jam in versu sequenti ubi quatuor cretici? ubi in illo, *Si roges*. &c. tres? éltne, *nihil pudet*, creticus? equidem non arbitror. Extremum esse voluit trochaicum scazontem, addere debuit catalecticum, quos nullos scripsit Terentius. Ego omnes esse arbitror iambicos tetrametros, hoc est octonarios sive quadratos, quales sunt qui sequuntur omnes usque ad trimetros, quibus penè clauditur scena. Legendos autem ita censeo.

Hocce credibile, aut memorabile, tanta ut cuiquam vecordia innata sit, ut gaudeat malis, atque ex incommodis

Alterius, sua ut commoda comparet? ha, verumne id est? genus

Immo hominum id pessimum est, in denegando queis pudor modo

Paululum adest, post ubi jam tempus est promissa perfici.

Tum se necessario aperiunt, timent, & cogit res eos

Tum denegare. Ibi tum impudentissima eorum est oratio,

Quis tu es? quis es mihi? cur meam tibi? heus proxima' sum ego met mihi.

Attamen ubi fides, si roges, nihil pudet: híc, ubi est opus,

Nihil verentur: illic, ubi verentur, ibi non est opus.

Si qua vides immutata, quæ pauca vides, cogitare primùm debes, quanta in exemplaribus sit varietas, tum quàm facile fuerit est addere, & geminare, &, in contextum venire, pro *tum* scribi *cum*, *nihil* & *non* suis se mutuo sedibus expulisse. Eos, quod additum à nobis eo loco quo Erasmus deesse nonnihil imprudens divinavit, addidimus certe codicis testimonio. Eiusdem sunt qui sequuntur & generis & mensuræ,

Sed quid agam? adeámne ad eum, & injuriam hanc expostulem cum eo.

Mala ingeram multa? atqui aliquis dicat, nihil promoveris.

Multum molestus ceriè ei fuero, atque animo morem gessero,

Ita enim sunt legendi. Plura Guil. Bellai capere epistolæ brevitatis non potest, & omnia persequi, negotii esset & otii majoris: unum si addidero, quia in eo sum loco, scribendi finem faciam. Legitur paulo post,

P. Cur me enecas? hoc audi. Nunquam desistis

Instare, ut dicerem esse ducturum patri,

Suadere, orare usque aded donec perpulis.

C. Quis homo istuc? P. Davos. C. Davos? P. Inserturbat.

C. quamobrem? P. nescio.

Nisi mihi Deos satis scio fuisse iratos, qui auscultaverim.

Qui duo posteriores versus octonarii sunt iambici, ut nunc quidem sunt: iudicio tamen nostro trimetri esse debent tres, ac sic legi,

C. Quis homo istuc? P. Davos. C. Davos? P. Davos omnia.

PROLEGOMENA TERENTIANA.

C. Quamobrem? P. nescio, nisi mihi Deos satis

Scio fuisse iratos, avi auscultaverim.

Quanta orationi accesserit venustas intelligis. quæ cettè cum locus suspectus non esset vehementer, ad immutandum momenti nunquam satis habuisset, nisi in vetere satis exemplari ita scriptum reperissem, *Quis homo istuc? P. Davos. C. Davos? P. Davos interrurbat omnia:* Ego interrurbat esse Interpretis affirmare ausim. Eius generis quàm sint multa neque credi, neque dici facile potest. In Phormione ita legebatur, *Itane tandem quæso rivem item ut meretricem*, ubi abusus sis: cujus versiculi duo illa verba. *Ux meretricem*, esse quoque Interpretis indicat apertè senarius. In Andr. Act. 4. Sc. 3. scriptum sic erat,

M. Ne me attingas scelestè, si pol Glycerio non omnia hæc

D. Eho inepta, nescis quid sit actum. M. quid sciam?

Ego utrumque trimetrum esse puto. Illudque, *quid sit actum*, Interpretis esse, non authoris, proinde ita legendum,

Ne me attingas scelestè, si pol Glycerio.

Non omnia hæc. D. eho inepta, nescis. M. quid sciam?

Neque recusè quin quantum de iudicio hoc meo, tantum de existimatione detrahatur.

Habes Guil. Bellai! conjicere unde possis, aut quid ego effecerim, aut quid efficere voluerim; neque verò dubito, quin, ut post alios multa nos satis deprehendimus, post nos alii quoque multa sint animadversuri. Optamus autem gratus tibi sit conatus iste noster, & utilis. Studiosis, ut favore tuo cum publica utilitate conjuncto in qua vigiliarum omnium mearum præmium semper putavi reponendum, in utriusque linguae authoribus castigandis nostra in dies accendatur industria. Vale.

Lugduni ad Cal. Apriles.

ANTONIUS GOVEANUS

DE VERSIBUS TERENTIANIS.

TERENTIANI versus, aut Iambici sunt, aut Trochaici. Iambici pedes duos recipiunt, Iambum & Spondzum, & in quos ii dissolvuntur, nullos præterea Trochaici item duos, Trochzum & Spondzum, & in quos ii dissolvuntur, nullos præterea. Iambici, aut monometri sunt, aut dimetri, aut trimetri, aut tetrametri. Monometri unam habent mensuram, hoc est, pedes duos, duas dimetri, tres trimetri, hoc est pedes sex, unde à Latinis Senarii dicti sunt. Tetrametri quatuor, hoc est, pedes octo: qui & octonarii à Latinis, & quadrati, & longissimi dicuntur. Monometri & trimetri justæ semper sunt mensuræ, & veri semper iambici, hoc est pedem ultimum semper habent Iambum. Dimetrorum & tetrametrorum justæ quidem sunt

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

mensuræ, qui acataleſtici vocantur, iique veri ſemper apud hunc authorem ſunt iambici. Injuſtæ quidam menſuræ ſunt, & ii non ſemper veri ſunt iambici, ſed ut plurimum ſpondæum, aut dactylum ultima ſede recipiunt, dicunturque ſcazontes. Injuſtæ autem eſſe verſus menſuræ modis duobus accidit: aut enim juſto ſyllaba minores ſunt, aut majores: illi cataleſtici, hi, hypercataleſtici ſunt nominati. Dimetri ut muli ſint cataleſtici, ita nulli hypercataleſtici reperiuntur. Nunc trochaici, aut dimetri ſunt, aut tetrametri, cataleſtici omnes, vel hypercataleſtici, & ii octonarii: nulli ſiquidem dimetri hypercataleſtici ſunt. Nimis fuere ingenioli qui denarios verſus in Terentio ſunt commenti, qui pentametros iambicos, qui dimetros redundante pede, qui dimetros creticos, qui creticos monometros, redundante pede, qui è cretico uno verſum breviffimum, qui creticos in quibus pro cretico poneretur moloſſus, poneretur & iambus, qui ſenarios iambicos hypercataleſticos, qui monſtra illa verſuum è trochaicis & iambis conſtata. Porro nec ab iambicis ad trochaicos, nec ab iis ad illos tranſit Poëta, niſi (quæ vetus doctorum fuit opinio, longo à me intervallo renovata) res id aut poſtulet, aut certè ferat. Quomodo autem id res aut poſtulet, aut ferat, ſuis locis in iis Commentariis docebimus, quos in Terentium paramus. Quæ Poëtarum more licere ſibi voluit Terentius, quæ quidem pauca ſunt, hæc animadverti: in unam contrahit ſyllabam *mens, tuns, ſuns, dens, deum, deos, dea, prior. puer, rei, eho, fui, ea*: in duas *eadem, eodem, dianim*. diſſolvit *jam* in ſyllabas duas, in tres *vero*, in quatuor *virginem*. in quinque *eiſmodi*. *Redducere, reduclius, reliquus* geminata efferit conſonante. Literam, quæ in *optimus* extrema eſt, tollit frequentiffimè: extrema prioris verſus vocali eſt cum ad inchoandum ſequentem utatur. eſt cum, ſi fortè vocalis ſit, à vocali quæ ſequentem inchoat verſum, elidi velit, quemadmodum quæ ſequentem inchoat, ab ea interim abſumitur vocali quæ præcedentem cludit. Hæc iudicio noſtro ſunt, quæ de verſibus Terentianis & præcipi debuerunt neceſſariò, & verè potuerunt.

DE LUDIS MEGALENSIBUS.

DE Ludis Megaleſibus quia certi nihil apud Authores reperiebam, non abs re putavi, quæ colligere ipſe potui, in medium afferre. *Μεγαλήνους* Magnos dici à Græcis Deos author eſt Donatus. *αἰὼες* enim *Æoles* Deos vocant: unde Sibyllas dici vult Ariſto. quod Deorum mentes conſiliâque perſpiciant. Magnos verò Deos intelligo, quos Majorum gentium Cicero vocat, qui à terris in cælum non pervenere: tales hæbebantur Joviter, Neptunus, Minerva, Juno. At neque magnis omnibus Diis, ſed tantùm cæleſtibus erant hi ludi conſecrati. Hos eſſe quos Romanos interim videmus appellatos, ex eo colligo, quod Aſco-

PROLEGOMENA TERENTIANA

nique scribit, Romanos ludos Magnos quoque appellari, quod magnis Diis erant instituti: quos eisdem Circenses dictos putat. Unde illud Virgilii, *Magnis Circensibus altis*. Non esse eosdem ludos Megalenses, & eos quos Megalesia dicimus, ex Ciceronis Oratione de Aruspicum responsis aperte colligimus, ubi Megalesia Megalensibus celebrari dicit: Verba sic habent, Nam quid ego de illis ludis loquar, quos in Palatio nostri majores ante templum in ipso Matris magnæ conspectu Megalensibus fieri celebrarique voluerunt? qui sunt more institutisque maximè casti, solennes, religiosi, quibus ludis primum ante populi consessum Senatui P. Africanus iterum Consul ille Major dedit, ut eos ludos hæc lues impura pollueret: quò si quis liber aut spectandi, aut etiam religionis causâ accesserat, manus adferebantur: quò matrona nulla adiit propter vim consessumque servorum. Ita ludos eos quorum religio tanta est, ut ex ultimis terris accessita in hac urbe confederit, qui & uni ludi ne verbo quidem appellantur Latino, ut vocabulo ipso & appetita religio externa, & Matris magnæ nomine suscepta declaratur, hos ludos servi fecerunt, servi spectaverunt, tota denique hoc Ædili servorum Megalesia fuerunt. Extrema hæc verba declarant illos ludos, quos Megalensibus in Palatio in ipso Matris magnæ conspectu fieri dicebat initio, esse Megalesia. nam & Livius scribit M. Junium Brutum ædem Magnæ Matri Deum in Palatio dedicasse, & ludos ob eam dedicationem factos, Megalesia appellasse. Megalenses porrò ludi, sive Romani, sive Magni, sive Circenses, sub regibus fuerunt instituti: fiebantque sub initium mensis Septembris: durabant autem non amplius dies novem. Cicero in actione prima in Verrem: Nonne sunt hodie Sextiles, hora nona convenire cœpistis: hunc diem jam ne numerant quidem: decem dies sunt ante ludos votivos, quos Cn. Pompeius facturum est: ii ludi dies quindecim auferent: deinde Romani continuo consequentur: ita propè xl. diebus interpositis, tum denique se ad ea, quæ à nobis dicta erunt, responsuros esse arbitrantur. Quorum dierum si quis rationem subducatur, & sub initium Septembris cadere ludos Romanos, & non amplius novem dies durasse deprehendit. De iis ludis Romanis ita Cicero libro quinto, in Verrem: Nunc sum designatus Ædilis, habeo rationem quid à populo Romano acceperim, mihi ludos sanctissimos maxima cum ceremonia Cereri, Liberæ, Libertæque faciendos, mihi Floram matrem Populo plebique Romanæ, ludorum celebritate placandam, mihi ludos antiquissimos, qui primi Romani sunt appellati, maxima cum dignitate ac religione Jovi, Junoni, Minervæque esse faciendos, mihi sacrarum ædium procuratorum neminem, &c. Quo loco Megalenses ludos non omisisset, quos Ædiles summa religione & dignitate faciebant, nisi iidem & Megalenses ludi fuissent & Romani. Hæc tamen tota de re asseveranter dictum nihil velim.

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

DE TIBIIS PARIBUS ET IMPARIBUS.

CHoros ad distinguendos actus adhibebant Græci Ποῖτæ, Latini tibias adhibuere, in gravi Comœdia dextras, in levi sinistras: quare gravem sonum dextræ, acutum sinistræ emittebant, ut sono comœdiæ vel levitati vel gravitati responderent. Quod ut fieret commodius, impares fiebant dextræ, hoc est unico foramine, sinistræ pares & geminæ, ut cùm duobus foraminibus exiret sonus, distractus, & disiectus acutior ad aures perveniret. Adhiberi utræque solebant, cum mixta è genere utroque erat comœdia.

ANTONIUS GOVEANUS

EX INSCRIPTIONE ANDRIÆ.

Mihi sic inscriptio hæc videtur legenda.

ANDRIÆ Terentii. Acta ludis Megalensibus M. Fulvio, M. Glabrione Ædilibus Curulibus. Egere L. Ambivius Turpio, L. Attilius Prænестinus. Modos fecit Clau. Flaccus, Clau. Filius tibiis paribus & imparibus, hoc est, sinistris & dextris. Tota græca est. Menandrou. edita M. Marcello, Cn. Sulpitio Coss.

Ex act. 1. sc. 1. *Imo*, apud hunc authorem priore & producta & brevi reperio. Unde venio in opinionem scribi debere gemino *m*, alteriûsque detractiōe corripī posse priorem. Et sc. 2. *Circumtione* pentasyllabum. Et sc. 5. *Ne ad morbum hoc etiam. M. tenco.*] Versus hic finitur scenæ sequentis initio. Ex act. 2. sc. 1. *Quid ait Byrrhia?*] Finis præcedentis versus. Et sc. 2. Notatu dignum id putavi, quod in illo, *Etiam puerum inde abiens conveni Chremis, Olera, & pisciculos minutos ferre obolo in cœnam seni, Conveni pro inveni, & occurri sumitur.* Eodem modo sumitur in illo Eunuchi actus 2. scenæ 2. *Conveni hodie adveniens quendam mei loci hinc atque ordinis*: quod non visus est Donatus intelligere. Cicero in Catone majore, *Equidem efflor studio patres vestros quos colui & dilexi, videndi*: neque eos verò solum convenire aveo quos ipse cognovi; sed illos etiam de quibus audiui, & legi, & ipse conscripsi. Quo in loco convenire Theodorus interpretatur *videtur*: quod certè est invenire: ubi nos errasse Theodorum putavimus aliquando. Terentii illud in Hecyra apertè id demonstrat.

Pam. *In arcem transcurso est opus.* Par. *cui homini?* Pam. *tibi.*

Par. *In arcem! quid eo?* Pam. *Callidemidem hospitem*

Myconium? qui mecum unà advectus est, conveni.

Quid cessas? Par. *quid vis dicam? an conveniam modò?*

Ex act. 4. sc. 1. *Nisi mihi Deos satis scio fuisse iratos.*] *Nisi* posteriore producta, sumitur autem hoc loco, ut multis aliis in hoc eodem Authore, pro

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

pro *sed.* vide Eunuch. act. 3. sc. 4. versum ultimum. Et sc. 5. *Ab, ab, ab.*] Histrionis tertia interjectio esse videtur, proindeque extra versum est. Vide Eunuch. act. 3. sc. 1. & Heautont. act. 5. sc. 1. Et sc. 6. *Quæ se inhonestè apavit parare hic divitias.*] Egere locus hic notatione visus est 'propter novitatem', malam favoris 'conciliatricem'. Sunt qui parere non parare scripsisse Poetam velint: at id facere, est non sanare vulnus: neque enim parare in causa erat cur suis numeris non constaret senarius, neque parere ut constaret. Ego *ditias* non *divitias* scripsisse Terentium puto. Idem in Heautont. Act. 1. sc. 2. *Parentes, patriam, incolumem, amicos, genus, divitias*, ubi quoque *ditias* postulat octon. iam-bicus. Rursus act. 3. sc. 2. *Vicinum hunc vestrum?* at *quasi is non divitius*, ubi & *ditius* versus efflagitat senarius. *Dis* certe pro *Dives* idem dixit in Adelph. *Dis* quidem esse *Demea*. Cum igitur divitiarum nusquam reperiam apud hunc authorem, nisi his locis quos citavi, & his ipsis omnibus *Dittia* carmen postulet, & quemadmodum *Dis* pro *dives*, ita *Dittia* pro *divitia* dici potuerint, rem dignam putavi quam & indicarem ego, & in quam alii diligentius inquirerent. *Optumè hospes pol Crito antiquum obtines.*] *Opportunè* pro *optimè*, qui legendum putant ut *versui* consulant, potius quam *morem* addant, vident meo iudicio parum: nam & *opportunè* sententia non postulat, & in Hecyra ita Terent.

At tu acastor morem antiquum atque ingenium obtines. Non est quòd nos moveat interpretis autoritas in illud Gnatonis in Eunuch. *Non cognosco vestrum tam superbum*, ubi ille *superbum* dici vult absolute, ut hoc Andriæ, *Antiquum obtines*: non est inquam quod nos moveat: scriptum siquidem invenio eo loco, *Non nosco genus vestrum tam superbum*. Est quod Galli dicunt, *vous ne serez pas si mauvais, vostre pere estoit si bon*. Ex actus 5. sc. 4. *Andrium ego Critonem video? Et certè is est, salvos sis Crito.*

Versus hic cum trochaicus esse debeat catalecticus, corruptè legitur: quem ut emendaret Erasmus, *Is*, detraxit. *versui* quidem certè consuluit, elegantiarum non habuit rationem, quæ *is* sibi detrahi non patitur. Ego post eam interrogationem, *Andrium ego Critonem video? Et certè*, subijci non puto commodè *Ecere*, non *Es* certè puto scripsisse Terentium. *Ecere* autem adverbium est jurandi, ac si diceret, *per eadem Cereis*, ut *Acastor*, *per eadem Castoris*, *Adepol*, *per eadem Pollucis*. Eo usus est Plautus, eo Terentius non semel. Ita & elegantia & versus Terentium scripsisse clamavit. Idem erat flagitium in Eunuchi act. 5. sc. 2. Idem in Adelph. act. 1. sc. 1. idem multis aliis locis. *Itane verò obturbat.*] Locus si, ut Interpretes volunt, accipiat, ut *verò* adverbium sit, sintque hæc inter se distincta, *Itane verò? obturbat*, corruptum esse locum asseveratione omni confirmo. Quòd si vero nomen sit casu dandi, referaturque ad verbum *obturbat* obturbare vero, erit veritati obstrepere. Miratur ergo Crito tam esse veritati adversum Simonem, ut ei obstrepat, & vera dicentes amet interpellare.

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

EX INSCRIPTIONE EUNUCHI.

Mibi inscriptio hac sic legenda videtur.

PUbl. Terent. Afric. Eunuchus. Acta ludis Megalens. L. Posthumio Albino L. Cornelio Merula ædilibus curulibus. Egere L. Ambivius Turpio, L. Attilius Prænestinus. Modos fecit Claudius Flaccus Claudij filius, tibiis duabus dextra & sinistra. Acta secundò est. Græca est Menandru. Edita M. Valerio Messala, C. Fannio Strabone Coll.

Ex Prologo. *Postquam ædiles emerunt.*] Antequàm fabulæ ante populum agerentur, agebantur privatim apud ædiles.

Quàm plurimis, & minimè multis ledere.] Quàm plurimis, duæ sunt dictiones. Loci sententia, cujus nos Æmilius Ferretus admonuit, hæc est, *Si quisquam est qui bonis placere velit potius quàm malis* (nam per plurimos, eosdem hîc intelligimus, quos Græci περ πολλοῖ) neque tamen malos ledere, in iis esse se Poëta profitetur. Adverbium *potius* subintelligi non est novum: sic Ulpianus, sic Cicero lib. 3. In Verrem est locutus. Sic Homerus ὁδίας, γ.

Αὐτὸν ἱχθύα σὶ βύλας ἐπαρίμω, ἢ πνα τῆς δι.

Ex Act. 1. sc. 1. *Persicies.*] Alibi *pertendes.* in quam significationem dicitur à Terentio Heautontimor. Act. 5. sc. 5. *Videò non licere ut cœperam hoc pertendere.* Ex Act. 2. sc. 2. *Ad cœnam ut veniat.*] Cœna hîc pro prandio: nam quam nunc cœnam dicimus, veteres vespertinam dixisse testis est No. Marcellus. vide Act. 3. sc. 2. vers. 26. *Ego illum.* Et sc. 3. *Calidum.*] Malè Interpres putat *Calidum* scribendum: nam & Græci θερμὸν dicunt, & versus aliter non constat. Ex Act. 3. scena 1. *Ha, ha, he.*] Posteriores duæ interjectiones histronis sunt, & extra versum. vide Andr. Act. 4. sc. 4. & Heautonti. Act. 5. sc. 1. Et sc. 2. *Vel sobrius.*] Hinc colliges invitatum fuisse Thaidem à Milite non ad vespertinam, ut veteres loquebantur, cum adhuc esset sobrius, vide quod supra notavimus Act. 2. sc. 2. vide Act. 4. sc. 7. versu penultimo.

Parata omnia. Gn. fiat. Tha. *diligenter Pythias.*] Aut præsto omnia, scribendum est, aut fiat syllaba una faciunda: quod magis placet, parata omnia maluissem, si proprietates sermonis passa fuisset, non enim parere cœnam dicimus, sed parare. Et scena 4. *Nisi quicquid est.*] *Nisi profed,* vide Adelph. Act. 1. sc. 2. versum ultimum. Ex Actus 4. scena 5.

Verum hercle hoc verbum est, sine Cerere & Libero friget Venus. Verum hunc scriptum etiam hoc modo reperio.

Verum hercle verbum hoc est, sine Cerere & Baccho friget Venus. Atque ita si legatur, iambicus erit octona. acataleſt. quales & superiores & inferiores omnes. Nisi velis *Libero* esse dactylum. Vide quæ in versiculum illum Adelphorum Actus 2. Scenæ primæ est à nobis adnotatum. Et scena sexta. *Abi tu.*] *Abi* posteriore correpta.

PROLEGOMENA TERENTIANA.

Ex sc. 7. *Domique, fœcique, fac vicissim ut meminerit.*] Hinc colligas non fuisse ad vespertinam, ut antea dicebamus A&A. 1. scena secunda invitata Thaidem, cum eodem die Sanga coquus à Gnarthone sui officii commonefiat. Præterea, quod multo maximum est argumentum, tot res post cœnam geri, eodem die non potuerunt, si cœnam pro vespertina sumimus. Ex A&A 5. scena 5.

Quod mœchis solet.] Athenienses mœchis pudenda & sedes expilabant: quod supplicii genus *μυζα-πυλὸς* dicebatur.

EX INSCRIPTIONE HEAUTONTIM.

Inscriptio hac mihi sic videtur legenda.

PUBL. Terentii Afri Heautontimorumenos. Græca est Menandrou. A&A Indis Megalensibus L. Cornelio Lentulo, L. Valerio Flacco ædilibus curulibus. Egir L. Ambivius Turpio. Modos fecit Clau. Flaccus, Clau. Filius ribiis paribus. A&A deinde duabus dextris. A&A etiam tercio. Edita T. Sempronio Graccho: M. Juventio Helua Coss.

Ex Prologo.

Id primum dicam, deinde quod veni eloquar.

Locum hunc, quo in hoc authore obscurior nullus, notare malui, quàm emendare: ut in re tam difficili, atque perplexa, suum cuique iudicium relinqueretur. Primum non eo ordine, quo res proposita est, narratur: neque enim hæc quæ sequuntur,

Ex integra Græca integram Comœdiam

Hodie sum acturus Heautontimorumenon:

Duplex quæ ex argumento facta est simplici. Hæc, inquam, non demonstrant, cur partes seni pœta dederit, quæ erant adolescentium: quod tamen dicturum se primum, pollicetur. Jam ubi pœta paulo dicit, Oratorem esse se, non Prologum, non docet cur venerit: venerat enim Histrio non ut Prologum recitaret, sed ut ageret Fabulam: id tamen fuerat quod secundo loco erat dicturus. Deinde quis ille senex, cui adolescentium erant dæx partes? quæ illæ ipsæ adolescentium partes? Ego ut quod sentio paucis dicam, verborum ordinem perturbatum tantas loco tenebras puto attulisse: quod si ita legamus, *Id deinde dicam, primum quod veni eloquar*, erunt omnia clariora. Nam eum prologi ab adolescentibus solerent recitari, essetque L. Ambivius senex, qui prologum recitaret, cur adolescentium partes seni essent demandatæ, mirari populus jure potuisset: cujus facti causam dicturum se pollicetur, ubi quare venerat explicasset. Veni, inquit, ut ex integra Græca, integram comœdiam agam, quæ ex simplici argumento duplex facta est. Dicerem & cuius esset Græca, & Latinam quis fecit, nisi partem vestrum maximam scire arbitraret. Habetis cur venerim, dicam jam nunc cur partes has prologi, quæ erant adolescentium, senex didicerim. Non Prologum voluit me esse pœta, hoc est fabulæ

PROLEGOMENA TARENTIANA.

argumentum narrare, sed Oratorem fecit, qui pro se apud vos causam dicerem, adversus eos rumores, quos de se malevoli distulerunt? Contaminasse scilicet Græcas multas, dum facit paucas Latinas. Orator ergo ad vos venio ornatu Prologi. Ex Actus 4. sc. 3. *Vosstrum Senem*. Sy. *imo ut.* [*Imo priore brev.*]

EX INSCRIPTIONE ADELPHORUM.

Mibi sic inscriptio hac videtur legenda.

A Delphi Terentii. Acta ludis Funebribus L. Æmyl. Paul. Q. Fab. Maxim. P. Cornelio Africano ædilibus Curulibus. Egere L. Attilius Prænestinus. L. Numidius Posthumus. Modos fecit Clau. Flaccus, Clau. Filius, tibiis dextris. Facta Latina est è Græca Menandri, L. Anitio Gallo, M. Cornelio Cethego Coss.

Ex Actus primi, scena secunda. *Nisi quicquid est.*] *Nisi pro sed.*
Ex Actus secundi, scena prima.

Dñ. ð mē eripuit, verberavit, me invito abduxit meam.

Domo me e, anapæstus esse videtur: alioquin non constabit Trochaicus. *Ablativos esse, primo, vero, cito, sedulo, mutuo, crebro, sero*, ultimisque correptis dici interim, nemo nescit. Actus quinti, scena octava: animo extremam corripere adnotavimus. Et Actus quarti, scena prima. *Quasi puero.*] *Puero* dissyllabum. Et scena secunda. *Nisi me credo.*] *Nisi pro sed.* *Quoniam?* Sy. *illic ubi.* &c.

Versum hunc denarium catalecticum trochaicum faciunt, quos nullos scripsit Terentius. Alibi *quidnam?* Sy. *Illic*, &c. Ego legendum putarim. *Vbinam?* Sy. *ubi etiam*, &c. ut sit Trochai. octona, hyperca. *Quoniam*, non videtur sententia postulare: illic Donatus non legit. Et sc. 5. *Domi virginem.*] *Domi* posteriore correpta, nisi virginem quadrisyllabum facis. *Abi domum.*] *Abi* poster. correpta Ex Act. 4. sc. 8. *Corpore & animo*, M. *Gaudeo.*] *nñ ð gau*, anapæstus, hoc idem etiam Actus 2. sc. 1. adnotavimus, in *domo me eripuit*, &c.

EX INSCRIPTIONE HECYRÆ.

Hac inscriptio iudicio nostro ita legenda est.

Terentii Hecyra. Tota Græca est Apollodorou. edita Cn. Octavio, T. Manlio Torquato Coss. Acta primò ludis Romanis Sex. Jul. Cæsare. Cn. Corn. Dolabella Ædilibus Curulibus, sine Prologo, non est placita. Relata est iterum ludis Funebribus L. Æmilii Pauli, non est placita tota. Relata est tertio. Q. Ful. L. Martio ædilibus curulibus. Egere L. Ambivius Turpio, modos fecit Claudius Flaccus, Claud. Filius tibiis paribus Placuit.

Ex Actus tertii, scena quarta. *Imò quidd.*] Anapæstus, vide versum ultimum scenæ quartæ, Actus quarti. vide Hecy. sc. ult. Ex

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

Actus quarti scena quarta. *Imò v.*] Anapæstus. vide actus tertii scena quarta.

EX INSCRIPTIONE PHORMIONIS.

Hæc inscriptio iudicio nostro ita legenda est.

PUB. Terentii Afri Phormio. Acta ludis Romanis L. Posthumio Albino L. Cornelio Merula Ædilib. curul. Egere L. Ambivius Turpio, L. Attilius Prænestinus. Modos fecit Clau. Flaccus Clau. Filius tibiis paribus. Tota Græca est Apollodorou, ὁμοδραστήριον. Acta quartò est. Edita C. Fannio Strabone, M. Valerio Messala Coss.

Ex Actus primi scena quarta. *Nam absque eo esset. Rectè mihi vidissem.*] Scriptum in alio exemplari reperio, *Nam absque eo rectè ego mihi vidissem.* Quòd si esset legamus, aut notandum novum erit locutionis genus: aut ita oratio distinguenda, *Nam absque eo, esset rectè, ego mihi vidissem.* Ex Actus secundi, scena prima. *Nil suave meritum est.*] In hæc verba ita Interpres, *Ordo & sensus hic est, Nihil mihi mercedis suave est, ut ego illam cum illo nuptam feram. Suave enim meritum, suavem mercedem significat. Ego scriptum fuisse puto, Nil suave meritum est: ut ad Antiphonem ea verba sic referantur, Ego ne illam cum illo ut patiar nuptam unum diem? non faciam, non enim meritis à me est, ei ut esse dulce aut suave aliquid patiar. Potest & sic id intelligi, Nihil mihi fecit Antipho suave, ut ei aliquid esse suave permittam. Mereri, pro facere non hoc tantum loco usurpavit. Ita in Hecyra Actus tertii scena quinta.*

*Que nunquam quidquam erga me commerita est pater
Quod nollem, & sepe quod vellem meritam scio.*

Nempe Phormionem.] Alia exemplaria habent, *Num Phormionem?* atque ita constat Senarius. Vide an malis literarum transpositione, in Phormionem primam breviter dici: cum & Apollodorus, cujus hæc fabula est, ejus dictionis syllabam primam corripuerit. Quod qua ratione fecerit non video, nisi pro Phormio Phromio scripserit. De his literarum transpositionibus, vide Theodorum Grammaticæ libro quarto. Et scena 3. *Eho tu sobrinum tuum.*] Apud Ciceronem in Oratore ad Brutum legimus, *Eho tu cognatum. Id quod lex jubet.*] Vide num legendum, *Et quod, &c.* ut paulò post, cum Senis verba repetit Phormio, *Mercedem dare lex jubet ei, atque amittere? Non agam i.*] Dactylus. Ex Actus tertij scena secunda.

Dorio audi obsecro. D. non audio. P. parumper. D. quin omitte me.] In hunc versum ita Interpres, sunt qui sic legant, ut Dorio Phædria dicat: *Leno, audi: iterum Phædria obsecro.* Certè qui ita orationem distinguebant, id viderunt, non petere Phædriam à Lenone ut audiret. sed ut parumper Leno pecuniam expectaret. Neque enim respondisset Leno, non audio, si audientiam tantum adolescens postularet: id si

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

quidem respondere solemus , cum quod petitur non concessuros nos significamus. Ego distinguendam ita orationem non puto : cum illud *Audi*. lenoni tam obstinato ad denegandum minus convenire videatur. Versum esse trochaicum constat , si *Audi* non detrahimus , hypercatalecticum cum Dorio primam habeat longam : à munetibus enim , non ab hasta nomen habet , & in hac ipsa Scena bis prima producta reperitur : sin detrahimus , & sententiæ consulitur , & versus Trochaicus fiet catalecticis , quales qui sequuntur omnes , qui quidem trochaici sunt. *Parumper* illud Phædræ ad expectationem pecuniæ , non ad audientiam referri debere omnino confirmo : sequitur enim , *Nequeo exorare ut maneat triduum hoc* ? Locus hoc habere sententiæ videtur , Dorio , inquit Phædræ , expecta obsecro dum pecuniam conficio. Surdus , inquit Dorio , fabulam narras. Missum me fac , molestus es. Hic Phædræ , *Audi quod dicam Dorio , non me capis*. quod parumper peto ut expectes , est ut triduum tantum expectes , ne quod parumper ut expectes peto , putes petere me hominum aliorum more ut in multis dies , aut menses expectes.

A. *Miseritum est*. P. *hei veris vincor*. G. *quàm est uterque similis sui* ?] In hac scena versus non est alius difficilius intellectu. *Miseritum est* , dicere per ironiam Antiphonem vult Interpres : quod ego illi assentior. At quid sit *veris vincor* : quid , *Quàm est uterque similis sui* , neque ille dicit , neque ego assequor. Scriptum fuisse credo , *Hei verbis vincor*. Vincebat enim Lenonis in negando pertinacia & loquacitas , adolescentis ingenui atque liberalis pudorem. Quamobrem secum Geta , quàm Leno is , inquit , morès Lenonis habet , & Phædræ pudentis atque liberalis adolescentis , qui verbis à Lenone vinci se fateatur. Et scena tertia. *Dum igitur diem licet*.] *Diem* una syllaba , hunc versum citat Priscianus , sine *diem*. Ego malo propter elegantiam syllabam facere unam quàm tollere , cum ea dictione sublata versus etiam aliquid desideret. Ex Actus quarti scena quarta. *Aruspex*.] *Aruspex* quia ab *Haruga* derivatur , primam vocalem habere debet aspiratam.

Ex Actus quinti scena secunda. *Vorsuram solvis*.] *Vorsura* potius legendum septimo casu , quàm *vorsuram* , etsi Budæo aliter videtur. Et scena tertia. *Capiebat statim*.] *Statim* priore longa , pro perpetuo & æqualiter. Et scena sexta.

G. *Vapulabis*. A. *id tibi jam quidem fiet , nisi resistis verbero*.

G. *Familiariorem oportet esse hunc qui minatur malum*.

Scenam hanc trochaicis constare catalecticis versus metentibus clarum est. Quare cum prior ille versus neque trochaicus esset ejus mensuræ , quam Terentiani versus nunquam excedunt , hoc est , cum neque octon , esset catalecticis , neque hypercatalecticis , incidit animo suspicio , loco aliquid esse additum , vel certè detractum : quid id esse posset , cum reperire non possem cogitando , in codicem incidi , vix dignum , qui mihi fidem facere deberet , nisi iudicii ratio accessisset. In eo ita scriptum reperi.

PROLEGOMENA TERENTIANA.

G. Vapulabis. Curialis vernula est qui me vocat.

A. Id tibi quidem jam fiet, nisi resistis verbero.

G. Familiariorem oportet esse hunc qui minitatur malum.

Quæ lectio propter multas res mihi probatur: versui enim consulitur, & id quod subjecit, *Familiariorem esse oportet, qui minitatur malum*, explicatur magis: vocare enim potuit quivis, vernula etiam, minitare malum (ut loci hujus verbo utar, quo usos antiquos notatum video à Prisciano) non nisi qui in eum jus habeat & imperium: unde in suspicionem venit Geta, herum esse, à quo vocaretur, non vernulam, quemadmodum initio putabat, cui verbera etiam minitaverat. Id unum relinquebatur dubium, quid Curialem vernulam dixisset Poeta, cùm Curiales hi dicantur, qui curiæ sint ejusdem, curiamque servi non haberent, neque apud Romanos, neque apud Græcos. Ea de re dux animo subibant opiniones, aut legendum, *Familiaris vernula est*, nam & subjecit, *familiariorem*, & versus utrumque patitur trochaicus: aut servos curiales dici posse, qui dominis serviunt ejusdem curiæ. Populares enim dicuntur etiam servi, qui dominis populi ejusdem serviunt: ita enim sumendum illud puto Actus primi scenæ primæ, *Amicus summus meus & popularis Geta*. Palliatam enim esse fabulam ineminisse debemus, civitatēque Atheniensem in *dîpous* hoc est populos divisam fuisse, quemadmodum hodie est Florentina. Nam putare ideo à Davo popularem Getam appellatum, quòd essent nationis ejusdem, quod Interpreti video placuisse, ignorare est populos fuisse diversos Getas & Davos, & servis nomina dari solita ab eo populo unde esset quisque. Diversos autem fuisse populos Strabo libro septimo his verbis testatur. Fuit & alia regionis divisio ex antiquis permanens temporibus, alios enim Dacos alios Getas appellant. Getas quidem qui ad Pontum in orientem vergunt, Dacos autem qui in oppositum versus Germaniam & ad Istri fontes, quos olim Davos vocatos esse reor. Ex quo apud Athenienses Davorum & Getarum nomina servilia plurimum abundabant. Hoc sanè credibilis est, quàm à Scytharum gente derivari, quos Daas vocant: longè enim illi ad Hyrcaniam positi sunt, nec ex eo loco Athenas mancipia deportata putandum est. Hæc Strabo. Regio ergo eadem erat & Davorum. & Getarum, & lingua eadem, quemadmodum post paulo scribit idem Strabo, proinde gens eadem, sed in populos varios divisa: neque protinus ejusdem populi dici debent, qui ejusdem gentis sunt, & nationis. Et scena septima.

In angiportum hoc.] Priscianus legit hunc, ut probet etiam genere masculino angiportum repetiri. Et scena nona. D. V's-voles faciet. N. imò ut jam scias.] & imò ut, anapæstus.

JULII CÆSARIS SCALIGERI LIBER DE COMICIS DIMENSIONIBUS.

Ad Silvium Cæsarem filium.

QU I B U S artibus Poëtarum ingenia excolerentur, cùm esset à nobis duobus libris explicatum: non prius absolutum fuisse opus illud videbatur, quàm addita de versibus comicis commentatione institutum teneremus. Nam cùm de origine, generibus, partibus fabularum, quæ in scenam afferrentur, & ab aliis olim, & à nobis ipsis suo loco sit disputatum: in animo habebamus, totum hoc negotium legare iis, qui de pedum quantitate, deque versuum ratione conscripserant. Verùm cùm & maximus vir Erasmus, & post eum plerique alii ita hanc conficere Provinciã aggressi sint, ut & ille his non pauca reliquisset, & hi eadem illa aut nescisse, aut præterisse visi sint, coactus sum Sylvio fili, hac quoque opera ostendere animum erga te nostrum: ut quemin locum Naturæ ope te ipsum evehere mirabamur, nostris auspiciis promoveri, ac provenire eò possis. Nam cùm pernecessaria per se cognitio est ipsa, tum etiam si non esset, videntur tamen viri illi talem effecisse: sive ad eorum magnitudinem intueare, quam ad hujusmodi lucubrationem demississent: sive negligentiam spectes, qua mutilam depravatamque relinquerent.

Ac primum quidem quam Erasmus affert, vereor ut accipienda sit dubitatio: sit, necne certis pedibus astricta comœdia. Nam quamquam Quintilianus hoc dixisse videtur, non tamen pedum leges potius, quàm trimetrorum præscriptionem desideravit: neque in omnibus, sed in Terentianis tantum: quarum gratiam, quam elegantia orationis atque puritate consequuta essent, diminutam putabat licentia versuum longiorum: cùm tamen Plautus nihilo sit in trimetris frequentior. Hoc autem amplius eadem in quæstione peccat Priscianus: quosdam esse, qui in Terentii fabulis extare metra negent, atque eosdem tamen ait, illa quasi arcana, quædam, sibi que solis cognita profiteri. Quid enim est hoc? negare numeros in versu quopiam, eosdemque numeros in eodem versu se solos dimetiri posse? Hanc sententiam more suo de illo mutuatus Erasmus, commodiorem fecit: dividit enim eam, ejusque partes ad diversa refert judicia. Alios inquit negare, alios quasi inutilem eam investigationem existimare. Quorum utrumque cùm ipse rejecisset, quod erat priore loco, meritò quasi judicatum omisit. Alterius autem rationem hanc reddere instituit. Non operam perdere nos indagandis versuum generibus, hac enim diligentia effici, ut quæ librariorum incuria transpositæ voces sint, suis ex sedibus restituantur. Ego verò

PROLEGOMENA TERTIANIA.

verò neque hoc esse necessarium video, & plus conferre ad solutæ orationis libertatem. Nam neque ubivis transpositæ voces, versus tollent connexionem: & frequentissimè deprehendimus, ob numeri necessitatem ita transpositas, ut si eandem sententiam in epistolam sis allaturus, cogaris aliis sedibus digerere: veluti cùm Terentianus Simo ait,

Si sensero hodie quicquam in his te nuptiis

Fallacia conari, quo fiant minus.

Nam priore versu multa inveritas siue dispendio numerorum: in altero autem, & quotidiano sermone, & forensibus contentionibus aliter loquere. Itaque si libratij ita scripissent:

Fallacia conari, quominus fiant: ex eorum temeritate hoc fructus capiamus, ut minore negotio imitemur. Hoc igitur non negamus nos, versuum legibus duci nos ad verborum sedes investigandas: sed in ullam esse utilitatem, hoc negamus: imò verò conducere interdum magis, si transposita sint, quo ordine orationem nostram instituamus. Sed profectò hac opeta plus fuit laboris sumptum, quàm captum utilitatis: ut non sine causa miraremur, summos viros tantum studij in dimetiendis illis versibus posuisse, Priscianum, Donatum, Asperum, Jubam, Scaturum, Probum, Sulpitium, Varro nem ipsum. Quorum frequentia cùm mihi in mentem venit, apparet illico aut obscura diligentia, qui insecto negotio eguerint successore: aut res ipsa perditæ, quæ vel ab uno alterove tantorum virorum nequiverit confici. Quare ea quoque causa, sed potissimum ea, inquam, esse potuit, ut ad hanc contemplationem studium nostrum adhiberemus. Neque enim sola res petenda jam est nobis, sed ipsa contentione de clarissimis autoribus victoria reportanda. Atque ut eorum judicia hac quoque in parte emendemus, simul ad hanc operam incitemus ingenia literatorum: ut non minimam pronuntiandi rationem ex hac commentatione consequi sese posse putent: quemadmodum cùm intellexerint neque aspirationem, neque sibilum, neque mutam inter se conspirare potuisse, ut prima syllaba in voce hac, *isthic*, produceretur. Qua in voce eadem qui putant sibilum extrudi in pronuntiando, neque morem servarunt, neque etymologiam observarunt. Nam *Æoles*, quos Latini maximè sunt imitati, quod alii *ἰσθὲν*, dicerent, ipsi, *ἰσθῶν*, pronuntiabant. ita in verbo, *isthic*, satius fuit mutam abjicere. Et fuit ratio: nam, *is*, pronomen integrum manet: cauda autem illa, quam vocant syllabicam adjectionem, nullo dispendio expuncta etiam leniori relinquit locum conjunctioni. Præterea multis in locis animadvertas, posituram consonantium non producere vocalem: sed suapte natura niti brevitate: ut, *in*, *sed*, *ad*, *quod*, *aliud*, *simul*: in quibus qui putarunt oportere postremum elidi elementum, vehementer errarunt. Sed longè facilis in disjunctis vocibus correptam vocalem tenuere, quàm in conjunctis. At in conjunctis ita pronuntiabant, ut positura nihil afferret moræ bre-

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

vitati. Sic *insidias*, & *inferos*, primam producere dixerunt: *indicat-*
nem autem & *incantum*, cortipere. Quare si hoc in uno tractu ac te-
nore faciebant, multò commodius interposito eo intervallo, quod se-
paratis vocibus debetur, efficere debuere. Nam si dicas, *in sedibus*,
atque ibi præpositio brevis sit, quæ in ea compositione longa fuisset,
quantò aptius brevis erit, si dicas, *in diem*: quæ si compones, brevis
quoque erit? Præterea animadvertemus, quàm celeriter multas voca-
les pronuntiando expediverint, ut etiam cum sequentibus obscuratint.
Sic enim in illis, *scias*, *sua*, *tua*, *fuie*, *dies*, *deor*, *prim*: quæ efficie-
bant monosyllaba: ita ex duobus comparativis, *potius*, *melius*, duos
constituebant pyrrhichios. Nam quemadmodum mensutenus versum
illum ex Audia?

Dabit nemo. inveniet inopem potius, quàm se corrumpi sinat.
Necesse enim est ex duabus vocibus his, *potius quàm*, unum pedem
fieri: quod ut efficias, multâ prius, ac mirabili eget interpolatione.
Ergo vulgò ita quoque locutos puto, non laturos scenarum barbarium,
quæ de medio sumeret sermonem. In hac tamen re & disceptant
multi, & non pauci errant: sicut & illi, qui reddere voluerunt ra-
tionem versuum: cùm alii essent curtissimi, alii adeò longi, ut mihi
libeat cum Plautino trapezita jocari, dum unum scribo explevit mihi
totas cetas quatuor: quantus ille est ex Eunuchò:

*Et magnifica verba: verba dum sint, verùm si ad rem conferentur,
vapnabit.*

Quamquam, hic quoque ab illis dissentio, aiòque duos versus esse:
priorem trochaicum dimeitum brachycatalecticum, alterum octona-
rium. Nam sic pronunciavit, ut cùm dixisset,

Et magnifica verba: substitit, affixitque ibi propositum in verbis:
postea simul cum te mutavit sententiam, ut pro factis facta redderet,
& verbera minitaretur. Priscianus distinctionis causâ breviores insertos
versus dicit. Verùm neque ille distinctio hæc quid esset, declaravit:
neque nos, quid sibi velit, sanè scimus. Nam quæ distinctio esse de-
bet, non solum eadem in scena, sed etiam persona? quæve in prima
scena gravissimæ comædiæ Amphitruonis? Ipso enim ingressu statim
nusquam sibi constat. Aut qualem in ea scena, in qua Pamphilus de
patris duritia queritur? qui in eodem argumento propositoque per-
staret conquestionis, & tetrametri illud inseruit dimeitum:

Quod si sit, parco funditis.

Alii, ut sibi videbantur, acutiores, è rebus ipsis duci, non solum pe-
dum statum, aut celsum, sed etiam versuum tractus prodidere: in re
perturbata mutari versus, pedesque ipsos confundi: in celeritate tro-
chaicos trudi: gravibus personis statarios sermones confieri ex spon-
dæis. Afferunt huc non tam pro teste, quàm pro iudice Virgilianam
prudenciam, divinam illam sanè mihi: qui rem, verborum nitore ac
numerotum concinnitate oculis subijciat. Ego verò ut horum diligen-

PROLEGOMENA TERENTIANA.

tiam veneratus sum, quam equidem tanto studio in meis poematis exprimere conatus fuerim: ita in comœdiis falsam simul atque supervacaneam animadverti. Nam si in personarum statibus diversis, si in contrariis negotiis, si in fabularum partibus maximè inter se dissimilibus, idem pes, idem pedum ordo, idem carminum genus ostendatur: jam nulla causa est, quin horum sententia, tanquam vana explodatur. Ergo in divina fabula, ac vere thesauro, quam levinimis de causa Trinummun inscripsit Plautus, Protasis trimetro iambico tota constat: item Epitasis, tum Catastrophe. Stichus è contrario, tota trochaicis longis. In Mostellaria adolescenti Philolacheti, homini perduto luxu, atque otio corrupto, quique unam modò rem ageret, ut inserviret ventri, dati versus sunt omni pedum penè genere pleni. Tranioni autem servo trepido, in re desperata, versus compositi, atque sibiipsis constantes. Semi Teuropidæ, viro gravi, parco, læto, aucta re, amoto matutiniorum metu periculatorum, senarii iambici. Quid gravius Amphitruone? quid magis statarium, quàm finis fabulæ conversæ? concluditur tamen fabula trochaicis. In Sticho autem tam iambis potant, quàm trochæis. Gurgulio currens in re nova, novo nuntio vehitur trochæi rotis. At Acanthio in Mercatore haud absimili in re quadratis utitur iambicis, at iisdem in Terentiana Phormione Gera pari in negotio. Ergasilus verò parasitus in Captivis, tam trochaicis, quàm aliis: eùm tamen similem ageret cursuram. Quemadmodum & Dinacium puer in Sticho nuntii autor novi, utrisque mistim usus est. Præterea trochaicis Harpax Cacula militaris in Pseudulo dum Lenonem quærit. Trochaicis Erotium meretrix in Menechmis, ut obsonium comparandum curret. At è contrariis trochaicis Lysiteles adolescens, & gravis, & frugi in Trinummo: & Chremes senex, vir bonus, ac prudens in Andria, seria in primis de re, paternio animo, constanti conquestione. Quod si ad Davum respiciant, qui sequenti scena jam otium atque tranquillitatem imperando sibi, bellissimos fundit trochaicos, jam ipsi illa de celeritate aliquot consultius remittant. Poëtas profectò istos comicos nostrates, ut in mentem venerant res artipuisse, eisque numeros accommodasse reor. Isti verò legumlatores novi, plerique hoc suis obtinent ingeniis peculiare: semel alicubi si quid deprehendere, illico pro lege habent. Atqui longo multoque opus est studio, est opus consilio prudenti, acri judicio opus est: quanquam equidem non negarim, fabularum initiis, ubi animos aurèlque spectatorum trimetris versibus imbuissent, ipsi sibi suo quasi jure agerent, deinceps interspersis alicubi ejusdem generis senariis, idque neque semper, neque coactos, neque consultò factitasse existimamus. Fuit tamen hoc illis in more positum, ut narrationibus trimetros majore ex parte adaptarent: neque solùm in Argumentis, aut Prologo, aut Protasi; sed etiam apud personas eas, quæ etiam aliud agerent. Quemadmodum eùm Davus in Andria, de aliis rebus loquens, alia utitur versuum dimensione: ubi ad narra-

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

tionem deventum est, de navi fracta apud Andrum, ad trimetros divertitur.

Ad hac mala, hoc mihi accedit etiam. hac Andria.

Eadem diligentia in epistolis. In Pseudulo ab longis in senarios dessectitur. In Afinaria quoque quod pactum conscriptum est inter adolescentem, & senam, senariis expletur: quoniam sit narratio quædam: quanquam ne hic quidem semper. Nam longis versibus narrat in Rudente Grippus, eventis fortunæ sese bene acceptum. At in eadem senex somnium trimetris. Ex utrisque verò, atque etiam aliis mistis Sotia Amphitruonis: quanquam ubi ad manus ventum est, iamborum vim atque alacritatem minutiore gyro flectit, ac vibrat. Cum igitur tam inconstantem legem videamus, ut illis poetis neque curæ fuerit, uti facerent, neque salvo puri sermonis nitore efficere potuere, uti numeris essent astrictioribus: nos sic inventa, aut quemadmodum existunt, permittamus, aut si quid sinistri sese offerat, ne odiose extorqueamus: præsertim cum licentiæ vitium cum Græcis, unde sumpsissent, sibi commune, licentiæ, uti solet, auxere.

Illud verò, quod aliqui dubitando, quidam etiam asseverando negabant, fabulas Terentianas trimetris circumscriptas, falsum esseprehendimus. Nam & apud eum Poëtam plus esse hujus carminis invenies: & contrà, apud Plautum quadratos, aliæque longiorum genera. Andria penè ex æquo divisa in utrumque genus est. Haud enim ita multò ab longis senariorum numerus superatur. In Euncho, & Heautontimorumenno, item. At in Adelphis penè ex quadrante longi ab senariis exceduntur. Phormionem potior senariorum numerus conficit. Hecyra laxior fabula, ac pedestrior est: itaque omnium Terentianarum, ad sermonem quotidianum quàm proximè accedit. est tamen in ea senariorum plus tertia parte. At contrà, Plautina Amphitruo, & Rudens, vix totus quadrans expletur senariis. Afinaria, Epidicus, quam tantopere ipse autor laudat, Mostellaria, Menæchmi, Miles, Mercator, Pseudulus, Aulularia, Casina, Gurgulio, Bacchides, aut ex utrisque æquè constant, aut etiam minus habent senariorum. Captivi verò, & Persa, & Pænulus, plus dimidio textæ sunt longis. Trinummius legebarur hætenus tota quadratis, aut non multò brevioribus. Eam nos ita restituimus pristinæ sinceritati, ut ad quingentos senarios excusserimus. Quorum tamen numero præstant longi versus duplo. Quam operam etiam cum Truculento impendissemus: paulò minus ducentis reformatis, tantam longiorum invenimus multitudinem, vix ut illorum hi essent pars quinta. Atque is labor non temerè susceptus est: cum tam facile mendacium, Quintiliani autoritate regeretur. Nam isti magni viri, dum nihil inexcussum volunt, & fastidiunt leviora, plus profectò nominis usurpant, quàm ponant operæ. Quemadmodum Priscianus quoque, cui de anapæsto sententia excidit satis absurda, cum dixit: Erit autem probabilis iambicus versus, & tragædiis

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

aptus, si secundum, & quartum pedem, non alios feceris, quàm iambos, aut eum, qui tribrachus est, aut anapæstus: quoniam sunt pares. Quæ enim audacia fretus anapæstum tribracho parem dixit? Nam quod ait paribus sedibus anapæstum recipi: verum est. Sic enim extat in Pluto Aristophanis:

Ὅς ἀγᾶλῖον ὡς γὰρ ὄρνις, ἢ ζῷον ἢ θύει.

Et bis in eodem versu:

Οἷδ' ἔχρησται, καὶ ἔκ' ἰσχυρὰ μ' ὀρεῖται ἔτι.

Verùm hoc est illi adeò frequens, ut nullus pudor Latinis sit jam futurus, quibus linguæ ratio persuasit, ne hoc attentius curarent: præsertim cùm tragœdia quoque hoc admisit, gravius sanè ac longè castius poema. Observantior Sophocles: Euripidès minus obnoxius: nam minus pepercit illis sedibus.

Ἐλπίστω δ' ὀρθοῦν σὺν ἰδέα δ' ὀρνός.

Et in Hecuba:

Καὶ σὺ μὲν ἔχρηται, καὶ ἔκ' ἰσχυρὰ μ' ὀρεῖται ἔτι.

Neque solum anapæstum paribus sedibus posuit illis, sed etiam in ultima, ut in Oreste:

Ἀντιφῶν. εἴ τι μὲν οὐκ ἔστιν ἔτι.

Quem si tribrachyn voces, syllabam nunc respicias, non legem illam, quæ ultima habetur indifferens.

Erasmus autem rectè sedibus imparibus dicebat, pro iambo receptum spondæum, dactylum, tribrachyn, anapæstum: proceleusmaticum autem omisit, quoniam excidisset memoria: & creticum, quem sanè putaret non admitti. Nam si in eam sedem posse recipi sperasset, non multa carmina subvertisset. Proceleusmaticus autem proximè ad naturam dactyli accedit, differens syllabarum numero, temporum tractibus par. Tribus autem modis excipitur pes ille. Aut enim mollis est, atque adminiculis quibusdam similior factus dactylo: ut, *Genna Labant: ariete: parietibus*. Duabus enim vocalibus constitutis, prior consonantis vim quandam videtur obtinere. Aut est apertior, ut in versu Enniano:

Capitibus narrantis pinus, reclusque expressos.

Aut est coactus, ademptis consonantibus quibus syllabarum brevis impeditur. cuiusmodi est in Andria:

Sine invidia laudem invenias, & amicos pares.

Itaque ad eum versum cùm devenisset Erasmus, neque agnoscere vellet proceleusmaticum, quem in suis legibus non constituisse, & putaret duriusculè fieri, si Æolicum digamma aufertetur, ut exiret proceleusmaticus: sustulit tamen, ut exciperetur tribrachus in duabus primoribus syllabis huius nominis, *invidia*, & ex duabus postremis vocalibus una syllaba concreta esset. Verùm ut in natura, ita in arte illius imitatrice faciendum nobis est, nihil aut otiosè, aut superfluo agere. Ergo ut constet ratio dimensionis, si recipias proceleusmaticum, unum tam-

PROLEGOMENA TERENTIANA.

tēm moliris, cūm tollis digamma. Si malis tribrachum, & hoc tibi idem curandum est, ut tollas: & præterea duabus confertis syllabis obscuranda oratio. Nam si nihil refert pronūciēsne *invidia*, an *invida*, quid intelligamus? quod si (ac verius quidem est) ita pronūciemus, ut quasi sonum consonantis prior vocalis obtineat, jam non sic tribrachus amplius, sed anapæstus. Nam ita pronūciari in quibusdam proceleusmaticis jam diximus, & apparet ex illo versu Poætæ:

Stellio, & Lucifugis congesta cubilia blattis.

Et apud Horatium:

Vt Nasidieni iuvit te cœna beati.

Nam idem nomen aliter:

Nasidienus ad hæc.

Quare in priore versu, omnes erunt spondæi præter quintum. Sic enim etiam Catullus, *pituita*, primam cum produxit:

Mucūsque & mala pituita nasi.

Non corripuit Horatius:

Nisi cum pituita molesta est.

Sed trisyllabum posuit: ita ut media litera Æolicum sit digamma: quod & elicitur ex iudicio Ælii Stolonis, qui à petendo vitam duci ratus est. Verūm quod in, *invidia*, fecit, ut unam ex duabus efficeret syllabam, commodius confecisset in, *injuria*, illo versu:

Quo iure, quæque injuria præcipitem me in pistrinum dabit.

Sicut in, *perfidia*; prologo Amphitruonis:

Non ambitione, neque perfidia, qui minus.

Id quod si animadvertisset, non sustulisset pronomen, *me*, quod magna cum emphasi, ac gestu ad timorem personæ positum est: & omnibus in exemplaribus legitur. Tolli autem Æolicum elementum in ea voce, palam est etiam versu illo Phormionis:

Qui sepe propter invidiam admunt diviti.

Neque enim mirum est adventitiam literam de medio tolli quasi peregrinam. Est enim *video*, *īda*: sicut in verbo *virgo*: fuit enim βίῶ: eo versu:

Liberius vivendi fuit potestas. nam antea.

Puto enim non admodum vegetam, contentamque fuisse literæ illius pronuntiationem: sicuti neque in *ovo*, neque in *ove*, cūm libitum esset. quæ ut asperissima est apud Germanos, ita penè vocalis apud Vascones, non consonans: nedum ut duplex uspiam sit. Sed nequaquam par ratio fuit aut necessitas, ut elideretur idem digamma, in verbo hoc, *inveniet*; eo versu ex Andria:

Dabit nemo. inveniet inopem potius, quàm te corrumpi sinat.

Nihilo enim mutatur versus dimensio, sive tollatur. sive relinquantur: quare, contrà quam sensere, nullo pacto debeat tolli. In conjunctione quoque hac, *enimvero*, durius sit, si eximatur. Quid enim esset, *enimvero*? Sed unam syllabam fuisse, *enim*, cūm vellent arbitrari. si-

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

quidem Græcum fuit *ir*, & *in*. At quasi pro consonante accepere, ut ostendimus, in *Stellio*, *invidia*, *injuria*. Quod si cui paulo asperior videatur pronuntiatio: is non meminit, ea ratione, *mi*, esse monosyllabum; & *Pompei*, disyllabum: & *Cai*, monosyllabum, & *hui*: & quod omnium durissimum est, *huic*. Proceleusmaticos autem aliis duobus versibus animadvertere quidam, utroque ex Andria:

Mala mens, malus animus: quem quidem ego si sensero.

Tibi generum firmum, & filia invenies virum.

Ac de priore quidem non est disceptandum. In posteriore autem mollior est: propterea quod antiqui pronomina, *mi*, & *ti*, monosyllaba pronuntiabant ab Æolensibus accepta, *mi*, *ti*: *tu*, *ti*: *te*. Sic enim in Gurgulione accipiendum est:

Curato, ego tibi quod amas, jam huc adducam.

Tibi, proceleusmaticum hic quoque facient, neque errabunt. Hoc tantum agebamus, ut intelligeres secundiorum fluxum earum syllabarum ad proceleusmaticum, quarum dux in unam redigi atque coalescere possint. De cretico autem, quem isti omni conatu subterfugere, pluribus rationibus, atque exemplis est disputandum. Nam si in heroicum admittitur, si in tragœdia, quod est poema clarum, nobile, elatum, castum, locum invenit: quare in medium ac vulgatum sermonem non recipiatur? Estigitur apud Poëtam:

Et naufragum syllacum.

Dicent non fuisse emendatum librum. At Vari & Tuccæ judicio emendatum fuit hoc: At est in emendatissimo libro Georgicôn, quod supra adduximus:

Stellio, & lucifugis.

At est Euripidæ cum alibi, tum in Hecuba:

Δούρ δὲ πῦδος δῖον ἱερὸν ἀνδράγατος.

Cum tamen dicere potuisset: *Πῦδος δούρ.*

Itaque nos quoque in Nemese, studuimus gravitati, & auribus:

Heu genus nefandum.

Nam abjecta interjectione, exanguis oratio est: item si dicas,

Heu genus nefanda.

Et alio loco posuimus, *sinistra*: potuisset dici, *scava*. Sed paucis aures poetice datæ sunt. Præterea si dactylus & anapæstus in iambi loca suscepti sunt, quorum utervis una illum & syllaba & tempore superaret, quare eam licentiam sermonis eadem puritas non coegerit recipere quasdam voces, in quibus esset creticus? præsertim cum è puris creticis aliquot versus constent. Præterea, ea nomina, verbaque, *deus*, *dies*, *fuit*, *mea*, *sua*, *tua*, eò pertinent, ut cum collectionem in unam syllabam patiantur, doceant nos in cretico idem quoque fieri posse, ut emolliantur pronuntiatione. Ad hæc, si omnium morosissimus pes, ac penè ferus, *ἀνέκκετος*, in heroicum receptus est apud Homerum: cum *ἀνέκκετος*, & *ἀνέκκετος*, facit ut dactylum primoribus syllabis am-

PROLEGOMENA TERENTIANA.

plectantur : nulla causa est , quin rationes etiam autoritatibus fulciantur. quas Erasmus si diligentius recensuisset , non transtulisset propositionem , ex , in Andriæ prologo : sic ,

*Qui bene vertendo , & eas describendo malè , ex
Græcis bonis , Latinas fecit non bonas.*

Quod equidem ut non improbo , ita consilium non laudo : quo adductus est , ut id faceret , ob amphimacrum vitandum. At si his rationibus non acquiescat , exemplis saltem credere cogatur : quæ quanquam habebam penè infinita , tamen & multa omisi , in quibus possent tergiversari : & alia firma penè innumera , ne tædium parerent. paucis igitur contenti sumus. Ex Hecyra igitur cum illud possemus adducere :

Eam calamitatem vestra intelligentia :

Superfedimus duabus de causis : quoniam & ipsi liquidam non geminant in postrema dictione : & nos , pronomen , quod primo loco positum est , monosyllabum agnoscimus. quare audiamus ex Asinaria :

Fortè si tussire occæpsit , ne sic tussiat.

Puto autem sic legendum præcipient : *Fors si tussire.* Nam ii magis erunt ferendi , quàm qui putabunt conjunctionem , si , corripri : ut in , nisi , & in , siquidem. Quare alia queramus. ex Gurgulione :

Sit ut hæc annus , quantillum sitit. modica est. capit.

Item in his duobus , binos :

Pervelim sepulcrum. sed quom adhuc naso odos meo.

Sedatum re. quàm longe à me abest. lumen hoc vide.

Videamus alios multos , in eadem :

Sed grandiorum gradum ergo fac ad me obsecro.

Ubi , fac , longum est , contra recentiores.

Salve annus. egon' salva sim , qua sicca sum sisi ?

Jamne ego huic dico ? quid dices ? me periisse , age.

Item ex Andria :

Sive ista uxor , sive amica est , gravida è Pamphilo est.

Quo è versu ut creticum tolleretur , non veritus est universæ orationis detrudere ornamentum : pronomen illud scilicet , quod in secundo loco statim legitur. Videamus ergo etiam ex Eunuchis :

Quæ cum amatore suo cum cenant liguriunt.

Nam hic non possumus effugere , quin aut prima in sede creticus sit , aut in quinta. Nam si secundam vocem non collidas , sed integram relinquis in dimensione , sicut frequenter fit , & Plautus voluit sibi licere in Pseudulo :

Si de damnosis natis , aut de amatoribus.

Creticus sit inevitabilis in quinta. Nam prima syllaba naturà , non positione longa est. Cænare enim mediam naturà producit. Sin collidas , jam in prima sede hoc eveniat , eadem validissimus ratione : qualis etiam ex Heautontimorumenos :

Itane comparatam esse hominum naturam omnium.

Quem

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

Quem versum qui trochaicum putent, nugas agant. hæc enim fuga neque necessaria est, & est frustra. Nam in prologo Adelphorum, quæ pars esse debet politissima:

Indicio de se ipse erit: vos eritis iudices.

In eadem fabula.

Quam aut hic nunc manere tandiu. aut nunc persequi.

Ineptè divertunt ad trochaicos. Quid enim in illo dicent?

Illo futilis, somnium. sineres verò illum tuum?

Etenim trochæos extorquere nequeant ex eo. Et in Eunuchis:

Sed neminem curiosum intervenire nunc mihi.

Quem Erasinus versum pro senario imprudenter sese metitum esse putat. Et in Hecyra:

A Myrrhina hæc sunt mea uxore exorta omnia.

Et in Pænulo:

Pérque meos amores, pérque Adelphasium meam.

Et in Amphitruone:

Inimicos oſa sum semper obſuerier.

Item in Aſinaria:

Deam ſibi invocet, quam lubebit, propitiâ.

Et in Aulularia:

Nempe ſicut dicis. quid hic? non poterat de ſuo?

Ex Caſina:

Aut quaſi lumbricus terram quidem te poſtules.

Sicut ex Captivis:

Inde me continuo recipiam ruſum domum.

Ex Caſina alterum:

Quid facies? concludere in fenestram firmiter.

Quòd ſi dicant elidi ſibillum, quemadmodum in Rudente:

Illuſtriores fecit: fenestrasque indidit:

Obijcies illud ex Aulularia:

Ædepol mortalem parcè parcum prædicas.

Quo loco ſi jurandi adverbium pronuntiatum autument ab antiquis per mediæ ſyllabæ exemptionem: alium opponas è Pſeudulo:

Nunc tuo cum ſilio liber accenbar. omnia.

Ubi ſi dicant, *ad*, præpoſitionem in compoſitione etiam correptam enuntiarî conſueviſſe: quaeramus nos, quare in aliis carminum generibus nullis licuerit hoc. Quòd ſi reſpondeant in cauſa eſſe pedestrem ac vulgarem orationem: hinc inſtemus nos, non valde meritam eſſe illius vilitatem, ut tam accuratis aſtriçta numeris creticum aſpernaretur. Itaque verbum ſubſtantivum aliquando miris torſere modis: ut in Milite Plautus:

Cenſen' verò aded eſſe parcum, & miſerè urvere?

Dicas uxorem tibi eſſe neceſſum ducere.

Apertiùs verò in Gurgulione, ſimplici ſibilo pronuntiat: 1

PROLEGOMENA TERENTIANA.

Hinc anni non suris est soli. canem esse hanc quidem.

Ceterum quis eximet à cretico versum illum ex Trinummo ?

Sic taciturnitas clam fidei asseruit.

Nisi qui ad trochaicam aram illum miserè confugerit ? Quare illo ob-
ruantur ex Gurgulione, quem iambicus, ut sese in omnia vertant,
quin sit, efficere nequeant :

Liberi lepos, ut veteris vetusti cupida sum.

Atque initio quidem arbitror vocalium tenuiorum mollietie factum, ut
subirent pedes alieni : sic dicimus,

Χρησώ, πλινιάδην, πλώως, πλώων :

Ut bacchium etiam receperimus illo versu :

Et laevis ocreas lento ducunt argento :

At hunc versum spondaicum putat Diomedes vir doctus : non malè :
ut mollior vocalis subeat fortiolem. Sic creticum interposuit, ut spon-
daum faceret, in verbo, *anreo*. Quòd si in tragœdia cretici sunt, in
heroicis bacchius & antibacchius, ut taceam anapæstum, tum Ho-
meri, *βορέης χερσός τε* : tum Virgilio, *Fluviorum rex Eridanus* : non vi-
dentur fuisse tot monstra necessaria, quot isti eximendis elementis crea-
runt, in *quidem*, in *sicut*, in *simul*, atque aliis : neque excludendas
integras fuisse voces, aut alias spurias ingenuis supponendas, quod fe-
cisse Erasimum & supra ostendimus, & ex his patet. Nam in Eunuchò,
despectam, posuit : *despicaram*, sustulit :

Habeat despicaram, & quæ nos semper omnibus cruciant modis.

Auxit etiam errorem alia culpa, cum ex eadem fabula versum fingit
ex puris creticis :

*Siccine agis ? quis tu homo es ? quid tibi vis ? quid cum illa rei
tibi est ?*

Quem tamen iambicum quadratum agnoscas. Pari infelicitate & illum
ex Andria creticis conclusit, qui esset senarius integer :

In denegando modò quis pudor est paululum.

Restituta nanque per initium præpositione, quam ille nimis confiden-
ter sustulerat in prioris finem, tolles illius & errorem, & audaciam :
simul deprehendes cassam culpam : qui creticum ex tribus vocibus con-
fectum iri speravit illis, *quis pudor est*. Verùm ille vir curiosior paulò
fuit emendandis autoribus. Nam & apud Senecam :

Arcum intentio frangit, animum remissio :

Eum ibi dixit esse inversum senarium, atque ipse sic invertit :

Remissio animum frangit, arcum intentio.

Dixisset commodius, quòd ad pedes attinet, sic legi posse : nunc cum
necessitatem afferat, causam suam facit deteriore. Nam & sic sena-
rius est : & in aliis apud eundem autorem senariis non observatas magis
leges intelligas, quàm in comœdiis aut aliis fabulis, unde ille sume-
ret. Quod si acrius contemplare, longè concinnior sententia est : quàm
deformat ille inversione sua. Nam sententia tametì æqualiter de arcu,

PROLEGOMENA TERENTIANA.

& de animo, pronuntiat per contraria, tamen vult arcum referre ad animum, quoniam de animo querit statuere. Itaque non ab eo incipere; sed in eo sententiam terminare oportuit: præsertim cum præter expectationem de animo sentiat. Nihil enim mirum, intensiōe arcum, at mirum remissione animum frangi. Quare & crescit oratio, & talis est, ut quavis pedum dispositione potior sit. Ita curiosa hæc ingenia sæpenumero iudicio carent.

De comicorum versuum materia, partiūque quantitate, satis disputatum est. de ipsarum partium numero deinceps videamus. Principio, quod antea in libris *De arte Poëtica* statuimus, hic repetendum est, Versus per initia curtos fuisse, duobus ad summum contentos pedibus. Id quod & ratione comprehenditur: siquidem partes toto corpore priores sunt, & exemplis: sic enim ortum esse primum senarium in Apollinis pugna, quam cum Pythone conferuit, ex illa simplici acclamatione:

Ἰὼ πῦρ.

Quam cum & iterarent, & frequentarent, natum alunt senarium: quo tantopere in suis oraculis postea ille celebravit.

Ἰὼ πῦρ, Ἰὼ πῦρ, Ἰὼ πῦρ.

Qua de causa apud autores fabularum, invenias unica voce contentum versum: ut in Eunuchis:

Ὀκκιδί.

Sed & monosyllabum interdum: ut in Hecuba:

Φιδί.

Et eadem geminata voce, distinctæ voces, ut in Pluto, ut in Oreste:

Ἄ, Ἄ.

Et conjuncta: ut in Philoclete Sophoclis:

Ἀνταπῆτα.

Repetitis deinde tractibus productiores facti: ut in Nubibus:

Ἰού, Ἰού.

Hoc quoque ita in Trinummo duplicatum fuit, ut dimeter fieret:

Ὁ Καλλικλῆς, ὁ Καλλικλῆς.

Ergo cum duo pedum essent genera, alterum motorium, alterum statarium: qui versus ex motoris constarent, in iis binos pedes singulis collectos tractibus feriebant: qui autem à statariis constabantur, satis habebant suum cuique sedi pedem referre. In priori classe fuit pyrrhichius: cujus versus Enopolios dictus: quo usi sumus nos toto poematio, quod dicaveramus Sileni natalibus.

Modò citius ego pede celere magis ago numeros:

Abdūque Venere duce loca super alia volans.

Et Euripides in Oreste:

Χρὸς ἐμὲ λυγρὸ πτερόν.

Ἀνὰ κάλαδος ἀπὸ λίχθορ.

Ejusdem generis est, iambus, trochæus, tribrachus. In secundo censu

PROLEGOMENA TERENTIANA:

spondæus habetur, dactylus, anapæstus, proceleusmaticus, creticus, amphimacrus, bacchius, palimbacchius. Neque verò sine ratione fuit hoc. In his namque vocibus, accentionum natura quatuor, aut quinque temporibus frequens est. Ergo statarij versus ex pedum numero nomen obtrinuere: ita ut heroici, quoniam sex spondæis constarent, senarii dicerentur: motorii autem non item: qui ob celeritatem satis habuerunt, ex dimidio tantum nomen sibi retinere: propterea quòd bini prodirent simul: atque ita factum est, ut quibus essent pedes bini, ii monometri vocarentur: quibus quatuor, dimetri: quibus sex, trimetri: quibus octo, tetrametri. Hæc apud Græcos. Latini autem his nominibus etiam alia addidere: non ab dimensionibus, quæ binos caperent pedes, sed à pedum numero, quaternarios, senarios, octonarios: tanto commodius, cum unica voce etiam imparibus constitutos pedibus nominabant. Quinarios, septenarios. Nam hos Græci brachycatalectici adjectione agnoscunt, quanti sint. Octonarios autem etiam quadratos appellavimus: quemadmodum in cubica figura anguli octoni sunt: ita cum eandem quadrantalem dicerent, eodem nomine hosce versus insignitos voluere. Nam constituta quadrata superfities, si fluat atque postea sistatur, quadrantal creat. quare corpus hoc Latini Græca voce tesseram vocitarunt: non à laterum numero, ut quidam putavere, sunt enim sex: sed ab radice constitutionis: sic enim appellant Mathematici. Præterea cum senarii plus in usu fuissent, primusque Boistus produxerit octonarios, ab illo tractu longos nominare. Ergo neque Gellius Ennianos versus quadratos rectè appellavit trochaicos illos:

Hoc erit tibi argumentum semper in promptu situm.

Ne quid expectes amicos, tute quod possis agere.

Neque Varro in septimo De lingua Latina, illos ex Eunuchò:

Hæc aliquot adolescentuli coimus in Pyreo:

Siquidem Ruffinus autor est, eundem Varronem ita sensisse, versum septenarium fieri, cum ad senarium pes trisyllabus adderetur: additque exemplum iisdem numeris, ex Hecyra:

Nam si remittant quippiam Philumena dolores.

Non solum igitur à se dissentit ipse, verum etiam errat definiendo. Nam & major est septenario, & trisyllabus pes brachii præsertim, iambo non solum est adventitius, sed etiam alterius tractus diversi, neque dignus qui in iambici definitionem admittatur. Et ridiculum est, non potius septenarium ex septenis fieri, sicut ex senis senarium, quam è senario & uno pede, tanto minus trisyllabo. Sed profectò magnos viros autoritas sæpe texit, etiam malè sentientes: sicut Ciceronem quoque fugit ratio, cum in prima questione Thusceniana septenarios vocat illos:

Hæc reliquias seminasti Regis denudatis ossibus,

Per terram sanæ delibutas, sædè diu vexarier.

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

Erasinus Varronem secutus, tetrametrum nihilo feliciter explicavit illis verbis, iambicum tetrametrum interdum in fine fraudari una syllaba producta penultima, quoties iambico dimetro accinitur dimeter catalecticus. Nam quid attinebat dicere penultimam productam? neque enim necessarium hoc est: quo loco & tribrachius esse potest & dactylus: quorum syllabæ postremæ breves sunt. At quæ est illa explicatio? quasi cum dicas, Homini interdum pes deest, quoties integro semihomine, alteri semihomini pes deest. At verò quis nescit tetrametros non esse duobus dimetris; sed ex quatuor dimensionibus constare? si quis vel partium consideret rationem, quarum singulis æquale jus sit in versu: vel originem ipsam intueatur. Neque enim Boistius ille, aliùsve quispiam, dimetro dimetrum aptavit: sed trimetrum, quem tunc longissimum invenerat, monometrum addidit. Præterea quis hoc audiet, non putet esse nefas carsuram facere in quinto pede? siquidem ex duobus dimetris tetrametrum est consarcinandum. Quid quod idem abusus est dimetri trimetrique appellatione? Nam imprudenter versum illum ex Andria iambicum pentametrum dixit esse:

Hocine credibile est, aut memorabile?

Qui esset trimeter brachycatalecticus. Neque enim idem esse μέτρον, & pedem, supra diximus: sed μέτρον capere metorios pedes duos: quare si pentametrum iambicum exigas & à Græco poeta, & à Latino, tanto altero majorem ostendat. quem errorem etiam in illo continuavit:

Novi rem omnem, sed est Simo intus? est?

Ergo nihil mirum sit, qui motoris pedibus auferat sua jura, ad statarios immeritò transferre. Illum enim versum ex Andria:

Ut malis gaudeant, atque ex incommodis:

Ausus est creticum dimetrum nominare. qui tamen pes cum non solum syllabarum numero, sed etiam temporum quantitate prolixior, quam spondæus sit: quare solus unam dimensionem non expleat, si spondæus implet? Eum tamen secutus Rivius, parem erroris admisit proportionem. Siquidem trochaicis anapæstum interferi nonnunquam scripsit causa celeritatis. quod dictum cum illo superiore maxime convenit. idem namque sentiunt: cum ille creticum ad iambum, hic anapæstum referat ad trochæum. At qui pes ita esset quatuor præditus temporibus, ut duo simul unam syllabam efficerent plenam ponderis & gravitatis, non potuit inter cursores illos annumerari: præsertim cum iambo similior esset anapæstus quam trochæo. uterque enim à brevibus incipit, in longam desinit. Quanto enim gravior est iambus trochæo, tanto est anapæstus dactylo. Quare non levi de causa factum est, ut gravissimi poematis gravissima pars chorus ad gravissimum pedis majestatem sese conferret, scilicet anapæstum. Quid quod ille nullam posuit rationem, propter quam trochæus esset iambo volubilior? At verò & nomen Græcum excitabat nos, & suberat ratio. Nam qui & syllabarum numero, & temporum ratione par esset iambo, non po-

PROLEGOMENA TERENTIANA.

tuit eo esse celerior, nisi sanè temporum, temporaque deferentium syllabarum situ, qua una re illi fieret dissimilis. Trahit enim trochæus syllaba priore vocem ita, ut in posteriore emollescat, ac quasi evanescat. Iambus è contrariò celeritatem professus, gravitatem præstat. Itaque sanguinarius pes, & promptus ad vulnerandum, indicat & impetum primò, & statariam pugnam mox. Id quod Hipponax cùm acerrimo ingenio vir animadverteret, quam rationem impetus in pede agnovisset, eam in peculiarem pedi versum transtulit: ut sicut iambus in syllaba longa pertinax pugnaret, sic iambicus versus in longum pedem incumberet. Leviozem enim ratus iambum, quàm ut ad impressionem faciendam satis esset, in quintam prælato sedem, succedere ei spondæum fecit. Quare id quoque iudicio consecuti sumus nos, propius ad naturam partium accessurum fuisse totum versum, si iambus imparibus, trochæus paribus sedibus constituti fuissent. Cujus rei exemplum, quoniam res est minus usitata, è nostris poematis subjiciemus unum ex iambicis:

Malis fortuna Cornucopia fundit.

Alterum ex trochaicis:

Si plaudis malis fortuna, quid iustis sit?

Qui flexus numerorum si cui absurdus videtur, is meminerit aurium consuetudinem violentam esse: novaque atque inusitata non tam semper admirari, quàm sæpe respuere. Verùm magnoperè nostra interest, qui quoad licet Aristotelis exemplo rerum causas vestigamus, venari rationem, propter quam cùm iambo sedem assignarent prisca, maluerint pares retinere. Nam si in dactylico senario una tantùm satis fuit, quinta scilicet: sive ille fuit spondaicus, una item fuit satis, quippe sexta: quare trochæo impares, alias iambo constituere? nam hoc sanè præter naturam factum videtur. Etenim per initia si solis aut iambis aut trochæis versus constabant, videtur sanè primam quàmque sedem illos arripere debuisse. Quibus verbis ut respondeam, sanè primum sic agam. Non esse rerum naturam secutos veteres poetas: multa illis pro libidine facta fuisse, multa fortuito excidisse, quæ postea pro legibus probarentur. Unum illud satis constat, cùm trochæo sedem primam retinerent, non inconsultò diversam ab ea, & aliis imparibus adverso pedi iambo assignasse. Quare autem hanc huic, illam illi reddiderint, sanè haud facile est intellectu. Atque hinc quidem ita sentit Priscianus: Quoniam, inquit, in secundo pede cùm dimetiendo feriretur versus, minor ei loco mora debita est. Nam mihi contrà videtur, majorem moram deberi in pronuntiando, ubi tempore ipso immoramur. Et falsum esset ibi positum pedem, quoniam feriretur: sed contrà, verum esset, ibi feriri, quoniam pes poneretur. At hoc quærimus nunc nos, quam ob causam ibi positus sit. Præterea si ea ratio est, quomodo constabit in trochaicis, qui ibidem feriuntur? Ut igitur quæstionis rationem apud nos putemus, intelligamus secundum verborum inventio-

PROLEGOMENA TERENTIANA.

nem esse, ut à longis incipiamus, & in breves deducamur. Nam quamquam brevis syllaba natura sua prior est, quàm longa, quippe simplicior est: tamen per initia inventionum cunctabantur primum. quæ ratio est, ut vocum fines in pronuntiatione obscurerentur. Ita enim meditantis, & consulti animi suspendere vocem, non præcipitare. Quamobrem tam in versibus, quàm in prosa oratione, postremarum syllabarum habita ratio est nulla. Trochæum igitur antiquiorem fuisse iambo, & dactylum anapæsto par est. Ergo trochaicum versum iambico priorem. Quare cum primæ quæque sedes trochæo fuerint peculiæres, alteræ illi relictæ sunt. Præterea cum trochæus esset pes volubilis, statim sese ingessit in versum. Iambus autem graffator ille idem fecit, quod civilibus in rebus plurimis consuevimus. In oratione ipsa, ut principis gravis ac sedata sit, pugnam quoque cautius aggredimur: tum illa incitatu effervescit: sic ad saltum ubi comparamus nos, fortius pedem figimus, ut statariæ moræ majorem impetum subjiciamus. Sic Aristoteles omnium bonarum artium dominus, motum omnem sub finem esse probavit concitatiorem. Ita proposito spondæo, & iambo, satius fuit ab hoc illum excipi. Præterea recentissima quæque memoria ferè metimur ipsas res. quare assignata prima sede trochaico, ultima quoque necessariò trochæo finitur. Quæ sedes, primam dico, si iambi fuisset, in ultima iambum nullum haberemus: nunc ut in eaille sit, pares sedes illi attribuendæ fuere: ut recentissimo sono, quippe novissimo, aures spectatorum caperentur.

Quæ de universa re dicenda erant, ferè habes Sylvi: quare deinceps ad ea, quæ particulatim animadversa sunt, descendamus. Atque equidem, ut sese offerent, ita ea describam. Sit ergo quod affert ab Adelpis eo versû:

Quid is fecit? quid ille fecerit? quem neque pudet.

Cum enim agnosceret senarium, neque rationem inire posset dimensionum, abstulit alteram ex liquidis in pronomine, *ille*: id quod ut ego quoque fateor, & posse, & solere fieri: ita hic duo dico. Primum, ab eo creticum quarta in sede esse constitutum: quem tamen pedem adeò evitarit, ut everterit multa. Deinde versum aut ipsum disjecisse, aut aliorum incuria solutos præterisse. Sic enim legendi sunt:

Quid tristis es? rogitas me, ubi nobis Æschinus

Siet, quid tristis ego sim? dixitne hoc fore? quid is

Fecit? quid ille fecerit? quem neque pudet.

Ubi verbum, *siet*, unica syllaba concretum fit. Sic etiam ex Andriæ illo sibilum abstulit, non unde debuit:

Quis igitur est relictus objurgandi locus?

Sibilum, inquit, in pronomine, *quis*, eliditur. At verò cum necessariò iambicus sit, nullo pacto ad eum modum secare possis, sed ex participio tollendus est. Sed & illum malè dimeticus est:

Perii obsecro: tam infandum facinus mea tu, ne audiri quidem,

PROLEGOMENA TERENTIANA.

Quem dicit esse trochaicum catalecticum : cùm sit integer quadratus iambicus, neque ad trochaicum torqueri possit. Sicut & præcedentem illum :

Fortè ad nos redieris, vise, amatè, num sis iam, faxo scias.

Nam ut evaderet amphimacrum, non est veritus trahere sui trochaici caudam etiam ultra octo pedes : nisi arguter, *scia*, esse monosyllabum : sed cùm omnes illi sint quadrati, etiam hunc iambicum malim, nulla facta in prima voce collisione.

Quò ille ubi te ignavos possit longius, nisi si domum.

In prologo autem Andriæ, eo versu :

Nam in prologis scribundis operam abutitur :

Cùm diceret vocis hujus, *prologis*, primam syllabam esse à Terentio productam, addidit sanè rationem frivolam : Latina, inquit, consuetudine : quibus mos est eam præpositionem productam habere. Nam in Latinis verbis præducant, in Græcis autem abstineant, nisi alia vis subfit : sicut in hac voce, ubi liquida illa geminatur, sicut in Heautontimorumenos :

Oratorem voluit esse me, non prologum.

Ex ex prologo Truculenti :

Sed reliquam dat operam, ne sit reliquom.

Et illo :

Vt pernoscat, ecquid spei sit reliquum.

Nam nisi hoc soliti essent facere, mille aliz viæ erant ad eadem penè verba versu concludenda, ut rem novam evitaret. Verùm nova nequaquam erat : sed ab Homero usque. Nam in hymnis *μῆλος*, in Iliade *ἰλῶεια*, atque alia produxit. Etiamque nunc multæ nationes adeò crasse eam literam pronuntiant, ut intus esse aspiratio videatur, Galbali, Arverni, Græci, Germani, Ligures, Taurini. Cæterùm etiam alia ratio est, ut & versus ille prologi constet, neque liquida gemineatur. Sanè si eam vocem quæ in eo versu prima est, non collidas : quod sæpe alibi & in ea, & in aliis factitatum est. sicut in Eunucho :

Vrà ire cum amica imperatorem in via.

In secunda enim sede dactylus est, neque præpositio colliditur. Ita in illo si conjunctionem, *nam*, non collidas, nihil innovabis : præsertim cùm in promptu habuit, ut pro, *nam*, subjiceret, nanque. Verùm, ut diximus, etiam in alio prologo idem factum est, ut geminaretur, & rectè minus verò rectè à Donato in Hecyræ prologo.

Propter iam remmorum injuriâ adversarium.

Nam tamen si geminari consuevisse fatemur, tamen non eum fuisse locum, eam affectandi novationem, qui sibi iambum, quandocumque posset, ascisceret. Sicuti non minus infelicitè Briscianus : qui cùm reducit geminare mutam diceret, idque exemplo probare vellet, attulit æmetrum Horatianum ex Epodo :

Reduces in sedem vice.

Nam

PROLEGOMENA TARENTIANA.

Nam quid aiatur, si negem? neque enim necessitate pedis persuadebitur nobis. Quid si contendam non esse factum ab Horatio, qui quoad potest, iambos etiam aucupatur? Quare igitur abjecerit genuinum pedem, quare admiserit spuriam literam, ut illum excluderet? Melius fecisset, si ex Hecyra illud:

Remissum opus sit vobis, an reductam domum.

Neque mirum, quæ in reddo, geminetur. In scena quoque primi actus quinta, cum Pamphili orationi intervenisset Mysis, atque suis uterque seorsum affectibus uteretur, versus interseruit diversos quoque poeta, quos Erasmus confudit: sic igitur legendi sunt:

Hocne est humanum factum, aut inceptum? hocne officium patris?

Quid illud est?

Proh Deum atque hominum fidem, quid est, si non hac contumelia est?

Sic enim etiam alio genere Mysis utitur iterum:

Miseram me. quod verbum audio?

Cui respondet illud Pamphili:

Quod si sit, pereō funditus.

In eadem autem scena versus illum:

Proh Deum atque hominum fidem, nullone ego:

Appellat dimetrum pede redundante, laxè sanè nimis. Nam quamobrem non quinarium? quare non trimetrum brachycatalecticum? quis unquam audivit versus ullum pede esse redundante? nonne ipse ille versus talis est hoc ipso pede, quem dicis redundare? Illud quoque malè dignoscere visi sunt: cum actus secundi putarunt initium, caudam esse postremi versus, quo clauditur actus primus: sic,

Ne ad morbum hoc etiam, teneo. quid ais Byrhia?

Nam ut hoc primum dicam, multo satius est, ut initia actuum integra sint, quam fines. Deinde apparet properatio in Myside abeunte, ut Glycerium consolaretur. Itaque abruptis sermonem, atque abiit. Præterea inter actus vetus comædia intersequebat *χοροὶ ματο*, choros, deverbis, apostrophas, atque alia ejusmodi. Nova comædia rarò gregem, nisi in fine. Aliquando etiam Choragum legimus apud Plautum. Omnino autem tibicen canebat: quod è Pleudulo licet perspicere.

Dum concenturio in corde sycophantias,

Tibicen vos interea hic delectaverit.

Tanto igitur intervallo, quomodo Charinus Mysidis explest verbum, quem non audiret? In eadem verò scena, ita perversè legit, ut alterum novenarium faciat, alterum, senarium reliquat: sic,

Quæso adepol Charine, quoniam id fieri quod vis non potest, velis

Quod possit. nihil aliud nisi Philumenam volo.

Cum tamen duo priores optimi sunt octonarii: sic,

Quæso adepol Charine, quoniam id fieri, quod vis non potest,

Velis quod possit. nihil aliud nisi Philumenam volo.

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

Etiam priore consilio monometrum vocat illum :

Ab quanto futim est.

Dimeter enim est brachycatalecticus. Sed & nulla necessitate mutat *abi* in *abin'*, sive, abeas, cum frustra putat alioqui constare non posse versum. Nam & trochaicus est, si collidas : & iambicus, si non collidas. Nam & maxima est vis ejus vocalis quæ est ultima in verbo, *abi*. Sic Virgilius, eo pulcherrimo versu, quo Theocritum æmulatus est :

Vt vidi, ut perii, ut me malus abstulit error.

Et aspiratio prohibet collisionem, sicut illi :

Hecyra est huic nomen fabule. hæc cum data est.

Sic imprudenter nimis elidit sibilum ex pronomine illius versus :

Sed istud quidnam est ? hodie uxorem ducis ? aiunt. Pamphile.

Qui tamen rotundissimus sit octonarius, neque usquam coactus : nam quod monet, in nomine, *suspicio*, tertiam à fine produci, verum est : Sed neque nova res, neque sine ratione. Nam & Plautus ita scripsit :

Et ne in suspicionem ponatur stupri,

Et clandestina ut celetur suspicio.

Et satis liquet coaluisse duas vocales in unam. Namque ab eo quod esset suspicium, suspicio fuit : itaque cum erit brevis, tunc intelligetur syncope, cum longa, synæresis : ex eo quoque versu in Andria :

An non dixi hoc esse futurum ? dixti. quid meritis es ? crucem.

Prisciani autoritate dicit tolli verbum substantivum. Quo in loco mihi oblatam sentiam occasionem duos simul emendandi magnos viros : illum qui errarit, hunc qui non correxerit. Est enim integer octonarius. Illud verò ejus proprium est, cujus culpam in alium transferre nequeas. Nam verbum substantivum, *adfuerunt*, trisyllabum professus est eo versu :

Cum in pariundo aliquot adfuerunt libera.

Qui tamen versus senarius iambum habet in quarta : ferendus tamen erat quasi lapsus, nisi altero errore culpam cumulasset, cum primam auferri jubet syllabam ex eo versu,

An fugisti ? hera, factum. futim id tibi placet ?

Integer enim senarius est, etiam citra ablationem, spondæis duobus, anapæsto, duobus dactylis, & postremo iambo. Ibi temere transfert syllabam inferioris in superiorem : contrà debuit transferre in Hecyra, neque transtulit :

Quæ dico parvipendent. porro hoc iurgium ad

Uxorem, hæc cujus sunt consilio omnia.

Sicut interjectionem quoque debuit ascribere priori versui in Adelphis, ut sic legeretur :

Syre præceptorum plenus istorum ille. phy,

Domi habuit unde disceret. sic seduid.

Restituisset etiam in Hecyræ versu verbum, ut sit septenarius, ac par priori : sic

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

Tecum fiantur. dixi. ita ut inbes faciam pater.

Non debet errati censerī loco, illud in Andria eo versu :

Tu rem impeditam, & perditam restituas? hem quo fretus sum.

In quo dicit, *hem*, extra versum ab alio additum potiùs, quàm positum à Poëta : cùm tamen mutila sit sine eo sententia : & sibilum elidi videmus etiam in multis locis. Sic audacter nimis aufert verbum, *cupio*, ex illo Eunuchi :

Cupio aliquot parare amicos beneficio meo.

Cùm tamen commodius eximeret vocem sequentem, sine ullo carminis detrimento, etiam sententiâ rotundiore. Sed aut sit proceleusmaticus primus pes, & alter amphimacrus : aut pronomen possessivum : quod postremo in loco est, demittatur in versum alterum subsequentem, qui nihilominus sit senarius : sic :

Meo. id amabo adiuta me, quòd id fiat facilius.

Nam, *facilius*, eodem modo trisyllabum est, quo, *potius*, bisyllabum. Eligat autem Lector, quod magis erit ex animi sententia : quandoquidem etiam apud Lucretium, *aliud*, ita bisyllabum accipitur, ut cauda dactyli sit. Iniquior fuit illi versui ex Hecyra, ex quo, *dum*, particulam expletivam exemit : qui tamen cum sequentibus, cùmque præcedentibus octonarius sit :

Mane dum fides. tunc, ne aliud credam, atque aliud nunties.

Hoc ibi cùm adimit, ita alibi æquè importunè addit de suo : ut ad eum versum ex Eunucho :

Par pari referto, quod eam mordeat.

Modò addit *nunc*, modò *max*, modò *hic*, modò nescio quid. Ego verò nihil immutandum censeo de consilio Poëtæ : qui integrum pro-verbium, sicut circumferebatur, ita interfervit trochaico tractu quare audacius etiam, *remordeat*, suppositum est. Nam si quid addas, versus non constet : si nihil addas, ad concinnandum trochaicum nihil est opus. Et non solum hoc exemplo in omnibus legitur exemplaribus : sed etiam eadem fide recitatum à Cicerone in epistola ad Lentulum. Verùm apposuit pari audacia adverbium, *nunc*, ei versui :

Alio pacto honestè quo modo hinc abeam, nescio.

Neque enim vocalis eliditur, sed perstat longa ante aspirationem adverbii, *hinc* : & trochaicus decurrit octonarius catalecticus. Sicut in verbo monosyllabo nulla item collisio fit, neque in adverbio, eo versu :

O a me, obsecro te verò Phaulia i intra. hei, hei.

Corruptit etiam syllabarum quantitates ut in illo ejusdem fabulæ :

Sic est, inveniam hodie parem ubi pol referam gratiam.

Aulus est dicere adverbium, *hodie*, primam producere : quoniam, inquit, idem sit, ac si dicas hoc die. At quod nusquam est, narrat. Nam cùm est, hoc die, propter positionem producit. Nam suapte natura breve pronomen est : sicut ejus compar, *hic*, Græcum enim est, *h*. Quare illud Virgilianum :

PROLEGOMENA TERENTIANA.

Hoc erat alma parens.

Non solum propter interrogationem, sed etiam ob syllabæ servitatem, legunt, *hocce*, ii qui existimati sunt doctiores. Breve enim fuisse vel inde deprehenditur, ubi consonante amissa in adverbio, *hodie*, corruptum est: quod etiam exemplo invenias ex versu Hecyræ:

Vrsus sum. ceridne? ceridne Deus sum, si hoc ita est, verum reperies. Est enim pronomen, *hoc*. secunda syllaba dactyli, qui in quinta sede est: quamobrem versus, de quo nunc controversia est, septenarius est iambicus. In convivio autem poetico, illum ex Eunuchi prologo:

Habeo alia multa, quæ nunc condonabuntur.

Ait mendosum esse: neque enim scazontes in ea genera carminum admitti: itaque ut metrum corrigeret, linguam Latinam depravavit, cum supposuit, *condonabitur*. Nam quis dicat, *Tu condonaberis à me commentarius?* An verò etiam *ἀγορεύεις* ausus est, & rectum apponere tamen casum? At ego puto veteres excitandi spectatores gratia, novos hosce aspersisse: neque in ea re falsus sum. Nam qui decuit minus, spondo claudere iambicum, quàm dactylicum sistere? At quantum decoris addit affectui, cum diximus in inferiis filiolæ nostræ, sororis tuæ lectissimæ Sylvi:

Hen hen quoniam animam, quo carmine compellabo?

Sed de his numeris in tertio libro Poëtices tibi satis est disputatum. Ita gravitatem, & lenitatem, & constantiam animi ostendens Terentius, remisit de iambi acerbitate: né sine exemplo fecisse eum arbitrare. habebis ex Prologo Amphitruonis unum:

Quod ego huc processi sic cum servuli schema.

Est enim, *schema*. quanquàm non sum nescius viros doctos sublata aliunde syllaba, schemate, legere solitos: quare aliud habeas ex Asinaria:

Agè nunc reside jam cave modò ne graxis.

Neque enim sequenter analogiam, qui *graxeris*, legerint. nihilo sanè melius, quàm si *faxeris* & *occeperis*, pro *faxis*, & *occepsis*, malint, sicut in Captivis:

Nunquàm isthuc dixis, neque animum induxis tuum.

Accipies etiam unum ex eadem fabula:

Avis me ferè consimilem faciam, ut predixi.

Adducetem & ex Casinæ prologo, nisi suspicaret verba esse transposita:

Clerumena hac vocatur comœdia Græcè.

Sicut ex eodem alterum:

Ratione utuntur. ludis neminem possunt.

Sed profectò & alibi multis locis, & in Pænulo:

Gerra germana, atque ad-pol xñxi xñxi.

Ac ne in illis quidem servavit Latinitatem:

Ne te iratus suis savis dictis proleat. scio.

Substituit enim pro *savis dictis*, *sævidicis*. at *sævidicum*, mobile no-

PROLEGOMENA TERENTIANA.

men est, cui igitur hærebit? an ille invenit usquam in naturæ legibus, accidens sine substantia? In eadem autem scena etiam pedum numerus cum fugit. nanque iambicum senarium hypercatalecticum dixit illum:

Non possum adeste, ah quid agis? quò abis Antiphus? mane.

Habet enim duos dactylos alterum alteri subeuntem ante postremum iambum. Equè autem incommodè ex Heautontimorumenò brachycatalecticum nominavit illum, in quo periculum potius imminet, ne quid redundet:

Et illum simul cum nuncio tibi hòc ego assuturam hodie scio.

Est enim quadratus iambicus. Sicut illum quoque minus bene octonarium hypercatalecticum:

Prohè. huic si'um scis esse? audi vi, in Asia. non est pater.

Nam si iambum in prima sede statuas, & creticum in secunda obpositionem, aut dactylum ex natura syllabæ, septenarius est. Sed, *audii*, pronunciandum est, ut, *Asia*, sit anapæstus. in malis trochaicum, non collidas adverbium, *prohè*, & erit anapæstus prima in sede, eritque octonarius, trochaicus, catalecticus, & *Asia*, bisyllabum. In Phormione frustra laborat transponendo verba, ut numeris consulat, eo versu:

Ut ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias.

Mavult ita legi:

Ad pauca ut redeam.

At verò verbum, *redeam*, bisyllabum esse, vel sexcentis locis, ubi opus est, constat. Eximit etiam vocalem hujus præpositionis, *per*, eo versu Adelphorum.

Per oppressionem ut hanc mihi eripere postulet.

At verò, quid fuerit dicere, *proppressionem*? nempe frigidum admodum est, ne dicam absurdum, novum fugæ genus, quò evitet creticum fatalem illum: cum tamen adeò molliter pronunciari possit, ut vix divertat à natura sonantæ. Sed jam vereor ne quis eorum, quos ille multis locis premit fabulis atque irridet, reponat ei gratiam: cum in verbo, *postulo*, sciant ab ipso exemptam mediam vocalem. Magno enim in periculo est, ne ab illis barbarus appelletur: propterea quòd Germani, præsertim nostrates Vindelici, Carini, Norici, item Suevi, Saxones ita illud verbum pronuntiant, vix ut eam vocalem exaudias. Verùm equidem, neque irridebo maternos avos meos, neque hominis consilium, quippe qui memor sum ejus versus ex Casina. Nunc ne tu respondere postules me tibi. Non igitur iudicium reprehendo, sed iudicii locum. Ei enim versui optimo atque pulcherrimo quadrato, ex Andria, hanc injuriam faciebat:

Cum is nihil promereat: postulare, id gratie apponi sibi.

Verùm & hîc nihil necesse habeas concidere, & primam natura cum corripit, non potuit sibilus impedimento esse in illo Casinæ versu, quin unico tantum tempore proferretur. factum enim est ex posse, & tolere. Neque enim literas geminabant, quod etiam durat in præterito,

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

tetuli : & *teram* simplici elemento scriptam in libris augurum , ait Varro. & hoc monet nos plurimis locis Verrius , ejusque Interpres atque imitator Festus. Cæterum Erasmus utinam eam curam alium in versum transtulisset , ad nomen hoc *periculo* , potius quàm tolleretur omnem sermonis elegantiam , atque adeò Artificium : quippe pronomen , hoc , est autem ex Andria is :

Sine omni periculo. nam hocce hand dubium est , quin Chremes.
Præsertim cùm anapæstus esse potuerit in primo pede. Nam, *omnis* , primam corripit naturâ. ductum enim est *nam* τὸ ὅμως. Universas enim fit ex rerum conjunctione. Est enim universum , extra quod nihil est. Neque illas mutam ac liquidam potuisse rogere syllabam ad producendum , & pueri sciunt , & Priscianus docet ex Callimachi versu. Major verò difficultas objicitur in nomine hoc , *voluptas* : ex quo ille vocalem mediam auferendam censet , eo versu Andriæ :

Quid voluptates eorum propria sunt. nam mihi immortalitas.
Nonnihil verò est si sit ita pronunciandum , *voluptas* : nihil enim ad Theutonicum sonum accedere potest propius : atque hoc ut effugeremus , aut constitueremus creticum in prima , aut etiam anapæstum. Correpta enim conjunctio est alibi , vel judicio illius : quare hîc quoque esset. At frustra videretur laborare : quoniam duo versus in Casina sunt , nihilo nobis secundiores.

Sine tuos ocellos deosculer voluptas mea.

Quid deosculer te? quæ res? quæ voluptas mea?
Nam nisi , *volup* , legas , aut facias anapæstum , sanè aspera est pronunciatio. Sed *voluptas* , fuit voluptetas , à volo & ceto. quæ omnia cùm sint brevia , non immutarunt naturam. Nam sic quoque corripias in versu ex Heautontimorumenno , si ita legas ex Bembi codice :

Nec mihi fas esse ulla me voluptate hîc frui.
Quamquam codex ille , de quo vir doctissimus atque sanctissimus metitur nostros , plus habuit tum apud nos venerationis , ob vetustatem , tum apud illum opinionis ob novitatem , quàm quantum re ipsa præstare valuerit. Omitto enim quæ ad privatarum vocum pertinent rationem. nam eas in Originum libris tibi satis explicatas puto. At quod ad versuum ipsorum tractus spectat , operæ pretium est animadvertere multos , qui non consent : veluti è Phormione hunc :

Quæ si altu non providentur , me aut herum pessundabunt.
Ita dico apud hosce qui creticum recipiunt nullum : in nostratibus autem mollius legitur sic :

Quæ si non altu providentur.

Ubi octonarius est. Item ex Heautontimorumenno sic legit :

Pergin' mulier odiosa esse? nullâmne ego rem in vita mea.

At in nostris sic legitur :

Venire in mentem. mi vir. oh pergin' mulier esse? nullâmne ego.

Ubi vides , si addas omnia illa verba , quæ præcedunt exprobrationem

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

lenis, versus fiat stadio longior. at illi octonarii sunt. Verùm lepor quoque in verbis est illis, *Oh pergin' mulier esse.* plus enim est esse mulierem, quàm odiosam. In altero autem sequente:

Rem unquam volui, quin tu in ea mihi adversatrix fueris Sostrata?
Videtur syllaba redundare. sed *mi*, pronunties, non *mihi*. Bembus autem ita legit, ut una defiat: sic:

*Volui: quin tu in ea mihi fueris adversatrix
Sostrata?*

Locutionem quoque non leviter pertranseas. Ille enim dicit, nullàmne rem volui? sanè tolerabilis sermo, cùm verbo hoc, *volo*. Nam negatio quæ est in nomine, in verbum transit, & fit, ullam rem nolui. Non possis verò dicere cum verbo substantivo, nullàmne res est? quoniam modo nanque esset, si non est? neque melius procedit ille ex eadem, quem nos sic:

Sustulisti. sic est factum. domina, ergo herus damno auctus est.

Ille sic:

Sustulisti. sic est factum. domin', ergo herus damno auctus est.

At duo sunt, quæ dissuadent esse recipiendum. Primum versus, qui trochaicus sit: quare in quinto pede iambum statuit: nos anapæstum. Et minus simile veri fuit, domi educatam, atque herum latuisse. erat enim modica domus, quæ vel cœna Bacchidis premeretur. quare inepta fuisset interrogatio. Neque fuisset auctus damno, quoniam domi educasset: sed quoniam filiam, cui dos paranda esset. Itaque non foris educandam dedit, sed exponendam. Præterea plus impendii est, si foris educantur liberi, quàm si domi. Sed & ille in Eunuchò, toto verbo longior est, temere repetito.

Idque aded visam. visam si domi'st. quis nam hinc à Thaide exit?
Sed ubique videtur non minimi iudicii quispiam neglectis numeris leporem quæsisse orationis. sicut in eadem fabula:

Nihil præter promissum.

At nos legebamus:

Nihil prætermisum.

Verùm hîc argutia etiam dimensionibus suum reliquit locum, si *nihil*, sit monosyllabum, quod frequentissimum est, Vult dicere, Phædriam nihil præstaturum eorum, quæ militi pollicebantur, neque quicquam illum præter promissum laturum: Sed in eadem lepor quoque nitidissimus est, iis versibus:

Illum liquet mihi dejerare mensibus

Sex, septem prorsus non vidiſſe proximis.

Nostri vulgatè nimis legebant, sex vel septem. Cæterum & à numero excluditur conjunctio, & à sermonis puritate: sicuti, cùm dicimus, quinquaginta plus minus annos natus sum. Illud quoque lepidius videtur in Heautontimorumenò:

Conſirere tu? an obſecro, iſthuc inimicis fiet:

PROLEGOMENA TERENTIANA.

Quàm quod legitur ab Erasmo & aliis :

Confitere tuum non esse? ab obsecro te, isthnc inimicis fiet.
Splendidior est oratio repetita negatione sensu non verbis : & necesse est ita legi, quoniam præcedentes versus hic concinnat : quos versus tam Bembus, quàm Erasmus malè disponit, Bembus sic :

Subditum se suspicatur. subditum? ain' tu? certe sic eris mi vir.
Erasmus sic :

Subditum se suspicatur. subditum? ain' tu? certe inquam mi vir.
Verùm uterque longior est, Erasmus una syllaba : alter autem etiam pluribus. quare ita legendi sunt, ut sint trochaici octonarii catalectici :

Subditum se suspicatur. subditum? ain' tu? certe inquam

Mi vir. confitere tu? au obsecro, isthnc inimicis fiet.

Sic etiam ex Adelphis, illis duobus versibus, neuter est audiendus. Bembus codex sic :

Obsecro mea nutrix, quid nunc fiet? quid fiet rogas?

Relle? adepol spero. moad dolores mea tu occipimus primum.

Erasmus sic :

Obsecro mea tu nutrix, quid nunc fiet? qui fiet rogas? relle?

Ergo Erasmus malè collocat adverbium, *relle?* Bembus malè omittit pronomen, *tu* : ut sint iambici quadrati. Hæc quidem manifesta lectio, at illa ambigua, utra probior sit? In Heautontimorumenos vetus exemplar sic habet :

Huncine erat æquum ex illius more, an illum ex huius vivere? &

Quid illum infimulat dnrum, id non est. nam parentum injuria

Uniusmodi sunt ferme: paulo qui est homo tolerabilis.

Scottari crebro nolunt, nolunt crebro convivari.

Bembus & aliquot eximit verba, & alia serie digerit numeros

Huncine erat æquum ex illius more, an illum ex huius vivere?

Et quod illum infimulant dnrum, id non est.

Nam parentum injuria, uniusmodi sunt ferme.

Scottari crebro volunt, volunt convivari.

Sed numeros obterit Bembus, quarto versu : in quo & trochæum invenias tertia sede, & iambum sexta : quare errorem subesse necesse est. & confundit versuum tum genera, tum quantitates. Nostra autem lectio horum nihil : sed asperior visa est in sententia : cùm tamen non sit. nam ita dicit : patres duos nihil remittere de imperio, quod exercent in liberos : omnia animi laxamenta prohibere. at qui paulo est tolerabilior, aliqua sanè patiat : sed non crebro ea fieri. Mutavit autem numerum verborum Terentius, cum in singulari dixit, *paulo qui est tolerabilis debuerat subdere, non vult crebro scottari liberos suos, non vult crebro convivari.* Sed retulit numerum ad universitatem patrum. At in singulari tolerabilem posuerat, quoniam rationes sunt. Ita mutat numerum in Eunuchis :

Eunuchum porro duxi velle te,

PROLEGOMENA TERENTIANA.

Quia sola utuntur his regine.

Quam mutationem aliquis minus commodam cum putaret, sublati illis verbis, *paulò qui est homo tolerabilis*: quæ vitia prohiberent patres in nostra lectione, ea fecit patrare flagitia filiis in sua.

Hæc sunt Sylviolæ filii, quæ laboriosissima opera excussi tibi: majorne tædio tot ineptiarum, an metu, ne pari inscitia capere, nescio. Omisi verò multa cæmmina controversa, aut ambigua, alia vasta: quæ etiam si ad sanitatem redigantur; at cura ista nostra vel sic longè minor sint.

Verùm enim verò neque tibi puerilia videri debent, qui ista ætate literarum laudis aditum omnem explorare juberis ab indole tua, quæ magna ac multa promittit nobis: neque mihi plebeia adeò, in quibus, omisis studiis gravioribus, tantos illos viros elaborare aliquid non pœnituit. Qui si quibus in locis lapsi sunt, vel hoc ipsum eis debeatur, quòd nos excitant ad veritatem. Cujus splendorem, fili mi, quovis nomine chariorem habere debes. Magnum fuit Erasmi nomen, præsertim in Germania literis renascentibus: majus futurum, si ille minor esse voluisset. Nunc fretus ingenij sui magnitudine, multa tractare aggressus est, paulò minus accuratè: ita à nominis claritate profecta confidentia præcipitem illum egit, non sine dispendio multorum studiosorum: qui omnes cum docti esse vehementer exoptarent, pauci autem laborarent, omisis ærumnis, quæ ipsis in antiquorum lectione multæ exequendæ erant, compendium hæci eorum quæ Erasmus in unum cœgisset, ei de omnibus fidem ita habuere, ut etiam extantibus præcorum monumentis, unde, ille vel aliquando non bona fide accepisset, Erasmi nomen non pro teste, sed pro judice, citent, atque alieni laboris non quasi beneficium faciant autorem. Quare vobis omnibus ejus nominis studiosis, inter quos me quoque sanè esse non nolim, commodè ostendimus, atque opportune quid cuiusque judicii sequeremini. Quòd si quis, ut est ingenium quibusdam barbarum ac ferum, pertinacius negligat, foveatque ignaviam suam: te saltem habeamus ab erroribus ejusmodi segregatum.

PETRUS BEMBUS

DE TERENTII FABULIS.

COLLOQUUNTUR POMPONIVS ET HERMOLAVS.

POMP. **E**ST jam tempus, ut tu mihi item afferas aliquid e Terentii nostri fabulis, quemadmodum recepisti te facturum, quòd hic etiam Phædrus, qui ea lectione plurimum delectatur, habetque eum librum fere semper in manibus, sese augeat probis &

PROLEGOMENA TERENTIANA.

incorruptis locis. Nam te librum habuisse Terentianum pervetustum majoribus scriptum literis, iis quas verà antiquas dicimus, sæpe audivi. HERM. Est istud quidem verum, quod dicis: nam & habui eum librum, & legi, & notavi multa, quæ delectare Phædrum poterunt: si quidem est, ut dicis, in legendo illo plurimus. Quanquam quid prohibet nos etiam, Pomponi, ejus Poëtæ vel candore elegantiaque sermonis, vel pudore gravitatæque delectari? quibus Cicero ipse tam est delectatus, ut non pauca inde sumpserit, transtuleritque in sua scripta non minus libenter, quàm etiam ambitiosè, ut mihi quidem videtur. Sed geram tibi morem, referamque non planè omnia quæ antiquo in libro probè scripta animadverti esse, sunt enim propè innumerabilia: sed ea, quæ meminerò. Itaque attende, nun hoc aliquid sit, quod primum mihi in mentem venit. Nam quæ leguntur argumenta fabularum in Terentianis libris, ea Terentii non sunt:

Sororem falso creditam meretricula

Genere Andria, Glycerium vitiat Pamphilus. Itemque:

Sororem falso dictitatam Thaidis,

Id ipsum ignorans miles abduxit Thraso. & reliqua quæ habentur fabularum reliquarum argumenta, ea dico Terentii non esse. POMP. Tunc hoc dicis, Hermolae, Terentium Poëtam argumenta illa non scripsisse? HERM. Verò. POMP. Neque illum ea composuisse? HERM. Id ipsum. POMP. Cujus autem sunt? nam te puto id scire, qui scias Terentii non esse. HERM. Sunt illa quidem C. Sulpitii Apollinaris, ejus quem sæpe citat Gellius, docti & eruditi viri, quique Pertinacem Imperatorem Latinas literas docuit. Nam in eo vetusto libro, quem dixi, is est eorum argumentorum titulus: C. SULPITII APOLLINARIS PERIOCHA, unus idemque omnium. POMP. O præclarum librum: siquidem ejus edicto Sulpitius tanto post tempore in possessionem suorum carminum restituitur. Sed ista Sulpitii sive argumenta, sive periochæ, ut est in libro illo, Hermolae, ab iis quæ vulgò habentur, ecquid discrepant? ut si ea nobis recensueris, aliquid lucri uterque nostrum faciat. HERM. Discrepant sanè illa: sed quantum, jam de Politiano intelliges. Is enim sibi ea descripsit modò, cum ei librum ostendissem: fidemque mihi dedit, se impressoribus mandaturum, ut ea in vulgus darent. Itaque te ad Politiani libros rejicio. Sed mirum est, quàm aliter multa scripta eo in libro sint, ac sunt in aliis: ut appareat singulas omnino paginas etiamnum probam illam antiquitatem redolere. Nam & in Heautontimorumeno est:

Quid seni erit nostro miserius? non senex.

Et paulò post:

Ejus annis causa opinor, quæ erat mortua.

Non anus: quod etiam notat Gellius: & quomodo, si rectè memini, Varro in libro de Agricultura primo dixit, ut Minervæ caprini generis nihil immolarent propter oleam, quòd eam, quam læferit, fieri di-

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

cunt sterilem : ejus enim salivam esse fructus venenum ; pro eo quod est . fructus , quem quidem casum aliter in Adelpis protulit , antiquè tamen.

Nunc exalta aetate hoc fructui pro labore ab iis fere
Et in Hecyra :

Ne nomen questu mihi obstat : nam mores facile tueor. Itemque :

Quid fuit tumultus ? dic mihi. an dolor repentè vasis ?
Et in Phormione :

Vbi in mentem ejus adventi venit.

Est & in Eunuchis *CVI*, dandi casu positum , pro *CVI*.

Nam in me planè Di potestatem suam

Omnem ostendere , qui tam subitò tot congruerint commoda.

Et in Phormione :

O fortunatissime Antipho. Ant. Ego ne ? Phz. *Qui quod amas , domi'st.*

Quod tamen rectè dictum videtur : ut à *CVIS* nominandi casu , dandi casus in hanc potius formam exeat *CVI*, quàm in illam , *CVI*. Quod quidem miror latuisse Quintilianum. Is enim in eo Virgilii versu ,

Qui non risere parentes ,

Nec Deus hunc mensa , Dea nec dignata cubili est.

CVI nominandi casum dixit esse pluralis numeri. Itaque rectum sensum etiam pervertit Poëta. nam quod ait Virgilius ,

Incipe parve puer risu cognoscere matrem :

Non id vult , ut puer arrideat matri , sed ut cognoscat matrem ab ejus risu : magis enim mulieres omnes suis arident filiis , quàm aliarum ; quippe quæ magis etiam illis intuendis gaudeant , necesse est : vel quoniam extra laborem ferendi ventrem , pariendique dolores & pericula jam sunt , vel quod pueros ex sese natos vident , quod est omnium rerum jucundissimum. Itaque repetit , *Incipe parve puer*. Nam cui puero parentes non riserint , quoniam id accidere nisi propter eximiam aliquam deformitatem non potest , hic jam ex iis esse qui Diis chari sunt non videtur , neque dignus qui vitæ cum muneribus maximis , tum hilaritatibus egregiè perfruatur . An non tibi ita Pomponi videtur ? POMP. Mihi quidem videtur : eoque magis , quod in meo illo Virgiliano pervetusto libro , quem dixi , ita scriptum est , *Cui non risere parentes* , ut jam ne liceat quidem aliter credere. Error autem omnis in eo est , quod risum ad puerum referunt : nam si ad matrem retulissent , nihil ambigeretur. Puto autem te memoria tenere ea , quæ Politianus quoque hoc ipso de Virgilii loco scripserit HERM. Quid ni teneam Pomponi ? quem quidem locum ex facili atque aperto , etiam durum & à Virgiliana loquendi simplicitate alieniorem facit. Sed de eo ipse viderit. Antiquitatis autem amatorem fuisse Terentium , etiam illa indicio sunt in Hecyra :

Fors suat pol. ab eo deductum verbo perantiquo , quod est *FVO* ,

PROLEGOMENA TERENTIANA.

valétque idem, quod *Sum* : quo etiam est Virgilius usus, *Tros Rutulose fuat*, pro *sis*. Et illa in Phormione, *Prebit*, pro eo quod est, *Præbet*.

Ea qui prebit, non tu hunc habetas planè præsentem Deum ? Et Ductis, pro *Ductis*.

Ut me phaleratis ducas dictis, & meam ductis gratis ?

Et *Tacis*, pro *Taces* : & *Enicas*, pro *Enecas*.

Eho tu consobrinum tuum non noras ? Dem. *Enicas* :

Dic nomen. Phor. Nomen ? maxumè. Dem. Quid nunc tacis ?

Et postea :

Satine etiam, si te delibutum gaudio reddo ? Ant. *Enicas*.

Quin tu has pollicitationes aufers ? Et item postea :

Abi, tange : si non totus friget, me enica.

Et *Restitis*, pro *Restitas*.

Id quidem tibi jam fiet, nisi restitis verbero. Et in *Adelphis* :

Vestitu nimio indulgis, pro *indulges*. Et

Membra mecu debilia sunt : animus timore obstupuit, pro, obstupuit : quemadmodum dicunt quidam scripssisse Virgilium, *Obstupui, steteruntque comæ*. Et :

Obstupuit simul ipse. Tum in Heautontimorumenio :

Quisnam hic adolescens est, qui intuetur nos ? pro, *Intuetur*,

Et, *Luciscit* : hoc jam cur cesso pulsare ostium ? pro *Lucescit*. Et in *Adelphis* :

Peri hercle : hac illi spe hoc inciperunt, pro *incepterunt*. & alia item ejusmodi multis in locis. quibus quidem verbis illud contraria oratione dictum ab eo est in eisdem *Adelphis* :

Dedit præterea in sumptum dimedium minæ. pro Dimidium.

Et in *Eunucho* :

Interea aurum sibi clàm mulier demet. pro Demit. Et in *Phormione*, *Neglegitur*, pro *negligitur*.

Quia egens relicta est misera, ignoratur parens,

Neglegitur ipsa. Vide avaritia quid facit. Et paulò infra,

Sæpe interea mihi senex

Narrabat se hunc neglegere cognatum suum.

Et alibi etiam. Nam quod dixi *relicta est*, ita sæpissime scriptum eo in libro invenies, pro *relicta est*. & *futurum est*, pro *futurum est*. Quòd verò in *Phormione*, ubi *Sophrone* & *Chremes* colloquantur, hæc duæ visuntur literæ sic positæ, *ST*.

Deobsecro vos, estne hic Stilpho ? Chr. non. Soph. *negas ?*

Chr. *Concede hinc à foribus paululum istorum sodes Sophrone,*

Ne me istoc posthac nomine appellassis. Soph. *Quid ? non obsecro is,*

Quem semper te esse dictitasti ? Chr. St. Soph.

Quid has metuis fores :

Silentii est illa quidem nota, *St*, ut eo quasi nutu & signo potius quàm voce, ostendamus velle nos sileri ab iis quibuscum sumus :

PROLEGOMENA TERENTIANA.

quemadmodum volebat Chremes filere Sophronam, ne ab uxore ipsius exaudiretur quam notam cum non perciperent ii qui legebant, e litteram addiderunt, *ess*que fecerunt: quo sane verbo mirificum Poetæ sensum perturbaverunt. Quod autem in eadem legi fabula,

Interea dum sedemus illi, intervenit

Adulescens quidam lachrymans.

Illi, est pro illic, vetusto sanè more: ut etiam in Hecyra.

Itaque ineptus hoc e dum illi sedeo, ut quæque veneras

Accedebam. Quo verbo etiam Virgilius est usus:

Patet isti janua letho.

Tum illud etiam, quod in eadem Hecyra est:

Horunc ea ad nos de lege redibat hereditas.

Pro eo quod est, *horum*. Est antiquè dictum, addita e littera, ne collisio fieret.

Quid illud in Phormione autem Pomponi, quàm venuste dictum?

Hæu quanta quanta hac mea paupertas est, tamen

Adhuc curavi unum hoc quidem mihi esset fides.

Non ut est in reliquis, *Quantamcunque*, quod quidem etiam in Adelphis legitur:

Tu quantus quantus, nil nisi sapientia es.

Aut quid etiam illud in eodem Phormione?

Nam que hæc anus est, exanimata à fratre que egressa est meo?

Non autem, *quanam*. ut habent omnes. A quo mihi quidem loco sumpsisse Virgilius videtur eam loquendi figuram, qua est in Georgicis usus tam apte, tamque venuste, ut nihil supra,

Nam quis te juvenum confidentissime. nostras

Fussit adire domos? Quanquam vetaste etiam illa per litteræ detractionem sunt dicta in Andria:

Ne istam tuam multimodis inveniri gaudeo.

Et in Eunuchis:

Quid is obsecro ad nos quamobrem adductus sit?

Amabant enim veteres multum, ut scis, e litteræ abjectionem. quam quidem alias etiam literas abjieciabant, ut in ipsa Eunuchis:

Anni? Chre. Anni? Sedecim. Et item:

At ille alter venit annos natus sedecim. Et in Hecyra:

Nam abducta à nobis pregnas fueras filia.

Nec fuisse prænatum ante hunc unquam scivi diem.

Et in Adelphis:

Sed vereor ne indiliges nimium fiet.

In quo illud mihi mirum admodum videri solet, quod quam litteram abjieciabant multis in verbis, ut vides ex his, Pomponi, veteres homines ad gratiam, eandem in multis addebant: ut in Andria,

Ex ipsa miliens audvi. Et in Phormione:

Arenim cadet etiam audire eadem miliens. Et in Heautontimorumenos:

PROLEGOMENA TERENTIANA.

Vt nihil credas intelligere, nisi idem dictum sit centiens.
Quo etiam more in antiquissimo Virgili libro legisse me, memoria teneo illum versum :

Et noviens Styx interfusa coerces.
Quamquam in eodem libro etiam illud legi :
Nec face tantum

Cisseis pragnas ignis enixa jugales.
Sed est etiam in Eunuchio :

More hominum evenit, ut quid sim natus mali
Prius rescisceres, quam ego illud, quod mihi evenit boni.
Sed & finitum pro fito & thesaurum, pro thesauro, & formosissimam, pro formosiore, aliis idem in locis Poëta dixit : tum illud etiam in Eunuchio, *offsum*, pro eo quod est, *os*. In quo cognosci potest, quàm rectius in vetusto illo, quem totiens jam dico, libro scriptum id sit :

Viden' Offsum & cibus quid faciat alienum ?
quàm in ceteris, qui habent *Ocium*, non *Offsum*. Sed jam vereor ne vobis planè videar minuta nimium & pusilla confectari. POMP. Nobis verò, Hermolae, nihil pusillum potest esse, quod ejusmodi sit, in quo videas Poëtam tanti nominis etiam diligentiam adhibuisse, ut illo modo potius, quàm alio conscriberet. Quin etiam, credas mihi velim, majorem in modum nos minuta ista delectant, quæ attulisti : valde enim faciunt ad Terentianam industriam probitatemque cognoscendam. Itaque sequere, HERM. Est igitur, quoniam ita vis, in Eunuchio, ubi Thais ancillas suas properè alloquitur, mandans ea quæ curari vult, sic :

Quid, quid aliud volui dicere ? ehem,
Curate istam diligenter virginem.
quasi Poëta suspensam Thaidem ostenderet secum ipsam querere ; quidnam illud esset, quod mandare ancillis in animo habuerat suo. neque reminiscebatur. Itaque ait, *Quid, quid aliud ?* Quo item sensu Cicero est usus in suis illis ad Atticum verè familiaribus epistolis. *Quid praterca ? quid ? etiam : Gabinus ad IV. Calendas Octobris nocturnam urbem introit.* Et alibi : *Novi quidnam scribam ? quid ? etiam : Messala consul Anthronianam domum emit.* Et item : *Aliud quid ? etiam : Quando te proficisci istinc putes fac ut sciam.* Quibus in locis, etiam, non addentis est, sed annuentis affirmantisque, se scilicet illud habere, quod scribat, ut loco ejus verbi, quod Terentius dixit *ehem*, quod quidem erat Poëticum sanè verbum, ipse etiam diceret, castius mediushidius & moderatius. Apud Ciceronem autem non uno in loco, sed pluribus ; etiam, affirmantis e'ne notam cui contrarium inferitur, non, non te arbitror fugere. Sed visne tibi, Pomponi, recenseri à me eos Poëte versus qui mihi in mentem venient, in quibus insit aliquid, quod te delectare possit : sinamque te

PROLEGOMENA TERENTIANA.

illud aliquid quærere ex tuo Terentii libro, cùm voles, domi tuæ ? POMP. Ego verò maximè. Vult autem etiam Phædrus hic ita te facere : qui quoniam est, ut vides, admodum adolescens, retinebit illa melius, quæ dicentur abs te, quàm ego, qui senex. Vacillare autem sæpe memoriola senes homines, non te fugit. Itaque utar ipso, si erit opus. quare sequere. HERMOL AUS : Ego verò sequor. Sunt igitur in eodem Eunucho prima hæc :

*Si quisquam est, qui placere studeat bonis
Quam plurimis, & minimè multos ledere,
In his Poëta hoc nomen proficetur suum.
Tum si quis est, qui dictum in se inclementius
Existimavit esse, sic existimet :
Responsum non dictum esse, quia læsit prior.
Qui bene vertendo & easdem scribendo male
Ex Græcis bonis Latinas fecit non bonas.*

Sunt & hæc :

*Opus faciam ut defatiger usque ingratis ut dormiam.
Par. Vigilabis lassus : hoc plus facies ? Phæ. Ab isis, nihil dicis Par-
meno. Et hæc :*

*Illum liquet mihi dejerare his mensibus al' nihil
Sex septem prorsus non vidiſſe proximis. Et hæc :
Ipſaſt, ilicet : define : jam conclamatum est.
Quemadmodum & alibi. Nam in Adelphis etiam,
Hem tibi :
Reſcivis omnem rem : id nunc clamat : ilicet :
Parata lites. Et in Phormione :
Hoc nihil est & Phædria : ilicet : quid hic conterimus operam frustra ?
Sed sunt in Eunucho & hæc :
Agè, eamus intrò nunc jam, orna me, abduc, duc, quantum poteſt.
Et subinfra :*

Quæ nos noſtramque aduſcentiam habent Deſpectam.

Tum & hæc :

*Labore alieno magno partam gloriam
Verbis ſepe in ſe tranſfert, qui habet ſalem,
Quod in te eſt. Thr. Habes. Gn. Rex te ergo in oculis.
Thr. ſcilicet. Gn. geſtare. Thr. Verò : credere omnem exercitum,
Conſilia. Et hæc :*

*Aut dicat quod vult, ut moleſta ne ſiet. al'. aut
Non hercle veniam terrid. Heus heus, ecquis hic eſt ?
Ego ſum Chremes. Et hæc :
Idque aded viſam, viſam ſi domiſt. Quiſnam hinc à Thaide exit ?
Is eſt, an non eſt ? ipſus eſt. Quid hoc hominis ? Qui hic ornatuſ eſt ?
Et hæc :*

Nunc quis hic eſt ? nemo eſt. Nunc quis hinc me ſequitur ? nemo homoſt.

PROLEGOMENA TERENCEIANA:

Famne erumpere hoc mihi licet gaudium? prob Juppiter

Nunc est profectū interfici, cum perpeti me possim.

Ne hoc gaudium contaminet vita aegritudine aliqua.

Sed neminem curiosum intervenire nunc mihi,

Qui me sequatur quoquo eam, rogando obtundat, enicet. Et hæc:

Certe extrema linea

Amare, haud nihil est. Et hæc:

Quid nunc agimus? Gn. Quid? redeamus. Jam hac tibi aderit supplicans Vltro. Et hæc:

Nam jamdiu aliquam causam quarebat senex,

Quamobrem insigne aliquid faceret iis: nunc repperit. Et hæc:

Si quid conlibitum, novi te. hoc si feceris,

Quod vis donum, premium à me optato: id optatum feres. Et hæc:

Accipit homo nemo melius neque prolixius.

Demum & in extremo hæc:

Nihil præter promissum est: ite hæc.

Sed quid est Pomponi quod te cogitare attentè admodum video? an hæc quæ dixi, memoriæ commendas tuæ? POMP. Minimè verò, Hermolæ: nam mihi satis est Phædrum ista de te audivisse. Sed id dispicio potius, necūque ipse computo, quàm diversa sint multa eorum, quæ à te recitata sunt, ab his, quæ vulgò habentur: redeunt enim mihi in mentem ferè singula: tum quàm parvæ illusiones momenta sæpe non parva afferant Poëtæ sensibus, ut illud est, quod dixisti: *Nam jamdiu aliquam causam quarebat senex, Quamobrem insigne aliquid faceret iis: nunc repperit.* Illud enim, iis, quod in tuo est, ut sit dandi casus pluralis numeri, memini me legere sic, ut esset nominandi, senique tribueretur: itaque una addita literula, Terentianam sermonis elegantiam candorēque qui deperierat, planè restituit. Sed nolo te interpellare: & quoniam Eunuchum, ut video, jam explicasti, ex Andria si quid habes, affer. Habere te autem æquè multa puto. HERM. Habeo, & afferam, sed non multa: nam ex illo libro maxima ejus fabulæ pars desideratur, fugientibus vetustate literis, ut cognosci nequeant. Sed percepta mihi tamen sunt, atque agnita, quod meminere, hæc perpauca:

Dave perii. D A. Quin tu hoc audi, P A M. Interii. D A. Quid timeas scio.

CAR. Mea quidem hercle certe in dubio vita est. D A. Quid timeas scio.

P A M. Nuptia mihi. D A. Etsi, scio. P A M. Hodie. D A. Obiundis, tamen si intelligo.

Tum hæc:

Ego istuc moveo aut curo? num tu tuum malum æquo animo feras?

Ex Heautontimorumenō autem illa primū mihi sese offerunt Menēdem senis cum fratre verba:

Phlaviæ,

PROLEGOMENA TERENTIANA.

*Putavit me etate & sapientia
Plus scire & providere, quàm seipsum sibi.*

Tum & illa :

*Ancillas, servos, nisi eos qui opere rustico
Faciendo faciliè victum exercerent suum,
Omnes produxi, ac vendidi. Inscrpsi illis
Edis : mercedem quasi talenta ad quindecim Coëgi.
Et infra :*

Nec mihi fas esse ulla me voluptate his frui.

Ejus autem in pagellæ margine, ubi hi erant versus, legi etiam illius verbi *Exercerent*, interpretationem minutulis adscriptam literis, ita : *Exercerent, resarcirent : hoc est, in sumptum exercerentur suo.* Virgil. *Ferrum exercebant :* pro, *In ferri fabrica exercebantur.* An non hæc eruditi hominis declaratio illius verbi tibi, Pomponi videtur ? POMP. Mihi sanè videtur. Nam quid potuit afferri aptius ? Te verò, Hermolæ, valde amo, quem ne ista quidem præterierint. Sed perge ad reliqua. HERM. Pergam igitur ad illa, quæ sunt in eadem fabula :

Huncine erat æquum ex illius more, an illum ex huius vivere ?

Et quid illum insimulans durum, id non est :

Nam parentum injuria huiusmodi sunt ferre.

Scortari crebrò nolunt : nolunt crebrò convivari.

Quod extra versus eadem in margine, pusillisque literulis est & hoc. Virgilius :

Huncine te, Euryale, aspicio ?

Quo lecto animadverti non tam bellè dici, *Hunc ego te Euryale aspicere*, quod est in libris omnibus, quam *Huncine*, quod in illo. POMP. Rectè id quidem animadversum abs te est, Hermolæ. Illa enim interrogantis vox, *NE*, doloris & querelis aptissima, quam repetit eodem versu Virgilius :

Tunc illa senecta

Sera mea requies.

Si desit prioribus iis in verbis, quæ quidem verba eadem vi, eodem oris spiritu mærorèque proferuntur, desit etiam egregia sensus & figuræ concinnitas, necesse est. Sed velim scire ex te, posteaquàm hunc in locum sermo me perduxit tuus, ut de Euryali matris lamentatione loqueremur, existimes ne rectè illa dici, quæ de eo, qui paulò inferior est, versu attulit Servius, *Nec te sua funera mater*

Produxi :

Ut funera sit pro funerea positum, ad mulieremque referatur ? HERM. An tu me tam ignatum, Pomponi, Virgiliani moris, candoris, atque iudicii existimas, ut quod alibi nusquam legitur, credam à Poeta gravissimo novandisque verbis omnium castissimo hoc in loco fuisse dictum ? mihi quidem non sit verisimile. Illi si erat, afferre eum oportebat exemplum aliquod quo niteretur, asperitatemque leniret verbi.

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

Sed de illo hæctenus. Mihi sic legendum videtur, si tibi uni probabitur:
Nec te tua funere mater Produxi.

Quo in sensu atque verbo nihil durum aut violentum, aut insolens, sed summa etiam cum sermonis, tum consuetudinis observatio, summa lenitas atque facilitas est. Indoctos autem librarios, ut sunt plerique vicinitate deceptos puto possessivi nominis, *tua funera* primum scripsisse, cum *funere* scriptum legissent in eo quem describebant ipsi libro, mendumque esse existimavisse: P O M P. Mihi quidem ista, Hermolae non probantur solum, sed magnas tibi etiam gratias ago, quod Virgilio restitueris hoc quoque in loco & candorem & dignitatem suam, addo etiam & diligentiam: meque nihil omnino frustra abs te petere, valde gaudeo. Sed refer te ad Terentium tuum. HERM. Sunt vero in eodem Heautontimorumenos, quæ tibi explicem, & illa:

Scio quid feceris:

Sustulisti. Sof. *sic est factum.* Chr. *domin'?* Syr. *ergo herus damno auctus est.* Et illa:

Quid malum? me ætatem censēs velle id adsimulari? Et illa:

Hujus mihi res semper comminiscere,

Vbi me excarnifices. Syr. *Is hinc, quo dignus es.*

Quo in loco videre est veteres homines Indicandi verborum pro Imperandi usos modo. *Is hinc*, pro *I hinc*. ut etiam alibi non semel, *Animo bono es*, pro *Eslo*. qua dicendi figura utitur sæpe Cicero. Sed sunt & hæc eadem in fabula:

Quid mittis istam quaso? iube maneat. Bac. *li.* Syr. *qui est paratum argentum.* Et paulo post:

Cape hoc argentum, ac defer. Syr. *li.* *Quid stas lapis, quin accipis.*

Ut videre liceat Antiquorum in scribendo morem, qui *ii*, pro *i* dixerint, eo quo nos utimur. Sunt & hæc:

Pergin' mulier odios'? Te? nullamne ego rem unquam in vita mea
Volui, quin tu in sibi fueris adversatrix Sofstrata?

Et paulo infra:

Subditum se suscipiatur. Chr. *Subditum?* ain' tu? Sof. *Certè sic erit, mi vir.*

Chr. *Confitere tu?* Sof. *An obsecro, istuc inimicis fiet.*

Hæc autem quæ tibi recensui, Pomponi, quantum ab iis differant quæ leguntur, tute facile perspicias, cum tuum sumpleris librum: quam, ut video, jam perspicias. Sed volo te scire, plura esse quæ me fugerint (neque enim reminisci possum omnia) quam quæ recordor, quæque afferro. Veruntamen hæc ipsa satis multa esse poterunt, ut videas, huic omnino Poëtæ, qui quidem in hominum manibus valde frequens est, quantum caliginis offuderit dies: Sed ad eluendas aliarum fabularum maculas, ut possumus, depravationesque transeamus. Itaque memini me in Adelphis legere hæc:

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

Naturâ tu illi pater es, consiliis ego.

Dem. *Tun' consiliis quicquam?* Et hæc:

Tu quod te posterius purges hanc injuriam mihi nolle

Factam esse, hujus non faciam: crede hoc, ego meum jus persequar.

Et illa:

Egon' debacchatus sum autem? an tu in me?

Esch. *Mitte isthæc, atque ad rem redi.* Et illa:

Fratrem homini nemini esse primarum artium magis principem:

Syr. *O Ctesio. Cte. O Syre. Eschinus ubi est?* Syr. *Ellum te expectat domi. Cte. Hem.*

Syr. *Quid est? Cte. Quid sit: illius opera Syre nunc vivo, festivum caput.*

Qui omnia sibi post putavit esse præ meo commodo. Et illa:

Obsecro mea nutrix quid nunc fiet? Cant. Quid fiat, rogas?

Rectè adepol spero, modo dolores mea tu occipiunt primum.

Jam num times, quasi nunquam adfueris: nunquam tute pepereris?

Et illa:

Fortiter. Syr. *Perquam: quia miseram mulierem, & me servolum,*

Qui referre non audebam, vicit: hui perfortiter. Et illa:

Nisi si me in illo credidisti esse hominum numero, qui ita putant

Sibi fieri injuriam, ultrò si quam fecere ipsi, expostules,

Et ultrò accusant: id quia non est à me factum, agis gratias.

Sed legi etiam in Phormione, si rectè memini, hæc inversa in aliis, ut mihi videntur libris:

Quæ si astu non providentur, me aut herum pessundabunt.

Nam non potest celari nostra diutius audacia. Tum & hæc:

Sed ego nunc mihi cesso, qui non humerum hunc onero pallio:

Et hæc:

Familiarem oportet esse hunc, qui minitatur malum. Isne est.

Quem quero, an non? Ipsus est, congregare acturum.

Ant. *Quid. Ge. O omnium quantum, qui vivunt, homo hominum honoratissime.*

Demum hoc:

Vel oculum exculpe: est ubi vos ulciscar probe.

Restat Hecyra, cujus item, ut Phormionis, non omnino multa mihi in mentem veniunt è re nata nunc quidem, quæ aliter se habeant illo in libro: sed veniunt tamen, atque ut opinor. hæc:

Quid ais? cum virgine unâ adulescens cubuerit

Plus potius, sese illa abstinere ut poterit? Et hæc:

Adepolne nos sumus iniquè aquè omnino omnes inuisa viris.

Item hæc:

Nam nos omnes, quibus est alicunde aliquis objectus labor,

Omne quod est interea tempus, priusquam id rescitum sit, lucro sit.

Atque hæc:

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

*Sanè hercle homo voluptati obsequens
Fuit, dum vixit : & qui sic sunt, hand multum heredem adjuvant :
Sibi verò hanc laudem relinquunt, vixit, dum vixit, bene.*

Postremò hæc :

*Vosmet videte jam Laches & tu Pamphile,
Remissan' opus sit vobis, an redacta domum.
Neutra in re vobis difficultas à me erit.*

Sed quid faciemus puero?

Quo in loco animadverti, hunc dicendi sive morem, sive figuram;
Quid faciemus puero? qua etiam aliis in fabulis sæpè est usus, *Quid hic faciet sua?* *Quid te futurum censes?* usurpasse Ciceronem sæuè percipidè. *Quid me fiet?* *Quid pecunia fiet?* *Quid hoc nomine facias?* *Quid factum est Stratone & Nicostrato?* Quemadmodum alia permulta: ut facile eum appareat ad Terentii sermonem suum libenter sermonem accommodavisse. Quod si hic etiam faciet Phædrus, ut quemadmodum ab Apelle ii, qui post illum pingendi artem assequi cupierunt, multas umbrarum ejus & luminum positiones, multos membrorum motus, in suas ex ejus imaginibus tabulas simulachràque transferebant, sic ipse hujus Poëtæ plurimos dicendi modos, sermonisque figuras & lumina, suis in scriptis expresserit, non vereor quin multò sit facilius in magnum illum virum evasurus, quem adhuc quidem nostra ætas desiderat, multæque supra eam frustra videre concupiverunt. Quanquam quidem non puto ipsum meis monitis & præceptis egere, qui te magistrum habeat, cujus de pleno fonte cum hæc, tum longè meliora haurire quotidie possit. Sed quoniam jam advesperascit, vel hora ipsa, vel tua ætas me admonet, ne te hic diutius detineam. Quæ cum essent dicta, sine loquendi facto, illi domum abierunt, Hermolaus in cubiculum se recepit.

JOHANNIS RIVII CASTIGATIO.

CUM prodiisset anno abhinc fere septimo Terentius, doctissimi viri Philippi Melancthonis operâ diligentiaque restitutus, unâ cum argumentis ejusdem & annotatiunculis: non mehercle dici potest, quantum hoc nomine statim gratulandum Studiosis omnibus existimarim: idque jure adeo ac merito. Videbam enim fore brevi, ut optimus Latinitatis Author, qui innumeris antè mendis scatebat, nunc paulò castigatior majori cum voluptate, atque adeo majore cum fructu quàm antea, à ludimagistris pueritæ prælegeretur. Quæ adeo non fefellit conjectura, ut distractis magno Bibliopolarum commodo exemplaribus, rursus excudi cœptus sit Vvittembergæ, mox à Joanne Secerio Hagano: post etiam Norimbergæ: præterea apud Coloniam

PROLEGOMENA TERENTIANA.

Agrippinam, ab Eucharìo primum Cervicornio : iterùm à Joanne Sotere : tertio denique à Joanne Gymnico viro oprimo, & mihi vetere necessitudine conjunctissimo : ad hæc Moguntiz aliquoties & Argentorati ; ut de cæteris taceam. Interim cùm ipse quoque cum Authorem Studiosis quibudam enarrandum suscepissem, sensi tandem id quod erat, Melanchthonem gravioribus rebus occupatum, utque ipse pro sua modestia, ingenuè fatetur, veteribus exemplis haud satis instructum, non ab omnibus omnino mendis (absit invidia dicto) Cornici nostri fabulas vindicare potuisse. Et jam per totam prope Germaniam nulla facilè præter Philippi exemplaria probabantur, aut manibus studiosæ juventutis terebantur. Id eximii viri authoritas effecerit, an ipsa res atque utilitas extorserit, nihil habeo dicere. Quæ nos quidem res primum movit, ut perquisitis aniquis exemplaribus, & manuscriptis, & impressis, locos plurimos depravatos, quos ille inemendatos reliquerat, corrigere conaremur. Quid nostra diligentia consecuti simus, aliorum esto judicium. Hoc certè jure affirmare posse videor ex impressis nullum uspiam extare hodie exemplar, quo in exemplari plures loci correcti sint, quàm in eo quod nos aliquando in publicum daturi sumus. Id ita esse cùm res, ut puto, testabitur, tum editio olim nostra, si cum aliis conferatur. Etenim vi summa jampridem, atque omni ope, & plus demum quàm pro virili parte, uti omnium ante nos recognitionem vinceremus, admittendum mihi existimavi. Interim locos plurimos à nobis, quanta licuit cum fide & religione, tum diligentia, studio, labore castigatos, pristinoque, ut opinor, nitore, integritatique reddiros publicavimus ; & quidem nullo majore verborum apparatu ; quandoquidem, ut ille canit : *Ornari res ipsa negat, contenta doceri*. Quod si laude merita qui unum alterumve in Authore quopiam illustrent, aut restituunt locum, non fraudantur, cur non ipse quoque sperem nonnullam me à Studiosis gratiam initurum qui tot in Terentio locos fortasse non ineptè prorsus, diligenter quidem, & magna cura certe ab omnibus mendis vitis que repurgarim. Tamen si haud sanè dissimulavero, hære ipsam me plerisque in locis, & quædam, de quibus parum adhuc liqueat, ampliare : & quid in his potissimum sequar, haud dum exploratum satis habere in tanta præsertim exemplarium antiquorum, cùm dissensione & discrepantia, tum monstrosa alicubi etiam depravatione : ut suis locis ostendemus. Quod cur tandem me fateri ingenuè pudeat ? Par est autem quod publicè à nobis Studioforum utilitati datur, id quale etiam cunque boni consulere. Præstet alius quivis quantum nos : nec dubitem omni asseveratione confirmare parum adeo fore quod in Terentio quis desiderare habeat. Variam interdum ex veterum Authorum citationibus, & antiquorum inter se codicum repugnantia lectionem indicavi ; ita demum quid mihi videatur conjeturis subditis ostendens, liberum ut tamen lectori judicium semper relinquam. Qua in re mihi nihil fuit potius quàm ut

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

Donati, ubicumque liceret, fidem sequeretur, Interpretis undecumque doctissimi, ab eoque, ne transversum quidem, ut aiunt digitum, discederem; sed citra superstitionem tamen, & cum iudicio semper. Ceterum cum plerosque fore suspicemus, qui quod carminis rationem ignorent, vix apte satis his de rebus judicare queant: visum est subijcere nonnulla hic, quæ velut januam patefaciant & viam, ut dicitur, præmuniant imperitioribus, quo certius de recognitione nostra iudicium facere, & sententiam ferre possint. Igitur Comici Plautus & Terentius metro fere utuntur vel iambico, vel trochaico, vel utroque simul confuso. Iambicum, vel Monometrum est, quod duobus pedibus simplicibus constat; vel dimetrum, quod quatuor; vel trimetrum, quod sex, qui & senarii dicuntur M. Tullio & Fab. Quintiliano; vel tetrametrum quod octo, qui & quadrati appellantur & octonarii. Ex hisce trimetro comici, & tetrametro maxime utuntur: aliis raro, & in medio fere (sicut Priscianus annotavit) distinctionis causâ. Quod ad pedes attinet, iambici, magnâ libertate Comici indifferenter ubivis ponunt iambum, tribrachym, anapæstum, dactylum, spondæum. In fine perunque aut iambum, aut pyrrhichium, nunquam nisi in scazonte spondæum. Utitur Terentius sæpe in iambico, pede quatuor syllabarum brevium proceleusmatico, idque per resolutionem spondæi, ut in Andria; mala mens, malus animus, quem quidem ego si sensero. Hic secundo loco est proceleusmaticus: in eadem; tibi generum firmum & filie invenies virum: hic prima regione idem pes. Est autem duplex iambici genus, alterum rectum perfectum ve vocatur; alterum *ερεζοζορ* & *ρερεζοζορ*; cujus penultimam in fine longam esse oportet. Utriusque meminit Ovidius, cum canit:

Liber in adversos hostes stringatur iambus

Sen celer extremum, seu trahat ille pedem.

Utitur identidem Poëta iambico tetrametro catalectico, id est cui syllaba in fine desit: quo in catalectico sibi inter alia hoc quoque permittit, ut pro penultima longa, haud raro duas breves ponat, quod facile qui versus in suos pedes digerere volet, sic habere comperiet. In trochaicis Comici indiscretè interdum dactylos vel trochæos ponunt, nimirum quo pene dissoluta & pedestri simillima esse videatur personarum sermocinatio; cujus ipse Priscianus meminit; apud quem Victorinus non minus liberè, quàm verè ait, Comicos, dum quotidianum sermonem imitari nituntur, metra vitare studio, non imperitia; quod & Terentianus testatur hisce versibus.

Fidemque fictis dum procurant fabulis

In metro peccant arte, non inscitâ.

Tanta autem affinitas est inter trochaicos & iambicos tetrametros, vix ut discernere interdum possis: unde nimirum fit aliquoties, ut quos forte aliquis iambicos esse crediderit, iidem trochaici verius censerentur. Cujus rei cum alia multa exempla sunt, tum commodissimum fuerit

PROLEGOMENA TERENTIANA.

ex Andria, scena prima actus quinti, ubi duos primos versus, vel per iambos aliquis, vel per trochæos metiri possit, nisi quod insequentes versus per trochæos esse metiendos indicant. Inde error eorum qui iambicos quadratos esse adnotarant, cum quivis non rudissimus planè harum rerum, trochaicos esse videat. Hic illud obiter, quamvis leve admonendum puto: mirè interdum Poëta, de industria sententiam genere ipso metri juvare videtur: velut ibi:

Dis boni, boni quid porto? sed ubi inveniam Pamphylum?

Vt metum in quo nunc est adimam, atque explicam animum gaudio? &c.

Ubi trochaici carminis cursu & volubilitate festinationem repræsentat servuli insolenter exultantis & alacritate nimia gestientis. Quocirca passim trochæos, tribrachos, anapæstos admiscuit, pedes scilicet, quibus celeritas plerumque à ceteris item Poëtis exprimi solet. Similiter in Eunuchio subitum egressum puellæ perturbatæ, celeritate ipsa pedum expressit. Ubi Phædria:

Sed quid hoc est, inquit, quòd timida subito egreditur Pythia?

Hoc dedita opera Poëtam ita fecisse, vel illud indicio fuerit, quòd cum ceteri hujus scenæ versus iambici sint, unus hic trimeter trochaicus esse videatur. Et alioqui solet interdum Poëta mutare metri genus, cum ventum est ad *παράδειγμα* scenæ sequentis: velut in Andr. Act. 1. Sc. 3. & rursus Act. 3. Sc. 4. iterum Act. 4. Sc. 1. In Hecyra Act. 3. Sc. 3. Præterea in Phorm. Act. 2. Sc. 2. Sic aliàs sæpe. Tale illud quoque ex Adelphis.

Ceteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, & profternerem.

Cui est aliquod aurium judicium, is facile sentiet cur sit Poëta trochaïco usus hoc loco, nimirum ut sensum quodam veluti cursu pedum citiorum juvaret. Quod & Poëtarum Principem Virgilium sæpè factitasse constat: nam ut tarditatem rei, difficultatemque exprimere cum vult, crebris spondeis; ita cum celeritatem & velut impetum, & festinationem, dactylis frequentibus utitur. Prioris exemplum illud est ex tertio *Æneidos*.

Annixi torquent spumas & carula verrunt.

Posterioris illud ex quarto.

Idem omnes simul ardor habet, rapiuntque, ruuntque.

Littora deseruere, &c.

Sed nimis multa de re præsertim levi. Observabit hæc, aliaque id genus per se ipse Lector studiosus. Illud non ignorandum comicos, & litteram consonantem haud secus elidere solitos ac si vocalis esset, idque frequentissimè. Quod & Ennium in Heroicis, & vetustissimos quosque facere consuevisse, ut & Virgilium interdum Docti annotarunt: velut in Andria,

Heru' me, reliſtis rebus, jussit Pamphilum.

Hic prima regione anapæstus est, & eliso. In Eunuchio.

PROLEGOMENA TERENTIANA.

Jugulara hominem. Quid ille? T H. Mutus illico.

Hic in verbo *jugularas*, s. eliditur, ut sit secundo loco anapæstus, tertio iambus. Nisi quis dicere ausit pronomen *ille*, velut ablato altero *l*, corripri, more, imitationeque Græcorum, quod (ut ego sentio) paulò fuerit coactius. Quamvis apud hosce fateor alteram nonnunquam de geminatis consonantibus in versu tolli καὶ πολλαίτην quo syllaba posita longa corripri queat. Et solent Latini in multis (ut diligenter adnotavit Priscianus) initium aliquod accipientes à Græcis, ab angusto in effusum licentiæ spatium hoc dilatare. Sed hoc suæ cuiusque conjecturæ relinquo. Illud quidem non est ut inficiari queam, videri interdum *l*, elidi apud Comicum nostrum, quoties adest pronomen *ille*, ut in Eunuchis:

Manendum est soli sine illa? quid tum postea?

In Heautontim.

Nec tibi ille est credere ausus, quæ est æquum patri.

In Adelphis.

Quid is fecit? D E. Quid ille fecerit? quem neque pudet.

In Hecyra.

Non tibi illud factum minus placet, quàm mihi, Lache?

In Phormione.

Ille qui illam amabat fidicinam, tantummodo, &c.

Sunt id genus sexcenta apud Terentium. Fuisse autem cum non geminaretur *l*, in hoc pronomine, videor ex Sex. Pompeio deprehendisse lib. i. περιλλήνι contraria figura est διπλασίωσμος, qua ipsa frequenter Poëta utitur ad producendam syllabam alioqui brevem, ut in Adelphis, *reliquum*, pro *reliquum*; & alibi, *rettuli*, *repperi*, atque id genus alia. Sed pergamus. *V* quoque consonantem Comici perinde ac vocalem in media dictione elidunt: quod apud Terentium, in dictionibus, *invidia* & *enimvero* fieri videmus, apud quem ipsum, *cujus*, *hujus*, *ejus* similesque particulae monosyllabæ ferè sunt, quod ita demum frequens est, ut non putem de eo subjicienda exempla. Illud præterea sæpenumero usu venit, ut prima versus sequentis qui à vocali incipiat, ab ultima superioris absorbeatur, velut in illo.

Ex Græcis bonis Latinas fecit non bonas.

Ubi *ex* absorbetur ab adverso *malè*, quo versus præcedens clauditur. Et in Prologo Hecyræ.

Ego inieram meum non potui tutari locum.

Prior syllaba in pronomine *ego* pertinet ad versum superiorem: contra apud Virgilium ultima præcedentis initio quandoque insequentis absorbetur: quale est,

Ecce furens animis aderat Tyrrhinus omnemque

Accessum lustrans.

Cujusmodi versus *ὁπμυρτος* dicuntur; sicuti, præter alios, Diomedes ostendit. Qualis ille etiam apud Terentium in Andr.

T H U S

PROLEGOMENA TERENTIANA.

*Tunc pater mox me prehendit, ait tibi uxorem dare se se
Hoc e. item al'a multa, &c.*

Sic enim ex observatione antiquorum codicum legimus; nec secus Donatus, ut quidem & Romana habet & Veneta Editio, consentientibus & aliis quibusdam: hic igitur illud *se* in fine prioris aborberi necesse est initio sequentis: quod & aliàs fit apud eundem. Sunt autem versus Trochaici, & qui valet metiri, sic planè habere comperiet. Talis est ille ex Hecyra:

*Disiunxit illum ab illa, postquam ipse se se
Et illam & hanc qua domi erat, cognovit satis.*

Tales autem apud Plautum sæpè occurrunt velut in Aulularia:

*Consen' talentum magnum exorari potisse
Ab istoc sene, &c.*

Quid autem mirum, si in trochaicis, iambicisque reperias *ἐν μέτρῳ*; cùm in Sapphicis etiam invenias apud Horatium? Uruntur Conici & dieresi identidem; quomodo in Adelphis iam semel atque iterùm dissyllabum legitur, ut & apud Plautum nonnunquam. Ita apud Catullum soluit apud Horatium *Silva*, apud Statium *suavis*. Et contraria huic figura synæresi quæ & *ἐπιπαισιον* dicitur, quâ duas in unam syllabam contrahunt, ut *servibas*, pro *serviebas*; *scibas* pro *sciebas*. Sicuti apud Virgilium:

Ferreique Eumenidum thalami.

Et sæpe aliàs. Frequens est etiam apud Terentium in versuum mensione *παισιον* quæ fit cùm in diversis dictionibus, vocalium inter se coeuntium altera velut obliteratur & *ἐκάλυψε*, quoties *m* cum vocali præcedente excluditur. Quamquam non semper idem elidi solitum apud veteres testatur Priscia. lib. 1. velut apud Terentium in Eunuchio Act. 3. Scena 3.

Unà ire cum amica Imperatorem in via.

Est enim secundo loco tribrachys. Quod si *m* elidatur, erit ibidem pyrrichius cui nullus in iambico locus. Sic alibi:

Primum istam quam habes unda habes vestem? taces.

Eodem modo apud Juvenalem:

Cum propter plurima, cum his

Præcipue causis. Satyr. 9. De figuris ceteris nihil hic dicendum puto.

JOANNIS THEODORICI BELLOVACI SPICILEGIUM.

COMOEDIA M plurimi dictam tradunt ἀπὸ τοῦ κόμου, id est à comessatione, & ἀπὸ τοῦ κόμης, id est à carmine: ut sit convivale car-

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

men. Nam in conviviis primùm jocoſo quodam carmine, civium vitia juvenus liberius taxabat. Poſtea ars acceſſit, & thearrotum conſuetudo. Nec deſunt qui dictam purent à Co inſula, in qua Comœdiæ inventor exulavit Epicharmus. Sunt ramen qui de nominis etymo ſic conſueſerunt. Quum apud Athenienſes jam bella ſedata eſſent, & ad otium cives ſe contuliſſent, cœperunt agreſtibus injurias inferre. qua de cauſa, agreſtes ipſi in urbem quidem ſe recipere ſolebant, interdumque de acceptis injuriis apud cives conqueri. At quum nullas eis opem auxiliũmque ferret, tum illi noctu, mortalibus omnibus ſomno & quieti indulgentibus, urbis vicos obeantes, nominatim cives compellabant, à quibus eſſent injuriis affecti, eorũque in ſe malefacta atque facinora in publicum proferebant. Et hæc quidem noctu quum ſæpe vicini audirent, poſtridie audita inter ſe referre ſolebant: eique civi dabatur vitio, cujus noctu fuiſſent audita conuicia. Quum verò ea res plerique prodeſſe videretur, nec in ruſticos adeò ſævirent divites, cognitum fuit id civitati utile eſſe, quòd ea exprobratio eſſet veluti quoddam malorum remedium. Hac igitur de cauſa principes urbis ea juſſerunt in theatrum deferri, quæ in malos cives noctu jaſtabantur, quòd videlicet ea res civitati ſimul & placeret & prodeſſet, ſanxerũtque, ut qui ingenio præſtarent, de hujusmodi rebus carmina facerent, eaque publicè in theatro recitarent, idque liberè & impunè: quin & præmia addita. Propterea autem quòd id noctu agi cœprum eſſet, *διὰ τὴν νύκτα*, hoc eſt à ſomno, Comœdiam dictam voluere. Primi verò qui hujusmodi carmina fecerunt, fuiſſe dicuntur Suſarion, Rhullus, & Magnes. Apud Latinos primus Comœdiam ſcripſit Livius Andronicus: dixitque Comœdiam eſſe quotidianæ vitæ ſpeculum. Quem imitatus Cicero, ſic ait in oratione pro Roſcio Amerino: Et certè ad rem nihil interſit, utrum hunc ego Comicum adoleſcentem, an aliquem ex agro Veiente nominem. Etenim hæc conſicta arbitror à poetis eſſe, ut effluos noſtros mores in alienis perſonis, expreſſamque imaginem noſtram vitæ quotidianæ videremus. Haſtenus Cicero: Quoniam autem de Comœdia & fuſiſſimè ſcripſit, & doctiſſimè Diomedes Grammaticus, viſum eſt ejus verba hic attexere. Comœdia, inquit Diomedes libro tertio, eſt privata civilisque fortunæ, ſine periculo vitæ, compreheſſio: apud Græcos ita definita, *Κομῳδία ἐστὶν ἰδιωτικῶν ὃν πολιτικῶν περιγυμνασμάτων ἀνιδυνός μετοχή*. Comœdia dicta *ἀπὸ τῆς κομῆς*. *Κομῆ* enim appellantur pagi, id eſt conventicula ruſticorum. Nam juvenus (ut ait Varro) Attica, circum vicos ire ſolita fuit, & quaerſtus ſui cauſa hoc genus carminis pronuntiabat. Aut certè à vicis: Nam poſteaquam ex agris Athenas immigratum eſt, & hi ludi conſtituti ſunt, ſicut Romæ Compitalitij, ad canendum prodibant, & ab urbana come & oda Comœdia dicta eſt *διὰ τῆς κομῆς*, id eſt viculis, quòd ea humilium domuum fortunæ comprehendantur, non (ut in Tragœdia) publicarum regiarumque. Vel *διὰ τὴν κόμην*, id eſt comellatione, quòd olim in hujusmodi fabulis aman-

PROLEGOMENA TERENTIANA.

tium juvenum *κῶμοι* agebantur. Comœdia à Tragœdia differt, quòd in Tragœdia introducuntur duces, heroës, reges; in Comœdia humiles atque privatæ personæ. In illa luctus, exilia, cædes; in hac amores, virginum raptus. Deinde quòd in illa frequenter & penè semper lætis rebus exitus tristis, & liberorum fortunatissime priorum in pejus agnitio; in hac tristibus lætiora succedunt. Quare variâ definitione discretæ sunt. Altera enim *ἀνὰ φῶν*, altera *πύρις φαιασις* dictæ sunt. Tristitia nanque Tragœdiæ proprium. Ideòque Euripides petente Archelao rege, ut de se Tragœdiam scriberet, abnuìt, ac precatus est ne accideret Archilao aliquid Tragœdiæ proprium: ostendens nihil aliud esse Tragœdiam, quam miseriarum comprehensionem. Poëtæ primi Comici fuerunt, Sufarion, Rullus, & Magnes. Hi veteris disciplinæ jocularia quædam minus scitè & venustè pronuntiabant: in quibus hi versus fuerunt.

Ακούει λίγην, Συναείων λίγῃ τέρψι.

Κακὸν γυναικας, ἀλλ' ὅμως αὖ θυμώ ται,

Οὐκ ὅτιν οἰκτὴν οἰκτὰς αὐτοῦ χαλεδ.

Secunda ætate fuerunt, Aristophanes, Eupolis, & Cratinus: qui & principum vitia insectati, acerbissimas comœdias composuerunt. Tertia ætas fuit Menandri & Philemonis, qui omnem acerbitem Comœdiæ mitigaverunt, atque multiplicia argumenta Græcis authoribus secuti sunt. Ab his Romani fabulas transulerunt: & constat apud illos primum Latino sermone Comœdiam Livium Andronicum scripsisse. Sunt qui velint Ficharmum in insula Co exulantem, primum hoc carmen frequentasse, & sic à Co, Comœdiam dici. Antea itaque galeris, non personis utebantur, ut qualitas colotis, indicium faceret ætatis, quum essent aut albi, aut nigri, aut rufi. Personis verò uti primus cœpit Roscius Gallus, præcipuus histrio, qui oculis obversis erat, nec satis decorus in personis, nisi parasitos pronuntiabat. Initio Togatæ Comœdiæ dicebantur, quòd omnia in publico honore confusa cernebantur: quæ Togatæ postea in Prætextatæ & Tabernariæ dividebantur. Togatæ fabulæ dicuntur, quæ scriptæ sunt secundum ritus & habitus hominum togatorum, id est Romanorum (toga namque Romana est) sicut Græcas fabulas ab habitu æquè Palliatæ Varro ait nominari. Togatas autem, quum sit generale nomen, specialiter tamen pro Tabernariis, non modò communis error usurpat, quia Fannius Togatas appellat, sed & Poëtæ, ut Horatius, qui ait, *Vel qui Prætextas, vel qui docuere Togatas.* Togatarum fabularum species tot ferè sunt, quot & Palliatarum. Nam prima species est Togatarum, quæ Prætextatæ dicuntur, in quibus Imperatorum negotia agebantur & publica, & reges Romani vel duces inducuntur, personarum dignitate & argumentorum sublimitate tragœdiis similes. Prætextatæ autem dicuntur, quia ferè regum vel magistratum, qui prætextâ utuntur, in hujusmodi fabulis acta comprehenduntur. Secunda species Togatarum, quæ Tabernariæ di-

PROLEGOMENA TERENTIANA.

euntur, humilitate personarum & argumentorum similitudine, Comædiis pares, in quibus non magistratus regesque, sed humiles homines & privatæ domus inducuntur: quæ quod olim tabulis tegerentur, communiter Tabernariæ vocabantur. Tertia species est fabularum Latinarum, quæ à civitate Oscorum Attella, in qua primum cœptæ, Attellanæ dictæ sunt, argumentis dictisque jocularibus, similes satyris fabulis Græcis. Quarta species est Planipedis, Græcè dicitur *μῖμος*. Ideo autem Latine Planipes, quod actores planis pedibus, id est nudis, prosœnium introirent, non ut tragici actores cum cothurnis, neque ut comici cum soccis olim, non in suggestu scenæ, sed in plano orchestræ positus instrumentis mimicis agitabant. Cujus Planipedis, Accius Togatarum scriptor ita in Ædilitia fabula meminit: Datum est aurum, exultat planipes. Si quas tamen ex soccis fabulas fecerant, palliati pronuntiabant. Togata prætextata, à Tragœdia differt. In Tragœdia heroës introducuntur. Pacuvius Tragœdias nominibus heroicis scripsit Oresten, Chrysen, & his similia. Item Accius. In prætextata autem scribitur Brutus, vel Decius, vel Marcellus. Togata tabernaria, à Comœdia differt, quod in Comœdia Græci ritus inducuntur, personæque Græcæ, Laches, Sostрата: in illa verò Latinæ. Togatas tabernarias in scenam ductaverunt præcipuè duo, Afranius & Quintus Ennius. Nam Terentius & Cæcilius Comœdias scripserunt. Latina Attelana, à Græca Satyrica differt, quod in Satyrica ferè Satyrorum personæ inducuntur, aut si quæ sunt ridiculæ similes Satyris, Autolycus, Burris: in Attellana, obscenæ personæ, ut Marcus. Dramata autem dicuntur tragica aut comica *μῆλον τὸ δεινόν*, id est agere. Latinæ fabulæ appellantur, sive factubulæ. In Latinis enim fabulis plura sunt cantica quæ canuntur. Vel à faciendo. nam & agi fabula, non referri ab actoribus dicitur. Itaque Horatius utraque significatione interpretatur, quum ita de fabula dicit: *Aut agitur res in scenis, aut acta refertur*. Dramaticæ verò tres personæ solæ agunt. Ideoque Horatius ait: *Ne quarta loqui persona laboret*. quia quarta semper muta. At Latini scriptores, complures personas in fabulas introducere, ut speciosiores frequentia facerent. Satyrica est apud Græcos fabula, in qua item tragici poëtæ, non reges aut heroës, sed Satyros induxerunt, ludendi causa jocandique: simul ut spectator inter res tragicas serialesque, Satyrorum quoque joci & lusibus delectaretur, ut & Horatius sentit his versibus: *Carmine qui tragico vitem certavit ob hircum. Mox etiam agrestis Satyros nudavit, & asper Incolumi gravitate jocum tentavit, eo quod Illecebris erat: & grata novitate morandus Spectator*. Mimus est sermonis cujuslibet motus sine reverentia, vel factorum cum lascivia imitatio. Mimus dictus, quasi solus imitetur. & quum alia poemata idem faciant, solus tamen quasi privilegio quodam, quod fuit commune, possedit. Similiter atque is qui versum facit, dictus *παιστής*, quum tamen artifices, qui æquè quid faciunt, non dicantur poëtæ. Membra Comædiarum tria sunt, di-

PROLEGOMENA TERENTIANA.

verbum, canticum, chorus. Membra Comœdiæ diversa sunt: definitio tamen numero continetur, à quinque usque ad decem. Diverbia sunt partes Comœdiarum, in quibus diversorum personæ versantur. Personæ autem diversiorum, aut duæ aut tres, raro autem quatuor esse debent, ultrâ augere numerum non licet. In Canticis autem una tantum debet esse persona: aut si duæ fuerint, ita debent esse, ut ex occulto una audiat nec loquatur, sed secum (si opus fuerit) verba faciat. In choris verò numerus personarum definitus non est: quippe junctim omnes loqui debent, quasi voce confusa, & concentum in unam personam reformantes. Latina verò Comœdiæ chorum non habent, sed duobus tantum membris constant, diverbio & cantico. Primis autem temporibus (ut asserit Tranquillus) omnia quæ in scena versantur, in Comœdia agebantur. Nam & Pantomimus & Choraules in Comœdia caneant. Verum actores comœdiarum, pro facultate & arte potiores, principatum sibi artificio vendicabant. Sic factum est ut nolentibus cedere mimis cum artificio suo cæteris, separatio fieret reliquorum. Nam dum potiores inferioribus, qui in omni magisterio erant, servire dedignabantur, seipsos à comœdiis separaverunt, ac sic factum est, ut exemplo semel sumpto, unusquisque artis suæ rem exequi cœperit, neque in Comœdiam venire. Cujus rei indicia produnt nobis antiquæ Comœdiæ, in quibus invenimus, Acta tibiis paribus, aut imparibus, aut serranis. Quando enim chorus caneat, choricis tibiis, id est choralicis, artifex concinebat. In canticis autem pyraulicis responsabat. Sed quod paribus tibiis vel imparibus invenimus scriptum, hoc significat, quod si quando monodio agebat, unam tibiam inflabat: si quando synodio, utranque. Hæc ad verbum Diomedes:

Monodium est, quum unus aliquis è scena cantum profert, nec chorus simul.

Servius in illud Virgilii libro nono *Æneidos*:

*O vera Phrygia (neque enim Phryges) ire per atra
Dindyma, ubi assuetis biforem dat tibia cantum.*

Biforem, inquit, bisonum, imparem. Et servavit eis tibiæ suarum naturam. Tibiæ autem Serranæ dicuntur, quæ sunt pares, & æquales habent cavernas: aut Phrygiæ, quæ & impares sunt, & inæquales habent cavernas. Ergo biforem, dissimilem, dissonum. Non enim sunt pari modulatione compositæ. Ut enim ait Varro, tibia Phrygia dextra unum foramen habet, sinistra duo: quorum unum, acutum sonum habet, alterum gravem. Hactenus Servius.

Varro libro primo, *De re Rustica*, cap. secundo:

Certè, inquit Fundanius, aliud pastio, & aliud agricultura, sed affinis. Et ut dextera tibia alia, quàm sinistra, ita ut tamen sit quodammodo conjuncta: quod est altera ejusdem carminis modorum incentiva, altera succentiva. Et quidem licet adjicias, inquam, pastorum vitam esse incentivam, agricolarum succentivam, auctore doctissimo homine

PROLEGOMENA TERENTIANA.

Dicætarcho, qui Græciæ vita qualis fuerit ab initio, nobis ita ostendit, ut superioribus temporibus fuisse doceat, quom homines pastoritiam vitam agerent, neque scirent etiam arare terram, aut serere arbores, aut putare, ab his inferiore gradu ætatis susceptam agriculturam. Quocirca & succinit pastorali, quod est inferior, ut tibia sinistra à dextræ foraminibus.

Scena, sive *σκηνή*, verti Latinè potest Umbraculum, vel tentorium. Erat autem antiquis Scena, umbraculum ex arborum frondibus, umbræ causâ à rusticis excitatum: ubi festis diebus convenientes, diversa ludorum & jocorum genera exercebant. Id quod hodièque in pagis videmus plurimis in locis observari. Nam (ut olim ante usum Theatrorum) scenæ super plaustra ductilia extruuntur, ac per compita ductæ, populo præbent fabularum oblectationem.

Theatra erant ædificia in populi gratiam extructa, ad hemicycli sive semicirculi speciem, dicata ludis spectandis. Latinè Spectacula possis dicere. sic enim à commodè prospiciendo ac videndo sunt appellata. *Σκηνικός*, spectator *Σκηνία*, spectatrix: *Σκηνικός*, & *Σκηνος*, spectaculum, theatrum. Porro, ut scribit Cassiodorus, theatri frons, sive ea theatri portio quæ inter duo cornua protenditur, Scena vocatur. Ita autem componebatur theatrum, ut eò conveniens, & ibi commodè sedens turba, è longinquo facile spectare posset, concavo æqualique parietum circumjectu, ut vel leni sono dicta verba, ad alterum theatri caput facilius perferrentur. Ita enim erat conformatum, ut æquè gestus prospicerent, ac voces audirent ii, qui ad latera & in summis sederent gradibus, atque ii qui in iinis juxta scenam. Postea verò excogitatum est theatrum in rotundam formam extructum, alio longè excellentius atque capacius: quod quia velut ex duobus constaret theatri, nec amplius hemicyclum, sed rotundam formam referret, ob id Amphitheatrum dictum est. Amphitheatrum tamen scribit Dion ex hoc dici, quod per ambitum sedilia disponerentur absque scena.

Proscenium locus erat, seu velum, aut etiam pulpitum, ante scenam. Ex proscenio in scenam evocabantur Mimi sive Histriones ad fabulas agendas: vicissimque è scena illuc revertebantur. Unde *Ἀκτὺν* in Latinis Comædiis intromiscitur distinctio: sicut in Græcis choro in *Ὀρχήστρᾳ* demigrante.

Scenam etiam vocant Comici, quicquid duæ pluresve personæ sermonis integri & absoluti colloquuntur. illicque finitur scena, ubi aut aliqua persona introgreditur, aut alia ad forum, aut aliò quolibet ad viciniam currit.

Ἀκτὺς unus plures scenas comprehendit. Estque in Comædia *Ἀκτὺς*, pars quodammodo absoluta & integra, nondum tamen rem omnem finiens, sed ita dimidiatam relinquens, ut respirent spectatores, & facilius commutetur quicquid in reliquis Comædiæ partibus superest. Id autem, *Ἀκτὺς* commutare dicebant. Interea Mimi diæteria & divertia

PROLEGOMENA TERENTIANA.

referebant : recitabanturque nescio quæ jocularia , quæ populum nova oblectatione afficerent. Comædiarum recitatio in scena , Adio dicebatur , unde etiam qui agebant , & fabulas pronuntiabant , Adiores dicti : qui & Comædi , Histriones , Ludiones , Ludii , & Hypocritæ , id est alienæ personæ simulatores.

NOMINUM COMICORUM RATIO, PER EUNDEM THEODORICUM.

NON est de nihilo , quòd poëtæ Comici aut hæc aut illa nomina indiderunt suarum personis fabularum. Hujus rei amplissima tibi damus testimonia. Donatus in *Adelphos* : Nomina , inquit , personarum in Comædiis habere debent rationem & etymologiam. Etenim absurdum est Comicum apertè argumenta confingere , vel nomen personæ incongruum dare , vel officium quod sit à nomine diversum. Hinc servus fidelis , Parmeno : infidelis , vel Syrus , vel Geta : miles Thraso , vel Polemon : juvenis Pamphilus : matrona Myrrhina : & puer , & ab odore Storax : & à ludo , & à gesticatione Circus : & item similia , in quibus summum poëtæ vitium est , si quid è contrario repugnans contrarium diversumque protulerit : nisi per Antiphrasin nomen imposuerit joculariter : ut *Misargyrides* in Plauto dicitur trapezita. Et ferè hoc modo apud alios à poëtis nomina componuntur describenda per Antiphrasin , quod designat Storax.

Idem in *Andriam* : Semper , inquit , nomina Comicorum servorum , aut à nationibus sunt indita : ut *Mylis* , *Syrus* : aut ex accidentibus , ut *Lesbia* , velur ebriosa , à *Lesbo* insula , quæ est ferax suavissimi candidissimi que vini : aut à vernilitate , ut *Pseudulus* : aut ex negotio , ut *Chrysalus* : aut ex qualitate corporis , ut *Chylacus* : aut ex specie formæ , ut *Pinacium*.

Strabo libro septimo. Fuit & alia regionis divisio , ex antiquis permanens temporibus. Alios enim *Dacos* , alios *Getas* appellant. *Getas* quidem , qui ad Pontum in Orientem vergunt : *Dacos* autem , qui in oppositum versus Germaniam , & ad *Istri* fontes , quos olim *Davos* vocatos esse rcor. Ex quo apud Athenienses *Davorum* & *Getarum* nomina servilia plurimùm abundabant. Hoc sanè credibilis est , quàm à *Seytharum* gente derivari , quos *Daas* vocant. Longè enim illi ad *Hircaniam* positi sunt , nec ex eo loco *Athenas* mancipia deportata putandum est. Servos enim aut è populorum nominibus vocabant , à quibus veſtabantur , ut *Lydum* & *Syrum* : aut iis maximè quæ illis in locis magis ac magis usurpata erant , ut *Manem* & *Midam* , ex *Phrygia* : *Tibiumque* , è *Paphlagonia*.

Servius in primam *Eclagam Virg.* Etiam hoc sciendum , & personas hujus operis ex majori parte nomina de rebus rusticis habere conficta : ut *Melitæus* , ὁ μὲν αὐτῷ τῷ βουτῷ , quòd curam gerit boum. Et *Ti-*

PROLEGOMENA TERENTIANA.

tyrus. nam Laconum lingua Tityrus dicitur aries major qui gregem anteire consueverit. sicut etiam in Comœdiis invenimus. Nam Pamphilus, est totus amans : Glycerium, quasi dulcis mulier : Philumena, amabilis.

Qui de nominum propriorum etymo & interpretatione plura scire vult, huic adeundus est Cratylus Platonis.

Erasmus in Commentario, *De rerum copia*. Comici præcipuè varietatem in ejusdem quoque generis personis affectasse videntur. Quid enim dissimilius, quàm Demea ac Mitio apud Terentium? Quorum hic quum etiam gravissimè filium objurgat, blandus est: ille quum maxime blanditur, amarulentus: & tamen uterque senex, atque adeò fratres. Quid diversius, quàm Chremes semper placidus ac civilis, & Simo vehemens ac suspiciosus? Item quàm Pamphilus cordatus, & Charinus inops animi consiliique? Quid tam dissimile, quàm Phædria cum morbo pugnans, & Chærea nihil habens pensi? Multum item interest inter Davum pertinacissimum sperandi autorem, & Byrrhiam nihil præter desperationem afferentem. Plurimum inter parasitum Gnathonem, & Phormionem: & ab utroque longè dissident parasiti Plautini, quemadmodum & hujus meretrices à Terentianis plurimum discrepant. Terentius meretrices propemodum bonas fingit, veluti Philotim & Bacchidem in Hecyra: Plautus senes amantes, ac festivos, & uxoribus veteratoriè imponentes: quanquam alias Eucleonem prodigiosè tenacem ac suspiciosum facit. Hactenus Erasimus.

Andros insula est, una ex Cycladibus, in mari Ægæo, ab Andro Anii filio qui in ea regnavit, nomen sortita. Porro Ægæum mare hodie nautis, vulgò dicitur *Archipel*, nonnullis Archipelago. Andros nunc iisdem vocatur Andro, plerisque Andria. Hinc adjectivum Andrius, unde & huic fabulæ nomen. Æneas, ait Lactantius, cum patre Anchise & filio Ascanio profugus Delum venit. Hic ab Anio sacerdote Apollinis recipitur hospitio, qui illis indicat, quinque se filiarum parentem orbem relictum. Andrum enim, à quo Andros insula, reliquisse patriam, &c. Ovidius libro decimotertio *Metamor.* de Ænea loquens,

Hunc Anius, quo Rege homines, antistite Phæbus

Rite colebatur, temploque domoque recepit.

Virgil. quoque libro tertio *Æneid.* de insula Delo verba faciens,

-- egressi veneramur Apollinis urbem.

Rex Anius, rex idem hominum, Phæbique sacerdos,

Vittis & sacra redimitus tempora lauro

Occurrit: veterem Anchisen agnoscit amicum.

Jungimus hospitio dexteras, & cœta subimus.

Pasibûla, verti potest, Omnibus consulens. *nac, omnis, universus.* *consilium.* Ejus quippe agnitione nemini non consuluit, omnium animos alioqui turbatissimos feliciter tranquillans. Id quod luculentissimè docet hujus Comœdiæ catastrophe.

Philumena;

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

Philumena, In amore perseverans ac persistens. Manens in amicitia. φίλος, amicus : μένω, maneo. Scribendum autem esset Philomena, secunda & tertia brevibus, at causa productionis assumit ο post ο, ut sit diphthongus ου, quam nos in u longum vertimus, dicentes Philumena. Sic dicunt Græci φιλομένης, οὐνοῦμα, pro νόσος, ὄνομα. Sic dixit Virg. *Upsilon* pro *Opilio*. Nisi fortè quis malit ducere à verbo φιλοδύμαι, id est concilior : ut sit participium fœmininum, quasi conciliata, vel amata.

Chrysis, Aurea. χρυσός, aurum. Chrysidēs, aureæ crepidæ, vel phialæ. Aureos mores apud Horatium libro quarto Carm. ode secunda, enarratores intelligunt bonos & sanctos, pulcherrimos, elegantes, & amabiles, ut apud Virgil. libro octavo. *Æneid. Aurea secula*. Et tursus apud eundem libro x. *Aurea Venus*. Erit igitur Chrysis, aurea, elegans, amabilis.

Simo, Pamphili pater, senex naso simo & preffo, à specie nomen habet, quod simi sunt iracundi & biliosi.

Pamphilus, adolescens, à fideli amore, *Totus amans*, vel *Omnibus amicis*. πᾶν, totus, omnis. φίλος, amicus.

Davus, servus, à patria. ut paulo antè ex Strabone.

Dromo, servus, à cursu. δρόμος, cursus. δρομαῖος, *velox*. Servorum est, velociter currere, quò jusserint domini.

Sofia, libertus, *Quod sit in bello servatus*. Unde & servus nomen inditum. σοφία, *servo*.

Charinus, adolescens, *Ab animi benevolentia. χαρίζουαι*, facio grata, obsequor, & beneficium gratiamque confero.

Byrrhia, servus, *Apatria*, inquit Donatus. Sunt qui Phrygiam his Donati verbis putent innui. Didymus certè existimavit Aphroditem nuncupari παρὰ τὸ ἀφρὸν ἢ διαίης, hoc est à mollitie vitæ. B enim cognata videtur literæ φ : nam Philippum, aliqui βλιπτον appellant : sicut Phrygas, Brygas. Author Cælius lib. xxix. cap. xviii. Idem quoque tradit Lilius lib. x i i i. A Phrygia igitur seu Brygia nomen esset Byrrhiæ : idque per litterarum metathesin. Porro Phryges ingenio fuisse servili, vulgatum testatur adagium, Phryx plagis emendatur. Plinius lib. v. cap. xxix. Pyrrham urbem facit Cariæ. Quintilianus lib. i. docet B litteram fuisse interdum pro P usurpatam : ut Byrrhus, pro Pyrrhus. Itaque fieri potest, ut à Pyrrha urbe nomen ductum sit Byrrhia, idem prorsus valens quod Car. Herodotus in Euterpe ostendit Cares barbaro servilique fuisse ingenio, & ad quidvis malorum ferendum paratos, mercede proposita : Unde & natum proverbium, *In Care periculum, subaudi, facito*. hoc est, in homine aut re viliori fac periculosa experientiam, in qua si parum feliciter cesserit, non multum dispendii capiendum.

Crito, Quod controversiam dirimat. κριτής, iudex, arbitrator. κείνω, judico, interrogo, examino, quæstionem de aliquo habeo: Sanè Crito Andrius Athenas veniens, totam hujus comœdiæ licem & controversiam diremit, indicans quæ esset Pasibula.

PROLEGOMENA TERENTIANA.

Chremes, Pasibulæ & Philumenæ pater, Senex, A screando, quod senes tussi expurgent pectus. *χεμπίουας, screo.*

Glycerium, meretrix, A voluptate, vel dulcedine. *γλυκερός, dulcis.* Hinc Glycyrrhiza, dulcis radix. vulgus Liquiritiam vocat. Glycere hujus glyceres, nomen mulieris proprium, verti etiam potest *dulcis*: ejus diminutivum Glycerium, *dulcicula.*

Myfis, ancilla, A Myfia patria. Strabo refert Myforum populum usque adeo contemptum fuisse, ut proverbio locum fecerit. Id usurpat M. Tullius in oratione pro Flacco: *Quid, inquit, porro in Græco sermone tam tritum atque celebratum est, quàm si quis despiciatni ducitur, ut Mysorum ultimus esse dicatur?*

Lesbia, obstetrix, A Lesbos insula. Rationem habes paulo antè.

T. FABRI OBSERVATIUNCULÆ MISCELLANÆ AD METRA TERENTII.

ILLI se mihi magna quadam voluptate, & fructu haud mediocri, privare videntur, qui Terentium studentes legere, nec metra tamen illa, quæ uti Terentius consuevit, novere. Memoriam enim tam venustum, tamque amabilem, scriptorem quis mandare possit, & mandatum custodire, nisi si & ipse metra illius senserit? Dein, multo sibi majorem admirabilitatem Poeta comparet, ubi intellexerint Lectores quo genere carminis hic aut hic utatur. Nam, apud Terentium quidem, plane ita videmus fieri ac apud Virgilium solet, ut carminis ratio, & modus, rei, qua de agitur, naturam fere plerumque exprimant, quod in primis observandum est, & acri quodam aurium judicio confectandum. Est aliud etiam, in quo maxima utilitas posita est: Si qui enim forte errores in carmine fuerint, quod perquam facile potest evenire, & nimium sæpe evenit, eos errores deprehendere possit nemo, nisi qui versuum rationem calleat. Sed hæc satis; neque enim hoc loco artem metiendi carminis docere decrevi.

Paucas igitur observatiunculas proposuisse suffecerit, quæ & certæ sunt & perspicuæ. Eas autem priusquam ingredior, hoc audi, quod apud Ciceronem in Oratore Perfecto scriptum est. (At Comicorum Senarii,) propter similitudinem sermonis, (quod nos Galli vulgo vocamus conversation & entretien) sic sæpe sunt abjecti, (id est neglecti & populares, & ut Græci vocant, λογοειδεις) ut nonnunquam vix in his numerus (id est rhythmus, ut Græci dicunt) & versus, (id est dimensio) sentiri possit. Vides Ciceronem ipsum fateri quæ fatetur de dimensione, de rhythmo; utrumque, scilicet, vix sentiri posse. Quid nos Barbaros homines, & à felicitate, ac doctrina illius sæculi tam magna intercapedine diffitos judicare deceat? Sed, quod mirere, de senariis tan-

PROLEGOMENA TERENTIANA.

tum loquitur Cicero; Quid, si de trochaicis, de anapaesticis; de universo genere iambicorum; quid si de universis anapaesticorum formis agendum ipsi fuisset? Quid de aliis generibus, quæ in Græcorum comædiis celebrata olim fuerunt? Tum vero magis dixisset, *vix sentiri possunt.*

Sed ad rein venio. Sic igitur docti existimant, duo tantum versuum genera esse apud Terentium, iambicos & trochaicos. Id ego in universum esse verissimum scio. Sed quid ad hos versus Aët. IV. Andriæ sc. I. dicas?

*Hocce credibile est aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam ut fiet,
Ut malis gaudeat alienis, atque ex incommodis*

Alterius sua ut comparet commoda! ah!

Ibi nihil Faernus, vir in isto genere diligentissimus. Muretus autem ultro fatetur, horum quatuor versuum rationem explicare difficile esse. Scio quid Goveanus, quid Scaliger, quid Erasmus dixerint ad hunc versum. At non est senarius, &c. Arbitror esse Dactylicum quaternarium perfectum; & talis necessario fuerit, si modo tollatur illud, *est*, quod ex glossemate huc irrepit. Possit referri & ad genus choriambicum. Secundus potest esse trochaicus senarius catalecticis; sed fortasse iambicus trimeter fuerat, sic ad formam suam redigendus:

Innata cuiquam tanta ut fiet vecordia.

Tunc, *fiet*, fuerit monosyllabum. Exempla infinita sunt. Tertius est trochaicus septenarius catalecticis, cuiusmodi non memini me multos legere.

Ut malis gaudeat alien' at-qu' ex-in-commodis

Tamen, quod minus credibile videatur, ex regula & observatione, quæ inferius ponetur de elidendo S. poterit esse senarius sic:

Ut mali' gaudeat a-lienis - at-qu' ex-incom-modis.

Erit synizesis in secundo pede, ut & in tertio, nil frequentius.

Quartus est:

Alterius sua ut comparet commoda. ah.

Puto scribendum esse, *Alterius ut sua commoda comparet - ah.*

Erit dactylicus quaternarius. Illud autem *ah* extra versum erit, ut solent esse exclamationes, interjectiones, in fine & initio, apud Sophoclem, Euripidem, Aristophanem. Quin & apud Terentium ipsum exempla reperies.

De Cretico, seu Amphimacro.

Joachimus Camerarius, vir inter Germanos superiori sæculo insignis; honoratissimus, & longe optimus, putat, Creticum in iambico & trochaico genere locum habere non posse: multi contra nituntur. Sed videamus. In Andria pag. 8. legitur:

Liberius vivendi fuit potestas. nam antea.

Debet autem esse versus senarius iambicus. Itaque *liberius* erit Creticus extrito *E*, quod breve est, quasi pronuntiares *librius*, exempla

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

ejus rei sunt innumerabilia in comicis & tragicis antiquis. Quin & apud Virgilium diligentissimum scriptorem, legas, *aspris*, pro *aspetis*; *semu-*
stum, pro *seminustum*; *vincis*, pro *vinculis*; *oracum*, pro *oraculum*; *gubernaclo*, pro *gubernaculo*; *circos*, pro *circulos*. & *manipulis*, pro *manipulis*. Ac si elidatur *S.* in *liberius*, quod olim fiebat, erit tantum *da&ylus libriu'*. At illud *fuit*; erit monosyllabum; quod & verum esse interdum scio. Tunc Creticus exclusus fuerit. Ergo quærat aliud, & aliud etiam. Pag. 13.

Pro uxore habere hanc pere-grinam, ego il-lud sedulo. manifestissimus esse videtur creticus in *grin' eg' il*; sed in *ille, illa*, &c. olim prior syllaba erat communis; quo nihil certius. P. 14. *Nunc tuum est officium has bene ut assumas nuptias.* est autem hic versus plane trimeter; ergo Creticus in prima sede. Ad id negatur, per collisionem, scilicet, & *synizefin*, ita ut sit spondæus in prima parte senarii. Pag. 16, paulo inferius.

Dave. Hem. quid est? rhodum ad me. quid hic vult? quid ais? qua de re? rogas?

Nemo, videtur certe, negare possit, quin hic sit Creticus in quarta regione, nam versus est octonarius acatalectus iambicus. Sed vide: aiunt D. elidi: itaque spondæus ex Cretico fiet.

Pag. 35. *Nil propter hanc rem, sed est, quod succenset tibi.* Et mox: *Quidnam est? pueri? est. quid est, &c.*

In utroque exemplo affirmant miserum illud D. exteri debere, ob quod meritum, nescio;

Pag. 57. *Vestri cuius vestri? Pamphili. Hem. quid. Pamphili?*

Est indubitatus iambicus senarius: itaque Creticus secundam sedem occupabit, quo te cunque verteris, nisi priorem in *cuius* brevem olim fuisse contendas, quod an fieri possit dubito. Tamen & ad hoc respondent, syllabam illam *ju'* plane perire. vnde pro Cretico habebis spondæum.

Pag. 81. *Sed ecce ipsa egreditur nostri fundi calamitas.*

Pag. 100. *Dedu-cam sed eo-cum militem. est istuc datum.*

Nemo non deberet esse Creticum in locis notatis, at multi negant. Nam olim dicebatur *ecum*, *ecam*, quia non geminabant eandem consonantem.

Pag. 101. *Tu par pari referto quod e-am remordeat.*

Est planissime senarius, seu trimeter. Quamobrem in quinta sede erit Creticus. Sed & qui Creticum hinc ablegant, *scin'* tu quid dicant? dicunt illi versum esse aliter metiendum, sic: *Tu par-pari-refer-to quod eam-remor-deat.*

Et tunc erit anapæstus in quarta dimensione versus. Id autem verum esse potest; nam olim, *eum, eam, eas, suum, suas, suis*, &c. monosyllaba erant, ut ex Lucretio constat; ne ad Ennium usque, & ad Livium Andronicum ascendamus. Sed & falsam ibi lectionem esse, dixi, opinor, in Notulis.

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

Pag. 72. *Quod voluptates eorum propria sunt: nam mihi immortalitas.*
 Est octonarius iambicus acatalectus; debet igitur esse Creticus initio dimensionis. At contra. aunt secundam syllabam in, *voluptates*, esse brevem, quod mihi quidem videtur incredibile. Melius dicas primam syllabam, quæ brevis est, ita raptim pronuntiatam fuisse, ut non audiretur; & pro, *volu*, diceretur, *ulu*, per *V* consonum. Verum hæc satis de Cretico. Dices, quid ais, tandem? An admittendi sunt Cretici in iambeos, in trochaicos? Non arbitror: cum in Cretico plus temporis absumat pronuntiatio, quam in spondeo, cui tamen in iambicis comicis & tragicis locus est. At sunt tamen Cretici in illis versibus superius positis? Fateor id quidem: sed ii non pronuntiandi ut Cretici. Quid ita? Hæc regula certa esse videtur, cum à natura proficiscatur: Syllabi brevis inter duas longas posita vix pervenit ad sensum. Id autem ni esset, qui tandem Virgilius potuisset dicere, *aspris*, pro *asperis*? *circlos*, pro *circulos*, &c.

De tribrachy nihil necesse est dicere; cum pes ille tempus iambi impleat, & eundem motum habeat.

Proceleusmaticus, id est duo Pyrrhichii, seu quatuor breves, cum spatium spondei consumat, cui spondeo jus est sedendi in iambicis & trochaicis, mirum esse non debet, si apud comicos frequens reperiat; nam & in tragicis recentioribus illum interdum reperias.

~ In Andr. *Ita faciam hoc primum*, &c.

Pag. 13. *Sati vehe-mens causa ad obijurgandum*, &c.

Nisi dicas esse anapæstum, cum apud Horatium legas,

Vemens, & liquidus, pueroque simillimus amni.

Pag. 37. *Num immemor es discipuli? ego quid narres nescio.*
 ad quem versum notant quidam pro *discipuli*, pronuntiandum *discipli* trisyllabice, id quod tamen minus necesse est ad dimensionem versus deprehendendam. Verum plura addere nihil opus est.

Nunc quod dicam, id esse verum videbitur, & non est tamen; Molossus scilicet, is ex tribus longis constat, pro iambo, spondeo, aut anapæsto sumi, pagina decima octava: *Sive ista uxor, sive amica est, gravisda è Pamphilo est.*

Sed ibi errorem esse puto, de quo in Notulis; neque enim mihi credibile fiat, Molossus, qui tanto longior & ponderosior sit aliis pedibus, hic à Terentio usurpatum fuisse. Dein posset etiam esse Creticus, ex ea observatione quæ superius posita est, circa pronomen *iste*, & *ille*; quod tamen hic verum esse non puto.

Bacchius, seu Bacchæus, id est brevis, longa, longa, videtur alicubi reperiri, quod tamen minus verum est.

Pag. 36. *Sed hic Pamphilus. quid dicit? firmavit fidem.*

Non est, inquam: nam versum ita scribere, ita metiri debemus:

Sed hic Pamphilus, quid dicit? firmavit fidem.

Exitro *S* finali. qua de re mox.

PROLEGOMENA TERENTIANA.

Pag. 42. *Neque illum hanc perpetuo habere . neque me perpeti.*
Non est Bacchêus ; est anapæstus , nam prior in *illum* communis est apud veteres.

Ibid. *At istuc periculum in filia fieri , grave est.*
Neque hic Bacchêus est , cum priorem in *istuc* , *isthic* , & aliis bene multis id genus nominibus modò longam facerent Antiqui , modò brevem . nam *ib* , ut *θ* apud Græcos , est levis sibilus tantum , id est pæne nihil . Adde quod *periculum* necessario longum est in secunda , nam illud *I* ante ipsam decurtationem longum erat.

S. perit ante consonantem . Lucretius . Ennius . Plautus . Tragici veteres . ita , *hern'* , *magi'* , *tristi'* , *omni'* , &c.

S. perit ante vocalem . exemplum infigne est , pag. 36.

Bonum ingenium narras adole-scentis . optimum.

Ubi necessario pronuntiandum est , *scen'* *optimum* . perit enim *S.* & fit synalæpha . est autem trimeter iambicus .

Pag. 59. *Itan' Chrysi' ? hem ! nos quidem pol' miseris perdidit.*
Ubi cum *S* pereat in *Chrysi* , pronuntiabis , *Chrysi'* , *hem* .

Ibidem . *Semper enim dicta est eius hac , atque habita est soror.*
pronuntiandum est *in hac* una syllaba per synizesin , seu confidentiam . Sed exemplis parco , sunt enim innumerabilia . Hinc , obiter dicam , facile discas quæ apud veteres Latinos pronuntiandi fuerit ratio , & quantopere illa sub Julio & Octaviano Cæsaribus variare cœperit .

Confidentia , seu : ut Græcis dicitur , synizesis , aliis synæresis , in his poëtis frequentissima est ; ea autem fit , cum dux syllabæ ex vocalibus compositæ in unam coalescunt , ubi id res fieri postulat . Exempli in duabus primis fabulis en tibi , sed de multis pauca . *Deos* monosyllabum , ut & *suo* . *Quiesci* dissyllabum , *grandiscula* , tetrasyllabum , p. 60. *aut* monosyllabum . p. 35. & alibi . Ita *fuit* monosyllabum , ut apud Græcos *yi* in harpyiæ , & in omnibus præteritis participiorum activæ aut medialis formæ , quæ sint secundi sexus . Ita & *fiet* monosyllabum , *possiet* , duarum interdum est syllabarum . Sed & hujus figuræ exempla sunt apud Virgilium satis multa .

M. In medio dictionis eliditur . p. 10.

Quidquam attine-re , enim ve-ro spectatum satis.

Pag. 18. *Enim ve-ro , Dave* , &c.

Est anapæstus . versus autem est octonarius .

Pag. 39. Ante consonantem in voce sequenti , eliditur .

Certe enim scio . non satis me pernocti etiam qualis sim , Simo.
Est dactylus in prima sede . Versus est tetrameter perfectus .

Pag. 59. *Itan' Chrysi' hem ? nos quidem pol' miseris perdidit.*
Eliditur *L* in *ille* , *illos* , *illis* , &c. Et aliis quibusdam . Exempl. pag. 13. 18. 42. 70. 73 &c. Eliditur & *D* . ut in Eunuch. Actus 2. scena 2. eliditur quoque *R* , ut bene à Faerno observatum fuit . Graviter itaque lapsus est Muretus , qui non viderit in versu Æschyli , quem ipse pro-

PROLEGOMENA TERENCEANA.

fert, primam in morphen. Gr. esse brevem, propter R. liquidam. at qui sic est. Unde apud poetam Græcum, ut ostendi olim ad Phædrum. pherbe boas, pherbe mēla, &c. est autem hexametrum. Secundum illud *pherbe* junctum cum syllaba *as* effecerit palimbacchiū, qui pes plane ab hoc genere alienus est.

Elifio interdum nulla est, ut pag. 14. & alibi sæpius.

Breviant interdum Comici quæ alii producunt, ut *I. in abi* p. 21. bis; & p. 74. ita Terentius ultimam corripit in *mane* pag. 56. in *jube* p. 71. in *tace* p. 110, &c. quia, ut opinor, ea verba erant & secundæ & tertiz inflexionis.

M E. T E. S E.

Pro *ME* dicebant *MED.* ut p. 55. act. 4. scen. 4.

Reliquis med homo, atque abiit, &c.

Sic enim omnino legendum est. Ita Plautus *med erga.*

Ita fit & *sed* pro *se*; Terentius p. 59. act. 4. sce na 6.

Quæ sed inhoneste optavit parere hic divitias.

IAM, disyllabum est, pag. 26.

Profer, dum proficiscar aliquo, ne videam. audi nunc iam.

Est trochaicus. Sed hoc plus decies apud Plautum invenias. Pronuntiandum quasi si scriptum esset *Tam*.

Hoc in primis necesse est meminisse, ne quis fallatur in metiendo carmine, Terentium ab uno genere ad alterum interdum transilire; quin & trochaicos iambeis, & contra, sic intermiscere, ut, absque diligenti observatione, id haud facile sentias.

EHO, ut aliz quædam exclamationes, indignationes, interjectiones, interdum extra metrum censentur, ut p. 57.

Eho, an non est? recte ego semper fugi has nuptias.

Cum autem sit iambicus senarius, *Eho* debet esse extra versum; & id Græci factitabant, ut supra notavimus.

Postrema omnium observatio est, omnes omnino fabulas Terentii in trochaicos definire; quod idem de omnibus Plauti comædiis verum esse scio. Excipienda tamen videtur *Pseudolus*, cujus postremus versus est: *Atque approbare hunc gregem, & fabulam; in crastinum vos vocabo.* Sed audacter affirmare possim duobus in locis versum unum corruptum esse. cum sic leges: *Atque hunc approbare gregem, & fabulam; in crastinum vos voco.* Quod miror à nemine animadversum fuisse. At isthuc *fabulam* disyllabice pronuntiari debet, ex regulis & exemplis superius positus. Cetera bene procedent. In extremo versu *Asinaria* est etiam error: Nam ille versus ex Trochaico legitimo factus est octonarius vitiosus duobus locis. Sic habet.

Remur impetrari posse, si plausum sic clarum datis.

Sic autem ille scribendus:

Remur impetrari posse, si plausum clarum datis.

Ceteri, qui à Grege pronuntiantur, & hunc præcedunt, sunt certissimi Trochaici.

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

Hæc paucis quidem, sed, ut spero, ea satis fuerint ad illa intelligenda quæ in ceteris Terentii fabulis paulo impeditiora videbuntur. Neque vero mihi ad credendum difficile est, quæ dixi modo, non ex æquo omnibus probatum iri; sed ad eos provoco, qui scriptores antiquos bene ac diligenter legerint.

DANIELIS HEINSII, AD HORATII DE PLAUTO ET TERENCE JUDICIUM, DISSERTATIO.

*At nostri proavi Plantinos, & numeros, &
Laudavere sales; nimium pariter utrumque,
Ne dicam stulte, mirati: si modo ego & vos
Scimus inurbanum lepido seponere dicto,
Legitimumque sonum digitis callemus & aure.*

DUUM equidem judicium, & quod non nemo hac ætate de leporum omnium parente, summo critico, ac maximo poetâ excidisse nollit: cujus tamen vernæ melius de Plauto judicabant, quam qui familiam in literis tueri hac ætate creduntur. Qui nec sæculi, quo vixit, & quo, cum poësis, tum Latina lingua, ad supremum culmen ac fastigium erecta fuit, ignorare potuit judicium; vir tantus, & quod rei caput arbitror, principibus, qui inter se quotidie de iis judicabant, intime familiaris ac amicus. Augusto autem, optimo ingeniorum iudici, tam gratus atque acceptus, ut non rarò lepidissimus homuncio ab eo diceretur, & quem, si antiquitati habenda hic fides, etiam habere ab epistolis optavit. Qui cum contra tanti Terentii fecerit fabellas, ut & integras ex iis *scenarum* descripserit, & ubique accommodet, soli denique artem tribuat; hominis *audacis* potius quam eruditi esset, ita dissentire à tanto viro, ut ne causam quidem prius cognoscendam crederet. Quare videamus saltem, quid adferri pro utroque possit. Ne vel Flacci iudicium in posterum, ut solent, aut Terentium securè nimium damnare quidam pergant in Comœdia. Omnia autem pro Horatii iudicio, qui Plautum sic amamus ut è manibus rarissimè putemus deponendum, dicentur potius quam nostro. Ac de numeris quidem nonnulla Donatus: qua etiam in parte haud parum veteribus nonnullis placuit Terentius. Rufino quidem Grammatico, cum inquit:

*Agnovit metrum, servatque Terentius artem:
Nam prologos trimetro didicit componere versu,
Scenarumque actus primos pede claudit eodem.*

Quanquam

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

Quamquam certe Fabius, non stetit intra trimetros deplorat. de quo forte aliàs dicturi sumus. Ad alterum priusquam veniamus, quædam præmittenda erunt. Cum eadem Comædiæ propemodum sint partes ac Tragædiæ, finis quoque ex parte idem, ex parte diversus, multa esse utrique communia necesse est. Delectare enim ac docere est Comædiæ; neque minus Comici *διδασκαλὶ* & *καμφοδοδιδασκαλὶ*, quam Tragici à Græcis dicuntur. Nec movere risum sane constituit Comædiam, sed plebis aucupium est, & abusus. Nam Ridiculum, ut recte Aristoteles, *visium est & sæditas, doloris experi; quæ partem in homine aliquam corrumpit absque morbo*. Sicut sæda & detorta facies, si nullo cum dolore id fiat, risum movet. Unde ipsum quoque risum, omnes fere antiquissimi philosophi indignum sapiente judicarunt. Adeo ut Plato, tanquam sacrilegum, traducere non dubitet Homerum, qui ridentes introduxit Deos? quod in homine non *ἔκ τ' ἰσχύον*, verum *ἔκ τ' αἰδούν*, quem admodum philosophi loquuntur, *δυσχεύς* sit signum. à quo longe abest Deus: *αὐτὴ ἡ εὐσία λόγου, ἢ αὐτονοῖς*. Unde Thespis:

*Ὅρας ὅπ' Ζεὺς πρὸς ἀπερτενὺς θεῶν,
Οὐ γένοιτο, εἰδὲ κόμπων, εἰ μωρὸν γέλοιον
Ἀπαῶν, τὸ δ' ἡδὺ μωδὸς ἢ ἐπίστα).*

Quare divinitus ab Aristotele dictum est, partem turpitudinis esse, id quod est ridiculum. Diserte enim ait, *ὅπ' τὸ γελοῖον, μωρὸν ἢ αἰσχροῦ ὄσιν*. Ita quæ vel in verbis autorum vel sensibus, vel in sermone hominum & factis, aut detorta sunt aut depravata, animos plebeios vehementer movent, & hoc ipso risum ut plurimum excutunt. Ideoque inusitata dicta & obscæna, optimorum cavillationes, singulorum contumelias, sententias perversas, ideoque inexpectatas, aliaque id genus (qualis imitatio dictorum vel factorum, & imprimis improborum) risum maximè in Comædia, quam Veterem dicebant, expressisse constat. Quod intelligunt, qui genium ridiculi intelligunt atque indolem. Cujus segetem largissimam vel unus Aristophanes suppeditat; qui non modò Plautum, sed quoscunque hac in parte superavit, omnesque *τῶ γελοῖο* modos ac figuras lepidissimè expressit. Denique ut acetum, nisi vinum sit corruptum, bonum nunquam erit; ita quæ sincera sunt & vera, risum nunquam excitabunt. Appositè Quintilianus, ubi de Ridiculo: *Et hercule omnis falsa dicendi ratio, in eo est, ut aliter quam est, rectum verumque dicatur*. Quare & compositus ad risum sermo, ab oratione recta, quam *πολιτικὴ* magistri vocant, quam longissime abeat necesse est, cuius propriæ virtutes, *ἡ σαφής, ἡ ὁμοίαια, ἡ ἀφελής, ἡ ἀπλῆ, perspicuitas, æquitas, simplicitas, veritas*, ponuntur. Quæ in parte supra admirationem omnium Menander apud Græcos, Terentius Romanis fuerint necesse est. qui ut viris sapientibus ac eruditis voluptatem potius afferrent, quam quacunque ratione risum extorquerent, duplici jucunditate utilitatem (imitatione vitæ scilicet humanæ, & inimitabili lepore) condierunt. Metu enim Macedonicæ potentis, licentia antiquæ,

PROLEGOMENA TERENTIANA,

ut observant Critici, defecit. Cujus locum occupavit Nova, Cujus & formam nondum penitus vidisse absolutam, sed jam concepisse animo, putatur Aristoteles. Ejus verò unicum propositum, humanos nosse atque imitari mores. Quò & D. Hieron. Epistola ad Furiam, De viduitate servanda respicit, cum inquit: *Nec mirum, hoc figulum sensitse de vājculo, quod ipse fabricatus est, cum etiam Comicus, cuius finis est humanos mores nosse atque describere, dixeris: Sine Cerere. & Libero, friget Venus.* Omnis autem imitatio, ut postea dicemus pluribus, natura placet & delectat. Hoc enim proprium est hominis, ut recte Aristoteles. qui & μιμητικώτατος τῶν ζώων merito ab eo dicitur. Joci vero, si petantur undique, molesti ac frigidi, aut theatrales fiunt, si à vita sint alieni. Qui ut plebi forte, ita doctis placere ac sapientibus non possunt. Constantis enim viri ac sapientis animus, laxari vult, non solvi. Illam autem constitutionem, ἡ πλὴν, ut cum Stoicis hic loquar, ἐν ταύτῃ τῇ ἡδονῇ μονῶν risus solvit. Quem præclare, τὸ ὑπερχαίρειν ἀπὸ τῆς ἡμέρας, antiqui vocant. Ideoque & Socratici, quorum libri penurarium leporum omnium fuerunt, ac facetiarum, quod è Xenophonte & Platone etiam hoc tempore apparet, χαίρειν τῇ ἡμέρᾳ, non χαίρειν τῇ ψυχῇ, solent. Ac ne ipsi quidem Siculi, ad festivitatem nati, & qui primi omnium Comœdiæ putantur inventores, alium illius finem, quam τὸ χρησίμην, id est, utilitatem, posuerunt. De Epicharmo Theocritus:

Πολλὰ γὰρ πηδᾷ ζωὰς τῆς ψυχῆς ἐν τῇ χρησίμῃ.

Μεγάλα χαίρειν αὐτῇ.

Id quia secus in Comœdia Antiqua, statim defecit. In qua omnia, à veritate & consuetudine aliena, hoc est, vere γαῖα, & ad risum erant comparata. Quis non ridet, cum exemplum vitæ, pater omnium virtutum, ipsa innocentia, probitas, ac virtus, Socrates ridetur, cum in corbe festivissime philosophatur? cum, quot pedes pulex saliat, subtiliter ac geometricè metitur? Pleraque enim falsa de sententiis opinionibusque veterum philosophorum, & ad risum facta aut excogitata sunt. Quæ præcipue hunc excitare solent. Ideo nec omnes Plauti, tantam materiem ridendi, quantam una quævis ex Aristophanicis suppeditat. Alteri enim omnia, alteri pauca per leges licebant. Cæterum, ut modo dicebamus, quicquid maxime ab agendi consuetudine aut dicendi alienum est, risum maxime movere solet. In sententiis, qualis illa Comici Nebulis,

Καὶ τοὶ σκῆπτρον τὸν Δι' ἀλκιδυνὲς ὄμλου θῆξ κοπίην ὑρίν.

In verbis, ut cum furacissimus servus, καλῶσα περὶ ἀ domino vocatur; qui laudare taciturnitatem in eodem videtur.

Ἀλλ' εἴς τοι κρύψω τῶν ἰμῶν γὰρ ὠκετῆρ.

Πιστότερον ἢ γὰρ ὡμῶς σε ἢ κ' ἀποῖσα πιν.

Quod ipsum aliquanto castigatius Nero extulit, qui de tali servo, Nulli apud se plus fidei haberi dicebat: nihil enim ei neque inclusum neque significatum esse, Vox enim καλῶσα περὶ, tantum abest, ut sermone convo-

PROLEGOMENA TERENCEIANÆ

nire possit, ὥς τε αὐτὸ πάλιν δάλοισι (dicerent subtiles harum rerum judices) πομπικῶς εἶναι : hoc est, ut ne quidem voce alia quæ eam exprimat, consuetudini aut usui accommodari possit. Itaque corrumpit vocem, plane ut faciem, qui sic movere risum cogitat. Qualia prope infinita Aristophanis. Exemplo sint diminutiva, quæ tam diligenter tertio Rhetoricorum in illius Babylonis Rex Criticorum Aristoteles notavit: χειρὸν δάειον, λοιδορημάπον, ἱματιδάειον, ἔννοσμάπην. Quod & in sermone ejus passim & in sensibus observes, quos non raro risus causa effert corruptissimos. Sæpe tamen cum illudit aliis. Quare voces, phrasas, sensus, etiam structuram, Novæ, ut imitari cuivis tutum est, ita Antiquam si quis imitari velit, maximo delectu ac judicio est opus, quod si quisquam, recte Aristoteles notavit. Atque hæc causa, cur, ut multo perfectior utiliorque, ita minus ridicula, sit Nova, in qua omnes, ut jam absoluta, acquiescunt. Cum antiqui Comici, iis pariter quæ dicunt, & dicendi ratione, urbanitatem, quia nihil aliud spectarunt quam ridiculum, plerisque in locis, imprudenter excedant: ideoque & vitium plerunque, quod *εὐμολογία* dixit Aristoteles, incurrant. Qui vir magnus Ethicorum quarto, ubi de urbanitate agit, quæ in primis locum in his habet, eosdem & urbanos & honestos vocari ait: *εὐπράπλως* enim, quasi *εὐπρόπῳ*, dici. Sicut autem de corporibus ex motu, ita ex urbanitate judicari de animo: utrum nempe honestus sit an turpis. Qui de corporibus locus, cum obscurus nobis videretur, neque quicquam in recentibus scriptoribus, qui interpretati eum sunt, præsidii ad manum esset, ad Andronicum Rhodium, cujus Paraphrasin in illos libros, plane admirandam, primi & edidimus, & in Latinum convertimus sermonem, ut sæpe aliàs, confugimus. Qui hoc modo: *ἡ δὲ μεσότης, εὐπράπλῳ, ἡ εἰ ἔχοντες, εὐπράπλοι, εἶον εὐπρόπῳ, ἡ γὰρ τῶ ἡδονῶν δοκούσιν τριῶν κινήσεων ἔστι δὲ εἶναι οἱ πειζόντες ἐμμελῶς, ἡ αὖς δὲ, καὶ ὅτε. ὥσπερ γὰρ αἱ κινήσεις τὰ σώματα χρεακτικίζουσιν, οὕτως πῶρ μὲν ἡ εἰς τὸ αὐτὸ κίνησις ἡ πρὸς κοῦρον βαρὺ δὲ ἡ εἰς τὸ μέτρον, ἡ δὲ πρὸς τῶν ἡδονῶν ἐμμελῶς, ἔστι καὶ δὴ τῶν ἡδονῶν ἐξ ὧν ἡ εὐπρόπῳ κίνησις, αἱ ἔξω δὲ τῶν εὐπρόπῳ κινήσεων τὰ ἡδονῶν.* Quod est ex interpretatione nostra: *Medium vero, εὐπράπλῳ, id est, urbanitas, quique in eo excellunt, εὐπράπλοι, quasi εὐπρόπῳ, hoc est, bene morari, dicuntur. Etenim potissimum à moribus videtur esse hi motus. Hi autem sunt, qui concinne, & quemadmodum, & cum oportet, jocantur. Sicut enim corpora distinguunt sui motus; ut, exemplo gratia, ignem & quicquid leve est, motus qui in altum fertur, grave contra, motus qui ad medium, eodemque modo in aliis; ita ex iis qui extra sunt, & qui in oculos incurrunt hominum moribus, habitus quoque apparent animæ & mores. Quia autem risus iis, ut plurimum, qui minus sunt honesti, quales homines plebei sunt aut scurræ, gratus esse solet; hinc fit, inquit idem Aristoteles, ut qui scurriles sint, urbani etiam dicantur. Addit autem, quod spectare huc propius videtur: *Discrimen vero ex Antiqua Comædia apparet & Nova,**

PROLEGOMENA TERENTIANA.

Nam in illa id quod obscœnum, in hac autem, quod suspicionem tantum ejus movet, risum quoque exprimit, quæ non parum differunt ad venustatem. Idem de cavillis quoque addit & conviciis. Quibus abstinnisse Plautum constat, cum obscœnitate nemini concedat. Hujus autem in utroque ex Aristotelis judicio discrimen videamus. Byrrhia apud Terentium Andria:

Ego illam vidi virginem. forma bona

Memini videre. quo aequior sum Pamphilo,

Si se illam in somnis quam illum amplecti maluit.

Vides in his, non obscœnitatem, sed suspicionem rei parum verecundæ, & ὑπόνοιαν. quæ tam est honesta, ut à quavis virgine id, urbanitate salva, dici possit. Quid enim suavius, quam *in somnis amplecti*? & quidem, si de viro & formosa conjugè dicatur! Non enim dicit *em̃r*, quod Aristophanes dixisset, nec quæ in re tali Plautus usurpare solet, qui nec honeste ea dicit, & obscœne circumloquitur. Nam qualia sunt ista Casina!

OL. *Ubi locus sumptus porro est, continue stric̃to gladio, atut! pape!*
pape! CL. *quid id pape?*

OL. *Flagitium oh erat maximum. gladium ne haberet metui: id querere occæpi.*

Dum gladium ne habeat quero, arripio capulum.

Nam cætera in quibus plane loquitur, præsertim cum de Venere ἀρρήτως agit, ea vero, ne commemorare quidem malo. Puto autem satis esse manifestum, etiam cum circumloquitur quæ parum sunt honesta, ne honeste quidem, & cum honestarum aurium fastidio, id fieri. Vides ergo passim veteris imaginem. Etiam, de quo mox paulo post, dicacitate ac maledicentia. Quæ Athenis partim leges, partim metus, partim ipsa emendavit ratio: cum tamen sola risum felicissime moverent. Novæ autem rex princepsque Menander fuit: cujus expressa imago ac effigies Terentius. Quem cum uterque accepisset, Aristophanis virtutes hac mercede expressit Plautus, ut nec omnes posset (quod & linguæ diversitas, & Romanorum leges, & tempora, ac Rerumpublicarum ratio vetabat, sublata jam maledicendi libertate, quæ præcipua, quod nemo nescit, τὸ γελοῖον pars est,) & quæcunque in Aristophane Plutarchus à communi consuetudine loquendi abhorreere notat, retineret. Nam & κτ̃ πὺν νεπεκὼν, ut Critici loquuntur, & τ̃ τ̃ θῆγονας τρέποντες, δουλικὸς est, & theatralis, non πολιτικὸς, neque τῇ κτ̃ πλὴν ἀνήκειας ἰδέας ἀναφορῆς: neque pauciora addidit. in quibus dum ridiculus videri vult, frigidus ac odiosus fit. quod non nostrum; sed Horatii judicium est, & Donati. quos utrosque emunctæ naris, utrosque Criticorum primos suo tempore fuisse, constat. Sed & in dicteriis, de quo jam dicebamus, ita Veterem Comœdiam amavit Plautus, ut ad eam sæpe flectat, & quod proprium in illa erat, ἐπὶ τῶν ὕμων, & expresso nomine, aut circumscribendo, non tam vitam hominum, quam hominem, perstringat. Ut in illo;

PROLEGOMENA TERENTIANA.

*Etiā Epidicūm, quā ego fabulā aq̄e ac me ip̄sum amo,
Nullā aq̄e invitus p̄ſetto, ſi eam agit Pellō.*

Sed & crudeliſſime infelicem Nævium Milite excepit :

Nam os columnatūm pōte inſeſe audivi barbaro,

Cui bini cuſtodes ſemper totis horis accubant.

Videor audire καλὸν Κρατῖν, & quæ reliqua in Veteri Comœdia occurrunt, ὅτι καί τις. Nam ad Ariſtophanis τῇ αὐτοῦ, fruſtra ſane aſpiravit.

Quis enim riſu non emoritur, cum vinoſitatem Cratini excepit Irene ?

Εἰ. Τί δὲ Κρατῖνος ὁ σῶρος ἐστίν ; Τε. Ἀπίδαρον,

ὅς οἱ Λακωνικὸς εἰςβαλὼν. Εἰ. τί παθὼν ; Τε. Ὁ, π;

Ἐξαμιάσας (ἢ γὰρ ἔξελίχεται)

ἰδὼν πῶς ἀπαιτῶνται ἡνὶ πλῖον.

Id eſt,

P. Sapiens autem Cratinus quid agit ? T R. Obiit.

Cum Lacones huc irruerent. P. Quo morbo ? T R. Quo ?

Miserè pallere cepit (ferre enim hoc non potuit)

Frangi cum videret vino plenum dolium.

Alter enim vitium Cratini ridet : alter Nævii miſeriam. Ridiculum autem à miſeria prudenter Ariſtoeles ſejungit. Riſus enim cum atroci alijus malo aut calamitate ſi conjunctus ſit, inhumanis ſit ac barbarus. Illa autem plane extra novæ legem Comœdiæ :

Qui perjurum convenire vult hominem, mitto in comitium ;

Qui mendacem & glorioſum, apud Cloacina ſacrum.

& quæ deinde ſequentur. Quod profeſſo eſt à pulpiſo ad plauſtrum redire. Legat cætera qui volet. Sed hæc αἷς ἐς ἀστυνομίας μίσι, obiter ſint dicta Nunc, ingenii exercendi cauſa ac judicii, ad ſingula eamus, & utrumque paulo quam plerique accuratius inſpiciamus. Primum in Comœdia Tragœdiaque, eſt diſpoſitio. Neque dubitandum, quin cum Ariſtoeles de diſpoſitione diſputat Tragœdiæ, etiam Comœdiæ ex iis convenire pleraque exiſtimaverit. Niſi quod ut Tragicus diſponit, ita Comicus quoque invenit. Alter enim accipit ab aliis. alter ipſe ſibi dat quod diſponendum eſt. niſi ſi ab alio deſumat argumentum. Certe apud Græcos. Nam Latini fabulas Græcorum, diſpoſitione aliquantulum plerunque immutata & perſonis, expreſſerunt. Ur cum è Menandri Eunūcho, ſuam paucis immutatis Terentius expreſſit. Ea ratione, ut Davus, Parmeno, Chryſis, Thais, Chæreſtratus hic eſſet Phædria. Plautus in Tragico comico Amphitryone, more Tragicorum fabulam accepit & diſpoſuit : ſed & nomina retinuit ex parte, quod non ſolet in Comœdia : ex parte fecit. Unde raro, inveniriſſe argumentum Tragicus poeta dicitur. (quod aut è relatione aliorum aut è ſcriptis, ut plerique ex Homero aut Cyclo Epico, petebant.) contra autem Conici. Ariſtoeles, τὸ δὲ μῦθος πῶς, ἑνὶ χαρακτὶ καὶ ποίῳς ἄρεσιν. Ita etiam vocem, non ut quidam, hic accipio. Μῦθος enim, ut ubique fere Ariſtoreli, non drama eſt ; ſed ea actio, è qua drama conſtituitur, ἢ πρᾶξις,

PROLEGOMENA TERENTIANA.

ἢ τὸ φερεματίας ἐνέειπας. Quomodo & accipit, cum dixit, μὲν δὲ ὅτιν
 ἄς, ἢ χ' ἂν πρὶς αὐτοῦ, ἢ αὖ ὅτι ἔνα ῥ. Et ipse παλινῶντες eos vo-
 cat, qui vel varias, vel quæ tempore eodem, ab alio, non uno &
 eodem, gestæ sunt, conjungunt. Ideoque fabulam eligere, & ele-
 ctam recte ac ordine disponere, ut prima virtus, ita primum ma-
 ximumque opus est. In Amphitryone maneamus. Nam ut argumen-
 tum hoc accepit, ita ipse ex animi sententia disposuit. Quare
 potuit, ut voluit, ligare fabulam ac solvere. In ea igitur divina *ῥήσις* :
 mira enim ratione impeditur fabula & intricatur actio. At transitio,
 quæ non est Tragica sed Comica (*μετάβασις* vocavit Aristoteles) pars
 quæ opponitur τῇ *ῥήσι*, (quam & *λύσις*, seu solutionem vocant) ex sen-
 tentia succedere non potuit. Quare impeditus, & oblitus sui, ire cogi-
 tur ad Deum: hoc est *δοῦναι μυχῶν* finire. quod est ultimum refugium
 Poëtæ, cum *πῶς ῥήσι*, hoc est, nodum, quem ligavit ipse, solvere non
 potest, & reparandum provide tractavit. Nam cæteræ quæ ibi adhiben-
 tur machinæ. ad scenæ & choragii ornatum, ἢ *πῶς ὁψον*, ut philosophus
 de iis loqui solet, referuntur: quale est brontium, & cæraunoscopium,
 quorum altero ad tonitru, hoc ad fulmen exprimendum, in Amphi-
 tryone opus fuit. Finem vero quæ à machina, lubentius in Tragico
 quam Comico excusat Aristoteles. quia argumento Tragicus astringi-
 tur, quod accipit. Quanquam ne huic quidem eam fecit gratiam, cum
 inquit: *φανερὸν οὖν, ὅτι ἢ τὴν λύσιν ἢ τὴν μύθον ἢ αὐτὸ δὲ τὴν μύθον συμ-*
βαίνει, ἢ μὲν, ἢ αὖτε ἐν τῇ Μηδία, δὸς μυχῶν, ἢ ἐν τῇ Ἰλιάδι τὰ ὅτι
ῥ δὲ δεικνύται. id est, *Manifestum ergo est, etiam exitum fabulæ, è fabula*
ipsa peti debere, non à machina, ut in Medea. aut quemadmodum in
Iliade, in iis quæ circa reditum Græcorum sunt. Medeam, autem, non
 Euripideam, sed alterius intelligit poëtæ. Idem & Horatius, è Pariano
 credo Neoptolemo, è quo pleraque præcepta sua in hoc scripto hausit,
 fugiendum monet.

*Nec Deus interfit, nisi dignus vindice nodus
 Incidat.*

Ubi *nodus* est ἢ *ῥήσις*. quæ interdum ope humana solvi non potest. Qui
 quidem, nisi præter Poëtæ voluntatem aut ex argumenti eveniat necessi-
 tate, non à Deo, quod cuiusvis etiam imperitissimi est hominis, ve-
 rum à Poëtâ solvi debet. Rursus, sicut pictor primo ambitum delineat,
 deinde singula absolvit, ita sapiens poeta actionem suam circumscribit.
 Primum, ut sit *τοῦα*: hoc est, ut principium, ut finem habeat, & me-
 dium: quæ in minimis quoque esse possunt. Minima autem sensum vix
 admittunt: magna nimium dispergunt. Sic formicam vix videmus: in
 conspectu elephantis, visus vix colligitur. Quare, Comædiæ Tragæ-
 diæque magnitudo, & perîodus, ut cum Philosopho hoc dicam, è na-
 tura utriusque & ratione peti debent. Et mutatione prima hoc est, cum
 infelicitate ad felicitatem in Comædia, contra autem in Tragædia,
 mutari potest actio: ita ut ex argumento nihil, quod ad rem spectet,

PROLEGOMENA TERENTIANA.

prætermitti sit necesse. Summus Aristoteli ambitus unius Solis est: potest esse aliquot horarum. Quia in parte admirandus Sophocles Terentiusque. Plautus vero novem menses uno dramate complexus est. ut vix major ampliorque Homericæ Iliados quam Amphitryonis sit perodus. Alcumena autem concipit & parit. quod si fieret ubique, nullo episodio jam opus esset: Ideoque nec ars esset, scribere Comœdiam. Præterquam quod sit monstri instar, & cum ratione ac natura pugnet, ut quæ simul & concipiat & pariat. Qualia nonnulla in scriptore hoc summus Criticorum Cæsar Scaliger notavit. Atque hæc vitaverant poëtæ Græci, quorum scripta hic tantopere commendat Flaccus: Technici Græcorum, quomodo vitanda essent ac cavenda, sæpe inculcarunt suis. Plautus susque deque habuit. ut in Captivis. Quam incuriam Poëta cum videret, continere se non potuit, quin exclamaret:

--- vos exemplaria Græca.

Nocturna versate manu, versate diurna:

contra negligentiam suorum, & incuriam gravissime taxaret. Quidni enim? qui hoc tum agebat, quod ante eum Aristoteles: qui ubique Eupipidem & alios in istis reprehendit; nam de Comicis quæ scripsit, hodie non extant. Porro simul ac Poëta Actionem habet, locum quoque ut actioni det, necesse est. Quia sine loco, fieri nil potest. Hic autem locus, *ἐν τῇ δὲ σκηνῇ* à Criticis vocatur. cujus finem transilire nefas. Nemo enim tempore eodem, quod à Plauto recte dicitur, alibi atque alibi versari potest: nisi aliquid monstrosum fiat in Comœdia. Idem tamen, cum Curculionis scenam, Epidauri posuisset, Romam transit in eadem, & in Romanorum mores, scenæ suæ jam oblitus, libere invenitur. & quidem, ut antiqui Comici, tributim. Ita ut & singula describat loca. Act. 4. scena *Ἐδεσπὸς*. Jam τὰ ἀλλοτρία in Fabulis quam multa? Ita voco, quæ nil verisimile habent. Tale est, Sosiclem Menæchmum, qui veniret è Sicilia, surreptum item qui in Illyria jam habitaret, habitu, eodem tempore, ita simili fuisse, ut dignosci à spectatoribus non possent; cum nil simile haberent istæ gentes. Quod vitium, ne à chorago quidem emendari potest. Nam Mercurius, Amphitryone, & Jupiter, Dii sunt: quibus omnia concedi, etiam hic, solent. quare incurtere τὰ ἀλλοτρία non possunt. Ubi enim Dii agunt, cessat ratio. Quidvis enim posse eos, nemo est qui non intelligat. In Terentio, cui soli artem Flaccus noster assignavit, nihil tale. Omnia cum judicio, cum ratione, circumspicte, ex arte, & cum cura. Nam & Fabulæ insignem fere cum agnitione mutationem habent: quas inter τὰς μὴ ἀπὸ αἰσῶν sive *παρασκευαίας* esse perfectissimas necesse est, qualis & in reliqua ubique dispositione est. Quod ad dictionem autem, quis negabit quædam esse in Plauto, quæ nec locum extra scenam, neque usum nisi inter histrio-nes habent: unde solo & exiguo theatri ambitu circumscribuntur? Nam & ἀγροικίαν in foro, neque minus γλαυκίαν, sive usitatum in scribendo characterem, longe excedunt, quo ubique Nova, & jam emendata,

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

respicit Comœdia Quare Varro cum sermonis laudem illi tribuit, idem quod ubique in scriptis, quanti faceret antiquitatem, proficitur: ut qui τὰ ἀρχαῖα, quæ in Plauto partim ævum quod hæc scripsit, partim quæ plerisque placet, ipsa desita Antiquitas commendat. Unde & ipse qui sic iudicavit ut nimium antiquitatis in scribendo studiosus, neque satis ævi sui memor, Varro ab antiquis Criticis notatur. Qui cum sentiant sic iudicentque; nobis qui ab illis merito pendemus, equidem tacendum reor. Autor de causis eloquentiæ corruptæ: *Neminem nominabo, genus hominum signasse contentus: sed vobis utique versantur ante oculos, qui Lucilium pro Horatio, & Lucretium pro Virgilio legunt, quibus eloquentia tui Aufidii Bassi, aut Servili Noviani, ex comparatione Sisennæ aut Varronis, sordet.* quod ex vocibus antiquis patet, quas ex libris ejus Critici legunt, cum non pauca alia ex scriptis ejus peti possint. Ideoque Cicero, qui de ætatis suæ & sermone & venustate maxima cura iudicabat, laudem hanc Terentio cessisse merito pronunciat. Sic enim ad Atticum: *Secutus sum, non dico Cæcilium; Mane ut ex portu in Piræum: malus enim Latinitatis autor est: sed Terentium, cujus fabella propter elegantiam sermonis, putabantur à Lelio scribi:*

Hæc aliquot adolescentuli coimus in Piræum.

Et Servius, proprietate cæteris præpositum hunc notat. Idem de sententiis, quas *σφραϊς* vocant, iudicari potest. omnes enim fere Plauti & *σοφιστῆς* sunt, & ab usu alienæ. quales passim habet. Inprimis cum philosophatur ἡ γυμναστική. Ut ecce:

Infantum est malum, in hospitium divortii ad Cupidinem. vere scenicum & illud:

Et postremo, nisi me auscultas, atque hoc, ut dico, facis,

Tute pone te; latebis facile, ne inveniat te honor.

Et quis illud extra scenam usurpare ausit?

Benefacta beneficiis aliis periegit, ne perierunt.

Quare nunquam effugient quin sint inepti, qui hæc & alia id genus, ad serium dicendi genus transferunt. Consequuntur enim, quod non vident, ut inviti risum moveant. quod non pauci hodie in scriptis maximo molimine à Lectore impetrant. Sequitur τὸ ἴδιον, quod, ut docet Aristoteles, in oratione, uniuscujusque institutum indicat & voluntatem. Quod in singulis repræsentare, nisi viri aut prudentis aut philosophi, nullius est. Nam quemadmodum è singulis experientia, ita nemo singulorum mores sine hac exprimit. Quare omnium accuratissime & optime, quid sit facere ut sit ἰδίον oratio, Philosophus ostendit. quod vel solum tanti est, ut nihil minus nonnulli, qui ad Rhetoricarum suarum leges, magnorum quoque & sublimium ingeniorum orationes exigere audent, hac in parte videant: in qua, ad ipsius quoque antiquitatis stuporem, Afer iste regnat. Recte ergo Varro: *In argumentis Cæcilii poscit palmam, in ethesi Terentius.* Significat enim, Cæcilium

ἐν ἠθῇ,

*image
not
available*

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

Quo pacto partes intereur amantes ephēbi

Et videtur Charinus habuisse in animo : qui Mercatore , τὸ μαρκανὲν ἔχοντες hoc est , ita amat , ut Menæchmus fuit. Furere autem præ amore , Comædiæ non ἦδους , sed Tragædiæ est πάθος : ut ex Phædra aliisque patet. Quare ? quia πάθος aliquod immane expectatur , quod Tragædiam constituit , ut μετὰ τὴν σκηνὴν conveniat furenti. Sed hæc triviales non intelligunt : qui summum virum Aristotelem tam facile continent , quam nos & judicia illorum & magistros merito contemnunt , quibus persuasum est , omnem veram eruditionem ex hoc uno fonte limpidissimo petendam. Charinus autem Plauti , ad frigiditatem usque calet , quam non potuit vitare. Qualia sunt ista , Scena Divinæ atque hominum :

— jam Cyprum veni , &c.

Item ,

Porro proficiscor quæstum. nunc perveni Chalcidem.

Videō ibi hospitem Zacyntho. dico quid eo advenerim :

Rogito quis eam vexerit , quis habeat , si inaudiverit.

Hæspes respondit , Zacyntho sicus fieri non malui.

Vides hominem tam tristem , ut festivus esse quærat. At divinus hac in parte , duos amatores in Eunuchō , suo more , Phædriam & Chæream , divinitus utrumque , ἡδονῶν. Quare cum poetæ omnes , quorum imitatione constat institutum ac consilium , pictorum instar , teste Criticorum Rege ac Principe , aut similes , aut (quod non raro evenit , vel imperite ἢ ἑλπίσας , vel captandi risus causa) nunc pejores quam sunt , expriment , nunc meliores , servos pejores Plautus , ut plurimum , Terentius hos semper similes , non meliores ; meretrices vero partim similes , partim meliores aliquando introducit . Similes , ut Thaidem : meliores , ut Bacchidem . Parasitos semper deteriores & voraciores Plautus , nunquam meliores . ut & Dossennus , qui hos solos propemodum curabat , in personis reliquis ἐκπύων . Phormio Terentianus plane est admirandus : ut & Gnatho . Plautini quia risum quærent , veritatem & sermonem & sententiis amittunt . Tres virtutes enim sermo , quem non sine causa ἡδονῶν dixerunt Græci , nos Moratum dicimus , Æquitatem nempe , Veritatem & Simpliciter , postulat : quæ τὸ ἐν δὲ δῆλον , hoc est , id quod unicuique est insitum , ob oculos proponit . cum ridiculum , ut violentum , quia à natura alienum , quod recte de eo Aristoteles pronuntiat , corruptum sit , & à corruptis causis , quod jam dixi , moveatur . Moratum quia simile est naturæ , leniter delectat : quod ætatum singularum , hominum , ac nationum , totiusque vitæ , simulacrum quoddam ac imaginem , in scena repræsentat . Plane ut pictura quæ à vero abit , & vel cubitalem nasum , vel distortum os facere repræsentat , risum movet : similis delectat . Atque hoc est quod omnes tribuunt Menandro , quem Terentius expressit . Ut Hermogenes : πρὸς τὸ ἅπλῳ Μένανδρῳ αὐτὸ μυσία εὖρεῖς τοιαῦτα ἢ γυναικὲς λεγούσας , ἢ παῖδας :

PROLEGOMENA TERENTIANA.

ὅτι τὸς, ὁ μαγιστὸς, ὁ πατριάρχης Ἀποστόλων, καὶ πᾶς ἄλλος ὅστις τὸ
ὁ πᾶσι τὸν πᾶσι τὸν λόγον ὁ ὅτι ὁ μῦθος, πᾶσι τὰ πᾶσι τὰ πᾶσι
ὁ πᾶσι τὸν ἀποστόλων δὲ. Quemadmodum Hieronymus Menandrum &
Terentium, cum maximo judicio, conjungit. Ad Paulinum enim: Poë-
ta amulantur Homerum, Virgilium, Menandrum, Terentium. Audi
orationem patris irati. Heaut. Act. 5. Scena Si nunquam.

— non si ex capite sis meo

Natus, itidem ut ajunt Minervam esse ex Jove, ea causa magis

Patiar, Clitpho, flagitiis tuis me infamem fieri.

Et quæ sequuntur. Audi mitis viri potius quam boni.

Auscultra. ne me obtundas de hac re sapius.

Tuum filium dedisti adoptandum mihi.

Is meus est factus. si quid peccat, Demea,

Mihi peccat: ego illi maximam partem feram.

Opsonat, potat, olet unguenta de meo.

Amat? dabitur à me argentum, dum eris commodum:

Ubi non erit, fortasse excludetur foras.

Fores effregit? restituentur. discidis

Vestem? refarcietur. est, Dis gratia,

Et unde hac fiant, & adhuc non molesti sunt.

Et divina illa.

— credo hercle: nam ingenium novi tuum

Liberale. sed vereor ne indiligens nimium fies.

In qua civitate tandem arbitrare te vivere?

Et quæ sine motu animi & suavissima voluptate legi non possunt.

Hecyra:

— odiosa hac est ætas adolescentulis:

E medio aquum excedere est. postremo jam nos fabula

Sumus, Pamphile. senex atque anus.

Et cætera: pluscula sunt enim. Quis cum illa Phormione legit, non
uxorem honestam adulteri agnoscit?

— an quidquam hodie est factum indignius,

Qui mihi, ubi ad uxores ventum est, tum finis senes.

Hæcine erant iones crebre, & mansiones diutina,

Lemni? hæcine erat qua nostros fructus minnebat calamitas?

Quid? ego aquo animo cupio misera in hac re defungier.

Sed quid sperem? atate porro minus peccatum putem?

Jam tum erat senex, senectus si verendos facit,

An mea forma atque ætas jam magis expetenda est, Demipho?

Quid mihi nunc adfers, quamobrem expellem, aut sperem porro
non fore?

Et quandoquidem simplicitas, maxima moratz orationis virtus, si in-
tendatur, suavitatem parit; nemo sine incredibili ac summa voluptate
illud Bacchidis leget,

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

— recte amasti, Pamphile,

Vxorē tuam. nam nunquam ante hanc diem meis oculis eam, quod nossem, videram.

Perliberalis visa est.

Ideoque fabulæ Terentiæ, doctiorem histrionem, quam reliquorum, desiderabant. Semper enim quæ morata est oratio, in omni fulcienda. Nam quæ moribus affectibusque destituitur, teste Philosopho, est avoρηστικὴ neque ulla fere apud eum syllaba extat, quæ non animi aut affectus alicujus sit index. Jam ut ad lepores, sales, gratias, & venustates veniamus; certum est, fere omnes eos tolli à ridiculo, non secus quam in vita ab excessu morum virtus, ab excessu apparatus, in scena tollitur voluptas. Quare Menandro ac Terentio lepores tribuunt antiqui, sales Plauto Horatius concedit: quos nonnunquam inurbanos esse notat. Audi Paterculum: *dulcesque Latini leporis facietia per Cæciliū Terentiūque & Afraniū, sub pari ætate floruerunt.* Græci χαῖερος & χαλκωνίους vocant. Remissiōres sunt enim, quam ut risum violenter moveant: circumspectiores, quam ut frigeant. Absurdum enim sæpe causa est risus, aut inusitatum. Contra autem sermo, qui & usitatus & moratus, quique leniter decorum servat, sicut eo ipso fit venustus & delectat, ita quidam eminere joci possunt. Quiquidem in hoc Afro, (nisi Lælio eos potius ac Scipioni tribuendos putes,) & Menandro, si judicium Horatii & antiquorum sequimur, ex eodem sale, è quo nata Venus est, deprompti videntur. Ecce statim Andria.

Act. 5. Scena Mitte.

— Davo istuc dedam jam negoti. S. non potest.

P. Qui? S. quia habet aliud magis ex sese & majus. P. quidnam?

S. Vincit.

P. Pater, non recte vincit.

S. haut ita iussit. Jam Gnathonem vide, qui cum putidos Thraconis mores Phædræ ac Chæreæ exposuisset, contra autem illi persuasisset, & jam gratias inepus homo ac ridiculus haberet,

— bene fecisti: gratiam habeo maximam,

Nunquam etiam fui usquam, quin me omnes amarent plurimum; respondet ad utrumque conversus.

Dixim' ego in hoc inesse vobis Atticam elegantiam?

Certe tota scena tertia tertii Actus in Adelphis, in qua luditur à Syro Demea, divina est. Qualia enim illa?

— mihi quidem non placent,

Et clamo sæpe, salsamenta hæc Stephanio

Fac macerentur pulchre.

Plane enim præter expectationem omnia. Jam cum Vetus Comædia, nihil æque ac *μυθία* amet, quæ plerumque & acerbæ est, & extra scenam queritur, urbanissimus virorum rationem, qua ex actione ipsa parodiam, lepidam sane & venustam, peteret, invenit. Nam cum Demea dixisset,

PROLEGOMENA TERENTIANA.

— fit sedulo,

*Nihil pratermitto, consuefacio: denique
Inspicere, tanquam in speculum, in vitas omnium
Jubeo, atque ex aliis sumere exemplum sibi.*

Hoc facito,

& quæ sequuntur; Respondet Syrus,
*Conferuis ad eundem præcipio modum.
Hoc falsum 'st, hoc adustum 'st, hoc tantum 'st parum.
Illud recte: iterum sic memento: sedulo
Moneo, quæ possum, pro mea sapientia.
Postremo tanquam in speculum in patinas Demea
Inspicere jubeo: & moneo, quid salto usui sit.*

Ita sane & Plato, & Xenophon, omnesque Socratici jocantur. nunquam frigide, nunquam oblectæne, nunquam inepte, nunquam putide. Videamus jam Plautina quædam. Ac Plutarchus quidem illud tanquam frigidum ex Aristophanis Thesmophoriazusis de Euripidis matre adducit,

*Ἀγία γὰρ ἡμῶν, ἢ γυνῆρας δὲ καὶ πατρὸς,
ἅτ' ἐν ἀγίοις λαχέμεν ὁμῶς παρθεῖς.*

Cui illud, quamvis non in simili omnino genere, adjungas licet,

Nam mulier olitori nunquam supplicat, si quæ est mala:

Domi habet hortum & condimenta ad omnes mores maleficos.

Rhetores *σοφιστῶν*, sive theatrale, vocarent. Ridiculum enim potius quam festivum est: & ut sit festivum, nemo, vere in his subactus dixerit venustum esse. Ab usu enim quam longissime remotum est. Jam vero, cum in verbis frigidum aut in rebus; de verbis Aristoteles, de rebus alii egerunt. Frigidum autem jam vocamus, non magniloquentiæ vicinum illud vitium, (quanquam illud quoque habere hic locum potest) quod discedere ab urbanitate dicitur. Quod, ut nonnihil à dicendi hic magistris abeamus, modis fit pluribus. Vel in frigida translatione. Ut cum dentes *calceati* dicuntur. Capt,

Cum calceatis dentibus, veniam tamen.

Et cum *viçus*, *sentei* *estare*, & *scruposam viam commear*, dicitur. quæ sane frigent. Vel in minimis allusiunculis & longe petitis. Ut Pænulo:

M I. *Assum apud te eccum.* A G. *At ego elixus sis volo.*
& quod illi placuit non semel:

— *magis calleo quam aprugnum callum callet.*

Item,

— *callum aprugnum aque callere non sinam.*

Et,

Quanta sumini absumedo, quanta callō calamitai!

Et, Curcul.

— *facite ventum, ut gaudcam.*

PROLEGOMENA TERENTIANA.

PH. *Maxime. CU. Quid facitis? quæso. PH. ventum. CU. nolo equidem mihi*

Fieri ventulum. PH. quid igitur vis? CU. esse, ut ventum gaudeam. Quas cum Grammatici Latini, qui citius cælum digiro, ut ita loquar, expugnassent, quam ut minimam Horatii Oden expressissent, Morologias in Plauto dixerint, nondum video, quare Horatio, ut summo maximoque Poëtæ, ita Critico incomparabili, quem acutum doctumque virum ipse D. Hieronymus ad Pammachium vocavit, idem non liceat. Ejus sane generis sunt, quæ in Aristophane accusat, quæque trivialia potius, quam ut viris eruditis, etiam in scena, placere aut debeant aut possint, accuratus censor Plutarchus judicavit. Καὶ γὰρ οὐ μὲν ἀπαιδευτός ἐστι δεικνύων ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλλότριον, ἀλλὰ καὶ οὐδὲν παλαιότερον διὰ τὸν χρόνον διὰ τὰ ἀντίκτα, ἐν ὁμοιοπύκτω, ἐν παρομοσίαις, πύπτις γὰρ οὐ μὲν μὲν ἐν ἀντιθέσει λέγοντι ἐν ὁμοιοπύκτω, ἐν παρομοσίαις αὐτὰ ἀξιοῦν. ὁ δὲ παλαιός, ἐν ἡλικίᾳ, ἐν ἡλικίᾳ, ἐν ἡλικίᾳ. Et adducit exemplum: ut cum, πῶς τοῦ μῦθου, τοῦ μῦθου vocat. Nam quæ ille de Menandro, ad Terentium fere omnia referri possunt. In quo nihil putidum est aut ineptum. Quamquam multa quæ notavit, potius Antiqui Comici virtutes, quam illius de quo ibi judicavit, vitia censenda sunt. Princeps enim inter illos fuit, & ad leges eas plane se composuit. Quod de Plauto nemo dicet. Est & frigidum, quod longe ab eo abest, quod aut esse aut posse fieri putatur. Quale est, *pugno frangere elephantum brachium, horiola in cælum pervenire.* Est & frigidum, cum ita à familiari sermone oratio recedit, ut ad usum amplius transferti nequeat. Tale est illud ibidem:

Si ante lucem ire occipias à meo primo nomine,

Concubium sit noctis, prorsquam ad postremum perveneris.

Crescit tamen frigidum, cum addit alter,

Opus facit est & viatico ad tuum nomen, ut tu prædicas.

Quæ si pedem unum extra scenam feras: protinus putrescent: neque ad usum applicari poterunt. Qualia nec Scipio nec Lælius, flos nobilitatis, vel in scena approbassent. Plutarchus certe, extra liberalium theatra ac doctorum, libere relegat. Ridiculi enim ac inepti sunt, qui plebeis tantum scribi Comædiam existimant, cum non minus eruditis scribatur.

Quod & Flaccus scivit: qui non sine causa,

Creditur, ex medio quia res arcessit, habere

Sudoris minimum; sed habet Comædia tanto

Plus oneris, quamvis venia minus.

deinde autem Plauti & Dosseni uritur exemplo, quos securos de judiciis doctorum ait. Et hæc ad divinum, ut jam dixi, ac subactum in his Principem, cujus nec judicium nec cæterorum ignorare ea tempestare potuit. & cujus judicium vereri debuisset. nisi idem aliorum fuisset. Jam illa Epicharmi imitatio, ut festivissima, ita, si sit frequens, frigore non caret. quæ fit, cum vel falsa opponuntur, aut subiectum idem est cum prædicato. Ut cum Epicharmus dixit:

PROLEGOMENA TERENTIANA.

Tóra μὲν ἐν τῶνσι ἐγὼ εἶμι, τόρα δὲ παρὰ τῶνσι,

Tunc inter illos ego eram, tunc apud illos.

Bis enim idem dicit. quæ est fraus in verbis præter expectationem. Idem autem est cum prædicato subiectum: ut in illis Curcul. Act. 4. Scena 4.

Quoi hominis Diei sunt propitii, et non esse iratos puto.

Sticho:

E malis multis, malum quod minimum est, id minimum est malum.

Captivis:

Hos quos videtis stare captivos duos,

Hi stant, non sedent.

quæ jam docti collegerunt. Unde & istam summi Critici censuram meruit:

Plantus ad exemplar Siculi properare Epicharmi

Dicitur.

Quamquam sane, alibi non invenuste iis usus est. Quæ Menander tamen, & imago ejus, de quo nunc agitur, Terentius, tanquam cum periculo conjuncta, serio fugerunt. Hæc pro viro maximo Horatio; neque adversus Plautum dicta sunt, quem amamus, suspicimus, diligimus, ac veneramur. Verum, ut judicium sic acuamus, simul ut acuti isti, quod videntur sibi, ita facetissimum scriptorem ament, legant, tractent, atque ediscant (quod & recte & ordine ab iis fieri fatemur: neque enim satis commendari potest) ut nec plane & ubique veteribus probasse se meminerint; &, quod hic præcipue spectamus, de Horatio ejusque crisi, minus libere loquantur: Terentii autem miram, ac prope ineffabilem amœnitatem, elegantiam, judicium, ac venustatem, intelligere paulatim discant. Cujus incredibiles lepores, ut Josephus Scaliger dicebat olim, vix centesimus eruditorum quisque videt. Ne cum illo simul & Afranium, antiquum Comicum, condemnent, cujus verissimum atque absolutum extat judicium,

Terentio non similem dices quempiam.

Nobis eruditi ignoscant, quod hæc fusius: si cogitent præsertim, minus veri Critici esse ac censoris, non literulam ejicere alibi, aut innocentem syllabam damnare, vocem tollere alibi aut emendare, sed sincere de autoribus, ac rebus judicare: quod & solidæ & absolutæ eruditionis est. Quò, ni fallor, omnes aspiramus, neque ulla in re magis antiquitas prævit nobis. De autoribus autem Comicis, uter melius judicare poterit, is ne qui ætate illa vixit, quo ad summum culmen poësis pervenit, qui Poëta summus, summus Criticus, familiariter cum Cæsare Augusto ac Mæcenate vixit, eorumque atque aliorum quotidie de his judicia audivit; an qui hodie harum rerum plane imperiti judicant; ipsi viderint.

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

Idem lib. De Constitutione Tragœdiæ ; ubi de morato agitur sermone.

*L*onge autem omnibus palmam in hac parte Terentius præripuit. Cujus sine summa voluptate, moratum nec legere nec recordari possumus sermonem. Sane præ reliquiis scriptoribus decorum intellexit : ac pene solum quæ ab Aristotele Rhetoricorum secundo de moribus præclare observata sunt, divinis expressit ; vera Musarum delicia , & scena voluptas. A cuius elegantia, venustate, lepore, venere, quo quis longius abest, eo minus cum urbanitate commercii habet. Quod ubique vir emuncta narris Horatius inculcat : & quod optime hac ætate Scaliger noster, ante hunc Erasmus ; ante utrumque Varro intellexit, qui, In argumentis Cæcilius palmam poscit, in ethesi Terentius, in sermonibus Plautus. Argumentum est Fabula. Hæc laus prima est. Secundum sunt Mores. Hæc secunda est. Postremum est Sermo. Hæc postrema est. Quanquam cur sermonem præferret Plautinum Varro, alibi nobis dictum est : cum ut nimis sermonis præsci suo tempore amator, ab antiquis notetur. Qui præ argumentis, pathesi legerunt, quia laus hæc à Charisio peculiariter Cæcilio tribuitur ; neque intellexerunt, quid esset argumentum, neque enim : dem in utroque simul posse laudari. Ecce mores mitis viri :

— credo, hercule. nam ingenium tuum novi
Liberale ; sed vereor, ne indiligens nimium fies.

Iracundi,

Hei mihi, quid faciam ? quid agam, quid clamem, aut querar ?
O cælum ! ô terra ! ô maria Neptuni !

Adolescens, qui in prospera fortuna,

Jamne erumpere hoc licet mihi gaudium ? pro Jupiter !
Nunc est profecto, interfici cum perpeti me possum,
Ne hoc gaudium contaminet vita ægritudine.

Senis qui in adversa versatur,

Quid hoc (malum) infelicitatis, nequeo satis decernere.
Nisi me credo huic esse natum rei, ferendis miseriis.
Primus sentio mala nostra : primus rescisco omnia :
Primus porro obnuntio. ægre solus, si quid fiet, fero.

Femina honesta, quæ adulteris maritum convinctus :

— an quidquam hodie est factum indignius ?

Qui mihi ubi ad uxores ventum est, tum fiunt senes.

Et quæ sequuntur. Vides sermones, qui, quod eleganter sint morati, intimos sensus perterritant. Hoc interest, quod pro personarum ratione, quibus gravioribus Tragœdia nititur, isti quoque variant.

PETITUS

PETITUS
DE ORDINE COMOEDIARUM
PUBL. TERENCEII.

OMNIA non sunt plana atque liquida. Primam omnium **ANDRIAM** esse, liquet ex *Donato* Præfatione in *Andriam*. *Hec prima acta est Ludis Megalensibus, &c. Suetonius Tranquillus in vita Terentii: Scripsit Comoedias sex, ex quibus primam Andriam, cum Edilibus daret. Quod & testantur hi versus in Andria Prologo:*

Favete, adeste, equo animo, & rem cognoscite:

Ut pernoscatis, & quid spei sit reliquum:

Posthac quas faciet de integro comœdias,

Spektande, an exigenda sint vobis prius.

Editam testantur cum *Didascaliz*, tum *Suetonius*, *M. Marcello*, *Cn. Sulpitio Coss.* hoc est, Anno ab urbe condita **DLXXXVIII**.

HECYRA semel atque iterum exacta, tertio stetit; unde factum; ut quo loco edita primum sit à *Terentio*, non ex vero proditum sit à *Donato* Præfatione in hanc Comœdiam: *Factaque & edita quinto loco, Cn. Octavio & T. Manlio Coss.* Atqui si facta editaque est *Cn. Octavio*, *T. Manlio Coss.* non igitur quinto loco: nam *Cn. Octavius & T. Manlius Consules* fuerunt Anno ab urbe cond. **DLXXXVIII**. Ergo facta est post *Andriam*, quam edidit *Terentius* anno proximo præcedenti; proinde *Hecyra* secunda est, ordine fabularum, quas fecit *Terentius*.

Tertia fuit **HEAUTONTIMORUMENOS**, ut constat ex *Didascaliz* quæ in fronte illius leguntur; in hæc verba: *Acta tertia, M. Juventio, M. Sempronio Coss.* Qui consules fuerunt Anno ab urbe cond. **DXCI**.

Sequitur quarta **PHORMIO**, de qua *Didascaliz*: *facta est IV. C. Fannio, M. Valerio Coss.* Quod etiam testatur *Donatus*, Præfatione in hanc fabulam: *Edita est quarto loco M. Valerio, & C. Fannio Coss.* Post *Phormionem* quinta est edita **EUNUCHUS**, iisdem *Coss.* iisdem *Edilibus*, habes id ex *Didascaliz*, & *Donati* Præfatione in hanc fabulam: Anno nimirum ab *V. C.* **DXCIII**.

Bis eodem die producta in scenam, tertium denique acta: pretium octo millibus sestertiûm, numeratum est Poëtæ,

DELPHOE sexta est Comœdia à *Terentio* facta, eaque edita est *Lucio Anicio, M. Cornelio Coss.* hoc est, Anno ab *V. C.* **DXCIV**. *Ludis funebribus L. Æmilij Pauli*, ut habes in *Didascaliz*. Iisdem *Ludis funebribus* relata est *Hecyra*, sed non placuit, ut est in *Didascaliz*. Prius

PROLEGOMENA TERENTIANA.

tamen in scenam producta est Hecyra quam Adelphæ, ut colligo ex *Donato*, qui dicit: *ὁ Πατὴρ τὴν ἑαυτοῦ quintō loco*. Male, ut audivimus: nisi perinde habueris, primam illius editionem, Cn Octavio, T. Manlio Coss. quasi omnino edita non esse, cum neque spectata neque acta tunc sit: neque tum male dices quinto loco, cum producta est his Ludis funebribus Æmylei Pauli ante Adelphæ. Quare audientibus non est *Donatus*, qui eam secundo loco actam dicit; etiam tum rudi nomine Poëta, itaque sic pronuntiatum, ADELPHOE TERENTII, non TERENTII ADELPHOE: quod adhuc de fabula magis nomine Poëta; quam de Poëta nomine fabula commendaretur. Quæ futilis argumentatio est: nam nulla fabularum Terentii pronunciata est TERENTII, exempli gratia, PHORMIO, HEAUTONTIMORUMENOS, antequàm tertium edoceret Eunuchus. Idque observat *Donatus*: Præfatione in Eunuchum, tertium editam fuisse post Adelphorum editionem.

ARGUMENTA

PHILIPPI MELANCHTHONIS IN PUBLII TERENTII COMOEDIAS.

IN ANDRIAM.

NULLUS est omnino scriptor in Latina lingua, quem tantopere cognosci, ediscique retulerit, atque Terentium. Nam cùm prima virtus in oratione sit propriè loqui, nec proprii sermonis artificem meliorem Terentio habeamus, dignus planè est, in quo perdiscendo plurimum operæ ac studii ponamus. Et ab iis qui docent pueros, superstitionem etiam diligentiam in hoc authore enarrando requiro. Primùm prodest monere, quæ comædiæ natura sit, quidve spectant comædiarum Authores: nomen unde factum sit. Atque hæc quidem *Donatus* copiosè exposuit. Convenit autem inter omnes, Authores comædiarum voluisse & communium morum & casuum exempla proponere: quibus velut admoniti, prudentius judicemus de rebus humanis, & genere orationis facundiam locupletare. Quæ inculcabant professores eò diligentius, ut sciant pueri, quid ex illis petere debeant, quem fructum facturi sint legendis Comædiis. Nam quò propius cognorint & vim literarum, & utilitatem, eò impensius juvat discere. Porro nomen comædia, factum est, ut plurimi dicunt, *δοτὶ τῷ κῶμῳ*, id est, à comestatione, & *δοτὶ τῷ ᾠδῳ*, id est, à carmine: ut sit convivale carmen. Nam in convivii primùm jocosō quodam carmine, civium vitia juvenis liberius taxabat. Postea, ars accessit, & theatrorum consuetudo. Aristoteles *μετὰ μιν πᾶς*, de nominis origine aliter sentit, nec piget

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

adscribere ejus verba : *ὡς κομμοδοὶ ἐκ ὑπὸ τοῦ κομμοῦ ἐν λεχρίτις*, ἀνα-
 τὶ καὶ καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ κομμοῦ ἐκ τοῦ ἀνδρός. Cætera Donatus. In recen-
 sendis argumentis fabularum, consilium Poætæ summa cura exponen-
 dum est. Quarum personarum descriptiones in primis admirationem
 mereantur, in quibus locis plurimum commoretur Poëta, ubi pluri-
 mum nervorum, plurimum eloquentiæ ostentet : quos locos ita com-
 mendent pueris, ut & familiariter ament, & tanquam digitos suos no-
 rint. Et ob hanc causam fabularum omnium argumenta, veteri more,
 in *πρωτῶν, ἐπίτετον, κατεστροφῶν*, partiantur, ut distributa facilius ad-
 sequatur juventus. Ferè autem fabulæ continent periculum quoddam.
 nusquam enim consilio locus est, nisi in dubiis rebus. Neque verò aliud
 est Comœdia, nisi humanorum consiliorum & eventuum imago quæ-
 dam. In Andria periclitatur Pamphilus, ut Glycerio fidem promissam
 præstet, postquam patri per errorem pollicitus est, futurum se in ejus
 potestate, ac ducturum quam vellet. Estque hæc veluti *πῶς*, fabulæ.
 Consilia omnia, querelæ omnes, argumenta omnia huc referenda sunt.
 Et tota fabula similis est orationi generis suavorii. Nam variè de tota
 causa consultant senes, adolescentes, ac servi. Sed ut argumentum pro-
 pius cernere queant pueri, ordine singulas partes referemus.

Periculum proæsis.

Cùm amaret Pamphylus Glycerium, eique fidem dedisset ducturum
 se esse uxorem, pater, qui amare filium compererat, consilium capit ab-
 strahendi ejus à Glycerio, simulat se uxorem daturum, pollicitque ut
 ne filius id recuset. Is cùm & patrem vereretur, & Glycerium deserere
 parum pium judicaret, pendet animi, nec habet quò se vortat. Ibi Da-
 vus intelligens simulari rem à patre, consulit herili filio, ut pollicea-
 tur patri, se in ejus potestate futurum, periculi nihil esse, quandoqui-
 dem simulentur nuptiæ. filius obsequitur, quanquam ægrè pollicetur
 patri ducturum se quam vellet.

Epitasis.

Interea spargitur de Pamphili nuptiis rumor, resciscunt & mulier-
 cule, quibus cum Glycerio consuetudo erat. Et pater cum à filio quod
 voluerat extorsisset, non jam simulat rem : sed seriam fabulam orditur.
 Chremetem orat, ut gnatam det uxorem filio suo. facile impetrat. Hic
 de Pamphilo actum fuit. maturare nuptias pater studet, & filius polli-
 citus erat se in patris potestate futurum esse. Quæso, quomodo ex his
 turbis se explicet? quid faciat Pamphilus? Hic Davus, cujus impru-
 dentiâ periculum contractum erat, cum dolus non successisset, Chre-
 metem deterret à nuptiis, fidem faciens amari aliâ à Pamphilo,

Cat. strophe.

At pater rem urget : & processisset, nisi casus qui sæpe plus valet
 quàm ratio, dubiis rebus opem attulisset. Venit quispiam Crito, qui
 docet Glycerium Chremetis filiam esse, gratum omnibus nuntium. Na-
 ptie ex sententia Pamphili conficiuntur. Vide ex quanto periculo, casu
 evaserit Pamphilus.

PROLEGOMENA TERENTIANA.

Est autem in more Terentio, in prima ferè scena longa narratione commemorare occasionem fabulæ: atque eas narrationes plurimi fecerunt veteres. Sic in Andria exponit Pamphili amores, & patris consilium, quo is filium à Glycerio divulgaturus erat. In reliquis scenis pergit consilium exequi. Sunt aspersa narrationi illi primæ multa rhetorica ornamenta. Est enim mirabiliter aucta, commemoratione morum, studiorum, sodalitiis Pamphili, qua occasione Pamphilus deperire in Glycerio cœperit, ubi pater id primùm deprehenderit. Hæc accuratè expender professor, & velim hic immodicè etiam anxium esse *ὁ μὲν ἑρμηνεύει* interpretem. Est enim modis omnibus efficiendum, ut mirentur, ut ament hunc autorem pueri. Id ita fiet, si rectissimè intellexerint. Exigendum ab ipsis pueris, ut suo Marte, argumenta fabularum condant, ut locos aliquos retexant, & pluribus exponant, & tanquam certam refingant: quæ exercitatio, præterquàm quòd familiorem hunc Poëtam facit, facundiam etiam alit. Finguntur hic cordati senes, Davus veterator, honesta ac pia mente præditus adolescens Pamphilus. Verùm ut Pamphili ingenium rectiùs perspicere posset, & ut aliquantò plus in fabula turbæ esset, confertur cum eo Charinus Pamphili dissimilimus. nihil moderatum in hoc, nihil consilii: contrà in illo moderatiora omnia penè, quàm vel ætas poscit, vel finit amor.

In primis mirentur eloquentiam Poëtæ in Pamphili querelis, in senis narrationibus, consultationibus, & objurgationibus. Ab his exemplis & verba, & figuras Latini sermonis, & dicendi rationem assuescant petere adolescentes: felicius haud dubiè collocaturi operam, quàm si interea, velut formicæ Indicæ, aurum conveherent.

IN EVNVCHVM.

COMOE DIÆ ut hominum vitam, casus, consilia imitentur, pericula continent, quòd & consiliis, & fortunæ, in periculis maxime locus est. Itaque cum discutere periculum ratione contendant personæ, finguntur varia consilia, in quibus alia fallunt, alia felicia sunt. Sæpe plus casus potest, quàm ratio. Dominatur ferè in rebus fortuna.

Superiori fabula proposuit modesti adolescentis exemplum: is de officio suo honestè consultat. Hic nulla sunt honesta exempla, nullum honestum consilium. Nam meretricii amores describuntur: ut hoc exemplo cernant juvenes, tanquam in speculo, amentiam hujusmodi amatorum. Est autem duplex propemodum fabula. Propterea geminum argumentum recensco.

Primas Thraso in hac fabula tenet. Ei cum pollicita esset Thais, facturam se sui copiam dies aliquot, fallitur is tamen. eaque protasis fabulæ est. Cum Thrasone confertur Phædria: nisi enim rivalem haberet Thraso, nihil periclitaretur in amore.

Epitasis fabulæ est, cum minatur ille se oppugnaturum vi ædeis Thaidis.

PROLEGOMENA TERENTIANA.

Catastrophe ridicula est. Nam Thraso jam fractus, precibus impetrat, ut aliqua saltem in parte apud Thaidem hæreat. Porro quia hæc fabula varia est, multumque habet turbarum, casu exoritur alius tumultus: vitiatu virgo, quam Thaidi miles donarat. Sed est læta ejus quoque periculi catastrophe. Nam uxor datur hæc adolescenti qui eam conpresserat.

Ut Thrasonem ridiculum amatorem fingeret, addit Gnatonem qui ejus mores mirificè depingit, ut ardelionem agnoscas.

In superiori fabula plurimæ sunt consultationes, & tota serè consistit in genere deliberativo. Hic plus est expostulationum, & accusatorio seu judiciali generi similior est. Nullum autem vitæ genus est, ubi non plurimum Thrasonum reperias: neque ulli serè rebus humanis perniciosiores sunt, quàm id genus, si contingat imperare. In templis, in aulis, in rebus publicis omnibus omnia miscent, ut emereantur vulgi plausum. Quare diligenter est intuenda, contemplandâque Thrasonis imago in hac fabula, ut discas, quàm sint inepti, quàm nihili ardeliones isti. Somnia verius hominum, quàm homines dicas. Refert autem conferre cum hac similes alicubi descriptiones: qualis est apud Martialem Attali, apud Catullum Suffeni, nec piger adscribere, ut ediscant pueri.

AD VARUM.

*Suffenus iste Vare, quem probè nosti,
Homo est venustus, & dicax, & urbanus.
Idemque longè plurimos facit versus:
Puto esse ego illi milia, aut decem, aut plura
Perscripta, nec sic, ut sit in palinxysto,
Relata: chartæ regie, novi libri,
Novi umbilici, lora rubra, membrana
Directa plumbo, & pumice omnia equata.
Hac cum legas, cum bellus ille, & urbanus
Suffenus, unus caprimulgus, aut fossor
Rursus videtur: tantum abhoret ac nusat.
Hoc quid putemus esse? qui modò scurra,
Aut si quid hac re tristius videbatur,
Idem insaceto est insacetiior iure.
Simul poemata attingit, neque idem unquam
Æquè est beatus, ac poema cum scribit:
Tam gaudet in se, tamque se ipse miratur.
Nimirum idem omnes fallimur: neque est quisquam,
Quem non in aliqua re videre Suffenum
Possis: suus cuique attributus est error,
Sed non videmus mantice quod in tergo est.*

PROLEGOMENA TERENTIANA.

IN ATTALUM.

*Declamas bellè, causas agis Attale bellè,
Historias bellas, carmina bella facis :
Componis bellè mimos, epigrammata bellè :
Bellus grammaticus, bellus es astrologus :
Et bellè cantas, & saltas Attale bellè :
Bellus es arte lyra, bellus es arte pila.
Nil bene cum facias, facis attramen omnia bellè.
Vis dicam quid sis? magnus es ardelio.*

IN HEAVTONTIMORVMENON.

TANTA hujus fabulæ elegantia est, ut plerique à Lælio, quo illis temporibus Romæ nemo fuit elequentior, scriptam existimarint : & Poëta ipse testatur in hac puram esse orationem, quam laude nulla potest amplior excogitari. Quid est enim admirabilius, quam sermo elegans & venustus? Neque prædicaturus hoc palàm fuerat Comicus, nisi novam, insignem, & pene divinam sermonis elegantiam esse judicasset. Dopingit autem parentum vitia: Nam Menedemus liberaliter amantem Cliniam iusto inclementius tractat, adolescentem modestum & frugi. Quem postquam domo eiecit, victum jurgiis & contumeliis, multo impotentius desiderat. adeò multifariam hic peccat. Huic seni opponit Chremetem monitorem: sed quem postea videas multo plura quàm Menedemum peccare. Primum is nunquam olfecit perditè amare filium, & compilari se à scorto sumptuoso. Pòst ubi resciscit multo fert impotentius id mali, quàm illa solebat Menedemus: ut agnoscas ferè ita accidere, ut foris, non domi sapiamus.

Epitasis.

Porrò quia fingeat Poëta velut oculis captum Chremetem, qui insignia filii vitia non cernat, adducit patri ob oculos filii amicam: idque hîc periculi est, ne resciscat Chremes, Bacchidem filii amicam esse. Huc omnia consilia, omnes dolos servuli referemus. Et à Chremete prius argentum emungitur Bacchidi numerandum, quàm comperit filii rem agi. Fallitur autem, cum fingitur Bacchis esse Clinix. In prima fabulæ parte, ubi Menedemum consolat Chremes, oratio est deliberativi, seu suasorii generis, qua hîc consolatur, erigit, monet animi ægrum vicinum. In reliqua fabulæ parte, quæ periculum continet, res omnis translatione rhetorica agitur: quia quæ ad Chremetis filium pertinent, omnia imputantur Menedemi gnato. In primis admirabilis est servulus, cujus callidissimis consiliis neutiquam respondent eventus. Nec vulgariter de suo consilio sibi ipse placet. cum ait: Hic me magnificè effero, &c. Est ea mirifica omnino imago humanorum & consiliorum & eventuum. Fallunt enim ferè astutissima consilia mortales: Sicut Cicero neminem fecit eventus belli, adversus Antonium suscepti. Extant exempla in historiis innumerabilia.

PROLEGOMENA TERENCEIANA.

IN ADELPHOS.

Protasis.

ERIPUERAT Æschinus lenoni mulierculam, fratri gratificatus, qui illam amabat. Id postquam rescivit Demea, aspero & incommodo ingenio pater, de eo peccato cum Mitione, cui Æschinum dederat adoptandum, expostulat, queriturque ejus indulgentiâ corrumpi. Periclitantur itaque Æschinus & servuli, quomodo lenoni satis fiat, quomodo celetur, Demea ne Ctesiphonis peccatum resciscat. Neque enim tam ipse sibi, quàm frater curæ est.

Præterea amabat ingenuam quandam Æschinus, cui fidem dederat, uxorem se ductum esse, quæ postquam raptam audivir psaltriam, graviter perturbata est, metuens ne desereretur. Habet hæc pars mira consilia, miras rethnas servi, quibus fallitur Demea.

Epitasis.

Resciscit Demea vitium oblatum esse ingenux ab Æschino, ea verò de re miram tragædiam excitat. Magis commovetur, postquam deprehendit Ctesiphoni cum Psaltria rem esse. Miserè etiam angitur Æschinus, cum in discrimen venit ne uxore excidat.

Catastrophe.

Hæc tutæ omnes, prudentia, & mansuetudine Mitionis sedantur. Primas itaque in hac fabula senes habent. Confertur enim cum aspero & inclementi patre urbanus & comis pater. Ex huc omnia spectant, ut appareat in re domestica, publica, commerciis hominum, ubique nullam esse neque utiliore, neque gratiore virtutem comitate. Constat autem hæc comædia, magna ex parte accusationibus & excusationibus: crebras habet querelas, & penè tragica *mên*. Quare imprimis conducit ejus lectio ad locupletandam facundiam.

IN HECYRAM.

Protasis.

UXOREM duxit Pamphilus, cum Bacchidis metettriculæ amore tantopete teneretur, ut duobus mensibus uxorem ne attingeret quidem. Postea per consuetudinem animus victus est: cæpit placere uxor. Porro cum ipse peregrè abesset, illa domum redit ad matrem, atque ibi parit mense septimo postquam nupsisset Pamphilo. Eam rem celat & affines & patrem avus. Ubi Pamphilus redit, comperit peperisse. Hic graviter adeo commovetur, cum aliunde concepisse existimaret. Et cum per sese dolent res Pamphilo (amabatenim mulierculam) tum molestum est ab ea divelli: neque enim honestum erat reducere. Periclitatur itaque Pamphilus, quomodo honestè dimittat uxorem, nève illius peccatum proderet. Hæc fabulæ Protasis est.

Epitasis.

Instant pater & socer, inscii quid accidisset, ut domum reducat: præ-

PROLEGOMENA TERENCEIANA:

sertim cum nec socrus, nec mater, id quod senes falso suspicati fuerant, obstarent. Ququam autem permoveri non posset Pamphilus ut reduceret, tamen causam constantissimè dissimulat. Itur eò, ut putent Bacchidis amore devinctum; alieno ab uxore animo esse.

Catastrophe.

Bacchis accersita, fidem facit nihil sibi cum Pamphilo rei esse. Hic autem prodendum peccatum uxoris fuit, aut reducenda: verum casu periculum discutitur. Fortè enim Philumenæ annulum socrus in digito Bacchidis conspexit, quem olim Pamphilus stupratz in tenebris Philumenæ detraxerat. Is annulus testatur ex Pamphilo puerum susceptum esse. Ita redit in gratiam cum uxore Pamphilus. Jucunda est cum uxorebus senum concertatio, quæ mouet sæpe errore & falsis suspitionibus fieri, ut dissentiant conjuges. In primis autem insignis est humanitas, & fides Pamphili in hac fabula.

IN PHORMIONEM.

Protafsis.

CUM Antipho absente patre in puellam quandam unicè deperiret, nec posset ea potiri, nisi uxorem duceret, (erat enim civis Attica) fortè nuptiæ confectæ sunt technis sycophantæ cujusdam Phormionis. Is enim ex composito diem dicit Antiphoni, fingit puellam ei cognatam esse, neque quenquam aliud propiorem cui nubat. Facile est vincere non repugnantem. Ita legibus ducere cogitur Antipho.

Epitafis.

Non probatur avaro patri, ubi rediit, factum: ut qui malebat filio opulentiam aliquam & dotatam obtrudere. Quare cum Phormione ex postulat, cur in has nuptias se absente filium conjecerit. Tandem pacificatur etiam mercedem, minas triginta, si receperit ad sese puellam. Ibi verò & Antipho in discrimen venit, ne per eam conditionem, ipse unicè charam & jucundam conjugem amitteret.

Catastrophe.

Interea domum redit & patruus Antiphonis, hic fidem facit puellam Antiphoni nuptam, ex se in Lemno susceptam esse, ubi cum muliercula quadam consueverit: gaudetque ita casu cecidisse, se absente, ut is duceret, quem maximè ipse generum cuperet, & paulo antè ambibat. Ita fit ut & Antipho retineat uxorem, & nuptiæ patri probentur.

Secunda Catastrophes pars.

Porro triginta minæ quos ludos reddidere? Has extorserat Phormio, quanquam dissimularet dandas alteri adolescenti Phædriæ, qui cytharistrian mercaretur: & jam perierat pecunia: quam cum reposcunt senes, sycophanta prodit Chremetem apud uxorem, & docet consueisse cum alia quadam peregrè, simulque impetras, ut Phædriæ id argentum condonetur. Estque ridicula admodum *απεργη* pars, ubi mulier maritum objurgat, parùm memorem fidei suæ.

P. TERENCEII

P.

TERENTII

CARTHAGINIENSIS AFRI.

ANDRIA.

CUM INTERPRETATIONE
ET ANNOTATIONIBUS.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, M. FULVIO ET
M. GLABRIONE ÆDILIBUS CURULIBUS. EGE-
RUNT L. AMBIVIVS TURPIO, ET L. ATTILIVS
PRÆNESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS,
CLAVDII FILIVS, TIBIIS PARIBVS, ET IM-
PARIBVS: DEXTRIS, ET SINISTRIS. ET EST
TOTA GRÆCA. EDITA M. MARCELLO, ET
C. SVPITIO CONSVLIBVS. ANNO AB VRBE CON-
DITA DCLXXXVII. ANTE CHRISTVM NATVM CLXII.

ANNOTATIONES.

NDRIA.] Hæc Comœ-
dia prima Terentii nomi-
natur Andria, ab Andro In-
sula Maris Egæi (l'Ar-
chipelague) hodie Andrô.
Ludis Megalensibus.] Ex-
hibita in ludis Scenicis, Cybele maguz
Deorum matri sacris,

M. Fulvio, & M. Glabrione Ædilibus.]
Ædiles erant Magistratus Romæ, ex
eo dicti, quod ædes sacras, & privatas
curabant; ut annonam quoque, & lu-
dos & Spectacula publica, quæ populo
exhibebant: propterea Fabulas, Tra-
gœdias, & Comœdias à Poëtis emne-
bant, atque mandabant. Primum Ædi-

lēs ex plebe creati sunt : deinde duo ex Patriciis adjuncti ; qui Curules nominati sunt , quoddam honoris causā , in Curiam euru velerentur : in quo sella eburnea erat imposita , in qua considerent.

Modo fecit Flaccus.] Id est , numeros composuit Canticorum , qui post singulos Actus canebantur , eosque distinguiebant.

Tibis paribus. & imparibus : dextris, & sinistris.] Tibiæ dextræ , & sinistræ dictæ sunt à lateribus unde inflarentur. Pares sunt dextræ , vel sinistræ ; si solis dextris , vel solis sinistris caneretur : impares , si unā dextrā , alterā sinistrā : quæ impares dictæ sunt , quia ut numero foraminum , sic etiam sono differant. Nam dextra pauciora habebat foramina , ac proinde sonum graviores : sinistra plura , idcirco sonus erat acutior. Quod si dextra , & sinistra jungerentur , sonus erat mixtus ex gravi , & acuto. Dextræ quoque Lydiæ dicebantur , sinistræ Sarranz à Sarrā , quæ aliter Tyrus dicta est , unde Sarranum

olstrum , pro Purpurā Tyriā. Dextra , & sinistra dictæ sunt Phrygiæ. Lydiæ conveniebant rebus gravibus , Sarranz , sive sinistræ jociis. Phrygiæ adhibebantur , si joci gravitas auiceretur. Hæc fabula Andria acta fuit tibiis paribus partim solis dextris , partim solis sinistris : nec enim semper in tota fabula iisdem modis utebantur , sed sæpe eos mutabant : quod eūdem fiebat , adscribi solebat , M. M. C. hoc est , mutantur modi Cantici.

Et est tota Græca.] Id est argumenti Græci , nam in ea inducuntur Græci , cunctaque scribuntur secundum ritus Græcorum. Græci Comœdiæ dicuntur Palliatæ , ut Latini Togatæ : nam Græci super Tunicam Pallium inducebant , Latini verò Togam.

Edna M. Marcellus.] Priscum quidem , & primum fuit institutum Romanorum , per annos Regum & Consulum , tempora notare : mos verò , numerare res gestas ab annis Urbis conditæ , sed cepit.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

SIMO , senex , à limo naso nominatus. Simi iracundi.

SOSIA , Libertus. A σῶζω , servare , in bello servatus.

DAVUS , Servus. A patria. Davi enim iidem ac Daci.

MYSIS , Ancilla. A patria Mysia.

PAMPHILUS , adolescens. A τὸ φίλος , & φίλος ; ὁ ἀγαπῶν amicus.

CHARINUS , adolescens. A χάρις , gratus.

BYRRHIA , Servus. A πύρρος , rufus.

LESBIA , obstetrix. A Lesbō patria ferace vini suavissimi.

GLYCERIUM , amica Pamphili. A γλυκεῖς , dulcis.

CHREMES , senex. A χρέμειν , creare , quod senes creare solant.

CRITO , hospes Andrius. A κριτής , iudex.

DROMO , Lorarius. A δρόμος , cursus.

ARGUMENTVM ANDRIÆ.

CHREMES Atheniensis profecturus in Asiam, commisit custodiz fratris sui Phaniæ Pasibulam filiulam suam. Postea Phania fugiens bellorum motus, quibus tunc Græcia ardebat, sequitur fratrem suum in Asiam; sed naufragio facto ad Andrum Insulam, ibi excipitur hospitio à quodam cive; & non ita multò post moritur. Civis hospes Pasibulam, orbam Phania patre, educat cum Chryside filiâ, eamque nominat Glycerium; tandemque ipse quoque decedit è vitâ. Chrysis verò inops, & à cognatis neglecta, Athenas navigat; abductâ secum Glycerio: ubi cum aliquandiu vitam tolerasset nendo laniam, & texendo telam, ad postremum, victa blanditiis, & promissis adolescentum, incepit facere quæstum corpore. Pamphilus autem Simonis filius inter cæteros ad eam ventitabat; isque amore Glycerii accensus, primus, solusque cum illa rem habuit, deditque fidem ex se gravidæ, se eam ducturum uxorem. Erat autem & Chremeti altera filia Philumena; hanc ille bonâ Pamphili impulsus famâ, spondet Simoni uxorem pro filio Pamphilo, ejus rei inscio: & de communi fenum sententiâ dies constituitur faciendis nuptiis. Interea Chrysis moritur, & Chremes cognoscit Pamphilum habere Glycerium (quam ignorabat esse filiam suam) loco uxoris. Quapropter negat se ei daturum filiam uxorem. Pamphilus ea re intellecta, gaudet summopere. Contra Simo pater ejus ingenti dolore afficitur: attamen eum dissimulat, fingitque se parare nuptias, quasi mox futuras, ut animum filii exploraret, velletne uxorem, an recusaret; hoc cogitans, se, si negaret, justam habiturum causam eum objurgandi, cogendique: quod si ei obsequeretur, se facile Chremetem placaturum, atque ita nuptias factum iri. Itaque præteriens apud forum, securo, & nihil tale metuente filio; Pamphile! inquit, uxor hodie tibi ducenda est: abi domum, & para te. His verbis attonitus adolescens, quid faceret, aut consilij caperet nesciebat; verum Davus servus cognitâ Simonis mente, & astutiâ, persuadet Pamphilo ut patri dicat se paratum esse uxorem ducere: hac enim ratione, eum omnem præcisurum patri occasionem se objurgandi; nec tamen esse verendum, ne nuptiæ fiant; nunquam enim Chremetem ei semel repudiato filiam suam uxorem daturum. Verùm longè res aliter evenere. Simo enim exorat Chremetem, & Pamphilus in verarum nuptiarum discrimen injicitur: at forte fortuna, eo ipso die, Glycerium exactis mensibus peperit filium; quem Davus, ut impediret nuptias, apponit foribus Simonis. Chremes in eum incidit, & cognoscit natum esse ex Pamphilo: hanc ob rem eum generum rejicit. Inde turbæ maximæ concitantur; donec Crito Andrius, Chryside genere proximus, Athenas advenit, ad petendam ejus hereditatem. Ejus interventu Chremes agnoscit Glycerium, antea

dictam Pasibulam, esse suam filiam; quam vehementer amatam à Pamphilo, dat ei uxorem; & Philumenam alteram filiam collocat Charino sodali Pamphili. Itaque nuptiæ ingenti omnium lætitia celebrantur.

C.

SULPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

S Oorem falid creditam meretricula,
Genere Andria, Glycerium vitias Pamphilus:
Gravidæque facta, dat fidem, uxorem sibi
Fore hanc: nam aliam pater ei desponderat
Gnatam Chremetis: atque ut amorem comperit,
Simulat futuras nuptias; cupiens, sum
Quid haberet animi filius, cognoscere.
Davi suasu non repugnat Pamphilus,
Sed ex Glycerio natum ut vidit puerulum
Chremes, recusat nuptias, generum abdicat:
Mox filiam Glycerium insperat agnitam
Dat Pamphilo hanc, aliam Charino conjugem.

INTERPRETATIO.

P Amphilus Simonis filius, pudicitia Glycerii, filia Chremetis, vitium offert. Hæc falid credebatur seror Chrysidu meretricula ex Andro insula; quam Glycerium cum gravidam fecisset Pamphilus, dat ei fidem se hanc uxorem daturum: nam pater Simo illi desponderat aliam Chremetis filiam, nomine Philumenam: utque reseruit Simo filium caprum esse amore Glycerii, fugit nuptias se illi parare mox faciendas, volens de-
prebendere animum Pamphili de uxore ducenda, ille suasu Davi servus, ait patri Simonis, se quam in dederis uxorem libenter accepturum: sed ut Chremes vidit puerulum natum esse ex Glycerio, Pamphilum generum rejicit, nuptias recusat: mox filiam Glycerium cum agnovisset præter spem, dat eam Pamphilo: aliam nomine Philumenam dat etiam in uxorem Charino.

ANNOTATIONES.

P Periocha est brevis explicatio rem comprehendens, à *περίχωρος* comprehendere, complecti, *C. Sulpitii.*] Sulpitius Apollinaris, ille est, qui à Gellio sæpe laudatus, Pertinacem Imperatorem literas docuit.

PROLOGVS.

- POËTA cū primū animum ad scribendū appulit,
 Id sibi negotij credidit solum dari,
 Populo ut placerent, quas fecisset fabulas.
 Verū aliter evenire multō intelligit:
 5 Nam in prologis scribundis operam abutitur,
 Non qui argumentum narret, sed qui malevoli
 Veteris Poëtæ maledictis respondeat.
 Nunc, quam rem vitio dent, quæso, animum advortite.
 Menander fecit Andriam & Perinthiam:
 10 Qui utramvis recte nōrit, ambas noverit.
 Non ita sunt dissimili argumento, sed tamen
 Dissimili oratione sunt factæ ac stylo.

INTERPRETATIO.

Cū primū Terentius Poëta animum applicuit ad faciendā Comædiā: credidit hunc sibi tantum laborem imponi, ut Comædiā, quas fecisset, populum delectarent: verum animadvertit, multo aliter quam putaverat, evenire: nam in prologis scribendū, cogitur uti opera aliter atque convenit: cum argumentum fabula non exponat, sed respon-

deat criminationibus Lucii Laviniij veteris Poëtæ malevoli. Nunc autem animum attendite, de qua re adversarij hunc vituperent: Menander Poëta Comicus Græcus fecit Perinthiam, & Andriam Comædiā. Qui unam earum noverit, ambas noverit: adeo simili sunt facta argumento, sed dissimili tamen sermone, & modo loquendi.

ANNOTATIONES.

Prologus est oratio, quæ ad spectantes, ante fabulam habetur: estque vel commendatitius, vel relativus, vel argumentativus, vel mixtus. Commendativus est, quo fabula, vel Poëta commendatur: relativus sive anaphoricus est, quo maledicta adversario, aut gratiæ populo referuntur: argumentativus, sive hypotheticus est, quo argumentum fabulæ narratur: mixtus est, qui plura horum, aut omnia in se continet. Hic Prologus est anaphoricus, sive relativus, defensionem Poëtæ adversus malevolorum accusationes suscipiens.

1. *Appulit.*] Appellere proprie est, ex alto mari in portum invehī: cui contrarium est solvere, cum funibus solutis, navis ē portu discedit,

5. *Operam abutitur.*] Abutitur prologo Terentius, quoniam non explicat argumentum, quod vere prologi est officium; sed respondet malevolis, quibus facit invidiam.

Menander.] Fuit Poëta Græcus princeps novæ Comædiæ, de quo Ovidius lib. 1. Am.

Dum fallax servus, durus pater, improba lena

Vixerit, & meretrix blanda: Menander erit.

9. Ad ejus exemplum Terentius se composuit, idēo dimidiatus Menander à C. Cæsare nominatus fuit.

Perinthiam.] Perinthia Comædiā Menandri dicta à Perintho urbe Thraciæ, quæ Pera est Volaterranā, Rodolfo Bælonio, Panjiro Gattaldo.

- Quæ convenere, in Andriam ex Perinthia
 Faterur transtulisse, atque usum pro suis,
 15 Isti id vituperant factum, atque in eo disputant;
 Contaminari non decere fabulas.
 Faciunt nã intelligendo ut nihil intelligant:
 Qui cùm hunc accusant, Nævium, Plautum, Ennium
 Accusant, quos hic noster Autores habet;
 20 Quorum æmulari exoptat negligentiam
 Potius, quam istorum obscuram diligentiam.
 Dehinc ut quiescant portò, moneo, & desinant
 Maledicere, malefacta ne noscant sua.
 Favete, adeste æquo animo, & rem cognoscite,

INTERPRETATIO.

Terentius faterur quidem se transtulisse ex Perinthia, Comœdia Græca Menandri, in suam Comœdiam Andriam Latinam quæ sibi commoda visa sunt, hisque usum tanquam sibi proprium. Hanc rem illi culpant: ideoque disputantes aiunt, indecorum esse fabulas Censurâ corrumpi, alteram alteri immiscendo. Certe dum nimium intelligentes videri volunt, essendunt se nihil intelligere: nam cùm hunc Poëtam nostrum reprehendunt; etiam reprehendunt insignes

Poëtas Latinos, Nævium, Plautum, Ennium; quorum auctoritatem Terentius sequitur; quorum imitari exoptat liberam, & negligentem similem in transferendo curam, potius, quàm istorum servilem, & affectatam in reddendæ verbi operam, præ nimia diligentia obscuram. Verùm huic denuncio, ut in posterum taceant quieti, & desinant maledicere, ne malefacta sua videant manifesta omnibus fieri. Vos quidem spectatores favete; adeste benevoli, & spectate attentè hanc Comœdiam;

ANNOTATIONES.

In Andriam ex Perinthia transtulisse.] Donatus ait Terentium primam Scenam Perinthiz Menandri, in suam Andriam transtulisse.

Contaminari non decere fabulas.] Contaminari res dicitur, cum alteri rei ita immiscetur ut neutra incorrupta maneat. Livius lib. 4. *contaminare sanguinem suum patres, confundique juramentum rebantur.* Sic Lavinius vitio dabat, quodd Terentius mutuabatur ex Menandro ea quæ in rem suam faciebant, & ex multis Comœdiis unam faceret.

20. *Quorum æmulari exoptat negligentiam.]* Imitandi modus alius est servilis, alius verò ingenuus. Servilis ille est, cum quasi superstitione quadam, ab eo, quem imitandum nobis proposuimus, ne transversum quidem digi-

tum discedere audemus: idcirco Horatius ait;

O imitatores servum pecus! ut mihi sapere Bilem, sapere jecum vestri memine in-mulens!

Ingenua imitatio est, quando non verbum verbo reddimus, sed sic aliena tractamus, ut non pro alienis habeantur, sed agnoscantur pro nostris: unde Horatius in Arte;

Nec verbum verbo curavi reddere fides Interpretis.

Subaudiendum (ut). Quo loco non negat fidei esse Interpretis verbum verbo reddere: sed negat boni Imitatoris esse id facere, ut vult quoque Seneca Epist. 85. Similis debet esse imitator, quomodo filius, non quomodo imago. Certe operæpretium erit hanc epistolam perlegere. Eadem sentit Terentius,

- 25 Ut pernoſcatis, ecquid ſpei ſit reliquum,
Poſthac quas faciet de integro Comœdias,
Speſtandæ, an exigendæ ſint vobis prius.

INTERPRETATIO.

ut perſcienſer noſcatis, qua ſpes habenda | utrum debeat, eni ſpeſtare : an à ſe
ſit de reliquâ, quâ de novo Poëta faciet : excludere.

ANNOTATIONES.

27 Exigenda.] Id eſt expellendæ. Sic | partim earum ſum exactus : partim vix
idem Terentius in Prologo Hecyræ, Iteti.

ACTUS PRIMI, SCENA PRIMA.

SIMO, SOSIA.

- SI. VOs iſtæc intrò auferte : abite. Soſia ;
Adeſdum : paucis te volo. SO. dictum puta :
Nempe ut curentur recte hæc. SI. imo aliud. SO. quid eſt,
Quod tibi mea ars efficere hoc poſſit amplius ?
SI. Nihil iſtac opus eſt arte ad hanc rem quam paro :
Sed iis, quas ſemper in te intellexi ſitas,
Fide, & taciturnitate. SO. exſpecto, quid velis.
SI. Ego poſtquam te emi à parvulo, ut ſemper tibi
Apud me juſta & clemens fuerit ſervitus’.

INTERPRETATIO.

- SI. VOs ſervi tollite iſta, qua emi
apud forum, & infero ea in
adeo feſſante. Soſia accede. Paucis ver-
bis volo tecum loqui. SO. Puta te jam
mihi dixiſſe, quod volebas, & me
id intelligere : nempe ut hæc obſonia
qua emiſſi, recte apparentur. SI. Imo
aliud eſt. SO. Quid eſt aliud præter
hoc, quod tibi mea ars efficere poſſit ?
SI. Nihil iſta tua arte opus mihi eſt
ad hanc rem, quam paro facere :
ſed his virtutibus (quas ſemper co-
gnovi in te eſſe poſſe) fido, & taci-
turnitate in ſecreto celandu. SO. Ex-
pecto quid velu me facere. SI. Ego,
poſtquam te emi tunc, cum puer eſſes,
ſeu, ut in conditione ſervili te ſemper
habuerim clementer, & moderatè.

ANNOTATIONES.

ACTVS] Actus, majores ſunt fa-
bulæ partes; Scenæ minores, Actus
vocantur, quia variz in quoque Actu
ſunt actiones, Scena Græcè ſignificat
tentorium; nam priſcis temporibus an-
te uſum Theatrorum, ſub frondibus, &
umbraculis agebant, Scenæ in fabula
ſunt, cum novarum perſonarū egreſſus,
& ingreſſus ſunt à Scena in Theatrum,
2. Paucis te volo.] Duplex hic defectus
orationis, nam, Verbis, & Aliquid
deſiderantur.

- 10 Scis : feci è servo ut esses libertus mihi,
Propterea quod serviebas liberaliter.
Quod habui summum pretium , persolvi tibi.
SO. In memoria habeo. SI. haud inuito factum. SO. gaudeo ,
Si tibi quid feci , aut facio , quod placeat , Simo : & ,
15 Id gratum fuisse adversum te , habeo gratiam.
Sed mi hoc molestum est : nam istæ commemoratio
Quasi exprobratio est immemoris beneficii.
Quin tu uno verbo dic , quid est , quod me velis.
SI. Ita faciam. Hoc primum in hac re prædico tibi ,
20 Quas credis esse has , non sunt veræ nuptiæ.
SO. Cur simulac igitur ? SI. rem omnem à principio audies :
Eo pacto & gnati vitam , & consilium meum
Cognosces , & quid facere in hac re te velim.
Nam is postquam excessit ex ephēbis , Sofia ,
25 Liberius vivendi fuit potestas. nam antea
Qui scire posses , aut ingenium noscere ,

I N T E R P R E T A T I O .

Feci ut esses libertus mihi Patrono : non amplius servus domino. Præmium quam potui maximum , libertatem dedi tibi : quoniam libenter , ut liberi homines solent : non invid. ut servi , serviebas mihi. SO. Id in memoria habeo. SI. Nollem non factum esse. SO. Lator , si quid bene de te merui : aut adhuc mereo , quod probes. Simo : & id tibi placuisse in beneficii loco habeo : Verum hæc quæ dicis mihi molesta sunt : nam hæc ipsa longa recensio tuorum in me beneficiorum est quasi exprobratio , & accusatio facta in eum , qui accepit beneficii oblitus est. Sed age

dic semel , & breviter , quid est , quod velis me facere. SI. Ita faciam , dicam. Hoc ab initio te monitum volo : hæc nuptiæ , quas credis esse veras , vere esse à me simulantur. SO. Cur simulac igitur ? SI. Rem omnem à principio audies , simulque cognosces , quæ sit ratio vitæ filii , & quod meum consilium , & quid facere in hac re te velim : Nam. Sofia ! is filius meus postquam egressus est ante primam adolescentiæ , major ei , vivendi arbitrio suo libertas concessa est. Nam antea quomodo quis posset scire , aut noscere ingenium ejus ,

A N N O T A T I O N E S .

10. *Libertus*] Libertus , est servus manumissus à domino ; id est , Servitute liberatus , nam manus significat potestatem.

12. *Summum pretium* ,] Libertas dicitur inestimabilis à Jurisconsultis.

15. *Id gratum fuisse adversum te* ,] Adversum hic significat erga.

16. *Sed hoc mihi molestum est* :] Aptæd hanc sententiam Cicero inquit : Odiosum sane genus hominum , officia exprobrantium : quæ meminisse debet po-

rius is , in quem collata sunt , non commemorare , qui consiliis.

Excessit ex ephēbis .] Ἠβὴν est extrema pars pueritiæ , prima adolescentiæ. Ephēbus est , qui ad ætatem adolescentiæ pervenit , ad decimum quintum ætatis annum.

26. *Qui scire posses , aut ingenium noscere* ?] Ingenium ejus , qui in potestate est , nosci non potest , cum is sui animi non sit rector , nec ei liceat , quod libet fa-

Dum

- Dum ætas, metus, magister prohibebant? SO. ita est.
 SI. Quod plerique omnes faciunt adolescentuli,
 Ut animum ad aliquod studium adjungant, aut equos
 30 Alere, aut canes ad venandum, aut ad Philosophos:
 Horum ille nihil egregie præter cætera
 Studebat, & tamen omnia hæc mediocriter:
 Gaudebam. SO. non injuria: nam id arbitror
 Adprime in vita esse utile, ut NE QUID NIMIS.
 35 SI. Sic vita erat: facile omneis perferre ac pati.
 Cum quibus erat cunque una, iis sese dedere,
 Eorum obsequi studiis, adversus nemini,
 Nunquam præponens se aliis. ita facillime
 Sine invidia invenias laudem, & amicos pares.
 40 SO. Sapienter vitam instituit, namque hoc tempore
 OBSEQUIUM AMICOS, veritas odium parit.
 SI. Interea mulier quædam abhinc triennium
 Ex Andro commigravit huc viciniam,
 Inopia & cognatorum negligentia
 45 Coacta, egregia forma, atque ætate integra.

INTERPRETATIO.

dum ætas puerilis, metus, magister ei moderabantur. & vitæ causam præcisebant. SO. Ita est ut dicis & quod plerique omnium adolescentulorum solent facere, ut animum ad aliquod exercitationis genus adjungant: aut equos alere, aut canes venaticos, aut Philosophi operam dare: ex his omnibus studiis nullum vehementius quam alia affectabat, & tamen his omnibus mediocriter studebat. Gaudebam hoc ingenio eum esse. SO. Non sine causa gaudebam: nam id arbitror in prima utilem vita esse. Ut nequid agas super modum. SI. Sic ejus vita instituta erat: facilitate & suavitatis morum, omnes perferre ac pati, quibuscunque una conversabatur, horum voluntati sese accommodare, eorum obsequi studiis, nemini repugnans, nunquam se illi præferens: qua ratio facilius est ad laudem comparandam, & amicos sibi conciliandos. SO. Sapienter vitam instituit, namque ut tempus est, Obsequium amicos, veritas odium parit. SI. Interea dum Pamphilus sic honeste vivebat? tres abhinc annos, facmina quadam ex Andro insula, in hanc viciniam se contulit, egestate, & negligentia propinquorum coacta, eximia forma specie, & floruit ætate,

ANNOTATIONES.

cere.

30. Aut ad Philosophos:] Ellipsis est Terentiana: potest enim subintelligi, ires, animum applicare,

Cum quibus erat cunque] Tunc est,

sive se & io pro cum quibuscunque erat, 43. Huic vicinia,] Id est in hanc viciniam, Davvus pro Accusativo, ut Nonius & Priscianus annotarunt, Donatus legit, huc viciniam.

- SO. Hei vereor, ne quid Andria apporet mali.
 SI. Primum hæc pudice vitam, parce, ac duriter
 Agebat, lana ac tela victum queritans :
 Sed postquam amans accessit, pretium pollicens ;
 50 Unus, & item alter ; ita ut INGENIUM est omnium
 Hominum à labore proclive ad lubidinem ;
 Accepit conditionem, dein quæstum occipit.
 Qui tum illam amabant, forte, ita ut sit, filium
 Perduxere illuc secum, ut una esset, meum.
 55 Egomet continuo mecum : certe captus est.
 Habet. Observabam mane illorum servulos
 Venienteis, aut abeunteis : rogitabam, heus puer,
 Dic fodes, quis heri Chrysidem habuit ? nam Andriæ
 Illi id erat nomen. SO. teneo. SI. Phædrum, aut Cliniam
 60 Dicebant, aut Niceratum, nam hi tres tum simul
 Amabant. Eho, quid Pamphilus ? quid ? symbolam
 Dedit ; cœnavit, gaudebam. Item alio die
 Quætebam : compertiebam nihil ad Pamphilum
 Quidquam attinere. Enimvero spectatum satis
 65 Putabam, & magnum exemplum continentiz.

INTERPRETATIO.

SO. Hei timco ne quid ista Andria apporet mali. SI. Primum hæc pudice, frugaliter. & laboriose vivebat : nendo lanam. & texendo telam victum queritans. Aliquot Amantes accesserunt pretium libidinum pollicentes. Ita ut ingenium est omnium hominum à labore proclive ad libidinem : consensu pollicitationibus : deinde capis quæstum corpore facere. Qui tunc illam amabant, forte (ita ut sit) illuc filium meum perduxerunt ad Chrysidem, ut una cum illi convivarentur. Egomet statim capis mecum cogitavi : captus est certe amore, habet vulnus. Observabam mane illorum servulos ve-

nientes ad Pamphilum, aut abeuntes Sape ab his quætebam. Heus, puer, dic, quæsi quis heri Chrysidem habuit ? Nam hæc Andria sic nominabatur. SO. Scio. SI. Respondebant, Phædrum, aut Cliniam, aut Niceratum : nam hi tres tunc simul amabant Chrysidem. Eho dicebam, quid Pamphilus fecit ? Quid fecit ? (respondebant) partem suam contulit ad convivium, cœnavit. Gaudebam hæc audiens : Similiter alio die interrogabam, compertiebam nihil agi quicquam, quod ad Pamphilum attineret. Certe putabam eum satis à me exploratum esse. & magnum exemplum continentiz exhibere :

ANNOTATIONES.

Hei vereor.] Hei, interjectio timentis & dolentis,

66. Habet.] Vulneratus est, Translatio ab Amphitheatro ubi cum Gladiatores vulnus acceperunt, habere dicuntur, Virg. 12. An. Hoc habet : hæc melior magis data victima divi,

Heus.] Adverbium vocantis,

Dic fodes.] Priscianus ait verbum esse delectivum, pro, si audes : sit, pro, vis. Precationem, vel exhortationē denotat. 61. Symbolam dedit.] Dicitur symbolum, & symbola à συμβόλλω, confecto. Inter alia significata, est pecunia, quæ erogatur à quolibet convivarum. Laetane, Collecta, Gallice, l'Estot.

- Nam qui cum ingenii conflictatur ejusmodi,
 Neque commovetur animus in ea re; scias
 Tum jam ipsum habere posse suæ vitæ modum.
 Cum id mihi placebat, tum uno ore omnes omnia
 70 Bona dicere, & laudare fortunas meas,
 Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
 Quid verbis opus est? hac fama impulsus Chremes
 Ultro ad me venit, unicam gnatam suam
 Cum dote summa filio uxorem ut daret.
 75 Placuit: despondi. Hic nuptiis dictus est dies.
 SO. Quid obstat, cur non veræ fiant? SI. audies.
 Fere in diebus paucis, quibus hæc acta sunt,
 Chrysis vicina hæc moritur. SO. ô factum bene!
 Beasti: metui à Chryside. SI. ibi tum filius
 80 Cum illis, qui amabant Chrysidem, una aderat frequens;
 Curabat una funus. tristis interim,
 Nonnunquam conlacrymabat. Placuit tum id mihi,
 Sic cogitabam: hic parvæ consuetudinis
 Causa mortem hujus tam fert familiariter:
 85 Quid si ipse amasset? quid mihi hic faciet patri?

I N T E R P R E T A T I O .

Nam qui cum hominibus talis ingenii
 conversatur; neque tamen eorum con-
 suetudine ad libidinem impellitur; cre-
 de jam posse ipsum vitæ suæ moderamen-
 & regimen habere. Cum hoc mihi per-
 gratum erat, tum omnes una voce om-
 nia bona mihi de illo dicebant, & mi for-
 tunatum omnino esse predicabant, qui
 filium haberem tam bona indolis. Quid
 pluribus verbis opus est? Hoc secundo
 timore adductus Chremes, cupide me
 convenit, ut unicam suam filiam cum
 grandi dote uxorem daret filio meo. Pla-
 cuit conditio mihi, itaque promisi spon-
 sione filium meum ducturum Chremetis
 filiam. Hic nuptiis faciendis consensimus

est dies. SO. Quid ergo impedit quominus
 res ipsa hæc nuptia fiant? SI. Audies.
 Circiter dies paucos, quibus hæc accide-
 runt, Chrysis hac vicina moritur. SO. O
 factum bene! Beatum me reddidisti. Me-
 tus Pamphilo ab istius Chrysidis consue-
 tudine. SI. Tunc temporis filius meus
 frequenter aderat in domo Mortinæ, cum
 illius Amatoribus. Apparabat unâ su-
 nus. Aliquando collachrymabatur. Pla-
 cuit tunc id mihi. Sic cogitabam; hic
 ob conversationem brevis temporis, mor-
 tem hujus mulieris agere fert adeo; ut
 si familiaris ei longo tempore fuisset &
 quid si eam amasset? quid mihi
 qui pater sum, causa non faciet.

A N N O T A T I O N E S .

66. *Conflictatur.*] Configi, & con-
 flicari res aliqua dicitur, cum ad aliam
 attrahitur, & affricatur: Ut cum lapis
 ad ferrum ignitum alliditur, ad elicien-
 dum scintillam.

75. *Despondi.* } Per mutuas stipulatio-
 nes, & sponsones matrimonia con-
 trahebantur. Hinc sponsalia, sponsus,
 & sponsa.

- Hæc ego putabam esse omnia humani ingenii
 Mansuetique animi officia. Quid multis moror?
 Egomet quoque ejus causâ in funus prodeo,
 Nihil suspicans etiam mali. *SO.* hem, quid est? *SI.* scies,
 90 Effertur, inus, interea inter mulieres,
 Quæ ibi aderant, forte unam adspicio adolescentulam,
 Forma. *SO.* bona fortasse. *SI.* & voltu, *Sofia*,
 Adeo modesto, adeo venusto, ut nihil supra,
 Quia tum mihi lamentari præter cæteras
 95 Vile est, & quia erat forma præter cæteras
 Honestâ, & liberali, accedo ad pedissequas;
 Quæ sit, rogo, sororem esse ajunt Chrysidis.
 Percussit illico animum, at at, hoc illud est,
 Hinc illæ lacrumæ, hæc illa est misericordia,
 100 *SO.* Quam timeo, quorsum evadas. *SI.* Funus interim
 Procedit: sequimur: ad sepulcrum venimus.
 In ignem posita est. *Fletur.* Interea hæc soror,
 Quam dixi, ad flammam accessit imprudentius,

INTERPRETATIO.

Hæc ego officia putabam esse ingenii humani, & bonis. Quidto pluribus verberis dicere? Egomet quoque ejus causâ in funus prodeo, nondum habens oim suspitum de amore. *SO.* Hem, quid est? *SI.* Tu audis. Exportatur cadaver. Inus, interea inter mulieres, qua ibi aderant, forte unam aspicio adolescentulam, formâ. *SO.* Bona fortasse. *SI.* Et vultu, *Sofia*! adeo modesto, adeo eleganti, ut nihil supra dici possit. Quia tunc mihi visa est lamentari plusquam cætera, & quia illa erat formâ omniâ venustissimâ, & maxime ingenuâ: accedo ad ancillas,

qua illam sequebantur, qua sit, ab his quaro. Sororem respondent esse Chrysidis defunctâ. Hoc responsum illico mihi commovit animum. At at (mecum dicebam) hinc illa lacryma fluebant, hæc res, illa causa efficit Pamphilus tam officiosus eras in eundo funere, hac excitavit illum ad tantam misericordiam erga Chrysidem. *SO.* Quam timeo, ad quem finem procedat tum hic forma. *SI.* Interim exequiarum pompa progreditur: sequimur, ad sepulchrû venimus, in rogam posita est, deploratur. Interea hæc soror, de qua loquutus sum, ad flammam appropinquavit inconsideratius

ANNOTATIONES.

90. Effertur.] Verbum funebre: solebant enim corpora mortuorum alte ferri humeris à propinquiorebus, ut Metellus elatus fuit à filiis tribus Consulibus, duobus Triumphalibus, uno Censorio, & altero Prætor.

91. Adeo venusto.] Id est pulchro: à Venere. Venustas proprie de foeminis dicitur, dignitas de viris.

96. Forma honesta.] Id est eleganti. Horat. Sat. 2. lib. 1.

neque si quid honesti est.

lactat, habet quo palam: quærit quo turpia velat.

Et liberali.] Sic liberale ingenium dicitur, libero homine dignum.

101. Fletur.] Cadavere in rogam collocato, dessebatur à propinquis; unde deplorata corpora mortuorum dicuntur, quibus ultimus luctus persolutus est. Et per metaphoram, Morbus deploratus, Egroti deplorati, quibus nullo remedio succurri potest: & deplorata Resp. id est, eversa, de qua nihil melioris spei superest.

- Satis cum periculo. ibi tum exanimatus Pamphilus ,
 105 Bene dissimulatum amorem & celatum indicat :
 Accurrit : mediam mulierem complectitur.
 Mea Glycerium , inquit , quid agis ? cur te is perditum ?
 Tum illa , ut consuetum facile amorem cernerēs ,
 Rejecit se in eum flens quam familiariter.
 110 S O. Quid ais ? S I. redeo inde iratus , atque ægre ferens.
 Nec satis ad objurgandum caussæ diceret ,
 Quid feci ? quid commerui , aut peccavi , pater ?
 Quæ sese voluit in ignem injicere , prohibui ,
 Servavi. honesta oratio est. S O. recte putas :
 115 Nam si illum objurges , vitæ qui auxilium tulit ;
 Quid facias illi , qui dederit damnum , aut malum ?
 S I. Venit Chremes postridie ad me , clamitans ,
 Indignum facinus , comperisse Pamphilum
 Pro uxore habere hanc peregrinam. Ego illud sedulo
 120 Negare factum. ille instat factum. denique
 Ita tum discedo ab illo , ut qui se filiam
 Neget daturum. S O. Non tu ibi gnatum ? S I. ne hæc quidem
 Satis vehemens causâ ad objurgandum. S O. qui, cedo ?
 S I. Tute ipse his rebus finem præscripti , pater !
 125 Prope adest , cum alieno more vivendum est mihi :

I N T E R P R E T A T I O.

fatis cum periculo. ibi tunc exanimatus Pamphilus amorem , quem tantopere dissimulaverat & celaverat , demonstrat. Accurrit , mediam mulierem complectitur : Mea Glycerium. inquit , quid agis ? cur te is perditum ? Tunc illa reflexit se in eum admodum familiariter : ita ut quivis posset facile cernere amorem inter illos esse consuetum. S O. Quid ais ? S I. redeo inde iratus , ægre ferens ea qua Pamphilus ostenderat . nec tamen satis causâ habebam ad illum objurgandum : hoc enim mihi dicere potuisses , quid feci ? quam panam commisi ? quod peccatum commisi . pater ? Opposui me ei , qua in ignem se precipitare voluit , illam a morte liberaui. Honestæ exensatio hæc est.

S O. recte putas : nam si eum objurges , quæ vita alienius auxilium tulit , quid facias illi , qui dederit damnum , aut malum ? S I. Venit Chremes ad me postera die , clamitans indignum facinus se deprehendisse : Pamphilum pro uxore habere hanc peregrinam. Ego illud factum esse pernegare cepi. Illæ instat factum. Postremo ita tunc discedo ab illo , ut ab eo , qui negaret se daturum uxorem filiam meo filio , S O. Non tu filium tuum ibi objurgasti ? S I. Ne hæc quidem causâ satis valida fuit ad objurgandum. S O. Dic mihi , quæso , cur non ? S I. Nam si diceret mihi ita ipse pater terminos constituisse meæ voluptatibus , prope adest tempus , quum vita mihi agenda erit ex voluntate alterius ,

A N N O T A T I O N E S.

109. *Quantum familiariter.* Valla interpretatur per interjectionem ; Quantum familiariter ; & refert ad *flens.*

119. *Ego illud sedulo* Goveanus legit ; Illi ego.

Sine nunc meo me vivere interea modo.

SO. Quis igitur relictus est objurgandi locus?

SI. Si propter amorem uxorem nolit ducere;

Ea primum ab illo animadvertenda injuria est.

130 Et nunc id operam do, ut per falsas nuptias

Vera objurgandi causa sit, si deneget.

Simul, sceleratus Davus si quid consilii

Habet, ut consumat nunc, cum nihil obsint doli.

Quem ego credo manibus pedibusque obnixae omnia

135 Facturum. magis id adeo, mihi ut incommodet,

Quam ut obsequatur gnato. SO. quapropter? SI. rogas?

MALA MENS, MALUS ANIMUS. quem quidem ego si sciero.

Sed quid opus est verbis? sin eveniat, quod volo,

In Pamphilo ut nihil sit morae; restat Chremes,

140 Qui mihi exorandus est, & spero confore.

Nunc tuum est officium, has bene ut adsimules nuptias;

INTERPRETATIO.

sine nunc meo me vivere arbitrio. SO. Quam igitur alia occasio opportunitas se dare potest adeo objurgandum? SI. Si propter amorem uxorem nolit ducere: hac primum puniendae est, mihi ab illo falsa injuria. Et nunc ad laborem, ut praetextu simulatarum nuptiarum, veram objurgandi causam habeam: si nempe uxorem recuset: tum etiam ut sceleratus Davus, si quas fraudes excogitavit, eas totas effundat: quoniam mihi nunc docere ejus non possunt doli, quem ego

credo totis viribus conaturum magis: ce se propter id, ut mihi incommodet; quam ut obsequatur filio. SO. Quapropter? SI. Quæris? mala mens, malus animus ejus ad id credendum me impellunt: quem quidem ego si sciero meo consilio obfiscere: acerbissime eum puniam: sed quid pluribus verbis opus est? Sin eveniat, id quod volo: ut in Pamphilo nulla sit mora nuptiarum: restat Chremes placandus, quem spero facile me exoraturum. Nunc tuum est officium, ut has bene similes fore nuptias

ANNOTATIONES.

129. *Ea primum ab illo animadvertenda.* Pro ejus injuria, ab eo illata: sic Plaut. Foris concrepuit à Sene, id est Senis, Lucret. Fulgor ab auro, pro aure. Cicero, in Epist. Reus à Milone. Id est accusatore Milone. Animadvertere injuriam pro punire, Cicero in Verrem: Ea sunt animadvertenda peccata, quæ difficillime præcaventur.

136. *Magis id adeo.* Adeo, pro certe, sine dubio, Virgil. i. Georg.

Multum adeo rastro glebas qui frangit inertes.

Sæpe sumitur, pro quoque, maxime apud Plautum. Subiectum possit atque, au-

get significationem. Cicero pro Cluentio: De foro atque adeo de civitate sublatum est. Apud Comicos sæpe est particula ornativa, seu expletiva, nihil ad sensum conferens, sed vel ad sermonis ornatum, vel ad metrum explendum adhibita. Tetentius infra: Propera adeo puerum tollere hinc à janua,

137. *Quem quidem ego si sciero.* Est communatio per reticentiam, sive dōtōmōm. convenit itato hæc figura. Idem Terentius in Eun. act. 5. Sc. 5. Ego te furcifer: si vivo; sed istud, quicquid est, primum expedi. Subintelligendum, puniam, vel cular, vel quid simile.

Perterrefacias Davum, observes filium,
 Quid agat, quid cum illo consilii capiet. *SO.* Sat est:
 Curabo. eamvis jam nunc inteo. *SI.* i pte, sequar.

I N T E R P R E T A T I O.

perterrefacias Davum. observes quid imperas. Nunc jam introcamus domum.
faciat filius. quid consilii enim Davo ca- *SI.* Præcedo, sequar.
piat. *SO.* Satis est. *Curabo ea,* qua mihi

ACTUS PRIMI SCENA SECUNDA:

S I M O. D A V V S.

NON dubium est, quin uxorem nolit filius:

SI. Ita Davum modo timere sensi, ubi nuptias
 Futuras esse audivit, sed ipse exit foras.

DA. Mirabar, hoc si sicabiret: & heri semper lenitas

5 Verebar quorsum evaderet.

Qui postquam audierat non datum iri filio uxorem suo;
 Nunquam cuiquam nostrum verbum fecit, neque id ægre tulit.

SI. At nunc faciet: neque, ut opinor, sine tuo magno malo.

DA. Id voluit, nos sic nec opinanteis duci falso gaudio,

10 Speranteis jam amoto metu, interea oscitanteis opprimi.

Ut ne esset spatium cogitandi ad disturbandas nuptias:

I N T E R P R E T A T I O.

SI. *NON* dubium est mihi, quin fi- *verbum dixit de hac re, neque id ægre*
lius neget se uxorem auturum, *ferre visus est: hanc filii scilicet re-*
adeo Davum modo timere sensi, ubi nu- *jectionem.* *SI.* At nunc direct, tibi,
prias futuras esse audivit. Sed ipse exit *ciet neque id, opinor, sine tuo ma-*
foras. *DA.* Mirabar si hac heri simulatio *gno malo.* *DA.* Sententia ejus fuit,
de nuptiis, sine causa excogitata, & *nos nihil suspicantes falso ducere gaudio*
pro nihilo foret; verebarque, quem ha- *per hanc lenitatem insolitam, & amoto*
beret exitum continua ejus, & inusta- *metu nuptiarum, bene sperantes, &*
ta lenitas: qui postquam audierat non *desidentes incuriose, nos prævenire, ne*
datum iri filio sue uxorem filiam Chre- *nobis ullum temporis spatium esset cogi-*
metus; nunquam ulli servorum, vel *tandi aliquid, ad disturbandas nuptias.*

A N N O T A T I O N E S.

4. *Mirabar.]* Davus postquam de
 Sofia futuras nuptias audi-
 vit, ædibus exiens hæc secum metuens
 loquitur.

10. *Oscitanteis.]* Oscitare, sive oscita-

ri, est hiare, os aperire. Oscitatio
 negligentiam arguit.

Opprimi.] Præveniri, occupari. Vi-
 detur urandatum esse ab ædificiis ruinæ
 incautos opprimentibus.

Astute! *SI*. carnifex, quæ loquitur? *DA*. herus est, neque prævideram.

SI. Dave! *DA*. hem, quid est? *SI*. ehodum, ad me. *DA*. quid hic vult? *SI*. quid ais? *DA*. qua de re? *SI*. rogas?

Meum gnatum rumor est amare. *DA*. id populus curat scilicet.

15 *SI*. Hoccine agis, an non? *DA*. ego vero istuc. *SI*. sed, nunc ea me exquirere,

Iniqui patris est. Nam, quod antehac fecit, nihil ad nre attinet.

Dum tempus ad eam rem tulit, sivi animum ut expleret suum.

Nunc hic dies aliam vitam adfert, alios mores postulat.

Dehinc postulo, siue æquum est, te oro, Dave, ut redeat jam in viam.

20 *DA*. Hoc quid sit? *SI*. Omnes qui amant, graviter sibi dari uxorem ferunt.

DA. Ita ajunt. *SI*. tum si quis magistrum cepit ad eam rem improbum,

Ipsum animum ægrotum ad deteriores partem plerumque applicat.

I N T E R P R E T A T I O.

Astute. SI. Carnifex qua loquitur? refert. Dum tempus adolescentia amorem permittit, sivi ut animum voluptatibus satiare. Nunc hoc tempus aliam rationem affert, alios mores postulat. Dehinc postulo, siue æquum est, te oro, Dave; ut in viam bona frugis redeat. *DA. Quid hac verba significant, non intelligo. SI. Omnes, qui amicos habent, inveni uxores accipiunt à Parentibus. DA. Ita ajunt. Tum, si quis sibi sumpsit magistrum ad amorem, improbum: ipsum animum libidine jam ægrotum, ad deteriores partem plerumque applicat.*

A N N O T A T I O N E S.

12. *Astute!*] Hoc gestu, & agitatione capitis Davus dixit.

13. *Ehodum.*] Est interjectio ad se vocantis, interdum admirantis, ut infra: *eho*, an tute intellexisti hoc allumulator?

14. *Id populus curat scilicet*] Expulso ironica, quæ eludit Davus dictum Simonis, ita colligens, (nil populus non curat.) Ironia est Tropus, quo intelligitur contrarium ejus, quod dicitur, ab ipso quod est dico, unde *scor* dissimulatur, qui aliter dicit, & sentit.

15. *Hoccine agis, an non?*] Aliud agere proverbiali figura est aliud cogitare, *Penser ailleurs.*

Sed nunc ea me exquirere iniqui patris est.] Ironia est; significat enim non esse iniqui patris, cum tam multa permiserit, tandem sub ipsas nuptias in filii mores inquirere.

19. *Siue æquum est.*] Ironica correctio. *ἐξουσιώσας.* Quæ tollit id quod dictum est, & pro eo, quod magis idoneam videtur, reponit.

DA. Non

D. A. Non hercle intelligo. *S. I.* non ? *henr. D. A.* non : *D. A. V. S. U. M.*, *N. O. N. O. E. D. I. P. U. S.*

S. I. Nemo ergo aperte vis, quæ restant, me loqui. *D. A.* sane quidem.

25 *S. I.* Si sensero hodie, quidquam in his te nuptiis

Fallaciæ conari, quo fiant minus,

Aut velle in ea re ostendi, quam sis callidus;

Verberibus casum te in pistrinum, Dave, dedam usque ad necem;

Ea lege atque omine, ut, si te inde exemerim, ego pro te molam.

30 Quid, hoc intellexisti? an nondum etiam ne hoc quidem? *D. A.* ino, callide:

Ita aperte ipsam rem modo locutus: nihil circuitione usus es.

S. I. Ubivis facilius passus sim, quam in hac re, me deludier.

D. A. Bona verba, quæso. *S. I.* irrides? nihil me fallis. Sed dico tibi,

Ne temere facias, neque tu haud dicas tibi non prædictum: cave.

I N T E R P R E T A T I O.

D. A. Per Herculem, hæc, quæ dicis non intelligo. *S. I.* Non intelligis? *Hem.*

D. A. Non: *Davus sum*, tardi ingenij servulus: non *Oedipus* enigmatum interpres. *S. I.* Nemo ergo vis aperte me loqui, quæ restant mihi dicenda? *D. A.* Id certe velim. *S. I.* Si sensero te quidquam fallacia hodie conari, ad hæc nuptias impediendas; aut velle in isto conatu ostendere, quantum sis astutus: virgis verberatum, te in pistrinum, Dave, conjiciam, quoad neci datus male pereas: ea

conditione, eoque auspicio, ut si te inde exemerim, ego pro te molam. Intellexisti, ne quid hoc est? An nondum ne hoc quidem intelligis? *D. A.* Imò perfectè intellexi: ita clare rem expressisti, sine circuitione verborum. *S. I.* In quavis aliâ, quam in hac re me decipi potius passus sum. *D. A.* Meliora loquere, quæso. *S. I.* Irrides? nihil me lates: sed prævuncio ne temere in hac re, quidquam doli coneris, neque tu dicas postea tibi non fuisse prædictum: cave tibi dico.

A N N O T A T I O N E S.

23. *Hem.*] Interjectio est irascentis, aut indignantis.

Davus sum, non *Oedipus*.] Allegoria sumpta ab Oedipi, & Sphingis fabula, *Oedipus* solus Sphingis ænigma solvit, scilicet, quid esset animal mane quadrupes, meridie bipes, vesperti tripes: quod quidem homo est.

28. *Te in pistrinum. Dave, dedam*] Pistrinum locus est pinfendo frumento destinatus, ubi molæ trufatiles dictæ à trudendo, quæ impellebantur à servis, qui per convitium Afini audiebant; & molæ quoque contemptim præsepia Aliæ erant versatiles dictæ, quæ versabantur à jumentis.

29. *Atque omine*] Est signum futuri eventus, *Plaut.* in *Casina*, Act. 2. Sc. 8.

Nostro omine it dies. Id est auspiciò, feliciterque, id est, Omen est nostrum, non adversariorum.

33. *Nihil me fallis.*] Id est lates, *Ovid.* *Eleg.* 2. lib. 4. *Trist.*

Nos procul expulsos communia gaudia fallunt.

Id est, latent, *Horat.* *Segetis certa fides mea Fulgentem imperio fertilis Africa Fallit sorte ventior.*

Neque tu haud dicas tibi non prædictum.] *Goveanus* legit, *Neque tu hoc, non haud.* *Muretus* ita ait: *Quicquid dicas Donatus legendum*, Hoc, non, Haud, Est enim ordo, & sensus; neque, id est, & ne tu dicere possis hoc tibi non prædictum, in prædico cave.

ACTUS I. SCENA III.

D A V V S.

- D A.** **E** Nimvero, Dave, nihil loci est segnitæ, neque socordix, Quantum intellexi modo senis sententiam de nuptiis. Quæ si non astu providentur, me aut herum pessundabunt. Nec, quid agam, certum est, Pamphilumne adjutem, an auscultem seni.
- 5 Si illum relinquo, ejus vitæ timeo: sin opitutor, hujus minas; Cui verba dare difficile est. Primum jam de amore, hoc comperit: Me insensus servat, ne quam faciam in nuptiis fallaciam. Si senserit, perii; aut, si libitum fuerit, causam ceperit, Quo jure, quaque injuria, præcitem me in pistrinum dabit.
- 10 Ad hæc mala hoc mihi accedit etiam: hæc Andria, Sive ista uxor, sive amica est, gravida è Pamphilo est. Audireque eorum est operæ pretium audaciam: Nam inceptio est amentium haud amantium.

INTERPRETATIO.

Certe, Dave, nullum tempus reliquum segnitia, neque socordia: quantum modo intelligere potui senis Simonis sententiam de nuptiis Pamphili: quæ nisi caveantur astute, me aut herum Pamphilum opprimet; nec quid agam certum est mihi: Pamphilumne adjutem opera mea, an seni, ejus patri obsequar. Si illum relinquo, timeo ne in vita periculum incidat: sin opemfero, timeo ea, qua minatus est mihi herus Simo, quem fallere difficile est. Primum jam comperis

amare Pamphilum, iratus me observat, ne quam faciam fallaciam ad impediendum nuptias. Si senserit me id fecisse, perii; aut si ei libuerit, causam capiet; cur me, sive jure, sive injuria in pistrinum dedat. Ad hæc mala hoc mihi accedit etiam: quod hæc Andria, sive ista uxor est, sive Amica, è Pamphilo gravida est, & est pretium operæ, jucundumque audire eorum audaciam. Nam ea res inceptio est amentium, non amantium;

ANNOTATIONES.

3. **M**E aut herum pessundabunt,] Pessum ite, est perire: Ut pessumdare perdere, & in eadem significatione, pessum premere, ducta translatione à re maritimâ: Argumento est locus Plauti in Cist. Act. 2, Sc. 1. Maritimis moribus mecum experitur: ista meum frangit amentem animum: nisi quia miserroneo pessum, mihi nulla abest perditio perniciis. Idem Plautus in Aulul. Act. 4, Sc. 1. Servum ratem esse argenti hero aequum censo: ut

toleret, ne pessum abeat. In Rudente sine figurâ, Act. 2, Sc. 3, vers. 64. Nunc eam cum navis scilicet, abivisse pessum in altum. J. Gul. Veris. lib. 4. c. 4. Glossarium: Pessundat. budz. Kat. nov. 7. demergo, pessundo.

9. Quo jure, quaque injuria] Id est; quocunque modo; sive aliquo jure, sive aliqua injuria.

Est opera pretium] rem significat factu, vel auditu, vel memoratu dignam.

Quidquid peperisset, decreverunt tollere:
 15 Et lingunt quandam inter se nunc fallaciam,
 Civem Atticam esse hanc. Fuit olim quidam senex
 Mercator: navem is fregit apud Andrum insulam:
 Is obiit mortem: ibi tum hanc ejectam Chrysidis
 Patrem recepiſſe orbam, parvam. Fabulæ.
 20 Mihi quidem hercle non fit verisimile.
 Atqui ipsis commentum placet.
 Sed Myſis ab ea egreditur, At ego hinc me ad forum, ut
 Conveniam Pamphilum, ne de hac re pater imprudentem opprimat,

INTERPRETATIO.

quicquid peperisset, ſuo masculum, ſive
 ſæminam, decreverunt educare: &
 lingunt nunc inter ſe quandam fallaci-
 am, dicens illam Glycerium civem
 eſſe Atticam. Fuit olim quidam ſenex
 mercator: et nave fracta, tempeſtate ad
 Andrum inſulam ejectus eſt. Is vita de-
 ceſſit: ibi tunc patrem Chryſidis aiunt
 Glycerium ejectum ad litus, parvo or-
 bam in ſuam tutelam recepiſſe. Fabula
 hæc ſunt. Mihi quidem, per Herculem,
 non fit veriſimile: verumtamen hoc ipſis
 commentum placet. Sed Myſis à domo
 Chryſidis egreditur: at ego hinc ad fo-
 rum me conſero. Pamphilum adibo at-
 que alloquar, ne pater et huius rei igna-
 ro ſuperveneat.

ANNOTATIONES.

14. *Decreverunt tollere:* Id eſt agnos-
 cere, ſuſcipere, educare. Infantes olim
 ſimul ac nati erant, humi deponeban-
 tur, Ab humo vero tollebantur, & in
 ſinum recipiebantur. Qui non tolle-
 bantur, pro abdicatis, & projectis
 habebantur.

ACTUS I. SCENA IV.

MYſIS. ARCHILLIS.

MY. **A**Udivi, Archillis, jam dudum: Leſbiam adduci jubes;
 Sane pol illa temulenta eſt mulier, & temeraria,

INTERPRETATIO.

AUdivi, à Archillis! qua præcipis, duci jubes. Sane, per Pollucem, Mu-
 lamdudum Leſbiam obſtorcem ad-
 ducis illa valde vinoſa eſt, & temeraria:

ANNOTATIONES.

POL } Per Pollucem: Ædepoſ, per
 ædem Pollucis: Mecaſtor, per ædem
 Caſtoris: Mecaſtor, me Caſtor ju-
 vet: Hercle, per Herculem: Meher-
 cule, me Hercules juvet.
Temulenta } Id eſt vino dedita, à Te-
 meto, vino præſca, Jengu, Gellius lib. 10.
 cap. 23.

Nec satis digna, cui committas primo partu mulierem.
 Tamen eam adducam. Importunitatem spectate aniculæ:
 Quia compotrix ejus est. Dii! date facultatem, obsecro,
 Huic pariundi, atque illi in aliis potius peccandi locum.
 Sed quidnam Pamphilum exanimatum video? vereor, quid fiet.
 Opperior, ut sciam, num quidnam hæc turba tristitiæ adferat.

INTERPRETATIO.

nec satis idonea est, cui committere debeas mulierem primo partu: qui periculosus est: tamen eam adducam. Spectate importunitatem hujus anicula. Archillis aded instat, ut Lesbia quam eisd adducatur: quia cum eâ compotare solet. Dii date, precor, vires Glycero ad solaciter pariendum, atque obstetrici Lesbia industriam opportunam in educendo partu: ut in aliis mulieribus sublevaris potius erret. Sed quidnam video Pamphilum exanimatum? Vereor quid hoc sit. Expectabo, ut sciam, quidnam tristitia hac perturbatio illi afferat.

ACTUS I. SCENA V.

PAMPHILVS. MYTIS.

P. A. **H**ocine est humanum factum aut inceptum? hocine officium patris?

M. Y. Quid illud est?

P. A. Pro deum atque hominum fidem! quid est, si non hæc contumelia est?

Uxorem deçrærat dare sese mihi hodie. Nonne oportuit

Præscisse me ante? nonne prius communicatum oportuit?

M. Y. Miseram me! quod verbum audio?

P. A. Quid Chremes? quid denegarat se commissurum mihi

INTERPRETATIO.

P. A. **A**n hoc factum, aut inceptum contra filium, humanum est? an hoc officium est Patris? M. Y. Quid illud est? P. A. Deos, hominumque resor, Si hoc contumelia non est? quid deinde nomine contumelia appellandum erit? Si pater consueverat mihi dare hodie uxorem, nonne ante de hac re certior fieri debui? Nenne consilium & liberationem participare. M. Y. Miseram me, quod verbum audio? P. A. Quid de Chremete dicam, quod denegaverat se daturum filiam suam in uxorem? Mutavit sententiam.

ANNOTATIONES.

6. **M**iseram me! quod verbum audio?] Audito uxoris nomine, exterritus Mytus.

- Gnatam suam uxorem? id mutavit, quia me immutatum videt?
 Itane obstinate operam dat, ut me à Glycerio miserum abstrahat?
 10 Quod si fit, pereō funditus.
 Adeon' hominem invenustum esse, aut infelicem quenquam, ut
 ego sum?
 Prò deum atque hominum fidem! nullon' ego
 Chremetis pacto affinitatem effugere potero? Quot modis
 Contemptus, spretus? facta, transacta omnia. Hem!
 15 Repudiatus repetor. quamobrem? nisi si id est, quod suspicor?
 ALIQUID MONSTRUALUNT. ea quoniam nemin' obtrudi
 potest.
 Iturad me. *MY.* oratio hæc me miseram exanimavit metu.
PA. Nam quid ego dicam de patre? ah!
 Tantamne rem tam negligenter agere? præteriens modo,
 20 Mihi, apud forum, uxor tibi ducenda est, Pamphile, hodie, in-
 quit: para:
 Abi domum. id mihi visus est dicere, abi cito, & suspende te.
 Obstupui. censen' ullum me verbum potuisse proloqui,
 Aut ullam causam, ineptam saltem, falsam, iniquam? obmutui.
 Quod si ego rescissem id prius, quid facerem, si quis nunc me
 roget;

INTERPRETATIO.

quia me animum immutavisse intelligit; itane obstinate laborat, ut me miserum à Glycerio abstrahat? Quod si fit, pereō prorsus. Adeone quisquam hominum invisus est Veneri, & fortuna, ut ego sum? Proh Deum, atque hominum fidem! Nullone ego pacto efficere potero, ut Chremes mihi affinis, & focer non sit? Quot modis despectus, & spretus ab illo fui? Facta, & transacta omnia in contrahendus nuptiis; postea repudiatus sum. Hem repudiatus repetor. Quamobrem? causam ignoro, nisi forte illud est, quod suspicor: nimirum Chremetis filia deformis est, & monstro similis. Ea quoniam ab omnibus respuitur, quantum

vis sapius oblata, ad me recurritur. *MY.* Oratio hac me miseram exanimavit nictu. *PA.* Nam quid ego nunc dicam de patre? Ah, tantine momenti rem, ut sunt nuptiæ, tam negligenter transigere potuit? Ipse præteriens modo in foro: Pamphile, inquit, uxor tibi ducenda est hodie. Ad id para te. Abi domum. Sic loquens, id mihi visus mandare, abi cito, & suspende te. Ad hæc verba obstupescatus sum. Putasne me ullum verbum proferre potuisse, aut ullam excusationem, licet ineptam, ficticiam, & injuriam? Mutui repente factus sum. Quod si quis nunc à me quærat, quid facerem, si ego id præsensissem?

ANNOTATIONES.

13. *Invenustum*] Venus in talorum jactu invocabatur, & qui Venerem frequenter jaciebat, venustus, id est fortunatus habebatur; contra invenustus, id est infortunatus. Alii venustum eum

dicunt, cujus genituræ domina sit Venus; maxime si fuerit in Geminis, aut in prosperos Jovis radios incidit: at in Leone, Ariete, & Virgine infelix esse perhibebatur.

25 Aliquid facerem, ut hoc ne facerem. Sed nunc quid primum exequar?
Tot me impediunt curæ, quæ meum animum divorſe trahunt:
Amor, miſericordia hujus, nuptiarum ſollicitatio,
Tum patris pudor, qui me tam leni paſſus eſt animo uſque adhuc,
Quæ meo cunque animo libitum eſt, facere: eine ego ut advorſer? Hei mihi!

30 Incertum eſt, quid agam. *MY.* miſera timeo, hoc incertum quorſum accidat.

Sed nunc peropus eſt, aut hunc cum ipſa, aut me aliquid de illa adverſum hunc loqui.

DUM IN DUBIO EST ANIMUS PAULO MOMENTO. HUC ILLUC IMPELLITUR.

P. A. Quis hic loquitur? *Myſis*, ſalve. *MY.* ô ſalve Pamphile. *P. A.* Quid agit? *MY.* rogas?

Laborat è dolore. atque ex hoc miſera ſollicita eſt die;

35 Quia olim in hunc ſunt conſtitutæ nuptiæ: tum autem hoc timeo. Ne deſeras ſe. *P. A.* Hem! egone iſthuc conari queam?

Ego propter me illam decipi miſeram ſinam?

Quæ mihi ſuum animum atque omnem vitam credidit.

Quam ego animo egregie caram pro uxore habuerim,

40 Bene & pudice ejus doctum atque educum, ſinam, Coactum egeſtate, ingenium immutarier?

Non faciam. *MY.* haud vereor, ſi in te ſolo ſit ſitum:

I N T E R P R E T A T I O .

Reſpondeo, aliquid facerem, ne id facerem, ducerem uxorem; vidererque conſentire juffui patri. Sed nunc quid primum exequi debeo? Tot me impediunt curæ, quæ animum meum diſtrahunt in partes varias; amor, miſericordia *Glycerij*, ſollicitatio, quæ urgeor, ut uxorem acciperem, Patri reverentia, qui mihi tam leniter permiffi uſque ad hanc diem arbitrio meo vivere. An ego committam, ut ei adverſer? Hei mihi! incertum eſt, quid agam. *MY.* Miſera timeo, quò tendat iſtud, incertum eſt, & quem exitum habeat. Sed nunc maxime opus eſt, aut Pamphilum cum ipſa *Glycerio*, aut me aliquid de illa apud hunc loqui. Dum enim animus pendet dubius, levi impulſu in hanc

vel illam partem ducitur. *P. A.* Quis hic loquitur? *Myſis* ſalve. *MY.* Ô ſalve Pamphile. *P. A.* Vt ſe habet *Glycerium*? *MY.* Quare? partus doloribus torquetur; & quia olim hic dies nuptiis conſtitutus eſt, de hac re anxia times; tum autem ne deſeras ſe. *P. A.* Hem, egone iſtud poſſum conari? ego illam miſeram propter me decipi patiar? quæ mihi affectus animi ſui, atque omnem vitam commiſit: quam ego præter caſeras animo meo dilectam loco uxoris habuerim. Egone ſinam ejus ingenium bene, & pudice inſtitutum, atque educatum; egeſtate coactum, alia vita ratione minus honeſta immutari? Non faciam. *MY.* Non id timeo, ſi iſtud in tuâ unius poteſtate ſit poſitum.

A N N O T A T I O N E S .

32. Paulo momento J. Metaphora à trun-
cua; cum id quod ponderatur, in neu-

tram partem vergit, & incertum pen-
det.

- Sed vim ut queas ferre. *P. A.* adeon' me ignavum putas ?
 Adeon' porro ingratum , aut inhumanum , aut ferum ,
 45 Ut neque me consuetudo , neque amor , neque pudor
 Commoveat , neque commoneat , ut servem fidem ?
MY. Unum hoc scio , meritam esse , ut memor esses sui.
P. A. Memor essem ? ô Mylis , Mylis , etiam nunc mihi
 Scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis
 50 De Glycerio . Jam ferme moriens me vocat :
 Accessi : vos semotæ : nos soli : incipit :
 Mi-Pamphile , hujus formam atque ætatem vides :
 Nec clam te est , quàm illi utraq; res inutiles
 Et ad pudicitiam & ad tutandam rem sient.
 55 Quod ego te per hanc dextram oro , & ingenium tuum ,
 Per tuam fidem , perque hujus solitudinem
 Te obtestor , ne abs te hanc segreges , neu deferas :
 Si te in germani fratris dilexi loco ,
 Sive hæc te solum semper fecit maximi ,
 60 Seu tibi motigera fuit in rebus omnibus .
 Te isti virum do , amicum , tutorem , patrem :
 Bona nostra hæc tibi committo , & tuæ mando fidei .

INTERPRETATIO.

sed timeo ut violentiam paterni imperij possis sustinere. P. A. Adeone me pusillanimum puta esse. adeone ejus meritorum erga me immemorem, inhumanum, aut ferum: ut neque me familiaritatis conjunctio, neque amor, neque pudor impellat, & admoneat, ut perseverem in fide erga illam? MY. Quid sis scilicet nunc nescio. sed ego hoc unum scio. hanc meritam esse, ut memor esses sui. P. A. Ut memor essem? O Mylis, Mylis! etiam nunc mihi dicta illa Chrysidis impressa sunt in animo meo de Glycerio. Illa jam morti proxima vocavit me ad se. Ego accessi ad eam. Vos secessistis. Nos soli remansimus. Ea sic

incipis loqui: Alii Pamphile, hujus formæ maximam. & ætatem vides: nec te latet quam illi utraq; res sita incommoda sint. & ad conservandam pudicitiam & rem familiarem: propter quod, oro te per hanc tuam dextram, & ingenium tuum: per tuam fidem, perque hujus solitudinem, te obtestor, ne abs te hanc separet, neu deferat. Si te ut fratrem germanum dilexi, sive hæc te solum semper maximi fecit, ceteris hominibus posthabitis: sive in omnibus rebus tibi morem gessit: te isti virum do, amicum, tutorem, patrem: bona hæc nostra tibi committo, & tua commendo fidei.

ANNOTATIONES.

55. Et ingenium tuum.] Alii, ut & Donatus, legunt genium. Genius Deus est, in cujus tutela vivimus, à gignendo dictus, quod statim nos genitos suscipiat, & teneat. Fuit autem hic orandi modus, per Genium & dextram, Antiquis usitatus, & familiaris. Horat.

Epist. 7. lib. 2.

Quod te per Genium, dextramque, deosque Penates.

Obtestor & obtestor.

57. Ne abs te hæc segreges.] Segregare est à grege separare. Sententia est, ne segreges, id est repudies tibi junctam, neu deferas solam, & orbam.

Hanc mi in manu dat : mors continuo ipsam occupat :

Accepi : acceptam servabo. *MY.* Ita spero quidem.

65 *P.A.* Sed cur turabis ab illa ? *MY.* obstetricem accerso. *P.A.* propterea.
Atque audin' ? verbum unum cave de nuptiis.

Ne ad morbum hoc etiam. *MY.* teneo.

INTERPRETATIO.

Chrysis hac oratione finita . mihi Glycetiū tradit in manu . Mors statim ipsam invadit . Datam accepi . Acceptam servabo . MY. Ita futurum id spero . P.A. Sed cur abis ab illa ? MY. Obstetricem accerso . P.A. Propterea . Atque audine ? Cave , ne illi unum verbum dicas de nuptiis , ne ad morbum , propter hoc molestia & dolor accedat .

ANNOTATIONES.

63. Hanc mihi in manu dat :] Id est , sit mihi uxor , & materfamilias , quæ in manu , & viri potestate est.

ACTUS SECUNDI SCENA PRIMA.

CHARINVS. BYRRHIA. PAMPHILVS.

CH. Quid ais , Byrrhia ?
Daturne illa Pamphilo hodie nuprum ? *BY.* sic est. *CH.* quis
scis , Byrrhia ?

BY. Apud forum modo de Davo audiui : *CH.* vix misero mihi !
Ut animus in spe atque in timore usque antehac attentus fuit ,

5 Ita , postquam adempta spes est , lassus , cura confectus stupet.

BY. Quæso ædepol Charine , quoniam id fieri , quod vis , non
potest ,

Velis id , quod possit. *CH.* nihil aliud , nisi Philumenam volo.

INTERPRETATIO.

CH. Quid ait Byrrhia ? daturne hodie Philumena uxor Pamphilo
BY. Datur. CA. Quomodo id scit BY. Modò in foro id de Davo audiui. CA. Vix misero mihi ! ut animus in spe atque timore , antea usque huc attentus fuit ad
hujus rei exitum : Ita postquam spes sublata est , lassus , cura confectus oblanguet & stupefactus est. BY. Quæso ædepol. Charine , quoniam id fieri quod vis non potest : velis id quod possit. CA. Nihil aliud , quam Philumenam volo.

ANNOTATIONES.

2. Daturne illa Pamphilo nuprum ?] Dicitur nuptum , & nupui dare , collocare viro virginem.

BY. Ah !

BY. Ah, quanto satius est, te id dare operam,
Qui istum amorem ex animo amoveas, quam id loqui;

10 Quo magis libido frustra incendatur tua.

CH. FACILE OMNES, CUM VALEMUS, RECTA CONSILIA
AGROTIS DAMUS.

Tu si hic sis, aliter sentias. BY. Age, age, ut lubet. CH. sed
Pamphilum

Video, omnia experiri certum est prius, quam pereo. BY. quid
hic agit?

CH. Ipsum hunc orabo: huic supplicabo. amorem huic narrabo meum.

15 Credo, impetrabo, ut aliquot saltem nuptiis protrahat dies.
Interea fiet aliquid, spero. BY. id aliquid nihil est. CH. Byrrhæia!
Quid tibi videtur? adeon' ad eum? BY. quid ni? si nihil impetres,
Ut te arbitretur sibi paratum mortuum, si illam duxerit.

CH. Abin' hinc in malam rem cum suspitione istac, scelus!

20 P. A. Charinum video. salve. CH. ô salve Pamphile:

Ad te advenio, spem, salutem, auxilium, consilium expetens.

P. A. Neque pol' consilii locum habeo, neque auxilii copiam.

Sed istuc quidnam est? CH. hodie uxorem ducis? P. A. ajunt.

CH. Pamphile,

Si id facis, hodie postremum me vides. P. A. quid ita? CH. hei mihi,

25 Vereor dicere: huic dic quæso, Byrrhæia! BY. ego dicam.

P. A. quid est?

BY. Sponsam hic tuam amat. P. A. næ iste haud mecum sentit,
ehodum dic mihi,

I N T E R P R E T A T I O.

BY. Ah, quamid potius est, te id laborare, ut istum amorem Philumenæ ex animo tuo ejicias, quam hoc se moneas habere, quibus cupiditas tua inutiliter inflammetur. CH. Facile omnes cum sanis & valentes sumus, utilia præcepta agrotis damus. Tu si meo loco sis, aliter sentias, quam sentis de amore meo. BY. Age, age, ut tibi videtur, sed Pamphilum video. Degrevi omnia exquirere ad salutem, prorsquam peream. BY. Quid hic agit omnia exquisiturus imprudens? CH. Ipsum Pamphilum orabo, huic supplicabo; amorem meum vibementem huic exponam. Obtinebo, credo, ab illo, ut ad aliquot saltem dies nuptias suas differat: insera aliquid, ut spero, accidet boni. BY. Id aliquid nihil est. CH. Byrrhæia, quid tibi videtur? Adibo-ne Pamphilum? BY. Quid

ni? saltem, ut si nihil ab eo impetres, existimes te sibi paratum uxoris Philumenæ adulterum. CH. Abi hinc in malum cruciatum, scelestus! cum suspitione ista. P. A. Charinum video. Salve Charino. CH. O salve Pamphile. Ad te confugio, spem, salutem, auxilium, consilium impetrare ab te cupiens. P. A. Neque pol' habeo facultatem aliis consulendi, neque potestatem auxiliandi. Sed quidnam est istud? CH. Hodie uxorem ducis? P. A. Ajunt, CH. Pamphile, si hoc facis, hodie me ultimum vides in vivis. P. A. Quid ita? CH. Hei mihi! non nunc pra' verecundia dicere. Dic, quæso, huic, Byrrhæia. BY. Ego dicam. P. A. Quid est? BY. Hic Charinus sponsam tuam Philumenam amat. P. A. Certe, valde à me dissentis. Ehodum dic mihi

Numquidnam amplius tibi cum illa fuit Charine? *CH.* Ah Pamphile! Nihil. *P. A.* quàm vellem! *CH.* nunc te per amicitiam & per amorem obsecro,

Principio, ut ne ducas. *P. A.* dabo equidem operam. *CH.* sed si id non potes,

30 Aut tibi si nuptiæ hæ sunt cordi. *P. A.* cordi? *CH.* saltem aliquot dies

Profer, dum proficiscor aliquò, ne videam. *P. A.* audi nunc jam:

Ego Charine neutiquam officium liberi esse hominis puto,

Cum is nil promereat, postulare id gratiæ apponi sibi.

Nuptias effugere ego istas malo, quàm tu adipiscier.

35 *CH.* Reddidisti animum, *P. A.* nunc si quid potes aut tu, aut hic Byrrhia,

Facite, fingite, invenite, efficite, quí detur tibi:

Ego id agam mihi quí ne detur. *CH.* sat habeo. *P. A.* Davum optume

Video, hujus consilio fretus sum. *CH.* at tu hercle haud quidquam mihi,

Nisi ea quæ nihil opus sunt sciri. fugin' hinc? *BY.* ego vero ac lubens.

I N T E R P R E T A T I O .

Charine, nunquid aliud amplius, quam amor tibi cum illa fuit. *CH.* Ah, Pamphile, nihil. *P. A.* Quàm vellem fuisset. *CH.* Nunc te per amicitiam nostram, & per amorem meum erga Philumenam obsecro, primò ut ne eam ducas. *P. A.* Equidem id conabor facere, ne mihi sit uxor. *CH.* Sed si non potes id efficere, aut si hæ nuptiæ ex animo placent. *P. A.* Placent? scilicet? *CH.* Saltem hæ aliquot dies protrahere, dum aliqd me conferam, ne videam illas. *P. A.* Audi nunc jam. Ego, Charine! minime officium ingenui hominis esse opinor postulare gratiam sibi haberi: cum nullo hanc officio pro-

meruerit. Ego istas nuptias effugere magis cupio, quam tu eas assequi. *CH.* Recreasti mihi animum tuum verbis. *P. A.* Nunc si quid potes, aut hic Byrrhia, facite, fingite, invenite, efficite, ut quovis modo tibi uxor Philumena detur. Ego studebo, ut ne mihi detur. *CH.* Sufficit mihi quod aú, *P. A.* Davum opportune video, cujus consilio confido. *CH.* At tu hercle, Byrrhia, multis absimilius es huic Davo. Nihil quicquam mihi dicis, nisi ea, quæ scire me, non sunt utilia. An non fugis hinc? *B. Y.* Ego vero fugio: ac libenter quidem.

A N N O T A T I O N E S .

28. Quàm vellem.] Ut esset causa recusandæ Philumenæ in uxorem.

30. Cordi?] Repetitio ironica. Imo hæ nuptiæ mihi Pamphilo displicent.

36. Efficite, qui detur tibi:] Qui, pro ut, Plautus valeo. & venio ad minus valentem. & melius qui valeat ferro. Idem multis locis aliis.

38. Haud quicquam mihi,] Ellipsis.

Subintellige, dicis.

39. Nisi ea] Scilicet, propter ea, quæ in principio tetuli: Byrrhia; *CH.* Daturne illa hodie Pamphilo nuptum? *BY.* Sic est. *CH.* Quí scis? *BY.* Apud forum modò de Davo audivi. Quæ verba meminit hoc loco Charinus se non libenter audivisse.

ACTUS II. SCENA II.

DAVVS, CHARINVS, PAMPHILVS.

DA. I boni ! boni quid porto ? sed ubi inveniam Pamphilum ,
Ut metum , in quo nunc est , adimam , atque expleam ani-
mum gaudio ?

CH. Lætus est , nescio quid. **PA.** nihil est. nondum hæc rescivit
mala.

DA. Quem ego nunc credo , si jam audierit sibi paratas nuptias.

CH. Audin' tu illum ? **DA.** toto me oppido exanimatum querere.
Sed ubi queram ? aut quo nunc primum intendam ? **CH.** cessas
alloqui ?

DA. Abeo. **PA.** Dave ades , resiste. **DA.** quis homo est , qui
me ? ô Pamphile !

Te ipsum quero. euge ô Charine ! ambo opportune : vos volo.

CH. Dave , perii. **DA.** quin tu hoc audi , **CH.** interii. **DA.** quid
timeas , scio.

PA. Mea quidem hercle certe in dubio vita est. **DA.** & quid tu ,
scio.

PA. Nuptiæ mihi. **DA.** & id scio. **PA.** hodie. **DA.** obtundis , ta-
meti intelligo.

INTERPRETATIO.

DA. *Dij boni , quam felicem , & gratum nuncium assero ! Sed ubi inveniam Pamphilum , ut metum in quo nunc est , ei auferam & ejusque animum lætitiâ perfundam* **CH.** *Lætus est Davus , propter nescio quid.* **PA.** *Nihil est , quod latetur : nondum hæc mala audivit de nuptiis , quæ mihi parantur.* **DA.** *Quem ego nunc credo , si acceperit sibi ducendam esse Philumenam.* **CH.** *Audisne tu illum ?* **DA.** *Toto me oppido , exanimatum querere. Sed ubi eum queram ? Quid nunc primum me vertam ?* **CH.** *Quid cessas hunc alloqui ?* **DA.** *Abeo , cum hic eum non invenio.* **PA.** *Dave , accede , gradum siste.* **DA.** *Quis homo est , qui me appellat ? O Pamphile , te ipsum quero. Euge ô Charine , ambo opportune adestis. Vos alloqui volo.* **CH.** *Dave , perii.* **DA.** *Imo , tu hoc audi.* **CH.** *Prorsus de me attum est.* **DA.** *Quid tu timeas scio.* **PA.** *Mea quidem hercle vita in gravi periculo versatur.* **DA.** *Et tu quid timeas quoque scio.* **PA.** *Nuptiæ mihi paratæ sunt.* **DA.** *Et id scio.* **PA.** *In hunc ipsum diem.* **DA.** *Me verbis enecas , quamvis quid sentias intelligam. Tu , ô Pamphile ,*

ANNOTATIONES.

Dij boni] Erant enim & dij lor , & Timor : quin & Impudentiæ , & Infamiæ templâ posita fuere.

D ij

Id paves, ne ducas tu illam; tu autem, ut ducas. *CH.* rem tenes.
P.A. Istuc ipsum. *D.A.* atqui istuc ipsum, nil periculi est: me vide.
 15 *P.A.* Obsecro te, quamprimum hoc me libera miserum metu.
D.A. Hem.

Liberto, uxorem tibi jam non dat Chremes, *P.A.* qui scis? *D.A.* scio.
 Tuus pater modo meprehendit: ait tibi uxorem dare sese
 Hodie, item alia multa, quae nunc non est narrandi locus.
 Continuo ad te properans, percurro ad forum, ut dicam tibi hæc;
 20 Ubi te non invenio, ibi ascendo in quendam excelsum locum.
 Circumspicio, nusquam, forte ibi hujus video Byrrhiam:
 Rogo: negat vidisse, mihi molestum, quid agam, cogito.
 Redeunt interea, ex ipsa re mihi incidit suspicio, hem.
 Paululum opsioni, ipse tristis, de improvviso nuptiar.
 Non cohærent. *P.A.* quorsumnam istuc? *D.A.* ego me conti-
 nuo ad Chremem.

25 Cum illoc advenio, solitudo ante ostium, jam id gaudeo.
P.A. Recte dicis, perge. *D.A.* maneo, interea introire neminem

INTERPRETATIO.

Id metuis, ne ducas uxorem Philume-
 nam, tu Charino, ne non ducas. *CH.* In-
 telligis id quod res est. *P.A.* Istud ipsum
 est. *D.A.* Atqui istud ipsum, quod ti-
 mes, nullum tu se habet periculum. Me
 vide. *P.A.* Oro te, quameis hunc mi-
 hi misero timorem adimo. *D.A.* Hem
 adimo. Chremes jam tibi filiam non dat
 uxorem. *P.A.* Quomodo id scis? *D.A.* Ego
 scio. Tuus pater modo me manu appre-
 hendit: ait se hodie tibi uxorem dare.
 Item alia multa; quae commemorandi nunc
 tempus non est. Illuc ad te properans ce-
 leriter cucurrit ad forum, ut hac tibi di-
 cam. Vbi te non invenio, ascendo ibi-
 dem, in altum quendam locum; circum-

spicio. Nusquam ego te aspicio. Forte ibi
 hujus Charini servum Byrrhiam video:
 quare ab eo, num te videret: respondet
 non vidisse. Egredior: quid mihi sit
 agendum cogito. Interea mihi redeunt d
 fore forte orta est suspicio ex ipso nuptia-
 rum apparatus. Hem, inquam, apud
 me; paululum opsioni est apparatus, ip-
 semet pater Simo tristis est, quem hila-
 rem esse decet, tam subitè nuptia fiunt.
 Hæc inter se non conveniunt. *P.A.* Quam-
 obrem hac dicis? *D.A.* Ego me continuo con-
 fero ad Chremetis domum. Cum ego illuc
 advenio, solitudo videtur ante ostium: jam
 ex eo gaudeo. *CH.* Recte dicis, perge. *D.A.*
 Illuc exiit. interea neminem introire

ANNOTATIONES.

11. Ne ducas tu illam tu autem, ut ducas.
 ] Post verba timendi, Ne, pertinet
 ad fugienda; Pr. ad cupita, pro quo di-
 cimus, ne non. Ergo vir amicus timet,
 ne zgotus moriatur; qui vero illius
 hereditati inhiat, timet ut moriatur,
 vel, ne non moriatur.

15. Me vide.] Assertatio promitten-
 tis: Terentius etiam ea utitur in Phor-
 mione; Vnde, me vide. Hoc etiam ge-
 nere sermone Gallicè utimur, cum
 quippiam, aut non credentem, aut non
 intelligenti persuadere, aut demou-
 strare cupimus.

- Video, exire neminem, matronam nullam, in ædibus
Nihil ornati, nihil tumultu, accessi, introspecti. *P. A.* Scio.
Magnum signum. *D. A.* Num videntur convenire hæc nuptiis?
30 *P. A.* Non opinor, Dave. *D. A.* opinor, narras? non recte accipis.
Certa res est, etiam puerum inde abiens conveni Chremis,
Olera & pisciculos minutos ferre obolo in cœnam seni.
CH. Liberatus sum, Dave, hodie tua opera. *D. A.* at nullus quidem.
CH. Quid ita? nempe huic prorsus illam non dat. *D. A.* ridicu-
lum caput.
35 Quasi necesse sit, si huic non dat, te illam uxorem ducere.
Nisi vides, nisi senis amicos oras, ambis. *CH.* bene mones;
Ibo: etsi hercle sæpe jam me spon hac frustrata est. vale.

INTERPRETATIO.

video, exire neminem: matronam nul-
lam in domo, nullum ornatum, nullum
tumultum discurrentium multitudinis. Ac-
cessi intro, circumspexi, *P. A.* Scio, cu-
riosus es. Magnum indicium est nup-
tias non parari. *D. A.* Num videntur con-
venire hæc futura nuptiis? *P. A.* Non
opino, Dave. *D. A.* Opino, inquis?
non recte intelligis: certa res est, non
opino. Præterea discedens illinc, con-
veni servulum Chremis, qui dicebat
se ferre olera. & minutos pisciculos,
obolo emptos, in secumam seni. *CH.* Li-

beratus sum hodie omni cura. & metu
tuâ operâ. *D. A.* Minime quidem libe-
ratus es. *CH.* Quid ita? Nempe Chre-
mes non dat filiam suam Pamphilo.
D. A. Ridiculum hominem: quasi necesse
sit, si ille non dat filiam Pamphilo, te
illam uxorem accipere. Nisi tu provi-
des, nisi senis Chremis amicos oras.
ambis: nihil effaces. *CH.* Bene mones.
Ibo ut ea, qua præcipis, exequar:
quamvis hercle, hac spes me jam sæpe
fessisset. Vale.

ANNOTATIONES.

27. *Matronam nullam.*] Matronæ
pronubæ nuptiarum celebrationi præ-
erant ex parte uxoris, sicut Atrypex ex
parte mariti. Illæ nuptiam in mariti
domum deducebant, & eam in geniali
toto collocabant. Ad huiusmodi offi-
cium spectatæ pudicitæ mulieres adhi-
bebantur, quæ uni solum viro nupuf-
sente.

28. *Nihil ornati.*] Antiquus geniti-
vus, pro, ornatus. Fores floribus, &
spondijs ornari consueverant.

31. *Obolo.*] Obolus, minutus fuit num-
mus Græcus, sexta pars drachmæ.
drachma Attica, & denarius Romanus
valebant sex assibus nostris Turonensi-
bus. Obolus igitur assis Turonensis, vel
duodecim nummulus Turonensibus va-
lebat, donec denarius connois.

33. *Arnallus quidem.*] Nullus, pro, non.
36. *Nisi vides.*] *Gr.*] Ellipsis; deest
enim, efficias. Ellipsis est figura, quæ
in oratione aliquid retinetur, quod
ad ejus absolutionem sit necessarium.

ACTUS II. SCENA III.

PAMPHILVS. DAVVS.

- P. A.** Quid igitur sibi volt pater? cur simulat? **D. A.** ego dicam tibi. Si id succenseat nunc, quia non dat tibi uxorem Chremes: Ipsus sibi esse injurius videatur. neque id injuria: Prius, quam tuum animum ut sese habeat, ad nuptias perspexerit, Sed si tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet: Tum illæ turbæ fient. **P. A.** quid? vis patiar? **D. A.** pater est, Pamphile.
- Difficile est. tum hæc sola est mulier: dictum ac factum invenierit
- Aliquam causam, quamobrem ejiciat oppido. **P. A.** ejiciat? **D. A.** cito.
- P. A.** Cedo igitur, quid faciam Dave? **D. A.** dic te ducturum. **P. A.** hem! **D. A.** quid est.
- io P. A.** Egonē dicam? **D. A.** cur non? **P. A.** nunquam faciam. **D. A.** ne nega.
- P. A.** Suadere noli. **D. A.** ex ea re quid fiat, vide.
- P. A.** Ut ab illa excludar, huc concludar. **D. A.** non ita est.

INTERPRETATIO.

- P. A.** Quid igitur pater cogitat facere? **D. A.** Ego dicam tibi: si propter id pater tuus nunc irascatur, quia Chremes nolit ut suam filiam ducas; ipsemet sibi videri possit injuriam tibi facere; & juve quidem, priusquam perspexerit qua tua sit voluntas de nuptiis; sed si tu dixeris te nolle uxorem, tunc ille culpam in te conficiet: tum etiam lites. & jurgia maxima commovebuntur. **P. A.** Quid vis? patiar uxorem mihi dari? **D. A.** Pater tuus est, Pamphile! Difficile est te ei resistere. Præterea hac mulier quam amas, sola est sine auxilio. Dicto citius inveniet aliquam causam, propter quam expellat illam à civitate. **P. A.** Expellat? **D. A.** Illicd. **P. A.** Dic mihi igitur, quid faciam, Dave? **D. A.** Dic te ducturum Philumenam. **P. A.** Hem. **D. A.** Quid est? **P. A.** Egonē dicam? **D. A.** Cur non? **P. A.** Nunquam faciam, Dave. **D. A.** Noli negare te ducturum esse. **P. A.** Noli suadere, ut dicam me ducturum. **D. A.** Vide, quid ex ea re eveniat. **P. A.** Ut à Glycerio excludar, cum Philumena concludar. **D. A.** Non ita est.

ANNOTATIONES.

3. **Ipsus sibi**] Barlandus, inquit; refer, sibi, ad videtur, & subaudi ad vocem injurius dativum, tibi.
7. **Dictum, ac factum.**] Donatus: proverbium celeritatis esse ait. Græci dicunt ἀπὸ τοῦ αἵματος ὁπποῦ. Gallicè, aussi-tost dit, aussi-tost fait. Simul factum, ac dictum.

Nempe hoc sic esse opinor dicturum patrem:

Ducas volo hodie uxorem. tu, ducam, inquires:

- 15 Cedo, quid iurgabit tecum? hic reddes omnia,
Quæ nunc sunt certa ei consilia, incerta ut fient;
Sine omni periculo. nam hocce haud dubium est, quin Chremes
Tibi non det gnatam: nec tu ea causa minueris
Hæc quæ facis, ne is mutet suam sententiam.

- 20 Patricide velle: ut, cum velit tibi iure irasci, non queat.
Nam quod tu speras, propulsabo facile: uxorem his moribus
Dabit nemo, inopem inveniet potius, quam te corrumpi sinat;
Sed si te æquo animo ferre accipiet, negligentem feceris.

- 25 P. A. Itan' crêdis? D. A. haud dubium id quidem est. P. A. vide;
quo me inducās. D. A. quin taces?

P. A. Dicam. puerum autem ne resciscat mihi esse ex illa, cau-
tio est:

Nam pollicitus sum suscepturum. D. A. ô facinus audax! P. A. hanc
fidem

Sibi, me obsecravit, quî se sciret non deserturum, ut darem.

D. A. Curabitur. sed, pater adest, cave, te esse tristem sentiat.

INTERPRETATIO.

Nempe opinor, id esse dicturum tibi pa-
trem: Simonem: volo, ut hodie ducas ux-
orem. Tu vero, ducam, inquires. Dic mi-
hi, qua de re pater iurgabis tecum. si
ita es responderis. Tunc id efficies, ut
quod certum & deliberatum est ei exequi,
incertum fiat, sine ullo periculo ducenda
Philumena: nam hocce dubium non est,
quin Chremes non det tibi filiam ux-
orem. Nec tu, eâ causâ, quod dixeris
patri tuo te illam ducturum, minus
frequenter cum Glycerio versaberis, ne
scilicet Chremes credens te illam dimisisse,
mutet sententiam de non danda tibi filia:
teque rursus generum petat. Tu autem
dic patri te velle facere, qua volueris;
ut quamvis cupias, tibi iusta de causa
irasci non possis. Nam quod tu speras,
Resciscabo facile: nemo, inquis, dabit
uxorem homini his moribus pradi- to: Pa-

ter tuus potius tibi inveniet uxorem ege-
nam, & indotatam: quam te perdi-
tum ire amica amore patiatur. Sed si co-
gnoverit te libenter velle uxorem: facies
eum obsequio negligentem, & tibialiam
quam Chremes: filiam otiosus cuncta-
tor quaret. Interea aliquid accidet, quod
desiderio tuo respondeat. P. A. Itane cre-
dis fore? D. A. Certum id quid m. est.
P. A. Vide in quod periculum me conjicias.
D. A. Quin taces securus? P. A. Dicam
patri me ducturum esse Philumenam.
Cavendum autem est diligenter ne pater
resciscat puerum esse mihi à Glycerio:
nam ei promisi me illum educaturum.
D. A. Ô facinus temerarium! P. A. Illa oravit
me ut hoc sibi pollicerer, ut sciret me non
eam solam relinquiturum. D. A. Illud à me cu-
rabitur: sed pater adest, Cave ne te esse
tristem ex vulnere apprehendas.

ANNOTATIONES.

18, Minueris] Minus frequentem con-
suetudinem habere debes cum Glycerio.
Cæterum hæc scena continuatur ad su-

periores, summa Charini persona;
quod videre est ex his verbis: Quid
igitur sibi vult pater?

ACTUS II. SCENA IV.

SIMO. DAVVS. PAMPHILVS.

S^I. **R** Eviso quid agant, aut quid captent consilij.D^A. Hic nunc non dubitat quin te ducturum neges.

Venit meditatus alicunde ex solo loco:

Orationem sperat invenisse se,

; Qua differat te: proin' tu face, apud te ut fies.

P^A. Modò ut possim Dave. D^A. crede hoc mihi inquam, Pamphile;

Nunquam hodie tecum commutaturum patrem

Unum esse verbum, si te dices ducere.

INTERPRETATIO.

S^I. **R** Edeo, ut videam, quid Pamphilus, & Davus agant aut quid consilij capere cupiant. D^A. Patri nunc dubium non est, quin te ducturum uxorem neges. Venit ille ex secreto aliquo loco, meditatus orationem, quam sperat se invenisse idoneam; quã animum tuum disturberet, & in diversum dirigeret; proinde fac ut sis tui compos, & paratus ad respondendum. P^A. Dummodò id possim. D^A. Crede mihi hoc, inquam, Pamphile, patrem tuum, ne uno quidem verbo tecum altercaturum, si te dices uxorem velle, quam dederis.

ANNOTATIONES.

1. **C**aptant] Captare, est desiderare capere; ut vendito, non est, frequenter vendo; sed vendere cupio. talia multa sunt, quæ frequentativæ formæ censentur, cum sint desiderativa; qualia sunt prendo, dormito, ostento, munito, id est munire cupio. Hæc ex Turnebo.

7. **Commutaturum unum esse verbum,**] Sermones commutare, est colloqui; sed hoc loco est altercari, & verbis invicem certare, & nunquam tecum commutaturum unum esse verbum, hoc possis interpretari, ne uno quidem verbo tibi reclamaturum.

ACTUS II. SCENA V.

BYRRHIA. SIMO. DAVVS. PAMPHILVS.

B^Y. **H** Erus me relictis rebus iussit Pamphilum Hodie observare, ut, quid ageret de nuptiis;

INTERPRETATIO.

B^Y. **H** Erus Charinus iussit me velle die observare Pamphilum, ut scirem quid ageret de nuptiis cum Philumena: Scirem.

- Scirem, id propterea nunc hunc venientem sequor.
 Ipsum adeo praesto video cum Davo. hoc agam.
 5 *SI.* Utrumque adesse video. *DA.* hem, serva. *SI.* Pamphile;
DA. Quasi de improvviso respice ad eum. *PA.* ehem pater.
DA. Probe. *SI.* hodie uxorem ducas, ut dixi, volo.
BY. Nunc nostrae parti timeo, hic quid respondeat.
PA. Nequeistic, neque alibi tibi usquam eritin me mora. *BY.* hem!
 10 *DA.* Obmutuit. *BY.* quid dixit? *SI.* facis, ut te decet.
 Cum istuc, quod postulo, impetro cum gratia.
DA. Sum verus? *BY.* herus, quantum audio, uxore excidit.
SI. I jam nunc intrò, ne in mora, cum opus sit, sies.
PA. Eo. *BY.* nullane in re esse homini cuiquam fidem!
 15 Verum illud verbum est, vulgo quod dici solet,
 OMNES SIBI MALLE MELIUS ESSE, QUAM ALTERI.
 Ego illam vidi virginem; forma bona

INTERPRETATIO.

propterea nunc venientem hunc subsequor. Sed ecce hic propius adest cum Davo. Hoc agam, ipsum observabo. *SI.* Utrumque, Pamphilum, ac Davum prope esse video. *DA.* Hem serva, qua praeconui. *SI.* Pamphile. *DA.* Respice ad patrem, tanquam non praevideris illum. *PA.* Hem pater. *DA.* Probe respondisti. *SI.* Volo ut ducas uxorem hodie, ut tibi dixi. *BY.* Ego nunc metuo nobis; sollicitus quid Pamphilus respondeat patri. *PA.* Neque in ista re, neque in ulla alia erò unquam in mora, quominus ea fiant, qua volueris. *BY.* Hem.

DA. Ad hoc responsum Pamphili, pater Simo obmutuit. *BY.* Quid dixit Pamphilus? *SI.* Facis, ut te decet, quum istud quod postulo, impetro à te tam grate. & obsequiose. *DA.* Nonne sum veridicus? *BY.* Herus, quantum ex verbis Pamphili intelligo, uxoris spe dejectus est. *SI.* I jam nunc intro, ut nulla mora per te fiat, quando opus erit. *PA.* Eo. *BY.* Itane est ut nulla in re homini cuiquam sit fides? Verum est illud proverbium; Omnes sibi melius esse malle, quam alteri. Ego vidi virginem illam Philumenam.

ANNOTATIONES.

3. *Id propterea*] *Id*, saepe apud Plautum & Terentium amat poni pro *ideò*, & propter *id*: estque antiqua locutio; quamobrem quidam censent legendum hic esse: *Vi quid ageret de nuptiis scirem id*. Nam si legatur, *id propterea*, alterum fore supervacuum. Verum tamen vera est lectio *id propterea*. Etenim tralatitium, ut synonymae voces apud hunc autorem, aliosque saepe jungantur, ut saepe quidem; etiam quoque; nunc jam; ergo igitur; quamvis licet; propterea ocyus; aut ornandi, aut explendi metui, aut significationis intendendae causa, etiam superflua, copulantur

4. *Praesto video*] Praesto esse, id est praesentem esse, vel adesse. Cicero; praesto sunt hirundines aestivo tempore. Et pluribus locis aliis.

6. *Quasi de improvviso*] *Id* est, reflectendo conjice ita oculos ad eum; ac si antea illum non vidisset; ne suspicetur meditata nos habuisse consilia.

9. *B. Hem!*] Interjectio est indignantis Byrrhiae, qui secum hoc totum loquitur.

10. *B. Quid dixit?*] Interrogatio est indignantis; & Byrrhiae secum hoc totum loquitur.

Memini videre, quo æquior sum Pamphilo,
Si se illam in somnis, quam illum, amplecti maluit,
20 Renunciabo, ut pro hoc malo mihi det malum.

INTERPRETATIO.

memini me vidisse illum formâ honestâ rem in somnis, quam illum, (Charinum) amplecti maluit. Illud hero meo renunciabo, ut pro hoc malo nuncio, meba dederis Charino: si se illam ut uxore male trahet.

ACTUS II. SCENA VI.

DAVVS. SIMO.

DA. **H**ic nunc me credit aliquam sibi fallaciam
Portare, & ea me hic restitisse gratia.
SI. Quid Davus narrat? *DA.* æque quidquam nunc quidem.
SI. Nihilne? hem. *DA.* nihil profus. *SI.* Atqui expectabam quidem.
DA. Præter spem evenit: sentio: hoc male habet virum.
SI. Porin' es mihi verum dicere? *DA.* Nihil facilius.
SI. Num illi molestæ quidpiam hæ sunt nuptiæ,
Propter hospitæ hujusce consuetudinem?
DA. Nihil hercle: aut si adeo; bidui est, aut tridui.
20 Hæc sollicitudo: nostin' deinde desinet:

INTERPRETATIO.

DA. **S**imo me credit aliquam fallaciam huc asferre, atque eâ de causâ hic remansisse. *SI.* Quid Davus narrat? *DA.* Nihil quidem quicquam nunc, æque atque antea narro. *SI.* Nihilne? hem. *DA.* Nihil profus. *SI.* At ego expectabam ut aliquid narrares. *DA.* Evenit illi contra expectationem, sentio, quod nihil inaudivir quicquam à me, quod speraret scire: hoc male habet virum. *SI.* Potestne mihi verum dicere? *DA.* Hoc mihi nihil facilius est. *SI.* Nonne filius egre fert hæc nuptiæ: propter istius peregrina Glycerij consuetam familiaritatem? *DA.* Neutiquam hercle, aut si adeo egre fert. duorum dierum, aut trium hæc agitur de est. Scisne? Deinde finem accipiet:

ANNOTATIONES.

1. *D.* **H**ic nunc me credit.] Davus secum ita videtur loqui, ut spectator tantum audiat: sic tamen loquitur, ut velie audiri à Simone.
4. *Hem.*] Indignantis hinc vox est.
5. *Præter spem evenit:*] Hoc secum loquitur Davus. *Hoc male habet virum.*] Quod de me nihil restire potest certi, de animo filii, qui præter spem ejus promissæ se ducturum uxorem: quodque suspicari videamur, ipsum nuptias simulare. Ideo Davus postea dixit, com-movi.

Etenim eam secum rem recta reputavit via.

SI. Laudo. *DA.* dum licitum est illi, dumque ætas tulit;

Amavit: tum id clam. cavet, ne unquam infamiae

Ea res sibi esset, ut virum fortem decet.

15 Nunc uxore opus est: animum ad uxorem appulit.

SI. Subtristis visus est esse aliquantulum mihi.

DA. Nihil propter hanc rem: sed est, quod succenseat tibi.

SI. Quidnam est? *DA.* puerile est. *SI.* quid est? *DA.* nihil. *SI.* quin dic, quid est!

DA. At nimium parce facere sumptum. *SI.* mene? *DA.* te.

20 Vix, inquit, drachuris opsonatus est decem?

Num filio videtur uxorem dare?

Quem, inquit, vocabo ad cœnam meorum æqualium

Potissimum nunc? &, quod dicendum hic fiet,

Tu quoque perparce nimium. non laudo. *SI.* tace.

25 *DA.* Commovi. *SI.* ego, istæ recte fiant, videro.

Quidnam hoc rei est? quidnam hic volt veterator sibi?

Nam si hic mali est quidquam, hem illic est huic rei caput.

INTERPRETATIO.

namque recta ratione sapius consideravit in animo hunc insanum amorem Glycerij. *SI.* Hac de causa eum laudo. *DA.* Dum illi per te licitum fuit, atque atas permisit, amori indulgit: tum id secretò. Cœvis ne unquam ex hac re infamiam contraheret, ut virum fortem decet. Nunc uxore illi opus est: ideo, ille animum contulit ad uxorem ducendam. *SI.* Visus est mihi subtristis esse aliquantulum. *DA.* Minime sane propter nuptias, sed causam habet cur tibi subtrascatur. *SI.* Quidnam est? *DA.* Puerilia res est. *SI.* Quid est? *DA.* Nihil. *SI.* Tamen, dic mihi quid sit. *DA.* At te nimis parvum esse in faciendo sumptum. *SI.* Mene? *DA.* 10. Vix, inquit, decem

drachmarum pretio obsonia emit. Num filio nuptias videtur apparare? Quem, inquit, invitabo ad cœnam meorum æqualium, maxime nunc in hac nuptiarum celebritate? Et quod tuâ veniâ hic absente filio dicere debea: tu quoque parce, nimium sumptum facis. Non laudo istud. *SI.* Tace. *DA.* Ego sollicitavi animam Simoni meis verbis, & in suspicionem adduxi. nos credere nuptias cum simulare. *SI.* Ego providebo ut hac decenter parentur & fiant. Quidnam hoc rei est? quidnam sibi vult hic verus fraudum architectus? Nam si hic, in his nuptiis quicquam impediendi est: hem, in hoc rerum cardine præcipue versatur huius impediendi caput.

ANNOTATIONES.

11. *Reputavit*] Sic Donatus legit. Alii reputabit.

23. *Quod dicendum hic fiet,*] Id est hic

inter nos, non a libi.

26. *Veterator*] Impositurus assuetus.

ACTUS TERTIUS SCENA I.

MYSIS. SIMO. DAVVS, LESBIA.

GLYCERIVM.

MY. ITA pol quidem res est, ut dixit Lesbia:

Fidelem haud ferme mulieri invenias virum.

SI. Ab Andria est ancilla hæc. quid narras? DA. ita est.

MY. Sed hic Pamphilus. SI. quid dicit? MY. firmavit fidem:

SI. hem.

DA. Utinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit.

MY. Nam quod peperisset, jussit tolli. SI. ô Jupiter,

Quid ego audio? actum est, siquidem hæc vera prædicat.

LE. Bonum ingenium narras adolescentis. MY. optimum.

Sed sequere me intrò, ne in mora illi sis. LE. sequor.

DA. Quod remedium nunc huic malo inveniam? SI. quid hoc?

Adcon' est demens? ex peregrina? jam scio: ah!

Vix tandem sensi stolidus. DA. quid hic sensisse ait?

INTERPRETATIO.

MY. ITA pol quidem res se habet, ut dixisti, Lesbia? non facile invenietur vir constantis fidei erga mulierem. SI. Ex Andria familia est hæc ancilla. Quid narras? DA. Ita est. MY. Sed hic Pamphilus. SI. Quid illa dicit? MY. Fidem, quam dederat, confirmavit. SI. Hem. DA. Utinam, aut hic surdus, aut hæc muta facta sit. MY. Nam quem partum illa edidisset, ille jussit educari. SI. O Jupiter! quid ego audio?

actum est de nobis, si modo ea vera sunt, qua hæc ancilla prædicat. LE. Mores bone narras adolescentis. MY. Optimos: sed sequere me intrò, ne tardius ad illam venias. DA. Quale remedium nunc huic malo inveniam? SI. Quid hoc rei est? adcon' Pamphilus insanit ex amore hujus peregrina? Iam tandem novi rem omnem. Ah, vix tandem intellexi stultus ego, hanc fallaciam. DA. Quid hic se intell. xisse ait?

ANNOTATIONES.

L Audat hic in principio hujus Scene Myfis Pamphilum à fidei constantia erga Glycerium.

4. Sed hic Pamphilus.] Myfis pergit laudare Pamphilum, non attendens ad Simonis verba, sed alloquens Lesbiam: Itaque sensus est, vix invenias virum fidelem mulieri, sed hic Pamphilus ita fidelis est Glycerio, ut fidem, quam ei dederat se eam ducturum, confirmaverit, pollicendo ei, se, quod peperisset, educaturum cum posset, ex-

ponere. Exinde inter se seorsum colloquuntur.

10. Quod remedium] Simo, ex sermone Myfis ad Lesbiam, audiverat ea quæ Pamphilus pollicitus fuerat Glycerio, in confirmationem fidei datæ: propterea sollicitus Davus quærit, qua arte avertat mala, quæ ex improvidâ Myfis narratione accidere poterant, idcirco jam dixerat, utinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit.

SI. Hæc primum adfertur jam mihi ab hoc fallacia,
Hanc simulant parere, quo Chremetem absterreant.

15 GL. Juno Lucina fer opem, serva me, obsecro.

SI. Hui, tam cito? ridiculum. postquam ante ostium
Me audivit stare, appropet. non sat commode

Divisa sunt temporibus tibi, Dave, hæc. DA. mihin'?

SI. Num immemor es discipuli? DA. ego, quid narres, nescio.

20 SI. Hicne si me imparatum in veris nuptiis

Adortus esset, quos mihi ludos redderet?

Nunc hujus periclo sit. ego in portu navigo.

I N T E R P R E T A T I O .

SI. Hæc primum jam mihi intenditur à Dave fallacia. Hanc simulant parere, ut deterreant Chremetem à nuptiis faciendis. GL. Juno Lucina fer opem, serva me, obsecro SI. Hui, tam cito? Glycerium paris? Risu digna res. Ut primum illa me audivit ante ostium stare, festinat parare. Hæc. Dave, non satis apte tibi per tempora disposita sunt. DA. Mihin' hoc dicis? SI. Num

ita oblivisceris. & negligis Pamphilum discipulum tuum, ut eum tam malo doceas? DA. Ego minime intelligo, quid dicas. SI. Se me hic improvidum fallaciarum suarum, parantem veras nuptias filio, aggressus esset: quod modis meis fuisse indicatus: nunc ejus periculo hæc à me simulantur: res vero mea intacta sunt posita.

A N N O T A T I O N E S .

16. Hui, tam cito?] Hui interjectio est admirantis, irascentis, interdum etiam irridentis, qualis hic est.

19. Num immemores, Dave, discipuli?] Alii legunt in nominativo plurali; Num immemores discipuli tui sunt

præceptorum, quæ eis tradidisti? Hi discipuli sunt, Pamphilus, Mylis, & Lesbia, quos Simo aut magistrum habere Davum in nectendis dolis, & magistri præcepta imprudenter obsequere, atque exequi,

A C T U S I I I . S C E N A I I .

LESBIA. ARCHILLIS. SIMO, DAVVS.

LE. A Dhuc, Archillis, qua adsolent, quæque oportent
Signa ad salutem esse, omnia huic esse video.
Nunc primum fac, istæc ut lavet: post deinde,
Quod jussi, ei date bibere, & quantum imperavi,

I N T E R P R E T A T I O .

LE. A Dhuc Archillis omnia signa, quæ solent, quæque oportet indicare salutem decumbentium ex partu huic

puerpera adesse video. Nunc primum fac, ut ista lavet: deinde dato ei bibere, quod præscripsi, & quantum imperavi.

A N N O T A T I O N E S .

3. F Ac ut ista lavet:] Lavet de balneo intelligendum est. Lavabant jalli, peregrine venientes. Plaut. in Tru-

culento, in Epidico, Actu 4. Sc. 1. Et lavatrina Balneum domesticum.

- 5 Date : mox ego huc revertor.
 Per ecastor scitus puer natus est Pamphilo.
 Deos quaeso, ut sis superstes : quandoquidem ipse est ingenio bono;
 Cumque huic veritus est optumæ adolescenti facere injuriam.
SI. Vel hoc quis non credat, qui norit te, abs te esse ortum?
D A. quidnam id est?
 10 *SI.* Non imperabat coram, quid opus facto esset puerperæ.
 Sed postquam egressa est, illis, quæ sunt intus, clamat de via,
 O Dave, itan' contemnuor abs te? aut itane tandem idoneus
 Tibi videor esse, quem tam aperte fallere incipias dolis?
 Saltem accurate, ut metui videar certe, si resciverim.
 15 *D A.* Certe hercle nunc hic se ipse fallit, haud ego. *SI.* edixin',
 tibi?
 Interminatus sum, ne faceres? num veritus? quid rettulit?
 Credon' tibi hoc nunc, peperisse hanc è Pamphilo?
D A. Teneo, quid erret: quid ego agam, habeo. *SI.* quid taces?
D A. Quid credas? quasi non tibi renunciata sint hæc sic fore.
 20 *SI.* Mihin' quisquam? *D A.* eho, an tute intellexisti hoc adsi-
 mulari? *SI.* irrideor.
D A. Renunciatum est: nam qui istæ tibi incidit suspicio?

I N T E R P R E T A T I O.

statim post redibo huc. Ecastor, puer
 valde pulcher, & elegans natus est
 Pamphilo. Deos precor, ut vitalis sis
 & incolumis, quoniam certe pater ejus
 bono est ingenio, & veritus est facere
 injuriam huic bonæ adolescenti mulieri.
SI. O Dave! quis non credat, qui te
 noverit, hoc etiam à te esse inventum?
D A. Quidnam id est? *SI.* Lesbæ ob-
 stetrici non precipiebat ipsi puerpera,
 eoram in cubiculo, quæ faciendæ erant;
 sed postquam exivit foras, mulieribus,
 quæ sunt intus, maluit imperare, cla-
 mando è via. O Dave itane contem-
 nuor à te? Aut itane tandem videor
 tibi aptus & opportunus, quem tam
 manifeste fallere incipias dolis? Saltem
 assue, non tam aperte me decipias, ut
 ego videar metus à te, non stolidus, &
 excors assimari, id quo certe, si rescive-
 rim. *D A.* Certe hercle, hic se ipse nunc
 fallit, non ego illum. *SI.* Nonne edixi
 tibi, & minando vetui, ne tu faceres
 aliquam tu nuptius fallaciam? Num
 veritus es? Quid profuit edicere, &
 minari? Putasne me tibi credere hoc?
 peregrinam hanc à Pamphilo gravidam
 faciam filium ei peperisse? *D A.* Scio
 in quo Simo fallatur. Ego paratum
 habeo, quid agam. *SI.* Quid taces?
D A. Cur credas hanc peregrinam pepe-
 risse? Quasi verò non tibi renunciatum
 sit hæc eventura esse. *SI.* Mithine quis-
 quam renunciavit. *D A.* Ehdè! an per te so-
 lus intellexisti fingi hoc? Glycerium pe-
 perisse? *SI.* Irrideor. *D A.* Renuncia-
 tum est tibi sic fore. Nam unde hanc
 suspensionem aliter habere potuisti?

A N N O T A T I O N E S.

7. *Vt sis superstes.* Olim parentes pre-
 cabantur, ut sibi sui liberi superstites
 essent, id est superviverent: Unde su-
 perstitionem dictam esse ait Cicero, 2.
 de Nat. Deor. Mart. lib. 7. epig. 95.

SI. Qui? quia te noram. *DA.* quasi tu dicas, factum id consilio meo.

SI. Certe enim scio. *DA.* non satis me pernocti etiam, qualis sum, Simo.

SI. Egone te? *DA.* sed, si quid narrare occæpi, continuo dari

25 Tibi verba censes. *SI.* falso. *DA.* itaque hercle nihil jam mutire audeo.

SI. Hoc ego scio unum, neminem peperisse hic. *DA.* intellexit? Sed nihilo feci: mox deferent puerum huc ante ostium.

Id ego jam nunc tibi renuncio, here, futurum, ut sis sciens:

Ne tu hoc mihi posterius dicas, Davi factum consilio, aut dolis.

30 Propterea à me opinionem hanc tuam esse ego amotam volo.

SI. Unde id scis? *DA.* audivi, & credo, multa concurrunt simul, Qui conjecturam hanc nunc facio, jam primum hæc se à Pamphilo Gravidam dixit esse. inventum est factum, nunc, postquam videt Nuptias domi apparari, missa est ancilla illico

35 Obstetricem accersitum ad eam, & pueram ut adferret simul.

Hoc nisi fit, puerum ut tu videas, nil moventur nuptiæ.

SI. Quid ais? cum intellexeras

Id consilii capere, cur non dixisti extemplo Pamphilo?

ANNOTATIONES.

SI. Unde? Quia noram ingenium tuum. *DA.* Ita loqueris, quasi credas id factum fuisse meo consilio. *SI.* Certe enim scio sic esse. *DA.* Non satum perperisse novisti, qualis sum, Simo. *SI.* An ego non satum novi te? *DA.* Sed si quid narrare incipi, statim te falli opinor. *SI.* Falso id opinor, scilicet. *DA.* Itaque me hercule nihil jam, ne tu quidem dicere audeo. *SI.* Hoc ego unum scio, nullam mulierem perperisse hic in domo Glycerij. *DA.* An certid seu illud? Sed quicquid scias, tamen ancilla Glycerij mox deponens infantem ante ostium nostrum. Id ego jam nunc tibi prædico, here, factum est, ut certior sis, ne tu hoc postea dicas factum

esse Davi suavis. & fraudibus. Omnino hanc omnem suspensionem tuam à me dispulsam esse volo. *SI.* Unde tu scis hanc Glycerum peperisse? *DA.* Audisti, & credo. Multa concurrunt, unde hanc conjecturam nunc facio: jam primum hæc se dixit gravidam esse ex Pamphilo. Hoc falsum esse compertum est. nunc postquam videt nuptias apparari domi, statim ancilla missa est ab illa Glyceria, vocatam obstetricem ad ipsam, ut simul adferret aliquem puerum suppositum. Hoc nisi fiet, & puerum allatum videas: ab illis turbare nequeunt nuptiæ. *SI.* Quid ais? Postquam intellexeras eas id consilii capere, cur non id illic Pamphilo renuntiasti?

ANNOTATIONES.

25. *Iam mutire audeo.* Muti tantum est, inquit Charisius, sicut gru porcorum: unde grunnire. Et mutiunt canes, cum incipiunt irritari,

31. *Qui conjecturam hanc nunc facio.* Qui, pro, quomodo, unde & pro omnibus casibus ponitur, apud Plautum atque alios Comicos.

DA. Quis igitur eum ab illa abstulit nisi ego? nam omnes nos quidem

40 Scimus, quam misere hanc amarit: nunc sibi uxorem expetit. Postremo id mihi da negotii. tu tamen idem has nuptias

Perge facere ita, ut facis: & id spero adiuturos deos. *SI.* Imo abi intrò. ibi me oppetire, &c, quod parato opus est, para: Non impulit me, hæc nunc omnino ut crederem.

45 Arque haud scio an, quæ dixit, sint vera omnia: Sed parvi pendo, illud mihi multò maxumum est, Quod mihi pollicitu' est ipse gnatus. Nunc Chremem Conveniam: orabo gnato uxorem. id si impetro, Quid aliàs malim, quam hodie has fieri nuptias?

50 Nam gnatus quod pollicitu' est, haud dubium est mihi, Si nolit, quin eum meritò possim cogere. Atque adeo in tempore eum ipsum obviam Chremem.

INTERPRETATIO.

DA. Quis igitur eum à Glycerio abstulit, nisi ego? Nam certè nos quidem omnes scimus; quam misere ille hanc amarit. Nunc sibi uxorem expetit dari. Postremo, da mihi id negotiū, ut caveatur à positione pueri ante fores tuas: tu tamen perge apparare omnia ad nuptias, ut facis: & id spero adiuturos deos. *SI.* Imo abi intrò. Ibi me expecta, & ea appara, qua apparari opus est. Davus non persuasit mihi, ut ea qua dixit, omnino huic crederem. & fortasse omnia qua dixit, sunt vera;

sed parvi hoc facio. Illud autem omnium plurimi facio, quod mihi ipse filius pollicitus est, uxorem se accipiturum, quam darem. Nunc Chremem conveniam; eum orabo ut uxorem filiam dei filio meo. Id si impetro, quid malim alio tempore, quam hodie has fieri nuptias? Nam non dubium est mihi, quin filium possim, præ patria potestate cogere, si nolit, præstare, quod mihi pollicitus est. Atque etiam opportune, ecce Chremes mihi obviam venit.

ANNOTATIONES.

41. *Id mihi da negotiū.*] Scilicet, (ut vult Donatus;) ut caveatur à positione pueri ante ostium. Alij volunt, id mihi

da negotiū, ut efficiam, quò Pamphilus uxorem velit.

ACTUS III. SCENA III.

SIMO. CHREMES.

SI. Ubeo Chremetem. *CH.* oh! te ipsum quærebam. *SI.* & ego te. *CH.* optato advenis.

Aliquot me adire, ex te auditum qui ajebant, hodie filiam

INTERPRETATIO.

SI. Alvaro Chremetem volo. *CH.* O! Optatus adv. nis. Aliquot me conveniunt, ut ipsum quærebam. *SI.* Et ego te. *CH.*

Optatus adv. nis. Aliquot me conveniunt, qui dicebant, ex te se audivisse, hodie filiam Meam

Meam nubere tuo gnato. id viso, ô tune, an illi infaniant.

SI. Ausculta pauca: & quidego te velim, & tu quod quæris, scies.

3 *CH.* Ausculto: loquere, quid velis.

SI. Per te Deos oro, & nostram amicitiam, Chreme,

Quæ incepta à parvis cum ætate accrevit simul,

Perque unicam gnatam tuam, & gnatum meum,

Cujus tibi potestas summa servandi datur;

10 Ut me adjuves in hac re, atque ita, uti nuptiæ

Fuerant futuræ, fiant. *CH.* ah, ne me obsecra:

Quasi hoc te orando à me impetrare oporteat.

Alium esse censes nunc me, atque olim, cum dabam?

Si in rem est utrique, ut fiant, accersi jube.

15 Sed si ex ea re plus mali est, quam commodi

Utrique; id oro te, in commune ut consulas,

Quasi illa tua sit, Pamphilique ego sim pater.

SI. Imo ita volo, itaque postulo ut fiat, Chreme:

Neque postulem abs te, nisi ipsa res moneat. *CH.* quid est?

20 *SI.* Ira sunt inter Glycerium & gnatum. *CH.* audio.

INTERPRETATIO.

meam nubere filio tuo: ob id venio huc, ut videam, in me, an illi infaniant. *SI.* Pauca, quæ dicam, attente audi. Es. cur ego te alloqui volo. & tu, quid à me quæris, disces. *CH.* Audio. Loquere, quæ velis. *SI.* Chreme, ego te per Deos oro, & nostram amicitiam, quæ incepta inter nos, cum parvis adhuc essemus, accrevit simul cum annis nostris crescentibus; perque unicam filiam tuam, & si ium meum, cuius servandi potestas summa tibi datur; mi me adjuves in ejus salute conservanda; atque ita nuptiæ inter illum, & filiam tuam fiant, quemadmodum ea fuerant futura. *CH.* Ah nolis me obsecrare. Quasi hoc, si justum sit id, oratio te à

me impetrare oporteat. An alium me optatum esse, atque olim eram, cum nuptiæ filiam meam offererem in uxorem filio tuo? Si hoc utrique nostrum utile est, ut hæ nuptiæ fiant, iube filiam meam ad eas faciendas advocari: sed si ex ea re plus mali, quam commodi utrique plus eventurum est: id oro te, ut mei, tuæque rationem eque habeas, tanquam filia mea tua sit, & filius tuus meus. *SI.* Quin ego ita volo ut dicis: ut utique nunc fiat postulo, Chreme: neque id à te postulare velim, nisi res ipsa præstet occasio id suadeat. *CH.* Quid est? *SI.* Ira sunt inter Glycerium, & Pamphilum. *CH.* Audio verò.

ANNOTATIONES.

6 Per ego te Deos oro.] Per in obsecrationibus, & adjurationibus solet separari a suo accusativo, interjecto nonnominativo, qui sæpius est, ego, ut scribit Valla, Virg. 4. Æn.
Mene fugis? per ego hæc lachrymas, dextramque tuam te.

Seneca in Agamemnone.
Per te parentis memoriam obsecro mei.
Plaut. in Menæch. Act. 5.
Per ego vobis Deos acque homines dico.
Idem in Bacchid. Act. 5. Sc. 5.
Festus: Ob vos sacro, in quibusdam precationibus est, pro, vos obsecro: ut & sub vos placeo, pro supplicio.

SI. Ita magnæ, ut sperem posse avelli. *CH.* fabulæ.

SI. Profecto sic est. *CH.* sic hercle, ut dicam tibi :

AMANTIIUM IRÆ AMORIS INTEGRATIO EST.

SI. Hem, id te oro, ut antè eamus, dum tempus datur.

25 Dumque ejus lubido occlusa est contumeliis,
Prius quam harum scelera & lacrumæ confictæ dolis
Reducunt animum ægrotum ad misericordiam,
Uxorem demus. spero consuetudine, &
Conjugio liberali devinctum, Chremes,

30 Dehinc facile ex illis emerfurum malis.

CH. Tibi ita hoc videtur, at ego non posse arbitror,
Neque illum hanc perpetuò habere, neque me perpeti.

SI. Qui scis ergo istuc, nisi periculum feceris?

CH. At istuc experiri in filia fieri, grave est.

35 *SI.* Nempe incommoditas denique huc omnis redit;
Si eveniat, quod Di prohibeant, discessio.

At si corrigitur, quot commoditates, vide.

Principio amico filium restitueris :

Tibi generum firmum, & filia invenies virum.

40 *CH.* Quid istuc? si ita istuc animum induxù esse utile?

Nolo tibi ullum commodum in me claudier.

SI. Merito te semper maximum feci, Chreme.

INTERPRETATIO.

SI. Ita graves, ut sperem filium hunc ab illa posse abstrahi. *CH.* Fabula mera. *SI.* Profecto sic est, ut dico. *CH.* Sic etiam est ut dicam tibi: Amantium iræ, amari instauratio est. *SI.* Hem, id te oro, ut malo occurramus, dum se dat occasio opportuna: dumque ejus libido repressa est injuriis accepta; priusquam harum mulierum fallacia, & lacrima simulata, reducant ejus animum ægrius amore, ad misericordiam: uxorem illi domus filiam suam. Ego spero illum, Chreme, ingenia uxoris conversatione, & conjugio devinctum, deinde facile ex illis malis, & perditio amore se expediturum. *CH.* Ita tibi videtur; at ego non arbitror eum

posse inde facile emergere, neque filiam meam perpetuò habere conjugem, neque in perpetui ei supervidui amicum ab illo. *SI.* Quomodo igitur id scis, nisi expertus sis? *CH.* At istud experiri in filia difficile, & molestum est. *SI.* Nempe incommoditas in summa huc omnis recidit; si eveniat (quod Di avertant) inter eos separata: si vero corrigitur & respiciat, vide quot commoditates inde nascentur: primum amico filium restitueris, tibi generum firmum, & filia maritum invenies. *CH.* Quid istud? fiat ut petis. Si id tibi persuasisti esse utile; nolo tibi ullum commodum in me claudi, & auferri. *SI.* Merito te semper, ut amicū verum, maximi feci, Chreme.

ANNOTATIONES.

40. *CH.* Quid istuc?] Verbum hoc post multas preces allusionem significat. Sic Heautontim.
Quid istuc? quandoquidem dicenda est,

ego ab eo propemodum, quam volo.

Et in Adelpi.

Quid istuc? dabitur quidem, quando hic vult.

CH. Sed quid ais? *SI.* quid? *CH.* quī scīs eos nunc discordare inter se?

SI. Ipsū mihi Davus, qui intimū est eorum consiliis, dixit:

45 Et is mihi suadet, nuptias, quantum queam, ut maturem.
Num censes faceret, filium nisi sciret eadem hæc velle?

Tute adeo jam ejus audies verba. heus, evocate huc Davum:

Sed eccum, video ipsum foras exire.

INTERPRETATIO.

CH. Sed quid ais? *SI.* Quid quaris?
CH. Unde scīs Pamphilum, & Glycerium nunc inter se dissidere, & discordare? *SI.* Ipse Davus, qui interiora eorum consilia novit, id mihi dixit: & is mihi suadet ut nuptias accelerem, quam ma-

xime possum. Putasne id mihi suaderet nisi scires filium meum hac eadem velle? Tu ipse jam ejus verba audies. Heus accersite ad me Davum. Sed ecce video ipsum prodire domo.

ANNOTATIONES.

47. Adeo] Sæpe sumitur pro quoque; ut hic.

48. Sed eccum.] Pro ecce enim, veteres dixerunt, & illum, pro ecce illum.

ACTUS III. SCENA IV.

DAVVS. SIMO. CHREMES.

DA. Ad te ibam. *SI.* quidnam est.

DA. Cur non accersitur? jam advesperascit. *SI.* audin' tu illum?

Ego dudum non nil veritus sum, Dave, abs te, ne faceres idem,

Quod volgus servorum solet, dolis ut me deluderet,

5 Propterea quod amat filius. *DA.* egon' istuc facerem? *SI.* credidi;

Idque adeo metuens vos celavi, quod nunc dicā. *DA.* quid? *SI.* scies?

INTERPRETATIO.

DA. Ad te ibam, here! *SI.* Quidnam est? *DA.* Cur Philumina, desponsa uxor Pamphilo, non accersitur? iam vespera prope est. *SI.* Audisne tu illum, Chreme. Ego jam pridem Dave, à te id veritus sum; ne faceres

idem, quod plerique servi facere solent: ut me deluderet, propterea quod amat filius, cui ad amorem magister fueras. *DA.* Egone id facerem in te? *SI.* Id credidi, atque etiam id metuens, quod nunc dicam, te. & Pamphilum celavi. *DA.* Quid est? *SI.* Scies?

ANNOTATIONES.

6. Jam advesperascit.] Ex ritu nuptiarum hoc dictum est. Noctu

enim uxor ducebatur in domum mariti, prælati facibus.

Nam propemodum habeo tibi jam fidem. *DA.* tandem agnoscis, qui sis.

SI. Non fuerant nuptiae futurae. *DA.* quid? non? *SI.* sed ea gratia Simulavi, vos ut pertentarem. *DA.* quid ais? *SI.* sic res est.

DA. vide.

10 Nunquam quivi ego istuc intelligere. vah consilium callidum. *SI.* Hoc audi, ut hinc te jussi introire, opportune hic sit mihi obviam. *DA.* Hem! num-nam periiimus? *SI.* narro huic. quæ tu dudum narraisti mihi,

DA. Quidnam audio? *SI.* gnatam ut det oro, vixque id exoro. *DA.* occidi.

SI. Hem! quid dixi? *DA.* optume inquam, factum. *SI.* Nunc per hunc nulla est mora.

15 *CH.* Domum modò ibo: ut apparentur, dicam: atque huc renuncio. *SI.* Nunc te oro, Dave, quoniam solus mihi effecisti has nuptias.

DA. Ego vero solus. *SI.* corrigere mihi gnatum porro enitere. *DA.* Faciam hercle sedulo. *SI.* potes nunc, dum animus irritatus est.

DA. Quiescas. *SI.* age igitur: ubi nunc est ipse? *DA.* mirum, ni domi est.

20 *SI.* Ibo ad eum, atque eadem hæc, quæ tibi dixi, dicam itidem illi. *DA.* nullus sum.

INTERPRETATIO.

Nam prope tibi jam credo. *DA.* Tandem, qui sis cognovisti. *SI.* Nuptia, quas dicebam me parare, non fuerant futurae. *DA.* Quid? non? *SI.* Sed ea de causa simulavi eas mox faciendas, ut vos, quid animi haberetis ad eas, explorarem. *DA.* Quid ais? *SI.* Sic res se habet. *DA.* Vides. Nunquam ego intelligere potui te id simulare. Vah consilium prudens, & cautum! *SI.* Audi: postquam hinc te jussi introire domum: opportuno Chremes mihi se obviavit. *DA.* Hem! nonne periiimus? *SI.* Tunc narravi illi, qua tu pridem dixisti mihi. *DA.* Quidnam ego audio? *SI.* Filiam, ut det filio meo oro: idque agre precibus ab eo impetro. *DA.* Intere. *SI.* Hem! quid dixisti? *DA.* Optime, tu-

quam fecisti. *SI.* Nunc per Chremetem nulla dilatio est, quin nuptia fiant. *CH.* Domum modò ibo: ut nuptia apparentur dicam, atque ad vos, quid animi fueris, celeriter renunciabo. *SI.* Nunc te oro, Dave, quoniam solus mihi, tuo consilio effecisti, at ha nuptia peragerentur. *DA.* Ego verò solus id quidem feci. *SI.* Post hæc labora filium meum emendare. *DA.* Dabo sedulo operam, ut hoc faciam. *SI.* Potes nunc, dum animus ejus ita commotus est in Glycerium. *DA.* Fiet. Quiescas. *SI.* Age igitur. Vbi nunc ipse est Pamphylus? *DA.* Mirum, si alibi est quam domi. *SI.* Ibo ad eum, atque eadem hæc, quæ dixi tibi, similiter illi dicam. *DA.* Omnino de me actum est.

ANNOTATIONES.

10. Vah] Interjectio est lætantis, irridentis, insultantis, mirantis, & blandientis, qualis hic est.
Hem! numnam periiimus?] Interjectio

metuentis: & hoc summisit Davus dicit.
17. *DA.* Ego vero solus.] Est repetitio secum irascentis.

Quid caussæ est, quin hinc in pistrinum recta proficiscar via?
 Nihil est preci loci relictum: jam perturbavi omnia:
 Herum fesselli: in nuptias conjeci herilem filium:
 Feci hodie, ut fierent, insperante hoc, atque invito Pamphilo.
 25 Hem astutia! quod si quiessem, nihil evenisset mali.
 Sed eccum: ipsum video: occidi:
 Utinam mihi esset aliquid hinc, quo nunc me præcipitem darem.

I N T E R P R E T A T I O.

Qua causa impedit, quin rectâ viâ proficiscar in pistrinum? Nullus precibus loci relictus est, quibus veniam impetrem. Omnia turbis permiscui: herum fesselli simonem, ejus filium in nuptias præcipitavi, feci ut illa fierent, nullo modo hanc rem sperante, ac nolente Pamphilo. O subriles astutias! quod si nihil movissem, & quiescere sedissem, nihil accidisset mali: sed ecce Pamphilum ipsum video, Funditus periit. Utinam hic esset aliquid præcipitum in quod me deicerem.

ACTUS III. SCENA V.

P A M P H I L V S. D A V V S.

P.A. UBI illic scelus est, qui me perdidit? D.A. perij. P.A. atque hoc confiteor,
 Jure obtigisse: quandoquidem tam iners, tam nulli consilij
 Sum, servon' fortunas meas me commisisse futili?
 Ergo pretium ob stultitiam fero: sed inultum id nunquam à me auferet.
 5 D.A. Posthac incolumem sat scio fore me, nunc si evito hoc malum.
 P.A. Nam quid ego nunc dicam patri? negabon' velle me, modò

I N T E R P R E T A T I O.

P.A. Ubi est sceleratus ille qui me perdidit? D.A. Perij. P.A. Atque hoc, confiteor, merito meo mihi accidisse: quandoquidem tam solidus, & imprudens sum. An oportuit fortunas meas committere servo, levi, & garrulo. Ergo præmium fero stultitiæ meæ: sed im-pune id nunquam feret. D.A. Si hoc periculum quod imminet, nunc evito; Sat scio, me posthac ab alto quovis liberum fore. P.A. Sed quid ego nunc dicam patri? negabone me velle uxorem, qui modò

A N N O T A T I O N E S.

1. Ubi scelus illic est? Illic pronomen est comicum, & tritum usu vulgi. Scelus pro scelesto. Sic Græci subitativo utuntur pro adjectivo. Dicitur, ille scelus, relatione non ad vocem scelus, sed ad rem significatam, scilicet Davum,

2. Tam nulli consilij. Priscianus tradidit Institutionibus Grammaticis octo illa nomina, unus, ullus, uter, nullus, totus, solus, alius, & alter, Veteres inflectere consueverunt ut alia nomina primæ; & secundæ declinationis.

Qui sum pollicitus ducere : qua fiducia facere audeam ?
Nec, quid me nunc faciam, scio. *DA.* nec de me equidem, atque
id ago sedulò.

Dicam aliquid jam inventurum, ut huic malo aliquam producam
moram. *PA.* oh.

10 *DA.* Visus sum. *PA.* ehodum, bone vir, quid ais? viden' me
consiliis tuis

Miserum impeditum esse? *DA.* at jam expediam. *PA.* expedites?
DA. certe Pamphile.

PA. Nempe ut modo. *DA.* Imo melius spero. *PA.* oh, tibi ego
ut credam, furcifer?

Tu rem impeditam & perditam restituas? hem, quo fretu' sum,
Qui me hodie ex tranquillissima te coniecisti in nuptias.

15 Au non dixi hoc esse futurum? *DA.* dixisti. *PA.* quid meritis?
DA. crucem.

Sed paululum sine ad me ut redeam: jam aliquid dispiciam. *PA.* hei
mihi,

Cum non habeo spatium, ut de te sumam supplicium, uti volo:
Namque hocce tempus, præcavere mihi me, haud te ulcisci, sinit.

INTERPRETATIO.

pollicitus sum me ipsi obsequenturum :
quâ confidentiâ id facere audeam? Nec
quid nunc de me faciam, scio. *DA.* Nec
ego quoniam, quid de me faciam: etsi ego
id ago diligenter, ut sciam quid de me
facere possim. Dicam Pamphile me ali-
quid jam inventurum, ut huic malo un-
giarum aliquam dilationem temporis affe-
ram. *PA.* Oh. *DA.* Visus sum à Pamphi-
le. *PA.* Ehodum, bone vir, quid ais?
Videsne me miserum esse impeditum tuis
consiliis, quibus me in has nuptias con-
iecisti? *DA.* At jam expediam. *PA.* Ex-
pedies? *DA.* Certe id efficiam. Pamphile.
PA. Nempe ut modo expedivisti. *DA.*

Imo melius, ut spero. *PA.* Oh furcifer!
Egone tibi credam? Tu rem tot difficul-
tatibus implicatam & desperatam resti-
tuere poteris? Hem, quo homini inni-
xus sum, qui me hodie ex tranquillissi-
mo statu, in has nuptias molestas coniec-
cisti. Annon dixi hoc malum eventurum
esse? *DA.* Dixisti. *PA.* Quâ pœnâ di-
gnus es? *DA.* Cruce. Sed paululum per-
mitto ut recuperem animum: jam aliquod
consilium disquiram. *PA.* Hei mihi! cur
non habes spatium temporis ad te pu-
niendum, uti volo: nam hoc breve tem-
pus permittit mihi consulere rebus meis,
non de te pœnas sumere.

ANNOTATIONES.

10. Ehodum.] Interjectio ad se vo-
cantis.

22. Oh,] Admirantis est, cum con-

tempu, ut mox infra; Oh! tibi ego me
credam, furcifer!

ACTUS QUARTUS. SCENA I.

CHARINVS. PAMPHILVS. DAVVS.

- CH. **H**OC CINE credibile est aut memorabile,
 Tanta vecordia innata cuiquam ut fiet,
 Ut malis gaudeat alienis, atque ex incommodis
 Alterius sua ut comparet commoda? ah,
 5 Idne est verum? Imo id genus est hominum pessimum;
 In denegando modo quis pudor est paululum:
 Post ubi jam tempus est promissa perfici,
 Tum coacti necessario se aperiunt, & timent;
 Et tamen res cogit eos denegare. ibi
 10 Tum impudentissima eorum oratio est:
 Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus;
 Proximus sum egomet mihi. attamen ubi fides,
 Si roges, nihil pudet. hic, ubi opus est,
 Non verentur: illic, ubi nihil opus est, ibi verentur.

INTERPRETATIO.

CH. **H**OC-ue credi, aut verbis ex-
 primi potest, ut tanta vesania
 cuiquam à natura insita sit: ut malis
 gaudeat aliorum, atque ex incommodis
 sua capiat commoda? Ah, id-ne est verum?
 certe genus id hominum est deterrimum. Si
 quid rogentur, tunc his tantummodo pau-
 lum in denegando pudoris est: postea
 ubi repus est, id quod promiserunt, pra-
 stari, tunc necessariò animum desegunt,
 audendo cum timore quodam: & tamen
 pudore abjecto, res petita, quam dare no-

lunt, cogit eos denegare. Tunc eorum
 oratio impudentissima talis est: quis tu
 es? quâ necessitudine mihi conjunctus?
 Cur meam rem tibi dem? Heus, licet
 mihi sis proximus; tamen ipse mihi sum
 proximior. Quod si eos roges. Vbi est fi-
 des quam mihi dederas, tunc nullo
 pudore afficiuntur. Hic, ubi opus est,
 postquam jam promiserunt, vereri fidem
 dare: non verentur: illic ubi
 nihil opus est vereri petita denegare;
 cum nondum promiserunt; ibi verentur.

ANNOTATIONES.

3. **UT** malis gaudeant.] Gaudeant.
 alij, gaudent legunt. Si, gau-
 deam legas, cum Terentius dixisset
 cuiquam, numerus erit pluralis pro sin-
 gulari: ut alibi idem Poëta, si quis-
 quam est, qui studere se placeat bonis
 quamplurimis, & minime multos la-
 dere: in his Poëta nomen proficitur
 suum. Sic Plaut, in Curcul, Act. I, Sc. 5.
 Sua quisque habeatur, quod suum est.
 Virg. Quisque suos patimur manes.
 Iterum Plaut, in Captivis; Vbi quisque

vident, eunt obviam: Sunt enim signa
 universalia; quisque, quisquam, qui-
 cunque.

6. Denegando modo quis pudor est pau-
 lum.] Don. Quis pudor paululum
 adest. Et hic est sensus; quibus pudor
 solummodò adest in denegando ea,
 quæ ab his petuntur: postquam polli-
 citi sunt, & tempus est promissa perfici;
 tunc necessariò se aperiunt, timi-
 dè tamen: sed res, quam promissam
 dare nolunt, cogit eos hanc denegare,

15 Sed quid agam ? adeamne ad eum , & cum eo injuriam hanc ex-
postulem ?

Mala ingeram multa. atque aliquis dicat , nihil promoveris.
Multum ; molestus certe ei fuero , atque animo morem gessero.
P. A. Charine , & me & te imprudens , nisi quid Dii respiciunt ,
perdidi.

CH. Itane imprudens ? tandem inventa est causa ; solvisti fidem.

20 P. A. Qui tandem ? CH. etiam nunc me ducere istis diis postulas ?

P. A. Quid istuc est ? CH. postquam me amare dixi , complacita est
tibi.

Heu me miserum , quum tuum animum ex animo spectavi meo !

P. A. Falsu' es. CH. non tibi satis esse hoc visum solidum est gau-
dium ,

Nisi me laetasses amantem , & falsa spe produceres ?

25 Habeas. P. A. habeam ? ah nescis quantis in malis verser miser ,

Quantasque hic suis consiliis mihi confecit sollicitudines ,

Meus carnifex. CH. quid istuc tam mirum , si de te exemplum
capit ?

P. A. Haud istuc dicas , si cognoris vel me , vel amorem meum.

CH. Scio , cum patre altercasti dudum , & is nunc propterea tibi

30 Succenset , nec te quivit hodie cogere illam ut duceres.

INTERPRETATIO.

*Sed quid agam ? adeamne Pamphilum ? & cum eo conquerar de injuria , quam mihi facit , accipiens Philumenam in uxorem , contra quam mihi promiserat tibi injuriam in eum multa maledicta. Quod si quis dicat , nihil p. offeris ; multum , respondibo. Sane , si nihil proficiam ; molestiam ex exhibuero ; atque animo obsequutus fuero. P. A. Charine , & me , & te imprudens , & insciens , nescis Dii in hac re juvent , perdis. CH. Itane imprudens fecisti ? Tandem invenisti prae-
tium fallacia. Praetere fidem datam libe-
rasti scilicet. P. A. Quid tandem vis di-
cere ? CH. Eriamne quavis me istis di-
is tuis fallere ? P. A. Quidnam illud est ,
quod mihi objicis ? CH. Postquam me
amare dixi Philumenam , statim etiam*

*placuit illa tibi. Heu me miserum , qui
tuum animum ex meo astimavi ! P. A. Er-
ras valde , Charine , qui sic de meo inge-
nio judices. CH. Nonne tibi visum est sa-
tis hoc esse integrum gaudium ; nisi me
amantem promissis fovisses , & spe falsa
deinveres. Itaque tibi illam. P. A. Ha-
beam ? Ah nescis quantis in malis posui-
sim miser : quantasque molestias , atque
agritudines mihi creaveris. Davus hic
meus carnifex. CH. Quid istud mi-
rum est , si te imitatur ? P. A. Si co-
gnoveris vel me , vel amorem meum erga
aliam , quam Philumenam ; non istud
dicas. CH. Sat scio. tu patri tuo jam
pridem repugnasti : & is nunc propterea
tibi nunc irascitur , nec te potuit co-
gere , ut Philumenam uxorem duceres.*

ANNOTATIONES.

20. Ducere.] Pro , fallere. Græci
omnes eadem significatione dicunt.
Alii seducere legunt.

26. Mihi confecit sollicitudines.] Alij , can-
flavit.

29. Scio , cū patre altercasti dudum.] Ironiā
P. A. Imo

P A. Imo etiam, quo tu minus scis ærurnas meas;
Hæ nuptiæ non apparabantur mihi,
Nec postulabat nunc quisquam uxorem dare.

C H. Scio : tu coactus tua voluntate es. *P A.* mane;

35 Nondum etiam scis. *C H.* scio equidem illam ducturum esse te.

P A. Cur me enecas ? hoc audi, nunquam desistit

Instare, ut dicerem esse ducturum patri,
Suadere, orare, usqueadeo donec perpulit.

C H. Quis homo istuc ? *P A.* Davos. *C H.* Davos ? *P A.* Davos
omnia.

40 *C H.* Quamobrem ? *P A.* nescio, nisi mihi deos satis
Scio fuisse iratos, qui auscultaverim.

C H. Factum hoc est, Dave ? *D A.* factum est. *C H.* hem, quid ais
scelus ?

At tibi Dii dignum factis exitium duint.

Eho, dic mihi, si omnes hunc conjectum in nuptias

45 Inimici vellent, quod, ni hoc, consilium darent ?

D A. Deceptus sum, at non defatigatus. *C H.* scio.

D A. Hac non successit, alia aggrediemur via :

Nisi id putas, quia primo processit parum,

Non posse jam ad salutem converti hoc malum.

I N T E R P R E T A T I O.

P A. Immediam rem igneras, quod minus
cognesci miseras meas, hæ nuptiæ non
apparabantur mihi, nec quisquam vel
Simo, vel Chreæ de Philumena mihi
danda cogitabant. *C H.* Scie ÷ nemine
jubente, tuâ voluntate coactus es. *P A.*
Mane : audi : nondum scis, ut res se
omnino habeat. *C H.* Scio equidem te
illam ducturum. *P A.* Cur me dictu ene-
cas ? Hoc audi. Hic nunquam cessavit
me urgerent patri dicerem me ducturum,
suadere, orare, eò usque, donec me tan-
dem impulsit invictum ad id faciendum.

C H. Quis homo te ad hoc impulsit ? *P A.*
Davos. *C H.* Davos ? *P A.* Davos om-
nia omnino turbavit. *C H.* Quamob-

rem ? *P A.* Nescio eò quam causam adeo
turbavit omnia : nisi quia Dii, sat
scie, mihi irati fuerunt, qui ei aures
præbuerim. *C H.* Hocne factum est à se.
Dave ? *D A.* Factum. *C H.* At te Dii
perdant, ut meriti es. Eho, dic mihi :
si omnes hunc inimici in hæ nuptias,
quas averfatur, conjicere vellent, quid
nisi hoc, quod dedisti consilium, eò
darent ? *D A.* Deceptus sum eventu,
at non defatigatus, ut rem in melius
referre desisterem. *C H.* Scio, scilicet,
D A. Hac ratione res non successit :
aliâ aggrediemur : nisi putas, quia
primo parum feliciter evenit : non pos-
se hoc malum jam ad salutem referri.

A N N O T A T I O N E S.

41. At tibi Dii] At principium est in-
crepationi aptum, Virg. 2. Æn.

At tibi pro scelere exclamans, pro talibus
ausis, &c.

Horat. At ÷ deorum, quisquis in calo-
regis Terras, & humanum genus,

44. Dic mihi.] Semper hoc dic mihi inja-
riosum est, aut curiosius interrogantis,
ait Donat. in hac fabula, & in Hecyra,
Virg. Dic mihi Damara, Inducitur Men-
talcas amatæ interrogans Dæmonem,

50 *P.A.* Imo etiam : nam sati' credo , si advigilaveris ,
Ex unis geminas mihi conficies nuptias.

DA. Ego , Pamphile , hoc tibi pro servitio debeo ,
Conari manibus , pedibus , noctisque & dies
Capitis periculum adire , dum prosum tibi.

55 Tuum 'st , si quid præter spem evenit , mi' ignoscere ;
Parum succedit quod ago ; at facio sedulo .
Vel melius tu aliud reperi , me missum face .

P.A. Cupio : restitue in quem me accepisti locum .

DA. Faciam . *P.A.* at jam hoc opus est . *DA.* hem , st , mane , cre-
puit à Glycerio ostium .

60 *P.A.* Nihil ad te . *DA.* quæro . *P.A.* hem , nuncine demum ? *DA.* at
jam hoc tibi inventum dabo .

INTERPRETATIO.

P.A. Imo verò , puto id posse fieri : nam etiam credo facile , si diligentem operam dedero , ex unius duas mihi conficies nuptias . *DA.* Ego , Pamphile , cum tuus sis servus , hoc tibi debeo ; conari totis viribus , noctesque diesque mortis periculo me exponere , dummodo tibi utilitatem asseram . Te verò convenit , si quid contra expectationem tuam evenit , mihi ignoscere . Si parum successit , quod ago ; at facio ex animo , & bona fide . Vel si opera mea tibi non placet , tu aliud melius reperi ; me verò abire jube . *P.A.* Cupio . Tu vero in eum statum me restitue , in quo eram , antequam patri promississem me uxorem ducturum . *DA.* Faciam . *P.A.* At jam opus est , statim te hoc facere . *DA.* Hem , si mane . *Glycerij* ostium concrepuit . *P.A.* Hoc nihil ad te pertinet , qui attentus esse debes consilio excogitando . *DA.* Id quæro . *P.A.* hem , an hoc tandem agis ? *DA.* At jam hoc inventum tibi dabo .

ANNOTATIONES.

[59. Hem , sed mane .] *St.* , si legatur , in dicit silentium . Nam st , sibi sunt silentium imperantes . Plaut , in *Epid.*
Act. 2. *Sc.* 2.

St. *St.* habere animum bonum .

[59. Concrepuit à Glycerio ostium .]
Ablativus cum præpositione a , est loco genitivi , quod frequens est Terentio ,

ACTUS IV. SCENA II.

MYSIS. PAMPHILVS. CHARINVS. DAVVS.

MY. **J**Am, ubi ubi erit, inventum tibi curabo, & mecum adductum
Tuum Pamphilum : tu modò, anime mi, noli te macerare.

PA. Mysis. MY. quid est? hem Pamphile, optime mihi te offers,
PA. quid est?

MY. Orare jussit, si se ames, hera, jam ut ad sese venias :

5 Videre ait te cupere. PA. vah, perii. hoc malum integrascit.

Siccine me, atque illam opera tua nunc miseros sollicitarier?

Nam idcirco accersor, nuptias quod mi apparari sensit.

CH. Quibu' quidem quam facile poterat quiescei, si hic quiesset.

DA. Age, si hic non insanit satis sua sponte, instiga. MY. atq; ædèpol

10 Ea res est, propterea que nunc misera in mærore est. PA. Mysis,

Per omneis tibi adjuro deos : nunquam eam me deserturum,

Non, si capiundos mihi sciam esse inimicos omneis homines.

Hanc mihi expectivi, contigit : conveniunt mores : valeant,

Qui inter nos dissidium volunt : hanc, nisi mors, mi adimet nemo;

15 MY. Resipisco. PA. non Apollinis imagi' verum, atque hoc, res-
ponsura est.

Si poterit fieri, ut ne pater per me stetisse credat,

INTERPRETATIO.

MY. **J**Am tuum Pamphilum, ubicum-
que is erit, curabo, ut brevi in-
veniam, & mecum tibi adducam. Tu
tantum modò, anime mi, ò Glycerium!
noli te sollicitudine macerare PA. My-
sis. MY. Quid est? Hem, Pamphile, op-
portune mihi obviis sis. PA. Quid est?

MY. Hera te me orare jussit, ut si se
ames, jam ad se venias. Ait, se cu-
perete videre. PA. Vah, perij. Hoc
malum, nempe, hac animi anxietas,
propter meum nuptiarum, ex integro
me cruciat. Itane oportet me, atque il-
lam, tuâ operâ, nunc miseros sollicita-
ri? Nam idcirco à Glycerio accersor,
quia nuptias mihi apparari audit.

CH. A quibus quidem nuptiis liberi, &
qui etiam esse potuimus, si Davus quiescisset,
nec suis dolis omnia perturbasset. DA.
Age, si Pamphilus hic non satis insanit
sponte suâ, tu illum incita. MY. Atque
ædèpol ea causa est, propter quam
nunc misera in dolore, & luctu est. PA.
Mysis, per omnes Deos tibi affirmo, nun-
quam eam me solam deserturum, non sè
omnium hominum inimicitias sciam me
suscepturum. Hanc meam esse cupide ex-
optavi. Illa mihi obvenit. Nostri mores
conveniunt. Procul facessant, qui inter
nos discessionem fieri volunt. Hanc, nisi
mors, mihi auferet nemo. MY. Animum
recipio. PA. Non Apollinis responsum
magis verum atque hoc est. Si poterit fie-
ri, ne pater credat, me fuisse in causa.

16. **J** ne pater per me stetisse credat,] ipse in Eunuchò : Pleiscar, ut me im-
Vi ne idem significat quod ne-
Plaut. in Mercat. At ego expurgatio-
nem habeo, ut ne succurrat, Terentius
rea ne fiat.

ANNOTATIONES.

16. **J** ne pater per me stetisse credat,]
Vi ne idem significat quod ne-
Plaut. in Mercat. At ego expurgatio-
nem habeo, ut ne succurrat, Terentius

ipse in Eunuchò : Pleiscar, ut me im-
pone in nos illuseris. Sic & Cicero : Fi-
des tua patietur, ut socrus adolescentis
rea ne fiat.

- Quominus hæ fierent nuptiæ ; volo. sed si id non poterit,
Id faciam, in proclivi quod est, per me sterilise ut credat.
Quis videor ? C H. miser æque atque ego. D A. consilium quæro;
C H. fortis es,
20 Scio, quid conere. D A. hoc ego tibi profectò effectum reddam.
P A. Jam hoc opus est. D A. quin jam habeo. C H. quid est ?
D A. huic, non tibi, habeo ; ne erres.
C H. Sat habeo. P A. quid facies ? cedo. D A. dies hic mihi ut sit
sati, vereor,
Ad agendum : ne vacuum esse me nunc ad narrandum credas.
Proinde hinc vos amolimini : nam mihi impedimento estis.
25 P A. Ego hanc visam. D A. quid tu ? quo hinc te agis ? C H. verum
vis dicam ? D A. imo etiam
Narrationis incipit mihi initium. C H. quid me fiet ?
D A. Eho impudens, non satis habes, quod tibi dieculam addo ;
Quantum huic promovco nuptias ? C H. Dave attamen. D A. quid
ergo ?

I N T E R P R E T A T I O.

quominus hæ nuptiæ fierent, libenter id volo ; sed si id fieri non poterit, id faciam ad quod animus propensus est : ut pater credat me in causa fuisse, cur hæ nuptiæ infectæ permanerent. Quis tibi videor esse, Charine ? C H. Æquo mihi videris miser esse, atque ego. D A. Consilium quæro, ut his nuptiis me expediam. C H. Fortis es, qui id quæræ. Scio quid coneris, & quam difficile sit id perficere. D A. Hoc ego tibi profectò quod inveni, effectum reddam. Pamphile. P A. Jam hoc opus est, quod ais te effecturum. D A. Quin jam habeo paratum, ut statim id exequar. C H. Quid est ? D A. Non id excogitavi tui gratiâ, sed Pamphili ; ne erres. C H. Ego satis habeo, si huic consulas. P A. Dic mihi :

Dave, quid facies mei causa ? D A. Vereor, ut hic dies mihi sufficiat, ad agendum quod deliberavi, ne me otium habere credas ad narrandum tibi, quod sum facturum. Proinde vos hinc amovete, nam mihi impedimento estis. P A. Ego Glycerium invisam. D A. Quid tu, Charine ? quò tendis ? C H. Vis dicam verum ? D A. Hic Charinus non abiturus est, puto ; imò etiam velut narrationis alicujus mihi incipit initium. C H. Quid de me fies ? me miserum ! D A. Eho, impudens. Nonne satis habes, quod tibi diem addam ; quo temporis spatio profero nuptias Pamphili ; tu verò possis ambire, orare Chremetem, atque ejus amicos. C H. Dave attamen. D A. Quid ergo est ?

A N N O T A T I O N E S.

19. Consilium quæro.] Melius est hoc à Davo dici, quam à Pamphilo.

20. Scio, quid conere.] Si Pamphili est persona, Ironia est in Davum ; & sensus est, ut supra, scio quid conere, nempe ut iterum me miserum reddas, & ex unis nuptiis, geminas mihi con-

ficias. Sed non esse personam Pamphilum ex subjectis ostenditur. Si Charini est persona, sensus est : scio quid conere ; sed an efficere possis nescio.

27. Narrationis mihi incipit initium.] Quia, hoc ; Verum vis dicam, est velut proœmium narraturi.

CH. Ut ducam. *DA.* ridiculum. *CH.* huc face ad me venias, si quid poteris.

50 *DA.* Quid veniam? nihil habeo. *CH.* attamen si quid. *DA.* age, veniam. *CH.* si quid,

Domi ero. *DA.* Tu, Myfis, dum exeo, parumper opperire hic.

MY. Quapropter? *DA.* ita factum est opus. *MY.* matura. *DA.* jam inquam, hic adero.

INTERPRETATIO.

CH. Fac ut ducam Philumenam. *DA.* O ridiculum hominem. Quasi illa sit in mea potestate. *CH.* Fac, ut ad me venias, si quid poteris efficere mei gratia. *DA.* Quid ego veniam? Nihil habeo, quod tui causa possim. *CH.* Attamen si quid possis. *DA.* Age, veniam. *CH.* Si

quid feceris quod mihi renunciandum sit. domi ero. *DA.* Tu, Myfis, expecta hic paulisper, dum egrediar domo Glycery. *MY.* Quamobrem? *DA.* Ita fieri opus est. *MY.* Festina. *DA.* Jam, inquam, hic adero.

ACTUS IV. SCENA III.

MY SIS.

MY. Nunc esse proprium cuiquam? Dii vestram fidem.
Summum bonum esse heræ putabam hunc Pamphilum;
Amicum, amatorem, virum, in quovis loco
Paratum: verum ex eo nunc misera quem capio
5 Dolorem? facile hic plus mali est, quam illic boni.
Sed Davus exit. mi homo, quid istuc obsecro est?
Quo portas puerum?

INTERPRETATIO.

MY. Tantum est, ut nihil sit proprium cuiquam hominum? Dy: vestram fidem imploro. Putabam hunc Pamphilum summum bonum esse heræ meæ Glycery: amicum certum, amatorem perpetuum, virum semper ubique paratum ad eam servandam; Verum, quem ejus causâ mi-

sera, nunc patitur dolorem? certo plus mali est in dolore quem illa percipit, quam boni, in illius Pamphili amore. Sed Davus exit de domo Glycery. Mi homo! quid istud obsecro est? quò portas hunc puerum?

ANNOTATIONES.

1. *Proprium*] Dicitur, quod non est cum aliis commune, quod est perpetuum, & stabile, & cujus non solum possessio nostra, sed etiam proprietas, & dominium est. Virg.

— Nimum vobis Romana prepro
Visa potens, superi! propria hæc si dona
fuisse.

Plaut. in Mercatore, Act. 1. Sc. 1.
Propriū nequit mihi evenire, quod cupio.
7. *Quò portas puerum?*] Davus ex edibus Glycery exportat infantem pannis involutum, traditque Ancillæ; quæ mater eum ante fores Simonis exponi mandasset. Cæterum in plurimis codicibus continuantur hæc duæ Scenæ; ut unam faciant.

ACTUS IV. SCENA IV.

D A V V S. M Y S I S.

- D A.** **M**Ysis, nunc opus est tua
 Mihi ad hanc rem exprompta memoria atque astutia.
MY. Quidnam incepturus? **D A.** accipe à me hunc ocyus,
 Atque ante nostram januam appone. **MY.** obsecro,
 5 Humine? **D A.** ex ara hinc sume verbenas tibi,
 Atque eas substerne. **MY.** quamobrem id tute non facis?
D A. Quia, si forte opus ad herum iusjurandum mihi,
 Non apposuisse, ut liquido possim. **MY.** intelligo.
 Nova nunc religio in te istac incessit, cedo?
 10 **D A.** Move ocyus te, ut, quid agam, porro intelligas.
 Pro Jupiter! **MY.** quid? **D A.** sponse pater intervenit.
 Repudio consilium, quod primum intenderam.
MY. Nescio quid narres. **D A.** ego quoque hinc ab dextera
 Venire me adlulabo, tu, ut subservias
 15 Orationi, utcumque opu' sit, verbis, vide.

INTERPRETATIO.

D A. **M**Ysis nunc opus est mihi, ad hanc rem quam paro, tuâ memoriâ presenti, & promptâ ex tempore, atque astutia tua. **MY.** Quidnam incepturus es? **D A.** Accipe à me hunc ocyum à me, atque ante januam nostram appone. **MY.** Obsecro, an hunc in terra ponam? **D A.** Ex Ara hæc s. me verbenas, atque eas vice stramenti is subijce. **MY.** Quamobrem tu ipse hoc non facis? **D A.** Quia si forte opus mihi sit iusjurare, hero id exigente, id ceritò & sincere facere possim. **MY.** Intelligo. Unde nova ista religio venit tibi in mentem? **D A.** Matura ut quid postea acturus sum intelligas. Proh Jupiter! **MY.** Quid est? **D A.** Sponsa Pamphili pater Chremes, intervenit, dum loquimur. Abjicio consilium, quod primum ante adventum ejus, ceperam. **MY.** Nescio quid narres. **D A.** Ego quoque hinc à dextra parte, quâ venit Chremes, me venire simulabo. Tu vide, ut quibuscumque verbis, quibus opus erit subservias, & commodas orationi meæ.

ANNOTATIONES.

7. **E**X ara sume verbenas] Atque in scena erant vete, & propriæ: dextra Baccho in Tragœdiâ; Apollini in Comœdiâ, sinistra ei Deo, vel Heroi cui ludi fiebant. In his verbenæ imponebantur Apollini. Videatur Evanthius in Prolegomenis in hunc Autorem. Item Scaliger in Poëtica, lib. 1. cap. 21. Taubmanus in Mostellariam Plauti, Act. 5. Sc. 1. & Vossius in Just.

Poëticis. cap. 10. lib. 1.

8. **Liquido.**] Liquidò jurare, liquido dicere, est purè, manifestè, apertè, certò, omninò.

15. **Utrumque opus sit verbis.**] Hæc dicens Davus abijt, priusquam fraudulentum ejus consilium Mytis intelligat: quæ causa est, ut ea in Scenâ proximâ, præter rem Davo respondeat, ac sese prodât ipsius commentum.

MY. Ego, quid agas, nihil intelligo: sed, si quid est.
Quod mea opera opus sit vobis, aut tu plus vides,
Manebo, ne quid vestrum remorer commodum.

INTERPRETATIO.

MY. Ego nihil intelligo, quid tu agas: *hic expectabo, ne, quod vobis commodum*
sed si opus est vobis in aliquâ re operâ *est, retardem.*
meâ; aut tu plus prœvides, quam ego:

ANNOTATIONES.

18. Ne quod vestrum remorer commodum.] Commodum Pamphili. Ceterum hæc Scena est actuosâ: magis enim in gestu, quam oratione est constituta.

ACTUS IV. SCENA V.

CHREMES. MYTIS. DAVVS.

CH. **R**evertor postquam, quæ opus fuere ad nuptias
Gnatæ, paravi, ut jubeam accersi. sed quid hoc?
Puer hercle est. mulier, tun' apposuisti hunc? *MY.* ubi
Illic est? *CH.* non mihi respondes? *MY.* hem, nusquam est.
væ miseræ mihi!
5 Reliquit me homo, atque abiit. *DA.* di vestram fidem!
Quid turbæ est apud forum? quid illic hominum litigant?

INTERPRETATIO.

CH. **R**edco, postquam apparavi ea, *vinam est Davus? CH.* Non mihi
qua opus fuit apparare ad celebrandas nuptias filia, ut jubeam vocari eos, quos his interesse convenit. *respondes? MY.* Hem, nusquam in
Sed quid hoc est? Puer hercle est. *his locis reperitur ille. Homo me reliquit.* *DA.* Di vestram fidem! quan-
Mulier, tunc hic posuisti eum? MY. *tus tumultus in foro: quanta multitudo hominum est, qui illic litigant?*

ANNOTATIONES.

2. *Ed quid hoc?]* Interrogatio est ignorantis Chremetis quid esset, quod primum viderat. Erat autem puer pannis involutus.
4. *Vbi ille est?]* Mytis Davum requirit, qui se summovertat, conspecto Chremete, ut ipse de foro venire videretur.
Væ miseræ mihi,] Quasi dicat, Davi mandato huc veni; at ille me reliquit, atque abiit.
5. *Di vestram fidem!]* A dextra veniens Davus simulat se de foro venire.

Tum annona cara est. quid dicam aliud, nescio.

MY. Cur tu obsecro hic me solam? *DA.* Hem, qua hæc est fabula?

Eho Myfis; puer hic unde est? quisve huc attulit?

10 *MY.* Satin' sanus es, qui me id rogitas? *DA.* quem ego igitur rogem,

Qui hic neminem alium video? *CH.* miror, unde sit.

DA. Dicturan' quod rogo? *MY.* au. *DA.* concede ad dexteram.

MY. Deliras, non tute ipse? *DA.* verbum si mihi

Unum, præterquam quod te rogo, faxis, cave.

15 *MY.* Male dicis. *DA.* unde est? dic clare. *MY.* à vobis. *DA.* hæc ha hæc.

Mirum vero, impudenter mulier si facit.

CH. Ab Andria est ancilla hæc, quantum intelligo;

DA. Adeon' videmur vobis esse idonei,

In quibus sic illudatis? *CH.* veni in tempore.

20 *DA.* Propera adeo puerum tollere hinc ab janua.

Mane: cave quoquam ex istoc excessis loco.

MY. Dii te eradicent. Ita me miseram territas.

DA. Tibi ego dico, an non? *MY.* quid vis? *DA.* at etiam rogas?

I N T E R P R E T A T I O.

Tum annona cara est. Nescio, quid aliud dicam. *MY.* Cur tu, quæso, hic me solam reliquisti? *DA.* Hem, quam fabula hic agitur? Eho, Myfis, unde puer hic allatus est? Quisve hunc portavit huc? *MY.* Satisne animi sanus es, qui hoc à me quæras? *DA.* Quem igitur interrogem, qui neminem hic alium, quam te video? *CH.* Miror unde sis. *DA.* Repondebisne, Myfis, ad id, quod quæro? *MY.* Au. *DA.* Veni ad dexteram. *MY.* Desipis. An non tu ipsemet mihi eum in manus dedisti? *DA.* Si mihi verbum unum, præter id quod te rogo, dixeris, vapulabis. Cave ne id fa-

cias. *MY.* Male mihi dicis. *DA.* Unde hic puer est? dic clare. *MY.* A vobis. *DA.* Ha, ha. O rem ridiculam! Quid mirum est, si mulier meretrix impudenter mentiatur. *CH.* Hæc ancilla Glycerii est, quantum intelligo. *DA.* Vobisne videmur adeo opportuni vestris ludificationibus & imposturis? *CH.* Veni in tempore. *DA.* Festina celeriter hunc puerum auferre à janua. Hic mane. Cave ne quoquam aliud pedem moveris ex hoc loco. *MY.* Dii te funditus perdant, qui me miseram adeo terrefacis. *DA.* Tibi ego dico, an non? *MY.* Quid vis? *DA.* At etiam quæris, quid velim?

A N N O T A T I O N E S.

7. Tum annona cara est.] Hoc Davus ad spectatores conversus, vel summisse dicit. Est autem annona res omnis quæ ad annum victum reponitur.

8. Cur tu, obsecro, hic me solam?] Simplicitas Myfidis fere detegit fallaciam.

12. Au.] Interfectio turbata, & con-

Concede ad dexteram.] Hæc summisse: monet ancillam Myfidem, ut clam, quid sit opus eam monere, possit.

13. Verbum si mihi unum.] Commi-

natur summisse Davus.
21. Mane, cave] Rursum hæc Davus summisse loquitur, non audiente Chremete, & est interminatio prohibentis, ne tollat Myfis puerum.

Cedo

Cedo, cujum puerum hîc apposuisti ? dic mihi.

25 *MT.* Tu nescis ? *DA.* mitte id, quod scio : dic, quod rogo.

MT. Vestri. *DA.* cujus vestri ? *MT.* Pamphili. *DA.* hem, quid Pamphili ?

MT. Eho, an non est ? *CH.* recte ego semper fugi has nuptias.

DA. O facinus animadvertendum ! *MT.* quid clamitas ?

DA. Quemne ego heri vidi ad vos adferri vesperi ?

30 *MT.* O hominem audacem ! *DA.* verum, vidi Cantharam

Subfarcinatam. *MT.* Diis pol habeo gratias,

Cum in pariendo aliquot adfuerunt liberæ.

DA. Næ illa illum haud novit, cujus causa hæc incipit.

Chremes, si positum puerum ante ædes viderit,

35 Suam gnatam non dabit, tantò hercle magis dabit.

CH. Non hercle faciet. *DA.* nunc adeo, ut tu sis sciens,

Ni puerum tollis, jamjam ego hunc mediam in viam

Provolvam, teque ibidem pervolvam in luto.

MT. Tu pol homo non es sobrius. *DA.* fallacia

40 Alia aliam trudit, jam susurrari audio,

INTERPRETATIO.

dic cujus puerum ante hoc ostium posuisti ? dic mihi. *M. Y.* Nesciunt cujus sit ? *D. A.* Tace id quod scio : dic quod quero. *M. Y.* Vestri. *D. A.* Cujus vestri ? *M. Y.* Pamphili. *D. A.* Hem, quid ais, Pamphili ? *M. Y.* Eho, an non est ? *CH.* Merito semper ego has vitare volui nuptias. *D. A.* O facinus puniendum ! *M. Y.* Cur adeò exclamas ? *D. A.* Tunc hunc puerum dici esse Pamphili, quem ego heri vidi ad vos adferri sub vesperam ? *M. Y.* O hominem impudentem ! *D. A.* Verum est. Vidi Cantharam sarcinâ oneratam. *M. Y.* Diis pol habeo gratias ; quandoquidem parienti Glycerio aliquot affuerunt libera matrona, quibus

credi oportet. *D. A.* Profectò illa Chremetem non novit, propter quem hanc fallaciam aggreditur. Si Chremes (ita illa cogitat) positum puerum ante ostium Simonis viderit, non dabit filiam suam Pamphilo. Imo, ego aio : tantò magis, per Herculem, ei dabit. *CH.* Non par Herculem id faciet. *D. A.* Nunc etiam ut scias, si hunc puerum hinc non exportas, jam nunc ego eum in mediana viam voluendo protrudam, teque ibidem versabo plurimum in luto. *M. Y.* Tu pol homo vinò captus es. *D. A.* Fallacia alia aliam producit : jam obmurmurari audio in hac domo Glycerij.

ANNOTATIONES.

24 *Mitte id, quod scio :*] Hæc sumis-
se etiam dicit.

26 *Cujus, vestri ?*] Vult datâ operâ
Pamphilum nominari.

31 *Diis pol habeo gratias,*] Habemus
illis gratiam à quibus fatemur benefi-
cium accepisse, nec posse illud refer-
re : Diis verò dixit habeo gratias, quas
his reddere nequit.

32 *Aliquot libera.*] Servis non licebat
testimonium perhibere.

34 *Chremes, si positum puerum.*]

Chremetem nominat, quem præsentem
esse se ignorare simulat.

39 *Fallacia alia aliam trudit.*] Prior
fallacia est, puerum esse natum ex Pam-
philo, quæ prior aliam producit ; nempe
Glycerium esse civem Atticam.
Alius sensus hîc esse potest : fallacia
alia aliam pellit, & prodit : Nimirum
commentum illud (Glycerium esse ci-
vem Atticam,) falsum esse ostendit, di-
ctam Glycerium peperisse puerum ex
Pamphilo,

- Civem Atticam esse hanc. *CH.* hem. *DA.* coactus legibus
Eam uxorem ducet. *MY.* au, obsecro, an non civis est?
CH. Jocularium in malum insciens penè incidi.
DA. Quis hic loquitur? ô Chreme, per tempus advenis:
45 Ausculta. *CH.* audiavi jam omnia. *DA.* anne tu omnia?
CH. Audiavi, inquam, à principio. *DA.* audistini obsecro?
Scelera: hanc jam oportet in cruciatum hinc abripi.
Hic ille est: non te credas Davon ludere.
MT. Me miseram: nihil pol falsi dixi, mi senex.
50 *CH.* Novirem omnem. sed est Simo intus? *DA.* intus est.
MT. Ne me attingas scelestè si pol Glycerio non omnia hæc,
DA. Eho inepta, nescis quid sit actum. *MT.* qui sciam?
DA. Hic fœcer est, alio pacto haud poterat fieri,
Ut sciret hæc, quæ volumus. *MT.* hem; prædiceres,
55 *DA.* Paulum interesse censes, ex animo omnia,
Ut fert natura, facias, an de industria?

INTERPRETATIO.

illam esse civem Atticam. *CH.* Hem. *D.* Pamphilus (inquunt) qui eam vitavit, cogitur legibus Atticis eam uxorem ducere. *MY.* Eho, dic mihi, obsecro, an Glycerium non est civis Attica? *CH.* Insciens ego penè incidi in periculum joco dignum. *DA.* Quis hic loquitur? ô Chreme, commodè advenis? Audi. *CH.* Audiavi jam omnia. *DA.* Ab. tunc omnia audisti? *CH.* Audiavi, inquam, à principio. *DA.* Audisti? *ne, obsecro te!* Hem scelera! Hanc ancillam Glycerij, jam oportet in cruciatum tollere. Ô My! hic ille est Chreme, vir meritis clarus: ne tu credas vos rem habere cum Davo serve, quem deludatis solis. *MY.* Me miseram! Nihil, pol.

dixi falsi, mi senex! *CH.* Novi rem omnem; sed an imo domi est? *DA.* Ita, est domi. *MY.* Ne me attingas, scelestè Davo! Disseream, si pol. Glycerio non omnia hæc renuncium. *DA.* Eho inepta nescis, cur hoc ita sit à me factum. *MY.* Quomodo id sciam? *DA.* Hic Chremes est fœcer futurus Pamphili. Hic non poterat alio modo scire, qua volumus ut sciret; puerum nemo ex Pamphilo Glycerium peperisse, eamque esse eorum Atticam. *MY.* Hæc me premovere debueras. *DA.* Parumne interesso existimas inter ea, qua sunt vere, & naturâ ducente; atque ea, qua arte, & industriâ simulantur.

ANNOTATIONES.

[41. Civem esse Atticam.] Regio Atheniensium primùm dicta est Attica ab Acte quod Græce, litus, significat; deinde Attica: Maxima enim ex parte litoralis erat.
[Coactus legibus.] Legibus Solonis exutum fuit ut qui virginem liberam, civemque Atticam stuprasset, ut aut

illam uxorem duceret, aut dotaret.
43. Jocularium in malum.] Per antiphrasim dictum; significat enim magnum, ac serium malum, ut notat Muretus.
48. Anne tu omnia?] Simulata admiratio, alij legunt; Ab ne tu omnia?

ACTUS IV. SCENA VI.

CRITO. MYTIS. DAVVS.

- CR. **I**N hac habitasse platea dictum est Chrysidem,
 Quæ se inhonestè optavit parare divitias
 Potius, quam in patria honestè paupera vivere.
 Ejus morte ea ad me lege redierunt bona.
 5 Sed quos perconter, video. salvetè. *MY.* obsecro,
 Quem video? estne hic Crito, sobrinus Chrysidis?
 Is est. *CR.* ô Mytis salve! *MY.* salvos sis Crito.
CR. Itan' Chrysis? hem. *MY.* nos quidem pol miserâ perdidit.
CR. Quid vos? quo pacto hic? satin' rectè? *MY.* nosne? sic
 10 Ut quimus, ajunt; quando ut volumus, non licet.
CR. Quid Glycerium? jam hic suos parentes repperit?
MY. Utinam. *CR.* an nondum etiam? haud auspiciatò huc me
 appuli:
 Nam pol, si id scissem, nunquam hac tetulissem pedem:
 Semper enim dicta est ejus hæc atque habita est soror:
 15 Quæ illius fuerunt, possidet. nunc me hospitem

INTERPRETATIO.

- CR. **M**ihi dictum est in hac plateâ
 habitasse Chrysidem, qua ma-
 luit hic Athenis turpiter divitias acquire-
 re; quam pudico, in patria Andri pauper
 vivere. Ejus bona jure cognationis, post
 mortem illius mihi obvennerunt. Sed vi-
 deo, quos de loci domûs Glycerij inter-
 rogem. Salvetè, *MY.* Obsecro, quem vi-
 deo? Estne hic Crito sobrinus Chrysidis?
 Ille ipse est. *CR.* O Mytis salve! *MY.* Tu
 quæque salvus sis, Crito. *CR.* Verum-
 ne est Chrysidem decessisse? *MY.* Nos
 quidem pol miserâ perdidit. *CR.* Quid
 vos hic agitis? Quomodo vivitis? Sat
 isne commedi? *MY.* Nesno, quomodo
 habeamus, regas? Vt possumus, quan-
 do, ut volumus, non licet, sicut com-
 muni fortis proverbio. *CR.* Quid agit
 Glycerium jamne suos parentes reperit?
MY. Utinam reperisset. *CR.* An adhuc
 non reperit? Non faventibus auspicijs
 hæc appuli: Nam pol, si scivissem Gly-
 cerium parentes non reperisse, nunquam
 hæc me contulisset: semper enim ea Chry-
 sidis dicta est, atque habita soror, ejus-
 que bona possidet: tum me peregrinum,

ANNOTATIONES.

2. **S**obrinus Chrysidis.] Consobri-
 ni propriè dicuntur nati ex
 duabus sororibus, sobriini, filij con-
 sobrinorum; patruales, filij duorum
 fratrum.

12. **Haud auspiciatò.**] Auspicari est
 ex avium cantu, aut gestu, futura

divinare. Auspiciatò est adverbium si-
 gnificans, auspicijs factis: Inauspi-
 catò verò significat, auspicijs negle-
 ctis. Ex quoniam Romani nihil in-
 cepiebant, nisi sumptis auspicijs id-
 circò, **inauspiciatò** pro **insoluciter** adue-
 patur.

Lites sequi, quam hic mihi sit facile atque utile,
 Aliorum exempla commonent. simul arbitror,
 Jam esse aliquem amicum, & defensorem ei: nam fere
 Grandiſcula jam profecta est illinc, clamitent,
 20 Me lycophantam hæreditatem persequi,
 Mendicum, tum, ipsam despiciare non libet.
 MY. O optime hospes pol, Crito, antiquum obtines.
 CR. Duc me ad eam, quando huc veni, ut videam. MY. maxime.
 DA. Sequar hos: nolo me in tempore hoc videat senex.

INTERPRETATIO.

quem sit mihi facile, atque utile lites
 habere hic, in alienâ patriâ, plurima
 exempla docent. Atque etiam opinor
 Glycerium jam aliquem amicum habere,
 & defensorem paratum: nam fere
 grandiſcula atate, ex Andro huc Athenas
 migravit. Vereor ne me ipſi cla-
 ment ſapius calumniarum: qui here-
 ditatem alienam captem; mendicum de-
 nique. Tum etiam, & ſi hereditas
 Chryſidæ jure mea ſit, tamen illam

bonis denudare non licet, quum ipſa
 nulla alia, quam Chryſidæ bona habeat.
 MY. Optime hospes Crito antiquum
 tuum morem obſervas: cum ita te ge-
 ris erga Glycerium. CR. Duc me ad
 illam ut, quando huc veni, ſaltem eam
 videam. MY. Libenter id volo. DA.
 Sequar hos ad ades Glycery. Nolo me
 ſenex herus ſimo hoc tempore nunc vi-
 deat,

ANNOTATIONES.

16. Quam mihi ſit facile, atque utile.]
 Donatûs interpretatur, difficile atque
 inuile.

Glycophantam.] Cum in Atticâ magna
 eſſet ficum copia, ad eas aſſervan-
 das publicè cuſtodes ſtatuebantur, qui
 lycophantæ dicti ſunt ἀνὸς τῶν οὐκ
 παριſτάς, id eſt ſicus deſerre; quod

accuſare ſolerent eos, qui ſicus car-
 perent.

22. Antiquum obtines.] Id eſt anti-
 quum, & conſuetum tuum morem.
 Sic Plautus abſolutè ſine ſubſtantivo
 dixit in Moſcellariâ, Actû 2. Sc. 3.

Antiquum hoc obtines tuum, tardius
 ut ſit.

ACTUS QUINTUS. SCENA I.

CHREMES. SIMO.

CH. SATIS jam, satis, Simo, spectata erga te amicitia est mea :
Satis periculi cœpi adire : orandi jam finem face.

Dum studeo obsequi tibi, pene illulsi vitam filiz.

SI. Imo enim quammaximè abs te postulo atque oro, Chreme;

Ut beneficium, verbis initum dudum, nunc re comprobēs.

CH. Vide, quàm iniquus sis præ studio, dum efficias id quod cupis,

Neque modum benignitatis, neque quid me ores, cogitas :

Nam si cogites, remittas jam me onerare injuriis.

SI. Quibus ? CH. ah rogitas ? perpulisti me, ut homini adolescentulo,

10 In alio occupato amore, abhorrenti ab re uxoria ;

Filiam darem in seditionem, atque incertas nuptias ;

Ejus labore atque ejus dolore gnato ut medicarer tuo.

INTERPRETATIO.

CH. SATIS jam satis, Simo, perspecta est mea erga te amicitia : satis periculi suscepi. Desiste me orare. Dum studeo voluntati tua obsequi, pene ludibrio habere visus sum, & negligere filia mea salutem. SI. Imò verò summo pere à te peto, atque obsecro, Chreme, ut beneficium verbum jam pridem incœptum, nunc re confirmes, & praelles. CH. Vide quam iniquus sis, præ studio efficiendi id quod cupi consequi : neque consideras, qui modum benignitatis, in

amicis servandus sit : neque quid à me tuis precibus pestiles, Nam si id cogites, tu desinas mihi contra jam importunus, & molestus vexator esse. SI. Quomodo vexator tibi fui ? CH. Quaresne ? Invitum coegisti me, ut adolescentulo alio amore implicato, alieno à ducenda uxere filiam meam darem eum periculo divortij, & discessionis à conjugio instabili, ut ejus labore, atque dolore remedium afferrem filio tuo, amore turpi insaniente,

ANNOTATIONES.

3. *Illudere vitam filia.* Illudere præter significationem vulgatam significat interdum per ludum nocere, Virg. 2. Georg. de vite novella præcipiens.

Silvestres viri affidus, capraque sequaces illudant.

Idem, in primo Georg.

De aræa gravi terendū faciendā Tum varia illudant pestes.

Id est ne varia, & periculosa animalcu-

la infestent.

Idem 2. Æn. certantque illudere capto. Id est, per ludum, & jocum levare in injuriam illius. Servius Fuldenfis. Sic Suetonius in Tiberio, dixit illudere capitibus, & illudere corpori.

Filiam darem in seditionem. Id est ut filiam darem futuram in continuis dis-sensionibus & rixis cum Marito : ut ut matrimonium dissolveretur,

- Impetrasti : incepti , dum res tetulit : nunc non fert : feras ;
 Illam hanc civem esse ajunt : puer est natus : nos miseros face ;
 15 *SI.* Per ego te Deos oro , ut ne illis animum inducas credere ,
 Quibus id maxime utile est illum esse quamdeterrimum .
 Nuptiarum gratiâ hæc sunt ficta atque incepta omnia .
 Ubi ea causâ , quamobrem hæc faciunt , erit adempta his , desinent .
CH. Erras . cum Davo egomet vidi jurgantem ancillam . *SI.* Scio .
CH. at .
 20 Vero vultu ; cum ibi me adesse neuter dum persenserat .
SI. Credo ; & id facturâ Davus dudum prædixit mihi :
 Et nescio quid tibi sum oblitus hodie , ac volui , dicere .

INTERPRETATIO.

Tu id à me impetrasti. Etiam incepti nuptias contrahere , dum res permisse : nunc non permittis . Tu me quoque consilium mutare permittis . Dicitur etiam Glycerium civem esse Atticam ; ex eâ puer filio tuo natus est : proinde omittit nos de nuptiis compellere . *SI.* Per Deos ego te oro , ne velis his credere , quibus utilis est , ut filius meus pessimus sit , atque astimetur . Nuptiarum impediendarum causa hæc fallacia omnes inventa sunt , atque incepta . Vbi nuptia perfectâ fuerint , & causâ quamobrem fraudulentâ illi hac faciunt , his adempta fuerit ; dolos & technas suas desinunt . *CH.* Falleris , egomet vidi ancillam Mysidem rixantem cum Davo , *SI.* Scio . *CH.* At vero vultu , non simulato ; tunc cum neuter eorum me ibi adesse autem senserat . *SI.* Credo . & hanc fraudem facturâ Mysim , & Glycerium , Davus dudum mihi prædixerat ; & nescio propter quid id tibi dicere oblitus sum , contra quam proposueram .

ANNOTATIONES.

15. Dum res tetulit .] Antiquum præteritum.

ACTUS V. SCENA II.

DAVVS. CHREMES. SIMO. DROMO.

DA. **A** Nimo jam nunc otioso esse impero . *CH.* hem Davom tibi .

SI. Unde egreditur ? *DA.* meo præsidio , atque hospitii . *SI.* quid illud mali est ?

INTERPRETATIO.

DA. **O** Mnes jam nunc securo animo esse impero . *CH.* Hem . *SI.* Unde egreditur ? *DA.* Meo auxilio , atque hospitii Critonis . *SI.* Quid etiam illud malum est . quod Davus affert ?

ANNOTATIONES.

1. Impero .] Serviùter exultat Davus . Hæc seorsum loquuntur Chremes , & Simo , Davo non audiente , & solo secundo loquente .

D A. Ego commodiorem hominem, adventum, tempus non vidi.
S I. scelus!

Quemnam hic laudat? *D A.* omnis res est jam in vado. *S I.* cesso alloqui?

5 *D A.* Herus est: quid agam? *S I.* ô salve bone vir. *D A.* hem Simo, ô noster Chremes,

Omnia appurata jam sunt intus. *CH.* curasti probe.

D A. Ubi voles, accersere, *S I.* bene sane. id enimverò hinc nunc abest.

Etiā tu hoc respondes? quid istic tibi negotij est? *D A.* mi-hin? *S I.* ita.

D A. Mihine? *S I.* tibi ergo. *D A.* modò introii. *S I.* quasi ego, quam dudum id rogem.

10 *D A.* Cum tuo gnato una. *S I.* anne est intus Pamphilus? crucior miser.

Eho, non tu dixisti esse inter eos inimicitias, carnufex?

D A. Sunt. *S I.* cur igitur hic est? *CH.* quid illum censet? cum illa litigat.

INTERPRETATIO.

D A. Rebus nostris commodiorem hominem, adventum, tempus non vidi. *S I.* Quemnam sceleratus hic laudat? *D A.* Omnis res nostra jam in tuto posita est. *S I.* Quid cesso hunc alloqui? *D A.* Herus hic est: quid agam? *S I.* O salve bone vir! *D A.* Hem, Simo, ô noster Chremes! salutate, Omnia jam ad nuptias appurata sunt intus in domo nostra. *S I.* Curasti rectè tu quidem. *D A.* Vbi voles filium accersi jube, *S I.* Bene sane dicis: id enim certe nunc unum desideratur ad solennitatem nuptiarum.

rum. An non etiam tu ad id, quod quare, respondes? Quid tibi negotij est in domo Glycerij? *D A.* Mihi? *S I.* Tibi, inquam. *D A.* Modo in has ades introivi. *S I.* Quasi à te quæram, quam dudum introveris. *D A.* Modo introivi cum tuo filio. *D A.* Anne est intus hic Pamphilus? Crucior miser animi, Eho annon tu dixisti, carnufex, esse inter eos inimicitias? *D A.* Sunt. *S I.* Cur igitur Pamphilus est in domo Glycerij? *CH.* propter quid illum esse censet? cum illa nempe litigat.

ANNOTATIONES.

3. Scelus, quemnam hic laudat?] Scelus pro scelerato.

4. Omnis res jam est in vado.] Vada sunt aluminum loca minus profunda, in quibus periclitandi nullus est metus. Proverbium est significans rem extra periculum esse, quale est istud, in portu navigo.

5. O salve bone vir!] Ironica salutatio.

6. Curasti probe.] Approbatio ironica irati Simonis.

7. Bene sane.] Peristit in ironiâ. Id enimverò hinc nunc abest.] Alij le-

gunt, hic. Si hæc lectio locum habet, talis erit sensus; nam certe propterea hic, nempe Pamphilus abest, quia abhorrè à nuptiis, nec vult eas perficere.

8. Etiam tu hoc respondes?] Etiam tu hæc verba respondere audes? Scilicet; (Omnia jam appurata sunt intus. Vbi voles, accersere,) tu qui nuptias dolis tuis impedire, & distuebas.

9. Quasi verò quam dudum rogem.] De negotio interrogatur, de tempore respondet Davus.

et. Eho non dixisti.] Simo convincit Davum mendacij.

DA. Imo vero indignum, Chreme, jam facinus faxo ex me audias.

Nescio qui senex modò venit: illum, confidens, catus;

15 Cum faciem videas, videtur esse quantivis preti:

Tristis severitas inest in vultu, atque in verbis fides.

SI. Quidnam adportas? *DA.* Nil equidem, nisi quod illum audivi dicere.

SI. Quid ait tandem? *DA.* Glycerium se scire civem esse hanc Atticam.

SI. Hein Dromo, Dromo. *DA.* quid est? *SI.* Dromo. *DA.* audi.

SI. verbum si addideris. Dromo.

20 *DA.* Audi, obsecro. *DR.* quid vis? *SI.* Sublimem hunc intrò rape, quantum potes.

DR. Quem? *SI.* Davom. *DA.* quamobrem? *SI.* quia lubet, rape inquam. *DA.* quid feci? *SI.* rape.

DA. Si quidquam mentitum invenies, occidito. *SI.* nihil audio.

Ego jam te commotum reddam. *DA.* tamen etsi hoc verum est? *SI.* tamen.

Cura adservandum vincitum: atque audin? quadrupedem constringito.

25 Age, nunc jam ego pol hodie, si vivo, tibi

Ostendam, herum quid sit pericli fallere, &

Illi patrem. *CH.* ah ne sævi tantopere. *SI.* ô Chreme;

INTERPRETATIO.

DA. Imo verò, ô Chreme, indignum facinus ex me audies. Nescio quis senex modò advenit, (ecce illum in hac domo) confidens, catus: cum vultum ejus quis conspicit, videtur quantivis pretio dignus esse. Tristis & severa gravitas inest in facie, & in verbis fidei sinceritas apparet. *SI.* Quid de illo adportas novi? *DA.* Nihil equidem, nisi quod audivi illum dicere. *SI.* Quid ait tandem? *DA.* Ait se scire Glycerium esse civem Atticam. *SI.* Hein, Dromo, Dromo. *DR.* Quid est? *DA.* Audi. *SI.* Si verbum quidem unum præterea addideris, peristi. Dromo? *DA.* Audi, obsecro. *DR.* Quid vis? *SI.* Sublimem in ades rape quamcelerrimè. *DR.* Quem

vis rapiam? *SI.* Davum. *DA.* Quamobrem? *SI.* Quia ita mihi placet. Rape, inquam, lorarie Dromo. *DA.* Quid feci? *SI.* Rape. *DA.* Si quicquam mendacii me dixisse invenies, occidito. *SI.* Ego nihil audio. Ego te plagis quantiam, ut moreris. *DA.* Tame si vera dixerim, me rapi ad supplicium jubes? *SI.* lubeo. Dromo, custoditum in vinculis ne aufugiat: atque, audisne? manibus, pedibusque, sicut feram constringito, ut terrâ se movere non possit. Age nunc: jam ego, pol, hodie, si vivo, te docebo, quam periculosum sit herum servum fallere, & Pamphilum, patrem. *CH.* Ah ne adeo sæve te geras. *SI.* Chreme, specta

ANNOTATIONES.

14 *Illum.* Pro ecce illum, antiquum est,

Pietatem

Pietatem gnati. nonne te miseret mei?

Tantum laborem capere ob talem filium?

30 Age Pamphile: exi Pamphile: ecquid te pudet?

INTERPRETATIO.

pietatem filij mei in patrem. An non mei miseris? quid tantas arumnas patiar ob talem filium. Age Pamphile, *exi Pamphile. An non pudore ullo afficeris?*

ANNOTATIONES.

28. *Chreme pietatem nati.*] Subaudi, *30. Ecquid te pudet.*] Sub. Decipere patrem.

ACTUS V. SCENA III.

PAMPHILVS. SIMO. CHREMES.

P. A. Q Uis me volt? perij, pater est. S. I. quid ais omnium?
C. H. ah.

Rem potius ipsam dic; ac mitte male loqui.

S. I. Quasi quidquam in hunc jam gravtus dici possiet.

Ain' tandem, civis Glycerium est? P. A. ita prædicant.

S. I. Ita prædicant? ingentem confidentiam!

Num cogitat, quid dicat? num facti piget?

Num ejus color pudoris signum usquam indicat?

Adeon' impotenti esse animo, ut præter civium

INTERPRETATIO.

P. A. Q Uis me appellat? Pater est, S. I. dicunt. S. I. Itane dicunt: & insignem audaciam! Num cogitat quid debeat dicere? Num facti panitet? C. H. Ah, rem potius ipsam narra, ac cessa maledicere. S. I. Quasi quicquam acerbius, quam meretur, in hunc dici possit. Tunc tandem ais Glycerium esse civem Atticam? P. A. Ita Vide, num ejus color pudoris aliquod signum demonstrat in toto vultu? adeone impotenti est animo adversus cupiditates suas, ut contra civitatis

ANNOTATIONES.

7. *Vide num ejus color.*] Pudoris color est rubor in facie, sicut timoris pallor: Unde Latinis, *erubescere* est pudeferi, pudore suffundi, Græcis *αἰσχροῦ* rubescere, idem est ac pudere. 2. *Impotenti animo.*] Impotens dicitur, qui suis cupiditatibus imperare non potest, Græcis *ἀρπαγῆς* dicitur.

Præter civium morem, atque legem.] Lex erat Athenis à Pericle lata, de qua meminit Plutarchus in ejus vita, quæ vetabat connubia cum peregrinis jungere, ut si quis non ex duobus Atheniensibus nasceretur, nothus esset, planeque expers omnium honorum, magistratuumque.

- Morem, atque legem, & sui voluntatem patris,
 10 Tamen hanc habere cupiat cum summo probro?
P. A. Me miserum! *S. I.* modone id demum sensisti Pamphile?
 Olim istuc, olim, cum ita animum induxisti tuum,
 Quod cuperes, aliquo pacto efficiendum tibi,
 Eodem die istuc verbum vere in te accidit.
 15 Sed quid ago? cur me excrucio? cur me macero?
 Cur meam senectam hujus sollicito amentia? an
 Pro hujus ego ut peccatis supplicium sufferam?
 Imo habeat, valeat, vivat cum illa. *P. A.* mi pater.
S. I. Quid mi pater? quasi tu hujus indigeas patris.
 20 Domus, uxor, liberi inventi, invito patre:
 Adducti, qui illam civem hinc dicant, viceris.
P. A. Pater, licetne pauca? *S. I.* quid dicēs mihi?
C. H. Tamen Simo, audi. *S. I.* ego audiam? quid audiam?
 Chremes? *C. H.* attamen dicat sine. *S. I.* age, dicat, sino.
 25 *P. A.* Ego me amare hanc fateor; si id peccare est, fateor id
 quoque.
 Tibi pater me dedo, quidvis oneris impone: impera.
 Vis me uxorem ducere? hanc amittere? ut potero feram.
 Hoc modo te obsecro, ut ne credas à me allegatum hunc senem,
 Sine me expurgem, atque illum huc coram adducam. *S. I.* ad-
 ducas? *P. A.* sine pater.

INTERPRETATIO.

consuetudinem & legem, suique patris voluntatem; tamen hanc habere studeat cum summo dedecore atque ignominia? *P. A.* Me miserum! *S. I.* Modone id tandem sensisti, te esse miserum? Olim, istud olim tunc sentire debuisti, cum decrevisti aliquo modo exequi, quod cuperes: eodem die istud verbum vere tibi reipsa convenire cepit. Sed quid ago? Cur me torqueo? Cur me tristitia conficio? Cur meam senectutem propter ejus amentiam sollicitudine & curâ vexo? an ut pro ejus flagitiis parvas solvam? imò habeat postus hanc peregrinam, à me discedat, vivat cum illâ. *P. A.* Mi Pater. *S. I.* Quid mi Pater? quasi tu indigeas hoc patre, quem compellas. Domus, uxor, liberi tibi inventi sunt contra patris voluntatem: suppositi sunt, qui Glycerium illam hu-

jus urbis civem esse affirmant. Vicisti, cedo adversanti. *P. A.* Pater, licetne pauca loqui? *S. I.* Quid mihi dicēs? *C. H.* Attamen, Simo audi. *S. I.* Quid ego audiam, Chreme? *C. H.* Attamen permitte ut dicat pro se. *S. I.* Age, ut dicat permitto. *P. A.* Ego fateor me amare Glycerium. Si id peccare est, fateor quoque me peccare. Pater tua potestate me commisso. Quidvis oneris impone, Impera, Vis me uxorem ducere? Vis me Glycerium dimittere? Id quod vis, ut potero feram. Hoc tantummodo te vehementer oro, ut ne credas hunc à me summissum senem Critonem, qui hanc civem Atticam esse ait. Permite ut ab hac culpa me purgem, atque illum coram vobis huc adducam. *S. I.* Tu adducas? *P. A.* Permite id mihi pater.

ANNOTATIONES.

27. *Vr potero feram,*] An possit ferre, dubium patri relinquit.

30 CH. *Æquum postulat : da veniam. P. A. sine te hoc exorem.*
S. I. sino.

Quidvis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiar, Chreme.

CH. *Pro peccato magno paulum supplicij satis est patri.*

INTERPRETATIO.

CH. *Æqua est ejus postulatio. Da illi* falli non comperiam, Chreme. CH. *Pro*
facilitatem hoc facienda, P. A. Sino. ut gravi culpa, levissima parva filij, satis-
hoc à te impetrem, S. I. Sino. Quidvis facit patri.
concedere cupio i dummodò ab hoc me

ANNOTATIONES.

32. *Comperiar.*] Ab hoc me falli, virum a Pamphilo an à Critone intelligendum sit, quis dubitet : sed de Pamphilo dictum esse opinor. Comperiar pro comperiam positum esse censet Muretus : ut apud Ciceronem in Milonianâ punior pro punio. Sed non passivum, pro activo sumi, verum depiciens esse verbum (comperior) dicendum est, cum etiam Sallustius in Jugurt. in activa significatione, hoc verbo utatur : *Sed ego comperior Bocchum magis Punicâ fido, quam ob oâ. qua prædicabat i simul & Romanos. & Numidam spe pacis detinuisse.* Hæc

sunt verba Sall.

32. *Paulum supplicij.*] Supplicium illud est accusatio Simonis, adversus filium Pamphilum. Supplicium etiam est supplicatio, Sall. in Catal. *In supplicis Deorum magnifici, domi parci, in amicis fideles erant.* Ibidem : *Non votis, neque supplicis muliebribus auxilia Deorum parantur.* Sic Livius lib. 7. de bello Punico, Tacitus lib. 1. Ann. in hac significatione. Sensus hujus loci hanc interpretationem recipit, pro peccato magno parva supplicatio filij, patrem iratum facile placat.

ACTUS V. SCENA IV.

CRITO. CHREMES. SIMON.

PAMPHILVS.

CR. *M*itte orare, una harum quævis causâ me, ut faciam, monet.

Vel tu, vel quod verum est, vel quod ipsi cupio Glycerio.

CH. *Andrium ego Critonem video ? & certè is est. salvo sis Crito.*

INTERPRETATIO.

CR. *D*Esine me orare. Una quavis harum trium causarum satis me adducit, ut meo testimonio confirmem, Glycerium esse ci-

verum Atticam. Vel tui ratio, vel ipsa veritas, vel quod bene opto ipsi Glycerio. CH. *Nonne Critonem Andrium video ? Et certe is est. Salve Crito.*

Quid tu Athenas insolens? C R. evenit, sed hiccine est Simo?
 5 C H. Hic est. S I. mene quæris? cho, tu Glycerium hinc civem
 esse ais?

C R. Tu negas? S I. itane huc paratus advenis? C R. quare?
 S I. rogas.

Tunc impune hæc facias? tunc hic homines adolescentulos,
 Imperitos rerum, eductos libere, in fraudem illicis?
 Sollicitando, & pollicitando eorum animos lætas? C R. sanum' es?
 10 S I. Ac meretricios amores nuptiis conglutinas?

P A. Perij: metuo, ut substat hospes, C H. si Simo hunc noris satis,
 Non ita arbitrare: bonus hic est vir. S I. hic vir sit bonus?

Itane adtemperate venit hodie in ipsis nuptiis,
 Ut veniret antehac nunquam? est vero huic credendum Chreme?

15 P A. Ni metuam patrem, habeo pro illa re, illum quod mo-
 neam probe.

S I. Sycophanta. C R. hem. C H. sic Crito est hic: mitte. C R. vi-
 deat, qui fiet,

I N T E R P R E T A T I O .

quid tu Athenas præter solitum venisti?
 C R. Casu id contigit. Sed nonne hic,
 quem inuicor, Simo est? C H. Hic est.
 S I. Mene quæris? Ehd, tunc Glyce-
 rium civem hujus urbis esse ais? C R.
 An tu negas? S I. Itane tu suborna-
 tus huc advenis? C R. Quare hæc di-
 cis? S I. Quarissime? An impune hoc fa-
 cere tibi licebit? Tunc hic homines ado-
 lescentulos nullâ experientiâ rerum in-
 fructos, ingenue, atque honeste educa-
 tos in fraudem inducis? Lucitando, &
 promittendo allicis eorum animos? C R.
 Num apud te es? S I. Ac meretricios
 amores nuptiis confirmas, & consolidas?

P A. Perij: metuo ut hospes Crito fir-
 mus contra patrem subsistat. C H. Si-
 mo, si satis hunc virum noveris, non
 ita de illo censeas, ut facis. Bonus hic vir
 est. S I. Hic vir sit bonus? Itane præsto est,
 in ipso tempore nuptiarum compositio ve-
 niens: cum nunquam antehac veneris? An
 vero huic credendum est, Chreme? P A. Nisi
 patrem metuam, scio, quid commodè Cri-
 toni in mentem reducam, pro illa re
 quam obicit pater. S I. Calumniator
 C R. Hem, mene vocari calumniatorem
 patiar? C H. Sic à natura factus est Simo,
 vehemens, & iracundus. Hunc omite
 & sperne. C R. Videris qualis ipse sit?

A N N O T A T I O N E S .

4. Quid tu Athenas insolens? Insolens,
 est præter solitum, & consuetudinem
 tuam. Hic insolens activè sumitur, ut
 sæpius soler sumi, Plaut. in Amph.
 Si dixero mendacium. solens meo more
 fecero. Sic idem in Truc. Sall. Insolens
 vera accipiendi. Sed & passivè sumitur,
 Horat. 3. Carm. Od. 29.

Fortuna sævo læta negotio
 Ludum insolentem ludera pertinet.
 Gell. lib. 1. Noct. 8cc. Atque id quod à

Casare excellentis ingenij viro, in pri-
 mo de Analogia scriptum est, habe
 semper in memoriâ. atque pectore: ut
 tanquam scopulum fugias inaudium,
 atque insolens verbum. Verùm non
 jungitur cum infinitivo passivo, ut in-
 solitus, & solitus. Neque enim dicas
 solens est hoc fieri, ut solitum est hoc
 fieri. At rò solitus in utraque signifi-
 catione usitatum est,

- Si mihi pergit, quæ volt, dicere, ea, quæ non volt, audiet.
 Ego istæc moveo, aut curo? non tu tuum malum æquo animo feres?
 Nam, ego quæ dico, vera, an falsa audieris, jam sciri potest.
 20 Atticus quidam olim navi fracta ad Andrum ejectus est,
 Et istæc una parva virgo: tum ille egens forte applicat
 Primum ad Chrysidis patrem se. *SI.* fabulam inceptat. *CH.* sine.
CR. Itane vero obturbat? *CH.* perge. *CR.* tum is mihi cognatus fuit,
 Qui eum recepit. ibi ego audiui ex illo sese esse Atticum.
 25 Is ibi mortuus est. *CH.* ejus nomen? *CR.* nomen tam cito tibi?
 Phania. *CH.* hem, perij. *CR.* verum hercle opinor fuisse Phaniam.
 Hoc certo scio, Rhamnusum se ajebat esse. *CH.* ô Jupiter!
CR. Eadem, hæc Chreme, multi alij in Andro tum audivere.
CH. utinam id fiet,
 Quod spero. eho dic mihi, quid is eam tum, Crito,
 30 Suamne ajebat esse? *CR.* non. *CH.* cujam igitur? *CR.* fratris
 filiam.
CH. Certe mea est. *CR.* quid ais? *SI.* quid tu? quid ais? *PA.* ar-
 rige aures Pamphile.

INTERPRETATIO.

si perseveret, qua vult, probra, & convicia dicere, ea quam non vult, invitus audiet. Egone has de nuptiis turbas ex-cito, aut fieri curo? nonne malum quoddam propter filium tibi accidit, te patienter ferre oportet, non aliis imputare? Nam de his, qua dixi, jam sciri potest, utrum vera, an falsa sint ea, qua à me audivisti. Quidam Atheniensis, naufragio facto ad Andrum ejectus est, atque una ista, parva tunc, virgo: tum ille egenus omnium rerum, forte se recipit, & applicat ad Chrysidis patrem. *SI.* Fabulam incipit narrare. *CH.* Sine cum loqui. *CR.* Itane mihi interrumpit sermonem? *CH.* Perge. *CR.* Is, qui tunc cum hospitio exceperat, mihi cognatus fuit. Ibi ego audiui ex illo sese esse Atticum. Is in Andro mortuus est. *CH.* Quod fuit ejus nomen? *CR.* An tam cito tibi nomen ejus edicupis? Phania nomen fuit, ut puto. *CH.* Hem perij. *CR.* Verum hercle opinor, Phaniam illi nomen fuisse. Hoc certo scio: Rhamnusum se ajebat esse. *CH.* O Jupiter! *CR.* Eadem hæc, Chreme, multi alij in Andro tunc audiverunt. *CH.* Utinam id fiat, quod spero. Eho dic mihi, Crito, quid Glycerium parvulam tunc sibi esse dicebat? Suamne filiam dicebat esse? *CR.* Non. *CH.* Cujusnam igitur? *CR.* Fratris eam esse filiam dicebat. *CH.* Certe mea est. *CR.* Quid ais? *SI.* Quid tu ais? *PA.* Arrige aures, Pamphile.

ANNOTATIONES.

27. *Rhamnusum.*] Rhamnusus à Rhamnunte oppidulo Atticæ, in quo celeberrimum fuit templum Nemesis. Dex ulticris superhorum (quæ ob id Rhamnusia dicta est) ejusque simulachrum marmoreum factum à Phidias nobili statuario, altum decem vlnas.
 30. *Cujam igitur?* Vetustum adjecti-
 vum per tria genera declinabile, id est *cujus*.
 31. *Arrige aures Pamphile.*] Metapho-
 ra ducta ab animalibus, quorum plerique solent, si quando quid eminus audiant, aures surrigere. Aures erigimus, vel arrigimus, cum aliquid libenter au-
 dimus.

SI. Qui credis? CH. Phania ille, frater meus fuit. SI. no-
ram & scio.

CH. Is hinc bellum fugiens, meque in Asiam persequens, pro-
fiscitur.

Tum illam hic relinquere est veritus. postilla nunc primum
audio,

35 *Quid illo sit factum. PA. vix sum apud me: ita animus com-*
motus est metu,

Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.

SI. Næ istam multimodis tuam inveniri gaudeo. PA. credo, pater.

CH. At mihi unus scrupulus etiam restat, qui me male habet.

PA. dignus es

Cum tua religione odio. nodum in scirpo quaris. CR. quid
istud est?

40 *CH. Nomen non convenit. CR. fuit hercle aliud huic parvæ.*

CH. quod, Crito?

Nunquid meministi? CR. id quero. PA. egone hujus memo-
riam patiar meæ

Voluptati obstare, cum egomet possim in hac re medicari mihi?

Non patiar. heus, Chreme: quod quaris, Pasibula. CR. ipsa est.

CH. ea est.

INTERPRETATIO.

SI. Quomodo his verbis tam facile cre-
dis? CH. Phania ille frater meus fuit.

SI. Novaram eum, & scio ipsum fra-
tre tuum fuisse. CH. Is bellorum
motus fugiens, hinc in Asiam profici-
citur me quaesurus. Tunc illam par-
vulam hic Athenis relinquere est veri-
tus. Post illa tempora, nunc primum
audio, quid de illo factum fuit. PA.
Vix mentis compos sum; ita metu agi-
tatus sum amittenda Glycerij, spe ipsum
habenda, gaudio, quod sit civis Attica:
dum miror hoc tantum, tamque inspe-
ratum bonum. SI. Certe istam Glyce-
rium, inventam esse tuam ex multo &
ceteris argumentis, vehementer gaudeo.

PA. Credo pater. CH. At mihi unum
dubium etiam restat, quod me angit.

PA. Dignus es odio, cum tua supersti-
tiosa anxietate. Tu in re minime dubia
occasionem dubitandi quaris. CR. Quid
istud est? CH. Nomen, quo illam vo-
cant, non convenit cum nomine filia
mea. CR. Fuit hercle aliud ei nomen
dum parva erat. CH. Quod, Crito?
Nunquid meministi? CR. Id quero.
PA. Egone hujus fluxam memoriam
patiar mea voluptati moram injicere:
cum ego possim ipse mihi remedium in-
venire? Non patiar. Heus Chreme!
quod nomen quaris Pasibula est. CR.
Ipsam nomen est. CH. Id ipsum est.

ANNOTATIONES.

38. *At mihi unus scrupulus.*] Scrupus
est lapillus pedes ambulantium lædens.
Scrupulus ejus diminutivum per trans-
lationem significat difficultatem, mo-
lestiam, dubium.

39. *Nondum in scirpo quaris.*] Scirpi
junci sunt palustres sine nodo: unde
Proverbum est de his qui in rebus cla-
ris scrupulum quarunt.

P A. Ex ipsa millies audiui. *S I.* Omneis nos gaudere hoc, *Chreme*,
 45 *Te* credo credere. *C H.* ita me *Dij* ament, credo. *P A.* quid restat
 pater?

S I. Jam dudum res reduxit me ipsa in gratiâ. *P A.* ô lepidum patrem!
 De uxore ita, ut possedi, nihil mutat *Chremes*. *C H.* causa optima est:
 Nisi quid pater aliud ait. *P A.* nempe. *S I.* scilicet. *C H.* dos, Pam-
 phile, est

Decem talenta. *P A.* accipio. *C H.* propero ad filiam. cho mecum
 Crito:

50 Nam illam me haud nosse [credo, *S I.* cur non illam huc trans-
 ferri jubes?

P A. Recte admones. Davo ego istuc dedam jam negoti. *S I.* non
 potest.

P A. Qui? *S I.* quia habet aliud magis ex sese, & majus. *P A.* quid-
 nam? *S I.* vincus est.

P A. Pater, non rectè vincus est. *S I.* haud ita iussi. *P A.* jube
 solvi, obsecro.

S I. Age fiat. *P A.* at matura. *S I.* eo intrò. *P A.* ô faustum, & fe-
 licem hunc diem!

I N T E R P R E T A T I O .

P A. Ex ipsa audiui millies. *S I.* Ego
 credo te credere nos omnes gaudere, ô *Chre-*
me, propter hoc, quod reperta est tua fi-
 lia. *C H.* Ita me *Dij* adjuvent; credo.
P A. Quid restat pater? *S I.* Iam pridem.
 fili, res ipsa, quod filiam amas *Chre-*
metis, qua ab eo agnita est, gratiam
 meam tibi reconciliavit. *P A.* O lepidum
 patrem! Quod ad uxorem pertinet;
 quominus ita eam posthac possideam; ut
 antea possedi; nihil de hoc mutat *Chre-*
mes. *C H.* Causa legitima est, propter
 quam tibi uxoris confirmetur possessio;
 nisi pater reclamet, & dissentiat. *P A.*
 Certe non reclamabit, neque dissentiet.
S I. Sic est. Non dissentio. *C H.* Dotem,

Pamphile, dico decem talenta. *P A.* Ac-
 cipio. *C H.* Propere ad filiam eo. Ebd
Crito, mecum veni: nam credo illam non
 me noscere. *S I.* Cur non illam ad me ex
 adibus adduci jubes? *P A.* Recte admones.
 Davo istud jam negotium dabo. *S I.* Non
 potest id exequi. *P A.* Quomodo? *S I.*
 Quia aliud, & majus habet negotium
 quod ad ipsum pertinet. *P A.* Quidnam
 est? *S I.* Vincus est. *P A.* O pater non rectè
 vincus est. *S I.* Iusseram eum rectè vin-
 ci. *P A.* Iube eum solvi vinculis, obse-
 cro. *S I.* Age, fiat. *P A.* At festina.
S I. Eo intrò. *P A.* O faustum ac feli-
 cem hunc diem!

A N N O T A T I O N E S .

45 Quid restat, pater?] Obliqua pos-
 tulatione nuptiarum *Glycerij*.

49. Decem talenta.] Talentum Atti-
 cum, pro pecuniæ summa valet sexcen-
 tis Coronatis Gallicis, Decem Talenta
 sunt sex millia Coronatorum.

52. Quia habet aliud magis ex sese.] Id

est suum, magis ad se pertinens.

53. Non rectè vincus est.] *Pamphilus*
 per non rectè intelligit, non justè:
 Simo vero per jocum intelligit, non sa-
 tis stricte; ut qui iusserat Davum tan-
 quam quadrupedem arctissime viventi.

ACTUS V. SCENA V.

CHARINVS. PAMPHILVS.

CH. **P**roviso, quid agat Pamphilus : atque eccum. P.A. aliquis forsan me putet

Non putare hoc verum. at mihi nunc sic esse hoc verum lubet.

Ego vitam Deorum propterea sempiternam esse arbitror,

Quod voluptates eorum propriæ sunt. nam mihi immortalitas

5 Parta est, si huic nulla ægritudo gaudii intercesserit.

Sed quem ego potissimum exoptem nunc mihi, cui hæc narrem, dari?

CH. Quid illud gaudij est? P.A. Davum video: nemo est, quem mallem, omnium:

Nam hunc scio mea solide solum gavifurum gaudia.

INTERPRETATIO.

CH. **V**enio visum, quid agat Pamphilus; atque ecce illum. P.A. Aliquis foras putet me non putare hoc esse verum, quod mox dico: at placeat mihi nunc hoc verum esse. Ego vitam Deorum propterea sempiternam esse judico, quod voluptates propriæ eorum sunt, & perpetua. Certe immortalitas mihi acquisita est, si nulla tristitia huic præsentis gaudii quo repleor, interposita fuerit. Sed quem præcipue exoptem mihi nunc obuiam fieri, cui fortunam secundam, & hanc meam felicitatem commemorem? CH. Quid illud gaudium est? P.A. Davum video. Nemo est omnium, quem mallem mihi occurrere: nam scio hunc perfecte atque ex toto animo, ob mea gaudia, gavifurum.

ANNOTATIONES.

3. Ego vitam Deorum.] Hoc dictum est ex sententia Epicuri. Ille enim vitam judicabat beatissimam; quæ plurimum haberet voluptatis: tristitiæ quamminimam.

5. Si nulla ægritudo.] Quamobrem a

Romanis duæ Dææ colebantur in eodem templo; Angeronia ab angoribus dicta, & Voluptas à Voluptate, indicantibus, in vita hominum, voluptates & dolores inter se commixtas esse.

ACTUS V. SCENA VI.

DAVVS. PAMPHILVS. CHARINVS.

D A. Pamphilus ubinam hic est? *P A.* Dave. *D A.* quis homo est?
P A. Ego sum. *D A.* ô Pamphile.

P A. Nescis quid mihi obtigerit. *D A.* certe: sed, quid mihi obtigerit. scio.

P A. Et quidem ego. *D A.* more hominum evenit, ego ut quod sum nactus mali,

Prius rescisceres tu, quam ego, tibi quod evenit boni.

P A. Mea Glycerium suos parentes reperit. *D A.* ô factum bene!

CH. Hem. *P A.* pater amicus summus nobis. *D A.* quis? *P A.* Chremes. *D A.* narras probe.

P A. Nec mora ulla est, quin eam uxorem ducam. *CH.* num ille somniat

Ea, quæ vigilans voluit? *P A.* tum de puero, Dave? *D A.* ah desine!
 Solus est, quem diligunt Dii. *CH.* salvus sum, si hæc vera sunt.

10 Colloquar. *P A.* quis homo est? Charine, in tempore ipso mî advenis.

INTERPRETATIO.

D A. Ubinam est hic Pamphilus? *P A.* noster est. *D A.* Quis? *P A.* Chremes, Dave. *D A.* Quisnam homo est, *D A.* Bene narrais. *P A.* Nec quicquam qui me appellat? *P A.* Ego sum. *D A.* O nos retardat quin eam uxorem ducam. Pamphile! *P A.* Nescis quid mihi acciderit. *D A.* Certe: sed quid mihi acciderit scio. *P A.* Et quidem ego. *D A.* Ut *CH.* Num Pamphilus somniat ea, qua accidere solet hominibus, ita evenit nobis: ut prius cognosceres, quod mali inveni; quam ego audirem, quod boni tibi obtigerit. *P A.* Mea Glycerium suos parentes reperit. *D A.* O quam recte contigit! *CH.* Hem. Pater ejus summus amicus *D A.* desine de illo plura quarere. Ille solus est ex omnibus pueri, quem Dii in deliciis habent. & in sinu gerunt. *CH.* Si hæc vera sunt, salvus sum. Compellabo Pamphilum. *P A.* Quis homo est, qui ad nos accedit? Charine, opportune mihi advenis.

ANNOTATIONES.

3. *Ed quid mihi obtigerit.*] Hoc perbole de magnâ alicujus felicitate: Davus dicit de vinculis ridiculè, illustres quosque Heroas, Deorum filios, cognatos, & amicos fuisse fabulatur Antiquitas, ut Herculem Jovis filium, Æneam Veneris, multosque alios.
4. *More hominum evenit.*] Quia fama mali celerior est, quàm boni, id est, evenit, ut facilius mala quàm bona nuncientur.
9. *Solus est, quam diligunt Dii.*] Hy-

C H. Bene factum. *P A.* hem, audisti? *C H.* omnia, age, me in tuis secundis respice.

Tuus est nunc Chremes. facturum, quæ voles, scio esse omnia.

P A. Memini: atque adeo longum est, nos illum expectare, dum exeat.

Sequere hac me intus ad Glycerium nunc, tu Dave abi domum,
15 Propter accersere, hic qui auferant eam: quid stas? quid cessas?

D A. eo.

Ne expectetis, dum exeant huc, intus despondebitur,

Intus transfigetur, si quid est, quod restet. Plaudite.

INTERPRETATIO.

C H. Terum bene actum esse gaudeo. *P A.* Hem! audistine *C H.* Omnia audivi. Agedum, in tuis prosperis successibus fac ut me adjuves. Chremetem totum perfides? scie illum facturum esse omnia, quæ voles. *P A.* Semper tui meministi. Longum verò tempus est nos expectare, donec ille exeat domo: tu si sequere hac me intus. Chremes nunc est in edibus Glycerii. Tu, Dave, abi domum.

Festina. Accersere vires, qui eam auferant ex domo, ubi nunc est, & ad nos transferant. Quid stas immotus? Quid tardas? *D A.* Ecce. Ne expectetis, spectatores, dum huc exeant in presencium Adhuc nostri. Intus sponsalia fiunt. Intus de dote Philumena, de Chrysidis hereditate, deque cæteris rebus, conveniet, & transfigetur. Plaudite.

Calliopius recensui.

ANNOTATIONES.

15. *Qui auferant eam.* Virgo nuptui data, antiquo ritu simulabatur ex gremio matris, aut si ea deesset, ex proxima necessitudine muliere rapi, inde ad virum transferrebat: quod ea res Romulo suisque Sabinas rapientibus feliciter cessisset. Quò respiciens Catullus dicit;

Qui rapi teneram ad virum Virginem
In Epithalamio Manlij, & Juliz.

17. *Plaudite.* Plaudere verbum est tertricum, Γραικῶν αὐτοῖς vel αὐτοῖς: cum illæ licium densius inculcant, & cum plausu collidunt. Hoc verbum

etiam in Theatrum migravit postea; eoque peractis fabulis spectatores dimittebantur: *Valere enim, & plaudere* jubebantur, quæ verba vel a grege histronum, vel ab eâ personâ, quæ postremâ in Scenam introducebatur, pronuntiabantur. Ut videte est apud Plautum, Horat., in Arte.

Donc canter, id est, actor, vos plaudite dicat. Cantor est actor. Apuleius eleganter 3. Florid. Renuntiare Poetam dixisse rebus humanis Valere, & Plaudere: suis verò familiaribus dolere, & plangere.

P.

TERENTIJ

CARTHAGINENSIS AFRI

EUNUCHUS.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, L. POSTHUMIO
ALBINO, L. CORNELIO MERULA, ÆDILIBUS
CURULIBUS. EGERE L. AMBIVIVS TURPIO, L. AT-
TILIUS PRÆNESTINUS. MODULAVIT FLACCUS
CLAUDII, TIBIIS DUABUS DEXTRA ET SINISTRA
GRÆCA MENANDRU. ACTA II. M. VALERIO C. FAN-
NIO COSS.

ANNO AB URBE CONDITA DCCIII. ANTECHRISTUM M.
TUX CLIX.

FABULÆ INTERLOCVTORES.

PHÆDRIA, Adolescens. A Græco *φαιδρία*. hilaris.
PARMENO, Servus, *παρὰ τῆς ἀντιφῆς μένων*, manens & ad-
stans domino.
THAIS, Meretrix. A *θαυτή*, spectabilis, quasi speciosa.
GNATHO, Parasitus. A *γνάθος* maxilla, quod sit edax.
CHÆREA, Adolescens. A *χαίρειν*, gaudens.
THRASO, Miles. A *θράσος*, audacia.
PYTHIAS, Ancilla quasi *πυθαῖα*, percontatrix.
CHREMES, Adolescens. A *χρημα*, hinnio : quod hinnitu
equorum delectaretur.
ANTIPHO, Adolescens ab *ἀντὶ φαίρου* contra apparo, vel *ἀντὶ τοῦ φαίρου* contra loquor.
DORIAS, Ancilla, quod Doride regione orta sit.
DORUS, Eunuchus, quasi Doricus.
SANGA, Servus, à Sangia vico Phrygiæ.
SOPHRONA, Nutrix. A *σώφρων*, castus, continens.
LACHES, Senex. A *λαχύνω*, fortior, forte obtineo.

A R G V M E N T V M.

PAMPHILA Virgo Attica, à prædonibus rapta, & Rhodum advecta, à meretrice quadam, cum ipsius filia Thaidē, educata est: adeo ut ambæ sorores crederentur. Thais autem grandiuscula facta Athenas migravit, ibique matris artem meretriciam exercuit. Aliquo post tempore, mater ejus mortem obiit Rhodi, relicta Pamphilā, quam Thraſo miles Athenas adducit, & Thaidi in donum promittit, si suæ voluntati morigerari vellet. Illa Phædriam adolescentem Atheniensē, Lachetis filium, sibi amatorem adjunxerat; à quo multis precibus impetrat, exposita facti ratione (nimirum, ut Pamphilam recuperaret) Militi ut biduum gratificari posset. Interea Phædria rus ire statuit, abiensque mandat Parmenoni servo, ut Eunuchum, & Æthiopissam ad Thaidem, cui eos enemat, duceret. Cæterum Chærea Phædriæ frater Pamphilam in via conspicatus, ejus amore flagrat; itaque servi Parmenonis arte, pro Eunuchō, ejus habitu indutus, Thaidi traditur, quæ ei soli Pamphilam credit, dum ad cœnam cum Milite proficiscitur. Itaque Chærea hac occasione arrepta, Pamphilam vitiat, seque illico dat in fugam quamceleriter. Hinc mirabiles turbæ concitantur. At Pamphila paulo post à suis tandem agnoscitur, daturque in uxorem Chæreæ. Phædria, & Thraſo rivalet per Parasitum concordēs facti, communi amica Thaidē sine certamine potiuntur.

C.

SULPITII APOLLINARIS
P E R I O C H A.

*SOROREM falso disſititam Thaidis,
Id ipsum ignorans, miles advexit Thraſo,
Ipſique donat. erat hac cœvis Attica.*

I N T E R P R E T A T I O.

THRAſO Miles abduxit secum Thaidis, quod ille ignorabat, ipſe Rhodo Athenas Pamphilam, sique Thaidi dono dat. Erat hac vulgi sermone nominatam sororem Pamphila cœvis Athenienſis filia;

A N N O T A T I O N E S.

Periocha. } A *μερίχη* comprehen- | argumentum, estque brevis totius ali-
do, continco, *μεροχη* comprehen- | cuius rei explicatio.
ſio Græcis dicitur, idem quod Latini

*Eidem Eunuchum, quem emerat, tradi jubet
Thaïdis amator Phadria, ac rursus abiit,
Thrasoni oratus biduum concederet.
Ephebus frater Phadria puellulam
Cum deperiret dono missam Thaïdi,
Ornatu Eunuchi induitur. suadet Parmeno.
Introit: vetiat virginem. sed Atticus
Civis reperiens frater ejus, collocat
Vitiatam ephebo: Phadriam exorat Thraso.*

INTERPRETATIO.

<i>eidem Phadria ipseus amator Eunuchum à se emptum ut tradat, Parmenoni im- perat, atque in villam abiit, exoratus precibus Thaïdis, ut in duos dies eā mi- los potiretur. Frater Phadria adolescens Charea cum Pamphilam perditu amaret donatam Thaïdi à Milite i. supponitur pro Eunuchō, ejusque habitū induitur</i>	<i>ad ades Thaïdit adducitur, in quibus supra Pamphilam, qua cum reperisset fratrem suum Chorem em. Civem Athe- niensem; agnita ab ipso datur uxor Cha- rea à quo vitiata fuerat: Thraso im- petrat à Phadria, ut fiat socij in amore Thaïdis.</i>
--	--

ANNOTATIONES.

<i>Ornatu Eunuchi.] Eunuchus, castra- tus dicitur ab eunu quod est e-bile, & ezu, habeo, custodio. quod id ge- nus hominum adhibebatur servandis regum cubilibus, Eustathius deducit</i>	<i>nomen istud ab eunice, id est privatus, & ezuia eorum, conjunctio, quasi eū- nic e-xiit privatus, carere conjunctio- ne sœminis.</i>
--	---

PROLOGVS.

SI quisquam est, qui placere se studeat bonis
Quamplurimis, & minime multos lædere;
In his Poëta hic nomen proficitur suum.
Tum si quis est, qui dictum in se inclementius
Existimavit esse, sic existimet,
Responsum, non dictum esse, quia læsit prior;
Qui bene vertendo, & easdem describendo male, ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas.

INTERPRETATIO.

<i>SI nullus est, cui admodum cura sit. Plurisque se gratum esse, nulloquo offenders, hos inter Poëta noster dat no- men suum: tum si quisquam est, qui acerbè aliquid in se dictum suffice- tur, se arbitretur: & sciat, hoc responsum esse in defensionem Teren-</i>	<i>ij læcessiti. non dictum in contumē- tiam Laviniæ læcessitū, qui prior maledictū illi provocavit, qui bene vertendo fabulæ, dum verba verbi red- dit, & easdem scribendo male, dum sententiam obscurius exprimit: ex Græcis bonis, Latinas fecit non bonas</i>
--	---

- Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit,
 10 Atque in Thesauro scripsit, causam dicere
 Prius unde petitor, aurum quare sit suum,
 Quam illic, qui petit, unde is sit thesaurus sibi,
 Aut unde in patrum monumentum pervenerit.
 Dehinc ne frustretur ipse se, aut sic cogiter;
 15 Defunctus jam sum, nihil est quod dicat mihi.
 Is ne erret, moneo, & desinat laceßere:
 Habeo alia multa, quæ nunc condonabitur;
 Quæ proferentur post, si perget lachere
 Ita, ut facere instituit. nunc quam acturi sumus
 20 Menandri Eunuchum, postquam Ediles emerunt,
 Perfecit, sibi ut inspicundi esset copia.
 Magistratus cum ibi adesset, occpta est agi.
 Exclamat, furem, non poetam fabulam
 Dedissee, & nil dedisse verborum tamen:
 25 Colacem esse Nævii, & Plauti veterem fabulam;
 Parasiti personam inde ablatam, & Militis.
 Si id est peccatum, peccatum imprudentia est
 Poetæ, non qui furtum facere studuerit.

INTERPRETATIO.

Idem Lavinius Menandri comædiam Phasma. hoc est Spectrum nominatam, recens admodum spectandam edidit; atque in Thesauro, aliâ Menandri fabulâ inducit, possessorem, qui rei partes sustinet, prius causam dicentem, quare Thesaurus auri inventus ad se pertineat, quam petitor, qui actor est, unde sibi is obvenit, aut unde in patris sepulchrum reconditus sit. Deinde ne fallat se se, aut sic animo puet; defunctus jam sum periculo & expers omni reprehensionis: nihil est, quod mihi obicere possit Terentius; hunc Lavinium, ne erret pramonco, & cesset moriari. Possunt alia plura expostulare, quæ in præsentia ei remitto: quæ posita expromuntur, si perget maledictis me offendere, ita ut jam inceptis, postquam Ediles emerunt Eunuchum comædiam, quam nunc daturi sumus in theatrum, consentius est ut hanc sibi spectandi potestas fieret. Vix præsentis Magistratu, agi capta est, cum vociferatur, furem esse non Poetam qui hanc comædiam dedit, nec eum dedisse dicendum esse, cum ne verbum quidem apposueris de suo. Hanc esse Comædiam Colacem dictam, id est, Allentatorem, jam olim à Nævio & Plauto editam. Personam Parasiti ex ea furio ablatam & Militis esse à Terentio. Si id fecisse peccatum est, imprudens & inscius illo peccavit, nec enim ullum furtum meditatus est.

ANNOTATIONES.

11. Prius unde petitur aurum.] Is unde petitur, id est, possessor, à quo possessio rei petitur, qui rei partes sustinet, qui est defundeur. Petitor vero est actor, Demandeur. Terentius arguit Lavinium inadjuisse possessorem prius agen-

tem, quam petitorum, quod est contra consuetudinem judiciorum,

17. Quæ nunc condonabitur.] Veteres, condono, jungebant accusativo: sic in Phormione Terentius: Argentum quod habes, condonamus te, pro tibi.

Id ita esse, vos jam judicare poteritis.

- 30 Colax Menandri est: in ea est parasitus Colax,
Et Miles gloriosus: eas se non negat
Personas transtulisse in Eunuchum suam
Ex Græca: sed eas fabulas factas prius
Latinas scisse sese, id vero pernegat.
35 Quod si personis iisdem uti aliis non licet:
Quæ magis licet currentes servos scribere,
Bonas matronas facere, meretrices malas,
Parasitum edacem, gloriosum militem,
Puerum supponi, falli per servum senem,
40 Amare, odisse, suspicari? Denique
Nullum est jam dictum, quod non dictum sit prius.
Quare æquum est vos cognoscere, atque ignoscere,
Quæ veteres factitarunt, si faciunt novi.
Date operam, & cum silentio animadvertite,
45 Ut pernoscat, quid sibi Eunuchus velit.

I N T E R P R E T A T I O.

Id verum esse, vos spectatores, arbitri modo poteritis. Colax comædia à Menandro facta est: in ea Parasitus Colax inducitur, & Miles gloriosus. Earum personas fatetur quidem se transposuisse in Eunuchum Comædiam suam ex Græca: sed prius interpretatione Nævii, aut Plauti Latine versas esse, id vero se ignoravisse pertendit. Quod si personis iisdem, quibus veteres Comici uti sunt, novum Poetis uti non licet, cur magis liceat festinantes servos facere, bonas matres-familias in scenam producere: meretrices malas, parasitum voracem, gloriosum militem, parum

falsum supponi, deludi per servum se-rem dominum, amores, odia, suspiciones? Postremo nihil dici nunc à nobis potest, quod non ab aliis ante nos dictum fuerit. Quamobrem æquum est vos Spectatores cognoscere quantum liceat Poetis in imitando sibi sumere, atque ignoscere, si novi, ab antiquis, quæ sibi continentur, quandoque mutuentur: cum antiquis idem crebro facere lice-rit. Vos Actores attenti spectate, & cum silentio advertite, ut sciatis quas res continent, atque exprimat Eunuchus Comædia.

A N N O T A T I O N E S.

34. Id vero pernegat.] Non negat Terentius ex Colace Menandri, se personam Militis & Parasiti transtulisse, sed accepisse ex Nævio & Plauto pernegat.

35. Quod si personis.] Defendit argumento a pari, licere tibi iisdem, quibus illis Nævio & Plauto, uti personis.

ACTUS PRIMI SCENA PRIMA.

PHÆDRIA. PARMENO.

- PH. Quid igitur faciam? non eam? ne nunc quidem,
Cum accerfor ultro? an potius ita me comparem?
Non perpeti meretricum contumelias?
Exclusit, revocat. redeam? non, si me obsecret.
P A. Siquidem, hercle, possis, nil prius, neque fortius:
Verum si incipies, neque perficies naviter,
Atque ubi pati non poteris, cum nemo expetet,
Infecta pace, ultro ad eam venies, indicans
Te amare, & ferre non posse: actum est, ilicet,
10 Peristi: eludet, ubi te victum senserit.
Proin tu, dum est tempus, etiam atque etiam cogita.
Here, quæ res in se neque consilium neque modum
Habet ullum, eam consilio regere non potes.
IN AMORE hæc omnia insunt vitia: injuriæ,
15 Suspicionēs, inimicitia, induciæ,
Bellum, pax rursus. incerta hæc si tu postules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quam si des operam, ut cum ratione insanias.

INTERPRETATIO.

PH. Quid igitur agam? egone illam non adeam? ac ne quidem nunc, cum ipsa Thais sponte me vocet? an potius ita me parem, ut perpetuo non feram meretricum injurias? Expulis foras, rursus accersit: revertar-ne ad illam? Non, si per sacra omnia me obsecratur, P A. Per Herculem, si quidem valeas id facere, nihil melius, neque prastantius: verum si, ubi inceperis, non perseverabis fortiter, atque ubi amplius vim amoris ferre non poteris; si ad Thaidem minimè desisteris, non reconciliatâ pace, volens redibis, ostendens te ejus amore ardere, neque affectui posse resistere: desperata res est, statim perditus eris: illa ludibrio te habebit, ubi te comitum à se cognoverit, P H. Itaque dum per tempus licet, cum nondum quidquam incepi, diligenter considera quid facere debeam, P A. Domine, rem qua consilio & medi ratione caveris omni, eam prudentia gubernare non vales, Amor hac omnia in se habet mala, contumelias, zelotypiam, dissensiones, pacem ad tempus, bellum, post bellum pacem iterum: hac cum sint instabilia, si velis ratione stabilia reddere, nihilo plus proficias quàm si desid. res, ut quis cum ratione insanias.

ANNOTATIONES.

1. Quid igitur.] Hoc igitur significat, Phædriam multa cum seruo fuisse collocutum, priusquam in scenam prodiret.

- Et quod nunc tute tecum iratus cogitas ;
 20 Egone illam ? quæ illum ? quæ me ? quæ non ? sine modo :
 Mori me malim : sentiet qui vir siem.
 Hæc verba me hercule una falsa lacrumula,
 Quam, oculos terendo misere, vix vi expresserit,
 Restinguet : & te ultro accusabit, & ei dabis
 25 Ultro supplicium. *P. H.* ô indignum facinus ! nunc ego &
 Illam sequestam esse, & me miserum sentio :
 Et tædet : & amore ardeo : & prudens, sciens,
 Vivus, vidensque pereor : nec, quid agam, scio.
P. A. Quid agas, nisi ut te redimas captum quam queas
 30 Minimo ? si nequeas paululo, at quanti queas :
 Et ne te afflictes. *P. H.* itane suades ? *P. A.* si sapias :
 Neque, præterquam quas ipse amor molestias
 Habet, addas ; & illas quas habet, recte feras.
 Sed ecce ipsa egreditur nostri fundi calamitas :
 35 Nam quod nos capere oportet, hæc interceptit.

INTERPRETATIO.

Qua autem nunc ira commotus animo agitas ; egone illam Thaidem adeam : qua illum Thrasonem mihi prætulisti ? qua me speravit ? qua me heri non admisit ? potius mortem præoptaverim : sine modo, me virum fortem experietur. Per Herculem hæc per iram prolata verba, una fallace lacrymula, quam leviter oculis fricando, vix vi extraxerit, delebit ; & te ipse sponte tuâ culpa reum argues apud illam, & puniendum præbebis. P. H. O crudele saltum ! Nunc ego & illam deterrimam esse, & me infelicem video, & radio ejus afficior,

& amore flagro, & intelligens, sentiens, spirans, inspicionsque in exitium ruo, nec quid agam, scio. P. A. Quid facias, nisi ut te captivum liberes pretio quamvilsimo possis ? si nequeas paululo ; at quanti possis, neque te agitudinibus animi consumas. P. H. Itane suades ? P. A. Si mente sanus es, neque præter eas sollicitudines qua amorem solent sequi, alias his adjungas ; atque eas quas præbet, a quo animo sustineas. Sed ecce ex adibus prodit agri nostri calamitosa tempestas ; nam quod nos colligere oportet, illa totum auferet & capiet.

ANNOTATIONES.

34. *Nostri fundi calamitas.*] Calamitas est grandis & tempestas quæ calamitas segetum proterit & conterit : unde Cicero Verrem vocat calamitosam tempestatem,

35. *Nam quod nos capere oportet.*] Id est, Thais, nostra perniciēs, quæ Phædriam herum meum sumptibus absumit ; capietque omnia quæ alioquin ab illo in nos conferrentur.

ACTUS I. SCENA II.

THAIS. PHÆDRIA. PARMENO.

- TH. **M**iseram me! veteor ne illud gravius Phædria
Tulerit, neve aliorum, atque ego feci, acceperit;
Quod heri intromissus non est. PH. totus, Parmeno,
Tremo horreoque, postquam aspexi hanc. PA. bono animo es?
Accede ad ignem hunc, jam calefces plus satis.
TH. Quis hic loquitur? hem, tun' eras, mi Phædria?
Quid hic stabas? cur non tecta introibas. PA. ceterum
De exclusione verbum nullum. TH. quid taces?
PH. Sane quia vero hæ mihi patent semper fores,
Aut quia sum apud te primus. TH. missa istæc face.
PH. Quid missa? ô Thais, Thais! utinam esset mihi
Pars æqua amoris tecum; ac pariter fieret,
Ut aut hoc tibi doletet iridem, ut mihi dolet;
Aut ego istuc abs te factum nihili penderem.
TH. Ne crucia te, obsecro, anime mi, mi Phædria.
Non pol, quo quemquam plus amem, aut plus diligam
Eo feci; sed ira erat res: faciendum fuit.
PA. Credo, ut sit, misera præ amore exclusisti hunc foras;
TH. Siccine ais, Parmeno? age, sed, huc quâ gratiâ
Te accersisti iussi, ausculta. PH. fiat. TH. dic mihi
Hoc primum, potin' est hic tacete? PA. egone? optume.

INTERPRETATIO.

- TH. **H**Eu me infelicem! dubito ne illud molestius quam debeat Phædria tulerit, neve in aliam partem, atque ego feci, acceperit: quod hæsterna die in ades meas admissus non est. PH. Totum corpus, Parmeno, mihi tremore concutitur, horroreque frigore, ubi hanc videre cupi. PA. Fac alto fortique sis animo, ne perturbetur: si horres frigore, accede ad hunc ignem (nimirum Thaidem) jam calefies plusquam satis sit. TH. Quis hic loquitur? hem, tuno eras, mi Phædria? quid hic stans mauebas, cur non rectè domum ingrediebatur? PA. De cetero, quod exclusit adibus Phædriam, introducto milito, ne unum quidem verbum protulit. TH. Quid taces, Phædria? PH. Quasi verba mihi semper aperta sint fores, aut quia extrinsecus amatoribus tibi sum præcipuus gratiâ. TH. Omitte hac odiosa verba. PH. Omittam? O Thais, Thais! utinam tuo amore mihi responderes, fierique ne injuria, quam mihi fecisti, memoria te aquè ac me cruciaret, aut nihil omnem affligerem. TH. Ne te dolore affligas, obsecro, mi animule, mi Phædria, non per Vellutem, non id propterea feci, quod alium illum majori amore, quam te complectar, aut chariorem habeam, sed in eo statu res erat, ut si a facere me eporteret. PA. Sanè verò, ut fieri solet, propter amorem, quo illum persequitur, eidem occlusit fores. TH. Siccine loquaris, Parmeno? perge modò. Sed tu, mi Phædria, quam ob rem te huc acciri mandavi, attente audi. PH. Sic fuit. TH. Dic mihi, Parmeno iste posuistine tacete? PA. Egone? Optimo possum

Verum, heus tu, lege hac tibi meam astringo fidem:

Quæ vera audiui, taceo, & contineo optume:

Sin falsum, aut vanum, aut fictum est, continuo palam est.

25 Plenus rimatum sum, hac atque illac perfluo.

Proin tu, taceri si vis, vera dicito.

T H. Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.

P A. Potest taceri hoc. *T H.* ibi tum matri parvulam

Puellam dono quidam mercator dedit,

30 Ex Attica hinc abreptam. *P H.* civemne? *T H.* arbitror:

Certum non scimus: matris nomen & patris

Dicebat ipsa: patriam, & signa cætera

Neque scibat, neque per ætatem etiam potuerat,

Mercator hoc addebat, è prædonibus,

35 Unde emerat, se audisse, abreptam è Sunio.

Mater ubi accepit, cæpit studiose omnia

Docere, educare, ita uti si esset filia.

Sororem plerique esse credebant meam.

Ego cum illo, quocum tum uno rem habebam, hospite;

40 Abii huc: qui mihi reliquit hæc, quæ habeo, omnia.

P A. Utrumque hoc falsum est: effluet. *T H.* qui istuc? *P A.* quia

Neque tu uno eras contenta, neque solus dedit:

Nam hic quoque bonam magnamque partem ad te attulit.

T H. Ita est, sed sine me pervenire, quò volo.

INTERPRETATIO.

verum heus tu hac conditione fidem tibi do: quæ audiui si vera sunt, ea recte sileo & fideliter servo: sin falsa, aut vana, aut ficta sunt, confestim omnibus ea manifesta facio: pertusus & rimosus sum, commissa mihi undique transmitto & effundo: itaque dicito vera, si ea me tacere voles. *T H.* Mater mihi è Samo insula fuit, ea Rhodi manebat, *P A.* Hoc verum esse puto: peregrinam fuisse ei matrem: tacetitur. *T H.* Ibi tum matri quidam mercator puellam parvulam donavit, ex Attica inde usque abreptam. *P A.* Civemne Atticam? *T H.* Opinor: id compertum nobis nondum est. Ipsa puella patris & matris nomen dicebat, Patriam, & signa cætera, quibus agnosci posset, ignorabat: neque propter ætatem primam scire potuerat. Mercator ad patris & matris nomen quod

puella dicebat, hoc adijungebat, se accepisse à Piratis, à quibus emerat, eam raptam fuisse è Sunio Attica Promontorio. Mater ubi hoc inaudivis, summa diligentia, & cura omnia docuit quæ ingenuam decent, & educavit quasi suam filiam. adeo ut vulgo soror mea esse crederetur. Ego cum illo, quocum solo consuetudinem habebam, cum advenâ Attico, huc Athenas Rhodo veni: ille mihi omnia hac bona quæ possideo, moriens reliquit. *P A.* Utrumque hoc falsum est, ideoque effundetur: hoc tacere non potero. *T H.* Quomodo istud? *P A.* Quia neque unus tibi amior fuit satis, neque hesper Atticus ea quæ habet, solus dedit: hic enim quoque (*Pædria*) magnam & potiorem partem tibi largitus est. *T H.* Haud nego, sed sine orationem quò tendis, pervenire;

ANNOTATIONES.

27. *Habitabat Rhodi.* Rhodus Carpathij Maris Insula nobilissima ambitu
120. nulle passijum. *Carpathus*, *Scar-*

panto, nunc dicta, insula est, media inter Cretam & Rhodum, contra Ægyptû, huic parti Maris Ægypti nomen dedit.

- 45 Interea miles, qui me amare oceperat,
In Cariam est profectus; te interea loci
Cognovi. tute scis, post illa quam intumum
Habeam te, & mea consilia ut tibi credam omnia.
P. H. Neque hoc tacebit Parmeno. *P. A.* Oh, dubium ne id est?
50 *T. H.* Hoc agite, amabo. mater mea illic mortua est
Nuper. ejus frater aliquantum ad rem est avidior.
Is ubi hancce forma videt honesta virginem,
Et fidibus scire, pretium sperans, illico
Producit, vendit. forte fortuna adfuit
55 Hic meus amicus: emit eam dono mihi,
Imprudens harum rerum, ignarusque omnium.
Is venit: postquam sensit me tecum quoque
Rem habere, fingit caussas, ne det, sedulo:
Ait, si fidem habeat, se iri praepositum tibi
60 Apud me, ac non id metuat, ne, ubi eam acceperim,
Sese relinquam, velle se illam mihi dare;
Verum id vereri. sed, ego quantum suspicor,
Ad virginem animum adjecit. *P. H.* etiamne amplius?
T. H. Nil, nam quæsiui: nunc ego eam, mi Phædria;
65 Multæ sunt causæ, quamobrem cupio abducere.
Primum, quod soror est dicta: præterea, ut suis
Restituam ac reddam, sola sum: habeo hic neminem;

INTERPRETATIO.

Interea miles qui ad me animum adjecerat, in Cariam se contulit: tecum interea conversi; tuipsem non ignoras. post illa tempora, quam intumum manu amicum in meo amore & familiaritate sit. & ut mea omnia tibi communicem consilia. P. H. Ne hoc quidem Parmeno tacebit, cum etiam falsum sit. P. A. Oh. quisnam dubitet hoc esse falsum? T. H. Attendite mihi, quæso. Mater mea illic mortem obiit nuper: ejus frater aliquantulum lucris cupidior est: ubi ubi hanc vidit virginem hæcce venusta esse, & sure fidibus canere, pretium sperans magnam, statim matre mortua, eam venum exponit, vendit. Forte fortuna hic presens interfuit Thraso meus amicus, qui harum rerum inscius Parmenem emit, quam mihi dono daret; in Athenas rediit: postquam cognovit me tecum quoque consuescere, excusationes studio excogitat, ne eam tradat edicit, si fidem ipsi faciam, se priores partes apud me, se postposito, habiturum, neque metuat, ne ubi puella data mihi fuerit, sese dimittam, velle se illam mihi donare: verum id dubitare: sed ego quantum animo conjicio, ad virginem amorem adjunxit. P. H. Nunquidnam etiam amplius est? T. H. Nil; nam percontatus sum, mi Phædria: nunc vero quamplurima sunt causa, propter quas cupio eam ad me à possessione militis transducere: primum quod soror mea dicta est: tum etiam, ut eam suæ raptam restituam, & amissam reddam. Sola sum, habeo hic neminem,

ANNOTATIONES.

46. *In Cariam est profectus.]* Caria minoris Asiæ regio, cui Rhodus adiacet.

Neque amicum, neque cognatum, quamobrem Phædria
Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.

70 Id amabo, adjuta me, quo id fiat facilius.

Sine illum priores parteis hosce aliquot dies

Apud me habere. nihil respondes? P H. pessuma;

Ego quidquam cum istis factis tibi respondeam?

P A. En noster, laudo. tandem perdoluit: vir es.

75 P H. Haud ego nesciebam, quorsum tu ires. parvola

Hinc est abrepta: eduxit mater pro sua:

Soror est dicta: cupio abducere, ut reddam suis.

Nempe omnia hæc nunc verba huc redeunt denique:

Excludor ego, ille recipitur. qua gratia?

80 Nisi illum plus amas, quam me, & istam nunc times,

Quæ abducta est, ne illum talem præripi tibi?

T H. Egon' id timeo? P H. quid te ergo sollicitat? cedo.

Num solus ille dona dat? nuncubi meam

Benignitatem sensisti in te claudier?

85 Nonne, ubi mihi dixi cupere te ex Æthiopia

Ancillulam, relictis rebus omnibus,

Quæsi? porro Eunuchum dixi velle te,

INTERPRETATIO.

neque amicum, neque cognatum, qui mihi, cum opus fuerit, auxilium: ut: quamobrem, Phædria, cupio aliquos mihi amicos conciliare meo meritis. Id ut facilius consequar, peto à te ut mihi præsto esse velis. Permite illum Thrasonem apud me admitti in potiori parte, hisce aliquot diebus. Nihil respondes? P H. Deterrima, tibi ne ego quicquam respondere debeam, talia cum mihi facias? P A. Hei noster, enge, magnus te facio, tandem agre fert se deludi, injurias ad animum revocasti: jam vir es. P H. At ego nesciebam, quid spectares tua nempe oratio: parvola à Sunio est abrepta: educavit mater eam pro sua

filia. Soror mea nominata est: cupio abducere ut reddam suis. Scilicet omnia hæc verba in hanc summam nunc conveniunt, ut excludar, miles ille admittatur. Cujus res causa: nisi quod illum quam me chariorem habes, metuisque ne Pamphila, quam à Thrasone recepisti, cum tibi intercipiat? T H. Egone id timeo? P H. Quid ergo te incitat ad hoc faciendum? Expone. Num solus ille tibi donat? Nunquid alicubi meam liberalitatem vidisti tibi præcludi? nonne statim atque mihi significasti cupere te servam Æthiopem, posthabitis rebus etiam necessariis emendam quæsi? Eunuchum præterea quem dixisti te velle,

ANNOTATIONES.

85. Ex Æthiopia.] Quidquid ultra nigrum flumen est, & Ægyptum, versus utrumque mare Atlanticum, Rubrumque, Æthiopes olim in Africa tenuere; gens omnium Africæ terrarum amplissima; dicta ab αἴθω, uro, & ἄν, id est, aspectus, vulnus.

87. Quia sola hæc nuntiat regina.] Eunuchis magnus apud Reges & divites honos fuit: ut Bagoüs Alexandri Magni Eunuchus, Putiphar Pharaonis Ægypti Regis, & ille Candaces Reginae, ac quo D. Lucas in Actis Apostolorum: & libri 4. Regum, cap. 8.

- Quia solæ utuntur his reginæ : repperi.
 Hæc minas viginti pro ambobus dedi.
 90 Tamen contemptus abs te, hæc habui in memoria :
 Ob hæc facta abs te spernor. *T H.* quid istuc Phædria ?
 Quamquam illam cupio abducere, atque hac te arbitror
 Id fieri posse maxime : veruntamen,
 Potius quam te inimicum habeam, faciam, ut iusseris.
 95 *P H.* Utinam istuc verbum ex animo ac vere diceret,
 Potius quam te inimicum habeam. si istuc crederem
 Sincere dici, quidvis possem perpeti.
P A. Labascit, victus uno verbo. quam cito ?
T H. Ego non ex animo misera dico ? quam joco
 100 Rem voluisti à me tandem, quin perfeceris ?
 Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
 Saltem ut concedas solum. *P H.* siquidem biduum.
 Verum ne fiant illi viginti dies.
T H. Profecto non plus biduum, aut. *P H.* aut ? nihil moror.
 105 *T H.* Non fiet. hoc modo sine te exorem. *P H.* scilicet
 Faciundum est, quod vis. *T H.* merito amo te. bene facis.
P H. Rusibo : ibi hoc me macerabo biduum :
 Ita facere certum est : mos gerundum est Thaidi.
 Tu huc Parmeno fac illi adducantur. *P A.* maxime.
 110 *CH.* In hoc biduum Thais vale. *T H.* mi Phædria,

I N T E R P R E T A T I O.

quia horum opera Regina sola utuntur : comparavi. Hæc viginti minas pro amborum pretio persolvi : tamen licet speretis à te, hæc tibi grata ut emerem in memoria habui. Pro hiis in te meritum, despectum sum tibi. *T H.* Quam sunt ista, quæ dicis, Phædria ? Quamvis hanc Pamphilam cupio ab illo milite recipere : atque hac ratione, si tu concedas biduum Militi, concesso id potissimum fieri posse : attamen, potius quam inimicitiam tuam suscipiam, obsequar quibuscumque iussi tui. *P H.* Utinam ex animi sententia, & sincere pronuncies ista verba : (potius quam tuam inimicitiam suscipiam) si illud crederem vere à te dici, nihil tam molestum est quod non possem perferre. *P A.* Num et corrumpitur, uno verbo impulsus illic, *T H.* Me miseram ! an non ego hoc ex animi sententia, & serio dico ? Quam rem,

etiam per jocum iudicasti te à me velle quin tandem obtinueris ? Ego vero non possum abs te impetrare, ut saltem duos solum dies, quos peto, concedas mihi. *P H.* Si quidem duo dies sint tantum, (concedo) dummodo viginti ex duobus non fiant. *T H.* Sane non amplius quam duo dies, aut, *P H.* Aut ? Perge loqui, tibi moram non facio. *T H.* Non fiet illud, quod vereris, ut plures dies recipiatur à me Thraso. Id solum biduum quod peto, permitte me à te impetrare. *P H.* Nimirum quod cupio, me facere oportet. *T H.* Merito amo te. *P H.* Equum facis. In villam concedam. Ibi per hos duos dies, morare me ad maciem usque consueciam. Si mihi, præ radio facere delibatum est : si quid in morigerum me esse Thaidi necesse est. Tu, Parmeno, cura, ut illi, Eunuchus, & ancillula Æthiops tradantur Thaidi. *P A.* Sic fiet. *P H.* In hoc duos dies vale Thais. *T H.* Mi Phædria,

- Et tu, nunquid vis aliud? *P. H.* egone quid velim?
 Cum milite isto præsens, absens ut lies:
 Dies, noctesque me ames: me desideres:
 Me somnies: me expectes: de me cogites:
 115 Me speres: ne te oblectes: mecum tota sis:
 Meus fac sis postremo animus, quando ego sum tuus.
T. H. Me miseram! forsitan hic mihi parum habeat fidem,
 Atque ex aliarum ingeniis nunc me iudicet.
 Ego pol, quæ mihi sum conscia, hoc certò scio,
 120 Neque me finxisse falsi quidquam, neque meo
 Cordi esse quenquam cariorum hoc Phædria:
 Et quidquid hujus feci, causâ virginis
 Feci: nam me ejus spero fratrem propemodum
 Jam reperisse, adolescentem adeo nobilem: &
 125 Is hodie venturum ad me constituit domum.
 Concedam hinc intrò, atque expectabo, dum venit.

INTERPRETATIO.

Et tu queque vale: nunquid vis aliud?
P. H. Egone quid aliud velim? Nisi ut
 cum milite isto præsens sis corpore, ab-
 sens an me dies, noctesque ames me,
 me desideres, me somnies, me expectes,
 de me cogites, me speres, me te oble-
 ctes, mecum tota sis (animo) mea fa-
 ci postremò anima, quando ego sum
 tua. *T. H.* Me miseram! fors Phædria
 parum mihi fidet, atque ex aliarum
 meretricum ingeniis me æstimat. Ego per

Pellucum, quæ mecum in animo totius rei
veritatem scio, hoc certò scio nihil mendacij
me excogitasse, neque me quemquam ve-
bementius amare, quàm hunc Phædriam.
Et quidquid hujus rei feci (quod enim
exclusi foras) propter puellam Pamphi-
lam id feci: nam spero me hujus fra-
trum, adolescentem valde nobilem, pònd
jam invenisse. Et is constituit se ventu-
rum ad me in domum meam hodiernæ
die: hic igitur dum viciat expectabo.

ACTUS SECUNDI SCENA PRIMA.

PHÆDRIA. PARMENO.

P. H. **F**ac ita, ut jussi, deducantur isti, *P. A.* faciam. *P. H.* at di-
 ligenter.

P. A. Fiet, *P. H.* at mature, *P. A.* fiet. *P. H.* fati. hoc manda-
 tum est tibi?

INTERPRETATIO.

P. H. **F**acito ita, ut imperavi, Du-
 cito istos (Eunuchum, & ser-
 vum Æthiopem) & trade Thædis, meo

nomine, *P. A.* Faciam. *P. H.* At diligenter,
P. A. Fiet, *P. H.* At citò *P. A.* Fiet, *P. H.*
Satis hoc tibi mandatum memineas?

P. A. Ah rogare? quasi difficile fiet, utinam
 Tam aliquid facile invenire possis, Phædria,
 5 Hoc quam peribit. *P. A.* ego quoque unâ peteo, quod mihi est
 carius.

Ne istuc tam iniquo patiare animo. *P. A.* minime: quin
 Effectum dabo. Sed nunquid aliud imperas?

P. H. Munus nostrum ornato verbis, quod poteris: &
 Istum æmulum, quod poteris, ab ea pellito.

10 *P. A.* Memini, tunc si nullus moneas. *P. H.* ego rus ibo, atque
 ibi manebo.

P. A. Censeo. *P. H.* sed heus tu. *P. A.* quid vis? *P. H.* censeri
 posse me obfirmare &

Perpeti, ne redcam interea? *P. A.* tene? non hercle arbitror:
 Nam aut jam revertere, aut mox noctu te adiget horum infomnia.

P. H. Opus faciam, ut defatiger usque, ingratis ut dormiam.
 15 *P. A.* Vigilabis lassus: hoc plus facies. *P. H.* ah, nil dicis, Parmeno.
 Ejiciunda hercle hæc mollities animi. nimis me indulgeo.

Tandem ego non illa caream, si sit opus, vel totum triduum:

P. A. hui!

Univorsum triduum? vide, quid agas. *P. H.* stat sententia.

INTERPRETATIO.

P. A. Ah quam tunc interrogare mole-
 stum est: quasi sit difficile, id exequi,
 quod jubet. Utinam tam facile quid ro-
 perias, quam hoc pordes. *P. H.* Ut etiam
 patiens feras hac dona mihi petro.
 scito me una quoque cum his mei ja-
 cturam facere, quid his donis mihi pro-
 tiosius es. *P. A.* Minime impatienter se-
 ro hac tua mandata facere, sed nun-
 quid aliud vis? *P. H.* Munus nostrum
 ornamento verborum pretiosius facio. &
 istum rivalem Thrasonem quam procul
 poteris, ab ea removere. *P. A.* Memo-
 rem manes: in animo id habeo. *P. H.*
 Ego in villam me conferam, atque ibi
 transper moraber, dum biduum transie-
 rit. *P. A.* Sic faciendum arbitror. *P. H.*
 Sed heus in. *P. A.* Quid vis? *P. H.* Pu-

tasne me posse obdurare. & mihi tem-
 perare, ne ante duos dies ad urbem re-
 deam. *P. A.* Tunc posse id perpeti? Non
 mehercule opinor: nam aut statim ul-
 tro redibis, aut mox per noctem te in-
 somnia sola ad urbem impellet, & ro-
 vocabis. *P. H.* Opere rustico me exer-
 cebo, quoad defessus sum, ut etiam invi-
 tus dormire cogar. *P. A.* Te lassabis &
 nihilo magis ea causâ poteris capere
 somnum. *P. H.* Apoge, frustra hac di-
 cis, Parmeno: expruenda est animo hac
 imbecillitas: nimis me delicate tra-
 ctas. Nonne tandem, si oporteat illa
 carere, istud possim, etiam tres dies to-
 tos? *P. A.* Hui, tres dies totos? Vide,
 ne majora viribus tuis coneris, *P. H.*
 Certum est facere, quod constitui.

ANNOTATIONES.

16. *Nimis me indulgeo.* Attico-
 rum more accusativus loco dativi hic
 positus est: pro nimis mihi indulgeo,

id est, nimis mihi concedo, permitto;
 18. *Hui triduum.* Exclamatio servi,
 heri dictum iridentis.

P. A. Dij

P. A. Dij boni, quid hoc morbi est? adcon' homines immutarier
 20 Ex amore, ut non cognoscas eundem esse? Hoc nemo fuit
 Minus ineptus, magis severus quisquam, nec magis continens.
 Sed quis hic est, qui huc pergit? at at, hic quidem est parasitus
 Gnato
 Militis, ducit secum una virginem huic dono: papæ!
 Facie honesta. Mirum, ni ego me turpiter hodie hic dabo
 25 Cum meo decrepito hoc eunuchō. hæc superat ipsam Thaidem.

INTERPRETATIO.

P. A. Dij boni, amorne tam potens mor-
 bus est? Adcone homines immutat, ut
 idem qui prius notus fuerat, amplius
 cognosci non possit? Hoc nemo fuit mi-
 nus ineptus, magis gravis, nec magis
 temperans. Sed quis hic est, qui huc
 iter facit? At at, hic quidem est Pa-
 rasitus Militis Gnatho. Ducit secum Vir-
 ginem, in donum Thaidi. Papa, quam
 oliganti vultu! Nimirum me hic hodie
 ludibria & dedecori exponam cum meo
 hoc decrepito Eunuchō. Hæc Virgo super
 ma specie vincit Thaidem.

ANNOTATIONES.

19. Quid hoc morbi est?] Ut morbo,
 ex bonâ habitu-tine corpora decidunt,
 sic animus ab amore, ex suâ constan-
 tia & tranquillitate derubatur. Sic Pro-
 pertius,
 Solus amor morbi non amat artem.
 Homines immutari ex amore.] Hanc
 immutationem Poëtæ eleganter pinxe-
 runt in fabula Circes, homines in pe-
 cudes commutantis.
 22. Gnatho.] Gnatho à maxillis &
 edendi aviditate dici videtur, Γνάθος,
 maxilla. Ut mox ossos is est qui ut vi-
 dum apud ditiores habeat, iis assen-
 tatur, εἰς Græcè cibum significat.
 25. Decrepito.] Sive morri vicino,
 Decrepiti sunt, quorum funera, erep-
 pitu, & plangore familie, concla-
 mata sunt. Vel à decrescendo sic dicti,
 ed quodd incurvati, & contracti mi-
 nores fieri videantur, sic capularis
 senex dicitur à capulo, id est loculo,
 capsula mortui, un Cereuil.

ACTUS II. SCENA II.

GNATHO. PARMENO.

GN. D^{gens}ij immortales, homini homo quid præstat! Stulto intelle-
 Quid intetis? Hoc adeo ex hac re venit in mentem mihi:
 Conveni hodie adveniens quendam mei loci hinc atque ordinis,

INTERPRETATIO.

GN. D^{gens}ij immortales, quantum alius
 homo alij homini præcollit!
 Ab inepto quantum distat providus &
 prudens! Hoc mihi idè in memo-
 riam redit, nimirum: hodie huc ve-
 niens incido in hominem mea conditorem,

- Hominem haud impurum, itidem patria qui abligurierat bona;
 5 Video sentum, squalidum, ægrum, pannis annisque oblitum.
 Quid istuc, inquam, ornati est? quoniam miser, quod habui,
 perdi,
 Hem quò redactus sum. omnes noti me atque amici deserunt.
 Hic ego illum contempsti prae me: quid, homo, inquam, ignavissime?
 Itane parasti te, ut spes nulla reliqua in te fieri tibi?
 10 Simul consilium cum re amisti? viden' me ex eodem ortum loco?
 Qui color, nitor, vestitus, quæ habitudo est corporis?
 Omnia habeo, neque quidquam habeo: nil cum est, nil desit tamen.
 At ego infelix neque ridiculus esse, neque plagas pati
 Possum. Quid? tu his rebus credis fieri? tota erras via.
 15 Olim isti fuit generi quondam quæstus apud seculum prius;

I N T E R P R E T A T I O.

non quidem sordidum, nec avarum, qui similiter, atque ego, patrimonium per luxum consumpserat; video horridum, immundum, pallidum instar egrotantis, vestitus laceris indutus, & senectutis deformem. Quid iste ornatus sibi vult, dixi? Respondit ille, quoniam infortunatus ego qua habui bona amisi. Hem, quò miserie redactus sum? Omnes familiares atque amici me deserunt. Hic ego illum despexi, mihi quæ posthabui. Quid homo, inquam, ineritissime, itane tibi consuluisti, ut nulla tibi supersit tui fiducia? An sensum unà cum fortunâ tuâ perdidisti.

sti. Aspice me, qui non melioris sum generis, & status. Qui color corporis, elegantia, nitor entis, qua constitutio sanitatis? Omnia mihi suppetunt abunde, & licet nihil quidquam possideam, nihil tamen deficit. At ego infelix (mihi respondit) neque aliis movere risum, & risui esse, neque verberibus patiendus assuescere possum. Quid? tu (ego subjecti) hisne rebus, nempe dum quæ videtur, aut vapulat, aliquid profici putas? Vehementer falleris, si ita putas. Olim prioribus temporibus, isti generi parasitum vapulantium, & ridiculorum, incro fuit ars ista;

A N N O T A T I O N E S.

4. *Hominem haud impurum.*] Non sordidum, non avarum. Liberaliter educati sæpe balnea præsertim calida adhibent nitoris, & elegantiae causa, avari autem minime. *Aristophanes*, in *Pluto Comœdiâ*.
Bona abligurierat.] Per luxum & opinationem devoraverat. *Ligurire* est lautiores cibos carpere. *λινυέω* Græcè à *λίγος*, *Lambo*, *Lingo*. *Plinius*. *Postquam degulato patrimonio, pauper est factus*. *Degulare* est gula absumere.
Video sentum, squalidum.] Sentum, horridum, ut *Senex*, id est spinæ, squalidum, immundum, Squalidi proprie

rei qui diu delinuerunt in carcere. Squælor immundities corpus occupans à squamarum asperitate. *Oblitum*, fœdatum, putidum. *Sirus* est mucor, & lanugo quædam ex humore creata in locis sole carentibus. *Pannis annisque oblitum*, id est mucore, & carie obductum, propter sordidos pannos & ratione ætatis; nam sicut, & mucor quidam solet esse major in homine misero, & senectute in habitu inopum. *Oblitus*, ab obferendo, dixit *Virgilius*. *Loca obrita pomis*, id est plantata.

14. *Tota erras via.*] Proverbialis metaphora à viatoribus sumpta,

Hoc novum est aucupium. ego adeo hanc primus inveni viam.
Est genus hominum, qui esse primos se omnium rerum volunt,
Nec sunt. hos confector : hisce ego non paro me ut rideant,
Sed eis ultro arrideo, & eorum ingenia admiro simul.

- 10 Quidquid dicunt, laudo : id rursus si negant, laudo id quoque :
Negat quis, nego : ait, ajo : postremo imperavi egomet mihi,
Omnia assentari, is quæstus nunc est multo uberrimus.

P. A. Scirum hercle hominem : hic homines prorsus ex stultis in-
sanos facit.

G. N. Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum ubi advenimus,

- 25 Concurrent latè mihi obviam cupidinarij omnes.

Cetarij, lanij, coqui, fartores, piscatores, aucupes,
Quibus & re salva & perdita profueram & profum sæpe :
Salutant : ad cœnam vocant : adventum gratulantur.

Ille ubi miser, famelicus, vider me esse in tantum honorem ;

- 30 Et tam facile victum quærere : ibi homo cœpit me obsecrare,
Ut sibi liceret discere id de me. sectari jussi :

Si potis est, tanquam Philosophorum habent disciplinæ ex ipsis
Vocabula, parasiti itidem ut Gnathonici vocentur.

P. A. Viden' otium, & cibum quid facit alienus. G. N. sed ego cesso

- 35 Ad Thaidem hanc deducere, & rogitare ad cœnam ut veniat.

I N T E R P R E T A T I O.

hoc vero tempore, hic novum aliud est au-
cupandi modus. Quia ego ipse hanc capi-
di artem inveni. Est genus hominum qui
primos in omnibus rebus se esse volunt, nec
sunt: quamvis videri velint. Hos confe-
ctor. hic ego non studeo ridiculus esse, sed
his sponte risu assentior. & eorum mores
cum admiratione prædico: quidquid di-
cunt laudo: si rursus id negant, id simili-
ter nego: si negat quis, nego: si affirmat
quid esse, affirmo. Denique in animum
induxi, omnia illis assentari, id lu-
crum nunc est valde copiosum. P. A. Ar-
gutum merchule hominem: hic homi-
nes ex stultis prorsus insanos mento fa-
cit. G. N. Interea dum hi sermones inter
nos habentur, atque ubi ad forum ve-
nimus, ecce occurrunt mihi celeriter bi-
lares cupidinarij omnes. epularum deli-

catorum venditores, popinarij, cetari-
j, qui prægrandes pisces vendunt, la-
niones, sarcinimum artifices, piscatores,
quibus lucrum attuleram, dum res
meæ bene se habebant, atque etiam post
earum jacturam, cum quoque in præsen-
tia. Hi me salutant, ad cœnam invitant,
de meo adventu mihi gratulantur. Ille mi-
ser osurio, ubi me videt in tanto honore
haberi, cœpit me orare, ut sibi liceret
hanc artem de me discere: jussi eum me-
i sectatorem esse, & discipulum, si fieri po-
test: ut sicut Philosophorum secta ab ipsis
Philosophis nominantur sic Parasiti simi-
liter Gnathonici appellantur. P. A. Videsne
quid desidia, & cibi alicui cupiditas va-
leant. G. N. Verum ego nimis cesso hanc
virginem ad Thaidem deducere, cau-
demque invitare ut ad cœnam veniat:

A N N O T A T I O N E S.

22. Assentari.] Propriè assentamur voce, adulamur gestu, blandimur
sæctu.

M ij

Sed Parmenonem ante ostium Thaidis tristem video,
Rivalis servum. salva est res: nimirum hic homines frigent.
Nebulonem hunc certum est ludere. *PA.* hic hoc munere arbitrantur

Suam Thaidem esse. *GN.* Plurima salute Parmenonem
40 Summū suum impertit Gnatho, quid agitur? *PA.* statur. *GN.* Videor
Nunquidnam hic, quod nolis, vides? *PA.* te. *GN.* credo. at nunquid aliud?

PA. Qui dum? *GN.* quia tristis es. *PA.* nihil equidem. *GN.* ne sis, sed quid videtur

Hoc tibi mancipium? *PA.* non malum hercle. *GN.* uro hominem.
PA. ut falsus animi est.

GN. Quam hoc munus gratum Thaidi arbitrare esse? *PA.* hoc nunc dicis,

45 Ejectos hinc nos. OMNIUM RERUM heus! VICISSITUDO EST.
GN. Sex ego te totos Parmeno hos menses quietum reddam.
Ne sursum, deorsum cursites; neve usque ad lucem vigiles.

INTERPRETATIO.

sed video Parmenonem servum Phadria. *tristis es, PA.* Nihil equidem. *GN.* *Na rivalis heri mei, tristi vultu ante fores Thaidis stantis res nostra in tuto sunt, nimirum hic homines frigent (gratia scilicet apud Thaidem) constitutus hunc tenebrionem ludificare.* *PA.* Ipsi putant hoc virginis dono Thaidem sibi acquisitam habere, *GN.* Plurimam salutem dicit Gnatho Parmenoni, summo & intimo suo amico. *Quid sit & noster?* *PA.* Statur, *GN.* Id quidem video. Nonne hic vides id, quod nolis? *PA.* Te video, quem nolim. *GN.* Credo, sed nunquid aliud? *PA.* Cur igitur? *GN.* Quia

tristis es, PA. Nihil equidem. *GN.* *Na rivalis heri mei, tristi vultu ante fores Thaidis stantis res nostra in tuto sunt, nimirum hic homines frigent (gratia scilicet apud Thaidem) constitutus hunc tenebrionem ludificare.* *PA.* Ipsi putant hoc virginis dono Thaidem sibi acquisitam habere, *GN.* Plurimam salutem dicit Gnatho Parmenoni, summo & intimo suo amico. *Quid sit & noster?* *PA.* Statur, *GN.* Id quidem video. Nonne hic vides id, quod nolis? *PA.* Te video, quem nolim. *GN.* Credo, sed nunquid aliud? *PA.* Cur igitur? *GN.* Quia

ANNOTATIONES.

37. *Salva res est.*] Conjectura à signis; servus rivalis non est intro, sed ante ostium. Igitur est exclusus, res nostra extra periculum est.

Hic homines frigent.] Sic Gallicè dicitur, *Ces gens icy sont bien froids, ils ne sont pas bien leur profit.* Metaphora est proverbialis sumpta ab his, qui manibus ex frigore stupidis, nihil operari possunt.

41. *Nunquidnam quod nolis vides?*] Hoc dicit Gnatho. Virginem ostentans,

45. *Omniū rerum vicissitudo est.*] Vicissitudo, est per vices mutatio, alternatio. Fectur in eam sententiam versiculū; τὰ θανάτου μεταβολὰς πολλὰς ἔχει. Mortalia omnia multas habent mutationes. Celebratur & hoc dictum; κύκλος τὰ ἀθανάτια, circulus res humana.

47. *Ne sursum deorsum.*] Videtur aludere ad situm Athenarum quæ in declivi colle extructæ erant.

Ecquid beo te? *P A.* men? papæ! *GN.* sic soleo amicos. *P A.* laudo.
GN. Detineo te fortasse: tu profecturus aliò fueras?

50 *P A.* Nusquam. *GN.* tum tu igitur paululum da mihi operæ: fac
 ut admittar

Ad illam. *P A.* age modo, nunc tibi patent fores hæc, quia istam
 ducis.

GN. Num quem evocari hinc vis foras? *P A.* sine, biduum hoc
 prætereat.

Qui mihi nunc uno digitulo fores aperis fortunatus,
 Næ tu istam faxo calcibus sæpe insultabis frustra.

55 *GN.* Etiam nunc hic stas, Parmeno? ego numnam tu hic relictus
 custos,

Ne quis forte internuncius clam à milite ad istam cursitet?

P A. Facete dictum. mira vero, Militi quæ placeant.

Sed video herilem filium minorem huc advenire.

Misor, qui ex Piræo abierit: nam ibi custos publice est nunc.

60 Non temere est: & properans venit: nescio quid circumspicit.

I N T E R P R E T A T I O.

Nunquid beatum te facio? *P A.* Mene? Papa! valde me scilicet beatum facis. *GN.* Sic consuevi amicos beare. *P A.* Laudo. *GN.* Fortasse te demoror: tu aliò iturus eras. *P A.* Nusquam aliò. *GN.* Nunc tu igitur paululum adjuva me, fac ut intromittar ad Thaidem. *P A.* Age, modo propter puellam, quam ducis, nunc tibi hæc fores aperta sunt. *GN.* An aliquem ex hac domo evocari mandas? *P A.* Expecta, dum hi duo diestranseant: qui mihi nunc pulsu minimi digiti audito, fores resecras fortunatus, faciam certe, ut sæpe istas pedibus frustra pul-

ses. *GN.* Etiam nunc hic manes Parmeno? Anne hic positus es custos, ut caveas, ne quis nuncius secreto à Milite celeriter ad Thaidem mandata ferat? *P A.* Eleganter & facete dictum. Miranda vero, & exquisita sunt, quæ dicis, & digna quæ Militi placeant, tam subtilis & acuti ingenij viro. Sed videt heri filium minorem natu Chæream huc venire: mirum est cur ex Piræo discesserit: nam ibi custos nunc publice positus est: non sine causa deseruit stationem, & præsidium: festinans etiam venit. Nescio, quid diligenter & assidue circumspicit.

A N N O T A T I O N E S.

52. Num quem evocari hinc vis foras?] Gnatho irridet Parmenonem, qui in ædes intrare non poterat.

56. Ne quis forte internuncius.] Hæc ironice dicta: quasi nemo à Milite ad Thaidem, nisi clam ire audeat.

57. Facete dictum.] Ironice: quia inficeta hæc dicta esse vult Parmeno.

59. Ex Piræo.] Piræus vel Piræus erat portus Athenarum, quadringentarum capax navium, muro duorum millium passuum urbi conjunctus. Piræus vulgo Porto-Lione.

Num ibi custos.] Athenienses postquam ex Ephēbis exceſſerant, militiæ daturum nomen, publicè custodes erant in urbe per annum: deinde in suburbana mittebantur Caſtella, (de quibus unum erat portus Piræus) excubitori adverſus prædonum incurſus: præterea conveniebant eodem adoleſcentes convivia aſluri, ut poſt indicat Antiſpho: quare Proverbium factum eſt; *ἢν μεγίστη ἐνὶ παραγίῃ ἀγῶν*, Piræum non vehere vaſa iſtania.

ACTUS II. SCENA III.

CHÆREA. PARMENO.

CH. **O** Ccidi.

Neque virgo est usquam, neque ego, qui illam è conspectu amisi meo.

Ubi quæram ? ubi investigem ? quem perconter ? quam insistantiam ?

Incertus sum : una hæc spes est : ubi ubi est, diu celari non potest.

5 **O** faciem pulcram ! deleo omnes dehinc ex animo mulieres.Tædet quotidianarum harum formarum. *P. A.* ecce autem alterum.

De amore nescio quid loquitur. ô infortunatum senem !

Hic vero est, qui si amare ceperit, ludum jocumque dices

Fuisse illum alterum, præter hujus rabies quæ dabit.

10 *CH.* Ut illum Di Deæque senium perdant, qui me hodie remoratus est,

Meque adeo, qui restiterim : tum autem qui illum flocci fecerim.

Sed ecceum Parmenonem. salve. *P. A.* quid tu es tristis ? quidve alacris ?Unde is ? *CH.* egone ? nescio hercle, neque unde eam, neque quorsum eam :

INTERPRETATIO.

CH. **P.** Erii. Neque virgo usquam est, neque ego, qui illam visam in via perdidit. Ubi queramiubi vestigia ejus sequar ? Quem interrogabo ? Quâ viâ procedam ? Incertus sum quid sim facturus : hæc sola spes restat, quod ubivis sit, diu occultari non potest, ob nimiam formæ gratiam. **O** faciem venustam ! exinde omnes animo deleo mulieres : satietas me caput harum vulgarium pulchritudinum quas quotidie videre licet. *P. A.* Ecce autem alterum fratrem Phadria minorem. Nescio quid de amore loquitur. **O** infortunatum senem Lachetem, cui talis consigere filij amore perdit ! hic vero adeo acris, & rapido ingenio est, ut si amoris se dediderit, nugæ fuisse dices ea quæ ille alter (Phadria) fecit, ad comparationem illorum quæ hujus (Chærea) rabies committet. *CH.* Ut illum Di, Deæque, senem miserum modis interficiant, qui me hodie garrulitate sua detinuit : meque etiam, qui ire cessaverim ; tum quoque, qui illum vel tantilli fecerim, ut cum illo manerem. Verum Parmenonem hic video. Salvus sis. *P. A.* Quid tu tristis es ? quidve tam alacriter festinas ? Unde venis ? *CH.* Ego nescio me hercle, neque unde veniam, neque ad quam pariem eam :

ANNOTATIONES.

1. **O** Ccidi. Neque virgo est usquam,]

quia eam è conspectu amiserat.

4. *Ubi, ubi est, diu celari non potest.*] Ob nimiam formæ gratiam,11. *Qui illum flocci fecerim.*] Indicat

Chærea se Archidemidem, ne flocci quidem facere debuisset, ut remanens desisteret à persequenda Virgine. Est autem floccus, lanæ particula quæ inutilis à vellere divellitur, atque evolat,

Ita prorsum oblitus sum mei.

15 *PA.* Qui quæso? *CH.* amo. *PA.* ehem. *CH.* nunc Parmeno te ostendes, qui vir fies.

Scis te mihi sæpe pollicitum esse: Chærea, aliquid inveni
Modo quod ames: in ea te utilitatem ego faciam ut cognoscas
meam:

Cum in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum.

P. A. Age inepte. *CH.* hoc hercle factum est. fac sis nunc promissa appareant,

20 Sive adeo digna res est, ubi tu nervos intendas r'os.

Haud similis virgo est virginum nostrarum, quas matres student

Demissis humeris esse, victo pectore, ut graciles fient.

Si qua est habitior paulo, pugilem esse ajunt: deducunt cibum:

Tametsi bona est natura, reddunt curatura junceas:

25 Itaque ergo amantur. *PA.* quid tua istæ? *CH.* nova figura oris.

PA. papæ!

CH. Color verus, corpus solidum, & succi plenum. *PA.* anni?

CH. sedecim.

INTERPRETATIO.

ita omnino immemor sum mei. *PA.* Cur quæso? *CH.* Amo. *PA.* Hem. *CH.* Nunc Parmeno demonstrare debes, qualis vir sis, memineris te sæpe mihi promississe, cum diceret: Chærea tantummodo invenias mulierem quam ames: in ea te faciam, ut experiaris, quantoperè possum tibi esse utilis: tum cum in cellulam tuam omnem penum patris affereram, & cumulate tibi apponebam, in scis omnibus. *P. A.* Age imprudens, exprobra qua mihi benefecisse pradicus. *CH.* Nunc hercle hoc evenit. Inveni quod amem: fac si vis, ut promissa extent, sive propterea quod hac virgo adeo digna res est, in qua omnem vim, studium, & industriam ponas, Non similis est puellarum

nostrarum, qua, ut demissos habeant humeros, & longius collum omnem matres dant operam, eisque pectus ligant stricto, ut tenuis sint corpore. Si qua sit paulo corpulentior, pugili, & Athletasimilem carnem esse dicunt: etiamsi boni sint temperamenti, plena, pingues, detrahunt eis alimentum ne pinguescant, & studio, & cultura reddunt eas graciles istarum juncti: itaque, propter hanc artem & cultum quasiam venustatem, fit ut amantur. *P. A.* Tu dic qualis ista sua est, *CH.* Nova ejus forma est & figura corporis, cuique similis ante hæc visa est nulla, color nativus, non fictus, corpus plenum & succulentum. *P. A.* Quos ei sunt anni? *CH.* Anni sedecim.

ANNOTATIONES.

18. In cellulam.] Cellæ erant tuguriola servorum & pauperum. Penus est omne quo vescuntur homines, ut definit Cicerro: atque etiam ea, quibus animalia nostro usui apta nutriuntur, ut vult Ulpianus Jurisconsultus, Dicta penus,

quod hujusmodi res ad victum necessarie intus, & penitus recondantur. Dicitur hic, vel hæc, quartæ declinationis, & hic penus peni secundæ, & hoc penus penoris, & hoc penum, & hoc penum indeclinabile.

P. A. Flos ipse. *CH.* hanc tu mihi vel vi, vel clam, vel precario
Fac tradas: mea nil refert, dum potiar modo.

P. A. Quid, virgo cuja est? *CH.* nescio hercle. *P. A.* unde est?
CH. tantundem. *P. A.* ubi habitat?

30 *CH.* Ne id quidem. *P. A.* ubi vidisti? *CH.* in via. *P. A.* qua ratione
amifisti?

CH. Id equidem adveniens mecum stomachabar modo:
Neque quemquam hominem esse ego arbitror, cui magis bonæ
Felicitates omnes adversæ sient.

Quid hoc est sceleris? perij. *P. A.* quid factum est? *CH.* rogas?

35 Patris cognatum atque æqualem Archidemidem
Nostin? *P. A.* quid ni? *CH.* is, dum sequor hanc, fit mihi obviam.

P. A. Incommodè hercle. *CH.* imo enimvero infelicitè:

Nam incommoda alia sunt dicenda Parmeno.

Illum, liquet mihi dejerare, his mensibus

40 Sex, septem prorsum non vidisse proximis,
Nisi nunc, cum minime vellem, minimeque opus fuit.
Ehò, nonne hoc monstri simile est? quid ais? *P. A.* maxime.

CH. Continuo accurrit ad me, quam longe quidem,
Incurvus, tremulus, labiis demissis, gemens:

INTERPRETATIO.

P. A. Flos ipse ætatis est. *CH.* Hanc tu
mihi fac tradas, vel aperta vi, vel ar-
te secreta, fraude, furtoque, vel preci-
bus: mea nihil interest, dummodo eam
possideam: jurena an injuria, nihil pensi
habeo, dummodo mihi comparetur. *P. A.*
Qua Virgo, qua conditio, servans an li-
bera? *CH.* Per Herculem nescio. *P. A.*
Unde est? *CH.* Tantundem scio. *P. A.*
Vbi habitat? *CH.* Ne id quidem scio.
P. A. Vbi eam vidisti? *CH.* In plæta.
P. A. Quomodo eam à visu perdidisti.
CH. Id propter equidem adveniens
mecum indignabar modo: neque ullum
hominem esse puto, cui magis secundæ
fortuna omnes adversæ sint. *P. A.* Quo-
nam scelus in te commissum est? *CH.*
Occidi. *P. A.* Quid factum est tibi? *CH.*

Quavisne? Num patris cognatum, &
æquarum Archidemidem cognoscis? *P. A.*
Cur non noverim? *CH.* Dum hanc se-
quor virginem, ille in via mihi occur-
rit. *P. A.* Incommodè per Herculem. *CH.*
Imo omnino infelicitè: nam incom-
moda alia minora sic appellanda sunt,
non hoc malum. Esquidè dejerare pos-
sum me prorsus illum non vidisse hos
sex, vel septem menses superiores præ-
teritos, nisi nunc, cum invitum vidi,
mihi quo id damnosum fuit. Ehodum
nonne hoc insolitum & instar prodigij
est? Quid de hac re dicis? *P. A.* Ita
est, ut ais. *CH.* Statim ad me cur-
rit quam longe erat, ætate incur-
vatus, tremens imbecillitate, labiis pro-
pendentibus deorsum, gemens præ tussi &

ANNOTATIONES.

27. Vel vi, vel clam, vel precariò.] In
jure cum vitio possidet, qui vi, invito
domino possidet: clam, qui inscio
domino: precariò autem, qui preci-

bus à domino quid obtinuit utendum
ea conditione, ut liberum sit illi, qui
concessit, id repetere.

- 45 Heus, heus, tibi dico Chærea, inquit. restiti.
Scin', quid ego te volebam? dic. cras est mihi
Judicium. quid tum? ut diligenter nuncies
Patri, advocatus mane mihi esse ut meminerit.
Dum hæc dicit, abiit hora. rogo numquid velit.
50 Recte, inquit. abeo. cum huc respicio ad virginem,
Illa sese interea commodum huc advorterat
In hanc nostram plateam. P. A. mirum, ni hanc dicit modo
Huic quæ data est dono. C. H. huc cum advenio, nulla erat.
P. A. Comites secuti scilicet sunt virginem?
55 C. H. Verum; parasitus cum ancilla. P. A. ipsa est: illicet,
Define. jam conclamatum est. C. H. alias res agis.
P. A. Istuc ago quidem. C. H. nostin' quæ sit? dic mihi: aut
Vidistin'? P. A. vidi, novi: scio, quo abducta sit.
C. H. Eho Parmeno mi. nostin'? P. A. novi. C. H. & scis, ubi fiet?
60 P. A. Huc deducta est ad meretricem Thaidem: ei dono data est.
C. H. Quis is est tam potens cū tanto munere hoc? P. A. miles Thraso,
Phædriæ rivalis. C. H. duras fratris partes prædicas.
P. A. Imo enim, si scias quod donum huic dono contra comparet,
Tum magis dicas. C. H. quodnam quæso hercle? P. A. Eunuchum,
C. H. Illumne obsecro?

I N T E R P R E T A T I O.

Heus, heus, te volo Chærea, inquit. jam res acta est: Chærea habet, cap-
Ad hæc verba gradum repressi. Scisne. prius est. C. H. Non attendū ad ea qua
dixit, qua tibi volebam dicere? Dic. dico. P. A. Attendo. C. H. Novistine qua
inquam, cras mea causa agitur. At, sit? Aut vidistine eam? P. A. Vidi.
quid inde? Inquam ego. Vt sedulo pa- novi. scio quæ abducta sit. C. H. Eho,
trem moneas rogo, ut meminerit manē Parmeno mi: novistine? P. A. Novi.
mecum stare in iudicio. Dum hæc dicit, C. H. Scis ubi sit? P. A. Ad hæc adeo
hora præterit, quæro numquid velit. Re- deducta est ad Thaidem meretricem &
ctæ. inquit, tibi sit. vale. Abeo: cum in domum tradita. C. H. Quis ille est
huc respicio ad virginem. illa interea adeo potens, qui tam pretiosum mu-
eodem tempore deflexerat in hanc no- nus det meretrici? P. A. Miles Thra-
stram plateam. Vbi Thais habitat. P. A. so, Phædriæ rivalis. C. H. Difficiles
Nimirum de illa loquitur virgine qua partes frater agit contra amulum ita
Thaidi donata est à milite. C. H. Cum dixitem, & munificum. P. A. Imo
huc advenio, eam non reperi: disparua- Phædriam partes habere dicat difficili-
rat. P. A. Nempe comites virginis ada- res si scias quod munus huic muneri
vant. C. H. Ita est: sequenti sunt nimirum contrā apparet. C. H. Quodnam illud est.
parasitus & ancilla. P. A. ipsa est. Lam. cedo. P. A. Eunuchus. C. H. Illumne, quæso.

A N N O T A T I O N E S.

49. *Rogo numquid velit.* Abituri ne Galli solent dicere, *Vous plaît-il ris-
id durè facerent, Numquid vis, dice- me commander?*
bant his quibuscum conspiciissent, sic

- 65 Inhonestum hominem, quem mercatus est here, senem, mulieremque
P. A. Istunc ipsum. *CH.* homo quatietur certe cum dono foras.
 Sed istam Thaidem non scivi nobis vicinam. *P. A.* haud diu est.
C. H. Perii. nunquamne etiam me illam vidisse? eodum dic mihi;
 Estne, ut fertur, forma? *P. A.* sane. *CH.* at nihil ad nostram
 hanc. *P. A.* alia res est.
- 70 *CH.* Obsecro te hercle, Parmeno, fac ut potiar. *P. A.* faciam se-
 dulo, ac
 Dabo operam, adjuvabo. nunquid me aliud vis? *CH.* quò nunc
 is? *P. A.* domum,
 Ut mancipia hæc, ita ut iussit frater, deducam ad Thaidem.
C. H. O fortunatum istum Eunuchum, qui quidem in hanc detur
 domum.
P. A. Quid ita? *C. H.* rogitas? summa forma semper conser-
 vam domi
- 75 Videbit, conloquetur, aderit una in unis ædibus,
 Cibum nonnunquam capiet cum ea, interdum propter dormiet.
P. A. Quid, si nunc tute fortunatus fias? *C. H.* qua re Parmeno?
 Responde. *P. A.* capias tu illius vestem. *C. H.* vestem? quid, tuta
 postea?
P. A. Pro illo te deducam. *CH.* audio. *P. A.* te esse illum dicam;
CH. intelligo.
- 80 *P. A.* Tu illis fruire commodis, quibus tu illum dicebas modò:
 Cibum unà capias, adlis, tangas, ludas, propter dormias:
 Quandoquidem illarum neque te quisquam novit, neq; scit qui sis;

I N T E R P R E T A T I O.

dicū deformem hominem, effeminatum
 quem emi heri, senem mulierem? *P. A.*
 Hunc ipsum. *C. H.* Istius homo cer-
 extrudetur cum dono foras: sed adhuc
 ignoravi istam Thaidem in vicinia ha-
 bitare. *P. A.* Non diu est, ex quo habi-
 tat. *CH.* Occidi. Nunquamne etiam
 me illam Thaidem vidisse oportuit? Est-
 ne, ut tradunt, formā tam honestā & ele-
 ganti. *P. A.* Certè est. *CH.* At nihil est,
 si cum nostra comparatur. *P. A.* Diversa
 res est, utraque pulchra est, sed diversa
 sunt formarum species. *C. H.* Etiam at-
 que etiam teoro per Deos, Parmeno, fac
 ut ea fruatur. *P. A.* Conabor omni studio,
 omnibus viribus tibi adero: nunquid
 aliud me vis facere? *C. H.* Quid nunc ist-
P. A. Domum eo, ut mancipia hæc Eunu-
 chum, & Æthiopissam deducam ad Thai-
 dem, ita ut tuus frater iussit. *C. H.* O

felicem istum Eunuchum, qui quidem da-
 tur, ut sit à familia ejus domus? *P. A.*
 Quid ita? *CH.* Quarisne hoc? Excel-
 lenti specie conservam semper spectabit
 domi, colloquia cum illā habebit, versa-
 bitur unà in unis ædibus, comedet ali-
 quando cum eā, interdum prope eam
 somnum capiet. *P. A.* Quid si tu ipse
 eodem modo beatus fias? *CH.* Quā ra-
 tione Parmeno? Responde. *P. A.* Si tu
 vestimentum istius Eunuchi capias. *CH.*
 Vestimentum? Quid inde postea contin-
 get? *P. A.* Pro illo te introducam in ades
 Thaidis. *CH.* Audio. *P. A.* Te esse illum
 dicam. *CH.* Intelligo. *P. A.* Tu illis potia-
 ris felicitatibus, quibus tu illum dicebas
 modò potiturum. ei convivor sis, adlies, tan-
 gas, colludas, in eodem lecto cubes: quando-
 quidem ex illis qui in hac domo sunt,
 nullus te cognoscit, neque scit qui sis.

Prætera forma, ætas ipsa est, facile ut te pro Eunucho probes.

CH. Dixisti pulcre: nunquam vidi melius consilium dari.

85 Age eamus intro: nunc jam orna me abduc, duc, quantum potes.

PA. Quid agis? jocabat equidem. CH. garris. PA. perij, quid ego egi miser?

Quò trudis? perculeris jam tu me? tibi equidem dico, mane.

CH. Eamus. PA. pergin? CH. certum est. PA. vide, ne nimium callidum hoc sit modò.

CH. Non est profecto. sine. PA. at enim istæ in me cadetur faba. ah

90 Flagitium, facinus! CH. an id flagitium est, si in domum meretriciam

Deducar, & illis crucibus, quæ nos, nostramque adolescentiam

Habent despiciam, & quæ nos semper omnibus cruciant modis,

Nunc referam gratiam, atque eas itidem fallam, ut ab illis fallimur?

An potius hæc pati æquum est fieri, ut à me ludatur dotis?

95 Quod qui rescierint, culpent: illud meritò factum omnes putent.

PA. Quid istuc? si certum est facere, facias. verum ne post contras

INTERPRETATIO.

Præterea ea forma vultus in te est, ea ætas, ut Eunuchum te esse facile persuadeas. CH. Bellè dixisti: nunquam animadverti utilius consilium dari. Age intro domum nostram eamus, nunc jam me adorna, abduc, duc quò voles, quam citò poteris. PA. Quid agis? per jocum hæc quidem dicebam. CH. Vana loqueris. PA. Perij: quid ego misers feci? quò me propulsas tam violenter? prope est, ut me prosternas: tibi equidem dico, abstinere ab incepto. CH. Propere, eamus. PA. Pergisne me trudere? CH. Stat sententia tuo uti consilio. PA. Vide ne hoc inceptum sit nunc prepropterum. CH. Non est sane, sine, nec me retrahere. PA. At ista faba super caput meum

conteratur, hujus facti culpa mihi imputabitur. Ab flagitium, facinus. CH. An id flagitium vocas, si in ades meretricias ingrediar, & inducar, cum nulla lex id prohibeat? Si illis crucibus (meretricibus) quæ nos adolescentes simpliciter & incautos despiciunt, & omnibus cruciant modis, nunc vicem reddam? atque eas similiter deludam, sicut ab illis deludimur? An potius flagitium est, hæc ab illis meretricibus pati. Equum est fieri ut Thais à me ludatur: at qui illud audierint, culparent: imò, illud meritò factum esse omnes exstimabunt. PA. Quid istud est quod aggredieris? Si tibi constitutum est id facere, facias, verum si quid tibi mali ex hæc contigerit,

ANNOTATIONES.

89. *Ista in me cadetur faba.*] Id est tundetur. Nam cadere est ferire. Cudi pecunia dicitur, cum signum Principis, vel Reip. ei imprimitur. Cadere fabam est proverbium à rusticis fabas in area fulte tundentibus.

95. *Quod qui rescierint, culpent.*] Hypophora sive obiectio. *Illud meritò factum omnes putent.*] Anthypophora, sive replicatio ad objectionem.

Culpam in me. *CH.* non faciam. *PA.* jubesne? *CH.* jubeo, cogo; atque impero.

Nunquam defugiam auctoritatem. *PA.* sequere. *CH.* Dij vortant bene,

INTERPRETATIO.

me mihi causam tribuas. CH. Non faciam. PA. Id ne mihi imperas? CH. Iubeo, cogo, atque impero: non inficiaber | *hoc factum esse me auctore. PA. Sequere. Dy hunc conatum prosperum reddant,*

ACTUS TERTIUS, SCENA PRIMA.

THRASO, GNATHO. PARMENO.

TH. **M**AGNAS vero agere gratias Thais mihi?

GN. **M**ingentes. *TH.* ain' tu, læta est? *GN.* non tam ipse quidem

Dono, quam abs te datum esse: id vero serio

Triumphat, *PA.* huc proviso, ut, ubi tempus fiet,

S Deducam: sed ecce militem. *TH.* est ituc datum

Profecto mihi, ut sint grata quæ facio omnia.

GN. Advorti hercle animum. *TH.* vel Rex semper maxumas]

Mihi agebat, quidquid feceram: aliis non item.

GN. Labore alieno magno partam gloriam

10 Verbis sæpe in se transmovet, qui habet salem,

Qui in te est. *TH.* habes, *GN.* Rex te ergo in oculis. *TH.* scilicet;

GN. Gestare, *TH.* vero, credere omnem exercitum,

INTERPRETATIO.

TH. **M**AGNAS vero gratias | *Herculem istud perpexi. TH. Etiam*
Thais agit mihi? GN. In- | *Rex semper ingentes mihi agebat gra-*
gentes. TH. Ita ut ais? Latano illa est? | *tias, pro eo, quodcumque gesserim;*
GN. Non tam ipso quidem dono latatur, | *aliis non similiter. GN. Sape gloriam*
quam quod abs te accepit: ob id vero exul- | *alterum labore quasiam verbis in*
sans: verò triumphat. PA. Huc provisum | *se transfert is qui habet leporem at-*
venio temporis opportunitatem, ut d ducam | *que urbanitatem, qualis in te est. TH.*
mancia ad Thaidem. Sed ecce Militem | *Intelligis, GN. Rex ergo te in oculis,*
Thrasionem, TH. Est istud profecto mihi | *TH. Scilicet. GN. Gestabat, adeo ve-*
à Diis concessum, ut omnia quæ facio, | *hementem te amabat. TH. Ita est, To-*
apud alios me in gratia ponant. GN. Per | *tum exercitum mea fidei committebas,*

ANNOTATIONES.

11. *R*EX ergo te in oculis.] Id est in- | **12.** *G*estare.] Pro, gestabat. Muretus
 genii amore prosequabatur, | ait; Malè in ponnullis legitur gestareq.

- Confilia. *GN.* mirum. *TH.* tum sicubi eum fatietas
 Hominum, aut negoti si quando odium ceperat,
 15 Requiescere ubi volebat, quasi: nostin? *GN.* scio.
 Quasi ubi illam expueret miseriam ex animo. *TH.* tenes.
 Tum me convivam solum abducebat sibi. *GN.* hui,
 Regem elegantem narras. *TH.* imo, sic homo
 Est perpaucorum hominum. *GN.* imo nullorum arbitror,
 20 Si tecum vivit. *TH.* invidere omnes mihi,
 Mordere clanculum: ego flocci pendere:
 Illi invidere misere, verum unus tamen
 Impense, elephantis quem Indicis præfecerat.
 Is ubi molestus magis est, quæso, inquam, *Strato*;
 25 Eone es ferox, quia habes imperium in belluas?
GN. Pulcre mehercle dictum & sapienter. papæ,
 Jugularas hominem, quid ille? *TH.* mutus illico.
GN. Quid ni esset? *PA.* Dii vestram fidem, hominem perditum;
 Miserumque, & illum sacrilegum. *TH.* quid illud *Gnatho*,
 30 Quo pacto *Rhodium* tetigerim in convivio,
 Nunquid tibi dixi? *GN.* nunquam: sed narra, obsecro,
 Plus millies jam audiivi. *TH.* unâ in convivio
 Erat hic, quem dico, *Rhodium* adolescentulus,
 Forte habui scortum: cæpit ad id alludere,

INTERPRETATIO.

confilia mea prudentia. *GN.* Id admirandum. *TH.* Tum sicubi fastidio hominum, aut radio negotiorum incubatur, si quietum desiderio capiebatur, quasi: scisne? *GN.* Quasi quando evumeret illam molestiam ex animo. *TH.* Nosti: tunc me solum abductum mensa comitem adhibebat. *GN.* Hui: Regem lepidum memoras. *TH.* Imo, sic homo comparatus est: perpaucorum familiaritate utitur. *GN.* Imo, nullorum, si tecum vivis, & versatur. *TH.* Omnes mihi invidebant, oculis obtredebant, ego nibili æstimabam; verumtamen unus maxime omnium, mihi invidebat, quem *Rex Elephantis* Indicis præfectum constituerat. is cum importunus magis esset, quæso, inquam

Strato, unde circa servaculus & elatus es, quia bellus imperas? *GN.* Bellus mehercle, & sapienter dictum: *Papa*? vocem hominis præstuleras, quasi jugulum præcidisses. Quid ille respondit? *TH.* Obmutuit illico. *GN.* Quidni obmutuisset? *PA.* Dii vestram fidem! hominem perditum, miserumque: & illum sacrilegum! *TH.* Quid illud *Gnatho*? Nonne memorabile est, quibus modis *Rhodium* false taxaverim in convivio nunquid tibi narra- vi? *GN.* Nunquam: sed refer, quæso. Plus millies jam audiivi. *TH.* Hic, quem dico, *Rhodium* unâ capiebat cibum in convivio. Fortè adjunxeram mihi meretricem: cæpit ille *Rhodium* adolescentulus: & alludens blandiri.

ANNOTATIONES.

26 Quasi ubi illam expueret miseriam.] 21. Mordere clanculum.] Non aspectus
 Misericordiam, id est, fastidium, quia a me sibi timebant.

- 35 Et me irridere. quid agis inquam, homo impudens?
Lepus tute es, & pulpamentum quæris. *GN.* ha, ha, he.
TH. Quid est? *GN.* facete, lepide, laute, nihil supra.
Tuamne, obsecro te, hoc dictum erat? vetu' credidi.
TH. Audieras? *GN.* sæpe, & fertur in prinis. *TH.* meum
est.
- 40 *GN.* Dolet dictum imprudenti adolescenti, & libeto.
PA. At te Dij perdant. *GN.* quid ille quæso? *TH.* petditus.
Risu omnes, qui aderant, emoriri. denique
Metuebant omnes jam me. *GN.* non injuria.
TH. Sed heus tu. purgon' ego me de istac Thaidi;
- 45 Quod eam me amare suspicata est? *GN.* nihil minus.
Imo magis auge suspicionem. *TH.* cur? *GN.* rogas?
Scin'? si quando illa mentionem Phædriæ
Facit, aut si laudat, te ut male urat. *TH.* sentio.
GN. Id ut ne fiat, hæc res sola est remedio.
- 50 Ubi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Continuo, si quando illa dicer, Phædriam
Commissatum intromittamus: tu, Pamphilam
Cantatum provocemus. si laudabit hæc
Illius formam; tu hujus contra. denique

INTERPRETATIO.

& morisui habere; Quid ais, inquam, omnes sibi à me timebant, *GN.* Non homo impudens? Tu, cum ipse prada sis, & cibum exquisiens, alienum tamen cibum seltaris? & in altero quaris, quod alius in te quarat, *GN.* Ha, ha, he. *TH.* Quid tibi videtur? *GN.* Urbane, venuste, magnifice, nihil supra est. Tunc hujus adagij auctor fuisti? Vetu' esse credidi, *TH.* An prius id audieras? *GN.* Sapi' tuam vulgo in præmia jactatur, *TH.* A me inventum est, *GN.* Dolet mihi, quod hoc dixeris adolescenti imprudenti quidem, sed libeto. *PA.* At te Dij male perdant. *GN.* Quid ille quæso tunc fecit? *TH.* Arsenitum fuit. Risu omnes fere emori carperunt. Denique ex hoc sine causa, *TH.* Sed rhodum, Quæsto, an expurgare me debeo apud Thaidem de amore istius virginis, quoniam amare eam me sufficitur. *GN.* Imo eam in majorem suspensionem incite. *TH.* Quamobrem? *GN.* Id ne quæris? Scisne? Si aliquando illa mentionem facit de Phædria, aut si laudes ejus prædicat, ut re valde pungat. *TH.* Intellige, *GN.* Idue fiat, hæc res sola remedij loco est, Vbi nominabit Phædriam, tu illic nomina Pamphilam; si quando illa dicer, commissatum Phædriam adhibeamus; tu dic vicissim, Pamphilam incitemus ad cantandum. Si hæc laudabit illius formam, tu hujus (Pamphila) formam lauda.

ANNOTATIONES.

36. Lepus tute es.] Pulpamentum significat carnes delicatiores, & laetiora obsonia. Pulpa est pars carnosior in corpore animalis, ut lumbi leporis. Hujus vero Proverbij hæc est sententia; Tu es id quod quæris in secrete; quod in te habes, hoc quæris in altero.

35 Tu par pari referto, quod eam remordeat.

TH. Siquidem me amaret, tum istud prodesset, *Gnatho.*

GN. Quando illud, quod tu das, expectat, atque amat;

Jam dudum amat te: jam dudum illi facile fit,

Quod doleat. metuit semper, quem ipsa nunc capit

60 Fructum, ne quando iratus tu aliò conferas.

TH. Bene dixi. at mihi istuc non in mentem venerat.

GN. Ridiculum: non enim cogitaras. ceterum,

Idem hoc tute melius quanto invenisses, *Thraso?*

I N T E R P R E T A T I O.

Par pari referto, quod eam repungat. *TH.* Si quidem me *Thais* amaret, tum istud utile esset consilium, *Gnatho.* *GN.* Quando illa tua dona desiderat, atque amat; jamdudum quoque amat te, jamdudum facile est facere aliquid ei, ex quo dolorem capiat. Timebit semper, ne luctum quod ei affert, aliquando iratus ad aliam transferas. *TH.* Sapienter loquutus es, ut istud non occurreret animo, *GN.* Ridiculum; nec enim mentem ad hac adverteras. Quanto vero illud ipsum melius invenisses, si cogitasses *Thraso?*

A C T U S I I I. S C E N A I I.

THAIS. THRASO. PARMENO;

GNATHO. PYTHIAS.

TH. **A**udire vocem visa sum modò militis:

Atque eccecum. salve, mi *Thraso.* *THR.* ô *Thais* mea;

Meum suavium, quid agitur? ecquid nos amas

De fidicina istac? *PA.* quam venuste! quod dedit

6 Principium adveniens! *TH.* plurimum merito tuo.

GN. Eamus ergo ad cœnam: quid stas? *PA.* hem alterum,

Ex homine hunc natum dicas. *TH.* ubi vis, non moror.

I N T E R P R E T A T I O.

TH. **V**isa sum mihi modò audire vocem Militis; sed ecce eum: salve mi *Thraso.* *THR.* O *Thais* mea, mea suavitas, voluptas, quid agis? Hem et ecce tibi alterum hominem *Gnathonem*, militis dictis & cogitatis ita congruentem, ut ex eo natum illum dicas. *TH.* Ubi vis cœnemus: nulla in me mora est.

A N N O T A T I O N E S.

3. **M**eu suavium.] Suavium & suavium est osculum voluptatis, vel gaudij causâ datum. Hic blandimentum est amantis. Ut apud *Plautum*; *Spes mea, mel meum, suaviusdum*.

- P.A.* Adibo, atque adsimulabo. quasi nunc exeam.
 Ituran' Thais quopiam es? *T.H.* Chem, Parmeno,
 10 Bene pol fecisti: hodie itura. *P.A.* quò? *T.H.* Ecquid hunc vides?
P.A. Video, & me tædet. ubi vis, dona adsunt tibi
A Phædræ. *THR.* quid stamus? cur non imus hinc?
P.A. Quæso hercle ut liceat, pace quod fiat tua,
 Dare huic quæ volumus, convenire & colloqui.
 15 *THR.* Perpulera, credo, dona, haud nostris similia.
P.A. Res indicabit. heus jubete istos foras
 Exire, quos iussi, ocyus procede tu huc,
 Ex Æthiopia est usque hæc. *THR.* hic sunt tres minæ.
GN. Vix. *P.A.* ubi tu es Dore? accede hæc. hem Eunuchum tibi.
 20 Quàm liberali facie, quàm ætate integra!
TH. Ita me Dî ament, honestus est. *P.A.* quid tu ais, Gnatho?
 Nunquid habes, quod contemnas? quid tu autem Thraso?
 Tacent: satis laudant. fac periculum in literis,
 Fac in palæstra, in musicis. quæ liberum

INTERPRETATIO.

P.A. Ad Thaidem accedam & fugam
 me in præsentia ex adibus nostris egre-
 di. O Thais, an profectura es aliquot
 T.H. Hem, Parmeno, bene fecisti quod
 nunc me convenis, nam itura sum quo-
 piam. *P.A.* Quò? *T.H.* Quid quæris?
 An hunc non vides? (Thrasonem)
P.A. Video id, nec sino radio: quando-
 cumque velis, accipies dona quæ mittet
 Phædræ. *T.H.R.* Quid hic manemus?
 Cur non abimus? *P.A.* Oro me hercle,
 ut liceat (quod cum venia tua fiat)
 Thais dare quæ volumus, eam adire
 & cum ea loqui. *THR.* Egregia, credo,
 dona, haud nostris comparanda. *P.A.*

Ripsâ cognoscitur. Heus, jubete ista
 mancipia, quæ iussi, foras prodire statim.
 Tu mulier! procede huc. Hæc ex Æthio-
 pia usque adurba est. *T.H.R.* Tres
 minæ pro hac sæmina exposita sunt.
GN. Vix. *P.A.* Vbi tu es, Dore? accede
 huc. Hem Eunuchum tibi; quàm vul-
 tu ingenuo, non servili, quàm florenti
 ætate. *TH.* Ita me Dî ament, elegans
 est. & formosus. *P.A.* Quid tibi videtur,
 Gnatho? Ecquid invenisti quod in eo
 possis reprehendere? Tacent: silentio satis
 laudant. & se probare, consentunt.
 Fac experimentum in literis, fac in pa-
 læstra, in musicis præceptis, periculum

ANNOTATIONES.

18. Hic sunt tres minæ.] Talentum
 Atticum habebat 60. minas. Valet
 sexcentos Coronatos nostros, id est,
 1800. libras Turonenses: itaque mina
 valet 30. libras Turonenses.

24. In Palæstra.] Palæstra Græcè lucta
 est: accipitur etiam pro decenti mo-
 tu, gestuque totius corporis, quem
 Galli vocant, *Contenance*, ejus præ-
 ceptores Palæstrici quoque dicti, &
 qui hujus ignari erant, apalæstri, ita-
 que hanc ingenui pueri docebantur &
 Otatōri imprimis necessariam esse scri-
 bit Quintilianus.

In Musicis.] In Græcia qui musicam
 nesciebant, habebantur indoctiores: ut
 Themistocles habitus fuit, cum in con-
 vivio Lyram recusasset. Sed Epaminon-
 das referente Cicero, fidibus præla-
 rē canebat. Musica illa prisca plurimis
 ab hinc annis non corrupta tantum, sed
 ignorata, & extincta est: nihil enim jam
 propemodum habere videtur, præter
 levem autum delectationem. Ceterum
 Musica, Dialectica, Rhetorica cum
 nentro genere dicuntur in plurali, præ-
 cepta illa Artium significant,

25 Scire

- 15 Scire æquum est adolescentem, solertem dabo.
THR. Ego illum eunuchum, si sit opus, vel sobrius.
P. A. Atque hæc qui misit, non sibi soli postulat
 Te vivere, & sua causâ excludi cæteros:
 Neque pugnâ narrat, neque cicatrices suas
 30 Ostentat, neque tibi obstat: quod quidam facit.
 Verum, ubi molestum non erit, ubi tu voles,
 Ubi tempus tibi erit, sat habet si tum recipitur.
THR. Apparet servom hunc esse domini pauperis,
 Miserique. *GN.* nam hercle nemo posset, sat scio,
 35 Qui haberet, qui pararet alium, hunc perpeti.
P. A. Tace tu, quem ego esse infra infimos omneis puto
 Homines: nam, qui huic animum assentari induxeris,
 E flamma petere te cibum posse arbitror.
THR. Jamne imus? *TH.* hos prius introducâ, &, quæ volo,
 40 Simul imperabo. post, continuò exeo.
THR. Ego hinc abeo: tu istam operire. *P. A.* haud convenit,
 Una cum amica ire imperatorem in viam.
THR. Quid tibi ego multa dicam? domini similis es.

INTERPRETATIO.

& industrium adolescentem esse præstabo.
THR. Ego illum Eunuchum, vel non
 petus & ebrius, si sit opus. *P. A.* Atque,
 d. Thais! is qui hac munera tibi misit,
 non pro his petit, te sibi soli vacare.
 & alios amatores tuos expellere: neque
 sua prælia jactat, neque cicatrices:
 quod quidam facit (Thyaso nempe)
 neque impedit quominus lucrum ex ca-
 teris facias: verum satisfactum sibi esse
 arbitratur, si eum admittas, quando
 tibi non incommodum erit, quando vo-
 luntati tua feret & opportunitas. *THR.*
Mic servus videtur habere pauperem Do-
 minum, miserumque. *GN.* Ita meher-
 cule; nemo enim posset hunc diu tolera-

re, qui haberet pecuniam, quâ alium
 emeret. *P. A.* Sile tu, quem ego pono in-
 fra vilissimos omnes & abiectissimos ho-
 mines: nam quod tibi persuadere potue-
 rit, ut huic semper assentando, ad gra-
 tiam & voluntatem loquereris, ex igne
 te vultum tibi comparâ posse puto.
THR. Tandemne eximus? *TH.* Hæc
 mancipia prius domum introducâ, &
 postquam jussu fieri ea, quæ volo,
 mox exitura sum. *THR.* Ego hinc
 proficietur. Tu, Gnatho, Thaidem ex-
 pella. *P. A. R.* Non deest Imperatorem unâ
 cum amica incedere in via. *THR.*
 Quid pluribus verbis opus est? Vnum
 hoc sufficit: dignus demum servus est.

ANNOTATIONES.

26. Si opus sit, vel sobrius.] Orationis
 defectus honestus obsecratum distul-
 mulans.

33. E flamma te petere cibum.] Epulas
 pro inferis,] inferis, sunt sacrificia
 quæ Diis inferis, & manibus solvuntur
 in rogam conjicere moris erat;
 extremæ autem mendicitati erat, &
 impudentiæ inde cibum petere. Catul-

lus explicat Proverbium.

Vxor Menens sapr quam in sepulchris
Vidistis ipso capere d. rogo canam.
 Cum devolutâ ex igne prosequens panem
 A semiraso condereur ustore.

42. Cum amicâ] Amica est, quam
 quis amat inhonestè. Terent. in Andria,
Sive ista, uxor, sive amica est, gravida è
Pamphilo est.

- GN. Ha, ha, he. *THR.* quid rides? *GN.* istuc, quod dixi modo;
 45 Et illud de Rhodio dictum cum in mentem venit:
 Sed Thais exit, *THR.* abi, præcurre, ut sint domi
 Parata. *GN.* fiat. *TH.* diligenter Pythias
 Fac cures, si Chremes huc forte adveniet,
 Ut ores, primum ut maneat: si id non commodum est;
 50 Ut redeat: si id non poterit, ad me adducito.
PT. Ita faciam. *TH.* quid? quid aliud volui dicere?
 Hem, curate istam diligenter virginem.
 Domi aditus, facite. *THR.* eamus, *TH.* vos me sequimini,

INTERPRETATIO.

GN. Ha, ha, he. *THR.* Quid rides? ut me expectare velis: quod si in omni
 GN. Propter illud quod modo huic servo modo id est, ut revertatur: si non
Phadria dixisti: etiam cogito de dicto in poteris reverti. illuc, ubi ero, hunc
 adolescentem illum Rhodium. Sed Thais adducito. *PT.* Sic fiet. *TH.* Quid? quid
 progreditur, *THR.* Abi, præcurre, fac præterea volui dicere? Curam habeto
 ut domi omnia recte apparentur. *THA.* magnam hujus Virginis. Maneto domi.
 Pythias cura sedulo, ut si Chremes ad *THR.* Eamus. *TH.* Vos ancilla, me
 minus ades veneris, hunc ores primum sequimini.

ANNOTATIONES.

[j]. Vos me sequimini.] Thais alloquitur ancillas,

ACTUS III. SCENA III.

CHREMES. PYTHIAS.

CH. **P**rofecto quanto magis magisque cogito,
 Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malum;
 Ita me video ab ea astute labefacturum.
 Jam tum, cum primum jussit me ad se accersier,

INTERPRETATIO.

CH. **E**quidem quod sapius de hac ingens faciat: adeo mihi video animum
 Thaide cogito, eo magis mihi ab ea versutè tentari, & conari, iam
 timeo ab ea, & mirum mihi damnum tum cum primum jussit me ad se vocari

ANNOTATIONES.

1. *Chremes.*] Chremes adolescens aut ne velit intendere se ejus esse foro-
 rusticus, frater Pamphilæ, sibi a rem quam olim parvulam amiserat,
 Thaide metuit, ne se ad eam amandam & cuncta, ut suspicax est, maligne in-
 alligere conetur; deinde ne villani terpretatur,
 quam Sunij habet, subducere tentet;

- 9 (Roget quis , quid tibi cum illa ? ne nôram quidem)
 Vbi veni , causam , ut ibi manerem , repperit :
 Ait rem divinam fecisse , & rem seriam
 Velle agere mecum , jam tum erat suspicio ,
 Dolo malo hæc fieri omnia , ipsa accumbere
 10 Mecum , mihi sese dare , sermonem quætere ,
 Vbi friget , huc evasit , quam pridem pater
 Mihi & mater mortui essent , dico , jamdiu .
 Rus Sunij ecquod habeam , & quam longè à mari .
 Credo ei placete hoc : sperat se à me avellere .
 15 Postremo , ecqua inde parva perisset soror ;
 Equis cum ea unà : quid habuisset , cum perit ;
 Equis eam posset noscere . hæc cur quæritet ?
 Nisi illa si forte , quæ olim perit parvola
 Soror , hanc se intendit esse , ut est audacia .
 20 Verum ea si vivit , annos nata est sedecim ,
 Non major : Thais , ego quam sum , majuscula est .
 Misit porto orare , ut venirem , serio .
 Aut dicat quid volt , aut molestia ne fiet .

INTERPRETATIO.

(Quærat aliquis quid negotij habes cum illa ? Nihil quidem : nec enim ejus notitiam ullam habebam) dixit mihi se Diis sacra fecisse , velle se mihi rem magni momenti communicare & mecum tractare : eam occasionem , ut ibi manerem invenit , tam enim suspicabar hanc dolo malo hæc omnia agere , Coepit mecum sedere , familiarior agere quasi ex veteri usu & consuetudine , loquendi materiam capiare . Vbi sermo defecit , huc illa devenit , ut interrogaret quamadmodum pater & mater à vita decessissent : respondet jam diu eos decessisse , ecquod Sunij pradium mihi sit , & quam longe distans à mari . Sufficor rus illud delectabile &

amœnum ei videri : spem habet , id à me in se translaturam . Postremo rogat , ecquam postea parvulam sororem perdidisset , num aliquis simul cum ea perisset , quam habebat sororem , quando amissa est , equis eam posset internoscere . Hæc cur sciscitetur tanto Audio , ignoro : nisi fortasse intendere in jura velis sese esse sororem illam meam qua olim parvola perit , ut est audacia meretricum . Atqui si adhuc in vivis est soror , sedecim annorum est , non amplius : Thais ætate paulo major me est . Misit autem illa me rogatum serio , ut ad se venirem . Aut dicat illa , quid velit , aut mihi importuna non sit &

ANNOTATIONES.

7. Ait rem divinam se fecisse .] Sacrificasse , Veteres nihil aggrediebantur serium , nisi prius Diis sacra fecissent .
 9. Dolo malo .] Dolus malus est cum aliud agitur , aliud simulatur : bonus , adversus hostem & latronem .

Accumbere mecum .] Solebant veteres in coenaculis lectulos ad recumbendum ,

& meridianum accommodatos habere , in quibus confabularentur .

13. Sunij .] Sunium Promontorium est Atticæ , Hodie nominatur , Capo dello colone .

16. Quid habuisset , cum perit .] Quæ insignia gestabat puella Phamphua , quibus tandem agnita est .

- Non hercle vaniana tertio. heus. heus. *PY.* hic quis est?
 25 *CH.* Ego sum Chremes. *PY.* ô capitulum lepidissimum!
CH. Dico ego mî insidias fieri? *PY.* Thais maximo
 Te orabat opere, ut cras redires. *CH.* rus eo.
PY. Fac amabo, *CH.* non possum, inquam. *PY.* at apud nos
 hic mane,
 Dum redeat ipsa. *CH.* nihil minus. *PY.* cur, mî Chremes?
 30 *CH.* Malam rem. abis hinc? *PY.* si istuc ita certum est tibi,
 Amabo, ut illuc transeas, ubi illa est. *CH.* eo.
PY. Abi, Dorias, cito hunc deduce ad Militem,

INTERPRETATIO.

<p>non profectò eam adibo tertio. Heus, heus. <i>PY.</i> Hic quis est? <i>CH.</i> Ego sum Chremes. <i>PY.</i> O Lepidum hominem! <i>CH.</i> Aio mihi his blandis verbis insidias fieri. <i>PY.</i> Thais te valde rogabat, ut cras huc redires. <i>CH.</i> Ad villam eodem die iturus sum. <i>PY.</i> Cras redeas, quâso. <i>CH.</i> Non possum, inquam. <i>PY.</i> At in hac</p>	<p>nostra domo tantisper expecta, dum illa redeat. <i>CH.</i> Minime id faciam. <i>PA.</i> Cur, mi Chremes? <i>CH.</i> Quid me attrechas? Abi hinc in malam rem. <i>PY.</i> Si ita stat sententia, rogo ut illuc transeas ubi illa est. <i>CH.</i> Fiat. Eo. <i>PY.</i> Abi, Dorias, cito, hunc ad Thraſonis domum deducito.</p>
---	--

ANNOTATIONES.

21. *Majuscula est.*] Ratiocinatur Chremes non posse Thaidem esse suam sororem Pamphilam ex ætate; Thais enim ipſo major erat.

ACTUS III. SCENA IV.

ANTIPHO.

Heri aliquot adolescentuli cœimus in Pirro;
 In hunc diem ut de symbolis essemus. Chaream ei rei
 Præfecimus: dati annuli: locus, tempus constitutum est,
 Præterit tempus. quo in loco dictum est, parati nihil est.

INTERPRETATIO.

<p>Hesternæ diæ aliquot adolescentuli in Piræo convenimus. in hunc, hodiernum diem ut cœnarem de stipibus collatis ab unoquoque conviva-</p>	<p>rum: Chaream huic officio præposuimus: annuli dati pro arrha: locus, tempus definitum est: transiit tempus: nihil præparatum reperitur.</p>
---	--

ANNOTATIONES.

2. *Ati annuli.*] Nobiliores annulos aureos in sinistræ manus digito penultimo gestabant; eos in pignora commisationis dabant: ut adesse ad diem constitutum convivij, quod communis sumptu celebrabant, cogerentur.

5 Homo ipse nusquam est : neque scio quid dicam , aut quid conjectem.

Nunc mihi hoc negoti cæteri dedere , ut illum quæram :

Idque adeo visam , si domi est. Quisnam hinc à Thaide exit ?

Is est , an non est ? ipse est. quid hoc hominis ? qui hic ornatu est ?

Quid illud mali est ? nequeo satis mirari , neque conicere.

10 Nisi quidquid est , procul hinc libet priu' , quid sit , sciscitari;

I N T E R P R E T A T I O.

Chærea ipse nusquam apparet. Nescio quid debeat dicere, aut cogitare. Nunc mihi à cæteris sodalibus hoc mandatum est, ut illum quæram : ideoque visum ibo , si domi est. Quisnam ex adibus Thaidis egreditur ? Isne ipse est , an alius ? Is ipse est. Quanquam hac species est hominis ? Quis hic habitus ? Quid illi mali potest accidisse ? Nequeo satis mirari , neque conicere. Quid hoc rei sit : sed quidquid est , longe hinc à publica via , illud clam volo cognoscere.

A N N O T A T I O N E S.

3. Quid hoc hominis est ?] Hæc sunt verba habitum & formam Eunuchi mirantis in Chærea. 10. Procul hinc.] A publica via , & motis arbitris.

A C T U S I I I. S C E N A V.

C H Æ R E A. A N T I P H O.

C H. N Vm quis hic est ? nemo est. num quis hinc me sequitur ? nemo homo est.

Jamne erumpere hoc licet mihi gaudium ? pro Jupiter !

Nunc tempu' profecto est , cum perpeti me possum interfici ;

Ne hoc gaudium contaminet vita ægritudine aliqua.

5 Sed neminemne curiosum intervenire nunc mihi ,

Qui me sequatur , quoquo eam , rogitando obtundat , enecet ;

Quid gestiam , aut quid lætus sim , quò pergam , unde emergam , ubi siem

I N T E R P R E T A T I O.

C H. Q Vis hic est ? Nemo est. Num ex domo Thaidis aliquis exiit , ad me sequendum ? Nemo quisquam est. Jamne ventum in animo gaudium , quod sentio mihi proferre licet ? mortem inferri permittere possum , ne tantum gaudium vita longior corrumpat dolore aliquo : Sed vero ne obvius mihi fiat curiosus aliquis , qui quasi obviat mihi aures , cur gestiam , quid lætus sim , quò vadam , unde egrediar , unde mihi

Vestitum hunc nactus, quid mihi quæram, sanus sim, ane insaniam?

AN. Adibo, atque ab eo gratiam hanc, quam video velle, imbo:
 10 Chærea, quid est quod sic gestis? quid sibi hic vestitus quærit?
 Quid est, quod lætus sis? quid tibi vis? satissime sanus? quid me
 Adipsectas? quid taces? *CH.* ô festus dies hominis! amice
 Salve; nemo est omnium, quem ego magis nunc cuperem quam te.
AN. Narra istuc, quæso, quid fiet. *CN.* imo ego te obsecro hercle,
 ut audias.

15 Nostin' hanc, quam frater amat? *AN.* novi, nempe opinor
 Thaidem.

CH. Istam ipsam. *AN.* sic commemineram. *CH.* quædam hodie est ei dono data

Virgo, quid ego ejus tibi nunc faciem prædicent aut laudem, Antipho?

Cum ipsum me nôris, quam elegans formarum spectator siem:

In hac commotus sum. *AN.* ain' tu? *CH.* primam dices scio, si videris.

20 Quid multa verba? amare cæpi, forte fortuna domi
 Erat quidam eunuchus, quem mercatus fuerat frater Thaidi:
 Neque is deductus etiam tum ad eam, summonuit me Parmeno.
 Ibi servus, quod ego arripui. *AN.* quid id est? *CH.* tace sis,
 citius audies.

Ut vestem cum illo mutem, & pro illo jubeam me illac ducier.

I N T E R P R E T A T I O.

vestim hanc comparaverim, quid mihi quæram sanus ne mentis sim, an insaniam? *AN.* Ad eum accedam & hanc gratiam ejus (ut desiderat) demererebor. *CH.* Quamobrem sic exultas? Quidve hic habitus denotat? Quid est quod tantam lætitiâ exprimis? Quid tibi vis? Satisne sapui? Quid me intueris? Quid files? *CH.* O lætus & sanctus mihi dies! amice saluus sis. Nemo est omnium, quem ego nunc magis cuperem videre quam te. *AN.* Recense amabo, quid istud sit, quod tam feliciter accidis. *CH.* Imo ego te oro per Herculem, ut audire libeat tibi. Notane tibi est illa, ejus frater amator est. *AN.* Nota est mihi videtur, illam dicit Thaidem. *CH.* Istam ipsam. *AN.* Sic in

memoria habebam. *CH.* Quædampulchra hodie ei dono missa est, quid opus est, ut ejus tibi pulchritudinem verbum, aut laudibus exprimam, Antipho! cum scias probe, quam scitus sine formarum explorator & estimator: ejus amore captus fui. *AN.* Itane? *CH.* Si eam videris, venustarum Principem esse fateberis, cerio scio. Quid plura dicam? ejus formâ inspectâ, siatim amore inflammatum sum: forte in aditibus nostris erat quidam Eunuchus quem frater emerat Thaidi, nec dum ad eam tunc deductus erat, Parmeno ibi servus mihi consilium dedit, quod ego avidè cepi. *AN.* Quid id est? *CH.* Si silentium prænoveri citius percipies: suavis ut habitum cum eo mutem, ut pro illo me tradi jubeam Thaidi.

A N N O T A T I O N E S.

2. Quid mihi quæram? Superabundat illud mihi, phrasi Atticâ.

25 AN. Pro eunuchon? CH. sic est. AN. quid tandem ex ea re ut caperes commodi?

CH. Rogas? viderem, audirem, essem unâ, qua cum cupiebam, Antipho.

Num parva causa, aut parva ratio est? traditus sum mulieri.

Illa illico ubi me accepit, lata vero ad se abducit domum,

Commendat virginem. AN. cui? tibine? CH. mihi. AN. satis tuto tamen.

30 CH. Edicit, ne vir quisquam ad eam adeat, & mihi, ne abscedam, imperat,

In interiore parte ut maneam solus cum sola. annuo,

Terram intuens modeste. AN. miser. CH. ego, inquit, ad cœnam hinc eo:

Abducit secum ancillas: paucae, quæ circum illam essent, manent Novitiæ puellæ. continuo hæc adornant, ut laver.

55 Adhortor, properent. dum apparatur, virgo in conclavi sedet,

Suspectans tabulam quandam pictam, ubi inerat pictura hæc. Jovem

Quo pacto Danaë misisse ajunt quondam in gremium imbrem aureum.

Egomet quoque id spectare cœpi. & quia consimilem luserat

Jam olim ille ludum, impendio magis animu' gaudebat mihi,

INTERPRETATIO.

AN. Pro Eunuchon? CH. Pro Eunuch.

AN. Equanam tandem fuit utilitas,

quam ex hoc facto perciperes? CH. Quæ-

risne? Ea fuit, Antipho, ut virginem

spectarem, audirem, conversarer cum

ea, cum qua cupiebam. An levis cau-

sa, aut ratio hæc tibi videtur? Datus sum

Thaidi. Illa ut primum me accepit, li-

bens verò & hilaris illa me introduxit

domum, commendat custodiam virginis.

AN. Cui? tibine? CH. Mihi. AN. Sa-

tis vero tutori fido scilicet. CH. Imper-

at ne ab ea discedam accedat, & mihi

ne ab ea discedam imperat, ut in in-

teriore adium parte remaneam solus cum

sola. Nutu promitto modeste, defixis in

terram oculis, AN. Miser, qui pro li-

bidine explenda tam indigna tuleris.

CH. Ego, inquit Thais, ad cœnam mi-

litu hinc eo. Abducit secum ancillas qua-

se comitentur: paucae qua virginis ad-

siut, domi restant, omnes recens emptæ,

& ad servitium parum aptæ: confestim

apparantur balnea, ut virgo laver. Dum

adornantur necessaria ad lotionem, virgo

in conclavi sedet suspiciens at: cernit tabulam

pictam, parieti appensam, ejus picturâ

representabatur Iupiter, quo modo dici-

tur infudisse auream pluviam in sinum

Danaës. Egomet quoque id contemplantus

sum. Et quia consimili ludo se oblectave-

rat; multo magis animo gaudebam.

ANNOTATIONES.

34. Hæc adornant ut laver.] Hæc, pro, *ba. ἀρρακίδος*. Antiquis moris erat, ut singulis diebus lavarent; hinc tor balnea publica & privata.

35. In conclavi.] Conclave est locus separator in ædibus, sic dictus, quod intra cum multa cubicula clausa sint,

37. Quo pacto Danaë.] Hæc fabula de imbre auro Danaë in hoc composita est, ut monstraretur nihil esse, quod auro & pecunia expugnari non possit. Meminit ejusdem Ovidius lib. 4. Metamorphoseon, & Horatius Ode 16. libri primi.

- 40 Deum sese in hominem convertisse, atque per alienas regulas
Venisse clanculum per impluvium, fucum factum mulieri.
At quem Deum? qui templa cæli summa sonitu concutit:
Ego homuncio hoc non facerem? ego vero illud feci, ac lubens.
Hæc dum mecum reputo, accersitur lavatum interea virgo.
- 45 It, lavit, redit: deinde illam in lecto illæ conlocarunt.
Sto expectans, si quid mihi imperent, venit una, heus tu, in-
quit, Dore,
Cape hoc flabellum, ventulum huic sic facito, dum lavamus.
Ubi nos laverimus, si voles, lavato. accipio tristis.
- AN. Tum equidem istuc os tuum impudens videre nimium vellem;
50 Qui esset status, flabellulum tenere te asinum tantum.
CH. Vix elocuta est hoc, foras simul omnes prorumpunt se:
Abeunt lavatum, perstrépunt, ita ut sit, domini ubi absunt.
Interea somnus virginem opprimit. ego limis spectro
Sic per flabellum clanculum, & simul alia circumspecto
55 Satin' explorata sint: video esse. pessulum ostio obdo.
AN. Quid tum? CH. quid? quid tum? fatue? AN. fateor.
CH. egon' occasionem.

INTERPRETATIO.

videns Deum se in hominem transfor-
masse, atque in lecta aliena furium per
impluvium descendisse ut mulierem faller-
et: at quem Deum? Eum nempe, qui
cælum tonitru commovet & tremefacit.
Si ille hæc fecit, quomodo ego homuncu-
lus, non eadem facerem? Ego vero il-
lum in hoc, & libenter imitatus sum.
Dum hæc ego apud me cogito, vocatur
virgo ad balneum interim; is, lavit, red-
dit: deinde illam ancilla in lecto posue-
runt. Sto expectans, si quod mihi dent
negotium: venit una ex eis; heus tu,
inquit, Dore, sume hoc flabellum, &
sic ventulum huic excitato, dum lava-
mus: ubi à balneo redierimus, si voles,
lavato. Accipio in manus flabellum, si-

mulans me tristem esse. AN. Tunc profe-
cto istam faciem tuam impudentem cu-
perem me vidisse qui esset habitus tui
corporis, quando statum virgini tu tam
magnus assinus flabello faciebat, CH. Vix
ancilla hæc mihi dixerat, cum omnes
foras prorumpunt, abeunt lavatum, in-
gentem strepitum edunt, ut solent servæ
facere, absentibus dominis; interea sem-
no virgo sopiunt: ego transverfis, & obli-
quis oculis per flabellum studiosè intueor,
& simul omnia circumspicio, satisne tu-
ta sint: video tuta esse, Pessulum ostio op-
pono. AN. Quid tum factum est? CH.
Quid tum factum quavis, stulte? AN.
Fateor me stultum esse qui hæc assue-
rim. CH. An ego amator occasionem

ANNOTATIONES.

41. Venisse clanculum per impluvium.]
Impluvium fuit area sine tecto, quo
impluere imber in domum posset.

Fucum factum mulieri.] Fucus est ge-
nus herbæ tingendis lanis utile: unde
pro artificioso, & adulterino colore su-
mitur, Fucum facere, est artificiosa dis-
simulatione deludere & fallere.

42. Qui templa cæli.] Versus sunt
Ennij.

45. In lecto collocant.] A balneis in le-
ctum se recipere moris erat, ut se resi-
cerent à lassitudine & sudore.

55. Pessulum ostio obdo.] Pessulus est
obex, aut serra ferrea, quâ clauditur
ostium.

Mihj

Mihi ostentatam, tam brevem, tam optatam, tam insperatam, Amitterem? tum pol ego is essem vere, qui simulabar.

AN. Sane, herele, ut dicis: sed interim de symbolis quid actum est?
60 CH. Paratum est. AH. frugi es. ubi? domin? CH. ino apud libertum Discum.

AN. Perlonge est. CH. sed tanto ocyus properemus. AN. muta vestem.

CH. Vbi mutem? perii: nam domo exulo nunc. metuo fratrem, Ne intus sit: porro autem, pater ne rure redierit jam.

AN. Eamus ad me: ibi proximum est ubi mutes. CH. recte dicis,

65 Eamus: & de istac simul, quo pacto porro possim

Potiri, consilium volo capere unà tecum. AN. fiat.

INTERPRETATIO.

mibi oblatam & propositam, tam celeriter fugientem, tam desideratam, tam insperatam elabi suerem? Tum per Pol-
lucem talis ego verè fuissèm, qualis est Eunuchus, quem simulabam. AN. Certè per Herculem ita est, ut dicis: sed interea de symbolis, quibus colligendis præfatus es, quid egisti? CH. Paratum est cæna. A N. Officiosus & bona frugis: Vbi? domine? CH. Imò apud libertum Discum. AN. Proculhinc distat. CH. Sed tanto magis idcirco accelere-
mus. AN. Muta vestem. CH. Vbi mutem? perii: nam domo exclusus sum nunc, similis exuli: metuo ne frater sit in adibus, tum etiam ne pater à villa jam reversus sit. AN. Eamus in domum meam: ibi est, ubi commodè aliam vestem sumere possis. CH. Rectè dicis, eamus: quin etiam deliberare re-
eum volo de ista puella, quomodo ea posita frui possim. AN. Fias ut tibi videtur.

ANNOTATIONES.

60. Apud libertum Discum.] Athenis in caupona perpotare nemini, nisi peregrinis & iter facientibus, ne servis quidem licebat, ut refert Isocrates.
64. Ibi proximum est.] Id est proximus locus domus nostra est, ubi vellemus mutare possim.

ACTUS QUARTI SCENA I.

DORIAS Ancilla.

ITA me Dii bene ament, quantum ego illum vidi, non nihil timeo Misera, ne quam ille hodie insanu' turbam faciat, aut vlin Thaidi. Nam postquam iste advenit Chremes adolescens frater virginis,

INTERPRETATIO.

DO. ITa mihi Dii sint propitij, quantum ex vultu Militis perspicere potui, metuo, non nihil misera ego: ne furiosus ille rixam aliquam aut vim faciat Thaidi. Nam postquam iste adolescens Chremes frater virginis Paphila advenit.

- 40 Deum sese in hominem convertisse, atque per alienas tegulas
Venisse clanculum per impluvium, fucum factum mulieri.
At quem Deum? qui templa cæli summa sonitu concutit:
Ego homuncio hoc non facerem? ego vero illud feci, ac lubens.
Hæc dum mecum reputo, accersitur lavatum interea virgo.
45 It, lavit, redit: deinde illam in lecto illæ conlocarunt.
Sto expectans, si quid mihi imperent, venit una, heus tu, in-
quit, Dore,
Cape hoc flabellum, ventulum huic sic facito, dum lavamus.
Ubi nos laverimus, si voles, lavato. accipio tristis.
AN. Tum equidem istuc os tuum impudens videre nimium vellem;
50 Qui esset status, flabellulum tenere te asinum tantum.
CH. Vix elocuta est hoc, foras simul omnes prorumpunt se:
Abeunt lavatum, perstrepunt, ita ut sit, domini ubi absunt.
Interea somnus virginem opprimit. ego limis spectro
Sic per flabellum clanculum, & simul alia circumpecto
55 Sarin' explorata sint: video esse, pessulum ostio obdo.
AN. Quid tum? CH. quid? quid tum? fatue? AN. fateor.
CH. egon' occasionem.

INTERPRETATIO.

videns Deum se in hominem transfor-
masso, atque in tella aliena furrim per
impluvium descendisse ut mulierem salu-
ret: at quem Deum? Eum nemp, qui
eulm tonitru commovet & tremefacit.
Si illo hac fecit, quomodo ego hominuc-
lus, non eadem facerem? Ego vero il-
lum in hoc, & libenter imitatus sum.
Dum hac ego apud me cogito, vocatur
virgo ad balneum interim it, lavit, re-
dit: deinde illam ancilla in lecto posue-
runt. Sto expectans, si quod mihi dent
negotium: venit una ex eis: heus tu,
inquit, Dore, sumo hoc flabellum, &
sic ventulum huic excitato, dum lava-
mus: ubi à balneo redierimus, si voles,
lavato. Accipio in manus flabellum, si-

mulans me tristem esse. AN. Tunc proso-
lto istuc faciem tuam impudentem cu-
perem me vidisse quis esset habitus tui
corporis, quando statum virgini tu tam
magnus asinus flabello faciebat. CH. Vix
ancilla hac mihi dixerat, cum omnes
foras prorumpunt, abeunt lavatum, in-
gentem strepitum edunt, ut solent servi
facere, absentibus dominis: interea som-
no virgo sopitur: ego transfortis, & obli-
vis oculis per flabellum studiosè intueor,
& simul omnia circumspicio, fastidie tu-
ta sint: video tuta esse. Pessulum ostio op-
pono. AN. Quid tum factum est? CH.
Quid tum factum quavis, stulte? AN.
Fateor me stultum esse qui hac quasie-
rim. CH. An ego amator occasionem

ANNOTATIONES.

41. Venisse clanculum per impluvium.
Impluvium fuit atea sine tecto, quò
impluere imber in domum posset.
Fucum factum mulieri.] Fucus est ge-
nus herbe tingendis lanis utile: unde
pro artificioso, & adulterino colore su-
mitur. Fucum facere, est artificiosa dis-
simulatione deludere & fallere.

42. Qui templa cæli.] Versus sunt
Ennij.
45. In lecto collocant.] A balneo in le-
cto se recipere moris erat, ut se resi-
cerent à lassitudine & sudore.
55. Pessulum ostio obdo.] Pessulus est
obex, aut serra ferrea, quâ clauditur
ostium.

Mih

Mihi ostentatam, tam brevem, tam optatam, tam insperatam, Amitterem? tum pol ego is essem vere, qui simulabar.

AN. Sane, hercle, ut dicis: sed interim de symbolis quid actum est?

60 CH. Paratum est. AH. frugi es. ubi? domin'? CH. imo apud libertum Discum.

AN. Perlonge est. CH. sed tanto ocyus properemus. AN. muta vestem.

CH. Vbi mutem? perii: nam domo exulo nunc. metuo fratrem, Ne intus sit: porro autem, pater ne rure redierit jam.

AN. Eamus ad me: ibi proximum est ubi mutes. CH. recte dicis,

65 Eamus: & de istac simul, quo pacto porro possim

Potiri, consilium volo capere unà tecum. AN. fiat.

INTERPRETATIO,

mibi oblatam & propositam, tam celeriter fugientem, tam desideratam, tam insperatam elabi sinerem? Tum per Pollicem talis ego verè fuisset, qualis est Eunuchus, quem simulabam. AN. Certè per Herculem ita est, ut dicis: sed interea de symbolis, quibus colligendis profectus es, quid egisti? CH. Parata est cæna. A N. Officiosus & bona frugis: Vbi? domine? CH. Imò apud libertum Discum. AN. Proculhinc distat CH. Sed tanto magis idcirco accelere-

mus. AN. Muta vestem. CH. Vbi mutem? perii: nam domo exclusus sum nunc, similis exuli: metuo ne frater sit in adibus, tum etiam ne pater à villa jam reversus sit. AN. Eamus in domum meam: ibi est, ubi commodè aliam vestem sumere possis. CH. Rectè dicis, eamus: quin etiam deliberare tecum volo de ista puella, quomodo ea posseta frui possim. AN. Fiat ut tibi videtur.

ANNOTATIONES.

60. Apud libertum Discum.] Athenis in caupona perpotare nemini, nisi peregrinis & iter facientibus, ne servis quidem licebat, ut refert Isocrates.

64. Ibi proximum est.] Id est proximus locus domus nostra est, ubi velteum mutare possis.

ACTUS QUARTI SCENA I:

DORIAS Ancilla.

Ita me Di bene ament, quantum ego illum vidi, non nihil timeo Misera, ne quam ille hodie infanu' turbam faciat, aut vim Thaidi. Nam postquam iste advenit Chreimes adolescens frater virginis.

INTERPRETATIO.

DO. Ita mihi Di sunt propitij, quantum ex visu Militis perspicere potui, metuo, non nihil misera ego: ne su-

riosus ille rixam aliquam aut vim facias Thaidi. Nam postquam iste adolescens Chreimes, frater virginis Paphila advenit.

Militem rogat, illum admitti ut jubeat : ille continuo irasci, neque
 Negare audere. Thais potto instare, ut hominem invitet, id
 Faciebat retinendi illius causa : quia, illa quæ cupiebat
 De sorte ejus indicare, ad eam rem tempus non erat.
 Invitat tristis, mansit ibi, illa cum illo sermonem occipit,
 Miles verò sibi putare adductum ante oculos æmulum :
 Voluit facere contra huic ægre : heus heus, inquit, puer, hæc
 Pamphilam

Accersere, ut deleat hic nos. illa exclamat, minime gentium,
 Tun' in convivium illam? miles tendere : inde ad jurgium.
 Interea aurum sibi clam mulier demit, dat mihi ut auferam.
 Hoc est signi, ubi primum poterit, sese illinc subducet, scio.

INTERPRETATIO.

Thais Militem rogat, ut illum in domum recipi jubeat : ille statim iracundus est, neque tamen recusare ausus fuit. Thais præterea instat, ut hominem invitet ad cenam. Id faciebat Thais, ut Chremetem apud se retineret, quominus abiret : quia res illa, quæ vehementer ei de sorte ipsius detegere volebat, indicandi tunc locus non erat. Miles illum invitat invitatus, & tristis vulu : mansit adulescentis retentus Thais colloquium cum ille incipit. Miles verò cum epinastur à Thaide rivalem sibi

ante oculos propositum esse, voluit vicissim facere aliquid, quod molestum esset Thaidi. Heus, inquit, puer, Pamphilam voca, ut lyra canens nos oblectet. Thais exclamabat : minime omnium hoc licet : in convivium su illum adduci jubeas? Miles verò id ut fieret contendere : inde ad jurgium ventum est. Interea aurum, annulos, torques, armillas, ceteraque ornamenta aurea sibi Thais occulte demit, dat mihi ut expertem : hoc est indicium unde scio, illum, ubi primum poterit, clanculum inde discessuram.

ANNOTATIONES.

12. In convivium illam?] In Græcia non admittebantur ingenue mulieres ad convivia, nisi propinquorum & cognatorum, ut Cornelius Nepos refert. Vatro apud Nonium sic refert : *Virgo de convivio abducatur, idcirco quod ma-*

jores nostri, virginis acerbas aures, veneris vocabulis imbui noluerunt.

23. Interea aurum sibi clam mulier demit.] Id agebat Thais, ne pro puella data ipsam spoliaret miles, si ei repenti virginem negasset.

ACTUS IV. SCENA II.

PHÆDRIA.

Um rus eo, cæpi egomet mecum inter vias,
 Ita ut sit, ubi quid in animo est molestiæ,
 Aliam rem ex alia cogitare, & ea omnia in

INTERPRETATIO.

Um in villam eo, cæpi egomet (ut mi agitantur) inter eundem de alia solens qui aliqua agitudine aus- re super alia cogitare, & ea omnia in

Pejorem partem. quid opu' est verbis? dum hæc puto;
 9 Præterii imprudens villam. longe jam abieram,
 Cum sensi: redeo sursum, male vero me habens.
 Ubi ad ipsum veni divorticulum, constiti:
 Ocepi mecum cogitare, hem, biduum hic
 Manendum est soli sine illa? quid tum postea?
 10 Nihil est? quid nihil? si non tangendi copia est,
 Eho, ne videndi quidem eris? si illud non licet,
 Saltem hoc licebit. certe extrema linea
 Amare, haud nihil est. villam prætereo sciens.
 Sed quid hoc quod timida subitò egreditur Pythias?

INTERPRETATIO.

deteriorem partem interpretari. Quid
 plura dicam? dum hæc cogito, aliud
 agens locum prædixi transivi. Longe jam
 ab eo processeram, cum errorem ani-
 madverti. Isthuc regressus sum male
 quidem me habens. Vbi veni ad semi-
 ta divorticulum, quæ à via publica
 descendit ad villam, ibi restiti. Tunc
 cepi mecum cogitare: hem, num per
 duos dies commorandum est mihi hic

ruri, soli, sine Thaidæ? Quid tum in-
 de mihi erit? nihil. Quid? nihil? si
 non tangendi est potestas, eho. anne sal-
 tem videndi eris? Si tangere non licet,
 videre eam quidem licebit. Certe pestre-
 mum amoris beneficium quippiam est.
 Villam prætereo sciens ad urbem reditu-
 rus, ne imprudens eam antea prætere-
 ram: verum quid causa est. cur subitò
 huc exit Pythias turbata mota?

ANNOTATIONES.

9. Ad ipsum divorticulum.] Divorti-
 culum est semita descendens à via publi-
 ca ad villam alicujus. Diverticula sunt
 transversæ viæ.

12. Extrema linea amare] Metapho-
 ra ducta à Circo, vel à Stadio: nam
 initium, & locus, unde ij, qui cursu

cestant, emittuntur, signabantur linea,
 ex creta in solo ducta. Hinc illæ lo-
 quendi formulæ; ad lineam stare, li-
 nex insistere, & ultra lineam vagari.
 Extrema linea amare est tantum vide-
 re amicam, & longè abesse à metâ, id
 est, ab ejus possessione.

ACTUS IV. SCENA III.

PYTHIAS. PHÆDRIA. DORIAS.

P. T. Ubi illum ego scelerosum misera, atque impium inveniam?
 aut ubi
 Quæram? hocce tam audax facinus facere esse ausum? PH. po-
 nij: hoc quid sit vereor.

INTERPRETATIO.

P. T. Binum ego infelix, illum flagi-
 riosum & sacrilegum Eunuchum
 deprehendam? Aut ubi investigabo?

Hocce tam temerarium facinus com-
 mittere ausus est? PH. Perij? quid
 hoc sit, quod Pythias queritur, metuo.

PY. Quin insuper etiam scelus, postquam ludificatus est virginem, Vestem omnem miseram discidit: tum ipsam capillo conscidit.

P. H. Hem. *P. Y.* qui nunc si detur mihi,
*U*t ego unguibus facile illi in oculos involem venefico!

P. H. Profecto nescio quid absente nobis turbatum est domi.

Adibo. quid istuc? quid festinas? aut quem quæris, Pythias?

P. Y. Hem Phædria, egon' quem quæram? abi hinc quo dignus es cum donis tuis

10 Tam lepidus, *P. H.* quid istuc est rei?

P. Y. Rogas me? eunuchum quem dedisti nobis, quas turbas dedit? Virginem, quam heræ dederat dono miles, vitiavit. *P. H.* quid ais?

P. Y. Perij. *P. H.* temulenta es. *P. Y.* utinam sic fient, mihi qui male voluit,

DO. Au, obsecro mea Pythias, quid istucnam monstri fuit?

15 *P. H.* Infans: qui istuc facere eunuchus potuit? *P. Y.* ego illum nescio

Qui fuerit: hoc, quod fecit, res ipsa indicat.

Virgo ipsa lacrumat, neque, cum rogites quid sit, audet dicere:

Ille autem bonus vir nusquam apparet. etiam hoc misera suspicor,

Aliquid domo abeuntem abstulisse. *P. H.* nequeo mirari satis,

INTERPRETATIO.

P. Y. Quin etiam amplius scelus, postquam per ludum & jocum virginem sceleris, omnem vestitum misera discerpit, atque ipsi comas diruissit.

P. H. Hem! *P. Y.* Quem, ego, sinunc tenerem, quam cito unguibus illi venefico in oculos irruerem? *P. H.* Equidem nescio quid turbatum, me absente, excitatum est domi. Accedam ad Pythiam.

Quid istud est? Quid celeras? Aut post quem curris, Pythias. *P. Y.* Eheu Phædria, rogasne post quem curram?

Apaga hinc te, quo meritis es, cum donis tuis iam venustis. *P. H.* Quid istud est rei? *P. Y.* Quid à me quæris? O quos tumultus Eunuchus quem nobis donasti, quos motus edidit? Vir-

gini, quam Miles Thajidi heræ munus dederat, sintrum intulit. *P. H.* Quid dicis? *P. Y.* Perij. *P. H.* Ebria es. *P. Y.* Utinam sic ebrii sint, qui mihi male cupiunt. *D. O.* Hæu; amabo, mea Pythias, ecquid istud monstri fuit? *P. H.* Despis, quomodo istud facere Eunuchus potuit? *P. Y.* Ego nescio, quis ille fuerit, an vir, aut Eunuchus? hoc quod commisit, res ista manifestum facit. Virgo lacrymis conficitur, neque, cum interrogatur, audet dicere quid ei factum sit. Ille autem bonus vir disparuit, neque usquam invenitur. Insuper hoc ego misera suspicor, aliquid eum domo furto sustulisse.

P. H. Mirum admodum mihi videtur,

ANNOTATIONES.

1. Vestem omnem misera discidit.] Ex his apparet virginem multum re-luctatam esse.

11. Eunuchum, quem dedisti nobis, quas turbas dedit.] Antecedens etiam à Poëtis præmittitur relativo, ut in

hoc loco. Sic Virgilius in *x. Æneidos*; *Urbe[m] quam statuo, vestra est.* Quod in prosa sic efficitur: *Quam statuo urbem.* Sic orator dicat: *Quas ad me dedisti litteras, placuerunt.*

- 20 Quò abire ignavos ille possit longius, nisi domum
 Forte ad nos rediit. *PY.* visce, amabo, num sit. *PH.* jam faxo scies.
DO. Perij, obsecro, tam infandum facinus, mea tu, ne audivi
 quidem.
PY. At pol ego amatores mulierum esse audieram eos maximos;
 Sed nihil potesse: verum miseræ non in mentem venerat:
 25 Nam illum aliquo conclusissem, neque illi commisisssem virginem!

INTERPRETATIO.

quò ille enervis & debilis viribus tam longe fugere potuerit; nisi forè domum sese receperit. *PY.* Visce, precor, num sit in vestris adibus. *PH.* Mox faciam te certior. *DO.* Perij. Oro, tu mea Pythias, tam horrendum facinus ne audivi quidem. *PY.* At pol ego audie-

ram Eunuchos vehementer ardere amore mulierum. sed imbelles esse & impotentes; verum de hoc non cogitaverm; nam illum in aliquo loco conclusissem. si amatorem eum tantummodò esse meminisssem; neque illi virgini custodiendam dedissem.

ACTUS IV. SCENA IV.

PHÆDRIA. DORVS. PYTHIAS. DORIAS;

- PH.* EXi foras scelestè! at etiam restitas,
 Fugitivè! prodi, male conciliate. *DO.* obsecro. *PH.* oh!
 Illud vide, os ut sibi distorsit carnuſex.
 Quid huc reditio est? quid vestis mutatio est?
 5 Quid narras? paululum si cessassem, Pythias,
 Domi non offendissem: ita jam ornarat fugam.
PY. Habesne hominem, amabo? *PH.* quid nì? *PY.* ô factum bene!
DO. Istuc pol verò bene. *PY.* ubi est? *PH.* rogitas? non vides?
PY. Videam? obsecro, quem? *PH.* hunc scilicet. *PY.* quis hic
 est homo?

INTERPRETATIO.

PH. E Grederè foras, scelerate! At etiam cessas? fugitive huc! pro-
 cede, in damnum heri empte. *DO.* Ob-
 secro. *PH.* Oh, vide ut turpiter os torſit
 scelestus. Quid huc redisti? Quid ve-
 ſtem mutasti? Quid dicis? Pythias,
 si paulum tardassem, domi illum non
 reperissem, ita jam paraveras fugam.

PY. Quaſo, habesne hominem? *PH.*
 Cur non habeam? *PY.* O factum
 bene! *DO.* Istud verò per Pollucem
 factum bene. *PY.* Ubi est? *PH.* Quid
 sapius quaris? Nunquid eum vides?
PY. An videam? Obsecro, quis est
 ille, quem video? *PH.* Vides Eunuchum
 quem accusas. *PY.* Quis hic est homo?

ANNOTATIONES.

2. Male conciliate. Id est, in perniciem
 meam empte, magno empte, charè
 comparate. Verùs Terentij Interpreter

nundinas pro concilio exponit: unde
 conciliare pro emere sumitur.

- 10 *P. H.* Qui ad vos deductus hodie est. *P. Y.* hunc oculis suis
Nostrarum nunquam quisquam vidit, *Phædria*.
P. H. Non vidit? *P. Y.* an tu hunc credidisti esse, obsecro,
Ad nos deductum? *P. H.* namque alium habui neminem, *P. Y.* au-
Nec comparandus hic quidem ad illum est. ille erat
15 Hæc facie, & liberali. *P. H.* ita visus est
Dudum, quia varia veste exornatus fuit:
Nunc tibi videtur fædus, quia illam non habet.
P. Y. Tace obsecro: quasi vero paulum interficiet.
Ad nos deductus hodie est adolescentulus,
20 Quem tu videre vero velles *Phædria*.
Hic est vetus, vicius, veterinosus, senex,
Colore mustellino. *P. H.* hem, quæ hæc est fabula?
Eo redigis me, ut, quid egerim, egomet nesciam.
Eho tu, emin' ego te? *D. O.* emisti. *P. Y.* jube mihi denuo
25 Respondeat. *P. H.* roga. *P. Y.* venisti' hodie ad nos? negat.
At ille alter venit annos sedecim,
Quem secum adduxit *Parmeno*. *P. H.* agedum, hoc mihi expedi:

I N T E R P R E T A T I O.

P. H. Quem hodie *Parmeno* ad vestras
ades adduxit, *P. Y.* Hunc oculis suis
nulla ex nostris ancillis, unquam vi-
dit, *Phædria*. *P. H.* Nulla cum vidit?
P. Y. An tu, obsecro, hunc esse credidi-
sti Eunuchum, qui ad nos deductus est?
P. H. Credidi: nam nullum habui alium.
P. H. An! hic quidem nullomodo illi,
quem ad nos misisti, est comparandus.
Ille erat eleganti forma, & facie inge-
nuo homini digna. *P. H.* Talis vobis diu
apparuit, quia recte versicolori exorna-
tus fuit: nunc tibi videtur turpis &
deformis, quia illa non indutus est.
P. Y. Tace, precor, quasi paulo inter se

differant. Ad nos hodie deductus est
adolescentulus, visu pulcherrimus, &
gratissimus, quem semper spectare velles.
Phædria: hic est rugosus senex, in-
curvus & flaccidus, veterino laborans,
colore sublivido & subrufo, sicut muste-
la. *P. H.* Hem! quæ hæc est fabula? Eo
me redigis ut egomet nesciam, emerim-
ne istum, necne. Eho tu, num ego emi-
te? *D. O.* Emisti. *P. Y.* Impera, ut
rursus mihi respondeat. *P. H.* Interroga.
P. Y. Venisti' hodie in domum nostram?
Negat. At ille alter venit, quem deduxit
secum *Parmeno*, natus annos sedecim.
P. H. Agedum. Dote, hoc mihi explica.

A N N O T A T I O N E S.

11. *Vicius*.] Id est languidus. sine vi.
Vel inflexus, incurvus; nam viciere, in-
qui Varro, est vincire; unde vimina.

Veterinosus.] Veterinus, quem *ἡνέκερος*,
Græci, dicunt, est apostema ex phleg-
mate, vel atra bile, natum in postero-
re parte cerebri, inexpugnabilem pene
dormiendi necessitatem inducens, ma-
gnamque oblivionem.

22. *Colore mustellino*.] Hic erravit Te-

rentius: nam cum legisset apud Me-
nandrum: *χαλκίως γέρων*, quod
lentiginosum senem significat, cuius-
modi fere sunt Eunuchi; ad similitu-
dinem stellionis qui pelle est macu-
losa, ut Eunuchus ille erat, ore spar-
so: stellio autem est *χαλκίως*, mu-
stela vero est *χαλκίη*, hæc perperam
Terentius confundit.

Primum unde habes istam, quam habes, vestem? taces?
Monstrum hominis? non dicturus? DO. venit Chærea.

30 PH. Fraterne mens? DO. ita est. PH. quando? DO. hodie. PH. quam dudum? DO. modo.

PH. Quicum? DO. cum Parmenone. PH. norasne eum prius? DO. Non: nec, quis esset, unquam audieram dicier.

PH. Unde igitur, meum fratrem esse sciebas? DO. Parmeno Dicebat cum esse: is dedit mihi hanc. P H. occidi.

55 DO. Meam ipse induit: post unâ ambo abierunt foras.

P T. Jam sati' credis sobriam esse me, & nil mentitam tibi?

Jam sati' certum est virginem vitiatam esse? PH. age nunc, bellua? Credis huic quod dicat? P T. quid isti credam? res ipsa indicat.

PH. Concede istuc paululum, audin' etiam paululum, sat est.

40 Dic dum hoc rursus, Chærean' tuam vestem detraxit tibi?

DO. Factum. P H. & caest indutus? DOR. factum. PH. & pro te huc deductus est? DO. ita.

PH. Jupiter magne, ô scelestum, atque audacem hominem! P T. vix mihi!

Etiâ nunc non credis indignis nos esse itrisas modis?

P H. Mirum ni tu credis quod iste dicat, quid agam, nescio.

45 Heus tu negato rursus, possumne ego hodie ex te excipere

Verum? vidistin' fratrem Chæream? DO. non. PH. non potest sine Malo fateti, v ideo. sequere me hac, modò ait, modò negat.

I N T E R P R E T A T I O.

primum: unde sumpsisti hanc vestem, quâ indutus es? taces? monstrum homo, an non distulueris? DO. Venit Chærea. PH. Fraterne mens? DO. Ita. PH. Quando? DO. Hodie. PH. Quampridem? DO. Modò. PH. Cum quo? DO. Cum Parmenone. PH. An fratrem meum antea cognoveras? DO. Minime, nec unquam ab ullo. quis esset, dicei inaudivimus. PH. Undenam igitur fratrem meum Chæream esse sciebas? DO. Parmeno eum fratrem tuum esse dicebat: Chærea hanc mihi dedit vestem. PH. Perij. DO. Meam ipse sumpsit: postea Chærea, & Parmeno adibus egressi sunt. P T. Jam satis. Phadria, credis me non ipse temulentam, nec quidquam mandacj finxisse. Jam satis exploratum est, & comparatum, virginem supro pollutam esse? PH. Age nunc, solida, credisne huic id, quod dicat? Nimirum servus, Eunuchus,

& fugitivo? P T. Cur isti non credam? Nam eisi non crediderim, res satis ipsa declarat. P H. Dore, secede huc paululum. Audisne? Nunc etiam paululum, sati' est. Responde mihi iterum, Chæreane tuam vestem detraxit tibi? DO. Factum est ita, P H. Et eam induit? DOR. Factum, inquam. PH. Et pro te ad Thaisdem deductus est? DO. Etiam, P H. Proh maxime Deorum Jupiter! O nefarium & impudentem humanum! P T. Va mihi misera. Quid? etiam nunc credere non vis indignis nos esse delusas delis? P H. Mirandum esset, si non tu serva servo fidem haberes. Quid agam incertus sum. An non possum hodie ex te verum exprimere? Heus tu negato rursus? iubeo. Vidistine fratrem Chæream? DO. Non vidi. P H. Non potest sine tormentis veritatem fateri. Sequere hac, Modò asseverat & modò negat.

Ora me. *DO.* obsecro te vëro Phædria. *PH.* i intro nunc jam.
DO. hoi, hei.

PH. Alio pacto honeste quomodo hinc nunc abeam nescio :

50 *Actum* est siquidem. tu me hic etiam nebulo ludificabere ?

PT. Parmenonis tam scio esse hanc technam , quam me vivere.

DOR. Sic est. *PT.* inveniam pol' hodie parem ubi referam gratiam.

Sed nunc , quid faciendum censes , Dorias ? *DO.* de istac me rogas

Virgine ? *PT.* ita : utrum taceamne , an prædicem ? *DO R.* tu pol , si sapias ,

55 *Quod* scis , nescis , neque de Eunuchō , neque de vitio virginis :

Hac re & te omni turba evolvis , & illi gratum feceris.

Id modo dic , abisse Dorum. *PT.* ita faciam. *DOR.* sed videon' Chremem ?

Thais jam aderit. *PT.* quid ita ? *DOR.* quia , cum inde abeo , jam tunc cæperat

Turba inter eos. *PT.* tu aufer aurum hoc : ego scibo ex hoc quid fiet.

INTERPRETATIO.

Ora me , & piam deprecari. *DO.* Per Deos vero tibi supplico , Phædria. *PH.* Introito *DO.* Hoi , hei. *PH.* Alio modo , nisi per hanc fallaciam , non possum ex hac difficultate honeste evadere : etenim actum est : vitiosa est virgo à fratre. Tu me hic etiam tenebris ludos facies. *PT.* Hanc fraudem factam esse à Parmenone tam cerè scio , quàm me nunc vivere. *DOR.* Sic est. *PT.* Per Pollucem inveniam hodie rationem , qua Parmenoni vicem reddam. S. d. nunc , Dorias , quid facere suades ? *DOR.* De ista virgine nempe , consilium quavis ? *PT.* Ita , utrùm siloam quod factum est , an dicam ? *DOR.* Tu pol , si prudens es , dissimula te id scire , quasi nescieris : neque de Eunuchō , neque de stupro virginis illius quidquam offerat ; hoc modo te omni tumultu liberabis , & virgini gratum facies. Dic solum discessisse , & evasisse Dorum Eunuchum. *DOR.* Sed hicne est Chremes quem video ? Thais mox ad nos veniet. *PT.* Quid ita ? *DOR.* Quia cum inde ex domo Militis exibam , jam tum cæperat jurgium inter illos. *PT.* Aufer illud aurum tibi à Thaide traditum Ego sciam ex Chremete quid factum sit.

ANNOTATIONES.

56. Et illi gratum facies.] Virgo enim sic dolet ob injuriam sibi illatam , ut ipsamet eam celet. 58. Jam tum cæperat turba inter eos] Thrafonem & Thaidem.

ACTUS

ACTUS IV. SCENA V.

CHREMES. PYTHIAS.

C H. **A**T at, data hercle verba mihi sunt: vicit vinum quod bibi. Ac dum accubabam; quam videbar mihi esse pulcre sobrius; Postquam surrexi, neque pes, neque mens fatis suum officium facit.

P Y. Chreme. C H. quis est? ehem Pythia, vah quanto nunc formosior

5 Videre, quam dudum? P Y. certe quidem tu pol multo alacrior.

C H. Verbum hercle verum hoc est: sine Cerere & Libero friget Venus.

Sed Thais multò antè venit? P Y. an abiit jam à milite?

C H. Jam dudum, ætatem. lites factæ sunt inter eos maximæ.

P Y. Nil dixit tum, ut sequerere sese? C H. nihil, nisi abiens mihi innuit.

10 P Y. Eho, nonne id fat erat? C H. at nesciebam id dicere illam, nisi quia

Correxit miles, quod intellexi minus: nam me extrusit foras.

Sed eccam ipsam video: miror, ubi huic ego antevorterim.

INTERPRETATIO.

CH. **A**T. at, verbis Thaidis circumventus sum; vinum quod bibi, me superavit, dum mensa accubabam, quam videbar mihi esse belle sobrius, & sapere! postquam de mensa surrexi, neque pes, neque mens in suo officio fuit. P Y. Chreme. CH. Quis est? Ehem Pythia, vah quanto pulchrior mihi videtur, quam pridem. P Y. Sane, tu quidem per Pollucem, multò latior appares. CH. Vulgare mehercule, verum est dictum; sine Cerere & Baccho languet Venus, torpetque. Sed an multò antè tempore quam venissem, Thais hic fuit? P Y. An-

ne abiit illa jam ex domo Militis? CH. Iam atas est, ex quo egressa ab illo: rixa inter illos gravissima orta sunt. P Y. Nonne tunc illa dixit tibi ut se sequereris? CH. Nihil, nisi quod abiens mihi nutu capitis signum fecit. P Y. Eho, nonne id sufficiebat? CH. At nesciebam illam mihi nutu significare, ut ipsam sequeretur: sed id quod minus intellexi, id apertius significavit miles, cum me violenter exturbavit foras adibus. Sed ecce ipsam. Miror in quâ parte via tam antecesserim.

ANNOTATIONES.

6. **[Ine Cerere & Libero friget Venus.]** Ceres est Dea frugum, & Bacchus vini: eleganter Terentius Cererem pro cibo, Bacchum pro vino dixit per metonymiam; inventorem pro in-

vento. Voluptas in calore sanguinis constituta est, qui his rebus alitur. Horatius. Non enim posthac, aliâ caelebo Examina. Frigent in uxores mariti, qui non admodum amant.

ACTUS IV. SCENA VI.

THAIS. CHREMES. PYTHIAS.

TH. **C**redo equidem illum jam affuturum esse, illam ut eripiat sine veniat:

Atqui si illam digito attigerit uno, oculi illico effodientur,
Usque adeo ego illius ferre possum ineptias, & magnifica verba,
Verba dum sint; verum enim si ad rem conferentur, vapulabit,

CH. Thais, ego jam dudum hic adsum. TH. ô mi Chreme, te ipsum expectabam:

Scin' tu turbam hanc propter te esse factam? & adeo ad te attinere hanc

Omnem rem? CH. ad me? qui? quasi istuc! TH. quia dum tibi sororem studeo

Reddere, & restituere, hæc atque hujusmodi sum multa passa.

CH. Ubi ea est? TH. domi apud me. CH. chem! TH. quid est?

io Educta ita, uti teque illaque dignum est. CH. quid ais? TH. id quod res est.

Hanc tibi dono do, neque repero pro illa abs te quidquam pretij.

CH. Et habetur, & refertur à me, Thais, tibi, ita uti merita es,

Gratia, TH. atenim cave, ne priusquam hanc à me accipias, amittas,

INTERPRETATIO.

TH. **P**ro certo illum Thrasonem meo adventurum, ut illam Pamphilam à me rapiat. Sine veniat: atqui si illam summo attigerit digito, statim ei oculi eruentur. Adhuc usque tolerare possum illius ineptias, & gloriosa verba, dummodo tantum sint verba: nam si in rem deducantur, & qua ille dicit, opere exequi conetur, plangit cadetur. CH. Thais jam pridem huc adveni. TH. Ô mi Chreme, te ipsum expecto: scisne tui causâ hoc furgium & contentionem excitatam esse. adeo ut hæc omnis res ad te pertineat. CH. Ad me? quomodo? quasi istud remmoverim. TH. Quia dum sororem tuam (Pamphilam) coner tibi reddere, & restituere, hæc à Milite, atque alia multa perpeti coacta sum. CH. Vbi ea est? TH. Domi mea est. CH. Hem (quàm timeo!) TH. Quid est? timeſne ejus pudicitia? Educata est, & instituta liberaliter, ut & te, & illâ dignum est. CH. Quid ais? verumne dixi? TH. Dico id, quod res est. Hanc tibi dene do, nec pro eâ ulla impensas mihi à te reddi posco! CH. Hæc gratia tibi habetur, & in animo accepta feritur. si verbis tibi referri nequit, ut merita es. TH. Verum enim cave ne prius hanc amittas, quam tibi à me tradi

15 Chreme : nam hæc ea est , quam Miles à me vi nunc venit ere-
ptum.

Abi tu , cistellam , Pythias , domo affer cum monumentis .

C H. Viden' tu illum , Thais ? P T. ubi sita est ? T H. in risco .
odiosa cessas ?

C H. Militem secum ad te quantas copias adducere ?

At at ! T H. num formidolosus obsecro , es , mi homo ? C H. apage sis .

20 Egon' formidolosus ? nemo est hominum , qui vivat , minus .

T H. Atque ita opu' est . C H. hau ! metuo , qualem tu me esse ho-
minem existimes .

T H. Imo hoc cogitato : quicum res tibi est , peregrinus est ,

Minu' potens quam tu , minu' notus , amicorum hic habens minus .

C H. Scio istuc : sed tu quod cavere possis , stultum admittere est .

25 Malo ego nos prospicere , quam hunc ulcisci accepta injuria .

Abi tu , atque ostium oblera intus , ego dum hinc transcurro ad
forum :

Volo ego adesse hic advocatos nobis in turbahac . T H. mane .

C H. Melius est . T H. mane . C H. amitte , jam adero . T H. nil opus
est istis , Chreme :

Hoc dic modò , sororem illam tuam esse , & te parvam virginem

30 Amisisse , nunc cognosse : signa ostende . P T. adfunt . T H. cape .

I N T E R P R E T A T I O .

possit ; Nam hæc ea est , quam Miles
à me erepturus venit . Abi tu , Pythia ,
& arcam à domo nostra profer huc cum
insignibus & ornamentis , ex quibus
agnosci possit , quæque in ea asservan-
tur . C H. Videsne Militem , Thais ?
P Y. Vbi posita est , hæc arca ? T H. In
risco . Molestà quid moraris ? C H. Quan-
tum exercitum huc agit ? At , at , T H.
Formidolosus es ? C H. Egone formi-
dolosus sum ? Nemo est omnium homi-
num qui vivat minus formidolosus . T H.
Atque ita nunc opus est ne sis talis .
C H. Hau ! vereor ut me talem esse ,
qualis sum , putes . T H. Imo hoc ani-
mo reputa ; ille cum quo tibi dec. rian-
dum est , advena est , minus potens ,
quàm tu ; minus notus & minus ami-
corum habens in his locis . C H. Hoc
sat scio ; sed imprudens est damnum
pati , & recipere , quod evitare & ar-
cere possis . Malo ego nos cavere ab illo
Milite , quam post acceptam injuriam
vindictam adversus eum persequi . Tu
abi domum intro , & serà fores claudè ,
dum ego hinc ad forum transcurro , volo
hic adducere advocatos , defensores nobis
in hoc tumultu . T H. Mane . C H.
Melius est ut advocatos adducam . T H.
Mane . C H. Desine me detinere , mox re-
diero . T H. Nihil opus est istis auxiliis ,
Chreme ; dic modò illam tuam sororem
esse , & te illam parvulam amisisse ,
nunc cognovisse : signa hæc , quibus
probes ita esse , ostende . P Y. Adfunt
hæc monumenta . T H. Cape ea Chreme .

A N N O T A T I O N E S .

16. Cistellam .] Scriniolum , arcam , in
qua erant ornamenta Virginis , quibus
agnosceretur à suis , nempe forte ar-
millæ , crepundia . Ea Thais jubet efferri
domo , ut ostendantur Chremeti , at-
que ita sororem possit agnoscere .

17. In risco .] Risco , cista est pelle con-
tectâ , nomen Phrygium est .

Q ij

Si vim faciet, in jus ducito hominem : intellexit' ? *CH.* probe.
T H. Fac animo hæc præfenti dicas. *CH.* faciam. *T H.* attolle
 pallium.
 Perij, huic ipsi opus patrono est, quem defensorem paro.

INTERPRETATIO.

Si vim faciet Miles, in jus voca, au- traha. Intellexistine ? CH. Omnino. T H. Audacter & animose hac pronun- cia. CH. Faciam. T H. Attolle pal- *lium humeris d. lapsum: perij. Huic Chre- meti opus est patrono, quem mihi de- fensorem paro,*

ACTUS IV. SCENA VII.

THRASO. GNATHO. CHREMES, THAIS.

SANGA, Servus Thrasonis.

THR. **H**ancine ego ut contumeliam tam insignem in me acci-
 piam, Gnatho ?
 Morime satius est. Simalio, Donax, Syrisce, sequimini.
 Primum ædeis expugnabo, *GN.* recte. *THR.* virginem eripiam.
GN. probe.
THR. Male multabo ipsam. *GN.* pulcre. *THR.* in medium huc
 agmen cum vecti, Donax,
 5 Tu Simalio in sinistrum cornu, tu Syrisce in dexterum,

INTERPRETATIO.

THR. **N**unquid indecorum est. *GN.* Egregie *THR.* Virginem eripiam.
Gnatho, tam atrocem in- *GN. Recte. THR. Ipsam Thaidem acerbè*
juriam mihi factam impunè pati ? Mori *puniam. GN. Belle. THR. In medium huc*
me fortiter potius est. Simalio, Donax, *agmen accede cum vecti. Donax. Tu, Sima-*
Syrisce, sequimini. Primum ædes vi capiã. *lio, in sinistrũ cornu: tu, Syrisce, in dexterũ.*

ANNOTATIONES.

4. In medium huc agmen cum vecti.]
 Primum agmen seu, ut nunc appellant
 prima custodia, l'avant-garde: medium
 agmen, la bataille: postremum ag-
 men, l'arrière-garde. Vectis est lignum
 teres & oblongum, præterea est instru-
 mentum ferreum & militare, quo per-
 fodiuntur parietes.

5. Simalio.] Jucundum est intelligere
 nomina strenuorum Militum Thrafo-
 nis, Simalio quod simus esset, Donax,

δδννξ, arundo, qui arundine pro ha-
 sta utebatur. Syrisceus à σύρις, quod
 Syrus esset origine, vel à Συρίσκο vase
 vimineo, in quo ficus solent asservari.

In sinistrum cornu.] Cornua erant la-
 tera aciei, ita dicta quod prominere-
 rent, in quibus stabant equites, qui utrin-
 que claudebant latera aciei pedestris;
 quapropter turmæ equitum, alæ dicun-
 tur, Des Compagnies de Cavalerie.

Cedo alios : ubi centurio est Sanga, & manipulus furum ? S.A. ec- cum adest.

TH R. Quid ignave ? peniculon' pugnare , qui istum huc portes, cogitas ?

S A. Egone ? imperatoris virtutem noveram , & vim mili- tum :

Sine sanguine hoc fieri non posse : qui abstergerem vol- nera.

10 TH R. Ubi alij ? S.A. qui , malum , alij ? solus Sannio ser- var domi.

I N T E R P R E T A T I O .

Alij procedant. Vbi est centurio Sanga, gerem ? Cum Imperatoris fortitudinem
& manipulus servorum culinariorum ? notam haberem , & robur miicum , nec
S A. Ecce cum , adest. T H. *Quid* fere sanguinis effusione hanc obsidionem
iners ? An tu peniculo quem portas, fieri posse. TH R. *Vbi alij sunt ?* S A. *Qui-*
pugnare cogitas ? S A. Egone peniculum nam , malum , sunt isti alij ? Solus San-
in bello non ferrem , quo vulnera abster- nio adest , qui custodit res qua sunt domi.

A N N O T A T I O N E S .

6. *Vbi Centurio est Sanga.*] Centurio est centum Militum Præfectus. Unde & centuria quoque dicitur, cujus tamen numerus postea variavit : nam legio apud Romanos antiquitus quatuor millium erat ; unde quadratum agmen dicebatur. Postea duo millia & ducentos adjecit Marius , ut constaret sex millibus , & ducentis Militibus. In legione erant sexaginta centuriæ , manipuli triginta , cohortes decem.

Manipulus furum.] Manipulus est fasciculus herbarum qui manu comprehenditur , quod signum in Militia fuit pifcis Romanis. Ovidius,

Pertica sustensos portabat longa mani-
plos :

Vnde manipularis nomina Miles ha-
ber.

Inde ponitur pro exigua Militum ma-

nu quæ unum sequitur signum. Fures hic dicuntur servi , & fures nonnumquam pro servis accipi scripsit Servius ad illud carmen Virgilij.

Quid domini facient , audens cum talia
fures ?

Sæpissime tamen fures apud Comicos intelliguntur servi culinarii. Forte fosfores intelligit , & cuniculos agentes ad evertenda mœnia , & arces , *Pioniers*. Sangam, quia coquus erat, Thraço vocat Centurionem tanquam aliis honoratiorem. Sangam dictum quidam volunt à Sangia vico , vel Sangario flumine Phrygiæ ; nam Phryges serviles sunt. Fortè à Græco *σαῖες*. Quod securis quoddam genus est.

10. *Qui , malum . alij ?*] *Malum* vicem interjectionis iracentis sustinet,

THR. Tu hosce instrue, hic ego ero post principia : inde omnibus signum dabo.

GN. Illuc est sapere : ut hosce instruxit, ipse sibi cavit loco.

THR. Idem hocce Pyrrus fecitavit. *CH.* viden' tu, Thais, quam hic rem agit;

Nimirum consilium illud rectum est de ocludendis ædibus,

15 *TH.* Sane, quod tibi nunc vir videatur esse, hic nebulo magnus est :

Ne metuas. *THR.* quid videtur ? *GN.* fundam tibi nunc nimis vellem dari,

Ut tu illos procul hinc ex occulto cæderes : facerent fugam.

THR. Sed eccam Thaidem ipsam video. *GN.* quam mox irruiamus ? *THR.* mane.

INTERPRETATIO.

THR. Tu hosce ordina. Hic ego stabo in media acie post principes milites. Ex isto loco omnibus signum dabo in eundis certaminis. *GN.* Illud est peritum & prudentem esse. Quam recte milites disposuit ! quam proposuit sibi tuto in loco ! *THR.* Hoc idem Pyrrhus observavit, hunc ordinem tenuit. *CH.* Videsne tu, Thais, quid agat Thraso, ut nos oppugnet ? Certe prudens consilium

est, nos intra domum recipere, & foras occludere. *TH.* Sane hic vanus nugator est : nec est causa cur tibi fortis Imperator nunc esse videntur. *THR.* Quid censetis faciendum, Gnatbo ? *GN.* Fundam nunc vellem tibi in manus dari, ut tu illos obsessos ferres clandestinè & latenter ; in fugam se darent. *THR.* Sed ecce Thaidem ipsam video. *GN.* Quam mox impetum facimus ? *THR.* Mane.

ANNOTATIONES.

11. *Hic ero post principia :*] Id est post Principes in acie. Milites in Militia Romana Principes dicebantur secundæ aciei Milites, armis maxime insignes : ita enim acies apud Romanos instruebatur, ut primi hostes aggredierentur manipuli Hastatorum, ex flore juvenum pubescentium collecti : qui si hostem propulsare non possent, à Principibus, qui omnes scutati erant, in intervalla ordinum recipiebantur. Moræ hi, nempe Principes, in eorum, nempe hastatorum locum succedebant. Hastati autem post eos subsequiebantur. Si à Principibus quoque non satis feliciter esset pugnatum, à primâ acie ad Triarios paulatim se referebant, unoque agmine facto, nullaque spe post se relicta, una omnes in hostem procedebant. Principia est locus in acie Principum militum. Inde, post principia esse, significat, in tuto esse, ubi

noster Thraso se collocaverat. Principia etiam est locus in castris, ubi habitat Dux & Imperator. Hæc ex Livio sub finem Octavi libri primæ Decadis. Cæterum Homerus Iliados 5. laudat Diomedem, quod inter principes primâ acie pugnaret ; sicut Homerum imitatus Virgilius similiter Aeneam de fortitudine laudans ait ;

Se quoque principibus permixtum agnovit Achivis.

12. *Pyrrhus fecitavit.*] Se post principia posuit. Pyrrhus Epirotarum Rex. Pyrrho Annibal inter Imperatores, cum primas Alexandro Magno dedisset, secundas tribuit, quod castra metari primus docuerit, id est describere, & locare, *Camper*. Ad hoc nemo elegantius loca cepit, præsidia disposuerit, *Chouir bien les lieux : se fortifier*.

Omnia prius experiri verbis , quam armis , sapientem decet.

20 Quid scis , an , quæ jubeam , sine vi faciat ? G N. Dij vestram fidem !

Quanti est sapere ! nunquam accedo ad te , quin abs te abeam doctior.

T H R. Thais , primum hoc mihi responde : cum tibi do istam virginem ,

Dixisti hos mihi dies soli dare te ? T H. quid tum postea ?

T H R. rogitas ,

Quæ mi ante oculos coram amatorem adduxisti tuum ?

25 T H. Quid cum illo agas ? T H R. & cum eo clam subduxisti te mihi ?

T H. Libuit. T H R. Pamphilam ergo huc redde , nisi si mavis eripi.

C H. Tibi illam reddat ? aut tu eam tangas ? omnium. G N. ah , quid agis ? tace.

T H R. Quid tu tibi vis ? ego non tangam meam ? C H. tuam autem , furcifer ?

G N. Cave , sis : nescis , cui maledicas nunc viro. C H. non tu hinc abis ?

30 Scin' tu ut tibi res se habeat ? si quidquam hodie hic turbæ cæperis , Faciam , hujus loci , dieique , meique semper memineris.

G N. Miseret tui me , qui hunc tantum hominem facias inimicum tibi.

C H. Diminuat ego caput tuum hodie , nisi abis. G N. ain' vero , canis ?

I N T E R P R E T A T I O.

omnia prius consilij prudentia , quam vi armorum tentare sapientem convenit. Fortasse quæ jubebo , nulla vi adhibita factura est. G N. Dij vestram fidem ! quanti estimandus est ille , qui sapit ! nunquam ad te accedo , quin doctior recedam. T H R. Thau primum hoc mihi responde ; cum tibi darem istam virginem nonne mihi promissisti hos dies soli mihi te concessuram ? T H. Quid tum postea ? T H R. Istudne rogas , quæ mihi coram ante oculos amatorem apposuisti tuum ? T H. An tibi dignus videtur ille , quicum loquar ? T H R. Et cum eo furtim à me discessisti ? T H. Ita lubuit. T H R. Pamphilam huc igitur adduc , & red-

de , nisi vis eam tibi per vim eripi. C H. Tibi illam reddat ? aut tu eam attingas , omnium scelestissime ! G N. Ab quid ais ? tace. C H R. Quid tu tibi vis , cum tua nihil intersit , G N. abis ? T H R. Ergone meam tangere quis prohibeat ? C H. Tuam autem ais esse furcifer ? G N. Vide , sis , ignarus cui viro nunc convitium dicis. C H. Nam tu hinc abis , impure ? scisne , ô Miles ! ut tecum agatur ? Si vel minimam turbam hodie hic commoveri faciam , ut hujus loci , diei , meique semper memoriam habeas. G N. Misereor tui , qui hujus tanti hominis inimicitias suscipias. C H. Infringam caput tuum hodie , nisi abis. G N. Siccine minaris.

Siccine agis? *TH R.* Quis tu es homo? quid tibi vis? quid cum illa rei tibi est?

35 *CH.* Scibis, principio eam esse dico liberam. *TH R.* hem? *CH.* civem Atticam. *TH R.* hui!

CH. Meam sororem. *TH R.* os durum! *CH.* miles, nunc adeo edico tibi,

Ne vim facias ullam in illam. Thais, ego ad Sophronam eo Nutricem, ut eam adducam, & signa ostendam hæc. *TH R.* tunc me prohibeas,

Meam ne tangam? *CH.* prohibeo, inquam. *GN.* audin' tu? hic furti se alligat.

40 Satin' hoc est tibi? *TH R.* hoc idem tu ais? *TH.* quære, qui respondeat.

TH R. Quid nunc agimus? *GN.* quin redeamus? jam hæc tibi aderit supplicans

Ultrò. *TH R.* credin'? *GN.* imo certe, novi ingenium mulierum; Nolunt, ubi velis; ubi nolis, cupiunt ultro. *TH R.* bene putas.

GN. Jam dimitto exercitum? *TH R.* ubi vis. *GN.* Sanga, ita uti fortes decet

45 Milites, domi focique fac vicissim ut memineris.

S A. Jam dudum animus est in patinis. *GN.* frugi es. *TH R.* vos me hac sequimini.

INTERPRETATIO.

impudens? *TH R.* Quis tu homo es? Quid tibi vis? Quid tibi rei est cum illa? *CH.* Primum ego assero eam esse liberam. *TH.* Hem? *CH.* Civem Atticam. *TH R.* Hui! *CH.* Meam sororem. *TH R.* Froni ferroa? *CH.* Miles, nunc etiam tibi denuncio, ne vim ullam facias contra illam, Thais, ego eo ad Sophronam nutricem, ut eam huc adducam & hac monumenta agnitionis ostendam. *TH R.* Tunc prohibere possis, ne in servam meam manum injiciam. *CH.* Prohibeo, Iterum tibi denuncio. *GN.* Audisne, Thrase? Hic furti se reum fateatur scilicet, se dolo malo rem à proprio domino auferre & detinere. Sufficite hoc tibi ad repetendam in jure virginem servam tuam! *TH R.* An idem hoc ais, quod Chre-

mes, Thais? *TH.* Indignus es cui respondeam, quare aliud responsum. *TH R.* Quid nunc agero debemus, Gnatho? *GN.* Age, redeamus; jam hæc ad te veniet sponte supplicans, ut es ve iam condones. *TH.* Credisne? Sic certe est: ita comparata sunt à natura mulieres; quando vis, nolunt; quando nolis, volunt, & cupiunt ultro, nem ne suadente. *TH R.* Responde judicas. *GN.* Iamne mixtionem militum faciam? *TH.* Quando volas. *GN.* Sanga, fac ut culina, cibique memoris, sicut fortes decet milites, qui alacres pro focis & penatibus pugnant. *S A.* Iampridem à bello aversum animus in epulis & cupidis totus est. *GN.* Bene frugi es, & utilis. *TH R.* Vos hæc me sequimini.

ACTUS

ACTUS QUINTI SCENA I.

THAIS. PYTHIAS.

- TH. **P**ERGAM', scelestâ, mecum perplexè loqui ?
 Scio, nescio : abiit : audiui : ego non affui.
 Non tu istuc mihi dictura aperte es, quidquid est ?
 Virgo conscissâ veste lacrumans obticet,
 Eunuchus abiit. quamobrem ? quid factum est ? taces ?
 PT. Quid tibi ego dicam misera ? illum Eunuchum negant
 Fuisse. TH. quis fuit igitur ? PT. iste Chærea.
 TH. Qui, Chærea ? PT. iste ephebus, frater Phædrix.
 TH. Quid ais, venefica ? PT. atqui certò comperi.
 10 TH. Quid is obsecro ad nos ? quamobrem adductus est ? PT. nescio,
 Nisi amasse credo Pamphilam. TH. hem, misera ! occidi
 Infelix, siquidem tu istæc vera prædicas.
 Num id lacrumat virgo ? PT. id opinor. TH. quid ais, sacrilega ?
 Istucine inreterminata sum hinc abiens tibi ?
 15 PT. Quid facerem, ita ut iusti, soli credita est.
 TH. Scelestâ, ovem lupo commisti. disputet
 Sic mihi data esse verba, quid illuc hominis est ?
 PT. Hera mea ! tace ; tace, obsecro, salvæ sumus : hominem

INTERPRETATIO.

TH. **P**ergamo, scelerata, intrinsecus certò cognovi. TH. Cur ad nos, quaso. venit ? Cur ad nos adductus est ?
 Scio, nescio, audiui stuprum illi esse P. Y. Nescio, nisi amore captum fuisse credo Pamphilam. TH. Hem ! Misera interij. Si tu infelix quidem ista verè commemoras. An idè virgo lacrymas fundit ? P. Y. Id arbitror. TH. Quid au, sacrilega ? Nonne istud tibi abueno minata imperavi, ne vir quisquam ad eam adiret ? P. Y. Quid facerem ? ita ne imperasti, illi soli custodienda data est. TH. Pessima, lupo ovem tuendam dedisti. Valde me pudet, ita me delusam esse. Quia hæc est species hominis ? P. Y. Hera mea sile. sile, obsecro, salvæ sumus ; habemus hominem

ANNOTATIONES.

4. **V**irgo conscissâ veste.] Thais breviter refert quæ sibi Pythias latius recensuerat.

Habemus ipsum. *TH.* ubi is est? *PT.* hem ad sinistram, non vides?

20 *En. TH.* video. *PT.* comprehendi jube quantum potest.
TH. Quid illo facias, stulta? *PT.* quid faciam, rogas?
 Vide, amabo, si non, cum aspicias, os impudens
 Videtur. *TH.* non. *PT.* tum, quæ ejus confidentia est;

INTERPRETATIO.

ipsum (Chæream) in nostra potestate. *TH.* Vbi is est? *PY.* Hem, videsne illum ad sinistram? *TH.* Video. *PY.* Manda in eum manum injici, tantquam in fugitivum. *TH.* Quid illi faciemus comprehenso, inepta? *PY.* Quæ-
 risne quid facias? Vide quæso, si non est insignis impudens; ex adfeste sane videtur esse. Nonne talis est, qualem dico? *PY.* Atque etiam qualis est ejus audacia.

ACTUS V. SCENA II.

CHÆREA. THAIS. PTHIAS.

CH. **A** Pud Antiphonem uterque, mater, & pater,
 Quasi dedita opera, domi erant, ut nullo modo
 Introire possem, quin viderent me: interim
 Dum ante ostium sto, notus mihi quidam obviâ
 5 Venit, ubi vidi, ego me in pedes, quantum queo;
 In angiporum quoddam desertum, inde item
 In aliud, inde in aliud. ita miserimus
 Fui, fugitando ne quis me cognosceret.
 Sed estne hæc Thais, quam video? quid faciet mihi?
 20 Quid faciam? quid mea autem? ipsa est: hæreo
TH. Adeamus. bone vir, Dore, salve: dic mihi,
 Aufugistin? *CH.* hera, factum. *TH.* satin' id tibi placet?
CH. Non. *TH.* credin' re impune habiturum? *CH.* unau
 hanc noxiam

INTERPRETATIO.

CH. **I**n adibus Antiphonis, & pater & mater ejus, quasi consilio præsentis erant, cum ingressuri eramus, ita ut nullo modo introire possem, quin me viderent. In creta dum ante fores sto, notus quidam mihi occurrat in viâ. Simul ac vidi, mox me in pedes conieci quam ci issimè in angiporum quoddam solitarium: inde etiam in aliud, inde in aliud. Ita fugitando miserimus fui, metuens ne quis me agnosceret. Sed estne hæc Thais, quam video? ipsa est. Incertus sum animi quid agam? Verum quid mea refert? Quid faciet mihi? *TH.* Eamus ad eum, Bone vir Dore, salve. Dic mihi, fugistine domo? *CH.* Hera, id feci. *TH.* Hoc cine fecisse tibi incundum est? *CH.* Minime. *TH.* Credisne hoc impune & inultum tibi fore? *CH.* Vnum hoc delictum mihi

Mitte: si aliam unquam admisero ullam, occidito.

15 *TH.* Num meam lævitiam veritus es? *CH.* non. *TH.* quid igitur?

CH. Hanc metui, ne me criminaretur tibi.

TH. Quid feceras? *CH.* paululum quiddam. *PY.* eho, paululum, impudens?

An paululum esse hoc tibi videtur, virginem

Vitiare civem? *CH.* conservam esse credidi.

10 Conservam? vix me contineo, quin inuolem in

Capillum. monstrum, etiam ultro derisum advenit.

TH. Abin' hinc, insana? *PY.* quid ita vero? debeam,

Credo, isti quidquam furcifero, si id fecerim;

Præsertim cum se servom fateatur tuum.

15 *TH.* Missa hæc faciamus. non te dignum, Chærea,

Fecisti: nam si ego digna hac contumelia

Sum maxime, at tu indignus qui faceres tamen.

Neque ædèpol, quid nunc consili capiam, scio,

De virgine istac: ita conturbasti mihi

30 Rationes omnes, ut eam non possim suis,

Ita ut æquom fuerat, atque ut studui, tradere: ut

Solidum parerem hoc mihi beneficium, Chærea.

CH. At nunc dehinc spero æternam inter nos gratiam

INTERPRETATIO.

veniste: si aliud unquam commisero ullum, interfici me iube. *TH.* Num meam duritiam, & crudelitatem tenuisti, adeo ut fugeres? *CH.* Non. *TH.* Quid igitur? *CH.* Timus ne ista (Pythias) me accusaret apud te. *TH.* Quam culpam feceras? *CH.* Levem quamdam culpam. *PY.* Eho levem, impudens? An levem esse culpam æstimas, virgini civi vitium asserre. *CH.* Conservam meam esse putavi. *PY.* Conservam putasti? Vix mihi tempero quin irruam in comam. Monstrum, etiam nos ut ludibrio habeat, ex industria huc advenit. *TH.* Abi hinc, stulta. *PY.* Quis vero ullam poenam debeam isti furcifero, si involaverim in capillum ejus:

præsertim cum non liberum, sed servum tuum se esse profiteatur. *TH.* Hæc inuilitia omittamus. Non te facinus dignum admisisti, Chærea: nam quamvis propter conditionem meam hac injuria maxime digna videar; tamen tu indignus es, qui eam mihi faceres; neque per Pollucem nunc scio quale consilium capiam de ista virgine: ita res meae confudisti omnes, ut eam nequeam suis talem, intactam, & virginem reddere, ita ut æquum fuerat; atque ut omni studio conata fui: ut integram gratiam inirem à Chremete & reliquis virginis cognatis, ut integrum & perfectum hoc beneficium conferrem in Chremetem & virginis cognatos. *CH.* At nunc exinde spero æternam fore inter nos omnes, me.

ANNOTATIONES.

27. Attu indignus qui faceres tamen.] Id est, non te decuit eam injuriam mihi facere, cum sis frater Phædræ.

mei Amatoris, & diligenter ac liberaliter fueris institutus.

- Fore Thais, sæpe ex hujusmodi re quapiam, &
 35 Malo ex principio magna familiaritas
 Conflata est. quid si hoc quispiam voluit Deus?
TH. Equidem pol in eam partem accipioque & volo;
CH. Imo ita quæso, unum hoc scito, contumeliæ
 Non me fecisse causâ, sed amoris. *TH.* scio,
 40 Et pol propterea magis nunc ignosco tibi.
 Non adeo inhumano ingenio sum, Chærea,
 Neque tam imperita, ut, quid amor valeat, nesciam.
CH. Te quoque jam, Thais, ita me Dij bene ament, amo.
PY. Tum pol ab istoc tibi, hera, cavendum intelligo,
 45 *CH.* Non ausim. *PY.* nihil tibi quidquam credo. *TH.* desinas.
CH. Nunc ego te in hac re mihi oro ut adiutrix fies:
 Ego me tuæ commendo & committo fidei.
 Te mihi patronam cupio, Thais: te obsecro:
 Emoriar, si non hanc uxorem duxero.
 50 *TH.* Tamen si pater. *CH.* quid? ah volet, certò scio;
 Civis modo hæc sit. *TH.* paululum opperier
 Si vis, jam frater ipse hic aderit virginis:
 Nutricem accersitum iit, quæ illam aluit parvolam:
 In cognoscendo tute ipse hic aderis, Chærea,
CH. Ego vero maneo. *TH.* visne interea, dum is venit?
 55 Domi opperiamur potius, quam hîc ante ostium?
CH. Imo percupio. *PY.* quam tu rem actura, obsecro, es?

INTERPRETATIO.

illam, & te, benevolentiam, Thais; nam sæpe ex simili re aliqua turbulenta, atque ex malo principio magna necessi-
 tudo, & conjunctio contracta est. Quid si hoc, auctore aliquo Deo, factum est? *TH.* Equidem pol, in eam partem & accipio, & ita volo evenire. *CH.* Quin-
 imo, ita ut accipias, & velis te rogo. Hoc unum sciam velim, me non eo ani-
 mo cum virgine rem habuisse, ut tibi injuriam facerem; sed ab amore ad id faciendum impulsus fuisse. *TH.* Scio & per Pollucem propterea tibi liben-
 tius veniam do. Non adeo humanitatis expers sum, neque tam ignara, ut quanta sit amoris potentia non nove-
 rim. *CH.* Te quoque jam, Thais, ita me Dij ament, nunc amo. *PY.* Etiam per Deos tibi metuendum, hera, ab isto sentio, ne quam technam & fraudem facias. *CH.* Non ausim, etiamsi ve-
 lim (propter fratrem Phadriam.) *PY.* Nullam fidem tuis dictis habeo. *TH.* Fac ut desinas, Pythias. *CH.* Nunc in tuam, Thais, me do fidem, & in clien-
 telam trado, teque obsecro ut in duce-
 da uxore Pamphila me juves. Te mihi patronam eligo, Thais: te per Deos obte-
 stor: moriar omnino, si non hanc in uxorem accipio. *TH.* Tamen si pater voluerit.
CH. Ah quid dubitas? Voleat, probe scios dummodò hac sit civis. *TH.* Si paulisper vis expectare, mox ipse frater illius huc adventurus est, Chærea; nutricem iovit accersitum qua Pamphilam parvolam aluit. Tu ipse dum de Pamphi-
 la origine inquiretur, præsens intereris.
CH. Ego verò expectabo dum Chremes hic adsit. *TH.* Visne interea, dum is huc redit, domi maneamus, potius quàm hic ante fores. *CH.* Imo vehementer cupio.
PY. Quidnam, quæso, nunc factura es?

- TH.* Nam quidita? *PY.* rogitas? hunc tu in ædes cogitas
 Recipere posthac? *TH.* cur non? *PY.* crede hoc meæ fidei,
 60 Dabit hîc aliquam pugnam denuo. *TH.* au, tace, obsecro.
PY. Parum perspexisse ejus videre audaciam.
CH. Non faciam, Pythias. *PY.* non pol credo, Chærea,
 Nisi si commissum non erit. *CH.* quin, Pythias,
 Tu me servato. *PY.* neque pol servandum tibi
 65 Quidquam dare ausim, neque te servare. apage te.
TH. Optime adest ipse frater. *CH.* petij hercle. obsecro,
 Abeamus intrò, Thais: nolo me in via
 Cum hac veste videat. *TH.* quamobrem tandem? an quia pudet?
CH. Id ipsum. *PY.* id ipsum? virgo vero? *TH.* î præ, sequor.
 70 Tu istic mane, ut Chremem introducas, Pythias,

INTERPRETATIO.

TH. Quidnam ita? *PY.* Tunc quaris? per Dros tibi quidquam servandum dare ausim, neque te servare. Apage te à me. *TH.* Advenit opportune ipse frater Pamphila Chremes. *CH.* Perij mehercule. Obsecro Thais, intrò ades eamus: nolo me in via ut Chremes ita vestitum videat. *TH.* Quamobrem tandem? an quia te pudet? *CH.* Idipsum nempe est. *PY.* Idipsum? Virgo verò virgata an pudori suis? *TH.* Præito; sequar: tu isthic mane Pythias, ut Chremetem domum introducas.

ACTUS V. SCENA III.

PYTHIAS. CHREMES. SOPHRONA.

- PY.* Quid? quid venire in mentem nunc possit mihi?
 Quidnam? quî referam sacrilego illi gratiam,
 Qui hunc supposuit nobis? *CH.* move verò ocyus
 Te, nutrix. *SO.* moveo. *CH.* video, sed nil pro moves.
 5 *PY.* Iamne ostendisti signa nutrici? *CH.* omnia.

INTERPRETATIO.

PY. Quid? quid in animo excogitare nunc possum ego? Quidnam? quomodo nunc scilicet par pari referam illi scelesto Parmenoni, qui hunc Chæream, pro Eunuchis nobis supposuit? *CH.* Move te verò citius, nutrix! *SO.* Moveo. *CH.* Video, te moves, sed nihil promoves. *PY.* Iamne Chremes ostendisti omnia signa ciſtella Sophronæ nutrici? *CH.* Omnia ostendi.

PY. Amabo, quid ait, cognoscitne? CH. ac memoriter.

PT. Bene ædopol narras: nam illi faveo virgini.

Ite intro: jamdudum hera vos expectat domi.

Virum bonum ecum Parmenonem incedere

10 Video. viden' ut otiosus it. si Diis placet?

Spero me habere, qui hunc meo excruciem modo.

Ibo intro, de cognitione ut certum sciam:

Post exibo, atque hunc perterrebo sacrilegum.

INTERPRETATIO.

PY. Obsecro, quid dicit? Agnoscitne illa? CH. Agnoscit, & memoriter recenset. PY. Grata per Pollucem narra: nam bene illi puella cupio. Intreite, nam jam pridem Thais hera vos expectat domi. Ecce virum bonum Parmenonem video spariari. Vide ut otiosus & securus ambulat. Spero me habituram facultatem, si Diis placet, quò cum armamento meo agitem, & anxium reddam.

ACTUS V. SCENA IV.

PARMENO. PYTHIAS.

PA. **R** Eviso, quidnam Chærea hîc rerum gerat,
Quod si astu rem tractavit, di vestram fidem!

Quantam & quam veram laudem capiet Parmeno!

Nam ut mittam, quod ei amorem difficillimum, &

5 Carissimum ab meretrice avara: virginem

Quam amabat, eam confeci sine molestia,

Sine sumptu, sine dispendio. tum hoc alterum.

Id vero est, quod ego mihi puto palmarium,

INTERPRETATIO.

PA. **R** Edeò visum quæ res hic agat Chærea. Quod si astute captum exequutus est, di vestram fidem! testor, quantam & quam veram laudem consequetur Parmeno! nam ut taceam quod ei amorem difficillimum & magno pretio parandum à meretrice avarâ, virginem nimirum, quam perdidit amabat, procuravi, & acquisitionem ejus perfeci sine difficultate, sine sumptu & impensis pecuniarum; id vero est gloriosum & palma dignum.

ANNOTATIONES.

8. **P** *Almarium.*] *Palmarius*, a, um; quod est palma dignum aliquando substantivum est & videtur poni pro victoria. L. r. 4. § D. De extraordinariis cognitionib. his verbis; *Honotaria summa peti poteris usque ad* probabilem quantitatem; est nomine palmarij cautum est. Id vocabulum sumptum à Gladiatoriis; Nam victori Gladiatori is honos habebatur, ut coronatus palma laudes ferret.

- Me reperisse, quo modò adolescentulus
 10 Meretricum ingenia & mores posset noscere;
 Mature ut cum cognorît, perpetuo oderit.
 Quæ dum foris sunt, nihil videtur mundius,
 Nec magis compositum quidquam, nec magis elegans?
 Quæ, cum amatore suo cum cœnant, liguriunt.
 15 Harum videre ingluviem, sordes, inopiam:
 Quàm inhonestæ solæ sint domi, atque avidæ cibi,
 Quo pacto ex jure hesterni panem atrum vorent.
 Nosse omnia hæc, salus est adolescentulis.
 P T. Ego pol te pro istis dictis & factis, scelus,
 20 Ulciscar; ut ne impune in nos illuseris.

INTERPRETATIO.

quod mihi tribuo, quoniam rationem
 invenî quâ adolescentulus possit meret-
 ricum ingenia & mores pernoscere. ut
 cum tempestivè illas penitus cognoverit.
 perpetuo odio eas prosequatur. Dum for-
 sis cœnant, nihil videtur tersius, & ho-
 nestius, nihil magis ornatum nec ma-
 gis lepidum. Quæ cum epulantur, non
 vorant, sed lenit, & delicatè suaviora
 quæque cum amatore suo mandant:

harum vero licet videre insatiabilem
 voracitatem, immundiciam, egestatem,
 cur domi sunt. Quàm obscena, quàm
 gula dedita, quo pacto juris hesterni pa-
 nem atrum deglutiant. Hæc omnia didi-
 cisse non modò utile, sed salutiferum
 adolescentibus. P Y. Ego per Pollucem
 pro istis dictis & factis te, scelerose,
 ulciscar & puniam, ut non impune fe-
 ras quod nos ludificatus fueris,

ACTUS V. SCENA V.

PYTHIAS. PARMENO.

- P Y. P R O Deum fidem! facinus fœdum! ô infelicem adolescentu-
 lum!
 O scelestum Parmenonem, qui istum huc adduxit! P A. quid est?
 P Y. Miseret me: itaque, ut ne viderem, misera huc effugi foras.
 Quæ futura exempla dicunt in eum indigna. P A. ô Jupiter!
 5 Quæ illæc turba est? nunnam ego perij? adibo, quid istuc Py-
 thias?

INTERPRETATIO.

P Y. P R O Deum fidem! facinus tur-
 pe & crudele! O infelicitatum
 adolescentulum! O scelestum Parme-
 nonem, qui istum in hanc domum ad-
 duxit! P A. Quid est? P Y. Adeo mi-
 sericordia commota sum, ut ne tam

atrox tormentum cernerem, misera huc
 foras me subduxerim. Quæ infanda &
 sava suppliciorum exempla dicuntur in
 eum facienda esse! P A. O Jupiter!
 quæ illa turba est? Egone occidi?
 accedam, Quid istud est, Pythias?

Quid ais ? in quem exempla fient ? *PY.* rogitas, audacissime ! Perdidisti istum, quem adduxi pro Eunuchō, adolescentulum ; Dum studes dare verba nobis. *P.A.* quid ita ? aut quid factum est ? cedo.

PY. Dicam, virginem istam, Thaidi hodie quæ dono data est, 10 Scin' eam hinc civem esse ? & ejus fratrem adprime nobilem ? *P.A.* Nescio. *PY.* atqui sic inventa est, eam iste vitiauit miser, Ille ubi rescivit factum frater violentissimus.

P.A. Quidnam fecit ? *P.Y.* colligavit primum eum miseris modis. *P.A.* Colligavit ! hem ! *P.Y.* atque equidem orante, ut ne id faceret, Thaide.

15 *P.A.* Quid ais ? *P.Y.* nunc minitatur porro sese id, quod mæchis soler.

Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim. *P.A.* qua audacia Tantum facinus audet ? *P.Y.* quid ita tantum ? *P.A.* an non hoc maximum est ?

Quis homo pro mæcho unquam vidit in domo meretricia Deprendi quemquam ? *PY.* nescio. *P.A.* at ne hoc nesciatis, Pythias, 20 Dico, edico vobis, nostrum esse illum herilem filium. *PY.* hem ! Obsecro, quis est ? *P.A.* ne quam in illum Thais vim fieri sinat. Atque adeo autem cur non egomet introeo ? *P.Y.* vide, Parmeno, Quid agas, ne neque illis prodis, & tu pereas. nam hoc putant, Quidquid factum est, ex te esse ortum. *P.A.* quid igitur faciam, miser ?

INTERPRETATIO.

quid quereris in quo exempla gravia pœnarum edenda esse dicis ? *PY.* An queris, impudentissime ? Exitium attulisti huic adolescentulo, quem pro Eunuchō ad ades nostras deduxisti, dum nos dolis circumvenire conaris. *P.A.* Quid ita dicis ? aut quid factum est ? Dico, *P.Y.* Dicam. Novissime virginem istam, qua hodie dono data est Thaidi, civem esse hujus urbis ; ejusque fratrem inter primos nobiles numerari ? *P.A.* Nescio. *PY.* Atqui esse eam civem Atticam comperimus est. Hanc iste adolescentulus stupravit miser Ille frater ejus, impetuosus admodum, & ad vim inferendam promptissimus, ubi hoc inaudivisti, *P.A.* Quidnam fecit ? *P.Y.* Constrinxit primum eum, in modum crudellem, artibus vinculis. *P.A.* Hem, colligavit ? *P.Y.* atque id, deprecante solum Thaide ne id faceret, *P.A.* Quid ais ?

PY. Nunc minitatur se se id facturum, quod adulteris fieri solet : quod sumi supplicium non adhuc vidi, neque videre velim. *P.A.* Quis ita ardet, & temerarius, ut tantum facinus audeat ? *P.Y.* Quid ita tantum ais ? *P.A.* An non hoc maximum est ? Quisquamne hominum unquam vidit ullum in adibus meretricis corripiri pro mæcho ? *P.Y.* Hoc nescio. *P.A.* Ac ne hoc ignoretis, Pythias, nuncio, denuncio vobis, illum esse nostri heri filium. *P.Y.* Hem ! queso, an is est ? *P.A.* Ne quam in illum violentiam exerceri Thais permittat, Imo etiam, cur non ego intrō domum irumpo ? *P.Y.* Ne hoc facias : cave : nec enim illum juveris & te perditum iuveris. Hoc enim credunt te hujus, quod factum est, quantumcumque sit, esse auctorem. *P.A.* Quid igitur faciam, infelix ?

Quidve

- 15 Quidve incipiam? ecce autem video rure redeuntem senem.
Dicam huic, an non? dicam hercle; etsi mihi magnum malum
Scio paratum: sed necesse est, huic ut subveniat. *P.T.* Sapis:
Ego abeo intro? tu isti narrato omnem rem ordine, ut factum
siet.

INTERPRETATIO.

Quidve aggrediar? Ecce autem aspicio inde datum iri; sed necesse est huic di-
senem herum à villa in urbem rever-
sentem. Num illi dicam filij pericu-
lum, an non? Nunciabo per Herculem,
qui hac facturus s. Ego intrò domum
eo. Tu vero tuo recense ex ordine, ut
quamvis noverim mihi magnum malum
omnia facta sunt.

ACTUS V. SCENA VI.

LACHES: PARMENO.

- L A. **E**X meo propinquo rure hoc capio commodi:
Neque agri, neque urbis odium me unquam percipit.
Ubi fatias cœpit fieri, commuto locum.
Sed estne ille noster Parmeno? & certe ipse est.
5 Quem præstolare, Parmeno, hic ante ostium?
P.A. Quis homo est? hem, saluum te advenire, here, gaudeo.
L.A. Quem præstolare? *P.A.* perij, lingua hæret metu. *L.A.* hem!
Quid est? quid trepidas? sati'ne salvæ? dic mihi.
P.A. Here, primum te arbitrari id, quod res est, velim:
10 Quidquid hujus factum est, culpa non factum est mea.
L.A. Quid? *P.A.* recte sane interrogasti, oportuit

INTERPRETATIO.

L A. **E**X meo suburbano pradio hanc
commoditatem habeo, quod ne-
que ruris, neque urbis fastidium me
unquam valde capit, ubi alterutrius
cœpit satietas fieri, locum alterum al-
tero muto: sed estne ille noster servus
Parmeno? & certe ipse est. Quem ex-
pectas, Parmeno, ante has fores? *P.A.R.*
Quis homo me appellas? Ehem! saluum
te redire, here, gaudeo. L.A. Quem ex-
pectas? P.A. Occidi. Lingua hæret pa-
lato-præ metu. L.A. Hem! cur contre-
misceis? Satisne domi salvæ sunt res no-
stræ? Dic mihi, P.A. Here, primum te
arbitrari velim: quidquid hujus rei, de
quâ quaritur, factum est, culpa mea
factum non est. L.A. Quidnam est? P.A.
Rectè quidem interrogasti: nam ante me

ANNOTATIONES.

9. Te arbitrari, quod res est, velim.] turbatio animum male conscium ar-
Se Parmeno excusat, & purgat ante-
quam accusetur; quæ Orationis per-
guit.

- Rem prænarrasse me : emit quendam Phædria
 Eunuchum , quem dono huic daret. *L. A.* cui ? *P. A.* Thaidi.
L. A. Emit ! perij hercle. quanti ? *P. A.* viginti minis.
 15 *L. A.* Actum est. *P. A.* tum quendam fidicinam amat hic Chærea
L. A. Hem ! quid ? amat ? an scit jam ille quid meretrix fiet ?
 An in Astu venit ? aliud ex alio malum.
P. A. Hete , ne me spectes : me impulsore hæc non facit.
L. A. Omitte de te dicere. ego te , furcifer ,
 20 Si vivo , sed istuc , quidquid est , primam expedi.
P. A. Is pro illo Eunucho ad Thaidem deductus est.
L. A. Pro Eunuchon ? *P. A.* sic est , huic pro mæcho postea
 Compréhendere intus & constrinxere. *L. A.* occidi.
P. A. Audaciam meretricum specta. *L. A.* nunquid est
 25 Aliud mali damnive , quod non dixeris ,
 Reliquom ? *P. A.* tantum est. *L. A.* cesson' huc introrumpere ?
P. A. Non dubium est , quin mihi magnum ex hac re sit malum :
 Nisi quia necesse fuit hoc facere , id gaudeo
 Propter me hisce aliquid esse eventurum mali :

I N T E R P R E T A T I O.

narrasse oportuit rem quæ te absente
 evenit. Phædria emit quendam Eunuchum , quem donaret illi. *L. A.* Cui nam ?
P. A. Thaidi. *L. A.* Occidi per Herculem. Quante pretio ? *P. A.* Pretio viginti minarum. *L. A.* Actum est de me.
P. A. Tum quendam Chærea fidicinam amat hic apud Thaidem. *L. A.* Hem ! quid ? amat ? an jam didicit quid sit meretrix ? An in Astu (in urbem) ex Piræo venit ? Aliud ex alio malum erit. *P. A.* Hete , ne me minacibus oculis inquearis : non ego enim ad hoc faciendum impulsus. *L. A.* Desine de te verba facere ; ego te furcifer , si vitam Diis protegent , male mulcabo : sed istud ,

quodcumque est , paucis verbis enarra. *P. A.* Is (Chærea) pro Eunucho Thaidi traditus est. *L. A.* An pro Eunucho ? *P. A.* Sic est : hunc postea intus comprehenderunt , & colligaverant. *L. A.* Interij. *P. A.* Temeritatem meretricum considera. *L. A.* An aliud mali , damnive , quod non dixeris , adhuc tibi dicendum restat ? *P. A.* Nihil præterea est. *L. A.* Quid moror , quin intrò has ades impetum facio ? *P. A.* Certum est mihi magnum ex hac re impendere malum : sed necesse fuit hoc factum referre , ut filio suo Chærea succurreret. Ex hoc gaudeo hisce meretricibus , meâ causâ , aliquod malum factum iri :

A N N O T A T I O N E S.

17. An in Astu venit.] Athenienses urbem suam Astu vocabant. Cicero primo de legibus : *Theſſum*, inquit, *eisdem* migrare ex agris, & in Astu quæ appellatur, omnes se conferre iussit. Astu Græcè significat Urbem. Cæterum Athenæ in duas divisæ erant partes, Urbem quæ dicta Astu, & portum qui *megarus* vocetur : eas autem partes unus complectebatur ambitus, sed ita ut Plebei & Democratici fautores in regione Piræi

agerent, elegantiores nobilioresque Astu incolerent. A potiori igitur parte & ad portus discrimen Astu & Astu non nominabant, Urbem & Urbani.

19. Furcifer.] Dicebatur servus, qui ob leve delictum cogebatur à domino ignominie magis, quam supplicij causâ, in vicinia furcam in collo ferre, subligatis ad eam manibus, & prædicare peccatum suum, simulque mone-re ceteros ne simile quid admitterent,

30 Nam jam diu aliquam causam quærebat senex,
Quamobrem insigne aliquid faceret iis : nunc repperit.

I N T E R P R E T A T I O.

nam jam pridem aliquam causam optabat habere senex, ut aliquod insigne, facinus in meretrices istas ederet : nunc invenit.

A C T U S V. S C E N A V I I.

P Y T H I A S. P A R M E N O.

PY. N Unquam xdepol quidquam jam diu, quod magis vellem evenire,

Mi evenit, quam quod modò senex intro ad nos venit errans.

Mihi solæ ridiculo fuit, quæ, quid timeret, sciebam.

P. A. Quid hoc autem est ? PY. nunc id prodeò, ut conveniam Parmenonem.

5 Sed ubi obsecro est ? P. A. me quærit hæc ? PY. atque ecceum video. adibo.

P. A. Quid est, inepta ? quid tibi vis ? quid rides ? pergin' ? PY. perij.

Defessa jam sum misera te ridendo. P. A. quid ita ? PY. rogitas ?

Nunquam pol hominem stultiorem vidi, nec videbo. ah !

Non pote satis narrari, quos ludos præbueris intus.

10 At etiam primo callidum & disertum credidi hominem.

P. A. Quid ? PY. illicone credere ea, quæ dixi, oportuit te ?

I N T E R P R E T A T I O.

PY. N Unquam xdepol quicquam incundius, quæd magis mihi optarom accidero, unquam accidit. quàm quæd modò senex Laches : ratro demum ad nos venit, falsò existimans filium suum esse confectum. Soli mihi risum præbuit, qua causam, cur metueret, novorom. P. A. Quid autem hoc est, quod loquitur Pythias ? PY. Nunc propter id prodeò foras, ut Parmenonem adeam & alloquar : sed ubi, quæso ois ? P. A. An me quærit hæc ? PY. Atque ecce eam video : ad eam ibe. P. A. Quid est, insana ? quid tibi vis ? quid tam effuse rides ? perseverasne ridere ? PY. Risu morior : dolassata sum misera jam te deridendo. P. A. Quid ita ? PY. Quarisne ? num ignoras ? nunquam pol quemquam intemptorem cognovi, nec cognoscam : ah, neque satù verbis expenere quos risus excitaverit intus in adibus : atqui primò te tantum, intelligentem, & facundum esse existimavi. P. A. Quid ? PY. An statim fidem adhibere dictis meis debuisti ?

A N N O T A T I O N E S.

3. M^{ihi sola.}] Vetulste pro soli, cilla erumpere in risum, adeo ut sibi sibi vis] Quis est, inepta, quid temperare non possit.

- An pœnitebat flagitij, te autore quod fecisset
 Adolescens, nî miserum insuper etiam patri indicares?
 Nam quid illi credis animi tum fuisse, ubi vestem vidit
 15 Illam esse eum indutum pater? quid? jam scis te perisisse?
P. A. Ehem, quid dixi, pessuma? an mentita es? etiam rides?
 Itan' lepidum tibi visum est, scelus, nos irridere? *P. Y.* nimium.
P. A. Siquidem istuc impune habueris. *P. Y.* verum. *P. A.* reddam.
 hercle. *P. Y.* credo:
 Sed in diem istuc, Patrimo, est fortasse, quod minitare!
 20 Tu jam pendebis, qui stultum adolescentulum nobilitas
 Flagitiis, & eundem indicas: uterque in te exempla edet.
P. A. Nullus sum. *P. Y.* hic pro illo munere tibi honos est habi-
 tus, abeo.
P. A. Egomet meo indicio miser, quasi forex, hodie perij.

I N T E R P R E T A T I O.

An te pœnitebat flagitium, quod te im-
 pulfore commississet adolescens Charea,
 nimis leve fuisse, nisi amplius miserum
 illum patri proderes & desceres? Nam
 quomodo eum affectum fuisse putas, ubi
 se vidit à patre deprehensum esse, in
 illâ veste Eunuchi? quid est? scisne de
 te jam actum esse? *P. A.* Hem! quid di-
 xisti, deterrima? An mentita es, cum
 mihi dixisti Chaream à Chremete colli-
 gatam fuisse? etiam pergis ridere? Itane
 urbana & lepida existimari voluisti,
 scelestâ, si nos ludidrio haberes? *P. Y.*
 Valde hoc visum est mihi lepidum. *P. A.*
 Si quidem id inultum tuleris, tum de-
 mum id lepidum tibi videri dicas. *P. Y.*

Quasi vero id valde metuam. *P. A.* Par
 tibi hercle referam. *P. Y.* Crdo, sed in
 longam diem forte accides illud, quod
 nobis minitarius: tu jam pendens: è trabe
 vapulabis, qui imprudentem adolescen-
 tem spectatum, & insignem flagitiis red-
 dus, & eundem etiam produs, & denun-
 cias. Uterque, pater, & filius, in se pœ-
 nas exercebunt, qua sint documento ca-
 teris, ne delinquant. *P. A.* Perij. *P. Y.*
 Eiusmodi bonos tibi & palmariis deser-
 tur, pro Eunucho, quem dono Thaidi
 adduxisti. Discedo. *P. A.* Egomet me in-
 dicans sermonibus meis, quasi forex,
 occentu, & strepitu se prodens, mihi
 perniciem attulit.

A C T U S V. S C E N A V I I I.

G N A T H O. T H R A S O.

- G. N.* Quid nunc? qua spe, aut quo consilio huc imus? quid
 inceptas, Thraso?
T. H. Egone? ut Thaidi me dedam, & faciam quod jubeat.
G. N. quid est?

I N T E R P R E T A T I O.

G. N. C Vt venimus huc, nunc cum
 Thais tibi irata est? qua
 tibi spes est, quod consilium ut venias?

Quod ceptum tuum est Thraso? *T. H.*
 Ut Thaidi me dedam victus, & faciam
 quacumque imperabis. *G. N.* Quid est?

TH. Qui minus huic, quam Hercules servivit Omphale?
G N. exemplum placet.

Vtinam tibi commitigari videam sandalio caput.

5 Sed quid? fores crepuere ab ea, quid autem hoc est mali?

Hunc ego nunquam videram etiam, quidnam properans hinc profilit?

I N T E R P R E T A T I O.

TH. Quare minus serviam Thaidi quam Hercules servivit Omphale GN. Exemplum mihi gratum est. Vtinam tibi videam demulceri calceamento caput. Sed quid? fores ejus strepuere.

TH. Perij! Quid autem hoc est mali? Hunc ego nunquam conspexeram; & nunc hic, quidnam celerans hinc laus foras exsili?

A N N O T A T I O N E S.

3. Quam Hercules servivit Omphale.] Omphales Lydia Regina amore captus Hercules eò se demisit, ut leonis exuvium, clavumque & arma ipsi gestanda concederet: ipse vero muliebri habitu inter virgines neret.
4. Commitigari videam sandalio caput.] Sandalium est calceamentum Mulie-

bre, quo Omphale Herculem, si pensum in lanificio non absolvisset, cadere solebat.

5. Quid autem est hoc mali? Eunuchi habitu Chærea, sed virili confidentia profilit è domo Thaidis, & militem velut novi rivalis terret aspectu.

A C T U S V. S C E N A I X.

C H Æ R E A. P A R M E N O. P H Æ D R I A.

G N A T H O. T H R A S O.

CH. O Populares, ecquis me vivit hodie fortunatior?
Nemo hercle quisquam: nam in me plane Dij potestatem suam

Omnem ostendère, cui tam subito tot congruerint commoda.

PA. Quid hic lætus est? CH. ô Parmeno mi, ô mearum voluptatum omnium

5 Inventor, inceptor, perfector, scin' me in quibus sim gaudiis?

I N T E R P R E T A T I O.

CH. O Populares viri, ô Cives, ecquis hodie extat me beatior? Nemo unius per Herculem: nam in me omnino Dij specimen dederunt suæ potestatis: cui tam subito tot simul &

cumulate bona contigerunt. PA. Quam obrem hic lætitia exultas? CH. O Parmeno mi, ô omnium mearum voluptatum inventor, inceptor, perfector, scisne quibus abundo gaudiis?

- Scis Pamphilam meam inventam civem? *P. A.* audi. *C. H.* Scis sponsam mihi?
- P. A.* Bene, ita me *Dī* ament, factum. *G. N.* audin' tu illum quid ait? *C. H.* tum autem Phædriæ,
- Meo fratri, gaudeo amorem esse omnem in tranquillo: una est domus:
- Thais patri se commendavit in clientelam & fidem:
- 10 Nobis dedit se. *P. A.* fratris igitur Thais tota est. *C. H.* scilicet.
- P. A.* Jam hoc aliud est quod gaudeamus, Miles pellitur foras.
- C. H.* Tum tu, frater ubi ubi est, fac quam primum hæc audiat.
- P. A.* visam domi.
- T. H.* Nunquid, Gnatho, dubitas. quin ego nunc perpetuo perierim? *G. N.* sine
- Dubio opinor. *C. H.* quid commemorem primum, aut quem laudem maxime?
- 15 Illumne qui mihi dedit consilium ut facerem; an me, qui id ausu' sim
- Incipere? an fortunam collaudem, quæ gubernatrix fuit,
- Quæ tot res, tantas, tam opportune in unum conclusit diem?
- an
- Mei patris festivitatem & facilitatem? *ō* Jupiter
- Serva obsecro hæc nobis bona. *P. H.* *Dij* vobiscum fidem! incredibilia
- 20 Parmeno modo quæ narravit. sed ubi est frater? *C. H.* præsto est.
- P. H.* gaudeo.
- C. H.* Satis crede, nihil est Thaidæ hac, frater, tua dignius
- Quod ametur: ita nostræ est omni faulrix familiæ. *P. H.* hui mihi

INTERPRETATIO.

Scis Pamphilam meam agnitam fuisse
Civem atticam? *P. A.* Inaudui, *C. H.* Scis-
ne promissam mihi in uxorem? *P. A.* Bene,
ita me *Dij* ament, factum. *G. N.* Au-
disne, Thraso, quid ille dicit? *C. H.*
Tum autem gaudeo, Phædria fratri
meo omnem amorem ex toto acquisitum
esse sine motu cuiusquam rivalis. Una est
familia. Thais se in clientelam & fidem
patris dedit. *P. A.* Fratris tui igitur,
Thais tota est in potestate? *C. H.* Om-
nino. *P. A.* Iam alia insuper nobis cau-
sa gaudij, Thraso excluditur à Thaidæ.
C. H. Tu, Parmeno, da operam ut Phæ-
dria frater ubicumque sit hæc sciat.
P. A. Visam domum, num is forte ibi
sit. *T. H.* Nunquid, Gnatho, dubitas me

perisse. *G. N.* Non dubite: imo, certè
oredo, *C. H.* Quid primum memorem,
aut quem laudibus extollam? illumne
qui mihi suavit, ut facinus exequerer?
an me, qui ausui fuerim illud aggredi?
an partem laudis tribuam fortuna qua
direxisti? quæ tot, tantasque res oppor-
tuno uno absolvit die? an mei patris
humanitatem & comitatem? *O Jupiter,*
fac preces ut perpetua sint nobis hæc
bona. *P. H.* *Dij* vestram fidem! qua
modo Parmeno incredibilia commemora-
vit? Sed ubi est frater? *C. H.* Præsto
est: hic præsens est. *P. H.* Later. *C. H.*
Vero et do. Nulla est mulier, tua illa
Thaidæ dignior, qua ametur frater: ita
favet, nostra omni familia. *P. H.* Mihi verè

Illam laudas ? *TH.* perij , quanto spes est minu' , tanto magis amo-
Obsecro , *Gnatho* , in te spes est. *GN.* quid vis faciam ? *TH.* per-
fice hoc

- 25 Precibus , preio , ut hæream aliqua in parte tamen apud *Thaidem*.
GN. Difficile est. *PA.* si quid collibuit , novi te. hoc si effeceris ,
Quodvis donum & præmium à me optato , id optatum feres.
GN. Itane ? *TH.* sic erit. *GN.* hoc si efficio , postulo ut tua
mihi domus

Te præfente , absente , pateat ; invocato ut sit locus

- 30 Semper. *TH.* do fidem ita futurum. *GN.* accingar. *PH.* quem hic
ego audio ?

O *Thrafo* ! *TH.* salve. *PH.* tu fortasse quæ facta hinc sient
Nescis. *TH.* scio. *PH.* cur te ergo in his ego conspicio regionibus ?
TH. Vobis fretus. *PH.* scin' quam fretus ? Miles , edico tibi ,
Si in platea hac te offendero post unquam , quod dicas mihi ,

- 35 Alium quærebam , iterhac habui , periisti. *GN.* cja , haud sic decet.
P H. Dictum est. *GN.* non cognosco vestrum tam superbuin.
P H. sic erit.

GN. Prius audite paucis : quod cum dixero , si placuerit ,
Facitote. *P H.* audiamus. *GN.* tu concede paululum istuc, *Thrafo*.

I N T E R P R E T A T I O.

illam laudas , qui hanc amo & quanti
sit scio. *TH.* Occidi. Quanto minus
spei restat , tanto magis amore ardeo.
Obsecro te , *Gnatho* , omnem spem in te
posui. *GN.* Quid vis faciam. *TH.* Per-
fice precibus , preio : ut mihi aliquis
locus tandem restet certus , in amore
Thaidis. *GN.* Difficillime id fieri po-
test. *TH.* Novi ingenium tuum : si tibi
quid placeat , id facile efficias : si hoc mihi
adeptus fueris , cuiusvis doni & præmij
optionem tibi do. Opta , optatum à me
accipies. *GN.* Itane ais ? *TH.* Aio.
GN. Si hoc efficio , postulo ut tua domus
mihi semper fores aperta sint : si ve ad-
sis , si ve absis , ut mensa tua mihi sem-
per locus aliquis relinquatur vacuus ,
eisi non invitatus fuerim. *TH.* Polli-
ceor tibi , meamque fidem obligo. hoc ita
fore ut petis. *GN.* Aggrediar. *P Y.*

Quem hic ego audio ? O *Thrafo* tunc
hic es ? *TH.* Salvi estote. *P H.* Tu
fortasse igitur oras , qua hic facta fue-
riur. *TH R.* Minime ignoro. *P H.*
Cur ergo in his urbis paribus te con-
spectui meo offers ? cur non hinc abis ?
TH. Vobis confusus hic adsum. *P H.*
Scis quam confidere debeas ? Miles ,
denuncio tibi , si posthac te unquam
in hac platea sorte obvium habuero :
nihil causa erit , quod dicas mihi ,
quemdam alium quærebam , aut iter
mihi hæc fuit , illuc peribis. *GN.*
Eia non sic convenit facere. *P H.*
Satis hoc sufficiat dictum tibi fuisse.
GN. Non vos cognosco tam superbos
esse. *PH.* Sic fiet. *GN.* Prius audite
qua breviter dicam : hac ubi dixero , si
grata fuerint , facite. *P H.* Audiamus.
GN. Tu abscede paululum isthuc. *Thrafo*.

A N N O T A T I O N E S.

32. In his regionibus.] Gallicè , En ces
quartiers. Nam Urbs in Regiones , Re-
gio in Vicos , Vici in ædes divisi sunt.

38. Tu concede paululum isthuc *Thrafo*.]
Id facit *Gnatho* , ne Miles se vituperata
audiat.

- Principio ego vos ambo credere hoc mihi vehementer velim ,
 40 Me hujus quidquid faciam , id facere maxumè caussa mea :
 Verum idem si vobis prodest , vos non facere inficitia est.
P H. Quid id est ? *GN.* Militem ego rivalem recipiendum censco.
P H. hem!
 Recipiendum ! *GN.* cogita modo. tu hercle cum illa , Phædria ,
 Et libenter vivis : etenim bene libenter victitas ,
 45 Et quod des paulum , & necesse est multum accipere Thaidem.
 Ut tuo amori suppeditare possit sine sumptu tuo ; ad
 Omnia hæc magis opportunus , nec magis ex usu tuo
 Nemo est. principio & habet quod det , & dat nemo largius.
 Fatuus est , insulsus , tardus , stertit noctesque , & dies.
 50 Neque tu istum metuas , ne amet mulier : pellas facile ubi
 velis.
P H. Quid agimus ? *GN.* præterea hoc etiam , quod ego vel
 primum puto ,
 Accipit homo nemo melius prorsus , neque prolixius.
P H. Mirum , nî illoc homine quoquo pacto opus est. *CH.* idem
 arbitror.
GN. Recte facitis. unum etiam hoc vos oro , ut me in vestrum
 gregem
 55 Recipiatis. satis diu hoc jam saxum volvo. *P H.* reci-
 pinus.
CH. Ac libenter. *GN.* at ego pro istoc , Phædria , & tu ,
 Chærea ,

I N T E R P R E T A T I O.

Primum hoc vos rogo , ut mihi credatis . me in
 primis mei gratia id facere : verum si
 idem quoque vobis utile est i stultitia
 est , si id non faciatis. *P H.* Quidnam
 hoc est ? *GN.* Ego , ut competitorum
 Militum in amore tibi esse patiaris , Phæ-
 dria , tibi expedire arbitror. *P H.* Hem !
 ut competitorum patiar ? *GN.* Cogita
 modo , Phædria : tu moerente cum
 Thaido laute & sumptuose convivaris :
 nam etiam delicatis & amplis convi-
 viis delectari soles . Quod vero ei des ,
 parum tibi est : & necesse est multum
 aliunde lucrari Thaidem , ut tuo amo-
 ri satisfaciatur , nulloque pretio hoc tibi
 constet. Ad hæc autem omnia , nemo
 est magis idoneus , nec magis utilis tibi
 quam hic Thrafo . Principio multum lar-

giri potest . & nemo est qui des largius .
 Stolidus est , illepidus , ignavus , semino-
 dies , noctesque immersus est , neque ti-
 mendum est ne d muliere magis quam
 tu , ametur : facile illum expuleris . quan-
 documque libebis . *P H.* Quid nobis
 agendum est ? *GN.* Insuper hoc quo-
 que , quod ego precipuum existimo , na-
 mo hominem concubio excipit libera-
 lius neque lautius & magnificen-
 tius . *P A.* Nimirum hoc homine omni
 modo nobis usus est . *CH.* Idem judico .
GN. Recte vobis prospiciatis . Vnum
 etiam est quod a vobis pestulo , ut mo-
 in vestram sodalitatem admittatis . Sa-
 tis diu hunc lapidem molior : jamdiu
 id conor . *P H.* Admittimus . *CH.* Idque pro
 libenti animo facimus . *GN.* At ego pro
 ista gratia , Phædria , inquit , Chærea ,

Hunc

Hunc comedendum & deridendum vobis præbeo. *CH.* placet.

P. H. Dignus est. *G. N.* Thraso, ubi vis, accede. *T. H.* obsecro te, quid agimus?

G. N. Quid? isti te ignorabant. postquam eis mores ostendi tuos,

60 Et collaudavi secundum facta & virtutes tuas,

Impetravi. *T. H.* bene fecisti. gratiam habeo maxumam.

Nunquam etiam fui usquam, quin me omnes amarent plurimum.

G. N. Dixin' ego vobis, in hoc esse Atticam elegantiam?

P. H. Nil præter promissum est. ite hac. vos valete, & plaudite.

INTERPRETATIO.

<p><i>Hunc Militem vobis comedendum & deridendum propino: hunc vobis trado, ut ejus sumptibus lauta, & copiosa convivium faciatis, eique ex solito illudatis.</i></p> <p><i>CH.</i> Gratum, hoc nobis est. <i>P. A.</i> Dignus est, Thraso, qui sic tractetur.</p> <p><i>G. N.</i> Thraso, quando libebis, accede. <i>T. H.</i> Amabo, quid egisti? <i>G. N.</i> Ili ingenium tuum non cognoverant: postquam eis exposui mores tuos, eque etiam laudibus extuli, prout facta tua & vir-</p>	<p>tutes merentur, impetravi ab eis quod volibus. <i>T. H.</i> Bene meritus es de me: gratiam habeo maximam. Nunquam etiam ubicumque fui, ullus extitit, qui me summo amore non completeretur.</p> <p><i>G. N.</i> Numne ita est, ut vobis dixi, Thrasonis eloquentiam esse plane Atticam? <i>P. H.</i> Nihil, Guatio, omissum est à te, de Thrasonis virtutibus scilicet, ista omnes. Vos valete & plaudite.</p> <p style="text-align: right;">Calliopius recensui.</p>
---	--

ANNOTATIONES.

<p>57. <i>Propino.</i>] Græcus in conviviis mos fuit, prægustandi vinum, priusquam poculum alteri traderetur: unde <i>propinare</i> & <i>propinare</i> dicuntur; <i>propina-</i></p>	<p>nantes autem sublatum poculum ostentabant, nominantes cui erant illud tradituri.</p>
--	---

P.

TERENTIJ

CARTHAGINENSIS AFRI

HEAUTONTIMORUMENOS.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, L. CORNELIO LENTULO, ET L. VALERIO FLACCO ÆDILIBUS CURULIBUS, EGIT L. AMBIVIVS TURPIO. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII. GRÆCA EST MENANDRU. ACTA I. TIBIIS IMPARIBUS. DEINDE DUABUS DEXTRIS. ACTA ETIAM III. M. JUVENTIO ET T. SEMPRONIO COSS.

ANNO AB URBE CONDITA DCCCL. ANTE CHRISTUM NATUM CCLX.

INTERPRETATIO EPIGRAPHES.

HÆ c fabula Græca Menandri Latina facta à Terentio, nomen Græcum retinuit *ἑαυτὸν τιμωμένους*, id est, *seipsum puniens*. Acta est Ludis sacris Cybele magnæ Deorum matris, L. Cornelio Lentulo, L. Valerio Flacco, Ædilibus Curulibus. Egit Ambivivus Turpio. Modos fecit Flaccus Claudij (Filius supple) Acta pri-

mum tibiis imparibus, hoc est dextra, & sinistra: deinde duabus dextris. Prior est modus Phrygius, alter Lydius, ut diximus. Quod cùm fiebat, adscribi Scenæ solebat M. M. C. *Mutantis modi Cantici*. Acta etiam tertio M. Juventio, & M. Sempronio Consulibus.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

CHREMES, senex. Α χρέμης, scire, quod senes scire soleant.

CLITIPHO, adolescens. Α κλιπός, inclutus, & φώς, lux. q. d. inclutum lumen.

SYRUS, servus. Α patria Syriā dictus.

MENEDEMUS, senex, Cliniae pater. Α μένος, robur, & δένος, populus. q. d. Robur populi.

CLINIA, adolescens. Α κλίνω, inclino. Vel à κλίνη, lectus nuptialis; nam Antiphilam uxorem duxit.

DROMO, servus. Α δρόμος, cursus.

SOSTRATA, Chremetis uxor. Α σιζώ, servo, ut quæ filiam exponi iussam conservavit.

BACCHIS, meretrix. Α βάκχος, propter ebrietatem vel insaniam.

PHRYGIA, ancilla. Α patria nominata.

NUTRIX.

ANTIPHILA, ab αντί contra, & φίλη amica. Quasi contra, & vicissim amans.

ARGUMENTVM.

CLINIA juvenis, Menedemi filius, Antiphilam, Philsteræ Amis Corinthiæ creditam filiam, perditè amare cœpit; quod ubi rescivit pater Menedemus, iniquo animo tulit; ita ut assiduè jurgiis militatum in Asiam abire cœgerit; sed postea facti vehementer pœnitens agrum emit, quem assidue exercens, senectutem miseris modis ex cruciabat suam, & supplicium absenti filio suæ dabat sævitæ. Clinia vero post tres menses revertitur; & clam patre, cujus duritiam verebatur, ad Clitiphonem Chremetis filium, sodalem suum divercit, mittitque accersitum Antiphilam. Syrus servus Clitiphonis non tantum illam, sed etiam Bacchidem meretricem à Clitiphone amatam secum adducit. Hanc adolescentes Antiphilam esse, Cliniae amicam, simulant; Antiphilam vero Bacchidis servam esse Chremeti persuadent. Dum hæc agunt, Sostrata Chremetis uxor, Antiphilam suam esse filiam, ex annulo, cum quo exposita fuerat, cognovit, & gaudio exiliens omnem rem deferat ad virum Chremetem, qui repertam esse filiam ipse quoque gavisus est. Jam omnia in tranquillo erant, absque Bacchide fuisset, cui Clitipho decem minas promiserat, quæ quoquo modo ei conicienda erant; ne aliqua ratione eam Chremes filij amicam esse rescisceret. Syrus igitur suis technis hanc summam à Chremete elicit. Dehinc Antiphila Cliniae in uxorem datur, Chremes Bacchidem à Clitiphone filio amari animadvertit: irascitur, minuitur, sed Menedemi & uxoris precibus delinitus ignoscit Clitiphoni, & aliam dat ei uxorem.

C.

SULPITII APOLLINARIS
PERIOCHA.

IN militiam proficisci gnatum Cliniam,
 Amantem Antiphilam, compulsi durus pater:
 Annique sese angebat. facti penitens.
 Mox ut revorsus est, clam patrem devoritur
 Ad Clitiphonem. is amabat sortum Bacchidem.
 Cum accerseret cupicam Antiphilam Clinia,
 Ut ejus Bacchis venit amica, ac servola
 Habitum gerens Antiphila; factum id, quo patrem
 Suum celaret Clitipho. hic technis Syri
 Decem minas meretricula aufert à sene:
 Antiphila Clitiphonis reparatur soror.
 Hanc Clinia, aliam Clitipho uxorem accipit.

INTERPRETATIO.

*P*ater Menademus justo severior Cliniam filium coegit victum jurgium, cum Antiphilam amaret, ad bellum ire, & ipse Menademus penitentia durus talis duritiei, seipsum cruciabat in animo. Statim ut ipse Clinia rediit militiam, nesciente patre divertit, & se recipit apud Clitiphonem, Chremetis filium. Is Clitipho captus erat amore Bacchidis meretricis. Quam Clinia accersitum misisset Antiphilam, cujus videntia ingenui desiderio flagrabat, Bacchidem etiam venit cum Antiphila, qua servula habitu induta est, quasi foret Bacchidis serva. Id factum fuit, ut hanc rem patri suo occultaret Clitipho, ne ille inadvertenteret Bacchidem à se amari. Hic Clitipho à Chremete extorquet pro Bacchide amica decem minas, auro, & astutia Syri servi. Antiphila reparatur soror Clitiphonis, & filia Chremetis. Clinia hanc duxit uxorem, Clitipho aliam accipit, dimissa Bacchide.

ANNOTATIONES.

*D*ecem minas.] Scriptores Latini patet & Græci drachma & denario promiscue utuntur: denarius autem Romanus valet sex assibus nostris Turonensibus, ut drachma Attica, Mina Attica habet centum drachmas: igitur decem minæ Atticæ, valent 100, Coronatis nostris, sive trecentis libris Turonensibus: nam mina decem coronatis æquivallet.

PROLOGUS.

NE cui sit vestrum mirum, cur parteis seni
 Poëta dederit, quæ sunt adolescentium;
 Id primum dicam: deinde, quod veni, eloquar.
 Ex integra Græca integram comœdiam
 Hodie sum acturus Heautontimorumenon:
 Duplex quæ ex argumento facta est simplici,
 Novam esse ostendi, & quæ esset, nunc, qui scripserit,
 Et cuja Græca sit, ni partem maximam
 Existimarem scire vestrum, id dicerem.
 Nunc, quam ob rem has parteis didicerim, paucis dabo:
 Oratorem voluit esse me, non Prologum:
 Vestrum judicium fecit: me actorem dedit.

INTERPRETATIO.

NE quis vestrum, qui auditis, miratur, cur Terentius noster Poëta, mihi semel dederit officium recitandi Prologi, quod solet fieri ab adolescentibus. Causam primum vobis aperiam: deinde enarrabo, quare in scenam prodierim. Ego sum hodie recitaturum hanc Comœdiam integram, nominatam Heautontimorumenon, translatam ex integra Græca Menandri Comœdia, quæ facta est duplex (nimirum quia in hac Comœdia duo sunt filii-familias amatores, dua amica, duo sores, duo servi, quæ omnia in Menandro erant simplicia) ex simplici argumento, quod præbuit Menandrus se labore & dolore macerant, In-

dicari recitor esse ex Græca traditam, & quæ nemo vocaretur. Nunc nisi arbitrarer plerisque vestrum, qui hic adesset, scire, qui composuerit & cujus auctoritas sit, id significarem. Nunc brevi sermone dicam, quamobrem has parteis agendi apud vos suscepim: & hanc orationem recitandum didicerim. Poëta Terentius voluit me Oratoris officio fungî, ut hunc defenderim ab adversariis, & ab eorum insurrectionibus vestra protectione tutus esset, non Prologi praesentationem agentis. Ipse Poëta voluit, ut oratâ ope canâ, judicaretis inter ipsum, & adversarios, meque recitatorum pro se, vobis exhibuit,

ANNOTATIONES.

11. *Oratorem voluit esse me.* Id est, oratione à vobis petere, ut ne plus possis oratio iniquorum quam bonorum, ut æqui sitis, ut crescenti copiam faciatis iis qui novas exhibent Comœdias, æquo animo adscitis, ut liceat per silentium theatrum agere Comœdiam.

11. *Non Prologum.* Orator est, cui

causa defendenda datur: talem se esse, Actor hujus Comœdiæ declarat, non Prologi recitatorum, qui argumentum narret, sed qui pro Terentio, causam apud Spectatores dicat, adversus maiores à Lucio Lavinio malevolo, ceterisque adversariis contra Poëtam spatio.

Sed hic actor tantum poterit à facundia ,
 Quantum ille potuit cogitare commodè ,
 15 Qui orationem hanc scripsit , quam dictura' sum.
 Nam quod rumores distulerunt malevoli ,
 Multas contaminasse Græcas , dum facit
 Paucas Latinas : factum hic esse id non negat ,
 Neque se id pigere , & deinde facturum autumat .
 20 Habet bonorum exemplum : quo exemplo sibi
 Licere id facere , quod i li fecerunt , putat .
 Tum quod malevolus vetus poeta dicitur ,
 Repente ad st dium hunc se applicasse musicum ,
 Amicum ingenio fretum , haud natura sua :
 25 Arbitrium vestrum , vestra existimatio
 Valebit . Quam ob rem omnes vos oratos volo ,
 Ne plus iniquum possit quam æquum oratio .
 Facite , æqui sitis : date crescendi copiam
 Novarum qui spectandi faciunt copiam
 30 ine vitiis : ne ille pro se dictum existimet ,

INTERPRETATIO.

Sed hic Actor (ego nempe qui ugo , recito hanc Comædium) tantum ex ornatum loquendi , & suavitate pronuntiationis consequitur , quantum Poeta valuit apud invenire (id est Actor studebit pronuntiatione : a sua vobis placere , si ac Poeta sua commodum inventionem , & artificium Argumenti) qui composuit hanc orationem quam sum pronuntiaturus . Num quod invidi divulgaverant sermones , ipsum Poetam Terentium maculasse , & corripisse multas Comædias Græcas , quando fecit paucas Latinas : hoc non inspicitur à se fecisse , ut ex multis Græcis , paucas componerentur Latinae , seque non penitenter affirmat , & se deinde istidem fuisse rati opinatur : habet enim auctores bonos . Navium , Plantarum , & ceteros Poetas Comicos . Quam imitationem putat sibi licere idem facere , quod

illi fecerunt . Tum deinde quantum ad id pertinet quod vitas Poeta ille L. Lavinium malignis suis destructionibus dicitur , Terentium unam appulisse subitum ad studium Musarum & ad scribendam Comædiam , consilium potius ingenio , & industria suorum sumulitium Scipionis , & Lali , quum sua natura , & arte : in hoc vestrum iudicium & vestram sententia pendam , & auctoritatem habebit . Quapropter oro vos omnes ne sermo iniquorum plus valeat , quam sermo bonorum , & gustorum . Curato , ut ex aequitate vestra hunc rem arbitremini . Facite potestatem ut urgeatur , & incrementum capiat eorum fama & suorum , qui dant copiam & facultatem spectandi novas fabulas Comicas , nullis erroribus & vitiis inquinatas . Ne Lavinius putet hac dici sui causa ,

ANNOTATIONES.

13. Sed hic actor tantum poterit à facundia .] Commendatio est sumpta à personis Actoris , & Poetæ : & hic esse sensus videtur , Quamvis Poetæ inventio in hac Comædia sit admodum artificiosa ,

& oratio commodè excogitata , ut nihil aptius & facundius esse possit ; Actor tamen ita eleganter eam pronuntiatione , voce & gestu corporis exprimit , ut eam gratam , & insignem magis efficiat ,

- Qui nuper fecit servo currenti in via
Decesse populum : cur infano serviat ?
De illius peccatis plura dicet , cum dabit
Alias novas , nisi finem maledictis facit.
- 35 Adeste æquo animo : date potestatem mihi ,
Statatiam agere ut liceat per silentium :
Ne semper servos cuttens , iratus senex ,
Edax parasitus , lycophanta autem impudens ,
Avarus leno , assidue agendi sint mihi
- 40 Clamote summo , cum labore maximo.
Mea causa , causam hanc justam esse , animum inducite :
Ut aliqua pars laboris minuatur mihi.
Nam nunc novas qui scribunt , nihil patcunt seni :
Si qua laboriosa est , ad me curtitur :
- 45 Sin levis est , ad alium mox defertur gregem.

I N T E R P R E T A T I O .

cum non ita multo antehac fecit in suo poemato , ut populum decideret , & locum daret servo satuo discurrenti per plateam contra decorum. Quasi vero populus obsequi & cedere debeat mancipio dementi ? De Lavini erroribus Poeta pluribus agit , quando edet alias novas fabulas , nisi suum imponit detractionibus , & dictis contumeliosis. Argenti estote & saveite mente placida & quæta. Concedite ut usque ad exitum . cum silentio vestro possum recitare hanc Comœdiam statariam , qua motus non habet , neque turbæ : ne semper servus festinans , senex ira motus , parasitus vorax , calumniator impudens , leno picunia avidus mihi , qui senex sum . & quietem quære , assidue sint represen-

tandi cum vociferatione magna , & defatigatione. O vos spectatores ! mei causâ , credite justam esse causam , cur petam , ut vestrum silentio assenti sitis . & ut in agendo aliqua parte laboris sublever ; ne mihi semper exhibendo sint , vel servus currenti , vel senex iratus , vel parasitus edax , vel calumniator impudens , vel leno avarus. Nam Poeta qui novas Comœdias nunc facimus , nullam mei servus , veteris Alibi rationem habent . & difficiliorem ut agam Comœdiam mihi mandat . Si qua Comœdia huiusmodi est , ut in ea recitanda multum laboris exigatur , ad me venit , ut eam agam : sed facilis est alii , si non materia est , sed stataria . alijs Alibi mandatur agenda . In hac stataria Comœdia sermo est nitidus , & purus .

A N N O T A T I O N E S .

35. *Qui nuper fecit servo currenti.*] Lavini perstringit qui in quadam Comœdiâ servum furem , & discurrentem per vicos expresserat , & populum illius impetui cedentem : quod contra decorum est , disconveniens Comœdiæ , & nimis Tragicum , furem in scenam Comicam inducere.

36. *Statariam agere.*] Romana Comœdia etiam dividitur in statariam , motoriam , & mixtam : in primâ res sunt

quictiores ; in alterâ magis turbulentæ ; in tertiâ utrumque concurrebat . Motio est Amphitryo Plauti ; stataria ejusdem Cistellana , mixta Eunuchus Terentij . Hanc Comœdiam Poeta ait esse statariam.

41. *Mea causa.*] Actor postulat , ut ejus operta interserviat potius agendis Comœdiis statariis , quam motoris , cum Actor ipse sit senex , cui parci debeat ,

- In hac est pura oratio, experimini,
 In utranque partem ingenium quid possit meum.
 Si nunquam avaræ pretium statui arti meæ,
 Et cum esse quæstum in animum induxi maximum,
 45 Quam maxime servire vestris commodis;
 Exemplum statuite in me, ut adolescentuli
 Vobis placere studeant potius, quam sibi.

I N T E R P R E T A T I O.

<p>Periculum facite, tam in Comœdiis lenibus, quam laboriosis; tam in sta- tarius, quam motoris, qua sum inge- nij mei vires in utrisque recitandis. Si quidem nunquam caro pretio artem meam astimavi, & mihi putavi hoc lucrum ingens esse vestris commodis inser-</p>	<p>vere & prospicere; exemplum in me pro- ponite, & ita mihi faveat, ut juvenes Auctores prodituri vobis potius, quam sibi oblectationem afferre conentur, & potius gratia vestra demerenda, quam quæstus sui causa artem comicam exerceant.</p>
--	---

A C T U S P R I M I S C E N A I.

C H R E M E S. M E N E D E M V S.

- CH. QUANQUAM hæc inter nos nupera notitia admodum est,
 Inde adeo quod agrum in proximo hic mercatus es,
 Nec rei fere sane amplius quidquam fuit;
 Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,
 5 Quod ego in propinqua parte amicitia puto,
 Facit, ut te audacter moneam, & familiariter,
 Quod mihi videre præter ætatem tuam
 Facere, & præterquam res te adhortatur tua.
 Nam pro Deum atque hominum fidem! quid vis tibi?
 10 Quid quæris? annos sexaginta natus es,
 Aut plus eo, ut conjicio: agrum in his regionibus
 Meliorem, neque pretij majoris nemo habet.

I N T E R P R E T A T I O.

- CH. QUANQUAM hæc notitia ad-
 modum nova inter nos est; unde
 nata, quod pradium in hac vicinia emisisti:
 nec ulla certe prior causa alia est ejus no-
 titia: ceterum vel virtus tua, vel vicini-
 tas, quod non in extremâ parte amicitia
 pono, me inducit, ut te familiariter &
 libere moneam, te mihi videri contra
 senilem tuam ætatem gerere, & præter
 quam utilitas tua suadet. Nam prob
 Deorum atque hominum fidem! quid
 vis, aut quid petis? explorasti unum
 sexagesimum, aut eum excedis, ut con-
 jecto; nemo possidet agrum fertiliorẽ,
 neque plurius astimatum in conspectibus
 neque plura mancipia, quam tu habetis

SERVOS

Servos complures. Proinde quasi nemo fiet,
Ita tute attente illorum officia fungere.

- 15 Nunquam tam mane egredior, neque tam vesperi
Domum revortor, quin te in fundo conspicer
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre: denique
Nullum remittis tempus, neque te respicis.
Hæc non voluptati tibi esse, satis certò scio.

- 20 At enim me, quantum hic operis fiat, pœnitet.
Quod in opere faciundo operæ consumis tuæ,
Si sumas in illis exercendis, plus agas.

M E. Chreme, tantumne ab re tua est otij tibi,
Aliena ut cures, eaque nihil quæ ad te attinent?

- 25 *C H.* Homo sum: humani nihil à me alienum puto.
Vel me monere hoc, vel percontari puta;
Rectum est, ego ut faciam; non, ut deterream.

M E. Mihi sic est usus: tibi ut opus est factò, face.

C H. An cuiquam est usus homini, se ut cruciet? *M E.* Mihi.

- 30 *C H.* Si quid laboris est, nollem: sed istud quid mali est?

Quæso, quid de te tantum meruisti? *M E.* heu, hoi.

C H. Ne lacryma, atque istuc, quicquid est, fac me ut sciam.

Ne retice, ne verere, crede, inquam, mihi:

INTERPRETATIO.

tamen tu ipse illorum officia facis: animo tam attento, quasi nullos habeam. Nunquam tam mane exeo, neque redeo domum tam serò, ut non videam te pal-
la, aut alio ferramento terram eruere in agro tuo, aut arando laborare, aut aliquod onus gerere: denique nullum relaxas tempus, quin semper te fatiges, nec tua parvis valetudini. Pro certo com-
pertum habeo hæc ad delectationem tuam non fieri. Ac enim dices: tades me operis, quod sit hic à servis meis, qui nimis ces-
sare solent; idò operi manum libet ad-
movere. ut si sumas id laboris, quod perdis operando in agro, in illis inci-
tandis ad opus faciendum: magis utili-
tati tua præspicias. *M E.* O Chreme! tantumne tibi vacat à tuis negotiis, ut de alienis sollicitus sis, & præsertim de his quæ nihil ad te spectant? *C H.* Ego

me hominem esse cognosco; nihil quod ad hominem pertinet, ad me non pertinere arbitrar. Vel monendi causâ, vel inqui-
rendi, me hac tibi dicere puta: inqui-
rendi causâ, ut si hoc quod facis, re-
ctum est, ego quoque sic faciam: mo-
nendi causâ, ut si rectum non est, id
facere tibi dissuadeam. *M E.* Utile est mihi sic facere: tu facito ut tibi opus
esse putas. *C H.* An utile est cuiquam homini, ut se torqueat, & affligat?
M E. Mihi id utile est. *C H.* Si quis la-
bor esset necessarius, nollem te reprehon-
dere: sed quod infortunium est illi hæc
quod pateris? obsecro, quid tam male
de te meruisti, ut te tam perdisse affli-
ctus? *M E.* Eheu me miserum! *C H.*
Noli flere, fac ut sciam: istud quid-
quid est, noli celare, ne time, mihi
fidem habe: levabo te hac molestita.

ANNOTATIONES.

10. At enim dices.] Anthypophora; responsio ad ea quæ obijci possent,

Aut consolando, aut consilio, aut re juvero.

- 35 *ME.* Scire hoc vis? *CH.* hac causâ equidem, qua dixi tibi.
ME. Dicitur. *CH.* at istos rastros interea tamen
 Depone, ne labora. *ME.* minime. *CH.* quam rem agis?
ME. Sine me, vacivom tempus ne quod duim mihi
 Laboris. *CH.* non sinam, inquam. *ME.* ah, non æquom facis?
 40 *CH.* Hui, tam graveis hos, quæso? *ME.* Sic meritum est
 meum.

CH. Nunc loquere. *ME.* Filium unicum adolescentulum
 Habeo. ah! quid dixi habere me? imo habui, Chreme:
 Nunc habeam, nec ne, incertum est. *CH.* Quid ita istuc?
ME. scies.

Est è Corintho hîc advena anus pauperula.

- 45 Ejus filiam ille amare cœpit perditæ,
 Prope jam ut pro uxore haberet. hæc clam me omnia.
 Ubi rem rescivi, cœpi non humanitus,
 Neque ut ægrotum animum decuit adolescentuli,
 Tractare; sed vi & via pervolgata patrum.
 50 Quotidie accusabam: hem! tibine hæc diutius
 Licere speras facere, me vivo patre,
 Amicam ut habeas prope jam in uxoris loco?
 Erras, si id credis, & me ignoras, Clinia.
 Ego te meum esse dici tantisper volo,
 55 Dum, quod te dignum est, facies: sed si id non facis,

INTERPRETATIO.

aut consolationem dando, aut consu-
 lendo, aut reipsa tibi operam navando.
ME. Vis scire quid hoc est? *CH.* Ita
 certe volo, propter hanc causam, quam
 tibi dixi, videlicet ut te juvem. *ME.*
 Dicitur tibi. *CH.* At interim, dum
 dices, depone istos rastros. *ME.* Mini-
 me sum depositurus. *CH.* No laborare
 pergas, quid agis te ita macerando?
ME. Patere me laborare, ut nullo non
 tempore, labore me exerceam. *CH.* Non
 patiar, inquam. *ME.* Ah! inique agis,
 qui mihi laboranti impedimento sis.
CH. Hui! obsecro, tam ponderosos portas
 hos rastros? *ME.* Paxna, quâ dignus
 sum, sic postulat. *CH.* Nunc explica
 causam, cur te crucias. *ME.* Est mihi
 filius unicus adolescentulus. Ah! quid
 dixi, mihi esse, è Chreme? sed fuit mihi
 antehac: nunc utrûm sit, necne, du-
 bium est. *CH.* Cur istud, ita est, ut

nunc non habeas filium? *ME.* An-
 dici. Vetula egena, peregrina ex Corin-
 tho urbe Achaia, habitas in hoc oppido.
 Ille filius meus captus est amore nimis
 vehementi filia hujus vetula, aded
 ut fere jam haberet eam pro uxore.
 Fecit hac omnia, me nesciente. Vbi id
 cognovi, repente, cœpi iracillare ani-
 mum filij mei agrum amaro, in-
 humano & inclementer, neque ut
 debui; sed objurgabam eum quoti-
 die violenter & more communis pa-
 trum. Hem! dicebam: an credis tibi
 permitti hujusmodi, qua facis, longiori
 tempore facere, me vivente, videlicet
 ut habeas amicam vice uxoris? Falle-
 ris opinione tua, si putas tibi hac per
 me licere, nec meam nosti voluntatem,
 Clinia. Ego volo te nominari filium
 meum, interea dum facies officium, quod
 te decet: ut si talem non te præstas,

Ego, quod me in te sit facere dignum, invenero.

Nulla adeo ex re istuc fit, nisi ex nimio otio.

Ego istuc ætatis non amoris operam dabam,

Sed in Asiam abii hinc propter pauperiem, atque ibi

60 Simul rem & gloriam armis belli repperi.

Postremò adeo res rediit: adolescentulus

Sæpe eadem, & graviter audiendo victus est:

Ætate me putavit & sapientia

Plus scire, & providere, quam se ipsum sibi.

65 In Asiam ad regem militatum abiit, Chreme.

CH. Quid ais? ME, clam me profectus, menses treis abest.

CH. Ambo accusandi: etsi illud inceptum tamen

Animi est prudentis signum, & non instrenui,

ME, Ubi competi ex iis, qui ei fuere conscii,

70 Domum revortor mæstus, atque animo fere

Perturbato, atque incerto præ ægritudine;

Adsidio: accurrunt servi: foccos detrahunt:

Video alios festinare, lectos sternere,

Cœnam apparare: pro se quisque sedulo

75 Faciebant, quo illam mihi lenirent miseriam:

Ubi video hæc, cœpi cogitare; hem! tot mei

INTERPRETATIO.

ego excogitabo id, quod honestum, & æquum est me agere contra te. Certe istud, quod facis, ex nulla causa nascitur, præterquam ex desidia, & nimia cessatione. Ego cum essem eâ ætate, qua tu es, non indulgebam amoris, sed discessi ex patria in Asiam, quia pauper eram, atque ibi mihi acquisivi armis pariter divitiis & laudem. Tandem res eo placidè deducta est: adolescentulus defatigatus fuit assiduæ objurgationes audiendo, & eadem verba gravia & prebra. Estimavit me ea qua decent intelligere melius, & certius consulere, qua à re suâ essent, quam is ipse, propter aetatem meam. Profectus est in Asiam ad Regem Perfarum, ut ei militaret, CH.

Quid aut ME, Abiit, me infcio: abiens est jam per tres menses, CH. Ambo estis culpandi: quamvis hoc filij tui propositum animi verecundi est indicium, imò fortis & strenuus, ME. Postquam cognovi ex sodalibus eum discessisse, qui id sciebant: domum redeo tristis, atque animo penitus commoto, & perplexo præ animi dolore: sedeo: servi celeriter ad me accedunt: educunt pedibus calceamenta. Video alios properare, parare lectulos discubitorios, cœnam curare: quisque pro virili sua parte officiat diligenter, ut mihi mitigarent hanc tristitiam. Postquam vidi, qua servi faciebant, considerare cœpi: hem! tot servi sunt anxy mei.

ANNOTATIONES.

66, Quid ais,] Admirantis potius, quam interrogantis;
92, Seccor,] Succi sunt calceamenta

humilia, quibus maxime utebantur Comardi; sicut Cothurni proprij Tragedorum, altiores socci.

- Solius solliciti sunt causâ, ut me unum expleant :
 Ancillæ tot me vestiant ? sumptus domi
 Tantos ego solus faciam ? sed gnatum unicum ,
 80 Quem pariter uti his decuit , aut etiam amplius ,
 Quod illa ætas magis ad hæc utenda idonea est ,
 Ego cum hinc ejeci miserum injustitia mea.
 Malo quidem me dignum quovis deputein ,
 Si id faciam ; nam usque dum ille vitam illam colet
 85 Inopem , carens patria ob meas injurias ,
 Interea usque illi de me supplicium dabo ,
 Laborans , quærens , parcens , illi serviens .
 Ita facio prorsus , nihil relinquo in ædibus ,
 Nec vas , nec vestimentum : conrasi omnia .
 90 Ancillas , servos , nisi eos , qui opere rustico
 Faciundo facile victum exercerent suum ,
 Omnes produxi ac vendidi : inscripsi illico
 Ædeis : mercedem quasi talenta ad quindecim
 Coëgi : agrum hunc mercatus sum : hic me exerceo .
 95 Decrevi , tantisper me minus injuriæ ,
 Chreme , meo gnato facere , dum fiam miser ;

INTERPRETATIO.

solius gratiâ , ut mihi soli satisficiant , & morem gerant . An æquum est , ut tot ancillæ vestibus me induant ? ut ego tantas impensas solus domi faciam ? ego , inquam , qui expulsi meo ædibus unicum filium Cliniam , misere afflictum injuriâ , quem conveniebat mihi aequaliter his sumptibus & servis , aut etiam magis : quod etiam juvenili ad utendum his est aptior . Certo existimem me quavis parva dignum esse , si his bonis solus utar : nam quandiu filius deget vitam illam arumnosam , exul à patria propter meas contumelias : interea sandiu dabo illi assidue pœnas , consciens me arum-

nis , acquirens laboriose . parcens vita & genio , serviens illi in colendo agro . Facio omnino ut deliberavi . Nihil domi mea reliqui , vas nec vestimentum : omnem collegi suppellectilem & venales proposui , ac vendidi omnes ancillas , servos , præter eos qui bene collocarent operam . & demererentur impensas suas in rure exercendo : proscripsi proximus domum venalem pretio , apponens inscriptionem ad fores : comparavi prope quindecim talenta : hunc emi fundum : fatigo me in hoc agro . O Chreme ! judicavi me minus iniquum esse , & injurium in filium , interea dum in miseria versabor :

ANNOTATIONES.

93. *Quindecim Talenta coëgi .*] Talentum apud Athenienses erat pecuniarum summa , valens sexcentis Coronatis Gallicis , eratque duplex , minus , & majus . De minore Talento Attico , quod sexaginta minas continebat , hic agitur . Majus continebat 80. minas . Coëgi , id

est in unum redegi : inde coactiones argentariæ sunt collectiones pecuniarum , & Coactores , *des Receveurs particuliers* . Quindecim Talenta conficiunt summam novem millium Coronatorum Gallicorum .

Nec mihi fas esse ulla me voluptate hic frui,
Nisi ubi ille huc salvos redierit meus particeps.

C H. Ingenio te esse in liberos leni puto, &

100 illum obsequentem, si quis recte aut commodè

Tractaret. Verum neque tu illum sati' noveras,

Nec te ille, hoc ubi sit, ibi non vere vivitur.

Tu illum, nunquam ostendisti, quanti penderes;

Nec tibi ille est credere ausus quæ est æquom patri.

105 Quod si esset factum, hæc nunquam evenissent tibi.

M E. Ita res est, fateor: peccatum à me maximum est.

C H. Menedeme, at porro recte spero; & illum tibi

Salvum affuturum esse hic confido propediem.

M E. Utinam ita Dij faxint. *C H.* facient. nunc, si commo-
dum est,

110 Dionysia hic sunt: hodie apud me sis volo.

M E. Non possum. *C R.* cur non? quæso tandem aliquantulum

Tibi parce. idem absens facere te hoc volt filius.

M E. Non convenit, qui illum ad laborem impulerim,

Nunc me ipsum fugere. *C H.* siccine est sententia?

I N T E R P R E T A T I O.

nec mihi licere hic aliquam voluptatem capere, nisi postquam filius meus, heres, & bonorum particeps huc reversus fuerit incolumis. *C H.* Puto te esse natura miti in liberos, & filium esse obsequentem, si quis cum eo ageret leniter & convenienter; sed tu nec satis exploraveras ejus ingenium, nec ille tuum perspexerat. Non vivitur ibi recte & quiete, ubi mores invicem ignoti sunt. Tu nunquam indicasti, quanti cum aestimares, & ille veritus est tibi committere consilia, quæ æquum est patri communicare filium: quod si factum esset, hæc molestia nunquam tibi contigisset.

M E. Eodem modo, quod dicis, res se habet, confiteor; gravissimè erravi. *C H.* At, ô Menedeme! certè spero & credo illum brevi salvum, & bene valentem ad te venturum. *M E.* Utinam ita Dij faciant. *C H.* Efficient, ut filium recuperes. Nunc, si tibi est opportunum & gratum, volo venias hodie apud me: Bacchanalia hic celebrantur. *M E.* Non possum. *C H.* Cur non? Aliquantulum, quæso, tuos remitte labores. *Cli-*nia filius tuus etiam absens idem precatur. *M E.* Non decet nunc me cessare à labore, qui illum laborare cogerim. *C H. R.* Itane decrevisti?

A N N O T A T I O N E S.

98. *Meus particeps.* Id est hæres meus. Justinianus Imperator in Institutionibus juris lib. 2. tit. 19. sic ait: Sed sui quidem heredes appellantur, quia domestici heredes sunt, & vivo quoque patre, quodammodo domini existimantur. Unde passim servi in Comædiis filios dominorum heros minores vocant, &

servus Abraham Isaacum dominum suum appellat. cap. 24. Genes. vers. 65. 110. *Dionysia hic sunt.* Ludi sunt, festi dies in honorem Dionysij, id est Bacchi Latinis, qui & Liber dicitur, unde Bacchanalia. Liberalia: Græcis sunt Dionysia.

115 *ME.* Sic. *CH.* bene vale. *ME.* & tu. *CH.* lacrimas excussit mihi,

Miseretque me ejus: sed, ut diei tempus est,

Monere oportet me hunc vicinum Phanium,

Ad cœnam ut veniat. ibo. visam si domi est.

Nil opus fuit monitore, jamdudum domi,

120 Præsto apud me esse ajunt: egomet convivas moror?

Ibo adeò hinc intro. sed quid crepuerunt fores?

Hinc à me quisnam egreditur? huc concessero.

INTERPRETATIO.

ME. Ita. *CH.* Sis valens & sanus. *ME.* Tu quoque. *Chreme.* *CH.* Mola-
crimari cœgit. & ejus valde misereor.
verum dum adhuc aliquid diu superest,
oportet me admonere hunc vicinum Pha-
niam, ut veniat ad cœnam. Ibo vi-
sum, si est domi. Nihil opus fuit ad

cœnam vocatore. Dicunt eum adesse
jam dudum domi apud me. Egomet in
mora sum convivis iis, qui ad cœnam
vocati sunt. Ibo hinc intro domum: sed
quid janua, & à quo aperiens stridit?
quis exit à domo mea? Huc intro me
conferam.

ACTUS I. SCENA II.

CLITIPHON. CHREMES.

CL. Nihil adhuc est, quod vereare, Clinia: haudquaquam etiam cessant:

Et illam simul cum nuntio tibi hîc affuturam

Hodie scio. proin' tu sollicitudinem istam falsam, quæ te

Excruciat, mittas. *CH.* quicum loquitur filius? *CL.* Pater adest,

5 Quem volui. adibo. Pater, opportunè advenis.

CH. Quid id est? *CL.* hunc Menedemum nosti ne nostrum vicinum? *CH.* probe.

INTERPRETATIO.

CL. O Clinia, nihil est propter quod
timeas Antiphilam non ventu-
ram. Nondum etiam illa, & Dromo
servus, qui ad eam accersendam missus
est, nimum diu morantur: & scio il-
lam hodie affuturam hic unà cum nun-
tio Dromone: ideo depello hanc curam

salidè conceptam, qua angit animum
tuum. *CH.* Quem alloquitur filius?
CL. Pater advenit, quem desideravi.
Ad eum ibo. O Pater, accedis tempestive.
CH. Quid id illud est, propter quod tempe-
stive accedo? *CL.* Nosti ne hunc Menede-
mum vicini nostrum? *CH.* Recte novi eum.

ANNOTATIONES.

1. Nihil adhuc est quod vereare, Clinia.] inter se locuti adolescentes Clinia, &
Hoc principium indicat, de qua re sint Clitipho,

- CL. Huic filium scis esse? CH. audiui esse in Asia. CL. non est, pater. apud
 Nos est. CH. quid ais? CL. advenientem, è navi egredientem adduxi illico
 Ad cœnam: nam mihi magna cum eo jam inde usque à pueritia
 10 Semper fuit familiaritas. CH. voluptatem magnam nuntias. Quam vellem Menedemum invitatum, ut nobiscum hodie esset amplius,
 Ut hanc lætitiâ nec opinanti primus objicerem domi. Atque etiam nunc tempus est. CL. Cave faxis: non opus est, pater.
 CH. Quapropter? CL. quia enim incertum est etiam, quid se faciat: modo venit:
 15 Timet omnia: patris iram, & animum amicæ se erga ut sit suæ. Eam misere amat. propter eam hæc turba atque abitio evenit. CH. scio.
 CL. Nunc servolum ad eam in urbem misit, & ego nostrum unum Syrum.
 CH. Quid narrat? CL. quid ille? se miserum esse. CH. miserum? quem minus credere est?
 Quid reliqui est, quin habeat, quæ quidem in homine dicuntur bona,
 20 Parente is, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, divitias?
 Atque hæc perinde sunt, ut illius animus, qui ea possidet:

INTERPRETATIO.

CL. Scis eum habere filium? CH. Audivi eum esse in Asia. CL. O Pater, non est in Asia, in adibus nostris est. CH. Quid dicis? CL. Continuo eum ad cœnam duxi exeuntem è navi: nam mihi magna semper fuit eum eo amicitia à tenera usque ætate. CH. Affer mihi nuntium latum. Quam vellem Menedemum, quem invitaveram hodie, nobiscum epulari, præter alios convivas, ut inexpectatum hoc gaudium primus ei offerrem. Adhuc satis tempestivum est eum invitare. CL. O Pater! vide ne id facias: non convenit eum hic esse. CH. Quare? CL. Quia dubium est adhuc quid Climia intendat facere de se. Meco advenit: timet omnia: indignationem pa-

tris: & dubitat quo animo amicæ suæ sit nunc erga se. Eam amat vehementer. Hac discordia inter eum & Patrem, & profectio in Asiam contigit ejus causa. CH. Hæc omnia mihi nota sunt. CL. Iussit servum Dromonem eam quaesitum ire, & ego servum nostrum Syrum simul misi. CH. Quid novi refert? CL. Quæris quid dicat? ait se esse infortunatum? CH. Quem minus credendum est esse, quàm ille est? Quid deest, quoddam non habeat ea, quæ certe à vulgo censentur esse bona in homine? Habet patrem & matrem, patriam salvam, amicos, natalium claritudinem, propinquos, opes, & divitias: atque hæc omnia talia sunt, qualis animus ejus, qui ea tenet: atque utilis ei.

Qui uti scit, ei bona; illi, qui non utitur recte, mala.

C L. Imo ille senex fuit importunus semper: & nunc nihil magis Vereor, quàm ne quid in illum iratus plus satis faxit pater.

25 CH. Illene? sed reprimam me: nam, in metu esse hunc, illi est utile!

C L. Quid tute tecum? CH. dicā, ut ut erat, mansum tamen oportuit.

Fortasse aliquanto iniquior erat præter ejus lubidinem; Pateretur, nam quem ferret, si parentem non ferret suum?

Huncine erat æquom ex illius more, an illum ex hujus vivere? &

30 Quod illum insinulat durum, id non est: nam parentum injuriæ Uniusmodi sunt ferme, paulo qui est homo tolerabilis.

Scotari crebro nolunt; nolunt crebro convivariet;

Præbent exigue sumptum; & ea sunt tamen ad virtutem omnia.

Verùm ubi animus semel se cupiditate devinxit mala,

INTERPRETATIO.

qui scit illis frui, ut decet; illi verò qui his abutitur, nocua sunt. & mala verò tunc dicuntur. C L. Sed ille senex Menedemus fuit semper acerbus, & molestus; & nunc nihil magis timeo, quàm ne ille plus aque succensens, aliquid faciat adversus filium. CH. Illene Menedemus? sed linguam cohibe, neque dicam quod sentie, patrem nempe posthac facturum, quædamque liberos filie. Certe utile est Clitiphoni, hunc Cliniam veteri patrem, & permanere in timore. C L. Quid dicis apud te? CH. Dicam: utrumque res erat, oportebat filium domi manere, nec patrem deservore. Fortasse pater erat aliquantò severior contra effrahem filij voluptatem, at illo pati debebat: quem enim alium

toleraret, si patrem suum non pateretur? Verum rationi consentaneum erat, hunc patrem vivero ex arbitrio filij? an hunc filium ex voluntate patris? & quod Clinia accusat patrem Menedemum, ut asperum & morosum; id non est verum, nam parentum facta aspera & iniuria in filijs, sunt unius ferè generis, non dissimilia: verum intor illos qui aequiores sunt. & qui facilius tolerari possunt; filios quidem permittunt scorta visere, & convivia inire; sed non sapinus & frequenter fieri ea permittunt. parce impensas suppeditant. & tamen omnia quæ faciunt, virtutis causa faciunt: nam postquam animus humanus irrecitus est voluptatibus obscenis,

ANNOTATIONES.

22. Qui nisi sit ei bona. De bonis externis loquitur, sive bonis fortunæ, quæ sunt nobilitas, bona famia; honor; divitiæ, πλοῦς, & φιλοφιλία, amicitia cum multis, bonisque; πολυφιλία, & εὐφιλία, liberorum multitudo & bonitas. Quæ dicuntur ἀδιάφορα, indifferentia, neque bona, neque mala; sed sunt bona bene his utenti; mala male utenti.

25. Sed reprimam me. Hæc submissa voce Chremes protulit, ne audiret filius.

30 Parentum injuria uniusmodi sunt. Id sibi vult; patres duos inter se omnes similes esse, asperè exercere imperium in liberos, atque omnia animi laxamen-

ta prohibere. At pater qui paulò æquior, & tolerabilior est, aliqua sane patitur, sed non crebrò fieri. Commentator Horatii Satyra 2. lib. 2. refert Catonem Censorum, cùm vidisset hominem honestum ex fornice exeuntem, laudasse, cùm existimaret libidinem, sine crimine compescendam esse: at, postea cùm frequentius eum ex eodem lupanari exeuntem advertisset, Adolefcens, inquit; ego te laudavi, quodd interdum huc venires, non quod hic habitares. Inter Ethnicos sapientissimi non putabant peccare, qui forminis ad hoc venalibus uterentur, ut apparet ex 15. cap. Actuum Apostolorum: sed eodem capite omnis fornicatio prohibetur.

- 35 Necesse est, Clitipho, consilia consequi consimilia. hoc
Scitum est, *periculum ex aliis facere, tibi quod ex usu fiet.*
C L. Ita credo. C H. ego ibo hinc intro, ut videam, nobis quid
cenæ fiet.
Tu, ut tempus est dici, vide sis, ne quò hinc abeas longius.

INTERPRETATIO.

necesse est, ò Clitipho, ut similia consilia incurrant, & locum habeant. Hoc est enim verò prudenter factum, ex aliorum eventis sumere consilium; aliorum exemplum eruditi sapientissimum est, & utilissimum. C L. Existimo esse ita ut dicis. C H. Ego ibo intrò domum, ut sciam quid ad cenam paratum sit. Tu, Clitipho, dum adhuc dies est, noli discedere hinc longius.

ACTUS SECUNDI SCENA I.

CLITIPHO.

- Q U A M iniqui sunt patres in omnes adolescentis iudices !
Qui æquom esse censent, nos jam à pueris illico nasci senes ;
Neque illarum affines rerum esse, quas fert adolescentia.
Ex sua libidine moderantur, nunc quæ est, non quæ olim fuit.
5 Mihi si unquam filius erit, næ ille facili me utetur patre.
Nam & cognoscendi, & ignoscendi dabitur peccati locus :
Non ut meus, qui mihi per alium ostendit suam sententiam.
Perij. is mihi, ubi adbibit plus paulo, sua quæ narrat facinora !
Nunc ait, periculum ex aliis facito, tibi quod ex usu fiet.
10 Astutus ! næ ille haud scit, quam mihi nunc serdo narret fabulam.
Magis nunc me amica dicta stimulant : da mihi, atque affer mihi.
Cui quid respondeam, nil habeo : neque me quisquam est inferior.
Nam Clinia hic, etsi is quoque suarum rerum satagit, attamen

INTERPRETATIO.

C L. Q U A M patres sunt acerbi & importuni censes in omnes juvenes, & arbitrantur esse justum nos nasci sapientes, mores seniles habentes statim à pueritiâ, neque nos esse participes harum rerum, quas juvenilis aetas affert. Hi ex sua cupiditate qua nunc est, non qua olim fuit, cum adolescentes erant, modum nobis imponunt atque imperant. Si unquam filius mihi natus fuerit, certo is me patrem experietur mitem & benignum; nam facultas dabitur mihi cognoscendi peccata ejus, & ignoscendi ei. Non faciam sicut pater meus, qui mihi declarat, quod sentis per alterius exemplum. Perditus sum pra nimia ejus importunitate. Is postquam bibis paulo largius, qua facta sua commemorat mihi ! Nunc dicit, delige tibi exempla ex aliorum eventis, qua tibi sint utilia : cautus scilicet. Certe ille non intelligit quàm ad ejus sermonem surdus sim, quasi fabulam narret. Verba Bacchidis amica me magis instigant : da mihi munus hoc, atque affer aliquid novum. Atque ad hæc nescio quid respondere debeam, neque quisquam est infelicior me. Nam hic Clinia etsi etiam anxius est, & sollicitus de rebus suis : attamen

- Habet bene ac pudice educatam, ignaram artis meretriciæ.
 15 Mea est potens, procax, magnifica, sumptuosa, nobilis:
 Tum, quod dem ei, recte est: nam nihil esse mihi, religio est dicere.
 Hoc ego mali non pridem inveni: neque etiam dum scit parer.

INTERPRETATIO.

possidet amicam honestè & castè educatam.
 nesciam astutiarum meretricum. Mea est
 opulenta, potens assidue, petulans, ma-
 gnificè se gerens in omnibus, sumptuosè
 avida, spectata, & insignis. Præterea
 unde ei munera faciam mihi non li-

quet. Nam religioso metu impediore di-
 cere, me nihil habere, quod ei dem.
 Non dudum nactus sum hanc Bacchidem
 nequitia insignem, neque adhuc pater
 rescivit me isto malo laborare.

ANNOTATIONES.

16. Tum quod dem ei, recte est.] Recte,
 pro, nihil, veteres boni omnis causâ
 dicebant. Idem Terentius in Eunuchis;

Rogo nunquid velis.

Rectè, inquit, ab eo.

Plautus in Mercatore, Act. 2. Scen. 3.
 D. E. Unde incedis? quid festinas Gnate
 mi? C. H. recte, pater.

Nam nihil esse, religio est dicere.] Re-
 ligio pro metu accipitur, ut testatur
 Servius in illud lib. 8. Æneidos:

Iam tum religioso pavido terreat agrestes
 Dira loci.

Metus vicissim sumitur pro religione
 à veteribus; certe idem Virgilius 7.
 Æneidos de lauro dixit:

Multoque metu servata per annos.
 In quem locum ita Servius: metu, id
 est religione qua nascitur per timorem,
 nempe juxta illud Arbitri:

Primus in orbe Deos fecit timor.

ACTUS II. SCENA II.

CLINIA. CLITIPHO.

CL. SI mihi secundæ res de amore meo essent, jam dudum, scio,
 Venissent: sed vereor, ne mulier me absente, hic corrupta sit.
 Concurrent multæ opiniones, quæ mihi animum exangant;
 Occasio, locus, ætas, mater, cujus sub imperio est, mala;

INTERPRETATIO.

CL. SI res, quæ ad amorem meum
 spectant, prosperè se haberent,
 non dubito quin jam pridem Antiphila, &
 servi qui eam accesserunt, venissent:
 sed metuo ne Antiphila pecuniarum lar-
 gitione expugnata alium amatorem ac-
 ceperit, dum absens fui. Multa suspi-

ciones simul in mentem veniunt, quæ
 me inducunt ad credendum sic esse: locus
 in quo est, ubi prava habet exempla
 petulantia; opportunitas ut corrupta-
 tur, quia formosa est, & nota; æ-
 tas florida, quæ plerumque lubrica;
 mater improba. sub cujus potestate est.

ANNOTATIONES.

3. EXangant.] Pro, exangant. Sic
 veteres loquebantur. Claudio,
 pro, claudio: Vivo, pro, vivo; Dico,
 pro, dico. Nævius:

Tibi, dum vivebo, fidelis ero.
 Idem:

Primum quod dicebo, recte: secundum
 quod dicebo, eo melius.

¶ Cui nihil præter pretium jam dulce est. *CLII.* Clinia. *CL.* hei mihi sero mihi!

CLII. Etiam caves, ne videat forte hinc te à patre aliquis exiens. *CL.* Faciam. sed nescio quid profecto mihi animu' prælagit mali.

CLII. Pergin' istuc prius dijudicare, quam scis, quid veri sit? *CL.* Si nihil mali esset, jam hic adessent. *CLII.* jam aderunt. *CL.* quando istuc erit?

10 *CLII.* Non cogitas hinc longule esse? & nosti mores mulierum: Dum moliantur, dum comuntur, annus est. *CL.* ô Clitipho! Timeo. *CLII.* respira: eccum Dromonem cum Syro. una adfunt tibi.

INTERPRETATIO.

cui nihil suavius est pecuniâ, & mercede, *CLII.* ô Clinia. *CL.* Me Miserrum! *CLII.* Vide ne quis ex adibus patris egrediens forte aspiciat te. *CL.* Cavebo: sed certe cor mihi prædivinat nescio quid infortunij. *CLII.* Perseverasne discernere hoc curiosius, antequam noscas quid erit? *CL.* Si nihil adversi esset, huc Antiphila cum servus jam venisset. *CLII.* Statim advenient. *CL.* Quando? *CLII.* Non consideras eam procul hinc habitare? Cognoscis consuetudinem sceminarum: dum pectuntur, dum ornant comas, dum formam parant varicolum, in his faciendis annum continent. *CL.* O Clitipho! timeo. *CLII.* Ad te redi, ecce Dromonem cum Syro, mox tibi præsto sunt.

ACTUS II. SCENA III.

SYRVS. DROMO. CLINIA. CLITIPHO.

ST. **A** In' tu? *DR.* sic est. *ST.* verum interea dum sermones cadimus,
Illi sunt relicti. *CLII.* mulier tibi adest, audin' Clinia?
CL. Ego vero audio nunc demum, & video, & valeo, Clitipho!

INTERPRETATIO.

SY. **D** Iciscne? illau in propinquo esset te appropinquat mulier, quam tantopere desideras. Audiscne servos loquentes, Clinia?
CL. O Clitipho, certe, nunc tandem eos audio, & aspicio, & sanus sum, pulso timore.

ANNOTATIONES.

1. **A** In' tu?] Exordiantur servi, quasi plura jam inter se collocuti sint.
Sermones cadimus.] A Græcis hæc phrasis sumpta est, eos enim ita dicere solitos monet PRISCIANUS lib. 18. scilicet; *κόμην λόγων* Cadere sermones.

D R. Minime mirum : adeo impeditæ sunt : ancillarum gregem
 5 Ducunt secum. *CL.* perij , unde illi sunt ancillæ ? *CL.* men-
 rogas ?

S Y. Non oportuit reliqtas : portant quid rerum. *CL.* hei mihi.

S Y. Aurum , vestem : & vesperascit , & non noverunt viam.

Factum à nobis stulte est. abi dum tu, Dromo , illis obviam.

Propera. quid stas ? *CL.* vix misero mihi , quanta de spe decidi !

10 *CL.* Quid istuc ? quæ res te sollicitat autem ? *CL.* rogitas
 quid fiet ?

Viden tu ancillas , aurum , vestem : quam ego cum una ancillula

Hic reliqui. unde esse censet ? *CL.* vah ! nunc demum intelligo.

Dij boni , quid turbæ est ? ædes nostræ vix capient , scio.

Quid comedent ? quid ebibent ? quid fene erit nostro miserius ?

15 Sed video eccos , quos volebam. *CL.* ô Jupiter , ubinam est
 fides ?

Dum ego propter te errans patria careo demens , tu interea loci
 Conlocupletasti te, Antiphila , & me in his deseruisti malis ,
 Propter quam in summa infamia sum , & meo patri minus obse-
 quens :

Cujus nunc pudet me , & miseret , qui harum mores cantabat mihi ,

20 Monuisse frustra : neque potuisse eum unquam me ab hac expellere :

Quod nunc faciam tamen : tum cum gratum mihi esse potuit , nolui.

INTERPRETATIO.

DR. Non est mirum eas tandiu moratas esse : tam sunt occupata , ducunt in comitatu suo cateruam famularum. *CL.* Nullus sum , unde tot ancillas Antiphila acquisiuit ? *CL.* Quarisne à me unde tot illi sint ancilla ? *S Y.* Non oportuit illas , Bacchidem , & Antiphilam , in comitatu relinquare : tum magnam rerum copiam secum ferunt. *CL.* Va mihi misero ! *S Y.* Aurum , vestem , & vespera imminet : iter ignorant : & imprudenter fecimus , qui eas comitati non simus. Tu , Dromo , abi ergo celeriter obviam illis. Festina , quid cunctaris ? *CL.* Quam miser ego sum ! quanta spe frustratus sum ! *CL.* Quid hoc rei est ? quid te sollicitum reddit ? *CL.* Quaris quid sit ? Videsne illam (Antiphilam) ancillis , auro , veste instructam , quam ego discedens reliqui hic cum una servula ? Vnde opinaris hæc res illam acquisivisse ? *CL.* Vah ! tandem cognosco quid te sollicitat. *S Y.* Dij boni , qua turba mulierum ! vix poterunt recipi in nostras ades , quantum intellige. Quid edent ? quid ebibent ? quid erit miserius nostro fene Chremete , quem tanta turba terrefaciet ? Ecce hic video adolescentes , quos quarebam. *CL.* O Jupiter ! ubinam invenietur fides . & constantia ? Dum ego desipiens propter te peregrè profectus sum vagus , patria privatus , O Antiphila , tu interea loci , me absente , opulentiam te fecisti , & me dereliquisti in hac miseria : tu , propter quam amisi famam , & minus obtemperans fui voluntati patris , cujus causâ , nunc pudore & miseratione vehementer commoveor : qui frequenter culpabas mihi mores harum meretricum : irâne est , ut me frustra monueris , nec potueris unquam me abducere ab hujus Antiphila amore ? Attamen nunc ab ea me abstraham , qui tunc cum mihi patris gratiam conciliare potui , eam relinquere nolui.

Nemo est miserior me. *SY.* hic de nostris verbis errat videlicet, *Quæ* hic fumus locuti. Clinia, aliter tuum amorem, atque est, accipis.

Nam & vita est eadem, & animus te erga idem ac fuit,

25 Quantum ex ipsa re conjecturam cepimus.

CL. Quid est, obsecro? nam mihi nunc nihil rerum omnium est, Quod malim, quàm me hoc falso suspicariet.

SY. Hoc primum, ut ne quid hujus ignores: anus

Quæ est dicta mater esse ei antehac, non fuit.

30 Ea obit mortem: hæc ipsa in itinere alteræ

Dum narrat, forte audivi. *CL.* quænam est altera?

SY. Mane, hoc, quod cæpi, primum enarrem, Clitipho:

Post istuc veniam. *CL.* I. propera. *SY.* jam primum omnium;

Ubi ventum ad ædis est, Dromo pulsat fores:

35 Anus quædam prodit, hæc ubi aperuit ostium,

Continuò hic se conjecit intro: ego consequor:

Anus foribus obdit pectus, ad lanam redit.

Hinc sciri potuit, aut nusquam alibi, Clinia,

Quo studio vitam suam te absente exegerit;

40 Ubi de improvviso est interventum mulieri.

Nam ea res dedit tum existimandi copiam.

INTERPRETATIO.

Nemo vivit me infelicior. *SY.* Hic Clinia errat propter verba, qua hic locuti sumus. O Clinia! de tuo aliter iudicas amore, quàm æquum est: nam modus vivendi huius puella idem est, & animus ejus idem est erga te, ac prius fuit; quantum ex ipsa re, conjiciendo scire potuimus. *CL.* Quæso quid est quod dicis? Nihil enim est ex omnibus rebus, quod mihi gratius sit quam me in falsam suspensionem venire. *SY.* Imprimis hoc te scire velim, ne quicquam rerum Antiphila ignores: vetula illa mulier, qua ante hoc tempus credita est ejus mater, non fuit, ea vetula mortua est. Hoc inaudivi forte, dum ipsa Antiphila id retulit in via alteri faming. *CL.* Quænam est hæc

altera, cui dixi eam hoc narrasse? *SY.* Desine interrogare, & sine prius recitem hoc quod cæpi dicere. Ad id quod quæris respondebo. *CL.* Festina. *SY.* Iam primum omnium, postquam perventum est ad domum puella, Dromo pulsat ostium, quadam anus egreditur; postquam hæc anus reclusit fores, continuò hic Dromo intro se immisit; ego cum ipso intro tanquam ejus comes; Anus opponit obicem ostio, & claudis illud: revertitur ad lanificium exercendum. Ex hac re agnosci potuit, aut nunquam ex alia, quo exercito vitam suam tradiderit, dum absens fuisti, cum ad mulierem in medio opere ejus ex insperato venimus. Nam talis inopinatus interven- tus dedit facultatem existimandi nobis.

ANNOTATIONES.

30. Altera dum narrat. *Ullæ*, nullæ, *solæ*, totæ, *aliæ*, alteræ, *pro*, *Ulli*, nulli, *sol*, *toti*, *alij*, *alteri*, in feminino ge-

neri apud Antiquos in usu fuisse invenimus.

- Quotidianæ vitæ consuetudinem ;
 Quæ , cuiusque ingenium ut sit , declarat maxime .
 Textentem telam studiose ipsam offendimus ,
 45 Mediocriter vestitam veste lugubri ,
 Ejus anvis causâ , opinor , quæ erat mortua ,
 Sine auro tum ornatam , ita uti quæ ornantur sibi ;
 Nulla mala te esse expolitam muliebri ;
 Capillus passus , prolixus , circum caput
 50 Reiectus negligenter . pax ! C L. Syre mi , obsecro .
 Ne me in lætitiâ frustra conjicias . S T. anus
 Subtemen nebat : præterea una ancillulæ
 Erat : ea texebat una , pannis obsita ,
 Neglecta , immunda illuvie . C L I. si hæc sunt , Clinia ;
 55 Vera , ita ut credo , quis te est fortunatior ?
 Scin' tu hanc , quam dicit sordidatam & sordidam ?
 Magnum hoc quoque signum est dominam esse extra noxiâ ;
 Cum ejus tam negliguntur internuntij :
 Nam disciplina est eisdem , munerariet
 60 Ancillas primum , ad dominas qui affectant viam .
 C L. Perge , obsecro te , & cave ne falsam gratiam .
 Studeas inire . quid ais , ubi me nominas ?
 S T. Ubi dicimus rediisse te , & rogare uti
 Veniret ad te , mulier telam desinit

I N T E R P R E T A T I O .

quam consuetudinem vitæ quotidiana
 habuerit . Consuetudo ostendit perspicue
 qualiter natura cuiusque sit . Ipsam for-
 te reperimus telam textentem astitit ,
 indutam mediocriter veste lugubri , pro-
 pter animum , puto , quæ mortua erat ,
 nudam auro , eo modo quo solent illæ
 mulieres quæ ornantur , ut sibi soli pla-
 ceant , non amatoribus , nullâ cernitiâ ,
 nullo artificio genas fucatam ; crinibus
 erat sparsus , longus , nullâ entâ circa
 caput immixtus . C L. Mi Syre , precor ne
 me inducas in lætitiâ falso . S Y. Anus
 nebat subtemen , solum torquibat
 quod in tela texenda flamen intercurrit .
 Præter eam animum nna servula texebat
 simul , pannosa , squalida sordis immun-
 ditiis horrida . C L I. O Clinia , si Sy-

ras vera narrat , ita ut credâ , quis est
 te beatior ? Scisne hanc ancillulam , de
 qua isto loquitur servus , ut inculcâ
 sordibus turpi , ingenti iudicium esse do-
 minam ipsius esse sine culpâ , cum qui-
 es inserviunt in nuntiis ferendis ad
 amatores , tam negligenter se erant en-
 parant . Nam præceptum in arte aman-
 di hoc amatores observant , qui capiunt
 accessum ad dominas , ut anc illas primum
 muneribus sibi concilient . C L. Precor ,
 persequero inceptam narrationem . &
 video ne de industria captes mendacio
 meam benevolentiam . Quando me no-
 minasti , quid dixit ipsa Antiphila ?
 S Y. Quando nunciavimus te reversum
 esse peregre , teque eam precari , ut ad te
 referret illiuc puella abiecit telam quam

A N N O T A T I O N E S .

46. Ejus causâ anvis .] Anvis , genitivus casus , prisci usurpatus .

- 65 Continuo, & lacrimis opplet os totum tibi, ut
Facile scires desiderio id fieri tuo.
CL. Præ gaudio (ita me Dij ament) ubi sum nescio.
Ita timui. CLI. at ego nihil esse sciebam, Clinia.
Agedum vicissim, Syre, dic quæ illa est altera.
70 ST. Adducimus tuam Bacchidem. CLI. hem! quid, Bacchidem?
Eho, scelestæ, quò illam abducis? ST. quò illam ego? ad nos
scilicet.
CLI. Ad patremne? ST. ad eum ipsum. CLI. ô hominis impu-
dentem audaciam! ST. heus.
Non fit sine periculo facinus magnum & memorabile.
CLI. Hoc vide. in mea vita tu tibi laudem is quæsitum, scelus?
75 Ubi si paululum modo quid te fugerit, ego perierim.
Quid illo facias? ST. at enim. CLI. quid, enim? ST. si sinas,
dicam. CL. sine.
CLI. Sino. ST. ita res est hæc nunc, quasi cum. CLI. quas, ma-
lum! ambages mihi
Narrare occipit? CL. Syre, verum hic dicit: mitte: ad rem redi.
ST. Enimverò reticere nequeo, multimodis injurias
80 Clitipho es, neque ferri potis es. CL. audiendum hercle est: tace.
ST. Vis amare: vis potiri: vis, quod des illi, effici.
Tuum esse in potiundo periculum non vis. haud stulte sapi-
Siquidem id sapere est, velle id, quod non potest contingere.

INTERPRETATIO.

texebat, & lacrimis totam faciem
perfudit, adeò ut clare intelligeres, id
fieri amore, & cupiditate tui videanti.
CL. Ita mihi Dij sint propitij, non sum
apud me, præ nimia lætitia: adeo me-
tui prius. CLI. At, ô Clinia, ego
sciebam nullam esse causam, cur metue-
res. O Syre, agedum refer qua est illa
altera? ST. Adducimus tuam amicam
Bacchidem. CLI. Hem! quid? Bac-
chidem adductus? Eho, ô flagitiose!
quò ducis illam? ST. Quò illam du-
ce, rogas? certo ad ades nostras, CLI.
Verùm ducis illam apud patrem? ST.
Ad eum ipsum duco, CLI. O im-
pudentem audaciam scelerati homi-
nis! ST. Heus in, res insignis & me-
meranda non sine discrimine geritur.
CLI. Illud vide: tu, scelestæ, stude-
laudem quærere in vita mea periculo,
In quâ te faciendâ si quid etiam

tantillum erraveris, de me altum erit,
Quid facias illo? ST. At vero nul-
lum erit periculum. CLI. Quid, vero,
non erit? ST. Dicam, si paravis,
CL. Permitte ut dicat, CLI. Per-
mitte. ST. Ita se res nunc habet,
quasi cum. CLI. Quas, ô malum!
verborum circumlocutiones incipit mihi re-
citare? CL. O Syre, Clitipho verum
dicit: omittit ista tam longa sermonis
diverticula: revertere ad propositum.
ST. Certe non possum continere, quin
dicam quod sentio: Clitipho est iu-
vens & molestus multis de causis, at-
quo intolerabilis, CL. Mobercule oportet
illum audire, Clitipho, sile. ST. Vis
amator esse: vis tempus esse amica:
vis quari, & inveniri qua illi dones:
nullum vis subire periculum, ut frua-
ris amica: non incipit sapere, si sapere
est, velle evincere quod non potest.

- Aut hæc cum illis sunt habenda, aut illa cum his amittenda sunt.
- 85 Harum duarum conditionum nunc utram malis, vide:
 Et si consilium, quod cepi, rectum esse & tutum scio:
 Nam tua apud patrem amica tecum sine metu ut sit, copia est:
 Tum, illi argentum quod pollicitus es, eadem hac invehiam vias:
 Quod ut efficerem, orando furdas jam aureis reddideras mihi.
- 90 Quid aliud tibi vis? C L I. siquidem hoc fit. S Y. siquidem experiundo scies.
- C L I. Age, age, cedo istuc tuum consilium, quid id est? S Y. assimulabimus
- Tuam amicam, hujus esse. C L I. pulcre: cedo quid hic faciet suam?
 An ea quoque hujus dicitur, si hæc una dedecori est parum?
- S Y. Imo ad tuam matrem abduccetur. C L. quid eo? S Y. longum est, Clitipho,
- 95 Tibi si narem, quam ob rem id faciam: vera causa est.
- C L. fabulæ:
- Nihil futi firmi video, quam ob rem accipere hunc mihi expediat metum.
- S Y. Mane, habeo aliud, si istuc metuis, quod ambo confiteamini
- Sine periculo esse. C L. hujusmodi, obsecro, aliquid reperi.
- S Y. maxime:
- Ibo obviam hinc: dicam, ut revertantur domum. C L I. hem!

I N T E R P R E T A T I O.

aut pericula suscipienda sunt cum his commotis: amare, potiri scilicet amica, invenire quod illi deat: aut illa commoda sunt relinquenda cum periculis. Nunc cogita & delibera utram harum conditionum præstas: aut cum amica periculum suscipere: aut eam recusare unâ cum periculo: quamvis pro certo sciam, hoc consilium, quod inivi, esse idoneum. & expers periculi: nam factum est facile mihi, ut Bacchis amica tua sit una tecum in domo patris, sine timore: deinde, hac eadem ratione, pecuniam reperiam quam promissis amica: quod ut efficerem, etiam, atque etiam rogando aures mihi jam obrueas, & obstupesceras. Quid aliud, & melius consilium tibi dari vis? C L. Si quidem hoc quod dicis, efficies, res se bene habet, S Y. Dicis, si quidem hoc efficies: & videris dubitare: videbis id fieri reipsâ. C L. Eia, age, dic, quale est istud tuum consilium. S Y. Finge-

mus Bacchidem esse amicam Clinia. C L. Belle dicis. Quid vero rei ager hic Antiphila? An ea quoque dicitur esse amica Clinia, si hac una non satis affert ei dedecoris, & magis decet eum habere duas? S Y. Sed ducetur Antiphila ad Sofratam matrem tuam: non hic manebit. C L I. Quid tum, si ad Sofratam matrem ducetur? S Y. O Clitipho, prolixior sermo est, si mihi dicendum sit tibi, cur id faciam: non sine iusta causa suadeo ut Antiphila deducatur ad matrem tuam, C L I. Sunt nuga: nihil stabile satis in tuo consilio video, propter quod sit mihi utile hunc timorem subire, ut amica mea sit apud patrem. S Y. Mane, audi quod dicturus sum, scio aliud consilium, si istud times, quod quidem ambo confiteamini expers esse periculi. C L I. Rogo, excogita tale consilium, quale dicis. S Y. Libentissime: ibo obviam illis mulieribus: dicam eis ut in ades suas revertantur, C L I. Hem!

- 100 Quid dixisti? S T. adeptum tibi jam faxo omnem metum,
 In autem utramvis otiose ut dormias.
 CLI. Quid ago nunc? CL. tunc? quid boni. CLI. Syre, dic modo
 Verum. S T. age modo hodie: sero ac ne uiquidquam voles.
 C L. Datur modo; fruare, dum licet: nam nescias,
 105 Eju' sit potestas posthac, an nunquam tibi.
 CLI. Syre, inquam. S T. perge porro, tamen istuc ago.
 CLI. Verum hercle istuc est, Syre, Syre, inquam; heus, heus, Syre:
 S T. Concaluit: quid vis? CLI. redi; redi, S T. adsum, dic quid est?
 Jam hoc quoque negabis tibi placere. CLI. imo, Syre,
 110 Et me, & meum amorem, & famam permitto tibi,
 Tu es iudex: ne quid accusandus sis, vide.
 S T. Ridiculum est, te istuc me admonere Clitipho;
 Quasi istuc minor mea res agatur, quam tua.
 Hic si quid nobis forte advorsis evenierit?
 115 Tibi erunt parata verba, huic homini verbera.
 Quapropter hæc res neutiquam neglecta est mihi.
 Sed istum exora, ut suam esse adsumulet. CL. scilicet

INTERPRETATIO.

Quid dixisti? S Y. Iam auferam omnem ex animo metum, ut tranquille absque sollicitudine somnum capias. CLI. Quid facis nunc? CL. Tunc quatu' quid facias? tibi aliquid boni fortuna effert, fruere eo, dum licet. CLI. O Syre, dic nunc vere mihi, quid facere debeo. S Y. Agendum modo, age nunc; nam hodie tarde, ac frustra vultis agere, si differas. CL. Conceditur tibi frui amica, fruere, dum per occasionem licet; nam ignoras an posthac ejus rei tibi facultas detur. CLI. Syre, inquam, S Y. Perge ultra in me revocando; nihilominus mulieribus obviare eo, amicam tuam remissurus. CLI. Per Herculem verum dicis? Syre. Syre, inquam; Hæu, heu, Syre. S Y. Ho-

micem excitavi. quid petis? CLI. Revertere revertere, S Y. Præstid sum, dic quare me revocas, iam statim etiam negabu hoc tibi iucundum esse, ut amica veniat, & non domum revertatur. CLI. Quin potius, o Syre, tibi trade etiam me & meum amorem & existimationem meam; arbitrum te constituo, Cave ne in aliqua re sis reprehendendus. S Y. O Clitipho, res digna risu est, mihi hoc præcipere quasi minus de meo periculo agatur, quam de tuo in hac re, si forte quidquam non prospere successerit: à patre verbis objuraberis; ego verberibus cadar: idcirco hæc res, quam cogito agere, nullo modo à me negligitur, sed persuade Clizia, ut fugat tuam amicam esse suam. CL. Præstid

ANNOTATIONES.

101. In utramvis autem otiose ut dormias.] In utramvis autem dormire, est animo otioso, securoque esse. Eodem sensu dixit Plinius: Nihil est quod in dextram autem, ducta mei dormias. Admonent medici ut in primo somno, in autem dextram incumbamus, cum expectecti redormire cupimus, ut in lini-

stram. Qui autem levi somno uti vult, in neutram incumbit autem, quò scilicet expergefiat.

106. Syr., inquam.] Clitipho revocat Syrum discedentem.

108. Concaluit.] Hæc Syrus clam loquitur, vel ad spectatores.

- Facturum me esse, in eum jam res rediit locum,
 Ut sit necesse. *CL I.* merito amo te, Clinia.
- 120 *CL.* Verum illa ne quid titubet. *ST.* perdocta est probe.
CL I. At hoc demiror, qui tam facile potueris
 Persuadere illi, quæ solet quos spernere!
ST. In tempore ad eam veni; quod rerum omnium est
 Primum. nam quandam misere offendi ibi militem
- 125 Eju' noctem orantem. hæc arte tractabat virum,
 Cupidum ut illius animum inopia incenderet,
 Eademque ut esset apud te hoc quam gratissimum.
 Sed, heus tu, vide sis ne quid imprudens tuas.
 Patrem novisti ad has res quam sit perspicax;
- 130 Ego te autem novi, quam esse soleas impotens:
 Inversa verba, everfas cervices tuas:
 Gemitus, screatus, tussis, risus abstine.
CL I. Laudabis. *ST.* vide sis. *CL I.* tutemet mirabere.
ST. Sed quam cito sunt consecutæ mulieres?
- 135 *CL I.* Ubi sunt? cur retines? *ST.* jam nunc hæc non est tua.
CL I. Scio, apud patrem, at nunc interim. *ST.* nihilo magis.

INTERPRETATIO.

res pervenit in eum statum, ut necesse sit
 facere me, quod suadet Syrus; ut simul-
 lem tuam amicam esse meam. *CL I.* O
 Clinia! amo te, ita de me meritis es;
 verum metuo ne in aliquo Bacchis habites
 & verbis se prodas. *S Y.* Peritissima il-
 la est talium dissimulationum. *CL I.* Sed
 illud valde mirum est mihi, quomodo
 potueris persuadere illi, tam facile ut
 venires, qua Bacchis solet despicere qua-
 les amatores? *S Y.* Conveni eam oppor-
 tune, quod est precipuum in omnibus re-
 bus; nam apud eam inveni, quandam
 miserum Militem obscurantem, ut ejus
 noctu copia sibi esset. Hæc agebat cum
 hoc milite astutia meretriciâ ita subtili-
 ter, ut animum illius amore captum
 & cupidine sui desiderio, cum sui co-
 piam non permitteret, inflammaret, ut-
 que eadem operâ maxime placeret tibi,
 propter talem Militis repulsam.
 Sed, heus tu, cave si vis, ne in ali-
 quem errorem incautus incidas. Tibi ex-

ploratum est, quàm pater tuus sit acu-
 tus in his rebus perspicendis; ego quo-
 que probe novi quàm sis impotens affe-
 ctuum tuorum moderator. Nota mihi
 sunt verba tua prapostere prolata, &
 ambigua, cervicis inflexio in sinistram
 partem, (quod signum est amantis &
 impudici stulti.) Mitte suspiria &
 singultus, screatus, tussim, risum. *CL I.*
 Laudabis meos gestus. *S Y.* Cave si vis,
CL I. Tutemet me miraberis, &
 meam agendi rationem. *S Y.* Sed quàm
 velociter nos affecuta sunt mulieres?
 (ironice) *CL I.* Vbi sunt? cur reti-
 nes eas, neque finis nos earum presen-
 tia delectari. *S Y.* Iam nunc hæc Bac-
 chis non est amica tua; memineris ejus
 rei, de quâ inter nos nunc convi-
 nit. *CL I.* Scio quod coram patre
 simulandum est eam esse amicam Cli-
 niâ; sed interea priusquam ad patrem
 eat, sine mea ut sit. *S Y.* Non
 plus nunc est tua, quam apud patrem.

ANNOTATIONES.

124. *Miserum militem.]* Delusum arte meretriciâ.

CLI. Sine, SY. non sinam, inquam. CLI. quæso, paulisper, SY. veto.
 CLI. Saltem salutare. SY. abeas, si sapias. CLI. eo, quid
 istic? SY. manebit. CLI. ô felicem hominem! SY. ambula.

I N T E R P R E T A T I O.

CLI. Permite, SY. Non permittam, inquam. CLI. Quæso, paulisper id concede, SY. Te hæc te prohibeo, CLI. Saltem sine ut eam salutem, SY. Discede, si prudens es. CLI. Discedo. Quid iste faciet Clinia? SY. Remanebit. CLI. O hominem fortunatum Cliniam! qui maneat cum amica, SY. Perge, quamvis invitus.

A C T U S I I. S C E N A I V.

BACCHIS. ANTIPHILA. CLINIA. SYRVS.

B A. **Æ** Depol, Antiphila mea, laudo te, & fortunatam judico;
 Id cum studuisti, isti formæ mores ut consimiles forent:
 Minimeque (ita me Dij ament) miror, si te sibi quisque ex-
 petit.

Nam mihi quale ingenium haberes, fuit indicio oratio tua.

5 Et cum egomet nunc mecum in animo vitam tuam considero;
 Adeoque vostrarum omnium, volgus quæ ab sese segregant;
 Et vos esse istiusmodi, & nos non esse, haud mirabile est.

Nam vobis expedit esse bonas: nos, quibuscum res est, non
 sinunt.

Quippe forma impulsu nostra nos amatores colunt:

10 Hæc ubi immutata est, illi suum animum alio conferunt.

Nisi si prospectum est interea aliquid, desertæ vivinus.

Vobis cum uno semel ubi ætatem agere decretum est viro,

I N T E R P R E T A T I O.

B A. **P** Er adem Pollucis, ô chara Antiphila, laudem tibi tribuo,
 & te felicem esse censeo; quod omni studio curavisti, ut mores tui essent convenientes, & conformes pulchritudini, & venustati corporis. Nec mirum est mihi (ita me Dij adjuvent) si te quisque exoptat suam esse; nam sermone tuus fuit mihi index ingenij tui: & cum apud me animo meditor rationem vite tue, atque etiam omnium vostrarum juvenularum, qua summovent à suo consortio amatorum multitudinem, mirum non est vos esse tales, quales estis, & nos non esse vestri similes: nam vobis conducit, & commodum est proba esse vita; illi amatores quibuscum habemus consuetudinem, non permittunt nos esse vobis similes, quia incitati nostra pulchritudine nos diligunt; postquam ista decor amissus est; illi ad alias amicas à nobis desciunt. Interea, nisi dum foret forma nostra, & ab illis observamur; aliquid provisum est nobis, exigendo ab illis pecunias; vitam agimus derelictæ & abiectæ. Postquam vobis semel constitutum est tempus vita traducere unâ pariter cum unico viro,

Cujus mos maxime est consimilis vestrum ; hi se ad vos applicant ;
Hoc beneficio utrique ab utrisque vero devincimini ;

15 Ut nunquam ulla amoris vestro incidere possit calamitas.

AN. Nescio alias : me quidem semper scio fecisse sedulo ;

Ut ex illius commodum meum compararem commodum. *CL.* ah !

Ergo , mea Antiphila , tu nunc sola reducem me in patriam facis.

Nam , dum abs te absum , omnes mihi labores fuere , quos cepi ,
leves ,

20 Præterquam tui carendum quod erat. *SY.* credo. *CL.* Syre , vix
suffero.

Hocine me miserum non licere meo modo ingenium frui ?

SY. Imo , ut patrem tuum vidi esse habitum , diu etiam duras dabit.

B. A. Quisnam hic adolescens est , qui intuitur nos ? *AN.* ah ,
rectine me obsecro.

B. A. Amabo , quid tibi est ? *AN.* disperij. *B. A.* perij misera ,
quid stupes ,

25 Antiphila ? *AN.* videon' Cliniam , an non ? *B. A.* quem vides ?
CL. salve , anime mi.

AN. O mi expectate Clinia , salve. *CL.* ut vales ?

AN. Salvom venisse gaudeo. *CL.* teneone te ,

Antiphila , maxime animo exoptata meo ?

SY. Ite intro. nam vos jamdudum expectat senex.

INTERPRETATIO.

ejus vivendi modus admodum convenit moribus vestris ; tales viri vobis animos adjiciunt. Hac vero gratia fides mutua , utroque obligamini ; ita ut nulla clades miseria , unquam possit evenire vestro amoris. *AN.* Nescio quid alia faciant , me certe scio semper omni studio curasse , ut nullum perceiverem commodum , nisi ex commodum illius. *CL.* Vah ! ergo , mea Antiphila , tu sola causa es mei reditus in patriam : nam dum longe absui à te , omnes arumina , quas toleravi , fuere mihi leves assidua tui cogitatione ; nisi quod desiderio tui videndi afficiebar. *SY.* Credo ita esse , quod dicis. *CL.* Difficulus feio , o Syre , quod in ea sum angustia , ut liberè colloqui cum Antiphila non concedatur mihi. Hoc ne tolerare possum , ut mihi non licitum sit modo meo , & ex voluntate me gerere ? *SY.* Quin etiam , ut patrem

tuum animadverti animatum esse erga te. tibi molestus erit , ac negotium facesset , si te cognoveris adhuc amare. *BA.* Quisnam est ille juvenis , qui nos aspicit ? *AN.* Ah Baccus ! oro te , retine me , ne cadam. *BA.* Per amorem rogo te , quid habes ? *AN.* Occidi , præ amore sum impos mei. *BA.* Infelix ego perdidici sum. O Antiphila , cur ita attonita es , & consternata ? *AN.* Verùm video amicum meum Cliniam , an non ? *BA.* Quem intueris ? *CL.* O Antiphila ! meum corculum ! mea vita ! salvam te esse , quàm gaudeo ! *AN.* O mi optate Clinia , salve ! *CL.* Quo modo te habes ? *AN.* Læticia singulari afficior , quod te reducem , & incolumem cerro. *CL.* O Antiphila , tantopere desiderata amoris meo ! tene adhuc meam possideo ? *SY.* Iurè concedit ; nam jam pridem senex Chremes vos expectat.

ACTUS TERTII SCENA I.

CHREMES. MENEDEMVS.

- CH. **L**Uciscit hoc jam, cesso gultare ostium
 Vicini ? primum ex me ut sciat, sibi filium
 Rediisse ; etsi adolescentem hoc nolle intelligo :
 Verùm, cum videam miserum hunc tam excruciatier
 Ejus abitu, celum tam insperatum gaudium,
 Cum illi nihil periculi ex indicio fiet ?
 Haud faciam : nam, quod potero, adjutabo senem ;
 Item ut filium meum amico atque æquali suo
 Video inservire, & socium esse in negotiis.
 10 Nos quoque senes est æquom senibus obsequi.
 ME. Aut ego profecto ingenio egregio ad misérias
 Natus sum, aut illud falsum est, quod volgo audio
 Dici, diem adimere aegritudinem hominibus.
 Nam mihi quidem quotidie augetur magis
 15 De filio ægritudo ; & quanto diutius
 Abest, magis cupio tanto, & magis desidero,
 CH. Sed ipsum egressum foras video : ibo, alloquat,
 Menedeme salve : nuntium apporto tibi,
 Cujus maxume te fieri participem cupis.
 20 ME. Num quidnam de gnatho meo audisti Chreme ?
 CH. Valet atque vivit, ME. Ubinam est quæso ; CH. apud
 me domi,

INTERPRETATIO.

CH. **D**es advenit. Quare tardo nunc
 pulsare has fores vicini Me-
 nedemi ? ut primum à me fiat certior, si-
 lium peregre reversum esse sibi quamvis
 noverim Cliniam nolle ut pater sciat
 eum venisse ; sed cum videam hunc mise-
 riss afflictum patrem ad o vexari discessu
 filij, an reticere debeam gaudium tam
 inexpectatum, cum nihil ex hac indica-
 tione impendat periculosum juveni ?
 Non celabo senem ; nam juvabo eum
 quoad petero ; sicut cerno filium meum
 Clitiphonem prosto esse amico ac atate
 parvi Clinia, ejus filio, in omnibus ;
 eo etiam modo justum est, nes senes in-
 servire senibus. ME. Certo, aut ego
 valde à natura comparatus sum ad in-
 felicitatem perferendam, aut illud non
 est verum quod audio dici ; scilicet tem-
 pus auferre mortem hominibus. Nam
 certe augetur quotidie animi molestia
 quam habeo ex absente filij, & quan-
 to longius absens est ; tanto majori en-
 piditate afficior, ejusque desiderio ta-
 neor. CH. Sed afficio Menedemum
 egressum extra domum : accedam ad
 eum, & compellabo. O Menedeme,
 salvis sis : rem gratam nunciatum tibi
 venio, & quo impetiri magnopere dese-
 ras. ME. O Chreme, nuncne aliquid re-
 scivisti de filio Clinia ? CH. Sanns est,
 ME. Obsecro, ubi est ? CH. Domi mea.

ME. Meus gnatus? *CH.* sic est. *ME.* venit? *CH.* certe.
ME. Clinia

ME. venit? *CH.* dixi. *ME.* camus, duc me ad eum obsecro.
CH. Non vult te scire se rediisse etiam. & tuum

25 *Conspectum fugitat ob peccatum: tum hoc timer,*
Ne tua duritia antiqua illa etiam adaucta sit.

ME. Non tu ei dixisti, ut essem? *CH.* non. *ME.* quamob-
 rem, *Chreme?*

CH. Quia pessime istuc in te atque in illum consulis;
 Si te tam leni & victo esse animo ostenderis.

30 *ME.* Non possum: satis jam, satis pater durus fui. *CH.* ah!
 Vehemens in utramque partem, Menedeme, es nimis,
 Aut largitate nimia, aut parsimonia.

In eandem fraudem ex hac re, atque ex illa, incidēs.
 Primum olim potius, quam paterere filium,

35 *Filium commearē ad mulierculam, quā paululo*
Tum erat contenta, cuique erant grata omnia,

Proterruisti hinc ea coacta ingratis
Postilla cepit victum vulgo querere.

Nunc, cum sine magno intertrimento non potest

40 *Haberi, quidvis dare cupis, nam, ut tu scias,*
Quam ea nunc instructa pulcre ad perniciem fiet?
Primum, jam ancillas secum adduxit plus decem,
Oneratas veste, atque auro. satrapes si fiet,

INTERPRETATIO.

ME. Domi tua meus gnatus est? *CH.* Ita est. *ME.* Venit? *CH.* Cer. e. *ME.* Rediit meus filius? *CH.* Tam satis dixi eum venisse. *ME.* Eamus: oro ut ducas eō, ubi est. *CH.* Non vult te suum reditum scire, etiam tuam praesentiam evitat, propter culpam amoris à te prohibiti: deinde hoc formidat ne tua priusina illa severitas gravior facta sit. *ME.* An non dixisti ei qualiter me haberem? *CH.* Non dixi. *ME.* O *Chreme* quare non dixisti? *CH.* Quia pessimum consuli in capis adversus te, & filium, si te gesseris erga eum tam indulgenti. & fracto animo, *ME.* Non possum aliter me gere e. Fui plusquam aequum est acerbus. *CH.* Ah *Menedeme*, nimis propendes in utramque par-

tem, in duritiam, & indulgentiam, peccas vel nimia benignitate vel tenacitate: utraque tibi pariter fraudi eris. Olim perterresceisti filium, potiusquam permitteres eum irare ad hanc puellam, qua tunc victu tenui acquiescebat, & cui omnia placebant, qua illi dabatur. Ex eo tempore compulsus fuit invito animo, ut vitam incipere toleraret, corpus vulgare. Nunc quando silens: ut non potest eā sori sine tuo gravi damno, paritus es dare libenter quilibet quod petatur. In dando ultra modum largior es: nam ne ignores quam egregie ornata atque apparatus sit ad ruinam fortunarum tuarum, & filij, primum nunc duxit secum plusquam decem ancillas onustas vestibus, aureisque ornamentis. Si *Satrapa*,

ANNOTATIONES.

37. *Ingratis.*] Adverbialiter ponitur, id est, invito animo.

Suffrere amator nunquam ejus sumptus queat :

45 Nedum tu possis. *M E.* estne ea intus ? *C H.* sit, rogas ?

Sensi : nam ei unam cœnam , atque ejus comitibus

Dedi. quod si iterum mihi sit danda , actum fiet.

Nam , ut alia omittam , pitissando modo mihi

Quid vini absumpsit ? sic , hoc , dicens , *asperum*

50 *Pater* , hoc est : aliud lenius sodes vido.

Relevi dolia omnia , omnes serias :

Omnes habui sollicitos , atque hæc una nox.

Quid te futurum censes , quem assidue exedent ?

Sic me *Dij* amabunt , ut tuarum miseritum est

55 Menedeme fortunarum. *M E.* faciat , quod lubet :

Sumat , consumat , perdat : decretum est pati ;

Dum illum modo habeam mecum. *C H.* si certum est tibi

Sic facere , illud permagni referre arbitror ,

Ut nescientem sentiat te id sibi dare.

60 *M E.* Quid faciam ? *C H.* quidvis potius , quam quod cogitas :

INTERPRETATIO.

vel Prefectus Provincia sit amator ejus puella , nunquam queat sustinere impensas faciendas ejus causa ; tantum abest , ut tu huc sufficere possis. *M E.* Eane est in domo tua ? *C H.* Quarissime , an sit apud me ? Satis percepi eam ibi esse. Nam ei , atque ancillis quæ sunt in ejus comitatu unam cœnam prabui ; quæ si iterum prabenda sit , nihil mihi relinquetur ex bonis. Nam ut prater eam alia , quæ impensa sunt ; leviter degustando vinum tentandis gratiâ , quantum vini exhaustum est mihi , cum dicerent , hoc vinum est acerbum , aliud mitius prabe , quaeso. Considera , ô Menedeme , aperui omnes cados , omnes amphoras & vasa fistilia in quibus vinum asservabatur , omnes servos

meos variis ministeriis occupavi : atque hæc una tantum nocte facta sunt. Quid te putas fore , cujus corroderet substantiam & facultates tam frequenter ? sic me *Dij* ament , ut suorum bonorum jactura commiseratione moveor. *M E.* Faciat filius meus ex animi sui sententia ; sponte capiat , & quantum volet , exhaustiat , ad nihilum redigat ; decrevi hæc omnia ferre , dummodo ejus presentia fruatur. *C H.* Si ita constitutum est tibi facere , censo id multum ad vestram rem interesse , ut ille existimet , te nesciente vel decepto , tantum sibi sumptuum concedi facere. *M E.* Quid agam ? *C H.* Quodlibet aliud , potius quam id quod constituisti ; scilicet pati , ut sumas , consumas , perdas ,

ANNOTATIONES.

48. *Pitissando.*] Id est , expressis labris expendo , dum quis saporem vini probat.

51. *Relevi dolia omnia , omnes serias.*] Dolia fuerunt Romanis vasa majora vino servando præcipue idonea , quæ maxime fistilia erant ; nam Plinius

refert , doliis quibus hodie utimur , tantum in Alpibus suo tempore homines uti cœpisse. Seria est vās vinarium fictile oblongum. Relinere est , aperire quod oblitum , obturatumque erat , soluta argilla aut gypso , quo erant oblita.

Per alium quemvis ut des, falli te sinas
 Technis per servulum. etsi subsensu id quoque;
 Illos ibi esse, id inter se agere clanculum.

Syrus cum illo vestro confusurrat: conferunt

- 65 Confilia adolescentes: & tibi perdere
 Talentum hoc pacto satius est, quam illo minam.
 Non nunc de pecunia agitur, sed illud, quo modo
 Minimo periculo id demus adolescentulo.

Nam si semel tutum animum is intellexerit;

- 70 Prius proditurum te tuam vitam, & prius
 Pecuniam omnem, quam abs te amittas filium; hui,
 Quantam fenestram ad nequitiam patefeceris!
 Tibi autem porro ut non sit suave vivere.

Nam deteriores omnes sumus licentia.

- 75 Quodcunque inciderit in mentem, volet: neque id
 Putabit, pravumne an rectum sit quod petet.

Tu, rem perire, & ipsum, non poteris pati.

Dare denegar; ibit ad illud illico,

Quo maxime apud te se valere sentiet,

- 80 Abiturum se abs te esse illico minabitur.

M E. Videre verum, atque ita uti res est, dicere.

CH. Somnum herele ego hac nocte oculis non vidi meis;

Dum id quæro, tibi qui filium restituerem.

M E. Cedo dextram: porro te oro idem ut facias, Chreme.

- 85 *CH.* Paratus sum. *M E.* Scin', quid nunc facere te volo?

INTERPRETATIO.

ut quod illi dari vis, des per quemlibet alium, patiaris te deludi fallacis per servulum: quamvis etiam aliquo modo percepi, illos, nempe servos, in eo totos esse, & moliri clam fraudes inter se, ut te fallant. Syrus cum Dromone submissa voce colloquitur: filij nostri communicant invicem consilia. Melius est tibi perdere talentum eorum technis, quam minam, te filio indulgentiorem ostendendo. Nunc non agitur utrum pecuniam largiaris filio, nec ne; sed illud, quo pacto illi largienda sit, minimo incommodo: nam si filius tuus perceperit voluntatem tuam; videlicet te prius perditurum vitam tuam, atque omnem pecuniam quam filium abire sinas, hui, quam paratus ad id faciendum aperueris ad luxum ac libidinem? adeo us-

ceret non sit tibi iucundum vivere: nam deteriores evadimus nimia libertate. Filius tuus voles omne quod ei in mentem venerit, neque considerabis, an id quod postulabit, sit iniquum, an iustum: in non poteris ferre bona sua deperdi, & ipsum unum filium. Si recuses dare ei quod petet, continuo ea te uicetur, quod se viregere, & validum esse adversum te intelliget: statim minabitur se discessurum à te. *M E.* Existimo te vera loqui, atque ita ut res se habet. *CH.* Per Herculem præterita nocte somnum minime cepi, dum cogito, quemadmodum redderem tibi patri cupido filium tuum. *M E.* Da dextram. Etiam te precor ut deinceps idem facere pergas: *CH.* Sum paratus ad id faciendum. *M E.* Scisne quid cupio te modo facere?

CH. Dic.

- C H. Dic. *ME.* quod sensisti illos me incipere fallere;
 Id ut maturent facere, cupio illi dare,
 Quod volt. cupio ipsum jam videre. *CH.* operam dabo.
 Syrus estprehendendus atque adhortandus mihi.
 90 A me nescio quis exit. concede hinc domum,
 Ne nos inter nos congruere sentiant.
 Paulum hoc negoti mihi obstat: Simus & Crito
 Vicini nostri hic ambigunt de finibus:
 Me cepere arbitrum. ibo, ac dicam, ut dixeram;
 95 Operam daturum me, hodie non posse his dare.
 Continuo hic adero. *ME.* ita quæso. Dij vestram fidem!
Itan' comparatum esse hominum naturam omnium,
Aliena ut melius videant & dijudicent
Quam sua? an eo sit, quia in re nostra aut gaudio
 100 Sumus præpediti nimio, aut ægritudine?
 Hic mihi nunc quanto plus sapit, quam egomet mihi?
 C H. Dissolvi me, otiosus operam ut tibi darem.

I N T E R P R E T A T I O.

C H. Quid est, cedo, *ME.* Quia intellexisti illos inceptare me decipere, fac ut festinent id perficere. Cupio illi dare quacumque velis: cupio statim eum videre. *CH.* Faciam ut properent, & filium videas. Syrus est mihi conveniendus atque adhortandus, ut deducat filium tuum ad te. Nescio quid egreditur à domo mea. Confer te hinc domum, ne filij nostri percipiant nos consentire in eadem mente. Aliquid controversæ impedit me, quominus domum eam: videlicet Simus & Crito vicini nostri litigant hic de terminis agrorum suorum: elegerunt me arbitrum. Ibo ad eos, & eis dicam me non posse hodie

vacare eorum negotiis, sicut promissam me vacaturum. Continuo præsto hic ero. *ME.* Sic facias, rogo. Dij vestram fidem atque opem invoco! Itane est verum ingenium hominum sic esse constitutum, ut acutius perspiciant negotia aliorum; & melius discernant, quam sua? Idcirco istud sit quod sumus impediti, quominus recte judicemus in causa nostra: aut nimia læticia, aut nimio animi dolore? Hic Chremes quanto magis nunc sapienter sentit & loquitur pro utilitate meâ, quam egomet? *CH.* O Menecleme, expedivi me citò à vicinis, ut cum rebus vacarem.

A N N O T A T I O N E S.

89. Syrus estprehendendus.] In Andriâ; Tuus pater modo me apprehendit.

ACTUS III. SCENA II.

SYRVS. CHREMES.

SY. **H**Ac illac circumcurſa : inveniendum eſt tamen
Argentum , intendenda in ſenem eſt fallacia.

CH. Num me feſellit , hoſce id ſtruere ? videlicet
Eſt Clinia ille ſervus tardiuſculus :

5 Iccirco huic noſtro tradita eſt provincia.

SY. Quis hic loquitur ? perij , numnam hæc audit ? CH. Syre.
SY. hem.

CH. Quid tu iſtic ? SY. recte. equidem te demiror , Chreme
Tam mane , qui here tantum biberis. CH. nihil nimis.

SY. Nihil , narras ? viſa verò eſt , quod dici ſolet ,

10 *Aquila ſeneſtus.* CH. eja. SY. mulier eſt commoda , &
Faceta hæc meretrix. CH. ſanè idem viſa eſt mihi.

SY. Et quidem hercle forma luculenta. CH. ſic fatiſ.

SY. Ita non ut olim , ſed uti nunc , ſane bona :

Minimeque miror , Clinia hanc ſi deperit :

15 Sed habet patrem quendam avidum , miſerum , atque aridum ;

INTERPRETATIO.

SY. **A**Ge, Syreæ, diſcurre undique ;
tamen pecunia conſcienda eſt.

CH. Num me latuit hoſce ſervos , &
adoleſcentes neſtere fallaciam in Mene-
demum ? Nimirum ille ſervus Clinia
Dromo , aliquanto lentior eſt , ideo ne-
gotium quarenda pecunia datum eſt
huic ſervo noſtro Syre. SY. Quis lo-
quitur hic , nullus ſum. Num Chremes
audivit hæc , qua dixi ? CH. Syre.
SY. Hem. CH. Quid tu iſtic faciſ ?
SY. Nihil quidem , ſed , Chreme , valde
miror te ſurrexiſſe tam mane , qui he-
ſterna die tantum biberis. CH. Non

plus aquo. SY. Non plus aquo aſi ?
Senectus aquila viſa eſt in te , ut plus
biberis , quam comederis : quod prover-
bium in ore populi habetur. CH. Eia
de hoc ſatis dictum. SY. Hac meretrix
qua eſt cum Clinia , eſt mulier elegans
& feſtiva. CH. Sane viſa eſt mihi
talis qualem reſers. SY. Et certe per
Herculem eſt forma ſpecioſa , & ſplen-
dida. CH. Mediocriter. SY. Bona quo-
que , non ut quondam erant bona ; ſed ſi-
cut hiſ temporibus ſunt mulieres : nec mi-
rum eſt mihi , ſi Clinia eam ardentem
amat , ſed ille habet quendam patrem
avarum , miſerum & ſiccum parſimonum.

ANNOTATIONES.

10. **A**quila ſeneſtus.] Proverbium
in ſenes qui plus bibunt,
quam edunt. Reſert enim Plinius lib.
10. c. 3. hiſt. aquilam fame mori ,
adeo ſuperiore accreſcente roſtro , ut

aperiri non queat ; coque Aquilam
tantum in ſeneſta bibere , aut de præ-
da ſanguinem ſugere , unde plus bibit
quam comedit.

- Vicinum hunc : nostin' ? at quasi is non divitiis
 Abundet , gnatu' ejus profugit inopia.
 Scin' esse factum , ut dico ? C H. quid ego nesciam ?
 Hominem pistrino dignum ! S Y. quem ? C H. istunc servulum
 10 Dico adolescentis ? S Y. Syre , tibi timui male.
 C H. Qui passus est id fieri . S Y. quid faceret ? C H. rogas ?
 Aliquid reperiret , fingeret fallacias
 Unde esset adolescenti amicæ quod daret ,
 Atque hunc difficilem , invitum servaret senem.
 25 S Y. Garris . C H. hæc facta ab illo oportebant , Syre.
 S Y. Eho , quæso , laudas qui heros fallunt ? C H. in loco ;
 Ego vero laudo . S Y. recte sane . C H. quippe quia
 Magnarum sæpe id remedium ægritudinum est .
 Jam huic mansisset unicus gnatus domi .
 30 S Y. Jocone an serio illæ dicat , nescio ;
 Nisi mihi quidem addit animum , quo lubeat magis .
 C H. Et nunc quid expectat , Syre ? an , dum hinc denuo
 Abeat , cum tolerare hujus sumptus non queat ?
 Nunc ad senem aliquam fabricam fingit ? S Y. stolidus est .

INTERPRETATIO.

Novissime hunc vicinum ? Sed quasi hic non valde sit dives , filius ejus profugus abiit egestate coactus . Scisne factum esse , ut dico ? C H. Cur ego ignorem ! O hominem dignum , qui detundatur in pistrinum , ad circumagendas molæ ! S Y. Quem dicit ? C H. Intelligo Dromenem servum Clinia . S Y. O Syre , metus ne quid mali tibi accideret ex hac re . C H. Quis servus passus est , ut filius d'serviret . S Y. Quid faceret ? C H. Quis quid faceret ille ? Excogitares technam aliquam . ex qua adolescens haberet , quod donaret amicæ , ac vitam conservaret huic seni , qui continuo labore se enecat , moroso , ac vitam saluberrima . S Y. locutus . C H. O Syre , debet hoc servus hac qua dixi facere . Eho , obsecro , laudibus prosequeris eos

servos , qui verba dant dominis ? C H. Laudo eos scilicet , quando id faciunt in tempore , & opportune . S Y. Certe recte facis . C H. Nam fallacia ejusmodi plurimis mentis & corporis doloribus sæpè medetur . Si fessisset Dromo dominum suum Menedemum , jam ab eo filius Clinia non aufugisset . S Y. Nescio an Cræmus dicat illa per jocum , an ex animo , sed mihi augeat voluntatem , ut magis cupiam technas quas cogito , persicere . C H. O Syre , quid ipse servus expectat nunc ? an expectat donec Clinia iterum hinc ex domo patris disceat , cum is non possit ferre sumptus hujus meretricis ? An machinatur aliquam fallaciam in Menedemum ? S Y. Ipse servus est supidus , nullam habet solertiam aptam ad ejusmodi fraudem fabricandam .

ANNOTATIONES.

10. Syre , tibi timui male .] Secum hoc tulit Syrus .

30. Jocone an serio illa dicat , nescio .] Hæc secum clam Syrus loquitur .

31. Nisi mihi quidem .] Nisi hoc loco usurpatur pro sed , ut sæpe apud Terentium .

- 35 *C. H.* At te adjuvare oportet adolescentuli
Causa. *S. T.* Equidem facile facere possum, si jubes:
Etenim, quo pacto id fieri soleat, calleo.
C. H. Tanto hercle melior. *S. T.* non est mentiri meum.
C. H. Fac ergo. *S. T.* at heus tu, facito dum eadem hæc memineras,
40 Si quid hujus simile forte aliquando evenierit,
Ut sunt humana, tuus ut faciat filius.
C. H. Non usus veniet, spero. *S. T.* spero hercle ego quoque:
Neque eò nunc dico, quò quidquam illum senserim:
Sed si quid, ne quid. quæ sit ejus ætas, vides:
45 Ex næ ego te, si usus veniat, magnifice, Chreme,
Tractare possim. *C. H.* de istoc, cum usus venerit,
Videbimus quid opus sit. nunc istuc age.
S. T. Nunquam commodius unquam herum audiui loqui,
Nec, cum malefacere crederem mi impunius
50 Licere. quisnam à nobis egreditur foras?

I N T E R P R E T A T I O.

C. H. Sed oportet te oî opem ferro, adolescentis Clinia gratiâ. *S. Y.* Possum enim in hac re juvare, si imperas: nam longo usu scio, quâ arte id faciendum sit. *C. H.* Meherculo eò aptior es servus; qui dominus scire modera. *S. Y.* Mos non est mos mendacium proferre. *C. H.* Ergo id effice, tu qui calles. *S. Y.* At heus tu, Chreme, fac ut memineras hæc eadem, qua præcipis me facere: si quid aliquando acciderit, quemadmodum se habent humana res, ut filius tuus Clitipho, aliquid simile hujus facti Clinia agat. *C. H.* Ne hoc eveniat, ut spero. *S. Y.* Spero quoque ego per herculem non eventurum: neque idcirco

hæc dico, quod aliquid tale porceporim de illo; sed dico si quid evenierit, ne quid mihi succensens. Qua sit hujus ætas vides, quàm amoris obnoxia. Profecto etiam si id usu veniat, arte mea possum efficere ne talem in te maritorem suscipias, quo Menedemum confici vides: ita pulcro te tractabo. & splendide. *C. H.* Considerabimus de ista re, quid opus sit, cum acciderit, nunc intendam fallaciam in senem Menedemum. *S. Y.* Nunquam audivi horum loqui opportunius, quam nunc, nec cum aliquid mali moliret, crederem me unquam majori cum impunitate id posse facere. Quisnam exiit domo nostra?

A C T U S I I I. S C E N A I I I.

C H R E M E S. C L I T I P H O. S T R V S.

- C. H.* Quid istuc, quæso? qui istic mos est, Clitipho? itane fieri oportet? *C. L.* Quid ego feci? *C. H.* vidin' ego te modò manum in sinum huic

I N T E R P R E T A T I O.

C. H. R. O Clitipho, quid istud fibi vult? Quales hæc consuetudo, ludore cum meretrice? Opor-

terne id te facere? *C. L. I. T.* Quid ego feci? *C. H. R.* Nuncne ego te vidi amittere manum in sinum hujus

Meretrici inferere? *SY.* acta est res, perij. *CL.* mene? *CH.* hisce oculis, ne nega.

Facis adeo indigne injuriam illi, qui non abstineas manum:

5 Nam istæc quidem contumelia est, hominem amicum ad te recipere,

Atque ejus amicam subagitare: vel here in vino quam immodestus fuisti? *SY.* Factum est. *CH.* quam molestus? ut equidem, Ita me *Dij* ament, metui quid futurum denique esset. novi ego Amantium animum: graviter advortunt, quæ non censeas.

10 *CL.* At mihi fides apud hunc est, nihil me istius facturum, pater. *CH.* Esto. at certe concedas ab ore eorum aliquantisper aliquo, Libido multa fert: ea facere prohibet tua præsentia.

Ego de me facio conjecturam. nemo est meorum hodie, Apud quem expromere omnia mea occulta, *Clitipho*, audeam.

15 Apud alium prohibet dignitas: apud alium ipsius facti pudet, Ne ineptus, ne protervos videar. quod illum facere credito. Sed nostrum est intelligere, utcunque, atque ubicunque opus sit, obsequi.

SY. Quid istic narrat? *CL.* perij. *SY.* *Clitipho*, hæc ego præcipio tibi: Hominis frugi & temperantis functus officium. *CL.* tace,

INTERPRETATIO.

muliercule? *SY.* Actum est de hac re: sentiet *Chremes* *Bacchidem* esse amicam *Clitiphonis*. Perij ego. *CL.* Dicisne me manum in sinum huic meretrici inseruisse? *CH.* Vidi hisce oculis: noli negare. Certe facis injuriam indecenter illi *Clinia*, qui non reprimas manum tuam à tractatione ejus amica: nam hoc quidem est injuria, admittere in domum suam hominem amicum. & cum amica ejus rem habere. Quam etiam immoderate te gessisti heri in convivio? *SY.* Actum est. *CH.* Quam importunus, & acerbus fuisti? adeo, ita me *Dij* servent, ut equidem rimui quid contingeret, ne oriretur contentio inter te & *Cliniam*. Ego novi ingenium amatorum: accipiunt moleste ea, qua non putres eos animadvertere & suspicari. *CL.* Sed, o pater, hic confilis mihi,

& sat credit me nihil facturum istius rei quam times. *CH.* Sit ita: saltem secede in aliquem locum aliquandiu à conspectu illorum. Multa libido concupiscit & incitat amantes inter se agere: & tua præsentia, impedit eos. Ego de meipso id conjicio. Hodie nullum habeo amicum cui audeam detegere omnia mea arcana. Apud alium ejus auctoritas int. radicit, apud alium me pudet ipsius facti, ne videar insulsus & petulans: quod crede illi *Clinia* accidere, nempè eum timere ne ante te videatur protervus & lascivus. Sed debemus scire obsecundare & inservire commodis aliorum qualitercumque & quocumque in loco necessum sit. *SY.* Audisne quid narrat. *Chremes* pater? *CL.* Occidi. *SY.* *Clitipho*, sicut jam feci ex officio servi, prohi, & utilis, te admonéo, ut discenda aliquid, ut jussit pater. *CL.* Sile,

ANNOTATIONES.

11. Ea prohibet facere tua præsentia.] Impersonaliter est cujuscumque præsentia.

- 20 Sodes. *SY.* recte sane. *CH.* Syre, pudet me. *SY.* credo: neque id injuria:
Quin mihi molestum est. *CL.* pergin' ? *SY.* hercle verum dico, quod videtur.
CL. Nonne accedam ad illos? *CH.* eho quæso, una accedundi via est?
SY. Actum est: hic prius se indicarit, quam ego argentum effecero. Chreme, vin' tu homini stulto mihi auscultare?
 25 *CH.* Quid faciam? *SY.* jube hunc
 Abire hinc aliquò. *CL.* quò ego hinc abeam? *SY.* Quò? quò libet: da illis locum:
 Abi deambulatum. *CL.* deambulatum, quò? *SY.* vah, quasi desit locus.
 Abi sane istac, istorsum, quovis. *CH.* recte dicit: censeo.
CL. Dij te eradicent, Syre, qui me hinc extrudas. *SY.* at tu pol tibi
 30 Posthac comprimito istas manus.
 Censen' vero? quid illum porro credis facturum, Chreme, Nisi eum, quantum Dij dant opis tibi, servas, castigas, mones?
CH. Ego istuc curabo. *SY.* atqui nunc, here, hic tibi asservandus est. *CH.* Fiet. *SY.* si sapias: nam mihi jam minu' minusque optemperat.
 35 *CH.* Quid tu: ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egisti, Syre? aut Reperisti quod placeat, an' nondum etiam? *SY.* de fallacia Dicis? st. inveni quandam nupcr. *CH.* frugi es: cedo, quid id est?

I N T E R P R E T A T I O.

obsecro. *SY.* Recte profecto me tacere vis. *CH.* O Syre, pudet me. *SY.* Non dubito te pudere, nec immerito: quin etiam ego, qui pater non sum, id agere fero. *CL.* Per Herculem perseverasne adversus me loqui? *SY.* Dico quod videtur mihi verum esse. *CL.* An non licet accedere ad Cliniam & Bacchidem? *CH.* Una ratio honesta est: ad eos appropinquandi, prout & lascivè te immiscens eorum amoribus. *SY.* Alium est de incepto meo. Hic Clitipho se indicabit, antequam elicio pecuniam quam dei meretrici. O Chreme, visne tu mihi homini libetiori & crassiori ingenij credere. *CH.* Quid agam? *SY.* Jube Clitiphonem abscedere hinc alio. *CL.* In quem locum abscedam? *SY.* Quicquid voles. Certe paulula Clinia & Bacchis. Abi spaiatrem. *CL.* Spaiatrem? Quò? *SY.* Vah! quasi nullus sit locus ubi spaietur. Certe abi per

istam partem, versus istam, in quam libet. *CH.* Syrus recte dicit, sic arbitror esse faciendum. *CL.* O Syre, Dij te exstirpent, qui me istinc eicis. *SY.* Sed per Pollucem, tu cohibeto posthac istas manus tuas, nec eas inseras in sinum mulieribus. Censesne vero, Chreme, quid sit agendum? Quid putas illum filium facturum esse, nisi castigas, obsevas, admones eum, quantum potestatis Dij tibi dant? *CH.* ego omni studio istud faciam. *SY.* Certe nunc filius est tibi custodiendus. *CH.* Ita fiet. *SY.* Si sapienter agas, hoc facies: nam jam minus minusque sequitur mea consilia. *CH.* Quid tu fecisti? Num aliquid egisti de illa re, de qua paulo ante te conveni? aut invenisti, quod tibi gratum sit? an nondum etiam? *SY.* Loqueris de fabrica seni intranda? Non ita multo antehac exogitavi aliquam. *CH.* Frugi es. Dic, quid invenisti.

- ST.* Dicam: verum, ut aliud ex alio incidit. *CH.* quidnam, Syre?
ST. Pessima hæc est meretrix. *CH.* ita videtur. *ST.* imo, si scias.
 40 Hoc vide, quod inceptet facinus. Fuit quædam anus Corinthia
 Hic: huic drachmarum argenti hæc mille dederat inurum.
CH. Quid tum? *ST.* ea mortua est. reliquit filiam adolescentulam:
 Ea relicta huic arrhaboni est pro illo argento. *CH.* intelligo.
ST. Hanc secum huc adduxit, eaque est nunc ad uxorem tuam.
 45 *CH.* Quid tum? *ST.* Clinia orat, sibi uti id nunc det illam, illi
 tamen
 Post daturam mille nummum, poscit. *CH.* & poscit quidem? *ST.* hui!
 Dubium id est? *CH.* ego sic putavi. quid nunc facere cogitas?
ST. Egone? ad Menedemum ibo: dicam hanc esse captam è Caria,
 Ditem, & nobilem: si redimat, magnum inesse in ea lucrum.
 50 *CH.* Erras. *ST.* quid ita? *CH.* pro Menedemo nunc tibi ego
 respondeo:

INTERPRETATIO.

SY. Dicam, sed ut aliud ex alio signi-
 tur. *CH.* O Syre, quidnam est? *SY.*
 Hæc meretrix est admodum prava. *CH.*
 Talis apparet. *SY.* Imo si scias quàm
 se pessima, miraberis. Vah! cognosco
 quid incipias facere: quadam vetula
 ex Corintho hic habitavit, hæc mere-
 trix dedit illi mutuo mille Drachmas
 argenti. *CH.* Quid inde factum est?
SY. Hæc vetula è vita decessit: reli-
 quit filiam adolescentulam. Ea filia da-
 ta est pignori huic meretrici, pro ea po-
 tunia, quam illi crediderat. *CH.* In-
 telligo. *SY.* Hæc meretrix adduxit se-
 cum hanc adolescentulam, qua nunc est
 apud Sestratam uxorem tuam. *CH.*
 Quid inde colligis? *SY.* Clinia orat

ut illa meretrix det nunc sibi illam puel-
 lam, tamen ipse Clinia sperat se da-
 turum illi Bacchidi mille nummos, quos
 ipsa poscit. *CH.* Et poscit quidem Bac-
 chi tantum argenti? *SY.* Hui! an
 dubium est quin illa poscat hanc sum-
 mam? *CH.* Ego non dubito. Quid
 nunc, Syre, facere cogitas? *SY.* Quid
 faciam quaris? conveniam Menede-
 mum, dicam hanc adolescentulam esse
 captam & adveclam è Caria, locuple-
 tem, & clari generis & multum lucri
 illum quasitum ex ea, si det mille
 drachmarum pro ejus redemptione. *CH.*
 Fallere. *SY.* Quid ita? Nego Mene-
 demum tanti puellam redempturam. &
 loco Menedemi, tibi nunc respondeo:

ANNOTATIONES.

39. Drachmarum argenti mille.] Drach-
 ma Attica, & denarius Romanus sunt
 ejusdem æstimationis sex assibus Turo-
 nenfibus. Mille drachmæ valebunt cen-
 tum Coronatis Gallicis, aut trecentis
 libris Turonenfibus. Construitur autem
 mille substantivum cum genitivo utro-
 que numero; Mille nummum; Mille
 talentum, pro nummorum & talento-
 rum, Ovidius 13, Metamorph.

Est aliquid de tot Græcorum millibus
 unum

A Diomede legi.

Aliquando mille adjectivum est plura-
 lis numeri tantum & indeclinabile, ut,
 mille drachmæ, mille nummi.

45. Relicta huic Arrhaboni est.] Ar-
 rhabo, & arrha, est id quod dari solet
 ad confirmationem contractus; aliquan-
 do idem quod pignus, ut hic sumitur.

Non emo. *SY.* quid ais? optata loquere. *CH.* atqui non est opus.
SY. Non opus est? *CH.* non hercle vero. *SY.* qui istuc? miror.
CH. jam scies.
 Manemane, quid est, quod tam à nobis graviter crepuere forces?

INTERPRÆTATIO.

nolo emere: quid dicis? *SY.* Loquere nobis grata verba, & nostris votis comoda. *CH.* Certe non est usus eam emere. *SY.* Non est usus? *CH.* Non est usus per Herculem. *SY.* Miror quare hoc dicas. *CH.* Statim cognosces: desine loqui, & audi. Quidnam est, propter quod fores nostra tantum strepitum ediderunt?

ACTUS QUARTI SCENA I.

SOSTRATA. CHREMES. NVTRIX. SYRVS.

SO. **N**ISI me animus fallit, hic profecto est annulus, quem ego suspicor,
 Is, quicum exposita est gnata. *CH.* quid volt sibi, Syre, hæc oratio?
SO. Quid est? isne tibi videtur? *NV.* dixi equidem, ubi mihi ostendisti, illico,
 Eum esse. *SO.* at ut sati' contemplata modo sis, mea nutrix, *NV.* satis.
SO. Abi nunc jam intro: atque, illa si jam laverit, mihi nuntia.
 Hic ego virum interea opperibor. *SY.* te volt: videas, quid velit.
 Nescio quid tristis est. non temere est. metuo, quid sit. *CH.* quid fiet?
 Næ ista hercle magno jam conatu magnas nugas dixerit.
SO. Ehem mi vir. *CH.* Ehem mea uxor. *SO.* teipsum quæro.
CH. loquere, quid velis.
SO. Primum te hoc oro, ne quid credas me advorsum edictum tuum

INTERPRÆTATIO.

SO. **N**ISI animus errat, hic certe est annulus, quem ego opinor esse: is est, cum quo filia mea exposita fuit. *CH.* O Syre, quid hic sermo uxoris meae significat? *SO.* Quid est, o nutrix, isne tibi videtur. *NU.* Dixi eum esse ubi primum mihi eundem ostendisti. *SO.* At diligenter vide, ut eum satis modo intuita fueris. *NU.* Satis eum intuita sum. *SO.* Iam abi intro domum, & mihi refer, si illa An-
 tiphila jam laverit. Interea hic expectabo maritum. *SY.* Chreme, uxor tua te quarit, videas quid velit. Ignoro qua de causa mæsta sis. Non sine causa id contingit. Metuo quid sit. *CH.* Quid sit? Ista scæmina summopere se fatigabit, in nugis profarendis. *SO.* Ehem, mi v. r. *CH.* Ehem, mea uxor. *SO.* Quæro teipsum. *CH.* Dic quid est, quod velis. *SO.* In primis hoc à te postulo, ne me credas ausam esse aliquid facere contra Facere

Facere aufam. *CH.* Vin' tibi me istac, etsi incredibile est, credere? Credo. *SY.* nescio quid peccati portat hæc purgatio.

SO. Meministin' me esse gravidam, & mihi te maximo opere dicere,

Si puellam parerem, nolle tolli? *CH.* scio quid feceris:

15 Sustulisti. *SO.* sic est factum. *CH.* domin'? *SY.* ergo herus damno auctus est.

SO. Minimè: sed erat hîc Corinthia anus haud impura, ei dedi

Exponendam. *CH.* ô Jupiter, tantam esse in animo insciam!

SO. Perij, quid ego feci? *CH.* at rogitas? *SO.* si peccavi, mi Chreme,

Insciens feci. *CH.* id quidem ego, etsi tu neges, certe scio,

20 Te inscientem atque imprudentem dicere ac facere omnia!

Tot peccata in hac re ostendis: nam jam primum, si meum

Imperium exequi voluisses, interemptam oportuit,

Non simulare mortem verbis, re ipsa spem vitæ dare.

At id omitto: misericordia, animus maternus: sino.

25 Quam bene vero abs te prospectum est! quid voluisti? cogita:

Nempe anui illi prodita abs te filia est planissime

Per te: vel uti quæstum faceret, vel uti veniret palam.

Credo id cogitasti, quidvis fatis est, dum vivat modo.

INTERPRETATIO.

jussum tuum. *CH.* Visne me credere istud tibi? credo, quamvis non credendum sit. *SY.* Nescio quid culpa ferat hac excusatio. *SO.* Recordarisne cum essem gravis, te mihi maxime minatum esse, si parerem puellam, nolle ut nutriretur? *CH.* Scio quid feceris: educaſti eam. *SO.* Ita factum est? educaſti. *SY.* O herus, si educaſti puellam, herus ex hoc damnum percepit. *SO.* Minimè, sed vetula ex Corintho non inhonestâ, nec impudica hic habitabat; tradidi ei filiam meam exponendam. *CH.* Proh Iupiter! oportetne esse tantam ignorantiam in mente ullius? *SO.* Perdita sum, quid commisi? *CH.* Quæris. *SO.* Mi Chreme, si erravi, per imprudentiam, non deditâ operâ id feci. *CH.* Certum id sane est mihi, quamvis negares, te dicere ac facere omnia per ignorantiam: tot peccata tua in hoc facto ostendis. In primis si voluisses complere jussum meum, oportebas puellam interire, non verbis fingere eam esse mortuam. Et re ipsa eam ipse vita donare, cum posset fieri ut anus illam educaret, non exponeres. At id prætereo, te debuisse exequi meum imperium: misericordia, affectus maternus te impulerunt: concedo. Quam pessimè vero providisti filia? quid voluisti facere? consule-ra. Certe filia prostituta est omnino à te: vel ut quæstum turpiter corpore suo faceret, vel ut venderetur publice. Credo ita putasti; quilibet eveniat, lucrum corpore faciat, sive serviat, satis est, quàm eam non vivere.

ANNOTATIONES.

15. Ergo damno herus auctus est.] Propter dotem, quædanda est filiz.

A a

Quid cum illis agas qui neque jus, neque bonum, atque æquum sciunt,

30 Melius, pejus, prosit, obsit, nil vident, nisi quod lubet?

SO. Mi Chreme, peccavi, fateor: vincor: nunc hoc te obsecro, Quanta tuus est animus natu gravior, ignoscentior; Ut mea stultitiæ in justitia tua sit aliquid præsidii.

CH. Scilicet equidem istuc factum ignoscam: verum, Sostrata,

35 Male docet te mea facilitas multa. sed istuc quidquid est, Qua hoc acceptum est causa, loquere. SO. ut stulte & miserè omnes sumus

Religiøsæ; cum exponendam do illi, de digito annulum

Detraho; & eum dico ut unâ cum puella exponeret;

Si moreretur, ne expers partis esset de nostris bonis.

40 CH. Istuc recte: conservasti te, atque illam. SO. is hic est annulus,

CH. Unde habes? SO. quam Bacchis secum adduxit adolescentulam. ST. hem!

CH. Quid ea narrat? SO. ea lavatum dum sit, servandum mihi dedit.

Animum non advorti primum. at postquam aspexi, illicò

Cognovi: ad te exsilij. CH. quid nunc suspicare, aut invenis

45 De illa? SO. nescio, nisi ex ipsa quæras, unde hunc habuerit;

Si potis est reperiri. ST. interij: plus spei video, quam volo;

INTERPRÆTATIO.

Quomodo te geras erga eos qui nesciunt, neque rationem justè vivendi, neque quid honestum sit factu, neque æquitatem naturalem, quid juvet magis, quid magis noceat, nihil sibi proponunt, nisi quod eis placet. SO. O mi Chremes, erravi, confiteor delictum, jure arguor. Nunc tibi supplico, ut quanto tuus animus est atate peritior, sit tanto promptior ad parcendum, ut tua æquitas aliquid auxiliij præbeat simplicitati mea. CH. Scilicet equidem, hanc culpam tibi condono; sed, ô Sostrata, te male multa facere suadet mea lenitas. Sed quidquid istud est quod narraſti de exposita filia, idic qua occasione inceptum est. SO. Vt omnes nos mulieres sumus inconsulta, & superstitiosa, cum do illi anui filiam exponendam, eximo annulum de digito,

& præcipio illi ut exponeret puellam cum annulo: si illa interiret, ut aliquam partem honorum nostrorum haberet. CH. Fecisti istud recte, sic servasti te, ne faceres contra religionem; atque illam, ne moreretur. SO. Ecce hic est annulus. CH. A quo eum recuperasti? SO. Habeo ex adolescentula, quam Bacchis adduxit secum. ST. Hem! CH. Quid ea refert? SO. Dum hac Antiphila ut lavatum, tradidit mihi illum, ut servarem. Quamprimum animo non attendi; sed postquam aspexi, statim agnovi, & exultans ad te veni. CH. Quid conjicis esse, aut quid reperis indicij de illa adolescentula? SO. Nescio nisi ut exquiras ab eâ unde acceperis hunc annulum, si id potest sciri. ST. Occidi, video plus esse spei, de agnitione filia, quam volo,

ANNOTATIONES.

42. Lavatum. J Secundum antiquos: nos dicimus lotum.

46. Interij. J Nolebat Syrus Antiphilam agnosci tam citò filiam à Chreme-

te, ne occasio præberetur auferendi ab illo argentum, & ne vapularet, si cognosceret Bacchidem esse amicam Clitiphonis filij,

Nostra est, ita si est. CH. vivitne illa, cui tu dederas? SO. nescio:

CH. Quid renunciavit olim fecisse? SO. id, quod jusseram.

CH. Nomen mulieris cedo quod sit, ut quærat. SO. Philtere.

50 SR. Ipsa est. mirum, ni illa salva est, & ego perij. CH. Sostrata;
Sequere me intrò hac. SO. ut præter spem euenit, quàm timui
male,

Ne nunc animo ita esses duro, ut olim in tollendo Chreme,

CH. Non licet hominem esse sape ita ut volt, si res non finit.

Nunc ita tempus est mi, ut cupiam filiam: olim nil minus.

INTERPRETATIO.

Si ita est, ut refert Sostrata, hac adolescentula est de nostra familia. CH. Vivitne illa annis cui tu tradideras filiam tuam? SO. Nescio. CH. Quid illa retulit tibi quondam se fecisse, postquam ei dederas filiam exponendam? SO. Retulit se fecisse id quod jusseram, scilicet se puellam exposuisse. CH. Die quod sit nomen anni, ut gnaturus illa. SO. Philtere est nomen ejus. SY. Ipsa est, à qua Antiphila educata est. Mi-

rum est, ni illa annis est incolumis, & ego perij. CH. Sostrata, sequere me domum hac viâ. SO. Ut contrà quam speravi evenit! quam misere timui ne nunc ita immittis esses, ut olim fuisti, cum filiam tolli & nutrirî noluisti. CH. Non esse licet hominem sapere, ut ei libet, nisi res pariat: ita nunc fieri conditio temporis, ne cupiam filiam habere, sed olim nihil minus, & familiari non permittente.

ACTUS IV. SCENA II.

STRVS.

SR. Nisi fallit me animus, haud multùm à me aberit infortunium;
Ita hercle in angustum oppidò nunc meæ coguntur copiae:
Nisi aliquid video, ne esse amicam hanc gnati resciscat senex.
Nam quod sperem de argento, aut posse postulem me fallere,
5 Nihil est: triumpho, si licet me latere recto abscedere.
Crucior bolum tantum mihi ereptum tam subito è faucibus.
Quid agam? aut quid comminiscar? ratio de integro ineunda est mihi.

INTERPRETATIO.

SY. Nisi meum inpræficiendo me de-

di sentis, Victoriâ obtineo, si mihi conceditur tui, & sine plagis elabi.

erit à me, adeo per Herculem mei con-

Anger animi, quod tam bonum fr-

atque vehementer in arctum redacti sunt.

sum mihi ex gutture tam repente ex-

nisi provideas, ne Chreme non cognos-

tractum sit, id est tanta opportuni-

cat hanc Bacclidem esse amicam filij

tae extorquendi argenti à sen. Quis

sui: nam nihil est nnde illam spem

fariam, aut quid excogitem? Invenien-

habeam auferendi argenti, aut fallen-

dum denno mihi est aliud commentum.

Nil tam difficile est, quin quarendo investigari possiet.

Quid, si hoc sic nunc incipiam? nihil est. si sic? tantundem egero.

10 *At sic opinor: non potest: immo optime. euge habeo optimam.*

Retraham hercle, opinor, ad me idem illud fugitivum argentum tamen.

INTERPRETATIO.

Nihil est tam impeditum, quod non possit conando expediri. Quid eris si nunc sic ordiar? tale figmentum nullius momenti est. Quid eris si hoc pacto faciam? non amplius profecero: ac censeo sic posse fieri: minime potest: imo vero

perbelle fieri potest. Eia scio bonam pecuniam elicienda rationem. Per Herculem, ad me, ut puto, reducam pecuniam eandem illam, qua tanquam mancipium fugitivum à me se propripuit.

ACTUS IV. SCENA III.

CLINIA. SYRVS.

CL. **N**ulla mihi res posthac potest jam intervenire tanta;
Quæ mihi ægritudinem afferat: tanta hæc lætitia oborta est.

Dedo patri me nunc jam, ut frugalior sum quam volt.

SY. Nil me fefellit: cognita est, quantum audio hujus verba.

5 Istuc tibi ex sententia tua obtigisse lator.

CL. O mi Syre, audistin' obsecro? SY. quid ni, qui usque una affuerim?

CL. Cui æque audisti commodè quidquam evenisse? SY. nulli.

CL. Atque, ita me Dii ament, ut ego nunc non tam meapte causa
Lator, quam illius, quam ego scio esse honore quovis dignam.

10 Ita credo: sed nunc, Clinia, age, da te mihi vicissim:

Nam amici quoque res est videnda, in tuto ut collocetur,

Ne quid de amica nunc senex. CL. ô Jupiter! SY. quiesce.

INTERPRETATIO.

CL. **N**ulla res tanta potest mihi
accidere posthac, qua animi
molestiam mihi pariat; tanta lætitia
mihi advenit. Trado me nunc totum in
patris potestatem, ut sum etiam fru-
galior quam cupit. SY. Non erravi,
cum ita esse judicavi: quantum enim
intelligo verba hujus Clinia, Antiphila
à parentibus agnita est: istud, ut opta-
bat, evenisse valde gaudeo. CL. O mi
Syre, quæso, audisti:ne rem totam de
agnitione Antiphila? SY. Cur non
audiverim, qui fuerim assidue cum pa-

rentibus, quando eam recognoscebant.
CL. Cui homini audisti tantum eve-
nisse boni, ut mihi evenit? SY. Nulli.
CL. Atque ita me Dii ament, ut non
tam propter me ipsum lator, quam pro-
pter illam Antiphilam, quam scio omni
honore esse dignam. SY. Credo sic esse, ut
ais; sed. ô Clinia, eia, age nunc, obse-
quare mihi, ut tibi sum obsecutus. Nam ut
amici res extra omne periculum sit, etiam
providendum est, ne senex Chloremis sciat
nunc aliquid de amica Clitophonis Bac-
chide. CL. O Jupiter! SY. Mane

- CL.* Antiphila mea nubet mihi. *SY.* siccine mihi interloquere ?
CL. Quid faciam, Syre mi ? gaudeo : fer me. *SY.* fero herde vero.
 15 *CL.* Deorum vitam adepti sumus. *SY.* frustra operam, opinor, sumo.
CL. Loquere ; audio. *SY.* at jam hoc non ages. *CL.* agam. *SY.* videndum est, inquam,
 Amici quoque res Clinia tui in tuto ut collocetur :
 Nam si nunc à nobis abis, & Bacchidem hic relinquis,
 Senex resciscet illico esse amicam hanc Clitiphonis :
 20 Si abduxeris, celabitur itidem, ut celata adhuc est.
CL. Atenim istoc nihil est magis, Syre, meis nuptiis adversum :
 Nam quo ore appellabo patrem ? tenes, quid dicam ? *SY.* quid ni ?
CL. Quid dicam ? quam causam afferam ? *SY.* quid ? nolo mentiri :
 Aperte, ita ut res sese habet, narrato. *CL.* quid ais ? *SY.* jubeo
 25 Illam te amare, & velle uxorem ; hanc esse Clitiphonis.
CL. Bonam atque justam rem oppido imperas, & factu facilem.
 Et scilicet jam me hoc voles orare patrem, ut celet
 Senem vestrum. *SY.* imo ut recta via rem narret ordine omnem.
CL. hem !
 Satin' sanus es & sobrius ? tu quidem illum plane perdis :
 30 Nam qui ille poterit esse in tuto, dic mihi ?
SY. Huic equidem consilio palmam do : hic me magnifice effero,
 Qui vim tantam in me & potestatem habeam tantæ astutix,
 Vera dicendo ut eos ambos fallam ; ut, cum narrat senex

INTERPRETATIO.

CL. Antiphila mihi dabitur in uxorem. *SY.* Siccine me interpellas loquentem ? *CL.* O mi Syre, quid faciam ? pra nimis gaudium non sum apud me : pater me. *SY.* Certo patior agere quidem. *CL.* Acquisivimus vitam Deorum. *SY.* Operam perdo, ut puto. *CL.* Loquere, audio. *SY.* Sed statim me non audies. *CL.* Audiam. *SY.* Proficiendum est quoque, ut jam antea dixi, ut res amici tui Clitiphoni in tutum locum deducatur : nam si unne discedis hinc à nobis relicta hic Bacchido, statim Chremes repente cognoscat eam amari à filio ; si eam te : nunc hinc à nobis duxeris, ipsa celabitur ejus esse amica, ita ut huc usque celata est. *CL.* Verum, ô Syre, nihil magis contrarium meis nuptiis ista re, quam mentes : nam quâ fronte videbo patrem, ubi duxero mecum Bacchidem ? Scio quid velim dicere, *SY.* Cur non sciam ? *CL.* Quid dicam aut quam rationem reddam ? *SY.* Etiam nolo eam reddendo, ut mentiaris. Clare, & vere exponito id quod res est. *CL.* Quid dicis ? *SY.* Volo significes te amare Antiphilam, & te eam velle habere uxorem, & Bacchidem esse amicam Clitiphonis. *CL.* Suades vero rem valde bonam & equam, nec factu difficilem tu scilicet voles hoc me impetrare à Patre ut celet senem, vestrum Chremetem ? *SY.* Quin potius ego volo, ut vere & sine diverticulis verborum, rem ut acta est, recensent. *CL.* Hem. satisne sana mentis es ? an non temulentus ? Certe tu prodixisti Clitiphonem, Nam quemodo poterit ille esse tuus, si pater ejus negotia resciveris ? dic mihi. *SY.* Certe huic meo commento primas deferro, de hac re mihi placeo. & triumpho. qui habeam potestatem tanta versuta & fraudis, ut dicendo vera horum ambos senes decipiam. Ut quando vester Menendmus,

Voster nostro, esse istam amicam gnati, non credat tamen.

- 35 *CL.* Atenim spem istoc pacto rursum nuptiarum omnem eripis :
Nam dum amicam hanc meam esse creder, non conunitet filiam.
Tu fortasse, quid me fiat, parvi curas, dum illi consulis.
SY. Quid, malum, me atatem censes velle id adsimularier ?
Unus est dies, dum argentum eripio, pax ! nihil amplius.
- 40 *CL.* Tantum sat habes ? quid tum quaeso, si hoc pater resciverit ?
SY. Quid, si redeo ad illos, qui ajunt, *quid si nunc caelum ruat ?*
CL. Metuo, quid agam ? *SY.* metuis ? quasi non ea potestas sit tua,
Quo velis in tempore ut te exsolvas, rem facias palam.
CL. Age, age, traducatur Bacchis. *SY.* optume. ipsa exit foras.

INTERPRETATIO.

dicit nostro Chremeti istam Bacchidem esse amicam Clitiphonis, tamen Chremes nullam fidem dictis illius adhibeat. *CL.* Sed certe rursus adimis mihi hoc modo omnem spem nuptiarum Antiphila; nam dum ipse Chremes creder hanc Bacchidem à me amari, non tradet mihi filiam suam uxorem. Fortasse tu, *SY.* parum curas, quid fiet de me, dum modo provideas Clitiphoni. *SY.* Quid (malum) putasne per longum tempus id velle fingi de Bacchide ? Vnum diem tantum postulo simulationi, dum argentum aufero: nullum amplius volo tempus. *CL.* Tan-

tum sat habes temporis ad pecuniam eripiendam ? Quaeso quid deinde sequetur, si Chremes hoc figmentum pereperit ? *SY.* Quid si me remittis ad illos, qui dicunt : quid si caelum labatur deorsum ? *CL.* Dubio, quid debeam agere. *SY.* Dubitas ? quasi non habeas potestatem hanc, ut te liberes quando tibi libebit, & palam dicaste velle Antiphilam uxorem, & Bacchidem esse amicam Clitiphonis, non verotuum *CL.* Eia, age, Bacchis ad nos deducatur. *SY.* Optime : ipsa Bacchis domo Chremetis egreditur opportune.

ACTUS IV. SCENA IV.

BACCHIS. CLINIA. SYRVS. DROMO.

PHRYGIA.

B A. S At' pol proterve me Syri promissa huc induxerunt;
Decem minas quas mihi dare pollicitus est. quod si is nunc me
Deceperit; sæpe obsecrans me, ut veniam, frustra veniet;
Aut, cum venturam dixerō, & constituerō; cum is certe
Renunciarit; Clitipho cum in spe, pendeat animi;
Decipiam, ac non veniam; Syrus mihi tergo pœnas pendet.
CL. Sati' scite promittit tibi. SY. atqui tu hanc jocari credis?
Faciet, nisi caveo. B A. dormiunt. pol ego istos commovebo.
Mea Phrygia audistin', modo iste homo quam villam demonstravit
Charini? PH. audivi, B A. proxumam huic fundo ad dexteram?

P H. memini.

B A. Curriculo percurre: apud eum miles Dionysia agit.

SY. Quid inceptat? B A. dic me hîc oppido esse invitam, atque
allervari:

INTERPRETATIO.

B A. P Er Pollucem satis inopid. & inconsiderat. promissa Syri me huc ad Clitiphonem induxerunt, propter decem minas quas Clitipho promissis se mihi daturum. Quod si Syrus nunc sefellerit me, ipse sæpe mihi supplicans, ut Clitiphonem veniam. frustra veniet. Aut postquam promisso me venturam, & tempus prafixero, isque Clitiphoni venulerit certum id fore, Clitipho vero ut veniam sperans, cum anceps animi pendebit, fallam eum, nec veniam, ut constitueram ei. Tum vero Syrus persolvat mihi pœnas dorso suo. CL. Bacchis promittit tibi Syre satis lepide, se effelluram, ut pœnas luas, si eam decipis, SY. Sed certe, an tu credis Bacchidem hac joco dicere? Faciet id quod minatur, nisi providero ut illi pecunia subducatur à senè nostro, B A. Desides sunt atque otiosi: ego exestabo istos (Cliniam & Syrum) O Phrygiamea, audistin', quam villam Charini iste homo paulo ante indicabat? P H. Audivi, B A. Audivistine eam esse vicinam huic pradia dextrorsum? P H. Recordor istum hominem ita demonstrasse. B A. Illuc celeriter curre uno cursu, sine intermissione, Miles celebrat Bacchanalia apud eum, SY. Quid hac Bacchis de novo paras? B A. Nuncia illi me custodiri avari apud Chremetem, contra voluntatem?

ANNOTATIONES.

1. P Romissa huc induxerunt.] Sic explico, Satis pol proterve me Syri promissa ad Clitiphonem huc duxerunt, in decem minas, id est ad decem minas accipiendas quas Clitipho pollicitus est dare mihi.

2. Decem minas.] Mina continet centum drachmas, Drachma valer sex assibus Turonenſibus: valer igitur mina triginta libras Turonenſes, & decem minæ valent recentas ejusmodi libras, vel centum Coronatos.

Verūm aliquo pacto verba me his daturam esse, & venturam.

S T. Perij hercle : Bacchis, mane, mane : quo mittis istanc, quæso?

15 *Jube* maneat. *B A.* abi. *S T.* quin paratum est argentum. *B A.* quin ego maneo.

S T. Atqui jam dabitur. *B A.* ut lubet, num ego insto? *S T.* at scin' quid, fodes?

B A. Quid? *S T.* transeundum nunc tibi ad Menedemum est, & tua pompa

Eò traducenda est. *B A.* quam rem agi' scelus? *S T.* ego argentum cudo,

Quod tibi dem. *B A.* dignam me putas, quam illudas? *S T.* non est temere.

20 *B A.* Etiamne tecum hîc res mihi est? *S T.* minime : tuum tibi reddo.

B A. Eatur. *S T.* sequere hac. heus, Dromo. *DR.* quis me volt?

S T. Syrus. *DR.* quid est rei?

S T. Ancillas omnes Bacchidis traduce huc ad vos properè.

B A. Quam ob rem? *S T.* ne quæras. effertunt, quæ secum huc attulerunt.

Sperabit sumptum sibi senex esse harum' abitu levatum.

25 *Næ* illæ haud scit, hoc paulum lucri quantum ei damni apportet.

INTERPRETATIO.

verum me verbis decepturam illos qui hic me detinent, quovis modo, & ad eum venturam. *S Y.* Mehercule nullus sum. O Bacchis, siste, siste, obsecro: quid mittis Phrygiam? lube non eas quod missa est *B A.* Phrygia, abiquo se iussit ire. *S Y.* Imo, decem mina sunt parata. *B A.* Imo, ego maneo. *S Y.* Sed certe statim accipies pecuniam. *B A.* Quemadmodum tu vis. Detur nec ne, non curio amplius. Num urgeo, ut des? *S Y.* Sed sesise, amabo, quid facias? *B A.* Quid? *S Y.* Oportet transire nunc ad ades Menedemi, & tuas ancillarum comitatus eò traducantur. *B A.* O scelestè, quid moliris? *S Y.* Quærisne, quid ego moliar? Pecuniam fabrico, quam tibi tradam.

B A. Putasne me esse idoneam, quam derideas & fallas? *S Y.* Non sine causa id ago. *B A.* Habeone quicquam negotij hic tecum? *S Y.* Minimo, sed solvo mox, tibi quod est promissum. *B A.* Eatur, si ita est, ut dicis. *S Y.* Sequere me huc parè, Bacchis. Heus Dromo. *DR.* Quis me appellat? *S Y.* Syrus te vu't. *DR.* Quare res de novo obtigis? *S Y.* Traduce fectinanter hinc ad vos, omnes ancillas Bacchidis. *DR.* Quamobrem? *S Y.* Noli quævere: & ipsa ancilla secum exportent, quacumque hîc asportaverunt. Chremes sperabit impensas sibi esse diminutas harum discessu mulierularum: certe senex Chremes ignorat, quantum damni, hoc paulum lucri afferat ei.

ANNOTATIONES.

25. *Na ille.*] Significat Syrus senem | dem aliquandiu alere, quàm decem minis defraudari.

Tu

Tunc scis id quod scis Dromo, si sapias. DR. mutum dices.

INTERPRETATIO.

Tu Dromo, quod scis, dissimulabis, quasi taciturnus es sum, ut mutum me esse dicas. nescias, si sapienter vis agere. DR. Adeo

ANNOTATIONES.

26. Tu nescis id, quod scis.] Sic Terentius in Eunuchis: Tu pol si sapias, quod scis, nescis, est figura dicta Græcè ὁρῶμεν. Composita hæc vox ex ὁρῶ, acutus, & μωρὸς, fatuus, Nempe acute dicitur, quod fatue prolatum videtur, sic Cicero in Bruto: Eloquentia loqui dedidit, & Horatius, Ode 35. lib. 1.

Infantis dum sapientia
Consultus erro.

ACTUS IV. SCENA V.

CHREMES. STRYS.

- CH. Ta me Dij amabunt, ut nunc, Menedemi vicem
Miseret me, tantum devenisse ad eum mali.
Illancne mulierem alere cum illa familia?
Etsi scio, hosce aliquot dies non sentiet;
9 Ita magno desiderio fuit ei filius.
Verum ubi videbit tantos sibi sumptus doni
Quotidianos fieri, nec fieri modum,
Optabit rursus ut abeat ab se filius.
Syrum optume ecceum. SY. cesso hunc adoriri? CH. Syre.
SY. hem.
10 Quid est? te mihi ipsum jam dudum optabam dari.
CH. Videre egisse jam nescio quid cum sene.
SY. De illo quod dudum dictum factum reddidi.
CH. Bonan' fide? SY. bona hercle. CH. non possum pati,

INTERPRETATIO.

CH. Ta me Dij juvent, ut nunc miseror, incommodi Menedemi; scilicet tanta in eum mala cecidisse. Itane est, ut alenda sit ei mulier illa (Bacchis) cum tanto ancillarum comitatu? Quamvis non sum nescius eum agere non latitum per aliquot dies tantum impensarum onus, adeo desideravi filium videre: sed quando cognosces tantos sumptus quotidie faciendos esse in domo sua, idque omnino ultra modum, denuo cupiet ut filius à se discedat. Ecce hic Syrum opportunè. SY. Quid moror verbis aggredi Chremetem? CH. Syre. SY. Hem, quid est? jamdudum desiderabam te mihi obviam offerri. CH. Videris egisse jam nescio quid cum Menedemo. SY. De illa re, quam longe ante communica veramus? Vt dixi, sic effert. CH. Verene dicis? SY. Per Herculem vere dico. CH. Non possum abstinere

- Quin tibi caput demulceam. accede huc Syre:
 15 Faciam boni tibi aliquid pro ista re, ac lubens.
SY. At si scias, quam scite in mentem venerit!
CH. Vah! gloriare evenisse ex sententia?
SY. Non hercle vero: verum dico. *CH.* dic, quid est?
SY. Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidem
 20 Menedemo dixit Clinia, & ea gratia
 Secum adduxisse, ne id tu perentisceres.
CH. Probe. *SY.* dic sodes. *CH.* nimium, inquam. *SY.* imo si
 scias.
 Sed porro ausculta quod superest fallaciæ.
 Sese ipse dicit tuam vidisse filiam:
 25 Sibi complacitam ejus formam, postquam aspexerit.
 Hanc cupere uxorem. *CH.* modòne quæ inventa est? *SY.* eam:
 Et quidem jubebit posci. *CH.* quam ob rem istuc Syre?
 Nam prorsum nihil intelligo. *SY.* hui, tardus es.
CH. Fortasse, *SY.* argentum dabitur ei ad nuptias.
 30 Aurum, atque vestem, qui, teneſne? *CH.* comparet?
SY. Idipsum. *CH.* at ego illi nec do, nec despondeo.
SY. Non? quam ob rem? *CH.* quam ob rem me rogas? homini.
SY. ut lubet.
 Non ego in perpetuum dicebam illam illi ut dares,
 Verum ut simulares. *CH.* non mea est simulatio:
 35 Ita tu istuc tua misceto, ne me admisceas.

INTERPRETATIO.

ut non tibi caput demulceam. ita mihi
 places. O Syre, appropinqua ad me:
 faciam tibi aliquid boni pro ista astu-
 tia, idque lubenti animo. *SY.* Sed si
 scires quantum ingeniose adinveni.
CH. Vah! in hoc tibi falso fortasse
 apud me gloriaris. quod res evenerit ut
 volebas? *SY.* Non mehercule verò: ve-
 rum dico. *CH.* Dic quid hoc est.
SY. Clinia dixit patri suo Menedemo
 hanc Bacchidem esse amicam filij sui
 Clitiphonis, & se eam adduxisse secum
 ea de causa ne tu id perciperes. *CH.*
 Optime, scite inventum. *SY.* Dic vere
 amabo. *CH.* Valde scite, inquam.
SY. Imò magis scite inventum, si scias:
 sed deinde audi quod reliquum est astu-
 tia. Ipse Clinia dicit se vidisse tuam fi-
 liam Antiphilam, ejusque pulchritudi-
 nem sibi complacuisse, ubi primam il-
 lam vidit: uxorem suam esse velle.
CH. Diciſne eam quam paulo ante
 nostram esse reperimus? *SY.* Eandem;
 & certe mandabit eam à te in uxorem
 peti. *CH.* Cur dicis istud, Syre? nam
 omnino sermonem tuum non capio. *SY.*
 Vah, quam tardi es ingenij, qui verba
 mea non capias! *CH.* Fortasse id in
 causa est. *SY.* Pecunia dabitur Cli-
 nia ad nuptias, quæ emat ornamenta
 aurea, indumenta, mundum & suppel-
 lectilem: intelligisne? *CH.* Pecuniam
 qua emat sibi talia? *SY.* Idipsum est.
CH. Sed ego Chremes neque do, neque
 spondeo filiam meam in uxorem. *SY.*
 Quare non das? *CH.* Quare? num id
 quaris à me? filiam meam dem uxorem
 juveni huic. qui more fugitivi servi, patrē
 reliquit. & qui meretricem amat? *SY.*
 Fac ut lubet. Ego non dicebam ut eam illi
 propriam in manum dares, verum ut ſin-
 geres te daturum. *CH.* Non est meum quid
 simulare: tu misceto fallacias & rethnas
 tuas eo modo ut non me his intermiscas.

Egon' cui daturus non sum, ut ei despondeam?

SY. Credebam. CH. Minime. SY. Scite poterat fieri:

Et ego hoc, quia dudum tu tantopere iusseras,

Eo cæpi. CH. credo. SY. cæterum equidem istuc, Chreme;

40 Aequi bonique facio. CH. arqui cum maxime

Volo te dare operam ut fiat, verum alia via.

SY. Fiat: quæraturn aliud. sed illud quod tibi

Dixi de argento, quod ista debet Bacchidi,

Id nunc reddendum est illi. neque tu scilicet

45 Eò nunc confugies. quid mea? num mihi datum est?

Num iussi? num illa oppignerare filiam

Meam me invito potuit? verum illud, Chreme,

Dicunt: *jus summum, saepe summa est malitia.*

CH. Haud faciam. SY. imò aliis si licet, tibi non licet.

50 Omnes te in lauta & bene parte aucta putant.

CH. Quin egomet jam ad eam deferam. SY. imò filium

Jube potius. CH. quam ob rem? SY. quia enim in eum suspicio est

Translata amoris. CH. quid tum? SY. quia videbitur

Magis verisimile id esse, cum hic illi dabit:

55 Et simul conficiam facilius ego, quod volo.

Ipse adeo adest, abi, effer argentum. CH. effero.

INTERPRETATIO.

Vides ut despondeam meam filiam in uxorem, ei, cui dare nolo? SY. Credebam te velle id facere. CH. Minime. SY. Id subtiliter poterat fieri, & ego ideo orsus sum hanc technam, quoniam ita instanter id jubebas. CH. Credo. SY. Sed certe, here, istud aequi bonique causa facio. CH. At verò deinde volo te summopere conari, ut fallacia intendatur in Menedemum; verum volo id fieri alio modo. SY. Fiat: alius modus excogitetur: sed illud quod tibi dixi de argento, quod ista filia tua debet Bacchidi, propterea quòd ei oppignerata fuit, istud argentum Bacchidi persolvendum est, neque tu nimium recures ad id prætextus, dicendo, quid mea interest? num mihi creditum est? num mandavi ut daretur? num anus illa jus habuit dandi filiam meam pignori me nolente? ô Chremes, verum

est istud, quod vulgò dicitur: nimius juris rigor, saepe nimis pugnat cum aequitate. CH. Non confugiam ad eas summi juris rationes. SY. Sed si juris ille rigor alijs permittitur, tamen non decet te eo uti quod omnes te numerant inter lautos, & locupletes. CH. Quin imò, ego nunc argentum feram ad Bacchidem. SY. Sed potius jube filium id facere. CH. Quare? SY. Certe quia suspicio amoris translata est in hunc filium tuum, qui putatur à Menedemo esse Bacchidis amator. CH. Quid inde sequitur, si talis putatur? SY. Quia id videbitur esse verisimilius, cum filius tuus dabit illi Bacchidi argenti hoc. Et simul efficiam minimo negotio id quod incepi: facilius decipiam Menedemum. Certe Clitipho ipse advenit, ô Chreme, id domum & argentum profer. CH. Profero.

ACTUS IV. SCENA VI.

CLITIPHO. SYRVS.

- CL. **N**ulla est tam facilis res, quin difficilis fiet,
 Quam invitus facias. vel me hæc deambulatio;
 Quam non laboriosa, ad languorem dedit;
 Nec quidquam magis nunc metuo, quam ne denuo
 5 Miser aliquo extrudar hinc, ne accedam ad Bacchidem.
 Ut te quidem omnes Dij, Deæ, quantum est, Syre,
 Cum tuo istoc invento, cumque incepto perduint.
 Huiusmodi mi res semper comminiscere,
 Ubi me excarnufices, ST. I tu hinc quo dignus es;
 10 Quam pene tua me perdidit protervitas.
 CL. Vellem hercle factum: ita meritu'. ST. Meritu', quomodo?
 Næ me istuc ex te prius audisse gaudeo,
 Quam argentum haberes, quod daturus jam fui.
 CL. Quid igitur dicam tibi vis: abiisti, mihi
 15 Amicam adduxi, quam non licitum est tangere.
 ST. Jam non sum iratus: sed scin' ubi nunc sit tibi
 Bacchis? CL. apud nos. ST. non. CL. ubi ergo? ST. apud
 Cliniam.
 CL. Perij. ST. bono animo es. jam argentum ad eam deferes,
 Quod ei es pollicitus. CL. garris. unde? ST. à patre.
 20 CL. Ludis fortasse me. ST. ipsa te experibere.

INTERPRETATIO.

- CL. **N**ulla res est tantum facilis,
 ut difficilis non videatur,
 si eam contra voluntatem facias. Etiam
 hac deambulatio minimi laboris, quam
 me defatigavit & languescit! Neque
 nunc timeo ullam rem magis, quam ut
 iterum ejiciar hinc in aliquem locum,
 ne possim ire ad amicam. © Syre, uti-
 nam omnes Dij, Deaque, quotquot sunt,
 te perdant cum isto commento tuo &
 consilio. Tu mihi semper excogitas ejus-
 modi res, in quibus me excrucies, SY.
 Tu ipsa hinc abi in malam rem, ut
 meruisti. Quam pene tua petulantia ad
 perniciem adegit me. CL. Per Hercu-
 lem, vellem id evenisse, ita dignus es
 exitio. SY. Dignus! quâ de causa?
 Certe gaudeo istud me convitium à te
 audisse, antequam pecuniam acci-
 pias, quam statim tibi numeraturus
 eram. CL. Quid igitur vis dicam aliud,
 cum causam aliter dicendi mihi non de-
 derit? hinc discessisti, adduxisti mihi
 amicam, quam non permittatur attra-
 here? SY. Iam non sum iratus pro-
 pter felicem exitum mei incepti: sed scis-
 ne, ubi nunc sit amica tua Bacchis?
 CL. Est in domo nostrâ. SY. Non est.
 CL. Vbi igitur? SY. Apud Cliniam. CL.
 Occidi. SY. Animo bono esto: jam defe-
 res ad eam argentum, quod ei promissisti.
 CL. Nugaris. Vnde istud argentum su-
 meur, SY. A patre tuo. CL. Fortasse
 derides me. ST. Experire ipso facto,

CL. Næ ego fortunatus homo sum : deamo te, Syre.
 SY. Sed pater egreditur : cave, quidquam admiratu sis,
 Qua causâ id fiat, obsecundato in loco.
 Quod imperabit, facito : loquitur paucula.

INTERPRETATIO.

CL. Certe ego sum homo fortunatus : quam videaris, nempe quod argentum
 valde te amo, Syre. SY. Quâ causâ accipias, deferendum ad Bacchidem. Fa-
 tibi hac pecunia tradatur, noli quæreres, etto id quod ille imperabit, loquere ad-
 tantum obsequere in tempore. Sed pater modum pauca verba, ne ex sermone tuo
 meus domo exit, vide ne tu mirari quic- nulla suspicio ei oboriatur.

ACTUS IV. SCENA VII.

CHREMES. CLITIPHO. STRYS.

CH. Ubi Clitipho nunc est? SY. eccum me, inque. CL. eccum
 hic tibi.

CH. Quid rei esset, dixi huic? SY. dixi pleraque omnia.

CH. Cape hoc argentum, ac defer. SY. hei, quid stas, lapis?
 Quin accipis? CL. cedo sane. SY. sequere hac me ocyus :

5 Tu hic nos, dum eximus, interea opperibere :

Nam nihil est illic, quod moremur diutius.

CH. Minas quidem jam decem habet à me filia :

Quas pro alimentis esse nunc duco datas.

Hæc ornamentis consequentur alteræ.

10 Porro hæc talenta dotis apposcunt duo.

Quam multa iniusta ac prava sunt moribus !

Mihi nunc, relictis rebus, inveniendus est

Aliquis, labore inventa mea cui dem bona.

INTERPRETATIO.

CH. Ubi nunc est Clitipho? SY. ubi est Bacchis. CH. Certe filia mea
 Clitipho, dic, adsum. CL. à me jam habet decem minas, quas a-
 Hic adsum, tibi morem gerere paratus. stimo me dedisse pro nutrimentu ejus :
 CH. Syre, dixistine filio meo qua res altera decem mina consequentur hæc
 esset, quare mittam hoc argentum? pro ornamentu corporis, hac deinde or-
 SY. Dixi pleraque omnia. CH. Cape namenta requirent sibi adjungi duo ta-
 has decem minas, Clitipho, ac defer ad lenta pro dote. Quam multa in qua,
 Bacchidem. SY. Hei, stupide, cur stas? perversa sunt, hu corruptis temporis mo-
 cur non accipis argentum? CL. Certe ribus, ut nimy & supervacanei sumptus
 dato. SY. Sequere me per hanc viam in liberis & educandis, & educandis
 cito. Tu, Chremes, interea dum ibi- fiant ! Aliquis est nunc repriendus mi-
 mus, expectabis nos in hoc loco, donec hi sponsus filia, omnibus alijs negotijs
 egredimur : nam nulla est causa, propter prætermisisti, cui dem bona mea parta cor-
 quam longam moram faciamus istis, poris opera, & mentis industria.

ACTUS IV. SCENA VIII.

MENEDEMVS. CHREMES.

- ME.* Multo omnium nunc me fortunatissimum
Factum puto esse, gnate, cum te intelligo
 Resipisse. *CH.* ut errat! *ME.* te ipsum quærebam, Chreme:
 Serva, quod in te est, filium, & me, & familiam.
CH. Cedo, quid vis faciam? *ME.* invenisti hodie filiam.
CH. Quid tum? *ME.* hanc uxorem sibi dari volt Clinia.
CH. Quæso, quid tu hominis es? *ME.* quid? *CH.* jamne obli-
 tus es,
 Inter nos quid sit dictum de fallacia,
 Ut ea via abs te argentum auferretur? *ME.* scio.
CH. Ea res nunc agitur ipsa. *ME.* quid dixisti, Chreme?
 Erravi. res acta est. quanta de spe decidi!
CH. Imo, hæc quidem quæ apud te est, Clitiphonis est
 Amica. *ME.* ita ajunt. *CH.* Et tu credis? *ME.* omnia.
CH. Et illum ajunt velle uxorem, ut, cum desponderis,
 Des qui aurum, ac vestem, atque alia, quæ opus sunt, comparet.
ME. Id est profecto: id amicæ dabitur. *CH.* scilicet
 Daturum! *ME.* ah! frustra igitur gavissus sum miser.
 Quidvis tamen jam malo, quam hunc amittere.
 Quid nunc renunciem abs te responsum, Chreme?

INTERPRETATIO.

ME. *M*I fili, existime me factum
 esse multo felicissimum om-
 nium, qui nunc vivunt, cum cognosce-
 re ad meliorem mentem rediisse. *CH.*
 Quantum saltim arbitraris filium resi-
 puisse! *ME.* O Chreme, te ipsum
 quærebam. Serva me, & filium Cli-
 niam & familiam, quod potes. *CH.*
 Dic, quid me vis facere? *ME.* Filiam
 tuam hodiernæ die reperisti. *CH.* Quid
 inde sequitur? *ME.* Clinia cupit hinc
 filiam tuam sibi tradi in uxorem. *CH.*
 Obsecro, qualis homo es tu? *ME.* Qua-
 lis homo sim? *CH.* An oblivioni man-
 dasti ea, quæ collocuti sumus de falla-
 cia in te per servum faciendâ? scilicet
 ut siclo matrimonio, argentum tibi eri-
 peretur. *ME.* Tancæ memoriæ ea de quibus
 inter nos convenit. *CH.* Fallacia
 ista nunc sit, quam tu putas esse rem so-
 riam. *ME.* O Chreme, quid dixisti?
 falsus sum: sic res acta est, ut decipiar.
 Quanta spe privatus sum? *CH.* Imo
 hæc Bacchis, quæ est in aditu tuis, est
 amica Clitiphonis. *ME.* Sic dicunt fi-
 lius, & servi. *CH.* Et tu credis? *ME.*
 Crede. *CH.* Et illi servi dicunt illum
 filium tuum Cliniam potera sibi uxorem;
 ut ubi filiam meam in matrimonium
 illi promiserim, ei tradas pecuniam,
 quæ coëmat ornamenta aurea, ac ve-
 stimenta, atque alium ornatum qui ad
 nuptias requiritur? *ME.* Certe ita res
 se habet: id argentum dabitur amicæ
 Bacchidi. *CH.* Scilicet credas eum da-
 turum. *ME.* Vab! igitur ego miser
 frustra lætans sim, existimans filium
 resipuisse tamen malo quidvis mihi pe-
 rire quam filium. Quid referam fi-
 lio nunc, te mihi resipidisse, Chreme,

- 20 Ne sentiat me sensisse, atque ægreferat?
CH. Ægre? nimium illi, Menedeme, indulges. *ME.* sine:
 Inceptum est: perfice hoc mihi perpetuum, Chreme.
CH. Dic convenisse, egisse te de nuptiis.
ME. Dicam: quid deinde? *CH.* me facturum esse omnia.
 15 Generum placere: postremo etiam, si voles,
 Desponsam quoque esse dicito. *ME.* hem, istuc volueram.
CH. Tanto ocyus te ut poscat, & tu id, quod cupis,
 Quam ocyssime ut des. *ME.* cupio. *CH.* nã tu propediem,
 Ut istam rem video, istius obsaturabere.
 30 Sed hæc ut ut sunt, cautim, & paulatim dabis,
 Si sapias. *ME.* faciam. *CH.* abi intro: vide, quid postulet.
 Ego domi ero, si quid me voles. *ME.* sane volo:
 Nam te scientem faciam, quidquid egero.

INTERPRETATIO.

ne filius intelligat me intellexisse fallaciam, idque moleste ferat? *CH.* Moleste ferat? O Menedeme, nimium illi permittis. *ME.* Sine, jam inceptum est indulgere. Perfice ò Chreme, ut perpetuum id mihi liceat. *CH.* Dic illi te me adiuisse. Et mecum de nuptiis contrahendis egisse. *ME.* Dicam: quid postea? *CH.* Dic me esse facturum omnia, quæ petit, dic quoque gratum esse mihi, cum mihi generum fieri: postremo si voles dicito filiam meam à me ipsi desponsam esse. *ME.* Filiam tuam ipsi esse desponsam? hem, cupiebam te hæc dicere, ut ei renun-

ciarem. *CH.* Dic illi ista, ut tantò citius à te pecuniam petat, & tu illi quamcunq; quod cupis illi dare, largiaris. *ME.* Cupio dari, quodcumque poscet. *CH.* Certe ut consideres sumptum, quem es facturum brevi, te satias capiet istius filij. Sed, ita ut hæc se habent, si sapienter vis te gerere, dabis argentum cum omni cautela & minutim. *ME.* Ita faciam. *CH.* Abi domum tuam: vide quid petat: ego manebo domi, si quid voles me facere. *ME.* Sane volo: nam nihil faciam quicquam nisi ex tunc consilio,

ACTUS QUINTI SCENA I.

MENEDEMV S. CHREMES.

ME. **E**GO me non tam astutum, neque ita perspicacem esse, id scio:
 Sed hic adiutor meus, & monitor, & præmonstrator Chremes
 Hoc mihi præstat. in me quidvis harum rerum convenit,
 Quæ sunt dictæ in stultum, caudex, stipex, asinus, plumbeus:

INTERPRETATIO.

ME. **C**ERTO scia me non esse tam callidum, neque ita circumspectum:
 sed hic Chremes auxiliator meus, & consi-

liarius, & præceptor in hoc me anteit. Omnia quæ dicuntur in stultum, in me concurrunt, caudex, stipex, asinus, plumbeus:

- 5 In illum nil potest : exsuperat ejus stultitia omnia hæc.
CH. Ohe , jam desine Deos uxor gratulando obtundere ;
 Tuam esse inventam gnatam ; nisi illos tuo ex ingenio judicas ;
 Ut nil credas intelligere , nisi idem dictum est centies .
 Sed interim quid illic gnatus cessat cum Syro ?
- 10 *ME.* Quos ais homines , Chreme , cessare ? *CH.* hem , Menedeme , advenis ?
 Dic mihi , Clinia , quæ dixi , nunciastin' ? *ME.* omnia .
CH. Quid ait ? *ME.* Gaudere adeo occepit , quasi qui cupiunt
 nuptias .
CH. Ha , ha , he . *ME.* Quid risisti ? *CH.* servi venire in mentem Syri
 Calliditates . *ME.* itane ? *CH.* voltus quoque hominum fingit
 scelus .
- 15 *ME.* Gnatus quod se assumulat lætum , id dicis ? *CH.* id . *ME.* idem
 istuc mihi
 Venit in mentem , *CH.* veterator . *ME.* magi' si magi' noris , putes
 Ita rem esse . *CH.* ain' tu ? *ME.* quin tu ausculta . *CH.* mane :
 prius hoc scire expeto ,
 Quid perdidideris . nam ubi desponsam nuntiasti filio ,
 Continuò injectisse verba tibi Dromonem scilicet ,
- 20 Sponsæ vestem , autum , atque ancillas opus esse , argentum ut
 dares .
ME. Non . *CH.* quid non ? *ME.* non , inquam . *CH.* neque ipse
 gnatus ? *ME.* Nil prorsus , Chreme .

INTERPRETATIO.

in illum nequaquam : nam ejus vecordia excedit hæc omnia . *CH.* Ohe , uxor , cessa tadio & molestia Deos aspicere toties gratias agendo , nisi illos ex tua natura astimes , ut tibi persuadens nihil illos percipere , nisi eadem centies vis dixeris . Sed interea cur Clitipho moratur tandem cum Syro apud Menedemum ? *ME.* O Chremes , quos homines dicis morari tandem ? *CH.* O Menedeme , ergo hic ades ? dic mihi , revulsiſſime Clinia quæ tibi respondit ? *ME.* Omnia . *CH.* Quid dixisti ? *ME.* Incipit latari , tanquam illi qui voluit cupido uxorem habere . *CH.* Ha , ha , he . *ME.* Quid risisti ? *CH.* Astutia Syri venerunt mihi in memoriam . *ME.* Itane est ? *CH.* Etiam scelastus ille format & docet homines vultus componere ad simulandum quolibet habitum . *ME.* An

hoc ais , propterea quod filius Clinia fuisse se esse lætum ? *CH.* Scilicet . *ME.* Ejusdem rei memini . *CH.* Syrus est veteranus in astutia & fallacijs . *ME.* Magis id verum esse , se cum magis cognoscas , existimes . *CH.* Itane est , ut dicis ? *ME.* Quin te ausculta . *CH.* Siste paululum : prius audire cupio quid perdidideris per ejus rectam & fallaciam : nam postquam nunciasti filio tuæ filiam meam Antipholam illi in uxorem à me promissam , nonne verum est Dromonem dixisse tibi illud necesse esse , ut dares sponsæ filij vestimenta , ornamenta aurea , pedisequias , servas , argentum ? *ME.* Nihil mihi quidquam horum dixit ? *CH.* Quid non dixit ? *ME.* Nihil , inquam , quidquam simile dixit . *CH.* Neque ipse filius ? *ME.* N . Nihil prorsus .
 Magis

Magis unum etiam instare, ut hodie confierent nuptiæ.

CH. Mira narras, quid Syrus meus? ne is quidem quidquam?
ME. nihil.

CH. Quamobrem? ME. Nescio equidem: sed te miror, qui alia tam plane scias.

- 15 Sed tuum ille quoque Syrus idem mire finxit filium;
Ut ne paululum quidem suboleat amicam esse hanc Cliniam.

CH. Quid ais? ME. mitto jam osculari, atque amplexari: id nil puto.

CH. Quid est, quod amplius simuletur? ME. vah. CH. quid est?
ME. audi modo.

Est mihi ultimis conclave in ædibus quoddam retro:

- 30 Huc est intro latus lectus, vestimentis stratus est.

CH. Quid, postquam hoc est factum? ME. dictum factum,
huc abiit Clitipho.

CH. Solus? ME. solus. CH. timeo. ME. Bacchis consecuta est illico.

CH. Sola? ME. sola. CH. perij. ME. ubi abierte intro, opere-
ruere ostium. CH. hem!

Clinia hæc fieri videbat? ME. quid ni? unā mecum simul.

- 35 CH. Filij est amica Bacchis, Menedeme; occidi.

ME. Quamobrem? CH. decem dierum vix mi est familia.

INTERPRETATIO.

sed potius urgebat solummodo, ut ho-
dierno die nuptia celebrarentur. CH. Mira refert, Quid? Syrus servus meus nihilne etiam quidquam petijt? ME. Nihil. CH. Cur nihil petijt? ME. Hoc ego quidem ignoro: sed te illud ne-
scire valde miror, qui tam clarè & perspicuè res alias scias: ille idem Syrus informavit etiam mirum in modum fi-
lium, adde ut ne tantillum quidem sen-
tiant quisquam amorem Clinia erga Bac-
chidem. CH. Quid nū? ME. Nunc amitto osculationes, atque amplexus
Clitiphoni & Bacchidæ. CH. Quid est quod amplius simulari possit, ubi
venitum est ad oscula. & amplexus? ME. Vah! CH. Quid est? ME.

Ausculta nunc mihi. Est quoddam cu-
biculum secretum in interiori parte do-
mus mea: lectus paratus est intrò in
istud cubiculum: paratus est, & orna-
tus est stragulis. CH. Postquam hoc
factum est, quid consecutum? ME.
Dicto citius, Clitipho in conclavo se
conjecit. CH. Solus? ME. Solus, Bacchis
illud eodem abiit post illum. CH. Sola?
ME. Sola. CH. Perditus sum. ME.
Postquam introierant, claustrum jan-
nuam. CH. Hem! Clinia hæc intue-
batur? ME. Cur non intuitus esset? me-
cum simul unā intuebatur. CH. O Me-
nedeme, Bacchis est amica filij Clitipho-
ni & perij. ME. Quamobrem? CH. Vix
habeo rem familiarem ad decem dies.

ANNOTATIONES.

21. ME. Vah.] Hac interjectione Vah! Menedemus significat multo plura
esse ignota Chremeti.

- ME.* Quid? istuc times, quod operam amico ille dat suo?
CH. Imo quod amicæ. *ME.* si dat. *CH.* an dubium id tibi est?
 Quenquamne animo tam communi esse, aut leni putas,
 40 Quidni? quo verba facilius dentur mihi.
CH. Derides? merito mihi nunc ego succenseo.
 Quot res dedere, ubi possem perferentescere,
 Ni essem lapis? quæ vidi? væ misero mihi!
 45 At næ illud haud inultum, si vivo, ferent:
 Nam jam. *ME.* non tute cohibes? non te respicis?
 Non tibi ego exempli satis sum? *CH.* præ iracundia,
 Menedeme, non sum apud me. *ME.* tene istuc loqui?
 Nonne id flagitium est, te aliis consilium dare,
 50 Foris sapere, tibi non posse te auxiliari?
CH. Quid faciam? *ME.* id, quod me fecisse ajebas parum:
 Fac, te patrem esse sentiat: fac, ut audeat
 Tibi credere omnia, abs te petere, & poscere,
 Ne quam aliam quærat copiam, ac te deserat.
 55 *CH.* Imo abeat multò malo quovis gentium,
 Quam hic per flagitium ad inopiam redigat patrem?
 Nam si illi pergo suppeditare sumptibus,
 Menedeme, mihi illæc vere ad rastros res redit.
ME. Quot incommoda tibi in hac re capies, nisi caves?
 60 Difficilem ostendes te esse, & ignoscas tamen

INTERPRETATIO.

ME. Quid? an times istud, quod in-
 servit Clinia amico? *CH.* Quin potius
 timeo quod amica inservit. *ME.* Si
 verum est quod amica inservit. *CH.*
 An de hoc dubitas? aliquemne putas
 esse animo ita benevolo & commodo, ut
 ferat amicam seorsum abduci in conspe-
 ctu suo? *ME.* Ha, ha, he: quare
 non id fiat ab his, ut facilius decipiat?
CH. Me ludis. Iure mihi nunc iras-
 cor. Quot signa huius mali mihi
 data sunt, ex quibus possum percipere
 ea, quæ adversus me facta sunt ab il-
 li, nisi essem stupidior lapide? ô qua
 assexi! væ misero mihi! sed certe
 non ferent hoc facinus impunitum, si
 vixit suppetis? nam jam. *ME.* Tu non
 te moderaris? tu non habes rationem
 prudentia tua? non ego sum sufficiens
 exemplum tibi? *CH.* O Menedeme,
 non sum mei compos, adeo sum ira-
 commotus. *ME.* Decerne te istud lo-

qui? nonne id reprehensione dignum,
 te alijs consulere, in alienis rebus sa-
 pientem esse, & te non posse tibi opem
 ferre, & moderari? *CH.* Quid agam?
ME. Id quod me dicebas non sufficien-
 ter egisse in filium, fac ut tuus filius
 experiatur te esse patrem ipsius: ita,
 ut committere audeat tibi omnia con-
 silia: modestè petere, & postulare quod
 honestum est, ne alium habendi, qua-
 cupit, facultatem inveniat, ac te re-
 linquat. *CH.* Quin potius discedat
 quocumque volet, quam hic manens de-
 ducat me ad egestatem per nequitiam
 ac libidinem: nam, ô Menedeme, si
 perseverem illi subministrare impensas
 ad fovendam meretricem, mihi res fami-
 liaris eo redigetur, ut rem rusticam facere,
 fodere & arare terram cogar: sicut fecisti.
ME. Quot molestias capies in hac re, nisi
 tibi consulistis te præbebis morosum & du-
 rum filio, & tamen illi veniunt condonabis

Post, & id ingratum. *CH.* ah nescis quàm doleam. *ME.* ut lubet.

Quid hoc, quod volo, ut illa nubat nostro? nisi quid est,

Quod malis. *CH.* imò & gener, & affines placent.

ME. Quid dotis dicam te dixisse filio?

65 Quid obticuiſti? *CH.* dotis? *ME.* ita dico, *CH.* ah! *ME.* Chreme, Ne quid vercare, si est minu': nil dos nos movet.

CH. Duo talenta pro re nostra ego esse decrevi satis:

Sed ita dictu opus est, si me vis salvom esse, & rem, & filium,

Me mea omnia bona doti dixisse illi. *ME.* quam rem agis?

70 *CH.* Id mirari te simulato, & illum hoc rogitato simul,

Quamobrem id faciam. *ME.* quin ego vero, quamobrem id facias, nescio.

CH. Egone? ut illius animum, qui nunc luxuria, & lascivia

Diffinit, retundam, redigam, ut, quo se vortat, nesciat.

ME. Quid agis? *CH.* mitte, sine me in hac re gerere mihi morem. *ME.* sino:

75 Itane vis? ita? *ME.* fiat. *CH.* age jam, uxorem ut accersat, paret.

INTERPRETATIO.

postea, & ingratus erit filius, nullam gratiam venia habebit tibi. *CH.* Ah, non novisti quanto dolore sum affectus. *ME.* Doleas ergo quantum libuerit tibi. Verum num fieri tandem vis hoc quod pesco? ut filius meus ducat uxorem tuam filiam? nisi quid aliud est, quod tu praepites. *CH.* Imo & Clinia futurus gener & affinitas ejus, mihi sunt grata & accepta. *ME.* Quam dotem nuntiabo filio meo te dixisse? cur taces? *CH.* Quam dotem dicere velim filia? *ME.* A quo? *CH.* Ah! *ME.* Nihil timeas: etiamsi modicam dixeris: non dos nos ducit. *CH.* Ego decrevi duo talenta sufficere pro ratione nostrorum bonorum. Sed si vis me esse sal-

vum, & rem meam, & filium meum, opus est ut dicatur me doti constituisse omnem meam substantiam. *ME.* Quid agis? *CH.* Fingito te mirari quamobrem id faciam. & simul quæro ab illo (filia Clitiphone) quam putes esse hujus rei causam? *ME.* Quinimo, certe egomet ignoro, cur illud agas. *CH.* Cur ego id agam? ut reprimam illius mentem, qui dissolutus est libidine & petulantia, & deducam in eum statum ut nesciat in quam partem se vertat. *ME.* Quid facis? *CH.* Omitte ac permitte satisfacere animo meo in hac re. *ME.* Non impedio. Visne ut ita fiat. *CH.* Ita volo. *ME.* Fiat. *CH.* Age, ut jam Clinia accersas Antipilam, prepares

ANNOTATIONES.

64. Quid dotis dicam te dixisse.] Dicere dotem, & promittere dotem, differunt in antiquorum Jurisconsultorum libris. Dicere dotem, est certis verbis promittere, nulla interrogatione vel stipulatione precedente: promittere dotem, est cum stipulatione promittere. Dotis ditione tres solum personæ obligari po-

terant, scilicet, mulier ipsa, debitor ejus, & pater.

65. Quid obticuiſti.] Ita dixit, quasi punderet Chremetem dicere, quòd parva dos videretur; nam tacemus consilia, reticemus dolores, obticemus quorum nos pudet.

Se. hic ita, ut liberos est æquom, dictis confutabitur.

Sed Syrum. *ME.* quid eum? *CH.* egone? si vivo, adeo exornatum dabo,

Adeo depexum, ut, dum vivat, meminerit semper mei:

Qui sibi me pro ridiculo ac delictamento putat.

80 Non (ita me *Dij* ament) auderet facere hæc viduæ mulieri,
Quæ in me fecit.

INTERPRETATIO.

se ad nuptias. Hic (*Clitipho*) ita verbis convictus objurgabitur, ut iustum est reprehendi liberos à parentibus; sed Syrum puniam supplicio quo dignus est. *ME.* Cur illum punies? *CH.* Quavisne? Si vita superest, ita illum exultum, politum & comptum dabo, ut

mei semper recordaturus sit: qui Syrus putat me esse dignum, quem ludibrio habeat, & fallat. *Dij* ita mihi sint propitij; ille Syrus non auderet facere vidua muliercula ludos & technas quas mihi fecit.

ACTUS V. SCENA II.

CLITIPHO. MENEDEMVS. CHREMES. SYRVS.

CL. Tane tandem, quæso, est, Menedeme, ut pater

Tam in brevi spatio omnem de me ejecerit animum patris?

Quodnam ob facinus? quid ego tantum sceleris admisi miser?

Volgo id faciunt. *ME.* scio tibi esse hoc gravius multo, ac durius,

9 Cui fit: verum ego haud minus ægre patior id, qui nescio,

Nec rationem capio, nisi quod tibi bene ex animo volo. *CL.* hic

Patrem adstare ajebas? *ME.* eccum. *CH.* quid me inculcas, *Clitipho*?

Quidquid ego hujus feci, tibi prospexi, & stultitiæ tuæ.

Ubi te vidi animo esse omisso, &, suavia in præsentia

10 Quæ essent, prima habere, neque consulere in longitudinem;

INTERPRETATIO.

CL. O Menedeme, rogo, itane tandem pater expulit animo omnem paternam benevolentiam in tam parvo tempore? propter quod delictum? quod tam grave scelus ego infelix commisi? aequales mei facere solent quod ego feci. *ME.* Scio hoc tibi, cui fit, esse molestius & acerbius multo, quam ulli alij; sed ego id fero non minus molestè tui causa; id quomodo nescip nec

causam, cur id doceam, intelligo, nisi quod tibi cupio quavis omnia. *CL.* Dicebas hic patrem meum prope esse. *ME.* Ecce eum. *CH.* O *Clitipho*, quid me culpas? quidquid in hac re feci, ut pro-viderem tibi, & tua insania, id factum est, postquam te cognovi esse desidem & ignavum, & reputare ea esse præcipua, quæ tibi dulcia & iucunda sunt in tempore præ- senti, neque providere longe in futurum;

Cepi rationem, ut neque egeres, neque ut hæc posses perdere.

Ubi, cui decuit primo, tibi non licuit per te mihi dare,
Abij ad proximos tibi qui erant, eis commisi, & credidi.

Ibi tuz stultitiæ semper erit præsidium, Clitipho;

15 Victus, vestitus, quo in tectum te receptes. *CL.* hei mihi!

CH. Satiusest, quam te ipso hærede hæc possidere Bacchidera.

SY. Disperij: scelestus quantas turbas concivi insciens?

CL. Emori cupio. *CH.* prius, quæso, discæ, quid sit vivere.

Ubi scies, si displicebit vita, tum istoc utitor.

20 *SY.* Here, licetne? *CH.* loquere. *SY.* at tuto. *CH.* loquere. *SY.* quæ
ista est pravitæ,

Quæve amentia est, quod peccavi ego, id obesse huic? *CH.* ilicet,

Ne te admisce: nemo accusat, Syre, te: nec tu aram tibi,

Neque precatorem paratis. *SY.* quid agis? *CH.* nil succenseo,

Nec tibi, nec huic; nec vos est æquum, quod facio, mihi.

25 *SY.* Abiit. vah! rogasse vellem. *CL.* quid, Syre? *SY.* unde mihi
peterem cibum.

Ita nos alienavit. tibi jam esse ad sororem intelligo.

CL. Adeon' rem rediisse, ut periculum etiam fame mihi sit, Syrel

SY. Modo liceat vivere, spes est. *CL.* quæ? *SY.* nos esurituros
fatis.

CL. Irrides in re tanta, neque me quidquam consilio adjuvas?

INTERPRETATIO.

inveni modum, ut neque tu indigeres
necessariis, neque posses absumere hæc
mea bona. Postquam tibi, cui debui
prime hæredi, non potui propter tuos
mores mea bona donare, converti me
ad consanguinitate proximos, nempe ad
sororum: eorum fides commendavis, ô
Clitipho, illa bona, apud eos quoddam
perfugium, atque auxilium habebis
semper tua stultitia, victum, vestitum.
& tectum quò te recipias. *CL.* Hei
mihi! *CH.* Melius est ita me dispo-
suisse de bonis meis, quàm Bacchidem
hæc habere: quod fieret, si tu esses mi-
hi hæres. *SY.* Disperij. Quamvis motus
ego scelestus exultavi imprudens. *CL.*
Adororem omnino desidero. *CH.* Obsecro,
discæ primò quid sit cum virtute & ra-
tione vivere: postquam didiceris, si vita
pertusus fueris, tunc utitor hoc sermo-
ne. *SY.* An permittis mihi te alloqui?
CH. Loquere. *SY.* At licetne loqui si-
ne periculo? *CH.* Loquere. *SY.* Quæ

est ista perversitas, vel quæ est ista men-
tis insania, id nocere huic filio tuo quod
peccatum commisisti? *CH.* Desine plu-
ra loqui, illicet & actum est quod confisus
persecutus. Nels te in hoc negotio inter-
ponere, ô Syre? nemo accusat te: noli
tibi quaerere asylum, nec deprecatorem,
quoniam non indignor, neque ulla tibi
munitor, neque Clitiphoni, nec justum
est vos vicissim mihi trahere de eo, quod
facio. *SY.* Discessit, ac vellem eum
interrogasse. *CL.* Quid? *SY.* Vnde
mihi cibus dabitur, seu abdicavit nos.
Nunc vides te victum habere apud sor-
orem, quam heredem sibi confisus. *CL.*
Adeone id verum est, forisnam meam re-
dactam esse in eum statum, ut periculum
subeam fame pereundi? *SY.* Dummodo per-
mittatur nobis frui vita, spes est. *CL.* Qua-
nam spes relicta est? *SY.* Spes est fore ut
non modiciter esurie premamur. *CL.* Ri-
des in re tam seria & misera, neque
aliquantulum consilio mihi succurris.

30 *ST.* Imo & ibi nunc sum, & usque dudum id egi, dum loquitur pater:

Et quantum ego intelligere possum. *CL.* quid? *ST.* non abierit longius.

CL. Quid est ergo? *ST.* sic est, non esse horum te arbitror. *CL.* quid istuc, Syre?

Satin' sanus es? *ST.* ego dicam, quod mihi in mentem: tu dijudica. Dum istis fuisti solus, dum nulla alia delectatio,

35 Quae propior esset, te indulgebant, tibi dabant: nunc filia Postquam est inventa vera, inventa est causa, qua te expellerent.

CL. Est verisimile. *ST.* an tu ob peccatum hoc esse illum iratum putas?

CL. Non arbitror: *ST.* nunc aliud specta: matres omnes filii In peccato adpuitrices, auxilio in paterna injuria

40 Solent esse: id non fit. *CL.* verum dicis, quid ergo nunc faciam, Syre?

ST. Suspicionem istam ex illis quaere: rem profer palam.

Si non est verum, ad misericordiam ambos adduces cito, aut Scibis cujus sis. *CL.* recte suades: faciam. *ST.* sat hoc recte mihi in Mentem venit: namque adolescens quam minima in spe situs erit,

45 Tam facillime patris pacem in leges conficiet suas.

Etiam haud scio an uxorem ducat, ac Syro nil gratiae.

INTERPRETATIO.

SY. Imo, & nunc praesto sum tibi adiutor, & semper adhuc fui: etiam dum pater loquebatur tecum, & quantum conjicere possum. *CL.* Quid est?

SY. Non diu pater absens futurus est.

CL. Ergo quid est? *SY.* Ita res se habet, opinor, te non esse filium horum Chremetis & Spitratae. *CL.* O Syre, cur dicis istud? satisne mentis compos es?

SY. Ego dicam quod menti occurrit, tu arbitrare: quandiu parentibus unicum esse existimatus es, quandiu nulla fuit illis maior, & propinquior voluptas quam in te; tibi favibant & faciles erant, tibi largè dabant: nunc postquam Antiphila filia reperta est, occasio est reperta propter quam te ejicerent. *CL.* Quod ais, probabile est. *SY.* An opinaris Chremetem illum patrem tuum indignatum esse, ob hoc flagitium, quod scivit te Bacchidem amare? *CL.* Non opinor. *SY.* Nunc considera aliam rem: omnes matres inpleverunt sunt

auxiliatrices filiis suis, cum peccaverunt. & opem hi ferunt, quando pater in eos inique agit. Nunc vides matrem tuam minime te adjuvare. *CL.* Dicis verum. Quid ergo, Syre, mihi

nunc agendum est? *SY.* Quare ab illis id quod suspicaris, an sis eorum filius, necne: dic illis plane, quare adductus sis in eam suspicionem. Si id falsò suspicaris, statim adduces eos ad mis-

rendum tui: aut si verum est te non esse eorum filium, scies ex vorum relatione cujus sis. *CL.* Bene mihi consultis. Quod suades faciam. *SY.* Satis com-

mode hac cogitatio mentem subiit, mihi quae valde istud consilium placet; namque juvenis quanto minus spei se habere simulabit, fore ut pro filio admittatur: tanto facilius pacem inibit.

cum bono patre his conditionibus quae dare volueris filius. Et fortasse contin-

get ut Clitippo uxorem ducat: nihil tamen gratia habeatur Syro.

Quid hoc autem? senex exit foras: ego fugio. adhuc quod factum est
 Miror, non iussisse illicò me arripi. ad Menedemum hinc pergam:
 cum
 Precatorem mihi paro: seni nostro fidei nihil habeo.

INTERPRETATIO.

Quid autem est hoc? Chremes egreditur. iam ad Menedemum: comparabo eum ego fuga mihi consulo. Miror eum non mihi intercesserem: non fido seni nostro imperasse adhuc me comprehendi. Persu- Chremes.

ACTUS V. SCENA III.

SOSTRATA. CHREMES.

- S O.** Profecto, nisi caves tu homo, aliquid gnato conficies mali:
 Idque adeo miror, qui tam ineptum quidquam potuerit tibi
 Venire in mentem, mi vir. **C H.** oh, pergin' mulier esse; ul-
 lanne ego
 Rem unquam volui, quin tu in ea re mihi advorsatrix fueris, So-
 strata? at
S Si rogiem jam, quid est quod peccem, aut quamobrem id fa-
 ciam, nescias;
 In qua re nunc tam confidenter cestas, stulta? **S O.** ego nescio.
C H. Imo, scis potius, quam quidem redeat ad integrum eadem
 oratio.
S O. Oh, iniquos es, qui me tacere de re tanta possites.
C H. Non postulo. jam loquere. nihilominus ego hoc faciam
 tamen.
10 S O. Facies? **C H.** verum. **S O.** non vides, quantum mali ex ea re
 exites?

INTERPRETATIO.

S O. *Certe nisi provides tu homo. aliquod malum procurabis filio: & valde miror, mi conjux, quo pacto quicquam tam absurdum potueris in aurium inducere.* **C H.** *Ob. perseverasne mulier molestia esse? Nullamne unquam rem volui, ut non mihi contraria fueris? Sed si nunc ego te interrogem quid est, in quo errem, aut quare id faciam, nescias respondere, in qua re nunc tam audaciter resistes mihi, à fatua?* **S O.** *Ego ignoro scilicet*

C H. *Quin verò malo facere te sciri, & intelligere quid velim dicere. quam me de eadem re sermonem redintegrare.* **S O.** *Quin verò nullam aequitatis rationem habes, qui velis me silere, de re tanti momenti, in qua agitur de perniciie filij.* **C H.** *Non peto ut silens, jam loquere quantum velis, nihilominus exequar quod institui.* **S O.** *Exequeris?* **C H.** *Verum dico.* **S O.** *Non consideras, quantum mali moras ex hac re, exheredatione filij à*

Subditum se suspicatur. *CH.* Subditum ! ain' tu ? *SO.* certe inquam, mi vir.

CH. Confitere tuum non esse. *SO.* au, obsecro te, istuc inimicis fiet. Egon' confitear meum non esse filium, qui sit meus ?

CH. Quid ? metuis ne non, cum velis, convincas esse illum tuum ?
15 *SO.* Quod filia est inventa ? *CH.* non : sed, quod magi' credendum fiet,

Id quod est consimilis moribus,

Facile convinces ex te natum : nam tui similis est probe :

Nam illi nihil vitij est relictum, quin sit & idem tibi :

Tum præterea talem, nisi tu, nulla pareret filium.

20 Sed ipse egreditur : quam severus ! rem, cum videas, censeas.

INTERPRETATIO.

ipse filius in suspicionem venit se esse suppositum, non verum filium. *CH.* Se esse suppositum opinatur ? *SO.* Certo, mi conjux. *CH.* Fatere non esse filium tuum. *SO.* Au, rogo te, istud eveniat inimicis nostris. Egone dicam hunc non esse filium meum, qui sit meus ? *CH.* Quid ? an vereris, ne non possis eum volueris probare in judicio illum esse filium tuum ? *SO.* Idone quod filia est reperia, hunc similiter meum esse filium probare possim ? *CH.* Non propter hoc dico, sed propter aliud quod magis fide dignum est, quia nempe tibi moribus est persimilis ; idcirco facili probatione convinces eum te peperisse : nam ipse est tibi simillimus ; nullum vitium illi relictum est, quod non & in te aspareat : præterea nulla sæmina pariter ederet filium ejusmodi, nisi tu. Sed ipse *CLITIPHO* exit, quam gravis & serius. Si rei veritatem cognoscam ; tunc judices de ejus moribus quales sint, an vetera sit severus & gravus.

ACTUS V. SCENA IV.

CLITIPHO. SOSTRATA. CHREMES.

CL. Si unquam ullum fuit tempus, mater, cum ego voluptati tibi

Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate, obsecro

Ejus ut memineris, atque inopis nunc te miserescat mei ;

Quod peto, & volo, parentis meos ut commonstres mihi.

3 *SO.* Obsecro, mi gnate, nec istuc in animum inducas tuum,

INTERPRETATIO.

CLITIPHO. Mater, si unquam fuit tempus ullum in quo tibi sui delectationi, appellatus filius tuus, te volente meo talem credidi, quæso ne recorderis illius temporis, atque ut te misericordia mei egredi te moveat : quoniam posco, & cupio, ut indices mihi veros meos parentes. *SOST.* Fili mi, rogo ne istud tibi persuadens te esse suppositum.

Alicuius

P. TERENTII HEAUTONTIMOR. 109

Alienum esse te. *C L.* Sum. *S O.* miseram me ! hoccine quæsis-
obsecro ?

Ita mihi, atque huic sis superstes, ut ex me, atque ex hoc natus es:
Et cave posthac, si me amas, unquam istuc verbum ex te au-
diam. *CH.* at

Ego, si me metuis, mores cave in te esse istos sentiam.

10 *C L.* Quos ? *CH.* si scire vis, ego dicam : getto, inerts, fraus,
helluo,

Ganeo, damnosus. crede ; & nostrum te esse credito.

C L. Non sunt hæc parentis dicta. *CH.* non, si ex capite sis meo
Natus, item ut ajunt Minervam esse ex Jove, ea causa magis
Patiar, Clitipho, flagitiis tuis me infamem fieri.

15 *S O.* Di istæc. *H.* Deos nescio : ego, quod potero enitar sedulo.

Quæris id, quod habes, parentes : quod abest, non quæris,
patri

Quomodo obsequare, & serves quod labore invenerit.

Non mihi per fallacias adducere ante oculos ? pudet

Dicere, hac præsentem, verbum turpe : at te id nullo modo

10 Facere puduit. *C L.* cheu quàm ego nunc totus displiceo mihi !

Quàm pudet ! neque, quod principium incipiam ad placandum,
scio.

INTERPRETATIO.

& falsum filium, *C L.* Sum. *S O.* O me infelicem ! an hoc, amabo, quare-
re potuisti ? ita mihi, ac Chremeti su-
pervivam ut ex me matre, atque hoc
patre genitus es. Et vide si me amas,
ut nunquam ista proferas, *CH.* Sed si
me times, cave ne intelligam istos mo-
res malos inesse tibi. *C L.* Quos mores ?
CH. Si vult scire, ego exponam ; cave
ne sis nugator, inopius, ignavus, sine
arte & industria, fraudulentius vorax,
bonorum consumptor, scortator, pernici-
sua tuæ parentibus (ut qui à me decem
mimas Bacchidi per servum extorsisti)
arædæ meis præceptis, & ita credide te
esse nostrum filium. *C L.* Talia verba
contumeliosa nunquam procedunt ab eo
qui verus est pater. *CH.* Non patiar me
notari infamiam propter tuam nequitiam,
ad causam quia sis filius momei etiam si

ex mea capite ortus fueris. similiter ut
Pæta fingunt Palladem esse natam ex
Iove. *S O.* Di istud prohibeant, te fieri
infamem propter filium. *CH.* Nescio
an Dy prohibetur sine, cavebo ego di-
ligenter ne fiam, quantum potero. Tu
quæris id, quod habes, nempe parentes ;
non id quod abest tibi, videlicet quomodo
complaceam patri, & conserves id boni,
quod pater acquisivit multo labore &
non erubescis adducere mihi ante conspe-
ctum meum per fraudem & mendacia
eam, quam ut infamem pudet me nomi-
nare coram matre tua, fingendo eam esse
amicam Clinia : at te non puduit fa-
cere rem flagitiosam & turpem. *C L.* Eheu !
quantum me nunc mihi tædet ! quantum
me pudet id fecisse ! neque scio unde inci-
piam ut patrem iratum leniam, & placi-
tum reddam.

ACTUS V. SCENA V.

MENEDEMVS. CHREMES. CLITIPHO.

SOSTRATA.

ME. **E**Nimvero Chremes nimis graviter cruciat adolescentulum ,
Nimisque inhumane. exeo ergo , ut pacem conciliem. op-
tume.

Ipſos video. CH. ehem , Menedeme , cur non accerſi jubes
Filiam , & quod dotis dixi , firmas ? *SO.* mi vir , te obſecro

5 *Ne facias. CL.* pater , obſecro ut mi ignoſcas. *ME.* da veniam ,
Chreme :

Sine te exortet. CH. egon' mea bona ut dem Bacchidi dono
ſciens ?

Non faciam. ME. at id nos non ſinemus. *CL.* ſi me vivum vis ,
pater ,

Ignoſce. SO. age , Chremes mi. *ME.* age , quaſo , ne tam obſti-
ma te , Chreme.

CH. Quid iſtuc ? video non licere , ut cœperam , hoc pettendere.

10 *ME.* Facis , ut te decet. *CH.* ea lege hoc adeo faciam , ſi fa-
cit id ,

Quod ego hunc æquom cenſeo. CL. pater , omnia faciam :
impera.

CH. Uxorem ut ducas. *CL.* pater. *CH.* nihil audio. *ME.* ad
me recipio ;

INTERPRETATIO.

ME. **P**roſeſſo Chremes nimis acerbè ,
nimisque inhumanè obſurgan-
do vexat adoleſcentem Clitiſphonem ; er-
go egredior ad eos , ut pacem inter eos
componam. Video iſtos oportune. *CH.*
Ehem . Menedeme , cur non mandas ad-
vocari filiam meam Antiphiſlam , ut ſit
tibi nurus ; & cur non approbas & ad-
mittis eam dotem quam dixi ? *SO.* O ,
mi conjux , ne facias id . exheredans fi-
lium , te precor. *CL.* O pater . tibi ſup-
plico ut mihi pareas . *ME.* O Chreme ,
parec illi , perſcibe ut precibus id à te
impetrem . *CH.* Vt ego donec mea bona
meretricis Bacchidi ſciens . videns t non
faciam. *ME.* At nos non perſcibemus

quoque. *CL.* O Pater - da mihi ve-
niam . ſi tu mihi vitam amplius ſuper-
eſſe. *SO.* Age . Chremes mi . ſac quod
petitur. *ME.* O Chreme . ignoſce . noli
te tam obſtinatum oſtendere. *CH.* Quid
hoc ſibi vult ? video non mihi perſcibe
perſcibere hoc - quod inceperam. *ME.*
Facu , ut tibi conveniſſet. *CH.* Eà
conditione . ignoſcam Clitiſpheni . ſi exe-
quatur quod ego arbitror juſtum eſſe
eum exequi. *CL.* O pater . faciam
omnia : impera. *CH.* Impero . ut
ducas uxorem. *CL.* O pater da
mihi tempus ad deliberandum de re ſu-
perſcibenda. *CH.* Nullam excuſatio-
nem audio. *ME.* Rem in me recipio .

Faciet. *CH.* nil etiam audio ipsum. *CL.* perij. *SO.* an dubitis, Clitipho?

CH. Imo utrum vult? *ME.* faciet omnia. *SO.* *hec, dum incipias, gravia sunt,*

15 *Dumque ignores: ubi cognovis, facilia.* *CL.* faciam, pater.

SO. Nate mi, ego pol tibi dabo illam lepidam, quam tu facile ames,

Filiam Phanocratae nostri. *CL.* rufamne illam virginem,

Cæliam, sparso ore, adunco naso? non possum pater.

CH. Eja, ut elegans est! credas animum ibi esse. *SO.* aliam dabo.

20 *CL.* Quid istuc? quandoquidem ducenda est, egomet habeo promodum,

Quam volo. *SO.* nunc laudo te, gnate. *CL.* Archonidis filiam.

SO. Perplacet. *CL.* pater hoc nunc restat. *CH.* quid? *CL.* Syro ignoscas volo,

Quæ mea causa fecit. *CH.* fiat. *Ω* Vos valere, & plaudite:

I N T E R P R E T A T I O.

Clitiphonem ducturum uxorem, *CH.* Nihil respondenter audio ipsum, *CL.* Nullus sum. *SO.* O Clitipho, an verum uxorem accipere? *CH.* Quin ab eo querendum, utrum uxorem velit ducere, necne. *ME.* Faciet omnia, qua imperabis. *SO.* Consilium capere de ducenda uxore, in principio difficile est ei, qui matrimonii ignarus est: sed postquam cognovis quid sit, facile, & gratum tibi fiet. *CL.* Faciam, pater, ut vis. *SO.* Fili mi, per Pollucem, dabo tibi puellam illam venustam, quam tu cupide ames, filiam Phanocratae nostri vicini. *CL.* Dabisne illam puellam rufam, glaucis oculis, lentiginosa facie,

naso incurvo & inflexo? *Ω* Pater, non possum eam ducere. *CH.* Eja, quam prudens est in hoc delictu! Facile agnoscas ipsum ad hanc artem animum adieciisse. *SO.* Dabo aliam tibi, *CL.* Qui tantum laborandum est certe quoniam necesse est me uxorem ducere, & invenire quod quaeritur. *SO.* O fili, nunc laudo te. *CL.* Gratam habeo filiam Archonidis hujus. *SO.* Valde grata est mihi. *CL.* O pater, nunc unum reliquum est. *CH.* Quidnam istud? *CL.* Volo, ut Syro condones offensas, quas in te mei causa fecit. *CH.* Fiat ignoscatur ei. *Ω* Vos ipsos valere, plaudite.

Calliopius recensui.

P.

TERENTIJ

CARTHAGINENSIS AFRI

ADELPHI.

ACTA LUDIS FUNEBRIBUS, L. ÆMILII PAULI.
 QUOS FECERE Q. FABIVS MAXIMVS, ET L. CORNELIVS
 AFRICANVS. EGERVNT L. ATTILIVS PRÆ-
 NESTINVS, ET MINVTIVS PROTIVS. MODOS FE-
 CIT FLACCVS CLAVDIVS, TIBIVS SERRANIS. GRA-
 CA EST MENANDRVS. EDITA L. ANICIO GALLO,
 ET M. CORNELIO CETHEGO COSS.

ANNO AB VRBE CONDITA DCCV. ANTE CHRISTVM NATVM CLXVIII.

EPIGRAPHES INTERPRETATIO.

ADELPHI Comœdia Terentiij alla
 ludis funebribus Lucij Æmilij Pau-
 li, quos dederunt Q. Fabius Maximus ;
 P. Cornelius Africanus illius filij. Ege-
 runt L. Attilius Prænestinus, & Minu-

cus Protimus. Modos fecit. & cantica
 Flaccus Claudij filius, Tibijs Sarranis
 paribus. sinistris. Hæc Comœdia facta
 est Latina à Græca Menandri. L. Anicio
 Gallo. M. Cornelio Cethego Consulibus.

ANNOTATIONES.

ADELPHI.] Id est, fratres Græcè.
 Sic ideo hæc Comœdia nominata
 est, quod fratres Demæ & Mitio se-
 nes, & Æschinus, Ctesiphoque De-
 mæ filij, fabulæ suppeditent materiam.
Acta ludis funebribus.] Ludi funebres
 erant, qui in honorem defunctorum
 exhibebantur, quales Homerus memo-
 rat celebratos ab Achille in funere Pa-
 trocli, & Virgilius refert ab Ænæâ ce-
 lebratos in honorem Anchisæ parentis :
 ejusmodi hic dicuntur facti à Q. Fabio
 Maximo, & P. Cornelio Africano Pa-
 tri ipsius naturali L. Æmilio Paulo, à quo
 dati sunt in adoptionem, ille quidem
 Q. Fabio Maximo : hic vero Africani
 fuperioris filio.

Egerit L. Attilius Prænestinus.] Hi erant
 Magistri Histrionum, qui fabulam ege-
 runt.

Tibijs Sarranis.] Sic dictæ à Sarra ur-
 be, quæ Tyrus est : sinistræ fuerunt hæ
 tibiz, auctore Evanthio in Prolego-
 menis in Terentium, & acuminis levi-
 tate jocum in Comœdia ostendebant :
 nam plura foramina habebant, & sonus
 idcirco erat acutior : cum dextræ, li-
 ve Lydiz, pauciora foramina haberent,
 & sonum proinde graviolem, Lydiz
 conveniebant rebus gravibus ; Sarranis
 joci, Phrygiz, si gravitas joci mi-
 ceretur : sed de his uberius diximus ad
 inscriptionem Andriz.

ADELPHORVM PERSONÆ.

MITIO, senex. Nomen Latinum à mitis.

DEMEA, senex. *ἀπὸ πλὸς δήμου*, à plebe, quasi plebeius.

SANNIO, leno. Α *σαίνος* fatuus, quod in hac Comœdia populo risui esset.

ÆSCHINUS, adolescens. Ab *αἴσχος*, dedecus, quod flagitiis esset infamis.

SYRUS, servus. A patria, gentile nomen.

CTESIPHO, adolescens. *ἀπὸ τῆς κτήσεως* à prædio & *γεωτῆς*, viro, id est, agricola.

SOSTRATA, matrona. Α *σώζειν* quod est servare.

CANTHARA, nutrix. Α *κατάρα*, poculum, à præbendo poculum puero.

GETA, servus. Gentile nomen, à natione.

HEGIO, senex. *ἀπὸ τῆς ἡγεμονίας*, ducere, quia curam Sostratæ, ejusque familiæ habet.

DROMO, servus. Α *δρέμω*, cursus.

PAMPHILA, nurus. Quasi *πάντη φίλη*, omnibus chara.

ARGVMENTVM.

MITIO, & Demea Athenienses fratres fuerunt. Erant Demeæ filij duo, ex quibus natu majorem Æschinum adoptavit Mitio, eumque indulgentius & licentius educavit, adeò ut Pamphilam virginem, quam mater Sophrona vidua pudice conservabat, noctu temulentus per vim comprellerit, gravidamque fecerit; sed pollicitus Sophronæ matri se eam uxorem ducturum, veniam obtinuit. Ctesiphonem autem Æschini frater, quem pater Demea secum ruri habuit severe admodum ac stricte, Citharistrix cujusdam amore captus, cum eam à lenone puellæ domino, præ argenti penuria habere non posset; Æschinus ejus frater, domum lenonis per vim ingressus, puellam abreptam tradit Ctesiphoni. Spargitur tota urbe rumor, qui pervenit ad Sophronam, & Pamphilam brevi parituram. Illa mutatum Æschini animum, se proditas & perfide desertas putant: itaque Getam ad Hegionem cognatum Pamphilæ, rem, ut erat, expositurum mittunt. Hegio postea incidit in Demeam, eique de constuprata ab Æschino Pamphila facinus narrat. Mitio quoque de re tota certior factus, profectus ad mulieres, jacentes jam, & afflictas erexerat, pollicitus se Æschino Pamphilam uxorem daturum. Interea Demea filium Ctesiphonem quem putabat ruri fodere, aut arare, idprehendit in urbe cum meretrice suaviter potitantem, & accubantem; quapropter tanta iracundia incitatus est, ut arderet. Verum postquam satis

diu vociferatus est, tandem ita placatur suavi oratione Mitionis, ut deposita veteri sævitiâ, benignus atque affabilis fiat. Itaque permittitur Ctesiphoni frui amicâ, fiunt nuptiæ Æschini, & Phamphilæ, Mitio ipse Sophronam ducit uxorem, Hegioni datur unde vivat, Syrus unâ cum Phrygia uxore manumittitur.

C.

SULPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

D Vos cum haberet Demea adolescentulos,
Dat Mitioni fratri adoptandum Æschinum;
Sed Ctesiphonem retinet. hunc citharistria
Lepore captum, sub duro ac tristi patre,
Frater celabat Æschinus; famam rei
Amorisque in se transferebat: denique
Fidicinam lenoni eripuit. vitiaverat
Idem Æschinus civem Atticam pauperculam;
Fidemque dederat, hanc sibi uxorem fore.
Demea iurgare, & graviter ferre. mox tamen;
Vt veritas patefacta est, ducit Æschinus
Vitiatam, potitur Ctesiphon citharistriam.
Exorato suo patre duro Demea.

INTERPRETATIO.

Demea duos habens filios, dat ex illis Æschinum fratri Mitioni in adoptionem. & Ctesiphonem alterum in sua potestate retinet: hunc fidicina festiva formâ & ingenio irretitum, cum aspero, & sævo patri subditus esset, frater Æschinus occultabat: rumorem, & amorem in se transferebat, simulans se esse amatorem citharistria: denique eam lenoni per vim abripuit. Siupraverat quoque Æschinus Pamphilam virginem Atticam, pauperculam quidem, sed bonam, bonis civibus progeneratam, pollicensque fuerat se eam duciturum uxorem. Demea morosum & iurgiosum se præbebat, & iniquo animo ferebat. Sed cisâ postquam id quod res erat manifestum fuit de pœsuriâ, Æschinum non sibi, sed Ctesiphoni fratri eam rapuisse, ducit Æschinus uxorem Pamphilam à se compressam; Ctesiphonem sibi compos fidicina, placato. & victo precibus Demea patre sævero, & molesto.

PROLOGUS.

- P**ostquam poeta sensit scripturam suam
 Ab iniquis observari, & adversarios
 Rapere in pejorem partem, quam acturi sumus;
 Indicio de se ipse erit: vos eritis iudices,
 5 Laudine an vitio duci factum id oporteat.
 Synapthnescontes Diphili comædia est.
 Eam Commorientes Plautus fecit fabulam,
 In Græca adolescens est, qui lenoni eripuit
 Meretricem in prima fabula, cum Plautus locum
 10 Reliquit integrum: eum hic locum sumpsit sibi
 In Adelpbos: verbum de verbo expressum extulit.
 Eam nos acturi sumus novam: pernoscite,
 Furtivum factum existimetis, an locum
 Reprehensum, qui præteritus negligentia est.
 15 Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles
 Eum adjuvare, assidueque una scribere,
 Quod illi maledictum vehementer esse existimant,
 Eam laudem hic ducit maximam, cum illis placet,
 Qui vobis universis, & populo placent;

INTERPRETATIO.

Postquam Poeta Terentius intellexit Comedias, quas scripsit, esse explorari, & notari ab improbiis hominibus atque adversariis obreptandis gratiâ, & Comediam quam exhibiturus sumus, ab his reprehendi & culpari: ut met quid sibi vobis indicabit: vos iudicabitis utrum factum laude dignum sit, an vituperum. Diphilus Poeta comicus Græcis Comediam fecit, quam Græce Synapthnescontes inscripsit eam Plautus Latine composuit, & Commorientes nominavit. In Græca Diphili quidam inducitur adolescens rapiens lenoni meretricem, in prima parte fabula: eum locum reliquit Plautus intactum: hic vero poeta Terentius hunc locum transtulit in Adelpbos, & ex Græ-

ce in Latinnm vertens ornatiorē reddidit. Eam Comediā novam, nempe Adelpbos, vobis, spectatores, nunc aucturi, & recitaturi sumus. Nunc perspicite an censere debeatis, hunc locum, quem mutatus est Terentius, furti vitio accusandum sit, an potius dicendum ab eo r sumptum & relictum esse, postquam Plautus eum pro derelicto negligenter habuerat. Nam quod adversarij isti in vulgus jactant, homines nobiles, & patricia stirpe clarissimi: & operam suam dare, & perpetuam unā Comediam facere: quod illi vituperium grave arbitrantur, id sibi ingenti gloria tribuit, eum illis gratius, & acceptius est, qui vobis, quotquot hic estis, & universo populo grati, & accepti sunt:

ANNOTATIONES.

15. **H**omines nobiles.] Nempe Scipionem Africanum, Lælium, & Fulvium Publum.

- 20 Quorum opeta in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore usu' est sine superbia.
Dehinc ne expectetis argumentum fabulæ:
Senes qui primi venient, hi partem aperient;
In agendo partem ostendent. facite, æquanimitas
- 25 Vestra poetæ ad scribendum augeat industriam.

INTERPRETATIO.

quorum beneficia in militia & in pace, commodè in omnes collata fuerunt sine fastu, & ostentatione. Exinde nolite expectare ut argumentum fabula vobis enarretur, Senes, qui primi in processum prodibunt, y partem explicabunt

ipso initio, partem in reliquo dramate. Concedite, ut aquo & propriis animo aditus, quò labor & industria Poeta ad faciendam Comœdiam magis, ac magis exciteetur.

ACTUS PRIMI SCENA I.

MITIO.

- STORAX, non rediit hac nocte à cœna Æschinus,
Neque servulorum quisquam, qui advotsum ierant.
Profecto hoc vete dicunt: si absis uspiam,
Aut ubi si cesses, evenite ea satius est,
5 Quæ in te uxor dicit, & quæ in animo cogitat
Irata, quàm illa, quæ parentes propitiæ.
Uxor, si cesses, aut te amare cogitat,
Aut tete amari, aut potate, aut animo obsequi,

INTERPRETATIO.

MI. HÆV'S. Storax: non reversus est domum Æschinus filius hac nocte à convivio eius assuit cum sodalibus suis, neque ullus ex servu, qui obviam ei missi fuerant, eum comitatum. Equidem hac communis sententia vera est: minus damnosum est ea acci-

dere quæ uxor irata de te suspicatur, & animo conjicit, quàm illa, quæ parentes py, & filiorum studio ei timent, Vxor si tardes domum redire: aut alius mulieris amare desinere te suspicatur, aut aliam amore tuo captam esse, aut compositionibus te deditu esse, aut voluptatibus infervire,

ANNOTATIONES.

1. STORAX.] Sublata voce Storacem è servulis unum vocat, quo non respondente, intelligit non dum rediisse filium: Storacem enim huic ad cœnam eunti comitem dederat, & alios pollice servos emiserat, qui obviam irent, & eum reducerent. Propriè locutus est,

cum dixit adversum, nam hi servi advertebiles dicebantur, qui advertum ibant foris cœnanti, officij, & tumonis gratia. Storax Græcè *στωρ*, est ab odoris lachryma odorata. Et ab odore ita servus nominatur.

Et

- Et tibi bene esse soli, cum sibi sit male.
 10 Ego, quia non rediit filius, quæ cogiro!
 Quibus nunc sollicitor rebus! ne aut ille alserit,
 Aut uspiam eeciderit, aut perfrerit
 Aliquid. vah, quæquamne hominem in animum instituere, aut
 Parare, quod sit carius, quam ipse est sibi?
 15 Atqui ex me hic natus non est, sed ex fratre. is adeo
 Dissimili studio est. jam inde ab adolescentia
 Ego hanc clementem vitam urbanam, atque otium
 Secutus sum: & quod fortunatum isti putant,
 Uxorem nunquam habui, ille contra, hæc omnia:
 20 Ruri agere vitam, semper parce, ac duriter
 Se habere. uxorem duxit: nati filij
 Duo, inde ego hunc majorem adoptavi mihi:
 Eduxi à parvulo, habui, amavi pro meo:
 In eo me oblecto: solum id est carum mihi.
 25 Ille ut item contra me habeat, facio sedulo:
 Do, prætermitto, non necesse habeo omnia
 Pro meo jure agere. postremo, alij clanculum
 Patres quæ faciunt, quæ fert adolescentia,
 Ea ne me celet, consuefeci filium:
 30 Nam qui mentiri, aut fallere insuerit patrem, aut
 Audebit, tanto magis audebit cæteros.
 Pudore, & liberalitate liberos
 Retinere, satius esse credo, quam metu.

I N T E R P R E T A T I O.

denique te solum in deliciis versari, dum ipsa molestis, & tristitia cruciatur. Ah, quæ suspiciones mentem meam agitant, quia non vidit filius! quibus timoribus anixus angitur! ne aut ille Æschinus algere obstupuerit, aut uspiam lapsus membrum aliquod sibi omnino ruperit. Vah! potestne illud esse, ut quispiam ita animo sit affectus, ut quidquam charius habeat quam seipsum? Attamen: ex me non est genitus, sed ex fratre meo Demea. Is frater dissimiliter vitam instituit, atque ego: jam inde usquo ab ephebis ego hanc comem elegi vitam urbanam & tranquillam, & quod plerique beatum estimant, uxorem nunquam ducere volui: ille omnia alia potiora duxit, agro colendo vitam exercere, semper auferre, & laborioso se tractare: uno-

rem matrimonio sibi junxit: filius duos genuit: deinde hunc ego majorem natum in adoptionem accepi: à puero educavi, habui, & dilexi tanquam filium naturalem: in eo delicias omnes capio, hoc solum pretiosum habeo: ego omni cura laboro, ut pariter me charum vicissim habeat ille: de sumptis, prætermitte, & dissimulo delicta ejus, nec oportere me puto in omnibus rebus patriâ potestate, uti erga illum. Postremo istum eum institui, ne mihi occultet ea, quæ alij filij etiam patribus suis faciunt, nempe culpa, quibus obnoxia est ætas adolescentia: nam qui mendacium proloqui coram patre, aut eum solitus fuerit verbis decipere, multò audacius hæc faciet in cæteros. Villius, & melius esse censet, verecundia & liberali clementia eum avocare à vitis, quam timore.

- Hæc fratri mecum non conveniunt, neque placent.
 35 Venit ad me sæpe clamitans, quid agis, Mitio?
 Cur perdis adolescentem nobis? cur amat?
 Cur potat? cur tu his rebus sumptum suggeris?
 Vestitu nimium indulges: nimium ineptus es.
 Nimium ipse est durus, præter æquumque & bonum;
 40 Et errat longe mea quidem sententia,
*Qui imperium credat gravius esse aut stabilius,
 Vi quod sit, quam illud quod amicitia adjungitur;*
 Mea sic est ratio, & sic animum induco meum;
 Malo coactus qui suum officium facit,
 45 Dum id rescitum iri credit, tantisper cavet:
 Si sperat fore clam, rursus ad ingenium redit,
 Ille quem beneficio adjungas, ex animo facit:
 Studet par referre, præsens absensque idem erit;
 Hoc patrium est, potius consuefacere filium,
 50 Sua sponte recte facere, quam alieno metu.
 Hoc pater, ac dominus interest. hoc qui nequit;
 Fateatur se nescire imperare liberis,
 Sed estne hic ipse, de quo agebam? & certe is est,
 Nescio quid tristem video. credo jam, ut soles,
 55 Jurgabit. Salvom te advenire, Demea,
 Gaudemus.

INTERPRETATIO.

Hæc non ita fratri, ut mihi, videntur observanda, neque probantur. Ille sæpe me convenit vociferans, quid facis, Mitio? cur nobis corruptis filium? cur sumptus das ei, ut amicus habeat? ut in potationibus se mergat? cur vestimenta splendidiora, & nimio pretiosiora largiris? nimis imprudenter eum moderarî. Ille verò (Demea) asperior est, & saevior plus aequo & bono; & valde salutaris ita sentiendo, ut ego quidem opinor, quicumque sibi persuadet imperium quod cum violentiâ quaritur, & exercetur, esse fortius & diuturnius, quam illud quod amore conciliatur. Ego sic reor, credoque; qui vi, aut necessitate adiguntur ad suum faciendum officium, tantisper cavet sibi, & abstinet à malo, dum id cognitum iri putat: si credit oc-

cultum fore, rursus ad suos mores revertitur. Ille quem beneficio acquirit, omni studio libens officium facit, curat diligenter vicissim benefacere; sive adsit coram, vel clam absit, similem sui semper se geret, & in officio suo manebit. Hoc patrem decet potius assuefacere filium, libenter & ultro recte faciendo, quam terrendo exemplis propositis punarum alienarum. Hæc differentia est inter patrem ac dominum. Qui non potest talem se præstare; concedat hic oportet se ignarum esse regendi liberorum ingenia. Sed est ne hic ipse Demea, de quo loquebar? Equidem ut ipse est. Nescio propter quid tristis mihi videtur: puto jam pro more suo jurgium mecum agere. Salvom te adesse laetor, Demea.

ACTUS I. SCENA II.

D E M E A. M I T I O.

D E. Hem ! opportune : te ipsum quaerito.

M I. Quid tristis es ? *D E.* Rogas me, ubi nobis Aeschinus

Siet, quid tristis ego sim ? *M I.* dixi' hoc fore ?

Quid fecit ? *D E.* quid ille fecerit ? quem neque pudet

3 Quidquam : nec metuit quenquam : neque legem putat

Tenere se ullam. nam illa, quae antehac facta sunt,

Omitto : modò quid designavit ? *M I.* quidnam id est ?

D E. Fores effregit, atque in aedes irruit

Alienas : ipsum dominum atque omnem familiam

10 Multavit usque ad mortem : eripuit mulierem,

Quam amabat : clamant omnes indignissime

Factum esse. hoc advenienti quot mihi, Mitio,

Dixere : in ore est omni populo. denique

Si conferendum exemplum est, non fratrem videt

15 Rei dare operam, ruri esse parcum ac sobrium ?

Nullum huius simile factum. hæc cum illi, Mitio ;

Dico, tibi dico. tu illum corrumpi sinis.

M I. Homine imperito nunquam quidquam iniustus ;

Qui, nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.

20 *D E.* Quorsum istuc ? *M I.* quia tu, Demea, hæc male iudicas.

INTERPRETATIO.

D E. Hem ! commode, in tempore

advenis : te ipsum quare

3 sedas. *M I.* Quid moratus es ? *D E.*

Interroga me quid tristi sim, cum fi-

lium Aeschinum habeamus ? Nempe ejus

caussa sum tristu & felicitus. *M I.*

Nonne vero dixi illum morese iurgatu-

rum esse ? Quid is fecit ? *D E.* Quid

fecerit, quare ? Qui neque pudore nullo

afficitur, neque veretur quemquam.

aut timet ; neque asumat se ulla lege

obligari : nam qua antehac fecit, pra-

teret : à quamam modo nefanda pa-

lam gessit ? *M I.* Quidnam id est ?

D E. Portam rupit adum, in aede

irruit alienae, ipsum dominum cum

omni familia verberavit, illibus la-

ceravit, ac pene occidit, per vim

abduxit mulierem ejus amore im-

pulsus erat. Omnis populus vocifera-

tur nefarium scelus commissum esse.

Quot mihi huc venienti, Mitio, hoc

nunciaverunt. Factus est totius populi

fabula, & querela. Quod si exem-

plum proponere utile est, nonne adver-

tit fratrem suum Ctesiphontem in re fa-

miliari augenda studium omne ponere,

vitam ducere frugaliter, & tempe-

rantem in agro colendo ? nullum un-

quam ejusmodi facinus ille ausus

est. Hac cum in illum dico, in te

etiam dico : tu illum depravari pate-

ris, Mitio. *M I.* Homine ignaro

rerum nunquam quicquam iniquius

fuit, qui nihil recte factum assi-

mas, nisi quod à seipso factum est.

D E. Quare hac dicis ? *M I.* Quia tu,

Demea, pravo iudicio res asumas.

Non est flagitium, mihi crede, adolescentulum
Scortari, neque potare; non est: neque fores
Effringere. hæc si neque ego, neque tu fecimus;
Non sinit egestas facere nos. tu nunc tibi

- 25 Id laudi ducis, quod tum fecisti inopia.
Injuriū est. nam si esset unde id fieret,
Faceremus: & tu illum tuum, si esses homo,
Sineres nunc facere, dum per ætatem licet,
Potius quam, ubi te expectatum eiecisset foras;
30 Alieniorē ætate post faceret tamen.

D E. Prò Jupiter, tu me homo, adigis ad insaniam.
Non est flagitium facere hæc adolescentulum? M I. ah!
Ausculta, ne me obtundas de hac re sæpius.
Tuum filium dedisti adoptandum mihi:
35 Is meus est factus: si quid peccat, Demea;
Mihi peccat: ego illi maximam partem feram.
Obsonat, potat, olet unguenta? de meo.
Amat? dabitur à me argentum, dum erit commodum:
Ubi non erit, fortasse excludetur foras.

INTERPRETATIO.

Non est flagitij nomine dignum delictum, adolescentem cum meretricibus consuetudinem habere, & potationibus vacare, neque portas adium perumpere, mihi crede. Si neque ego, neque tu hæc commisimus, indigentia nobis non permisit. Tu nunc te laude dignum existimas, quod tunc ab his abstinuisti præ inopia, hoc est injuste judicare. Nam olim si nobis facultas fuisset hæc faciendā, fecissemus: & tu, illum tuum Ctesiphonem, si humanitate pradius esses, patereris hæc facere nunc, dum atas permittit: potius quam ubi post mortem tuam tam exoptatam, te ante januam collocaasset, & morsuum extulisset, hæc

post faceret tamen, quamvis aliena astate, & intempestivā. D E. Proh Jupiter! tu homo me insanire coges. An non flagitiosum hæc agere adolescentem? M I. Audi, ne me radio enoces, hæc sapius inculcando. Filium tuum mihi dedisti in adoptionem: is meus est factus legitimus: si quid delinquit, Demea, in meum delinquit damnum: ego in illa re potiore partem sustinebo. Lautis epulis & cœnis insumit plurimum, largo bibit vīna, unguentorum odoribus fragrat: impensis meis hæc facit. Amicus habet? argentum largiatur, quandiu mihi facultas erit: quando non erit, fortasse ex adibus & familia dimittetur;

ANNOTATIONES.

29. *Expectatum eiecisset foras.*] Mortui, apud Romanos, ubi animam egerant, lecto extracti humi deponabantur, deinde lavabantur, ungebantur, lecto funebri aptabantur, tum ad ostium domus cadaver admovebatur, versis in portam pedibus; quod Mitio suis ver-

bis significat. Hæc Persius indicat Satyra 3. his versibus:

*Hinc tuba, candelæ, tandemque beatus
lulus alio*

*Compositus lecto, crassissq; lutatus Amomis
In portam rigidos calces extendit: ac illum
Externi capite inauso subiere Quirites.*

- 40 Forè effregit? restituentur, discidit
 Vestem? refarcietur. Est, Diis gratia,
 Et unde hæc fiant, & adhuc non molesta sunt.
 Postremò aut define, aut cedo quemvis arbitrum:
 Te plura in hac re peccare ostendam. *D E.* he! mihi!
- 45 Pater esse discite ab aliis qui vere sciunt.
M I. Natura tu illi pater es, consiliis ego.
D E. Tun' consulis quidquam? *M I.* ah! si pergis, abiero.
D E. Siccine agis? *M I.* an ego toties de eadem te audiam?
D E. Curæ est mihi. *M I.* & mihi curæ est: verum, Demea,
 50 Curemus æquam uterque partem: tu alterum,
 Ego item alterum: nam ambos curare, propemodum
 Reposcere illum est, quem dedisti. *D E.* ah, Mitio!
M I. Quid istuc? tibi si istuc placet,
 Profundat, perdat, pereat, nihil ad me attinet.
- 55 Jam si verbum unum posthac. *M I.* rursum, Demea,
 Irascere? *D E.* an non credis? repeton' quem dedi?
 Egredere, alienus non sum, si obsto. hem desino.
 Unum vis curem: curo: & est Diis gratia,
 Quom ita, ut volo, est: iste tuus ipse sentiet
- 60 Posterius: nolo in illum gravius dicere.

I N T E R P R E T A T I O.

januam dirupit? reficietur. Vestem dilaceravit, reparabitur; est (Dys gratia) facultas satis ampla hac prastandi, & adhuc non sunt mihi gravia; tandem aut desine me molestia afficere, aut dic quemvis arbitrum: hujus sententia acquiescam, & te plura errare, quam me clare arguam. *D E.* He! mihi! discite te patrem gerere ab alijs, qui potiores sunt vera patria potestatis exerceunda. *M E.* Naturâ tu illi pater es, ego consilijs, & rectâ institutione. *D E.* Tunc consulis bene quicquam, qui nimis indulgentia illum perdis? *M E.* Ah! si perseveras aures obtundere, illud disceressero. *D E.* Itane me audire recusas? & abis? *M I.* An ego toties de hac re iterata, odiosa verba audire cogar? *D E.* Non possum non habere curam filij. *M I.* Æque mihi cura est, ac tibi. Atqui, Demea, aequaliter partiamur curas filiorum tuorum: tu alterum curabis, hunc nempe, quem retinisti apud te, in tua potestate: ego aliorum videm, quem adoptavi: nam quod ambo regere

tuo velis arbitrio, hoc pene est repetere illum quem per adoptionem in filium dedisti. *D E.* Ah, Mitio, quid me accusas? *M I.* Sane sic censes. *D E.* Ah! quid plura verba perdam? cur hæc mihi exprobras? si ita sentis, prodigas, absumas, in perniciem ruas; nihil mea refert: jam si unum verbum posthac de hac re tibi fecero. *M I.* Rursum. Demea, irâ commoveris? *D E.* Annon credis me irasci? numproposito quem adoptivum tibi tradidi: minime quidem reposco, sed egro fero ejus luxum, & libidinem, quamvis per adoptionem enim tibi cesserim, tamen cognationis jure naturali extraneum non sum, quomodo mirari debes si obsum tua voluntati: sed tamen ego desisto. Vis unum Cresphoni, quem in potestate retinui, solummodò curam habeam, volo ut vis: & Dys gratias habeo, quod ille meus Crespho talis est, qualem cupio: iste tuus ipse Æschinus postremò expeletur mala qua nimis tua facilitas, & indulgentia ipsi attuleris. Nolo contra illum peiora prædicere, neque ominari.

M I. Nec nihil, neque omnia hæc sunt, quæ dicit. tamen
 Nonnihil molesta hæc sunt mihi : sed ostendere
 Me ægre pati illi nolui. nam ita est homo ;
 Cum placo, advorfor sedulo, & deterreo,
 65 Tamen humane vix patitur : verum si augeam ;
 Aut etiam adjutor sim ejus iracundiæ,
 Insaniam profecto cum illo. et si Æschinus
 Nonnullam in hac re nobis facit injuriam.
 Quam hic non amavit meretricem, aut cui non dedit
 70 Aliquid ? postremo nuper (credo jam omnium
 Tædebat) dixit velle uxorem ducere.
 Sperabam jam defervisse adolescentiam :
 Gaudebam. ecce autem de integro. nisi quiddid est ;
 Volo scire, atque hominem convenire, si apud forum est.

I N T E R P R E T A T I O.

M I. Nonnulla quæ dicit Demæ de Æschino, vera quidem sunt, non autem omnia. Esi nonnulla illa aliquam molestiam mihi exhibeant, nolui tamen manifestum facere Demæ, me non a quo animo illa pati : sic enim homo à natura factus est : cum eum placidum ex irato reddere volo, ei acerrime repugno, & per vim & metum ab ira revoco : & tamen vix lenior id patitur. eorum si ei obsequendo magis irrem, adjuvumque impetum ejus iracundiæ, hoc erit profectò eum ipso insanire : osi Æs-

chinus aliquam nobis hæc agendo facit injuriam. & dedecori est. Quam is meretricem amicam non habuit, aut cui (meretrici) dona non largitus est ? Vltimò nuper (puto omnium amicarum satietas eum ceperat) dixit se cupere uxorem habere. Spem consoptam fervorem juveniliū voluptatium sodatum esse : gaudebam, ecce autem de novo amare coepit. Sed quicquid est, volo cerè id scire, hominemque adire atque alloqui, si in foro versatur.

ACTUS SECUNDI SCENA I.

S A N N I O. Æ S C H I N U S.

S A. **O**BS E C R O, populares, ferte misero atque innocenti auxilium :
 Subvenite inopi. Æ. S. otiose, nunc jam illicò hic consiste :
 Quid respectas ? nihil pericli est : nunquam, dum ego adero, hic te
 Tanget. *S A.* ego istam inviti omnibus.

I N T E R P R E T A T I O.

S A. **P**ER Deos oro, cives, auxiliamini infelici, atque innocenti. subsidium afferite homini omnium ope privato Æ. S. Parmeno, jam nunc hic constanter & otiosè manet. Quid toties af-

pici, mulier ? (seditina) nullum hic tibi periculum est : nunquam Sannio leno, dum hic presens ero, te attinget. *S A.* Ego istam contra voluntatem omnium obfistentium rocinoba,

5 *ÆS.* Quanquam est scelestus, non committet hodie unquam iterum ut vapulet.

S. A. Audi, *Æschine*, ne ignarum fuisse te dicas meorum morum, Ego leno sum. *ÆS.* scio. *S. A.* at ita, ut usquam fuit fide quilsquam optuma.

Tu quod te posterius purges, nolle hanc injuriam mihi factam esse: hujus non faciam. crede hoc, ego meum jus persequar:

10 Neque tu verbis solves unquam; quod re mihi malefeceris. Novi ego vestra hæc: nollem factum: dabitur jusjurandum, esse te indignum injuria hac: indignis cum egomet sim acceptus modis.

ÆS. Abi præ strenuè, ac fores aperi. *S. A.* cæterum hoc nihil facies.

ÆS. I intro nunc jam. *S. A.* at enim non sinam. *ÆS.* accede illic, Parmeno,

15 Nimiùm abiisti istoc; hic propter hunc assiste. hem, sic volo, Cave nunc jam oculos à meis oculis quoquam dimoveas tuos, Ne mora sit, si innuerim, quin pugnus continuo in mala hareat. *S. A.* Istuc volo ergo ipsum experiri. *ÆS.* hem, serva. omitte mulierem.

INTERPRETATIO.

ÆS. Quamvis flagitiosus est, & nequam, nunquam quidquam hodie faciet, cur iterum à me cadatur. *S. A.* Ausculta, *Æschine*, ne te excuses, quod ingenium, & institutum visa mea haud noveris; ego leno sum.

ÆS. Probe id scio. *S. A.* At sum talis, ut nullus usquam fides magis observator fuerit: hoc scire te velim; nihil ducam, si us te excuses, dixeris te invitum hanc mihi injuriam intulisse, te pœnitere facti. Hòc mihi satisfactum non erit; nihilominus actionem, qua mihi competit, intendam; neque tu mihi unquam verbis satisfacies, quod factò mihi damnum, & injuriam feceris. Mihi nota sunt vestra subterfugia, & remedia juris, ni-

mirum ista; pœnitet me fecisse, jurando dices me non meritum esse, cui hac injuria fieret: hac mihi non satis erunt, cum aliter tractatus fuerim ac meritis sum. *ÆS.* Abi ante, Parmeno, confidenter; & januam aperi. *S. A.* Atqui nihil efficias. *ÆS.* Tu, puella, intra nunc jam domum. *S. A.* At enim non permittam ut intret. *ÆS.* Accede huc, Parmeno, nimiùm hinc secessisti. Hic prope hunc mane. Hem, sic volo facias; vide ne oculos tuos avertas à meis oculis, Parmeno, ne in mora sis, si nutu oculorum significavero, quin pugnis mala lenonis contundantur. *S. A.* Istud igitur volo ipsum, quod minaris, experiri. *ÆS.* Hem, Parmeno, custodi puellam; tu, leno, omitte illam rapere

ANNOTATIONES.

8. Nolle hanc injuriam mihi factam.] Hæc est sententia; Non contentus ero solenni verborum satisfactione, scilicet; Agnosco indigno me intulisse injuriam: nollem factum.

9. Hujus non faciam.] Pilum, aut floccum manu ostendens ait se tanti non facturum satisfactionem *Æschini*, quanti pilum aut floccum.

S. A. O facinu' indignum. *Æ. S.* geminabit, nisi caves. *S. A.* hei misero mihi!

10 *Æ. S.* Non innueram: verum in istam partem potius peccato-tamen:

I nunc jam. *S. A.* quid hoc rei est? regnumne, *Æschine*, hic tu possides?

Æ. S. Si possiderem, ornatus esses ex tuis virtutibus.

S. A. Quid tibi rei mecum est? *Æ. S.* nihil. *S. A.* quid? nostin' qui sim? *Æ. S.* non desidero.

S. A. Tetigin' tui quidquam? *Æ. S.* si attigisses, feceres infortunium.

25 *S. A.* Qui tibi magis licet meam habere, pro qua ego argentum dedi? Responde. *Æ. S.* ante ædeis non fecisse erit meli' huic convivium: Nam si molestus pergis esse, jam intro abripiere, atque ibi Usque ad necem operiere loris. *S. A.* loris liber? *Æ. S.* sic erit.

S. A. O hominem impurum! hicine libertatem ajunt æquam esse omnibus?

30 *Æ. S.* Si satis jam debacchatus es, leno, audi si vis nunc jam.

S. A. Egon' debacchatus sum autem, an tu in me? *Æ. S.* mitte ista, atque ad rem redi.

S. A. Quam rem? quò redeam? *Æ. S.* jamne me vis dicere, quod ad te attinet?

S. A. Cupio, æqui modo aliquid. *Æ. S.* vah! leno iniqua me non volt loqui.

S. A. Lepo sum, fateor, perniciēs communis adolescentium.

INTERPRETATIO.

S. A. O factum iniquum! *Æ. S.* Dupli-
cabis plagas *Parmeno*, nisi prospici ti-
bis. *S. A.* O me miserum! *Æ. S.* Non in-
nueram. *Parmeno*, ut *Sannioni* alte-
rum telaphum infringeres; verum quòd
tu occideris eum, factus factum esse du-
co. & potius mihi, gratumque est,
quam si non fecisses. Abi nunc jam cum
virgine, *Parmeno*. *S. A.* Quidnam hoc
facti sibi vult? Regemne hic te gerere
audes *Athenis*, libera civitate? *Æ. S.*
Si Rex hic essem, haberes tuis virtuti-
bus digna pramia. *S. A.* Quid negotij
est, quamobrem nos cadis? *Æ. S.* Nihil.
S. A. Quid? num tibi notus sum? *Æ. S.* Non
valde cupio te mihi notum esse. *S. A.* Quid-
quamne ex tuis rebus attrechavi? *Æ. S.*
Si attigisses tantum, male & insali-
enter id tibi caderet. *S. A.* Si mihi non
permisum est qua tua sunt, attingere,
cur tibi liceat puellam quam mihi, re-

tinere? responde. *Æ. S.* Vitulus tibi eris
hic ante ades publice injuriam mihi
vociferando non fecisse: nam si per-
sisis molestiam mihi exhibere, intro do-
mum sublatu innumeris lorum pla-
gis caderis, ad necem usque. *S. A.* Me
hominem liberum loris cades? *Æ. S.* Sic
fier. *S. A.* O hominem flagitij obsecrum!
Itane libertate equali *Athenis* omnes
fruentur? *Æ. S.* Si satis bacchantis more
insanivisti, leno, ausculto, si videtur,
nunc jam tandem. *S. A.* Egone baccha-
tus sum in te, an tu in me? *Æ. S.* De-
fine ista, atque ad rem de qua in-
ter nos agitur, redi. *S. A.* Quam rem?
Quò redeam? *Æ. S.* Jamne tibi pla-
cet ut dicam quod ad te spectat.
S. A. Volo, dummodo aquiratis aliquid
habeat. *Æ. S.* Vah! leno religiosus scē-
licet, me cupis aqua proponere. *S. A.* Lenus
sum, haud nego, exitum juvenutis.

35. Perjurus.

- 35 Perjurus, pestis: tamen tibi à me nulla est orta injuria.
Æ S. Nam hercle etiam hoc restat. *S A.* illuc quæso redi, quæ cæpisti, *Æschine.*
Æ S. Minis viginti tu illam emisti, quæ res tibi vortat male: Argenti tantum dabitur. *S A.* quid, si ego illam nolo vendere, Coges? *Æ S.* minime. *S A.* namque id metui. *Æ S.* neque vendendam censeo,
 40 Quæ libera est. nam ego illam liberali assero causâ manu:
 Nunc vide utrum vis, argentum accipere, aut causâ meditari tuam.
 Delibera hoc, dum ego redeo, leno. *S A.* prò supreme Jupiter! Minime miror, qui insanire occipiunt ex injuria.
 Domo me eripuit, verberavit: me invito abduxit meam:
 45 Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi.
 Ob nialefacta hæc tantidem emptam postulat sibi tradier.
 Verum enim, quando bene promeruit, fiat: suum jus postulat.
 Age jam cupio, si modò argentum reddat. sed ego hæc ha-
 rior:

INTERPRETATIO.

perjurus, pestis publica, & calamitas, tamen nulla capta est à me tibi fieri injuria. *Æ S.* Nempe id unum tibi facienda superest. *S A.* Rogo, *Æschine*, ut pergas loqui de re ipsa, qua ad nos attinet, ut jam inceperis. *Æ S.* Minis viginti tu illam sili-
 ciam emisti, qua res male tibi suc-
 cedat: tantundem pecunia tibi redde-
 tur. *S A.* Quid si ego illam nolo tibi
 vendere, an me vi compelles ad id fa-
 ciendum? *Æ S.* Minime. *S A.* Quasi
 vero id metuas. *Æ S.* Neque tam
 venditari posse aio, qua libera est.
 nam ego illam vindico, & assero ejus
 libertatem actione, qua est de libertate.
 Nunc delibera, utrum vis facere, vel

recipere viginti minas, quas pro pretio ejus dedisti, aut te præparare ad iudicium de libertate ad quod te provo-
 co? hoc apud te constitue, donec ego huc revertar, leno. *S A.* Proh supreme Deorum Jupiter! minime miror insanire fieri per injuriam quamplurimos. cum ego insaniam ex injuria, quam accepi: domo exstraxit: ce-
 cidit, per vim, contra voluntatem meam servam mihi abripuit: pro his malefactis
 poscit, ut tanties hanc sili-
 ciam vendam, quanti eam emi. Mihi homini misero plusquam quingentos colaphos infixit: & enimvero quia tam bene meritus est de me, fiat quod vult: postulat jus suum sibi
 tribui scilicet. Age, consentio. si modò pecuniam rependat, sed ego hoc divino,

ANNOTATIONES.

40. Ego illam liberali assero causa manu.] Ordo est: Ego assero hanc manu, causa liberali: id est, apprehendo hanc manu, hanc mecum duco, in libertatem eam asserens actio-
 ne de libertate. Assertores dicuntur & vindices, qui aliquem ingenuum, in

servitute injustè detentum esse, actio-
 ne liberali, id est, de libertate, con-
 tendebant, & affirmabant esse liberum,
 petebantque vindicias secundum liber-
 tatem, id est, ut in possessione liberta-
 tis maneret, interea dum de causa
 cognosceretur.

Ubi me dixerō dare tanti, testeis faciet illico,
 50 Vendidisse me: de argento somnium; mox, cras redi:
 Id quoque possum ferre, si modo reddat: quanquam injurium est.
 Verum cogito id, quod res est: quando eum quæstum occeperis,
 Accipiunda & mullitanda injuria adolescentium est.
 Sed nemo dabit: frustra egomet mecum has rationes puto.

INTERPRETATIO.

ubi me dixerō puellam ei tradere tanti, quanti eam emi, statim testes vocabit, dicit viginti minis me illi vendidisse: nec postea competet mihi actio de vi propter ereptam virginem: quantum ad argentum spectat, spes nulla, aut certe vana eris instar somni; non numerabitur; semper eludet procrastinatione, dicens subinde; cras ad me huc revertere, pretium solvam conventum. Has dilationes, & moras possum etiam ferre, si modo tandem quod promissit pra-

stet, & viginti mina mihi reponantur: quamvis injuriam mihi faciat, cogens me initium vendere: atqui mihi propono id, quod verum est, & mecum sic loquor: quando tu leno, turpelucrum facere capisti, suscipienda & toleranda est cum silentio, ne verbum quidem mutiendo, contumelia adolescentium. Sed nullum mihi reddetur ab Æschino argentum: frustra sum, & mecum ratiocinationes male subduco.

ANNOTATIONES.

49. *Testes faciet illico.*] Testato denunciabit me illi puellam vendidisse; sic actio de ereptione peribit, vel accusatio de vi. Deinde solutio erit expectanda,

50. *Mox, cras redi.*] Verba procrastinantis debitoris, & frustrantis creditorem.

ACTUS II. SCENA II.

STRV S. SANNIO.

SY. **T** Ace, egomet conveniam jam ipsum: cupidè accipiat faxo, atque etiam
 Bene dicat secum esse actum. Quid istuc, Sannio, est, quod te audio
 Cum hero nescio quid concertasse? SA. nunquam vidi iniquius
 Concertationem comparatam, quàm quæ hodie inter nos fuit:

INTERPRETATIO.

SY. **T** Ace, Ctesipho, bono sis animo; egomet adibo Sannionem, efficiamque ut cupias sibi reddi viginti minas pro puella Citharistria, factaturque id sibi lucrosum esse. Quid

rei est, Sannio, quod audio te nescio quam concertationem habuisse cum hero meo Æschino? SA. Nunquam vidi magis inaequalem concertationem, quàm hac hodie inter nos fuit,

3 Ego vapulando, ille verberando, usque ambo defessi sumus.

S.T. Tua culpa. *S.A.* quid agerem? *S.T.* adolescenti motem gestum oportuit.

S.A. Qui potui melius? qui hodie usque os præbui. *S.T.* age, scis quid loquar?

Pecuniam in loco negligere, maximum interdum est lucrum. S.A. hui.

10 *S.T.* Metuisti, si nunc de tuo jure concessisses paululum, Atque adolescenti esses morigeratus, hominum homo stultissime: Ne non tibi istuc fœneraret? *S.A.* ego spem pretio non emo.

S.T. Nunquam rem facies. abi, nescis inescare homines, Sannio.

S.A. Credo istuc melius esse: verum ego nunquam adeo astutus fui,

15 *Quin, quidquid possem, mallet auferre potius in præsentia.*

S.T. Age, novi tuum animum; quasi quidquam tibi sint viginti minæ,

Dum huic obsequare: præterea autem te aiunt proficisci Cyprum.

S.A. hem!

S.T. Coëmisse hinc, quæ illuc veheres, multa: navem conductam: hoc scio,

Animus tibi pendet: ubi illinc, spero, redieris, tamen hoc ages;

20 *S.A.* Nusquam pedem: perij hercle: hac illi spe hoc inceperunt,

S.T. timet:

Injeci scrupulum homini. *S.A.* ô scelera! illud vide,

INTERPRETATIO.

Qua ego vapulans, ille me usque cadens utriusque defatigatus sumus. *S.T.* Tu in causâ fuisti. *S.A.* Quid facerem? *S.T.* Adolescenti te obsequi oportuit. *S.A.* Quomodo id potui melius, qui hodie assidue ei percutiendum dedi. *S.T.* Ago, scies, quid velim dicere? Argentum vili facere in tempore. & loco convenienti, aliquando est lucrificare. *S.A.* Hui! *S.T.* Timuisti, si nunc de tuo jure aliquid adolescenti (Æschino) remisisses, atque ejus voluntati obsecundassēs, ô ineptissime omnium mortalium, ne non tibi istud cum fœnore reponeres. *S.A.* Ego spem lucri pecuniâ præsentis minime commuto. *S.T.* Nunquam rem familiarem augebis, nec amplas facultates accumulabis: valde, apage, nescis juvenes quasi esca oblata, tanquam aves allicere. *S.A.* Puto id melius esse, quod sentis: verum ego nunquam adeo solerti

& subtili fui, ut non mallet, qualemcumque compendium representari mihi, quam promitti. *S.T.* Novi animum tuum liberalem: quasi vero pluri facias summam viginti minarum, præstudio obsequendi Æschino. Præterea autem jam profecturus es Cyprum, ut rumor est. *S.A.* Hem! *S.T.* Aiunt te multa simul emisse, qua hinc illuc exportares, navem te conduxisse: hoc cerid scio. Animi dubius es, utrum proficiscaris Cyprum, an hic maneat. Vbi ex insula Cypro reversus fueris, ut exopto, debitas minas ab Æschino tunc accipies. *S.A.* Nusquam pedem offero: per Herculem res mihi perijt: hac illi expectatione moti, quod peregre mihi abundum esset, viginti minas se reddituros promiserunt. *S.T.* Metuit, Sannio, propter pecuniam: injeci in animū hominis scrupulum. *S.A.* Ô scelera! Pudeat occasione opportuna me aggressus esse.

ANNOTATIONES.

at. O scelera! Id est, O sceleratos!

Ffij

Ut in ipso articulo oppressit, emptæ mulieres
Complures, & item hinc alia, quæ porto Cyprum:
Ni eo ad mercatum venio, damnum maximum est.

25 Nunc si hoc omitto, ubi illinc rediero, actum agam?
Nihil est, refrixerit res: nunc demum venis?

Cur passus? ubi eras? ut sit satius perdere,
Quam aut hic manere tam diu, aut tum persequi.

S T. Jamne enumerasti id quod ad te rediturum putes?

30 S A. Hocine illo dignum est? hocine incipere Æschinum?

Per oppressionem ut hanc mi eripere postulet?

S T. Labascit. unum hoc habeo: vide si satis placet:

Potius, quam venias in periculum, Sannio,

Serve sine, an perdas totum, dividuum face:

35 Minas decem corradet alicunde. S A. hei mihi!

Etiā de sorte nunc venio in dubium miser.

Pudet nihil? omnes dentes labefecit mihi,

Præterea colaphis tuber est totum caput;

Etiā insuper defrudet? nusquam abeo. S T. ut lubet.

INTERPRETATIO.

ut pecunia solutionem differret: emptas mulieres habeo multas, alias etiam merces quas Cyprum vexo. Nisi illuc mercatum proficiscor, detrimentum ingens accipiam: nunc si hoc negotium cum Æschino non perficiam, si viginti minas non recipiam, antequam abeam Cyprum, nihil ago: ubi illinc rediero, nihil est sperandum, voluntas debitorum imminuta erit, & tarda ad solvendum; dicet, quid tardius redisti? nunc occasio mihi non est, cur passus es te tanto tempore absentem esse, ubi eras, quando paratus eram tibi pecuniam numerare, nunc mihi facultas non est. Talia objiciet, adeo ut melius sit perdere debitum, quam aut hic morari tam diu, dum iter non facio Cyprum; aut postquam rediero, pecuniam petere. S Y. Jamne tecum computasti, quod

recipere debes argenti? S A. Hocne deest Æschinum facere? hocne aggredi? ut per vim me cogendo, hanc mihi tollere conetur? S Y. Natus animo. Unum hoc habeo, tibi quod dicam. Sannio: considera, si id satis tibi gratum est, potius quam in periculum totum amittendi incidas, Dimidium proty pro puella, id est decem minas in præsentia accipe: hanc summam corrobabis ab amico, vel conficiet alicunde, S A. Hei mihi! etiam miser in periculo versor amittendi sortem pecunia. Nullo pudore Æschinus morietur? Omnes dentes concussit mihi, colaphis quoque caput totum tumefactum est: præterea etiam meam rem mihi per fraudem eripere audebit? Nusquam proficiscar, Cyprum non ibo: persequar actionem adversus illum, S Y. Fac ut tibi videatur,

ANNOTATIONES.

22. *Ut in ipso articulo oppressit.* Petre-
severat in ipsa metaphora sumpta a
serupulo, id est lapillo qui in calceos
incidens, nos in articulis pedum pre-
mit & lædit. Itaque hic allegoricè hæc

verba, *Ut in ipso articulo oppressit*, signi-
ficant; in temporis puncto, & angustis,
quibus premor, me jam-jam profectum
Cyprum, aggressus est.

- 40 Nunquid vis, quin abeam? *S. A.* imo hercle hoc quæso, *Syre*,
 Ut ut hæc sunt facta, potius, quam lites sequar,
 Mecum mihi reddatur, saltem quanti empta est, *Syre*.
 Scio te non usum antehac amicitia mea;
 Memorem me dices esse, & gratum. *S. T.* sedulo
 45 Faciam. sed Ctesiphonem video. lætus est
 De amica, *S. A.* quid, quod te oro? *S. T.* paulisper mane.

I N T E R P R E T A T I O.

Nisi quid manda mihi. nihil me impedit quin abeam, S. A. Imo sane, hoc rogo, Syre, utrumque hæc sunt in me facta. saltem viginti mina mihi reddantur pro puella pretio, potius. quam litigare cogar. Scio te antehac amicitiam meam expertum non esse, postea *cognosces me non esse immemorem beneficii, nec ingratum. S. Y. Sincere id agam. Sed Ctesiphonem cerno. Exultat lætitia propter amicam quam possidet, S. A. Quid? an agis quod te precor? S. Y. Aliquantisper expecta,*

A N N O T A T I O N E S.

40. Nunquid vis quin abeam?] *Ser-* gnifico me abire: nam abituri ne id
 mo discedentis, sexcenties à Plauto, dure facerent, dicebant his, quibus-
 & Terentio usurpatis, Donatus ad il- cum essent, nunquid vis? *Voues plarst-*
 lud Terentij Eunuchi Actu 2. Scena 3. il me commander quelque chose?

A C T U S II. S C E N A III.

C T E S I P H O. S Y R V S.

- C. T.* **A** Bs quivis homine, cum est opus, beneficium accipere gaud-
 deas:
 Verum enimvero id demum juvat, si, quem æquom est facere, is
 benefacit.
 O frater, frater, quid ego nunc te laudem? satis certo scio,
 Nunquam ita magnifice quidquam dicam, id virtus quin superet
 tua:
 5 Itaque unam hanc rem me habere præter alios præcipuam arbitror,

I N T E R P R E T A T I O.

*C. T. N*emo est, qui lætus non sit, cum, usus venit, à quovis beneficium accipere: verum profecto, id omnino gratum est, si is quem decet officium præstare, is præstat. O frater, frater *Æschine*, quid ego nunc laudes

tuis verbis celebrem? Satis equidem scio, me nunquam illas tam honorifice prædicaturum, ut orationem virine tua non excedat. Itaque præcipuum unum hoc proprium arbitror me habere, cuius alij expertes sunt.

Fratrem homini nemini esse primatum artium magi' principem.

S. T. O Ctesipho. *CT.* ô Syre, Æschinus ubi est? *S. T.* illum, te expectat domi. *CT.* hem!

S. T. Quid est? *CT.* quid sit? illius opera, Syre, nunc vivo: festivum caput!

Omnia sibi qui postputarit esse præ meo commodo,

10 Maledicta, famam, meum amorem, & peccatum in se transfudit:

Nihil pote supra. sed quisnam? fores crepuit? *S. T.* mane, mane, ipse exit foras.

INTERPRETATIO.

scilicet fratrem primis artibus, humanitate, beneficem in omnibus antefendum. *S. Y.* O Ctesipho, *CT.* O Syre, ubinam Æschinus est? *S. Y.* Ecce illum, in adibus te expectat. *CT.* Hem! *S. Y.* Quid est? *CT.* Quid sit quorū? illius labore, & industria factum est, ut vita mihi salva sit. O lepidum virum! imo etiam omnes res postponentes sibi esse putavit meum commodum. Maledicta, infamiam, amoris mei periculum, & peccatum propter rapinum puella suscepit in se: nihil supra tot beneficiis dicere potest: sed quisnam venit? *S. Y.* Janua strepuit: ipse domo huc prodit.

ANNOTATIONES.

6, *Homini nemini.* Vel *Hominem neminem*, vel *Hominis neminem*, varix sunt lectiones. Nemo homo est antiqua locutio, pro, nullus homo. Si legas, *Homini nemini*, sensus erit planior. Si legas, *Neminem hominem*, ita explicata; unam hanc rem me habere præter alios præcipuam arbitrator; scilicet hominem neminem, id est, nullum hominem, qui frater sit alicui, primatum artium magis principem.

ACTUS II. SCENA IV.

ÆSCHINVS. SANNIO. CTESIPHO. STRVS.

Æ. S. Ubi ille est sacrilegus? *S. A.* men' quærit? num quidnam effert? occidi:

Nil video. *Æ. S.* ehem, opportune, te ipsum quærito; quid sit Ctesipho?

In tuto est omnis res: omitte vero trisittitiam tuam.

INTERPRETATIO.

Æ. S. Ubinam est ille sacrilegus? leno Sannio? *S. A.* Meme appellas? num pecuniam domo exportat? Perij: nihil video pecunia illam domo afferre. *Æ. S.* Ehem, commode occurris, te ipsum studiose quæro. Quid agitur? In securo loco posita est res omnis tua; expelle vero omnem animo dolerem.

CT. Ego illam vero omitto, qui quidem te habeam fratrem: & mi *Æschine!*

O mi germane! ah vereor coram in os te laudare amplius; Ne id assentandi magis, quam quod habeam gratum, facere existumes.

ÆS. Age, inepte, quasi nunc non norimus nos inter nos, Ctesiphon.

Hoc mihi dolet, nos pene sero scisse, & pene in eum locum Rediisse, ut, si omnes cuperent, nihil tibi possent auxilium.

CT. Pudebat. *ÆS.* ah, stultitia est istæ, non pudor, tam ob parvolum

Rem pene è patria? turpe dictum: Deos quæso ut istæc prohibeant.

CT. Peccavi. *ÆS.* quid ait tandem nobis Sannio? *SY.* jam mitis est.

ÆS. Ego ad forum ibo, ut hunc absolvam, tu intro ad illam, Ctesiphon.

SA. Syre infla. *SY.* eamus: namque hic properat in Cyprum. *SA.* ne tam quidem:

Quamvis etiam maneo otiosus hic. SY. reddetur, ne time.

SA. At ut omne reddat. *SY.* omne reddet, tace modò, ac sequere hac. *SA.* sequor.

CT. Heus, heus, Syre. *SY.* hem, quid est? *CT.* obsecro hercle, hominem istum impurissimum

Quam primum absolvitote, ne, si magis irritatus fiet,

Aliqua ad patrem hoc permaneat, atque ego tum perpetuo perierim.

INTERPRETATIO.

CT. Per Herculem verò illam expello, qui quidem fratrem te possideo. *O* mi *Æschine*, & mi germane! ah vereor te presentem amplioribus laudibus prosequi, ne id adulandi magis gratia id me facere putes, quàm quod memor sum beneficii. *ÆS.* Age, stulte, hac omitte; quasi nunc inter nos notitia incipiat? Virum doleo, nos fere tarde certiores factos esse suarum rerum, & fere èd redactos esse periculi, ut si omnes homines cuperent: junare, nullo modo id possent. *CT.* Pudore impediabar. *ÆS.* Ah! stultitia est ista, non verecundia; ob rem tam parvi momenti pene, ex patria, profugisse: pudet me id dicere? *Dij!* supplico, ut ista avertant, neque fugam patria desperatione in amore. *CT.* Erravi.

ÆS. Quid postremò nobis Sannio dicit? *SY.* Iam mansuetus est. *ÆS.* Ego ad forum me conferam, ut soluti pecuniâ, illum dimittam. Tu intro domum, ito ad amicam. *SA.* Syro, urge *Æschinum*. *SY.* Eamus quæso, *Æschine*, nam hic Sannio in Cyprum proficisci festinat. *SA.* Non tantum festino, quantumvis meram hic otiosus faciam. *SY.* Reddetur tibi pecunia, ne dubita. *SA.* At effice, ut totam restituat. *SY.* Totam restituet, si modo, & me sequere hac via. *SA.* Sequor. *CT.* Heus, heus, Syre. *SY.* Hem, quid me vis? *CT.* Per Herculem te oro, hominē istī sordidissimo pecuniam pro pretio puellæ citò solvito, ne si magis irritetur aliquo modo, rumor hujus rei ad patrem perveniat, atque ego tunc omnino interierim.

20 SY. Non fiet. bono animo es. tu cum illa te intus oblecta interim,

Et lectulos jube sterni nobis, & parari cætera.

Ego jam transacta re, convortam me domum cum obsonio.

CT. Ita quæso: quando hoc bene successit, hilarem hunc sumamus diem.

INTERPRETATIO.

SY. Id non fiet, securus esto. Tu in-
terea cum amica voluptati indulgo. &
lectos sterni, cæteraque ad cenam ne-
cessaria adornari jube: ego jam consilio
negotio, illinc domum me referam cum
edulis, qua empta sunt. CT. Sic fiat
quæso: quando hac res feliciter nobis
evenit, hunc latum agamus diem.

ACTUS TERTII SCENA I.

SOSTRATA. CANTHARA.

SO. OBSECRO, mea tu nutrix, quid nunc fiet? CA. quid fiet, rogas?

Recte ædopol spero. SO. modo dolores, mea tu, occipiunt primulum.

CA. Jam nunc times, quasi nunquam adfuëris, nunquam tute pepereris.

SO. Miseram me, neminem habeo, solæ sumus: Geta autem hic non adest;

5 Nec quem ad obstetricem mittam, nec qui accersat Æschinum.

CA. Pol is quidem jam hic aderit. nam nunquam unum inter-
mittit diem,

Quin semper veniat. SO. solus mearum miseriarum est remedium.

CA. E te nata melius fieri haud potuit, quam factum est, hera:

Oblatum quando vitium est, quod ad illum attinet potissimum,

INTERPRETATIO.

SOS. PRECOR te, mea nu-
trix, dic mihi, quid even-
iet. CAN. Quavis t per Pollucem
sanctum rerum eventum spero. SO.
Iam modo dolores parturam invadere
ceperunt. CAN. Nunc metuis, qua-
si nunquam parturientibus præsen-
terfuëris, neque in opsa enixa li-
beras fueris. SOS. O me infortu-
natam! Nemo mihi est, qui opem
ferat: sola relicta sumus: Geta au-
tem hinc abest. nec ullus ex dome-
sticis mihi nunc restat, quem ad ob-
stetricem accersendam mittam. aut
qui Æschinum huc vocet. CAN. Per
Pollucem is certe mox præsto hic erit.
Etenim nullo cessat die nos invisere.
SO. Solus is meis agitudinibus me-
detur. CH. Ex repentino rei casu
nihil fortunatius contingere potuit.
quando filia tua vitata est: quarum
præcipue spectas ad juvenem, qui id fecit
10 Talem

to Talem, tali genere, tali animo, natum ex tanta familia.

SO. Ita pol est, ut dicis: salvus nobis, Deos quæso, ut fiet.

I N T E R P R E T A T I O.

Am tam præstanti sis forma, tam clara, mo, S O. Per Pollucem vera loqueris, serpe, tam bona indole, tam divite do- Deos precor ut hunc nobis servent.

A C T U S I I I. S C E N A I I.

GETA. SOSTRATA. CANTHARA.

GE. **N**unc illud est, quod si omnes omnia sua consilia confectant,

Atque huic malo salutem quætant, auxilii nihil afferant,
Quod mihi que, heræque, filiarque herili est. vix misero mihi!

Tot res repente circumvallant, unde emergi non potest:

Vis, egestas, injustitia, solitudo, infamia.

Hocce seculum? ô sceleta! ô geneta sacrilega! ô hominem impium!

SO. Me miseram! quidnam est, quod sic video timidum & propterantem Getam?

GE. Quem neque fides, neque jusjurandum, neque ulla misericordia

Repressit, neque reflexit, neque quod partus instabat prope,

Cui miseræ indigne per vim vitium obtulerat. SO. non intelligo Satis, quæ loquatur. CA. propius obsecro accedamus, Sostrata. GE. ah!

Me miserum, vix sum compos animi, ita ardeo itacundia,

Nihil est, quod malim, quam totam familiam dari mihi obviam;

I N T E R P R E T A T I O.

GE. **N**unc talis est miseria nostra; ut si omnes omnia sua simul consilia adhibeant, atque huic malo, quod mihi que, dominaque mea Sostrata, filiarque ejus Pampula factum est, mederi conentur, nihil quidquam juvent. Va misero mihi! tot difficultates inopinato circumstant, ex quibus evadere non potest: vis stupra, inopia ipsius puella, injustitia erga miseros, solitudo à defensoribus, infamia ab iis, qui credunt veritatem pretio, Hæc tempora adeo corrupta sunt! Occrimina infanda! ô gentem sacrilegam! ô hominem impium.

Æschinum! SO. Me infortunatam! quidnam est, quod sic video pavidum, & fluctuantem Getam? GE. Quem neque fides data, & obligatio juramenti, neque ulla commiseratio retinuit, neque revocavit à perfidia, neque quod tempus parienti, imminet proximum virgini, quam violaret. SO. Non sciam capio qua Geta dicit, CA. Appropinquemus magis, oro te, Sostrata. GE. Ah me infelicem! vix sum potens animi, ita itacundiâ inflammatus sum. Nihil est quod magis optem quam omnes ex illa Metiani famula mihi obviam offerri.

Ut iram hanc in eos evomam omnem, dum ægritudo hæc est recens:

15 Satis mihi id habeam supplicij, dum illos ulciscar modò.

Seni animam primum extinguere ipsi, qui illud produxit scelus: Tum autem Syrum impulso rem, vah! quibus illum lacerarem modis!

Sublitem medium primum arripere, & capite in terrâ statuerem; Ut cerebro dispergat viam:

10 Adolescenti ipsi oculos eriperem, post hæc præcipitem darem:

Cæteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, & posternerem. Sed cesso hoc malo heram impetiri propere? S O. revocemus.

Geta. G E. hem.

Quisquis es, sine me. S O. ego sum Sostrata. G E. ubi ea est? te ipsam quærito:

Te exspecto, oppidò eppottune te obtulisti mi obviâ,

25 Hæra. S O. quid est? quid trepidas? G E. hei mihi! S O. quid festinas, mi Geta?

Animam recipe. G E. prorsus. S O. quid istuc prorsus ergo est? G E. perimus.

Actum est. S O. obsecro te quid sit. G E. jam. S O. quid jam, Geta?

G E. Æschinus. S O. quid ergo is? G E. alienus est ab nostra familia. S O. hem!

Perij. quare? G E. amare ocepit aliam. S O. vix miseræ mihi.

30 G E. Neque id occulte fert: à lenone ipse eripuit palam.

INTERPRETATIO.

ut iram hanc omnem in eos evomam, dum hic dolor meus novus est. Pœna sufficiens mihi fuerit, dum modo nunc ultionem de illis formam: seni patri primum vitam eriperem, qui tam scelestum juvenem in lucem edidit: tum autem Syrum instigatorem, vah! quibus illum tormentis dilaniarem! in sublimi elatum medium ejus corpus ad me traherem. & præcipitem in solum durum, & saxosum alliderem, sic, ut ejus cerebrum per diversas partes via spargatur: adolescenti ipsi oculos eriperem, postea præcipitem ex alto: reliquos ex illa domo projicere, impellere, distrahere, concutere, & in terram affigere: sed differam hæra hoc malum ois communicare? S O. Revocemus eum currentem. Geta. G E. Hem, quicum-

que sis, sine me festinare, ne me retineat. S O. Ego sum heræ tuæ Sostrata. G E. Ubinam stas? te ipsam ubique peto, te expello: valde tempestivè te mihi obviâ dedisti heræ. S O. Quidnam tibi est? quid trepidus es? G E. Hei mihi! S O. Quid properas, mi Geta? Animus cello. G E. Omnino. S O. Quid istud omnino? G E. Perimus, actum est de nobis. S O. Enarra, quæso, quam rei sis. G E. Iam. S O. Quid jam, Geta. G E. Æschinus. S O. Quid igitur à facie? G E. Alienavimus animum suum à nobis: amare incepit aliam virginem, quàm Pamphilam. S O. Hem! perij. Quare alienus factus est à nobis? G E. Aliam amicam. reliquâ Pamphilâ filiâ tuâ sibi junxit. S O. Vix misera mihi! G E. Neque id celat - ipsemet à lenone puellam vi abstulit,

SO. Satin' hoc certum? GE. certum. hisce oculis egomet vidi, Sostrata. SO. ah!

Me miseram! quid credas jam? aut cui credas? nostrumne Æschinum?

Nostram vitam omnium, in quo nostræ spes opesque omnes sitæ erant?

Qui sine hac jurabat se unum nunquam victurum diem?

35 Qui in sui gremio positurum puerum dicebat patris? ita Obsecraturum, ut liceret hanc uxorem ducere?

GE. Hera, lacrimas mitte, ac potius, quod ad hanc rem opus est, porro consule;

Patiamurne, an narremus cuiquam? CA. an, mi homo, sanusne es?

An hoc proferendum tibi usquam esse videtur? GE. mihi quidem non placet.

40 Jam primum, illum alieno animo à nobis esse, res ipsa indicat.

Nunc si hoc palam proferimus, ille inficias ibit, sat scio:

Tua fama, & gnatæ vita in dubium veniet. tum si maxime

Fateatur, cum amet aliam, non est utile hanc illi dari.

Quapropter, quoquo pacto tacito est opus. SO. ah! minime genitum:

45 Non faciam. GE. quid ages? SO. proferam. GE. hem! mea Sostrata, vide quam rem agas.

SO. Pejore res loco non potis est esse, quam in hoc, quo nunc sita est,

INTERPRETATIO.

SO. Satisne hoc certum habes? GE. Certe his oculis egomet deprehendi hoc. Sostrata. SO. O mea inferuntam! Quamvis jam credi potest, aut cui homini credatur? nostræ Æschinus hac fecit? ille salus nostrum omnium! in quo spes nostra, omnia bona nostra posita erant? qui jurabat se ne unum quidem diem sine Pamphila sperare posse? qui promittebat se puerum, qui nasciturus esset, pro suo legitimo in suo sinu positum educaturum? se patri supplicaturum, ut permitteret eam sibi matrimonio iungere? GE. Hera, desine lachrymari, ac potius quod ad hanc rem attinet, in posterum consilium quare, an feramus cum silentio hoc malum, an alicui communiemus. CAN. Hui, mi homo,

composne mentis es? An hoc verbis detegendum esse ullo in loco censet? GE. Mihi quidem non videtur esse proferendum. Jam primum amorem suum à nobis averisse, re ipsa nobis manifestum apparet. Nunc si hoc divulgemus, ille pernegabit, probe scio, se superasse Pamphilam: tua existimatio. Et salus tua filia in periculum adducitur: tum etiam si fateatur eam vitasse, non conducit hanc illi nubere, quando aliam sibi amicam sompserit. Quamobrem, quovis modo, silere istud oportet. SO. Ah! nequitiam id faciam, non tacebo. GE. Quid vis agere? SO. Id manifestabo! GE. Ah, mea Sostrata, considera quid agendum sit tibi. SO. In deteriori conditione res esse non poterit, quam in qua nunc posita est:

Primum indotata est: tum præterea, quæ secunda ei dos erat.
 Perit: pro virgine dari nuptum non potest. hoc reliquum est,
 Si inficias ibit, testis mecum est annulus, quem amiserat.
 50 Postremò, quando ego conscia mihi sum, à me culpam hanc procul
 esse, nec
 Pretium, neque rem ullam intercessisse illa, aut me, indignam;
 experiar, Geta.
 G E. Quid istuc? accedo, ut melius dicas. S O. tu, quantum po-
 tes, abi,
 Atque Hegioni cognato hujus rem omnem narrato ordine.
 Nam is nostro Simulo fuit summus, & nos coluit maxime.
 55 G E. Nam hercle alius nemo respicit nos. S O. propera tu, mea
 Canthara,
 Curre, obstericem accersere, ut, cum opus sit, ne in mora nobis
 fiet.

INTERPRETATIO.

primum nulla dos ei est: præterea, pu- dicitia qua loco dotis erat, amissa est. pro virgine dari in uxorem non potest: si negabit Æschinus Pamphila vitium obtulisse, testimonium mecum perhibe- bit hic annulus, quem amiserat. Po- stremò, quoniam mecum scio cerid, me omnis culpa esse experiem, neque ullam rem intervenisse, qua illam, aut me non deceat, Geta, iudicio agam, G E Quid istud est? quid tibi resistam? ac- cedo tua sententia, ut qua melius, quam	ego dicas, & prudentius sentias. S O. Tu quantum potes celeriter proficisce- re, atque Hegioni cognato Pamphila rem omnem, ut acta est, expone: is enim Simulo marito meo, patri vir- ginis summus amicus fuit. & nos ma- xime observavi. G E. Rite facis nam per Herculem nemo alius nostri curam habet. S O. Festina tu, mea Cantha- ra, abi propera, obstericem adducto, ut cum parvus instabit, nullam moram faciat.
---	---

ACTUS III. SCENA III.

DE MEA STRVS.

D E. D Ispereij, Ctesiphonem audivi filium
 Unà fuisse in raptione cum Æschino.
 Id misero restat mihi mali, si illum potest,
 Qui alicui rei est, etiam ad nequitiam abducere.
 5 Ubi ego illum quæram? credo abductum in gancum

INTERPRETATIO.

D E. O Ccidi; audivi Ctesiphonem co- mitem fuisse Æschini, cum puel- lam rapuit; id mihi infelici summum malum adhuc reliquum est, si Æschinus	Ctesiphonem, qui alicui rei utilis esse potest, ad luxum & libidinem impellat. Vbinam igitur Ctesiphonem quæram? in lupanar, ut suspicor, quoddam ab Æschino abductus est,
---	---

- Aliquò, persuasit ille impurus, fat scio.
 Sed ecum ire Syrum video. hinc scibo jam. ubi fiet.
 Atque hercle hic de grege illo est: si me senserit
 Eum quæritare, nunquam dicet caruifex.
- 10 Non ostendam id me velle.
ST. Omnem rem modo seni;
 Quo pacto se haberet, enarramus ordine.
 Nil quidquam vidi lætius. *DE.* pró Jupiter!
 Hominis stulticiam! *ST.* collaudavit filium:
- 15 Mihi, qui id dedissem consilium, egit gratias.
DE. Disrumpor. *ST.* argentum adnumeravit illico;
 Dedit præterea in sumptum dimidium minæ:
 Id distributum sane est ex sententia. *DE.* hem!
 Huic mandes, si quid recte curatum velis.
- 20 *ST.* Hem! Demea, haud aspexeram te: quid agitur?
DE. Quid agatur? vestram nequeo mirari satis
 Rationem. *ST.* est hercle inepta, ne dicam dolo, atque
 Absurda. pisces cæteros purga, Dromo:
 Congruum istum maximum in aqua finito ludere
- 25 Paulisper: ubi ego venero, exossabitur;
 Prius nolo. *DE.* hæcne flagitia? *ST.* mihi quidem non placet:
 Et clamo sæpe: fassamenta hæc, Stephanio;
 Fac macerentur pulcre. *DE.* Dij, vestram fidem!
 Utrum studione id sibi habet, an laudi putat
- 30 Fore, si perdiderit gnatum? vix misero mihi!

I N T E R P R E T A T I O.

persuasit flagitiosus ille Ctesiphoni, probe scio, ut secum illuc iret. Sed ecce Syrum venire video: jam ex illo sciam, ubi sit Ctesipho: atque mehercule de illo hominum cætu est: si animadverteris me illum cupide quærere, nunquam dicet, ubi sit ganeo ille: dissimulabo me id cupere. *SY.* Res gestas ab Æschino Mitroni ex ordine recitavi: neminem quemquam hilariorem illo vidi. *DE.* Proh Iupiter, hominis ineptiam! *SY.* Filium Æschinum laudibus prosecutus est: mihi quis illi suavissem, gratias egit pro consilio. *DE.* Animi distrucior. *SY.* Pecuniam statim numeravi: insuper in sumptum dimidium mina largitus est: postea id dispartitum est ex voluntate Æschini. *DE.*

Si quid recte paratum esse cupias, hoc officium manda huic Syro. *SY.* Ehem. Demea, non te videram: quid sit? *DE.* Quid fiat rogau? non possum satis mirari vestrum agendi morem. *SY.* Est mehercule inconveniens, ne mentiar, & ineptus. Pisces cæteros sordibus expurga, Dromo: congruum istum maximum in aqua sine paulisper spatium, & subsilire: postquam ego venero, ossa ei detrahentur. Prius nolo eum purgari. *DE.* Hæcne flagitia fieri debent? *SY.* Mihi quidem displicens, & clamitare soleo. Hac sale condita edulia elue, & emolle diligenter, Stephanio. *DE.* Dij vestram fidem invoco, utrumne id cum delectatione studet facere, an in hoc se laudandum esse existimat, si corruperit filium, vix misero mihi!

Videre videor jam diem illum, cum hinc egens
Profugiet aliquò militatum. *S.T.* ô Demea!

*Istuc est sapere, non quod ante pedes modò est,
Videre, sed etiam illa, quæ futura sunt,*

35 *Prospicere.* *D.E.* quid? istæc jam penes vos psalteria est?

S.T. Ellam intus. *D.E.* cho, an domi est habiturus? *S.T.* credo,
ut est

Dementia. *D.E.* hæccine fieri? *S.T.* inepta lenitas

Patris, & facilitas prava. *D.E.* fratris me quidem

Pudet, pigetque. *S.T.* nimium inter vos, Demea, ac

40 Non, quia ades præsens, dico hoc, pernium interest.

Tu, quantus quantus, nihil nisi sapientia es:

Ille, somnium. sineres vero illum tu tuum

Facere hæc? *D.E.* sinerem illum? annon sex totis mensibus

Prius olfecissem, quàm ille quidquam cæperit?

45 *S.T.* Vigilantiam tuam tu mihi narras? *D.E.* sic fiet

Modo, ut nunc est. *S.T.* ut quisque suum vult esse, ita est.

D.E. Quid eum? vidistis' hodie? *S.T.* tuumne filium?

(Abigam hunc rus.) jam dudum aliquid ruri agere arbitror.

D.E. Sati' scis ibi esse? *S.T.* oh, qui egomet produxi. *D.E.*
optume est.

INTERPRETATIO.

Videre videor diem illum, cum hinc egens omnium indigus abibit ad militum. *S.T.* O Demea! hoc est sapientem esse, non quod obvium est. & ob oculos solum versatur videre: sed etiam quæ ventura sunt providere. *D.E.* Quid istane fidei? in vestrum est adibus? *S.T.* Ecce illum intus. *D.E.* Eho, an domi eam Æschinus tenebit? *S.T.* Credo, quæ eorum insania est. *D.E.* Adeone flagitiosi sunt, ut hac commutiant? *S.T.* Stultia Mitronis mansuetudo, & indulgentia nimia id efficit. *D.E.* Pudore afficior propter fratris turpitudinem, & dolore, propter licentiam, quâ perdit filium. *S.T.* Nimirum. Demea, tu & Mitro dissimiles es, nec hoc dico ut te præsentem in os laudem: pernium dissimiles, inquam. Tu quantumvisque es, non sapiens tan-

tum es, sed ipsa sapientia: ille vanus, instar somni, & inertis. An ferri illum tuum filium Ctesiphonem, sic ea committeret, quæ Æschinus commisit? *D.E.* Ferre illum? an non sex mensibus integris antè odoratus fuissim, & apprehendissem, quàm ille ullam rem cæpturus esset facere. *S.T.* Quid vigilauiam, & prudentiam tuam mihi commemoras, quæ mihi maxime nota est? *D.E.* Talis esse pergit cupio, qualis nunc est. *S.T.* Ut quisvis optat esse suum filium, sic est. *D.E.* Quid enim? (intelligit Ctesiphonem) vidistisne hodie, *S.T.* Tuumne filium? (abigam hunc molestum senem ad suum pradium.) Iam pridem hunc ruri, alieni rei dare operam opinor. *D.E.* An certior es ibi eum agere. *S.T.* Oh, qui egomet illum eò usque deduxi. *D.E.* Recte scilicet.

ANNOTATIONES.

48. Abigam hunc rus.] Hæc secum Syrus tacite loquitur.

- 50 Metui ne hæreret hic. *SY.* atque iratum admodum.
DE. Quid autem? *SY.* adortus jurgio fratrem apud forum.
 De psalteria istac. *DE.* ain' vero. *SY.* vah, nil reticuit:
 Nam, ut numerabatur forte argentum, intervenit
 Homo de improvviso: cœpit clamare; ð Æschine,
 55 Hæcne flagitia facere te? hæc te admittere
 Indigna genere nostro? *DE.* oh, lacrumo gaudio.
SY. Non tu hoc argentum perdis, sed vitam tuam.
DE. Salvos sit: spero, est similis majorum suum. *SY.* hui!
DE. Syre, præceptorum plenus istorum ille. *SY.* phyl!
 60 Domi habuit, unde disceret. *DE.* fit sedulo:
 Nil prætermitto: consuefacio: denique
Inspicere, tanquam in speculum, in vitas omnium
Jubeo, atque ex alijs sumere exemplum sibi.
 Hoc facito. *SY.* recte sane. *DE.* hoc fugito. *SY.* callide.
 65 *DE.* Hoc laudi est. *SY.* istæ res est. *DE.* hoc vitio datur.
SY. Probissime. *DE.* porro autem. *SY.* non hercle otium est
 Nunc mihi auscultandi: pisces ex sententia
 Nactus sum: hi mihi ne corrumpantur, cautio est.
 Nam id nobis tam flagitium est, quam illa Demea
 70 Non facere vobis, quæ modo dixi: & quod queo,

INTERPRETATIO.

Timui ne hic hæreret cum Æschino moraretur. *SY.* Atque ira valde commotum. *DE.* Quamobrem? *SY.* Incipit in foro fratrem oburgare propter hanc fiduciam. *DE.* Itane est, ut ais? *SY.* Vah! nihil prætermisit eorum, quæ exprobranda fuerunt: nam ut leonem pecunia forte numerabatur pro pretio puella, repente Ctesipho supervenit in ipso facto: cœpit ita vociferari: Æschine, hæc ne flagitia committere te non pudet: indecora sanguini nostro, & familia? *DE.* Oh, pro gaudio lachrymas continere nequeo. *SY.* Non tu hoc argentum perdis solum, sed etiam corpus. *DE.* Hunc Di servent: ut spero majores suos imitabatur. *SY.* Hui!
DE. Syre, ejusmodi præceptis, quibus fratrem monuit, abundat Ctesipho. *SY.* Phyl! domestica hac habuit à te moni-

ta, & exempla quibus imbutus est. *DE.* Sic informatur à me diligenter: nihil negligo: hic cum exerceo studiis: denique spectare, tanquam in speculo, moros, & actiones omnium volo, atque ex alijs, quod ei usui sit, exemplum peto: hoc facito, dico. *SY.* Sapienter certe. *DE.* Ab hoc caveo tibi. *SY.* Perite. *DE.* Hoc laudem asserit. *SY.* Hoc utile est. *DE.* Hoc dedecus parit. *SY.* Præclare. *DE.* Vt longius. & amplius memorem. *SY.* Per Horulem nunc nihil mihi restat otij, ut sermone tuo attentiones aures præbeam: pisces ut optabam inveniri: qui ne computrescant mihi sedulo cavendum est: nam id nobis tam flagitiosum est, & indecorum, quam vobis hæc non agere, quam modo loquutus es: & quod possum

ANNOTATIONES.

58. Hui!] Fingit se admirari quæ dicit senex.

Conservis ad eundem istunc præcipio modum.

Hoc falsum est, hoc adustum est, hoc lautum est parum :

Illud recte, iterum sic memento : sedulo

Moneo, quæ possum, pro mea sapientia :

75 Postremo, tanquam in speculum, in patinas, Demea ;

Inspicere jubeo, & moneo quid factò usus sit.

Inepta hæc esse, nos quæ facimus, sentio.

Verum, quid facias ? *ne homo est, ita morem geras.*

Nunquid vis ? *D E.* mentem vobis meliorem dari.

80 *S Y.* Tu rus hinc ibis ? *D E.* recta. *S Y.* nam quid tu hic agas,

Ubi, si quid bene præcipias, nemo obtemperet ?

D E. Ego vero hinc abeo, quando is, quamobrem huc vene-

ram,

Rus abiit : illum curo unum : ille ad me attinet,

Quando ita volt frater : de istoc ipse viderit.

85 Sed quis illic est, quem video procul ? estne hic Hegio

Tribulis noster ? si satis cerno, is hercle est. vah !

Homo amicus nobis jam inde à puero. Dij boni !

Næ illiusmodi jam magna nobis civium

Penuria est ; antiqua homo virtute ac fide.

90 Haud cito mali quid ortum ex hoc sit publice.

INTERPRETATIO.

hæc conservos meos sic moneo ; hæc sale nimis conspersum ; hoc ustum præ nimia collene ; hoc parum mundatum est ; illud recte ; fac ut iterum recorderis sic apparare cibum : diligenter sic præcipio, pro eo, quod sapere possum. Vltimè tanquam in speculum, in patinas, lanceas, discor, paropsides spectare jubeo. Et moneo, suadeo, doceo, quacumque facere utile est. Fateor fultoreis, quæ committuntur in hac familia : verum, quid facias ? ut Misto à natura factus est, ita obsequendum ei, qui herus est. Num quid vis mandare ? *D E.* Vt ad saniores mentem redeatis. *S Y.* Tu ad prædium proficisceris ? *D E.* Sic est. *S Y.* Nam quid

tu hic facias, ubi si quadam bona præcepta tradas, nullus est qui ea ob-servet ? *D E.* Ego verò hinc discedo, cum Giespho, cuius causâ hinc veneram, rus reversus est. Illius solius curam gero, illo mihi proprius est filius : quoniam ita se vult frater significavit, pro arbitrio suo ei consulat. Sed quis ille est quem procul venientem video ? estne hic Hegio tribulis noster ? Si recte aspicio, is certe ipse est. Vah ! homo est amicitia nobis conjunctus jam inde à primis annis. Dij boni ! profectò eorum, quæ ei similes sint, magna est egestas civium : vir antiquâ virtute, ac fide præditus non facile damnum aliquod ab illo publice eveniet.

ANNOTATIONES.

86. *Tribulis noster.* Qui ex eadem est Tribu, Populus Atheniensis distributus fuit in Tribus duodecim, ad mensuram numerum, & rursus una-

quæque Tribus in triginta genera, quemadmodum vocant, ad diurni mensis numerum.

Quam

Quam gaudeo, ubi etiam hujus generis reliquias
Restare video! vah! vivere etiam nunc luber.
Operiar hominem hic, ut salutem, & conloquar.

I N T E R P R E T A T I O.

Quam vehementer gaudeo, cum etiam etiam nunc jucundum est. Praestolabor hic
adhuc homines his moribus praelatos su- illum, & cum eo sermonem conferam.
perspicias aspicio! Vah! Vitam agere

A C T U S I I I . S C E N A I V .

HEGIO. GETA. DEMEA. PAMPHILA.

HE. PRô Dij immortales! facinus indignum, Geta
Quid narras? GE. sic est factum. HE. Ex illan' familia
Tam illiberale facinus esse ortum! ô Æschine,
Pol haud paternum istuc dedisti. DE. videlicet
De psaltria hac audivit: id illi nunc dolet
Alieno; pater is nihil pendit. hei mihi!
Utinam hîc prope adesset alicubi, atque audiret hæc.
HE. Ni facient quæ illos æquom est, haud sic auferent.
GE. In te spes omnis, Hegio, nobis sita est:
10 Te solum habemus: tu es patronus, tu parens:
Ille tibi moriens nos commendavit senex.
Si deferis tu, perimus. HE. Cave dixeris:
Neque faciam, neque me satis pie posse arbitror.
DE. Adibo: salvere Hegionem plurimum
15 Jubeo. HE. oh! te quærebam ipsum: salve Demea.

I N T E R P R E T A T I O.

HE. PRob, Dî immortales! faci- juriam ex aqritate reparabunt, non
nus infandum, Geta, quid sic impune habebunt. GE. In te,
refers? GE. Sic istud commissum est. Hegio, omnem spem nostram posui-
HE. Ex illone genere tam claro, tam mus, nullum alium defensorem habe-
indignum ingenuâ personâ scelus exi- mus, tu es Patroni loco, & parentis:
re potuit? O Æschine, per Pollucem ille senex pater Pamphila Simulus, &
haud parentum moribus conveniens vita discedens, nos fidei tua custodien-
assud fecisti. DE. Scilicet de cithari- dos tradidit: si à te deferimur, per-
stria hujus raptione inaudivisti: pro- disti sumus. HE. Ne hujusmodi verba
pterea ille, quamvis non sit propin- lequaris, neque hoc faciam, neque
quus genere, tamen id agre fert: faci esse, neque nisi cum impietate me
pater vero ipse Mitio hoc facinus mi- id posse facere iudico. DE. Accedam,
nimi facit. Hei mihi! utinam hic Hegionem saluum esse & bene valen-
presens esset, atque Hegionem que- tem ex animo opto. HE. Te ipsum in-
rentem audiret. HE. Nisi hanc in- venire cupiebam: saluus sis, Demea.

Hh

- D E.* Quid autem? *H E.* major filius tuus *Æschinus*,
 Quem fratri adoprandum dedisti, neque boni,
 Neque liberalis functus officium est viri.
- D E.* Quid istuc? *H E.* nostrum amicum noras Simulum: atque
- 20 *Æqualem*? *D E.* quid ni? *H E.* filiam ejus virginem
 Vitiavit. *D E.* hem! *H E.* maue, nondum audisti, Demea,
 Quod est gravissimum. *D E.* an quid est etiam amplius?
H E. Vero, amplius? nam hoc quidem ferundum aliquo modo esse
 Persuasit nox, amor, vinum, adolescentia:
- 25 Humanum est. ubi scit factum, ad matrem virginis
 Venit ipse ultro, lacrumans, orans, obsecrans,
 Fidem dans, jurans se illam ducturum domum.
 Ignorant est, tacitum est, creditum est. virgo ex eo
 Compressu gravida facta est. mensis hic decimus est:
- 30 Ille bonus vir nobis psaltriam, si diis placet,
 Paravit, quicum vivat, illam deferat.
D E. Pro certon' tu istæ dicis? *H E.* mater virginis
 In medio est, ipsa virgo, res ipsa: hic Geta
 Præterea, ut captus est servorum, non malus,
- 35 Neque inter, alii illas, solus omnem familiam
 Sustentat. hunc abduce, vinci: quæte rem.
G E. Imo hercle extorque, nisi ita factum est, Demea:
 Postremo non negabit, coram ipsū cedo.
D E. Pudet: nec, quid agam, neque quid huic respondeam,

INTERPRETATIO.

D E. Quid autem est, quod me velis?
H E. Filius tuus *Æschinus* major natus, neque probe, neque ingenue virum dignam egit. *D E.* Quid istud est?
H E. Amicus noster Simulus norus fuit tibi, qui eadem ætate erat nobiscum?
D E. Quare tibi natus non fuerit?
H E. Filium ejus violavit *Æschinus*.
D E. Hem! *H E.* Anis, nondum tibi renunciavi, Demea, illud, quod est deterrimum. *D E.* An quidquam est etiam deterrius? *H E.* An deterrius etiam aliquid sit? nam hoc quidem aliqua ratione excusari potest: impulsus enim ad hoc facinus nox, amor, vinum, adolescentia: hoc peccatum in hominem cadere potest. Vbi vidisti se id fecisse, matrem virginis foratam adit sponte, flens, supplicans, deprecans, promittens, juramento se obligari: illam in uxorem ducivum; paritum est, silentio facinus

teatum est, fides illi habita est. Virgo se per vim stuprata ex hoc concubitu gravidata est: jam mensem decimum uterum gestat. Ille bonus vir nobis fiduciam, si ita Ds visum est, quaesivit, cum qua consuetudinem haberet, derelicta Pamphila. *D E.* Hacno certa sunt, quæ dicis? *H E.* Socrata, mater virginis, in modum proditura est, ut id probet, ipsa virgo Pamphila, ipsa virginis graviditas: hic præterea Geta, servus frugi, pro conditione & statu servili. & solerti, alimenta illi subministrat, solus toti domui victum præbet, abducto, vinculo adstringito, facinus quærit. *G E.* Quis etiam tormentum exquirat, & supplicij crucia, nisi ita factum est, Demea, postremo non incipiat ipse *Æschinus* i hunc nobis hic præsentem statu. *D E.* Pudere suffundor, neque quid faciam, neque quod responsum

- 40 Scio. P. A. Miseram me ! differtor doloribus :
 Juno Lucina fer opem , setva me , obsecro. H E. hem !
 Numnam illa , quæso , parturit ? G E. certe , Hegio. H E. hem !
 Illæ fidem nunc vostram implorat , Demea.
 Quod vos jus cogit , id voluntate impetret.
- 45 Hæc primum ut fiant , Deos quæso , ut vobis decet :
 Sin aliter animus voster est , ego , Demea ,
 Summa vi defendam hanc atque illum mortuum.
 Cognatis mihi erat : una à pueris parvuli
 Sumuseducti : unà semper militiæ , & domi
- 50 Fuimus : paupertatem unà pertulimus gravem.
 Quapropter nitar , faciam , experiar , denique
 Animam relinquam potius quàm illas deferam.
 Quid mihi respondes ? D E. fratrem conveniam , Hegio :
 Is quod mihi de hac re dederit consilium , id sequar.
- 55 H E. Sed , Demea , hoc tu facito cum animo cogites ,
 Quam vos facillime agitis , quam estis maxime
 Potentes , dites , fortunati , nobiles ,
 Tam maxime vos æquo animo æqua noscere
 Oportet , si vos vultis perhiberi probos.
- 60 D E. Redito , fient , quæ fieri æquom est , omnia.
 H E. Decet te facere : Geta , duc me intro ad Sositratam.
 D E. Non me indicente , hæc fient : utinam hoc sit modo
 Defunctum . verum nimia illæ licentia
 Profecto evadet in aliquod magnum malum.
- 65 Ibo , requiram fratrem , ut in eum hæc evomam.

I N T E R P R E T A T I O .

ei dem invenio , P. A. O me infelicem !
 discindor doloribus . Iuno Lucina fer mi-
 hi auxilium parturienti , salvam me
 præsta , te precor , H E. Hem ! anne
 Pamphila , quæso , in pariendo laborat ?
 G E. Sic sane est , Hegio. H E. Hem !
 illa auxilium vestrum plorans invocat ,
 Demea : quod jure exigere potest , à vo-
 lentibus , id exeret . Hæc primum Deos
 precor ut faciat , quemadmodum vos
 decet : sin aliter animati estis , summo
 conatu eum propugnabo , atque illum pa-
 trem ejus defunctum . Is mihi cognatione
 conjunctus erat , unà à pueris educati
 sumus , unà semper in bello , & paco
 socij fuimus , inopiam unà perpeffi su-
 mus , enerosam valde , & acerbam :
 quapropter contendam laborare , tenta-
 bo omnia , denique vitam potius amit-
 tam , quàm illas indefensus selas relin-

quam . Quid responsi mihi das ? D E.
 Fratrem meum Miticem adibo , He-
 gio ; quod in mihi de hac re suaseris , id
 faciam . H E. Sed tu , Demea . hac apud
 te considera , quante majores vobis sunt
 facultates , quanto potentiores , locu-
 pleriores , felicitiores , nobiliores estis , tan-
 te libentiori animo vos aequitati obsequi
 par est , si vos honestos altimari vultis .
 D E. Redi : omnia ex aequitate observa-
 buntur . H E. Hec te facere convenit .
 Geta : duc me intro ad Sositratam . D E.
 Non hac sunt , quin ante denuncia-va-
 rim . Utinam . hoc facinore Æschinus fi-
 nem flagitij suis imposuerit : at nimia
 illa non modo libertas , sed licentia ,
 certe progreditur eò usque , ut magnam per-
 niciem afferat . Ibo , ut fratrem conve-
 niam , & hac in eum radia exenerem .

ACTUS III. SCENA V.

H E G I O.

BOno animo fac sis, Sostrata, & istam, quam potes;
 Fac consolere. ego Mitionem, si apud forum est,
 Conveniam. atque, ut res gesta est, narrabo ordine,
 Si est, ut facturus officium liet suum,
 5 Faciat: sin aliter de hac re ejus sententia est,
 Respondeat mî, ut, quid agam, quamprimum sciam.

I N T E R P R E T A T I O.

Sostrata, fac ut bonum animum habens, & istam filiam tuam Pamphilam fac consolatione recrees: ego Mitionem, si apud forum est, adibo. & cum certiores faciam, quemadmo-
 dum res acta sit, ut is officium suum faciat, si ita ejus fert voluntas: sin aliter animo affectus est, sententiam suam mihi aperiat, ut quid agere debeam, quamprimum consiciam.

ACTUS QUARTI SCENA I.

CTESIPHON. STRVVS.

- CT. **A**IN' patrem hinc abiisse rus? ST. jam dudum. CT. dic fodes. ST. apud Villam est, nunc cum maxime operis aliquid facere credo; CT. utinam quidem, Quod cum salute ejus fiat, ita se defatigarit velim, Ut triduo hoc perpetuo è lecto prorsus nequeat surgere.
- 5 ST. Ita fiat, & istoc si quid potis est rectius. CT. ita nam hunc diem Misere nimis cupio, ut cœpi, perpetuum in lætitia degere: Et illud rus nulla alia caussa tam male odi, nisi quia prope est. Quod si abesset longius, Prius nox oppressisset illic, quam huc reverti posset iterum.
- 10 Nunc, ubi me illic non videbit, jam hoc recurrat, sat scio: Rogitabit me, ubi fuerim: quem ego hodie toto non vidi dic. Quid dicam? ST. nihilne in mentem? CT. nunquam quidquam. ST. tanto nequior. Cliens, amicus, hospes nemo est vobis? CT. sunt. quid potestea?

INTERPRETATIO.

CT. CERTONE dicis patrem meum ob aliam causam mihi valde odiosum esse? ST. Iampridem profectus est, quàm quod urbi propius est: quod si esset remotius, primi nox patrem in itinere invaderet, quam hinc iterum remeare posset. Nunc ubi ille me in villâ non reperiet, jam propioribus hinc reverti, probrè scio. Quaret à me ubi moratus fueris, cum à me toto hoc die visus non fueris, Quid excusationis afferam? ST. Nihilne in mentem tibi venit, quo te excuset CT. Nihil quidquam. ST. Tantiù peiori loco es. Clientem, amicum, hospitem neminem vos habetis? CT. Habemus quidem, sed quid hoc juvabit?

ANNOTATIONES.

1 ET istoc, si quid potis est rectius,] ut Virgilius ait;
 Servus improbus non lassitudinem, sed mortem Demox precatur;
 duram quietem & somnum ferreum,

ut Virgilius ait;
 Olli dura quies oculos, & ferrens urget
 Somnus. in aeternam clauduntur lumina noctem.

H h iij

SY. Hisce opera ut data sit. CT. quæ non data sit? non potest fieri. SY. potest.

15 CT. Inrerdiu: sed si hic pernocto, causæ quid dicam, Syre?

SY. Vah! quam vellem etiam noctu amicis operam mos esset dari. Quin tu otiosus es: ego illius sensum pulcre calleo.

Cum fervit maxime, tam placidum quam ovem reddo. CT. quomodo?

SY. Laudarier te audit libenter. facio te apud illum Deum:

20 Virtutes narro. CT. meas? SY. tuas: homini illico lacrumæ cadunt,

Quasi puero, gaudio. hem tibi autem. CT. quidnam est? SY. *Lupus in fabula.*

CT. Pater est. SY. ipse est? CT. Syre, quid agimus? SY. fuge modo intro. ego videro.

CT. Si quid rogabit, nusquam tu me? audistin? SY. potin? ut desinas?

INTERPRETATIO.

SY. Dices illi officium te præstitisse in eorum rebus. CT. Quod præstitum minime fuerit? Non potest fieri, ut id factum esse pater credat. SY. Potest fieri. CT. Potest quidem per diem: sed si hic totam noctem transigo, quid respondere potero, Syre? SY. Vah! utinam etiam per noctem consuetudo esset officium amicis suis præstare. Ago securo sis animo: ego ejus mentis conceptus calide scio. Cum vehemens ira exardet. tum mansuetus, quam ovem facio. CT. Quo pacto? SY. Te laudando: nam

hoc illi valde placet: apud illum te ut Deum laudibus celebret: virtutes tuas prædico. CT. Mensne? SY. Tuas: illi lacryma ex oculis fluunt præ gaudio, sicut puero. Hem tibi autem adest ille. CT. Quidnam est? SY. Lupus in fabula. CT. An pater est? SY. Ipse est. CT. Syre, quid max nobis agendum? SY. Festina intro: ades ira: ego cogitabo quid facto opus sit. CT. Si quid à se quarat, nusquam tu me vidisse respondeas: audivistine? SY. Potest desinere loqui?

ANNOTATIONES.

21. *Lupus in fabula.*] Adagium, quo utimur, quoties supervenit ille, de quo loquimur, & nobis sua præsentia detrahit facultatem loquendi. Sic Plautus in Stichis, act. 4. scen. 1. *Alquis enim tibi lupum in sermone? Sermo pro familiari colloquio illic sumitur. Eadem est vis verbi fabula: Vnde fabulari, quod & elegans, & veteribus olim per vulgatum, hodie vix notum*

in eo significatu. Credebatur luporum vilis esse noxius, vocemque homini, quem priores contemplerentur, adimere ad præsens, ut tradit Plinius lib. 8, cap. 22. Virgilius etiam id confirmat, ecloga 9.

*Nunc oblita mihi tot carmina, vox
quoque Mævin
Iam fugit ipsa: lupi Mævin videro
priores.*

ACTUS IV. SCENA II.

DE MEA. CTESIPHO. SYRVS.

D E. **N**Æ ego homo sum infelix ! primum fratrem nusquam invenio gentium :

Præterea autem, dum illum quæro, à villa mercenarium Vidi: is filium negat esse ruri: nec quid agam, scio.

C T. Syre, S T. quid ais? C T. men' quærit? S T. verum. C T. petij. S T. quin tu animo bono es.

5 D E. Quid hoc, malum, infelicitatis? nequeo satis decernere? Nisi me credo huic esse natum rei ferendis miseriis:

Primus sentio mala nostra: primus rescisco omnia:

Primus porro obnuntio. ægre solus, si quid fit, ferò.

S T. Rideo hunc: primum ait se scire; is solus nescit omnia.

10 D E. Nunc redeo. si forte frater redierit, viso. C T. Syre, Obsecro, vide ne ille huc prorsus se irruat. S T. etiam taces?

Ego cavebo. C T. nunquam hercle hodie ego istuc committam tibi. Nam me jam in cellam aliquam cum illa concludam. id tutissimum est.

S T. Age, tamen ego hunc amovebo. D E. sed ecceum sceleratum Syrum.

15 S T. Non hercle hic quidem durate quisquam, si sic fit, potest.

INTERPRETATIO.

D E. **P**rofecto sum infortunatus: primum fratrem Missionem nullo loco reperio: etiam dum illum quæro, mercenarium, qui mercede conductus in villa operatur, vidi: is Ctesiphonem rure abesse ait: nec quid agere debeam, novi. C T. Syre, S Y. Quid dicis? C T. Mene petist? S Y. Petist. C T. Perditus sum. S Y. Age, fortis animo esto. D E. Quanam hac est, o rem malam! infelicitas? quum nihil certi consilire possim, nisi quod à natura comparatus sum ad tolerandum adversitates: primus infortunatus. Et damna nostra: pa-
tior: primus, omnium subitò certior fio: primus si quid adversi imminet, nuncio:

solus dolorem, si quid contingit, sentio: S Y. Hunc hominem ridiculo habeo: assermat se scire primum, cum solus omnia ignoret. Nunc revertor visurus si frater forte reversus fuerit. C T. Syre, cave, precor, ne pater huc restitè provsus cum impetu se inferat. S Y. Taceas, ego cavebo. C T. Per Herculem minime hodie hanc rem administrandam tibi mandabo: nam jam me in cella aliqua, cum illa puella conclusum occultabo: id tutissimum est. S Y. Fac ut videatur, tamen hunc amoliar. D E. Sed ecce flagitiosum Syrum. S Y. Per Herculem nullus quisquam hic permanere, si ita consuevit agi, diutius potest.

ANNOTATIONES.

5. Quid hoc, malum, infelicitatis?] Hic malum pro interjectione positum, o malum.

- Scire equidem volo, quot mihi sint domini: quæ hæc est miseria?
D E. quid
 Ille gannit? quid volt? quid ais bone vir? hem, est frater domi?
S T. Quid, malum, bone vir, mihi narras? equidem pefij. *D E.*
 quid tibi est?
S T. Rogitas? Ctesiphon me pugnis miserum, & istam psaltriam
 20 Usque occidit. *D E.* hem! quid narras? *S T.* hem, vide ut dis-
 cidit labrum.
D E. Quamobrem? *S T.* me impulsore hanc emptam esse ait.
D E. non tu cum rus hinc modo
 Produxeris ajebas? *S T.* factum, verum post venit insaniens:
 Nil pepercit. non puduisse verberare hominem senem,
 Quem ego modò puerum tantillum in manibus gestavi meis?
 25 *D E.* Laudo Ctesiphon: patristas; abi, virum te judico.
S T. Laudas? nã ille continebit posthac, si sapiet, manus.
D E. Fortiter. *S T.* perquam, quia miseram mulierem & me ser-
 vum,
 Qui referre non audebam, vicit: hui, perfortiter.
D E. Non potuit melius: idem quod ego sensit, te esse huic rei
 caput.
 30 Sed estne frater intus? *S T.* non est. *D E.* ubi illum quæram, cogito.

INTERPRETATIO.

Certe volo certior fieri, quot domi-
 nos habeo, quæ est hæc infelicitas?
D E. Quid ille ganniens dicit? quid
 garrit? quid tibi est, bone vir?
 10 Ille frater domi? *S T.* Quid tu,
 puerum malum? me appellas cum his ver-
 bis, Bone vir? Equidem occidi. *D E.*
 Quid queris? *S T.* Rogas quid quo-
 rar? Ctesiphon me pugnis miserum,
 & istam psaltrinam usque contudit &
 pene confudit. *D E.* Hem! quid ais?
 20 *S T.* Hem, aspice, ut dissidit mihi
 labrum. *D E.* Quæ de causa? *S T.*
 Me suatore queritur hanc fratri
 comparasse. *D E.* Nonne tu modo cum
 hinc ad villam omittatum deduxisse aie-
 bas? *S T.* Ita est: at venit post furens:
 nullam rationem mihi habuit: nonne cum
 pudere debuit, hominem senili ætate con-
 secutum iactibus diffregisse? quem ego modò
 puerulum in ulnis gerebam meis? *D E.*
 Laudo te, Ctesiphon: similis es majorum:
 eia age, te in hac adolescentuli ætate
 jam virum esse dico. *S T.* Laudas? per
 Pollucem comprimet posthac, si quid
 mentis habeat, manuum impetum. *CT.*
 Maie fertitudine, Ctesiphon? strenue fe-
 cisti. *S T.* Valde vero strenue, qui in-
 firmam feminam, & miseratione di-
 gnam, & me timidum servum, quò
 contra repercutere volebam, verberibus
 contudit. *D E.* Non potuit ille melius
 facere. Idipsum credit quod ego, te esse
 auctorem harum turbarum: sed est me fra-
 ter intus in adibus? *S T.* Non est. *D E.*
 Dubito quoniam in loco eum inveniam.

ANNOTATIONES.

26. Quid ille gannit? Conqueritur gan-
 nitu. Gannire proprium est vulpium.

15. Patristas,] Patris mores refert.

S T. Solo

SY. Scio ubi sit, verum hodie nunquam monstrabo. *DE.* hem, quid ais? *SY.* ita.

DE. Diminuetur tibi quidem jam cerebrum. *SY.* at nomen nescio

Illius hominis, sed locum novi ubi sit. *DE.* dic ergo locum.

SY. Nostin' porticum apud macellum hanc deorsum? *DE.* quidni noverim?

35 *SY.* Præterito hac recta platea sursum: ubi eò veneris,

Clivos deorsum vorsum est, hac præcipitato: postea

Est ad hanc manum sacellum: ibi angiportum propter est.

DE. Quonam? *SY.* illic, ubi etiam caprificu' magna est, no-

stin? *DE.* novi. *SY.* hac pergito.

DE. Id quidem angiportum non est pervium. *SY.* verum hercle, vah!

40 Censén' hominem me esse? erravi. in porticum rursum redi.

Sane hac multo propius ibis, & minor est erratio.

Scisn' Cratini hujus ditis aedes? *DE.* scio. *SY.* ubi eas præterieris,

Ad sinistram hac recta platea: ubi ad Dianæ veneris,

Ito ad dextram: prius, quam ad portam venias, apud ipsum lacum

45 Est pistrilla, & exadvorsum est fabrica. ibi est. *DE.* quid ibi facit?

INTERPRETATIO.

SY. Scio ubi eum invenias, sed nunquam hodie tibi locum ostendam. *DE.*

Quid ais? *SY.* Ita, non ostendam.

DE. Conteretur certe tibi mox caput. *SY.* Verum latet me nomen il-

lius hominis, apud quem est, sed locus mihi notus est. *DE.* Indica ergo locum.

SY. Novissime ubi sita est porticus ad macellum, ad inum vicum, deorsum?

DE. Novi. *SY.* Procede hac parte, recta per plateam sursum ascendens: ubi

eò perveneris, clivus est declinans ad inferiorem vici partem: per hunc de-

scende subito: exinde structum est ad hanc manum sacellum: prope angiportus

est. *DE.* In qua parte? *SY.* Illic ubi

ficus sylvestris procera est: novissime?

DE. Novi. *SY.* Hac progredere. *DE.*

Is quidem angiportus est impervius. *SY.*

Verum mehercule: vah! tanta est stoliditas mea, ut vix me hominem esse

dicam. Error lapsus sum: in porticum iterum regredere. Sane hac compendio-

sior est via, & difficilius à viâ aberratur.

Scisne ubi domus posita Cratini hujus locupletis? *DE.* Scio. *SY.* Vbi eam transferis,

ad sinistram ito per rectam hanc plateam: quando ad Dianam adem veneris, con-

fer te ad dextram, priusquam ad portam urbis pervenias, apud ipsum lacum est pistrinum

parvum, atque ex opposito fabri lignarii officina ibi est. *DE.* Quid ibi facit Mitio?

ANNOTATIONES.

43. Ad Dianam veneris.] Sic absolute dicebant, non addito templum.

44. Apud ipsum lacum.] Lacus etiam fuit receptacula aquæ, ad aquandum, aut lavandum deductæ, quales multi Romæ fuerunt, ut Curtius ingeni-

aqueductu memorabilis, ut qui à quadragiesimo milliari in urbem fuerit perductus, opere arcuato tantæ altitudinis, ut in omnes urbis montes facile distribueretur. Plinius lib. 36. cap. 15.

SY. Lectulos in sole ilignis pedibus faciundos dedit.

D E. Ubi potetis vos ? bene sane. sed cesso ad eum pergere ?

SY. I sane : ego te exercebo hodie , ut dignus es , silicernium.

Æschinus odiose cessat : prandium corrumpitur :

50 Ctesipho autem in amore est totus. ego jam prospiciam mihi :

Nam jam adibo , atque unumquodque , quod quidem erit bellissimum ,

Carpam , & cyathos forbillans paulatim hunc producam diem.

INTERPRETATIO.

SY. Lectulos discurtitorios cum acernis fulcris, in quibus sub sole canetur, construendos locavit. D E. Vbi seisis: et posat ones celebretis: egregie certe; sed nimis moror, quominus ad eum iter peragam. SY. Perge quidem ego te tractabo. fatigabo hodie, ut meritis es capularis senex do-

crepite. Æschinus moleste tardat, prandium corrumpitur. Ctesipho autem amica operam omnem das suam; tempus jam est, ut mihi consulam: nam jam aggrediar, & quidquid erit suavissimum decerpam. & cyathos sapius exhauriens sensum hunc traducam diem.

ANNOTATIONES.

48. Silicernium.] Terentius vocat extremæ ætatis senem, a silicernio, quod est prandium senebre, quod conficiebatur circa silicem, id est sepulcrum mortui: sic capularis senex dicitur à

Plauto, & capuli decus, morti contiguus, capulo mox effertendus. Capulus autem est fetetrum; quodd corpora capiat.

ACTUS IV. SCENA III.

MITIO. HEGIO.

MI. **E**Go in hac re nihil reperio, quam ob rem lauder tantopere; Hegio:

Meum officium facio: quod peccatum à nobis ortum est, corrigo. Nisi si in illo me credidisti esse hominum numero, qui ita putant

Sibi fieri injuriam, ultro, si quam fecere ipsi, exposculant;

5 Et ultro acculant. id quia non est à me factum, agi gratias?

HE. Ah, minime: nunquam te aliter, atque es, in animum in-

duxi meum.

INTERPRETATIO.

MI. **E**Go in hac re nihil meritum me video, cur tantis laudibus me prosequaris. Hegio: meo officio satisfacio; prævium factum à nobis emendans: nisi me his hominibus annumeres, qui via astutians se accepisse injuriam, si

aliquam fecere ipsi; priores queruntur, & accusant, non expectatà querelâ eorum, qui injuriâ affecti sunt. Id quia similiter non feci: gratias laudans agis. HE. Ah, neutiquam: nunquam te alio ingenio, ac tu es, mihi finxisti

Sed quæso, ut unâ tecum ad matrem virginis eas, Mitio,
Atque istæ eadem, quæ mihi dixti, tute dicas mulieri:
Suspicionem hanc propter fratrem ejus esse, & illam psalteriam.

10 *MI.* Si ita æquom censēs, aut si ita opus est factō, eamus, *HE.*
bene facis:

Nam & illi animum jam relevabis, quæ dolore, ac miseria
Tabescit; & tu officio fueris functus. sed si aliter putas,
Egomet narrabo quæ mihi dixti. *MI.* imo ego ibo. *HE.* bene
facis:

*Omnes, quibz res sunt minz secunde, magi sunt nescio quo
modo*

15 *Suspiciosi: ad contumeliam omnia accipiunt magis:*

Propter suam impotentiam se semper credunt negligi.

Quapropter te ipsum purgare ipsi coram, placabilius est.

MI. Et recte, & verum dicis. *HE.* sequere me ergo hac intro.

MI. maxime.

INTERPRETATIO.

sed rogo, ut mecum simul ad Sofstratam, matrem virginis Pamphila venias. Mitio, atque ista eadem, qua mihi retulisti, referas; suspicionem nempe hanc de Æschino, accidisse propter fratrem ejus Ctesiphonem, & hanc fiduciam, quam ille amat. *MI.* Si ita iustum esse arbitraris, aut si ita fieri oportet, eamus. *HE.* Recte agis: nam animum recreabis illi, quæ tristitia, & sollicitudine consumitur, etiam tu officium feceris: sed si aliter tibi videatur faciendum, egomet illi eadem dicam, qua mihi dixisti. *MI.* Imo, ergo unâ tecum ad eam ibo. *HE.* Quod bono viri est, facis: omnes quibus res sunt tenues, & paupercula, ad suspensiones, nescio quemodo, sunt procliviores: omnia in contemptum sui fieri putant; propter suam infirmitatem semper se contemni credunt; quapropter si præsens eam alloquendo, te excuiveris, magis idoneum id erit ad eam placandam. *MI.* Et rectum & verum est, quod suades. *HE.* Sequere me ergo hac viam ad domum intro Sofstrata. *MI.* Eamus.

ACTUS IV. SCENA IV.

ÆSCHINVS.

Discrucior animi. hocine de improvviso mali mihi obijci
Tantum, ut neque quid de me faciam, neque quid agam, certum fiet?

Membra metu debilia sunt: animus timore obstupuit: pectore

INTERPRETATIO:

Cris distrabor atque animi anger: tantumne infortunium me inopinato, invasi, ut neque quid me faciam, neque quid agam scire possim? omnes corporis mei partes timore languida & infirma factæ sunt: animus formidine attonitus est, &

- Consistere nihil consilij quicquam potest. Vah! quo modo
 5 Me ex hac turba expediam? tanta nunc suspicio de me incidit,
 Neque ea immerito. Sostrata credit, mihi me emisse hanc psaltriam
 Anus indicium id fecit mihi.
 Nam ut hinc forte ea ad obstetricem missa erat, ubi eam vidi, illico
 Accedo, rogito, Pamphila quid agat, jam partus adsiet,
 10 Eñne obstetricem accersat, illa exclamat, abi, abi, jam, Æschine;
 Satis diu dedisti verba: sat adhuc tua nos frustrata est fides.
 Hem, quid istuc, obsecro, inquam est? valcas, habeas illam quæ
 placet.
 Senti illico id illas suspicari: sed me repressi tamen,
 Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac fieret palam.
 15 Nunc quid faciam? dicamne fratris esse hanc? quod minime est
 opus
 Usquam efferri. age, mitto: fieri potis est, uti ne qua exeat.
 Ipsum id metuo uti credat: tot concurrunt verisimilia.
 Egomet rapui, ipse egomet solvi argentum, ad me abducta est
 domum:
 Hæc adeo mea culpa fateor fieri. non me hanc rem patri, ut ut
 20 Erat gesta, indicasse: exorassẽm ut eam ducerem domum.
 Cessatum est usque adhuc: nunc porro, Æschine, expergiscere.
 Nunc hoc primum est; ad illas ibo, ut purgem me: accedam ad
 fores:
 Perij. horresco semper, ubi fores pultare hæcce occipio miser.

INTERPRETATIO.

torpet: nihil mens consilij capere potest. Vah! qua ratione ex tantis difficultatibus me explicabo? suspectus factus sum Sostrata: illa credit me hanc fidicinam mea voluptatis causâ pro me comparrasse: anus Canthara id mihi indicavit: nam cum forte ea ad obstetricem hinc ibat, ego eam subitò adivi, quaro quid rerum agat Pamphila, an tempus parienti inestet, an eâ de causâ ad obstetricem deducendam festinet: ad hæc verba illa vociferatur, apage, apage, Æschine, satis diu nos verbis circumvenisti; satis promissis nobis spem falsam dedisti. Hem, quid istud rogo, inquam, est? quapropter hac dicis, Canthara? Faceffe, fructus illa fidicinâ, quâ delectaris. Animadverit statim illas suspicari me hanc fidicinam amare: sed tamen me retinui, cohibui ne quid inconsideratè de fratre illi anni loquaci referrem, ac manifesta res fieret. Nunc

quid debeo facere? dicamne hanc psaltriam fratris amicam esse? quod nullo modo oportet palam fieri. Age, omitto illud; fieri enim potest ut hoc non divulgetur; vereor autem, ut credant hanc fidicinam me mihi non rapuisse; tot conveniunt indicia, quibus id conjici potest; ego ipse rapui illam lenoni, ipse egomet numeravi pretium pro eâ, inde illam raptam in ades adduxi. Fateor me in causâ & culpâ fuisse, cur in hanc suspicionem inciderim; quia debui patri rem dixisse, uti gesta est; ab eo impetrassẽm, ut eam pro uxore domum ducerem: segnis, & tardus fui hæc usque; nunc vero, Æschine, à recordata excita. Nunc hoc primum faciam, illas conveniam, ut eis omnem suspicionis causam adimam, & crimen à me removeam. Fores pulsabo. Interij miser, trepidus & frigore corpus rigescis semper, quare hoc ostium pulsavimus sum.

Heus, heus, Æschinus ego sum; aperite aliquis aſtutū ostium.
 25 Prodit nescio quis. concedam huc.

INTERPRETATIO.

Heus, heus, ego sum Æschinus, ocus mihi fores referate. Exit nescio quis; interea huc concedam.

ACTUS IV. SCENA V.

MITIO. ÆSCHINVS.

- MI.* Ita uti dixi, Sostrata,
 Facite: ego Æschinum conveniam; ut, quomodo acta hæc sunt, sciat.
 Sed quis ostium hoc pulsavit? *ÆS.* pater hercle est: perij.
MI. Æschine.
ÆS. Quid huic hîc negoti est? *MI.* Tunc has pepulisti fores: tacet.
 5 Cur hunc aliquantisper non ludo? melius est:
 Quandoquidem hoc nunquam mihi ipse voluit credere.
 Nil mihi respondes? *ÆS.* non equidem istas, quod sciam.
MI. Ita? nam mirabar quid hîc negoti esset tibi.
 Erubuit: salva res est. *ÆS.* dic sodes pater,
 10 Tibi vero quid istic est rei? *MI.* nihil mihi quidem.
 Amicus quidam me à foro abduxit modò
 Huc advocatum sibi. *ÆS.* quid? *MI.* ego dicam tibi.
 Habitant hîc quædam mulieres pauperculæ.
 Opinor eas non nosse te, & certe scio:
 15 Neque enim diu huc commigrarunt. *ÆS.* quid tum postea?

INTERPRETATIO.

MI. Sostrata, ita ut vos monui, facite: ego Æschinum adibo, ut intelligam ab eo, quomodo hæc res acta sint: sed quis has fores pulsavit?
ÆS. Per Herculem pater ipse est: occidi. *MI.* Æschine, *ÆS.* Quod negotium habet pater hic? *MI.* Tunc hoc ostium pulsasti? *MI.* Quid me impedit nunc, quominus hunc per aliquod tempus ludibrio habeam? istud opportunum est, & conveniens, quoniam hoc secretum nunquam fidei mea committere voluit. Nihil mihi interroganti respondes? *ÆS.* Non equidem istud ostium, quantum scio, pulsavi. *MI.* Non pulsasti? nam mirum quidem mihi videbatur, quid rei agendum hic haberet. Pra pudore rubore suffusus est, res bene se habebit.
ÆS. Dic, quaso pater, tute vero, quod negotium hic gerendum habes?
MI. Nullum quidem mei causa: sed quidam ex amicis modò me hîc à foro vocavit, ut ei adessem, & consilio meo auxiliarer. *ÆS.* Quapropter?
MI. Ego dicam tibi: quadam sœmina inopes in istis adibus habitant, hæc puto tibi esse ignotas, & proculdubio ita est: neque enim multò antehac hîc advenerunt. *ÆS.* Quid tum postea?

MI. Virgo est cum matre. *ÆS.* perge. *MI.* hæc virgo orba est patre:

Hic meus amicus illi genere est proximus:

Huic leges cogunt nubere hanc. *ÆS.* perij. *MI.* quid est?

ÆS. Nil, recte: perge. *MI.* is venit, ut secum avehat:

20 Nam habitat Mileti. *ÆS.* hem! virginem ut secum avehat?

MI. Sic est. *ÆS.* Miletum usque obsecro? *MI.* ita. *ÆS.* animo male est.

Quid ipsæ? quid aiunt? *MI.* quid illas censes? nihil enim.

Commenta mater est, esse ex alio viro

Nescio quo puerum natum, neque eum nominat:

25 Priorem esse illum, non oportere dari.

ÆS. Eho, nonne hæc iusta tibi videntur postea?

MI. Non. *ÆS.* obsecro, non? an illam hinc abducat, pater?

MI. Quidni illam abducat? *ÆS.* factum à vobis duriter, Immisericorditerque, atque etiam, si est, pater,

30 Dicendum magis aperte, inliberaliter.

MI. Quam ob rem? *ÆS.* rogas me? quid illi tandem creditis

Fore animi misero, qui illi consuevit prius?

Qui infelix haud scio an illam misere nunc amat?

Cum hanc sibi videbit præsens præsentem eripi,

35 Abduci ab oculis? facinus indignum, pater!

INTERPRETATIO.

MI. Puella ibi est cum matre. *ÆS.* esse præferendum huic Milesio, ut eam
 Continua sermonem, quæso. *MI.* Hæc
 puella patre vita functo privata est:
 hic meus amicus est illi cognatione pro-
 ximus: huic lex Solonis vult uxorem
 esse, aut si ille eam non duxerit, dotem
 ei orba dare. *ÆS.* Actum est de me.
MI. Quid tibi est? *ÆS.* Nihil male
 est: progredere. *MI.* Is vero huc pro-
 fecit, ut eam hinc secum abdu-
 cat: nam habitat Mileti. *ÆS.* Hein?
 virginem hanc ut abducat? *MI.* Sic
 facturus est. *ÆS.* Itane quæso tam pro-
 cul hinc. Miletum eam avehet? *MI.*
 Sic est. *ÆS.* Animo linguor præ dolo-
 re. Quid illa mulieres animi habent,
 quid dicunt? *MI.* Quid illas putas di-
 cere? nihil. Mater hoc excogitavit, di-
 cit filiam peperisse puerum ex alio nescio
 quo homine, cuius nomen celat illum
 ducat uxorem. *ÆS.* Eho! nonne hæc
 æquitati consentanea esse arbitraris?
MI. Minime. *ÆS.* Quamobrem, quæ-
 so? illamne hinc avehet? *MI.* Ita
 est. Quid est causa cur non abducat?
ÆS. Dura mente, & misericordia ex-
 pecte egistis. tu pater, & Milesius ille
 amicus cum his mulieribus, & ut in-
 genus dicendum est, non ut viros libera-
 les, & honestos decet. *MI.* Quid ita?
ÆS. Quid ita rogas? quomodo anima-
 tum & affectum fore hunc miscellum
 censes, qui cum hac virgine nunc usque
 conversatus est, tanquam uxore sua?
 qui infelix etiam forte nunc ejus amo-
 re inflammatus est, quando intuebitur
 hanc crudeliter præsentem sibi præsentem
 auferri, & abstrahi in conspectu suo?
 factum immitte, & vituperandum pater.

ANNOTATIONES.

20. Mileti.] Urbis Carie, nunc dicta, Melæxæ.

M I. Qua ratione istuc ? quis despondit ? quis dedit ?

Cui, quando nupsit ? autor his rebus quis est ?

Cur duxit alienam ? *Æ S.* an sedere oportuit

Domi virginem tam grandem, dum cognatus hinc

40 Illinc veniret expectantem ? hæc, mi pater,

Te dicere æquom fuit, & id defendere.

M I. Ridicule, advorsumne illum causam dicerem ?

Cui veneram advocatus ? sed quid, *Æschine,*

Nostra ? aut quid nobis cum illis ? abeamus. quid est ?

45 Quid lacrimas ? *Æ S.* pater, obsecro, ausculta. *M I.* *Æschine,*
audivi omnia,

Et scio : nam amo te : quo magis, quæ agi, curæ sunt mihi.

Æ S. Ita velim me promerentem ames, dum vivas, mi pater,

Ut me hoc delictum admisisse in me id mihi vehementer dolet,

Et me tui puder. *M I.* credo hercle : nam ingenium novi tuum

50 Liberale : sed vereor ne indiligens nimium sis.

In qua civitate tandem te arbitrare vivere ?

Virginem vitiaſti, quam te jus non fuerat tangere.

Jam id peccatum primum magnum ; magnum, at humanum tamen :

Fecere alij sæpe, item boni. at postquam evenit, cedo,

55 Nunquid circumſpexi ? aut nunquid tute proſpexi tibi.

Quid fieret ? qua fieret ? ſi te ipſum mihi pûduit dicere :

Quæ reſciſcerem ? hæc dum dubitas, menſes abierunt decem.

I N T E R P R E T A T I O.

M I. Quæ de cauſa hac aiſ ? an pater illam uxorem promiſit ? an in manu tradidit ? quando nuptia facta ſunt ? cuiuſnam auctoritate celebrata ? cur duxit uxorem ad alium pertinentem. *Æ S.* An oſioſe deſidere domi virginem nubilem oportuit, ſine conditione, & illam expectare, quoad propinquus ille eam uxorem peteret ? Hæc, mi pater, te dicere juſtum fuit. & in deſenſionem virginis proſſerre. *M I.* Quam ridiculus es ? an arbitrari me debuiſſe contra illum verba facere, qui me ſibi advocatum adiunxerat ? Sed quid hæc noſtra intereſt, *Æſchine* ? aut quid nobis cum illis negotiis ? abeamus hinc. Quidnam eſt ? cur lacrymaris ? *Æ S.* Pater, oro ut me audiam. *M I.* *Æſchine*, accipe omnia qua dicturus es, & probe ſcio : nam te amo, coque majorem eorum qua agis, gero. *Æ S.* Ita velim hunc erga me amorem continues, dum vitam agas, & eo me dignum pra-

ſtem, mi pater, ut me hanc culpam commiſſiſſe vehementer doleo. & tui gratiæ pudore ſuffundor. *M I.* Facile id credo ; nam quam proba ſis indolis, & ingenua ſcio, ſed metuo ne in rebus tuis negligentiſſis ſis atque incautus. In quam civitate demum opinaris te agere ? nonne Athenis vivis, ubi leges vigent ? Virgini vitium obtuliſti, quam ne quidem attingere tibi licitum fuit. Iam crimen iſtud primum grave eſt : grave certe : at in hominem poteſt cadere : amiſſe illud quoque ſapiſſimo viri alij, etiam probi : at poſtquam id ſeciſti, dic quaſo, quodnam remedium circumſpiciendo, huic facto attuliſti ? Nunquid tu ipſe providiſti rebus tuis ? quid faciendum foret ? & quò modo fieret ? An ſi pudore impeditus fuiſſi quominus id mihi tute ipſe declarares, an ſeciſti ut per alios id inaudirem ? dum dubius animi, quid agere debueris, hæres : menſes claſſi ſunt decem.

Prodidisti te , & illam miseram , & gnatum ; quod quidem in te fuit.

Quid ? credebas dormienti hæc tibi confecturos Deos ?

60 Et sine tua opera illam in cubiculum iri deducunt domum ?

Nolim cæterarum rerum te fœcorderm eodem modo.

Bono animo es , duces uxorem hanc. *Æ S.* hem ! *M I.* bono animo es , inquam. *Æ S.* pater ,

Obsecro , num ludis tu nunc me ? *M I.* ego te ? quamobrem ? *Æ S.* nescio :

Nisi , quia tam misere hoc esse cupio verum , eò vereor magis.

65 *M I.* Abi domum , ac Deos comprecare , ut uxorem accersas : abi.

Æ S. Quid ? jamne uxorem ? *M I.* jam. *Æ S.* jam ? *M I.* jam quantum potest. *Æ S.* Di me , pater ,

Omnes oderint , ni magi' te , quam oculos nunc amo meos.

M I. Quid ? quam illam ? *Æ S.* æque. *M I.* perbenigne. *Æ S.* quid ? ille ubi est Milesius ?

M I. Abiit , periit , navem ascendit , sed cur cessas ? *Æ S.* abi , pater :

70 Tu potius Deos comprecare : nam tibi eos , certe scio ,

Quo vir melior multo es quam ego sum , obtemperaturos magis.

M I. Ego eo intro , ut , quæ opu' sunt , parentur . fac tu , ut dixi , si sapias.

Æ S. Quid hoc negoti ? hoc est patrem esse , aut hoc est filium esse ?

Si frater aut sodalis esset , qui magi' morem gereret ?

INTERPRETATIO.

Objecisti illam tuam amicam , & infantem ex ea susceptum , & sequi ipsam magnis periculis & miseriis , quantum in te positum fuit. Quid tibi persuadens eventurum ita cessando ? tibi desidenti , & flerenti ? res tuas Deos peracturos ? & amica , te otioso , & nullo modo allaborante , deductionem ad ades tuam faciam iri ? Ægre tulerim si in cæteris tuis rebus ita negligens fueris : Sed hilari esto animo , illam in uxorem accipies. *Æ S.* Hem ! *M I.* Latus esto , inquam. *Æ S.* Pater , dic mihi quasot an non me ludificaris ? *M I.* Ego te ludifcer ? quamobrem ? *Æ S.* Nescio , nisi quia tantopere hoc ita esse cupio , eò veheminiùs metuo ut succedat. *M I.* Ad ades nostras proficiscere , ac Deos precibus exora , ut postea uxorem accersendam cures , proficiscere. *Æ S.* Quid , tam cito uxorem ? jamne ? *M I.* Iam.

Æ S. Iam ? *M I.* Quantum cito fieri potest. *Æ S.* Ita velim , pater , ut Di omnes odio me habeant , nisi te plus oculis meis amo. *M I.* Quid , plus illa Pamphila ? *Æ S.* Tantum , quantum illam. *M I.* Abunde est , & plusquam mihi satis est. *Æ S.* Sed ubinam est homo ille Milesius ? *M I.* Discessit , naufragio periit , postquam mari se dedit : sed cur tandiu moraris ? *Æ S.* Abs , pater ; te potius Deos precari convenit : nam certus sum , quid multo magis probus & pius in eos es , quam ego sum , illos potius te exaudituros. *M I.* Ego intro domum eo , ut curem omnia paranda , quibus nunc usus est : tu eâ , quæ te monui exequore , sis sapiens es. *Æ S.* Quanam hæres est ? hocne est patris officium facere ? aut hocne est filium se præstare ? Si frater , aut sodalis meus esset , quid patet magis obsecundaret voluntati meæ ?

- 73 Hic non amandus? hiccine non gestandus in sinu est? hem!
 Itaque adeo magnum mi iniecit sua commoditate curam,
 Ne forte imprudens faciam, quod nolit, sciens cavebo.
 Sed cesso ire intro, ne mora meis nuptis egomet sim.

INTERPRETATIO.

*Nonne tam bonus pater singulari amore
 prosequendus est? bene an non in ac-
 tis gerendus est? hem! itaque, cum se
 mihi tam benigne accommodet, in ma-
 guam me coniecit curam, ut caveamus* | *quidquam faciam inconsiderate quod illi
 displiceat: nam sciens, & prudens ne-
 id faciam, diligenter curabo. Sed differo
 domum introire, mihi videndum est ne
 ipsemet nuptiae meas retardem.*

ACTUS IV. SCENA VI.

D E M E A.

- D** Efessus sum ambulando, ut, Syre, te cum tua
 Monstratione magnus perdat Jupiter.
 Perreptavi usque omne oppidum, ad portam, ad lacum;
 Quò non? neque fabrica ulla erat, neque fratrem homo
 5 Vidisse se aiebat quisquam. nunc vero domi
 Certum obsidere est, usque donec redierit.

INTERPRETATIO.

*Utraque circumque circummeando totus de-
 sautatus sum. Dy te, Syre, male
 perdant, qui tam male iter mihi mon-
 strasti. Totam urbem moleste circumvivi
 ad finem usque: ad portam, ad lacum,* | *& quò non perveni? neque illic ulla
 fabri taberna: neque fratrem Missionem
 ullus hominum se vidisse dicebat: nunc ve-
 ro constitui domi assidue permanere, do-
 nec revorsus fuerit.*

ACTUS IV. SCENA VII.

MITIO. D E M E A.

- MI.** I Bo, illis dicam nullam esse in nobis moram.
D E. Sed eccum ipsum: te jam dudum quaero, Mitio.
MI. Quidnam? **D E.** fero alia flagitia ad te ingentia

INTERPRETATIO.

MI. *I Bo.* & *Sostrata*, filiaque ejus *Pam-
 phile* nuntabo nos in mora non
 esse nuptijs celebrandum. **D E.** Sed ecce ip-
 sum fratrem. Te jam pridem perquirò,
 Mitio, **M E.** Quidnam afferi novit
D E. Fero alia flagitiosa facinora ad te

- Boni illius adolescentis. *MI.* ecce autem. *DE.* nova,
 15 Capitalia. *MI.* ohe, jam. *DE.* ah, nescis qui vir fiet. *MI.* scio.
DE. O stulte, tu de psaltria me somnias
 Agere: hoc peccatum in virginem est civem. *MI.* scio.
DE. Ohe, scis, & patere? *MI.* quidni patiar? *DE.* dic mihi.
 Non clamas? non insanis? *MI.* non, malim quidem.
 10 *DE.* Puer natus est. *MI.* Dij bene vortant. *DE.* virgo nihil
 habet.
MI. Audivi. *DE.* & ducenda indotata est? *MI.* scilicet.
DE. Quid nunc futurum est? *MI.* id enim, quod res ipsa fert:
 Illinc huc transferetur virgo. *DE.* ô Jupiter!
 Istoccine pacto oportet? *MI.* quid faciam amplius?
 15 *DE.* Quid facias? si non ipsa re tibi istuc dolet,
 Simulare certe est hominis. *MI.* quin jam virginem
 Despondi: res composita est: fiunt nuptiæ:
 Dempsi metum omnem. hæc magis sunt hominis. *DE.* ex-
 cerum
 Placet tibi factum, Mitio? *MI.* non, si queam
 20 Mutare: nunc cum non queo, æquo animo fero.
 Ita vita est hominum, quasi, cum ludas tesseris;
 Si illud, quod maxime opus est jactū, non cadit,
 Illud, quod cecidit forte, id arte ut corrigas.
DE. Corrector! nempe tua arte viginti minæ

INTERPRETATIO.

boni illius adolescentis. *MI.* Ecce autem
 ea, qua solet, objicit. *DE.* Recentia,
 capiti parva digna. *ME.* Ohe, jam sa-
 tu est. *DE.* Ignoras qualis vir sit.
MI. Probo scio qua fecit. *DE.* Ah
 nepte: tu tibi persuades falsis, me de
 fiduciâ rennuciare? hoc recens flagitium
 factum est in virginem civem Atticam.
MI. Sat scio. *DE.* Eho, scis. & ta-
 men id permittu fieri? *MI.* Quan-
 obrem non permittam? *DE.* Dic mihi,
 quare non clamitas, increpas, cau-
 quam ad insaniam reducis? *MI.* Non.
 malim quidem, si fieri possit, aliter
 esse. *DE.* Ex illa virginis genuis filium.
MI. Dj bene, feliciterque id succedere
 velint. *DE.* Virgo illa nullam omni-
 no rem possidet. *MI.* Rescavi. *DE.*
 Et illam uxorem accipiet sine ulla do-
 te? *MI.* Nimirum talem ducet. *DE.*
 Quid nunc inde eveniendum est? *ME.*
 Id scilicet, quod res ipsa, ut est, sua-

det: virgo ex adibus matris ad nostras
 huc deducetur. *DE.* O Iupiter! sicne
 agendum est? *MI.* Quid me vni am-
 plius agere? *DE.* Quid agas? si verò
 il: his rebus non doles, certe, si homo
 ratione aliqua es? pradius, dolere te si-
 mulas. *MI.* Quis imo virgo jam des-
 pondita est. *Æschini*, res transacta est. &
 omni contentio placata, pacis sunt nu-
 ptia, omnem timoris causam ademi ma-
 tri & virgini. Hæc magis sunt hominis
 ratione pradii, quam ea qua suades.
DE. Attamen, placet tibi factum istud
Æschini? *MI.* Minime, si insectum red-
 dere possim: nunc cum non possim, id
 patienter tolero. Vita hominum non ab-
 similibus est ludo tesserarum; si quod o-
 ptas, jactū non ceciderit feliciter, opus
 est, ut quod insanitā, & aversā for-
 tunā ceciderit, illud arte & industria cor-
 rigas. *DE.* Egregium scilicet correctorem!
 tua arte effectum est, ut virginis minæ

- 25 Pro psalteria perire : quæ , quantum potest ,
 Aliquò abjicienda est ; si non pretio , gratis.
MI. Neque est , neque illam sane studeo vendere.
DE. Quid igitur facies ? *MI.* domi erit. *DE.* prò Divùm fidem !
 Meretrix , & materfamiliàs una in domo ?
- 30 *MI.* Cur non ? *DE.* sanumne te credis esse ? *MI.* equidem
 arbitror.
DE. Ita me Di jament , ut video ego tuam ineptiam :
 Facturum credo , ut habeas quicúm cantites.
MI. Cur non ? *DE.* & nova nupta eadem hæc discet ? *MI.* sci-
 licet.
DE. Tu inter eas restim ductans saltabis. *MI.* probe.
DE. probe ?
- 35 *MI.* Et tu nobiscum unà , si opus sit. *DE.* hei mihi !
 Non te hæc pudet ? *MI.* jam vero omitte , Demea ,
 Tuam istanc iracundiam , atque ita , uti decet ,
 Hilarum ac lubentem fac te gnati in nuptiis.
 Ego hos conveniam , pòst huc redeo. *DE.* ô Jupiter !
- 40 Hancine vitam ? hoscine mores ? hanc dementia ?
 Uxor sine dote venit : intus psalteria est :
 Domu' sumptuosa : adolescens luxu perditus :

I N T E R P R E T A T I O .

pro fidicina absumpta , & perditæ sint :
 qua fidicina abigenda hinc est , aut pre-
 tio vendita , aut gratis data , *MI.* Ne-
 que est nobis emptor , neque vendere libet.
DE. Quid ea igitur facies ? *MI.* Do-
 mi sedebit. *DE.* Proh Deorum fidem !
 meretrixne , & materfamiliàs unà in
 adibus tuis morabuntur , atque habita-
 bunt ? *MI.* Quidni ? *DE.* Num sana
 mentis es ? *MI.* Profecto me talem esse
 censo. *DE.* Ita mihi Di sint propitij ,
 ut jam tuam amentiam perspèctam ha-
 beo ; te quippe conaturum credo , ut ha-
 beat psalteriam cum quâ vocem cantan-
 do exerceas. *MI.* Cur non ? *DE.* Et
 nova etiam nupta eadem cantica doco-
 bitur ? *MI.* Scilicet ita fiet. *DE.* Tu
 vero inter eas funem duces , & chori
 præsultor eris. & princeps. *MI.* Egregie.
DE. Egregie ? *MI.* Etiam tu nobis-
 cum unà saltabis , si te usus fuerit.
DE. Hei mihi ! non te horum pudet ?
MI. Nunc vero istam tuam iracun-
 diam abjice , atque ita ut convenit , hi-
 laritati , & lubentia indulge in suis
 filij nuptijs. Ego hos adibo , postea huc
 revertor. *DE.* O Iupiter ! hanc ne vi-
 tam ducere oportet ? hosne esse mores ? hanc
 insaniam ? uxor indotata domum de-
 ducetur ; meretrix fidicina adibus ex-
 cepta est ; domus sumptibus distluit ;
 adolescens libidine & luxu fervens ,

A N N O T A T I O N E S .

34. *Restim ductans.*] Lulus est na-
 tus , ut refert Donatus , ab eo fune ,
 quo equus ligneus Græcorum in
 Troiam introductus est. In hoc ludo
 manibus funem tenentibus saltare so-
 lent , Choreæ Princeps & præsultor
 funem ducit , quem alij , eodem fune
 apprehenso , præcuntem sequuntur.

Senex delirans: ipsa, si cupiat, Salus
Servare prorsus hanc familiam non potest.

INTERPRETATIO.

senex mentis inops & insanus: adeo ut habeat, quantumvis conetur, hanc familiam salutis. numen potestatem non familiam servandi.

ANNOTATIONES.

43. *Ipsa si cupiat Salus.*] Colebatur Samnitico vota fuit, & ab eodem Di-
Salus Romæ pro Dea; cujus ædes à ctatore dedicata,
Caio Julio Bubulco Consule in bello

ACTUS QUINTI SCENA I.

STRYS, DEMEAS.

SY, **Æ**DEPOL, Syrisce, te curasti molliter,
Lauteque munus administrasti tuum.
Abi: sed postquam intus sum omnium rerum satur;
Prodeambulare huc libitum est. DE. illud sis vide
5 Exemplum disciplinæ. SY. ecce autem hic adest
Senex noster. quid sit? quid tu es tristis? DE. oh scelus!
SY. Ohe, jam tu verba fundis hic sapientia?
DE. Tun? si meus esses. SY. dis quidem esses, Demeas,
Ac tuam rem constabilisses. DE. exemplum omnibus
10 Curarem ut esses. SY. quamobrem? quid feci? DE. rogas?
In ipsa turba, atque in peccato maximo,

INTERPRETATIO.

SY. **P**ER adem Pollucis, Syrisce. Oh! scelerate. SY. Ohe! jam tu incipis disfluere verbis sapientibus. DE. corpore delicate fovisti, & magnifice officio tuo functus es. Iam abi: Tune hac facias? si meus esses. SY. sed postquam in adibus lauriis omnibus atque epulis ad satietatem me implevis hinc prodire, & exspatiari visum est. DE. Videbis specimen illud egregium disciplinæ. SY. Ecce autem confpicio senem. Quis rei agitur? Quid mæstus es, & irascibilis? DE. Quis scelerate. SY. Ohe! jam tu incipis disfluere verbis sapientibus. DE. Tunc hac facias? si meus esses. SY. Drives esses re tua familiari bene administratâ & constitutâ, Demeas DE. Efficerem ut exempli loco omnibus esses propositus. SY. Quâ de causa? quid feci? DE. Quid fecisti, quaris? in ipsa rerum perturbatione, atque in gravissimo crimine, recentis adhuc,

ANNOTATIONES.

1. *Syrisce.*] Syrus Syriscum se vocandi causâ. Syriscus est vas vimiscat, diminutiva formâ, blaneum adreponendas ficus.

Quod vix sedatum satis est, potasti, scelus,
Quasi re bene gesta. *S Y.* sane nollem huc exitum.

I N T E R P R E T A T I O.

vixque sopito, potationibus te totum de-
disti, quasi triumphans victoriâ reper-
cata. *S Y.* Certe nollem hîc ex aliis
prodiisse.

A N N O T A T I O N E S.

13. Quasi re bene gesta.] Rem gerere
proprie dicebant, cum victis hostibus,
insignem aliquam victoriam retule-
rant, Horatius;

Rem gerere, & captos ostendere civibus
hostes,
Attingi solium Iovis, & cœlestia tentat.
Principibus placuisse viri non ultima
laus est.

A C T U S V. S C E N A I I.

D R O M O. S Y R V S. D E M E A.

D R. **H** Eus, Syre; rogat te Ctesiphon ut redeas. *S Y.* abi.
D E. Quid Ctesiphonem hîc narrat? *S Y.* nihil, *D E.* eho;
carnufex

Est Ctesiphon intus? *S Y.* non est. *D E.* cur hîc nominat?

S Y. Est alius quidam parasitaster parvulus,

5 Nostin? *D E.* jam scibo. *S Y.* quid agis? quò abis? *D E.* mitte me.

S Y. Noli, inquam. *D E.* non manum abstines, mæstigia?

An tibi jam mavis cerebrum dispergam hîc? *S Y.* abit.

Ædèpol commissatorem haud sane commodum,

Præsertim Ctesiphoni. quid ego nunc agam?

10 Nisi, dum hæ silescunt turbæ, interea in angulum

Aliquò abeam, atque edormiscam hoc villi. sic agam.

I N T E R P R E T A T I O.

D R. **H** Eus, Syre; rogat te Ctesiphon ut
ad se redeas. *D E.* Quid de Ctesiphone hic loquitur? *S Y.* Nihil, *D E.*
eho! carnifex, an Ctesiphon hic intus est?
S Y. Non est. *D E.* Cur hic igitur illum
nominat? *S Y.* Alium vocat ejusdem no-
minis parasitum parvulum: nonne tibi
notus est? *D E.* Mox discam quis sit.
S Y. Quid agis? *D E.* Mea? quò abis?
D E. Ne me decime, *S Y.* Ne abeat, dico.

D E. Non manum à me tollis, & desinis
me tenere, verbero? An vis jam tibi ca-
put distrumpi, & cerebro viam spargi?
S Y. En discessit. Conviva certe hic erit
parum jucundus, præcipue Ctesiphonem.
Quid ego nunc agam? nisi dum hæ tur-
bæ sedata fuerint, interea in angulum
aliquem me abdam & per somnum hoc
villi, quod caput tentat, decoquam.

A N N O T A T I O N E S.

11. Hoc villi.] Ut Syrus se Syriſcum, ita vinum villum, appellat, *τρυφισκός*.

ACTUS V. SCENA III.

MITIO. D E M E A.

- MI.* **P**Arata à nobis sunt, ut dixi, Sostrata,
 Ubi vis. quisnam à me pepulit tam graviter fores?
DE. Hei mihi, quid faciam? quid agam? quid clamem? aut
 querar?
 O cælum! ô terra! ô maria Neptuni! *MI.* hem tibi,
 5 Rescivit omnem rem: id nunc clamat. ilicet
 Parata lites: succurrendum est. *DE.* ecce adest
 Communis corruptela nostrum liberum.
MI. Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.
DE. Repressi, redij, mitto maledicta omnia:
 10 Rem ipsam putemus. dictum hoc inter nos fuit,
 Ex te adeo est ortum, ne tu curares meum,
 Neve ego tuum: responde. *MI.* factum est: non nego.
DF. Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?
 Cur emis amicam, Mitio? nam qui minus
 15 Mihi idem jus æquom est esse, quod mi: cum est tibi?
 Quando ego tuum non curo, ne cura meum.
MI. Non æquom dicis, non: nam vetus verbum hoc quidem est;
 Communia esse amicorum inter se omnia.
DE. Facetè. nunc demum istæc nata oratio est.
 20 *MI.* Ausculta paucis, nisi molestum est, Demea.

INTERPRETATIO.

- MI.* **P**Arata à nobis sunt omnia, *Sostrata*, ubi vis, nuptia fient. Sed quisnam à domo mea exiens, tam impetuosè fores impulit? *DE.* Hei mihi! quid faciam? quid agam? quid exclamem, aut quos quasque effundam? ô cælum! ô terra! ô maria Neptuni! *MI.* Me miserum! Demea audiuit omnia de amore Ctesiphoniæ. Hoc scilicet est causa tot vociferationum: iurgia contra me excogitata sunt: sed tamen auxiliandum est Ctesiphoni. *DE.* Ecce, adest corruptor liberum nostrorum, *MI.* Tandem cohibeo iracundia tua impetum, quoque à sana mente excurristi, tandem ad eam redi. *DE.* Cohibui, redij, pratermisso convicia omnia: rem ipsam & causam litis viram consideramus: inter nos convenit, & tuto hoc dicta-
 visti, ne tu mei filij curam susceperes, neque ego tui: nonno hoc verum est, quod dico? *MI.* Non difficeor, sic est, ut ais. *DE.* Cur nunc filius meus Ctesipho apud te potationibus indulget? cur in adibus tuis id ei permittis? cur ei tua pecunia amicam comparas. Misist nonno æquum est, ut idem jus mecum observet atque ego tecum: quando igitur tuus filius mihi cura non est, no meus sit tibi cura. *MI.* Minime iustum est, quod ais: nam vetus adagium ad-
 versatur: communia esse amicorum inter se omnia. *DE.* Festivè quidem id dictum est. Sed cur unce tandem hoc adagium usurpas? *MI.* Frater, rogo ut hæc pauca audias, si non tibi incommodum est.

- Principio, si id te mordet, sumptum filij
 Quem faciunt, quæso facito hæc tecum cogites:
 Tu illos duos olim pro te tolerabas tua,
 Quod satis putabas tua bona ambobus fore,
 25 Et me tum uxorem credidisti scilicet
 Duكتورum; eandem illam rationem antiquam obtine:
 Conserva, quære, parce; fac quamplurimum
 illis relinquo. gloriam tu istam obtine:
 Mea, quæ præter spem evenere, utantur sine.
 30 De summa nihil decedet: quod hinc accesserit,
 Id de lucro putato esse: omnia si hæc voles
 In animo vere cogitare, Demea,
 Et mihi, & tibi, & illis dempseris molestiam.
 D E. Mitto rem; consuetudinem ipsorum. M I. mane:
 35 Scio: istuc ibam. multa in homine, Demea,
 Signa insunt, ex quibus conjectura facile fit,
 Duo cum idem faciunt, sæpe ut possis dicere,
 Hoc licet impune facere huic, illi non licet:
 Non quod dissimilis res sit, sed quod qui facit:

INTERPRETATIO.

Primum si id te pungit & dolere afficit. quod sumptus filij tui faciunt: fac ut hac animo repies; tu quondam illos educabas, prout facultates tuae ferebant, cum credebas rem tuam familiarem satis amplem fore eis ambobus, neque etiam uxorem accepitum. Eandem rationem putare perge, eadem antiqua ratio tibi consistet. Rem familiarem astute serva, auge, parce ea utere: stude ut eis quam ingentes poteris divitias relinquo; gloriam tu istam propriam posside; sed bonis meis, qua contra quam sperabas tibi & ipsi obvenere, permittit ut utantur illi & fruantur. De rationibus rei tua nihil detrahetur. Quod de meis bonis tibi ac-

creveris, id omne tanquam inopinatam lucrum te invenisse existima. Hac se lubet serio ad animum revocare, Demea, & te, & me, & illos ingenibus animi molestijs, & aegritudinibus liberabis. D E. Mitto sermonem de opibus, & divitijs: de prava vita eorum ratio dicamus. M I. Expelle, praevidi quod disturus iras; ad istud respondere parabam. Certum est, Demea, multa in hominibus indicia inesse, ex quibus coniecere possumus, cum duo eandem rem faciunt, uni nocituram eam esse, non alteri; adeo ut quis dicere possit, huic licet sine periculo damni id agere: illi non licet. Non quod res ipsa sit quandoque dissimilis, sed quod ejus qui eam faciunt, dissimiliter affecti sunt naturæ:

ANNOTATIONES.

35. Multa in homine, Demea, signa insunt.] Hujus loci obscuri sententia est; homini intelligenti facile est, de vita, & moribus hominum adolescentium, altimare animum, & ingenium ipsorum; adeo etiam, ut cum rem eandem fa-

cere videntur, dicat tamen peritus reum estimator, hoc licet facere huic, qui scilicet liberali ingenio præditus est, nec facile corrumpi potest: illi non licet, nimirum qui per naturæ improbitatem indulgentia abutitur,

- 40 Quæ ego esse in illis video: ut confidam fore ita,
Ut volumus. video sapere, intelligere, in loco
Vereri, inter se amare. scire est liberum
Ingenium, atque animum: quovis illos tu die
Reducas, atenim metuas, ne ab re sint tamen
- 45 Omissiores paulo. ô noster Demea,
Ad omnia alia ætate sapimus rectius:
*Solum unum hoc vitium adfert senectus hominibus,
Attentiores sumus ad rem omnes, quam sat est.*
Quod illos sat ætas acuet. *D E.* ne nimium modo
- 50 Bonæ tuæ istæ nos rationes, Mitio.
Et tuus iste animus æquus subvortat. *MI.* tace,
Non fiet. mitte jam istæc: da te hodie mihi:
Exporge frontem. *D E.* scilicet, ita tempus fert,
Faciendum est: ceterum rus cras cum filio
- 55 Cum primo luci ibo hinc. *MI.* imo de nocte cenfeo:
Hodie modo hilarum te face. *D E.* & istam psaltriam.
Unâ illuc mecum hinc abstraham. *MI.* pugnaveris.
Eo pacto prorsus illi alligaris filium.
Modò facito ut illam serves. *D E.* ego istuc videro: atque
- 60 Illi favillæ plena, fumi, ac pollinis
Coquendo sit faxo, & molendo: præter hæc,
Meridie ipso, faciam, ut stipulam colligat.

I N T E R P R E T A T I O.

atque hac signa qua dico, illis insita esse
video: adeo ut us certam spem habeam
eos tales fore, quales optamus esse. Per-
spicio eos sapientes & prudentes esse,
vercundos, & modestos esse loco, &
tempore, amore mutuo consuetissimos:
unde facile intelligere licet liberale illis
esse ingenium, & nobilem animum:
quamobrem, quandocumque libuerit, eos
in rectam viam reducere poteris. Ve-
rum metuis fortasse ne rei familiari au-
genda minus studeant: ô noster Demea,
ad omnia alia, ætate peritiores sumus:
verum senectus hoc vitium inducit in ho-
mines: plus multo quam satis est de
divitijs accumulandis laboramus: ad
quod illos hac ætas senilis satis instiga-
bit. *D E.* Cavendum est ne speciosa ista
duæ rationes, & tuus iste mihi & fa-

cilis animus nos perdant & filios na-
stros. *MI.* Ne metus, hoc non adve-
niat, omittite ista verba mali ominis, per-
mitte ut sis hodie in mea potestate: ex-
plica frontem. *D E.* Nimirum tempus id
requirit, faciendum est, quod vis: ve-
rum cum primum dies lucebit, cras
hinc discedam. *MI.* Imo de nocte quo-
que, si liber, dummodò hunc diem hila-
riter transigas. *D E.* Et istam quoque
fidei nam mecum hinc abducam. *MI.*
Præclaram rem feceris: ita illic situm
addixeris atque affixeris: sed vide ut
illam studiosè conserves. *D E.* Dabo ope-
ram ut istud fiat. Efficiam ut illic, in
villa, favillis, fumo, ac pulvere farina
subtilissimo impleatur coquendo, ac mo-
lendo: præterea ardenti meridei hora ipsa
eam mittam in agrum, ut stipulas colligatis

A N N O T A T I O N E S.

40. Quæ ego in illis esse video.] Ordo, &
sensus hic est; multa in homine signa
sunt, ex quibus conjectura facile fit:

quæ ego in illis esse video, ut confidam
fore ita, ut volumus.

Tam

Tam excoctam reddam atque atram, quàm carbo est. *MI.* placet.

Nunc mihi videre sapere; atque equidem filium,

65 Tum etiam si nolit, cogas, cum illa unâ cubet.

D E. Derides: fortunatus, qui isto animo sis.

Ego sentio. *MI.* ah, pergisne? *D E.* jam desino.

MI. I ergo intro, & cui rei opus est, ei hilarem hunc sumamus diem.

I N T E R P R E T A T I O.

tam tostam eam reddam, & nigram quàm carbo est. *MI.* Id mihi jucundum est. Nunc te iudico esse sapientem. Et profecto tuum etiam filium adigas et si invitum ut concumbat eum ea. *D E.* Hac dicens me deludis: felix, qui ita nunc animo latus es, & miseriarum

sensum abiecasti. Ego vero miseras sentio. *MI.* Ah! perseverasne in tristitia? *D E.* Iam, jam tristitiam mitto. *MI.* Igitur ingredi domum, & nuptiis faciendis latum hunc insumamus diem.

A C T U S V. S C E N A I V.

D E M E A.

*N*unquam ita quisquam bene subdûta ratione ad vitam fuit,

Quin res, atas, usus, semper aliquid apporet novi,

Aliquid moneat: ut illa, quæ te scire credas, nescias;

Et, quæ tibi putaris prima, in experiundo ut repudies.

5 Quod mihi evenit nunc. nam ego vitam duram, quam vixi usque adhuc,

Prope jam decurso spatio mitto: id quamobrem? re ipsa repperi,

Facilitate nihil esse homini melius, neque clementia. id

Esse verum, ex me, atque ex fratre cuivis facile est noscere.

Vitam ille suam semper egit in otio, in convivii:

10 Clemens, placidus, nulli lædere os, arridere omnibus:

I N T E R P R E T A T I O.

*N*ullus unquam sic vita rationem recte computavit, quin rerum occasionem, atasque dies, experientia et aliquid novi afferat, & aliquid doceat: adeo ut intelligat se nescivisse ante, quæ se melius scire crediderat: & quin ea quæ potiora sibi esse asseverat, & antea eligenda, inter utendum reiciat: quod mihi nunc accidit: nam ego vitam austeram, quam ad hunc diem usque duxi, pene jam confecto vitæ cur-

su, nunc relinquere constitui. Si quis me roget, unde ista mutatio nascitur tam subita? inde est, quod nihil novi melius esse homini, quàm lenitatem & benignitatem. Id esse verum facile quislibet comperiet, qui instituta diversa vitæ meæ, & vitæ fratris considerabit. Is semper vitam traduxit in otio, & convivij, mitis, sedatus, nulli præsentis adversus, omnibus placens, & jucundum se præbens,

- Sibi vixit : sibi sumptum fecit. omnes benedicunt , amant.
 Ego ille agrestis , sœvus , tristis , parcus , truculentus , tenax ,
 Duxi uxorem ; quam ibi miseriam vidi ! nati filij ,
 Alia cura : porro autem , illis dum studeo ut quamplurimum
 15 Facerem , contrivi in querendo vitam , atque ætatem meam :
 Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab iis fero :
 Odium. ille alter sine labore patria potitur commoda :
 Illum amant , me fugitant : illi credunt consilia omnia :
 Illum diligunt : apud illum sunt ambo. ego desertus sum.
 20 Illum , ut vivat , optant ; meam autem mortem expectant scilicet.
 Ita eos meo labore eductos maximo , hic fecit suos
 Paulo sumptu. miseriam omnem ego capio , hic potitur gaudia.
 Age , age , jam experiamur porro contra , & quid ego possim
 Blande dicere , aut benigne facere , quando huc provocat.
 25 Ego quoque à meis me amari & magnipendi postulo.
 Si id fit dando atque obsequendo , non posterioreis feram.
 Deerit : id mea minime refert , qui sum natus maximus ,

INTERPRETATIO.

sibi commodus vixit , & suis delectationibus inserviens impensis pecuniarum non pepercit. Omnes ei bene prestantur , atque eum diligunt. Ego vero ille rusticus , crudelis , tetricus , ad rem attentus , atrox , avarus , uxorem etiam duxi , qua non inde miseria sequuta fuit ? Liberos ex ea suscepti , hac est materia alia felicitudinum animi. Dum autem illi laboro ingenti studio divitiarum parando , misere vitam atque ætatem consumpsi quatenus oportet augere. Nunc finita ætate , hunc fructum ab iis refero , nempe odium : frater vero Mitio sine ullo labore , omnibus potitur cedit , quia patres ex libris percipere possunt. Illum amore prosequuntur : me averfantur. Illi omnia sua secreta committunt , illum solum charum habent ,

domi cum ee degunt ambo : ego vero solus vivo derelictus. Illi longam vitam exoptant , mihi mortem cito advenire cupiunt. ita postquam eos magno labore alui , & educaui : hic est sibi proprios fecit facili negotio. Omne incommodum patior : hic omne gaudium percipit. ita age , tentemus verò nos vicissim , annon etiam possimus blandis verbis , & comitate alios nobis conciliare , aut benignis factis , & liberalitate. Ego quoque velim amorem meorum atque caritatem posse adipisci. Si id comparatur largiendo , atque alijs commodando , non in postremis ero , qui istud consequuntur. Deficiet res familiaris : id mea minima interest , qui ætate provectior sum.

ANNOTATIONES.

16, *Fratri.*] Antiquum : olim quippe in secunda declinatione usurpabatur.

ACTUS V. SCENA V.

SYRVS. DEMEA.

SY. **H**Eus, Demea, rogat frater, ne abeas longius.**DE.** Quis homo? ô Syre noster, salve: quid fit? quid agitur?**S T.** Recte. **DE.** optime est. jam nunc hæc tria primum addidi

Præter naturam, ô noster? quid fit? quid agitur?

5 **S**ervom haud inliberalem præbes te, & tibi**L**ubens bene faxim. **S T.** gratiam habeo. **DE.** atqui, Syre,**H**oc verum est, & ipsa te experiere propediem.

INTERPRETATIO.

SY. **H**Eus, Demea, frater precatur ne abscedat longius. **DE.** Qui homo me appellas? ô noster Syre, salve, quid agitur? quid rerum geritur? **SY.** Bene. **DE.** Optime est. Hæc jam tria verba præter ingenium sermoni adjunxi nimis; ô noster, quid fit? quid agitur? servum liberalem te præstas, & tibi libenter commodabo. **SY.** Gratiam habeo. **DE.** Enimvero, Syre, ingenue & vere loquor, & te ipsa id cognoscas brevi.

ANNOTATIONES.

3. Jam nunc hæc tria.] Hæc submisit.

ACTUS V. SCENA VI.

GETA. DEMEA.

GE. **H**Eta, ego huc ad hos proviso, quam mox virginem Accersant. sed eccum Demeam. salvos sis.**HE.** Oh, qui vocare? **GE.** Geta. **DE.** Geta, hominem maximi

Pretij esse te hodie judicavi animo meo:

5 **N**am is mihi est profecto servus spectatus satis,

INTERPRETATIO.

GE T. **H**Eta Sostrata, conveniam Mitionem atque Æschinum, ut sciam quando virginem Pamphilam adduci velint. Sed ecce Demeam. Salvus sis. **DE.** Quod nomen tibi est? **GE.** Geta. **MI.** Geta, hodie te hominem plurimi faciendum apud me decrevi. Nam is certe mihi servus experta & comprobata satis fidei videtur,

Cui dominus curæ est, ita uti tibi sensi, Geta:
 Et tibi ob eam rem, si quid usus venerit,
 Lubens bene faxim, mediator esse affabilis,
 Et bene procedit, *G E.* bonus es, cum hæc existumas.
 10 *D E.* Paulatim plebem primum facio meam.

INTERPRETATIO.

qui domini curam ita gerit, ut se gerere comperi; ideoque, si occasio se dederit, libenti animo se iuvabo, iudeo in sermone, & verbis jucundum, & comem me præbere, nec illud male mihi cedit, *G E.* Benignus es, qui ista mea causâ cogites, *D E.* Primum incipio amorem infimorum mihi conciliare, sensum progrediendo.

ANNOTATIONES.

3. Meditor esse affabilis.} Hæc quoque submisit.

ACTUS V. SCENA VII.

ÆSCHINVS. DEMEA. STRVVS. GETA.

ÆS. Occidunt me equidem, dum nimirum sanctas nuptias student facere, in apparando consumunt diem.
D E. Quid agitur, *Æschine*? *ÆS.* hem, pater mi, tu hic eras?
D E. Tuus hercle vero & animo, & natura pater,
 5 Qui te plus quam oculos hosce, sed cur non domum uxorem accersis? *ÆS.* cupio: verum hoc mihi moræ est;
 Tibicina, & Hymenæum qui cantent. *D E.* eho,
 Vin' tu huic seni auscultare? *ÆS.* quid? *D E.* missa hæc facce,
 Hymenæum, turbas, lampadas, tibicinas?

INTERPRETATIO.

ÆS. *E* necans me certe radio, dum nimis solennes, & religiosas curant nuptias facere. In apparatu ceremoniarum totum transigunt diem. *D E.* Quid sit, *Æschine*? *ÆS.* Ehem, pater mi, tunc hic eras? Tuus mehercule pater sum non minus animo, quam naturâ, qui tu plus oculis hisce amo. Verum cur non uxorem domum deducendam curas? *ÆS.* Cupio, sed expecto tibicinam, quique hymenæum cantent. *D E.* Visne mihi credere? *ÆS.* Quid? *D E.* Insuper hæc habe, neglige hymenæum, turbam quâ deducas, sponsam, faces nuptiales, tibicinas.

ANNOTATIONES.

*H*ymenæum, turbas, lampadas.} *H*ymen & Hymenæus Veneris, & Bacchi filius, nuptiarum Præses, ideo apud Græcos invocabatur, ut apud Romanos Thialasto. *Lampadas.* Faces quinque à pueris patrinis & matrimis, (id est, qui patrem & matrem viventem habebant) ferebantur in ducenda sponsa in domum mariti, & tibicina quoque canebat.

- 10 Atque hanc in horto maceriam jube dirui
Quantum potest, hac transfer, unam fac domum:
Transduce & matrem & familiam omnem ad nos. *ÆS.* placet;
Pater lepidissime. *D E.* euge, jam lepidus vocor.
Fratti ædes fient perviæ: turbam domum
15 Adducet, sumptum adnitet: multa: quid mea?
Ego lepidus in eo gratiam. jube nunc jam
Dinumeret illi Babylo viginti minar.
Syre, cessas ire, ac facere? *S Y.* quid ergo? *D E.* dirue:
Tu, illas, abi, & traduce. *G E.* Dij tibi, Demea,
20 Bene faxint, cum te video nostræ familiæ
Tam ex animo factum velle. *D E.* dignos arbitror.
Tu quid ais? *ÆS.* sic opinor. *D E.* multo rectius est.
Quam illam puerperam nunc duci huc per viam
Ægrotam. *ÆS.* nihil enim vidi melius, mi pater.
25 *D E.* Sic soleo: sed eccum Mitio egreditur foras.

I N T E R P R E T A T I O.

atque hanc in horto maceriam jube quam
celerrimè everti, atque per illam fac
traducatur tua uxor: ex ejus domo. &
nostrâ fiat una domus: transfer etiam
ejus matrem cum familiâ in ædes no-
stras. *ÆS.* Gratum est, pater lepidissi-
me, *D E.* Euge, jam lepidus dicor. Fra-
tris ædes omnibus patebunt, cætum nu-
prialium domum introducet, sumptus
multos faciet, multaque alia sustine-
bit: quid mea porro interest? si qui-
dem ego, quem lepidum vocant, eo-
rum amorem demereor. Jube, *Æs-*
china, Babylo illi numeret viginti mi-
nas pro pretio psalteria. Syre, cur tar-
das ire ac facere qua dixi? *S Y.* Quid
ergo? *D E.* Dirue maceriam in horto:
post abi & traduce per illam Sostram,
& Pamphilam. *G E.* Dij res tuas pro-
spereant, Demea, quem ex animo sic cu-
pere nostrâ familia video. *D E.* Digressus his
officijs vos censeo. Tu quid ais, fili? *ÆS.*
Sic existimo. *D E.* Multo commodius est,
quam Pamphilam à parit recentem nunc
traduci per viam, ægrotam, morbo lar-
guentem. *ÆS.* Nihil rectius fieri posse
puto, mi pater. *D E.* Sic mea consuetu-
do est. Sed ecce Mitio procedit ex adibus,

A N N O T A T I O N E S.

17. Dinumeret illi Babylo,] Argen-
tarius fuit. Erant argentarii, trape-
zitæ, seu menfarii apud quos pecuniæ
fœnori collocabantur, & à quibus
etiam sumebantur. Horum erat offi-
cium publicum, & tabernas in foro
positas illi habebant.

ACTUS V. SCENA VIII.

MITIO. DEMEA. ÆSCHINVS.

MI. J ubet frater ? ubi is est ? tun' jubes hoc , Demea ?

DE. Ego vero jubeo , & hac te , & aliis omnibus

Quam maxime unam facere nos hanc familiam ;

Colere , adjuvare , adjungere. *ÆS.* ita quæso , pater.

MI. Haud aliter censeo. *DE.* imo hercle ita nobis decet.

Primum hujus uxoris est mater. *MI.* quid postea ?

DE. Proba & modesta. *MI.* ita ajunt. *DE.* natu grandior.

MI. Scio. *DE.* parere jam diu hæc per annos non potest :

Nec , qui eam respiciat , quisquam est : sola est. *MI.* quam hic rem agit ?

DE. Hanc te æquom est ducere , & te operam , ut fiat date.

MI. Me ducere autem ? *DE.* te. *MI.* me ? *DE.* te inquam.

MI. ineptis. *DE.* si tu sis homo ,

Hic faciat , *ÆS.* mi pater. *MI.* quid ? tu autem huic , asine , auscultas ? *DE.* nihil agis.

Fieri aliter non potest. *MI.* deliras. *ÆS.* sine te exorem , mi pater.

MI. Infans ? aufer , *DE.* age , da veniam filio. *MI.* sati' fatuus es ?

MI. Ego novus maritus anno demum quinto & sexagesimo

Fiam , atque anum decrepitam ducam ? idne estis autores mihi ?

INTERPRETATIO.

MI. J ubet frater divini hanc maceriam ? ubi is est ? an jubes hoc . Demea. *DE.* Ego vero jubeo non modo in hac te , sed & in alijs omnibus hu gratificari quammaximè , nos hanc familiam cum nostra unam facere , colere , adjuvare , adjungere. *ÆS.* Ita rogo , pater. *MI.* Sic opinor esse faciendum. *DE.* Quin potius aliter facere nos dederet. Primum Socrata est mater Pamphila , uxoris Æschini. *MI.* Quidindet *DE.* Proba est . & modesta. *MI.* Sic omnes dicunt. *DE.* Etate propecta admodum. *MI.* Novi. *DE.* Iam dudum per etatem parere non potest : nec quemquam habet , qui eam cura habeat . & juvet , sola est . deserta ab omnibus. *MI.*

Quid rei hic meditatur ? *DE.* Hanc te convenit uxorem ducere , & tui officij est. Æschine . studere omni industria ut id fiat. *MI.* Me ducere uxorem ? *DE.* Te. *MI.* Me ? *DE.* Te , inquam . te. *MI.* Desipis *DE.* Si vir es Æschine id ei persuadeas facere. *ÆS.* Mi pater. *MI.* Itane asine huic morem geris *DE.* Frustra id recusas . Mitio , id te necesse est facere. *MI.* Mente capius es. *ÆS.* Permisit ut id à te impetrem , mi pater. *MI.* Infans es autem : aufer te. *DE.* Eia , hoc age , exaudi preces filij tui. *MI.* Satisne mentis compos es ? Egone novus maritus fiam , annos demum quinque & sexaginta natus . & vetulam extrema ætate in uxorem accipiam ? idne mihi suaderis ?

ÆS. Fac. promisi ego illis. *MI.* promisti autem : de te largitor , puer.

DE. Age , quid , si quid te majus oret ? *MI.* quasi hoc non sit maximum.

DE. Da veniam. *ÆS.* ne gravere. *DE.* fac , promitte. *MI.* non omittis ?

20 *ÆS.* Non , nisi te exorem. *MI.* vis hæc quidem est. *DE.* age , æge , prolixè , Mitio.

MI. Ecce hoc pravum , ineptum , absurdum , atque alienum à vita mea

Videtur ; si vos tantopere istuc vultis , fiat. *ÆS.* bene facis :

Merito te amo. *DE.* verum quid ? quid ego dicam ? hoc confite quod volo.

Quid nunc quod restat ? Hegio cognatus his est proximus ,

25 Affinis nobis , pauper : bene nos aliquid facere illi decet.

MI. Quid facere ? *DE.* agelli est hic sub urbe paulum , quod locitas foras :

Huic demus , qui fruatur. *MI.* paulum id autem ? *DE.* si multum fiet ,

Faciundum est : pro patre huic est , bonus est , noster est , recte datur.

Postremo non meum illud verbum , facio , quod tu , Mitio ,

30 Bene & sapienter dixi dudum : vitium commune omnium est ,

Quod nimium ad rem in senectâ attenti sumus. hanc maculam nos decet

Effigere. dictum est vere , & re ipsa fieri oportet , Mitio.

INTERPRETATIO.

ÆS. Sic facinus rogo ; nam id illi pollicitum sum. *DE.* Pollicitus es t de te promissa , o puer , non de alijs. *DE.* Quid igitur faceres , si quid majoris momenti , à te postularet. *MI.* Quasi istud non sit maximi momenti. *DE.* Concede illi , quod petit. *ÆS.* Præbe mihi te facilem. *DE.* Ago , promitte illi. *MI.* Non desinus me obtundere , & verbum enecare ? *ÆS.* Minimo , nisi id mihi concesseris. *MI.* Vix hac quidem est. *DE.* Age benigne. & largo nobiscum. Mitio. *MI.* Quamvis hoc mihi perversum , stultum , ridiculum , & abhorrens à vita mea instituto videtur ; attamen si vos tam enixe id vultis , fiat , concedo. *ÆS.* Hoc omnium optime se habet. Ex animo amo , tantum ob meritum in me inueni. *DE.* Verum quid ego amplius dicam ? persequitur scind id quod cupio. Quid

adhuc superest ? Hegio Socratum & Pamphilum cognatione proxime attingit , nunc affinitate nobis junctus est , in egestate & inopia positis ; nos benigno adesse ei , & aliquantum sublevare ejus pauperem convem. *MI.* Quid illi benefacere oportet ? *DE.* Habet paululum agelli suburban , quod nescio cui alieno loco : huic demus fruendum. *MI.* Paululumne agelli id vocas ? *DE.* Eisi majusculum sit , tamen tradi debet. Pamphila patris loco est , vir honestus & probus , amicus noster , dignus est cui detur. Postremo non ego sum auctor præclara istius sententia , quam pridem recte , sapienter , terque pridem pronuntiasti ; vitium commune omnium est , quod ad rem in senectute attentiores sumus : hanc culpam evitare nos oportet : hoc voto prolatum est , & re ipsa hoc nobis præstandum est.

MI. Quid istuc? dabitur quandoquidem hic volt. *ÆS.* mi pat er!
DE. Nunc tu mihi germanus es pariter corpore & animo. *MI.*
 gaudeo.

35 *DE.* Suo sibi gladio hunc jugulo.

I N T E R P R E T A T I O.

MI. Quid hoc est? dabitur, quando De-
 mea sic poscit. *ÆS.* O mi pater! *DE.* | & animo. *MI.* Id gaudeo. *DE.* Suis
 Nunc mihi germanus es pariter corpore. | proprijs testis hunc confodio.

A N N O T A T I O N E S.

35. *Suo sibi gladio.*] Id est suo proprio | Iterum, *Insicentes sua sibi fallacia* &
 gladio. Sic Plautus in Prologo capti- | rursum; Ita nunc ignorans suo fuis ser-
 vorum, quo pacto serviat suo sibi patri. | vit patri.

A C T U S V. S C E N A I X.

SYRVS. DEMEA. MITIO. ÆSCHINVS.

SY. Factum est, quod iusti, Demea.

DE. Frugi homo es. ego ædopol hodie mea quidem sententia
 Judico, Syrum fieri æquom liberum. *MI.* istunc liberum?

Quondam ob factum? *DE.* multa. *SY.* ô noster Demea, ædopol
 vir bonu' es;

5 Ego istos vobis usque à pueris curavi ambos sedulò :

Docui, monui, bene præcepi semper quæ potui omnia.

DE. Res apparet, & quidem porro, obsonare, cum fide
 Scortum adducere, appurare de die convivium.

I N T E R P R E T A T I O.

SY. *E*ci quod imperavisti mihi. De-
 mea. Maceria diruta est. *DE.* | usque à teneris annis ambos eduxi
 Bona frugis homo es : ego per adem Pol- | diligenter, docui, monui, & præ-
 lucis sentio, atquo arbitror Syrum liber- | cepi, omnibus, quantum potui in-
 tate donari debere. *MI.* Illum liberare | struxi. *DE.* Res manifesta est, ni-
 donari? quatinam ob causam? *DE.* Ob | mirum quidem tibi cura fuit cibos &
 multa. *SY.* O noster Demea. *Ædopol* | obsonia lauta, & delicata emere. & con-
 vir probus es. Ego vobis istos filios inde | durre : meretricem ad illos fidelice adduce-
 ra convivium de medio die appurare.

A N N O T A T I O N E S.

8. *A*ppurare de die convivium.] De
 die epulari, aut potare semper | denum Macedonem notat - quòd de die
 apud antiquos Græcos, & Romanos da- | convivia muret, & Livius Pœnos, quòd
 tum vinofuit, ut intemperantiæ & lu- | de die epularentur. Et ab Hippocratis
 xus argumentum, ita Curtius Alexan- | usque temporibus rarus olum fuit pran-
 ditorum ulus,

Non

- Non mediocris hominis hæc sunt officia. *SY.* ô lepidum caput !
- 10 *DE.* Postremo hodie in psalteria ista emenda huic adjutor fuit,
Hic curavit : prodesse æquom est : alij meliores erunt :
Denique hic volt fieri. *MI.* vin' tu hoc fieri ? *ÆS.* cupio. *MI.* si
quidem
Tu vis, *Syre*, eho, accede huc ad me, liber esto. *SY.* bene facis :
Omnibu' gratiam habeo, & seorsum tibi præterea, *Demea*.
15 *D E.* Gaudeo. *ÆS.* & ego. *SY.* credo : utinam hoc perpetuum
fiat gaudium, ut
Phrygiam uxorem meam unâ necum videam liberam. *DE.* optu-
mam
Mulierem quidem. *SY.* & quidem nepoti tuo, hujus filio,
Hodie primam mammam dedit hæc. *D E.* hercle verò serio,
Si quidem primam dedit, haud dubium quin emitti æquom fieri.
20 *MI.* Ob eam rem ? *D E.* ob eam : postremo à me argentum,
quanti est, sumito.
SY. Dij tibi, *Demea*, omnes semper omnia optata adferant.
MI. *Syre*, processisti hodie pulcre. *DE.* siquidem porro, *Mitio*,
Tu tuum officium facies, atque huic aliquid paulum præ manu
Dederis, unde utatur. reddet tibi cito. *MI.* istoc vilius.
25 *ÆS.* Frugi homo est. *SY.* reddam hercle. da modo. *ÆS.* age pater
MI. post consulam.
D E. Faciet. *SY.* ô vir optime ! *ÆS.* ô pater mi festivissime !
MI. Quid istuc ? quæ res tam repente mores mutavit tuos ?

INTERPRETATIO.

Non cujusvis hominis, aut vilis servi
sunt opera. *SY.* O festivum virum,
atque urbanum ! *DE.* Denique *Æschinum*
in emenda hac fidicina adjuvit, atque
hortatus est, huic benefacere justum est :
alij servi ab hoc exemplo probiores fient.
Denique *Æschinus* cupit hoc fieri. *MI.*
Æschine, visne tu hoc fieri ? *ÆS.* Cu-
pio. *MI.* Siquidem in consensu, eho,
Syre, accede propius ad me : Liber esto.
SY. Bene facis, ut bonum horum de-
cet. Omnibus gratiam habeo : ac præ-
terea singularem tibi, *Demea*. *D E.* Id
gaudeo. *ÆS.* Et ego. *SY.* Credo, quæ
est vestra benignitas, Utinam istud gan-
dium Dij perpetuum absque ulla agri-
tudo, ne, ut possum videre *Phrygiam* meam
uxorem simul necum liberam. *DE.* Opti-
mam certe famulam, *SY.* Et quidem
tuo nepoti, *Æschini* filio, scilicet hodie
primum mammam admovit. & hoc præ-
buit. *D E.* Per *Herculem*, verumne &

serid id ais ? Siquidem primum nepoti-
lum nostrum lactavit, certum est illam
esse manumittendam, uti æquum est.
MI. Ob eam rem solum ? *D E.* Ob
eam. Denique argentum pro ejus pre-
tio, quanti aestimaveris eam, à me
accipito. *SY.* Dy tibi omnes, *Demea*,
omnia, quæ optas, concedant. *MI.* *Syre*,
preclare hodie proficisci, *D E.* Sic
est. *Mitio*, dummodo officium tuum,
facies, & ut herum liberalem decet
aliquam pecuniolam ei præbeas utin-
dam, brevis eam tibi rependes. *MI.*
Isto flocco vilius erit quod reddet.
ÆS. Probus homo est, & qui præ-
missa servat. *SY.* Reddam per *Hercu-
lem*, da modo mutui. *MI.* Post delibe-
rabo. *D E.* *Syre*, ne dubita. *Mitio* fa-
ciet quod petis. *SY.* O vir optime, *Demea* !
ÆS. O mi pater lepidissime !
MI. Quid istud est ? nudenam hæc
eum subita morum tuorum immutatio ?

M m

- Quod prolubium? quæ istæ subita est largitas? *DE.* dicam tibi.
 Ut id ostenderem, quod te isti facili & festivum putent,
 30 Id non fieri ex vera vita, neque adeo ex æquo & bono,
 Sed ex assentando, indulgendo, & largiendo, Mitio.
 Nunc adeo si ob eam rem vobis mea vita invisa est, *Æschine*,
 Quia non iusta iniusta prorsus omnia omnino obsequor,
 Missa facio. effundite, emite, facite quod vobis lubet.
 35 Sed si id vultis potius, quæ vos propter adolescentiam
 Minus videtis, magis impense cupitis, consulitis parum,
 Hæc reprehendere, & corrigere me, obsecundare in loco:
 Ecce me, qui id faciam vobis. *ÆS.* tibi pater, permittimus;
 Plus scis, quid facto opus est. sed de fratre quid hæc? *DE.* uno;
 40 Habeat; sicut in istæ faciat. *ÆS.* istuc recte. n. plaudite.

I N T E R P R E T A T I O.

unde tibi tam promptus animus ad largiendum? quæ ista tam profusa est largitudo voluntas? *DE.* Dicam tibi, Hæc feci, ut manifestum facerem quod isti filij nostri te clementem, & mitem æstimant, id non effici ex vera, & laudabili facilitate natura tua? imo, nec etiam ex vera aequitate, sed ex eo, quod eis nimis sub-

qua por adolescentiam minus vobis intelligere licet. & per inconsiderantiam quidem magis enixe affectatis, minus vero perpenditis, ea incusum, & emendem, neque etiam obtemperem pro temporis occasione vestris voluntatibus: ecce me reperiisse, qui id vobis præstem. *ÆS.* Pater mi, tua potestati nos committimus: tu scis melius quid nobis facto opus sit: sed de fratre Ctesiphone quid fiet? *DE.* Permisso ut ista potiatnr fiducia, ea sit contentus, & in ea voluptates & libidinem suam consumat, nec posthac aliam amet. *ÆS.* Recte iudicasti, & constituisti. *Q.* Plaudite.

A N N O T A T I O N E S.

28. Quod prolubium.] Turnebus legit proluvium, quod per translationem dicitur profusio & prodigalitas, cum quis more aquæ opes profundit. Virgilius,

Æneidos de Harpyis,

————— *Ædissima ventris*

Proluvies. ——— id est sordis effusio; sive alui immunditia.

P.

TERENTIJ

CARTHAGINENSIS AFRICANI

PHORMIO.

ACTA LUDIS ROMANIS. L. POSTHUMIO ALBINO,
L. CORNELIO MERULA, AEDILIBUS CURULIBUS.
EGERUNT L. AMBIVIVS TURPIO, L. ATTILIUS
PRÆNESTINUS. MODO'S FECIT FLACCUS CLAU-
DII. TIBIIS IMPARIBUS. TOTA GRÆCA APOLO-
DORU. EPIDICAZOMENOS. FACTA QUARTO, CN.
FANNIO STRABONE M. VALERIO MESSALA COSS.
ANNO AB URBE CONDITA DCCIII. ANTE CHRISTUM NATUM CLIX.

ANNOTATIONES IN EPIGRAPHEN.

PHORMIO.] Hæc Comœdia vocatur Phormio à Phormione Parasito, qui primas in cæ partes tenet.

Acta ludis Romanis.] Ludi Romani sub Regibus instituti sunt, magnique appellati, autore Asconio Pediano in Actionem 1. in Verrem, quod magnis impensis (ut erant tempora) dati sunt : tunc enim primum ludis impensa sunt, ducenta millia nummum (hæc summa valet quindecies millia Francarum librarum) ingentes pecuniarum tunc temporis. Cicero actione 2. in Verrem ait ; sibi designato Aedili

ludos antiquissimos esse faciendos, qui primi Romani appellati sunt, Jovi, Junoni, & Minervæ. Diversi sunt hi ludi à Megalensibus, qui Cybele magnæ matri Deorum dicati fuerunt. Porro quidam hic legendum censent, Ludis Megalensibus.

Egerunt L. Ambivivus.] Hi erant magistri Histrionum.

Tibiis imparibus.] Unâ scilicet dextrâ ; alterâ sinistrâ : quæ tibiæ impares vocatæ fuerunt Phrygiæ, quibus tunc cantebatur, cum gravitas jocis misceretur ;

PHORMIONIS PERSONÆ.

PHORMIO parasitus. Α φαρμακός, quod est, corbis, storea, textum quid ex sparto, & junco, aut nexus vitilium. Vitile est omnilentum, ut flecti possit.

DEMIPHO, senex, quasi δέμιον φῶς, id est populi claritas.

CHREMES, senex. Α χρεῖμα πῶδου, quod est enixè expuere.

ANTIPHO, adolescens. ἄντι τῆς ἀντιφάνειας. contra appareo.

PHÆDRIA, adolescens. Α φαιδρεῖς, hilaris.

GETA, servus. Gentile nomen à Getis.

DAVUS, Gentile nomen servi.

DORIO, leno, à Doribus. Gentile nomen.

SOPHRONA, nutrix. Α σόφρων, casta, proba.

NAUSISTRATA, matrona, magnificum nomen à copijs navalibus, quarum gloria aliquando Atheniensis populus floruit.

CRATINUS, advocatus. Α κράτης, robur.

HEGIO, advocatus. Α ἡγεῖται, quod est ducere.

CRITO advocatus. Α κριτὸς iudex.

DORCIUM, ancilla. Α δόρξας, Dama.

PHANIUM. Α φάνειμα, appareo.

ARGVMENTVM.

CHREMES Atheniensis cum uxorem duxisset divitem Nausistratam, ex qua suscepit filium Phædriam, in Lemno pauperculæ cuiusdam mulieris amore correptus eam quoque ducit uxorem, & ex eâ suscipit filium Phanium; quæ cum jam esset quindecim annorum, Chremes convenit cum fratre suo Demiphone, ut ejus filio Antiphoni nuberet. Postea Demipho in Ciliciam proficiscitur; Chremes in Lemnum, ut Athenas Phanium cum matre adduceret. Sed hæc jam consensa navi cum filia, & ipsius nutrice eò venerat, frustra quæsito Chremete sub nomine Stilphonis; (sic enim Chremes Lemni se vocari jusserat, ne rumor alterius sui conjugij emanaret) Non ita multo post mater Phani ex animi ægritudine moritur. Antipho autem cum forte Phanium aspexisset funus matris cum nutrice procurantem, subitò ejus amore exarsit, eamque arte, & consilio astuto Phormionis Parasiti uxorem ducit. Confectis nuptijs, redeunt senes turbati admodum uterque, quærentesque omni ratione has dirimere nuptias. Accidit eodem tempore, ut Phædria citharistriam amaret, ac pro eâ redimendâ triginta minas lenoni illius domino promitteret: ad hanc pecuniam conficiendam Geta servus senes convenit, hisque nunciat, Phormionem, si sibi dotis nomine triginta minæ darentur, se paratum esse Phanium, quam Antipho duxerat, uxorem accipere: Demipho ut

filium suum à Phanio disjungeret, hanc pecuniam numerat Phormioni, is eam Phædriæ dat, Phædria lenoni. His gestis, Chremes agnoscit filium suum Phanium, conjunctam esse cum fratris sui filio; quare mutato consilio, triginta minas à Phormione per rixam conatur exigere; sed proditur per eundem uxori suæ Naulistratæ: nec antè veniam libidinis suæ obtinet à matrefamiliâs, quàm & triginta minarum, & amoris Citharistriæ veniam dedisset filio.

C.

SULPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

Chremetis frater aberat peregre Demipho,
Relicto Athenis Antiphone filio.
Chremes clam habebat Lemni uxorem & filiam,
Athenis aliam conjugem, & amantem unice
Gnatum fidicinam. mater è Lemno advenit
Athenas: moritur. virgo sola (aberat Chremes)
Fenus procurat. ibi eam visam Antipho
Cum amaret, operâ parasiti uxorem accipit.
Pater & Chremes reversi fremere: dein minas
Triginta dant parasito, ut illam conjugem
Haberet ipse: argento hoc emitur fidicina.
Uxorem retinet Antipho à patrno agnitam.

INTERPRETATIO.

Aberat Demipho, frater Chremetis, profectus in Ciliciam, cui filius erat Athenis Antipho. Chremes secreto duxerat Lemni alteram uxorem, ex quâ susceperat filiam nomine Phanium, cum prius Athenis uxorem duxisset Naulistratam, haberetque ex eâ filium Phædriam, Citharistria ejusdâs amere ardentem. Mater Phani, secunda uxor Chremetis, è Lemno Athenas transiit: gravit, ibique non ita multis post vitâ decessit. Virgo sola cum nutrice fenus apparat, absente Chremete. Ibi cum Antipho eam aspexisset, statim ejus amore captus est. & assento Phormionis Parasiti consilio usus eam uxorem duxit. Antiphonis pater Demipho, & Chremes reversi, questus edere ceperunt; deinde triginta minas dant Parasito, ut Phanium uxorem acciperet disjunctam ab Antiphone. Hac pecunia redimitur fidicina Phædria, Antipho remanet in conjugio cum Phanio, quâ à patrno Demipho agnoscitur.

PROLOGVS.

- P**ostquam poëta vetus poëtam non potest
Retrahere à studio, & transdere hominem in otium;
Maledictis detertere, ne scribat, parat;
Qui ita dicitur, quas antehac fecit fabulas,
5 Tenui esse oratione, & scriptura levi,
Quia nusquam insanum scripsit adolescentulum
Cervam videre fugere, & sectari canes,
Et eam plorare, orare ut subveniat sibi.
Quod si intelligeret, olim cum stetit nova,
10 Actoris opera magis stetit, quam sua:
Minu' multo audacter, quam lædit, læderet;
Et magi' placerent, quas fecisset fabulas.
Nunc si quis est, qui hoc dicat, aut sic cogitet,
Vetu' si poëta non laceffisset prior,
15 Nullum invenire prologum potuisset novus,
Quem diceret, nisi haberet, cui malediceret:
Is sibi responsum hoc habeat; in medio omnibus

INTERPRETATIO.

Postquam Lucius Lavinius senex
poëta Poëtam nostrum Terentium
non valet abungere à studio Poëtes Com-
mica, & transducere illum in ociosam
cessationem, convitiis eum terrefacere
aggredditur, ut eum avertat à scriben-
dis Comædiis, inanibus verbis in vul-
gus jactans quas antehac Terentius fe-
cit Comædia infimo sermone scriptas esse.
& dicendi genere nimis humili: quia
nusquam induxit, & exhibuit adolescen-
tulum, qui insaniens visus sibi fuerit,
videre cervam fugientem, & canes
ipsam prosequentes, eamque illa chryma-

ri, precari ipsum, ut sibi succurrat. Quod
si animadverteret suam Comædiam dum
nova esset, non fuisse explosam, magis
propter Actorum, quam propter suam
ipsius industriam, minus multo confiden-
ter alios offenderet, quam nunc offen-
dis. & magis probarentur Comædia,
quas scripsisset. Nunc si quis est, qui
hoc dicat, aut censeat; si vetus Poëta
prior novum minime provocasset; no-
vus nullam materiam scribendo Prologo
reperisset, ac nisi adversarium haberet,
quem convitiis insectaretur: ille hoc res-
ponsum referat, communem omnibus

ANNOTATIONES.

5. Tenui esse oratione. Imperitiæ ac-
cular Terentius Lavinium, cum sim-
plex sermo & purus, stylusque humilis
conveniat comædiæ.

8. Et eam plorare. Lacrymæ hominis
sunt propriæ; tamen ex quadam simi-
litudine tribuuntur Crocodilo, &
Cervo.

9. Olim cum stetit nova. Sic Horatius
in Epistola ad Augustum:

Gessit enim nummum in loculos dimit-
tere, post hoc

Securus cadat, an recto stet fabula calo,
Stare igitur Comædia dicitur, quæ ad
finem ulque placet populo, nec ejici-
tur, & exploditur.

- Palnam esse positam, qui artem tractant musicam.
 Ille ad famem hunc ab studio studuit reicere:
 20 Hic respondere voluit, non lacescere.
 Benedictis si certasset, audisset bene:
 Quod ab illo allatum est, sibi id esse rellatum putet.
 De illo jam finem faciam dicundi mihi,
 Peccandi cum ipse de se finem non facit.
 25 Nunc quid velim, animum attendite, apporto novam
 Epidicazomenon quam vocant comœdiam
 Græci, Latini Phormionem nominant;
 Quia primas parteis qui ager, is erit Phormio
 Parasitus, per quem res geretur maxime.
 30 Voluntas vestra si ad poetam accesserit,
 Date operam, adeste æquo animo per silentium:
 Ne simili utamur fortuna, atque usi sumus,
 Cum per tumultum noster grex motus loco est:
 Quem actoris virtus nobis restituit locum,
 35 Bonitasque vestra adjutans, atque æquanimitas.

INTERPRETATIO.

palnam, propositam esse hys, qui Poë-
 tice præsentur. Ille Lavinius Teren-
 tium ab artis sua exercitio abstrahere in-
 genti studio curavit, ut eum ad extre-
 mam inopiam, & famem adigerec. Ille
 Terentius satis habuit, si illi responde-
 ret, non eum aggrederetur. Si ille hu-
 manis verbis certasset, eum honore suis-
 set appellatus. Nunc quod moris est, sui
 rellatum esse agere ne ferat, tam de illo
 queri desinam: licet, quantum ad ip-
 sum pertinet, maledicere non desinat.
 Nunc qua habeo vobis dicenda, ani-
 madverte: novam Comœdiam vobis

exhibeo, nominatam à Græcis Epidica-
 zomenon: à Latinis Phormionem. Que-
 nam primas partes erunt Phormionis Pa-
 rasiti: cuius opera præcipue res agitur.
 Et studio & benevolentia vestra Poetam
 prosequimini, date recitationi fabula
 operam, eum silentio æqui & faventes
 audite: ne similis fors mala nobis con-
 tingat, qualis contigit præscilicet pertur-
 bati & rixati cæci noster Histrionum
 loco deturbatus est, quem Actorum ver-
 tus constans & perseverantia nobis red-
 didit, vestraque humanitas, æquitasque
 animi, subsidie qua nobis fuit.

ANNOTATIONES.

18. *Artem tractant musicam.* Id est
 Poeticam, quia hæc ars propter metri-
 cam rationem musicæ alius est: vel
 potius quod Musæ Poëtice præfint.
 26. *Epidicazomenon.* Hic *Emilia* Phor-
 mionis est Antipho, quicum in iudicio
 contendit Phormio, ut Phanium ei ad-
 dicatur uxor.

33. *Cum per tumultum.* Id est propter
 rixas populi de sedibus in spectaculis
 contendere soliti.

34. *Quem actoris virtus.* Nimirum,
 qui exclusus toties à tumultuante po-
 pulo animum non abiecerit: sed perse-
 veraverit agere & recitare.

ACTUS PRIMI SCENA I.

D A V V S.

- A** Micus summus meus, & popularis Geta,
 Heri ad me venit: erat ei de ratiuncula
 Jam pridem apud me reliquum pauxillum
 Nummorum: id ut conficerem: confeci: affero.
 5 Nam herilem filium ejus duxisse audio
 Uxorem: ei credo munus hoc contraditur.
*Quam inique comparatum est, ij qui minus habent,
 Ut semper aliquid addant divitioribus.*
 Quod ille unciatim vix de demenso suo,
 10 Suum defrudans genium, comparfit miser;
 Id illa universum abripit, haud existumans
 Quanto labore partum: porro autem Geta
 Ferietur alio munere, ubi hera pepererit.
 Porro alio autem, ubi erit puero natalis dies,
 15 Ubi initiabunt; omne hoc mater auferet:
 Puer causa erit mittundi, sed videon' Getam?

I N T E R P R E T A T I O.

A Micus mihi intimus, & ex eadem gente, Geta heri me adiit. Erat ei apud me reliquum aliquantulum pecunia, cujus ei debitor eram, de aliqua rationum supputatiuncula: id ut ei compararem, petiit: comparavi: affero. Nam ejus heri filium Antiphonem hodie uxorem duxisse audio. Ei, ut credo, hac pecunia in munus, colligitur. Quam injuste fieri solitum est, quibus tenuior res est familiaris, eos semper oportere adaugere aliquibus donis divitias locupletiorum. Quod ille (Geta) de sua frumenti mensura per singulas uncias parcendo, &

natura necessaria alimenta detrahendo, vix seposuit, id illa nova nuptia universum intercipiet, parvi pendens quantis arumnis sit acquisitum; deinde vero aliud vulnus Geta pecunia accipiet, cum aliud munus hera comparandum erit, ubi illa enixa partum fuerit; insuper aliud, ubi puero natalis per singulos annos revertetur, ubi enim ablatum, & iniussim facient cibo, & potu eum alendi. Omnia hac munera mater lucrabitur, infans causa erit cur mittantur hac dona ad matrem.

A N N O T A T I O N E S.

2. [Ampridem apud me reliquum.] Ali-
 quod residuum pecuniae ei debeo.
 9. [Vix de demenso suo.] Demensum erat
 mensura frumenti, quam servis adme-
 tiebantur domini ad totius mensis vi-
 ctum.
 13. [Ferietur alio munere.] Velut malo,

ac damno macetabitur, aliud damnum
 accipiet.

14. [Natalis dies.] Munera amici sole-
 bant mittere ad eum, cujus erat natalis
 dies qui uxorem ducebat, cui etiam
 erant nati liberi.

ACTUS

ACTUS I. SCENA II.

GETA. DAVVS.

- G E.** Siquis me quæret rufus. **D A.** præsto est, desine. **G E.** oh !
 At ego obviam conabar tibi, Dave. **D A.** accipe, hem :
 Lectum est, conveniet numerus, quantum debui.
G E. Amo te, & non neglexisse, habeo gratiam.
D A. Præsertim ut nunc sunt mores ; adeo res reddit :
 Si quis quid reddit, magna habenda est gratia.
 Sed quid tu es tristis ? **G E.** egone ? nescis quo in metu, &
 Quanto in periculo sim. **D A.** quid istuc est ? **G E.** scies,
 Modò ut tacere possis. **D A.** abi sis, insciens :
10 Cujus tu fidem in pecunia perspexeris,
 Verere ei verba credere ? ubi quid mihi lucri est
 Te fallere ? **G E.** ergo ausculta. **D A.** hanc operam tibi dico.
G E. Senis nostri, Dave, fratrem majorem Chremem
 Nostin' ? **D A.** quidni ? **G E.** quid ? ejus gnatum ? hædriam ?
15 **D A.** Tanquam te. **G E.** evenit, senibus ambobus simul,
 Iter illi in Lemnum ut esset, nostro in Ciliciam,
 Ad hospitem antiquum : is senem per epistolas
 Pellexit, modò non monteis auri pollicens.

INTERPRETATIO.

G E. Siquis homo rufus capillo hunc me
 quaesitum veniat. **D A.** Ecce eum
 de quo loqueris. **G E.** Oh ! At ego jam
 paratus eram tibi obviam ire. Dave.
D A. Accipe pecuniam, quam tibi de-
 beo, hem : exquisiti & probati sunt
 nummi : summa parvi numeri invenie-
 tur ei, quam reliquam adhuc debui.
G E. Pergratum mihi facis, & laudo
 quod in reddendo cessator non fuissis.
D A. Præcipue si morum pervertitas nunc
 spectatur ; nam ed devenimus, ut si
 quis creditum soluit, ei gratis loco ac-
 ceptum ferendum sit : sed quid est quod
 tristis videris ? **G E.** Egone ? ignoras in
 quo timore, & discrimine versor. Nos-
 ces, dummodò id celare valeas. **D A.** A-
 page, imperite : dubitasne ei verba cre-
 dere, cujus fidem in credenda ei pecu-
 nia probaveris ? Quia etiam hac in re
 qua utilitas te fallendo mihi obveniret ?
G E. Ergo attentè audi. **D A.** Hoc offi-
 cium tibi præstabo. **G E.** Notusne est tibi
 frater Chremetis senis nostri Demipho ?
D A. Cur non ? **G E.** Filiusque ejus Pha-
 drias ? **D A.** Æque ac tuse notus es
 mihi. **G E.** Forte illis ambobus eodem
 tempore causa suis itineris faciendi :
 illi Chremeti in Lemnum : nostro De-
 miphoni in Ciliciam, ad quendam
 hospitem antiquum, qui eum invitave-
 rat, prope aureos montes promittens.

ANNOTATIONES.

- 16.** **I**N Lemnum.] Lemnos insula est
 maris Ægei, Vulcano sacra, &
 Lemnia terra nobilis. Hodie Stalimene
 vocatur. **I**n Ciliciam.] Cilicia Asia minoris re-
 gio, hodie vocatur Turcomania, Cara-
 mania, cui ab ortu jungitur. In ea urbs
 Tarsus, Divi Pauli natalibus clara.

N n

- D A.* Cui tanta erat res, & superetat? *G E.* definas:
 20 Sic est ingenium. *D A.* oh! regem me esse oportuit.
G E. Abeuntes ambo hic tum senes me filii
 Relinquant quasi magistrum. *D A.* ô Geta! provinciam
 Cepisti duram. *G E.* mihi usus venit, hoc scio.
 Memini relinqui me Deo irato meo.
 25 Cæpi advorsari primò: quid verbis opus est?
 Seni fidelis dum sum, scapulas perdidì.
D A. Venete in mentem istæ mihi; namque inscitia est;
 Advorsum stimulum calces. *G E.* cæpi his omnia
 Facere, obsequi quæ vellent. *D A.* scisti uti foro.
 30 *G E.* Noster mali nil quidquam primò. hic Phædria
 Continuo quandam nactus est puellulam
 Citharistriam: hanc amare cæpit perdere.
 Ea serviebat lenoni impurissimo:
 Neque, quod daretur quidquam, id curarant patres.
 35 Restabat aliud nihil. nisi oculos pascere,
 Sectari, in ludum ducere, & reducere:
 Nos otiosi operam dabamus Phædriæ.
 In quo hæc discebat ludo, ex adverso ei loco
 Toultrina erat quædam: hic solebamus fere
 40 Plerumque eam oppetiri, dum inde itet domum.
 Interea dum sedemus illic, intervenit
 Adolescens quidam lactumans: nos mirarier:
 Rogamus, quid sit: nunquam æque, inquit, ac modò

I N T E R P R E T A T I O.

D A. Eine cui tanta divitia abundabant, & superabundabant? *G E.* Tace: sic homo à natura factus est. *D E.* Oh! male factum: quàm Regem me esse docuit! *G E.* Hic tum senes profectuscentes me filij suis restorem, & magistrum præferunt. *D A.* O Geta, officium gratæ gerendum suscepisti. *G E.* Hoc ita mihi evenisse expertus sum: & à Genio irato me derelictum fuisse in memoriam habeo. Cæpi horum voluntati primò obfistere: quidplura dicam? dum seni nostro Demiphoni fidelem me presto, scapulas cadendas lorarij relictas. *D A.* Hæc animo facile occurrerunt: nam quæ stoliditas est adversus stimulum calces jactare? *G E.* Cæpi omnia facere eorum arbitrio. morem quem vellent gerere. *D A.* Scisti temporis inservire. *G E.*

Noster Crespho ab initio nihil nisi rebus agebat: hic Phædria illud quendam puellam fidetiam amans est: hanc præter modum amore prosequi cepit. Ea sub potestate erat turpissimi lenonis: neque patres adolescentum providerant ut sumptus his subministrarentur. Nichil aliud Cresphoni supererat, quam visu puella oculos suos oblectare, semper eam sequi, in scholam ducere. & domum inde reducere. Nos per otium Phædria obsequabamur. E regione loci in quo discebat puella, sita erat officina tonsoris: hic solebamus eam expectare quousque inde rediret domum. Interea dum illi otiosi moramur, repente supervenit adolescens quidam stens. Nos mirati, quænam qua causa ei stetus esset. Nunquam aut, mihi ita perspectum fuit, ac modò,

- Paupertas mihi onus visum est & miserum, & grave.*
 45 Modò quandam vidi virginem hic vicinæ
 Misertam, suam matrem lamentari mortuam:
 Ea sita erat ex adversum: neque illi benevolens,
 Neque notus, neque cognatus, extra unam aniculam:
 Quisquam aderat, qui adjuvaret funus. miseritum est.
 50 Virgo ipsa facie egregia; quid verbis opus est?
 Commorat omnes nos: ibi continuo Antipho,
 Voltisne eamvis visere? alius, censeo;
 Eamus: duc nos fodes: imus, venimus,
 Videmus. virgo pulchra: & quo magis diceres,
 55 Nihil aderat adjumenti ad pulchritudinem.
 Capillus passus, nudus pes, ipsa horrida:
 Lacrumæ, vestitus turpis: ut, mi vis boni
 In ipsa inesset forma, hæc formam extinguerent.
 Ille, qui illam amabat fidicinam, tantummodo,
 60 Satis scita, inquit: noster vero. D. A. jam scio:
 Amare cœpit. G. E. scin' quam? quò evadat, vide:
 Postridie ad anum tectâ pergit: obsecrat,
 Ut sibi ejus faciat copiam. illa enim se negat:
 Nequo enim æquom ait facere. illam civem esse Atticam,
 65 Bonam, bonis progeneratam: si uxorem velit,
 Lege id licete facere: sin aliter, negat.
 Noster, quid ageret, nescire: & illam ducere
 Cupiebat, & metuebat absentem patrem.

INTERPRETATIO.

quàm arduosum & molestum esset pondus paupertatis. Modò quandam vidi infelicem puellam prope in hac vicinia, discentem matrem suam vita summatam. Ea posita erat contra mortuam, neque quisquam amicus, neque vicinus, neque propinquus eam adjuvabat in curando funere, præter unam viculam. Misertari subiit. Virgo ipsa formâ erat eximia. Quid plura dicam? omnium animi commoti sunt hoc spectaculo: tunc Natium Antipho: libetne volis, inquit, ut hæc virginem invisamus? alius quidam inquit, ita mihi videtur: eamus, dux esto nobis, amabo. Imus, advenimus. Spectavimus ipsam. Puella erat formosa. & qui magis crederet, nihil ei additum erat, quod formam insigniorem redderet. Crines negligenter & temere dispersi. Pedes calcamentis nudati, ipsa incultissima, vestis suda & deformis. Adhuc ut

nisi pulchritudo ejus excellens esset, hac pulchritudinem in eâ dicerent. Phœdria qui captus erat amore illius eitharistria, solummodò dixit, non quidem invenit, & inconcinnus est. Noster vero Antipho. D. A. Intellige: continuo ipsius amore exarsit. G. E. Scisne quantum? quousque cupiditas ejus pervenit, inspicit. Ipsa die postridiana vetulam virginis nutricem contigit, orat ut ejus potiunda facultatem daret. Illa recusat hoc facere, eumque inique agere ait qui hoc petat, illam esse civem Atticam, honestam, honestis parentibus genitam: si uxorem eam velit ducere, legitime id ei permitti facere: sin minus, illa recusat ei obsequi. Noster Antipho quid sibi faciendum esset nesciebat. Cupide volebat eam in uxorem accipere, sed patris metu timebatur absentis

- D A.* Non, si rediisset, ei pater veniam daret?
 70 *G E.* Ille indotatam virginem atque ignobilem
 Daret illi? nunquam faceret. *D A.* quid sit denique?
G E. Quid fiat? est parasitus quidam Phormio,
 Homo confidens: qui, illum *Dij* omnes perduint!
D A. Quid is fecit? *G E.* hoc consilium, quod dicam, dedit:
 75 lex est, ut othæ, qui sunt genere proximi,
 Iis nubant: & illos ducere eadem hæc lex jubet.
 Ego te cognatum dicam, & tibi scribam dicam;
 Paternum amicum me assumulabo virginis:
 Ad iudices veniemus, qui fuerit pater,
 80 Quæ mater, qui cognata tibi sit, omnia hæc
 Confingam: quod erit mihi bonum atque commodum.
 Cum tu horum nihil refelles, vincam scilicet.
 Pater aderit, mihi paratæ lites: quid mea?
 Illa quidem nostra erit. *D A.* jocularē audaciam.
 85 *G E.* Persuasum est homini: factum est: ventum est: vincimur:
 Duxit. *D A.* quid narras? *G E.* hoc, quod audis. *D A.* ô Geta!
 Quid te futurum est? *G E.* nescio hercle, unum hoc scio:
 Quod fors feret, feremus æquo animo. *D A.* place:
 Heu, istuc viri est officium. *G E.* in me omnis spes mihi est.
 90 *D A.* Laudo. *G E.* ad precatorem adeam credo, qui mihi
 Sic oret: nunc amitte quæso hunc: æternum
 Posthac si quidquam, nihil precor: tantummodo

I N T E R P R E T A T I O.

D A. An non pater reversus ei parceret hanc culpam? *G E.* Quid? illeus pater puerum dotis expertem, & obscuris natalibus pareretur eum ducere? Nunquam ille hoc faceret. *G E.* Quid tandem factum est? *D A.* Quid factum fuerit, quare? est Parasitus quidam, nomine Phormio, homo audax & temerarius, qui (*Dij* illum occidunt) hoc consilium, quod exponam dedit: nimirum lege cautum est Athenis, ut virginis parentibus oblata nubant proximi agnati, atque illi eas uxores ducant: ego te virginis proximum esse asseverabo, & in jus vocabo, patrum me amicum esse fingens: nos iudicio sistemus, qui fuerit illius pater, quæ mater, quo modo ei cognatione junctus sit recitabo: omnia hæc excogitabo in æquum commodum aileo: ut te nihil horum refutans, iudicio vincam scilicet. Desinepti pater tuus ex itinere

revertetur, mihi stes intendas: sed quid mea interest? illa virgo nostra manebit. *D A.* Confidentiam risu dignam! *G E.* Antiphe hoc consilium probavit, exequutus est, ad iudices venimus, causâ cecidimus: ille hanc in uxorem accepit. *D A.* Quæ mihi commemoras? *G E.* Hæc, quæ auribus tuis percipis. *D A.* O mi Geta! quid te fiet? *G E.* Nescio per Herulem quæ me casus manet: sed unum hoc probo scio, quod fortuna offeret, accipiemus æquo & patiente animo. *D A.* Gratium mihi est, heu, fortu hoc viri est officium facere. *G E.* Spes mihi in nullo alio, quam in me ipso sita est. *D A.* Laudo animum. *G E.* Ad deprecatorem perfugiam scilicet, qui pro me salubris verbis horum propitium mihi faciat: dimitte, rogo, hunc impudentem: nunc si vere posthac quicquam deliquerit, nihil deprecor: modo id denique

Non addat, ubi ego hinc abiero, vel occidito.

D A. Quid pædagogus ille, qui citharistram?

95 Quid rei gerit? *G E.* sic, tenuiter, *D A.* non multum habet

Quod det fortasse, *G E.* imo nihil, nisi spem merari.

D A. Pater ejus rediit, annon? *G E.* nondum. *D A.* quid? senem

Quoad expectatis vestrum? *G F.* non certum scio:

Sed epistolam ab eo allatam esse audiui modo, &

100 Ad pottiores esse delatam: hanc petam.

D A. Nunquid, Geta. aliud me vis? *G F.* ut bene sit tibi.

Puer, heus. nemon' huc prodit? cape, da hoc Dorcio.

INTERPRETATIO.

non adiciat, postquam hinc profectus fuerit, sibi etiam hunc interfecit. *D A.* Quid vero agit ille pædagogus virginis, Phædria? *D E.* Sic exigit. *D A.* Modicum fortasse illi est quod det? *G E.* Imo nihil, nisi nuda spes ei restat. *D A.* Patris ejus perire reversus est, an non? *G E.* Nondum. *D A.* Quid? senem vestrum Domiphnem ad quod tempus expectatis.

G E. Incertus sum de hujus reditu: sed modo accepi ab eo allatam esse epistolam. & inde latam fuisse ad publicanos qui vestigalia tuorum exigant. Hanc peti- tum eo. *D A.* Nunquid in alia re tibi opus est mea opera? *G E.* Ut bene sit tibi precor. Heus, puer: nemine huc dum procedit? cape hoc argentum, & trade Dorcio.

ACTUS I. SCENA III.

ANTIPHO. PHÆDRIA.

AN. **A** Deon' rem rediisse, ut, qui mihi consultum esse optume velit,

Phædria, patrem ut extimescam, ubi in mentem ejus adventi venit?

Quod ni fuisset incogitans, ita cum expectarem, ut par fuit.

P H. Quid istuc est? *AN.* rogitas? qui tam audacis facinoris mihi conscius

5 Sis? quod utinam ne Phormioni id suadere in mentem incidisset,

Neu me cupidum eo impulsisset, quod mihi principium est mali.

INTERPRETATIO.

AN. **E** One miseria deveni, ut vehementer formidem patrem, qui omnia bona mihi cupit, ubi de ejus adventu cogito? Quod nisi fuisset imprudens & inconsideratus, ita cum cupidum expectarem, ut aequum & conv. niens fuit.

P H. Quid istud est? *AN.* Quares? qui scis ipse una mecum temerarium facinus quod admisi, quod utinam Phormio mihi suadere nunquam cogitasset. Non meum cupiditatem ad huius nuptias incitavisset, qua res mihi caput & fons infelicitatis;

Non potitus essem. fuisset tum mihi illos ægre aliquot dies :
At non quotidiana cura hæc angeret animum. *P. H.* audio.

A. N. Dum expecto , quàm mox veniat , qui adimat hanc mihi
consuetudinem.

10 *P. H.* Aliis , quia desit quod amant , ægre est : tibi , quia super-
est , dolet.

Amore abundas , *Antipho*.

Nam tua quidem hercle certe vita hæc expetenda , optandaque est.
Ita me *Dij* bene ament ; ut mihi liceat tam diu , quàm amò , frui ,
Jam depascisci mortem cupio. tu conjicito cætera ,

15 Quid ego ex hac inopia nunc capiam , & quid tu ex istac copia :
Ut ne addam , quod sine sumptu , ingenuam , liberalem nactus es :
Quod habes , ita ut voluisti , uxorem , sine mala fama ; palam
Beatus , nî unum desit , animus qui modestè istac ferat.
Quod si tibi res sit cum eo lenone , quocum mihi est , tum sentias .

20 Ita plerique ingenio sumus omnes : nostri nosmet pariter.

A. N. At tu mihi contra nunc videre fortunatus , *Phædria* ,
Cui de integro est potestas etiam consulendi , quid velis ,
Retinere , amare , amittere : ego in eum incidi infelix locum ,
Ut neque mihi ejus sit amittendi , nec retinendi copia.

25 Sed hoc quid est ? videon' ego advenire huc currentem *Getam* ?
Is ipse est. hei , timeo miser , quam nunc mihi hic rem nuntiet .

INTERPRETATIO.

Amata virginis compos factus non fuis-
sem : ægre & impatienter ea me privari
illos aliquot dies tulissim' esto : ac soli-
ta hac sollicitudo animum non premeret.
P. H. Audio. *A. N.* Dum anxius meo ,
ne quàm cito qui irreat , qui me ab-
strahat ab hujus virginis possessione.
P. H. *Aly* tristitior , quia id quod
amant , eos deficit : tu vero , eo quod su-
perat , doles. Amoris felicitate assuui ,
Antipho. Nam per *Herculem* tua vita
condicio procul dubio desideranda est. Ita
mihi *Dij* sint propitij , ut mihi tamdiu
ejus quod amo , copia fiat , quandiu si
tibi , morte paratiss' sum pacisci. Cætera
conjee , scilicet , quid ego meliora ca-
piani ex amoris inopia , cum tu jucun-
de amica fueris : ut ne hu' adjungam ,
quod sine ulla pecuniarum impensis in-
genuam & liberalem virginem possides

es : quod possides uxorem qualem opta-
visti . integra existimationis : denique
beatum te pradico . si unum hoc adsit ,
animus , qui hac moderate capias . Quod
si cum lenone avarissimo rem transen-
dam habere , ut ego , tum tu rivera te
beatum esse intelli as . Ita plerique om-
nes à natura facti sumus , nostra fare
contemnimus. *A. N.* At te contra seli em
est : duco , *Phædria* , cui adhuc integris
rebus licet considerare , & à liberare
quid eligat , tibi asserves , diligas , re-
linquas : ego in eum statim conjectus
sum , ut neque mihi potestas sit relin-
quenda : nec retinenda virginis , quam
possideo . Sed quid hoc est ? num conspicio
Getam currentem huc perperare ? is ipse
est . Me miserum ! meo ne mihi nunc
tristem nuntium asserat .

ACTUS I. SCENA IV.

GETA. ANTIPHO. PHÆDRIA.

GE. **N**ullus es Geta, nisi jam aliquod tibi consilium celere repereris:

Ita subito nunc imparatum tanta te impendent mala:

Quæ neque uti devitem scio, neque quo modo me inde extraham:
Nam non potest celari nostra diutius jam audacia:

5 Quæ si non astu providentur, me aut herum pectus dabunt.

AN. Quidnam ille commotus venit? GE. tum, temporis punctum mihi

Ad hanc rem est: herus adest. AN. quid istuc est mali?

GE. Quod cum audierit, quod ejus remedium inveniam iracundiæ?
Loquarne? incendam. taceam? instigem. purgem me? laterem lavem.

40 Eheu me miserum! tum mihi pavel, tum Antipho me excruciat animi:

Ejus me miseret: ei nunc timeo: is nunc me retinet. nam absque eo
Esset, recte ego mihi vidissem, & senis essem ultus iracundiam:

Aliquid convalessem, atque hinc me conicerem protinus in pedes.

AN. Quam hic fugam aut furtum parat?

55 GE. Sed ubi Antiphonem reperiam? aut quâ quætere insistam viâ?

P H. Te nominat. AN. nescio quod magnum hoc nuntio expecto malum.

INTERPRETATIO.

GE. **P**eristi, Geta, nisi subitum aliquod consilium inveneris: ita nunc tibi non providenti, nec expectanti tanta instant pericula quæ quæ ratione declinare ignoro, neque quomodo inde me expediam: neque enim diutius nostra temeritas jam potest occultari quæ si non astu caventur, me aut herum opprimunt. AN. Quidnam est quod tam perturbat carit? GE. Tam, solum mihi momentum temporis restat ad deliberandum de hac re. Ecce herum, AN. Quodnam hoc malum est? GE. Quam rem eam resciverit, filium Antiphonem duxisse uxorem, quodnam remedium sedanda ejus iracundia reperiam? alloquarne eam? instigabo:

filiam? stimulem: excitem? operam perdam. & verba. Eheu me miserum! præterquamquod mihi metus, tam etiam angor solitudinis propter Antiphonem: ejus misereor: pro eo metus: is me remoratur, & retardat: nam nisi res ad eum pertineret, mihi utiliter consulaissem, & de senis iracundia ultionem sumpsissem, aliquid clam subripissem, & cum sarcinalis collegissem, ut quo hinc confestim fugam arripissem. AN. Quam hic fugam, aut furtum meditatur? GE. Sed ubi Antiphonem inveniam? aut quam viam ad eam querendum inibo? P H. Te nominat. AN. Nescio quod magnum ex hoc unctio mihi imminet malum.

P H. Ah, sanus ne es?

G E. Domum ire pergam? ibi plurimum est. *P H.* revocemus hominem. *A N.* Ita illico. *G E.* hem!

Satis pro imperio, quisquis es. *A N.* Geta. *G E.* ipse est, quem volui obviam.

10 *A N.* Cedo, quid portas, obsecro? atque id, si potes, verbo expedi.

G E. Faciam. *A N.* eloquere. *G E.* modò apud portum. *A N.* meumne? *G E.* intellexi. *A N.* occidi. *P H.* hem!

A N. Quid agam? *P H.* quid ais? *G E.* hujus patrem vidisse me, patrum tuum.

A N. Nam quod ego huic nunc subito exitio remedium inveniam miser?

Quòd si eo meæ fortunæ redeunt, Phanium, abs te ut distrahar;

25 Nulla est mihi vita expetenda. *G E.* ergo istæ cum ita sint, Antipho,

Tanto magis te advigilare æquum est. *Fortes fortuna adjuvat.*

A N. Non sum apud me. *G E.* atqui opus est nunc, cum maxumè, ut sis, Antipho:

Nam si senserit te timidum pater esse, arbitrabitur

Commeruisse culpam. *P H.* hoc verum est. *A N.* non possum immutari.

20 *G E.* Quid si aliquid gravius tibi nunc faciendum foret?

A N. Cum hoc non possum, illud minù possem. *G E.* hoc nihil est, Phædria: illicet:

Quid conterimus operam frustra, quin abeo? *P H.* & quidem ego.

A N. obsecro:

INTERPRETATIO.

P H. Sanusne es animo? *G E.* Ad ades nostras ire pergam: ibi morari solet. *P H.* Revocemus eum. *A N.* Hic siste gradum. *G E.* Satis imperiose loqueris, quisquis es. *A N.* Geta. *G E.* Ipse, quem quarebam occurrit. *A N.* Dicito, quid affers, quæso? atque si potes, uno id verbo expone. *G E.* Faciam. *A N.* Enarra. *G E.* Modò apud portum. *A N.* Meumne patrem vidisti? *G E.* Intellexisti recte. *A N.* Interij. *G E.* Hem! *A N.* Quid faciam? *P H.* Quid dicis. Geta? *G E.* Hujus patrem, tuum patrum Demiphonem conspexisse apud portum. *A N.* Nam quam meâ iam huic inopinata perniciem nanciscar infelix ego? Quod si eò miseriarum mea fortuna rediguntur, Phanium, abs te, ut avul-

puto *G E.* Ergo ista cum ita contigerint, tanto magis adlaborare, te docet. Fortibus fortuna auxiliatur. *A N.* Non sum apud me. *G E.* Atqui oportet nunc præcipue, ut apud te sis. *Antipho* : nam si pater tuus te metuentem animadvertit, opinabitur te facinus & delictum commisisse. *P H.* Hoc verum est. *A N.* Nequeo naturam transmutare. *G E.* Quid faceres si major alia calamitas tibi incideret, & patiendâ foret? *A N.* Cum hoc non possum facere, aliud quid difficilius multò minus facere possum. *G E.* Hic *Antipho*, ô *Phædria*, pusilli est animi, & ad omnia inutilis: exemplo discedamus: quid hic frustra operam consumimus? ego vero discedo. *P H.* Et ego quoque. *A N.* Manete.

Quid

Quid si assimulo? satin' est? *GE.* garris. *AN.* voltum contem-
plamini, hem,

Satin' sic est? *GE.* non. *AN.* quid si sic? *GE.* propemodum.
AN. quid si sic? *GE.* sat est.

- 25 Hem istuc sciva, & verbum verbo, par pari ut respondeas,
Ne suis te iratus savidictis protelet. *AN.* scio.
GE. Ut coactum te esse invitum, lege, iudicio: tenes?
Sed quis hic est senex, quem video in ultima platea? *AN.* ipse est.
Non possum adesse. *GE.* ah, quid agis? quò abis, Antipho? mane,
30 Mane, inquam. *AN.* egomet me novi, & peccatum meum:
Vobis commendo Phanium, & vitam meam.
PH. Geta, quid nunc fiet? *GE.* tu jam lites audies:
Ego plectar pendens, nisi quid me sefellerit.
Sed quod modò hic nos Antiphonem monuimus,
35 Id nosmet ipsos facere oportet, Phædria.
PH. Aufer mihi, oportet: quin tu, quid faciam, impera.
GE. Meministin' olim ut fuerit vestra oratio
In re incipienda ad defendendam noxiam?
Justam illam causam, facilem, vincibilem, optumam.
40 *PH.* Memini. *GE.* hem, nunc ipsa ea est opus, aut, si quid potest,
Meliore, & callidior. *PH.* fiet sedulò.
GE. Nunc prior adito tu: ego in insidiis hic ero
Succenturiatus, si quid deficiet. *PH.* age.

I N T E R P R E T A T I O.

vos oro. An sic apte simulo me confidentem
esse? *GE.* Nugaris, *AN.* Speltate faciem
meam. Hem, satisne sic est? *GE.* Mi-
nime, *AN.* Quid si sic me gero? *GE.*
Prope recte, *AN.* Quid si sic? *GE.* Sa-
tin' nunc est. Hunc gestum observa, &
vehementiam patris in sermone, pari ve-
hementia imitare, & similia verba simi-
libus subijce, ne te ira incitatus atrocibus
& asperis suis dictis perturbet. *AN.*
Intelligo. *GE.* Responde se vi compul-
sum à lego, iudicibus, & prater volun-
tatem uxorem duxisse, An intelligis?
Verum, quis hic senex est, quem conspicio
in extrema platea parte? *AN.* Pater ipse
est, non possum hic presens manere. *GE.*
Ah! quid agis? quò abis, Antipho?
mane, mane, inquam. *AN.* Egomet
me novi, & culpam meam: qua duo me
simulidum faciunt. Vobis commenda Pha-
nium, & vitam meam. *PH.* Geta, quid

nunc nobis fiet? *GE.* Tu jam verbis
acerbis objurgaberis, ego pendens virgis
verberabor, nisi me valde fallit opinio:
sed qua modo hic nos Antiphoni precepi-
mus, ea nosmetipsos exequi oportet. *PH.*
Mitte hoc verbum, oportet: potius mone
quod mihi faciendum esse censes: nam
sponte & libenter ea faciam. *GE.* An-
tenes memoria sermonem quem olim ha-
buistis, cum hanc rem aggressi sumus?
nempe defensionem illam, quam inveni-
mus ad culpam excusandam, esse faci-
lem, justam, ad vincendum idoneam, &
speciosam. *PH.* Memoria teneo, *GE.*
Hem, nunc ea utendum nobis est, aut
si fieri potest alia solertiore, & astutiore.
PH. Diligenter id studendum. *GE.*
Nunc tu prior patrum Demiphonem
aggrederere, ego in insidiis hic subsidebo
suppetias laturus, si vires deficient. *PH.*
Eia, age.

A N N O T A T I O N E S.

23. Quid si assimulo? Hic Antipho actione conatur simulare se non esse timidum,
sed præsentis animo.

ACTUS I. SCENA V.

DEMIPHO. GETA. PHÆDRIA.

DE. **I** Tane tandem uxorem duxit Antipho injussu meo ?
Nec meum imperium, ac, mitto imperium, non simultatem
meam

Revereri saltem : non pudere ? facinus audax ! ô Geta
Monitor ! GE. vix tandem. DE. quid mihi dicent ? aut quam cau-
sam reperient ?

5 Demiror. GE. atqui repperi jam. aliud cura. DE. an hoc dicent
mihi ?

Invitus fecit : lex coëgit ? audio, fateor. GE. placet.
DE. Verum scientem, tacitum causam tradere adversariis,
Etiamne id facere lex coëgit ? PH. illud durum. GE. ego expe-
diam : sine.

DE. Incertum est, quid agam, quia præter spem, atque incre-
dibile hoc mihi obtigit.

10 Ita sum irritatus, animum ut nequeam ad cogitandum instituire.
Quamobrem omnes, cum secunda res sunt maxime, tum maxime
Meditari secum oportet, quo pacto adversam aramnam ferant.

Pericla, damna, exilia peregre rediens semper cogitet,
Aut filii peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum filii :

15 Communia esse hæc, fieri posse : ut ne quid animo sit novum :
Quidquid præter spem eveniat, omne id deputare esse in lucro.

INTERPRETATIO.

DE. **I** Tane Antipho tandem nuptias
contraxis, me non jubente ? nec
potestatem patriam, sed taceo hanc po-
testatem, nec saltem indignationem meam
subire dubitavit ? pudore non affici ?
ô inceptum, & factum temerarium !
ô Geta præceptor, & auctor ! GE. Pene
mei oblitus est, sed tandem meministi.
Quid mihi dicent ? aut quam excusatio-
nem prætexere poterunt, si se purgare
conati fuerint ? dubito valde, quid
aBuri sint. GE. Atqui jam inveni : ne
sis de his sollicitus. DE. Anne hoc mihi
responsuri sunt : non ulro, sed nolens
feci, lex ad id me adiegit ? intelligo, &
assentior. GE. Gratum est mihi, quod
diciis. DE. Verum volentem, nec con-
tradicentem, causa victoriam concedere
adversariis : ille quoque lex facere coë-
git ? PH. Illud difficile, & molestum.

GE. Ego explicabo, & planum reddam.
quiesce. DE. Dubium est mihi, quid
facere debeam : quia contra expecta-
tionem, & opinionem meam hoc mihi
accidit. Ita ira turbatus sum, ut ne-
queam mentem ad deliberandum appella-
re : quapropter cum prospera fortuna
nobiscum versatur maxime, tum
maxime unumquemque nostrum con-
siderare oportet, quomodo adversita-
tes, & miseriae ingruentes toleret.
Cum ex peregrinatione redit, pericu-
la, damna, exilia semper in mente ha-
beat, aut filii facinus aliquod indi-
gnum, aut uxoris mortuum esse, aut
filiam in morbum incluisse : hac com-
munia esse omnibus, posse accidere : ut
ne quid horum tanquam novum, ac in-
solutum eum occupet : quidquid præter
expectationem eveniet, id apponat lucro.

GE. O Phædria, incredibile est, quanto herum ante eo sapientia. Meditata mihi sunt omnia mea incommoda: herus si redierit, Molendum usque in pistrino: vapulandum: habendæ compedes:
 20 *Opus ruri faciendum: horum nil quidquam accidet animo no-*
vum.

Quidquid præter spem eveniet, omne id deputabo esse in lucro. Sed quid hominem cessas adire, & blandi in principio alloqui?
DE. Mei fratris video filium ire mihi obviam.

PH. Mi patruæ, salve. *DE.* salve: sed ubi est Antipho?

25 *PH.* Salvum advenire. *DE.* credo: hoc responde mihi.

PH. Valet: hic est, sed satini omnia ex sententia?

DE. Vellem quidem. *PH.* quid illuc? *DE.* rogitas, Phædria? Bonas me absente hic confecistis nuptias.

PH. Eho, an id succenses nunc illi? *GE.* artificem probum!

30 *DE.* Egone illi non succensem? ipsum gestio

Dari mi in conspectum, nunc sua culpa ut sciat

Lenem patrem illum factum me esse acerrimum.

PH. Atqui nil fecit, patruæ, quod succenses.

DE. Ecce autem similia omnia: omnes congruunt:

35 Unum cognoris, omnes noris. *PH.* haud ita est.

DE. Hic in noxa est, ille ad defendendam causam adest.

Cum ille est, hic præsto est: tradunt operas mutuas.

GE. Probe eorum facta imprudens depinxit senex.

DE. Nam ni hæc ita essent, cum illo haud stares Phædria.

INTERPRETATIO.

GE. O Phædria, credi non potest, quanto herum antecede prudentia: omnia mea mala animo prævisa sunt, cum herus reversus domum fuerit, verisanda assidue mola in pistrino, virga aut fustes ad vapulandum subeundi, compedibus crura constringenda, ruri operi enixe incumbendum, Nihil quidquam horum animo improvisum contingeret mihi: quidquid præter expectationem eveniet, id apponam lucro. Verum, Phædria, quid cunctari ad Demiphonem accedere, & blandis verbis in primo congressu eum compellare. *DE.* Video Phædiam fratris mei Chremeti filium mihi occurrentem. *PH.* Mi patruæ, salve. *DE.* alius sis, Phædria: sed ubi est Antipho? *PH.* Salvum te advenire gaudeo. *DE.* Credo: hoc responde mihi quod quero. *PH.* Bene valet: hic est, Sed satisne omnia, ut vix,

tibi evenerunt? *DE.* Vellem certe, *PH.* Quid mali contigit? *DE.* Quarisne, Phædria? egregias verò hic nuptias celebravistis. *PH.* Eho, an ea de causa nunc iratus es illi? *GE.* O solemem artificem! *DE.* Egone illi non sum iratus? ipsum vehementer cupio sisti coram me, ut cognoscat me ipsi ex illo antea clemente & mihi patre, mutatum esse nunc suo merito in asperum. *PH.* Verumtamen nihil fecit, quod ad iram te provocare debeat. *DE.* Ecce quam similes omnes unanimiter consentiunt: si unum cognoveris, omnes noveris. *PH.* Non ita res se habet. *DE.* Hic noxius est ille ad defendendam noxam paratus adest: operas invicem sibi commodato dant. *GE.* Expresse horum facta insciens descripsit senex. *DE.* Nam si hæc non ita se haberent, non stares à parvibus Antiphonis, Phædria,

O o ij

- 40 *PH.* Si est, patruæ, culpam ut Antipho in se admisit,
Ex qua re minus rei foret aut famæ temperans,
Non causam dico, quin, quod meritis sit, ferat:
Sed si quis forte malitia fretus sua,
Insidias nostræ fecit adolescentiæ,
45 Ac vicit; nostran' culpa ea est, an iudicum,
Qui sæpe propter invidiam adimunt diviti,
Aut propter misericordiam addunt pauperi?
GE. Ni nossẽm causam, crederem vera hunc loqui.
DE. An quisquam iudex est, qui possit noscere
50 Tua iusta, ubi tute verbum non respondeas,
Ita ut ille fecit? *PH.* functus adolescentuli est
Officium liberalis. postquam ad iudices
Ventum est, non potuit cogitata proloqui:
Ita cum tunc timidum ibi obstupesceret pudor.
60 *GE.* Laudo hunc: sed cesso adire quamprimum senem?
Here, salve; salvom te advenisse gaudeo. *DE.* oh!
Bone custos, salve; columen verò familiæ,
Cui commendavi filium hinc abiens meum.
GE. Jamdudum te omnes nos accusare audio,
65 Immerito, & me omnium horum immeritissimo.
Nam quid me in hac re facere voluisti tibi?
Servum hominem causam orare leges non sinunt:
Neque testimonij dictio est. *DE.* mitto omnia. addo
Istuc: imprudens timuit adolescens, sino:

INTERPRETATIO.

PH. Si verum est, patruæ. Antipho-
nem in se peccasse, ex quo rei familia-
ri damnum aut fama nominis detri-
mentum attulerit: non deprecor, quin
penam qua dignus sit ferat. Sed si
forte aliquis calumniator versutia &
fraude innixus suâ, insidiatus est atati
infirma nostra adolescentia, & secun-
dum se iudicium obtinuit, verum cul-
pa nobis tribuenda est, an iudicibus,
qui sæpe odio & invidia impulsus, ius-
sum detrahunt locupleti, aut miseri-
cordia moti plus a quo attribuant inopi?
GE. Nisi statim causa scirem, vera
esse qua narravit mihi persuaderet.
DE. Quotcunque iudex est qui
sere ius tuum possit, ubi tu ipse ne uno
quodam verbo te defendas, via ut An-
tipha fecit? *PH.* Officium adolescentis in-
genii fecit. Postquam in iudicio stetit,
qua premeditatus fuerat ad defensio-
nem, recitare non potuit: ita enim sum
meticulosum verecundia sensu & motu
privavi. *GE.* Laude dignus orator est
Phadria, sed nimis tardo quamprimum
senem Demiphonem salutare. Hero
salvus sis: incelum me te ad nos rediisse
lator. *DE.* Ho! egregie custos. & re-
citer adolescentum: familia vero susten-
taculum, cuius fidei proficiscens commen-
davi filium meum. *GE.* Jamdiu ac-
cusationes tuas in nos omnes audio in-
justas in immeritos, atque in me ma-
xime omnium immeritissimum: nam
quid me in hac causa prestare voluisti
tibi? servo homini causas agere leges
non permittunt: neque testimonium per-
hibere. *DE.* Prætereo cetera: insuper
imprudencia atatis in sermone hâsit ti-
mens adolescentulus Antipho: esto.

- 70 Tu servus, verum si cognata est maxime,
Non fuit necesse habere; sed, id quod lex jubet,
Dotem daretis; quæreret alium virum.
Qua ratione inopem potius ducebat domum?
G E. Non ratio, verum argentum deerat. D E. sumeret
- 75 Alicunde. G E. alicunde? nihil est dicto facilius.
D E. Postremo, si nullo alio pacto, fœnore.
G E. Hui! dixti pulcre, si quidem quisquam crederet
Te vivo. D E. non, non sic futurum est, non potest.
Egone illam cum illo ut patiar nuptiam unum diem?
- 80 Nil suave meritum est. hominem cominonstrarier
Mihi istum volo, aut, ubi habitet, demonstrarier.
G E. Nempe Phormionem? D E. istum patronum mulieris.
G E. Jam faxo hicaderit. D E. Antipho ubi nunc est? P H. foris.
D E. Abi, Phædria, eum require, atque adduce huc. P H. eo
- 85 Recta via quidem illuc. G E. nempe ad Pamphilam. D E. at ego
Deos penateis hinc salutatum domum
Divortor: inde ibo ad forum, atque aliquot mihi
Amicos advocabo, ad hanc rem qui adsient,
Ut ne imparatus sim, si adveniat Phormio.

I N T E R P R E T A T I O.

tu servus testis produci in iudicium non potuisti: verum si proxima est cognata, non tamen necesse fuit eam in uxorem accipere: sed id quod lege constitutum est, poteratis dotem ei dare, ut sibi alium virum adjungeret. Propter quam rationem potius egenam omnium rerum ducebat domum? G E. Non ratio deficiebat, sed argentum. D E. Poterat ab aliquo mutuo sumere. G E. Ab aliquo? nihil est dictu facilius. D E. Tandem, si nullo alio modo sumi potuit, saltem sub fœnore acciperet. G E. Hui! scite locutus es, si quidem ullus, te vivo, filio pecuniam mutuam dare vellet. D E. Non, non sic res se habebit: istud esse non potest. Egone illam cum illo unum diem nuptiam manere sinam? nulla mer-

ces adeo suavis mihi esse potest ut id patiar: hominem presentem istum volo mihi ostendi, quicum nobis res est, aut indicari ejus domum. G E. Nempe Phormionem? D E. Istum patronum mulieris. G E. Iam illum accersam. D E. Vbi nunc est. Antipho? P H. Foris. D E. Abi, Phædria, eum quare, atque huc adduce. P H. Equidem illuc recta proficiscor. G E. Nempe ad Pamphilam. D E. At ego de via domum divertam, ut Deos penates ob faustum reditum salutem: inde ad forum me conferam, atque aliquot amicos, advocatos mihi adjungam, qui mihi præsidi sint in hac causa, ne imparatus sim ad disputandum, si Phormio adveniat.

ACTUS SECUNDI SCENA I.

PHORMIO. GETA.

P. H. Tane patris ais conspectum veritum hinc abjisse? **G. E.** admodum.

P. H. Phanium relictam solam? **G. E.** sic. **P. H.** & iratum senem? **G. E.** Oppidò. **P. H.** ad te summa solum, Phormio, retum redit: Tute hoc intristi, tibi omne est exedendum: accingere.

G. E. Obsecro te. **P. H.** si rogabit. **G. E.** in te spes est. **P. H.** eccere, Quid si reddet? **G. E.** tu impulisti. **P. H.** sic opinor. **G. E.** subveni. **P. H.** Cedo senem: jam instructa sunt mihi in corde consilia omnia. **G. E.** Quid ages? **P. H.** quid vis? nisi uti maneat Phanium, atque ex crimine hoc

Antiphonem eripiam, atque in me omnem iram derivem senis?
G. E. O vir fortis, atque amicus! verum hoc sæpe, Phormio, Vereor, ne istæ fortitudo in nervum erumpat denique. **P. H.** ah, Non ita est; factum est periculum: jam pedum visa est via. Quot me censes homines jam deverbasse usque ad necem

INTERPRETATIO.

P. H. Verumne est quod ais, Antiphonem pra metu non ausum veniro in conspectum patris hinc evasisse? **G. E.** Verum est. **P. H.** Phanium desertam solam remansisse? **G. E.** Sic est. **P. H.** Et Demiphonem iraccommotum? **G. E.** Admodum. **P. H.** Ad se unum. **Phormio.** tota hac res spectat: tuto hanc intritam apparasti; tibi ergo ea merito jam comedenda est. **G. E.** Oro te. **Phormio.** hanc rem expedi. **P. H.** Si quæret, unde Phanium sit cognata Antiphoni? **G. E.** Omnis rei gerenda spes in te sita est. **P. H.** Ecce responsum paraviui habeo. Quid si se dicat redditurum puellam? **G. E.** Tu not ad has nuntias impulisti. **P. H.** Sic arbitror persuadendum seni, ut cognatam esse credat.

G. E. Subsidium afferas. **P. H.** Siste modo senem ad discerendum jam præcipi animo, & commentus sum omnia argumenta. **G. E.** Quid efficit? **P. H.** Quid vis efficiam, nisi ut Phanium maneat cum Antiphone, nec expellatur; ut Antiphonem culpâ absolvam, atque in me omnem iram senis conferam. **G. E.** O Phormio; quam vir fortis, atque amicus es! verum sæpe metuo ne tanta audacia nobis exitum afferat, ita ut in vincula conjiciamur. **P. H.** Ah, non fiet. Experimentum jam feci, vestigia quibus infissam nota sunt. Quot jam me quatuor homines cecidisse usque ad mortem,

ANNOTATIONES.

4. Tute hoc intristi. } Proverbium est aptum Phormioni Parasito. Intrita Donato est moretum, genus libi ex fatina, lacte, vino, casco, atque herbis confectum, ab interendo, quod

hæc in mortario terantur. Dicitum proverbialiter, hoc sensu: per te hoc factum est, quidquid ergo hinc evenerit, in te redundabit.

Hospites ? tum cives ? quò magi' novi , tanto sapius.

15 Cedo dum , en unquam injuriarum audisti mî scriptam dicam ?

GE. Qui istuc ? P H. quia non rete accipitri tenditur , neque milvio ,

Qui male faciunt nobis : illis qui nil faciunt tenditur :

Quia enim in illis fructus est ; in illis opera luditur.

Aliis aliunde est periculum , unde aliquid abradi potest :

10 Mihi sciunt nihil esse , dices , ducent damnarum domum.

Alere nolunt hominem edacem : & sapiunt , mea quidem sententia ,

Pro maleficio si beneficium summum nolunt reddere.

GE. Non pote sati' pro merito ab illo tibi referri gratia.

P H. Imo enim nemo sati' pro merito gratiam Regi refert.

25 Tene asymbolum venite , unctum atque lautum à balneis ,

Otiosum ab animo ; cum ille & cura , & sumptis absumitur ,

Dum tibi sit , quod placeat , ille ringitur , tu rideas ;

Prior bibas , prior decumbas : cœna dubia apponitur ?

GE. Quid istuc verbi est ? P H. ubi tu dubites , quid sumas potissimum.

30 Hæc , quum rationem ineam quam sint suavia , & quam cara sint ;

INTERPRETATIO.

hospites , cives ? quò magis experientiâ edoctus sum , ed sapius id feci. Dic mihi , quæso , an unquam audivisti injuriarum nomine me in jus vocatum esse ? GE. Quamobrem ? PH. Quia recta non tenduntur accipitri & milvio , qui nobis nocere solent : tenduntur verò illis avibus qua nobis non nocent. Illa si capiuntur , in cibum profunt : in illis nulla posita est utilitas. Sic aliud alijs , à quibus aliquid extorquari potest , instat periculum : at mihi sciunt nihil esse rei propter quam insidientur. At enim dices mihi , damnatum te , & additum sibi à judicibus in domum suam trahent , ut ipsi in vinculis serviant : at sciunt me edacem , idcirco alere nolunt , ut jubentur lege : & quidem sapienter faciunt , ut mihi videatur , si benefacere mihi nolunt , qui ipsi

malefeci. GE. Antipho nulla ex parte referendo gratiam , tuis in eum meritis satisfacere potest. PH. Contra ego sentio ; nemo Regis beneficia ullis officijs paribus equare valet. Quid commodius & gratius esse potest , quam sine sumptu , sine symbolo ad cœnam venire , nihil solvere , unguentis odoratis delibutum , atque à balneis lotum , & nitidum , animo à curis libero , atque hilari ; cum ille sollicitudine , impensu pecuniarum consumitur , dum tibi apparat delicioſa & jucunda ; ille tacitus stomachatur , ut tu delicias , prior bibas , prior mensa accumbas : cœna dubia apponitur. GE. Quælo istud verbum est ? PH. Quæ tot varijs epulis instructa est , ut incertum tibi sit quas eligas maxime. Hæc cum serio secum reputes.

ANNOTATIONES.

24. Gratiam Regi refert.] Regem suum Parasiti appellabant eum , à quo alabantur.

Ea qui præbet, non tu hunc habeas plane præsentem Deum ?

GE. Senex adest, vide quid agas. prima coitio est accerrima :
Si eam sustineris, post illa jam, ut lubet, ludas licet.

INTERPRETATIO.

nunc tunc arbitreris omnino Deum faventem & propitium, qui hac tribuit ?
GE. Ecce tibi senex, vide quid altu-
rus sis. Primus conficius est vehemens
valde : si hunc patiaris, post illa reli-
quum, ludicra tantum erit exercitio.

ANNOTATIONES.

31. *Præsentem Deum.*] Quia Deus omnium bonorum auctor est. Præfens est propitius, favens, beneficus, quia qui præfens est cum invocatur nobis citius auxiliatur quam qui absens est. Virgilius *Ecloga* 1.
Quid facerem ? neque servitio me exire licebat.
Nec tam præfentes alibi cognoscere divos.
32. *Prima coitio est accerrima.*] Translatio est à prælio. Nam & congregi, & coire dicuntur. Prima coitio ; le premier choc : cum prælium committitur.

ACTUS II. SCENA II.

DEMIPHO. GETA. PHORMIO.

DE. **E**N unquam cuiquam contumeliosius
Audistis factam injuriam, quam hæc est mihi ?
Adeste quæso. *GE.* iratus est. *PH.* quin tu hoc age, st.
Jam ego hunc agitabo. pro Deum immortalium !
5 *Negat Phanium esse hanc sibi cognatam Demipho ?*
Hanc Demipho negat esse cognatam ? *GE.* negat.
DE. Ipsum esse opinor, de quo agebam. sequimini.
PH. Neque ejus patrem se scire qui fuerit ? *GE.* negat.
PH. Nec Stilphonem ipsum scire qui fuerit ? *GE.* negat.
10 *PH.* Quia egens relicta est misera, ignorantur parens,
Negligitur ipsa ; vide avaritia quid facit.

INTERPRETATIO.

DE. **E**N unquam vidistis ullum
hominem, majori injuria af-
fectum fuisse, quam ego nunc sum ?
juvate quæso. *GE.* Ira impulsus est.
PH. Quin taces, st. Jam ego hunc
accerrime commovebo. Proh Deum im-
mortalium hæc ! negat Phanium esse
hanc sibi cognatam Demipho ? hanc De-
mipho negat esse cognatam ? *GE.* Ne-
gat : seque nescire ait qui fuerit ejus
pater. *GE.* Negat se scire ? *DE.* Hunc
hominem esse arbitror, de quo sermo mi-
hi erat : sequimini. *PH.* Negat quæ-
que se Stilphonem ipsum cognovisse ? *GE.*
Negat. *PH.* Quia virgo misera, inops
relicta est, pater ejus ignorari fingi-
tur, contemnitur ipsa : vide quid
non cogit homines avaritia facere.

GE. Si

- G E.* Si herum insimulabis avaritiæ, male audies.
D E. O audaciam ! etiamne ultro accusatum advenit ?
P H. Nam jam adolescenti nihil est quod succenseam,
 15 Si illum minus norat. quippe homo jam grandior,
 Pauper, cui opera vita erat, ruri fere
 Se continebat : ibi agrum de nostro patre
 Colendum habebat. sæpe interea mihi senex
 Narrabat, se hunc negligere cognatum suum.
 20 At quem virum ? quem ego viderim in vita optimum.
G E. Videas te, atque illum, ut narras. *P H.* abi in malam cruce-
 cem :
 Nam ni ita eum existimassẽm, nunquam tam graveis
 Ob hanc inimicitias caperem in vestram familiam,
 Quam is aspernatur nunc tam illiberaliter.
 25 *G E.* Pergin' herò absenti male loqui, impurissime ?
P H. Dignum autem hoc ille est. *G E.* ain' tandem, carcer ?
D E. Geta.
G E. Bonorum extortor, legum contortor. *D E.* Geta.
P H. Responde. *G E.* quis homo est ? ehem. *D E.* tace. *G E.* ab-
 senti tibi
 Te indignas, seque dignas contumelias
 30 Nunquam cessavit dicere hodie. *D E.* ohe, desine.
 Adolescens, primum abs te hoc bona venia peto,
 Si tibi placere potis est, mihi ut respondeas :
 Quem amicum tuum ais fuisse istum ? explana mihi,

INTERPRETATIO.

G E. Si herum falsè incusabis avari-
 tia, calumniator, & falsiloquus as-
 timaberis. *D E.* O confidentiam ingentem !
 etiam consulo me accusaturus huc ve-
 nis ? *P H.* Nam jam nullam causam
 habeo cur traheam adolescenti Antiphoni,
 si Stilphonem Phany patrem parum co-
 gnoverit, quoniam jam ille etate gran-
 dior erat, quam ut Antiphoni sat notus
 esse posset, pauper, qui labore rustico,
 atque opera victum quarebat, ruri pene
 semper habitabat, ibi agrum à nostro
 patre conductum arabat : sæpe interea
 mihi senex ille referebat, hunc Demi-
 phonem cognatum suum ipsum despiciere
 ac spernere : at quem virum ! omnium
 quos viderim, vita, & moribus opti-
 mum. *G E.* Hac qua de te & illo nar-
 ras, tibi sint cura : quid ad nos ? *P H.*
 Abi in malam crucem : nam nisi ta-
 lem eum sensissem esse, nunquam tam
 molestam inimicitias contra familiam ve-
 stram, quam ut Demipho nunc tam vili
 facit, suscepissem. *G E.* Perseverasne
 herò Demiphoni absenti male dicere,
 scelestissime ? *P H.* Hu maledictum ille di-
 gnus est. *G E.* Aisne illum hui dignum
 esse maledictis, o homo, carcere perpe-
 tuo dignissima ? bonorum raptor, legum
 perturbator, & corruptor. *D E.* Geta.
P H. Responde. *G E.* Qui me vocat ?
 ehem. *D E.* Sile. *G E.* Hic homo non
 deservit hodie absenti tibi convitia se in-
 digna, ipso vero nebulone digna contu-
 meliose facere. *D E.* Ohe, jam satis est,
 loquor desine. *Geta.* Adolescens, primum
 hoc abs te, pace tua posulo, si tibi gra-
 tum esse potest, mihi ut respondeas : in-
 dica mihi, quis fuit homo ille, quem ais
 amicum tibi fuisse : manifesta hoc mihi,

Et qui cognatum me, sibi esse diceret ?

35 *PH.* Proinde expiscare, quasi non nosset. *DE.* nossem ? *PH.* ita.

DE. Ego me nego : tu, qui ais, redige ad memoriam.

PH. Eho ! tu sobrinum tuum non noras ? *DE.* enecas :

Dic nomen. *PH.* nomen ? maxime. *DE.* quid nunc taces ?

PH. Perij hercle, nomen perdidici. *DE.* hem, quid ais ? *PH.* Geta,

40 Si meministi id quod olim dictum est, subijce, hem,

Non dico : quasi non noris, tentatum advenis.

DE. Egon autem tento ? *GE.* Stilpho. *PH.* atque adeo, quid mea ?

Stilpho est. *DE.* quem dixi ? *PH.* Stilphonem, inquam, noveras ?

DE. Neque ego illum noram, neque mihi cognatus fuit

45 Quisquam isto nomine. *PH.* itane ? non te horum pudet ?

At si talentum rem reliquisset decem.

DE. Dij tibi male faciant. *PH.* primus esses memoriter

Progeniem vestram usque ab avo atque atavo proferens.

DE. Ita ut dicis, ego tum si advenissem, qui mihi

50 Cognata ea esset, dicerem : itidem tu face.

Cedo, qui est cognata ? *GE.* heus noster, rectè : heus tu cave,

PH. Dilucide expediti, quibus me oportuit

Judicibus, tum, id si falsum fuerat, filius

Cur non refellit ? *DE.* filium narras mihi ?

INTERPRETATIO.

Et qui me sibi cognatione junctum esse diceret. *PH.* Perinde percontaria d. cognato illo tuo, quasi cum non novisset. *DE.* Ego novissem ? *PH.* Etiam *DE.* Ego me nego illum cognovisse : tu qui deis, & asseris, in memoriam revoca. *PH.* Eho, sobrinum tuum non cognoscebas ? *DE.* Quam gravis & molestus es ! dic nomen. *PH.* Nomen ita. *DE.* Quid nunc taces ? *PH.* Occidi nomen excidit & memoria. *DE.* Hem ! quid dicis ? *PH.* Geta, si nomen quod modo referebam memoriâ stines, suggere, Hem ! non dicam nomen quod quæris, Huc venisti me circumvolutum, simulans te ignorare. *DE.* Egon autem te circumvenio ? *GE.* Stilpho nomen est, quod quæritur. *PH.* At quid mea interest ? Stilpho est. *DE.* Quomodo dixisti ? *PH.*

Stilpho, inquam, nonne cum cognoscebas ? *DE.* Neque mihi metus erat, neque ullus fuit ex meis cognatis sic nominatus. *PH.* Itane ? non te hæc negare pudet ? at si noriens reliquisset bona, decem talentis æstimata ? *DE.* Dij te perdant. *PH.* Primus omnium memoriter omne genus vestrum, omnia familiam vestram, usque ab avo, atque atavo recitatos. *DE.* Verum dicis. Ego tum si venissem, quomodo mihi cognatione juncta esset puella illa exponerem ; in nunc similiter facito : dic quo gradu sit cognata. *GE.* Euge, heus noster, rectè dixisti, Hæus tu cave tibi, Phormio, *PH.* Clave explicavi judicibus, qui de hac causâ cognoscebant : tum si falsa dixi, cur filius tuus non resistit ? *DE.* Filium meum contemnoras,

ANNOTATIONES.

37. Sobrinum tuum.] Sobrini sunt consobrinoz filij, les fils des cousins.

55 Cujus de stultitia dici, ut dignum est, non potest.

P H. At tu, qui sapiens es, magistratus adi,
Judicium de eadem causa iterum ut reddant tibi:

Quandoquidem solus regnas, & soli licet
Hic de eadem causa bis judicium adipiscier.

60 *D E.* Et si facta mihi injuria est, veruntamen
Potius quam lites sceler, aut quam te audiam,
Itidem ut cognata si sit, id quod lex jubet
Dotem dare, abduce hanc, minas quinque accipe.

P H. Ha, ha, hæ, homo suavis! *D E.* quid est? num iniquom
postulo?

65 Anne hoc quidem ego adipiscar, quod jus publicum est?

P H. Itane tandem, quæso? ubi abusu' sis,
Mercedem dare lex jubet ei, atque amittere; an,
Ut ne quid turpe civis in se admitteret

Propter egestatem, proxumo iussa est dari,

70 Ut cum uno ætatem degeret? quod tu veras.

D E. Ita, proxumo quidem: at nos unde? aut quam ob rem?

P H. ohe,

Altum, ajunt, *ne agas*. *D E.* non agam? imò haud desinam,

Donec perfecero hoc. *P H.* ineptis. *D E.* sine modò.

P H. Postremo tecum nihil rei nobis, Demipho, est:

75 Tuus est damnatus gnatus, non tu. nam tua

I N T E R P R E T A T I O.

qui stultior est, quàm dici possit. *P H.* At tu, qui tibi plus alijs sapere videris, magistratus conveni, ut iterum de eadem causa agas, quandoquidem hic Athenis regnum solus vis possidere, & soli concessum est, lite semel terminatâ, bis jure experiri. *D E.* Quamvis ab iniqua judicium sententiâ injuriam acciperim, tamen potius quam litibus vacem, aut tecum contendam, cum lege constitutum sit cognata orba proximo ut nubar, vel si ille nulerit eamducere uxorem, dotem prabeat, hanc abduce, & quinque minas accipe. *P H.* Ha, ha, hæ, homo jucundus es, & festivus. *D E.* Quid tibi est? anne hoc quidem obtinebo, ut jure, quod publicum est, mihi uti liceat? *P H.* Quid? ceddò, lexne im-

perat, ubi virginem ingenuam violaveris, & cum ea consuetudinem habueris quasi cum meretrice, ei pecuniam pro meritorio quaestu dare, atque eam sic dimittere? an non potius jubet, proximo eam in uxorem dari, ut ne civis Attica probrum aliquod in se committeret inopèrâ coacta, utque cum unico viro vitam transigeret? quod tu prohibes. *D E.* Ita lex jubet quidem, eam proximo dari in uxorem: at nos unde proximi ei sumus, aut qua ratione? *P H.* Ohe, ne quod semel actum est, ut vulgo dici solet, iterum agas. *D E.* Non agam? imò, non desistam, donec felicem finem huic rei imposuero. *P H.* Deliras. *D E.* Sine modò me facere. *P H.* Postremo nihil rei nobis est tecum, Demipho: tuus filius, non tu, condemnatus est: nam

A N N O T A T I O N E S.

58. Solus regnas.] Id est, regnate vis, stare judicium sententiis recusas.

Præterierat jam ad ducendum ætas. *DE*, omnia hæc

Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere :

Aut quidem cum uxore hac ipsum prohibebo domo.

GE. Iratus est. *PH*. tute idem melius feceris.

80 *DE*. Itane es paratus facere me advorsum omnia ;

Infelix ? *PH*. metuit nos, tametsi sedulo

Diffimulat. *GE*. bene habent tibi principia. *PH*. quin quod est

Ferundum fers ? tuis dignum factis feceris,

Ut amici inter nos simus. *DE*, egon' tuam expetam

85 Amicitiam ; aut te visum, aut auditum velim ?

PH. Si concordabis cum illa, habebis quæ tuam

Senectutem oblectet : respice ætatem tuam.

DE. Te oblectet : tibi habe. *PH*. minue vero iram. *DE*. hoc ages

Satis jam verborum est. nisi tu properas mulierem

90 Abducere, ego illam ejiciam : dixi, Phormio.

PH. Si tu illam attigeris, secus quàm dignum est liberam ;

Dicam impingam tibi grandem : dixi, Demipho.

Si quid opus fuerit, heus, domo me, *GE*, intelligo.

INTERPRETATIO.

senior jam eras, quam ut uxorem duceret. *DE*. Omnia hæc qua dico, puta tibi ab Antriphono filio dici, aut si dissensit, hæc quidem cum uxore ipsum adhibui mei submovendo. *GE*. Ira commotus hæc dicit. *PH*. Tu ipse meliora facies quam qua minaris. *DE*. Itane ex industria te comparasti, ut mihi molestias omnes exhiberes, improbe ? *PH*. Hic Demipho timet nos, licet aliud præ se ferat. *GE*. Hæc initia feliciter succedunt tibi. *PH*. Quin potius istud aquo animo feras, quod necessarium tibi ferendum est : sic rem prudentia tua dignam feceris, ut ab hac lite amici discedamus.

DE. Egone tuam amicitiam affectem, aut te aspicere, aut ut tiro digner ? *PH*. Si cum ea concorditer agas, multa delectamenta senili tui ætati offeret. Considera, quæso, annos tuos. *DE*. Te ipsum potius delectet : tibi eam posside. *PH*. Moderare, quæso, iracundiam. *DE*. Tandem nihil opus est pluribus verbis. Nisi illicet hanc Phanium abducas, ego illam expellam. dixi. Phormio, *PH*. Si tu illam aliter, quàm ingenuam, & civem attigeris tantummodò, actionem contra te gravem intendam : dixi, Demipho. Si quod opus me habueris, domo me coninebo. *GE*. Intelligo,

ANNOTATIONES.

81. Metuit nos.] Tacite hæc Phormio Getæ dicit.
90. Dixi.] Hoc verbo utebantur perorata causa ; sed hic minantis est :

hanc comminationem ; & ferocitatem, Demiphonis, imitatus est eodem verbo Phormio,

ACTUS II. SCENA III.

DEMIPHO. GETA. HEGIO. CRATINVS.

CRITO.

- DE. QUanta me cura & solitudine afficit
 Gnatus, qui me & se hisce impedivit nuptiis?
 Neque mi in conspectum prodit; ut saltem sciam
 Quid de hac re dicat, quidve sit sententiæ.
 5 Abi tu, vise, redieritne jam, an nondum, domum.
 GE. Eo. DE. videtis quo in loco res hæc fiet.
 Quid ago? dic, Hegio. HE. ego? Cratinum cenfeo;
 Si tibi videtur. DE. dic, Cratine. CRA. mene vis?
 DE. Te. CRA. ego, quæ in rem tuam sint, ea velim facias, mihi
 10 Sic hoc videtur: quod te absente hic filius
 Egit, restitui in integrum æquum est, & bonum:
 Et id impetrabis. dixi. DE. dic nunc, Hegio.
 HE. Ego sedulo hunc dixisse credo. verum ita est;
Quot homines, tot sententiæ: suus cuique mos:
 15 Mihi non videtur, quod sit factum legibus,
 Rescindi posse; & turpe inceptum est. DE. dic, Crito.

INTERPRETATIO.

DE. QUanta me inquietudine ani-
 mi, & anxietate filius meus
 me agitat, qui me & se his implicuit
 nuptiis, neque in conspectum meum ve-
 nit, ut saltem ab eo discam, quid de
 hac re dicat, quidve sentiat. Abi tu,
 Geta: vise redieritne, an nondum do-
 mum. GE. Eo visum. DE. Videsis,
 in quo statu hac res sita sit. Quid mihi
 agendum est? Hegio, quid censes? HE.
 Ego cenfeo Cratinum prius sententiam
 dicere debere, si tibi videtur. DE. Dic,
 Cratine. CRA. Mene vis loqui? DE.
 Te volo, CRA. Ego qua tuis rationi-
 bus conducant, ea cupio, ut agas. Sic
 ego cenfeo, ea qua absentia tua tempore,
 filium tuum fecit, in integrum restitui posse
 & debere, & id à magistratu obtine-
 bis. Dixi. DE. Dic nunc, Hegio.
 HE. Ego Cratinum ex animi sen-
 tentia dixisse puto: verum ita est,
 quod vulgò aiunt. quot homines,
 tot sententiæ. Sua cuique opinio sin-
 gularis est. Ego non opinor qua legi-
 bus decreta sunt, tolli posse, nec hone-
 stum esse id tentare. DE. Dic, Crito.

ANNOTATIONES.

11. *Restitui in integrum.*] Prætor ho-
 minibus lapsis, vel circumscriptis
 subveniebat; si quis metu, vel fraude
 sive ætate, sive absentia, in captio-
 nem, & damnum incideret: nam quæ
 facta erant, rescindebantur. Restituere
 in integrum, Gallice *relever*.

CRI. Ego 'anplius deliberandum cenſeo.
 Res magna eſt. HE. nunquid nos vis? DE. feciſtis probe:
 Incertior ſum multo, quam dudum. GE. negant
 20 Rediſſe. DE. frater eſt expectandus mihi: is
 Quod mihi dederit de hac re conſilium; id ſequar.
 Percontatum ibo ad portum, quoad ſe recipiat.
 GE. At ego Antiphonem queram, ut, quæ acta hîc ſint, ſciat.
 Sed ecceum ipſum video in tempore huc ſe recipere?

INTERPRETATIO.

CRI. Mihi videtur de ea re diuſius
 conſultandum eſſe. Res magna eſt. Num-
 quid eſt aliud, quod nos velis, priuſ-
 quam abimus? DE. Feciſti probe effi-
 cium: multo magis in incerto ſum po-
 ſitus, quam paulo ante fui. GE. Do-
 meſtici negant Antiphonem rediſſe. DE. Fratrem Chremetem operiri me oportet
 quod mihi conſilium ab eo dabitur, id
 ſequar. Perquiſitum eo apud portum,
 quo tempore rediturus ſit. GE. At ego
 Antiphonem inveſtigabo. ut qua acta ſint
 à me audias. Sed ecce, eum ipſum vi-
 deo opportune hîc ſe conferre.

ANNOTATIONES.

17. *Amplius deliberandum cenſeo.*] An-
 pliare, eſt protrahere, diſſerre, hæc
 vox etiam ad judicia pertinebat: ut
 cùm reus ampliari dicitur, quod tum
 fiebat, cùm cauſa iudicibus non ſatis
 erat probata: nam apud Romanos ſi
 cauſa obſcurior eſſet, amplius pro-
 nunciabatur à iudicibus, qui duabus
 his literis N. L. (id eſt, Non liquet) ſi-
 gnificabant ſibi non liquere, quid ſta-
 tuendum eſſet, cauſamque denuo eſſe
 dicendam. Ad ampliamentum hæc verba
 textus alludunt,
 18. *Nunquid nos vis?*] Abiturientium
 eſt formula quaſi dicat, Nunquid
 aliud eſt, quod nos velis, priuſquam
 abimus?
 20. *Quoad ſe recipiat.*] Id eſt, quan-
 do rediturus ſit. Sic ſuprà: *ſinem quo-
 ad expectatis veſtrum?*

ACTUS TERTII SCENA I.

ANTIPHO. GETA.

AN. ENimverò, Antipho, multis modis cum iſtoc animo vitu-
 perandus es.
 Itane te hinc abiſſe, & vitam tutandam dediſſe aliis tuam?
 Alios tuam rem credidiſti, quam tere, animadverſuros apud?
 Nam, utut erant alia, illi certe conſuleres, quæ nunctibi domi eſt;

INTERPRETATIO.

AN. Certe Antipho multis rationibus
 Cum iſto animo timido culpam-
 dus es. Itane hinc diſceſſiſti, & ſalutem
 tuam alijs defendendam tradiſti? alioſ-
 ne tuam rem de qua nunc agitur, putavi-
 ſi melius perſpecturos? nam cætera qua-
 liacumque eſſent. Phanio, ei quæ nunc
 in tuis eſt adibus, proſpicere ſane debuiſti.

- 5 Ne quid propter tuam fidem decepta pateretur mali:
Cujus nunc miseræ spes opesque sunt in te uno omnes sitæ.
GE. Equidem, herè, nos jamdudum hic te absentem incusamus,
qui abieris.
AN. Te ipsum quærebam. GE. sed ea causâ nihil magis defecimus.
AN. Loquere, obsecro, quonam in loco sunt res & fortunæ meæ?
10 Nunquid patri subolet? GE. Nil etiam. AN. ecquid spei porro est? GE. nescio. AN. ah.
GE. Nisi Phædria haud cessavit pro te cūti. AN. nihil fecit novi.
GE. Tum Phormio itidem in hac re, ut in aliis, strenuum hominem præbuit.
AN. Quid is fecit? GE. confutavit verbis admodum iratum senem.
AN. Heu Phormio. GE. ego, quod potui porro. AN. mi Geta, omnes vos amo.
15 GE. Sic sese habent principia, ut dico, adhuc tranquilla res est: Mansurusque patrum pater est, dum huc adveniat. AN. quid eum? GE. ajebat,
De ejus consilio velle sese facere, quod ad rem attinget.
AN. Quantus metus est mihi, venire huc salvom nunc patrum, Geta.

INTERPRETATIO.

ne quid, idèò quòd fidei tuæ se credidit, mali acciperet, ejus nunc infelici bona spesque à te uno pendent. GE. GE. Profecto, herè, nos jam pridem te, quòd hinc aberas vituperavimus. AN. te ipsum quærebam. GE. Sed propter absentiam tuam nihil magis animum remisimus. AN. Dic mihi, quæso, in quem locum deveniunt res, & sortes meæ? Nunquid pater suspicatur me coluisse cum Phormione, & ex compaſſo ei cessisse victoriam causâ? GE. Nihil etiam. AN. Ecquid spei ulterius est? GE. Nescio: nisi quòd Phædria non desit enixe res tuas curare. AN. Nihil fecit, nisi quòd solet. GE. Tum etiam Phormio pariter in hac re ad nuptias

pertinente, fortem virum, & diligentem, ut in alijs rebus, se gessit. AN. Quid is fecit? GE. Convicit verbis Demiphonem tuum patrem vehementer irā impulsū. AN. Enge, Phormio, perges facere ut cupisti. GE. Ego porro autem, feci quòd potui. AN. Mi Geta, omnes vos amo de tot officijs. Hoc modo principium res successit: res adhuc integra est, & incerta. Pater expectaturus est patrum tuum, dum huc veniat. AN. Quare pater Chremetem patrum expectaturus est? GE. Quia, ut aiebat, vult se gerere in re ad matrimonium tuum pertinente, prout ille suadebit. AN. Quanto opere metui reditum patri, ne salvus ad suos redeat:

ANNOTATIONES.

- 11, Nisi Phædria.] Linacer Græcissimum esse ait, nisi pro sed.

Nam, ut audio, per unam ejus aut vivam, aut moriar sententiam;
 20 *GE.* Phædria tibi adest. *AN.* ubinam? *GE.* eccum ab sua palaestra exit foras.

INTERPRETATIO.

nam ex ejus sententia, ut audio, mihi te accedit, AN. Ubinam est? GE. Ecce mors aut vita veniet. GE. Phædria ad eum, à sua Palastrâ prodit.

ANNOTATIONES.

20. *Eccum à sua palaestra.* Quod athleta in Palaestra, quæ est locus ubi Phædria in domo amicæ assidue ver-
 setur, quemadmodum pugil, aut fusi luctabantur.

'ACTUS III. SCENA II.

PHÆDRIA. DORIO. ANTIPHO. GETA.

PH. **D** Orio, audi obsecro. *DO.* non audio. *'PH.* parumper;
DO. quin omitte me.

PH. Audi quod dicam. *DO.* at enim tædet jam audire eadem millies.

PH. At nunc dicam, quod lubenter audias. *DO.* loquere, audio.

PH. Nequeo te exorare, ut maneat triduum hoc? quo nunc abis?

5 *DO.* Mirabar, si tu mihi quidquam afferres novi.

AN. Hei, metuo lenonem, ne quid suo suat capiti. *GE.* idem ego metuo.

PH. Non mihi credis? *DO.* harrolare. *'PH.* sin fidem do.
DO. fabulæ.

PH. Fœneratum istuc beneficium tibi pulcre dices. *DO.* logi.

PH. Crede mihi, gaudebis factò: verum hercle hoc est. *DO.* somnia.

INTERPRETATIO.

PH. **D** Orio, audi, obsecro te. *DO.* Non audio. *PH.* Audi pauper, *DO.* Quin, sine me ira. *PH.* Audi quod dicam. *DO.* At piget me eadem millies repetita audire. *PH.* At nunc dicam, quod tibi audienti jucundum sit. *DO.* Loquere, audio. *PH.* An non possum precibus à te impetrare, ut expectes hos tres dies? *DE.* Mirum erat, si tu mihi quidquam novi sermonis proponeres. *AN.* Hei, ve-
 roor ne leno aliquid mali in caput suum arceffat. *GE.* Idem ego timeo. *PH.* Dorio, an non mihi fidem habes? *DE.* Recte conjectas me scilicet tibi eadem centies promittenti nequicquam credere. *PH.* Sin fidem obligo? *DO.* Mendacia. *PH.* Duplo fœnore compensatum istud tibi beneficium tute fateberis. *DE.* Mera verba sine re. *PH.* Crede mihi, lataberis te fecisse: per herculem, verum tibi dico. *DE.* Inania & falsa.

10. *PH.*

- 10 *PH.* Experire, non est longum. *DO.* cantilenam eandem canis.
PH. Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus. *DO.* garri modo.
PH. Adeon' ingenio esse te duro atque inexorabili,
 Ut neque misericordia, neque precibus molliri queas?
DO. Adeon' te esse incogitantem atque impudentem, Phædria,
 15 Ut phalaratis dictis ducas me, & meam ductes gratis?
AN. Miseritum est. *PH.* hei veris vincor. *GE.* quam similis uter-
 que est sui!
PH. Neque, alia Antipho cum occupatus esset sollicitudine,
 Tum esse hoc mihi obiectum malum? *AN.* ah, quid istuc autem
 est, Phædria?
PH. O fortunatissime Antipho. *AN.* egone? *PH.* cui quod
 amas, domi est;
 20 Nec cum hujus modi unquam usu venit ut conflictares malo.
AN. Mihin' domi' est: immo id quod ajunt, auribus teneo
 lupum:
 Nam neque quo amittam, à me invenio, neque uti retineam, scio.
DO. Ipsum istuc mihi in hoc est. *AN.* eja, ne parum leno fies.
 Nam quid hic confecit? *PH.* Hiccinè? quod homo inhumanissimus,
 25 Pamphilam meam vendidit. *GE.* quid? vendidit? *AN.* ain' ven-
 didit?
PH. Vendidit. *DO.* quam indignum facinus, ancillam ære em-
 ptam suo.
PH. Nequeo exorare, ut me maneat, & illo cum ut mutet fidem,

I N T E R P R E T A T I O.

PH. Fac experimentum: id brevis est temporis, *DO.* Idem semper mihi repetis. *PH.* Tu mihi cognatus, tu pater, tu amicus. *DO.* Perge inepta garriendo nos enecare. *AN.* Adeone tu ingenio aspero, & implacabilis sis, ut neque misericordia, neque precibus leniri, & flecti possis? *DO.* Adeone, Phædria sis inconsideratus, & inverecundus, ut ornatis & comptis verbis me decipere, & virginem, qua mea est, mihi capere gratis coneris. *AN.* Phædria miseret me. *PH.* Hei, vera sunt, qua dicis, & his edere cogor. *GE.* Quam uterque, Phædria, & Dorio, sunt similes sui? nam ut ille amator perditus est, ita hic avarus sordidus! *PH.* Aique illud quoque mihi gravissimum est. hoc malum mihi tum potissimum advenisse, cum Antipho, non dissimili cura, & molestia premereint. *AN.* quid istud autem est,

Phædria? *PH.* O fortunatissime Antipho! *AN.* Egone? *PH.* Qui amicam duxisti, & uxorem domi possides, nec opus unquam fuit cum hujusmodi malo pugnare. *AN.* Mihi domi amicam possideo? quin imo, quod vulgò dicitur: auribus teneo lupum: nam neque quomodo eam à me dimittam reperio, neque ut mihi servare possim scio. *DO.* Similis res mihi contigit cum Phædria. *AN.* Cave ne parum te lenonem praestes. Quod vero negotium hic Dorio perfecti? *PH.* Hiccinè quid gesserit, quavis? quod homo crudelissimus possit facere: amicam meam Pamphilam vendidit. *GE.* Quid? vendidit? *AN.* Itane? vendidit? *PH.* Vendidit. *DO.* Quam istud grande scelus est scilicet, Dorionem vendidisse servam quam pecunia sua adquisierit? *PH.* Non possum ab eo impetrare, ut hos tres dies, expectet me, & fidem

Triduum hoc, dum id, quod est promissum ab amicis, argentum aufero.

Si non tum dederò, unam præterea horam ne oppertus sis.

30 DO. Obrundis. AN. haud longum est quod orat, Dorio: exoret, sine:

Idem hic tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicaverit.

DO. Verba istæ sunt. AN. Pamphilamne hac urbe privari sines?

Tum tu præterea horum amorem distrahi poterin' pati?

DO. Neque ego, neque tu. GE. *Dij tibi omnes id, quod es dignus, dunt.*

35 DO. Ego te complureis advorsum ingenium meum menses tuli Pollicitantem, & nil ferentem, flentem: nunc contra omnia hæc Repperi qui det, neque lacrumet, da locum melioribus.

AN. Que hercle, ego satis si commemini, tibi quidem est olim dies,

Quam ad dares huic, præstituta. PH. factum. DO. num ego istuc nego?

40 AN. Jamne ea præterit? DO. non, verum ei hæc antecessit. AN. non pudet

Vanitatis? DO. minime, dum ob rem. GE. sterquilinium.

P H. Dorio,

Itane tandem facere oportet? DO. Sic sum: si placeo, utere.

INTERPRETATIO.

fallat discedens à venditione, dum pecunia mihi ab amicis numeretur. Si tum non dederò ne unius quidem horæ spatium opperiarur præterea. DO. Dicendo toties eadem cerebrum excutis mihi. AN. Modicum tempus postulat, exaudieum, Dorio. Ipse hujus gratia te duplo remunerabit. DO. Hac inania sunt promissa. AN. Num Pamphilam hac urbe exportari tam dure consenties? tum quoque horum amorem mutuum divelli pati poteris? DO. Neque ego, neque tu patiemur. GE. Dite periant, ut meritis es. DO. Phadria, ego te jam plurimos menses tolero, & expecto promissum solum, & nihil pecunia asserentem, sed felas lachrymas effundentem: nunc a-

lium contra inveni multo dissimilem tui, qui scit dare, non vero promittere frustra, & flere. Cedo illi qui plus possunt, quam tu. AN. Equidem, si ego satis recordor, diem certe desinivisti antehac, ad quam Pamphilam Phadria traderes. PH. Ita est. DO. Num ego infitior? AN. Præterlapsa est? DO. Non, sed hac dies, quæ emptorem invenit, eam, qua præfixa fuit, anticipavit representatione pecunia. AN. Non pudore suffunderis de vanitate fidei & perfidia. DO. Minime: dummodo lucrum faciam. GE. Stercorum receptaculum. PH. Itane tandem agi decet? DO. Sic à natura comparatus sum, si gratus sum, me necro

ANNOTATIONES.

34. Neque ego, neque tu.] Irridens id ait Dorio. Hoc autem sibi vult: magno pere scilicet ego & tu afficiemur hac

amoris distractione, neque eam poterimus pati.

AN. Siccine hunc decipis? *DO.* imo enimvero, Antipho, hic me decipit:

Nam hic me huiusmodi sciebat esse: ego hunc esse aliter credidi.

45 *Iste me sefellit: ego isti nihilo sum aliter, ac fui.*

Sed ut ut hæc sunt, tamen hoc faciam: cras mane argentum mihi Miles dare se dixit: si mihi prior tu attuleris, Phædria, Mea lege utar, ut potior sit, qui prior ad dandum est. Vale.

INTERPRETATIO.

<p><i>AN.</i> Siccine hunc fallis? <i>DO.</i> Quin potius certo hic, Antipho. Phædria me fallit: nam ille huiusmodi ingenio esse non ignorabat, hunc ego aliter factum esse putavi: itaque, iste me sefellit: ego vero eodem modo, ac antea erga eum me gero: sed utrumque</p>	<p>hæc se habeant, hoc facere constitui: miles, cui Pamphilam vendidi, argentum se mihi et ad dandum promisit: si tu, Phædria, prius quam ille, mihi dederis, iure meo utar: scilicet, potior ille mihi solet esse, qui prior ad dandum venit. Vale.</p>
--	--

ACTUS III. SCENA III.

PHÆDRIA. ANTIPHO. GETA.

P. H. Quid faciam? unde ego nunc tam subito huic argentum inveniam miser,

Cui minu' nihilo est? quod si hic pote fuisset nunc exorari, Triduum hoc promissum fuerat. *AN.* itane hunc patiemur, Geta, Fieri miserum, qui me dudum, ut dixi, adiuvit comiter?

5 *Quin, cum opus est, beneficium rursum ei experimur reddere?*

GE. Scio equidem hoc esse æquum. *AN.* age ergo, solus servare hunc potes.

GE. Quid faciam? *AN.* invenias argentum. *GE.* cupio, sed, id unde, edoce.

AN. Pater adest hic. *GE.* scio: sed quid tum? *AN.* ah, d. d. hunc sapienti sat est.

INTERPRETATIO.

<p><i>PH.</i> Quid faciam? unde ego tam cito huic Dorioni summam triginæ minarum summam infelix, qui nihil habeo, & minus quam nihil: quod si hic potuisset nunc oratione flecti, & suadri, triduum hoc, quod postulabam, ut exsolveret; hac pecunia mihi promissa erat ab amicis. <i>AN.</i> Siccine, Geta, hunc sinemus eo miseria redigi, qui me prudens, ut dixisti, tam humane, & benigne iuverit, præsto mihi fuerit?</p>	<p>Quin quum opus is habet potius ipsi gratiam acceptam referimus? <i>GE.</i> Sat scio acquiesci id esse consentaneum, age ergo istud aggredere: salus ejus in <i>AN.</i> Eia, te solo posita est. <i>GE.</i> Quid agam? <i>AN.</i> Argentum inveni. <i>GE.</i> Istud velim facere: sed id, à quo accipiam, indica. <i>AN.</i> Pater jam hic adest. <i>GE.</i> Scio, sed quid hoc juvat? <i>AN.</i> Ab, ex uno verbo vir sapiens facile rem totam intelligit.</p>
---	---

GE. Itane? *AN.* ita. *GE.* sane hercle pulcre suades: etiam tu hinc abis?

- 10 Non triumpho, ex nuptiis tuis si nil nanciscor mali,
Ni etiam nunc me hujus quætere causa in malo jubeas crucem?
AN. Verum hic dicit. *P. H.* quid? ego vobis, Geta, alienus sum?
GE. haud puto:

Sed parumne est, omnibus quod nunc nobis succenset senex,
Ni inlinguatur etiam, ut nullus locum relinquitur precii?

- 15 *P. H.* Alius ab oculis meis illam in ignotum abducer locum?
Dum igitur licet, dumque adsum, loquimini mecum, Antipho:
Contemplamini me. *AN.* quamobrem? aut quidnam facturus?
cedo.

P. H. Quoquo hinc asportabitur terrarum, certum est persequi,
Aut perire. *GE.* Dij bene vortant, quod agas: pedetentim tamen.

- 20 *AN.* Vide, si quid opis potes adferre huic. *GE.* si quid? quid?
AN. quære, obsecro.

Ne quid plus minusve faxit, quod nos post pigeat, Geta.

GE. Quæro: salvos est, ut opinor. verum enim metuo malum.

AN. Noli metuere: una tecum bona, mala, tolerabimus.

GE. Quantum argenti opus est tibi? loquere. *P. H.* solæ triginta minæ.

- 25 *GE.* Triginta! hui, percarum est, Phædria, *P. A.* Istæc vero vilis est,

INTERPRETATIO.

GE. Itane? *AN.* Ita. *GE.* Certe per Horenlem egregie mones scilicet. annuotiam tu hinc à me abscides? an sufficiens mihi materia triumphis non est, quod propter matrimonium tuum nullum patior malum. nisi etiam nunc, operam dando Phædria, in magno periculo certam crucem invenire ne jubeas? *AN.* Verum est, quod ait Geta, *P. H.* Quid, Geta? an alienum vos esse me censitis? & sic me negligitis? *GE.* Non sic astime; sed an minimi faciendum istud est, quod in nos omnes ira commotus est, & stomachatus senex, nisi cum acris stimulemus. adeo ut nulla prece postea flecti, & exorari possit? *P. H.* An alius à conspectu meo illam exportabit hinc in remotam, & linguam terram? dum igitur fieri potest, dumque nendum discessi, loquimini me-

cum tanquam nunc ultimùm. *Antipho*, & me spectate, *AN.* Quare? aut quidnam facturus es, dicas mihi velim. *P. H.* Quocumque terrarum adducetur, constitutum est mihi eò usque ipsam seclari, aut mori. *GE.* Dy voluit, ut quod aditus sis prospere succedat, sed sensim, & considerate agas, nec precipitanter. *AN.* Vide Geta, si quid cum juvare pote. *GE.* Si quid? quid? *AN.* Excogita. precor, ne quid male faciat; quod postea nobis agre sit, & dolorem offerat. *GE.* Excogito: salvus est, ut putat verum sane ne malum inde veniat valde timeo. *AN.* Mitte timorem: omnia bona, mala tecum participabimus. *GE.* Quantum pecuniæ opus habes? *Phædria.* *P. H.* Tantummodo triginta minis. *GE.* Triginta? hui! percarum est hæc virgo, Phædria, *P. H.* Imo viliori pretio aestimatur.

GE. Age, age, inventas reddam. *PH.* ô lepidum caput? *GE.* aufer te hinc. *PH.* jam opus est.

GE. Jam feres. sed opu' est mihi Phormionem adiutorem ad hanc rem dari.

AN. Præsto est, audacissime oneris quidvis impone, & feret: Solus est homo amico amicus. *GE.* eamus ergo ad eum ocyus.

30 *PH.* Abi vero, dic, præsto ut sit domi.

AN. Nunquid est, quod mea opera vobis opu' sit? *GE.* nil: verum abi domum, &

Illam miseram, quam ego nunc intus scio esse exanimatam metu, Consolare, cessas? *AN.* nihil est, æque quod faciam lubens.

PH. Qua via istuc facies? *GE.* dicam in itinere: modo te hinc amove,

INTERPRETATIO.

GE. Bono sis animo! hanc summam tibi conficiam. *PH.* O virum egregium! *GE.* Recede hinc. *PH.* Verum, hoc argento præsentis opus est. *GE.* Iam accipies, sed opus est, ut mihi Phormio ad hanc rem auxiliator adjungatur. *AN.* Paratus tibi est: confidenter quidvis difficile, & gravi ei manda. & suscipiet faciendo præsentis. solus est homo amico amicis nullus est inter homines qui libentius amicis inserviat, qui amicus amico plus cupiat. *GE.* Properemus igitur ad eum

ire. *AN.* Numquid est, in quo vobis opera mea usui esse possit. *GE.* Nihil: verum abi domum, & insalutem Phanium quam ego nunc domi perturbatam, metu atque exanimatam esse certò scio, verbis amicis consolare. Quid cunctaris? *AN.* Nihil est, quod jucundius mihi sit, quam hoc facere. *PH.* Quo pacto argentum hoc invenies? *GE.* Dicam tibi inter eundem: modo hinc proficiscere.

ACTUS QUARTI SCENA I.

DEMIPHO. CHREMES.

DE. Quid? qua profectus causa hinc es Lemnum, Chremes?

Adduxtin' tecum filiam? *CH.* non. *DE.* quid ita non?

CH. Postquam videt me ejus mater hic esse diutius,

Simul autem non manebat ætas virginis

5 Meam negligentiam; ipsam cum omni familia

Ad me esse profectam aiebant. *DE.* quid illic tamdiu

INTERPRETATIO.

DE. Quid? cuius rei causa Lemnum navigasti. *Chremes.* Adduxisti-
no tecum filiam Phanium. *GH.* Non.
DE. Quid ita non? *CH.* Quia cum ma-
ter ejus videret me hic diutius morari,
quam solem, nec adventum meum

expectare posses, cum etiam atas jam nu-
bilis virginis moram longiorem non cen-
caderet; mater illa navi consentiã (ut
aiebant Lemni) in hanc urbem Ashe-
nai cum omni familiã ad me pro-
fecta est. *DE.* Quid igitur Lemni

- Quæso igitur commorabere, ubi id audiveras?
CH. Pol me detinuit morbus. *DE.* unde? aut qui? *CH.* rogas?
Seneclæ ipsa est morbus.
 10 Salvas audiui ex nauta, qui illas vexerat.
DE. Quid gnato obtigerit, me absente, audistin', *Chreme*?
CH. Quod quidem me factum consilij incertum facit:
 Nam hanc conditionem si cui tulero extraneo,
 Quo pacto, aut unde mihi sit, dicendum ordine est.
 15 Te mihi fidelem esse æque atque egomet sum mihi,
 Scibam: ille si me alienus affinem volet,
 Tacebit, dum intercedet familiaritas:
 Sin spreverit me, plus, quam opus est scito, sciet.
 Veteorque, ne uxor aliqua hoc resciscat mea.
 20 Quod si sit; ut me excutiam, atque egrediar domo,
 Id restat: nam ego meorum solus sum meus.
DE. Scio ita esse, & istæ mihi res sollicitudini est,
 Neque defetiscar usque adeo experirier,
 Donec tibi id, quod pollicitus sum, effecero.

I N T E R P R E T A T I O.

quæso, tantum tempus desidebas, ubi
 acceptor as ad te ita illas itinori so do-
 disse? *CH.* Por Deos morbus me tar-
 davit, *DE.* Unde illo morbus ortus est,
 & qui fuit? *CH.* Rogas, quavis? so-
 nictus ipsa fuit, qua gravis morbus est:
 sed advenisse illas salvas Athenas, nau-
 ta qui illas dextrat mihi nunciavit.
DE. Quid filio meo acciderit, dum ab-
 essem, rescivistine, *Chreme*? *CH.* Res-
 civi, & hoc facinus adeo me perturbat,
 ut dubius sum animi, & anceps, quid
 consilij capiam. Nam conditionem filia
 mea si cui obtulero, id est si filiam meam
 alicui extraneo nuptui collocavero, me
 operietur illi declarato, qua sit mater, ex
 qua eam suscepero, quonodo, & ex qua
 muliere illa sit mihi filia: to quidem neu-
 minus fidem mihi servaturam esse,
 quam egomet mihi roverem. Ille vero
 extremum, si meam affinitatem acce-

ptam habuerit, silentium observabit de
 nuptijs meum cum Lemnia uxore, de qua
 nata est filia Phautum, dum persevera-
 bit stare benevolentia: siu mo despe-
 xerit, & filiam meam repudians affini-
 tati renuntiaverit, hoc scito, plus sciet
 de rebus, quam expediet mihi cum
 scire, ac metuo ne tandem uxor mea
 certior fiat, de consuetudine quam ha-
 bui cum alia uxore. Quod si acciderit,
 nihil aliud superest, quam ut ipso-
 met mo extrudam foras, & demo-
 xtoam: nam ut verum dicam ex meis
 domesticis solus fidelis mihi sum, à quo
 consilium petam. *DE.* Id sat scio hac so-
 ita habere ut dicis; & istud mihi non
 levem curam & molestiam affert, nequo
 ullo labore defatigabor omnia usque ten-
 tando, donec id quod tibi promissi perfe-
 cero: scilicet nuptias filij mei, cum tua
 filia.

ACTUS IV. SCENA II.

GETA.

- E**Go hominem callidiorem vidi neminem;
 Quam Phormionem. venio ad hominem, ut dicerem
 Argentum opus esse, & id quo pacto fieret:
 Vix dum dimidium dixeram: intellexerat:
 5 Gaudebat: me laudabat: querebat senem:
 Diis gratias agebat, tempus sibi dari,
 Ubi Phædræ se ostenderet nihilo minus
 Amicum esse, quam Antiphoni. hominem ad forum
 Jussi opperiri: eò me esse adducturum senem.
 10 Sed eccum ipsum: quis est ulterior? at at Phædræ
 Pater venit. quid pertimui autem bellua?
 An quia, quos fallam, pro uno duo sunt mihi dati?
 Commodius esse opinor duplici spe utier.
 Petam hinc, unde à primo institui. is si dat, sat est:
 15 Si ab hoc nil fiet, tum hunc adoriar hospitem.

INTERPRETATIO.

EGo neminem omnium novi, ad in-
 veniendum consilia callidiorem. Et ad
 expediendum difficilia peritiorem, quam
 Phormio est. Advi hominem, ut ei di-
 cerem argento nobis opus esse, Et qua-
 ratione id inveniri posset: vixdum di-
 midium declaraveram, cum rem totam
 jam perspexerat. Latrabatur meis verbis,
 me laudabat, querebat, ubinam esset
 Demipho: Diis gratias agebat eò quod
 occasionem sibi offerrent, ubi ostenderet
 se non minus Phædræ causa velle, quam
 Antiphonis. Hominem in foro expectare
 jussi Demiphonem, dicens me illuc eum
 esse adducturum: sed ecce ipsum. Quis
 est ulterior qui pone eum sequitur? At
 at Phædræ pater Chremes venit:
 verum demens quid formidavi? an pro-
 pterea quod duo sunt mihi traditi qui-
 bus dem verba, atque imponam? utilis
 esse arbitror duplici spe potiri. Expe-
 riar obtinere primum ab eo pecuniam à
 quo constitui. Id si obveniat nihil ul-
 terius quaro. Si ab hoc nihil impetrem,
 tum hunc aggrediar hospitem.

ACTUS IV. SCENA III.

ANTIPHO. GETA. CHREMES. DEMIPHO.

- AN. **E**Xspecto, quam mox recipiat huc sese Geta.
 Sed patrum video cum patre astantem: hei mihi,
 Quam timeo adventus hujus quo impellat patrem.
 GE. Adibo hosce. ô noster Chremes! CH. salve, Geta.
 GE. Venire salvom volupe est. CH. credo. GE. quid agitur?
 CH. Multa advenienti, ut sit, nova hic compluria,
 GE. Ita, de Antiphone audistin' quæ facta? CH. omnia.
 GE. Tun' dixeras huic? facinus indignum, Chreme,
 Sic circumiri. DE. id cum hoc agebam commodum.
 10 GE. Nam hercle ego quoque id agitans mecum sedulo;
 Inveni, opinor, remedium huic rei. DE. quid, Geta?
 Quod remedium? GE. ut abij abs te, sit forte obviam
 Mihi Phormio. CH. qui, Phormio? GE. is, qui istanc. CH. scio.
 GE. Visum est mihi, ut ejus tentarem sententiam:
 15 Prendo hominem solum: cur non, inquam, Phormio;
 Vides, inter vos sic hæc potius cum bona
 Ut componantur gratia, quam cum mala?
 Heru' liberalis est, & fugitans litium:
 Nam cæteri quidem hercle amici omnes modo
 20 Uno ore autores fuere, ut præcipitem hanc daret.

INTERPRETATIO.

AN. **E**Xpecto, quam mox domum
 sese recipiat Geta. Sed pa-
 trum Chremetem video cum patre
 astantem: hei mihi, quam metuo quod
 ille peregrè reversus patrem inciet. GE.
 Ad hos ibo. O noster Chremes, CH.
 Salve, Geta. GE. Te rediisse salvum
 & bene valentem mihi sane jucun-
 dissimum est. CH. Credo. GE. Quo-
 modo agitur tecum? CH. Multa, ut
 in hac vita usvenire solet, redeunti
 nova res hic occurrunt. GE. Ita, audi-
 villine qua de Antiphone facta sunt?
 CH. Omnia. GE. An tu, Demi-
 pho, rem uti gesta est, jam narraſti?
 facinus crudele, & miserabile sic cir-
 cumveniri. CH. Hoc temporis mo-
 mento de hac re cum fratre Demipho
 agebam, GE. Equidem per Herculem
 ego quoque id animo apud me sape ver-
 sari, adeo, ni fallor opinione, ut huic
 rei medicinam inuenerim. DE. Quid
 Geta? qua medicina? GE. Ut à te
 discessi, forte mihi Phormio obvius fa-
 cius est. CH. Qui, Phormio? GE.
 Is, qui istam virginem defendit. CH.
 Novi hominem. GE. In mentem mihi ve-
 nit, ejus voluntatem indagare. Se-
 duco scorsum hominem solum: cur non,
 inquam, Phormio curas, ut hac res
 inter vos transigatur potius cum be-
 nevolentia, quam cum malevolentia
 diutius agitetur? herus Demipho li-
 beralis est ingenij, ingenuus est, &
 contentionum forensium osor: nam
 cæteri profecto ejus amici omnes uno
 consensu modo ei consilium dederunt,
 ut hanc faminam domo expelleret.

AN. Quid

- AN.* Quid hic cœpat? aut quò evadet hodie? *GE.* an legibus
 Daturum pœnas dices, si illam ejecerit?
 Jam id exploratum est: eja, sudabis satis.
 Si cum illo inceptas homine: ea eloquentia est.
 15 Verum, pone esse victum eum: at tandem tamen
 Non capitis ejus agitur, sed pecuniæ.
 Postquam hominem his verbis sentio mollirier;
 Soli sumus nunc hic, inquam: eho dic, quid vis dari
 Tibi in manum, ut herus his desistat litibus.
 30 Hæc hinc facessat, tu molestus ne fies?
AN. Satin' illi Dij sunt propitij? *GE.* nam sat scio,
 Si tu aliquam partem æqui bonique dixeris,
 Ut ille est bonus vir, tria non commutabis
 Verba hodie inter vos. *DE.* quis te istæc jussit loqui?
 35 *CH.* Imo non potuit melius perveniri
 Eo, quo nos volumus. *AN.* occidi. *CH.* perge eloqui.
GE. At primo homo insanibat. *CH.* cedo, quid postulat?
GE. Quid? nimium: quantum lubuit. *CH.* dic. *GE.* si quis
 daret

INTERPRETATIO.

AN. Quid conatur? aut quò perveniet hodie? *GE.* Dixeris legibus illum punitum iri, si illam foras extruxerit? Jam id certum est, te gravi labore nimis plus designatum iri, si eum illo viro legibus disceptas, adeo est eloquenti. Verum ita sit. do ita esse ut causa cadat. & condimnetur aliqua pœna: nitamini non capite, sed prennia tantum mulcabitur. Postquam hominem animadvertis hoc sermone leniri, adjecti hæc verba: soli sumus hic, inquam, eho, dic, quid velis tibi dari in manum, ut herus his evadat litibus. hæc sermone hinc vbeat, in im-

plius. *AN.* Satisne illi Phormione Dij sunt faventes? nam probo scio, si acquiescit consensientia, si aqua tantula ex parte poposcervis, no minima quidem, ut homo est acquiescit nuncians, intercedet aliterentio inter vos hodie. *DE.* Quis tibi hoc negotium dedit, ut insin diceret? *CH.* Ge- in recte fecit; non potuit commodius loqui, ad consequendum id quod cupimus. *AN.* Perij, *CH.* Pergo, continui sermone. *GE.* At primo homo stulte mihi loquebatur. *CH.* Dic mihi, quid petis? *GE.* Quid? nimium. quantum ex libidine sui volui. *CH.* Dic, *GE.* Velim (aiebat)

ANNOTATIONES.

31. Satin' illi Dij sunt propitij? Hoc est, Satisne mentelanus est: nam quibus veteres bonam mentem optabant, his Deos propitios esse precabantur: contra quibus malam mentem, Deos iratos.

35. Tria non commutabis verba. Verba commutare est colloqui & inter se differere. Nolter Terentius in Andria: Nunquam hodie tecum commutaturus parem unum esse verbum.

- Talentum magnum, *CH.* imo malum hercle : ut nil pudet,
 40 *GE.* Quod dixi adeo ei : quæso, quid si filiam
 Suam unicam locaret? parvi retulit
 Non suscepisse; inventa est, quæ dotem petat.
 Ut ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias;
 Hæc denique ejus fuit postrema oratio:
 45 Ego, inquit, jam à principio amici filiam,
 Ita ut æquom fuerat, volui uxorem ducere:
 Nam mihi veniebat in mentem ejus incommodum,
 In servitutem pauperem ad ditem dari:
 Sed mihi opus erat, ut aperte tibi nunc fabuler,
 50 Aliquantulum quæ afferret, qui dissolverem
 Quæ debeo: & etiam nunc, si volt Demipho
 Dare, quantum ab hac accipio, quæ sponsa est mihi,
 Nullam mihi malum, quam istanc uxorem dari.
AN. Utrum stultitia facere ego hunc, an malitia
 55 Dicam, scientem, an imprudentem, incertum sum.
DE. Quid si animam debet? *GE.* ager oppositus est pignori

INTERPRETATIO.

talentum magnum mihi detur. CH. Quin potius magnum malum detur ei. Quam impudens homo ille! *GE.* Hæc quoque ei respondi: rogo, si unicam suam filiam alicui in matrimonium collocaret, an plus ei daret, quam petis? non nulli interfuit sua, nullam genuisse, ut video; siquidem inventa nunc est aliqua ipsi, quæ aque ac propria non minorem dotem petat. Ut ad pauca verba redigatur oratio mea, & silentio præteream ejus ineptas nugæ; hunc habuit ultimum sermonem; ego, inquit, hanc puellam primò in uxorem volui accipere, quòd esset amici mei filia, & hoc acquitatem velle arbitrabar; nam animo meo occurrebat, quanta infelici incommo-

da ferenda essent, si inops diviti, in servitutem potius, quam in matrimonium illa daretur; sed, ut nihil te celem, opus mihi erat uxore, quæ mihi argentum afferret, quòd me à alieno liberare & quodcunque debeo, creditoribus meisolvere possem: & adhuc quoque, si Demipho id gratum habet, & tantam mihi vult dare pecuniam, quantam dat illa, quæ mihi uxor promissa est; illam amici filiam præ alijs uxorem eligam mihi. *AN.* Dubius animi sum, utrum hic homo stultitiâ adductus, an malitiâ; scienterne & data opera, an inconsiderate nec cogitans hæc agat. *DE.* Quid si animam suam debet, si seipsum debet? *GE.* Dicit ille agrum suum pignori

ANNOTATIONES.

39. *Talentum magnum.*] Talentum Atticum minus, erat sexaginta minarum, valebatque sexcentis Coronatis Gallicis, sive 1800. libris Turonensibus, decies octies centum libris Turo-num: majus vero talentum erat octoginta minarum, id est 2400. libris Tu-ron.

56. *Quid si animam debet.*] Lege xxi. Tabularum constitutum fuit Romæ, ut qui solvendo non esset, is nexus, & vinc-tus addiceretur creditori, sententiâ judicis, ut in compedibus vinc-ti essent, quousque apud creditores serviendo nomina, id est debita liberaissent. Hoc est quasi seipsum debere.

- Ob decem minas, inquit. *DE.* age, age jam ducat: dabo.
GE. *Ædiculæ* item sunt ob decem alias. *DE.* hoi hui!
 Nimum est. *CH.* ne clama: petito hæc æ me decent.
 60 *GE.* Uxori emunda ancillula: tum pluscula
 Suppellestile opus est, opus est sumptu ad nuptias:
 His rebus pone sane, inquit, decem minas.
DE. Sexcentas proin potius scribito jam mihi dicas:
 Nil do: impuratus me ille ut etiam irrideat?
 65 *CH.* Quæso, ego dabo, quiesce: tu modò filius
 Fac ut illam ducat, nos quam volumus. *AN.* hei mihi,
 Geta, occidisti me tuis fallaciis.
CH. Mea causa ejicitur: me hoc est æquom amittere.
GE. Quantum potest, me certiore, inquit, face,
 70 Si illam dant, hanc ut mittam, ne incertus siem:
 Nam illi mihi dotem jam constituerunt dare.
CH. Jam accipiat, illis repudium renuntiet:

INTERPRETATIO.

obligatum esse pro decem minis. *DE.* Age, age, jam mulierem illam uxorem accipiat, hanc pecuniam dabo. *GE.* Etiam dicit se domunculam habere item obligatam creditoribus suis, propter saltem summam pecunia. *DE.* Os, hui non dabo. *CH.* Ne clama, si à me petantur dabo. *GE.* Uxori servulam me comparare oportet: cum plusculum suppellestilis: opus mihi praterea est aliquā pecuniā. ad faciendam nuptia. His sumptibus nuptiarum impendantur sane decem mina. *DE.* Propterea sexcentas intendat jam mihi literas: nihil contribuo. Itane sceleratus ille mihi illudet? *CH.* Amabo, ege do: tranquillus esto: tu tantum cura, ut filius uxorem eam habeat, quam cupimus. *AN.* Hei mihi! Geta, interemisti me tuis technis & inventis. *CH.* Mei gratia hæc mulier extra sedes eliminatur: me hæc minas iustum est perdere. *GE.* Quam cito potes mihi nuncia an illam puellam datus sunt, hanc, quæ mihi sponsa est, ut à me dimittam, inquit, ne animi dubius pendeam. Nam hujus parentes jam deliberaverunt argentum in dotem mihi numerare. *CH.* Jam dotem accipiat illis repudium mittat,

ANNOTATIONES.

72. Illis repudium renuntiet.] Divortium est separatio, quæ fit inter maritatos, eo animo, ut nunquam reintegretur matrimonium. Divortium tantum fit inter conjuges: repudium fit inter maritos, & sponfos. Formula divortij hæc est notata à Titinnio: Aliquis vestrum nuntiet Genuinæ, ut res suas procuret, ædibus facessat. Repudiandæ uxoris impudicæ formula placet apud Petronium: Quia fidem scelere violasti, & communem amicitiam, res tuas ocyus tolle, & alium locum, quem polluas, quære. Repudij formula fuit: Conditione tua non utor. Cum uxorem

autem quis repudiare vellet, vel præsens eam expellebat ædibus, vel per nuntium ablenti libellum mittebat, quo legitimæ causæ continebantur. Juvenalis Satyra, 6.

Collige sarcinulas, dixit liberius. & exi. Divertenti uxori claves admovebantur, ut intranti domum mariti, ei tradebantur, tanquam dominij in familiam, & fidei erga maritum argumentum, quod exprimitur his verbis xii. Tabularum, Res suas sibi habeto, claves adimito, foras exigito. Dicitur, Repudium mittere, scribere, renuntiare, dicere.

Hanc ducat. *DE.* quæ quidem illi res vortat male.
CH. Opportune adeo nunc mecum argentum attuli,
 75 Fructum, quem Lemni uxoris reddunt prædia:
 Id sumam: uxori, tibi opus esse, dixero.

INTERPRETATIO.

hanc uxorem ducat. DE. Quaquidem *Annus*, quos præbent Lemni fundi: mea
res exitum ei afferat, & male succedat. uxoris, quod opus est sumam: referam
CH. In tempore. & commodè etiam pec- *uxori te hoc argento iudicare.*
uniam mecum attuli, Ex redditibus seu-

ACTUS IV. SCENA IV.

ANTIPHO. GETA.

AN. **G** *Eta. GE.* hem. *AN.* quid egisti? *GE.* emunxi argen-
 fenes.

AN. Satin' est id? *GE.* nescio hercle: tantum iussu' sum.

AN. Eho, verbero! aliud mihi respondes, ac rogo?

GE. Quid ergo narras? *AN.* quid ego narrem? opera tua

5 *Ad restim mihi quidem res rediit planissime.*

Ut te quidem omnes Dij, Deaque, superi, inferi

Malis exemplis perdant. hem, si quid velis,

Huic mandes, qui te ad scopulum è tranquillo inferat.

INTERPRETATIO.

AN. **G** *Eta. GE.* Hem! *AN.* Quid
fecisti? GE. Nempe, uti in-
tenderam, Demiphonem, & Chremetem
delusos argento spoliavi. AN. Satisne id
est? GE. Per Herentem non sat scio an
fatis pecunia Phadria elici i sed solum
hanc summam mihi mandatum est ut
conficerem, quam lenoni darer. AN.
Eho, flagrio! aliud mihi respon-
des, atque à te quæro? GE. De quâ
re ergo loqueris? AN. De qua re ego lo-
quor? per te id factum est, ut ad la-
queum spes mea jam omni sine ulla
dubitatione penitus reducta sit. Vti-
nam equidem te Dij, Deaque omnes,
superi, inferi eradicent. Hem! huic da
negotium, ut tibi procuret, quod recte
tibi apparatus, & effectum velis: ut
ex portu tranquillo & tuto ad scopulum
abripiat, & allidat. Nam, amabo,

ANNOTATIONES.

1. *Emunxi argento fenes.*] Sic Plautus
 in Epidico. Actu 3. sc. 4.

homo es

Qui me emunxisti mucidum, minimi preti.

2. *Satin' id est? tantum iussus sum.*] Lu-
 dit Terentius in ambiguitate orationis.
Dixerat Antipho; satisne putas te fe-
cisse, quod à senibus argentum haufe-

ris; nullam vero mei curam habueris?
respondet autem Geta, quasi Antipho
quæreret, an tanto argento fenes
emunxisset, quantum Phadriae satis es-
set: ideo dicit, an satis sit nescio; sed
quantum iussus sum providere, tan-
tum me providisse scio.

- Quid minus utile fuit, quam hoc ulcus tangere;
 10 Aut nominare uxorem? injecta est spes patri,
 Posse illam extrahi. cedo, nunc porro Phormio
 Dotem si accipiet, uxor ducenda est domum.
 Quid fiet? G E. enim non ducet. A N. novi: ceterum
 Cum argentum repetent, nostra causa scilicet
 15 In nervum potius ibit. G E. nihil est, Antipho,
Quin male narrando possit depravari.
 Tu id quod boni est, excerpis: dicis, quod mali est.
 Audi nunc contra jam. si argentum acceperit,
 Ducenda est uxor, ut ais. concedo tibi:
 20 Spatium quidem tandem apparandi nuptias,
 Vocandi, sacrificandi dabitur paululum:
 Interea amici, quod polliciti sunt, dabunt:
 Inde iste reddet. A N. quam ob rem? aut quid dicet? G E. rogas?
 Quot res? postilla monstra evenerunt mihi:
 25 Introiit in aedes ater alienus canis:
 Anguis per impluvium cecidit de tegulis:

INTERPRETATIO.

quid minus in rem meam, mihiq; minus commodum fuit, quàm in hanc vomitum ungues immutare, ejus rei mentione facta, qua nobis sit odiosa, & dolorem afferat: aut nomen solum uxoris coram patre pronuntiare? spem patri fecisti posse illam domo ejici: dic vero nunc, si pecuniam, in dotem Phormio à patre, & à patre accipiet, si in ejus domum deductio sponsa facienda est, quid eveniet? quid fiet? G E. Phormio quidem non ducet, A N. Scio: verum cum senes nostri argentum repetere cupient, ille Phormio nostri causa in vincula se conjici & necti scilicet patietur potius, quàm reddat quod abstulit. G E. Nulla res est, Antipho, qua male verbis exprimendo, vitari, & corrumpi, & in discretiorem partem veri non possit. Tu id quod boni est suppressi, & excipis scorsum:

quod vero mali est, illud commemoras. Audi nunc contra jam: si Phormio pecuniam dotalem acceperit, enim, ut dicu, uxorem ducere oportebit: per mo licet: sed sane spatium paululum tandem ei concedetur ad apparatus nuptiarum faciendum: ad invitandum propinquos, ad sacra facienda: dum hac curabuntur, amici quod promiserunt, dabunt argentum. Id argentum Phormio recusans conficere nuptiarum, reddet suo patri, & patri, A N. Quamobrem reddes? aut quam causam, cur reddas, poteris dicere? G E. Quam quid causa poteris praetendere, cur rem nolit perficere? sic dicet: post conventionem nuptiarum, quot prodigia, quot portenta apparuerunt mihi? Niger canis alienus introiit in aedes nostras: vel serpens per impluvium delapsus est deorsum de tegulis:

ANNOTATIONES.

16. Anguis per impluvium.] Impluvium, inquit Varro, est locus sub caelo, in medio aedium relictus: unde lumen deorsum caperent: ita dictus, quodd' eò implueret. Feltus vero causam notatio-

nis sic refert: impluvium quo aqua impluit collecta de tecto. Ex superstitione veterum hæc dicit Phormio: nam his de causis nuptiæ, ne fieri possent, prohibebantur.

Gallina cecinit : interdixit hariolus :
 Haruspex vetuit ante brumam aliquid novi
 Negoti incipere , quæ causâ est iustissima.
 30 Hæc fient. *A N.* ut modò fiant. *G E.* fient : me vide.
 Pater exit. abi , dic esse argentum , Phædriæ.

INTERPRETATIO.

vel gallina cecinit : vel hariolus vetuit
 ne uxorem ducat : vel aruspex inter-
 dixit ne quid negotij aggredere ante
 tempestatem brumæ , byemtis. Quæ cau-
 sa , & excusatio iustissima . & admo-
 dum speciosa. Hac evenient impræ-
 menta , me vido , hæc assero tibi.
A N. Dummodò ita sit. *G E.* Ita erit.
 Sed pater exit. Abi nuntia Phædria ar-
 gentum , quod illi opus est , paratum esse.

ACTUS IV. SCENÆ V.

DEMIPHO. GETA. CHREMES.

D E. **Q**uietus esto , inquam : ego curabo , ne quid verborum duit.
 Hoc temere nunquam anittam ego ad me , quin mihi te-
 stes adhibeam :
 Cui dem , & quam ob rem dem , commemorabo. *G E.* ut cautus
 est , ubi nil opus est.
C H. Atqui ita opus est factò : at matura , dum libido eadem hæc
 manet.
 5 *Nam* si altera illa magis instabit , forsitan nos rejiciat.
G E. Rem ipsam putasti. *D E.* Duc me ad eum ergo. *G E.* non
 motor. *C H.* ubi hoc egeris ,
 Transito ad uxorem meam , ut conveniat hæc prius , quam hinc
 abit :
 Dicat eam dare nos Phormioni nuptum , ne succenscat ,

INTERPRETATIO.

D E. **T**ranquillo esto animo , in-
 quam : ego cavebo sedulo , ne
 me ullo modo fallas. Hoc argentum nun-
 quam dimittam alteri facile , aut in-
 considerate , ut non testes advocem ad fi-
 dem faciendam : huic cui dem , & qua
 propter dem , aperiam , & referam.
G E. Quam circumspiciendus est , ubi
 nulla circumspiciendi opus est. *C H.* At-
 qui , ita facere convenit. Verum pro-
 perandum est , dum voluntas & cupi-
 ditas hominis eandem hæc adhuc ser-
 vet : nam si hæc Phormionis sponsa
 magis eum sollicitet ad ipsam ducendam
 uxorem . forsitan nos dimittat , & con-
 ditionem nostram repudiet. *G E.* Rem
 vera conjectura assensus ei , recte con-
 siderasti . & perpendisti. *D E.* Duc me
 ergo ad eum. *G E.* Nulla in me mora
 est , paratus sum , eamus. *C H.* Vbi hoc
 negotij pergeris , Demipho , transi ad
 uxorem meam , ut conveniat quamprimum
 hæc Antiphonis uxorem. Phormio-
 nis novam sponfam ; priusquam domo
 vestra exeat : dicat eam nos dare ux-
 orem Phormioni , ne illa id agre ferat.

- Et magis esse illum idoneum, qui ipsi sit familiarior;
 10 Nos nostro officio nihilegressos esse; quantum is voluerit,
 Datum esse dotis. *D E.* quid, malum, tua id refert? *C H.* magni,
 Demipho.
DE. Non sat, tuum te officium fecisse, si non id fama approbat?
C H. Volo ipsius quoque voluntate hoc fieri, ne se ejectam putet.
DE. Idem ego istuc facere possum. *C H.* mulieri magi congruet.
 15 *D E.* Rogabo. *C H.* ubi illas ego nunc reperire possum, cogito.

INTERPRETATIO.

Et illud magis ei convenire, ut qui sit ei usu familiaritatis notior: nos à nostro officio ne tantulum quidem discessisse, & quantum argenti is petierit, dedisse in dotem, *D E.* Quid tua, malum? id interest? *C H.* Magni, Demipho. *DE.* Nonne satis tibi esse debet, te officio functum esse, quamvis id fama hominum probatum non fuerit? *C H.* Cupio etiam

id fieri ea non invita, ne se à nobis expulsam possit commemorare, & queri. *D E.* Ego idem istud officium, vice uxoris tua facere possum. *C H.* Mulier mulieri magis convenit. *D E.* Rogabo uxorem tuam, ut id agat. *C H.* Valde sollicitus sum, ubi illas, filiam nempe & uxorem meam Lemniam invenire possim.

ACTUS QUINTI SCENA I.

SOPHRONA. CHREMES.

SO. Quid agam? quem amicum inveniam mihi misera? aut cui consilia

Hæc referam? aut unde nunc mihi auxilium petam? nam vereor, Hera ne ob meum suum indigna injuria afficiatur.

Ita patrem adolescentis facta hæc tolerare audio violenter.

5 *C H.* Nam quæ hæc est anus exanimata, à fratre quæ egressa est meo?

SO. Quod ut facerem, me egestas impulit; cum scirem infirmas nuptias

Hæc esse, ut id consulerem, interea vita ut in tuto foret.

CH. Certe ædopol, nisi me animus fallit, aut parum prospiciunt oculi,

INTERPRETATIO.

SO. Quid faciam? quem mihi infelix amicum fidelem in his difficultatibus reperiam? aut cum quo de nuptiis Antiphonis & Phani consilia communicabo? aut unde nunc opem mihi comparabo? Timeo enim ne Phanium heræ consumeliose tractetur eo quod meis suasionibus crediderit: ideo graviter ferre patrem Demiphonem adolescentis Antiphonis facta intelligo. *C H.* Quanam

est hæc vetula exterrita, & exanimata metu, qua exiit à domo fratris Demiphonis? *SO.* Quod ut facerem, ut ei suaderem, elinqui scilicet Antiphoni, inopia me coëgit, quamvis satis præviderem nuptias hæc valde instabiles esse, & facili negotio dirimi posse: suasi ei, ut interea vita ab omni injuria tuta esset. *CH.* Sane nisi mens errat, aut visus caligas,

10 Meæ nutricem gnatæ video. *SO.* Neque ille investigatur. *CH.* quid agam?

SO. Qui est ejus pater. *CH.* adeon? an maneo, dum ea quæ loquitur, magis cognosco?

Quod si eum nunc reperire possim, nihil est quod verear. *CH.* ea ipsa est.

Colloquar. *SO.* quis hic loquitur? *CH.* Sophrona. *SO.* & meum nomen nominat?

CH. Respice ad me. *SO.* Dij obsecro vos: estne hic Stilpho?
CH. non. *SO.* negas?

15 *CH.* Concede hinc à foribus paululum istorum sodes, Sophrona. Ne me istoc posthac nomine appellassis. *SO.* quid? non is obsecro es, Quem semper te esse dictitasti? *CH.* st. *SO.* quid? has metuis fores?

CH. Conclusam hic habeo uxorem sævam: verum istoc me nomine Eo perperam olim dixi, ne vos forte imprudentes foris

10 Effutiretis, atque id porro aliqua uxor mea rescisceret.

SO. Istoc pol nos te hinc invenire miseræ nunquam potuimus.

CH. Eho dic mihi, quid res tibi est cum familia hac, unde exis? aut ubi

Illæ sunt? *SO.* miseram me! *CH.* hem! quid est? vivuntne?

SO. vivit gnata:

Matrem ipsam ex ægritudine miseram mors consecuta est.

15 *CH.* Male scitum. *SO.* ego autem, quæ essẽm anus deserta, egenis, ignota,

INTERPRETATIO.

Alia mea nutricem video Sophronam. *SO.* Neque etiam sedula inquirendo, Stilphonem eum invenire possumus. *CH.* Quid agam?
SO. Qui sit ejus pater deprehendere non valimus. *CH.* An eam conveniam, an hic consistam, dum sermonem ejus magis intelligam? *SO.* Quod si eam nunc invenire possim, nihil erit causa, cur quicquam posthac timeam. *CH.* Ea est ipsa nutritrix Sophrona: conveniam illam.
SO. Quævis loquentem audio? *CH.* Sophrona. *SO.* Et me etiam meo nomine appellat? *CH.* Specta qui sum. *SO.* Dy, vestram fidem! estne hic Stilpho? *CH.* Id inquit, *SO.* Negasne te hunc esse. *CH.* Concede paululum hinc à foribus domus, ad istam partem. Sophrona, ne me isto nomine Stilphonis posthac vocas. *SO.* Quid? nonne natus es, quæso, ei, quem semper te esse dictitasti? *CH.* St. *SO.*

Quid has metuis fores? *CH.* Hic intus continetur mihi uxor fera, & immanis: ideo me olim hoc nomine filio Stilphonis vocari volui, ne vos ne cientes per incogitantiam temere diceretis quis essem, & quod à me factum est, ad aures uxoris meae perveniret. *SO.* Hæc Pellucem, idcirco nos infortunata sub hoc nomine nunquam te invenire potuimus in hac urbe. *CH.* Eho, dic mihi, quid tibi rei est: cum familia harum adrum, ex quibus egredieris? aut ubi illa sunt? *SO.* O mo infelix cin?
CH. Hem, quid est? numo hinc valens? *SO.* Vales & vivit filia tua. Matrem ejus trillitia, & animi anxiositate oppressam nuper mors rapuit. *CH.* O casum gravem, & infaustum mihi!
SO. Ego autem vetula, omni ancilio destituta, inopi, ignota, filiam tuam,

Ut potui, nuptum virginem locavi huic adolescenti,
Harum qui est dominus ædium. *CH.* Antiphonine? *S O.* hem, isti
ipsi. *CH.* quid?

Duasne uxores habet? *S O.* au, obsecro? unam ille quidem hanc
solam.

CH. Quid illa altera, quæ dicitur cognata? *S O.* hæc ergo est.

CH. Quid ais?

30 *S O.* Composito est factum, quo modo hanc amans habere posset
Sine dote. *CH.* Dij vestram fidem! quam sæpe forte temere
Eveniunt, quæ non audeas optare! offendi adveniens,
Quicum volebam, atque ut volebam, conlocatam filiam.

Quod nos ambo opere maximo dabamus operam, ut fieret,

35 Sine nostra cura, maxuma sua cura hæc sola fecit.

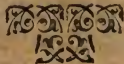
S O. Nunc quid factum est opus, vide, pater adolescentis venit,
Eumque animo iniquo hoc oppido ferre ajunt. *CH.* nihil periculi est.
Sed per Deos atque homines, meam esse hanc, cave resciscat
quisquam.

S O. Nemo ex me scibit. *CH.* sequere me: intus cætera audies,

I N T E R P R E T A T I O.

ut potui, uxorem dedi huic adolescenti,
qui dominus est hujus domus. *CH.* Anti-
phonine? *S O.* Hem, isti ipsi. *CH.*
Quid? duasne uxores habet Antiphon-
S O. Au, obsecro, ut Dij non sinant.
Habet quidem ille unam hanc solam.
CH. Quid illam alteram, quam no-
bis dicunt esse cognatam, nonne ille ha-
bet uxorem? *S O.* Hæc, inquam, ea-
dem est. *CH.* Quid ais? *S O.* Ex in-
dustria id inter nos eo pacto convenit,
ut Antiphonæ ejus amore captus illam
posset habere uxorem, etsi dotem nullam
afferret. *CH.* Dy vestram fidem! quam
crebro multa casu insperata eveniunt,
quæ ne votis quidem petere audeamus!
peregre reversus, fortuito inveni cum eo,

cum quo cupiebam, & quemodò volebam
filiam meam matrimonio conjunctam.
Quod nos ambo, ego, & frater Demi-
pho, summo opere, & enixe conabamur
facere, hæc anus sola sine labore nostro,
at illa summo labore suo perfecit. *S O.*
Nunc prospice quid fieri oportet: nam
pater Antiphonis advenit, eumque, hoc
propter matrimonium, vehementer ira-
tum esse dicunt. *CH.* Nihil hinc ab
illo periculi metuendum est: sed per
Deos, atque homines te obsecro, cave
ne quisquam cognoscat à te puellam hanc
esse meam filiam. *S O.* Nemo ex me id
accipiet. *CH.* Sequere me, inquit in
audibus cætera tibi declarabo.

ACTUS V. SCENA II.

DEMIPHO. GETA.

DE. **N**Os nostrapte culpa facimus, ut malis expediat esse,
Dum nimium dici nos bonos studemus & benignos.

Ita fugias, ne prater casam, ajunt. nonne id satis erat,
Accipere ab illo injuriam? etiam argentum est ultro objectum;

5 Ut sit qui vivat, dum aliud aliquid flagitij conficiat.

GE. Planissime. DE. his nunc præmium est, qui recta prava faciunt.

GE. Verissime. DE. ut stultissime quidem illi rem gesserimus.

GE. Modo ut hoc consilio possiet discedi, ut istam ducat.

DE. Etiamne id dubium est? GE. haud scio hercle, ut homo est an mutet animum.

10 DE. hem! mutet autem? GE. nescio: verum, si forte, dico.

DE. Ita faciam, ut frater censuit; uxorem ejus huc adducam,

Cum ista ut loquatur. tu abi, Geta: prænuntia hanc venturam.

GE. Argentum inventum est, Phædria: de jurgio ileitur:

Provisum est, ne in præsentia hæc hinc abeat: quid nunc porro?

INTERPRETATIO.

PER nostram culpam efficitur, ut dum largi, & munifici
pradicari vobementius cupimus: nobis
satius fuerit malignes esse, & dissimilio-
res in dando: sic fugiamus ne longius
domicilium nostrum praterferamur: ut
dici vulgo solet. Nonne id satis erat,
ab hoc homine Phormione centumeliam
affectos fuisse? ecquid etiam oportuit nos
sponte argentum ei suppeditare, ut habeat
unde vivat, & alatur ad alia flagitia
committenda? GE. Omnino sic est. DE.
Mi nunc pramia accipiunt, qui recta
in prava detorqueant. GE. Verissime hæc
dicta sunt. DE. Quam imprudenter, &
inepte huic lucrum paraverimus. GE.
Bene cessatis nobis consilium huic dandi

argenti, dummodo istam accipiat uxorem. DE. Etiamne hoc incertum est?
GE. Per Herculem dubito, ut homo le-
vi, & perfido est ingenio, an verbu stat,
& maneat in fide data. DE. Hem! an
mutet voluntatem? GE. Nescio, ve-
rum dica, si forte mutaveris consilium
de accipienda uxore. DE. Ita mihi fa-
ciendum puto, ut frater suavis, ut ux-
orem ejus adducam Nausistratam, qua
cum ista Phanio colloquatur. Tu, Geta, abi,
& certioram fac virginem. Nausistratam
fratri uxorem illam conveniunt esse.
GE. Factum est ut pecuniam haberes, Phæ-
dria: & licet cum Phormione transactum
est: precavimus ne Phanium in præsentia
domo nostra dimittatur: quid nunc verò?

ANNOTATIONES.

3. *Ne prater casam.*] Id est, sic vitium
aliquid, aut culpam evitare studeas ne
in gravius incidas: à mediocritate ne
discedas; excessus enim à medio re-

moti tuti non sunt; quemadmodum
cum fugimus longius à domicilio eva-
gari non expedit, ut commodus illuc
ut receptus.

- 15 Quid fiet ? in eodem luto hæsitas : vorfuram solves ,
 Geta. præsens quod fuerat malum , in diem abiit : plagæ crescunt ,
 Nisi prospicis. nunc hinc domum ibo , ac Phanium edocebo ,
 Ne quid vereatur Phormionem , aut ejus orationem.

INTERPRETATIO.

quid fiet rebus meis ? in eodem cæne.
 Geta. immerfus es i vorfuram solves i
 debitas tandem dabis pœnas tantò gra-
 viores quantò præsens , quod eras ma-
 lum , diutius fueris dilatum i videe pla-
 gas , istuc verberum , qui te manens in

dies angere , nisi tibi consulis. Nunc do-
 mum me conferam , & Phanium præ-
 monebo. ne ullo modo credat Phormio-
 nem ipsam uxorem ducturum , nec tor-
 reatur sermone Demiphonis , & Sostata.

ANNOTATIONES.

16. Vorfuram solves.] Id est, in simili
 conditione es , atque ij , qui ut unam
 syngropham dissolvant , pecuniam mu-
 tuam majori scœnore iterum accipiunt:
 in dies enim deteriorem conditionem

suam faciunt. Vorfuram facere dici-
 tur , qui æs alienum ex ære alieno
 solvit , quod nihil aliud est , quam
 vertere creditorem , & mutare.

ACTUS V. SCENA III.

[DEMIPHO. NAUSISTRATA. CHREMES.

DE. **A** Gedum , ut soles , Nausistrata , fac illa ut placetur nobis :
 Ut sua voluntate id , quod est faciendum , faciat. NAU. fa-
 ciam.

DE. Pariter nunc opera me adjuves , ac dudum re opitulata es.

NAU. Factum volo : ac pol minus queo viri culpa , quam me di-
 gnum est.

DE. Quid autem ? NAU. quia pol mei patris bene parta indili-
 genter

Tutatur : nam ex his prædiis talenta argenti bina

Capiebat statim. hem , vir viro quid præstat ! DE. bina , quæ so ?

INTERPRETATIO.

DE. **A** Gedum. Nausistrata. cum se-
 litâ tuâ industriâ , effice no-
 bis placabilem illam furinam , ne
 sponte volens faciat , quod illam facere
 necesse est. NAU. Id curabo. DE. Nunc
 aque me opera tua subleves , ac pridem
 re ipsa , pecuniâ mutuâ juvisti. NAU.
 Id libenter facere volo : & per Pollu-

cem minus efficiam me præbere possum.
 mariti culpâ , quam me deceo. DE. Quid
 causa est ? NAU. Quia per Pollucem bona
 mihi bene parta & relicta à patre negli-
 genter curat. & administrat : nam ex his
 fundis pater quotannis talenta argenti bi-
 na aqualiter capiebat : hem ! quam vir
 alius alij præcedit ! DE. Binaque quæ so ?

NAV. Ac rebus vilioribus multo, tamen talenta bina. DE. hui?
NAV. Quid hæc videntur? DE. scilicet. NAV. Virum me na-
tam vellem:

10 Ego ostenderem. DE. certe scio. NAV. quo pacto. DE. parce,
sodes,

Ut possis cum illa; ne te adolescens mulier defatiget.

NAV. Faciam, ut jubes: sed meum virum abs te exire video,
CH. hem, Demipho,

Jam illi datum est argentum? DE. curavi illico. CH. nollem datum.
Hei! video uxore: pene plus quam sat erat. DE. cur nolles, Chreme?

15 CH. Jam recte. DE. quid tu? ecquid locutus cum ista es, quam-
obrem hanc ducimus?

CH. Transegi. DE. quid ait tandem? CH. adduci non potest.
DE. Quid non potest?

CH. Quia uterque utrique est cordi. DE. quid istuc nostra?
CH. magni, præter hæc,

Cognatam comperi esse nobis. DE. quid! deliras? CH. sic erit:
Non temere dico: redi mecum in memoriam. DE. sat in sa-
nus es?

20 NAV. Au? obsecro, vide ne in cognatam pecces. DE. non est,
CH. ne nega:

INTERPRETATIO.

NAV. Ac etiam tunc temporis, cum res
viliores erant, quam nunc sunt, tamen
talenta bina capiebat ex redditibus horum
prædiorum. DE. Hui, id mirum est.
NAV. Quid de his tibi videtur? an non
hæc magna videntur? DE. Mibi vi-
dentur ita esse. NAV. Utinam vir na-
ta essem; ego certe mea industria, &
arte omnibus notum facerem. DE. Mi-
nime dubito. NAV. Quanam ratione?
DE. Parce tibi, quæso, & consule
viribus tuis, ut cum hac Phœnia
valeas loqui, ne vincaris desessa à ju-
vene muliere. NAV. Faciam ut mo-
nes: sed meum virum Chremetem video
egredi adibus tuis. CH. Hem, Demi-
pho, jam argentum numeratum est
Phormioni? DE. Curavi confestim illi
numerandum. CH. Nollem hoc factum.
Hei, conspicio uxorem. Pene plura,

quam qua opus erant locutus sum. DE.
Cur nolles datum argentum, Chreme?
CH. Minime: jam recte factum. DE.
Quid tu egisti apud istam facinoram?
ecquid dixisti causam, propter quam,
hanc domo nostra ejectam ad Phormio-
nem ducimus? CH. Hoc perfeci. DE.
Quid dicis tandem? CH. Abduci
ab Antiphone non potest. DE. Quare
non potest? CH. Quia uterque utrum-
que amat ex animo. DE. Quid istud
nostra interest? CH. Magni sane, De-
mipho. Præterea rescivi eam cognatione
nobis esse junctam. DE. Quid? desi-
stisne? CH. Sic verum esse reperitur.
Non inconsiderate, nec frustra loquor.
Revoca in memoriam. DE. Satisne
mentis sana es? NAV. Au, Demipho,
noli injuriam facere cognata tua. DE.
Non est cognata. CH. Ne contradicat.

ANNOTATIONES.

10. Ego ostenderem.] Connectendum istud est cum eo quod sequitur, quo pacto:
sui suppleendum, res meae administrare sciam.

Patris nomen aliud dictum est : hoc tu errasti. *DE.* non norat patrem ?

CH. Norat. *DE.* cur aliud dixit ? *CH.* nunquam hodie concedes mihi, neque

Intelliges ? *DE.* si tu nil narras ? *CH.* perdis. *NAV.* miror quid hoc fiet.

DE. Equidem hercle nescio. *CH.* vin' scire ? at ita me servet Jupiter,

15 Ut propior illi, quam ego sum, ac tu, nemo est homo. *DE.* Dij vestram fidem !

Eamus ad ipsam unâ omnes nos : aut scire, aut nescire hoc volo. *CH.* ah !

DE. Quid est ? *CH.* itane parum mihi fidem esse apud re ? *DE.* vin' me credere ?

Vin' satis quæsitum mihi istuc esse ? age fiat, quid illa filia

Amici nostri ? quid futurum est ? *CH.* recte. *DE.* hanc igitur mittimus ?

30 *CH.* Quidni ? *DE.* illa maneat ? *CH.* sic. *DE.* ire igitur tibi licet, Naufistrata.

NAV. Sic pol commodius esse in omnes arbitror, quam ut cæperas,

Manere hanc : nam petiberalis visa est, cum vidi, mihi.

DE. Quid istuc negotij est ? *CH.* Jamne opetuit ostium ? *DE.* jam *CH.* ô Jupiter,

Dij nos respiciunt : gnatam inveni nuptam cum tuo filio. *DE.* hem,

I N T E R P R E T A T I O.

Aliud patris nomen tibi relatum fuit : hoc causa fuit cur in hunc errorem induceris. *DE.* Nenne sciebat quis pater erat ? *CH.* Sciebat. *DE.* Quare igitur alium nominavit ? *CH.* Nunquamne bodie consentias mihi, neque mente capies ? *DE.* Non equidem, si nihil quidquam mihi dicas. *CH.* Perseveras adhuc mihi adversari ? *NAV.* Mirum mihi videtur, quid illud sit, de quo tantepere ambigunt ? *DE.* Equidem per Herculem non intellige quæ mihi significas. *CH.* Vis ne intelligere ? Ita me Jupiter sospitem conservet, ut nullus illi propior est cognatus, quam tu atque ego sumus. *DE.* Dy vestram fidem ! nos omnes unâ ad ipsam eamus : aut scire, aut nescire hoc volo. *CH.* Ha ! *DE.* Quid est ? *CH.* Itane mihi parvam fidem habes ? *DE.* Visne me tibi dubi-

tantem credere ? Visne me nihil quidquam amplius inquirere ? Age, fiat ut vis. Verum quid fiet de illa filia amici nostri, quam Antiphoni uxorem dare constitutum nobis fuerat ? *CH.* Recte res se habebit. *DE.* Hanc igitur dimittimus ? *CH.* Quidni hanc mittamus ? *DE.* Illam vero duci retineamus. *CH.* Ita censeo. *DE.* Redire igitur domum hinc, si libet, potes, Naufistrata. *NA.* Sic per Pollucem nobis nilius est omnibus hanc retinere, quam, ut cæperas dicere eandem remittere : nam ingenui, & liberalis animi mihi visa est, ut illam vidi. *DE.* Quid ista res tibi vult ? *CH.* Iamne ostium occlusit Naufistrata ? *DE.* Iam occlusit. *CH.* O Jupiter ! Iam Dy nobis propior sunt, Filiam reperi cum tuo filio nuptis junctam uxorem esse. *DE.* Hem ?

35 Quo pacto id potuit? CH. non satis tutus est ad narrandum hic locus.

DE. At tu intro abi. CH. heus, ne filij nostri quidem hoc resciscant, volo.

INTERPRETATIO.

quo modo id potuit fieri? CH. Non satis tute istud in hoc loco recensere possum. DE. At tu intra domum. CH. Hem, nolo ut ipsi quidem filij nostri id inaudiant.

ACTUS V. SCENA IV.

ANTIPHONA.

Lætus sum, ut ut meæ res sese habent, fratri obtigisse quod voluit. Quam scitum est, ejusmodi parare in animo cupiditates, Quas, cum res advorsæ sient, paulo mederi possis? Hic simul argentum repperit, cura sese expedit: Ego nullo possum remedio me evolvere ex his turbis, Quin, si hoc celetur, in metu; sin patefit, in probro sim. Neque me domum nunc reciperem, nisi mihi esset spes ostensa Hujusce habendæ. sed ubinam Getam invenire possum, ut Rogem, quod tempus conveniendi patris me capere jubeat?

INTERPRETATIO.

Utrumque se habeant res mea, ingenti læticia perfundor, quod Phædria fratri patrneli successerit ut optabat. Quam pulchrum & venustum est ejusmodi animo concipere cupiditates, quibus, si aliquid adversi interveniat, facile remedium asserere possis? Hic Phædria ut primum argentum reperit quod daret pro amica, omni sollicitudine se liberavit: ego nulla ratione ex his anxietatibus animi me eripere possum, ne non, si secretum hujus rei occultetur, in timore; sin manifestetur in dedecore & infamia verfer: neque domum redire nunc audeam, nisi mihi spes praluceres, me posse Phanium illam possidere: verum ubinam Getam reperiam, ut petitam ab eo, quod tempus commodum ad eundem patris capere mihi suadeant.

ACTUS V. SCENA V.

PHORMIO. ANTIPHO.

P. H. **A**rgentum accepi. tradidi lenoni : abduxi mulierem :
Curavi, propria ea Phædria ut potiretur : nam emissæ est
manu.

Nunc una mihi res etiam restat, quæ est conficienda, otium

A senibus ad potandum ut habeam : nam aliquot hos sumam dies.

AN. Sed Phormio est, quid ais ? P. H. quid ? AN. quidnam nunc
facturus, Phædria ?

Quo pacto satietatem amoris ait se velle sumere ?

P. H. Vicissim parteis tuas acturus est. AN. quas ? P. H. ut fugi-
tet patrem :

Te suam rogavit rursus ut ageres causam, ut pro se diceres :

Nam potaturus est apud me : ego me ire senibus Sunium

10 Dicam ad mercatum, ancillulam emptum, dudum quam dixit
Geta ;

Ne, cum hic non videant me, conficere credant argentum suum.

Sed otium concepit abs te. AN. vide, quis egreditur. P. H. Ge-
ta est.

INTERPRETATIO.

P. H. **A**rgentum accepi, numeravi Do-
rioni lenoni, abduxi puellam,
ut eam propriam traderem Phædria possi-
dendam : nam manumissa est, & libera
facta : nunc mihi etiam una res super-
est peragenda, scilicet ut mihi otium ab
hiis senibus Demiphone, & Chremete con-
cedatur, quod possim poculis operam dare :
nam aliquot hos dies sumam ad indulgen-
dum voluptatibus. A N. Sed Phormio
adest. Quid ais ? P. H. Quid aio ? A N.
Quidnam in præsentia facturus est Pha-
ædria ? quomodo ait se velle amoris suo sa-
tisfacere. P. H. In vicem suscepturus est
partes tuas agendas. A N. Quas ? P. H.
Ve patris conspectum fugiat. Te rogavit
ut rursus suam ageres causam apud pa-
trem, & pro se orares. Nam apud me
compotaturus est. Ego dicam senibus no-
stris Demiphoni, & Chremeti me prosi-
cisci Sunium ad mercatum, ancillulam ut
etiam de qua Geta locutus est illis jam-
pridem, ne hic me non videntes credant
me consumere argentum suum : sed otium
domus tua concepit. A N. Vide quis
exeat. P. H. Geta est.

ANNOTATIONES.

7. Parteis tuas acturus.] Translatum
à scenicis Actoribus. Id est, te imitatu-
rus est.

9. Sunium.] Extremum est Atticæ Pro-
montorium ortum spectans, vicum ha-
bens, ejusdem nominis, nunc voca-
tum Cabo dello colonne,

12. Otium concepit abs te.] Id est,
otium domus tuæ : ut in Andriæ act. 3.
scena 1. crepuit à Glycerio otium. Sic
fulgor ab auro, pro auri fulgor, Lucre-
tius. Cicero reus à Milone, id est, ac-
cusatore Milone.

ACTUS V. SCENA VI.

GETA. ANTIPHO. PHORMIO.

GE. O Fortuna ! ô fors fortuna ! quantis commoditatibus,
Quam subito meo hero Antiphoni ope vestra hunc onera-
stis diem !

AN. Quidnam hic sibi volt ? **GE.** nosque amicos ejus exone-
rastis metu.

Sed ego nunc mihi cesso , qui non humerum hunc onero pallio :

Atque hominem propere invenire , ut hæc , quæ contigerint , sciat :

AN. Num tu intelligis , hic quid narret ? **PH.** num tu ? **AN.** nil.
PH. tantumdem ego.

GE. Ad lenonem hinc ire pergam : ibi nunc sunt. **AN.** heus , Ge-
ta. **GE.** hem tibi !

Num mirum , aut novum est revocari , cursum cum institueris ?
AN. Geta.

GE. Pergithercle : numquam tu odio tuo me vinctes. **AN.** non manes !

GE. Vapulabis. curialis vernula est , qui me vocat.

AN. Id tibi quidem jam fiet , nisi resistis , verbero.

GE. Familiariorem oportet esse hunc , qui minitat malum.

Sed inne est , quem quero , an non ? ipse est. **PH.** congregere
actutum. **AN.** quid est ?

INTERPRETATIO.

GE. O Fortuna ! ô fors fortuna !

quantis utilitatibus , & bo-
nis successibus , quam repente nec opi-
nanti hero meo Antiphoni , vestro au-
xilium hunc cumulastis diem ! **AN.** Quid-
nam hic sibi vult. **GE.** Nosque ejus
amantissimos exolvistis metu ! sed quid
ego cumitor & cesso in officio meo , qui
non pallium colligo , & in humeros re-
picio (Antiphonem) festinan ex quarto ,
ut hæc quæ acciderint resciat , noscat.
AN. Eequid mente percipis , quæ Geta
iste comminaret ? **PH.** Eequid tu ? **AN.**
Nihil. **PH.** Tantumdem ego. **GE.** Ad
lenonem hinc pergere volo , ibi iniqui adu-
lteri nunc sunt : scilicet Antipho , & Pha-

dria. **AN.** Heus Geta , audi. **GE.** Hæ-
cibi : non mirum , aut insolitum est , nos si-
sti , & retineri cum festinare instituimus.
AN. Geta. **PH.** Per Horculementum con-
tinuat. **GE.** Pergit sane nunquam tamen
tua importunitate consequeris , ut cursum
intermittam. **AN.** Non hic manes. Geta ?
GE. Quaris verbera Procul dubio nunc
est ex curialibus istis servulis qui me vo-
cat. **AN.** Id ipsum quidem nisi sis sis gra-
dum , inte consequeris. **PH.** **GE.** Ex
familia nostra hunc esse oportet , qui ver-
bera minis intonat tam familiariter.
Sed ipse est Antipho , quem quero , an
non ? ipse est. **PH.** Antipho , confe-
stem hunc conveni. **AN.** T. Quid est ?

ANNOTATIONES.

1. O fors fortuna !] Fortuna est inec-
tas rei exitus : fors fortuna est bona for-
tuna. Hujus ædes trans Tyberim est.

10. Curialis vernula.] Servi curiales ij-
erant qui in cœnis post curia comitia
celebraus ministrabant.

GE. O

G E. O omnium, quantum est qui vivunt hominum, homo ornatissime!

15 Nam sine controversia à Diis solus diligere, Antipho.

A N. Ita velim: sed, qui istuc credam ita esse, mihi dici velim.

G E. Satin' est, si te delibutum gaudio reddo? *A N.* enicas.

P H. Quin tu hinc pollicitationes aufer, &, quod fers, cedo.

G E. oh!

Tu quoque hic aderas, Phormio? *P H.* aderam: sed cessas?

G E. accipe, hem;

20 Ut modo argentum dedimus tibi apud forum, recta domum

Sumus profecti: interea mittit herus me ad uxorem tuam.

A N. Quamobrem? *G E.* omitto proloqui: nam nihil ad hanc rem est, Antipho.

Ubi in gynæceum ire occipio, puer ad me occurrit Mida;

Pone apprehendit pallio, resupinat: respicio: rogo,

25 Quamobrem retineat me: ait esse vetitum intro ad heram accedere.

Sophrona modo fratrem huc, inquit, senis introduxit Chremem,

Eumque nunc esse intus cum illis. hoc ubi ego audiui, ad fores

Suspensio gradu placide ire perrexui. accessi: adstiti:

Animam compressi: aurem admovi. ita animum cæpi attendere,

30 Hoc modo sermonem captans. *A N.* euge, Geta. *G E.* hic pulcher-
rimum

Facinus audiui: itaque pene hercle exclamavi gaudio.

I N T E R P R E T A T I O.

G E. O homo omnium quotquot in terra degunt hominum omnibus bonis & fortunis ornatissime: nam procul omnis dubio Dii te elegerunt quem solum amarent, Antipho. *A N.* Utinam ita sit, sed cupio mihi referri causam quâ possim adduci ad hoc credendum, *G E.* Equid tibi sufficit, si te gaudio totum perfundo? *P H.* Quin tu cessas polliceri, & quod nunciaturus es dicisti? *G E.* Nonne hic presens quoque fuisti? *P H.* Fui, sed nos nimis moraris, *G E.* Audi igitur, hem: ut modo argentum tibi solvimus apud forum rectâ viâ domum nos recepimus. Interea herus Demipho me misit ad tuam uxorem, Antipho. *A N.* Quapropter? *G E.* Mito causam dicere: nihil enim ad rem pertinet, de quâ agi-

tur, Antipho. Postquam in gynæceum ire cæpi, servulus Mida nomine propertus ad me venit, à tergo pallium apprehendit, & me retrò trahit, ab incæpta viâ revocans: hunc intueor, interrogo quam ob causam me retrahat, dicit prohibitum esse intrâ ire ad heram. Sophrona nutrix Phani modo, inquit, fratrem Demiphonis Chremem in gynæceum intrâ admisit, eumque nunc intus versavicum illis. Hoc postquam audiui, ad ostium placido ac silenti gradu ire perseveravi, accessi, propius steti, spiritum continui, aurem adhibui: ita attente audire cæpi, exploravi eorum colloquutiones, *A N.* Euge, Geta. *G E.* Hic loci auribus percepi rem insignem: itaque propius fui, ut latitia gestibus exclamarem.

A N N O T A T I O N E S.

23. Gynæceum.] Est secretum conclave, quod non datur viris ingressus.

P H. Quod ? *G E.* quodnam arbitrare ? *A N.* nescio. *G E.* atqui minificissimum :

Patruus tuus est pater inventus Phanio uxori tuæ. *A N.* hem !
Quid ais ? *G E.* cum ejus olim consuevit mare in Lemno clau-
culum,

35 *P H.* Somnium : utin' hæc ignoraret suum patrem ? *G E.* aliquid credito,

Phormio, esse caussæ ; sed me censent' potuisse omnia
Intelligere extra ostium, intus quæ inter sese ipsi egerint ?

P H. Atque hercle ego quoque illam audiui fabulam. *G E.* imo etiam dabo,

Quo magi' credas. patruus interea inde huc egreditur foras :

40 Haud multo post cum patre idem recipit se intro denuo :

Ait uterque tibi potestatem ejus habendæ se dare :

Denique ego sum missus, te ut requirerem, atque adducerem.

A N. Hem ! quin ergo rape me : cessas ? *G E.* fecero. *A N.* & mi Phormio,

Vale. *P H.* vale Antipho : bene, ita me Dij ament, factum, & gaudeo,

45 Tantam fortunam de improvviso esse his datam.

Summa eludendi occasio est mihi nunc senes,

Et Phædræ curam adimere argentariam,

Ne cuiquam suorum æqualium supplex fiet :

Nam idem hoc argentum ita ut datum est ingratius ;

50 His datum erit : hoc qui cogam, re ipsa repperi.

Nunc gestus mihi volutusque est capiundus novus.

INTERPRETATIO.

A N. Quid audivisti ? *G E.* Quodnam opinaris ? *A N.* Nescio quid esse possit. *G E.* At certe istud supra omnia admirationis dignissimum : patruus tuus Chremes compertus est pater Phanio uxori tuæ. *A N.* Hem ! quid ais ? *G E.* Ille (Chremes) consuetudinem secretam habuit aliquam in Lemno cum Phany matre. *P H.* Hic somni signum est. Illano Phanium potuit non cognoscere patrem suum ? *G E.* Crede. Phormio, aliquam esse causam cur non cognoveris : sed an arbitraris me potuisse omnia percipere, quæ inter se ipsi intus egerint, cum extra ostium starem ? *P H.* Et per Herculem hæc quoque fabula mihi narrata fuit. *G E.* Quin etiam, quid magis id verum esse credas ? hoc insuper dicam : patruus interea à gynæceo aggressus, &

paulo post illuc cum patre intro rursus reversus est. & uterque dixit tibi se permittere eam habere uxorem : denique hi me miserunt so ut inventum ad se adducerem. *A N.* Imò aufer me tecum : quid moraris ? *G E.* Festinemus. *A N.* O mi Phormio, vale. *P H.* Vale. Antipho : bene factum, ita me Di ament. gaudeo tantam felicitatem repente eis fortunam immisisse. Præclara nunc se mihi dat occasio per insum decipiendi senes, & no Phædræ laborer de mutuanda pecunia ab amicis. & æqualibus, cum multis præiis : nam ut hoc argentum ab invictis senibus datum est, ita Phædræ datum erit. Hoc argentum ut colligam, modum inveniri. Nunc gestus corporis, & vulnus de novo componendus est mihi, atque immutandus.

P. TERENTII PHORMIO.

327

Sed hinc concedam in angiportum hunc proximum;
Inde hisce ostendam me, ubi erunt egressi foras.
Quo me adsumulam ire ad mercatum; non eo.

INTERPRETATIO.

Sed hinc me conferam in angiportum hunc proximum, postea inde hisce prodibo obvius, ubi exiunt domo, ut eis dicam me non profecturum esse Suntu, quod me simulaveram velle proficisci.

ACTUS V. SCENA VII.

DEMIPHO. PHORMIO. CHREMES.

DE. **D** iis magnas merito gratias habeo, atque ago,
Quando evenere hæc nobis, frater, prospere.
Quantum potest, nunc conveniendus Phormio est,
Priusquam dilapidet nostras triginta minas,
Ut auferamus. *PH.* Demiphonem, si domi est,
Visam: ut quod, *DE.* at nos ad te ibamus, Phormio.
PH. De eadem hac fortasse causa. *DE.* ita hercle. *PH.* credidi.
Quid ad me ibatis? ridiculum: an veremini,
Ne non id facerem, quod recepissem semel?
IO. Heus, quanta quanta hæc mea paupertas est, tamen
Adhuc curavi unum hoc quidem, ut mihi esset fides.
CH. Estne ea ita, ut dixi, liberalis? *DE.* oppido.
PH. Itaque ad vos venio nuntiatum, Demipho,
Paratum me esse: ubi voltis, uxorem date.

INTERPRETATIO.

DE. **D** iu meritis verbis gratias ago, atque animo habeo, frater, pro rerum nostrarum prospero eventu. Nunc quam cito possumus, ad Phormionem nobis properandum est, priusquam disperdat nostras triginta minas, ut eas ab ipso recipiamus. *PH.* Visam si domi est, Demiphonem, ut dicam. *DE.* At nos ad te ibamus, Phormio. *PH.* Ob eandem fortasse causam. *DE.* Ita per Herculem. *PH.* Ritu digna res est. Numdum bitabatis an id facerem, necne, quod promissem semel? Heus, quantumvis pauperculus sim, & in tenui re; tamen huc usque unum hoc quidem praeceptum servavi, ut servarem fidem. *CH.* Nunquid tibi virgo visa fuit ingenij liberalis, & verecundi vultus, & honesti? *DE.* Admodum. *PH.* Itaque ad vos venio nuntiatum, Demipho, me paratum esse ad illam accipiendam. Si vobis videatur, eam mihi uxorem tradite:

ANNOTATIONES.

4. Dilapidet.] Dilapidare est bona, & substantiam dissipare.
T t ij

- 15 Nam omneis posthabui mihi res, ita uti par fuit,
Postquam tantopere id vos velle animum advorteram,
D E. At hic dehortatus est me, ne illam tibi darem:
Nam qui rumor erit populi, inquit, si id feceris?
Olim cum honeste potuit, tum non est data:
20 Nunc viduam extrudi, turpe est: ferme eadē omnia,
Quæ tute dudum coram me incusaveras.
P H. Satin' superbe inluditis me? *D E.* qui? *P H.* rogas?
Quia ne alteram quidem illam potero ducere.
Nam quo redibo ore ad eam, quam contempserim?
25 *C H.* Tum autem Antiphonem video ab sese amittere
Invitum eam, inquit. *D E.* tum autem video filium
Invitum sane mulierem ab se amittere.
Sed transi fodes ad forum, atque illud mihi
Argentum jube rursus rescribi, Phormio.

INTERPRETATIO.

nam huic rei omnes res meas postposui,
& neglexi, uti conveniens fuit, post-
quam tam vehementer id vos cupere per-
ipexi. *D E.* At exinde hic Chremes fra-
ter meus dissuasit mihi, ne illam tibi
darem: nam qui sermones vulgi feren-
tur per urbem, inquit, si id feceris?
olim cum honeste virgo potuit dari in
uxorem, non data fuit: nunc postquam
nupsit filio tuo Antiphoni, eam priva-
tam suo viro, ut viduam ejici invitam
turpe est. Denique pene omnia me mo-
nuerunt, qua tute jam pridem coram me
præsentem redargueras. *P H.* Satisne
arroganter vos me ludificatis? *D E.*

Quo modo? [*P H.* Quaristisne istud?
quia ne alteram quidem illam virgi-
nem, quæ mihi sponsa erat, potero
uxorem habere: nam quomodo potero,
nisi sim insigniter impudens, eam iter-
rum petere, quam respexim. *C H.*
Tu etiam dic: video præterea Anti-
phonem impatienter ferre, & non ni-
si coactum pati, eam à se abstrahi.
D E. Tum autem filium video impa-
tienter & non nisi coactum ferre, mu-
lierem à se abstrahi: sed transeamus,
quæso, ad forum. Phormio, & tri-
ginta illas minas, quas tibi dedi, ju-
be mihi ab argentariis renumerari.

ANNOTATIONES.

19. Jube rursus rescribi. Scribere num-
mos dicuntur creditores pecuniarum,
quibus moris erat, ut in argentario-
rum, apud quos pecunias suas colloca-
rant tabulis expensum alicui ferrent,
& argentario id nomen dictarent. Ho-
ratiuss:

Scribe decem à Nerio: non est satis: adde
cicuta

Nodosi tabulas centum.

Rescribere, dicebatur debitor, qui mu-
tuam pecuniam reddebat vel per se, vel
per argentarij scripturam, qui in co-
dicem suum referebat æs alienum, à
debitore creditori esse dissolutum. Res-
cribi, ait Donatus est reddi, seu per

mensæ scripturam dari. Horatius;
Putidius multo cerebrum est, mihi crede,
Perilli

Distantis, quod tu nunquam rescribere
possis.

Rescribere est mutuam per scripturam
mensæ reddere, cum mandato debito-
ris, qui pecuniam suam apud mensam
deposuerat, mensarius, sive argenta-
rius ferebat acceptum creditori. Scien-
dum est, veteres apud mensam, ma-
gnam pecuniæ partem deposuisse. Cum
per argentarium debitor solvebat, di-
cebatur ex mensæ scripturâ id fieri.
Sin ipse debitor satisfaciebat, diceba-
tur de domo, vel ex æcâ numerari,

- 30 *P. H.* Quodne ego perscripsi porro illis, quibus debui?
D. E. Quid igitur fiet? *P. H.* si vis mihi uxorem dare,
 Quam despondisti, ducam: sin est, ut velis
 Manere apud te illam, hic dos maneat, Demipho:
 Nam non est æquom me propter vos decipi:
- 35 Cum ego vestri honoris causa, repudium alteri
 Remiserim, quæ tantumdem dotis dabat.
D. E. In malam rem hinc cum istac magnificencia;
 Fugitive, etiam nunc credis te ignorari,
 Aut tua facta adeo? *P. H.* irritor. *D. E.* tunc hanc duceres.
- 40 Si tibi data esset? *P. H.* fac periculum. *D. E.* ut filius
 Cum illa habiter apud te, hoc vestrum consilium fuit.
P. H. Quæso, quid narras? *D. E.* quin tu mihi argentum cedo.
P. H. Imò vero uxorem tu cedo. *D. E.* in jus ambula,
P. H. In jus? enimvero si porro esse odiosi pergitis.
- 45 *D. E.* Quid facies? *P. H.* egone? vos me indotatis modo
 Patrocinari fortasse arbitramini:
 Etiam dotatis soleo. *C. H.* quid id nostra? *P. H.* nihil?
 Hic quandam nostram, cujus vir uxorem. *C. H.* hem! *D. E.* quid
 est?
- P. H.* Lemni habuit aliam. *C. H.* nullus sum. *P. H.* ex qua filiam
 50 Suscepit: & eam clam educit. *C. H.* sepultus sum.
P. H. Hæc adeo ego illi jam denarrabo. *C. H.* obsecro
 Ne facias. *P. H.* oh! tun' is eras? *D. E.* ut ludos faciet!

INTERPRETATIO.

P. H. An illud petis argentum tibi red-
 di quod creditoribus meis per scriptu-
 ram argentariorum reddidi. *D. E.* Quid
 igitur hæc res fiet? *P. H.* Si vis uxorem
 mihi dare, quam spondisti, eam
 ducam, sed si statuis ut sponsa illa
 apud te maneat: dos illa triginta mi-
 narum, quam pro illa mihi dedisti,
 apud me manebit, Demipho. Nam ini-
 quum est propter vos me dominum pati i-
 & vestri honoris causa mihi fraudem esse,
 si alteram repudiaverim, qua tanti-
 dem dotem mihi afferebat. *D. E.* Abs
 in malam crucem cum ista magnificen-
 tia verborum quæ ais nostro boneris
 consuluisse fugitive: etiamne credis
 nos latere qui sis, & qua facere con-
 suleris? *P. H.* Ringor indignatione.
D. E. Audere ne eam uxorem ducere,
 si tibi tradiderint? *P. H.* Experire.
D. E. Hoc solum conveniat inter vos, ut

in tuis adibus filius meus habiter cum illa,
 non ut ipsam pro uxore haberos. *P. H.* Qua-
 so, vide quam stulta memora. *D. E.* Quid
 tu argentum mihi reddo. *P. H.* Imò vero tu
 reddo uxorem. *D. E.* In jus te voco. *P. H.*
 In jus? Si equidem ulterius mihi molesti
 essis. *D. E.* Quid facies? *P. H.* Egone?
 vos me patrocinium & defensionem se-
 lum fortasse virginum qua sine doto sunt,
 qualis Phanium est, suscipere opina-
 mini, etiam soles mulieribus dotatis
 opem præbere. *C. H.* Quid hoc nostrâ
 refert? *P. H.* Nihil? hic noveram
 olim quandam, cujus vir uxorem, *C. H.*
 Hem! *D. E.* Quid est? *P. H.* Lem-
 ni habuit aliam. *C. H.* Perî. *P. H.*
 Ex qua filiam genuit, & eam secre-
 to educat. *C. H.* Interî. *P. H.* Hæc præ-
 lixe illi renunciabo. *C. H.* Per Deos te
 obsecro ne facias. *P. H.* He! an tute
 is eras? *D. E.* Quam nos ludibris habes!

- CH.* Missum te facimus. *P. H.* fabulæ. *CH.* quid vis tibi ?
 Argentum quod habes, condonamus te. *P. H.* audio ;
 55 Quid vos, malum, ergo me sic ludificamini,
 Inepti, vestra puerili sententia ?
 Nolo, volo : volo, nolo rursum : cedo, cape :
 Quod dictum, indictum est : quod modo erat ratum, irritum est.
CH. Quo pacto, aut unde hæc hic rescivit ? *D. E.* nescio :
 60 Nisi, me dixisse nemini, id certo scio.
CH. Monstri, ita me Dij ament, simile. *P. H.* injeci scrupulum ;
D. E. hem !
 Hicne ut à nobis hoc tantum argenti auferat,
 Tam aperte irridens ! emori hercle satius est.
 Animo virili præsentique ut sis, para :
 65 Vides tuum peccatum esse elatum foras,
 Neque jam id celare posse te uxorem tuam ?
 Nunc quod ipsa ex aliis auditura sit, Chreme ;
 Id nosmet indicare placabilius est :
 Tum hunc impuratum poterimus nostro modo
 70 Ulcisci. *P. H.* at at, nisi mihi prospicio, hæreo :
 Hi gladiatorio animo ad me affectant viam.
CH. At vereor ut placari possit. *D. E.* bono animo es :
 Ego redigam vos in gratiam : hoc fretus, Chreme,
 Cum è medio excessit, unde hæc suscepta est tibi.
 75 *P. H.* Itane mecum agitis ? satis astute aggredimini :

INTERPRETATIO.

CH. Missum te facimus. *P. H.* Fabula, & mendacia sunt vestra pollicitationes. *CH.* Quid petis amplius ? argentum quod à nobis habes, tibi remittimus, & concedimus liberationem juxta obligationis. *P. H.* Audio : acquiesco vestra sententia : quid ergo, malum ! me sic per lasciviam luditis, stulti, levibus, instar puerorum, promissis ? nolo, volo : volo, nolo rursum : cedo, cape : quod modo probatum & fixum erat, statim improbatum est. *CH.* Quo modo, aut à quibus istud inaudivit, & scire potuit ? *D. E.* Ignoro : unum scio, nulli hominum me hoc secreti detexisse. *CH.* Istud, ita Dij mihi faveant, prodigy instar est. *P. H.* Injeci scrupulum hominibus. *D. E.* Hecne fiet, ut à nobis hanc ingentem summam pecunia extorqueat ? mori, per Herculem, omnino potius est : ostende ergo te animosum, & fortem, sicut virum decet. Cer-

nis culpam tuam in vulgus delatam esse, & manifestatam ; neque te eam uxori tua occultare jam posse : nunc illud commodius, & validius erit ad placandam Nausistratam, si illi referamus nosmet ipsi, quod alij ei nuntiaturi sunt : hoc pacto etiam de hoc flagitioso, & omni scelere contaminato, nostro arbitrio, ultionem sumere poterimus. *P. H.* At, at, nisi salutis mea caveo, in eâ difficultate involvendus, & implicandus sum, ut inde agre me expediam. Hitanquam Gladiatores adversi in me tendunt, audaci. & pertinaci ad exitum meum animo. *CH.* At metuo ut Nausistrata mitigari & sedari possit. *D. E.* Securus esto ; ego vos in concordiam reducam, & in gratiam reconciliabo, hoc confisus quod hæc mulier è vivis abiit, ex quâ hanc virginem suscepisti. *P. H.* Itane vos igitur erga me geritis ? Satis me calide adorimini scilicet

- Non hercle ex reistius me instigasti, Demipho.
 An tu, ubi quæ libitum fuerit, peregre feceris,
 Neque hujus sis veritus fœminæ primariæ,
 Novo modo ei quin faceres contumelias;
 80 Venias nunc precibus lautum peccatum tuum ?
 Hisce ego illam dictis ita tibi incensam dabo,
 Ut ne restinguas, lacrimis si exstillaveris.
D E. Malum, quod isti Dij, Deæque omnes duint.
 Tantane affectum hominem quemquam esse audacia ?
 85 Non hoc publicitûs scelus hinc deportarier
 In solas terras ? *C H.* in id redactus sum loci,
 Ut nesciam prorsus, quid agam cum illo. *D E.* ego scio :
 In jus eamus. *P H.* in jus ? huc, si quid lubet.
D E. Assequere, ac retine, dum huc ego servos evoco.
 90 *C H.* Enim solus nequeo : accurre huc. *P H.* una injuria est
 Tecum. *C H.* lege agito ergo. *P H.* altera est tecum, Chreme.
D E. Rape hunc. *P H.* itane agitis ? enimverò voce est opus.
 Naustrata, exi. *C H.* os opprime. *D E.* impurum vide,
 Quantum valet. *P H.* Naustrata, inquam. *C H.* non taces ?
 95 *P H.* Taccam ? *D E.* nisi sequitur, pugnos in ventremingere.
 Vel oculum excludere. *P H.* est ubi vos ulciscar probe.

INTERPRETATIO.

Per Herculem, Demipho, non est utile
 isti Chremeti nec commodum, quod me
 irritasti. An tu vero, Chreme, postquam
 peregre in Lemno agens libidini tua sa-
 tisfeceris, nec te quidquam puduerit fœ-
 mine uni ex primariis, novo modo fa-
 cere injuriam, nunc venias purgatum
 precibus flagitiis tua ? Talibus ego illam
 dictis, ita inflammatam ira in te red-
 dam, ut ne restinguas, etiam si totus la-
 chrymus liquefactus stillatim suas. *D E.*
 Malum, quod Dij, Deæque omnes à no-
 bis avertant, & in istum vertant. An
 quisquam tantâ audacia preditus inve-
 nirî potest ? Nonne hac pestis, hic sceler-
 tus dignus est, qui publico decreto in ex-
 tremas, & desertas terras amandetur.
C H. In eo statu situs sum, ut ignorem
 omnino quomodo mihi agendum sit cum
 illo. *D E.* At ego non ignoro. In jus,
 ad Prætozem eamus. *P H.* In jus ? in

hanc Chremetis domum, si libet istud.
D E. Chreme, hunc assequere, & con-
 tendentem ad domum tuam retrahere, at-
 que inhibere, dum ego huc servos accito.
C H. Huc accurre, nam solus ego hunc
 retinere non possum. *P H.* Vna mihi te-
 cum injuria actio est, pro contumelia
 quam mihi facis, Demipho. *C H.* Lege
 age igitur. *P H.* Altera est tecum.
Chreme. *D E.* Rape hunc in jus veni-
 tentem. *P H.* Itane male tecum agitis ?
 certe opus est ut clamitem : Naustrata,
 foras egredere. *C H.* Occlude os illi. *D E.*
 Vide quantum roboris & virium flagi-
 tiosus habes. *P H.* Naustrata, inquam.
 te voco. *C H.* Non taces ? *P H.* Cur ta-
 ccam ? *D E.* Nisi sequitur, pugnis huic
 ventrem tunde, vel oculum exculpe.
 Est mihi occasio, & facultas vos ulciscen-
 di probe.

ACTUS V. SCENA VIII.

NAYSISTRATA. CHREMES. PHORMIO. DEMIPHO.

- N A.* **Q**uis nominat me? *CH.* hem! *N A.* quid istuc turbæ est, obsecro,
 Mi vir? *P H.* hem! quid nunc obticuiſti? *N A.* quis hic homo est?
 Non mihi respondes? *PH.* hiccine ut tibi respondeat?
 Qui hercle, ubi sit, nescit. *CH.* cave isti quidquam creduas.
 5 *P H.* Abi: tange: si non totus friget, me eneca.
CH. Nihil est. *N A.* quid ergo est? quid istuc narrat? *P H.* jam scies:
 Ausculta. *CH.* pergin' credere? *N A.* quid ego, obsecro,
 Huic credam, qui nihil dixit? *P H.* delirat miser
 Timore. *N A.* non pol' temere est, quod tu tam times.
 10 *CH.* Egon' timeo? *P H.* recte sane: quando nihil times,
 Et hoc nihil est, quod dico ego: tu narra. *D E.* scelus!
 Tibi narret? *P H.* cho tu? factum est abs te sedulo
 Pro fratre. *N A.* mi vir, non mihi narras? *CH.* at. *N A.* quid, at?
CH. Non opus est dicto. *PH.* tibi quidem: at scito huic opus est.
 15 In Lemno. *CH.* hem! quid ais? *D E.* non taces? *P H.* clam te.
CH. hei mihi!
P H. Uxorem duxit. *N A.* mi homo, Dij melius duint.

INTERPRETATIO.

N A. **Q**uis iste vocat? *CH.* Hem!
N A. Quis iste tumultus est
 qua rixa? quæso, mi vir. dicto. *P H.*
 Hem, quid nunc obticuiſti? *N A.* Quis
 hic homo est? mihi respondes? *PH.* Quomo-
 do tibi respondeat iste, qui per Herculem
 ita attonitus est, ut in qua loco stat,
 non cognoscat? *CH.* Vide ne isti quidquam
 credas. *P H.* Accede ad illum, tange:
 si non totus frigore riget, nihil causa dico,
 quin me occidas. *CH.* Nihil est.
N A. Quid ergo est? quid iste recitat?
PH. Iam discas, attente me audi. *CH.*
 Persistis ne, uxor, isti credere? *N A.*
 Quid ego, ecce, huic credam, qui non-
 dum ullum verbum loquutus est? *PH.*
 Mente errat & insania praeſent. *N A.*
 Per Pollucem non sine causa est quod tan-

tum metuis. *CH.* Egon' metuis? *PH.*
 Recte sane: quando ergo nihil metuis,
 nihilque esse dicis, quod metuere debeas?
 qua ego illi mox dicturus sum, tu ipse-
 mer illi recense. *D E.* Sceliste, ex tua vo-
 luntate ille recenseat? *P H.* Eho tu, egre-
 gio & strenuete gressu in defendendo fra-
 tre, dum me offendis. *N A.* Mi vir, re-
 quid mihi recitas, quod hic ait?
CH. At. *N A.* Quid, at? *CH.* Non
 opus est hoc referre. *PH.* Tibi qui-
 dem non opus est ut referatur: sed
 opus est, ut illa resciat. In Lemno
 cum esset, *CH.* Hem, quid ais?
D E. An non taces? *PH.* Teignarâ
 & insciâ. *CH.* Hei mihi! *P H.*
 Uxorem duxit. *N A.* Mi homo, non
 ita est, ut ait: Dij melius esse velint.

ANNOTATIONES.

11. Scelus.] Id est scelustus.

16. Duint.] Id est dent.

PH. Sic

P H. Sic factum est. *N A.* perij misera. *P H.* & inde filiam

Suscipit jam unam, dum tu dormis. *C H.* quid agimus?

N A. Pro Di immortales! facinus indignum, & malum!

20 *P H.* Hoc actum est. *N A.* an quidquam hodie est factum indignius?

Qui mihi, ubi ad uxores ventum est, tum fiunt senes.

Demipho, te appello: nam me cum hoc ipso distaret loqui.

Hæcine erant itiones crebræ, & mansiones diutinae

Lemni? hæcine erat, qua nostros fructus minuebat, vilitas?

30 *D E.* Ego, Naufistrata, esse in hac re culpam meritum non nego;

Sed eam quæ sit ignoscenda. *P H.* verba sunt mortuo.

D E. Nam neque negligentia tua, neque odio id fecit tuo,

Violentum fere abhinc annos quindecim mulierculam

Eam compressit unde hæc nata est, neque postilla unquam attigit.

35 Ea mortem obiit: è medio abiit: qui fuit in re hæc scrupulus.

Quam ob rem te oro, ut alia facta tua sunt, æquo animo hoc feras.

N A. Quid ego æquo animo? cupio misera in hac re jam defungier.

Sed quid spereni? ætate porro minus peccatum putem?

Jam tum erat senex, senectus si verecundos facit.

40 An mea forma atque ætas nunc magis expetenda est, Demipho?

Quid mihi hic affers, quamobrem expectem, aut sperem porro non fore?

INTERPRETATIO.

P H. Sic factum est. *N A.* Perij misera. *P H.* Et ex ea genuit jam unam filiam, dum tu securus es, & sola dormis. *C H.* Heu quid agam? *N A.* Pro Di immortales, facinus flagitiosum, & perniciosum! *P H.* Tamen hoc factum est. *N A.* An quidquam hoc tempore factum est turpius, magis ignominiosum, ac probrosum ab homine ullo? Nempe cum ad uxores accedunt, tum mihi fiunt debiles & infirmi senes. Demipho te alloquor: nam me cum isto sermonem conferre nimium tædet, & fastidiosum est. Hanc erant ideo frequentes profectiones, & diuturna Lemni commorationes? hæcne erat vilitas annonæ, quam ditigebat minuire pretia fructuum nostrorum? *D E.* Ego Naufistrata non infector culpam in hac re, sed Chremete merito ejus admittam esse, sed talem, quæ sit condonanda ex omniv. sententia. *P H.* Hæc verba in gratiam Chremetis, ad placandam Naufistratam facere, est mortuo verba facere. *D E.* Nam neque id

fecit, quod te negligeres, & odio haberet, sed vino capius fere sunt anni quindecim, cum mulierculam gravidam fecit; unde hæc virgo genita est, neque postea unquam cum illa rem habuit; eadem è vitâ decessit, morte sublata est, qua si viveret difficultates, & dissidia afferre posset. Quapropter te obsecro, qua tum est solita benignitas & facilitas, ut hoc etiam patienter feras. *N A.* Quid? me patienter id ferre? utinam in hac tam atroci injuriâ, omnibus defuncta essem, & libera in posterum; ut defineret, & finem faceret Chremes mihi molestias exhibere; sed quid melius expectem ab illo? An propter ætatem minus eum libidini deditum iri opiner? At jam tum erat senex; si quidem senectus homines à peccando absterere per verecundiam debet. An mea pulebritudo atque ætas præsens magis quam antea eum allicit in amorem. Demipho? quid mihi proponis, quamobrem expectem eum ulterius ad libidinem non rediturum.

PH. Exequias Chemeti, quibus est commodum, ire jam tempus est. Sic dabo. age nunc, Phormionem, qui volet, laceffito; Faxo tali eum macatum, atque hic est, infortunio.

45 *Re*deat sane in gratiam; jam supplicij satis est mihi: Habet hæc, ei quod, dum vivat, usque ad aurem obganniat. *NA.* At meo merito credo. quid ego nunc commemorem, Demipho, Singillatim, qualis ego in istum fuerim? *DE.* novi æque omnia Tecum. *NA.* merito hoc meo hoc videtur factum? *DE.* minime gentium;

50 Verum, quando jam accusando fieri infectum non potest, Ignosce: orat, confitetur, purgat. quid vis amplius? *PH.* Enimvero, prius quam hæc dat veniam, mihi prospiciam, & Phædriz.

Heus, Naustitrata, prius quam huic respondes temere, audi. *NA.* quid est?

P H. Ego minas triginta ab isto per fallaciam abstuli:

55 Eas dedi tuo gnato. is pro sua amica lenoni dedit.

INTERPRETATIO.

P H. Exequias funeris Chremetis prosequi si quibus vacat, jam tempus est celebrare. Sic dabo exercitum, & op-probrijs expositum. Ago, age nunc, si cui libeat, Phormionem irritato; faciam ut tali, atque hic, augeatur arumna, & calamitate; reconciliemur sano nunc in gratiam: jam satis hac ultio mihi sufficit. Habet à me hac Naustitrata quod ei, dum stabit in vita, quod ei ad aures occinat & obmurmuret. *NA.* An ita fortassis de eo mernoravi, ut sic mecum ageret? credo vero. Quid nunc ego minutasim tibi narrem, qualem ego erga eum me gesserim? *DE.* Probe id scio tecum pariter. *NA.* An tibi videor di-

gna fuisse hac contumelia? *DE.* Minime omnium: verum cum hac ultio culpa criminationibus, & increpationibus infecta reddi non potest, condona illi. *Ob*socrat, consuetus se deliquisse, postulat ut suam purgationem. & satisfactionem accipias. Quid origo amplius? *P H.* Equidem, priusquam hac se ignoscero marito culpam pronunciet, mihi precavendum & Phædriz. Heus, Naustitrata, priusquam huic subito incogitans respondeas, audi me. *NA.* Quid est? *P H.* Ego minas triginta per dolum à marito tuo per dolum expiscatus sum: eas dedi tuo filio; is pro sua amica lenoni dedit,

ANNOTATIONES.

43. *Exequias ire.*] Quemadmodum dicimus ire infelias, pro inficiari, sic ire exequias Antiqui dicebant. Hac formula exequiz indicabantur; *L. Titius vixit*: *L. Titio exequias ire* quod (pro cui) commodum est jam tempus est: illius (pro, ille) effectus.

43. *Macatum infortunio.*] Macro,

verbum est sumptum à sacris. Dictum putant, quasi magis aucto, id est, augeo, nam priusquam victimam immolarent, thus, aut vinum super eam fundebant; unde macram illam dicebant, quasi magis auctam. Macrare morte, supplicio, damno, infortunio dicitur per metaphoram.

CH. Hem, quid ais? *NA.* adeon' indignum tibi videtur, filius Homo adolescens unam si habet amicam? tu uxores duas.

Nil pudere? quo ore illum objurgabis? responde mihi.

DE. Faciet, ut voles. *NA.* imo, ut meam jam scias sententiam.

60 Neque ego ignosco, neque promitto quidquam, neque respondeo.

Prius quam gnatum video. ejus judicio permitto omnia: is

Quod jubebit, faciam. *PH.* mulier sapiens es, Naufistrata.

NA. Satin' id est tibi? *PH.* imo vero pulcre discedo, & probe.

Et præter spem. *NA.* tu tuum nomen dic quod est. *PH.* nūn', Phormio,

75 Vestræ familiæ hercle amicus, & tuo summus Phædriæ.

NA. Phormio, at ego æcastor, posthac tibi quod potero, & quæ voles,

Faciamque, & dicam. *PH.* benigne dicis. *NA.* pol meritum est tuum.

PH. Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam, Naufistratæ,

Et quod tuo viro oculi doleant? *NA.* cupio. *PH.* me ad cœnam voca.

70 *NA.* Pol vero voco. *DE.* eamus intro hinc. *CH.* fiat. sed ubi est Phædria,

Judex noster? *PH.* jam hic faxo aderit. Ω Vos valete, & plaudite.

CALLIOPUS RECENSUI.

INTERPRETATIO.

CH. Hem, quid ais? *NA.* Adeone hoc malefactum, & grave delictum putas, si filius adolescens habet unam amicam, cum tu uxores duas habeas? nihil te pudet? quâ fronte, nisi ferreâ, illum culpa argues? Responde mihi. *DE.* Faciet ut tibi libnerit. *NA.* Imò jam ut non ignores quid constituerim facere; neque ego veniam do, neque ullo promisso me obligo, neque responso quidquam assero, priusquam filium meum videro: eum arbitrum omnium consiliorum facio: quod judicabit ratum habebō & confirmabo. *PH.* Satis, Naufistrata, & recte censes. *NA.* Satisne id tibi hoc est, atque ex æquitate constitutum? *PH.* Imò vero egregie, & abunde, supraque omnem spem satis factum est: itaque laetus & contentus hinc

abeo. *NA.* Tu vero dic mihi, quod tibi nomen est? *PH.* Mibine? Phormio nomen est: familia vestra quidem amicus, & tuus filio Phædria amicissimus. *NA.* At ego, Phormio, per Castorem posthac, tui causa, quoad ejus potero, & quæ petes, faciamque & dicam. *PH.* Prælitæ & liberaliter loqueris. *NA.* Per Pollucem ad hoc meritum tuum me adducit. *PH.* Visne præmiam hodie facere, quod mihi pergratum erit, & oculis mariti tui molestum atque ægrum? *NA.* Cupio. *PH.* Ad cœnam me invita. *NA.* Per Pollucem sane te invito. *DE.* Hinc intro eamus. *CH.* Ita fiat: sed ubi est Phædria arbiter, & judex noster? *PH.* Mox efficiam ut præsto sit. Vos valete, & plaudite.

Calliopius recensui.

P.

TERENTIJ

CARTHAGINENSIS AFRI

HECYRA.

ACTA LUDIS ROMANIS JULIO CÆSARE, C. N. CORNELIO DOLABELLA ÆDILIBUS CURULIBUS. NON EST PERACTA TOTA. MODOS FECIT FLAC- CUS CLAUDII TIBIIS PARIBUS: C. N. OCTAVIO, T. MANLIO CONSULIBUS. RELATA EST ITERUM LUDIS FUNERIBBUS. RELATA EST TERTIÒ. Q. FULVIO, L. MARCIO ÆDILIBUS CURULIBUS.

Explicatio hujus didascalie (ita dicitur pramonitio docens aliquid) petenda est ab explicazione superiorum.

PERSONÆ HECYRÆ,

BACCHIS Meretrix. A Baccho.
 LACHES ab ἑλαχον, id est, sortitus sum.
 MYRRHINA. A μυρρίνη, Myrtus.
 PAMPHILUS. A πᾶς & φίλος omnibus charus.
 PARMENO. παρὰ τὸ διασώτη μόνον, apud dominum manens;
 PHIDIPPUS. A φειδῶ parsimonia & ἵππος equus.
 PHILOTIS. A φιλότις, amicitia.
 PHILUMENA. Quasi φιλουμένη amata.
 SOSIA. A σώζειν, servari, quod servi servantur in bello;
 SOSTRATA. A σώζειν, servare; & στρατός, exercitus.
 SYR A. A Natione.

ARGVMENTVM.

PAMPHILUS Lachetis & Sostratæ filius cum noctu ad Bac- chidem meretricem iret temulentus, Philumenam Phidippi, &

Myrrhinæ filiam in viâ per vim compressit, & detracto ei annulo, per tenebras effugit, sic ut neuter alterum cognosceret. Paulò post eadem Philumena, quæ ex ipso erat gravida, uxor ei datur; sed propter Bacchidem, quam deperibat, duobus mensibus ne quidem eam attigit. Cum autem Bacchis irata propter ejus nuptias, minus quam solebat, obsequens esset, eam reliquit & ingentem uxoris amorem concepit. Interea accidit ut iter Pamphilo in Imbrum esset, unde cum post aliquod tempus reverteretur, ita fors tulit, ut quo die Athenas appulisset, Philumena partu levaretur, itaque videndi eam cupidus, subito ad eam ingressus est, sed & peperisse eam deprehendit: cum autem ab ea secessisset, nullam afferens causam, Laches suspicatus est eum adhuc Bacchidis amore impeditum, ea de causa ab uxore abhorre: accersitam igitur Bacchidem objurgat; ea cum se purgaret, annulum habebat in digito, quem olim Philumenæ ereptum sibi dederat Pamphilus. Is annulus effecit, ut vitata n esse ab ipso Pamphilo Philumenam cognoscereetur. Lætus Pamphilus & uxorem, & filium accipit.

C.

SULPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

*V*uxorem duxit Pamphilus Philumenam;
Cui quondam ignorans virgini vitium obtulit:
Ejusque per vim quem detraxit annulum,
Dederat amica Bacchidi meretricule:
Dein profectus in Imbrum est: nuptam haud attigit:
Hanc mater utero gravidam, ne id sciat socrus,
Vt agram ad se transfert, revertit Pamphilus:
Deprehendit partum: celat: uxorem tamen
Recipere non volt. Pater incusat Bacchidis

INTERPRETATIO.

*P*amphilus Lachetis, & Sostrata filius accepit in uxorem Philumenam. Phidippi, & Myrrhina filiam, quam quondam ignotam compressit in viâ, & cujus annulum, quem eripuit ei, donaverat Bacchidi meretrici, quam amabat. Deinde in Imbrum insulam navigavit, nuptam uxorem Bacchidis amore captus non attigit. Hanc Myrrhina mater cum sciret pregnantem esse, agrotam esse simulans ex adibus Lachetis ad se ducit, ne socrus Sostrata eam esse gravidam cognoscat. redit ex Imbro insula Pamphilus, deprehendit uxorem peperisse, & rem occultat, uxorem tamen, ignorans eam ex se peperisse, recipere recusat. Pater ejus Laches culpam confert in Bacchidem.

*Amorem ; dum se purgat Bacchis , annulum
Mater vitata forte agnoscit Myrrhina :
Vxorem recipit Pamphilus cum filio.*

INTERPRETATIO.

*dum se excusat Bacchis , forte accidit | suis, Vxorem cum filio recipit Pam-
ut Myrrhina annulum agnosceret, quem | philus,
gerebat filia , cum stuprum ei illatum*

PROLOGVS.

HECYRA est huic nomen fabulæ. hæc cum data
Est nova , novum intervenit vitium & calamitas,
Ut neque spectari, neque cognosci potuerit:
Ita populus studio stupidus in funambulo
Animum occuparat. nunc hæc plane est pro nova :
Et is, qui scripsit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, ut iterum possit vendere.
Alias cognostis ejus : quæso hanc noscite.
Orator ad vos venio ornatu prologi,
Sinite exorator sim, eodém ut jure uti senem
Liceat, quo jure sum usus adolescentior,
Novas qui exactas feci ut inveterascerent,
Ne cum pœta scriptura inveterasceret.

INTERPRETATIO.

Hecyra nominatur hac fabula. Tunc
cum nova exhibita est , fortuito
vitio & calamitate factum est , ut ne-
que spectari, neque cognosci potuerit vel
ex scena apparatu , vel ex personarum
actione : ita populus stupens admiratione
funambuli, in eo spectando animo desi-
xus fuerat. Nunc hac fabula Hecyra
tanquam nova, datur , ut qua acta non
fuit. & pœta qui hanc fecit, noluit post
spectaculum funambuli , denud eam in-
trodúcere in scenam, ut iterum pro no-
vâ eam histriombus venderet. Alias Pœ-
ta fabulas notas habetis, hanc precor ut
noscatu attente spectate. Orator legatus à
grege Histriorum ad vos, spectatores,
venio in vestitu Prologi, per vos liceat
mibi exoratorem esse impetrando ea, qua
postulo. Permittite mibi Lucio Ambivio
Actori comico uti eadem facultate, nunc
cum senex sum, quâ uti mibi licuit,
cum adolescens fui, qui feci ut Comœdia
nova Cæcilij Pœta, licet expulsa, vive-
rent, & ad verusatem pervenirent sa-
pine desineps acta, & probata; ne cum
Pœta pœma caducum foret, & periret.

ANNOTATIONES.

1. Hecyra. ἡ ἑκὴς, significat Soerum.
2. Novum intervenit vitium. } Vitio
creati dicuntur Consules & Magistra-
tus, si ceptis comitijs, tonitru super-
venisset, si quis morbo Heculco cor-

reptus concidisset, aut si alia legitima
omissa fuissent : nam comitia his casu-
bus dirimenda erant : aliter tota actio
vitiosa, & inauspicata censebatur.

- In his, quas primum Cæcilij didici novas,
 15 Partim sum earum exactus, partim vix steti.
 Quia sciebam dubiam fortunam esse scenicam,
 Spe incerta certum mihi laborem sustuli.
 Easdem agere cœpi, ut ab eodem alias discerem
 Novas studiose, ne illum ab studio abducerem.
 20 Perfeci ut spectarentur: ubi sunt cognitæ,
 Placitæ sunt. ita poetam restitui in locum,
 Prepe jam remotum injuria advorsarium
 Ab studio, atque ab labore, atque arte musica.
 Quod si scripturam sprevissem in præsentia, &
 25 In deterrendo voluissem operam sumere,
 Ut in otio esset, potius quàm in negotio;
 Deteruissem facile, ne alias scriberet.
 Nunc quid petam, mea causâ, æquo animo attendite.
 Hecyram ad vos refero, quam mihi per silentium
 30 Nunquam agere licitum est, ita eam oppressit calamitas.
 Eam calamitatem vostra intelligentia
 Sedabit, si erit adjutrix nostræ industriæ.
 Cum primum eam agere cœpi, pugilum gloria,
 Funatubuli eodem accessit expectatio:
 35 Conitum conventus, strepitus, clamor mulierum
 Fecere, ut ante tempus exirem foras.

I N T E R P R E T A T I O.

In Cæcilij Comædijs quas novas primum recitavi, partim eas agens sum reje-ctus; partim vix potui fabulam per-agere. Quoniam verò videbam for-tunam scenâ ancipitem esse, & peri-culofam; ideo in spe incerta certum la-borem subij; easdem Cæcilij Comædias, qua exclusæ fuerant, agendas suscepi, ut alias ejusdem novas recitandas discerem accurate: effecique ut populus eas spectaret, probaretque; ne ille detor-tus à studio scribendi fabulas abstraheretur. Vbi spectata sunt, & intelle-cta, grata & accepta populo fuerunt: ita Poetam Cæcilium in pristinum sta-tum, & æstimationem reduxi, qui pe-ne rejeclus & repulsus fuerat, iniqui-tate inimicorum abs studio, industriâ, atque arte Poëtica. Quod si Cæcilij fa-bulas exclusas à scenâ agere iterum neglexissem, tunc cum primum edita

fuerunt, & in dehortando eum à labo-re, ut in quiete potius ageret, quam in tanto labore studiij; facili negotio cum ab alijs Comædijs faciendus avertissem. Nunc quid postulem, rogo vos ut mei gratiâ, favetis. & placido animo ad-vertis. Hecyram Comædiam in sce-nam reduco, quam mihi exidere cum favente silentio nunquam concessum est; tantum eam obtinui infortunium. Istud infortunium vestra prudentia, & ad eam Comædiam cognoscendam attentio placabit, se nostra diligentia opem affe-rat. Simul atque eam coram populo recitare cœpi, pugiles gloria capidi, populus magna expectatione & ingen-ti studio concitatus spectandi funatubuli, concursus eorum qui in nostro sunt co-mitatu, tumultus, vociferatio mulie-rum, me cœgerunt egredi, ante comple-tam fabulæ actionem, extra Theatrum.

- Vetere in nova cœpi uti consuetudine ;
 In experiundo ut essem : refeto denuo ;
 Primo actu placeo. cum interea rumor venit ;
 40 Datum iri gladiatores. populus convolat :
 Tumultuantur , clamant , pugnant de loco.
 Ego interea meum non potui tutari locum.
 Nunc turba nulla est : otium & silentium est.
 Agendi tempus mihi datum est : vobis datur
 45 Potestas condecorandi ludos scenicos.
 Nolite sinere per vos artem musicam
 Recidere ad paucos : facite , ut vestra autoritas
 Meæ autoritati faulrix adiutrixque sit.
 Si nunquam avare statui pretium arti meæ ,
 50 Et eum esse quæstum in animum induxi maximum ;
 Quam maxime servire vestris commodis ;
 Sinite impetrare me , qui in tutelam meam
 Studium suum , & se in voftram commisit fidem ,
 Ne cum circumventum inique iniqui irrideant.
 55 Mea caussa causfam hanc accipite , & silentium
 Date , ut libeat scribere aliis , mihiq; ut discere
 Novas expediat , posthac pretio emptas meo.

I N T E R P R E T A T I O .

Cœpi uti antiqua consuetudine , quâ
 usus fui in Cæsily fabulis , in nova Te-
 rentij Comædia Hecyra , ut in periculo
 faciendo infestorem , & tentare perseve-
 rarem , iterum Hecyram Comædiam in-
 trodusco in Theatrum. Primo actu gra-
 tus sum , & acceptus : quum interea
 sermo spargitur exhibitum iri gladiato-
 res. Fit subito populi concursus , turba
 exsultat , vociferantur , certant propior
 locum : ego interea dum hac ferebam non
 potui defendere locum in quo ipse ago-
 bami. Nunc tumultuatio nulla est , tran-
 quillitas , & taciturnitas observantur.
 occasio opportuna recitandi ab adi ibi
 mihi præbentur. Vos licet ludos Thea-
 trales , qui in scena aguntur , conho-
 nare favore silentij vestri. Nolite com-
 mittere , ut arti Poetica pauci artifices
 perire habeant , & ad paucos perveniat :
 concedito mihi subsidium vestrum &
 praesidium , dum evadè laborem in ju-
 vando Poëtas eorumque studia. Si nun-
 quam avare arti mea estimationem &
 indicationem feci , & mihi persuasi lu-
 crum istud esse amplissimum. vestris uti-
 litatibus , & emolumentis atque oblecta-
 mentis inservire : permittite me hoc à
 vobis precibus obtinero , ne eum delu-
 sum improbi improbe ludibrio habeant ,
 qui studium & operam artis sua mihi
 tuendam , & se fidei & favori ve-
 stro protegendum dedit. Mihi gratiâ ,
 causam Poëta Terentij suscipito defen-
 dendam , & linguis faveto , ut alij
 Poëta quoque libenter studeant compo-
 nendis Comædijs , mihiq; conducant ne-
 vas memoria mandare & addiscere ,
 quas pecunia mea estimatione à Poëta
 comparaverim.

ACTUS PRIMI SCENA I.

PHILOTTIS. SYRA.

- PH. **P**ER pol quam paucos reperias meretricibus
Fideleis evenire amatores, Syra.
Vel hic Pamphilus jurabat quoties Bacchidi,
Quam sancte, ut quivis facile possit credere,
5 Nunquam illa viva ducturum uxorem domum:
En! duxit. SY. ergo propterea te sedulo
Et moneo, & hortor, ne cuiusquam misereat,
Quin spolies, mutiles, laceres, quemque nacta sis.
PH. Utin' eximium neminem habeam? SY. neminem:
10 Nam nemo illorum quisquam, scito, ad te venit,
Quin ita parer sese, abs te blanditiis suis
Quam minimo pretio suam voluptatem expleat.
Hiscine tu, amabo, non intra insidiabere?
PH. Tamen eandem pol esse omnibus, injurium est.
15 SY. Injurium est autem ulcisci adversarios?
Aut qua via captent te illi, eadem ipsos capi?
Eheu me miseram! cur non aut istæc mihi
Ætas & forma est, aut tibi hæc sententia?

INTERPRETATIO.

PH. **P**ER quam raros aliquis inveniat, meretricibus amatores constantis fidei contingere, Pollucem testor, Syra. Etiam hic Pamphilus, quoties jurjurando fidem obligabat Bacchidi, & religiose promittebat (ut quilibet facile sis persuaderet eum certa dicere) nunquam se ullam mulierem, dum illa viveret, in uxorem accepturum: ecce! accepit tamen. SY. Propterea igitur te commonescio, & adhortor, ne cuiusvis amatoris miseria te moveat, quominus eum omnibus opibus exuas, diminuas, dilanies, quicumque ad te venisset. PH. Mihi ne suades ut illum mihi seligam precipuum, dilectum mihi, cui ne quidem paream? SY. Aio neminem: nam ita habeto, nullus ex illis te adit, quin ita se disponat, ut sermonibus blandis libidinem suam ex te quam admodum modica mercede faciat. Talibusne amatoribus tu vicissim, rogo te, insidias non tendes? PH. Nihilominus iniquum est eandem se gerere erga omnes. SY. An autem iniquum est punire inimicos? aut eadem arte, qua te decipere student, eos decipi? Eheu infortunatam! cur non tua ætatis, & pulchritudinis ego sum? vel tu mea sententia non es?

ACTUS I. SCENA II.

P A R M E N O . P H I L O T I S . S Y R A .

- P A. Senex si quæret me, modo isse dicito
 S Ad portum, percontatum adventum Pamphili.
 Audin', quid dicam, Scirte? si quæret me, uti
 Tum dicas: si non quæret, nullus dixeris,
 5 Alias ut uti possim causa hac integra,
 Sed videon' ego Philotium? unde hæc advenit?
 Philotis, salve multum. P H. ô salve, Parmeno.
 S Y. Salve mecastor, Parmeno. P A. & tu ædopol, Syra:
 Dic mihi, Philoti, ubi te oblectasti tam diu?
 10 P H. Minime me equidem oblectavi, quæ cum milite
 Corinthum hinc sum profectus inhumanissimo:
 Biennium ibi perpetuum miserum illum tuli.
 P A. Ædopol te desiderium Athenarum arbitror,
 Philotium, cepisse sæpe, & te tuum
 15 Consilium contempsisse. P H. non dici potest
 Quam cupida eram huc redeundi, abeundi à milite,
 Volque hic videndi, antiqua ut consuetudine

I N T E R P R E T A T I O .

- P A. S I senex Laches à te quæret
 ubi sis, illi dicito modo me
 iussisse ad portum, inquisitum de reditu
 Pamphili ex Imbro insula. Advertisne
 quid dicam, Scirte? Si quæret, in-
 quam, ut tunc istud ei dicat: si verò
 non quæret, nihil quidquam ei di-
 xeris: ut alio tempore hanc causam
 non prius dictam possim prætexere. Sed
 cequid video Philotium? unde Athe-
 nas advenit? Philotis, multum mihi
 salva sis. P H. Salve tu quoque, Par-
 meno. S Y. Salve pol, mi Parmeno.
 P A. Et tu ædopol, Syra. Dic mihi,
 Philoti, ubi tandem voluptari vacasti?
 P H. Minime certe voluptati vacavi,
 qua hinc Athenis Corinthum
 profectus sum cum milite immitissimo.
 Ibi per spatium continuum duorum
 annorum misera illum passa sum. P A.
 Per ædem Pollucis, Philotium, opi-
 nor is sæpe desiderio Athenarum fla-
 grasse, & consilium hinc discedendi
 improbasse. P H. Verbis exprimi non
 potest quanta cupiditas me tene-
 bat in hanc urbem revertendi, disca-
 dendum à milite, atque aspectu vestro
 fruendi, ut ex vetusta familiaritate

A N N O T A T I O N E S .

11. Corinthum.] Achaiae urbs in me-
 dio Isthmi Peloponnesiaci sita (Isth-
 mos autem Graeci vocant angustias,
 quibus à peninsula ad continentem est
 aditus) ab ortu Saronicum; ab occasu,
 Cricæum sinum habens, qui & Co-

rinthiacus dicitur: duobus inclita por-
 tubus, Cenchrae ab ortu portus im-
 minet Ægæo mari: Lechæo Jonio ab
 occasu: unde bimarem Poeta Corin-
 thum dixerunt.

Agitarem inter vos libere convivium.

Nam illi haud licet: nisi praefinito loqui

10 Quæ illi placerent. P. A. haud opinor commode
Finem statuisse orationi militem.

P. H. Sed quid negori hoc? modo quæ narravit mihi

Hic intus Bacchis? quod ego nunquam credidi

Fore, ut ille hac viva posset animum inducere

15 Uxorem habere. P. A. habere autem? P. H. Eho tu, an non habet?

P. A. Habet, sed firmæ hæc vereor ut sint nuptiæ.

P. H. Ita Diæ Deæque faxint, si in rem est Bacchidis.

Sed quæ istuc credam ita esse? dic mihi, Parmeno.

P. A. Non est opus prolato hoc: percontarier

30 Desiste. P. H. nempe ea causa, ut ne id fiat palam.

Ita me Diæ amabunt, haud propterea te rogo, ut

Hoc proferam, sed tacita ut mecum gaudeam.

P. A. Nunquam dices tam commode, ut tergum meum

Tuam in fidem committam. P. H. ah noli, Parmeno:

35 Quasi tu non multo malis narrare hoc mihi,

Quam ego, quæ percontor, scire. P. A. vera hæc prædicat:

Et mi illud vitium maximum est, si mihi fidem

Das te taciturnam, dicam. P. H. ad ingenium redis.

Fidem do, loquere. P. A. ausculta. P. H. istic sum. P. A. hanc

Bacchidem

40 Amabat, ut cum maxime, tuum Pamphilus,

INTERPRETATIO.

celebrarem vestiscum convivium, nullius
voluntati subdita: nam Corinthi non
erat mihi facultas loquendi, nisi qua
grata essent militi, prout determinasset,
& præscriptisset. P. A. Non arbitror bene
pro tua voluntate militem terminum
& modum præfuisse sermonibus tuis,
cum vos loquaces sitis. P. H. Sed quid
rei est? qualia, & quanta retulit mihi
hic intus Bacchis? Illud quod nunquam
pocavi futurum esse, ut Pamphilus pos-
set adduci ut uxorem duceret, dum Bac-
chis vitam ageret. P. A. Quid? an eum
uxorem duxisse? P. H. Eho tu, respon-
de: an non duxit? P. A. Duxit: sed
dubio an sint stabiles hæ nuptiæ. P. H.
Dy, Deæque faciant ne sint stabiles,
si id utile est Bacchidi: sed quam ob
causam, unde istud credam ita esse,
scilicet hæ nuptiæ non esse firmas? P. A.
Non opus est id declarare: desino id cu-

rioso inquirere. P. H. Nimirum no id
fiat manifestum, quare non sint firmæ.
Ita me Dy bene ament, non propter
eam causam te interrogo, ut hoc publi-
cem, sed ut tacitam apud me voluptatem
capiam, ut in sinu gaudeam. P. A. Nun-
quam tam idonee & apte eloquens ad
persuadendum, ut tergum meum in tu-
telam tuam didam. P. H. Ah noli Par-
meno dicere talia, quasi tu non potius
velis hoc mihi commemorare, quam ego,
qua inquiram, inaudire. P. A. Verum hæc
mulier dicit: & istud vitium mihi propriū
est, tacere non posse. P. H. Ad naturam
tuam garrulam & loquacem redis. P. A.
Si mihi promittis te celaturam, quod qua-
ru id proferam. P. H. Promitte me tacitu-
ram. P. A. Audi a tene. P. H. Para-
ta sum ad audivendum. P. A. Hanc Bacchi-
dem Pamphilus tam vehementer tunc ama-
bat ut nunquam magis antea amavisset,

- P A.* Credo ita videri tibi, nam nemo ad te venit;
Nisi cupiens tui: ille invitus illam duxerat.
P H. Quid deinde fit? *P A.* diebus sane pauculis
Post, Pamphilus me solum seducit foras,
70 Narratque, ut virgo ab se integra etiam tum fiet:
Seque antè quàm eam uxorem duxisset domum,
Sperasse, eas tolerare posse nuptias.
Sed quam dezerim me non posse diutius
Habere, eam ludibrio haberi, Parmeno,
75 Quin integram itidem reddam, ut accepi à suis;
Neque honestum mihi, neque utile ipsi virgini est.
P H. Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili?
P A. Hoc ego proferre, incommodum esse mihi arbitror:
Reddi patri autem, cui tu nihil dicas vitij,
80 Superbum est: sed illam spero, ubi hoc cognoverit,
Non posse se mecum esse, abituram denique.
P H. Quid interea? ibatne ad Bacchidem? *P A.* quotidie:
Sed, ut fit, postquam hunc alienum ab sese videt,
Maligna multo & magis procax facta illico est.
85 *P H.* Non ædepol mirum. *P A.* atque ea res multo maxime
Disjunctum illum ab illa, postquam & ipse se,
Et illam, & hanc quæ domi erat, cognovit satis,
Ad exemplum ambarum mores earum æstimans,
Hæc, ita uti liberali esse ingenio decet,

I N T E R P R E T A T I O.

P A. Credo te ita judicare, nemo enim te convenit, nisi cupidus amator: ille nolens eam uxorem ceperat. *P H.* Quid deinde sequutum fuit? *P A.* Non ita multò post Pamphilus sine testibus seorsum me ducit extra domum atque narrat ut Philumenam non attigerit, ut, quod ad se pertinet, virgo etiam tum incorrupta permaneat: se antequam eam accepisset uxorem specem habuisse, se in his nuptijs perduraturum: verum neque mihi decorum, neque virgini commodum, & conducibile est, Parmeno, eam, quam constituerim brevi à me dimittere, deludi & frustra haberi, quominus inviolatam & intactam eodem modo reddam, quomodo eam accepi à parentibus. *P H.* Religiosum, & castum Pamphili ingenium refert, *P A.* Hoc

ego patri meo renunciare, amorem scilicet Thaidis, non utile mihi esse puto, ne irritem eum: remitti autem virginem ad patrem ipsius, cui nullam culpam filia referre possis, fastuosum est: sed spero Philumenam, ubi intellexerit se mecum versari non posse, tandem discessuram. *P H.* Quid interea faciebat? ibatne ad amicam Thaidem. *P A.* Quotidie ibat: sed sicut fieri solet, postquam Thais Pamphilum ab alia possideri muliere, nec adhuc esse suum cognoscit: difficilis, superba, procax, & petulans esse caput. *P H.* Per Pollucem non mirum, si talis facta est. *P A.* At vero talis malignitas longe maxime illum ab illa segregavit. & averit, postquam & ipse seipsum & mores proprios, & illam Thaidem quàm mala esset,

- 90 Pudens, modesta, incommoda atque injurias
 Viri omnes ferre, & tegere contumelias.
 Hic animus partim uxoris misericordia
 Devictus, partim victus hujus injuriis,
 Paulatim elapsus est Bacchidi, atque huic transtulit
- 95 Amorem, postquam par ingenium nactus est.
 Interea in Imbro moritur cognatus senex
 Horunc; ea ad hos redibat lege hæreditas.
 Eo amantem invitum Pamphilum extrudit pater.
 Relinquit cum matre hic uxorem: nam senex
- 100 Rus abdidit se: huc raro in urbem com meat.
P. H. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?
P. A. Nunc audies. primum dies compluscultos
 Bene conveniebat sane inter eas: interim
 Miris modis odisse cepit Sostratam,
- 105 Neque lites ullæ inter eas, postulatione
 Nunquam. *P. H.* quid igitur? *P. A.* si quando ad eam accesserat
 Confabulatum, fugere è conspectu illico,
 Videre nolle, denique, ubi non quit pati,
 Simulat se à matre accersi ad rem divinam, ab it.

INTERPRETATIO.

Et quam uxor modesta, diligentius consideravit, & perspexit, amborum ingenium, comparatione facta examinans: tunc animus ejus uxoris misericordia partim conciliatus, & allectus: partim coactus hujus Thædis contumelia, sensim se ei subduxit, & amorem suum in uxorem transtulit, postquam ingenium suo congruens & conforme reperit. Interea dum hæc geruntur, senex quidam ex eorum cognatione vita decessit in Imbro insula, cujus legitimæ erant heredes: eod Pamphilum uxoris amore captum, pater nescientem ad evundum compulsi, hic verò uxorem cum matre reliquit: nam senex seorsum ab hominibus sece-

dens rus se contulit: hinc raro Athenas remeant. *P. H.* Quid huc usque dixisti, ex quo infirmas istas esse nuptias demonstrares? *P. H.* Nunc audies; primò aliquot dies concorditer certe inter se vivebant Sostrata & Philumena: repente hæc cepit illam mirum in modum odio habere; neque tamen ulla jurgia inter eas erant, nulla querela, & accusationes. *P. H.* Quid igitur fuit? *P. A.* Si quandoque Sostrata convenerat Philumenam colloquendi causâ, continuo hæc se illius oculis subripiebat, nec bat eam intueri. Denique ubi non potest socrum tolerare, fingit Philumena, se à matre Myrrhinâ vocari ad sacrificium faciendum.

ANNOTATIONES.

96. Interea in Imbro moritur.] Imbrus maris Egæi Insula est, Sophianus Imbro vocat.

101. Interim miris modis odisse.] Fallitur Parmeno, cum non odio so-

crus, sed pudore, simultatem adversus socrum Philumena simulavit.

107. Fugere è conspectu.] Ut potest quæ caveret gravida intelligi.

- 110 Ubi illic est dies complureis, accersi jubet.
Dixere causam tunc nescio quam: iterum jubet;
Nemo remisit. postquam accersunt sepius,
Agram esse simulant mulierem. nostra illico
Is visere ad eam: admisit nemo. hoc ubi senex
115 Rescivit, heri ea causa rure huc advenit,
Patrem continuo convenit Philumenæ.
Quid egerint inter se, nondum etiam scio:
Nisi sane curæ est, quorsum eventurum hoc fiet.
Habes omnem rem: pergam quò cœpi iter.
120 P.H. Et quidem ego, nam constitui cum quodam hospite
Me esse illum conventuram. P.A. Dij vortant bene
Quod agas. P.H. vale. P.A. & tu bene vale, Philotium.

I N T E R P R E T A T I O.

Ubi multos dies illic moratur: Socrata eam advocari mandat: causantur nescio quid. Iterum advocatur: non remittitur. Postquam sepius eam accersi vident, agitudine & morbo fingunt mulierem detineri: nostra heri Socrata statim et eam, visum, nullus intro duxit ad Philumenam. Hoc postquam senex Laches inaudit, heri ob hanc causam à prade hinc remeavit, patrem continuo Philumena Philippum adit. Quid rei in-

ter eos actum sit adhuc ignoro: prator quam quod valde sollicitus sum & cure scire. quem eventum hac res habitura sit. Nunc accepisti ex hac narratione, quod audire petisti. Persequar iter incipimus ad portum. P.H. Et sano ego quoque: nam indixi cuidam amatori advena tempus, quò ad illum venirem. P.A. Dij volunt bene evenire, feliciter cedere, quidquid actura sis. P.H. Vale. P.A. Est quoque Philotium.

ACTUS SECUNDI SCENA I.

L A C H E S. S O S T R A T A.

- L.A. P RÔ Deum atque hominum fidem! quod hoc genus est,
quæ hæc conjuratio,
Ut omnes mulieres eadem æque studeant, nolintque omnia?
Neque declinatam quidquam ab aliarum ingenio ullam reperiis?
Itaque adeo uno animo omnes focus oderunt nurus, viris
5 Esse adversas, æque studium est, similis est pertinacia.

I N T E R P R E T A T I O.

L.A. P Rô Deum, atque hominum fidem! quale est hoc genus mulierum? qualis hæc est inter eas conspiratio, & consideratio: ut hæc omnes easdem res velint, & studiose pariter affectent, neque ulla inveniatur qua desiste-

ant, & recedat ab aliarum natura: adeo valde simili animo, omnes quotquot sunt focus odia nurus suas persequuntur: & viris adversari similis voluntas, & comatus: similis pertinacia, & mentis obstinatio est.

In eodem omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam : & Ei ludo , si ullus est , magistram hanc esse satis certò scio.
S.O. Me miseram , quæ nunc , quamobrem accuser , nescio ;
L.A. hem !

Tu nescis ? *S.O.* non , ita me *Dij* bene ament , mi *Laches*.

- 10 Itaque una inter nos agere ætatem liceat. *L.A.* *Dij* mala prohibeant ;
S.O. Meque abs te immerito esse accusatam , postmodum rescisces ;
L.A. scio.

Tu immerito ? an quidquam pro istis factis dignum te dici potest ,
 Quæ me , & te , & familiam dedecoras ? filio luctum paras ?

Tum autem ex amicis inimici ut sint nobis affines , facis ;

- 15 Qui illum decreverunt dignum , suos cui liberos committerent ;

Tu sola exorere , quæ perturbes hac tua impudentia.

S.O. Egone ? *L.A.* tu , inquam , mulier , quæ me omnino lapidem ,
 haud hominem putas.

An , quia ruri esse crebro soleo , nescire arbitramini ,

Quo quisque pacto hic vitam vestrorum exigit ?

- 20 Multo melius , hic quæ fiunt , quam illic , ubi sum assidue , scio ;

Ideo quia , uti vos mihi domi eritis , proinde ego foris.

Jampridem equidem audivi cepisse odium tui *Philumenam* :

Minimeque adeo mirum : & , ni id fecisset , magis mirum foret ;

Sed non credidi adeo , ut etiam totam hanc odisset domum :

- 25 Quod si scissem , illa hic maneret potius , tu hinc isse foras.

At vide , quàm immeritò ægritudo hæc oritur mi abs te , *Sostrata* ,

INTERPRETATIO.

In eadem schola arbitror illas eruditæ esse ad malefaciendum. In hac schola si usquam ea est , magistram hanc *Sostratam* uxorem meam esse minime dubito. *S.O.* O me infelicem ! qua nunc ignoro , qua de causa nunc maritus me accuset. *L.A.* Hem ! tu nescis ? *S.O.* Non equidem , ita *Dij* mihi sint propitij , mi conjux , nobisque concedant unâ vitam ducere longissimam. *L.A.* *Dij* meliora velint , & mala avertant. *S.O.* Meque nullo meo merito posthac à te accusatam cognosces. *L.A.* Nullo tuo merito ? qua me , qua te , & familiam ignominia affeicit ? & filio luctum , & mæorem quaris ? quin etiam causa es , cur assinitate nobis juncti , ex amicis inimici nobis reddantur , qui filium nostrum tanti duxerunt , ut ejus fidei suos liberos tuendos darent. Tu sola reperta es , qua has perurbationes afferas pervicaciâ tuâ.

S.O. Egone ? *L.A.* Tu , inquam , mulier ipsa hac fati , qua me omnino saxum sensu privatum , non hominem esse arbitraris. An quia frequenter ruri sum in pradio , idcirco ignorare putatis , quomodo singuli in urbe domi vitam traducatis ? Melius absens scio , qua hic fiunt in urbe ; quam ea quæ fiunt ruri , ubi continud præsens ago. Ob eam causam , quod qualis vita vestra domi agitur , talis fama & æstimatio mea est ruri. Jam dudum auditione percepi *Philumenam* nulum nostram concepisse odium tui ; nec valde id mirandum est : imo nisi ita fecisset , majore admiratione esset dignum , sed non in animum induxi , eam adeo commotam fuisse , ut etiam totam hanc familiam odio haberet. Quod si de hac re certior factus fuisset , illa in hac domo permaneret ; tu foras dimissa fuisset. Sed considera , quam sine causa , hac animi molestia mihi ex te nascitur , *Sostrata* !

Rus

- Rus habitatum abij, concedens vobis, & rei serviens,
 Sumptus vestros, otiumque, ut nostra res posset pati,
 Meo labori haud parcens, præter æquum atque ætatem meam;
 30 Nec te pro his curasse rebus, ne quid ægre esset mihi?
S O. Non mea opera neque pol culpa evenit. *L A.* immo maxime;
 Sola hic fuisti: in te omnis hæret culpa sola, Sostrata.
 Quæ hic erant, curares; cum ego vos solvi curis cæteris.
 Cum puella anum suscepisse inimicitias non pudet?
 35 Illius dices culpa factum? *S O.* haud equidem dico, mi Laches.
L A. Gaudeo, ita me Dij ament, gnati causa, nam de te quidem
 Satis scio, peccando detrimenti nil fieri potest.
S O. Qui scis, an ea causa, mi vir, me odisse assimulaverit,
 Ut cum matre una plus esset? *L A.* quid ais? non signi hoc fat est,
 40 Quod heri nemo voluit visentem te ad eam intromittere?
S O. Enim lassam oppido tum aiebant: eo ad eam non admissa
 sum.
L A. Tuos esse illi mores morbum magis, quam ullam aliam rem
 arbitror:
 Et meritò adeò: nam vostrarum nulla est, quin gnatum velit
 Ducere uxorem; & quæ vobis placita conditio est, datur:
 45 Ubi duxere impulsu vestro, vestro impulsu easdem exigunt.

I N T E R P R E T A T I O.

rus in pradium ad habitandum me-
 contuli, concedens vobis ut in urbe es-
 setis, rei facienda. & augenda dans
 operam, ut facultates nostra, quæ sunt
 mediocres; sufficerent vestris sumptibus.
 & vita otiose ducenda, labori assidue in-
 incumbens, quum equius esset vos id fa-
 cere: & me qui senectute infirmus sum
 quiescere. Nonne pro his meritis, in-
 gentis cura studere debuisti, ne ulla mo-
 lestia mihi exhiberetur? *S O.* Per Pol-
 lucem non meo studio, neque culpa ac-
 cidit. *L A.* Imò maxime per te id fa-
 ctum est. Sola domi fuisti, qua fami-
 liam regeres: in te solâ omnis culpa sita
 est, Sostrata. Domestica rei curam ha-
 bere debuisti, cum ego vos liberavi alijs
 sollicitudinibus, & alimenta pavo ex
 cultura agri. Nonne erubesci pudore
 inimicitias te vetulam cum puellâ exer-
 cere? illius merito respondebis id evenisse?
S O. Non sane dico culpa factum puel-
 la, mi Laches. *L A.* Filij mei gratiâ
 gaudeo, ita mihi Dij favcant, dum

talem habeat uxorem, quam nec ini-
 mici accusare possint: nam quod ad te
 attinet, quantumvis pecces, nihil dam-
 ni inde eventurum satis certo scio.
S O. Quid si me idcirco, mi marite,
 odio persequi præ se tuleris, ut cum
 matre suâ crebrius conversaretur? *L A.*
 Quid dicis? nonne satis clarum in-
 dicium est, eam te vere, nec simulate
 odisse, quodd hesternâ die nullus ex fa-
 milia voluit te visendi eam gratia ve-
 nientem, intro domum excipere? *S O.*
 Certe non admissa sum, quia tunc eam
 dicebant aegritudine animi languentem,
 & defatigatam esse. *L A.* Magis opinor
 eam agoram esse propter morosam tuam
 consuetudinem, quam propter aliam cau-
 sam; & meritò admodum, nam vestrum
 nulla existit, qua non cupiat filium
 suum uxorem accipere; & qua virgo vo-
 bis probata est, ea in matrimonium filio
 datur: postquam ducta est hortatu ve-
 stro, vestro hortatu divorcio ejicitur.

ACTUS II. SCENA II.

PHIDIPPVS, LACHES, SOSTRATA.

PH. **E**ti scio, Philumena, meum jus esse, ut te cogam,
 Quæ ego imperem, facere : ego tamen patrio animo victus
 faciam

Ut tibi concedam, neque tux libidini aduorsabor.

L. A. Atque eccum Phidippum optume video, ex hoc jam scibo
 quid sit.

5 Phidippe, esse ego meis omnibus scio me apprime obsequentem,
 Sed non adeo, ut facilitas mea illorum corrumpat animos.
 Quod si tu idem faceres. magis in rem & nostram, & vestram id
 esset.

Nunc video in illarum potestate esse te. PH. eja vero.

L. A. Adj te heri de filia : ut veni, iridem incertum amisti.

10 Haud ita decet, si perpetuam vis esse affinitatem hanc,
 Celare te itas. si quid est peccatum à nobis, profer :
 Aut ea refellendo, aut purgando vobis, corrigemus,
 Te judice ipso. sin ea est causâ retinendi apud vos,
 Quia ægra est ; te mi injuriam facere arbitror, Phidippe,
 15 Si metuis, satis ut meæ domi curetur diligenter.
 At, ita me Dij ament, haud tibi hoc concedo, etsi illi pater es.
 Ut tu illam salvam magis velis, quam ego. id adeo gnati causâ,
 Quem ego intellexi illam haud minus, quam se ipsum, magni facere.

INTERPRETATIO.

PH. **Q**uamvis sciam ego, Philume-
 na, in mea potestate esse, te
 compellere ea facere, qua tibi prae-
 cipiam ; ego tamen patrio affectu coactus,
 nunc imperabo tibi, ut tibi obse-
 quar, neque tua immoderata cupidi-
 tati reluctabor. L. A. Ecce. hic Phidi-
 pus est. Opportunè hunc reperio. Ex eo
 jam sciam, qui sit, cur ejus filia à
 nobis discesserit. Phidippe, quamvis
 me sentio imprimis esse facilem erga om-
 nes à mea familia ; astamen non is sum,
 qui nimia indulgentia praviores rei
 reddam : quod si in idem, atque ego fa-
 cerei, magis & mihi & tibi utile esset.
 Nunc perspicio te uxoris, & filia pote-
 stati subiacere. PH. Eia verò, pergo
 exposulare. L. A. Hæc te conveni filia

tua causa. Ut ad te incertus veni,
 atque me incertum dimisisti. Minime ita
 convenit ; si cupis inter nos persiste-
 re hanc affinitatem ; occultare causas
 tua iracundia. Si quod delictum feci-
 mus, edissero nunc jam : aut id resutan-
 do, aut excusando emendabimus, te ipso
 judice existente. Sin propterea retines fi-
 liam in tuis adibus, quod agritudine,
 & morbo laborat, te in me injuriâ
 agere puto, Phidippe, si vereris ne non
 domi meâ sedulo remedia ei, & sementa
 curentur. At ita mihi Dy bene velint ; in
 hoc tibi non cedo, quamvis illius pater sis,
 ut illius salutem atque incolumitatem mag-
 is diligas, quam ego. Id adeo volo fili-
 me gratia, quem ego perperxi, illam non
 minus quam se ipsum magni asstimare.

- Neque adeo me clam est, quam esse eum graviter laturum credam,
 10 Hoc si rescierit, eo domum, studeo hæc prius, quam ille, ut redeat.
P. H. Laches, & diligentiam vestram, & benignitatem
 Novi: & quæ dicis, omnia esse ut dicis, animum induco:
 Et te hoc mihi cupio credere, illam ad vos redire studeo,
 Si facere possim ullo modo. *L. A.* quæ res te facere id prohibet?
 25 Eho, nunquidnam accusat virum? *P. H.* minime: nam postquam
 attendi
 Magis, & vi cæpi cogere ut rediret, sancte adjurat
 Non posse apud vos Pamphilo se absente perdurare.
 Aliud fortasse alij vitii est; leni ego animo sum natus:
 Non possum advorsari meis. *L. A.* hem, Sostрата! *S. O.* heu me
 miseram!
 30 *L. A.* Certumne est istud? *P. H.* nunc quidem, ut videtur: sed
 nunquid vis?
 Nam est, quod me transire ad forum jam oportet. *L. A.* eo te-
 cum una.

INTERPRETATIO.

Neque certe ignoro eum molesto, & agre auditurum uxorem suam à nobis recessisse. Hanc ob causam labero omni studio, ut Philumena prius ad ades nostras redeat, quam ille, *P. H.* Laches, & sedulitatem vestram, & benignitatem comperiam habeo, & omnia quæ dicis, certa, & vera esse mihi persuasum: etiam velim, hoc mihi credas: illa ut domum tuam revertatur, me operam dare, si ulla ratione id efficere valeam. *L. A.* Quæ res te hoc facere impedit? Eho, an illa alicujus culpa virum suum arguit? *P. H.* Nullius: nam ubi rem diligentius consideravi, & vi aggressus

sum eam, ut in tuam domum revertetur, ipsa religiose jurat se non posse apud vos per absentiam Pamphilis permanere. Aliis hominibus aliud vitium à natura insitum est: ego sum mihi animo à natura præditus: non possum repugnare voluntati meorum. *L. A.* Hem, Sostрата, tu mali tanti causa es. *S. O.* Eheu me infelicem! *L. A.* Certumne est istud, Philumenam non ad nos redituram esse, dum Pamphilus aberit? *P. H.* Nunc sane, quantum possum prospicere: sed nunquid vis? nam aliquid causa est, cur me ad forum citò ire oporteat. *L. A.* Illuc usque te comitabor.

ACTUS II. SCENA III.

SOSTRATA.

Æ Depol ne nos æque sumus omnes invisæ viris,
 Propter paucas; quæ omnes faciunt dignæ ut videamur malo.

INTERPRETATIO.

Æ Depol, certe nos omnes mulieres, propter pauculas, per quas sit, ut omnes judicemur pariter odiosæ viris, propter pauculas, per quas sit, ut omnes judicemur meruisse calamitates, & infortunia.

Y y ij

Nam, ita me ament Dj, quod me accusat nunc vir, sum extra noxiam.

Sed non facile est expurgatu: ita animum induxerunt, socrus

5 Omnis esse iniquas: haud pol me quidem: nam nunquam secus
Habui illam, ac si ex me esset nata: nec, qui hoc mihi eveniat, scio:
Nisi pol filium multis modis jam expecto, ut redeat domum.

INTERPRETATIO.

nam ita valeam, in eo quod mihi vir nunc imputat, culpa expertus sum, & innocuus: sed difficile est id, cuius me accusat defensione repellere, & diluere: adeo viri sibi persuaserunt omnes socrus nuptibus esse infestas & injurias, non

pol ego quidem talis sum. Nam nunquam aliter cum ea egi, ac si mea filia esset; nec unde hoc malum mihi oritur intelligo: nisi quod mirum in modum expecto reditum filij Pamphili.

ACTUS TERTII SCENA I.

PAMPHILVS. PARMENO. MYRRHINA.

PAM. **N**emini ego plura acerba esse ex amore homini unquam oblata credo,

Quam mi. heu me infelicem! hancine ego vitam parsi perdere?

Haccine ego causa eram tantopere cupidus redeundi domum?

Cui quanto fuerat praestabilius, ubi vis gentium aetatem agere,

5 Quam huc redire? atque haec ita esse miserum me resciscere?

Nam nos omnes, quibus alicunde aliquis obiectus est labors,

Omne quod est interea tempus, prius quam id rescitum est, lucro est.

PAR. At sic, citius qui te expedias his ærumnis, reperies.

Si non rediisses, hæc iræ factæ essent multo ampliores:

10 Sed nunc adventum tuum ambas, Pamphile, scio reverituras,

Rem cognosces: iram expadies: restitues rursus in gratiam,

INTERPRETATIO.

PAM. **N**ulli hominum plures calamitates, & molestias credo ab amore unquam allatas esse, quam mihi. Heu me miserum! tantane cura cavi, ne hanc vitam amitterem in itinere? An propter hanc causam tanta cupiditate desiderabam redire domum: cum mihi satis fuisset in quolibet alio loco vitam traducere, quam in hanc urbem reverti: quam hæc mala videntem intelligere, quam sum infelicitatus? Nam nos omnes, quibus aliquo ex loco, vel occasione infortu-

nium advenit, tempus quod intercedit, donec id cognoscamus, in lucro ponimus. PAR. At hoc modo, quia redisti, citius te his calamitatibus liberare potes. Si tardius reversus esses: hæc ira, quæ sunt inter matrem, & uxorem tuam, vehementius exarsissent, & factæ essent multo graviores: sed nunc scio ambas reditus tui respectum habituras, ita ut altera alteram accusare vereatur. De controversiâ cognosces, iracundiam earum sedabis rursus gratiam inter eas reconciliabis.

Levia sunt, quæ tu pergravia esse in animum induxti tuum.

P A M. Quid consolare me ? an quisquam usquam gentium est æque miser ?

Prius quam hanc uxorem duxi, habebam alibi animum amoris deditum :

- 15 Jam in hac re ut taceam, cuius facile scitu est quàm fuerim miser : Tamen nunquam ausus sum recusare eam, quam mi obtrudit pater. Vix me illinc abstraxi, atque impeditum in ea expedivi animum meum,

Vixque huc contuleram ; hem nova res orta est, porro ab hac quæ me abstrahat.

Tum matrem ex ea re me, aut uxorem in culpa inventurum arbitror :

- 20 Quæ cum ita esse invenero, quid restat, nisi porro ut fiam miser ? Nam matris ferre injurias me, Parmeno, pietas jubet : Tum uxori obnoxius sum : ita olim suo me ingenio pertulit, Tot meas injurias quæ nunquam in ullo patefecit loco. Sed magnum nescio quid necesse est evenisse, Parmeno,

- 25 Unde ira inter eas intercessit, quæ tam permanit diu.

P A R. Hoc quidem hercle parvum est, si vis vero veram rationem exsequi,

Non maxumas, quæ maximæ sunt interdum iræ, injurias Faciunt : nam sæpe est, quibus in rebus alius ne iratus quidem est, Cum de eadem causâ est iracundus factus inimicissimus.

INTERPRETATIO.

Facilia sunt hæc, quæ magni ponderis, & difficilia esse tibi persuasisti. *P A.* Quid dolorem meum solari conaris ? an quisquam hominum tam infelix est, ut ego sum ? Priusquam hanc Philumenam in uxorem accepi, habebam in alia muliere animum amore occupatum ; nunc in eo quem dico amore, etsi nihil dicam ; quique facili negotio rescire potest, quanta infelicitate pressus fuerim, ob ejus Bacchidis jurgia, & fastidia ; tamen nunquam negare patri ausus sum, in uxorem accipere eam, quam mihi per vimille objecit. Vix me amore Bacchidis avulsi, atque in eâ devinctum animum meum liberavi : vixque amorem meum à Bacchide in hanc meam uxorem Philumenam transferteram ; hem, recens factum deinde obvenit, propter quod invidius ab hac divertam. Præterea ex hac dissensione, me compertum puto utrum mater mea, an uxor,

sit ejus causa, & origo. Quod cum cognovero, quid mihi superest, nisi ut in posterum in miseris, & arummi vivam : Nam, Parmeno, pietatis affectus requirit, ut injurias matris tolerem : deinde uxori devinctus sum : adeo mores meos diu sua mansuetâ naturâ usque ad finem tulit ; quum injurias, quibus eam affecti, semper celavit, nec usquam declaravit : sed ingentes causas oportuit natas esse, Parmeno, propter quas adeo tanta iracundia inter eas intervenit, qua adeo diuturna ad hanc diem perseveravit. *P A.* Non equidem parvas causas necesse est, evenisse, verum si vis rectam rationem putare aliquando contingit ut ingentes iræ, non sunt causæ ingentium injuriarum : nam sæpe evenit, cum iracundus, qui ad iram propensus est, sit infensissimus ex eadem causâ, ex quâ alius, in iisdem rebus, ne minimum quidem ira commoveatur.

30 Pueri inter sese quam pro levibus noxiis iras gerunt?

PAM. Quapropter? PAR. quia enim, qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.

Itidem mulieres sunt ferme ut pueri, levi sententia:

Fortasse unum aliquod verbum hanc inter eas iram conciverit.

PAM. Abi, Parmeno, intrò, ac me venisse nuntia. PAR. hem! quid hoc? PAM. tace.

35 PAR. Trepidari sentio, cursari rursus prorsum: agetum ad fores Accede propius, hem! sensitin? PAM. noli fabularier.

Prò Jupiter! audio clamorem. PAR. tute loqueris, me vetas?

MY Tace, obsecro, mea gnata. PA. matris vox visa est Philumenæ.

Nullus sum. PAR. qui dum? PAM. perii. PAR. quam ob rem?

PAM. nescio quod magnum malum

40 Profecto, Parmeno, nie celant. PAR. uxorem Philumenam

Pavitare nescio quid dixerunt. id si forte est, nescio.

PAM. Interij: cur mihi id non dixi? PAR. quia non poteram unà omnia.

PAM. Quid morbi est? PAR. nescio. PAM. quid? nemone medicum adduxit? PAR. nescio.

PAM. Cesso hinc ire intro, ut hoc quamprimum, quidquid est, certum sciam?

45 Quonam modo, Philumena mea, nunc te offendam affectam?

Nam si periculum ullum in te est, periisse me unà haud dubium est.

INTERPRETATIO.

Quam pueri inter sese, pro levibus offensionibus iras exercent? PAM. Quamobrem? PAR. Quia cerie, mens, quæ eos ducit, debilius & inconstans admodum est: similiter illa mulieres sunt fere ut pueri levi voluntate, & opinione: fortasse unum nescio quod verbum hanc similitudinem inter eas excitare potuit. PAM. Abi, Parmeno, domum, in quâ est Philumena, ac me ex Imbro! redisse refer. PAR. Hem, quid hoc est, quod audio? PAM. Silo, audi diligenter. PAR. Voce tremula timorem indicari percipio, ab ijs, qui intus sunt, & hac & illac discurrere ante, & retro. PAM. Agetum ad ostium aures propius admove. PAR. Hem, eequid audivisti? PAM. Noli garrive, Probi, Jupiter! vociferationem audio. PAR. Tu ipse, Pamphile, loqueris, & loqui me prohibes! MYR Vocem supprime Philumenæ, ne hoc factum resciscatur. PAM. Puto me audivisse vocem Myrrhinæ ma-

tris Philumenæ. De me actum est miserò, PAR. Cur de te actum est? PAM. Quia dolore confectus sum ad mortem usque. PAR. Quam ob causam? PAM. Nescio quod grave exitium mihi occultas. PAR. Uxorem tuam Philumenam pavidam, nescio quid horrere mali. & pratimere mihi relatum est. Id si forte est, propter quod clamitavi, ignore. PAM. Perij: cur de hac re me non monuisti. PAR. Quia non poteram omnia simul tibi dicere. PAM. Quo morbo laborat? PAR. Istud ignore. PAM. Quid ignoras? nullusne medicus ad eam curandam vocatus est, ex quo id cognoscere posses? PAR. Ignaro, an medicus ei affuerit. PAM. Nimis tarde in domum socrus ire, ut hoc quam citò, quodcumque potest esse, pro certo comperiam: quonam modo, Philumena mea, te inveniam in reditu à morbo tentari: nam si tantulum periclitaris, certum est me in eodem vexari periculo.

PAR. Non usus factu est mihi nunc, hunc intro sequi :

Nam invisos omnibus nos esse illis sentio :

Heri nemo voluit Sostratam intro admittere.

50 Si forte morbus amplior factus fuit,

Quod sane nolum, maxime heri causa mei ;

Servum illico introiisse dicent Sostratæ :

Aliquid tulisse comminiscuntur mali,

Capiti, atque ætati illorum, morbus qui auctus fuit :

55 Hera in ciuim veniet, ego vero in magnum malum.

INTERPRETATIO.

PAR. Non utile factu mihi nunc est hunc in domum intro comitari : nam nos exosos omnes illi, matri & filia scilicet, esse intelligo. Hecyrae dicit nemo ex familia ista voluit Sostratam matrem Pamphili, sororum Philumena in ades intro admittere. Si forte morbus ejus gravior factus fuerit, quod abominor, maxime

propter Pamphilum horum meum, statim dicent servum Sostrata intro ingressum esse, aliquid confugient noxium illum attulisse vitia illorum & annu atque exitiosum, quo morbus accrevit : unde hera Sostrata crimine accersatur : ego vero in questionem postulabor.

ANNOTATIONES.

55. Hera in crimen veniet.] Veneficij accusabitur.

Ego vero in magnum malum.] Questionis tormentis subiciatur scilicet. Servos torqueri olim, quibus sine questione nihil credebatur, ultimatissimum

fuit : nec solum alienos, sed etiam nostros, qui vocabantur interdum in testimonium contra nos : non temere tamen, nisi in causa fraudari tributi, & aliis quibusdam.

ACTUS III. SCENA II.

SOSTRATA. PARMENO. PAMPHILVS.

SO. Nescio quid jamdudum hic audio tumultuari misera :

Male metuo, ne Philumenæ magis morbus adgravescat :

Quod te, Æsculapi, & te, Salus, ne quid sit hujus, oro.

Nunc ad eam visam, *PAR.* heus, Sostrata. *SO.* chem ! *PAR.* iterum istine excludere.

5 *SO.* Ehem Parmeno, tune hic eras ? perij, quid faciam misera ?

INTERPRETATIO.

SO. Nescio quid jam pridem hæc in domo Philippi strepitus, & tumultus fieri audio. Valde timeo ne Philumena morbus gravior fiat : quod te, Æsculapi medicum præses, itaque Salus Dea sanitatis, ut nihil

tale accidat, precor. Nunc ibo ad videndam eam. *PAR.* Heus, Sostrata. *SO.* Ehem ! *PAR.* Secundo prohibebers ingressu istarum adium. *SO.* Hem, Parmeno, tunc hic eras ? perij : quid ego faciam insulsum ?

- Non visam uxorem Pamphili, cum in proxumo hic sit ægra?
PAR. Non visas, nec mittas quidem visendi causa quemquam.
 Nam qui amat cui odio ipsius est, bis facere stulte duco:
 Laborem inanem ipse capit, & illi molestiam affert.
- 10 Tum autem filius tuus introit videre, ut venit, quid agat.
SO. Quid ais? an venit Pamphilus? *PAR.* venit. *SO.* Diis gratiam habeo.
- Hem, istoc verbo animus mihi rediit, & cura ex corde excessit.
PAR. Jam ea te causa maxime huc nunc introire nolo.
 Nam si remittent quippiam Philumenæ dolores,
- 15 Omnem rem narrabit, scio, continuo sola soli,
 Quæ inter vos intervenit, unde ortum est initium iræ.
 Atque eccum video ipsum egredi. quam tristis est. *SO.* ô mignate!
PAM. Mea mater, salve. *SO.* gaudeo venisse salvom. salvam
 Philumena est? *PAM.* meliuscula est. *SO.* utinam istuc ita Di
 faxint.
- 20 Quid tu igitur lacrimas? aut quid es tam tristis? *PAM.* recte,
 mater.
SO. Quid fuit tumultus? dic mihi: an dolor repente invasit?
PAM. Ita factum est. *SO.* quid morbi est? *PAM.* febris. *SO.* quoti
 tidiana. *PAM.* ita ajunt.
- I fodes intro, consequar jam te, mea mater. *SO.* fiat.
PAM. Tu pueris curre, Parmeno, obviam, atque his onera
 ajuta.

INTERPRETATIO.

An non ibo ad videndum Philumenam uxorem Pamphili, cum in proximo hu adibus jaceat agrotans? *PAR.* Noli ire, nec mittas etiam ullum qui à te, eam inviset: nam qui amore prosequitur eum, cui invisus & odiosus est, bis inepte se gerere arbitror: vanum laborem ipse sumit, & illi quem amat, à quo non redamatur, talis est, & importunus. Filius etiam tuus ingressus est ad eam, postquam huc ex itinere rediit, ut videat quomodo illa se habeat. *SO.* Quid ais? an advenit Pamphilus? *PA.* Advenit. *SO.* Diis gratias habeo pro ejus adventu. Hem, dicto tuo de adventu filij resecta, & recreata sum, & anxietas ex animo recessit. *PA.* Propterea te precipue huiusmodi ingredi, non sadoeo tibi: nam si morbi dolor Philumenam relinquat, & intermiseratur, non dubium est mihi, quin Pamphile totam rei seriem exponat, & recenscat confessim remotis arbitris, præsens præsentis, qua inter te, & eam iracundia intercessit, & ex qua re odij origo fluxit. Ecce hic eum video exire de domo socrus suæ: quam tristis vultu apparet. *SO.* O mi fili, gaudeo te salvum advenisse. *PA.* O mea mater, salve. *SO.* An bene valet Philumena? *PAM.* Aliquantum melius se habet. *SO.* Diu velint ita esse ut dicis. Quare ergo, si meliuscule valet, lachrymaris? aut quid es tristis? *PAM.* Nihil est, mater. *SO.* Quid modò tumultuatum fuit in istis adibus? dic mihi, an improvisus dolor Philumenam corripuit? *PH.* Ita accidit. *SO.* Quod genus morbi est? *PAM.* Febris. *SO.* An quotidiana est? *PA.* Ita vulgò dicunt. I, quæso, domum intro: consequar mox te. *PAM.* Tu, Parmeno, curri obviam servus afferentibus onera & sarcinas de navis, & eis adjumentum præbe

30. *P A R.* Quid? non sciunt ipsi viam, domum qua redeant?
P A M. cessas?

I N T E R P R E T A T I O.

P A R. Quid opus est me his occurrere? | *redeant* *P A M.* Quid tardas, cunctas;
 nonne sciunt viam, per quam domum | ris ire, quò dice?

A C T U S I I I. S C E N A I I I.

P A M P H I L V S.

NEquo mearum rerum initium ullum invenire idoneum.
 Unde exordiar narrare, quæ nec opinanti accidunt,
 Partim quæ perspexi his oculis, partim quæ accepi auribus:
 Qua me propter exanimatum citius eduxi foras.
 5 Nam modo me intro ut corripui timidus, alio suspicans
 Morbo me visurum affectam, ac sensi esse, uxorem: he! mihi!
 Postquam me aspexere ancillæ advenisse, illico omnes simul
 Lætæ exclamant, venit, id quod me repente aspexerant:
 Sed continuo voltum earum sensi immutari omnium;
 10 Quia tam incommode illis fors obtulerat adventum meum.
 Una illarum interea propere præcucurrit, nuntians
 Me venisse: ego eju' videndi cupidus recta consequor.
 Posteaquam introij, extemplo ejus morbum cognovi miser.
 Nam neque, ut celari posset, tempus spatium ullum dabat:
 15 Neque voce alia, ac res monebat, ipsa poterat conqueri.
 Postquam aspexi, ô facinus indignum! inquam: & corripui illico

I N T E R P R E T A T I O.

Non possum excogitare rerum mihi | me viderant: sed illic animadverti ea-
 molestiarum ullum principium ap- | rum omnium vultus transmutatos esse,
 tum & condescens, à quo incipiam | postquam consideraverunt reditum meum
 exponere ea, qua mihi hic suspicant, | intemptive illi forte obtingisse, Inter
 nec cogitanti advenerunt: quorum ali- | ex illi una celeriter euenit ad prænan-
 qua hic oculis pervidi: aliqua hic au- | ciandum me advenisse: ego videnda Phi-
 ribus percepi: quamobrem me perterritum, | lumena cupiditate ardens rectâ hanc an-
 & confternatum citius extra do- | cillam insequer. Postquam ingressus sum
 mum extuli. Nam paulo ante, postquam | cubiculum, confestim deprehei di quo
 raptim intro domum ingressus sum, alia | morbo tentabatur: nam temporis brevit-
 opinans morbo me inveniturum corre- | tas impediebat quominus ejus parsitudo
 ptam esse uxorem, atque vidi: he! mihi! | occultaretur, neque ipsa poterat alia vo-
 ut me ancilla conspexere redisse, omnes | ce, ac dolores cogebant, genitrix ex
 statim unâ hilares primo gaudio ad- | partu, & questus edere. Postquam
 ventus clamitant, Pamphilus advenit: | visa id comperi: ô prebrum ingens!
 propter id, quod improvise, & subitè | apud me dixi, & continuo inde

- Me inde lacrumans, incredibili re, atque atroci percitus:
 Mater consequitur, jam ut limen exirem, ad genua accedit,
 Lacrumans misera: miseritum est. Profecto hoc sic est, utputo;
 20 *Omnibus nobis ut res dant sese, ita magni atque humiles sumus.*
 Hanc habere orationem mecum principio institit:
 O mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit, causam vides:
 Nam vitium est oblatum virgini olim, ab nescio quo improbo:
 Nunc huc confugit, te atque alios partum ut celaret suum.
 25 Sed cum orata ejus reminiscor, nequeo quin lacrumem miser.
Quæquæ fors fortuna est, inquit, nobis quæ te hodie obtulit,
 Per eam te obsecramus ambæ, si jus, si fas est, uti
 Advoræ ejus per te testæ tacitæque apud omnes fient:
 Si unquam erga te animo esse amico sensisti eam, mi Pamphile,
 30 Sine labore hanc gratiam, te, uti sibi des pro illa nunc, rogat.
 Cæterum de reducenda id fac, quod in rem sit tuam.
 Parturire eam, neque gravidam esse ex te, solus conficius.
 Nam ajunt tecum post duobus concubuisse eam mensibus:
 Tum, postquam ad te venit, mensis agitur hic jam septimus:
 35 *Quod te scire, ipsa indicat res, nunc si potis est, Pamphile,*
 Maxume volo, doque operam, ut clam partus eveniat patrem,
 Atque adeo omneis. sed si fieri id non potest quin sentiant;

INTERPRETATIO.

me subduxi, illac ymans, re mihi non credibili & affectu horrenda commotus ac perturbatus. Mater Philumena me insequitur, & lachrymas fundens infelix, in limine domus, ad genua exeunti mihi se subjicit. Ego certe ejus miseritum sum. Procul dubio hoc usuenit omnibus nobis hominibus: ut res eveniunt nobis; ita elati, & demissi sumus. Hunc illa sermonem facere mecum primò incepit; ô mi Pamphile, causam cognoscis, propter quam hæc filia mea à domo vestra discesserit; nam stuprum ei illatum est virgini olim à nescio quo flagitioso tenebrione: nunc illa ad me matrem suam confugit, ut tibi, atque alijs se parientem occultaret. Verum cum precationes istius memoria repeto non possum me continere à lacrymis. Quæcumque subita fortuna, inquit, te nobis hodie adduxit, per eam te obsecramur ambæ mater & filia, si per jura humana, divinaque licitum est, ut ejus infortunia tuo beneficio occulta, & si-

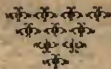
lentio obsecra sint omnibus: si unquam eam amico animo te complexam fuisse cognovisti, mi Pamphile, eadem nunc te orat, ut hanc gratiam sibi concedas. (quod facile potest) pro amico illo animo erga te. Sed de recipienda ea, aut efficienda uxore, id facias quod tibi commodum videbitur, & expedit. Laborare eam dolore parius, neque prægnantem à te factam esse, nemo omnium cognovit præter te solum: nam dicunt eam duobus tantum mensibus post nuptias, non statim ut nupta est, tecum rem habuisse, neque te antea eam attigisse: postquam ad te deducta est, mensis jam hic est septimus, quod te scire te ipsa declarasti modo cum eam comperiens parturire citò te cristis proripuisse foras. Nunc si fieri potest, Pamphile, vehementissime cupio. & laboro, ut parius Philumena latenter fiat, etiam ignorante patre, atque inscijs omnibus alijs: sed si fieri non potest, quin resciant.

- Dicam abortum esse. Scio nemini aliter suspectum fore ,
 Quin , quod verisimile est , ex te recte eum natum putent.
- 40 Continuo exponetur. hic tibi nihil est quidquam incommodi : &
 Illi miseræ indigne factam injuriam contexeris.
 Pollicitus sum , & servare in eo certum est , quod dixi , fidem.
 Nam de reducenda , id vero neutiquam honestum esse arbitror ,
 Nec faciam : etsi amor me graviter , consuetudoque ejus tenet.
- 45 Lacrimo , quæ posthac futura est vita , cum in mentem venit ,
 Solitudoque. O Fortuna , ut nunquam perpetuo es bona !
 Sed jam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit ,
 Quem ego consilio inisum feci , idem nunc operam huic dabo.
 Adest Parmeno cum pueris : hunc minime est opus
- 50 In hac re adesse : nam olim soli credidi ,
 Ea me abstinuisse in principio , cum data est.
 Vercor , si clamorem ejus hic crebro audiat ,
 Ne parturire intelligat. aliquò mihi est
 Hinc ablegandus , dum parit Philumena.

I N T E R P R E T A T I O .

prætexam hoc scilicet eam abortum
 fecisse , & immaturum factum , eiecisse.
 Scio neminem aliter suspicaturum , quam
 quod probabile est eum ex te genitum esse.
 Illico exponetur. In hac re celandi par-
 tus nullum patieris incommodum , &
 illi infœlici , indigna qua injuriam fa-
 ctam acciperet , honorem integrum ser-
 vareris. Promisi hac facere , qua ma-
 ter Myrrhina pro ea postularat. Stas si-
 xum , atque immolui mihi in eo quod
 promisi , fidem inviolatam servare : nam
 ut eam ex patris domo ad nos reducam ,
 eamque recipiam , non valde conveniens ,
 & decorum esse opinor , nec faciam :
 quamvis ejus amore , & conversatione
 vehementer afficiar. Non possum lacry-
 mas tenere , cum animo reputo , quam
 posthac vitam ducturus sim , quam tri-

stem & solitariam. O fortuna , quæ
 non diu constans . & prospera es ! Sed
 jam prior amor Bacchidis me ad hanc
 rem aquo ferendam animo exercitavi
 & assuescit : quem amorem tunc ratio-
 no , & prudentia dimisi , idem nunc huic
 me dedam & vacabo. Parmeno adest ,
 venit cum servulis , redeuntibus ex Im-
 bro. Non opus est omnino , in hoc Phi-
 lumena parvi eum præsentem esse : nam
 quendam huic uni hoc arcanum commisi ,
 nimirum me eam non attigisse ab ini-
 tio , cum data est mihi in uxorem. Ti-
 meo ne si Philumena quærentis vocem
 sæpe audiat , ne eam partu laborare co-
 gnoscet. Aliquò hinc mihi amandandus
 est , interea dum Philumena in puerpe-
 rio est.

ACTUS III. SCENA IV.

PARMENO. SOSIA. PAMPHILVS.

PAR. A In' tu, tibi hoc incommodum evenisse iter?

SO. Non hercle verbis, Parmeno, dici potest
Tantum, quàm te ipsa navigare incommodum est.

PAR. Itane est? SO. ô fortunate, nescis quid mali

5 Præterieris, qui nunquam es ingressus mare.

Nam alias ut omittam miseras, unam hanc vide:

Dies triginta, aut plus eo, in navi fui,

Cum interea semper mortem expectabam miser:

Ita usque advorsa tempestate usi sumus.

10 PAR. Odiosum. SO. haud clam me est: denique hercle aufu-
gerim

Potius, quam redeam, si eo mi redeundum sciam.

PAR. Olim quidem te causæ impellebant leves,

Quod nunc minitare facere, ut faceres, Sosia,

Sed Pamphilum ipsum video stare ante ostium.

15 Ite intro, ego hunc adibo, si quid me velit.

Here, etiam tu hic stas? PAM. equidem te expecto. PAR. quid
est?PAM. In arcem transcurso opus est. PAR. cui homini
PAM. tibi.

PAR. In arcem, quid eo? PAM. Callidemidem hospitem

INTERPRETATIO.

PAR. D Icisne, Sosia, hanc viam
tibi arduam fuisse?SO. Per Herculem, Parmeno, ver-
bis declarari non potest quantum re
ipsa mari iter facere laboriosum
est. PAR. Itane est? SO. O bea-
te, nescis quas difficultates, & mi-
serias evitaveris, qui nunquam in
mare ascendisti. Nam ut alias si-
leam calamitates, & difficultates na-
vigationis, hanc cognosce: spatio tri-
ginta dierum, aut plus eo tempore, in
navi steti, cum inter hos dies,
semper mortem formidabam insalix,
adeo contrarius, & oppositis ventis iacta-
ti continui fuimus. PAR. Res hac
incommoda, & molesta est. SO. Nonignore, & ut uno verbo dicam, potius
fugiam, quàm iterum in Imbrum pro-
ficiscar, si ad mihi proficiscendum esse
videam. Olim certo ex levibus causis
paratus eras fugere, quod nunc mina-
ris facere magni & gravis periculi vi-
tandi causa: ideo facile tibi credo. Sed
Pamphilum video ipsum stantem ante
fores. Ite vos servi domum. Ego ve-
ro hunc conventum visurus, si quid
me velit facere. Here, etiam nunc
hic moraris? PAM. Ego te expello.
PAR. Quamobrem? PAM. In ar-
cem urbis transcurrendum est. PAR.
Cui homini? PAM. Tibi. PAR. Qua-
nam causa est, cur tam r. mote in arcem
me currere jubes? PAM. Callidemidem

Myconium, qui mecum una adveſtu' ſt, conveni.

- 20 *PAR.* Perij. voyiſſe hunc dicam, ſi ſalvus domum Rediiſſet unquam, ut me ambulando rumpereſt.
PAM. Quid ceſſas? *PAR.* quid vis dicam? an conveniam modo?
PAM. Imo, quod conſtitui me hodie conventurum eum,
 Non poſſe, ne me fruſtra illi expeſtet: vola.
 25 *PAR.* At non novi hominis faciem. *PAM.* at faciam, ut noveris,
 Magnus, rubicundus, criſpus, craſſus, craſius,
 Cadaveroſa facie. *PAR.* Dij illum perduint.
 Quid, ſi non veniet, maneamne uſque ad veſperum?
PAM. Maneto: curre. *PAR.* non queo, ita deſeſſu' ſum.
 30 *PAM.* Ille abiit. quid agam infelix? proſus nescio
 Quo pacto hoc celem, quod me oravit Myrrhina,
 Suz gnatae partum: nam me miſeret mulieris.
 Quod potero, faciam; tamen ut pietatem colam:
 Nam me parenti potius, quam amori obſequi
 35 Oportet. at, at, at. eccum Phidippum. & patrem
 Video: horſum pergant. quid dicam hiſce, incertu' ſum.

I N T E R P R E T A T I O.

Myconium hoſpitem meum, qui mecum una navis in hanc urbem advenit, alloquere. *P. A. R.* Interij. Voto promiſſiſſe vere dicere poſſum hunc Pamphilum, me ambulando rupturum. ſi unquam à mari ſeſpes domum adveniſſet. *P. A. M.* Quid tardas tre quid jubeo? *P. A. R.* Quid tu ei à te nunciem? an id ſolum vis ut eum adeam? *P. A. M.* Dic, me non poſſe eum nunc convenire, ſicut denuntiaveram ei me ſacturum hodie. Ne me fruſtra illic opperiat. *P. A. R.* At ignotus homo mihi eſt de facie. *P. A. M.* At efficiam ut cognoscas: procera ſtatura eſt, rubra facie, criſpi capilli, piſſo & pingui corpore, glaucis oculis, vultu ad cadaveris ſimilitudinem ſacto. *P. A. R.* Dij illum perdant. Quid ſi non

veniet in arcem, an illum expeſtem uſque ad veſpertinum tempus? *P. A. M.* Expeſta. Curre celeriter. *P. A. R.* Non poſſum, ita deſatigatus ſum. *P. A. M.* Parmeno abiit. Quid agam miſer? Nescio quâ ratione partum occultem Philumena, quod ut facerem enixe oravit Myrrhina: nam miſereor vehementer mulieris: quod earum gratia potero, id perſciam; uxoris vitium celabo, & ejus honori conſulam; ita tamen ut pietatem in matrem meam obſervem, qua à Philumena offenſa eſt: nam parentis potius, quam amoris in uxorem, me rationem habere oportet. At, at, ecce Phidippus pater Philumena, & Laches paſcer meus. Verſus hanc partem veniunt. Quid hiſce dicam animi dubius ſum.

A N N O T A T I O N E S.

19. *Myconium.*] Mycone inſula una ex Cycladibus, non procul à Delo. Virg. Quam prius Arcitenens oras, & littora circum

Errantem celsâ Gyro, Myconeque revinxit.
 Cyclades vocantur. Iſole de Archipelago.

ACTUS III. SCENA V.

LACHES. PHIDIPPVS. PAMPHILVS.

- L.A.* Dixtin' dudum, dixisse illam, se expectare filium?
PH. Factum. *L.A.* venisse ajunt: redeat. *P.A.* quam causam dicam patri,
 Quamobrem non reducam, nescio. *L.A.* quem ego hic audiui loqui?
P.A. Certum obfirmare est viam me, quam decrevi persequi.
 5 *L.A.* Ipsus est, de quo hoc agebam tecum. *P.H.* salve, mi pater.
L.A. Gnate mi, salve. *P.H.* bene factum te advenisse, Pamphile,
 Et adeo, quod maximum est, salvum atque validum. *P.A.* creditur.
L.A. Advenis modo? *P.A.* admodum. *L.A.* cedo, quid reliquit Phania
 Consobrinus noster? *P.A.* sane hercle homo voluptati obsequens
 10 Fuit, dum vixit: & qui sic sunt, haud multum hæredem adjuvant.
 Sibi vero hanc laudem relinquunt: vixit, dum vixit, bene.

INTERPRETATIO.

- L.A.* Nonne dixisti, Phidippe, Philumenam dixisse sese expectare reditum Pamphili. ut ad nos rediret, nam suo illo in domo nostra perdurare non posse? *P.H.* Dixi. *L.A.* Pamphilum dicunt redisse: redent ergo Philumena ad nos. *P.A.* Nescio quam exultationem proponam patri, ob quam velim reducere uxorem meam.
L.A. Quem ego hic audiui loqui?
P.A. Stas mihi propositum meum obfirmare, & constanter persequi, ut felicius non recipiam uxorem, & veram causam non recipienda eilem. *L.A.* Ipse Pamphilus est, Phidippe, de quo hic tecum colloquebar. *P.A.* Salve, mi pater. *L.A.* Fili mi, salve. *P.H.* Gaudeo te advenisse, Pamphile, eoque magis gaudeo, quod incolumis & bene valens redis, quod precipuum est. *P.A.* Sic à quibusdam creditur. *L.A.* An modo advenis? *P.A.* Propemodum. *L.A.* Dic quid reliquit in bonis Phania consobrinus noster. *P.A.* Certe per Herculem homo voluptatibus deditus fuit, & delictis incumbens, quandiu in vivis fuit, & qui ita facti sunt non multum haredi profunt, & commodant: sibi hunc laudum titulum comparant: nimirum vixit, dum vixit, laute & epipare.

ANNOTATIONES.

4. Obfirmare viam.] Firmiter, & per-
 tinaciter insistere viam, (id est pro-
 positum, consilium) quam mihi per-
 sequendam proposui.

6. Benefactum te advenisse.] Id est,
 prospere contigit te advenisse. For-
 mula est peregre venientes gratu-
 landi.

L.A. Tum tu igitur nihil attulisti huc plus una sententia?

P.A. Quidquid id est, quod reliquit, profuit. *L.A.* imo obfuit :
Nam illum vivum & salvum vellem. *P.H.* impune optare istuc
licet.

15 Ille reviviscet jam nunquam : & tamen , utrum malis , scio.

L.A. Heri Philumenam ad se accersi hic jussit. dic jussisse te.

P.H. Noli fodere. jussi. *L.A.* sed eam jam remittere. *P.H.* scilicet.

P.A. Omnem rem scio , ut sit gesta. adveniens audiavi omnia.

L.A. at

Istos invidos Dij perdant , qui hæc libenter nuntiant.

20 *P.A.* Ego me scio cavisse , ne ulla merito contumelia
Fieri à vobis posset : idque si nunc memorare hîc velim ;
Quam fideli animo & benigno in illam & clementi fui ,
Vere possim ; ni te ex ipsa id magi' velim resciscere :
Namque eo pacto maxime apud te meo erit ingenio fides ,

25 Cum illa , quæ nunc in me iniqua est , æqua de me dixerit.

Neque mea culpa hoc dissidium evenisse , id testor Deos.

Sed quando sese esse indignam deputat matri meæ ,

Cui concedat , cujus mores toleret sua modestia ;

INTERPRETATIO.

L.A. Tu igitur nihil plus rei attulisti , quam unam illam sententiam. *P.A.* Ut ut est , quodeunque reliquit nobis compensium & emolumentum attulit. *L.A.* Imo damnum : nam illum vitæ frui , & incolumem superesse vellem. *P.H.* Sine pœna id permissum est optare , nihilque nocet , nam non timendum est , ne unquam ad vitam redeat : tamen non ignoro utrum præcipies. *L.A.* Pamphile , Phidippus heri Philumenam ad se vocari jussit ex adibus nostris. Phidippe , dic te jussisse. *P.H.* Noli me monendi causa adeo mihi latus pungeri. Sic est , ad me jussi vocari. *L.A.* Sed jam ad nos eam remittere. *P.H.* Certe ego remittam. *P.A.* Omnem res seriè referri qualiter sit gesta , cum advenirem : paulo ante audiavi omnia , quæ facta sunt. *L.A.* At istos garrulos , qui concordia & amorî conjugum invident , Dij perdant , qui hæc quæ audivisti tam cupide referunt. *P.A.* Ego scio me sedulo curasse , ne quidquam mihi à vobis contumeliæ exprobrari posset merito meo : idque si nunc hic recitare velim , quam fideli amore , & suavi Philumenam filiam tuam , Phidippe , prosequutus sum , vere id recitare possum ; nisi potius velim te ex ejus ore ea discere : namque eo modo , magis credes me tali esse ingenio , quali me esse tibi dico , cum Philumena ipsa , quæ iniquam erga me se gessit , aqua de me tibi prædicaverit : neque me causam huic divorzio præbuisse , Deos testes advoco. Sed quandoquidem seipsam existimat tanti , ut noli obscurandæ matri meæ , & rem indignam esse putat , si ei se submittat , ejusque senectutis mores moderate ferat :

ANNOTATIONES.

17. Noli fodere.] Fodere , hîc est latus asicujus manu vel pungeri , vel tundere : quod facimus monendi gratia , & suggerendi , & impellendi. Ho-

natius , lib. 1. epist. 8.

Meremur servum , qui dicat nomina laum

Qui fodiat latus,

- Neque alio pacto potest componi inter eas gratia,
 30 Segreganda aut mater à me est, Phidippe, aut Philumena.
 Nunc me pietas matris potius commodum suadet sequi.
L.A. Pamphile, haut invito ad aures sermo mihi accessit tuus;
 Cum te postputasse omnes res prae parente intelligit.
 Verum vide, ne impulsus ira prave insistas, Pamphile.
 35 *P.A.* Quibus iris nunc in illam impulsus iniquus sum?
 Quae nunquam quidquam erga me commerita est, pater;
 Quod nollem: & scire, quod vellem, meritam scio,
 Amoque, & laudo, & vehementer desidero:
 Nam fuisse erga me miro ingenio expertus sum,
 40 Illique exopto, ut reliquam vitam exigat
 Cum eo viro, me qui sit fortunatior,
 Quandoquidem illam à me distrahit necessitas.
P.H. Tibi in manu est, ne fiat. *L.A.* si sanus sies;
 Jube illam redire. *P.A.* non est consilium, pater:
 45 Matris servibo commodis. *L.A.* quo abis? mane,
 Mane, inquam: quo vadis? *P.H.* quae hæc pertinacia est?
L.A. Dixi, Phidippe, hanc rem ægre laturum esse eum;
 Quamobrem te orabam, ut filiam remitteres.
P.H. Non credidi ædipol adeo inhumanum fore:
 50 Ita nunc is sibi me supplicaturum putat?
 Si est, ut velit reducere uxorem; licet:

INTERPRETATIO.

neque inter eas alio modo gratia reconciliari possit, nisi matri se submittat: aut sejungenda mater est à me, Phidippe, aut Philumena. Nunc pietate moveor, ut potius quam quod placet matri, & ei commodum est, *L.A.* Pamphile, libenter auribus accepti sermonem tuum, cum te video posthabuisse omnes res commodis matris tuae. Verum diligenter perspicere ne ira incitatus in tua sententia inique permanes, Pamphile. *P.A.* Quibusnam iris impulsus nunc me erga eam inique agam? quae nunquam quidquam mali erga me commovit, neque commisit quod mihi displiceat, & scire de me bene meritam esse, & praestitisse, quod placeret, in memoria habeo: amoque, & laudo, & ejus retinenda desiderio teneor: nam singulari, & mirifica ingenij mansuetudine, & benignitate erga me usam esse expertus sum, illique ex

animo opto, ut reliquos vita annos trahat cum eo marito, qui me sit felicior. siquidem illam à me divelli necessitas. *P.H.* In tua potestate est, ut non divellatur. *L.A.* Si satis sana mentis es, fac ut reducatur. *P.A.* Non ita mihi proposui facere, sed potius matris commoda sectari. *L.A.* Quò abis? mane, mane, inquam, quò abis? *P.H.* Quae est hac mentis obstinatio? *L.A.* Nonne vere tibi dixi, Phidippe, molestum, & ædipol fore Pamphilo, si rescires Philumenam ad vos ex adibus nostris ita discessisse: quamobrem à te petebam, ut filiam ad nos remitteres, antequam ille redisset. *P.H.* Per Pollucem, non supplicatus sum eum adeo immittere & servocem fore. Itaque is sibi nunc me supplicaturum opinatur, ut uxorem Philumenam recipiat. Si in eo est, ut velit recipere uxorem suam, per me ei licet:

Sin

Sin alio est animo, renumeret dotem huc, eat.

L.A. Ecce autem, tu quoque proterve iracundus es.

P.H. Percontumax redisti huc nobis, Pamphile.

55 *L.A.* Decedet jam ira hæc, etsi merito iratus es.

P.H. Quia paululum vobis accessit pecunie,

Sublati animi sunt. *L.A.* etiam mecum litigas?

P.H. Deliberet, renunciaretque hodie mihi,

Velitne, an non; ut alij, si huic non sit, fier.

60 *L.A.* Phidippe, ades, audi paucis. abiit: quid mea?

Postremo inter se transigant ipsi, ut lubet:

Quando nec gnatus, neque hic, mihi quidquam obtemperant:

Quæ dico, parvipendunt. porto hoc jurgium

Ad uxorem: cujus sunt consilio omnia hæc:

65 Atque in eam hoc omne, quod mihi ægre est, evomam.

INTERPRETATIO.

sin aliter animatus est, & nolit, reddat dotem, valeat. *L.A.* Ecce autem, tu quoque insolenter irasceris. & ad iram propensus es. *P.H.* Pervicax. & portumax ex limbo ad nos redisti, Pamphile. *L.A.* Abiit hac ira, etsi non sine causa commotus es. *P.H.* Quia aliquantulum pecunie rei vestra creverit, clatieres animi. & ferociores facti essu. *L.A.* Etiam lites in me quoque intendit. *P.H.* Decernat, mihi que denunciet hodie Pamphilus, velitne, an non, recipere in uxorem Philumenam.

ut alij sit uxor, si ipsi non sit. *L.A.* Phidippe, propius accede, audi quæ paucis dicam. Abiit Phidippus, quid mea refert? Tandem controversiam inter se decidunt ipsi, ut videbitur: quia nec filius, neque hic Phidippus in ulla re mihi auscultare volunt: verba mea nihili æstimant. Hanc rixam ad uxorem meam jam nunc deferro, quasi minus gratum: nam hujus suavis hac omnia efficiuntur, atque in eam omnem agilitudinem & dolorem effundam.

ACTUS QUARTI SCENA I.

MYRRHINA. PHIDIPPVS.

MY. **P**erij, quid agam? quo me vortam? quid meo respondebo viro

Misera? nam audisse vocem pueri visus est vagientis:

Ita corripuit detrepente tacitus sese ad filiam:

Quod si resciverit peperisse eam, id qua causa clam me habuisse

5 Dicam? non ædèpol scio.

INTERPRETATIO.

MY. **P**erditum sum: quid agam? quid me vortam? quid respondi merito mee reddam infelix? nam vagientis pueri clamor videtur ad aures ejus peruenisse: adeo raptum, & subitò silens ad filiam se contulit. Quod si cognoverit eam parvum edidisse, per Pollucem nescio, quæ de causa ei dicam me hoc celavisse.

Sed ostium concrepuisset : credo ipsum ad me exire : nulla sum.

P. H. Uxor ubi me ad filiam ire sensit, se duxit foras.

Atque eccam video. quid ais Myrrhina? heus, tibi dico, *MY.* mi-
hine,

Mi vir? *P. H.* vir ego tuus? tu virum me, aut hominem adeo
esse deputas?

10 Nam si utrumvis horum, mulier, unquam tibi visus forem,
Non sic ludibrio tuis factis habitus essem. *MY.* quibus? *P. H.* at
rogitas?

Peperit filia? hem! taces? ex quo? *MY.* istuc rogare æquum est
patrem?

Perij: ex quo censes, nisi ex illo, cui data est nuptum, obsecro?

P. H. Credo, neque adeo arbitrari patris est aliter: sed de-
miror,

15 Quid sit quamobrem tantopere hunc omnes nos celare volueris
Partum; præsertim cum & recte, & suo peperit tempore.
Adeone pervicaci esse animo, ut puerum præoptares perire,

INTERPRETATIO.

Sed ostium stridit: credo ipsum foras
ad me prodire: perij. *P. H.* Vbi uxor
vidit me ad filiam ire, foras abiit. At-
que ecce eam conficio. Quid ais Myr-
rhina? quid files? heus, te appello. *MY.*
Mene ipsam appellas, mi vir? *P. H.* An
vir ego tuus sum? Tunc virum, aut
hominem quemlibet exillimis me esse?
Nam si utrumvis horum, vel virum me
judicasses, non sic per ea, qua fecisti, de-
risus, & delusus fuisset. *MY.* Per
qua mea facta derisus fuisti? *P. H.* At
etiam quare? Filia nostra peperit. Hem!

files? Ex quo homine peperit? *MY.* R.
Istud patrem decet interrogare de filia?
perdita sum. Ex quonam opinaris il-
lam peperisse, nisi ex eo cui uxor data
est, obsecro? *P. H.* Credo eam peperisse
ex Pamphilo, neque licet patri uliter
censere: sed mirum mihi est, quamob-
rem tantam curam & operam adhibuisti
ad hunc partum nobis occultandum; præ-
cipue cum recte, & tempore congruo, quo
prægnantes possunt parere, peperit. Adeo-
ne perinatæ animo esse potuisti, ut puerum
filia potius cuperes exponi ad mortem,

ANNOTATIONES.

17. *Ut puerum præoptares perire.* Id
est, exponi. Vetustissimus hic mos
antiquis fuit, Hebræis, Græcis; ut
constat de Moyse, de Oedipo, & etiam
Romanis, ut notum est de Romulo, &
Remo. Exponebantur miscelli infan-
tes in mare, in aliquem fluvium, in
deserta, & avia abiciebantur. Ovi-
dii Fastorum, lib. 1.

*Amor jubet mergi geminos: scelus unda
refugit:*

In sicca pueri destituuntur humo,

Idem Ovid. Epist. 11.

*Tamque dari parvum canibus, avibus-
que nepotem*

Insulat, in solis destituuntque locis,

Denique ad cloacas vetus Scholiastes
Juvenalis infantes exponi solitos pro-
didit, ad Satyr. 6. versu 600.

*Transseo suppositos, & gaudia, vota que
sæpe*

Ad spurcos decepta lacus,

Hinc exponere idem, quod necare.
Paulus Jurisconsultus, L. 4. D. De agnos-
cendis liberis.

Ex quo inter nos scires posthac amicitiam fore firmiorem,
Potius quam esset cum illo tupta adversus animi lubidinem

20 Tui? ego etiam illorum esse hanc culpam credidi, quæ te est penes.
M Y. Misera sum. P H. utinam sciam ita esse istuc. sed nunc mihi
in mentem venit,

De hac re quam locuta es olim, cum illum generum cepimus:
Nam nuptam filiam negabas posse te pati tuam
Cum eo, qui meretrices amatet, qui pernoctaret foris.

25 M Y. Quamvis causam hunc suspicari, quam ipsam veram,
mauolo.

P H. Multo prius scivi, quam tu, illum amicam habere, Myr-
rhina:

Verum id vitium ego nunquam decrevi esse adolescentiæ:
Nam id omnibus innatum est. at pol jam aderit, se quoque etiam
cum oderit.

Sed ut olim te ostendisti eandem esse, nihil cessasti usque adhuc,
30 Ut filiam ab eo abduceres; neu, quod ego egissem, esset ratum.

Id nunc res indicium hæc facit, quo pacto factum volueris.
M Y. A deon' me esse pervicacem censes, cui mater suam.

I N T E R P R E T A T I O.

ex quo non ignorabas stabilissem futu-
ram esse amicitiam in posterum inter
nos, quam contra immoderatam tuam
cupiditatem, Philumena cum Pamphilo
nuptijs iungeretur. Ego etiam adhuc
culpam in illis residere credidi, quæ apud
te est, M Y. Infelix sum, P H. Utinam
cognoscam hoc ita esse, uti tu mihi
narras: sed aliud mihi in memoriam
redis, ex quo videris non esse innocens.
propter ea, quæ olim dixisti, cum Pam-
philum generum elegimus: nam tu ne-
gabas te posse consentire, ut filia tua co-
locaretur cupini cum eo, qui meretri-
cem amicam haberet, qui totam noctem
duceret extra domum. M Y. Hunc ma-
ritum meum male suspicari quamli-
bet aliam causam esse dissidij inter Pam-
philum. & Philumenam, quam illum
veram, propter quam volui celare filiam

perperisse, P H. Multo prius scivi, quam
tu, illum amare Bacchidem meretricem,
Myrrhina: vitium nunquam censui id
vitium esse in adolescentibus, amicam
habere: nam id, amare scilicet, omni-
bus à natura insitum est: at per Pol-
luem eiùs tempus adveniet, cum etiam
seipsum adventante senectute, & se-
nectutis incommodis, odio habebis: sed
ut olim te prænisi, nunquam desi-
isti eandem te præbere, adversariam
nimium huic matrimonio, ut Philu-
menam à Pamphilo distraberes, neve
quod egissem esset firmum, & stabile.
Id nunc hæc res omnino manifestum facit,
cum partum filia nos omnes celaveris,
quo modo hæc nuptias, quæ feci, gra-
tias habueris. M Y. Adonem me centu-
maccem esse censes, ut enim animum ha-
berem adversus eam, cui mater sum;

A N N O T A T I O N E S.

18. Ex quo inter nos firmiorem fore amicitiam.] Scilicet, inter familiam no-
stram, & familiam Philumenæ.

- Ut eo essem animo, si ex usu esset nostro hoc matrimonium?
P. H. Tun' prospicere, aut judicare, nostram in rem quod sit, potes?
 35 Audisti ex aliquo fortasse, qui vidisse eum diceret
 Exeuntem aut introeuntem ad amicam: quid tum postea,
 Si modeste ac raro hoc fecit? nonne ea dissimulare nos
 Magis humanum est, quam dare operam id scire, qui nos oderit?
 Nam si is posset ab ea sese derепente avellere,
 40 Quicum tot consueisset annos; non eum hominem ducerem,
 Nec virum satis firmum gnatae. *MY.* mitte adolescentem, obsecro,
 Et quæ me peccasse ais. abi, solum solus conveni?
 Roga, velitne an non uxorem: si est, ut dicat velle se,
 Redde: sin est autem, ut nolit, recte consului me.
 45 *P. H.* Siquidem ille ipse non volt, & tu sensi esse in eo, Myrrhina;
 Peccatum; aderam, cujus consilio ea par fuerat prospici.
 Quamobrem incendor ira, te esse ausam hæc facere injussu meo.
 Interdico, ne extulisse extra ædes puerum usque velis.
 Sed ego stultior, meis dictis parere hanc qui postulem:
 50 Ibo intro, atque edicam servis, ne quoquam efferri sinant.
MY. Nullam pol credo mulierem me miseriorem vivere:
 Nam ut hic laturus hoc sit, si ipsam rem, ut fiet, resciverit,

INTERPRETATIO.

si hoc matrimonium in utilitatem nostram fieret? P. H. Tunc providere, aut arbitrari poses, quid rebus nostris conducatur? accepisti forte ab aliquo, qui referret se eum vidisse ingredientem domum amicae, aut inde egredientem. Quid tum postea? quid inde postea coniciebatur mali, si moderate, mediocriter, nec crebro id fecit? Nonne magis humanum est, nos ad ea connivere; quam afficere nos id scire, unde ipsius adversum nos odium suscipiamus. Nam si is posset subito ab ea se abstrahere cum qua tandem consuetudinem habuisset, non eum esse hominem asinarem, nec maritum satis fidelem nostra filia. *M. Y.* Omite precor loqui de adolescentibus, & de iis qua male fecisse dicis. Abi hinc, & secreto sine arbitris cum Pamphilo colloquere; quare ab eo, velir-
 ne Philumenam recipere, an non. Si contingit, ut dicat se velle, redde eam uxorem viro. Sin autem negat se velle, recte à me prospectum esse filia nostra fateberis. *P. H.* Si quidem recusat Pamphilus uxorem recipere Philumenam, & tu cognovisti in eo culpam inhærentem divortii; prope aderam ego, cujus ex sententia æquum erat omnia hæc provideri. Quamobrem ira exardesco, te hac ausam fuisse exequi sine jussu meo. Veto ne puerum, qui modo natus est, extra domum nostram in ullum locum exportare audeas; sed ego inceptior, qui uxorem meam poscam meis iussis obedire. Ibo intro ades. & familia imperabo ne pariantur infantulum exportari in ullum quovis locum. *M. Y.* Per Pollucem nullam credo mulierem esse in terris magis infortunatam, quam ego sum:

ANNOTATIONES.

48. Ne extulisse extra ades puerum.] Timebat Phidippus, ne Myrrhina exponeret puerum.

Non ædepol clam me est ; cum hoc , quod levius est tam animo iracundo tulit :

¶ Nec, qua via sententia ejus mutari possit, scio:

55 Hoc mi unum ex plurimis miseriis reliquum fuerat malum,
Si, puerum ut tollam, cogit: cujus qui sit nescimus pater.
Nam cum compressa est gnata, forma in tenebris nosci non quita est:

Neque detractum ei tum quidquam est, qui post possit nosci, qui fiet:

Ipse eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens annulum.

60 Simul vereor, Pamphilus ne orata nostra nequeat diutius
Celare, cum sciet alienum puerum tolli pro suo.

I N T E R P R E T A T I O.

nam per Pollucem non mihi obscurum est, quam agre laturus sit Phidippus, si cognoverit ut vere ipsa res se habet: cum hoc tantum, quod multò minus est, partum scilicet celasse, tam acerbè & iracundè acceperit: nec qua ratione à sententia sua de non exponendo puero dimoveri possit. Hoc mihi unum extremum, ex omnibus calamitatibus & infortunij, malum resisterat, si vir meus me cogit, ut educam puerum, cujus pa-

ter nobis est ignotus: nam cum filia vi-tiata fuit, facies ejus qui eam compressit, cognosci noctu non potuit, neque si Philumena quidquam detraxis, ex quo possit comperiri quis ille sit: sed ipse discedens eripuit vi annulum ei virgini ex digito. Etiam timeo ne Pamphilus non possit ea, qua oravimus, diutius silentio abscondere, cum noverit alienum puerum educari loco sui filij, quod moleste feret.

A N N O T A T I O N E S.

561 Si puerum ut tollam cogit.] Id est, ut educem. Infantes olim, simul ac nati erant, humi deponebantur. Ab humo vero pater tollebat, & in sinum recipiebat.

Staius ————— meus ille meus; tellure

cadentem

Excepi.

Qui autem non tollebatur, pro abdicatione, & abjectio erat: quò respicit frequenter Terentius,

ACTUS IV. SCENA II.

SOSTRATA. PAMPHILVS.

SO. **N**on clam me est, mi gnate, tibi me esse suspectam, uxorem
tuam

Propter meos mores hinc abiisse: etsi ea dissimulas sedulo.

Verum ita me Dij ament, itaque obtingant ex te, quæ exopto
mihi, ut

Nunquam sciens commerui, merito ut caperet odium illam mei:

5 Teque antequam me amare rebar, ei rei firmasti fidem:

Nam mihi intus tuus pater narravit modo, quo pacto me habueris

Præpositam amoris tuo. nunc tibi me certum est contra gratiam

Referre, ut apud me præmium esse positum pietatis scias.

Mi Pamphile, hoc & vobis, & meæ commodum famæ ar-
bitror:

10 Ego rus abituram hinc cum tuo me esse certo decevi patre,

Ne mea præsentia obster, neu causâ ulla restet reliqua,

Quin tua Philumena ad te redeat. P. A. quæso, quid istuc consilii
est?

Illius stulticia victa, ex urbe tu rus habitatum migres?

Haud facies, neque sinam, ut qui nobis mater, maledicium velit,

15 Mea pertinacia esse dicat factum, aut tua modestia;

Tum tuas amicas te, & cognatas deferere, & festos dies,

INTERPRETATIO.

SO. **N**on me later, fili mi, me
tibi in suspicionem venisse,
uxorem tuam Philumenam hinc disces-
sisse in domum patris, propter mores
meos forsitan injucundos; & si ea dili-
genter celas: verum ita mihi Dij fa-
veant, itaque à te mihi obtineant ea,
qua exopto, ut nunquam volens, præ-
densque culpam commisi, propter quam
uxor tua conciperet odium in me me-
rito meo: & antequam existimabam te
me amare, id ita vere esse confirmasti.
Nam mihi paulo ante pater tuus com-
memoravit quomodo me prætulisti amo-
ri, quo uxorem prosequeris: & nunc
mihi deliberatum, & consilium est,
vixisse tibi beneficium retribuere; ut
tibi manifestum sit mercedem pietati

in me tua apud me servari. & recondi.
Mi Pamphile, hoc & vobis, & mea
existimationi conventens, & utile esse
judico: ego constitui hinc ad villam me
profecturam esse cum tuo patre, ne
mea præsentia obster, neve ulla causa re-
linquatur, quominus tua uxor Philu-
mena ad te revertatur. P. A. Rogo
quod istud propositum tuum? ut tu il-
lius imprudentiã adacta ex urbe disce-
das ad villam incolendam? Non permit-
tatur, utque id fiat à te, ut qui no-
bis, mater, obrectare cupiunt, meam
pervicaciam dicant esse causam, non tuam
facilitatem. & moderationem: cur ha-
bitatum rus iveris: etiam tuas amicas,
& cognatione propinquas relinquere, &
dierum festorum solennem celebrationem.

Mea causa, nolo. SO. nihil pol jam istæ res mihi voluptatis ferunt:

Dum ætatis tempus tulit, perfuncta satis sum: satias jam tenet Stultiorum istorum: hæc mihi nunc cura est maxima, ut ne cui meæ

20 Longinquitas ætatis obstat, mortemve exoptet meam.

Hic video me esse invisam immerito: tempus est concedere.

Sic optume, ut ego opinor, omnes causas præcidam omnibus,

Et me hæc suspitione exsolvam, & illis morem gesserō.

Sine me obsecro effugere volgas quod male audit mulierum.

25 P. A. Quam fortunatus cæteris sum rebus, absque una hac foret, Hanc matrem habens talem, illam autem uxorem! SO. obsecro, mi Pamphile,

Non tute incommodam rem, ut quæque est, in animum inducas pati.

Si cætera sunt ita, ut tu vis, itaque ut esse ego illam existimo,

Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam. P. H. væ misero mihi!

30 SO. Et mihi quidem: nam hæc res non minus me male habet, quam te, gnate mi.

I N T E R P R E T A T I O.

propter me minime consentire possum. SO. Nihil per Pollucem ista res nunc me oblectat: dum ætas vita passa est, satis huic rei operam dedi. Satietas nunc tenet harum omnium exercitationum: hac nunc maxime me cura sollicitat, ut ne longa vita mea alicui inuisa sit & noceat, morsque mea expectetur ab aliquo. Hic animadverto me odio haberi ab omnibus. Tempus est ab ire hinc. Sic commodissime omnes causas amputabo omnibus & me hac opinione falsa liberabo, & illi obsequutus fuero. Permite me oro hoc evitare, propter quod genus mulierum vituperatur. P. A.

Quam beatus sum in cæteris rebus omnibus, absque hac una re esset: nam quoniam matrem tam benignam habeo, felix sum: sed infelix uxorem habens gravidam ex alio. SO. Quæso, mi Pamphile, ne tibi tu ipse persuadem te rem difficilem, & molestanti illam tollerare: ut ut sit incommoda, si cætera tibi pro voto succedunt, si ita sit uxor, ut ego illam esse existimo, honestum & tibi obsequentem, concede hoc mihi: recipe illam apud te. P. A. Væ misero mihi! SO. Et mihi certe: nam hæc res non minori curâ me sollicitat, quam te, gnate mi,

ACTUS IV. SCENA III.

LACHES. SOSTRATA. PAMPHILVS.

L A. **Q**uem cum istoc sermonem habueris, procul hinc stans accipi, uxor:

Illuc est sapere, qui, ubicunque opus sit, animum possit flectere, Quod faciundum fortasse sit post, idem hoc nunc si feceris.

S O. Fors pot' fuit. **L A.** abi rus ergo hinc : ibi ego te, & tu me feres.

S O. Spero mecastor. **L A.** i ergo intro, & compone, quz tecum simul

Ferantur: dixi. **S O.** ita ut iubes, faciam. **P A.** pater.

L A. Quid vis, Pamphile? **P A.** abire hinc matrem? minime.

L A. quid ita istuc? **P A.** quia

De uxore incertus sum etiam, quid facturus siem. **L A.** quid est? Quid vis nisi reducere? **P A.** equidem cupio, & vix contineo: sed

10 Non minuam meum consilium. ex usu quod est, id persequar.

Credo, si non reducam, ea gratia concordet magis fore.

L A. Nescias. verum tua refert nihil, utrum illæ fecerint,

Quando hæc abierit: odiosa hæc est ætas adolescentulis:

INTERPRETATIO.

L A. **N**on ita hinc longe stans, audiui ea, qua colloquuta fueris cum isto filio nostro, Pamphilo. Istud porro est sapienti, posse, quandocumque res exigit, animum facile circumagere, & adducere ad id faciendum libenter impresentia, quod fortasse postea facere cogat necessitas. **S O.** Bona fortuna eveniat. **L A.** Secede igitur in villam ab hac urbe. Ibi ego tuos mores, tuque meos invicem a quo animos feres. **S O.** Proculdubio ita confido fore. **L A.** Intra igitur domum, collige, & compara ea, qua tecum ferenda sunt: hac censeo facienda. **S O.** Ita ut imperas, exequar. **P A.** Pater. **L A.** Quid vis, Pamphile? **P A.** Hincne rus matrem abire sinis? minime hoc

facit. **L A.** Quid ita istud vis? matrem scilicet rus non ire? **P A.** Quia animi pendeo dubius etiam, quid uxore mea debeam facere. **L A.** Quid est? quid aliud facere vis, nisi eam apud te recipere? **P A.** Profecto cupio eam recipere, & vix m. hi tempero, quin hoc faciam, sed nihil quidquam de consilio meo mutabo; id quod expedit, & utile est, ut cappi sequar. Credo eas inter se, matrem, & uxorem, magis consensuras esse, si Philumenam uxorem non recipiam. **L A.** Nescias utrum eventurum sit: verum id tua nihil interest, utrum conveniat inter eas, necno, quando mater tua rus concesserit. Etas hæc senilis iadiosa est, & invisa adolescentia.

ANNOTATIONES.

4. Fors fuit.] Fortuna faveat, *Fuat*, significat fit.

6. Dixi.] Hoc verbum in peroratio-

ne causæ adhiberi solitum, quo significatur firmum & esse satum, quod egerit Orator.

E medio

E medio æquom excedere est: postremo nos jam fabulæ
 5 Sumus, Pamphile, senex, atque anus.
 Sed video Phidippum per tempus egredi. accedamus.

INTERPRETATIO.

Ex cœtu hominum nos senes morosos dis- | ridiculi, ego & mater tua qui vetuli
 cedere par est. Denique materiam pra- | sumus, Sed video Phidippum domo exire
 flamus sermonibus populi & diſtorſis, ut | tempestive & commode.

ACTUS IV. SCENA IV.

PHIDIPPVS. LACHES. PAMPHILVS.

P H. Tibi quoque ædepol sum iratus, Philumena,
 Graviter quidem: nam hercle abs te factum est turpiter:
 Et si tibi caussa est de hac re. mater te impulit:
 Huic vero nulla est. *L A.* oportune te mihi,
 5 Phidippe, in ipso tempore ostendis. *P H.* quid est?
P A. Quid respondebo his? aut quo pacto hoc aperiā?
L A. Dic filiæ, rus concessuram hinc Sostratam:
 Ne revereatur, minus jam quo redeat domum. *P H.* ah,
 Nullam de his rebus culpam commertuit tua;
 10 *P A.* Myrrhina hæc sunt mea uxore exorta omnia.
P A. Mutatio fit. *P H.* ea nos perturbat, Laches.
P A. Dum ne reducam, turbent porro, quā velint.
P H. Ego, Pamphile, esse inter nos, si fieri potest,
 Affinitatem hanc sane perpetuam volo:

INTERPRETATIO.

P H. Tibi quoque succensco, non | Sostratam, ne timeat queminus ad nos
 solum Myrrhina matri tua, | revertatur. *P H.* Ah, nihil quidquam,
 Philumena, & valde quidem per adem | Phidippe, in ea re spectat peccavi uxor
 Pollucis: nam per Herculem indecenter | tua Sostrata: Myrrhina uxor mea est
 te gessisti, quod abſceſſeris domo mariti: | origo, & causa harum omnium tur-
 & si tibi excusatio est parata est, nem- | barum. *P A.* Nova oritur rerum conver-
 po matrem, te ad id faciendum insti- | ſio. *P H.* Ea est causa perturbationis no-
 gasse: hac vero nullam omnino cau- | ſtra. Laches, *P A.* Dummodo non redu-
 sam habet, quam obtineat. *L A.* Com- | cam Philumenam, tumultuentur, & cen-
 mode, & tempore mihi te obvium præbes | tendant Laches, & Phidippus, quantum
 Phidippe. *P H.* Quamobrem? *P A.* Quid | eis placet. *P H.* Ego, Pamphile, hanc
 respondebo his, aut quomodo quarenti- | affinitatis necessitudinem inter nos perpe-
 bus id exponam? *L A.* Phidippe, dic fi- | tuū intercedere opto, si fieri potest:
 lia Philumena rus profecturam hinc | quod si non ita fert tua voluntas.

ANNOTATIONES.

12, Turbent porro.] Hæc ad spectatores dicuntur,

Bbb.

- 15 Sin est, ut aliter tua fiet sententia,
Accipias puerum. *P. A.* sensit peperisse. occidi.
L. A. Puerum? quem puerum? *P. H.* natus est nobis nepos:
Nam abducta à vobis prægnans fuerat filia,
Neque fuisse prægnantem unquam ante hunc scivi diem.
- 20 *L. A.* Bene, ita me Dij ament, nuncias: & gaudeo
Natum illum, & tibi illam salvam. sed quid mulieris
Uxorem habes? aut quibus moratam moribus?
Nosne hoc celatos tamdiu? nequeo fatis,
Quam hoc mihi videtur factum prave, proloqui.
- 25 *P. H.* Non tibi illud factum minus placet, quam mihi, *Laches.*
P. A. Etsi jamdudum fuerat ambiguum hoc mihi,
Nunc non est, cum eam consequitur alienus puer.
L. A. Nulla tibi, Pamphile, hic jam consultatio est.
P. A. Perij. *L. A.* hunc videre sæpe optabamus diem,
- 30 Cum ex te esset aliquis, qui te appellaret patrem.
Evenit. habeo gratiam Diis. *P. A.* nullus sum.
L. A. Reduc uxorem, ac noli advorsari mihi.
P. A. Pater, si ex me illa liberos vellet sibi,
Aut se esse mecum nuptam, satis certo scio,

I N T E R P R E T A T I O.

puerum, quem genuisti ex Philumena, recipias velim. *P. A.* Nempe comperit Phidippus Philumenam peperisse. interij. *L. A.* Puerum? quem puerum? *P. H.* Natus est nobis nepos ex Pamphilo, & Philumena: nam Myrrhina ex vestra domo filiam gravidam abduxit, neque unquam gravidam fuisse accepi ante hunc diem. *L. A.* Incundum mihi nuncias, ita me Dij ament, mihi nuncias, & gratulor tibi, illum natum esse. & filiam quoque Philumenam esse incolumentem, & bene valentem: sed qua mulier est uxor tua. aut quibus instructa moribus? Nobisne hoc, filiam fuisse prægnantem, tanto tempore occultare debuis? Non possum satis ampla oratione exprimere, quam indecenter, & perversè

id factum mihi videtur. *P. H.* Non tibi illud factum magis displicet, quam mihi, *Laches.* *P. A.* Etsi antea de reducenda, vel non, uxore dubius animi fuisset, quid statuendum mihi esset: nunc non sum, certum est non reducere, quum eam matrem habet puer ab alio, non à me genitus. *L. A.* Nullus tibi nunc, Pamphile, de rejicienda uxore locus, *P. A.* Perditus sum. *L. A.* Hunc lucere sæpe votis diem postulavimus, quo ex te nasceretur puer aliquis, qui te patrem vocaret: eventus votu respondit, habeo gratiam Diis. *P. A.* Interij. *L. A.* Reduc uxorem, & noli mihi repugnare. *P. A.* Pater, si Philumena vellet habere liberos ex me, aut connubio mecum esse junctam, satis proba scio.

A N N O T A T I O N E S.

16. Sensit peperisse.] Hæc solus secum ait Pamphilus.

26. Etsi jamdudum ambiguum.] Hæc omnia secum Pamphilus.

27. Hanc consequitur alienus puer.] Ex

injuncta conjunctione natus, conditionem matris sequitur: ex justis nuptiis creati sequuntur patrem.

29. Perij.] Hoc ubi Pamphilus dieit.

- 35 Non me clam haberet, quæ celasse intelligo.
Nunc, cum ejus alienum esse à me animum sentiam,
Nec conventurum inter nos posthac arbitrer,
Quamobrem reducam? *L. A.* Mater quod suavit sua,
Adolescens mulier fecit. mirandumne id est?
- 40 Censen' te posse reperire ullam mulierem,
Quæ careat culpa? an quia non delinquunt viri?
P. H. Vosmet videre jam, Laches, & tu, Pamphile,
Remissam opus sit vobis, an reductam domum:
Uxor quid faciat, in manu non est mea.
- 45 Neutra in re vobis difficultas à me erit.
Sed quid faciemus puero? *L. A.* ridicule rogas.
Quidquid futurum est, huic reddas; suum scilicet,
Ut alamus nostrum. *P. A.* quem ipsa neglexit, pater,
Ego alam? *L. A.* quid dixi? eho! an non alemus, Pamphile?
- 50 Prodemus quæso potius? quæ hæc amentia est?
Enimvero prorsus jam tacere non queo.
Nani cogis ea, quæ volo, ut præsentem hoc, loquar.
Ignarum censes tuarum lacrumarum esse me?
Aut, quid sit id, quod sollicitere ad hunc modum?
- 55 Primum, hanc ubi dixi causam, te propter tuam
Matrem non posse habere hanc uxorem domi:
Pollicita est ea, se concessuram ex ædibus.
Nunc, postquam ademptam hanc quoque tibi causam vides;
Puer quia clam te est natus, nactus alteram es.

INTERPRETATIO.

non me latere vellet, quod mihi occultasse cognosco. Nunc cum ejus animum immutatum, & à me aversum videam, nec nos concordēs fore, & consensuros putem: quam ob causam eam reducam? *L. A.* Quod ejus mater consilium dedit. juvenis mulier secuta est: mirandumne id est? astimasse te posse invenire ullam mulierem culpa expertem? An quis scilicet non peccat viri? *P. H.* Vos ipsi deliberare nunc, Laches, tuque, Pamphile, an ex usu sit vobis, ut remissa sit ad suos, vel ad vos reducta Philumena. Quid uxor faciat me infans, non est in potestate mea id infans reddere: neutra in re, nec in remissione nec in reductione per me vobis fiet difficultas. Sed quid faciemus de infante nato ex Philumena? *L. A.* Per resum id interroga.

Quidquid continget, Pamphilo redde suum filium, ut nos educemus eum. *P. A.* Egone. Pater, educabo infantem, quem ipsa mater pro derelicto habuit? *L. A.* Quid dixisti? Eho an non educabimus, Pamphile? projiciemusne potius? quamnam hac insania est? equidem jam omnino silere non possum, nam me compellis ad declarandā ea, qua nollem præsentem Phidippo de te dicere. An putas me causam ignorare cur tam frequenter lachrymaris, aut cur ita pertuberis, & sollicitus sis? In primis postquam dixisti hanc causam non reducenda uxoris, nimirum te non posse pati hanc uxorem domi esse, qua matrem odisset; promisit mater se domo discessuram. Nunc cum sentis te hoc prætextu privari quia pueri parvis te nesciente, ex occulto sui edidit, alterā causā reperisti,

- 60 Erras, tui animi si me esse ignarum putas.
 Aliquando tandem huc animum ut adjungas tuum,
 Quam longum spatium amandi amicam tibi dedi?
 Sumptus, quos fecisti in eam, quam animo æquo tuli?
 Egi atque oravi tecum, uxorem ut duceres:
- 65 Tempus dixi esse: impulsu duxisti meo.
 Quæ tum, obsecutus mihi, fecisti ut decuerat.
 Nunc animum rursum ad meretricem induxisti tuum:
 Cui tu obsecutus, facis huic adeo injuriam.
 Nam in eandem vitam te revolutum denuo
- 70 Video esse. *P.A.* mene? *L.A.* te ipsum: & facis injuriam,
 Configis falsas causas ad discordiam,
 Ut cum illa vivas, testem hanc cum abs te amoveris.
 Sensitque adeo uxor: nam ei causa alia quæ fuit,
 Quamobrem abs te abiret? *P.H.* plane hic divinat: nam id est,
- 75 *P.A.* Dabo jusjurandum, nihil esse istorum, tibi. *L.A.* ah!
 Reduc uxorem: aut, quamobrem non opus sit, cedo.
P.A. Non est nunc tempus. *L.A.* puerum accipias, nam is quidem
 In culpa non est: post de matre videro.
P.A. Omnibus modis miser sum: nec, quidagam, scio
- 80 Tot nunc me rebus miserum concludit pater.
 Adibo hinc, præsens quando promoveo parum.

INTERPRETATIO.

Fallit te opinio, si arbitraris me ignorare animi tui propositum. Aliquando tandem ut animum ad uxorem adhibeas, quam longum tempus amandi Bacchidem concessi tibi? quas impensas pecunia ut eam possideres, fecisti? quam patienter hac tuli? Suasi, & rogavi ut uxorem duceres: dixi tempus advenisse hortatu duxisti meo. Quæ cum mihi morem gerens fecisti, ut debueras: nunc amorem tuum in meretricem Bacchidem transfulisti: cui tu obediens facis uxori injuriam: nam in eandem vivendam consuetudinem te reversionem esse rursus intelligo. *P.A.* Mene? *L.A.* Te ipsum, & injuste agis, quum falsas causas invenis, cur uxorem non reduces, ad movendam dissensionem inter affines, ut cum illa Bacchide meretrice consuetudinem habeas: postquam hanc uxorem tuam, testem præsentem libidinis tuæ à te expuleris: sensitque certe illa nam quid aliud eam impulit, ut à te discederet? *P.H.* Omnino spiritu divino afflatus hac vaticinatur Laches: nam ea vera sunt, *P.A.* Iurejurando affirmabo tibi, nihil esse verum eorum quæ mihi exprobras. *L.A.* Ah! reduc uxorem, aut, cur non ex usu sit istud, dicito. *P.A.* Non est nunc tempus dicendi. *L.A.* Puerum natum tibi recipias: nam is quidem immunis est à culpâ: postea considerabo utrum Philumena ejus mater culpa sit particeps, necne. *P.A.* Ex omnibus partibus miser sum, nec quidagam scio: tot me nunc petitionibus urget, & circumdat pater. Hinc abscedam, quandoquidem præsens parum proficio.

ANNOTATIONES.

79. Omnibus modis miser sum.] Quærela Pamphili ad spectatores,

Nam puerum in iussu credo non tollit meo.

Præsertim in ea re cum sit mihi adiutrix socrus.

L. A. Fugis? hem, nec quidquam certi respondes mihi?

85 Num tibi videtur esse apud sese? sine:

Puerum, Phidippe, mihi cedo, ego alam. *P. H.* maxume.

Non mirum fecit uxor, si hoc ægre tulit:

Amaræ mulieres sunt, non facile hæc ferunt.

Propterea hæc ira est; nam ipsa narravit mihi:

90 Id ego præsentem hoc tibi nolebam dicere:

Neque ei credebam primo: nunc verum palam est.

Nam omnino abhorreere animum huic video à nuptiis.

L. A. Quid ergo agam, Phidippe? quid das consili?

P. H. Quid agas? meretricem hanc primum adeundam censeo:

95 Oremus: accusemus gravius: denique

Minitemur, si cum illo habuerit rem postea.

L. A. Faciam, ut mones. puer, eho, curre ad Bacchidem hanc

Vicinam nostram: huc evoca verbis meis.

Et te oro porro, in hac re adiutor sis mihi. *P. H.* ah!

100 Jamdudum dixi, itidemque nunc dico, Laches,

Manere affinitatem hanc inter nos volo,

Si ullo modo est ut possit; quod spero fore.

Sed visin' adesse me una, dum istam convenis?

L. A. Immo vero abi, aliquam puero nutricem para.

INTERPRETATIO.

Nam puerum, credo, sine consensu, & mandato meo non tollent, ut nutriant, & educant, cum præcipue socrus Myrrhinam ea re mihi faveat, ut qua hunc exponendum censeat. *L. A.* Fugis? hem! nec ullum certum responsum mihi reddis? num tibi videtur, Phidippe, Pamphilus mentis compos esse? Sine me facere. Puerum mihi trade; ego nutriam. *P. H.* Libenter dabo tibi infantem. Non rem mirandam, & insolitam fecit uxor Myrrhina, si à moribus Pamphili abhorruit: asperæ mulieres sunt, non aquo patiuntur animo viros alias amare; propterea hac indignatio est uxoris meae in Pamphilum, quem generum sibi esse nolebant; nam ipsa mihi recitavit. Istud ego nolebam tibi, præsentem Pamphilo, referre: neque ego uxori id narranti primò fidem habebam. nunc vero, quod dixi manifestum est: nam omnino Pamphilum aver-

sum esse à nuptiis animadverto. *L. A.* Quid ergo censes, Phidippe, mihi esse faciendum? Quid mihi suades? *P. H.* Quid agere debeas? Primum hanc meretricem conveniendam esse arbitror: rogemus, probris, reprehensionibus acerbis insectemur; denique minas intentemus, si in posterum consuetudinem habeat cum Pamphilo. *L. A.* Faciam qua præcipis. Eho, puer, propera ire ad Bacchidem hanc vicinam nostram: huc accersere eam meo nomine, & te rogo deinde Phidippe, ut in hac re me adjuves. *P. H.* Ah! jam multo ante tempore dixi, itidemque nunc verbis confirmo. Laches! perpetuam esse hanc affinitatem inter nos cupio, si ullo modo id potest fieri, quod spero futurum; sed vane me simul tecum præsentem esse, dum illam alloqueris? *L. A.* Quin potius abi. Aliquam puero nutricem quare,

ACTUS QUINTI SCENA I.

BACCHIS. LACHES.

B A. **N**On hoc de nihilo est, quod Laches me nunc conventam esse expetit:

Nec pol me multum fallit, quin, quod suspicor, sit, quod velit.

L A. Videndum est, ne minus propter iram hanc impetrem, quam possem;

Aut ne quid faciam plus, quod post me minus fecisse satius sit.

5 Aggrediar. Bacchis, salve.

B A. Salve, Laches. L A. Credo ædipol te nonnihil mirari, Bacchis,

Quid sit, quapropter te huc foras puerum evocare jussi.

B A. Ego pol quoque etiam timida sum, cum venit in mentem, quæ sum,

Ne nomen mihi quæsi obset: nam mores facile tutor.

10 L A. Si vera dicis, nihil tibi est à me pericli, mulier:

Nam jam ætate ea sum, ut non fiet peccato mihi ignosci, æquom:

Quo magis omnes res cautius, ne temere faciam, accuro:

Nam si facis, facturave es, bonas quod par est facere; incitum Offerre injuriam tibi: inquerenti, iniquum est.

15 B A. Est magna castor gratia de hac re quam tibi habeam.

Nam qui post factam injuriam expurget, mihi parum profit.

Sed quid istuc est? L A. meum receptas filium ad te Pamphilum.

B A. ah!

INTERPRETATIO.

B A. **N**on abs re est, quod Laches nunc me vult alloqui: nec, per Pollucem valde opinio me fallit, quin, quod in suspitione habeo, sit id, de quo me vult nunc compellere. L A. Providendum mihi est, ne si iracundius agam, minus obtineam quam possim mitius agendo; aut ne quid violentius faciam, quod postea infectum esse melius sit. Accedam ad illam. Bacchis, salve. B A. Salvus sis, Laches. L A. Credo per adem Pollucis tibi aliquantulum mirum videri, Bacchis, quam ob causam te huc ex domo tua servulum accersere jusserim. B A. Ego quoque meticulosa sum, quum recorder mea conditionis, ne nomen meretricis, propter quasum quem exerceo, mihi apud te noceat: nam ceteros mores facile praestabo innoxios. L A. Si vera dicis, nihil periculi à me timere debes, mulier: nam jam ejus aetate sum, ut mihi, si quid peccaverim, veniam dare minima iustum sit: quò majori cura carere non imprudenter, & inconsideratè quidquam faciam. Nam si id facis, aut facturave es, quod bonas facere convenit: inelegans & inhonestum me tibi facere injuriam: quòd si innoxia sis, id etiam iniquum est. B A. Per Castorem magnas tibi gratias, hanc ob rem habere debeo, nam si quis post illatam injuriam se excuset, parum mihi commodum attulerit: sed quid istud est, quod mihi cupis dicere? L A. Meum frequentius recipis apud te filium Pamphilum. B A. Ah!

L A. Sine dicam. uxorem hanc prius quam duxit, vestrum amorem pertuli.

Mane, nondum etiam dixi id, quod volui, nunc hic uxorem habet.

20 *Quare alium firmiorem tibi, dum consulendi tempus est.*

Nam neque ille hoc animo erit ætatem: neque pol tu eadem ista ætate.

B A. Quis id ait? *L A.* Socrus. *B A.* mene? *L A.* te ipsam: & filiam abduxit suam,

Puerumque ob eam rem clam voluit, natus qui est, extinguere.

B A. Aliud si scirem, qui firmare meam apud vos possem fidem;

25 Sanctius quam iusjurandum, id pollicerer tibi, Laches:

Me segregatum habuisse, uxorem ut duxit, à me Pamphilum.

L A. Lepida es. sed scin' quid volo potius fodes facias? *B A.* quid vis? cedo.

L A. Eas ad mulieres huc intro, atque istuc iusjurandum idem

Polliceari illis. exple animum iis, teque hoc crimine expedi.

30 *B A.* Faciam. quod pol, si esset alia ex hoc quaestu, haud faceret, scio,

Ut de tali causa nuptæ mulieri se ostenderet:

Sed nolo falsa fama esse gnatum suspectum tuum,

Nec leviores vobis, quibus est minime æquom, viderier

Immerito. nam meritis de me est, quod queam, illi ut commodem.

35 *L A.* Facilem benevolumque lingua tua jam tibi me reddidit:

I N T E R P R E T A T I O.

L A. Permite me loqui: priusquam ille uxorem habuit, illum te amare perpessus sum: sine i nondum etiam dixi ea, qua volui. Hic nunc matrimonio uxori junctus est, quare alium constantiorem amatorem, dum tempus habes prospiciendi tua utilitati: nam ille, neque integram ætatem, eodem amore te prosequatur, neque pol tu eadem ætate semper florida eris. *B A.* Quis ait me recepiare filium tuum? *L A.* Socrus ejus Myrrhina. *B A.* Mene? *L A.* Te ipsam, & filiam abduxit suam ex domo mea, atque infantem qui recens natus est, ob eam rem, occulte voluit negare. *B A.* Si scirem aliud quidpiam sanctius esse, quam iusjurandum, quo vobis meam fidem datam firmam esse persuadere possem; id tibi asservarem. Laches, à me sejunxisse Pamphilum, ut uxorem sibi junxerit. *L A.* Scita, & venusta es: sed seise quod volo amplius, si vis, ut fa-

cias. *B A.* Quid vis? dic mihi. *L A.* Ut convenias has mulieres, qua in hac domo sunt, atque idem iusjurandum eis te facturam promittas. Satisfacio illis, & te hujus criminis suspitione libera, quod Pamphilum receperis. *B A.* Faciam, quod, per Pollucem, alia meretrix, qua similiter quaestum corpore facit, nollet certe facere, ut propter talem causam, propter amorem mariti in pellicem i in conspectum ejus uxoris veniret, nedum de hac re verba ei faceret: sed nolo pati, ut filius tuus in suspitionem veniat culpa, qua falsa est, & ex qua falsus rumor differtur: nec minus eum constantem à vobis parentibus estimari volo, quibus non iustum est ut talis esse videatur, nullo suomerito: nam ita bene de me est meritis, ut debeam omnia commoda, qua possum, ei prastare, & utilitati ejus inservire. *L A.* Benignum & benevolum tibi, lepidus sermo tuus me fecit:

Nam non sunt solæ arbitrata hæ: ego quoque etiam credidi.
 Nunc cum ego te esse præter nostram opinionem comperi;
 Fac eadem ut sis porro. nostra utere amicitia, ut voles.
 Aliter si facis. Sed reprimam me, ne ægrè quidquam ex me audias.
 40 Verum te hoc moneo unum, qualis sis amicus, aut quid possiem;
 Potius quam inimicus, periculum facias. *B A.* faciam sedulo.

INTERPRETATIO.

nam non sola hæ mulieres, Myrrhina, & philumena, te receptare Pamphilum judicaverunt: ego quoque ipse credidi. Nunc cum ego te innoxiam, & criminis puram perspexi, contra opinionem nostram, fac ut talis videaris Myrrhina, & Philumena. In posterum utere tuo arbitrio, nobis amicis. Sin aliam te perhibeas; sed me cohibebo, ne moleste, & acerbe quidquam tibi dicam. Verum te hoc unum hortor, ut potius experiaris qualis sis amicus, & quid possim, quam inimicus. *B A.* Faciam diligenter quæ mones.

ACTUS V. SCENA II.

PHIDIPPVS. LACHES. BACCHIS.

P H. Nihil apud me tibi defieri patiar, quin, quod opus sit, benignè præbeatur.

Sed cum tu satura, atque ebria eris, puer ut satur sit, facito.

L A. Noster socer, video, venit: puero nutricem adducit.

Phidippe, Bacchis dejerat perfracte. *P H.* hæccine ea est?
L A. hæc est.

5. *P H.* Nec pol istæ metuunt Deos: neque has respicere Deos opinor.

B A. Ancillas dedo: quolibet cruciatu per me exquire.

Hæc res hic agitur: me facere Pamphilo ut uxor redeat,

Oportet: quod si perficio, non pœnitet me famæ,

Solam fecisse id, quod aliæ meretrices facere fugitant.

INTERPRETATIO.

P A. N Vtrix, non sinam quidquam tibi apud me descere, ne quod necessarium sit, non large tibi præstetur; sed cum tu cibis, & vino plena eris, fac ut infans lacto sit plenus, & bene nutriatur. *L A.* Noster socer Phidippus, ut cerno, venit, puero alendo nutricem adduxit Phidippe, Bacchis per Deos bene jurat, & religiose. *P H.* Hæcne ea est? *L A.* Hæc est. *P H.* Nec pol istæ meretrices Deorum timorem. nec Dii ullo modo cura sunt, uti quidem existimo. *B A.* Servas meas in tuam potestatem trado: quibuscumque questionis tormentis, me permittente, veritatem de illis quære. Potes id facere. Hæc res agitur: oportet nimirum me efficere, ut Philumena uxor Pamphili ad eum reducat. Quod si hoc perficio, famam & estimationem hanc me acquisisse non pœnitebit, scilicet: solam sine exemplo fecisse, quod aliæ meretrices facere recitant, id est: reconciliare uxores mariti.

- 10 *L. A.* Phidippe, nostras mulieres suspectas falso nobis,
In re ipsa invenimus: porro hanc nunc experiamur. nam si
Compererit falso crimini tua se uxor credidisse,
Missam iram faciet: sin autem est ob eam rem iratus gnatus,
Quod peperit uxor clam, id leve est, cito ab eo hæc ira abscedet,
15 Profecto in hac re nihil mali est, quod sit dissidio dignum.
P. H. Velim quidem hercle. *L. A.* exquire: adest: quod satis sit,
faciet ipsa.

P. H. Quid isthæc mihi narras? an quia non tute audisti dudum
De hac re animus meus ut sit, Laches? illis modo exple animum.

L. A. Quæso ædèpol, Bacchis, quod mihi es pollicita tute, ut
serves.

- 20 *B. A.* Ob eam rem vis ergo introeam? *L. A.* i, atque exple ani-
mum iis, ut credant.

B. A. Eo, etsi scio pol his fore meum conspectum invisum hodie:
Nam nupta meretrici hostis est, à viro ubi segregata est.

L. A. At hæ amicæ erunt, ubi, quamobrem adveneris, rescif-
cent.

P. H. At easdem amicas fore tibi promitto, rem ubi cognorint:

- 25 Nam illas errore, & te simul suspitione exsolves.

B. A. Perij! pudet Philumenæ. me sequimini intro ambæ.

L. A. Quid mi est, quod malim, quam quod huic intelligo eve-
nire;

INTERPRETATIO.

L. A. Phidippe, mulieres nostras falsò in
suspitione apud nos positas fuisse, in rei
veritate comperimus. Hujus autem Thai-
dis etiam hinc deinceps periculum fa-
ciamus: nam si sua uxor deprehenderit
se falsò accusationi fidem adhibuisse,
iram dimittet: sin autem, hac de causâ,
succenset filius tuus, quod ejus uxor
secreto, & oculis peperit eo nesciente: id
non magni est ponderis, cito hæc ira
eum deseret. Certe in hac parvis celatio-
ne, nihil mali est, quod sit dignum di-
vortio. *P. H.* Per Herculeum id velim.
L. A. Explora sagaciter à Bacchide, Illa
hic præsens est. Faciet ipsa quod sus-
piciet ad plenam purgationem Pamphili,
& suam. *P. H.* Quid opus est his verbis?
an quia non tu ipse pridem à me audi-
visti quæ sit mea mens, & desiderium?
illis modo mulieribus, quæ amara sunt,
& molesta hac persuade. *L. A.* Per Deos
te obsecro, Bacchis, ut quod mihi pro-

missi, iurjurandum apud mulieres, tu
ipsa præsens. *B. A.* Visne ergo ut ingre-
diar ad mulieres, ut iurjurando confir-
mem Pamphilum à me non receptari,
L. A. Fac. & ita illi persuade, ut credere
tibi cogantur. *B. A.* Eo ad illas, quam-
vis certa sim huius meum conspectum mo-
lestum, & exolum hodie fore: nam
mulier nupta, meretrici inimica est,
cum à viro separata est. *L. A.* At hæ
amica erunt tibi, cum primum cogno-
verint, quam ob causam eas conveneris.
P. H. At easdem amicas tibi fore polliceor:
quando rei veritatem resciverint: nam
illas falsa opinione, & te suspitione,
quæ de te habent, simul liberabis.
B. A. Perij. Pudet me propter Philu-
menam, conscientia consuetudinis, quam
cum Pamphilo habui. Sequimini me in
hanc domum, vos ancilla dua. *L. A.*
Quid est quod magis optem mihi accide-
re, quam quod Bacchidi evenire video;

Ut gratiam ineat sine suo dispendio, & mihi proſit ?
 Nam ſi eſt, ut hæc nunc Pamphilum vere ab ſe ſegregarit ;
 30 Scit ſibi nobilitatem ex eo, & rem natam, & gloriam eſſe :
 Referet gratiam ei, unaque opera nos ſibi amicos junget.

I N T E R P R E T A T I O.

ut unâ operâ à me gratiam ſibi comparet, ſine damno, & mihi utilitatem afferat, mihi que commode, reconciliando uxorem Pamphilo, & Soſtrata ejus matri ? Nam ſi verum eſt, ut Pamphilum à conſuetudine ſua ſemoveris ; certo perſpicit, nomen ſuum ex eo inſigne & nobile fore

apud omnes ; cum antea obſcurius & minus celebre eſſet : tum rem familiarem amicum iri, & laudem non mediocrem ſe conſequuturam, Pamphilo reddet beneficium acceptum, unâque operâ, nos ſibi amicos conciliabit.

ACTUS V. SCENA III.

P A R M E N O. B A C C H I S.

P A. **Æ** Depol-ne eſſe meam herus operam deputat parvi pretij ;
 Qui ob rem nullam miſit : fruſtra ubi totum deſedi diem ;
 Myconium hoſpitem dum expeſto in arce Callidemidem,
 Itaque ineptus hodie dum illic ſedeo, ut quiſque venerat,
 5 Accedebam : adoleſcens, dic dum, quæſo, tun' es Myconius ?
 Non ſum. at Callidemides ? non, hoſpitem ecquem Pamphilum
 Hic habes ? omnes negabant ; neque eum quemquam eſſe arbitror.
 Denique hercle jam pudebat : abij. ſed, quid Bacchidem
 Ab noſtro affine exeuntem video ? quid huic hîc rei eſt ?
 10 B A. Parmeno, opportune te offers : propere curre ad Pamphilum.
 P A. Quid eo ? B A. dic me orare ut veniat. P A. ad te ? B A. im-
 mo ad Philumenam.
 P A. Quid rei eſt ? B A. tua quod nil refert, percunſari deſinas.

I N T E R P R E T A T I O.

P A. **P** Er adem Pollucis herus Pamphilus laborem meum parvi æſtimat, qui pro nihilo me illic miſit, ubi totum diem fruſtra otioſus ſedi ; dum Myconium hoſpitem Callidemidem fruſtra in arce expeſto. Itaque ſolidus ego, dum illic deſideo, ut primum aliquis advenerat, ad illum ibam dicens ; adoleſcens, diſcito, te rogo, es tu Myconius ? reſpon-
 debat, non ſum. At, es Callidemides ? Minime. Rogabam deinde, nunquid hoſpitem in hæc urbe habes, qui vocatur Pamphilus ? omnes negabant ſe habere

hoſpitem hoc nomine : neque Callidemidem aliquem uſquam eſſe iudico. Denique per Herculem pudebat illic ſedere ſandiu : diſceſſi ex eo loco ; ſed quomobrem Bacchidem video, & domo Phidippi ſoceri Pamphili egredientem ? quid huic meretrici negotij eſt apud Phidippum ? B A. Parmeno, commode occurras mihi : propere ire ad Pamphilum. P A. Quapropter ? B A. Dic ei me rogare ut veniat hîc. P A. Ad te ? non vero ad me, ſed ad Philumenam. P A. Quanam res eſt ? B A. Qua nullo modo ad te ſpectat, deſiſta curioſius inquirere

Philumenam compressam esse ab eo, & filium inde hunc natum.

35 Hæc tot propter me gaudia illi contigisse lætor :

Uti hoc meretrices aliæ nolunt : neque enim est in rem nostram ;

Ut quisquam amator nuptiis lætetur. verum ecastor

Nunquam animum quæsti gratia ad malas adducam partes.

Ego, dum illo licitum est, usa sum benigno, & lepido, & comi.

40 Incommode mihi nuptiis evenit : factum fateor.

At pol me fecisse arbitror, ne id merito mihi eveniret.

Multa ex quo fuerint commoda, ejus incommoda æquom est ferre.

INTERPRETATIO.

Philumenam vitiatam fuisse à Pamphilo, & filium ex eo compressu esse natum. Hos tot, per me, latus successus, quos illi fuisse summo pere gaudeo : quamvis alia meretrices talia abominantur : neque enim nobis utile est ut ullus qui nos amat, amore nostri captus latitiam ex nuptiis capiat uxore contentus : sed per adem Castoris, nunquam luero im-

pulsa ad malum mentem applicabo. Ego, dum concessum fuit, illum habui liberalem, scitum, festivum, & suavem erga me. Incommoda mihi hæc nuptia acciderunt, fateor : at per Pollucem id nulla mea culpa, qui eas impedire non potui. Multa incommoda ferenda sunt ejus, à quò multa beneficia accepta sunt.

ACTUS V. SCENA IV.

PAMPHILVS. PARMENO. BACCHIS.

PAM. **V**ide me, Parmeno, etiam sodes, ut mi hzc certa & clara attuleris,

Ne me in breve hoc conjicias tempus, gaudio hoc falso frui.

PAR. Visum est. PAM. certone? PAR. certo. PAM. Deus sum, si hoc ita est. PAR. verum reperiēs.

PAM. Manedum, sodes. timco ne aliud esse credam, atque aliud nuncies.

5 PAR. Manco. PAM. sic te dixisse opinor, invenisse Myrrhinam suum annulum habere Bacchidem. PAR. factum. PAM. eum quem ego olim ei dedi :

Eaque hodie nunciare mihi jussit : itane factum? PAR. ita, inquam.

INTERPRETATIO.

PAM. **V**ide, mi Parmeno, etiam, quæso, ut mihi vera, & manifeste nuncia veris : ne me in brevis temporis angustia impellat, dum hoc falso gaudio fruor. PAR. Huic rei provisum est. PAM. An satis consideratum est? PAR. Satis. PAM. Deorum felicitate fruor, si hoc verum est. PAR. Verum esse

deprehendes. PAM. Mane, quæso, vereor ne aliud mihi persuadeam, ac ut mihi nuncies. PAR. Manco. PAM. Sic te dixisse mihi videris, Myrrhinam cognovisse Bacchidem suum annulum habere. PAR. Sic dixi. PAM. Eum annulum qui olim ei à me datus est, idque nuncium te mihi afferre mandavit. Itane est factum? PAR. Sic, inquam.

PAM. Quis me est fortunatior, venustatisque adeo plenior?

Egon' te pro hoc nuncio quid donem? quid? quid? nescio.

10 *PAR.* At ego scio. *PAM.* quid? *PAR.* Nihil enim,

Nam neque in nuncio, neque in me ipso, tibi boni quid sit, scio.

PAM. Egone, qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris,

Sinam sine munere à me abire? ah, nimium me ingratum putas.

Sed Bacchidem ecam video stare ante ostium:

15 *Me expectat, credo, adibo. BA.* salve, Pamphile.

PAM. O Bacchis, ò mea Bacchis, servatrix mea!

BA. Bene factum, & volupe est. *PAM.* factis, ut credam, facis.

Antiquamque adeo tuam venustatem obtines,

Ut voluptati obitus, sermo, adventus tuus, quocunque adveneris,

20 Semper fiet. *BA.* at tu ecastor morem antiquum atque ingenium obtines,

Ut unus omnium homo te vivat nunquam quisquam blandior.

PAM. Ha, ha, hæ: tun' mihi istuc? *BA.* recte amasti, Pamphile, uxorem tuam:

Nam nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quod nossem, videram.

Perliberalis visa est. *PAM.* dic verum, *BA.* ita me Dii ament, Pamphile.

25 *PAM.* Dic mihi, harum rerum numquid dixi jam patri? *BA.* nil.

PAM. neque opus est;

Adco mutito: placet hoc non fieri itidem, ut in comædiis,

I N T E R P R E T A T I O.

PAM. Quis me est beator, & Veneri gratior? Egone, qui te promissis, pro hoc nuncio donem? que? que? nescio. *PAR.* At ego scio. *PAM.* Quid? *PAR.* Nihil equidem: nam ignoro quam utile sit tibi hoc nuntium: aut opera mea tibi proficiat. *PA.* Egone committam, ut te non remunerem, qui me ab inferis mortuum ad vitam reduxisti? Ab nimium me immemorem beneficiorum putas. Sed Bacchidem video stare ante ostium. Me operitur, credo: ibe ad eam. *BA.* Salve, Pamphile. *PAM.* O Bacchis, ò mea Bacchu, & conservatrix mea. *BA.* Bene omnia tibi facta fuisse, & evenisse gaudes. *PAM.* Factis tuis ut credam te gaudere mei causa facis, adeoque antiquum tuum leperem, & venustatem pristinam retines, ut occursumus, colloquimur, & adventus in

quemcumque locum veneris, semper affert voluptatem. *BA.* At tu, per adeo Castoris, morum tuorum solitam elegantiam, atque ingenij solertiam retines, ut nullus hominum, ne unus quidem, unquam sit suavior. *PAM.* Ha, ha, he. Tunc mihi istud attribuis, quod non merui? *BA.* Recte, Pamphile, & prudenter collocasti amorem tuum in Philumena: nunquam eam adhuc usque meis oculis sic videram, ut notitiam ejus habere possem: pulchra, & honesta mihi visa est. *PAM.* Verumne ducis? *BA.* Ita me Dii ament, Pamphile, ut verum dico. *PAM.* Dic mihi, harum rerum nihilne quidquam patri nunciastis? *BA.* Nihil. *PA.* Neque opus est: adeo ut scitis sit te iussisse, Non placet hoc fieri in ea re quod fieri solet in Comædiis, in quarum fine omnia sunt manifesta

Omnia ubi omnes resciscunt : hic , quos par fuerat resciscere ;
Sciunt : quos non autem scire æquum est , neque resciscunt , ne-
que scient.

- B A.* Imo etiam , hoc qui occultari posse facilius credas , dabo :
30 Myrrha ita Phidippo dixit , iurijurando se meo
Fidem habuisse , & propterea te sibi purgatum . *P A M.* est optume ;
Speroque rem hanc esse eventuram nobis ex sententia .
P A R. Here , licet scire ex te , hodie quid sit quod feci boni ?
Aut quid istuc est , quod vos agitis ? *P A M.* non . *P A R.* suspicor
tamen .
35 Egone ab Orco hunc mortuum ? quo pacto ? *P A M.* nescis , Parme-
meno ,
Quantum hodie profueris mihi , & ex quanta ærumna extraxeris .
P A R. Imo vero scio , neque hoc imprudens feci . *P A M.* ego istuc
fatis scio . *P A R.* an
Temere quidquam Parmenonem prætereas , quod facto usus sit ?
P A M. Sequere me . intro , Parmeno . *P A R.* sequor : equidem
plus hodie boni
40 Feci imprudens , quam sciens ante hunc diem unquam . *Ω* Plaudite .

CALLIOPIUS RECENSUI.

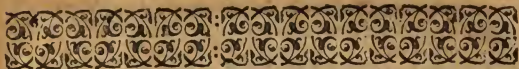
INTERPRETATIO.

omnibus : in hac vero re , quos æquum fuerat scire , sciunt quia facta sunt : quos autem non convenit scire , neque cognoscunt ex alio , neque sciunt per se . *B A.* Quin etiam , quomodo id celari posse facilius putes , dicam : Myrrha Phidippo sacro tuo dixit , iuramento meo se credidisse . & propter id te apud se purgatum esse ab ea iussi sono , quam de te habebant , te semper mecum consuescere . *P A M.* Bene se res habet , speroque hanc rem pro votis prosperè cessuram . *P A R.* Here , permittisne me hodie cognoscere ex te , quid illud sit , quod boni tibi feci ? *P A M.* Non permitto te cognoscere . *P A R.*

Tamen conicio . Egone hunc ab Orco mortuum in lucem reduxero ? quomodo ? *P A M.* Nescis , Parmeno , quam utilis mihi hodie fueris . & ex quanta miseria me eripueris . *P A R.* Imo vero scio , neque per imprudentiam feci . *P A M.* Ego istud probe scio , te istud fecisse inconsulto ut mihi prodesse . *P A R.* An facile Parmeno ignoret quidquam , quod facere utile fuerit ? *P A M.* Sequere me intro , Parmeno . *P A R.* Sequor . Certe plus hodie boni feci ignorans , quam sciens unquam ante hunc diem *Ω* Plaudite .

Calliopius recensui.

F I N I S .

ÆLIUS DONATUS

IN TERENCEM.

ÆLII DONATI,
V. C. ORATORIS URBIS ROMÆ.
PRÆFATIO IN ANDRIAM TERENCEII.

COMEDIA Andria, cum Palliata sit, de loco nomen accepit, & à Menandro prius, & nunc ab ipso Terentio: qui cum de Chryside loqueretur sic ait, *Hec vereor ne quid Andria apporet mali.* & hoc commune vocabulum est & in Græca, & in Latina lingua. Hæc majori ex parte motoria est, continetque actus amatorum adolescentium, & patrum piorum. Sunt ibi callidi servi, astutæ ancillæ, severi senes, adolescentulæ liberales. In hac, primæ partes senis Simonis sunt, secundæ Davi, tertiæ Chremetis, & deinceps reliquorum. Prologus in hac acer inducitur, & in adversarios non mediocriter exasperatur; sed tamen id subtiliter, ut omnia laceffitus facere videatur, ac dicere. Hic protasis subtilis, epitasium tumultuosa, catastrophe pene tragica; & tamen repente ex his turbis in tranquillum pervenit. Hæc prima, acta est ludis Megalensibus, M. Fulvio, & M. Glabrione, Ædilibus Curulibus. Egerunt L. Attilius Prænestinus, & L. Ambivius Turpio. Modos fecit Flaccus, Claudij filius, tibiis paribus, dextris & sinistris. Et est tota Græca, edita M. Marcello, & Sulpitio Coss. Pronunciataque est Andria Terentij, ob incognitum adhuc nomen Poëtæ, minoris apud populum auctoritatis ac meriti. Diverbiis autem canticis lepide distincta est: & successu spectata profpero: hortamento Poëtæ fuit ad alias conscribendas. Initium autem *ἀντιπαιρὸς ἀντιπαιρὸς*, id est, adventitiam personam recepit Sosia, propter evolvendam argumenti obscuritatem. Persona autem protatica ea intelligitur, quæ semel inducta in principio fabulæ, in nullis deinceps fabulæ partibus adhibetur. Adnotandum sane, puellarum liberalium nullam orationem in proscenio induci, in Comædia Palliata, præter invocationem Junonis Lucinæ; quæ & ipsa quoque post scenam fieri solet.

ARGUMENTUM DONATI.

CHREMES Atticus, pater Pasibula & Philumena, cum ex his duabus se Pasibulam perdidisse falsè crederet relictam Athenis, nec visam postea multo tempore, tanquam unicam sibi putabat Philumenam: quam Charinus adolescens Atheniensis adamabat unice, & sibi petebat uxorem. Sed pater eam Pamphilo cuidam Simonis filio ultro desponderat: qui Pamphilus contra sororem Chrysidis, ac peregrinam tum creditam, Pasibulam supra dictam, alteram Chremetis filiam sub nomine Glycerii laenter, sic amavit, ut ex ea filium suscepisset, inscio patre. Qua re intellecta, commotus Simo pater Pamphili, dum per falsas nuptias tentat animum Pamphili, multis modis à Davo ipse deluditur servo: periculoque Charini & Pamphili motus error in fabula usque ad eum finem ductus est, dum Athenas veniens Andrius quidam Crito, rem aperiat: & nodum fabulae solvat: per quem agnita Pasibula recipitur à parentibus, & traditur Pamphilo amanti: Philumena vero Charino despondetur, & traditur exoptanti. Perspecto argumento, scire debemus, hanc esse virtutem Poeticam, ut à novissimis argumenti rebus incipiens initium fabulae, & originem narrative reddat spectatoribus: auctoremque praesentem sibi exhibeat, ubi finis est fabulae. hunc enim orbem & circulum Poeticae virtutis non modo secuti sunt tragici comicique auctores: sed Homerus etiam & Virgilius tenuerunt. Divisionem actuum in Latinis fabulis internoscere difficile est. causam jamdudum demonstravimus. Unde autem, aut quo modo quamvis agere, tamen intelligi distinguique possint, est operae pretium dicere. Principio dicendum est, nullam personam egressam quinque, ultra exire posse. Sed illa re plerumque decipimur, quod personam, cum tacuerit, egressam falso putamus: quae nihilominus in proscenio tacens, loquendi tempus expectat. Est igitur attendendū animadvertendum, ubi & quando scena vacuasit ab omnibus personis: ut in ea chorus, vel tibicen audiri possit; quod quum viderimus, ibi actum esse finitum debemus agnoscere. Confundit saepe lectorum id, quod persona in superiori scena desinens, & in proxima incipiens loqui, non intelligitur ingressa: quod ipsum experientes, statim dijudicant de rerum ac temporum quantitate. potest enim fieri, ut & sit ingressa ac egressa, quam prave credimus de proscenio non recessisse. Posse autem quinque egredi personam, non necesse esse dicimus: ut appareat ultra exire non posse: in Tragedia & parcius exire, & solere pariter, & licere. Primus actus in Andria, narrationem Simonis apud Sofiam continenti argumenti, quod populus hac occasione perdidit: mox querelam apud se Davi de domino, & ejusdem cum domino verba: & rursus ejusdem servi deliberationem, quid rerum gerat. Secundi actus haec sunt: Charini verba primo cum Birbia servo, & post cum ipso Pamphilo de nuptiis Philumena. Davi interveniens, & cum eo disputatio de nuptiis Pamphili.

Pamphili

Pamphili sermo cum patre, dolo consentientis in nuptiis. Birrha verba. Davi callida oratio adversum senem. Tertio actui hac attribuntur: Mysidis cum obsterice colloquium, Davo ac Simone audientibus. Partus Glyceri suspectus seni: & Davi apud eum fraudulenta sermocinatio. Simonis verba cum Chremete de nuptiis. Davi perturbatio ac Pamphili. Quantum actum per hac intelligimus: prima Charini verba sunt indignantis, velut fidem sibi non servatam à Pamphilo: tum Mysidis verba apud Pamphilum, ejusdemque questus: Davi administratio doli adversus Chremetem. In quinto actui: Simonis & Chremetis prope jurgium, disputatio; tum detectio fallaciarum Davi, tum indignatio patris adversus filium, tum Critonis interveniens: & per eum cognitio rebus in tranquillum res acta, ducentibus uxores, quas concupiverant, Pamphilo & Charino. Illud non commovere nos debet, quod in horum actuum distinctione videntur de proscenio non discessisse persona quaedam: sed tenere debemus, ideo Terentium vicinitatis mentionem fecisse in principio, ut modico receptu & adesse & abesse personam intelligamus. nihil ergo sequius factum est ab antiquis, qui ad hunc modum Terentianas fabulas dividerunt.

¶

ÆLII DONATI V. C. Oratoris Urbis Romæ, COMMENTARIUS.

ÆLII DONATI.] Commentarium hunc, qui Ælio Donato Oratori urbis Romæ adscribitur, sic quidem illius esse conseo. ut integriorem multis tum olim existisse, mea quidem opinio sit: qualem autem nunc habemus, Collectanea potius sive Excerpta dicenda esse, quam ipsissimum Donati opus. Id quod arguere videntur frequentes asterisci: & quod toties eadem repetantur, nonnulla etiam parum dilucida explicentur. Quin etiam Hieronymus Comment. in Eccles. cap. 1. attestatur, Donatum præceptorem suum, cum versiculum illum. Nihil est dictum, quod non sit dictum prius, interpretaretur, Perceant, dixisse, qui ante nos nostra dixerunt. Quæ sanè verba in hisce Commentariis nunc minimè leguntur. Dein, quæ ex Probo & aliis hic adferuntur, quæ negat ea collectæ potius studio, quàm Donati iudicio inserta esse? Præter hunc enim & alios plures certum est in Terentium Commentaria edidisse: Evanthium puta, Acuntium Celsum, Flavium Caprum, Helenium Acronem, Asptum, Probum, Nigidium, & si vera lætio. Adeptionem, De Evanthio, Ruhius Grammaticus de Metris Terentianis: Evanthius in commentario Terentij de fabula, hoc est, de comœdia, sic dicit: Reliquos Charistius Solipater & Donatus ipsi, in hisce Commentariis laudant. At quid, quid sit, conveni simus hoc Catone, qui ex sanctorum naufragio solus periculum qualiter qualiter evasit, Lindenbrogius.

Pœta quum primum animum ad scribendum appllet.] Principium factum est à commendatione personæ, quod prudens, quod honestus Terentius. Et honore majore Poetam potius, quam Terentium dixit: ut illum hoc ipso, de quo laborat, nomine ornaret. Poeta quum primum.] Omnis hujus prologi intentio hoc agit, ut novo Poetæ veniam pareat, & veteri oñem: & ut,

D d d

quam maximè modestum minimeque
citantem Terentium probet, *Pœta quum
primum animum ad scribendum appulit.*
Sen'us hic est: Proposuerat quidem Pœ-
ta noster, ut in Prologis argumenta nar-
raret: sed hoc imputat Lucio Lavinio
adversario, qui cum facere non per-
misit, quod proposuerat; maledictis suis
ad respondendum eundem provocans,
Appulit. Appellere propriè dicitur, cum
ex pelago aut freto quis ad litus acce-
serit. Virgilius:

*Hinc me digressum vestrum Dena appulit
oris.*

Appulit. In secunda lectione attulit
fuit: sed appulit magis: nam postea sic,
Animum ad scribendum appulit.

1. *Id negoti.* Modo pro molestia &
cura, non labore.

3. *Populo ut placerent.* Vt, ne non si-
gnificat; nec est modò conjunctio. *Fa-
bulas.* Ad fecisset retulit fabulas non ad
placerent. Et est figura syllepsis. *Fecisset.*
Bene fecisset, non scripsisset. Unde &
Pœtæ dicitur *tu miter*, id est, à facien-
do dicti sunt. Sic Virgilius:

Pellio & ipse facit nova carmina.

4. *Verum aliter multo intelligit.* Sic
Virgilius:

Major rerum mibinasctur ordo.

Et: *Major opus moveo.*

Non enim hoc se elegisse dicit, sed quali
ex ordine ipso natum sibi esse. *Intelli-
git.* Quod credimus, plerumque falsum:
quod intelligimus, certum est. *Aliter*
autem, contra significat. Virgilius:

Dis aliter visum.

Verum aliter multo intelligit. Adeo
nec præparaverat, nec intenderat quen-
quam lædere, ut spe falsus, læcessituf-
que hoc faciat.

5. *Operam abutitur.* *Vitimur* fructibus
rei, quæ ab amantibus salvo usu nobis
subministratur: *Abutimur*, quando de-
perdimus & rem, & fructum. Nam
usui & ager, domus: abusui vinum,
oleum, & cetera hujusmodi. Cicero:
Non debet (inquit) *ea mulier*, cui vir
honorum suorum usum fructum legavit.
cillis vinariis & oleariis plenis rebus,
putare id ad se pertinere, usui enim, non
abusui legatus est. ea inter se sunt con-
traria. Hæc in Top.

6. *Argumentum narret.* Quod verè

prologi est officium. *Qui.* Propterea ergo
non est modò pronomen, sed qui male-
voli veteris Pœta. Primum a natura,
malevoli: deinde a tempore, vel ab
invidia, veteris: a signo simulationis,
Pœta.

7. *Veteris.* *Vetus* plerumque ad lau-
dem; interdum ad vituperationem, ut
hic, & alibi, *Vetus, veterosus, senex, Ve-
teris.* Pro cariosi & quasi rancidi poluit,
atque ideo malevoli: non criminibus,
sed maledictis. Quid autem inter male-
dictum & crimen interstit, docet Cicero in
Tusculanis *Veteris.* Ratio invidiæ.
Pœta. Causa insectationis. *Maledictis.*
Criminatio adversarii. *Veteris Pœta.*
Quia senex Lucius edebat fabulas, ado-
lescentulo tunc Terentio. Et eleganter,
malevoli veteris maledictis: commendatio
Pœtæ à persona adversarii. *Respon-
deat.* Excusatio respondens, quod
non obliat, sed respondeat.

8. *Nunc quam rem dens.* Utrum, nunc
animadverte, an, nunc vitio dens. Et
oratoricè quasi multos facit, cum unum
suprà dixerit. Ut Virgilius:

Desisse manum committere Teucris.

Nunc quam rem vitia. Propositio est,
Quam. Qualem. *Vitia dens.* Vitupe-
rent, culpent. *Vituperare*, est mala vitio
dare, & etiam bona. *Adversus.* Legi-
tur & *attendit*, Unde manifestum est,
& *adversus*, & *attendit*, non esse ple-
num, nisi addideris *animum*.

9. *Menander fecit Andriam.* Narratio
est. Et propriè *fecit*, scribit enim Teren-
tius, qui verba adhibet tantum: facit
Menander, qui etiam argumentum com-
ponit. Sed sæpè ad laudem Terentii:
fecit, pro eo, quod est, transtulit.

10. *Vitruvius.* Prima scena Perin-
thiæ, penè iisdem verbis quibus Andria
scripta est; cætera dissimilia sunt, excep-
tis duobus locis, altero ad versus xi.
altero ad versus xx. qui in utraque fa-
bula positi sunt. *Qui noris unam, am-
bam novoris.* Omnem rem uno versu no-
verit. *Vitruvius.* Deest *harum*.

11. *Non ita dissimili sunt.* Ordo, Ita
non sunt. Ergo ita subdistinguedum.
Non ita dissimili sunt argumenta. Ita pro
valdè, & cautè, Potuit enim dici, Quo-
modo ergo sunt duæ dissimili oratione,
Ita, Ne Menandrium culpæ videatur

Ita adjuñxit, quod laudis est, *Sed tamēn.*] Discretio est a superioribus, & est ἀκρίβεια, non enim suprà posuit quidem.

12. *Oratione ac stylo.*] Oratio in sensu est, *stylus* in verbis. Oratio ad res refertur, *stylus* ad verba, *stylus* non est in tempore, sed prolata oratione. Oratio autem est in cogitatione, & in prolato. Orationem in sententiis dicunt esse, *stylum* in verbis, argumentum in rebus. Ergo in poemate oratio est.

13. *Qua convenire in Andriam.*] Apparet non de industria, sed casu esse translata ea, quæ de Perinthia in Andriam eodem sensu, iisdemque verbis perscripta fuerunt. *Qua convenire in Andriam.*] Unam ergo non duas transtulit. *Qua convenire in Andriam.* Quæ apta & commoda fuerunt in Andriam Latinam, non Græcam, fateri transtulisse. Sed quare hoc onerat Terentius, cum possit videri de una transtulisse? Sic solvitur, Quia conficius sibi est, primam scenam de Perinthia esse translata, ubi senex ita cum uxore loquitur, ut apud Terentium cum liberto: at in Andria Menandri, solus senex est.

15. *Id isti vituperant factum.*] *Isti*, ad reprehensionem sumit personæ: interdum rei reprehensionem significat: ut Virgilius:

Quid petis istis?

Vituperant.] Vitium rei parant. *Disputant.*] Immotantur, calumniantur, argumentantur.

16. *Contaminari.*] Propriè contaminare est, manibus luto plenis aliquid attingere, & contaminare attingere est & polluere, Virgilius:

Lingere pollusum hospitium,

id est, contaminatum. *Contaminari.*] Tangi & relinqui polluta manu, ac per hoc velut foedari aut maculari: ut ipse ait, *Ne hoc gaudium contaminet vitam* agitudine aliqua. *Contaminari non decere.*] Id est, ex multis unam non decere facere.

17. *Faciant ne.*] Ne quidam corripunt, & cum interrogatione pronuntiant: quidam producunt. Quorum alii ne pro nec accipiunt, id est, non. Alii ne pro valde, ut: *Ne ego homo sum infelix.* Et Cicero: *Ne illi vehementer errant.* Et hoc

melius: nam statim infert.

18. *Qui cum hunc accusant, Navium, Plantum, Ennium accusant.*] In singulis magna emphasis authoritatis: sed ordo non est servatus. Ennius namque ante Plantum fuit: sed quod est summa authoritatis, Ennius ultimum dixit, *Ne.*] Numis, multum, plurimum. *Qui cum hunc.*] Terentium. inquit, specialiter accusantes, nesciunt se bonis omnibus maledicere, quos ille imitatur: & argumentum est ab exemplo & authoritate.

22. *Dehinc ut quiescant.*] Rectè: nam quiescere ille dicitur, qui est insolens & inquietus. Porro, In futurum, dixit Monno. Terribiliter dixit. Cicero: *Monno, prædico, ante denuntio.* Liberatus culpa, etiam terret, alibi etiam criminatur adversarios.

24. *Favete.*] Jam ad auditores convertitur, à quibus favorem capiat, *Favete.*] Quasi dicat, Hoc adversarii faciunt. Vos autem, quod in vobis est, favete. Vos ergo favorem facite, *Et adeste,* non ut absentibus dicat, quippe qui corporibus præsto erant: sed, intenti estote, favete, silete. Sic & Pontifices dicunt, *Favete linguis.* Favete verbis, Unde Virgilius:

Ore favete omnes.

Adeste.] Animis scilicet auxilium præbete: ut advocatus reo dicitur adesse, *Æquo animo.* Ab honesto. *Et rem cognoscite:* A iusto. *Cognoscite.* Pernoſcite. Sic dixit, *Cognoscite ut pernoſcatis,* quemadmodum in Hecyra:

Orator ad vos venio ornatu prologi, Sinite exorator sim.

25. *Ut pernoſcatis.*] Ab utili. *Reliquum.*] Sunt qui pro reliquorum accipiant: ut sit sensus, De hac fabula sumite specimen, ut sciatis an cetera vobis spectanda sint. Nam postmodum dictum alio prologo, *Alias cognoscitis rursus, quas hanc voscite.* *Reliquum.*] Quasi diceret, Postreimum, ergo adverbium est, id est, *τε ἄρτιον.* Sed si hoc reliquum dicit, siue reliquum pro reliquorum, geminato ll scribitur.

26. *De integro.*] Utrum denud, an ex integris Græcis? *Quis faciet comædium.*] Syllepsis, ut supra, ad verbum enim faciet declinavit, non ad spectanda sint.

Ddd ij

27. *Speſtanda.*] Proprie ut fabulæ, id est, probandæ. *Exigenda.*] Excludendæ.

IN SCENAM PRIMAM ACTVS PRIM.

*V*os isthac intrò auferte.] In hac scena hac virtus est, ut argumenti narratione actio scenica videatur, ut sine fastidio longus sermo sit, ac senilis oratio. Vos isthac.] Hac scena pro argumenti narratione proponitur, in qua fundamenta fabulæ jaciuntur ut virtutis Poeta, sine officio prologi, vel ἡρώδης μαχάρις. & periocham comædia populus teneat, & res agi magis, quam narrari videatur.

1. Vos isthac intrò auferte. abite.] Moliter retenturus, & experturus Sositam, imperat ut remaneat, addit etiam causam aliis abundi, dicendo: Isthac intrò auferte: ne suspicionem injiciat, Sositam communicandi secreti causâ remanuisse. Et bene, Auferte: Auferimus enim ea, quæ cum fastidio cernimus; Ferimus ea, quæ cum honore tractamus. Deinde quali respicientes increpat, dicendo Abite. Abite, concitatiûs legendum est: quia & respectantes propeant, & discernit à Sositâ. Sositæ persona protatica est: non enim usque ad finem perseuerat, ut est Davi in Phormione, in Hecyra Philoudis & Syrax.

2. Adesilum.] Ados, imperativum est, dum παραλαβὴ: est enim productio, & adjectio syllabæ: ut Ehodum ad me, Paucis te volo. Deest colloqui verbis: & est figura ellipsis, Disium puta.] Ad hoc respondet, ut agi res videatur, quemadmodum supra diximus.

3. Nemp̄ ut eurentur.] Diligenter coquantur, Curatio, proprie medicorum est: cura, reliquorum: sed coquina, medicinæ famulatrix est, Hæc.] Διαπαινή. Nemp̄ ut eurentur.] Deest vis: ut sit, nemp̄ vis, Imo aliud.] Bene ἀντιπαρ τὸ Imo & deest volo.

4. Mea ars.] Ars δὲ τοῦ τῆς ἀντιπᾶς dicta est per copiam, ἀντιπᾶς autem virtus est. Virtutis verò quatuor generales sunt partes, Prudentia, Justitia, Fortitudo, & Temperantia, sed Prudentia, in multis rebus descendit, Efficere.] Facere, est

in opere esse: sed efficere, perfectionem designat.

5. Nihil istac opus est arte.] Mitè ait: arto opus non est, sed opus est artibus.

6. Sed hoc quous semper in te intellexi sitis.] Ipse hic signatissimè ostendit, multas variasque artes esse, id est, ἀντιπᾶς, quæ virtutes intelliguntur. Sed his.] Ecce genera, à superiore, quod subauditur, artibus. Sitas, constitutas, positas.

7. Fide & taciturnitate.] Fides, est commendatorum fida executio, vel observantia: Taciturnitas verò, observantia genus, in silentio constituta, & in celando secreta. Quirit autem taciturnitatem, ne prodât Pamphilo secretum, quod ei commendaturus est Fidem, ad complenda: taciturnitatem, ad celanda mandata. Expecto.] Expecto, desidero: ut Virgilius:

Expectato venis.

Quid velis.] Deest, seire, nam si dixisset, quod velis, nihil desiderasset.

8 Ego postquam.] Commendatio personæ potius, quàm servi: ne contra filium levi servò aliquid committi indecorè videatur, Te emi à parvulo.] Talo est, Parvulum ego te, Inguriba, apud Salustium, A parvulo.] Non enim à parvo, sed a parvulo, Scis.] Hoc est, a parvulo scis. Semper.] Continuationem significat semper.

9. Iusta & clemens.] Ita dixit iusta: ut alibi, Non necesse habeo omnia pro meo jure agere. Quid enim non justum domo in servum iusta, in qua nihil iniquum jubetur: Clemens, in qua etiam de justo multum remittitur, Apud me iusta.] Id est, moderata, æqualis, cui contrarium ait Virgilius,

Et iniquo pondere rastro.

Et:

Injullo sub fasco viam dum car'it. — Nam qui justam, debitam nunc dici putant, nihil afferunt ad juveniam sententiam. Clemens, auri servitus.] Libertatem imputaturus, clementem intulit servitutem, Servitus.] Mitè servitutem pro dominatu posuit. Sic Salustius, Deinde vi imperio P. C.

10. Fecið servo ut es libertus mihi.] Dulcem libertatem fecit operatione & tractatione verborum, dicendo, ex servo libertum, non enim tantam habere

gratiam, si dixisset, *feci libertus ut esses*: quam si dicit, *feci te servo ut esses libertus*. Ac si quis dicat: *feci ut esses sanus*. non tantum haberet gratiam, quam si dicit, *feci ut ex agro sanus esses*. Et mihi, emphasim habet: quod mihi libertus factus sis, non filio. Aut idem mihi additum est: quia libertus ad aliquid dicitur. Et bene mihi, non filio, id est, ne pertimesceret filium, cui nec liberti munus debeat. E servo.] Mirè addit è servo: ut vim beneficii exprimeret. Scis, *feci te servo ut esses libertus mihi*. Hinc Virgilius:

Nymphæ, decus finviorum, animo gratissima nostro,

Scis, ut te cunctis unam, quacumque Latina

Magnanimi Iovis, ingratus ascendere cubile,

Prætulim, cælique libens in parte locarim.

11. Liberaliter.] Benè: quia omne bonum libero aptum est, malum servo. Idem alibi, *Factum à vobis durior, immisericorditerque*: atque etiam *sic est, pater, dicendum magis aperit, illiberaliter*. Et benè admonuit, cur dederit beneficium, eadem & nunc officia quaesiturus. Nunc enim dicit artificiosè, quia suprà ait, *Nihil istuc opus est arte. Serviebas*.] Benè imperfecto tempore, non perfectò usus est: ut ostendat, cum potuisse sibi etiam atque etiam servire: quale est illud Virgili:

Atque omnes pelagique minas, cælique ferebat

Invalidus.

Ut ostendat eum, quamvis invalidus esset; tamen adhuc potuisse laborem exercitumque ferre.

12. Summum pretium.] Libertatem dicit. *Perfolvi tibi*.] Quia pretium dixerat, *perfolvi* dixit propriè. *Perfolvi tibi*.] Modestè pretium redditum dixit, non beneficium erogatum.

13. In memoria habeo.] Hoc est, non sum ingratus. Plus dixit, *in memoria habeo*, quam si dixisset, *scio*. Nam quæ scimus, possumus oblivisci: quæ vero memoriam commendamus, nunquam amittimus. *Haud muto factum*.] Verulte: non me poenitet, nam si quid poeniteret, *infactum* velle dicebant, an secundum jus;

quod adversus liberos ingratos est, ut in servitutem revocentur: sed hoc non convenit senem dicere. Legitur & *muto*, hoc est, damno, reprehendo, quod si dicit, sic intelligeretur, non nollem factum. Nemo enim potest factum, infectum reddere. Sed adverbialiter dixit: ut dicimus, *nollem factum, nollem huic exitum*. Ergo *haud muto factum*, non poenitet me facti.

14. Si tibi quid feci, aut facio.] Et fecisse se, & adhuc facere ostendit, quamvis eum manumississet. *Gaudeo si tibi quid feci, aut facio quod placeras*.] Felicitatis est, ut ea quæ facta & facienda sunt, grata sint. *Quid*. pro aliquo.

15. Adversum te.] Apud te, & penes te. *Adversum*.] Sine dubio præpositio est. *Adversus* participium potest esse, ab eo quod est *adverso*, sicut alibi. Ergo *adversum te* dixit, quod apud te.

17. Exprobratio.] Exprobratio est commemoratio beneficii cum enumeratione factorum. *Quasi exprobratio*.] Rectè ostendit, se in memoria habere. Sunt qui ad beneficium referunt, *Immemor*: ut, *Memorem Iunonis ob iram*. ut sit sensus, *Isthæ commemoratio, quasi est exprobratio immemoris beneficii*: id est, cuius nemo meminerit.

18. Quin tu uno verbo.] Uno verbo, uno *ἀξίωμα*, una sententia. Nam *ἀξίωμα* sententia est, vel enunciatio, uno verbo nexam continens & perfectam intelligentiam. *ἀξίωμα* enim constat ex nomine & verbo. Sed hic, quod est *ἀξίωμα*; hoc est, *Has bene ut adsimules nuptias*. ergo omnis virtus, adsimulatio est. *Quin tu uno verbo*.] Una sententia: utin Adelphis:

— non meum illud verbum facio, quod tu Mitto

Bene ac sapienter dixi dudum: vitium commune omnium est

Quod nimium ad rem in senectâ attenti sumus.

Nam male intelligit qui putat, *adsimules*, verbum significare.

19. Ita faciam.] Hoc est, uno verbo dicam. & quod verbum promittit, ibi dicit, *Nunc tuum officium est, has bene ut adsimules nuptias*.

20. Quæ credis esse has.] Syllepsis.

21. *Cur simulas igitur?* Virgilius:
Et quas tanta fuit Romam ibi causa vi-
dendi?

22. *Et pado.* Pado, modo, quoniam
 antecedit pactum, modus sequitur. Er-
 go ab eo quod præcedit, id quod sequi-
 tur, dicitur: *Et gnati vitam, & consilium*
meum cognosces: & quid facere in hac re.
 Nam istæ divisiones sunt. *Gnati vitam:*
 quoniam dicturus est, *Nam is postquam*
excessit ex ephebis, Sofia, Consilium meum:
 quia dicturus est, *Et nunc id operam do.*
Et quid facere in hac re velim: quia di-
 cturus est, *Nunc unum est officium. Et gna-*
ti vitam, & consilium meum cognosces, &
quid facere in hac re te velim. Tripartita
 distributio. *Et gnati vitam.* Vitam filii
 in duas partes dividit in narratione: in
 anteaquam bonam, & præsentem mal-
 lam. Et incipit mala ibi, *Interea mulier*
quidam. Et bene actæ vitæ narratio ad
 eam rem valet, ut ostendat, quàm iustus
 dolor patri sit spe decepto.

24. *Nam is.* Necessario is positum
 pro nomine, *αγαθός* ad illud *gnati vi-*
tam: nam si non posuisset hoc pronome-
 n, Sofia erat intelligendus. *Nam is,*
 Pamphilus, *Postquam excessit ex ephebis,*
Ephēbia prima *εἰς* adolescentiæ est,
 adolescentia est extrema pueritiæ. *Ex-*
cessit ex. Cum sufficeret unum.

25. *Liberius.* Liberius, non est com-
 parativus gradus: non enim potuit liberè
 ante vivere, dum ætas, metus, magister
 prohibebant. Ergo deest aliquanto: ut
 sit, aliquanto liberius. *Liberius vivendi.*
 Deest ei.

26. *Qui scire.* Scimus quod certum
 est: Noscimus quæ adhuc incerta deside-
 ramus. Idem alibi, *Forma in senectute no-*
sci non quita est.

27. *Metus, magister.* Magister præda-
 gogus. *Ita est.* Intercidit Poeta, ne so-
 lus Simo loqueretur: cæterum non erat
 respondendi locus necessarius.

28. *Quod plerique omnes.* Hæc ad-
 jectio dicitur, in primo posita loco, ad-
 jectioes vero, aut in prima parte oratio-
 nis, aut in ultima adiciuntur. Hic ergo
 plerique, ex abundantia positum est: om-
 nes vero, necessario additum est. Et
 alibi, *Calceæ plus satis.* In ultimo: si-
 cut, *Inter locos, interibi.* Attendenda est
 tanè locutio, *Quod plerique omnes.* Aut

enim quod in qua vertendum est, ut sit,
Quæ plerique omnes. Aut quod ad singu-
 la eorum studiorum adjungendum erit.
Equos alere, canes ad venandum. Aut
 ceterè erit figurata locutio, ut est illud:
Si quisquam est, que placere se student
bonis

Quamplurimis, & minima multis la-
dere.

In his poeta hic nomen proficitur suum,
 Et alibi, *Aperite aditum ostium.* Plerique
 omnes faciunt. *Αἰχμαῖος* est, Nam er-
 rant, qui plerique *παῖδες* *καὶ* intelligunt:
 aut qui subdistingunt plerique, & sic in-
 ferunt omnes, hoc enim pro una parte
 orationis dixere veteres. Eodem modo
 Græci *παῖδες*, & Latini *plurimæ*.
Nauius in bello Punico, *Plerique omnes*
subiguntur sub suum iudicium. Figuratè
Terentius, παῖδες τῶ ἀρχαίου.
Quod plerique omnes faciunt, pro, quæ fa-
ciunt plerique adolescentuli. Adolescent-
ulu. Bene diminutivè, ut propier æta-
 tem faciliè ignoscatur.

30. *Aut equos alere, aut canes ad ven-*
andum. Si & equos ad venandum
 alunt, quomodo & canes, quod multi
 docti improbant: & dicunt separata esse:
 & ad venandum exita orationem, pro
 ad venatum: ut *Venatum Zencas, unaque*
miserima Dido, Ad philosophos. Ellipsis
 pulchra & familiaris *Terentio.* Nam possu-
 mus subaudire, audiēdos sive sectandos.

Ad philosophos. Vitium est, qui di-
 xit, *ad aliquod studium.* Aut si ad philo-
 sophos: separanda locutio est, sic
 ut animum adjungant ad Philosophos.

31. *Horum ille nihil egregie.* Est ergo
 figurativum: quod esset rectum, *Quæ*
 plerique omnes faciunt adolescentuli,
 horum ille nihil egregiè præter cætera
 studebat. *Egregie.* Egregium dicitur,
 quod ex grege eliditur, sed hic *egregie*,
 valde, nimis, non est ergo ad laudem
 positum. Hæc, inquit, ut cætera, simi-
 liter studebat. *P. altera cætera.* Medicini-
 ter, ergo non extenuavit rem, sed ad
 laudem retulit.

32. *Gaudebam.* Non dixit *laudatam*,
 sed *gaudebam.* *Laudat* enim etiam alien-
 us: *Gaudet* qui pater est *Non injuria.*
 Intempestivè Sofia respondet: sed pru-
 dentia tantæ lenitentiæ, compellensque

impotunitatem, *Apprime.*] Adjectio est confirmationis.

34. *Vr.*] Admirabiliter dixit. *Vr ne quid nimis.*] Sententia non incongrua servo, quia est pervulgata, & non refertur ad personam domini dicentis : & de quo dicitur. an magis, quia Soliæ convenit ejusmodi character in verbis? *Ne quid nimis.*] Deest *agas* : ut sit, Ne quid nimis *agas*.

35. *Facile omnes perferre.*] Latens argumentatio est, quia filium ad meretricem commicasse errans pater, non ad cortuprelam, sed ad obsequium amicorum crediderit. *Perferre ac pass.*] *Perre*, est cum certo tempore : *Perferre* finem expectat effectus. Feruntur onera, & sustinentur supplicia. *Perferre.*] Mediocriter stultos odiososque.

36. *Cum quibus erat cumque.*] Figura τῶντων. *Dedere.*] Plus est *dedere*, quam consentire : quemadmodum in hostium potestatem hostes se dedunt. *Drdere* ergo, pertinacibus. *Hic se dedere.*] *Dedere* le & obsequi superioribus : non adversari paribus, non se præponere inferioribus.

37. *Eorum obsequi studiis.*] Commodior, scilicet. *Eorum obsequi studiis.*] Talem esse Pamphilum, adjuvat argumentum fabulæ, simul & Charinum.

38. *Ita.*] Deest faciens, volens, agens. *Ita facillime sine invidia.*] Sallustius : *Et cum omnes gloria anteiret, omnibus tamen charus esse. Invenias.*] Secunda persona pro tertia : ut, *Migrantes cernas*.

40. *Nam hoc tempore obsequium amicos, veritas odium parit.*] Improbatur à Sapientibus hæc sententia. Nam obsequium assentator debet, veritatem amicus : sed in theatro dicitur, non in schola. *Obsequium amicos.*] Hic versus per improprium est. *Veritas odium parit.*] Falsum est autem quod Cicero dixit *obsequium* primum dixisse Terentium cum & *Plautus* & *Navius* ante dixerint : & est sententia μάγιστος, & magis theatro apta, quam officio, de qua *Tullius* multa dixit. *Obsequium amicos.*] Sententia probabilis magis, quam necessaria & honesta.

42. *Interea.*] *Interea* est, cum habet instantiam superiorum actorum. *Mulier*

quadam.] Sic dixit, non quasi ignoraret nomen ejus, paulo post Chrylidem nominaturus : sed ideo, ut gratam expectationem faciat, simulque lectorem avidum nominis reddat. Ut *Virgil.* paulo post nominaturus ait,

Ecce manus juvenem interea post terga revinsum.

Interea mulier.] Hic digressio est, nam proposuit Gnati vitam dicere. *Abh. ne triennium.*] Artificiose dixit *triennium*, cum posset plus minusve temporis ponere : ut sit verisimile, unum annum fuisse pudicæ paræque vitæ : sequentem, conditionis acceptæ : tertium, mortis. Primo ergo anno ignorata est domus Chrysidis Pamphilo : secundo, Glycerio cognitus : tertio, nupsit Glycerium Pamphilo, & pariter invenit parentes.

43. *Huc vicinia.*] *Vicinia* μάγιστος. huc loci, vel huc locorum. Legitur & *huc vicinia*.

44. *Inopia, & cognatorum negligentia.*] Ludatis Pamphili moribus qui mox duceret uxorem, superest ut futuræ quoque matronæ, id est, Glycerio probitatem debitam pro persona reddat : quæ quia honesta nunquam esse poterit, sic eam constet ante nuptias impudicam ductam esse, partim defendenda, partim laudanda est Chrysis, cum qua commorata est : quam quoniam necesse est meretricem fateri, in conditione turpissimi nominis multum sumitur excusatio voluntatis. *Et cognatorum.*] Hic nos jam parat ad Critonis adventum.

41. *Egredia.*] Id est, eminenti, præstantique. *Aique aetate integra.*] *Integra* est ætas, quæ in flore consistit, cui neque addendum jam sit, neque quidquam adhuc sit imminutum, ut *Virgilius* :

— *integre avi Ascanius* —

Et contulit duo ad quæstum meretricum congrua.

46. *Hei vereor, ne quid Andria adportet mali.*] *Andria*, mirè : audivit enim excessisse ex ephebis Pamphilum, illatamque mentionem mulieris peregrinæ, adolescentulæ, pulchræ. *Ne quid Andria.*] Eleganter, ex Andro. *Andria*, nomen ostendit & mulieris & fabulæ. Et bene, *Adportet* : quia *portare* ignotus est,

47. *Primum hac.*] Defendit ut diximus, vitam Chrysidis, ut potuerit apud eam rectè morata esse Glycerium, quæ ex argumento matrona erit, *Primum hac pudicè.*] Bene hæc quidem, id est, illa quæ coacta est. *Duriter.*] Contra rationem regulæ: debuit enim dicere *durè*, ab eo quod est *durus*. Et tamen est differentia. Est enim *duriter*, sine sensu laboris: *durè* autem, crudeliter, illud, ad laborem: hoc, ad sævitiam relatum est. Sed *durè* in alterum: *duriter* in nos aliquid faciendus.

48. *Lana ac tela.*] Subdistingue *tela*: finis enim est laboris, *Viñum quæritans.*] ut *Virgilius*,

— Cum *fætina primum*,

Cum *tolerate celo vitam, tenuisque Minerva*,

Imposui cinerem & sopitos suscitavi ignes. Deinde finem laboris intulit, non cibum, sed victum. *Cibus* enim est, qui etiam delicatis præbetur. *Viñum*, in parvis aridisque alimoniis est constitutus. Unde *Virgilius*,

Viñum infelicem, hæcæ lapidosaque corna.

Dant ramis. —

Et post tantum laborem, *viñum*, non cibum dixit: ut *Virgilius*,

At patiens optatum, parvaque assueta juveninus,

Et non *quærens*, sed *quæritans*, dixit. *Quærit* enim, qui ad plenum & perpetuum reponit: *Quæritans*, qui vix quotidie inquirendo victum invenit. *Lana ac tela victum.*] Artificiosè, ut videatur pudicè apud eam futura materfamilias educari posse, quam meretricem necessitas fecit.

49. *Sed postquam amans.*] Amatorem finire potest: amans verè amat.

50. *Vnus & item alter.*] Post unum duo, ex quibus alter, ut sint tres, inquit enim post, *Nam hi tres tum simul amabant*: ut, *Alter ab undecimo.*

Ergo *alter*, non est secundus, sed tertius. *Vnus & item alter.*] Id est, plures, quæstus jam meretricius factus est *ut ingratum est omnium hominum.*] Alia defensio Chrysidis: ut quæ antè fecerat ipsius finis: quæ postea peccaverit, naturæ hominum adscribantur.

51. *Proclive.*] *Proclive* est portò inclinatum, vel primum inclinatumque.

52. *Accipit conditionem.*] Cum uno quæstus non est: cum altero non est: cum multis fit. *Conditionem.*] *Conditio* est pæctio, certam legem in se continens.

54. *Perduxere.*] In vitum iste Pamphilum his verbis significat. *Perduxuntur* enim necessitate coacti. Hoc etiam verbum iudicis pronunciare solent. Et hoc est quod supra ait,

His sese dedere, eorum obsequi studiis. Vt una esset, meum.] Et productè legitur *esset*, ut cibum caperet, & correptè, ut alibi,

Essem una quæ cum cupiebam. Antipho. Vna esset.] Simul, id est, una eibum caperet. *Perduxerunt illuc secum.*] Secum duxerunt, ut secum esset.

55. *Egomus continuo mecum.*] Bene mecum: ut appareat nihil temere constitutum, vel prolatum foras: hoc ipsum satis quæsitum esse, quod statuit de falsis nuptiis, & insensu esset filio. *Egomus continuo mecum.*] Deest volebam, cogitabam, verlabam. *Capitis est.*] Teneatur & irretitur: ex translatione sciatum, atque venatus.

56. *Habet.*] Id est, vulneratus est. *Habet* enim qui percussus est: & propriè de gladiatoribus dicitur: quia prius alii vident, quam ipsi sentiant se percussos. *Habet.*] Sic dicitur de eo qui letaliter vulneratus est, *Virgilius*:

Hoc habet, hæc melior magnis data vitima divi.

Ergo quid sequitur captum, nisi occidit? *Cap: ut est.* [Sallustius: *Sine capitis prævio cupidinibus, Cerid.*] Sine dubio: pro cæso captus est: *Idiunguor. Observabam man.*] *Mane* adverbialiter. *Observabam.*] Deest tamen, hoc est, quamvis captus erat, & hæc tamen observabam.

57. *Regitabam.*] Non rogabam, sed regitabam: quia sedulo faciebat.

58. *Dic. sedes.*] *Dic*, imperativum est: ideo temperavit injuriarum blandimento, *sedes*, est autem, si audeas, ut sis, si vis: nam delirat qui *vires* *hic*, interpretatur *sedes*. *Dic sedes.*] Exhortantis est vox, *Amabo, Rogo.* *Quis hæc Chrysidem habuit* Nam *Andria* illi id erat nomen. Opportunè nomen intulit Chrysidis. Et bene illi, quasi dicat, quam tu Andriam

diam nominasti. Nam Andria illi id erat nomen.] Attico more, peregrinæ mulieri à patria nomen imposuit. Et simul celebrat nomen Comœdiæ, dicendo, *Ex Andro commigravit*; Et nunc, *Nam Andria illi id erat nomen*.

61. *Quid? Symbolam dedit.*] Subdistingue, *quid*: ut sit vox querentis, quid dicat de Pamphilo. *Symbolam dedit.*] Mire, nulla pro Pamphilo negatio facti est posita, sed per puerilem simplicitatem omnia gesta narrata sunt, & quidem tacitum est, non celatum: sed ut non factum esse ita videatur. *Eho, quid Pamphilus?*] Primo sic egit, ut de Pamphilo querere videretur, ad ultimum adjecit nomen: ne quid reliqui faceret. *Cœnavit.*] Cætera in gestu sunt querentis, quid dicat de Pamphilo, nec invenientis.

62. *Item alio die.*] Item, similiter, & vide diligenter tempus adjectum, quasi non sufficeret unus dies.

63. *Comperiebam.*] Vide si non verba patris sunt, & de rebus veneris circa filii mentionem agentis. *Nihil ad Pamphilum quidquam.*] Παφίλων, nam abundat quidquam, nam, nemo quisquam, non dicitur.

64. *Spestatum.*] Ad Pamphilum, non ad exemplum refertur: &, *spestatum*, probatum.

65. *Et magnum exemplum continentia.*] Τῷ Παφίλῳ laudis. Pamphilus exemplum continentia.

66. *Nam qui cum.*] Qui, animus scilicet, aut certe subaudiendum, *Cum ingenii.*] Ingenia pro hominibus posuit, *Constitatur.*] Id est, atteritur. *Constitutionis* est tactus corporum invicem, & collisio.

67. *Neque commovetur.*] Utrum animus, an homo? *Neque commovetur animus.*] Utrum deest ejus? An ordo est, qui animus cum ingenii constitatur ejusmodi, neque commovetur in ea re tamen. ἀκαταστατον: eo quod non proximo licet, vel quatenus, subjecit tamen. Sallustius: *Atque edita undique, tribus tamen cum pueris & magnis turribus.*

68. *Una vita modum.*] Moderationem, regimen.

69. *Cum id mihi.*] Cum, id est, præterquam quod. *Tum uno ore omnes.*] Omnes, ne pater amore falli videretur, & ideo mox ait, *Bene dissimulatum amorem, & celatum indicat.*

70. *Laudare fortunam meam.*] Εὐπαρκατέωρον fortunam, quam fortunam, & de more, ut,

Quis tanti talem genuisse parientes. Et, *Vade, ait, ô felix nati pietate.* Et Plautus:

Fortunatus qui illum eduxit sibi.

72. *Hac fama.*] An vere laudatus sit, singula hæc pro argumentis sunt: & exculatio est, non esse Italitiam falsum, sed impulsum, *Impulsus.*] Bene impulsus: ultro enim venire impulsus est, qui daret contra officium fœderi.

73. *Vnicam gnatum suam.*] Abundat quidem suam: sed tamen asseverantius est. *Vnicamgnatam.*] Quid si trœdio multorum filiorum? at unicam.

74. *Cum dote summa.*] Quid si pauper est? at cum dote summa.

75. *Placuit.*] Cum pronuntiatione, *placuit. Placuit.*] Σωτηρία, adeo bona conditio fuit, ut quamvis ultro objiceretur, tamen statim placeret. *Despondi.*] Ex veteri more, quo spondebat etiam petitoris pater: unde *sponsus* & *sponsa* dicitur. *Despondi.*] Proprie. Nam de sponso dicitur, quia sponder puellæ pater: *despondet*, adolecentis. *Hic dictus est dies.*] Utrum constitutus? an dicatus? ut,

Iunoni inferna dictus sacer.

78. *Chrysi.*] Commemorat nunc quæ esset Chrylis, *Vicina hæc.*] Supra enim ait, *Ex Andro commigravit hinc vicinia.* *Vicina hæc.*] Ἀσάμνησις. *O factum bene!*] Animadvertit, ubique à Poëta sic induci comicas mortes, ut cùm ad necessitatem argumenti referantur, non sint tamen tragicæ. Nam aut meretrix sumitur, aut senex, aut de duobus simul uxoribus una uxor. Itaque hujusmodi obitus, aut mediocri tristitia excipitur, aut etiam gaudio. *O factum bene!*] Quasi qui dixerit, *Vereor ne quid Andria apporet mali.*

79. *Beasti.*] Artificiose quidem gaudium subjecit, ne mors in comœdia, luctus in tragœdia personaret. *Mœni à*

Chryside.] *Metuo illum dico*, qui mihi ipsi aliquid facturus est. *Timeo ab illo*, cuius causâ possum aliquid mali pari, etiam si ipse nihil in me mali consulat.

Metui à Chryside.] *Απεικώς.*

80. *Vna aderat frequens*] Ut supra, *Cum quibus eras cumque una*, *his sese dedere.*

Aderat frequens.] Possumus enim adesse, & frequentes non esse, si præsentibus non adheremus his, quibus adsumus. Et *frequens*, ut miles apud signa.

81. *Curabat una funus.*] *Funus*, est pompa exequiarum: dictum à funalibus. Etenim noctu efferebantur, propter sacrorum celebrationem diurnam. *Curabat una funus.*] Ut non potuerit in exequiis videre patrem. *Interim.*] Descriptio est hujus rei, quæ ad narrationem pertinet superiorem.

82. *Nonnunquam conlacrumabas.*] Illis enim magis causa flendi fuerat, qui, quam amabant, amiserant hic amore propter suam Glycerium conlacrumabat, qui alienis lachrymis suas commodabat.

83. *Sic cogitabam.*] Ac si diceret, hoc cogitabam, sensum tantum cogitationis dicere debuit: sed quia *sic cogitabam* dixit, ipsum gestum cogitantis exponit, & dicitur *μυνως*. *Hic parva consuetudinis causa.*] Hoc est, convivii tantum: & quia dixerat puer, hoc solum egisse Pamphilum, nihil aliud, *Symbolam dedis*, cœnavis.

84. *Tam fere familiariter.*] Id est, graviter, nam quæ nobis sunt familiaria, graviora sunt animo nostro. *Familiariter*, quasi familiaris: an potius familiariter.

85. *Quid hic mihi faciet patri?*] *Mibi*, circa me. Et postquam *mibi* dixit, pondus intulit nominis, dicendo *patri*. *Quid hic mihi?*] Vide quam venuste repetierit *hic*.

86. *Hac ego putabam.*] *Putare* est ejus qui simplicitate pectoris aberravit. *Cicero*: *Non putavis. lapsus est*. *Hac ego putabam.*] Cum adhuc nihil peccationis ostenderit, tamen dolor in futura prosumpt: ut,

Et gener auxilium Priamo, Phrygiusque ferebat.

Humani ingenii.] Circa Chrysidem.

87. *Manfueti.*] Circa amicos.

88. *Egomel quoque.*] Ut ipse Pamphilus, aut etiam ego, quem minus crederes. *Ejus causa.*] Ejusdem mansuetudinis & humanitatis, & ejus Pamphili. *In funus prode.*] *In funus* (in pompam exequiarum) quod à funalibus dictum est, & uncis vel cuneis candelaborum, quibus delibuti funes, & [in genu] cerei fomites infiguntur.

89. *Nihil suspicatus eriam mali.*] Bene suspendit auditorem. *Eriam.*] Alia est suspensio audientis, & exculatio alia. *Eriam.*] *Adhuc. Hem.*] Percussit ac metuentis.

90. *Effertur.*] *Εφεγερται*, Græcum est, quod vitans *Virgilius*, ne diceret *effertur*, inquit,

— tum corpora luce carentium

Exportanteis. & tristia funera ducunt. *Efferi* proprie dicuntur cadavera mortuorum: & *ire* proprie ad exequias, *Virgilius*,

Ite, ait, egregias animas, qua sanguinis nobis

Hanc patriam peperere.

91. *Vnam aspicio.*] Ex consuetudine dicit *unam*, ut dicimus, *Vnus est adolescens*, tolle *unam*, & ita fiet ut sensui nihil desit: sed consuetudo mirantis non erit expressa. *Vnam ergo τῶν ἰδίων* dixit: vel *unam*, pro quadam.

92. *Forma & vultu.*] Et hic duo sunt, & ætas & forma, quibus additur pudor, quia meretrix non est. *Forma & vultu.*] Forma immobilis est & naturalis: vultus movetur & fingitur. *Et vultu Sofia, admodum modesto.*] Quia forma laudatio cum meretrice commissa est, progreditur artifex Poëta ad laudanda ea, quæ honestiora sunt, quam forma. *Et vultu Sofia.*] Quid hic deest, ut eam nrum dignetur Simo, nisi sola cognitio? & formam probat in puella Pamphili pater, & matronalem modestiam miratur in vultu, & venustatem stupet. Nonne ergo jam cernimus hoc præstruxisse *Terenium*, ut cum Chremetis filiam esse cognovisset Simo, hanc potius eligat, quam Philumeniam, nrum? quamquam ex fororis pulchritudine, & amore Charini, & Davi laudatione, idipsum

quoque probè monstraverit nobis. *Vultu.*] Hæc laus adjuvat, post cognitionem, futuram nulum.

93. *Aded modesto, aded venusto.*] *Modestus*, ad probitatem vultus, & morum pertinet: *Venustus*, ad naturam corporis. Atque aded sibi vultum fingere multi possunt: formam nemo, *Vi nihil supra.*] *Ελληνισ* Terentiana, nam non necesse est subungere duos versus.

94. *Quia tum mihi.*] Excusatio necessaria. *Præter cetera.*] Id est, plus quam ceteris.

96. *Honestæ ac liberali.*] *Honestæ*, ad formam, *Liberale*, ad vultum retulit.

98. *Perventis.*] Hoc est, suspicio, vel aliquid tale. *Atas!*] Interjectio admirantis. *Hoc illud.*] *Δεχνην* ejus rei est, quam in animo conceperamus. *Virgil.*

Hoc illud germana fuit.

99. *Hinc illa lachryma.*] *Hinc*, ex hac causa.

100. *Quam timeo.*] Non videtur adhuc Solus plenum amoris argumentum: aded pendet ad ea quæ dicturus est Simo. *Evadas.*] Id est, excas, vel pervenias. *Funus procedit.*] *Funus*, à funeralibus dictum est, ut supra notavimus, & est funus, pompa exequiarum. Et bene, *funus procedit, nos sequimur*, dixit, quasi post ipsam morituri: unde exequia dicuntur. *Funus interim procedit.*] *Αντίδω.*

101. *Ad sepulchrum.*] *Sepulchrum* *αὐτῆς* dicimus, quod sine re pulchra sit, an quod ibi sine pulsu sint, id est, mortui? an quod illic animæ à vivis sepeliantur, id est, separentur? Et sepulchrum dixit futurum, non quod jam esset. *Sepulchrum* enim à sepeliendo dictum. *Virgilius* propriè,

Atque Æneæ ingenti mole sepulchrum imposuit.

102. *In ignem posita est.*] *Ελληνισ*. non enim est *qua*. Et mire, cum funus supra dixerit. *Fletur.*] Hic bene impersonaliter, fletur ab omnibus, extrema enim quæque mortuorum omnes commovent ad lachrymas. *Hæc fletur.*] Id est, quam dixi esse sororem Chrysidis.

104. *Ad flammam.*] Innuit affectum sororis, unde omnes vinceret: ceteri enim flet, hæc flammæ se ingerit. *Virgil.*

Extinctum Nympha crudeli funere Dæphnim.

Atque Deos, atque astra vocat crudelia mater.

104. *Ibi tum exanimatus.*] A voluntate, à facultate, à summo ad imum, ubi sunt dicta & facta, ibi est *μῆδος*, & mite ibi.

105. *Bene dissimulatum.*] *Bene*, multum, an quasi dolens, quod etiam negaturus sit Chremeti, dixit *bene*? *Indicat.*] Omnia significanter non ostendit, inquit, sed *indicat*: non accedit, sed *accurrit*, non vellem aut manus, sed *mediam mulierem*: non tenet, sed *complectitur*, & quia his tribus rebus inducitur in alicujus rei gestionem persona: affectu, facto, dicto. Affectus est, quod ait, *Ibi tum exanimatus Pamphilus*. Factum, quod ait, *Accurrit*, *mediam mulierem complectitur*. Dictum, quod ait, *Mea Glycerium*, inquit, *quid agis? cur te in perditum?* *Indicat.*] Iudicium propriè est oris & linguae: factis ergo indicat: non enim dixit, *amo*.

106. *Accurrit.*] *Virgilius*: *Interea demus irrupit limina, & altis Conscendit furibunda roges.*

107. *Mea Glycerium.*] *Mea*, quasi amator. *Glycerium.*] Quali familiaris dixit, *Quid agis?* Quasi perturbatus, *Cur te in perditum?* Quasi consolaturus.

108. *Ut consuetum facila amarem cerneret.*] Mite, non suspicaretur dixit, sed *cerneret*, & est ordo, ut facile cerneret, sed *cerneret*, sicut supra, *Laudem invenit & amico parat*.

109. *Rejicis se in eum.*] Obiecit ei quod à Glycetio factum est: ut, Quis enim unquam tam palam de honore, tam vehementer de salute sua contendit, quam ille atque illius amici, ut ne hæc mihi delatio detur?

110. *Quid ais?*] Non interrogantis, sed minantis est. *Iratus atque egre ferens.*] *Iratus*, culpa, *egre ferens*, quia præter spem.

111. *Nec satis.*] Mite expressit indulgentiam patris erga filiam, Erat, inquit, causa: sed pro amaritudine objugationis non erat satis, hoc est, non idonea videbatur. *Nec satis ad objugandum.*] Deest *habus*, vel *erat*. *Virgilius*:

— *Nec sat rationis in armis.*

& hic, erat vel habui, deest ad sententiam, *Diceret.*] Deest enim, *Quid feci.*] Mirè fiduciam prætulit argumento, quod est in sequenti versu.

112. *Quid feci, quid commerui, aut peccavi?*] Ἀὐτῶς a maioribus ad minora. Et feci quasi facinus dixit. *Facere* enim quis & homicidium dicitur. *Commerui.* minoris culpæ est: *Peccavi.* multo minoris & levioris.

113. *Qua fesi.*] Illic, mea Glycerium, hic pronomen dixit. Mira dissimulatio, tanquam illam præter periculum nesciat.

114. *Nam si illum.*] Argumentum per ratiocinationem à contrario, ut si dicas. *Viro forti præmium debetur, si desertori pœna constituta est. Tulit.*] Pro attulit. Sed multa significat. Et aliàs *pertulit.* *Virgilius:*

Non tulit hanc speciem furinata mente Chortæbus.

Aliàs *sustulit:* ut idem,

Omnia fert atas, animum quoque, --- pro auferi.

116. *Ille.*] Pro illo. *Dedit damnum aut malum.*] *Damnum,* rei est: *malum,* ipsius hominis.

117. *Venit Chremes.*] Argumentum ex conjectura, de testibus. Et mirè suprà, *Vltro venit ad me.* Ergo hic causa iusti doloris ostenditur, quia dolet etiam Chremes: nam potuit, non daturus filiam, non venire. *Postridie ad me, clamitans.*] Ut sine dilatione sciri posset. & *clamitans,* indignantis est: ut *Clamant omnes.*

118. *Indignum facinus.*] Distinguentum, ut per se intelligatur indignum facinus, & ipse doleat Pamphilum corrumpti. *Comperisse.*] Ergo ab aliis, ut aparet verum quod ait, *Tum uno ore omnes, & Hæc fama impulsus Chremes.* *Indignum facinus comperisse.*] Deest se: incertaque distinctio.

119. *Pamphilum.*] Cum emphasi dixit, id est, pudentem & bene moratum. Et nec amicam, sed *pro uxore.* Mirè ergo, quasi non hoc doleat quod amet, sed quod pro uxore habeat. Et simul excusatur filiam denegaturus focer. *Hanc peregrinam.*] *Hanc,* cum contemptu di-

ctum est, & *peregrinam,* ut alibi: *Adone est demens ex peregrina:* nam hoc nomine meretrices etiam nominabantur: *Ego illud sedulo.*] Quanto affectu pater factum, quod viderat, negabat: *Sedulo.*] Quomodo sedulo, si negabat? an sedulo, ut Sosie? id est, simpliciter. *Sedulo.*] Quia non semel negavit, vel ille institit.

120. *Factum.*] Imperpersonaliter, *Negare factum.*] Officium patris, & simul per hoc expressio probationis. *Ille instat factum.*] *Plautus, Instare factum.*] Similis est ὀφθαλμῶς. *Instare factum.*] Vultus, id est, instat dicere factum esse. *Denique.*] Quid denique? ad summam properat, & ad finem dictorum. *Denique.*] Id est, postremò.

121. *Discedo.*] Proprie, non enim ab eo. Unde *discessio. Vt qui se negat.*] Probavit, quod non volebat senex, Sosie: adhuc superest ut ostendat, quod non sit irascendum, quin iuste irascatur.

122. *Non tu ibi gnatum.*] Ἀνασῶντος, vel ellipsis. deest, invalidi, oburgasti, adortus es. *Ad oburgandum.*] Inculandum, inelamandum.

124. *Tute huius rebus.*] Modo non addidit, *diceret.*

125. *Prope adest.*] Prope adsunt nuptiæ: in proximo sunt metæ libertatis: & ideo avidius voluptaria sub finem carpenda sunt. *Quum alieno.*] *Quum,* pro quo: hoc enim significat *quum.* *Meo me vivere interea modo.*] *Meo modo,* mea voluntate, meo arbitrio.

127. *Relictus est oburgandi locus.*] Mirè oburgandi: tanquam incensus pater in filium videretur, nam suprà commotus, plus per δεινότητιν significaverat.

128. *Si propter.*] Hoc erat secundum in divisione. Et consilium meum cognosces. *Si propter amorem.*] Initium consilii sui demonstrandi. *Nolui.*] Legitur & nollet.

129. *Ab illo animadvertenda iniuria.*] Nota participium à passivo. *animadvertenda,* castiganda, vindicanda est. *Ab illo iniuria.*] Quam facit, non quam patitur. *Ea primum animadvertenda.*] Ut jam hoc sit peccatum, quod reculat nuptias, non quod peccat adolescens. Ideo ergo primum dixit, animadver-

tenda injuria est, vindicanda, exequenda est. Et bene ea ab ille dixit injuria. certissimam enim notat personam, quæ debeat pro injuriis pœnas solvere, quod si dixisset, *Injuriam ejus. ἀμφοτέρων* fecisset, utrum quam passus est ab alio, an quam ipse aliis intulit.

130. *Es nunc id.*] Hic reddit quod dixerat, *Consilium mentem cognosces. Id.*] Id est, propter id.

131. *Vera.*] *Ἀνέστην*, quia falsa dixit, intulit vera.

134. *Manibus pedibusque.*] Proverbiale, id est, omnibus membris. *Obnixæ.*] Cum conatu, instanter contra conan-tem.

135. *Magis id.*] *Id.*, propter id, *Incommodet.*] Noceat, incommodum afferat. *Mihi ut incommodet.*] Non enim, inquit, prodest filio amare meretricem.

136. *Quapropter.*] Mire Sôfia interrogat, quâ nulla causa sit fallendi domi-num.

137. *Mala mens.*] Voluntas est mens, etiam ratio. *Mala mens.*] Argumentum à natura, & an aliquis sine causa malus, an ab impulsione. *Mala mens.*] Quia dixit, Magis ut lædat, quam ut prosit. *Quem quidem ego si sensero.*] *Ἀπολύμνης* est, gravissimam pœnam ostendentis.

140. *Exorandus.*] Legitur & expurgandus. Si expurgandus i lege cui, non qui: quia cui per q veteres scripsere, *Confere.*] Ab eo quod est *confis*, id est, perficitur, futurum tempus infinitivi modi *confere*, id est, perfectum iri. Sic in Adelphis,

Verum quid ego dicam? hoc confis quod volo.

Confiseri, id est, perfici, unde *confellum* negotium dicitur, vel *confellares*: quæ ad plenum perficitur. *Virgilius*:

--- nunc qua ratione quod instat,

Confiseri possit, paucis, adverbo, docebo.

141. *Nunc unum est efficium.*] Hoc ad illud tertium respicit, quod dixit, *Et quid facere in hac re velim.* Ha bene ut adimulæ nuptias: perterrefaciat Davum, hoc erat tertium de his, quæ dictum se promiserat. *Adimulæ.*] Hoc est unum verbum, *Adimulæ*: quod dixit, *Quin tu uno verbo dic, quid est quod me velis.*

142. *Perterrefaciam.*] Venuste & Poë-

tice, *Observe silium.*] Observatio in duabus rebus est, in obsequio, & speculando.

144. *Curabo.*] Ut coquus: & supra sic, *Nempe ut evenitur recte hæc. Ipra*] Figura *ἀντιστοχή*, quod nos præi dicimus.

IN SCENAM SECVNDAM ACTVS PRIMI.

*N*on dubium.] *Narratio jam habita. persona Sôfia non erat necessaria: ergo subsistit sen. x, per quem agenda sunt reliqua.*

1. *Non dubium.*] Ad hoc certus inducitur Simo, ut magis perturbetur inopinata consensione Pamphili ad ducendam uxorem, & præterea nihil agat cum Chreniete de tradenda filia, confirmandisque nuptiis.

2. *Ita modo Davum timere sensi.*] Non recessit de loco senex: *Sensu* ergo antè, quàm cum Sôfia loqui cœpisset. *Ita modo.*] Argumentum quod supra, ab eo quod nostri faciunt. *Modo*: antequam cum Sôfia loqui cœpisset Simo. Et *Davus* non recte scribitur, *Davus* scribendum: quod nulla litera vocalis geminata unam syllabam facit. Sed quia ambiguitas vitanda est nominativi singularis, & accusativi pluralis: necessariò pro hac regula digamma utimur, & scribimus, *DaFui, SerFui, CorFui.*

4. *Mirabar hoc.*] Hic locus est, in quo Davus insinuat, spectatoribus multa gesturus. *Si sic.*] Sic, pro leviter & negligenter, quod Græci ὥτως dicunt, significat autem ὥτως, id est, sic: & est de his, quæ adjuvanda gesti sunt: ut tantillum puerum: &, *Hujus non faciam, Lenitas.*] Clementia, facilitas, cui contraria, asperitas & difficultas. *Et herò semper lenitas.* An *semper lenitas*? ut sit ὅπως *Lucretius*:

--- Semper florentis Homeri.

Semper lenitas.] Ac per hoc simulata usque nunc lenitas: nam nemo in diversis actibus semper lenis est: nisi forte fictus assimulator & callidus. *Semper lenitas.*] Sine differentia est importuna lenitas.

5. *Quorsum evaderet.*] Ad quam partem erumperet, Et *evadere*, est per

quamcumque difficultatem ad aliquid per venire.

7. *Verbum fecit.*] Non dixit litigium, aut tirani, sed *verbum*. Ista exiguitates, alliterationes dicuntur. & cum pronuntiatione : ut intelligatur, ne verbum quidem. *Neque id agre iulit.*] Hoc est *semper lenitas*.

8. *Faci et.*] Subaudiendum *verbum* & est *facia*: persona tertia, pro prima *Faciet.*] Id est, irascetur, denuntiabit, loquetur. *Sine tuo magno malo.*] Id est, comminabitur tibi, & minas contemnes, ut ad poenas pervenias.

9. *Id veluit.*] Aut absolute accipiendum id, aut id quomodo *sic*, demonstratio est, ut magis gestu quam sensu intelligatur, ut supra diximus. *Nec opinantes.*] *Tētr. Duci.*] Ducere est expectatione longi temporis malum protellare: vel induci, ut ferre in retia. *Falso gaudere.*] Velut ex ira, & vitæ senis itacundia.

10. *Amote meum.*] Ista singula sunt. & *ameto meum*, sic dixit, quasi metus sit corpus brutum, quod cum molimine movetur. *Officantes.*] *Officantes* est animorum & securitas, dictum ab *ore eiendo*. id est, commovendo. *Officantes*, securi, id est, nihil providentes.

11. *Cogitandi ad disturbandas.*] Miranda locutio: ut si dicat, *Cogitat ad dicendum*.

12. *Assute.*] Hoc & gestu, & vultu servili, & cum agitatione capitis dixit. *Carnifex*] Aut excarnificans dominum, aut ipse dignus carnifice, ut caro fiat, id est, lanicetur. *Lucilius*:

Carcer vix carcere dignus.

Neque provideram.] Providentia duplex est: aut enim animo, aut oculis providemus.

13. *Hem.*] Quasi correptio totius corporis. *Ehodem.*] Nutus est, intentionem animadversionemque deposcens ejus, cum quo vult loqui. *Ehodem.*] *Dum παύλας* est hoc loco. *Quid hic vult?*] More servili, & vernili gestu, sic enim vocati à dominis servi vultuose agunt *Qua de re.*] Negantis vim habet hæc interrogatio, plus est enim *qua de re*, quam *nihil Regis?*] Hoc cum interrogatione indignantis

14. *Memum gnatum tuum est amare.*]

Mare apud servum dissimulat id, quod jam probavit. *Memum gnatum tuum est amare.*] Graviter, constanterque senex nondum se fatetur credere, nec verum scire: ne amittat vim vindicatori, si reciderit. *Id populus curas scilicet!*] *Quia* rumigeratio populi est, sed hoc avertius ab illo, contumaciter, sic *Virgilius*:

Scilicet is superis labor est. ----

Scilicet, semper cum *αἰνῶμα* ponitur. 15. *Hocine agis.*] *Agis*, id est, audis. Alibi sic, *Hoc age, amabo*. Plautus: *Hoc agito sultis Spectatores nunc jam*. Pronuntians simul demonstrative, veluti aurem suam tangens. *Istuc.*] *Deest age*, vel *audio*.

16. *Iniqui patris est.*] *Iniqui* est, si nunc velim quæreret actus liberos adolefcentis. *Nam quod antehac fecit.*] *Pro ante hac*, consuetudine magis, quam ratione dicitur. *Nihil ad me.*] Id agit, ut superius consilium se servare ostendat.

17. *Dum tempus ad eam rem tulit.*] *Absolute*, & *deest* se: ut sit, Dum tempus se præbuit: quia supra dixit, *Tuo hic rebus finem præscripsi pater. Sini, animum ut exploret sumum.*] *Mita ratio* cur fiverit, ut & hoc quod permisit, ad bonam frugem permiserit, non ad luxuriam. *Sini* autem distingue: est autem *sini*, modo, permisi, cessavi. *Sini*, anti-que. Aliter in *Adelphis*:

Non fivis egestas facere hoc nos,

18. *Nunc hic dies aliam vitam adfert.*] Hoc est, recte, & severe, & inexorabiliter denuntiat. *Aliam vitam*, pro diversam & contrariam. Sic & *Virgilius*:

Dixi aliter visum est. --

19. *Teora Dave.*] Gravius illud fecit, nomen appellando. *Vi redeat jam in viam.*] *Iam* modo tarditatis est signum. & *in viam* dixit, quasi qui devius sit, & errarit à recta via. *Vi redeat iam in viam.*] Proverbiale. *Sive aquum est.*] *Εὐνομήτως.*

10. *Hec quid sit.*] *Ἐλπίς*: *deest* enim *quærit*.

21. *I'a ajunt.*] Hæc credunt & loquuntur universi. & est trepida confessio, & quasi inviti responso: ut in *Heautont. Ista credo*: monente patre filium. *Tum si quis magisterum.*] *Μετρητοῦς*, an quia & *παίδagogus* est magister: ut *Geta* in *Phormione*,

Me filius reliquit quasi magistrum.

Ad eam rem.] Id est, super eam rem, hoc est, super amorem.

22. *Animum ægrotum.*] Pro ægrotum, nam animus æger, corpus ægrotum.

23. *Hem.*] Interjectio est irascens. *Davus sum, non Oedipus.*] Multiplex contumelia, potest enim senem quasi sphingem dixisse, id est, deformem monstrique similem. Potest etiam inhumanum & ferum, ut sphinx. Potest etiam per Oedipum se ultorem promittere futurum, atque oppressorem sapientie senis. *Davus sum, non Oedipus.*] Facite se negavit Oedipum, ut senem sphinga esse confirmet, non Oedipum. Imitationum duo sunt genera: quandam necessitas, quandam introducit voluntas, *Non Oedipus.*] Si Latine pronunties, genitivus Oedipi faciet: si Græce Oedipodis.

24. *Sane quidem.*] Sane, valide: quia qui sanus, & validus est.

25. *Si sensero.*] Comminatio, & fit pronuntiatio, ut in singulis verbis ardeant minæ. *Hodie.*] Non ad tempus non plenum, sed ad comminationem refertur, ut *Virgilius*: *Nunquam omnes hodie moriemur inulti.* Et dies pro nocte accipitur: ut hoc ipsum,

Nunquam omnes hodie moriemur inulti.
26. *Quo fiant minus.*] *Quo minus*, hoc est, quo impeditius.

28. *Verberibus casum te Dave in pistrinum.*] Vult in pronomine & nomine exagitare comminatione servum, ne quid relinquit iracundie. *Dedam.*] *Dare*, est quod repetas: *Dedere*, est ad perpetuum. *Damus* & amicis: *Dedimus*, tantum hostibus.

29. *Ea lege atque omine.*] *Lege*, ad homines: *omine*, ad rem divinam refertur, id est firmamentum, per humana & divina. *Omen* autem est, quicquid ore dicitur. *Ea lege atque omine.*] Bene *lege* atque *omine*, quia leges auspiciis servatis ferebantur. Ergo sic intellige, quasi dixerit, ea lege & conditione. Et antiqui auspicio omnia faciebant, quæ rata esse vellent.

30. *An nondum etiam.*] *Quantum* πλεον, quia abundat etiam.

31. *Ipsam rem.*] Ipsam rem, id est,

voluntatem suam, aut interminationem suam: hoc est, pistrinum & poenas serviles. *Nihil circumitione.*] *Nihil*, pro non. *Circumitione*, periphrasi, *Vfus es.*] Legitur & *usores*.

32. *Vbi vis facilius.*] Admonitio. *Vbi vis facilius.*] Cicero: *Non est in hac causa peccandi locus ullus.*

33. *Bona verba quæso.*] Hic in εἰρωνείᾳ est εὐφημismus. Quasi dicat, meliora loquere, rogo te, ergo cum admonitione, Bona verba, inquit, rogo. *Nihil me fallis.*] Non te ignoro, non me decipis. Sic Menander: *ὅν δὲ εἰδὼν λέλυσθαι μὲν αἶ.* *Nihil me fallis.*] Figura est ἰλλυσιμίας, à loco εἰδὼν μὲν λέλυσθαι αἶ. *Fallis.*] Lates, ut sit εἰδὼν μὲν λέλυσθαι, *Nihil me fallis.*] *Nihil*, pro etiam nunc.

34. *Neque tu haud dicas, tibi non pradiam.*] Dux negativæ faciunt unam affirmativam: tres negativæ pro una negativa accipiuntur: ut hic, *Neque haud non*. Sallustius, *Haud impigre, neque inultus occiditur*. Vera ergo lectio est, *Neque tu haud dicas*. Quod plurimi non intelligentes, hoc dicas legunt, *Neque haud tu dicas.*] Vera lectio, *Neque haud dicas*, est enim quantum πειλάων. Plautus in Bacchid.

Neque haud subdititia gloria oppidum arbitror.

IN SCENAM TERTIAM

ACTVS PRIMI.

E Nimvero, Dave.] Hic brevius & comica deliberatio est, magna expectatione populum rerum imminentium commotura, metu & cura astantis Davi consideratione propolita.

1. *Enimvero, Dave.*] Omnis persona aut ab altero commendatur, aut se ipsam populo commendat, aut & ab altero & à se ipsa, ut hic Davi, & per Simonem supra descripta est, ubi dicit, *Mala mens, malus animus*: & hic per se, dum hoc gestu ac sermone agit ac disputat secum. *Enimvero Dave.*] *Enimvero*, significationem habet nimium permoti atque irritati animi. Cicero, *Hic cum aliis xalis parte*. *Enimvero* ferendum hoc non est: vocatur mulier, segnitia.] Ad agendum.

Secordia.] Ad considerandum,

2. *Quantum modo.*] *Quantum*, pro in quantum.

3. *Qua si non astu.*] Exhortatio à periculo, *Providentur.*] Provisio rerum duas significationes habet, *Providemus* enim nobis tam bonum, quam malum. Malum, sicut si quis eminus veniens, telum providerit, atque sic caverit. Ergo hic *providetur*, cavetur, vitantur. Et nuptias velut undam navigio imminentem fecit, quod si quis undam ex adverso venientem prora non exceperit, demersus und in pessum abit. est ergo metaphorà. *Me aut herum.*] *Herum* hic, herilem filium.

4. *Pamphilumne adjutem, an auscultem sinus?*] Semper deliberativa verba habent quandam sonum, per quem exitus rei demonstratur: ut hic ostendit, se Pamphilum magis adjuturum, quam verbis lenis obtemperaturum.

5. *Si illum relinque.*] Partium tractatus, quæ supra sunt, Pamphilumne adjutem, an auscultem seni, *Vita ejus timet.*] Ut alibi, *Syro, tibi timui male, Sui epistule.*] Opem ferre dicitur in malis rebus, & iis qui de salute dubii sunt: ut, *Ex epem, serva me, obsecro, Opituler & opitulatio* dicta ab opem tollendo, hoc est, ferendo. *Hujus minus.*] Subauditur, *timeo.*

6. *Cui verba dare.*] *Verba dare*, fallacia est: & illud spectat, *Nihil me fallis, Difficile est.*] Non dicit, impossibile est. Ergo ostendit, partem se sequi, quæ pro Pamphilo est. *Primum jam.*] Primo, inquit, jam insensus est senex, deinde à Pamphilo gravis est Glycerium, *Primum jam.*] *Tætér.* est enim ἀνέσχομαι, pro jam primum, *De amore hoc.*] *Hoc amoro*, sic, quasi cum tædio & teptehensione ejus amoris loquatur.

7. *Me insensus.*] Scilicet de amore filii, senex me servat, & re vera timendus est. *Servat.*] Φυλάττει. *Nequam faciam.*] Hoc ad illud spectat, *Tum si quis magnum cepit ad eam rem improbum.*

8. *Que juro, quaque injuria.*] Proverbiale hoc est: qualia sunt, *fai & nisai, neliis velis.*

9. *Ad hac.*] In ipsa re major est difficultas, quia gravis est Glycerium. *Sive*

ista uxor.] Et hoc cum quodam tædio & indignatione stomachi interruptit.

12. *Opera pretium audaciam.*] Dicitur de mirificis & laudabilibus, nam & ea quæ magna sunt, etiam si mala, tamen miramur: quia libenter audiamus, & hoc pretium est operæ, id est, audiendi. Et *audaciam* proprie dixit, ut in Eunuchio, *Audaciam meretricium spectat.*

13. *Nam inceptio est amantium, hant amantium.*] Amabant veteres de proximo familia dicere: ut Cicero, *Minus charum putavit fore de armario, quam quod de sacrario fuisset ablatum.* Et quidem si in verbis sunt, *μαρτυροῦμαι* dicitur: in nominibus, *συγγενεῖα*.

14. *Quidquid peperisses.*] Majorem reprehensionem sonat, quidquid peperisset: paritur enim aut masculus, aut foemina: & solet jultior esse causa tollendi, si marem uxor peperit, sed nimii amoris est, non expectare quid tollas. *Deceverunt.*] *Decevero* est de magnis rebus certam proferre sententiam, unde etiam *Senatus decretum*.

15. *Et fingunt.*] Argumenti partem narrat: & non credit futura esse quæ dicit, ut supersit locus errori. Et *fallaciam*, & *quandam*: ne verisimilis sit ipsa fallacia totius contemtionis & vilis.

16. *Fui olim.*] Modo totius summæ argumentum populo narratur: sed ut restet aliquid ad errorem, abrogatur fides. Α δὲ συζητήσας ad μακρότερον transit.

18. *Is obiit mortem.*] Plene dixit, quod nos obiit tantum. *Virgilius, Morie obiit quales fama est volitare figuras.*

19. *Recepisse orbem parvam.*] *Parvam* propterea adjecit, ut fiat verisimile, non posse eam facile suos agnoscere. *Fabula.*] Redit ad narrationem.

20. *Atque ipsis.*] *Atque* pro tamen, ut sit, tamen ipsis commentum placet, quod conminiscuntur probant.

21. *Sed Myfis.*] Παιγεῖσθαι alterius scenæ. *Myfis.*] Semper autem nomina comicorum servorum, aut à nationibus sunt indita, ut *Myfis*, *Syros*, aut ex accidentibus, ut *Lesbia*, velut ebriosa, à Lesbio insula, quæ est ferax suavissimi candidissimique vini, aut à moribus & vernitate, ut *Pseudolus*, aut ex negotio,

gotio, ut Chrysalus, aux ex qualitate corporis, ut Thylacus [an Chylacus] aut ex specie formæ, ut Pinacium, *Ego hinc*, Nihil adhuc Davus invenit consilii, nisi ut quæret Pamphilum, moneatque, *Ego hinc me ad forum*.] Vultuosè hoc pronuntiatur: ut desit, pergam, aut ducam me.

IN SCENAM QUARTAM ACTVS PRIMI.

Audiri, Archillis.] Hæc sunt inventionis poetica, ut ad *ἀνδρογύναι* facetia aliquid addant, nam *ἀνδρογύναι* est ut accersatur obstrictrix, & conveniatur Pamphilus. Facetia scribentis in his verbis est, quod Archillu compotricem potissimum adduci jubet.

1. Audiri, Archillis.] Frequenter hoc modo Terentius compendium facit, ut egrediens loquatur persona de eo, quod est gestura: & simul doceat quid ab altera gestum sit. Audiri, Archillis, jamdudum, Lesbiam adduci jubet. Utrum jamdudum audiri, an, jamdudum jubet, incerta distinctio est, & sunt qui jamdudum, jam primum intelligant: ut, jamdudum sumite pœnas.

2. Sane pol.] Sane, multum; aliàs, pro valide, namque validus est, qui multum rerum necessariorum habet ad salutem. Temulenta.] Producit primam syllabam se. Temulenta.] Vinolenta, hoc est, ebriosa, quia semetum vinum dicitur: unde abstemius sobrius, Dictum autem semetum ab eo, quia tentet mentem. Temulenta, vino: Temeraria, natura.

3. Nec satis digna cui committas.] Bene in conclusione illa specialiter probavit, dicendo non idoneam, cui committatur primus partus mulieris. Sed nunc signateque dixit committas, etenim committimus magna, & quæ salutem in dubio habent. Nec satis digna.] Duas res, nec parientem, nec primo partu. Figura *δὸς δὲ τὸς*, ut Virgilius:

— Non me tibi Troia

Externum tulit, —

Et, Dum domus Eneæ Capitoli immobile saxum Accolet, —

4. Tamen eam adducam.] Rediit ad il-

lud, quod vi coacti. Importunitatem.] Importunitas neque loci, neque temporis habet commoditatem. Antea.] Archillis scilicet.

5. Quia compotrix.] In vultu remansit oratio, deest enim per figuram *ἐκ τῆς*, ideo illam vult accersiri.

6. In aliis.] Utrum in aliis mulieribus, an in aliis rebus.

7. Exanimatum.] Exanimatus, est perturbatus, Virgilius:

Exanimata sequens impigeret agmina muris,

Exanimus, mortuus.

Idem,

Corpus ubi exanimum possum Pallantis Acelles.

Vereor quid fiet.] Quid, ob quid, propter quid sit exanimatus, Aut aliter: quid fiet, id est, quid sit negotii. Sed quidam putant quid pro quare: ut Quid veniant. Aut deest, potest: ut sit, quid esse potest.

8. Num quidnam.] Comicum est & Terentianum. Num quidnam: Quum exemptis num & nam, sufficere ad interrogationem potuisset quid.

IN SCENAM QUINTAM ACTVS PRIMI.

Hocine est.] Hic inducitur adolescentis animus circa nuptias: ut ex magnitudine ejus ingens gaudium comparatur in fine fabula, cognita Glycerio, & simul id agitur, ut magis magisque per Mysidem Pamphilus excutitur ad resistendum patri nuptias indigentem.

1. Hocine est.] Ab iracundia & dolore cœpit, Iracundia descendit ex injuria: Dolor ex miseria. Hocine est humanum factum.] Quasi deliberatio est: in qua duæ partes lunt: una patris, altera amicæ, pro suafore Mytis est. Principium ab invectione: in qua primo ut hominem accusat, deinde ut patrem. Hocine est.] Hoc est dilatare orationem, ne diceret quod fecit. & est perversa *ἀνένος*, à majoribus descendens ad minora, per amplificationem accusationis, Factum aut inceptum.] In aliis, factum aut inceptum, fuit. Hocine est officium.] Officium ab efficiendo, ab eo

Fff

quo | queritur quid efficere in eo unum-
quemque conveniat, pro conditione
perloxx.

2. *Quid est, si non hoc.*] Sic dicimus
de his, quæ necessario hoc sunt, quod
dicimus, *Si non hoc.*] Hoc cum stomacho
dictum, quasi aliquo contradicente non
esse contumeliam. *Chremes, Quid est qua-
so, Metello, iudicium corrumpere. si hoc
non est?*

3. *Vxorem decernat.*] *Decernere*, est de
magnis certam proficere sententiam.
Vxorem detrahatur.] *Propositio* injuriæ.

4. *Nonne oportuit praeisse me ante?*
Oportuit, scilicet ad patrem refert. Nam
nec sic consentiem ad nuptias, sed fac
nie velle. *Nonne oportuit praeisse me
ante?* Dolet aures se spaciū non ha-
buisse consilio. Et ante abundat, aut
cette pra, cum sufficiat *scisse*. *Nonne prius
communicatum oportuit?*] Quam de sto-
macho repetiturum est *oportuit* et de mo-
re, *praeisse me ante praeisse* proprie ad
cum refertur, hoc est, Pamphilum.
Communicatum.] Quod neque hujus
propriū est, neque illius. *Communica-
tum.*] Quia nuptiarum non omnis po-
testas in patre est.

5. *Quid verbum.*] *Verbum* pro *adversum*
more suo posuit. id est, uxorem dare,
quod ait.

6. *Quid Chremes?*] Transiit, à patre
nunc, & ad focerum relit, *quid*, non
ad Chremetem dicitur: sed ad illum
transiūns est, & non condescendens
quid dicat *Quid Chremes?*] Irascitur
patri, quod cogitat Chremeti, quod non
neget uxorem. Nove dolet, non odio
haberi, non repudiari. *Qui denegarat
se, &c.* Non latuerat Pamphilum, re-
pudiavisse Chremetem. Unde & Davus
ait, *Qui postquam audierat non datum
iri filio uxorem suo. Commissurum.*] Pu-
raverat nuptias, & Chremeti mutare
sententiam.

7. *Id mutavit.*] Nove dixit *id*, *quod*
enim ad denegarat. *Id mutavit.* *quo-
nam me immutatum.*] *Παράβολον*. Nani
quoties verba sunt, *μετέωρον* dicitur,
quoties nomina, *παρομοίωσις*.

8. *Itane obstinate?*] *Obstinate* facere est
aliquid in alterius malum cum conatu
facere perseveranter, & in alterius per-

na hominis. *Abstrahat?*] *Magis*
vi verbi & proprietate usus est, unde
illud est, *Iphitus & Pelias mecum drol-
limur inde. Abstrahat.*] Magna indigna-
tione usus est, tanquam Chremes non
tam sibi consultum velit, quam Ixium
Pamphilum.

10. *Adeo hominem.*] Alia exclamatio
est adversum focerum. Neminem pu-
tat esse in genere humano ita infelicem
ut se: quod est commune omnium, qui
in aliquo mœrore consistunt. Itaque
non se, sed conditionem humanam do-
let, & queritur natum esse quengnam
qui possit esse tam miser ut ipse est, ac
per hoc se, *Adeo hominem.*] Amatorie
amore nominato exiit in genitus. Sic
Virgil. *aut si lux alma recessit, Hektor
ubi est? Invenustum aut infelicem.*] *In-
venustus* est sine venere, id est, sine gra-
tia, quem omnes respiciunt, repudient-
que pulchre, & quem deformis appe-
tant, *Invenustum aut infelicem.*] *Inve-
nustus*, cui displicens obicitur: *Infelix*,
cui placens negatur. *Aut infelicem quen-
quam ut ego sum?*] Adeo se miserum di-
cit, quod sibi repudiare non licet: ut
propter se doleat humanum genus, in
quo sit aliquis tam miser, Virgil. *Hec
causa in quenquam tantum scelus? Ut
ego sum?*] *Ανακόλυνον* est, ut quam
enim infeste debuit, non ut.

11. *Prò Deum.*] Quam severe indigna-
tione, hinc aspice, quod frequenter ex-
clamat, *Prò Deum.*] Alia exclamatio est
adversus focerum.

12. *Effugere.*] In totum fugere.

13. *Quot modis contemptus, spretus?*
Si Chremes spretus, intelligemus Pam-
philum dicere, quod operam dederit,
ut se repudiaret Chremes: ut supra di-
xit, *κίνησεν, quia me immutatum vi-
det.* Quot modis contemptus? Chremes
an Pamphilus? *Falsa, transacta omnia.*
Proverbiale est in id negotiū, de quo
nihil superest ad agendum, *Falsa* au-
tem à Pamphilo: *transacta* etiam à
Chremete.

14. *Repudiatus repetor.*] Quasi & hzc
injuria sit, repudiare & repetere. Et tale
est in Eunuchis, *Exclusi, revertent.* Nisi
si id est.] Conjecturale argumentum.

15. *Aliquid mensuri alunt ea.*] *Δουλο*

contumelia, & monstri & aliquid. unus enim esset, aliquid monstrum. Sic, *Quid hominis uxorem habes*; Et mutavi genus, dicendo ea: quoniam femina est. Sic in Eunuchis, *Taces, monstrum hominis non dicturus es* & *Aliquid monstri alunt: ea*.] Dum monstrum dixerat, ea subiunxit, tanquam non verbis, sed sententiae serviens. *Nemini obtrudi*.] Mire obtrudi, quasi invito, & totum cum iracundia. *Obtrudi*, infringi, impingi.

16. *Iur ad me*.] Dotem amator non cogitat: & ad vilitatem trahit, quod ultro venit, & quod se reperit Chremes. *Iur ad me*.] Quasi ad hostem. *Plantus in Pseudolo*.

Iur ad me.

Et Virgilius:

--- simul ense relicto

Ibat in Euryalum prope.

Oratio haec. Etiam pauca verba veteres orationem dicebant.

17. *Nam quid ego*.] Quasi dicat, quid ego de parte dicam, qui alienam accusaverim Chremetem. *Nam quid ego*.] Redit ad partem, in quo nove hoc accusat, negligentem eum agere, quod noluit fieri.

18. *Tantum rem*.] Summam voti ac nuptias. *Præteriens modo*.] Hic ostendit specialiter quid peccaverit. *Pater præteriens modo mihi apud forum*.] Undique constat accusatio, ex facto, quod præteriens, ex tempore, quod modo, ex loco, quia in foro, ex modo & ex verbis, *Uxor tibi ducenda est*.

19. *Ducenda*.] Mire ducenda, semper hoc genus declinationis, necessitatem ostendit, ut Virgilius:

Et pacem Trojanæ ab rege petendum.

Salustius:

Agendum, atque obviam eundem est.

20. *Abrepto, & suspende te*.] Ad Hodie. *Cito revertit, ad Uxor tibi ducenda est*. *Suspende te*.

21. *Ineptam saltem, falsam*.] Duo comparantur in defensionem, aut vera aut ad tempus accommodata. *Ineptum* est, quod à quovis reprehendi potest. *Falsum* quod etiam prudentem possit fallere.

22. *Quod si ego viscerem*.] Si mecum

convivimus aut prius. *Quid facerem*.] Imple te reprehendat. *Quid facerem*.] *Ταρογῶ*.

23. *Ve ne hoc facerem*.] Tacetum, & nota, facerem, pro tacetum, sed nunc. Deliberatio, & patiens ejus.

26. *Amor, misericordia*.] Hæc oratio sunt, cum unum negotium in utilitas distrahimus partes. *Diverse trahunt*.] Pro, in diversa trahunt. *Amor*.] A necessitate. *Misericordia*.] *Ανὰ πῶς αἰτιῶν*.

Misericordia hujus.] *Ἀμφοτέρω*. *Nuptiarum sollicitatio*.] A perturbatione. Quibus colligit, consilium se non posse sollicitudo est, quæ inhæret mentibus, sollicitatio quæ ab alio fit.

27. *Tum patris pudor*.] *Ἀμφοτέρω*. *Qui me tam*.] Explanatio, in quo pendendum sit sibi apud patrem. Et ad illud spectat, *Tute his rebus finem præscripsi, pater. Qui me tamēni passus est a viro*.] Atque accusabat eum, sed amator est.

28. *Ei ne ego*.] Pronomen hoc vim qualitatis habet, & est, An tali, tant bono? *Egone ut averser*.] Videtur inclinasse, ut secundum patris animum consistat, sed amore ad incerta iterum devolvitur.

29. *Quorsum accidar*.] Ad quam rem, quo versus.

30. *Sed nunc percipis est*.] Calliditati femineæ & astutiae sententia hæc congruit. *Cum ipsa*.] *Ipsa*, nunc domina mea. *Adversum hunc*.] Apud hunc, ut alibi, *Et id gratum fuisse adversum te, habeo gratiam*.

31. *Dum in dubio est animus*.] Translatio hæc est a mole alicujus ponderis, quæ ante quam in loco sederit, cum incerta pendet, facillime commovetur.

32. *Quis hic loquitur*.] Hoc secundum deinde conversus, ut vidit, *Myfis, salve*.] Difficile est aliud invenire verbum, quod sic declinetur, *Salve & salve*, quippe hujus verbi per modos est rara declinatio. *Quis hic loquitur*.] Principium Terentianum in jungendis personis, *O salve*.] O, interfectio optantis adventum, aut repente percussit. *Quid agit*.] Amatorie, & familiariter non addidit quæ, *Virgilius*.

Qua mihi reddat eum, velleo me solvas amantem.

Regas?] Lenta quædam, & tristis est responsio, & dolore plena.

33. *Laborat de dolore.*] Duplicem laborem Glyceti esse dicit, unum partitudinis, alterum curæ & sollicitudinis nuptiarum Pamphilus. *Laborat de dolore.*] Callide aggreditur juvenem; nam utraque propter illum perpetitur, & dolorem & sollicitudinem. *Atque ex hoc.*] Mytis, quæ contra patrem sua sora est, incertum inveniens Pamphilum, facile ad se convertit mentione dominæ suæ: & maxime quod addidit, cur illam ægram esse dicat, quare ita timet perfectum esse quod volebat, ut dicat Pamphilus, *Egone istuc conari queam?*

34. *Constituta.*] Nec addit, à patre: sed invidiose, quasi & à Pamphilo sint constituta. An timet in negotio? *In hunc diem.*] Idem enim dies est quo placuerant destinata nuptiæ, quamvis Chremes renuntiaverat. & supra, *Hic pitiis dictus est dies. Tum autem.*] Tum, præterea. Tertiam sollicitudinem habere Glycerium deseratur à Pamphilo. *Sollicita est.*] Sollicitudo rerum incertarum magis est. *Quod in hunc diem.* &c.] Hic certior metus est, & gravior.

35. *Egone istuc conari?*] Ideo sic Pamphilus, quia illa invidiose non *deserere cogaris*, dixit: sed, *deseras*. *Ego ne istuc conari?*] Non pericere, sed conari velle aliquid ad scelus, effectio est, etiam si non potest fieri, hic enim voluntas, non factum damnatur, ut *Virgilius*:

Ansomnes immane nefas, ausoque potius.

Conari?] Levius est conari, quam facere.

36. *Egone propter me?*] Magna vis est in pronominiibus, & diversa sunt, & singula, & non præcipitantur, nec dicuntur uno spiritu: sicut in Eunuchio, *Egone illam: que me, qua illum?* *Quæ illum*, deest; amat: *qua me*, deest, non amat. *Egone?*] Suadenter. subauditur, *ut fieri sinam.*

37. *Qua mihi sum animum.*] Ab ejus beneficiis. *Suum animum.*] Quantum ad amorem pertinet. *Atque omnem vitam.*] Hoc est, ut maritum speraret. *Qua mihi sum animum.* atque omnem vitam credidit.] Argumenta à consequenti. Si eam deserit, hæc subiiciuntur.

38. *Quam ego animo egregie charam.*] Egregie, præter ceteras, id est, nimis.

39. *Bene & pudice.*] Hic illud solvitur, *Lana & tela victum quaritans*: ut hoc præstret, bene & pudice Glycerium esse educatam, *Lana & tela victum quaritans*. Et non pertinet ad argumentum, nisi post vitam Glycerii intelligas. *Bene & pudice*] Ab honesto. *Bene & pudice ejus doctum.*] Hanc sententiam quasi de exemplo probat, nam bene educata est à Chryside, quæ primo pudice vitam, patre, & durius agebat.

40. *Conatum egestate.*] Propterea quod Chrysis, inopia & cognatorum negligentia coacta. *Conatum egestate.*] Non paupertate, sed egestate, cui contrarium, *Inopia*, & cognatorum negligentia.

41. *Haud vereor.*] Acuit animum adolescentis contra patrem, cujus etiam nomen grave est.

42. *Sed vim ut queas.*] Hic, *vereor* subauditur. *Vt*, pro ne non possit: ut sit. Sed vereor ne non queas vim patris ferre. Et ne non possis, non damnatio est, verum adolescentis provocatio in contemptum patris. *Adcon' me ignavum.*] A verisimili. *Ignavum.*] Quod adversum necessitatem proferendum fuit, id primum dixit, adesse sibi virtutem, quæ sequuntur, ad fidem pertinent. Ita pro tempore contemptum patris pro fortitudine habet. *Ignavum.*] Ignavus est, qui vim non potest ferre, qui non est perseverans.

43. *Adcon' porro ingratum.*] Porro, conjunctio est expletiva, alias adverbium temporis. *Ignavum & ingratum*] *Av' hanc* est, inhumanum aut ferum post subiecta dixit. *Adcon' porro ingratum, aut inhumanum?*] Mira omnis conversio. Non enim dixit. *Adcon' me obsequentem patri existimas, adeo gratum, adeo pium, adeo mansuetum?* Ita amatoris per omnia servat conditiones, ut oratorie hoc cogatur, scelus esse, si pareret nunc patri.

44. *Vt neque me consuetudo.*] Non ordinem reddit. ferum enim reddit ad mansuetum. quod etiam feræ mansuescunt. *Neque amor.*] Ad illud, *Inhum-*

num. Anior namque vehementior est in homines, Virgilius:

Quid juvenis, magnum cui versas in effibus ignem

Durus amor? ---

Pudor.] Ad ingratum retulit, *Ut neque me consueudo, neque amor.*] *Ἀπὸδοῦς* ad superiora, *Consuetudo*, adversus feritatem. *Amor*, adversus inhumanitatem. *Pudor*, adversus ingratum animum,

45. *Commoveat, neque commoveat.*] *Ἀυξήσις* est ad majora, *Vi servem fidem.*

Exquisite: non dixit, ut contemnam patrem.

46. *Vnum hoc scio.*] In eodem hæret, ut exciter juvenem: neque audire se fingit quod dicit, *Vnum hoc scio.*] Vide quam callida sint, quæ à Myside subjiciuntur, ad irritandam promissionem Pamphili: quæ ardentem incendunt magis, nam dixit ille omnia, quibus cogitur fervare fidem: sed de merito ejus aut nihil dixit, aut parum, *Vnum hoc scio.*] Quasi hoc dicat, *Quid tu facturus sis equidem nescio, sed unum scio, Vi memor essem.*] Invidiose, quali obliro: adeo commoveat hoc dicto Pamphiliro, *Vi memor essem.*] Bene, præterito: quoniam quæ præterita sunt, in recordatione magis iachrymabilia sunt, ut Virgilius:

--- Cui parvus Iulius,

Cui pater, & conjux, quondam tua iustia, reliquior?

Idem alibi,

Per caput hoc juro, per quod pater ante solebat.

47. *O Mysi, Mysi.*] Primum vocandi, alterum increpandi est. *Etiā nunc scripta.*] Id argumentum est, quā vivæ memor sit, qui etiam mortuæ verborum meminerit Chrysidis de Glycerio.

49. *Iam ferme.*] *Ferme*, adverbium est festinantis. *Moriens me vocat.*] Ex tempore probavit locutam vera esse, non ficta & simulata, nam qui fami sunt, spe longioris vitæ adulantur, Virgil.

Et dulcis moriens reminiscitur Argos. *Iam ferme moriens.*] Affectus à tempore, quod postrema vox erat.

50. *Accessi: vos semota, nos soli.*] *Figuræ* propriæ Terentianæ, *αὐτὸς ὅστις* & *ἐλλείψις*, *Vos semota*, deest *estis*: nos

soli, deest *remansimus*, ut est illud, *Egon illam, quæ illum, quæ me? Vos semota: nos soli.*] Habuit fidem, quod soli fuimus, quod nemo testis. an timuit, ne hoc pater ante firmatum amorem cognosceret? *Incipit.*] Deest *dicere*, *Præparatio*, & quasi vestibulum orationis est. *Inceptio* dicitur orationis, quæ longa taciturnitate, meditate, graviterque profertur, ut Virgilius,

Tum pater omnipotens, rerum cui summa potestas,

Insti ---

51. *Mi Pamphile.*] *Μίμνησις* per *αὐτὸς ὅστις* & principium à blandimento. *Mi Pamphile.*] Imitatus est etiam blandimentum, Chrysidis. *Mi Pamphile.*] Vide redditam voci morientis densis intervallis interruptam orationem, ut potè lasso anhelitu interveniente. *Huius formam atque aetatem.*] Amat compendium lassitudo. *Formam* enim dicendo: pulchritudinem significat: *aetatem*, quod parva, *Huius formam atque aetatem.*] Duplex causa commendationis, *forma & aetas*: ut supra, *Forid unam aspicio adolescentulam, Forma, &c.*

52. *Virque inuitiles.*] Legitur & *utiles.*

53. *Et ad pudicitiam.*] Propter formam dixit. *Et ad rem tuandam.*] Propter aetatem, *Ἀπὸδοῦς*.

54. *Quod te per.*] *Quod*, propter quod: ut, *Quod te per superos*. Et est ordo, propter quod te oro. *Per hanc dextram.*] Tenet eum, ut apparet, *Per hanc dextram*] Fidei & foederis membrum. Ad manum fit conventio, *Et ingenium.*] Legitur & *genium*.

55. *Per huius solitudinem.*] Legitur & *solitudinem*.

56. *Obtestor.*] *Obtestatio* dicitur, quando cum adjuramus, quem rogamus. *Oramus* per eas res, propter quas rogamus, Virgilius:

--- pereversa, genitor, fumantia Troia Excidia obtestor. ---

Ne abs te hanc segreges, neu deserat.] Ad fidem, *ne segreges*, retulit: *ad solitudinem*, *ne deserat*: hoc est, ne aliam ducas, aut amare desinas, etiamsi aliam ducas. *Ne abs te hanc segreges.*] Quasi ipsam manu tenens. *Hanc*, propter formam & aetatem.

tem, *Segreges*.] Hoc verbum simplex fieri non potest. *Non deservis*. postremo. *Te obtestor*.] Sextum *μῆτις* dixit enim iam, *Quod ego te per hanc dextram oro*.

57. *Si te in germani.*] Sic tunc dici solet, quando praestitimus aliquid, & tamen nolumus exprobare, ut *Virgil*.

Si qua tui inquam pro me pater Hyrtæus avis

Dona tulit, ---

Et alibi,

Si bene quid de te merui, ---

Ingermani fratris.] Non fratris solum, sed etiam germani.

58. *Sive haec te solum.*] Si aut te mihi praestulit, aut nullum alium noverit amatorem in domo meretricis.

59. *Morigera.*] Hoc quasi amantem utile fuit, *Virgilius*:

--- fuit aut tibi quidquam

Dulce meum, ---

60. *Te istum virum do.*] Hæc, ut diximus, & singula sunt, & non praecipitantur, nec dicuntur uno spiritu. *Te isti virum do.*] Apparet quod iunctis dextris hæc dicebat, ideo &. *Per hanc dextram te oro. Amicum.*] Potest enim & maritus esse, & non amicus, sed affectu mariti retulit amicum, *Virum.*] Ne segreges. *Amicum.*] Ne deseras. *Tuorem.*] Quasi erbe. *Patrem.*] Quasi parvæ *Patrem.*] Ad illud quod ait, *Et ad pudicitiam.*

61. *Bona nostra tibi hæc permitto, & tua mando fidei.*] Conclusio per mandatum & obsecrationem efficax satis. *Bona nostra.*] Hæc verba quasi supellecilem tuam ostendentis sunt. *Bona nostra.*] Hoc est, *Adrem tutandam.*

62. *Hanc mihi in manum dat.*] Confirmatæ sunt legitime nuptiæ per in manu conventionem: Et mire hanc non, *hujus manum.* *Mors continuo ipsam occupat.*] Quo magis memorem esse oportet eorum, post quæ illa nihil locuta est.

63. *Accepi.*] Proprie, quasi uxorem] *Acceptam servabo.*] Concludit pattem deliberationis suæ per electionem.

64. *Sed cur tu.*] Corripit, quod abeat ab illa, *Cur* non interrogantis, sed corripientis est, & increpantis quod Glycerium deserat *Obstetricem.*] Quæ opin tulerit patient, *obstetricis* dicitur: unde & parturientes, *Feropem*, clamant.

65. *Propera, atque audax?*] Et interrogatio quo cat, & revocatio, ad argumentum magni amoris accedit. *Verbum unum cave de nuptiis.*] Decit *de ac*, figura *ἰλλοψία*. *De nuptiis.*] Non quod hodie futuras nescierit Glycerium: sed quod illas hodie inditet pater filio? cum supra & Pamphilo & Glycerio disturbatæ videntur, quia sunt confuturæ in hunc diem. *Cave.*] Annotant quidam *cave* hic corripiendum esse.

66. *Ne ad morbum hoc etiam.*] Iterum *ἰλλοψία*: decit enim, *accidat*.

IN SCENAM PRIMAM ACTVS SECVNDI.

Vid ais, Byrrhia?] In hoc colloquio altera pars ostenditur fabula. Siquidem Andria ex duorum adolescentium pueribus gaudisq; componitur: cum sere solam Hecyram Terentius ex una comædia adolescentis efficeret.

1. *Quid, &c.*] Has personas Terentius addidit fabulæ; nam non sunt apud Menandrum, ne *παλαιότερον* fieret. Philumenam spectam relinquere siue ipso, Pamphilo aliam ducente, *Quid ais? &c.*] Ex verbis Charin apparet Byrrhiam nuntiasse nuptias futuras cum Pamphilo: nec adducitur tamen, ut statim credat, & accommodet animum. Sæpius ergo repetit interrogando. Ec bene illa, velut amatorie de certa loqueretur persona, Sic *Virgilius*:

--- solam nam perfidus ille

Te colere, arcana etiam tibi credere sensus.

Ergo non Aeneas, sed ille, Et item hic, non Philumena, sed illa dixit, *Quid ais, Byrrhia?*] Miratur magis, quam interrogat, vel potius indignatur, *Sic est.*] Hoc cum indignatione stomachi dixit, Ergo non Aeneas, sed ille.

2. *Qui scit?*] Non vult enim verum esse. *Qui?* quatenus? unde hoc scit? *Apud fernm.*] De loco. De tempore, *modo.* De persona, *de Davo.* *Apud Fernm de Davo audivi.*] Plurima dixit ad confirmandum Byrrhia, quando interrogatus est, à loco, a tempore, à persona, *Va misero.*] Tandem aliquan dope-

victus est ut crederet, *Va* interjectio in hiscebus quas execramur.

3. *Vsq̃ue antehac.*] Id est, antequam tua verba audirem. Et duas præpositio- nes posuit, ut dicitur: sed una est tan- tum, velut adverbium, non jam præ- positio. Nulla præpositio præpositioni adungi separari potest. *Vsq̃ue*, ejus- modi est, ut sine aliqua præpositione raro inveniatur. *Attentus fuit.*] Ut *at- tentus* audire dicitur.

4. *Lassus, cura confectus, stupet.*] *Las- sus* cura, ex præterita spe, nunc *confectus*, id est, sic vulneratus, aut percussus ut sanari non possit. *Lassus, cura confectus, stupet.*] *Lassus*, adempta attentione, *Cura confectus* confirmato timore, *Stupet*, abjecta spe.

5. *Quaeso ad pol.*] Objurgantis est *Qua- so*, vel etiam rogantis. *Quoniam non po- test.*] Consolatio ad id, quod fieri non potest, suadens.

6. *Id veli quod possit.*] Proverbiale. *Nihil aliud.*] Hoc magis gemitu ama- torio, quam ut responderet Byrthiæ, di- cit: quasi magis Philumenam velit, quam vitam & lucem. Idem alibi, *In co me oblecto: solum id est charum mihi.* Non enim dixit, Nullam volo aliam, quam Philumenam: sed nihil volo aliud, quod infinitum est.

7. *Qui istum.*] *Qui*, pro ut. *Ex ani- mo dimovens.*] Legitur, *ex corde ejicinu.*

10. *Tu si hic sis.*] Hoc gestu scenice melius commendatur. Nam hæc magis spectatoribus, quam lectoribus scripta sunt. Hic ergo, se ipsum ostendens, di- cit, & est hic pronomen, *Sed Pamphi- lum.*] *Sed*, inceptivum, pro atque ec- cum Pamphilum: ut *Sallustius*, *Sed Me- tellus in vulnere*. Hoc non discretivum: ut si dicas, sapiens, sed miser: hic enim discretivum erit. *Sed Pamphilum video.*] Hæc per *despoplō* finguntur. *Ago age ut lubet.*] Adversus hæc non habuit quid loqueretur, & est permissio reprobantis ea, quæ consentit.

11. *Omnia experiri.*] Idem alibi, *Om- nia prius experiri, quam armis, sapien- tem decet.* *Virgilinus* hanc posuit senten- tiam, *Ne quid inexpertum frustra mori- tura relinquat.*

12. *Ipsum hunc.*] Bene *ipsum*, quasi au-

thorem & principem, refertur etiam ad dignitatem. *Orabo - hunc supplicabo.*] *Oramus* quæ bona sunt: *Supplicamus* in adversis magis, vel cum lachrymis. *Hunc orabo, hunc supplicabo.*] Procinia sunt pe- titionis, quibus ostendit Poeta Latio- nem, quæ nova & improba res, tamen petitur. *Amorem hunc narrabimus.*] Non studium aut voluntatem sed amo- rem. Nec petam, sed *narrabo* dixit: to- tum magnifice.

13. *Ut aliquot saltem prodas dies.*] *Sal- tem*, desperatis rebus solam petentes sa- lutem, hoc verbo utimur. *Prodas* vero, proferat, prolacet, differrat. *Lucilius* in quinto, *An porro prodenda dies sit?*

14. *Interea fiet aliquid.*] Tale est hoc, quale illud, *Interea aliquid accidet boni.* Sed nihil illum dixisse poeta per se servum ostendit, dicendo, *Id aliquid nihil est.* *Fiet aliquid.*] Ut supra, *Impetrabo.*

15. *Adcon' ad eum.*] Consuetudine magis, quam ratione dicitur, unum enim ad abundat. *Quidni? si nihil im- petres.*] Aut, *Quid, nisi nihil impe- res, ut te, &c.* In utroque idem sensus est: sed superior per *adcon'*, inferior per simplicem explicationem solvitur. Et si *quidni* legitur, subaugendum, adeas: ut si, *Quid ni adeas?* ut si nihil impetres, ut arbitretur paratum incedum, si il- lam duxerit *Si nihil impetres.*] *Impetres*, per *despoplō* dictum videtur, pro *pe- tra*, quoniam petitionem sæpe inpetra- tio sequitur.

18. *Charinum, &c.*] Non imperite Pamphilum priorem loqui fecit, sed ut fiduciam det Charino loquendi: quod & *Virgil*, eleganter, *Heus*, inquit, *juve- nes monstraie, meorum* *Vid sis si quam hic errantem forte soror* *m* ut ad confes- sionem Charino minus clausa præ pu- dore sit via.

19. *Salutem, auxilium, consilium expe- tens.*] Ut in petitionibus fieri solet, be- neficium petens, utitur partibus delibe- rativæ, *Consilium expetens.*] Eleganter, quoniam deniens & improbum est quod petit, novissimum posuit consi- lium: ut si non possit concedi, vel consi- lium expetat ad sanandam demen- tiam. *Cicero*, *Tu da salutem, qui- spem dedisti.*

20. *Neque pol consilii locum habeo, neque auxilii copiam.*] Apud amantem neque consilii facultas: apud inopem neque copiam auxilii. His duobus ostendit etiam se amantorem, Neque pol consilii locum habeo, quia amo: neque auxilii, quia sum miser.

21. *Sed istud quidnam est?*] Hoc si non adderet, locus confitendi amoris Charino nullus fuisset, *Hodie uxorem ducis.*] Vide miram interrogationem ante confessionem. *Ajunt.*] De ea re dicimus quam volumus esse falsam.

22. *Si id facis.*] Nihil prius, quam se moriturum dixit, pudenda dicturus. Inde datum est, ut ille instantius quæretet causam. *Hodie postremum.*] Plus dixit, quam si dixisset, *Morior hodie.* *Hodie postremum.*] A necessario: quia vivere non potest. Et *postremum*, adverbium est.

24. *Sponsam hic tuam.*] Nulla cunctatione Byrrhia, sed facere, *neque* *paratissime* narrat, *Sponsam hic tuam amat.*] Cailide & *sponsam*, & *amat*: hoc est, nec adhuc uxor tua est, neque aliquid admisit, quia amat tantum. *Na iste haud.*] *Na*, valde: ut & *Cicero*, *Na illi vehementer errant.* Sensus hic est, Non id amat quod amo, nec id odio habet quod odi, hoc est, valde iste, inquit, non necum sentit: id amat quod ego odi, *Ne iste haud mecum sentit.*] *Ne*, valde: aut ut quidam volunt, & *quam*. Lucilius in x.

Na in arce bovem discepsi magnifice, inquit.

25. *Nam quidnam amplius tibi cum illa fuit?*] Attificiose personam expressit Terentius, nuptias recusantem: & *unum* *et* *omni* *virgini* servavit.

26. *Quam vellem?*] Utique ut esset causa recusandæ. *Per amicitiam.*] Suam & Pamphili, *Ex per amorem.*] Suum tantum circa virginem.

27. *Vi ne ducas.*] Sufficeret dixisse, *ne ducas.* *Dabo equidem operam.*] Plus ille promisit, quam ille poposcit, *Dabo equidem operam.*] Pronuntiatione levandum est. Plus enim dixit, *dabo operam*: quam si diceret, *non ducam.* *Non potest.*] Deest, *feri*, & hoc ad patrem retulit.

28. *Aut tibi nuptia hæ sunt cordi.*] Hoc ad Pamphilum pertinet, non enim unum

& idem est, nam si idem esset: *nuptia hæ sunt tibi cordi*, supervacuum esset additum, *Cordi?* Animo, acnte, *Saltem aliquot dies profer.*] Primo quæ majora sunt, petiit: postremo quæ ex his videntur minima: & hoc arte: ut, *Invenite vim ventis, submersasque obrute puppes,* Et ad postremum, *Aut age diverfas.* & *disjice corpora ponto.*

29. *Profer.*] Prolata, produc, differ, *Aliquo: ne videam.*] Aliquo dixit, ut exilium esset incertum. *Audi nunc jam.*] Corruptio impatientis, qui non sustineat audire de exilio.

30. *Ego, Charine.*] Sententiæ quæ ex pronominibus incipiunt, seria semper, sed vera promittunt. *Virgilius.*

Me varam nulli veterum sociare procerum

Fui erat

Ego, Charine, venturum officium.] Sensus hic est, Non puto, inquit, hominem liberum, qui, cum nihil præter, haberi gratiam sibi poscat, ergo cum tibi nihil præterem, nolo mihi gratias agas, non enim tui causa fugio, quod prius quam me peteres, magis noleam ducere, quam tu cupis. *Neutiquam.*] Una pars est orationis, pro nequaquam, Aut alio modo dicitur, cum is nihil promereat, id est, præter, ut *Virgilius.*

Quique sui memores alios secere merendo, Et,

--- *Nunquam regina negabo Promeritam.*

E contrario lædit:

Quid commerus, aut peccavi, pater?

31. *Cum is nihil promereat.*] Mereri, est aliquid mercedis pro labore sumere, cum dicimus, *Nihil meretur*, hoc intelligitur, nihil mercedis dignus est accipere, *Cum is nihil promereat.*] Laboret, vel mereatur, vel mercedis petere debeat, ut, *Quid meret machara?* Plautus in *Pseudolo.* Id gratia apponi sibi,] Addi in gratiam suam, id est, sibi gratiam merere.

32. *Nuptia effugere.*] Interposita distinctione, vultuose hoc dicitur, hoc est, cum gestu.

33. *Reddidisti animum.*] Plus dici non potuit, *Aut tu, aut hic Byrrhia.*] *Hic* *Διευκλῆς* quasi efficaciorē ostendit, ergo

ergo ad comparationem alterius refertur.

34. *Facite, fingite, invenite, effecite.*] *Fir.* quod verum est. *Fingitur* quod falsum est. *Invenitur*, ne temere fiat. *Invenite* ergo, agite dicit post cogitationem. *Effecite.*] Ia est, in effectum perducite. Sallustius, *Nam & prout quam incipias,* consilio: & ubi consuleris, mature facito opus est. *Facite, fingite, invenite.*] Mirce exprellit Pamphilii animum nuptias metuentis, cui quicquid dixerit, parum est.

35. *Ego id agam, mihi qui ne deus.*] Non dixit, *ego non instabam ut ducam*: sed quod est amplius. Et rectè, utriusque opera opus. Non enim continuo ducet Charinus, si non duxerit Pamphilus. *Qui datur.*] *Qui* pro quemadmodum. *Ne mihi.*] Veteres frequenter *ne* pro *non* dicebant. *Sas habeo.*] Sic antiqui pro *sufficit*, *sas habeo* dicebant, an vel abundat?

36. *At tu hercle.*] *Deest*, adfers, dicis, nuntias.

37. *Nisica qua.*] Hoc est, --- *datur* ne illa hodie Pamphilo nuptum? *BY sic est.* C H. *quis scit?* BY. *apud forum modo de Davo audivi.* Quod memor est Charinus, se non libenter audisse. *Fugit hinc.*] Comminantis est, & abigentis à se. *Ego vero, ac lubens.*] Nemo libenter fugit, nisi coactus necessitate. Hic etiam *lubens* dixit, quod est lubenter.

IN SCENAM SECVNDAM

ACTVS SECVNDI.

D *boni.*] Hac scena consilium continet personarum, ad quas maxime pertinet argumentum. Et hic est locus in quo, ut fieri solet, fortuna mixta rebus dispositis, magnas turbas dat.

1. *Di boni, boni quid porro?*] Non mirum quod insolentius Davus exultat, qui, ut Simo dicebat, timidus fuit, ut ipse Davus, etiam desperavit ex nuptiarum terrore, quas nunc falsas comperit. *Di boni, boni quid porro?*] Ex proximo repetivit bis: sed tamen alterum nominativo plurali, alterum genitivo singulari dictum est. *Quid porro.*] Non solum corpore, sed etiam animo portamus tamen bona, quam mala. Sic alibi, *Ne quis Andria appetit mali.*

2. *Vt mitam, in quo nunc est, adimam:*

atque expleam animum gaudio.] Ordine locutus est, prius enim metum adimere, sic demum gaudio perfundere. Hic ordo etiam in laude servatur.

3. *Nescio quid.*] *Deest* propter: ut sit; propter nescio quid. *Quid.*] Adverbiale.

5. *Exanimatum.*] Perterritum, perturbatum.

6. *Sed ubi quam?*] Nunc in omnes se partes versat, quarens quo dirigat cursum.

7. *Abeo.*] Videtur quasi constitisse, deinde quasi elegisse quo pergat. *Habeo* per *h* inveni, legitur & *abeo*: uti merito illi dicitur, *Resiste. Quis homo est qui me?* & Pamphile.] Ante videt, quam compleat orationem.

8. *Euge, Charine.*] *Euge.* modo pro interjectione positum est. *Opportune.*] *Deest*, *adestis*: non, opportune vos volo.

9. *Dave, perii.*] Proprium est dolentibus, praefestinare ad indicanda quæ dolent. *Ἀπὸ λυμῆς.* Habet nonnullum affectum quod addidit, *Dave, Quin tu.*] *Quin*, modo pro imo; alias, cur non?

10. *Mea quidem hercle.*] Videtur Charinus plus dixisse, *Perii*, quam Pamphilus, *Mea quidem hercle certe in dubio est visa.* Sed non est hoc, plus enim Pamphilus dixit, Nam qui vivit, non potest interiisse: is autem qui vivit, vitam potest in dubio habere. Ideo & juravit *hercle*: & attrinans iurandum, certe addidit, Bene certe: quasi illud *interii*, falsum sit. Ita Pamphilus plus fecit, periturum se esse dicendo, quam Charinus interiisse. *Et tu quid, scio.*] Mira compendia, quæ contrahit Poëta longitudine fabulæ: nec tamen perdit affectus personarum. *Et tu quid.*] *Deest* *tamen*.

11. *Et id scio.*] *Εἰς ὁμοκειρεῖς*, tanquam dicat, nihil est. *Et id scio.*] Legitur, *Et si scio.* Hodie,] Tempus addidit, tanquam rem sciens, *Obrundis.*] Sæpe repetendo dicere, *obtrundere* est, translatio à fabris, qui sæpe repetunt tundendo aliquid malleo, & idem obtrundunt & hebetant. *Obrundis, tamesi.*] Potest esse *ἀντιστοιχῶν*: sed sincerius est & melius subdistinguere.

12. *Id paveo.*] *Deest* *ob*, ut sit, *ob id* hoc autem Pamphilo dicit, *Tu autem, ut*

ducus.] Pro, ne non, ut posuit. Hoc.] Charino.

13. *Atque ipse ipsum*] Ἐν ὁππότε. Ille enim hoc idem dixerat cum exclamatione: quod quasi vanum contemnit. *Me vide.*] Utrum, letus sum? an, me specta fidei datorem? ut dici solet, *me habe, me respice.*

14. *Obsecro te, quamprimum hoc me libera miserum metu.*] Cum precibus & tempus admisit. Et bene libera, perfecta enim securitas, liberatio nominatur. *Hem.*] Ecce demonstratio est facti.

15. *Uxorem tibi non dat jam Chremes.* Oratorie à summa cepit: cujus partes, multis dicentur. *Iam non dat.*] Bene jam, quod si non dixisset, intelligeret Pamphilus, vel postea Chremetem filiam esse daturum. Sed addito jam, plena securitas est, jam enim renuntiatio est perpetuitatis. *Scio.*] Præparatio est auditoris ad cam narrationem, quæ ostendit argumenta falsarum nuptiarum.

16. *Me prenditis.*] Pro prendit. Ad dicta aspiratione geminavit syllabam. Et prenditis dixit, quasi vitantem ac fugientem. *Ait tibi.*] Ait, proprie: quia contemnenda dicuntur. *Ait tibi uxorem dare se.*] Conjecturam facit ex malis, quæ præcesserunt. *Ait tibi uxorem dare se.*] Dicitur primo crediderit veras, dicturus subinde cur falsas.

17. *Item alia multa.*] Bene distulit narrationem, ne si audirent Charinus & Byrrhia, desinant dolos intruere adversum vigilantissimum senem. *Item alia multa.*] Commoda narratio à necessariis tantum. Minas autem senis prætermisit, ne corrumpere bona quæ nuntiabat. *Qua nunc non est narrandi locus.*] Non vult dicere, quam minaciter secum egerit senex, quamque instet nuptiis, ne Charinum Byrrhiamque de spe dejiciat, quos vult secum adniti, ne uxorem Pamphilus ducat. *Qua nunc.*] Argumentum est, quæ-rere potuisse eum qui sit territus, nam timor curam parit. *Narrandi locus.*] Modo tempus, spatium.

18. *Properans percurro.*] Vide quantum dixerit, *Properans & percurro*, ut continuationem cursus ostenderet.

19. *Vbi te non invenio.*] *Vbi*, modò non est adverbium loci, sed temporis,

pro postquam. *Vbi te non invenio, ibi.*] A summo ad imum divisiones, quibus dicta & facta continentur: sub quorum genere sunt species nunc dictorum, nunc factorum, cum consideratione rerum personarumque.

20. *Nusquam.*] Deest, *vidi. Video Byrrhiam.*] Deest, *servum.* & recte, dixerat enim, *Apud forum modò de Davo audivi.*

21. *Rogo, negat vidisse.*] Mira brevitas, & imitanda.

23. *Paululum obsonii.*] Hinc est quod ait, *Nimum parce facere sumptum: Ipsus tristis de improvviso nuptia.*] Mire, & moraliter, ex his enim quæ facta non sunt, docet quid fecisse deberet. &, de improvviso nuptia, pronunciandum.

24. *Ego me continuo.*] Et bene, continuo ad Chremem: ut si ab utroque hoc fieret, esset vera suspicio Davi. *Ego me continuo.*] Deest, *duco.* Consuetudine dictum est, ἑλλὰς πικρὸς. *Ego met.*] Una pars orationis est. *Chremem.*] *Chremem & Chremetem*, ut *Darem & Daretem.*

25. *Solitudo ante osium.*] Signa ab his quæ sunt, quæ non esse deceret. *Iam id gaudeo.*] Quasi adversum, & non consentientem Pamphilum excitat ad gaudium læticia sua. *Iam id gaudeo.*] Sic Virgilius.

Cum venit, aulais jam se regina superbis.

26. *Recte dicis, perge.*] Vultu enuncians. Hoc dicit Pamphilus. *Maneo.*] At parum temporis fuit. *Interea.*] Temporis longi significatio. *Introire neminem.*] A non factis.

27. *Exire neminem.*] Quid si intus erant? ideo ait, *exire neminem.*

28. *Nihil ornati.*] Ἀρξαιόμας. Sic Sallustius, *Ergo Senati decreto servandum non sit.*

29. *Signum.*] Proprie pro argumento, *Num videntur.*] A consequentibus argumentum.

30. *Non opinor.*] Ille opinionem accommodat tantum, hic multum tribuit conjecturis. *Non opinor.*] Quoniam argumenta sunt & conjectura, *opino* dixit. Nam contra opinionem, certa res est, quæ autem opinamus, putamus: quæ putamus, incerta sunt. *Opino, narra:*] Bene à prima ad secundam personam.

31. *Etiā puerum.*] *Etiā* pro *præterea*. *Chremi.*] Sic *Chremi*, ut *Vlyssi* & *Achilli*.

32. *Olera & pisciculos minutas.*] Sufficeret diminutive *pisciculos* dixisse. Quod sic, *minutas* dixit: & pretium, obolo cūle emptos: quæ est ultima annuorum significatio. Sunt enim genera minutorum piscium, quæ magno vaneant. Hic ergo etiam ex pretio vilissimos pisces significavit. Et, quid si minutas, sed omnibus? *Seni* dixit, ut obsonationis ostendat causam. *Olera & pisciculos.*] Quod supra generaliter, *pauculum obsono*: hic specialiter dixit. *In cenam seni.*] *Mire seni*, cuius est maior cura domi. *Nullus.*] Pro, non, ut alibi. *Nullus dixeris.*

34. *Quid ita?*] Una pars orationis. *Ridiculum caput.*] Pro toto homine. nemo enim ore contempto, ex aliis membris hominem velut significare, & est *αὐτὸν ὁ λόγος*.

35. *Quasi necesse sit, si huic non det, te illam uxorem ducere.*] Ostendit *ἐξ ὅτου* unum vitiosum hoc esse, in quo, altero sublato, non necessario alterum relinquatur.

36. *Nisi videris, nisi senis amicos eras.* *ambus.*] Hoc laborat Davus, quemadmodum Philumenam Charinus propriis laboribus promeretur uxorem. *Nisi videris, nisi senis amicos eras.*] Artificiose Davus Charinum excitat, ut si fieri possit adjuvetur negotium Pamphili, dum ille sibi provideret. *Nisi videris.*] Provides. *Ambus.* Magnarum rerum desiderium & appetitus, *ambitus* dicitur. Confirmata re a factis & a personis, deliberativa nascitur.

IN SCENAM TERTIAM

ACTVS SECVNDI.

*Q*uid igitur sibi vult pater.] Hæc scena deliberationem continet Davi & Pamphili.

1. *igitur.*] Bene igitur. si enim falsæ sunt nuptiæ, quid cogitat? Stomachosè etiam hoc dixit sibi vult. *Virgilinus.* *Quid vult concensus ad amnem?*

2. *Si id.*] Id, ob id, propter id.

3. *Neque in injuria*] Id est, usque adeo injustus sibi videbitur, ut se injustitiam ipse condemnnet.

4. *Peripexerit.*] *Peripicere* est ad plenum & perfectum videre.

6. *Tum illa turba.*] Tò illa ad terrorem retulit. *Quid vis patiari?*] Hoc est, patiari uxorem ducere? *Quid vis patiari?*] Sunt qui *quidvis*, pro, quicquid eveniret, intelligant: quia dixerat, *Adem' me ignavum putas?* Alii pronuntiant, ut sit sensus, *Quid me vis facere?* an ut hoc patiar, uxorem mihi dari? *Pater est. Pamphile.*] Hoc vultuosè pronuntiantum est, & mire *pater* dixit: ut ipso nomine videatur habere auctoritatem. & veluti dormitantem & oblitum potestatis paternæ, his tribus excitat; *Pater est. Pamphile.* *difficile est.* *hæc sola est mulier.* *Pater est.*] A necessario argumentum.

7. *Difficile est.*] Hoc est resistere, contradicere, Pamphilo difficile, perniciosum Glycerio. *Difficile est.*] *Αὐτοῦ* *με* cum vultu. *Deest resistere.* *Sola.*] Sine auxilio, ac per hoc deserta. *Sola* autem, sine defensoribus propriis. & *sola* & *mulier* dixit. *Difficil' ac factum.*] Proverbum celeritatis, id est, cito, *Inveneris.* pro inveniet. Coniunctivo modo pro indicativo usus est: & est honesta locutio.

8. *Quamobrem ejiciat oppido.*] Callide ad ejus periculum se convertit, cui plus amator timet, quam sibi, ideo vincitur statim. Apparet autem Davum male suadere: qui tum caveat Pamphilo, cum maxime formidat senem. *Oppido.*] Ex civitate. *Ejiciat?*] Miratur, & stupet. *Cito.*] Illo admirante, hic etiam confirmavit, addidit & tempus celeritatis.

9. *Cedo.*] Singularis tantum numeri est: cætera pluralis, ut *Salve salveto.* *Dic te ducturum.*] Hoc est, quod ab initio nitabatur.

10. *Egone dicam.*] Tò *Ego*, *ἐγὼ* *παῖς* habet: hoc est, vel quem non oporteat dicere, vel quem non conveniat fallere, atque mentiri. *Curr non?*] Non interrogat, sed facilitatem rei ostendit. *Nunquam.*] Plus habet negationis, quam *non*.

11. *Ex ea re quid fiat vides.*] *Ἀπὸ τῆς ἐκείνης*.

12. *Ut ab illa excludar, hæc concludar.*] Mire hanc cum pronomine significat, dicens *ab illa*. Illi nec sexum servavit, ne

uxor esse videatur. Et ex ferarum translatione concludar dixit, ut alibi, *conclusam hic habeo uxorem suam. Ut ab illa excludar.*] Et *ἄποκρίσι*: nam aliud inferit atque intelligit Davum dicere.

13. *Nempe hoc sic esse.*] Conjectura atque divinatio, an hoc, an illud venturum sit, *Nempe hoc sic esse opinor.*] Ab imitatione (*μίμησις* enim dicitur) deducitur, *Nempe hoc.*] A possibili.

15. *Cedo.*] Cedo singulariter tantum: cetera pluraliter. *Cedo. quid iurgabit?*] Ab utili. *Hic reddes omnia.*] Hic adverbium loci non est, sed adverbium temporis, ut Virgilius:

Hic annis gravis atque animi maturus Aleshes.

Reddes.] Facies, restitues.

16. *Inertia ut sent.*] Hic est eventus. *Sine omni periculo.*] Hoc est, sine ducenda Philumena.

18. *Nec tu ea causa minueris.*] Hoc est quod supra, *Id mutavis, quoniam me immutatum videt. Nec tu ea causa.*] Quia promiseris te esse ducturum.

19. *Neis.*] Chremes scilicet. *Ne is miter.*] Ad consilium redit, & conjungit eventum.

20. *Patri dic velle: ut. cum velis.*] Scilicet ne securus, quod non sit Chremes daturus filiam suam, parvi faciat iram patris, & neget uxorem ducere, utpote fretus, neminem alium sibi commissurum conjugem.

21. *Nam quod tu speres.*] Sunt qui pro speres, timeas habeant: ut sit, Nam quod tu timeas, scilicet aliam daturum. *Propulsabo.*] Hoc est, causam inanem esse monstrabo, id est, ostendam nihilominus te esse ducturum aliam uxorem, etiam si hanc non duxeris. *Propulsabo.*] Eleganter, pro eo quod est *repellam*. *Uxorem his moribus dabit nemo.*] Ne alteram quærat, huius moribus.] Deest aliquid, ut sit, his moribus prædico.

22. *Inveniet inopem.*] *Ἰνέπεια*, ἐπικνησ. Sed nec inopem quærat. *Inveniet.*] Sunt qui *ἡγὰρ ἀνέπεια* dici putant, *Inveniet inopem.*

21. *Negligentem feceris.*] Hoc est, etiam in paratis nuptiis.

24. *Aliam otiosus.*] Ex otio, hoc est, securus. *Interea aliquid boni acciderit.*]

Scilicet ne quærendo inveniat. *Interea aliquid.*] Mortem patris adolescenti in delicto pro bono servus ostentat. *Acciderit.*] Et ad causam refertur: & certe quia mortem patris bonum denuntiat: *Acciderit.*] Nota *acciderit* etiam pro bono & ab hoc, & apud veteres frequentatum.

25. *Haud dubium.*] Plus intulit, quam est interrogatus. *Inducam.*] In eadem translatione permansit, quia supra dixit, *Huc concludar.* Bona *ἡγορούσα*, ut mox iuste Davo succenseat Pamphilus, *Quin taces? dicam.*] Cur non securus es? significat jam nunc *tacere*, securum esse, ut in Adelphi. *Tace, egomet conveniam Pamphilum.* Et ideo ille, ut consensiente dicenti *Quin taces*, videretur: ait, *dicam*, ut scias illium, non silentium, sed securitatem imperasse. *Quin taces?*] Corruptio est silentium præcipientis, de eo duntaxat, ne timeat de nuptiis. id est, esto securus, nam tacere, securi est.

26. *Puerum autem.*] Videtur hoc illi contrarium esse, quod dixit, *Quidquid peperisset decreverunt tollere.* Sic ergo solvitur: Quod ibi servus cum Stomacho dixit, hic tantum, Pamphilum verecunde locutum accipimus. *Puerum autem ne resciscat.*] Aut divinat, aut puerum pro quolibet sexu, sobolem, hoc est: factum: ut, *Quicquid peperisset, decreverunt tollere.* ut Græci pueros *παῖδας*, *Homeros*. *Παῖδας Παιδείω τὴν παῖδας.* & Horatius:

Dicam & Alciden, puerosque Leda.

Cautio est.] Cautione opus est, hoc est, cavendum est.

27. *Nam pollicitus sum.*] Promissio & pollicitatio eandem vim habent: sed pollicitatio majoris asseverationis est. *Hanc fidem.*] Ordo est: ut hanc fidem sibi daret, me obsecravit, qui se sciret non deserturum.

29. *Curabitur.*] Non curabo, sed imperpersonaliter, cum difficultate: quod quali arduum esset, & grave, ostendit.

IN SCENAM QUARTAM ACTVS SECVNDI.

R Evisio.] Hæc scena nodum injicit erroris fabula, & periculum comi-

um. Facit etiam executionem consiliorum.

1. *Reviso quid agant, aut quid capient consilii.* Quid agant, autibus opus est.

2. *Reviso quid capient consilii.* prudentia & sagacitate. & quod supra dixit, non poenituit idem repetere, observet filium quid agat, quid consilii tum illo capiet. Quod enim prudenter dictum fuerit, non piget repetere. Astio tamen ex his tribus consilii, cogitatione, dicendo, gerendo. *Revisio.* Redeo ut videam. *Quid agant.* Quid respondeant, quid dicant.

3. *Hic nunc non dubitat.* Non dixit, senex, aut pater: sed *Hic*, cum odio, quoniam animo adverso loquitur.

4. *Venit meditatus alienunde.* Terror obijurgatur patris, hortatio est ad promittendum Pamphilo, quod jubetur. *Ex solo loco orationem sperat invenisse se.* Solo, deserto, ubi meditati facilius possit.

5. *Et orationem dixit, quod quasi ad plenum cogitati potuisset, quippe meditatus ex solo loco. Menander.* οὐρανὸν οὐρανὸν τῶν ἰσχυρῶν ἢ τῶν ὀφειλῶν αἰσχροῦς.

6. *Qua differat.* Disturbet, & in diversum ferat. *Virg.* atque avida differt Nubila. Et in *Adelphis*, *Miseram me!* differat de oribus, hoc est, in diversum rapit, dissipat. *Apud te ut sis.* Non, ne timeat, cavet Davus, sed ne amore à consilio suo alienetur Pamphilus. *Apud te sis.* Preparatus sis, cui contrarium est. *Non sum apud me.*

7. *Modo ut possim.* *Ut*, pro ne non. *Modo ut possim.* A possibili, Possim apud me esse.

8. *Nunquid hodie.* Ab utili eventu. Nunquam, plus asseverationis habet, quam non, ut *Virgilius*,

Nunquam omnes hodie moriemur inulti. Commutaturum patrem. Jurgium habiturum; hoc est enim verba commutare. *Commutaturum verbum.* Altercaturum. Sic in *Phormione*, *Tria non commutabis verba inter vos hodie*, hoc est, dabitur atque accipietis, id est, jurgabitur. Ego puto commutare verba hoc esse, pro bonis dictis mala ingerere: hoc est, iracundia in maledicta compelli.

IN SCENAM QUINTAM ACTVS SECUNDI.

*H*Erus me reliquit rebus.] *Vide quam mire, quum omnes cum in eo consilio sibi agere viderentur, tamen omnes per exitum inopinato iudicantur.* & *Simo*, & *Davus*, & *Pamphilus*, & *Charinus*, & *ipse Byrrhia*.

1. *Herus me reliquit.*] Ad hoc venit Byrrhia, ut in errorem conciliet Charinum. & in hac scena quatuor personarum sine implicatione intellectus loquuntur. *Herus me reliquit rebus.*] Inponitur manus rebus, cum petiscitur id quod coeperit: ut *Virgilius*,

--- Imponit regina manum.

Relinquantur vero res, cum imperfecte relinquantur. Item *Virgilius*.

Atque opere in medio à fixa reliquit aratra.

Reliit rebus.] Adco praproposuit hoc negotii rebus omnibus.

2. *Hodie observare.*] Observatio duplex est, vel captionis, vel obsequii.

3. *Id propterea.*] Necessè est aut alterum esse super vacuum, aut precipere post accipiendum.

4. *Hoc agam.*] In gestu est: nam est figura corporis, observantis quid agatur.

5. *Virumque.*] Et Davum & Pamphilum.

6. *Quasi de improvviso respice.*] Inter est ejus qui repente aspexerit: nam videbitur nihil dolose locuturus: ut, *Magnam respexit ad urbem. De impio viro.*] Scilicet, ne meditata intelligat eum habuisse consilia.

7. *Hodie & uxorem ducam, ut dixi volo.*] *Nolo & volo*, nimis imperiosa & superba dictio est. ut alibi, *Piscis caeteros purga, Dromo, Corgum ipsum maxime min aqua sinistroludre paulisper, ubi ego venero, exosfabitur: Prius nolo.*

8. *Vsq' am erit in me mora.*] Recusantis est magis, quam non volentis, consensio ea legnis ac tepida, si penitus consideres. *Hem.*] Percussus hoc dicto Byrrhia, interjectione magis, quam verbo exclamavit.

9. *Quid dixit?*] Nota hic Byrrhiæ personam quartam, sed non admittam.

10. *Quum istuc, quod postulo in petro.*]

Nimis obsequenter locutus est pater, Et postulo. pro jubeo : & impetro, pro extorqueo. Postulo, julte volo. Petimus enim precario : Poicimus imperiole : Postulamus jure. Impetro, pro cum impetrem.

12. Si m. verus ?] Id est, veridicus : ut falsus, pro falsidicus. Vxore excidit.] Cadere sibi dicuntur, qui levati animo, à summo ad inferiora labuntur. Vxore, hoc est, matrimonio ac nuptiis. Vxore excidi.] Quod Græci dicunt, *ἔκτισεν*, *ἐκτίσκει*.

14. Nullane in re off. homini cuiquam fidem ?] Non in nullis tetrīs, sed neque in tetrīs, neque in persona, ut Virgil.

Nusquam tanta fides, cum in amore sita ellet ab eo, quem subisse humeris confectum atque parentem audierat. Alibi Terentius, Cujus tu fidem in pecunia persequeris, verere et verba credere : ubi quid mihi lucri est Te fallere ?

15. Illud verbum.] Id est proverbium & sententia, & sic veteres verbum pro sententia.

16. Omnes sibi melius.] Sic alibi, Proximus sum egomet mihi.

17. Ego illum vidi.] Hic corrigitur à Poëta, quod per iracundiam dixit Pamphilus, Aliquid monstrum alunt. Forma bona.] Distinguitur.

18. Memini videre.] Aut memor sum me vidisse, Aut memini videre hoc est, intelligo, scio, aut memini quod viderim. Memini videre, pro, vidisse. Ennius Memini me tum fieri paridum. Alibi sic, Memini videre, non probare. Quo aquir.] Hoc est, quare aquir Pamphilo, benevolentior, non iratus, vel minus iniustus.

19. In somnis.] Per noctem, ait Virg. Libra dies somnique pares ubi feceris horae. Plautus, Mirum modum ludos faciunt hominibus, mirisque exemplis omnia in somnis. Alii in somnis, vigilans, sed melius per noctem. Quam illum amplecti.] Dicit nunc quod vulgo dicitur, cum illa manere, cum illa dormire.

IN SCENAM SEXTAM ACTVS SECVNDI.

Hic nunc me credit.] Hac scena duobus continet utriusque persona, qui-

bui utraque caput. & capitur miro modo.] Hic nunc me credit aliquam sibi fallaciam.] Davus ita videtur loqui, ut nullus spectator audiat : sed hoc ait, ut velit audiri à sene.

2. Gratia.] Gratia veteres pro causa ponebant.

3. Quid Davus narrat ?] Videtur illi blandius locutus esse. Æque quicquam nunc quidem ?] Bene nunc quidem : similiter nunc nihil, ut paulo ante, cum dixit, Id populus curas sciscet ? Æque quicquam nunc quidem ?] Hoc est, nihil.

4. Nihilne ? him.] Hem interjectio est irati, adversum eum, qui neget se aliquid locutum esse, simul quid sit Æque quicquam nunc quidem, senex explicat, cum ait, Nihil ? Et est utrumque antiquorum, pro nihil. Nihil profus.] Id est, neque profus, Nihil profus dicitur, in quo nulla est ambiguitas, & est confirmatio negantis. Atqui expectabam quidem.] Expectamus tam bona, quam mala : Speramus bona.

5. Præter spem evenit.] Præter, pro contra, ut, Præter atatem tuam. Hoc male habet virum.] Equirix &c virum dixit defessum senem. modo enim virum joculariter dixit. Virum.] Ad vituperationem cum ironia : ad laudem vero sine ironia.

6. Potin' es verum.] Integrum, potiusne, id est, potes, ut Virgilius,

Nec potis Ionies fluctus aquare sequendo : & deest illi es. Est enim nomen potis : & facit, potius, potior, potissimus.

7. Num illi molesta quippiam.] Quippiam, significationem minimæ rei habet.

8. Propter hospitā huiusce consuetudinem.] Hæc omnia pronomini bene mollita sunt, etenim atrocita sunt, si cum suis nominibus nuda ponantur. Echnusce hospitā, non meretricis : & consuetudinem, non amorem dixit, ita omnia extenuat, ut Davus audeat confiteri.

9. Aut si a teo ? bidui est aut reddui.] Bene, aut si a teo ne si somno negaret, cur igitur tristis est ille ? diceret.

10. Seditudo.] Propter turbationem. Nost' n' ?] In significationem multorum, quæ compendio facimus, Nost' n' dicimus.

11. Retraha reputavit via.] Reputavit, retractavit : quia putare, purgare est, ut-

de & arboret. & vires putare dicimus. *Via.*] Consilio, ratione.

12. *Laudo.*] Senex inducitur, & credit. *Dum licium est.*] Deest, per te: hoc est, dum tu permittis. Et mire hic utitur verbis senis, ipse enim supra dixit, *Dum tempus ad eam rem tulit, fuit, animum ut expleret suum, Dum licium est illi.*] Sic veteres & placitum, & pudicum dicebant: quæ nos, *placuit, puduit, Dumque atque tulit.*] Dum esset ætas immatura nuptiis. *Tulit*, duo significat: attulit, & abstulit: passus est, & pertulit.

13. *Tum id clam.*] Bene clam, quia nunc liquidò apparet, Pamphilum voluntatem, propositumque mutasse. *Cavit, ne unquam infamia ea res fieri esset.*] Mire utitur senis verbis, ipse enim supra dixerat, *Dum tempus ad eam rem tulit, fuit, animum ut expleret suum.*

14. *Nunc uxoræ opus est.*] Quasi denuntiatio est quædam necessitatis seni imponit. *Animum ad uxorem appulit.*] Et bene *appulit*, quasi ab iactatione fluctuum, & marini ætus, has enim tempestates habet amor. Et sic dixit, *Ad uxorem animum appulit*, ut supra, *Animum ad scribendum appulit.*

16. *Subtristis visus est.*] *Sub*, temperamentum est plenæ pronuntiationis: ut *subtristis, subridet*, non ad plenum tristis aut ridet: ut confessionem eliceret. *Subtristis visus est aliquantulum mihi.*] Mire servatum est in adolescente libero *in opibus*, & in amatore *in mædioribus*. Nam & honesto juveni non congruebat versipellis vultus: & in amatore absurdum fuerat ingenuam cœlare tristitiam. Itaque nec ad plenum tristis fuit, quia dixit *Colanda reserat*: nec gaudium fuerat, quia ingenium & amoris necessitas in tristitia tenebat.

17. *Sed est quod tibi succenseat.*] Quod ille à summo ad imum opposuit, hic causæ derivationem opposuit. *Quod succenseat tibi.*] *Succensere*, potioris est. *Succensere*, in re gravi & iusta irasci.

18. *Puerile est.*] Apparet Davum nunc querere quid respondeat: & ad quam causam derivet aversa suspitione. tristitiam Pamphili, quam animadvertit senex. *Puerile est.*] Utrum magis ideo suspender, ut senex audire desideret: an

quia necdum commentus est causam, contra rependendam propositioni senis? *Nihil est.*] Videtur invenire non posse.

19. *Aut nimium parce facere sumptuum.*] Mire ipsum dicere velut fecit, & *nimium*, & *parce*, *Nimium parce facere.*] Pepercit, ne diceret sordide. *Mene*] Perturbati indicium est, quia se ipsum pro nomine ostendit.

22. *Meorum aequalium potissimum.*] *Equalium ætate, potissimum dignitate:* etenim *potui, posui, potissimum* facit.

23. *Et quod dicendum nunc fuit.*] Bene hic, ubi non sit adolefcens.

24. *Tu quoque perparce.*] Bene quoque, quasi dicat, cum ille peccet, quod pueriliter succenseat: tu quoque peccas, perparce nimium faciendo sumptum, *Tu quoque perparce nimium.*] Et *perparce*, & *nimium*, cum sufficeret unum, Et *nimium*, vituperatio est: ut, *Ne quid nimis.* *Non laudo.*] Et quia *perparce* & quia *nimium*. Nam parce agere, laudis: nimium, peccati. Et magna moderatione, non laudo, dixit potius, quam vituperare.

25. *Commovi.*] Ideo *commovi*, quia argumenta dixit seni, quibus proditur non esse veras nuptias, *Commovi.*] Supra sollicitavi dixit, modo *commovi*, & *commovi* dicit apud se, ut spectator audiat, non senex.

26. *Quidnam hoc est rei?*] Verba sunt secum cogitantis senis, aut de his quæ nunc locutus est Davus, aut de adventu mulierum, quæ in scenam veniunt. *Quidnam hoc est rei?*] Pulsatus est senex argumento falsarum nuptiarum, *paululum obsonii*: tanquam se illuderet Davus. *Quidnam hic voluit veterator scire?*] *Veterator* est vetus in alticia, & qui in omni re calidus est. Et hi duo versus ostendunt, pulsatum esse senem argumento falsarum nuptiarum: illo argumento quod ait, *paululum obsonii*, tanquam se illuderet Davus. Sunt ergo verba, ut diximus, secum cogitantis senis, aut de his quæ nunc Davus locutus est, aut de adventu mulierum, quæ in scenam veniunt modò.

27. *Nam si hic est mea quæquam.*] Si promissa non compleverit Pamphilus, *Illic est hinc rei caput.*] *Caput* est origo & summa uniuscujusque rei, ut *Virgilii*.
O Latio caput horum, & causa malorum,

IN SCENAM PRIMAM
ACTVS TERTII.

Ita pol quidem res est.] In hac scena novo modo cessante Davo, fallitur Simeo per nimiam sagacitatem suam. Simeo in hac scena id agit poëta ut adnuptias faciendas magis accendatur Simeo, & quaedam industria, quidem velut casu eveniunt: ut nunc se sperio senis. In multis enim in hoc poema comicorum potiarum ita se habet, ut casu putes spectator venisse, quod confuso scriptorum scilicet sit.

1. Ita pol quidem res est. ut dixi, Lesbia.] Ex hoc sermone, quem habent ingredientes, senex apparet principium, quo senis auditur, non quod incipitur, initium dicunt, Ita pol quidem.] Productio est narrativa, ad explendum modo potius iusjurandum, Vix x i.] Et dixi, & dixisti legitur.

2. Fidel in haud ferme.] Fidelem maluit, quam fidem dicere, fidem enim honestius dixisset. Ferme pro facile posuit, & ferme, facilitatem significat, quia sunt adverbia extenuationis, Inveniat.] Secundum pro tertia persona posuit, pro inveniat g. is, vel invenire possit, ut Virgilius:

Migrantes cernas, totaque ex urbe ruentes.

3. Ab Andria est ancilla hac.] Simpliciter dixit ab Andria est, pro Andrix est: nam & usu sic dicere solemus, Ergo ab Andria est, hoc est, Andrix faveat, Andrix est, ut cum dicimus, Ab illo est, hoc significamus, illi faveat, illi accommodat suffragium.

4. Sed hic.] Semper sed contrariæ sententiæ significatio est. Et bene hic, ut ostendat de illo fuisse sermonem, Hem] Interyectio est accipientis verba, & adimitantis.

5. Vinam aut hic surdus, aut hac multa facta sit.] Comice & facete, Aut hic surdus, qui audire non possit: aut hac multa facta sit, ne possit dicere, Aut hic surdus, aut hac multa facta sit.] Σύναντες per genera.

6. Iussu tolli.] Hæc est fides: suscipi filios legitimos faciunt parentes, Et sublatio matris est: patris tollere.

7. Quid ego audio.] Bene tursum adducitur ad desperationem senex Mythis verbis, Actum est.] In summa re-

rum desperatione ponitur, Actum est, illece. Peristi, Hæc res secundum jus civile dicitur: in quo cavetur, ne quis rem actam apud iudices repetat. Siciple in Phormione, Actum, a sunt, ne agat.

8. Bonum ingenium.] Ingenium, naturam.

10. Quid hoc?] Secum senex ἑλπίσας, deest enim, rei est.

11. Adon' est demens ex peregrina.] Ἑλπίσας per ἀπιστίαν, apta cogitanti, reliquum autem sic pronuntiat, quasi reperto consilio. Et bene adon: quia tam demens est, quod aniat ex peregrina, id est, ex metretice. Mulieres enim peregrinæ, inhonestæ ac meretrices habebantur. Sic ipse alibi, Samia mihi mater fuit, ea habitabat Rhodi. Et servus, potest taceri hoc quidem. hoc est, meretricem habuisse te matrem verisimile est, Ex peregrina.] Ἀπιστίαν, deest enim, ut filium suscipiat: aut aliquid tale.

12. Vix tandem sensu stolidus.] Pulchro colore inducto, poëta ostendit non minus falli suspiciolum, quam qui stultus est, huic enim veritas fallacia videtur, dum nimis est acutus, ac perspicax, & hoc est, quod ab eventu fingit poëta, non enim in Davo est, sic errare nunc senem. Vix tandem sensu stolidus.] Quinque sunt sensus, quorum duos, vitium & auditum, magis sensibiles habemus, quam pecora. Unde Cicero, Non solum videamus, sed etiam audiam, planeque sentiam, quasi ad tactum tetulit, quo etiam pecora impelluntur ad sensum. Duabus ergo rebus scimus: aut ratiocinatione, aut sensu: quibus maxime præstamus cæteris animalibus. Ergo senex se non sensu, non ratiocinatione sensuisse, sed veluti calcantibus & stimulis punctum.

13. Hæc primum.] Satis se sagacem senex ostendit, quando principia ipsa inceptionesque comprehendit. Hæc primum.] Bene primum: quasi ex multis, quas paraverat Datus contra Chremetem.

14. Quo.] Qua re.
15. Iuno Lucina fer opem: serva me.] Iuno Lucina Junonis filia, Græcè Εἰμένη, Latini Nixos dicunt: Iuno à juvando dicta, Lucina ab eo quod in lucem producat, Et gemina vota sunt, ut

& partus, & patiens servetur, nam *ser opem*, propter partum: *serua me*, propter parientem dicitur. *Lucina ser opem: serua me obsecro.*] Nota, hoc versu totidem verbis uti omnes puerperas in Comediis, nec alias induci loqui in profcenio, nam hæc vox post scenam tollitur, *For opem.*] Propter quod Lucina est, inde *obstetrix*, quod opem tulerit. *Serua me obsecro.*] Hoc extra etiam hanc potestatem Junoni attribuitur: quanquam illam *Menander* Dianam appellet, & hoc sentiat in Bucolicis *Virg.*

16. *Hui. tam cito?*] *Tam cito*, ut facilitatem partus ostendat incredibilem. *Tam cito*, ad reprehensionem, *Ridiculum.*] Ad irrisionem, & inspicere, *ridiculum* adverbium sit, an nomen, ut sit, *vide homines ridiculum*: sed adverbium est magis.

17. *Non sat commode divisa sunt.*] Confusa sunt tibi omnia, inquit: nec unumquodque suo tempore geritur: quæ proderis, *Non sat.*] Non satis, *Divisa sunt.*] Digesta & composita, & distributa. *Temperibus.*] Id est, per tempora.

18. *Atin'?*] Adhuc Davus non percipit. & bene, quasi dicat, cum illo loquatur, illæ agant.

19. *Num immemores discipuli?*] Discipuli Myfis, Lefbia, & Pamphilus, omnes per quos agitur fallacia. Bene ergo discipulos imperitos ostendit, & magistrum Davum, quia supra dixit, *Tum si quis magistrum cepit ad eam rem improbum.* Num immemores discipuli? Alii hic Pamphilum significari putant discipulum: quia Davus magister. Nam nomina ad aliquid sunt, discipulus & magister, & tunc *discipuli*, genitivus est singularis casus. Alii nominativi pluralis putant: ut discipulos dixerit, omnes per quos agitur fallacia, secundum illud: *Tum si quis magistrum cepit ad eam rem improbum.* Num immemores discipuli? Deest, *nunc.* Et bene *discipuli*: quia ipsum magistrum supra fecit. *Ego quid narres, nescio.*] Quasi fabulam. *Ego quid narres, nescio.*] Semper ita responder Davus seni, tanquam non intelligat quid loquatur.

20. *Hicne me si imparatum.*] Redit ad illam sententiam, *Simul sceleratus Davus.* si quid consilii habes, ut consumas

nunc. cum nihil absint deli, 21. *Adorins est.*] *Adorins* dicitur, qui ex insidiis repente invadit. dictum ab eo, quod corpora agredientium exurgant subito atque increpant, *Adorins.*] Aggressus. Omnia hæc ex translatione maris dicta sunt *μεταφορικῶς.*

IN SCENAM SECUNDAM ACTVS TERTII.

Adhuc. Archillis,] In hac scena spectata, quam scite expressa sit consuetudo medicæ, vel medicæ egredientium ex agridomo. Nam veniens, de negotiis tuis loquitur: ab ins, de morbo. & hac sunt præter *interrogat*, qua dicitur *εὐχρησται.*

1. *Adhuc.* Archillis,] Sic veteres scribebant *adhuc*, quando incerti futurarum rerum, ex præsentibus firme, nuntiabant: quod est genus certissimæ promissionis & cautæ. *Adhuc.* Archillis,] *qua adolevit*, quæque oportet. Medicina aut in ratione, aut in consuetudine, aut in exemplis. *Adolevit* ergo, consuetudinis est: oportet, rationis.

2. *Signa ad salutem esse.*] Deest hærentia aut pertinentia, sic in *Heautontimor.*

Atque hæc sunt ad virtutem omnia. Ergo absolute dixit, ut desit aliquid tale, unde & nos dicimus, *Quid ad rem?* vel, *Quid ad me?*

3. *Nunc primum fac, istac ut lavet.*] Imperitix notantes *Menandrum*, aut *Terenzium*, ipsi ultro imperiti inveniuntur: nam *ἀσυντὶ αὐτῶν* dicens, à consuetudine non recessit, cum lavisse, aut non lavisse dicimus, à parte totum significantes. Et *Terenzium* propius ad significationem accessit, *istac* dicendo, ne pudentia nominaret. Et sunt qui adhuc Archillis correptionem esse mimum sollicitæ nutricis putent: quod ego non probō, *Fac istac ut lavet.*] *Istac* quæ ex puerperio sordebant, *Quidam istac*, ipsam puerperam dicunt, quæ enim & *Menander* *ἀσυντὶ αὐτῶν τρέφω*, sed imperitix accusantur, quod non continuo solent post puerperium lavare, sed diebus omittis.

4. *Quod iussi ei dare bibere.* & quantum imperavi date. Consuetudine magis, quam ratione dixit, pro, *Dare ei* 11 h h.

potentem. Lucilius in sexto: Dato bibere summo. Nam duo verba activa nullam habent significationem sine nomine, aut pronomine: ut si dicas, *Dic facere. Quod iussi ei dare bibere, & quantum imperavi, dare.*] Et qualitatem, & modum rei dixit.

5. *Mex ego huc.*] Vide ut auctoritatem & iactantiam medicorum imitetur, dicendo, quod iussi, & non sufficiebat: sed etiam, *imperavi dixit*, simul, hæc quæ tolent medici promittere frequenter, *Mex ego huc revertar.*

6. *Per castor scitum puer natus est Pamphilo.*] Per Castorem & Pollucem ornativa sunt jurandi, apta foeminis, *Scitum.*] Elegans, pulcher, quem Græci *ῥόστωρ* dicunt. Quod enim quis scit, hoc scitum & pulchrum, Et est *ῥόστωρ*, nam ordo est, *Per castor castor*, ut in Hecyra: *Per pol quam pauci reperit morosicibus fideles eventus amatores.* ut sit, per quam paucos, Et, *natus est Pamphilo*, ut Virgilius:

---- *Quem Dardanio Anchisa*

Alma Venus Phrygi genuit Simoëntis ad undam.

Scitum puer.] Satis obstricti est, adhuc incertum xvi, & ut ita dicam, à matre sanguinolentum, non pulchrum (quod ipsum nimium videretur cito) dicere, sed scitum pronuntiat. Ideo subblanditur, ut operæ pretium majus accipiat.

7. *Deo quæso ut sis superstes.*] *Superstes* nunc salvus, alias *superstes* sunt senes & anus: quia ætate multis superstitites, jam delirant. Unde & *superstitiosi*, qui deos timent nimis. quod signum est de lirantenti. *Quandoquidem ipse est.*] *Quando & Cum* interdum sunt conjunctiones causales, & quando pro quoniam, & pro quia intelligimus. *Quandoquidem ipse.*] Translit a puero ad ipsum Pamphilum.

9. *Vel hoc quis non credat?*] *Εἰρηναία* est, *Vel*, modo est lijunctiva conjunctio, sed pro etiam posita, ut apud Virgilium:

---- *Vel Eriamio miserranda manus,*

Et,

Carmina vel cælo possunt deducere lunam.

Et bene, vel hoc: subaudias, exceptis

illis quæ reprehendit supra. *Abi te esse natum.*] Et ortum legitur, ut sit, instructum, commentum, & compositum.

10. *Non imperabat coram.*] *Coram*, ad certas personas refertur: *Palam* ad omnes. *Quid opus factio esset, puerpera.*] *Esset* impersonative dicitur. *Opus factio esset, puerpera.*] Dativus casus est, ut sit, ipsi puerperæ coram non imperabat, quid factio opus esset. Sic enim dicimus, *Quid vis tibi faciam? Puerpera.*] Omnis quæ peperit, *puerpera*: *ἄρτητος*, quæ primum. Et non quod puerum, sed quod filium peperit, *puerpera* dicta est. Et apud veteres *puer puellus, puera puella.*

11. *Ille qua sunt intus.*] Argumentum ex eo quod non factum est, cum fieri potuerit: & ex eo quod factum est, cum fieri non oportuerit. *Clamavi de via.*] *Mire clamavi.* quasi dicat, maluit clamare, quam sine labore intus imperare.

12. *Itane contemnor abs te?*] Hoc est, usque adeone contemnor? valde contemnor? *Temnor* autem, *Γίγνομαι*, nam veteres temno dicebant sine præpositione. *Itane tandem idoneus.*] Indignatio est ad æstimationem revocantis ejus dicta vel facta, à quo contemnitur quis. *Idoneus.*] Aptus & ei rei natus.

11. *Aperte fallere.*] *Δύο δὲ ἱρὸς, & fallere, & aperire.*

14. *Saltem accurate.*] *Mixte saltem*: quod ponitur in desperatione rerum. primo enim fuerat hortatus Davum, ut non conaretur fallere. *Saltem accurate.*] *Ζῆλῶνα* à superiore, *fallere* incipias, aut certe *ἐὐλαΐας fallere incipias. Certo si resciverim.*] Et utrum pro cum resciverim: an quia Itultum me putas?

15. *Certe hærele nunc hic se.*] Hoc ita dicitur, ut audiat spectator, non ut Simo. *Edixin' tibi?*] Hic illud reddit,

Edico tibi ne temere facias.

16. *Interminatus sum.*] Pro, minatus sum. *Plautus in Aulularia:*

---- *præterea tibicenam, qua mihi interhibere sola,*

Si vino scateat, Corinthiossem fontem, & Pyrenæum potest.

Num veritus?] Veretur liber, metuit servus, & deest es: apta ellipsis irascenti.

Alibi, *Non similitudinem meam revereri?* *Quid resultat?* Retulit, profuit, vel interfuit: & producit re syllabam. & est sensus: Sic contempnisti, quasi tibi non comminatus sim.

18. *Teneo, quid errer.*] Hoc dixit, non ut Simo, sed ut spectator audiat, hoc denique senex probat, dicens Davo, *Quid taces? Et quid ego agam habeo.*] Et quid respondeam scio.

19. *Quid credas?*] Propter quid, aut propter quam rem, aut quo modo, aut propter quid. *Quid credas?*] Repetit verbum ejus quod ait, *Credon.* quare adjuvandum pronuntiatione est. *Quasi non tibi renuntiata.*] Nuntiata, Compositum pro simplici.

20. *Mihis quisquam?*] Favet sibi senex in eo, quod se vult perspicaciorem videri. *Eho! an tute.*] Eho modo interjectio est admirantis, aliàs ad se vocantis, *Ehodium ad me.*

21. *Nam qui.*] *Qui*, unde.

22. *Quasi tu dicas.*] *Dicas*, pro credas, non enim dicimus, nisi quod credimus: ab eo quod sequitur, in quo præcedit: figura μετακλήσε, à posterioribus ad priora, Idem alibi, *Audacter dicito* Et alibi, *Feneratum istud beneficium pulchre tibi dices.* Id est, credes, scies, senties.

23. *Etiā qualis.*] *Etiā* pro adhuc, ut Virgilius:

Idamque etiā curru, etiā arma tenentem.

24. *Egone te?*] Duobus istis pronominibus ostendit se senex scire omnia, *Sed si quid narrare cecepi.*] *Cecepi* melius, quam *incepi*, dicitur ab occipio: est enim *incepi*, quasi caput rei institui.

25. *Falso.*] Potest & εἰρηναῖος falso pronuntiarī: potest & falso loqueris dici, ut Sallustius, *Falso queritur de natura sua humanum genus.* Et vocalitatis causa sic dixit, ut *sedulo, opiato*, certe: quasi sedule, opate, certe, *Nihil jam mutare audeo.*] Ennius, *Nec dico, nec facio*, Unde & *mutos* dicimus, *Quod Græci φησὶν ἀδύνατον.*

26. *Neminem peperisse hic.*] *Neminem* dicendo, majorem confirmationem facit, non solum Glycerium non peperisse, sed etiam neminem. Et hic dicendo, ostendit domum. Et est *neminem*, nullum hominem, Et nota in feminino

genere etiam *neminem* positum.

27. *Mox deferent puerum.*] *Quasi dicat, nobis.*

28. *Id ego jam nunc tibi renuntio.*] *Finit* se prodere, quod ipse *facturus* est: ut non credat senex ab eo fieri, quod prædixerit fore, *Id ego jam nunc tibi renuntio hære futurum.*] *Re syllaba*, apud veteres interdum abundat: ut modo *renuntio*, pro nuntio. & *Cicero. Renunciatur mihi. Renuntio.*] *Quasi secretum consilium: ut supra Renuntiatum est.*

29. *Davi factum consilio aut dolis.*] *Commodius*, & magis cum invidia dixit, *Davi*, quam si meo dixisset: ut *Virgilius*: cum Turnus inculcetur, dixit, *Nulla mora in Turno.*

30. *Prorsus à me.*] *Prorsus*, quasi porro versus: quod Græci μάχεσθαι dicunt, *Prorsus à me.*] *Quidam prorsus*, pro quare positum putant, Ego pro eo quod est omnino, Sunt qui conjunctionem velint esse. *Opinionem hanc tuam.*] *Hæc tuam*, cum tædio dixit, hoc est, nimis molestam, nimis suspicacem, nimis accusatricem. Sic dixit *hanc tuam*, ut ille de apibus, *Vere suo.* Et, *Solemque suum, sua sidera norunt.* Et in Adelpis, *Iam vero omitte Demeatuum istam iracundiam.*

31. *Audiri, & credo.*] *Locus communis*, an famæ credendum sit, Et bene subjunxit, *credo*, non enim audisse, statim credere est, *Multa concurrunt simul.*] *Restat enim*, ut multis concurrentibus signis, una conjectura constetur.

32. *Iam primum hæc se à Pamphilo gravidam dixit esse: inventum est falsum.*] *Secundum quod credit senex.* Et à summo ad imum, & ex factis, & ex dictis, & ex rebus atque personis sumit argumenta.

33. *Postquam videt nuptias domi apparari.*] *Eleganter omisit*, in ejus domo. *Missa est ancilla illico.*] *Quod Græci dicunt ἀποσπῆναι τὴν μύθεον.* Nam loci significatio est, etiam breviter temporis notans.

36. *Nihil morantur nuptia.*] *Non perturbantur nuptia.* *Morantur*, differuntur, *Quid ais? cum intellexeras id consilium capere.*] *Quaqua se verteret Davus*, obvium infestumque invenit senem: & tamen ita versute ite obviam, ut etiam comprehensus elabatur.

H h h ij

39. *Quis igitur cum ab illa abstraxit?* Non frigide intulit, dixisse se: sed cum magna asseveratione, & abstraxit proprie, ut iupra, *Men Glyceria miserum abstrahas?* & *Drvellimur inde Iphitus & Pelias mecum. Quis igitur eum.* Hoc sic audiendum est, quasi dicat, Dixi,

40. *Misere hanc.* Misere, valde, nimis. Nunc sibi uxorem expetis. Oratorie, pro eo quod est, non recusat, expetis.

41. *Id mihi da negotii.* De projectio-
ne pueri pro foribus. *Id mihi da negotii.* Ut caveatur ab appositione pueri ante ostium. *Tu tam. n. idem.* Idem abundat. Apud veteres, *Tamen idem*, integrum fuit, unde apud nos, *tandem*, & *tamen* natum est, sic & idem & eorundem dictum. *Tu tamen idem.* Tamen idem, aut pro tamen positum est, aut pro tandem: ut sit, *Tu tandem has nuptias perge facere. ita ut facis.*

43. *Quod parato opus est.* Diserte & Latine dixit, *Quod parato opus est.*

44. *Non impulit me, hac nunc omnino ut crederem.* Non impulit, non persuasit, non perfecit, ut crederem Glycerium peperisse. Et cum dixit omnino, ostendit quendam se credidisse, in quibusdam jam esse circumventum. Mire autem cautum capi inducit senem, ut crederet, quod Glycerium non peperisset.

45. *Qua dixit, sint vera omnia.* Quæ postea dixit Davus, Et bene omnia, ut appareat senem multa credere vera esse, quæ Davus dixerit.

46. *Multo maximum.* Multo etiam comparativis antiqui adjunxerunt.

47. *Quod mihi pollicitus est.* Pollicitatio, multarum rerum promissio.

48. *Gnatum uxorem.* Subauditur, ut det.

49. *Quid alias.* Pro cur alias, alio tempore.

52. *In ipso tempore.* In ipsa opportunità, in ipso articulo. Ecce ipsum obviæ Chremetem. Continuo mutavit declinationem: ut, *tubeo Chremetem.*

IN SCENAM TERTIAM

ACTVS TERTII.

Ubeo Chremetem. Hac congressio duorum senum ad tale periculum adigis fabulam, ut id non videatur consilio, sed

eventu posse vitari qui eventus est Critonius presentia, nam nunc ex falsis fient vera nuptia.

1. *Tubeo Chremetem.* Firme aliquid jubere, velle est. *Tubeo* ergo volo & deest, *salvere*: quod exprimitur ab alterius personæ interventu, ut *Virgilius*,

Reddique viro promissa jubebat. Et *μεταλντῆκός*: quia qui dicit salve, jubet. Volumus enim animo: jubemus verbis, O! *te ipsum quarebam.* Placabilis & lenis amicus per totam fabulam inducitur Chremes, ut cognitioni ad ultimum interesse possit. *Oprato advenis.* Oprato, adverbium est. ut *Virgilius*, *Ac velut oprato venis.*

2. *Aliquot me adire.* Aliquot, hoc est nec multi, nec pauci. *Adire*, non accesserunt: quia aditus arduus difficilisque est. Ergo adire, quasi importune, & interpellantes adierunt. Sic alibi, *Byrrhia quid tibi videtur? adeo? ad eum? Ex te auditum.* Ut est, *De Davo modo audivi. Ex te auditum.* Ergo non rumor, sed veritas.

3. *Id viso.* Ob id viso, deest *te*: ut *viso*, ad videndum venio. *Tune, an illi insaniant.* Tu insanis, si dixisti illi insaniunt, si non audita referunt.

4. *Paucis.* Et paucis, & pauca legitur. Et quid ego te velim. A docilitate.

6. *Per ego te deos oro.* Ordo est, te per deos oro, ut *Virgil.* *Perego te has lachrymas. Et nostram amicitiam Chremes.* Legitur & *Chreme.*

7. *Qua incepta à parvis, cum atate adcrevis simul.* Mire autem, incepta à parvis cum atate, ut ostendat, non nuper coitam amicitiam, sed antiquam. ut, *Veterem Anchisen agnovit amicum.* Idem alibi, neque enim novus iste *Diana Penis amor.* *Adcrevit.* Ut supra, *Adcurate.* Ad præpositione utitur familiariter. *Adcrevit.* Hinc *Virgilius*,

---- *Crescent illæ, crescent amoris.*

8. *Et gnatum meum.* Ineptum est sic adjurare aliquem, *Persuademus filii mei, ut facias id quod te rogo.* Sed huic etiam subjungit,

9. *Cujus tibi potestas summa servandi datur.* In tua est inquit potestate, & tuus est, hæc ergo obtestatio dicitur, cum per eas res adjuramus aliquem, de quibus agitur causa, Ut, *Ilinc cineres, &*

Ranina extrema merum. Idem alibi,
--- per everſa geniter ſumantia Troia
Excidia. obſiſtor. ---

10. *Vti nuptia fuerant futura, ſiant.*]
Breviter & Latine. Et hoc genus com-
poſitionis veteres mutabant. *Ne me ob-
ſecra.*] Pro, ne obſecres. * πῶ ἐλ-
πύμενον Μὴ λῑτάνει ΕΜ ΝΜ Α-
CΟR. [*Foraſſe à vera non abeſt. ſi legatur.*
πῶ ἐλπίμεν. Μὴ λῑτάνει, μὴ μαχέου.]

11. *Quaſi hoc te orando à me impetrare
oportet.*] Hæc plena vox eſt, & chari-
tatis & officii, quod enim amicus ab
amico petit, juſtum eſſe debet: nec pro
eo quod non eſt juſtum, ſupplicare oportet.

12. *Alium eſſe cenſes nunc me atque
olim, cum dabam?*] Non perſonæ, ſed rei
conditio eſt commutata. Olim, cum da-
bam?] Nos dicimus, cum darem. Virgi-
lius, Tum decuit, cum ſceptra dabas.

En dextra fideſque. ---
Et nota elim pro nuper.

14. *Si in rem eſt utriqueque.*] Τῷ δὲ ὑττέρῳ
συλλογιſμῷ πῶτε propoſuit, ut recte
replicaret. Hic ſyllogiſmus negativus
dicitur, nam in ſecundo λήμματα negat
quod prius dixit. Sed ſi ex ea re plus
mali eſt, quam commodi, *Si in rem eſt
utriqueque.*] Ab utili argumentum. Uter-
que duobus conſtat. Bene utrque, mi-
hi & tibi: non, alteri utile, alteri in-
utile.

15. *Sed ſi ex ea re.*] Id eſt, nuptiarum:
mutavit numerum, ex plurali ſingula-
rem, *ſiant.* & *Ex ea re.*

16. *In commune conſule.*] Id eſt, ex
æquali provide.

17. *Quaſi illa tua ſit, Pamphilique ego
ſimpater.*] Nota ſuaſiſſimam varietatem.
non dicit, quaſi tua ſit, & ille meus.

18. *Imo ita velo.*] Quia utile eſt, quia
in rem eſt, *Itaque poſtulo.*] Itaque, modo
duæ partes orationis ſunt: ut in Hecyra,
*Itaque nos una inter nos atatem agere
liceat.*

19. *Negare poſtulem.*] Quia poſtulo
perçulit.

20. *Ira ſunt inter Glycerium & gna-
tum.*] Hoc læto vultu pronuntiat Simo:
& hoc à poſſibili eſt, loquitur enim apud
eum, ex quo audiverat, Pamphilum pro

uxore habere hanc peregrinam. *Audis.*
Εἰς ὁρσίε. *Fabula.*] Et hic paulo ſapien-
tior inducitur, & minus obnoxius dolis.

22. *Proſeſſo ſic eſt.*] Προſεſſε. confirma-
tio eſt.

23. *Amantium ira amoris i.TEGRATIE
eſt.*] Sententia γῑνωσκῶ, in qua à ſpe-
cie receditur, & in omnes aliquid dicitur:
παρρησία eſt autem ſine auctore
ſententia, *TEGRATIE.*] Inſtauratio.

24. *Id te oro.*] Deceſt ob id, ut Virgil.
Quod te per ſupercæ ore.

26. *Prius quam harum.*] Invidioſius,
harum, quam una ſit, ſic in Eunuchio,
Non perpeti meretricum contumelias.

27. *Animum agrotum ad miſericordiam.*]
Hoc ut ſupra, Ipſum animum agrotum
aſi deteriorum partem applinet.

28. *Vxorem demus.*] Ηἰκοῦς: ut in
Heautontim. *Que modo minime periculo
id demus adoleſcētulus.*

32. *Neque illud hanc perpetuo.*] Αἰ-
μφοβία de induſtria poſuit, aut utrum-
que ſignificat.

33. *Niſi periculum feceris?*] Periculum,
tentamentum. Cicero, *Tuta melius peri-
culum feceris.* Idem Terentius, *Fac peri-
culum in literis.*

34. *At iſtuc periculum in filia fieri, gra-
ve eſt.*] Memorabile dictum, & id quod
merito in proverbium ceſſerit.

36. *Quod DI prohibeant.*] Παρίρησε
per ἐνερμειον.

37. *At ſi corrigitur.*] Alter eſt ſyllogiſ-
mus per contraria λήμματα, & ipſe
negativus.

38. *Principio amico filium.*] Principio,
nec intulit, ſecundo. *Reſti. veris & filia
invenies verum.*] Ego ἀποκλῑδον dup-
plex, *Amice filium.*] Ab honeſto, *Ami-
co filium.*

40. *Quid iſtic?*] Concedentis, & ve-
luti victi verbum: tanquam ſi diceret,
quid? & abundat iſtic. Vel potius, *quid
iſtic.* ſignificat hominem de loco ac de
ſententia decedere, ut è contrario, *perſua-
re ac reſiſtere* dicitur, qui aliquid negat.
Si iſtic animum induxit.] Legitur & ani-
mum induxiſti, ſed illud plenum eſt: hoc
perçυπῶ: ἀποδο οὐλοκῶν diminuitur.

44. *Ipfus mihi Dædus dixit.*] Com-
mendatio teſtis: ut, *In ſero modo de Da-*

vo audisti. Ergo ipſus, quaſi qui maxime ſciat.

47. Tute adeo.] Παρελάττω adeo modo, & abundat, ut Virgilius,

Tuque adeo quem mox quaſi habitura deorum.

Concilia, incertum.

48. Atque eccum.] Eccum, quaſi ecce eum, Veteres dixerunt, eccum, eccujus, illum; quod apertius ſignificat ecce illum, & obſcurius illum.

IN SCENAM QUARTAM ACTVS TERTII.

Ad te ibam.] Davus ut recte ſcribitur, Davos ſcribendum eſt: quia nulla littera vocali geminata unam facit ſyllabam. Sed quia ambiguitas vitanda eſt nominativi ſingularis & accuſativi pluralis, neceſſario pro hac regula, digamma utimur, DaFuſ, ſerFuſ, Fulguſ, corFuſ.

1. Ad te ibam.] Locus eſt, in quo jam ad diſcrimen maiſ perducta comœdia, in meliorem partem jam incipit inclinare.

3. Ego dudum nonnihil veritus ſum Dave abs te.] Semper gravis inceptio orationis, quæ exordium ſumit à pronomine ego: ut, Ego te qua plurima ſando, & Ego poſtquam te emi à parvulo, Ego dudum.] Adverbia temporis, aut certa ſunt, ut hodie, cras: aut incerta, ut dudum, nuper. Itaque incertis certum additur tempus: ut jam dudum, nunc nuper, Nonnihil veritus ſum Dave abs te.] Breviter, pro, veritus ne quid abs te fieret, ſic ut ſupra, Heu metui à Chryſide. Et Cicero, Quod precatus ſum à diis immortalibus, pro eo quod eſt, quæ à diis petiit, precatus eos.

4. Quod vulguſ fervorum ſolet.] Totum cum extenuatione protulit, tanquam qui ſatisfactum voluerit Davo, ob comprobata fidem ejus.

7. Nam propemodum habeo jam tibi ſidem.] Ridicula dilatio ejus rei, quæ jam dudum nota eſt auditori. Nam propemodum habeo jam.] Hoc eſt, propemodum, cujuſ accuſativuſ eſt à moduſ.

8. Sed ea gratia.] Gratia, pro cauſa poſuit, novè.

9. Sic eſt res.] Quod Græci dicunt, οὕτως ἐστίν.

12. Nummam.] Nam παρέλαττω, ut in quiſnam.

13. Quidnam audio?] Legitur & audiam, Menander enim ſic ait, πὶ δὲ περ ἀκούσω. Occidi, optime.] Bene uſuſ eſt παρομοίω, occidi & optime, ut ſimilitudine falleret audientem.

14. Per hunc.] Chremetem ſcilicet.

15. Illo: atque huc renuntio.] Varie, ibo & renuntio.

16. Nunc te oro, Dave.] Te, id eſt, per quem ſtat ſumma negotii. Et modo magis vere rogat, quam tunc cum ait, Dehinc poſtulo, ſive aquum eſt, te oro, Dave, ibi enim iracundia latet, cum dixit, ſive aquumeſt. Effeciſti hui nuptias.] Non ſeciſti, eſt enim efficere, perficere faciendū, vel adhortantiſ: ut, Porro, Quiritieſ, Enitere.] Labora: quaſi difficile ſit, & conatu ſit opuſ.

17. Ego viro ſoluſ.] Διόλωια. Et hoc ad increpationem dicit, non ad confirmationem, ſoluſ.] Id eſt, cui non aſſentiebatur Pamphiluſ, Porro.] In futurum, deinceps: Futuri temporis adverbiuſ, vel adhortantiſ: ut, Porro, Quiritieſ, Enitere.] Labora: quaſi difficile ſit, & conatu ſit opuſ.

18. Hercle ſedulo.] Productioneſ ſunt Coniuci Ilyi, ad ſucum orationiſ poſitæ. Potes nunc.] A poſſibili argumentum, Dum animuſ irritatuſ eſt.] Quia dixerat, Ira ſunt inter Glyceriuſ & gnatuſ, Irritatuſ eſt, commotuſ, ira provocatuſ, ut in Phormione. Ducitur autem verbum à canibuſ, qui reſtriſtiſ dentibuſ hanc litteram r imitantur.

19. Quieſcaſ.] Id eſt, conqueſce. imperativi modi, ne injurioſum videre. Quieſcaſ.] Pro quieſce, aut deſce volo, aut facito. Age igitur.] Age, dic: ut eſt, Egi, atque oravi tecum: aut adverbium eſt hortandi. Mirum ni domi eſt.] Exiſtimationem intulit, incertum fugientiſ. Mirum ni domi eſt.] Compoſitum eſt, quaſi, hoc eſt mirum, ni domi eſt. Caute ſervuſ callidam interrogatio: nem ſeni paratuſ excepiſt. Memor ſimulatæ diſcordiæ cum amica, fingit, non ſe alibi eum eſſe ſuſpicari, quam domi.

20. Dicam eadem illi.] In aliis iridem ſcriptum eſt: quod ſi eſt, pro item accipiatur. An ergo idem pro item? Nulluſ ſum.] Plus eſt nullum eſſe, quam periſſe. nam qui periſt, vel corpus habet reli-

quam: qui vero nullus est, ita non est, ac si natus non sit.

21. *Hinc.*] Id est, ex hoc loco. *Recta proficiscar via?*] Bene *recta*, ut corporis impulsione lucifaciam, aut *recta*, ut non eam ad precatorem, aut ad Pamphilum. Et bene *proficiscar*. *Proficisci* enim in rem *egram* ac difficilem dicimus. Et *recta via*, plana dixit, non tantum *recta*.

22. *Nihil est precii loci relictum.*] Subjungit ergo causas eur proficiscatur in pistrinum. *Nihil est precii.*] Quod praedixit senex. *Iam perturbavi omnia.*] Allocutio, in qua quid metuat, quid velit, manifestum est.

23. *Hecum festelli.*] Hæc enumeratio caularum est, qua magnifice exaggeravit errores suos. *Conject.*] Nec immisi, sed *conjeci*: quod impetum & injuriam significat. *Herilem filium.*] Τὸν ἡρώϊμον.

24. *Feci hodie.*] Nec solum feci, verum etiam addidit tempus, *hodie*: ut ne diecula quidem ejus sit, quod secerat, mali. *Insuperante hoc, atque invito.*] *Insuperante* & *invito*, duplex offensio.

25. *Hem astutus!*] Bona *εὐρησία*. Pluraliter dixit *astutias*, quasi is qui abundet astutiis, ut ei una non sufficeret.

27. *Prinam mihi esset aliquid.*] Non dixit gladium, aut laqueum: ne esset tragicum. Ergo expressit bene, dicens *Quomodo nunc precipitem darem.*

IN SCENAM QUINTAM

ACTVS TERTII.

Ubi illuc est scelus.] Hæc scena, cujus perturbationis esse debeat, etiam supra Poeta praestruxit, quum ad consentiendum Davi consilio tardum Pamphilum faceret.

1. *Ubi illuc scelus.*] Accusatio, *Ubi illuc est scelus.*] Nimium terribile est, scire antequam videas eum, contra quem irasceris, *Ubi illuc est scelus, qui me perdidit?*] Ad intellectum, non ad verba redegit. & est figura εὐλαψίας per genera. Virgilius, *Parion frustra secans*. Sed hic figura est per numeros: nam quia scelus scelestus intelligitur, modo qui subjungit, non *quod*.

2. *Tam inerti.*] Sine arte, id est, sine

ἀρτῇ. *Tam nulli consilii.*] Una pars orationis est, *nunc consiliis nos, nullius & solius*: recte autem veteres, *nullo nulli, solo soli*, declinabant.

3. *Me commississe.*] Non commendasse: sed, *Commississe*. *Committimus* enim quæ cum magno periculo volumus esse servata. *Futile.*] Levi, nam à vase, quod *futile* dicitur, quod non deponunt ministri sacrorum, quod est acuto fundo, & patulo ore, coque instabile est. *Virgil.*

Consiliis habitus non futulu auctor.

4. *Ergo pretium ob stultitiam fore.*] Ergo pretium & primum generaliter probe aut male facto redditur, sed discernitur ita. nam pretium pro stultitia, est pœna: pretium pro virtute, honor est & lucrum. *Pretium ob stultitiam.*] Sic *Plautus* locutus est, *Pretium ob aſinos*: pro, aliorum pretium. *Virgil.*

Rem magnam, pretiumque mora fore.

Et alibi,

Illum Tyridos alio pro talibus ausis

Affecit pretio. —

& est figura εὐλαψίας. ut apud *Virgil.*

Invidisse deos patriis ut redditis oris.

5. *Posthac incolumem sat scio fore me.*] Sic dicere solemus in magno periculo positi: nunquam nos periclitaturos, si illud periculum potuerimus evadere. *Posthac.*] Audacter se incolumem in futurum promittit fore, cum vita hominis tam variis multisque sit periculis conferta, sed hoc dicit: Sic, inquit, petitor; si hoc evaserit, scio me non postea periclitaturum, *Menander* sic: αὐτὸς τοῦτο οὐκ ἂν ἀπολατμῆν * (Fortasse sic legendum: Ἐὰν ἐκπεύρω, ἢ ἂν ἐκπεύλω πῶς.) & est sensus, Tam difficile est hinc evadere, ut qui hinc evaserit, videatur immortalis futurus.

6. *Dicam patri.*] Bene *patri*, non *Simoni*: ut de autoritate hujus nominis summus terror exurgat. *Modo qui sum pollicitus.*] *Modo*, mire, etenim majorem vim habent recentiora promissa.

7. *Qui sum pollicitus.*] Oratorie melius *pollicitus* sum dixit, quam si *promissi* diceret, *Qua fiducia.*] *Qua fiducia*, ad personam suam retulit. & *fiducia* modo impudentiam significat.

8. *Nec quid me nunc faciam, scio.*] Nos,

quid faciam, veteres autem me addebant. Er nota faciam, cum ablativo casu. Ablativus calus, me. Atque id ago sedulo. Id quæro, hoc est, ut inveniam quid faciam.

9. Aliquam producam moram.] Produci legitur & producum. Significat autem distictam, protendam, prolatam.

10. Ehdum bone vir.] Gravis interrogatio, & minantis cum iracundia. Et hoc si quisque prosequitur, cum omne genus contumeliæ leve in eum dicimus. in quem ferimur iracundia. Viden' me?] Hoc est, nunquid negare potes?

11. Impeditum esse?] Impeditus est proprie, qui ita pedes habet illigatos, ut progredi non possit. Sed hic ad negotium retulit. At jam expeditam.] Non se defendit, sed emendaturum promittit. & bene ad impeditum, expeditam retulit, duo promissit simul: & tempus cum celeritate, & effectum.

12. Imo melius spero.] Bene melius comparativo est usus, quasi hoc bonum sit, illud melius. Furcifer?] Furciferi dicebantur, qui ob leve delictum cogebantur à dominis, ignominia magis, quam supplicii causa, circa vicinos furcam in collo ferre, subligatis ad eam manibus, & prædicare peccatum suum, simulque summonere cæteros, ne quid simile admittant. Itaque & Cicero de servo, Quid inde furciferi quo progreditur?

13. Tu rem impeditam & perditam restituas?] Multum progressus est, impeditam dicere: modo perditam dixit. Sensus hic est, Integram perdidisti, & perditam restituas? Tu.] Hoc est, qui integram expeditamque turbasti. Quo fretus siem.] Est memor se ante dixisse, Davum video, cujus consilio fretus sum.

15. Hoc esse futurum.] Ut ab illa excludar, & vide quo me inducas. Crucem.] Plena satisfactio est, confessio peccati sine recusatione poenarum, nam mitiores eos reddimus, quibus vultu operæ pretium pro delictis nostris offerimus Virgilius,

Egredieris nervi, nec deprecor, inquit.

16. Ad me ut redeam.] Redire ad se dicitur, qui omnino recipit, & sedem mentis. Virgilius Vinctus redit ad se. & hic de corpore dixit. Ad se autem redit, qui emens esse desistit. Dispiciam.] Di-

spicere, est disquirere consilium, Dispicere, deorsum aspicere.

17. Cur non habeo spatium.] Oixovon.

18. Namque hoc tempus, praeavere.] Sic Virgilius,

Sed motos praestat componere fluctus.

Et est σύλληψις, illud enim cogit, hoc finit.

IN SCENAM PRIMAM ACTVS QVARTI.

H Occine credibile est.] Elegans perturbatio, in qua inter se Simo, Pamphilus, Davus, Charinus, Byrrhia, Chremes omnes omnibus redduntur offensi.

1. Occine credibile est.] Et incredibile est, inquit, & nefandum, è contrario enim ab interrogatione quadam incipiunt, qui nimis irascuntur, ut & illud, Occine humanum factum? Et totum hoc in pronuntiatione est. hoc enim genus interrogationis vim negandi exprimit, Occine credibile est.] A generalitate incipit, ut Cicero. Quam facile serpat injuria & peccandi consuetudo. quam non facile reprimatur, videte, iudices.

2. Cuiquam ut fiet.] Singulari & plurali numero respondet. Cuiquam ut fiet, ut malis gaudeat.] Cum dixisset cuiquam, intulit numerum pluralem, ut alibi,

Si quisquam est, qui placere se fundeat bonis

Quam plurimis, & minimo multos laedere:

In his pœta hic nomen proficetur suum, 3. Ut malis gaudeant.] Legitur & gaudeat. Atque ex incommodis alterius, sua comparent ut comoda?] Hoc est, non intelligunt comoda sua, nisi ex alterius incommodis ea æstimaverint. Ex incommodis alterius.] Et hic gaudeant, subauditur.

4. Sua comparent.] Hoc est, acquirant, vel æstiment, metiantur.

5. Idne est verum? imo id genus.] Alii sic, Verum est, hoc genus hominum hominem se probavit esse, cum malus sit: & sic contra hoc, Imo non hominem, sed pessimum hominem se probavit. Id ne est? Verum? imo id genus.] Parum accusaverat, dicens, Id ne est verum? homi-

num genus? & ideo addidit, Imo id genus hominum est pessimum, ut hoc facere, non hominis modo sit, sed pessimi hominis.

6. *In denegando modo.*] *Modo*, pro tantummodo *Quia pudor paululum adest.*] *Adest pudor*, ne denegent: non adest, ut & praesent.

7. *Post ubi tempus.*] *Deest est*: ut sit, tempus est.

8. *Necessario se aperiuunt.*] *Mirc ait necessario*, quia natura sunt tales: necessitas autem in natura est constituta. *Aperiunt.*] *Mirc, aperiuunt*: quoniam tunc cum promittebant, mali erant: sed latebat malitia intra pectoris altitudinem.

9. *Et timent.* & tamen res cogis denegare.] Bis numero subauditur *denegare*. Et melius *timent*, quam si diceret, *pudet eos*. nam timor est etiam malorum: pudor, tantum bonorum, *Res.*] Malitia scilicet, tanquam mali sunt ad rem, quam praestare non possunt.

11. *Quis tu es? quis mihi es?*] *Quis tu es*, ad dignitatem refertur: *quis mihi es*, ad necessitudinem: id est, frater, aut cognatus. Et haec verba, mollia sunt dictu, sed animo aspera. *Cur meam tibi?* *Εκαψίς.*

12. *Hemus proximus sum.*] *Hemus* significatio est modo nominis, ad intentionem considerationemque revocandi. *Proximus sum egomet mihi.*] Id est, charior mihi met ipsi sum, quam quisquam alienus. *Proximus.*] *Charus*, benevolus, & hoc est quod ait supra, *Quo a quior sum Pamphilo, si se illam in somnis, quam illum amplecti maluit.* Inde proximi & propinqui dicuntur, qui nobis chari esse debent.

13. *Si roges.*] Abundat, *si roges*: sed & *Θυκε* additum est. *Nihil pudet.*] *Pudet* est mali facti: *verecundia recti & honesti.* Ergo mire posuit. *Hic ubi opus est.*] *Salvo pudore. Ιλλε.*] *Ubi promiserant.*

14. *Illic, ubi nihil opus est, ibi.*] *Illic* & *ibi*, aptum irascenti repetitionis genus. *Illic.*] Legitur & *illi*. *Vbi nihil opus est.*] *Ubi* nondum promiserant, *ibi* venientur, quod ait supra, *In denegando modo quis pudor est paulum.*

15. *Ad eam ad eum.*] *Hic locus deli-*

berationis est: an adeat ad Pamphilum, & unum *ad* abundat, & moraliter verba Charini sunt posita. *Injuriam.*] Pro, de injuria, *Expositulem.*] *Expositulario* est adversus eum, quem inculamus, nam *expositulare*, est querelam apud eum ipsum deponere, de eo ipso qui fecit injuriam. *Postulare* autem, querelam dicere de altero apud alterum.

16. *Ingeram mala multa.*] Quasi tela, ita se dicit ingesturum mala. *Atque aliquis dicat, Nihil promoveris.*] Hoc dicit, Et si existat aliquis qui mihi dicat, Quid profeceris? respondebo. Multum.

17. *Multum.*] Non subjunxit, quomodo multum? sed, illud faciam. *Multum.*] Subauditur, *promovero*. *Molestus certe ei fuero.*] Transiit fecit dicendo, *Molestus certe ei fuero*, hoc est, si nihil aliud promovero, certe ei molestus fuero. *Atque animo movem gesser.*] Erit fructus iracundiae ex vindicta. Et per iracundiam atque turbationem non invenit quod sit multum: aliud ergo invenit; molestus certe ei fuero.

18. *Charinus, & me, & te.*] *Mirc* & artificiose fecit, Pamphilum priorem alloqui, ad perfringendam iracundiam Charini, alioquin si prior vociferari potuisset, tragica exclamazione usus fuisset. *Imprudens.*] Defensio ab imprudentia, etenim nisi bonae esset conscientiae, nunquam diceret, *te perdidisti*, purgaturus.

19. *Itane imprudens.*] *Imprudens*, distingue, & attende, hoc illum repetere, quod indignatur magis, quasi audierit imprudens, & non audierit reliqua. *Itane imprudens.*] Quia articulus omnis defensionis per concessivam qualitatem hoc dicto est constitutus: idcirco hoc ipsum Charinus per infirmationem repetit, hoc cupiens eripere Pamphilo, quo ille maxime nititur.

22. *Qui tuum animum.*] Legitur, & cum.

23. *Falsus es.*] Modo participium est, id est, falleris: si Pamphilus id dicit. Si vero conjungitur, pro *fallax* accipitur. *Hoc solidum.*] *Solidum*, plenum, idoneum, integrum.

24. *Nisi me lassasses.*] *Prodixisses*, oblectasses, induxisses, quae significatio frustrationem ostendit, *Lassare* est inducere.

re in aliquam voluptatem, à lallando, unde & oblectare dicitur.

25. *Habens.*] Pertinens animi irati. *Habeam.*] Ut supra, *Anz fuisi na nuptia sunt cordi.* P. cordi! *Quantum in malum verser miser.* *Quan. asque hoc sui consilii mihi confecti sollicitudines.*] *Uxoribus*, ut supra, *Cujus consilio fretus sum.* Et cum verser protulerit, *in se debuit inferre*, est ergo, *anaxo. utro*, aut ut illud, *Principio*, amico filium restitues, tibi generum firmum, & filia invenies virum.

26. *Confecit.*] Legitur & *consilii*, *Sollicitudines*] Perturbationes.

27. *Meus carnifex.*] Id est, in me carnifex, qui me torquet, ut alibi, *Deo irato meo*: hoc est, in me irato deo. Si de te exemplum apti?] Utrum, si te imitatur: an si de te exigit poenae ut ipse alibi, *Vterque exempla in te edent*, sed melius, te imitatur, accipimus.

28. *Hanc istuc dicam, si cognoris.*] Nosti enim: sed si cognoris, non ita dicis.

29. *Cum patre altercasti.*] Ab iis quae facta sunt, ad ea quae facta non sunt. *Cum patre altercasti.*] Legitur & *altercasti ei*, non enim alterco dicimus.

30. *Nec te quisvis hodie cogere.*] Hoc argumentum attulit ex iis, quae non sunt facta, cum fieri debuerint.

31. *Imo etiam.*] Propterea & amplius. *Imo etiam.*] Deest, *audi*, *Quo tu minus seu arumnas meas*: ha nuptia non apparabantur mihi.] *Quo*, id est, quod, & deest, *audi*, vel accipe: ut sit, quod, vel quoniam minus scis. Vel *quo*, id est, ex quo, aut quare. Aut certe erit sensus, cum huiusmodi ramen subauditione, *Imo etiam quo tu minus scis arumnas meas*, eo magis audi. Aut, *Imo etiam hae nuptiae non parabantur mihi*, quo ipso minus tu scis arumnas meas, id est, falsae nuptiae erant: quae res te fallit magis, irascique mihi cogit merito.

32. *Ha nuptia.*] Legitur & *hae nuptiae*, sic enim veteres dixerunt, *Non apparabantur.*] *Apparari* cum dativo casu semper cladem & perniciem significat, ut *Virgilius*,

At tibi sacra parari.

34. *Conatus tua voluntate.*] Hae est accusatio, ille enim excusat per impru-

dentiam: hic arguit voluntatem, hoc ergo dixit, *Eo gravior*, quod nullo cogente peccati.

36. *Cur me enecas?*] *Excrucias*,

37. *Instare, suadere, orare.*] Quia dixit, *instare, suadere, orare*, non pius dicere possit, quando nihil potest esse.

39. *Davus?*] *Davus*, cum admiratione pronuntiandum, *Interurbat.*] *Decar* & hic, ut *Davus* diceret: sed pius intulit, *interurbat*. Et inter, modo non medio-criter significat: est enim adauctiva particula: ut *interfectus, interemptus*, *Modo post*, ut i

— *hunc inter fluvio Tyberinus ameno*
Vorticibus rapidis: & multa fluvius arena
In mare prorumpit. —

Nescio.] Quia irascitur *Davo*, dixit *Nescio*: alioquin scit.

40. *Nisi mihi deos satis scio fuisse iratos.*] Deest, *quia*: ut sit, *nisi quia*.

41. *Factum est hoc.*] Non quod non credat, interrogat: sed quod increper.

42. *At tibi Di.*] *At*, principium increpationis aptum, ut *Virgilius*:

At tibi pro scelere. —

Et *Horatius*:

At o diorum quisquis in caelo regis
Terrar. & humanum genus.

43. *Eho, dic mihi.*] *Eho*, interfectio est intentionem audientis exposcens, *Dic mihi.*] Semper *To dic mihi*, injuriosum est: ut *Virgilius*,

Dic mihi Damocles, cujus pecus?

44. *Quod, nisi hoc consilium, darent?*] Cum otio hoc pronuntiandum est, ideo *conjectum* dixit.

45. *Decepi sum.*] *Concessio*, *Scio.*] *To Scio*, non ad deceptionem, sed ad defatigationem reddit, ergo cum *Uxoribus* sonandum.

46. *Hac non successit.*] Deest, *quod conabamur*: & proprie de bono sic dicitur, *Alia aggredimur via.*] Vel *aderemur*, id est, enuemur *Adoriri* proprie dicitur repente ex insidiis aliquem invadere.

51. *Hoc tibi pro servitio debet.*] *Maturus* vel *maturo*, *servitium* pro servitute posuit, ut,

— *Servitio enim exulimus.*

52. *Conari manibus, pedibus, noctesque & dies.*] Ad id intulit, quod ait supra, *Quem ego credo manibus, pedibusque obvi-*

æo omnia falliturum. Et accusativo casu sine intermissione significat. *Noctes & dies. Manibus. p. dibus.*] *T. & Co. 1205.*

54. *Præter spem evénit.*] *Evénit*, productum magis: quia hoc perpetuo non vult Pamphilus accidere. Ergo *evénit*, non autem *evenit* media correpta.

55. *Parum succedit quod ago.*] Si nostrum est, officia præbere: at nostrum non est, fortunam posse præstare. Et bene, *si cedit*, ut quod agimus, ostendat successus esse fortunæ. *Parum succedit quod ago.*] Utilis sententia pro sapiente contra fortunam. *Sedulo.*] Id est, ex animo, & sine dolo. *Memissum face.*] Id est, noli uti opera mea.

57. *Resistue, in quem me accepisti, lo- cum.*] Sensus hic est, Omnia mihi integra & salva redde, qualia tibi tradidi consensu, vel quum nihil promissilem patri.

58. *Hem! st, mane.*] Hoc quasi incipientis, demonstrantique, aliquid novi se invenisse.

59. *Nihil ad te.*] Hæc enim ad cogitantem nihil pertinere oportuit. *Nunci me demitt.*] Pro denique. *As jam hoc tibi inventum dabo.*] Consilium scilicet, quo in pristinum locum restituaris.

IN SCENAM SECVNDAM

ACTVS QVARTI.

Iam, ubi ubi eris.] In scena hæc. *in-* *flauratio* est adhortationu Pamphili per *Myfidem*. Opus est enim exhortari rursus adolescentem, ne sub patris oppressione frangatur.

1. *Iam, ubi ubi eris.*] Opportune rursus æltuante Pamphilo, unicæ mentio obijcitur per *Myfidem*, ne succumbat ad nuptias patri, quamvis promiserit patri se ducturum conjugem, adversus quam difficultatem, quia ipsius persona non sufficit, id agit, ut ad *Glycerium* modo adducat Pamphilum: ejus affectum excitat, non ex eo solum, quod cum puella vocat: sed etiam quod desiderat eum videre. *Vbi ubi eris.*] *Vbi ubi*, in prima parte vim suam tenet, in posteriore productionem: & est quemadmodum *utui, quæ quæ, unde unde*: pro ubicunque, utcunque, quacunque, undecunque. *Iam,*

ubi ubi eris, inventum tibi curabo.] Non solum se adducturam promisit, sed & tempus addidit. Et bene *tibi*, quasi amanti,

2. *Anime mi.*] Mollis oratio & formineæ, multis implicata blaudimentis. *Ait enim, Tu modo, anime mi. Mi, pro meus.*

3. *Hoc malum.*] Amor meus, aut *Glycerii* sollicitudo, quam nescire oportuit nuptias. *Insegrasit.*] *Integratur*, quod ad integrum redit, quod repetitur, quod instauratur. *Virgilius,*

— *ramoque sadens miserabile carmen*

Integrat. —

6. *Sollicitarter.*] Perturbari.

7. *Quod mihi apparari.*] *Apparari*, ad horrorem & timorem refertur: & dativo casui subjunctum, eadem & perniciem significat, ut *Virgilius,*

— *Mibi sacra parari.*

9. *Age, si hic non insanit satis.*] Hic excitus, comprimit *Charinum*, ne fomenta iracundiæ Pamphilo præberet. Aut, si pœnitet te, quantum hic sua sponte insanit. *Sæ hic non insanit satis.*] *Eigwvia* est, aut laus ad mitigandum Pamphilum.

10. *Ea res est.*] Id est, nuptias apparari scilicet. *Myfi.*] Allieversatio est, si à nomine ejus incipias, cum quo loqueris.

11. *Per omnes tibi adjuro deos.*] *Ad*, activa particula est: ut *admirabiliter*, valde mirabiliter. *Adjuro.*] Et hoc superest, amissa fide ut adjurandum sit.

12. *Omnes homines.*] Mira verecundia: omnes homines maluit dicere, ut in his quoque parentes significaret, quam aperte dicere patrem, cujus metu promisit nuptias, & est contra illud, *Sed vim ut quæa ferre.* *Omnes homines.*] Ita dixit de uno, hoc est, patre, *Omnes homines*: ut idem alibi, *Oræum, ô terra.* *ô maria Neptuni.* Nunquid & cælum Neptuni est? non utique: sed omnia hæc maria voluit esse. ut *Virgilius,*

Omnia vel medium flant mare.

13. *Contigit.*] Quod vix evenit, contigisse dicitur. *Convenienti maris.*] Recte: & id quod matrimonium firmat. *Valent.*] Hoc est, abeant, recedant: quia & discedentibus & mortuis, *vale* dicitur, ut *Virgilius,*

— *salve æternum mihi maxime Palla,*

Æternumque vale. —

Vel potius *ἄν εὐχόμενος*, cum male optaturus esset, considerato patre, *μεγέθυς* locutus est: & non dixit, quod intenderat, pereant. Et attende quam moderate pluraliter dixerit, cum significaret patrem, *Valeant.*] Renuntiationis & imprecationis est verbum.

14. *Hanc nisi mors, mihi adimet nemo.*] Eri valeant, hanc, nisi mors, nemo adimet. Concessio hic est, hoc enim per concessionem dicitur. *Hanc, nisi mors, mihi adimet nemo.*] Perseverat, ne dicat, pater: pro, Non adimet pater.

15. *Resipisc.*] Spiritum revocat sensus, *Magis verum.*] Aut *magis verum*, aut *verius* dicimus.

16. *Vt ne pater.*] *Vt ne*, pro ne non. *Per me stetit.*] *Stetit*, hoc est, esse. ut Virgil. — *desertaque montis*

Stat domus. — Aliter, plenum est, ut ideus,

Stant & juniperi, & castanea hirsuta. Aliter horret, ut,

— *Stant lumina flamma.*
Et Lucilius.

— *Stat sensibus fundus.*
Per me stetit.] Hoc est, per me factum esse, ne fierent nuptiæ.

19. *Miser aque, atque ego.*] Bene, atque ego: quia hic amore vexatur. Et inculit *μυσδοξορ*. Nam volebat Pamphilus sibi dici, & fortis: quod illi tamen mox dicitur. Hic igitur aliter respondet, atque interrogat Pamphilus, ideo quod videat impossibile esse, palam resistere parenti.

20. *Scio quid conere.*] Sensus est. Scio quidem quid coneris: sed an efficere possis, nescio. *Scio quid conere.*] Si Pamphilus est persona, cum *σιγασίς* dicitur: si Charini, simplex laudatio est, sed si Pamphilus est, hoc significat quod supra, *Ex uniu geminau mihi conficiet nuptias.* Sed non esse personam Pamphilus, ex subjectis ostenditur.

21. *Huic, non tibi habet, ne erres.*] Deterreret etiam nunc Charinum, ut & ipse adjuvet Davum, ne Pamphilus nubat Philumena. Et eodem sensu utitur Davus adversum Charinum, quo supra: quasi necesse sit, si huic non dat, te illam uxorem ducere. *Huic, non tibi habet, ne er-*

res.] Velut etiam pro se Charinus sentiat, hoc dicit. Vel ut solent servi contumaciores adversum amicum domini, quia nuper a Charino accusatus est: vel quia, & quid dicat non habet, & videt tacendum non esse.

22. *Sat habeo.*] *Quia* dilatio facta est. *Vt sis satis.*] *Vt*, pro ut non.

23. *Ne vacuum esse me.*] *Ne*, pro nedum, aut adverbium est prohibentis: ut sit, *ne non*. Sallustius secundum libro, *Ne illa tunc paria sis.* pro nedum.

24. *Proinde hinc vos amolimini.*] *Amoliri* dicuntur ea, quæ cum magna difficultate & molimine summoventur & tolluntur è medio, sic dixit quasi odioso & molesto. *Discedere* dicitur, qui facile abit è medio: *Amelitur*, qui vix recedit.

Proinde hinc vos amolimini.] Molestum impedimentum ex rei magnitudine jacentis in medio, & ideo impediens se dixit, *Amelimini hinc*, non, abite. *Proinde hinc vos amolimini.*] Spe injecta, etiam domino imperat servus callidus. *Nam mihi, &c.*] Utum hoc vere dicit, an fingit, qui adhuc consilium non invenit quod narrare possit.

25. *Hanc.*] Glycerium scilicet, & cum miseratione puellæ, *hanc.* *Quo hinc te agis?*] Ut tarditatem discedentis ostendat, *Agere se enim & tardi & tristes* dicuntur. Sic Virgilius,

Amisisti remis atque ordine debili uno.
Irresam sine honore ratem Sergestus agebat.

Idem alibi:

Ece gubernator sese Palinurus agebat.
Que hinc te agis?] Admonitio discedentis, ut solet, nam a quo discedere desideramus, admonemus eum quo vadat, vel quo eat. Id facere per interrogationem admonet Davus Charinum, ut ipse abscedat Charinus, qui nunc ultimus remanet. *Verum vis dicam.*] Pro initio sedulæ narrationis hoc sumimus. Ac sic respondet Charinus, tanquam qui intelligat, non dicere velle Davum quo eat: sed id agere, ut abscedat.

26. *Narratio incipit mihi insitum.*] Narrationis, scilicet, quo eat, quia, *Verum vis dicam.* velut proœmium narraturi est. *Quid me fiet.*] Quid igitur? inquit, quid de me fiet? Ab eo hoc, quasi à jocante, pronuntiandum est, nam sic illi

Impudens respondet, *Quid me sit?* De Philumenam ducenda.

27. *Ebo tu impudens.*] Proprie Charino dixit *impudens*, ac si insolita & multa poscenti, quippe qui & sponsam alienam petere ausus sit, & non satis habeat, per Davum sibi moram præstitam Pamphili nuptiarum. *Quod tibi dieculam addo.*] *Dieculam*, horam. & est *εὐχεστῆμα*. *Dieculam* hoc est, tempusculum: & sumitur ab eo, quod est *hac dies*. *Diecula*, mora, & quali parva dies, & *dieculam*, in qua scilicet ambias, quantum poteris, ad ducendam Philumenam. Vult enim se Davus adjuvari per Charinum & Byrrhiam.

28. *Promove.*] *Differe*. *Promove nupcias.*] Memoriter Davus, scit enim illum his verbis petisse, *Silviam aliquot dies proferre*, dum proficiat aliqua, ne videam. Cujus rei oblitus Charinus, etiam ut ducat uxorem, petit.

29. *Ridiculum.*] *Deest, hominem.*

30. *Age, veniam.*] Vix concedentis, vix contentientis est, *Age, veniam.*

31. *Dum exeo.*] A Glycerio scilicet.

IN SCENAM TERTIAM

ACTVS QVARTI.

*N*ihilne esse propter cuiquam?] Hac scena administrationem doli habet, quæ sit ut deterratur Coremi filiam suam Pamphilo dare. Et vide non minimam partem in hac comædia Myfidi attribui, hoc est, personam summea: sive hac personam variis agitur, ut apud veteres, sive per mulierem, ut nunc videmus.

1. *Nihilne.*] *Ne*, adverbium percontantis. *Nihilne esse propter cuiquam.*] Omne quod habemus, aut mutuum est, aut proprium. Ergo *propter*, perpetuum: ut Virgilius,

Propria hac si dona fuissent.

Ergo nihil nobis proprium esse potest, quod enim non fuit, nec esse quidem potest. aut quod eripi potest, non est nostrum: nisi illa quæ eripi non possunt, ut sapientia, iustitia, prudentia: quæ fortuna neque dare, neque eripere cuiquam potest. Et simul hoc ipsum & à re, & à persona hic ostendit. A re, *Nihilne esse proprium?* A persona, *Cuiquam.*

Propter, perpetuum; non temporis ac mutuum. *DI vestram fidem!*] Admirantis adverbium cum exclamacione. *Fidem* dixit opem & auxilium: ut, *Tyrrenamque facem.*

2. *Summum bonum esse.*] Mire, pro plebno. Et neutro extulit, *summum bonum.*

3. *Amicum, amatorem, virum.*] *Amicus*, animi est: *Amator* vero, corporis, non enim continuo amator est, qui bene vult, ut, Dido amavit quidem Aeneam: sed non & amica fuit, quæ ait,

Non potui avulsam divellere corpus. & nudis spargere. —

Et item Catullus,

Cogit amare magis sed bene velle mius.

Et est hic officium & blandimentum. Amatores & virum dixit ad discretionem: ut per ea quæ enumerat, maritum ostenderet.

4. *Paratum.*] *Paratum* dixit ad omnes affectus, quicumque de proximo esse possunt, & maxime ad Hæmericum scintillam respexit:

Ἐκτὸς αὐτῆς, οὐ μὲν ἐστὶ πατρὶς, ἢ πατρὶα μὴτρῳ.

Ἡ δὲ πατρὶς, οὐ μὲν ἐστὶ πατρὶς, ἢ πατρὶα μὴτρῳ.

Verum ex eo.] Id est, Pamphilo. *Nunc misera quem capis dolorem?*] Cum admiratione pronuntiat quem, & cum exclamacione quadam.

5. *Dolorem.*] *Dolor* in dislinxit probe: & post intulit separatim quod sequitur, *Facile hic plus mali est*, in dolore & metu scilicet amittendi, quam illi boni in voluntate retinendi. *Facile hic plus mali est*, quam illi boni.] *Facile*, adverbium confirmantis est, id est, liquido & manifestum. Veteres dicebant *facile*, pro certo.

Ut Cicero, *illius civitatis facile princeps*. *Facile hic plus mali est.*] *Plus mali*, in dolore & metu, ut diximus. *Quam illi boni.*] In summo bono. Dicit enim, ex bonis quæ bona existimus, plus nos mali capere, cum aut amissuros nos credimus, aut amittimus: quam boni, cum habemus. *Quam illi boni.*] Id est, in amico, amatore, & viro.

6. *Ad homo, quid istud obsecro est?*] Ex Myfidis verbis, quid Davus faciat, demonstratur. *Quid istuc obsecro est?*] Involutum puerum portabat Davus: &

ideo dicit mulier, *Quid istuc obsecro est?* Tum ille evoluit puerum, & profert, quem postquam expedit, tum illa dixit, *Quo portas puerum?*

7. *Mytis, nunc opus est.*] Hæc scena actiuola est, magis enim in gestu, quam in oratione est constituta, *Mytis, nunc opus est.*] Properantis & impense agentis Davi verba monstrantur.

8. *Exprompta.*] In medium prolata. *Memoria atque assistita.*] *Memoria*, ut præcepta Davi retineat, *Assistita*, ad agendum strenue quæ impetret, *Memoria.*] Simplicitate magis, ut memoret sit Davi præceptorum, Et *memoria*, modo pro intelligentia ut *Virgilius*.

Injunctum tamen immemores.

11. *Ex ara hinc sume verbenas tibi.*] *Ex ara*, scilicet Apollinis, quem *Menander* vocat, aut quod Apollini comœdia dicata est: in cuius honorem aram constituabant, comœdiani celebrantes Apollini ergo comœdia, Libero patri tragœdia, *sume verbenas tibi.*] *Verbena* quasi *herbena*, redimicula sunt atatum. *Tibi.*] Tò tibi, quasi gestum quendam & motum stomachantis habet: ut alibi, *Quid vis tibi?* Et tibi *sume*, dixit: non, tibi *subferne*, *Ex ara sume verbenas.*] *Verbena*, sunt omnes herbæ frondesque felix ad aras cotonandas, vel omnes herbæ frondesque ex aliquo loco puro deceptæ, *Verbena* autem dictæ, quasi *herbena*, sic *Menander* * ΚΟΔΕΞΙΑC CYMTPTNAC XXHCΔIE TEINE*

12. *Quamobrem id tunc non facis?*] *Tu te* tunc dicitur, cum pronomen ad eam revocatur personam, a qua sumitur. ut verbi gratia, cum dicimus, *Tu lege*, ille nobis respondeat, *Cur tunc non legi?*

13. *Quia, si forte opus sit ad verum iuvandum mihi.*] Sic locutus est, ut explicari atque intelligi non possit, aut enim deest *pro*, ut sit *iuvandum* pro *iuvandum*, aut (ut vulgo dicitur) *iuvamentum*. Et *opus sit illi me*: non *opus est illi me*.

14. *Ut liquido possim.*] *Liquido*, pure & manifeste. Nam quæ sunt pura & delectata, liquida sunt.

15. *Nova nunc religio.*] Bene, iuvandum metueret servum, monstri simile est. *Nova religio.*] In servo, & subiecta, *Nova nunc religio.*] Servum nolle

mentiri, nova religio est. *Cedo.*] Potigentis est manum.

16. *Porro intellegas.*] *Porro*, modo adverbium est ordinis: alias temporis.

17. *Sponsa pater intervenit.*] Mite non dixit, *Chremes*: ne quem dixerit, quis *Chremes*? rursus hic responderet, *Sponsa pater*, & non tenere hoc facit poëta; nam pronunciat se redditurum domum *Chremes*, *Domum modo ibo*: ut appareatur, dicam: atque huc renuntio.

18. *Quod primum intenderam.*] Verbum a venatoribus translatum, qui retia intendunt ad feras captandas. Quia ergo parat *Chremes* & *Simonem* laudere, *intenderam* dixit. Vel à sagittis atque arcu.

19. *Nescio quid narres.*] Bene *narres*, *Narrare* enim aliena, & quæ nobis non sunt necessaria, dicimus, *Ego quoque.*] Bene ait quoque: quia & *Chremes* veniebat.

20. *Tu ut subservias.*] Recte, *ut subservias*, dixit, non enim tantum loquitur *Mytis*, quantum *Davus*.

21. *Orationi, utrumque opus sit verbum.*] Tuis verbis orationi meæ, plura enim loquetur *Davus*, inde *orationi* dixit, illa subsequetur, ideo *verbum*. *Vide.*] Cauta esto, intellige, specula.

23. *Aut tu plus vides.*] Si *sapis*, intelligis.

24. *Remover commodum.*] *Remover*, retardem, retineam, *Remorari* à remora pisce minutissimo, qui naves retinet, nam *Gizce* ἰχθυὶς vocatur.

IN SCENAM QUARTAM ACTVS QVARTI.

REvertor.] Adest nunc ipse *Chremes*, cuius causa scena fraudibus instructa est. ne promissa compleat nuptias.

2. *Ut jubeam arcessi.*] Recte *jubeam*: quia summa potestas nuptiarum in patre puellæ est. Sed quid hoc? Non interrogantis, sed mirantis & non intelligentis est, & apparet eum non oculis prius, quam corporis offensum puerum sensisse latentem.

3. *Puer hercle est.*] Ornativa particula est *Heracle*, *Mulier*.] Magis quam *Mytis*, *Vbi illic est.*] *Davum* quærit, qui nunc abscessit, ut & ipse de foro venire videatur.

4. *Non mihi respondes?*] Bene, non respondes. Se enim memor est vetitum quiddam dicere, nisi subserviat orationi Davi.

5. *Reliquit homo me.*] Mire hominem, non Davum dixit: ut etiam si audiat Chremes, incertam personam hominis audiat, non Davum *Di vestram fidem.*] Adverbium admirantis cum exclamatione.

6. *Quid turba est apud forum?*] Hæc verba iunt venientis de foro. *Quid illi hominum litigant?*] Legitur & litigat.

7. *Tum annona cara est.*] Comminiscens est potius, quam alicui referentis. *Quid dicam aliud?*] Hoc post spectatores.

8. *Cur tu obscuro hic me solam?*] *Amatoris* tertia. *Fabula.*] Fabulam se dicere audire, qui rei principium, rationem que ignorat. *Eho.*] *Eho* interiectio est, vel principium animadversionem in se poscentis, aut repente cernentis.

11. *Hic neminem alium video.*] Callide affirmat non sibi visum Chremem, cum & prævidet venientem, & præsentem videat. *Miror unde sis.*] *Miror* veteres cum unde, pro nescio ponebant, nam admiratione ab ignorantia descendit. *Plauti.*

Ne quis miretur qui sim, paucis eloquar.

12. *An.*] Interiectio contentatæ mulieris. *Concedo ad dexteram.*] Et bene dexteram, sinistra enim venit Chremes: & non vult proximum ei Chremetem, sed juxta supra enim dixit, *Ego quoque hinc dextera venio me adsimulabo.*

13. *D. Iram: non tute ipse?*] Deest, cum mihi dedisti. Sed & supra, & nunc interturbat Davus, ne mulier totum dicat. *Non tute ipse?*] Submissa voce. *Verbum si mihi unum.*] Accommodate comminatur Davus: pene enim Mytilis universa narrabat.

14. *Præterquam quod te rogo.*] Hoc est, sentium, & ut senex sentiat, pronuntiati potest. *Faxis, cave.*] Gestu comminantis est & vultu: ut suspenderet comminationem, deinde inferret gestum. *Odo, Cave faxis.*

15. *Male dicis*] Cum contemptu loqueris, convitium facis. Apparet ergo, *Male dicis* lentius esse dictum, quum subiungit, *Dic clare. Male dicis.*] Nove *Male dicis*, pro comminatione posuit,

quum pro convitio soleat poni, Nisi forte, quia contumeliæ genus est comminationis. Quidam putant esse unam personam, Davi scilicet, dictum superius Mytilidis, non satis manifestum Chremi, in maledicti similitudinem derivantis. *Vnde est t. d. clare.*] Hic expressius dixit, *A vobis.*] Quia à vobis parum intelligebatur, hic addidit motum nereticis, ut vel sic intelligat senex.

16. *Mirum vero.*] Sæpe ad *equivocum* refertur. *Impudenter mulier si facis.*] Bonum ordine locutus est primo enim, causa impudentiæ natura est, deinde conditio.

17. *Ab Andria est ancilla hæc.*] Effecit quod volebat Davus, nam intellexit Chremes, ex qua sit Pamphilo natus puer.

18. *Adoneo videtur vobis esse idoneus.*] *Idoneus* est aptus ad omnia, & bona, & mala. *Adoneo.*] *Adoneo*, an adoneo ad eum?

19. *In quibus sic illudatis?*] Et *illudo* in 10. septimo casu: & *illudo te* accusativo dicimus, sed in primo supervacuum est: ut sit, quibus illudatis. *Veni in tempore.*] Cum provisus sit, intervenisse purat. *Veni in tempore*] Opportune, nos hinc præpositione dicimus, *tempore & tempore.*

20. *Propera adeo puerum toll. re.*] Hic versus clare dicitur: sequens, ne senex audiat, præfice.

21. *Cave quoquam est istoc excessus loco.*] Necessario Davus retinet Mytilidem, nondum enim omnia audivit Chremes, nondum competet unde sit mulier, & puer de quo susceperis sit. *Excessis*, pro excedas: ut *faxis*, pro facias.

22. *At etiam rogas?*] Rursum iurgium repetit, & turbulentam orationem.

24. *Cedo.*] *Ced* idem significat quod *dic*, & da mihi. Ergo repetitionem significat, non supervacuum orationem, & est dictum cum quadam fiducia, & contemptu ejus, cum quo sermo est, interrogantis aliquid.

25. *Mi te id quod scio.*] Hoc lentius & summis.

26. *Hem! quid? Pamphili?*] Apparet mulierem *vestri* & *Pamphili* lentius pronuntiasse, quam Davus velle: & ideo nunc repetisse nomen *vestri* & *Pamphili*.

Hem! quid Pamphili?] Duas res operatur Davus simul, & ut ignarissimum se ostendat, & ut Pamphilus nominetur. Et argute repetit nomen Pamphili: quasi per indignationem, ut focii auribus adolescentis nomen inculcet. metuit enim ne non audiat velut senex.

27. *Recte ego semper fugi has nuptias.*] Et hic efficit quod voluit Davus, ut Pamphili Chremes puerum esse cognoscat, & recuset generum. *Har.*] Id est, humilissimi.

28. *O facinus animadvortendum.*] *Αντιπαις* quartus. *Quid clamitas?*] Clamavit enim Davus, ut puerum audivet Chremes.

29. *Quem: ego hirs vidi ad vos adferri vesperi.*] Vult negando irritare mulierem ad confirmanda quæ vult.

30. *O h minime audacem!*] Exclamatio Myfidis, testimonium veritatis est. *Verum vidi Cantharam suffarcinatam.*] Vide infirmum argumentum, prius, *vidi puerum adferri*, dixit: post, non puerum, sed *Cantharam suffarcinatam*: *Canthara*, nomen est anus. Et hoc dicit, ut leviter redarguat Myfidem, non ut vincatur, hoc enim vidisse se iunxit, *Cantharam suffarcinatam*, non puerum portantem. *Suffarcinatam*,] Proprium est anibus suffarcinatas esse, ut *Persius*, *Pannucia Baucis*, Et *Plantus*, *Doliarem claudam crassam*.

32. *Cum in pariunde aliquot adsuorum libera.*] Indicium secuta confirmatio est, quam expressit Davi refutatio. Superest etiam ut concludatur effectus doli, negante Chremete se daturum filiam: quod subinde efficit Davus dolo. *Aliquot libera.*] Nec pauca, nec multa. *Libera.*] Testimonia libera contra servum. Et hoc proprium Terentii est, nam de Romano more hoc dicit.

33. *No illa illum.*] *No*, valde. *Cicero*, *No illi vehementer crant.* *No illa illum.*] Chremetem scilicet.

34. *Chremes si possum puerum.*] *Ερμηνεία*. Et est *εἰ δυνατόν*, transit enim a mixto ad imitivum characterem. *Chremes, si possum puerum*] *Μίμησις*, quando aliqua verba sic pronunciamus, ut vana vidantur.

36. *Non bene facit.*] Bene enim de se

tertiam personam fecit, ut supra, *At nunc faciet, Vt tu sis scion.*] Eloquenter, sic enim veteres pro *scias* dixerunt.

37. *In mediam viam porvolvam.*] Bene in *mediam viam*: quia ante fores positus jacebat.

38. *Teque ibidem porvolvam in luto.*] De proximo *μαγίστην* repetit, Et quando nomina sunt, *μαγιστομαγία*: quando verba, *μαγίστην* dicitur. *Porvolvam.*] Id est, porro volvam, & dolo quidem minatur, quod facturus non est: verum sedulo id agit, ut jam puer tollatur à medio, simul cum servat Chremeti, ut ipse recuset generum, non ut à quoquam passus videatur injuriam.

39. *Tu p. l. homo non es sobrius.*] *Sobrius*, est sine mentis, quasi *sobrius*, hoc est, ab ebrio separatus, secretus, separatus ab iis qui discernuntur.

40. *Fallacia alia aliam trudit.*] Proverbium, cui subjacet, *memorem mon-dacem esse oportere*.

41. *Crucem Atticam esse hanc.*] Transit ad imitationem. *Eho.*] Interjectio est conturbatæ mulieris.

43. *Iocularium in malum.*] E contrario pro gravi, & molesto, ac nimio, *Iocularium* igitur *κατ' ἀντίθετον*.

44. *Quis hic loquitur? è Chremo, per tempus advenis.*] Principium loquendi Davus Chremeti dat, perfecturus quæ ipse conatus est, *Per tempus advenis.*] Idem est *per tempus*, quod in tempore, aut certe *per tempus*, tempestive. *O Chremo, per tempus advenis.*] Astute, quasi eum nunc primum viderit.

45. *Ah, ne tu omnia.*] Aut ne pro non legitur, aut *ne tu omnia*, ut ne producat, & accipiat pro non. *Tu omnia.*] Audisti, subauditur.

46. *Audisti? obsecro? hem!*] Exultans Davus infert, & inculcat, frequenter repetendo. *Audisti? obsecro? hem.*] Difficile credendo, affirmat se non scivisse præsentem Chremetem, ut hac confirmatione nihil illum de se faciat suspicari.

47. *In cruciatum.*] Non in crucem, sed cruciatum.

48. *Hic ille est.*] Cum *ἰμπεδον*, quasi vir magnus, sed hoc Chremetem ostendens,

dens, dicit cum ὑπὸνός. Non te credas Davum ludere.] Virgilius:

Non Diomedem equos, non curru cernis Achillis?

49. *Μις senex.* Bene senex, quia quasi alienior est, & ignotus Mysidi. *Μις.*] Suppalpatio muliebris.

51. *Ne me attingas.*] Quædam ostenduntur aperte in comœdiis: quædam ex aliis personis intelliguntur. Si *ποὶ Glyceria non omnia hæc.*] Ἀποσιώμενος tertia, quod alienæ personæ interventu reticeatur. Fiunt autem ἀποσιώμενος, id est, reticentiæ, tribus modis. Aut enim tacet per se ipsum, & ad alium transit: & est prima, aut tacet, nec ultra aliquid dicit: & est secunda, aut alterius interventu personæ silet: & est tertia.

52. *Nescis quid sit actum?*] Nescis, plerumque dicitur ei, non quem volumus redarguere imperitiæ aut ignorantie, sed quem facere volumus ut velit libenter audire.

55. *Paulum interesse.*] Nove, pro multum. Et est παρὶςως ὀλίγα. Ex animo omnia, ut fert natura, facias.] Figura ἡ τῆς ψυχῆς. Nani quid est ex animo, nisi, ut fert natura? Et ex sententia a Terentio ἡ ῥωμματακῶς prolata est, quam Menander ἐμειδικῶς posuit.

56. *Ut fert natura.*] Hoc est, naturalis & ingenta actio. *An de industria?*] Id est, scientia & providentia. ea enim quæ discimus & scimus, operatione genita & industria quadam scimus, ut Virg.

Et cui pueri solum (namque hoc imitatur arando.)

IN SCENAM QUINTAM ACTVS QVARTI.

IN hac habitasse platea.] In hoc loco persona ad catastrophem machinata, nunc loquitur. Nam hic Crito nihil argumentum debet, nisi absolutionem erroris ejus: simul ex verbis suis quam gravis, quam modestus, quamque justus sit, ostendit.

1. *In hac habitasse.*] Non habitare: sed quia mortua est, habitasse dicit. Platea.] Græci πλατεῖαν dixerunt, quam nos platæam dicimus. Secundum formam

ejusmodi, *Μηδίας & Medeam, ἑωρδύοι & σpondeum* scribinus.

2. *Qua sese inhoneste opavit.*] Opate, est unum de duobus eligere, Virgilius,

Pars opare locum tecio. — *Parare hic divitias fortius.*] Animo heredis dixit *parare divitias.*

3. *Quam in patria.*] Primum dolet Crito, quod meretrix fuit Chrysis, secundo progressus, queritur quod mortua est. Et nota quod tria dixit Crito contempsisse Chrysidem: patriam, honestatem & paupertatem. Τὸ ἄπειν etiam servatum est gravi viro, quum illum sobrius pudet, simul hic ostenditur ejus generis fuisse Chrysidem, ut quæ probe vivere poterit: nisi, ut ait, necessitas cogeret, *Quam in patria honeste.*] Ἀντίτην primum, *In patria honeste pauper vivere.*] His verbis a poeta jani honestus inducitur Crito, & dignus cui credi oporteat. *Pauper vivere.*] Ad illud reddidit, *Sed inopia & cognatorum negligentia coacta.*

4. *Ea ad me lege redierunt bona.*] Hic jus tractavit dicendo *Redierunt*: quia in familiam redeunt, si non est heres de proximo, aut ex testamento.

5. *Percontor.*] Interrogatio est, cui necessario respondetur, aut etiam *aut non.* Percontatio, cui nihil horum. Ut si quis dicat, ubi habitabat Chrysis, dicatur, Ecce hic. Percontatio, ut si quis dicat, Cur adulterium commisisti? Simul etiam modelte & mature, & de se nihil interrogaturus, capit à blandimentis.

6. *Est ne hic Crito sobrinus Chrysidis?*] Sobrini sunt consobrinorum filii: nam sic dicit Menander, verum ut alii putant, de sororibus nati, ut sunt sobrini, quasi sororini.

7. *Salvus sis, Crito.*] Salvus, asseveratio salutantis est, non quasi responsio.

8. *Itane Chrysis? kem.*] Non nunc interrogat, sed commiseratur: & ita sequebatur ut diceret, perii, sed magis gemitus significat, quod minus dixerat, *Nos quidem pol miferas perdidit.*] Hic intelligitur, supra subaudiendum *perii.* Nam pro *perii*, hæc reposuit, *perdidit.*

9. *Quid vos? quo pacto hic?*] Progressio loquentis ad interrogandum. Id est, puto, inquit, quod illa perii: vos autem

quo modo? *Quo pacto hic?*] Significatio est peregrinantis.

10. *Nosne tunc ut quimus, aiunt, quando ut volumus, non licet.*] Et ad presentis, & ad praeiteritae vitae exultationem pertinet ista responsio, quia purgatur voluntas Chrysidis in quaestu meretricio. *Cacilius in Plocio:*

Vivus ut possis, quando nequis ut velis.

11. *Quid Glycerium? jam hic suos.*] Convenit hereditatem petenti, convenit iudici futuro, de pluribus indagare. Ergo recte & ordine quaesivit, *Quid Chrysis?* quid vos? quid Glycerium?

12. *Vtinam.*] Novo genere exortationem pro negatione inulit. *Haud auspicio huc me appuli.*] Id est, inauspicatus, quod non esset auspiciatus. & usitatum veteribus sic dicere, si quid aliquando aliter evenisset, quam vellent.

13. *Nunquam huc tenuissem pedem.*] *Virgilius.*

M. ne efferre pedem genitor te posse reliquo Speraſti? —

Et,

Ferie simul Faunisque pedem. Dryades que puella.

Sed Critici adnotant, alienius esse à characteri comico, tenuissem pedem.

14. *Semper enim ejus dicta est hac atque habita est soror.*] Aut veris credendum est, aut etiam fallis, quae tamen inveteraverint. Hinc *Cicero, Ita habeantur, itaque dicantur. Habita ergo plus est, quam credita, Semper ejus.*] A possibili & utili.

15. *Nunc me hospitem lites sequi.*] Mire dicitur, cum *hospitem*, id est, senem, & remotum à litibus, *Hospitem*, id est, peregrinum. *Lites sequi*, id est, pauperem, totum per ipſam aetatem.

16. *Quam hic mihi sit facile atque utile.*] Id est, difficile & inutile, & est comicum.

19. *Grandiscula jam.*] Ad partem aetatis refertur grandis, id est, grandis natum est. Major autem, generaliter, & ad summam aetatis refertur, & ad comparationem aetatis pariter positum est.

20. *Sycophantam.*] Hoc est, quum in ne conveniunt lites, *Sycophantam.*] Bene, *Sycophantem*: quia bonam causam habet, nihil aliud timet quam convi-

tia. Et *sycophantam* subdistingue: & sic infer sequentia.

21. *Tum ipsam despoliare non tect.*] Ab honesto. & bene, quia nihil suum habet, nisi Chrysidis.

22. *Antiquum obivies.*] *Antiquum* absolute dixit: ut *aquum* aut *bonum*, quod antiqui solebant: aut certe per *ἐλπίς*, id est, morem & ingenium.

23. *Duc me ad eam, quando huc veni, ut videam.*] Vel hoc inquit, ut videam, cur autem ut videam? quia timet. & est ordo, *Duc me ad eam, ut videam, quando huc veni.*

24. *Videat senex.*] Bene *senex*. Simo enim cum Chremete est, propter hoc videri non vult, ne ejus utatur apud iocorum testimonio, rem est? Pamphilo adversus Glycerium: & rursus nuptiae confirmantur.

IN SCENAM PRIMAM ACTVS QVINTI.

S *Atia jam, satis, Simo.*] Hae scena officiorum disceptationem continet, patrum inter se de officio amicorum, & paternae pietate tractantium.

1. *Satis jam, satis.*] Hae veluti quarum controversia est: namque injuriarum reus sit Simo, contradicunt per conjecturam, falsum esse quod intendit: cum Pamphilus neque amet, neque ex eo natus sit filius: & adhibetur derivatio causae, qua dicitur meretricem ista omnia esse molitam, ad disturbandas nuptias. *Satis jam, satis.*] Bene, negatur filiam, purgat prius officium suum de fide promissi: & ultro accusat ipsum. *Speſtata.*] Probata, ut *Virgilius* ait,

Rebus speſtata juvenſtus. —

4. *Imo enim nunc quam maxime ab te postulo.*] Renuntiare affinitati Chremetis, aut parum adhuc intelligit Simo, aut subtiliter dissimulat, ut ad fidei promissi hominem compellat *Imo enim.*] Enim *παράλογος* est figura.

5. *Initum.*] Coeptum, ab ineundo unde & *initia* quoque dicta.

6. *Quod cupis.*] Quod velis. Legitur & *quod jubes.*

7. *Neque modum benignitatis, neque quid me ores, cogitat.*] Id est, non cogi-

tas, aut quantum de benignitate amovis exigendum, aut præsumendum sit: aut quam se inpossibile, quod petis.

8. *Remitti jam.*] *Remittas* pro mittas.

9. *Perperisti mo, ut hominis adolecentulo.*] Hæc est tota accusatio. *Homini adolecentulo*] Sic *Salustius*, *Oculans* se *turgurio mulieris ancilla*.

11. *Filiam daviem.*] Invidiose, non promitterem, inquit, sed darem quantum in te est.

13. *Dum res tetulit.*] Compositum pro simplici *est tetulit*. & altius quam decet comicum characterem, dictum videtur.

15. *Persego deos oro*] Defensio per concessum, & est ordo, *Per deos te oro ego*.

16. *Quibus tu maximo utile est.*] Argumentum a persona, *Quibus id maximo utile est*. A causa ratiocinativa.

18. *Vbi ea causa, quamobrem hoc faciunt.*] *Ἀναλόγως*, nam non intulit, ob quam causam: cum supra dixerit *ea causa*, sed quasi dixerit, *Ubi ea res: intulit*, quamobrem hæc faciunt. *Vbi ea causa, quamobrem hæc faciunt.*] Aut *remi abundat, aut causa*.

20. *Vero velui.*] Quasi dixerit *Simo, simulabat ancilla. Cum ibi me adesse non tertium præferas.*] Credit, aut etsi visus à Mytilæ erat, tamen ignorabatur esse Chremes; donec diceret *Davus, Hic ille est. non te credis Davum ludere. Cum ibi me adesse.*] Tum deest, ut sit intergrum, *Tum, cum*.

21. *Davus dixit prædixit mihi.*] Hic ostenditur futurum vidit callidus *Davus*, ut prædiceret futurum seni id, quod ipse erat factururus.

22. *Nescio quid.*] Deest *Propter* ut sit, *Propter nescio quid*, aut nescio pro quare: ut sit adverbiale, *Ac velui.*] *Ac* pro contra quam.

IN SCENAM SECVNDAM

ACTVS QVINTI.

A Nimo jam nunc otiosa esse impero.] Hæc scena, principium indicii. & iracundiam seni continet: atque in ea vehementer exprimitur consuetudo patris ac domini offensæ & indignantis.

1. *Animo jam nunc otioso.*] Exultans

egreditur *Davus*, mutans pronam esse omnia ad securitatem. Et *otiose*. *Securo*: quia negotium, sollicitudo est. *Impero*.] Pro volo. An ut statim fiat, tanquam illud quod imperatur? Et *impero* superbe dixit. summum enim indicium securitatis est superbia.

2. *Vide egredietur?*] Hic non interrogat? sed cum admiratione, vel magis cum indignatione dicit. *Meo præsidio atque hostiis.*] Id est, *Animo jam nunc otioso esse impero, Atque hostiis.*] Scilicet *Critonis*.

3. *Ego commodiorem hominem.*] Hic *Davus* admiratur, quod in ipso articulo periculi superveniet *Crito*. *Ego commodiorem hominem, adventum, tempus non vidi.*] Potest enim & commodus esse quis, & alieno tempore supervenire potest: admodum in homine est, sed & opportunus malum etiam adventum habere potest. Nam *commodum*, in homine est: *adventum*, in facto ejus: *tempus* in opportunitate facti. *Commodiorem hominem, adventum, tempus, ὁπλῶν τε.*

4. *Scelus, quemnam hic laudat?*] Non est hic sollicitus: ad seculum enim, non ad verba respexit, etenim propter sensus, verba sunt: non propter verba sensus, *Omnis res est jam in vado.*] *In vado*, in securitate, nam ut in profundo periculum est: ita in vado securitas est. Proverbiale, *In vado*, in tuto.

5. *Quid agam?*] Plus est dicere, *quid agam*, quam cogitare de fuga. *Salve bene vir.*] *Eiqviva* major est quam increpatio, quum enim onine genus criminis aliquis superaverit: tunc exclusi, *ipsum* laudamus. *Hem.*] Interjectio perturbati est. *O noster Chreme.*] *Noster* dicendo, latenter significat *Glycerium* filiam *Chremetis* esse inventam.

6. *Omnia apparatus jam sunt intus.*] Quia infecta sunt de paratis. *Curasti probo.*] *Probo*, memoriter, ut solet, supra enim dixerat *senex, Imo abiit: ibi me operire.* & quod parato opus est, *para*.

7. *Vbi viles, adersse.*] *Vbi*, pro quando, non est enim loci, sed temporis adverbium. *Bene sane.*] Valde: quia qui sanus est, idem & validus. *Abersse.*] *Pro dersse*.

8. *Etiā tu hoc respondes?*] Deest, *an non. Etiā tu hoc respondes?*] *Etiā*, aut hortatio est, aut conjunctio. Et vide quanta dixerit, & *quid & istic*, & *tibi, Mihi?*] Quando non sumus parati ad respondendum, ducendo tempus eludimus. *Mihic?*] Apparet ita turbari Davum modo, consilio poetæ. ut omnes amittat fallacias : & oppressus prodatur Pamphilum, dum malum cominus perhorrescit : totumque hoc ex argumento est. Vult enim jam poeta catastrophē fieri.

9. *Modo introii.*] Hoc signum, perturbatum induci ob conscientiam Davum.

10. *Cum tuo gnato una.*] Setvi excusatio, filii acculatio est, & hoc quasi perturbato dicitur servo : sed consilio poetæ ad exitum festinantis & resolutionem fabulæ. *Anne est intus Pamphilus?*] Causa itæ vehementior inventa est.

11. *Sunt.*] Nulla ratione dicit, *sunt* : sed ne nihil respondeat, nam turbatus est, utpote oppressus. *Quid illum censet?* Deest, *propter* : ut sit, *propter* quid illum esse censet? *Cum illa litigat.*] Chremeti convenit hic sermo : hic enim irridet : qui & supra dixit, *Amantium ira, amoris integratio est.* & sic hoc dicit, ut alibi, *Credo, ut sit, misera pro amore exclusit hunc foras. Cum illa litigat.*] Irridet Simonem Chremes, quia dixerat : *Ira sunt inter Glycerium & gnatum.*

12. *Imo vero indignum, Chreme.*] Bene ad eum loquitur, qui est à nuptiis deterrendus : vel qui non inturbet orationem suam, vel quem etiam sibi precatorem destinat. Ita loquitur quasi hæc sit causa, cur sit Pamphilus ingressus : quod quasi ei lis intendatur à Critone hospite ducendæ uxoris, quam civem Atticam vitaverit.

13. *Nescio quis senex modo venit.*] Bene, nescio quis, etenim si notus esset, videretur gratificari, id est, gratiosus esse testis & minus verus. *Ellum.*] Veteres quod nos illum dicimus, vel *ellum*, vel *ollum* dicebant, quamvis *ellum* quidam ecce illum, velint intelligi : tanquam pro ipso domum Glyceri ostendat Davus, dicens, *ellum*, quasi *en illum*, est enim, ut alii volunt, pronomen : ut alii ad

verbum demonstrantis : nam pronomen huiusmodi veteres sic proferebant, *ille, ellus, ollus*, sed (ut diximus) adverbium compositum ex pronomine videri potest : ut sit, *en*, vel ecce illum. *Confidens.*] *Confidentem* hic pro constanti non mala significatione posuit. *Catus.*] Callidus, doctus, atdens, *μακάριος*. unde, *Cato* dictus, ingeniorum etenim igneus vigor esse videtur.

14. *Quantivis pretii.*] Ad magnitudinem referretur *quantivis*, non ad parvitatem pretii. Et totum oratorie, scite enim locutus est. Sed interit inter *quamvis* & *quantivis*, nam alterum contemptio- nis, alterum laudis.

15. *Tristis.*] Ad laudem interdum sumitur, non ad amaritudinem, *tristis, Cicerone, Index tristis & integer.*

16. *Glycerium se scire errem esse Atticam.*] Bene : constanter & ea quæ locutus est, *scire* se dixit.

17. *Dromo, Dromo.*] Commotus ira & dolore nihil dixit : nisi quod loratum repetendo sapius vocat. *Verbum si addideris.*] Bene, qui omnia præsentē socero contra nuptias loquitur.

18. *Audi, obsecro.*] Plerumque à verberandis, vel indulgentia loquitur, vel mora, *Sublimem.*] Id est, in sublime, per altum, *Quantum potes.*] Hoc est, celerrime : quia seniores se ostendunt servi ad puniendos collibertos, scilicet, mora ventis captantes indignantium dominorum.

19. *Quia lubet.*] Hoc sensu & supra dictum est. *Aut si libitum fuerit, causam ceperit, quo iure, quaque injuria.* *Quia lubet.*] Davo dicit, *Rape inquam.*] Hoc Dromoni.

20. *Si quidquam mentium invenies, occidito.*] Hic plus dixit, ubi enim verbera supra dixit : nunc occidito.

21. *Commotum.*] Citum, celerem.

22. *Quadrupedem.*] Utrum ligaturæ genus sic dicitur, *quadrupes* : an quadrupedem, ut feram? an quadrupedem, id est, cum pedibus & manibus? an quadrupedem, pro servo & fugitivo posuit? Sic Virgilius,

Saucius at quadrupes nota intra tectā refugit.

Constringito.] Mire, ne quid fiat tragi-

cum in comœdia, usque ad vincula ita
progreditur: nec quicquam teneat ul-
terius.

25. *Si vivo.*] Qui certa minari volunt;
incertam faciunt vitam suam.

26. *Hoc quid sit periculi fallere,*] Her-
rum & patrem cum ingenti pronuntia-
tione dixit. Et alibi,

*Nam qui mentiri, aut fallere insuerit
patrem, aut*

Audebit, tanto magis audebit catavol.

17. *Ne favi tantopere.*] *Ne*, imperativo magis quam conjunctivo adjungitur, ut *Virgilius*,

Ne savi magna sacerdoti.—

28. *Pietatem gnari.*] Ἐλλοφσε. deest enim *vides*, aut quid tale. Et est *εἰς ποίαν*, pro impietate. Et vide invidiam, quasi patricidam accusantis, non enim pudorem dixit, sed pietatem.

29. *Tantum laborem capere.*] Ἐύλαψας.
allumendum est enim exuiscus me.
Labor, pro molestia.

IN SCENAM TERTIAM

ACTVS QVINTI.

*Q*uis me vult perire.] Hic accusatio est : qua solvitur defensione , in eo quod ad amorem pertinet , per concessionem ; in eo quod ad Critonis personam , per conjecturam .

1. *Quid ais omnium ?* Ἀπάντων
 tertia: & est ad deformationem personæ.
 Et est irati familiaris ἀντιστάτης,
 quum pro dignitate peccati, non inve-
 niat conviliium. *Quid ais?* Non interro-
 gantis, sed invenientis; & est ἑλπίς,
 multa significans, in eo quod ais, *omnium*

3. Quasi quidquam in hunc jam gravius
dici possiet.] Quam quod fecit, quam
quod peccavi.

4. *Ain' tandem?* Querit Probus, *ain'* quæ pars orationis sit: & an una sit, est autem *ain'* quasi *aiste*. Et mihi, quasi ipse dicat, quod Davus dixerit. Ergo *ain'* percontativum verbum est, *Tandem.* Pro tamen. *Predicanti.* Artificiale pro diuine posuit, adeo in hac re vehementer commotus senex hoc ipsum repetit, *Ita prædicant*, per iracundiam, Et ita est *de ain'*, ut repetantur verba, in quibus

arguitur impudentia.

5. *O ingentem confidentiam!* Et confidentiam niodo pro audacia est cum improbitate, ut in Phormione, *Homo confidens*. Alii hic supra *confidens* pro consultant! et gravi. Ergo *confidentia* interdum in bona significatione, interdum in mala ponitur: sed fiducia semper in bona.

6. Num cogitat quid dicat? num falli piget? Aliens est qui nesciat quid dicat: auentior, quem non potuerat facti sui. Num cogitat quid dicat? Quia injuriam se alligat. Num falli piget? Quia dicat, praedicant: non dicunt & ut loquunt irascenies, avertit orationem a secunda ad tertiam personam: ab ea cum qua loquebatur, ad aliam.

7. Num ejus color pudoris signum nquam indicat?] Signum, est parva quaedam significatio, indicans totius rei qualitatem. Num ejus color pudoris signum nquam indicat?] Paterno animo dicit. Namque pater vult erubescere filios, pudenterque esse, familiare est: cui contrarium dicit, Erubesci. salva res est. Hoc ergo dicit: Nec tunc, inquit, nec enim poenitet, nec pudet.

8. *Impotenti.*] Nimis potenti, vel certe debili & devicto.

9. *Civium morem atque legem . & sua voluntatem patris.*] Tria coniecta sunt, nos, lex, impetum patris. *Præter civium morem.* } *Præter*, contra nunc significat.

10. *Tamen.*] Quum non dixerit *quantis*, subiecit *tamen* : & figura est *anacoluthi*.

12. *Me miserum.*] Initium defensionis, & deploratio calamitatis & miseriae: quia in amorem culpam renouat a voluntate sua, quoniam pater, quod amat filium, vitium mentis dicat esse, non impulsus Dei. *Mecum* id demum venit. *Pamphile.*] Conprobatione ostendit eum esse miserum. *Demum* autem, signum est tarditatis. Et *senis* = dicitur, qui vix colligit se, vixque animum aduertit: utalibi.

V. x tandem sensu Rolander.

12. *Olim istuc . olim.*] Objurgatio est, quod dictum est *olim*. confirmationem autem per repetitionem ostendit. Ut *Virgilius*:

— divum, inclementia divum

Hæc exerii opes.

13. *Aliguo pacto.*] Quoquo modo.

14. *Accidet.*] Evenit, fuit.

15. *Sed quid ego?*] Proprium est parentibus, indignatione velut abicere curam filiorum, quum desolomachati fuerint. *Sed quid ego?* Ελλες per ἀπορία μου, scilicet promoveo.

16. *Sollicito.*] Sollicitam reddo, id est, contristo & perturbo. *Cur meam senectutem.*] Non me, sed meam senectutem: quod plus est & miserabilis, dicit.

18. *Imo habetis, valent.*] Non irascitur ut pater, sed dissimulat ut alienus: quia vehementer dolet. Et habetis, subauditur illam. *Mi pater.*] Mi, meus, & principium factum a conciliatione personæ.

19. *Quasi tu hujus indigeas patris.*] Hujus, ostendens se dixit, ut Virgilius.

Est hic, est animus lucis contempnor.

20. *Domus, uxor, liberi inveni.*] Mira gravitate sensus elatus est, nec de *Méandro*, sed proprium *Terontii*. Et liberi inveni dicit, quum unus eilet: sed invidiosus liberi. Et inveni, noogenitis secundum illud, *Hoc ego scio: neminem peperisse hic.* Domus addidit, non lupanar. Et oratorie de uno pluraliter loquimur.

21. *Viceris.*] Verbum est ejus, qui vix sibi extorquet, ut abiciat curam. Et proprium patribus, ac familiare iratis.

22. *Pater, licetne pauca?*] Titubans & balbutiens oratio pudore & conscientia.

24. *Age dicas: sumo.*] Hoc totum non ex animo permittentis, sed cum *Stomacho* patientis est.

25. *Ego me amare hanc, fateor.*] Ἀγαπῶμαι ἡ ἡρώδης. *Hanc fateor.*] Et bene hanc dicit, non Glycerium, cujus nomine offenditur fenex: nec peregrinam, ignominiam scilicet vitam, si id peccare est. *fateor id quoque.*] Noli, inquit, me accusare quia amo. amantem enim nemo accusat, ut febricitantem nemo accusare potest cur febricitet. Sed agere, inquit, si putas esse peccatum, fateor etiam me hoc peccasse. Mire igitur, & subdefendit culpam: & assensus utato est, si id peccare est. *Peccare* dicit:

quia amor Deus est, non voluntas. *Fateor quoque.*] Peccare me (cal.

26. *Tibi, pater, me dedit.*] Bene dedit, quasi hostia & contraria volenti, nam deditio in hoste fieri solet. *Quidvis oneris impone: impira.*] Executus est translationem oneris, dicendo, *impono.* ut *potero feram.*

27. *Vu me uxorem ducere? hanc via amittere?*] Et quod unum est, duo fecit: ut ostendat se non posse ferre. *Ve potero, feram.*] Obsequium fine voluntate ostendit: & multum valet sub Chremetis presentia hæc confessio, & reculas nuptias.

28. *Ve ne.*] Pro ut non. *Allegatum.*] Adhibitum. *Hunc senem.*] Critonem scilicet. Et non Critonem, sed senem dicit: ut de hac appellatione pondus adjiceret testimonio.

30. *Aequum postulat, da veniam.*] Artificiose interponit loquentem Chremetem: quem volens usque ad cognitionem filix suæ retinere, non facit irasci Pamphilo ob contemptum filix suæ, & post hoc abire de medio. *Da veniam.*] Concede, indulge. *Sine te hoc exoror.*] Id est, ut me purgem, non, adducam.

31. *Ab hoc me falli compariat.*] O paterna pietas: ipse accusator est & redargui se cupit.

32. *Paulum supplicii.*] Supplicium dicit ipsam accusationem.

IN SCENAM QUARTAM

ACTVS QVINTI.

*M*itte orare.] Hic in scenam progreditur Criso: in cuius verbum non modo quod ipso promissum, sed etiam quod & Pamphilus dixerit, demonstratur. Et hic omnis error aperitur fabula.

1. *Mitte orare, una harum quævis causa.*] Pamphilo dicit, & dicendo una harum, ostendit multas esse causas: etiam partes magnitudine esse, dicendo quævis.

3. *Andrium ego Critonem video?*] Bonum initium agniti filiam. Itaque compendii causa, non laborat de agnitione personæ Critonis, ut ab eo facile doceri possit. *Salvus sis, Chreme.* Ne laboraret ad persuadendum: miro com-

pendio Poëta, jam Crito notus est Chremi.

4. *Quid tu Athenas, insolens?*] *Insolens*, insolitus, infuertus. Cicero, *Mover etiam loci insolentia*. Sallustius, *Insolens vera accipienda*. *Insolens* & arrogans intelligitur. Qui præter legem agit humanam & naturalem, *insolens* dicitur. Cicero, *In victoria, qua natura insolens est, superba est*. Evenit,] Pudet fateri propter hereditatem venisse. Et vide ipsum esse, qui dixerit supra, *Clamitent me sycophantiam*, hereditates persequi.

6. *Paratus advenis?*] Hoc est, subornatus, & compositus dolo.

7. *Tunc impune hoc facias?*] Mire, acriter Critonem aggressus, dilatavit incusationem, & generale fecit virtute oratoria, quæ *divotus* dicitur. *Tunc hic*.] Id est, Athenis, ubi delicta vindicantur.

8. *In fraudem illis?*] Illigas, unde Virgilius,

Terna tibi hac primum triplici circumdata filo

Licia circundo. —

Licia enim dicta sunt, quasi ligia,

9. *Eorum animos lactas?*] *Hinc etiam oblectatio dicitur, Lactas?*] Quasi teneros animos, *Lactare*, est dulce, ut aliqua tenere, ad persuasionem inducere: unde & *delectare* & *oblectare* dicimus.

10. *Ac meretricios amores nuptiis conglutinas?*] Vide oratorie agi, ut gravius Critonem accuset Simo, nunc defendit filium, quem dudum increpaverat. *Ac meretricios amores*.] Pejor lenocinio crimen ingessit: non amicam facere demeritricem, sed conjugem. *Nuptiis conglutinas?*] Hoc gravius est lenocinio. *Memento ut subleves hospes*.] *Vi*, ne non. *Lucil*, Tuam ut memoriam retineam. Et bene *hospes* ait, non homo, vel Crito, est enim ipso nomine causa diffidentia.

12. *Non ita arbitrere?*] Id est, non arbitraris. *Bonus hic vir est*.] Cum ponderare & distinctione inferendum, *Hic vir sit bonus?*] *Hic*, per *vigilantem*, nec vitum nec bonum esse dixit. *Hic vir sit bonus?*] Mire poëta, cum oportuerit Critonem inimiciorem Chremi esse quam Simoni, sic rem inducit, ut notior ei sit contra quem maxime venerat, atque ab eo defendatur, magis ut res progredi ad catastrophem possit.

13. *In ipsis nuptiis.*] In ipso articulo nuptiarum.

14. *Ut veniet antehac nunquam?*] Perumque casus imitatur indultiam, & hoc sepe fit, ut etiam sedulo facta, sint suspecta.

16. *Sycophanta.*] Hoc est, quod minime voluit sibi dici Crito, nam ita loquutus est supra, *Clamitent me sycophantiam*, hereditates persequi. *Hem*.] Principium iracundiæ, audivit enim quod maxime vitabat: nam ut supra, *Clamitent me sycophantiam*, sic Crito, est hic: *mitte*.] Hic Chremes traducit illum ab iracundia, dicendo sic esse eum. *Menander: ἄτος, αὐτός ἐστι ** Et recte: quia nature ignoscitur, voluntati non item.

17. *Si mihi pergit, qua vult dicere.*] Gravier, mature.

18. *Ego istac moveo, aut curo?*] Est enim sycophanta perturbare rem bonam, & curare malam. Hoc igitur dicit cum *τοκείον*. Ego hæc turbo, aut cogito, quemadmodum tu dicis, Simo? *Non tu cum malum ego animo feres?*] Non filium, sed amorem in filium significat. An quia iratus est? Et queritur, an convenient hæc verba Pamphilo veniente, lino enim conveniunt: nam quanto magis dissimulat favorem, tanto plus acquirit fidei ad ea quæ loquitur.

19. *Iam sciripotest.*] Addidit & temporis celeritatem & magna maturitate dixit.

20. *Atticus quidam olim.*] Hæc pars argumenti est: quæ est supra jam dicta.

21. *Forte applicat.*] *Applicat*, proprie de naufrago in litus ejecto atque egenti.

22. *Primum ad Chrysidis patrem.*] Quid est primum? an quia postea mortuus est? *Fabulam inceptat.*] Aut ad comœdiam retulit *fabulam*: quia *fabula* comœdia: & quia argumentum quasi fabulæ narratur, aut certe ad irrisionem narrationis dicit, etenim olim fabulæ proprium, ut Horatius:

— olim

Rusticus urbanum murem mus paupere scitur

Accipisse caro, veterem vetus hospes amicum.

23. *Itane vero? obstruat.*] Si subdistinguit, *in: est: pre: accipit*: non distia-

guit, *eventis intelligas. Itane vero obturbat*] Potest, *itane vero*, subeistingui: & sic cum comminatione inferri, *obturbat*.

24. *Ibi ego audivi ex illo.*] Magna confirmatio veritatis est.

25. *Nomen tam cito tibi?*] Non negantis est, sed difficile se dicturum ostendit. *Phanias*.] Hoc ita dicit Crino, ut nemo audiret: scilicet adhuc dubitans, an ipse sit.

26. *Hem.*] Sunt qui putant, Simonem dicere, irascentem filio, Critonem submonenti. *Peris*.] Hoc Pamphilus post iracundiam patris, An Chrennis est dolentis, vel ad ejus mentionem, vel quod in filium pene peccarat à *Vernum hercle opinor*.] Hoc adhuc cunctanter est dictum: & ideo indiget confirmatione.

27. *Rhamusius se.*] Pirax & Rhamnus, & cætera hujusmodi, maritima Atticæ oppida intelligenda sunt, *Rhamnus*, pagus Atticæ est.

28. *Aulus alii in Andro.*] Hoc testimonium *cacum* dicitur. Testimoniorum enim modus duplex est: *manifestus* & *cacum*. *Manifestus* est, qui certos testes, & præsentem habet, *Cacum*, in quo multitudinem, aut civitatem dicimus scire, ut *Cicero. Testis est tota Sicilia*, quod tamen audientem confirmat. Est etiam in cæco juraturum, tabulæ, absentesque personæ. *Cujamigitur?*] Verulte, *cujam*, quod omnibus generibus & casibus servit.

30. *Arrige auris, Pamphile.*] Translatio à pecudibus, quibus verbis intendit, accipiendam esse vocem. *Arrige auris, Pamphile*.] Hoc Simo videtur dicere. Ut alii putant, ipse sibi Pamphilus.

31. *Noram. Chreio.*] Noram Phanium, scio fratrem fuisse. Ergo & ad personam & ad rem reulit.

32. *Atque in Asiam persequens, proficiscitur.*] Bene in *Asiam*, ubi bellum non erat, sed in *Græcia*. Et *persequens* dicit, perseverantem sequentis ostendens. *Persequitur* enim qui non desinit sequi, *Virgilius*.

Qua se sola pater, multis à matribus, ausa Persequitur. —

34. *Vix sum apud me.*] Hoc est argumentum, sapientibus lætitiā vehementem in bonis moderandam: cum unus-

quisque gaudens ita perturbetur, ut apud se ipsum jam non sit. *Vix sum apud me.*] *Non sum apud me*, magis consuetudine quam ratione dicitur. Aut forte sic dicit, quasi abierit animus, & rursus redierit. *Ita animus commotus est metu.*] Duo carnifices futurarum rerum sunt, spes & metus. Dolor enim & gaudium præsentium rerum sunt. *Virgil*.

Hinc metuens, cupiuntque: dolens gaudentque, nec autem

Respiciunt. — Sed dolorem hic in lætitiā non posuit, & mire ordinem servavit, sic enim se hæc invicem sequuntur. Et *αὐωσέντες* distinguendum est, spe, gaudio: ut separatim inferantur.

35. *Mirando.*] *Mirando*, dum miror, & est participium.

36. *Ne siam multis modis tuam.*] Non, multis modis inveniri gaudeo: sed, tuam inveniri. Alii, *multis modis tuam inveniri gaudeo*, non, *inveniri gaudeo*. Hic jam redit in gratiam Simo cum filio: nisi forte patrem socerum appellat, ut Turnus apud *Virgilium*.

Et nos tela, pater, ferrumque haud debile dextra

Spargimus. —

Sed quomodo infra dicit, *Quid restat, pater? an restat* ideo, quia hæc jam major pars reconciliationis est? *Ne istam.*] *Ne*, nimis. *Cicero*, *Ne isti vehementer errant*. *Sallustius*, *Ne ista nobis mansuetudo & misericordia*. *Gaudeo.*] *Gaudemus* nostris gratulamur alienis. Ut *Sallustius*, *Et ei voce magna vehementer gratulabantur*. *Credo, pater.*] Incertum, utrum, cui gratulatur, Simo sit, quamvis Pamphilus respondeat, potest enim *Chremes* & *pater* videri. *Credo, pater.*] Sic responderi solet dicenti, gaudeo.

37. *At mihi unus scrupulus etiam restat.*] *At*, discretivum est superiorum dictorum. *Scrupulus* à *scrope* lapide dictus, lapillus minimus, nam nimis moleste sunt pedibus scrupulorum vix: ut *Virgilius*.

Scrupa tua lacu nigra, nemorumque tenebris.

Etiā.] Pro adhuc.

38. *Dignus es cum tua religione odium.*] Aut accusativus pro ablativo casu est positus, pro odio, aut separatim *odium* legendum.

gendum est, ut sit, dignus qui male habeatis. *Nodum in scirpo quaris.*] *Scirpus*, palustris res, & levissima. *Lucilius* in primo, *Nodum in scirpo insane facere vulgus.* Est autem *scirpus*, sine nodo, & levis junce species. *Alibi ipse, Reddunt curatam juncceam.* *Plautus, Scirpea inducitur raris.*

40. *Id quæro.*] Rursus *Crito* obliviosus est, utpote alienarum rerum.

41. *Voluptatis obflare.*] Nunc lætitiæ & gaudio.

42. *Hæus Chremes*] *Hæus* dicendum erat, quia *Chremes* *Critonem* intuebatur.

43. *Ex ipsa audiui milites.*] Duas res ostendit *Pamphilus*, & quod verum sit quod ex ipsa læpe audierit, & quod sit *Glycetiunum*. *Omnes nos gaudere hoc, Chremes.*] Aut hoc correpte, aut hoc producte: ut sit, hæc re gaudere, et gaudere, nostris est, ut supra adnotavimus: alienis vero, gratulari. *Sullustius, Eci voce magna vehementer gratulabantur.* Plus est ergo gaudere, quam lætari.

44. *Quid refest, pater?*] Hoc est, ne irascaris.

45. *Olepidum patrem?*] In quo leporis est plurimum, *lipidus* dicitur. Nam *lepos* est venultas.

47. *Nempe, scilicet.*] *Nempe* & *scilicet* dicentes, manu vel vultu *dotem* significant, quod mox intelligit *Chremes*. *Alii dōd & scilicet*, *Chremetis* personam faciunt, *Dos Pamphile est.*] Id est, *Pamphilus* pro uxore dabitur decem talenta.

48. *Accipio.*] Ille nisi dixisset, *accipio*, dos non esset, datio enim ab accptione confirmatur: nec potest videri datum id, quod non sit acceptum. *Eho.*] *Eho* hic admiratio est intentionis, ad id quod dicturi sumus.

50. *De dam jam.*] Addidit & temporis celeritatem.

51. *Quis?*] *Quamobrem.*

52. *Non recte vincis est.*] Id est, non iuste. Sed hic ad causam retulit, non recte: senex vero, ad rem retulit. *Haud ita iussi.*] Quia quadrupedem stringi iussit, quasi recte ac diligenter. Et hoc ipsum non vacat, nam jam joculariter loqui, & minus irascentis est, & placabilis

animi. *Haud ita iussi.*] Eleganter ludit ad *æpe* *Corias*, & simul ostendit, quam propitius sit *Pamphilus* pater, & quam facile veniam *Davo* impetrare possit ab eo, quippe qui jam etiam jocetur. *Pamphilus* autem aixerat non iuste: ille sic respondit, quasi dixerit, non diligenter victus est. Et *haud ita iussi*: sic enim præceperat, *Quadrupedem constringito.*

IN SCENAM QUINTAM

ACTVS QVINTI.

*P*roviso quid agat *Pamphilus.*] *Hæc scena* alterum generum *Chremetis* comparat: ne aut *Charmus* tristis recedat, aut non provisum videretur *Philumena*.

1. *Proviso quid agat.*] Hoc colloquium post compendium fabulæ inducitur: ut una narratione etiam negotium *Charini* transigi possit. *Proviso quid agat.*] Duplitter res ab oculis spectatorum movetur: aut enim futura promittuntur, aut facta narrantur. *Proviso*, duo significat: & provideo & procedo.

2. *At mihi nunc sic esse hoc verum lubet.*] Sic delicate pronuntiandum est, & separatim distinguendum. *At mihi nunc sic esse hoc verum iubet.*] Sentus hic est, alii putent, ut volunt: ego autem verum esse confitso, quod mihi lubet verum credere.

3. *Ego Deorum vitam propterea sempiternam esse arbitror.*] Omne quod habemus aut mutuum est, aut proprium. Mutuum est quicquid ad tempus habemus, nec postmodum nostrum futurum est, ut uxor, domus, villa, servi, & cetera in hunc modum: Proprium, ut virtus animi, & bonum sempiternum, quod proprie de Diis dicitur. non enim aliunde veniunt, sed apud se ipsos sunt semper. Et *Epicurus* iecutus hoc dixit: Proprie ergo ac Diis sempiternum dicitur. Nam inter sempiternum & perpetuum hoc interest: quod sempiternum ad Deos, perpetuum proprie ad homines pertinet. *Ego Deorum vitam propterea.*] Hanc sententiam totam *Menandri* de *Euvuchio* transtulit, & hoc est quod dicitur, *Contaminari non decere fabulas. Ego deorum vitam.*] Non dixit, quod

ten. sed quod verum putet. Et est *descriptum*. *Et non possit*, quod a cæteris philologis repudiatur, de otio Deorum ac peccati voluptate.

4. *Propria sunt.*] Perpetua, semper iterum, quæ non sunt accommodata ad tempus, ac mutata, sic & supra, *Nihilne esse proprium cuiquam.*

5. *Si nulla avaritia huic gaudio.*] Scilicet secundum supradictam sententiam, Si propria, inquit, hæc fuerit voluptas, Deus luti.

7. *Quid illud gaudij est?*] In aliis, Davi persona infertur.

8. *Nam huic scio mea solide solum gavisuram gaudia.*] *Apais moi. Solide solum.*] *Figura nuptiarum.*

IN SCENAM SEXTAM ACTVS QVINTI

P Amphilus ubinam hic est? In hoc actu mira arte ea qua videntur de Comædia breviter explicantur. & designantur duorum sciorum bina nuptia.

1. *Pamphilus ubinam hic est?* P. Dave. D. *quisnam homo est?* In affectu gaudens Pamphilus, & Davi gratulatione, cognitionem rerum Charino præbuit: cuius persona parce utitur post compendium,

2. *Sed quid mihi contigerit scio.*] Scio, id est, persensit.

3. *More hominum.*] *Hominum abundant, More hominum evenit, ut id quod sum natus mali.*] Quia fama mali celerior, quam boni: id est, ut facilius mala, quam bona nuntientur. Ad hoc ergo dixit, quod ille prior scierit quod esset victus, quam ipse cognitam Glycerium cognosceret.

5. *Mea Glycerium suos parentes reperit.*] Hæc ita narrantur Davo, ut eadem opera etiam Charinus audiat.

6. *Pater amicus summus.*] Hæc omnia, ut diximus, propter Charinum dicuntur, ut audiat, *Amicus summus.*] Deest ejus.

7. *Nam ille somniat ea, qua vigilans voluit?*] Hinc Virgilius,

Credimus: an qui amanti ipse sibi somnia fingunt

8. *D. si. e.*] Compendium attulit.

11. *Bene factum.*] A gratulatione coepit, *Omnia.*] Compendium. *Age me in tuis secundis rebus respice.*] Hæc luti quæ absolute dicuntur: & est commonitio. Sunt enim qui felicitate elati, ne respicere quidem velint amicos. Et *respicere*, est proprie retro aspicere. Id est, quem præcedis felicitate, non obliviscaris.

12. *Tuus est nunc Charinus.*] Lucilius in secundo, *Nunc prator tuus est, manus discesserit homo Gentilis.*

15. *Atque adeo longum est nos illum expectare.*] Quia & audacter & artificiose binos amores duorum adolescentium, & binas nuptias in una fabula machinatus est: & id extra præscriptum *Menantis*, cujus Comædiam transcribebat: ideo aliquid in proscenio, aliud post scenam retulit: ut vel iusto longior fieret, vel in eandem propter rerum similitudinem cohereretur.

14. *Sequere ac me intus: ad Glycerium.*] Jam post scenam itur: quia ulterius in proscenio nihil agitur, *Tu Dave abi domum.*] Hi versus, usque ad illum, *Gnatam tibi meam Philumina uxorem*, negantur Terentii esse: adeo ut in pluribus exemplaribus bonis non inferantur.

16. *Ne expectetis.*] Mite dicit, latenter se laudans: quo verbo avidum adhuc audiendi populum, adeoque cupidum & intentum ostendit, ut finem Comædiæ evenisse non sentiret.

17. *Intus transigeat. si quid est quod restet.*] Atticilio poeta heredes justam petitionem ex Critonis persona prætermisit, quæ ei Glycenio cogita jure tribuebatur: ne vel parvo rei Critonis tractatu, aut defraudatione Glycenii insulcetur finis fabulæ ad lætum exitum spectans, *Si quid est quod restet.*] Quia narratione dignum non est, quod Charinus rogat.

ÆLIUS DONATUS V. C. Oratoris Verbis Roma. Comment. in Terentii ANDRIAM explicat.

ÆLII DONATI,

V. C. ORATORIS URBIS ROMÆ,

PRÆFATIO IN EVNUCHVM TERCENTII.

HÆc masculini generis nomine nuncupata Fabula est, Eunuchus : & est Palliata Menandri vetus : quam ille author de factio adolescentis, qui se pro Eunuchio deduci ad meretricem passus est, nominavit. Itaque ex magna parte notoria est. Atque in hac comœdia qui personam Parmenonis actor sustinet, primas habet. Secundæ sunt Chærez. Tertiæ ad Phædriam spectant. Hujus prologus sanè est concitator. Nam & objicit crimina adversantibus : & accuatorie narrat injuriam Terentio factam : & ad ultimum tumultuose, & comminatur in posterum : cum magna invidia defendit poetam. Hæc & *ἡρώδης* & *ἡρώδης*, & *ἡρώδης* ita æquales habet, ut nusquam dicas longitudine operis Terentium delassatum dormitasse. Actus sane implicatiores sunt in ea, & qui non facile à parum doctis distingui possint : ideo quia tenendi spectatoris causa vult poeta noster omnes quinque actus velut unum fieri, ne respiret quodammodo : atque distincta alicubi continuatione succedentium rerum, ante aulæ sublata fastidiosus spectator exurgat. Acta plane est Ludis Megalensibus, L. Posthumio, L. Cornelio Ædilibus Curulibus : curam ædium habentibus : etiam tunc personatis L. Numidio Posthumio, L. Ambivio Turpione : item modulante Flacco Claudio tibiis dextra & sinistra ob jocularia, multa permixta gravitate. Et acta est tanto successu ac plausu atque suffragio, ut rursus esset vendita, & ageretur iterum pro nova : proque ea pretium, quod nulli ante ipsam fabulam contigit, octo millibus sestertiū numerarent poetæ. Diverbia multa sæpe pronuntiata, & cantica sæpe mutatis modis exhibita sunt. *Προτιπὸν* *ἡρώδης* nusquam habet : sed suis tantum personis utitur. In hac Terentius delectat facetiis, prodest exemplis : & vitia hominum paulo mordacius, quam in cæteris carpit. Exempla autem morum hic tria præcipua proponuntur, urbani scilicet, parafiti, & militaris. Hæc edita tertium est, & pronuntiata, Terentii Eunuchus : quippe jam adulta commendatione poetæ, ac meritis ingenii notioribus populo. Facta autem ex duabus Græcis una est Latina. Nam ex Eunuchio & Colace Menandri fabulis, hæc Eunuchus Terentiana scripta est, non sine crimine, quod multa in hanc translata sint ex multis poetis Latinis, quod totum, per Prologum purgat atque defendit.

ARGUMENTUM.

*R*apta quadam ex Attica virgo nobilis, atque adducta est Rhodum: ibique matri Thaidis meretricis ab amico dono data est, & educata velut soror, unâ cum filia Thaide. Sed Thais relicta matre Rhodo, cum amatore quodam Athenas se contulit: ab eoque haeres instituta mortuo, mox à milite Thrasone diligebatur nimis. Qui cum Athenis profectus matrem Thaidis mortuam Rhodi comperisset, & eam virginem, quam diximus, ab heredibus mortua animadvertisset rem esse propositam: quamvis ignarus rerum omnium, emisit tamen: & dono amata Thaidi vexit Athenas. Verum postquam adveniens rivalem Phadriam apud amicam reperit, quem per ejus absentiam sibi meretricis conciliârat: affirmavit se non ante daturum promissam virginem, quam Thais foras amulum pepulisset. Illa igitur, etsi amaret Phadriam, cupiditate tamen recuperanda virginis & civis Attica, & quam à parvulo ut sororem dilexerat, excludit Phadriam. Hinc ille primò irascitur: post accepta falli ratione, à Thaide lenitur: & in bidui spatium sponte concedens militi, rus profisciscitur: statimque ne ab amulo muneribus superaretur, Eunuchum & puellam Parmenoni jubet abiens ad Thaidem deducere. Verum Charea frater Phadria tunc ephebus, visa in via virgine inflammatur amore ejus; atque eo evasit vehementi ardore, ut pro Eunucho ipse deduceretur ad Thaidem. Hac occasione vitata virgo, & mox civis, & nobilis cognita, datur uxor Charea. Phadria verd & miles rivales, ambo concordēs per parasitum redditi, communi amica sine certamine potiuntur. In primo actû Phadria exclusus à Thaide, & secum primo, & mox cum Parmenone, conqueritur fortunâ suâ: & ad postremum coram accusat Thaidem. Rursus permulcetur ab eadem, & voluntate digrediens, riu sese concessurum in spatium bidui esse promittit. Secundus actus, profectiorem Phadria continet, delegantis servo deductionem Eunuchi & puella ad Thaidem. Tum parasitum loquentem, per quem virgo à milite dono amica missa est. Tum interventum Charea, amantis virginem, ejusdemque cum Parmenone consilium de eadem potiendâ per fallaciam: quia pro Eunucho ipse supponitur Thaidi. Tertius actus characterem exprimit militis & parasiti per ridiculum colloquium. Tum invitationem ad cœnam Thaidis. Tum oblationem velut Eunuchi Charea & puella ex Æthiopia per Parmenonem factam. Tum verba Chremetis ad Thaidem venientis, perducitque ad militem. Antiphonis Chareaque colloquium de vitata per dolum virgine. In quarto actû Dorcas nuntiat iurium inter militem & Thaidem: tum rediit habet ex villa Phadria, & querelam Pythia de vitata virgine apud Phadriam: & eundem stupentem quod audiebat. Errorem ebrii Chremetis & verba perulantia Thaidis adversum militem, & militis adversum Thaidem: parata praelia, ridiculeque deposita. Quintus actus hac continet, querelam Tha-

dis de vitata virgine, primò cum Pythia, postea cum ipso Cherea: tum interventum Chremetis atque nutricis: tum perturbationem Parmenonis per dolum Pythia; atque ejus indicio per senem, qui rure tunc advenerat, confirmatas nuptias, & ad ultimum reditum in gratiam militis cum Phædria & Cherea.

IN PROLOGVM.

SI quisquam est, qui placere, &c.] Attendenda poetæ copia, quod in tot prologis de eadem causa in eadem fere sententiis, variis verbis utitur. *Bonum quam plurimum.*] Commendat personam.

2. Et minime multos ledere.] Ἀντίθετον ἀρετῶν.

3. In his Poeta hic nomen proficitur suum.] Cum dixisset, quisquam, intulit, in his, & alibi, Cujus mos maxime est consimilis vestrum: hi se ad vos applicant.

4. Tum si quis.] Bene, si quis: cum L. Lavinium significet, ne vel ipsum à se læsum esse fateretur. Et Tum, præterea: ut, Tum canit Hesperidum, Inclementius.] Pro inclementer, ut, Iam senior, sed cruda Deo, viridisque senectus.

5. Existimet.] Pro existimavit.

6. Responsum, non dictum esse.] Deest ei, ut in Phormione, Si quis quid reddet, magna habenda est gratia. Non dictum esse.] Superius dictum, participium est: inferius, nomen. A quo etiam dicaces dicuntur, qui jocosis salibus maledicunt. Responsum, non dictum esse.] Figura πλεον. nam dictum modo bis numero positum, supra nomen significat, infra participium, ut in Heautont. In quem quidvis harum rerum converit, quæ sunt dicta in stultum.

7. Qui bene vertendo.] Bene, pro valde. Et Vertendo, in linguam Latinam transferendo. *Plautus, Verit barbare.* Aut vertendo, corrumpendo.

9. Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit.] Τὸ οὐτὸν apparet pronuntiatum, quasi hoc ipso admonuerit spectatorem, quam turpiter & imperite hæc fabula scripta sit. Et bene, nunc nuper: ut ex vicinitate facti ostendat, nihil esse dicendum, quam displicuerit hæc comœdia L. Lavinii: propterea quod res recens

sic, & omnes meminerint. *Phasma* autem, nomen est fabulæ *Menandri*: in qua noverca superducta adolescenti, virginem, quam ex vicino quodam conceperat, furtim educam, cum haberet in latebris apud vicinum proximum, hoc modo secum habebat assidue nullo consilio. Parietem, qui medius inter domum mariti ac vicini fuerat, ita perforavit, ut in ipso transitu sacrum locum esse simularet. Cumque transitum intendere fertis ac fronde felici, rem divinam sepe faciens, evocabat ad se virginem. Quod cum animadvertisset adolescens, primum aspectu pulcherrimæ virginis, velut numinis visu perculsus exhorruit: unde *Phasma* est nomen fabulæ. deinde paulatim re cognita, exaruit in amore puellæ: ita ut remedium tantæ cupiditatis, nisi ex nuptiis, non reperiretur. Ita ex commodo matris ac virginis, & ex voto amatoris, consensuque patris, nuptiarum celebratione finem accipit fabula. Utrum ergo hoc dicat, quod totam fabulam transferendo, læserit L. Lavinium: an hoc tantum, de quo reprehendat, sed his signis velit ostendere, quem dicat vitiose *Thesauri* m composuisse; ut in *Thesauri* sit culpa, non in *Phasmatice*? Nunc nuper dedit.] Ne per ex illis verbis est, quæ veteres propter ambiguitatem cum adjectione proferebant, nam nisi adderet: nunc: hoc nuper, olim, pridem, & jam significasset. Idem *Menandri Phasma* nunc nuper dedit.] Hanc fabulam totam damnat, ut apparet, silentio: *Thesaurum* vero, non totum, sed ex uno loco.

10. Atque in *Thesauri* scripsit, causam dicere.] *Thesaurum* Latini veteres secundum Græcos, sine n littera proferebant. Atque in *Thesauri* scripsit, causam dicere.] Arguit Terentium quod *Lucius*

contra consuetudinem litigantium, defensionem ante accusationem induxerit. Huiusmodi enim est *Lusei* argumentum. Adolesceus, qui rem familiarem ad nequitiam prodegerat, servum mittit ad patris monumentum, quod senex sibi vivus magnis opibus apparaverat, ut id aperiret, illaturus epulas, quas pater post annum decimum caverat sibi inferri. Sed cum agrum in quo monumentum erat, senex quidam avarus ab adolescente emerat. Servus ad aperendum monumentum auxilio usus senis, thesaurum cum epistola ibidem reperit. Senex thesaurum tanquam à se per multum hostilem illic defossum retinet, & sibi vendicat. Adolesceus iudicem capit: apud quem prior senex, qui aurum retinet, causam suam sic agit: Athenienses, bellum cum Rhodiensibus quod fuerit, quid ego hic prædicem? & cetera, quæ contra naturam jurisque consuetudinem posita argumenta notat *Terentius*: quod ille ordo prior erat, ut adolescens prior proponeret causam, qui petitor inducitur.

11. Prius, unde petitur aurum.] Vnde à quo. *Virgilius*, Genus unde Latinum. Nam possessorem fecit priorem agere, quam petitorum: quod adhorret à consuetudine & juris & litium:

12. Quam ille qui petit.] Decet dicat. Qui petit. Id est, petitor. Quam ille qui petit.] Esset recta locutio si diceret, quam petitorum aut quam illum qui petit. Sed quam ille, maluit: ut subaudiamus causam dicat, per *ἑδίστα* à superiore figuratum.

14. Debine.] Si loquatur. Ne frustreretur ipse se.] *Παρά προσδοκίαν* dicitur: sed post addit. Aut sic cogitet.] Si taceat.

15. Defunctus jam sum.] *Ἐπεὶ αἰσχροῦς*, nō *πείρα*, id est, omni labore liberatus sum, authoritate jam confirmata & inviolabili. Defunctus jam sum.] Id est, jam egi fabulas meas: aut jam destiti periclitari in edendis comædiis: aut certe, jam edidi quam tu reprehendis fabulam. Defunctus jam sum: nihil est quod dicat mihi. Non sit, inquit, de suis vitis securus propter vetustatem, nihilominus enim à me reprehendetur.

16. Is ne erret, monco.] *Ἐπειμὰ*, *ἄντι-κατα*.

17. Qua nunc condonabitur.] Sic in *Phormione*, *Argentum quod habes, condonamus te*. Nam & dono, ablativo casui jungebant veteres, condono vero accusativo.

19. Nunc quam acturi sumus.] Oblitqua narratio facti est, secundum casum accusativum.

20. Postquam adiles emerunt.] Mire, cum ordo melior videretur, si sic diceret: Postquam ædiles emerunt, quam nunc acturi sumus, perfecit sibi ut inspiciendi esset copia. Emerunt autem, mediam corripe. ut, *Matri longa decem tulerunt fastidia menses*.

21. Perfecit.] Mire, quasi difficile & illicitum.

23. Exclamas, furem, non Poëtam.] Mire reprehendit ante vitium, quam de causa maledicti dicat. Exclamas, furem, non Poëtam.] Adhuc nulla reprehensio est: si quidem licet transferre de *Gæco* in Latinum.

24. Et nihil dedisse verborum tamen.] Aut, uenimem fessellisse: aut, nihil apposuisse de suo. Et nihil dedisse verborum tamen.] Aut neminem fessellisse: dare enim verba, decipere est. Quia qui rem expectat, & nihil præter verba invenit, deceptus est, unde alibi, *Verba ista sunt*, & è contrario, *Rem cum videas, censens*. Aut aliter: nihil addidisse de stylo suo *Terentium*.

26. Parasiti personam inde ablatam.] Et hoc mire: non versus objicit, sed personam esse translatam. quid stultius, aut calumniosius dici potest?

27. Peccatum imprudentia est.] Id est, ignorantia: ut imprudens harum rerum, non enim stulticia. Si id est peccatum, peccatum imprudentia est Poëta.] Primo negat peccatum, deinde concedit & purgat. Imprudentia.] Ignorantia, non imperitia. Si id est peccatum.] *Παρά*. Nam peccatum superius, nomen est: & sequens, participium. Et primo negat, peccatum deinde si peccatum est, purgat id ipsum veniali qualitate ab imprudentia partibus.

32. In Eunuchum suam.] Ad fabulam

non ad hominem retulit, ut Virgilius.
Centaurio invenitur magna.

37. *Bona matrona.*] Ut Naufilratam.
Meretrices malas.] Ut Thaidem atque
Bacchidem. Sic est in Heautont. *Scer-
ri crebro noluit. noluit crebro convivari.*
Et artificiose ostendit onnem materiam
conitorum.

38. *Parasitum.*] Ut Guatonem. *Glo-
riofum militem.*] Ut Thraibnem. *Glorio-
sum, militem.*] *Facere subauditur.*

39. *Falli per servum senem.*] Ut De-
meam & Simonem.

40. *Amare. edisse. suspicari.*] Mice a
personis ad gesta cum varietate transi-
tum fecit. Omne enim quod in oratio-
nem venit, vel persona, vel factum est.
Odiffe.] Quia odere, non est Latium.

41. *Nullum est jam dictum, quod non
dictum sit.*] *Σχῆμα λόγου, πλοῦς.* Nam
Dictum, bis positum: ut superius pecca-
tum diversis significat.

42. *Vos cognoscere, atque ignoscere.*]
Σχῆμα λόγου, παρ' ἑαυτοῦ.

43. *Qua veteres facitarent, si faciunt
nevi.*] Et vatie dixit, *facitarent & faci-
unt.* & cum magna defensione Terentii,
semel facientes id quod saepe veteres,

44. *Animadvertite.*] Nos *ἐπιτίμη-
ς* dicimus advertite, quod veteres plene,
animam advertite.

44. *Quid sibi Eunuchus velit.*] *Ἄ-
χαιεύς*, velit sibi, ut alibi, Nam prob
dictum atque hominam fidem, quid vult sibi,
aut quid queris?

IN SCENAM PRIMAM

ACTVS PRIMI.

*Q*uid igitur faciam?] In hac *ὑπόθεσι*
exemplum proponitur, quam non sua
petestatis sit, qui amat: quam sapiat,
qui non amat, neque aliter affectus est.

1. *Quid igitur faciam?*] *Διαλογισμὸς,*
ἡμῶν διλογισμὸς. Apparet & multa ra-
citum cogitasse adolescentem, & tan-
dem in huc verba prorupisse. Igitur,
pro deinde. Ut Plautus in Amphitruone:

*Sin aliter sunt animati, neque dent qua
pitui.*

*Sese igitur summa vi, utriusque sorum
oppidum expugnare.*

Quid igitur faciam?] *Menander, ἴτω τί
ποιῶ;* Sic Virgilius, *Hec quidagam?*
Et est *διλογισμὸς* perditae mentis:
post nullam frustra cogitationem. *Non
eam, ne nunc quidem.*] Hoc videtur non
esse contrarium: sed est. Nam dubitat
utrum metetricis satisfactorem expe-
ret: an illam omnino non quaerat. *Non
eam, ne nunc quidem.*] *Non eam.* Prius
distinguit. Jungunt qui secundum *Menan-
dri* exemplum legunt.

2. *Comparem.*] Constituiam, ut, *Quam
iniquum comparatum est.*

3. *Non perpeti metetricum contume-
lias?*] Sic in Andria, *Priusquam harum
scelerum & lacruma conficiatolus.* Cum uni
sit itatus, de omnibus queritur.

4. *Exclusi: revocati.*] Utinamque in-
iuriam fecit ex verbo, dicendo, *Exclusi*
potius, quam, *non admisit.* &, *revocati*
potius, quam, *persus redeam*, quod erat
moderatus. *Redeam: non si me obsecrat.*]
Vides ergo superiorem partem dubita-
tionis in eo fuisse, ut rogatus tederet:
inferiorem, ut ne rogatus quidem. *Non,
si me obsecrat.*] Bene de ea, quae totum
protervegens, exclusi & revocati: non
petat, nec roget, nec oret, sed obse-
cret, inquit: quod horum omnium in
majorem partem est ultimum.

5. *Si quidem hercle possis.*] *Διαλογισ-
μὸς* quasi ad alterum: ut,

— *nescis heu perditam, necdum
Lacedaemone sentio perjuriam gentis.*
Nihil prius, neque fortius.] *Decit, est, ut,
Multum ille & terris jactatus & alto.* Et
prius modo ad laudem, non ad ordinem
pertinet, ut Sallustius, *qua prima maria-
les ducunt.* Et ipse in Heautont. *Et sua-
via qua essent, prima habere.*

6. *Navis.*] A navi ductum, à qua
in alto nullum diverforium est.

8. *Insecta pace.*] *Ἐμαρτης* per *ἡμέ-
ρας.*

9. *Indicans te amare.*] Non verbis in-
dicans, ut alibi, *Idem exanimatus Pam-
philus bene dissimulatam amorem, & celat-
um indicat.* *Actum est!* *ilicet: peristi!*]
De jure translatum. *Actum est,* ad *Utro*
ad eam venies, relatum est: *ilicet,* ad *In-*

dicans te amare. Peristi, ad Ferro non posse, illucet.] Semper in fine transactæ rei ponitur. Peristi.] Τμήσαν. Illucet.] De iudicio, Peristi.] De supplicio.

10. Eluere.] Eludere proprie gladiatori est, cum vicerint. Citero, Quam diu etiam furor iste tuus eludet? Eluere, est finem ludo imponere.

11. Proin tu.] Ut axin & exinde, sic proin & proinde dicitur.

12. Hec græ res, &c.] Concessum est in Plauti poetis comicis, servos dominis insipientiores fingere: quod idem in Togata non serte licet. Eam consilio reger, non potes.] Nunc domino servus est sapientior: quia nec amator, nec amans. Ut idem in Andria,

Facile omnes cum valemus, vestra consilia agrotis damus.

14. In am re hac omnia insunt vitia.] Dux præpositiones, in amore insunt.

15. Inducta.] Inducta, sunt pax in paucos dies, vel quod in diem dentur, vel quod in dies otium præbeant.

16. Pax rursus.] Bene, ut consolaretur, ultimam partem posuit. Hæc si in posuisti.] Id est, si velis, vel coneris.

17. Nihil lapsum agas.] Id est, nihil agas.

19. Et quod nunc.] Pro, quæ: ut sit consequens, hæc verba, sic in Andria, Quod plerique omnes faciunt adolescentuli.

Horum ille nihil egregie. —

20. Egonem illam? qua illum? qua me?] Familiaris ἑλπίς irascensibus, nam singula sic complentur, & egonem non utiscat? quæ illum recepit? quæ excludit me? quæ non admittit? Etenim necesse habet, nec potest complete orationem, qui & secum loquitur, & dolore vexatur. Nam amat ἀντιστοιχίαν nimiam indignatio, ut Virgilius.

Quos ego, sed motos præstat componere fluctus.

22. Hæc verba.] Verba ἰμπαρτωδὲς dicit, quæ scilicet nihil effectura sint. Me verilo una falsa lacrymula, quam oculis terendo misere vix vix expresserit. Expressio ad κῦκλον ducens, & non vera, sed falsa: & non lacryma, sed vix: & non, exillaveris, sed expresserit, sic Virgilius.

Captique dolu lacrymisque coactis.

23. Quam oculis terendo misere, vix vix expresserit.] Totum sentium verbis significantibus protulit: ut,

Stridentis miserum stipula disperdere carmen.

Et:

Vna dolo dæm si fœmina viſta duorum est.

25. Nunc ego & illum.] Nunc, id est, feto, ut Virgil, Nunc scio quid sit amor.

Et, Nunc augur Apollo nunc Lycia sortes.

27. Et prudens — sciens.] Prudens est,

qui intelligentia sua aliquid sentit, Sciens, qui alicujus iudicio tecum cognoscit. Ergo prudens, per se: sciens, per alios. Vivus, vidensque pereo.] Miræ & nove, vivus pereo: & propterea sic dixit, ut intelligamus, occidit: & vivus,

quasi sapiens & sentiens. Vivus vidensque pereo.] Bene addidit videns, nam vivus pexit, qui etiam dormiens optinuit: videns autem, qui vigilans vim patitur & pexit. Nam videre, pro vigilare posuit, ut etiam Virgilius: quum de silentio dicit,

— jamq̃ue videnti
Sanguine frontem moris & tempora pingit.

Ergo vivus, non mortuus: videns, non dormiens.

29. Captum.] Sallustius, Sin captus pravis cupidinibus. Quam quæ: minimo.] Perseveravit in translatione, quam jamdudum sumpsit a bello.

31. Si sapi.] Id est, si sapias, ad inferiora jungendum est: nam aliter non intelligitur. Nostri fundi calamitæ.] Proprie calamitatem rusticæ grandinem dicunt, quod comminuat calamum, hoc est, culmum ac legetem.

35. Intercepit.] Proprie, quasi totum capit. Plautus in Aulularia,

Quæ mihi interbibere sola, si vino fœtent.

Corinthiensem fontem & Pyrenæum potest.

IN SCENAM SECUNDAM

ACTVS PRIMI.

1. Misera me, &c. neve aliorum.] Misera me, in aliam partem

partem : ut *seorsum, retrorsum*, dicitur.

3. *Quod hirs intromissus non est.*] Hæc levius, ut de facto suo loquens, At Phædria, *Exclusus, revocat*, inquit, *redeam?* non, *si me obsecret*.

4. *Tremo horreoque.*] Ex amore nimio, Numius ignis effectum frigoris reddit: & ex frigore nimio effectus ignis existit: secundum illud quod physici ajunt, hinc & Virgilius.

Aut Berea penetrabile frigus aduras.
Tremo horreoque, postquam aspexi hanc.] Natura magni caloris etiam horrorem incutit, ut nimæ febres.

5. *Accede ad ignem hunc.*] Potius ignem meretricem accipimus, quam aram Apollinis: vel quia amator uritur, Ut Virgilius.

At mihi sese offert ultro meus ignis Amyntas.

Vel quia avida & avara est, ut ignis alimentorum, *Iam calescere plus satis.*] No-ve, sed intelligitur *quam*, id est, plus æquo, ut alibi,

Quam ne quid in illum iratus plus satû faxit pater.

Hoc quidam putant, at mihi de his videtur esse, quæ à veteribus geminabantur: ut, plerique omnes, hoc est, omnes: &, pleraque omnia, id est, omnia, sic &, *plus satû*, pro satis.

6. *Quæ hic loquitur?*] Non imperite intelligunt, qui existimant meretricem etiam hoc simulare, quod non provide-rit Phædriam, Nam & personæ, & dictis ejus cæteris hoc convenit, & tunc erunt gratiora omnia, quæ supra dixit.

7. *Cur non recta introibam?*] Quasi pa-ram fuerit introibam: satis mire additum *recta*.

8. *De exclusionem verbum nullum.*] Plus admirationis est, nec accusationi, nec satisfactioni locum reliquisse meretricem, callide dissimulata injuria. *Quid taces?* Et hoc callide: quasi innocens ne suspiceretur quidem, quid succenseat adoles-centis.

9. *Sane, quia vero semper, &c.*] Tolle, *sane & vero*, & pronuntiandi adjumen-ta vultumque dicentis: & in verbis non negatio, sed confessio esse credatur. Nam vero, ironiz convenit, ut Virgilius.

Egregiam vero laudam & spolia ampla refertis.

10. *Aut quia sum apud te primus.*] Duo dixit quæ doleat: & quia clauis foret, & quia posterior habetur, præla-to milite. *Aut quia sum apud te primus.*

Subauditur, *Non recta introivi. Missa istas face.*] Alia dissimulatio, & durior post admonitionem, sed bene intelli-git, qui hoc à meretrice ridente molli-ter, & osculum porrigente dici accipit.

11. *Quid missa?*] Magna virtus poetæ est, non sententias solum de consuetu-dine ac de medio tollere, & ponere in comordia: verumetiam verba quædam ex communi sermone, quale est quod ait nunc, *Quid! missa? Visum esset mihi pars aqua amoris tecum.*] Vel amandi, vel non amandi scilicet.

12. *Ac pariter feret.*] Pariter, simili-tet. *Alacrusus.* Cui nisi pariter obviam iretur.

13. *Ut aut hoc tibi doleret, idem ut mihi dolet.*] Si ambo amaremus.

14. *Ne crucia te obsecro? anime mi.*] *Mi*, vocativus est, ab eo quod est *meus*.

Vide quam familiariter hoc idem repe-tit blandimentum. Vult enim Terentius velut peculiare verbum hoc esse Thai-dis, ideo totiens dictum est, *Tunc hic eras, mi Phædria? Ne crucia te, obsecro, anime mi, mi Phædria. Ne crucia te.*] Hæc nisi amplectens adolescentem mulier dixit, videtur *ne crucia*, sine affectu dicere. Sed sic dicit, *ne crucia te*, eo gestu quasi in eo etiam ipsa crucietur: nam ideo subjicit, *anime mi*, hoc est ani-mus meus.

15. *Non pot quo quemquam plus amem.*] Hoc totum nimis blande, & cum con-terstatione adolescentis, dicit meretrix.

16. *Faciendum fuit.*] Legendum, fa-ciendum, scribendum, totum hoc sem-per necessitati adjungitur, Virgilius.

Aut pacem Trojano ab rege petendum.

Et alibi,

Arma acri faciunda viro.

17. *Credo, ut sis, misera pro amore ex-clusus hunc foras.*] Oratorie ac facete ad-ditum, *misera*. Et cum illa à derivatio-ne causæ argumen-tetur, mire à Parme-none correpta est, verisimile non esse, ut quis, quem amet, eundem possit exclu-dere, *Exclusus hunc foras.*] *Παρά πύλιν* intulit, intruens puellam, & ei

ostendens Phædriam: ut ostendat quam falsa & repugnantia loquatur meretrix. *Age.*] Corripientis est modo *age*, non hortantis adverbium.

20. *Te accersi iussi.*] Hoc est, quod supra ait, *Non eam, ne nunc quidem, eum accersor ulro?* Dic mihi.] Meretricia caliditate commendat, quæ dictura est.

21. *Egone? optime.*] Bene, non expectavit servus, ut pro se dominus responderet Thaidi.

22. *Verum heus tu.*] Astute servus reponit Thaidi vicem. Nam illa ut magnum voluit expectari, quod dictura est, iste ut falsum contemnit. *Meam astringo fidem.*] Fidem promitto: quia vincula fidei dicuntur.

23. *Qua vera audiui, taceo.*] Mire vicem Parmeno reddidit meretrici. Nam ut servum difficile est tacere commissa: ita meretricem rarum est vera dicere. *Qua vera audiui.*] Figura *παρρησία*. *Contineo optime.*] Proprie à metaphora vasorum transtulit verba.

24. *Sin falsum, aut vanum, aut fictum est, continuo palam est.*] *Falsum* est, quo tegiturd quod factum est. *Vanum*, quod fieri non potest. *Fictum*, quod non est factum, & fieri potuit. Vel *falsum*, est fictum mendacium simile veritati. *Vanum*, nec possibile nec verisimile. *Fictum* totum sine vero, sed verisimile. *Falsum* loqui, mendacis est: *Fictum*, callidi: *Vanum*, stulti. *Falsum* loqui, culpæ est. *Fictum*, virtutis. *Vanum*, vecordiæ. *Falsis* decipimur: *Fictis* delectamur: *Vanis* contemnimus.

25. *Plenus rimarum sum.*] Vilis atque abjecta translatio, & apta apud meretricem loquenti: translata autem est ab aquario vase fictili. *Hac atque illac perfluo.*] Contra, *Contineo optime.*

26. *Præin tu, taceri visis, vera dicito.*] Utrum te taceri, aut tuum dictum? an impersonaliter, & infinito modo?

27. *Samia mihi mater fuit.*] Puduit dicere Thaidem, *Meretrix tui mater fuit*, quod tamen significavit, dicendo aliunde civem alibi habitasse. Nam ideo meretrices, *peregrina* dictæ sunt in comœdiis, ut in Andria,

Adone est demens ex peregrina.

28. *Potest taceri hoc.*] Id est, verisimile

est. *Nec hoc* ad laudem proficit, sed ad dedecus meretricis. *Potest taceri hoc.*] *Hoc*, peregrinam nasci meretricem. Et ideo potest verum videri.

29. *Puellam dono quidam.*] *Ætas* & *sexus* amoris causæ sunt, cur eam Thais puellam diligat. *Puellam dono quidam mercator dedit.*] Propter hoc ostendit meretricem fuisse matrem: & dono idcirco accipere puellam potuisse.

30. *Ex Attica hinc abreptam.*] Quia Athenis est constituta scena. *Arbitror.*] Bene *arbitror*, & nihil certi, quando enim ausurus esset Parmeno adornare Chæream ad vitiandum hanc virginem, si præcisset civem esse?

31. *Matris nomen & patris dicebat ipsa.*] *Quæ* infantis memoriæ proxima sunt. Nam quid prius ætas illa, quam patrem matremque cognoscit?

32. *Et signa cætera neque sciebat.*] Id est, domum patris, regionemque ejus.

33. *Neque per ætatem etiam potuerat.*] Hoc ideo addidit, ne esset minus elegans, quæ nesciret.

34. *Hoc addebat.*] Ad matris scilicet nomen & patris, quod puella dicebat.

35. *Vnde*] Id est, à quibus, ut *Virg.*
---- *Genus unde Latinum.*

Et,

Causam dicere prius, unde petitur aurum.

E Sunio.] *Sunium*, promontorium est Atheniensium: & in eo forum rerum venalium, *ἡμετέριον*.

36. *Mater ubi accepit.*] Hæc figura in narrationibus *βάρσις* dicitur, cum omnia pedetentim dicuntur insinuandi gratia, ut nunc, *Matri mercator dono dedit. Mater ubi accepit.*] Et simul convenit mulieri loquenti hujusmodi mora. *Mater ubi accepit.*] *Accipit*, simpliciter; aut audivit ingenuam: ut, *Capiendi & c. a. r.* Sed melius prius, *Cæpit studiose omnia docere.*] Mire: nam non docuit, sed *cæpit docere.* *πρὸς μαλλήτην.* Et vide quam satis muliebriter.

37. *Ita ut sisser filia.*] Ergo velut soror habenda est Thaidi: & ideo sequitur, *Sororem plerique esse credebant: meam.* Et oratoricè simul dignitatem & amorem puellæ: ut ejus comparatio-

ne leniatur injuria facta Phædriæ.

39. *Ego cum illo, quo cum uno tunc rem habebam hospite.*] Totum dixit, & quod hospitem, & quod rem habebas. Et bene tunc, & non nunc. Nam nunc, cum duobus, *quo cum uno tunc rem habebam.*] Id est, consuetudinem, amorem, *Hospite.*] Id est, Attico, *Abi hac.*] Rhoda Athenas scilicet, *Qui mihi reliquit hac, qua habeo omnia.*] Hoc ideo, ne tantumdem obsequii exigit Phædria. Ideo contra Parmeno.

41. *Virumque hoc falsum est: effluet.*] Ipse exponit hoc utrumque quid dicat, & contradicendum est, quia præsens amator gravatur hoc dicto.

42. *Neque tu uno eras contenta.*] Quippe qui a miseris militem. *Neque solus dedit.*] Quippe quia non omnia tua illius fuere mortui.

43. *Nam hic quoque.*] *Δειπνῶς.* non Phædria, sed hic dixit, tangens illum, & quasi invito illo hoc exprobrat. *Bonam magnamque partem ad te attulisti.*] Hæc dicuntur *ἰσοδυναμῶντα*: ut *Abi te petere* & *poscere*. An potius bonam specie, magnam quantitate: & nunc discrete dictum est: nam alias bonam, pro magna & multa accipimus.

44. *Ita est.*] Non erat negandum, quod dixit Parmeno meretrici latissimè cupienti, & non tacenti culpam in conscientia esse.

46. *Te interea loci cognovi.*] Oratorie priorem amatorem facit militem, quam Phædriam. Nam post: rursus dicit hunc cognitum per absentiam militis. Ergo cum militi Phædria rivalis superluctus sit, consequens est ut miles queri debuerit, non Phædria: & propterea nihil peccatum, si ordine servato miles antepositus fuerit amatori postmodum cognito & hoc sine puella, & munusculi causa, multum pro milite contra Phædriam valet. Sed vide meretricem, quia rem dixit percurrentem, quot & qualia blandimenta subjicit, dicendo, *Tute scis post illa, quam inimicum habeam te esse.*

47. *Cognovi.*] Proprie *cognovi*. *Tute scis post illa.* &c.] *Ἐπαρρηχὴ* figura: nam hoc ad narrationem non pertinet.

48. *Et mea consilia ne tibi credam*

omnia.] Ex presenti actu sumpsit argumentum, quod cum nunc tanquam consultorem adhibuerit, Et bene *Credam* secundum illud, *Poris est hic tacere?*

49. *Ne hoc quidem.*] Id est, hoc quoque falsum est, *Dubiumne id est?*] Me non taciturnum scilicet.

50. *Hoc agite.*] Pro adverbio corripientis est positum: aut certe pro adhortatione audientiae præbendæ. Sic *Plautus*, *Hoc agite sultis ipsoctatores*. Et convenit velut nutu audientiam significantis, & gestu hoc ipsum adjuvari. *Hoc agite*, id est, illud definite, & hoc attendite.

51. *Nuper.*] Ut adhuc amore flagrare videatur, addidit *nuper*. *Aliquantum ad rem est avidior.*] Vultu accommodato ad reprehensionem pronuntiandum est, *Ad rem avidior.*] Proprie *avidior*. Et rem pecuniam modo dicit.

52. *Is ubi hanc forma.*] Ex aliena persona vult ostendere præter affectum, quanti sibi æstimanda sit: & quanto muncere miles Phædriæ meruerat anteponi.

53. *Et fidibus scire.*] *Verusta ἀλλήλῃς.* *Præteritum sperans.*] *Decest magnum*, ut, *Ex stabulo frenos audire sonantes.*

54. *Producit: vendit.*] Proprie, Nam *produci* res venales dicuntur. *Producit: vendit.*] Hæc celeritas vendibilem indicat mercem. *Fortè fortuna.*] Id est, bona fortuna.

55. *Hic meus amicus.*] Quia locus est meritorum, non jam miles, sed meus amicus. Vide enim quid sequatur. *Emis,* inquit, *eam do: o mihi, imprudens harum rerum.* Hic ostenditur quam avidus id faceret, si rem penitus nosset. Simul etiam ostenditur quanta secreta dicat Phædriæ: utpote quæ rivalis nesciat.

56. *Imprudens harum rerum: ignarusque omnium.*] *Prudentia*, naturalis est: *ignarius*, extrinsecus venit. *Imprudens*, per se: *Ignarus*, per alios. Hoc est, qui nec suspicatus sit, neque ex aliquo audierit.

57. *Postquam sensisti me tecum quoque rem habere.*] Non dictum, sed quasi occultatum. *Sensisti me tunc quoque rem habere.*] Magno pondere dixit, *tecum quoque*: tanquam irascendi iusta imago sit causa militi, quam Phædriæ. Nam *sensisti*, & *tecum*, & *quoque*, hoc significat, *Rem*.

M m m ij.

habere.] Sic dixit, ut honeste res impura dicatur.

18. *Ne dicit sedulo.*] *Sedulo*, sine dolo, hoc est, impense.

19. *Ait.*] Semper *ait* dicimus, quum vel inuisa nobis & audientibus, vel vana dicta narramus alicujus. *Si fidem habent.*] Hoc est si faciam aliqua, unde credat se tibi proponi. *Si fidem habeat.*] Si credere cogatur, id est, si credat: unde *fideiussor* dicitur, hoc est, auctor credendi. *Se iri propositum tibi apud me.*] *Αναστοπὴ* in verbo, *propositum iri*, ac necessaria implicatio in his, quæ dura dicta sunt.

22. *Id ego quantum suspicor.*] Alta & acuta inventio. Scit meretrix hoc solo amatores inimicos esse, quod idem diligunt. Magnifice igitur, ut rivalis odium deliniret, vult persuadere Phædræ non se amari, sed virginem. *Ad virginem animum adiecit.*] Cur hoc inferat? ut vel lædendi militis causa, Phædræ patiat, eam, quam amet, & nolit, virginem dono dare.

63. *Etiamsa amplius?*] Mundat Terentius, ut solet, res hujusmodi per *εὐλαΐαν* suam.

64. *Nihil: nam quasui nunc ero eam mi Phædræ.*] Optime purgavit Terentius, quod mox liberalibus nuptiis fuerat obfuturum, si vitiatam virginem duceret Chærea. Necessario ergo defenditur, tanquam quæ honeste nuptura est.

65. *Multa sunt causa.*] Non indiligenter consideraverunt hanc meretricis orationem, qui illam instar controversæ retulerunt. Nam & principium est, *Me miseram, veretur ne illud gravius Phædræ tuleris.* Et narratio, *Samia mihi mater fuit.* Et partitio cum confirmatione, ut, *Nunc ego eam, mi Phædræ, multa sunt causa quamobrem cupio abducere: primum quod soror est dicta, & cætera.* Reprehensio quoque, *Egone id timeo?* & *Egone non ex animo misera dico?* Et conclusio per conquestionem: ut, *Quam joco rem voluisti à me tandem, quin perscisceris?* *Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum saltem ut concedas solum.* *Quamobrem cupio abducere.*] Etiam hoc verbo gratificatur Phædræ: non enim accipere, ut ab amico remunerante: sed abducere, ut ab insulto, & experte,

76. *Ut suis vestitum, ac reddam.*] *Restitutum* iis, quibus nos volumus: & *adimur* iis, qui nos volunt. Ergo restitui-mus volentem, reddimus volentibus. Sed in hac utrumque est, *Sola sum habeo hic neminem.*] *Sola sum*, ad familiarium refertur absentiam. *Habeo hic neminem*, ad alienorum amicitiam. Potest enim sola domi esse, habere tamen aliquem foris. Et, *Habeo hic neminem*, plus sonat: quam, *Neminem hic habeo.* Et, *Sola sum*, ab iis quos natura conciliat per se, *Habeo neminem*, eorum qui voluntate junguntur.

68. *Neque amicum.*] Bene hoc apud amatorem: quia est aliud amator, aliud amicus. *Amator*, qui ad tempus: *Amicus*, qui perpetuo amat. An quia in patris potestate est Phædræ? *Quamobrem, Phædræ.*] In necessariis interponi nomen licet audientis.

69. *Cupio aliquos parare amicos beneficiæ.*] Hic ostendit specialiter, cujusmodi amicos querat, ne Phædræ contemnere videatur, *Parare amicos beneficiæ meæ.*] Quia parantur, & suo, sed minus diligunt.

70. *Id, amabo t adjuta me, quo id fiat facilius.*] *Παρίσταω*, bis id posuit, *Adjuta me.*] Mira coactio, pro patere excludi, *adjuta me*, dixit.

71. *Sine illum.*] Blande sine illum, tanquam in manu ejus sit injuriam non pati, & excludi militem. Non enim dixit *fer*, aut *patere*, sed *sine*. *Prioris partes hostes aliquot dies.*] Honestè circum loquitur, & oratorie, nedicat, Abi foras, atque excludi te patere.

72. *Nihil respondes?*] Jam silentium acculat, quia scit nihil responsurum contrarium. Et satis blande, *Nihil respondes dixit:* tanquam qui debeas amoris vicem.

73. *Ego quidquam.*] Facite exprimitur illud, *Amantium ira amoris incogratio est.*

74. *Tandem perdolet.*] Nimis doluit; id est, persensit dolorem. Et *tandem*, quasi qui nimis patiens fuit. *Tandem perdolet: vir ei.*] Eleganter variavit personam secundam, & tertiam, *Vir ei.*] Non puer, sed jam vir, qui meretricem contemnit.

77. *Parvula hinc est abrepia: eduxit mater pro sua.*] Vide *μῦθον* cum odio inductam, & depravatam pronuntiatione: ita ut & *ἰσοτιμία* non viceretur de indultitia, *Parvula hinc est abrepia*, *eduxit mater pro sua*, *soror est dicta*.

78. *Hæc nunc verba.*] Id est, falsa dicta, *Huc redeunt.*] Ut excludat.

80. *Nisi illum plus amas, quam me.*] Repudiatis causis, quas illa attulerat, per derivationem causæ: hic aliud dicit esse cur repellatur, *Et istam nunc times quæ advecta est.*] Adeo, inquit, amas militem, ut etiam invidas si quam amaverit.

81. *Talem præcipiat tibi.*] *Εἰς αὐτὴν* stomachantis amatoris.

82. *Quid te ergo aliud sollicitat?*] *Quid est*, inquit, si hoc non est?

83. *Num solus ille dona dat?*] Jam quasi quæstiones tractantur: sed ille munus advenit. *Nuncubi meam benignitatem.*] Possunt enim dona dari, sed exigua, aut minus liberaliter: & ideo mentionem benignitatis adjecit. *Nuncubi meam benignitatem.*] Sed ille benignus est. *Nuncubi*, numquid alicubi. Aut si, *nunc ubi*, legimus, erit adverbium temporis: ut sit ubi, quo in loco, qua in re. *Nuncubi meam benignitatem.*] Intelligit se & dona obtulisse, & id benigne sæpe fecisse. nam plerumque ingrata dona sunt, in quibus benignitas non apparet: quæ aut in quantitate rerum est, aut in facilitate præstantis.

84. *Claudier?*] *Claudi* aut claudicare. *Sallustius*, Neque enim ignorantia claudis res, &c. *Nihil* discordia claudiebat.

85. *Nonne ubi mihi dixisti cupere te.*] Plus dixit, *ubi dixisti cupere te*: quam si diceret, fecisti ut emerem. Plus est enim id præstitisse, quod qui acceperit, non ausus fuerit postulare. *Cupere te.*] Vult rem parvi pretii, ex illius cupiditate & suo labore perpendi. *Ex Æthiopia.*] Non Æthiopiā: sed honestius ex Æthiopia.

86. *Relictis rebus omnibus, quæsvi?*] Hæc jam omnia in beneficiis considerata solent.

87. *Quæsvi?*] Vide quemadmodum

exhibeat, atque ærumnas sibi dissilium munerum dicat imposuisse meretricem. *Ex Æthiopia* ancillulam, inquit, dixisti cupere. Quid ego feci in re cæli, & solis, ac pene orbis alterius? quæsvi, non enim in promptu erat. Deinde, non petisti, sed dixisti: nec velle te, sed cupere: non nigram, sed ex Æthiopia: nec dedi, sed relictis rebus omnibus quæsvi. Quid hic non exquisitum? quid non ita expressum, ut nihil addi possit? *Eunuchum porro velle.*] Eunuchos a Persis institutos putant ex captivis. A Babyoniis enim Hellenicus author est id habuisse, *Eunuchum porro dixisti velle te.*] Vide quemadmodum ut majus faciat quod præstitit, non semel imputat duo mancipia: sed primo puellam, deinde Eunuchum. *Eunuchum.*] *Εὐνοῦχος εἰρηναῖος, ὡς εὐνοῦχος ἔχων, ποτ' ἔστι, οὐλάτῃσιν* OCOCEIN ryNeN KeCANΔPOC. * Porro.] Deinde, vel postea, vel multo post.

88. *Quia sola utuntur his regina.*] Illam, quia hæc Æthiopia, hunc, quia sola his reginæ utuntur. *Quid tale Thaidi rivalis dedisti?* *Quia sola utuntur his regina.*] Varie Eunuchum dixit, & intulit Hu, ut,

Si quisquam est, qui placere se studet boni

Quam plurimis, & minime multis lacerare:

In his præta hic nomen proficitur suum. *Regina.*] Id est, divites, sed *μυῖα πικρῶν* est *Quia sola utuntur his regina.*] Nota, quum Eunuchum in singulari numero præposuerit, hic subjunctisse, sed *hu* non ad Eunuchum retulit, sed ad delicias, aut quid tale: quia sola utuntur hujusmodi deliciis servitiisque reginæ. Et oratorie hic subdidit, quod in ancillula prætermisit, quia nulla Æthiopiā honesta dici potuit: & reginæ modo divites dicit, ut in Phormione, *Regem me esse oportuit. Repperi.*] Plus est quam *em*. Et vide quum propriis & amplissimis verbis ulus est, quia & ancillam ex Æthiopia, & Eunuchum: quo solæ utuntur reginæ. illam quæsvi, & hunc repperi: neutrum enim horum facile positum erat.

39. *Heri minas virginis pro ambobus dedi.*] Recentiore beneficia graviora adversum ingratos sunt. Ergo à tempore inducitur exprobatio. *Pro ambobus dedi.*] Melius amborum pretium dixit, quam ut separatim diceret, quanto emerit ancillulam nigram : de qua mox dicitur, *Hic sunt tres mina.* Nam constat Eunuchum solum emptum esse minis viginti, ut ipse Parmeno confitebitur leni.

40. *Tamen contemptus abis te.*] Et hoc servatur in beneficiis. Nam majora sunt cessantibus meritis eorum, quibus præstanius.

41. *Ob hac facta abis te spernor.*] Sic Virgilius,

— nos munera templi

Quippe ius servimus, famamque severum in animum.

Et *Vel quasi tulus*, cum interrogatione aut cum increpatione proferri potest. *Ob hac facta abis te spernor.*] Hic duplex est pronuntiatio : vel per invidiosam prolationem, vel per interrogacionem. Et melius hoc modo, quam interrogative proferitur : hic enim est multo gravior illo *Quid istuc?*] Hoc adverbium consentire incipientis est, & est *ταλὺς* : deest enim *remotamur*, aut quid tale.

42. *Cupio abducere.*] *Abducere* dixit, tanquam ab stulto : nec per verum merium, sed per fraudem. *Cicero, Per vim atque dolum abducta ab Rhodio iibicine. Atque hac re arbitror.*] Non dicit quia, hoc est, ex re. Veruntamen scit meretrice, contentione quædam negari. Ergo fingit se vinci, ut adolescentem molliat : & ipsa cedit, ut & ille remittat pertinaciam.

44. *Potius quam te inimicum habeam, faciam ut iusseris.*] Hoc totum loquitur, tanquam magis ipsa amet Phædriam, quam ab illo ametur. *Te inimicum habeam.*] Huic contrarium est, *Vite amicum habeam.* *Faciam ut iusseris.*] Nec voluntate, nec vultu consentientis hoc meretrice agit : sed callide tentat omnia. Nam quia persisterendo non perficit quod expectabat, docet Phædriam etiam ipsum negligentem negare quod poscitur. & adeo hoc subtile est, ut statim impe-

traverit. Perulgatum est enim, Quod iumana vi defendis, quum extorque- retur, hoc idem postmodum remitte remittenti.

45. *Vinam istuc verbum.*] Et *istuc verbum*, pro tota sententia. *Verbum* pro dicto. Sed propterea *ἄξιμα*, id est, sententia vel enuntiatio, quæ uno ligatur & altringitur verbo, *verbum* à veteribus dicebatur. *Ex animo, ac vero diceret.*] Certe, quia est qui ex animo dicat, fallat tamen.

46. *Potius quam te inimicum habeam.*] Tantum in animum Phædriæ hoc descendit, ut etiam repetat quod amica dixerat adulando.

47. *Sincere dici, quidvis possem perperari.*] *Sincere*, purum, sine fæco, & simplex : ut mel line cera. Bene ergo, ut mel, blandimentum meretricis dulce fateatur, sed negat esse sincerum.

48. *Labasisti.*] Omnia inchoativa trisyllaba, fere media producta enuntiantur. *Victus uno verbo quam cito?*] *Quam cito* ait, qui illum falsâ lactymula vinci crediderat posse. Plus factum est : uno victus est verbo, & cito. *Victus uno verbo.*] *Vinam istuc verbum.* Et uno verbo, ut diximus, sic accipe : ut verbum dictum intelligas, quod verbo completitur, & completæ sententiæ pronuntiationem, quod *ἄξιμα* nominabatur.

49. *Ego non ex animo misera dico?*] Quod sensit multum valuisse, hoc Thais inculcat animo amici sui. Et ego, vide quanta significet. Convenit hoc pronomen blande multa exprobranti : ut Virgilius. *Mene fugit? Quam joco rem voluisti.*] Contra illud refertur, quod ait Phædria, *Nonne, ubi mihi dixisti cupere te ex Æthiopia ancillulam, relictu rebus omnibus quævis?* Sed hoc vehementius & disertius, *Quam joco rem voluisti.* Non munus, inquit, sed quod plus est, rem, & non serio, sed joco. A facilitate præstantis. Et voluisti. non etiam dixisti. Mirandum obsequium, ex voto animi pendens. Non expectat imperium : ne voluptati mora sit, dum jubetur. Tum illud quod ait, *perferis* : nonne pondus hoc verbi & potentiam Phædriæ circa amicam, & illius obsequium vehementer, & rerum difficultatem quæ ex-

hortz sint, monstrat, atque omnem ob-
terit querelam Phædriz :

101. *Ege impetrare nequeo hoc ab i.*]
Tu & joco, & non petisti, cum perfec-
ris tamen, at ego hoc impetrare non pos-
sum.

102. *Saltem ut concedas solum.*] Argute
additum *saltem* & *solum*. Et bene, *con-*
cedas, ut voluntatis sit: sic enim dixit fu-
pta, *Sine illum priores partes hosce ali-*
quot dies apud me obtinere.

103. *Verum ne fiant isti viginti dies.*]
Facite biduum decuplavit : & simul
quia ex eadem ratione sunt viginti, ex
qua duo; & ex qua viginti, ducenti;
duo millia, & sic deinceps.

104. *Profecto non plus biduum, aut.*]
Amor tu meus secunda.

105. *Hoc modo sine te exorem.*] Nove
nunc, non *De te exorem* : sed *te exorem*.
Hoc absolute.

106. *Faciendum est quod vis.*] Non quod
aperit, sed quod *vis* dicendo, multum
addidit obsequio suo. *Merito amo te.*]
Bene amoris mentionem ad auferen-
dam suspitionem contemptus Phædriz
fecit. *Bene facis.*] In consuetudinem ven-
nit, *Bene facis*, & *bene fecisti*, non ju-
dicantis esse, sed gratias agentis.

107. *Rus ibe.*] Et hoc amatorium est,
odisse urbem sine amica. Nec dixit, *Ibi*
ero : sed, *Ibi hoc me macerabo biduum*. Pro-
nuntiandum est *biduum*, ac si dixisset
biennio.

108. *Ita facere certum est.*] Ex his ap-
paret verbis, quam sibi amator hoc ex-
gre imperet. *Mos gerendus est Thaidi.*]
Cum pronuntiatione & gestu : ut osten-
dat, quæ vis amoris sit, ut Thaidi mos
geratur.

109. *Huc fac illi adducantur.*] Eun-
chus & ancilla, figurate *illi* : sed præva-
let genus masculinum. *Adducantur*, pro
adducito eos. Et bene adjectum est, ne
dilatis ob retentionem muneribus, non
procederet actus fabulæ, & simul quia
absentia Phædriz opus est, dum per
Chæream ludificatur meretrix.

110. *In hoc biduum Thais vale.*] Nunc
vale abcessum significat, non saluta-
tionem : nam si mera salutatio est, bi-
duo solum amicam valere oprat, Sed
prescribere conatur, quanto tempore

absuturus sit & simul ostendit, quam in-
vitus abcedat, *In hoc biduum* ! *hanc va-*
le.] Accusativo utrens calu expellit ama-
toris impatientiam : *Biduum* dicens,
prescripsit de tempore. Et *vale*, mayo-
rem vim habet ex dolore discedentis,
quam obsequio salutantis.

111. *Et tu, numquid vis aliud ?*] *Vale*
subaudiendum salutatorium. Et subin-
telligendum est post osculum dici, *Num-*
quid vis aliud ? quasi recte factum.

112. *Cum militis isto.*] *Isto* bene addi-
tum, quasi odioso, ut alibi, *Iam vero*
mitte Demea, tuam istam iracundiam. Et
Virgil. *Aut quid petis istis ?* Hæc enim
pronomina, spernentis sunt, odiumque
monstrantis. *Præsens*, *absens.*] Κακὸς
ζῶλος.

113. *Me desideres.*] Αὔξῃς, quia plus
est amore desiderium.

114. *Me somnias, me expelles.*] Ἐπειρα-
μός prima. Cum amare & desiderare sit
voluntatis, atque etiamnum obsequii :
somnia, satis amatorie dictum est.

115. *Me speres.*] Cum *me expelles*,
jam dixerit: quid sibi vult iterum *me sper-*
es ? Inter spem & expectationem hoc
interest : quia *expectatio*, certorum est ;
speres vero, incertorum. Et *expectatio*, pro-
pinquarum rerum : *Spes*, longinquarum.
Et *Expectatio*, destinat tempus : *Spes*,
non destinat. An *me speres idem facere*,
id est, de te cogitare. ut sit *speres*, credas :
ut statim in subditis invenies : Nam *ejus*
fratrem spero jam propemodum reperisse. Me
te oblitus.] Septimus casus *me*. *Merum*
tota sis.] Toto animo. Nam illum nunc
animum vult esse, non corpus, & simul
quod ipse ab ejus corpore patitur : id
vult militi ejus mente contingere, tan-
quam penitus excluso ab amica.

116. *Quando ego sum tuus.*] Animus
scilicet.

117. *Me miseram ! servitan hic mihi.*]
Recte Thais nunc partem argumenti
exequitur tacitam apud Phædrum, pro-
pter præsentiam servi : quem poeta vult
ita nescire, ut audeat ad vitandam vir-
ginem subornare Chæream.

118. *Atque ex aliarum ingenii nunc*
me judices.] Hic Terentius ostendit vir-
tutis suæ hoc esse, ut pervulgatas per-

nas nove inducat : & tamen à consuetudine non recedat : ut puta meretricem bonam cum facit , capiat tamen & deleat animum spectatoris.

120. *Neque me finxisse falsiquidquam.*] Aut , dixisse debuit dicere , aut abundat falsi , aut ideo , quia & vanum aliquid fingi potuit , ut supra , *Si vanum , aut falsum , aut fictum est.*

121. *Esse quemquam charierem.*] Melius , *quemquam* , quasi si dixisset , *militem quemquam charierem. Quemquam charierem.*] Quasi meretrix non charum alterum , sed chariorem negat.

122. *Et quidquid huius feci.*] *Huius* absolute , aut per *ἡμετέραν* , ut desit rei . In Hecyra , *Ne quid sit huius ero.* In Heautontimorumenos , *Nihil me istius facturum patri.* Virgilius ,

— aut quid petii istis ?

Quidquid huius.] Rei subaudiendum est quod cum exclusi foras.

123. *Spero propemodum.*] Nove *spero* , pro credo vel confido . *Propemodum* ideo , quia hominem quidem novit , sed fratrem esse virginis nondum probavit.

124. *Adeo nobilem.*] *Adeo* , pro nimis positum est , aut pro expectiva particula.

126. *Atque expectabo dum venis.*] Futurum actum promittere voluit : non quo aliquis gestus sit expectantis.

IN SCENAM PRIMAM ACTVS SECVNDI.

1. *FAt itans iussu.*] Jam amatorum multiloquium & vaniloquium continet ista actio : nam & repetit quod jam dictum est : & id facit magis & otiose nimis

3. *Ah , rogare t quasi difficile sit.*] Deest *vis* , vel *pergis* : ut sit , rogare pergis ? Vel *se* , si ipsum respicit : vel *hunc* si adversus hoc dicit : ut sit , Ah , rogare te ? aut , rogare hunc ? Et distinctione interposita , inferendum vultuose , quasi difficile sit id quod mandat . Ita & incertiam nimiam circa hoc solliciti amatoris expresse : & ostendit , nihil esse facilius , quam deducere ad meretricem munera : cum contra illud sit difficillimum , poscenti aliquid non dare . *Rogi-*

cari t] Subauditur *se* . Ut sit , mirum est te rogare , quasi sit difficile complere quod jubes .

4. *Aliquid invenire facile possis.*] *Invenire* , acquirere . Sic Heautontim . *Nem quaris patri quo modo obsequare t* : & *ut servus quod labore invenieris* . Nam ideo à precedenti etiam *quastus* dicitur .

5. *Quam hoc peribit.*] Deest *facile* : ut sit , Facile hoc peribit . *Quod mihi est carius.*] Pro , qui mihi sum carior . Sed ego dixit absolute , occurrens huic pronomini *quod* .

6. *Quin effectum dabo.*] *Quin* pro imo , ut in Heautontim . *Quin nolo mentiare.*

7. *Sed numquid aliud imperat t.*] In his servus nihil vult , nisi coactus facere , propter maiorem dominum : sic & alibi , *Inbesno inquit t responderet ei Chærea , Cege atque impera.*

8. *Munus nostrum ornato verbis.*] *Hæc* non dixit *munus* , quasi & Parmenonis sit . *Et istum.*] Id est , molestum & odiosum : nam hoc significat *istum* .

9. *Ab ea pellite.*] *Ab ea* , ab ejus animo : & non , *pellite* facito : sed , *pellite* .

10. *Tametsi nullus moneat.*] Propter servus carpere vaniloquium domini , Et nullus , pro non , sic in Hecyra , *Nullus dixeris , Plantus in Trinummo , Nullus credas . Ego rus ibe.*] Et hoc jam dictum est : sed ostendit , quam moleste id incipiat Phædria .

12. *Censen posse me obfirmare . & perpeti.*] Arbitraris : ut *Censes* , qui morum alienorum habent summum arbitrium . Et ideo hunc putant non censere , quia ipsa desiderat fieri . *Posse obfirmare . & perpeti.*] Verba sunt desperantis , non firmare , sed obfirmare : non pati , sed perpeti .

12. *Te ne t*] To quod ait , hanc vim habet , ut significet perditum amore Phædriam esse .

13. *Nam aut jam revertere.*] Modo jam , pro statim . *Te adigent horsum.*] Hoc est , ad urbem agent . *Insomnia.*] Vigiliæ . Legitur & *adiget* , ut sit *insomnia* numeri singularis .

14. *Ut d' fatiger usque.*] Ordo est , usque ut defatiger . *Ingratis ut dormiam.*] Id est , etiam invitus & coactus . Nam *ingratis* , non ultro significat : quia ultro

etronca grata sunt: ingrata, quæ ab inimicis sunt, ac recusantibus.

16. *Nimis me indulgeo.*] Me sic veteres, quod nos mihi dicimus. Alibi, Te indulgebant, tibi dabant.

17. *Tandem non ego illa caveam, si sit opus, vel totum triduum?*] Sic cepit tanquam aliquid foret dicturus magnificum: non autem est *παρὰ τρεῖς ἡμέρας*: sed vere amator magnum hoc putat. *Vel totum triduum?*] Magna professio virtutis, cum biduo sit opus, triduo posse durare. *Et totum triduum.* dicit universum triduum, *εἰς τρεῖς ἡμέρας*: quasi sit triduum in multo numero.

18. *Vide quid agas.*] Sic dicitur magna aggredientibus. *Stat sententia.*] Et vultu & gestu magis spectabile quod dixit, *stat sententia*: vel maxime eo, quod tanto sonitu hæc de se promittat Phædria continuo rediturus: vel potius non accessurus ad villam: tantum autem aberit, quantum temporis opus est ad vitiandam virginem.

19. *Quid hoc morbi est?*] Exculatio amoris, quando non culpa, sed morbus est. *Adon* homines immutavit ex amore, ut non cognoscas eundem esse?] More suo à plurali numero ad singularem se convertit.

20. *Vi non cognoscas eundem esse?*] Non solent stulti induci adollescens: & ideo ad amorem retulit stultitiam Phædriæ.

21. *Minus ineptus, magis severus.*] Nisi enim hoc esset, quid esset quod illum mulier præferret militi? aut quid relinqueret ut proprium personæ militis, si & hic stolidus est? *Magis severus quisquam, nec magis continens.*] Animadverte ut amet Terentius magis addere positivo, potius quam comparativum facere. Nam neque *severior*, neque *continentior*, tam valuit dicere, quam *magis severus*, & *magis continens*.

22. *Hic quidem est parasitus Gnatho.*] Hæc apud Menandrum in *Eunucho* non sunt, ut ipse professus est, parasiti persona & militis: sed de Colace translatæ sunt.

24. *Facie honesta.*] *Οἰκονομία*, qua ostenditur amaturus Chærea: siquidem hanc Parmeno ipse miratur, *Facie honesta.*] Sic Virgilius:

Et laetos oculis afflavit honores.

Et mox idem: *Ita me dii ament, honestus. Ni ego me turpiter hodie hic dabo.*] *Ni dabo,* pro dederō. Virgilius,

Quamvis solus avem caelo dejecit ab alto.

25. *Cum meo decrepito hoc Eunucho.*] Facere meo, ad parasitum retulit, cum pulchro munere venientem. Et præparatio est ad ducendum Chæream potius, quam deformem Eunucho. *Decrepito hoc Eunucho.*] Descripi sunt dicti, quorum crepitu & plangore familie, fuerant jam conclamata funera. *Hæc superat ipsam Thaidem.*] Hoc sic accipias, non vituperari Thaidem, sed tanquam *ἡ βολικὴ* dici. Ideo addidit *ipsam*, quasi nimis pulchritudinis. Et bene *ipsam*, propter quam datur.

IN SCENAM SECUNDAM

ACTVS SECVNDI.

D I immortales! homini homo quid præstat?] In hac scena non stans, sed quasi ambulans persona inducitur. Constitit tamen aliquantulum intus spectatores, dum secum loquitur. Exprimit autem parasitum, & sub ejus verbis corruptos mores in assentationem ostendit: prorsus ut honesta quoque persona in hujusmodi culpa inventa sint: ut alibi, *Obsequium amicos, veritas odium parit.*

1. *DI immortales.*] Hoc jam mire, & pro seculi ac temporum reprehensione satyricæ Terentius, quod apud eum stultum vocat simplicem parasitus, & intelligentem malum. *DI immortales.*] Admirantis exclamatio est, cum parasiti gesticulatione. *DI immortales! homini homo quid præstat?*] Morata narratio à sententia incipi solet: quæ dicitur *οὐκ ἐμὸν*. *Homini homo quid præstat?*] Alii distinguunt, *Quid præstat stulto intelligenti*, quia sic veteres loquebantur.

2. *Quid interest?*] Hoc admirantis est, & ideo sic pronuntiandum.

3. *Conveni hominem.*] *Convenisse* non vidisse tantum, sed etiam collocutum fuisse significat.

4. *Hominem hand impurum.*] Non dixit prodigum, quia hoc ipsum probat: sed non avarum, non improbum. Et sic laudamus eos, in quibus nihil est quod

magnopere effectarius. *Mei loci atque ordinis.*] *Loci*, ingenuum: *ordinis*, pauperem. Illud natalium, hoc fortunæ est. *Itidem patria qui abliguerat bona.*] Hoc joculari vultu dicitur. Et eleganter ex persona parasiti non culpatur quod comederit bona. *Abliguerat.*] Suavibus escis consumpserat. Nam *δοτὶς λιβυεῖς*, est *ligurare*. & *λιγυεῖν* Græci suave appellant.

5. *Video sentum.*] Quam bene video, postquam dixit *conveni*. & tempus mutavit & verbum. *Sentum.*] Horridum. *Sentium.*] Ad horrorem retulit. *Squalidum.*] Ad sordes. *Ægrum.*] Ad maciem. *Pannis annisque oblitum.*] Ad vestitum & ad tristitiam: Sed *pannis & annis*, *μυρολόγῳ* parasitorum sunt. *Pannis annisque oblitum.*] Vel parasitica vernilitate *ἔστ' ὁμοιοῦται* dictum: vel quia Homerus dixit, *αἶψα γὰρ ἐν κακοῖσι βροτῶν χατὰν ἐσθ' αἰσούσι*, & est miseræ senium deditum. Unde huic magis tristitia gravitasque displicuit, aliena semper ab omnibus parasitis. *Annisque oblitum.*] Ut sentum, dixit *oblitum*. *μυρολόγῳ* ab agro.

6. *Quid istuc ornati, inquam?*] Scire nos convenit, cum recta casu profertur interrogatio, non esse contumeliosum. Ut si dicas, *Quis hic homo est?* Si autem in obliquo, contemptum significari. ut, *Quid hoc est hominis? quid mulieris? quid ornatus?* *Quid istuc ornati, inquam?*] *Ornatus*, *ὄψις* μόνον est, ad dedecus & ad turpitudinem. Vel simpliciter, hoc accipe, vel *εἰς ὁμοιοῦται*. Et *ornati*, ut *senati*, antiquus genitivus. *Quod habus, perdi.*] Non dixit, id quod erat, comedi, aut consumpsi.

7. *Hem, quo redactus sum?*] Vel habitum suum, vel corpus ostendens, hoc dicit. Nec quicquam hic, nisi ex media consuetudine collocatum est. *Omnes noti me, atque amici deserunt.*] Sententiose atque mordaciter in mores.

8. *Hic ego illum contempsisti pre me.*] Hoc est illud, *Homo homini quid prestat?* *Stulto intelligens?*

9. *Ita ne te parasti.*] Quam objurganter! tanquam in illo sit, quod miser est. Et alibi,

Nam nemo illorum quisquam scito, ad te venit.

Quin ita paret se, abs te ut blanditis suis,

Quam minimo precio, suam voluptatem expleat.

Et hoc proprie verbum ad exprimendam inhumanitatem & ignaviam factum est. *Vt spes nulla reliqua in te fieri tibi?*] Sententiose, ad illud quod & Virgilius ait, *Ponite spes sibi quisque. Vt spes nulla reliqua in te fieri tibi.*] Bene quasi qui rem a fortuna acceperit.

10. *Simul consilium cum te amisti?* Virgilius,

--- nesci miserum fortuna Sinonem
Finxit; vanum etiam, mendacemque
improba finget.

Et Sallustius, *Neque fortuna eger: quippe quæ prohibitatem, industriam, aliasque bonas artes neque dare, neque eripere cuiquam potest.* Ergo hæc interrogatio, increpantis est: nec desiderat responsum. Nam consilium in bonis animi: res in potestate fortunæ. Ex eodem ortum loco? Ex eadem fortuna.

11. *Qui color, nitor, vestitus, quæ habitudo est corporis?*] Hoc contra illud, *Video sentum, squalidum, ægrum, pannis annisque oblitum.* Color ergo ad finium: Nitor ad squalidum: Vestitus ad pannis annisque oblitum: Habitudo corporis, ad agrum refertur. *Quæ habitudo est corporis?* Plautus in Epidico, *Corpulentior hercle, atque habitior.*

12. *Omnia habeo.*] Ad quod habui, perdididi. *Neque quidquam habeo.*] Ad mei loci atque ordinis hominem. *Omnia habeo, ad industriam retulit.* *Neque quidquam habeo, ad fortunæ culpam.* Et item denuo, fortunæ crimen, *Cum nihil est, ad tuam laudem, Nihil desit tamen.* *Omnia habeo, neque quidquam habeo.*] Alterum horum, neutrumve potest cuius accidere: utrumque nulli. *Nihil cum est, nihil desit tamen.*] Figura *ἐξ ὁμοιοῦτος*. Ut apud Virgilium,

Sequiturque sequentem. —

Et Cicero, *Cum tacent, clamant.*

23. *At ego infelix.*] Jam transit *ἀπὸ τοῦ μυνυμένου πρὸς τὸ γελοῖον*. At ego infelix neque ridiculus. Vehementer invecus est in tempora & mores poeta,

ut hac persona : in qua hominem ita inducit pecuniare probitatis suæ, ut se infelicem, non honestum dicat. Et, non nolo sed, non possum.

14. *Quid tu his rebus credis fieri?*] Dum quis ridetur, aut vapulat, *Tota erras via.*] *ἡ πόρος περ παταροῦν.*

15. *Apud seculum prius.*] Scilicet cum essent tempora meliora.

16. *Hoc novum est aucupium.*] Vide quid intersit, cum illud *quaestum* dicat, hoc *aucupium* : illud de sapientibus, hoc de stultis, *Inveni viam.*] Adeo novum est aucupium.

17. *Est genus hominum.*] Quia multi sunt huiusmodi, non dixit, *homines sunt*, sed, *est genus hominum.*

18. *Hic ego non paro me ut rideant.*] *Quia ille dixerat, Ego infelix neque ridulus esse, neque plagas pati possum.*

19. *Sed his ultro arrideo.*] Quid est, *his arrideo*? aut veluti parco, id est, obsequor : aut veluti dictis delector, Atque *arrideo*, non sicut in parasitis fieri solet, ut his arrideatur a regibus, quum potius ipsi dictis factisque rideant alienis, hic esse intelligendum, etiam res ipsa indicat ex contrario. Nam quod ait supra, *Hic ego non paro me ut rideant*, hoc è contrario ostendit, quod subiciatur ex dictis. *Sed his ultro arrideo.*] *Utro*, verba vice, an prior? an etiam insuper, hoc est, ultra. *Admiror simul.*] Plus intulit, quam si laudando dixisset.

20. *Quidquid dicunt.*] Non, *quod dicunt* : sed, *quidquid dicunt*, id est, bene vel male, ne vel si interclusa fuisset assentatio, se impediat, quod contrarium laudaverit. *Id rursus si negant, laudo id quoque.*] Præclare Terentius, quod à Satyrico de aliis diceretur, id hic de se dicentem inducit, facietis multo, quam si aliter fecisset : scilicet *καὶ δὲ τοὺς χρόνους* mores temporum jam tum vitiatos per assentationem, quod fere in plerisque fabulis, monstrat. Ut etiam in Andria : *Nam hoc tempore obsequium amicos, veritas odium parit.*

Et in Adelphis :

— *quod sic isti faciem & festivum putant,*

Id non fieri ex vera vita : neque adeo ex a quo & bono :

Sed ex assentando, indulgendo, & largiendo.

21. *Negat quis, nego.*] Bene sic dixit : *negat & ait* contraria sunt. Ut *Plantus* in *Rudente*, *Vel tu ais, vel tu negas.*

22. *Is quaestus nunc est multo uberri- mus.*] Quam ille apud seculum prius fuerat. Et vide quemadmodum illibera- lem vitam honestiore nomine primo *aucupium*, post etiam *quaestum* nomina- verit. *ΠΟΠΟΚΑΡΗ* hic inducens.

23. *Scitum hercle hominem.*] *Mire Terentius* longæ orationi interloquia quædam adhibet, ut fastidium prolixitatis evitet; velut nunc *Parmeno* procul audiens *Gnathonem*, hæc loquitur.

24. *Interea loci.*] Dux patet orationis, cum conjuncte unam fecerint, mutant accentum.

25. *Concurrunt lati mi obviam.*] Et multos, & properos uno verbo ostendit, & ex adverso ad se festinantes. *Cupedinarii.*] Varro humanarum rerum : *Numerius Equitius Cufes*, inquit, & *Aomanus Macellus*, singulari latrocinio multa loca habuerunt infesta. *His in exilium actis* publica sunt bona, & ades ubi habitabant diruta : æque ea pecunia scala Deum *Penatium* adificata sunt, ubi habitabant, locus, ubi venirent, ea qua vescendi causa in urbem erant allata. Itaque ab altero *Macellum*, ab altero forum *Cupedinis* appellatum est. *Cupedinarii.*] Omnes qui esculenta & poculenta vendunt, à rebus *Cupedinis* ob alimentum *cupedinarii* appellantur. Et ipse subjecit, qui accipiendi sunt *cupedinarii*.

26. *Lani.*] Qui laniant pecora : unde & *lanista* dicti, qui laniandis præsumt gladiatoribus. Sic est *Macellum* à man- dandis pecoribus dictum. *Piscatores.*] Qui recentem pisces præbent. *Fartores.*] Qui iustitia & facinora faciunt. *Cetarii.*] Qui cete, id est, magnos pisces vendunt, & bolonas exercent. *Cetarii.* *Lanii.* *Coqui.* *Fartores.*] *Quæstus* conivum : in *Pallia* Romanas res lo- quitur.

27. *Quibus & re salva.*] Cum de meo impenderem. *Et p. r. d. i. a. p. r. o. f. u. e. r. a. m.*] Cum de alieno nanciscor & expendo. *Sape.*] *Expletivæ* significationis est.

28. *Ad cænatam vocant.*] Utrum ad

Nnn ij

emendam cœnam? an ad convivium? *Advinum gratulantur.*] Accusativum catum pro dativo, pro *advenius gratulantur*. Et *advenius* proprie expectatorium, necessariorumque dicitur.

29. *Ille mihi miser famelicus videtur me.*] Hic ostendit, quæ res coegerit ad discendum: & simul vide secundum vulgi opinionem loqui parasitum, milerum & famehunc, hominem honestis moribus præditi. *Ille ubi miser famelicus videtur me.*] Vide ut sententiose demonstrat malos ex bonis contagione fieri, exemplis in prævalentibus. Videt mihi hoc prodesse, & discere optat, quod negabat se posse. *Tanto honore.*] Quia concurrunt, salutant, *Famelicus* a fame & edendo dictus est, quasi fame-dictus.

30. *Tam facile victum querere.*] Quia ad cœnam vocant *ibi*.] Pro tunc, *Homo*] Mire addidit *homo*, aut additum super-vacue *homo*. Ut, *Donat habere viro decus, & tutam in armis*.

31. *Vis tibi liceret discere.*] Quasi disciplinam, aut artem: tantum auctoritatis criminum felicitas sumpsit. *Disce id de me.*] Magis, *de illo*. & *de me*, veteres dicebant: quam ut nos dicimus *a me*, aut *ab illo*. *Sellari iussi.*] Proprie, nam & *sellæ* philosophorum ab eo dictæ sunt.

32. *Ex ipso.*] Philosophis scilicet, *Ex ipso* vocabula.] Ut Pythagorica, Platonica. Hoc igitur non est consequens ad illud, quod vult dicere, nisi forte *disciplinam* pro discipulis posuerit.

33. *Parasiti item ut Gnathonici vocentur.*] Non hoc intulit, quod cœperat dicere: nisi forte *disciplinam* pro discipulis accipimus.

34. *Viden', otium & cibis quid faciat alienus?*] Rursus Parmeno & facetias dicit, & dilinguit longiloquium parasiti. *Quid faciat.*] Legitur &, *quid facit*: ut sit figura per modos, pro, *quid faciat*.

35. *Hanc ducere.*] Proprie, Nam ducitur quis ad supplicium: Deducitur ad lætitiā. *Errogare ad cœnam.*] Vide parasitum magis optare ad cœnam Thaidem vocari, quam munus capere.

36. *Thaidis.*] Legitur & *Thais*.

37. *Salva res est.*] Quia & ante ostium,

& tristem video, *salva res est*. Nec hoc valet ad lætitiā, quod Parmeno est, sed quod rivalis scivus. *Salva res est.*] Proverbialiter.

38. *Nebulonem.*] Vel fatem, quia nebulas objiciat: vel mollem, ut nebulam: vel inanem & vanum, ut nebula est. *Hic.*] Pro *hi*, vctulus. *Virgilius*, *Hic certe neque amor causa est, vix ossibus hærent*.

quia *hæreo* debebat dicere, *Hic hoc munere arbitrantur.*] Non immerito Gnathonem deridet Parmeno, qui penitus novit meretricis consilium.

40. *Summum suum.*] Ἐλάχιστον *Summum suum imperit Gnatho.*] Hæc tota locutio, parasiticæ elegantiz, & simul *εὐφροίας* plena est. Nam & plurimam dicit ei salutem, quem ne exigui quidem velit continere: & summum dicit eum, qui nec levis amicus sit sibi: & Parmenonem Gnatho, non ego te, *Summum suum.*] Quam venuste, quod summum amicum non resalutet Parmeno. *Quid agitur?*] Pro blandimento, non pro interrogatione nunc ponitur. ut *O noster, quid sit? Quid agitur? statim.*] Pro, *quid agis? sto*. Et facite: nam stat, cui ingredi non licet.

41. *At nunc quid aliud?*] Cum jurgio hic de illo respondit, & ideo repetit dictum Gnatho.

42. *Qui dum?*] Interrogat interrogantem, ne ipse respondeat. *Nihil equidem.*] Dicens *nihil*, mutavit vultum Parmeno in lætitiā. Ideo illi facite Gnatho agenti hoc ipsum, *ne sis*, dixit: ut probaret tristem fuisse. *Nihil equidem.*] Pro non, & infra. *Nihil dixit ut sequeretur se.*

43. *Hoc tibi mancipium?*] Ταῦτις, mancipium dicit puellam, aut virginem. *Non malum hercle.*] Innuca laudato, *Pro hominem.*] Sibi hoc gestu & vultu parasitico dicit, & pro eo quod est, dolere cogo. *Ut falsus animi est?*] Similiter & Parmeno secum gestu servili. & *animi* pro animo, ἀντιπαισος veterum: qui *ingens* est virum, & *dives* est opum, amabant dicere. *Ut falsus animi est?*] Ex hoc falsus animi est, quod putat hujusmodi munere capi posse Thaidem.

44. *Quam hoc munus gratum Thaidi.*] Mire insultat Gnatho. Quanto enim

magis munus gratum fuerit, tanto erit
tivalis exclusior.

45. *Omnium rerum heus vicissitudo est.*]
Vide locum in quo erumpere dolor Par
menonis potuit, nisi commissa servaret,
& coelestet Thaidis consilium.

46. *Sex ego te totos. &c.*] Quid est
totos? an diebus & noctibus? utpote
amatoris seruum: ac per hoc sine ulla
cessatione & intermissione. *Hos menses.*
Hos, qui nunc aguntur, id est, hoc tem
pore. *Quietum reddam.*] Facete: quasi
hoc ipse fecerit, & hoc est quod ait, *Plu
rima salute Parmenonem summum sum
imperii Gnatho*: tanquam amico con
sulat.

47. *Ne sursum, deorsum cursites.*] Quod
est laboris. *Neve usque ad lucem vigiles.*]
Quod est exitii.

48. *Sic soleo amicos.*] Hoc *εἰρωνικῶς*.

49. *Deineo te.*] Valde tenco. *Fortasse
tu profecturus aliud fueras.*] Vult exprime
re confessionem, quod ad Thaidem vene
rit, sed intrare non possit.

50. *Paululum da mihi opera.*] Hoc quasi
supplicantis vultu ad irrisionem dicitur.
Paululum da mihi opera.] Proprie sic di
citur, adjuva me. Sic in Adelphis, *Hae
opera ut data sit*. Nunc tibi parent fores
hae.] Ex eo quantum licere oportuit
ostendit, quam misere nihil liceat Par
menoni.

51. *Quia istam ducis.*] Hoc quasi ad
Gnathonem: sed lente, ac sub lingua
murmurat.

52. *Num quem evocari hinc vis foras?*]
Quia ipse intrare non potest. *Sino, bi
dum hoc praterat.*] Et hoc lentius, nam
si aliter pronuntiaveris, secreta pro
duntur.

53. *Qui mihi.*] *Mihi*, τοῦ ἀδελφοῦ
dictum est. *Fortunatus.*] Ut ipse videris
tibi.

54. *Na tu.*] *Na*, valde *Na tu istas
faxo calcibus.*] Mira eloquentia, in qua
utraque *ἄβολα* expressissima est. Nam
neque uno digitulo minus aliquid dici
potest: neque calcibus saepe insultabis,
aut amplius, aut ingentius. *Insultabis
fores.*] Sallustius, multos tamen ab adoles
centia bonos insultavit.

55. *Numnam.*] Hic nam abundat: ut
quidnam, Relictus cistis,] Bene reli

ctus: quasi ab excluso,

56. *Nequis forte internuntiavit.*] Pro
prie, *internuntiavit*. *Ne quis forte internun
tiavit.*] Ex his verbis datur intelligi, pa
ratum ē domo meretrice egredi. *Ne
quis forte internuntiavit clam à milite ad
istam cursitet?*] Et hoc facete: quasi ipse
sibi Thaidem totam vindicaverit, quod
miles facit.

57. *Facete dictum.*] *Εἰρωνικῶς*, quia
inficete. *Mira vero mihi qua placeant.*]
Mira, pro mirum. *Virgilius*. *Nota tibi,
& est εἰρωνεία.* *Quid mirum est*, inquit,
facete loqui eum, qui mihi placeat? Po
test tamen & pluraliter intelligi.

58. *Sed video herilem filium.*] Non
potest Terentius *τίς* quor proprie dice
re: & ideo *herilem filium* dicit.

59. *Miror quid ex Pirao abierit.*] Hic
causa ostenditur, cur potest ignotus esse
vicinis, & pro Eunuchos fingi. *Miror.*]
Pro nescio. *Miror quid ex Pirao abierit.*]
Ut ex Pirao discederet, symbola amico
rum: ut huc perveniret omisso negotio,
aspectus virginis fecit. *Nam ibi cistis
publice.*] Adversus praedonum incursum
illic excubabat juvenis Attica, *Piraeum*,
ut *Συνium*, est maritima & accessu lito
ris pars clementior. *Publice est n. n.*]
Nunc ambigua distinctione positum est.

60. *Non temere est.*] Ut *Virg* *Haud
temere est visum*. Et properans venit.] Mi
re locuturum ante formavit, ut gestus
verba praecedant, verba habitum con
sequantur.

IN SCENAM TERTIAM

ACTVS SECVNDI.

*O*ccidi.] In hac scena novus amor ad
huc pbebi, & consilium potiunde
virginis demonstratur: tanta virgine poe
ta comici, ut hoc comm. nium non quatuor
esse, sed occurrisse (sua sponte videntur).

1. *Occidi*: neque virgo est usquam.]
Non habuit quid dicere debeat aliud,
properans, & circumspectans, nisi occi
di. *Occidi.*] Produc median syllabam
verbi huius, & contrarium significat.

2. *Neque ego qui illam de conspectu amifi
meo.*] Amatorie, dum illam non inve
nit, & se perdidit.

3. *Vbi quaram?*] Hoc circumspiciendum est, *Vbi inuestigem?*] Plus intulit, *quem percontor?*] Hoc tertium plus intulit: nam ubi nec vestigia reperiuntur, superest interrogatio. *Quam insissam viam?*] Si nec, qui interrogetur apparet, *quam insissam viam?* Et *quara*, legitur.

4. *Vbi ubi est, dum oculari non potest.*] Obvium scilicet formæ gratiam.

5. *O faciem pulchram!*] Faciem modo, non partem corporis dicit, sed totam speciem quæ apparet & cernitur. *Virgilius*, *Quibus alpera quondam Visu maru facies*, *Doleo omnes dehinc ex animo mulieres*.] Πρὸς τὸ ὁδωρὶν argumētatus est, ut ostenderet hunc grandem jam ephebum, etiam amoris expertem non fuisse. Sic & alibi, *Cum me ipsum notu*, *quam elegans formatum spectator sem*. In hac communis sum.

6. *Cotidianarum*] Hoc est, levium & usitatum: est quippe huic contrarium. *Novæ figura oris*, *papa*! *Ecce autem aliorum*.] Sic dicimus, cum propter alterum de altero venit in mentem.

7. *Nescio quid de amore loquitur.*] Ut jamdudum Phædra loquebatur. *O infelicitatum senem!*] Hoc dictum præstruxit ad exitum fabulæ ac Catastrophen. Nam perturbatus ad Thaidem ingreditur hic senex, per fallaciam Pythiz, & indicium Parmenonis: atque ita firmabatur nuptiæ virginis, quam ducet Chærea.

8. *Hic vero est.*] Utrum senex: an Chærea? sed senex potius. Hic vero est senex, *Quæ*.] Scilicet Chærea.

9. *Præsum hujus rabies qua dabis.*] Præ ex comparatione significat. Ergo propterea, & est integra locutio, & ordo est, *Præut illa sunt*, *quæ hujus rabies dabis*. Et bene dabit, quæ de te violenta. *Ubi dabis illi ruinam Arboribus.* ---

Præsum hujus rabies qua dabis.] Hic ex parte characteris inscius quidem est personæ Chærea, quem moribus conjiciit servus ardentem in amorem ferri posse, simul ac coeperit. *Præsum hujus rabies qua dabis*] Et hic ostendi: ut jampridem mortui in res Venereas Chæream, Et magna poetæ cura est, ne incredibile videatur, adolescentulum qui pro Eunu-

cho deduci poterit, tam expedite virginem vitasse. Quocirca artifex summus, quod ætati non potest, naturæ attribuit Chærea: ut calidior ingenio, & ante annos amator, non libidinem in se, sed quandam rabiem designaverit in Venereos appetitus.

10. *Vi illum.*] Pro utinam. *DI Deaque sensum perant.*] Plus dixit *senium*, quam *senem*. Nec mitetis, post *senium*, qui additum: ideo quia declinationem ad intellectum retulit: ut alibi, *In Eunuchum suam*, *Et senex* id ætatem refertur: *Senium*, ad convitium. Sic *Lucilius* ait, *At quidem te senium*, atque insulse *sophista*. *Remoratus est.*] A remota pisciculo, qui & ῥορνίς vocatur, *remoratio* & *remoratus* dicitur.

11. *Tum autem, qui illum non floccifecerim.*] Tum autem. pro, &. Duas vult enim causas esse, cur se ipsum *DI* perdant: unam, quod restiterit: alteram, quod senem perverius diu remanserit ad persequenda virgine. Et nota *floccifecerim*, & continere, & non contemnere significare: ut nunc, *Qui illum floccifecerim* deest vel: ut sit, vel floccifecerim.

12. *Quid tuis tristis? quidve es alacris?*] Proverbiale est, in hominem perturbatum & incerti vultus. Aut lætus es, nam *alacris*. *L* litera pro *D* posita, non tristis, id est *indigne* intelligitur. *Quidve es alacris?*] Et *alacer* & *alacrus* dicitur, ut habes apud *Virgilium*:

Ergo alacris, cunctisque putans excedere pugna.

Quidve es alacris?] *Alacritas* est mutatio quædam vulvis gesticantis in speciem aliquam.

13. *Vnde is?*] Modo, *ad quid venis*, significat, sed *eo*, de loco ad locum veteres dicebant: quod mox in subjectis probabitur. *Quorsum eam.*] Bene quia proxime dixerat, *ubi quaram? ubi inuestigem? quem percontor?* *quam insissam viam?* inveniui sum. *Quorsum eam.*] Hinc ut diximus, manifestum est, ite & adventum significare.

14. *Ita prorsum oblitus sum mei.*] Huic contrarium,

Dum memor ipse mei. ---

Ergo oblitus mei, insanus. Ita prorsum oblitus mei.] *Prorsum*, rectè, id est, omni-

no : nam *prosum* , est porro *versum* , id est , ante *versum* . Hinc & *prosa oratio* , quam non inflexit cantilena.

15. *Hem.*] Si cum *h.* Parmeno : si le inter , Chærea , *Ostendes qui vir sis.*] Non , *si vir sis* : sed , *qui vir sis* : quod est *ἐμπατιστέον* . Si quaesisset quidem , qui vir sis , an debeat praestare , qui virum se sic monstraturus est ? Sic *vir* modo , non ad sexum , nec ad ætatem dicitur , sed ad laudem . *Qui vir sis.*] In veteribus invenitur .

16. *Sape pollicitum esse.*] Pollicitum , quod promittentem ultro significat , dixit , & saepe pollicitum se , an necesse sit praestare eum , qui promissit : Chærea , *aliquid inveni.*] Induxit *μύημα* pragmaticè , more suo , non contentus dicere qui pollicitus sit tantum , sed quo modo etiam , & quibus verbis .

17. *Modo quod ames.*] Tantummodo : quasi hæc mora sit promissis complendis . *In ea re utilitatem ego faciam ut cognoscas meam.*] An possit , qui posse se affirmavit : plus est promissit , quam ostendere quod possit .

18. *Cum in cellulam.*] Sic dicit anus quæ & acceperit beneficium , *Patris penum omnem.*] Ipsam penum : non ex eo aliquid , *ἀποβολικῶς* . Et hoc *penus* , & hic *penus* , & hæc *penus* , veteres dixerunt . Ergo & omnem & omne legitur . *Congerebam clanculum.*] *ἀσέβεια* n. 4. p. 2.

19. *Age, inepte !*] Qui dubitas de promissis : an , qui exprobes te multa esse largitum . *Hoc hercle factum est.*] Inveni quod amem : hoc quod dicebas , inquit , moræ esse : jam factum est ; amo . *Promissa appareant.*] Utilitatem ut cognoscant tuam .

20. *Sive adeo digna res est.*] Si persona Parmenonis est , sive abundat : & pro expletiva conjunctione modo est in quibusdam omnino non legitur . *Adeo* autem abundat , ut nimis significat , vel satis . Si Chærea dicit , hic ordo & sensus est , Fac , si vis nunc , sive adeo digna res est , ubi tu nervos intendas tuos , ut promissa appareant , ut sis , si vis : & addatur , ut , quod deest , Fac ut promissa appareant , *Vbi tu nervos intendas tuos.*]

Utum obsecræ hoc , ut servus ? an *μαρτορικῶς* , ubi laborate ac periclitari debeas ? Sed melius legunt , qui hoc totum ad personam applicant Chærea : & melius , quam , qui Parmenonem hoc purant loqui , *Sive adeo digna res est ubi tu nervos intendas tuos.*

21. *Haud similis virgo est virginum nostrarum.*] Civium scilicet , id est , totæ ac patriæ nostræ , ut Virgilius , *Non eadem arboribus pendet vindemia nostris.*

Et Sallustius , *Nostris fæda fuga, &c.* *Quas matres studeat.*] Hoc verbo ostendit cultum indultæ , non pulchritudinem naturalem ,

22. *Demissis humeris esse, vincto pectore.*] Antiqui enim Græci etiam virginibus suis præbebant palatram , ad componenda corpora . Vel , *demissis humeris esse* , liquide & mollior deductis , neque exstantibus , alæ in modum . *Demissis humeris esse* , *vincto pectore.*] Non accipiendum est quasi hoc dicat , Ad hoc illas student matres demissis humeris esse , & vincto pectore , ut graciles fient : quasi hæc duo propter unum illud fiant , sed varie tria dixit , ne diceret * aut student illas demissis humeris , & vinctum pectus , ut graciles fient , *Vincto pectore.*] Castigato ac tenui , & velut vincto . Deest ergo velut , *Vt graciles fient.*] A singulari *gracilis* venit hæc declinatio .

23. *Si qua est habitior paulo.*] Unde & *habitudo* dicitur : ut , *Qua habitudo est corporis* : nam *habitior* , aptior intelligitur , ut ,

Namque humeris de more habilem suspenderat arcum.

Ergo *habitior* legendum est . *Pugilem esse ajunt.*] Laus in Virgine . *Deducunt cibum.*] Mire vituperavit formam , quam accutaverit fames , Et proprie deducunt .

24. *Tametsi bona est natura.*] Bona , id est , plena , magna , & pinguis . *Reddunt.*] Exhibent , perficiunt *Curatura.*] Cura , mentis est : *Curatio* , medicinx : *Curatura* , diligentix , *Iuncens.*] Tenuis & palidas .

25. *Itaque ergo amantur.*] Itaque , inquit , nemo illas amat , *εἰσωνία* est . Aut vere amantur : ut eo magis hæc amanda sit , quæ naturæ beneficio , non factis

comptibus, aut indultia, est pulchra, *Itaque ergo amantur.*] Atque ita fit, ut amentur: non naturæ merito, sed indultia. *Quid tua ista?*] Rectè: sic quim ipse dicit, *At nihil ad nostram hanc. Quid tua ista?*] Deest, *qualis est, dic.* *Nova figura oris.*] Laudis genus est, *nova*, quia dixerat, *Tades cotidianarum harum formarum.* *Papa!*] Interjectio mira subitò accipientis.

26. *Color verus.*] Quia non de cura est ac de fūco, id est, naturalis, non fucatus, *Corpus solidum.*] Quia non vitiatum, *Corpus solidum.*] Plenum & forte, id est, non flaccidum, *Succi plenum.*] Quia nemo deduxit cibum, nam fucus est humor in corpore, quo abundant bene valentes, *Virgilius:*

Et succus pecoris, & lac subducitur agnis. *Succus* proprie, quasi *sugus* quem sibi ex alimentis membra sugunt, ut se repleant, *Succi plenum.*] *Succus*, est interior pinguedo membrorum, *Anni sexdecim.*] Vide quemadmodum ætatem virginis maturæ Poëta ex occasione demonstraverit.

27. *Hanc tu mihi vel vi, vel clam, vel precario.*] Hæc tria sunt, quibus non ritè res agitur, vel vi, vel clari, vel precario: sine pretii mentione, vel quia virgo, non meretrix: vel quia nulla Ephēbo spes est fallendi Senis, *Hanc tu mihi vel vi, vel clam, vel precario fac tradas.*] Secundum jus locutus est. Nam his tribus mala fide aliquid possidetur: vi, clam, precario, *Vi*, quia virgo: *clam*, quia custoditur: *precario*, quia pretium non habet Chærea.

28. *Mea nihil refert, dum potiar modo.*] Non hoc personæ attribuendum est, sed affectui, non enim quia Chærea est, sed quia amator, de se cupit facere quemadmodum potiarur.

29. *Quid? Virgo, cuja est?*] Utrum serva, an filia?

30. *Ne id quidem.*] Pulchra varietas, *Nescio, Tantum d. m. Ne id quidem.* *Qua ratione amisti?*] Figura *customè*, pro *amisti*. *Qua ratione amisti?*] Si non remansisset Chærea, sed confectus virginem vidisset, quo deducta esset prius, quam Parmenonem conveniret: non ita procederet fabula, ut nunc procedit, Ir-

ruisset enim in cognitionem meretricis importunè Chærea, nec pro Eunuchò adduceretur ulterius.

31. *Id equidem.*] Deest *ob*, aut *propter*: ut sit, *ob id*, aut *propter id*, *Mecum stomachabar.*] Bene *meum*: quia aciorum dolorem sustinet, qui ipse sibi irasci cogitur, *Mecum* ergo, pro *apud me*, vel *mihi*.

32. *Hominem esse arbitror.*] Deest *quam me*. *Cui magis bona felicitates.*] *Bona*, magnæ. *Novè* autem dixit, magnas felicitates sibi adversari, eo quod virginem tantæ pulchritudinis ex oculis amiserit. Nam vidisse eam, felicitatis iudicat: sed amisisse, adversè felicitatis. Et quod *bona* dixit, vel magnæ, vel nimix intelliguntur. Vel *ἐμδόντων* est proprium & perpetuum felicitatum, *Felicitates.*] *Felicitas* adversa est, cum ex prosperitate, quod lædat nascitur, *Bona felicitates.*] *ἔμπαρος* est, eo quod felicitates pluraliter posuit, *ἔμμετα* autem de tribus causis nominibus adduntur: discretionis, proprietatis, ornatus. Discretionis: ut,

— *Phrygia molimur montibus Ida, Proprietatis: ut,*
Terribili impexum seta & dentibus atris, Ornatus: ut,
Alma Venus Phrygiæ genuit Simoëntia ad undam.

34. *Quid hoc est sceleris?*] Propter hoc quod patior, inquit, nunc enim scelus dicit à sene commissum.

35. *Archidemidem nostin'?*] Hoc sic pronuntiandum est, ut appareat ex ipso nomine statim, odiosum nescio quem occurrissè ac permolestum. *Quidni?*] Correptio est ab se manifesta inquirentis. Est enim sensus, *Quid nisi*, aut cur non novetim? est enim *quidni*, aut quid nisi, aut cur non, *Quia veteres ni pro ne ponebant, & ne pro non, ut Plautus, Ni stultus sis, pro ne, & ne vult, pro non vult.*

37. *Imo enim vero infelicitet.*] Bene hoc interponit, quod incredibile est, tardiorē futurum amatorem incellu virginis.

38. *Nam incommoda alia sunt dicenda.*] Quæ minora sunt scilicet, aut similia.

39. *Idum liquet mihi deſerare.*] Liquidum eſt, conſtans & manifeſtum, & certum. Et ſic liquet, pro liquidum eſt: ut claudis, pro clauſum eſt. Ut apud Saluſtium. *Nihil ſecordia claudabat.* Et eſt liquet verbum juris, quo utebantur iudices, quum amplius pronuntiabant, obſcuritate conmoti cauſe magis, quam negotii ſimplicitate. *Deſerare*, valde iurare: ut demitor, & deamo ſe Syre. ſi de produſta legeris. ſi correpta, Deos iurare intelligitur.

40. *Proſum non viſiſſe proximū.*] Quia non vidille dixit *proximū*, præteritis intelligimus. Proxima enim nobis aut præterita, aut futura ſunt: nam præſentia ea ſunt, in quibus nunc ſumus.

41. *Niſi nunc quum minime vellem.*] Quia ſemper nolui, ideo nunc minime, utpote adoleſcens lenem. *Minime quum fuit.*] Sæpe enim nolumus tantum, nunc etiam opus non eſt.

42. *Quam longè quidem.*] Bene longe dixit: quia à longe non potuit dicere, an ſubauditur erat, ut ſit, quam longe erat?

43. *Incurvus, tremulus, labiis demiffis, gemens.*] Ut omnia oſtendat in contrarium ſibi verſa eſſe, etiam curſum attri- buit ſeni. *Labra*, ſunt ſuperiora: *labia*, inferiora, *Labra* aſinorum proprie dicuntur, *Gemens* autem, ob continuam tuſſim. Sic Lucilius:

Ante fores autem, & triſte in limina qui- dam

Ærditus Tiſſis tuſſi gradatvus gemit- bat.

Incurvus.] Valde curvus. Sic Virgilius, *Turris ut inſraſſos aduerſo Marie Lan- tinos*

Deſciſſe videt. ---

Inſraſſos enim valde ſraſſos ſignificat, nam in præpoſitio nunc auget, nunc mi- nuit diſtinctionem. Recte etiam deformi- tatem deſcribit ſenis, qui præter ætatem poſt pulchram virginem ſordior videbat- ur. Et quam importune omnia? pro puella, ſenex occurrit: pro virgine, in- curvus, tremulus: pro pulchra, labiis demiffis, gemens: & cum amator ſit, inaniter adoleſcenti ipſe iudicium lo- quitur: dum feſtinandum ſit, remora- tur. *Labiis demiffis.*] Majora labra, un-

de labiores. Alii *labia* inferiora, & *labra* ſuperiora.

44. *Hons, bens, tibi dico, Charea.*] *Tibi dico*, *Charea*, non adderet, niſi vi- deret Chæream diſſimulantem præter- ire. *Inquit.*] Aliter *inquit* pronuntian- dum eſt, hoc eſt, concitate, nam ſenis verba aliter proferenda ſunt.

45. *Scin' quid ego te volebam?*] Hic oſtenditur odioſa tarditas ſenis, apud feſtinantem Chæream, nam non dicit, ſed promittit ſe dicturum. *Cras eſt mihi iudicium.*] Huic moræ etiam illud addi- tum, quod quum debeat dicere quid ve- lit, prius dicit quod non eſt neceſſa- rium, quare velit.

46. *Vi diligenter nuntius.*] Diligenter, nihil tam abundanter, nihil tam mora- liter dici potuit.

47. *Eſſe ut meminoris.*] Non ut ſit: ſed, ut eſſe meminerit. O prolixitas!

48. *Dum hac dicit.*] Dat tempus ver- bis: quæ non potuit, quamvis imitari- tur, exprimere. *Rogo num quid velis.*] Hoc eſt, ſignifico me abire. Nam abi- turi, ne id dūro facerent, *Num quid vis,* dicebant hiſ, quibuſcum conſtitiffent. *Quid eſt ergo? Rogo num quid velis?* hoc eſt, dico quod abeuntes ſolent.

49. *Reſte i inquit.*] Pro eo quod eſt nihil: & moraliter τὸ ἀλλοτρίον. Cum huc reſpicio ad virginem, illa ſeſt. &c.] In hanc partem ſcilicet, qua meretrix habitabat.

50. *Interea commodum.*] Tantum quod, vel ipſo eodemque tempore. *Interea com- modum.*] Una. Et hoc ſignificat: ut ſi- dicas, Eodem tempore quo hoc age- batur. Nam *interea*, nunc conjunctio accipienda eſt: non, ut ahas, pro ad- verbio ponitur.

51. *In hanc noſtram plateam.*] Rectè quia vicina eſt illis Thars, ad quam de- ducitur. *Nulla erat.*] Etenim ingreſſa jam fuerat.

52. *Comites ſecuti ſcilicet ſunt virgi- nem?*] Interrogative quidem: ſed ſic, ut ſcire videatur id quod quaerit, ſed ad hoc quaerere, ut quod ſcit, confir- met.

53. *Verum ꝑ ꝑaraſiti.*] *Verum*, modo inceptiva eſt, non ſiſtiua particula, ut

in Andria, *Verum vidi Cantharam suffocinatam.*

56. *Iam conclamatum est.*] Transactum ac finitum Ut conclamata corpora nihil reliqui jam habent ad vitæ officia. *Conclamatum est.*] Manifestum significat, ipsam eandem esse, vel pulchram esse, quia & ipsa dixerat, *Hæc superat ipsam Thaidem*, ut in conclamatis funebus nulla dilatio est doloris & luctus, unde *Lucanus* ait:

--- corpora nondum

Conclamata jacent. ---

Aut conclamatum, satus deploratum, satusque vociferatum est: quia dixerat, *O infortunatum senem*: s. & hic *amare corporis*. Tanquam dicat, Jam oculum patrem tandem scimus, jamque desensus. *Alia res agis.*] Recte, quia dixit ille, *Iam conclamatum est. Alia res agis.*] Aut, non attendis ad id quod dico, significat, ut nulla sit in eo attentio, nam hunc natum est: *Agito amabo*. Aut, *magis res agis*, hoc est, jocularis: quasi dicat, vanas res agis.

58. *Scio quæ abducta sit.*] Plus dixit, quam interrogabatur: credo tædio interrogantis; nam properat, ut dicturus est, ad deducendum Eunuchum ad Thaidem cum ancilla ex Æthiopia, *Scio quæ abducta sit.*] Secunda *divinatio*.

59. *Eho Parmeno mi, noli!* & *scinobis sit!*] Amatoriæ satis repetuntur quæ semel dicta succederant.

60. *Huc deducta est ad meretrix em.*] Et hoc confundit semel, quum acervatim dicit, velut odio interrogantis sapiens, & festinatione ad mandata Phædræ peragenda.

61. *Phædræ rivalis.*] Cum pronuntiatione addendum, quo magis doleat Phædræ rivalis. *Duras fratris partes prædicat.*] Scilicet contra æmulum & divitem & largissimum. Et *paries duras*, periphrasice ab actoribus scenicis.

63. *Comparat.*] Hic jam ostenditur miles illius, per rivalis dona, quam per sua. Et est qualitas comparativa. *Comparat* pro *em*, aut, comparandum putet.

64. *Tum magis id dicat.*] *Duras partes fratris esse.*] *Quodam quasi hæc!*]

Curiositatem addidit, *per se hæc.*] *Qua: s. & Horæ.* Et vide quam molliter, & sine intellectu spectatori ad argumenti spectati ordinem Poëta perveniat: ut de Eunuchō facta mentione consilium nascatur supponendi Chærez. *Eunuch m.*] Mire *Torantius* primo simpliciter Eunuchō nomen posuit, huic quoque detracturus.

65. *Inhonestum.*] Forā: ut contra, *facie honesta*, ut apud *Virgilium*,

Et lato oculo afflatas honores.

Hominem.] *Opportune hominem dixit*, tanquam incerti sexus. *Senem, mulierem?*] Non communi genere dixit *senem*: quippe qui alibi separaverit, dicendo, *senex atque anus*: sed subdistingendum est: ut sit duplex vituperatio: una ab ætate, quod ait *senex*: altera à membrorum mollitie, quod ait *mulierem*.

66. *Qua: istur certo cum dono foras.*] Mire cum dono: tanquam illi repulsi causā donum futurum sit. Tum deinde non rejicietur, sed *quatiatur*. Vide quam contumeliosius dictum sit, *quatiatur foras*: vel verberibus impelleretur foras, non expulsionem, sed detractionem. Vel sic dixit, *foras quatiatur*: ut desit, *versum*: ut sit, foras versum verberabitur, ut verberetur & fugetur foras. Nam & petulæ consuetudinis dictum est, *Fori canem foras*, hoc est, feriendo cauem foras ejice.

67. *Sed istam Thaidem non scivi nobis vicinam.*] Quomodo enim pro Eunuchō veniet, si aut novit, aut notus est? Et si mulierem adolescens ne novit quidem, ipse multo maxime nescietur. *Sed istam Thaidem non scivi nobis vicinam.*] *Omnipotens* contra illud, quod meretrix vicina erat. *Haud diu est.*] Vicina scilicet. Et est causa, an verisimile sit nescire potuisse vicinam, Et nota, apud *Terentium* vicinas poni sæpius adolescentibus meretrices, ut hæc sit prima amoris illecebra.

68. *Numquamvis etiam me illam videro?*] Artificiose inculcat poëta *vi me ducit*.

69. *Estne, ut fertur, forma?*] Hoc pro-

pter illud, quod supra diximus. Sed nimio lepore Terentiano, jam illud agitur: Nam hic ostenditur, vetusimile esse pro Eunucho creditum apud vicinam meretricem Chaream, qui adeo ignotus sit mulieri, ut nec ipse eam noverit: quod erat facilius & promptius. Et additur color, quod & illa non diu vicina est, & quod adolescens plurimum in pitaxo commoratus est. *Nihil ad nostram hanc.* Motuliter nostram dixit, pro meam. *Alia res est.* Non potuit melius suam utrique gratiam reservare; nam & illa & hæc amantur.

70. *Hæc amantur.* Mite in promissis posterioribus difficultas rei ostenditur: quum primo faciam dixerit.

71. *Nunquid me aliud vis?* Hoc dicere abeuntis solent. Et bene, *Nunquid me aliud vis?* quia festinat, & simul quia hinc noscitur dolus fallendæ meretricis.

72. *Ut mancipia hæc, ita ut iussu frater. d. Ænam ad Thaidem.* Vide Terentium ut non quæsitæ esse hæc fallacia, sed ipsa se obtruisse videatur.

73. *O fortunatum istum Eunuchum.* Istum, sæpe annotavimus, aut ad contemptum, aut ad odium referri, ut Virgilius, *Aut quid peti istis?* Et,

Ista quidem quia vocamini tua magna voluit, Iuppiter, ---

Qui quidem in hanc de. nr. domum. Quid facilius quem inutari velle, quod laudes? nec quisquam, nisi qui cupit, eligitur pro Eunucho, qui Eunuchum putat esse beatum. Vide, quam nulli de censu ad hoc consilium pet venit. Res enim hoc suggerit potius, quam Parmeno: ideo quia servum hoc suadere Chærez, nimis temerarium fuit.

74. *Quid ita?* Potuit intelligere statim servus: sed ad hoc interrogat, ut doceatur spectator.

75. *Videbis, cognoscitur, aderis una, &c.* Amatorie nimis, quinque lineas amoris executus est: adeoque dihgenter, ut etiam ordinem custodierit. *Videbis: cognoscitur: aderis una in unis adibus.* Mite amator non simul effudit hoc bonum, sed particulatim digessit: ut major voluptas futura esse noscatur. *Videbis: cognoscitur: aderis, &c.* Istæ enim sunt

amoris lineæ: et si eas non omnes est persecutus.

77. *Quid sinne iute fortunatus fuit?* Sic viacur Parmeno dicere, potius ut jocetur, quam ut fieri credat posse.

78. *Capias tu istum vestem.* Non semel ostenditur, quod futurum sit: quia particulatim potest etiam quod turpe est, tamen muti ad persuasionem: Simul in gestum respicitur. Ergo non dixit, ibis pro Eunucho: sed primo, Capias istum vestem: tum deinde, hoc ipsum non aspernante domino, pergit servus ad cætera, quæ audaciora sunt. *Vestem.* Quam libenter audiat, repetitio dictorum per interrogationem ostendit.

79. *Audio.* Id est, libenter hoc admitto, & consentio. Ut in Phormione, *Audio, & fateor.* & contra, *Non audio.* *Intelligo.* *Audio & intelligo* vim modo non ultimatam exprimiunt, scilicet consentientis immodicum affectum.

80. *Cibum una capias.* Bene servus interurbavit supradictas amandi lineas, & ordinem voluptatum: quippe qui amare non noverit. *Cibum una capias, ad sis, tangas. Indas, propter dormias.* Et si satis erat superior versus, tamen incentiva sunt amoris, etiam figillatim hæc enumerata, quæ una sententia superior versus ostendebat.

82. *Quandoquidem illarum quisquam.* Pro, ex illis. *Quisquam.* Quia quaquam dicere, absurdum est, *illarum quisquam.* *Quisquam.* multis exemplis probatur etiam forminino genete veteres protulisse: ita ut in numeris & generibus hæc pronomina infinita sint. *Neque feci quis fies.* Hoc est, quod supra calide poeta prætulit.

83. *Forma, & atas ipsa est.* Deest, in te, facile ut pro Eunucho probes. Formam, scilicet & ætatem. Formam, quia pulcher es: ætatem, quia ephebus. *Facile ut pro Eunucho probes.* Probes, singas, atque persuadeas: Ut in consuetudine dicimus, *Homo sacrilegus pro innocente se probavit.* Et Cicero. *Hoc tu hu probabis?* Itaque deest te, quod subaudiamus, ut sit, pro Eunuchote probes, Probes. Ut, *Mi, graves cernas, aut probes.* persuadeas. Et simul honeste non dixit, quod erat rectius, ut Eunuchum probes, sed pro Eunucho: ne esset contumeliosum in Chæream.

85. *Nunc jam orna me.*] Hortative orna dixit: non despolia, aut exue me. *Abduc.*] Abducimur unde volumus: Ducimur quo volumus. *Quantum potes.*] Deest, cito.

86. *Quid agis?*] Callide servus non vult se authorem videri tanti facinoris.

87. *Quo trahis?*] Comici semper ea ostendunt fieri ab altero verbis alterius personæ, quæ ostendi per se ipsa non poterant: ut nunc manu agere Chæream Parmenone ipso dicente cognoscimus. *Quo trahis?*] Præbet se vicogendum domino, quem compulsi dictis. *Perculeris jam tu me?*] Perverteris, unde proverbium, Bene plaustrum percussit. Tibi equidem dico, mane.] Sigillatim ista pronuncianda sunt: ex quibus intelligatur, non ællare Chæream, quin adhuc impellat & trahat.

88. *Pergin'?*] Quasi vero joco dixerit, non serio. *Ne nimium calidum.*] Periculosum, sed melius calidum legitur. *Nimium.*] Adverbiale: quia nimium propria vox est.

89. *At enim istac in me eudetur faba.*] Id est, in me hoc malum recidet, in me hæc vindicabitur culpa: ut laborat solum, in quo cuditur, id est, batuitur faba, quum siliquis exuitur tunia sultibus: ut in areis more rusticorum sit. Vel quod quidam male coctam fabam, & quæ non maduerit, sed dura permanferit, supra caput coqui, velut ipsi fabæ irati, saxo comminuunt, tum universum malum, & omnis dolor ad coquum pervenit. Simile & alibi à pulmento proverbium est:

Tuis hoc intristi, tibi hoc est exedendum: accingere.

90. *Flagitium facimus.*] Flagitium noxe militari dicitur, res flagitatione, hoc est, inprecatione digna. Nam flagitatio, à strepitu dicitur: unde *flamma*, & *flagella*, & *flagitare*, id est, personare intelligimus dici. Nam hæc omnia sine sonitu crepituque non sunt. *An id flagitium est?*] An liceat? an deceat? Et prius, quia licet. *An id flagitium est?*] Terentius laudat argumentum huius fabulæ: in quo exemplum promittitur, quod proposit parentibus, obicit meretricibus: & simul deliberationibus tractans id facien-

dum. *Si in domum meretriciam deducar.*] Hoc tale est: nulla lex prohibeat, & defendatur ut licitum.

91. *Et illis crucibus.*] Hoc jam ad illud pertinet, ut ostendatur decere, & primo à persona ejus fit.

92. *Habens despicatam.*] Contemptam atque despectam, & ita est ἰσχνήτης & καταπραΰνης. Vel certe alterius verbi declinatio, ab eo quod est *despicio*, ut *conspicio*, *Sallustius*, *Quum* interea Metellus monte digrediens cum exercitu conspiciatur, primo dubius quidnam insolita facies ostenderet.

93. *Nunc referam gratiam.*] Non eas, inquit, laccillam: sed quod jultum est, vicem reddam: quasi ipse in aliis læsus sit. *Vt ab illis fallimur?*] Non dixit, alie falluntur.

94. *Aut potius hac pati, æquum est fieri.*] Illic vicissitudo extat in *Pati* dolos. *Vt à me ludatur dolis.*] Σύλληψις: subauditur pati.

95. *Quod qui nascierint.*] Ex consequentibus argumentum: nam illud factum vituperatio sequitur, hoc approbatio. *Illud merito factum omnes putent.*] Bene, non *judicent*: quia & hoc ipsum non satis probum est, vel meretricem fallere.

96. *Quid istuc?*] Adverbium est xgre concedentis. *Facias.*] Pro facito. *Verum, ne post conferas.* Si ne prohibentis est, nihil deest: si percontantis, ut sit *ne forte*: deest, *timeo*. *Verum ne post conferas culpam in me.*] In hoc negotio non autor vult interesse, sed servus. *Verum.*] Deest, *vide*.

97. *Cogo atque impero.*] Evidenter ostendit plus esse imperare quam jubere.

98. *Numquam defugiam auctoritatem.*] Non, inquit, recusabo facere, dum tu autor sis facti.

IN SCENAM PRIMAM

ACTVS TERTII.

1. *M* Agnas vero agere gratias.] Hic sermo sic prodit, ut post leenam inchoatus esse videatur. Continet autem assentationem parasiticam, & stultitiam gloriosi militis. *Agere.*]

Plus sonat infinitus modus, finito.

2. *Ingentis.*] Vide quantum adjiciat parafitus. Ille, *magnas* dixit, hic respondit, *ingentis* ille, *lata* est: hic, *triumphas*

3. *Quam abs te datum esse.*] Majoris est gratia, tantum posuisse amorem militis, ut meretrix minus lætaretur ob juctum. *Id vero serio.*] Id. ob id: ut, *Id amabo adjuta me.* Alias *παράλας*, id est, productionis locus est.

4. *Triumphat.*] Ut militaribus dictis tangit Militem Parafitus. *Huc proviso.*] Tertia persona venit in scenam: sed separatim loquitur, & secum.

5. *Sed ecum militem.*] Injuriose Militem. honorifice proprio nomine dicitur: ut in subjectis, *Audire vocem visum modo militis.* Est istuc datum.] Fato decretoque concessum: ut, *Non dabitur regnum, esto, prohibere Latinis.*

6. *Vi grata mihi sunt, qua facio, omnia.*] Grate nobis sunt aut res, aut personæ: sed nunc res dicit. *Qua facio omnia.*] Ἐλλὰ τίς vel οὐλλὰ τίς.

7. *Advorsis hercle animum.*] Approbat dictum & hoc, *Ait, aio.* Vel rex semper *maximas* mihi agebat.] Quam intempestive miles ad regem transitum fecit, eum de meretrice agatur. *Vel rex.*] Ut in Hecyra,

Vel hic Pamphilus jurabat quoties Bacchidi, quam sancte?

Vel rex semper maximas.] Subauditur *gratias*: ab eo quod supra dixit, *Magnas vero agere gratias* Thau mihi.

9. *Partam gloriam.*] Id est, quæ paritur. ut, *Vetus equo spumante Sages.*

10. *Verbis in se sepe transmovet, qui habet salem.*] Mire adulator hoc attribuit militi, quod minime habet, vel verba, vel salem. *Qui habet salem.*] Sal neutraliter, condimentum est: masculini, sapientia.

11. *Qui in te est.*] Quem tu habes. *Habes.*] Intelligis. Quod enim tenemus corpore, habemus animo: quodque item animo habemus, intelligimus. *Habes.*] Pro intelligis. Sic dicitur *accipe, & da.* *Habes* etiam, id est, dicis, ut *Gallustius*: *Tartessum Hispania civitatem, quam nunc Tyri mutato nomine Gadrum habent.* Rex te ergo in oculis, scilicet, *gestire, verum.*] Vide inconditam prope-

rationem laudari se cupientis adeo, ut non sinat verba impleri, quin præstet, scilicet & verum dicere.

12. *Credere omnem exercitum.*] Magis ridebis, si consideres militem notum esse, qui * *Credere omnem exercitum consilia.*] Sub obtentu militis, ea stultitia, descripsit breviter comitem regium, acceptumque imperatori. Nam qui nunc credit exercitum, credit & consilia.

Virgilius:

Nulla meis sine te quaretur gloria rebus, Seu pacem, seu bella geram: tibi maxima rerum.

Verborumque fides. —

13. *Consilia.*] Αὐτίς. plus enim est consilia, quam totus exercitus. *Mirum.*]

Melius per *εἰσώειας* pronuntiamus *mirum*, quasi dicat, *Quis non crederet tali viro? sed potest etiam simpliciter pro admirantis gestu accipi.* *Vbi satietas hominum, aut negoti signando odium caperatur.*] Reipubl. princeps duas res patitur, homines & negotia, id est, personas & res hominum. *Satietas hominum, aut negoti signando odium caperatur.*] Proprie reddidit & decenter, hominum satietas, negotii odium. Non enim parerat Reip. principem hominum odio laborare.

15. *Requiescere ubi volebat.*] Bono verbo usus est. Nam cessat desidiosus: *requiescit* desolus. *Quasi: nostri?*] Grate expressit stulti infantiam militis, qui ante vult intelligi quod sentit, quam ipse dicat. Et proprie hoc morale est stolidi, sive ruditer loquentis. *Quasi: nostri?*] Ἀπορία πᾶσι. pro, habes hoc? hoc est, quod supra, *Intelligis?*

16. *Quasi ubi illam expueret miseriam.*] *Vbi pro quando, & in his, & supra, Expueret.*] Expuere est cum fastidio aliquid rejicere & expellere. Nam *expuere* est extra pus mittere, id est, foras. Nam pus est omnis humor corpori onerosus.

17. *Tum me convivam solum abducebat sibi.*] Hoc supererat, ut, qui esset minister magnarum rerum, id est, consiliarius, voluptatum quoque regis particeps esset. Et vide quo significatu dicitur, *Me & Convivam, & solum, & Abducebat:* nam non vocabat. Et sibi, quasi non propter me, sed ut sibi bene esset. *Tum me convivam.*] Id est, quum satietas homi-

num esset, cum odisset negotia. *Convivam solum abducebat.*] Ut,

— *solum nam perdidit: ille Te colere.* — Significat autem, [expiusculum factum.

18. *Regem elegantem narras.*] Qui eligere sciat, aut qui ipse sit eligendus.

19. *Per paucorum hominum.*] Aut qui paucis utitur: aut qui de paucis est, aut qui paucis placet: hoc est, bonis & sapientibus, qui fere pauci sunt. *Imonulorum arbitror, si tecum vivis.*] Hoc aversus, ne miles audiat. Potest tamen & aliter intelligi, maxime cum milite,

20. *Invidere omnes mihi.*] Plus potest ad significandum infinitum tempus, quam fuitum.

21. *Ego non flocci pendere.*] Quod morerentur clanculum, vel quod inviderent.

22. *Ille invidere misere.*] Miser enim est, cui animæ miseria inest. *Verum unus.*]

Proprie unus. nam unus ex multis dicitur. Et misere est facta nullius ponderis repetitio, ad inertiam loquentis exprimendam. Nam postquam dixit, *Invidere omnes mihi* repetit, *Ille invidere misere.* Quin & *impense* & *misere* idem significant: & mox tamen sine ullo auctu addidit, *Perum unus tamen impense.* Aut plus est *misere*, quam *impense*.

23. *Elephantus quem Indici præfecerat.*] Et hoc stulte: cum hoc ad dignitatem sumit, & sic pronuntiat, ut magna esse præfectura videatur hæc ipsa. Et hoc à stolido milite sic profertur, tanquam magnum hominem velit esse, qui sibi invideret. Et *Indici* *μεγας αυτις* *ελεφαντων* Maurorum, qui & mitiores sunt.

24. *Is ubi molestus magis est.*] More suo magis addidit, ne diceret molestior. *Quaso, inquam, Strato.*] Strato, nomen accommodatum militiæ.

25. *Eone es ferrox.*] Causale est, ideone significans. *Quia habes imperium in belluas.*] Mire extulit, *Imperium in belluas.* Sic Virgilius:

— *illa se jactet in aula*

Æolus, & clauso ventorum carcere regnet.

26. *Pulchre me hercle dictum.*] Immodica laudatione vertit, etiam si quid faceret dictum est, sufficeret enim, *pulchre*, quod est *sapienter*. Quod & *jugularas hominem*: pulchre tangit militem, *ju-*

gularas dicendo, non occideras: quasi gladio, non verbo usus sit.

27. *Mutus ilico.*] Tam hoc stultum est, quam si diceret, statim nihil. Rectè autem diceret: *Ex illo mutus fuit.* Tale est & illud, *Tacere festinat.*

28. *Quidni esset?*] Host est, ut possit esse *jugularas*. *Hominem perditum.*] Deest, d: ut sit, d hominem perditum: sed sic melius sonat: majoris enim stuporis est, hoc modo pronuntiatum. *Hominem perditum miserumque.* & *sacrilegum.*] Vide quantum addiderit, qui non hominem simpliciter, sed perditum, & miserum illum: nec malum, sed sacrilegum dixerit.

30. *Tetigerim.*] Luserim, fatigaverim, nam *Tangere*, cum multa, tum etiam hoc significat.

31. *Numquam: sed narra, obsecro.*] Callide parasitus intelligit ad hoc se interrogatum, ut audire postulet.

32. *Plus millies jam audivi.*] ὑπερβολή. aut superfutura * ut æquatur: aut subjacet, ut tantum non millies convenit stultum eundem & immemorem esse, qua & intelligentia est.

34. *Fortè habui scortum.*] Vide quemadmodum miles, dum multa ad dictum suum pervenire fateatur, interim quam contemptus sit atque derisus. Abdomen in corpore scæminarum, patiens injuriæ coitus, *scortum* dicitur: ideo quia *scorta* sunt dura coria. A parte ergo sui meretrices *scorta* dicuntur: vel dicitur ὅτι χαλκίτη. quod Græce palpitare intelligitur: quod illæ faciunt saltando assidue: vel potius crissando, ut *Lucretius* ait, lib. 4. ob eam causam, ut concinniores Venenem exhibeant viris: aut sibi abigant conceptum, quod in vulvam scæminæ, in ipso coitu non se moventis, incidit.

36. *Lepus tute es, & pulpamentum quaris.*] *Lepus* pro infamia multa ponitur: vel quod magis à posteriori parte, hoc est, armis, pulpamentum de se præbeat, cum in convivio carpiatur appositus, ut *Horatius* ait,

Fœcundi leporis sapiens scilabatur armos. Vel quod venantur illum, & perfectantur canes: quos pro amatoribus *αἰνῶν ποικυλῆς* intelligimus: ut ipse *Terentius* ait, *Cervam videre fugere, scitari canes.*

Vel quod illum sic fugiant omnes, constituat ut hunc libio effeminata. Vel quod a physicis dicatur incerti sexus, ac eile modo mas, modo fortuna. *Lepus tunc es, & palpamentum quaris.*] Quod ut te habes, hoc quæris in altero & est *περὶ τὴν ἀλλοτρίαν. Ha, ha, ha.*] Parasitus hic interjectionem risus addidit: quo magis, nunc primum hoc audisse, credatur.

37. *Quid est?*] Hæc interrogatio gestum vultumque continet cuiusdam alacris, & eerti, quod laudandus sit. *Facite.*] *Facetus* est, qui facit verbis quod vult. *Lepide*] *Lepianus*, qui politus est, ut *λεπὴς*, id est, lamina. *Lante.*] *Lantus* qui mundus & splendidus est.

38. *Tantum obsecrone hoc dictum erat.*] Et dicta, & proverbialia, & adagiones, quod rem agant, faciens hominibus alcribuntur: & hoc laudis genus est, ad potiores referre, quod alter probatur dixisse *Vetus credidi.*] Quia omnia vetera, magna sunt.

39. *Sæpe.*] Non ex ipso: nam esset contrarium superiori. *Mentem est.*] Non sensu tantummodo, sed verbis quoque ipsis agreste est, quod nunc dicit *Mentem est.*

40. *Dolere dictum imprudenti adolescenti & libere.*] Deest mihi, ut sit, *Dolere mihi.* Et *dictum*, participium est, id est, quod dixisti, addidit enim parasitus, quo gravius sit dictum, commiserationem ejus in quem dictum est, utpote imprudentem adolescentem & liberum. Scit enim homines stultos, malos videri velle. Et vide parasitum in iissem versari, cum ait supra, *Ingluvaras*, hie, *Dolere dictum.* *Imprudens.*] Scilicet qui minime crederet, tali se percuti posse convitio: aut cum tali viro sibi rem futuram. & sic laudat militem, ut miseratione jam dignus sit adolescens. Tam festive * ut etiam misereri inimicorum vacet.

41. *At te Dis perdant.*] Nove Parmeno, non ipsi, sed de ipso loquitur, non audiente eo. *Εἰς-νικῶς.* Parmeno hic male facit, *At te Dis perdant.* inquit.

42. *Risum omnes qui aderant, immortari.*] Disciplina est comici, ut stultas sententias, ita etiam vitiosa verba, ascribere ridiculis imperitisque personis, ut

Plantus. Latronibus ego denumerum stipendium, inquit ex persona militis, itaque hic *Emortari* dixit. At vero Atticus adolescens in Heautont, *Emori cupio.* Vide igitur Poëtam, pro loco ac tempore scire quid dicat.

43. *Meruerant omnes jam me.*] Ne, cui dicerem, *Lepus tute es, & pulpamentum quaris.* Aut, *Eone es ferocis, quia habes imperium in bellum?* Non injuria.] Hoc sic pronuntia, quemadmodum ille lud supra, *Quidius esset?*

44. *Purgon ego me de ista Thaidi.*] *Οἰκορῶμαι* ad licem futuram inter militem & Thaidem.

45. *Quod eam me amaro suspicatur.*] Quia apparet illam militi quoque *κατὰ σπουδὴν* ostendisse, quod dixit Phædria.

46. *Imo auge magis suspicionem.*] Hæc erit causa repudiandi militis.

47. *Scin?*] Monentis est dicere *scin?* vel *scio.* Si quando illa mentionem.] Si quando & prima syllaba acui potest, & media, tamen variat sententiam.

49. *Id uene fiat.*] Modo *No.* non, significat. *Hæc res sola est remedium.*] Si res suspicetur amare Pamphilam.

50. *Vbi nominabat.*] Et locum & tempus significat *Vbi.* Tu Pamphilam continuo.] Hic magna *οἰκορῶμαι* est, qua *Terentians* præparat, quemadmodum iurgium inter Thaidem militemque, & Gnathonem, per duas partes serpat fabulæ. Et bene continuo: ut intelligat meretrix, non tam Pamphilam amari, quam sibi vicem dari.

51. *Pamphilam caniatum provocemus.*] Eleganter, quia ille fortis est, hæc intus illum intromittamus, illam provocemus. Hæc est in verbis Poëtæ germana proprietas.

52. *Tu hujus contra.*] Hic contra, vicem significat.

53. *Quod eam mordant.*] *Quod par.* Aut absolute *Quod,* quæ res.

54. *Si quidem me amaret: tum istud prederet Gnatho.*] His verbulis personam militis & Gnathonem continentibus, *οἰκορῶμαι* inducitur, quod verisimile sit, facile militem ferre posse, anteponi sibi Phædriam, qui se semper intellexit non amari. Nam si hoc tollas,

aut excludendus est Phædria, aut ex dolore militis in hac fabula fit exitus tragicus. Et hoc miles, ut sapiens, locutus est. Ergo meminisse convenit ridiculas personas non omnino stultas & excordes induci à Poëtis comicis. Nam nulla delectatio est, ubi omnino, qui deluditur, nihil sapit. Stultitia autem est in his quatuor modis: aut non venire in mentem, quod oportet: aut si venerit, non tenere: aut bonum consilium amittere, aut malum admittere. Vide ergo, ut hoc quod commode miles viderat, non tenuerit, totumque amiserit. Hoc autem idcirco interposuit Poëta, ut ostenderet, quid veneni haberet assentatio: per quam non modo errantes decipiuntur, ac præcipientes eunt: verum etiam sapientes interdum, sanique evertuntur.

57. Quando illud quod tu das, expectat.] Hac sententia tollitur militi, quod recte senserat: nec persuaderetur tamen, quod ametur ab amica,

58. Iam ludum te amat.] Vel nimium & valde, vel jam pridem.

59. Quod delectat.] Hoc ad illud refertur, quod supra dixit, *Par pari referio*, quod eam mordeat.

60. Ne quando iratus tu aliud conferas.] Et hic locum pro persona posuit: ut ne diceret, ad aliam.

61. At mihi istuc non in mentem venerat.] Sic pronuntiandum est, quasi militi monstri simile videatur, sapiens dictum alii prius venisse in mentem, quam sibi.

62. Ridiculum.] Vel hominem, vel dictum significamus. Caterum hoc tute melius quanto invenisses, *Thraso*!] Scilicet, si cogitasses.

IN SCENAM SECUNDAM

ACTVS TERTII.

A Vdire vocem visa sum modo militis.] Hic in dicitur multiplex concursus dissimilium personarum. Et tamen virtute consilio Poëta discretorum, ut confusio nulla sit facta sermonis: simul etiam pro se cuique accommodata mire representatur oratio.

3. Audire vocem visa sum modo militis.]

Omnes sensus *visa* dicuntur, ab eo quod est certissimum oculorum: Ergo *visa sum*. sensu, ut *Virgilius*:

— *visaque canes ulsulare per umbram.*

Adveniente Dea. —

2. *Salve mi Thraso.*] Quia secum, *Militis*: quia apud illum, *Thraso*. Est quædam actio cuius nomen honestum est: sicut orator, philosophus, est quædam, cuius nomen offensum est, ut miles, lanarius.

3. *Memum Suavium.*] Tria sunt osculandi genera, osculum scilicet, *basium*, & *suavium*. Oscula officiorum sunt: *Basia*, pudicorum affectuum: *Suavia*, libidinum vel amorum. *Memum Suavium*.] Cum oscularetur, dixit, *Quid agitur*] Et hoc blandimenti genus est post osculum, sed duri est & agrestis: infert enim, *Ecquid nos amas*? Et *Ecquid*, aliquantulumne significat: & ideo illa plurimum, recitat, *Cicero* in *Catilinam*, *Quid est Catilina? ecquid attendis? ecquid animadvertis horum silentium?*

4. *De fidicina istac?*] *De*, propter: ut sit, propter fidicinam. Et vide non puellam, sed fidicinam, quasi ab amatore dictam, & eo amatore, qui quasi memor sit artis, qua delectatur: & quia puella sit amula meretricis: nam meretricum est fidicinam esse. *Quam venuste!* quod dedit principium adveniens.] Bene reprehendit Parmeno, nam in beneficiis debet oblivisci qui dedit, & meminisse qui accepit. Et est gravis *εἰσωνεία* *Quam venuste!*

5. *Plurimum merito tuo.*] Facete meretrix amorem suum non ad avaritiam retulit, sed ad officium. Et cum de fidicina, inquit, te amem præcipue merito tuo. Alii sic respondere intelligunt, ut ipsa de fidicina gratias agat, nam cum ille dixerit, *Ecquid nos amas?* illa respondit, *Plurimum*. Quod autem de fidicina hac dixit ille, subiecit hæc, *Merito tuo* id est, quoniam merens, dando eam. Sed melius est, ut præter munus *Meritum* dixerit, quamquam multum meritum intelligant. ut est illud *Virgilii*:

Quique sui memores alios fecere merendo: id est, gratos sibi reddidere munerando.

6. *Eamus ergo ad cœnam.*] Decuit paraficum

passum de cœna etiam imporrune admonere, cum quadam *supponit*, velut magnæ rei, *Hem alterum*.] Bene *alterum*, quia duo sunt. *Hem alterum*.] Si hic reprehendatur miles, *alterum dictum*: si parasitus, *alterum hominem*. Vult enim Parmeno & parasito esse versutior, & debet esse, cum peioris conditionis sit. *Hem alterum*.] *Alterum*, non respectively, sed absolute, ac si dixisset, aliud dictum, vel alterum stultum.

7. *Ex homine hunc natum dicat*.] Recte reprehendit Parmeno duos, quorum unus beneficium Thaidi exprobrat, alter pro beneficio eœnam ostendit, tanquam ad eam currendum sit: nam hoc significat, *Quid sit*: quasi sit causa properandi. *Vbi vis*, non *verer*.] Ad, *Eœnam ad eœnam*. *Vbi vis* retulit: *Ad Quid sit*, *Non morer*.

8. *Quasi nunc exeam*.] Mure, *Nunc exeam*, quippe qui jamdudum procul steterit.

9. *Iurans Thais quopiamus?*] Ut experlarit Thaidis animum, fingit nescire quo eat. *Hem! Parmeno*.] Vide deprehenfam meretricem velle blandimentis satisfacere Parmenoni.

10. *Bene fecisti*.] Quid bene fecit Parmeno? An quali perturbata hæc loquitur, etiam de nihilo blandiens, utpote meretrix & faceta? An quod illuserit convitio? *Hæc*.] Dulciter additum *hodie*, quasi eum exceptione: quo se significat non perpetuo obsecururam militi & ut quæ promiserit, biduum tantum absuturum Phædriam. *Quid tunc non vides?*] Si dixerit militem, lædit præsentem; si amicum, lædit Parmenonem. Mire igitur pronomen invenit.

11. *Vide. & me sedet*.] Opportune Parmeno fatetur odium militis, ut retundat ab eo amore Thaidis. *Vbi vis, dona adsum tibi à Phædria*.] Nil potuit exitiosius militi contingere, quam ut continuo rivalis mitteret munus, & posterior, & coram ipso. *Dona adsum tibi à Phædria*.] Cum illa sub pronomine celaverit nomen militis, ex arte Parmeno pronuntiavit, *A Phædria*.

12. *Quid scimus?*] *Quid scimus?* ad moram refertur. *Quid scimus?*] His verbis miles insulsius dolere se indicat, *Cum*

non sumus hinc?] Ubi servus rivalis est Parmeno.

13. *Pace quod fiat tua*.] *Pace*, aut gratia, aut voluntate: & deest *eum*, & sic locutus est, quasi bellum his verbis omnibus indixerit. *Pace quod fiat tua, dare huic qua volumus, convenire & colloqui*.] Proprie: quia *pax*, *datio*, *deductio*, *conventio*, *colloquium*, militæ verba sunt: & invidiose sic ait, quasi per eum non accipere liceat dona Thaidem. Et sic pronuntiandum, ut subaudiatur vel: ut sit, vel dare, vel convenire, & colloqui: ut inter hostes solet. *Salustius*: *Qua pax in conventionem non præsistissent*. Et alibi, *Cujus ad verba voluntate, colloquio militibus promisso, corruptio facta paucorum*. & ex rebus Sylla datus est.

14. *Dare huic qua volumus*.] Hæc singula cum invidia pronuntianda sunt. *Convenire & colloqui*.] Sic pronuntiandum est, ut quasi dicat, liceat per te miles, quod etiam inter hostes, & in bello liceat.

15. *Perpulebra credo dona*.] *Eisopora* de fiducia pulchre virginis, *Nostri similia*.] Et *hu similia*, & *horum similia*, dicimus.

16. *Res indicabit*.] Scit Eunuchi nomen posse contemni: & ideo videri vult potius, quam sperari munera sua, id est, Chæream. *Iube istos foras exire, quos iussi, ocini*.] Cum fiducia & alto vultu pronuntiat: & festinat, ne occuper miles prius abire, quam videat. Et est ordo, *ocini exire*.

17. *Procedo tu huc*.] Bene procedo dixit, non accede, aut veni: ut appareat dignitas in incessu. Et callide ab inferiori incipit munere, hoc est, à puella ad Chæream venturus, simul ut à veto nancio incipiens, ad falsum sine suspitione transiret.

18. *Ex Æthiopia est usque hæc*.] Quod Thais cupiebat, nam supra. *Nonne ubi iuxta cupere te ex Æthiopia ancillulam*. Usque additum, ut longinquitas monstraretur, & hoc est quod facit, *Munus nostrum ornato verbo, quod potest*. *Ex Æthiopia est usque*.] Hic ostendit quid sit ex Æthiopia, addendo usque: ut ex longinquitate dignitas muneris ponderetur, & quid erit jam criminis in colo-

te, quando ipse dicere gloriatur unde sit? Et nure ab inferiore coepit, ut *autem* doni faceret in Chærea: & turpi precedente, lenocinium comparat secuturo pulchro, *Usque*, modo adverbium de loco est: ut, *Sicula prospexit absque Pachino, Hic sunt tres mina.*] Callide munus ad pretium revocavit, ut ad avaritiam converteret meretricem: ne officio donantis & gratia leniretur, & ideo non dixit, tribus minis valer, sed, *hic sunt tres mina*: quasi jam vendenda sit.

19. *Vix.*] Aut difficile significat, aut non: ut sit, *ne hoc, Lucilius: Carcer vix carcere dignus, Vbi es, Dote!*] Tanquam quærat eum, ut nomen indicet: quo alio magis dissimulet Chæream. *Accede huc.*] Vultu eo dicitur quo debuit dicere, & dicto xmulorum læsus, & confidentia destitutus, velut in eo duntaxat conspectu Chæreæ confidens. *Hæc est Eunuchum tibi.*] Mire: postquam dixit,

— Eunuchum perro dixi velle te,
Quia sola nuntius huius regina; reperi.

20. *Quam liberali facie.*] Non narrative laudat, sed per interrogationem, quæ major fiducia est. *Quam atque iniegra.*] Id est, quæ florent puberes, ut *Virgil, atque integer avi Ascanius.*

21. *Ita me Di amens.*] Juravit ideo, ut non amore Phædræ, sed veritate eog: ad laudandum videatur coram milite. *Honestus.*] Pulcher, *Virgilius.*

Et laetis oculis afflavit honores,
Honestus.] Hic subdidit, quod in ancilla prætermisit, quia Æthiopissa honesta dici non potuit.

22. *Numquid habes.*] *Habes* pro invenisti, *Quod contemnas.*] Plus est contemnas, quam vituperes: & deest, in hoc: ut sit, numquid habes quod in hoc contemnas?

23. *Tacent: satis laudant.*] Taciturnitas confessionis genus est, præsertim contra adversarii interrogationem. Ideo tacere hoc, vel quasi laudis argumentum est: quia supra tacete vituperavit: ideo & ipse sic ait *Quid tu au, Gnathus?* numquid habes quod contemnas? *Tacent: satis laudant.* Et, *Quid tu, Thraso?* quia supra contempserat puellam. *Fac periculum in literis, fac in palastra, in musi-*

cia.] Si totum singulariter diceret, *esse* *ἐπιστολὰν*, *Litera, palastra, musica.*

24. *Qua liberum Scire aquum est.*] Quondam liberi pueri his artibus erudiebantur. Et est figura *ἑκαστῶς*: deest enim, *Hic.*

25. *Sollertem.*] Id est, disertum. Utrum hæc sollertem, ut *Horatius, Docte sermone utrinque lingua.* An assumentum est *Hu extrinsecus?* *Sollertem.*] Deest, *Hic.* *Solers*, quasi totus ex arte consilientis, ut *ὁλος ἀπὸ*, quod Latinis verbis, quasi solus in arte sit, *Huie* *mers* contrarium. Nam *solers*, quasi *ὁλος ἀπὸ* dictus.

Ὀλορ solum, ut ἔξ sex. & *ὅς* *sus* dicimus.

26. *Ege illum Eunuchum: si fieri opus.* *vel sobrius.*] Hoc ut militate est: ita importunum præsentē Thaidæ: extra quam, miles si speret, nihil amatorie contemplari debuit. Sed & hoc accedit ad ejus odium, præterquamquod jam in suspitione est amicæ suæ, quod fidem magis diligat. Et hoc mire, quod nemo prior Eunuchum esse Chæream, quam Miles, et edidit: adeo stultus etiam nomine ipso appellavit. Sed statim stulte Miles, primo quidem convivium ipsi Ennucho facit: in quo potest jam laedere amicam, deinde attestatur hoc dicto pulchritudinem huius muneris. Quid igitur proficit? Satis amoculare est, si cogites Chæream esse, qui hæc de se audiat, & tacere cogatur. *Vel sobrius.*] *Honestæ* *Ἐκαστῶς*, propter mulieris præsentiam, ut *Virgilius, Novinus & quite.* Et ipse in *Heautont.*

Qui se videntē amicam pariat suam. Hoc tamen miles coactus à Parmenone dicit, quia reprehensus est tacuisse.

27. *Atque hæc qui misit.*] Id est, tanta munera. hoc enim hæc significat, *Non sibi soli postulat.*] Hoc est, *Istum amulum, quod potes, ab ipsa petito.*

28. *Sua causa ex ludi ceteros.*] Nihil potuit dici invidiosius. Non enim dixit Phædræ, sed ceteros, quasi futuri amatores fuissent, nisi metueretur exemplum Phædræ.

29. *Neque pugnas narras.*] Descriptio militis, tantum excepto nomine. *Neque cicatrices.*] Insigne fœditatis. Nam apud meretricem quid aliud cicatrices valent?

Nam cicatrices etsi semper gloriæ sint, non tamen etiam apud meretrices, quibus post precium forma placet, ut *Sallustius* quoque fateatur, *Hæc sunt virtutis insignia: dishonestamenta tamen esse corpori, maxime latabatur.*

30. *Neque tibi obstat.*] Qui à te repellat amatores tuos. *Quod quidem facit.*] Quidam *reite*, nam & figuratum & aptum sententiæ est, & contemptum indicat hoc verbum.

31. *Vbi molestum non erit.*] Ad superiora retulit, quod nunc dicit: Scilicet ad *Non sibi soli postulat te vivere. Et sua causa excludi ceteros: neque pugna narrat, &c.* *Vbi molestum non erit, ubi tu voles.* Ad *Neque tibi obstat: Vbi tempus tibi erit.* Et mire occupat animum meretricis, cum illam hujus impulsu inducit facere, quiddam dure fecit excludendo Phædiam. Hic igitur qui scit præcepta de beneficiis æstimandis, intelligit oratorie in utramque partem dicta omnia. *Verum ubi molestum.*] Utrum tibi molestum, analisi? sed alius, quia illaturus est.

32. *Vbi tempus tibi erit.*] Non amatori. Et ubi tu voles: non ut nunc in Milite pateris. *Vbi tempus tibi erit, sat habet, si tum recipitur.*] His dictis & Militem repulit ab animo Meretricis, & commendavit Adolescentem: & perfecit ne injuria videatur apud Thaidem, quod sponte susceperit Phædiam.

33. *Apparet servum hunc esse domini pauperum.*] Tristiores enim sunt servi pauperum, & ob hoc ipsum nequiores, & hoc melius erat: quamvis illud aliter Parasitus exponat. *Domini pauperis miserique.*] Bene additum *miseri*: quia non continuo pauper etiam miser est.

34. *Nam hercle nemo posset.*] Secundum illud, *Aii, aio.* approbat parasitus quod Miles dixit. Et est ordo, Nam hercle satis scio, nemo posset hunc perpeti, qui haberet qui pararet alium servum. *Nam hercle nemo posset.*] Aliam causam subtiliorem assignat Parasitus, quam quam dixerat Miles.

35. *Qui haberet qui pararet.*] Prius *Qui*, pronomen: sequens adverbium est.

36. *Quam ego esse puto infra omnis infi-*

mos homines.] Multum dixit, *infra infimos omnia homines.* nam hac sententia vult, illum hominem servis etiam esse peiorem: quia & servus, homo, ut in Phormione,

Servum hominem causam orare leges non sinunt.

37. *Qui huic animum assentari induxeris.*] Proprie: nam animus inducitur adversum objectas difficultates,

38. *E flamma te petere cibum posse arboror.*] Unde sine damno aut malo nihil potest auferri. *E flamma.*] Hoc intelligit, non ex foco, sed ex medio ignis, vel incendio flammæ. Nam antiquum verbum est, *Petere cibum è flamma*, mordetque utrumque simul: ut nescias quem pejus vituperaverit, hujusne fameni, an illius immanitatem, vel voraginem. Et simul vide convitium redditum, unde conjectum est: id est, de paupertate & egestate.

39. *Iamne imus?*] Odium Parmenonis, & stomachum militis ista indicat festinatio, & *Iam*. increpacio moræ est.

40. *Post huc continuo exeo.*] Legitur & *postea*, & post, ut sit *post* pro *postea*. **AIORNTIHDE*** quomodo pro postremo post.

41. *Ego hinc abeo.*] Consequens erat ut offenderetur miles, tam diligenter rivalis munus suscipiente meretrice.

42. *Vna ire cum amico imperatorem in via.*] Vide *αὐτὸς ὁραυλὸν* futuræ litis inter Thaidem & militem. *Cum amico.*] *Mitificæ amicam* dixit, non meretricem. *Imperatorem in via.*] Congruè in militem: quasi ipse sit, sub quo est. & hic servat Parmeno, quod sibi mandatum est, *Et istum amulum, quod poteris, ab ea pellito.* Et bene mutæ nomina, hinc ad honorem, hinc ad invidiam. Hanc, non Meretricem, sed Amicam dixit: hunc, non Militem, sed Imperatorem.

43. *Quid tibi ego multa dicam?*] Non habuit aliud miles stultus: & redit ad illa quæ supra dixit, *Domini pauperis miser quæ, Domini similis es.*] Inceptus jocus, in quo servus injuriæ vice domino comparatur.

44. *Quid rides?*] Et hoc eo vultu dicitur, quasi sibi conscius sit miles facere dicti convitiū, nam non quod nesciat

causam risus, eo interrogat quid riserit: sed ideo, ut denuo laudetur.

45. *Et illud de Rhodio dictum.*] Hoc est illud, *Eorum ingenia admiror simul*. Et huic, ut apparet, fit amior: ideo facilius ab amica, quam à parasito separabitur.

46. *Abi pra, curre, ut sint domi parata omnia.*] Non dixit *qua*: quia intelligitur, *Domi ut sint parata omnia.*] *ἔα μὲν ἵκεν ἡ δὲ*, in qua plus vultu significatur, quam verbis.

47. *Fiat.*] *Faciam*, vel *fiet*, diceret servus: liber vero, *fiat*: tanquam & ipse jubeat sibi.

48. *Si Chremes huc forte ad me veneris.*] *Οἰκονομία* ad litem futuram, & exitum fabulae. Et hoc non audit miles: nam si audiret, nimis irascetur.

50. *Ad me adducito.*] Modo ubi sum significat.

51. *Quid t quid aliud volui dicere t*] Pro, *quid aliud t* hinc est illud *Ciceronis*. *Quem, quemnam t recte admones t Polyctetum esse dicebant.*

52. *Curate istam diligenter Virginem.*] Hæres est, quæ faciet Virginem claudi, in lectulo collocari, & obdormire. *Curate istam diligenter Virginem.*] Ridiculum, quoniam contra eventurum sit.

53. *Vos me sequimini.*] *Καὶ οὗτοι* sunt puellæ, quæ sequuntur.

IN SCENAM TERTIAM

ACTVS TERTII.

1. *P*rofecto quanto magis magisque cogito.] Hæc persona apud *Menandrum* adolescentis rustici est, & inconsequens oratio est. Sed conceditur secum loquentibus multa transcendere, quæ taciti intelligunt: est enim integrum hoc modo, Profecto quanto magis magisque cogito, nimirum intelligo vel invenio, quod dabit hæc *Thais* mihi magnum malum. Potest autem nimirum & pro confirmatione accipi, ut nihil desit: ut sit *nimirum*, sine dubio, pro certo.

2. *Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malum.*] Solve *nimirum*, & fac, non est mirum: & statim consequens

erit per *profectum* tota sententia, quasi dixerit, non est mirum: & subdistinghione interposita mox intulerit, *dabit hæc Thais mihi magnum malum*. Nam *Ni*. ne significat: & *Ne* non, *Ni* pro ne: *Virgilius*.

— *Latè discrimine parvus*

Ni teneant. —

Ne pro non: *Plautus*, *Ne vult*, inquit, pro non vult. Nimirum dabit hæc *Thais* mihi magnum malum.] His verbis intelligitur se sentire paulatim labi in amorem meretricis, quamvis invitum, & adhuc retinentem mentem.

5. *Roger quis quid tibi cum illa.*] Prius intulit, quam interrogavit.

6. *Ut tibi manerem.*] *Manerem*, modo, non dormirem, sed remanerem significat.

7. *Et rem seriam velle agere mecum.*] Scilicet, quæ non posset nunc agi, cum operetur. An rem seriam magis agendam tunc putabat, cum rem divinam fecisset?

9. *Dolo malo hæc fieri omnia.*] *Dolus* à *ludendo* dictus, id est, à *dolando*, id est, minuendo. nam & *δολος* Græce *laxio* dicitur: & *dolones*, tela quædam bellica: & *dolare* fabri, lignum est ascia cædere. Quod autem addidit *malo*: aut *ἀποπροσῶς* est, quia sic in duodecim tabulis à veteribus scriptum est: aut *ἐμπεριον* doli est perpetuum: aut *διαστολε* est, quia est & bonus, quo à medentibus falli ægros, non tamen decipi, *Lucretius* Poëta testatur initio lib. 4. *Accumbere mecum.*] *Mecum*, penes me significat.

10. *Mihi sese dare.*] Non potest magis significari profusa petulantia. *Sermonem* *querere*.] *Sermonem* *querimus*.] quando non solum quod dicamus querimus, verum etiam quomodo alter nobis respondeat & obloquatur: puta cum deficientibus sermocinandi causis, *quora sis hora*, &, *sais recte quæ valueris*, percontamur.

11. *Huc evasit.*] Tanquam impudenter contendit ad hanc inquisitionem. *Quam pridem pater mihi & mater mortui essent.*] Hoc propter ætatem puellæ inquisitum est.

12. *Lamdiu.*] Jam olim.

13. *Et quam longe à mari.*] Hoc ideo meretrix inquisivit, ut sciret, utrum rapina prædonibus fuisset: quippe ad mediterraneum locum, qui accessus esse potuit Piratis. Sed tamen non abhorret à suspitione hujus meretricis, quod & scire vellet cujus pretij fundum habeat Chremes: hoc est, quam amicum, vel quam maritimum.

14. *Sperat se à me avellere.*] Bono usus est verbo *avellere*, tanquam à pertinaciter retinente.

16. *Quid habuisset, cum perit.*] Cum, pro quando: aut cum periret.

17. *Hæc chr quarret.*] In gestu ac vultu id quod restat ostenditur. Nam deest, nescio.

19. *Hanc se intendit esse.*] Proprie intendere, est crimen in adversarium jacere.

21. *Majuscula est.*] Diminutive dixit, ut ostenderet utramque esse primævam.

22. *Miser porro orare.*] Porro, pro postea. *Vt venirem serio.*] Utrum, ut venirem serio, an orare serio?

23. *Aut dicas quid vult.*] Pro quid velis. In Hecyta, *Ac vide quam immerito agritudo hæc oritur mihi abs te Sostrata.* *Aut molesta ne siet.*] Aut hoc moraliter (nam cui hoc imperat?) aut cum quo hoc agit.

24. *Heus heus, PY. hic quis est.*] Hæc separatim pronuntianda sunt, nam apparet inter hæc verba pulsatam januam personare.

25. *Ego sum Chremes.*] Vide quantum distet, ac varia sit hujus rusticitas, *Ego sum Chremes:* à faceta Meretricis disciplina. *O capitulum lepidissimum.*] Nam rusticum esse statim magis apparebit, ubi dixerit, *Rus eo:* & *ῥῦς ἐστὶν αὐτῷ ΠΟΝΙΚΜΩ.*

26. *Dico ego mihi insidias fieri.*] Blandimentum rusticus insidias putat.

27. *Rus eo.*] Pro potiore negotio rus posuit, & major negatio est, quam si diceret, *Non hæc venio.*

28. *Non possum, inquam.*] Plus est, quam nullo.

29. *Dum redeat ipsa.*] Ipsa, vel domina, vel ipsa de qua agitur, Nihil minus.] Deest facinus.

30. *Malam rem! hinc abis.*] Hoc adverbialiter dixit: quemadmodum dicimus, *Domum ibis.* Et apparet illum nianu tactum esse, qui sic irascitur, quia dixit Pythias, *Cur, mi Chremes?* quasi dicat, Cur meus sic indignatus est adulescens? nam ab eo quod est *meus*, vocativus *mi* facit.

31. *Amabo, ut illuc transeas ubi illa est.*] Vide non esse otiosum, quod omnia prætenta sunt potius, quam res importuna fieret, ut ad Militis domum Chremes deduceretur. neque enim hoc conveniebat personæ Bacchiali: quoniam aut infacetum, & præter usum, aut importunum: ideo hoc ipsum Doriz præcepit. *Vt illuc transeas ubi illa est.*] Ut brevem viam demonstraret, non eas, sed transeas, dixit. *Amabo.*] Intersectio est amantis: sic verbum sonat.

IN SCENAM QUARTAM ACTVS TERTII.

H Eri aliquot adolescentuli coimus in Piræo.] In hoc prologo insinuat persona ejus est, cui narraturus est Chærea, quæ à se post scenam facta sunt. Fit autem hoc populi causa, ut spectator auribus accipiat, quod subijcere oculis Poëta non potuit.

1. *Hæri aliquot adolescentuli.*] Bene inventa persona est, cui narret Chærea, ne unus diu loquatur: ut apud *Menandrum.* *Coimus.*] *Coimus*, consensimus, ac pepigimus: ne sit loæcismus, *In Piræo.*] Pro in Piræum.

2. *Vt de symbolis essemus.*] *Plautus* in *Menæchmis*, *Minorem numquam fui dispendio.* Sed melius *Essemus*, producta (e) litera.

3. *Præfecimus.*] Id est, *συμπροσέποιον* fecimus. *Dati annuli.*] Nihil interim de scorto, apparet enim epephos esse.

4. *Præterit tempus.*] Quia tempus constitutum est. *Quo in loco.*] Quia locus constitutus est.

5. *Homo ipse.*] Quia Chæream ei rei præfecimus.

6. *Ceteri dedere.*] *Ceteri*, exceptis me atque illo.

7. *Quisnam hinc à Thaide.*] Causa sciscitandi est admiratio de habitu

commutato, & vix agnitus Chærea.

8. *Is est, an non est? ipse est.*] Vide an poruerit meretricem ignotam hoc habitu atque ornatu fallere, qui ab Antiphone vix agnoscitur. *Quid hoc hominis?*] Vide an longam narrationem possit audire, qui nondum amico narrat, & jam affectus pendet. *Quid hoc hominis?*] Quod a Thaide ephebus exit. *Quid hic ornatus est?*] Quia Eunuchus veste indutus est.

9. *Quid illud mali est?*] Quod timidus egrediatur.

10. *Quid scis sciscitare?*] *Sciscitari*, est occulta magis & secretiora rimari, ac velle cognoscere, ut,

Suspensi Euripilum scitatum oracula Phœbæ

Mittimus. —

IN SCENAM QUINTAM

ACTVS TERTII.

*N*um quis hic est? nemo est.] In hac scena, verba gestum vulturnumque indicant exeuntis: cuiusvis personæ obijciuntur sub cuius occasione spectantibus gesta narrabuntur.

1. *Num quis hic est? nemo est. Num quis hinc me sequitur?*] Uno metuit, ne quis obuius comprehensor occurrat: & ne quis sui persecutor existat. *Nemo homo est.*] Quamvis per nemo, homo intelligatur: tamen addidit homo, ut veteres solent, *ne quisquam.*

2. *Iamne erumpere hoc licet mihi gaudium?*] *Erumpere*, quasi actiuum verbum posuit, pro neutrali: ut sit, Licetne mihi erumpere hoc gaudium? Aut erumpere quali exire. *Mibi*, pro a me. *Erumpere*] Utrumne erumpere, pro cmittere posuit? An erumpere pro exclamare? ut erumpere vocem dicitur, qui exclamatur. nam, *Pro Iuppiter* dicitur est.

3. *Nunc est profecto.*] Ordo & sensus hic est, Nunc est profecto tempus, cum petiti me possum interfici. Hoc autem cur ipse dixerit, statim subiicit causam. *Cum petiti me possum.*] Animadvertendum est, quod si cum conjuncte legeris, quando significat: si separatim, dum si gnificat, *Nunc est profecto.*] Figurate,

ac conjuncte lege sine disjunctione.

4. *Contaminata agriandine aliqua.*] Mire vitæ crimen ostendit: velut ipsa sit campus, possessioque fortunæ instabilis variorum.

5. *Sed neminem curisum, &c.*] Apparatus ad intentionem futuræ narrationis dicitur.

6. *Qui me sequatur.*] Id cupit gaudens, quod iustibus molestum est, nam contra Menedemus gravatur narrare quæ dolet, *Obiundat.*] Odiose instet ac repetat, molestus & odiosus sit, *Enecet.*] Eū quæritur quam enecet.

7. *Quid gestiam.*] Deest quærens. ut sit, rogando obtundat & enecet, quærens quid gestiam. *Gestire* est motu corporis monstrare quid sentias. Constat autem, à pecudibus ad homines esse translatum. *Quid gestiam.*] *Gestire* proprie est, sensum corporis gestu indicare: quid magis brutorum est animalium. *Virgilius*, *Et studie in cassum vident gestire lavandi. Aut quid latus sim.*] Propter quid, *Vnde emergam.*] Proprie dixit *Emergam*, ut ex lustris atque inhonestis locis, utpote meretricis domo, *Cucro*, *At ne tum quidem emerissi lustrante Castor!* ex miserrimis natura tua sordibus.

8. *Vestitum hunc nactus.*] Bene *Nactus* dixit: ut qui non sumeret, nisi suavisset hæc occasio.

9. *Adibo: atque ab eo gratiam.* &c.] Sensus & ordo hic est, *Adibo*, atque ab eo gratiam hanc inibo. *Gratiam inire*, est dare beneficium, ac per hoc alicujus inire gratiam, id est, amicitiam. sed hæc est elocutio, *Gratiam ab eo inibo*, pro, ejus gratiam merebor. Nam ab eo, amat *Terentius* pro ejus ponere: ut in Andria, *Hæc primum animadvertenda ab eo injuria est.*

Id est, ejus injuria. *Inire autem gratiam*, est mereri gratiam. *Plautus*:

Inierit tamen solidam & grandem gratiam;

10. *Quid est quod sic gestis?*] Facete repetit verba ejus interrogationis, ut sciat se jam pridem esse præsentem. *Quid sibi hic vestitus auarit?*] Facete & figurate dictum est, sic & alibi,

Ut pernoscatis quid sibi Eumuchus velit,

11. *Quid est quod latus sis?*] Vide aliud esse *gestire*, aliud *latum esse*. *Quid*

tibi vis? Πῶς δὲ, Quid mihi velim. Satin' sanus? Πῶς δὲ, Sanus sum, an insaniam? Quid me asportas? quid taces? His duabus interrogatiunculis descripsit vultum diſſuri.

12. O festus dies hominis! Amice! salvo.] Decet à salutatione incipere loculente dicturum. Illud autem verisimile est, & percussum re nova, & audiendi cupidum, immemorem extitisse salutandi. O festus dies.] Utrum quia causa est festi ac læti diei? an quia ipse tantus sit quantus est festus dies? O festus dies hominis.] Pro, homo festi diei. Sic dicitur etiam scelus homo, Ennius, O pietas animi.

13. Quum ego magis nunc.] Bene additur magis, ut his amicis se antepositum intelligat, quos cum optet videre Chærea, tamen eum magis, adeo ut aliis amicis antepositum neminem cupiat.

14. Imo ego te obsecro hercle ut audias.] Bonum compendium, ne multa diceret ad commendandum, ut solet, narrationem futuram. Imo te obsecro hercle ut audias.] Bene contulit verba: ut ex his appareat, quid agere velit. Ille dixit Quas, hic Obsecro.

15. Nostin' hanc, quam amat frater? Queritur an verisimile sit Antiphoni notam esse Thaidem, quam frater ipse nesciverit. Sed intelligere debemus, modo notitiam non vultus, sed famæ positam esse: quam famam potuit ex Phædræ & Antipho scire. At vero aliam notitiam negaverat Chærea sibi fuisse cum Thaidæ; hoc est, visus, vultus, oris, & corporis. Novi namque opinor, Thaidem.] Verisimile est hæc scire Antiphonem, qui adeo sit familiaris Chæreæ. Er est ordo hic, Novi, nempe, opinor Thaidem. Opinor Thaidem.] Optime & ab illo taciturnum, & ab hoc nomen ablatum est, ut appareat quam noverit, & quam possit aliquid quæ dicitur.

17. Faciam prædicem, aut laudem.] Prædicemus, aut res sunt: Laudamus extolendo. Vel prædicamus voce: Laudamus argumentis. Quid ego ejus tibi.] Ordo hic esse debet, Quid ego ejus tibi nunc faciam prædicem, aut laudem. Antipho! in hac commotus sum: cum me ipsum notu, quam elegans formaturum spectator sicut, ut sit sen-

sus; in hac commotus sum: ille scilicet, qui, ut scis, formas solet eligere, ac fastidire pro merito.

18. Quam elegans formaturum spectator sicut?] Elegans spectator est, qui sit cunctantis & fastidiosi judicii: cui non quid placeat facile, spectator.] Probior: ut pecunia spectatores dicuntur.

19. In hac commotis sum.] Non est consequens: esset autem, si diceretur, In hac commotum me scis. Erit ergo ordo, & sensus qui supra. Primam dicet. scis.] O fiduciam elegantæ, & de alienis oculis judicare.

20. Quid multa verba! amare cupi.] Ordine egit, nam prius est, commoveri: inde amare. Et bene non ante dicit, quid aggressus fuerit, nisi amoris mentione prælata: quo cogente nihil est insectum cupientibus.

21. Submonuit.] Leviter monuit & recte, quia arripus dicturus est. Et totum optime: nam ut non erat domi adolefcentis, hanc technam reperire: sic ab illo repertam, fuit plane veri amatoris arripere.

22. Tacitus citius audies.] In oratione solentius corrumpere extra ordinem percontantes. Et bene celebritatem prout sit, quia facile tenetur auditor. Et mire, tanquam sola interrogatio motus sit.

24. Et pro illo jubeam me illic ducere.] Iubeam amico dixit, tanquam inter honesta sit, quod utile sit, & turpe factum plerumque perseverante impudentia relevatur.

25. Quidnam ex ea rotandum.] Transiit à reprehensione facti, ad causam ipsius facti.

27. Nam parva causa, aut parva ratio est.] Sic illata interrogatio est, quasi ad hæc annuere, & vultu consentire Antipho sit coactus.

28. Lata vero ad se adducit domum, commendat virginem.] Omnia mire, quod læta, quod adducit, quod domum n. quod commendat virginem. Specta singula, & mirare virtutem Poëte, hic enim commendandus est locus, erroris initium continens, apud Thaidem convitium.

29. Tibi no?] Non interrogat, sed miratur. Satis tuis tamen?] Quid hæc fa-

cit tamen? Utrum hoc etiam meretrix, tamen satis tuto agit. An etiam Chærez, satis tuto tamen: quia nullus accedet alius.

30. *Edicit.*] *Edicimus.* jubemus: vel jure diemius. *Edicta* enim Imperatoris sunt. *Ei mihi, ne abscedam, imperat.*] Certe nullus vit accedit.

31. *Maneam solus.*] *Remaneam,* persequere et in loco, ac per hoc sim miser, utpote non datus, & serviens meretrici, & est *argueret.*

32. *Ego, inquit, ad cenam hinc eo.*] *Misumque,* ad imprudentiam mulietis exprimendam, quæ hoc die erit secunda de custode Eunuchorum.

33. *Abducit secum ancillas.*] Memoriter: nam dixerat abiens, *Vos me sequimini.* *Pauca,* quæ circa illam essent.] Relictæ nonnullæ, ut lavari possit ea virgo, quæ sub vitii hujus occasione nupta est. Hoc enim totum sic inducit Poeta, ut non abhorreat legimus nuptiis, in ea præsertim quæ uxor futura est. *Manent.*] Pro remanent. *ἀπαγορεύει.*

34. *Novissia puella.*] *Ἀνέστης,* novissia. & puella. *Continuo hac adornant ut lavet.*] Hæc pluraliter, pro hæc, ut in Phormione, *Hæc illa erant istienæ.* *Adornant* autem, ex medio significato, pro appaunt.

35. *Dum apparatus, virgo in conclavi sedet.*] Imperionaliter dixit. & *dum apparatus* pro *dum apparatus* & *sedet*, pro *sedebat.* *Virgo in conclavi sedet.*] *Conclave,* est separatus locus in interioribus tectis: vel quod intra eum loca multa & cubicula clausa sint ad hærentia triclinio.

36. *Suscepit tibi talis: in quandam pictam.*] Bene, accedit repente pictura ad hortamenta aggrediendæ virginis: ideo quia non ad hoc venerat Chærez, ut continuo vitaret puellam, sed ut videret, audiret, essetque una: cum nihil amplius cogitaret, ausus, incitatusque dum picturam cerneret. *Jovem quo pacto.*] Mira inventio, quæ hæc pictura domui tribuitur meretricis, adversus omnium pudicitiam amorum, contra parsimoniam, contra dignitatem, contra pudicitiam.

37. *Misissæ auctor.*] Bene *Minus*: &

quia fabula est, & quia tam turpis Jovi, quam apta meretrici. *Quo pacto Danae misissæ auctor quondam in gremium imbræ aureum.*] Quæ aptior pictura domui meretricis ad anatorum illecebras, quam hæc, quæ exemplum continet amoris, & amoris puellæ, & amoris ad Jovem pertinentis: & amoris non grauiti, nec patvi propositi, sed auro in gremium fluente venalis. Tum quod in gremium Danaæ etiam ipse Jupiter, ut splendidus imber illabatur: nonne videtur meretrix dicere adolescentulis, illam corporis partem auctore Jove velut inauratam fuisse? *Imbræ aureum.*] Non rotem vel pluviam, sed *imbræm* addiderat. & avaritiam meretricis:

38. *Egomet queque id spectare capi.*] Moris est ad id oculos vertere, quod videmus: & cum quem aspiciamus, inuerti.

39. *Iam olim ille ludum.*] Bene, non scelus, sed ludum dixit. *Impendit.*] Id est, magis, magisque luserat. Et *luserat ludum*, ut, *Hunc oro sine me furere amice furerem,* figura *apponit* quos.

40. *Denu sese in hominem convertisse.*] Philosophice nunc Terentius demonstravit, quam cladem moribus hominum, & civitatibus afferant signimenta Poetarum, cum exempla scelerum afferant peccaturis. *Denu sese in hominem convertisse.*] Utrum quia Juppiter humana forma aurum infundens pictus erat in tabulis, non pro Jove aurum? *an in hominem,* id est, hominis audaciam atque flagitia? *Atque per alienas regulas.*] Hic apparet Jovem separatim, separatim aurum fuisse pictum, *in aliena regula.*] Satis comico caractere locutus est, & presso stylo.

41. *Venisse clanculum per impluvium.*] Hæc omnia non ut difficilia factu, sed ut humilia, & Jove indigna proferuntur, ut merito sequatur, *Ego homuncio hoc non facerem,* quod non solum non Jovi, sed ne homini quidem, nisi furi, apium erat? *Fucum factum mulieri.*] Id est, ut fucum faceret, hoc est, infidias & fraudem. *Fucum,* astutam fraudem: & mulier, pro, *foemina.*

42. *Qui sempla cæli summa sonitu cecidit.*] Ab auctoritate personæ, ut sita exemplis, *Sonitu cecidit.*] *Παρά-*

Sic de Ennio. Tempa cali.] Sententia tragica: sed de industria, non errore.

43. *Ego homuncio hoc non facerem?*] Oratorie, ut Jovem extulit, ita, detraxit sibi: ut puta, Ille est Deus, & magnus: ego non homo, sed homuncio.

44. *Dum hac mecum reputo, accersitur lavatum.*] Servavit ordinem nuptiarum: & proprio verbo, quasi de nuptura dixit. *Accersitur.*] Utalibi, *Quam mox virginem accersant.*

Nam ipse illam est habiturus uxorem, *Dum hac mecum reputo.*] Hic ostendit, non sibi primum hac nunc in mentem venisse, sed tunc etiam cogitata, cum nondum esset in domo meretricis.

45. *It. lavit, redit.*] *Συνοχία*, qua solet, utitur. *Deinde illam in lecto illa collocarunt.*] Vide an aliquid deest legitimis nuptiis: nam & ipsum verbum collocant proprium est, & adscribitur pronubis.

46. *Sto expectans, si quid mihi impereat.*] *Ἐσπέρειν.* Non enim dixit *starem*, *Expectans*, desiderans. Et mire omne tempus executus est salva veritate, in qua *Virgilius* negligens invenitur: cum post occisum *Mezentium*, non facta noctis mentione, statim intulit,

Oceanum interea surgens aurora reliquit.

47. *Cape hoc flabellum.*] Præclare non sensum, sed verba ipsa per *παύσην* induxit, per quam puellaris error exprimitur. *Cape hoc flabellum, & ventulum huic sic facito.*] Quam particulatim, cum qua diligentia & *Συμμετρία* jubet, quasi novitio & imperito? *Ventulum huic sic facito, dum lavamur.*] Demonstrativum, & gestu explicandum.

48. *Vbi nos laverimus.*] Vide usum verbi tam cito variatum, *Dum lavamur: & Vbi laverimus.* Accipio tristis.] Id est, tristi similis: ut, *Namque ut conspectu in medio rubarus inermis constitit.* Accipio tristis.] Bene *Tristis*, tanquam aliud magis vellet, hoc est, lavare, aut ludere: metu it enim ne quod cupit, prodatur gaudio. *Ss voles, lavato.*] Quasi satisfaciens est, cum solum illum relinquant cum virgine.

49. *Osium impudens.*] Licet jocanti

& amico convitium jocunde facere.

50. *Quis esset status.*] *Status* corpori adscribitur: *Status* ad habitum refertur. Ergo *status* est *ἡλικία*: *Status*, longitudo corporis. *Te asinum tantum.*] Quia hoc ministerium delicatarum servorum est.

51. *Omnes pronunt se.*] Verbo neutrali quasi activo usus est.

52. *Vbi absunt.*] *Vbi*, & temporis & loci potest esse.

53. *Interea somnus virginem opprimit.*] Utpote compressam somno, & oblectatam flabello, atque ab Eunuchis nihil metuentem, *Ego limus specio.*] *Limus*, si nominativus singularis est, transversus significat: si septimus pluralis, deest oculis. Nam *limus*, est transversus: unde *limen* dicitur quoque, quod ingredientibus excurrentibus transversum est. Quum igitur dissimulant homines se videre quod vident, & non recta facie, sed transversa intuentur, *limis* dicuntur aspicere.

54. *Sic per flabellum lanculum.*] *Sic deinde* est, & necessario additum, nam & *limus* & per *flabellum*, sine demonstratione parum intelligitur. *Limis aspecio.*] Cum *limi* dicantur obliqui generaliter, hoc tamen de oculis dicitur.

55. *Pessulum ostio obdo.*] Scilicet ut amoveret arceretque auxilium Virginis.

56. *Quid tum Fatue?*] Quid enim præter vitium superest, ubi amator est adolescens, & virgo dominici & inclusa? Grate explicata narratio est, quam audientis curiositas finit, & cujus in extrema parte major attentio est, *Fateor.*] Me fatuum qui hoc quæsierim, subauditur. *An ego occasionem mihi ostentatam tantam, tam brevem, tam optatam, tam insperatam, amitterem?*] Vide quanta dixerit: non voluntatem, sed occasionem: non animadversam, sed ostentatam: non hanc, sed tantam: non angustam, sed brevem: non appetitam, sed optatam: non repentanam, sed insperatam. Et bene *insperatam*: aliud enim sibi promiserat: ut supra diximus, non quod pictura occasioque persuasit.

57. *Tu polego is, &c.*] Eunuchus scil.

59. *Sane hercle ut dicis.*] Deest, *ita est.*

Sed interim de symbolis quid actum est?] Beate memor est personæ, quam induxit Poeta, per hanc interrogationem. *Sed interim de symbolis.*] Παρρησιας, ἀγαπᾷ τὸν ποσειδῶνα.

60. *Frugi es.*] Utilis & necessarius: ut fruges humano generi. *Frugi* est ergo, in quo est aliquid quo fruamur, id est, utamur. *Discum.*] Nomen est proprium *Discum*.

61. *Sed tanto ocius properemus.*] Προπερμεν δὲ, προαμβουλέμεν. *Aluta vestem.*] Ἦκε οὐκατορία est ad id, quod in domum Thaidis rediturus est Chremes.

62. *Vbi mihi est?*] Vultu ostendit, quod subaudiatur *nescio*. Nam domo exulo,] Deest *Prope*. aut *Veluti*: ut sit, Prope jam exulo. *Exulo* duobus modis dicitur: & de loco in quo exul est, & de loco ex quo ejectus est. *Nunc metuo fraorem.*] Causas ostendit, cur domo penitus veluti exulet.

63. *Pater ne rure redierit.*] Præparatur jam interventus senis: & est ἡδίστη ad superiora, nam & hic metuo est subaudiendum.

64. *Ibi proximum est.*] Hoc est domus mea, *Recte dicit. Eamus.*] Ipsa verba quodammodo felicitationem sonant.

65. *Quo pacto porro.*] Porro, postea, deinceps.

IN SCENAM PRIMAM ACTVS QVARTI.

Ita me DI bene amant.] Ea persona quaesita est, qua terribilem credat militem: & tamquam in experiendo vanus ac ridiculus esse possit.

1. *Ita me DI bene amant.*] Hoc loco quid post scenam gestum sit, hoc est, in convivio militis, ancilla demonstrat: ut jam quæ in profectio agantur, ex his possumus agnoscere.

2. *Ne quam ille hodie insanus.*] *Illum.* & *Ille insanus*, sic effertur, ut omnibus insuavis miles esse noscatur.

3. *Nam postquam iste advenit.*] Instanter admonet, qui scilicet sit Chremes.

4. *Militem rogat.*] Et hoc quasi de odio loquens dicit, non *Thracem*. *Continuo trahet.*] Ut rivali,

5. *Neque negare audeo.*] Ut amica poscenti, *Instare ut hominem invitet.*] Vide impudentiam Meretricis, primum petit ut jubeat eum admitti: postea ut invitet, quod est majus.

6. *Id faciebat retinendi illius causâ.*] Admonet spectatorem, ne existimet alteri rivali injuriam fieri Phædriæ. Et simul est hic ὁμοθυμαδὸν *Virgini* agnoscendæ.

8. *Invitas tristis.*] *Tristis*, invitatus, non libenter, Ut è contrario *Virgilius*,

— *Vobis*

Latus ego hunc candentem in littore tantum

Constitui ante aras, voti reus. — Et, *Accipio tristis*, eodem modo, *Mansit ibi.*] Adolescens scilicet. Et *Mansit* pro remoratus est. id est, accubuit, nec recessit, *mansit* significat. Simile est, *Mansit*, pallus est, Sic, *Chremes mansit*, immoratus est, conviva necessitate discessit, accipiendus est. *Sermonem accipit.*] *Sermonem*, colloquium dicit.

9. *Adductum amulum.*] Plus dixit *Adductum*, quam *Admissum*: & simul quia videbat furibundum Chremem, & totum crimen revocat ad Thaidem. Et hæc est causâ, cur à Milite in ejus domo nullam curam patiatur Chremes.

10. *Huc age.*] Huc Thaidi, non adducto. *Hæc*, inquit, *puer*,] Hæc ostenditur, quod supra apparatus est, *Pamphilam accersit.*] Non provocat, sed accersit: quia non est aptum militi,

11. *Vi delectet hic nos.*] Quasi dicat, quod hæc non facit, Sed delectare, *hinc* est: quia supra de illa dixerat, *Et filiis scire*. Et bene hic, quasi insuaviter nunc trademur. *Illa exclamat.* N n respondit, inquit: sed exclamat. *Admirationem gentium.*] Hoc magis mirum, minime gentium, quam nusquam gentium.

12. *In convivium illum?*] Εὐφρανῶς, ut, *Cantando suam?*] *Illam?*] Deest, *accersas*: & est figura ὑπονοήσεως, *Missendere.*] Proprie dicit *tendere*, quod significat pertinacem contentionem. *Virgilius.*

— *Vasto certamine tendunt.*

Inde ad iugum.] Subauditur, *ventum est.* 13. *Interea aurum fibulam mulier dedit.*] Ne aurum pro virgine, quod re-

timebat, anitteret, vel *aurum demit*, ut esset ad fugam expeditior, vel ad fixam. Et opportune mulierem dixit, non *Thaidem* : ut ostenderet malitiam sexus.

14. *Hoc est signi, ubi primum poteris.*] Ad quam rem signi? Utrum hoc est signi, *Quamobrem metuum ne quam ille eade inanis turbam facias*, aut vim *Thaidi*? An hoc est signi, *Vnde scio quod ubi primum poteris, se illinc subduces*? Erit igitur subaudiendum sic, *unde & quod*: ut sit, Unde scio, quod ubi primum poterit.

IN SCENAM SECUNDAM

ACTVS QVARTI.

*D*um rus eo. *capri egomet.*] Hic nunc causa narratur, cur statim in urbem redens *Phadria*, qui discesserat abstinens biduum, ad tollendum iurgium milite, & importuna redit.

1. *Dum rus eo.*] Jam tempus est revocandi in scenam *Phadriam*, postquam acta sunt omnia, quæ illius absentiam desiderabant. *Capri egomet mecum.*] Ordo, capri aliam rem ex alia re cogitare. *Inter vias.*] Figurata & nove inter vias.

3. *Et ea omnia in pejerem partem.*] Utrum subaudiatur, cogitare? an, ibant, aut vetgebant, aut quid tale?

4. *Dum hac puto.*] Id est, exillimo, ut *Vergilius*.

Multa putans, fortuneque animi miseratus iniquam.

Et est *de capris* pro reputo. Putamus enim instantia. Reputamus præterita.

7. *Vbi ad ipsum veni diverticulum.*] *Diverticulum* est, ubi iter de via flectitur, & proprie *diverticula* dicuntur in via domicilia, ad quæ de itinere divertendum sit. *Constiti.*] Plus est nunc scientem stetit, quam præterisse nescientem.

8. *Hem? biduum hic manendum est.*] Interjectio laborantis animi. *Biduum* sic pronuntiat, ut longum nuntiumque tempus. Tum deinde *hic*, tanquam in loco solo atque tristi.

9. *Soli sine illa?*] Aut sine alio oblectamento. *Sine illa?*] Satis amatorie, *sine illa?*] Jam causa est, cur biduum

graveretur loco tristi, cur solationi conquirendum. Sunt autem qui idem putent, *soli esse.* & *sine illa* : ut *sine illa* *ἐξόντος* ejus sit, quod dixerat, *Soli*.

10. *Nihil est: quid nihili?*] Amantium disputationes intermiscunt quædam consilia sine mentis, quæ tamen statim resurgentis amoris levitia deviantur.

11. *Eho, ne videndi quidem eris?*] *Eho*, ridicule additum: tanquam omnino non secum loquatur, sed cum altero. *Si illud non licet, saltem hoc licebit.*] Bene his dictum *licet, licebit*: quasi de re magna loquatur, totum ergo amatorie.

12. *Certe extrema linea.*] Et hoc recte: quia quinque lineæ perfectæ sunt ad amorem, prima visus, secunda loqui, tertia tactus, quarta osculari, quinta coitus. An sic dixit *extrema linea*, quemadmodum dicitur *longi lineæ quid fieri*? Id est, de longinquo.

13. *Amare laud nihil est.*] *Amare* modo frui amore dicit, *Plautus*, in *Bacchidibus*.

Præter hic adere, quam te amare desinam.] Et, *Sine te amem. Villam prætereo sciens.*] Sciens quidem, sed non minus amator, quam prius.

14. *Sed quid hoc, quod timida subito egreditur Pythias?*] Ex his verbis persona in scenam veniens, & locutura describitur, & *Timida*, modo ægra, turbata, commota, *Plautus*.

Maurum ex mari, timide.] Et hic ipse, *Vxorē inquit Philumenam pavitare nescio quid dixerunt.* *Timidum* aliud naturale, aliud eventus est: ut, *Addis se faciam, timidisque supervenis* *Ægle*.

IN SCENAM TERTIAM

ACTVS QVARTI.

*U*bi ego illum.] In hac scena opere præteritum delectationis est spectatori ex querela ancilla *Thaidi*, atque errore *Phadria*.

1. *Vbi ego illum.*] Hoc initio ostenditur tanquam persequentem fugientem, progressam esse personam, *Sceleresum.*] *Scelerosus*, est multorum: *Sc-*

lestus, vel unius, *Scelerosus*, propterea auctor est sceleris: *Sceleratus*, in quo scelus sit constitutum vel committum, *Scelerosum atque impium*.] *Scelerosum* in Thaidem, *Impium* in virginem.

2. *Audax facinus facere*.] *Facinus* facere, figura *apaisius*. Hoc quid sit? *vercor*.] Pro duobus unum dixit, scilicet *vercor*, pro, & nescio, & *vercor*.

3. *Quinetiam insuper*.] Accusatio facta, *Scelus*.] *Autem*. Plus enim est scelus, quam sceleratus, Ut *Lucilius*, *Carcere*, vix carcere dignus. Postquam iudicatus est virginem.] Argumentum ab his quae sunt post negotium gesta. Et mire, Postquam iudicatus est. *Discidit* dixit: cum ille videlicet, dum virgo relictus, hoc fecerit. Et mire exprellit vinum in latum virginis ab eo quidem, qui vitiat jam posset: sed tamen ejusmodi adolescentulo, cujus propter teneras adhuc vires ad explendam venerem, longiore noxa adversus virginem utendum fuit. Nam ideo praeter occasionem familiaris discenditis, tempus, locus, & cetera attributa negotio, etiam somnus virginem opprimens, adjuvat Chæteam. Et mire *iudicatus* potius, quam complexus est, aut talealiquid, quod amorem indicaret.

4. *Vestem omnem misera discidit*.] Ad eo ut non amore fecerit, sed injuria. Et vide, ut ex his appareat nihilum virginem relictam esse. *Tum ipsam capillo conscidit*.] Multo melius, quam si diceret, *Capillum illi conscidit*.

6. *Vix ego unguibus facile illi in oculos involeam*.] Nonne credis Pythiam id comminari, quod a virgine minus factum sit? quod, quia puella, non potuit. *Vnquibus*.] Quibus armatur hic sexus. *In oculis*.] Quasi amatori. *Venefico*.] Mutanti homines, & ex virginibus mulieres facienti. An *venefico*, amatori? quia amor, venei um occultum est, ut *Virgil*. *Oculis in stupores ignem, fallisque veneno*. Et, *Longumque bibebat amorem*.

7. *Absente nobis turbatum est domi*.] Aut subdistinguendum est, & subaudiendum, *me*, aut *apaisius* figura est, *absente nobis*, pro nobis absentibus. *Pomponius*, *Sine ergo istuc praesente amicis inter*

canam, *Varro* in *Marcellum*, *Id praesente legatis omnibus, exereitu, pronuntiat. Absente nobis*.] Cum sic dicit, pro praepositione ponit *Ausente*: ac si diceret, *Coram amicis*.

8. *Quid festinas?*] *Properas*, *turbas* & *trepidas*? *Sallustius*, *Festimanibus in summa inopia patribus*. *Egen? quem quaram?*] *Deest rogat*.

11. *Eunuchum quem dedisti nobis quas turbas dedisti?*] Aut *admonuit*: ut, *Vrbem quam statuo, vestra est*. Aut quem cum interrogatione pronuntiandum, ut sit, *qualem Eunuchum quem dedisti*.] *Quidam* volunt quem distinguere: quau uiccat qualem sed nesciunt, uac figura multum veteres usos esse, *Eunuchum* enim ad *dedisti* verbum reulit. Nunc ergo addit propter aliud *admonuit* assumendum extrinsecus, *is Eunuchus*. Nam quoties uno nomine, aut pronomine diversae declinationis enuntiationes comprehenduntur, necesse est quod alteri accommodatum fuerit, ab altero discrepare. *Quem dedisti, quas turbas*.] Et quem & quas sic accipe, quasi dixerit, *qualem Eunuchum, & quales turbas*.

12. *Quid ais?*] Hoc admirantis est magis, quam interrogantis.

13. *Temulenta et*.] *Ebtia*, à *temete*, quo nomine antiqui grave vinum appellabant, eo quod tentaret mentem, id est, labefactaret. *Virgil*.

— *Tenuisque Lagae*
Tenuitura pedes elim, vinciturque linguam.

Vinum sic sint, qui mihi male volunt.] Bene, non ebriam esse, in maledictum vertit. quasi vero temulentam esse, se iucitatis sit. An non negat se esse ebriam, sed non vino, verum malo ebriam vult intelligi?

14. *Mea Pythiam*.] *Mea*, & mea tu, & *amabe*, & alia huiusmodi, mulieribus apta sunt blandimenta. *Quid istucnam monstris fuit?*] Quippe monstrum est omne contra naturam. Si igitur Eunuchus est, & vitiauit virginem, contra rerum naturam factum est, & recte monstrum est. Et ordo est, *Quid istucnam monstris fuit?*

15. *Qui istuc facere Eunuchus potuit?*] *Istuc facere*, honestius apud pucillam,

quam si *Vitiare* dixisset: & potest videri aliquid nutu significare, *Ego illum nescio quid fuerit.*] Σῶλαν-ψ. Bene vitavit Eunuchi nomen, ut vitiaſſe Virginiem obtinere possit.

17. *Virgo ipsa lacrumat.*] Nunc ostendit quid fecerit, & ostendit argumentis. *Neque enim rogitas, quid sit, audet dicere.*] Quid si verberata esset? sed non puderet quæri. Hæc autem injuria apud Virginiem non habet nomen.

18. *Bonus vir.*] Εἰς τὸν καλόν. non enim jam Eunuchus. Bene igitur *vir*: quia hoc illum esse contendit. *Nisquam apparet.*] Nescias utrum fuga ejus quaeratur, an culpa, sed constat, hæc argumenta esse, quod ipse virginem vitiauerit. *Etsiam hoc misera suspicor.*] Bene etiam: quia & hoc suspicatur, virginem vitiatam.

19. *Nequeo mirari satis.*] Bene hic omnes suspensiones ad Eunuchum, quem novit, revocat: nescit Chæream liquidem hunc esse. Et mira locutio, pro eo quod est, *nescio.*

21. *Vise amabo num sit.*] Domi subaudiendum est: aut, *Num si quod dicit.*

24. *Sed nihil posse.*] Ut voluntatis rei sint, non etiam facti. *Verum misera non in mentem venerat.*] Non, nihil posse eos, sed, amatores esse maximos. Ad partem enim sententiæ pertinet quod dicit, *Non in mentem venerat*: non ad totum quod audiuisse se duam. Etiam nisi penitus negative consideraveris, contraversa in erit. Si enim nihil posse audieras, quid est quod in mentem non venerit ut vitares: utrum igitur amatores mulierum esse maximos audieras? quod ipsum vitandum fuit. Neque enim hoc satis est ad pudicitiam, stuprum vitasse, cum impudica fieri vel solo oculo possit, quam omnino integram & illibatam velis. An *Verum* non erit conjunctio, sed nomen? ut illud quasi falsum audierit: hoc autem, quod verum inventum est, non ipsa suspicata sit. Nam *in mentem venire*, non remitti tantum, sed etiam cogitare significat. Sic Cicero, *In mentem tibi non venit, causam publicam sustinere*, id est non cogitas, non suspicaris. *Verum misera.*] Si *verum* pro conjunctione accipimus, subaudiendum erit, *amatores*

mulierum eos esse maximos. In mentem non venerat.] Non quod audieram: sed, quod hic fecit. An non aliud in mentem venerat? non scilicet facturum fuisse quod fecit. *Non in mentem venerat.*] Aut non erat cogitatum: aut non etiam recordata.

25. *Nam illum aliquo conclusissem.*] *Mite Conclusissem* dixit, ut servam feram. sic alibi: *Conclusam hic habeo uxorem servam.* Neque illi commississem virginem.] Si vel amatorem tantum meminissim.

IN SCENAM QUARTAM

ACTVS QVARTI.

1. *Exi foras scelestæ.*] Jocundus error, in quo non dubitet Phædria ipsum esse qui quaeritur: verum in super sic aggreditur, tanquam sit ipse. *Scelestæ.*] Quale est scelestum appellari, qui nihil sciat? *Restitua?*] Necessarium restituit, qui miratur se protrahi.

2. *Fugitive.*] Et scelestum & fugitivum increpat, in hunc crimen transfrens Chæreæ. *Male conciliate.*] Oportune adolescens hic exprobat munus magno emptum. *Male*, magno significat, ut *Plautus* in *Amphitryone*,

Hac nox scitu est exercendo scortio conducto male.

Ergo *Male conciliate*, magno empte significat, nam omnis conventio, *conciliatio* nominatur. *Conciliatum* ergo magno emptum. *Os ut sibi distorsit.*] Et hic memor adolescens insinuandi muneris, dicit illum sibi os distorsisse, qui natura sit pulcher. Os autem dicimus illi *distorque*, quem natura pulchrum deturpamus.

4. *Quid huc reditio est?*] Eleganter ei reditio objicitur, qui revera loco se non movet. *Quid vestis mutatio est?*] Sic veteres, *Plautus* in *Trinummio*,

Quid tibi interpellatio, aut in consiliu huc accessio est?

Cacilius *ἀνατομή*, *Quid tibi aucupatio est* argumentum, aut de meo amor. *verbificatio est parri?* *Quid vestis.* &c.] Nam liberi veltem habebat, utpote Chæreæ: servi vero atque Eunuchi deposuerat.

5. *Paulum si cessassem.* Pythius.] Fa-

nulciare est iratis, avertere se ad aliam personam ab ea, in quam commoveantur.

6. Ita jam adornabat fugam.] Ut supra, Adornant utlavet.

7. Habesno hominem amabo?] Hæc omnia Pythias, cernens Eunuchum, loquitur, id enim erit jocundum, ut quærat illum quem videt. Quid n habeam?] Quid n, quid niti hoc est, cur non habeam?

8. Vbi est?] Dorem contemplata, dicit Vbi est? quia non ipsum, sed alterum novit. Rogas? non vides?] Stomachatur uterque errans mirthæ illa, quod Eunuchum credidit, Chæream videns: hic, quod Eunuchus objecit, quod commisit Chærea.

9. Hunc sollicit.] Hoc jam, tangens Eunuchum, dicit Phædrus.

10. Hunc oculus sui nostrarum nunquam quisquam vidit.] Ἀγχιούμω est figura, pro nostrum, vel nostrarum, id est, quæ familiaris nostræ sunt: ut parum sit non videri Thaidem, nisi addatur, ne familiarium quidem ullam esse, quæ hunc viderit.

11. Quisquam.] Antiqua locutio est.

12. Non vidit?] Totidem, isdemque verbis repetit. Et interrogatio stuporem admirantis ostendit, & jam veluti consentientis.

13. Namque alium habui neminem.] Bene ad illud quod ait, Au in hunc: quasi ex multis.

14. Au! nec comparandum hic quidem est.] Au, interiectio est conturbatæ scemine, nec constantis sibi. Illa erat honesta facie & liberali.] Τῷ ἰδωτομῷ, erat, quasi de mortuo, aut qui non est, & iuicer Thaidi, quia fugit.

15. Honestæ facie & liberali.] Commode descriptus est Chærea.

17. Nunc eo tibi videtur fœdus.] Facete, fœdus videtur, non est enim.

18. Tace obsecro.] Aptè dictum est Tacet. fornauceo stomacho, quasi impudenter assilienti formæ improbæ, & argumenta inaniter pertinaciterque invocanti. Tace obsecro.] De consuetudine dictum est Tace, & bene additur Obsecro, ne Tace ipsum, videatur injuria.

20. Quam tu vero videre velles, Pha-

dria.] Commota adversus Phædrum; cogitur eum laudare, cui irata est: & ideo totum callide. Quem tu vero videre.] Facete, quali nec hunc, nec ipsum qui misit, conspectum velit. Quem tu.] Quem. talcm, & breviter ejus formæ laudata est: cum proluxus illius sit describenda deformitas. Quem tu vero videre.] Vero. Pulchrè. Pulcher enim est, cujus forma nec odium, nec convitium commoverit. Lucilius in Satyra Athymnidis ex facto florem delegern. Quem tu videre.] Quare tu, an quia iste jam non velit videre, iratos scilicet ob vitiatam virginem? An tu? quasi spectator elegantis formarum, & qui amator sis Thaidis?

21. Hic est vetus, vietus, veterosus, senex.] Sic hoc totum pronuntiandum, quasi irascatur huic, propter quem laudaverit Chæream. Vietus.] Mollis, flaccidusque, & flexibilis corpore, unde & vimina, & vitæ, & vietores dicuntur, & viere, religare dicitur: quia vietis virginis magis religate possumus quilibet. Lucretius aranea dixit vitam vestem, id est, putri mollitia præditam. Vietus, ad vituperationem modo, non ad laudem ponitur: ut,

Veteru Poeta maledictis respondens. Vietus est, cujus diminutivum est vetulus. Veterosus.] Morbo vetere confectus, id est, veterno: quales sunt qui hydropem patiuntur. Et recte. Nam licet Eunuchi in senectâ veterosus sunt, & cito hoc laborant morbo. Senex.] Ex morbo ægritudineque rugosus. Senex.] Utrum senex, an quia ita videtur ob deformitatem?

22. Colore mustellino.] Erravit Terentius, non intelligens Menandrium illud, οὗ τίς ἐστιν χολώτης χίμω. Aut autem stellionem, animal quod læcite non dissimile est, maculoso corio: nempe ad id genus coloris facies exprimitur Eunuchorum corporis, quia plerique lentiginosi sunt. Hinc ergo erravit ideo, quia χολῶ Mustella dicitur, χολώτης Stellio. Sic παρ' Ἀριστοφάνει ἐστὶν περὶ λυγροῦ. ἃς δὲ χολώτης κατὰ γένος ἐστὶν Συναγῆτις. Ego Adelsonem sequor, qui recte intellexit, Terentium scientem, multiclino

colore Eunuchum dixisse coloratum, velut sublivido: quia vere Eunuchi, aut ex candidissimis lentiginosi fiunt, ut ex Gallis, & huiusmodi occidentalibus: aut ex fuscis, sublividi, ut ex Armeniis, & aliis Orientalibus.

23. *Vi quid egerim, Egomet nesciam.*] Pro non meminerim, vel non agnoscam.

24. *Eho tu, emin' ego te?*] Miro stomacho quod ipse fecit, id ex alio conatur audire: & donec hæc audiat, an hoc fecerit, dubitat. *Iube mihi denuo respondeat.*] Hoc est, quod in rhetoricis Cicero ait, *Contra firmam argumentationem, aliam æque firmam aut firmiorem opponimus.* hæc est autem æque firma. Denuo autem, ad respondeat pertinet, non ad iube. Denuo respondeat.] Iube vero, mihi denuo respondeat, intelligendum est.

25. *Roga.*] Mire utriusque fiducia confertur, & apud utrumque est veritas, cum uterque fallatur.

26. *At ille alter venit.*] Bene instat, quasi ex parte jam obinuerit Pythias.

27. *Age dum, hoc mihi expedit.*] Hæc *Plantina* sunt, cum in iisdem longa sit disputatio: sed mire à *Terenio* proferuntur ad ejus exemplum, & quod est plus, carent *Plantinis* nugis. *Age dum.*] *Dum*, *παρήκων* est, & adjuvat ex animo loquentem.

28. *Taces?*] Et recte tacet: quia metuit *Chæream*.

29. *Monstrum hominis.*] Bene Eunuchus dictum est *Monstrum hominis*: hoc est, nec mas, nec femina existens. Sic & supra, *senem mulierem* dixit.

30. *Modo.*] Nota modo aperte pro præterito tempore dictum esse, id est, jamdudum. nam qui viciaverat virginem, non modo, sed longe ante vestem mutavit cum Eunuchus *Phædria*.

31. *Quicum.*] Præpositio *cum*. his dictionibus supponitur, *quicum, nobiscum, vobiscum*. Cæteris vero, ita ut ipsam nomen præscribit, præponitur: ut, *Cum amicis, cum exercitu, cum advocatis*.

32. *Vnde igitur fratrem meum esse sciebat?*] Utpote novitius: & cum quæ ex *Piræo* raro discesserit: & longo intervallo eis *τὸ αὖν* venerit. Et hæc sunt obliquæ interrogationes, quibus uti

oratores videmus, cum derivare testimonium nituntur. Et ideo sic ait *Phædria*, ut frustraretur omnia, quæ confessus est *Dorus*. vult enim fratri esse consultum. *Parmeno dicebat eum esse.*] Prope infirmatum testimonium est, quod enim sic ait, *Parmeno dicebat eum esse falsum esse potest.* Et mire sic ait: ut, *Sola mihi tales casus Cassandra canebat.* Sic autem dicimus, quando non semel quod factum fuerit, sed sæpius demonstramus.

36. *Iam satis credis me esse sobriam.*] Quia supra dixit, *Temulentas*: & quali gravem injuriam hoc dicto passa sit, memoriter dictum retulit, ut, *En ego videri solita & Pulchrege?*

37. *Iam satis carum est virginem videri esse?*] Ordine ait, quum primum de se, tum de adversario loquitur.

38. *Credis huic quod dicat?*] A personæ qualitate derogat fidem, nam quid credendum est servo Eunuchus fugitivo? *Quid isti credam? res ipsa indicat.*] Hic a personæ quæ convincebatur, oratorice ad factum se retulit.

39. *Concede tunc paululum.*] Ad se verbum dicit illuc: ut longe sit à *Pythia*, Eunuchus enim dicit *Phædria*.

41. *O scelestum, atque audacem hominem!*] *Chæream* scilicet vel *Parmenonem*. sed sic pronuntiandum est, ut putet *Aucilla* de Eunuchis dici, hoc ipso quod præsto est, ideo illa infert,

— *Va mihi, etiam nunc ex dis, indignis nos esse irrisar modis?*

Va mihi] Hoc totum, *Va mihi*, quidam à *Pythia*, usque ad *irrisar modis* dici existimant.

44. *Mirum ni tu credas, quod iste dicat.*] Utrum an serva, quod servus? an stulta, quod stultus? an femina, quod Eunuchus? *Mirum ni tu?*] Clare dicit, quidam pressius putant.

45. *Heustu, negato rursum?*] *Rursum*, non ad negationem pertinet, sed ad interrogationem: ut sit, *rursum interrogatus, Rursum*, retro, id est, & contrario: & per hoc contrarium superioribus dicio.

46. *Non potest sine malo fieri video.*] Ampliatio & dilatio questionis, argumento est, nihil constitisse. Adde quod poenam minatur, non tanquam jam incerto, sed falso testi. Deinde ipsum fa-

sevi consideremus quale sit. Non est testis fateri, sed rei. Hic igitur ut in illum culpam transferat universam, fateri uixit, non indicat: ut ipse reus, non alieni facti testis esse dicatur. *Non potest sine malo.* Quasi nec hæc fuerit, nec illa confessio, in quibus nulla veritas sit.

47. *Sequere hæc.* Quasi ad tormenta. *Modo ait, modo negat.* Testis aut ab adversario convincitur falsitatis: aut à se ipso, si variaverit dicta. Ergo priora quia non potuerunt convinci, ab instantia testis præsidium defensionis inquisitum est.

48. *Ora me.* Hoc lentius: ut sit causa non ferendi. *Obsecro te vero, Phadria.* Bene vero, nam quia ille dixerat, ut simularer pecces: hic amicus vero addidit, ostendens, sermo te rogare, & ex animo: non ut ille iubeat, dolo. *Intro.* Terribiliter, Junimodo cum summoveat. *Intro.* Utrum intro domum ad Phadriam: an ad Thaidem? Sed non oportet ad Thaidem intelligi, ne celandarum rerum index teneatur. *Oi, ei.* Bene si ei *ῥῆσις* rusticum posuit, utpote & servi & novitii, & est deploratio ab eis sic dicta.

49. *Alio pacto honeste.* Contra officium fuit, mentiri decuisse servum, & adfuisse mendacio liberalem adolescentulum. Sed vide quemadmodum defendatur, dum se mentiri coactum dicit, dum consulit honestati. Hanc autem causam longæ sermocinationis, ad hoc induxit artifex Poeta, ut apud omnes iam certum sit, à Chærea vitiatam virginem, ne ullo errore impediatur ulterius nuptiæ, vel finis fabulæ differatur. *Alio pacto honeste.* Nullo alio scilicet, nisi per hanc fallaciam.

50. *Alium est siquidem.* Hoc rursus clare, & sic dicit tanquam adhuc iratus Eunuchus suo.

51. *Quam me vivere.* Deest magis: ut sit, *Magis scio, quam me vivere.*

52. *Inveniam hodie pol.* Hæc est *ὑπονοµία* ad futurum exitum fabulæ, nam dum se vicissitum Pythias, sit indicium patri Chæreæ, & confirmantur nuptiæ.

54. *Vtrum tacemus. an prædicem?*

Tertium *περίλαον*: abundat enim aut *ἡσυχίαν*, aut, *ne*: aut certe hoc fit, ut sit figura *τῶν ὄντων*.

55. *Tu pol, si sapi, quod scis, nescis.* Non possumus nescire quod scimus, sed ita, ut *Concordia discors*, & *Virgilius. Sequitur quo sequentem. Tu pol si sapi, quod scis, nescis.* Videmus, cur nolit Poëta de vitio virginis continuo scite Thaidem: utrum ne improviso malo vehementius commoveatur, ac doleat? an ut ex ejusdem Virginis habitu, vultuque isto cognoscat? quod est actuosius. an, quod proximum vcto est, ut illam & Thais, & Frater, ignorantes viriatam, animosius adversus Militem defendant, repetitum eam venientem, cum tanto strepitu ac nuntis: Nam quo ote præterea diceret Thais Chremeti, de sororis pudore sollicito, *Educta est ita uti te qua illaque dignum est*: si sciet eam virginem non esse? *Quod scis, nescis?* Unde in Heautont. *Nescias quod scis, si sapi.* Et hoc est quod *ῥῆσις* dicitur. *Quod scis, nescis.* Proverbiale est, & multum apud dialecticos tractatum: ut *Facio, & non facio*: & *Amicus sum, & non sum*: &, *Audio, & non audio*: & cætera huiusmodi. *De Eunuchis.* Quod Chærea sit, non Eunuchus, *De vitio virginis.* Quod iam mulier facta sit.

56. *Hæc te omni turba evolvet.* Causa quaerita, cur ante jurgium cum milite Thais nesciat viriatam virginem, *Et illi gratum feceris.* Cui, nisi virginis ejus crimen, ut supra, silentio taceat, præfettum tacentis injuriam suam, & sic dolentis amissam virginitatem, ut nec confessionem suæ calamitatis subire possit.

57. *Id modo dic.* Id pro hoc, subjunctivum pro præpositivo.

58. *Thais jam aderit.* Bene dixit, *Aderit*, huic enim aderit Thais, *Quia cum inde abro.* Aliam causam ex alia supponit: quasi diceret, *Vide causam.*

IN SCENAM QUINTAM

ACTVS QVARTI.

A Tat! data hercle verba mihi sunt, Hic semigravi inducitur vincto Chremes

mes priorum memor, situbans in praesentibus, ut sere ad poti solent.

1. *At at!*] Intersectio est paulatim percepti atque intellecti mali. *Data verba.*] Fraus facta. *Data hercle verba.*] A milite, an à meretrice, cujus jam pridem dolum malum in omni re suspicatus est; an magis à vino, quasi capcioso aliquo, data verba sunt? quia bibete, dulce est: ebrium fieri, turpissimum, adeo his quæ sequuntur, quasi subtilem fraudem ebrietatis inducit. *Plautus de vino,*

Pedes captas primo, luctator dolosus.

Virgilius de uva,

Tentatura pedes olim, vindituraque linguam.

2. *Ad eum accubabam.*] Hic verba data sunt. *Quam videbar mihi esse pulchre sobrius?*] Nihil elegantius, non dixit, videbar mihi tunc esse solarius: sed ut hoc ipsum jam erroris esset, ac vinolentiae accumulatio. *Videbar.* inquit. *mihi nimiam sobrius. Pulchre.*] Fortiter ac nimis.

3. *Neque pes.*] Ad incessum, *Neque mens.*] Ad facta ac dicta. *Satu suum efficiunt facit.*] Bene, non enim omnino non facit, nam hoc insani est: sed, non satis facit, quod est ebrietatis.

4. *Quu est i ehem Pythias.*] *Troiauxos* & satis miro exemplo mutatam credit, postquam ipse mutatus est. *Quanto nunc formosior videre mihi, quam dudum!*] Hoc multum Academicos iuvat, qui aiunt, Prout habiti fuerimus atque affecti, ita nobis aliud atque aliud videri, & ideo nihil certi comprehendi posse.

5. *Certe tu quidem pol.*] Et Certe & Pol, hæc dixit, ut appareret hanc vere loqui, quæ sobria est: illum vero ex vino falli. Et honorifice, atque ut sobria, non dixit, temulentior, aut lascivior, sed alacrior.

6. *Verbum hercle hoc.*] *Verbum.* pro-verbium, ut idem in *Audria*: *Verbum illud verum est.* vulgo quod dici solet. *Sine Cerere & Libero friget Venus.*] Hoc si ad sententiam revoces, non convenit ebrio: si ad petulantiam quam sic ante dictum est. Nam & improbius factus est: quam tropice locutus sit, tamen ordinem naturalem servavit: nam primum cibus, deinde potus, postremo li-

bido venerat. *Friget* autem, quia omnis ejusmodi voluptas in calore sanguinis constituta est, qui his rebus alitur. *Et Friget* proprie, non adhaeret. Translatum enim hoc proverbium à picatione vasorum, quæ frigida picem non tenent, quum alia multa meliora sint ad usum frigida, ut ferrum, argentum, aurum, & cætera hujusmodi, nam sic alibi, *Vbi friget, huc evasit.* Et videtres *pro mupusius* Cererem, Liberum, Venerem.

7. *Sed Thau multo ante venit!*] Interrogative pronuntiandum hoc. Et scias de his interrogationibus hanc ipsam esse, in quibus ita quaerimus, ut qui interrogantur, responsuri nobis se nescire videantur.

8. *Iam dudum i atatem.*] Quia jamdudum infinitæ mortis est, addit *atatem*, ut ostendat multum abiisse temporis, ut factum est. *Iam dudum.* *atatem*, pro longinquo tempore. *Lutillus.* *Ut multos mensis, quæ diesque: Non tamen atatem. Ætatem.*] Diu, longinquoque tempore ac prolixo, ut est ætas, nam sic dicimus de die: & *diculam*, aliquantulum moram.

9. *Nihil dixit tum, ut sequeretur sese!*] *Nihil.* pro non. *Virgilius:* *Deposuit animos nil magna laudis egentes.* *Nihil, nisi abiens mihi innuit.*] Apparet quasi iratam discessisse Thaidem à Milue, & tamen sic iratam, ut illi ira consilium non ademerit. *Innuist* inquit, *quum abiret.*

10. *Eho nonne id sat erat!*] Adeo simplex hic inducitur adolescens, ut à Pythia reprobendi possit, nam quid opus fuit dicere, si innuit *At nesciebam id dicere illam.*] Dicere pro velle, vel significare. Sic alibi, *Quasi tu dicam id factum consilio meo.* *Nisi quia correxi miles quod intellexi minus.*] Hoc videtur facetius & sapientius, quam dici ab ebrio, rustico, & adolescente debuisse. Hoc vitium tunc fit, quum Poëtæ ingenium suum in personas conserunt.

11. *Quod intellexi minus.*] Verisimile hunc tantum extensum fuisse, non etiam vapulasse: quia miles Thaidi magis, quam huic irascitur.

12. *Miror ubi ego huic anteverterim.*] Id est, hanc præcesserim. *Vbi.*] In quarta parte vitæ.

IN SCENAM SEXTAM

ACTVS QVARTA.

1. *C*redo equidem illum jam adfuturum esse, ut illam à me eripiat. Vides ut ex ipso appareat verbis, quam concita & recens a litigio veniat Thais, itaque nec nominat Militem, nec Virgini: sed pronomine utrumque significat, quasi in medio constituta negotio. *Adfuturum esse.* Id est, adventurum: ut *Assuis & Mnesthem.* Sino ut veniat. Quasi dicat, sine * nullus, & comminantis est: ut, *Sine modo.*

2. *Atqui si illam digito attigerit uno.* Moris comminantium est, ad exiguum revocare commissa, quæ se ultimos prædicunt. *Oculi illius effodientur.* Et scemineæ minx sunt, & in libidinosos quam maxime, nam hunc suspicatur amatorem esse virginis. Sic & alibi, *Vi ego unguibus facie illi in oculos involent venefica.* In oculos autem maxime sevitæ sceminas, & tragœdiæ fere omnes, & comœdiæ protestantur.

3. *Utique adeo ego illius ferro possum ineptia. & magnifica verba.* Non dixit, Utiq; adeo illum possum amare: sed, quam insuavis jam diu sis, ostendit, dicendo, *Ferro possum.* Et cito ostendit, quæ sit amicitia Militis. *Ineptias,* inquit, & magnifica verba.

4. *Verba dum sint.* Hoc est, quæ vim non admisceant rerum. *Verum enim si ad rem conferentur, vapulabis.* Si discesserit à verbis, & rem experiri coeperit, vapulabit. Et bona locutio: ut si dicas, Verba ad rem contulit, hoc est, agere quod dicebat, aggressus est.

7. *Aa me? qui? quasi istuc!* Et rusticus, & timidus, & pudens commotus est Metreticulæ dicto.

8. *Hæc atque huiusmodi sum multa passa.* Mulier facunda Meretrix, hæc imputat adolescenti quæ vidit, & alia quibus interfuit. *Reddere & restituere.* Proprie redditor cupientibus, ut domino servus: Restitutor cupiens. ut patre civis: *Redditur.* & *restituatur,* cupiens cupientibus, ut parenti filius. Ergo in hæc utrumque est, hæc reddi & restitui.

9. *Hem.* Extimuit adolescens, cum

fororem suam in domo meretricis esse audivit: cui rei statim occurrit Thais.

10. *Educta.* Subauditur *est.* *Vix itaque illaque dignum est.* Bene putgavit, quod ex saltu meretricio expectabatur, non, inquit, ut me dignum est, apud me est, *Quid ais?* Recte: quia mirum apud meretricem liberaliter educatam.

11. *Hanc tibi dono do.* Melius dixit, quam *Dono*: ut donum placidius videatur & præstantius. *Neque repeto pro illa abs te quicquam pretii.* Ex eo quod posuit jure facere, beneficium demonstravit oratorie, dicens serio, non esse facturam.

12. *Et habetur & refertur à me. Thais.* Qui habet apud se gratiam, nondum retulit. *Resulit* qui destitit habere. Multum ergo hic dixit, & *habetur: gratia & refertur.* Quem sensum transtulit *Sallustius* in bellum Jugurthinum, *Arma pecuniam sumo, utero: & quoad vixerit, nunquam redditam tibi gratiam putaris, semper apud me integra eris.*

13. *Ne prius, quam hanc à me accipiam, amittas. Chromo.* Hoc in Comœdia licet more vulgi dicere. Cæterum non potest amitti, quod nondum acceptum sit. An quia jam dudum sumptum sit?

14. *Nam hæc ea est, quam Miles à me vix nunc optum venit.* Non ad deterendum, sed ad præparandum animum adolescentis hæc dicit, quem audacem putat, aliter ac res ipsa est, nam mox Thais mutabit orationem, & dicet, *Quicum res tibi est, peregrinus est: Minus potens quam tu, minus notus, amicorum hic habens minus.*

15. *Cum monumentis.* Monumenta sunt, quæ Græci dicunt *πρεβήματα* & *ἀνέθηκα.*

16. *Viden? tu illum, Thais?* Longe videre, timoris est indicium. *Vbi sua est.* Trepidantes personas immiscuit. *In risco.* Cista pelle contecta: nomen Phrygium.

17. *Quantas copias.* Proprie dixit *Copias*: nam sic dicuntur legiones in unum collectæ. convenit tamen rudi & rustico Adolescenti, sex homines, *copias* dicere: Militem scilicet, Parasitum, Donacem, Syrisum, Simalionem, Sangam.

18. Num formidolosus obsecro es, mi homo?] *Formidolosus*. & terribilis, & timidus intelligitur. *Apage sis*.] *Plantius* in Trinummo, *Apage amor*.

20. Atque ita epus est.] Ut minus formidolosus sis. *Metuo qualem tu me esse hominem existimes*.] Videtur ebrius factus hic Chremes jam etiam displicere nolle mulieri. nam idcirco fatetur, se timere malam opinionem Thaidis de se. Et metuo qualem tu me existimes, nove dixit pro, *Metuo ne ignara sis*.

21. Peregrinus est minus potens quam tu.] Quam " post quam tamen ipsa non eloquitur, quid efficiatur, ex eo quod ait, *Peregrinus est, minus potens quam tu*: bene sic dixit: quia tardum fuit dicere: *Ille impotens, tu potens*, & cetera.

23. Sed tu, quod cavere possis, &c.] Ostendere vult *Terentius*, plures sententias ad timiditatem congruere, quam ad audaciam, nam & mox dicturus est, *Omnia prout experiri, quam armis, sapientem docet*. Quia ex providentia timor, ex audacia temeritas provenit. *Admittere est*.] Ficti sinere, & melius dixit, quam *Pati*, hoc generale est, nam nunc admittere, pati fieri significat.

24. Malo ego nos prospicere.] Providere ne fiat: id est, prospicere & cavere, ab eo quod praecedit, id quod sequitur, *Accepta injuria*.] Hic causa ostenditur, cur illud malit.

25. Osium obfera intus.] Pavidum consilium nihil aliud continet praeter claustra & fugam, nam *fera* est claustrum janua. *Transcurre ad forum*.] *Transcurre* dixit, non *Curro*: ut proximitatem fori ostenderet.

26. Volo ego.] Quasi minus timeat: cupio non inquit, sed volo. *In turba hac*.] Vide timidum turbam appellare, quam mulier non timet.

27. Melius est.] Fugae occasionem hic cupit dari. *Mane*.] Hoc gestu jam adjuvatur: *jam adero*.] Ex hujus verbis apparet, etiam manu comprehensum esse adolescentem. *Omitte jam istuc adero*.] Quia causam probati non videt, celeritatem redeundi pollicetur. *Nihil opus est istis*.] *Istis*, utrum advocatis, an istis omnibus quae dixisti? *Virgilius*.

— Aut quid petis istis?

28. Hoc dic modo, sororem illam tuam esse.] Ordine est executus: primo utrum petitionem habeat, *Dic, sororem*, inquit *illam tuam esse*, Utrum negotium habeat, *Et te parvam virginem amisisse*.] Cur hoc die agat, *Nunc cognosce*. Et unde probet, *Signa ostende*. Hae omnia sic pronuntianda sunt, ut & iusta & factu facilia demonstrarentur.

30. Si vim faciet, in jus ducito hominem.] Et recte: quia violento civiliter resisti solet.

31. Fac animo hac ut praesentis dicas.] Hae non dicerentur à Thaide, nisi in illius vultu pavor nimius appareret, *Faciam*.] Adjuvandum pronuntiatione: *Faciam enim, timide dictum est, Attollo pallium*.] His verbis Chremetis demonstravit, nimium liberaliter pavidi adolescentuli animum. *Attolle pallium*.] Vel quia simplex est, vel quia ebrius, pallium trahit Chremes.

32. Per! huic ipse est opus patrono, &c.] Hae Meretricis querela, rudem Adolescentulum magis & honeste natum, quam culpandum esse demonstrat.

IN SCENAM SEPTIMAM

ACTVS QVARTI.

1. *H* Ancine ego consumeliam.] Hic rursus inepti vanitas Militis demonstratur, ad Anicam tanquam ad hostilem exercitum pergentis irritato animo, conceitatus cursu, inclinata chlamyde, trepidi & quatientis caput. Et hae verba pro hottatu Imperatoris accipienda sunt: quandoquidem omnia de exercitu transferantur. *Centumeliam* veld proprie, & ut miles, *Sallustius*.] *Nequa consumelia*. &c. *Centumeliam tam insignem in me accipiam Gnaith*.] Apparet, Gnaithonem & dehottatorem esse certaminis, & ad pocula Militem provocare: maxime cum videat persuasisse ista consilia, ut hoc certamen inoveretur. *Tam insignem*.] *Insignem*, ut miles dixit, quia insignia armorum sunt.

2. Mori me satius est.] Ridicula praesumptio: tanquam ad vices meretricis iurgia nunquam Thrafo sumere ausus esset, nisi morte propolita. Ego velut mortis contemptu opus est ad tale praes.

lium. *Mori me satius est.*] Tanquam aliter miles aduersus mulierem audere non posset, vel quia nihil, vel quia amator. *Mori me satius est.*] Quasi ille sibi dicat, vel molestum esse certamen, vel amicam non esse laudendam. *Simulio.*] Et hoc concitate pronuntiandum est. *Sequimini.*] Huiusmodi militia per tumultum repente suscipitur, & dicitur *Evoctio*: ubi dux alloquitur cives, *QVI REM PVBLICAM SALVAM VULTIS, ME SEQVIMINI.* Unde *Virgilius* sic ait:

— Desuetaque bello
Agmina in arma vocat subito ferrumque
retrahunt:

*Ipsæ vocat pugnas, sequitur tum cætera
pubes.*

3. *Primum ades expugnabo.*] Debet hic esse vociferatio vana ad hoc, & verbum militis cum quodam motu ingenti, & per immanes minas, sine ulla vi rerum. Vanaque commination est, velle ædes expugnare, cum foris sit Metretix.

4. *Male mulctabo ipsam.*] Vide ordinem belli. Primo expugnatio mœniorum, tum recuperatio captarum rerum, deum poena prædonum. *Pulchre.*] Postquam non obtinuit quod volebat Gnætho, assentatur ad omnia. Vide autem manifestam irrisiōnem ex ipso genere laudandi, nam quid est in ædium expugnatione recti? quid in virginis ereptione prohibitis? quid in male mulctanda muliere pulchritudinis? Sed hoc est, quod ait supra de se ipso parasitus, *Quidquid dicunt, laudo.* In medium huc agmen cum vestis. *Donax.*] Mire composita ad contemptum nomina legionariorum sunt. Nam *Donax* ab arundine, veluti sitinans & fragilis, nomen sortitus est. *In medium huc.*] Ridicule satis, armaturas leves non putat aduersus Thaidem idoneas: & ideo agmen cum vesti vult venire in medium. An ideo cum vesti, quia ad expugnationem venit ædium?

5. *Simulio.*] A simio, vel à simia derivatum est, ob fœditatem oris vel nasi. *Syrisce.*] Jam diminutivum est à *Syro*. Tu *Simulio* in sinistrum cornu. tu *Syrisce* in dextrum. Hic agmen instruitur, Face-

tum autem est, cum à rebus magnis res ridicula deriventur.

6. *Cedo alios.*] *Non reliquos* dixit, sed *alios*, quasi multi sint. *Sanga.*] Nec sanguarius saltē, ut nomen esset. *Manipulus furum.*] *Manipulus* proprie est militis. Cum Romani & Latini & sub uno Centurione bellum aggressi deputabantur, sibi sertum vel coronam ex manipulo herbe, vel huiusmodi, consueiebant, quem pro signo sequebantur. Merito ergo Centurionem videns, manipulum desideravit: hoc est, coquum videns, convivas desiderat: qui apparaverat, quotiens locus affuit, id est, convivium est constitutum. Alii *manipulum furum*, coci discipulos dici putant. *Ecce cum adest.*] Pro se ac pro discipulis *Sanga*. *Quid? ignave?*] Apparet, coquum ad repentinum strepitum sic exisse, ut ad artem suam fuerat expeditus.

8. *Egone t?*] Hæc causa est, *Imperatoris virtutem noveram.* & vim militum. Hoc plus habebit salis, si sic intellectum fuerit, ut *Sanga* uno eodemque tempore & quærat quid dicat, simulque respondeat, *Hoc noveram, sine sanguine fieri non posse*, scilicet ἀσπιδόμαχος. Quid igitur si hoc sciebat?

9. *Qui abstergerem vulnera?*] Quasi hoc fuerit auxilii genus. Quid hoc est? unde vulnera? quorum vulnera? utrum utriusque partis? an, quod magis ridiculum est, suorum?

10. *Qui malum.*] *Malum*, per παῖς-ἥσαν suaviter infertur. *Plautus* in *Epidico*, *Qua (malum) hæc impudentia est?* Et non interponitur *malum*, nisi oculis conversis ad eum, qui id quod reprehendimus, dixerit. *Malum* nunc interjectio est. *Solus Sannio servat domum.*] Hæc figura παρὸς μόνον dicitur. *Solus Sannio servat domum.*] Ut, *Sola mihi tales casus Cassandra canebar. Servat domum.*] Pro remanet, ut observet. Nam *servat domum*, rectum erat: non, *servat domum*, si custodit intelligeretur. Vel *Servat*, pro sedet: ab eo quod sequitur, id quod præcedit, nam non servat, nisi qui prius in eo loco sederit.

11. *Post principia.*] Magnifice ad risum commovendum. nam dicere de-

buit, *post vos*. Et hunc locum sibi opimum elegit, ut timidus. *Post principia*.] Militare dictum est, si ambigunt multi, an in extremo agmine sit hic locus, an in medio. *Indo omnibus signum dabo*.] Tanquam non omnibus dari possit, si aliunde detur.

12. *Ipse sibi cavit loco*.] An *Loco* simpliciter, quia post principia? an *Loco*, in loco, opportune & *diversus*? Terentius in Adelphis, *Pecuniam in loco negligere, interitum maximum est lucrum*. An pro de loco?

13. *Idem hoc jam Pyrrhus saltitavit*.] Irridet quidem Poëta: veruntamen ostendit, officium Imperatoris hoc esse, ne se in periculum projiciat. Sic *Sallustius*. *Et in praelio actus promptus*. Et hoc totum, quasi in Palliata: sed concessum Poëtis fuit. *Pyrrhus* autem peritissimus stratagematum fuit: primusque quemadmodum ea disciplina per calculos in tabula traderetur, ostendit.

14. *Nimirum consilium illud rectum est*.] *Illud rectum est*, & nova locutio, & superioris similis, *Nimirum dabit hac Thais mihi magnum malum*: pro sine dubio rectum est.

15. *Sane quod tibi nunc vir videatur esse, hic Nebulo magnus est: ne metuas*.] Figurata locutio, & præterea *confectus* intermixtum. nam hic ordo est, *Sane hic nebulo est, ne metuas*. An hic erit ordo & sensus, ut sit dictum, *Ne metuas*: sane qui tibi vir videtur esse, hic nebulo magnus est. Et recte: nam obterretur adolescens, & ætate Militis, quod jam vir est: & magnitudine, quod magnus corpore: quæ utraque in illo vana esse, meretrix ut experta denuntiat. *Nebulo* autem, vel inanis, vel vanus, aut mollis, ut est nebula, dicitur. Et hoc *ei* *magnum* dictum est. Meretrix, frustra metuentem corripiens Chremetem, *Sane*, inquit, *quod tibi nunc vir videatur esse*, & cæst, *Non est*: ut sit, *Non est quod tibi nunc vir videatur esse*: hic nebulo magnus est. Sic & alibi,

Si in platea hac te offendero post unquam, nihil quid dicas mihi.

Alium quæritam: iter hac habui: peristi. Ut sit, *Non est quod dicas mihi.*

16. *Quid videtur?*] Non diceret miles, si itaret in sententia: sed jam videtur timore mutatus. *Quid videtur?*] Dubitantis est quod dictum sit, *Quid videtur?* Ego sane hoc Militem puro dicere, quem paulatim à violentis atque acerbis principiis ad uertorem desidiâque perducit timor: Nam primo ipse præcedit, utpote qui dicat, *Sequimini*. Dum denique propius eventum est, post principia refert pedem. Post jam nihil ipse audeat, sed quærit consilium Paraliti. Denique, ubi cominus res getenda est, dixit *Mave*, & coninet irruentes. Ad postremum distulsi, nescit quid agat: ad parasitum spectans, *Quid agimus*, inquit? *Fundam tibi nunc*.] Mire Parasitus hoc ait: vel quia Militem nolle videt, vel quia non audeat impugnare, consilium formidolosum & aptum metuenti dedit, subtiliter tamen: nam fundam pugnare, qui cominus non possunt, & ex occulto, qui non audent palam. Sed honesta causa, non, quia timeas, inquit, sed ut fugiant: tanquam nisi hostes fugerint, non sit tutum accedere. *Fundam tibi*.] Non dixit hastam, aut lanceam: sed sagittam, *fundam*, quæ nimirum longe jactatur, ut ex hoc intervallo pavorem ostenderet non audentis accedere. Et mire tibi: tanquam ipse Parasitus nec hoc audeat. Sunt autem qui putent hæc à Thaide ad Chremetem dici, sed male: non enim conveniunt ista Meretricis dictis superioribus: nisi quia movet me, quod ex occulto dicit: quasi conllet ei, jam dudum videri militem, & ipsum non vidisse, cum qua pugnaturus sit.

17. *Ut tu illos*.] Meretricem scilicet cum suis, ut alibi, *Ne prius introducant. Ut cades*.] Pro cadendo cogeres ut facerent fugam. *Facerent fugam*.] Deest rursus ut, sic, *Ut facerent fugam*, vel *ut facerent* illatum est, *Facerent fugam*.] Considerat conjunctionem enim: ut sit, *Facerent enim fugam*.

18. *Sed ecceam Thaidem ipsam*.] *Ecceam* & ipsam, figura *epigramatis*, quasi ecceam principem belli: & ipsam, contra quam pugnaturus est. *Quam mox iuvimus*.] Hoc parasitus irruens Militem dixit.

Et irrueret propterea dicuntur, qui cum furore praelium ineunt.

19. *Omnia prinis expetiri, quam armis, sapientem docet.* Animadverte quantam vim habeant ad delectandum in Comedius severae sententiae, cum à ridiculis personis profertur: quale est apud *Plantum*, ubi Miles suam formam admirans, ait,

Nimis est miseria nimis pulchrum esse hominem.

Quam armis.] *Ἀνακόλουτον* : pro, quam arma. Aut *ἡμιφύς* est, si subaudiamus agere. Et mire non dixit *Me*, sed *Sapientem*, quod magis ridiculum est.

20. *An qua iubeam.*] Et mire non velim, sed iubeam dixit, *Iubeam* pro velim: ut, *Iubeo Chremetem*. *DI vestram fidem.*] Bona *ἀνὰ δόξαν* : qui leviora laudaverat, hic exclamare jam debet. Et hoc est quod supra ait, *Id tunc si negant, laudo id quoque*. Nam negat rursus male pugnandum esse, qui superius retineri non poterat, quin in praelium vel moriturus irrueret. *DI vestram fidem. quanti est sapere: nunquam accedo, quin abis te abeam doctior.*] Mire egit personam admirantis, per trinam *ἰσοπολιῶν*. Ad *Dicos*, ut, *DI vestram fidem*, ad se ipsum, *Quanti est sapere!* ad militem, *Nunquam accedo, quin abis te abeam doctior.* Et ridicule Parasitus, *Nunquam accedo ad te, dixit, qui nunquam recedit.*

21. *Quin abis te abeam doctior.*] Nimis impudens assentatio, se fieri doctiorem ex Militis sapientia.

22. *Thau. primum hoc mihi responde.*] Omnia contentione repetendae Virginis, non enim iam puellam, sed pactum exigit, ut *Amator*. *Cum tibi do.*] Pro, cum tibi darem.

23. *Quid iam posset?*] Aut, dixi, respondendum erat: aut, *Non dixi*. Sed vide contumaciam Metetricis: in contemptionem Personae Militis interrogantem, interrogare maluit, quam per inductionem capi.

24. *Rogatus?*] Contentions genus interrogativae. *Qua mihi ante oculos coram.*] Utrum significat incepti Militis aliquid? An *Ante oculos*, minus est quam

Coram? Ante oculos coram.] Potest ante oculos, & longe tamen intelligi: *coram*, proximitatem significat.

25. *Quid enim ille agat?*] Omnino Metetrix non putat illum idoneum, cui reddenda sit ratio, cuique se purget: adeo apud illam amicitiae ejus periclitata est. Nam errant qui dicunt, eam se velle militi reconciliare. Et enim eo clam subducto te mihi?] Invidiose, Et enim eo: nam ut supra legimus, exclusit Chremetem, *Subducto te mihi?*] Furtim subtraxisti mihi. *Virgil.*

— Et fidem capiti subduxerat enses.

26. *Lubris.*] Superbum est, & metetricum verbum. Sic de Chelidone *Cicero* ait, *Libenter ais se scilicet. Hinc redde.*] Idioma est, pro contumelia repositis, sic & in *Heeyta*, *Remmores doctem hinc: eat. Nisi vi mavis eripi.*] Utrum nisi pro non & sit ut sit, si tibi illam non mavis eripi.

27. *Tibi illam reddat?*] Se primum interponit Chremes, ut Adolescentulus posuit jam fracto militi: *Ant tu illam tangas? Omnium.*] Aut utrumque Chremes, nam quia dixit, *Nisi si tibi mavis eripi*, ait, *Tu illam tangas* & addidit *Omnium*, & est *ἀνὰ πάντας* secunda, sic autem loqui solent plus gestu, quam verbis conciti. *Tibi eam reddat? aut tu eam tangas, omnium?*] Magna vis in pronominebus & significatio est, ut, *Cantando tu illum?*

28. *Quid tu tibi vis?*] Recte. cum Thaide enim loquebatur, non eum hoc. *Ege non tangam meam?*] Bene addidit *Meam*, hinc enim probatur inulte dictum, *Tu illam tangas? Tuam autem servas?*] Incongrue, ut imperitus Adolescentens, liberum servilibus convitiis exagitat.

29. *Cave sis, nescis cui maledicere nunc viro.*] Animadverte, Parasitum neque tacere omaino, ne defuisse patrono videatur: neque in aliena causa rixam in se transferre. *Cave sis.*] Quia imperativa sunt contumeliosa, addebant veteres, *sis*: quod significat *si vis*. *Non tu hinc abis? scin tu ut tibi res se habeat?*] Hoc Parasito, illud Militi Chremes, *Scin tu.*] Non parasito, sed militi dicit.

31. *Faciam ut hujus loci, dicique, me-*

que semper memineris.] Moris est magnas esse minas hominum meticuloforum. Specta ergo quam acriter timidus comminetur. *Hupus loes, die quo, moique.*] *Loes*, in quo laesus. *Diei*, quo caesus. *Mei*, à quo caesus.

32. *Miseret tui me.*] Hic Parasitus nunc quasi monitor Chremeti respondet. *Quis hunc tantum hominem inimicum faciat tibi.*] Ne nunc quidem Parasitus à Militis assentatione discedit.

33. *Diminuat ego caput tuum hodie, nisi abis.*] Rusticius dixit, *Caput tuum diminuat.* quam si diceret, *Diminuat tibi caput.* *Ain' vero, canis?*] Hoc verho impudentibus inimicis convitium fieri solet. Nam militare dictum est in hostem, *canis*; & apud *Hemerum* pro gravi contumelia in adversarium dicitur, velut in illo loco, *τι μὲν ἀπ' ὑμῶν Μεγαλοφρονίη, καὶ ὑμῶν*;

34. *Quis tu homo est? quid tibi vis?*] *Εμπορὰ* quæ figura est, ubi multa terribilitates interrogantur, ut, *State viri: qua causa via. quare essis in armis? Quo-ve tendis iter?*

35. *Scitis.*] Non obsequenter, sed si- gurate dicitur ab irato, *Scitis.*] Et *scies*, & *scibi* dicitur post productionem ter- tix conjugationis. *Principio eam esse dico liberam.*] Quo tollitur, *Tuam videri.* *Principio.*] in tria divisit officium de- fensionis lux. In assertoris, *Principio eam esse dico liberam.* In cognitoris, *Ci- vum Atticam.* In fratris, *Meam sororem.* Et bonus est ordo, *Libera civis nobilis. Civem Atticam.*] Quo etiam negotium potest ei fieri, qui se pro domino gessit in civem. *Hui.*] *Hui, hem*, & cetera hujusmodi generis, sanæ sunt adversus eos, quibus irascimur.

36. *Meam sororem.*] Quo constat, præsto esse defensionem puellæ. *Os durum.*] Quasi ex omnibus hoc sit impudentius, quod & sororem suam dicat, *Os durum.*] *Os impudens*; ut contra, *mollis frontis* dicantur, qui sunt reverentes. Nunc adeo edico tibi. Ut superbe, quasi Militi, nam *edictum*. Prætoris dicitur & Imperatoris, *Miles*, nunc adeo tibi. Miles, contumeliose dixit. De iis enim est officis, quæ suo nomine contumeliose

consentunt, sicut in *Adelphis*, *Delibera hoc, dum ego redeo, leno.*

37. *Non vim facias ullam in istam.*] Ser- vavit præcepta meretricis: adeo ut me- minerit, *si vim facias, in ius ducis ho- minem. Ego te ad Sophram.*] Hoc len- tius à Thaide Chremeti.

39. *Prohibeo, inquam.*] Non satis exer- citate *Atolesecus* totidem verbis dictum repetit *Militis. Auden' tu hic furis se alligat.*] Gnatro occasionem finicendi litigi jamdudum quærit, ob desiderium mentis & cibi: & ideo quasi de jure consilium suggerit, hunc reum *Militis* esse posse, qui paratus est alienam rem suam dicere, & id in jure profiteri, hoc est, apud *Pærotem*. Ergo *furis se alligat*, id est, reum se efficit fraudis. Nam *furtum* dicitur *furtum* pro omni fraude & dolo accipitur & injuria. *All gat.*] Alstringit, illaqueat, & obnoxium facit. Omne igitur quod fraude fit, furtum est. Sic *Virgilius*, *Furiarum* id est, in- fidas, & *Dulcia furia*, id est, adulteria. Omne malum factum.

Qua quis apud superos furto laetatus inani.
Dissoluti in feram commissa piacula mor- tem.

Furtum duobus modis dicitur. Uno, cum omne maleficium generaliter significa- tur: altero, cum res surreptis demonstra- tur. Nunc ergo *furtum*, maleficium est.

40. *Satis hoc est tibi.*] Ad repetendam scilicet Virginem, sumendamque inju- rix vindictam. *Idem hoc tu ais.*] Id est, hoc quod *Chremes*, & tanquam *Chre- mes*. Et ipsam circumventurus inter- rogat, quod illa intelligens, malitiose ait, *Quare qui respondeat.* Satis con- tumeliose: illud enim quæritur, quod difficile reperitur. Ergo non modo in- dignus es, inquit, cui ego respondeam: sed vix invenies, qui te dignum res- pondo judicet. *Quare qui respondeat.*] Et contempti interrogante & indicit inimicitias professione iracundie, eam dixit indignam *Miletem*.

41. *Quid nunc agimus?*] Vide ut eva- nuerit actio *Militis*. Primo dixit, *Omnia prius experiri. quam armis. sapi ntem de- cer.* Post, *Idem hoc tu ais. Thais?* Et postremo, *Quid nunc agimus?* Et, *Quid*

nunc agimus? consilium querentis est. Quid nunc agimus? Languidi atque defessi est. Quid nunc agimus? Ubi est illud quod ait, Primum ades expugnabo, & cætera. Sed vani impetus hunc exitum semper accipiunt. Quin redeamus. Quin, modo imo. Non abeamus, inquit, sed redeamus: ut irritos conatus uno verbo ostendeter.

42. Credin?] Ex parte consentit, qui sic interrogat. Credin?] Credere, dubitantis est: Certum esse, fidentis.

43. Vbi nolis, cupiunt ultro.] Plus intulit spei, non revocando verbum quod expectabatur, hoc est, volum: sed cupiunt. Ergo variavit: non enim intulit, Volum ultro. Bene putas.] Hoc est, recte putas, sapi, vel intelligis. Vergilius. Multa putans, fortemque animo miseratus iniquam, Vel conjicis. Vel putas, disputas, Vel putas, cogitas.

44. Iam dimitto exercitum.] Dimitti exercitus dicitur, vel pace facta, vel vexatis hostibus. Ridicula ergo magnificentia verborum est, cum sint facta deformia, Sanga, uti fortes decet milites, domi focique fac vicissim ut memineris.] Ut mire in coquum, qui focum curat in domo, quia milites hi fortiter pugnant, qui sunt memores domorum. Vide ergo quam utrumque comicum. Ad ineundum prælium, resque bellicas, Donax primus est: ad res domesticas Sanga, qui coquus est, Domi focique.] Domi & Foci, genitivi sunt. Cacilius, Decora domi, Plautus.

Quamquam domi cupio, opperiar tamen.

46. Iam ad eundem animus est in patinis.] Hic aperuit causam Poëta, cur & invirus Gnatho iter ad item, libens domum redeat, Frugi es.] Utilis & necessarius: à frugibus, quæ quod his fruamur, dictæ sunt. Inde fructus & frumentum. Frui autem est velci, à frumine, quæ est summæ pars gulæ: à qua re, etiam his, quæ nec cibo nec poculo sunt, frui dicimus, κατὰ χρεὼνός: utpote rebus venereis; & delectatione odoris, visus, auditus, & cæteris.

IN SCENAM PRIMAM

ACTVS QVINTI.

1. *P* Ergin', Scellesta, mecum perplexe loqui?] Nunc demum virgo vitiata esse cognoscitur à Thaide, opportune, postquam magnopere & defensa est, & retenta. Nam statim consequentur nuptiæ ejus & Chærea, qui illam vitiavit. *Perplexe loqui.*] Ideo *Perplexe*, quia statuerat crimen virginis celare.

2. Scio s. nescio s. abiit; audiui.] Mire ex dictis omnibus pauca decerpit: & ostendit quid perplexe dixerit: & stomachum lævientis expressit. Scio.] Flere puellam, Nescio.] Vitiatam. Abiit.] Eunuchus. Audiui.] Domi hoc admillum. Ego non adfui.] Cum hæc fierent. Acriter iratorum est, ea repetere, quæ proxime dixerint, quibus irascuntur, ut,

En ego viciâ sicut, verique effata senectus.

3. Non tu istuc. Er.] Non est hic interrogatio.

4. Virgo conscissa veste lachrymans obriter.] Hæc omnia rixam esse significant. Virgo obriter.] Tacemus consilia: ut, Nec tacui demens. Resicemus dolores: ut, Ne verere, ne retice, Obticemus quorum nos pudet: ut in Phormione, Hæc quidnam obtrices?

5. Eunuchus abiit.] Non Chærea, sed Eunuchus: non fugit, sed abiit dixit. Quamobrem? quid factum est? taces? Hæc a quodam instantis dominæ vultum habitumque demonstrant.

7. Quis fuit igitur.] Hæc cunctatim pronuntianda sunt: aut quia invita indicat, aut dubitat de nomine ignoti: aut trepidat per timorem: aut, ut non videatur attulisse, cum fuerit factum: aut quia non libenter dicat ejus nomen, cui irascitur. Sed ego agnosco ancillarum consuetudinem, quæ obliuiose sunt.

8. Iste ephebus.] Ephebus nomen ad ætatem retulit, non ad facinus commissum. Ephebus.] Cito ostendit, cur iste Eunuchus creditur.

9. Quid ais, venefica?] Redit rursus ad iracundiam, aptum convitium & comicum in ancillas; venefica, lupa, u. perâ & sacrilega, & cætera.

10. Quid

10. *Quid is obsecro ad nos?*] Non rogatus est obsecro, sed dolentis.

11. *Nisi amasse credo Pamphilam.*] Deest quod: ut sit, nisi quod.

13. *Num id lachrymarum virgo?*] Ut supra: Id vero serio triumphat: pro, ob id. Id opinor.] Callide Pythias Opinor dixit, cum sciat. *Quid ais sacrilega?*] Αὐξήσεις, nam primò scelerata, deinde venefica, postremo sacrilega.

14. *Istucine interminata sum.*] Satis moraliter. *Istucine interminata sum:* pro, *Num istuc tibi comminata sum?* *Istucine interminata sum hinc abiens tibi?*] Apparet hæc post scenam esse mandata, nam supra non meminuit: sed dixerat, *Tamen hos prius introducam, & quæ volo simul imperabo: postea continuo exeo.*

15. *Ita ut tu iusti, soli credita est.*] Dixerat enim prius Chærea, *Edicit ne vir quisquam ad eam adeat, & mihi ne abscedam, imperat.*] Ιὺστί.] Εὐσκόπῳ & μεταπλάσῳ. pro iussisti.

16. *Scelerata, ovem lupo commissisti.*] Bene dilatum tot occasionibus proverbium, personæ Thaidis ascriptum est. continet enim somniam reverentiam & meretricium sensum, reditque rursus ad minuta convitia; quia videt se esse convictam. Et est proverb. *Ovem lupo commissisti.*

17. *Sic mihi data esse verba.*] Videtur plura fuisse dictura, nisi supervenisset Chærea. *Quid hominis illic est?*] Per genitivum casum injuriose dicitur: per nominativum, honorifice. *Quid hominis illic est?*] Non continuo agnoscit hunc hominem Meretrix. Quia etsi adhuc Eunuchi veste indutus est, attamen exiit spadonem incessum: vultum, habitumque mutavit: & præter vestem, totus in Chæream rediit.

18. *Hæc mea tace; tace obsecro.*] Blandè ac puellariter arridet. *Tace.*] Non silentium indicentis est, sed securam facientis: ut,

Tace egomet conveniam ipsum.

19. *Habemus hominem.*] Mire hominem dixit, ut rum.

20. *Iube comprehendere.*] Pro comprehendere. Iube enim velle significat, *Quantum potest.*] Deest cito.

21. *Quid illi faciemus, stulta?*] Subauditur *comprehensio*. *Quid facias, rogas?*] Moraliter expressit puellæ stupentis verba, & non habentis quid respondeat ad ea quæ dicta sunt.

22. *Vide amabo, si non, cum afficias, os impudens videtur.*] Mire ab eo quod respondere cœperat, ad aliud transit, mirata confidentiam Chærea. Non est impudens, inquit, non est nisi similis impudenti. Sic alibi, *Severitas inest in vultu, atque in verbis fides.*

IN SCENAM SECVNDAM

ACTVS QVINTI.

1. *Apud Antiphonem uterque.*] Rediens in viciniam suam, causam reddit Chærea, cur non mutaverit vestem. Oportuit autem, & de necessitate argumenti fuit, Chæream non mutasse vestem, ut cum meretrix virginem à Chærea vitiatam audiret, & eum cum turpi habitu incedentem intueretur, eum vitiatæ virginis putaret. *Apud Antiphonem,* dixit, pro, in domo ejus. *Vterque, Mater & Pater.*] Non, uterque pater, & utraque mater, sed *uterque parent*, quia pater & mater.

2. *Quasi dedita opera demi erant.*] Non tam mirum, si domi erant: sed illud magis mirum, quod in ea domus parte, qua in ædes introeundum erat Adolecentulo. *Vt nullo modo introire possem.*] Superius causa continetur, cur non mutaverit vestem: inferius autem, cur huc redierit.

3. *Quin viderent me.*] *Quin,* modo pro quo minus.

4. *Dum ante osium sto.*] Antiphonæ scilicet. *Notus mihi quidam obviam venit.*] An notus, qui me posset agnoscere? an qui me novit, id est, amicus?

5. *Quantum queo.*] Deest *velociter.*

6. *In angiportum.*] Vide illum non vixisse sub una clausula bis in dicere, *in pedes, in angiportum.* *Angiportum* dicebant vicum non pervium, viam publicam. *In angiportum quoddam deferunt.*] Deest, fugiens.

7. *Ita miserrimus fui fugiendo.*] Id est, fatigatus, lassus, & languidus sum dum fugio. Et honesta locutio

est: ut, *Miser amando, miser currendo.*

8. *Nequis me cognosceret.*] Nota improprie dictum, pro *Agnosceret.*

9. *Sed esse hac Thais, quam video?*] Jampridem ipse visus, nunc primum videt. *Hæreo.*] Incertus remaneo atque desigior. Primus metus adimit consilium: sed recogitatio reddit confidentiam.

10. *Quid mea autem?*] Colligit se rursus ad impudentiam Chærea, & vide si non eadem est audacia in Chærea, quæ in suscipiendo facinore fuit. Et *ἐλλὰ τίς;* quid mea autem? *Quid facies mihi?*] Opportune se confirmavit, quia si eximisset & fugisset, nihil nuptiæ promoverentur.

11. *Bone vir, Dore.*] Hoc totum figurate dixit, ut Meretrix, & subtiliter. Nam scit Chæream esse quem alloquitur, non Eunuchum. Et hic magna occasio datur Meretrici adeundi Adolescentis, qui habitum non mutavit: & adhuc quasi Eunuchus & Servus est. *Bone vir, Dore, salve.*] Major oburgatio est, per hanc dissimulationem Thaidis adversus Chæream, quam si illum id, quod est, appellet.

12. *Hæra, factum.*] Non potuit subtilius respondere Chærea, quam accommodare se interroganti. *Satin' id tibi placet?*] Hoc potest & non figurate dici; sed aperte.

13. *Vnam hanc noxiam omite.*] Trisyllabo nomine Noxiam dixit, quasi noxam. Alibi aliter, *Dominam* dixit extra noxam.

14. *Si aliam admisero unquam, occidito.*] Verba servorum, quibus nihil horribile est post præsentis plagas. Et non *Cadito*, sed *Occidito*: & non *alias* dixit, quasi illa Chæreæ dixerit, *at hic irrises*, ut fugitivus.

15. *Nam meam scitavi veritus es?*] Ut fugeres.

16. *Hanc metuisti me criminaretur tibi.*] Perfecte innotuit est verba fugitivorum, quæ apud dominos faciunt comprehensum.

19. *Vitiare civem.*] Bene intulit Cræm: quod plus est, quam Virginem vitare. *Αὐχνοῖς* gradatim facta. *Conser-*

vam esse credidi.] Locus erat ut diceret, *Servam esse credidi*, sed admirabiliter *Conservam* dixit, & hoc ipsum, miserabiliter pronuntiandum est: tanquam miserabiliter crediderit conservam esse, quæ civis erat, atque eam quasi conservam vitare debuerit.

10. *Conservam!*] Opportune stomachabatur Pythias, facta mentione conservæ. *Vix me contineo quin involem in capillum.*] Minæ istæ proprie sceminarum sunt, & in se, & in alios unguibus scævientium: ut, *Unguibus ora soror sedans, & pectora pugnis.* Sed involem ab avibus tractum est, ut apud Virgilium, *Pradam pedibus circumvolat uncis.* Ergo hoc gestu, & dicto, & corporis motu, est adjuvandum, *Involem in capillum.*] Apparet, more veterum intonsum esse.

21. *Eriam ultero derisum advenit.*] Mirre nunc addidit accusationem, quod non saltem fugeret.

23. *Debecam credo isti quicquam fuisse.*] Subauditur vero, aut *εἰς ὧνικαδὲ* pronuntiandum est. Sane debere dicimur pœnas pro injuria ei, cui injuriam fecerimus: quas se non debituram Chæreæ ut Furcifero dicit Pythias, si illi eadem intulerit in servili habitu constituto. *Si id fecerim.*] Si involaverim in capillum ejus.

25. *Missæ hæc faciamus.*] Hæc scilicet jocularia & futilia. *Non te dignum Chærea fecisti.*] Artificiose Meretrix ab eo quod licuit, ad id quod oportuit, transit, nec tractat quid sit legitimum, sed quid honestum. Itaque totam illam partem facti accusandi omittit, & ab accipientibus personæ Adolescentis oburgat. Scit enim, uno verbo obitari posse, *Licuit mihi*, in domo meretricia scilicet, ne videatur irrationabilis esse audacia illa ingenui à Poëtâ inducta esse. *Non te dignum.*] *Dignum*, pro digne, aut deest facinus: ut sit, *non te dignum facinus fecisti.* Mira accusatio mixta laudi & blandimento.

26. *Nam si ego digna hæc contumelia sum.*] Deest, *et*, ut sit ordo. Nam est maxime, & bene additum est *Maxime*, ut appareat, quod etiam digna pari sit meretrix, non tamen maxime digna pari Thais est.

27. *At tu indignus qui faceres tamen.*] Recte dixit. Quatuor enim sunt modi in huiusmodi rebus: ut aut uterque dignus sit, aut uterque indignus: aut alter dignus, alter indignus: aut contra.

28. *Neque adeo, quid nunc confisi capiam, scio, de virginis istae.*] Intelligit Thais amari virginem ab hoc: & ideo sic ait, ut conciliet nuptias, nam satis signi est, quod Eunuchi habitum propter hanc sumpsit. Et vide quemadmodum ad captionem nuptiarum res eant: quod tamen dicere non aude Thais, sed ostendit adolescenti conjecturis, quem rentat, sciens amantem virginem: & viam ostendit petendae sibi uxoris.

32. *Hoc mihi beneficium, Charea.*] Blande nomen repetitum est, Charea.

33. *At nunc debine spero.*] Nunc jam Charea vera veris aequiparans, recedit à jocularibus.

34. *Sapit ex huiusmodi re.*] Hoc est, turbulenta. *Quapiam.*] Quaecumque, vel aliqua.

36. *Quid si hoc quispiam voluit Deus?*] Pleraque repentinis impulsionebus nata, mirisque proventibus, Deo ascribi solent. Ut,

Descende, ac ducente Deo flammam inter & hostes

Expedior. —

Et,

Hinc me digressum vestris Deus appulit oris.

Et Sallustius, *Ut tanta repente mutatio non sine Deo videretur. Quid si hoc quispiam voluit Deus?*] Vult amorem intelligi Deum.

37. *Equidem pol in eam partem accipioque, & volo.*] Evenire subauditur: & est εὐχόμενος tertia.

38. *Imo ita quasa.*] Utrum Meretricem, an Deos quæso? utrumque enim accipi potest. *Vnum hoc scito.*] Unde hoc sciat Thais, iuxta quæritur, quum ipsa res clamat, nunquam hanc conditionem subiturum Chaream, ut pro Eunucho, etiam seruo, se fingeret sine amoris impulsu.

40. *Nunc ignosce tibi.*] Quod culpa non sit hominis, sed amoris.

41. *Non adeo inhumana ingenio sum, Charea.*] Hoc est, immutis non sum,

quantum putas: ut, *Non obiosa adeo gestamus peiora Panni.*

42. *Neque tam imperita.*] Id est, non experta. *Ut quid amor valeat, nesciam.*] Non inhumana, quia homo, non imperita, quia meretrix, & neque tam imperita inquit: quasi dicat, Neque tam pudica sum, ut quid amor valeat, nesciam.

43. *Te quoque jam, Thais.*] Bene quoque: non enim jam hanc ita amat, ut negligat illam: sed hanc illius causa.

44. *Pol tibi ab istoc, hera, cavendum.*] Facete, tanquam qui soleat capillum & vestem ejus conscindere, quam amaverit.

45. *Non ausim.*] Pro, non audebo: & est verbum huius temporis tantum, *Non ausim.*] Utrum propter ætatem? an propter fratrem suum Phazdriam potius? *Nihil tibi quidquam.*] Παύλας quartum, aut nihil, pro non. *Desinam.*] Pro eo quod est, *desino*: an deest *fac*: ut sit, *fac desinam.*

47. *Ego me tua commendo & committo fides.*] Satis amatorie, ut appareat, nunc maxime captum Chaream, ac mancipatum virgini. *Commendamus nos cognitis: Committimus ignotis.* Ergo αὐτίκως est majoris officii, sed quæ circa Thaidem.

48. *Te mihi patronam cupio.*] Te adjectum, vim habet, & ex animo supplicantiis habitum Adolescentis ostendit.

49. *Emoriar, si non hanc uxorem duxero.*] Vide Amatorem Adolescentulum, cui in ipso flore nihil dulcius vita est, ipsam despiciere, si sibi uxor non datur.

50. *Tamen si pater.*] Ἐλλείψας, aut ἀπονοήτων secunda. *Quid tibi valet, certo scio.*] *Quid?* deest *dicat*, sed ista omnia ad confirmationem valent.

51. *Civis modo hac sis.*] Mire hic in votum conversum est, quod timere potuit, non ducturus uxorem. *Paululum oppertirier si tu, jam frater ipse hic aderis virginis.*] Adeo cito probari potest.

55. *Ego vero maneo.*] Modo vero consentientis est adverbium: aliàs confirmantis: aliàs conjunctio: aliàs particula ironiam juvenis: ut,

Egregiam vitulam & stola amplia refectis

Tuque puerque tuus. —

56. *Domi* offerimur potius, quam *hic ante ostium*?] Non ignara illecebrarum Meretrix, non solum Chæream retinet: verum etiam vocat, ubi Virgo est. & satis callide interrogat an velit: quasi nesciat velle.

57. *Imo percupio*.] Amatorie, non Volo: sed Percupio.

58. *Hunc tu in ades*.] Pronomen in his plus valet, quam accusatio. *Hunc tu in ades cogitas*?] Mite: cum illa jam velit, *Cogitas* dixit, volens ut recogitet. *In ades cogitas recipere possis*?] Per ancillæ verba vult ostendere, quam sit tractandorum Adolescentium perita Meretrix.

59. *Posthac*?] Post hoc factum, post hanc audaciam, *Crede hoc mea fidei*.] Puellariter dixit, *Mea fidei*.

60. *Dabit hic aliquam pugnam denus*.] Pro stupro: ut,
At non in Venerem segnes, nocturnaque bella. Ut,
Veneritque bella & ingens facinus,

Ut Lucilius,
Vicimus, & socii, & magnam pugnavimus pugnam.

Dabit, autem proprie pro inducet: ut,
— *magnam dabit ille ruinam.*
Au, tace obsecro.] *Au* interjectio est perturbatæ mulieris: ut apud Græcos ἤ.

61. *Parum perspexisse ejus videre audaciam*.] *Parum eispeveia* est. Et non *Sen* sisse, sed *Perspexisse* dixit: ut jam non sit experienda illius audacia, quæ sit perfecte cognita.

62. *Non faciam, Pythias*.] Bene & moraliter appositum, *Pythias*. *Non pol* credo, *Chærea nisi si commissum non erit*.] Joculariter, ut ille, *Pythias* dicit: ita hæc *Chærea*.

63. *Quin Pythias*.] Iterum nomen vultuose est additum. *Quin*, pro imo.

64. *Neque pot' servandum tibi quidquam dare ausim*.] Totum garrule & gesticulose: ut puellam cum Adolescentulo fabulari videas.

66. *Adest optime ipse frater*.] Optime, opportune. Et non est additum, cujus frater: utpote in re manifesta.

67. *Nolo me in via cum hac veste videri*.] Subtiliter adolescens, quia nihil

profecerat, dicendo, *Percupio* invenit causam, qua tandem ingredi possit.

68. *Quamobrem tandem*.] Pro tamen. Interrogatio hæc increpationem continet impudentissimi facti. *An quæ pudent*?] Hæc interrogatio irrisoria plena est, in eum quem nihil pudet.

69. *Id ipsum*.] Hoc veluti molesto vultu dicitur: adeo ut imitetur dictum vultumque ejus *Pythias*. *Virgo vero*?] *Vero eispeveia*: nam *eispeveia* est, ut, *egregiam vero laudem*: *Virgo*. Quali qui minime pudicitix statum ac verecundiz virginalis veneretur. *I pra, si quor*.] Manifestum est, cur meretrix docta capientiorum juvenum, præire velit Chæream, & in consequendo ipsa sit tardior, vult enim liberum sine arbitris cum puella esse colloquium, & licitum amorem. Nisi forte putamus *Torentium* hæc sine causa fecisse, qui sit artificiosissimus Poeta. nam neque ipsa ingreditur cum Chærea, neque ingredi simul permittit Phædriam.

70. *Tuistic mane*, ut *Chremem* introducas.] Relicta est *Pythias* ob multas causas: & in primis, ut possit per eam delusus *Parmeno* pavore suo *Senem* compellere ingredi ad Meretricem, & præsentem fieri ad confirmandas nuptias.

IN SCENAM TERTIAM ACTVS QVINTI.

1. *Q*uid? quid venire in mentem.] In hoc loco cogitantis disputatio est apud se ipsam *Pythiam*, quatenus *Parmenonem* dolo possit ulcisci.

2. *Quiniam*?] Sic *Ci* ero. Sed etiam verum artificem, quem? quoriam? reddendones, *Polyeletum* esse dicebant *Qui referam*.] *Qui*, quomodo, vel ut.

3. *Qui hunc supposuit nobis*.] Proprie supposit, nam ut subduci dicuntur, quæ nolumus amittere, ita supponi quæ non desideramus. Sic *laurus*.

Et pro scorto supponetur *hircus unctus nauticus*.

Morie vero cecus te, nutrit.] Veio pro interjectione posuit *Stomachantis*.

4. *Vide*.] *sed nihil promoves*.] Hinc est illud *Virgilianum*.

12a gradum celerant studio properabat anilis.

Scilicet non te celerabat, sed studio, *Pro-movus.*] Proficis,

6. *Amabo; quid ait cognovisti?*] Exhibitum spectatori est, quid post scenam geratur, id est, agnitio puellæ. *Ac memoriter.*] Plus inculcit quam interrogabatur: nam magna sunt signa, in quibus anilis memoria non erat. *Ac memoriter.*] Responsionis brevis attulit compendium perquirenti, ne plura interro-garet,

7. *Nam illi faveo virgini.*] Quasi dicat, illi faveo, non Chærez. & simul causa est, cur illum ulcisci cupiat: quia scilicet multum illi faveret.

9. *Virum bonum.*] *Εἰκονία.* Ecceum *Parmenonem incedere vides?*] Res odio dignior, novitate scilicet incessus.

10. *Vide ut otiosus sit.*] Iuvideat illi securitatem, quem sollicitum redditura est: non enim ulla alia erit vindicta post, præter istam. *Vide, ut otiosus sit.*] Vultu dicit, & gestu, eum esse securum. Et imitatur Poetalarum descriptio, ut repente ostendat esse commotum, *Si Dis placet!*] Proprium est exclamantis propter indignitatem alicujus rei.

11. *Spero me habere.*] Pro habituram aut, spero pro credo, more suo. *Alco-mado.*] Id est, ut volo.

12. *Ibo intro, de cognitione ut certum sciam.*] Eleganter, desatigare Parmenonem, non necessarium putat, sed ex occasione. Nam post eum dicit se ire intro: exitura autem, ut ipsum in timorem conjiciat.

IN SCENAM QUARTAM

ACTVS QVINTI.

1. *R*Evisto quidnam Chærea. &c.] *Assu.* Pro assute. modo adverbium est, alias nomen: ut, *An in Assu venit?*

2. *Di vestram fidem!*] Modo non invocantis est, sed admirantis. & est figura *ὑπόμνη* per *ἐκφώνημα* facta.

4. *Nam me mitam quod si amorem diffusi-ssimum & carissimum.*] Quum dicere deberet, quod ei amorem & difficilli-

um & carissimum confecti: primo quasi oblitus dicti superioris, transit ad virginem: deinde addit causam ex abundanti. Quod si dixisset, *amorem confecti*: posset intelligi *confecti*, expediti, perfecti. At vero *virginem confecti*, quid intelligemus, nisi hoc unum, quod insultat Parmeno confectam virginem: quasi dicat superatam atque devictam? Nam proprie hoc verbum convenit gladiatoribus us, qui gravissimis vulneribus occubuerunt. Sic *Cicero* in *Catilinam*, *Gladiatorum illi consilio & saucio*. Convenit ergo ferilibus verbis, & velut jocose venuliterque jactanti, rem confectam esse in puella Virgine, & non exhibere Chærez damnum vel negotium.

7. *Ab meretrice avara: virginem quam amabat.*] *Ἀντιά πωτος* secunda. Difficillimum, quia virginem quam amabat: *Carissimum*, quia a meretrice avara.

8. *Id vero est.*] Vero, nisi ornativum esset, nihil significaret. *Palmarium.*] Palma dignum.

10. *Meretricum ingenia.*] Optime, non meretricis dixit, sed potius meretricum.

11. *Mature.*] Cito & ante tempus, *Ut eum cognovis.* Suaviter non *Novaveris*, sed *Cognovis*, dixit quod est plenè perspicax. *Mature ut eum cognovis*] Bene addidit *Mature*. Fere enim cito cognovisse obfuit: sed id ad illecebram fuit quod cognitus est cito.

12. *Qua dum foris sunt.*] Apud ananites scilicet, *Nihil videtur mundius.*] Bene *Videtur*: non enim sunt.

13. *Nec magis compositum quidquam.*] Bona varietas, nam hæc omnia per *magis* adverbium profert: nec omnia per comparativum gradum, *Nec magis elegant.*] More suo, ne diceret compositus aut elegantius: ut supra, *Hoc nemo suis minus inceptus, magis severus.*

14. *Qua cum Amatore suo quum cognovis.*] Unum *Cum*, præpositio est: alterum conjunctio. & dicitur hæc figura *ἁπλότης*. *Ligurium.*] *Ἰπὸ τῆς λυγροῦς* quod secundum Græcos suave intelligitur. *Ligurire* dicitur, qui eleganter & more senum nullo fastidio suaviora quæque degustat.

15. *Harum videtur ingluviem.*] Ordo *Sff iij*

erat, *Harum videre ingluviem, sordes, inepiam quam inhonestia sola sint domi*: id est, cum solae sint, ut inhonestae, atque avidae cibi: quae quum foris sunt, cœnant felicit.

17. *Quo pacto ex jure.*] Ex pro cum positum est, aut deest *madidum*, aut *maceratum*, aut *emollitum*; nam apparet & sordidum esse, & quasi atrum durumque panem, qui ex jure hesterno sit comedendus. Cui contrarium *allustius* posuit, de deliciis militum loquens, *Panes enim in dies mercari*, inquit, *Ex jure hesterno panem atrum vorent.*] Hoc est, ut quidam voluit, ex antiquitate mucidum: quasi dicat, panem mucidum hesterno jure accipientes deglutiunt.

19. *Ego pol te pro istis dictu & factis. scelus, ulciscar.*] Miro artificio Poetae, & ab initio non placatur Pythias, nec in gratiam redit Chærex. Et insuper nunc mire à Parmenone irritatur magis, ut per eam Parmeno terreatur, & per Parmenonem ingredi ad Thaidem cogatur Senex: & demum per Senem nuptiæ confirmantur. Hæc ergo artificibus & eruditis, cætera spectatoribus Poeta exhibet.

21. *Proh fidem Deum!*] Vim magnam ostendit, Deorum implorans fidem: quasi in hoc negotio nihil possit humanum consilium. *Proh fidem Deum!*] Simulata perturbatione sui, Parmenonem terret Pythias. *Proh fidem Deum!*] Hæc singula pronuntianda sunt pavido & attonito vultu. *Fædum.*] Crudele, *Sallustius*, *Fædi oculi*, *O infelicem adolescentulam!*] Plus est miseriam adolescentis dicere Pythiam, quam irasci ei.

22. *O sceleratum Parmenonem!*] Ut verba sunt, perijt profecto miser adolescens, quum in eodem peccato irascitur Parmenoni Pythias, non Chærex.

23. *Miserer me.*] Hæc omnia quasi secum loquitur: & fingit se nescire: quod assillat Parmeno.

24. *Qua futura exempla dicunt in eum indigna?*] Graves poenæ, quæ possunt cæteris documento esse, exempla dicuntur. *In eum indigna.*] Modo per indigna, fœda, crudeliaque significat. Ut *Virgilius*,

— Atque illi Misenum in littore fœco,

Ut venere, vident indigna morte peremptum.

25. *Qua illic turba est?*] Quæ loquitur: aut quam ostendat ex vultu ac dictis. sed apparet, vultum Pythiæ turbam dicere, ut in Andria, *Sed quid Pamphilum exanimatum video? Vercor quid sit; operiar ut sciam nunc, quidnam hæc turba tristitia adferat.*

26. *Rogita, audacissimè!*] Totum hoc terribile est in gestu ac vultu Pythiæ, & nimis blutatum & scemineum.

27. *Perdidisti istum, quem adduxti. &c.*] Artificiose non acculat, qui peccaverit adversus Thaidem, quasi ex poena Adolescentis plus doleat, quam irascatur Parmenoni.

28. *Dum studes dare verba nobis.*] Bene, *Studes dare*: neque enim dedisti. *Quid ita?*] Deest *dicis*: ut sit, *Quid ita dicis?*

30. *Seis eam hinc civem esse.*] Eam abundat: quemadmodum supra, *Quam amabat virginem, eam confici sine molestia. Et ejus fratrem apprime nobilem!*] Hæc ad terrorem & gratiam aucta sunt. Nam primo *Virginem* posuit, post *Civem*, ad ultimum *nobilis Sororem*.

31. *Nescio.*] Perturbatur Parmeno: nec negare potuit, nec consentire volebat: sed quasi defensionis loco dixit, *nescio. Atqui sic inventa est.*] Facile est ut credat, qui dicit *nescio*. Ergo Pythias non laborat, ut suadeat civem esse, *Atqui sic inventa est.*] Magnum horrorem incutit audienti, non accusando, sed miserando Chæream.

32. *Frater violentissimus.*] Hoc inventum est, quod daretur ad nobilem.

33. *Colligavit primum eum.*] Miratarditas, ad torquendum Parmenonem: simul etiam relictus ad succurrendum locus.

34. *Atque equidem orante, ut ne id faceret. Thaidem.*] Adco violentissimus, & recte hoc additum, ne speret auxilium à Thaide.

35. *Nunc minatur.*] Minatur, ut succurri possit ei, qui non sit passus. *Minatur porro, sese.*] Deest *facturum*, *Quod machis solet.*] Deest fieri.

37. *Quid ita tantum?*] Nimis callide Pythias hunc dicit violentum: & tamen

injustum, audacemque dici non patitur, sed defendit, ut magis terreat Parmenonem.

38. *Quis homo pro mæcho unquam.*] Causa finalis, Virginem Civem apud Meretricem vitiavit: mercedem offert: petitur ad supplicium.

39. *Nescio.*] Quam astute dixit *Nescio*: ne laborans ad contradicendum, amitteret fidem supplicis personæ, ac vera dicentis, vult enim magis nuntii officio fungi, quam persuadentis.

40. *Dico, edico vobis.*] *Αὐξήσας*, ut supra, *ὅς τις ἦν* ubi investigem? *Dico.*] Tibi, Pythias. *Edico.*] Omnibus tuis. Ergo ad universos utrunque refertur, & *Dico* & *edico*.

41. *Obsecro an is est?*] Insultantis, ut in Phormione, *Hicne eras?* nam sciebat eum esse. *Ne quam in illum Thais vim fieri sinat.*] Quam bene providet Pythias!

42. *Atque aileo autem cur non egomet in vo co t PY. vide, Parmeno, quid agas, ne neque nisi prois, & tu perens.*] Torum hoc ad id addidit, ut senex intromitteret ad confirmandas nuptias: sed Poëta hoc agit, personæ nesciunt.

43. *Quidvis incipiam?*] *Facimus mediocria, Incipimus ingentia.* Ecce autem video rure radentem senem.] Choragii est administratio, ut opportune in prosecutionem.

44. *Dicam huic, an non?*] Hoc non esset verisimile, nisi dubitasset, Quid enim ad Chiræam pertinet, dubitat.

45. *Scio paratum: sed necesse est.*] Hæc causa dubitandi fuit: quod hinc Parmenonis, illinc Adolescentis periculum cernitur, *Sapis.*] *Sapis* dicit, non videns quid futurum sit: sed tantum derisisse contenta. *Sed necesse est.*] *Dicere.* subaudiendum est: ut sit, *Sed necesse est dicere.* & *ἀναδύναμις* inferendum est quod sequitur, Deest enim propterea, vel quid tale.

IN SCENAM QUINTAM

ACTVS QVINTI.

EX meo propinquo rure hoc capio commodi.] Annotandum, quod hujus

Senis nomen apud Terentium non est: apud Menandrum Simon dicitur.

1. *Ex meo propinquo rure hoc capio commodi.*] Firmatur mentis status trepidantis Senis, ut appareat, quam inopinato malo amens fieri possit: quod ipsum superius & in Parmenone servatum est, Imparatus enim mentibus mala majora sunt, Ergo nunc tam otiosus incedit senex, ut neque mores increpet, nec quidquam suspicetur mali: sed agat gratias proximæ villæ, cujus beneficio non scit, quid in urbe agerent filii, Et nunc adest, ubi opus est Poëtæ. Et vide hanc causam fuisse, cur non ad villam diverterit. Omnes villas comicas suburbanas esse, commoditatem ipsam nunc explicat & ostendit.

2. *Neque agri, &c.*] Tragicus apparatus, Delicias memorat, qui pericula cogniturus est. *Odiūm me unquam percipis.*] Fastidium, ex abundantia est.

3. *Vbi satia capis fieri.*] Suffecerant ad hanc sententiam duo superiores ii versūs: sed *ἐνέπρητα* est senilis eloqui, faceti & garruli simul. *Commuto locum.*] Mira brevitate duas res explicuit simul, *Vbi satietas est.*] Deest Nam ut sit, Nam ubi satietas capis fieri. Et capis, pro *capere*, *Satietas*, odium: ab eo quod præcedit, id quod sequitur.

4. *Sed est ne ille noster Parmeno?* & certe ipse est.] Et dubitavit, & firmavit poetæ: utpote senex, visu jam languido, atque oculis ætæ defecissis.

5. *Quem præstolare, Parmeno, hic ante ostium?*] Nove: non, Cui præstolare: sed, Quem dixit, Aliter Tullius in Catilinum, *Qui tibi ad forum Aurelium præstolaverunt.* Præstolari, est præsto esse & apparere, hoc est, obsequi.

6. *Quis homo est?*] Quare, *Quis homo,* quum providerit venientem? Utrum non vult videri providisse, ne quid fallaciæ parasse videatur? Sic & in Andria, *Quasi de improvviso respice ad eum.* Vel, quia perturbatur exanimatus, qui dum quid apud Thaidem geratur, auscultat, non videt Senem propius accedere, quem longe viderat? An vero idcirco hoc fingit, quia quod parabat dicere de Chiræa, postquam continus ventum est, non audeat loqui?

7. *Lingua caret meum.*] *Virgilius,*
Et vox faucibus hæsit —

8. *Quid est quod trepidas?*] Instandum est seni ad audienda, quæ de facili nunquam fateretur Parmeno. *Satisne salve?*] *Salve*, integre, recte, commode. *Plantius* in Trinummo, *Benevolens tuus atque amicus*. L. E. *salutem salve?* *Satisne salve?*] Nunc adverbium est: producta est littera. *Sallustius*, *Inde ortus sermo, percontantibus utrimque, saluti salve, quam grati ducibus suis, quantis familiaribus copiis agerentur.*

9. *Hæc, primum te arbitrari quod res est velim.*] Quod ante narrationem confirmatio inducitur, contra morem & præcepta est: sed merito, quia perturbatus est, licet simul * ut non possit dicere.

10. *Quidquid huius factum est.*] Absolute, ut supra, *Et quidquid huius feci causa virginis feci.* Aut deest res: ut lit, *huius rei.* *Stomachole.*

11. *Quid?*] *Quid*, interrogat. quis enim ante, crimen, quam obijciatur, aut proponatur, neget? *Recte sane.*] Docte Terentius ipse se reprehendit. Nam ordine factum non est, præ timore & conscientia.

12. *Emit quandam Phœdræ Eunuchum.*] Vide, narrationem à necessariis & urgentibus ceptam, non in se continere, nisi quod rei conditio cogit fateri. *Emit*, inquit, *quendam Eunuchum, quem dono huic daret.*] Non dixit, *Cui dono daret.* Aliter ab amoris mentione ceptisset. Deinde τὸ *quendam* ἡδυσμένον significat, & εὐτυχῶς ἀνδρός.

13. *Huic.*] *Huic*, more suo dixit potius, quam, *Meretrici.* Quinetiam interrogatus, Thaidi potius dicturus est, quam ut nomen dicat, quo offenditur Senex. Eunuchi autem solius mentio necessaria est, quia dicturus est pro Eunucho deductum Chæream.

15. *Attum est.*] Desperantis verbum. *Tum quandam fidicinam amat hic Chærea.*] *Mire* & necessario variavit. Ille *Emit*, ut Eunuchum mittat ad Thaidem: hic *Amat*, ut deduci se pro Eunucho velit. *Quandam fidicinam.*] Extenuatio criminis est: non quod Virginem, quod Civem vitaverit.

16. *Hem: quid? amat.*] Hæc singula

pronuntianda sunt, ut stuporem nimis indignationis ostendat. *An scit jam ille quid meretrix sit?*] Quia fidicina, meretrix est.

17. *An in Asiu venit.*] *In Asiu*, in urbem de Puro. sic Athenienses vocabant urbem suam: unde ipsi incolæ Ἀσία vocantur. *Aliud ex alio malum.*] Hoc separatim dixit Senex, fixis in Parmenionem oculis.

18. *Me impulsore hac non facit.*] Ipsum accusat conscientia, non enim quod levius est, dixit, *me sciente*: quum plus inerat, *me impulsore.*

19. *Ego te, fureser, si vivo.*] Modo omnis lævitia comica aut in comminatione est, aut in apparatu verborum.

20. *Si vivo.*] *Αντίμαχος*: te ultiscar, quia necessario sequitur. *Sed istuc quidquid est.*] Inventa causa cur supplicia differantur, donec uxorem ducat Chærea, & ipse purget Parmenionem: secundum argumenta, quæ sibi ipse prospexit, iussu coactus fecisse, & imperio Herilis filii sui, Chæreæ scilicet.

21. *Ad Thaidem deducens est.*] Unde ductor ipse sceleratus.

22. *Pro Eunuchon!*] Non interrogat, sed exhorrescit. *Hunc pro mæcho postea.*] Bene studuit Terentius, pro, bis numero dicere: & pro Eunucho, & pro Mæcho. *Pro mæcho* autem quasi excusans dixit. Nam vere in Virginem Atticam, non pro mæcho, sed mæchus est. *Hunc pro mæcho postea.*] Bene utrumque pro, quia neque Eunuchus est, qui vitavit virginem: neque mæchus, qui in domo meretricia. Et spectat quam oratorie transulerit mentionem vitæ virginis. *Pro mæcho*, inquit, ut culpam Chæreæ suæ meretricis accusatione celaret. *Hunc pro mæcho.*] Bene totum pro: quia neque Eunuchus, qui Ephebus: neque Adulter, qui Amator.

23. *Comprehendere inus, & constrinxere.*] Quo dictio vini ingentem inferri significat Chæreæ. *Comprehendere*, significat strictum aliquem in facinore deprehensum.

24. *Audaciam meretricum spectat.*] Major *μυῖστος* accusationis est per pluralem numerum, quam singularem. Sic alibi:

— *An potius ita me comparem,*

Non perpeti meretricum contumelias?

Audaciam meretricum.] Oratoric avertit itam Senis à se, & à Chærea: atque derivat in Meretricem. Numquid est aliud mali, damni? Bene interrogat: quia omnia invitus Servus dicere videbatur. Et cum damnum, malum sit, de proximo collatum discernitur: & damnum ad emptionem Eunuchi, malum ad comprehensum pertinet & constrictum Chæream.

26. *Cesso huc interrompere?*] In tantam formidinem conjectus est Senex, ut non miretur, quod tam cito nuptias firmet Ephebi & Virginis: & quamvis non honeste, tamen quia ex ingenti metu, vel indigno matrimonio, filii vitam pacifici velit.

27. *Non dubium est quin mihi magnum ex hac re sit malum.*] Suave est nescire personas, quid agat Poëta. Ita non periclitaturus Parmeno.

28. *Nisi quia necesse fuit.*] Necesse, est nomen. Nam necessus, necessis, & necessitas, & necessum, lectum est. Id gaudeo.] Scilicet, ut succurratur Chæreae periclitanti.

29. *Propter me.*] Plus dixit, quam si per me diceret. *Hicse aliquid.*] Meretricibus, non adolescentibus, & item pluraliter, suo more: Ut, *Audaciam meretricum spella.* Et, *Non perpeti meretricum contumelias.*

30. *Nam jamdiu aliquam causam querebas senex.*] Nota causam, pro occasione.

31. *Quamobrem insigne aliquid faceret.*] Manifestius hoc Menander explicat, jam pridem infestum Meretrici Senem, post corruptum ab ea Phædriam: nunc deum se inventa occasione vindicaturum. *Quamobrem.*] Quamvis dixisset causam, intulit quamobrem. *Insigne aliquid.*] Magnum & nobile facinus, *Faceret.*] ἰδοιτωὺς dixit.

IN SCENAM SEXTAM

ACTVS QVINTI.

Numquam adepol quidquam jam diu.] Pythius egreditur veluti ir-

risara Parmenonem, ut ipsa putat, egredi autem à Poëta cogitur, ut doceat populum, quid intus egerit senex. Ergo persona cæchinnans inducitur, quarens Parmenonem: affectuque ejus ob nuntium risum vix loqui posse.

1. *Numquam adepol quidquam.*] Rarum est evenire quod velis: & quod maxime velis, id rarum magis.

2. *Intro ad nos, &c.*] Non gressu errans, nec via: sed animo & opinione.

3. *Mihi sola ridiculo fuit.*] Soli regulariter dicitur: sola non recte, sed antiquæ, ut alibi, *Hoc ipsa in iis, altera dum narrat, forte audivi.*

4. *Quid hoc autem est?*] Ridentem miratur Parmeno. *Nunc id prode.*] Propter id.

6. *Quid rides? pergin?*] Ex hujus verbis ostendit, quam multum rideat petulans puella. *Peri.*] Proprie hic verbum est aptum, quasi sit laissa ridendo.

8. *Numquam adepol hominem stultiorum vidi.*] Postquam rogæ dixerat, quasi narratura videbatur: & redit ad insultationem.

9. *Quos ludos præberis intus.*] Ex errore & metu nimio Senis, credentis, constrictum Filium se offensurum in domo Meretricis.

10. *At etiam primo callidum ac disertum credidi hominem.*] Hæc omnia sic in scena pronuntiata sunt, ut risu interrumpi verba puellæ viderentur. Majorisque insultationis est, si is qui fatigat alterum, dicat se antè de illo multo aliter sensisse.

11. *Illicone credere.*] Non ideo hoc dicit, quod personæ suæ fidem derogat: sed quod res incredibilis fuerit, quana illi persuaserit, aut certe si credendum fuerit, non statim neque examinata, neque facta rei cognitione. *Illicone credere.*] Objurgatio de tempore.

12. *An pœnitebas flagitii.*] Illud quod supra, à stulto: hoc quod nunc dicit, à malo fieri potuit. Illud, ab imprudente: hoc quod pejus est, à sciente. *An pœnitebas flagitii.*] Parvum videbatur. Ipse alibi, *Quantum hic opera fiat, pœnitet.* Plantus Truculento, *Pœnitet te, quod ancillam solam nimis erumpere?*

13. *Ni misorum insuperetiam patri indi-*

cares?] Duo objicit, unum, quod male consuluerit; alterum, quod male prodiderit consilia sua. Et bene *Indicares*, nam *indiciu* dicitur ejus, qui una peccaverit. *Ni miserum in super etiam patri indicares?*] Ad invidiam Parmenonis, miserum dicit adolescentem: eo modo quo Juno accusans Venerem, ait,
— *An miseros qui Troas Achivus*

Objicit.

Sic enim agimus, quum ab his qui falso rei sunt, in authores culpam sceleris removemus.

14. *Nam quid illi.*] Adolescenti scilicet.

15. *Quid est? jam sciu te periisse.*] Hoc non stupentibus, ac culpam patientibus dicitur.

16. *Hem, quid dixi. pessuma?*] Nunc demum intelligit Parmeno se esse delusum, *Etiam rides?*] Apparet eam ex hujus stomacho vehementius cachinnare.

17. *Nos irridere?*] Nos superbius dixit, quam si diceret *Me*.

18. *Siquidem istud impune habueris.*] Subauditur, *Tum nimium. Verum?*] Iridentis interrogatio.

19. *Sed in diem istuc.*] In longam dilationem, unde *dilatatio* est dicta, diei prolatio. *Tu jam pendebis.*] *Iam*, nimiam velocitatem significat, *Nobilitas flagitii*, & eundem indicat. [Duas res significat simul: & cogis flagitia facere, & facientem indicas.]

21. *Uterque in te exempla edent.*] Nova ac mira tormenta, quæ pro exemplis narrentur, aut quæ documenta sint cæteris ne delinquant, *Exempla* dicuntur. *Et edent*, & *eder* legitur. *Si edent*, figuratum est: si *eder*, recte. Et plus est *eder*, quam *dabit*.

22. *Nullus sum.*] Hoc secum Parmeno. *Hic pro illo munere tibi honos est habitus: abeo.*] *Εἰς τοῦτο* & *παρὰ τοῦτο*. Pro munere. Et honos rumigerulis haberi solet.

23. *Egomt meo indicio, miser, quasi forex hodie perii.*] Proprium soricum est, vel stridere clarius quam mures, vel strepere magis, quum obrodunt frivola: ad quam vocem multi se intendentes, quamvis per tenebras noctis, transigunt eos. *Plautus*.

Consofio rem faciam soricina nania.

Egomt meo indicio.] Proverbum in *eos*, qui ipsi se produunt, quia forex non facile caperetur, nisi emitteret vocem noctu. *Quasi forex hodie perii.*] Quia latere potuit, nec occidi, si taceret.

IN SCENAM SEPTIMAM

ACTVS QVINTI.

1. *Quid nunc? qua spe, aut quo consilio huc imus?*] Reminiscere, hunc esse, qui supra Militi dixerit de Thaidem, *Iam dudum te amat*, & rursus, *Iam tibi hac adert supplicans ulero*, & hinc videbis quos exitus habeat assentatio, nam idem Militi author est summæ desperationis. Et animadverte, quod semper à mensa Gnatho in vitas abstrahatur: nam & supra quum ad litem venit, ex verbis Thralonis manifestum est, & Gnathonem invitum sequi, ubi dicit, *Hancine ego ut contumeliam tantam? Iam insignem in me accipiam*, Gnatho? *Mori mæ satis est*. Et bene, *Qua spe, aut quo consilio*: tanquam omnia expertus, & nec muneribus gratus, nec terroribus metuendus, *Qua spe*.] Parasitus intelligit quid agat miles: sed ad hoc inducitur interrogare ipsum militem, ut populus audiat, quo consilio veniat ad Thaidem. *Quid nunc? qua spe.*] Summa desperatio est apud Militem reconciliandæ amicæ, ad hoc ut æquo animo ferat admitti Phædrîam, dum ipse quoque recipiatur, nam non in fine fabulæ contristandus est. *Quid incepras, Thraso?*] Incipere, magnorum facinorum est, & audaciæ.

2. *Vt Thaidi me dedam.*] Post indicionem belli, & instructionem pugnæ quid sequatur, nisi dedicio superarorum? *Et factam quod jubeas?*] Proprie: nam in deditione victores jubent, victi obsequuntur.

3. *Qui? minus, quam Hercules servivis Omphalæ?*] Hic Terentius exprimit consuetudinem, in qua ignavis rationes criminum, & exempla suppeditant, nam sic & supra de Pyrrho. Omphale Lydiæ regina fuit, quæ Herculem sibi servientem etiam ad lanificium compulset: quum ipsa calathum, & colum, cultusque facimineos, sagittas & clava, leonisque teg-

mine mutasset, *Hercules servavit Omphala.*] Subauditur, & ego serviam Thaidi?

4. *Vtinam tibi committigari videam sandalio caput.*] *Committigari*, est tundendo deprimi atque deponi. *Sandalio caput.*] Plus dixit *Caput*, quam si aliam partem corporis diceret verberari, Et mire, calcamento caput verberari.

5. *Perii! quid hoc autem est mali?*] Eunuchi habitu Chærea, sed virili confidentia profilit, & militem velur novus rivalis terret aspectu.

6. *Hunc ego nunquam videram.*] Ideo Chæream miratur.

IN SCENAM OCTAVAM ACTVS QVINTI.

1. *O Populares, equis me vivit hodie fortunator?*] *Hic persona Chærea est, servens gaudio, ut Adolescentuli est in prosperis rebus, O populares.*] Non mirum si infans exultat nuptiis, qui jamdudum ob id solum, quod vitiaverat virginem, latabatur.

2. *Nemo hercle quisquam.*] Et interrogavit, & respondit sibi. *Nemo hercle quisquam.*] Παῖλλον tertium.

3. *Cui tam subito tot contigerint commoda.*] *Tam* qualitatis, *Tot* quantitatis est.

4. *Quid hic latuit est?*] *Inventa persona est, ad quam gesta hæc narret Chærea, ut populus & miles instruat, quid nunc gestum sit.*

5. *Inventor, inceptor.*] *Invenire* sapientis est: *incipere*, audacis: *perficere*, constantis, Ergo plena laudatio est, & constat, hoc Chæream laudative dicere, nam in subditis solvan consilium attributus est Parmenoni. *Scin' me in quibus sim gaudis?*] Σὺ ληλ-ῆς. Et nota *Scin'* me: quoniam sufficeret *scin'*, Ergo me abundat: & est figura ἀρχαῖος.

6. *Scis Pamphilam meam.*] *Amatorie dixit meam*: vel potius sponsam meam, vel quam amo. *Inventam.*] *Cognitam.*] *Deest esse.* *Scis sponsam mihi?* *Deest esse.* & est sponsa nunc participium.

7. *Audin' tu illum quid ais?*] Hoc

vultu mutato & turbato dicitur.

8. *Amorem esse omnem in tranquillo.*] Bene, in tranquillo, quia mari & tempestatibus, amicæ mobilitas & instabilitas comparatur. Sic Horat.

Simplex munditiis? heu quoties fidem Mutatosque Deos flebit; & aspera Nigru æquora ventis.

Emirabitur insolens,

Quin nunc te fruitur credulus aurea, &c. Vna est domus.] Post Pamphilæ nuptias.

9. *Thais Pairi se commendavit.*] Hoc est quod profuit Phædræ. *In clientelam & fidem.*] *Clientelam*, ut ametur: *in fidem*, ut defendatur.

10. *Fratri igitur Thais tota est?*] Bene *Tota*: ut ne ex parte quidem sit Militis.

11. *Miles pellitur foras.*] Sunt gaudia ex nostris bonis: sunt gaudia ex aliorum malis: hostium aut inimicorum. Ergo utrumque genus gaudiorum complexus est.

12. *Visam domum.*] Bene domi quæritur Amator exclusus: nam neque ruri, neque in foro est.

13. *Perpetuo perierim.*] Quia illud periisse supra, temporale videbatur. *Quin ego nunc perpetuo perierim.*] *Hic jam militi neque serviendi Amicæ, ut apparet, præbatur locus.*

14. *Sine dubio, opinor.*] Quia non quis dicitur perpetuo periisse. Quid enim opus hac exceptione est, quando nemo ita perit, ut temporaliter pereat, & postea fiat non perditus? Correxerit Parasitus stulti dictum Militis: non illum perpetuo, sed sine dubio periisse, opinari respondens. non est enim contrarium, *Opinor se periisse sine dubio*, pro certo periisse. Confirmatur periisse Miles, ut post tanta munera ex desperato supplex, ex supplice patiens rivalis exsistat, *Quid commemorem primum?*] Διὰ τὴν οἰκίαν oratoria familiaris laudantibus. Cicero, *Vnde igitur potius incipiam?* Hoc autem sit, ubi omnia & magna videntur & paria.

15. *Illumne qui mihi dedit consilium.*] *Attribuuntur* Personis consilia, facta, casus, & orationes, Ergo hic laudatur consilium Parmenonis, factum Chæreæ, casus Fortunæ, id est, eventus: oratio *Seu* is, *Illum, qui mihi dedit consilium.*] *Tri* sunt in vita hominum, consilia, facta,

successus, Consilium, animi est: Factum, corporis: Successus, forrunæ. *illum.*] Parthenonem scilicet.

17. *Qua tot res*] Bene, *Tot res*: quasi dicat, Eunuchum pro quo duceretur, commendationem virginis, abstentiam meretricis, occasionem vitii inferendi, patti interventum in nuptias.

18. *An mei parvi festivitasem?*] Etiam Parti laus impartienda est. nam non erat transeundum *Festivitatem*, qua & felix Amatori non obstitit, quod ignorat ut facilis: unde *festivitas* in dictis, *sa cilitas* veto in animo & factis. *Festivitatem.*] Lætitiam: ut, *Festivus dies est.*

19. *Di vestram fidem?*] Cito intervenit Phædia, utpote qui domi erat.

20. *Qua narravit.*] Nimiis affectus in utranque partem defectus orationis amat: est ergo *ἰσχυρός*: deest enim *Gaudes*.

21. *Satis credo.*] Sic dici nota agentibus solet. Recte igitur huic dicitur, cui fiunt nuptiæ, *gaudeo*. & ille sic respondet, ut amicis gratulantibus decet, *Satis credo*. *Credo* autem ideo, quia multi se fingunt gratulari, quum invidant: gaudere, quum doleant.

22. *Mibi illam laudas?*] Scilicet amatori ejus. *Ut mihi* pronuntiatione juvenum est. *Peris*: quanto minus spes est, tanto magis amo.] Hic vero est ardor insanissimus: ut *Virgilius*. *Formosum pastor Corydon ardebat Alexin*: *Delicias domini*. Et profecto sic est, Sapientes spe maxime ad amorem coguntur: stulti forma tantum.

24. *Obsecro. Gnatio, in testes est.*] Mire, quasi desperatis omnibus auxiliis, adjecta nimis supplicatione inducit. Nam & *obsecro*, & *Gnatio*, id significant, & *in testes est*. *Quidvis faciam?*] Non est hoc interrogantis, sed est ostendens non esse quid faciat.

25. *Precibus. pretio.*] Nihil Militi superest præter precem, ut victo: & pretium, ut diviti. Nihil aliud optat, quam sic res eant, ut persona Thaidis conveniri possit. *Precibus. pretio.*] *Ἀναιδῆτα*, velut afflicta, & laissa, pronuntianda *supra. Pretio.*] Varie: quia alibi dixit, *preccario. Vi hancam.*] *Tò hancam* ultimum genus beneficii est. *In parte ali-*

qua.] Non enim *Parte* dixit, ut æqua intelligatur. *Tandem.*] Et desperantis est, & difficulter credentis. *Tandem*, non est adverbium temporis: sed nunc *Saltem* significat.

26. *Difficile est.*] Vultu & pronuntiatione, allucinatione firmandum est. *Si quid collibuit.*] *ἔκλυε*: pro, Si quid collibitum est, efficit. *Novi te.*] Deest *Perfecis*. sed ubique plura gestu significat miles, utpote infantissimus.

27. *Quod vis donum.* & *præmium à me optato.*] *Donum*, præmium est: & *munus*, præmium. Sed *donum*, præmium Diis datur: *munus*, præmium hominibus, nam separatim, donum Deorum est: præmium vitorum est fortium: *munus* hominum. Et donum munusque, tam ante factum, quam post factum datur: præmium non nisi post factum est. *Donum*, voluntarium: præmium, debetur. Alii etgo *ἀναιδῆτα* pronuntiant, primo *donum*, & sic *præmium*, quasi unam partem orationis. *Quodvis donum & præmium.*] *Donum*, ut à largo homine: *præmium*, ut à præclato facinore. *Quodvis donum & præmium à me optato, id optatum feres.*] *Donum* optato, eo quod præmium accipias, *præmium à me optato.*] Totum militariter, nam & *optatio* dicitur, & *optari* à militibus, ut alibi, *Vir fortis optet quod volet præmium.*

28. *Si hoc officio, postulo ut mihi tua domus te præsentem absente pateat.*] Proverbiale est, *Præsentem absente*, ut *sursum deorsum*, *ultero citro*. & cetera hujusmodi: *facienda nefanda. iusta iniusta, digna indigna, velis nalis.*

29. *Invoco ut si locus semper.*] *Invoco*, non vocato significat. *In* etenim augeat & minuit dictionem. *Invoco.*] Male intelligitur precibus vocato, quum sit *ἀναιδῆτα*, id est, etiam non invitando, quin ultro venire debeat suam domum.

30. *Do fidem.*] Juro, confitmo. Spondeo. *Accingar.*] Non quia facile est quod negavit supra, sed suis votis Parahitus adductus est ad cœnandum: ideo & *Accingar* dixit: sic enim dicimus in magnis rebus suscipiendis, ut *Accingunt omnes operi*.

31. *Salvete.*] Supplex sine gratia & sine timore, modo inimicus & infestus, *Tu fortasse qua facta hic sint, nescis?*] Hoc totum superbe ac minaciter inquit Adoleſcens.

32. *Scio.*] Compendium Poëtæ: ne eurus eadem dicerentur, *Conſpicio.*] Commune verbum est *conſpicio.*

33. *Vobis fretus.*] Et hoc stulte. quis enim & rivalibus & inimicis fretum se esse dicit? Deinde *ἀνὰ ὄντορ*, & virtiosa responsio est, nisi enim addideris *sum*, erit solœcisimus convenicus loquenti, impolito homini & militi, *Scm quam fretus?*] Est ab *ca subaudiendum est, *Maledico tibi.*] Hoc contumeliose, & proprie ut Militi: *Miles*, inquit, *edico tibi.*

34. *Si te in platea offendero hac.*] Hoc est, Si vel casu inueniero, Et in platea, inquit, non circa Mœreticis fores, *Nihil est quod dicas.*] *Nihil*, pro non: ut sit, non est quod dicas mihi: id est, nihil est quod dicas, pro, ut dicas mihi, ut sit, quod, pro ut: aut Quod, pro, quid dicas mihi. Certum est autem, sic veteres locutos esse.

35. *Alium quarebam.*] Aut *aliu* pro *quendam* poluit: ut sit, *quendam quarebam*, id est, aliquem, aut *aliu*, hoc est, non quem tu putas: hoc est, *aliu*, non Thaidem, sed si *aliu* diceret, neque commode, neque *ἐμπύρως* loqueretur prævaleret enim masculinum genus, *Peristi.*] Ordo est, postquam in platea hac te offendero, peristi. *Eia.*] Interdum hortantis est, ergo nunc *eia*, correctionem significat.

36. *Non cognosco vestrum tam superbum.*] Locutio annotanda: mire laudavit, ut persuaderet potuisset, *Vestrum tam superbum*, Non, *vestrum superbum*, *Vestrum tam superbum*.] Absolute: ut, *Pol, Crito, antiquum obtines*, Ergo subaudiamus vel ingenium, vel animum, vel morem, vel institutum.

37. *Prins audite paucis.*] Mira insinuatione agit: qui non ut consentiant, sed ut audiant, paucis petit. Et bene *Prins*, quasi non obſtet, quominus faciant quod velint. Tum deinde quo attentiores existant, addit *paucis*, deinde si placuerit, facilius enim flectitur, cum

quo non pugnamus, ut consentiat. *Prins audite.*] Fiduciam ostendat persuasoriam rem dicturi.

38. *Audiamus.*] Bene: non *Faciamus*, sed *Audiamus* dixit: nam prima oratoris impetratio in mala causa est, audiri meruisse. *Tu concede paululum istuc, Thraso.*] Thraso hoc in bonam partem accepit: & ideo paret: putat enim vel turpe esse, si humiliter precetur suo nomine, seque audiente, Parasitus: vel incongruum sibi, si in os præſens à Gnathone laudetur, *Istuc, Thraso.*] Non ad se vocat: sed locum ostendit, quod abeat atque concedat.

39. *Principio, ego vos.*] Videt neque se odio haberi, neque offendi animos audientium in Militis nomine. Hoc ergo oratorie: pro eo homine in quo offenditur, cum in quo non offenditur, posuit.

40. *Me hujus quidquid facio, id facere maxime causa mea.*] Decit rei, aut est: ut sit, *Me hujus quidquid est quod facio, id facere maxime causa mea.* Hic à persona discessit: & rem non odiosam pro odiosa posuit, id est, parasiticam, pro x-muli amore & cominodo.

41. *Verum idem si vobis predest.*] Multum attulit ad persuadendum: non esse commodum Militi admitti, & suum commodum ipsorum esse commodum, *Vos non facere, inscutia est.*] Oratorie, & secundum insinuationis præcepta sic dixit: nam remittendo & dubitando, magis flectit animos, quam si aperte ac pertinaciter asſeveret.

42. *Militem ego rivalem recipiendum cenſeo.*] Artificiose satis, s. mel intulit omne quod durum dictu ad persuadendum erat, nam quod *Militem & Rivalem* dixit, ad eam rem valet, ut magis admittendus sit, quam excludendus: & simul fiducia sic dicentis parat animos ad audienda quæ dicet, *Militem ego rivalem recipiendum cenſeo.*] *Rivales* dicuntur x-muli de mulietibus, facta translatione nominis à feris bestiis: quæ sientes cum ex eodem rivulo haultum petunt, in prælium contra se inuicem concitantur. Sic *Cicero* pro *Cælio*, *Sin erit ex illo fonte rivulus*, inquit, *Militem rivalem ego.*] Considera quo vultu hoc dicendum sit: & intelliges, & *militem*, & *rivalem*,

& recipiendum, & ego cenſeo, quanta ſignificet, Non enim dixit *Thraſonem*, ſed *Militem*: quod nomen ad ſtulticiam valet. Non *Socium*, ſed *Rivalem*: quo offendit, quandoquidem rivalis in Meretrice capiendus eſt, hunc potius eligendum. Nec, non *Excludendum*, ſed *Recipiendum* dixit: ut & oftenderet, adeo prodeſſe, ut etiam de induſtria retinendus ſit. Non, *volo* aut *rogo*, ſed *cenſeo*: ut conſiliarius, non Paraſitus, videatur loqui. Nam quod ego addidit, eo dicto uſus eſt, quo uti ſolent qui plus in negotio vident. Nam ſic in Phormione Juſtiſconſulti: *Ego qua in rem tuam fuerint, ea velim facia*. Ego ſedulo hunc dixiſſe credo, Ego amplius deliberandum cenſeo. *Cenſeo*.] Vide virtutem Poëtæ, non enim dixit *Peto*, ſed *Cenſeo*: tanquam illis modo conſulat, neque pro milite agat.

43. *Cogita modo*.] *Modo*, aut tantummodo ſignificat: aut temporis eſt adverbium, & ſimul incerta diſtinctio eſt.

44. *Et libenter vivis*.] Id eſt, bonorum ciborum edax es.

46. *Suppeditare poſſit ſine ſumptu tuo*.] Aut *ſuppeditare*, pro *ſuppeditari*: aut *deſt ſe*. Ut, *Accingunt omnes operi*.

47. *Ad omnia hac magis opportunus, nec magis ex uſu tuo nemo eſt*.] Locutio eſt ex negativis tertia: ut, *Agrum in his regionibus meliorem nemo habet*, *Magis ex uſu*.] Pro utilior, & *Magis opportunus*, pro opportunior, *Nemo eſt*.] Hoc eſt, opportunus.

48. *Habet quod det*.] Ut dives, *Et dat nemo largius*.] Ut liberalis.

49. *Fatuus*.] Inepta loquens. A fando *ſatius* dicitur: inde *Fauni Fatui*: & nymphæ *Fatua* dictæ ſunt, *Fatum eſt*.] Hoc ex uſu tuo, *Inſuſus*.] Sine ſale & ſapientia: aut ſine ſaltu & facilitate, *Fatuus eſt, inſuſus*.] *Fatui* ſunt, qui verbis & dictis fatui ſunt: *Inſuſi* vero, corde & animo. *Fatuus eſt, inſuſus*.] Sunt qui *ſatum*, animo putant: *Inſuſum*, dictis, ſed male. Nam *Fatui* quoque Dii ſunt, qui & *Fauni* dicuntur: & non ſtulti, ſed multum ſantes, id eſt, loquentes, *Fatuus eſt, inſuſus*.] Hæc quæ nunc addit, non ex ſuperioribus pendet: ſed cum ſuperiora valeant plurimum, (nam quia dives & liberalis, poruit obſeſſe ri-

valibus) hæc omnia bona in Milite corumpuntur, quod *ſatius*, quod inſuſus, & cætera, quæ ipſe perſequitur. *Fatuus eſt, inſuſus*.] Hæc bene adduntur: quia dixit, *Et habet quod det, & dat nemo largius*. Ad rem eam valebat, ut amaretur Miles à Meretrice, & præponendus omnibus eſſet: ſed ingratia ſunt mulieribus, maximeque laſcivis, hæc omnia quæ ſubjicit. *Fatuus eſt, inſuſus*.] Hoc pro acervo vitiorum, cum quadam vultus improbitate prolatum eſt, quo magis res in medio poſita eſſe videatur, *Tardus*.] In Venerem ſcilicet, *Tardus*.] Corpore & membris: quamquam & intellectu *tardus* vocamus, qui ſtulti ſunt. Sed melius eſt ſic intelligi, ut ea vitia videatur dicere, quæ inamabilem faciant etiam divitem, largumque amato rem. Nam aut verba commendant: ut, *Pendetque iterum narrantis ab ore*: hic fatuus. Aut ſapientia gratum facit: ut *Multa viri virtus animo*: hic inſuſus eſt. Sed mihi videtur *ſatium* dicere, qui tantum gloriatur; & blandiri amicæ neſciat. *Inſuſum*, qui non ſit ſalax, & cupidus coitus. *Tardum*, qui non facile explicet Venerem: quæ res Meretricibus odioſa eſt. *Sterit*.] Plus dixit quam dormit. *Noctæſque & dies*.] Plus ſignificat, quam ſi diceret, *diebus & noctibus*: ut hoc ipſo nomine conſiliarii authoritas ineſſe videatur.

50. *Vbi velis*.] Quando vel quum, 51. *Quid agimus*?] Initium conſenſionis, dubitatio eſt ejus qui negaverit, *Hoc etiam*.] *Deſt, vel abeſt, Quod ego*.] Paraſitus ſcilicet, *Primum puto*.] *Primum* puto, quali paraſitus.

52. *Accipit hominem*.] *Accipit*, paſcit, invitat: ut, illos porcicibus rex accipiebat in amplis, Nemo melius ingratuſ, neque prolixius.] Horum alterum apparatus indicat, alterum copiam.

53. *Mirum, ni illoc homine quoquo paſſo opus eſt*.] Facete dixit Adoleſcens rei parcus, & qui putet amorem ſine damno eſſe oportere, quique ſeſellere Meretricem; non ſolum ejiciendum non eſſe Militem, ſed etiam quovis modo ſuſtinendum ac perferendum. *Mirum, ni illoc homine*.] Obtinuit paraſitus jam quod negabatur, *Primo deliberatum*: ut, *Quid*

agimus? post concessum: ut, *Mirum ni illoc homine quoquo pacto opus est. Mirum, ni illoc.*] Hic, inquit, ejusmodi est, ut etiam cum mala conditione patiendus sit. *Idem ego arbitror.*] Sane opus fuit consensione, præcipue Phædræ, cujus res agitur: nam ita & servata persona est tarde consentientis amatoris.

54. *Recte factis.*] Gratiarum actio est. *Vnum etiam hoc vos oro.*] Subtiliter etiam Parasitus hic se adjungit, suasque partes circa hos agit. *Vi me in vestrum gregem.*] Jam hos laudat: & nimis Parasitus est, si recordens, eundem dixille, *Facete, lepide, laute, nihil supra.*

55. *Satis diu hoc jam saxum volvo.*] Vide quemadmodum serpat paulatim etiam in eorum assentationem, ex vituperatione Militis. *Hoc saxum volvo.*] Proverbium in eos, qui inextricabili labore afflicti sunt. Et bene *Saxum* de stulto Milite ait: & se ipsum Sisyphum fecit. *Hoc saxum volvo.*] Velut Sisyphus apud inferos.

56. *At ego pro istoc, Phædræ.*] Subaudiamus & sum hic, aliter non, ut parasitus ait. *Phædræ, & tu Chærea.*] Ambos nominat, quasi legibus paciscantur.

57. *Hunc comedendum.*] Cum cæteris rebus, summus Poëta etiam fidem ostendit amicitia: parasiticæ, exemplo Gnaethonis de Milite loquentis hoc modo. *Propino.*] Facete sic dixit, ut parasitus, & quasi de convivio loqueretur.

58. *Dignus est.*] Hæc verba ultima longi sermonis, ejusmodi sunt, ut Miles hæc audiens, laudatum se esse, & approbatum existimet, *Vbi vis.*] Honorifice revocat ablegatum cum injuria, dicendo *Vbi vis:* quia accede imperativum erat: & ubi, nisi quando intellexeris, vitium est.

59. *Isti te ignorabant.*] Figura ἀνυπολόγια. Ad utrumque enim pertinet, & ad laudem, & ad mores. Et hoc ambiguum.

60. *Secundum facta & virtutes tuas.*] Et hoc ἀμφιβολον. Nam *virtutes ἐργαῖς* pro vitiis posuit: ut, *Nescis qui visset:* &, *Ornatus esses ex tuis virtutibus: Facta & virtutes.*] Proprie facta militibus adscribuntur. *Facta & virtutes.*] Amarior est ἐργονεία in vitiosos homines, quam veritas.

62. *Numquam etiam fui usquam.*] *Numquam* & locum, & tempus significat: *Vsquam*, locum magis. *Numquam*, non. Et *numquam usquam*, τὸ ἀπ᾽ ἑμῶ, pro non usquam, id est, nusquam. *Quin me omnes amarent plurimum.*] Contrarium superiori. quid est enim quod bene non fecerit quicquam, si in illo est ut ametur?

63. *Atticam eloquentiam.*] Et hoc ἐργονείας, ut illa quæ supra. *Atticam* dicit veram atque germanam, quia ex cultior eloquentia, dicitur Attica: & summi oratores, *Attici* appellati sunt.

64. *Prætermissum.*] Et hoc anceps est, intellectu gemino ad utrumque. *Ite hæc.*] Quo vocat parasitus? an ad Meretricem? an ad cœnam Militis, ut promissit? *Hunc ego comedendum & deridendum vobis propino. Ite hæc.*] Comeffatum ad militem, vel ad Thaidem. Si cœnæ interfuit meretrix: quomodo possit acta sunt omnia, cum mentio noctis non facta sit? Omnia post cœnam gesta sunt: & non completa per rixam cœna, superfuit plurimum temporis ad agendum.

ÆLII DONATI V. C. Oratoris Urbis
Romæ Comment. in TERENCEI
EUNUCHUM explicat.

adduxit. Erat hac meretrix, procax, potens, sumptuosa, nobilis, cuius se amore band ita pridem irretierat Clitipho. Quid autem res Chremetem lateret, hoc consilium capiunt, ut Bacchidem quidem amicam Clinia, Antiphilam vero unam de illius ancillis esse simularent. Postridie mane Chremes ad Menedemum diluculo proficiscitur, & rediisse Cliniam nunciat. ille gaudio amens, filiam iamjam videre, iamjam amplecti, iamjam ei se suaque omnia permittere cupiebat. At Chremes, cave, inquit, facis: istoc enim modo & te & eum, & rem unà perdidisti tuam. Simul ei ostendit, quot incommoda capiturus sit, si tam molli esse se, tamque infatigato animo ostenderit. Clinia amicam (eam enim Bacchidem existimabat) non iam pauperculam esse, aut parvo contentam, ut antea; sed sumptuosam, gemmis atque auro colluctantem, cum familia numerosissima. una, inquit, mihi nox tantum non paupertatem attulit, nedum tu te censui oneri ferundo fore, si te illi perpetuo sumptibus suppeditare oporteat. Quin tu ita potius agito. Humane quidem & comiter excipito filium: istud tamen tam impotens illius desiderium occultum habeto: tum si ille, quod amica det, ut habeat, machinam adversum te aliquam struet, falli te finito. ita & eum commodius retinebis apud te, & sumptuum facies minus. Hac Chremes, nescius (ut sunt humana) oculatum foris esse se, cacum domi. Interea enim meditabatur Syrus, decem minas, quas Bacchidi pollicitus erat dare, eas quomodo illi à Chremete ipso conficeret: iamque inibi erat, cum eum Chremes arripsum blande compellat, hortaturque, aliquam ad Menedemum fallaciam moliat. Iniecit in sermone Syrus mendacium à se pro tempore confictum; animum Corinthiam, Antiphila (ita enim putabatur) matrem, mille drachmarum mutuo accepisse à Bacchide: ea mortua, puellam pro pecunia illa arrhaboni relictam. Dum hac aguntur, annulum suum agnovit Sostrata, ejusque indicio, Antiphilam filiam suam esse cognovit. gaudio exsiliens, omnem rem deferit ad virum; qui, ea leviter objurgata, repertam tamen filiam, ipse quoque gavisus est. Jam omnia in tranquillo erant; absque Bacchide fuisset, sed & illi quomodo decem excudenda erant argenti minae, & periculum erat, ne aliqua eam Chremes filii amicam esse rescisceret. Ibi Syrus audax consilium init, quomodo & utrique seni rem, ut erat, patefaceret, & commode se è tam impedito negotio expediret. Primum igitur Chremes, Reperi, inquit, quomodo argentum à Menedemo eripiam. dicemus ei, Bacchidem hanc tui Clitiphoni amicam esse: orabimurque, ut eam domi sua dies aliquot esse patiat, seque id celatum velit. porro Clinia filia tua, qua modo reperta est, formam sibi complacitam esse dicet, eamque petes uxorem. Quid tum? pecuniam, inquit, peter à patre suo, qui nova nupta ornamenta coëmat: eam pecuniam numeraturus est Bacchidi. Jam autem ad Menedemum, Syri hortatu, transferat Bacchis, & eo pompam omnem suam transduxerat. Chremes, primo non satis consilium illud probare: at illam certe, inquit Syrus, pecuniam, pro qua

filia tua opposita erat pignori, quin dissolvas, facere honeste non potes. Ego vero, inquit Chremes, & libenter quidem. Immo vero, inquit Syrus, dato eam Clitiphoni, qui ad Bacchidem deferat. ita enim facilius credet Menedemus, eam illius esse. Sit sane numeratur à patre Clitiphoni pecunia, quam ad meretricem perferret. Interea tota res detegitur: indignari Chremes, & fremere, & minitari in omnes atrocissima exempla editurum. tandem, cum prius Antiphilam Clinia collocasset, partim Menedemi, partim uxoris precibus delectus, ignoscit. Clitipho se, reliquis meretriciis amoribus, uxorem ducturum pollicetur. Cum autem ceterarum fabularum argumentum uno die contineri soleat, huius non nisi biduo explicari potest.

IN PROLOGUM.

O Mnes haec comœdia de Græco translata sunt. à Menandro quidem quasiuor, àua ab Appollodoro. Heautontimorumenos Menandri est, cujus prologus partitionem tenet, in qua docet, quid in quæstione sit, id ipsum ne populus miraretur, dissolvere.

1. Ne cui sit vestrum mirum cur partes seni Poëta dederit, quæ sunt Adolescentium.] Duas partes proponit, unam quod contra consuetudinem senex Prologus processit in publicum: solet enim istud officium Adolescentibus dari Ergo quoniam contra consuetudinem in prologum persona processit senex, idcirco hanc primam populo vult solvere quæstionem.

2. Deinde quod veni eloquar.] Altera hæc pars est, simile autem mihi videtur huic esse principium divinationis: namque & illic quod subito mutata voluntate ad accusandum descenderant, mirum dixit videtur, vel iudicibus, vel circumstantibus: ac propterea se primum id velle dissolvere. Si quis vestrum, Iudices, aut eorum qui adsunt, forte miratur. Vides hic verbum *noveris*, semper apponi: ita enim & hic dixit, *ne cui sit vestrum mirum*. Hanc igitur partitionem solvit, uti dicat cur partes seni Poëta dederit, quæ sunt adolescentium. Quod primum proposuerat, primum solvit. Oratorem me esse voluit, non prologum. Vestrum iudicium fecit, me actorem dedisti. Quod autem dixit, *quod veni, eloquar*, illud est; nam quod *remores distulerunt*

malivoli, multas contaminasse Græcas, dum facis paucas Latinas, id esse factum hic non negat. Ergo ut propositio collocata est, ita etiam solutionis est ordo servatus. Sed nunc ad interpretationem superiorum revertamur.

4. Ex integra Græca integrum Comœdiam sum hodie acturus.] Quoniam Andria ex duabus comœdiis videtur esse confecta, quippe illic & Perinthia, & Andria continentur: quod quidem criminis loco adversarius dederat. Ideo hic ex integra, inquit, comœdia integrum comœdiam acturus sum; ne videatur ab altero tacta, aut ipse alteram tetigisse, sed unam comœdiam & integram, ad Latinum sermonem interpretatione mutasse. Denique ideo adiecit: *Duplex, quæ ex argumentis facta est simplex*: ut simplex argumentum sit, duplex comœdia: dum & Latina eadem & Græca est. Novam esse ostendit propterea, cum à Græco tantum dicta est, & Latine nunc acta est. Nunc primum in scenam proædit, idcirco dicitur nova, & quæ esset, supra dixit, Heautontimorumenon: & cuja Græca sit, ni partem maximam exillimarum scire vestrum, id dicerem. Duplex hic pronuntiatio est, qui scripserit, & cuja Græca sit, ni partem maximam exillimarem scire, id ut post inferatur;

10. Nunc quamobrem hæc partes didicerim, paucis dabo.] Illud quod supra positum est, videtur adjectum: nunc redit

ad partitionem supra collocatam, cur partes adolescentium senex sumpserit.

11. *Oratorem me esse voluit, non prologum.*] Ut apud vos agerem causam potius, non officio fungerer Prologorum. Prologi enim, sicuti jam dictum, aut argumentum narrant, aut Poëtæ personam commendat, aut audientiam postulant: nunc autem ego apud vos acturus sum causam, & deiciendam, si quid fuerit forte in *Terentium* ab adversario, loco criminis intentatum. Ideo enim dixit, *vos*trum iudicium fecit, me actorem dedit; sed hic actor tantum poterit à facundia, quantum ille potuit cogitare commode, qui orationem hanc scripsit, quam dicturus sum. Poëta, inquit, me actorem esse voluit, qui tantum in facundia excellit, & prævaler ingenio, quantum & ego qui eandem comœdiam acturus sum, in agendo prævaleo: ita hic actor, hoc est, ego, tantum potero à facundia, hoc est, non degenerabo ab eo qui cogitavit.

16. *Nam quod rumores malivoli.*] Hic jam incipit causam dicere cur venerit, sicut supra diximus, ut purget questiones ipsas, & objecta ab adversariis solvat. *Malivoli* autem, quod dixit, vel numero plurali, ut malivoli rumores ipsi: vel singulari, ut sit hujus malevoli, hoc est, *Luscius Lanuini*. Distulerunt.] Id est, in diversum disseminarunt.

17. *Multas contaminasse.*] Hoc est illud quod diximus, quando hic prælocutus est, ut diceret, ex integra Græca integram comœdiam sum acturus hodie, ita & hic hoc sibi crimen dicit objectum, quod *Terentius* multas Græcas contaminaverit comœdias, dum paucas Latinas facit, hoc autem crimen *Terentius* non negat factum, sed sibi licere demonstrat, & licere scilicet per aliorum exempla, Quemadmodum *Tullius* dixit: *Adulteris sum, iudices, fide, misericordia, multorum exemplo bonorum*. Et hic, habet bonorum exemplum, *Facturum autumat*, facturum dicit & proficetur.

22. *Tum quod malivulus vetus dicit.*] Aliud crimen est, quod objectum nunc proponit, quoniam *Luscius Lanuinus* dicit, *Terentium* non petitiu artis musice, ad comœdias scribendas accessisse,

præsumente potius ingenio amœorum, non suo.

25. *Arbitrium vestrum, vestra existimatio valebit.*] Hoc locutionis genus satis mirum est, cum dicit, de hac re vos judicare poteritis: an id quod obijciatur nobis, verum sit, ut *Terentius* non natura sua fretus, neque ingenio, sed amicorum potius, ad scribendas comœdias accesserit. Est namque rumor, quod *Terentius* cum *Scipione Africano* familiarissimus fuit, semper istas comœdias cogitavit: hoc igitur prologus nictur solvere. Et quoniam non est erubescendum, tali viro fuisse conjunctum, idcirco minus curat hoc crimen dissolvere: dicit tantummodo, vestrum iudicium est, & vestra existimatio.

26. *Quare vos omnes oratos volo.*] Hic jam sequitur officium prologi, ut benivolentiam petat: quæ benivolentia & in adversarios odium concitat, quod adjecit.

27. *Ne plus iniquum possit quam aquum oratio, date crescendi copiam novarum, quæ spectandi faciunt copiam sine vitiiis.*] Quoniam petitio generaliter fuerat collocata, uti novis Poëtis faverent auditores: adjecit novis, sed qui sine vitio comœdias dant: illis *Luscius Lanuinus* comœdias profert, sed cum vitio. Adjecit, *Ne ille pro se dictum existimet*, Et ne *Luscius Lanuinus* etiam pro se petitum arbitretur.

31. *Qui nuper fecit servocurrenti in via decesse populum.*] Proponit vitium quod admiserit Poëta *Luscius Lanuinus*: quippe cum omnis comœdia aut errorem teneat ex amatoribus, aut injuriam meretricum, aut suppositionem filiorum, aut aliquid tale; quod ad moralitatem videretur esse conjunctum. Quod tale hic est: Cum servus currit, cum populus deccedit, quod domino infans obediat servus: ne potius aliena à comœdiis sint, aperte, ait, ac breviter ea, quæ sunt comœdiarum, explicemus. Omnis comœdia aut amoris habet agitionem, aut suppositionem amoris habet. Ut ex *Audria*, quam quidem in agitionem esse cognoscimus: nam cognoscitur *Glycerium* quia civis sit, Suppositionem habet, ut apud *Plautum* qui est *Truculentus*

tus : militi enim supponitur filius , ut exinde in meretricis affectum actus & strictius colligetur. Ergo cum videamus hæc esse necessaria in comœdiis teneri, vehementer erravit *Lanius*, qui extra hæc comœdiam instituit : & servum curre, populum per viam discedere, quod insano serviat domino. Unde apertissimum vitium in comœdia reprehendit Terentius.

36. *Statariam agere ut liceat per silentium.*] Quidam *statariam* genus esse putant comœdiæ : alii in quibus stantes : unde hanc *statariam* nominant. Mihi enim videtur, *statariam* agere ut licet per silentium, ideo dixisse, ut perpetuo & stabiliter agatur hæc comœdia, neque populi adversis suffragiis foras pellatur. Ideo adiecit, ut liceat per silentium, & subiungit : *Ne semper servus currens, iratus senex.* &c. assidue agendi sunt mihi, *Glamore summo cum labore maximo.* Hæc autem, quæ nunc nominantur, propria videntur ille personarum; nam servi officium est currere, senis irasci : parasitus autem edax est, impudens sycophanta, leno avarus est : ergo sunt hæc propria sermonis, quæ necesse habeo ex necessitate personarum complere. Deberis mihi potius favere, quam adverso suffragio conatus facere.

41. *Non causa causam hanc iustam esse, animum inducite.* *Vi aliqua pars laborum minuat mihi.*] Quantum ad eum qui comœdiam scribit, pertinet : potuit enim secundum morem ingenio universa complere : ergo quia hæc pronuntiatur sum, necesse habeo silentium. Ideo, inquit, propter me hanc mihi operam exhibete, ut eum silentio attendatis.

46. *In hac pura est oratio.*] Quoniam dixit, laboriosas potius comœdias ad se deferri, leves ad alium : ne præjudicium huic comœdiæ fecisse videretur, adiecit, in hac pura est oratio, experimini in utramque partem ingenium quid possit. Modo utrumque possum : & leviter perficere, & gravia complere. Ita ait in utramque partem : quoniam semper in asperioribus comprobastis, nunc quoque in levioribus nosse debetis.

51. *Vi adolescentuli vobis placere studeant potius quam sibi.*] Si mihi nunc ho-

norem per silentium dederitis, facile eos adolescentes compelleris, ut vobis placere potius velint, quam sibi, quoniam officium prologorum adolescentes sumunt, multa in comœdiis ipsi acturi sunt, ita factum cum mihi ex hæc actione esse cognoverint, facile ipsi laborem hunc capere possint, ut vobis placeant.

IN SCENAM PRIMAM

ACTVS PRIMUS.

1. *Quoniam hac inter nos.*] Hac scena continet injuriam accusationem, quod, *gravis senex de se exigat poenas, defensionemque continet iustam.* memorat quippe ita se meritis, ut ipse de se exigat poenas. Quare qualitas esse intelligitur itatus, & non tam esse accusationem, quam oburgationem. Hujusmodi etiam in auctoribus, qui non apud iudicem controvertiam dicunt, vim debemus potius intelligere, quam controvertiam : non enim iudices præsumunt. Sed quoniam talis est actio, ut videatur vim controvertiæ continere, iudicio itatus hic est, & secundum istum cuncta dicuntur. Ergo in hac scena itatus qualitatis est absolutæ, utrum iuste fecerit, vel faciat, quod de se senex exigat poenas. Quam rem docet iuste fieri, ex eo quod se meritum dicit, propterea quia ipse filium suum, amantem adolescentum more, miserit in militiam duram, sæpius accusando : inde sibi iuste imponi has ipsas, quas implet, gravissimas poenas. *Quoniam hac.*] Chremes vicinus, cum conspiceret senem, eundemque olim divitem, graviter laborare ac tota die in opere consistere vehementer, accedit interrogans : & ut oportet apud ignotum, longa utitur oratione, simulque sibi etiam questionem facit, & quasi ipse sibi respondet. Quo pacto vim ostendit ejus qui interrogat, cum sit ignotus. Aliiter enim senem in dolore positum, & calamitatibus pressum, ad loquendum provocare non posset, nisi secum in se interrogans illud ita loqueretur, uti adjiceret quæ ipse respondere potuisset. Ac primo purgat personam;

quamvis antea familiaritas nulla fuerit, audeat tamen hodie accedere, & eum alloqui, dicit * quod nimius labor, quem ipse de se exigit, ille, qui senex & dives est: in se taciturnitatem esse non permittit, sed potius compulerit ad interrogandum, etiam si parva amicitia fuisset atque notitia, ex hoc quod vicinum agrum non longe ante mercatus est.

3. *Nec rei sane amplius.*] Nec aliquid inter nos fuisset, ex quo facilius jungeremur.

4. *Vis virtus tua me.*] Quam honesto verbo usus! laborem & calamitatem virtutem potius nominavit.

5. *In propinqua parte.*] Vicinitas agrorum & domorum, quasi quædam pars amicitie est.

6. *Audacter meam & familiariter.*] Audacter, quod quædam dicturus est, veluti accusans: *Familiariter*, quod ita accedit, quasi ex notitia præcisa.

7. *Quod mihi videro, &c.*] Ipse partitionem suam persequitur. Nam propter ætatem sic subiungit, *Annos sexaginta natus es. aut plus, ut consilio: agrum in his rebus habes moliorum, neque præcis major nemo habet. Meliorem ad usum relict: pretii maioris, ad opinionem populi de ipso agro.*

8. *Numquam tam mane.* &c.] Hic est labor ille qui sit plurimus, quo cotidie... labore constitutus, quod aut fodere invenitur, aut aliquid facere.

9. *Danique nullum remittis.*] Nullum remittis, ad illud pertinet quod dicit, *numquam tam mane egredier, neque tamen vesperti domum revertor. Neque in respiciis.*] Ad illud, vel quod senex est, vel quod dives.

10. *At enim dices.*] Optima ut diximus, ratione, ipse sibi quæzitionem facit, & utitur respondentis ratione, ut eum provocare possit ad loquendum, qui frequenter pressus dolore conticecit. Sed dices mihi, inquit, *parvitas me quantum hic operis facis:* cui respondet, tanquam hoc sibi propositum sit, Sed in opere faciendo quod consumis, si id consumas in exercendis servis, plus agas.

11. *Tantumne est ab eo.*] Bene tanquam alienum alloquitur Menedemus, ut illi

& otium esse dicat, & tantum otium à rebus suis, ut aliena curet, & ea quæ ad se nihil attinent.

12. *Vel me monere hoc, vel percontari.*] *Monere*, si iuciam quod faciat: *percontari*, si pectet.

13. *Rectum est, ego ut faciam.*] Ad superiora pertinet sensus, ut intelligi possit. Vel percontari, puta si rectum est: ideo quæto ut faciam, si non est rectum, ut te deterream.

14. *Mihi est usus.*] Mihi sic expediat.

15. *Aut consulando, aut consilio. &c.*] Apponit causas cur aliena incommoda queri videatur. Hoc enim quod interrogatio proderit tibi * ita boni amici ordinem custodivit, ut crederet se aliquo modo prodelle.*

16. *Cæpi non humanitatem.*] Hic jam se arguit, quod iuste de se exigit pœnas: siquidem cum animadvertisset filium amare mulierem, non humano modo neque uti deuit, adolescentuli animum sic tractavit, sed aperta vi, & more patrum, cotidie accusavit. Subiungit deinde allocationem, qua usus est cum accusaret filium, *Ego te meum tantisper dico volo, dum quod te dignum est facies.* Dicit te filium meum tam diu volo, quam diu facis quod te dignum est. Sin autem non feceris, ego inveniam quod in te dignum sit facere.

17. *Simul & rem & gloriam.*] Ut uno tempore militiæ labore proprio, & fortunæ reperirem & dignitates.

18. *Sape eadem & graviter.*] His opponit causam suam, quod frequenter dixerit, & graviter. Tandem adolecens videtur discesserit in militiam.

19. *In Asiam ad regem militarium.*] Singula in pronuntiatione sunt collocanda. Nam *in Asiam*, quod dixit, intelligere debemus, in longinquum locum. *Ad Regem* vero hoc est, quasi ad servitium. *In militiam*, ubi scilicet durus labor & periculum est.

20. *Clam me est profectus.*] Hic curavit quod facile illi poterat opponi: cur ergo non cum eum videres proficisceris * *mensures absist.*] Hic dolorem suum exprimit, temporis longinquitate.

21. *Ambo accusandi.*] Necdum tota exposita est, idcirco æqualem partem ac-

cufationis suæ pofuit Chremes, quod dixit, *ambo accusandi*. Quamquam inclinavit ut adolescentem utendere videretur, cum inquit, *et si illud inceptum videtur esse pudenti animi signum, & non minus obsequentiis*. Hoc est enim quod dixit, *non infremui*.

72. *Soccus detrahunt.*] Dixi jam, comœdias istas esse palliatis: hoc est, ibi personæ sunt Græcæ: ideo ergo dixit, *soccus detrahunt*. **

79. *Contrahi omnia.*] Hoc est, collegi universa quæ venderem.

91. *Opere faciundo facile sumptum.*] Servos universos produxit & vendidit, exceptis his qui suo opere suos sumptus tolerare possent.

92. *Inscripsi illico ades.*] Hoc est ades meas locavi.

94. *Hic me exerceo.*] Non hic ad voluptatem positum *exerceo*. sed ad laborem, quemadmodum *Virgil.*

— *Nate illucis exercite satis.*

95. *Decrevi tantisper me.*] Hoc enim judicavi, me non tantam injuriam facere meo filio quem expuli, si & ipse nateret sum.

100. *Si quis recte aut commode.*] Supra acculaverat utrumque, cum diceret, *ambo accusandi*: modo utrumque defendit, quod hunc ingenio leni dicit, & illum obsequentem, si aliquis recte & commode tractaret alterum, nam hoc factum esse dicit, quod neuter se noverit.

101. *Ubi non vere vivitur.*] Ubi non integre vita ostenditur, ubi non nudatur, ut quis qualis sit, agnosci queat.

103. *Quanti ponderis.*] Quantum diligetes.

105. *Quid si esset factum, hæc numquam.*] Si autem tu mores tuos, aut ille tibi qualis esset, ostenderet, facile ad hoc calamitatis genus non perveniretis.

106. *Ita res est.*] Quoniam utrumque quodammodo acculaverat Chremes, quod neuter ibi mores ostendisset, omne crimen potius derivat sener, ac dicit, *sciteor, peccatum à me maximum est.*

107. *Menedeme.* Ad personam. Hoc ex illis quæ supra promissit: inveniet quod adferat, scilicet consolationem

liquidem dicit: *filium adfuturum hic confido propediem. Consilo*, hoc est, fiduciam geto.

110. *Dionysia hic sunt.*] Optime factum, ut post narratam calamitatem, cui quidem præter consolationem subvenire non poterat, tamen in eo quod ex ipso auxilio esse potuisset, vult eum ad cœnam vocare: quia dicit, *hodie Dionysia sunt*, quæ sunt sacra Liberi partis apud Athenas.

119. *Nihil opus fuit monitore.*] Jam in domo inventus est ille, atque mire, cupiebat illum vocare ad cœnam: monitore ergo opus, inquit, non fuit, nuntiatum illum in domo esse.

IN SCENAM SECUNDAM

ACTVS PRIMI.

1. *Nihil adhuc.*] Hæc scena habet Clinia adolescentis suspicionem, quod amica suase absente corrupta est. Sumit igitur per conjecturam argumenta, quæ suo loco plenius apertiusque narrabimus. Ac primum quasi quoddam argumentum, servum qui nullus sit, non redire, cui jam multum temporis videatur assumptum. Unde efficitur consolatio à Clitiphone amico, cum dicit, *Nihil quod videaris esse sollicitus, haudquamquam cessant*, hoc est, non distulisse iactant. Verùm cum inquit positum Cliniam allocutus esset, Clitipho egreditur, patrem prospicit, et commendat officium suum, ne videatur nescio quem adolescentulum recepisce, ut merito hoc effecisse declararet. Sumit igitur exordium, quod commendat, adolescentem sibi olim jam fuisse cognitum, ac se coactum amicitia, eum recepisce: ideo adiecit, *Nam mihi cum eo magna ex pueritia familiaritas.*

10. *Voluptatem magnam.*] Scit enim Chremes, vehementer patrem esse sollicitum. Quod audit ergo reversum adolescentem, dicit sibi natam magnam voluptatem. Denique hujus voluptatis causam in animo habens, subjungit: *Quam vellem Menedemum invitatum amplius, ut hanc latitanti me opinanti prius objicerem domi! Ut non suspicanti, amplius etiam*

quam speret, hanc lætitiā domi obijceret.

13. *Cave facis.*] Cave facias, nec enim necesse est. Nescit namque a patre filium desiderari, ideo prohibet patrem suum aliquid facere, quo viudicaretur adolescentis reversus.

16. *Atque abitis.*] Hoc est, discessio.

16. *Miserum! quam minus est.*] Quoniam ille dixit, miserum esse adolescentem, vel quod ipse se adolescens miserum putet, negat esse hic miserum, siquidem omnia habet, quæ quidem in homine dicuntur bona. Et subjungit: *Atque hac perinde sunt. ut illius animus est. qui ea possidet.* Atque hæc talia sunt qualis animus illius est, qui hæc tenet. Nam qui scit uti his omnibus, bona sunt, illi vero qui non utitur recte, utique mala sunt. Simul & dissectionem collocavimus, & intellectum didicimus, *Ne quid in illum plus satis facis pater.* Hoc amplius vercor, ne aliquid amplius habeat, quidquid satis est faciat pater. ideo injustum est patri ostendere. Siquidem Poëta negat esse contemptum & cæcus ad hunc laborem filius.

15. *Illane.*] Hoc utique intelligitur propterea dictum, quia scit Chremes animum Menedemi. Hæc ne proderet, repressit se, & reliqua verba contexit, dicens hanc causam, quod in metu esse filium, patri vehementer est utile.

16. *Vt ut erat. mansum.*] Qualiscunque, inquit, fuit, tamen oportuit patrem sustinere.

30. *Nam parentum injuria, &c.*] Præter hunc morem qui est innatus parentibus, hic ferme paulo est tolerabilis: præbent exigue sumptum & modice.

16. *Scitum est.*] Optima occasione senex, dum aliorum mores & facta demonstrat, occasionem filii corrigendi reperit, ut moneret. Scitum est, inquit, & petelegans, ex aliis periculum facere, hoc est, teutamentum, quod sibi vehementer expediat.

18. *Tu ut tempus est diei.*] Tempus non solum summum est, sed & pars partis est sicut hic posuit, *diei tempus*, eum temporis dies esse videatur.

IN SCENAM PRIMAM

ACTVS SECVNDI.

1. *Quam iniqui.*] Remansit solus Clitipho. & secum conquestritur de patris hortatione. Ordo est: Quam iniqui sunt iudices patres in omnes adolescentes.

2. *Nos à pueris illice.*] Qui arbitrantur, iustum esse, in pueritia moribus seuum nasci.

4. *Ex sua libidine, &c.*] Modum imponunt adolescentibus de moribus suis, quos nunc habent in senectute, non quos in adolescentia habuerunt.

5. *Mibi si unquam filius.*] Si aliquando mihi filius contingat, Facile me utetur pater. Id est, valde me utetur bono & facili patre.

6. *Nam & cognoscendi, &c.*] Facile, inquit, filio meo hanc facultatem dabo, ut universa ejus facta cognoscam: tamen si peccarit, ignoscam.

12. *Cui quod respondeam.*] Expressit inopiam, siquidem non solum dixit, cui quidem nihil habeo, verum, ad respondendum verba desunt.

13. *Suarum rerum satagis.*] Et si quoque de suis rebus plurimum cogitat.

13. *Mea est potens.*] Ad hoc positum, ut ex nobilitate plurimum audeat potestulare. *Preces à petendo dictum est.* unde & *preci* dicuntur nuptiarum petitores. *Sumptuosa.*] Ut & necessitatibus sibi petendi propter suos sumptus faciat. *Nebilis.*] Ab omnibus nota.

16. *Nam nihil esse mihi, religio est.*] Dicete, me hoc non habere, maxima mihi religio est. Ut Virgil.

Religio est parvum multos servata per annos.

IN SCENAM SECVNDAM

ACTVS SECVNDI.

1. *Si mihi secunda.*] Hic illud est, quod supra diximus, quod per conjecturam Clinia credit. amicam se absente corruptam. Ac primum argumentum fecit ex eo, quod nullus servus nondum rediit.

Deinde proponit ipsam suspicionem. *Sed veretur, ne me absente hic corrupserit.* Adjungit & opinationes & argumenta a tempore, quod est *occasio*: occasionem autem hic intelligimus, quod absens fuit ipse. Deinde ponit locum Athenas, ubi magna hominum multitudo est & civium, variis moribus viventium. Adjungitur ætas, hoc est, a persona, & a tempore, quod adolescentula; ac propterea vatio ingenio. Deinde addidit, *Mater*. Hoc nomen parum est, ni adderetur *mala*. Sed ne rursus suæ voluntatis & iudicii.....ideo adjecit, *Cujus sub imperio est: Cui nihil jam præteritum dulces est.*

8. *Pergit istuc prius.* Perseveras ante hoc quasi certo iudicio tenere, quam scias quod in vero sit.

9. *Si nihil mali esset.* Ad consequentiam argumentum cepit ex eo, quod non tedit missus servus. Certa mihi, inquit, suspicio est, illam esse corruptam; nam hic adfuit. *Quando istuc erit?* Illud enim quod dixit, *Iam aderunt*, hoc amanti tardum est: ideo adjecit, *Quando istuc erit?*

IN SCENAM TERTIAM ACTVS SECYNDI,

1. *An tu?* Hac scena exolvit illam suspicionem, quam Clinia habuit. Et hæc conjectura deinde rursus habet aliam causam, quod amicam Clitiphonis adduxerit servus, ita ut in domo patris esse possit. Quæ res an fieri possit, deliberationis vim tenet. Ita prior causa in controversia est, secunda in deliberativa: aut controversia est ex conjectura. Ergo partibus tractabitur, hoc est, uti diſta & affectus, quod vides Græcæ dicunt, suggerunt argumenta: sicut suis locis explanabimus. *Dum sermones cadimus.* Cadere sermones dicuntur, qui frequenter & plurimum loquantur.

2. *Mulier tibi abest.* Quia ita locutio servi fuerat, ut diceret, *reliſta mulieres.*

4. *Minime mirum adeo impeditæ sunt mulieres,* quæ & ancillarum gregem ducunt secum, & plurima componant,

5. *Veris? unde illa sunt?* Crescit error Cliniz, ut magis credat esse corruptum, quod ancillas habeat & aurum. Hæc omnia meretricis, non illius mulieris sunt. Sed adhuc ignorat adolescentens.

7. *Et vespersa sit.* Hoc est, nox sit: à vespere factum verbum est.

15. *O lupi, et ubinam est fides?* Necdum soluta sibi suspicionem queritur adolescentens se esse deſerum.....omisso amore amatoris sui in meretricios mores esse delapsam.

17. *Concupiscisti.* Divitem fecisti.

19. *Cujus nunc me pudet.* Patris me pudet & miseret, qui frequenter harum mores dixit mihi, & frustra monuit.

24. *Nam & vita est.* Prima propositione volens servus solvere errorem suspicionis Cliniz, dicit, Et vita est eadem amicæ, & animus ille qui circa te fuit, verum meminisse debemus duas res esse propositas, ut & vita eadem probetur, & idem animus. Potuit enim in eadem muliere castitas perseverare, ut esset eadem vita, non tamen idem animus: potius namque oblivisci amatoris sui, & non eum desiderare. Ideo adjecit: *& animus te erga idem ac fuit.*

28. *Nequid hujus rerum.* Quod nunciet servus anum periſſe, quæ ei mater esse dicebatur, ad causam minime pertinebat, ideo adjecit: Hoc primum tibi dico, ne aliquid harum rerum ignores.

30. *Altera dum narrat.* Hic jam præmissio alterius narrationis effecta est. Nata est suspicio ut quæreretur, quæ sit altera, cujus narrationem differit: prior enim est de amica Cliniz narratio.

34. *Ubi ventum ad adeo.* Hic ergo breviter omnia argumenta, quæ à summo ad imum sunt, colligamus. Ac primum collocetur. Casta est mulier, & eadem quæ fuit ante, perseverat: quod anus processit: quod ostium aperuit: quod continuo ingressus est servus: quod postquam ingressus, statim anus pessulum rursus foribus obdidit: quod ad lanam rediit: quod texentem relam ludioſe ipsam invenerit: quod medioctriter vestitam: quod sine auro: quod ita ornata, quemadmodum sibi ornatur: quod nulla mala se expolitam muliebris: quod

capillos

capillus ab ea reiectus circum caput fuerat negligenter : quod cum ancilla ea tenebat, pannis ipsa contexta. Hæc sunt quæ vitam probant. Rursus subiungitur, an idem animus circa Cliniam perseveret. Ideo interrogavit : *Quid ait ubi me nominas ?* Subiungit ille : *Vbi dicimus redisse te, &c.* Ergo & hic conjectura est, an idem animus perseveret. Probamus autem quod perseveret, ex eo, quod ubi te nominavimus, *mulier telam deferit continuo, & lacrumis opplet os totum sibi, ut facile scires, desiderio id fieri suo.* Completa igitur omni re, ad alteram narrationem necessario cito devolvitur, ut ostendat quæ illa altera sit mulier, de qua ante dixerat.

70. *Adducimus tuam.*] Quo facilius blandiri adolescenti possit.

73. *Non sit sine periculo.*] Quoniam interrogatus servus, quo duceret Bacchidem, respondit, ad patrem. Quod ægre ferens adolescens : cum indignatione audacem servum pronunciavit : continuo ille respondit, facinus magnum & memorabile fieri nunquam posse sine aliquo periculo. Ita in hoc quoque periculum est, cum patre præsentem in domo futura sit meretrix. Tamen studet, ut nihilominus celari possit.

74. *Hoc vide, in mea vita.*] Scelus, quam altutus ad gloriam ! Siquidem meo periculo tu tibi comparare vis laudem.

75. *Modo quid fugerit.*] In quo negotio si te fecerit aliqua consilii pars, ego continuo perierim.

76. *Quid illo facias.*] Quid deinde futurus es. Atenim pendens oratio hac intercessione efficitur adolescentis : qui non patitur eum ambagibus circuire. Ideo enim dicit : *Quid enim ?*

77. *Ita res est.*] Hic nunc voluit servus quasi quandam similitudinem dare, ut sic ostenderet, quale sit illud consilium quod ipse disposuit. Sed quoniam similitudo cum datur, quidam est in oratione circuitus, idcirco adiecit, *Quia, malum, mihi ambages narrare occipit !* Denique & alter adolescens hoc intellexit, unde adiecit : *Syre, verum hic dicit : mitte ista quæso.* Scilicet externa & per similitudinem translata, unde admo-

nuit eum quod dixit, *atque ad rem redi.*

79. *Enimvero rescire nequeo.*] Multimodis injuriosus Clitipho es : unde jam tacere non possum. Bene indignationem suam servus extulit, quod facilius sibi adolescentem per suam iracundiam præpararet.

81. *Hand stulte sapi.*] Non stulte, inquit, sapi, & cum aines, & potiri desideres, & pecuniam dari, interea tu nullum periculum velis sustinere. Hoc autem stultitiæ est, protinus velle id, quod non potest, contingere.

84. *Aut hac cum illis sunt.*] Aut enim debent fructum & potundi utilitatem cum periculo sustinere : aut pariter & commoditas omittenda est, si periculum devitatur.

85. *Harum duarum nunc.*] De duabus illis propositis conditionibus, aut periculum, aut fructum capiat, aut si periculum fugiat, utilitatem etiam pariter contemnat. Ex his, inquit, quamlibet conditionem eligat.

86. *Etsi consilium.*] Incitare adolescentem cupit, ne frustra operam periderit, quod meretricem adduxit : itaque ostendit tutum consilium esse, quod suscepit : ut apud patrem amica sit sine metu : & argentum, quod promissum est, inventiri possit.

90. *Siquidem hoc fit.*] Quam cito est motus adolescens, quando utrumque esse dixit præparatum ? & ut amica in domo patris sine metu sit, & argentum ei quod debitum est, reddi possit, *Experiendo scies.*] Ipsa actione expertus agnosces.

96. *Nihil satis firmi.*] Nullam rationem video firmitatis in consilio, ut debeat talem metum suscipere, ut apud patrem amica mea sit.

97. *Mane, habeo aliud.*] Hoc irridens dicit, vult enim obvius ire meretrici, & dicere ut domum revertatur. Aliiter enim incitari adolescentis animus non potest, qui fastidiosus cepit esse per copiam, nisi id quod cupit denegeret.

102. *Tunc ? quid boni.*] Præcisa hæc oratio ordine tali. Tu, ne quod boni esse fruare, dum licet ? Rursus alia præcisa : *Nam nescis* : cujus ordo est : ejus sit potestas posthac nunquam.

108. *Concaluit.*] Calore subito concitatus est

113. *Quasi minor istis.*] In hoc consilio magis mihi periculum propositum est, quam tibi. Nam si aliquid adversi contigerit, tibi verba sunt præparata, mihi vero verbera. Unde hanc rem negligere omnino non possum.

118. *In eum jam res rediit.*] Intelligit Clinia, cum apud illum sit hospes, necessitatem sibi impositam, uti hoc quod ab eo petitur, negare possit, ut assimulet amicam suam esse meretricem.

123. *In tempore ad eum.*] In occasione. Ut:

Sola viri molles aditus & tempora noras.
124. *Quendam offendi militem.*] Hæc fuit occasio, quod voluit miserum militem de negatione sua, in amorem amplius fuscitare.

131. *Eversas cervices.*] Quod jactantis & superbi est penitus.

132. *Gemitus, feratus.*] Hæc omnia adolescentuli faciunt, quotiescunque videre, aut videri volunt ab his, quos desiderant, ita sub quodam metu, ut quasi dum aliud necessitate conficiunt, sic impleant voluntatem.

IN SCENAM QUARTAM ACTVS SECVNDI.

1. *Æ* Depol te, mea.] Hæc scena comparationem continet earum mulierum quæ amicae sunt, ita ut una serviant, & earum quæ plurimis sui corporis exhibent potestatem. Et ne videantur meretrices injustæ, defensio est, & quasi forma quædam hic controversiæ continetur. Res enim fiunt meretricis, quum injustæ sunt amatoribus suis & adversæ, dum plurimum petant. Quam rem purgans meretrix, dicit se hoc quod faciunt facere necessitate, ne cum ætas abierit, & senectute extincta pulchritudo discesserit, inopia maneat, nisi antea quæsi-
verint lucrum, quo possint sustentare decrepitam ac miseram senectutem. *Laudo, & fortunatam judico.*] Vehementer te beatam felicemque judico, cum id egisti, ut mores tuæ formæ convenirent. Ut oportuit, jam defensionem suam videtur meretricis exorsa. Siquidem scit

quod oporteat fieri, & laudat eam quæ cum pulchritudine tenet integram castitatem.

3. *Minimeque, ita me Di.*] Etenim non valde miror, si cum his moribus & hac sis pulchritudine, ne non sit aliquis qui te diligat, & te sibi petat.

4. *Nam mihi quale.*] Namque mores tuos mihi sermonibus indicasti.

5. *Et cum videres.*] Hic jam reparat accusationis defensionem, quæ in se esse possit: dicitque merito, hujusmodi mulieres, quæ uni serviunt, hoc est, quæ se separant à vulgo, recte scilicet & bene facere. Nec minus mirabile esse, quod meretrices malæ sunt. Hoc enim dixit: *Et vos esse istiusmodi, & nos non esse, haud mirabile est.* Vobis enim cum sit voluntas cum uno viro semper esse, debetis servare bonitatem: nos autem bonas esse non sinunt hi, cum quibus rem habemus. Nam propter pulchritudinem nostram amatores esse volunt, qui continuo mutant voluntatem, si fuerit forma mutata. Ergo nisi prospectum ante fuerit, desertæ & cum inopia in senectute vivimus. Unde sic purgatum, quod malè audire potuisset, non justè malas esse meretrices.

13. *Cujus mos maxime est.*] Verum his moribus se sociant vobis, qui habent hunc morem, & similem voluntatem.

15. *Ut nunquam ulla amoris vestro incidere possit calamitas.*] Ut semper inter vos amor valeat, neque senectute aut ullo morbo discidium possit existere.

16. *Nescio alias, me quidem.*] Quod agam, vehementer ignoro: illud certum est, nunquam meum me commodum sine illius commodum comparasse.

18. *Ergo, mea Antiphila.*] Adolescentem venientem amicam intuetur, & secum loquitur, quod ejus amore factum sit, ut in patriam reverteatur.

19. *Nam dum abs te abssum, omnes mihi.*] Cum enim abs te discessi, universos labores leves arbitratus sum, excepto hoc, quod te carebam.

21. *Hocine me miserum.*] * hoc ingenio bono amicæ meo modo frui non licere vehementer ingemisco.

22. *Diu etiam duras dabis.*] Diu etiam durus ..... exister.

IN SCENAM PRIMAM

ACTVS TERTII.

1. *L. Vciscit hoc jam.*] Notandum ex hac comœdia, quod in nulla alia licet reperiri, ut biduum tempus in comœdia sit. Omnes enim uno die actus suos explicant, ex eo ipso quo cuncta effici possunt, ut aut nuptiæ celebrentur, aut cognitio fiat expo- . . . aliquid, at hic bidui rationem versari intelligimus. Ergo dicit, *Luciscit hoc. Mabet hac scenam allocutionem, in qua ostendit se preperare. At Monodemo nunciat filium v. disse: quamquam hoc nolit adolescens, cum patris sui nefecit voluntatem.*

6. *Cum illi nihil periculi.*] Ut celem tam imperatum gaudium, cum ipsi adolescenti uibil periculi sit, ex eo quod indicatur.

11. *Aut ego profectio.*] Hæc scena persuasionem habet, quemadmodum pater filium suscipiat, & falli se per servos finat. Neque tanta facilitate utatur, ne corruptus filius moribus vivat, si semel facilitatem erga se patris agnoscat. Tenebit ergo divisiones, ut omnis deliberativa ab utili & honesto similiter fieri possit, quæ omnia suo loco plenius explicabimus, ne tantum ea quæ obscura sunt dicamus.

15. *Nuntium adperto.*] Bene generaliter iu nuntio votum futurum esse promittit, ut animus cupidus probari possit, cum non aliud suspicatur, quam quod in desiderio fuerat collocatum. Deinde jungit: *Numquidnam de gnato meo audisti. Chremes.*

21. *Valer.*] Temperavit primo nuntium, ut cresceret gaudium. Nam primo valet, atque vivit, inquit, quod utique diversum esse manifestum est. Nam *valemus* cum spiritu ducimus, *Vbinam est.*] Parum credit gaudii, quod sibi salus filii nuntiatur. Nunc de loco quærit, Ipse quippe qui ejus absentiam dolere videatur.

22. *Atque gnatus.*] Cum iterum quod cupiebat senex audisset, tanquam parum credat, interrogationem reperit. Denique percussis omnibus cum confirma-

tionem nuntii audisset, perseverat gaudium: ideoque adjecit, *Duc me ad eum. obsecro.*

27. *Non tu ei dixisti ut essem?*] Non tu eidixisti, quemadmodum nunc essem?

28. *Quia possime in te.*] Hic jam incipit suspiria illa quæ animi patris componit, ut circa filium temperet lenitatem, aut largitatem nimiam, aut paritatem. Utroque genere peccas, dum aut nimium largus es, ut ante nimium parcus, ex hoc, ut in unum malum ex diversis moribus venias.

34. *Primum. olim parius.*] Hoc tibi initium mali fuit, quod non filium permisisisti ad mulierculam commere.

. . . . . quod tunc paulo videbatur esse contenta, cum omnia grata esse posuerunt, quæ filius faceret. At tu injustitia cum adolescentem tuis sermonibus tenuisti, exinde illa coacta necessitate, ingratiis corpori victum sibi querere.

39. *Nunc cum sine magno interrimen-*
16.] Unde modo sine magno damno haberi non potest. *Interrimen-* autem sunt, quæ intus terendo damna perfriciunt.

40. *Quidvis dare cupis.*] Scio enim quodcunque desideras dare.

41. *Quam ea nunc instructa.*] Verum ut possis intelligere, quemadmodum nunc illa meretricis instructa sit ad versus filium tuum, & ad quam perniciem adjecta.

43. *Onerata vestio atque auro.*] Parum dixerat, *ancillæ decem*, quæ res tantum in numero collocata videbatur: adjecit *onerata vestio atque auro*, ut pudori sit ancillas tales ita vestitas levi cibo pascere, aut certe servili. *Atropas fuit.*] Apud Babylonios satrapæ appellantur diuissimi, & satellites regum.

48. *Pyssando modo mihi.*] Quantum vinum absumpserit vide, dum pyssasti. Proprie autem *pyssi* sive dicitur: quod gustare, quasi cum quadam probatione expuere. Denique adjecit: *Sic hoc dicens. Asperum pater hoc est, aliud lenius fedit vide.*

51. *Reliqui dolia omnia.*] Limire est contegere & operire: contrarium est *reliquisse* id est, aperui.

52. *Omnes sollicitos habui.*] Hoc est,

ebrios. Significat enim *solennes*, id est, solo citatos, quod ebriis contingit, quibus non sunt firma vestigia, sed motu corporis citi sunt.

53. *Quem assiduis excedens?* Quem quotidie comedent, vel certe frequenter.

54. *Vt me tuarum fortunarum.* In meo damno magis misericordiam pro te passus sum, & pro fortunis tuis.

55. *Facias quod lubet.* Indulgentissimus pater, & qui vehementissime filium desiderabat, licet damna audisset, tamen omnia se dicit filio permittere velle, dummodo ipsum habeat in potestate.

57. *Si certum est tibi.* Hic jam persuadet, ut illud quod supra diximus, velit adolescentis animo veluti nesciens dare, cum artibus servi inductam pecuniam dat, & ad luxuriam ministrat. Denique ipsum consilium suum, quod sit, proponit: *Falste finis technis perseverum.* An fieri possit adjungit: *Subsensu illis hoc quoque agere.* Ex eo enim quod jam agunt & parant, fieri potest. Deinde ab utili adjunxit, *Es tibi perdere talentum hoc passe satius est, quam illi minam.* Melius est velut insciens plurimum perdas, quam sciens minimum: cum ex hoc filius quod licentiam agnovit, jam ei lubebit majora committere. Dein adjungit ab honesto, *Nunc non de pecunia agitur.* Ostendit honestum, & utile declaravit. Denique perseverat circa id ipsum, ut dicat: Cum enim intellexerit animum tuum, te prius vitam tuam proditutum & omnem pecuniam, quam abs te filium dimittas, vide quam fenestram ad turpitudinem, ad luxuriam, nequitiamque patefeceris, hoc est, quantam januam dederis, peccatorem perire.

77. *Ipsam non poteris pati.* Statim tu interite bona, & filium vivere luxuriose & malis operibus non patieris.

78. *Ibit illico ad illud.* Sibi veluti remedium suscipiet, ut abiturum se esse minuetur, maxime cum scit apud te se plurimum valere.

81. *Videre verum atque ita.* Videre mihi verum dicere, & ita quemadmodum res est.

82. *Somni in oculis non vidi.* Somnum

oculis meis non cepi, quatenus quemadmodum filium reddam.

93. *Vicini nostri hic ambigunt de finibus.* Litem vicini habent definitibus.

94. *Me cepere arbitrum.* Me judicem esse voluerunt.

97. *Lian comparatam esse.* Sensus hic est: Satis miror cur prudentius sapit Chremes. An ita natura hominum comparata est, ut melius videant ea quae aliena sunt, quam quae sunt sua. An hoc ideo sit, quia, dum nos in re nostra sumus, aut gaudio impedimur, aut aegritudine, animum occupatum ad prebendendas vel respuendas res adhibere non possumus?

102. *Dissolvi me sciis.* Cito revertens ab eo quo iuvat Chremes, dicit, se ex eo negotio solutum, & amico operam traditurum.

IN SCENAM SECVNDAM ACTVS TERTII.

1. *Hic illuc circumcursa.* Servus, argentum desiderans, quod dare meretrici possit, tamen hoc quod loquitur, non videtur domino praesens esse suspectum. Quoniam enim supra dixerat servus, Syrum quasi in Menedemum dolo tendere, uti argentum meretrici per fallacias quaveret, ideo in senem generaliter dictum. Denique hoc suspicatus Chremes, quod si in Menedemum ita fiat, dixit. Num me sefellit hocce id struere? fortasse ille Clinix servus tardus est, ideo nollet Syrus hanc provinciam sumplit, hoc est, illud officium suscepit, ut ipse quærat argentum.

7. *Te miror, Chrema.* Te valde miror mane vigilare, qui heri tantum bibebas.

8. *Nihil nimis.* Non multum.

10. *Aquila senectus.* Ajunt aquilam in senectute, quod ei soliti superior parte vultute & incremento curvata foramen includat, ad cadavera accedere, & sic sanguinem in potum sumere, & quodammodo bibendo vivere. Hoc igitur ait servus domino, quasi bibendo totum tempus hesternæ cœna exigerit, vitā vero est quasi aquilæ senectus.

12. *Forma lacerata.*] Non solum commoda & faceta mulier, & speciosa forma: ita enim ut olim seduci nunc sane bona. Hic intelligi datur, quod senex fiat eandem ante fuisse castam, ante pauperem, nunc vero, meretricio more viventem. Ideo adjecit servus, non quemadmodum antea bona, sed uti nunc sibi ipso compararetur, sane bona.

16. *At quasi is non divitiis abundet.*] Ex more inopiam male meritis adjecit.

18. *Quid i ego nesciam.*] Ut facilius servum dominus incitare posset, quod cupiebat servo adiutorem eum esse, ad tendendum in Menedemum fallaciam propter argentum, fingit se irasci servo Cliniae, *Hominem*, inquit, *pistrino dignum*. Cui jungitur, *qui passus id fieri*? Callide servum, tanquam iguoret quid fieri debuisset, inculcat, ut majorem suscipiat voluntatem. Qui fallendi dominum hunc ipsum cum * denique sibi hoc praeprans, sic postea dixit: *Laudas qui veros fallunt*.

26. *In loco vero laudo.*] Bene adjecit, ne perpetuam malefaciendi licentiam servus daret.

27. *Quippe quia magnarum.*] Nam quia fallunt tempore, maximum saepe remedium est, ne gravior aegritudo videatur.

30. *Locone an serio illa.*] An consilio isthac dicat, an joco, intelligere non possum: unum tantummodo intelligo, quod mihi ad hoc, quod disposui, cumular voluntatem.

32. *Et nunc quid expectat.*] Hic jam dum accusat adolescentis servum, hortatur suum dominus, qui ipse hos dolos tendat. Denique adjecit, *At te adiutare oportet adolescentuli causa*.

36. *Facile equidem facere possum, si jubes.*] Peritiam suam circa hujusmodi rem declaravit servus: sed dixit, metuere domini voluntatem, & posse se facile, si ipse voluerit imperare.

37. *Calleo.*] Peritus & doctus sum.

39. *Facile dum eadem hac.*] Jam praepratur sibi dominum: monetque ut mensinerit, si quando hae omnia evenierint, sicut humana sunt omnia, uti & filius ejus possit ista perficere.

42. *Non usus venit.*] Non hoc con-

tinget, neque fieri potest.

43. *Neque eo nunc dico.*] Bene purgat id, quas immulcerat suspiciones, ne vero jam credat adolescentem filium pater talia vel facere vel cogitare. Dixitque se servum ex suspitione ista metuere, quod ejus aetas jam talis, uti, si necessitas, ut Chremetem, ita ducat & tractet quemadmodum nunc senex videtur hortari.

46. *De isthoc cum usus.*] Si quid tale contigerit, tunc videbimus, quod necessitas coget facere.

49. *Nec quam ma'e facerem.*] Nisi cum me senex adhortatur.

IN SCENAM TERTIAM

ACTVS TERTII.

1. *Vid istuc.*] Hac scena locum communem tenet in eum, qui hospitii sui amicum corrumpat. Pater tamen non sicuti cur tanquam communem * si ita respondet filium tanquam negans, ut in egi conjectura causa sit, quam communis loci. Verum patrem tanquam communem locum dicentem accipiamus, hoc primum generaliter cum invidiam. deinde cum interrogatus esset, quid num fecisset, ille continuo non factum sed vere factum protulit, dicendo, *Vidine ego? ut, a probatione excluderetur, & post ostenderet crimen, quod manum adolescentis in sinum meretricis intrabat.*

3. *Ata hac res est.*] Syrus servus credit senem invenisse filium amare meretricem, quae res antea per dolum celebratur: ideo vehementer metuit.

5. *Isthae quidem ea tumelia est.*] Supra quidem injuria dixerat, verum accecit contumelia sunt. Et enim injuria, quasi cum violentia aliquid in corpus efficitur: contumelia vero, cum praeter violationem corporis est. Et violatio opinionis, ejus amicum subagitare. Hoc est crimen quod supra posuit. *Subagi* autem, perfectionem ipsam libidinis intelligimus.

7. *Vel heri in convivio.*] Hoc ex antecedentibus argumentum colligens dixit: *Novi ego amantium animos, adverteunt graviter quae non censentur.* Ita enim mos est amatoribus: ampliora suspicantur, quam tu haud poteris suspicari.

XXX iij

11. *Esse, ut certe.*] Hic mandat patet, ut discedat à domo filius: aliter enui negat fieri posse, ut impudentia adolescentis comprimi possit. Dicit enim multa libidinem velle, eamque sub cuiusque præsentia se minus audere complete.

13. *Ego de me facio.*] Hoc est, ita ex me suspicor: nam nemo est amicorum, apud quem universa velim exponere, atque narrare ea, quæ occulta habeo, quippe aut in summa honestate amicis, & id quodcumque cogito, ejus dignitate deterretur ne indicem: aut ipsa certe res, propter sui turpitudinem, eam narrationem comprimit. Hoc est quod dicit, ipsius facti pudet, ne ineptus; ne protervus videar, si cum eo loquar, qui habet maximam dignitatem.

24. *Vim in homini stulto auscultare mihi?*] Quomodo in proverbio est: mihi si vis, stulto homini auscultare licet, hoc est, obaudire.

29. *Istas posthac comprimito.*] Quoniam pater dixerat, vidi ego te manus modo meretrici huic in sinum inferere: ideo servus ait, istas ergo manus comprimito tibi.

30. *Censet vero?*] Subblanditur domino per obsequium servus, cum de adolescente quasi quendam metum habere se dicit: Vide jam, inquit, qualis sit: qualem futurum putas, nisi eum, quantum tibi facultatis numina concedunt, setvas, mones, atque castigas?

32. *Atqui nunc, hero.*] Bene præsens tempus in metu ponit, ut ille sciat, jam filium, nescio quid, moliri.

33. *Minus minusque.*] Et pro pulchre videtur adjectum, quo si qua in culpa inventus fuerit filius, continuo jam videatur setvas putatus, quod ejus imperium filius contemnat.

37. *Vtrum ut aliud ex alio.*] Hoc videtur obscurum quidnam sit, sed ex his quæ consequuntur, manifestum fiet. Nani interrogatus à domino quid esset, respondit: *præsumo hæc esse meretricis*, ita quod hic pedine de meretrice pronunciatum est, supra contrariio dictum, *commoda & sancta hæc esse meretricis*. Ergo jute dictum, *aliud ex alio incidit*.

38. *Immo si scias.*] Vidit dominum servus quasi consensum commodasse,

non quo verum indicium de meretrice ideo adiecit, *Vide, quod inceptis facinus*.

39. *Fuit quidam anam.*] Hoc consilium dicit se servus adversus Menedemum sumpsisse, quo possit pecuniam ab eo exprimere, quæ meretrici daretur. Verum hoc consilium in hoc provenit, ut prosit vehementer Clitiphoni. Namque fingit nunc Antiphilam, quæ amica sit Cliniz, apud meretricem ac quendam anam Corinthiam arrabonis nomine collocatam: & nunc velle ad Menedemum pergere, ut ab eo pecuniam accipiat, quæ data sit pro puella: ut si eandem redimeret, maxima inde lucta possit accipere. Sed hoc displicet domino consilium. Verum provenit ad adventum futurum. Nam cum cognita fuerit, quod filia sit Chremetis, jam fiet necessarium, uti meretrici hoc sine Chremete debeat argentum.

42. *Arrabeni.*] Pignoti.

IN SCENAM PRIMAM

ACTVS QVARTI.

1. *Nisi me animus.*] Hæc scena tenet maximam controversiam: quippe maritus dum gravidam videt uxorem, mandavit, ut puellam si peperisset, eximeret. Mater puellam peperit, & exposuit: quæ cum exponeretur, annulum dedit. Inventus est apud quoddam puellam annulus: interrogatur unde sit: illa respondit ipsum esse cum quo esset exposita. Hoc cum cognovisset senex, agnitam puellam quam exinquit jussit, rem facit uxorem, quod adversus edictum suum fecisset. Hic primò venialis est status. Feci, sed pietate feci. Ergo prima inter se loquuntur an ipse annulus sit, cum quo exposita sit filia.

4. *At ut satius temeraria.*] Sed ut satis integre pleneque perspexeris, nutrit mea

8. *Magno cum conatu.*] Magno cum impetu unaqueque pronunciat.

9. *Eben! mi vir.*] Hinc exordium sumptum, quod ab obsequio cepit, ut benivolentiam comparare possit. Deinde adjectum quod purgationis loco ponitur, quæ res ad veniam pertinet, quod

tamen adhuc principium sit, *Primum hoc tunc, ne quid reddas, me adversus editum tuum.* Denique sic adjunctum ex persona servi: *Nescio quid peccatis portet hac purgare.* Finit principium: narratio supponitur: *Meministi me esse gravidam.* & mihi te maxumopere dicere, si puellam parem, velle tolli, &c.

15. *Ergo latus damno ausus.*] Nove positum ausus damno, quod ei coheres puella venerit, quam dedit exponendam. Quia supra dixerat senex, *Sustulisti.* idcirco ait, *exponendam dedi*, quo minus videatur esse delictum. Hic jam immutatus vehementer senex, quod exposita puella esset, & exposita adversus editum. Ita cum impetum generalis accusationis sumpisset, statim illa ad questionem descendit, & statum apertissime collocavit venialem, cum dixit, *Si peccavi, mi Chremes, insciens feci.* Deinde supponitur plenior accusatio: *Id quidem ego.* & si tu neges, certum scio, te imprudenter dicere aut facere omnia. Deinde post principium accusationis, subjunguntur omnia crimina, quæ à summo ad imum dicuntur: *Tu peccata in hac re ostendis.* Et proponit sibi quasi quandam questionem mulier, quæ contra imperium mariti fecisset, & dicit se hoc pietate & materno egisse animo.

23. *Spem vita.*] Scilicet noti oportuit simulare re ipsa, sed verbis. Huic responderetur: *Quam bene ab te propositum est.* &c. Unde epilogorum loco adjunctum est, quantum incommodi consecutum sit.

29. *Quid cum illu.*] Sensus hic obscuritatem habet, qui talis est: Exposita tibi est filia, suscepta ab ea quæ pudorem filiarum venderet: sed tu cogitasti, satis esse, dummodo viveret, Ego nunc cogor eam suscipere, sed defendere ejus pudorem non possum. *Quid cum illu agas.*] Sibi dicit violata filia nullam esse posse vindictam.

31. *Chreme, peccavi.*] Hic jam deprecantis venia supponitur, cum dicit, *Offecro: quanto tuus animus,* &c. Quod tuus enim animus ætate major est, pietate & clementia, itulitæ mex debet in tua iustitia esse præsidium: id est, aliquid defensionis & auxilii.

34. *Istuc factum ignoscam.*] Hanc quidem veniam tibi dabo. Verum mea clementia multum ad peccata compelleris.

35. *Sed ipse quicquid.*] Perempta controversa ad originem res ducitur, facta a generali ad speciale argumentum.

37. *Quum exponendam do.*] Cum dedissem puellam exponendam, anulum ac digito mihi detraho, ut una cum puella exponeretur. Et subjungit causam, si moreretur, ne aliena esse à nostris bonis potuisset. Neque enim liberos etiam mortuos, fas erat fraudari bonis.

46. *Plus spei video.*] Hoc servus cum genui dicit: siquidem fieri potest, ut cognoscatur hæc Antiphila, quod filia domini sit. Quo facto vehementer metuit, ne incipiat Clinia amicam suam contiteri, & cognoscat pater quod meretrix, amica Clitiphonis sit. Denique ideo dicit, cum nomen dictum esset ejus, cui data esset puella ut exponeretur, *Adrum ni illa salva est. Ego perii.*

53. *Nec licet hominem.*] Non licet nobis perpetuam gerere voluntatem, maxime cum res non permittat: ita mutamus cum tempore voluntatem.

IN SCENAM SECVNDAM

ACTVS QVARTI.

1. *Isimo animus.*] Servus hic vehementer æstuat, quod animadvertit fieri posse ut puella agnoscat: & ingemis quod sibi multum inferturum adfuturum sit.

2. *In angustum oppido.*] Translatio facta est ab illo, cum periclitatur exercitus, in angustum coactus, *Oppido*, valde significat.

5. *Triumpho, si licet.*] Summum gaudium est, si tutus sine vulnere discedam: hoc est, latere recto & custodito. Non ergo de argento cogitare debeo, quemadmodum id eripiam, sed quemadmodum tutus ipse discedam.

6. *Bolum.*] Prædam.

7. *Quid comminiscar.*] Quid argumenti capiam, & est comminiscar, invenio vel recordor, cujus simplex in usu non est.

6. *Quid si hoc.*] Cogitantis animo, quasi dum multa deliberando quaerit, invenit quaedam, non pascita repudiat. Post id quod sit optimum, invenisse se dicit, ut ad se illud argumentum revocare possit, quod omiserat.

IN SCENAM TERTIAM

ACTVS QVARTI.

1. *N* *Vlla jam mihi res.*] *Allocutio est* Clinia exultantis gaudio, quod sua amica sit e gressa. Ita dicit mentem suam oneratam gaudio, ut nulla res possit intercedere, quae adferat ægritudinem. *Ægritudinem* dixit, pro ægritudine, id est, tristitia vel infirmitate.

2. *Dedo patri me.*] Uti frugalitatem, id est, parcitatem, quam in me voluit, compleam, quippe cum velit eam me habere uxorem, quæ sit honestis moribus, scilicet Chremetis filia. Unde non mea causa lætor, sed potius ipsius puellæ, quam diligo.

10. *Da te mihi vicissim.*] Id est, quem admodum nunc ego verba tua audiui, ita vicissim te mihi da; uti quod necessarium est facias, ne resciscat pater amicam filii sui esse meretricem.

12. *O supplex.*] Per *ωρεσύνων* omisissis vocibus servi, secum Clinia gaudet. Parum credit sibi contigisse, quod efficitur in gaudio repentino, nisi aliquid procreatur.

14. *Deorum vitam apti.*] *Παράδειον* hæc *παραβολή*, quæ sunt species *ἐμμοιρίων* se quasi Deum esse asserit, ut in Andria, *Deorum vitam propterea esse sempiternam arbitror. Apti* significat adepti.

16. *Vivendum est, inquam.*] Persuadet servus Clinia, uti secum ducat meretricem ad domum patris, ne si remanserit in domo, facile senex filii amicam possit agnoscere.

21. *At enim isthoc.*] Hæc res mihi videtur esse vehementer contraria, nam quomodo rogabo patrem ut mihi filiam det, si sciat meam amicam esse meretricem?

23. *Quin nolo mentiri.*] Hoc ex-

filio dicit servus uti non mentiatur, sed continuo dicat, illam filiam Chremetis se uxorem velle, & esse hanc amicam Clitiphonis. Sic enim persuasurus est postea domino servus, tale repperisse se consilium, uti a Menedemo filius petat pecuniam, quo quasi dicat, se velle filiam Chremetis uxorem ducere, uti ad nuptias habeat necessaria. Et hoc credat senex propterea adolescentulum petere, quo per fallaciam dari possit: ita ut cum utrumque dixerit adolescens, per fallaciam dicere credatur.

27. *Vt celet senem nostrum.*] Nesciens adolescens hoc consilium adiecit. Et fortasse hoc velis, ut celet patrem Clitiphonis noster senex, quod ipsius amica sit meretrix.

31. *Consilio palmam do.*] Id est, maximam victoriam & gloriam mihi concedo, ut verum dicendo ambos fallam. Secundum hoc quod supra diximus, ut non credat senex noster amicam filii sui esse meretricem, etiam si audierit. Quod sit per figuram *δις πρὸς ἑκάστην*, quæ est elevatio, quando auditorem vera dicendo in errorem inducit.

35. *At enim spero.*] Si enim crediderit senex amicam filii sui esse meretricem, filiam suam mihi non dabit.

38. *Quid malum.*] Credis hoc me velle humulare. *Malum* autem interfectio nihil significat, sed exclamationis continet locum. Quomodo *Cicero* pro Scauro: *Quia malum est ita ratio.*

41. *Quid si nunc cælum ruat?*] Stultus metus est de cælestibus metuere. Ergo stulte id in metu & sic ponis, quod fieri omnino non potest. Ut sit argumentum ab impossibili.

42. *Quasi ea potestas non sit.*] Palchre persuadet ut faciat hoc quod monetur, cum dicit in potestate ejus futurum, quo velit tempore, ut se exolvat.

IN SCENAM QVARTAM

ACTVS QVARTI.

1. *S* *Ati pol proterve.*] Satis aspere, 4. *Aut cum venturam.*] Immo potius vero, me esse venturam.

6. *T ergo pœna.*] Tergo, id est, dorso. Siquidem

Siquidem *tergum* tergi dorsum : *Tergus* vero *tergeris* , corium dicitur.

7. *Sauis scire promittis.*] Id est , valde eleganter promissa tibi dabit , per utriusque per . . . intelligitur.

8. *Dormiunt : ego pol.*] Vult excitare eos , qui sibi pecuniam promiserant , nec dederunt : uti fingat se evocatum esse a nescio quo , & velle discedere . Itaque consensiente ancilla fingit mendacium .

11. *Curriculo percurrite.*] *Propera* & festina .

13. *Verba huius me.*] Hoc est , me dicturam aliquid , unde decipiam illos .

15. *Quin est paratum.*] Intellexit servus callidus , quod idcirco se aduersari diceret , quod argentum quæreretur . Et hac ratione ei pollicetur . *Quin ego hic maneo.*] Qui argentum dari posset , & nihilominus illud fieri , quod dispositum est . Itaque & de tempore adjecit , *Atque jam dabitur.*

17. *Tua pompa.*] Id est , nobilis comitatus , scilicet ancillæ decem , & ceteri comites qui venerunt .

18. *Egone ? argentum cudo.*] *Quare* cur te ad Cliniam transire volo ? *argentum cudo :* id est , produco quod tibi dem . *Cudo* proprie est compono vel tundo . unde *Incus* , ubi tunditur ferrum .

19. *Quam illudas.*] Per accusativum casum dictum est . *Virgilium* , *Cerianthe* casum capio ; per dativum . Item ipse : — *Virtutem illude superbis.*

24. *Sumptum sibi levatum.*] Cum discesserit tanta ancillarum multitudo , dominus credet sibi allevatum sumptum , id est , impensum . sed nescit ex ea re damnum ad se esse venturum , dum hac re maxime ab eo extorquebitur argentum .

26. *Tu nescis.*] Id age , ut nescisse videaris ; & ille per *ταπεινω* , *mutum* me dices .

IN SCENAM QUINTAM

ACTVS QVARTI.

1. *Ita me Di.*] Discedentibus ancillis senex ingemiscit , quod tanta ad Menedem multitudo ventura sit : quam & ipse cum unam diem sustineret , magno se

dixit affectum damno . Nam & domino pytissando , id est , leviter gustando & spumendo , multum vini absumis . & reliqua familia .

Siquidem per *χαρμημετων* , id est , futura rei descriptionem , argumentatur quid sit consequens : videlicet filii discessio . & est *ἡ δομοία* , qua fit , quando loquentem introducimus quamlibet personam .

5. *Magno desiderio fuit.*] Tantum desiderium filii absentis pater habuit , ut primis diebus damna a meretrice non sentiat .

11. *Videri egisse.*] De eo quod tecum locutus sum , videris jam aliquid fecisse . Nam supra ait , *Huc nostro tradita est provincia.*

12. *Dictum & factum.*] Hoc est , cum dixisses , factum continuo reddidi .

14. *Tibi caput demulceam.*] Quod solet fieri his qui placent , ut manus per caput tractu ducta , quasi quædam videatur esse laudatio .

17. *Gloriare evenisse ?*] Hoc tibi pro voluntate contigisse gloriaris ?

19. *Tui Clitiphonis.*] Hoc est , illud consilium quod supra significatum est , ut veritas dicta nihilominus implicare possit errorem . quippe cum dicit Clinia patri , Clitiphonis amicam esse hanc : ut hoc dum indicat servus , nihilominus dominus filii sui amicam meretricem esse non credat .

27. *Et quidem jubebis posci.*] Et volet ut filiam tuam pater suus postulet . quam rem cum non intellexisset , cum simulata videretur , respondit ille , uti argentum filio dari possit ad nuptias necessarium .

31. *Neque despondeo.*] Id est , non promitto : unde *sponsa* dicitur . Nam & *sponsio* & *dos* à patre puellæ dabatur .

34. *Non mea est simulatio.*] Boni & sapientis viri hic sensus est , ut nunquam audeat , quod nunquam sit facturus polliceri .

35. *Ita tu isthæc.*] Ita igitur hæc efficitur , ut sine mea persona hæc complas .

43. *Quod tibi dixi de argento.*] Quod supra nos diximus , ut eventus impleat consilium , hic nunc conficit : siquidem postea puella cognita est , pro qua jam debitor Chremes factus est , cum constet

cam arrabonis nomine apud meretricem collocatam.

45. *Num mihi datum.*] Sane dominus hac responsio uti posset, ut non redderet argentum. Sed servus callidus occurrit: non potes dicere istud, non te accepisse, neque iussisse, neque invito filiam oppignorare potuisse.

48. *Summum ius.*] Id enim quod datum est, utique reddendum est. Sed iure cautum est, ut filia quidquid acceperit, vel filiae nomine datum fuerit, quæ in familia est, non recte datum videatur. Itaque æquitas est, ut debitum solvi debeat; ius est ut sic datum reddatur. Sed ille renititur a causa quod non debeat, & sic controversia ex negotio. *Summum ius.*] Vulgo dicitur, *Quis plus potest, perius facit.*

50. *Omnes te in laeta.*] Hoc à persona persuadet, potius reddere quam negare.

IN SCENAM SEXTAM

ACTVS QVARTI.

1. *N*ulla est tam facilis.] Nunc adolescens Clitipho redit, graviter ferens quod ab amica sit exclusus.

2. *Quam invitus facias.*] Etiam si facilis sit, ex animo facientis, habet maximam difficultatem.

10. *Protervitas.*] Asperitas vel superbia.

12. *Ex te prius audisse.*] Gaudeo quod istuc ex te prius audivi, unde meliùsti, antequam tibi argentum dedi, quod daturus fui.

14. *Quid igitur dicam.*] Quid enim possum tibi dicere, cum mihi amicam adduxeris, quam non liceat tangere? Bene... longe factus est adolescens ab injuria, polliquam competit argentum jam paratum.

21. *Deamo te.*] Id est, valde amo.

22. *Qua causa id fiat.*] Qua causa fiat noli quærere, tantum obtempera & obsequere. *Cave quidquam admiratus.*] Id vide ne pte nimio gaudio admiretur, id tibi patrem præcipere: sed quasi nescius suspicionem ejus a te dolo amove.

24. *Loguitor paucula.*] Ne ex sermonibus tuis nascatur ulla suspicio.

IN SCENAM SEPTIMAM

ACTVS QVARTI.

1. *D*ixi pleraque omnia.] Supra diximus in Andria, *omnia*, abundare; & *pleraque*, significationem suam propriam continere.

4. *Sequere me.*] Posteaquam argentum traditum est, continuo hunc adolescentem vocat servus, ne aliquid aut ex admiratione, aut locutione suspicionis pater possit accipere.

6. *Nam nihil est illis.*] Pulchre adjectum, ut omnino suspicio tolleretur, non esse amicam Clitiphonis: siquidem non diu illic moraturus est.

7. *Minus quidem decem.*] Consuetudo patris semper est, ut de damnis cogitet, tametsi filius det.

8. *Quæ pro alimentis.*] Eugraphius legit, *hortamentis*. Hoc est, nutrimentis, hortatores enim dicuntur, qui equos nutriunt. Denique alia hortamentis, alia ornamentis contulit.

10. *Porro hæc talenta.*] Tale tum genus est pondreis, quod habet in se XLII. aut LXX. libras.

11. *Quam multa iusta, injusta.*] Siquidem nunc relictis omnibus rebus quærendus mihi est aliquis, cui meo labore inventa dare possim, ut filiam meam ducat uxorem.

IN SCENAM OCTAVAM

ACTVS QVARTI.

1. *M*ulto omnium.] Scena hæc ætionei tenet: quippe Menædemus gaudet plurimum, quod filium videt & integru moribus. & uxorem tam velle ducere, qua honestissimi viri filia sit. & quod dedit, quum te intelligo recipisse, quasi hoc nescias, quod eadem puella sit quam amaverat. qua nunc filia sit Chremetis: aut dissimulas, quod quasi à meretrice animum filii ad nuptias transtulerit: aut errat ex delu servi. Credit Chremes interpellatum Menædemum esse à filio, non vero ut uxorem duceret: sed ut nuptiarum gratia, argentum à patre susceperet.

4. *Serva quod in te est.*] Petens nuptias filio suo, pollicitatatem respicit totam.

7. *Quaeso quid hominis.*] Redigere vult in memoriam Chremes Menedemum. Arguit igitur quod veluti stultus non intelligat, quod de dolo nunc agatur.

12. *Neiope hac qua apud te.*] Ut facile decere possit senem, non vero ad nuptias peti filium suum, sed uti nuptiarum gratia adolescenti dari possit argentum, commemorat nempe, *Hac qua apud te est.* Clitiphonius est amica: uti ex his quae apud eam gesta sunt, sciat Menedemus esse fallaciam.

16. *Id amica dabitur*] Vel confirmantis pronuntiatione accipi potest, vel quasi cum affirmatione interrogantis, ... Nam interrogatio interdum ad negationem, interdum ad affirmationem dirigitur. *Scilicet daturum.*] Licet damnum intelligat senex, & deceptus de gaudio sit, tamen memor doloris pristini & calamitatis, omnia vult sustinere, quam id quod passus est, rursus pati.

19. *Quid nunc renunciem.*] Quid ergo vis renunciem filio abs te esse responsum, ne intelligat, me hoc intellexisse, quod non vere nuptias peti?

26. *Desponsam quoque esse.*] Petitionis uxorum nomina, haec sunt. Nam primum *inventum* dicitur, deinde *pacta*, tertio *desponsata*, quarto *uxor*. Ita, ut vicinum nomen jam petitionis ostenderet circa nuptias, dixit, *Postremo desponsam quoque esse dico*, hoc enim vicinum ad uxorem. Nam supra *pacta* dicitur, ut est apud Virgilium:

— Et pacta conjugis oestro.

Denique primo Menedemus, cum audisset Chremetem, *Dic, convenisse, agisse te de nuptiis.* Quoniam conventæ nomen dixerat, quod longe est positum, quaesivit, *Quid deinde?* Quasi hoc parum est: & pervenit usque ad appellationem prope uxoris.

29. *Istius obfcurare.*] Facile ejus scilicet habere poteris.

IN SCENAM PRIMAM ACTVS QVINTI.

1. *Ego me non tam.*] *Hac scena conjecturalem statum continet: quoniam*

argumentis collectum est. Clitiphonem amicam habere meretricem. Hoc ut probari possit, argumenta dicuntur. Sumplit exordium a persona sua & Chremetis. Ego me non tam astutum: hoc est, acutum & perspicacem rerum.

3. *Hoc mihi praestat.*] In hoc me antecedit. *Sed hic,* ut ait pocoyeta . . . . . ponis eum tractat, in se nulta male dicta.

4. *Caudex, stipex, &c.*] *Caudex* est truncus arboris, conversa o in au, fit pro *codex caudex*, sicut pro *coto cauius*, *stipex* similiter est truncus cujuslibet ligni, & declinatur *stipex stipitis*, *stipex* vero *stipis* est praebenda militum. Haec singula pronuntianda sunt per *ἀστίον*, ut stulti vis exprimi possit.

5. *In illum nihil.*] Hoc est quod supra dixi, contra opinionem dictum: nam adjecit, *Exuperat stultitia ejus haec omnia*.

14. *Vultus quoque hominem.*] Adhuc perseverat Chremes, ut credat à Syro ad Menedemum compositam esse fallaciam, ita ut & vultus hominem sceleratissimum fingat.

16. *Si magis noris, putes.*] Hic jam aperit veritatem Menedemus. Magis qualis sit Syrus intelligas, si magis quaesecerit cognoscas.

17. *Manc, hoc prius.*] Cum narrare vellet Menedemus, ut crederet Syrum adversus Chremetem potius insidias tendidisse, intercedit, & dicit, quidnam perdidit. Quod negatum à Menedemo est: Unde se mirari vehementer dicit, quod hæc non fuerit suspicatus.

25. *Sed illo tuum quoque.*] Hic jam prorumpit in narrationem. Ille, inquit, Syrus mire tuum sinxit filium, ut amicam ejus tu Bacchidem suspicari non possis. Hæc argumenta colligit à factis. Mitto jam osculari, & amplexari. Deinde à loco, quod in ultimis actibus retro, conclave positum sit, quo eis introitus est lectus. Utique discissio hæc, longe à conspectu multorum posita, ideo sumpta conspicitur, ut magis facinus celaret. Deinde quod ingressi sunt solus Clitipho & sola Bacchis. Hæc dicens, à præcedentibus argumentatur, quid consecutum sit, scilicet concubitus. Unde quia rem conjecturaliter col-

legerat, addit, *operuere ostium.* & *Clinia hac fieri videbat.* Fieri enim non potest, ut si amica Clinia esset meretrix, ipso praesente cum altero adolescente concluderetur. Quia te probata, Chremes vehementer exclamat, memor cœnæ datæ, *Decem dierum vix mihi est familia.* Ut dicat, haud esse unde familiam sustentet.

37. *Quid? istuc times.*] Inscitia se rem probatam habere Menedemus illudit facera satis urbanitate.

41. *Vt facilius mihi verba dentur.*] Hæc facta sunt.

42. *Merito mihi nunc ego successero.*] Hic jam ab argumentis, quæ à Menedemo dicta sunt, alia colligit Chremes de præterito, quod illum in sinum meretricis viderit manum inferere.

46. *Nam jam.*] Affectio est illa irascens, de qua sæpe diximus. Ut quod ait *Virgilius*, *Quos ego?*

47. *Non ego tibi exempli.*] *neque dissuasum* est, ad deterrendum dictum.

52. *Fac te patrem.*] Comœdiarum vice versa sunt omnia. Nam ille qui accipiebat ante consilium, nunc dare capit. Mores enim per comœdiam expressit, & qualis humana hominum vita declaratur.

58. *Ad rastrores res.*] Ad rastrores sum, non dolore, sed paupertate rediturus.

64. *Quid dotis dicam te dixisse.*] Proprium juris est verbum, cum dicitur dos, quod exprimitur.

65. *Quid obreuisisti?*] Postea quod dos petita est, Chremes diu deliberavit consilium querens, non quo summam quæreret dotis* quod intelligi datur ex sequentibus. Compromissa dote adjungit, *si me via saluum:* aliter enim filium corrigi non posse credit, nisi dotis nomine omnia bona filiae promissile videatur, unde crederet filius exheredem se. Denique, *id*, inquit, *mirari te simulato*, ut ad ejus notitiam veniat. Quam quidem rem cum intellexisset Menedemus, explanat, se idcirco promissile, ut animi adolescentis luxuria & lascivia dissuidentem inopia retunderet, & ad integram frugem necessitate revocaret.

76. *Dictis confutabitur.*] Solis sermonibus male tractabitur,

77. *Sed syrnum.*] Cum utique majora tormenta seruo minatus sit, irascens more, quod esset facturus, exprimere non potuit. *Ad eo exornatum.*] Id est, compositum, per *equivocum*.

78. *Ad eo depexum.*] Hoc est, compositum pœnis & tormentis.

80. *Vidua mulieri.*] Facilis enim illusio est in eam, quæ & mulier & vidua est.

IN SCENAM SECVNDAM ACTVS QVINTI.

1. *I Tame tandem.*] Ad satisfaciendum valet hæc scena, & veniam petit.

4. *Vulgo faciunt.*] Quod meretrices omnes amant adolescentes, & argumentatur: quia quod omnibus licet, uni licet.

8. *Quidquid ego hujus.*] Quidquid ego tale feci.

9. *Et suavia in praesentia.*] Ut tantum praesentia cogitares, neque de futuris curam gereres.

12. *Vbi decuit.*] Quia primum tibi non licuit dare. Hoc enim optimum est parentibus, semper filiis bona tradere. Sed hoc cum mihi non licuerit, proximo tibi qui erat tradidi, hoc est, leviro, qui sortem tuam ducit uxorem.

14. *Ibi tua stultitia sit praesidium.*] Circa victum atque vestitum: & rectum habes quo te recipias.

20. *Quæ isthac est.*] Servus iram domini in personam suam inclinare cupiens, ut adolescenti possit succurrere, interponit hæc verba.

23. *Nec precatorem paravis.*] Ne, inquit, ut ad solent servi, velis & tu habere precatorem, qui pro te roget. Vobis enim non irascor, cum multa feceritis: ira æquum est & mihi vos ne irascamini. Post iracundiam apta sententia est.

25. *Abiit.*] Quo facilius terteret senex discessit.

27. *Ad eone rem.*] Optimum equidem sensum ex necessitate collectum in dolore adolescens collocavit, quippe cum postremum omnium malorum fames sit. Denique, *Obscanamque famem, quæ prima pericula,* viro.

32. *Sic est.*] Diu finxit, se nescio quæ

cogitare, servus, reperit tamen astute. Consult uti dicat, hunc adolescentem filium non esse, & quatit argumenta, quod antequam puella esset inventa, hunc diligebant, postea exheredatur. Adjicit & illud, cum matres semper pro filius intervenire consueverint, nunc in iracundia non rogat mater. Compellit igitur adolescentem, uti parentes toget, aut enim precibus ad misericordiam commoturus est ambos, aut iuos parentes facile cognosceret. Sed conventum ex posteriori oratione cognoscimus, cum dixit, *Satis recte*. Cum enim in periculo majore positus fuerit filius, tum facile parentibus potest movere pietatem, vel pacem ab iracundo patre luscipere. *Pacem* autem dixit veniam, ut *Virgil*.

— *Pacemque per auris*

Exquirunt. —

Id est, benevolentiam ac veniam.

46. *At Syro nihil sis gratia.*] Certus sum quod ex hoc consilio in gratiam est filius reversurus, ut fortasse etiam concedat veniam, & uxorem ducere compellat.

49. *Seni nostro fidei.*] Non credam seni quasi ignoscenti; itaque Menedemum precatore parabo.

IN SCENAM TERTIAM

ACTVS QVINTI.

1. *P* *Rosete nisi.*] Coerces hic uxor matris, quod exheredationem filii velat errare. Ex illo consilio sexus jam continuo notatur. Quasi morum vitium est; ut alibi, *Tu inquam mulier, quae me emine lapidem, non hominem putas*. Aliud tamen est mulierem dicere per naturam, aliud per vitium.

6. *At si regitem.*] Quam stulta sis, perspicue. Quid faciam vides, cur faciam nescis, unde stulte resistis.

12. *Subditum se suspicatur.*] Hic jam intelligendum, venisse adolescentem, & matri, hoc est, matri de parentibus, suam suspicionem indicasse.

16. *Quod filia est inventa*] Exinde putas posse inveniri hunc esse filium meum, quod & inventa est filia? Hoc est, eodem pacto, ut & hic noster,

quemadmodum & illa inventa est, inveniri possit.

21. *Rem, cum videam, censens.*] Cum videas, ex vultu motus ejus agnoscas.

IN SCENAM QVARTAM

ACTVS QVINTI.

1. *S* *I nunquam ullum.*] Ad commovendam pietatem conveniunt praeiteritos affectus, quo sic facilius possit agnosci. Ut,

Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quidquam

Dulce meum. —

10. *Gerro, inari.*] *Gerro* est piscis nullius saporis vel momenti. aut *gerro* dicuntur machinamenta, quae adversus civitates fiebant, magno impetu cum * deicerent; eadem *gerras* appellabant. *Helina*, est invalior, & qui plurimum consumit.

11. *Ganeo.*] Tabernis operam dans & convitiis turpioribus.

16. *Quaris quod habes.*] Scilicet parentes. *Quod absi non quaris.*] Hoc est, quemadmodum patri obsequaris. Et est compolitum ex contrariis, quae figura dicitur *ἀντιπρῶτον*, vel *ἀντιπρῶτον*, id est, aequatio sententiae.

IN SCENAM QVINTAM

ACTVS QVINTI.

1. *E* *Nimvero Chremes.*] Procedit Menedemus, ut omnis persona in postrema parte praesens sit. Veniat & filio, ut cunctus error possit absolvi. Adhuc tamen perseverans Chremes conveni Menedemum, ut filiam ducat.

12. *Ad me recipio.*] Id est, ego facio ut hic promittat.

14. *Hac dum incipiam.*] In exordio habent haec semper difficultatem, ubi aggressus fueris, facilia sunt.

16. *Ego tibi illam.*] Hic illud, ut ioco tristitia solvatur, cum promittit filiam nescio cuius, admodum forisam.

18. *Casiam.*] Id est, oculis obtortis, vel caecuras, id est, rugas, habentem; aut lenticulosam. *Spario ere.*] Id est,

dissoluto, aut *ere* dixit vultu, & signi-
cat *sparsa* quasi maculis quibusdam in-
fecto vultu.

19. *Ut elegans est!*] Id est, prudens
in discernendis puellis, quia *ibi*, id est,
in hac electione, totus est. Quod vero
subjunxit, *Arcenidis filiam*, aut Bac-
chidem dicit, aut aliam quamlibet, ad
quam adolescens contumeliis patris ap-

pulerat animum.

22. *Syro ut ignoscat.*] Petite veniam
etiam Syro, sed non omnium factorum,
ne infinitum esset quod petere videretur.
Et transfert in se crimen servi, dicens,
quod fecit. mea causa. fecit.

EUGRAPHII COMMENT. IN HAN-
TONTIMOR. explicat.

ÆLII DONATI,

V. C. ORATORIS URBIS ROMÆ,

PRÆFATIO IN ADELPHOS TERENTII.

HÆc fabula palliata, ut ipsum indicat nomen, è plurali numero, quum sit una: & masculino genere, quum sit comœdia: & Græca lingua, quum sit Latina, censetur. Potuit eam *Terentium* Fratres dicere, sed & Græci nominis *iniquitas* perderet, & præterea togata videretur; ad summam, non statim intelligeretur *Menandri* esse: quod *Terentium* in primis lectorem scire cupit: minus existumans laudis, proprias scribere, quam Græcas transferre. Est igitur *Menandri*: & à fratre facta, quibus argumentum nititur, nomen accipit. Hujus tota actio quum sit mixta ex utroque genere, ut fere *Terentiana* omnes, præter *Heautontimorumenon*, tamen majori ex parte motoria est. nam statarios locos perpauca habet. Prodest autem & delectat actus & stylo. In hac primæ partes sunt, ut quidam putant, *Demeæ*, ut quidam, *Syri*. Quod si est, ut primas *Syrus* habeat: secundæ *Demeæ* erunt, tertiæ *Micionis*, & sic deinceps. Quanquam etiam sunt qui putant, primas *Micioni* dandas, secundas *Syro*, tertiæ *Demeæ*. Nam quod ait *Terentius*, *Senes qui primi venient*: non ad partes quas dicimus, sed ad ordinem pertinet exeuntium personarum. Hæc etiam, ut cætera hujusmodi Poëmata, quinque actus habeat necesse est, choris divisos à Græcis Poëtis. quos etsi retinendi causa jam inconditos spectatores minime distinguunt Latini Comici, metuentes scilicet ne quis fastidiosus finito actu, velut admonitus abeundi, reliquæ comœdiæ fiat contemptor & surgat: tamen à doctis veteribus discreti atque disjuncti sunt, ut mox aperiemus post argumenti narrationem. In hac prologus aliquanto lenior inducitur: qui magis etiam in se purgando, quam in adversariis lædendis est occupatus. Protasis est turbulenta, epitasis clamorosa, Catastrophe lenis. quarum partium rationem diligentius in principio proposuimus, quum de Comœdia quædam diceremus. Hæc sane acta est ludis scenicis funebribus *L. Æmilii Pauli*: agentibus *L. Ambivio*, & *L. Turpione*: qui cum suis gregibus etiam tum personari agebant. Modulata est autem tibiis dextris, id est, *Lydiis*, ob seriam gravitatem, qua fere in omnibus comœdiis utitur hic Poëta: sæpe tamen, mutatis per scenam modis, cantica mutavit: quod significat titulus scenæ, habens subjectas personas literas, *M. M. C.* Item Diverbia ab histrionibus crebro pronuntiata sunt, quæ significan-

tur D. & M. literis secundum personarum nomina præscriptis, in eo loco ubi incipit scena. Adnotandum sane, quod hæc fabula *ἡ Τερεντία* non habet, hoc est, personam, quæ ad argumentum nihil attineat, quæque sit assumpta extrinsecus, ut est in Andria Sosia. Hanc dicunt ex *Terentianis* secundo loco actam, etiam tum rudi nomine Poëtæ: itaque sic pronuntiatam, *Adelphos Terenti*, non *Terenti* *Adelphæ*, quod adhuc magis de fabulæ nomine Poëta, quam de Poëtæ nomine fabula commendabatur. In hac quidem spectatur quid intersit inter rusticam & urbanam vitam: mitem & asperam: cælibis & mariti: veri patris & per adoptionem facti. Quibus propositis ad exemplum vitanda perinde, fugiendaque, *Terentius* monstrans, artificis Poëtæ per totam fabulam obtinet laudem.

A R G V M E N T V M.

EX duobus Atticis fratribus, alter quidem Demea nomine, rus coluit, uxorem duxit, filios suscepit duos, *Æschinum* & *Ctesiphonem*. at alter, *Micio* nomine, uxorem ducere, & filios procreare noluit: sed sibi filium fratris *Æschinum* adoptavit: atque ita indulgenter eduxit à parvulo, ut effuse luxuriatus adolescens, ad postremum civem Atticam virginem vitaret, captus amore ejus: quo factò, & cum matre puella pepigit nuptias ejusdem, quam vitavit. Quinque rem gestam ad patris, à quo adoptatus fuerat, conscientiam jam jamque perlatus esset, precibus *Ctesiphonis* fratris sui, qui apud durum patrem atque agrestem Demeam parcius atque arctius haberetur, impulsus est, & ut eidem à lenone raperet meretricem: quo factò, multiplici errore completur fabula. Nam & Demea cum hoc ipso, id est, cum *Micione* litigabat, tanquam cum eo qui corruerit adolescentem adoptatum in mores perditos, nesciens suum sibi filium *Ctesiphonem* esse corruptum: eluditurque à Syro & *Micione* per totam fabulam. Et mater puella jam decimo mense post raptum virginis, *Æschinum* credit sibi ipsi rapuisse meretricem. Quæ perturbatio, cito in tranquillum redacta est. Nam re comperta de vitio virginis, *Micio* dat civem *Æschino* quam concupiverat: ejusque matrem ipse accipit. Deprehenso vero *Ctesiphone* in amore meretricis, primò irascitur Demea: post lenitur, atque habende ejus meretricis licentiam præbet. Primus actus hæc continet: *Micionis* solius primo verba; & post, ejusdem & Demea jurgium. Secundus actus hæc continet; *Lenonis* alteram rixam adversus *Æschinum* pro puella: ejusdem apud Syrum querelas: letitiam *Ctesiphonis*: obsessionem amica: & ejusdem gratiarum actiones apud *Æschinum*. Tertius actus hæc continet; Trepidationem matris *Sofstrate* & *Canthara* nutricis ob parturientem *Pamphilam* vitiatam ab *Æschino*: Getam nuntiantem domina sua per errorem, quod sibi rapuerit *Æschinus* meretricem: reditum in scenam Demea, ejusdemque cum Syro ludificante sermocinationem:

nem : interventum Hegionis ; cum querela apud eundem Demeam de facto Æschini, de consolatione Sostrata. Quartus actus hac continet : Ctesiphonis cum Syro colloquium : delusionem Demeæ : ejusdemque in scenam interventum, atque secundam frustrationem per Syrum factam : Micionis cum Hegione sermonem : querelam Æschini de rebus suis, ejusdemque cum Micione patre facetissimam dissertationem : Demeæ reditum in scenam ex errore, in quem eum conjecerat Syrus : & renovatum cum fratre ejusdem iurgium : processionem in scenam temulentæ Syri. Quintus hac continet ; Deprehensionem Ctesiphonis cum meretrice : tertium cum Micione iurgium Demeæ, ejusdemque vitæ pristina correptionem : & per eum multa in comædia nova, hoc est, blandimentum circa Æschinum, & affabilitatem circa Getam : conciliationem Syri & uxoris ejus : & veniam circa Ctesiphonem : permissionemque habende meretricis. Servatur autem per totam fabulam mistis Micio, servus Demeæ, Leno avarus, callidus Syrus, timidus Ctesipho, liberalis Æschinus, pavida Mulieres, gravis Hegio. In dividendis actibus fabula identidem meminerimus ; Primum, paginarum dinumerationem neque Græcos, neque Latinos præstasse : quum ejus distributio hujusmodi rationem habeat, ut, ubi attentior spectator esse poterit, longior actus sit : ubi fastidiosior, brevior atque contractior. Deinde etiam illud, in eundem actum posse conjici & tres & quatuor scenas introeuntium atque exeuntium personarum. Facta autem hac una est de duabus fabulis, Adelphis Menandri, & Commorientibus Diphili.

IN PROLOGVM.

1. *Postquam Poëta sensit, scripturam.*]
Postquam, pro quoniam : ejus
reciprocum. Quoniam, pro postquam.
Plauti, in *Anuli*.

*Quoniam is moritur, ita avido ingenio
fuit.*

Postquam Poëta sensit, scripturam suam.]
Indifferenter omnis qui aliquid scripsit
let, scripsi à veteribus dicebatur.

2. *Ab iniquis.*] Inimicis : ut, *Fatis
Inonni iniqua. Observari.*] *Observatio*,
ad honorem refertur : ut,

*Præterea regem non sic Egypti & in-
gens*

*Lydia, n e populi Pariborum aut Medus
Hydæsses Observant* —

Sed nunc *Observari*, captari significat
& audire, *Observari* ergo & honorari, &
captari, & audiri significat : ut *Plautus*,
Observate, ut blande palpeur mulieri.

3. *Rapere in peioram partem.*] Varietas
per genera verborum ; & utrique seu-
tentia apte jungimus, *Scripturam suam*.
Rapere in peioram partem.] Id est, vitio
dare, vituperare.

4. *Indicio de se ipso erit.*] Mire expres-
sit simplicitatem vera dicturi, quum in-
dicaturum de se dixit, non narraturum.
Et *Indicio erit*, pro *Indox erit. Indicio de
se.*] Indicat is, qui de se volens aliquid,
& de aliis etiam prodit, sed *confisus* qui
de se tantum, & qui inicit *Vos eritis
judices.*] Bene : quia apud judices indi-
cium proficitur, qui accusatorem ad-
juvant.

5. *Laudin' an visio.*] Medium non fe-
cit : ut appareat, si crumen non sit, lau-
di debere esse.

6. *Synaptesis* Diphili *comædia
est.*] Nec numeri, nec genera respicien-

da sunt, contra sententiam remque ipsam.

7. *Eam Commercentes Plantus fecit fabulam.*] Sic apud Græcos *ἑρμῆς*, sic apud Latinos generaliter *fabula* dicitur, cujus species sunt: *Tragedia*, *Comædia*, *Togata*, *Tabernaria*, *Præstoria*, *Crepidata*, *Attollana*, *μῦθὸς* *Rhimonica*.

8. *In Græca adolescens est.*] Diphili scilicet, quasi diceret, *Quidam adolescens est qui lenoni eripuit meretricem*.

9. *In prima fabula.*] Hoc est, in prima parte: ut dicimus, *in primis digitis*. non enim aut secunda, aut tertia fabula est.

10. *Reliquis integrum.*] Quum aliam transferret, *Sumpsit sibi*. Libere tulit: hoc est, non furatus est: ut *sumo*, *pater*.

11. *In Adelpheis.*] Latine declinavit, *Verbum de verbo expressum exulit*.] Hæc approbatio est, de Græco esse sublatum, non de Plauto, ut dicit adversarius, *Exulit*.] Mire non dixit *Transtulit*, sed *Exulit*: ut ornasse Græca videatur Latino stylo.

12. *Eam.*] *Adelpheis* scilicet. *Novam*.] Veterem Græcam esse intelligimus.

13. *Furtivum factum.*] Hoc est vitio duci, *An locum reprehensum*.] Hoc est laudi duci.

14. *Negligentia est.*] Plauti scilicet, cujus xmulari nunc exoptat negligentiam, *Reprehensum*.] Retentum, retinptum.

15. *Nam quod isti dicunt.*] Nam, incipiendi vim habet modo: ut, *Nam ego hanc macharam meam dico*. *Homines Nobiles*.] Scipionem Africanum significat, & Lælium Sapientem, & Furium Publium.

16. *Eum adjuvare.*] Legitur & *adjuvare*, *Pacuvius* in Chryse: *Adjuta mihi, Affiduoque una scriboro*.] Non sic dicit adversarius: verum hic oratorie crimen non tangit.

19. *Qui vobis universis & populo placeat.*] *Universis*, qui in cavea sunt, dicit, *Populo*, qui etiam præter theatrum, id est, universam urbem.

20. *In bello.*] Scipionis, *In otio*.] *Furi Publii*, *In negotio*.] Scilicet Lælii Sapientis.

24. *In agendo partem ostendent.*] *ἑρμῆς* *ἀντιπαιστής*. Hic enim jam non senes accipiendi essent: imo potius cæteræ personæ. sed ipsi senes in statario characterem partem aperient: in motorio, partem ostendent. Nam duo agendi sunt principales modi, *Motorius* & *Statarus*: ex quibus ille tertius nascitur, qui dicitur *μῦθὸς*. *Æquanimis*.] *Favor* & *propitius animus*: & deest, *visita*.

IN SCENAM PRIMAM ACTVS PRIM1.

1. *Storax.*] Nomina personarum, in comædiis duntaxat, habere debent rationem & etymologiam. Etenim absurdum est, comicum aperte argumenta confingere: vel nomen personæ incongruum dare, vel obscium quod sit à nomine diversum. Hinc servus fidelis *Parmeno*: infidelis vel *Syrus*, vel *Geta*: miles *Thraße*, vel *Polemon*: juvenis *Pamphilus*: matrona *Myrrhina*: & puer ab odore *Storax*: vel à iudo & à gesticulatione *Carens*: & item similia, in quibus summum Poëtæ vitium est, si quid è contrario repugnans contrarium diversumque protulerit, nisi per *ἀντιπαιστήν* nomen imposuerit joculariter, ut *Μισγυρίδες* in *Plauto* dicitur trapezita, & fere hoc modo apud alios à Poëtis nomina componuntur describendo per *ἀντιπαιστήν*, quod designat *Storax*. Primæ partes, sicut in prologo ipse promissit, à senibus aguntur: quorum contradictione ad argumentum relata, vita aspera cum leni, & pater comis cum severissimo comparatur. *Storax*.] *Storacem* vocavit, non *Alchimium*: quo tacente puerum, id est, *Æschinum* absentem credit: quia servuli adolescentibus prætolantur, ut in *Andria*, *Observabam me illorum servulos venientes aut abeuntes*. Sed quia fieri poterat, ut domino absente adesset *Storax*, commodissime adjecit: *Neque servulorum quisquam qui adversum serant*, *Storax non rediit hac nocte*.] Hoc alii interrogative, alii pronuntiative proferunt: sed magis pronuntiative dicendum.

2. *Neque servulorum quisquam.*] Pro-

pter Storacem, quem abesse non respondendo intelleximus. *Qui adversum.*] Proprie locutus est, nam *adversarios* dicuntur. *Terant.*] Producte I pronuntiando: quod nos addita *v.* *Terant* dicimus. Tale est illud *Virgilius*,

Nos abiisse rati, & vento petiisse Mycenae.

3. *Profecto hoc vera dicunt.*] Absoluite: non addidit *Qui*. *Si absis uspiam.*] Abundat *uspiam*, aut deest *profectus*, aut quid tale, aut *ubi uspiam*: significat enim scilicet *uspiam* & in loco, & ad locum. *Si absis uspiam, Aut ubi cesses.*] *Si absis*, ad parentes propitios: *Si cesses*, ad uxorem iratam refert in desertorem.

5. *Uxor.*] Subaudiendum est, *Dicit irata uxor. Qua in animo.*] Omne quod sentimus, aut cogitamus, aut dicimus: & utrumque pro oratione est. Sed illa *ἰδυμματα*, quæ in cogitatione est: hæc *θεσφορείας λόγος* dicitur, quæ in verbis est constituta. *Virgilius*:

*Et mihi jam multæ crudele caneabant
Artificis scelus, & taciti ventura vide-
bant.*

Et ipse alibi:

Nunc si quis est qui hoc dicat, aut sic cogit.

6. *Quam illa quæ parentes.*] Erudite. non addidit in quem dicat, quia scit, nomina uxoris & parentum *ἴψ' αὐτῆς* π esse.

7. *Uxor, si cesses.*] Quare non, *si absis*? an quia iustus cessanti, quam absenti succensum? an quia irata uxor, si cesses? *Aut te amare cogitat.*] *Ἐπιζη-
γῶσις* cum *ἡμετέρας*, *Aut te amare cogitat*: aut minus peccati est, amor proprio cedere, quam alieno amor obsequi, nulla re impellente, sine uxore potare, aut velle delicias. Ergo *ἀφῆσις* est: nisi forte *τῷ ἰδιωτισμῷ* hoc putamus dictum. *Aut te amare cogitat, aut te amari.*] Quam duo proposuerit, alterum sumplit. Nam quomodo dixisset, *Quæ in te uxor dicit, & quæ in animo cogitas*: intulit, *Aut te amare cogitat.*

8. *Aut te amare cogitat, aut te te amari.*] *Qui Te amare ἀμαρβόλως* dixerat, cito intulit quod certum est, *Aut te te amari.* Et quia illud te dixerat, hoc geni-

navit, & *Tete* dixit, tanquam significanti. *Aut animo obsequi.*] *Ἐπαραποσῶ.*

10. *Ego, quia non rediit filius.*] Plus est quod dixit *Ego*, quam si diceret *Pater.*

Ego quia non. *Græc.*] *Ἀναλόγῳ*; non enim *Pater* dixit. *Quæ cogito!* *& quibus.* *Græc.*] Hoc sic pronuntiandum est, ut hor-tere videatur ipse cogitationem suam.

11. *Quibus nunc sollicitior rebus!*] Hoc est, quam malis! non ut uxor, bonis. *Ne aut ille alserit.*] Vide quam teneri sit amoris hic timor, in juvene præsertim.

12. *Aut uspiam.*] *Uspiam* & in loco, & ad locum significat. *Ceciderit, aut perfrigerit aliquid.*] Jungendum, ut, non solum *Ceciderit*, sed etiani *Perfrigerit*. hæc sunt quæ sibi nemo evenire velit. *Ne aut ille alserit, aut uspiam ceciderit.*] Nimum tenere amat, qui hæc in juvene pertimescit, quæ circa infantulos caveri solent.

13. *Quemquam homo hominem.*] Sic dicimus de ea re, quam miramur fere ab omnibus fieri.

14. *Quam ipse est sibi.*] Tanquam duo sint, sed hoc Poëtæ comico licet.

15. *Atqui ex me hic non natus est.*] Quasi dicat, Ex me non est, & sic afficior: quid paterer si genuissem? *Ex me hic non natus est.*] Quasi dicat, Non est meus. *Sed ex Fratre.*] Hoc est, omnino non alienus est. *Is adeo.*] Transitus ad argumentum subtilissimus. *Adeo* aut abundat, aut *nimum* significat. Ut in Eunucho, *Adolescentem adeo nobilem.*

17. *Ego hanc clementem vitam urbanam.*] *Ὁδὴ δὴ ἡγῶσις ἐξ ἐλπίστῶσις.* *Clementem vitam*, figura ipsa. *Vitam clementem* dicimus quæ clementes facit: *Clemens* autem est, qui colit mentem. *Atque otium.*] Deest *Urbanum*.

18. *Secutus sum.*] Bene *Secutus*: quasi magistratam recte beateque vivendi. *Et quod fortunatum istiputant.*] Romani scilicet, qui *calibem* quasi *calitem* dicunt, & item Græci, apud quos sunt hujusmodi sententiæ:

EITAPHIAOC EXOINIΩN ΠΩΔΟΤ-
MENON. * & alibi:

ΓΑΜΕΙΠΑΜΦΙΑΟC ΓΑΜΕΙΤΩΚΑ-
ΥΑΡΙΑΔΗΑΙΚΗCΕΝ ΜΕ.

Fortunatum isti putant.] Me utique uxo-

rem non ducere. Dicit autem, Romanis id videri : quos spectatores habet Menander : *ὅς μακάριόν μιν ! γυναικὲς ἡ λαμβάνει.* Quod fortunatum isti putant. Quidam putant sic pronuntiandum, Et quod fortunatum isti putant uxorem. Et hæc bona & concinna locutio est. Et putant bene dicit is, cui displicet aliena sententia. Isti putant. Id est, hi qui a me dissentiant.

19. *Vxorem nunquam habui.* Si Non habeo dixisset, poterat videri habuisse.

20. *Ruri agere vitam.* Contra hæc omnia suffecerat brevis : sed subjunxit fratris descriptionem, ut verbis ipsis malam vitæ conditionem ostendat. *Semper parce, ac duriter.* Semper, licet incertam distinctionem habeat, tamen recte additum est : quia vel ruri agere, voluptatis est : vel parce ac duriter se habere, virtutis. Sed Semper, ad vitium : Parce autem, ad servandum. *Duriter* vero, ad laborem referendum est. *Ruri agere vitam, semper parce ac duriter se habere.* Variavit, ut in Andria.

21. *Vxorem duxit.* Recte *Duxit*, non *Ducere*, semel enim hoc fecit Demeca. *Vxorem duxit.* Varie per modos discurrit. *Vxorem duxit.* Adjuvandum pronuntiatione est, ne singula utrique assecuti videantur. Nam sic in fine fabulæ ait Demeca, *Vxorem duxi : quam ibi miseriam vidi ! nati filii : alia cura.*

22. *Inde ego hunc, &c.* Mite inde subjungit, quum personam prætulit. Sic alibi, *E prædantibus unde emerat, se audivisse abripiam de Sunio.* Inde ego, &c. pro ex quibus, & mihi abundat. Et bene Hunc dixit, quia de ipso loquebatur.

23. *Eduxi a parvulo.* Quos nos educare dicimus, educere veteres dicebant : ut, *Educes Sylvium regem regumque parentem. Habui, amavi pro meo.* Queritur quid sit *Habui*, & quum multa dicantur, hoc solum verum est, *Habui*, credidi, duxi, existimavi, ut alibi, *Semper ejus dicta est hac atque habita soror, &.* Sic itaque habentur, itaque dicantur. Ergo Promeo subaudiendum est bis : *Et Habui pro meo. & Amavi pro meo.*

24. *In eo me oblecto : solum id est carum mihi.* Absolute utrumque, & *In eo.* & *Solum. In eo.* Quasi in ea re. *In eo me oblecto.*

Id est, Nove dixit, pro, Ego me oblecto. Solum id est carum mihi. Plus autem significat, quam si diceret, *Solum id est carum mihi.*

25. *Facio sedulo.* Secus a dolo, id est, sine dolo, & impensis, *Ille ut item contra me habeas.* Item, similiter : *Contra*, vicissim, *Plane.*

Vt illa illum contra, qui est amoris cultor optimus.

26. *Do, pratermitto.* Do sumptum : pratermitto delicta, Non necesse habeo omnia pro meo jure agere. Et licet, non necesse est patrem sevirum, quia pater est : Inter *Ius & Aequitatem* hoc interest : *Ius* est quod omnia recta & inflexibilia exigit : *Aequitas* est, quæ de jure multum remittit. Ergo hic sensus, Non necesse est, etiam si liceat, saxum esse patrem. Et mire ostendit, jus suum nisi necessitate, non esse servandum.

27. *Postremo alii clanculum.* Non alii patres : sed alii adolescentes, clanculum patres suos.

28. *Qua fert adolescentia.* Veniam addidit statim, peccata ab adolescentibus ad ætatem removendo. Et vide quam breviter, quam pudicè, quam ignoscen-ter locutus est.

29. *Ea ne me celes, consuefeci filium.* Tribus enim vivitur modis, natura, consuetudine, & ratione.

30. *Nam qui mentiri, aut fallere insuerit patrem.* Separatim subaudiendum est, *insuerit* & *to mentiri.*

31. *Ceteros.* Quia jam deceperit patrem.

32. *Pudore & Liberalitate.* Pudore, ad filios retulit : Liberalitate, ad parentes. Argumentum à conjugatis. Liberalitate inquit regendi sunt : propter quod liberi dicuntur. Liberalitatem autem, bonitatem dicit.

33. *Retinere satius esse credo.* Bene Retinere : à vitiis scilicet, nam vitia filios tenent : quos retinent patres à vitiis scilicet. Nam retinet, qui adversum aliquem tenet.

34. *Hac fratri mecum non conveniunt.* Nova locutio, &, *Non conveniunt*, pro, non congruunt : ac per hoc, *In his ego & frater dissentimus*, id est, dissimiles sumus.

35. *Venit ad me saepe, clamitans.* Et importunitatem odiosam ostendit, Ad

me dicendo : & inconditam affiguitatem, addendo *Sapo*. Et congrue, postquam *Sapo* dixit, adiecit aptius verbum, non dicens *Clamulus*, sed *Clamulans*. *Quid uis, Micio?* Reminiscere lectionem, & inuenies, interrogationem huiusmodi, vel in uerborum principio conuenit, vel oburgationis.

36. *Cur perdis adolescentem nobis?* Recte *Nobis* additum est, & ἡμῶν, ut alibi, *Psulterium nobis, si Diis placet, parauis*.

37. *Cur umat? cur potas?* Vide quemadmodum, ut durum oburgatorem offendat Demetrius, quum ab eo ea dicantur in crimen vocari, quæ aut ætatis sunt: ut, *Cur umat?* aut naturæ, ut *Cur potas?* aut pietatis: ut, *Cur tu huius rebus sumptum suggeris?* & cætera. *Cur umat? cur potas?* *Cur umat?* ad illud refertur, quod ait supra, *Do. prætermisso*. nam *Prætermisso* delicta intelligimus ex amore. *Cur potas?* revocamus ad illud quod ait, *Do sumptum*.

38. *Nimium inepius es.* Utrumque dure, & Nimium, & Inepius es.

39. *Præter aquumque & bonum*] Poutit & non addi, præter aquum bonum.

40. *Et errat longe.*] Melius est, longe simpliciter accipiendum, ut locale sit, quam valde. *Maius quidem sententia.*] Modeste addidit, *Maius quidem sententia*: ne quis hoc pro præcepto dici existimet.

41. *Qui imperium credas.*] Utrum cuiuslibet, an Demetrii tantum? *Gravius essent stultitius.*] *Gravius* ad vim, *Stultitius* ad rempus refertur.

42. *Vi quod fit.*] Id est, metu ac malo. *Quum illud quod umicitia adiungitur.*] Illud fit, quod vi, hoc adiungitur, quod amicitia.

43. *Mea sic est ratio, & sic unum induco mentem.*] *Mea sic est ratio*, ad superiora pertinet confirmanda. *Sic unum induco mentem*: ad ea pertinet, quæ dictum est. *Mea sic est ratio.*] Iterum modeste & ἰδιωτικῶς. Et sic animum induco mentem: *Senilis παρρησία*.

44. *Male conatus.*] Duo dicit, *malis*, & *conatus*. *Qui officium suum.*] Οὗ τοῦ δεινῶν τινος, id est, qui recte facit. *Officium* autem dicitur, quasi *officium*.

ab effectu. quod unicuique personæ congruit.

45. *Dum id refectum ire credit.*] Quod facit scilicet, *Tamissus*.] *Tamissus*, quasi *Tamissus*, & *Pamissus* quali paulum per unde *Pamissus*, dictum est. *Tamissus caret.*] *Pecunia* subaudiendum est, nam totum ἰδιωτικῶς, & obscure dictum est. Et bene, *Caret*. quasi malo.

46. *Si speras fore clam.*] Iterum quædams subaudiendum. *Rursum* ad ingenium redit.] *Mire*, non intulit: *Caret*: *Ad ingenium redit*. Et *Rursum* est retro verbum, ut *Prorsum*, prius verbum.

47. *Ille quem beneficio adiungas.*] Non dicit, *Beneficio adiungas*, ut supra, *Male conatus*. Ille quem beneficio adiungas.] Καὶ ἀποκάλυψιν ΑΝ * [ὅτι ἀνὴρ] Ille malo, hic beneficio. Ille coactus, hic adiunctus. Ille dum id refectum ire credit, tantisper caret: hic, præsens absensque idem erit. Et *Tamissus* & *Absens*, non ad aliquem locum: sed ad custodem retulit & monitorem. Ille quem beneficio adiungas] Contra illud ait, *Male conatus*. *Ex animis facit*.] Officium scilicet.

48. *Sinder par refertur.*] Id est, benefactæ. *Præsens*, absensque idem erit.] Contra illud, *Si speras fore clam*, *rursum* ad ingenium redit.

49. *Hoc putrum est.*] Superius à tractatum est: hoc jam à persona ducitur argumentum. *Consuefacere*.] Non *Cogere*: sed *Consuefacere*.

50. *Quam allono metu.*] Vide quemadmodum suum ad indulgentiam affectum revocat optinæ disciplinæ.

51. *Hoc puer ac domus.*] A differentia personarum & officiorum. *Inter est.*] Differentia est. *Hoc quis nequit.*] Longe melius *Nequit*: quam si diceret, *Non vult*.

52. *Futuratur se nescire imperare liberis.*] Hoc indicat, & se melius consulere, & volentem hoc exercere, *Nescire imperare aro liberis.*] Oratorie, quasi artis sit, indulgentissime agere. *Imperare*, nioo non ad superbiam, sed ad *Rigorem*, est referendum. *Futuratur nescire.*] *Deest se*.

53. *Si d'esse hic ipsius, de quo ugebam.*] Καὶ ἀνορεῖας supervenit, de quo

sermo est, ut factis dicta ostendantur. *Et certe is est.*] Bene nunc confirmat ipsum esse eum, quum propior est, ut pote simili, nec in longum prospiciente conspectu.

54. *Nescio quid tristem video.*] Oratoris apparatus ex vultu ostenditur, ut,

*— stetit acri fixa dolore.
Tum quassans caput, hanc effundit pe-
lore vocem.*

Nescio quid.] Deest Propter: ut sit, *Nescio propter quid. Vt soles.*] Causa cur illum xquo animo frater ferat. *Vt soles,* inquit,

55. *Salvum te advenire, Demea, gaudemus.*] Ut asperior ostendatur Demea, etiam salutatur ab eo, quem objurgatus est,

IN SCENAM SECVNDAM

ACTVS PRIMV.

1. *H*em? opportune; te ipsum quaerito. In hoc actu diversi homines, diversi patres, & diversa studia proponuntur. hic lenis, hic amarus: hic factus, hic impolitus: hic facilis, hic peritax & difficilis. Hem! opportune; te ipsum quaerito.] Melius quam Menander, quum hic illum ad iurgium promptiorum, quam ad resalutandum faciat.

2. *Quid tristis es?*] Bene interrogat, poruit enim non iratus frater querere. *Vbi nobis Aeschini fies.*] Quasi quædam causa sit tristitiae.

3. *Dixine hoc fore?*] Credo jam, ut solet, objurgabit.

4. *Quid ille fecerit?*] Animadvertendum, ut interrogatus interroget more indignantium, quod ideo facit, quia videt Micionem eo vultu interrogare, ut videatur minus reprehendere culpam Aeschini.

5. *Quem neque pudet quidquam, neque metuit quemquam.*] Varie per casus discutitur, *Quem neque pudet quidquam:* contra illud quod alibi pater dicit, *Erubuit. salva re se.* *Quem neque pudet quidquam.*] Magno ordine accusavit, non (inquit) pudore movetur patrum, non metu parentum, non timore legum. Ergo gradatim auctoritatis oratoria processit.

6. *Tenere se nullam.*] Bene Tenere. quia legem. & est aμπιστολία oratoria. Nam illa qua antehac facta sunt, omitto.] Accusatio duo tempora recipit; præteritum, ab ante gelitis: & præsens, ab iis quæ obijciuntur. Ergo utrumque mira brevitate perstrinxit.

7. *Omitto.*] Παρελθόντες. *Modo quid Designavit?*] Designare est rem novam facere. In utramque partem, & bonam & malam. Nam & designatores dicti, qui ludis funebribus præfunt: credo ob causam, quod ipsi ludis multa fiant nova & spectanda: simul etiam turba retineatur, quæ sunt aut in spectaculis, aut in litibus. *Modo quid designavit?*] Puto ego, designationem, contractionem, aut conductionem populi in unum intelligi, hoc enim incipit ei, qui aliquo flagitio plurium in se oculos & ora convertit, & spectaculo est vulgo: quemadmodum designatores, qui ludis funebribus multitudinem retinent. *Designavit!*] Hoc verbum apud veteres duas res significabat: etenim prave & recte facta, designata dicebantur. *Quidnam id est?*] Et hoc etiam contemnens interrogat Micio.

8. *Fores effregit.*] Hæc singula magna cum vociferatione inferenda sunt. *Stomachatur enim adversus male interrogantem. Fores effregit, atque in ades irrumpit alienas.*] Totum quidem unum crimen est: Rapuit meretricem. Sed vide qua pompa, qua vociferatione dilatetur accusatio Demæ, de moribus Aeschini nihil nisi inania referentis. *Fores effregit, atque in ades irrumpit alienas.*] Hæc singula consideranda sunt. Et bene dicit *Alienas*, quia si Lenonis diceret, parva res videretur.

9. *Ipsum dominum.*] Iterum suppressa est infamis persona. *Atque omnem familiam multavit.*] Aut Familiam pro servis lenonis dicit, aut pro meretricibus. *Multavit.*] Laceravit, mutilavit, molli-vit, atque dissolvit. Unde *Mulciber* à multando, quasi *Multiber*.

10. *Vsque ad mortem.*] Magna invidia cædis & mortis mentione, quæ tamen nulli accidit. *Eripis mulierem quam amabat.*] Omnia magno colore & accu-

tatorie dicta sunt, & ex hoc maxime, quod lenonem & meretricem non dixit, contentus facti atrocitate, personarumque vilitatem reticens. *Mulierem eripuit.* Non *Abduxit*, sed *Eripuit*.

11. *Clamant.*] A prajudicato, & auctoritate rumoris.

12. *Hoc adveniunt quot mihi, Micio, dixerot?*] Quasi dicat, Displicet omnibus, & multi cum accusant, nec tamen lenonis querelæ mentio sit. Vide Oratorem, *Hoc autem*, vel articulus, vel adverbium loci est.

13. *In ore est omni populo.*] Sallustias, *In ore gentibus agens, populo, civitati.*

14. *Si conferendum exemplum est.*] Tanquam non sit conferendum. Non fratrem videt rei dare operam.] Satis comice hoc inferitur legentibus argumentum: nam niagis in culpa ille ipse est, quem laudat.

15. *Rei dare operam.*] Non amori, *Rei dare operam.*] Quam facete Poëta hæc omnia falsa, & è contrario facit Deameam credere, *Ruri esse.*] Non in urbe, *Parcum.*] Non prodigum, *Sobrium.*] Non insanum, *Parcum ac sobrium.*] Contra illud: *Cur amas? cur potas?*

16. *Nullum huius simile factum.*] Hoc cum admiratione, Micio tangitur, quasi ipsius culpa sit fratris natura. *Nullum huius simile factum.*] Hoc cum admiratione indignantis pronuntiandum est, & ardentibus in Micionem oculis, Et subaudiendum est *Esse*, aut *Invenire*, *Hæc quum illi, Micio, dico, tibi dico.*] *Illi, pro In illum: & Tibi, pro In te.*

17. *Tu illum corrupti finis.*] Deest *Nam*, sed serventius *quoniam* dicitur, & hoc *Tibi & Tu* pronuntiandum est intento digito, & infestis in Micionem oculis, nam hoc agi stomacho adversum dissimulatores *Solet Tumillum corrupti finis.*] Mitius modo dixit, *Sinu corrupti pi:* mox vehementius dicet, *An laudi putas fore, si perdidit gnatum?*

18. *Homine imperito nunquam quidquam injulius.*] Miro stomacho apud ipsum de ipso tanquam apud alterum loquitur.

19. *Nisi quod ipse fecit.*] *Audā dicit* hoc enim proprium rusticorum est, at-

que imperitorum. *Nihil rectum putas.*] Proprie *putat*, nam hoc verbum imperitorum est, Ordo est, *Qui nihil rectum putat, nisi quod ipse lecit.*

20. *Quorsum istuc?*] Deest *Pertinet*, aut *Ducis*, *Quia in De mea.*] Id est, homo imperitus. *Hæc male iudicat.*] Pati virtute hæc leniter dicta sunt, quæ superiora vehementer.

21. *Non est flagitium.*] Non peccatum negat esse: sed flagitium non esse contendit, & ideo subiudignantur pronuntiandum est: ut si dicat, *Scortari quidem adolescentulum, delictum est, sed non est flagitium, & venix locus non tam in facto, quam in persona est constitutus, Non est flagitium mihi crede, adolescentem scortari.*] Mure respondit, & oratorie, ad hæc quæ invidiose dicta sunt, Nam quod ait ille, *Eripuit mulierem quam amabat:* hic *scortum* dicit, quod *irruit in ades alienas*, quasi ex vino furens, *potare:* quod cum aliis grave propositum est, hoc solum dicendo, leve reddit, id est, *foras effringere, Mihi crede.*] Quasi imperito dicit, *Mihi crede*, non enim, *Me intellige*, Quod imitatus Cicero sic Cælium exagitat, *Magna sunt mihi crede, nota hæc conesthere.* Hic enim & auctoritas dicentis, & contemptus ostenditur audientis.

23. *Hæc si neque ego, neque tu, fecimus.*] Quia dixit: *Qui nisi quod ipse fecit, mihi rectum putas.*

24. *Non sinit egestas.*] Non voluntas prohibuit, sed necessitas: & ideo nulla laus.

25. *Quedum fecisti inopia.*] Nota *Fecisti*, in eo quod significat *Non fecisti*.

27. *Injurius est.*] Quia nihil quicquam injustius homine imperito, *Nam fesset unde id fieret.*] Non est necessario consequens, sed probabiliter admittitur apud oratores: non enim omnes qui habent unde faciant, continuo etiam faciunt. *Vnde id fieret.*] *Fieret*, producta prima syllaba, *Ennius, Memini me fieri prævum.*

27. *Et tu illum tuum, si esses homo.*] Multum progressus est, accusans accusantem.

29. *Expectatum.*] Odiosum & malæ vitæ, nam filius parentes aut amabiles

sunt, aut expectati, amabiles, boni: expectati, mali: quorum mors in dies singulos expectanda & optanda sit. nam expectamus ante diem, unde avidior intelligitur, qui expectat, quam ille qui sperat. *Quum ubi te expectatum.*] Eo rem produxit, ut ipse magis videatur consilere disciplinæ, quam Demea. *Ejecisset foras.*] Non dixit *Amisisset*: sed, ut quiddam abiciendum, *Ejecisset*.

30. *Alienore aetate, post faceret tamen.*] *Αναξάνδρῳ*. Deest enim *Quamvis*. Et facere ultimum, magnam vim habet, nihil enim prodesset, insuper obesset, retinere ab illis filium juvenem. *Alienore* pro *Aliena* dicens, comparativum gradum pro positivo posuit.

31. *Pro Iuppiter!*] Trágica exclamatio est, & bene, tanquam ipse reprehenderet Demea, adjecit: *Tu homo adigis me ad inaniam*. Et *Tu homo* dicens, negat illi familiaritatem.

32. *Non est flagitium, facere hac.*] Moraliter indignatio expressa est, isdem verbis, quæ frater dixerat, repetitis.

33. *Ne me obtundas.*] Ne me sæpe & moleste interpellas. Nam *Obiundere*, est aliquid sæpe odiose repetere.

34. *Tuum filium dedisti adoptandum mihi.*] Mira argumentatio per *ἐπαγωγῶν*, quæ *Inductio* ab Oratoribus dicitur, quum per interrogationem pervenimus ad id, quod volumus, concludendum.

35. *Is meus est factus.*] Sic progreditur, quasi confessionis genus sit, adversarium tacuisse, *Si quid peccat, Demea.*] Conclusio dubia rei à non dubiis sumpta. *Si quid peccat, Demea.*] *Τῷ ἰδιωτῶν* quæ interposuit *Demea*: & repetitum est, *peccat*.

36. *Ego illi maximam partem feram.*] Errant, qui putant *illi* esse pronomine, quum sit adverbium loci: ut, *illi mea tristia fata?*

Degeneramque Neoptolemum narrare mentio.

Illi ergo, ibi, ubi ille peccat. Quare quidam etiam *li* syllabam discretionis causa ut locum significet, corripunt. Et *Maximam* partem, optime dicit. Non enim *universam*, quia non solus pater

Æschini est: sed *Maximam*, quia ejus magis est, cujus filius cepit esse per adoptionem. *Feram.*] Sustinebo, tolerabo.

37. *Olet unguenta?*] A summo adimum proposita solvuntur, & mira varietas est, *Olet unguenta*: ne diceret, obsonat, potat, ungitur: ne scilicet hæc exercitationis palæstricæ, non luxuriæ dicerentur.

38. *Amat?*] *Ἀγὼς τὸ*, Cur amat? *Dum eris commodum.*] Dare scilicet.

39. *Vbi non erit.*] *Argentum* scilicet: sed *Commodum dare*, subaudiendum est, *Fortasse excludetur foras.*] Hoc ita protulit, quasi dicat, nihil sibi deperisse, si gratis forte fuerit ad amicam admisus. Et totum hoc *τῷ ἑυδυντῶν* legendum est. Et mire *Fortasse* dicit, ut Pater indulgens, & credens Adolescentem posse etiam amari ab amica: non enim affirmavit, ut diceret, *Excludetur foras*.

40. *Fores effregit? restituentur.*] Pervenit ad præsens crimen: illa enim ante acta fuerant.

41. *Resarciatur.*] Re abundat.

42. *Et unde hac fiant.*] Iterum subaudiendum est. Et *adhuc non molesta sunt.*] Quia non est flagitium, Adolescentem scortari.

45. *Ab aliis qui vere sciunt.*] Superbum fuisset, *A me* dicere, melius ergo, *Ab aliis*, dictum est.

46. *Natura tu illi pateres, consilii ego.*] *Urbane Micio Consilii* subjunxit. Plus enim valet ad laudem consilium, quam natura. Et simul ostendit Poëta verbis Micionis, qui non natura, sed affectu sit pater, nullum patrem esse sapientem: cum vero posse sine perturbatione perfrui iis quos amat, quem patrem esse consilium fecerit, non natura, hoc est, qui filium adoptaverit. Et mire, quum *Natura* singulariter dixerit, pluraliter intulit, *Consiliis ego*.

47. *Tun' consulis quidquam?*] Aperi-
tor contumelia: & ideo sequitur denuntiatio discedendi. *Tun' consulis quidquam?*] Quia dixit, *Consiliis ego pater sum*: à conjugatis argumentatus respondit, *Tun' consulis quidquam?* quia à consulendo *consilia* dicuntur, &

& consultores. Si pergis, abiero.] Ur,
donec me flumine vivo

Abluero.

Si pergis, abiero.] Ἀπαίσμας, pro Abibo. & hoc, gestu abeuntis, vel abituri pronuntiat.

48. Siccine agis? Recte, quia jam abibat: quasi revocantus correptio est. An ego totiens.] Hoc conversum intelligas dicere. Audiam.] Deest te: sed exprimitur durum fuit. Et hoc est obtundere.

49. Cura est mihi.] Æschinus scilicet.
50. Curemus aquam uterque partem.] Proprie Vterque & Equam, quasi particeps fratris.

51. Propemodum.] Nisi addidisset Propemodum, falsa videretur esse sententia.

52. Ab Micio.] Religiose commotus est: ac velut inculpatus est perfidiae: & ideo exclamat dolens, & transit in iracundiam, concessionemque, quæ ἑννομή dicitur.

53. Mihi sic videtur.] Rationabiliter non Est sic, dixit: sed, Sic videtur: non vult enim verum esse. Quid istuc? Deest Logor aut Resisto: nam proprie significatio est de sententia sua decedentis.

54. Profundat, perdat.] Ἐντροπή signa Virgilius:

Sequere Italiam ventis, pete regna per undas.

Profundat, perdat, pereat.] Hæc sic pronuntianda sunt, ut ostendatur gestu, nolle quod loquitur.

55. Si verbum unum posthac.] Ἀντιόχως. Deest, Tibi serero, aut tale humilimodi. Rursum.] Quasi curans irascetur?

56. An non credis? Irasci scilicet. Repetone quem dedi? Minus erat, si Æschinum diceret: sed plus est, Quem dedi.

57. Ægre est.] Quasi dictum sit, Quid ergo loqueris? quia ægre est. Cur ægre est? quia alienus sum. Alienus non sum? Mirè Alienus non sum quasi timeat jam dicere, Pater sum, Alienus non sum.] Satis cum stomacho, quasi dicat, Si patrem me esse jam non licet, alienus non sum.

59. Iste iunus.] Memoriter Iste iunus. ad illud quod dixerat, Mens est factus, Iste

iunus ipse seniet posterius.] Quantum sis, quantumque cum ames: hoc est, ut decipiat per indulgentiam tuam, Ipse seniet. Sentire malis pro malo poluere, ut ipse alibi, Sit regni? sensi: nam unam eam namque ejus comitibus dedi.

60. Posterius.] Etenim Demea satis hoc grave existimat dictum in eum, qui non provideat in futurum: & archus, quia pater est. Nolo in idum gravius.] Scilicet quam hoc.

61. Nihil, & nonnihil.] Nota figura est, conveniens placidissimo seni, qui in reprehendendo adolescente moderatus est. Nec nihil.] Apparet Terentium favore lenissimis patribus: unde subiecit etiam rationem facti Micionis. Neque omnia sunt qua dicit.] Bene à Micione hoc dicitur: quia indulgentioris est, plura scire: & supra dixit, Ea ne me celet consuefeci sum. Et hic sensus est: Nec contemnenda sunt quæ dicit, nec omnia dicit tamen. Hoc est, non sola sunt quæ dicit, sed multa alia. Et ordo est. Neque tamen hæc quæ dicit, sunt omnia.

62. Nonnihil molesta.] Placidissime Nec nihil dixit: & Nonnihil maluit repetere, quam vehementer iracundiam demonstrare, est enim altera διαπόνη. Nonnihil molesta hæc sunt mihi.] Optime Poëta Micionem fecit commotum: ne si omnino immobilis esset, non indulgere adoptivo filio, sed omnino eum non curare videretur. Ergo sic in eum servat placidum animum, ut tamen retineat patris affectum.

63. Illi.] Demeæ scilicet, Aut Illi, id est, ibi ubi Demea litigabat, Sed ostendere, me ægre.] Constat ergo, ægre patiamur aliter non erat parens, Nam ita est homo.] Homo dixit moraliter, sic enim deus dicimus, quos parce reprehendimus, ut alibi, Vi homo est, ita morem geras.

64. Quum placeo.] Id est, quum volo placare.

65. Verum si ageam.] Argumentum à contrario, nam Placare, contrarium est irritantibus augmentibusque iracundiam.

66. Aut etiam adiutor sim ejus iracundia.] Συλλήγου. Nam à genitivo casu accusativus assumptus est.

67. Etsi Æschinus non nullum in hære.]

Rursus *σιπλῶσις*, ut sit mitis reprehensio: & hoc ipso gravis, nam *Εἴσι*, & *ποῦ* nullam nobis, temperamento sunt posita.

69. *Quam hic non amavit meretricem? aut cui non dedit aliquid?*] *Ἡδὸς* & *βόλῃς*. *Quam non*, & *Cui non*. Ea tamen hæc sunt, ut non gravi sono accusationis proferantur, sed solam reprehensionem contineant. *Aliquid vero*, admittentis est. Quod addidit *Meretricem*, ostendit Micionem hoc solum adhuc scire: nihil autem de vitata virgine. *Quam hic non amavit meretricem?*] Et hoc cum venia & defensione, nam colere meretricem, non est flagitium, & simul etiam vitatæ virginis adhuc ignarus ostendit Micio. *Aut cui non dedit aliquid?*] *Aliquid* dicendo, prætermisit vel meretricem vel numerum.

70. *Credo jam omnium tadebat.*] *Παράπαν* & *πάντα*. Etenim addimus ad ea quæ apud nos parum certa sunt, aut *Credo*, aut *Puto*.

71. *Dixit velle uxorem ducere.*] Mirum est apud Terentium, quum etiam per nescias personas indiciet argumenta, nam quum Micio nesciat amari ab Æschino civem virginem: tamen dicit, *Credo jam omnium tadebat*, & *Dixit se velle uxorem ducere*. Sic ex parte magna ostendit nescius argumentum: ideo quia virisimile est, amantissimum Æschini Micionem omnes scire affectus adolescentis & consuetudines. Et apparet præterea, conatum ex parte fateri vitium amote Æschinum, & pudore impeditum, tantum hoc dixisse, quod honeste potuit, velle se uxorem ducere: quam autem vellet, tacuisse confusum.

72. *Sperabam jam deservisse adolescentiam.*] Recte *Sperabam*, pro *Gaudebam*: sic enim dicimus, quum exalle nos cerimus. Et mire: non dixit, *Sperabam illam jam corruptum*: sed mitis senex totum ætati attribuit, nihil filio. *Deservisse adolescentiam.*] Servat propositum circa ætatis veniam. *Deservisse.*] Quasi deorsum à fervore tenuisse. Legitur & *deservisse*.

73. *Ecce autem de integro, nisi quidquid est.*] *Ἀποσπῶντες* prima: quia

non vult credere, *Nisi quidquid est.*] Deest: *quia*: ut sit, *nisi quia*. Et est sensus, *Nisi quia non temere credo; & volo scire quidquid est.*

IN SCENAM PRIMAM

ACTVS SECVNDI.

1. *Obsecro populares.*] Popularitas in omnia rei consortiū sumitur, nunc autem populares cives dicit. & hoc est, quod veteres Quiritati dicebant, *Quirites conclamare*. *Obsecro*, populares, *serve misero atque innocenti auxilium.*] Hic exemplum est contumeliosi per potentiam divitis, & in perniciem suam pauperis contumacis.

2. *Subvenite inopi.*] Vide quam posteriora vehementiora sunt, ad incendendum populum, primo, *miserrum*: post, *innocentem*: ad ultimū, *inopem* posuit. & primo, *serve auxilium*: post, *subvenite*. Et totum hoc principium à benevolentia sumitur: quæ comparatur ex invidia potentie Æschini, nam, contraria in Æschino esse vult intelligi, *Misero atque innocenti auxilium*: *Subvenite inopi*. Tria sunt, *Miser*, *Innocens*, *Inops*, *Otiōse, nunc jam.*] *Otiōse*, secure significat, nam nisi qui securus est, otiosus non est. *Otiōse nunc jam ilico hic consistite.*] Simul imperavit modum, tempus, locum, factum. Modum, *otiose*: Tempus, *nunc*: Locum, *hic*. Factum, *consistite*. Nam *Iam* & *Illico*, alterum tempori adiungitur, alterum loco. At *Consistere*, est audacter & constanter stare: ut,

Constiti in digitis exemplo arrectus uterque.

Illico.] Modo locum, non tempus significat.

3. *Numquam.*] Pro non. Virgilius, *Numquam omnes hodie moriemur inultis.*

4. *Istam invitis omnibus.*] Deest *abducam*. Ego *istam* invitis omnibus.] Bona *εἰς τὸν*. nemo enim plene loquitur, qui luctatur.

5. *Quanquam esse sceleratus, non committet.*] *Ἀνέχο* *οὐδὲν* primum: nam quum præposuisset *Quanquam*, non subiecit *Tamen*. *Committet.*] Perliciet: sed hoc proprie de illicitis & puniendis facina-

vibus dicimus. Et simul hic ostendit Comicus adolefcens celere ſelenoni, invitum ſe noxam intuliſſe: & id quod fecerit, feciſſe lenonis culpa, non ſua, *Iterum ut valupet.*] Minaciter Poëta priorem licentia ſuſtulit, dicendo *Iterum* ut non eadem liſe eſſet, de qua ſupra Demea quieſcit: ſed inſtaurata naſcitur.

7. *Leno ego ſum.*] *Leno*, terribiliter pronuntiandum eſt: quaſi dicat, cui ſupplex eris. Sed ex argumento eſt, quod contemnit *Æſchinus* minas lenonis: ut pote qui jam uxorem decreverat ducere. *Scis.*] Hic ſic reſpondit, quaſi in lenone immunitior capitis tantum conſulteret. *Fide uſquam optum.* *Fides* in concipiendis comminationibus: nam denun- tias comminatus eſt.

9. *Huius non faciam.*] Figurate ergo. *Quod te purges,* id eſt, purgationem tuam *Huius* autem, *ſtatim* eſt. Aut enim ſcipulam, aut hocem moverat, aut ſum- mum digitum. *Huius non faciam.*] *Cicero:* *Ne tantulum quidem commotus eſt.* *Ego meum ius perſequar.*] Hoc eſt leno- nium, *Meum ius.*] Meam libertatem. *Meum ius.* Meam vindictam. Nam ut illa injuria eſt, quæ fit innoxio: ita juſ vindicta illa, quæ redditur reo, *Perſe- quar.*] Uleſcat, *Cicero:* *Tu dum tuas injurias per te, id quod non poteſ, perſequi curas.*

10. *Neque tu verbis ſolves unquam, quod mihi re male feceris.*] *Nopuæd's.* Et *Sol- ves*, lues, perſolves, id eſt, ſatiſfacies, ac te purgabis. *Re male feceris.*] Acuen- dum eſt re, & ſignificaret proſetendum, ibi enim eſt ſententia. Et plus dixit, *Re male feceris*, quam *Injuriam feceris*.

11. *Novi ego veſtra hac.*] *Ediſſes:* deſt enim verba. *Injurandum dabitur.*] Hoc eſt, jurabimus te eſſe indignum cui injuria fiat hujusmodi. Aut ſeparatim, *injurandum dabitur:* & ſeparatim, *te eſſe indignum injuria hac.* & ſic melius, verba enim ſatiſfaciunt, quum res colligitur in generalibus cauſis, nam ſæpe itæ ac lites jurejurando ſunt terminatæ.

12. *Indignum injuria hac.*] *Comice Indignum & Indignus.*

13. *Abi praſtrenue.*] Aut *Abi pra*, id eſt, prior: aut *Abi pra*, id eſt, præi: ut, *I pra, ſequar.* Aut *praſtrenue*: ut *Prædvi.*

in urbe Latini. *Aos praſtrenue.*] Magna contemptio minatum lenonis, non re- ſpondiſſe *Æſchinum* ad ea quæ dixerat. *Ceterum hoc nihil faci.*] *Nihil* pro non legitur, & *nihil*.

14. *At enim non ſum.*] *Enim*, inceptiva particula apud veteres fuit: ſed & convenit perturbationi.

15. *Nimum iſthec abiſſi.*] Quasi ex contumacia lenonis appareat, quos miu- tum abierit, *Propter hunc.*] Juxta hunc ut *Virgilius*,

— templum de marmore ponam

Propter aquam.

Hem, ſic volo.] Mute comicus, ex alterius verbis, quid faciat alter, oſtendit.

17. *Quin pugnis continuo.*] *Pugnæ* à pugna dictus: aut ab illo pugna, *Pugnæ continuo.*] Id eſt veſtigium litigantis.

18. *Iſtuc volo ergo ipſum experiri.*] Ex- preſſe oſtendit paupertioſum loquacem contumaciam uſque ad pericula cædis, *Iſtuc volo ergo ipſum experiri.*] Hoc illo dicente, *Servus lenonem verberat.* *Hem ſerva.*] Neſcias cui dicat hæc *Æſchinus*, an lenoni, an ſervo: ſed ſervo magis eſt verſimile.

19. *Geminabit niſi caveris.*] Hoc com- minantis eſt, non jubentis ſerite, ſed quia longe ſtat *Parmeno*, *gemma* puta- vit dictum, Et *Geminabit*, ſubaudi- dum eſt *plagam*. *Geminabit niſi caveris.*] Non ſingularem pugnum, & unum da- bit, ſed *geminabit*: quaſi dicat, *geminato duplicatoque numero inſectet.* *Hæ miſero mihi!*] *Leno* pulſatur.

20. *Non innueram.*] *Convenienter* Poëta avidiorem *Parmenonem* malefaciendi indocet, quum ſupra dominum invitum oſtenderet cogi ad inferendam injuriam. *In iſtam partem potius peccate.*] Ut verberes non juſtus potius, quam juſ- tus non verberes.

21. *Nunc jam.*] *Dux* partes iſte ſunt, *Er bene iam*, quia ſero, & poſt plagas. Et utrum hoc lenoni, ut abeat, an puel- læ ut introeat, dicitur, ſed ſacerius eſt, ſi lenoni intelligas dici: quaſi hoc factum ſit quod voluerit: & quaſi venerit ut valupet. Et *jam* etiam tarditatis in- cuſatio eſt. Ut *Virgilius*,

Iam melior, jam diva precor.

Regnumne æſchine.] *Invidioſa morali.*

A A a a ij.

ter exclamatio, & ardentior ad plagas. *Regnumne, Æschine, hic tu possides?*] Bene *hic*, id est, Athenis, ubi gravius crimine est donatum velle: Nam tyranni ibi semper opprelli sunt, & maxime à proximis.

22. *Si possiderem.*] Hæc à *superbia* continentis in invidiam. *Ornatus esset ex tuis virtutibus.*] Cito ostendit quantum à se longè sit regnum, qui dixerat ornari potuisse lenonem. *Ex tuis virtutibus.*] Sic veteres per *exquisitas* virtutes pro flagitiis dicebant. Lucilius, *Animo ne virtutibus.*

23. *Quid tibi rei mecum est?*] Hoc, quia verberatus est, dicit, ut sit, *Quid tibi debet?* non quia nihil sibi debeant. *Nihil.*] Facite: quia ipse abstulit, & nihil vult à se repeti. *Quid tibi mecum est?*] Proprie: sic enim dicit qui nihil quicquam debet. Non me novit? non quod ignoretur, sed quod in iure non cernatur.

24. *Si attigisses.*] Plus dixit *Attigisses*, quam *Totigisses*. est enim multo majus *attingere*, quam *tangere*.

25. *Qui tibi magis licet.*] Hic non ram ratiocinatio est, quam exclamatio per dolorem. *Qui tibi magis?*] Si mihi, inquit, non licet attingere tuam: cur tibi licet meam, non tangere, sed habere? Et *habere*, utrum domi in consuetudine: an corrumpere, id est, stuprare intelligimus? *Meam habere.* Pro qua ergo *argentum dedi?*] Meam suffecerat: sed magna moralitate additum, pro qua *argentum dedi*, ad vociferationem, simul esse ostendit leno quod repetat.

26. *An te ades non fecisse erit melius hic convictum.*] Non erat quod ad hæc iuste responderet, & ideo sic respondet, ut convictum dicat, quod verum est.

27. *Loris liber!*] *Lora* apud veteres *laura* dicebantur, à lauro triumphorum, sub qua mos erat captivos vinciri, ducique per pompam, ideo autem, ut conditionis reminiscantur, *loris* caduntur mancipia. Nam *mancipia* dicuntur, quod manu capta sunt: *Servi*, qui servati iunt, quam eos occidi oporteret iure belli, unde *Virgilius* sic inducit captivum rogantem,

Per patrios manes, per spem surgentis Iuli.

Te precor, hanc animam servas natoque patrique.

29. *O hominem impurum!*] Sic veteres *Impuram* generaliter pro improbo ponebant: ut eadem hac fabula, *persuasi* ille *impurus*, *fas* scit. *Hecine libertatem?*] Scilicet Athenis. *Æquam esse omnibus?*] Quasi diceret, Ubi non est, quando *Æchinus* loquitur. Et bene *Omnibus*: ut ne lenones quidem videantur excepti.

31. *Mitte ista, atque ad rem redi.*] Superbe adolescens maleficium non putat lenonis esse purgandum. *Ad rem* autem, ad negotium de quo agitur, dicit.

32. *Quam rem?*] *Quam abduxisti.* *Res* enim, pecunia intelligitur, vel id pro quo pecunia danda est. *Quo redam?*] *Ad quam everisti domum:* quia, *Foras effregit, atque in aditibus alienis.* *Quod ad te attinet.*] Quod tibi prodest, & commodum est.

33. *Cupio.*] Ille, *Vix*, dixit: hic *Cupio*. *Modo aequi aliquid.*] Subaudiatur, *dicens, Vah! leno iniqua mo non vult loqui.*] Nomen sacrilegum, & injustum *Leno*, iniquitatem agit, iustitiam patrocina-tur. Hoc totum *superbia* pronuntian-dum est.

34. *Leno sum.*] Figura *hyperbatice*.

35. *Est orta injuria.*] Orta, cepta.

36. *Illuc quasi rodi que capisti.*] *Æschino.*] Figurata: rectum enim erat, *Vnde capisti*. nisi forte *Quo* pronomen est modo accipiendum: ut sit, à quo. Et bene memor est, dixisse *Æchinum*. Omite ista, atque ad rem redi.

37. *Qua res tibi voras male.*] Adjicit contumeliam, quasi & hoc multum sit & inimicum. *Vortumnus* dicitur Deus, qui rebus ad opinata revertentibus præ-est. sæpe autem male cedit, quod bonum putatur: & hoc est male vertisse: ut ille gladius qui muneri datus, adminicu um fuit reginæ pereunti, de quo *Virgilius*,
— onsem quo reclusi

Dardaniam, non: *hos* *quasitum munus in usus*.

38. *Quid si ego tibi illam nolo vendere?*] Hæc majoris sunt *Itomachi*: & ideo stultiora: nam quod jam amisit, venditurum se negat. Et, *Quid si nolo*, nolo dictum est, & *non idcirco*. *Quid si*

ego tibi illam nolo vendere te coges me?] Po-
est autem dici, Quid si nolo? coges me?

39. *Minime.*] *Eisoria.* Namque id
meini.] *Eisoria* contumax & ridicula
in eo, quod jam amisit id de quo dixit
se cogi non posse.

40. *Nam ego illam liberali offero causa
mann.* Ordo est, Ego liberali causa mann
offerō. Et sunt juris verba: à quibus
etiam *Asterites* dicuntur vindices alie-
næ libertatis. Nam & causa ipsa, libera-
lis dicitur, quæ actionem in se continet
libertatis.

41. *Pro supreme Iupitor!*] Hæc locu-
tio ad hoc inducitur, ut ex verbis le-
nonis appareat quam facile mitis fieri
possit, & quidvis & sibi enter accipere. *Pro
supreme Iupitor!*] *Supremum* nunc dicit
summum, ab eo quod est superior & su-
perius sit *supremum*. *Virgil.*

— rex ipse Iovis de gente *suprema*,
Troius *Æneas* in nos ad limina misit.
Et non abhorret a persona & plebei, &
lenonis, & vini passus, Jovem ipsum con-
vito persequi, ut quotidie videmus ab
hominibus ejus loci & ordinis fieri.

42. *Minime curor qui insanire accipiunt
ex injuria.* Sensus hic est: Insanos fieri
per injuriam plerisque mirabatur, sed jam
non miror; postquam ego ipse per inju-
riam quam sum passus, insanire compellor:
adeo ut exclamem, *Pro Iupitor!* Et
simul adverte vigilantem Poetam, ut
ubicunque in comœdia vocem tragicam
extulerit, statim personam insanam di-
cere faciat, sic supra, *Pro Iupitor!* in
homo nunc adigos me ad insaniam.

43. *Me invito abduxit meam.*] Hone-
stiori personæ hæc querela sufficeret,
Abduxit meam. Sed leno bene addidit,
Me invito. nam abducuntur interpretres
absque voluntate lenonum. Et decora
locutio est per *invitas*, *Me invito abdu-
xit*: non enim addidit, puellam, aut
quid tale.

44. *Tantid'm emptam postulas.*] Legi-
tur & *Totidem emptam.*

45. *Hemini misero.*] Secundum illud
Mevandri: * *ΑΙΤΟC ΤΗ ΧΟΙΩΝ
ΤΟΙΓΟΕΡΩΑΤΟ ΤΟΝ ΓΡΩΝΟΝ
ΟΙΚΕΤΗΝ* & αὐτῶν. * *Homini misero plus
quingentos colaphos infregit mihi.*] Con-

tumeliosa exdes, *colaphus*. & digna le-
none. *Infregit.*] Ut illudens hoc fecisse
Æschinus videatur, cum sonitu se cola-
phizatum significat, *Infregit* autem, illi-
sit, inflixit: ut sensus, *Inflixit homini
misero plus quam quingentos colaphos.* Et
æbiliter pronuntiandum est, hoc enim
exprimitur, ut tamen incuset in alieno
facto fortunam suam. Et vide quantum
hoc distet ab illo quod supra dicebat.
Ipsam istuc volo experiri. hoc, quia solus
est: illud, quia cum adversatio.

46. *Bene promovis.*] *Bene*. multum.
Promovis, adjuvit, profuit, cui contra-
rium est commovis. Nam *movetis* & *pro-
movers*, est prellare beneficium. *Virgil.*
Quique sua memores alios fecere merendo.
Et,

— nunquam regina negabo
Promovis.

47. *Pbi me dixero dari tanti.*] Recte
dixit, ubi enim pactio intercessit pretii,
jam creptionis actio sublata erit &
pretium debebitur.

48. *Mox & eras redi.*] Mire transit ad
tempus.

49. *Id quoque possum ferre.*] Id *Mox*,
eras redi, id est, moxam, *Quamquam in-
jurium.*] Vendere quod nolis, est, sci-
licet.

50. *Id quod res est.*] Pro, id quod verum
est: bona locutio. *Quando enim quastum
occipis.*] Ut in *Andria*, *Quando quastum
occipis.*

51. *Musitanda.*] Patienda, confide-
tanda cum silentio, & ut in amatoris pu-
tanda, atque per hoc perferenda. *Musi-
tare* enim proprie est dissimulandi cau-
sa tacere, dictum vel à *musio*, vel ab *Me*,
quæ litera est nimium preste vocis ac-
pene nullius adeo ut sola omnium quam
inter vocales inciderit, atteratur atque
subsidat. Hinc *Virgilius*,

— *Musitaret ipse Latinus.*

52. *Frustra egomet mecum.*] Prepara-
tionis genus ad accipiendas viginti mi-
nas: totius summæ desperatio.

IN SCENAM SECVNDAM

ACTVS SECVNDI.

T *Acte, egomet conveniam jam ipsum.*
In hac scena actus. est exemplum
continens vita avarorum, qui saepe in
damnnum ipsius avaritiae rationibus ruunt:
simul etiam duorum inter se nequam ho-
minum spectanda quadam vicissim &
dolosae captio est.

1. *Tace, egomet conveniam jam ipsum.*
Tace, si pro adverbio est, omnibus dicitur:
si pro verbo ponitur, dicitur Ctesiphoni maxime sollicito, & supplicanti
omnibus, ob metum patris, iam autem,
non tarditatis est; sed properationis
significatio.

2. *Bene dicat secum esse actum.* Actum,
recte additum est: nam multa etiam cu-
pide accipimus, ita tamen ut male no-
biscum esse dicamus actum. *Quid istuc,
Sannio, est?* Illud supra post scenam,
hoc jam in proscenio dicitur. Et vide
quam ingeniose Terentius, qui supra ab
Æschino Lenonis nomine facit Sannio-
nem vocari, utpote ab homine arrogan-
ti & feroci ob ætatem & negotium: at
hunc blande circumvenientem honori-
ficentius inducit cum Lenone loqui, &
Sannionem eum vocare. Sane qui in sordidis
professionibus agunt vitam, honori-
fice nomine proprio appellas: sed qui
in splendidis artibus sunt constituti, gau-
dent artis nomine nuncupati, ut Impe-
rator, Orator, Philosophus. Sic & in
Eunucho, *Audire vocem visa sum modo
militis*, apud se loquens meretrix: &
postquam illum coininus videt, *Salve,
mi Thraso*, inquit, non, *Salve miles*: quod
erat durissimum. Et mox irata persona,
Miles, nunc adeo edico tibi.

3. *Nescio quid concertasse cum hero?*
Argute postum Nescio quid: vult enim
ex illo audire, ut nanciscatur initium,
quod persuadendum suscepit. *Concer-
tasse.* Omissionem. honorifice nomen
tractat, ut & placidum sibi reddat, & ut
etiam faciat ad contemnendam pecuniam
liberalem. nam honestas admittit avari-
tiam.

4. *Certationem comparatam.* *Discevis,*

quia ille concertasse dixit, non casum
esse. *Comparatam.* Proprie; alias con-
fusiata. Et comparatam ad dictum Syri
refert, qui ait concertationem fuisse, par-
tes faciens Æschinum & Lenonem,
nam Sannio vult sibi deberi pro eo quod
vapulavit: quod abstulit illi Syrus, di-
cendo eum non verberatum esse, sed po-
tius concertasse. Et proprie dixit Con-
certationem, ipsum actum. nam certamen
est res ipsa de qua certatur, uter colum-
bam sagitta feriat, uter prior decurrat ad
metas. Nam sic Virgil, in Bucolicis: *Vo-
loci jaculi certamina ponit in ulmo.* At
vero certatio, ipse actus contentioque
certantium est.

5. *Ille verberando usque, ambo desessi
sumus.* Incerta est distinctio, vel verbe-
rando usque, vel usque desessi, & est usque
adverbium, significans aut diu, aut mul-
tum.

6. *Tua culpa.* Possit & nominati-
vus & septimus casus esse, si nominati-
vus est, deest est. si septimus, deest Factum
est. *Adolescenti morem gestum oportuit.*
Ab ætate adjuvatur sententia, ideo *Ado-
lescenti* dixit, non *Æschino*. Et *morem ge-
rere*, proprie lenonis & meretricis est:
unde & ipse sic respondet, ut non fue-
giens *paripatus*, dicat, *Usque praeui.*
Adolescenti morem gestum oportuit. Cum
paripatus Adolescenti pronuntiandum est,
scilicet qui facilius assentatione cape-
retur.

7. *Qui potui melius, qui hodie usque os
praeui?* Subauditur, *morem gerere*, &
hoc subtiliter Leno, quoniam morem ge-
rendum fuisse in meretricis precio dixe-
rit Syrus. *Hodie* autem, non tempus si-
gnificat, sed iracundiam eloquentiam ac
stomachum. Ut Virgil.

Nunquam omnes hodie morimur inulti.
Age. Modo *Age* cortipientis est adver-
bium, *Sed quid loquar?* Argute: quia
simulaverat Leno non intellexisse, quid
dixerat Servus, *Sed quid loquar?* Legi-
tur & sic: sed scilicet, quid loquar.

8. *In loco negligere, maximum interdum
est lucrum.* Bene additum est *In loco*, &
interdum: non enim semper.

9. *Si nunc de tuo jure concessisses.* Bene
Tuo jure: ne diceret: Non erat res mea

quam vernaleni habui. Aut De tuo jure, ac Lenonis dicitur: ut alibi, *Alto jure utar. ut potior sit, qui prior ad dandum sit.*

11. *Ne non tibi istuc faveretur.* Faveretur, est cum lucro redditum & multiplicatum. Faveretur ergo, non *Æschinus*, sed ipsa res in qua foveratio. Ego *ipem pretium non emo.* *Artaxerxes*; contra Pecuniam in loco negligere, maximum interdum est luctum.

12. *Numquam rem facies.* Leno quid agit, ad lucrum refert: & sic lucri genus dicit esse Syrus à Leone, quem admodum persuadet. Et nota, *Rem*, & litem, & negotium metetricis, & patrimonium, & omnem pecuniam nominari. *Numquam rem facies.* Secundum personam servi, Lenonem Syrus hortatur, hominem ad lucrum excitans, non ad honestatem, *Nescis inoscere homines. Sannio.* *Mempox* ab aucupibus, qui avibus capiendis offendunt cibum.

13. *Credo istuc melius esse.* Vide comicum errorem utriusque personæ, & calidi Lenonis, & captiosissimi Syri servi.

15. *Age.* *Age.* nunc verbum est, significans *dixit*, quia jam prope est, ut consentiat persuadenti, *Tuum animum.* *Deest liberalem.* *Quasi jam usquam tibi sint viginti minæ.* Sensus, *Quasi numero in aliquo ducas, & in aliqua estimatione constituas: & non si velis, penitus contemnas viginti minas, dummodo huic obsequaris.*

16. *Præterea autem.* *Ἀλλὰ τίς ἐστι* figura. Nam veteres libenter conjunctiones multiplicabant, *Te ajunt proficisci Cyprum.* Et eum non profecturum dixit, sed jam *proficisci*: & non ab uno dicit se audivisse, ne negaret: sed *ajunt* inquit.

17. *Cœmisse, hinc, qua illuc veheres, multa.* Nusquam hoc ostendit aliis *Tarentinus*: sed apparet ex confessione Lenonis vera hæc omnia esse. Et mira varietas est, *proficisci, Cœmisse, Cœmullam navem*: ne diceret, *proficisci. Emere.* & *Cœmullam navem*. Et *Cœmullam navem* addidit, ut dilationem res habere non possit, *Hoc scio, animus tibi pender.* *Hoc* & corripit legi potest, ut articulus demonstrativus sit: & producte, ut signifi-

cet aut hanc rem, aut hanc locum, id est Cyprum.

18. *Vbi illinc spero redieris.* Ex spe sua vult Syrus ostendere, quid Leno debeat sperare, id est, non se accepturum modo. *Tamen hoc ages.* Hoc est, cujus debuit, nam *hoc ages* dicimus eum, qui instat negotio suo.

19. *Nusquam pedem.* Quia exclamatio est, per *damnum* non completur.

20. *Injici scrupulum homini.* Hoc Leno non audit, simul enim dicitur, quum ille clamat. & ideo simul legi non potest. Et hic ostendit Syrus, quo hæc consilio locutus sit, *Illuc vide.* *Vide, tibi idem quod dicit.*

21. *In ipso articulo oppressus.* *Mempox* perseverans à scrupulo, id est, lapillo, qui nos in calceo latens plerumque laedit. Et *Oppressus*, vel *Æschinus*, vel res ipsa quam subjicit, id est, quod ait, *Empia mulieres complures. Mulieres.* *Syllaba.* Legitur *Empia*, & *empia*.

22. *Item hinc alia.* In Lenonis mercibus *Exo.* *Qua pario Cyprum.* Hanc insulam posuit *Posita*, vel quod *Veneri* sacrata sit, ut *Horatius*.

Sic te diva petens Cypro. Vel quod mercatus in eo sit, ut idem:

Numquam dimoveas, ut trabe Cypria Myrtoem pavidus nauta secet mare.

23. *Nisi ed ad mercatum venis.* Ed nunc adverbium est loci, id est, *Cyprum*. *Mercatum* autem, locum tempusque significat. *Damnum maximum est.* Quia & hoc damnum in pretio mulieris est.

24. *Nunc si hoc omitto.* Quod damnum est scilicet. Hoc autem dicit negotium cum *Æschino*, *Adum agam.* Proverbium, id est, nihil agam, quod enim in jure semel judicatum fuerit, rescindi & iterum agi non potest. Sic in Phormione, *Adum ajunt ne agas.*

25. *Nihil est.* Nove *Nihil est*: pro nulla spes est. *Refrigeris.* Pro refrigeris.

26. *Vi sit satius perdere.* Per *collud* hoc accipe. nam non convenit personæ lenonicæ damna contemnere.

27. *Aut nunc manere.* Dum non navigo, *Tuum persequi.* Quum rediero.

28. *Immo enumerasti.* Finxit Syrus

le non intellexisse, quid apud se ipsum Leno locutus sit, ideo illi aliud, ait, quam ille secum disputaverit. *Quod ad se reditum putes?* Hoc dicto tantum illum accepturum significat, quantum dederat in puella. Nam ad nos redit, quod à nobis abiit. Et dicendo *Rediturum*, ostendit super viginti minas nihil illum sperare oportere: sic enim supra, *Minus viginti tu illam emisisti, quare tibi vertat male.*

29. *Hocine illo dignum est?* Huiusmodi comploratio summam desperationem Lenonis ostendit. *Hocine incipere Æschinum?* Quasi de magno facinore dixit. Ut in Heautontimorumenon. *Vide quod inceperis facinus.* Æschinum autem cum laudatione dixit: quasi quem non deceat male facere. Et vide quam omnia expetiatur impotens & miser, ob recuperandam rem suam.

30. *Ut hanc mihi arripere postulet.* Non dicit de qua: quia de illa sermo est. *Postulet.* velit, aut speret. Cicero, *Ut temporibus respubl. cedat, non est postulandum:* id est, cupiendum, aut expectandum. *Eripere postulet.* Ev τὸν ἄνδρα dixit, non eriperit, tanquam adhuc non fecerit, & sic loquuntur, qui nolunt circa se perseverare injuriam.

31. *Labascit.* Hoc presse dicitur. Et proprie dicit *Labascit*, ut & suam instantiam, & cunctationem tarde incipientis consentire monstraret, nam inchoativum verbum est. Et est metaphora ab arbore facta: quæ multis succisa ictibus ferri, tandem incipit in casum ponderis, ruinamque minitari. *Vnum hoc habeo.* Hoc clare: & subaudiendum est, *Quod dicam*, vel *Dicere.* *Vide, si satis placet.* Non *Placet* dixit: sed *Satis placet*, veluti magnum consilium præbiturus.

32. *Potius, quam venias in periculum.* Oratorie: comparatione pejorum, dicit, hoc esse, quod suggerit, eligendum.

33. *Dividuum face.* Hoc est, divide: figura *παρεξ*: οἷα. *Dividuum*, à divisione: *Dimidium*, à dimensione dicimus.

34. *Minas decem.* Scit illum viginti posse accipere: sed idcirco agit, ut optet Leno quod paulo ante nolebat. *Corradere alicunde.* *Alicunde* dictum est, quasi

non habentis: nam nec ipsa in prompta sunt.

35. *Hei mihi! Etiam de sorte nunc venio in dubium miser.* Sors est summa, cui extrinsecus acquiritur fœtus. Ergo sortem dicit de pretio quo empta est, id est, viginti minis. Et vide illum damno potius exclamare, quam injuria. *Nunc venio in dubium.* Id est, in periculum.

36. *Omnes dentes labescit mihi.* Injuria Lenoni tunc dolet, quam adjuncta damno est: ut supra,

— quando cum questum acceperis, Accipienda & missitanda injuria adolescentium est.

Vel idcirco, enumeratis contumeliis adiecit, *Etiam insuper defrudet?* Et vide ut eadem quæ dixit supra, repetat: sed arguentius tamen, & cum αὐξάνει. Sic Virgil, in majus repetit, quod non senel dicit.

37. *Colaphus tuber est totum caput.* *Tuber* est genus cibi, collectum ex rumenibus & quasi prægnantibus arenis. Plus autem hic, quam supra, dixit. Supra enim dixit, *Plus quingentos colaphos infregit mihi*; hic, vero, *Colaphus tuber est totum caput.*

38. *Etiam insuper defrudet.* Αὐξήσῃ apta Lenoni avaro. nam honestior persona non hunc ordinem faceret. *Defruder.* Fraude decipiat. *Nusquam abro.* Hoc dictum vim habet comminantis: nisi illud cum contemptu susceperit Syrus. *Ut lubet.* Negligenter servus respondet, ut rogetur à Lenone.

39. *Numquid vis, quin abeam?* Hæc est plena locutio. *Numquid vis*, desiderat supplementum, & hoc uti dicto discedentes solent, *Quin*, nunc, quare non significat, Imo hercle hoc quasô. Syre: ut ut hæc sunt facta. Ipse sibi satisfacit. *Ut* enim, quoquomodo significat, diverticulum ad preces faciens.

40. *Potius, quam liras sequar.* Quia dixerat Æschinus, *Nunc vide, utrum vis argentum accipere, an causam meditari tuam.*

41. *Meum mihi reddatur.* Sortem, quam solam supra recusabat. Et oratorie: non enim *Quanti emi* dixit: sed invidiose, *Meum mihi reddat. Saltem.* Τὸ ἴδιον. Natum est autem à captivis *Saltem*.

saltem, qui nihil aliud præter salutem a victore petunt.

42. *Scio te non usum anse hac amicitia mea.*] Figura à *Æcomia*, per quam ostendit se fideliter promittere, quod promittit. *Virgilius* :

— *scis me Danaë d' classibus unum, Et bello Iliacos satore petisse penates.*

43. *Memorem me dices.*] Figurate est inducta promissio præmiorum. Et bene utrumque narrat. nam non continuo qui memor est, etiam gratus est. *Memor* enim est, qui apud se meminit. *Gratus* qui meruit hoc nomine vocari, dum vicem reddit. Nam multi sunt memores, ingrati tamen. *Sedulo faciam.*] Sic promittit, ut nihil sua interesse credatur. *Sedulo.*] De industria, sine dolo.

44. *Sed Ctesiphonem video.*] Adventus in profectum personarum quum consulto consilio fingantur a Poëta, tanquam superveniant aliis rebus in medio positis, quæ ipsarum intervntu finiuntur, mite tamen, quod quasi ex argumento sit, ut futuri actus sibi, ante quam loqui incipiant, describuntur. *Læus est de amica.*] Hoc lenius & summis.

45. *Quid, quod te oro?*] Deest *agis* : seu deest ego. *Quod te oro.*] Aut si quid, aut propter quod, subintelligimus : ut sit, *Quid mihi non respondes de eo, propter quod te oro : aut si quid te oro?* Et quam bene fastidiosum Lenonem facit Syrus, ut optans ille desperando viginti minas accipiat. nam & supra non intendenti dicit totiens in uno sensu hoc idem Syrus de amica. Potest hoc interrogative pronuntiar.

IN SCENAM TERTIAM

ACTVS SECVNDI.

ABS QUIVIV HOMINE, quum est opus, beneficium accipere gaudet.] In hac scena gratiarum actio est ex persona ejus qui præsinit, & ejus cui præsinitum est, & ex ipsius pretis quantitate. Nam omne quod geritur, aut in rebus est, aut in personis, aut in attributis eorum.

1. *Abz qui vivit homine.*] Bene sic cepit, didurus, O frater! frater! Et *Qui* secundum regulam dixit : quia dicimus

Quibus, cæterum à *Sua*, qui facit, non *Quibus*. Et incerta distinctio est : quum est opus accipere beneficium, vel quum beneficium est opus. Hoc vetus, illud communiter.

2. *Id demum juvat.*] Ostendit plus esse quod juvat, quam gaudium. 1. *facit.*] Bene, subaudiendum est, bis numero.

3. *O frater! frater!*] *Virgilius*, — *Et fratrem ne desere frater.*

Unum relatum est ad appellationem : alterum ad laudem, & subdistingendum, ut videatur quævisse, quid ultra diceret, & plus invenire se non potuisse quam *frater*. *Quid ego nunc te laudem!*] *Quid* propter quid, & *Nunc te*, *quid idem* quæ additum est de superfluo. Ut,

— *tu nunc Carthaginius alta*

Fundamenta locas? *Quid ego nunc te laudem!*] Quia laus, genus cause est, quod non adhiberetur, nisi dubiæ rei. *Quid ego nunc te laudem?*] Distingendum, *Quid autem* : pro ad quid.

4. *Numquam ita magnifice.*] Deest quod : ut sit, quod nunquam ita magnifice. Duplex causa omittendæ laudis, si res aut nimium mala est, aut nimium bona. 1. *virtus quum superet tua.*] Bona aspiciens, virtus tua potius, quam tu.

5. *Itaque unam hanc rem me habere.*] *Itaque* & subjunctivum potest esse, media syllaba correpta : & præpositivum, producta eadem syllaba, ut sit *itaque*.

6. *Fratrem.*] Nove dixit unam rem. *Fratrem*, Sed ego puto *Fratrem* non subdistingendum, sed legendum contexte usque ad *Principem*. Nam si distinctis *Fratrem*, erit bis, ut arbitror, subaudiendum, & supra, & infra. Quod si *Fratrem* inferioribus junxeris, & cum admiratione pronuntiabitur, & subaudiatur *Quam mihi*. Hanc sane locutionem scire debemus, propter personam elaboratam, nam nimium gaudet, & rusticus adulescens est, qui laudare conatur. *Æschinuni* : quasi titubans, & pene balbutiens. *Homini nemini.*] Nove auribus nostris, sed veterum consuetudine locutus est, non quum *nemini*, hominem significet, quid opus fuit dicere, *homini nemini*? Sed ut diximus, figura est *apocryphus*.

7. *O Ctesipho.*] Mire cepit, gaudium significans, *O Ctesipho*. *O Syro!*] Ille ut

gaudens : hic , ut qui non prævidetur , dicitur . O Syre ! *Æschinus ubi est ?*] Bene statim de illo , cui agebat gratias , loqui cœpit . *Illum* .] Ecce illum : vel pronomen est , vel adverbium demonstrantis . Alii interrogative legunt : ut sit , *illum dicū ? te expectat domi* . ut sit *illum* pronomen , id est , *illum* , nam & *illum* , & *illum* , & *illum* veteres dixerunt . *Domini* .] Adverbium est in loco , *Hem* .] Interjectio est lætautis .

2. *Quid sit ?*] Decet , *quarū* : sed est admittantis magis , quam interrogantis . *Illius opera* .] Dicendo *Opera* . & corporum laborem *Æschini* ostendit , & religionem . Ut ,

Hunc mihi da proprium , virgo sacra nocte . Laborem ,

Hanc operam .

Hanc religionem ait : ut ,

— annua magna

Sacra reser Cereri laici operatur in herbis . *Illius opera* , *Syre* , nunc vivo .] O miram amplificationem beneficii , non dixit , *Illius opera* amicitiam habeo : sed quod satis grave , & satis amatorum , *Illius opera* nunc vivo . inquit , *Festivum caput* .] Hic contrarius sensus est , *Ridiculum caput* . Alii putant , *festivum caput* , non *Æschini* intelligendum , sed orationis , quam habet Ctesipho , agens gratias fratris . Ita in Eunuchō , *Quam venuste quod dedisti principium adveniēti* ! Quod si est , nihil potest supra hanc laudationem : nam supra hoc factum erit accipiendum , sed male : nam *caput* , *Æschini* , id est , ipsum *Æschinum* : ut in toto pars sit per *εὐχολογία* : in qua figura & pars pro toto ponenda est , quæ anteminet ex toto , aut majoris pretii est ad id quod agitur . Quod ipsum sic esse observatum à bonis auctoribus , si exempla *εὐχολογίας* penitus confidatere studeas , invenies .

3. *Quin omnia* .] Admirative *Quin* : & sic pronuntiandum *Quin* , *το πάντα* usque ad *maledicta* , *famam* . *Pro modo commode* .] Id est , mei connotodi comparatione : ut in Eunuchō , *Hic ego illum contempsisti pro me* . id est , mei comparatione .

10. *Maledicta* , *famam* .] *Maledicta* ,

aut leponis , aut Demex : *Famam* autem , populi , nam si aliter acceperis , idem maledictum videbitur & mala fama . *Mum amore* , & *peccatum* .] De rapenda meretrice , & amanda , *Mum amore* , & *peccatum* .] *Quum* dixisset *omnia* . duo tantum intulit , *Maledicta* & *Famam* : ut , *Omnia Mercurio similis* . *voce* quæ coloremque . Et hoc , ut sit defictus quidam intelligendus ex affectu gratias agentis . *In se transiit*] *Pulchra* *nuptiarum* , qua erratura est Solstrata circa *Æschinum* , quemadmodum jam erravit Demex , eo quod ab illo credidit amari meretricem .

11. *Nihil pote supra*] *Εἰς τὴν* per admirationem est : subaudiendum est enim vel *Esse* , vel *Dici* . Ut *Pote pro potius* , & *magis pro magis* . *Τὸ ἀπὸ τοῦ* . Sed quidnam ? foris eripuit .] Responuit : ut decrepiti dicti sunt clamorosi senes . Foris singulatis numeri , nominativi casus , *Mene* .] *Mene* gaudens est hoc dictum , non operiri iubentis .

IN SCENAM QUARTAM ACTVS SECVNDI.

1. *Ubi ille est sacrilegus ?*] Mire *Æschinus* servat adversus Lenonem superbiā , quæ ostenditur tanto esse alienior ab amoribus Meretricis , quanto audacior in Lenonem . *Mene quaris ? num quidnam effert ?*] Sperat nunc Leno se aliquid accepturum propter convitium . ut alibi , *Menis pigri tu illum emisisti* : quæ res tibi veritas male . *Argentum tantum tibi dabitur* . Et vide quanti faciat Leno præ lucro iniuriam , qui se *sacrilegus* nomine significari non solum non dolet , sed etiam cupit . Oportet autem *Mene quaris ?* cum quadam gestulatione & subulatione ipseantis Lenonis ad hoc sequari , ut accipiat , pronuntiare . *Ostende mihi nihil video* .] *Occidi* , non quia sacrilegus dictus est , sed quia nihil accipit , & simul gestum considera loquentis ex verbis , *Occidi* : *nihil video* .] Mire hoc verbo apparet , in vultu Lenonis & spem mortuam , & extinctum gaudium : nam & apta est *ἐν τῇ* hæc dicentis :

nihil video, neque enim addidit *Proferri*, aut quid tale.

2. *Libem.*] Interjectio repentinx rei. *Opportune: te ipsum quarite.* *Αὐτὸς αὐτὸν.* deest *Venisse*: non enim sequenti necitur. *Quid sit.* *Cræphus*] *Quid sit*, blandum initium est, non cuius nunc interrogat, quum ipse dicat, *In tute est omnis res*, sic ipse mox in subditis, *jam nunc hæc tua*, addidit præter naturam quæstionis. *Quid sit?*] Quid agitur?

3. *In tute est omnis res.*] Quasi amatori, omne dixit negotium de amica, An omnia res, & Lenonis jurgium, & suspicio patris Demæ? *Omitte vero.*] *Vero*, abundat: aut correptivum est, jamdudum non omittentis, *Tristitiam tuam.*] Sic dixit, quasi nimiam.

4. *Ego illam hercle vero mitto.*] Apparet non nunc primum dici Cræphoni ab Æschino, *Omitte vero tristitiam tuam*, nec nunc primum responsum, *Omitto*, & ideo additum est, *Heracle vero*, quia nunc denum data est plena secutitas, *Qui quidem te habeam fratrem.*] Accendit Te.

5. *O mi germane!*] *Mi, meus*: sed vocativo dixit casu: *Coram in es te laudare amplius*, *Coram*, ad ipsum pertinet qui laudat, & ad eos qui audiunt: *In es*, ad ipsum qui laudatur, Nam *ceram laudat*, qui non tacet apud alios, & hoc agit non per epistolam, sed ipse præsens. *In es*, qui apud ipsum loquitur, quem collaudat, *Laudare amplius.*] Quia laudavit.

6. *Ne id assentandi.*] Antiqua ἁλλήως, deest enim *Causa*, *Assentandi*,] Adulandi. *Id* utrum deest *Causa*, an ad ipsam litem sic dicitur? *Ne id assentandi*,] Specta, si non rusticus adolescens est, & purissimæ simplicitatis, adeo ut etiam velle laudare fratrem nimio pudore non possit, hoc solo quia præsens est, quum illum nimium laudavit absentem. *Quam quod habeam gratum.*] Varie: non enim intulit, *quam gratum agendi.* *Quod.*] Quia.

7. *Age, inquit.*] Non est injuria, quia & major frater est, & blanda dicturus.

8. *Hoc mihi dolet.*] *Τὸ ἰδιωτικὸν*

Mihi dolet, pro *Doleo*, & *Dolet* bis (subaudiendum est, *Et pene in eum locum redisse*,] Insinuatio beneficii ex periculo & difficultate, obtempus.

9. *Vasi omnes experient.*] Non, si ego tantummodo aliis advertantibus,

10. *Pudebat.*] Deest *Fateri*, *Stultitia est isthæc.*] Hoc scilicet fateri ei, qui ipse patti nunquam quidquam celaverit, *Tam ob parvulam rem.*] Ergo diminutivus adjungitur *Tam* particula, Et deest *Perire*: sed *τὸ ἐπισημασμένον* tacetur. *Tam ob parvulam rem.*] Id est, meretricem Et bene hic dicit Æschinus, quasi qui majora expertus sit, id est, vitium virginis.

11. *Pene ex patria.*] Deest, *Fugere*, quia amatores conici cito comminantur, patriam se deserturos, ut amicas sequantur. *Pene ex patria.*] *Ἀποσπασμένη ἐοικυῖα* *χάρις*. *Mendacis*, mori illum voluisse fingit: Terentius fugere. *Turpe dictu.*] Te fugere scilicet, Et deest *est*, *ut istac prohibeant.*] Ist est, exilium, fugamque patriz.

12. *Pecavi.*] Approbavit ex periculo magnitudinem beneficii. *Quid ait tandem nobis Sannio?*] *Nobis*, *τὸ ἰδιωτικὸν* additum est, non enim *Nobis* intelligendum est, *Iam mitti est.*] Quia debacchatus est supra Leno, *Iam mitti est* dixit.

13. *Ego ad forum ibo.*] Tunc enim, in foro & de mensæ scriptura magis, quam ex arca domoque, vel cista, pecunia numerabatur. *Ut hunc absolvam.*] Id est, ut hunc, reddito illi pretio, dimittam Nam veluti ligati sunt, quibus debetur aliquid, Dicuntur etiam *servi illi solvi*, qui quum debitorum pretiorum fuerint, pecuniam reddunt debitam. Est ergo *Abolvam*, pro, a me solvam. An jocatris in tristitia Lenonis, qui illum cum barba lenonia, & morsto vultu sequitur, tanquam reus? *Tu intrare ad illam.* *Cræphus*,] Bona ἁλλήως, significans læticiam potiundæ meretricis.

14. *Syre, inquit.*] Jam Syrus, non ut adjuvet, sed ut instanter adjuvet, rogatur, *Eamque namque hic properat.*] Hoc clamat Syrus, ut beneficium ostendat: sane ita ut rursus Lenonem de protectione absterreat, *Ne tam quis levi.*] A Leone inconstanter dicitur, ut perturbatio me-

tuentis, magnum damnum possit ostendere, *Ne tani quidem.*] Tam pro Tantum, an Tam pro Tamen? & desit, *Dicas me, proptere,* aut *propterea*: ut sit etiam adverbium hortantis, vel consentientis.

35. *Quantumvis etiam.*] Pro *in quantumvis*, *etiam* particula, utrum consentientis ad verbum, an conjunctio, qua significat & propterea se, & non in tantum ut negligat quod sibi debetur. *Maneo otiosus hic.*] Hoc separatim inferendum est, quasi pertinaciter asserentem Lenonem instaturum se exclamationem * facere denotetur. *Maneo otiosus hic.*] Dixit enim *Propterea*: & rursus consenserat in Syri verba, *Propterea* se dicentis. *Redditur; ne time.*] Quod desperaverat Lenon, Syri ostendit sermo.

36. *Vt tunc reddat.*] Propter illud quod Syrus dixerat, *Dividuum face*, Et probatum est; completumque quod ait, *Cupidi accipiat faxe*. Et hoc ipsi, cum trepida & vultuosa supplicatione pronuntiandum est, *Tace modo, ac sequere hac.*] Sic ait Syrus, quasi nunc Lenonem doceat, quæ sit ars non perdendi. Et totum cum supercilio præstantis magnum beneficium dicit. *Sequitur.*] Hoc verbo Lenon satis committitur ostenditur.

37. *Hens, hens, Syre.*] Ex argumento est, ostendere, quantum timeat Ctesiphonem patrem, *Hens, hens.*] Vox est de longinquo revocantis, *Obsecro hercle, hominem istum impurissimum.*] Satis manifeste, quasi Lenonem, aut non possit rusticus, aut non audeat dicere, *Hominem dixit, Istum impurissimum.*] Avarissimum, & totum cum execratione Lenonis.

38. *Ne, si magis irritatus fiet.*] Velut elamet scilicet: & proprie de Lenone, quem irritari dicit ut canem. Nam *irritari*, proprie canes dicuntur, Lucilius de litera R: *Irritata canis quod homo quam plurima dicitur*, Lenonem autem timet Ctesiphonem ut rusticus, ut sub patre duto, ut aniator.

39. *Aligna ad patrem hoc permanet.*] Non dicit quid: sed nos intelligimus tantum puellæ significari. *Aligna ad patrem hoc permanet.*] Proprie secretum laici comparatur, intra vas clausum exstanti: quod, quum effunditur, manat. Sic & alibi de committendis se

crebris loquens, *Plenus*, inquit, *rimarum sum: hac atque illac perfusus.* Atque ego tunc perpetuo periorum. Quasi & nunc se petuile sentiat: sed non perpetuo.

40. *Non fiet i bene animo esse.*] Ut illi liberalis timor est, ita Syro servilis confidentia. *Tu cum illa te inuis oblecta.*] Moraliter illa dictum est, ut, *Daurino illa ludio Pamphilo* & *illa quidem mea erit, Tu cum illa te inuis oblecta.*] Honeste explicavit turpe dictum.

41. *Et leuissimum iube storni nobis.*] Servus, * nihil tam comicum, Et vide ut totum superbe ac magnifice loquatur Syrus.

42. *Conuertam me domum.*] *Conuertam* magnifice dictum, verbum est enim magnum moliminis & agminis ingentis, Nam *Conuertere* se, dicitur, quem pompa præcedit, ut Imperator propterea convertit exercitum. Et hoc spectatur, ut moribus arrogantes servi sunt, quum lætantur.

43. *Ira quæse.* &c.] Volunt quidam hunc versum Syri personæ adiungendum: sed Ctesiphonis verba esse, ex subditis planum est, quum dicit, *Hunc dum misere nimis præstat, ut capere perpetuum in latissia degere.*

IN SCENAM PRIMAM ACTVS TERTII.

Obscuro, mea nutrix.] Hac scena Tragedia in tria dividitur. Expeditionem, Gesta, & Exitum. Hic ergo expectatio est in Gesta nuntio: Gesta, in planctu Sostriatæ: Exitus, *

1. Obscuro, mea in nutrix.] Hinc demonstratur, qui sit maternus affectus, quam grata in dominis servorum fides sit: eundemque laborem & dolorem esse ex falsis & veris malis. Obscuro mea in nutrix.] Personæ aut suis verbis, aut aliorum insinuantur. Ex suis: ut nunc personæ Sostriatæ. Ex alienis: ut Miccio Alcibi personæ ex Miccionis oratione ac Demex. Obscuro, mea in nutrix.] Mea nunc pro blandimento ponitur. Quid nunc fiet?] Imploratio est magis trepidantis, quam ignoratio & interrogatio. nantque illius nutrix est, quippe ancilla est: sed non sapientior nutrix est,

quam domina sua. Ipsam etiam quod dicit, *Nutrix*, honorificum est. Ut, *Annam, chara mihi nutrix, huc siste sororem.*

Sunt enim nomina ad aliquid, quibus nos tamen velimus ab omnibus appellari, ut *Magister, Medicus, Orator.*

2. *Modo dolores, mea tu, occipiunt primum.* Evidenter hic *Modo* temporis presentis adverbium est. Et rursus *Mea tu*, blandimentum est: sine quo non progreditur colloquium foeminarum, & maxime trepantium, *Primum.* Initium, & ipsa origo dolorum, diminutive demonstrata est. Non enim *Primum*, sed *Primum* dicit.

3. *Iam nunc times, quasi numquam ad fueris, numquam tute pepereris!* Docte duo propositi, quibus experientes scientieque rerum sumus, videre & pati. *Vergilius* sic,

— *quaque ipse miserrima vidi:*

Et quorum pars magna fui. —

Tute, autem pro tu: *magis* est, quod * recitata, & facit *tute*, & *tutemur*, & *tute met ipse*. Numquam tute pepereris? Vide *exiguus* doloris: nihil mali adhuc secutum est, & jam sic turbatur soltrata.

4. *Miseram me.* Proprium est mulierum quum loquuntur, aut aliis blandiri: ut, *Annam, chara mihi nutrix, huc siste sororem.* Aut se commiserari, ut,

— *miseram hoc tamen unum*

Exequere, Anna, mihi. —

Nam hæc omnia muliebria sunt, quibus pro malis ingentibus quasi in acervum rediguntur, & enumerantur nullius momenti quætelæ. *Neminem habeo.* Quid enim opus est? aut cur nunc queris? *Neminem habeo: sola sumus.* Muliebriter queritur, & ex perturbatione sua æstimas, metu multa facit ea, quæ pauca sunt, *sola sumus.* Numquam pluraliter *Sola, sola sumus.* Quum hoc nomen singularitatis sit, mire *Sola* pluraliter dixit. *Genus autem hic non adest.* Hic apparatus est, ut ostendatur absens, qui superventurus est.

5. *Nec quem ad obstricticem mittam.* Decet *Habeo*. Sed in consuetudine est sic loqui, quum utrumque nobis, non alterutrum, decet conquerimur. *Nec quem*

ad obstricticem mittam, nec qui accerjat Æschinum. Habeo subauditur, & magis à trepidante, quam rationabiliter dicitur: nam refellit hoc totum nutritæ Canthara.

6. *Numquam unum intermitte diem quin semper veniat.* Numquam, pro Non. Et Semper non ad omne tempus retulit: nam qui potest? sed ad omnes dies, secundum quod ait, *Nam nunquam unum intermitte diem.*

7. *Solus mearum miserratum.* Bona locutio.

8. *E re nata.* Sic proprie dicimus de iis, quæ contra voluntatem nostram acciderunt: ut nunc vitium virginis. Ergo *E re nata*, ex vitio virginis. Sic *Lucilius*, — p. i. i. *Hic è re nata Sic ejus dedit: haud malus est.*

Et sic maluit dicere, quam nunc *Æschino* culpam, sed potius casui attributam vellet. Est autem ordo, Nihil potuit melius è renata fieri, quam id quod factum est, hæræ, ut quandoquidem vitijanda erat virgo, ab eo vitijaretur, qui erat expetendus ad matrimonium. Sensus enim hic est, Malum vim fieri virginis: sed ex conditione ejus quæ vitijata sit, nihil potuit melius evenire quam contingit, ut ab eo vitijaretur, cujus nos non præmitteret. Intelligere autem debemus, *Fieri & factum esse*: pro *Evenit & Contigit* dici. Melius fieri haud potuit. Si Fieri pro Evenit acceperis: erit consequutio locutionis, sin minus: deerit, quantum intelligo, ut sit, *E re nata, quantum intelligo.*

9. *Quando vitium oblatum est.* Hoc est, è re nata. *Oblatum est* Oblatum dicitur, quod offertur invito. *Quod ad illum attinet potissimum.* Quis vitium oblatum sit potissimum, hoc est, bonum: sed ex persona ejus qui obtulit vitium, factum est bonum, quod per se ipsum malum est. Et hoc est quod melius haud fieri potuit, quam factum est. *Illum autem* dicit, *Æschinum* scilicet. *Potissimum* autem superlativum est ab eo quod est *Potius, & Potius*. Sic enim facit, *potius, potissimum*. Et *Quod*, modo exceptionem significat: ut sit, *Quantum ad illum attinet*, id est, *Æschinum*.

10. *Talem.* Scilicet à corpore, à for-

ma, à pulchritudine. *Tali genere.*] Laus, ante illum talem : & tali animo, in illo. Et *Genus* jam ad vivos pertinet. *Familia* etiam ad defunctos. Alii *Genus* ad nobilitatem referunt, *Familiam* ad copias : unde & *paterfamilias* dicitur : ut sit, *Ex tanta familia*, ex tam divite domo. Hæc omnis *παρρησιας* tragica, est gaudiorum introductio, ante funestissimum nuntium. *Tali genere.*] Id est, ab his quæ extrinsecus sunt, id est, honestate generis. *Atque animo.*] Id est, sapientia, modestia. Hoc modo igitur nihil prætermisit in laude.

11. *Salvos nobis, Deos quaeso, ut fiet.*] Quam bonus est, quum nihil ad vota præter salutem opus est?

IN SCENAM SECUNDAM ACTVS TERTII.

Nunc illud est.] Hic locus, secundum artem comicam servum currentem exprimit, & nuntiantem mala. Maxima itaque pars scena motoria est. Significat autem, nunc tale negotium est, nunc tale periculum est, aut vero consignificationem temporis habet, ut si diceret, quando aut quo tempore.

1. *Nunc illud est.*] Utrum periculum, an tempus? Est enim ἡλλήλας. Quod sompnes omnia sua consilia conferant.] Ἰππεύουσα cum παρονομασίῃ, omnes omnia. Hinc Cicero, Omnes in hoc iudicio conferant omnia.

2. *Salutem quarant.*] Non Remedium, ut ægro : sed ut pererunt Salutem. Et nove dixit, *Malo salutem*, pro *contra malum*. *Auxilii nihil adferant.*] Mira de proximo repetitum est παρρησιας, id est, *Conferant & Afferant*. Hoc convenit præsertim stomacho minus verba curantibus. Sic supra, Omnes omnia.

3. *Quod mihi que, heraque, filiaque.*] Mira in sermo fides, quum primum se ponat in herili malo : & post se, matrem : in ultimo puellam. *Quod mihi que, heraque, filiaque herili est.*] Πολλὸν ὠδύνητον secundum, ut,

— Omnia secum

Armentarius Afer agit, testiumque, latronumque.

Armaque, Amyclæumque canem, Cresiamque phœretram.

Væ misero mihi.] Εὐπαθὲς γὰρ τίς ἐστι.

4. *Circumvallant.*] *Circumvallant* se circa nos, & stipant se invicem. nam *circumvallamus* nos & alios, tamen rara locutio est. Et *circumvallanti* dixit, velut inimica acies contra nos : & ideo addidit, *Vnde emergi non potest*. Quum impressio est hostium, sic dicitur, Ut *Salustius* : *Pressæ undique multitudinis Cicero*. *Qui semper premuntur*. & numquam emergunt. Et *Emergi*, nove : nam *emergeo* dicitur, non *emergor*, sed *ideo est usus*, quia extra compositionem & *mergo & mergor* facit. *Vnde emergi non potest.*] *Vnde*, absolute, an deest illud? an *Vnde?* pro *ex quibus*.

5. *Vis egestas, iniustitia, solitudo, infamia.*] Hæc res sunt quæ circumvallant : *Vis* illata : *Egestas* ipsius puellæ : *Iniustitia* iudicum illius temporis : *Solitudo* à defensoribus : *Infamia* ab iis, qui credunt pretio vitiatam. Nam & in subditis sic habes, *Quando ego confecta mihi sum*, neque pretium, neque rem ullam intercessisse.

6. *Hocine sacrum.*] Εἴ ἔστι. Questurus de homine, seculum accusat prius : ut *ô tempora, ô mores*, & contrariio, secula in omnibus rebus laudantur : ut,

— quæ te tam lata tulerunt

Secula! —

O scelera! ô genera sacrilega! ô hominem impurum!] Moris est nimis dolentibus, inculcare alia ex aliis. *Virgil.*

Quum complexa sui corpus miserabile nati,

Atque Deos atque astra vocat crudelia mater.

Et :

Quem non incusavi amens hominumque Deumque?

O hominem impurum!] Ἀσχήνῳ scilicet, & hoc ἡδίκησε. nam semper ultimum ponimus cum, cui maxime irascimur. Ut in Andria, post accusatum, socrum & vituperatam sponfam, *Nam quid ego dicam de patre?* Et in Phormione, *Itane tandem uxorem duxit Anispho iniussu meo?* Et post multa, *O facinus audax!* ô Geta monitor! Unde ille, *Vix tandem inquit.*

9. *Video timidum & propterantem Geta-
tam.*] *Timidum*, perturbatum, non e-
nim timet, sed dolet. Sic *Plautus* in *Bac-
chidiabus*, *Namque ex navi vecta es, credo
timida es.*

8. *Quem neque fides, neque iururan-
dum.*] Ordo est, *Hominem impetum,
quem neque fides, neque iurandum,
& sepe repetitum neque*, exaggerat cri-
men aduulsum. *Quem neque fides.*] Quia
promittit, *Neque iurandam.*] Quia iu-
ravit, *Neque* idem *miserericordiam.*] Quia
vim intulit, *Neque illum.*] Secundum
negatorem; nam abundat *illum*; ut,
*Nunc dextra sageminans istius, anni ille
sinistra.* Et eas videlicet misericordia
quam amavit, neque repressit, ne au-
deret: neque reflexit, ne faceret. & sic
hoc dictum est, ut à *Virgilio*.

*Num fleta ingemnit nostro? num lumina
flexit?*

*Num lachrymas vultus dedie, aut mise-
ricordiam amantem est tunc.*

ut si non potuit reprimi ne faceret, sal-
tem ut in peccando esset mirior, debuit
commoveri. sed melius quod supra.

9. *Neque quod parvus instabas prope.*]
Augetur addidit non tantum mariti,
sed etiam patris icelus, *Cui misera.*]
Deest, *ei. Indigne.*] Impie, crudeliter,
ut *Virgil.*

— *qua causa indigna serenos*

Fecidit vultus?

10. *Non intelligo satis quae loquatur.*]
Ad hoc *Solztrata* ignotans inducitur, ut
malo iuvito repente feriat, & quia
oportuit ipsam priorem loqui, praesens
loquitur. Quia autem non est perdenda
tam suavis *adversus* dolentis adirescen-
tem: idcirco non audit, ne ob illam rem
Geta conservus loqui destinat.

11. *Satis quae loquatur.*] Adhuc non
audiente *Geta* loquitur, idcirco nec au-
dit eum satis, nec videtur ab eo *Solztrata*.

12. *Vix sum compos animi.*] Aut *vix*,
tandem; aut *vix*, non, ut *Lucilius*, *Car-
cer vix carcere dignus. Compos animi.*] Id
est, competentis animi, vel sui animi,
cui contrarium est, *Impot animi.* *Sallu-
stius*, *Neque animo.* neque lingua satis
competens. quum de auctore *Septimio*
loqueretur. Alii, *Competem animi*, com-
positum animo intelligunt,

13. *Quam illam totam familiam.*] Hic
non tam culpa familiae, quam scelus *Æf-
chini* offenditur, propter quem omnes
cruciandi sunt,

14. *Itam hanc.*] *Hanc* interdum pro
qualitate, interdum pro quantitate acci-
piunt, interdum pro utroque, ut,

— *Tuque animam hanc effandere dex-
trat*

Et,

Hanc ego te Enryale aspirio! —

Sed nunc pro utroque, *Hanc* dixit, ut
Sallustius, descriptione *Celtiberi* ait,
Hunc igitur redarguit Tarquinus.

15. *Satu mihi id habeam supplicii.*]
Moraliter loquitur: nam fere quando
quisquam irascitur, sibi videtur fortis,
tanquam qui plus audet. *Dum illi al-
eistat modo.*] Verum est hanc esse vindi-
ctam, quae ex recentissimis flagitiis pro-
perata sit, sic *Virgil.*

— *to Tarne superbum*

Cade nova quareni. —

16. *Sens animam primum extinguerem
ipsum.*] Bene *Exstinguerem*: quia ignis est;
Virgilius:

*Ignem est illis vigor, & calescit orgo
Semiaibus.* —

Et *Primam* addidit, quod ordinem signi-
ficat, tunc enim adjicitur, quum multa
subijcienda monstrantur: ut eni fracta
prius crura brachiaque, & cetera vitia,
in *Æschinum* totum promovens osten-
ditur, etiam per aliena supplicia.

17. *Syram impulsorem.*] Causae poenae,
Vah, quibus illum lacerarem modum!] Hic
voluntas immodica ostenditur, poenam
pro merito reposcentis. Et nota, quum
Syrum dixit, addidisse natus de su-
percilio.

18. *Sablimem.*] Ista poena,

19. *Ut crebro disspargas viam.*] Et cre-
bre & via disspargi potest: ideo vi-
detur ambiguum, ut apud *Virgil.*

— *ensemque creare*

Spamantem. Sparsaque manus. —

Aliiter enim dicitur,

Spargite hamum solis. —

Aliiter,

*Sparsit & latices simulatos sentis A-
verni.*

10. *Adolescenti ipsi eriperem oculos.*]
Bene *Oculos*, amoris indices, adiutores,

que flagitii. *Posthac precipitem darem.*] Gravior poena cæcitatibus, non providere quo cadas.

22. *Ceteros ruere.*] *Ruere*, activam vim habet. *Sallustius* in secundo, *lætuorum qui in flumine ruébant, necabantur.* *Ruere* enim, est toto corpore uti ad impellendum: quod faciunt, qui ipsi præcipites alios prosterunt. Unde proprie *fures ruere* dicuntur, *Virgil.*

Ipsæ ruit, dentesque Sabellæ exacuit suis. Et *Horatius*:

Hanc rabiosa fugis canis, ac luctulenta ruit sui.

Agerem.] *Prosequeretur, premerem.* *Virgilius*:

Illa fretus agit ventos. —

Id est, nimia celeritate persequitur, & pene occupat, prævenique. *Tunderem, & prostererem.*] Vide quam fortis sibi videatur, qui dolet & irascitur.

23. *Ego sum Soltrata.*] Hæc ideo inducitur, ut verisimile sit supra non visam Soltratam: quando etiam vix nunc agnoscitur ab irato.

24. *Te ipsam quæris. Te expello: oppido opprime.*] Incerta distinctio, utrum *Te expello* oppido opportune, sit dicendum: an *Expellere*, sit impatienter cupere, & sine præscriptione temporis sperare, iuxta certum tempus. Unde apparet, ad *Te expello*, quia per se nimium est, non esse jungendum *Oppido*.

25. *Quid festinas, mi Geta?*] *Probus* assignat hoc Soltrata. *Alper* non vult ad omnia servum respondere: sed nutricem putat hoc loqui. *Quid festinas.*] Perturbatis. Et commotus dicit *Præfuit*, actu commoto, fesso, & anhelanti, ob perturbationem & contentum cursum.

26. *Animum recipi.*] Quod in lectione gestu ostendi minime potuit, id ex verbis Soltrata ostenditur in Geta. Nam ideo dicitur, *Animum recipere*: quia ille præ anhelitu crebriora verba continue non possit.

27. *Porimus, actum est.*] Jam bina verba junguntur. *Porimus, actum est.*] Verba sunt desperationis. Nam *Actum est*, dicitur in ea re, de qua jam lata sit sententia. *Eloquere obsecro quid sit.*] Bene *Eloquere*, nam conatur tantum, quod nec explicat, nec intelligitur: cui vitio

contraria virtus est eloquentia. Jam plus hic gestu, quam dictu agitur: quia ut supra diximus, & lassus est qui nuntiat: & integratur dolor nuntii, quem apud illam loquitur, ad quam maxime calamitas pertinet: quo dolore, vox plerumque subtrahitur atque singultu: & simul dat signum perditurum rerum.

28. *Alienus est à nostra familia.*] Bene *alienus*, Geta enim ipsi jam dominus, Soltrata gener, Pampbilæ maritus vocabatur.

29. *Amaro accepit alium.*] Pejus est *Amare occupat*, quam *Amat*. Nam in eo quod dixit, *Occupat*, augmenta mali metuenda significant: ut in principii quæ actum respiciunt, non statim immutationem inspeciant. Et *Occupat* magnum facinus dixit. *Va misera mihi.*] Mire interponuntur mulieris affectus: novum nuntio.

30. *A Lenone ipse eripuit palam.*] Sic nuntiat, ut ultima pejora sint. Et his arguentis vult probare, quod immodice amavit *Æschinus*, qui plus quam virginem, id ipsum quod pudor nec hortatur, nec consulat, amat. Quis autem magis potuit impudens esse, quam qui post honestum amorem, ab *Lenone* amet? Hoc etenim significat meretricem. Ergo non honestum, sed ab *Lenone*: non per alium, sed ipsum: nec emit, aut abduxit, sed ob impatientiam valde amantis eripuit, neque id occulte, ut qui celaret factum, tanquam satisfacturus uxori videretur: sed palam.

31. *Satin hoc certo?*] Magnis malis non statim credidit. Hoc ergo ex dolore dixit, quod stupet audiens: non quia non habet fidem. *Hisco oculis.*] [*Suaviter* asseverantis. *Ab.*] Interjectio est flentis.

32. *Me miseram.*] Mira affectio. nam lachrymæ non sinit finire sensum. *Quid credas jam? aut cui credas?*] Fides, aut personæ qualitate servatur, si gravis persona est cui creditur: aut ipsius rei qualitate, si ea res creditur, in qua fallere cui creditur, aut non potest, aut non debet. Hic ergo mire in utroque jam fidem dixit nullam esse, & in persona, & in re. Quod *Virgilius* transulit, breviusque dixit,

Disquæm

Nusquam ista fides.

Hoc est, nec in re, nec in persona. Et hic ipse in Heautont.

Pro Iuppiter, ubinam est fides!

33. *Nostrumne Æschinum, nostram vitam omnium.*] *Ἐλπίσιν* omnia : quia fletus impedit verba, deest autem, *Hoc fecisse*, vel quid tale.

34. *Sita erant.*] *Sita* : posita, nam *sium* est quicquid in loco suo positum non evertitur.

35. *Pesitum puerum.*] *Puerum* dixit, si puer nasceretur : non quia divinabat. Ad votum ergo cupientis retulit *Puerum* : non quia necesse esset marem nasci. Et hæc omnia magno stupore dicuntur, ad exaggerandam perfidiam illius cui creditur, & dolorem eorum qui crediderunt.

37. *Hera, lachrymas mitte, ac potius quod ad hanc rem opus est.*] Hinc *Virgil.* *Non lachrymis hoc tempus, ait, Saturnia Iuvo.*

Sentit autem, non lachrymis agendum, ubi consilio opus est. *Porro consule.*] *Porro*, in reliquum, deinde, vel in futurum. *Porro* enim, ordinis & temporis adverbium est, non conjunctio.

38. *Au : mi homo, sanus ne es ?*] Hoc ex persona nutricis legendum est, illa enim dissimulandam rem putat, *Mi, pro mens.*

42. *Tua fama, & gnata vita.*] Tibi enim crimini erit, vitiatam esse filiam : illi etiam oberit. Et utrum *Vitam*, salutem dicit ? *In dubium.*] In periculum.

43. *Fateatur.*] Vitiasse filiam. Et complexio est, *διπλοῦρος* oratoria, in qua utrum sentieris, contrarium tollis : cogiturque quod ex altera parte sit, hoc est tacere.

44. *Quapropter quoque pacto.*] Congruet & pro persona, & pro muliere hoc dictum est : eamque in malis constantem esse demonstrat.

45. *Non faciam.*] *Non faciam*, dixit, pro *Non tacebo* : quasi *Tacere*, aliquam actionem habeat, sed moralis significatio est, & communis omnibus : sicut *advocatum* dicimus *male fecisse*, quum tacuerit.

46. *Potior res loco non potest esse.*] Satis argute inter *Getam* & *Solstratam* sen-

tentias ex perturbatione facit mutare. *Quam in quo nunc sita est.*] Causa nihil timendi. *Primum indotata est.*] Ratio subiecta est causæ : & indotatam, pauperem modo dicit. *Tum praterea quia secunda ei dos erat.*] Videlicet, dari pro virgine nuptum. Et incerta distinctio est : etenim erat bis subaudiendum, *Pro virgine dari nuptum.*

48. *Non potest.*] Jungendum, *Dari nuptum.* Et *pro virgine* : id est, virgo : ut, *Nunc plane est pro nova*, id est, nova. Aut nec virgo, nec pro virgine nubere potest. non virgo : quia vitata est, nec pro virgine : quia res diffamata est.

49. *Si inficiat ibit.*] Si negabit. *Testis mecum est annulus.*] Locutio hæc sic capienda est : hoc est, annulus pro me testis. Vel sic, Annulus & ego testes sumus. Sed melius quod supra.

50. *Postremo quando ego conscia mihi sum.*] *Quando*, pro quoniam : vel *Quando*, pro quidem.

51. *Neque rem ullam.*] Hoc est interdictum, pactum clam, aut promissum. Et bene totum execrative dixit : ut alii facinora abhorreant. *Illæ.*] Filia scilicet.

52. *Experiat.*] Apud iudices agam. *Quid istuc ?*] Verbum est ægre consentientis : quasi qui dicat, *Quid hic resistam ? Accedo ut melius dicam.*] Id est, ut consentiam, velur qui melius possum dicere, *Quantum potes abi*] Deest *Cito* : ut sit, *Quantum potes, cito abi.*

53. *Atque Hegion.*] Apud *Menandrum* Solstrata frater inducitur. *Hujus.*] Filiz suæ scilicet.

54. *Simulo.*] Nomen patris puellæ : diminutivum a *Simo* vel *Simone*. Et nota nomen in palliata fabula Latine diminutivum. *Simulo fuit summus.*] *Summus*, an ad cognatum, an ad amicum refertur ? an absolute ponitur, ut in *Eunucho* ? *Plurima salute summum suum imperiit Gnato.* Et nos colui maxime.] Et miserabilis *Coluit* dictum est, quam si diceret, *Colit*, *Virgil.*

Per caput hoc iuro, per quod pater amicus solebat.

Colere enim, & maioribus & minoribus convenit. Ut

Posthabita coluisse Samo. —

55. *Nos.*] Monosyllabo finit, vultus

C C c c

lam exprimens pronuntiationem. *Tu mea Canthara.* Tristis ac serix forminx blandimentum est *Mea* potius, quam pronomen possessivum. Deest enim *Chara*, vel quid tale: quo addito, pronomen staret *Mea*.

56. *Curte.* Mire dictum est ancillæ *Curte*. *Ut quoniam opus sit.* Id est, quum adesse cœperit parvus. *Ne in mora nobis fiet.* Locutio qualis supra.

IN SCENAM TERTIAM

ACTVS TERTII,

1. *D*isperii, Ctesiphonem audiui filium. Hic ostenditur quod se veri homines, ac recti & honesti tenaces, vel ridiculi sunt, vel odio habentur quoquo accesserint. Magno autem affectu, & quasi exclamantis addidit *Filium*: quasi causam redderet cur dixerat, *Disperii*.

2. *Vna adfuisse in raptione cum Æschino.* Oïxoropia, in qua ostenditur, quantum commovebitur Demea ipsa recepta, quum ex parva rei suspicione tantum se afficiat. *Raptio* autem ad personam refertur, *Rapina* ad rem, *Raptus* ad stuprum, si volumus proprie loqui.

3. *Id misero restat.* Bene *Restat*: tantum jam summum malum sit, *Æschinum* esse corruptum. Et, *Misero mihi*: quasi qui nihil nesciat, nihil curante Micione. *Si illum potest.* Non dubitat velle: & ideo dicit *Potest*.

4. *Qui alicui rei est.* Recte de hoc enim supra dixit, *Non fratrem rei dare operam videt ruri esse parcum ac sobrium.* Etiam enim ad nequitiam abducere. Quasi invitum dixit, non *Vocare*, sed *Abducere*. *Ducimus* enim volentes: sed *abducimus* invitos. *Nequitia* autem proprie libidinosa inertia dicta est: quod nihil queat, nullique rei apta sit. Unde & *nuga*, quod nihil agant, vel à non agendo.

5. *Credo abductum.* Non iisse, sed abductum esse: quasi adhuc culpa non sit illius. *In ganeum aliquo.* Veteres *ganeum*, meretricum tabernam dixerunt, *ὄρε τῆς γᾶς, τὴν ἐστὶν, ἡ γᾶς*. quod ipsa sit in terra, non ut cornacula superius. Unde & *taberna*, quasi *trabena*,

a validioribus dicta trabibus, quibus suspensa sunt.

6. *Periussit illi impurus.* *Snademus* facilia, *Periussimus* difficilia. Et *snadere* facientis est, *Periussare* perficientis, *Impurus* autem pro improbo ponitur apud Terentium. Et hic quoque exculata voluntas est Ctesiphonis, cui a majore fratre & improbo ingesta sit persuasione nequitia.

7. *Sed ecceum Syrum ire video.* *Ire*, & *abire*, & *venire* significat. *Ire video.* *Ira*, pro *venire*, ut, *Nec vero Æacidem me summatum euntem Accepisse lacu.*

8. *Atque hercle hic de grege illo est.*

Figura *ἐκ τῶν ἀνθρώπων* de grege illo est. *Ordo*, vel bonorum, vel malorum dicitur, & gravium, ut *Equester ordo*, *senatorius ordo*, *Grex* vel bonorum, vel malorum est, & levium, ut *Cicero*. *In bonis gregebis omnes alatores, omnes impuri impudique versantur.*

9. *Quarissare.* Instanter querere, *Car-nufex.* Pro ganeo positum est.

10. *Non ostendam me id velle.* Scilicet, scire ubi sit.

11. *Quo pacto se haberet, enarramus eridine.* Hoc recte: quia dixerat Micioni, *Si quidquid est, volo scire, atque hominem convenire. si apud forum est.* Et *Enarramus*, pro *enarravimus*, ut, *Omnis humo sumat Neptunia Troja*, Et *Ordine* bene: quia simpliciter fateatur, Fallax autem & captiosa narratio est, quod timemus fieri.

12. *Nihil quidquam vidi latius.* *Quartum* *πυρίλαος*.

13. *Homini stultitiam.* Scilicet quia letatur, ignorans ubi Æschinus sit, *Collandavit filium.* Plus additum est. non enim solum non *Accensavit*, sed & *Collandavit*.

14. *Disrumpor.* Mire: his enim verbis commovetur, *Collandavit & Egis gratias*. Et vide *ὡς* novæ stomachi reservatam, *Argentum adnumeravit illico.* Contra illud est, *Cur in his rebus sumptum suggeri?* Et non solum inquit, *Adnumeravit*: sed quod pejus est, *Illico*.

15. *Id distributum.* *Distributum*, in diversa tributum: id est, *dispartitum* per pulmentaria.

16. *Hic mandas, si quid vestro curatum*

vilu.] *Εἰσωνία.* est majoris stomachi: quia ille dixit, Ex sententia distributum: id est, ut indicat Demea, dilapidatum. Sic alibi, *Columen familiae nostrae, bene cussus. salus.*

19. *Ehem Demea.*] *Ehem.* interjectio est commoti, & quasi percussus re subita & nova. *Quid agitur?*] Blandientis est, non interrogantis, ut alibi, *O noster quid sit? quid agitur?*

20. *Neque mirari satū rationem.*] Mira sunt etiam illa, quae vehementer prava sunt. Et ideo *Mirari*, pro hortere & reprehendere positum est. Et *Rationem idumprobo* dixit malam: quum non sit ratio nisi bona, sed sic loquitur populus.

21. *Est bene incepta.*] Hoc ad senem. *Ne dicam dolo.*] Ne mentiar, id est, ex contrario dicere videar: sed ut sedulo dicam.

22. *Atque absurda.*] *Ineptum*, est stultum tantum: *Absurdum*, quod & stultum est, & in ipsa stultitia divertit, & quasi repugnans sibi. Sic ergo locutus est, ut videatur ineptam rationem ad Aeschinum referre: absurdam ad Micionem, quem jam fieri stultum, contrarium senectuti est.

23. *Congrum istum maximum.*] *Διὰ μέγα*: quia erant alii, non maximi, ut est contrario, *Argirisque minor*, quia est & major. Nam *Istum* quod ait, *διεπικράω* est, videtur enim ostendere digito, quem dicat, *In aqua sinistru ludere paulisper.*] Sic ostenditur bene obsonasse, qui vivos adtulit pisces: nam non ludit piscis, nisi vivus.

24. *Primi nolo.*] Superbe, & pro auctoritate: non dixit *Non oportet*, sed *Nolo*, subauditur, purgari eum. Et nihil ex mora corruptelae accessurum pisci ex eo ostendit, quod ait *Ludero*, hoc est vivere, & non lesum vivere, non enim dixit, *Natare*: quod etiam possunt languidi pisces. Ipse insuper planum fecit quid sit *Purga*, dicendo *Exessabitur*, *Purga* igitur, exossa significat: non ut quidam putant, *exessabitur*, comedetur. *Mihi quidem non placeat.*] Plus hoc ad senem, & vide quam totum superbe, & confidenter dixerit ob amicitiam omnium dominorum, excepto uno Demea,

quem tantum pra illis contemnit.

26. *Salsamenta.*] Hoc ad discipulum; *Salsamenta*, aut salii pisces sunt, aut larium. *Salsamenta haec.* *Stephanio.*] In tota comedia opera danda est, ut hosphochetur Demea: excepto quod se ipse in fine commutat. Haec ergo causa est, quare Syrus quoque illi obicitur, magis inferens se ut luxuriosum licentemque seivum: praesertim qui adolescentum paedagogus fuerit.

28. *Utrum studio no.*] Aut ordo est, *Utrumne*, aut est *περίτλαν* tertium, aut vero per *ελλείψιν* accipitur: quasi dicat, utrum est? aut, utrum verum est? quod qui accipit, *utrum* subdistinguat, & separaret à sequentibus necesse est, *Utrum studio.*] Aut *Utrum* supervacuum est, aut *Ne*: aut certe *τῷ μόνῳ* figura est, pro *Utrumne* studio id sibi habet, si sciens laedit filium? *Laudis putat.*] Quia decipit.

29. *Si perdidideris gnatum.*] Et magno affectu non dixit Aeschinum: & mise, non addidit ejus gnatum. *Va misero mihi.*] Hoc est, quod supra dixit, *Eger est alienus non sum.*

30. *Videre video jam illum diem.*] *Il-lum* dixit, quasi quendam tristem ac fustellum.

32. *Quod ante pedes modo est videre.*] Hoc sumpsit Poeta de illo in physicum pervulgato ancillae dicto, *Non vides quod ante pedes est: caeli fermatur plagae.*

33. *Sed etiam illa qua futura sunt.*] Magis ridicula est assentatio, si quis maxime laudetur, quibus maxime caret.

34. *Isthaec jam penes vos psalteria est.*] Dicendo *Isthaec*, ostendit jamdudum se hac indignari.

35. *Ellam intus.*] Ut, *Ellum confidemus, casus.* *An domi est habiturus?*] Proprie: quia haberi uxor dicitur, & haberi mulier, quum coit. *Credo, ut est dementia.*] Sic & in Eunuchio, *Eam se intendit esse, ut est dementia.* Et nominativus casus esse potest, & septimus. Si septimus *perdidit*, aut quid tale subaudimus. Sed melius nominativum accipimus casum.

36. *Incepta lenitas patrii.* & *facilitas prava.*] *Lenitas*, ad permittendum: *Facilitas*, ad ignoscendum, sic quidam. Sed ego lenitatem ad Micionem refero, quae

hæc leniter patitur : *Facilitatem*, ad *Æschinum*, cui hæc per licentiam facilitas datur. *Pravum* autem est, quod & ipsum *Æschius* facientem : *Malum*, quod alios tantum.

37. *Patris me quidem pudet, pigetque.*] *Pudet*, in his quæ turpiter facit : *Piget*, in his quæ cum damno ac malo. *Pudere*, etiam ad dedecus, *pigere*, ad dolorem refertur. *Pudet*, quod turpe est : *Piget*, quod dolet.

38. *Nimum inter vos, Demea.*] *Μεγαλοψυχος*, nunc enim redditum est, quod supra dicebatur. & præterea repetendo *Nimum*, confirmavit superius dictum, & *Τὸ CPEMANTE* * non solvit.

40. *Tu quantus quantus.*] Id est, quantuscunque. *Nihil nisi sapientias.*] *Ridicule* prius additum *Nihil*, quam quicumque laudis nomine. Deinde si *Sapientis* dixisset, non tanta esset irritio, sed hyperbolicus accipitur, id est, stultus; *Nihil nisi sapientia es*.

41. *Illo somnium.*] Nec tu sapiens, sed sapiens : nec ille somniculosus, sed somnium. *Τὸ CPEMANTE*. *Sinere* vero illum *tuum*] Ab argumento fabulæ repetitur *Sinere* & *εἰσπικῶς*; interrogat.

42. *Totus sex mensibus.*] *Totus*, quasi longi sint; id est, integris, ut ne unum quidem diem minus à sex mensibus sciat, quid cepturus sit filius. *Nimis comica & moralis assentatio. Non olfecissem.*] *Totum* ridicule. Nam quid olfecisset, qui nondum quicquam scire ceptisset, cuiusque naribus nihil obiectum fuisset? Nam ideo *naris à naritate* dictæ sunt, quod nos odoratu doceant præsto & prope esse, quod adhuc oculi non vident.

43. *Quam ille quicquam ceperit?*] *Multum* dixit, & *Aut sex menses*, & *Olfecissem*, & prius quam ceperit.

44. *Vigilantiam tuam tum mihi narraui?*] Id est, quam maxime scio.

45. *Sic fiet modo, ut nunc est.*] Non dicit *Qui* : sed respice ad argumentum, & ridebis hæc optantem *Demeam*. *Ut quisque suum vult esse, ita est.*] Hæc sunt sententia & semper probabiles, & personis ridiculæ. *Plantus* in *Milite glorioso*, *Nimia est miseria, nimis pul-*

chrum esse hominem.

46. *Quid cum t vidistine hodie?*] *Quid cum?* initium interrogationis futuræ de persona alicujus. Sic in *Heautont*, *Quid Syrum quid cum?* *Tuum nescium?*] Hoc clare, *Tuum nescium?* *Moris* est ut qui cogitat quid respondeat, interrogatione remoretur.

47. *Abigam huc rus.*] Ut pecudem, dixit *Abigam* : non ut hominem, *Mittam*, *Abigam*.] Hoc lentius, & *Abigam* quasi pecudem dixit : unde & *Aballotes* dicti sunt, *Cicere* in *Verrinis*, *Equarum greges istum abigendos curasse*, *lamdndum aliquid ruri agere arbutur*.] Hoc clare *Aliquid ruri agere arbutur*.] Hoc plus est, quam illic esse : vult enim cum laude ejus loqui, ut supra :

Rei dato operam, ruri esse, parum ac sobrium?

Et *Agere*, proprie dixit, nam ab agendo, *ager* dictus est, quod in eo multa agenda sunt.

48. *Qui egemet produxi.*] Mutata præpolitione, non *Diduxi*, sed *Produxi*, dixit : id est, porro *duxi*.

49. *Meus ne haberet.*] Hæc translatio ut lublevat *Ctesiphonem*, ita *Æschino* invidiosa est, nam habet avis, non animo, nec voluntate, sed visco decipientis aucupis.

50. *Quid autem?*] *Quid pro quare?* vel ob quam causam, *Virgilius* :

Qua fortuna viris, classem quo littore linguant,

Quid veniant.

Cui contrarium in significatione * id quod te oro. *Adortus jurgis est.*] *Agredimur*, de longinquo : *Adorimur*, ex insidiis & ex proximo. nam *Adoriri*, est quasi aliquem oriri, id est, exurgere.

51. *De psalteria istæ.*] Hic mire sententia imitatus est, & memoriter : quia ille dixerat, *Quid istæ jam penes vos psalteria est?* *Nihil reticuit.*] Mirum enim, minorem fratrem non peperisse majori : nec reticuisse quidquid erat opus.

52. *Intervenit homo de improvise.*] *Intervenire*, est in medio negotio, quasi ex insidiis supervenire, & opprimere in ipso actu eos, qui rem celatam vellunt. Et vide quam oratorie narret geltionem rei, quæ nunquam facta sit : his enim

fides sit, Caput clamare.] *Ἡδραῖς*, totum, & *Caput*, & *Clamare*: & quod sequitur.

74. *Æschino, haccino flagitia facere tot*] Est accusatio à persona: & vide pondus in nomine *Æschini*, *Hac te admittoro*] *Ἀδμῖνος*. nam plus est *Admittoro*, quam *Facere*, *Et ac te admittoro indigna*.] Pronum est hæc statim credere Demeam, de eo quem superius laudaverit,

— non fratrem videt

Rei dare operam tui, esse parum ac sobrium t

Unde mira Poëtæ arte, & initia & media, & postrema sibi congruunt atque respondent.

55. *Lachrumo gaudio.*] Immoderata lætitia, maxime parentum, lachrymas habet, Recte ergo additum est, *Gaudio*: quia lachrymæ solum motorem significant.

56. *Non tu hoc argentum perdis, sed vitam tuam.*] Hæc figura oratoria *διωρότης* dicitur: quia ostenditur, non esse mediocre quod factum est.

57. *Hui!*] Quasi admiretur ipse, quæ narrat.

58. *Syre, præceptorum plenus istorum ille.*] Vide Demeam non desinere culpam *Æschini* in Micionem conferre: quum è contrario præceptorum suorum vult esse, quod sapit *Ctesiphon*, *Istorum*.] Quæ dicit, scilicet, *Non in hoc argentum perdis, sed vitam tuam.* *Phy.*] Intersectio mirantis est.

59. *Demi habuit unde disceret.*] *Ὑνδε*, id est, de quo. *Fit sedulo.*] *Ἡδραῖς* dictum est, *Fit*. Et *sedulo*, sine dolo, id est, instanter: quia negligentes dolosi dicuntur.

61. *Inspicere, tanquam in speculum, in vitam omnium jubeo.*] Videndum, an recte speculum induxerit, quam alienas vitas dicit inspicendas esse, nisi forte hoc ad causam admovendi speculi, non ad effectum referamus. nam causa inspiciendi speculi, emendatio est vultus: effectus, foris per imaginem resultatio.

63. *Callide.*] *Callidus* dictus est etiam qui exercet dolos. *Callidus* dicitur, qui callum sibi usu artis inducit.

64. *Hoc laudi est, hoc vitio datur*] Non philosophicè, sed civiliter monet, non enim dixit: *hoc bonum*: sed, *hoc laudi est*, nec *hoc malum*: sed, *vitio datur*. Ergo ut idiota & comicus pater, non ut sapiens & præceptor, *Istac res est*.] Non quam rem gerit Micio: non ut ille agit, Et significat, *Hoc verum est*, *hoc utile est*.

65. *Porro autem.*] Prope delinquit erat Demea, contra institutum argumenti. Artificiose igitur Poëta subjecit ex persona servi, unde illum ad amaritudinem provocet. *Porro autem.*] At vero, & hujusmodi principia narrationum sunt, quibus superiora sequentibus connectuntur.

68. *Nam id nobis tam flagitium est.*] Non dixit, *Peccatum*. irridens senem: sed *Flagitium*. Et quidem flagitium, corrumpti pisces, vel talia.

69. *Quod queo.*] Quod possum. Sed sic maluit dicere, ut alusionem de sua arte faceret Syrus: & hac re ostenderet, nihil ab illo dici serio. *Quod queo.*] A coquendo sumptæ *παραμυθῶν*. Sic & irrita: *Sedulo moneo qua possum pro mea sapientia*. Et *Ciceronis* dictum refertur in eum, qui coqui filius secum causas agebat: *Tu quoque advena huic causa*. Nam apud veteres coquus non per G litteram, sed per Q scribebatur.

70. *Ad eundem istunc præcipio modum.*] Arguta imitatio ad deridendum Demeam, omnium quæ serio ille supra dixerat.

71. *Hoc falsum est, hoc adustum est.*] Hæc contextè & conjunctè dicuntur: quia non vicissim Syro assentatur senex.

73. *Pro mea sapientia.*] *Διαρρηκτικῶς* *Sapientia* dixit, quia condimentum gustu ac sapore temperant coci.

74. *Tanquam in speculum.*] Et hic *Speculum* non ad imaginem vultus, sed ad contuitum contrapositionis rei retulit.

76. *Non qua facimus.*] Non coci, sed Micio, *Æschinus*, & familia. An *Noe* pro *Domini* posuit? An *Nos*, pro *Ego*? & hoc melius, *sentio*.] Cum dilatione & vultuose dicendum *Sentio*.

77. *Verum quid facias?*] *Quid facias?* pro quid faciat. unusquisque scilicet, *Ve homo est ita morem gerat.*] Utrum aptum

proverbium sit servis, an etiam amicis? Ut est, *Obsequium amicos, veritas odium parit*. Et hæc sententia modo velut querela, demissa voce proferenda est.

78. *Mentem vobis meliorem dari.*] Πῶς τὸ ψῆ; respondet agresti feritate, nam respondendum erat, *Recte*, aut *Valens*, sed hic, ne vel abiens blandus esset, pro salutationibus ipsis amara supponit. Et memento etiam hunc eundem insalutatum relinquere, qui adveniens paulo ante, nec salutaverat nec resalutaverat fratrem, *Meliores* autem, pro bona ac tolerabili posuit, non enim bonam credit, ut meliorem optet. sic *Virgilius*.

DI meliores piis, erroremque hostibus illum.

79. *Tu rus hinc abis?*] Vult Syrus nosse an eat, *Tu rus hinc abis?*] Qui consuetudinis memor est, animadvertit has interrogationes non inquirendi causa poni, sed admonitionis loco esse apud eos, quos velimus abscedere. Sic igitur interrogat ut hortetur: & sic pronuntiat, ut & sciat, & approbet quod rogat. Nam *quid tu hic agas?*] Addidit hortatum, ut quam primum abeat.

81. *Quando is, quam ob rem.*] Nova locutio, *Is quam ob rem*: pro, *Is propter quem*, sic & alibi, *Is eo me oblecto: solum id est charum mihi.*

82. *Illum curo unum.*] Unum cum exceptione, & tamen sic loquitur, ut appareat illum non posse sibi imperare oblivionem Æschini, nam idcirco addidit, *Quando ita vult frater de istoc ipse viderit. Amare cepit*, & ideo tenet, *Nam ambo curare, propemodum reposcere est illum quem dedisti.*

84. *Quis illic est quem procul video?* *Esne Hecio?*] Inventa causa est, cur non abeat Demeca, propter reliquam fabulæ partem: & simul aliud additur, quo indignetur, Bene autem dubitat, & familiam * inveniat civem, & multum absens à conspectu civium.

87. *Ne illiusmodi jam nobis magna civium penuria est.*] Ne, valde, *Illiusmodi*. Cujusmodi est Hecio, id est, qualis. Et magna *ἐκτοπία* senex laudatur, ut postulati ejus statim adsit fides.

89. *Haud cito mali quid ortum ex his sit publicæ.*] Utrum hoc optantis est, ne moriatur? an est testimonium vitæ hominis numquam obfuturi reipublicæ?

90. *Vbi etiam hujus generis reliquias restare video?*] Paucos ac raros bonos, nam reliquias, pro relictis paucique dixit, ideo *Restare* etiam dictum est.

91. *Vsvere etiam nunc lubet.*] Ex hac delectatione ostenditur Demeca, & quam peccantibus sit amarus ac seivus: & quam facile hujus inculcatione, tanquam gravi testimonio crediturus sit: & quantum doliturus super Æschino, qui displiceat talibus viris.

IN SCENAM QUARTAM

ACTVS TERTII.

1. *P R O DI immortales!*] Hæc scena secundæ amici erga defunctum, maturitatem senilis orationis, & accusationem ejus, quem lædere nolit ipse accusator, continet, *Facinus indignum*.] Jam narravit Geta: & recte, non enim apud spectatores iterum fuerunt dicenda, quæ dicta sunt. Illud sane admirandum, ejusmodi Hecionis verba induci, qualia esse debuerunt tantopere laudati viri, & ejusdem Hecionis ac Demeca.

2. *Quid narra!*] Mirantis est, non interrogantis.

3. *Tam illibemale facinus.*] Id est, non odisse cui succenseas, laudare homines, factum reprehendere, *O Æschine, Pol haud paternum.*] Mira maturitas: in qua nescias utrum magis injuriam illatam orbæ virgini, an Æschinum peccasse, plus doleat, servatur enim in Hecione, quod vir bonus sit & amicus.

4. *Haud paternum istuc dedisti.*] Deest, *facinus*, & *Dedisti*, pro fecisti. Sed sic dicitur in re magna: ut,

— dabit ille ruinas

Arboribus, stragemque satis. — *Videlicet de psaltria hac audivisti.*] *Videlicet*, confirmativum est. Ut *videlicet* videre licet: sic *scilicet*, scire licet: illicet, ire licet.

5. *De psaltria hac audivisti.*] Sic errat Demeca, ut intelligatur quantum debeat irasci in iis, quæ inopinata audiet.

6. *Is nihili pendit.*] *Is*, abundat. ut in Heauton. *Peris* *is mibo*, ubi aubibit plus paulo, sua qua narrat facinera! Aut *is*, pro ipso subiunctivum pronomen minus quam finitum.

7. *Venam hic prope adesser.*] Quasi sibi non crediderit dicenti, *In ore est omnis populo*.

8. *Ni.*] Si non, significat, *Qua ille aqum est.*] Subauditur, *Facere*, a superioti, per *ούλιν* *for* intellectum. *Haud sic.*] *Δεσπικόν* est. *Haud sic auferent.*] Quomodo accipimus, *Haud sic auferent* an, Factum suum auferent sic; An, si correxerint culpam, non silentio transiituros ipsos, vel ipsum quod factum est, *Haud sic auferent.*] Id est, leniter abibunt, vel subtrahent culpam. *Haud sic auferent.*] Senilis & matura comminatio, & est Sic demonstratio, gestum continens levissimæ ac parvæ significationis.

9. *In te spes omnis. Hegie.*] Ut narratio non fuerit necessaria: ita preces interponendæ sunt.

10. *Tu es patronus, in parens.*] *Patronus* aut temporale nomen est defensoris: aut certe appellatio est, per quam ostenditur, quid illi cultus & obsequii debeatur. est enim nomen ad aliquid. *Patris* autem, veri amoris nomen est: & æquali loco continet interpretationem. Et vide quam vigilanter Poëta, quum simpliciter matronam de absente Hegione loquentem induceret, *Coluit* *nes*: dixit: quum servus & supplex ad præsentem loquitur, *Tu es patronus*, inquit.

11. *Ille tibi moriens nos commendavit, senex.*] Servus magnum veritatis indicium addidit dicendo *Moriens*: nemo enim moriens non vera loquitur & urgentia, unde in iure ultima iudicia certiora sunt. Sic alibi, *Hanc mibi in manu dat: mori sentioque ipsam occupat.*

12. *Si deseris tu, perimus.*] Proprie, quasi patrono, nam Socius deficit, *Patris* prodit, *Patronus* deserit. Sic *Salustius*, *Post defectionem sociorum & Latii*, Et,

— unus ob iram

Proditur, —

Et,

Prodidisti & te, & illam miseram,

& *gnatum*: quod quidem in te fuit

Plautus,

Qui libertos habens, eos deserunt.

Hinc & milites, qui defensores patriæ deberent esse, *deseriores* esse dicuntur. Hæc autem omnia magnam vim habent, si per singulas partes orationis considerentur, ad commovendum præcibus Hegionem. Et, *Tu es patronus*, ab honesto: *Tu es parens*, a iusto. *Si deseris tu, perimus.*] Et huic rei maxime respondet oratorie, quæ illum maxime commovit. Ut,

Es ego vidua sicut. —

Et,

Pulsus ego! —

Alii *ὅτις τὸ perimus: τὸ ἐνθυμητικὸν* responsum putant.

13. *Satis pie posse.*] Deest, *facere*. *Neque me satis pie posse arbitrar.*] Honestæ locutio, quæ significat, quicquid fecerit pro pietatis debito illis merito parum esse. Sensus autem hic est, Neque faciam quod nefas est, ut vos deseram: nec hoc ipsum quod facio, satis pium est pro tanta necessitudine. Et bene addidit *Satis*, ut, *Et sapiens, non tamen satis.*

14. *Salvata Hegionem plurimum iubeo.*] Ideo providit Demeca, non provixus est: quia oportuit illum audire quæ loqueretur Hegio, & ex illius jam verbis ad indignationem moveri, *Iubeo* autem, volo significat: ab eo quod sequitur, id quod præcedit, Non iubemus enim, nisi quod voluerimus, & est *Homericum*:

Κίλευ μοι παῖτ' ἀποδίδωαι ἐξ ὁλοκάου
ἡ δὲ παρὰ.

CYNENNIAENA.

16. *Major filius tuus Æschinus.*] Atuficiofa postulatio: in qua, ne statim Demeca diceret, nihil ad se hanc querelam pertinere, quippe qui Ctesiphonem cutare debeat, inferitur causa cur non dissimulet pater: quia filius: quia major est: quia Æschinus, si quid est in ipso nomine charitatis: quia fratris adoptivus: quia bonus & liberalis, & contra hæc, quibus laudatus est, fecit.

17. *Neque boni.*] Quasi id quod est, velit quod esse debet.

18. *Neque liberalis functus est officium viri.*] Querendum inter bonum & libe-

ralem quid interfit. An bonus est, qui non nocet? *Liberalis*, qui etiam prodeit? An bonus, qui non peccat in facto? *liberalis*, qui nec verbo quidem.

20. *Aequalem?*] *Quis?* *seu. Quidni?*] Plus est *Quidni*, quam *Noveram*, nam quasi contigit dubitantem, dicendo *Quidni?* ut subaudiatur, *Noverim*. *Etiam ejus virginem vitia vit.*] Vides quantum valeat injuria, vel dignitas personarum. Non contentus facinore, personas credidit ante proponendas, *Hem.*] In terjectio nunc est irati, & est irati vehementer: quippe qui aliud vitium audiebat, præter crimina quæ sciebat.

21. *Quod est gravissimum.*] Quia illud grave. *An quicquam est etiam amplius?*] *Amplius*, quantitatis est, nam ideo, Nondum etiam audis quod est gravissimum. *Amplius.*] Id est, majus.

24. *Persuasit nox, amor, vinum, adolescentia.*] *Plautus* in *Bacchidibus*: *Quia isthuc illecebrosum fieri nihil potest: Nox, mulier, vinum, homini adolescentulo.*

Et hæc omnia ab impulsione parte dicuntur, non à ratiocinationis: idco & *Persuasit* dixit: nam instans persuasio, impulsio, dicitur: ut ipse, *Dum in dubio est animus, paulo momento huc illuc impellitur.* *Persuasit nox, amor, vinum, adolescentia.*] Hæc inferuntur *adversus* ut multa videantur. *Vinum.*] Plus dixit, quam si *voluntiam* diceret, ut, *Tu nihil nisi sapientia es, ille somnium.* Proximum huic, & simile, est in *Hecyra*:

— cum virgine una adolescentem cubuerit
Plus potus sese illa abstinere ut poterit.
Non verisimile dicit, nec verum arbitror.

Virgilius:

Bacchus & ad culpam causæ dedit. —
25. *Humanum est.*] Nihil tandem ex ea sumptum consuetudine est, quod non humanum, & hoc dicere solemus, ubi peccatum quidem non negamus, sed tolerabile esse dicimus. *Vbi scis factum.*] Id est, intelligit & sentit: quia supra futuræ * peccaverit: & quia qui impulsione peccat, non peccat ratiocinatione. Hic locus illi rei occurrit. *Cui ergo tenetis?*

26. *Venit ipseus ultro, lacrumans.*] *Miter* & *ad matrem venit ultro, lacru-*

mans, ne, quod leniter aut mollius mulier tulisset, prope passionem iniussit videretur, *Orans, obsecrans.*] *Orare*, est placidos petere: *Obsecrare*, iratos rogare. Unde plus facit obsecrans, quam orans: plus vero orans, quam rogans, *Cicero, Orato & rogare.*

28. *Ignotum est, tacitum est, creditum est.*] *Novum* hoc per *mutuam*, ut solet, hic loquitur: ut, *Immo, venimus, videmus.* Ignotum est autem, quod ultro venerat & lacrumans: *tacitum* est, quod orabat & obsecrabat: *creditum* est, quod fidem dabat & jurabat. Et honestius impersonaliter, quam *ignovimus, tacuimus, credidimus.*

29. *Virgo ex eo compressa gravida facta est.*] Hæc addidit, ne ex viliori usu & inhonesta patientia virginis ad conceptum libido pervenerit, & præterea quia & hoc potuit dici: Ille quidem vitia vitæ virginem: sed quod si ex alio conceptu postea, quæ nunc gravida facta est: idcirco & a vitio virginis tempus ostendit: ut cum factio ratio conveniret.

30. *Ille bonus vir nobis plurimum, si Dis placet, paravit.*] Conclusio accusationis, & *Bonus vir, eique* quidem est, sed ab eo posita, qui indignetur virum bonum esse debuisse, qui non sit, ut supra, *Neque boni, neque liberalis est sanctus officium viri.* Et simul considera, quo nomine *Æschinum* vocet, virum appellans scilicet, qui vult ejus certa esse promissa, & qui illum jampridem videri maritum velit, *Nobis* autem, ex abundantia *tu idem quod* ad indignationem relatum est, *si Dis placet.*] Bene interpositum ad invidiam, *si Dis placet*: scilicet per quos juratum est, *Ille bonus vir.*] *Eique* indignantis in loco addita est verbis ardentibus, *Placere* nobis.] *Tu idem quod*, sic enim dicimus, & est consuetudinis pervulgatæ.

31. *Illam desorat.*] Id est, cui de contrario, dum vivat, obstrictus est. Et *Desorat*, virginem scilicet.

32. *Pro certone tu istæ dicis?*] Hoc ideo non dicit, quia fidem non habet narranti: sed quia miratur scelera *Mater virginis in medio est.*] Terribiliter factis, *In medio est*: quasi retineri non possit.

fit, nec cohiberi quin rem prober. Et præterea, quum argumentorum genera duo sint, *επιχειρηματικοί* & *πρακτικοί*: sicut in rebus manifestis, & *πρακτικῶς* utitur. Hoc ergo sublati supercilliis dicendum est, *In medio est*, nam lentius erat, si diceret, *Præsto est*.

33. *Ipsa virgo*.] Scilicet quæ in Æsclelium reum & testis & crimen est. Et ideo addit, *Res ipsa*: Id est, pondus utrius, exactis ad pariendum mensibus.

34. *Præterea, ut captus est servorum non malus*.] Ad hæc, intelligamus aliter dici non inierit Socratem: aliter non inierit servum: aliter non malum Scipionem esse: aliter non malum servum esse. *Præterea, ut captus*.] An, quantum capit animus servilis, tantum non malus, neque iners Geta? An *ut captus est servorum*, quem admodum sæpe aucupium in servis habendis bonum evenit? Ut in captivum, vel piscium, vel ferarum plurimum fortuna dominatur. Et hoc ideo, quia servum venire bonum, non ratio est aut natura, sed casus est, utpote in rarissimis: ut sit, *ut captus est servorum*, id est, eventus est in servis. *Uti captus est servorum*.] Id est, ut se habet conditio servorum. *Afranius* in Simulante, *Is ut servorum captus est*, facillime domo atque nostra familia provenditur. Ergo captus sortem intelligo. *Non malus*.] Id est, fidelis.

35. *Neque iners*.] Id est, artem habens. Oratorie futurum testem & indicem laudat: sed ne improbe facere videatur, parcius id facit, non enim dixit, *bonus & solers*: sed, quod in servo sufficit, *non malus, neque iners*. Et proferendi Getæ hæc maxime causa est, ne quod permittere videatur in servo pauperis, atrocius fiat, & simul ut hæc *medegemovos* non contrister Getam: quem prius laudat, dicturus, *Hunc abduce, vinci, quare rem*. Alit illas: *solum omnem familiam sustentat*.] Duas hie res docet: & unde hæc vivat: quod testimonium pudicitie est: & gravem testem posse esse Getani. *Solum*.] Incerta distinctio est, *solum*, secundum melius, *solum omnem familiam sustentat*. Hoc verbo tenuis victus ostenditur, quod bene frugi esse monstratur in foeminis.

36. *Hunc abduce, vinci, quare rem*.] Non multum permittit, utpote de alieno servo; idcirco Geta plus de se largitur, ipse tamen *ἀουδύτως* tria posuit, ut multa videretur dicere. *Hinc abduce*.] Ut *Tu Voluisse armari Volscorum edice manifestis*. Nam postea E litera, hujusmodi verbis aucta est. *Hunc abduce; vince*.] Bonno ordine. & *Abduce*: ab hoc illuc ubi nemo possit intercedere. & *Vinci*: ne solutus, ut sciat si verum servus accuset. *Quare rem*.] Latenter præter vincula, etiam tormenta significavit, nam hoc *Quare rem*, pete rei veritatem, significat.

37. *Imo hercle extorque*.] *ἄτερως τίσις*. Et bene ipse de se plus & apertius, quam Hegio, largitur. *Extorque*.] Multum dixit: non *Torque*, sed *Extorque*. *Torquemus* enim hominem: *Extorquemus* veritatem.

39. *Pudet*.] Aversus hoc dicit, & perturbatus Demea. Majoris erit ponderis *Pudet* dictum, si *Me* nec addas, nec subaudias.

40. *Differor doloribus*.] Divellor, discrucior, dilaceror. Et proprie hoc genus querelæ convenit parturienti, & cui viscera distenduntur: & ei quæ inexpertum dolorem nunc primum sentiat.

41. *Inno Lucina, ser opem*.] Bona procuratio Poëtæ: ut & vox parturientis, pro testimonio succedat, ad inflammandum Demeam. Et nota, puellarum quæ in comædiis honestæ sunt, & ex amore dicuntur, aut nullam in scena esse, aut rarissimam vocem. *Ser opem*.] Partui, *Serva me, obsecro*.] Parturientem. Duas enim res poscit hæc precatio: & nascentis, & parturientis, salutem.

42. *Numquam illa quæso parturit?*] Illa scilicet de qua sermo est, quid enim opus fuerat nonnisi.

43. *Illæ fidem nunc vestram implorat*.] Hæc oratoria *πλάσας* est, non enim vere rogat: sed videtur hoc facere. Et implorare, est in malis positos cum ploratu aliquem rogare.

44. *Quod vos vis cogit, id voluntate impetret*.] Artificiose: ne totum suspicites agendo, dissidere causæ videatur, *Uti* igitur legum intelligitur.

45. *Dei quæ, ut vobis decet.*] Hoc est, non voluntate adversarium fore. *Ve vobis decet.*] *Ma eximius* dixit, non ut puellæ utile est, sed ut vobis decet. *Vobis decet.*] *Græcè* dixit, *ὡς ὑμῖν ὀφείμι.* & de-
est, *facere.*

46. *Sin aliter animus vester est.*] Offici-
um amici exequitur in reddenda cau-
sa, cur adversarius futurus sit. *Ege, De-
mea, summa vi hanc defendam.*] Non dixit
id quod est, *Ves ulciscar* : sed *Hanc defen-
dam.*

47. *Atque illum mortuum.*] Idonea
causa est, adversus vivos querimoniam
faciendo, pro mortuo scilicet. *Qua in
re,* & de officio suo locutus est, & exag-
geravit culpam in Æschinum, qui vi-
debatur in uno & eodem facinore vivos
mortuosque læsisse.

48. *Cognatus mihi erat.*] Causa expo-
sita, jam agit Hegio de persona sua,
utrum recte faciat : ut quam personam
inducit ostendat habiturus. Quam ami-
citiarum duo genera sunt, unum neces-
sarium, id est, propinquitas sanguinis :
alterum voluntarium, quo nobis etiam
alienissimi conjunguntur : Micionem
dicit æ Demeam, & vivos & volunta-
rios tantum sibi amicos esse. Simul
vero, & mortuum, & non solum volun-
tate, sed & necessitudine amicum fuisse
conjunctum. In quæ & illi non deerit,
& his purgatur. Sed &, *Cognatus mihi
erat,* vultu adjuvat : quia non à conjun-
ctione inceptiva sumpsit exordium, *Cog-
natus mihi erat.*] Officia multa contra
officium unum Demeæ amicitie æ Micio-
nis.

50. *Paupertatem una pertulimus gra-
vem.*] *Evomæ* est, quia magis con-
jungit malorum consortium, quam bono-
rum.

51. *Nitar. faciam. experiar.*] Sic di-
cit, ne dicat *Vindicabo* : quod vult magis
significatum esse, quam dictum. Et ne
et diceretur, nihil poteris, quod ad inci-
piendum sufficit, dixit *Experiar.*

52. *Animam relinquam petens.*] Mode-
sta comminatio : prius quid sibi possit
evenire dixit, quam quid passurus sit
Æschinus.

53. *Quid mihi respondes?*] Respondere

proprie dicitur, quum lis intenditur. *Re-
spondere* enim est priorem alloqui, quasi
respondere, verba funder e. ut, *Fundit-
que huius era quærela.* Respondere, postero-
re loco dicere. *Fratrem conveniam.* He-
gio.] Vultuose pronuntiandum, hoc
quod addidit, *Hegio,* quasi dicat, Res in
manu fratris est constituenda, non mea.

55. *Sed. Demea. hoc ius facies.*] *Em-
nem* movet supra habitæ communatio-
nis.

56. *Quam vos facillime agitis.*] Ut de
supra, *Facilem viduum* paret. Et vide
quam oratorie laudes sumplerit argu-
menta luadendi.

58. *Æque animo aqua necesse oportet.*]
Bene dixit, *æque animo* : quia potentiori
& fortiori contra naturam est æquitas.

60. *Redite.*] Prosequabatur eum ;
quemadmodum apparet ex verbis.

61. *Deet te facere.*] Sollicita obsequia
Hegionis, ultima in loquendo, ostendit
impotentior personam contra Æschinum,
quo magis gaudium egessit eomœdiz : quando
tali ac tanto pauperior puella, sed tamen cupita, jungetur.

62. *Non me indicente.*] Quia dixerat,
Ipse sentiet posteriori. Et nimis dura com-
positio est : sed apta irascenti. *Vinam
hoc si modo defunctum.*] *Vinam.* desperandi
vim habet. *Hec.* id est, negotium ;
id est, raptus virginis. *Defunctum.* finitum,
id est, ut non pejora committat. *Defunctum,*
finitum, id est, ne ulterius peceet Æschinus.

63. *Nimio illac licentia.*] Quam illi
dat Micio.

64. *Presente evadet.*] Per ardua & præ-
rupta veniet.

65. *Hæ evomam.*] Non *Effundam.*
sed *Evomam* : utpote quæ me ægrum faci-
unt, quibus me relevabo, cum languor
ille egestus sit, nam *Evomam,* hoc transla-
tione significat.

IN SCENAM QUINTAM

ACTVS TERTII.

BONO animo fac sis, *Sestrata.*] *Hi-
sex* versus in quibusdam non servatur.
In hac scena videtur jam lecta *Se-
strata* Hegio respondere. Potest tamen &

ipse incipere, tanquam qui & rem novit, & mater ipsi moveatur.

1. Bene unum fac sis, *Sostrata.*] Meminisse debemus, quod dixit, *Duc me intro ad Sostratam*, & quia hoc *Intro*, in proscenio est ΠΑΤΕΡΑ ΠΑΙΤΝΝΙΝ* non post scenam. nam aliud significat, *Eamus intro*, ubi dicitur, *Intro respondebitur*, *intro transigitur*, si quid est quod restat, illud enim interius agitur extra omne proscenium, *Fac sis, Sostrata.*] Su honorifice additur verbo, ne quod imperativo modo pronuntiatur, superbum sit. Deductum est autem a senatusconsulti formula: ubi enim aliquid senatus consultibus iungit, addit, *Si eis videatur*, *Et istam quod potes.*] Quia vox ipsa tristis, & circa tristem filiam, *Quod potes* dicitur.

2. *Fac consolere.*] Duas res dixit, quas & ordine locutus est; Et tu bonum habere animum, inquit: & filiam fac habere. Ego *Micionem.*] Quia *Demeam* jam vidit.

3. *Si est facturus officium.*] Hoc dicendo, promittit eum esse facturum: nam facile est unumquemque suo officio fungi.

6. *Pr quid agam quamprimum sciam.*] Mature: neque comminatur, neque segenstem ostendit se fore.

IN SCENAM PRIMAM

ACTVS QVARTI.

*A*n' patrem hinc abisso rus?] Hic ostenditur timiditas bani adolescentuli, & verti* se ad peccandum ex delicti conscientia, & reverentia parentis apparet. Item mos veterum patrum, circa filios, *Syro Demeam* describente.

1. *An' patrem hinc abissurus?*] Compendio ostenditur, quid sit jam locuturus *Syros*.

2. *Nunc cum maxime operis aliquid facere credo.*] Vide quasi *idioma* verborum *Syri* esse de opere loqui: sic enim dicit & *Demeas*, sed illud falso, hoc serio, *Primum quidem.*] *Apud villam* sit, subaudiendum, & distinguendum, antequam inferatur quod sequitur.

3. *Quod cum salute ejus fiat.*] Hoc

non est odisse patrem: sed tantum timere ex proprio delicto. servatur enim in eo & amor filii, & amoris effectus.

4. *Vt triduo hoc perpetuo.*] Quantum sufficiat amori, etenim non opus erat *Perpetuo* dicere, si *Triduum* dixisset.

5. *Et istuc, si quid potius est vellem.*] Deest addi, nam si mortem significaret, non conveniret adolefcentem ita dicere: videtur enim plus temporis optasse languori.

6. *Nam hunc diem misere nimis cupio.*] Moriatur scilicet, & hoc adversus verbum debet dicere, ne indecorum adolefcentis personae sit, hanc ita dixisse, quamvis ejusmodi adolefcentes inducant comici, ut *Navius* in *Tribaselo*, *Deos quaso*, ut *adimant* & *patrim* & *matrem meas*, *Misere nimis cupio.*] *Nimis* abundat more comicorum, qui hoc dicto asseverationem inculcabant, *Cupio*, ut *cupi*, *perpetuum in laetitia degere.*] *Qui* & supra dixit, *Ita quaso*: quando hoc verbum successit, bilarem hunc sumamus diem.

7. *Et illudrus nulla alia causa tam male odi.*] Mire ostendit omnia ex delictis in pravam verti: adeo ut miseram putet adolefcentem suburbanam villam, qua receteri delectantur. Illud ergo tanquam cum detestatione dixit: & *Male*, & *Nimis*, & *Misere*. Nam *Nimis*, & *malum* miserumque est; secundum illam sententiam, *Ne quid nimis.*

8. *Quod si abisset longius.*] Amori magis, quam rei consultit adolefcentis.

10. *Iam hic recurret, sat scio.*] Mire de sene, *Recurret* dixit, ut ejus instantiam demonstrat.

12. *Nihilne in mentem?*] Sic hoc accipiendum est, ut adolefcenti liberalitatem putemus, non sapientiam deesse: adeo in hac re magister est servus, *Numquam quidquam.*] Παρ' ἄλλων, *pro nunquam*: id est, non, *Tanto nequior.*] Sic hoc dictum est, ut è contrario dicimus, *Tanto melior.*

13. *Clients, amici, hospes nemo est vobis?*] Vide magistrum ad nequitiam, ut simplici adolefcenti mentiendo viam demonstrat, & honestam tenet asserere argumentum ad mendacium, propter clientem, amicum, aut hospitem in urbe cessare visum: quod tamen nec sic in-

telligit rudis ac rusticus adolescens. *Glens, amicus, huius nemo est vobis?* Mire sic interrogavit, ut qui agrestes inhumanosque reprehendat, & infociabiles aliis, propter asperitatem rustici senis.

14. *Hic opera ut data sit.*] A superiore subaudiatur, *Venias in mentem*: id est, cogita dari potuisse: & datam dico. *Qua non data sit.*] Hic de facto questio est, in qua quidem disputant quidam tunc possibilia intelligi, quando facta sint, quoniam autem non sunt, non modo non fieri, sed ne possibilia quidem esse dicenda, qui locus *api duos*. *Ipse* dicitur. *Potest.*] Iterum subaudiatur, *Fieri*, Ut data sit: vel, Ut credatur data.

15. *Interdum.*] Bene: quia amatori maxime nocte opus est.

16. *Vah! quam vellem etiam noctem.*] Hoc utriusque personæ convenit, sed melius & Syro, & facietur dicitur, & quidam totum Ctesiphoni assignant, ab utroque *Interdum*. Et, *Quam vellem*, proprie dicimus in his, quæ non videmus fieri. Bene igitur deficiente argumento, cum aliud non inveniret, in vota conversus est. unde videntur magis hæc verba Ctesiphonis esse.

17. *Calleo.*] Callide scio.

18. *Cum servit maxime.*] Tertia conjugatione dixit, unde *servare* dicitur, correpta media syllaba. *Quo modo.*] Miratur, quia timet eum, quem iste contemnit.

19. *Laudarier tot audit libenter.*] Quod à Demea dicitur, in omnes parentes dici puta, nam nemo tam asper est pater, ut non statim mitescat laudato filio.

20. *Virtutes narro.*] Non dicit elegantem indolem, sed *virtutes*. *Virtutes* autem sunt perfecti sapientis, vel diyi alicujus. Et bene cum stupore respondet *Meus*: ostendens quod nullæ essent. *CT. Meus? SY. tuus.*] Cum gestu pronuntiare debemus, ut intelligatur irritum.

21. *Quasi puero, gaudia.*] Deest, *pra*: ut sit, *pra gaudia*. *Lupus in fabula.*] Silentii indicio est in hoc proverbio: atque ejusmodi silentio, vel in ipso verbo, ut ipsa fabula conticescat. *Quia lupum*

vidisse homines dicimus, qui repente obmuerunt: quod fecit iis evenit, quos prior viderit lupus: ut cum cogitatione in qua fuerint, etiam voce & verbis careant. Sic *Theocritus*, & *ὁ ποιητής*, *ἀντιφάσις*. Et *Virgil*.

— vox quoque *Martin*

Iam fugit ipsa, lupi Martin videre priores.

Alii putant ex nutricum fabulis natum, pueros ludificantium terrore lupi, paulatim à cavea venientis usque ad limen cubiculi. Nam falsum est quod dicitur, intervenisse lupum *Nævianæ* fabulæ alimonix *Remi* & *Romuli*, dum in theatro ageretur.

22. *Fuge modo intro.*] Non dixit *o*, vel *abi*, vel *vado*: sed *fuge*, tanta celeritate opus est.

23. *Si quid rogabis, nusquam tu me.*] Magna virtute *Terentius* rudem, simplicem, timidumque inducit Ctesiphonem ab initio: ut is sit, qui mox opprimeretur cum meretrice accumbens intervenitu patris, ob imprudenciam ac rusticitatem suam. *Nusquam tu me.*] Scilicet, vidisse respondeas, Familiaris *ὁμολογία* & apta properanti, quare hæc omnia pressa vocem cum celeritate pronuntianda sunt.

IN SCENAM SECVNDAM

ACTVS QVARTI.

Næ ego homo sum infelix!] In hoc actu exemplum est, neminem facilius, quam optimum quemque falli atque deludi, ut *Virgilius* ait. Et *Næ*, valde significat, Et *Næ* illi vehementer errant, *Cicero in Catilinam*.

1. *Na ego homo sum infelix!*] Vide initium conveniens perpetuo meritori Demeæ. Per totam fabulam, aut *Disperii* dicit, aut *Desessus sum*, aut aliquid tale semper est, quod queratur: ita tamen, ut cum augmento sit miseria, quotiescunque processerit, nam plus est quod nunc dixit: *Na ego infelix homo sum?* quam *Disperii*. *Nusquam invenio gentium.*] Abundat *Gentium*.

2. *A villa mercenarium vidi.*] Sapientissime *Terentius*, etsi proxima villa est, necessario senem ad reliquos actus fa-

bulae noluit ab urbe discedere, personae senilis memor, nam & arduum fuerat, dum redit, & cruciabile ne fatigatio ejus in tragediam transiret. Recte igitur invenit, & mercenario illi in urbe narratum, rum non esse Ctesiphonem. At ubi persona est adolescentis, & proficiscitur ad villam; & continuo redit, ut in Eunucho Phædrus. Et *A villa*: utrum *A* pro de positum est? ut sit, *De villa*. an deest *Venisset* ut sit, *A villa* videtur venisse mercenarium.

3. *Nec quid agam, scio?*] Utrum fratrem an filium magis queram, nam senex querulus tria dicit esse incommoda sibi: quod fratrem non inveniat: quod Ctesipho ruri non sit: quod utrum in urbe maneat, an ad villam abeat, ipse nesciat.

4. *Verum.*] Modo *verum*, nomen non est: sed adverbium confirmantis, id est, *vete*] *Perii.*] Hæc Ctesiphonis perturbatio huc tendit Poëtæ arte, ut deprehendatur cum amico filius, repente ingresso sene. *Quin tu animo bonus es?*] Nunc *Quin*. pro *Quinimo*, positum est.

5. *Quid hoc (malum) infelicitatis?*] Abundat *Malum*. *Quod hoc (malum) infelicitatis?*] Deest, *Deestestor*. *Quid hoc (malum) infelicitatis?*] Hic autem *Malum*. pro interjectione positum: quasi dicat, *O malum*: & est dictum auxilii hominis, & perturbati nimis.

6. *Nisi me credo.*] Pro, nisi quia jam superest, ut me credam, hic enim sensus est in hujusmodi locutione, *Nisi me credo huic esse natum rei*. *Nisi me credo huic esse natum rei.*] Nova locutio, pro, *Nisi quia credo*. Et *Huic rei*, potest subtrahi, incolumi sensu: ut, *Nisi me credo natum esse servandū miseris*. Ergo *Huic rei*, subdistingendum: & sic inferendum, *servandū miseris*. Ergo *Huic rei*, pro, *Ad hanc rem*.

7. *Primus sentio mala nostra: primus vestisco omnia.*] *Eunuchozæ*. *Primus sentio mala.*] Ridiculus error Demæ: Et *Primus*, ad ordinem: *Solus*, ad numerum dicitur.

8. *Primus porro obnuntio.*] Qui malam rem nuntiat, obnuntiat: qui bonam, annuntiat. nam proprie obnuntiare dicuntur augures, qui aliquid mali ominis

scævumque videriat. Ergo, *Obnuntio*, malum imminens, quali omen nuntio, inde enim *ἄνους οἶα* hujusce verbi est *ἄγρ' ὁσος*. si quid sit. *fero*.] Prave scilicet.

9. *Is solus nescit omnia.*] Et bene *Solus*, utpote de multis: quia quum sciat Micio, Syrus, Æschinius, Ctesipho, populus, hic solus fallitur.

10. *Si forte frater redierit, viso.*] Pro, *Si rediit*.

11. *Vide ne illa huc.*] Jam metuitur quod futurum est. Et quum neutrum sit, *Irruat*, nove intulit *Se*. Præterea sic dixit, *Irruat*, tanquam de eo qui pugnaturus sit. Ut in Eunucho, *Quam mox irruiamus?* Aut tanquam de sue. Ut *Horatius*, *Hæc insulenta rui sit*. Et *Virgilius*.

Ipsæ ruit, dentesque Sabellici exacno sus.

Huc prorsus se irruat.] Neutrum verbum, quasi activum, *Se irruat*, posuit, *Etiā tacet?*] Antiquæ pro *Tace*. Sic in Andria, *Etiā tu hoc respondes?* pro *responde*] Est ergo correptionis significatio.

12. *Hodie ego, istuc committam tibi.*] Quod ago jam, id est, completemur mulieris.

13. *Nam me jam in cellam aliquam cum illa concludam.*] Id egit stulte adolescens, ut ibi deprehendatur, ubi conclusus est. Et sic ipse egit, ut possit subterfugere, non deprehensus, conspectum patris. *In cellam aliquam cum illa.*] *Asinus* figura, dicimus *In locum*, pro *in loco*. *In cellam concludam*. non *in eilla* ait Et mirare; ut reclusum tutumque locum subiret, cellam scilicet, quam ob ea quæ in ipsa celantur, clausum esse conveniat. nam & *Cella*. & *Cellarium*. a reponendis celandisque rebus esculentis & poculentis dicitur.

14. *Age, tamen ego hunc amovebo.*] Mice *Amovebo* dixit: non *Deterrbo* nam proprie amovebatur saxum de loco in quo verbo significat, imminere sibi magnam laborem in hoc opere. Et vide *an. nov.* Supra, *Ut pendam abigam hunc rui*. dixit: modo: *Præ saxum amovebo*, inquit.

15. *Nen hercle hic quidem durare quisquam, si sic sit, potest.*] Numis moraliter

expressa verba sunt Syri, verberatum se indicantis, quis non ex verbis servum verberatum intelligat? & servum recens verberatum? & servum fugam comminantem? Mire autem Non ego, sed *Quisquam* dixit, nec *Permanere*, sed *Durare*; nam hoc verbum perferendis malis convenit, ut *Virgilius*.

Durate, & vosmet rebus servate secundis
Hæc autem omnia sic dixit, quasi non videtur Demeam.

16. *Quor mihi sint domini.*] Et hic apparet non à legitimo domino verberatum esse. *Qua hac est miseria?*] Deest quam patior, & quasi comploratio quædam est flebilis post querelas.

17. *Quid ille gannit?*] *Gannitus* est proprie veluti ploratus vapulantium.

18. *Quid malum?*] Et hic *Malum*, pro interjectione abundat.

19. *Ctesipho me pugnis miserum, & istam psaltriam, usque occidit.*] Mite interjecit *Miserum*: & necessario *Vsque* addidit: ut ostenderet, *Occidit* nimis cædis verbum, non occisionis intelligi oportere. *Vsque occidit*, Prope *Occidit*, aut *Vsque*, pro valde est, *Occidit*, pro *vehementer occidit*, Nam *Occidere*, & *Peroccidere*, ad eandem referebantur apud veteres, *Vsque occidit*,] *ἰδιωνόε*, non enim oculis loquitur.

20. *Hem, vide ut discidit labrum.*] Non ostendit, sed videtur ostendere seni parum jam videnti, & intra os, *Hem, vide ut discidit labrum.*] Asper mediam longam à cadendo accipit: ego mediam brevem à scindendo.

21. *Non tu eum rus hinc modo produxisti ajeba?*] Mire Terentius cosiplos, qui saluntur, ex aliqua parte cautos facit: ut eo delectabilius spectatoribus procedant doli, nam quæ gratia est aut delectatio, non stultissimum falli? *Non tu eum rus hinc modo produxisti ajeba?*] Memoriter senex non solum quid sibi dixerit Syrus paulo ante, sed quibus verbis dixerit, refert, nam sic dixerat, *Quem egomet produxi.*

22. *Verum venit post insanienti.*] *Supra*, *Produxi iratum admodum*, nunc *ἄνευτονόε* non iratum prædicat, sed insanum.

23. *Nihil pepercit.*] Ut *supra*, *Nihil*

retieuit, sic dicimus in his, quæ præter expectationem gesta sunt. *Verberare hominem senem.*] *Miserum* sit de ætate, id quod de conditione non poterat.

24. *Quem ego modo puerum tantillum in manibus gestavi meis?*] Addidit ætati invidiam & meritum recens, hoc est enim quod dicit *Modo*, Et *Tantillum*, *δαιτηρόν* est, videtur enim manu fingere, quam parvulum.

25. *Laudo*] *Ctesipho*: *patriissai*.] Facile inductus est senex varietate fraudis & doli, nam Syrus & supra ut laudans, non ut vituperans *Ctesiphonem*: & nunc ut accusans, idem perficit atque persuadet, *Patriissai*.] *Ἀυχένος*, nam ut supra dixerat, *Spero est similis majorum suorum*: hic confirmat quod sperare se dixerat, *Patriissai*.] Attende quam bene inventum sit, inanem se dicere, nonne videtur ibi stultissimus, cum hujusmodi laude non modo se non laudare velle, quod odiosum est: sed etiam filium apud intelligentes vituperare videatur? siquidem non solum hic stultus, sed etiam ille, quia *Patriissai* inquit, *Patriissai*.] Tam securus est, ut se laudet, Et *Abi* addidit: quasi dicat, Non est quod jam demorer, perfectus es, *Laudo*, *Ctesipho*.] Hic totus versus mite delusum ostendit senem, *Abi, virum te judico*.] Inquit, non adolescentulum, hoc enim ad ætatem & probitatem, non ad sexum, refertur.

26. *Na ille continebit posthac, si sapiens manns.*] Comminatio est subtilis: & parciore, velut servi.

27. *Perquam.*] *Nimis, εὐχρηστά*, Et *me servulum*.] Oratorie, non *Servum*, sed *Servulum*, quum sit senex.

28. *Non audebam.*] Non poteram, *Huius perfortiter*.] Hoc, gestu servili, & nimis leviori personæ congrue dictum est.

29. *Non potuit melius.*] Id est, laudate, *Ctesipho*: & deest *Fieri*, *Idem sentit quod ego*.] Id est: *patriissai*, virum te judico.

30. *Sed esne frater intus?*] Deest *Responde*: ut sit, *responde*.

31. *Verum hostis nunquam monstrabo.*] Volens senem avidius quærere, quod hic ardor semper paratissimus credentes

Etiam fallit, ei fingit se nolle dicere. *Hodie* autem aut abundat, ut, *Nunquam* omnis *hodie* moriamur inulsi, aut, *Nunquam hodie*, pro, nullo tempore hujus diei, quia *Nunquam*, per se generale est.

32. *Diminutus tibi quidam jam cerebrum.*] Conminationis genus verba ipsa indicant: ut appareat lenem baculum sustulisse.

33. *At nomen nescio illius hominis, sed locum novi tibi sit.*] Recte: quia si *Hominem* diceret, non erat errandum agnita persona hominis: & ubi habitet cognito, si notus esset, nulla causa querendi superesset. *Dic ergo locum.*] *Dic ergo*, quasi invitum coegerit. *Ergo* semper addimus, ut horremur tarde quid facientes, ut, *Virgilius*.

Ergo age, chara pater, cervici imponere nostra.

34. *Non sum porticum apud macellum?*] Convenit rustico & parcissimo seni macellum in urbe nescire, & ideo sic interrogatur a servo. *Hanc deerum?*] Bene *Hanc deerum*, quia non est una. *Quidni norim?*] Conceptive, *Quidni?* pro *Quid nisi?* Etenim quamvis rusticus, tamen est civis Demea.

35. *Hac recta.*] Proprie, hac parte: ut manu viam ostendere videatur. *Vbi ed veneris, clivos deerum versus est: hac te precipitato.*] Hoc lentius, quidam clarius legunt: ut sit, *Præcipitato*, cito descendere.

37. *Ad hanc manum.*] *Tol' æρε π* *αερων* dicitur, in quo non permanet certum dæctum, nec certum sinistrum: & ideo proficit in errorem, vult enim servus hæc signa esse perplexa. *Est facellum.*] Ut Varro ait, *Sacra cella est.* Propter.] Prope, ut *Virgilius*,

— *templum de marmore ponam*

Propter aquam. —

Et *Lucræti*,

Propter aqua rivum sub ramis arboris alia.

38. *Vbi etiam caprificus magna est.*] In hoc *Homerum* imitatus est, qui dicit caprificum prope Trojana mœnia constitutum. *Hac pergit.*] Non *istis* sed quia longum est, *Pergit*.

39. *Id quidem angiportum.*] Id est, angusta & curva via: quasi *angustiportus*:

ut *angiria*, aut *anguisia*. Alii, quod inter portus sit locus angustus, hoc est, inter domos. Nam domos, vel portus, vel insulas veteres dixerunt. Et observa *Terentianam* consuetudinem, in qua inducit nonnihil sapere eos qui falluntur.

40. *Consensu hominem me esse? erravi.*] Calliditas est maxima, deprehensum mendacium non defendere, sed fateri: ut opinionem suspicitationis acquirat. *Vides igitur ut ipse sibi succenseat*, tanquam imprudens erraverit, non dolosus impulerit interrogantem. Et mire se negat hominem: tanquam homo corde sit, non corpore.

41. *Sane hoc multo propius ibis.*] Quasi errasse proficit illa via, & *Sane* pro *latis* ac valde: quia qui sanus est, idem & validus. *Minor est erratio.*] Erratio est peccatum: Error animi est, & loci in quo erratur.

42. *Cratini hujus disis ades?*] Congruè nomen invenit diviti. *Cratinus*, dicitur se negare, id est à potentia.

43. *Ad sinistram hac.*] *Deest lito* à figura *ελλειψ*. *Vbi ad Dianam veneris.*] Sic absolute dicebant, non addito *Templo*. *Sallustius*, *Ad Iovis mandem nostram*.

44. *Præcipitato ad portam venias.*] *Portam* dicendo, ostendit usque ad muros finemque civitatis erraturum Demeam. *Porta* autem ab aratro portando dicta est, quod in eo loco coloniz deducit & conditor, subjunctis vacca & tauro, aratrum, quo urbem designat, suspendit manu: ne imprimat sulcos, ubi civitatis aditus relinquendi sunt. *Apud ipsum lacum.*] Credibiliter addidit *Lacum*. Nam Varro docet, semper lacum portis additum: scilicet ob usum jumentorum exeuntium: & præterea ut adversum hostilem ignem portis de proximo subveniretur.

45. *Et pistrilla.*] Veteres absolute dicebant *pistrinam*, ut *futrinam*, & *medicinam*, ad tabernam referentes: nam *pistrino* *pistrilla* non convenit. Et similitudine diminutiva diversa sunt à genere nominum primæ positionis: ut *Rana*, *ranunculus*: *scutellum*, *scutella*: *canis*, *canicula*.

46. *Leffulus in sole iligui pedibus faciendos dedit.*] In urbe convivium, aut

in sole, aut in umbra, pro conditione temporis instruebatur. Repente igitur interrogatus, quod minime opinabatur quæsitum senem, arripuit statim lectulos. Et quæ potuit senex dicere, *Mentis*: nam habet lectulos: addidit ex tempore, *In sole*. Et ne eos quoque habere diceret, addidit, *lignu pedibus faciundos*. sed hoc gestu actoris adjutum est: quasi eodem tempore servus & quærat quid dicat, & respondeat.

47. *Vbi potestis vos.*] Incerta persona est: nam Syro vel Demeæ hoc dictum iungi potest. *Bene sane.*] Hic εὐχρηστική est, non approbatio.

48. *I sane.*] Aut abundat *Sane*: aut inferioribus jungitur, *Silicernium*.] Cœna quæ inferitur Diis manibus, quod eam silentes cernant, id est, umbræ possideant: vel quod qui hæc inferant, cernant tantum, neque degustent. Nam de his quæ libantur inferis, quisquis comederit, aut biberit, funestatur. Aut erit *Silicernium* senex, qui jam jamque silentibus umbrisque cernendus sit: & sic est melius, quam ut quidam *Xenophontæ* interpretantes putant, sic nos *Silicernium* intelligere, hoc est, silicem cernentem senem, dum incurvus est, vel strætæ saxo viæ intentus, vel sarcophagi jam jam appropinquantis sibi.

49. *Æschinus odiose cessat: prandium corrumpitur.*] *Ἀσυνδέστων*. deest ἔρ. *Prandium corrumpitur.*] Ut coquus dixit: qui sciat conditionem quandam magis ferventem placere.

50. *Ctesipho autem in amore est totus.*] Non potuit plus dici de incondita ac nimia voluptate. *Ego jam prospiciam tibi.*] *Iam* interdum significat festinationem, ut nunc. Interdum ad describendum ponitur, & increpandam moram. Ut:

— *Iam melior, jam diu precor.*

Et:

Vos quoque Pergameæ jam satis est parcere genti.

Diuine deaque omnes. —

Et *Prospiciam tibi* dixit, tanquam hoc sentiat, illi sua agunt negotia: & ego illorum exemplo consulam tibi. Et bene *Prospiciam*, quasi non pransurus, nisi providero tibi.

51. *Bellissimum.*] Proprie *Bellissimum*

dixit, unde & hujusmodi ad irritandam gulam cibi, *Bellaria* dicuntur.

52. *Carpam.*] *Modo eligam.* Alias *ladam* significat: ut,

Carpis enim vires paulatim, virisque videndo Faxmina. —

Alias *fruar*: ut,

Carpamus dum manentem, dum fluxmina crescunt,

Et *Perfius*, *Genio carpamus dulcia.* — id est, fruamur rebus dulcibus. *Paulatim hunc producam diem.*] Bono verbosus est ad metaphoram, tanquam morientis diei. Ut est,

— *Nec te tua funera mater
Produxi, pressive oculos.* —

IN SCENAM TERTIAM

ACTVS QVARTI.

1. *E* Go in hac re nihil reperio quam obrem lauder.] Hæc scena est plena sententiarum senilium ad officia demonstranda. Et *Tanopere*, vini ad verbialem in se continet; nam significat nimis.

2. *Quod peccatum à nobis ortum est, corrigo.*] Si diceret, *Peccatum est à nobis*, participium fuisset, nunc quia *Ortum* addidit, nomen est, numquam enim eadem pars orationis jungi, nisi per ἀσυνδέστων potest.

4. *Si, quam fecere, ipsi exposulant.*] Hic distingue: & separatim infer, *Ipsi exposulant.* Si quam fecere, ipsi exposulant.] Sensus est manifestus: sed obscura sunt verba, & eorum collocatio & distinctio, nam incertum, utrum *Si exposulant*, intelligendum sit: an, *Siquam*, pro una parte orationis accipi oporteat.

5. *Utro accusant.*] *Utro*, nunc prave & perverse. *Id quia non est à m. factum.*] Hæc interrogatio, quasi subtristi vultu est proferenda.

6. *Ah, minime.*] Non minime ago: sed, *Minime te credo esse illorum in numero.*

7. *Quaso ut una tecum.*] *Servavit* το ἀπέτην, adjiciendo *Una tecum*: quippe ad incognitam matrem familias.

8. *Tute dicas mulieri.*] In nomine ostendit, cur hæc ipse dicat. Mulieri enim, inquit, nimis pavida ac diffidenti.

9. *Suspicionem*

9. *Suspicionem hanc propter fratrem ejus esse.*] Nimis breviter ac succincte, & ut oportuit inter scientes, Et illam *psaltriam.*] Propter fratrem ejus esse, subaudiendum est.

10. *Si ita aequum censet.*] A justo & ntili est tota sententia. Et sane hi versus desunt, quos multa exemplaria non habent.

11. *Nam & illi animum jam rel. vabu.*] Et deinceps illi maluit dicere, quam *nurui*, adhuc divitem reveritus. *Dolore ac miseria.*] Dolore, parturientis: *Miseria*, injuria ab Æschino accepta.

12. *Sed si aliter putas.*] Artificiose, remittendo quod petebat, extorsit magis.

13. *Imo ego ibo.*] Hoc adverbio quod ait *Imo*, ostendit se promptè agere, & instanter quod promissit.

14. *Minus secunda.*] Dicere sic maluit, ne *Misera* diceret, *Nescio quo modo.*] Hoc est, vehementia, nulla palam ratione.

15. *Accipiunt magis.*] Mire additum *Magis*: quum possit sensus & sine hoc esse integer.

16. *Propter suam impotentiam.*] Infirmitatem. Et rursus noluit humilitatem aut miseriam dicere. *Negligi.*] Legitur & *Claudere* & *Claudicare*.

17. *Quapropter te ipsum purgare.*] Utrum *Te ipsum*, una pars orationis sit? an divise accipiendum? ut sit, *Te Micionem*, ipsum Æschinum purgare. *Coram*, *placabilius est.*] *Coram*, id est, præsentem, & coram præsentibus. & *Coram* indiget adjectione: *Palam* non indiget. Et præterea *Coram*, ad cæteras personas refertur; *Palam*, generaliter dicitur.

18. *Et recte. & verum dicis.*] *Recte*, ad verba retulit: *Verum*, ad rem atque sententiam. Potest enim rectè & falsum dici, dummodò nullo vitio verborum nominumque dicatur, quamquam & ipsum fallere in tempore, quidam de officiis scribentes, rectum putent.

IN SCENAM QUARTAM

ACTVS QVARTI.

Discrucior animi.] Hoc loco *ægagethes* amantius modice juvenes, &

senis facis indulgenti, ac lepidissimi patru.

1. *Discrucior animi.*] *Αἰσχροδότης* figura, ut, *O praestans animi, Hecce de improvise mali.*] Hæc verba repentino nuntio percussulum indicant Æschinum propter divortium stare: & iram circa se *Solratæ*, & ejus filia ob raptum matreticis. *Obijci.*] Proprie, quia inopinanti. Nam *Obijci* dicitur in utramque partem: ut si quos ante quis videt, quam expectaverit, quo verbo magnitudo doloris ostenditur ex improvise incommodo.

2. *V'neque quid me faciam.*] Plus est, *Quid me faciam*: quam, *Quid faciam*. Illud enim de rebus: hoc, de ipso homine intelligitur. *Nec quid agam, certum fiet.*] *Certum fiet*, pro *certum sit*, nisi forte: Ut, *Quam* significet.

3. *Membra metu debilia sunt, animus timore obstupuit.*] Metu patris: timore divortii.

6. *Num suspicio.*] Modo ostenditur causa trepidationis Æschini.

7. *Id anus mihi indicium fecit.*] Illa anus cui *Solrata* dixerat, *Curre*, obstrictem accersere.

9. *Nam ut hinc forte ea ad obstetricem erat missa.*] Apparet, inter cætera animum dixisse, ad obstetricem se missam: antequam hæc suspicatus est Æschinus? *Hinc* autem addendo, ostendit se ante fores *Solratæ* stare, ut alibi, *Ex Andro commigravit huc vicinia. Vbi eam vidi.*] Sunt qui addant *supervacue Hanc*: & legunt, *Hanc ubi vidi.*

10. *Pamphila quid agat: jam parvus adfuit.*] Amatoria interrogatio, qua monstrat Æschinus curæ sibi esse res omnes.

11. *Ille exclamat.*] *Non respondet*, sed *Exclamat*. Et bene vim addidit ad exclamationem fuisse. Ergo à vocis sono exclamat, non à verbis. *Abi. abi jam Æschine: satis diu verba dedisti nobis.*] Usque dum intelligeremus. *Sed adhuc tu nos frustrata est fides.*] Usque dum deciperetur.

13. *Hem, quid istuc obsecro inquam est?*] *Hem*. interjectio est novae res & inopinatæ audientis. *Valeas: habenas illam.*] Quasi recedat & longe ab sit, ut iam

E E e e

Andria, Valeant qui inter nos dissidium volunt.

15. Garrula.] Utpote anus. Ac fieret palam.] Demex scilicet, cui minime opus fuit.

16. Nunc quid faciam.] Figura *ſignificatio*.

17. *Vi ne qua exeat.*] Erumpat, ut, — *quum ſpumem amnis.*

Exiit, *opposita*que evicit gurgite moles. 18. *Ipsam id metuo ut credant.*] *Ipsam*, quod fratri rapui, & *Vi*, pro Ne non potuit. Tot concurrunt *verisimilia*.] Ut mea esse credatur.

19. *Ad me abducta est domum.*] Proprie, non dixit *Adducta*, sed *Abducta*; *abducitur* enim alienum: ut in Hecuronti morumeno, *Abducimus tuam Bacchidem*. *Ad me autem domum*, moraliter dixit, pro *Ad domum meam*. An ideo *Ad me*, quia & illic luctatus Leno est in retinenda contra Elchinum puella?

21. *Vi ut erat gesta, indicasse.*] Id est, sive male, sive bene gesta erat: ut enim, certam qualiterem significat: ut ut incertam: quasi dicat, Quoquo modo, male, bene. *Exorasse* u. *eam ducere*.] Sic enim promiserat se Solstræ facturum.

21. Nunc porro *Æſchine* expergiscere.] Sic & alibi, Enimvero *Dave*, nihil loci est *ſequitia*, neque *ſcoraia*. Legitur & jam quod est correptivum interdum.

23. Nunc hoc primum.] Primum, ab eo quod rogandus est pater. *Accedam ad ſores.*] Solstræ scilicet.

24. *Horresco semper.*] Satis amatorie, nam nimium semper est calor, & frigus recedit à corpore, ut, Totus *Parmeno* tremo horreoque, postquam aspexi hanc.

25. *Aperite aliquis* autum ostium.] Vini pluralem habet *Aliquis*, quavis singulariter dicatur: non est enim *Aliquis*, nisi de multis. recte ergo *Aperite aliquis*, & nove, nam non placet illud, ubi duæ distinctiones sunt: unde *Aperite est una*, altera *Aliquis*. *Autum ostium*.] Ut assumatur rursus, *Aperiat*, proprie enim veteres & *Quis* & *aliquis*, & *Quisquam*, non observabant quo genere, aut quo numero declinarent. Est ergo *figura apophorica*.

IN SCENAM QUINTAM. ACTVS QVARTI.

1. *Ta uti dixi, Solstrata facite.*] Hic apparet, Micionem jam multa dixisse.

2. *Facite.*] Jubet vel securus sint, vel adornent nuptias, *Ego Æſchinum conveniam.*] Mire, accursurus Elchino, Elchinum querit.

3. *Pater hercle est.*] Quid est hoc, quod Micio timetur? an quia illi non est confessus? Ostendit autem Poëta, tantumdem pudorem posse, aut amplius, quam timorem.

4. *Quid huc hic negotii est?*] Alius timor, quod hinc egreditur pater. *Tunc huius populiſti fores!*] Sic cepit interrogare, ut negationi locum præbeat. Et nota *Populiſti*, elatum verbum: & tragico cothurno magis, quam loquelæ comicæ accommodatur. *Tacet.*] Hoc apud se loquitur Micio.

5. *Melius est.*] Et non, *Ludere bonum est*: sed *Melius*, & hoc meliore affectu dixit, quam si diceret, *Dignus est*.

6. *Hoc nunquam mihi ipse voluit credere.*] Contra illud, quod ait, — *Postremo alii clanculum Patres quæ faciunt, quæ ſeri adoleſcentia*.

Ea me celat, consueſeci ſilium. *Credere* autem magno affectu dixit, non enim constitetur ut patri: sed crederet, ut parenti aut ſodali ſuo.

7. *Non equidem istus.*] Deest, *Pulſavi*, *Quam ſciam.*] Quantum ſcio.

8. *Ita? nam mirabar quid hic negotiū eſſet tibi.*] Accepit negationem Micio, ut ludere Elchinum poſſit.

9. *Erubuit: ſalva res eſt.*] Nimis pater ſententia, & è contrario Simo in Andria, *Vide num ejus color pudoris ſignum uſquam indicat.* Et quanti affectus est, non dixisse *Erubuit*, *ſalvus eſt*, sed, *Salva res eſt*. Nonne videtur tibi res ejus omnis in Elchino conſtituta? eodem animo & ſupra dixit, *In eo me obicito, ſolum eſt id chorum mihi*. Non enim ſolum intulit quod expectabatur: sed abſolute, quali ex omnibus ſolum id eſt, inquit.

10. *Nihil mihi quidem.*] *Mihi*, id est, meæ propriæ rei. Et callida negatione cœpit: ut & illi adimat confidendi locum ac fiduciam: simulque fiat ei desperatio ducendæ ejus, cujus mentio tam contemptum ab ipso tractetur.

11. *Amicus quidam me à foro abduxit modo huc advocatum sibi.*] Hinc incipit mendacium, mistum vero, nam *Amicus quidam me à foro huc*, verum est: *Advocatum*, falsum. Sed *Huc & Quidam*, modo *impator* habent levis negotii, & in quo nec magnæ personæ, nec res difficilis operæ aut longæ occupationis habentur. Et *Advocatum* dicendo, alienum negotium demonstravit: nam & *Sibi* non valet, si enim *mulieribus* addidisset, potuit aliud sperari.

12. *Quid?*] *Deest* *Ais*: ut sit, *Quid ais?* *Ego dicam tibi.*] Senile est, nam id jam dicendum fuit, & hoc *impator* habet vilis rei, quæ vel facile dici possit, vel non celandâ sit.

13. *Mulieris pauperula.*] Non potuit magis celare dignitatem formæ & ætatis puellæ, quæ amatur ab *Æschino*, quam ut eam primo eodem nomine eum matre nominaret: deinde communiter diceret de ambabus universâ, quibus contemni debeant, *Quadam muliere pauperula.*] *Pauperula* addidit, ut magis desperet *Æschinus* impetrari posse has nuptias à patre. Et item *Quadam* ut ignobiles demonstrarentur. Et totum hoc cum abiectione pronuntiantum est, *Quadam & Pauperula* dicendo, adimit omnem spem nuptiarum: nam *Quadam*, ignobilem indicat: *Pauper*, indotatam. *Quid* ergo remanet, quod speret *Æschinus*? *Pauperula.*] Nec pauperes saltem. *Et certe scis.*] *Æschinus* dicit, parum dixit, inquit.

14. *Opiner.*] Vel adeo obsecravit sunt, & nullius pretii, ut opinor hui non nosse te. Potuit recte dicere & hoc, *Ut opinor, hui non nosse*: sed illud venulius, *Ut opinor hui non nosse te.*] Ant abundat *hi*: aut deest *scilicet*, Magnum autem crimen est, in forma vicinæ puellæ incognitam esse adolescenti de proximo. Et quia scit hunc esse de quo dixerit, *Quam hic non amavit matrem meam? aut cui non dedisti aliquid?* subdidit causam, ne di-

gnitatis pudorique esset, quod eam incognitam *Æschino* esse dixisset: neque enim diu huc, inquit, commigraverunt. *Et ut opinor*, matre ipse sibi sumit atque confirmat, quod nondum ille confessus est.

15. *Quid tum postea?*] Gratiissime proditor *Æschinus* amator, quum sedulo dissimulet.

16. *Virgo est cum matre.*] Vult Micio sic audire *Æschinum*, tanquam alienissimum: & ideo veluti infamis facti, diligentius narrat. *Virginem* autem *apud* pro muliere dixit.

17. *Hic meus amicus.*] *Qui* me advocatum abduxit de foro.

18. *Hic leges cogunt nubere.*] Non *Permittunt*, dixit, nec *lubent*: sed *Cogunt*, ad perturbandum *Æschinum*, & recte, alia enim sinunt leges, alia cogunt fieri. Et ne esset quo resisteretur illi, vult ne mulieres à lege cogantur, *Perii.*] Hoc audit Micio, sed dissimulat.

19. *Nihil restat.*] Id est, recte quod perii, & nihil magis comicum. Et vide trisyllabum artificiose esse subiectum: ut qui *Perii* dixit, vix hoc locutus fuisse videatur. *Perge.*] Vide instantis interrogantem, quam extraneum decuit. *Is venit ut secum avehat.*] Alius pejus inamatam, ut nec Athenis saltem alteri nuberet.

20. *Nam habitat Mileti.*] *Produco* *Mileti*: & est adverbium locale. *Hom.*, ut *virginem secum avehat*! Hic acrius commoveri proditor adolescens, ut affectu fateatur, quod verbis negat.

21. *Sic est. Mileti usque obsecro ita; animo malo est.*] Ille oblitus sui, sic indignatur, ut in re propria: hic rursus callidè vultu utitur, tanquam aliena narrantis. *Mileti usque obsecro!*] Bene *Vsque*, nam *Miletus* colonia est Atheniensium in Ponto. *Animo malo est.*] *Animo male fieri* dicitur, quum ictu alicujus mororis percussus animus, non sustinet corpus: sequiturque ruina membrorum.

22. *Quid ipse? quid ajunt?*] Non statim credit *Æschinus* pudicam matremfamilias statim consentire in nuptias novæ viri ignoti. *Quid ista censeat?* *Pesse dicere*, subaudiendum, *Nihil enim.*] *Dicunt*,

subaudiendum. & sic intelligendum *Nihil*, non quod taceat, sed quod nihil confirmationis habeat id quod dicunt.

23. *Commenta mater est.*] Nunc dicit quid dicat, etiam *Commenta* dixit, id est, fallaciam confinxisse, verisimile comminisci. *Ex alio viro.* Jam de proximo tangit Æschinum.

25. *Priorem esse illum.*] Mire tractat etiam partes Æschini.

26. *Nonne hac iusta tibi videtur postea?*] Scilicet illa, quæ amicus tuus dixerat prius, quam hæc audites, *Iusta tibi?*] *Iusta*, quæ postea audisti, quam illa quæ pro Lemnio dicebas prius. Aut si hoc non est: quare quid sit *Postea*. Videtur enim *Postea* sic abundare, quomodo interdum *Hodie*, de stomacho adjicitur loquentis. ut *Virgilius* dicit:

Nunquam omnes hodie moriemur inulii.

27. *Non.*] Vultuose pronuntiandum est *Non*. *An illam hinc abduces, pater?*] *Hinc*, tanquam singulus ploraturi est; nam sic est pronuntiandum. *Pater.*] Quasi hoc ad supplicandum dicatur.

28. *Factum à vobis duriter.*] Non *Dure* & *Crudeliter*: sed quasi dura mente, id est, inflexibili, & quod Græci dicunt *αὐτῶς*.

29. *Immisericorditerque.*] Nota octo syllabarum adverbium, atque insuper compositum, & cum conjunctione prolatum.

30. *Illiberaliter.*] *Αἰσχρῶς*. nam multa duriter, etiam si opus sit, immisericorditer quoque, & facienda sunt, & patientia, si ita ratio & causa cogat: & non sit illiberalis, id est, non malum atque inhonestum, *Illiberaliter.*] Injulte, inclementer, non bene, quia *liberalis*, bonus dicitur. Si est *pater*, dicendum *magis aperte*. Id est apertius: quia jam apertum fuerat, duriter & immisericorditer. Et bene præfatus est, ne contumax ad verbum patrem videretur.

31. *Quare ob rem?*] Deiectari magis cupiens Micio, Æschinum vult protrahere ad defensionem sui.

32. *Fore a-mi-mi-mi-mi.*] Quid de se plus diceret, si factum fategetur? *Quicum illa consuevit.*] Legitur & *Illam*: & dicebant veteres, *Hanc rem consuevit* &

consuevit, ut *Plautus*, Et clandestina ut celestur consuetudo. Et majore affectu non amorem allegavit, sed quod est commune cum bonis; & multo iustius, consuetudinem.

33. *Qui infelix.*] Non *Qui*: sed *Quæ infelix*: & non *Amat*, sed *Misere*, dixit, & ita affectu proditur, qui ut alienus vult loqui.

34. *Præfatus præfenti eripi.*] Adjuvant significationem hæc ex abundanti addita: ut,

Illam absens absentem auditque videtque.

Et, — *Fratrem ne desere frater.*

Sic *Cæcilius* in *Eratosthene*, *Hæcatorum plena gladiatoria*, quum suum sibi alius sauciat: socius socium. Et totus hie locus est translatus ex *Virgilio*, in *11. Æneid.*

Quis tibi nunc Dido cernenti talia sensus, Quosve dabas gemitus, quum litiora ferere late

Prospiceret arces ex summa, totumque videres

Miseri ante oculos tantis clamoribus aquor?

36. *Istuc?*] Deest, *Dicis*. *Quis despondit?*] Latenter objurgat Æschinum rem sine patre gessisse, & dicitur figura *ὑμνογραφίας*. *Quis despondit?*] Quia non interfuit pater. *Quis dedit?*] Quia rapuit ante quam peteret.

37. *Quando nupsit?*] Quia nuptiæ non factæ sunt. Et *Nupsit* moleste additum, quasi aliena sit, quæ non legibus ducta sit. *Auctor his rebus quis est?*] Dativo casu, non *Harum rerum*. Et *Sallustius*, *Qui tunc Romanis imperator erat. Auctor his rebus quis est?*] Iterum objurgat, quia non interfuit pater. & agit sic dolens, velut sibi minus amoris præbitum fuerit, Micio: ut se his, quantum amor patitur, videatur ulcisci; quodque sibi negotium non confiteatur Æschinus.

38. *Cur duxit alienam.*] Utrum filiam? an quæ possit aliena esse? nam omnes alienas filias ducunt. *An sedere oportuit?*] *Edere* propriè ignavæ cessationis est, ut,

Sedecant spectentque Latini. —

Et,

Quid fides, Verres? quid spectas?

39. *Tam grandem.*] *Grandem*, ad præ-

rem veteres retulerunt, non ad corpus, & in parte ætatis dicitur, *grandis*, non in tota vita, nisi si addatur *natu*, ut, *Grandis natu*, *parens adductus ad suppli-*
cium. Et *Grandis infans*, & *grandis puer*, & *grandis ephebus*, & *grandis virgo* recte dicitur. Et unde scit *Æschinus*, an grandem hic fingit ignotam? an quia dixit pater, *Commenta mater est esse ex alio viro, nescio quo, puerum natum*. Ergo & illa *grandis* : & *servus Milesius*, qui tunc virginem petit, quum jam alteri data sit, vel rapta sit alteri. *Dum cognatus hinc illinc veniret*.] Proverbialiter *Hinc illinc*.

41. *Et id defendere*.] Non potuit magis amatorie, & magis pueriliter loqui, quam ut non contentus quod ait, *Hac dicere te aequum fuit* : etiam adderet, *Et id defendere*. Patet autem qualis affectus est, quum etiam patri ob alienam causam blanditur, ut ipse nunc simulat.

42. *Ridicule*.] Vocativus est *calus*, ab eo quod est *ridiculus*.

43. *Quid ista, Æschine, nostra?*] Hic jam ultima desperatio, & *Æschinum* in confessionem protrahet, & in finem fallacia senem deducet. Et bene quidem *Nostra* dixit, memor est enim se respondisse *Æschino* interroganti, *Tibi vero quid istic rei est?* Nihil mihi quidem. Totum autem hoc senex ad id redegit, non tam ut torqueret *Æschinum*, quam ut majus faceret beneficium suum, exponendo id quod pene periculum amor ejus incideret.

44. *Quid est? quid lachrymas?*] Quali repente animæ vertit sententiam, & quali causam omnem nesciat, sic inquirat.

45. *Æschine*.] Non exhibuisset personam patris, nisi pietate victus, pati filium nollet confessione torqueri. *Virgilius* :

— nec plura querentem

Passa Venus, medio sic interfata dolore est.

Bene ergo intelligunt, qui sic accipiunt, perterritum adhuc fuisse *Micionem*, nisi victus affectu, fallaciam projecisset.

46. *Nam te amo*.] Bene addidit, *Nam te amo*, &c. nam & invidis, & inimicis moris est scire, quid agamus.

47. *Ita velim me promerentem ames*.]

Quam pie additum est *Promerentem* : tanquam illic sit votum *Æschini*, quum possit pater etiam immeritum amare. Et animæ vertendum est, *ut semper sequi vel statim*, vel ex intervallo, maxime in hujusmodi confirmationibus. Sic *Cicero* : *Ita velim mihi Deos propitios, ut quum illius temporis mihi venis in mentem, &c. Velim autem, pro solo, antique dicitur, 48. Vi me hoc delictum admisisse in me.*

Me, in me, αὐτοῦτοῦ adjectum est.

49. *Et me tui pater*.] Ambiguum quidam hoc dictum putant : sed apparet adolescentem propter suum peccatum dicere, non quod quicquam turpe fecerit patri.

50. *Ne indiligens nimium sis*.] Non ergo ingratus, sed negligens *Æschinus* : nec negligens, sed indiligens : nec in alterum, sed in se deliquit. *Mixæ clementiæ* genus est, aut omnino ignoscere, aut crimen in levius commutare, nam tota objurgatio ita amica est, ut non multum à blandimento disceperet : magisque proficiat apud audientem, ut vult *Terentius* : quam illa aspera atque præfracta.

51. *In qua civitate tandem te arbitrare vivere?*] Communem locum inducit à loco, à persona, à facto, à tempore. *In qua civitate?*] Aliter pronuntiandum est, id est, præse ac leniter : ne faciat illud *Tullianum*, *Pro Di immortalis ubi nam gentium sumus? quam rempublicam habemus? in qua urbe vivimus?* Et *Tandem* pro *Tamen*. *In qua civitate?*] Hoc est, oblitus es *Athenis* te esse, ubi vivitur legibus? Vide omnes sententias poni accusatorias, & nihil amoris, isti sunt orationum colores difficillimi : sed elaboravit *Terentius* *Micionem* facere leniter accusantem, & inducere *Denicem* durissime blandientem. *In qua civitate?*] Quod objurgat *Micio*, magni amoris est, & necessaria pro persona assentatio : non enim convenit, patrem nimium diligentem filium, ejus præterire peccata.

52. *Virginem vitiaſti*.] Vide & rem dici, & abesse tragicam inclamationem, & ostendi delictum : & ad veniam festinari, nam statim dicit : *tam id peccatum primum est magnum, ac humanum ita*

men. Et tota pronuntiatio hujusmodi verbis summissa debetur.

54. *Fecere alii, sapi item boni.*] Moris est exemplo lenire, quod purgare non possis. *Fecere alii sapi item boni.*] Consolatio ab exemplo. *Et Boni*, non quum hoc facerent, sed alii boni. *At festi quam id evenit.*] *Evenit*, inquit, non *Commisum est*, nihil innocentius dici potuit.

55. *Numquid circumspexisti?*] *Eusummi HAAHTANACMOC* * *pro circumspexisti.* *Circumspicimus* presentia, *prespicimus* futura.

56. *Qua fieret.*] Id est, qua ratione, quo modo fieret? & *Qua ratione*; id est, quibus administris, vel per quas perionas? *Si te ipsum mihi puidisti dicere.*] Optime hoc additum est: quasi non aebuerit Ælchinum apud Micionem pudere.

57. *Qua resciscerem?*] *Qua*, id est, per quos, & ad omnia subauditur, *Numquid circumspexisti? Qua resciscerem?*] *Decit Re.* vel *Ratione.* *Menfes abierunt decem.*] *Mire abierunt.* Quasi dicat, Te cessante, menses cessere: & locus est inculcationis à tempore. *Et abire* dicitur, quod paulatim nos deserit: hoc autem ex partu intelligit.

58. *Prodidiſti te, atque illam miseram.*] *Vide festum senem*, quantum se adolescenti accommodet: non enim illum, quem causa deposcit, sed amatorium ordinem fecit, prius dicendo *Prodidiſti te*, quam *illam*; tum etiam *gnatum*, ut ex animo amare videatur id quod narum est *Prodidiſti*.] Decepiſti, vel deſeruiſti, ut *Virgilius*.

— *unius ob iram*

Prodimur. —

Quod quidem in te fuit.] *Sallustius.* *Quod in familia nostra fuit, praestitit ut in omnibus bellis adesses vobis.* Et *Cicero*, *Senator P. R.* *quod in vobis fuit, jacuit & perneſſavit in publico.* *Quod quidem in te fuit.*] *Pro*, id quod in te erat: id est, quantum in officio tuo ſpei & auxilii partiumque tuarum fuit: vel, quantum ad te ſpectabat. Et hic est illud, quod obſequentiſſimus pater vult, omnia per ſe eſſe correctæ.

59. *Dormienti hac tibi conſeſſuros Deos.*]

Quam miis, quam faceta objurgatio! Videtur satis Micio ille esse, qui ante est descriptus? *Quid credebis? dormienti hac, &c.*] Incerta distinctio: nam & per se quid, & quid credebis, legi potest: & velut hic subaccusatur Ælchinus, *Dormienti hac tibi conſeſſuros Deos.* *Δὲν ὦν ἀδωάτων.* Et quæ sunt, quæ à Diis cessantibus præstari non possint, sequenti versu docet, ne videatur de Diis male sensisse. *Dormienti.*] Multo melius, quam si diceret *Cessanti*, & non, *Facturos*: sed, quod plenum est, *Conſeſſuros*. Et mire Deos ponit in eo negotio, quod ipse præstat: tanquam hic & se & Deos excuset, quod non fecerint Ælchino quæ volebat, etiam dormienti.

60. *Et illam sine tua opera in cubiculum tri deductum domum?*] *Ἄν τῷ ἀδωάτων.* Ordo, *deductum tri domum*.

61. *Nolim caterarum rerum te facerem.*] Quam nihil imperioſe ac proauthoritate patria fit. *Nolim*, inquit, *te facerem caterarum rerum esse*: non dixit *ne sis facerem*.

62. *Bene animo es.*] Apparet ſenti hæc dicta omnia eſſe: & hoc decuit verecundum adoleſcentem, & ex vi tantæ orationis, & metu amittendæ puellæ. *Es*, modo imperativi modi eſt, temporis præſentis, nam *eſſe*, futuri eſt, *Duces uxorem*.] Datur in ultima objurgatione & breviter, & plena ſecuritas. *Hem.*] Singultientis ſletu & gaudio dixit *Hæge*.

63. *Obſecro, non ludis in nunc me?*] *Mœſtus amatoris animus* ludentem ſerio loqui credidit: vera dicentem, quia optata ſunt, putar ludere nunc. *Poteſt* & ob hanc cauſam dicere, *Ludis in me nunc?* quod numquam cum antea luſerit. *Ego ſet quam ob rem?*] Magna vis pronominum cur non ludat, quibus & acceſſit conſideratio rei. nam primo *Ego*, deinde *Te*, deinde cauſæ propoſitio, Et recte *Ludis*. Eſt enim amanti, in falſum: metum conjicere imminente lætitia, qualibet ſententia: inimici vero, in falſum gaudium quemquam impellere, ſub alicujus mœſtoris adventum, & ideo negat ſe Micio in hac parte luſurum Ælchinum, qui in aliis luſerit. *Nefcio.*] Religioſe dixit *Nefcio*: quaſi non ſit tan-

etis, quare non credat patri, quamvis subiecit causam.

64. *Quia tam misere hoc cupio esse verum.*] Pro nimis: quia nimia miseria: ut *Ne quid nimis*, hoc enim putant, qui virtutes mediocritates esse dixerunt.

65. *Abi domum, ac Deos comprecare.*] Magnus inceptor sui beneficii est, qui a Diis petendum esse dixit, quod ipse præstabit, an ideo quia ordinis fuerat, prius rem divinam facere, & sic uxorem accersere? Et bene repetitum est *Abi*: quasi hærenti morantique: ut, *Vos istæ intro auferte: abiite.*

66. *Quid? jam uxorem?*] Accessit ad beneficium tempus, & ideo *Iam* quasi gestiens repetit adolescens. *Quantum potes.*] Aut deest cito: aut quantum potest esse.

67. *Ni magis te quam oculos nunc amo meos.*] Mire *Nunc* addidit, & eleganter inventum est, quod in se amator multum diligit, id est, oculos: ut è contrario in Eunuchis, *Adolescenti ipsi eriperem oculos*, id est, ipsos de quibus amat.

68. *Quid? quam illam?*] Commendat se Micio, & familiariorem amatori facit, mentionem faciendo sæpius de amica in uxorem ducenda. *Æque.*] Sic infert hoc, quasi dubitando invenit, *Perbenigne.*] Multum putat, quia amator hoc dixit: ergo *benigne*, large abundeque. *Quid ille ubi est Milesius?*] Non amat, si statim timere desinit, unde *Virgilius*,

*Omnia tuta timens, eadem impia fama furenti
Detulit, armari classem, cursumque parari.*

69. *Abiit: porrit: navem ascendit.*] Facete, *Abiit*: ne diceret, mentitus sum: atque ita dixit, ut infantibus nutritrices de terculis dicere solent: quas quum ipse conflexerint, abolutas volunt, postquam illos vident nimium pavere. Et mihi videtur ridens hæc dixisse: ut intelligat *Æschinus*, Micionem joco fuisse mentitum.

71. *Tibi obtemperaturos magis.*] Mira sententia, Deos obsequi bonis, quasi bonis hominibus multum debeant, & in excusationem precandi Deos, vide quæ

facultas nata sit patrem sine assentatione laudandi. Non est autem injuriosum, ad patrem referre deprecationem Deorum: sed magis honorabile, nam tale est apud *Virgilium*,

Tu genitor, cape sacra manu, patriosque penates.

Ut ipse patrem porter, hic Deos.

72. *Ego eo intro, ut, qua opus sunt, parentur: tu fac, ut dixi, si sapi.*] Hic versus in quibusdam non invenitur.

73. *Quid hoc est n. gott?*] Et mirantis hæc, & laudantis oratio est, & bene videtur hujusmodi patrem *Terentium* probare.

74. *Qui magis morem gereret?*] Quis quo modo, quare, qua ratione, magis mihi indulgeret.

75. *Hic non amandus?*] Omnia perfecti hic patet, ut & ametur, & laudetur, & foveatur.

76. *Magnam mihi iniecit sua communitate curam.*] Mira sententia; mala etiam de bonis nasci, an bonus parens magnæ curæ est filio?

77. *Sciens cavebo.*] Facere quod noluit scilicet.

78. *Sed cesso ire intro, ne mora meis nuptiis egomet sem.*] Bene hoc, utpote oburgatus.

IN SCENAM SEXTAM

ACTVS QVARTI.

1. *Defessus sum ambulando.*] Hic exemplum inducitur sævi patris ex affectu vero. Et ob hoc in vni omnibus, non autem tantum amare vult, quam ipsa re, inducitur: nam neque sibi, neque cuiquam alii: sed filio tantum consilium cupit. De autem valde significat, *Ve, Syro, te cum tua monstratione.*] *Ve*, pro utinam, & hæc omnia anhelans dixit, *Tecum tua.*] Adhuc non credit in errorem se nullum fuisse. *Tecum tua monstratione.*] *Idem* nō, *Te cum tua monstratione.*

3. *Perreperi usque omne oppidum.*] Tardus incessus, non perambulatio, sed perreptatio dicitur. *Ad portam ad laum.*] *Quo non?*] Mire propinqua omisit, utpote porticum, macellum, *Cratini ad se, templum Diana:* & altima posuit, ut

quantum peragraverit, demonstraret. *Ad lacum.*] Facete Poëta memorem inducit senem, quorum minime opus fuit meminisse.

4. *Quo non.*] Duobus dictis, *Quo non* addidit: quasi & ad dicendum laus apparet.

6. *Certum obsidere est, usque donec redieris.*] Proprie obsidere dixit, convenit enim & irato, & repente aggressuro. & ab eo quod est *obsideo, obsidere* facit, producta media syllaba: ab eo quod est *obsido, obsidere* facit, eadem syllaba correpta.

IN SCENAM SEPTIMAM

ACTVS QVARTI.

1. *I Bo, illis dicam.*] In hac scena est exemplum in tempestiva objurgationis. ac per hoc ridicule. *Ibo illis dicam.*] Soltrata & filix.

3. *Fero alia flagitia ad te ingentia boni illius adolescentis.*] Magno sonitu, ac ingenti ostentatione futuræ accusationis exoritur est. magna sunt enim omnia, & *Fero, & Alia flagitia, & Ingentia, & quod æquivalens, Boni illius adolescentis.* dicit.

2. *Boni illius adolescentis.*] *Eigwvca,* quæ semper amarius ponitur, quam criminatio manifesta. *Ecce autem.*] Ecce dicitur, quum repente triste aliquid rebus intervenit lætis, aut certe, quum aliud agitur, aliud emergit novum: ut *Virgilius.*

Ecce autem gemini à Tenodo tranquilla peralta,

Horresco referens, immensus orbibus angues.

Et, *Ecco trahebatur passus Priameia virgo Crinibus.* —

Et *Cicero, Ecce autem repente ebrio Cleomene, esurientibus cæteris, &c. Nova.*] Recentia, an mira & magna? ut, *Pollio & ipse facit nova carmina.*

5. *Nis scis qui vir sit.*] *Eigwvca,* nam vir, ad laudem sumi solet, ut alibi, *Virum te iudico, Scio.*] Satis ridicule, nec quod ille cupi, abnegat Micio: ut contentiendo, iracundiam Demetriacriorem

fieri *possibilem sibi, mitigare queat. nam *Scio* ad negotii totius gestione[m] retulit: non ad illud quod ait, *Nis scis qui vir sit.*

8. *Eho, scis? & patere?*] Jam & illi irascitur, non *Æschino.*

9. *Non, malum quidem.*] Alii volunt Micionem dicere, *Malum quidem:* alii *Demecam.*

10. *Puer natus est, Di bene veriant.*] Hic bono exemplo inducitur Micio irascentem iuste Demecam leniter ferre: quia exanimato ob mortuorem, non convenit inclementer iri obviam, quum possit in tempore objurgari, postquam destomachus fuerit. Et vide quam facete: quum ille, *Puer natus est,* ad argumentum mali attulerit: hic ita respondit, quemadmodum solent illi, quibus puellam nasci metuentibus, nuntiatur puerum natum esse. nam in omnibus quæ cupit venerint, *Dis bene veriant,* dici solet: quia sæpe homines ea optaverunt, quæ aliis aliter atque expectaverunt, contigitissent, quam potestatem rerum vertentium semet in utramque partem, Vertumno Deo superesse, veteres existimaverunt, *Virgo nihil habet.*] Vult rem sine remedio videri: quia scit posse nuptiis finire sollicitudinem. Et vide amantudinem Demetri contra omnes, ut nec virgini ipsi parcat.

11. *Audivi.*] *Αἰσῶς* & cum *ἔκδοσις* — *μῶς* respondendum, quasi leve sit, quod admissum sit. *Et ducenda indotata est.*] Ducenda scilicet, nisi damnandus sit *Æschinus.* & hoc verbum, necessitatis vim habet: ut, *Pactem Trojano ab rege petendum.*

12. *Quid nunc futurum est.*] More irascentium, quum ipse sciverit quid futurum sit, Micionem interrogat, & huiusmodi interrogatio, secundum figuram suam non habet responsum: sed Micio sic respondit, quasi simpliciter inquirenti.

13. *Illinc huc transferetur virgo.*] *Virginem* quæ etiam cum viro fuit, vocat. *Virgilius,*

Ab virgo infelix. —

O Iupiter! isfoccine pacto oportet?] *O Iupiter,* tragice adiecit Micionem versus.

Iffoccina

Istoccein passio, ad ipsum Micionem ref. plicens dicit.

15. *Si non re ipsa tibi istuc dolet.*] Nunc Rem pro veritate posuit.

16. *Simulare certe est hominis.*] Non hoc dixit, quia hominis est mentiri: sed quia sepe iracundiae simulatio, custodia disciplinae est. *Iam virginem despondi: res composita est: sunt nuptiae.*] Ne diceret, *despondi, composui, facie.* Et *despondit puellam* qui petit: *spondet à quo petitur.* Recte ergo fateri futurum, *Despondi*, dixit.

18. *Hac magis sunt hominis.*] Bene *Hominis*: ille enim dixerat, *Simulare certe est hominis.* Ceterum, *pueritibi factum.* Micio] Nihil aliud volebat Demea, nisi ut sciret Micio: quod impetrare non potuit, etiam ab eadem sentiente de pravitae & peccato Aelchini.

21. *Quasi quum ludas tesseris!*] Rectum erat si diceret, Ita vita est hominum quemadmodum tesseris ludere, aut, quemadmodum ludus est tesserae. Nota ergo genus locutionis.

22. *Si illud, quod maxime opus est jaetum, non cadit.*] Utrum, quod opus est, jaetum non cadit: incerta distinctio.

23. *Illud quod cecidit forte, id arte ut corrigas.*] Ars adhibenda pro fortuna, non enim si male jaetus ceciderit, desolendus est ludus, & Forte nunc pro Fortuna intelligendum.

24. *Correitor!*] Quia dixit, *Arte ut corrigas*, sed moris est iratis ab ultimo verbo contradicentis incipere.

27. *Neque est, neque illam sane studee vendere.*] In scopulo versatur Micio, in quo eligit ineptus potius videri, quam prodari Ctesiphonem patri.

30. *Cur non.*] Posset dicere, non est Aelchini amica: sed celanda est culpa Ctesiphonis.

31. *Ita me DI ament, ut videere te tuam impiam.*] Ordo est, Ita, me DI ament, te faciurum credo, ut habeas, quicum cantares. Ipse se fallit, non inquirendo ulteriorem causam retentæ in domo meretricis. Mire autem *Cantites*: quasi turpius sit cantare senem, cum psalteria, quam coire.

33. *Et nova nuptia eadem hac discit.*] Alius subaudit *Digere*, sed & magna in

verbis elegantia: vide enim quam vim significet *Discit*, & ideo non *Vxor*, sed *Novanuptia*, quam ad omnia docilem esse, ipsum indicat nomen.

34. *Tu inter eas vestim duxisti, saltabitis.*] Lusit est natus ab eo fure, quo introductus equus Durus in Trojam est, cum nexis manibus fure, chorum ducunt saltantes. Hoc à quibusdam dicitur, sed ego puto, manu confertos choros puellorum puellarumque cantantes, rectum ducere existimari: & id maxime convenire ad exagitandam importunitatem senis, veluti pueros imitantis. Simul etiam quia iste connexus manuum lascivus ac petulans admittit discretionem conditionis, dignitatis, ætatis, in tet meretricem, novam nuptiam, & senem. Et hoc, quemadmodum dictum est: & quanto stomacho jam ab Aelchino recessum est, & transitum ad Micionis luxuriam describendam.

36. *Iam vere mitte, Demea.*] Mire urbanitatem expressit ultro objurgantis, qui objurgatus est.

37. *Tuam istanc iracundiam.*] Tuam istanc dicendo, & ridiculam, & superuacuum significat. Et bene *Iracundiam*: nam tra. de causa est: *Iracundia* de vitio multum irascentis, *Atque uti deest, hilarum ac lubentem.*] Bene addidit *Lubentem*: multi enim hilares se simulant, non lubentes sunt. *Hilarum.*] Vctuste, non *Hilarem*.

40. *Hancine vitam? hancine mores? hanc demenciam?*] Ελπίς & παῖδες omnia, utpote stomachose secum loquens, deest enim *Esse*, aut quid tale.

41. *Demus sumptuosa.*] *Demus*, id est, homines.

42. *Ipsa si cupiat Salus, servare profusum non potest hanc familiam.*] Σαφηνοςία, Plautus. *Lubentorem refaciā quam ipsa lubentia est.* Etenim *σάφης* est, *ipsa Salus* si cupiat *servare*, *profusum* non potest hanc familiam. Hinc licet æstimare quantum & calosis & gravitatis apud Terentium sit, ad invitationem Cæcilianam. Vide quantum creverit à superioribus, ut sic finiat.

Etiam inieciſſe manum, ut teneret Demeam, ex ipſius verbis cernitur,

7. *An tibi jam manuum cerebrum diſpergam hic.*] Ut apparet, baculo minatur. *Alit.*] Quia prohiberi non potuit, amiſſo & accipitanti vultu, quid factum ſit, dicit, & abiſſe pronuntiat.

8. *Eleſt comiſſatorum haud ſane com- modum.*] Τῷ Χ. ὡς μὲν, tantum inopinatus ſupervenit, ut omnia ſic offendat, quemadmodum qui comiſſatum ingreditur: quia comiſſatoris eſt ſupervenire ad ſortum, & vociferari aliquid in joculari ſtreptum, quare totum ſaſe, totum ad Demeam contulit.

9. *Præſertim Cteſiphoni.*] Bona exceptio, ut appareat omnibus incommo- dum, & in his Æſchino, ſed præcipue Cteſiphoni.

10. *Niſi dum hæſeſcunt turba.*] Non quæ jam ſunt, ſed quæ erunt.

11. *Hoc villi.*] Τὸν κέρμας eſt vini: ut unus villus, aſinus aſellus, vanner gallus, vinum villum.

IN SCENAM TERTIAM ACTVS QVINTI.

*P*arata à nobis ſunt, ita ut dixi. Se- ſtrata, ubi viſi.] In hac ſcena col- latio eſt perſenarum mitis parentis, ac ſavi,

1. *Parata à nobis ſunt.*] De verbis abeuntis vult oſtendere Poëta, quam orationem cum Solizata habuerit ingreſſus Micio, & vides quas iſtæque interpo- fuerit. Primo, *Parata à nobis ſunt*: quæ non dixit: ſed, *Ita ut dixi* dicendo, ſignificat ſe dixiſſe omnia. Deinde, *ubi viſi*. Fiant nuptiæ: vel quid tale, aut omittit: aut dicturus hoc ipſum, audit vehementius fores eſſe pullatas: & quod agebat abiecit.

2. *Quisnam à me pepulit.*] *A me*, modo, id eſt, *Meum*. *Tam graviter*.] Quia irati omnia concire faciunt, quum pulſandæ fores eſſent exituro foras Demæ: ſic eas pulſavit, ut & his ipſis irati vi- deretur.

3. *Hei mihi. quid faciam? quid agam?* *quid clamem. aut quænam?* *i Cælum* *i Terra*, *i Maria* *Neptuni!*] Multum la- boravit Terentius, ut aſine-ſtaret

in dolore Demæ: quo major debet in Cteſiphone reptheſialio eſſe, quam in delictis Æſchini. Et nota, quod ubi non invenit quod dignum loqueretur, ab in- terjectione cepit, *Hei mihi*. Et adhuc quum pro rei magnitudine oratio parva eſſet, *quid faciam*, inquit. In alieno indignatus eſt: in ſuo *quid faciam?* in- quit.

In alieno litigavit: hic ait, *Quid agam?* In alieno clamavit & queſtus eſt: hic in ſuo relinquitur, & præter *dis- ſon* in Æſchini peccato Micioneſem ac- cuſavit: in Cteſiphonis, elementa cum Diis omnibus ac toto mundo. *Mira* *ἀνθρώπων*, & quam imitatur *Virgilius* in Ophæo, poſt amiſſam rutus Eury- dicen, *quid faceret?* inquit, omnia enim conſumplerat primus dolor. *Quæ ſe rapta hic conjuge ferret?* nam quid præter omnes terras atque inferos loci remane- bat? *Quæ ſtetu manet?* per quem ſtetum manes, quaſi omnes primis luctibus im- plexerat lachrymis. *Quæ numina voce moveret?* cui nec ita quidem inexperta remanſerat. Et vide hic gradus doloris & iracundiæ: in tantum autem, ut jam creſcere non poſſint, quippe in initio fabulæ tantum triſtis eſt Demæ, nam ſic audit à Micione, *Quid triſtis es?* & ipſe, *Rogas me?* (ubi nobis Æſchinnus ſit) *quid triſtis ego ſum?* Inde mox procedit in pejus: adeo ut ſic incipiat, *Diſperit Cteſiphonem* *audivi filium una fuiſſe in raptione cum Æſchino*. Inde poſtea dicit, *Næ ego homo ſum infelix*. Ad poſtremum, *Hei mihi quid faciam? quid agam?* Et naturali quodam modo, poſtquam ſum- mus furor ad extrema pervenit, repente ſenex mutatur, & mitis eſt.

4. *O cælum, i terra, i maria* *Neptuni?* Neptunus, quia medius ſit inter cælum & inferos, dum utriuſque regni parti- ceptus habetur, elementorum omnium potior, nam ideo tridentem habet, pro numero trium elementorum: ut apud *Virgilium* idcirco dicit, *Iam cælum ter- ramque meo ſine numine venti diſſerere*. Et apud *Homer*, ſicidem,

ὧς ἐπὶ τὸν οὐρανὸν πελάγας, ἐπὶ γῆν
ἢ πόντον.
Χεῖρ' οὐρανὸν ἐλὼν, πάρος δ'
ὄρεθων αἰὶναι

Ἐπειὶς αἰγῶν, οὐδ' ὅτ' ἐπέειπεν
χάλυδα
Ταῦτα ἑμὸς ὃς σπέρτω.

Et hoc est quod ait *Horatius*, in arte Poëtica *Interdum tamen & vocem comedia tollit*. In hæc enim tria, tertium natura dividitur. Ut *Virgilius*.

Principio maria, ac terræ, cælumque profundum.

Et per hoc totum mundum accusavit. O cælum, o terra, o maria *Neptuni*! Utium Deos elementa vocavit, quod Diis quoque irascitur, qui in iis commorantur, ut dolentes solent? An quia Deos esse non putat, ideo hæc omnia *Neptuni* dicit: quasi dicturus esset, *Neptunia* sunt: nisi intercederet persona *Micionis*: quem videns, ad aliud conversus, desit diluvium & interitum rebus optare, obiecto fratre, cui maxime irascitur, & propter quem detestabatur omnia. Tale est apud *Virgilium*:

Omnia vel medium fiant mare.

An omnia accusat, ut indignantes solent? Ut,

Quem non incusavi amens hominumque Deorumque?

Et ut,

Atque Deos atque astra vocat crudelia mater.

Hem tibi.] Τῷ ἰδιωτικῶ. *Tibi.*] Nulli enim *Micio* loquitur.

5. *Id nunc clamat.*] *Id.* ob id.

6. *Scilicet parata lites.*] Videretur & ipse periculis, dicendo *Scilicet.* & *Parata lites*. Sed ut rursus confirmet se ipsum, quia *Succurrendum est*, ait, *Succurrendum est*, *Ctesiphoni* scilicet.

7. *Communis corruptela nostrum.*] Qui communiter ambos corrumpet. *Communis corruptela nostrum liberum.* Major accusatio est ista quam prior: quippe quum jam modo de ambobus acculetur *Micio*, non de uno.

8. *Tandem reprime iracundiam.*] *Mite.* Quia reprehendere nequit irascentem, nimietatem reprehendit irati. Et *ira*, de causa est: *Iracundia.* de motibus. *Atque ad te redi.*] Quia *ira*, ab eo quod est *ire* dicitur, quoa à se eat, qui irascitur & furit. Et, *Ad te redi*, proptie dixit, *Virgil*,

Verum ubi nulla fugam reperis fallacia:
visum

In sefo redit. —

Et *Cicero*:

Redit ad se atque mores suos.

9. *Repressi, redii.*] Non quid dicatur, sed quo gestu dicatur, inspecta: & videbis neque adhuc repressisse iracundiam, neque ad se rediisse *Demeam*. sed quam mira est atque perspicua moralitas, in hujusmodi rebus, apparet.

10. *Rem ipsam putemus.*] Videtur paulo citius desolomachatus, quam res etiam incertæ poscebant, Sed & hoc morales nam iuste irati, omnia sævitia, ad ratiocinationes sæpe festinant. & præterea illud accedit, quod non invenit jam, quod condigne dicat: simul etiam quia inceptus est à fratre, quod apud se jam non sit per iracundiam vehementem. *Rem ipsam putemus.*] Tractemus, purgemus. nam & hinc *putamina*, purgamenta dicta sunt: ut *Plantus* in *Captivis* ait:

Nucleum amisi, retinui pignori putamina.

Et *Virgilius*, *Multa putiani*, inquit, *putare* proptie, est falsa & falsa à veris & utilibus refecate, unde arborum purgatores *putiatores*. Et *rem*, causam ipsam liti ostendit: ut, *Mitto ista, atque ad rem redi.*

11. *Ne tu curares meum.*] Nam ambos curare, propemodum reposcere illum est, quem dedisti.

12. *Factum est.*] Apparet, *Micionem* invitum quidem fateri, sed facete contemnere objecta.

14. *Cur enim amicam, Micie?*] Inclamatio ista nominis, magnam invidiam significat. Ut,

Regnumno, Æskine. hic possides?

Et,

— *Pacem te pascimus omnes.*

Turne. —

Num qui minus mihi idem jus æquum est esse.] Aut *num.* aut qui abundat, & est ordo, Qui minus æquum est esse idem jus mihi, &c. *Quiergo*, quare vel cui significat.

17. *Nam.*] Confidenter *Nen* repetivit: non habens rationem quam subiceret: nisi illi proverbium venisset in mentem. Nam quia se videt in malam causam

incidisse, totum verbaliter & facete agit: & subijcit aequitatem, ubi iusto se tueri non potest. Quod tamen a Demea statim convincitur, dicendo, *Nunc demum isthac oratio nata*, ut ostendat illum perurbatum contraria protulisse dictis suis superioribus.

18. *Communia esse amicorum inter se omnia.*] Inter Pythagoricos ortum dicitur.

19. *Facete: nunc demum isthac nata oratio est.*] Alii totum jungunt: alii separant. Et bene *Nata est*: nam sic dicimus de rebus repentinis: ut supra, *E re nata melius fieri haud potuit, quam factum est. heu.*

20. *Assensula paucis, nisi molestum est.* Demea,] In duas partes dividitur tota persuasio: nihil passum Demeam damnis, nihil corruptelæ.

21. *Principio si id te mordet, sumptum filii quem facimus.*] Figurativa locutio est: ut,

Eunuchum quem dedisti nobis, quas turbas denis?

22. *Quas.*] Modo objurgatorum est *Quas.*

23. *Pro re tollebas tua.*] Pro patrimonio tui qualitate.

25. *Et me tum uxorem credidisti, scilicet, ducturum.*] *Εὐνυχόν.*

27. *Conserua, quare, parce, fac quam plurimum illis relinquas.*] Hoc sic pronuntiandum, ut appareat hanc ipsam voluptatem displicere Micioni. *Conserua Parca. Quare Nova. Parce Omnibus.*

29. *Utantur sine.*] Aut deest, *Hic*, ut fit, *his utantur*: aut *mea utantur*, antequam locutus est.

30. *De summa nihil decedet.*] Rei tux scilicet.

32. *Dempseris.*] Pro *demos*.

34. *Mitte rem.*] Pecuniam. Et hæc exclamatio est moralis nimis adversum tardos ac non intelligentes homines. *Consuetudinem ipsorum.*] *Loquer*, aut quid tale, subaudiendum. *Mitte rem, consuetudinem ipsorum.*] Vel ab utilitate ad honestatem transit: vel à rebus ad illos ipsos, de quibus agitur. Cavetur enim ne aut rem perdant, aut ipsi pereant. *Mano, scio: istuc ibam.*] Moralis & faceta correptio, continens in se latenter blandi-

mentum, quo deliniatur auditor.

35. *Multa in homine, Demea, signa insunt.*] Obscurissimus sensus & te & verbis.

37. *Duo quum idem faciunt.*] Obscure locutus est, quum hic sit sensus: Duo idem faciunt, quorum unus licet facere, alteri non licet. *Duo quidem idem faciunt.*] Nam ambo & sapiunt, & intelligunt, & loco verentur, non ingenii vitium, sed ætatis est. *Sape, ut possi dicere.*] Melius est *sape* ad superiorem conungere: nam possunt duo idem facere, & casu, non ut similitudinem facere videantur, tunc ergo erit signum, *Sape idem faciunt.* Dicere autem posuit, pro intelligere & scire: ab eo quod præcedit, id quod sequitur, ut, *Feneravi istuc beneficium pulchre tibi dices, & Mo-*

39. *Non quod dissimilis res sit.*] An quia huic licet?

40. *Qua ego esse in illis video.*] Ordo & sensus hic est. Multa in homine, Demea, signa insunt, ex quibus conjectura facile fit: quæ ego illis inesse video, ut confidam fore ita ut volumus.

42. *Intelligere, in loco vereri.*] Non; *In loco intelligere*: sed, *In loco vereri.*

42. *Inter se amare.*] Cito dixit *Inter se*: quod est, quum alter alterum in vicem amat.

44. *At enim metuas.*] *Ἀντιθέως* ad priorem tractatum pertinens, qui est habitus de consuetudine rei familiaris. *Ne ab re sint tamen emissiores paulo.*] Quia amant, potant, olent unguenta. *At enim metuas, re ab re sint tamen emissiores paulo.*] Oratio tibi paulo: nam non paulo emissiores fore, Demea, sed plurimum fore credit & metuit, & *Ab re*, à patrimonio.

45. *Omissiores.*] *Ἀντιθέως*, ἀντιθέως, negligentiores. Sic in *Heautontimoroumeni*. *Ubi te vidi animo esse omissio.* O noster Demea] Blanda & cum quodam complexu ejus, qui reprehenditur, inculatio, & de more sublati. Et sic hoc dixit tanquam dicturus esset, Multa te latent, simplex homo es. nam hujusmodi sententia latenter quandam dicentis auctoritatem fiduciamque designat.

46. *Ad alia omnia etiam sapimus re-*

Atus.] Præterquam ad avaritiam. & per hoc, quod optas liberis, vitium senectutis est.

48. *Attentiores sumus ad rem omnes.*] Proprie attentiores reddit omiffioribus. ſupra enim dixerat, *Ne ab re tamen ſint omiffiores paulo. Quam ſat eſt.*] Quasi dicat, attentos nos eſſe, non itatum crimen eſt.

49. *Quod illos ſat aſus acuet.*] *Μεταγορεύς*, acuet. *Nenimum modo bona tua iſta nos rationes, Micio, Et tuus iſte animus æquus ſubvertit.*] *Na*, valde *Subvertit*, infra legendum eſt. *Si ne*, pro non, conjunctio eſt. *Subvertat* legendum eſt, ita ut ſubaudiamus *Timeo*, vel aliquid tale. Et *ita* & *iſta* quod ait, ſignificationem habent nulliusmodi rationem & ineptam: non apparet, non eas probari ab eo qui ſic loquitur, ut ſupra, *Iam vero omitta, Denica, inam iſtanc iracundiam.*

51. *Tace, non fiet.*] *Tace* nunc pro *evangelium* poſitum eſt, quaſi diceret, Non ſubvertet, ne dixeris: quod mali omnis verbum eſt.

52. *Da te hodie mihi.*] Accommoda te ipſum voluntati meæ, nam in animum tranſtulit quod eſt corporis, ut in Eunuchio: *Mihi ſeſe dare, ſermonem quævere, Cicero. Cerviculam jaſtare, & populo ſe accommodare. Da te hodie mihi.*] Si non vis, inquit, propter te, vel propter me mitis eſto.

53. *Exporge frumentum.*] Quia *contrahi* in verbo dicitur. Et verbo iſto oſtenditur, quanto conatu opus ſit, ad explicandam tantam contractionem ſenectutis & ſeveritatis. *Scilicet, i a tempus fert, faciundum eſt.*] Vide ſi non hoc ſit, quod Græci *ΜΙΡΟΚΑΛΗΜΕΝΟΝ* dicunt: nam ſic, & *ita tempus fert, & faciundum* dicendo, oſtendit ſe magis cogi neceſſitatibus, ut paulo ſit tranquillo: & cum tanta difficultate promittit, tanquam mala ſubiturus ſit. Atque adeo majorem partem ſecum diſponat, neceſſario hoc veli noli faciendum eſſe, ut ſit lætior: & hoc quia tempus fert.

54. *Faciendum eſt.*] Satis mire: tanquam neceſſitate cogatur ad gaudendum agreſtus ſenex & *ΣΜΙΚΟΚΑΛΗΜΕ-*

ROC. Caterum tu iſtas cum filio cum primo lucu iſto hinc.] Hoc ideo facit, quaſi gaudere interim non poſſit, niſi ſe vicinæ lætitiæ proximitate ſoletur.

55. *Cum primo lucu.*] *Ἀπὸ τῶν μόνων.* Cum primo lucu.] Veteres dicebant *lucum*, pro luce, pro ſole ponentes. Ergo Cum primo lucu, quam primum ſol cœperit illuſceſcere. Cum primo lucu.] Veteres mafculino genere dicebant, *lucem, lbo hinc.*] Tanquam de malo loco. De nocte.] Abundat de.

56. *Fac te.*] Eodem verbo utitur, quo jamdudum: ut laborem ad lætitiā ſe convertentis oſtendat: id eſt elabora ut ſis hilaris. Et *iſtam pſaltriam, una illuc mecum hinc abſtraham.*] Vide ſingulas ſyllabas imbutas amaritudine ruſtica atque agreſti. Nam *iſtam* odium ſignificat, *pſaltriam* ſævitia in nomine eſt, quam deliciōſam eſſe oportet, & *Vna mecum* quam cum adoleſcentibus eſſe conveniat. & *Illuc*: ad quem locum pſaltriam ſecum ire compellit. Deinde ne vel in itinere pœna ceſſet, Cum filio iſto hinc, inquit, *illam vero abſtraham*, nam *Illuc* eo animo dixit, quo ſupra, *lbo hinc*. Et apparet illum quaſi mancipium ducturum puellam, non ut fiduciam. *Mecum hinc abſtraham.*] Non abducam: ſed quod eſt ſævientis, abſtraham.

57. *Pugnaveris.*] Magnam rem feceris: Sic *Lucilius*,

Vicinus ſi Soci, & magnam pugnavi- mus pugnam.

58. *Eo pacto prorsum illis alligari ſilium.*] Hæc cum riſu dicit Micio, Et *ligare*, eſt injicere alicui vincula. Quis vero dicitur alligari ad aliquid, ſine quo eſſe non poſſit? Ergo propriè ad amicam alligari adoleſcentem dixit amatorem. *Prorsus* autem, certe, recte, ac vere ſignificat.

59. *Et illam ſerves.*] *Acuendum illam*: Hoc eſt, non jam ſilium, ſed illam, ſerva, in qua utrumque retinueris. *Ego iſtuc videro.*] Hoc eſt, ut illam ſervem.

60. *Atque ibi favilla plena, ſumi ac pollinis omen ſit faxo, & molendo.*] Atqui molere prius eſt, quam coquere: ſed illud prius poſuit, quo pulchritudo magis ſordatur, an quia prius torreatur triticum, ut tundi poſſit? Ut *Virgilius*,

Et torrens parant flammis, & frangunt saxa.

61. *Cogendo sit saxo. & molendo.* Ne ametur scilicet, *Cogendo sit saxo & molendo*: praeierat, *Amidone octava*.

62. *Mertius ipse* } Quum sol vehementior est. Et nomen fecit de adverbio. *Mertidum* dixerunt veteres, quasi *molidum*. & pro D posuio, propter cognationem batum inter se literarum. *Vi stipulam colligas.* Quod sub sole fieri necesse est.

63. *Tam excelsam reddam, atque atram.*] *Idem dicitur* Reddam, pro faciam. *Excelsam*, ad reuitatem licitati coloris: *Atram*, ad colorem retulit. Et vide quam aspera, quamque ingrata clausula sit, qui seuidici senis finitur otatio, *Placet, nunc mihi videre saporem*] Non contradicit: timet enim suavior, ne leuitiam rursus provocet ad iurgium.

64. *Atque equidem filium.*] Non solum suadet leuitiam, sed etiam ridere cogit invitum.

65. *Deridet t' fortunatus qui istoc animosus.*] Hoc verbum vultu Demex sic profertur, ut subrisisse videatur invitus. Sed rursus *Ego sentio*, amare seuerereque dixit. Et *Ridet*, qui simpliciter ridet: *Deridet*, qui cum alterius irrisione & contemptu ridei. *Fortunatus qui istoc animo fiet*,] Non laudantis est quod ait, *Fortunatus*: sed moraliter reprehendentis, ut si dicas, quum te aliquid cura offenderit, fortunatos stultos qui nihil sentiant. At hoc quoque dixit in Eunuchis.

Atego infelix nequo ridiculus esse, neque plagas pati possum.

67. *Iam iam desino.*] Et hic velut necessitatem queritur imponi sibi.

68. *Et cui rei opus est.*] Cui rei credis, nisi nuptiis t' hoc est, ludo atque leuitiae, voo & audio nuptialia. *Hunc sumamus diem.*] Non accipiamus, sed impendamus, & consumamus. Unde & *sumptum* dicimus pecuniam, quae insumenda est.

IN SCENAM QUARTAM

ACTVS QVINTI.

Nonquam ita quisquam bene subdita ratione,] In hac scena exom-

plum inducitur hominum, qui virtutem radio deierunt, ob contemptum eius quod apud omnes sanum esse, virtutum sit. Et adeo fauet Terentius clementioribus ac mitissimis patribus, ut hunc quoque adducat ad sententiam Micionis, non tamen hoc sententem, quod ita fieri oportet, sed quod ita res cogat. Vult enim naturalem inesse veris patribus acrimoniam, sed eam semper inuidiosam esse adolescentibus.

1. *Bene subdita ratione.*] Bene disposita, bene computata: *Ducero* enim est digitus computare, sed *Ducero* est apud alium & pariam: *Subducere*, apud se ipsum & secrete, quo magis in verbo isto maius attentionis & diligentiae signum est.

2. *Quin rei.*] *Quin*, modo, *cur non* significat. *Quin rei, atas, usus.*] *Tria posuimus*, ex quibus *Rei* pro experientia ponitur: & hac dicit se esse mutatum, nam mox dicit, *Re ipsa repperi*, *Facilitate nihil esse homini melius, neque clementia*.

3. *Aliquid moueat.*] *Subducit* est peccatus, subauditur enim *Quem*.

4. *Qua tibi putaru prima.*] Ante alia eligenda: quae & primo loco ponenda, ac per hoc optima.

5. *Vitam duram quam vixit.*] *Atque sumus*, ut *Luilius*, *Magnam pugnam*, nam ego vitam duram, quam vixi usque adducit.] Prius dicit quid laiciat, quam cur faciat.

6. *Prope iam excursu spatio.*] Id est, ad calcem, propter ipsos decursus nesciaque vivendi, & est *summae* sumptu a cursoribus, *Excursu spatio*.] Id est, in summa senectute, *si quam rem te ipsa repperi*.] Quia secum loquutus, ideo multa tetuicit, & deest, *Faciam t' &, Se quam queras*: & *Dicam*.

7. *Facilitate.*] Iam facilem se infert, inter *Facilitatem* & *Clementiam* hoc interest: *Facilem* enim, cuius ira cito soluitur: *Clementem*, qui non irascitur.

9. *Ille suam semper egis vitam.*] Hic jam quasi comparatiua qualitas inducitur de utroque: & ut ille in initio fabulae locutus est, sic in fine hic loquitur.

10. *Clementem placidum, nulli adere os.*] Mita varietas & in locis, & in partibus orationis. Et *clementem* est qui colit mentem suam, nec eam vixit irascendo.

Clemen, *placidus*.] *Clemens* est circa recte agentes: *Placidus* etiam circa delinquentes. Et *Clementis* est nulli lædere os: *Placidi* aridare omnibus. Et *clemens* animo, *placidus* vultu. *Nulli lædere os*.] Id est, nullum præsentem lædere. Et vide quam grate à nominibus verba transcant. *Nulli lædere os, aridare omnibus*.] Voluptatis affectus est duplex: Aut enim ex quiete voluptas est, aut ex aliquo actu. ergo hic utrumque complexus est. Et *nulli lædere os*.] Adeo ut nulli se contristem faciat, & hæc est figura *ἀνὰ ἑσῶν*, quum recurrimus per ea quæ diximus: & *ἐν ἡμετέροις* omnia reposita sunt.

12. *Ego ille aggressus*.] Bene addidit *Ille*, quasi jam notus, hoc ipso quod ferus atque aggressus. Et *sanus* factis: *Tristis* animo: *Truculentus* vultu, & aliter dici potest, ut *Tristis* sit, qui dolet: *Truculentus* & sævus, qui terret: & ideo *ἀνὰ ἑσῶν* mira per ista decurrit.

13. *Duxi uxorem*.] Pender, *Duxi uxorem*: sed Etiam cum magno significato addendum est: majore enim pondere subtrahitur conjunctio: nam, *Duxi etiam uxorem*, dicendum fuit. *Quam ibi miseriam vidi*.] *Ibi* inquit, quasi uxor locus sit, & hoc sine conjunctione, ut mala quæ enumerat, multa videantur.

14. *Alia cura*.] Non altera.

17. *Patria potitur*.] Accusativo casu extulit quod nos ablativo dicimus, id est, patria potitur commodo. *Atticus* in *Clytemnestra*, *Ferax* poriuntur plagæ.

19. *Illum diligunt: apud illum sunt ambo: ego desertus sum*.] Hic ostendit *Terentius*, vetum patrem & molestiosum & odiosum esse magis adolescentibus.

20. *Illum ut vivat optant*.] *Εὖν ἡ-ψις*. nam sic veteres loquebantur. Nos vero dicimus *Ille optant*, non *illum*. *Illum*.] *Micionem*.

23. *Nunc experiamur*.] Magis comice pluraliter *Experiamur* dixit, quam si diceret, *Experiar*.

24. *Quando eo provocat*.] Non addit quis: sed intelligimus, *Micionem* significati.

26. *Si id sit dando, atque obsequendo*.] Bene naturam securus est, qui attem

ignorat, putans agi verbis omnia debere, non dando & obsequendo. *Sid sit*.] Id est, Jam à liberis si magni pendor. *Non posteriores feram*.] Subauditur *Partes*, aut, *Non parvis faciam*, id est, non vincat à *Micione*. Et translatio est à partibus histrionum in fabula. *Non posteriores feram*.] Primus in his ero, inquit, in dando atque obsequendo.

27. *Deest: id mea minima refert*.] Vide, remanere in *Demea* non penitus ejectam securitatem.

IN SCENAM QUINTAM ACTVS QVINTI.

H *Eus Demea*, rogat frater ne abeat longius.] Hic ostendit *Poeta*, quam absurde blandus contur esse, qui non solet: & quam immodica sit repentina largitæ, ubi animus à parcitate nimis in contrarium vitium profusus: nunc excurreris.

1. *Hens Demea*, rogat frater, ne abeat longius.] Ut apparet, jam edormivit crapulam *Syrus*. Et satis moraliter dixit *Frater*: nec addidit *Tuus*, *Frater*.] Moraliter. nam deest *Tuus*.

2. *O Syre noster*, salve: quid sit?] Jam non hæc blanda, sed dura sunt, nam *Salve* dixit ei, non solum quem sæpe viderit, sed cum quo toties litigaverit. *Quid sit? quid agitur?*] Interrogat & quum sciat, & quum damnet actus ejus.

3. *Reste*.] Bene respondit *Reste*: hæc enim interrogaciones de salute atque incolumitate ejus sunt, qui interrogatur. *Hæc tria*.] Deest Verba.

4. *Prater naturam*.] Plus dicit quam si diceret, *Prater consuetudinem*. Jam nunc hæc tria primum addidi *prater naturam*, *O noster*, *quid sit? quid agitur?*] Hoc pressius dictum est.

5. *Servum huius illiberalem*.] Dura & importuna repente commutatio ex tanta vituperatione in laudem *Syri*, ostendit contra naturam suam niti *Demeam* *Præbe te*.] Id est, te ostendis, factis probas. Et tibi lubens bene faxim.] Et bene ad quam rem adjectum est: an & bene hoc addidit. Quis enim credat tam subitis post sævitiam blandimentis, nisi factis quoque vera esse ostendatur? Et

tibi lubens bene faxim.] Et additum est, ut ostendat hanc esse sententiam, Non solum te laudo, sed etiam juvo: illud dicendo, hoc faciendo. *Et tibi lubens bene faxim.*] Potest hoc & sic intelligi, Bene tibi faxim, & lubens, multi enim bene, sed non ex animo faciunt. Omnia ergo addidit, quæ placidum ostendat ipsum, atque clementem.

6. *Atqui. Syre.*] *Atqui* abundat per *supra* 20v. *Syre.*] Alliteration est non credentis.

7. *Hoc verum est.*] *Quasi* falsum fuerit illud, quod iurgabat: & hoc sit verum, quod nunc dicit. *Propediem.*] *T'piv.* Nam *Propediem* adverbium est temporis: ut si diceret, *Cito.*

IN SCENAM SEXTAM

ACTVS QVINTI.

1. *H* *Era, ego hinc ad hos proviso.*] *Ad hos*, ad Micionem & Alcinum scilicet. *Proviso* duas res significat: pro- cedo & video.

2. *Sed ecce.*] Hoc apud se.

3. *O, qui vocaret?*] Hac interjectione utimur, ubi ex intervallo notos videmus. *O, qui vocare.*] Polt *O*, nomine vocaturus, non habuit quod diceret: & ideo subiecit, *Qui vocare, Virgilius.*

O quam te memorem virgetnamque hand tibi vultis

Mortalis: nec vox hominem sonat, à Dea certè.

An Phœbi soror? an Nympharum sanguinis una?

Moris est autem inferiores proprio nomine vocari, si blandiri velis, sed hic nominis oblitus, dum dubitat & inquit, in hæsit pronomini.

4. *Anima mea.*] Hoc est, secundum animi mei sententiam, & quantum ad animam meum pertinet.

5. *Nam is mihi est profecto servus.*] In hoc laudando quia non laborat, subiecit specialiter merita ejus: aut, ut existimo, nihil habuit quod diceret nisi laudem, sine ullius facti mentione. Et mihi id est, quantum ad iudicium meum pertinet.

6. *Cui dominus cura est.*] *Quam* hic do-

minas habeat, *Dominum* dixit: quia prævalet masculinum, *Virgilius.*

Descendo, ac ducente Deo flammam inter & hostes

Expeditur. —

Et præterea sententia generalis inducitur, quoniam nullum specialiter dominum significat. *Ita, ut tibi sensu. Getai.*] Maximum delinimentum infert, cum nomine vocans, quod tantum superiori- bus est. Et vide quam grate, postquam ipse dixit, nomine appellavit *Getam.*

7. *Et tibi ob eam rem.*] *Quid?* *Et tibi?* utrum quemadmodum aliis? an quemadmodum Syro? *Et tibi ob eam rem? quid usus venerit.*] Defectus quidam rusticus præter naturam blandientis, cogit dicta repetere sine gratia. Hæ autem promissiones ad hoc præmittuntur, ut quum in subjectis agi à *Demea* huiusmodi res cæperint, non sit absurdum spectatoribus, *Demeam* tam cito esse mutatum.

8. *Meditare esse affabilis.*] Sic hoc lentius, ut illud supra, *Iam non tria has addidi præter naturam. O noster, quid sit quid agitur?*

to. Paulatim plebem.] Moraliter inferiorum turham, *Plebem* dixit: hoc est, ut in urbe vulgus, ita in familia servos. Et sit translatio ab iis qui honores dolose, ac non pro merito petunt, ambitiosique sunt. *Plebem* primum faciemus. *Hoc est, mihi faventem.* Et è contrario *Virgilius.*

Vadimus immixti Danaï, hand numine nostro.

IN SCENAM SEPTIMAM

ACTVS QVINTI.

1. *O* *Cecidit me quidem, Adolescens & Demea inter se affabiles, imaginem præbent. & quam dulcis sis junioribus assentatio. & quam ingrata consuetudo.* *Idem* autem dixit *Cecidit me*, pro *Nimis ludans & crucians me. Cecidit me quidem.*] *Quidam* pro expectatione est: tanquam in hac mora nullus alius occidatur, nisi qui amat, id est, ego. *Dum nimis sanctus.*] Et *nimis sanctus* ridicule additum est in ea ducenda, quæ

G G g g

jam pepetit, nam *Sanctum* est, quod omni observatione inviolatum est. Et bene additum est *Nimium*: quia *Nimum* pro viuo ponitur: juxta illam sententiam, qua dicitur: *Ne quid nimis*.

3. *Quid agitur, Æschinet?* Jam ipse docuit, *Quid sit*, & *Quid agitur?* blandimentum esse. Jam nunc hæc tria primum addidit præter naturam, O noster, *quid sit? quid agitur? Ehem pater.* Non sine conlutatione respondet Æschinus: etsi hic blande interrogat, & miti vultu: nam ex improviso obiectus est Demea, & insperanti.

4. *Tuus hercle verò & animo, & natura pater.* Totum enripuit Micioni, cui ne autimum quidem reliquit.

5. *Quis tu amicus? plures quam hæc, oculus.* Magis comicum, quam *amice*. Sed cur non *dominum uxorem accersis?* Bene subjecit, quæ volenti esse credebatur.

6. *Verum hoc mihi mira est, tibicina & Hymenæum.* Hoc est quod ait, *Dum nimis saulit nuptias student facere. Hymenæum* quidem Liberi & Veneris filium dicunt esse, qui primus certas nuptias instituerit, ideo per laudem cantu virginibus nuptis ob hujusmodi meritum. Alii virum fortem Atticum dicunt fuisse, qui raptas prædonibus virgines, oppressis latronibus, intactas patriæ restituerit. Alii quod *upulū* dicatur membrana quædam, qua est munita virginitas, quæ primo distrumpitur coitu, *Hymenæum* purant, veluti hymnum vocari virginum nuptiarum. Ergo sic accipit *Hymenæum* in nuptiis, quemadmodum *Epulorū* in funere, vel in laceris hymnum.

8. *Vin' tu huic seni auscultare?* Contemptit se ipsum dicendo *Huic seni*: hoc solum asserens causæ cur audiendus non sit, quod sit senex. Et totum hoc appareret lætissimo vultu dici.

9. *Turbas, lampadas, tibicinas.* Bene totum pluraliter: ut qui reprehendit sic multa, *Plautus*, *quos tu mihi parasitos, lufcos, quos summanos somnia?* Hæc igitur vultu pronuntianda sunt, ut appareat ea displicere dicenti.

10. *Atque hanc tu horto maceriam iube dirui.* *Maceria* dicitur paries nunc aliojus demacerata.

11. *Euge, jam lepidus vocor.* Apparet Demeam experienti causâ assentari, non quod animo faciat.

12. *Fratri adis fient pervia.* Eleganter quam *Fratri*.

13. *Ineo gratiam.* In gratiam eo, hoc est, amicos comparo. *Ego lepidus.* Irridens adolescentis animum, sic inquit, *Iube nunc jam.* Insultantis est verbum *Iube*, tanquam præster Micioni, hoc dicit Demea, Aut apud se dicit hoc, *Iube nunc.* Quasi insultantes dicere solemus, nunc minari, nunc asiliter, quem afflictum tenemus: ita & Micioni Demea dicit, *Iube nunc. Iube nunc jam dinumeret Babyloni illi viginti minas.* Nimis morale, est, quod de absente tanquam de præsente agimus. Est autem, *Iube nunc jam* figura etiam apud *Plautum* frequentissima, *Iube nunc jam.* Iube sic dicit, quemadmodum supra ille, qui quum alius nemo adesset alicui diceret.

14. *Dinumeret.* *Dinumeret* dixit: quasi multum numeret, *illi.* Cui illi? Ctesiphoni? Lenoni? an Æschino? an Syro? *Babyloni.* Fratrem, *Babylonem* ob nimiam liberalitatem vocat: an *Æschinum* nimis prodigum?

15. *Syre, cessui ire ac facere?* *Idcirco* dicitur, *Dirui.* Hoc vultu dicitur adhortante.

16. *Quum te video nostra familia tam ex animo factum velle.* *Ex animo alicui facere*, est id facere, quod ille animo suo velit aut certe ex tota mente præstare, non perfunctorie, sed ex animo factum, bene factum intelligere debemus, ut sit, *Ex animo*, quasi ex sententia.

17. *Dignus arbitror.* Multa desunt, & *Pot.* & *esse.* & *Qui fiant.*

18. *Quid tu au?* Eo vultu dicitur *Quid tu au.* quo videmus loqui eos, qui interrogant gesticulante vultu, quid sentiant de consilio suo, quos sciunt approbaturos esse.

19. *Sic soleo.* Potest *inquiritur* videri quippe quando tale consilium probat Demea, quod probaret adolescens.

IN SCENAM OCTAVAM

ACTVS QVINTI.

1. *[Vbi frater.]* Apparet Micionem dixisse, Cur diuiti? Syrum respondisse, Quia hoc iubet frater tuus, Iube frater. *[*Diui macerem scilicet. *Tunc pube hoc. Dimona?]* Interrogative pronuntiandum totum, ita erit una persona. Et ostenditur breviter ex huius verbis, quid prior dixerit Syrus. Et mirum initium, ne protentio opus esset Demex, ad profitendam mutationem voluntatis.

2. *Hac te.]* Maceris disiectione. Et alius omnibus. *[*Ut auptus senilibus.

3. *Colere, adjuvare, adungere.]* Colere, ad nutum pertinet. *Adjuvare,* ad Hegionem. *Adungere,* ad Sostatam. Et notandum Celi a superiore, ut, *Posthabui coluisse Same, hic silius arma, Colere.]* Subauditur Iubeo, per *[*ut sua.

5. *Imo herede ita nobis decet.]* Antiqui si addebant statum verbum, *Nos decet facere, nos decet dicere:* si non addebant, *Nobis decet,* dicebant.

6. *Primum huius uxoris est mater.]* Incipit a persuasionone, sed latenter, ita ut ea quæ proposito consilio dicenda erant, ante demonstravit, quam dicat quid fieri velit. Et hoc semper fit ab Oratoribus in his rebus, à quibus incipere non oportet, propter turpitudinem, aut incommoditatem rei, quæ persuadenda est. Considera adeo apud Virgilium, ubi persuadet Iris matribus, ut naves suas incendant: & invenies hoc ipsum consilium ultimum poni post argumenta quamplurima, *Quinagite. & mecum insaufas exurit pippes.* Et initium à possibili factum est: nam dicit, *Huius uxoris est mater.*

7. *Proba & modesta.]* Proba sibi: & Modesta apud alios. Et vide laudes consiliatoribus inventas & usitatas. *Ita aiunt.]* Hoc ita respondet, quasi dicat, *Sed quid mea.*

8. *Scis.]* Adhuc Micio non intelligit, quo res tendat: sed tamen vult quoddam admittantis, cui hoc dicitur, respondet, *Patere jam diu per annos ha-*

non potest.] Hoc autem addidit, ne contra filios Pater suadere videatur nuptias, si illis coheredes esse procreandos suadeat. *Per annos hac non potest.]* Bene *Per annos:* quia non est sterilis.

10. *Hanc te aqum est ducere.]* Te, Micio, scilicet. *Et te operam.]* Te, Æschine, nam ad tllum convertitur à Micione est. Et quare Æschinum operam dare æquum est? scilicet ut prosit socru.

11. *Ase ducere autem?] Magna vis in pronominibus posita est, nam Me ille sic dicit, quasi quem minime deceat, Te, Ille sic respondet, quasi quem maxime oporteat. Ineptis.]* Verbum est, quod facit *ineptio, ineptis, ineptis. Si tu sis homo.]* Non si es, sed si dixit: quasi in eo te hominem sit Æschinus probaturus. *Si tu sis homo.]* Æschine. *Si sis, pro, Si esse volueris, & si credi homo volueris. Si tu sis homo.]* Hic facie & mire coëgit Æschinum ad persuadendum. non enim dixit, *Si tu sis homo, persuade:* sed sic, faciat; ubi ab illo non factum, sed effectum exigeret.

12. *Quid? tu huic, asino, auscultas?] Aputum convitiis grandi & fatuo. Mi pater.]* Mi vocativus casus est, ab eo quod est *Mentis.*

13. *Fieri aliter non potest.]* A necessario. *Deliras.]* Proprio vocabulo usus est, tanquam loquaci.

14. *Insanis: aufer.]* Congrue seni *Deliras:* juveni *Insanis,* Et *Aufer,* vel te, vel manum: nam rogans, manum admoveat scilicet, dicens *Mi pater. Aufer.]* Aut te deest, aut manum, aut pro eo quod est *Ati:* ut sit, *Aufer te.*

15. *Ego novus maritus.]* Apud *Mendandum* senex de nuptiis non gravatur. Ergo Terentius *conventus.* Ego novus maritus anno denum quinte & sexagesimo sum, atque annum decrepitam doceam? Hic deest & *Quis, & Quid, & Quando, & Quomodo:* ut sit, *Quis?* ego. *Quid?* novus maritus. *Quando?* anno denum quinto & sexagesimo. *Quomodo?* annum decrepitam doceam. *Anno denum quinte & sexagesimo.]* Hec ætas est, ut *Paro-* sit, etiam comitorum senum. Et *Demum,* adverbium tarditatis est.

16. *Atque annum decrepitam doceam?] Hoc facere addit, tanquam faciendum.*

hoc esset, si puella duceretur seni, *Id ne essis auctores mihi?*] Hoc est, persuasores, ut Virgil.

Auctor ego audendi. —

Decrepitam.] *Decrepitam*, aut stomacho autli & iracundo: aut *decrepitam*, obtusi aniani & lætæ senectutis. aut *decrepitam*, cui sæpe moribundæ crepuerit planctu familia, id est clauaverit.

17. *Largitor.*] Verbum est imperativi modi, futuri temporis. *De te largior puer.*] Acutius *De te* dictum est, quam *de tuo*. Et bene in eum, qui promiserat puellæ conjunctionem suam.

19. *Da veniam.*] *Pæcta* beneficium, concede quod petitur. *Negravere.*] Ne re difficilem præbeas, quia *gravem* se dicitur *præstare*, qui id facile non præstat in beneficio, quod potest. *Da veniam ne gravare, fac, promitte.*] Altriuscuius agendum, fatigantiumque verba sunt.

20. *Age, prolixæ, Micio.*] Aut *Age prolixæ*, id est, age benigne; ut sit *Prolixæ* benigne, secundum veteres, aut per *ἀναιδῶν*, & *ἐμψύχων*, *Age*, correptivum: ut ad *Prolixæ* subandiatur, *Nostrefesso*, aut quid tale: & *Micio* velut insuavi dictum sit.

21. *Etsi hoc mihi prævum, ineptum, absurdum.*] *Prævum*, si anum ducit nullo commodo suo. *Ineptum*, qui non voto filiorum ducat uxorem. *Absurdum*, homini qui nunquam duxerit, & nunquam ducere voluerit, seni duci uxorem, quæ adolefcenti ducta non sit.

22. *Si vos, tantopere istuc vultis, fiat.*] Cur hic non vertitur de voluntate Socratæ? An quia illam consentire necesse est, vel propter pauperiam, vel ob amorem filiz suæ? *Si vos tantopere istuc vultis, fiat.*] Ridicule dixit & comice, uxorem se ducere, non quia velit, aut debeat: sed ut obsequatur iubentibus.

23. *Hoc consis quod volo.*] Perficitur inquit quod volo: ut sumptum & turbani domum recipiat Micio, & ego incam gratiam.

24. *Quid nunc quod restat?*] *Quod restat*, pro *Quod sequitur*. An quod restat tanquam reliquiatum priorum, ac per hoc minimum? *Hegio his est cognatus proximus.*] Commendatio personæ quasi notæ: etiam Micioni, ob merita sua.

Et bene addidit *Proximus*: nam multi gradus & veluti rami sunt propinquitatis in ætinitate & cognatione dispositi.

25. *Admis nobis.*] Recte, nam uxoris cognati, marito ætines sunt. *Pauper.*] Jam hoc nomine apparet aliquid flagitari.

26. *Quod locitas foras.*] *Foras* dixit, locum pro persona ponens, quasi diceret, *Nescio cui alieno*. sic & nos dicimus, *Audi quid dicis?* *Ecce hac*, pro *Ecce hic*. *Cicero*. *Hic tum alius ex alia parte*. Deest ergo aliquid, ut sit, *Quid locitas foras versum*. Aut si *foris* *foris* posito, id est, alieno. *Sub urbe est paulum agelli hic.*] Totum cum contemptione pronuntiantur.

27. *Huius demus qui fruatur.*] Id est, qui fructum capiat, non proprietate potitur. Proprie ergo, & quasi de jure dixit *Fruatur*, est autem *Fruatur*, alatur: quia *Frumen* dicitur summa gula, per quam cibum lingua demittit in ventrem.

28. *Bonus est, noster est, recte datur.*] *Ἐπιπροσώπων* hortantis, & *ἀναιδῶν* multa congerentis. *Bonus est.*] Potuit responderi, *Quid mea?* *Bonus est, noster est.*] Hæc omnia vultuose, tanquam invidiam parsimoniz faciat Micioni. Et plus significat *Noster*, quam si addatur, *Quid noster*. *Noster est.*] Bene addidit, namque dixit, *Propterea huius est*. *Recte datur.*] Quasi non queratur, an dandum sit: sed illud soium, an recte.

29. *Non meum illud verbum facio.*] Nunc *Verbum* pro *ἀξιωματικόν* posuit, quod uno stringitur verbo. Ergo *Verbum*, brevis sententia. *Non meum illud verbum facio.*] Nota *Verbum*, pro sententia, ut, *Vno verbo dic, si quid est quod me velis*. *Et, Miseram me: quod verbum audio?* *Verbum* dixit, veram sententiam. nam verba esse à veritate dicta testatur Varro.

31. *Hanc maculam nos decet effugere.*] *Maculam* τὸ χλευασμὸν dixit, irridens opinionem Micionis: quia parsimoniam, maculam putet & simul auxit, primo *Vitium*, deinde *Maculam* dicendo.

33. *Suo sibi hunc gladio jugulo.*] *Ἄλλοι* *πολλοί*. & non *Suo*, sed *Suo sibi*, moraliter & ut veteres solent loqui.

IN SCENAM NONAM

ACTVS QVINTI.

1. *F* Actum est quod iussi. Demea.] Id est, diruta est maceria.

2. *Frugi homo es.*] Utilis, ut fruges. *Ædipol* hodie mea quidem sententia ludico Syrum fieri esse aequum liberum.] Hoc est quod iam dudum promiserat Syro: sed nunc opportune, videtur enim modo meritis præcellisse. Et, *Sententia iudico*, *κρυολογία*.

4. *Quodnam ob factum.*] Jure, ascribi enim causas munitionis, in jure formula est. *Multa.*] Oratorie maluit generaliter dicere, quam quætere specialiter, quod invenire non possit. Et Micio singulariter unum quærit, hic pluraliter multa respondet. *Ædipol vir bonus.*] Jurat bonum: quia præter opinionem est.

5. *Ego istos vobis usque à pueris.*] Intellegit Syrus, laborantem pro se Demeam non habere quod dicat: & ideo ipse prosequitur ordinem meritorum: secundum quem apparet, pædagogum fuisse.

6. *Doci, monui, bene præcepi.*] Ridicule adduntur, & tantum consuetudine: quia imputantur etiam facta præcepi, pro bonis. *Qua potui omnia.*] Bene *Qua potui*: quasi plura vellet.

7. *Res apparer.*] Mire irridet Demea, sic tamen ut serio agere videatur.

8. *Apparare de die convivium.*] Id est, repente neque ante prædictum, nec pridie constitutum.

10. *Postremo, hodie in psalteria hac emunda.*] Et hoc totum serio dicitur, ut magis ridiculum videatur. *Hic adiutor fuit.*] In re bona *Adiutores*, in re mala *Impulsores* dicuntur. Ergo hic adiutor dicitur à non irascente: à criminante autem & irato, impulsor. *Hic adiutor fuit hic curavi.*] De more repetitum est hic: quum dicitur, *Hic adiutor fuit, hic curavi.* Sic enim solemus ocrare audientem meritis ejus quem laudamus. Deinde quid non præstitit, qui & officium corporis, ut adiutor: & curam animi præbuit, ut consultor.

12. *Denique hic vult fieri.*] Abutitur

Demea sciens prodigam voluntatem adolescentuli.

13. *Syro, cho accede huc ad me.*] Utrum ut eundem manu emittat, an ut palam fiat, jube propius accedere, juris publici consuetudine ludens? Et vide quam comicam munitionem, quam facere induxerit atque condigne.

14. *Et scorsum tibi prætorera, Demea.*] Effecit Demea plus quam volebat, nam qui conabatur amari, præfetur etiam his qui amantur.

15. *Gaudeo, & S. & ego.*] Gratulationum Syro hæc verba sunt: quibus de more ille, *Credo*, respondet. *Vinam hoc perpetuum fiat gaudium.*] Integrum, solidum, & nusquam interruptum.

16. *Phrygiam ut uxorem meam.*] Ut ipse Syrus, ita uxor Phrygia: secundum veteres, qui servis nomina à nationibus imponebant. *Vna mecum videam liberam.*] Hoc sic pronuntiandum est, quasi gaudeat se recordatum Demeæ: quod quum ultro cogitat habuisse, plene oblitus fuit.

18. *Hodie primam mammam dedit hac.*] Ridiculum meritum: siquidem oportuerit primam esse quamcumque, an quia causa est, quod ingenui dicuntur serio à nutricibus liberis educandi? *Herce vero serio.*] Adverbia sunt confirmantia, *παράλογον*.

20. *Ob eam rem?*] Hoc eo vultu dicit, quo rem veluti excutimus, & ostendimus momenti esse nullius. *Argentum, quanti est, sumito.*] Quanto pretio valet, *Argentum, quanti est, sumito.*] Hoc verbo utimur, ut faciunt qui persuadere aliquid cupiunt.

21. *Dii tibi, Demea, oro omnes semper omnia optata offerant.*] Omnes omnia: antiqua, elegantia & figurata.

22. *Processisti hodie pulchre.*] Nunc vere pulchre processit Syrus. *Siquid in porro, Micio, tu tuum officium facies.*] Hoc est patroni, ut libertum non deseras, sed ut alas munitionem, *Plantus, Facis melius quam pars lenonum, qui libertos habent, & eos deserunt.*

24. *Vndentatur.*] Vtatur, vivat: unde *usura*, vita dicitur, ut, *Vnius usuram hora gladiatoris isti non dedisset.* An unde alatur, de quo usufructum capiat, &

cupis tibi sortem reddat? Et hoc melius: nam ideo addidit, *Redderet tibi cito, Istoc vilis.*] Hoc egit Terentius, ut convulsus officii usque adeo prodigum faceret Demeam; donec parum redderet Micionem. *Istoc vilis.*] Quasi nihil minus: negatio enim est floccum ostendens, aut quid tale, cum id dicitur, quia subauditur *Quicquam, & Non dabo.*

26. *Faciet.*] Ne quid negatum in fine fabulæ videatur, addidit Demea *Faciet, & Faciet.* quod petis scilicet, quod irridens dixit, quasi de prodigo dicere videatur, Et mire *Faciet*: quia nec credibile erat statim consensurum qui negaverat, & perpetuo negatio esse in fine non debuit.

27. *Quid istuc? qua res tam repente mores mutavit tuos?*] Animadvertendum est, quia calliditate Terentius quærens finem fabulæ, complere lxtinam per ipsam Demeam nititur in universos, qui in tota comœdia tristes ac sævus interturbavit & vociferatus est.

28. *Quod prolubium?*] *Prolubium*, quod Græci *προβύμιον*, id est, promptus animus ad largiendum. *Subita est largitas.*] Repentina, ac per hoc ipsa est ingrata & immoderata: ut evenit, quum ex nimis parvis non largi & liberales, sed cilius prodigum redduntur.

29. *Ut id ostenderem.*] Abundat id aut id dicitur, pro *Per id*, *Quod te isti faciem, & festivum putant.*] Multum detraxit Micioni, dicendo *Te isti putant*, per quod significatur, errare adolescentem, & hunc non esse festivum, *Quod te isti faciem & festivum putant.*] Bene in postremo dignitas personæ hujus servata est, ut non perpetuo commutata videretur: ut Truculenti apud Plautum.

30. *Indulgendo.*] Attende indulgentiam à Demea culpæ adscribi pœno. Et *Largiendo Micio.*] Severe additum est nomen verbis ex animo plorantis.

31. *Quia non iusta iniusta, prorsus omnia omnino obsequer.*] Proverbiales sunt hujusmodi elocutiones, *fanda nescia, digna i digna, velu neli.*

32. *Effundite, emite, facite.*] *Effundite*, ad Æchinum pertinet: *Emite*, ad Ctesiphonem; *Facite*, ad omnes, *Facite*

quod vobis lubet.] Proprie rediit rursus ad amaritudinem pristinam. Hæc *omnino* est figura, qua invitos nos permittere ostendimus quod nolumus fieri.

33. *Qua res potius præter adolescentiam minus videtur.*] Hic ostendit Terentius, magis Demeam simulasse mutatos mores, quam mutavisse.

34. *Minus videtur, magis impense cupis, consiliis parum.*] *Eisoria*, minus, magis, parum.

35. *Hæc reprehendere, & corrigere me, & secundare in loco.*] Tribus tria redduntur: & utraque *autem* ad se. Illa in malam partem lupetiora: hæc in bonam, quæ inferiora sunt. Non tantum enim culpæ est, minus providere, quam impense cupere, quantum parum consulere. Item reprehendere, bonum est: melius, corrigere: optimum, secundare. Nam qui reprehendit, non continuo corrigit: qui corrigit, non ilico secundat, id est, lxtissimum reddit & fidelissimum. Alii *Secundare*, obsequi dictum putant, & ideo additum esse in loco: quasi non semper faciendum sit. Ergo *Secundare*, vel in melius convertere, vel obsequi intelligimus.

36. *Tibi, pater, permittimus.*] Noluist Terentius ab amoribus filiarum perpetuo repulsum patrem.

37. *Sic, habeat, in istac finem faciat.*] Hæc quidem permissio est: sed & exceptionem in se continet: & cum quodam stomacho, & velut minaci denuntiatione profertur, *In istac finem faciat.*] Hoc est, aut ne aliam amet, aut ne alteram comparet: no post istam luxuriatur ulterius.

38. *Istuc recte.*] Bene, Et Micio non discessit de proposito suo, qui ut peccasse alias ostenderet fratrem ob nimiam asperitatem, cum exceptione quadam laudans verba ejus, *Istuc recte* dixit. Quasi diceret, non ut cætera. Et simul reposuit ei, qui supra dixerat, *Ut id ostenderem, quod te isti faciem, & festivum putant*, id non fieri ex vera vita, neque adeo, ex æquo & bono, &c.

ÆLIUS DONATI V. C. Oratoris *Præfixi* Roma. Comment. in Terentii *Andriam* explicuit.

ÆLII DONATI,

V. C. ORATORIS URBIS ROMÆ,

PRÆFATIO IN PHORMIONEM TERENTII.

HANC Comœdiam, manifestum est, prius ab Apollodoro sub alio nomine, hoc est, Ὀνιδίου ῥωμίων, Græcè scriptam esse, quam Latinè à Terentio Phormionem. Quamobrem nulla dubitatio est, hanc solam esse cui nomen Poëta mutaverit: & errare eos qui in hac Phormionem parasitum putant à formula litis, quam intenderit, nominatum: quum Græca lingua fiseus sparteus & stramen nauticum sic dicatur: à cuius rei vel capacitate, vel utilitate, etiam ab Apollodoro parasitus Phormionis nomine nuncupatur. Hæc igitur proprie tota motoria est, & in affectibus constituta pene maioribus, quam comicus stylus posceret: nisi quod arte Poëtæ omnia moderata sunt. Primas in ea partes, ut ipse Poëta professus est, tenet Phormio, secundas Geta, tertias Demipho: subinde cæteri, prout cuiusque actus ostendit. Prologus Phormionis nimis concitatus est, adeo ut ipse semet veluti reprehendat ob hanc ipsam pervicaciam, & simul argumentum suæ purgationis inducat. Atque in ea quum & Protasis, & Epitasis, & Catastrophe magni moliminis & negotii sint: ita variis leporibus asperguntur, ut etiam rerum tristium gravitatem Poëta lepidus comica serenitate tranquillet. Hæc acta est ludis Megalensibus, Lucio Cornelio Merula Ædillii Curili, & L. Posthumio Albino: agentibus L. Cassio Attilio, & L. Ambivio: modos faciente Placco Claudii filio tibiis Serranis, totaque diverbiis facetissimis, & gestum desiderantibus scenicum, & suavissimis ornata canticis fuit. Editaque est quarto loco, M. Valerio, & C. Fannio Coss. Persona etiam in huius protasi non una est, sed duæ: quarum altera extra argumentum posita est, cui narratur fabula: altera in argumento, quæ narrat fabulam. Argumentum quoque non simplicis negotii habet: nec unius adolescentis, ut in Hecyra: sed duorum, ut in cæteris fabulis. Scire autem convenit, uno die transigi Phormionem: non, ut Hecautontimorumenon, duobus. Prologus correpte δὲν τὸ ἀρχαῖον dicitur, non producte δὲν τὸ ἀρχαῖον, nam officium prologi ante actionem quidem rei semper est: verumtamen & post principium fabulæ inducitur, ut apud Plautum in Milite glorioso, & apud cæteros magnæ authoritatis veteres Poëtæ.

A R G V M E N T V M.

Qum Chremes Demiphonis frater, aſcito ſibi ad fallaciam nomi-
 nes quo Stilphonem ſe dici fecerat, duos eodem tempore habuiſſet
 uxores, Athenis divitem, pauperem Lemni: ex divite ſuſtulit filium,
 qui dictus eſt Phadria: ex paupere ſurtim ſuſcepit atque educavit fi-
 liam, Phanium nomine, eamque conſilio cum fratre habito deſtinavit
 filio ejus Antiphoni uxorem dare. Quibus complacitis, uno tempore
 profecti Athenis ſenes, Demipho in Ciliciam, Chremes Lemnum ad ac-
 ceſſendam filiam, que jam illinc cum matre navigaverat, occaſionem
 dederunt avandi adoleſcentibus. Nam ſtatim Phadria Cithariſtriam ſub
 lenone capis ardere: Antipho illam filiam patrii Phanium deſponſatam
 ſibi, neſciens neſcientem, mox ut Athenas venit, nec patrem reperit,
 falſa duplici ejus nomine, matrem mortuam dum lamentatur, adama-
 vit: conſilioque & opera Paraſiti, ſecundum leges Athenienſium, quaſi
 ſibi cognata eſſet, tanquam in jure viſtus & velut coactus, eam acce-
 pit uxorem per abſentiam Patriſ. Qui quum adveniſſet, & vellet eam
 expellere: primo conſutatur per impudentiam Paraſiti. poſt cum ſuo Fra-
 tre ſic decipitur, ut dum eam credit ab Antiphone poſſe diſjungi, eam
 Paraſitu ipſe ducat uxorem: & det ducturo xxx. minas preſentis do-
 tis, puella nomine: quas Phormio acceptas Phadria dedit; ille lenoni
 ad Cithariſtriam redimendam. Quibus geſtis tandem Chremes agnoſcit
 filiam ſuam conjunctam eſſe fratris filio. Quare dum mutato conſilio
 xxx. minas à Phormione per rixam conatur exigere, per eundem proditus
 uxori ſue Nauſiſtrate eſt: & ſaltus libidinis reus, non ante veniam
 meruit à matrefamilias, quam & xxx. minarum, & amoris Cithari-
 ſtria veniam dedidit filio. Primus actus eſt in colloquio Davi & Getæ:
 per quos diſcit populus argumentum. Secundi actus tenor continet ad-
 ventum Senis turbulentum, & ejusdem jurgium adverſus Getam &
 Phadriam. Tercio actui attribuitur litigium Senis & Phormionis.
 tum conſultatio cum advocatis. tum Antiphonis in ſcenam reditus,
 colloquiumque cum Getæ. tum lenonis & Phadria colluctatio. tum ad-
 hortatio Getæ de inveniendò argento ad redimendam Phadria Cithari-
 ſtriam. Quartum actum iſta concelebrant: adventus Chremetis, ejus-
 demque cum Fratre deliberatio per errorem de ejicienda Phanio. Getæ
 verba de fallendis ſenibus. Antiphonis oratio apud ſemetipſum de amore
 trahentis. Getæ rurfus cum ſenibus callida, & mox cum Antiphone de
 eadem cauſa ſimplex diſputatio: ſenium inter ſe colloquium de expulſio-
 ne mulieris: & ad extremum verba Chremetis, agnoſcentis nutricem,
 ac per eam filiam ſuam cum Antiphone conjunctam. In quinto actu per
 Demiphonis errorem Phormio accipit argentum dotis nomine: & conve-
 nitur Nauſiſtrata, ut exire domo compellat Phanium. nuntiatur Anti-
 phoni

phoni & Phormioni per Getam, Phanium à patre agnitam, permissamque ut uxor habeatur. quæ quum ita nupsa sit, exposcitur argentum à Phormione per rixam senum: à quibus ille oppressus, rem omnem aperit Nausistrata, ad quod primum irata, ut in tali re uxor, mox lenitur in fine fabula, & tutissimum à patris iracundia præstat Phadriam.

IN PROLOGVM.

Postquam Poëta vetus Poëtam non potest.] Hoc initium à destructione personæ adversarii sumitur, conjunctum cum insinuatione personæ Terentianæ.

1. Postquam Poëta vetus Poëtam non potest.] Nota, Postquam apud veteres non præterito modo, sed etiam præsentis temporis adjungi. Ut,

Postquam nos Amaryllū habet, Galatea reliquit.

Quamquam sunt, qui Postquam simpliciter, pro Quoniam accipi velint. Postquam poëta vetus.] Qui jam diu est, non qui jam diu fuit. Ergo ut vinum, vetus: non vetus, ut Ennius. Postquam Poëta vetus Poëtam.] Jocunda repetitio, ut,

Divæ Drūm, — Et, Notos pueri puer induc vulnus.

Postquam Poëta vetus Poëtam non potest.] Aristoteli primum per sūdan, primum, ita ut extrinsecus novum audire Poëtam oporteat.

2. Retrabere à studio.] Sic loquitur, quasi rem scenicam magis lædere voluerit Luscius, quam Terentium, Transdere.] Transdere veteres sonantius, quod nos lenius dicimus Tradere: ut Tralatium, nos Translatum è contrario. Et transdere hominem.] Conice & venuste inferuit Hominem: ut,

Levibus huic hamis consertam, auoque trilem

Loricam: quam Demoleo detraheras ipse

Victor, apud rapidum Simoënta sub Ilio alto:

Donat habere viro, decus & tutamen in armis.

3. Maledictū detertere.] Sensus hic est. Ipse se, inquit, adversarius fatetur victum, qui à rebus exclusus, ad verba

delapsus est. Maledictū detertere.] Deest Eum, ut,

Quarum, qua forma pulcherrima, Deiopeiam

Connubio jungam stabili. —

4. Qui ita dilitans.] Impudentiana ostendit per frequentativum verbum, Quas antehac fecit fabulas.] Et hientium accusatorem facit, qui præterita ingerat, & de quibus jam sit judicatum in melius.

5. Tenui esse oratione, & scriptura levi.] Imperitum inducit criminatorem, qui hoc objiciat, quod proprium debet esse comici Ityli. Revera autem hoc deterior Menandro Terentius judicabatur, quod minus sublimi oratione uteretur, quod ipsum nunc purgat, dicens in Tragedia altiora transire posse.

6. Quia nusquam insanum scripsit adolescentulum.] Ideo videmur leves, tenuelque, inquit, quia non in comædiis prodigia facta sunt, & tragedias concitavimus. Et callide hic non solum errorem reprehendentis, sed etiam imperite scripsisse ipsum ostendit Luscium Lavinium. Scripsit.] Legitur & Fecit. Adolescentulum.] Ut comicam personam ostenderet, artificiose immittit adolescentulum, quo magis persona à sublimitate tragica discederet.

7. Cervam videre fugere, sectari canes.] Hic affectus à comædiis removendus est. Cervam videre fugere, sectari canes.] Ambiguitas per accensivum casum, perseverans usque ad ultimum de industria, ut etiam ipsa perplexitas odiosa sit.

8. Et amplorare, orare, ut subvenias sibi.] Hæc omnis ætius ac tragica est: & ideo in comædia vitiose inducitur.

FIN.

9. *Quum stetit olim nova.*] Bene hoc positum est: potuit enim responderi, Cur igitur stetit, & non exacta est a populo? *Quum stetit olim nova.*] Recte *Olim* quasi dicat, Quum adhuc Terentius non scriberet, penuria meliorum est probata. Deinde quod ait *Nova*, hoc significat, omnia casuina novitate ipsa commendari, etiam si nullus momenti sunt.

10. *Atteru opera magis sterisse.*] Una opera & suffragium scenicorum comparat, & laedit adversarium.

11. *Minus multe audacter.*] Nove dictum, *Minus multe audacter*: ut cum dicamus nos, minus audacter.

12. *Nunc si quis est qui hoc dicat, aut sic cogitet.*] Omne quod in mentem venit, aut cogitamus, aut dicimus, *Vi Virgili.*

--- Et mihi jam multi tendela caneant.
Artificis scelus. & taciti ventura videbant.

Hic sensus est, nunc si quis est, qui hoc dicat, aut censeat, Improbus est Terentius. qui omnes prologos de maledictis facit: habere is hoc responsum sibi, adversarium coegisse, qui provocaverit. Nam quid faceret Terentius, quum de palma artis musicae certandum videret esse sibi.

14. *Lacessisset prior.*] Aut *Lacessisset abundat*, aut *Prior*.

15. *Nullum invenire prologum.*] Prologum in loco, non hominem, sed verbum significat, *Novus*.] Hic quod supra praetermisit, veteri suppositum novum.

16. *Nisi haberes cur malediceret.*] Mire haberi: quasi dubium non sit, maledicendum esse Lusio.

17. *Si suu responsum hoc habeat.*] Huic rei per qualitatem respondet, adversarium cogere, ut sic agat. *In medio omnibus palmam esse posuim.*] Senius hic est, Inveniet, inquit: sed maluit, quum de palma certandum sit, adversario respondere laudenti. Verum oratorie manifestella solvere non curavit, hoc est, nullum invenire prologum potuisse Terentium, & hoc enim obijciendum fuit omnibus & novis, & veteribus Poëtis. *Palmam* pro causa certaminis posuit. Et ideo non est mirandum, si pugnant, qui-

bus causa certaminis praesto est.

18. *Qui etiam tractant musicam.*] Virgilius.

--- Nec quicquid ubique est,
Genus Dardania. magnam qua parsa
per orbem.

Et *meo gestasse, auti tu*, qui comcedias scribunt.

19. *Ille ad famem hunc ab studio.*] Hic maxime incipit solvere, quod sibi superius ipse proposuit. *Ille ad famem hunc ab studio.*] Nunc quid est, inquit, Poëtam vituperare, nisi ad famem respicere? nam Poëtae prohi suas vendebant fabulas: & harum pretiis alebantur. *Ille ad famem hunc ab studio.*] Cur lacessitus respondes? certamen est, inquit. *Ab studio studet.*] Vultu: ut, *Lusit lumum & pugnam pugnavit.*

21. *Benedictus si certasset.*] Quia supra dixit, *In medio omnibus palmam esse posuim*, quali dicat, quicquid in certamen venerit, in eo vincendos amulos esse. *Si certasset.*] *Certasset*. auti tu provocasset: ab eo quod praecedit, id quod sequitur, *Virgilius*.

--- Nec te certasse priorem

Poeniteat.

Audisset bene.] Bene audire, est bene dici, laudari.

22. *Quod ab ipso allatum est.*] Id est, maledictum, *Quod ab ipso allatum est, sibi esse id rellatum putat.*] Proverbiale est, *Quod dedit, recepit.* Et geminavit, *Id est, Reliquias Danaum.*

23. *De illo jam finem faciam d'cundū mihi.*] *Αὐτὸς ὁ ἐπὶ τῆς αἰτίας τῆς ἀπορίας.* Dicundi mihi, *Peccandi quum ipse de se finem non facit.*] Et *Mihi*, & *De se* proprie positum est: & praeterea *μαρτυρία*.

24. *Peccandi.*] Maledicendi. *Peccandi cum ipse de se finem.*] Prius, inquit, ego de illo finem faciam, quam ipse de se. An, Prius dicendi ego faciam, quam ille peccandi finem? *Non facit*, pro non faciat: ut, *Mirum ni ego in praepter hoste dabo.*

25. *Nunc quid velim animum attendere.*] *Deest*, *Quartus*, ut sit, Nunc quid velim, quartus? animum attendere, *Adverte novum.*] *Novum*. Latinam dicit.

26. *Epidicazomenon quam vocant*

mediam.] Hic manifeste errat Terentius, nam hæc fabula quam intulit, *Epidicæ*, *meus* dicta est, a puella de qua iudicium est: quum sit alia *Epidicæ* *comenæ* ejusdem Apollodori. Debuit ergo dicere *Epidicæ* *comenæ* Græce.

27. *Latini Phormionem nominant.*] *Æqueus* regiculum dicunt Græci, quo interitur pavementum: unde Photio correpta prima syllaba apud Apollodorum est, Non ergo a formula, ut quidam putant, dictum est. Ergo inde parasitus, vilissimæ conditionis homo, nomen accepit.

28. *Quia primas partes qui agit.*] *Primas* nunc, maximas ad actorem enim reulit, *Cicero*, *Sape illum qui est secundum aut tertiarum partium*, *Phormio parasitus.*] Si a formula esset nomen comœdiæ, primam produceremus syllabam: si a Phormione, corrumpere debemus.

29. *Perquam res agitur maxime.*] Quia primæ partes etiam aliud significant, non ergo nunc primum actum dicit, sed summās partes. Et bene *maxime*: quia & per alios.

30. *Voluntas vestra si ad Poetam accesserit, dæderam.*] Si voluntas accesserit: pro, si fuerit, nove sic *Voluntatem*, pro favore ponit.

31. *Adeste aequo animo.*] Favor in comœdia silentium spectatoris est. Recte ergo addidit *persilentiū*, *Æquo animo.*] Nunc propositio est.

32. *Ne simili utamur fortuna atque isti famus.*] Ne populum læderet, fortunam maluit acculare.

33. *Quum per tumultum naster.*] Apparet Hecyram ante Phormionem actam esse: cui coniungit id quod queritur, populum subaccilians, *Nester grex meus loco est.*] *Locus*, est distributio temporum, quæ cuique in spectaculum venturo attribuitur ab Adilibus. Unde *leco motus* dicitur, qui suas horas non obtinuit inter præcedentes & consecuturos. Ergo proprie, Sic & *Cicero*, *Loce ille meus est, quum est ex urbe pulsus.*

34. *Quem alteris virtus.*] Ubique laudat actorem, est enim Poetæ utile, *Quem alteris virtus.*] Qui exclusus toties, animum non abiecit, sed perseveraverit agere, ideo *virtus*, *Rastituit locum.*]

Bene repetivit locum, ut *Æquitas* vitaretur: ne *quem tumultum* dicere videretur.

35. *Bonitasque vestra adiutans.* *æque* *æquanimis.*] *Bonitas* in omnibus generaliter rebus est: *Æquanimis* in spectando, An *Bonitas* in probandis his quæ bona sunt, *Æquanimis* in agnoscendis vitis atque delictis? An *πονολογία* est? An *Bonitas* circa omnes: *Æquanimis* circa Terentium? *Bonitasque vestra.*] Ne totum actori tribuens, nihil populo præter culpam reliquisse videretur, honoris causa hoc addidit, *Adiutans.*] Sic veteres dicere maluerunt, quam *adiuvans.*

IN SCENAM PRIMAM

ACTVS PRIMUS.

A *Micus summus meus.* & *popularis.*] Quod in omnibus fere comœdiis, in quibus perplexa argumenta sunt, fieri solent, id in hac quoque Terentius servat: ut *Æquitas* *Æquitas*, id est, personam extra argumentum, inducat: cui dum ob hoc ipsum, quod veluti aliena tota fabula est, gesta res narratur, discat populus texum ex continentia rerum, sique instructum ad cetera. In hac scena, qua dædendi atque instruendi spectatori causa inducitur, mire existimetur lepores facit, quo cernuntur & sales cernunt. Idem est artis Poetica, ut quum narrationi argumenti detur opera: jam tamen res agi & comœdia spectari videatur.

1. *Amicus summus meus.* & *popularis* *Geta.*] Innuatio personæ ejus, quæ induitur ad audiendum argumentum. Et vide servum ostendi Davum: & non ostendi cujus servus sit. *Amicus summus meus.*] Causa cur in scenam procedat Davus, *Amicus.*] A voluntate, *Popularis.*] A fortuna. *Popularis*, ejusdem conditionis gentisque. *Sallustius*, *Popularis* sui secleris. Et *popularis* populo amatus, & *popularis* civis, & *popularis* humilis, & *popularis*: vilis, è populoque factus: ut si quis dicas fordidum, *popularis* erum. *Amicus summus meus.*] Davus extra duas familias inducitur, quum in hac sunt fabula, alienus, ac per hoc

H H h h ij.

ignatus, cui narret Geta argumentum.

2. *Heri ad me venit.*] Apparet heri fuisse nuptias. *Heri ad me venit.*] Propter cognationem E & I literarum, non dubitaverunt antiqui: & *heri* & *heri* dicere, & *mane* & *mane*, & *vespere* & *vesperi*. *Erat ei de ratiuncula.*] Uellit nam: sed mite subitatum est. *Erat ei de ratiuncula.*] Opportuna diminutio in te servili, *Ratiuncula*, & *Pauzillulum*. *Erat ei de ratiuncula.*] Moraliter intulit, *erat ei*, magis enim facerem & conicum est, quum *accusatus* infertur, quam si diceret, *Nam erat ei*.

3. *Iam pridem apud me reliquum.*] De argumento sumitur causa colloquii. Nam debui, inquit, Getæ: & ille me exigit, ut muneretur domino ob nuptias factas, *Pauzillulum*.] Quartus gradus diminutionis *pauzillu*. *pauzillulum pauzillulum*.

4. *Id ut conficerem.*] *Εὐχέας* prima. Et *conficerem*, proprie: nam fieri pecunia dicebatur, *Sallustius*. *Qua pecunia ad Hispaniense bellum* *Mestillo* facta erat, *Conficerem*.] Quia in promptu non erat, *Confeci*: *adfero*.] Bene quasi reddenda morte, non habere, causa fuerit.

5. *Nam horilem filium.*] *Τεῖσιον* Græci dicunt, atque haud scio, an Latini quoque *alumnium* dicere poterant, nisi hoc ualient, *Nam horilem filium* *epus dixisse audio uxorem*.] Mite se applicat argumento.

6. *Ei credo munus hoc contraditur.*] Mite, *Heri* quidem fuerunt nuptiæ, sed adhuc munus contraditur: quia in nuptiis etiam septimus dies inaugurationem voti habet, ut in fuere nonus dies, quo parentalia concluduntur. *Ei credo.*] Uxori scilicet, *Munus hoc contraditur*.] *Hoc*, pecuniz scilicet munus erit. Et est figura *πένθος*. *Credo.*] Pro uero scio. *Ei ei*, an uxori, an absolute? ut si, *ei res contraditur*.] Aptæ in verbo difficultas. Ut in *Adelphis*.

Munus decem contradit alicunde.

Et,
Contra omnia.

7. *Quamvisque comparatum est.*] Mito *πανταγώ* morem pro lege conqueritur, *Comparatum*.] Consilium est lege, Et,

Hi qui minus habent, & Divitiaribus duxit: no diceret, servi dominis, vult enim latius patere quod dicit, & generalem esse sententiam. *Quamvisque comparatum est*! *hi qui minus habent.*] *Gazulos* servos & sententiosos amat *Comœdia*: tristes & parce loquentes *Tragœdia*.

8. *Vi si imper aliquid addant.*] Mite, non *Dent*, sed *Addant*: & non, *Aliquando*, sed *Semper*. *Divitiaribus.*] Pro, minus pauperibus.

9. *Quod ille.*] Docte ad singularem numerum transit a plurali, *Quod ille*.] Redit ad Getam, *Vnciatum*.] Sic veteres, *Multa vnciatim*. Cum expensâ pecunia fertetur more veterum: non, ut nunc, annumeraretur: *Assis* libra erat: ejusque partes, *Vncia*. Rursus unciz unus duodecima pars, *Libella* dicebatur. Merito ergo non per singulos seilicet, neque per singulos denarios, neque per singulos asses: sed id quod *σπηδαιώδης* minimum fuit, per singulas uncias *vnciatum* dixit. Et *Cicero*, *Ergasti* *Vnciatum*, si sua sponte venisset, *libellam unam dedisset* *Vnciatim*.] Vix potuit & *vnciatum*, & cito consari *peculium*. Ut multa *pauzillatim*, & cito sunt maxima. Merito ergo additum est *Vix*. Sed quid si & *Vnciatim*. & *Vix*, & tamen de lucro dedit? *De demenso suo* inquit, Quid si ex abundanti? *Suum defraudans genus*. Deinde, non *Aquisfuit*, sed *comparsit*. Et ad postremum, *miser*, ut iniquitas consuetudinis, comploratione finiretur. *De demenso suo*.] Servi quaternos modios accipiebant fruuenti in mense, & id *Demensum* dicebatur, & utrum à mense, an à metiendo, incertum est.

10. *Suum defraudans genus.*] Ut contra, *Genialis curare* dicitur, qui vivis laetius.

11. *Id illa.*] Nuptia scilicet, *Universum abripit*.] Contra illud quod *Vnciatim* dixerat, *Universum abripit*.] Magna virtus pene in singulis syllabis: contra illud quod ait *ille* *illa* retulit: contra *vnciatim* *vix*: & de *demenso suo*, *universum*. Contra id quod ait, *Munus contraditur*, *Abripit*. Contra, *unum defraudans genus*. & *comparsit* *miser*. *Haud estimans quanto labore parium*. *Haud exi-*

Simans.] *Haud existimans*, vel intelli-
gens, vel recogitans, ac reputans. *Haud*
existimans.] *Pro*, ultimus, *Salustius*,
Si, *Quirites*, *pacem existimaveris*.

12. *Quanto labore parium.*] Hoc sic
pronuntiandum est, quasi nunc ei vene-
rit in mentem sepius passurum Getam,
quod semel tolerare gravissimum judi-
caverit. *Quanto labore.*] *Ut*,

Reliquius Troja ex aridente receptus.

Parium.] Proprie dicitur *Partum*, de eo
quod labore quæsitum est: quia nullus
partus sine dolore est ac labore. Porro
autem *Geta ferietur.*] Ad paupertatem
retulit *Ferietur*. nam & damnum *plaga*:
& res, *sanguis* noster dicitur.

13. *Ferietur alio munere.*] Significan-
ter, non *Fingetur* munere, sed *Ferietur*.
dixit. *Ferietur alio munere.*] Ex consue-
tutine, *Ferietur*. Nam & *plagam*. *dam-*
num: & *sumptum*, *sanguinem* nostrum
dicimus. *Vbi heri pepereris.*] *Quæ* supra
illa dicta est.

14. *Porro alio autem.*] *Et alio*. quod
dicit, pro multis pronuntiandum est.
Vbi erit puero natalis dies.] Cum adje-
ctione temporis, cujuslibet natalis dies
melius dicitur: ut *natalis locus*. & *natalis*
astrum. sed *Virgilius*, serviens personæ
rutilica, *Mens est natalis*. *Iola*, inquit:
nec addidit, *Dies*.

15. *Vbi initiabunt.*] Hoc vultuose pro-
nuntiandum. *Vbi initiabunt*] *Ut* qui-
dam cibo & potu: ut quidam, *sacris*.
Vbi initiabunt.] Legitur apud *Varronem*.
initiari pueros *Edulex*, & *Potica*, & *Cu-*
bæ. *Divis edendi*, & *potandi*, & *cuban-*
di: ubi primum à lacte & à cunis tran-
sierunt, quod *Virgilius*,

Nec Deus hunc mensa, Dea nec digna a-
cubili est.

Hoc adnotavit *Probus*. Sed *Terentius A-*
pellodorum sequitur, apud quem legitur,
in insula *Samothracum*, à certo tempo-
re pueros initiari, more *Atheniensium*,
quod, ut in *palliata*, probandum est *na-*
gis. *Vbi initiabunt.*] Hoc sic inferendum
est: non quasi hoc solum sit, sed quasi
defatigatus sit enumerando occasiones
dandorum munerum. *Omne hoc mater*
auferit.] Hoc retulit ad offerentis irri-
sionem, qui putat se puero dare. *Mater*

auferit.] *An nutrit? an vera mater? Puor*
causa erit mittendi.] Proprie dixit *Mit-*
tendi, de muneribus.

16. *Sed videam' Getam?*] *Locuturum*
ostendit *Getam*, *Sed videam' Getam?*
Apparet Poëtam nihil putasse amplius
addendum, ad insinuandam populo per-
sonam *Davi*: & ideo jani induxit excu-
ptam *Getam*, ut sit causa commutandæ
orationis.

IN SCENAM SECUNDAM

ACTVS PRIMUS.

Si quis me quæret rufus.] *Mire Poëta*
disideratum Geta ostendit Davum.

1. *Si quis me quæret rufus.*] De ipso
loquitur, à quo reddi sibi debnum spe-
rat. *Si quis me quæret rufus.*] *Atrom-*
ones secunda, non apparet plura di-
cturum fuisse. *Præsto est; desine.*] Tertia
persona de se loquens usus est: quia ille
nominativum prætulit.

2. *At ego obviam conabar tibi, Dave.*] *Conabar*, absolute. An *ἐν ὄψει* est, ut
desit *ire*? Et est adverbium loci *obviam*.
Accipe.] Prævenit petitionem, dicendo
Accipe: & hoc eodem gestu offerentis di-
citur. Et hoc est quod ait, *Confeci i as-*
fero.

3. *Leſtum est.*] Absolute, nam non
dicit quid: utrum debitum, an argen-
tum leſtum, *Lucilius*. *Leſtis omnes*. *At-*
ricon hoc est. *Leſtum est*: *convenies nume-*
rus.] Ordinem servavit. prius enim qua-
litas, deinde numerus pecuniæ spectari
solet. *Leſtum est*: *convenies numerus*. *quan-*
tum debui.] Quippe tribus modis debi-
turi pecuniarum solvitur. pensione,
Accipe, speculatione, *Leſtum est*. *numero*,
Convenies numerus, *quantum debui*. *Le-*
ſtum est.] *Leſtum*, bonum, vel sple-
didum: *Ut*,

— *Arma Serestus*

Leſta refert humeris. —
Quamvis quidam putant, *Leſta*, ab eo
quod est *lego*, dictum, *Quantum debui.*
Pro, debitum tibi à me est.

4. *Amo te*. & non *neglexisse*. *hales*
gratiam.] *Anat*, quod reddidit pecu-
niam: agit *gratias*, quod diligenter, *Et*

H H h h j j

quare ? utrum quia creditum non fefellerit ? an quia lectum attulerit : & numero congruenti. Et recte dixit : nam redhibito/debiti hoc agit, ut etiam gratias agamus. *Amo te. & non neglexisse habeo gratiam.* Hoc pro gratiarum actione ponitur : & ostenditur vere, necessariam fuisse pecuniam. *Non neglexisse.* In Andria, *Et id gratum fuisse adversum te. habeo gratiam.*

5. *Præsertim ut nunc sunt mores.* Sic & illud dictum est,

— Namque hoc tempore

Obsequium amicos, veritas, odium parit. Quia consuetudinis imago est, vituperare præsentia. *Ad eo res redit.* Figurate, pro, ita loqueris, *Ad eo res redit.* dicitur, quum aliquid peius expectatione contigit.

6. *Si quis quid reddit, magna habenda est gratia.* Id est, etsi rem non magnam, tamen magna habenda est gratia : hoc enim significat, *quid reddit.* *Si quis quid reddit.* Qui hoc interrogative pronuntiauerit, patum belle explicat conceptam sententiam. *Habenda est gratia.* De est, *vi.*

7. *Sed quid tu et tristis ?* Hic admonemur omnem ab initio sermonem Geræ, quasi fatigatis & anxii, pronuntiare, accommodatis præsertim ad vultum verbis. Nam & ,

Si quis me querit.

Et,

At ego obuiam tibi cenabam. Davos.

Et,

Amo te. & non neglexisse. habeo gratiam.

In se quoddam contractionis animi occupatique signum habent. *Sed quid tu et tristis ?* Sed particula, transitum significat ad mentionem aliterius rei, *Sed quid tu et tristis ? egone ! nescis quo in metu.* Descensus ad argumentum ab eo sermone, qui extrinsecus à Poëta informatus est, jam manifeste apparet, *Egone ! nescis quo in metu.* Tristitiam concedit, ne nuda appareat tristitia. *Nescis quo in metu. & quanto in periculo sum.* Pronuntians & interrogantis esse potest. *Nescis quo in metu.* Dux perturbatio num bina sunt : à malo una, ex capitis altera. Ergo à quali bigis, præsentis tem-

poris periculum esse dicimus, & futuræ metioni. *Nescis quo in metu.* Pronuntiative magis quam perconative effendum est. sic enim solentis de magnis rebus dicere, *Nescis quo in metu, & quanto in periculo sum.* Vix aliterum sustineri potest eorum, quæ utraque posuit iuue, & metum & periculum.

8. *Quid istud est ?* Eac hunc scire : & narrandi non erit locus. Necessario igitur ignarus induciunt Davus.

9. *Modo ut tacere possis.* *Ve,* pro ne non, quod si est, subaudiendum est *Vide,* aut quid tale. *Modo ut tacere possis.* Vere argumentum est, celari id, quod Antipho non coactus, sed volens duxit uxorem, *Modo ut tacere possis.* *Modo* pro tantummodo : ut, *Modo lapsus adfuit. Abi sis inciens.* Nunc pronuntians posuit, vel incientem modo scilicet dicit, alias ignarum.

10. *Cujus tu fidem in pecunia perspexeris.* Sententiose dixit : quasi in omnibus credendum sit, servaturum fidem esse eum, qui in pecunia servaverit. Et hoc ideo interposuit, ne longus esset, dum suadet ut dicat : quemadmodum in aliis fabulis, *Cujus tu fidem in pecunia perspexeris.* Proprie locutus est de pecunia, & fidem dicendo, & credere. Nam *fides*, est eorum, quibus datur : *Creditores* dicuntur ipsi qui dant, *In pecunia.* A maiore ad minus. *Perspexeris.* Non *inspexeris*, sed *Perspexeris*, quod plus est, dixit.

11. *Verere verba ei credere ?* Verba cum pronuntiatione dicit, ut ostendat, multum distare inter pecuniam & verba, *Vbi quid mihi lucri est te fallere.* Ab utili conjectura, & bene : quia servus nihil de honesto dicit, *Vbi quid.* Significantius dixit *quid*, quam si diceret, *nihil*.

12. *Ergo auscultas.* Ergo nunc velut increpatio tarde facientis est, Quia hic igitur obloquendo impedit erat narratum, ergo dixit, Sic Virgilius,

Ergo ago, chære pater, cervicis imponere nostræ,

Hanc operam tibi dico. Auscultandi scilicet & audiendi. *Hanc operam tibi dico.* Plus est dico, quam do. Dicatur perpetuo. Datur ad tempus,

17. *Sensu nostri. Daves, fratrem matrem.*] Dicendo *Sensu*, ostendit & adulescentem se dominum habere, dicendo *Nostri*, ostendit esse & alienum, dicendo *Fratrem*, non unum esse monstravit, dicendo *Majorem*, etiam minoris fecit indicium. Sic argumenti partem maximam nondum narrans, jam in ipsa interrogatione transegit. Hæc autem omnia propter populum sic aguntur. Ideo ille, *Quidus*, dicit, ne sit opus pluribus verbis, *Sensu nostri. Daves, fratrem*] Mirum compendium narrationis, quali per interrogationem, fecit, ne ex alto repeteret, Sic *Virgilius*,

Fando aliquid si forte tuas pervenit ad aures.

Belida nomen Palamedu. Crinelyta fama. Et,

Nastini hanc quam amat frater? In Eunucho.

14. *Quid tui gnatum Phedriam?* Non dicit, quid? Phedriam? sed addit, *Ejus gnatum* ut magis docere, quam interrogare videretur. *Quid tui gnatum Phedriam?*] Deest *nosti*.

15. *Tanquam te.*] O varietas: quidni? tanquam te. *Eventus, sensibus ambobus simul iter.*] Non, eventus iter: sed, eventus iter esset, *Simul*.] Uno tempore.

16. *Ibi in Lemnum ut esset.*] Recte tacetur cur Chremesierit, & dicitur cur Demipho, utrumque pro argumento est.

17. *Ad hospitium antiquum.*] Sic *Virg.* *Veneremque Anchisem agnovi amicum.* Hoc autem addidit, ut esset idonea causa navigandi leni. *Senex per epistolam pellexit.*] *Epistolas* dicendo, ostendit eum non senilem senpsisse, *Pellexit.*] Induxit, sic *Virgilius*,

— *Pellacis Vlyss,*

18. *Modo non montes auri pollicens.*] Proverbialis *ἡμετέραν* facta per exceptionem, aut per superlacionem, aut æquam collacionem. Ejusmodi est illud Demosthenis, *μὴ οὐ καὶ πόρτος ἀφ' ἡμῶν.* *Modo non montes auri.*] *Sallustius*, *Maria montesque pollicetur capiti.* *Modo non montes auri pollicens.*] Mote veterum: quia hospites hospitibus multa donabant.

19. *Cui tanta erat res.*] *Cui*, datus est talis est Donumque tuo, inquit, polli-

cebatur hæc, cui tanta res erat? *Cui tanta erat res?*] Deest, *enim*, ut sit, Eum pellexit, cui tanta res erat? *Et supererat?*] Plus est, *superesse*, quam *esse*. *Desumus: sic est ingenium.*] Necessaria est ad fabulæ *omni* tui avaritia Demiphonis: ut majore periculo, nilo abiente duxerit filius indotatam, nam mox dicturus est, *illene indotatam virginem, atque ignobilem daret illis? Sic est ingenium.*] Præparatio bona, qua & dives, & avarus describitur Demipho, ut indotatas nuptias filii fectæ non possit.

O. *Sic est ingenium.*] Recte. non enim, inquit, fortuna avarus est, sed natura. *Sic est ingenium.*] Omnium? an domini? sed magis domini. *Oh! regem me esse oportuit.*] Ostendit pauperum affectiones, qui se solos uti divitis scite aiunt, si eas habeant. *Oh! me regem esse oportuit.*] Acut me.

21. *Abeuntes ambo hinc tum.*] Hinc & hic legitur. & est ordo, Hic relinquunt filius, *Filii.*] Propter filios.

22. *Relinquunt.*] Id est, non secum abducunt, *Quasi magistrum.*] Bene *quasi* qui non complevit hoc ipsum, nec vult esse. *Magistrum.*] Sic Latini: quem Græci *παιδαγωγὸν* appellant. O *Geia*, provinciam cepisti duram.] Acquisitæ bello longè ab Italia regiones, Provincia dictæ sunt, à porro, vel procul, & vincendo, ad quas quia Prætores cum officio mittebantur, officia quoque Provincia nominantur. O *Geia*, provinciam.] Splendide Provinciam dixit.

24. *Memini relinquere Deo irato meo.*] Sic *Virgilius*,

— *Ne Di texere Cupentum*

Ænea veniente sui.

Hoc Asper. Sed mihi videtur ad hoc addidisse meo, ne esset ἀμφίβολον, cui diceret, Irato Deo, *Navius* in Stalagmo, *Deo meo propositio. meus homo est. Memini relinquere me Deo irato meo.*] *Domine* dixit: an vere Deo? Et bene meo. ne esset ἀμφίβολον. Et sic dixit, *Memini relinquere*, ut in Andria, *Memini me videre*, & *Memini me fieri parvum, Ennius*.

25. *Quid verbum opus est?*] Repente interfectur, *Quid apud est verbum?* & satis moraliter.

26. *Seni fidelis dum sum.*] Opportune *Seni* dixit, ut ostendat quam *Itultum* est, *seni* adversus *juvenes* *fidelem* esse. *Seni fidelis dum sum.*] *Fidelis* est amicus: *Fidelis* est *servus*. Plus est *perdidit*, quam si diceret, *Dolui*. Et bene *restitit* *Perdidit* *Seni* *Fidelis*. *Fidelis* enim officium est, *servare* aliquid.

27. *Venere in mentem istac mihi.*] *Venire in mentem*, non ad recordationem tantum dicitur: sed ad reputationem & intelligentiam. *Nam quia inscitia est, adversum stimulum calces t]* Hoc dictum & superiori personæ esse potest, & alteri.

28. *Adversus stimulum calces.*] *Παγίσια* cum *ἀλλήλῃ*: deest enim, *scire*. *Stimulum* pro domino adolescente posuit. *Calces.*] *Modo calces*, non partes plantæ, sed percussiones pedum plagæque significat. *Aliter Virgilius,*

— *Calcemque raris jam calce Dioces.*

29. *Scisti uti foro.*] Secundum illos negotiatores, qui ante locum commercii, non præscribunt quanti vendant quæ advehunt: sed secundum annonam tori quam deprehenderint, consilium divendendis aut non vendendis mercibus sumunt. *Scisti uti foro.*] *Forum* pro tribus intelligitur: loco, tempore, & persona. *Scisti*, inquit, his uti. Et est vulgare proverbium. *Sensus* hic est, *Scisti*, inquit, quid facere te oporteret.

30. *Noster mali nihil quidquam.*] *Quartum παρίκλον.* Ut in *Hecyra*: *Nam nemo illorum quisquam, scio, ad te venit.* *Noster mali nihil quidquam.*] *Noster αἰὲς ἀπὸ γυναικῶ* *Phædræ*: qui non noster est. *Primo hic Phædræ.*] Bene additum *primo*: quia non perpetuo.

31. *Continuo quandam.*] Bene *Continuo*: quasi vix expectaverit profectionem patris. *Puellulam citharistriam.*] *Istis* hoc non finibus agit, ut causa amoris & ex ætate, & ex arte puellæ videretur: nam ideo puellam dixit.

32. *Amare caput perditus.*] Legitur & *perditus*. Et *Amare perditus*, ut puta puellulam & citharistriam.

33. *Ea serviebat lenoni.*] Et honeste, & cito dixit *serviebat*, *Lenoni impurissimo.*] Et quare non fuisset libera: & cuius fuisset ancilla, & qualis hominis

fuisset, demonstravit. *Ea serviebat Lenoni impurissimo.*] Magna præparatio ad rerum difficultatem inveniuntum: *Puellula citharistria, Avæus leno, Amatorum perditus, Inopia.*

34. *Id curant patres.*] *Expedite* dixit *Patres*: si enim *Patrem* ejus tantum dixisset: id restabat, ut ei per patri filium succurreretur, ideo dixit ambo non habuisse.

35. *Nisi oculos pascere.*] Hoc enim solum erat, quod leno non venderet.

36. *Scitari.* in ludum ducere & reducere. Bene cavillatus est & joculariter in adolescentem, cui ætas ad scitandos Philosophos apta erat. Hinc etiam Philosophorum scitæ. Sed *Scitari* proprie est, ut taurus buculam, ut arces ovem, *Virgilius,*

Trahit sua quemque voluptas. —

Reducere.] *Σύλληψις*, à ludo enim subauditur.

37. *Nos otiosi operam dabamus Phædræ.*] Cum *τίτῳ* dixit *Nos*, velut magistrum excusans obsequentem ei, cui cultus sit datus, & ideo addidit *Otiosi*. *Nos otiosi operam dabamus Phædræ.*] *Relatio* ad illud quod mox, *otiosi* non erunt. *Nos otiosi operam dabamus Phædræ.*] Aut ad pudorem sumitur hoc pronomen in singulari numero: aut ad dignitatem. sed potest *nos*, & propter Antiphonem dixisse. *Nos otiosi operam dabamus Phædræ.*] Appollodor. *ΝΑΛΚΕΙΣ διουτυμαλὶ μΕΟΛ* *. *Operam dabamus Phædræ.*] Ille amicæ, nos illi.

38. *In quo hæc discerbat ludo.*] *Figurate*, in quo hæc discerbat ludo, est additum. *Ex adversum ei loco.*] *Ei loco*, legitur & *elico*. Et adnotatur, ex abundantia additum, ut apud veteres multa sunt. *Ex adversum ei loco.*] *Παρίκλον* quartum.

39. *Tonitrua erat.*] *Απτα* scilicet *otiosus*, *Tonitrua* erat *quandam*.] *Παρίκλον* tertium, *quandam*. Hic solebamus *fere plerumque*.] *Παρίκλον* tertium, *Pere plerumque*.

40. *Dum inde iret domum.*] Ad se scilicet, *Iret domum*, pro rediret, vel certe, *iret*, *Παρίκλον* figura.

41. *Dum sedemus.*] Proprie *Sedemus*, ut in *tonitrua*, *ἴθι* *intervenit*.] *ἴθι* pro

pro ibi, ut, *Illi mentis tristia facta*. Et nota *Idi*, pro *Idi*.

42. *Adolescens quidam lachrumans.*] *Apolledorus* tonsorem ipsum nuntiū facit, qui dicat se nuper puellæ comam ob luctum abtulisse: quod seio mutasse *Terentium*, ne externis moribus spectatorem Romanum offenderet. *Non mirarior.*] Recte: mirum enim in adolescentibus lachrumæ, ut contra,.

— *Tristis quæ senectus.*
Non mirarior.] Ut,

— *Solam nam perfidus illi*

Te cel re. —

43. *Rogamus quid sit.*] *Quid* lachrumet: non, *Quid* sit ipse, ut stulti putant. *Nunquam a quo, inquit, ac meo.*] Mire ostendit semper sibi hoc visum, quod dicit: sed numquam æque.

44. *Pauperis mihi omnis visum est.*] Statim sit mentio paupertatis, ut sit causa fallaciz *Photmionis*:

45. *Mis quendam vidi virginem.*] Bene *Quendam*: ut ob familiaritatem laudari videretur. *Mis quendam vidi Virginem.*] Vade sic agi, ut non tamen morte mulieris, quam solitudine pulchre virginis moveatur affectus. Simul & ea defenbi, quæ matronæ futuræ magis conveniant, quam quæ temere amanda sit. Nam hic obitus formæ, ad comicum exitum spectat: quandoquidem plus ex ejus morte securitatis, quam molestiæ, sentiat argumentum. *Hic vicina.*] Adverbium in loco est, *Hic vicina*: cujus ad locum, *Huc vicina*. Et statim proximitas insinuat, ut sit spes & causa videndi.

46. *Misram.*] Ab affectu: & subdistinguendum est, ut ad virginem referatur. *Laminari mortuam.*] A probitate, quæ piis attribuitur. Et *Laminari mortuam*, ambiguitas, sed sensu manifesta.

47. *En sita erat.*] *Sita*, pro posita. *Sallustius* cum adjectione in *H. cum pra. dixero possum insula*. Et hoc ei recipro cum est. *En sita erat ex adversum.*] Exposito paupertatis, & quam facile virgo videri possit.

48. *Neque notus, neque cognatus.*] *Adversus* sit: quia res minuitur, crescit sententia, *Sallustius*, *Non repugnantis*

modo: sed ne deditis quidem a b c m. *Neque notus, neque cognatus, extra unam amicum.*] Hæc prætrahuntur: ut sit spes potius virginitatis. *Neque notus, neque cognatus.*] Hæc descriptio paupertatis adjuvat argumentum, ut & visere audeant adolescentes virginem, & amice *Antipho*.

49. *Qui adjutores sumus.*] Ipsum officium *Fumus* dixit. *Miserium est.*] Hoc est, nihil sum ejus. Et hic videtur ostendisse eum lachruma verit.

50. *Virgo ipsa facie egregia.*] A forma indignatio. *Virgo ipsa.*] Bene *Ipsa*: quia supra dixit, non ad ipsam, sed ad eventum ejus pertinebant. *Quid verbi opus est?*] Sic dicit *Terentius*, ubi ad effectum prosperat.

51. *Commotat omnes nos.*] *Figura* *pro com. moverat*. Et bene *Omnes*: quia res ad *Antiphonem* tantum spectat. *Ibi continuo Antipho.*] Hic redditur nomen adolescentis, & est *pro. p. p. p.*

52. *Voluisse camus visere?*] Ut,
— *Populare penates*
Veniunt. —

Voluisse camus visere?] Ipse hortator inducitur, qui amaturus est. *Alus, Censo: omni. duc nos fodes.*] Hæc omnia diversi dicunt. Et apparet tot esse homines, quot per *μῦθον ἀντιφώνου* demonstratur. *Alinus, Censo.*] *Phædria*, vel quilibet.

53. *Imus: venimus: videmus.*] *Ἄνω δὲ πρῶτον περ βραχὺ λυγία.* *Imus, venimus, videmus.* *Μὴ κοιμήσας.* Et, *Virgo pulchra. σωτηρία* mitantis. Duo ingentia, & *Virgo*. & *Pulchra*.

54. *Virgo pulchra.*] Bene non dixit, *Videmus virginem pulchram*, sed *ὅτι τὴν κατωχλυσίαν, Virgo pulchra!*] Illud enim frigidius: hoc concitatus, & hoc magis demonstratur *δὲ καὶ ἡμῶν*, quam relatione. Et quo magis diceres,] *Diceres*, pro crederes, ut, *Audacter dicis*. Sæpe *Plautus*.

55. *Nihil adorat adjumenti.*] *Proptie* *Aderat*. *Adest* enim id, quod adjuvat.

56. *Capillus passus.*] Singularem nomen, pro plurali posuit. Sic & alibi, *Capillus pectus, prolixus, circum caput reje-*

Etus negligenter. Passus.] Temere dispersus. Ut magna pars, a Græca oratione proflixit hac dictio. *Capillus passus, nudus pes.*] Facietus, quam si pluraliter dixisset, *Virgilius,*

— *Quibus acer Erix in prælia suctus
Ferre manum.* —

Ipsa horrida.] Quasi extra ipsam sit id quod dixit, *Capillus passus, nudus pes.* Tale est apud *Virgilium,*

*Illum autem, quamvis aries sit candi-
dus ipse,*

*Nigra subest udo cui tantum lingua pala-
lao,*

Rejice. —

Et alibi de arbore,

*Tum fortes late ramos, & brachia ten-
dens*

*Huc illuc, media ipsa ingentem sustinet
umbram,*

Et,

— *Domus sanie, dapibusque cruentis
Intus opaca. ingens: ipse arduus alia-
que pulsat.*

Sydæra. —

57. *Lachryma, vestitus turpis.*] *A-
cridæ* tertium. Ipsa horrida & lacryma
ad luctum pertinent, *nudus pes & vesti-
tus turpis* ad pauperiem. *Ut, ni vis boni.*]
Plus est *vis boni*, quam bonum. Ut, *ni vis
boni in ipsa inesset forma.*] Veteres ignem
& calorem quemdam, quasi fervorem,
dixerunt *Formam*: & ideo *Fornaces, for-
cipes, formæ & formosus*: ex quibus ignis
amoris exoritur. Laudandus est ergo *Te-
rentius* proprietate servata: qui quum
formam prætulisset, subiecit *extingue-
rent*. Ideo & *Virgilius* sic ait,

*At mihi sese offert ultro meus ignis A-
myntæ.*

58. *In ipsa inesset forma, hac formam
extinguerent.*] Figura π $\kappa\omega$: aliud enim
supra, aliud infra, *Forma* repetita signi-
ficat. *In ipsa inesset forma.*] Geminavit
præpositionem, ut alibi, *In amore hæc
omnia insunt vitia. Extinguerent.*] Bene
Extinguerent: quia ab igne & calore for-
ma dicta est.

59. *Ille, qui illam amabat.*] Bene il-
lam: quia jam supra insinuat personam
citharistæ. *Ille, qui illam amabat.*] Ra-
tio cur amaverit virginem. *Fiduciam*]
Supra, *Citharistam*, ergo indifferenter,

Tantummodo, Satis, inquit, scita est.]
Sensus est, Laudavit tantummodo, non
etiam caprus est in amore.

60. *Satis, inquit, scita.*] Magna laus
formæ, amanti aliam placuisse, *Satis, in-
quit, scita.*] *Scita*, bella, ut in *Andria*,
Scitus puer est natus à Pamphilo, Noster ve-

ro.] *Αποσώματος* tertia: quæ succurrit,
quotiens verba rebus minora sunt.

61. *Amare cepit.*] Ille, inquit, lauda-
vit tantum: Hic amare cepit. Et bene
Cepit, non *Amavit*: ut ostendat, vim
amoris non parum esse, & rem, quæ se-
mel suscipi possit. *Scin' quam.*] *Απ-
σώματος*, qua in narrationibus in com-
pendium *Terentius* uti solet. *Scin' quam?*]
Amare cepit, subauditur. *Quo evadat,*
vide] *Evadat*, perveniat. Nam *evadere*,
est per obstantia pervenire.

62. *Postidie ad anum recta pergit.*]
Hoc prætruens, aniculæ supra mentio-
nem fecerat. Et bene memor & virgi-
nis, & honestæ, non ipsam adiri facit,
sed anum: neque ab ipsa peti fructum
voluptatis, ex cujus persona major de-
speratio nascebatur: sed à nutrice po-
tius, per quam suaderi puellæ posse cre-
ditur, quicquid liber. *Postidie ad anum
recta.*] *Ευχαριστες*, ad anum statim:
ut qui posthabuerit omnia alia. *Recta.*]
Quia non per nuntium,

63. *Ut sibi ejus faciat copiam.*] Vide ut
nihil de virgine speret, qui omnia ab
anicula petat. *Ille enim se negat.*] *Co-
piani* facturam, subauditur.

64. *Neque eum a quomodo sit facere.*] Non
quod amet, sed quod hoc petat. *Neque
eum.*] Quod petet scilicet. *Illam civem
esse Asiaticam.*] *Illam* cum *εὐχαριστες* dixit:
quasi dicat, quam sic contemnat.

65. *Civem bonam esse.*] *Civem*, quod
ad jura pertinet: *bonam*, quod ad ipsam.
Bonam] Non vilem: quia boni non vi-
les sunt, unde superlativus gradus *Opti-
matus* facit: quia *Bonus*, melior, optimus
dicitur. *Bonis prægnat: am.*] Quod ad ma-
jores ejus, *ut uxorem veli.*] Recte sub-
junxit, si uxorem veli postquam ea in
virgine prætulit, quæ solent ornare nu-
prias.

66. *Legi id licere facere.*] Incepta di-
stinctio est: utrum uxorem velis lege, an

lege id licere facere. Sin aliter. negat.] Et pudice anus, & tamen illecebrose. *licere facere* dixit, quod ille impudentius peti- ret, ut sibi ejus faciat copiam. *Sin aliter. negat.*] *Σύνδνψας* facta ex eo quod sequitur, facere.

67. *Noster quid ageret, nescire.*] Pro- polita deliberatio: cujus tamen altera pars vincet, nam ducturus est per absen- tiam patris. *Quid ageret, nescire.*] Pro- *nesciebat*, sed recte sic ait: quia subjun- cturum est.

68. *Cupiebat & metuebat.*] *Metuebat* proprie dixit. *Metuimus* enim eos qui nos amant: *Tamemus* etiam inimicos. *Idem docere cupiebat & metuebat.*] Vide ambiguitatem, quam tamen sequentia tollunt.

69. *Non. si redisset pater, eivveniam daret?*] Bene interrogat Davus, hoc enim sperari si posset, non opus erat fraudi- bus Phormionis. *Non. si redisset.*] *Si*, pro poltquam. *Virgilius.*

Præterea si nona dixi mortalibus alium Aurora exinlerit.

70. *Illene indotatam virginem.*] *Ευ- φραδὲς* ille de quo dixerat, *d-sinas* *ιστε* est ingenium: & qui propter ipem lucri navigarat senex. Insinuandum igitur fuit, hic enim erit omne periculum fa- bulæ. Et ordine Terentius prius insinua- vit personam senis, ut graviora fletent quæ dirimebant nuptias. *Illene indota- tam virginem, atque ignobilem.*] Duo di- xit, & *indotatam*, & *ignobilem*. Hæc enim duo principaliter petuntur, cum sint quatuor, quæ in sponsis queruntur, forma, probitas, dos, nobilitas. Et mani- festum est, cur de forma & probitate ni- hil dicat: quippe cum supra magnopere ea laudaverit in puella. *Virginem*] Sim- pliciter accipimus, *Virginem* t an sub- audimus, *Quamvis* ut sit *Quamvis vir- ginem*

71. *Daret illi?*] Bono affectu dixit, *Daret illi?* Filius enim familiæ, non tam ducit uxorem, quam a patre acci- pit: quippe cum patri commutatur puella potius in hujusmodi conditioni- bus, quam marito. *Daret illi? nunquam faceret.*] *Ἀνευδνως* secunda, hic enim non transit ad aliud, sed iustat in-

cepto: ut & per interrogationem dice- ret, & *Daret illi?* & per responsum: cui inferret, *Nunquam faceret*. Et nota *nun- quam* pro *non*, in majorum negationis significationem poni limpet. *Daret il- li?*] *Mite daret*: ut ostenderet nihil esse potestatis in filio. *Quid sit denique?*] Mote suo Terentius, *denique* posuit in fi- ne sentis. Et est adverbium ordinis. Sic in Hæautonimotumeno. *Federa. aut ara- ra. aut aliquid facere denique*, ut sit de- *nique*, vel deinde, vel ad postremum. *Quid fin?*] *Deest*, *Rogito*: & est *ἀνευ- δνως* quarta.

72. *Esi parasitum quidam Phormis.*] *Phormis*, non a formula, sed phormione dicitur iparteo, quem nos *Erronem* dici- mus trivialiter & pro consuetudine.

73. *Homo confidens.*] *Homo* comice additum: nam quis ignorat parasitum hominem esse? *Confidens*.] *Hic confidens*, pro improbo, audaci ac temerario po- suit, ut, *O ingentem confidantiam! Qui il- lum.*] *Qui*, utinam est ut *Lucius* in secundo, *Qui te Mementane malum jam cætera perdat*. Aut, *Qui hoc consilium, quod dicam, dedit*. *Qui*, illum *Di omnes perduint*.] *Qui* aut expletivum, aut pro- nomen: quo incipiens Phormionem des- cribere, cohortatur consideratione ejus, & in hanc vocem, quasi consulsus erupit, hoc autem certum genus est *τραγῶδι- στος*.

74. *Quid is fecit?*] Servatur affectus tristici hominis, ut supra ait, *Sed quid is es tristis? Quid is fecit?*] Correx- it interrogatione errantem: ut rediret ad no- minativum casum *Qui*, unde aberrave- rat, & *illum* dixerat. *Hoc consilium, quod dicam, dedit.*] Secundum quosdam ordo est, *Qui* hoc consilium, quod di- cam, dedit.

75. *Lex est.*] *Lex*, ut in palliata, recte ponitur: nam Græcorum fuit: ideo & in Andria sic ait, *Inopia & cognatorum negligentia coacta*. *Lex est.*] Alia narratio interponitur, & dicitur *τραγῶδι- στος*. *Lex est.*] A causa litis, potuit enim dici, non habes causam, *Vxorba. qui sine ge- nire proximi, eiv nubant.*] Orba proximo nubat, Orbam proximus ducat, *Attu- cum* jus est, Et ordo, *Lex est*, ut-

orbis eis nubant qui sint proximi.

76. *Et illos ducere.*] Bene additum: nihil enim ad rem, si ducendi necessitas non fuisset, *Eadem hæc lex jubet.*] Non duos res jubet hæc una lex: sed puellis permittit nubere: cognatos cogit ducere, *Eadem hæc lex jubet.*] Bene jubet: minorem enim vim habet ea lex, quæ aliquid permittit, quam illa quæ aliquid jubet.

77. *Ego te cognatum dicam.* & tibi scribam dicam.] A persona ejus cum quo agitur, Potuit enim dici, *Quid mecum est tibi?* Ego te cognatum dicam, & tibi scribam dicam.] *Ἀποφάνηται & ἡ δὲ τῆς αἰτίας.* Hæc uariatio est, quam dicit *Tullius* constitutam: & ipse, *Tibi uni parcam*, inquit in *Vetrinis*, repente enim transiit ad verba personarum ab earum descriptione: sed hoc ipsum ad commovendos auditores valet plurimum, *Et tibi scribam dicam.*] A denuntiatione in personam: ne diceret, Non mihi denuntiasti, *Et tibi scribam dicam.*] *Cicero*, *Scribitur Heraclei dica, Dicam.*] *Dicam* supra, verbum; infra, nomen est totidem literis, diverso accentu.

78. *Paterum amicum me assumulabo virginis.*] A persona litigantis: potuit enim opponi, Personam uon habes.

79. *Qui fuerit pater.*] *Qui* hic, pronomen est: infra, quomodo significat.

80. *Quamater.*] Virginis scilicet. *Qui cognata tibi sit.*] *Qui*, quomodo, & qua ratione. *Omnia hæc confingam.*] *Omnia hæc*, non ex abundanti posuit: sed oratorie, quasi tam multa, & est *ἡ ἀποφάνηται*, nam post enumerationem veteres hoc dicebant, *Salustius* in *Jugurtha*; *Hæc omnia præsidio adsum.*

81. *Quod erit.*] Tuto confingam. *Quod erit mihi bonum, atque commodum.*] *Εὐνομία* Quod mihi, inquit, faustum ac felix erit: hoc est, confingere atque mentiri. *Quod erit mihi bonum, atque commodum.*] Totum joculariter parastus: quippe qui *Confingam* dicens, non solum non erubuerit de falso loquio, sed quasi præclari facinoris inceptionem etiam auspiciatus sit, omenque suscepit, dicendo, *Quod erit mihi bonum atque commodum.* Sic enim veteres, *ἔϋο δ*

FAVISTVM FELIX QVA SIT, dicebant, aliquid aggregiunt.

82. *Quum tu horum nihil reseller.*] Hoc interrogative pronuntiandum est, *Reseller.*] *Resutabis*, redargues. Nam propterea *Resellere*, est redarguere falsitatem.

83. *Pater aderit: mihi parata lites.* *quid mea?*] Mitte *ὁ συκοφάντης*, quod maxime aliter metueret, hoc pro ridicula te contempsit, *Pater aderit: mihi parata lites.*] *Exquisire* autem subiectum est, quum supra dixerit, *Adihs parata lites.* *Quid mea?*] Ut Antiphoni formidanda ista sunt, ista ridicula paraturo.

84. *Illa quidem nostra erit.*] *Ἡ δὲ ἡμετέρα* *Nostra*, quum Antiphonis tantum esse debeat, *Jocularum audaciam.*] *Εἰπωρία* *ἡ ἀνίγειν*: hoc est, minime jocularum. An quæ ex ludo & joco in periculum veniat? *Jocularum audaciam.*] *Deest*, *Audis ex te*, aut *Dicit*.

85. *Perfasisi homini.*] Hic jam de Antiphone quæritur: cui persuasum sit, *Factum est.*] Adco audax *Phormio*, *Ventum est.*] *Ἐνέχυρον*, Quomodo, factum est: ventum est: vincimur: duxit. *Factum est: ventum est: vincimur: duxit.*] *Ἀκούστω* ut supra, *Imus, venimus, videmus.* *Factum est: ventum est: vincimur: duxit.*] Amat hoc *Tereantius*, ut, *Ita lavit, redit, & Imus, venimus, videmus & Funus* interim procedit: sequimur, ad sepulchrum *venimus: in ignem posita est: flatur.*] Hic non modo brevis & conis narratio est: sed etiam auditoris animum, ad id quod restat, intendit.

86. *Quid narrat?*] Admirantis vox est, non interrogantis. *O Geta, quid te futurum est?*] Sic pronuntia, quasi perituum contempleris *Getam*, & jam cum in certo interitu desitas. *O Geta, quid te futurum est?*] Scilicet qui magister relictus sis Antiphoni.

87. *Nescio hercle, unum hoc scio: Quod fors ferat, feremus aquo animo.*] *Ἡ δὲ ἡμετέρα* desperatione rerum, fortis est servus, & simul vigilavit *Poeta*, ne si & hic ejularet, res tota migraret in tragediam.

88. *Quod fors ferat, feremus aquo animo.*] Hæc graves sententiæ, ex persona servorum quum dicuntur, ridiculæ sunt,

& eo consilio interponuntur. *Foremus a quo animo.*] Hoc secundum servos, qui futura contemnunt. Et mise meritum culpæ suæ ad fortunam retulit. =

89. *Hem. istuc est viri officium.*] Compendium consolationis est, quod huc libenter accepit : & ideo statim approbat. *In me omni spes est mihi.*] Quo modo : an ut iterum se defendat : an ut fugiat : an ut patiens sit plagarum ?

90. *Ad precatorem adeam credo.*] Bene Poeta omnia tractat, quæ in tali re tacenda servo essent, nisi aliud posceret argumentum. *Ad precatorem adeam.*] Sic in Heautontimorumenno, *Nectum aram tibi, nec precatorem paravis. Qui mihi sic orat.*] Id est, promittit.

91. *Nunc amitte quasolunc.*] *Misuntis* dicitur, ubi non verba modo, verum etiam gestum vocemque fingimus alienam. *Nunc amitte quasol.*] Hoc quod nos dicimus *Dimitte*, antiqui etiam dicebant. *Amitte*, Virgilius, *Amisso* hinc jam obliuiscere *Gravis*. Et Sallustius, *Patientis amisso Publio legato*.

92. *Posthac si quidquam, nihil precor.*] Facile impetrat, qui non omnia extorquet. Ergo ars precatoria est, mitigare præsentia, futura permittere. Simul etiam, quia omnis causa in hoc est, ne videatur servus, ob impunitatem in delictis amplius peccaturus. *Posthac si quidquam.*] Ut solet, eleganter per *αλλ' οὐτ'.* Et simul, non, si tantumdem peccaverit : sed, si vel minimum. Tale est & illud, *Si sensero hodie quisquam in his temptiis fallacia cenari.* &c. Si quisquam inveniens monitum, occidit. *Nihil precor.*] *Nihil*, pro non : sed plena negatio, *Nihil*.

93. *Vbi ego hinc abiero.*] Hic ostendit, nullum precatorem ex animo postulare veniam servo. *Vel occidito.*] *Vel*, pro etiam. *Occidito.*] Tu tantum cadere volebas, ego dico, *Etiam occidito*.

94. *Quid ille padagogus, qui citharistiam?*] Moraliter quaerit, volens audire de Phædria, postquam de Antiphone cognovit, maximè, quia hæc interrogatio responsum elicit, qua spectator instruitur ad cognoscenda cætera. *Quid ille padagogus, qui citharistiam?*] Quia dixi, *Scitavi*, in ludum ducere & reducere.

re : & quia *Puellulam* dixit, ab ætate : *padagogus* est ille, ait. *Quid ille padagogus, qui citharistiam?*] *Phædria* scilicet, qui neque abscedit a custodia puellæ, neque illam ipse contingit. *Qui citharistiam?* *Εκκλησις*. Scitatur, amat, vel quid tales subaudiendum est.

95. *Sic tenuit.*] *Δεκνωσ'.* Sic dicendum est, cum aliquo gestu. *Non multum habet quod det foras.*] Cum commiseratione amatoris adolescentis pronuntiandum est.

96. *Immo nihil, nisi spem meram.*] Bene *Spem*, quia amat, nemo enim sine spe amat, *Meram*.] *Solam*.

97. *Pater ejus rediit. an non?*] *Chremes* scilicet, *Nondum*.] Subaudi, *Venit*. Jam non plena negatio est. *Quid? senem quoad expectatis vestrum?* Animadvertite, *Quid*, secundum morem quotidianum tum dici, quem sit transitus à mentione alterius rei ad alteram, Sic & lupra, *Quid padagogus ille?*

98. *Quoad expectatis vestrum?*] *Quoad*, quomodo, Et recte locutus est : quia adventus, finis est expectationis.

99. *Sed epistolam ab eo allatam esse audivi.*] Mire paratur inopinatus subito adventus senis, nam ipse veniet, cujus epistolam sperat.

100. *Et ad portitores esse delatam.*] More veterum magistri tributorum, id est, publicani, operam in portu dabant, interendarum rerum & effendarum vendigal exigentes. *Ad portitores.*] Ad eos qui in portu sunt. Et quo more hoc dixerit vide, Attico an Romano.

tot. Numquid, *Græce*, aliud me vis? Absque illo argento, quo tibi à me opus fuit, *Vt hanc sis tibi?* *Ἀπὸ τοῦ ποσὸς*, pro nihil.

102. *Puer hunc, nemon' huc prodit.*] Moralis expressio. nam eos vocat, quibus initio egrediens dicebat, *Si quis me quæres rufus? Cape, da hoc Dorcio.*] *Ad κινδὸρ ἐγγυμνὸς* loquitur, *Dorcio*, *Dorcium* femininum nomen est, ut *Planusium*, *Glycerium*.

IN SCENAM TERTIAM

ACTVS PRIMVS.

1. *Adon' rem redisse, ut qui mihi consultum optime velis esse.*] In hac scena color vitæ est eorum qui id, quod immodice concupierint, spernunt postquam euenierit, quod apertiore sententia ostendit Poeta, dicendo. Nostri nosmet poenitet, Adon' rem redisse.] Comparatæ qualitas in hac scena est, inter Antiphonæ vitam. & Phædræ. Genus causæ demonstrativum. Contendunt autem, uter magis miser sit. Vt qui mihi consultum optime velis esse. Phædræ.] Adon' sententia, qua ostendit adolecentulus in peccatū neminem magis metuere, quam eos à quibus maxime diliguntur. Simulque inducit rerum imminentium præsertitio: in qua se audax inducit Phædræ, ut defensor futurus sit: sic timidus Antiphonæ fugitivus sit. Vt qui mihi consultum optime velis esse, Phædræ, patrem extimescam.] Pericienda pronuntiatio in eo quod ait, Qui mihi consultum optime velis esse, hoc enim inagis mirum est, ideo patrem timere, quia consultum optime velis.

2. *Vbi in montem ejus adventi venit.*] Nota, venire in mentem veteres, non recordationis causam tantum, sed etiam recollectionis considerationisque posuisse. Vbi in mentem ejus adventi venit.] Sic veteres genitivo casu proferebant. In mentem ejus adventi venit.] Cicero. Fac tibi paternæ legis Acilia veniat in mentem. Adventi venit.] Multipliciter declinatur, & Adventus & Adventus, sic & in Andria, Nihil oranti, nihil in multis, Venit.] Legitur & Adventus.

3. *Incegnans.*] Temerarius. Probus. Incegnans, inquit, in usu est: at non eodem modo Cogitans, ita cum expellarem, ut par fuit.] Expellarem nunc opperiret: alias, sperarem.

4. *Quid istne est?*] Hæc interrogatio stomachosa est, exiguare volentis metum fratris: diversa enim sentit ob diversum amoris eventum. Qui tam audaci facinorosi mihi censeis si?] Proprie ad terrorem, qui de facinore loquitur,

Consensum dixit, Rogitas? qui tam audacis facinorosi.] Bene timens inducitur Antiphonæ, ut sit causa fugiendi. Ad hoc enim fugiet, ut ad amittendam conjugem cogatur, a patre ante errorem fabule patetactum.

5. *Quod utinam ne Phormionis.*] Gravissime non Phormioni succentet, sed Phormionis invento. Et vide, ut & ipse se culpæ subtrahat. Quod utinam.] Et familiare est, initia rerum acculare eos, quosalicujus negotii poenitet. Quod utinam ne Phormionis.] Vetus elocutio, utinamne, Evincti in Medea, Utinam ne Phormionem Pelio securibus caesa cecidisset ab igne ad terram traheret. Et ne, non, accipiendum.

6. *Non me cupidum co compulsi.*] Bene hoc addidit ad excusationem, potuit enim dici, Non consensui. Et compulsi.] Et ad uxorem ducendam, an eo in tantum? Quod mihi est principium mali.] Bene, quali caput mali non in amore sit, sed in nuptiis.

7. *Non potius essem.*] More hominum loquitur: credit enim ex sequenti facilitate, quod potuerit abstinere amoribus suis, Non potius essem.] Admonetque parvaque. Non enim, sed potius voluisti posuit: ut ille, Verum anceps pugna fuerat fortuna, Fuisset.] Hic enim utraque pars ponitur. Fuisset cum illos mihi agra aliquot dies.] Quidam totum interrogative pronuntiant: nempe, Fuisset cum illos mihi agra aliquot dies.

8. *At non quotidiana cura hac angere animam.*] Quam amatorie loquatur Antiphonæ, errant qui putant eum poenitere sui desiderii, nam si hoc est: nec mirans firmus videbitur fore, sed hoc dicit: facilius fuisse abstinere virgine intacta, quam ea cum qua jam consueverit. & ideo subjungit, Dum expecto quam mox veniat, qui hanc mihi animas consuetudinem, Audio.] Audio per eiporiam dicitur modo à contentente dictum Antiphonis, Audio.] Omnia decider Phædræ, cupiens fructum amoris vel periculis adipisci. Est ergo Audio significatio, pro Non audio, hoc est, Nihil dico.

9. *Dum expecto quam mox veniat.*] Non Quando, sed Quam cito, quia timet. Qui animas hinc mihi consuetudinem

nem.] Mire non amore: tanquam amore carere potuerit, consuetudine non possit. Et nota proprietatem, nam *Consuetudo* specialiter de coitu dicitur.

10. *Alis*, quia desit, quod *amant*.] Magnificenti *Alis* dixit, quam si diceret *Mihi*, Tibi, quia *superest*, dolet. Laboravit, ut ostenderet, plus esse *Dolet*, quam *Ægre est*, & ideo in sanum ait Antiphonem, qui in ea fortuna positus, quæ adversa & contraria est, idem patitur quod miser, & est figura ὑπὲρ τῆς φύσεως. Nam ad utrumque, *Ægre est*, sufficere potuit. Scire autem debemus, & pronuntiative, & per interrogationem, hoc ipsum pronuntiare posse, Tibi quia *superest*.] Id est, eo quod desideras, abundas. Ordo est, Tibi dolet, quia *superest*.

11. *Amore abundas*, Antipho.] Sic hoc pronuntiandum, quemadmodum solet cum stomacho dici vituperanti cibum, *Non esurus*, aut, *Pleno ventre es*, vult enim ostendere, satietatis hoc esse, non rationationis, quod nunc queritur Antipho. *Amore abundas*, Antipho.] *Abundare* dicitur, qui successu prospero affluit, Lucilius libero tertio,

— Ille aliar abundans

Cum septem incolumis pinnis redit, ac recipit se.

Amore abundas, Antipho.] Hoc cum pronuntiatione infert.

12. *Nam tua quidem hercle certo vita hac expetenda*.] Bene Certo, quia supra omnia cum εἰπωσέξ dicit, *Vita hac expetenda*.] *Vita* dixit, ut ostenderet, etiam si non felicitas, sed vita dicatur, optandam esse, *Vita* autem & mores significat, & animam, & alimentum, & sparium vivendi, & fortunam accidentem viventibus: ut modo, *Expetenda optandaque*.] Proprie dixit, *Expetenda, optandaque*, omnia enim quæ amamus, aut industria, aut voto proveniunt: hoc est, aut in nobis sunt, aut in fortuna posita.

13. *Ita me Di bene ament*, ut *mihi liceat*.] Necessario jurat: quia quod dictum est, solis amatoribus videtur esse credendum. *Ita me Di bene ament*, ut *mihi liceat* tamdiu, quod *amo*, frui.] Opportunus locus, in quo ostendatur, quam magno amore sit positus Phædria, cui par impenditur argumentum, *Tam diu,*

quod amo frui.] Quamdiu uxore fruitur Antipho, *Au tam diu*, ἄχρι παύσῃ; *Tam diu*.] Tantisper, hoc est, vel tantillo tempore, *Quod amo, frui*.] Deest *Et*: ut sit, *eo, quod amo, frui*.

14. *Iam deprecisci morte cupio*.] Pautionem transfigere, *Tu conjicio caetera*.] Aut *Caetera* abundat: aut deest *Per*: ut sit, *Per caetera*.

15. *Quid ego ex hac inopia nunc capiam*.] Infortunium scilicet, *Et quid tu ex ista copia*.] Fructum ac felicitatem.

16. *Vi ne addam*.] Παράλλῃς figura, in qua velut ex abundantia enumerantur adjecta. *Vi ne addam*.] Σχῆμα παραλλῆλῃς. Quod Græci, ἴσα ὡς. *Ingenuum, liberalem nactus es*.] Hoc natalium, illud morum est. *Sine sumptu, ingenuum, liberalem nactus es*.] Contra ea quæ patitur, ista posuit omnia, hujus in amore copiam: suam inopiam, hujus desiderium nullo constitisse sumptu: sibi à lenone fuisse emendam puellam, hujus ingenuam: suam servam, hujus liberalem: suam citharistiam, hunc nactum esse: se sectari tantum, hujus uxorem: amicam suam, hujus amorem maritali esse: suam velut prodigi, velut scortatoris.

17. *Quod habes ita ut voluisti*.] Voluisti subdistingendum est, & sic legendum *uxorem*. Erit enim ἐμοσπακῆτος. *Vi voluisti, uxorem*.] Bona præparatio uxoris futuræ.

18. *Ni nunc hodie sit, animus qui modeste istæ ferat*.] *Modeste*, moderate. Sallustius libro secundo, *Modestus ad emina alia, nisi dominationem*. *Modeste*.] Cum modo.

19. *Et si tibi res sit cum eo lenone*.] *Et* modo non connexiva, sed inceptiva conjunctio est Sallustius libro secundo, *Et Papi ferunt adversus a nem* * *Sentias*.] Sic alibi, *Sit rogas* i sensu.

20. *Ita plerique ingenio sumus omnes*, *Nostri nosmet pœniter*.] Παράλλων tertium in Andria, *Quod plerique omnes faciunt adolescentuli*, & est ἀφαισῆδος: ut, *Accede ad ignem hunc, jam calefices plus satis*. *Nostri nosmet pœniter*.] Pœnitet eum, qui patum putat, ergo ipsi nos, inquit, nostra contemnimus. Sic & in

Heautontimorumenos, *Atenim hic dices, Me quantum hic operis fiat pœnitet.*

22. *Cui de integro est potestas.*] Post, deinceps. An de integro, id est, integris rebus? *Quid velis? retinere, amare, amittere.*] An conjuncte legendum est, *Quid velis retinere?* ut duo sint, *Amare. Amittere*, quia & infra duo reddit, *Vi neque mihi sit ejus amittendi, neque retinendi copia. Amittendi, propter amorem, retinendi, propter patrem.*

26. *Hei timo miser.*] Quam recte jam timet: quia in metu semper est prælagamali mens. Et *Hei* interjectio ingemilcentis est, ut,

— *Hei mihi quantum
Præsidium Ausonia, & quantum imper-
dis Iule.*

IN SCENAM QUARTAM

ACTVS PRIMUS.

*N*ULLUS ES. *Geta.*] In hac scena servi concurren- tium officium est, tendens ad perturbationem Antiphonis, quem oportet accesse à conspectu patris usque ad cognitionem verum, & ἡγετοῦ πολεῖν fabula.

1. *Consilium celere.*] Hoc celere neutraliter dicitur.

2. *Substantia te impendent mala.*] Accusativo casu *Impendenti*, aut ἀπ' αὐτῶν, pro, *In te pendenti mala.* Quum supra *Nul- lus es, Geta*, dixerit: hic transitum fecit ad primam personam.

3. *Qui neque uis devitem, scio.*] Ruina aut vitanda est, aut extrahenda sunt ex ea, corpora quæ oppresserit, *Devitem.*] Ante quam irruant, *Iude extraham.*] Quum irruerint,

4. *Nam non potest cælari nostra diutius jam audacia.*] Bene *Nostra*: quia ipse par- tem maximam culpæ sustinet, ut magister. *Cælari.*] Nigidius, *cælari*, querit utrum plenum sit, an pressum.

6. *Quidnam ille commotus venit?*] Mo- do *Commotus*, perturbatus atque conter- ritus, *Quidnam ille commotus.*] Hic ostendit Poëta, idcirco consulum Getam induci, ut de ejus metu Antipho terreatur.

7. *Tum, temporis punctum mihi.*] *Pun-*

ctum, pro momentum, ut *Lucilius* in decimoquarto, *Puncto uno, hora** & qui- quoque invalit, *Punctum.*] Angustissi- mum spatium. *Ad hanc rem.*] Ad deli- berandum quod ago, *Herus adest.*] Vultu tristi ac superciliis arduis hoc dicen- dum est, *Quid istud mali est?*] *Mire* ὀργ- ῆς, *Herus adest, Quid istuc mali est.* pos- suit, ex persona Antiphonis: cui pro ca- lamitate est patris adventus,

8. *Quod quum audieris.*] Scilicet quod uxorem duxit Antipho. *Quod quum au- dieris.*] Bene non addidit quid: secum enim loquitur. *Quod ejus remedium inve- niam iracundia?*] Plus est, quam si dice- ret, *Nullum.* *Quod ejus remedium inve- niam iracundia?*] Propterea, *Remedium*, quasi iracundia morbus sit.

9. *Loquar me incensam.*] Quia iracun- dia ignis est. *Taceam? insigem.*] *Insigere* propterea fere dicitur, *Loquar me incensam.* *taceam? insigem.*] Ἐξ ἧς δὲ ἡγοῦντο. Duo sunt quæ fieri in placando solent: aut loqui, aut tacere. Sed quid vult sibi, *Purgem me?* quum idem sit *Loquar*: an quia potest purgatio & per defensionem, patronum ve induci? sic quidam putant. Sed melius est hoc, ut perturbata & ser- vilis imperitæque personæ verba sine arte esse, & vim significati non habere. *Purgem me? laterem lavem.*] Παροῦσα, πλυνδὸς πλυνῆς.

10. *Quum mihi parvo.*] Quum, præterea quam quod significat modo. *Tum anti- pho me excruciat animi.*] Τὸ ἰδιωτικόν, pro eo quod est, propter Antiphonem me excrucio. *Me excruciat animi*] Sic in Hecyra, *Fecit, animi ut incertus foret*, Genitivo enim casu veteres figurabant hanc locutionem,

11. *Ejus me miseret: ei nunc timeo.*] *Miseret*, præteritorum, *Timeo* de futuris. *Ejus me miseret: ei nunc timeo: is nunc me retinet.*] Figura τὸ ὑπὸ πῶν, *Ejus, ei, is, is nunc retinet.*] *Si retinet*, quomodo *excruciat?* Nam absque eo esset, *Si ad eum res non pertineret: id est, si eum tantummodo peccatum esset hoc ipsum.*

12. *Recte ego mihi vidiſsem.* & *senis essem ultus iracundiam.*] Facite servus occasionem melioris conditionis esse existimat fugæ causam, tanquam sibi per- cam

eam & libertatis genus præstare posset, & prædam. Recte ego mihi vidissem.] Ut dicimus, *Vide tibi & videte vobis*. Et recte, *Vidissem*, & *Providissem*. Et senis esse ultus iracundiam.] Senu maluit, quam Domini, dicere, ut in ipso nomine & hortamentum impune fugientis appareret. & simul quia non *Iram*, sed *Iracundiam* dicturus erat, nam *Ira* de causa, *Iracundia* de moribus. Et senis ultus esse iracundiam.] Non dixit *Evassissem*, sed *Vltus esse*, facienti enim servi fugiendo, ut dominos pœniteat iratos fuisse. *Vltus esse*.] Sic Virgilius, *Vltu virum pœnas inimico à fratre recepi*.

13. *Aliquid convassissem*.] Figuratum est à colligendis vasis. *Hinc me convassissem*.] Recte ego mihi vidissem, *Protinus in pedes*.] Protinus fuit: & sic Nigidius legit.

14. *Quam hic fugam*.] *Conjicerem in pedes*, Aut *furtum parat* ?] *Aliquid convassissem*. *Quam hic fugam*, aut *furtum parat* ?] Secunda *Deinde* prius enim furtum, quam fuga occurrere debuit.

15. *Sed ubi Antiphonem reperiam* ?] Sed, pro ergo: ut sit, Ergo ubi Antiphonem reperiam. An *sed*, finis superioris sententiae est? ut *Sallustius*. *Sed Metellus in ulteriore provincia*. *Reperiam*.] Si alicubi cessat, Aut *qua quære insistant via* ?] Si alicubi ambulet, omnis enim qui quæritur, aut cessat, aut ambulat.

16. *Te nominat*.] Ad hoc diu auditur Geta, & ipse non videt adolescentes: ut plus illis terroris incutiat, dum secum loquitur. *Nescio quod magnum hoc nuntio expecto malum*.] Diserte locutus est, *Nescio quod magnum hoc nuntio expecto malum*, pro eo quod est, *Nescio quid magnum malum hunc mihi nuntiaturum avituro*.

17. *Domum ire pergam*.] Hoc nos ἐλπίσκω dicimus, *Domum pergam*. *Ibi plurimum est*.] Ostendit ab initio se domum pergere, & sic videtur deliberasse. *Ibi plurimum est*.] Scilicet propter amorem uxoris suæ. *Plurimum το πλείονος*. *Revocemus hominem*.] Coniice & moraliter addidit *Hominem*.

18. *Sta illico*.] Ille, *Revocemus ho-*

minem, dixit: hic, non progressus fuit.

19. *Satis pro imperio quisquis es*.] Hic ostendit, culpæ conscientia nullam auctoritatem reliquam in magistro Geta. *Satis pro imperio*.] Id est, imperiose.

20. *Cedo, quid portas, obsecro latque id si potes, verbo expedi*.] Mire expressit affectum de timore properantis. *Cedo quid portas, obsecro*? Ut; *Si vera feram, si magnam rependam*. Nam *Ferre & Portare*, de negotiis majoribus dicitur, *Verbo expedi*.] Decet uno.

21. *Eloquere*.] Aliter ostendit, quid est, *Verbo expedi*, dicendo *Eloquere*. *Modo apud portum*.] *Patrem vidi*, dicturus Geta, præventus est ab eo, quem timor intelligentem fecerat. *Hem*.] *Propria*, & sua cuique personæ exhibuit: celeritatem ex prælagio metuenti Antiphoni: & tarditatem intellectus quieti pectoris securo Phædria.

22. *Quid agam* ?] Jam flet Antipho, & adhuc non intelligit Phædria. *Hujus patrem vidissem me, patrum tuum*.] Mire Poëta Antiphoni minus quam oportet, & Phædria plus quam oportet, fecit loqui nuntium. Ille enim pene divinat ex metu: hunc tardum securitas facit. *Hujus patrem vidissem me, patrum tuum*.] Reddit utrique proprium: ut & ille qui timebat, paucis intelligeret: & ille qui securus erat, pluribus exocercetur.

23. *Nam quod ego huic nunc subito*.] *Nam* aut subjunctiva conjunctio est superiori dicto, quod ait, *Quid agam*? aut *ἀνεσπερ* est, *Nam quod*, pro *Quednam*. *Huic subito exitio remedium*.] *Subito*, & adverbium, & nomen est. *Quum subito assurgens fluctu nimbofus Orion*, *Inveniam miser*.] *Quum* ego supra dixerit, *ἐμψανως* addidit, *Miser*.

24. *Quod si eo mea fortuna redeunt*.] *Tragicus amator hoc negotium fortunæ omnes dixit esse*. *Fortuna redeunt*.] Bene *Redeunt*: quasi in pejus, & à processu retro, & in deterius. *Phanium*, abs te ut distrahatur.] *Anatoria ἀποσπώντις περ ἀποσπένω*. *Abs te urdistrahatur*.] Non dixit, *A me detraheris*. Et vide verbum vim coherentis ostendere.

25. *Nulla est mihi vita expetenda*.] *Nulla* pro non. Aut nullius condisionis, quasi dicat, *Ne Deorum quidem vita mihi*

dulcis est sine te. *Nulla est mihi vita ex-
petenda.*] Sine Phanio.

26. *Tante magis te advigilare.*] Ad-
vim auctivam nunc habet: ut, *Ad. auda-
bile. Admirabile. Fortis fortuna adjuvat*] *Plurimum.* Et *Fortis* accusativus plu-
ralis est.

27. *Non sum apud me.*] Id agitur, ut
supra diximus, quemadmodum Anti-
pho præsens non sit: quem neque con-
venit contra patrem aliquid dicere, ne-
que rursus præsentem opprimi a patre
ex argumento est. *Atque opus est nunc
quum maxime, ut sit, Antipho.*] *Apud te*
subauditur.

28. *Nam si senseris te timidum, pater
esse, arbitrabitur commisisse culpam.*] Sic
Sallustius in Historia, ita fiducia, quam
argumentis purgatores, dimittuntur. *Nam
si te senseris timidum.*] *Timidum*, pro-
tinentem, Ut, *Addis sociam, timi-
disque superveni* Ægle, Virgilius. *Com-
misisse culpam.*] Pro *Commisisse*.

29. *Hoc verum est.*] Congruè fit, ut &
Geta & Phædia audaciores sint, qui &
absque amore sunt: & hos oportet ob-
ijci pro Antiphone irato seni. *Non pos-
sum immutari.*] Vim negantis hoc ha-
bet, quod ait *Immutari*: ostendit enim
naturæ suæ timiditatem nullis adhorta-
tionibus ejici posse.

30. *Quid faceres si aliud gravius tibi
nunc faciendum foret.*] Bene *Gravius*:
quia hoc grave, ut videas, ipsam adhor-
tationem vim habere concedentis, grave
esse quod geritur.

31. *Quum hoc non possum, illud minus
possem.*] Hoc intulit *nunc* *excedens*.
Nam videbatur hac interrogatione ad-
duci posse ad sententiam percontantis,
& hæc ars est dialectica contra *impu-
nabilem*, quum male respondendo, callide
interrogantis interrumpimus argumen-
tum. *Hic nihil est Phædia illicet.*] U-
trum hoc relativum? an hoc cum con-
temptu, pro, Hic Antipho nihil est? Sic
Cicero in Verrinis, *Est hoc nescio, quid mi-
norem sciam?* pro *Hunc. Illicet.*] Sem-
per *illicet* finem te significat, ut *Adum
est. Illicet.*] Per *voluntatem*. Sic iudices de
consilio dimittebantur, suprema dicta
quum præco pronuntiasset, *illicet*: quod
significat *Ita licet*.

32. *Quum abeo.*] Hic terrore commo-
vet Antiphonem, & *Quum dicit, pro Cur
non. Et quidem ego.*] Ordo, Et ego qui-
dem, & deest *Ab eo*.

33. *Quid si assumule?*] Audacem sci-
licet, *Obsecro, quid si assumule? fasus est?*
Adeo morale vitium est ex conscientia
pavor, ut ipse quoque Antipho nitatur
contra, neque quicquam promoveat.
Satin' est?] Hic locus actoris magis,
quam lectoris est, ostenditur enim co-
nari ad simulandam audaciam, quo ma-
gis ridicula est, formidolosa persona.

34. *Præmodum.*] Et hoc non plenæ
confessionis est, quod ait *Præmodum*.
Sat est.] Non dixit, *Bene est*, sed *Sat est*,
& vide vix ad hoc ipsum esse perven-
tum.

35. *Hem istuc serva.*] Dicendo *Serva*,
ostendit jam incipere deperire, quod
finxit atque assimulavit audaciz. *Hem
istuc serva: & verbum verbi, par pari
respondet.*] Animadvertit, & quid do-
ceat, & commachinetur artifex Poëta,
qui debitum reddat rebus atque perso-
nis. *Verbum verbi, par pari.*] Duo
dixit: non tantum *Verbum verbi*, sed
Par pari.

36. *N' te iratus sui scindicis distu pre-
telet.*] Causalem vim habet quod ait hoc,
Iratus: hoc est, qui ob præsentem itam
vehementius tecum agat, *Pretelet* &
Preteletam à *pre* & *telet* dictum est,
quod est ante & trahere. Alii ab assidue
telorum jactu existimant dici, ut *Lucre-
tius*, *Vndique pretelet plagarum continuata*,
hoc est, tenore. *Pretelet.*] Protrahat,
præveniat, exagitet. *Scie.*] Apparet
hoc verbum eo vultu dici, ut manife-
stum sit, absentis animo esse eum, qui
loquitur.

37. *Vi ceatum te esse invitum.*] Mita
brevitas, in qua tota defensio contine-
tur, & subauditur, *Fac respondeat*, aut
quid tale. *Invitum.*] Bene idem repetit
ad confirmandam memoriam trepidan-
tis, non enim diversa sunt, sed repetuntur,
ut teneri possit id, quod causæ opus
est. Nam *Vi ceatum esse*, idem significat
quod *Invitum*. An ideo *Vi ceatum invitum*,
jungendum est, quia interdum
etiam ipsi nos cogimur proptia volun-
tate: ut ipse in Andria, *Tu ceatum tua*

voluntate ei. Tenet ?] Exquisite addidit *Tenet* ut appareat, Antiphonem vultu ostendere, quod horum nihil perturbatus advertat.

38. *Sed quis hic est Senex.*] *Sed*, ut diximus, transitum significat ad aliam rem, ab ea quæ agebatur. *Quem video in ultima platea.*] Sic dixit *Ultima platea*, quemadmodum *Virgilius*.

— *immo*

Obcedere fores. —

Ipsus est.] Et quia timidior est : & quia poltea de proximo ipse agnoscit magis.

39. *Non possum adesse.*] Apparet, ex conspectu patris magis confundi, quam ex nuntio adventus ejus, filium. *Quo abis.*] *Abis, Antipho ?* Sic *Virgilius* :

Quo fugis, Æneae ! —

Et,

Quo fugisti, socii ! —

Sic enim loquitur, qui vult ostendere conditionem locorum, in qua perverso modo alius petatur, alius linguatur. *Ha, quid agis ?*] Et perturbati intercessoris est dicere, *Quid agis ?* ut in *Andria*, *Mea Glycerium*, inquit, *quid agis ? cur te u perdidimus.*

40. *Mane, mane, inquam.*] Omnia hæc habent singularem vim in se revocantis. *Exomet me novi.* & peccatum meum.] Duo dixit ; & *Hominem pavidum*, & peccatum grave.

41. *Vobis commendo Phanium.* & vitam meam.] Comice, duobus duo retulit : Me & peccatum meum, Phanium & vitam meam. Et animadvertit, quod amator prius ponit Phanium, quam vitam suam.

42. *Gela. quid nunc fiet ?*] Apparet, hæc sic pronuntianda, quasi adhuc tuto dicantur. *Tu jam lites audies : ego plectar pendens.*] Non intulit quod quærebatur : sed verba sunt hominis omnis desperantis. *Tu jam lites audis. ego plectar pendens.*] Tu audies, ego verberabor, ut alibi, *Tibi erunt parata verba, huic demum verbera.* Quod ipsum mire : non, *Facies lites*, sed *Audies*. Ego plectar pendens.] Plectar, feriat : unde & plectrum, & plaga dictæ.

44. *Sed quod modo hic nos.*] Cessit *Tamen* : ut sit, *Sed tamen* :

45. *Id nosmet ipsos facere oportet.*]

Quia Nos supra dixit in significatione actus proprii, Ipsos addit.

46. *Aufer mihi : oportet.*] *Tu autem* addidit mihi, sine hoc enim plena sententia est. *Quum tu quod faciam spera.*] Mire ad omnia paratum se indicat, qui *Impera* dicat servo.

47. *Meministi ? olim ut fueris vestra oratio.*] Mire & consilio & oratione compendiosus est : quo magis Phædriam propriis consiliis ac domesticis permoveret. *Ut fueris vestra oratio.*] Ut magis excitaret, non nostra dixit, sed vestra.

48. *In te incipienda.*] Incipiunda proprie, quasi de te magna, dixit. Sic alibi, *Vide quod inceperis facinus. Ad defendendam noxiam.*] Noxiam nunc culpam : alias pernam. Et est *inimicus*, ab eo quod est *Noxam* : & hoc factum est propter iambum.

49. *Iustam illam causam, facilem, vincibilem, optumam.*] Considera singula, & invenies & naturalis ordine, & per *autem* dicta. *Causam* pro defensione posuit : & *Vincibilem*, quæ facile vincat.

50. *Nunc ipsa est opus ea.*] Causa scilicet.

51. *Melior & calidior.*] Bene *Melior & calidior* : quia tunc prolixius fuit, nunc ipsum prælium. *Fiet sedulo.*]

Παιλλων Sedulo, nam suffecerat, *Fiet*,

52. *Nunc prior adito tu.*] *Adito*, quod ad prælium, *Virgilius*.

— *Nec quisquam ex agminantio*

Audet adire virum. —

Ego in insidiis hic ero.] *Tota ματαγοῖ* de re militari est.

53. *Successuriati dicuntur*, qui explendæ centuriæ gratia subjiciunt se ad supplementum ordinum. Et est translatio à re militari. *Age.*] Potuit dicere *Vero*, aut *Ita*, sed *Age* dixit, quod verbum vim hortantis maximam præbet.

IN SCENAM PRIMAM

ACTVS SECVNDI.

I Tunc tandem uxorem duxit Antipho in iussu meo ?] In hac scena accusatio est & contradictio, per remotam generalitatem, ergo contritaversa. *Tunc tandem*

K K K K ij

uxorem duxit Anipho?] Hic exemplum
vix est: in quo spectatur, nullum esse cum
iustam, & gravem iracundiam putris, qua
non & filium defensoris & intervallo
temporis evanescit.

1. Itane tandem uxorem duxit Anipho
injussu meo?] Non potuit vehementius
incipere, quam ut ipse crimen, quod
objicit, mitaretur. Itane tandem uxorem
duxit.] Tandem, hic expletiva conjun-
ctio: ut Cicero, Quousque tandem abuti-
re, Catilina, putentia nostra? Itane tan-
dem.] Hic totus versus tu hoc est, an
factum sit: quid factum sit: a quo fa-
ctum sit: in cujus injuriam factum sit.

2. Nec meum imperium.] Rata auctoritas
est: nam non sequitur sed. intulit
enim Age. subauditur autem Revereri.
Sic Lucius, Nec me videre? Age. mi-
sero imperium: non simulatam meam.
] Sic Julia Spongia. MHCOAO

Ue Virgilius,
Cuius ob anfrictum insuultum, morsque
sinistros.
Age, misero.] Legitur & tacer. Simula-
tem.] Jurgium, contentionem.

3. Non pudere?] Hoc absolutum est, &
nulli adnexum, Non pudere?] Hic Negi-
dus adnotavit, neminem videri pude-
re ante deictum.

4. Vix tandem.] Convenit hoc di-
ctum ei, qui jam pridem se male audire
putat: & ideo sero videtur ad hunc se-
nex pervenisse, quum ille metuens, se
primum ad accusatorem crederet. An
vix tandem, ad hoc pertinet, quia ille
monitor dixit: quasi dicat, Vix tandem
factum est, ut me senex laudare cœ-
pisset: quia Monitor, quamvis in con-
siliarium dixerit, tamen est nomen lau-
dis. Vix tandem.] Equestris, quasi dicat,
Pene mei oblitus est. An, quia tarde ad
ipsum pervenit senex, quem ille ob con-
siliantiam a se cepturum esse credebatur.
Quid mihi dicens? aut quam causam repe-
riens?] Quid dicent, si negare volue-
rint? quam causam reperient, si purgare.
Omne enim crimen a defensore aut
negatur, aut purgatur.

5. Demiror.] Pro nescio, nam admi-
rationem ignorantia facit. Atque reperi-
am: aliud cura.] Eo animo hoc dicit, quo

supra dixit vix tandem. Et quum ille plu-
raliter Reperient dixerit, hic singulariter
Reperi respondit: quasi in se solio sit exa-
men.

6. Invisus feci: lex coegit.] Bene Poëta
jam scire facit senem, quid ille dicitur
hinc, ut videatur frangi posse, qui jam
partem defensoris admittit.

8. Illud durum.] Illud durum dicit,
qui supra dixit: Atqui reperi jum. Cui-
sam iradere adversarius.] Hoc cum ma-
jore exclamacione dicitur, non enim dix-
it, concedere ad adversarii, sed quod prius
esset, causam iradere. Ego expeditum sine.]
Vide preparationem futuræ defensoris:
nam nisi hoc modo Terentium iu-
tulisset, incredibile videretur subito se-
datum senem.

9. Incertum est quid negum.] Nonni-
hil jam fracta indignatio est. Nam in
his verbis, non jam ira, sed admodum
incertus est. Quia prater spem, atque in-
credibile hoc.] Virgilius,

Hunc ego si posui tantum sperare dolorem:
Et perferre, foror, petere.

Atque incredibile hoc mihi obigit.] Gra-
vius est incredibile, quam Prater spem &
& ideo posterius & in actu est, Obigit.]
Pro Accidit: cujus reciprocum est, si
quis bonum accidisse dicat, non obti-
gisse.

10. Ita sum irritatus.] Irritatus, pro-
vocatus, in iram impulsus: hoc est com-
motus & perturbatus. Animum ut ne-
queam ad cogitandum institueri.] Bene in-
stitueri dixit: quo verbo quies ostenditur
cogitativa mentis, quæ nunc non adest.

11. Quum secunda res sum maxime,
tum maxime.] Ut, Nudus ulla, sero nu-
dus: hyems ignum colono. Et bona sen-
tentia: tum maxime sapienti metuen-
dum, quo tempore maxime securus est
stultus.

12. Medituri secum oportet.] Bene ad-
ditum Secum: insani enim videbitur,
hoc palam agere. Adversum armatum
ferunt.] Abundat Adversam.

13. Periclu, damna, exilia peregre re-
diens.] Superiora aucta sunt, infe-
riora intermittis conjunctionibus, Sal-
ustius. Nam quidem à Pyrrho, Hæmi-
bale, & aquore & terra. Peregre rediens
semper cogitur.] Mite à genere ad speciem

non semel transit. Nam quum dicit, *Peregre rediens*, jam de se loquitur, sed latenter. *Semper cogitet.*] A singulari ad pluralem transit. supra dixit *Omnes*: at eum *Cogitet*. Et est ordo, *Semper peregre rediens*, quicumque peregre redit.

14. *Aut filii peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum filia.*] Quamvis iratus filio, non potuit tamen dicere, *Filii mortem*. Convenit autem seni, uxoris mortem non putare magnum incommodum. *Aut filii peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum filia.*] Varie, post enumerationem conclusam, hæc etiam intulit, *Virgilius*.

Sed neque Medorum sylva, disissima terra.

Nec pulcher Ganges, atque auro turbidus Hermus

Laudibus Italia certens: non Badra, nec Indi.

Totaque thuriferis Panchaia pinguis arenis.

15. *Communia esse hac: fieri posse.*] Ordo est, *Semper cogitet*, communia esse, & fieri posse, peccatum filii, uxoris mortem, filii morbum. *Communia esse.*] Commune est quod accidere omnibus potest.

16. *Quidquid præter spem eveniat, omne id deputare esse in lucro.*] Vide jam senem fractum, non culpam filii magnam ducere: sed idem indignari, quod non crediderit peccaturum, in quo ipse se reprehendit, & quod a peccatoribus dici solebat, hoc dicit, *Communia esse, & fieri posse.*

17. *Horum anteo sapientia.*] Legitur & *Anteo*: sed pro conjunctivo pronuntiandum, *Anteo pro Antecum.*

18. *Meditata mihi sunt omnia mea incommoda.*] Nimis comice, non clades, aut ærumnas potuit servus, sed incommoda: molere in pistrino, vapulare, habere compedes, & cætera: quum hoc nomen leve quiddam significet: ut ipse in Eunuchio, *Imo enim infelicitur: nam incommoda alia sunt dicenda*, *Parmeno. Hæc prædierit.*] Si aut pro eum, aut serviliter, ut dubitet ex voto suo utrum dominus redeat, an non: quod cupit.

19. *Molendum usque in pistrino.*] Facete enumerat servus universa supplicia

sux conditionis, excepta cruce & furca: quarum potnam verbis extenuare non potuit. *Habenda compedes.*] Vitiosam locutionem servili personæ dedit *Terenius*, nam integra esset, si diceret, *Habendas compedes*, unde quidam non esse, sed usque legunt.

20. *Opus ruri faciundum.*] Varie, *Molendum, vapulandum, compedes habenda, opus ruri faciundum.* & supra, verba gerundia sunt: infra, participia. *Horum nihil quidquam accidet animo novum.*] Recte addidit *Animo*, omne enim quidquid acciderit, novum erit, sed non animo. *Horum nihil quidquam.*] *Πασι δὲ πᾶσι* quartum. *Horum nihil quidquam accidet animo novum.*] Tale est illud sapientis *Æneæ*:

— non ulla laborum,

O virgo, novam facies inopinave surgit.

Et,

Arma parate animis. & spe presumite bellum.

Et,

Nunc ego si potui tantum sperare dolo-

rem,

Et perferre, soror, potero.

21. *Quicquid præter spem eveniat, omne id deputabo esse in lucro.*] Totidem verbis est usus, quot senex, ad irrisionem ejus. Sic & in *Adelphis*, *Postremo tanquam in speculum in patinas, Demea, inspicere jubeo. Omne id deputabo esse in lucro.*] Hoc idem senex oportere fieri dixit, quod hic facit: ergo sapientior *Geta*.

22. *Sed quid cessas hominem adire.*] Bene *Adire*, quasi terribilem, & pugnaturum: ut *Virgilius*, *Audet adire vitum.*

& *Hominem* comice addidit. *Et blande in principio alloqui?*] Recte nonuit, non perpetuo blande, sed in principio agendum: secundum præceptum Socratis, qui ait, *μὴδὲ πρὸς τὰς ὀφειλόμενων ὁρᾶς πρῶτος ἀπαγγίλῃ, ἀλλὰ συμμαχίῃς μὲν αὐτοῖς εἰκάν, πειραισμοῖς δὲ τὸ ὅτις ἐπιπαύσῃ.*

23. *Phadriam mihi fratris.*] Hæc verba ostendunt quam miti pectore suscipiatur *Phadria*, *Mipatriue salve.*] *Mi*, vini blandimenti habet: nam significat, *meus*.

24. *Salve. sed ubi est Antipho?*] Bene

K K K K iij

expresse promptum animum ad litigandum, partem addita salute, & potius ad iurgium prævertendo.

35. *Salvum advinare.*] Εαλφας, vel σωτήριος; secunda: gaudens enim subauditur, quod nisi acceperis, non intelliges cur hic responderet. *Credo, Salvum advinare.*] Iracundiam frangere conatur obsequio & mora. *Salvum advinare.*] Altera salutatio & ad leniendum, & ad criminis dissimulationem: sed & tertio addit, *Satis omnia ex sententia?* *Credo: hoc responde mihi.*] Hoc, incerta distinctione pronuntiatur.

36. *Valer.*] Hic oratorie dissimulat, atque ita respondet, quasi senex non iratus quærat, sed de salute sollicitus sit Antiphonis. *Sed satis omnia ex sententia?*] Quod vulgo, *Omnia recte!* Et deest *Quæris*, aut quid tale.

37. *Vellem quidem.*] Semper hoc verbum dolentis est, ac negantis evenire, quod votis sit. *Quid illuc?*] Magnam vim habet contra itaque huiusmodi interrogatio.

38. *Bonas me absente.*] Mire consuetudinem expresse, dicendo *Bonas, Me absente.*] Summatriminis, *Bonas me absente hic confestim nuptias!*] Crimen in duobus esse demonstrat: quod non bonas, & quod absente patre.

39. *Eho, an id succenses nunc illi?*] Huc tendebat interrogatio, ut tam integris rebus ammiraretur irasci senem. *O artificem probum!*] *Eloquentia.* nam non est artifex, cujus deprehenditur jocus.

40. *Gestio.*] Plus *Gestio*, quam *Volo*.
41. *Dari mihi in conspectum.*] Non dixit *Venire*, ut filium: sed *Dari*, ut tecum.

42. *Lenem patrem illum.*] O artificium Poëtæ: in media patris ætate mentionem lenitatis induit: ut ostendar quàm facile placari possit, *Lenem patrem illum, factum me esse acerrimum.*] Nota *acerrimum*, non enim leni asperitum, sed acerrimum reddidit, & mutavit gradum, positivo superlativum opponens, *Lenem patrem illum, factum.*] Sic Virgil.

Quantum mutatus ab illo
Hicere? —

43. *Atqui nihil scit, pater.*] Sum-

ma contradictionis, & non dixit, *Leniter peccavit*; sed, *Nihil scit*. Neque, quod punias, sed, quod succenses: id quod levissimum est.

34. *Ecce autem similia omnia.*] *Ecce autem*, vox est apta his, quæ nova & imprevista animo accidunt, Sic Virgilius.

Ecce autem gemini à Tenedo tranquillâ per alta.

Similia omnia: omnes congruant.] More stomachantis, *Omnia & Omnes*, de his dicit quæ ad duos pertinent.

35. *Vnum cogaorū, omnes notis.*] Iterum non *Dues*, sed *Omnes*, & varie, *Cogaorū*, *Notis*, *Vnum cogaorū, omnes notis.*] Sic Virgilius.

Accipe nunc Danaum insidias, & criminas ab uno

Disce emas. —

36. *Hic in noxa est: ille ad defendendam causam adest.*] Hoc Demipho non sine quadam delectatione dixit: quam tamen premit ubi iram præsentem.

37. *Quum ille est, hic prasto est.*] Huic loco reddidit Cicero illum locum in Veroninis: *Qui civis Romani erant, si Siculi essent, tum Siculos eorum legibus dari oporteret: qui Siculi, si cives Romani essent, Nam subauditur ad Qui cives Romani erant, iudices dabantur, ad Si Siculi essent, subauditur rei.* *Quum ille est*] *Excessus* secundum, nam & hic subaudiendum est, *in noxia.* *Hic prasto est.*] Ad defendendam causam, subauditur.

38. *Probe eorum facta imprudens.*] Ideo *Imprudens*: quia nescit in amore citibarrix esse Phædriam. *Imprudens.*] Modo iudiciens.

39. *Nam si hac ita essent, cum illo haud stares, Phædria.*] Vide quemadmodum jam præstruat Poëta ad ea quæ futura sunt, ad adjuvandum amorem Phædrix, *Cum illo haud stares, Phædria.*] Cum Antiphone scilicet. Et cum illo, *ad quæ pro illo.* In ejus parte stamus, pro quo facimus, Sic Virgilius.

Super hic stas.

40. *Si est pater, culpam ut Antipho in se admisit.*] Principium per insinuationem subtilem. Et honesta locutio. *Si est ut admisit:* pro, si admisit. *Si est, pater, culpam ut Antipho.*] Oratorium principium dicitur & Antipho quæ

adversus. In se admisit.] Bono ornatu addidit: *In se*; quum & sine hoc plenum videri possit. Et hic est, quem Cicero succum orationis appellat.

41. *Ex qua re minus res foret aut fama.*] Nota, hic comparativa qualitas est pauperis, neque strepui. Et docuit, in negotio nuptiarum duabus rebus consuli, rei & famæ, hoc est, facultatibus dotis, honestatique natalium. *Ex qua re minus res foret.*] Hæc tractatio est criminis oratoria: in qua defensor accusat crimen, reumque purgat. *Ex qua re.*] Haud veniunt inferius. Re. cum præpositus esset culpam. *Minus rei foret.*] Quia pauperem, *Fama.*] Quia ignobilem. *Temperans.*] Consulens, providens, moderatus, ut,

Iam sibi tum curvis male temperas unda cavinis.

42. *Non causam dico.*] Non recuso, non deprecor. *Quin quod meritis sit.* *forat.*] Rhetoricum. *Sed quia* in hujusmodi exceptionibus: quo uti solet, qui propositæ causæ fiduciam gerit. Si hoc aut illud, non oro veniam, non deprecor poenam. *Quin quod meritis sit.*] Hunc defensorum magis, & non judicem dicam, sed hic colligitur patrocinantis autoritas: non enim dixit, *Quod volueris*, sed *Quod meritis sit*, manente eo, si peccaverit tamen.

43. *Sed si quis forte malitia frutus sua.*] Forte quasi non defensorus, sed simul causam cognitusque advenerit, nec contendit verum esse quod dicit, ne sollicitum faciat ad credendum. Sic apud Virgilium Sinon, *Dum vela darent, si forte dedissent.*

44. *Insidia nostra fecit adolescentia.*] Bene se adjungit ad crimen, ut elevet culpam. *Insidia nostra fecit adolescentia.*] Mire *Insidia* dixit: ut diu computata causa, per ignorantiam dolosque capti videantur. *Adolescentia.*] Opportuna ætatis commemoratio. *Περί τῆς νεότητος.*

45. *Nestane ea culpa est. an iudicium.*] Potentior facta sententia est τῆς κρίσεως. Et oratorie, *Νοστράναις*, an iudicium? duplex *πυρρῶς*, altera in accusatorem, altera in iudicem, Et bene suam

miscuit personam, ut eum sublevar & suo merito, & multitudine reorum, *Νοστράναις* culpa. an i. *dicim.*] Mire adstiterit in fiduciam defensoris, nam quum supra de Antiphone dixerit, nunc intulit *Νοστράναις*.

46. *Qui sepe propter invidiam adiuvant divites.*] Notum alteri * qui invident.

47. *Aut propter misericordiam addunt pauperi.*] Posteriorem causam honestiorem posuit, ne non Antiphonem defendere, sed accusare iudices videretur. *Aut propter misericordiam.*] Primum adiuvant. Et oratorie naturam iudicum τῆς διοικήσεως expedit.

48. *Ni nossem causam, crederem vera hunc legui.*] Suavissime laudavit oratorem: qui omnia ad persuadendum idonea advocans, solum consicium non adduxit ad credendum. *Ni nossem causam, crederem vera hunc legui.*] Oblique Poeta se laudavit.

49. *An quisquam iudex est. qui posuit. &c.*] Apparet, iam persuasum leni esse, verum adversarium fuisse Phormionem, non subiectum atque appositum lycophantem, unde ad aliud transit ut accuset segnitiam in respondendo; quæ levior culpa est. Ita, ut credentibus mos est, paulatim leni singula extorquerentur è manibus.

50. *Tua iusta.*] Diserte magis & absolute, *Tua iusta*: quam si aliter diceret. *Vbi tute verbum.*] Non dixit, *Parum dicas*: sed *verbum*.

51. *Ita ut ille facit.*] Unde scit? an illa Poetæ virtus est, quod omnia ante inducit cognovisse: ne in scena, hæc ut nova audiens, tragicis moribus insinaret? *Functus adolescentuli est officium.*] Oratorie, quod obiectum est, non purgavit modo, sed etiam ad laudem convertit, quod Rhetores *ἐπίμον* dicunt. Et hoc de Apollodoro. *Functus adolescentuli est officium liberalis.*] Derivatio causæ: & est venialis litatus. *Functus adolescentuli est officium liberalis.*] Ingeniole non negavit hoc eripere, occasionem laudis de confessione sumpturus. *Officium liberalis.*] Potenter officium nominat, quod ille crimen appellat, sicut nota, *Functus officium*, ac-

cusativo casu, quod nos ablativo.

52. *Postquam ad iudices ventum est, non potuit cogitare proloqui.*] Hæc apud oratores *μετά τις αἰτίας*, hoc est, translatio causæ facti: quem vulgo *colorem* nominant.

53. *Non potuit cogitare proloqui.*] Ergo quod cogitavit, indultrix est: quod nihil dixit, pudoris.

54. *Ita enim tum timidum.*] *Timidum*, perturbatum, *Planus*. Nam ut ex mari timida es, Et ipse in *Adelphis*: *Me miseram! quidnam est quod sic videor timidum, & properantem Gtiam.*

55. *Laudo hunc: sed cesso adire.*] Satis defensionis est, ubi Geta jam adire non timeat dominum.

56. *Hec, salve: saluum te advenisse gaudeo.*] Principium a benevolentia. Et vide verulitatem apustissimam servo calido. credens hunc esse, qui supra dixit, *Hecus si videris, molendum esse in pristino, vapulandum &c.*

57. *Hæc bone custos, salve.*] Ab initio idem motus servatus est seni. nam idem hoc est quod supra dixit, *O Geta, monitor*, quamquam per *ἀνέστη* plus significat quod dicit, *Bene custos: quam quod supra, Monitor. Columna vero familia.*] *Columna*, culmen, an *columna*, columna: unde *Columnella* apud veteres, dicti servi majores domus, *Lucil, xxix.*

Servus neque infidus domus, neque inutitilis iniquam.

Lucili columnella, hic finis est Metrophanes.

Tubro: Hinc in millesimum annum eorum columnine civitas continebitur. Horatius contra pro columnine columnam, Injurioso pede pronus stantem columnam. *Ennius x. Regni versasum, summamve columnam, Columnam vero familia.*] Sustainit vel decus, unde *columna* dicta. Et moralis *ἀνέστης & ἐγχείρηται.*

58. *Cui commendavi filium hinc abiens meum.*] Duplex exculatio est de eo quod fecerit. Hæc conveniunt in eas personas, quas spectare non oportuerit.

59. *Laudandum te omnes nos accusare audio immerito.*] Vide quam in his verbis etiam vulgus quidam servi contumacia appareat, & versute mali. Et hoc est

quod dixerat, *Ego in insidiis hic ero sæcæ centuriatus.*

60. *Immerito, & me omnium horum immeritissimo.*] Tantum impudentie superest: ut non solum se, sed alios etiam defendat. Horum omnium immeritissimo, *ὁ ἀλλήλων*, horum: & sic nos hanc & hunc dicimus. *Immeritissimo.*] Ut parvo, *salto*, de adverbis est in *O* desinentibus.

61. *Nam quid me in hac re facere voluisti.*] Bona exceptione locutus est, quasi in aliis omnia fecerit, *In hac re voluisti tibi:*] Quam contemnit itam domini, ut hoc ipso purgator videatur, ex hoc apparet, quod addidit *tibi*. Sic enim dicere solemus, *Quid tibi vis faciam?* quum alieno negotio frustra nos ostendimus laborare.

62. *Servum hominem causam orare leges non sinunt.*] Hoc enim quasi ignoranti dicit: sed stomachose admonet, velut stultum, qui rem manifestam non cogitet, *Servum hominem causam orare leges non sinunt.*] *Vetule Hominem, Sallustius* in *Jurgutha*: *Quum interim Hiempsalis reperiretur occulans se in tugurio mulieris ancilla.* *Servum hominem causam orare leges non sinunt.*] Mito extenuavit conditionem suam, dicendo non *Me*, sed *Servum*. Et addendo *Hominem*, moraliter locutus est, *Sic Virgilius.*

Venerat antiquis Certe de finibus Aeron Grævus homo.

Causam orare.] Non improprie, *Sic Virg.* *Orabant causas melius.*

63. *Neque testimonii dictio est.*] Vis scire, inquit, quam non liceat servo pro domino dicere? nec testis loco produci potest. *Neque testimonii dictio est.*] *Varie*: non enim dixit, *Neque testimonium dicere.* *Mitto omnia.*] Et jam hoc perdidit senex, quod videbatur validum ad accusationem. Ita gradatim illi singula subducuntur, & accusationis impetus evanescit.

64. *Addo istuc, imprudens timuit adolescentem.*] Hæc omnia verba, causalem ad argumentandum vim habent. *Imprudens timuit adolescentem, sine.*] *Ἐγώ μιν, ὁφείλεις ἀνέστην.* Et singula pronuntiant, ut plura videantur. *Mitto, Sine*, vim habent contra voluntatem concedentis.

65. *Tu servus! verum scegnata est maxime.*] Sub obtentu hujus propositionis, in qua pars legis ostenditur, jam Poeta præparat locum fallaciæ Phormionis, de dote accipiendi *Verum si cognata est maxime.*] Tò ιδιωνοῦ τοῦ τοῦ addidit *Maxime*: nam si est cognata, siue non est, non recipit τὸ εὐδον & τὸ ἥτορ. hoc est, non dicitur maxime cognata, & cognata minime: sed, aut est, aut non est. Alii sic ordiunt, Non fuit necesse maxime habere. Alii, sed id quod lex jubet, maxime dotem daretis.

66. *Sed id quod lex jubet, dotem daretis.*] Id quod lex jubet: ordo. sic *Virgilius*,

Verum, id quod multo iuste ipse satebere majus.

67. *Quæret alium virum.*] *Quæret*, quam idoneum est ad significationem odiorum? *Virgilius*,

Quærat sibi fœdera Turnus.

68. *Qua ratione inopem potius ducebat domum.*] Magno sonitu intulit, quod minus momenti habet adversus eos qui accusantur, quam illa superiora. *Inopem potius ducebat domum.*] Non *inopem potius*, sed *potius ducebat* subdistinguendum est.

69. *Non ratio, verum argentum deorat.*] Hoc ita ludibundus absolvit Geta, ut etiam quasi per jocum respondeat.

70. *Alicunde! nihil est dictu facilius.*] Hoc quasi subridens, & averso ab illo vultu pronuntiavit Geta, quod genus actionis securitatem ostendit hominis, manifesta dicen[s]is. *Alicunde!*] Demipho *Alicunde* ad facilitatem retulit: hic sic intelligere se fingit, ut, quasi non habens ipse Demipho de proximo à quo dicere incipiat, dixerit *alicunde*. *Nihil est dictu facilius.*] Mite, ut solet, proverbio uno dissolvit totam senis intentionem. ut in Heautont, *Quid si hoc pater resideris? Quid si redeo ad illos qui aiunt, Quid si nunc cælum ruat?*

71. *Postremo, si nullo alio pacto, vel fœnore.*] Ostendit se senex hæc perdere: quum ab his ad alia transcendit exclusus.

72. *Dixi pulchre, siquidem quisquam crederet.*] Vide quam non laboret ad respondendum Geta: siquidem illi per

εισφορέας respondit, *Crederet.*] Pecuniam committeret.

73. *Non, non sic futurum est: non potest.*] Hic jam palmæ locus est debite Poetæ, siquidem & omnia objecerit Demipho, & omnia solverit Geta: quibus actis, iola irrationabilis exclamatio, relinquitur seni. *Non, non sic futurum est: non potest.*] Moralis abnegatio frequenti repetitione firmata.

74. *Egone illam cum illo ut patiar nuptam unum diem?*] Hic est de quo supra dictum est, *Illæ indotatæ virginem atque ignobilem daret illi nunquam faceret.* *Egone illam cum illo ut patiar nuptam.*] Hic jam præstruitur, quam facile triginta minas perditurus sit Demipho, cum illam vult excludere.

75. *Nihil suave meritum est.*] Ordo & sensus hic est, Nihil mihi mercedis suave est, ut ego illam cum illo nuptam feram, *Suave meritum enim, suavem mercedem significat. Hominem demonstrarier.*] Bono ordine pervenit ad Phormionem: à quo magis confutabitur.

76. *Aut ubi habites, demonstrarier.*] Mire ostendit, quam hic senex contemnat Phormionem modo, à quo mox superabitur.

77. *Istum patronum mulieris?*] Hic & contemptum adversarii, & sui fiducia monstrat.

78. *Iam saxo hic aderit.*] *Virgil.*
Hand sibi cum Danaïs rem saxo, & pube Pelasga.

Antipho ubi nunc est?] Mitius nunc quaerit ubi sit Antipho, & utrum amate adhæreat, subtiliter quaerit. quod servus inrelligens, respondit, *Foris, Foris.*] *Foris* dixit, quum fugisse cum sciat.

79. *Abi, Phædria: cum require, atque abduce huc.*] Opportuna & apta simplicitas attribuitur Demipho, nihil tale de Phædria suspicanti.

80. *Eo recta via equidem illuc.*] Et amatorem ostendit Phædriam: & simul id agit, ne in conspectum patris veniat Antipho. *Nempe ad Pamphilam.*] Nisi hoc Geta dixisset, non inrelligerent spectatores quid dixisset Phædria.

81. *At ego Deos penatibus hinc salutem domum devoriar.*] Nulla mentio fit

uxoris apud Demiphonem, non enim convenit argumento ut habeat, neque quid in Cilicia gesserit, demonstratur ideo, quia jam dictum est, *Noster in Ciliciam ad hospitium antiquum*, causa enim quæsitæ est cur abesset, dum uxorem ducat Antipho: & causa ex argento, id est, avaritia, quo minus videatur pati nurum pauperem, qui ob spem lucri ab Africa in Ciliciam navigavit. *Hinc salutatum.*] Ab hoc loco. *Salutatum.*] Adoratum prima post reditum prece.

82. *Devortar.*] Bene *Devortar*, quasi de via. *Atque aliquot mihi amicos advocabo.*] Jam præparat ridiculam advocatorem: quia plures adhibendo Jurisconsultos incertior reddetur.

83. *Amicos advocabo.*] *Amicos* & protectibus, & pro advocatis veteres posuerunt. *Adfient.*] Proprie *Adfient*, *Adfient* enim dicuntur advocati.

84. *Vt ne impetratus.*] Pro non,

IN SCENAM SECVNDAM

ACTVS SECVNDI.

I Tane patris ais conspectum veritum hinc abiisse?] In hac scena de parasiti vilioribus Terentius proponit imaginem vita, ut in Eunuchio de potioribus. Et his qui nuper processerint, id est, de assentatoribus. Animadvertendum autem, hujusmodi genus hominum magis à Terentio lacervari. Itane patris ais conspectum veritum hinc abiisse?] Adhuc narratur fabula de Terentio & Ambivio ebrio: qui acturus hanc fabulam, oscitans temulenter, atque aurem minimo inscalpens digitulo, hos Terentio pronuntiavit verbus, quibus auditis exclamaverit Poëta, se talem quum scriberet, cogitasse parasitum. Et ex indignatione, quod cum futurum potius deprehenderat, delinquit statim sit.

1. *Itane patris ais.*] Hæc & labia lingens, ut ebrius: & ructans, utpote satur, pronuntiavit actor bonus. *Admodum.*] *Admodum* annuendi vim habet duntaxat modo: & subauditur veritum.

2. *Phanium reliquam sciam?*] Subauditur, *ais* *Itatum senem?*] Iterum *ais* subauditur,

3. *Oppido.*] Non *ait*, sed *itatum* intellige. *Ad te summa solum.* *Phormio, rerum redit.*] Ideo velut expergetus ad has causas accedit Phormio, quia non diu sollicitum convenit esse parasitum: nec quidquam aliud, nisi de convivio, vel propter convivium cogitare. adeo, nisi à Geta cogatur, modo etiam negotiorum Antiphonis negligens est, atque securus.

4. *Tute hoc intristi.*] *tibi omne est exedendum.*] *Napota* apta parasito, quæ de cibo est. Hoc autem inter rusticos de alliato moretario dici solet. Et bene *Intristi*: proprie enim *intrita*, dicitur hujusmodi cibis. *Accingere.*] Appara te, atque expedi.

5. *Eccere, quid si reddet?*] Totum hoc quasi alia agens loquitur parasitus: ut ex hoc appareat quid intersit inter audaciam sycophantæ improbi, & patrisfamilias perturbationem minime litigiosis, nam ille in bona causa advocatos quaerit, & ipse sollicitus in toto actu est: hic in puncto temporis, se ad calumniam præparavit.

6. *Quid si reddet?*] Bene jam ad illud respicit fabula, quod futurum est, propter Phædriam. *Quid si reddet?*] Hoc est, quid si respondebit? An, quid si mulierem reddet? *Sic opinor.*] Non ad *Tu impulsisti* hoc pertinet: sed ad id, quod secum tacitus volvit Phormio.

7. *Cedo senem.*] Hic alii exclusisse torporem somni inducunt parasitum. alii translutisse quod in ore mandebat: quasi hoc moræ fuerit ad vincendum senem. *Cedo senem.*] Non parvi moliminis certamen impendit, quum senex dixerit, *Hominem monstratorem mihi istum volo*: parasitus dicat, *Cedo senem.*

8. *Quid ages?*] Non interrogantis, sed metuentis hoc dictum est. *Quid vis, nisi ut maneas Phanium.*] Tria promittit, in quibus omnis causa Antiphonis est constituta. *Atque ex crimine hoc.*] Sic dixit, Ex crimine eripiam, quasi ex incendio. Considera, trium rerum, quas promittit, gradus per, *avænon* esse servatos. *Phanium.*] Uxorem scilicet Antiphonis.

9. *Antiphonem eripiam.*] Bene *Eripiam* dixit: quo vim significat doli, pro eo qui

jum teneatur oppressus, *Virgine*.

— *Tunc hinc ipsius induto moerore*

Exipere mihi.

In me omnem iram derivum fecit] Derivatio dicitur inflexio criminis ab eo ad quem pertinebat, ad eum ad quem non pertinet.

10. *O vir fortis atque amicus!*] Ordine laudavit, plus est enim *Amicus*, quam *Vir fortis*. Et apparet, adversum Getam exclamasse: quod majorcm vini habet, quam si *Amico* dixisset. *O vir fortis, atque amicus!*] Nominativum pro Vocativo posuit. *Verum hoc saepe Phormio.*] Bene saepe addidit, ut sententiam faceret de speciali dicto.

11. *Veror ne istae similitudo in nervum arumpit denique.*] *Quid est istae* in minimi auidae scilicet. Et convenit hoc dictum Geiz; qui & supra dixerat, Est paratitus quidam Phormio, homo confidens. *Verum hoc saepe. Phormio, Veror, ne istae similitudo in nervum arumpit.*] Et consuetudine Romana dixit: quia saepe in nervum conjiciebantur, ex aliquo maleficio in carcerem missi. An numquid proverbium a sagittariis natum est: quod immoderate plerumque vites, adducendo arcu non telum incitent, sed nervum rumpant? An ex eo, quod saepe fortius ferientes, nervum sibi aliquem laedant? Ergo fortitudine nimia saepe vinci, saepe decipi contingit. *In nervum arumpit denique.*] Denique, modo παρίλων, Terentiana consuetudine, qui hanc particulam in ultima ponit sententia.

12. *Iam pedum visu est vin.*] *Pedum* pro pedibus, & *visu* adū vū pro visu. Et totum μεταφορικά.

13. *Quot me causas homines jam devertorasse neque ad necem?*] Parastice totum translationibus loquitur. hujusmodi est enim vis ubi trauorum hominum, scurrilis oratio.

14. *Hospites, tum cives.*] Ἀγαλλῶντες secundum: deest enim supra, *eum*. Et bene posterius posuit id quod majus est.

15. *Cedo dum, cu uquam injuriam audisti mihi scriptam dicam?*] Plus est, hoc per interrogationem intulisse, quam si diceret, Nunquam mihi scripta est injuriarum dica. *Injuriarum audisti mihi*

scriptam dicam?] Ἀκούω οἶον. sic enim & Tullius, Scribitur Heraclei dico, *Dica*. Dico causa est Graece, quae hi Latine dicunt: ut *Adde Adia, Calliope Calliope*.

16. *Quia istae.*] Interrogare dicitur & fingitur Geta, ut parastice progrediatur oratio. *Quia non reo accipere tenditur, neque milvio.*] Rursus per adduptionem loquitur parastitus: ut totum triviale sit, a conviviis efficitur translatum. *Quia non reo accipere tenditur, neque milvio.*] Legitur & Tonnitus, habet enim N intera cum D conjunctionem.

17. *Quia multum facit nobis.*] Ore & unguibus scilicet illi qui nihil faciunt, tenditur.] Non sic accipe, Nihil faciunt, quasi dicat, nec bene nec male: sed quum legeris Nihil faciunt, subaudito, nobis male.

18. *Quia enim in illis fructus est.*] Παρίλων tertium: quo aut *Quia* (& sic enim subjungatur) aut ipsum enim super vacuum est, in illis fructus est.] Quia nihil faciunt nobis male, *Quia enim in illis fructus est.*] Fructus. Cibus: quia fructus dicitur tractus gulæ, quia cibus in alvum demittitur, in illis operi luditur.] Qui malefaciunt vobis, *Luduntur*.] Exeretur, An illuditur, id est, frustratur.

19. *Aliis ulnudo est periculum, unde aliquid ubrudi potest.*] Utrum hoc sensus est, quasi dixerit, Aliud aliis periculum affertur, a quibus aliquid auferri potest? An alii aliunde periclitantur, quum creduntur? est enim illis causa periculi, non quæ videtur, sed quia ab his aliquid auferri potest. *Unde aliquid ubrudi.*] *Abradi.* per vim auferri.

20. *Mihi sciunt nihil esse.*] Rei scilicet. *Ducunt damnum domum.*] Secundum jus scilicet, quo obzati, quum solvendo non essent, ipsi manu capiebantur, *Ducunt damnum domum.*] Miris usus est verbis ad extenuandam poenam, & rem ad commodum transferendam: nam quod obzatis inimicum est, id parastitus maxime optat, duci ab aliquo domum. Addidit autem, *Damnum*, quasi qui irrideat genus damnationis, in qua victor pascere compellitur, & pascitur victus.

21. *Alere volunt hominem edacem.*]

Sensus est, Sciunt edacem, & ideo nolunt alere. Et hoc sic pronuntiandum ut facere totum videatur illarum, quando obxatus sit sub huiusmodi potia: nec accusari ab aliquo lequeritur, neque damuari. *Hominem edacem.* Se significat, sapient. Sibi consulunt.

22. Pro beneficio si beneficium summum noluit reddere.] Paratice Beneficium summum dixit alere. Pro beneficio.] Pro injuria. Reddere.] Retribuere, repouere.

23. Non potest satis pro merito ab illo tibi referri gratia.] Multum pronuntia Geta paratice, quum dicat, nihil futurum, quod pro merito possit accipere. Non potest satis pro merito ab illo.] Huiusmodi sententias dixerunt Poeta parenthesi, cum his quæ volunt inferre. Ab illo tibi referri gratia.] Non adeo, qui te damnatum duxerit: sed Antiphonæ, de quo sermo est.

24. Imo enim nemo satis pro merito gratiam regi refert.] Bene parasitus, quidquid prestat, debere se dicit. Et est proprium personæ infectoris. Virgilius.

Tu mihi quodcumque hoc regni, tu sceptrum Iovemque

Concilia. tu dæi epulis accumbere dæum.

Gratiam.] Vicem. Nemo satis pro merito gratiam regi refert.] Rex alias regnator, alias dominus, alias dives significat. Sed nunc rationem habet nominis ad aliquid dicti, ad significandum parasitum ut enim parasitus regis est, & liberius patroni: sic è contrario rex parafiti est, & patrouis liberti, quod si non esset, non nemo tantummodo, sed nemo parasitus diceret.

25. Tene asymbolum venire, unctum. at quo laurum è balneo] Hæc non ab Apollodoro, sed è sexto satyrarum Ennii translata sunt omnia: Quippe sine cura, laurus, laurus, quum advenis. Inferis malis. & expedito brachio, Alacor, celsus, Iugino expellens impetum, Ilox cum alterius abligur: a b n a: quid Censet dominus esse animi pro arvum suum? Ille tris cibum dum servat, tu videns totum. Tene asymbolum venire.] Et hoc nomen constat inferre parasitos confectum, atque compositum esse. Contra illud in Andria, Symplum dedit, cœnavit.

26. Otiosum ab animo.] Πλῆθυστος. Nam addidit ab, quum iusticeret animo. Quum illo cura & sumptus absumitur.] Cura in apparando, Sumptus in cœmendo.

27. Dum tibi sit quod placeat.] Acuenda vox in eo, quod ait tibi. Et hoc eminenter adjectum est, non sui curam, sed convivarum gerere illum qui vocat, illo ringitur, tu videas.] Poetico lepore & iisdem syllabis diversa significancia prope tuvicem posuit, Ringitur & Rincat, illo ringitur, tu videas.] Varie nam pronuntias, vo conjugativum miscuit. Non enim dixit, Ringatur. Ring est stomachari tacitum, est enim translatio a canibus laxaturis.

28. Prior bibas, prior decumbas.] Hoc ad procacitatem parasitorum retulit. Prior decumbas.] Sic alibi, Maturo tempore, desumbitur, inquit. Cœna dubia pponitur.] Et hoc adeo parasitum verbum est, ut id non intelligat Geta.

29. Quid illuc verbi est?] Ut intelligat populus, idcirco non intelligit, & vult doceri Geta. Ostendit autem Poeta, pro unaquaque re verba propria esse, neque communia cum iis, qui diversi sunt actus. Vbi tu dicitis, quid sumas potissimum.] Non Potius, sed Potissimum dixit: ut in re omni aliis alia monstraret potiora Plautus, standum est in loco, si quid de summo petas.

30. Hæc cum ratione inquit.] Intelligas, ætates Quam sine suavia, & quam cara sunt.] Nonnihil philosophatus est Poeta, ostendendo multis suavia esse quæ cara sunt, Cara.] Magni pretii.

31. Et a qui prabet, non in hunc habes plane presentem Deum?] Hoc est quod ait, imo enim vero nemo satis pro merito gratiam regi refert, Non in hunc habes plane presentem Deum?] Prasens: Dii sunt, vel qui statim præstant: vel quiculantur & videntur, ut Sol & Luna. Alii Prasentem pro potentissimo accipiunt, ut Virgil.

— Quo non prasentius ullum.

32. Senex adest: vide quid agas.] Intervenit senex ultimo & quidem, quod extra argumentum per inventionem dici potuit, consumptum est Vide quid agas.] Non terrentis est, sed excitantis. Prima optio est acerrima.] Translatio est

à pælio, nam & congregati milites, & coire dicuntur.

33. *Si eam sustinueris.*] Multum de illo exigit, quando non dicit, si eam repuleris: sed potius, si eam sustinueris. *Postula jam, ut lubet, ludat, recet.*] In officio nultari omne negotium vel pugna, velludus.

IN SCENAM TERTIAM

ACTVS SECVNDI.

*E*N unquam cuiquam contumeliosus audistis factam injuriam.] In hac scena, ut rhetoribus placet, veluti quædam controversia est, quæ uno tempore ex utraque parte irascitur. Ut si quis dicat, legem esse, ne de eadem re bis agatur: & item, ut orbem proximus ducat, quidam absente patre sub hoc nomine uxorem coactus est ducere: vult illam pater adveniens ejicere matrimonio: contradicitur. Memisse autem debemus, in omnibus contentione ea maxime dici, quæ simpliciter patrifamilias & calumnioso Lycophanta, improbitateque parasio congruere, Poeta visa sunt.

1. En unquam cuiquam contumeliosus audistis factam injuriam.] Jam instructi sunt advocati, & recte, longum enim fuerat omnia hæc post scenam geri, En unquam.] En vim habet indignationis post enarratam injuriam.

2. Quam hæc est mihi?] Facta injuria, subauditur.

3. *Adesse quæso.*] Interim advocati Demiphonem sequi inducuntur, & ridicule tacent prius, postea locuturi. Et *Adesse* proprie. *Adesse* enim causæ, proprii dicuntur patroni & amici, *Adesse quæso.*] Proprie advocatis *Adesse* dixit. Et qui ipse properantius pergit, rogat ut assequerentur. *Ita mihi est.*] Hoc ad excitandum Phormionem dicitur, *Quoniam tu hoc æge, si.*] Annuit ut taceat, Strignificat silentium.

4. *Iam ego hunc agitato.*] Modo iam celeritatis est signum. Hunc cum contentum dixit. *Agitato.* perturbabo. *P. o. Diem immortalum!*] *Et hoc, deest fidem,* aut quid tale. *Cetero in Oeconomico, Quod igitur, pro Diem immortalium! primum eam vocans quæso & Pro*

Diem immortalum!] Artificiose prior exclamat, ut Demipho qui injuriam passus est, ultro impetum accusationis incurrat.

5. *Negat Phanium esse hanc sibi cognatam?*] Additum pronomen est: quasi notam omnibus diceret. *Phanium esse hanc sibi cognatam.*] Magno ingenio Terentius impudentiam calumniatoris expressit, nam & prior incipit, & prior acculat. Et quia non potest dicere, expellit Phanium Demipho: *negat cognatam.* inquit. *Cognatam Demipho!*] Hæc est flagitatio, quæ etiam nomen tumultuose persequitur atque exagitat. Ideo callidus Lycophanta patrisfamilias proprium nomen non solum invidiose infert, sed etiam repetit.

6. *Negat.*] Una opera Gera in duplici verlatu dolo, nam & audiente jam senecæ, se ejus defensorem tanquam absentis, assimulat: & irritat ad vociferationem Phormionem, qui clamandi ulterius causam non haberet, si taceret Gera.

7. *Sequimini.*] Apparet, Demiphonem, ut patremfamilias, perturbari non mediocriter: quippe qui & advocatos conquiverit adversus hominem siue advocatis agentem, & progredi non audeat, nisi illi sequantur, *Sequimini.*] *Sequimini* dicit, qui properantius & concitatore gradu pergit iratus.

8. *Necne ejus patrem se scire, qui fuerit.*] Ambiguitas: quæ tamen sensu discernitur.

9. *Nec Stilphonem ipsum scire qui fuerit?*] Hæc asseveratio mentientis est, imitata veritatem. *Nec Stilphonem ipsum scire.*] Quam multa calumniatores clamandi causa dicunt, & vociferandi: ut ipso strepitu terreant. *Nec Stilphonem ipsum.*] Tantumdem quod supra, *Negat ejus patrem.* Scire debemus, hoc nomen non fictum à parasio, sed auditum à puella, quæ uxor ducta sit, dici. *Negat.* *Stilphonem* prima, nam extrinsecus audiendum est, *Pater.*

10. *Quia egens reliqua est misera.*] Communis locus in avantiz generalitate approbator, facilis enim hoc de omnibus, quam de Demiphone credatur: & ideo Ignoratur dixit, & Negligi-

sur : non, Ignorat, nec, Negligit Demipho, *Ignoratur*.] Non agnoscitur, ignoratque fingitur, hoc enim significat modo. *Parens*.] Pater, nam ut variaret, *Parensem* dixit, quem supra dixerat *Patrem*. Patrem ergo dicit puellæ a Demiphone ignorari.

11. *Negligitur ipsa*] Quia fieri potest, ut qui ignoret parentes puellæ, id est, ignorare se dicat, tamen ipsam non negligat puellam. utrumque conquectus est. *Avaritia vide quid facit!*] Hæc convectus ad circulum & coronam circumstantium dicit, & conquiritur. Nulla enim re magis populus concutitur, quam si quis egenum contemnat, inde & *Salustii*. *Bene videntur*, & *malos extollunt*. *Avaritia vide*.] Proprie *Vide* stomachantibus convenit, qui indignatione cogitur quasi cum aliquo colloqui. Sic in *Adelphis*, *illud sis vide*, *exemplum disciplina*. Sunt qui putent illum alieui de corona circumstantium dicere moraliter.

12. *Si herum insimulabim avaritia*.] *Insimulare*, est crimen ingerere. *Si herum insimulabim*.] *Insimulatio* est & falsi & veri criminis inculatio, sic *Cicero* *Nihil avarum qua Galli insimulabant*, *negarunt*. *Insimulogenitum* jungitur, *Malo audiet*.] Scilicet a me.

13. *O audaciam!*] Hæc exclamatio ostendit quid absente patre defenderit filius. *O audaciam!* *etiam me uliro accusatum advenisti*] Hic jam ostenditur, persuasum esse Demiphoni, vim adhibitam filio suo, uxorem ducere : uno, quum hunc audacem appellat : altero, quod dicit *etiam*, quæ conjunctio & Autiphonem complectitur, & sic accusatum.

14. *Nam jam adolescenti mihi est quod succenscam*.] Sic subtiliter ac latenter purgatur a Phormione apud patrem Antipho, nam quum dicit, *Nihil est quod succenscam adolescenti* : ostenditur, adhuc successisse, & inimico fuisse animo. Quam autem addit, *Si illum minus noras* : ostenditur, contraxisse sibi, & restitisse iudicio ; & sic dicit, quod si adolescentem non agnoscens puellam, veniam non meruerit : pater negata cognata ferri non possit. *Nihil est quod succenscam*.] *Succensere* dicimus eum, qui quum amare

debeat, læsus irascitur, Et vide, ut veritate ostendat contraxisse adolescentem.

15. *Si illum minus noras*.] Non dixit non *Noras* : sed, *Minus noras* : quasi & ipse nolle debuerit. *Quippe homo*.] Repente transit ad nominativum, quum supra dixerit *illum* : & deest *eras* : quod assumitur ab inferiore. *Iam grandior*] Hic comparativus non habet significationem quæ magis sive minus a positivo significet. Ut, *Iam senior*, sed *cruda Deo*, *viridisque senectuti*. *Quippe homo iam grandior*.] Argumentalis uariatio licitur, quæ nunc subiecta est ad fidem faciendam, & constituendam personam, defensoris. Et *Grandior*, non *grandis* : quasi dicat, qui grandior fuit, quam ut illum adolescens optime nolle posset, *Iam grandior*.] Proprie *grandior* ad speciem refertur ætatis, ut *grandis puer*, & *grandis virgo* : *grandis natu*, senex dicitur.

16. *Cui opera visa erat*.] Hic ostendit quam pauper fuerit, & opera sexti casus est, & *visa* nominativi. *Cui opera, visa erat*.] Opera pro victu posuit. & opera hic ablativus casus est, *Ruri fere*.] Id est, Ruri opera faciendo quærebat cibum, Et bene addidit *fere*, non enim semper, sed plerumque, *Ruri fere se continebat*.] Expresse ostendit miseriam hominis, qui in urbe natus interdixerat sibi accessu ejus, ob pudorem inopie, nam hoc significat *continebat* : unde *contenti* dicuntur, in malis durantes. Hoc autem veteres faciebant uobiles, quum ad paupertatem redacti essent. *Ruri fere se continebat*.] *Continere* se dicitur, qui contra voluntatem se continet.

18. *Colendum habebat*.] *Virgilius*, *Conducta quo pater tellure ferebat*. — *Sape interea mihi senex narrabat*.] *Miserabiliter* & *invidiose* positum *Senex* : & majore fide *Narrabat* dixit, non *Querebatur*. Et vide congectionem argumentorum. Et ordo est, *Sape narrabas senex hunc suum cognatum se negligere*. *Sape interea mihi senex narrabat*.] Habet misericordiam oratio narratio.

19. *Se hunc negligere cognatum suum*.] *Amphicorice*.] sed in sensu dissolvitur. *Cognatum suum*.] Hoc crimen & causa est, quod *Cognatum* addidit.

10. *At quem virum!*] Qualitas injuria à dignitate personæ. multi enim tales sunt, ut cognitione abdicandi sint. *Quem ego viderim in vita optimum.*] Modo in vita ac moribus. Et in vita, hoc est, quum viveret, & in eo quod à vivo fit. *Quem ego viderim in vita optimum.*] Modo in vita, in actu, in moribus.

11. *Videas te, atque illum.*] Melius hoc clare dictum à servo accipimus, ut defendisse dominum videretur. *Videas te, atque illum, ut narras.*] Hoc est, parentem te illi existimo, arque illum tibi. An potius servus, sciens hanc personam fingi, vel certe etiam mortuum hominem induci, male præcatur parasito: ut etiam ipse, aut nuiquam sit, ut fictus: aut pereat, ut mortuus? An sic accipiendum? ut servus submissa voce hoc per jocum dixerit. Tantum in vita te videas optimum, quam fuit ille quem narras. An sic intelligendum, ut servus hoc dicat, Si optimum est, victum opera quæ- rere, & in alieno agro esse, ita te videas atque illum vidisti, quem ad hunc modum narras vivere. Et allusit ad illud quod ait, *Quem ego viderim in vita optimum.* *Videas te, atque illum.*] Deest, *Vidisti*, scit enim illum non vera dicere. *In malam crucem.*] Adverbialiter, ut, *Huc vicinia.*

21. *Nam ni ita enim existimasset.*] Ut vita optimum judicarem, *Nunquam tam graves.*] Hoc non quasi timidus, sed quasi religiosus & fidelis loquitur Phormio.

21. *Ob hanc.*] Tanquam præfens sui mulier, de qua lis est: sic demonstrativa particula usus est, dicendo *Hanc, Ob hanc.*] Id est, pro filia ipsius. *Inimicissimam caperem.*] *Caperem* dicimus, quum id quod in nobis est, assumimus, unde *caperem* pro eligendo ponitur.

24. *Quam ut aspernatur.*] Ordo est: ob hanc quam hic aspernatur. *Am' d' d' c.* quam enim supra revocavit, ad puellam referens, ut, *Quam regno Hesperia fraude.* Et *Salustium*: Nam Sylla dominationem audebat. Et interpositis quibusdam, *Necque est offensus dominati*: nam Sylla, *Quam ut aspernatur* nunc tam illiberaliter. *Aspernari* est averti, non solum corpore, sed etiam animo. *Aspernari*, reculare avetere, non agnoscere. Est autem dictum

à sperno, *illiberaliter.*] Apud veteres *illiberaliter* dicebatur *factum*, si quis excessisset omne genus malelicii. Sic in Adelphis,

— *Factum à vobis duriter,*
Immisericorditer: atque etiam, si est,
pater.

Dicendum magis aperte, illiberaliter.

Vides more *ἀνθρώπος* illiberaliter pro magno hic ultimum poni.

25. *Pergin' hero absenti male loqui.*] *Ἀπ' ὅπου* per *παρρησίαν*. *Male*, loqui, pro male dicere. Et quærit *Prohū*, quis ante *Terentium* dixit, *Hero absenti.*] Argute *Hero absenti*: ut videatur fidelior, qui defendat absentem: quod præstans argumentum est, id in animo habuisse Getam, etiam peregrinante domino. *Impurissime.*] Improbissime.

26. *Dignum autem hoc ille est.*] Non negat male loqui: sed hoc esse dignum contendit malo homine. *Ain'.*] *Ἄνθρωπος* nota est, quæ separat E ab N, & intermixtis literæ sonum: est enim integrum, *aine't Ain'tandem, carceri*] Non carcerarium, sed carcerem asperius appellavit, sic *Lucilius*, *Carcer vix carcere dignus.* Et *Vix pro Non.*

27. *Bonorum extorret.*] Ingeniose de ipso negotio sunt inventa convitia. *Bonorum extorret, legum constorret.*] Fingit illi crimina de causa, & de negotio.

28. *Responde.*] Timuit Poëta, ne huiusmodi vociferatio Getæ, quasi veram discordiam apud populum fingeret: & ideo facit jam, à Phormione ipsum admoneri. *Quis heme est?*] *Mire* servus finxit, se non vidisse senem: ut ea quæ dixerit, in Phormionem sincere dixisse credatur. Et mira dissimulatione addidit *Heme*: ut videatur nihil de præsentia domini cogitasse. *Absenti tibi.*] Tunc fidelis opera est, si absens aliquis defendatur, hoc ergo confirmat, velut indicando. Sic in Andria,

O Chreme, per tempus hic advenis, auscultas.

29. *Seque dignas contumelias.*] Id est, quas ipse debet audire.

30. *Obo desine.*] Hac voce ostendit, plus iusto pro se locutum videri Getam, nam *Obo* interiectio est, satietatem usque ad fastidium designans. *Desine.*]

Imponit silentium Getæ: quasi validiora dicturus sit, & supra *Tace* clari senex.

31. *Adolecenti primum ab ite.* Et hæc authoritas in tribus, ut qui minoris ætatis fuerint, illos appellatione pueri, vel adolescentis, vel juvenis etiam ostendant: ut hoc de nomine illis quidem detrahant, sibi vero auctoritatem attribuant. Sic *Virgilius*:

O præstanti aetate juvenis, quantum ipse feroci

Virtute exsuperat.

Bona venia] Sine ira, sine discordia.

32. *Si tibi placere potis est.*] Pro *Potest*. *Mibi ut respondeat.*] Bene *Mibi*: utpote patri adolescentis, vel domino Getæ, vel etiam seni. Et verbum est scrupulosè aliquid interrogantium. Sic *Virgilius*, *Mithique hæc edisserere vota roganis.*

Ei, *Dic mihi, Damocles, cuiusnam patris?*

33. *Quem amicissimum an fuisse?*] *Au* dicimus de iis, qui vana loquuntur: *Dicere* autem dicimus de iis, qui validiora. *Explana.*] Manifesta, expone.

34. *Et qui cognatum.*] *Qui*, quomodo, unde.

35. *Proinde expiscare, quasi non noveris.*] *Proinde*, ita similitudinis adverbium est modo, non conjunctio, ut, *Proinde tota eloquio solitum tibi.* *Expiscari*, est diligentissime quærere, ubinam pisces latent, ergo verbum est tractum à piscatoribus.

36. *Ego me nego: tu qui, aù.*] Subaudiatur ad omnia, *nosse*.

37. *Eho tu sobrinum tuum.*] Populari quadam, vulgarique saligatione, utpote scurra, respondit.

38. *Nomen? maxime.*] Falsa non habent memoriam, hic ergo deest, nescio, vel necessarium est. *Quid nunc ræces?*] Urget senex: quia intelligit eum nomen nescire.

40. *Subjice.*] Suggere.

41. *Non dico: quasi non noveris.*] *Mire*: nam videtur arte celare id, quod invitatus nesciebat.

42. *Stilpho.*] Στυλίωνες. nam reddit ad nominativum, est utique Stilpho, ut rursus ad accusativum, *Noveras*, Stilphonem scilicet.

43. *Stilphonem inquam noveras.*] Figura ὀνόματι. Est autem ὀνόματι

verborum super se invicem effusio, quæ sit adverbium cavia turbata. *Virgilius*:

Nec longe jectici h' sit

Quarundam nobis, circumstant nundique muros.

Immo tu advertere? quid cessas? an tibi Mavore.

Ventosa in lingua, pedibus quo fugacibus ipsis

Semper eris? —

Stilphonem inquam noveras] Quasi dicat, *Convincam*, si neges.

46. *At si talentum rem reliquisset.*]

Actiō magis illud fecit. *At si talentum rem reliquisset decem.*] More Romanorum, apud quos hereditas pecunie erat, *Talentum* autem quod dixit, more Græcorum adnucui.

49. *Ita ut dicis.*] Ita sum, inquit, ut dicis, avarus & superbus. Et vide senem de injuria non agere: quia iuste confidit & iustis causis. Plerumque enim hac constantia animi fulciuntur, qui iure confidunt. At contra, qui nullo jure freti sunt, litigant, & ad injurias profiliunt: ut his saltem perturbent adversarium, qui iure non valent. Condono igitur, inquit, tibi omne contumeliam genus. *Ego sum si advenissem.*] Deest *Ad* iudicium: ut sit, *Quum* ad iudicium venissem. *Qui mihi cognata.*] *Qui*, unde, quomodo.

51. *En! noveris, recte.*] Getæ sic laudat senem, ut optet vincere Phormionem.

En! noveris, recte.] Plaudit sibi *Terentius*, supposita persona: quasi recte dixisset.

52. *Quibus me oportuit iudicibus.*] Probavi iudicibus, inquit.

54. *Filium cur non refellit.*] *Refellere*, est arguendo falsum ostendere.

55. *Cuius de stulticia dici, ut dignum est.*] Compendium convitiis est, nihil dignum invenite, promagna injuria quod respondeas.

58. *Quandoquidem solus regnas.*] Quoniam regnum solum legibus est, & oppriment libertatem. Sic alibi, *Regnum me hic, Æschine, possides?*

59. *Hic de eadem causa.*] *Hic*, videlicet apud Athenas, ubi leges, ubi libertas omnibus communis est.

61. *Potius quam littere sceler, aut quam te audiam.*] Bis posuit *Quam*, *Quod* genus

genus figuræ primo *ξίσυαν* contrarium est. Ut in Heautontimorumeni, *Propter quam in summa infamia sum, & meo patri minus obnoxius. Item, Ceperationem, ut neque in egeret, neque hoc posset perdere.*

62. *Id quod ex jubei dotem dare.* Id, pro Ob id.

63. *Abduco hanc, minas quinq; accipo.* Modo id agit, quod reprehendat à filio non esse factum, *Dotem dargis, quæ reret alium* Et aotem voluit custodem esse pudoris.

64. *Hæc, hæc.* Hic risu destruxit, quod serio intendebat senex. *Homo suavis.* Præscriptio, quum jam alterum factum sit, fieri utrumque non posse.

65. *An ne hoc quidem adipiscar ege.* Quia enim a lege itat, recitat tantum id quod scriptum est.

66. *Time tandem, quæst.* Majora argumenta sunt quæ per interrogationem profunderunt, *Vbi abusus sit.* & scripti voluntate, *Vimurcum honore, abutimur cum injuria.*

67. *Atque amittere.* Bene amittere: quia finis cupiditatis amissio est.

68. *An, ut nequid turpe civis in se admittit.* Idoneum testimonium est, bonorum esse natalium, Civem dixisse. Nam apud veteres peregrinæ mulieres in meretricum numero habebantur. Sic ipse alibi, *Adæus est domus ex peregrina.* Et alibi, *Samia mihi mater fuit, ea habebat Rhodi.* Et Parmeno comprobans respondit, *Potesse taceri hoc.* id est, meretricem matrem te habuisse. *An, ut ne quid civis turpe in se admittit.* A voluntate.

70. *Vt cum uno atatem degeres?* Quid enim est pudicitia, nisi unus scientia viri?

71. *Aium, aium, ne agas.* Aium dicimus, quum proverbium significamus. *Aium res est,* de qua sententia prolata sit.

73. *Deneq; perfecero hoc.* Virgilius: — *Donec me flumine vivo.*

Alitero. — *Perfecero.* Pro *Perficiam*, *Iniepit.* Ut à *Sapientia*, *Sapi* dicimus: ita ab *Inepia*, *in*epit. *Sine modo.* Hæc minantis sunt verba. & bene. imitatus est enim comminantem.

75. *Tunc est damnatus quavis, non in.* Ludit Phormio quum dicit, *Non in:* & contemptibiliorum in hæc causâ libi fecerit, quum Antiphoni fuisse, dicit: simulque ætatem illius esse despectam. *Tunc est damnatus quavis, non in.* Pro voluntate contententis est prolatio sententia.

77. *Idum putato, quæ ego nunc dico, dicere.* Definitive respondit.

78. *Cum uxore hæc.* Id est, tali.

79. *Tute idem melius feceris.* Locut est hic, ut ostendat Phormio, de compa-cto egisse cum Antiphone. *Tute idem melius feceris.* Quidam sic intelligunt, Tute idem melius feceris, ut senex potius exeat, quam ejiciat filium. Artificiose autem loquitur Phormio, ut adimiat suspicionem leni consensionis & cohibentis inter parastum & filium.

81. *Sedule.* Sine dolo, instant.

82. *Dissimulæ.* Etingit, mentitur: *Quum quod est ferendum ferat.* Cur non, inquit, accomodas necessitati voluntatem?

86. *Quæ tuam senectutem oblectet.* Non Te, sed *Senectutem tuam.*

88. *Adinno vero iram.* Contemnentis est dissuadere iracundiam. *Hoc age.* Annuentis est.

90. *Dixi, Phormio.* Dixi solent dicere petorata causa.

91. *Dixi, Demipho.* Mire comminationem & ferocitatem ejus imitatus est simili verbo.

93. *Si quid opus fuerit.* Hæc repentina discessio habet aliquam majorem litigatur denuntiationem. Et bene breviter: ne multiloquio infingeretur superior comminatio.

IN SCENAM QUARTAM

ACTVS SECVNDI.

Quanta me cura & sollicitudine. Hæc deliberativa est, in qua tres advocati sunt: quorum unus suadet, aliter dissuadet, tertius, qui se alterutri addere debuisse, ejusmodi sententiam dicit, ut rursus de liberatione opus esse videatur.

1. *Quanta me cura & sollicitudine afficit GNAI.* Cura est in spe bonorum;

M M m

Sollicitudo in metu malorum.

7. *Ego Cræcinum censo.*] Potest *Ego* sublingui: ut tubauiatur, *Ego dicam.*

9. *Qua in rem tuam sint.*] Bene principio, *ἔπειτα τὴν ΤΙΘΑΚΙΣ* * ΑΛΙΟΥ

εὐχαισάμενος, benevolentiam suam commendavit; sic consilium dedit.

11. *Æquum est.*] Ab honesto. *Et bonum.*] Ab utili.

12. *Et id impetrabit.*] A possibili. Et breviter deliberativæ tres locos tegit, justum, utile, & possibile.

13. *Ego sedulo huic dixisse credo.*] Artificiose perorantem defendit, sententiam reprehensurum; ne inimicus sit, adiuncta auctoritatem sententiæ suæ. *Verum ita est.*] Subjuncti locum *ἡμετέριον* oratoris: ut invidiæ contradicere occurreret.

15. *Mihi non videtur.*] A possibili. *Quod sit factum legibus.*] Hic alio ordine locos suorum tetigit: primum a possibili, secundum ab honesto.

16. *Et turpe inceptum est.*] Ab honesto. Utilitatem autem prætermisit per artem, quæ ubi non potest fieri, frustra spectatur.

18. *Res magna est.*] Causa ampliandi sententiam.

19. *Locustior sum multo quam durior.*] Ex tribus enim unus suavit, alter dissuasit, tertius nihil dixit.

24. *In tempore huc se recipere.*] *Εὐχαισάμενος.* Salustii. Maximeque ferocia regu *Μισσηρίδαν* in tempore videtur.

IN SCENAM PRIMAM

ACTVS TERTII.

7. *E* Nimvero. Antipho, multis modis cum ipse animo. Cum ipse animo: pro huius animi. Enim; Omnia cum pulchris antennis Remania juveni.

2. *Itane hinc abisse, & vitam tuam.*] *ἔπειτα τὴν ΤΙΘΑΚΙΣ*, ut.

Invidisse Decti, patriis ut redditis oris Coniugum optatum & pulchram Calydonia viderem?

Et, Servum fortunas meas commississe fuitit

3. *Alces tuam rem.*] Ab inveniunt ad

indicativum transitum fecit. *Credidisti.*] *Pro Puta.*

5. *Pateretur mali.*] Legitur & *Potiretur*, quia *potiri* *τὸ μοῖρον* fuit. *Plautus*, *Hesitum potitum est.*

6. *Spes opesque sunt.*] Hæc quidem de his sunt, quæ amant jungi. *Spes opesque sunt.*] Ut, *Res fortunæque.*

7. *Qui abieris.*] Mollius, quam *Fugeris.*

8. *Sed ea causa.*] Quia abieris.

10. *Numquam patri inbolet.*] Sub convenientia sua & Phormionis dicit.

13. *Constituit verbis.*] Convicit: ut si diceret, Relutavit, sed *Resumptio* in rem est: *Constitutio* in personam.

14. *E o quod potius porro.*] De se mediocriter per *ἡμετέριον*, moraliter satis. *Ego quod potius porro.*] Ordine, primo dominum, post Phormionem, ultimum se posuit.

18. *Huc saluum nunc Patrum, Geta.*] Non optat saluum patrum venire, secundum *Appollodorum*: & ostendit, non congruere salutem ejus cum commodo suo. An non dicit, *malum esse & incommodum sibi*, sed tantum magnæ terroris plenum adventum patri?

20. *A sua palæstra exit foras.*] Bene palæstram ejus dixit lenonis domum, in qua est exercitus amator assidue, *Plautus* Bacchid.

— Homo adolescens

Penetrem huiusmodi in palæstram, ubi damus desudantur?

IN SCENAM SECUNDAM

ACTVS TERTII.

D Orio, audi, obsecro.] Hæc scena in petitione, quæ sæpe admittit deliberativa locum.

1. *Dorio, audi, obsecro.*] Sunt qui sic legunt, ut *Dorie* Phædria dicat, *Audi leno*: *Obsecro* iterum Phædria. *Quia* emittit me.] *Quia*, modo compendii vel imptaudi vim habet, ut, *Quia* ago.

6. *Hoc metuo lenonem, nequid suo uat capiti.*] Deest *mali*. *Sicut* autem, ap-pingat atque attingat. *Suo suæ capiti.*] *ἅπλοῦς ὁμοῦ*, *ἅπλοῦς* *τὸν* *ἀντιπαραπύον*, *Suo capiti* dixit, quum dicturus esset,

Prædrix, ut, Dardanique regum capitis.

8. *Fœneratim.*] Abutili. *Fœneratim* istuc beneficium tibi.] Id est, mihi a te factum um.

9. *Verum hercle hoc est.*] Bene ipse dictum suum confirmavit.

10. *Canislenam eandem canis.*] Ita dicit: ut, *Veni & vulgata canio.*

11. *Tu mihi cognatus.*] Ab honesto. *Tu parens, in amicus, in.*] Secunda ἀπολογία.

15. *Phaleratis dictis.*] Honestis arque ornatis: quia dixit, *Tu mihi cognatus, in parens.* Et quasi leno, irridet honestatem, & despicit.

16. *Miseritum est.*] Εἰς ὧνά. *Hei vis vincor.*] Hoc sibi dicit adolescens.

17. *Neque, Antipho alia quam ore cupatus esset sollicitudine.*] Hoc dolet Phædria quod in eadem re laboraverit Antipho, id est, in amore: quodque amare contigerit. *Neque, Antipho alia.*] Minore aliqua sollicitudine quam hæc est, quam nunc gerit. An *Alia.* præter hanc, quam de me gerit? Ordo & sensus hic est, Neque tum esse mihi hoc objectum malum, quoniam Antipho alia sollicitudine esset occupatus levi quapiam, non hac de nuptiis, quæ est gravissima.

20. *Uti quam usus venit.*] Opus aut necesse fuit.

21. *Auribus tenco lupum.*] Græcum Proverbium, ὅτι ὠτὶ ἄρα τὸν λύκον, οὐτ' ἔχων, οὐτ' ἀφ' ἑνὸς δυνάμεαι.

23. *Neque parum leno sis.*] Εὐχέμε. deest enim, *Vereris?*

26. *Ære emptam suo.*] Bene *Suo*, quasi de tertia persona.

31. *Conduplica u rit.*] Coniunctivum pro indicativo, id est, *Conduplicabit.* Hoc est aliter, *Fœneratum* istuc beneficium pulchre tibi dices.

36. *Flentem, nihil ferentem.*] Ὀμνιον τῷ γένοι usitatum veteribus.

38. *Tibi quidem olim est dies.*] Hic *Olim*, futuri temporis. Nam leno de accipienda ab adolescente pecunia diem constituerat: & inventa meliori conditione, anticipaverat tempus cum adolescente præscriptum.

40. *Iam ea præterit?*] Interrogative pronuntiandum, *Non: verum ei hac au-*

tecessit.] Urbane leno, *Hæc antecessit.* ut alii putant, meretrix vendita: ut alii dies qua lenoni constitutum fuit. An aperte leno perfidus mentitur? unde scquitur, *Non pudeat vanitatis?* Ergo plus est *Antecessit*, quam *Præterit.* *Non pudeat vanitatis?*] Apparet, supra, lenonem de perfidia anticipati temporis esse confessum.

48. *Mea lege utar.*] Lenonia scilicet: in qua semper commodum est prius, quam fides.

IN SCENAM TERTIAM

ACTVS TERTII.

1. *Vid faciam.*] Οἰκονομία ad futurum exitum comædiæ.

2. *Nimis nihilo.*] Τὸ ὑπερβολή.

4. *Adjuverit.*] Secundum *n*, pronuntiat debet. *Adjuverit comiter.*] Comiter veteres dixerunt τὰς τὸ νόστος.

7. *Quid faciam?*] Comiter, quamvis uterque intelligat quid alteruter dicat, dissimulant tamen.

11. *Ni etiam nunc me huius causa quærare in malo iubeas erucem?*] Quasi dicat, *In malo aliud malum.*

14. *Relinquatur precī.*] Bene *Preci*.

19. *Pedentim.*] Caute. à pedibus & tentando. *Pedentim tamen.*] Hoc quidam sic accipiunt, tanquam *Geræ* dicat Antipho, ut caute aggrediatur senem fallere.

25. *Illac vero vilis est.*] Amatorid.

30. *Solus est homo amico amicus.*] Apollodorus, Μόνος φίλων γὰρ τοῖς φίλοις ἐνίσταται.

IN SCENAM PRIMAM

ACTVS QVARTI.

1. *Vid? qua profectus causa.*] *Hæc est narratio simplex.*

9. *Senectus ipsa est morbus.*] Apollodorus, Τὸ πᾶς ἐστὶν αὐτὸ νόστος.

13. *Hanc conditionem si cui tulero.*] Κεκοδορία. quia ferre conditionem alicui dicimus.

15. *Te mihi fidelem esse auge.*] Mire admixtum ante completam sententiam.

de extraneo, *Te mihi fidelem esse.* &c.

17. *Tacebit, dum intercedet familiaritas.* Incertum, quando proditum ite dicar ante, an post nuptias.

20. *Vt me excusant.* Legitur &, *Excusat.*

21. *Meorum solus sum meus.* Apollodorus, *ἐγὼ γὰρ αὐτῶν τῶν ἐμῶν ἐμὸς μόνος.*

24. *Donec tibi ita, quod pollicitus sum.* effecero.] *Virgilius,*

— *Donec me flumine vivo*
Abluero. —

IN SCENAM SECUNDAM

ACTVS QVARTI.

2. *V*enio ad hominem.] Venuste re-
petitum, *Hominem.*

15. *Hunc adiorior hospitem.* Astute Ho-
spitem, de eo qui supervenit: nomen
aptum imprudenti rerum, atque alieno
ab eorum scientia. *Sallustius, Vitam si-*
cute peregrinantes transigere. &c.

IN SCENAM TERTIAM

ACTVS QVARTI.

*E*Xpecto, quam mox recipiat huc sese
Gea.] Ad errorem cumulandum,
persona Antiphonis interponitur: ut ei ad
audito metu ad itenda uxoris, major vis
fiat repentina latuita.

5. *Volup' est.* Hoc volup' nomen est, ut
hoc facit: sic enim veteres per *ἐὺν*
ἥδον loquebantur.

6. *Compluria.* Secundum regulam lo-
cutus est, nam hoc *complure*. & hac *com-*
pluria. Nova hic *compluria*.] Sic veteres,
quod nostri dempta syllaba *complura* di-
cunt. Sic *Cato* Originum secundo, *Fa-*
ma hoc loco compluria. *Cicero* in Prota-
gora, *Confirmandi genera compluria*. Cre-
do quia veteres hoc *plure*, non hoc *plur* di-
cebant.

9. *Commodum.* Commoda aestimatio
est temporis. * *Commodum*, tantum
quod *Lucilius*: *Quod mihi commodum est,*
aut uia vestimenta deposueram.

13. *Is qui istam.* *Αὐτὸς ὁ αὐτὸς* tertio.

deest *Obversis nobis*, aut, *Defendit*, aut
quid tale.

18. *Fugians litium.* Genitivo casui
vim nominis habet *Fugians* junctum:
accusativo, vim tantum participii. *Fu-*
gians litium. Quasi quod vult in domi-
no facere, id iam in eo esse dicit: præ-
parans hominem ad contemptum pecu-
niae, quæ possetur statim.

29. *Dari tibi in manum.* Datur ei in
manum, qui furtim accipit sine arbitro,
aut interprete: ut prævaricator, aut ju-
dex corruptus.

30. *Hæc hinc facessat.* Pro, *Hinc se*
faciat, id est, abeat: *Huc se faciat*, huc
accedat, significat. *Hæc hinc facessat.*
Pro *Cedas*, alias *Faciat*. Ergo duas res
significat hoc unum verbum. An *hinc*
facessat, proverbialiter, quasi *hinc fa-*
ciat. *Plautus*, *Argentum hinc facite*. *Huc*
se fac dicitur, pro, *huc accede*.

32. *Aliquam partem.* Et si non totum,
vel aliquam partem.

33. *Tria non commutabitis verba hodie*
inter vos. Sic dicebant, iurgium signifi-
cantes. Proprie *Verba commutare* est,
quod alterari dicimus.

38. *Quid? nimium: quantum libuit.*
Apud quosdam diversæ personæ cum
verbis singulis.

41. *Parvi retulit.* Nihil interfuit:
vel parum interfuit, id est, nihil profuit.

42. *Non suscepisse: inventa est qua do-*
tem petat. In *Gæca* fabula senex hoc
dicit, *Quid interest me non suscepisse*
finam, si modo dos dabitur alienæ?

49. *Sed mihi.* *Παράδοτος* prima, *Sed*
mihi opus erat. Indictio doli est, nam
antequam petat, petendi causam ingerit.

50. *Quæ adferret, qui dissolverem.*
Quia, si opum causa habendum dota-
tam quæreretur, minor esset necessitas cap-
tandæ opulentioris. *Æs* alienum addi-
dit, cui rei nihil opponi potest.

52. *Ab hac accipio quæ sponsa est mihi.*
Mire Accipio: non *Acceptum* sum. Et
definitivum modum ponit, ne de sum-
ma dotis superfluo disputatio.

54. *Vtrum stultitia facere.* *Παράδοτος*
tertium, hoc idem enim valet *Vtrum*,
quod *At*.

55. *Scientem, an imprudentem.* *Ἀντι-*

ter secundum, nam, scienti imprudentem reddidit.

56. *Quid si animam debet?*] Græcum proverbium, *ἂν αὐτὸν τίς ψυχῆς ἐξαιῇ.* Ager ephestius est pigneri ab decem minas.] Alitue non proinus Triginta minas dixit, sed paulatim colligit, ut partibus conglitis in summa senex minus gravetur, nam si sequel diceret, deterret parcissimum senem. Denique auditis decem minis, statim respondet Dabo, conceduntur ab alio decem. de reliquis superest dubitatio; nam difficilis est ad dandum.

61. *Sumptu ad nuptias.*] Opus est, Subauditur.

62. *Pone sane, inquit, decem minas.*] Bene, Sane: quasi plus quiddam exigit, sed hoc contentus sit.

63. *Sexcentas proinde scribito jam mihi dicas.*] Perpicero hinc licet consuetudinem utriusque sermonis, nam Apollodorus pueras dixit, pro multis. Et ut apud Græcos *μύρια*, ita apud nos *Sexcenta* dicere pro multis, utitarum est Cicero, *Sexcenta possum decreta proferre.*

68. *Mea causa jicetur, me hoc aequum est amittere.*] Ratio cur ipse viginti dare debeat minas, dante Demiphone decem.

69. *Quantum potes, me certiore.*] Festinat Geta: scit enim dixisse lenonem, *Mea lege nias, ut possit fieri, qui prior ad dandum est.*

73. *Qua quidem illi res vertat male.*] Non achint Poëta ostendere avaritiam Demiphonis, qui nec ideo libenter fert dari aliquis Phormioni, quia sic commodum ei est. *Virginius.*

Hos illi, quod nec bene vertat, mittimus hodie.

74. *Argentum mecum aduli.*] Comicum, argentum praesto est, & causa additur cur praesto, & unde sit. simul iracundæ uxoris, & iugio præparatur locus.

75. *Fructum quem Lemni, &c.*] *Ei Lemni. & Lemae legitur, reddunt prædian.] Σέμα γὰρ ἐν Λέμνῳ.* Et propterea de fructu, reddunt.

76. *Id sumam.*] Non fructum, sed argentum, id sumam.] Impendam, unde sic Sumptus dictus. *Vxorē, tibi opus esse,*

dixere.] Bene *Esse*, non *Fuisse*: ne jam repetendum videretur. *Opus esse, dixere.*] Adjunctivum, pro pronuntiativo, ut in Eunuchō, *Periculum jam tu me.*

IN SCENAM QUARTAM

ACTVS QVARTI.

1. *E Munxi argento senes.*] Mite, quum è contrario dicatur *Emunctus homo*, elegans & facetus: ut *Horatius* de Lucilio, *Emuncta navis*, inquit,

2. *Satin' id est.*] Hoc est, idne tibi videtur satis esse ad miserias meas? An quasi *ἐπωρίζω* dicit, ut dicere solemus, *Bene habet nunc*, aut *Fecisti certe quod debuisti*. Ideo autem subambigue locus est, ut nequaquam possit aliter interpretari a Geta, qui respondebit, *Nescio hercle: tantum iussus sum.*

9. *Vlex tangere.*] Proverbiale: non *ὑποτίξω* dicit,

15. *In nervum petius ibit.*] Decipiet, à proverbio tracto à sagittariis: quum vis conatusque tendentis atque, non in votatum teli, sed in ruptionem nervi expiatur.

17. *Tu id quod boni est excerpis.*] Honeste *Excerptum* dixit, & attende, quemadmodum dicat, *Excerpti bona*, quibus non utatur.

17. *Gallina cecinit.*] Observatum est, in qua domo gallina canat, superiorem marito esse uxorem. *Interdixit harelui.*] *Harelui* est, qui divina mente vaticinatur. Dicitur *harelui*, quasi *harelui*, à *harelui* & à *fando*, quum *F* pro *H*, & item *H* pro *F*, in multis locutionibus ponatur. An quod imitatur aspirationem in exhalando: nam halitu solent excludere velut mortalem animam, ut divinam recipiant, unde & vocem ejusmodi dabant, que est *ee*: quod *ee* sonus exhalandi vim præstat.

18. *Haruspex venit.*] *Haruspex*, ab *haruga* nominatur, nam *haruga* dicitur hostia, ab *hara* in qua concluditur & servatur. *hara* autem est, in qua pecora includuntur, *Plantius*, *Rufficus*, *brens*, *hara*: *Mostellaria*. *Antebrumam.*] Arte irritis homines *Terentius*, quibus religio sit aggredi negotium aliquod diebus de-

crescentibus. *Ante brumam.*] Quod ante brumam dies decrescere incipiunt.

30. *Eunt, me vide.*] Respice, id est, vultus mei fiduciam gete: siquidem quia nullum periculum est. Sic Græci, nam aliter Latini. *Me vide.*] Quia in iure premititur, & interponit suam fidem: quod nos dicimus, *Me habes.* *Vide.*] Respice.

IN SCENAM QUINTAM

ACTVS QVARTI.

2. *Vicinus esse, inquam: Ege curabo.*] *Quicinus*, id est, securus, ab eo quoque præcedit, id quod sequitur.

3. *V's cautus est, ubi nihil opus est?*] Consultit, inquit, quemadmodum datur, ubi omnino dare non debuerit: siquidem argentum Phædræ detur sub nomine Photomionis.

4. *Dum liti le eadem hac manet.*] Bene Libidinem posui pro voluntate hominis incerti ac levis.

5. *Forsitan nos rejiciat.*] Mulierem scilicet. An vere nos, id est, negotium nostrum & conditionem?

6. *Rem ipsam putasti.*] Pro disputasti modo.

11. *Quid tua, malum id refert?*] *Malum*, interjectio, & est ordo, *Quid tua id refert?* *Magnus*, *Demipho*.] Nota, responsum contra *Quid refert*, non ad *Quid* relatum. Et quare quomodo dicitur, *Quid mea, quid tua?*] An deest ad: ut sit, *Ad mea*, aut *ad tua*?

15. *Illam reperire.*] Filiam & uxorem.

IN SCENAM PRIMAM

ACTVS QVINTI.

3. *Ad die violentior.*] Quod Græci dicunt *Αἰσχροῦς*.

5. *Nam qua hac est anus.*] *Ἀναστροφῆς*, ut, *Nam quis te juvenum confidentissime* Sed signa hæc apta communis est aliqua re nova. *A fratre.*] Pro, A domo fratris, ut,

— Jam proximus ardes

Venalegen. —

6. *Egestas me impulit.*] Venialis status.

7. *Interea vita ut in tuto foret.*] Com-
pensativa qualitas.

8. *Nisi me amicos fallit, aut parum oculis presserunt.*] Docte *Terenius*, nam visa, vel corporis, vel animi sunt: hoc est, rationis, vel sensus.

12. *Meum nomen.*] Mire suum nomen illa agnoscit: hic dissimulat.

14. *Paululum sperium.*] Nunc *Isferum* adverbium est loci: alias nomen.

16. *Quem semper te esse didicisti?*] *Esse* pro nominati antiquorum more dixit.

17. *Conclusam hic habeo uxorem servam.*] Illaturus *Servam*, bene *Conclusam* prætulit: ut si diceret, *servam*.

19. *Effutretis.*] Eloquentissimi, evacuatis, exinaniretis. *Effutretis*, ab eo quod est effundere. Translatio est a vale, *Futis* nomine: quod patulo ore, fundo acuto instabile, nihil proflus continet, unde *Futis* dicitur cisternæ, ut nihil intra se contineat, & semper inanis sit.

23. *Ex agitudine.*] Infirmitate ac morbo. *Ex agitudine* miseram *mers confecta est*.] Bene moderatus est, ut neque nimis ægre ferat, neque rursus *αμαθῆς* sit. Et hæc est *αἰσχροψία*, ne in eadem urbe dux uxores, plus mali ex sollicitudine afferant Chremeti, quam ex alterius morte tristitiz. Neque in comædia possunt nimis miserabiles mortes esse; ne res in tragœdiam transeat.

24. *Deserta, egeat, ignota.*] Singula pronuntianda sunt, argumenta enim hæc, ad venialem statum proferuntur.

29. *Compositio factum est.*] Sic veteres: uos, *Excompositæ*, ut,

Compositæ rumpit vocem, & me desolant ara.

31. *Qua non audeat optare.*] Pro, quæ non audeat quis, ut, *Facile pro Eunuchis probet.* *Offendi adveniens.*] Pro, quum advenissem, ut, *ipse nemus linguæ patrium, suæque arva Latine.* Quia Latina lingua deficit hac declinatione.

34. *Hæc sola fecis.*] Si Hæc legerimus, Antiphonem intelligimus: si Hæc, Sophronam.

37. *Sed per Deos.*] Adjurationis genus est;

IN SCENAM SECVNDAM

ACTVS QVINTI.

3. *I Ta fugias, nepeate casam.*] Pro-
verbium, *Ita fugio, ne peate ca-*
sam. Hoc est, ne prater casam tuam,
quæ sit tibi tutissimum receptaculum.
Aut ita fugias, ne prater casam: ubi
custodiri magis, & prehendi fur, &
multari verberibus potest. Aut verbum
erat ipsius custodis furem exagitantis,
& interea prohibentis, ne ante casam
transcat, ne in pratercundo etiam inde
aliquid rapiat. Queritur senex se, dum
avaritiam insaniam fugeret, in tanti repre-
hensionem incidisse.

5. *Dum aliud a liquid.*] Vetuste.

8. *Modo ut hoc consilio possit discendi, ut*
illam ducat.] Ne poeniteat dominum pecu-
niam dedisse, terrorem servus inje-
cit.

15. *Vorsuram solvis.*] Creditorem mu-
tas. *Vorsuram solvis.*] *Vorsuram* facere di-
citur, qui æs alienum ex ære alieno sol-
vit. Dicitur etiam *Vorsuram facere*, cum
minore fœnore acceptam quis pecuniam
maiores occupat.

16. *Præsent quod fuerat malum, in*
diem abiit.] *Ἐπεσοῖ.* Plaga crescit.]
Ἀρδύροπος.

IN SCENAM TERTIAM

ACTVS QVINTI.

1. *A Gendum ut soles, Nauphrata.*] *Nauphrata.*
Divitis uxoris de marito licentius
conquerentis hac allocutio est, cum disposi-
tione futurarum inibiatur.

3. *Ac dudum re opusculata es.*] Supra
enim dixerat Chremes, *Idsumam: uxo-*
ri, tibi opus esse, dixero.

7. *Statim apicet.*] *Statim*, perpe-
tuo, æqualiter, & quasi uno statu. *Plan-*
tus, ita statim sunt signa. & habet pri-
mam longam, quando autem significat
aliud, primam brevem habet.

18. *Vin' satis quasimus.*] Hoc torum
pro una persona quidam legunt. *Filia*
amicis nostris.] Hoc est, tua.

19. *Commedimus e' in omnes.*] Et circa

illum qui duxit, & circa illam quæ du-
cta est, & circa re locorum.

32. *Perliberalis visa est, quum vidi,*
mibi.] Oido est, Perliberalis visa est
mibi.

IN SCENAM QVARTAM

ACTVS QVINTI.

1. *Lætus sum.*] Antiphonis persona
est.

2. *Pavare animo.*] Venuste additum
est, *Animo.* Eandem in sexto,
Sed quid ego hic animo lamente?

3. *Quum res advenia sunt.*] Quum de-
siderata fuerint, id est, quum harum
penuria fuerit.

6. *Si hoc celestus, in metu.*] *Ἀναξ-*
λεως quatuor. Nam cum propoliisset,
Si hoc celestus: intulit, sin pascit. In peo-
beo ssem.] Apud patrem scilicet.

IN SCENAM QVINTAM

ACTVS QVINTI.

1. *Argentum accepi.*] *Ἰαχάντια* hic in-
ducitur Phormionis, qui in omni
scena, prout in se iactatur, insultat.

2. *Propeia ea Phadria.*] *Viegil.*
Connubio jungam stabili. propriamque
dicabo.

7. *Vivisim partes tuas aburns est.*] Se-
cundum illud quod dictum est, *Tendant*
speciem mutuas.

8. *Te suam cogavis cursum ut ageas.*] *Partem* iterum subaudiamus, & est *ἡσ-*
μα à superiore.

9. *Senibus.*] Ob fallaciam mire exul-
tat.

IN SCENAM SEXTAM

ACTVS QVINTI.

1. *O Foci Fortuna!* *Fortuna* dicta est
incerta res: *Fors* fortuna, even-
tus fortunæ bonus. *Foci Fortuna!* Aliud
Fortuna est, aliud *Fors fortuna*, nam *Fors*
fortuna, est ejus diem festum colant,
qui sine arte aliqua vivunt, hujus ædes
trans Tiberim est.

4. *Hunc opera pallis.*] Recte: quia pal-
liata fabula est, non togata.

9. *Pergis herc e.*] Potest distingui hic,
Pergis: & conjuncte legi, *Hercle in unum-
quam odio tuo me vincies.*

10. *Id tibi quidem jam fiet.*] Id quod
sibi dici auditur, minuitur. Et est con-
veniens error festinanti.

14. *Sine controversia.*] Sine ambiguitate.

16. *Si te delictum gaudio redas?*] Ad
animum transiit, quod est corporis.
Nam *delibutus*, unctus dicitur.

19. *Vi modo argentum.*] Videnastatio-
nem corptam unde opus est.

20. *Mittit herus me ad uxorem tuam.*]
Conversus ad Antiphonem hoc dicit.

29. *Pulcherrimum facinus audiui.*] Hu-
jusmodi locos Poetæ actoribus indul-
gent: quod in his actoris est commen-
datio.

32. *Patrum tuus est pater inventus Phao-
nio uxoris tua.*] Ut Sallustius in primo,
Liberis ejus avunculus erat.

37. *Atque hercle ego quoque illam inau-
divi fabulam.*] Plautus in *Multe Glorio-
so*, Nam hoc cognomen Poeta esse in-
audiui barbaro.

46. *Curam adimere argentariam.*] Variè,
pro, adimendi occasio est.

IN SCENAM SEPTIMAM

ACTVS QVINTI.

4. *P*rimquam dilapidet.] Disperdat.

6. *Viam, ut, quod.*] *Amvum*
et: secunda.

9. *Ne non id facerem quod recepissem se-
mel.*] Et deest, *ad me*, ut in *Heauton-
tim*, *Ad me recipio: faciet.*

11. *Adhuc curavi.*] Tū *ap' d'evouē*
addidet *Adhuc*: quum potuisset sine hoc
integer sensus esse.

21. *Qua te te dudum coram me incura-
visti.*] Nova locutio *Coram me incura-
visti*: non *Qua hic incuravisti*, *Coram
me incuravisti.*] Belle: ut si quid neget,
contra se ipsum sentite videatur.

22. *Satin superbe illudis mi.*] Et dati-
vam & accusativum casum regit *illudo*.

29. *Inbo rursus rescribi, Phormio.*] *Res-
cribi*, reddi, seu per mense scripturam
dari, *Inbo rescribi.*] Quoniam ad nume-

rationem pecuniarum antecedit scriptura;
Rescribere dicebant, pro tenuitate, Et
sic insent, *Ne ego rescripsi porro illis quibus
debui*. Hæc est ergo figura, in qua se-
cunda de primis significantiam sumunt,
Inbo rescribi.] Per scripturam, id est, de
menis scriptura dari, unde hodie addit
chiographus, *Domo ex arca naa*, vel
ex mensa scriptura.

30. *Ne ego perisisti.*] Multis per scri-
pturam reddidi, multis dedi, ut apud
Virgilium,

*Didit hic subito Trojana per agmina
tumor.*

42. *Quoniam mihi argentum cedo.*] Hoc
ab utroque cum clariore dici accipien-
dum est.

43. *In jus ambula.*] Ad judicem eamus
scilicet. nam *ius*, pro loco est. *Cicero*,
Quandocumque te in iure conficis.

44. *Enimvero si porro odiosi esse pergi-
m.*] Vultu juvandum est, & pronuntia-
tione, hoc, quod tam minaciter suspen-
ditur. *Enimvero.*] *Enimvero*, principum
est aliquid per iracundiam dicturi: ut,
*Hic tuum alius ex alia parte enimvero hoc
feret &c.*

45. *Indotatis.*] Hoc est, ut Phanio.
47. *Estiam dotatis solo.*] Ut *Nausi-
kratæ*.

49. *Nullus sum.*] Perii, mortuus sum.

50. *Sepultus sum.*] *Av' d'her*, nam plus
est, quam *Nullus sum*.

53. *Quid vis tibi argentum quod ha-
bes? condonamus te.*] Vis iterum subau-
diendum est: ut sit, *Vis argentum quod
habes?* & est *av' d'her* inferendum
condonamus te. Sic est illud apud *Virgi-
lium*.

*Vultis & his mecum pariter considere ro-
gati?*

Verbum quam status, vestra est.

54. *Condonamus te.*] *Condo*, abla-
tivo junxit: ut in *Eunucho*, *Habeo aliam
multa*, qua nunc condonabitur.

55. *Malum, ergo me sic &c.*] *Malum*
adverbium est interpositum indignatio-
nis.

57. *Nolo, volo: volo, nolo rursus.*]
Primo singula separatim: deinde simul
utraq; pronuntianda sunt.

64. *Animo virili.*] A necessario adhor-
tatur.

69. *Nostro modo ulcisci.*] Ingenio, scilicet.

71. *Hi gladiatorio animo.*] Patato ad periculum, hoc est, ita perditio ac temerario, ut non sibi caveant, dummodo vulnere. ut *Sallustius*, *Avidius alter alterum sanciare, quam sines tegere. Ad me affectant viam.*] *Affectant viam*, plenum: quod nos *ἐκτρέφω*.

72. *Vi placari possit.*] *Vi pro Non.*

74. *Quum de medio excessit.*] Pro quia, *De meo excessit.*] Et ad dictum, & ad tationem dicti, comicum est.

75. *Astute aggredimini.*] *Εἰσέλθετε.* Et proprie *Adgredi*, accedere ad dimicandum est, Bene ergo servavit translationem à gladiatoribus coeptram.

77. *Ain' in? ubi peregre.*] Modo ad Chremetem cum invectione conversus est.

80. *Lantum peccatum tuum.*] Ut lavas, ut maculam.

82. *Lachrumis si exstillaveris.*] *Stillare*, est guttas emittere ex corpore. *Exstillare*, ipsum corpus guttatim finire. Ergo quasi totum in lachrymas converti, & ex toto stillare corpore.

85. *Publicius.*] Id est, publica cura atque consilio.

86. *In solas terras.*] *Virgilium*, *Pastorum & solus exegit montibus ovum.* Et *Sallustius* in primo, *Solis viis.*

88. *In jus camus.*] Ad prætoris sellam, modo enim, locum significat. *In jus? huc, siquid lubet.*] Apparet parasitum nitenti ad domum Chremetis, senes vero ad forum conari attrahere.

90. *Etenim solus nequeo.*] *Etenim*, pro at posuit: ut turbatum ostenderet. Sic alibi, *Etenim non sinam, Vna injuria est.*] Id est, actio injuriarum ex lege.

91. *Lege agito ergo.*] *Lege agito* dicebatur ei, cujus intentio contemtilis adversario videbatur: *Plautus* in *Aulularia*, *Lege agito mecum, molestus ne sis, & cenam coque. Altera.*] *Quam fecisti dotatæ uxori.*

95. *Pugnans in ventremingere.*] *Urbane* *In ventrem*, quasi parasito. *An Ventrem*, rotem parasitum dicit? ut *Lucilius* in secundo: *Vivite, luronces, comedones; vivite, ventres.* *An simpliciter?* quia qui resistit, ne sequatur trahentem, collo-

oborto repandum se facit, & ventrem project. quum autem in ventrem feritur, curvatur & sequitur.

IN SCENAM OCTAVAM

ACTVS QVINTI.

1. *Quis nominas me?*] *Hic velut contraversa est: in qua reus sit maritus mala tractationis. & est status qualitatus venialis.*

8. *Delirat miser timore.*] Graviter utrumque: *Delirat*, & *Timore*, nam deliratio senectuti convenit, timor conscientie.

16. *Mi homo, DI melius dunt.*] *Quærit* *Probus*, an matrona tam familiariter *Mi homo*, recte dicat alieno: sed frustra, nam forminarum oratio, etsi non blanditur, blanda est.

18. *Quid agimus?*] Facite dictum.

21. *Qui mihi.*] Eleganter insertum *Mihi*, ut in *Heautont. Is mihi*, ubi adhibet plus paulo sua qua narrat facinora? *Ad uxores ventum est, tum sunt senes.*] Eleganter *Fieri* dixit. Et generaliter invidiosius, quam si unum accusaret senem.

25. *Ego, Naussistrata.*] *Qualitas venialis à concessione.*

26. *Verba sunt mortuo.*] Non est passus parasitus, ut totam sententiam senex explicaret.

27. *Nam neque negligentia tua, neque odio fecit tuo.*] *Locus* in hac causa principalis est, *ὅτι τὸ συγνώμης & ἐνοίας*, & ideo in duo divisit, nec negligentia circa te, nec odio inquit factum. Præterea & *ἀνείστωρος* addidit defensionem, *Violentus, fere albino annos quindecim, mulierculam.* &c. ab ætate ejus, à tempore crininiis, à diminutione contemptuque pellicis, ab eventu, ab animo facientis: quod mortua est, postremo & à precibus. Et epilogum *ὅτι τὸ ἐνοίας & ἀνείστωρος* fecit, admonens illam oratorie mansuetudinis suæ.

28. *Violentus.*] Ab imprudentia defensio, *Abhinc annos quindecim.*] A tempore defensi.

29. *Eam compressit.*] Bene dixit *Compressit*, quod interdum est non amoris.

NNnn.

sed injuriz. *Neque post illa unquam attigit.*] Ita facti poenituit. Hic locus dñi & eadē nō; est, id est, ab eo quod futurum sit, facilius enim ignoscitur non ultra peccatutis.

32. *Defungi.*] *Defungi.* dehuere.

33. *Ætate porro minus peccatum putamus?*] Quia dixit, *Abhinc annos quind-*

eim.

34. *Senectus si verecundus facit.*] Modeste & graviter.

36. *Quid mihi nunc adfers.*] Callidius uia est ad ultimum *prosequi*, converso ad ipsum defensores mariti, de qua contradictionis exultat parasitus, tanquam confecto mortuoque adversario suo.

37. *Exequias Chremeti.*] Bono ordine. primo, *Delirat miser timore.* post, *Verba sunt mortui.* ad ultimum, *Exequias Chremeti.* delirat, moritur, effectur.

38. *Age nunc. age.* Phormionem, qui *volet, lacescit.*] Virgilius,

Degeneremque Neptolemum narrare memento

39. *Faxo tali eum mactatum.*] Pro eo quod est *Eum* * sic frequenter veteres *Ennius*,

Omnes corde patrem prabent, animoque benigno

Circumsusum. —

46. *Ignosce, orat: conficitur: purgat.*] Verba venialis status sunt, *Ignosce, conficitur.*

59. *Tu tuum nomen dic.*] Bene *Tu* pronome utitur; quia non habet nomen. Nam potentiorum blandimentum circa inferiores hoc fuit, ut nomina eorum quæterent, & quum audissent, ipsis nominibus eos compellatent statim. Tale est in Adelphis, *Quis vocare? Geia, hominem maxum preis.* &c.

60. *Vestra familia hercle amicus.*] Hoc propter Antiphonis amicitiam dixi *Et ino summus Phadria.*] *Amicus*, ite. una subaudiendum.

64. *Me ad cenam voca.*] Facite ex periona parasitica beneficii optio facta est, quod promiserat mulier.

65. *Sed ubi est Phadria iudex noster?*] Bene *Iudex*: ad illum enim mulieris delata sententia est, ut quum ita agitur, tuta sint marito omnia. Et per *deprecat* ridicule dicitur ab ea quæ irata erat.

66. *Iudex noster?*] Nihil facetius quam iudicem capi adversus ctimen voluptatis paternæ, & amatorem filium, & fratrem Antiphonem, cui nuber futura filia, *Iudex noster?*] Terribilis scilicet censor paternarum deliciarum. Vides igitur hinc omnino sublatam uxoris iracundiam.

ÆLIUS DONATUS. V. C. Oratoris Verbum
Roma. Comment. in TERENCE
PHORMIONEM explicis.

ÆLII DONATI,

V. C. ORATORIS URBIS ROMÆ,

PRÆFATIO IN HECYRAM TERENTII.

HÆc fabula Apollodori esse dicitur Græca : nam & ipsa & Phormio ab eodem dicuntur esse translata : quum reliquæ quatuor sint Menandri Comici. Hecyra autem dicitur, ideo, quia per socrus & soceros in ea aguntur multa. Nam & *ἡμεῖς* & *ἡμεῖς*, Toceri nomen socrusque significant. Est autem mixta motoriiis actibus ac statariis : multumque sententiarum & figurarum continet in toto stylo. Unde quum delectet plurimum, non minus utilitatis adfert spectatoribus. Atque in hac primæ partes sunt Lachetis, secundæ Pamphili, tertiæ Phidippi, quartæ Parmenonis, ac deinceps aliarum personarum, quæ his adjunctæ sunt. Divisa est autem, ut cæteræ, quinque actibus legitimis : quos in subditis distinguemus. In hac prologus est & multiplex, & rhetoricus nimis, propterea quod sæpe exclusa hæc comædia, diligentissima defensione indigebat. Atque in hac Protasis turbulenta est, Epitasis mollior, lenis Catastrophe. Acta sane est ludis Megalensibus, Sexto Julio, C. Rabirio Ædilibus Curulibus : Egitque L. Ambivius. Modulatus est eam Flaccus Claudius tibiis panibus. Tota Græca est, factaque & edita quinto loco, Cn. Octavio, T. Manlio Coss. Cantica & diverbia summo in hac favore suscepta sunt. *ἡμεῖς* in hac *ἡμεῖς*, id est, personæ, extra argumentum duæ sunt, Philotidis & Syra. In tota comædia hoc agit, ut res novæ fiant, nec tamen abhorreant à consuetudine. Inducuntur enim benevolæ socrus, verecunda nurus, lenissimus in uxorem maritus, & itidem deditus matri suæ, meretrix bona.

A R G V M E N T V M.

Vitiatam in tenebris ante nuptias, cui annulum extorserat, meretricem amans, dum ignorat Pamphilus, duxit uxorem gravidam ex compressu suo. Quam peregre profectus, quum reliquisset domi, rediens parientem offendit furtim & apud matrem suam. Quare commotus, dum repudium inuitis parentibus, & causam repudi nescientibus parat, per meretricem, apud quam annulus inventus est, cognoscit tandem ita, à se vitiatam uxorem, & ex se natum filium. Pri-

N Nnn ij

mus actus colloquium continet meretricis Philotidis ac lena Syra inter se primum, deinde cum Parmenone: ut per harum personas, quæ ~~con-~~tingit dicuntur, argumentum spectator addiscat. Secundi actus tenor in hoc est: Immeritam uxorem, veluti malam socrum, accusat Laches: & convenit Phidippum de eadem causa. Statim post quorum colloquium conquestio inducitur Sostrata, quod falsum crimen invidiosumque sustineat. Tertio actus hac adscribuntur; Conquestio Pamphili peregre redeuntis, de amore suo circa uxorem. Pariundo Philumena. Sostrata verba super aegritudinem nurus, quam morbo credit afflictam. Fletus Pamphili errantis, quum putat non ex se filium natum esse. Colloquium Parmenonis cum pueris à navi venientibus, ut mox loquatur cum ipso Pamphilo; à quo in arcem mittitur. Item Lachetis, Phidippique, & Pamphili verba de reconcilianda illi conjugē: & eorum ab invicem litigiosa dissensio. Quartum actum hac complent: Perturbatio Myrrhina ex interventu mariti: & ejusdem cum eo nimis callida ac muliebris astutia disceptatio: Sostrata, Pamphili, Lachetisque colloquium: Inclamatio patris & soceri adversum Pamphilum uxorem recusantem: Conventio meretricis promittentis se injurandum matronis exhibituram de non admissio ad se Pamphilo. In quinto actum Bacchidis narratio de intus gestis, & colloquium cum Parmenone inducitur: quem nuntium mittit ad Pamphilum: Pamphilique ad ultimum actio gratiarum apud ipsam Bacchidem. Docet autem Varro, neque in hac fabula, neque in aliis esse mirandum, quod actus impares scenarum paginarumque sint numero: quum hac distributio in rerum descriptione, non in numero versuum constituta sit; non apud Latinos modo, verum etiam apud Græcos ipsos.

IN PROLOGVM.

Hecyra est huic nomen fabula.] Totus hic prologus subilem conquestionem continet, ob hoc, ne aperie populum neglecta fabula reum faciat, & facile revocet in favorem.

1. Hecyra est huic nomen fabula.] A nomine cœpit, ut incognitam probaret, & ideo spectandam. Hecyra est huic nomen fabula.] Nominativo casu figuravit: quum in usu sit, ut dativo dicamus, quamvis præsto sint exempla, quibus veteres per omnes fere casus hoc genus locutionis enuntiabant. Hecyra est huic nomen fabula.] Hæc primo data est fine prologo, ludis Megalensibus: quo Sex. Julius, & Cornelius Dola-

bella ediderunt: sed occupato populo studio funambuli, displicuit. Postea data est ludis Funebris L. Ennii Pauli: quos fecerunt Q. Fabius Maximus, & Cornelius Africanus. Tunc quoque non peracta est, per studium populi circa gladiatores. Tertio ad postremum introducta, Q. Fulvio, L. Martio ædilibus: virtute actorum L. Ambivii, & L. Turpionis est commendata. Hæc quum data est nova.] Ita dicitur, Data est fabula, ut data est cena, datum est prandium. Et edidit, à dato descendit. Hæc quum data est nova, novum intervenit vulgum] Sic & Mæmetus,

Ἐπει μὲν ἡμεῖς μεγάλῃσι δαλαμύχοις ἰσχυροτάτοις.

Et Dari dicitur fabula, quum agitur: stare, quum placet. Hæc quum data est nova, novum intervenit vitium.] Σύλλας prima: deest enim Huic; & est figura παρατομία, Nova, novum.

2. Vitium & calamitas.] Bene secundum augures, Vitium enim est, si tonet tantum: vitium & calamitas, si tonet & grandinet simul, & etiam fulminet. Vitium & calamitas.] Translatio est ab augurio: & vitio erantis dicuntur consules, Calamitas πῦρ πλὺ καλῶς dicitur: clades, quia clamatur: ut aliud sit grandinis culmum frangentis, aliud furi aut doli mali. Sic Prebui.

3. Vi neque spectari.] Vitium, quod non spectata est: Calamitas, quod non cognita. Vi neque spectari, neque cognosci.] Mira defensio. siquidem non iudicio comœdia exacta est, si spectari cognoscique non potuerit: placitura scilicet, si audiretur. Vi neque spectari. neque cognosci.] Ideo theatrum, idem spectatores, ideo actores: quia major pars in gestu est, quam in verbis. Cognosci.] Vel probari, vel sciri: an Hecyra sciri dicitur, quæ scita sit nomine.

4. Ita populus studio stupidus.] A derivatione causæ. Non quia mala, inquit, exclusæ est: sed quia populus funambuli admiratione obitupuit: quod infra de gladiatoribus dicit, ad commutationem causæ inducendam. Ita populus studio stupidus.] Hic excusatur & populus, qui neque iudicavit de fabula, neque tamen stulte erravit. Stupidus, pro stupens, ut,

Timidisque supervenis Ægle.

5. Pro nova.] Recte: 'jam enim non est nova.

6. Et si qui scripsit hanc, ob eam rem.] Id est, ob eam causam, quasi dicat non iterum acta est sine causa. Cur ergo non post funambulū relata est, ubi ille cessaret? in quo maluit avarum Poetam populo inducere, quam suo operi dispendem,

7. Iterum referre.] Supervacuum est iterum. Vi iterum possit vendere.] Aliis scilicet ludis. hoc, ut diximus, ad lau-

dem fabulæ referatur: postquam tantum fiducia Poëtæ dedit.

8. Aliam cognoscit ejus: quasi nunc hanc nescit.] Mire illi favorem petit ex aliis, quæ spectatori notæ sunt. Ejus.] Poëtæ. Quasi hæc omnino nota sit. At in Andria, quæ omnium prima est, aliter ait,

Vi pernefecit & quid sibi sit reliquum:
Post hæc quis facies de integro comediam,
Spectanda, an exigenda sine vobis
primis.

IN ALTERUM PROLOGUM.

Orator ad vos venio ornatu prologi.]

Magna arte hic prologus scriptus est, & nimis oratorie. Nam totiens expulsa fabula, quomodo honeste revocari potuit in proscenium, nisi primo ipsa impudentia pro fiducia proferretur? deinde actor peritissimus ipse Ambivius, probaret & Poetam & comœdiam, cujus autoritas elucet ex verbis? tum deinde subtiliter novo Poëtæ, & verulito & magnæ autoritatis Cæcilio, peteretur exemplum, & peteretur ingeniosissime? Nam quod rudi Terentio contigit, accidisse memoratur veteri Cæcilio: quod huic semel, illi sæpe: quod huic in aliis numquam, hoc illi fere in omnibus, quod huic præter Hecyram & actæ, & probatæ sunt cæteræ: illi partim ex actæ, partim vix probatæ. Itaque his omnibus argumentis id actum est, ut neque desperandum sit de Terentio, quod explosus est: ut nihilominus illi tantum attribuendum sit, ut aut par Cæcilio, magno tunc Poëtæ: aut ulterio melior etiam esse possit. Hic autem L. Ambivius histrio, fuit actor comœdiarum.

9. Orator ad vos venio.] Oratorem audire oportere, jus gentium est, oratorem non licet injuriam pati. Ideo ergo me expellatur, non se prologum, sed oratorem nominat, Plantius: Impia secrete oratorem verberat.

10. Sinite exorator ut sim.] Orator est, dum agit: Exorator quum impetraverit. Ita illud, dicentis: hoc, jam effecti significationem habet. Et orator est, cui causa defendenda mandatur. Eodem ut jure nri senem liceat.] Ut,

N Nnn iij

Me liceat casus miserari infans amici.

21. *Quo iure sum usus adolescentior*] Tanquam aliud agens affert exempla, quibus ostendat, turpe non esse *Teren- tio*, exclusam esse unam illius fabulam, quum multorum Poëtarum multæ ex- actæ sint: & in his *Cæcili*, cujus illo tem- pore magna auctoritas fuit. *Adolescen- tior*.] Hæc comparatio minus a positi- vo sonat, & vim diminutivam expri- mit: ut,

Iam senior. sed cruda Deo. viridisque senectus.

22. *Novus qui exactas feci ut invete- rascerent.*] Σύνηψας. *Inveterascerent*, denuo agerentur, quia nondum acta, nova dicitur fabula. *Exactas*.] Expultas. *Inveterascerent*.] In consuetudinem vene- rent, spectarentur, amarentur.

23. *Ne cum Poëta scriptura evanesceret.*] Causa facti honestior est, non se Poëtæ unius, sed ipsius Poëmatæ causa labo- rare.

24. *In his. quas primum Cæcili didici novæ.*] A simili argumentum, quod hic per comparationem artificiosam & ora- toriam rerum ac personarum.

25. *Partim sum earum exactus, partim vix steti.*] Vide, plus esse in exemplo: liquidem partim exactæ sunt *Cæcili* fabulæ, partim vix admixtæ: quum una *Hecyra* exclusa sit. Et est sensus, aut dis- plicui, inquit, aut in aliquibus vix pla- cuit. *Partim sum earum exactus*.] Pro, in aliis. Et simul splendida locutio est. *Par- tim* adverbium est. Et proprie locutus est. Nam fabula aut agi dicuntur, aut *stare*.

26. *Quia sciebam dubiam fortunam.*] Non igitur Poëtæ culpa, sed casus est, nam ideo fortunæ eventum extulit.

27. *Spe incerta certum mihi laborem su- stuli.*] Sententiose, & verum, nam ubi certa spes est, nihil opus est labore certo ac vehementi. *Spe incerta*.] Pro, spei in- certæ, an deest in? *Incerta certum*.] Hon- estia figura, quæ dicitur ἀντίθεσις.

28. *Eisdem.*] Exactas. *Cæpi*.] Diffi- cultatem facti & molimen ostendit, *Ab eodem*.] *Cæcilio* scilicet.

29. *Novas studiose. ne illum ab studio. suspicatur.*] *Ne illum ab studio abduce- rem.*] Iterum causa honestatis,

20. *Perfeci ut spectarentur.*] Attende quantum pondus habeat, quod non feci dixit, sed potius *perfeci*: & est molesti diffi- cultatis ostendetur.

21. *Placita sunt.*] Nota participium sine origine verbi, *Vbi sunt cognita. placita sunt.*] Elegans promissio, & hæc pla- cituram si cognoscatur, & est coniectura à futuro tempore. *Ita Poëtam restitui in locum.*] Mice non *Cæcilium*, sed Poë- tam: ut hoc generaliter populo præsti- tisse, non uni homini videatur. *Restitui in locum.*] Quia remotum & exclusum, dixit.

22. *Prope jam remotum.*] Gemina- vit *m* secundum antiquos, qui omnes in vet bis liquidas duplicabant.

23. *Ab studio, atque ab labore.*] Bene ostendit se populo profuisse, *Cæcilium* Poëtam ad laborem revocando. *Atque arte musica.*] Ab tertio commode subau- diendum est: ut,

Hic portæ alii effodiunt hic altæ theatri Fundamenta locant alii, immanesque co- lumnas

Rupibus excidunt, scani decora altæ su- turæ.

24. *In presentia.*] Statim ut à populo ejiciebatur.

26. *Vt in otio esset potius quam in nego- tio.*] Ex ipsis rerum nominibus ostendit facilitatem deterrendi.

28. *Nunc quid petam, mea causa.*] Bene petam & mea causa, quasi orator. *Mea causa agno animo attendite.*] Commenda- tio personæ lævis, per aliam personam gravem, secundum præcepta in Rhetori- cis.

29. *Hecyram ad vos refero.*] A causa principium narrationis inducitur. *Hecyram ad vos refero.*] Principium à prin- cipali quaestione, an cognita sit, & an spectanda sit, *Quam mihi.*] A persona dicentis.

30. *Ita eam oppressit calamitas.*] Hoc succedit pro illo, quod est a persona ad- versariorum. Simul ad fortunam reulit culpam populi: non enim dixit quod præsto erat.

31. *Eam calamitatem.*] *Calamitatem* repetit, ne nos fabulam illum dicere po- tatemus. *Vestra intelligentia.*] Ab audi- torum persona.

32. *Nostri industria.*] Rursus à sua, & bene *μετὰ τὸν* usus est: ne diceret, *ἔστιν ἡμῶν*.

33. *Quum primum eam agere cepi.*] Jam hinc narratio subtilis inducitur, & ut non lædat populum, & ut defendat Poëtam, *Pugilum gloria.*] *Παιδαγωγὸς* ἀπὸ τῆς pugiles etiam glorioſi: ut minus turpe sit, antelatos eos esse. Sicut *Virgilius*,

— *vallis cum viribus effert*

*Ora Dares, magnoque virum se mur-
mure tollit.*

*Solus qui Paridem solitus contendere con-
tra.*

Hæc est gloria pugilum, gratia funambu-
li. *Pugilum gloria.*] *Pugil* dictus est à pugna: & pugna à pugno. Veteres namque ante usum ferri & armorum, pugnis & calcibus, & moribus, corporumque luctatione certabant. *Pugilum gloria, funambuli eodem accessit expectatio.*] *Ποδωλυγία.* Funambuli eodem accessit expectatio. Duplex causa ad unam exclusionem adhibetur. *Accessit expectatio.*] Narratio cur exclusa sit, hoc est, non Poëtæ culpa defecta est, nec iudicio populi: & ideo nunc admittenda est, *expectatio.*] Desideriuni, ut *Virgil.*

— *Expectate venti.*

34. *Cemitem conveniens.*] Utrum eos comites dicit, qui sunt pugilum affectatores: an servos, qui dominos sequuntur? *Studium.*] Certamen diversis faventium. *Clamer mulierum.*] Bene mulierum: non enim timet eas, quibus suffragari vel refragari non licet in theatro.

36. *Vi ante tempus exirem foras.*] *Τὸ πρότερον*, ne gravem passus videatur injuriam.

37. *Vetere in nova.*] *Ἀντίδιον* primum, *Vetere in nova* cepi uti consue-
dine. Nisi novam comediam intellex-
eris, non erit aperta sententia, nam &
supra dixit, *Nunc hæc plane est pre nova.* An à *Terenzio nova* ideo dictum est, quia nunquam alias exclusus est? Et bene *vetere*: ut ostendat, turpe non esse, quod & aliis Poëtis sæpe contigerit.

38. *Refere deano.*] Aut re abundat, aut denue.

39. *Prime actum placere.*] Rationabili-
ter dixit *prime*: quia quinque sunt actus,
partes fabulæ. *Placere.*] *Placere* dixit pro
eo quod est, fabula placet, aut *Terenius*.
Et mire, Non diu, inquit, pendit iudicium,
sed statim placuit: ut quod se-
quitur, non iudicio, sed perturbatione
factum sit. *Cum interea rumor venit da-
tum iri gladiatores.*] Hoc abhinc à no-
stra consuetudine: veruntamen apud
antiquos, gladiatores in theatro specta-
bantur.

40. *Datum iri.*] *Iri* dixit, ut fabulam
commendet: ut & omnia spectatori &
populo dicantur.

42. *Non potui tutari locum.*] Facere
repetit locum.

43. *Nunc turba nulla est.*] *Ἀνταμ-
δοντες* αὐτοὶ τὸ tumultuantur. *Turba*, id
est, *ὄχλος*. Nunc turba nulla est: etiam
& silentium est. Turbam retulit ad id
quod supra dixit, *Clamer mulierum*. *O-
tium*, αὐτοὶ τὸ pugnant. *Silentium*, αὐτοὶ
τὸ clamant. Nunc turba nulla est: etiam
& silentium est. Quæ adhorratione per enu-
merationem.

44. *Agendi tempus mihi datum est.*] Ab
Ædilibus scilicet.

45. *Vobis datur potestas condecorandi
ludos scenices.*] Quali & aliquid agat po-
pulus, quum spectet.

46. *Nolite sive per vos.*] *Ἐγὼ δὲ
βοῶν, ἡντιμενὰ ὑμῶν πλῆξω.* *Artem musi-
cam.*] Oratorie: quasi non *Terenius* causa
agatur, sed artis musicæ.

48. *Mea auctoritati.*] Quia jam se-
nex est. *Mea auctoritati* fautoris, adju-
trixque sit. Qua *Terenium* probo, & est
figura ἀνalogία. Vult autem se esse
ejus auctoritatis, ut & populo placere
jam debeat, qui ipsi placet.

49. *Si nunquam avare.*] Commenda-
tio ab autè dictis, id est, à personæ ad-
tributis. *Si nunquam avare.*] A meritis
defensoris argumentum ad laudem fa-
bulæ. *Si nunquam avare.*] Perhæc ver-
ba *Terenius* vult demonstrare, quam
gravis author sit, qui suas comedias
probet. Sic *Horatius*,

— *ea quum respondere caveris*

*Quæ gravi Ægeus, quæ deus Roscius
egit.*

50. *Et eum esse quæstum, in animum induxi.*] Modo non nunquam subauditur: sed si, ut sit, Et si eum esse, &c. Maximum, quam maxime.] Inique iniqui, *ἡνίκα ποτε*.

51. *Quam maxime servire vestris cemmōdis.*] Plus dixit Commodis quam si diceret Voluptatibus.

52. *Sinite impetrare me, qui in tutelam meam.*] Ordo est, Sinite impetrare me, ne eum circumventum inique iniqui irideant, qui in tutelam meam studium suum, & se in vestram commisit fidem.

55. *Mea causa.*] Quasi orator, *causam* dixit. *Mea causa, causam hanc accipite.*] Hoc oratorie, sic enim fit, quum persona ad commendationem affertur. *Mea causa, causam.*] Παρορμητικά. *Et Date silentium*] Quasi fabulæ Poëtæ.

56. *Vi libet scribere aliis.*] Oratorie. *Δὸς δ' αὖ καὶ καθὼς.* Mihique ut discere novæ expediat.] Proprie Discere, docet enim Poëta, discit scenicus.

57. *Novas expedias posthæc.*] Ab utili argumentatio est, & bene, *Vi expediat:* tanquam facturus sit, & si non expedierit, dum quæstum maximum servire populo putat. *Pretio emptas meo.*] Estimatio: à me facta, quantum Ediles darent: & proinde me periclitante, si abjecta fabula, à me pretium, quod Poëtæ numeraverint, repetant. Ergo meo à me facto, à me statuto. nam quomodo alibi dixit, *Postquam Ediles emerunt.* Et bene, ut sequatur populus iudicium ejus, qui æstimare verè fabulas poterit. *Pretio emptas mea.*] Ut quidam volunt, periculo.

IN SCENAM PRIMAM

ACTVS PRIMVS

Per pol quam paucos reperias meretricibus fidelem. Novo genere hic utraque *ἡνίκα ποτε* inducuntur. Nam & Philotis & Syra non pertinent ad argumentum fabula. Hoc autem maluit Terentius, quam aut per prologum narraret argumentum, aut *ἡνὶ δὲν μνηστῆρος* induceret loqui.

1. *Per pol quam paucos reperias.*] *Ἡ* persona Terentii more extrinsecus assumuntur, ut sic argumenti obscuritatem spectator effugiat. *Per pol quam paucos.*] Animadvertendum est in hac fabula, Terentium, bonam meretricem induciturum, ne id contra morem videatur facere, etiam aliam meretricem non malam inducere: ut id exemplis fiat tritius, & usu verisimile. *Per pol quam paucos.*] Ordo est, Pol perquam paucos reperias. Nam per pol, non est Latinum, sed *ἡνὶ δὲν* perquam, id est, nimio. *Quam paucos.*] Quidam non paucos, sed paucos legunt. sic enim Apollodorus *αὐτῶν* ICHPAS THE rei IONHNC THRA ICCI ΠΑΥΛΙΑΙC * *Reperias.*] Aptum verbum ad raritatem, & ideo non dixit pauci sunt, sed paucos reperias, quasi querens. Non autem reperitur, nisi quod queritur: non queritur, nisi quod præsto non sit.

2. *Fidelem.*] Huiusmodi sententias rhetores *ὑγιῆς* vocant. Et mire, non Esse, sed *Evenire* dixit: ut non rationis, sed casus sit id, quod rarissimum est. *Fideles.*] Fidi, in maximis: *Fideles*, in minoribus negotiis.

3. *Vel hic Pamphilus.*] Transitus à generali sententia ad specialem. *Vel.*] Nunc veluti: alias conjunctio disjunctiva est, alias correptionem significat: ut apud Ciceronem, *Vel optimam Messana vitam, Virgilius.*

Carmina vel cælo possunt deducere lumen.

Aut vel, ut modo. Iurabat quoties Bacchidi quam sancte?] Tria sunt: quod iurabat, & quoties, & quam sancte. Quod totum de more amatorum & meretricum dixit; quæ iurejurando teneant, quos lege non possunt.

4. *Vi quivis.*] Non modo Bacchis; quæ amica erat.

5. *Nunquam illâ vivâ ducturum uxorem.*] Παρρησία prima, iurabat nunquam illâ vivâ uxorem ducturum.

6. *Hem! duxit.*] Pronuntiâ ut mirantem ostendas, *Hem duxit.*] Hem adverbium demonstrans est: ut, *Hem aliter.* Ergo propterea.] Modo ergo affectum exprimit reprehendentis, tarde sibi consentientem, vel sic *Virgilius.*

Ergo

Erge age, thare pater, teruici impenere nostra.

Propterea sedulo.] *Sedulo*, instanter, & ex animo: sine dolo.

7. *Et monee, & hortet.*] *Moneamus* consilio, *Hortamur* impulsu. *Ne cuiusquam miseret.*] *Deest te.*

8. *Quin spoliis, mutilis, laceris.*] *Quin* pro quominus. Et magna persuasio est ad malefaciendum. *Spolies.*] *Spoliare* est, non minimam partem auferre. *Mutilare*, aliquid detrahere, sine quo res esse non possit. *Lacerare* autem, quum omnino non habeas, quod imminuas. *Mutiles*, imminuas: unde *mutuli* dicti sunt boves, aut capri, sine cornibus. nam male, qui a *multa* putant dici. & inde *Mulciber* Vulcanus quod sit mutilus ac debilis: id est, claudus, nam proprie *Mulciber* dictus est, quod omnia mulceat, id est, molliat ac vincat.

9. *Vtin' eximium neminem habeam?*] *Vtin'* pro ut ne, *Ἀπότοπος*. Et pertinebat in *ἀποτοπία*. Nam *eximia* pecora dicuntur, quæ a grege excepta sunt ad usus dominorum suorum: ut uberius pascantur. Sed proprie *eximia* sunt porci majores, qui ad sacrificandum excepti liberis pascuntur. Erenim boves, qui ad hoc electi sunt, *egregii* dicuntur. Et *oves lectæ*, ut Virgilius.

Maſtans lectas de mere videntes.
Ita & porci *eximi*, *Vtin' eximium.*] *Deest*, *Confes*: ut sit, *Confes* ut eximium neminem habeam: vel certe, *doces* *Vtin' eximium.*] Separatum ex omnibus. Proprie *eximius* porcus est, exemptus a grege, atque signatus macula aut nota. *Habeam.*] *Deest* *Confes*, aut *Vis*, aut *Mones*.

10. *Nam nemo quisquam.*] *Παύλλω* tertium. nam abundat *Quisquam*. *Scito*, ad te venit.] Bene additum est *Scito*: & moraliter: & acutius pronuntiandum. est enim verbum illorum, qui familiares corrumpunt.

11. *Quin ita paret se.*] Hoc verbum *Paret*, aduersum nuntiosos & segues sumitur. Ut alibi, *Itane te parasti, ut spes nulla reliqua in te fiet tibi?* *Abi te.*] Pro, ex te.

12. *Snam voluptatem expleat.*] Bene *expleat*, quod contrarium meretrici est,

amatozem voluptate satiari.

13. *Hiscine.*] *Ἐγώνον*. Id est, talibus, & vide si pulchra meretrix puella est, *Inſidiare.*] *Inſidiari* malum est: sed contra inſidiari, iustum est.

14. *Tamen eandem pol esse omnibus injurium est.*] Idem aliter, & vehementius intulit, nam pejus est eandem esse omnibus, quam nullum excipere, *Injurium.*] *Iniquum*. *Injurium* autem indignantis modo significatio est: & vim adverbii habet.

15. *Vleisci adversarios.*] De more *Adversarios* mutato nomine posuit, duam enim fuerat, si amatores diceret.

16. *Qua via te capient.*] Qui te captant sepe, tu eos vel semel cape.

17. *Ehen me miseram!*] Bene, quia non persuasit: sed affectum doloris expressit. Intelligitur enim ex vultu ejus, non eam persuasisse quod voluit, *Ehen me miseram!* cur non aut istac mihi atas, & *forma* est.] *Ἐμπίδω* ait, quod reliquum est: quia quod volebat, persuadere non potuit, & bene *istac atas* & *forma*: quia utrumque non habet, & mire de contrario descripta est deformitas *Lenæ*, & formam & voluntatem malam gerentis. *Aut tibi hac sententia?*] *Δυσκράδης*, simulque ostendit secundum *φύσιν* *ἰκανά*, difficile deformem reperiiri bonam.

IN SCENAM SECVNDAM

ACTVS PRIMI.

Senex si quares me, modo esse dicito.] *Hoc servus dixit, in scenam de proſcenio respiciens. Dua conjectura sunt in hac scena an vere sint nuptia: & an verisimile sit, abſtinere potuisse adolescentem à virgine ſibi nuptum tradita.*

1. *Senex si quares me.*] Magis expressit consuetudinem, dicendo *Senex*: quam si diceret, *Dominus* *major*. *Senex si quares me.*] Ut ex verbis suis tam meretricis, quam *lena* descripta est: ita & *Parmeno* ipse qualis sit, ostenditur ex sua locutione. Exeundi autem causa de argumentis sumitur: quia *Pamphilus* abſens est, & expectatur in dies ejus adventus. *Senex si quares me, modo iſe dicito ad pop.*

sum.] Hæc omnia submissa & veloci pronuntiatione offerenda sunt, hoc enim desiderant huiusmodi verba, utpote & servi & sellinantis.

2. *Percuntium adventum Pamphili.*] Honeſtam causam dixit, id est, Pamphili adventum. Et *percuntatum*, & *percuntatum* scribitur, sed *percuntatum* à conto dicitur, quo nautæ utuntur ad exploranda loca navibus opportuna. si vero *percuntatum*, ab eo quod à cunctis perquiratur, dicitur.

3. *Audin', quid dicam. Scirte?*] *Audis*, modo, sentis, intelligis, ut *Virgilius*, *Progeniem sed enim Trojano à sanguine duci*

Audierat —

Item alibi,

— *Neque audit curvus habenas, Audin', quid dicam, Scirte?*] *Audis* modo pro advertis. *Audin'*, quid dicam? *Scirte?*] Convenit nomen servo puero, *αἰετὸς τὸ εὐπρόητος*, quod est gestire & ludere, *Scirte*.] *Κῶπον αἰετῶπος* inducitur.

4. *Nullus.*] Pro non.

5. *Alias us us possim.*] Inter alias & alia, hoc interit: quod alias, alio tempore significat: alia aliter, aut per alia. *Integra*.] Non dicta.

6. *Sed videon' ego Philotum?*] Mire inventa est causa narrandi ideo, quia peregre venit meretrix: alioquin si Athenis esset, omnia sciret. *Sed videon' ego Philotum?*] Sic solet dubitari, advenientibus ipsis, quos post multum temporis intervallum vident. *Vnde hac advenit?*] Cum quodam contemptu ejus, *Hac* dicit *Parmeno*.

8. *Salve meassor, Parmeno.*] Olim salutantes addebant iusjurandum, ut hoc sedulo facere viderentur. *Me*.] Aut adjectio est, & abundat: aut positum est pro *μὰ* syllaba: ut *Græci μὰ τὴν Ἀπόλλωνα* dicunt, *Et tu adepol, Syra*.] Irrisit ad *Meassor*, addendo *adepol*, & quod illa *Parmeno*, ille hic addidit *Syra*, *Syra*.] *Syra* veteres legerunt, *Y* pro *Y* ponentes: ut *Musia, Swria*.

9. *Die mihi, Philoti.*] Vide licentiam: supra *Philotum*, hic *Philoti* dixit, *Vbi te oblectasti tam diu?*] Facete dictum meretrici, non, *Vbi fuisti* sed, *Vbi te oblectasti*.

10. *Minime equidem me oblectavi.*] *Μα* acutius proferendum est: & responderet *αὐτὸς τὸ 10*.

11. *Corinthum hinc sum profecta.*] Hinc magnum ostendit dolorem habere *Philotion*, quod relictis Athenis Corinthi habitaverit. *Cum milite Corinthum hinc sum profecta inhumanissimo.*] Multa dixit: & milite, & hinc, & inhumanissimo, inhumanissimo.] Quid potuit de milite dici, nisi in superlativo? namque omnis miles inhumanus: hic vero inhumanissimus, *Corinthum hinc sum profecta*.] Hæc argumenta sunt, an se oblectare potuerit à persona, quia miles inhumanissimus, à loco, quod hinc profecta: à tempore, quod biennium: à re, id est, ab injuria quam tulit.

12. *Biennium ibi perperum.*] Ut continuationem sui calus ostenderet, *perperum* dixit, *Miseræ*.] Mulieribus interpositio, *Tò Misera, illum tuli*.] Non, cum illo fui, sed *Tuli*: adeo non me oblectavi.

13. *Desiderium Athenarum.*] Quod Corinthum profecta es, *Athenarum arator*.] Quod dixit hinc ante *πρόδικον* & Athenarum, & *αὐτοκόδια* te desiderium cepisse. *Edepol te desiderium Athenarum arbitror cepisse sapere.*] Quod cum milite inhumanissimo.

15. *Consilium contempsisse.*] Pornitudine esse possessam.

16. *Huc redeundi.*] Iterum à loco. *Abundi à milite.*] A persona. *Vosque hic videndi.*] A re. *Redeundi, abundi, vosque hic videndi.*] Oratoric unam rem in tria divisit, *Huc redeundi*, *Abundi à milite*, *Vosque hic videndi*: ut diceret, *Huc veniendi*.

18. *Agitarem inter vos libere convivium.*] Inter agere & agitare hoc interit: quod *Agere*, est aliquid vel necessarium facere: *Agitare*, voluptarium. Ergo *Agitarem*, exercere.

19. *Nam illic haud licebat nisi præsinito loqui.*] Legitur & *illi*: ut sit circumflexus accentus, & significet illic: ut, *illi mea tristitia facta*, & absolutum est, *Præsinito*.] Decet tempore aut quid tale. *Nisi præsinito loqui.*] A tempore. Hic ostendit, quid dixit supra, *tuli*, & quid sit:

Agitare convivium libere.

Nisi praefinito loqui qua illi placerent] Duo dixit: & *Praefinito*, & *Qua illi placerent*: ut neque quantum velles, neque quod velles, diceret. *Haud opinor commode*.] *Commode*, pro blande, & bene: ut, *Numquam tam dicas commode*.

21. *Finem stansisse orationi militem*.] *Argute militem*: quia quasi inimicus sit orationi, quæ in pace plurimum potest.

22. *Sed quid hoc negoti est?*] Hic ad argumentum nunc descendit. In Phormione, *Sed quid tu es tristis?* prælatis scilicet allocationibus, & separatatum & permiscitatum personarum: ne jejune ad argumentum veniens, non agere fabulam, sed narrare videretur. *Quid hoc negoti est?* Bene addidit *negoti*, ut augeret invidiam facti, nam potuit dicere, *Quid hoc est?* Sed, ut diximus, ad invidiam & magnitudinem rei, *Negoti* dixit, *Qua narravit mihi*.] *Qua*, qualia scilicet, & quanta. *Modo quod narravit mihi*.] *Qua*, legendum est: ut sit, qualia & quanta: & hoc est *verum*.

23. *Quod ego numquam credidi*.] Hoc totum cum invidia pronuntiandum ex animo metetricis, quæ facinus indignum nuptiarum putat.

24. *Ut hac ille virum posset*.] Mire ostendit ex eisdem verbis eandem hanc esse, quam supra dixit, *Numquam illa virum uxorem ducitum posset animum inducere*.] Quasi in rem duram & immanem.

25. *Habere autem?*] Ostendit pronuntiatione, quod prope est, ut non habeat.

26. *Sed firma ha vereor ut sint nuptia*.] Bene pro persona servi, qui vult dominum uxorum esse magis, quam amatorem Bacchidis, *Sed firma vereor*.] Animadvertit Terentium in nuptiis hoc dictum servare, utrum firmas an infirmas dicat nuptias. *Ut*.] Ne non.

27. *Si in rem est Bacchidis*.] Bene aditum, *Si in rem est Bacchidis*: ut ostenderet, se non malignitatis, sed benevolentiae causa, talia vota suscipere. *In rem*.] Pro, utilitatem: *Abre*, contra utilitatem.

28. *Sed qui istuc credam?*] Id est, nuptias esse infirmas, *Sed qui istuc credam, ita esse?* dicit mihi, *Parmeno*.] Superiore voto excusavit crimen curiositatis: jam

videtur post Bacchidem audire velle.

29. *Non est opus prolatio: hoc percontarier desiste*.] Vide quam convenienter Poëta, quum id agat, ut narrantem Parmenonem inducat, tamen multis diverticulis morales facetias intermiscat. *Non est opus prolatio: hoc percontarier desiste*.] Incerta distinctio, utrum, *prolatio* hoc, an *hoc percontarier*.

31. *Ita me DI bene amabunt*.] *Pro amant*: ut,

— donec regina sacerdos

Marte gravis geminam partu dabit Ilia prolem.

32. *Ut hoc proferam*.] Prodam, Bacchidi scilicet, vel cuilibet, *Mecum gaudeam*.] *Mecum*, intra me, *Virgil*.

Hac secum. —

33. *Numquam dices tam commode*.] Hæc pronuntiatio ejusmodi esse debet, ut ex ea appareat prope delinitum Parmenonem, vir se posse continere quin narret. *Numquam dices tam commode*.] Quasi ex parte labefactus est: sic enim loquitur.

34. *Ah noli, Parmeno*.] Artificiose se fingit audire nolle, ut tacitura credatur, si audierit: quia curiositas signum est loquacitatis. Sic *Horat*.

Percontatorem fugito, nam garrulus idem est.

35. *Quasi non tu multo malis*.] Deest, *Ita dicu*: ut sit, *Ita dicis quasi*. Et nunc Philotis non est instantior hac calliditate, ut magis servum ad dicendum provocet. *Quasi non tu multo malis narrare hoc mihi*.] *Εἰ δὲ τίς*: deest enim, *Ita gravari dicere*, aut *Ita negas to esse locuturum*.

37. *Et illud mihi vitium est maximum*.] Servile vitium est, tacere non posse. *Vera hæc prædicat*, & *illud mihi maximum vitium est*.] Hæc lentius apud sese: illud clare, *Si mihi fidem das*. Etiam alia se habere vitia, exceptione significat, in hoc quod dicit, *Illud mihi vitium maximum est*. *Si mihi fidem das*.] Animadvertit, his dilationibus etiam spectatorem suspendi, quo libentius audiat, *Si mihi fidem das*.] Fideliter, pro des.

38. *Ad ingenium redis*.] Quia à se discesserat, sitaceret. *Cicero*, *Redit ad se*.

39. *Hanc Bacchidem amabat*.] ut cum

maxime.] Ejusmodi est hæc tota narratio, ut defensionem adolescentis continere videatur: quod meretricem amicum necessitate coactus deseruerit. Mire igitur, unde questio est, inde cœpit: *Amabat*, inquit, *Bacchidem*. Sic & in secundo *Virgilius*, an fortiores Græci Trojanis:

-- fracti bello, inquit, satisque repulsi
Ductores Danaum. ---

40. *Bacchidem amabat.*] Ordo & sensus hic est, Hanc Bacchidem tum amabat Pamphilus, ut cum maximè amabat, quum pater uxorem, ut ducat, orare accipit. Et *Ut* positum pro *quemadmodum*. Et *maxime* his numero subauditur. Et *cum maxime*, una pars orationis est: aut *cum maxime*, pro nimis.

41. *Quum pater.*] *Quum*, modo adverbium est temporis, pro *quando*. *Orare accipit.*] Maxima necessitas est, orans pater.

42. *Et hac communia omnium.*] Quid si injustum est, quod orabatur? ostendit iustum, & frequentatum, quod dicebat pater.

43. *Se se senem esse dicere.*] Omnem causam adolescentis senex amputavit, pro suo senili commodo rogans: potuisset enim adolescens dicere, *Quam pro me curam geris, hanc precor pro me deponas. Senem esse dicere.*] Illud posset agere amator contra utilitatem suam: sed non poterat filius contra utilitatem patris. Ergo ut coheret pater, suam causam interponebat.

44. *Præsidium velle se senectuti suæ.*] præsidium senectutis, sobolem & successorem dicit.

45. *Idcirco se negare.*] Utrum deest ducere? an negare senectutis. Sed postquam acrimia pater instat.] Tria dicit, & *Acrimia*, & *Pater*, & *Instat*. Sed postquam acrimia pater instat.] Postquam, inquit, actius instat, non compulsus est Pamphilus, sed tantum deliberavit. *Pater instat.*] Major vis est quum pater instat, quam quum rogat.

47. *Pudorine. anne amori obsequeretur magis.*] Sic ostendit in utramque partem, ut tantum in animo honesti adolescentis pudor amore vincere debuisset. *Pudorine anne amori.*] Ἀνακάλυψε.

non enim præposito *utrum* intelit *anne*. *Pudorine. anne amori.*] Latens excusationis ratio explicata est. *Pudori*, Patrie scilicet: *Amori*, Meretricis.

48. *Tundendo. atque odio.*] *Tundere*, est sæpius idem repetere: translatio à fabricorum malleo. *Odio.*] Assiduitate, Attendenda est difficultas unusculique verbi. *Tundendo*, atque odio denique effecit.] Denique temporis longitudo significat. *Effecimus* vero, quod cum magno conatu & molimine facimus, vixque per nos finem accipit. *Tundendo*, atque odio denique effecit *senex*.] Mire interposuit moras, ad postremum confessus uxorem ductam. Primo, inquit, negavit: post, deliberavit: ad postremum, duxit. Non, inquit, ipse: sed effecit hoc senex. Ita mutatione personæ totam voluntatem adolescentis absoluit. *Denique effecit.*] Oratorie tempus apposuit: nam hoc significat *Denique*. *Odio.*] Hoc est, instantia.

49. *Respondetis gnatham.*] Vide, non hic dici, *Duxit uxorem Pamphilus*: sed totum ad patrem referri.

50. *Neutiquam.*] Non nimis.

51. *Donec jam in ipsis nuptiis.*] Nota locutionem sensu magis, quam verbis manifestam. *Donec jam in ipsis nuptiis.*] Deest, Positus constitutusve ita dicitur, & ægre tulit. Aut repetere debemus sic, In ipsis inquam nuptiis. *Donec jam in ipsis nuptiis.*] In mentione nuptiarum effervescit animus amatoris.

52. *Nec moram ullam, quin ducat, dari.*] Ubi nec aliquam dieculam vel dilationem videt ad nuptias. *Quin.*] Quominus.

53. *Ibi demum.*] Denique, postremo. Et nire additum est *Ibi*: quia male pendebat, in ipsis nuptiis. & sic est, quasi dixisset, In ipsis inquam nuptiis. *Demum ita ægre tulit, ut ipsam Bacchidem, si adesset, credo ibi ejus commiseresceret.*] Hoc *ἄνευτο* ut *Virgilius*, Vel Priamo miseranda manus. Ut ipsam R. *Bacchidem*.] Quæ nunc acculatrix est. Et est argumentum ab amico. *Ægre tulit.*] Idem *Virgilius*:

--- quis talia fando,

Myrmidonum Dolopumve, aut duri
miles Vlyssis,

Temperet à lachrymis ? ---

54. *Credo tibi.*] *Ibi*, pro *Tum*.

56. *Ve colloqui mecum una posses.*] Πα-
γελλον tertium, Et argumentum à per-
sona, quod ait, *Mecum, Parmeno, perii.*]
Argumentum à dictis: quod ait, *Parmeno*,
perii, Parmeno.] Moraliter, &
antonomastice nomen repetit, Et signi-
ficantur fecit, non addendo *Dicebas*, & in
μὴν πρὸς ἀδελφὸν μετακινῶ transiendo. Et
mirre interpoluit nomen, ut affectum
doloris ostenderet, Sic *Virgilius*:

Anna : fateror enim. —

58. *Parmeno*, &c. *Parmeno.*] Ἐν ᾧ
repetit nomen.

59. *At te Di Deaque perduint.*] Ob-
tinet & persuasit servus, nam iam meret-
rix seni irascitur, non Pamphilo. *Cum*
is hoc odio.] Cum instantia ac molestia,

60. *Ad pauca ut redeam.*] Tanquam
multa sint, quæ de Pamphilo amore dici
possint, *Ad pauca ut redeam.*] Præceptum
oratorum in longa narratione, pro ve-
ritatis inquisitione, reddit enim audito-
rem acriorem, quem spes finis recipit
fatigatum. *Uxorem deducit domum.*] *Uxor*
dicitur, vel ab ungendis postibus, & fi-
genda lana: id est, quod quum puellæ
nuberent, maritorum postes ungebant,
ibique lauvam figebant, vel quod lotos
maritos ipsæ ungebant, cuius rei testis
Ennius:

Exin Tarquinium bona femina lavit &
unxit.

61. *Nocte illa prima.*] Pronuntian-
dum acutius *illa prima*: quasi dicat, ple-
na desiderii, plena cupiditatis. Simili-
ter addidit *Virginem*, & expresse, *Non*
attigit nocte illa prima, Quasi dicat, ple-
na amoris & plena dulcedinis: ut mi-
rum sit quod inferatur, *Non tactam virgi-
nem.* Et hic argumentum est, quanta fe-
cerit Pamphilus erga amicam suam, *Vir-
ginem non attigit.*] *Virginem* ἐπαφῆς
est: quamvis non amatam, virginem
tamen, & non dixit, non amplexus est:
sed, *Ne attigit quidem.*

62. *Qua consecuta est nox*] Eam primam
noctem scilicet, *Nihil magis.*] Quasi
in nihilo possit esse magis aut minus. Et
nihil magis, asseverationis est.

63. *Quid ais? cum virgine una.*] Inve-

nitur quasi interfectio una, id est, si-
mul uno loco. *Cum virgine.*] A persona.
Vna.] A loco. *Adolescens.*] A persona.
Cubueris.] Ab habitu & occasione. *Cum*
virgine una adolescens cubueris.] Ar-
gumenta in conjecturam necessario posita:
quibus *Terentius* ex utraque parte dispu-
tans, τὸ ἀπὸ τοῦ purgat, ne quis illum
stulte hæc posuisse iudicaret. Hæc enim
meretrix tarde credit argumentis, ne à
Parmenone vincatur, Hinc est quod ait
Horatius,

Vincere Cæcilius gravitate, Terentius
ars.

64. *Plus potus.*] Ab impulsione, & ex
accidentibus.

65. *Non verisimile dictis.*] Ἀόχνη
perversa: prius est enim verum, deinde
verisimile. Sed ideo sic dicit, quia est
sæpe non verisimile, verum tamen: ut,
Decios pro alieno commodo mori vo-
luisse. *Non verisimile dictis.*] Hoc jam plus
est, tantum eum amasse Bacchidem,
quantum non possit credi,

66. *Credo ita videri tibi: nam nemo ad*
te venit.] Magno compendio usus est,
non ostendens cur hoc falsum sit, quod
putet meretrix, sed cur hoc putet, ita ex
ejus persona totum refellitur, quod ob-
ijcit.

67. *Ille invitus.*] *Invitus* dicendo,
quasi admonet iterum iterumque, ut
Virgilius,

— *Italiam non sponte sequor.*

68. *Quid deinde sis?*] Interponitur
persona ad exitum festinans: ut alibi,
Quam metui quorsum evaderes, Diebus
sane pauculis post.] Hic exitus est.

69. *Pamphilus me solum seducit foras.*]
Ne tellis quisquam & arbiter secretorum
interveniat. *Me solum seducit foras.*]
Familiaris in sermo jactantia, de domi-
norum familiaritate, simul quia decens
est, ut per eum, quid gestum sit, specta-
tores sciant.

70. *Narratque, ut virgo à se integra*
etiam tum sit.] Hoc est illud quod su-
pra dixerat, *Nocte illa prima virginem*
non attigit.

71. *Seque ante, quam eam uxorem du-*
xisset domum.] Bonus color purgationis:
diceretur enim, *Quare si illam odio ha-*
bebat, ducebat uxorem.

72. *Tolerare posse.*] *Tolerare*, verbum est male patientis.

73. *Quam decreverim ma non posse diutius habere.*] Ἀποσπορὴν ἔχοντο τοῖς ἀνδράσι. *Decreverim.*] Statuerim & delexerim.

74. *Eam ludibrio haberi.*] Honesto verbo & pudoris pleno usus est : & nove pro vitari.

75. *Quin.*] *Quominus.* *Integram.*] Id est, honestam. non enim dixit, *Spoliatam virginem* aut mulierem. *Vi accepi à suis.*] Vigilanter quidem integram specificat : id est, talem, qualem accepit à suis. potuit enim vitiatam accepisse, ut sæpe evenit. Ergo non abundat, *Vi accepi à suis.* sed habet significationem.

77. *Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili.*] Erga meretricem *Pium*, *Pudicum* erga virginem. Cogitur *pium* dicere Pamphilum, quem perjurum putabat. *Pium* & *pudicum* ingenium narras Pamphili.] An simul erga virginem & *pium* & *pudicum* ? an *pium* erga meretricem, *pudicum* erga virginem.

78. *Hoc ego proferre.*] Verba Pamphili sunt : non ut quidam putant, ad periculum *Parmenonis* referentes. *Hoc ego proferre.*] Amorem scilicet meretricis.

79. *Cui nihil ducas vitii.*] Nunc *Vitii*, culpa uxoris.

81. *Abituram denique.*] *Denique*, mortem significat, & postremam tarditatem. itaque postremo, vel sero abituram indicat.

82. *Quid interea.*] *Exultantis* est, & gesticantis audite. *Interea.*] Intet eos dies.

83. *Postquam hunc alienum ab sese videt.*] Pro *Alienatum* dixit, ut in *Phormione*, *Quid ego vobis, Geta, alienus sum ?* Nam quomodo *Alienum*, si amabat, disisset ? *Postquam hunc alienum.*] *Oratorie*, non jam *Bacchidem* excusat, quam à verisimili causa vult inducere, quod ipsa sit in Pamphilum durior. *Alienum ab sese videt.*] Id est maritum : nam hoc nomen à meretricibus alienum est.

84. *Maligna multo.*] *Maligna*, difficilis ac superba. *Malignus* est, qui difficultatem sui ostendit. *Procax.*] Dispositrix & petax. *Procare* enim, est petere. *Virgil.*

— *Procaxis auster.*

id est, impudentibus. nam qui multam petit, impudens est & procax. Vnde & *Proci* dicti sunt, qui filias alienas in matrimonium petierunt.

87. *Non ad id mirum.*] Obtinuit quod volebat *Parmeno*, nam credidit *Philotis* injuriam factam Pamphilo. *Atque res multo maxime.*] *Opportune* concitatus Pamphilum defendit *Parmeno*, postquam *Philotis* inducitur, ut fateretur injuriam factam. *Atque res.*] *Atque*, imo. *Legitur & Atque.*

87. *Ei illam.*] Meretricem malam. *Et hanc, quæ domi erat.*] Uxorem modestam. *Et illam, & hanc quæ domi erat.*] *Illam* quæ meretrix esset : *Hanc*, id est, uxorem. *Cognovit.*] Diligentius & attentius consideravit, nam *Cognoscere*, est diligenter & attente considerare. *Cognovit satis.*] Bene satis, ex ipsius moribus, & ex meretricis.

88. *Ad exemplum.*] Quasi ad imaginem, & collationem, & speciem comparationis, *Exsistans.*] *Intelligens.*

89. *Hæc, ita ut liberali esse ingenio de-
ret.*] *Qualitas comparativa.*

90. *Pudens modesta.*] Hæc contra vitia meretricia posuit, *Pudens* hæc, illa *procax* : *modesta* hæc, illa *maligna*, reliqua vero superadduntur ornamenta, uxoris matronæque laudes. *Incommoda atque injurias.*] *Callide*, laudata uxor non repetit vitia meretricis apud meretricem : & simul contentus de uxoris laudibus, vitia meretricis intelligit. *Incommoda atque injurias viri omnes ferre.*] *Figura ἑλλειψος.* *Tegere.*] Hoc plus est, quam *ferre*, & *Tegere*, quod meretricem amaret. *Et plus dixit Tegere*, quam celare. *Tegere* enim ad hoc dixit : ut non solum cuiquam non ediceret, sed & ne quis sciret.

91. *Hic animus.*] *Oratorie* dixit, non enim Pamphilum dixit : sed *animus*, Pamphili. *Hic, animus.*] *Hic* pro *Tum*, *Virgilius*.

Hic annus gravis, atque animi matius Alethes.

Vxoris misericordia.] Ἀντιπόδια. *Vxoris misericordia.*] Recte, quia ex misericordia amor nascitur. Sic & in *Phormione*, *Miserum est, virgo ipsa facie egregia.* *Virgilius*.

heu quibus ille

lactatus fuit!

93. *Devinus, partim victus.*] De proximo repetivit *magis* *magis*, *Devinus*, *victus*, *Partim victus* huiusce injuriis.] Qualitas relativa.

94. *Paulatim elapsus.*] Adeo est tardus amor Pamphili & magnus, ut etiam post injurias difficile discedat, *Elapsus*.] Animus, non Pamphilus.

95. *Postquam par ingenium natus est.*] An sibi par? an absolute bonum? ut dicimus, *Sic par est facere te*. Ergo aut sibi par, aut uxori: id est, liberali femina. *Par ingenium natus est.*] *Par ingenium*, eandem voluntatem. *Sallustius*, *Quos eandem odisse*. & eadem *metuere* in unum coegit. Idem alibi: *Nam idem velle, atque idem nolle*, ea demum firma amicitia est.

96. *Inter ea in Imbro moritur cognatus senex.*] Bene causa abitionis Pamphili narratur, *Moritur cognatus senex.*] Bene quod ait *senex*: nam acerbum funus non conveniebat fabulæ. In comœdia itaque apud *Terentium*, aut meretrix molestæ, aut ex duabus una uxor moritur, aut senex. Ita ex hujusmodi moribus, vel incommodum vitatur, vel lucrum insuper nascitur, ut non sit causa lugendi.

97. *Horum.*] Maluit *Horum*, quam *Dominorum*, dicere, *Ad hos redibat lege hereditas*.] Verbo juris usus est: ea enim legitima est hereditas, quæ familiæ debebatur.

98. *Eo amantem.*] Modo jam uxorem: non enim amicam, *Invitum Pamphilum extrudit pater.*] *Invitum* recessisse vis verbi demonstrat. Nam proprie *Extrudere* dicitur, qui manibus expellit: sed hic translatione usus est, ut ostenderet, tantum importunitatis verbis senis fuisse, quantum impulsio manuum efficere potuisset. *Extrudit.*] Verbum necessitatis & aptum importunitati.

99. *Relinquit.*] Inertia præsentis temporis. Legitur & *Relinquit*, *Relinquitum matre hic uxorem.*] Præparatio ad futurum errorem.

100. *Nam senex rus abdidit se.*] Nam hic inceptiva particula est, ut, *Nam meus confersus est homo haud magni pretii*. *Plau-*

rus in Milite glorioso, *Rus abdidit se.*] Verbum reprehendentis senem: quod, *Se abdidit*, dixit, *Huc raro in urbem commeat.*] *Huc* bene dixit, ut ostendat Parmenonem in urbe esse. Mira *οἰκονομία*, fac enim præsentem, & nullus error in fabula est. *Commeat.*] *Commeare* est abesse inde, ubi te esse oporteat. Ergo hoc dicto ostendit, quam raro ad urbem veniat senex, quippe *Commeatus* est ex aliqua commoratione temporalis abscessus.

101. *Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?*] Bene usque adhuc suspensa narratio est, & in hac interrogatione quasi subltomachatur Philoïs decepta, quod nihil videat infirmitatis in nuptiis, quod optaverit, *Quid adhuc habent?*] Hoc utilior meretrix dixit.

102. *Nunc audiet.*] Sic ait, quasi jamdudum audire cupienti, vel quasi ad molestam percontatorem.

103. *Bene conveniebat sane.*] Bene pro multum: & sane, valide, quia qui sanus, idem & validus.

104. *Interim miris modis adisso.*] Huc usque Parmenonem Poeta verba passus est dicere: cetera actibus servaturus. *Interim miris modis.*] Mire ad finem comœdiæ rerum explanatio reservatur, namque si quæras, fallitur Parmeno, quum non odio socrus, sed pudore similitudinem adversus socrum Philumena simulaverit, *Interim.*] Modo repente: & est adverbium temporis. *Miris modis.*] Miris exemplis.

105. *Postulatio.*] *Expostulatio*, querela, sed proprie *Expostulatio* est apud illum ipsum, qui peccaverit: *Postulatio*, de illo apud alterum.

106. *Quid igitur?*] Recte dixit, si hoc non fuit, quid ergo? *Postulatio*, querela & quasi iusta interpositio querelarum.

107. *Fugere de conspectu illico.*] Bene *E conspectu*: utpote, quæ caveret gravida intelligi. Sed tamen subiungit, *Videre nolle*: ut ignorantia Parmenonis appareat, qui argumentum odiorum credidit, quod Philumena neque videri vellet, neque videre, *Fugere de conspectu.*] Ne videretur.

108. *Videre nolle.*] Ne videret. *Denique*, ubi non quis parat.] Pati & sustinere,

& sustineri intelligi potest hoc loco, utrum postquam non potuit sustinere socrum? an postquam illam socrus fecerit non potuit, sic se celantem nurum? Potest etiam sic intelligi, Ubi non potuit argumenta odii sui ipsa nutus pati & continere, migravit ad socrum. *Non quia pari.*] Tolerare aut tolerari: quia *Pator* commune est, nam *Pator* et, & à se, dicimus.

109. *Abiit.*] Proptie *Abiit*: quia non expectavit ut mitteretur.

110. *Vbi illic dies est complures.*] *Ap- paretur* dies, non diebus dixit. *Accersit ju- bet.*] Non addidit *Qua*, quia intelligitur.

111. *Dixere causam tunc, nescio quam.*] Ideo *Nescio quam*, quia nullius momen- ti ac fallam.

112. *Nemo remisit.*] Hic jam apertius odium videtur, ubi nec jam fingitur causa. *Postquam accersunt.*] Subauditur *Nostri*, id est, missi à socru. *Postquam accersunt.*] Id est, missi à nobis scilicet. Et mira varietas.

114. *Ut visere.*] Ut,

— *populare penates*

Venimus. —

Ut visere ad eam.] *Visere*, officii est: *Vi- dere*, querentis aliquem. *Admisi nemo.*] Injuriosa etiam ipsa pronuntiatio est. *Hoc ubi senex rescrivit.*] Scimus quæ ad nos deferuntur: *Rescribit* celata.

115. *Hæc ea causa.*] Bene *Ea causa*: quippe qui se ruri abdidisset.

117. *Nondum etiam scio.*] *Παρελκον- tertium* & deest *scire*. Et est *οὐδὲν- τις*, *Scio scire cum αἰσέδοι*. *Nondum etiam.*] Recte servavit reliquis partibus fabulæ pendulum & attentum spectatorem.

118. *Nisi sane cura est, quorsum eventum hoc fiet.*] Bene, quia curiosus est Pammeno, & idem garrulus, nam per totam fabulam talis inducitur. *Quorsum eventum.*] *Εμψυς*, deest *scire*.

119. *Habes omnem rem.*] Quasi dicat, quam audire expetisti, *Pergam quo capî hoc iter.*] *Pergam* hoc iter: ut,

Tendere iter penitus. —

Quo capî hoc iter.] Ad portum scilicet.

120. *Nam constitui cum quodam hospite.*] Dicit causam cur in reliqua fabula non appareat persona hujus meretricis, *Constitui.*] *Constitui* proptie, nam de hu-

jusmodi rebus dicitur convenire & con- stituere, de cuiusmodi rebus apud extra- neos meretrices agunt.

121. *Di vortant bene quod agas.*] Sæpe enim res eveniunt aliter, quam volumus: & ideo *Vortantur* colitur, qui præstat rebus vententibus.

IN SCENAM PRIMAM

ACTVS SECVNDI.

P *Rô Deum atque Hominum fidem!*] In hac scena accusatio socrus est: qua se conjecturaliter defendit. dicens nihil à se factum in perniciem nurus.

1. *Prô Deum atque Hominum fidem!*] *Εμψυς* ab exclamatione cœpta sce- na est. Senex enim est difficilis & iratus. *Quod hoc genus est? qua hæc est conjura- tio?*] Conatur Terentius adversus famam socrum bonam reperire, & incipit à generali exclamatione, quo vehementior sit ejus accusatio: paulatimque ad speciale crimen descendit. *Quod hoc genus.*] Accusatio à persona: cui accidit ex sexu, & quod socrus est. *Conjuratio.*] *Confessio* bonæ rei est: *Conjuratio* malæ, & inde conjuratio Catilinæ dicta est. *Qua hæc conjuratio.*] Accusatio à re.

2. *Vt omnes mulieres eadem aque stu- deant.*] Bono argumento utitur. *Lixisti* nurum, quia socrus es: & nulla socrus diligit nurum. *Vt omnes mulieres.*] Accusatio à causa eadem. *Studeant.*] Majoris operis est *studere*, quam *velle*.

3. *Neque declinatam quidquam.*] Id est, flexam vel inflexam, ab eo quod declinaverit: ne parum sit, diversam vel dissimilem dixisse, ut est illud, *Illum tu- multum inflexit*.

4. *Itaque adeo uno animo.*] Nescias an ex sententia hac, vel adeo ex hac sce- na nomen fabulæ sit inventum. *Itaque adeo.*] Necessaria sententiæ *αὐτοβουλία*, ad describendam utramque personam.

5. *Viris esse adversar.*] Aliud argu- mentum: *Lixisti* nurum, ut mihi ad- versaretis, nam mulieres, & mulieres omnes adversantur viris. *Eque studium est.*] *Studium*, est voluntas hominis atten- tior atque impensior. *Similis perni- cia est.*] *Αὐτονομία*, nam *studium* & bo- num

num est: *Perstancia* vero nunquam non mala.

6. *In eodemque omnes mihi videntur ludo docti ad malitiam.*] Tria in accusatione posuit, ex quibus duo sunt communia, unum ipsius, quod mulier est, & quod foror, communia: quod ipsa specialiter magistra est ad malitiam Solstrata. Ex his colligit injuriam passam nuntium per conjecturam.

7. *Et ei ludo, si ullus est, magistrum.*] Magna amplificatio criminis, dubitat an sic ludus malitiæ: & magistrum non dubitat Solstratam, sed Cetero scio inquit.

8. *Me miserram.*] Et hæc *ἐπεὶ οὐκ* excepit, sed ad misericordiam spectat defendentis oratio. *Quæ nunc, quamobrem accusor, nescio.* Oratorie pro se loquitur mulier, siquidem majoris innocentie est nescire crimen, quam defendere, & his verbis ostenditur, sine noxa esse etiam Philumenam: non solum hanc, quæ loquitur, Solstratam.

9. *Non, ita me Di ament, mi Laches.*] Modo *Mi Laches* non est blandientis, sed ejus qui periclitetur innocens. *Non, ita me Di bene ament.*] Ἄνθρωπος μὲν per iurandum. *Non, ita me Di bene ament.*] Animadvertendum, veteres, non minus ἐπισημασμένων in verbis, quam κακώτατον neglexisse: velut hic, *Ita me Di bene ament.*

10. *Itaque.*] Modo duæ partes sunt orationis. *Di mala prohibeant.*] Seniliter odit uxorem, ejus amor optabilis fuit in adolescentia. *Di mala prohibeant.*] Ut una inter nos agamus ætatem.

11. *Postmodum resciscet.*] Hæc figura ab oratoribus ἐπαγρυμνα nominatur: in qua aliquid promittimus iudicibus nos probaturos, quum metumus, ne quid illis temere persuasum sit. *Postmodum resciscet.*] Fiducia innocentie. *Resciscere* est, quum quod de indultria celatur, vix argumentorum vi agnoscitur.

12. *An quidquam pro istis fecisti.*] *Αἰνᾶναι*, *παρὰ ἀρετῆς*.

13. *Quæ me, & te, & familiam.*] Jam sic accusat, quasi probaverit crimen, & est amplificatio. *Quæ me, & te, & familiam.*] Hæc exaggeratio est, quæ δι-
νόως appellatur: quum ex uno malefi-

cio multa sunt ab oratoribus crimina. *Di decoras.*] *Dedecoratur*, quod honestum est: *Turpatur*, quod honestum est corporale.

15. *Dignum, suos cui liberos committerent.*] Multum sonanter, & accusatorio strepitu, nec masculinum genus nec femininum posuit: nec unam, sed liberos. Sic Cicero, *En cui tuos liberos committas*: quum de uno ageret, & *Habemus enim liberos*: de puella, *Dignum.*] Sic dixit *dignum*, ut honoris genus sit, accipere uxorem meruisse. *Suos cui liberos committerent.*] Nota liberos in significatione etiam unius filii.

16. *Tu sola exorere.*] *Emergis*, reperiris. Verbum hoc impudentiam notat, Cicero. *Exoritur est servus, qui quum in eculeo appellare non posset, eum accusat solutus.* *Exorere.*] Existis, *Exoriri* dicitur, qui non expectatus invadit in aliquem.

17. *Tu inquam mulier, quæ me omnino lapidem, non hominem putas.*] Tu mulier, ἐπεὶ οὐκ ἔστιν malitiæ habet, & omnino expressio consuetudinis est ad indignationem. Et lapis nunquam utilis, nisi ad telum, quem magis ad injuriam delegit, nam laxum melius, quam lapis. Ut Virgilius:

Saxaque subvestiare humeris. —
Tu inquam mulier.] Sic Euripides:

Πολλάς δ' αἰεὶ τοὺς μαχαίρας, γυνὴν
καὶ ἄνδρα.

& Virgilius:

— *varium & mutabile semper*

Famina. —

Lapidem, haud hominem.] Sufficeret, *Lapidem* putas: sed de stomacho, *Haud hominem*, additum est. *Plautus*, *Hæus meus, elephantis corio circumiectus est, non suo.* *Haud hominem putas.*] *Ἐν ἡδὺς*, Sic Apollodorus: *Σὺ μὲν πᾶσι πᾶσι* * *εἰς* *καὶ* *ἀνδρῶν*.

18. *An quia ruri esse crebro soleo.*] *Memor* sui est, qui dixerat, *Rus abis.*

19. *Quo quisque pacto hic vitam vestrorum.*] *Vestrorum* pro *vestram*, sic veteres.

20. *Multo melius hic quæ sunt.*] *ἡδὺς* *βολή* usus est, ut in Adelpis, *An non prius totis sex mensibus olfiscissim.*

21. *Ideo, quia, ut vos mihi domi eritis.*] *Misce* confirmat, unde sciat: ne suspici-

ciose crimen obijcere videretur. Et bene *Mihi*: quia commoditas familiaris ad hunc redundata est.

22. *Prædum equidem audivi cepisse odium tui Phylumenam.*] Primo objurgatio est *Sostratæ*, cur non amet nulum. Secundo, cur non ametur à nullo. Tercio, cur usque adeo puella nupta deserat domum.

23. *Minimeque adeo mirum.*] Satis amare, pro merito dicit odium, contra meritum amoremque: simul excusat nulum, quæ oderit talem socium: & simul prævenit, *Quid si non læsa est*, sed odio me habet.

24. *Sed non credidi adeo.*] Decit *Ostram* fuisse.

26. *As vides. quam immerite agnoscere hac mihi erit abis te. Sostrata.*] *Hæc* de post acrem invectionem, se ipsum miseratur, ut invidiam dux inelamationis in ipsam convertat. Sic in *Andria*,

Age nunc: jam ego pol hæc, si vive, tibi ostendam. herum quid sit periculi fallere. Et continuo,

— Chreme.

Pietatem quasi! nonne te miseret mei. Tantum laborem capere ob talem filium? Quam immerite agnoscere hac erit mihi abis te. Sostrata.] Postquam de injuria dixit, de persona ejus cujus fama est, id est, "cum *Ægritudo* hac oritur. *Oritur*. & magnitudinem rei significat, & repentinum impetum. ut supra, *Tu sola exorere.*

27. *Ræ habitatum abis.*] Quia dixit, *Senex rui sese abdidit. Concedens vobis.*] Ne diceretur, quod sit voluptatis causa, *Vobis*, melius pluraliter, quam si diceret *Cui*: *Concedens vobis*. & *rei serviens*.] *Concedens vobis*, id est, ut vos in urbe essetis. *Rei serviens*.] Res servit divitiis, quia abundant: rei serviunt pauperes, quia se coarctant ad angustias rei. Ita ergo res pro qualitate sua & servit, & ei rei servitur. *Horatius*,

Imperat aut servis collecta pecunia cuiquo.

28. *Vestros sumptus, otiumque.*] Sumptus vestros, idem quod alibi, *Otium*. & *otium urbanam*. Vel quod nihil acquiritis, ut in *Adelphis*, *Hæc ego elementis vnam urbanam, atque otium sequuntur*

sum. Otiumque.] Hoc est, amorem: quasi nihil agentibus. *Ut ne fratres possent pati.*] *Mediocris* scilicet: ut comici patres familias.

29. *Præter æquum, atque aetatem meam.*] *Præter æquum*, quia vos estis domini: vel quia vos fruimini, quum ego doluerim. *Ætatem.*] Quia senex. *Virgil*,

— *vires ultra, fortemque senecta.*

30. *Nen te pro his curasse rebus.*] Mirus sensus: Pro his, inquit, tot rebus unam & facilem redderes: curares, ne quid ægre esset mihi. Et *Te* sic pronuntiandum, quasi dicat, *Eti alii non curarent, curare debuisti.*

31. *Nen mea opera, neque pol culpa.*] Vellet dicere, *Nurus culpa* evenit: sed melius dixit, *Nen mea*: ne accedendo confirmaret, quod dixit senex, *Omne scelus oderunt nurus. Neque pol culpa evenit.*] Bene additum, & *Neque pol culpa*. Potuit enim fieri ut non fecerit ipsa injuriam: sed tamen permiscuit fieri, nure tamen nec ipsa acculat nulum. *Nen mea opera, neque pol culpa.*] Videtur unum dixisse *Opera & Culpa*: & tamen non est idem. *Opera* enim est, si scientes læsetimus: *Culpa*, si nescientes: quorum alterum sceleris, alterum stultitiz est.

32. *Sola hic fuisti.*] Ratio, & deest enim: ut sit, *Sola* enim hic fuisti, quod ad filium & maritum pertinet: nam non sola, cum qua nurus, *Sola hic fuisti.*] *Sola*, quantum pertinet ad regendam domum: cæterum & filius, & nurus erant: sed *sola*, id est, sine me. *In te omni hæc culpa.*] Etsi in nuro culpa aliqua, in te omnis est tamen, *Sostrata. Sola. Sostrata.*] Optime geminavit *sola*, more italicentium: nondum nomen posuit, & *Sostrata* additum ad amaritudinem inclamantis.

33. *Quum ego vos solvi curis cæteris.*] *Vos*, pio *Te*, ut,

Dixisse manum committere Tenebris.

Quum ego vos solvi.] Nova figura, *Solvi* vos.

34. *Cum puella anum suscepisse inimicitias.*] Hoc dicit, tanquam concellerit etiam nulum iniquam esse. *Cum puella.*] *Puella* blande dixit: ita hanc cum amaritudine, anum.

35. *Illic diuers culpa fallum.*] *Præ-*

hit defensionem : & eam sic pronuntia-
vit ut crimen. *Haud equidem dico, mi
Laches.*] *Mi Laches* modo dixit, quasi
gravissimum accusatorem arguens, &
quasi defatigata & delassata ejus incla-
mationibus. Non ergo blandientis est
modo *Mi* : sed invidiose rogantis.

36. *Gaudeo (ita me Dī ament) gnati
causa.*] Quod similis filius non sit, an
quod talem uxorem habeat, quam nec
inimica accusare possit ? Et *gnati causa*,
dixit : quia talem uxorem habens, sua
causa quid gaudeat, non habet. *Nam de
te quidem scis scire.*] Id est, nihil detri-
menti sit, si tu pecces. id est, nunquam,
inquit, peccando pejor fieri potes : sed
es eadem quæ semper es. Sensus est :
Jam talis es, ut pejor fieri non possis.
Sic *Cicero, Est idem Verres, qui suis
semper.*

37. *Peccando detrimenti.*] *Servas*, in-
quit, numerum peccatorum, nec sit ul-
lum copiarum detrimentum. sed quum plu-
rimum delinquas, tantundem semper
admittitur. *Peccando detrimenti.*] Hic
sensus obsecutus est : attamen hic dum,
quantumcunque inquit sceleris admis-
eris, id est, quantumcunque peccaveris,
nihil de tua existimatione minuitur, ni-
hil de pudore derogatur : eadem es quæ
fuisti, quia pejor fieri non potes. *Pe-
ccando detrimenti.*] *Quidam* hanc putant
equivocando : quasi dicat, Certus sum, quod
ex nullo peccato tuo damnum pati pos-
sumus : sed male.

38. *Quis scit, an ea causa, mi vir.*] De-
fensio à derivatione causæ, in qua osten-
ditur non hanc esse, quam objicit cau-
sam senex, cur abierit nurus ad matrem
suam.

39. *Vt cum matre.*] *Deest sua. Vt cum
matre una plus esses ?*] *ἰδιωτικῶς* dixit :
id est, diu, ac majorem partem.

40. *Quod heri nemo voluit.*] Bene in-
firmavit defensionem senex, dicendo,
Si propter matrem abiit, cur tu exclusus
es, quum venires ?

41. *Enim lassam oppido.*] *Infirmus* de-
fenditur socrus, ut error senis usque ad
ἄγαντος perseveret. *Enim lassam op-
pido.*] Pro, *Oppido* enim dixit. *Superva-
cua* ponitur interdum hæc conjunctio,

aut pro altera conjunctione. *Oppido.*]
Valde, translatio à rusticis, qui interro-
gati, quemadmodum fruges provenis-
sent, respondebant, *Oppido*, id est, quæ
sibi & oppido succedere potuissent. *Eo.*]
Propterea, ideo.

42. *Tuos esse illi mores.*] Acerbissime
institit senex & accusationis uxoris, &
defensionis nurus : siquidem hoc sensu
dicat, nurus nec mendacii culpam in-
currere, quæ vere ægrotet ex moribus
matris socrus.

43. *Nam vestravum nulla est.*] Pro *Ve-
strum*, hoc enim venit ab eo quod est
Vestra. *Quin gnatum velis.*] *Quin*, quæ
non.

44. *Et quæ vobis placita conditio est,
datur.*] Imago hic quadam argumenta-
tionis, quæ dicitur ἀπ' ἀπὸς ἀρχῆς τῆς
λόγῃς : quod Latine dicitur, *Ab initio ad
finem*, & ut generaliter cœpit invec-
tionem, ita generaliter concludit in socrus,
& est sensus, Eo improbius facitis, quod
illas, quas elegeritis, odistis.

45. *Vbi duxere impulsu vestro.*] Bene
verba eadem stomachose, & significan-
ter repetivit, ut improbitas ex proximo
appareat impulsu. *Vbi duxere impulsu.*]
Videtur, ut supra diximus, hæc tota sce-
na ad hoc interposita, ut fabulæ nomen
hinc intelligeremus inventum. Et im-
pudentiam socrum, impulsu repetitio
demonstravit. *Impulsu vestro.*] Sic in
Heautontimor. *Scortari crebro nolunt, no-
lunt crebro convivari.*

IN SCENAM SECVNDAM ACTVS SECVNDI.

E *Isi scio ego, Philumena, mentem jus
esse.*] In hac scena moralis allocutio
Phidippi est ad filiam, missi filii patris co-
lorem ostendens.

1. *Etsi scio.*] Apparet & hic multa
prius patri suo Philumenam locutam
fuisse. Ergo hæc responsio est, non prin-
cipium. *Scio mentem jus esse ut te cogam.*]
Hoc idem in *Adelphis*, *Non necesse habeo
omnia pro meo jure agere. Vt te cogam.*]
Etiam invitam scilicet.

2. *Patri animo victus.*] Bene *Victus* :
quia non ratione facio. *Victus* est unde-
cunque, qui recedit à jure.

P P P P ij

3. *Neque tua libidini.*] Libido est quælibet voluntas temere suscepta. Et bene *Libidini* : est enim non æquum, domo mariti abesse nuptiam. Et si enim pro voluntate posuit *Libidinem* : tamen sub-acculavit hoc nomine.

4. *Optimus.*] Opportune. *Ex hoc jam scibo.*] Legitur & *Hinc*, locale adverbium, & quasi comminatur uxori, modò se inventurum, ipsam peccasse non nuntium. *Quid sit?*] Utrum quid sit rei? an quid sit nurus? utrum innocens, an iniqua? Et videtur hoc Sostatræ dicere: nam vicini sunt inter se proximi Laches & Phidippus.

5. *Phidippe, esto tge meis.*] Expostulatio Lachetis apud Phidippum, accusationem continens, tanquam causam injuriarum intendat. *Scio me esse adprimum obsequentem.*] Principium à persona ejus cum quo agitur, & sua: & an utile sit, nimis obsequi hominem suis. *Adprimus.*] Vehementissime.

6. *Sed non adeo ut mea facilitas.*] Facilitas, indulgentia, sed non adeo, ut mea facilitas.] Deest Tamen, & est, *ἀνὰ λόγῳ*.

7. *Nunc vides.*] Jucunde temperat ejus culpam, quem accusat, quum dicat illum coactum à suis facere sibi injurias. *Eia vero.*] Modo adverbium corripientis. *Eia verò.*] *παρίσταται*.

8. *Adis te heri de filia.*] Narratio. & memoriter Poëta: quia dixit *Heri*, ea causa rure huc advenit, patrem continuo Philumenæ convenit. *Isidem incertum amisisti.*] Pro *amisisti*, *οὐκ ἔγνω*. Et *Isidem*, quid est? an id, Incertum amisisti, ut ad te incertus veni? Jungendum ergo *Veni*, *isidem*, ut sit, *Ut veni*, *amisisti* *isidem* incertum. Incertus inquit veni: incertus à te recessi.

9. *Haud ita decet.*] Non usque adeo decet, & est confirmatio. *Haud ita decet.*] Bene additum est *ita*: et si enim celandæ iræ: non usque adeo tamen, ut discordiam pariant.

10. *Antea refellendo, aut purgando.*] *Refellit* qui negat: *Purgat* qui fatetur, & sic defendit. Ergo *Refellimus* per conjecturam: *Purgamus* per ceteros status. *Vobis corrigemus.*] Plus dixit *Vobis*, quam *Tibi*.

11. *Te judice ipso.*] *Virgilius*: *Pan Dens Arcadia mœnemque iudice certor*, Quid enim est *te ipso*, nisi scilicet conculper, & tibi ipsi ac tuis faventi: vel qui me speres vincere. *Sin ea esset causa retinendi apud vos.*] Reprehensio.

12. *Arbitror, Phidippe.*] Bene addidit nomen, excitans audientem.

13. *Satis ut mea domi curetur diligenter.*] *Vi*, ne non, & jungendum est, *Satis diligenter*, non enim, *Mernis satis*.

14. *At, ita me Diament, haud.*] Addidit iurjurandum: vix enim credibile est tantundem amato socerum, quantum patrem. *Esi illi pater es.*] *Σαύστης* in primo libro, *Et leberis ejus avunculus erat*, *Esi illi pater es.*] Conpendium attulit *Virgilius*:

Hoc fuge nata Dea, ---
Hoc enim sentit, Quinquam natus *Dea* sis: fuge tamen.

15. *Id adeo quæti causa.*] Honestè amoris nurus rationem subiecit piam. Nam non continuo rectum est, nimis amari à socero nulum, nisi propter filium diligatur. Bene ergo *Quæti causa*, incredibile est enim, patrem non patris pietate superari.

16. *Quem ego intellexi.*] Et causam sui amoris ostendit, & mariti nullam erga conjugem culpam: quippe qui amet, & a Parmenone dictum, *Et amantem invictum Pamphilum extrudit pater*. *Quam ego intellexi illam haud minus.* *quam se ipsum magni facere.*] Hic subtiliter oneratur culpa nurus: si quidem indigne injuriam faciat socero & marito.

17. *Neque adeo clam me est, quam esse.*] Ingeniosissime Poëta jam præparat causam simulaturo ob hanc rem iracundiam Pamphilo.

18. *Hac prius, quam ille ut redeat.*] Hic subtiliter etiam terrorem iniecit iracundie mariti.

19. *Laches, & diligentiam vestram.*] Principium similiter à persona est factum, *Laches, & diligentiam vestram.*] Remotivo statu agit Phidippus pro persona sua, nam in filiam remover culpam, cur non redeat: & relativam simul tenet qualitatem, potest enim videri, eam injuria socius ad hanc voluntatem esse compulsum. *Laches, & diligentiam ve-*

fram.] Ab eo cepit, quo maxime motus est, & quod in primis purgandum sibi fuit: ne suspectam aut voluntatem, aut diligentiam habere videatur assinium. Et cum affectu quodam & gemitu dixit *Laches*, quod ille ait *Phidippe*, & bene à nomine cepit, ut consentire illi videatur. Et diligentiam, quod ille ait, *Sin metuis*, satis ut mea domi, &c. Et *Vestram* melius, quam *Tuam*; quum ille dixerit de se tantum, Et benignitatem, quod ait, *Haud tibi concedo, nisi illi pater es*, ut tu illam, &c. Et diligentiam vestram, & benignitatem.] *Arctus* ad utrumque. Diligentiam: quia dixit, *Si metuis*, satis ut mea domi curetur diligenter. Benignitatem: quia dixit, *Haud tibi concedo*, nisi illi pater es, ut tu illam salvam magis velis, quam ego.

22. *Et quia dicis, omnia esse, ut dicis.*] Quod juravit: & quod dixit gnati causa, & quod addidit, *Quod illam amet Pamphilus*.

23. *Et te hoc mihi cupio credere.*] Melius, quam si & hic juraret, *Et te hoc mihi cupio credere.*] Bene collegit ex vicissitudine, quod volebat,

24. *Si facere possum.*] Hic est remotio, *Si facere possum ullo modo*, & mollius dixit, quam si *Nos facere possum*, dixisset, hoc enim vult intelligi, *Volo, & non possum facere*,

25. *Ebo, numquidnam accusat virum?*] Gesticulatio quædam, secretiora querentis, sæpe enim de maritis puellæ parentibus queri solent aliquid ejusmodi, quod solis ipsis committendum est. *Ebo, numquidnam accusat virum?*] *Ebo*, interiectio ponentis autem propiorem, nam illa querit, quæ solent de maritis puellæ matribus queri, *Nam postquam attendi.*] Institi, Et vide, num desit animum: ut sit, *Attendi animum*, Non enim plenum est, sed nudum. Adverti enim oculos, aut animum subauditur,

26. *Sanctè adjurat.*] Tò Ad. nunc auctivum est: significat enim *Valde*.

27. *Nen posso apud vos Pamphilo se absente perdurare.*] Bene hic addidit Poëta verba *Philumenæ*, ad quæ *Phidippus* respondere: quum diceret: *Ei si scio ego, Philumena mecum jus esse*, &c. *Nen posso apud vos Pamphilo se absente perdurare.*]

Magnifice contra illud quod *Laches* dixit, ægre laturum *Pamphilum*, & ita locutus est, quasi hoc *Pamphilo* gratus esse debeat. *Perdurare.*] Proprie & muliebriter dixit.

28. *Aliud fortasse aliu vitii est.*] Sic dixit, ne diceret, Sed coge ut redeat, & mollius dixit alii, quam si tibi dixisset, *Ego sum animo leni natus.*] Hoc contra illud quod primum dictum est, *Et si ego meis omnibus scio me esse apprimè obsequentem: sed non adeo, ut facilitas mea illorum corrumperet animos.* *Ego sum animo leni.*] Qualitas venialis, *Animo leni natus.*] Hoc est plenum, nam *Sum animo leni*, quum dicimus, *improbitate* profertur.

29. *Non possum.*] Conclusio, *Hem Societate.*] Quæ dixisti, *Non mea opera neque per culpa evenit, Hem me miserram.*] Ad se rediti totiens, quasi delassati, conquiescit.

30. *Certumne est istoc?*] Quod *Philumena* non redeat, *Num quid vult?*] Discedentis verbum.

31. *Transiro.*] Citò ire,

IN SCENAM TERTIAM

ACTVS SECVNDI.

Ædopol ne nos mulieres sumus inique aque omnes,] In hac scena est allocutio qua inducitur secum lequens anus: per quam orationem mores ejus, & animus mihi intelligi possit.

1. *Ædopol* ne nos mulieres,] *Laches* generaliter inculpavit soctus; hæc *Plutimas* defendit, Causa accusationis iniquæ, Non enim omnes sumus malæ, *Inique aque.*] Comicum *magis*. Et vide sententiam, defensionem accusatorum soctum continentem: contra illud quod ait, *Itaque uno animo omnes soctus ederunt nuntius.* Officium enim boni Poëtæ est, nullum genus hominum specialiter lædere. Sic *Virgilius*:

--- Quod sapi mala legere nocere,

Id est, non omnes nocere, sed tantum malæ.

3. *Nam ita me DI ament.*] Bene jurat, nam sine iurejurando incredibile est, sit bona soctus, *Quod me accusat.*] Desit

P P P P iij

in eo, ut sit; In eo quod me accusat nunc vir, sum extra noxiam, An *Quod*, propter quod.

4. Ita animum induxerunt.] *Inducere animum* est ita tenere, ut non amittant; id est, persuadere animo suo.

5. Socrus omnes esse iniquas.] Intelligitur, quibus iniquas, id est nutritus; quia socrus nomen est ad aliquid dictum. *Haud pol me quidem.*] Esse iniquam (subaudiendum est à superiore, ut sit *Pol*, pro pleno iurejurando. *Haud pol me quidem.*] Subaudiendum scio esse, aut *Novi esse*, aut tale quid, secundum *iniquam*, quæ familiaris est his, qui secum loquuntur.

6. Nec, qui hoc mihi eveniat.] *Qui*, unde.

7. Multis modis.] Vehementer, *Iam exspecto, ut redeas domum.*] Quia nihil mirum in matre est: expectare ut filius redeat: idcirco additum *Multis modis*.

IN SCENAM PRIMAM

ACTVS TERTII.

Nemini ego plura acerba.] *Hic* allocutio est per conquestionem, Et bene non se amatoribus modo, sed infelicibus amatoribus comparavi: et principium est à summa totius mali.

1. Nemini ego plura acerba.] Ab eo loco conquestionis, in quo dicitur, quod nulli fere talia adversa contigerint. *Nemini ego plura acerba.*] Nimis cothurnati & tragici in hac scena dolores essent, non comici, nisi adderet, *Ex amore*, *Nemini ego plura acerba esse credo.*] Acerba dupliciter evenerunt Pamphilo, ex præterito, de meretrice: ex præsentī, de uxore.

2. Heu me infelicem!] Ab ipsi simplici exclamatione. *Heu me infelicem!*] Lachrymans hoc dicit, *Hancine ego vitam?*] Ab eo quod ab adversis ad adversa delatus sit. *Parfi perdere!*] *Parco*, confesso, *parfi facit: Parco*, veniam do, *perici*, modo ergo continui, abstinui significat.

3. Cupidus redeundi domum.] Ab eo quod contra spem contigit malum.

4. Vbiuis gentium agere atatem.] A malorum suorum comparatione. *Vbiuis gentium agere atatem.*] Magna detestatio præsentis loci, eligere quasvis terras, vel quamvis gentem potius, quam eam in qua est, *Virgilius*:

Tollite me. Tenetis, quasunque abducite terras.

Et *Gentium* hic abundat. Et bene, *Vbiuis gentium agere atatem*: quia supra dixerat, *Hancine ego vitam parfi perdere?* Nimis enim tragicum fieret, *Sarius erat in mari perire.*

5. Atque hac ita esse miserum me resciscere.] Quod ait, lachrymantis est. *Resciscere*, est vix reperire, quod de industria fuerat celatum.

6. Nam nos omnes, quibus est alicunde.] Aut deest apud, ut sit, Apud nos omnes. Aut nos omnes, pro nobis omnibus. *Nam nos omnes.*] Ratio superioris sensus, & deest apud, aut penes, aut quid tale. *Nam nos omnes, quibus est.*] Constat hanc allocutio esse, retulit enim *Lucro* est, non ad nos omnes, sed ad quibus est alicunde: ut sit ordo, Nam quibus est alicunde aliquis objectus labos, lucro est tempus, hoc est, nos omnes. *Nam omnes, quibus est.*] Hæc figura usus est etiam *Tullius* pro *Murena*, *Prator quoque ne se pulchrum ac beatum putaret, ei quoque carmen compositum est.* Nam ille dativum casum subiecit, cum præposuisset nominativum. Et totum *Apollodori* est, qui sic ait * ΟΙΤΑΡ ΑΙCΙCΟΤΥΝΙΕC ΤΟΝ Χ ΡΩ CΝΟΤ ΔΙCΕΝΤΙΚΗΚΟΤΗC.

* Quibus est alicunde.] Hoc genus locutionis absolutum dicitur. Tale est apud *Virgilium*:

Crasina lux, mea si non irrita dicta putaris.

Ingentes Rutula spectabitis caesi acervos.

7. Rescitum est.] ΣΕCΤΑ ΑΓΕΤΑΝΟΝ.*

8. At sic.] Sed sic, *At sic*, citius qui te expediam arumnis, reperiam.] At hoc modo, quod venisti, & discordias esse celerius reperire poteris: & quo modo his arumnis te absolvas. Et bene *Expediam arumnis*, aut enim solvunt nos ceteri abeuntes, aut impediunt & ligant advenientes, Ut,

Solvite corde metum, Teueri, secludite curas.

At sic, citius qui.] Sententia contraria, nam supra sic collegit, Si ignorare mala sua unicuique bonum est: sequitur ut malum sit, ea cito cognoville. Hic per contrarium, Si in adversis suis succurrere unicuique quamprimum bonum est: sequitur, ut cito ea cognoville, sit quam optimum.

10. *Sed nunc adventum suum ambas.*] Ne accusare alteram altera audeat.

11. *Rem cognosces.*] Melius est rem, quam litem. Rem cognosces. Itam expedies: rursum in gratiam restitues, Τεικνως sententia. Et bono ordine usus est. Prius enim fit querela, deinde ponitur iracundia, postremo reditur in consilium.

12. *Levia sunt hac qua tu pergravia esse.*] Genus consolationis, non a substantia sed a quantitate, non dicit non esse causam sollicitudinis, sed levem dicit. *Qua tu pergravia esse.*] Bene additum contra *Levia*, non gravia, sed pergravia, *Levia sunt.*] A quantitate. In animum induxistuum. Id est persuasisti tibi.

13. *Quid consolare me? an quisquam usquam.*] Ut solet in vero angore, ipsa consolatione aegrescit dolor. Et ingeniose, non inquit *Dicu*, sed *Consolatus me*: & hoc ipso ostendis scirete, quod miser sum.

14. *Prius quam hanc uxorem duxi.*] Hoc refert ad illud caput in quo ait, *Nemini ego plura acerba esse credo ex amore homini unquam oblata.* Prius quam hanc uxorem duxi. Ante rem. *Habebam alibi animum amanti deditum.*] An miser sit in amore *ατ' αραξ αχαι τιλος*, Ante rem, in re, & post rem. *Habebam alibi.*] Gravius dixit *alibi*, quam si in meretrice diceret. & maluit *alibi* dicere, quam *ad meretricem*.

16. *Quam mihi obrudit.*] Recte enim dici potuit, Quomodo ergo uxorem duxit, si amabat? Et bene, *Obrudit*, quia in vito. Sic alibi, *Aliquid monstri alunt: ea quoniam nemini obrudi potest, itur ad me.* Et *Obrudit*, pro obrudebat, εβρεζαται tenaposis.

17. *Vix me illinc abstraxi.*] Vix. vel

μολος, vel statim significat. Atque *expedivi animum meum.*] Curæ, ut diximus, aut ligant, aut solvunt, ut *Virgilius*,

Qua mihi reddat cum, vel come solvas amantem.

amatoris enim curæ vincula dicuntur.

18. *Vixque huc.*] Maluit *Huc*, quam *Ad uxorem* dicere. Item *nova resoria est, porto.*] Porro, deinde, & vim habet deinde modo implicationem continuatam miseriarum referentis.

20. *Quod cum ita esse invenero, quid restat nisi porro ut fiam miser.*] Ordinem servavit allocutionis, in quo à prateritis, à presentibus, à futuris inducitur personæ loquentis oratio. *Nisi porro ut fiam.*] Porro, postea, vel in postremum. Alii conjunctionem putant.

21. *Pietas jubet.*] Aptè, quia *Porro* dixit, addit *lubet*.

22. *Tum uxori obnoxius sum.*] Matris cum dixisset, non intulit *Uxor*, sed mutavit casus. Ita olim suo me ingenio periculis. Olim, ad diuturnitatem retulit, non ad spatium prateriti temporis.

23. *Tot meas injurias.*] Hæ sunt injuriæ quas supra dixit, *Nocte illa prima virginem non attigit: qua consecuta est nox, eam nihilo magis.* Et deinde, *Quid inter ea? ibatne ab Bacchidem? Quotidie. Tot meas injurias.*] Aliam vim habet quod dixit, *Me periculis*: aliam quod adjecit, *Injurias meas*: aliam, quod reticuit, *Qua numquam ullo pasceres loco.* Non dixit *Quas*, sed *Qua*, ut ad omnia, non ad injurias, referatur extrema conclusio.

24. *Sed magnum nescio quid necesse est.*] Bene de amabibus sentiens, putat magnam causam esse quæ iram fecerit, & iram diuturnam.

25. *Qua tam permansit diu.*] Et à re, & à tempore.

26. *Hand quidem hercle parum est.*] Scrvilis ratio & sordida: & non his respondens omnibus quæ dixit Pamphilus, sed tantum novissimæ parti, *Parum.*] Subaudiendum necesse est euenisse, vel evenit, nam consequens sententia tollit, quod ille dixit, *Necesse est. Si vis vero veram rationem exequi.*] *Pero*, vel nomen est, vel conjunctio, vel adverbium.

27. *Non maximas, qua maxime sunt.*

interdum ira, injurias faciunt.] Injurie faciunt iras, non iras injurias, sed hic *Faciunt* ὑπελακτιζέεις dixit, secundam superiorem rationem increpans errorem Pamphila, qui de ira magnitudine æstimat injurie quantitatem. Alii *Faciunt*, probant, ostendunt, intelligunt. Cautè dixit *Interdum*: plerumque enim sic, *Non magnitas, quæ magnitas sunt.*] Sensus est, In quo primum, Non ita injurias faciunt: accipiendum est, secundum, Non maximas maximas, *Faciunt*, pro ostendunt.

29. *Cum de eadem causa.*] Rectum erat si diceret, *cum in hisdem rebus*, adjiciendo *causa* obscuravit elocutionem suam, sed convenit sermo hac humilitas orationis, nam plenum erat si diceret: Nam sepe est, quibus in rebus alius ne iratus quidem est, cum de iisdem rebus est iracundus factus inimicissimus, *Est autem* pro evenit dixit, & est ordo: Sepe est, cum quibus in rebus alius ne iratus quidem est: de eadem causa iracundus factus est inimicissimus, *Iracundus factus inimicissimus.*] *Iratus* quidem est, qui ex aliqua re laceratus irascitur, *Iracundus*, qui ex parva nullave causa præcedente irascitur.

30. *Pueri inter sese.*] Argumentum à simili, *Quam pro levibus noxiis.*] Interrogative. *Noxiis*, injuriis, culpis.

31. *Quartoror.*] Διελκτικῶς interrogat, *Quia enim qui eos gubernat animus.*] Ἀποτορικῶς ἀποκρίσας. *Infirmum gerimus.*] Ἐρηματισθῆναι, ἀπὸ τοῦ, *Infirmus est.* Sed ἀνεπαλθεῖς ista convulsi sermo.

32. *Itidem illa mulieres sunt sermo ut pueri.*] Aristoteli *Mulieres*: à persona à similitudine, *Pueri*: à facto, *Irascuntur*: ab accidentibus similitudinis, *Animus infirmus*: à collatione personarum mulieris accidentium, *Levi sententia*: à facto, *Fortasse unum aliquod verbum inter eas iram tu hanc commoveris*, qua sententia totum hic sublatum est, quod ait: *Sed tamquam nescia quid nocuisse est evenisse, parvum, unde ira inter eas intercessit.* *Itidem illa mulieres.*] Serus alius ad ingenium, & sensus, idem est. Et nunc similitudinem consulit ad id quod agitur.

33. *Fortasse unum aliquod verbum inter eas iram hanc commoveris.*] Sic Plautus, *Fortasse te amaro suspicabere*. Nam veteres infinitivo modo adjugebant *Fortasse, Commoveris.*] *Commovent*, *iram hanc commoveris.*] Legitur & *conciussisse*, & *rem commoveris*, est rem novam fecisse. *Conciussisse*,] *Decreverit, fecerit.*

35. *Trepidari sensu, cursari rursus prorsum.*] *Trepidatio*, ad vocem refertur loquentium: *Cursatio*, ad sonum pedum. Et trepidatur primo ab his, qui morbum putant: cursatur ab his, qui partum sciunt, *Cursari rursus, prorsum.*] *Rursus* propterea retro: *prorsum*, ante significat, & est proverbiale, ut dicimus, *Rursus deorsum, imo foras, hac illas, & similia.* Græci αὐτὸ γίγναι.

37. *Tute loqueris, moxetas?*] Mox expressus est mos auscultantium.

38. *Tace obsecro, magnaia.*] Non solum hic Juno Lucina non inducitur, sed etiam silentium parturienti insuper imponitur: quia furtiva conceptio est, & tamen ejusmodi verba sunt matris, ut duntaxat argumentum scientibus manifestata sunt: Pamphilo vero & Parmenoni, tanquam ægram continentis filiam videantur, *Tace, obsecro, mea magnaia.*] Conceptum furtivum furtim convenit nasci. *Matris vox visa est.*] Omnia hæc quæ sensu percipi possunt, *visa* dicimus, *Virgulus.*

--*Visaque canos ululare per umbram.*

39. *Nullus sum.*] Rursus se infelicem & miserum appellavit hic, *Nullus sum.*] Ἀλξεντικῶς. *Quia perii.*] Satis amatoctis.

40. *Pavere non potui namque pavitare.*] *Pavitare*, τῷ ἔχθισμῳ.

41. *Pavitare nescio quid.*] *Pavere* & *timere*, & ad corporis, & ad animi perturbationem veteres referebant, Plautus in Bacchidibus: *nam ut in mari ventis es, credetimidus.* Ergo, *pavitare* ægrotare: quia sic horuille visa ac palpitare venit, &c.

42. *Quia non poteram una omnia.*] *Deest*, *Dicere.* *Quia non poteram una omnia.*] Cum stomacho pronuntiavit: & deest, *dicere.*

45. *Nomone meditum addaxit?*] *Schicci* ex quo scire posses, *Nescio.*] Perturbatus Parmeno idem te, cui verbum, & verbum

verbum aptum est personæ servili.

44. *Cesso hinc te intro.*] In vultu proloquium. Sic autem dixit Poëta, ut gravem morbum in uxore suspectans maritus, proritus ingreditur, & patium improvisus offendat.

45. *Quoniam modo, Philumena?*] Amatoria *αὐτὸς ὄρεται*. Sic in Phormione, *Quod si eo mea fortuna videretur; Phanium, abire ut distrahar, nulla est mihi via expectanda. Cessandum affectum?*] Lassam postellamque morbo, ab eo quod est affectus: unde affectus dicuntur, propter quos affectumur.

46. *Nam si periculum ullum in te inest.*] Multum dixit, Si in te periculum inest, me perisile non dubito. Tantus autem affectus non est mariti tantum, sed amatoris quoque. *Nam si periculum ullum.*] Non petiuit amor dicere Periculum: sed *Si periculum*.

47. *Non usum factum est mihi.*] Vide artificem Terentium, quemadmodum alias per Pamphilum, alias per ipsum Parmenonem invenit, quemadmodum nesciatur à cæteris virginem ante nuptias ab ipso Pamphilo vitiatam esse. *Non usum factum.*] Non utile. *Factum* abundat.

48. *Nam in visos omnes nos esse illi sensit.*] Acute ejusmodi causam repetit, quæ vel hominem curiosum contineret: quæque non Parmenonem modo, sed mox etiam Sostratam arceat ab ingressu.

49. *Hæc nemo voluit Sostratam.*] Quasi alius dixerit, *Vnde intelligi, Hæc nemo voluit Sostratam.*] Argumentum odii.

50. *Maxime hæc causa mei.*] Bene *Maxime*: qui & propter ipsam, vel propter invidiam socrus non velit fieri graviores morbum.

51. *Servum illico introisse.*] Mite, ut criminofus, suspiciosumque sit: non Lachetis aut Pamphili servum, sed Sostratæ: nec Parmenonem silem.

52. *Commissuræ.*] Dicent, cum confinxerint.

53. *Capiti atque atati illorum.*] Bene *capiti atque atati* maluit illorum, quam *puella* dicere: quod utique intelligitur.

54. *Qui unde.*

55. *Mora incrimen.*] Sostrata in litem.

Ego vero in magnum malum.] In quæstionis tormenta.

IN SCENAM SECUNDAM ACTVS TERTII.

1. *N*escio quid jamdudum hic audio immulmari.] In hac scena quasi quadam deliratio est, continens suavitatis diffusionis quoque partes, quas in subditis considerabimus. *Hæc.*] Quia nimis vicini sunt.

2. *Male morbo, ne Philumena magis.*] Instat Terentius bonam socrum facere, ut bonam meretricem faciat. *Magis morbus adgravescat.*] Gravior fiat. Proprie, quia morbi graves sunt dicti. *Virgilus.* — *Vbi aut morbo gravius, aut jam senior annis.*

Deceit. —

Sallust. *Morbi graves ob inodiam inselita cæcitate.*

3. *Quod te Esculapi, & te Salus.*] Deest propter: ut sit, *Propter quod.*

4. *Nunc ad tam visum.*] Sic *Virgil.* *Respicit ad hæc.* —

Hæc.] Interjectio est novæ res audientis. *Hæc Sostrata.*] Vide quemadmodum per se ipsum Parmenonem, per Parmenonem arceatur Sostrata: quæ neque deesse propter officium, neque ingredi propter locum inducitur. *Itorum istinc excludere.*] Bene *Itorum*: ut illi pudore, ne incurreret repetitione injuriæ, & memoriter, jam enim dixit, *Nostri illico it visete ad eam.* admittit nemo. Et simul vide, quam vehementius ad injuriam sonet *Excludi*, quam *Non admitti.*

5. *Ehem Parmeno.*] *Ehem*, interjectio est ejus, quæ commota sit nova re.

6. *Non visam uxorem Pamphil.*] Ut dixit supra, *Servum Sostratæ*: non Parmenonem: sic hic, *Uxorem Pamphili* dixit magis, quam *Philumenam*: ut animum & officium ejusdem socrus, & matris breviter demonstraret.

7. *Non visus.*] Unam rem Sostrata consuluit, hic de duabus respondet: namque & illam non vult ingredi, & cavet ne ipse mittatur. & bene, *Quemquam*: ne aperte pro se loqui videatur.

8. *Nam qui amat, cui odio ipsius est.*] Aliam causam subjunxit: quia durum

fuerat ipsi Sostratz dici, quod supra dictum est. *Nam qui amat.*] Una causa à sententia morali. *Cui odio ipse est.*] Deest eam, vel eum.

9. *Laborem inanem ipse capis, & illi molestiam adfert.*] Hoc validissimum ad dissuadendum fuit. Et illi molestiam adfert. Bene hoc adjecit: ne qui amat, hoc dicat, Laborem, dum promeretur, quem amo.

10. *Tum autem filius.*] Alia causa ab eventu. *Videre, ut venit, quid agat.*] Quod supra, *Videre.* An *Videre*, officii est apud ægros: *Videre*, cognitionis? & ideo additum, *Quid agat.*

11. *An venit Pamphilus?*] Bene imitatur affectum.

12. *Hem.*] Intersectio sceminina ac matronalis. *Ex corde excessit.*] Geminavit præpositionem.

13. *Hunc nunc intro ire nolo.*] Cur si venit Pamphilus, non sit introcundum, causa narratur.

14. *Nam si remissent quippiam.*] Verbum activum quasi neutrum posuit. *Philumena dolores.*] *Δεσμεται* errat, non enim vere dolor morbi est, cum sit patiens.

15. *Scio. continuo sola soli.*] *Ue, --- Haud (credo) invisus celestibus, aurat.*

Vitales carpit. ---
Et sic, *Sola soli* dicitur, quomodo *Præsens presenti*, sic *Virgilius*,

--- *Illum absens absentem audieque videtque*

16. *Vnde orium est.*] *Pro sit.* *Ἀναλόουον* tertium. *Qua inter vos intervenit.*] Melius sic, quam si diceret, *Qua illi feceris.*

17. *Quam tristis est!*] *Χαερκτεροῦς* locutus Pamphili. *O mi quate.*] Ordo est, *O mi gnate*, gaudeo te saluum venisse. sed intercedit Pamphilus tristis.

18. *Salvan' philumena est?*] Cito probat Pamphilo se amare nurum, cum post salutationem nihil prius, quam de salute uxoris ejus inquirat. *Salvan' Philumena est?*] Mire obviam sibi exeuntem filium nihil aliud, nisi de Philumena interrogavit: ut ostenderet ejus morbum curæ sibi esse.

19. *Melinscula est.*] Verum est, quan-

tum ad morbum pertinet. *Melinscula est.*] Hoc & ad morbum, & ad eventum partiudinis verum est, ita non mentitur Pamphilus matri. *Vtinam istuc ideo dixissint.*] Diligentiori officio loquitur, ut reā apud filium locus.

20. *Quid tu igitur lacrumas?*] Locus ab eo quod agitur: quo significat, Si ita est, quare ergo tu tristis es? *Reste, mater.*] Sic dicimus, cum sine injuria interrogantis aliquid reticemus. Et bene additum *Mater*; ut duritia reticentiae blando nomine molliretur. Alii *Reste* sic accipiunt, ut intelligant, *Nihil est mali.*

21. *Quid fuit tumultus?*] Antiqui sic declinaverunt: *tumulti, senati*, ut *Sallustius*, *Decretum senati sit. Dic mihi.*] Dic, verbum est instantis audire, & curiosius interrogantis. *Virgilius*,

Dic mihi, Damata, cujus pecus dolor repente invasis.] Proprie *Invasis*, quia repente.

22. *Ita factum est.*] Moris est assentiri ad dicta interrogantium, qui quæ vera sunt celant. *Ita aiunt.*] Bene alix adscripsit: si falsum sit, ut ipsis adscribatur mendacium. *Ita aiunt.*] In hac tota interrogatione & responsione, colorem induit secretum, ægre objurgantis. *Ita aiunt.*] Religiose mendacium ad rumorem retulit. *Aiunt* inquit, ne ipse falsum dicere videretur.

23. *I sodes intro.*] Metuit, ne ingreditur mater ad socros: & ideo dicit, *I sodes intro*. Et apparet intro dicentem, manu annuere, ut domum redeat: & simul quo magis faciat addit causam. *Consequar jam te, mea mater.*] Adjecit & tempus, *Iam. Mea.*] Necessario additum: *Mea mater*. Et *Sodes*: quia *Iintro*, durum est. *Fiat.*] Abiens dixit hoc mater. *Fiat*: ne omnino jussis alienis parere videatur, quasi imperemus & nos, quæ nos ipsi facturi sumus.

24. *Tu pueris curæ, Parmeno, obviam.*] Probabilis causa, qua ablegat etiam Parmenonem, dum jubet eum pueris occurrere. Et simul notandus, quod in hac fabula ridicule vexatur usque ad ultimum servus & ablegatur, cum sit & piger & curiosus. *Atque ris onera adjunta.*] Locutio antiqua figurata. Et est

ὁραλλῶν, pro, ipsos onera portantes, eis onera adjuncta.

25. Quid? non sciunt ipsi viam, domum qua redeant.] Jam vide quemadmodum scribetur Parmenoni persona loquacis, curiosi, pigri. Domum, adverbiale est. Domum qua redeant.] Qua si locum significet, videbitur reliquum præceptum servus non audivisse. Sin audiuit, Quam quomodo intellegemus, id est, quentiamodum onus portent de navi, ut, Quid feret, & qua feret. Cessat?] De industria omnes ablegavit suos, ut non audirent quæ intus post scenam sunt acta: quæ tamen populo est narraturus.

IN SCENAM TERTIAM ACTVS TERTII.

Neque mearum rerum initium illum inventio idoneum.] In hac scena conquestio est ad deliberationem descendens, an habeat Pamphilus, an excludat uxorem: in qua tota oratio Pamphili ad argumentum spectat, amatoris magis, quam maritalis est. Nam aliter non perveniretur ad ultimam cognitionem omnium rerum, nisi adulescens furtivum concupit uxoris, & parium, aliquando lenius, quam conjugalis dolor expetit, toleravisset.

1. Neque mearum.] Hæc est Homericæ illa ἀγνοῦν.

τί οὐκ ἔστιν, τί δ' ἐμὴν, τί δ' οὐκ ἔστιν
καταλίσσω;

Neque mearum rerum initium.] Hoc principium magna ἀγνοῦν onetatur: ut ostendantur ærumæ & multæ & graves, idoneum.] Aptum, conveniens.

2. Vnde.] A quo.

3. Partim qua perpexi his oculis.] His, quasi miseris, vult intelligi, quibus perpexi, vel audivi mala. An sic dictum est, ut apud Virgilium,

Vocemque his auribus hausit.

4. Quia me propter exanimatum.] Inter Exanimatum & Exanimatum hoc interest: Exanimatus, est conterritus, conturbatus. Ut,

Sed quidnam Pamphilum exanimatum
video?

Et Virgilium,

Exanimata sequens impingeret agmina
maris,

Exanimus vero, est occisus. Virgil,

Corpus ubi exanimi positum Pallantis
Acetas

Servabat senior.

5. Me intro ut corripis.] Raptim ingressus sum. Timidus.] Pro timens, nomen loco participii.

6. Morbo visum affecit.] Quia & hic morbus est. Heimili?] Interjectio dolentis est. Virgilium,

Eloquar, an silam? ---

Et dicitur hæc figura ἑπὶ μὲν. Hei mihi?] Mire interposuit ἀπὸ τοῦ οὐκ.

8. Id quod me repente.] Deest propter: ut sit, Propter id: ac per hoc, Ideo. Id quod me repente asperant.] Causa eut læta exclamaverint. Id ergo, ob id.

9. Sed continuo velum carum sensi immutari omnium.] Mire Pamphilus etiam ancillarum metu impellitur, ut alienum nasci puerum suspicetur: nec ullo modo in memoriam redeat, hæc se puellam, vel hujusmodi vitasse. Velum carum.] Quæ viderint.

10. Fors obtuleras.] Offerri dicuntur tam bona quam mala, si insperata obijciantur aspectibus. Obtulerat.] Obtulimus dicitur in utramque partem, quidquid expectationem prævenit.

11. Ego ejus videndæ cupidus.] Non erat plena vis repentini doloris, si aliquid præsentis suspicatur, & ideo addidit, Ego ejus videndæ cupidus. Rosta consuevit.] Absolute, & sine adjectione: non enim addidit via.

12. Extempore ejus morbum.] Morbum mitiore animo, quam vitium dixit, aut probum. Et recte: quia dixit, Alio me suspicari morbo visum affecit, ac sensisse uxorem.

13. Spatium.] Morans.

14. Ac rei monstrosi.] Pæritus.

15. Ofacinus indignum.] Facinus indignum, non ad illam, hoc est, Philomenam, sed ad authorem vitii refertur. Et corripui illo.] Ardens scilicet dolore. Et est causa cur cito exierit.

16. Lachrymans.] Non furens, sed lacrymans: non iratus, sed miserratus. Atque atroci.] Id est, vehementi.

QQ99 ij

18. *Mater configitur : jam ut limen avertit.*] Ostendit affectum misericordiae suae, Matrem potius dicendo, quam Myrrinam, & addendo *Miserram*. *Ad genus accidit.*] *Accidere*, est gestu corporis ostendere humilitatem cadentis : propter ad, quod est iuxta, & cadere. *Sallustius* autem sine praepositione dixit, *Qua accidit, aut quo.*

19. *Lachrymans misera.*] Miserabiliter se habens. *Miserum est.*] Ut recte supra dictum sit de illo, *Pium & pudicum ingenium narrat Pamphile, Miserrum est.*] Hoc ipse sibi.

20. *Omnibus nobis ut res dant sese, ita magni atque humiles sumus.*] *Mire* dixit *Dant sese*. *Homerus :*

Τίς γὰρ τίς ἐστὶν ὄντις ποτὶς αὐ-

σπύμεν,

Ὅλος ἢ τῶν ἄλλων αὐτὸς ἀνδρῶν

τι δαδῶ τι.

Sed hic sese illo & validius dixit, & est haec ἡμετέραν sententia. *Apollodorus :* ὡς τὸν ἑαυτοῦ δὲ τὰ πρὸς ἑαυτὸν σμύρειν λέγει τὸ τιμωρῆς.

21. *O mi Pamphile, ab te quamobrem hac abieris.*] A nomine & blandimento. *Mire* : quia lectetia constituitur. Ut *Virg.*

Anna, fatiborem mihi post fata Si-
ebat.

A principio idem elaboravit, ut adversus pudorem conscientia & voce & confessione duraret. *O mi Pamphile, ab te quamobrem hac abieris.*] Venialis status, in quo confessio est & precatio. *Ab te quamobrem.*] Morale blandimentum ante confessionem.

23. *Non vitium.*] Est confessio. *Nam vitium est oblatum.*] Cœpit à causa, *Oblatum.*] Ad repentina pertinere superius annotavimus. & *Oblatum*, quasi non expellanti & nolenti. *Virgini.*] Quasi quae falli posset, *Olim.*] Recte *Olim*, quia facilis venia citra vetera jam delicta, unde tentat temporis longinquitate extenuare peccatum. *Olim* ergo, ante mentes novo. *Ab nescio quem improbo.*] *Mile* contempnit personam, dicendo *Nescio quo*, id est. nescio quem dixit, ut ostendat ignobilem, ita abjectum, nam si nomen illi est, habet & dignitatem : ut,

--- *Et nec aliquod nomenque decusque*

Gessimus. ---

Et ne placere videatur is qui fecit, *Im :* *prebum* dixit.

25. *Sed quum erat ejus.*] *Bona* *me-*
gistris. *Nequeo quin locum me miser.*] Videtur quasi distillantes stetus detergere. *Nequeo.*] *Deest continere.*

26. *Quaque fert fortuna.*] *Tpiv*, id est, subita fortuna. Et *Fortuna*, in incerto : *Fortes fortuna*, in bono ponitur. *Virgilius,*

--- *Si qua in te fortuna fuisset.*

Et ipse, *O fortissima.*

27. *Per eam te oblectamur.*] Oratorie inducuntur & pro tacentibus preces. *Per eam te oblectamur amba.*] *Oblectatio*, est precatio cum mentione earum rerum, per quas petimus : ut,

--- *Per eversa genitor sumantia Troia*

Excidia oblectet. ---

Si jux, si fas est.] Utrum hoc invidiose an quasi formina, quae leges nesciat.

28. *Vix adversa ejus.*] *Mire* non erimen : sed *Adversa*. *Per te testis, tacita-*
que.] *Testis*, si reductis : *Tacita*, si repudiis sub alia excusatione. An idem significant : an potius, Neque re, neque verbo indices : An *Testis*, ne videantur : *Tacita*, ne dicantur : *Testis*, *tacitaque* : *Testis* sint, ne haec alii sciant : *Tacita*, ne ipse indicet.

29. *Si umquam ergate.*] *Virgilius,*
Si cuncta peto, fidant ea mania Parca,
Terentius in *Andr.* *Si te Germani fratris dilexi loco, siue hac te solum semper fecit maximi.* *Si umquam ergate.*] Ab antea illa vita.

30. *Vix sibi des, pro illa.*] Subauditur, *gratia.*

31. *Ceterum de reducenda.*] Tentat etiam hoc persuadere, sed oratorie & verecunde. Et *mitte*, *De reducenda* dixit, non *De respuenda*. *Quod in re respuam.*] Nam nisi deducatur, reddenda dos erit.

32. *Solum censui.*] A possibili. nam hoc nomine ostendit tacere eum posse, quod conscius sit ipse solus.

33. *Nam aiunt.*] *Honestius Aiunt*, pro *Ait* dixit, nam quis aut scire, aut dicere potuit, nisi *Philumena* : ergo recte. *Aiunt* enim potius honestum est, quam *Ait*. *Post duobus copuluisse eam mensuris.*] *Post duobus*, simpliciter acci-

piendum, non post duos, est enim *ἀπὸ τῶν*, pro *duobus post*, id est, non statim ut nuptia sit, sed postquam nupta est, post duos menses nuptiarum: ut sint reliqui quinque menses. Et hinc apparet, ante duos menses, priusquam cum Pamphilo concumberet, viciatam, quatuor mensibus cum Pamphilo fuisse: ex quibus duobus posterioribus amatam esse, reliquis tribus peregrinatum fuisse Pamphilum. An *post duobus*, pro post duos: ut *Plautus*: *Post principio denique*, & *post paulo*.

35. *Quod te scire ipsa indicat res.* Quia contristatus corripuit te foras.

39. *Partus eveniat.* Philumenæ scilicet.

38. *Abortum esse.* Non est Latinum *Abortus* est: sed, *Abortum fecit*, *Abortum esse*.] Decet, *natum*, vel *factum*, vel absolute, quomodo dicimus, *de re nata*: vel quemadmodum dicimus, *ex te mihi orta est injuria*, *Dicam abortum esse*.] Rationabiliter dixit, sit enim abortus mense septimo sine perniciæ foetuum. *Suspensum fore*.] Suspensibilem, suspiciosum.

39. *Ex te recte cum natum putent.* Nove dixit *Natum abortum*: quasi abortus nascatur. *Natum ergo* pro facto, conceptoque dixit.

40. *Exponitur.* Ad mortem scilicet. *Hic tibi nihil est quidquam incommodi.* Quum alienus exponitur, & non tollitur pro tuo. Et mire necandi pueri non sit mentio: quia Pamphili filius invenietur, quum ei etiam per patrem puellæ Poëta succurrit. *Hic tibi nihil est quidquam incommodi.* Ab utili, & est *περί τὸν* quatuor: ut, *nihil vidi quidquam latius*.

41. *Et illi misera indigno.* Ut non sit ἀνεκαλῆσθαι. Superiori versui *Tō* Et addendum est: ut sit, *Et tibi nihil est quidquam incommodi. Et illi misera.* Conclusio per enumerationem. Et non lædētis inquit, & prodētis miseræ. *Factam injuriam.* Mire *Injuriam* dixit: ut non contemnenda sit, sed tollenda.

42. *Pollitius sum.* Plus quam promisi, *Quod dixi.* Quod promisi.

43. *Id vero neutiquam honestum esse arbitror.* Neutiquam, non est omnino ne-

gativum, sed aliquid assensionis habet. Est enim *Neutiquam*, non nimis, non valde.

44. *Nec faciam.* Bene addidit, *nec faciam*, multa enim etiam inhonesta amore suspicimus. *Etsi amor me graviter, consuetudoque tenet.* Hoc cum genitui. *Etsi non complexivum*, neque præpositivum, sed subiectivum, id est, pro tamen. *Amor me graviter, consuetudoque.* Quæ duæ res contra honestum & utile validissime. Et bene tenet, non tenuit.

45. *Lachrumo, quæ posthac futura est vita.* Bene propensior in affectum est, ut verisimile fiat potuisse recidere. Et *Lachrumo* non pendet à superiori: sed interpositis diu fletibus dixit, *Lachrumo, quæ posthac.* Quæ, modo vini pronomini non tenet, sed querelæ. Et *lachrumo*, sic dixit ut *Virgil*.

Sic affata, sinum lacrimis implevit obortis.
Et est tordo, *Lachrumo, cum in mentem venit.*

46. *O fortuna.* Hic *Fortunam* probona posuit, *Ve nunquam perpetuo es bona.* Legitur & *data*, nam & sic pro bona intelligitur necessario.

48. *Idem nunc operam huius dabo.* Si idem, ego, si idem, hoc est amori. *Operam dabo.* Difficultatem rei ostendit, dicendo *operam dabo*.

49. *Adest Parmeno cum pueris.* Quia idem Parmeno est secretorum conscius, addidit, *Cum pueris. Minime est opus.* Id est, omnino non est opus.

53. *Alquo mihi est hinc ablegandus, dum parit Philumena.* In tota comœdia non cessabit, cum sit piger, nec recisciet aliquid, cum sit curiosus Parmeno.

54. *Dum parit Philumena.* Dum, alias, dummodo: alias, donec nunc, quamdiu.

IN SCENAM QUARTAM

ACTVS TERTII.

A In tu tibi hoc incommodum evenisse iuvat. Alia ratio est, curientis ad argumenta: alia actuum Comitorum. Sed perfecti Poëta est ita servare argumentum,

ut tamen spectator novis delectationibus teneatur. Nam in hac scena, donec pervenias ad Pamphilum Parmeno, hoc vñguia inducitur, cum hoc ostenditur, quid mali sit navigatio.

1. *Ain' tu.*] Pro *aisne tu.* Et sic jam aliquid dixisse magni in præcedenti oratione ex respondentis sermone demonstratur. *Ain' tu.*] In scena nascitur oratio, aut in scenam defertur.

3. *Tantum quam te ipsa navigare incommodum est.*] *Ἀνακόλουθον* quartum, non enim intulit quantum. Ut *Virg.*

Sed quanto illa magis formas se vertet in omnes.

Tanto, nate, magis contende tenacia vincula.

4. *O fortunate, nescis quid malipræterieris.*] Bene majori affectu, dicens *O fortunata*, quam si responderet *Ita.*

5. *Qui nunquam es ingressus mare.*] Proprie dixit, *Ingressus*, nam qui jam navigavit, *egressus* dicitur, sic *Virgil.*

Egressi optata potiuntur Troes arena.

6. *Nam aliae ut mittam miseras.*] *Παράλυσος* oratoria. Et *Miseras*, navigationes scilicet.

7. *Dies triginta.*] Accusativus casus plenum numerum & continuationem rei significat. *Dies triginta*, aut *plus eo*, in *navisui*] Hoc exitiolum vel sine periculo videri potest. Sed vide quid addat, *Aut plus eo*, in *navisui* Absolute eo, ut alibi, *Annos sexaginta natus es*, aut *plus eo*, ut *conspicio.*

8. *Semper mortem expectabam miser.*] Dura est expectatio mali, *Virgilius.*

Inclusi poenam expectant. ---

Semper mortem expectabam.] Id est, horis omnibus, cum continuatione triginta dierum.

9. *Ita usque.*] *Usque*, vel diu, vel valde.

10. *Odiosum.*] Esse scilicet in mari triginta dies. Et nomen pro adverbio posuit. *Odiosum* pro odiose. *Haud clam me est.*] *Ἀντιπρὸς*, pro Ego maxime intelligo, quam odiosum sit. Nam qui jungunt, & sic legunt, errant & non intelligunt. *Aufugerim.*] Sic veteres, quod *mos*, *Fugerim.*

12. *Olim quidem te causa impellebant*

leves.] Mire in servum fugitivum, qui ob vitium huiusmodi, non ob causam fugiat. Et bene *Leves* dixit: hæc enim non est levis.

13. *Quod nunc minitari facere.*] Ut sit ordo, Olim quidem te causæ impellebant leves, *Solia*, ut faceres quod nunc minitaris facere hac occasione. *Artificiose.* Et in Andria sic ait recusanti perjurum servo *Mysis*,

Nova nunc religio in te incessit? *Facere.*] Ut faceres. Coniunctum est & Terentianum.

14. *Sed Pamphilum ipsum video.*] *Ipsum* à quo missus sum: vel dominum, ut *Gizzi* dicunt *ἀντὶς*.

15. *Ego hunc adibo.*] Vel nova curiositate ait *Parmeno*.

16. *Equidem te expello.*] Bene excepit *Pamphilus Parmenonem*, ut videatur vera dicturus, *Equidem te expello.*] Apparet *Pamphilum Parmenonis* absentiam desiderare: eo quod nunc prior *Parmenonem* alloquitur.

17. *In arcem transcurso opus est.*] Ostendit quam longe sit, cum *In arcem* dicat, Et bene *In arcem*, quam *Minerva* condidit, *In arcem.*] Pronuntia, ut ostendat quam longe sit in arcem transcurrere, *Transcurso.*] Pro transcurrere, *Cui homini?*] Hæc verba cum sua pronuntiatione viti reculationis in se continent. *Cui homini?*] Cui reculatione pronuntiandum, & est pigri responsio, laborem ad alium transferentis.

19. *Qui mecum una advectus est.*] Apparet cum cum eo aliquid negotii habere, cum dicit, *Qui mecum una est advectus.*

20. *Vovisse hunc dicam, si selvos domum Redisset unquam.*] Facere dixit. Mote enim hoc sit eorum, qui longis itineribus maris periclitantur, vovent aliquid si pervenerint. Et convenit hoc *Pamphilo* quem supra male navigasse audierat.

22. *Quid vis dicam? an conveniam modo?*] Non enim mandaverat quicquam, qui sine causa miutebat, oblitus bene dissimulare; ut qui mentuntur. Et sic pronuntiandum, *An conveniam modo*: ut reprehendere dominum *Parmeno* videatur. *An conveniam modo.*] *Εἰσφρονέω* dixit, Nam non hoc interrogantis simpliciter.

23. *Imo quod confitui me hodie.*] Deest nuntia : ut sit, imo nuntia, & sumitur à superiori sententia, qua dixit, *Quid vis dicam ? Imo, quod confitui me hodie.*] Apparet eum hanc conquisitam, & vix corralam invenisse causam.

24. *Vola.*] Ἡδραῖ ὑψιζοῦς usus est. Ita curtas, ut volate magis, quam curere videatur. Et antea transcurrere iusserat : nunc adjectis impetio, non Curro, sed vela.

25. *At non novi hominis faciam.*] Moralis expressio pigritiæ, in tot excusationibus posita est. *At faciam ut noveris.*] Stomachose pronuntiandum. *At, quod* & Pamphilus repetit dicens, *At faciam ut noveris.*

26. *Magnus, rubicundus, crispus, castus, erassus.*] Properatio, *ὡμαῖς τοῖς μὲν* : & acervo siue conjunctivo est usus. *Magnus, rubicundus.*] Imperite Terentium de Myconio crispum dixisse aunt, cum Apollodorus calvum dixerit, quod proprium Myconis est, ut Lucilius, *Myconi calva omnis juvenis.* Unde etiam proverbium Græcum, *Μυκόνιος θάλακρος.* Sed ego Terentium puto scientem facitum Myconium crispum dixisse. *Castus.*] Glauci oculis, quasi felis oculis habens & glaucos.

27. *Cadaverosa facio.*] Sublivida, & personata rubore & livore. Rubicundi enim & crassiores faciem sæpe habent : quod est proprium cadaveris. Potest & pulposa intelligi & crassa, quasi cariosa : *Cara* enim dicta est, eo quod careat anima. Et *Cara* proprie dicitur mortuum, Virgilius :

— Et corpora luco carentium.

Unde Carnifices dicti, quod carnes ex homine faciant. Pulpa vero, proprie ea que manducatur, eo quod pulscetur & confindatur. Potest & R pro D poni, ut *Cara* sit dicta quasi *cada*, ut Virg.

Belloque caduci Davidanida.
Quod jam scilicet sine anima sit & cadat. *Dei illum perdunt.*] More pigritum, male operat ei, propterea quæ mittitur.

28. *Quid si non veniet ?*] Omnia dicit, ne cat.

29. *Maneto : curro.*] Etiam Pamphilus tanquam de industria perleverat. *Non*

quos : ita defessus sum.] Hoc in gestu, & spectaculo plus est : nam incedu & author exprimit lassitudinem.

30. *Ille abiit.*] Quasi dicat, licet jam loqui. *Ille abiit.*] Quasi cum difficultate completam rem ostendit hoc dicto.

31. *Sua quata partum.*] *Emisus potero.*] *Quod potero, faciam.*] Id est, celabo quantum potero, an quasi projiciens curtas, & seilus angore dixit, *Quod potero, faciam* : id est, si potero, cedam amori : & rursus, tanquam pietatis admonitus, adjectis exceptionem, *Tamen ut potatem colam.*] Servat enim in illo amorem Poëta : cujus non poenitebit, re cognita, & errore sublato.

32. *Quod potero, faciam.*] Id est, amori obsequar, nam misericordis mulieris de amore descendit. *Quod potero, faciam.*] Apparet, hoc dictum, delectus esse, non virtutis. *Tamen ut potatem colam.*] Recordatus est læsam matrem esse ab uxore : hoc enim credit, & ideo se ad exceptionem provocavit. Ita se amori cedere oportere, ut non obliviscatur omnino pietatis. Et hec in eam causam contulit necessitatem non reducendam uxoris, quæ invenietur nulla esse. Sunt tamen qui, manente cademi sententia, totum hoc jungunt : *Quod potero, faciam, tamen ut potatem colam.* hoc est, in quantum potero, dabo operam ad vosus amorem, ut omisso eo, pietatem colam. Et subjungitur causa, *Tamen ut potatem colam.*] Deest ita : ut sit *Tamen* pro *duntaxat*. Ut sit, Ita ut pietatem colam. Dixerat enim, *Quod potero* : & ideo addidit exceptionem, *Tamen ut potatem colam* : id est, non sum oblitus & materis. *Tamen.*] Pro ita tamen.

34. *Nam me parenti posui, quam amo-ri.*] *Ameri*, scilicet uxoris, quia dixit, *Quod potero, faciam.* & hoc est quod dixerat, *Quod potero, faciam.*

35. *Ata.*] Intersectio est *abterctia* & conturbati.

36. *Horsum pergunt.*] *Modo pergunt,* pro eunt, alias perleverant,

IN SCENAM QUINTAM

ACTVS TERTII.

Dixim' dudum, dixisse illam, se expectare. Facit principium est interroganti ita, ut sciat quid sibi respondurus sit, quem interrogat. Illaturus est enim argumentum per i. parrylew.

t. Dixim' dudum.] Quia dixerat, Sancto adjuras non posse vampirio se absente perdurare. Dixim' dudum.] Captiosa interrogatione cepit, dicturus, Venisse aiunt: redas.

2. *Fatum.*] Id est, Dixisse illum, aut me. Et deest est: ut sit, *Fatum* est.

3. *Quamobrem non reducam, nescio.*] Habet causam: sed non vult veram dicere, & præterea non vult cum invidia matris suæ loqui: si in illam conferat, ut uxorem non reducat domum. *Quem ego hic audivi loqui.*] Ut solet, primo personas inducit secum loquentes: deinde ipsas convenite invicem: ut alibi, *Quis hic loquitur?* Mytis, *salvo.*

4. *Certum obfirmare est viam me.*] Adversus omnia oblitinere agere, id est, contra omnes. *Obfirmare est viam me, quam decrevi persequi.*] Id est, ut matris potius, quam amoris, morem gerat.

7. *Atque adeo, quod maximum est, saluum atque validum.*] Ordo est, primum *Advenisse*, deinde *salvum*, postremo *validum*. *Advenisse* ad salutem. *Validum* namque, robustus & habitior corpore. *Quod maximum est.*] Legitur & *Quod maxime est.* *Credisur.*] Minus blande respondet, ac repudio locuturus.

8. *Advenis modo.*] Difficile invenitur præsentis temporis modo. Atque ut ostendat esse momentum etiam præsentis temporis, dicit *admodum*: quod est minus. *Advenis modo.*] Virgilius,

~ vigilas Orem gens Enea t vigilas.

Admodum.] Excusatio cur adhuc non viderit patrem. *Credo, quid reliquit Phœnia consobrinus noster.*] Utrum jactanter Laches de hæreditate loquitur præsentis foecro, ut illum cupiditorem faciat ad revocandam filiam: & sit sæpe hoc, ut ex alio principio pervenire queramus ad ea, quæ volumus dicere. An ideo, ut

sciat rem, & divitias suas: cupiditorem locorum redditurus.

9. *Consobrinus noster.*] Quasi sororinus. *Sobrini*, sunt ex duabus sororibus. *Consobrinus*, ex fratre & sorore. Et propinquitate Terentius frequentata movetur, ut hæredum, *Consobrinus noster.*] Quum de fratre natus est alter, & alter ex sorore, *Consobrinus*: quum ex fratribus, *Parvulus* dicuntur. *Sane hercle homo voluptati obsequens fuit.*] *Sane*, satis, valide, nam qui sanus, & validus est, *Voluptati obsequens fuit.*] Contra tacit Pamphilus: disjungi enim voleus, nihil dicit vel parum relictum.

10. *Haud multum hæredem juvant.*] Patum consulunt hæredi.

11. *Sibi vero hanc laudem relinquunt: Vixit, dum vixit, bene.*] Beue & facete, Nihil hæredi relinquunt, sibi vero relinquunt, *Vixit, dum vixit, bene.*] *Π εκά.* unum vixit illud significat: & alterum vixit, aliud, *Vixit, dum vixit, bene.*] Sententia est hortantis ad delicate vivendum, *Vixit, dum vixit, bene.*] Hoc enim scilicet reliquit.

12. *Una sententia.*] Expressit animum avari senis.

13. *Quidquid est id, quod reliquit, profuit.*] *Quidquid*, & ad parvitatem refertur, ut, *Animi id mihi satis est, quod est de me opinio, quidquid est.* *Quidquid est id, quod reliquit.*] Nullum in hoc senes fuit doloris officium, antequam sciret aliquid relictum. *Profuit.*] Id est, pro vobis fuit: ac per hoc nostrum est, potest enim ipse profuisse, potest æs ejus, *Imo obfuit.*] Morem eorum expressit, quibus relinquitur: qui quum audierint sibi aliquid esse relictum, tunc tristes se fingunt.

14. *Nam illum vitum, & saluum vollem.*] Non idem *Vitum*, quod *Salvum*, *Impune optare istuc licet.*] Bene *impune*: quia hæredi poena est, mortuos reviviscere. An sine detrimento optas? ut quum medicus dicit de jam mortuo, *Ego scilicet curarem, viveret, impune optare.*] Si optata evenirent, numquam inquit, optares ut ille revivisceret.

15. *Ille reviviscet jam numquam.*] Mirè Poeta his verbis Phidippum quocumque subinvidere indicat. Plus est *Numquam*

quam, quam *Nem.* Et tamen utrum malis, scio.] Mortuum illi magis, quam ut revivificat denup. Et tamen utrum malis scio.] Quid malis de duobus, scio: utrum illum mortuum permanere, an reviviscere.

16. *Heri Philumenam.*] Hoc erat, quo omnis tendebat oratio. *Ad se accessi hic jussit.*] Bene & *Accessi & jussit*, ut nihil uxor sua sponte fecerit. *Heri Philumenam ad se accessi hic jussit.*] Et *Heri & jussit*, bene: ut breve tempus sit, & coacta videatur exille. Et non *Adduci*, sed *Accessi*: nec *A nobis*, sed *Ad se*.

18. *Omne remissio ne sit gestio.* Virgilius: *Trojanas ut spes & lamentabile regnum,* &c.

19. *At istos invidias Di perdant.*] Bene *Invidias*, qui matrimonio invident: ergo revocanda uxor est, & adeo non puluit mendacii honeste deprehensum senem, ut invidos faceret, qui vera prodiderat.

20. *Ego me scio cavisse.*] Principium à tempore, à dictis, factisque, tans suis quam à versatiorum & ab antea vita & presentis. *Ego scio me cavisse, ne ulla merito contumelia.*] Mite addidit *Merito*, non enim cavere, inquit, ne fieret ea, prout: agitur, ne merito fieret, quod inquit, est.

21. *Idque si nunc.*] Ab antea vita. Et *elementi sui.*] Pro *suerim*, indicativum pro conjunctivo posuit.

22. *Ni te ex ipsa hac magis velim resciscere.* *Pactum.* &c.

24. *Namque eo pacto maxime apud te meo ingenio fides.*] Bene, non dictis, sed *Ingenio*.

25. *Quum illa qua nunc in me iniqua est, aqua.*] *Iniqua aqua*, *perperatissimas* sunt Terentianæ. Et bonum argumentum. Nam & *Virgil.*

Ipsa hostis Teucros insigni laude ferebat. inquit, & *Cicero*, *Te ipso teste iniquo.* atque improbo: verum ad hanc rem satis idoneo: te, inquam, teste, dicam. *In me iniqua est, aqua de me dixeris.*] Quia adversarii testimonium, si contra te dicat, tam grave est, quam vel boni viti.

26. *Neque mea culpa hoc dissidium evenisse.*] Non ergo quid fiat, verum per

quos fiat, querendum est. Et nimis abrupte dixit *Evenisse*, non *Evenire*. *Hoc evenisse dissidium.*] Ad confirmationem, non *Evenire*, sed *evenisse* dixit.

27. *Sed quando sese esse indignam.*] Hoc sic profert, ut eam ostendat causam esse dissidia: & hoc ipso tentat, utrum doctem relinquere possit, & ideo supra.

Neque mea culpa hoc dissidium evenisse. 14. *testor Deos*, inquit.

Deputat matri mea, cui concedat.] Fortasse ergo indigna est, & recte deputat: mihi tamen mater colenda est, hoc sentit, *Deputat matri mea, cui concedat.*] *Et utroque* *Matri mea*, ut idonea sit causa repudii.

28. *Cujusque mores toleres.*] Hoc melius, quam *obsequatur*, aut *inserviat*, *Mores toleres*. Bene *Mores*, ut anicula: notat enim pravitatem, unde senes, *merore* appellantur. *Heratius*, *Dones viventi canentes abest Merore*. *Mores toleres* sua modestia. O temperamentum! *Mores* potius quam *Injuria* dixit.

29. *Neque alio pacto componi potest.*] Nili ut concedat matri, toleretque mores ejus.

30. *Segreganda aut Mater est à me; Phidippe.*] Bene tanquam ex deliberatione colligit, quod facturus est. Et mollius *Segreganda*, quam *Excludenda*.

31. *Nunc me pietas matri potius quam modum suadet sequi.*] Quam mollibus verbis repudium nuntiatum est à Pamphilo.

32. *Ad aures haud invito.*] Optime dictum, *Haud invito*, non enim in totum volenti, quippe de dissidio: sed tamen quia pie locutus est, mediocriter approbavit. *Pamphile*, ad aures haud invito. Gravis oratio est à nomine incepta. *Virgilius*,

O praestas animi juvenis. Et est figura *Atticus*. Sic *Virgil.*

Posthabui tamen illorum mea seria ludo. *Haud invito sermo mihi accessit tuus.*] Senili loquacitate: pro, *Rebus locutus es*.

33. *Omnes res.*] Plus dixit, quam si *Vxorem* diceret. *Pro parente intellego.*] Bene *Parente*, quod nonnisi commune & cum patre est, & cum omnibus, quos hac necessitudo conjungit. Melius ergo,

quam si diceret *Matrem*.

34. *Verum vide, ne impulsus ira prave insistas, Pamphile.*] Leniter & suaderet. *Ira.*] Non ergo iudicio. *Insistas, Pamphile.*] Non enim incipere, sed Insistere hic nialum est.

35. *Quibus iris impulsus.*] Non dixit *Quarta*, ne superbe loqueretur, sed *Quibus iris*: ut hoc ipsum per *isgoveas* decideret, quod pater dixit, *Impulsus ira*. An iris matris, aut mex uxoris, & mea? an omnium trium? *Quibus iris impulsus.*] Recte non vult irani esse, ne peccasse videatur uxor. Sic enim quasi nec ipsa peccaverit. *Quibus iris.*] Ille *Iram* singulariter dixit, hic *Iras* pluraliter: ne videatur unus iræ causa mittere uxorem.

36. *Qua nunquam quidquam erga me commissa est, pater.*] Averte, proprietatem expressit commerendi & merendi.

37. *Et sate, quod vellem, meritam scio.*] Mereri bona dicimus. *Commereri mala*: id est, delinquere, peccare. Ergo hic *Meritam*, pro Præstitisse dixit. *Virgilius*.

--- Ego te qua plurima sando

Enumerare vales, nunquam, regina, negabo.

Promeritam, ---

38. *Amoque, & laudo.*] Non statim qui amantur, & laudantur: nec quilaudantur, etiam continuo desiderantur. Multa ergo dixit, *Amoque, & laudo, & vehementer desidero*. Et vide, amoris impulsus nimis hic est circa uxorem: & quasi oblitus suæ matris & vitæ, loquitur. sed tali opus est Pamphilo ad ejusmodi argumentum, donec perveniat ad *τὸν σκοπὸν*, in qua uxorem reduci necesse est.

39. *Nam fuisse erga me.*] Quantum valeret quod fuisse dixit, & non *Esse*: quasi retransacta. *Erga me.*] Hoc totum repudiaturus maniter diceret, nisi ad exitum fabulæ Poëta respiciens, reducturi animum in Pamphilo reservaret. Et nota repudiante eam, quam laudat, pietate sola compulsum.

40. *Ut reliquam vitam exigit.*] Satis Acbiliter dixit, *Reliquam exigit, Virgilius*:

Omnes ut mecum, meritis pro talibus, annos Exigat. ---

41. *Cum eo viro.*] Non invidere, jam non est mariti.

42. *Quandoquidem illam à me distrahis necessitas.*] Omnis conclusio verborum Pamphili, repudii confirmationem continet: plus tamen sententia significante, quam verbis. *Quandoquidem illam à me distrahis necessitas.*] Excusatio in necessitate, quæ est inexorabilis. Et *Necessitas*, partus scilicet, quam necessitatem domi offendit: quod ex alio scilicet peperit. Sed modo vult, necessitatem, matris videri iracundiam, quæ ad nuru ita offensa sit.

43. *Tibi id in manu est, ne fiat.*] Hoc opposuit, quod minime vult Pamphilus videri, & quod prodest socero. *Si sanus fies, jube illam redire.* Pro, *Si sanus es*: nam aliter *Iubeas* dicere debuit. *Si sanus fies.*] Bene pater supra *Iram* dixit: nunc *Insaniam* significat inesse Pamphilo. *Si sanus fies.*] Non ergo culpa est, cui ut redeat jubeere potest.

44. *Non est confisum.*] Dilius erat, *Nolo reducere*, ergo hoc lenius dixit.

45. *Matris servibo commodis.*] Hoc verbo necessitatem, quæ cogatur, ostendit. *Quo abis?*] Factum Pamphili ex utris verbis ostenditur, quod distrahatur bene: nam ulterius præsentem patre resistere durum fuit.

46. *Mane, inquam, quid abis?*] Bene *Quo abis?* quia patrem deseris & uxorem. *Quæ hac est pertinacia?*] Sicut de-cuit socerum, & subindignatur, quia coram sibi sit contumelia.

47. *Dixine, Phidippe.*] Artificiose Laches, ut minus niteretur, & minus indigneretur socer, irasci Pamphilum dicit: quando & prædictum est, & sic oportuit. *Dixine, Phidippe, hanc rem agere latuum esse cum?*] Renovavit verba sua eadem personæ. nam ita dixerat, *Neque adeo me clam est, quam esse cum graviter latuum credam*, hoc si resciverit.

48. *Quamobrem te orabam, ut filiam remitteres.*] Invidiose adversum Phidippum, tanquam in illo sit, unde se purget, & non accuset Pamphilum.

49. *Adeo inhumanum fore.*] Bene;

quasi iratus, inhumanum esse inquit. *Non credidi adeo!* Potuit enim dicere, Non credidi inhumanum fore: sed acerbe addidit *Adeo*.

50. *Ita nunc is sibi me.* Sibi & Me magno pondere legendum est utrumque pronomen, ut, *Cantando tu illum?* Id est, genero socerum, vel Pamphilum Phidippum, vel si quid tale inveniris, *Supplicaturum.* Parum est *Satum facturum*, *Supplicaturum* addidit.

52. *Sin alio est animo, renumeres dotem huc: est.* Hoc recte socer, non tam ut dotem recipiat, quam ut terreat, hoc dicit. *Et Renumeres*, proprie, quia dos, pecunia est. Et *id est*, quod irascentis est, & exigentis debitum. *Eat* vero mire dictum: quasi ipse projiciatur, qui jubetur ire, & simul in hoc verbo quasi renuntiatio caritatis est. *Renumeres dotem huc: eat.* Terroris repetendæ dotis ostendit, quum dicit, *Renumeres dotem*: simul cum injuria, *Huc:* & iracunde, *Eat*.

53. *Ecce autem tu quoque protervus iracundus es.* Addendo *Quoque*, non nihil assensus est: quasi dicat, *Quomodo Pamphilus. Protervus iracundus es.* Protervus, immoderate, & superbe, dictum est id eo, quod proterat alium, qui protervus est. Nam Protervus est, quidam ailus obviis est, proteris: quod faciunt & ranti in appetitu coitus feminarum, in quas calent.

54. *Percontumax redisti.* Proprie *Contumax* dicitur contemptor potiorum, *Percontumax redisti huc nobis, Pamphile?* Magnæ indignationis est, absentes alloqui: ut alibi, *O Æschine, pot' haud paternum istuc dedisti. Nobis. Pamphile.* *Τὸ ἀνίστασθαι*. nani aut abundat, aut significatu adjuvat prouocationem.

55. *Decedet jam ira.* Quasi in ira sit culpa: non, *Deponeitur ira*, inquit, sed *Decedet*.

56. *Quia paululum vobis accessit pecunia.* Facere: quasi dicat, Quia habetis unde dotem reddatis, aut, Quia nullam causam habeatis repudiij, sed ditiores queratis conjunctionem. *Quia paululum vobis accessit pecunie, sublatis animi sunt.* Et non, Major est factus Pamphilus, simul majore stomacho, quod cum la-

boie celabat, aperte ostendit.

57. *Sublati animi.* Pro Elaii, *Sublati* dixit. Et hoc proprie feratrum est, ut, *Attollitque animos: Pecuniarum qualis in arvis,*
Saucius ille gravi venantium vulnere pedibus,

Tum demum movet arma leo, &c. Nam bellæ pro animi qualitate vel erigunt corpora, vel deponunt, ait Cicero, *Etiam mecum litigas?* Belle: & illum ex invidia iracundiorem, & hoc ad se dicentem, quod propter Pamphilum dicebat, effecit, *Etiam mecum litigas?* Invidiose, quasi jam cum Pamphilo litigaverit.

58. *Deliberet, renuntietque hodie.* Ferocius quam socerum deceret: attamen mature, quod *Deliberet* dixit.

59. *Ut alii, si huc non sit, fiet.* Magna fiducia conditionem filæ assent: quoniam jam si Pamphilus nolit, paratum alterum dicit esse, *Si huc non sit.* Subauditur *uxor*. Sed dura dictu recitavit, ut debebat.

60. *Phidippe, ades.* Nomine appellat: quod facere solemus, iratos mitigare conantes.

61. *Postremo inter se transigant.* Non enim hæc voriva sunt, quibus interesse delectet.

62. *Quando nec gnatus, neque hic.* Invidiose Gnaeus, & Non obtemperans, & Hic non familiariter dictum, quasi ab irato.

63. *Quia dico, parvi pendunt.* Quia obtemperamus etiam tacitæ voluntati, *Portio hoc jurgium ad uxorem: ejus, &c.* Bene rursus in errorem reditur: ne quæ vera sunt, contra fabulæ propositum cognoscantur, *Portio hoc jurgium.* Portio, quasi aliquid magnum.

64. *Cujus hæc sunt consilio omnia.* Non trāsacta obijciuntur uxori, sed quæ nunc aguntur, *Consilio.* Utrum dispositione: an *εὐγυεῖα* est in male consulente.

65. *Atque in eam hoc omne, quod mihi egre est.* Non Quod ira, cor, sed Quod mihi egre est, dixit. *Evom-am.* Bene: quia ægritudinem solet vomitus relevare: sic Cicero in Catilinam, quum dicit, *Quæ quidem latari mihi videtur, quod tantum pestem evomeret, forasque projecerit.*

IN SCENAM PRIMAM

ACTVS QVARTI.

Perit! quid.] Mire in hac scena iterum rixa est senis atque anus: & ea men varie & alio modo, ut mores inter se diversos, & tamen notos possumus agnoscere.

1. Perit! quid agam?] Hæc proloqui oportet Myrrhinam, ut ex ejus persona reminiscatur spectator gestæ rei: simulque ex hujus personæ verbis, quid agat altera persona, monstratur. Nam per scrutati Phidippum universa conclavia, & ire per totam domum cognito partu filiz suæ, apparet ex præsentibus dictis. Perit, quid agam?] Singula ita pronuntia, ut perturbatum ostendas. Quid agam? quo me vocam?] Figura *diapœgnosis*, apta turbatis.

2. Nam audisse vocem pueri visus est vagientis.] Virgilius,

Coniunxo aucta voces, vagitus & ingens,

Infantumque anima flentes in limine primo.

Et est *ὀρεπατομένη*, nam vox ipsa sic est, ut quasi vagitus sæpius sonet, Pueri visus est vagientis.] Proprie dixit Vagientis; & infantium est, Visus est.] Quomodo, Andire vocem visa sum modo militis.

3. Ita corripui derepente.] Raptim intulit. Et Derepente, una pars orationis est, ut Desessus, adverbis etiam præpositiones separatim non adduntur. Derepente.] *ἴσως*. Nam si separaveris, non est Latinum, De repente.

4. Quod si.] Quod, pro nam, aut Itaque, sed & nos in hujusmodi significatione sic dicimus, Quod si te rescierit.] Scimus manifesta: Rescimus occulta Id qua causa.] Id, hoc ipsum, peperit eam.

5. Non adeo scio.] Ideo quia vera causa dici non potest.

6. Sed ostium conarepuit.] Plus est quam Crepuit: nam con modo auctivum est. Ad me.] Bene Ad me, quasi litigaturum.

7. Vbi me ad filium ire sensis.] Hoc an-

te rem: & singul argumentum delicti est, quod exiit a filia marito ingresso mulier, Vxor ubi me ad filiam.] Mirantis est gestus & dictum, Se duxit foras.] Ordo, Duxit se. Et verbis usus est, intra domesticos parietes, artis, *τοῖς διατηρηταῖς*. Se duxit, pro Abiit.

8. Atque eecam video.] Apparet mulierem fugere, & viri avertari præsentiam, & ideo hoc separatim pronuntiandum. Hem, tibi dico.] Ostendit Myrrhinam avertentem se: quasi nihil inveniatur quod dicat de filia, Mihine, mi Vir?] Sic & in Andria, Nihil respondes? quum turbatum se ostendit Davus. Vir.] Ad maritalem conditionem retulit, non ad sexum, ut Virgilius in Bucolicis,

Vir gregis ipse caper. ---

9. Tum virum me.] Accusatio ab increpatione incipiens. Aut hominem deputas adeo esse?] *Ἀνθρώπου* perverſa, Adeo autem abundat, Virgil.

Inque adeo, quem mox qua sint habitura Deorum

Consilia incertum est. ---

10. Nam si utrumvis horum.] Vir aut homo, Mulier, nunquam tibi visus forem.] Acerbè Mulier: ut supra, Tu, inquam, Mulier, me qua omnino lapidem, non hominem putas.

11. Quibus?] Callide mulier, & quasi nullius quippe conscia, Quibus dixit: Et Quibus, factis scilicet, Ac rogitas?] Bene irascitur interroganti, Nam interrogare quæ sciat, impudentiæ est.

12. Peperit filia?] Propositio criminis, Hem! taces?] Non Taces nunc: sed Taces, celas, Ex quo?] Bene Ex quo, quia argumentum impudicitie est puerperium taciturnum, Istuc patrem.] Mira calliditas, Rea mulier hoc solo defenditui, quod accusat, Istuc patrem rogare est agere?] Ex sua interrogatione accusavit accusatorem.

13. Peris, ex quo censet.] Mite additum ad effectum Peris, Nisi ex illo, cui data.] A verisimili argumentum, Nisi ex illo, cui data est nuptum?] Solutio criminis per fiduciam respondentis, Sallustius, Ita fiducia, quam argumentis purgator ei.

14. Credo, neque adeo arbitrari.] Ab accusatione maritus ad defensionem sui conversus, omisit quod ceperat, Sed de-

miror quid sit.] Mollior factus, jam non irascitur, sed miratur. Adeo vides Phidippum nulla realia, quam mulieris correptione lenitum. *Demiror.*] Valde miror: quod minus est quam irascor.

15. *Quamobrem tacebere.*] Alia intentio criminis. *Omnes nos celare volueris.*] Antiqua locutio. *Illam rem celare.*

16. *Præsertim quum & recte, & tempore suo pepereris.*] Vide, dux causæ sunt celandi partus, si non tempore suo venerit, quod iudicium stupri est: & si non recte evenierit: hoc est, monstri aliquid natum fuerit. Hic autem & tempore suo, & recte natum prædicat. *Præsertim quum & recte.*] Attulit mulieri compendium credulitas senis semel correpti, ne aliter suspicetur. *Præsertim quum & recte, & tempore suo.*] Recto, ad illud pertinet, Quod non monstrum peperit. *Tempore suo,* ad spatium, quo prægnantes esse consueverunt, id est, ad mensium dinumerationem: quia & septimo mense nasci solent.

17. *Adon perniciæ esse animo.*] Invidia. *Adon perniciæ esse.*] Perniciæ est perferens cum quadam vi. *Ut puerum præcipit perire.*] Ab ætate infantis, invidia.

18. *Ex quo firmitorem inter nos fere amicitiam posthac scires.*] Ab accidentibus, Invidia. Et bene additur *Scires:* quia imprudentia in delicto veniam frequenter extorsit.

19. *Potius, quam adversum animi tui libidinem.*] A voluntate peccantis, invidia. *Animi tui libidinem* dixit, ut minima causa magnis sceleribus subiecta esset. *Effertum illo nupta.*] Antiqui non illi nupta: sed, *Cum illo nupta.* Ergo ambo sibi invicem mubunt.

20. *Ego etiam illorum esse hanc culpam.*] Bene, *Etiam illorum;* non enim hoc se etralle ait, quod illorum putaverit culpam: quæ minor est: sed, *Etiam illorum:* ut commune peccatum fuerit. sed nunc quidem totum credit esse Myrrhinæ. An *Etiam,* pro Adhuc, ut major sit dolor, qui nec opinanti acciderit.

21. *Utinam sciam ita esse istuc.*] Te miseram esse. Alibi, *Miserum quem minus credere est.* Et erit sensus, Utinam vere sis misera, *Utinam sciam ita esse*

istuc.] Hoc quidam sic accipiunt, quasi Phidippus dicat, penes te culpa est, quam illorum esse credebam: & utinam quod credo, penes te esse culpam, ita non esse certo sciam, quia dixit, se miseram: & miserum non nisi innocentes dicimus. Ille enim hoc respondet: Utinam in hoc negotio miseram te, non scelestam reperi-
tiam. Sic Sallustius, *Atque ea cogentes, non coacti: scelestos magis, quam miseros distringi.* Et ideo sequitur, *Sed nunc mihi in mentem venit.* Argumentum ex antecedentibus dictis & factis. *Nunc mihi in mentem venit.*] Recte Nunc: quasi alias nihil suspicanti.

22. *Quod locuta es olim.*] Pro Ante. *Quum illum generum cepimus.*] Ut Arbitrum capere dicimus, id est, eligere. & cum laude locutus est Pamphilus. *Cepimus.*] Elegimus. *Virgilius.*

Ante locum capies oculis.----

24. *Cum es.*] Viro. *Qui meretricem amaret: qui pernoctaret foris.*] Non in hoc est accusatio, quod hæc locuta sit: sed argumentum est, quod celare voluerit partum, quæ hoc olim dixerit. *Qui pernoctaret.*] Propter illud quod dixerat, *Quid interea? ibatne ad Bacchidem? Quætidie.* Et nota, familiariter hoc verbum poni à Terentio. Sic in Adelphis, *Sed si hic pernocto, causa quid dicam, Syre?*

25. *Quam vis causam.*] Hoc propter spectatorem dicitur, ut gestorum meminerit. *Quam ipsam veram.*] Quia sola ex omnibus defendi non potest.

26. *Multo prius scivi, quam tu.*] Bene pergit: quia taciturnitas pro confessione accepta est.

27. *Forum id vitium.*] Hoc intelligi non potest, nisi vitium bis numero subaudieris. *Adolescencia.*] Melius dixit *Adolescencia,* quam Pamphilus: ut quod in ætate fuerat, non timeret ingenio.

28. *Nam id omnibus innatum est.*] Amare in Adolescencia. *At post jam aderis, se quoque quum aderis.*] Miræ senectutem acculat senex, quum & velocem ostendit his verbis, *Iam aderis:* & addit, *Se quoque oderis:* quasi dicat, Non solum non amabit, sed & odio habebit: & non alienas mulieres modo, nec uxorem quoque, sed etiam se ipsum: Plus ergo illatum, quam ratio deposebat: sed mire ad affectum senis exprimen-

dum. *Se quoque etiam quum oderit.*] Id est, ut perniteat eum sui facti. Sed plus dixit, quam si diceret, *Facta sua.*

29. *Sed, ut eum te ostendisti.*] Quum superiora dicta sunt.

30. *Ut filiam ab eo abduceres.*] Vehementias dixit, quam si diceret, *Ut filiam ei non redderes. Neu, quod ego egissem, esset ratum.*] Quod ab eo abducis non bona socrus: quod filiam, non bona mater: quod irrita facis quæ gestis, non bona uxor'es, inquit.

31. *Nunc res indicium facit.*] Hoc est, quod celavisti partum. *Id nunc res.*] Quia dixit, *Vnde scio, quo pacto factum volueris.*] Non solum quod fecit, sed etiam quod voluit, obijcit. *Quo pacto factum volueris.*] Deest Fieri.

32. *Pervicacem.*] Per vim agentem, perniciosam nie esse censet. *Cui.*] Deest Ei, vel *Circa eam.* *Cui mater sem.*] Rursus a verisimili: an mater contra filiam faciat.

33. *Si ex usu esset nostro hoc matrimonio?*] Callide mulier, ex his quæ dixit senex, defensionem arripuit. Nam ille sic ait: *Negabis posse filiam tuam te pati cum eo, qui meretricem amaret, qui pernoctaret foris.* *Ex usu nostra.*] Modo, utile: si pro nostra esset utilitate.

34. *Tunc prospicere.*] A persona, *Aut judicare.*] *Prospicere futura:*] *Judicare presentia.*

35. *Audisti ex aliquo fortasse.*] *Ἐκ τινος* satis & oratorie. *Aliquo.*] Non à certa persona. Bene aliquo: ademit iudicibus auctoritatem. *Cui vidisse eum diceret.*] Non *Qui vidisset.*

36. *Exeuntem, aut introeuntem.*] Sic Cicero, *Tibi autem Balbe respondebo: primum precario, si licet, si fas est defendi à me eum, qui in hortis fuerit, qui unguenta fumpseris, qui Brias videris.* Non enim dixit, *Amplectentem amicam, Aut introeuntem.*] *Ἐκδιδόντες* prima. In ludum ducere & reducere. *Exeuntem aut introeuntem.*] *Ἐκδιδόντες* & mollis est quia luditur de sequentibus ad amicam. *Ἐκδιδόντες* criminis, de consuetudine. *Ἐκδιδόντες* posset.] *Ἐκδιδόντες* modo, quo continentis crimina leviora.

37. *Si modestè.*] Adhibito modo: vel

certe cum pudore ac modestia, ut celatum voluerit. *Nonne ea dissimulare nos.*] Duobus modis feruntur peccata: vel ignoscendo, vel cohibendo. *Modo dissimulare,* est ignorantiam fingere.

38. *Magis humanum est.*] Bene, quia & illud humanum dissimulare, an magis humanum dissimulare: quia & irasci, & arguere humanum est? *Magis humanum.*] Nota, pro Humanus, Terentiano more. *Qui nos oderit.*] *Qui,* unde vel quamobrem. Et recte, nemo enim dolens quod non amaret, id facit quo magis odio sit.

39. *Nam si is posset ab ea sese de repente avellere.*] Oratorie non contentus defendisse Pamphilum, hoc ipso illum, quo accusatus est, laudat. *De repente.*] Una pars orationis est.

40. *Quicum tot consuevit annos.*] Laudat ubique eos Terentius, qui consuetudine vincuntur. Et alibi, *Hec parva consuetudinis causa, hujus mortem tam forte familiariter.* Et mox, *Ut neque me consuetudo, neque amor, neque pudor commoveat, neque commonceat, ut servem silem?* Ergo ferns, quem longa consuetudo non commovet. *Quicum tot consuevit annos.*] Non *Quicum*, sed *Quicum*: ut *A* quibus, & non *A* quis. Et *Consuevit* proprie dicitur in stupro. *Non eum hominem ducerem.*] Non solum, inquit, homo non esset, id quod forsitan nihil nostra interebat: sed quod nobis maximum est, vir stabilis filix esse non posset. *Non eum hominem ducerem, nec virum satis firmum gnata.*] Potest & sic intelligi, *Non eum hominem ducerem, qui consuetudinem longi temporis temere abrumperet.*

41. *Nec virum.*] *Vir* modo maritus. *Nec virum satis firmum gnata.*] *Quem res venetæ non movent, nam firmum etiam hoc possumus intelligere, validum in officio coitus.* Sic *Horatius,*

--- Fortisque marito

Destinet uxorem. ---

Mure adolescentem, obsecro.] His verbis solemus commentitia argumenta contemnere; ut,

Misericordia, animus maternus, sino.

Et alibi,

Mitto omnia. Adde istuc, Imprudenti;

mitit adolescens: sino, tu servus.

Mitte adolescentem.] Etenim ille dixerat;

Verum id vitium nunquam decrevi esse ego adolescentia.

Adcon. pericacis esse animo, ut puerum propterea perire

Potius, quam adversus animi tui lubidinem esse cum illo iupta?

42. *Et quia me peccasse ais, abi: solus solui conveni.* Recte hac dicit mulier, ut pote memor quod cum Pamphilo sit locuta. Et solus solui ideo quia meruit, ne orata sua non servet Pamphilus, & ideo multi sciunt.

43. *Roga, veline uxorem, an non.* Verba quibus cum Pamphilo loquatur socer: ne si aliter agat, respondeatur à genero.

44. *Recte consului mea.* Illum, inquit, nolle, signum erit me providisse filiar.

45. *Siquidem ille ipse non vult. Et tu sensisti.* Animadvertendum, quemadmodum omnia, quibus se defendere Myrrhina, in malam partem accipit Phidippus: & hinc magis accusat, unde illa se purgat.

46. *Cujus consilio ea par fuerat prospici.* Non dixit, cujus consilio repudium daretur Pamphilo, ita ad bonum omnia exitum spectant.

47. *Esse ausam facere hæc injussu meo.* Abducere filiam, celare partum, exponere puerum.

48. *Interdico.* Inter Edico & Interdico, hoc interest: Edicimus, quod jubemus fieri: Interdicimus, quod vetamus fieri: Edicimus etiam uni generi hominum, Interdicimus diversis. Itaque Prætoris edicta & interdicta dicuntur, Interdico, separatim dicendum, legendumque: quia Interdico ne velis, non est integrum, Interdico ne extulisse extra ades. Id agitur, ne sub incerto interceptiatur puer, & tragœdia fiat ex comœdia.

49. *Meis dictis parere hanc qui postulem.* Demonstrative & accusatorie dixit hanc, quasi tam contumacem, Hanc qui postulem. Quid est hanc? utrum mulierem? an uxorem, an contumacem feminam?

50. *Ibo intro.* Sibi ipsi hoc dicit mulier. Edicam servis, ne ququam efferrisint. Ex hoc recte Poëta, quia ita opus est, ne compleat Myrrhina, quod promissit de exponendo puero.

Ait enim, Dein continuo exponetur.

52. *Nam ut hic latuit hoc sit.* Sic ostenditur causa, cur perpetuo celandum sit seni vitium virginis. Nam ut hic. Quantum iracundiæ habiturus sit, quantum futuri: hoc enim significat. Et simul Poëta, quod alibi obscure facit, hic aperte demonstrat, quod periculum sit in fabula, nisi *εὐτασπῶν* succurrat.

53. *Non adepol etiam me est.* Id est, scio.

54. *Nec quâ via sententia ejus possit mutari, scio.* Nescio quo modo ex iracundo placidus fiat. *Sententia ejus.* De puero non exponendo.

55. *Hoc mihi unum.* Hoc adhuc, inquit, malum non mihi evenerat, quum evenerint multa. Et vide, an si puerum tollas cogit, quasi cum gemitu & percontative pronuntiandum sit, etenim si, obscuram locutionem facit: nisi forte cum, vel quod significat. Hoc mihi unum ex plurimis miseriis reliquum fuerat malum. Ex omnibus malis reliquum quum dicat, maximum malum significat. Nam non medioere est, quod omnium miseriarum est ultimum, & inter mala multa reliquum, quod sic accipimus, Possumus & nos interrogative pronuntiare.

56. *Puerum ut tollam cogit.* Recte Tollam, quæstio, unde sit.

57. *Forma in tenebris nosci non quita est.* Ab activo *Queo*, passivum fecit *Queor*, retinendo participium, *Quita est*, sed antiquæ dixit.

58. *Neque detractum.* Solet enim fieri.

59. *Ipsæ eripuit.* Hic ad exitum spectat *απεσκαυῖν*, quia per annulum fiet cognitio. *Ipsæ eripuit.* E contrario, inquit, factum est, ipsa ut non eriperet, sed ipsi eriperetur.

60. *Simul vereor Pamphilum, ne orata iusta.* Scilicet si sustulerimus cogente senē cum puerum, quem expositum iri Pamphilo paulo ante promissit.

61. *Quum fieri alienum puerum tolli pro suo.* Non solum, inquit, tolli ægre feter alienum, verum etiam pro suo.

IN SCENAM SECUNDAM
ACTVS QVARTI.

Non clam me est, Gnate mie.] In hac scena velut qualitas negotialis in disputationem venit: iussimus sit repudiari conjugem causa matris, & omnino quid fieri debeat.

1. Non clam.] Vero ordine à purgatione sui incipit mater abitura: ut, quod discedit, iracundiz videatur. Tibi me esse suspensam.] Id est, in suspensionem venisse.

2. Vxorem tuam propter meos mores hinc abisse.] Blandius Vxorem significat, quam si diceret Philumenum, Et Aiores, proprie senum dicuntur: unde Senectus morosa, & Aiores homines, qui sui cuiusdam moris sunt. Etsi ea dissimulas sedulo.] Ea, id est, quæ scio: & Ea pro eam rem, sed absolute occurrit supra late sententiz, & genere neutro, & est ordo, Etsi ea dissimulas sedulo, non clam me est, &c.

3. Verum ita me Di ament.] Conjectura, quæ solvitur iurjurando, Itaque obtingant ex te.] Pro se jurat, & ita rem Pamphilo probat, ut blanda sit, Itaque.] Dux partes orationis.

4. Numquam sciens commetui.] Bona exceptio: quia possumus aliquem inscienter lacerare, quæ res ad veniam pertinet, Vt nunquam sciens.] Hic ordo est iurisjurandi, ut quum prapofuerit Ita, sequatur ut, Cicero, Ita velim mihi Deos propitios, ut quum illius temporis mihi venit in mentem, &c. Merito ut caperet odium illam ei.] Bene dixit Merito: nam ut nos immerito quis non oderit, non est in nostra manu, hæc est exceptio, Plautus in Trinummio, Quin dicant, non est: merito ut ne dicant, id est, Merito ut caperet odium illam ei.] Id enim est culpa sine merito.

5. Teque ante quam me.] Deest Tam, ut sit ordo: Et quam te amare merebar, tantum firmasti fidem ei rei. Teque antequam me amare rebar, si veis firmasti fidem.] Ordo & sensus hic est, Et quod ante rebar, ei rei firmasti fidem meam: neque me fecellit, quod ante rebar, te me amare, nam ei rei hodie firmasti fidem, id

est, probationem attulisti.

6. Nam mihi intus tuus pater.] Dixit enim supra, Atque in eam hoc omne quod mihi grege est, evomam, porciit enim evomendo narrasse, quod matrem filius prapofuisset uxori, Tuus pater.] Familiaris, quam si diceret, Laches.

7. Prapofitam amori tuo.] Plus dixit, Amoris tuo, quam si Vxori tua, diceret.

8. Vt apud me pramium esse possum pietatis scias.] Laborat mulier, ne quod dictura est, odio aut dolore, aut certe ira facere videatur. Pramium esse possum pietatis.] Sic Virgilini.

Hic pietatis honores, sunt hic sua pramia laudi.

9. Mi Pamphile, hoc & vobis, & mea commodum.] Rem duram dictura, vide quantis præblanditur verbis, remque præmolliat, Nunc tibi me certum est contra gratiam, Contra nunc vicissim, Et mea commodum fama.] Ab honesto. Mi Pamphile, hoc & vobis & mea.] Principium hoc aliquid est, precantis feminæ, A blandimento ergo incipit, ut libenter audiat.

10. Ego tuam abituram hinc cum tuo me esse certo decrevi patre.] Certo dixit, ne sit dissuadendi locus, Cum tuo me esse certo decrevi.] Ad hoc addidit, Certo decrevi, ut non audeat dissuadere filius.

11. Ne mea presentia.] Non dixit jam Culpa, sed Presentia.

12. Quid illuc consili est.] Bene: quia illa Decrevi, dixerat.

13. Illius.] A persona, Stultitia.] A causa, Viña.] Non enim volens, Vrbe.] A loco, Tu.] A persona, Habitatum.] A facto, Illius Stultitia viña, ex urbe tuam habitatum migra.] Vide quam oratorie omnia congesserit, à personis, à causis, à locis, a factis, Illius Stultitia.] Ab utilit. Mite autem, & Rur, & Ex Vrbe, & Habitatum, dixit.

14. Non facies: neque sinam.] Primo, Non facies: deinde, Si facere perseveraveris, non sinam, Et, non facies, non est interdicens, sed quasi dicat, Scio te non facturam rem tam pravam. Sunt autem qui neque sinam jungant anterioribus: sunt qui totum contextu legant, Non facies, usque Modestia, Vt qui nobis, mater, maledictum vultis.] Ab honesto,

15. *Mea pertinacia offe dicit factum.*] Bene retinet, quum vult sua interesse ne fiat.

16. *Inimicus amicus.*] In dissuadendo commissit & honestatem & utilitatem.

17. *Mea causa nolo.*] Non est superbum Nolo: sed consuetudine dicitur. *Nihil jam mihi istae res.*] Contra omnia. Et ab ultimis incipit. *Istae res.*] Amice, cognate, dies festi.

18. *Dum atatis tempus tulit.*] Tulit, pro passum est, permisit, & in bonis enim, & in malis dicitur. *Dum atatis tempus tulit, personam satis sum.*] Si, inquit, meae voluptatis causa exercenda sunt, jam non delectant: si officii ac religionis, jam non possum, quae sim anus. Necessaria divisio: quia ille & religionem incusserat festorum dierum. *Dum atatis tempus tulit.*] Non, inquit, reprehendat, quae quom potuerim, perfectae satis sum. Sic Virgilius,

Sae patria, Priamoque datum —
Sae me jam tonas.] Nimis maternae aequae aniliat.

19. *Hac mihi nunc cura est maxima.*] Hoc nimis serio pronuntiandum, & Nunc odiose, ne Tibi diceret. *Ve no cui mea longinquitas atatis obstat.*] Hoc ad nulum, expectationem ad filium refert, hinc enim odio digni parentes, *Expositis* appellantur.

20. *Longinquitas atatis obstat mortem exspectes moram.*] Quum sedulo agat solutus, ne quid per stulticiam stituisse videatur. Vide tamen ut intermiscetur indignatio, & multa dolore de prompta sint: quod Poeta non invitus facit, ad mores exprimentos, personasque reddendas.

21. *Hic video me offe invisam immerito.*] Quia rus de tevi pergere: non quasi nulum vitatura, sed locum. Et mite *Invisam*, & non addidit cui: sed dixit, *Tempus est concedere.* Quia anus sum? an quia nurus in domo? Omnes causas praedictas omnibus.] Bene Omnibus: ne specialiter laxisset nulum. Et generaliter dixit.

22. *Et illis morem gessere.*] Mite illis, non Narui. Et *Morem gessere*, actiter dictum: ut ostendat, hoc illos olim voluisse, ut expelleretur domo, ut dicas,

inimicum tibi morem gessisse, quod se suspenderit.

23. *Sino me obsecro effugere.*] Quia dixerat maritus ejus, *Omnes socius odoratus nurus.* *Sino me obsecro hoc effugere.*] Potentissimum est ad extorquendum aliquod argumentum, quum illi quibus chari esse debemus, nostra causa potius, quam illorum, dicimus velle nos, aut nolle quod facimus. Nam & Pamphilus supra sic dixit, *Non facies, nequo finam.* *Quod malo audis.*] Supra dixit, ab honesto.

24. *Abquo una haec foret.*] *Abquo*; extra: ut sit adverbium magis, quam praepositio, & *Vna*, *Res* subaudienda, Et totum *Et* *Curae*, statimque jungendum, *Hanc matrem habeo scalem; illam autem uxorem.* Vel certe, *Abquo foret*, pro abellet. Alii *Haec*, de uxore dici putant, ut *Abquo*, sit praepositio.

27. *Non tuto incommodam rem ut quando est, in animum induci pati.* Horat.

Durum, sed laetus sit patientia.
Quidquid corrigere est nefas.

28. *Si caetera sunt.*] Bene *Caetera*, absque uno dicenti. *Itaque ut ego illam exasimo.*] Quia potuit dici ei, *O socius*, ergo dubitas de integritate nurus: addidit, *Itaque ut ego illam exasimo.*

29. *Da veniam hanc mihi.*] *Mihi*, propter quam putas non reducendam, *Va misero mihi?*] Nec negat, nec promittit: sed intumescit, utpote qui paenitus dolore commotus, illum animi dissimulare jam non potest. *Va misero mihi.*] Nihil potuit pro rerum qualitate respondere, nisi ut ingemisceret.

30. *Et mihi quidem.*] *Accipere*, quid enim, *Et mihi*: an ei? multa sic in usu nostro sunt.

IN SCENAM TERTIAM

ACTVS QVARTI.

1. *Ven cum istoc sermonem habueris.*] In hoc colloquio reconciliatio sentum est posturgitum, mista disputatione Pamphilo de non reducenda. Praeul.] Praeul, nunc prope. Hinc stans accipit, uxore.] Accipit, audiui. Et modo, *Vxor ante mulier*: & de uxore, *DI mala prohibeant.*

2. *Isne est sapere.*] *Tò Isne*, exceptivè dictum: quasi cætera stulte fecerit, & simul Itoniachum retinet, quo reprehendat cætera. *Qui, ubique opus sit.*] *Qui pro qua*, interdum abundat. *Animum possis flectere.*] Modo non alienum animum, sed suum flectere, & unde flectere: à iurgio ad modestiam, ex concessione ex domo. *Animum flectere.*] Ad hoc *Flectere animum* dixit, ut ostenderet, ne nunc quidem purgatam apud se Solatratam de præterita culpa.

3. *Quod faciendum sit post fortasse.*] Hæc etiam sententia videri potest generalis: & deest *ad id*: ut sit; flectere ad id quod faciendum. Potest & absolute accipi *Quod*, pro, quæ res facienda sit. *Quod faciendum sit post fortasse.*] Id est, concedendum, & vim necessitatis hoc verbum exprimit.

4. *Fors suas pol.*] *Fortuna* faveat: quasi *τῇ ἐπιτυχίᾳ* adversus triste dictum usa est, nam *Fors* fortuna bona est. Et *Fuat*, sit significat, dixerat enim ille, *Quod faciendum sit fortasse. Fors suas pol.*] Id est, bona eveniat, quasi *τῇ ἐπιτυχίᾳ* dicat, Bona dicito potius. An bona fortuna sit per Pollucem? *Abiurus.*] Horrantis est ad celeritatem, *Virgilius*:
Ergo age, chære pater, cervici imponere nostræ.

Ibi ego te, & tu me feres.] Non dixit, *Ibi* nos invicem delectabimur: sed quia senex atque anus est, *Ego te, & tu me feres*, dixit. Et simul, quia nuper incusavet mores senum, revocare vult causam abfessiomis suæ & ad filii culpam aut nurus. *Ibi ego te, & tu me feres.*] Aut quia noti inter nos sunt mores nostri: aut quia utrique una ætas est, & sic pronuntia, quasi hoc ipsum necessitate decernat senex, cum dicit *Abiurus*. Ergo hinc, *Ibi ego te, & tu me feres*, ipsa pronuntiatio querelam continet de filiis & senectute.

5. *Spero castor.*] Mire non confirmavit mulier, sed sperare se dixit, memor iurgii pristini, & senilis amaritudinis: maxime quod & ille non dixit, *Ibi nobis iucunde erit*: sed, *Ibi cito, & tu me feres*. I ergo intro, & compone qua simul tecum servatur. *Κομῶν ἁεστῶτα*, & usu quotidiano, satisque moraliter:

quia *Mulier* dum molimur, & dum committitur annus est.

6. *Dixi.*] Denuntiatio est confirmanda sententia, nec mutanda: & translata est de foro & caudicis. *Cicero*: præce dixisse pronuntiat. *Dixi.*] Hoc verbum in hinc additum superiora confirmat: & est proprium his, qui petoraverunt causam. *Pater.*] Ipsum nomen dehortationem significat, adjecta pronuntiatione. *Pater*] Sic pronuntia, ut hoc vultuose dictum sit, *Hinc abire matrem*.

7. *Quid vis, Pamphile?*] Facite præsto *Quid vis*, respondit. *Quid ita istuc vis?*] Rem supra auditiv & personam: nunc causam quærit, quasi dicat, *Esto ut nolis: quid tantopere non vis?*

8. *Incertus sum etiam quid sim factururus.*] Non, quid faciam, dixit: sed *Quid sim factururus*: ut incerta molimina etiam verbis posset ostendere. *Quid est?*] Et *Quid ita istuc vis, & quod est*, eo vultu pronuntiantur, ut consilium ejus & verba videatur contemnere pater.

9. *Quid vis facere, nisi reducere?*] Sic loquitur Laches, ut aliud Pamphilus respondere non audeat, & ideo dicit, *E quidem cupio, & vix conincor*: ut reducam scilicet. Adeo magna causa est non reducendi ut cum velim, non possim.

10. *Sed non minum meum consilium.*] Cautè satis, reducendi inquit cupiditas est, non reducendi consilium. *Id persequar.*] Non *Sequar*, sed *persequar* ait, ut constantiam demonstraret.

11. *Credo ea gratia concordēs magis.*] Sententiose dixit, tunc posse inter se congruere & concordare mulieres, quum & illa esse deserit socrus, & illa nurus, hæc enim inter illas est dissidiosa conjunctio. Et satis ingeniose dictum. Tolle enim inter mulieres proximitatem, & nulla causa discordiæ est. *Concordēs magis.*] Non magis concordēs, verum pro minus discordibus dixit, an ut serviret sententia.

12. *Nescias.*] Utrum concordēs futuræ sint, an discordēs, *Verum id tua refers nihil.*] Hoc verbum ex aliqua parte confirmantis est & consentientis. *Verum illa fecerint.*] Utrum consentientes sint, aut dissidentes. *Verum.*] Unum de duobus significat.

11. *Odiſa hac eſt atas adoleſcentulis.*] Supra in perſonam ſocrus culpam iratus contulerat diſcordiæ: nunc & uxori placatus, & nurui parcens, oſiorum cauſam à perſonis tranſtulit ad ætates: ſed ita tamen, ut magis iuniores accuſaret, ei de adoleſcentibus queſtus, quum miſeratur ſenes. *Odiſa hac eſt atas.*] *Hac*, cum gemitu pronuntiandum eſt.

12. *E medio æquum eſt excedere.*] Utrum ex urberus, an ex vita in mortem. Et ſatis moraliter, nam in *Medio ſtare* dicitur ſupervacuus vel moleſtus. Et cum ſtomacho dixit ſenili.

13. *Senex atque anus.*] *Hæc* duo nomina, ut poſita ſunt, caput indicant & inſeptionem huiusmodi fabularum. *Iam nos fabula ſumus, ſenex atque anus.*] Pronuntia *Senex*, atque *anus*, quali initium fabulæ, τῷ ἰδιώτην additum, *Pamphile*.

IN SCENAM QUARTAM

ACTVS QUARTI.

Tibi quoque adepol.] In hac ſcena ultimus error eſt vicinus κατὰ γένος.

1. *Tibi quoque adepol ſum iratus.*] Quasi dicat, Non ſolum matri tuæ, aut etiam ſocrui tuæ, *Tibi quoque adepol.*] Recte: nam & amicos inculamus leniter incipientes, & graviora inferentes. Hanc ergo partus cauſa leniter inculat: deinde confirmat, inferendo, *Graviter quidem.* & ſtatim cauſam ſubjungit, cur quidem ei irascatur.

2. *Faciū eſt ſurpiter.*] Quod abſceſſerit domo mariti.

3. *Eſt tibi cauſa eſt de hac re.*] Cauſam more ſuo pro deſenſione poſuit. Sic in Phormione, *Quid mihi dicent, aus quam cauſam reperient, demivros.* Et quæ cauſa fuerit, ipſe dicit, *Mater te impulit. Mater te impulit*, abſolute: deſt enim nam, ut ſit, Nam mater te impulit. *Mater te impulit.*] Qualitas remotiva.

4. *Huius vero.*] Ipſi matri ſcilicet, *Opportune te mihi Phidippe in ipſo tempore.*] Utrum ταιωλογία eſt? an *Opportune*, quia volebam: & in tempore, quomodo volebam? an, *Opportune*, mihi: *In ipſo*

tempore tibi, id eſt, & mihi & tibi commode eveniſti.

5. *In ipſo tempore oſtendis.*] Oſtenditur nobis id quod quærebamus. *Opportune.* & in ipſo tempore, non eſt idem. Etenim *Opportune* dicimus, quum, verbi gratia, invitati ad ipſum tempus incipientis prandii venimus: *In ipſo tempore*, cum jam prandio appoſito.

6. *Aus quo pacto hoc aperiam?*] Hoc modo oſtendit, nec eſſe quod ſimulet: nec id quod verum eſt, dicendum ſibi eſſe.

7. *Dic filia rursuſ conſeſſuram Solſtratam.*] Blande non addidit *Tuæ*: quali dicat communi filię. Et bene, non ſocrum, ſed Solſtratam.

8. *Ne reverentur.*] Bene *reverentur*: ne diſſe Solſtratam, ſed metuere videatur: & quali ipſa ſocrus non odium meruerit, ſed reverentiam. *Minus jam quo redeat domum.*] Τῷ οὖν cum ἀνα-

στροφῇ. ut ſit ordo, Quo minus redeat.

9. *Nullum de hiſtebus culpam.*] Relatio criminis poteſt videri. *Tuæ.*] Deſt uxor: quod nomen inferius poſuit. *Tuæ.*] Cum percuffione audiendum eſt, ut ſubaudiatur uxor, ab eo quod dicturus eſt uxore.

11. *Mutatio ſit.*] Mutationem, ſuſpicionem quæ, errorumque jurgantium. *Mutatio.*] Deſt quarum rerum mutatio, ergo mutatio criminum, aut culpæ. *Mutatio ſit.*] Criminis ſcilicet & peccati, id eſt, vel mea uxor crimen tuæ ſuſtinet: vel tua ad meam tranſlaa eſt culpam. *En nos perturbat, Laches.*] *En*: non ea mutatio, ſed uxor, hoc eſt, Myrrhina.

12. *Dum ne reducam, turbent porro.*] Quomodo eſt pius erga matrem Pamphilus, ſi parvi facit, utrum ſocrus ſua perturbetur? an mater à ſenibus? Solvitur ſic: quia *Quam*, non eſt generis feminini, ſed eſt, *Quantum. Turbent*, errent & tumultucentur, ſignificat: vel turbentur. *Turbent porro quam velint.*] Quantum velint: aut eam, quam velint, mulierem, ſed melius eſt quod ſupra diximus.

13. *Ego, Pamphile.*] Hoc pronomen initium continet orationis graviter inceptæ: ut, *Ego poſtquam emi te à parvulo*

si fieri potest.) Interposuit, ut supercilium loceri demonstraret. *Si fieri potest.*] Recte aditum, *Si fieri potest*: quia non convenit rogari a iocero generum, ut supra dixit.

14. *Hanc sane perpetuam volo.*] Jam enim est confirmata: sed perpetuam cupit.

15. *Sin est, ut aliter tua sit sententia.*] *Tu* *supra* *quod* vitavit illud quod est ominosum, ne dissidium diceret, ut *Virgilius*.

--- Gravior ne nuncius aures
Verberet, ----

16. *Accipias puerum.*] Jure, quia liberi patrem sequuntur. Et mire hoc maxime adject, quod maxime recusat Pamphilus: & propter quod uxor quoque non reduciatur. Et *Accipias*, pro accipe: ut *Quiescas*, pro quiesce. *Sensu pepervisse, Occidis.*] Hoc maxime inopinatum est Pamphilo: quia socrus promiserat omnes ignoraturos, *Sensit.*] Proprie sic.

17. *Puerum! quem puerum?*] Moraliter primo dubitat quid audient: deinde quasi certus quid audierit, admiratur, dicendo *Quem puerum? Puerum! quem puerum?*] Bene cum consternatione animi: quod nunquam falso acceperat. *Natus est nobis.*] Bene, quia ambo avi.

18. *Nam abducta à vobis.*] Bene, non *Abierat*, sed *Abducta* fuerat: ut magis sit culpa matris. *A vobis.*] Pro, a Pamphilo. *Nam abducta à vobis* *pregnans fuerat.*] Hoc totum cum indignatione in uxorem prouocandum est.

19. *Neque fuisse pregnantem.*] *Preg-* *gnans* est ante gnatum, vel ante genericem: est enim *Præ*, *ante*.

20. *Bene, ut me Di ament.*] Agit gratias nuntianti: gratulatur ob susceptum nepotem: gaudet liberatam nurum.

21. *Natum illum, & tibi illam salvam.*] Proprium affectum refert, sibi nepotem, illi filiam esse servatam. *Et tibi illam salvam.*] Recte *Tibi*, quia patet puerperæ est cui dicit, *Sed quid mulieris uxorem habes?*] *Quid mulieris*, dixit: ne diceret, qualem mulierem, aut aliquid gravius, & totum percontari: ve potius, quam pronuntiaret, & diceret, *Pessimam mulierem*, & male mo-

ratam uxorem habes. Et reprehensio est cum contemptu, sic &, *Quid hominis?* ut *Virgilius*,

Tu mihi quodcumque hoc regni. ----

At contra cum honore sic dicimus, *Quem hominem habes?* *Meritam.*] Id est, institutam, & est participium sine verbo.

23. *Nasce hoc celates.*] Non partum celatos dicit: sed pregnantem filiam fuisse, *Neque satis. Et, proloqui.*] Magna exaggeratio.

24. *Quam hoc mihi videtur factum prave.*] Totum invidet, quam vis indignetur: quia apud maritum uxor non est vehementius accusanda, *Quam hoc mihi.*] Quod *pregnans* fuit filia: non quod natus est puer.

25. *Non tibi illud factum minus placet; quam mihi, Laobis.*] Utrum quia minus & magis, quoniam sequitur * an *etiam* *videtur* est: ut sit ordo, Non minus mihi placet, quam tibi. Et placet, pro displicet intelligamus: ut alibi, *Nunc me hospitem lites sequi, quam hoc mihi sit facile atque utile, alterum exempla commendant.*

Non tibi illud factum.] Sub *etiam* est dictum, hoc enim ait, Tantundem tibi placet hoc factum, quam mihi. Alibi, *Nunc me hospitem lites sequi, &c.*

27. *Quoniam eam consequitur alienus puer.*] *Alienus*: quod senes gratulantur, id maxime dedit Pamphilum. *Consequitur alienus puer.*] Matronæ à pectoribus, quæ ut mox nata fuerint, matres sequuntur, *Virgilius*,

Atque ipsæ memores redeunt in tecta,
suasque

Deducunt. ----

28. *Nulla tibi Pamphile hic iam consulationis est.*] De reducenda scilicet uxore.

29. *Peri!*] Hoc sibi ipse Pamphilus dicit.

30. *Cum ex te esset aliquis qui te appellaret patrem.*] Bene hoc putavit, quod Pamphilo non videtur: hoc est, ex illo esse quod natum est.

31. *Evenit.*] Proprie *Evenit*, ideo & *honorum evadens* dicitur, *Nullus sum?*] Ipse sibi iterum hoc ulterius est, quam *peris*: quia quum aliquis perit, reliquum vel cadaver est.

32. *Et nobis adversari mihi.*] Causam

interposuit senex, quo magis facere filius non recuset.

33. *Si ex me illa liberis velles sibi.*] Ut apparet, tantum commentus est causam. *Si ex me illa liberis velles sibi.*] Nactus est Pamphilus ex verbis senis causam aliam dissidui.

34. *Aut se esse mecum nuptiam.*] Vultu *Mecum nuptiam*, dixit. Et recte: quia partus confirmat nuptias. Et melius, *Nuptiam mecum*: quasi testam & operam uno cubiculo mecum. *Nubere* enim, est operiri regique: unde & *Nubes*, quod regere solent cœlum, dicuntur. *Virgilius*,

Arctusque comas obnubis amictu. —

35. *Non me clam haberet.*] Id est, non tacuisset, partumque celasset. *Quod celasse intellige.*] Non dixit, natum filium: ne interposito affectu mollioretur iratus.

36. *Nunc quum ejus alienum esse à me animum sentiam.*] A presenti tempore.

37. *Nec conventurum.*] A futuro.

38. *Quamobrem reducam?*] Firmior conclusio facta est per interrogationem, quam si esset pronuntiata. *Mater quod suasis sua.*] A derivatione causæ defensio: & præterea status est venialis, ab imprudentia descendens. *Sua.*] Pro ejus: ut,

Namque suam patriam antiquam cinis ater habebat.

39. *Adolescens mulier fecit.*] Multa dixit: & *Mater sua*, & *Adolescens mulier*. & quasi docet hoc exemplo, parendum patri esse. *Mirandumne id est.*] Bene *Mirandum*, non *Irascendum*, dixit. *Miramur* enim magis si amici peccaverint, quam irascimur.

40. *Reperite ullam mulierem:*] Quasi dicat, si hanc repudiaveris.

41. *An quia non delinquunt viri?*] *Ergo* quæ dictum: non enim non delinquunt.

42. *Vosmet videte jam, Laches, & tu Pamphile.*] Nec rogare socerum, nec ingerere convenit, ubi certior sit ad repudiandum gener. *Vosmet videte jam, Laches.*] *Virgilius*,

Vos, ô Calliope, precor, aspirato canenti.

43. *Remissum opus sit vobis, an reducam domum.*] In veris codicibus sic est, *Remissum*, an *reducta*: ut sit *Remissum*, an *reducta*.

44. *Vxor quid faciat, in manu non est mea.*] Ordo, uxor mea quid faciat, in manu non est: deest *ejus*, ut sit, in manu ejus non est: sed in mea potestate positum est. *In manu non est.*] Uxoris scilicet. Et est ordo, uxor mea quid faciat, in manu ejus non est.

45. *Neutra in re vobis difficultas.*] Pro mittit facilitatem suam: ut tamen uxor roganda sit, An aliter, & ut supra annotavimus.

46. *Sed quid faciemus puero?*] *Quid me fiet*, & *Quid fiet mihi dicitur. Sed quid faciemus puero?*] Qui utrique quicquid erit, patri reddendus est. *Ridicule rogas.*] *Ridicule*, vel adverbium esse potest, vel nomen: si nomen est, subdistingue *ridicule*: & sic interroga, cum vi pronuntiationis.

47. *Huc reddas.*] Pamphilo scilicet. *Huc suum reddas scilicet.*] Sic dixit, *Huc suum*, & *Reddas*: quasi reposcat Pamphilus. Et non subjunxit, *ut alar*, sed, *ut alamus*: ut sua quoque interesse monstraret.

48. *Vt alamus nostrum.*] Scilicet Pamphili filium, nepotem meum, utrumque nostrum. *Quem ipsa neglexit.*] Si *ipse* legeris, clare dictum est: si *ipsa*, lenius est, & videbitur senex ob mutationem ejus intellexisse, quod nolit puerum tolli: & ideo adpositum, *Quid dixi? cho! an non alamus, Pamphile?* *Quem ipse neglexit.*] Legitur & *ipsa*, & hoc est melius: ut sit *Pater* vocativus casus. *Quem ipsa neglexit, pater, ego alam?*] Hic sibi obmurmurans, vultu & verbis ostendit nolle suscipere filium.

49. *An non alamus, Pamphile?*] Quod faciendum sit, à contrario vult senex pronuntiatione demonstrare, quod scilicet sit non fecisse.

50. *Produmus quaso potius?*] Deseremus, projiciemus, porro dabimus. *Virgilius*,

--- Vnius ob iram

Produmur, ---

Nam à quo defendendi sumus, si nos deserit pater.

51. *Enim vero pro sua jam sacro.*] Multa reticentia de filiorum vitiis, & defensione quoque apud soceros uti parentes, (æpe Terentius demonstravit, & precipue in Andria, quum dicit, *Ego illud sa-*

dulo negare factum, ille inilat factum. Iam tacere non queo.] Quamvis tacendum sit.

53. Ignarum conjēs tuarum lachrumarum esse me?] Conjectura quod amet meretricem Pamphilus. Ignarum tuarum lachrumarum esse me?] Apparet illum à Solrata hoc audivisse, nam ipsa filium reprehenderat flentem.

54. Sollicitere.] Perturbetis, commoveare. Ad hunc modum.] Id est, Immoderate.

55. Primum, hanc ubi dixi causam.] A summo ad imum.

59. Nactus alteram es.] Nancisci proprie dicitur qui paratus ad tenendum, ante quam possit reperire quod teneat, statim, quod occurrerit,prehendit.

61. Aliquando tandem huc animum ut adjungas tuum.] Mire est temporis invectionio: Et aliquando tandem ut adjungas, deest fac: sed plenum pronuntiatione est.

62. Quam longum spacium.] Ab ante actis.

63. Sumptus, quos fecisti in eam.] Recte hoc dixit: quia impetrabilior esse debet indulgentissimus pater. ut alibi, Tum patris pudor, qui me tam leni passus est animo usque adhuc, Qua mecumque animo libitum est facere: eine ego ut ad- verser?

64. Egi atque oravi.] Agit, qui justam rem dicit: Orat, qui animo demisso precatur, ut quasi beneficium præstetur sibi.

65. Tempus dixi esse.] Tempus: quia diu multumque sustinuit. Impulsu auxisti meo.] Multum valet ad suadendum laudatio ejus, apud quem agimus: & ex ea parte laudatio, qua illum volumus inflecti.

66. Qua tum obsecutus mihi, fecisti, ut decerneret.] Ordo, Quæ fecisti tum obsecutus mihi, ut decerneret.] Qua tum obsecutus mihi, fecisti.] Juveniliter satis, quia non dixit, Multum amans.

67. Nunc avium rursus ad meretricem.] Hoc vultuose & demisso labro: ut appareat invitum adduci ad reprehendendum, qui laudaverit modo.

68. Cui tu obsecutus.] O meretricis superbiam non ferendam! Facis huic.] Scilicet uxori.

69. Nam in eandem vitam.] Parcius vitam dixit, quam flagitium atque libidinem. Te revolutum denuo.] Non Redisse, sed Revolutum esse: tanquam invitum aut nescium. relinquit enim quandam veniam, ut velit esse corrector.

70. Mene?] Hoc genus interrogationis negativam habet significationem. Et facis injuriam.] Pro, facis iniuste.

72. Ut cum illa vivas.] Gravius est cum meretrice vivere, quam meretricem amare. Testem hanc quum abste amoveris.] Laudata est hic uxor modesta, quum illam testem, non impediticent appelleret socer.

73. Sensique adeo uxor.] Aliud argumentum, quo vult in Pamphilum testem, non solum illius, sed etiam uxoris culpam. Et hic vide. non accusari socrum.

74. Plane hic divinar.] Divinar dixit, pro verum dixit, & nota Divinar, de præterito dictum. Unde proverbium, Aiunt divinare sapientem, quia qui dicit verum, divinus est.

75. Dabo iurandum.] Ubi argumenta & testimonia deficiunt, ibi iurando opus est: & id est εἰς ἄνθρωπος τίς. Nihil esse istorum.] Satis concinne dixit istorum, ne in singulis commoraretur.

76. Reduc uxorem, aut quamobrem non opus sit, cedo.] Quia Pamphilus hoc solum defendit, non id esse, quod pater putat: nec causam, quæ vera sit, protulit: ideo senex relicta tota quæstione, rediit ad id quod agitur, & ait, Reduc uxorem: aut dic, quæ res vetat. Non opus sit.] Reducta scilicet.

77. Non est nunc tempus.] Quia socer adest. Et oratorie confugit ad deditiorem, defensione titubante, Accipias.] Pro accipe. Causa cur accipiat.

78. Nam is quidem in culpa non est.] In hoc dicto est quædam faceta irrisio ejus, qui nimis iracundus sit. Post de matre videro.] Bene de matre concedit, ut de puero extorqueat: quia scit parentum concordiam firmam esse per filios.

79. Omnibus modis miser sum.] Quid est, Omnibus modis? utrum & circa parentem, & circa uxorem? an & in reducenda, & in non reducenda? Miser sum.] An miser sum, qui maxime ob-

truditor quod maxime fugio, id est, puer.

80. *Concludis pater.*] Translatio de fera indagata, Sic Cicero, *circumdatus Verris cancellis ait.*

81. *Numquidum, credo.*] Omnia facit Poëta, ne aut rem palam faciat, aut intercedat divorcium.

82. *Adjutrix socrus.*] Quæ dixit, *Consinus exponitur.*

83. *Fugis? hem.*] Ex verbis patris ostendere voluit, quid agat Pamphilus, & ille *Abiso* dixit, hic, *Fugis.*

84. *Nam tibi videtur esse apud sese?*] Quasi ob amorem metetricis infans. *Sine.*] *Sine*, separatim accipe: quia vim habet communitatis.

85. *Amara mulieres.*] Quasi vir, dixit amaras mulieres. non enim laudat, sed causam dicit, unde uxor offenderit Pamphilum, *Non facile hæserunt.*] Non facile ferunt pellicatum, neque amorem aliarum in viris.

86. *Nam ipsa narravit mihi.*] Utrum finit hæc dixisse filiam sibi? an vero *τὸ μυστικόν* factum est? Ego neutrum puto: & sic intelligo, quod de uxore sua dicat, Ipsa narravit mihi: secundum illud quod supra dixit, Nunc mihi in mentem venit, de hac te quod locuta es olim, quum illum generum cepimus, nam negabas nuptiam filiam quam posse te pati cum eo, qui meretricem amaret, qui pernoctaret foris.

87. *Neque illi credebam primo.*] Quare non credebas? namque amaræ ad hanc rem mulieres sunt, & sæpe de nihilo suspiciosæ. Et bene hoc addidit, ne timuisse generum videretur.

88. *A nuptiis.*] Non dixit *A filia mea*: sed quod pater Pamphili magis doleat, *A nuptiis* inquit. nam Philumene nam nouit, irati est: odisse nuptias amatoris.

89. *Quid ergo agam, Phidippe?*] Mire conturbatur pater, quasi res sua tantum agatur, Et vide quemadmodum Poëta latenter festinet ad rerum cognitionem.

90. *Meretricem hanc.*] Bene *Hanc*, quasi eam quæ interturbat, sic enim sumitur hoc pronomen: ut,

Hancine ego vitam parsi perdere?
Et,

Tuque animam hanc effundere dextra. Id est, malam, *Hanc.*] Quasi dicat, quæ nos perturbat, *Primam.*] Bene *Primam*: ut intelligamus deinde Pamphilum.

91. *Oremus.*] Utrum rogemus? an quod est verius, omni genere eloqui commoneamus? unde *Oratores errare & perorare* dicuntur: & *Orator* nomen accepit, *Virgilius*,

--- Talibus orabat diu.

Nam qui orat, accusaturus aut communiturus orat. *Oremus.*] Id est, eloquamur. Potest intelligi: & *Rogemus*: sed non convenit personæ potiori, & causæ, & ipsi verborum ordini.

92. *Si cum illo habueris rem posse.*] Ut in Eunuchis, *Quicum uno ium rem habebam hospite.*

93. *Bacchidem hanc vicinam nostram.*] Sic maluit: quam meretricem dicere: ne grave sit cum ea leni loqui, nisi quia vicina est, *Huc evoca verbum meum.*] Bene servata sunt personis congruentiæ, Nam socerum monere hanc rem tantum decuit, non etiam facere: ut cum pellice filix suæ mitius sermocinaretur. Et, *Huc evoca verbum meum*: deest *eam*.

94. *Si nullo modo est ut possit.*] Manere scilicet, vel fieri ut maneant.

95. *Sed visus adeste me una dum istam convenis?*] Melius pronuntiaveris, si renitente & improbante hoc vultu, dicere acceperis Phidippum: quasi non oporteat interesse socerum. Ideo mutat sententiam Laches, & relegat eum in procuratorem alterius rei.

96. *Nutricem paræ.*] Pro, quære.

IN SCENAM PRIMAM ACTVS QVINTI.

Non hoc de nihilo est.] Rarus color in hac locutione miscetur à Poëta, Nam meretrix loquitur & senex, & quod est mirabilius, bona meretrix, minus senex: ut intelligas laborasse Terentium, ut & à lege comicorum recederet. & in actum tantum consuetudinem retineret.

1. *Non hoc de nihilo est.*] Debet mirari meretrix, quum ad senem ducitur: debet timere, quum ad patrem: debet suspicari aliquid, cujus amator jam ma-

ritus est, *Non hoc de nihilo.*] Conjecturalis causa est: Recipis Pamphilum? non recipio.

2. *Nec pol me multum fallis, quin quod suspicor.*] Ordo & sensus hic est, Nec pol me multum fallit, quin quod velit hoc sit quod suspicor: vel, quin quod suspicor, sit hoc quod velit. Ordo, *Quin quod velit, sit quod suspicor. Nec pol me multum fallis.*] Non me fallit, quominus id sit, quod me vocat, quod suspicor.

3. *Videndum est.*] Providendum, cavendum, *Ne minus propter iram.*] Quia non erat verisimile, bonum esse patrem meretrici interturbanti: reddit rationem senex, cur agat mitius, ne videatur personæ modus non esse servatus. *Imperum.*] Perficiam, dictum à patrando: cuius rei difficultas, ob tarditatem complendarum nuptiarum, etiam ad alia negotia quæ sunt ardua, verbum hoc commodavit ac dedit.

4. *Quod post me minus fecisse satius sit.*] Satisfaciendo minuisse, *Quod post me minus fecisse satius.*] Si *Sis* pro videatur acceperis, erit sensus, Ne quid faciam plus, quod post, dum pœniteat me, videatur satius minus fecisse. Si *Sis* pro erit acceperis, erit sensus: Videndum est ne quid plus faciam: quod quum fecero, postea satius sit, me non fecisse & satisfacere. Aut certe duas res significat, quibus inter utrumque temperandum esse demonstrat: ut per illud supra lenitatem tenendam, per hoc infra, auctoritatem defendendam esse commoneat. An *Minus fecisse*, pro pœnitere. Sic enim veteres dicebant, *Muto factum.* & *nolo factum*: quum alicujus rei eos pœnitebat. *Sis.*] Modo *Sis* pro videatur posuit.

5. *Aggrediar. Bacchis, salve.*] Bene *Aggrediar*, quasi rem arduam, & incongruam seni, vel, *Aggrediar*, ut meretricem circumveniam. *Virgilius,*
Talibus aggredietur Venerem Saturnia
diâis.

Bacchis, salve.] Non ita meretrici obsequitur senex: quanquam vult adimere timorem personæ suæ. *Credo adeo te nonnihil mirari.*] Ipsum procœmium mollius & lenius est, ut ostendat se non jurgaturum senex.

6. *Quid sis.*] Deest rei: ut sit, *Quid sis rei.*

7. *Ego pol quoque etiam timida sum.*] *Plautus* tertium. Ut, *Multa quæque bello passus.* Et obsequenter posuit non solum se mirari, sed etiam pavere. *Ego pol quoque etiam timida sum.*] Bene *Etiam*: ut hoc dicat, non solum miror, sed etiam timeo. Et nove, *Timida sum*, protimeo.

8. *Ne nomen mihi quasius.*] Id est, nomen quod inest meo quæstui. *Nomen quasius obstat.*] Quem exerceo scilicet id est, *Quod est quasius mihi. Ne nomen mihi quasius.*] Id est, quod meretrici sum. Legitur & *Nomen meo quasius obstat.*

9. *Si vera dicis.*] Interrogabo scilicet.

10. *Iam ena atato sum, ut non sis peccato mihi ignosci aequum.*] *Qui* jam ipse non do veniam, an quia mihi peccanti non danda est? Et est ordo, ut non sit mihi æquum peccato ignosci. Necessaria igitur ambiguitas, aut enim *Sis* pro videatur: aut *Peccato*, pro peccatorum: aut *Peccato mihi*: pro peccanti mihi, aut peccato meo. aut deest *in*, ut sit in peccato.

11. *Cautius, ne temere faciam.*] Senex licet additum post *Cautius, ne temere faciam.*

12. *Facit ut ei.*] Etiam si non facies, *Inscitum.*] Me scilicet, si injuriam faciam. *Inscitum.*] Inelegans, non bonum. Et bene non dixit *Durum*, aut quid tale, sed *Inscitum*: quo verbo maxime mulieres & meretrices utuntur. *Scitum* enim dicunt quod placet: *Inscitum* quod displicet, ut, *Per cæstor scitum puer natus est à Pamphilo.* Hoc tale est quod dixit *Inscitum* ex abundantia: quale est apud *Virgilium*,

--- *Nec post arma ulla rebelles*
Æneada referent.---

13. *Offerre injuriam.*] Offerimus injuriam non merenti: *Reddimus ei qui me queretur.*

14. *Est magna occasio gratia, de illa re, quam tibi habeam.*] Imitatur hic & senile, & foemineum tarjiloquium. Suffecerat enim, *Ago gratias.*

15. *Nam qui post factam injuriam se exparget.*] Sic in *Adelphis* ait: *Indignum*
to esse

10 esse injuria hac, indignis quam egomet
sum acceptus modis. Parum mihi profui.] Si
sic accipiat, ut scipsum est, & ita me
est aut *παρὰ τοῦτος*, & ita intelligendum,
quasi dixerit, multum mihi nocuerit,
immo me evertit.

16. Sed quid istuc est? Nunc demum
ad rem redi. Meum receptas filium.]
Intentio criminis. Et non Recipis, sed
Receptas. Et ne diceret, Quid tua? Meum
filium. Meum receptas filium ad te.] Sta-
tus conjecturalis, quæ conjectura di-
luitur per *ἀπὸ τοῦτος*, id est, ius-
jurandum, ac tormenta servorum. Ah!]
Quod falsum est, reclamavit meretrix
istud: & voluit contradicere, si per-
mitteret senex.

17. Sine dicam.] *Virgilius*,

— Sine me hac haud mollia fatu,

Sublatis aperire dolu. —

Vxorem hunc prius quam duxit.] Hanc
quasi molestam, & quæ hæc nolit pati.
Vxorem hanc prius quam.] A persona sua,
Prius quam hanc duxit, vestrum amo-
rem petuli. Et quia multum dique a
maverit, Petuli dixit, quæ est longi tem-
poris significatio. Hanc prius quam du-
xit.] Ante rem: à præteritis & ante ac-
tibus. Vestrum amorem petuli.] *Ἀποσώ-
πρωτος*, ut in Heautontimi, At na illud
haud inultum, si vivo, ferent. Non jam,
non tunc cohibet? Vestrum.] Non, ipsius
Pamphili. Ergo blande & honorifice.
Non enim illius amorem, & tuum quæ-
stum: sed amorem vestrum, nihil po-
tuit dici familiarius. Petuli autem,
quantam vim patientiæ habet, quan-
tumque ponderis, ne lædi mereatur ul-
terius.

18. Nondum etiam dixi id quod volui.]
Apparet senem tarde, & longe loquen-
tem interpellari vultu responsuræ mere-
tricis: quum ille sibi silentium præberi
velit. Sic *Virgilius* Latinum inducit di-
centem,

— Sine me hac haud mollia fatu

Sublatis aperire dolu: simul hac animo
hauri,

Et ad postremum de Turno:

Ut primum fari potuit, sic incipit ora:
Mæne, nondum etiam,] *Ἀποσώπρωτος*

tertia, Hic nunc uxorem habet.] Cum de-
nuntiatione pronuntiandum est: quasi
dicat, alia res est.

19. Quare alium tibi amicum firmio-
rem.] Magna moralitas in denuntiatio-
ne, magna proprietas, sic enim dicimus,
Quare tibi, *Virgilius*,

— Quatæ sibi fœdera Turnus.

Quare alium tibi amicum firmiorem.] Fir-
miorem pro firmo, non enim firmum
concedit esse Pamphilum: quem vult in-
telligi deceptorem esse Bacchidis, non
jam amatorem stabilem. Quare alium
tibi amicum firmiorem.] Oratoric senex
quasi consulit meretrici, quam vocave-
rat inculandam. Quare alium.] A præ-
sentibus & a futuris. Amicum firmio-
rem.] Callide senex, quasi jam non Pam-
philo consulat, sed Bacchidi, Quare al-
ium, dixit, Dum tempus consulendi est.]
Sensus, dum ætas in flore posita est, fa-
cies vendibilis etiam nunc est. Et est or-
do, Dum tempus est consulendi tibi, &
his subaudiendum est Tibi.

20. Nam neque ille hoc animo eris æta-
tem.] *Æta'tem*, pro, tam diu quam longa
est ætas. Neque pot tu eadem spem ætate.]
Σπουδὸν χρόνου, prius *Ætatem*
adverbium, & posterius nomen.

21. Quis id ait? Non interrogatio,
sed sententia negatio est. Quis id ait? Quum
dicat senex, Meum receptas filium: mi-
rum est illam dicere, Quis id ait: sed ab-
accusatore testimonium querit. Et bene
Ait, quasi vanum. sic enim dicimus,
Ait, aio, de rebus nugatoriis. Quis id
ait? Moraliter meretrix missa fecit om-
nia, quæ in medium senex contulit: &
soli intentioni, Meum receptas filium
ad te Pamphilum: quis id ait, respon-
dit, Socrus.] Terribiliter, quasi quæ ma-
xime sciat, & quæ maxime doleat. Ergo
& oculis & labris pronuntiandum est.
Et istam abduxit suam.] Addidit ad per-
sonam testis, & facta: quia minus ido-
neum videbatur socrum dixisse de pelli-
ce. & simul ostendit, quanto opere hoc
animadvertendum sit, ex quo tantæ tur-
bæ sint concitata. Abduxit suam.] Ab-
duxit, proprie, Accersi enim dicitur ad
maritum: Abduci a marito ad divor-
tium, Sic *Virgil*,

[---- Et gremiis abducere patitur.]

22. *Puerumque ob eam rem.*] Hoc sic pronuntiat lenex, quasi quid dicat, Ecce quatum rerum tu causa. Et hæc oratio de iis est, quibus ostendimus, nos posse graviter accusare, sed nolle.

23. *Alium si scirem. qui firmare.*] Mite, dum quærit quo firmet fidem, si aeni libet acquiri vitæque ascripserit. *Apud vos semper fuit.*] Bene *Vos* : quia & *Hic* dicit, & *Servus*.

24. *Sanctius quam iurandum.*] Bene dum aliud agit, etiam personam commendat, nam non est levis, quæ iurando nihil sanctius sciat, *Sanctius*.] *Firmius*

25. *Me segregatum habuisse.*] Bono significari usa est : quasi ipsa hæc fecerit. Et bene *Segregatum* : non enim disjunctum aut repudiatum proprie diceret, *Vxorem ut duxit*.] *Væ*, adverbium est temporis, pro *Ex quo*.

26. *Lepida es.*] Senex cum meretrice loquens, eo potius nomine laudavit eam, quo meretrices solent laudari, quam quo matresfamilias, sic & supra, quum insectum se diceret, rationem habuit, quæ esset cum qua loqueretur. *Sed sciri quid volo potius.*] Hinc deliberativa incipit. *Sodesi.*] Si audes, si vis.

27. *Eam ad mulieres huc intro.*] Non dixit ad foetum & ad uxorem, terribilia nomina & inimica meretrici : sed quod facile est, *Ad mulieres*. Sic alibi, *Mulier mulieri congruit*. Et ne longe videretur, addidit, *Huc intro. Atque istuc iurandum.*] Id est, quod tu mihi pollicebaris.

28. *Exple animum his, teque hoc crimine expedi.*] *Explere*, pro *Exanimare*, Tententianum est. *Expeditur* dicitur qui pedem retentum liberat, *Exple animum.*] Quod illis prolis,

29. *Quod pol si offes alia ex hoc qua-*
[*lit.*] Vigilanter Poëta, ne non verisimile videretur, id ullam fecisse meretricem, ille lestoetum prævenit, & sic fere in omnibus *Terenius*, quæ minus per-
vulgata sunt, quæque abhorrent à consuetudine, agit.

30. *Vi de tali causa.*] Id est, amore mariti ejus & pellicatu, *Nupta mulieri*

[*se ostenderet.*] Plus dixit, quam, *Nuptam* alloqueretur.

31. *Sed esse falsa fama nolo gnatum.*] Bene, quo sit gravior, non propter se dicit, quod facit, facere.

32. *Nec leviorē volui.*] Quid *Leviorem* iam minus charum i ut contra *Gravis*, honore dignus, & charus intelligatur *Virgilius*.

Fertur enī gravem *Tymbratus Ostrim*, *Gravis* etiam molestus intelligitur. ut *Sallustius*, *Graviore bello qui prohibita venerant focis, frigere, Gravis* etiam languidus, *Virgilius*,

Vbi aut morbo gravis, aut jam sequitur annis

Deficit abde domo. — *Nec leviorē.*] Ut contra, *gravis*, honore dignus & charus. *Quibus est minime æquum.*] Patentibus illi dicit.

33. *Immerito.*] Bona exceptio, hoc enim & cavece nobis, & præstare alius possumus. *Immerito.*] Nani *Mertus est de me. Næquior.* Nam *meritus de me est, quod queam, illi ut commodem.*] Et hoc artificiose *Terenius*, ne vel meretricem dure à Pamphilo segregaret, *Quod queam, illi ut commodem.*] Sic in *Andria*, *Ad agere id adeo mihi ut incommodat, quam ut obsequatur gnato.*

34. *Facilem, benevolamque lingua tua.*] *Facilem* ad peccatum, *Benevolam* ad itacundiam retulit, *Lingua tua.*] Consuetudine magis, quam ratione dicit, *Tua lingua*, ergo pro homine ipso, *Lingua tua iam.*] Subdistingue *tam* : ut appareat, si lingua tua iam, quanto magis facta,

35. *Nam non sunt sola arbitrata hæc.*] Nunc faceret se quoque accusatorem fuisse : nunc veto benevolam factum. *Hæc.*] Cum *improbi*. Ego quoque hoc etiam credidi,] *Quoque.* & *Etiam* supervacue posita sunt : sed hic confirmationem ostendunt.

36. *Prætor nostram opinionem.*] Pro Contra, *Prætor nostram opinionem.*] Hoc est, innoxiam,

37. *Fac eandem in si perro.*] Hoc est, per se vera putgata esse, vult enim & de futuro cautum esse : ut supra, *Nam si id facti, salutarave et.* *Nostra vero amicitia.*] Non iam *Amore*, sed *Amicitia*.

38. *Aliter si facias.*] *Non videtur.*
No agre quidquam ex me audias.] Utrum
Ægre pro Male ? an Ægre, pro Inuita ?

39. *Verum hoc te moneo unum.*] Hæc
 figura, oratoria, *magis* dicitur.
Qualis sim amicus. aut quid possim.] In
 secunda oratione *Sallust.* ad Jugurtham,
Nam v. m. magis, quam benevolentiam ejus
experiri mallet. *Qualis sim amicus, aut*
quid possim.] Hoc genus comminationis
 minus habet amaritudinis, sed plu-
 rimum gravitatis.

IN SCENAM SECVNDAM

ACTVS QVINTI.

Nihil apud me tibi deseri patiar.]
Verba nutricis fuisse Poëta demon-
strat. petentis ordine longo, quæ sibi præ-
benda sint, unde quasi tadio singulorum
generaliter hæc respondit.

1. *Nihil apud me tibi deseri patiar.*]
Apud me, dixit pro, Apud eum, ubi fu-
tura es. Deseri patiar.] Noluît dicere
Deesse: sed *Deseri* dixit, ut id quod mi-
 nus ulitatum est, magis delectet audi-
 tum. *Benigne præbeatur.*] *Benigne, large,*
 hoc enim est gratus, non solum præ-
 bere, sed benigne præbere.

2. *Sed quum tu satura, atque ebria eris.*]
 Hoc est in nutricibus non solum non
 turpe, sed etiam necessarium. Et, *Hic*
satur, & hæc satura fecit.

4. *Noster socer, video, venit.*] *Noster,*
 blandientis dictum est, *Virgilius.*

Noster eris, ---

Et magis hoc consuetudine dictum est,
 quam integritate. Aut certe ordo est,
Noster socer venit: & deinde, *Video.*
 Aut deest ut: ut sit, *Ut video.*

5. *Dejerat.*] Deos jurat, ut,

--- *Maria omnia iuro.*

Aut valde jurat, *Bacchis dejerat.*] Si cor-
 repte, *Dejerat*, Deos jurat: si producte,
 valde jurat. Et bene senem iratum præ-
 occupavit, dicendo, *Dejerat sancte*: ne
 confingeret cum meretrice, & fieret fa-
 bula longior. *Hæc me caest.*] Imitanda
 irati contemplatio: quasi dicat, Hæc
 est, pro uxori Pamphilus anteposit.

6. *Nec pol ista metuunt Deos.*] Hoc

argumentum est; non illam vera jurare,
 Sanctum, ait, iusjurandum est, aut metu
 religioso, aut suppliciiis sacrilegorum.
 At vero nec religiose sunt meretrices;
 inquit, nec dant pœnas: quippe quæ a
 Diis continentur. Tale est apud *Vir-*
gilium de violato luco, qui vindicatus
 non est:

Novimus & quise, transversa tuentibus
hircus:

Et quo sed faciles nympha risere sacello,
Neque hæc respicere Deos opinor.] Et infe-
 riores sunt, inquit, quam in quas Di
 vindicent, *Neque hæc respicere Deos.*] Nec
 merentur ut Diis pœnas referant, quia
 nec curæ Diis esse dignæ sunt. Et est
ambigua, quæ sensu manifesta est.

7. *Ancillas dedo.*] Repudiato iureju-
 rando ad aliud transiit firmius documen-
 tum, *Quolibet cruciatu per me exquire.*]
Per me, hoc est, me permittente: ut
 quod per legem tibi non licet, per me
 liceat. *Per me* ergo, me auctore & per-
 mittente.

8. *Hæc res hic agitur.*] Aut sic intelli-
 gendum est, quasi dicat, Hoc ageba-
 nus quum tu advenires, aut cum asse-
 ratione pronuntiandum est, ut sit *Res*
 veritas: quasi dicat, Hic non verba sunt,
 sed res agitur. *Hæc res hic agitur.*] Propo-
 sitio eorum quæ dictura est, hoc modo,

Hæc res hic agitur. (quæ res?) *Pamphi-*
lo, me facere ut redeat uxor,

Oportet: quod si perficio, non pœnitet me
fama,

Solam fecisse id, quod alia meretrices fa-
cere fugitant.

Multa *Terentium* feliciter ausus est, arte
 fretus: nam & socrus bonas, & meretri-
 ces honesti cupidas, præter quam per-
 vulgatum est, facit: sed tanta vigilantia
 caviarum & rationum momenta sub-
 jungit, ut ei soli merito videantur om-
 nia licere. Nam hoc contra illud est,
 quod alibi ait, commune esse jam omni-
 bus comicis bonas matronas facere, me-
 retrices vero malas.

9. *Non pœnitet me fama.*] Hæc figura
 2. *in* dicitur, minus enim dicit, quam
 significat. nam, *Non pœnitet me fama*:
 pro eo quod est, Magnam famam cupide
 acquisiverim, significat. *Non pœnitet me*

fama.] Ne quæteremus, qui hoc meretrici prodelle posset.

10. *Solam facisse.*] Bene *Solam*: ne necesse officium meretricis Poëta videtur. *Solam* fecisse id, quod alia meretrices facere fugiant. Id est, reconciliasse uxorem marito.

11. *Nobis mulieres si spectas fuisse.*] Id est, in suspitione positas. Nani esse suspectas, ambiguum est: & nunc ejus partem manifestam videmus.

12. *Nobis, in te ipsa.*] Nobis, aut abundat, aut cum molestia nostra significat. Porro hanc nunc experiamur. Porro nunc, futurum tempus ostendit, nam si jam inveniit quid, experientis & ea, quæ tellant in reliquum tempus: quia jam de peccatis purgata est. *Et anc experiamur.*] Id est, utamur opeta ejus.

13. *Crimini tua se falso uxor creditisse.*] Crimen proprie dicitur id, quod factum est. *Cicero, veruntamen fac, tamis criminisum id est.* Id est, falsa insinulatio est. *Crimini.*] Crimen nunc, pro falsa suspitione Virgil.

---- Formidine crimen acerbatur.

Et,

---- Semperque odiis, se i crimine Draucos.

Inferius jurans Turno. ----

Id est, & quod eum odisse, & quod se illi odio esse suspicaretur.

15. *Cito ab eo hac ira abscedet.*] Bene; in duabus enim personis causa videtur esse turbatur, socrus & Pamphili.

16. *Profecto in hac re nihil mali est quod sit dissidio dignum.*] Moraliter, quasi querendo & discutiendo hoc intulit. *Dissidio*] Divortio. *Velim quidam herede.*] Ut: nihil sit dignum: hoc est, non peccaverit Pamphilus.

17. *Quod satis sit, faciet ipsa.*] Id est, quicquid ad plenam ducit purgationem faciet.

18. *Quid istac mihi narra?*] Reprehensio est, quasi longorum verborum Lachetis. *An quia non tu ipse dudum.*] Corruptio est, nam audivit, *Manere assinitatem hanc inter nos perpetuam volo.* *An quia non tu ipse audisti dudum, De hac re animus meus ut sit Lachet?*] Utrum quia dixit, *Manere assinitatem hanc inter nos*

perpetuam volo: an quia apud uxorem descendit adolescentem in amore meretricis? *Illi modo exple animum.*] Quasi dicat, quæ amaræ sunt & molestæ.

10. *Quod mihi es pollicita, intente serves.*] Id est, iurandum apud mulieres.

11. *Ob eam rem vin' ergo introam.*] Vis, dicit: ut ostendat in hac re cunctationem suam.

12. *Nam nuptia meretrici hostis est.*] Cautè etiam hoc præstitit Poëta, ne non verisimile videretur, potuisse meretricem concorditer cum pellice agere. Nam nuptia meretrici hostis alia, scilicet inimica.

13. *At easdem amicis fore tibi.*] Hic quidam senes: verum aliz causæ sunt, quæ mulieres faciunt molestas: & hæ autem spectatoribus notæ sunt ex argumento.

14. *Et te simul suspitione exolvat.*] Hoc est quod supra dixit, *Crimen*: nos quoque suspicionem interpretati sumus. *Exolvat.*] Expediat.

15. *Pudet Philumena.*] Pudet duo significat: sive ille peccatit quem pudet, sive ille cujus pudet. Et familiariter *Philumena*, tanquam notæ ex Pamphilo. *Pudet Philumena.*] Conscientia communis viti & pellicatus. *Sequitur huc intro huc amba.*] Ancillis dicit, quæ sunt *capæ æreæ.*

16. *Quid est quod mihi malum, quam quod iure.*] Sensus hic est, *Quid est quod magis optem mihi evenire, quam quod simul proderit etiam meretrici?* *Quid est quod mihi.* &c.] Si hoc ergo intulit pro novo. Mirandum est enim evenire potuisse, ut idem & seni & patri prolit, quod meretrici. *Quid est quod mihi malum.*] Utamur mihi & sibi prolit. Et ostendit, commune sibi bonum esse. *Evenire.*] *Evenire*, bis audiendum.

17. *Ut gratiam inani sine suo dissidio.*] Recte. Difficile est enim gratiam inire sine damno. *Et mihi profic?*] Mite: quia difficile est amicum sine damno acquirere. Et quia cum lucro non potuit dicere: & hoc ipsum bonum fecit, quia sine damno. Ergo velut tria sunt: ut gratiam ineat, ut sine damno, & ut mihi prolit.

30. Pamphilum vere ab se segregaris.] Proprie ab metettice, Segregari dicitur: ab uxore, Disiungi.

31. Scit sibi nobilitatem ex eo, & rem natam.] Quasi dicatur, Ecce quam amavit Pamphilus! Sed hoc sentire & dicere patris est, stulta pietate magnificantis filium, Ut, Meum genitum rumor est amare. Et proprie nobilitatem dixit, uam & meretrices & gladiator nobiles dici solent. Scit sibi.] Quod nimis amat, ait Nobilitatem, Ex eo.] Utrum ex Pamphilo? an Ex eo, ex ea re: id est quod segregaverit vere ab se Pamphilum? & hoc est melius, Nam nobilis metetricis est, non timere, ne alterum non inveniatur, aut nobilis est, cognitam fieri etiam senibus. Erram natam.] Ex patrocino & amicitia senis, Rem natam.] Quia multa in eam contulit, Et gloriam.] Ex facto rato in metetricibus. Et gloriam esse.] Quia defendit eum apud soceros & uxorem: & quod marito metetricis conjugem reddit.

IN SCENAM TERTIAM ACTVS QVINTI.

A Edopol ne meam herus esse operam deputat parvus pretii.] In tota hac fabula servus piger & curiosus inducitur: neque quidquam ille invenit ex sententia sua.

1. Edopol ne meam.] Totum à stomachante dicitur: quasi qui nunc maxime injuriam persentiret, Edopol ne meam.] In hac scena *κατὰ τὴν* populo exponitur, Deputat parvum pretii.] Quia sic scilicet abutitur. Deputat parvum, qui deputat eam in re nullius pretii confuendam.

2. Frustra ubi totum desedi diem.] Deest illuc: ut sit, illuc ubi frustra totum desedi diem, Totum desedi diem.] Nota accusativo casu usum esse.

3. Myconium hospitem dum expecto.] Memoriter & vigilanter: servus Myconium hospitem & Callidemidem dixit: ne videretur negligentia, vel oblivione sua non invenisse, ad quem missus est, Myconium hospitem.] Bene ostendit se memorem & signorum & nominum, ut

videatur vere illatus, quum operam deret.

4. Itaque ineptus.] Moraliter additum Ineptus, & Ineptus, quasi inaptus.

5. Adolefens, didum, quafse.] Vernaculiter & comice se ipsum servus imitatur, & est *μυκναις*. Es tu Myconius?] Nam ut tria mandata sunt inquirenda, tria inquisita sunt ordine.

7. Omnes negabant.] Bene transit à *μυκναις* ad *δυνάμειον*, & *εὐτίμους*. Neque enim quatenus esse arbitror.] Id est, non puto eum esse in mundo.

8. Iam pndebat.] Sedere, an interrogare?

9. Ab nostro adfines exeuntem video.] Satis moraliter inducitur servus dicere, Ab nostro adfines: quum domui ejus sit, non iphus, Sic & prius, Noster fover, video, veni, pro Pamphili fover, Exeuntem video.] Docte Poëta praemonstrat locuturam personam, Quid huc hic est res?] Rutius curiosus nihil sciturus est, & excuturus piger.

10. Parmeno, opportune te offers.] Attendendum, quod ab initio comordiae usque ad finem, Parmeno mittitur ut currat: & celatur ut nesciat, quod curiose desiderat, Propterea curro ad Pamphilum.] Facet Poëta inde incipientem facit, quod ille minime vult, dicendo Curro.

11. Quid est?] Id est, ad Pamphilum, Ad te?] Vide curiosum non reculare laborem, quo causam sciat, Ad te?] Non ad te conveniendum: sed domum, ad te significat, Imo ad Philumenam.] Mire tota fabula invenit, quamobrem currat Parmeno.

12. Quid rei est?] Totum pro persona, Tua quod nihil referi, percontari designat.] Oixarovαν *ἀσφαλῆ* & eximie dixit, quasi minus sit injuriam prohibere interrogare, quam interroganti non respondere, Et memento hanc esse, cui in principio nihil celaverit Parmeno.

13. Nihil aliud dicam.] Vult rem per mandata colligere, B A. Etiam cognosce anulum illum Myrrhinam.] Etiam adverbium est vel consentientius, vel remissius: sed magis remissius modo. Sic Cicerone, Etiam, quod pene praeterii,

capella quadam est, miro facta. Scio, Non Audio, inquit, sed Scio.

16. *Sed cossus?*] Hoc est, tardas & quiescis? urget autem cum cursu. Minimo equidem.] Cossus subauditur. Potestis haud data est.] Cellandi scilicet.

17. *Ita cursando atque ambulando.*] Est enim cursus & navigantis & equitantis.

18. *Quoniam obituli adventu meo.*] Reliqua pars argumenti per *morq̄d̄as* narratur.

19. *Quot commodas vos attuli?*] Quot, tam multas. Et more suo *Attuli dixi.* *Quot autem ademerunt?*] Sic ante, *Vimetum*, in quo nunc est, adimam: atque expleam animum gaudio. *Quot commodas res attuli?* *Quot autem ademerunt?*] Hæc omnia admittantur sunt, ut Virgil.

Qui novum hic nostris successit solibus hostes?

20. *Gnatum ei restituo, &c.*] *Εἰς ἀποδοῖν.*

21. *Reddo.*] *Rodditur* nobis, quod nostri cupidum est: *Restituitur* nobis cuius cupidi sumus. Bene ergo *Gnatum restituo*, uxorem reddo.

22. *Qua re suspectus sui Patri & Phidippo fuit.*] Ergo non unum beneficium, sed tria sunt, Exolvi.] Variavit tempora, restituo, reddo, exolvi.

24. *Nam mamini abhinc menses decem.*] *Menses decem* dixit: & recte: ut de hoc peperisse demonstret, *Noctis prima.*] Primis partibus noctis, vel primo: ut, *Vidimus obijturi primam sub valibus urbem.*

25. *Confugero anholantem.*] Ex his argumentis potest colligi, hunc esse, qui virginem vitaverit. *Confugero anholantem.*] Vide signa conjecturalia: quod confugere vidit, timebat: quod anhelantem, colluctatus fuerat: quod domum, celari volebat: quod sine comite, pudendum fuerat facinus: quod vini plenum, temerarium: quod annulum habebat, raptum indicat. Vides igitur his indicis ut virginem apparet vitiatam.

26. *Ad Pamphilo, inquam, amabo.*] Hæc blandimenta sunt muliebricia.

27. *Quid exanimatus es, obsecro? aut unde annulum istum nactus?*] Principalia

signa vini illati, perturbatio & annulus. *Quid exanimatus es, obsecro? aut unde annulum istum nactus?*] Brevitati consulit *Torentini*: nam in *Garcia* hæc aguntur, non narrantur.

28. *Simulare.*] Fingere, ac pro vero falsum tradere. *Ille alias res agere se simulare.*] Id est, alias res agentem se fingere: pudebat enim amicæ de alterius studio fateti: & ei amixæ, quam tum deperibat.

29. *Nescio quid sufficeret.*] Pro aliquod.

30. *Homo se facior vi in via virginem nescio quam compressisse.*] Bene additum *Homo*: & oratoricè *Nescio quam* ex quo dicto omnis error est natus. Nam appone nomen, & nulla fabula est. *Nescio quam.*] Vel quia vere nesciebat, vel quia lic dicendum fuit, ne amare aliam videretur.

35. *Hæc tot propter me gaudia.*] Inclusit narrationem fabulæ more suo: ne hæc in futuro actu expectaremus.

36. *Etsi hoc meretricis alia noluit.*] Color necessarius a virisimili. Sc enim alibi dixisse, *Bona matrona facere meretricis malus*, meminit.

39. *Ego, dum illo licium est.*] An meruerit Pamphilus. *Neque enim est in rem nostram.*] *In rem*, in utilitatem, id est, pro commodo.

40. *Incommodum mihi nuptiis evenit.*] Sic dixit, quemadmodum diximus, *Ed male evenit*, aut *Bene ei contigit*. *Incommodum mihi nuptiis evenit.*] *Αδύνατος ὁ γάμος.* Et est ordo, *Incommodum mihi evenit ex nuptiis*, & *Incommodum*, pro *incommodo*. *Nuptiis.*] *Deest ex*, ut sit, *Ex nuptiis*. *Factum*, *fateor*. *Αδύνατος ὁ γάμος.*

41. *Ne id merito mihi eveniret.*] Ergo hæc dolemus, quæ merito contingunt.

42. *Multa ex quo fuerint commoda, ejus.*] Ratio cur nova omnia fiant, & contra officium meretricis. *Multa ex quo fuerint commoda, ejus* *incommoda* *agnum est ferre.*] Hoc eo tractu vocis, & ea æquanimitate dicendum, quale in *Adelphis*.

--- quando eum questum occiperis, Accipienda & missenda injuria adolefcentium est.

IN SCENAM QUARTAM
ACTVS QVINTI.

1. *V*ide, mi Parmeno, etiam foder, ut mihi hac ceria] Bene Hec repetit, verum est enim, ut quod misere cupimus, id etiam tardius credamus effectum. Sic & in Heautontimor, Ego voveor magis.

4. *Manedum.*] Dum abundat.

5. *Sic te dixisse opinor.*] Mito affectu inducitur, vix adduci ad credendum, quod gaudet Pamphilus.

7. *Ia, inquam.*] Quasi jam ante falsus, dico.

8. *Quis me est fortunatior venustatisque adeo plenior?*] Ob beneficia Veneti, cui contrarium inveniunt, cui contra reciderit, quod amat.

9. *Quid donem? quid? quid? nescio.*] Μὴδνομός, ut:

--- Pelagine venis erroribus actus,
An monitu Divam: an quia te fortuna
fatigat.

*Vt tristes sine sole demor, loca turbida,
adires?*

11. *Nam neque in nuntio.*] Magis scire vulr, quam munus accipere. *Nam neque in nuntio, neque in me ipso boni quid sit, scio.*] Facete agit Terentius: quanto magis Parmeno curiosus est: tanto magis nescit illa, quæ cupit.

16. *O Bacchis, o mea Bacchis, servatrix mea.*] Bene additum est, *Servatrix mea*, Et *Mea*, quod supra dixit, amarioris est.

17. *Facilis ut credam, facili.*] Difficile enim erat credere, his rebus gaudere meretricem.

19. *Vt voluptati obitus.*] *Obitus* occurrit: *Ob* enim, significat contra. Ergo *Obitus*, aditus, Legitur &, *Voluntate obitus*. *Obitus*, *sermo*, *adventus* tui.] Inter *Obitus*, & *Adventus* hoc interit: quod *Obitus* est, quem casus affert: *Adventus* quem voluntas & destinatus locus.

21. *Tunc mihi istuc?*] Quia blandimentum magis meretricium est.

23. *Nunquam ante hunc diem meo oculis, quod nescim, videram.*] Hoc est,

nunquam sic videram, ut eam nossem, *Quod nescim.*] Id est, quod meminissim, quod scirem: ac per hoc, nunquam videram. ut alibi, *Non equidem istuc, quod sciam.*

24. *Dic verum.*] Bene instanter ex meretrice quærit, quid de forma uxoritis sentiat, scit enim hanc iudicem esse pulchritudinis posse: vel quod formina, vel quod xmula? *Numquid.*] Num aliquid, acendum ergo *Quid.* *Neque opus est, adeo murio.*] Vel tenui dicto.

26. *Non fieri hoc iisdem, ut in comædiis.*] Mire: quasi hæc comœdia non sit, sed veritas, aut deest *Alius*, *Vt in comædiis.*] Deest *Sit.*

27. *Omnia omnes ubi resciscunt.*] In fine enim comœdiæ nihil cuiquam cecili soler, *Hic, quos par fuerat.*] *Hic*, in hac comœdia, aut in hac te.

28. *Neque rescissent, neque sciant.*] *Resciscunt* ad quos pertinet. Et *Resciscunt* qui nesciunt: *Sciunt* qui negligunt. Et *Resciscimus* ex alio, *Sciunt* etiam per nostram opinionem. *Resciscit*, est recognoscere, & vix invenire quod quis nescierit.

33. *Hæc, licetne scire ex te.*] *Ridicule* instat scire, ignoraturus Parmeno.

35. *Egone hunc ab ore mortuum?*] Verba sunt cogitantis, ideo & ἑλλομένης loquitur, *Nescit, Parmeno.*] Addidit *Rimulos* curiositati ejus.

37. *Immo vero scio, neque hoc imprudenti feci.*] Recte: parvum enim beneficii meritum, si ab imprudente prælitum videatur.

38. *Temere quisquam Parmenonem prætereat.*] Quod interdum non temere prætereat, quod habet faciendi necessitatem. *Temere quisquam Parmenonem prætereat.*] Sibi ipsi hoc dicit, & se nominat. Ut,

Degeneretque Neoptolemum narrato memento,

Et,

Age nunc, Phormionem, qui volet, la-
cessito.

Temere quisquam.] Utrum hoc dicit? Non temere, neque per imprudentiam geritur, quicquid utile est. *An hoc di-*

cit, Nihil potest transire temere, quod utile factu est, quin gratiam sui habeat. An hoc dicit, An quicquam Pamphilus prætereat temere: ita ut non remuneret bonum factum Parmenonis, quod sibi utile fuerit? Et convenit hoc dictum meretrici abeunti.

40. *Pecū imprudens, quam sciens ante hunc diem unquam.*] Quia non convenit servo sciens, recte facere, bene ad-

didit, imprudenti sibi evenisse, ut bene faceret, quod prudens nunquam fecerit. *Imprudens, quam sciens.*] *Artifex secundum.* Nam imprudentem sciens reddidit, non prudentem.

ÆLI DONATI, V. C. Oratoris Vrbis
Romæ, Comment. in TERENCE
HECYRAM explicat.

I N D E X

VOCABULORUM OMNIUM

QUÆ EXTANT IN P. TERENTII

COMOEDIIS SEX.

*Prior numerus, Actum; alter, Scenam; sequens vel sequentes, versum vel versus
 Scena denotant. Syllabæ Per. & Prol. Periochas & Prologos significant.
 Lineola versuum numeris subjecta, eos à sequentibus
 actuum numeris distinguunt.*

A.

And. 1: 1. 79 |
 1: 5. 9 | 3: 3.
 7 | 4: 1. 59 |
 4: 4. 3 | 4:
 5. 15, 46 | 5:
 3. 28. *Eun.* 1: 2. 100 | 2:
 2. 56 | 3: 2. 12 | 3: 3. 13,
 14 | 4: 5. 7 | 4: 6. 12,
 13 | 5: 9. 27 | *Heaut.* *Prol.*
 13 | 1: 1. 25, 106, 122 | 1:
 2. 8 | 2: 1. 2 | 2: 2. 6 | 2:
 3. 8 | 3: 1. 90 | 3: 2. 50 |
 3: 3. 52 | 4: 3. 18 | 4: 6.
 19 | 4: 7. 7. *Adel.* 1: 2.
 30 | 2: 1. 16, 35 | 3: 2. 39,
 49 | 4: 2. 2 | 4: 3. 2 | 4:
 5. 11, 28 | 5: 3. 1, 2 | 5: 8.
 21 | 5: 9. 5, 20. *Phor.* *Per.*
 12 | 3: 2. 22 | 4: 2. 14 |
 4: 3. 45, 59 | 4: 5. 2 | 5:
 1. 5, 15 | 5: 7. 62 | *Hec.*
 1: 2. 16 | 2: 2. 11 | 3: 5.
 21, 40, 42 | 4: 4. 10, 18,
 36, 45 | 5: 1. 10, 26 |
 5: 2. 23 | 5: 4. 13.
Ab. *And.* 1: 1. 121, 129 |
 1: 3. 21 | 1: 5. 64 | 2: 3.
 12 | 3: 1. 3 | 3: 2. 38 | 4:
 4. 13 | 4: 5. 17 | 5: 1. 10 |
 5: 3. 71 | 2: 1. 9. *Eun.* 2:
 2. 92 | 3: 3. 3 | 3: 4. 7 |
 5: 2. 44 | 5: 4. 5 | *Heaut.*
 1: 1. 23 | 2: 4. 6, 15 | 3:
 2. 25 | 3: 3. 11 | 4: 5.
 8. *Adel.* *Prol.* 2: 1: 1. 16 |
Terenti.

1: 2. 45 | 2: 4. 16 | 3: 2.
 30 | 4: 2. 32 | 4: 4. 20 |
 4: 5. 35 | 5: 3. 44 | 5: 4.
 16. *Phor.* *Prol.* 2: 18, 21 |
 1: 2. 99 | 2: 1. 23, 26 |
 2: 2. 48 | 3: 1. 20 | 3: 2.
 28 | 3: 3. 15 | 4: 2. 15 |
 4: 3. 52 | 5: 2. 4 | 5: 5.
 4 | 5: 6. 15 | 5: 7. 27 | 5:
 8. 40. *Hec.* *Prol.* 13, 27 |
 1: 2. 70, 85, 86 | 2: 1.
 3 | 3: 1. 18 | 3: 3. 23 | 4:
 1. 30, 39 | 5: 2. 15, 30 |
 5: 3. 9, 34 | 5: 4. 12, 35.
abdicat. *And.* *Per.* 10.
abdedit. *Hec.* 1: 2. 100.
abduc. *Eun.* 2: 3. 85.
abducam. *Phor.* 5: 2. 11.
abducatur. *Adel.* 4: 5. 28.
abduce. *Adel.* 3: 4. 36.
Phor. 2: 2. 63.
abducebat. *Eun.* 3: 1. 17.
abducere. *Eun.* 1: 2. 65, 77,
 92. *Phor.* 2: 2. 90.
abducere. *Hec.* *Prol.* 19.
abducere. *Hec.* 4: 1. 30.
abducet. *Adel.* 4: 5. 27.
Phor. 3: 3. 15.
abducetur. *Heaut.* 2: 3. 94.
abduct. *Adel.* 4: 5. 35.
Phor. 5: 7. 16.
abducit. *Eun.* 3: 5. 28, 33.
abducit. *Eun.* 2: 5. 56. *Adel.*
 4: 4. 19. *Hec.* 4: 4. 18.
abducit. *Adel.* 3: 3. 5.
abduxeris. *Heaut.* 4: 3. 20.
abduxi. *Heaut.* 1: 2. 8.
abduxit. *Eun.* 4: 4. 27.
Adel. 1: 2. 44 | 4: 5.
 11. *Hec.* 5: 1. 27.
abcam. *Eun.* 4: 4. 48 | 4:
 7. 21. *Heaut.* 3: 3. 25. *Adel.*
 2: 19 | 5: 2. 11.
abcamus. *Eun.* 5: 2. 67.
Adel. 4: 5. 44.
abcam. *Heaut.* 1: 2. 37 | 2:
 3. 38. *Adel.* 5: 5. 1.
abcat. *Heaut.* 5: 1. 55 | 3:
 2. 33 | 4: 5. 8. *Phor.* 5:
 2. 14.
abco. *And.* 2: 2. 7. *Eun.*
 3: 2. 41 | 4: 4. 57 | 5: 1.
 48 | 5: 6. 22. *Adel.* 1: 2.
 38 | 3: 3. 80. *Phor.* 1: 4.
 32.
aberrat. *Phor.* *Per.* 1, 6.
aberit. *Heaut.* 4: 2. 1 | 5:
 2. 31. *Hec.* 5: 5. 13.
abest. *And.* 5: 2. 7. *Heaut.*
 1: 1. 66 | 3: 1. 16 | 5: 4.
 16.
abest. *Adel.* 4: 1. 8.
abundi. *Hec.* 1: 2. 16.
abund. *Eun.* 3: 5. 52.
abundem. *Eun.* 4: 3. 18.
abundens. *And.* 1: 1. 57.
Phor. 1: 2. 27.
abhinc. *And.* 1: 1. 42.
Hec. 5: 3. 24. *Phor.* 5: 8.
 28.
abhorrenti. *And.* 5: 1. 10.
abhoirere. *Hec.* 4: 4. 92.
abi. *And.* 1: 5. 20 *bu* | 2:
 1. 17 | 3: 2. 42 | 5: 6.
 14. *Eun.* 3: 2. 46 | 3: 3.
 32 | 4: 6. 14. *Heaut.* 2:
 3. 8 | 3: 1. 5 | 3: 26, 27 |
 4: 5. 56 | 4: 8. 30. *Adel.* 2:
 2.

VOCABULORUM.

accersant. *Adel.* 7 : 6. 3.
Hec. 1 : 2. 1.
 accersant. *Hec.* 1 : 2. 113.
 accersant. *Hec.* 1 : 2. 106.
 accersit. *Adel.* 7 : 3. 30.
Phor. *Phor.* 10.
 accessi. *And.* 1 : 7. 50 | 2 : 2. 58. *Phor.* 7 : 7. 27.
 accessit. *And.* 1 : 1. 4. 9.
 109. *Hec.* *Phor.* 34 | 1 : 5. 32. 16.
 accidat. *And.* 1 : 7. 29.
 accidit. *Phor.* 1 : 7. 20.
 accidit. *And.* 2 : 3. 24.
 accidit. *Hec.* 1 : 3. 18.
 accidit. *Hec.* 1 : 3. 2.
 accingit. *Enn.* 1 : 7. 30.
 accingit. *Phor.* 2 : 2. 4.
 accipit. *And.* 4 : 1. 9. *Phor.* 1 : 2. 2. 2. 65 | 5 : 6. 18 |
 accipit. *Enn.* 1 : 9. 45.
Heant. 2 : 3. 96. *Adel.* 2 : 2. 41 | 2 : 3. 2. *Phor.* 7 : 2. 4.
 accipiam. *Enn.* 4 : 7. 1.
 accipias. *Enn.* 4 : 6. 12. *Hec.* 4 : 4. 16. 77.
 accipiat. *Adel.* 2 : 2. 1. *Phor.* 4 : 7. 72.
 accipio. *Heant.* 7 : 2. 79.
 accipiet. *Phor.* 4 : 4. 13.
And. 2 : 7. 32.
 accipio. *And.* 1 : 4. 49.
Enn. 1 : 7. 48 | 5 : 2. 37.
Phor. 4 : 1. 32.
 accipis. *And.* 2 : 2. 30.
Heant. 2 : 3. 23 | 4 : 7. 4.
 accipit. *Enn.* 1 : 7. 52. *Heant.* *Per.* 12. *Phor.* *Per.* 8.
 accipite. *Hec.* *Phor.* 55.
 accipit. *Phor.* 2 : 1. 16.
 accipienda. *Adel.* 2 : 1. 53.
 accipienda. *Adel.* 4 : 3. 15.
 accrevit. *And.* 1 : 3. 7.
 accubabam. *Enn.* 4 : 5. 2.
 accumbere. *Enn.* 1 : 3. 9.
 accurare. *And.* 1 : 2. 14.
 accurrit. *Phor.* 7 : 7. 40.
 accurrit. *And.* 1 : 1. 106.
Enn. 2 : 3. 43. *Phor.* 5. 6. 23.
 accuro. *Hec.* 1 : 1. 12.
 accurrunt. *Heant.* 1 : 1. 72.
 accusabam. *Heant.* 1 : 1. 50.
 accusabit. *Enn.* 1 : 1. 14.
 accusandi. *Heant.* 1 : 1. 67.
 accusando. *Phor.* 7 : 2. 45.
 accusandus. *Heant.* 2 : 3. 111.
 accusant. *And.* *Phor.* 18.
 19. *Adel.* 4 : 3. 5.
 accusare. *Phor.* 2 : 5. 59.
 accusat. *Heant.* 5 : 2. 23. *Hec.* 2 : 3. 25 | 2 : 3. 3.
 accusatam. *Hec.* 2 : 4. 11.

accusatum. *Phor.* 2 : 2. 27.
 accusamus. *Hec.* 4 : 4. 95.
 accusat. *Hec.* 2 : 1. 8.
 acerba. *Hec.* 1 : 1. 1.
 acerima. *Phor.* 2 : 1. 32.
 acerrimus. *Phor.* 2 : 5. 32.
 acris. *Hec.* 2 : 2. 45.
 adu. *And.* 1 : 1. 77. *Heant.* 3 : 3. 3. | 4 : 7. 50. *Adel.* 4 : 5. 2. *Phor.* 2 : 3. 23.
 adior. *Heant.* *Phor.* 13.
 adlocum. *Heant.* *Phor.* 13.
 adlocus. *Phor.* *Phor.* 10, 33.
 adu. *Hec.* *Phor.* 30.
 adum. *And.* 1 : 1. 7 | 4 : 5. 25. *Enn.* 1 : 1. 9 | 1 : 5. 19 | 4 : 4. 49 | 5 : 5. 15.
Heant. 1 : 1. 47 | 3 : 3. 23.
Adel. 2 : 2. 2. 24 | 7 : 2. 27. *Phor.* 2 : 2. 72 | 5 : 2. 20.
 adura. *Enn.* 1 : 2. 77.
 aduri. *Phor.* *Enn.* 19. *Adel.* *Phor.* 7, 12.
 acturus. *Heant.* *Phor.* 7. *Phor.* 5 : 5. 7.
 acturum. *Adel.* 4 : 4. 25. *Phor.* 5 : 6. 12.
 acuet. *Adel.* 1 : 5. 49.
 ad. *And.* *Phor.* 1 | 2 : 1. 53
 29 : 30 : 31 : 63 : 73 : 96 : 101 : 103 : 111 : 121 | 1 : 2. 11 : 13 : 16 : 17 : 21 : 22 | 3 : 10 : 21 | 4 : 16 : 17 : 65 | 5 : 2. 24 | 2 : 5. 6 | 2 : 6. 15 | 7 : 2. 21 | 7 : 27 : 47 | 7 : 4. 13 : 20 | 3 : 1. 16 | 4 : 1. 17 : 28 : 59 | 4 : 2. 4 : 23 : 50 | 4 : 5. 2 : 12 : 29 | 7 : 2. 20 : 22 : 49 | 5 : 6. 14. *Enn.* 1 : 1. 8 | 1 : 2. 5 : 43 : 73 : 67 : 125 | 2 : 2. 24 : 31 : 47 : 56 | 2 : 3. 18 : 43 : 60 : 69 : 72 | 3 : 1. 34 | 3 : 2. 6 : 50 | 3 : 3. 4 | 3 : 5. 30 : 72 : 64 | 4 : 1. 7 : 22 | 4 : 2. 2 : 4 : 3. 20 | 4 : 4. 10 : 23 : 34 : 19 : 25 | 4 : 6. 7 : 18 : 26 | 4 : 7. 37 | 5 : 1. 10 : 19 : 21 | 5 : 6. 2 | 5 : 8. 47. *Heant.* *Per.* 5. *Phor.* 23 : 45 | 1 : 2. 24 : 65 : 81 : 93 : 113 : 118 | 1 : 2. 8 : 16 : 32 | 2 : 3. 60 | 3 : 1. 11 : 23 : 35 : 43 : 78 : 94 | 3 : 2. 24 | 3 : 3. 6 : 22 | 3 : 4. 25 | 4 : 1. 44 | 4 : 2. 11 | 4 : 3. 41 | 4 : 4. 10 : 17 : 22 | 4 : 5. 2 : 20 : 51 | 4 : 6. 1 : 5 : 18 | 5 : 1. 56 : 58 | 5 : 2. 3 : 26 : 42 : 48 | 5 : 3. 7 | 5 : 4. 21 | 5 : 5. 22. *Adel.* 1 : 1. 35 : 46 | 2 :

2. 10 : 31 : 54 : 12 : 1. 28 : 31 : 32 | 2 : 2. 27 : 28 | 2 : 4. 13 : 19 | 3 : 1. 5 : 9 | 3 : 2. 25 : 36 | 3 : 3. 4 : 70 : 82 | 3 : 4. 61 : 4 : 12 : 41 : 44 : 47 | 4 : 1 : 7 : 4 : 4 : 9 : 19 : 23 | 4 : 6. 3 | 4 : 7. 3 : 11 : 8 : 46 : 48 | 5 : 4. 1 : 5 : 6 : 1 : 7 : 12 | 5 : 8. 31 | 5 : 9. 17. *Phor.* 1 : 2. 2 | 1 : 3. 27 : 62 : 79 : 90 : 100 | 1 : 4. 24 : 12 : 5 : 10 : 16 : 32 : 80 : 82 : 83 | 2 : 1. 3 : 13 | 2 : 2. 96 | 2 : 3. 22 | 3 : 1. 17 : 48 | 3 : 2. 30 | 3 : 3. 27 : 29 | 4 : 2. 6 : 16 | 4 : 2. 2 : 8 | 4 : 3. 43 : 48 : 61 | 4 : 5. 6 : 7 | 5 : 1. 13 | 5 : 2. 15 | 5 : 3. 4 : 20 | 5 : 6. 7 : 21 : 22 : 25 : 27 : 54 | 5 : 7. 6 : 8 : 13 : 24 : 28 : 71 | 5 : 8. 23 : 64. *Heant.* 2 : 1. 10 | 2 : 2. 2 : 18 : 60 : 66 : 82 : 88 : 97 : 106 : 109 : 114 | 2 : 1. 6 : 40 : 47 | 2 : 2. 23 | 2 : 4. 97 | 3 : 1. 31 | 3 : 18 : 47 | 3 : 4. 28 | 3 : 5. 32 : 64 : 4 : 1. 3 : 6 : 7 : 36 | 4 : 2. 12 | 4 : 4. 14 : 67 : 71 | 5 : 1. 23 | 5 : 3. 10 : 21 : 24 : 38.
 adhibui. *Heant.* 2 : 1. 8.
 adice. *V. accipit.*
 adice. *V. accipit.*
 adicere. *V. accipit.*
 adicere. *V. accipit.*
 adicere. *V. accipit.*
 adicere. *V. accipit.*
 adicere. *V. accipit.*
 addam. *Phor.* 2 : 1. 16.
 addam. *Phor.* 2 : 1. 8.
 addas. *Phor.* 1 : 1. 33.
 addebat. *Enn.* 1 : 2. 34.
 addideris. *And.* 5 : 2. 19.
 addidi. *Adel.* 5 : 3. 3.
 addit. *Heant.* 7 : 2. 31. *Phor.* 1 : 2. 97.
 addo. *And.* 4 : 2. 27. *Phor.* 1 : 5. 64.
 adducam. *And.* 2 : 4. 4 | 5 : 7. 20. *Enn.* 4 : 7. 18. *Hec.* 5 : 1. 18.
 adduce. *Phor.* 1 : 7. 79.
 Adducantur. *Enn.* 1 : 2. 109.
 adducas. *And.* 5 : 7. 20.
 adducere. *Enn.* 4 : 6. 17.
Heant. 5 : 4. 18. *Adel.* 7 : 2. 4 | 5 : 9. 3.
 adducere. *Phor.* 7 : 6. 42.
 adduces. *And.* 5 : 2. 42.
 adducet. *Adel.* 5 : 7. 15.
 adduci. *And.* 1 : 4. 1.
 adducimus. *Heant.* 2 : 3. 70.
 84

INDEX

adducito. *Eun.* 3: 2. 50.
adducit. *Hec.* 3: 2. 4.
adducti. *And.* 3: 7. 25.
adductum. *And.* 4: 2. 1.
Eun. 4: 1. 9.
adducturum. *Phor.* 4: 2. 9.
adductu'it. *Eun.* 5: 1. 10.
addunt. *Phor.* 1: 5. 47.
adduxi. *Phor.* 3: 5. 1.
adduxisse. *Heant.* 4: 5. 21.
adduxit. *Eun.* 5: 5. 25.
Heant. 3: 1. 42 | 3: 3.
43 | 4: 1. 41. *Hec.* 3: 1.
43.
adduxit. *Eun.* 5: 4. 7.
Heant. 4: 6. 15. *Phor.*
4: 1. 2.
adcam. *And.* 4: 1. 15. *Phor.*
1: 2. 90.
adeat. *Eun.* 3: 5. 30.
adcamus. *Eun.* 5: 2. 11.
Adelphis. *Adel.* 1: 11.
adem. *Hec.* 3: 3. 19.
adempta. *And.* 2: 1. 4. 18.
ademprum. *Heant.* 2: 3. 100.
adeo. *And.* 1: 1. 93. 135 |
1. 5. 43. 90 | 2. 1. 15 |
2. 5. 4 | 2. 6. 9 | 3: 2.
51 | 3. 4. 6 | 4. 5. 20 | 5. 16 |
5: 6. 13. *Eun.* 1: 2. 24 |
2: 1. 19 | 2: 2. 2 | 2: 3.
10. 19. 48 | 2: 5. 16 | 3:
4. 7 | 4: 3. 16 | 4: 6. 3 |
6 | 5: 2. 41 | 5: 5. 22.
Heant. 1: 1. 2. 57. 61.
111 | 2: 3. 4 | 2: 4. 6 |
3: 3. 4 | 4: 5. 56 | 5: 1.
12. 78 | 5: 3. 1. 10. *Adel.*
2: 1. 1 | 2: 2. 17 | 4: 2. 20 |
4: 5. 7 | 5: 3. 11 | 5: 9.
30. 32. *Phor.* 1: 2. 5 | 2.
2. 42 | 4: 1. 23 | 4: 3. 40.
74 | 5: 1. 10 | 5: 7. 39.
51. *Hec.* 2: 1. 24. 41.
43 | 2: 2. 17. 19 | 3: 5.
7. 49 | 4: 1. 0 | 4: 4.
8. 77 | 5: 3. 23 | 5: 4. 26.
adeone. *And.* 1: 5. 45.
adeon'. *And.* 1: 5. 43 | 7: 1.
17 | 4: 15. 18 | 5: 3. 8. *Heant.*
5: 2. 27. *Phor.* 3: 3. 1 | 3:
2. 12. 14 | 5: 8. 51. *Hec.*
4: 1. 7. 32.
aderam. *Phor.* 3: 6. 18. *Hec.*
4: 1. 4. 6.
aderant. *And.* 1: 1. 91. *Eun.*
3: 1. 42.
aderas. *Phor.* 3: 6. 18.
aderat. *And.* 1: 1. 80. *Phor.*
1: 1. 49. 55.
aderis. *Eun.* 5: 2. 54.
aderit. *Eun.* 2: 3. 77 | 4: 7.
41 | 5: 2. 52. *Adel.* 3: 1. 6.
Phor. 1: 2. 82 | 5: 8. 66.
Hec. 3: 3. 15.
adeto. *And.* 4: 2. 32. *Eun.*

4: 6. 27. *Heant.* 3: 1.
96.
aderunt. *Heant.* 2: 2. 9.
adeflum. *And.* 1: 1. 2.
adefse. *And.* 2: 5. 5 | 5: 1.
20. *Eun.* 4: 6. 26. *Phor.*
1: 4. 39. *Hec.* 3: 3. 10 |
4: 4. 103.
adefsent. *Heant.* 2: 2. 9.
adefset. *Eun.* 1: 22. *Adel.*
3: 4. 7. *Hec.* 1: 2. 54.
ades. *And.* 2: 2. 7. *Adel.*
3: 3. 39. *Hec.* 3: 5. 60.
adette. *And.* 1: 24. *Phor.*
Pro. 3 | 2: 2. 3.
adest. *And.* 1: 1. 125 | 2: 3.
29. *Eun.* 5: 9. 20. *Heant.*
1: 2. 4 | 2: 3. 2 | 4: 5. 56.
Adel. 3: 1. 4 | 5: 1. 5 | 5:
3. 6. *Phor.* 1: 4. 7 | 2: 5:
36 | 2: 1. 32 | 3: 1. 20 | 3:
3. 8. *Hec.* 3: 2. 17.
adeundam. *Hec.* 4: 4.
94.
adabilis. *V. affabilis.*
adfectam. *V. affellam.*
adfectant. *V. affellant.*
adfectum. *V. affellum.*
adferam. *V. afferam.*
adferant. *V. afferant.*
adferat. *And.* 1: 4. 8. *V.*
afferat.
adfero. *V. affero.*
adferre. *Phor.* 3: 3. 20.
adferres. *V. afferres.*
adfer. *V. affer.*
adferret. *And.* 3: 2. 35. *V.*
afferret.
adferri. *And.* 4: 5. 29.
adfers. *V. afferri.*
adfert. *And.* 1: 2. 18. *Adel.*
5: 3. 47.
adferat. *And.* 3: 1. 13.
adficiat. *Phor.* 5: 1. 3.
adfince. *V. affine.*
adfince. *V. affine.*
adfinis. *V. affinis.*
adfinitatem. *V. affinitatem.*
adfinites. *V. affinites.*
adfuert. *Heant.* 4: 3. 6.
adfuertis. *Adel.* 3: 1. 3.
adfuram. *And.* 1: 2. 2.
adfurum. *Eun.* 4: 6. 1.
Heant. 1: 1. 108.
adui. *Eun.* 3: 1. 2.
adui. *Eun.* 1: 2. 54.
adignoscit. *V. agnoscit.*
adignitam. *V. agnitam.*
adignavecat. *Hec.* 3: 2. 2.
adignat. *V. agnati.*
adignemur. *V. agnoscimur.*
adignemini. *V. agnoscimini.*
adhibeam. *Phor.* 4: 5. 2.
adhortandus. *Heant.* 3: 1.
89.
adhortatur. *Heant.* 1: 2. 3.

adhortor. *Eun.* 3: 5. 35.
adhuc. *And.* 1: 5. 27 | 3: 2.
1. *Heant.* 1: 2. 5. 1 | 5: 2.
47 | 4: 3. 20. *Adel.* 2: 2.
42 | 4: 4. 12. 22 | 5: 4.
5. *Phor.* 3: 1. 17 | 5: 8. 11.
Hec. 1: 2. 101 | 4: 1. 29.
Adi. *Phor.* 2: 2. 16.
adibo. *Eun.* 2: 2. 8 | 3: 5.
9 | 4: 3. 7 | 5: 7. 5. *Heant.*
1: 2. 4. *Adel.* 3: 4. 14 |
4: 2. 51. *Phor.* 4: 3. 4.
Hec. 3: 4. 15 | 5: 4.
15.
adjecit animam. *Eun.* 1: 2.
63.
adigis. *Adel.* 2: 2. 31.
adit. *Hec.* 2: 2. 9.
adimam. *And.* 2: 2. 2.
adimar. *Phor.* 1: 3. 9.
adimere. *Heant.* 3: 1. 13.
Phor. 5: 6. 47.
adimer. *And.* 4: 2. 14.
adimunt. *Phor.* 1: 5. 46.
adificier. *And.* 2: 1. 3.
Phor. 2: 2. 59.
adire. *And.* 5: 2. 1 | 3: 2.
4: 1. 53. *Phor.* 1: 5. 23 |
5: 5.
adito. *Phor.* 1: 4. 25.
adjungas. *Adel.* 1: 1. 47.
Hec. 4: 4. 61.
adjuvanti. *Phor.* 1: 2. 55.
adjuvant. *And.* 1: 1. 29.
adjuvete. *Adel.* 5: 8. 4.
adjuvit. *Hec.* 1: 1. 42.
adjuvat. *Hec.* 2: 2. 26.
adjuvo. *And.* 4: 2. 11.
aduta. *Eun.* 112. 70. *Hec.* 3:
2. 24.
adurabo. *Heant.* 3: 1. 7.
adureans. *Phor.* 1: 34.
adutare. *Heant.* 2: 2. 35.
Adel. 1: 16.
adutare. *Phor.* 3: 2. 49.
adutem. *And.* 1: 3. 4.
adutor. *Heant.* 3: 1. 2.
Adel. 1: 2. 66 | 5: 0. 10.
Hec. 4: 4. 99.
adutorem. *Phor.* 3: 3. 27 |
adutites. *Heant.* 5: 2. 39.
adutrix. *Eun.* 3: 2. 46. *Hec.*
Pro. 32. 48 | 4: 4. 83.
aduvabo. *Eun.* 2: 7. 69.
aduvare. *Adel.* 3: 8. 4.
aduvas. *Heant.* 5: 2. 29.
aduvat. *Phor.* 1: 4. 26.
aduvet. *Phor.* 3: 3. 4.
aduvet. *And.* 3: 3. 10.
Phor. 5: 3. 3.
adlatam. *V. allatam.*
adlatum. *V. allatum.*
adlegatum. *V. allegatum.*
adligat. *V. alligat.*
adloquar. *V. alloquar.*
adloqui. *V. alloqui.*

VOCABULORUM.

adludere, V. alludere.

admodum, *Heant.* 1: 1. 1.

Adel. 3: 3. 4. 9. *Hec.* 7: 7.

8. *Phor.* 2: 1. 1 | 1: 1. 1. 1.

admonere, *Heant.* 2: 1. 1. 1.

admones, *And.* 1: 4. 1.

admonitore, *Heant.* 1: 1. 1.

11. 9.

admovi, *Phor.* 5: 6. 2. 9.

administrasti, *Adel.* 5: 1. 2.

admiratur, *Heant.* 4: 6. 2. 1.

admiror, *Eua.* 2: 2. 1. 9.

admisceas, *Heant.* 4: 5. 1.

admisce, *Heant.* 5: 2. 2. 2.

admisere, *Phor.* 1: 5. 4. 0.

admisero, *Eua.* 5: 2. 1. 4.

admissi, *Heant.* 5: 2. 1.

admissa, *Heant.* 5: 2. 1. 4.

admissi, *Heant.* 5: 2. 1. 4.

admissi, *Heant.* 5: 2. 1. 4.

admittere, *Adel.* 7: 1. 5. 4.

Hec. 2: 1. 4. 0.

admitteres, *Eua.* 4: 6. 1. 9.

admittet, *Phor.* 2: 2. 6. 8.

admitti, *Eua.* 4: 1. 4.

adnumeravit, *Adel.* 7: 1. 6.

adnuo, V. annuo.

adolefcentis, *Phor.* 1: 2. 4. 1.

1: 5. 6. 4.

adolefcentem, *Eua.* 7: 2. 2. 5.

adolefcenti, *Phor.* 2: 2. 1. 4.

adolefcentem, *Phor.* 2: 2. 1. 4.

adolefcentior, *Phor.* 2: 2. 1. 4.

adolefcentis, *And.* 1: 1. 8.

adolefcentium, *Heant.* *Phor.*

1. 1. 1.

adolefcentulum, *Heant.* 5: 5.

1. *Phor.* *Phor.* 6.

adolefcentulus, *Eua.* 5: 4.

9.

adoprandum, *Adel.* 1: 2.

14 | 1: 4. 1. 7.

adoptavi, *Adel.* 1: 1. 2. 2.

adoras, *Phor.* 4: 2. 1. 5.

adoristi, *Heant.* 4: 5. 9.

adorant, *Eua.* 3: 5. 1. 4.

adoratus, *And.* 7: 1. 2. 1. *Adel.*

7: 1. 1. 1. 1. 1.

adparata, V. apparata.

adplicant, *Heant.* 2: 4. 1. 9.

adplicant, *And.* 5: 4. 2. 2.

adpone, *And.* 4: 4. 4. 4. *Heant.*

1: 1. 1. 1.

adponi, *And.* 2: 1. 1. 1.

adportas, *And.* 5: 2. 1. 7.

adportet, *Adel.* 5: 4. 2.

adporto, *Heant.* 7: 1. 1. 8.

Phor. *Phor.* 2. 4.

adposuisti, *And.* 4: 4. 4. 8.

adposuisti, *And.* 4: 5. 3. 2. 4.

adprehendit, *Phor.* 5: 6. 2. 1.

alpinum, *And.* 1: 1. 1. 4. *Eua.*

5: 4. 1. 0. *Hec.* 2: 2. 3. 5.

adprobat, *Phor.* 4: 5. 2.

adprobat, *And.* 7: 1. 1. 7.

adpuli, *And.* 4: 6. 1. 2.

adpuli, *And.* *Phor.* 1.

ad testim, *Phor.* 4: 4. 1.

adrideo, *Eua.* 2: 1. 1. 9.

adridere, *Adel.* 5: 4. 1. 0.

adripi, *Heant.* 5: 2. 4. 8.

adferendo, *Adel.* 5: 9. 1. 1.

adferenti, *Eua.* 2: 1. 2. 1. 1.

2. 1. 7.

adsequere, *Phor.* 5: 7. 8. 9.

adfero, *Adel.* 2: 1. 4. 0.

adferendum, *And.* 5: 2. 2. 4.

adferendus, *Heant.* 7: 1. 3. 2.

adferunt, *Heant.* 4: 4. 1. 7.

adfido, *Heant.* 1: 1. 1. 7. 2.

adfiduc, *Heant.* 1: 1. 1. 7.

Adel. *Phor.* 16. *Hec.* 2: 1. 2.

2. 0.

adficet, *Phor.* 1: 5. 8. 1.

adficet, *Adel.* 4: 4. 1. 0.

adfulmabo, *And.* 4: 3. 2. 0.

Eua. 2. 2. 8. *Phor.* 1: 1. 2.

7. 8.

adfulmaram, *Phor.* 5: 6. 5. 4.

adfulmarer, *And.* *Phor.* 2. 2. 0.

Heant. 4: 3. 7. 8.

adfulmet, *And.* 1: 1. 1. 4. 1.

adfulmet, *Heant.* 2: 1. 1. 1. 7.

adfulmo, *Phor.* 1: 4. 1. 1.

adfuls, *Eua.* 2: 1. 7. 9.

adfulle, *Adel.* 2: 1. 1. 1. 5.

adfulis, *Eua.* 2: 1. 1. 1. 5.

adfulent, *And.* 7: 2. 1.

adfulentem, *Phor.* 4: 3. 2.

adfulingo, *Eua.* 1: 2. 2. 2.

adfulum, *Eua.* 4: 6. 5. *Heant.*

2: 3. 1. 0. 8. *Phor.* 7: 1. 1. 6.

adfulunt, *Eua.* 7: 2. 3. 1. 4. 6.

2. 9. *Heant.* 2: 3. 2. 1. 2.

adtemperare, *And.* 5: 4. 1. 7.

adtemamus, *Eua.* 2: 2. 2. 4.

adtenere, *Heant.* 1: 1. 1. 1. 2.

adtentior, V. attentior.

adtenens fuit, V. attenuus.

adtenent, V. attenuus.

adtenere, V. attenuus.

advenit, *Heant.* 1: 1. 4. 4.

advenit, *Eua.* 1: 2. 8. 1.

adveniens, *Hec.* 5: 2. 2. 4. 1.

5: 4. 1. 9.

adveniens, *Eua.* 7: 2. 2. 8.

adveni, *Hec.* 7: 1. 1. 1.

adveniat, *Phor.* 1: 1. 1. 8. 4.

7: 1. 1. 6.

adveniens, *Eua.* 2: 2. 3. 1. 2. 1.

7. 0. *Hec.* 7: 1. 1. 8.

advenientem, *Heant.* 1: 2. 7.

advenienti, *Adel.* 1: 2. 1. 8.

Phor. 4: 3. 6.

advenio, *And.* 2: 1. 1. 1. 9. 2.

2. 2. 5. *Eua.* 2: 1. 1. 1.

adventure, *Eua.* 2: 2. 1. 8. 1.

6. 6. 0. *Adel.* 2: 1. 1. 1. 1. 1.

1: 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.

advenisse, *Phor.* 1: 5. 5. 6.

Hec. 7: 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.

advenissem, *Phor.* 2: 2. 4. 9.

advenis, *And.* 5: 4. 6. 1. 4. 5.

4. 4. 1. 5. 6. 1. *Heant.* 1: 2.

4. 1. 5. 6. 1. 0. *Phor.* 2: 2.

4. 1.

adventi, *Phor.* 1: 1. 1. 2.

advenit, *Eua.* 4: 1. 1. 1. 1. 2.

2. 1. *Hec.* 7: 1. 1. 6. 1. 1. 1.

adventum, *And.* 5: 2. 1. 7. *Eua.*

2: 2. 2. 8. *Hec.* 1: 2. 2. 1. 1. 1.

1. 0. 1. 1. 2. 0.

adventus, *Phor.* 4: 5. 1. 7.

Hec. 7: 1. 4. 1. 9.

adventu, *Hec.* 5: 7. 1. 8.

adversabot, *Hec.* 2: 2. 1.

adverse, *Eua.* 2: 1. 1. 1.

adverse res, *Phor.* 5: 4. 1.

adversari, *Phor.* 1: 2. 2. 5.

Hec. 4: 4. 1. 2.

adversarius, *Phor.* 1: 1. 7.

adversarios, *Adel.* *Phor.*

Hec. 7: 1. 1. 1. 1.

adverunt, *Heant.* 7: 1. 1. 9.

adversari, *And.* 7: 4. 2.

adversus, *Eua.* 4: 1. 1. 1. 4. 5.

advisglaveris, *And.* 4: 1. 1. 4. 5.

adunco naso, *Heant.* 5: 5. 1. 8.

adulescens, *Eua.* 4: 1. 1. 1. 5.

7. 1. 1. *Heant.* 7: 4. 2. 1. 1. 2.

4. 4. *Adel.* 1: 7. 4. 2. *Phor.*

5: 3. 1. 1. 1. 8. 2. *Hec.* 4: 2.

2. 6. 1. 1. 1. 1. 4. 1. 4. 1.

adulescentem, *Eua.* 1: 2. 1. 2. 4.

Heant. 7: 1. 1. 1. *Adel.* 1: 2.

1. 6. *Hec.* 4: 1. 4. 1.

adulescentes, *Heant.* 7: 1. 6. 1.

adulescenti, *Adel.* 2: 2. 6. 1.

1. 0. 1. 2. 3. 0. *Phor.* 7: 1. 2. 4.

adulescentia, *Heant.* 2: 1. 1. 7.

Adel. 1: 1. 1. 6. 1. 8. 1. 3. 4.

2. 4. *Hec.* 4: 1. 1. 2. 7.

adulescentium, *Eua.* 2: 2. 9.

Adel. 1: 2. 7. 2. 1. 5. 9. 1. 7.

adulescentis, *Heant.* 2: 1. 1. 1.

7: 2. 2. 0. *Adel.* 4: 7. 4.

Phor. 5: 1. 4. 1. 7.

adulescentium, *Heant.* *Phor.*

2: 2. 1. 2. 1.

adulescentulum, *Heant.* 7: 1. 7.

4. 2. 1. 4. 4. 1.

adulescentuli, *Heant.* *Phor.*

7. 1. *And.* 1: 1. 1. 2. 5. *Eua.* 7:

3. 4. 0. 1. 4. 1. *Heant.* 1: 1.

1. 4. 3. 1. 1. 2. 1. 5. *Phor.*

1: 5. 1. 1.

adulescentulum, *Eua.* 5: 4.

1. 8. *Hec.* 4: 3. 1. 7.

adulescentulo, *And.* 5: 1. 9.

Heant. 7: 1. 6. 8.

adulescentulus, *And.* 5: 4.

7. *Adel.* *Phor.* 1.

adulescentulum, *Heant.* 1: 1.

4. 1. *Eua.* 5: 6. 2. 0. *Adel.*

1: 2. 2. 1. 1. 1.

adulescentulus, *Eua.* 7: 1. 1. 1.

4. 1. 1.

INDEX

4. 4. 19. *Heant*. 1: 1. 61.
advocabo. *Phor*. 1: 1. 89.
advocatis. *Eun*. 2: 1. 46.
advocatos. *Eun*. 4: 6. 26.
advocatum. *Adel*. 4: 1. 12.
advocatus. *Adel*. 4: 1. 43.
advorsari. *Hee*. 2: 2. 20.
advorsas. *Hee*. 2: 1. 1.
advorsia. *Hee*. 3: 3. 23 | 1:
4. 9.
advorsum. *And*. 1: 1. 15 |
1: 1. 30. *Heant*. 4: 1. 10 |
4: 3. 21. *Adel*. 1: 1. 4 | 4:
1. 42. *Phor*. 1: 2. 22, 28 |
4: 1. 1. 11 | 1: 3. 35.
advorsor. *Adel*. 1: 2. 64.
advorsor. *And*. 1: 1. 37.
advorsor. *Eun*. 2: 1. 49.
advorti. *Eun*. 3: 1. 7. *Heant*.
4: 1. 43.
Æcum. *And*. 1: 1. 30.
ædopol. *And*. 2: 1. 1.
ædcs. *Eun*. 1: 2. 13. *Heant*. 2:
3. 13. *Adel*. 1: 1. 14.
ædibus. *And*. 2: 2. 27.
Eun. 2: 3. 73 | 4: 7. 14.
Heant. 1: 1. 88. *Adel*.
4: 2. 42 | 1: 1. 29. *Hee*.
4: 4. 57.
ædiculæ. *Phor*. 4: 3. 58.
ædiles. *Pro*. *Eun*. 30.
ædis. *Eun*. 4: 7. 3. *Heant*. 1:
1. 97 | 2: 3. 34. *Adel*. 1:
2. 8 | 2: 1. 26. *Phor*. 4: 4.
25. *Hee*. 4: 1. 48.
ædium. *Phor*. 1: 1. 26.
ægra. *Hee*. 2: 2. 14 | 1: 2. 6.
ægram. *Hee*. 1: 1. 112. 113.
ægre. *And*. 1: 1. 110 | 1: 2.
7. *Eun*. 4: 1. 10. *Adel*. 1:
2. 61 | 4: 2. 8. *Heant*. 4:
8. 19, 20 | 1: 2. 5. *Phor*. 1:
1. 7. *Hee*. 1: 2. 13 | 2: 1.
10 | 1: 1. 47, 65 | 4: 4.
87 | 1: 1. 38.
ægre. *Adel*. 1: 2. 57. *Phor*. 1:
3. v. 10.
ægritudine. *Eun*. 3: 1. 4.
Heant. 1: 1. 71 | 1: 1. 100.
Phor. 1: 1. 23.
ægritudinem. *Heant*. 3: 1. 13 |
4: 1. 2.
ægritudinum. *Heant*. 3: 2.
28.
ægritudo. *And*. 1: 1. 1. *Adel*.
3: 2. 14. *Heant*. 3: 1. 15.
Hee. 2: 1. 26.
ægrotam. *Adel*. 1: 1. 24.
ægrotis. *And*. 2: 1. 9.
ægrotum. *And*. 1: 2. 22.
ægrotum animum. *And*. 3: 3.
27. *Heant*. 1: 1. 48.
ægrum. *Eun*. 2: 2. 1.
ægulari. *And*. *Pro*. 1: 1. 20.
ægulum. *Eun*. 2: 1. 8 | 4:
1. 9.

æqua. *Eun*. 1: 2. 12. *Adel*. 3:
4. 58. *Hee*. 3: 1. 25.
æqualem. *Eun*. 2: 3. 33.
Adel. 3: 4. 20.
æquali. *Heant*. 3: 1. 8.
æqualium. *And*. 2: 6. 22.
Phor. 1: 1. 4.
æquam. *Adel*. 1: 2. 10 | 2: 1.
29.
æquantimicas. *Adel*. *Pro*. 24.
Phor. *Pro*. 1. 34.
æque. *And*. 2: 6. 1 | 4: 2. 19.
Heant. 4: 3. 7. *Adel*. 4:
1. 68. *Phor*. 1: 2. 43 | 1:
3. 32 | 4: 1. 1. 9 | 4: 1.
Hee. 2: 1. 2. 1 | 2: 3. 1 |
3: 1. 15.
æqui. *Heant*. *Pro*. 28 | 4: 1.
40. *Adel*. 2: 1. 33. *Phor*.
4: 3. 32.
æquior. *And*. 2: 1. 18.
æquo. *And*. *Pro*. 24 | 2: 3.
23 | 1: 4. 19. *Heant*. *Pro*.
3. 13 | 1: 2. 24. *Adel*. 3: 4.
13 | 4: 7. 20 | 1: 9. 30.
Hee. 4: 4. 65. *Phor*. *Pro*.
31 | 1: 8. 31, 32.
æquo animo. *And*. 2: 3. 23.
Heant. *Pro*. 1. 35.
æquom. *Heant*. 1: 1. 39,
104 | 1: 2. 23 | 2: 1. 2 | 1:
1. 76 | 1: 1. 11. *Adel*. 4:
3. 10 | 4: 1. 41 | 1: 3. 17.
Phor. 1: 2. 64 | 1: 7. 34.
Hee. 2: 1. 29 | 4: 1. 12 |
4: 3. 14 | 1: 1. 11, 33.
æquom. *Adel*. 2: 3. 23 | 4:
8, 60. *Phor*. 1: 4. 26.
Hee. 1: 3. 43 | 1: 4. 28.
æquum. *And*. 2: 2. 19. *Eun*.
Pro. 42 | 2: 2. 93 | 1: 2.
25 | 1: 2. 31. *Heant*. *Pro*.
27 | 3: 1. 10 | 4: 1. 29. *Adel*.
1: 1. 19 | 1: 1. 15 | 1:
8. 10 | 1: 9. 1, 11, 19.
Phor. 2: 1. 11 | 3: 3. 6 | 4:
3. 46, 68.
æquis. *Adel*. 1: 1. 3. 31.
æq. *Phor*. 1: 2. 26.
ærumna. *Hee*. 1: 4. 36.
ærumnam. *Phor*. 1: 1. 12.
ærumnas. *And*. 4: 1. 31.
ærumnis. *Hee*. 3: 1. 8.
Æschine. *Adel*. 2: 1. 6, 21,
36 | 1: 2. 4 | 1: 3. 13 | 4:
4. 11, 22 | 4: 1. 3 | 4: 1.
45 | 1: 7. 1 | 1: 9. 32.
Æschinum. *Adel*. *Per*. 2,
29 | 3: 1. 1 | 3: 2. 32 | 4:
1. 2.
Æschinus. *Adel*. *Per*. 1: 1.
1 | 1: 2. 67 | 2: 3. 7 | 1: 2.
28 | 3: 4. 16 | 4: 2. 49 |
4: 4. 25.
Æsculapi. *Hee*. 3: 2. 3.
ætas. *And*. 1: 1. 27 | 2: 6. 12.

Eun. 2: 1. 89. *Heant*. 1: 2.
1. 81 | 2: 2. 4 | 3: 2. 4. 4.
Adel. 1: 1. 13 | 1: 3. 49 | 1:
3. 2. *Phor*. 1: 2. 76 | 1:
3. 35. *Hee*. 4: 1. 17.
ætate. *And*. 1: 1. 45 | 1: 3. 3.
7. *Eun*. 3: 2. 20. *Heant*.
1: 1. 63. *Adel*. 1: 2. 10 |
1: 3. 46 | 1: 4. 16. *Phor*.
1: 3. 33. *Hee*. 1: 1. 11, 21.
ætatem. *And*. 1: 1. 17. *Eun*.
1: 2. 32 | 4: 1. 8. *Heant*.
1: 1. 7 | 2: 4. 13 | 4: 1. 38.
Adel. 1: 2. 23 | 1: 4. 15.
Phor. 2: 2. 70, 87. *Hee*. 2:
1. 10, 29 | 1: 4. 1 | 1: 2.
21.
ætari. *Hee*. 3: 1. 54.
ætatis. *Hee*. 4: 2. 13, 20.
æternam. *Eun*. 1: 2. 3.
æffabilis. *Adel*. 1: 6. 8.
æffodam. *Hee*. 3: 1. 45 | 1: 1.
6.
æffodant. *Phor*. 1: 7. 71.
æffodum. *Phor*. 1: 7. 84.
æffer. *Heant*. 2: 1. 11.
æfferam. *Heant*. 4: 3. 25.
æfferant. *Adel*. 1: 2. 2.
æfferat. *Heant*. 4: 3. 2. *Pro*.
Adel.
æfferio. *Phor*. 1: 1. 4.
æfferre. *V. adferre*.
æfferres. *Phor*. 1: 2. 5.
æfferret. *Phor*. 4: 3. 10. *Pro*.
Adel.
æfferre. *Phor*. 1: 8. 41.
æfferre. *V. adferre*.
æfferur. *V. adferur*.
æfficiatur. *Phor*. 1: 1. 3.
æfficit. *Phor*. 2: 3. 1.
æffine. *Hee*. 1: 3. 9.
æffines. *Heant*. 2: 1. 3 | 1: 2.
67. *Hee*. 2: 1. 14.
æffinitas. *Adel*. 1: 8. 25.
æffinitatem. *And*. 1: 1. 17.
Hee. 2: 2. 10 | 4: 4. 14 | 4:
101.
æfflictus. *Eun*. 1: 1. 31.
ægam. *And*. 1: 1. 4 | 2: 1. 3 |
2: 2. 21 | 3: 2. 13 | 4: 3.
2, 5, 16. *Eun*. 1: 2. 28 | 1:
4. 43. *Heant*. 4: 2. 7 | 4:
3. 16, 45. *Phor*. 1: 4. 22 |
1: 1. 9 | 2: 2. 73 | 1: 1.
1 | 1: 7. 87.
ægant. *And*. 4: 2. 4. 1.
ægas. *And*. 4: 1. 22. *Eun*. 1: 1.
29 | 2: 1. 18 | 4: 7. 25 | 1:
21. *Heant*. 1: 1. 32 | 4: 1.
29. *Adel*. 1: 2. 40 | 3: 3.
78. *Phor*. 2: 1. 32 | 2: 2.
72 | 3: 3. 19. *Hee*. 1: 2.
122 | 4: 4. 94.
ægat. *And*. 1: 1. 145 | 1: 1.
1. 10. *Adel*. 4: 4. 10. *Hee*. 3:
2. 10.

VOCABULORUM:

- agatur. *Heaut.* 2: 3. 11.
- age. *And.* 3: 4. 19 | 4: 2. 9, 10 | 5: 2. 21, 30 | 6: 3. 24, 14 | 7: 6. 11. *Eun.* 1: 2. 19 | 2. 12. 11 | 3: 7. 19 | 8: 4. 4. 37. *Heaut.* 2: 7. 10 | 4: 3. 10 | 5: 7. 8. *Adel.* 2: 1. 4. 8 | 2: 2. 4. 7 | 4: 2. 14 | 4: 4. 16 | 5: 8. 14 | 6: 13 | 7. 2. *Phor.* 1: 4. 1 | 2: 2. 3 | 3: 3. 6 | 5: 3. 28 | 5: 8. 18.
- age. *And.* 2: 1. 12. *Heaut.* 2: 3. 1. 11 | 4: 3. 44. *Adel.* 1: 5. 20. *Phor.* 4: 3. 17.
- agebam. *Adel.* 1: 1. 13. *Phor.* 4: 3. 9. *Hec.* 3: 5. 1.
- agebat. *And.* 1: 1. 48. *Eun.* 3: 1. 8. *Phor.* 4: 12. 6.
- agedum. *Eun.* 4: 4. 27. *Heaut.* 2: 3. 69. *Phor.* 3: 1. 1. *Hec.* 3: 1. 15.
- agelli. *And.* 5: 8. 6.
- agendi. *Heaut.* *Pro.* 39. *Hec.* *Pro.* 44.
- agendum. *Adel.* *Pro.* 24.
- agendum. *And.* 4: 2. 23.
- agere. *Phor.* 4: 3. 16.
- agere. *And.* 1: 5. 18. *Eun.* 2: 1. 1 | 3: 4. 8. *Heaut.* *Pro.* 12. 4. 12 | 3: 1. 63. *Adel.* 1: 1. 20. 27 | 3: 4. 8 | *Hec.* *Pro.* 18. 30. 33 | 2: 1. 10 | 3: 1. 4.
- agrem. *And.* 3: 2. 21.
- agres. *Phor.* 3: 5. 8.
- agtere. *And.* 2: 5. 2. *Phor.* 1: 2. 67.
- ages. *Heaut.* 4: 3. 16. *Adel.* 2: 2. 18 | 3: 2. 44. *Phor.* 1: 5. 8.
- agct. *Phor.* *Pro.* 27.
- aggre. *Hec.* 3: 1. 5.
- aggre. *And.* 4: 1. 1.
- aggre. *And.* 3: 7. 75.
- agi. *Eun.* *Pro.* 22.
- agimus. *Eun.* 4: 7. 41 | 5: 9. 18. *Adel.* 4: 1. 22. *Phor.* 3: 8. 18.
- agis. *And.* 1: 1. 107 | 1: 2. 15 | 4: 2. 25. *Eun.* 1: 2. 19 | 2: 3. 14. 8 | 4: 7. 34. *Heaut.* 1: 1. 37 | 3: 3. 50 | 4: 4. 18 | 5: 1. 69. 74 | 5: 2. 27. *Adel.* 1: 1. 31 | 1: 2. 48 | 4: 3. 1. 4. 5. 46 | 5: 2. 5 | 5: 8. 12. *Phor.* 1: 4. 39.
- agit. *And.* 1: 5. 12 | 2: 1. 11. *Eun.* 4: 7. 15. *Adel.* 5: 8. 9.
- agitabo. *Phor.* 2: 2. 4.
- agitans. *Phor.* 4: 3. 10.
- agitarem. *Hec.* 1: 2. 18.
- agitat. *Heaut.* 4: 4. 11.
- agite. *Eun.* 1: 2. 50.
- agilis. *Adel.* 3: 4. 56. *Phor.* 5: 7. 75. 92. *Hec.* 3: 4. 34.
- agito. *Phor.* 5: 7. 91.
- agitur. *Eun.* 2: 2. 3. *Heaut.* 3: 1. 67. *Adel.* 3: 1. 19 | 5: 2. 4. *Phor.* 4: 3. 5. 26. *Hec.* 3: 3. 34 | 5: 2. 8.
- agmen. *Eun.* 4: 7. 4.
- agnitam. *And.* *Per.* 11. *Phor.* *Per.* 12.
- agnoscis. *Hec.* *Per.* 11.
- ago. *And.* 1: 5. 8 | 4: 1. 55. *Eun.* 2: 3. 57. *Heaut.* 2: 3. 102. 106. *Phor.* 2: 3. 7 | 5: 1. 4. 9 | 5: 7. 1.
- agrestis. *Adel.* 3: 4. 12.
- agri. *Eun.* 5: 6. 2.
- agrum. *Heaut.* 1: 1. 2. 11, 94. *Phor.* 2: 2. 17.
- ah. *And.* 1: 5. 18 | 2: 1. 8. 27 | 3: 1. 11 | 3: 3. 11 | 4: 1. 25 | 5: 1. 9 | 5: 2. 27 | 5: 3. 15 | 6. 8. *Eun.* 2: 1. 15 | 4: 7. 27 | 5: 2. 50 | 5: 7. 8. *Heaut.* 1: 1. 39. 42 | 3: 1. 30 | 5: 1. 61. 65. *Adel.* 1: 2. 12. 47. 12 | 2: 4. 5. 10 | 3: 2. 11. 33. 44 | 4: 3. 6 | 5: 3. 67. *Phor.* 1: 4. 17. 29 | 2: 1. 11 | 3: 1. 10 | 3: 2. 18 | 3: 3. 8 | 5: 3. 26. *Hec.* 1: 2. 34 | 4: 4. 99 | 5: 1. 17.
- aiebant. *And.* 3: 3. 2. *Phor.* 4: 1. 6. *Hec.* 2: 1. 41.
- aiebas. *Heaut.* 5: 1. 51 | 5: 2. 7. *Adel.* 4: 2. 22.
- aiebat. *And.* 5: 4. 27. 30. *Adel.* 4: 6. 5. *Phor.* 3: 1. 16 |
- ain'. *And.* 5: 3. 4. *Eun.* 3: 1. 2 | 3: 5. 19 | 4: 7. 33. *Heaut.* 2: 3. 15 | 5: 1. 17 | 5: 3. 11. *Adel.* 3: 3. 52 | 4: 1. 2. *Phor.* 2: 2. 26 | 3: 2. 25. *Hec.* 3: 4. 1.
- ais. *And.* 1: 1. 110 | 1: 2. 13 | 2: 1. 1 | 3: 2. 36 | 3: 3. 43 | 3: 4. 9 | 3: 5. 10 | 4: 1. 40 | 5: 1. 15 | 4: 5. 31. *Eun.* 2: 3. 6 | 4: 3. 11 | 4: 7. 40 | 5: 1. 9. 13 | 5: 5. 6. 15. *Heaut.* 1: 1. 66 | 1: 2. 7 | 4: 3. 24 | 5: 1. 10. 27. *Adel.* 4: 2. 17. 31 | 5: 7. 22. *Phor.* 1: 4. 22 | 2: 1. 1 | 2. 36. 39 | 3: 3. 33 | 4: 4. 19 | 5: 1. 20 | 5: 5. 15 | 6. 33 | 5: 3. 15. 51. *Hec.* 1: 2. 63 | 3: 2. 11 | 4: 1. 8. 43.
- ait. *And.* 2: 2. 16 | 2: 6. 10 | 3: 7. 22 | 4: 2. 5 | 5: 2.
- 18 | 5: 4. 43. *Eun.* 1: 2. 59 | 2: 2. 21 | 3: 3. 7 | 4: 4. 46 | 5: 3. 6 | 5: 9. 7. *Heaut.* 2: 1. 9 | 2: 3. 62 | 5: 1. 11. *Adel.* 2: 4. 12 | 4: 2. 9. 21. *Phor.* 1: 2. 64 | 5: 3. 16 | 5: 5. 6 | 5: 6. 24. 40. *Hec.* 3: 1. 22.
- aiunt. *And.* 1: 1. 97 | 1: 2. 21 | 2: 1. 21 | 4: 6. 10 | 5: 1. 14. *Eun.* 2: 3. 22 | 2: 5. 37. *Heaut.* 1: 1. 120 | 4: 3. 41 | 4: 8. 13. 14 | 5: 4. 13 | *Adel.* 2: 1. 29 | 2: 2. 17 | 4: 5. 22 | 5: 8. 7. *Phor.* 3: 2. 21 | 5: 1. 17 | 5: 2. 3. *Hec.* 3: 2. 22 | 3: 3. 33.
- alacris. *And.* 2: 3. 11.
- alam. *Hec.* 4: 4. 94. 86.
- alamus. *Hec.* 4: 4. 48.
- alemus. *Hec.* 4: 4. 49.
- alere. *And.* 1: 1. 10. *Heaut.* 4: 3 | *Phor.* 2: 1. 21.
- alia. *And.* 2: 2. 70 | 2: 3. 24 | 4: 1. 46 | 4: 5. 40 | *Eun.* *Pro.* 17 | 2: 3. 36. 67 | 3: 5. 54 | 4: 2. 3. *Heaut.* 3: 1. 43 | 4: 5. 41 | 4: 8. 4 | 5: 1. 24 | 5: 2. 34. *Adel.* 2: 2. 23 | 4: 1. 7 | 4: 7. 3 | 5: 3. 40 | 5: 4. 14. *Phor.* 3: 1. 4 | 3: 2. 17 | 5: 8. 31. *Hec.* 3: 1. 15 | 4: 4. 73 | 5: 1. 10.
- alix. *Hec.* 5: 2. 10 | 5: 3. 56.
- aliam. *And.* *Phor.* 4: 12 | 1: 2. 8 | 4: 5. 40. *Eun.* 4: 2. 3. *Heaut.* *Pro.* 12 | 5: 1. 54 | 5: 10. *Adel.* 3: 2. 29. 42 | *Phor.* *Per.* 4 | 5: 7. 49. *Hec.* 2: 1. 42.
- alliarum. *Eun.* 1: 2. 118. *Hec.* 2: 1. 3.
- alias. *And.* 3: 2. 43. *Eun.* 2: 3. 54. *Heaut.* *Pro.* 34 | 2: 4. 16. *Phor.* 4: 3. 58. *Hec.* *Pro.* 8. 27 | 1: 2. 5 | 3: 4. 6 | 5: 3. 28.
- alibi. *And.* 2: 5. 9. *Heaut.* 2: 3. 38. *Hec.* 3: 1. 14.
- alicubi. *Adel.* 3: 4. 7.
- aliciui. *Adel.* 3: 3. 4.
- alicunde. *And.* 2: 4. 3. *Adel.* 2: 2. 34. *Phor.* 1: 5. 70. *Hec.* 3: 1. 6.
- aliena. *Heaut.* 1: 1. 24 | 4: 1. 98.
- alienam. *Adel.* 4: 5. 38.
- alienare. *Adel.* 1: 2. 30.
- alienavit. *Heaut.* 5: 2. 16.
- alieno. *And.* 1: 1. 125. *Eun.* 3: 1. 9. *Adel.* 1: 1. 50 | 3: 2. 39 | 3: 4. 6.
- alienum. *Heaut.* 1: 1. 27 | 5: 4. 6. *Adel.* 1: 2. 56 | 3: 8.

INDEX

21. *Hec.* 1: 4. 83 | 4: 1. 61 | 4: 4. 16.
alienus. *And.* 2: 2. 34. *Adel.* 1: 12 | 1: 2. 28. *Phor.* 3: 3. 12 | 4: 1. 16 | 4: 4. 4.
22. Hec. 4: 4. 27.
alii. *And.* 1: 4. 29. *Enn.* 4: 7. 10. *Adel.* 1: 1. 27 | 4: 5. 14 | 1: 9. 10. *Hec.* 3: 5. 59.
alios. *And.* 1: 4. 6. *Enn.* *Procl.* 31 | 1: 1. 8. *Heant.* 1: 2. 11 | 2: 1. 9 | 4: 1. 49 | 1: 1. 48. *Adel.* 1: 1. 62 | 1: 2. 2. *Phor.* 2: 1. 10 | 1: 1. 12 | 1: 7. *Hec.* *Procl.* 16 | 2: 2. 28.
alimentis. *Hecant.* 4: 1. 7. 8.
alio. *And.* 1: 1. 62 | 1: 1. 10 | 1: 4. 11. *Enn.* 1: 1. 59 | 4: 4. 48 | 1: 6. 17. *Heant.* 2: 4. 10 | 1: 7. 37. *Adel.* 4: 5. 27. *Phor.* 1: 1. 14 | 1: 6. 11 | 1: 11. *Hec.* 1: 7. 8 | 1: 1. 29. 12.
aliorum. *Enn.* 1: 2. 2.
aliorum. *And.* 4: 6. 17.
altos. *And.* 1: 2. 18. *Enn.* 4: 7. 6. *Heant.* 1: 1. 79. *Adel.* 2: 1. 1. *Phor.* 2: 1. 7. *Hec.* 1: 3. 24.
aliqua. *Enn.* 1: 5. 4 | 1: 7. 25. *Heant.* *Procl.* 42. *Adel.* 3: 4. 19. *Phor.* 4: 1. 10 | 1: 10 | 1: 10.
aliquam. *And.* 2: 1. 8. *Enn.* 1: 7. 30. *Heant.* 1: 2. 14. *Adel.* 4: 1. 2. 17. *Phor.* 4: 3. 12. *Hec.* 4: 4. 10. 4.
aliquantifex. *Heant.* 1: 3. 2. *Adel.* 4: 1. 1.
aliquantulum. *And.* 2: 2. 16. *Enn.* 1: 2. 12. *Heant.* 1: 1. 1 | 1: 2. 2. 16. *Phor.* 4: 3. 10.
aliquando. *Heant.* 1: 2. 4. *Adel.* 4: 4. 61.
aliquem. *And.* 4: 6. 18.
aliquem. *And.* 1: 5. 16. 25 | 31 | 2: 1. 16 | 2: 9. 24 | 3: 5. 9. 16. *Enn.* 2: 1. 9 | 2: 1. 3. 15 | 4: 3. 18 | 1: 6. 11. *Heant.* 1: 1. 17 | 2: 3. 98 | 2: 4. 2 | 3. 22 | 4: 2. 11 | 4: 2. 3 | 4: 1. 15 | 1: 7. 1. *Adel.* 1: 1. 11 | 1: 2. 70 | 2: 1. 11 | 3: 3. 48 | 4: 1. 2 | 1: 3 | 4: 2. 21 | 1: 3. 29 | 1: 0. 23. *Phor.* 1: 1. 8. 21 | 2: 4. 13 | 3: 1. 10 | 1: 7. 2. 1 | 1: 6. 15. *Hec.* 1: 2. 53.
aliquis. *And.* 4: 1. 16 | 1: 1: 1. *Heant.* 2: 2. 6 | 4: 7. 29. *Adel.* 4: 4. 25. *Hec.* 1: 6 | 4: 4. 30.
aliquo. *And.* 2: 1. 11 | 1: 7. 3.

23. *Enn.* 4: 1. 7. 24 | *Heant.* 1: 7. 11. 26 | 1: 4. 31 | 4: 6. 1. *Adel.* 1: 3. 61 | 1: 4. 21 | 4: 7. 26 | 1: 2. 2. *Hec.* 1: 3. 17 | 4: 1. 15.
aliquid. *And.* 2: 1. 29. *Adel.* 1: 4. 64. *Phor.* 1: 4. 1. *Hec.* 1: 1. 15.
aliquos. *Enn.* 1: 2. 69.
aliquot. *And.* 2: 1. 15. 10 | 1: 1. 2 | 4: 1. 72. *Enn.* 2: 2. 71 | 1: 4. 1. *Heant.* 4: 4. 4. *Phor.* 1: 3. 7 | 1: 1. 82 | 1: 5. 4.
aliv. *Adel.* 1: 4. 15.
aliter. *And.* *Procl.* 4 | 2: 1. 20. *Enn.* 1: 4. 1. *Heant.* 2: 3. 23. *Adel.* 1: 4. 46 | 1: 1. 4. 1. 6. 12 | 1: 8. 17. *Phor.* 1: 2. 66 | 1: 2. 44. 4. *Hec.* 1: 7. 18 | 4: 1. 14 | 4: 4. 15 | 1: 3. 39.
aliud. *And.* 1: 1. 7 | 2: 1. 6 | 4: 5. 7 | 1: 4. 40. 48. 12. *Enn.* 1: 2. 9. 22 | 2: 1. 7 | 2. 3. 41 | 2: 1. 69 | 1: 2. 11 | 1: 2. 7 | 1: 6. 17. 21 | 1: 0. 2. *Heant.* 2: 1. 90. 97 | 1: 1. 10. 3: 3. 37 | 4: 5. 42 | 1: 2. 18. *Phor.* 1: 2. 10. 11 | 1: 5. 4 | 4. 7 | 1: 21. 22. *Hec.* 2: 2. 28 | 1: 2. 4 | 1: 1. 1 | 1: 4. 4.
alium. *And.* 1: 7. 19 | 4: 1. 5. 2. *Enn.* 1: 2. 35 | 4. 4. 13 | 1: 9. 17. 1. *Heant.* 2: 1. 7 | 1: 1. 61 | 1: 3. 15. *Phor.* 1: 1. 67. *Hec.* 1: 1. 20.
alium gregem. *Heant.* *Procl.* 45.
altunde. *Phor.* 2: 1. 19.
altus. *Adel.* 3: 2. 15 | 1: 2. 4. *Phor.* 1: 2. 12 | 1: 3. 15 | 1: 2. 5. *Hec.* 1: 1. 28.
allaram. *Phor.* 1: 2. 90.
allatum. *Phor.* *Procl.* 22.
allegatum. *And.* 1: 3. 18.
allegat. *Enn.* 4: 7. 19.
alloquar. *Heant.* 1: 1. 19.
allogni. *And.* 2: 2. 6 | 1: 2. 4. *Phor.* 1: 1. 22.
alludere. *Enn.* 1: 1. 14.
alferit. *Adel.* 1: 1. 11.
alter. *And.* 1: 1. 10. *Adel.* 1: 4. 17. *Enn.* 4: 4. 26.
altera. *Heant.* 2: 3. 31. *Phor.* 4: 5. 5 | 1: 5. 9.
alteram. *Heant.* 2: 3. 10 | 4: 7. 9. *Phor.* 1: 7. 17.
alteram. *Phor.* 1: 1. 28 | 1: 7. 27.
altercasti. *And.* 4: 1. 29.

alteri. *And.* 2: 1. 16.
alterius. *And.* 4: 1. 4.
alterum. *Enn.* 2: 1. 1. 2. 6 | 2: 1. 3. *Adel.* 1: 1. 61.
alut. *Enn.* 1: 2. 79.
alut. *And.* 1: 1. 17.
amabant. *And.* 1: 1. 60. 61.
amabat. *Enn.* 1: 4. 6. *Phor.* 1: 1. 11. *Heant.* 1: 2. 19. *Hec.* 1: 2. 40. 1: 2. 19. 21. *Heant.* 1: 4. 24. *Enn.* 4: 3. 20 | 4: 4. 7 | 1: 1. 22 | 1: 7. 6. *Hec.* 1: 1. 17 | 1: 7. 26.
amabant. *Heant.* 3: 2. 54 | 4: 1. 1.
amandus. *Adel.* 4: 1. 79.
amans. *And.* 1: 1. 4. *Adel.* 1: 1. 27. *Phor.* 1: 1. 29.
amant. *And.* 1: 2. 10. *Adel.* 1: 4. 11. 18. *Phor.* 1: 3. 10.
amantem. *And.* 4: 1. 24. *Heant.* *Per.* 2. *Phor.* *Per.* 4. *Hec.* 1: 2. 98.
amantem. *And.* 1: 7. 17 | 1: 9. 27. *Heant.* 3: 1. 9. *Enn.* 2: 3. 24.
amar. *Hec.* 4: 1. 88.
amar. *And.* 1: 2. 14 | 4: 1. 21 | 1: 3. 25. *Enn.* *Procl.* 40 | 1: 1. 17 | 1: 1. 44 | 1: 3. 20 | 4: 1. 23. *Heant.* 1: 1. 45 | 1: 1. 21 | 4: 1. 21. *Adel.* 1: 1. 7 | 1: 2. 29 | 1: 3. 42. *Phor.* 1: 2. 12. 61 | 1: 3. 27.
amarant. *Enn.* 1: 0. 62.
amarant. *Enn.* 1: 1. 15. *Phor.* *Per.* 3. *Hec.* 4: 1. 24.
amar. *Adel.* 1: 4. 25.
amar. *And.* 1: 2. 19.
amas. *Enn.* 1: 2. 80 | 2: 3. 1. *Heant.* 1: 2. 19 | 1: 4. 2. *Phor.* 1: 2. 10.
amasse. *Enn.* 1: 1. 11.
amast. *And.* 1: 1. 85.
amast. *Hec.* 4: 4. 22.
amat. *And.* 2: 1. 24 | 1: 4. 5. *Enn.* 1: 1. 77 | 1: 1. 15 | 1: 1. 15. 16. *Heant.* 1: 2. 15. *Adel.* 1: 1. 16 | 1: 2. 18 | 4: 5. 17 | 1: 7. 1. *Hec.* 1: 2. 8.
amaror. *Enn.* *Per.* 5. *Heant.* 1: 1. 44. *Hec.* 1: 3. 17.
amarore. *Enn.* 4: 4. 14.
amarorem. *And.* 4: 1. 1. *Enn.* 4: 7. 24.
amarorem. *Enn.* 4: 3. 25. *Heant.* 2: 4. 9.
amavis. *And.* 4: 6. 17. *Adel.* 1: 2. 69.
ambo. *Hec.* 1: 1. 37.

ambages.

VOCABULORUM.

ambages. *Heant.* 2: 1. 77.
ambardum. *Her.* 1: 2. 88.
ambas. *Adel. Pröl.* 10. *Her.*
1: 1. 10.
ambiguit. *Heant.* 1: 1. 03.
ambiguum. *Her.* 4: 4. 26.
ambis. *Adel.* 2: 2. 16.
ambo. *Adel.* 2: 2. 8. *Eun.*
4: 4. 11. *Heant.* 1: 1. 67 |
2: 1. 97. *Adel.* 2: 2. 8. 1 |
1: 4. 19. *Pröl.* 2: 2. 11 | 1:
1. 14.
ambolius. *Eun.* 1: 2. 39. *Adel.*
1: 1. 24. *Phor.* 1: 1. 15.
ambos. *Eun.* 1: 1. 9. 10. *Heant.*
1: 2. 42 | 4: 1. 13. *Adel.*
1: 2. 11 | 1: 0. 9. 5.
ambula. *Heant.* 2: 1. 139.
Phor. 1: 1. 7. 45.
ambulando. *Adel.* 4: 6. 1.
Her. 1: 4. 21 | 1: 1. 17.
ament. *Adel.* 1: 1. 4. 45.
Eun. 1: 2. 21 | 4: 1. 1. 17 |
2: 4. 11 | 1: 7. 7. *Heant.* 2:
1. 67 | 2: 4. 11 | 1: 1. 10 |
1: 1. 80. *Adel.* 4: 1. 7. 11.
Phor. 1: 1. 13 | 1: 6. 41 |
1: 7. 61. *Her.* 2: 2. 16 | 2:
1. 9 | 1. 16 | 2: 1. 14 | 2: 1:
4. 4. 20 | 1: 1. 24.
amenzia. *Heant.* 1: 2. 21.
Her. 4: 4. 10.
amentiam. *Adel.* 1: 1. 17.
amet. *Eun.* 1: 1. 10. *Adel.*
1: 1. 42.
ametus. *Eun.* 1: 0. 22.
amies. *Adel.* 4: 2. 4. *Eun.*
1: 2. 117 | 2: 1. 18. *Heant.*
1: 1. 16. *Adel.* 4: 4. 47.
amica. *Adel.* 1: 1. 2. *Eun.* 1:
2. 42. *Heant.* 1: 1. 2. 1:
8 | 4: 1. 12 | 4: 3. 12 |
1: 1. 11. *Adel.* 3: 2. 45.
amicie. *Heant.* 1: 2. 14 | 2:
1. 11 | 1: 2. 33 | 4: 3. 11 |
1: 1. 18. *Her.* 1: 4. 1: 2.
24.
amicum. *Heant.* 1: 1. 12 | 2:
1. 92 | 1: 1. 3 | 4: 2. 1:
4: 1. 10 | 1. 14. 16 | 4: 1:
19 | 4: 6. 11 | 1: 1. 26.
40. *Adel.* 1: 1. 14. *Phor.*
1: 1. 8. 12. *Her.* 4: 1. 26 | 16 |
4: 4. 62.
amicas. *Heant.* 4: 2. 18 | 1:
2. 25.
amicie. *Eun.* 1: 1. 12.
amici. *Eun.* 2: 2. 7. *Heant.*
4: 1. 14. *Phor.* 2: 2. 84 |
4: 1. 19 | 4: 1. 4. 23 |
1: 1. 29.
amicus. *Adel.* 4: 1. 18. *Phor.*
1: 2. 28. *Her.* 2: 1. 14. 5.
amictia. *Adel.* 1: 1. 1. *Adel.*
1: 1. 42 | 2: 2. 42. *Her.*
1: 2. 17.
Terenzius.

amictix. *Heant.* 1: 1. 1.
amictium. *Adel.* 2: 1. 26 |
1: 1. 8. *Phor.* 2: 2. 37. *Her.*
4: 2. 18.
amico. *Adel.* 1: 1. 18. *Heant.*
1: 1. 8 | 1: 1. 17. *Phor.* 1:
1. 20. *Her.* 1: 1. 29.
amicorum. *Eun.* 4: 6. 22.
Heant. 1: 1. 13. *Adel.* 1: 1:
18.
amicos. *Adel.* 1: 1. 19 | 4: 1:
2: 2. 16. *Eun.* 1: 2. 60 |
2: 2. 48. *Heant.* 1: 2. 10.
Phor. 1: 1. 8 | 1: 6. 1:
Her. 1: 2. 33.
amicum. *Adel.* 4: 1. 13 | 4:
6. 18. *Eun.* 1: 2. 68. *Heant.*
Pröl. 24 | 1: 1. 8. *Phor.* 1:
2. 18 | 2: 2. 33 | 4: 2. 8.
1: 1. 1.
amicus. *Adel.* 1: 6. 8. *Eun.*
1: 2. 11. *Adel.* 1: 1. 86 |
4: 1. 13 | 4: 1. 11 | 17 |
Phor. 1: 1. 1. 21 | 1. 10 | 3:
2. 11 | 1: 2. 20. *Her.* 1: 2:
40.
amicus. *Adel.* 1: 2. 48.
amici. *Eun.* 2: 1. 1.
amicus. *Eun.* 4: 6. 29.
amici. *Eun.* 2: 1. 29.
amici. *Eun.* 2: 2. 10. *Her.* 2:
2. 9.
amiciam. *Phor.* 1: 2. 22 | 4:
1. 2.
amiciat. *Eun.* 4: 3. 12. *Heant.*
1: 1. 11.
amire. *Eun.* 1: 1. 14. *Phor.*
1: 2. 91.
amistenda. *Heant.* 4: 1. 1:
14.
amistendi. *Phor.* 1: 1. 24.
amistere. *Adel.* 1: 1. 27.
Heant. 4: 3. 17. *Phor.*
1: 1. 27 | 2: 2. 69 | 4: 1:
68 | 1: 1. 27 | 27.
amistrem. *Eun.* 1: 1. 18.
amistret. *Adel.* 1: 1. 11.
amo. *Eun.* 1: 2. 106 | 2: 1:
14 | 1: 2. 47 | 1: 3. 21.
Heant. 2: 1. 119. *Adel.* 4:
1. 46 | 67 | 1: 3. 23.
Phor. 1: 2. 4 | 1: 1. 13 |
1: 3. 14. *Her.* 1: 1. 33
8.
amor. *Adel.* 1: 1. 45. *Eun.*
1: 1. 12 | 1: 2. 42. *Adel.* 1:
4. 24. *Her.* 1: 1. 44 |
4: 1. 4. 24.
amoret. *Adel.* 1: 1. 6 | 1: 1:
10. *Eun.* 1: 1. 14 | 1: 2:
18 | 2: 1. 20 | 2: 3. 6.
Heant. 2: 2. 1. *Adel.* 4:
2. 11. *Phor.* 1: 1. 11 | 1: 3:
27. *Her.* 1: 1. 1.
amorem. *Adel.* 1: 1. 1:
10 | 1. 108 | 1. 128 | 2: 1. 79

17 | 26 | 4: 1. 18. 1. 4. 1:
4. 4 | 1: 9. 8. *Heant.* 2:
1. 23 | 110. *Adel.* 1: 6 |
2: 1. 110. *Phor.* 1: 2. 33.
Her. 1: 10 | 1: 2. 96 | 1:
1. 18.
amores. *Adel.* 1: 4. 10.
amori. *Eun.* 1: 9. 45. *Heant.*
1: 1. 8 | 2: 1. 4. 11. *Her.* 1:
2. 43 | 1: 1. 4 | 1: 4. 34 |
4: 2. 7.
amoris. *Adel.* 1: 1. 27. *Eun.*
1: 2. 12 | 1: 2. 39. *Heant.*
4: 1. 11. *Phor.* 1: 1. 6.
amollimus. *Adel.* 4: 2. 24.
amovebo. *Adel.* 4: 2. 14.
amoveris. *Her.* 4: 4. 72.
amoveat. *Adel.* 1: 2. 10.
amoveat. *Adel.* 2: 1. 7.
amplius. *Adel.* 2: 1. 19.
amplian. *Heant.* 1: 1. 27.
amplior. *Her.* 1: 1. 10.
ampliores. *Her.* 1: 1. 9.
amplius. *Adel.* 1: 1. 4 | 2: 1:
25. *Eun.* 1: 2. 67. *Heant.* 1:
1. 3. 80 | 1: 2. 10 | 4: 1:
19 | 1: 1. 18. *Adel.* 2: 4:
1 | 1: 4. 22 | 23 | 4: 1:
14. *Phor.* 2: 1. 13 | 1: 8:
46.
an. *Adel.* 1: 2. 11 | 1: 2. 15 |
10 | 1. 1. 4 | 1: 2. 4 | 4:
1: 23 | 2: 1. 16 | 1: 1. 14 |
1: 4. 19. *Eun.* 1: 1. 1. 2:
2: 1. 90 | 94 | 1: 1. 8:
4: 1. 12 | 1. 14 | 4: 1. 7:
4: 1. 20 | 1: 2. 18. 68 |
1: 1. 26 | 1: 6. 16 | 1:
1: 1. 12 | 16 | 1: 9. 11:
16 | 18. *Heant.* 1: 1. 20 |
1: 2. 28 | 1: 1. 93 | 1: 1:
76 | 99 | 1: 2. 10 | 12 | 1:
1: 16 | 1: 1. 18 | 1: 2. 46.
Adel. 1: 1. 11 | 1: 2. 16 |
2: 1. 41 | 2: 2. 14. 32:
2: 13 | 19 | 1: 1. 16 | 1:
22 | 4: 1. 17 | 1: 1. 18 | 1:
7. *Phor.* 1: 1. 1. 19 | 4: 1:
49 | 2: 2. 67 | 2: 1. 1: 4:
2: 12 | 4: 1. 21 | 1. 14 | 1:
1: 2. 9 | 1: 1. 8. 20 | 1:
Her. 2: 1. 18. 18. 18 | 1: 1:
13 | 1: 2. 21 | 1: 4. 21 | 4:
4. 41 | 1: 2. 10 | 1: 4:
18.
ancilliz. *Adel.* 1: 1. 13 | 1:
14 | 4: 1. 17. *Eun.* 2: 1:
17.
ancilliz. *Heant.* 1: 1. 78 | 2:
1. 1. 1: 1. 47.
ancillam. *Adel.* 1: 1. 49.
Phor. 1: 2. 26.
ancillarum. *Heant.* 2: 1. 4:
ancillas. *Eun.* 2: 1. 17. *Heant.*
1: 1. 90 | 2: 1. 11. 60 | 1:
42 | 1: 1. 20 | 4: 4. 28 |
1:
b

INDEX

Hec. 1: 2. 7.
ancillula. Heant. 2: 3. II, 52.
Phor. 4: 3. 60.
ancillulani. Ewn. 1: 2. 86.
Phor. 5: 15. 10.
Andria. And. 1: 1. 46 | 1: 3. 10 | 3: 1. 1 | 4: 5. 17.
Andrix. And. Per. 2: 1. 58.
Andriam. And. 1: 1. 13.
Andrium. And. 1: 1. 43.
Andrum. And. 1: 1. 17 | 5: 4. 21.
augebat. Heant. Per. 3.
angeret. Phor. 1: 3. 8.
Angiporum. Ewn. 5: 2. 6.
Adel. 4: 2. 37 | 39. *Phor.* 5: 6. 52.
anguis. Phor. 4: 4. 26.
angulum. Adel. 5: 2. 10.
angustum. Heant. 4: 2. 2.
anicula. And. 1: 4. 4.
aniculum. Phor. 1: 2. 48.
anhelantem. Hec. 5: 3. 25.
animam. Adel. 3: 2. 16.
26 | 3: 2. 3. Phor. 4: 3. 56 | 5: 6. 38.
anime. And. 4: 2. 2. *Ewn.* 1: 2. 15. *Heant.* 3: 4. 26.
animi. And. 1: 1. 7 | 1: 5. 87. *Ewn.* 2: 1. 16 | 2. 43 | 5: 7. 14. *Heant. Per.* 3: 1. 1. 68 | 4: 4. 5. *Adel.* 3: 2. 12 | 4: 4. 1 | 4: 5. 32. *Phor.* 1: 4. 10. *Hec.* 1: 1. 46 | 3: 5. 57 | 4: 1. 19 | 4: 4. 6.
animo. And. 1: 1. 24 | 1: 5. 17 | 3. 8. 48 | 2. 1. 7 | 2: 3. 23 | 4: 1. 17 | 22 | 4: 5. 55 | 5: 2. 1 | 5: 3. 8 | 5: 4. 18. *Ewn.* 1: 2. 4. 35 | 89 | 2. 1. 6 | 2. 3. 4 | 3: 1. 16 | 4: 2. 2 | 4: 6. 21. *Heant. Pror.* 35 | 1: 1. 70 | 2: 4. 5 | 3: 1. 29 | 4: 1. 17 | 4: 6. 18 | 5: 1. 39 | 5: 2. 6. 9 | *Adel.* 1: 1. 5. 8. 47 | 2: 4. 20 | 3: 1. 10 | 3: 2. 40 | 3: 4. 55 | 3: 5. 1 | 4: 2. 4 | 4: 5. 21. 62 | 4: 7. 20 | 5: 2. 35. 66 | 5: 6. 5 | 5: 7. 21 | 5: 8. 34. *Phor. Pror.* 30 | 1: 2. 88 | 1: 5. 15. 20 | 3: 1. 1 | 5: 2. 36 | 5: 4. 2. 5: 7. 64. 71. 72 | 5: 8. 21. 32. *Hec.* 2: 1. 4 | 2: 2. 8 | 3: 2. 9 | 3: 5. 22. 52 | 4: 1. 17. 33 | 5: 1. 4. 63 | 5: 1. 25.
animos. And. 5: 4. 9. *Hec.* 2: 2. 6.
animum. And. 1: 1. 8 | 1: 1. 29. 98 | 1: 2. 17. 22 | 1: 5. 26. 38 | 2: 1. 35 | 2: 2. 2 | 2: 3. 4 | 3: 3. 27

40 | 4: 1. 22 | 5: 1. 15 | 5: 1. 12. *Ewn. Pror.* 4. 4 | 5: 2. 57 | 5: 1. 7 | 5: 2. 37 | *Heant. Pror.* 41 | 43 | 1: 1. 48 | 1. 2. 34 | 2: 2. 21 | 2: 3. 126 | 2: 4. 10 | 3: 1. 69 | 3: 2. 31 | 3: 3. 7 | 4: 5. 43 | 5: 1. 72 | 5: 2. 5 | 4: 5 | 5: 5. 19. *Adel.* 1: 1. 41 | 2: 2. 15 | 4: 1. 6. 11 | 5: 3. 43. *Phor. Pror.* 24 | 1: 5. 8 | 1: 5. 10 | 5: 2. 9 | 5: 6. 28. *Hec. Pror.* 5 | 1: 2. 24 | 2: 2. 22 | 2: 3. 4 | 3: 1. 12 | 14. 17 | 4: 2. 27 | 4: 3. 2 | 4: 4. 36. 61. 67. 92 | 5: 1. 29 | 5: 2. 9 | 5: 3. 38.
animus. And. 1: 1. 67. 127 | 1: 5. 31 | 3: 4. 18 | 5: 4. 75. *Ewn.* 1: 2. 116 | 3: 5. 38 | 4: 7. 46. *Heant.* 1: 2. 20. 35 | 2: 2. 7 | 2: 3. 24 | 4: 1. 1. 24. 32 | 4: 2. 1. *Adel.* 2: 2. 18 | 3: 4. 46 | 4: 4. 3 | 5: 5. 51. *Phor.* 1: 3. 18 | 5: 1. 8. *Hec.* 1: 2. 92 | 3: 1. 31.
anoe. And. 5: 2. 10.
anni. Ewn. 2: 3. 25.
annis. Ewn. 2: 2. 5.
anno. Adel. 5: 8. 15.
annon. And. 3: 5. 15 | 4: 5. 42. *Phor.* 5: 6. 12. *Hec.* 1: 2. 25 | 3: 5. 59 | 4: 1. 43 | 4: 4. 49.
annona. And. 4: 5. 7.
annos. Ewn. 2: 1. 20 | 4: 4. 26. *Heant.* 1: 1. 10. *Adel.* 5: 8. 8. *Phor.* 5: 8. 28. *Hec.* 4: 1. 40.
annuo. Ewn. 3: 5. 7.
anie. And. 1: 1. 25 | 1: 5. 4 | 2: 2. 25 | 3: 1. 26 | 3: 2. 27 | 3: 5. 24 | 4: 4. 4 | 4: 5. 34 | 5: 4. 14. *Ewn.* 2: 2. 36 | 4: 1. 9 | 4: 5. 7 | 5: 2. 4. 56. *Heant.* 2: 2. 11 | 5: 4. 18. *Adel.* 2: 1. 26 | 3: 3. 32 | *Phor.* 3: 2. 40 | 4: 4. 27. *Hec. Pror.* 36 | 1: 2. 21. 47 | 3: 4. 14 | 4: 4. 19 | 5: 4. 14. 23. 40.
anteo. Phor. 1: 5. 17.
antehac. And. 1: 2. 16 | 2: 1. 7 | 5: 4. 14. *Heant.* 2: 3. 20. *Adel.* 1: 2. 6 | 2: 2. 42. *Phor. Pror.* 4.
anteverticim. Ewn. 4: 5. 12.
Antiphila. Heant. Ter. 8. 11 | 2: 3. 17 | 2: 4. 1. 18 | 3: 4. 25. 28 | 4: 3. 13.
Antiphilam. Heant. Per. 2: 6.

Antipho. Ewn. 3: 5. 17. 26 | *Phor.* 1: 2. 31 | 1: 3. 11 | 1: 4. 20. 25. 39 | 1: 5. 1. 24. 40. 48 | 3: 1. 1. 3: 2. 17. 19. 43 | 3: 3. 16 | 4: 4. 25 | 5: 6. 14. 21. 43.
Antiphone. Phor. Per. 2 | 4: 3. 7.
Antiphonem. Phor. 1: 4. 15. 44 | 2: 2. 9 | 2: 4. 23 | 5: 7. 25.
Antiphoni. Phor. 4: 1. 8 | 5: 6. 2.
Antiphouin. Phor. 5: 1. 26.
antiqua. Heant. 3: 1. 26. *Adel.* 3: 3. 88. *Hec.* 1: 2. 17.
antiquam. Adel. 5: 3. 20. *Hec.* 5: 4. 17.
antiquum. And. 4: 6. 22. *Phor.* 1: 2. 17. *Hec.* 5: 4. 19.
annuli. Ewn. 3: 4. 3.
annulo. Hec. 5: 3. 26.
annulum. Heant. 4: 1. 37. *Hec. Per.* 3. 10 | 5: 3. 13. 27. 31 | 5: 4. 6.
annulus. Heant. 4: 1. 40. *Hec.* 5: 3. 23.
anum. Adel. 5: 8. 16. *Phor.* 1: 2. 62. *Hec.* 2: 1. 34.
anus. Heant. 2: 3. 38. 35. 37 | 3: 3. 39 | 2: 3. 1. 4. 5. 16. *Adel.* 4: 4. 7. *Phor.* 3: 1. 5. *Hec.* 4: 3. 15.
anus de steria egens. ignota. Phor. 5: 1. 24.
anus paupercula. Heant. 1: 5. 44.
apage. Ewn. 5: 2. 44.
apagelis. Ewn. 4: 6. 18.
apei. Adel. 2: 1. 13.
aperiam. Hec. 4: 4. 6.
aperiant. Adel. Pror. 23.
aperis. Ewn. 2: 2. 53.
aperiunt. And. 4: 1. 8.
aperuit. Heant. 2: 3. 35.
aperit. And. 1: 1. 24 | 1: 2. 31 | 2: 13. *Ewn.* 5: 1. 3. *Heant.* 4: 3. 24. *Adel.* 4: 5. 20. *Phor.* 4: 3. 42 | 5: 7. 63.
Apollinis. And. 4: 2. 15.
apparabantur. And. 4: 1. 32.
apparandis. Phor. 4: 4. 20.
apparando. Adel. 5: 7. 2.
apparare. Heant. 1: 1. 74. *Adel.* 5: 0. 8.
apparati. And. 3: 2. 14 | 4: 2. 7.
apparata. And. 5: 2. 6.
apparatus. Ewn. 3: 5. 35.

VOCABULORUM.

- apparent. *Enn.* 2: 3. 18.
 apparetor. *And.* 3: 4. 15.
 apparer. *Enn.* 3: 2. 7 | 4: 3. 19. *Adel.* 7: 9. 7.
 appellabo. *Heaut.* 4: 4. 22.
 appellaret. *Heaut.* 4: 4. 20.
 appellatus. *Phor.* 3: 1. 15.
 appellere. *Heaut.* 2: 3. 20.
 appello. *Phor.* 3: 8. 20.
 applicat. *Heaut.* 2: 4. 3.
 applicasse. *Heaut.* *ProL.* 25.
 applicat. *And.* 4: 4. 21. *Enn.* 1: 2. 33.
 appone. *And.* 4: 4. 4.
 apponi. *And.* 2: 1. 13.
 apponitur. *Phor.* 2: 1. 38.
 apportas. v. *adportas*.
 apporet. *And.* 1: 1. 46 | 7: 4. 2. *Heaut.* 4: 4. 25.
 apposto. *Phor.* *ProL.* 25.
 appouctur. *Heaut.* 4: 7. 10.
 appouctus. *Phor.* 4: 5. 56.
 appouctus. *And.* 4: 4. 8.
 appouctus. *And.* 4: 5. 2. 19. 2. 4.
 apprehendit. *Phor.* 3: 6. 24.
 apprenit. *Heaut.* 2: 2. 5. v. *adpremit*.
 approbatur. *Phor.* 4: 5. 32.
 approperat. *And.* 3: 1. 17.
 appuli. *And.* 4: 6. 12.
 appulit. *And.* *ProL.* 1.
 apti. *Heaut.* 4: 3. 15.
 appulit animum. *And.* 2: 6. 15.
 apud. *And.* 1: 1. 9 | 1: 3. 27 | 1: 7. 10 | 2: 1. 2 | 2: 4. 5 | 4: 5. 6 | 5: 4. 15. *Enn.* 1: 2. 10, 60, 72 | 2: 2. 15 | 3: 3. 28, 35, 60 | 4: 6. 9 | 5: 2. 1 | 5: 9. 25. *Heaut.* 1: 1. 110, 120 | 1: 2. 7 | 2: 3. 87, 137 | 3: 16 | 3: 1. 21, 70 | 3: 3. 10, 14, 15, 41 | 4: 4. 2 | 4: 6. 17 | 5: 1. 43. *Adel.* 1: 2. 74 | 2: 3. 10 | 3: 5. 2 | 4: 1. 1 | 4: 2. 14, 44 | 5: 3. 11 | 5: 4. 19. *Phor.* 1: 1. 9 | 2: 4. 31, 27 | 3: 5. 9 | 3: 6. 19 | 3: 7. 13 | 4: 1. *Heaut.* 2: 2. 13, 27 | 3: 2. 28 | 3: 5. 24 | 4: 2. 8 | 4: 4. 8 | 5: 1. 24 | 5: 2. 1.
 aqua. *Adel.* 3: 3. 31.
 aequit. *Heaut.* 3: 2. 10.
 ata. *And.* 4: 4. 5.
 atam. *Heaut.* 3: 2. 22.
 atare. *Heaut.* 1: 3. 17.
 arbitrabatur. *Phor.* 1: 4. 28.
 arbitrum. *Adel.* 1: 2. 43.
 arbitramini. *Phor.* 3: 7. 46.
 ar. 2: 1. 18.
 arbitramur. *Enn.* 2: 2. 38.
 arbitare. *Enn.* 2: 2. 44. *Adel.* 4: 5. 31. *Phor.* 3: 6. 31.
 arbitrazi. *Enn.* 3: 6. 9. *Heaut.* 3: 6. 34.
 arbitret. *Adel.* 2: 3. 5.
 arbitretur. *And.* 3: 4. 17.
 arbitretur. *And.* 2: 1. 16.
 arbitrium. *Heaut.* *ProL.* 25.
 arbitror. *And.* 1: 1. 33 | 3: 3. 31 | 4: 6. 17 | 5: 5. 4. *Enn.* 1: 2. 10, 92 | 2: 1. 12 | 2: 3. 33 | 3: 1. 19 | 3: 2. 38 | 3: 3. 31. *Heaut.* 3: 1. 38 | 3: 2. 32, 33. *Adel.* 3: 3. 47 | 3: 4. 13 | 4: 7. 10 | 5: 7. 21. *Phor.* 3: 7. 31. *Heaut.* 1: 2. 13, 65 | 2: 1. 42 | 2: 2. 14 | 3: 1. 10 | 3: 3. 43 | 4: 2. 9 | 4: 4. 17 | 5: 3. 7, 41.
 ar. *Heaut.* 3: 3. 3.
 arcam. *Enn.* 1: 2. 16. *Heaut.* 1: 4. 18. *Heaut.* 4: 4. 17.
 arcessit. *Enn.* 1: 2. 2.
 arcesseret. *Heaut.* *Per.* 6.
 Archidemadem. *Enn.* 2: 3. 32.
 Archonidi. *Heaut.* 3: 3. 31.
 Archullis. *And.* 1: 4. 21 | 3: 1. 10. *Enn.* 1: 1. 17. *Adel.* 3: 2. 12.
 ardeo. *Enn.* 1: 1. 17. *Adel.* 3: 2. 12.
 argentariam curam. *Phor.* 3: 6. 47.
 argenti. *Heaut.* 3: 3. 40. *Adel.* 2: 1. 13. *Phor.* 3: 3. 24 | 3: 6 | 3: 7. 62.
 argento. *Heaut.* 3: 3. 42 | 4: 2. 4 | 4: 5. 33. *Adel.* 2: 1. 10. *Phor.* 4: 4. 1.
 argentum. *Heaut.* 2: 3. 83 | 3: 2. 2 | 3: 3. 21 | 4: 2. 11 | 4: 3. 19 | 4: 4. 15 | 4: 5. 39, 56 | 4: 6. 13 | 5: 1. 4. 7. 3 | 4: 8. 9 | 5: 11. 25. *Adel.* 2: 2. 38 | 2: 3. 15, 43, 48 | 3: 3. 15, 32, 36 | 4: 4. 19 | 5: 9. 20. *Phor.* 1: 5. 69 | 3: 2. 23, 46 | 3: 3. 2, 7 | 4: 2. 3 | 4: 3. 74 | 4: 4. 15, 19, 20 | 5: 2. 4. 13 | 5: 3. 31 | 5: 4. 4 | 5: 5. 1, 11 | 5: 6. 20, 40 | 5: 7. 29, 42, 74.
 argentum cudo. *Heaut.* 4: 4. 18.
 argumento. *And.* *ProL.* 11. *Adel.* *ProL.* 6.
 aridum. *Heaut.* 3: 2. 15.
 armis. *Enn.* 4: 7. 19. *Heaut.* 1: 1. 60.
 arhabon. *Heaut.* 3: 3. 42.

- arideo. *Enn.* 2: 2. 19.
 aridete. *Adel.* 3: 4. 10.
 arige. *And.* 3: 4. 11.
 arripetent. *Adel.* 3: 2. 18.
 arripit. *Heaut.* 3: 2. 48.
 arripit. *Enn.* 3: 3. 23.
 ar. *And.* 1: 1. 4. *Enn.* 1: 2. 21.
 are. *And.* 1: 1. 5. *Heaut.* 2: 3. 125. *Adel.* 4: 7. 37. *Heaut.* *ProL.* 23.
 areum. *Heaut.* *ProL.* 46. *Phor.* *ProL.* 17.
 are. *Heaut.* *ProL.* 48. *Heaut.* *ProL.* 49.
 articulo. *Adel.* 2: 2. 21.
 artem. *Phor.* 2: 1. 24.
 aris metreticis. *Heaut.* 2: 1. 14.
 arum. *Adel.* 3: 3. 6.
 arcedere. *Heaut.* 4: 2. 5.
 arcedit. *Adel.* 4: 5. 69.
 arcedo. *And.* 2: 2. 19.
 aris. *Heaut.* 1: 2. 6.
 Aram. *And.* 3: 4. 33. *Heaut.* 3: 1. 59, 65.
 arine. *Adel.* 3: 8. 12.
 arinum. *Enn.* 3: 3. 70.
 arinus. *Heaut.* 3: 1. 4.
 arispas. *Enn.* 3: 3. 11.
 arispas. *Phor.* 2: 2. 24.
 arispas. *Heaut.* 3: 1. 49.
 arispas. *Adel.* 3: 1. 19.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 8.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 7.
 arispas. *Heaut.* 4: 5. 25.
 arispas. *Enn.* 1: 2. 4. *Heaut.* 4: 1. 43. *Heaut.* 3: 3. 16.
 arispas. *Enn.* 3: 1. 22.
 arispas. *And.* 1: 1. 91.
 arispas. *Phor.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.* 2: 2. 22 | 3: 2. 17.
 arispas. *Phor.* 3: 7. 89.
 arispas. *Adel.* 2: 1. 40.
 arispas. v. *adispas*.
 arispas. *Heaut.* 3: 3. 18.
 arispas. *Adel.* 2: 2. 6.
 arispas. *And.* 3: 9. 37.
 arispas. *Enn.*

VOCABULUM.

audere. *Eun.* 4: 1. 5.
audieret. *Heant.* 5: 1. 80.
audet. *Eun.* 4: 3. 16 | 5: 4.
37.
audi. *And.* 2: 1. 20 | 2: 2. 5.
9 | 3: 4. 11 | 4: 1. 36 | 5: 2.
19. 20 | 5: 3. 23. *Heant.* 5:
1. 28. *Adel.* 2: 1. 6. 30.
Phor. 3: 2. 1. 2 | 4: 4. 18 |
5: 8. 48. *Hec.* 3: 5. 60.
audiam. *And.* 5: 3. 23. *Heant.*
5: 4. 3. *Adel.* 1: 2. 48.
Phor. 2: 2. 61.
audiamus. *Eun.* 5: 9. 38.
audias. *And.* 5: 2. 13. *Eun.* 3:
5. 14. *Phor.* 3: 2. 3. *Hec.* 5: 1. 38.
audiendo. *Heant.* 1: 1. 62.
audians. *Phor.* 5: 3. 31.
audieram. *Eun.* 4: 3. 22.
audieras. *Eun.* 3: 1. 38. *Phor.*
4: 1. 7.
audieris. *And.* 5: 4. 20.
audieret. *Phor.* 1: 4. 8.
audies. *And.* 1: 1. 21. 76 | 3:
3. 47. *Eun.* 3: 5. 23. *Phor.*
1: 4. 42 | 5: 1. 38. *Hec.* 1:
2. 102.
audiet. *And.* 5: 4. 17.
audin. *And.* 1: 5. 65 | 5: 2. 24.
Eun. 4: 4. 30 | 4: 7. 39 |
5: 9. 7. *Hec.* 1: 2. 3.
audierat. *And.* 1: 2. 6.
audio. *And.* 1: 5. 55 | 5: 12 | 3:
7 | 3: 20 | 4: 13 | 4: 5.
48 | 5: 2. 22 | 5: 4. 34.
Eun. 2: 3. 77 | 5: 9. 30.
Heant. 2: 3. 3 | 3: 5. 12 | 4:
3. 4. 16 | 5: 5. 12. 13. *Adel.*
2: 2. 2. *Phor.* 1: 1. 5 | 1: 3.
8 | 1: 5. 6. 19 | 3: 1. 19 | 3:
2. 1 | 3: 5. 4 | 5: 7. 54.
Hec. 3: 2. 1.
audire. *And.* 1: 3. 12. *Eun.*
2: 2. 1. *Phor.* 3: 2. 2.
audierem. *Eun.* 3: 5. 26.
audiret. *Adel.* 3: 4. 7.
audis. *Phor.* 1: 2. 56.
audiffet. *Eun.* 1: 2. 37.
audiffet. *Phor.* 1: 2. 20.
audiiti. *Heant.* 3: 1. 20 | 4:
3. 7 | 4: 4. 9. *Phor.* 2: 1.
15. *Hec.* 4: 1. 35 | 5: 2. 18.
Adel. 3: 4. 21.
audistin. *And.* 1: 5. 67. *Heant.*
4: 3. 6. *Phor.* 4: 1. 11 | 4:
3. 7.
audistis. *Phor.* 2: 2. 2.
audite. *Adel.* 4: 1. 19. *Hec.* 4:
2. 24.
audivere. *And.* 5: 4. 29.
audivi. *And.* 1: 4. 1 | 5: 2. 1.
7 | 2: 2. 31 | 3: 4. 2 | 4:
5. 45. 46 | 5: 2. 17 | 5: 4.
25. 44. *Eun.* 1: 2. 21 | 3:
1. 32 | 4: 3. 21 | 5: 1. 2 | 5:
9. 6. *Heant.* 1: 2. 6 | 2: 3.

31 | 3: 2. 48 | 4: 4. 10.
Adel. 3: 4. 1 | 4: 5. 45 |
4: 7. 11. *Phor.* 1: 2. 90 |
4: 1. 15 | 5: 6. 27. 31. 38.
Hec. 2: 1. 22 | 3: 1. 37 | 3:
5: 3. 18.
audivisse. *Hec.* 4: 1. 2.
audivit. *And.* 1: 2. 3 | 3: 1.
37. *Heant.* 3: 2. 6. *Adel.* 3:
4. 5.
audire. *Eun.* 5: 0. 37.
audicim. *And.* 3: 3. 2. *Phor.*
2: 2. 85.
audieras. *Phor.* 5: 7. 67.
audihundum. *Heant.* 2: 3. 80.
avellere. *Eun.* 3: 3. 14. *Hec.*
4: 1. 30.
avelli. *And.* 3: 3. 27.
avocit. *Phor.* 2: 2. 13.
aufer. *Eun.* 4: 4. 58. *Adel.*
5: 8. 14. *Phor.* 1: 4. 46 |
3: 3. 26 | 5: 6. 17.
auferam. *Eun.* 4: 1. 13.
auferant. *And.* 5: 6. 15. *Phor.*
5: 7. 62.
auferent. *Adelph.* 3: 4. 8.
auferet. *And.* 3: 5. 4. *Heant.*
Per. 10. *Phor.* 1: 1. 15.
aufero. *Phor.* 3: 2. 28.
auferre. *Adel.* 2: 2. 14.
auferetur. *Heant.* 4: 8. 9.
auferet. *And.* 1: 1. 1.
aufugerim. *Hec.* 3: 4. 10.
aufugitum. *Eun.* 5: 2. 12.
auge. *Eun.* 3: 1. 45.
augeam. *Adel.* 1: 2. 65.
augeat. *Adel.* 1: 1.
augefcit. *Heant.* 3: 1. 14.
avehat. *Adel.* 4: 5. 19. 20.
avibus. *Hec.* 3: 1. 6.
avidet. *Eun.* 5: 4. 16.
avidior. *Eun.* 1: 2. 51.
avidum. *Heant.* 3: 2. 15.
avis. *And.* 4: 5. 42.
aureis. *And.* 5: 4. 31.
aurem. *Phor.* 5: 6. 28 | 5: 8.
41.
autem utramvis. *Heant.* 2: 3
101.
aures. *Heant.* 2: 3. 89. *Hec.*
3: 5. 31.
aureum. *Eun.* 3: 5. 37.
auti. *Phor.* 1: 2. 18.
auribus. *Phor.* 3: 2. 21. *Hec.*
3: 3. 3.
auro. *Heant.* 2: 3. 47 | 3: 1.
43.
aurum. *Eun.* 4: 1. 3 | 4: 4.
58. *Heant.* 2: 3. 7. 11 | 4:
5. 30 | 4: 5. 14 | 5: 1. 20.
aurupex. *Phor.* 4: 4. 28.
aufam. *Hec.* 4: 1. 47.
aufulta. *And.* 3: 3. 4 | 4:
5. 45. *Eun.* 1: 2. 20 | *Heant.*
4: 5. 23 | 5: 1. 17. *Adel.* 1:
2. 33 | 4: 5. 45 | 5: 3. 20.

Phor. 5: 2. 12 | 5: 3. 7.
autcultandi. *Adel.* 3: 3. 66.
autcultare. *Heant.* 3: 3. 24.
Adel. 5: 7. 8.
autcultas. *Adel.* 5: 8. 12.
autcultaverim. *And.* 4: 1.
39.
autcultem. *And.* 1: 3. 4.
autculto. *And.* 3: 3. 5.
autim. *Eun.* 5: 2. 4. 5. 65.
autipicatio. *And.* 4: 6. 12.
autim. *Eun.* 4: 3. 2 | 5: 9.
15.
austus. *Heant.* 1: 1. 104.
aufusum. *Hec.* 5: 1. 16.
aut. *And.* 1: 1. 14. 26. 29.
30. 57. 59. 60. 112. 116 |
1: 2. 27 | 1: 3. 81 | 5: 5. 10.
22. 30. 47 | 2: 1. 28. 13 |
2: 2. 6 | 2: 6. 9 | 3: 1. 5 |
4: 1. 14 | 4: 3. 23 | 5: 4.
18. *Eun.* 1: 1. 14. 11 | 2:
10. 13. 14. 16. 24. 104 |
2: 1. 13 | 2: 3. 56 | 3: 1.
14. 47 | 3: 2. 15 | 3: 3. 23 |
3: 4. 5 | 5: 5. 17. 23.
27 | 4: 1. 2 | 4: 3. 1. 81
4: 7. 27 | 5: 8 | 5: 8. 15 |
9. 14. *Heant.* 1: 1. 2. 7.
34. 80. 100 | 2: 3. 38.
84 | 3: 2. 11. 12. 12.
99. 100 | 3: 3. 35 |
4: 2. 4. 7 | 4: 3. 29 | 4:
4. 4 | 5: 1. 39 | 5: 2. 43 |
5: 3. 5. *Adel.* 1: 2. 4. 7.
8. 11. 12. 13. 30. 31. 41 |
1: 2. 66. 69. 12. 2.
27 | 3: 2. 50 | 3: 3. 42 | 4:
3. 10 | 4: 5. 44. 55. 73.
74 | 5: 3. 31 | 5: 4. 24. *Phor.*
Enl. 12 | 1: 1. 11 | 4: 5.
14. 15. 50 | 1: 5. 4. 14.
47 | 2: 2. 61. 71. 78. 85 |
3: 1. 19 | 3: 3. 17. 19 | 4:
1. 8. 14 | 4: 3. 12 | 4: 4.
10. 23 | 5: 1. 2. 3 | 5: 2.
18 | 5: 3. 26 | 5: 6. 8 | 5: 7.
39. 59 | 5: 8. 36. *Hec.* 1:
3. 16. 17. 18 | 5: 1. 10 | 3:
31 | 2. 12 | 3: 1. 10 | 3:
2. 20 | 3: 4. 7 | 3: 5. 30.
31 | 4: 1. 9. 14. 16 | 4: 5. 4.
6. 24. 34. 54. 76 | 5: 1.
4. 40 | 5: 3. 27 | 5: 4.
34.
autem. *And.* 2: 2. 9. 12. *Eun.*
2: 3. 5. 10 | 3: 2. 22 | 4:
3. 17 | 5: 4. 41 | 4: 7. 28 |
5: 2. 10 | 5: 4. 41 | 5: 6.
4 | 5: 8. 47. *Heant.* 1: 1.
38 | 2: 3. 10. 130 | 3: 1. 73 |
5: 2. 47. *Adel.* 1: 2. 73. 32
2. 16 | 3: 1. 4 | 3: 2. 17 | 3:
50. 61 | 3: 4. 16 | 4: 1. 21 | 4:
2. 10 | 4: 7. 41 | 5: 1. 5 | 5:
4. 20 | 5: 8. 1. 17. 64. 25.
b 17

INDEX

Phor. I: 1. 12, 14 | I: 5.
2, 74 | 2: 2. 26, 42 | 3: 7.
18 | 4: 1. 11 | 4: 4. 23 | 5.
2. 10 | 5: 3. 5 | 5: 7. 25.
26. *Heu.* 1: 2. 25, 43, 79 |
2: 1. 14 | 3: 5. 21 | 4: 1. 44
4: 2. 26 | 5: 2. 14 | 5: 3. 19 |
5: 4. 23.
auxiliarius. *Heaut.* 5: 1. 50.
Adel. 2: 4. 9.
auxilii. *And.* 2: 1. 20. *Adel.*
3: 2. 2.
auxilio. *Heaut.* 5: 2. 39.
auxilium. *And.* 1: 1. 115 | 2:
1. 10. *Adel.* 2: 1. 1. 1.
Phor. 5: 1. 2.

B

Babylonia. *Adel.* 5: 7. 17.
Bacchidem. *Heaut.* *Per.* 5 |
3: 7. 30 | 4: 3. 18 | 4: 5.
9 | 4: 6. 5 | 5: 2. 16 | 5: 3.
8. *Heu.* 1: 2. 37, 55, 82 |
4: 4. 97 | 5: 1. 6, 14.
Bacchidi. *Heaut.* 4: 5. 43 |
5: 5. 6. *Heu.* *Per.* 4 | 1: 1.
1. 3 | 1: 2. 94.
Bacchidis. *Heaut.* 4: 4. 22.
Heu. *Per.* 9 | 5: 2. 27.
Bacchis. *Heaut.* *Per.* 7 | 4: 1.
4 | 4: 3. 44 | 4: 4. 14 |
4: 6. 17 | 5: 1. 32, 35. *Heu.*
Per. 10 | 1: 2. 23 | 5: 1. 5.
6 | 5: 2. 4. 19 | 5: 4. 18.
balneis. *Phor.* 2: 1. 25.
beast. *And.* 1: 1. 7.
beatus. *Phor.* 1: 7. 18.
beo. *Eun.* 2: 2. 48.
belli. *Heaut.* 1: 1. 20.
bellissimum. *Adel.* 4: 2. 55.
bello. *Adel.* *Prol.* 20.
bellum. *And.* 5: 4. 33. *Eun.*
1: 1. 16.
bellua. *Eun.* 4: 4. 37. *Phor.*
4: 2. 11.
belluas. *Eun.* 3: 1. 25.
bene. *And.* 1: 1. 78, 105,
141 | 1: 5. 19 | 2: 2. 36 | 2:
7 | 5: 6. 11. *Eun.* *Prol.* 7 | 1:
2. 106 | 1: 2. 97 | 3: 1. 60 |
3: 2. 10 | 4: 4. 7, 8 | 4:
7. 47 | 5: 2. 43 | 5: 3. 74, 44
61 | 5: 7. 7. *Heaut.* 2: 1.
4 | 4: 1. 35 | 4: 5. 50 | 5: 2.
6. *Adel.* 1: 1. 9 | 2: 1. 47 |
2: 3. 2 | 4: 2. 23 | 3: 3.
80 | 4: 2. 47 | 4: 3. 10,
13 | 4: 7. 10 | 5: 1. 12 | 5:
1. 6 | 5: 6. 8, 9, 13 | 5:
8. 22, 25, 30. *Phor.* *Prol.*
20 | 1: 2. 101 | 1: 3. 15 | 2:
2. 82 | 3: 1. 2. 3. 19 | 5:
6. 43. *Heu.* 1: 2. 30, 123,

122 | 3: 5. 6, 11 | 4: 4.
20 | 5: 4. 17.
bene paria. *Phor.* 5: 3. 5.
bene subdula. *Adel.* 5: 4.
1.
benedicat. *Adel.* 3: 2. 2.
benedictus. *Phor.* *Prol.* 20.
benedicunt. *Adel.* 5: 4. 11.
benefaciunt. *Adel.* 5: 7. 20.
beneficium. *And.* 1: 1. 17.
beneficio. *Eun.* 1: 2. 69. *Adel.*
1: 1. 47.
beneficio vero. *Heaut.* 2: 4.
14.
beneficium. *And.* 5: 1. 5.
Eun. 5: 2. 32. *Adel.* 2: 7.
1. *Phor.* 2: 1. 22 | 3: 2. 8 |
3: 3. 5.
benevolens. *Phor.* 1: 2. 7.
benevolentia. *Heaut.* 1: 1. 63.
benigne. *Adel.* 5: 4. 24.
Phor. 5: 3. 62.
benignitatem. *Eun.* 1: 1. 34.
Heu. 2: 2. 21.
benignitatis. *And.* 5: 1. 7.
benigno. *Heu.* 3: 5. 22 | 5:
2. 2 | 5: 7. 30.
benignos. *Phor.* 5: 2. 2 |
benevolens. *Heu.* 5: 1. 35.
bibas. *Phor.* 2: 1. 28.
bibere. *And.* 3: 2. 4.
biberis. *Heaut.* 3: 2. 8.
bibis. *Eun.* 4: 5. 1.
bidui. *And.* 2: 6. 9.
biduum. *Eun.* *Per.* 6 | 1: 2.
105, 102, 104, 107, 110 |
2: 2. 12 | 5: 4. 8.
bicinium. *Heu.* 1: 2. 12.
bina. *Phor.* 5: 3. 6, 7. 8.
bit. *Heaut.* 1: 1. 80. *Phor.* 2:
2. 59. *Heu.* 3: 2. 8.
blande. *Adel.* 5: 4. 24. *Phor.*
1: 5. 22.
blandior. *Heu.* 5: 4. 25.
blanditias. *Heu.* 1: 1. 1.
bolum. *Heaut.* 4: 2. 6.
bona. *And.* 1: 1. 70, 92 | 1:
2. 33 | 1: 5. 61 | 4: 5. 4.
Eun. 2: 3. 23 | 5: 9. 19.
Heaut. 1: 2. 19, 22 | 4: 5.
23 | 4: 7. 17 | 5: 1. 60 | 5:
6. *Adel.* 5: 3. 24. *Phor.* 2:
2. 3 | 3: 1. 23 | 4: 3. 16.
Heu. 3: 3. 46.
bona fide. *Heaut.* 4: 5.
17.
bona forma. *And.* 2: 5. 17.
bonae. *Adel.* 5: 13. 50.
bonam. *Eun.* 1: 2. 47, *Heaut.*
4: 3. 26. *Phor.* 1: 2. 65.
bona. *Eun.* *Prol.* 8. 37 |
2: 3. 3. *Phor.* 2: 1. 23.
Heu. 5: 1. 13.
bone. *And.* 5: 2. 5. *Eun.* 5: 2.
13. *Adel.* 4: 2. 18. *Phor.*

1: 5. 57.
bone vir. *And.* 3: 5. 10.
boni. *And.* 2: 2. 1 | 2. 3. 24 |
4: 3. 5 | 5: 6. 4. *Eun.* 2:
1. 19. *Heaut.* 2: 3. 13, 102 |
4: 5. 15, 40. *Adel.* 3:
3. 86 | 3: 4. 17 | 4: 5:
54 | 4: 7. 4. *Phor.* 1: 2.
57 | 4: 4. 4. 17. *Heu.* 5:
4. 11 | 5: 3. 39.
bonis. *Phor.* *Eun.* 1. 8. *Heaut.*
4: 1. 39. *Phor.* 1: 2. 65.
bono. *And.* 5: 4. 36. *Eun.* 1:
2. 4. *Adel.* 2: 4. 20 | 3:
5. 1 | 4: 2. 4 | 4: 5. 62 |
5: 9. 30.
bono animo. *Heaut.* 4: 6.
18. *Phor.* 5: 7. 32.
bono animo cs. *Phor.* 5: 7.
72.
bonorum. *Heaut.* *Prol.* 20.
Phor. 2: 2. 27.
bonos. *Heaut.* 2: 4. 8. *Phor.*
5: 2. 2.
bonum. *And.* 4. 27. 2. *Eun.*
5: 7. 9. *Heaut.* 5: 1. 29.
Phor. 4: 2. 51 | 2: 7. 11.
bonum ingenium. *And.* 5: 1.
8.
bonus. *And.* 5: 4. 12. *Eun.*
4: 3. 17. *Adel.* 3: 4. 30 |
5: 6. 9 | 5: 8. 23 | 5: 9. 4.
Phor. 4: 3. 3.
breve. *Heu.* 7: 4. 2.
breuem. *Eun.* 3: 5. 57.
breui. *Heaut.* 5: 2. 5.
brumam. *Phor.* 4: 4. 28.
Byrria. *And.* 2: 1. 11, 14,
23, 35.
Byrriam. *And.* 2: 2. 20.

C

Cadaverosa. *Heu.* 3: 4:
27.
cadit. *And.* 4: 7. 22 | 5: 3.
14.
cadunt. *Adel.* 4: 1. 20.
Caecili. *Heu.* *Prol.* 14.
caceres. *Eun.* 4: 7. 17.
causpi. *Adel.* 2: 1. 36.
caxham. *Heaut.* 5: 4. 18.
caxius. *Heu.* 3: 4. 26.
caxium. *Adel.* 1: 2. 28.
caxteri. *Eun.* 3: 4. 6. *Phor.*
4: 3. 19.
caxteris. *Heu.* 4: 2. 25.
caxteros. *Adel.* 3: 2. 21.
caxterum. *Adel.* 4: 7. 18.
caxterarum. *Adel.* 4: 5. 65.
calamitas. *Eun.* 1: 1. 24.
Heaut. 2: 4. 15. *Heu.* *Prol.*
2, 39.

VOCABULORUM.

calamitatem. *Her. Pril.* 31.
calces. *Phor.* 1: 2. 28.
calchibos. *Enn.* 2: 2. 33.
calefices. *Enn.* 1: 2. 7.
calidum. *Enn.* 2: 2. 87.
calleo. *Heaut.* 2: 2. 37. *Adel.* 4: 1. 17.
callide. *And.* 1: 2. 30. *Adel.* 1: 3. 61.
Callidocidem. *Her.* 2: 4. 18.
Calidemides. *Her.* 2: 3. 6.
callidure. *Phor.* 1: 4. 31.
callidiores. *Phor.* 4: 2. 1.
callidiores. *Heaut.* 1: 1. 14.
callidum. *Enn.* 1: 7. 10.
callidum confilium. *And.* 2: 4. 10.
callidus. *And.* 1: 2. 27.
canes. *And.* 1: 1. 50. *Phorm.* *Pril.* 7.
canis. *Enn.* 4: 1. 7. *Phorm.* 3: 2. 10 | 4: 4. 25.
cantabst. *Heaut.* 2: 3. 19.
cantaram. *And.* 4: 1. 10.
cantare. *Adel.* 1: 7. 7.
canticapam. *Phorm.* 3: 2. 10.
cape. *Enn.* 3: 1. 47 | 4: 6. 29. *Heaut.* 4: 7. 3. *Phor.* 1: 2. 102 | 1: 7. 17.
capere. *And.* 1: 2. 29. *Enn.* 1: 1. 33 | 1: 5. 66. *Phor.* 1: 4. 9.
capetum. *Phor.* 2: 2. 23.
capetes. *Enn.* 3: 1. 25.
capetec. *Her.* 4: 2. 4.
capi. *Her.* 1: 1. 16.
capiam. *Enn.* 3: 2. 28. *Phor.* 1: 3. 15.
capias. *Enn.* 2: 3. 76 + 79.
capicbai. *Phor.* 3: 3. 7.
capier. *Enn.* 2: 3. 74 | 1: 4. 3.
capient. *Heaut.* 2: 3. 17.
capillo. *Enn.* 4: 3. 4.
capillum. *Enn.* 3: 2. 21.
capillus. *Phor.* 1: 2. 36.
capillus pallus. *Heaut.* 2: 3. 49.
capio. *Enn.* 3: 6. 1. *Heaut.* 3: 2. 6. *Adel.* 1: 4. 23.
capit. *And.* 4: 3. 4. *Enn.* 3: 1. 8. *Her.* 3: 1. 9.
capit exemplum. *And.* 4: 1. 27.
capitula. *Adel.* 4: 7. 5.
capite. *Heaut.* 3: 4. 12. *Adel.* 3: 2. 13.
capiti. *Her.* 3: 1. 54. *Phor.* 3: 2. 6.
capitis. *And.* 4: 1. 51. *Phor.* 4: 1. 26.
capitulum lepidissimum. *Enn.* 3: 3. 21.

capitundot. *And.* 4: 2. 13.
capitundus. *Phor.* 3: 6. 31.
capitulos. *Adel.* 4: 2. 33.
captum. *Heaut.* 3: 3. 47.
captant. *Phor.* 3: 5. 29.
capere. *And.* 3: 1. 143.
captent. *And.* 3: 4. 1. *Her.* 1: 1. 16.
capum. *Enn.* 1: 1. 29. *Adel.* *Per.* 4.
capens est. *And.* 1: 1. 55. *Adel.* 3: 4. 34.
caput. *Enn.* 4: 7. 33 | 1: 3. 4. *Heaut.* 2: 3. 44 | 4: 3. 14. *Adel.* 2: 2. 37 | 3: 1. 8 | 4: 2. 29 | 4: 9. 9.
caput hinc rei. *And.* 2: 6. 27.
caput ridiculum. *And.* 2: 2. 14.
cara. *Phor.* 2: 1. 30.
caram. *And.* 1: 5. 33.
cara. *And.* 4: 3. 7.
care. *Adel.* 1: 2. 49.
carbo. *Adel.* 3: 3. 61.
caream. *Enn.* 1: 2. 46 | 2: 1. 17.
carcer. *Phor.* 2: 2. 36.
carcat. *Her.* 4: 4. 48.
carco. *Heaut.* 2: 3. 16.
catendum. *Heaut.* 2: 4. 20.
catens. *Heaut.* 1: 1. 87.
Caria. *Heaut.* 3: 3. 47.
catorem. *Enn.* 1: 2. 121.
catissimum. *Enn.* 3: 4. 5.
catius. *Adel.* 1: 1. 14. *Enn.* 2: 1. 5.
carpam. *Adel.* 4: 2. 37.
caruilex. *And.* 1: 2. 12 | 4: 1. 27 | 1: 1. 11. *Enn.* 4: 4. 3. *Adel.* 3: 3. 9 | 3: 2. 2.
carum. *Adel.* 1: 2. 24.
calam. *Phor.* 3: 2. 3.
carus. *And.* 3: 2. 14.
caudex. *Heaut.* 3: 1. 4.
cave. *And.* 1: 2. 34 | 1: 5. 65 | 4: 5. 14 + 21 | 2: 1. 29. *Enn.* 4: 6. 12 + 29. *Heaut.* 1: 2. 12 | 2: 3. 61 | 4: 6. 27 | 3: 4. 8 + 9. *Adel.* 2: 1. 16 | 3: 4. 12. *Phor.* 2: 2. 12 | 1: 3. 37 | 1: 3. 4.
cavebo. *Adel.* 4: 2. 12 | 4: 1. 77.
cavendum. *Enn.* 3: 2. 44.
caveo. *Heaut.* 4: 4. 3.
cavete. *Enn.* 4: 6. 23.
caves. *Heaut.* 2: 2. 6 | 1: 3. 2 | 1: 5. 59. *Adel.* 2: 1. 19.
cavit. *And.* 2: 6. 13. *Enn.* 4: 2. 32.
causa. *And.* 3: 1. 84 + 83,

127, 178 | 2: 3. 12 | 4: 1. 19 | 4: 5. 33 | 5: 1. 12 | 5: 4. 1 + 42. *Enn.* 1: 2. 122 | 1: 2. 25 | 1: 5. 27 | 4: 1. 9 | 5: 2. 39 | 1: 9. 40. *Heaut.* *Pril.* 4: 1. 17. 1. 37 | 1: 2. 77 | 2: 3. 43. 97 | 3: 2. 16 | 4: 1. 16 | 4: 3. 8 | 4: 6. 22 | 5: 2. 36 | 5: 4. 13 | 1: 5. 23. *Adel.* 4: 1. 7. *Phor.* 1: 1. 6 | 2: 2. 17 + 19 | 3: 1. 8 | 3: 3. 11 | 4: 1. 2. 1 | 4: 4. 14 | 5: 7. 3. *Her.* *Pril.* 23, 35 | 1: 2. 3. 30, 125 | 2: 1. 36 + 18 | 2: 2. 13, 17 | 3: 1. 3 + 29 + 31 | 3: 2. 7. 13 | 4: 1. 4 | 4: 2. 11. 17, 71 | 4: 4. 3. 71 | 5: 3. 31.
caulin. *And.* 1: 2. 111 | 1: 2. 65. *Adel.* 4: 1. 15. *Phor.* 3: 6. 35. *Her.* 3: 4. 12.
caulam. *And.* 1: 5. 23. *Enn.* 1: 3. 6 | 5: 6. 30. *Heaut.* 4: 1. 11 | *Adel.* 2: 1. 49 + 41 | 4: 5. 42. *Phor.* 1: 4. 49 | 1: 5. 4 + 16 + 42 + 48 + 62 | 1: 5. 8. *Her.* *Pril.* 35 | 1: 2. 111 | 3: 3. 22 | 3: 5. 2 | 4: 1. 25 | 4: 4. 55 + 58.
caulam iuliam. *Heaut.* *Pril.* 41.
caulas. *Enn.* 1: 2. 38. *Her.* 4: 2. 2.
cautio est. *And.* 2: 3. 16. *Adel.* 3: 3. 67.
cautum. *Heaut.* 4: 8. 30.
cautus. *Her.* 3: 1. 12.
cautus. *Phor.* 4: 5. 3.
cecidit. *Adel.* 1: 1. 12.
cecutum. *Phor.* 4: 4. 27.
cedimus. *Heaut.* 2: 3. 1.
cedo. *And.* 1: 1. 125 | 2: 3. 9 + 15 | 4: 2. 22 | 4: 4. 19 | 4: 5. 24. *Enn.* 1: 2. 82 | 4: 7. 6 | 5: 3. 8. *Heaut.* 2: 3. 91 + 92 | 3: 1. 84 | 3: 3. 36 | 4: 1. 49 | 4: 7. 4 | 4: 8. 5. *Adel.* 1: 2. 47 | 3: 4. 18 | 4: 5. 14. *Phor.* 1: 4. 20 | 2: 1. 7 + 15 | 2: 2. 32 | 3: 3. 17 | 4: 3. 11 + 17 | 5: 6. 17 | 5: 7. 42 + 43 + 57. *Her.* 3: 5. 8 | 4: 4. 76 + 86 | 5: 1. 27.
celabaz. *Adel.* *Per.* 3.
celabiaz. *Heaut.* 4: 3. 10.
celate. 4: 1. 15 + 61. *Phor.* 3: 7. 66.
celares. *Heaut.* *Per.* 9. *Heaut.* 3: 24.
celazi. *Enn.* 2: 3. 3. *Phor.* 1:

INDEX

4. 4. *Heu.* 3: 3. 14.
celas. *Heu.* 3: 1. 40.
cellaſſe. *Heu.* 4: 4. 35.
celas. *Heu. Per.* 8.
celatas. *Heu.* 4: 3. 20.
celatos. *Heu.* 4: 4. 23.
celatum. *Adel.* 1: 1. 105.
celavi. *Adel.* 1: 4. 6.
celum. *Heu.* 3: 1. 7. *Heu.* 3:
4. 31.
celere. *Phor.* 1: 4. 1.
celet. *Heu.* 4: 3. 27. *Adel.*
1: 1. 29.
celerus. *Phor.* 5: 4. 6.
celorum. *Phor.* 4: 4. 13.
cellam. *Adel.* 4: 2. 13.
cellulam. *Eun.* 2: 1. 17.
cenam. *Adel.* 2: 6. 22. *Eun.*
2: 2. 6. 28 | 3: 1. 32.
Heu. 1: 1. 7. 4. 118 |
1: 2. 8 | 2. 46. *Phor.* 3:
8. 64.
cenam. *Eun.* 1: 4. 14.
cenavit. *Adel.* 1: 1. 62.
cenſas. *Heu.* 3: 3. 9 | 5:
1. 20.
cenſas. *Adel.* 1: 5. 21. *Eun.*
2: 1. 12. *Adel.* 4. 2. 40.
Phor. 5: 6. 35. *Heu.* 3:
3. 40. *Heu.* 4: 4. 40.
cenſent. *Heu.* 2: 1. 2.
cenſco. *Eun.* 2: 1. 8. 42.
Heu. 3: 3. 27 | 5: 5. 11.
Adel. 2: 1. 39 | 5: 3. 55 |
5: 3. 5. *Phor.* 3: 2. 32 | 2:
2. 8 | 3. 17.
cenſes. *Adel.* 3: 2. 25 | 3:
13. 46 | 4. 4. 55 | 4: 5.
22 | 5: 2. 12. *Eun.* 4: 5.
52. *Heu.* 3: 1. 51 | 4: 3.
38. *Adel.* 4: 3. 10 | 4: 5.
22. *Phor.* 2: 1. 13. *Heu.* 4:
1. 13 | 32 | 4: 4. 53.
cenſuit. *Phor.* 5: 2. 11.
centies. *Heu.* 5: 1. 8.
centurio. *Eun.* 4: 7. 6.
ceperat. *Eun.* 3: 1. 14.
cepere. *Heu.* 3: 1. 94.
ceperat. *Adel.* 1: 3. 8.
cepi. *Heu.* 5: 2. 12 | 3:
4. 19.
cepuli. *Phor.* 1: 2. 23.
cepmas. *Heu.* 2: 3. 25 | 4:
1. 22.
cepiſſe. *Heu.* 1: 2. 14 | 3: 2. 2.
12.
cepiſt. *Adel.* 1: 2. 27. *Eun.* 3:
1. 14.
cerebro. *Adel.* 3: 2. 19.
cerebrum. *Adel.* 4: 2. 32 |
5: 2. 7.
Cereus. *Eun.* 4: 5. 6.
cereres. *Adel.* 1: 1. 108.
ceruo. *Adel.* 3: 3. 85.
ceta. *Eun.* 1: 1. 27. *Heu.* 5:
4. 1.

certa conſilia. *Adel.* 2: 3.
16.
certa res. *Adel.* 2: 2. 31.
certaſſet. *Phor. Pref.* 20.
certationem. *Adel.* 2: 2.
4.
certre. *Adel.* 1: 1. 55 | 2: 2.
10 | 3: 2. 14 | 3: 5. 11 |
4: 1. 17 | 5: 4. 3. 38 |
5: 6. 2. *Eun.* 2: 3. 64 |
4: 2. 12 | 4: 5. 1. 4: 7.
42 | 5: 4. 4. *Heu.* 3: 1.
22 | 3: 3. 12 | 4: 4. 4 | 5:
3. 17. *Adel.* 3: 4. 42 | 4:
7. 16. *der.* 1: 3. 12 | 3: 1.
4 | 3: 2. 38 | 5: 1. 8. *Heu.*
5: 4. 3.
cetti. *Heu.* 4: 5. 84.
cettuoſum. *Phor.* 4: 3. 60.
cetro. *Adel.* 3: 2. 23 | 5: 4.
27. *Eun.* 1: 2. 110 | 5: 1.
9 | 5: 2. 50. *Leu.* 1: 1.
17 | 4: 1. 19. *Adel.* 2: 3.
3 | 3: 4. 32 | 4: 5. 14.
70. *Phor.* 5: 3. 10 | 5: 7.
6. *Heu.* 2: 1. 7 | 3: 1. 44 |
4: 2. 10 | 4: 4. 14.
cettum. *Adel.* 1: 3. 4 | 2: 2.
11. *Eun.* 4: 2. 31 | 108 | 2:
2. 38. 37. 97 | 5: 3. 12.
Heu. 3: 1. 57. *Adel.* 3: 2.
31 | 4: 6. 6. *Phor.* 1: 2.
98 | 3: 3. 18. *Heu.* 2: 2.
10 | 3: 3. 42 | 4: 2. 7.
cerviſes everſas. *Heu.* 2: 3.
13.
ceſant. *Heu.* 2: 2. 7.
ceſſare. *Heu.* 5: 1. 10.
ceſſas. *Adel.* 1: 2. 6. 5: 6.
15. *Eun.* 4: 6. 16. *Adel.*
2: 1. 4. 4: 5. 69 | 5: 2. 18.
Phor. 1: 5. 22 | 3: 3. 31 |
6. 42. *Heu.* 3: 3. 25 | 3:
4. 22 | 5: 3. 16.
ceſſaſſem. *Eun.* 4: 4. 5.
ceſſat. *Adel.* 4: 2. 48. *Heu.*
5: 1. 9.
ceſſatum. *Adel.* 4: 4. 22.
ceſſaviſſi. *Heu.* 4: 1. 29.
ceſſavit. *Phor.* 2: 3. 30 | 3:
1. 11.
ceſſes. *Adel.* 1: 1. 17.
ceſſo. *Adel.* 5: 2. 4. *Eun.* 2:
2. 34. *Heu.* 3: 1. 1 | 4:
5. 9. *Adel.* 3: 1. 22 | 4:
2. 47 | 4: 5. 78. *Phor.* 5:
6. 4. *Heu.* 3: 1. 44.
ceſtati. *Eun.* 2: 2. 26.
cetera. *Adel.* 1: 1. 31. *Eun.* 2:
2. 32. *Phor.* 1: 3. 14 | 5: 1.
18. *Heu.* 4: 2. 28.
ceteras. *Adel.* 1: 1. 94. 95.
ceteris. *Heu.* 2: 1. 31.
ceteros. *Adel.* 3: 22. *Eun.*
1: 2. 28.
cettum. *Eun.* 2: 2. 7 | 3: 1.

61. *Heu.* 4: 5. 70. *Adel.*
2: 1. 13 | 5: 3. 54. *Phor.*
1: 2. 91.
Chacrea. *Eun.* 2: 3. 47 | 3: 5.
10 | 4: 4. 29 | 39 | 5: 1.
7. 8 | 5: 2. 25 | 32. 45 |
54. 62 | 5: 4. 1 | 5: 5. 25 |
5: 8. 56.
Chaream. *Eun.* 3: 4. 2 | 4:
4. 45.
Charme. *Adel.* 2: 1. 5. 25 | 2:
2. 8 | 4: 1. 18 | 5: 6.
10.
Charini. *Heu.* 4: 4. 10.
Charinum. *Adel.* 2: 1. 18.
Chicme. *Adel.* 3: 3. 6. 8. 20 |
4: 5. 44 | 5: 2. 20 | 5:
3. 24 | 5: 4. 3. 28. 43.
Eun. 4: 6. 12. *Heu.* 1:
1. 23. 42. 65 | 2: 1. 27.
80 | 3: 2. 7. 45 | 3: 3.
24. 31 | 4: 1. 31 | 4: 5.
19. 47 | 4: 8. 19. 22 |
5: 1. 21 | 5: 5. 5. 8. *Phor.*
4: 5. 11 | 4: 5. 8 | 5: 7.
27. 67. 91.
Chicrom. *Adel.* 3: 2. 46.
Eun. 4: 4. 16 | 5: 3. 70.
Phor. 1: 2. 13 | 5: 6. 25.
Chicres. *Adel.* 5: 10 | 2:
117 | 1: 5. 6 | 2: 3. 2. 10.
34. 44 | 5: 2. 5. 13 | 5:
3. 31 | 5: 4. 14. 47 | 5:
6. 6. 12. *Eun.* 3: 2. 48 |
3: 3. 25 | 20 | 4: 1. 31 | 4:
5: 7. 46. *Heu.* 1: 1. 96 |
4: 1. 18 | 4: 8. 3 | 5: 1. 20 |
5: 5. 1. 8. *Phor.* 5: 3. 6 |
5: 8. 3. 14.
Chicremum. *Adel.* 2: 1. 24 |
3: 1. 14 | 3: 7. 11.
Chicren. *Phor.* 5: 8. 37.
Chicmetis. *Adel.* 5: 1. 2:
5. 12. *Phor.* 5: 1.
Chicemis. *Adel.* 2: 2. 31.
Chryſide. *Adel.* 3: 1. 79.
Chryſidem. *Adel.* 2: 1. 38. 80 |
4: 6. 1.
Chryſidis. *Adel.* 1: 1. 97 | 2:
3. 18 | 3: 5. 48 | 4: 6. 6 |
5: 4. 27.
Chryſus. *Adel.* 1: 1. 78 | 4:
6. 8.
cibi. *Eun.* 5: 4. 16.
cibum. *Eun.* 2: 3. 22. 74. 9:
79 | 3: 2. 38. *Heu.* 5: 2.
25.
cibus. *Eun.* 2: 2. 34.
cicatrice. *Eun.* 3: 2. 29.
ciliam. *Phor.* 1: 2. 16.
circuncione. *Adel.* 2: 2. 31.
circum. *Eun.* 3: 5: 31. *Heu.*
2: 1. 49.
circumcuſa. *Heu.* 3: 2. 1.
circumiri. *Phor.* 4: 1. 9.
circumſpectat. *Eun.* 2: 2. 69
circumſpecto.

VOCABULORUM.

circumspēcto. *Eun.* 3: 5.
 14.
 circumspēxti. *Adel.* 4: 5.
 55.
 circumspicio. *And.* 2: 2.
 20.
 circumvallant. *Adel.* 3: 2.
 4.
 circumventum. *Hec. Prol.*
 54.
 cidellam. *Eun.* 4: 6. 14.
 cidharistram. *Adel.* Per. 12.
Phor. 1: 2. 32. 94.
 cicius. *Eun.* 3: 5. 23. *Hec.* 3:
 1. 8 | 3: 5. 4.
 cito. *And.* 1: 5. 20 | 2: 3.
 8 | 3: 1. 16 | 5: 4. 26. *Eun.*
 1: 3. 98 | 3: 1. 32. *Heaut.*
 2: 3. 134 | 1: 2. 42. *Adel.*
 3: 1. 89 | 5: 9. 24. *Hec.*
 1: 2. 15.
 civem. *And.* 1: 3. 16 | 4: 3.
 5 | 1: 1. 14 | 5: 2. 18 |
 5: 1. 21. *Eun.* 1: 2. 10 |
 4: 7. 37 | 5: 2. 19 | 5: 8.
 6. *Adel.* Per. 8 | 5: 7. 7.
Phor. 1: 2. 64.
 cives. *Phor.* 2: 1. 14.
 civis. *And.* 5: 3. 4. *Eun.* Per.
 3: 11 | 5: 2. 51. *Phor.* 2: 2.
 68.
 civitate. *Adel.* 4: 5. 51.
 civium. *And.* 5: 3. 8. *Adel.*
 3: 3. 87.
 clam. *And.* 1: 5. 52 | 2: 6.
 13. *Eun.* 2: 2. 56 | 2: 3.
 26 | 4: 1. 13 | 4: 7. 25.
Heaut. Per. 4 | 1: 1. 46.
 66. *Adel.* 1: 1. 46. *Phor.*
 Per. 3 | 5: 7. 50 | 5: 8.
 15. *Hec.* 2: 2. 9 | 3: 3. 36 |
 3: 4. 10 | 4: 1. 4. 5 | 5:
 4: 2. 1 | 4: 4. 35 | 5:
 1: 1. 21 | 5: 2. 15.
 clama. *Phor.* 4: 3. 59.
 clamabant. *Adel.* 1: 2. 11.
 clamantem. *Adel.* 1: 1. 17.
 clamare. *Adel.* 3: 1. 53.
 clamas. *Adel.* 4: 3. 9.
 clamat. *And.* 3: 2. 11. *Adel.*
 5: 3. 5.
 clamem. *Adel.* 5: 3. 3.
 clamitans. *And.* 1: 1. 117.
Adel. 2: 3. 35.
 clamitas. *And.* 4: 5. 28.
 clamitent. *And.* 4: 6. 19.
 clamo. *Adel.* 3: 1. 26.
 clamor. *Hec. Prol.* 35.
 clamorem. *Hec.* 3: 1. 37 | 3:
 3. 52.
 clamore summo. *Heaut.* Prol.
 40.
 clanculum. *Eun.* 2: 3. 37 |
 5: 1. 21 | 3: 5. 40. 45.
Heaut. 1: 1. 63. *Adel.* 1:
 1. 27. *Phor.* 5: 6. 33.

TERTIUM.

clara. *Hec.* 5: 4. 1.
 clarē. *And.* 4: 5. 15. *Hec.*
 2: 2. 11.
 claudier. *And.* 3: 3. 41. *Eun.*
 1: 2. 84.
 clemens. *And.* 1: 1. 9. *Adel.*
 5: 4. 10.
 clementi. *Hec.* 3: 5. 22.
 clementia. *Adel.* 5: 4. 7.
 clicns. *Adel.* 4: 1. 13.
 clientclam. *Eun.* 5: 9. 9.
 Clinia. *Heaut.* Per. 6. 12 |
 1: 1. 57 | 1: 2. 1. 13 | 2: 1.
 5 | 2: 3. 2. 23. 38. 54.
 68. 119 | 3: 1. 22 | 3: 2. 14 |
 4: 3. 10. 17 | 4: 5. 20 | 5:
 1. 94.
 Clinix. *Heaut.* 3: 2. 4 | 5: 1.
 11. 26.
 Cliniam. *And.* 1: 1. 59. *Heaut.*
 Per. 1 | 4: 6. 17.
 Clitipho. *Heaut.* Per. 9. 12 |
 1: 2. 35 | 2: 3. 1. 32. 80.
 94. 112 | 3: 3. 14. 18 |
 4: 4. 5 | 4: 7. 1. 31 |
 5: 2. 7. 14 | 5: 4. 14 | 5:
 5. 13.
 Clitiphonis. *Heaut.* Per. 11 |
 4: 3. 19. 25 | 4: 5. 19 |
 4: 8. 11.
 Clitiphonem. *Heaut.* Per.
 1.
 clives. *Adel.* 4: 2. 36.
 coacta. *And.* 1: 1. 45.
 coacti. *And.* 4: 1. 8.
 coactum. *And.* 1: 5. 40.
Phor. 1: 4. 37.
 coactus. *And.* 4: 1. 34 | 4:
 5. 41. *Adel.* 1: 1. 44.
 coegi. *Heaut.* 1: 1. 94.
 coegit. *Phor.* 1: 5. 6. 8.
 celum. *Heaut.* 4: 3. 41.
Adel. 5: 3. 4.
 coemisse. *Adel.* 2: 2. 17.
 cœna. *Phor.* 2: 1. 28.
 cœnam. *Eun.* 2: 2. 35.
 cœnæ. *Heaut.* 1: 2. 36.
 cœperam. *Heaut.* 5: 5. 9.
 cœperas. *Phor.* 5: 3. 31.
 cœperis. *Eun.* 4: 7. 30.
 corpi. *And.* 5: 1. 2. *Eun.* 3:
 5. 20. 38 | 4: 2. 1. *Heaut.*
 1: 1. 47. 76 | 2: 3. 32. 86 |
 4: 5. 39. *Adel.* 4: 1. 6. *Phor.*
 1: 2. 27. 28 | 5: 6. 23. *Hec.*
 Prol. 18. 33 | 1: 2. 119 | 5: 3.
 29.
 cepit. *Eun.* 1: 2. 36 | 2: 2.
 30 | 5: 5. 3. *Heaut.* 1: 1.
 45 | 3: 1. 38. *Adel.* 3: 3.
 33. *Phor.* 1: 2. 32. 61.
Hec. 1: 2. 104.
 ceptas. *Eun.* 3: 8. 1.
 ceptat. *Phor.* 4: 3. 21.
 cœtera. *Adel.* 2: 4. 21.
 cœtrum. *Hec.* 3: 3. 35.

coram. *Phor.* 5: 6. 50. *Hec.*
 2: 2. 1. *Adel.* 5: 3. 65.
 cogere. *And.* 3: 2. 50 | 4:
 1. 30. *Hec.* 2: 2. 26.
 coges. *Adel.* 2: 1. 39.
 cogis. *Hec.* 4: 5. 52.
 cogit. *Adel.* 3: 4. 44. *Hec.*
 4: 1. 56.
 cogita. *Eun.* 1: 1. 11 | 5: 9.
 43. *Heaut.* 4: 1. 25.
 cogitabam. *And.* 1: 1. 83.
 cogitandi. *And.* 1: 2. 11.
 cogitandum. *Phor.* 1: 5.
 10.
 cogitaras. *Eun.* 3: 1. 6.
 cogitare. *Eun.* 4: 2. 3. 8.
Heaut. Prol. 14 | 1: 1. 76 |
Adel. 3: 5. 33.
 cogitas. *And.* 5: 1. 7. *Eun.*
 1: 1. 19 | 4: 7. 2. 5: 2.
 58. *Heaut.* 2: 2. 10 | 3: 1.
 60 | 3: 3. 46.
 cogitas. *Heaut.* 4: 1. 28.
And. 5: 3. 6. *Adel.* 1: 1.
 5. 32.
 cogitara. *Phor.* 2: 1. 53.
 cogitatu. *Eun.* 4: 6. 21.
 cogites. *And.* 5: 1. 3. *Eun.*
 1: 2. 114. *Adel.* 3: 4. 55 |
 5: 3. 22.
 cogitetur. *Eun.* Prol. 14. *Phor.*
 Prol. 2 | 1. 5. 27.
 cogito. *And.* 2: 2. 21. *Eun.*
 3: 3. 1. *Adel.* 1: 1. 10 | 2:
 1. 52 | 4: 2. 30. *Phor.* 4:
 5. 15.
 cognata. *Phor.* 1: 2. 88 | 1:
 5. 65 | 2: 2. 50 | 5: 1. 62 |
 5: 11. 28.
 cognasam. *Phor.* 2: 2. 6 | 5:
 3. 18. 20.
 cognatas. *Hec.* 4: 2. 16.
 cognaro. *Adel.* 3: 2. 52.
 cognatorum. *And.* 1: 1. 1.
 44.
 cognaros. *Heaut.* 1: 2. 19.
 cognatum. *Eun.* 1: 2. 68 |
 2: 3. 34. *Phor.* 1: 2. 77 |
 2: 2. 5. 19. 34.
 cognatus. *And.* 5: 4. 24.
Adel. 3: 4. 48 | 4: 5. 19 |
 5: 8. 24. *Phor.* 1: 2. 48 |
 2: 2. 44 | 3: 2. 11. *Hec.* 1:
 2. 96.
 cognita. *Heaut.* 4: 3. 4.
 cognitiz. *Hec.* Prol. 20.
 cognitio. *Hec.* 5: 3. 33.
 cognitio. *Eun.* 5: 3. 12.
 cognoris. *And.* 4: 1. 28.
Heaut. 5: 5. 15. *Phor.* 1:
 5. 35.
 cognoriz. *Eun.* 5: 4. 11.
 cognofcas. *Eun.* 2: 1. 20 | 3:
 3. 16.
 cognofcendi. *Heaut.* 2: 1.
 6.

C

INDEX

cognoscendo. *Enn.* 1: 2.
14.
cognoscere. *And. Per.* 7.
Enn. Pril. 42.
cognoscet. *Enn.* 1: 2. 8.
cognosces. *And.* 1: 2. 23.
Her. 1: 1. 11.
cognosci. *Her. Pril.* 7.
cognoscit. *Enn.* 1: 1. 6.
cognoscite. *And. Pril.* 24.
cognosco. *Enn.* 1: 9. 16.
Phar. 1: 1. 10.
cognosce. *Enn.* 4: 6. 29.
Her. 1: 1. 11.
cognodi. *And.* 1: 4. 7.
cognodis. *Her. Pril.* 8.
cognovistis. *Her.* 1: 2. 25.
cognovisti. *Her.* 1: 2. 80.
cognovi. *Enn.* 1: 2. 47.
Heaut. 4: 4. 44. *Her.* 1: 3. 11.
cognovit. *Her.* 1: 2. 87 | 5: 1. 12.
cogo. *Enn.* 1: 3. 98.
cogunt. *Adel.* 4: 1. 18.
coguntur. *Heaut.* 4: 2. 2.
cogressi. *Adel.* 2: 1. 17.
cogressu. *And.* 2: 2. 24.
colubus. *Heaut.* 1: 1. 46.
colulus. *Enn.* 1: 4. 1.
cotto. *Phar.* 2: 1. 12.
colacem. *Enn. Pril.* 27.
colam. *Her.* 1: 4. 11.
colaphus. *Adel.* 2: 2. 17.
colaphos. *Adel.* 2: 1. 46.
colax. *Enn. Pril.* 30. 60.
colendum. *Phar.* 2: 2. 18.
colecte. *Adel.* 1: 8. 4.
colect. *Heaut.* 1: 1. 84.
collaudavi. *Enn.* 1: 7. 60.
collaudavit. *Adel.* 1: 3. 14.
collaudem. *Enn.* 1: 9. 16.
colligavi. *Enn.* 1: 5. 17.
24.
collibuit. *Enn.* 1: 9. 26.
collocarunt. *V. collocarunt.*
collocar. *And.* 1: 6. 10.
Phar. 1: 2. 12.
colloquetur. *V. colloquatur.*
colloqui. *Enn.* 1: 2. 14.
V. colloqui.
collegae. *Adel.* 1: 3. 62.
collocavit. *Enn.* 1: 1. 44.
collocatam filiam. *Phar.* 1: 1.
12.
colloquar. *Adel.* 1: 3. 92.
collocetur. *Heaut.* 4: 1. 11.
17.
color. *And.* 1: 1. 7. *Enn.* 2: 2. 11 | 3: 3. 25.
colore. *Enn.* 4: 4. 22.
coluit. *Adel.* 1: 2. 17.
columnen. *Phar.* 1: 1. 17.
colunt. *Heaut.* 2: 4. 7.
comedendum. *Enn.* 1: 9.
77.

comedent. *Heaut.* 2: 1. 14.
comedisti. *Adel.* *Pril.* 6.
comui. *Her.* 1: 3. 39.
comites. *Her.* 1: 3. 15.
comitit. *Phar.* 1: 3. 4.
comites. *Enn.* 2: 3. 72.
comitibus. *Heaut.* 1: 1. 16.
comitum. *Her. Pril.* 11.
commate. *Heaut.* 1: 1. 11.
commate. *Her.* 1: 2. 100.
commeminciam. *Enn.* 1: 1. 16.
commemini. *Phar.* 1: 2. 18.
commemorisbo. *Phar.* 4: 1. 1.
1.
commemorem. *Enn.* 1: 9. 14. *Phar.* 1: 8. 42.
commemoratio. *And.* 1: 2. 16.
commendam. *Adel.* 4: 2. 12.
commendavi. *Phar.* 1: 1. 1.
18.
commendavit. *Adel.* 1: 4. 11. *Enn.* 1: 9. 9.
commendo. *Enn.* 1: 2. 47.
Phar. 1: 4. 41.
commenata. *Adel.* 4: 1. 1. 32.
commentum. *And.* 2: 3. 20.
commetita. *Her.* 1: 1. 16.
commerui. *And.* 1: 1. 118.
Her. 4: 2. 4.
commeruific. *Pharm.* 1: 4. 29.
commeruit. *Her.* 4: 4. 9.
commigravit. *Adel.* 4: 1. 1.
11.
commigravit. *And.* 1: 1. 43.
comminuat. *Heaut.* 4: 1. 6.
7.
comminuat. *Heaut.* 4: 1. 6.
8.
communiſcentur. *Her.* 1: 1. 11.
11.
commuſſe. *And.* 1: 1. 1.
commuſſi. *Enn.* 1: 1. 16.
commuſſatore. *Adel.* 1: 2. 8.
commuſſatum. *Enn.* 1: 1. 11.
commuſſet. *Her.* 1: 2. 1.
14.
commuſſi. *Heaut.* 1: 2. 11.
commuſſem. *Enn.* 4: 1. 1.
14.
commuſſi. *Phar.* *Her.* 1: 1. 1.
commuſſum. *Enn.* 1: 2. 63.
commuſſurum. *And.* 1: 1. 6.
commuſſurari. *Enn.* 1: 1. 8. 4.
commuſſam. *Her.* 1: 2. 14.
commuſſat. *And.* 1. 4. 1.
commuſſerunt. *Her.* 2: 1. 11.
commuſſet. *Heaut.* 4: 1. 16.
Adel. 2: 1. 1.
commuſſo. *Enn.* 1: 2. 47.
commuſſa. *And.* 4: 1. 4.
Enn. 1: 9. 3. *Heaut.* 1: 1.

2. 10. *Adel.* 1: 4. 17. *Her.* 1: 3. 42.
commuſſas. *Her.* 1: 3. 10.
commode. *And.* 1: 1. 17.
Heaut. *Pril.* 12. 100 | 4: 3. 7. *Her.* 1: 2. 10. 12.
12.
commodem. *Her.* 1: 1. 14.
commodi. *And.* 1: 1. 17.
Enn. 1: 1. 11 | 1: 1. 1.
commuſſorem. *And.* 1: 1. 1.
7.
commuſſis. *Enn.* 2: 3. 78.
Heaut. *Pril.* 10. *Her.* *Pril.* 11 | 1: 1. 41.
commuſſicare. *Adel.* 4: 1. 1.
16.
commuſſitates. *And.* 1: 1. 17.
commuſſitibus. *Phar.* 1: 1. 1.
6. 1.
commuſſas. *Heaut.* 1: 2. 45. *Phar.* 4: 2. 11 | 1: 1. 11.
commodo. *Heaut.* 2: 4. 17.
Adel. 2: 3. 9.
commuſſum. *And.* 2: 3. 24 | 1: 3. 41. *Enn.* 2: 1. 40 | 1: 2. 29. *Heaut.* 1: 1. 100 | 2: 4. 17. *Adel.* 1: 2. 18 | 1: 2. 8. *Phar.* 1: 2. 11 | 4: 3. 10 | 1: 9. 17. *Her.* 1: 1. 11 | 4: 3. 9.
commuſſat. *And.* 1: 1. 41.
commuſſat. *And.* 4: 1. 6. 17.
commorahare. *Phar.* 4: 1. 1.
7.
commuſſat. *Phar.* 1: 2. 11.
commuſſent. *Adel.* *Pril.* 7.
commuſſis. *And.* 1: 4. 11.
Enn. 1: 1. 19. *Phar.* 1: 4. 6.
commuſſat. *And.* 1: 1. 1.
41.
commuſſat. *Heaut.* 4: 4. 8.
commuſſat. *And.* 1: 1. 1.
67.
commuſſat. *And.* 2: 6. 25.
commuſſat. *And.* 1: 1. 16.
Adel. 1: 8. 10.
commuſſat. *Heaut.* 1: 1. 10.
commuſſat. *Adel.* 1: 1. 13.
Phar. 2: 1. 16. *Her.* 1: 2. 42.
commuſſat. *And.* 1: 1. 1.
4.
commuſſat. *Adel.* 2: 3. 24 | 1: 1. 1.
11.
commuſſat. *Phar.* 4: 1. 1.
11.
commuſſat. *And.* 2: 4. 7.
commuſſat. *Enn.* 1: 6. 1.

VOCABULORUM.

concordiam. *Heant* *Prél.* 4.
Phor. *Prél.* 25.
 comedias. *And.* *Prél.* 26.
 comediis. *He.* 4: 4. 26.
 comparandus. *Eun.* 4: 4.
 14.
 compararem. *Heant.* 2: 4.
 17.
 comparatam. *Heant.* 3: 3.
 97. *Adel.* 2: 2. 4.
 comparatum. *Phor.* 1: 1. 7.
 comparem. *Eun.* 1: 1. 2.
 comparent. *And.* 4: 1. 4.
 comparet. *Eun.* 2: 3. 63.
Heant. 4: 3. 30 | 4: 8. 14.
 comparis. *Phor.* 1: 1. 10.
 compedes. *Phor.* 1: 1. 19.
 competente. *He.* 5: 2. 13.
 compertat. *And.* 5: 3. 31.
 compertebam. *And.* 1: 1. 63.
 comperti. *Eun.* 5: 1. 9. *Heant.*
 1: 1. 69. *Phor.* 5: 3. 18.
He. 5: 1. 17.
 compenfic. *And.* 1: 1. 118.
 compertit. *And.* *Per.* 5.
 complicitas. *And.* 4: 1. 1.
 22.
 complicitam. *Heant.* 4: 1. 5.
 25.
 complicitur. *And.* 1: 1. 106.
 complures. *Adel.* 2: 2. 22.
 compluris. *Phor.* 4: 1. 6.
 compluris. *Heant.* 3: 1. 17.
Phor. 3: 2. 35. *He.* 1: 2. 110.
 complurimos. *He.* 2: 2. 102.
 componantur. *Phor.* 4: 3. 17.
 compone. *He.* 4: 3. 5.
 componi. *He.* 3: 5. 29.
 compos. *Adel.* 3: 2. 12.
 composito. *Phor.* 5: 1. 29.
 compositum. *Eun.* 5: 4. 13.
 compositrix. *And.* 11. 4. 5.
 compressare. *Adel.* 4: 5. 65.
 70.
 comprehendere. *Eun.* 5: 6.
 23.
 comprehendi. *Eun.* 5: 1. 20.
 compressa. *He.* 4: 1. 57.
 compressam. *He.* 5: 3. 34.
 compressi. *Phor.* 5: 6. 25.
 compressisse. *He.* 5: 3. 30.
 compressit. *Phor.* 5: 3. 20.
 compressit. *Adel.* 3: 4. 29.
 comprimito. *Heant.* 3: 3. 29.
 improbes. *And.* 5: 1. 5.
 compulsi. *Heant.* *Per.* 2.
 conabor. *Phor.* 1: 2. 2.
 conari. *And.* 1: 2. 26 | 1: 3. 35 | 4: 1. 25.
 conari. *Heant.* 4: 1. 8.
 conaluit. *Heant.* 2: 3. 108.
 concedam. *Eun.* 1: 2. 126.
Adel. 4: 4. 26. *Phor.* 5: 6. | 2. *He.* 2: 2. 35.

concedas. *Eun.* 2: 2. 102.
Heant. 3: 3. 11.
 concedat. *He.* 3: 5. 23.
 concede. *And.* 4: 5. 13. *Eun.*
 4: 4. 33 | 5: 8. 38. *Heant.*
 3: 1. 90. *Phor.* 5: 1. 14.
 concedens. *He.* 2: 1. 27.
 concedes. *Phor.* 5: 2. 23.
 concedo. *He.* 2: 2. 16. *Phor.*
 4: 4. 19.
 concedere. *He.* 4: 2. 21.
 concederet. *Eun.* *Per.* 6.
 conce. *Adel.* 3: 2. 3.
 concilio. *Heant.* 1: 1. 123.
 concessisset. *Adel.* 2: 2. 9.
 concessuam. *He.* 4: 4. 4.
 75 | 7.
 conciveris. *He.* 3: 1. 35.
 concivi. *Heant.* 5: 2. 17.
 conciliat. *Eun.* 4: 4. 3.
 conciliem. *Heant.* 5: 5. 2.
 conclamatum. *Eun.* 2: 3. 3.
 54.
 conclave. *Heant.* 5: 1. 29.
 conclavi. *Eun.* 3: 5. 35.
 concludam. *Adel.* 4: 2. 13.
 concludat. *And.* 2: 3. 12.
 concludit. *He.* 4: 4. 80.
 conclusam. *Phor.* 5: 1. 17.
 conclusissimam. *Eun.* 4: 3. 24.
 concordabis. *Phor.* 2: 2. 26.
 concordet. *He.* 4: 3. 11.
 conclusit. *Eun.* 5: 9. 17.
 concepit. *And.* 4: 1. 3. 58.
Phor. 5: 5. 13. *He.* 4: 1. 1.
 6.
 concubuisse. *He.* 3: 3. 33.
 concurrunt. *Eun.* 2: 2. 27.
Heant. 2: 2. 3. *Adel.* 4: 4. 18.
 concuuit. *Eun.* 3: 5. 41.
 condecorandi. *He.* *Prél.* 45.
 condicio. *He.* 2: 1. 44.
 condicionem. *And.* 1: 1. 72.
Heant. 2: 3. 85. *Phor.* 4: 1. 13.
 condonabitur. *Eun.* *Prél.* 17.
 condonamus. *Phor.* 5: 7. 54.
 conductam. *Adel.* 2: 2. 29.
 conducticaverit. *Phor.* 3: 2. 31.
 31.
 conte. *And.* 4: 1. 2. 29.
 coufeci. *Eun.* 5: 4. 6. *Phor.*
 1: 1. 4.
 confectis. *Phor.* 1: 5. 23.
 confectis. *And.* 4: 1. 26. *Phor.*
 3: 2. 24.
 confecturos. *Adel.* 4: 5. 59.
 confectus. *And.* 2: 1. 4.
 confertas. *Eun.* 2: 2. 95 | 3: 1. 59.
 confertant. *Adel.* 3: 2. 1.
 confertendum. *Adel.* 1: 2. 14.
 confertentur. *Eun.* 4: 6. 4.
 confecturus. *Heant.* 2: 4. 10 |

3: 1. 64.
 conficere. *Phor.* 5: 5. 17.
 conficere. *Phor.* 1: 1. 4.
 conficentur. *Heant.* 3: 1. 22.
 conficiam. *Heant.* 4: 5. 55.
 conficiat. *Phor.* 5: 2. 5.
 conficienda. *Phor.* 5: 5. 1.
 conficere. *And.* 4: 1. 1. 70.
Heant. 5: 2. 45 | 5: 3. 1. 4.
 conficet. *And.* 3: 3. 3.
 26.
 confidam. *Adel.* 5: 3. 40.
 confidens. *And.* 5: 2. 14.
Phor. 1: 2. 73.
 confidenter. *Heant.* 5: 3. 6.
 confidenciam. *And.* 5: 3. 1.
 confido. *Heant.* 1: 1. 103.
 confingam. *Phor.* 1: 2. 81.
 confingis. *He.* 4: 4. 71.
 conficamini. *Heant.* 2: 3. 3.
 97.
 conficientis. *Eun.* 5: 1. 23.
 conficitur. *Heant.* 5: 3. 13.
 conficere. *Heant.* 5: 3. 13.
 conficitor. *And.* 3: 5. 1.
 conficitur. *Phor.* 5: 8. 46.
 confit. *Adel.* 5: 8. 23.
 confitetur. *Eun.* 5: 2. 36.
 confidat. *Phor.* 3: 2. 20.
 confidat. *And.* 2: 1. 66.
 confite. *And.* 1: 1. 140.
 confugere. *He.* 5: 3. 26.
 confugies. *Heant.* 4: 5. 45.
 confugit. *He.* 3: 3. 24.
 confurabitur. *Heant.* 5: 1. 7.
 76.
 confutavit. *Phor.* 3: 1. 13.
 confutabam. *Eun.* 2: 3. 17.
 congruere. *Phor.* 5: 6. 18.
 congruinas. *And.* 5: 4. 10.
 10.
 congrue. *Heant.* 3: 1. 91.
 congruat. *Eun.* 2: 9. 3.
 congruit. *Phor.* 4: 5. 14.
 congrui. *Adel.* 3: 3. 23.
 congrui. *Phor.* 1: 5. 34.
 coniecti. *And.* 3: 4. 25. *He.*
 1: 2. 35.
 coniectili. *And.* 3: 5. 14.
 coniecti. *Heant.* 2: 3. 36.
 coniectem. *Eun.* 4: 4. 5.
 coniectam. *And.* 4: 1. 45.
 coniectis. *Adel.* 5: 3. 36.
 coniecturam. *Heant.* 1: 3. 25 |
 3: 2. 13.
 coniecturam facio. *And.* 3: 2. 12.
 32.
 conicere. *Eun.* 5: 4. 9.
 conicere. *Phor.* 1: 4. 13.
 conicias. *He.* 5: 4. 2.
 conijitio. *Heant.* 1: 1. 11.
 conijitio. *Phor.* 1: 3. 14.
 conjugem. *And.* *Per.* 12. *Phor.*
Per. 4. 10.
 conjuralio. *He.* 2: 1. 1.

INDEX

conclamabat. And. 1: 1.
3a.
conclamavi. V. clamavi.
conclamavit. V. clamavit.
conclaudem. V. claudam.
conclavite. V. clavate.
conclibit. V. clibit.
conclucuntur. Eux. 7: f. 4f.
concludentia. Heant. 2: 7.
© 17.
concolorar. V. colorar.
concolorat. Eux. 12: 9-7.
concolorui. Hec. 1: 2. 16. V.
colorat.
concompert. V. compert.
concompertum. V. compertum.
concomitat. V. comitat.
concoquens. Phir. 1: 1. 6.
conconi. Heant. 1: 1. 30.
concoque. Eux. 1: 2. 119. Ad.
del. 3: 2. 49.
concoquit. Eux. 4: f. 4.
concoxi. Heant. 1: 1. 69.
concoxisse. Eux. 1: 1. 4.
conficius. Hec. 3: f. 12.
confector. Eux. 2: 2. 18.
confectura Heant. 7: 1. 32.
Phir. 5: 1. 27. Hec. 2: 3. 62.
confectus malieres. Heant.
2: p. 174
consequenter. Heant. 4: 7.
9.
consequi. Heant. 1: 2. 74.
consequentur. Hec. 3: p. 28 |
4: 4. 37.
consequor. Heant. 1: p. 36.
Hec. 3: 2. 77 f. 12.
conserva. Adel. 5: f. 27.
conservam. Eux. 3: p. 74 |
7: 2. 10. 30.
conservari. Heant. 4: 2. 40.
considerare. Adel. 3: 7. 70.
considero. Heant. 2: 4. f.
consilia. Adel. 2: p. 16. Eux.
2: 2. 48 | 3: 3. Heant.
1: 2. 37 | 3: 6f. Adel. 3:
2. 7 | 4: 4. 18. Phir. 2: 1.
7 | f. 1. 1.
consiliis. Adel. 1: 1. 12. 1. 17 |
2: 4. 1 | 3: 2. 77. Eux. 7:
2. 28. Adel. 4: 4. 4. Phir.
4: 1. 12. Hec. 4: 2. 12 |
4: 4. 9.
consilium. Adel. 7: p. 44 | 3:
f. 10 | 4: 1. 6.
consilio. Adel. 1: 1. 16 | 3:
1. 22. 30. Eux. 7: 1. 13 |
f. 8. 1. Heant. 1: 1. 14 |
1: 2. 20. Phir. 3: 1. 17 | 5:
2. 8. Hec. 3: p. 48 | 7: f.
64 | 4: 1. 6.
consilium. Adel. 1: 1. 12 | 3:
f. 19 | 4: 1. 10 | 4: p. 18.
Eux. 1: 2. 12 | 2. 10 |
2: 3. 8 | 3: f. 66 | 4: 1.

14. 11. §. 8. 17. *Heaur.* 2: 1. 7.
 26. 1. 91 §. 1. 1. 4. 7.
Adel. 1: 1. 14. *Phor.* 2: 4.
 1: 2. 4. 21. *Heur.* 1: 2. 17.
 1: 1. 4. 4. 14. 7. 10.
confilium callidum. Adel. 7: 4. 10.
 4. 10.
confilium. Heur. 1: 1. 7. 37.
confilium. mores. Heaur. 2: 4. 2.
confilium. confilia. Heaur. 1: 2. 7.
confilium. mos. Heaur. 2: 4. 17.
confilium. Heaur. 5: 7. 16.
confilium. Adel. 2: 1. 2.
confistere. Adel. 4: 4. 4.
confobrinus. Heur. 7: 9. 9.
confolando. Heaur. 2: 1. 14.
confolare. Phor. 7: 3. 37. *Heur.* 7: 1. 17.
confopdu. Eum. 1: 1. 1. *Heaur.* 7: 1. 17. *Heur.* 1: 2. 107.
confopcedum. Phor. 1: 1. 7. §. 1.
 21. 1: 2. 7. 7. *Heur.* 7: 3. 23.
confopcer. Heaur. 1: 1. 16.
confopcor. Eum. 7: 9. 38.
confopfabiles. Adel. 7: 1. 9.
confopli. Eum. 4: 3. 7.
confopquero. Heaur. 4: 4. 4.
 4.
confopuerunt. Phor. 4: 3. 7.
 7.
confopuit. Heur. 2: 2. 110 §. 1. 21.
 4. 21.
confopuit. Eum. 1: 2. 125.
confopuitae. Eum. 1: 1. 7. 74.
confopuerum. Eum. 7: 4. 3.
confopringito. Adel. 7: 2. 24.
confopringere. Eum. 7: 6. 23.
confopuacia. Adel. 7: 3. 60.
confopuaci. Adel. 7: 1. 29.
confopuer. Heur. 4: 1. 40.
confopuerundine. Adel. 7: 3. 8.
Heur. 3: 2. 17.
confopuerundipem. Adel. 2: 6. 7. *Heaur.* 3: 1. 4. 23. *Adel.* 7: 7. 14. *Phor.* 1: 1. 9.
confopuerundus. Adel. 1: 1. 87.
confopuerio. Adel. 1: 1. 7. 44.
Heur. 7: 1. 44.
confopuerum. Adel. 1: 108.
confopuerit. Adel. 4: 1. 7. 32.
Phor. 7: 6. 17.
confopulam. Adel. 7: 9. 37.
confopulas. Adel. 7: 16. *Heaur.* 4: 3. 17.
confopulendi. Phor. 1: 1. 32.
Heur. 7: 1. 20.
confopute. Heaur. 4: 2. 10.
Adel. 7: 1. 20.
confopulerem. Phor. 7: 7. 7.
confopulere. Phor. 7: 2. 4.
confopulis. Heaur. 7: 1. 23. A.

[illegible]

VOCABULORUM.

contumelias. *Enn.* 1: 1. 3.
Phor. 2: 2. 29. *Heu.* 1: 2. 91.
 contumeliis. *And.* 1: 1. 25.
 contumeliosus. *Phor.* 2: 2. 2.
 2.
 conturbasti. *Enn.* 5: 2. 20.
 convassilem. *Phor.* 1: 4. 17.
 convenire. *And.* *Prod.* 13.
 conveni. *And.* 2: 2. 31. *Enn.* 2: 2. 3. *Heu.* 3: 4. 10 | 4: 4. 42.
 conveniam. *And.* 1: 3. 22 | 7: 2. 47. *Enn.* 1: 7. 4. *Adel.* 2: 2. 4 | 7: 4. 17 | 7: 5. 1 | 4. 5. 3. *Heu.* 1: 4. 22.
 conveniſſet. *Heu.* 1: 2. 103.
 convenit. *Phor.* 4: 5. 7.
 conveniendi. *Phor.* 1: 4. 9.
 convenit. *Phor.* 2: 3. 1.
 convocare. *And.* 2: 2. 20. *Enn.* 3: 2. 14. *Adel.* 1: 2. 74.
 convenia. *Heu.* 4: 4. 107.
 convenisse. *Heant.* 4: 3. 22.
 convenit. *And.* 1: 4. 40. *Heu.* 1: 2. 17 | 5: 1. 1. *Phor.* 1: 2. 7. *Heu.* 1: 2. 116.
 conveniendus. *Phor.* 1: 7. 3.
 conveniam. *Heu.* 5: 1. 1.
 conveniatur. *Heu.* 1: 2. 221.
 convensum. *Heu.* 3: 4. 23 | 4: 4. 17.
 convexus. *Heu.* *Prod.* 17.
 conveniunt. *And.* 4: 2. 23. *Adel.* 1: 2. 14.
 convectam. *Adel.* 2: 4. 22.
 converti. *And.* 4: 1. 48.
 convertisse. *Enn.* 1: 5. 40.
 convivium. *Adel.* 2: 1. 26.
 convivas. *And.* 1: 3. 14.
 convincas. *Heant.* 1: 3. 17.
 convivam. *Enn.* 1: 1. 17.
 convivat. *Heant.* 1: 2. 31.
 convivas. *Heant.* 1: 1. 120.
 convivis. *Adel.* 1: 4. 9.
 convivio. *Enn.* 1: 1. 20 | 2. 2.
 convivium. *Enn.* 4: 1. 12. *Adel.* 1: 9. 8. *Heu.* 1: 2. 18.
 convolat. *Heu.* *Prod.* 40.
 copia. *Enn.* *Prod.* 21 | 4: 2. 20. *Phor.* 1: 5. 15 | 2. 4.
 copis. *Heant.* 4: 2. 2.
 copiam. *And.* 1: 20. *Heant.* *Prod.* 28, 29 | 2: 7. 41 | 5: 1. 54. *Phor.* 1: 2. 67.
 copias. *Enn.* 4: 6. 17.
 copias ſt. *Heant.* 2: 3. 17.
 coqui. *Enn.* 2: 2. 26.
 coram. *And.* 1: 2. 10. *Adel.* 1: 4. 18 | 7: 4. 27. *Phor.* 1: 7. 21.
 corde. *Heu.* 3: 2. 25. *Phor.*

2: 1. 7.
 cordi. *And.* 2: 1. 28. *Enn.* 1: 2. 221. *P. 177.* 1: 17.
 Corinthia. *Heant.* 1: 3. 39 | 4: 2. 16.
 cotina. *Enn.* 4: 7. 5.
 cotralet. *Adel.* 2: 2. 17.
 cotraditur. *V. cotraditur.*
 cotraſi. *T. cotraſi.*
 cotrector. *Adel.* 4: 7. 24.
 cotrectum. *Enn.* 4: 5. 11.
 cotrigas. *Adel.* 4: 7. 23.
 cotrigemus. *Heu.* 2: 2. 12.
 cotrigere. *Adel.* 5: 9. 17.
 cotrigitur. *And.* 1: 1. 17.
 cotrigo. *Adel.* 4: 7. 2.
 Cotintho. *Heant.* 1: 1. 44.
 Corinthum. *Heu.* 1: 2. 11.
 corripui. *Heu.* 3: 3. 16.
 corripuit. *Heu.* 4: 2. 1.
 corpore. *Adel.* 1: 3. 14.
 corporis. *Enn.* 2: 2. 11.
 corpus. *Enn.* 2: 7. 25.
 corrupitur. *Adel.* 1: 3. 67.
 corrupit. *Heu.* 2: 2. 6.
 corrupit. *And.* 1: 2. 22.
 corruptus. *Adel.* 4: 2. 48.
 cotrupes. *Heant.* 2: 2. 2.
 corrupticia. *Adel.* 1: 7. 7.
 cotridans. *Heu.* 1: 2. 22. *Phor.* 1: 3. 8.
 cotridans vize. *Heant.* 2: 3. 42.
 cotridansum. *Enn.* 2: 3. 5.
 cotridic. *Heant.* 1: 1. 10 | 3: 1. 14. *Heu.* 1: 2. 82.
 cias. *Enn.* 2: 3. 4 | 3: 3. 27. *Adel.* 2: 1. 10 | 3: 3. 54. *Phor.* 1: 2. 46.
 craſſis. *Heu.* 3: 4. 26.
 Cratine. *Phor.* 2: 3. 8.
 Cratini. *Adel.* 4: 2. 42.
 Cratunum. *Phor.* 2: 2. 7.
 crebra ſiones. *Phor.* 1: 3. 23.
 crebro. *Heant.* 1: 2. 31. *Heu.* 2: 1. 13 | 3: 3. 22.
 credam. *And.* 1: 5. 2. *Enn.* 1: 2. 48 | 4: 4. 37. *Heu.* 1: 2. 28 | 2: 2. 19 | 5: 4. 4. 17.
 credant. *Phor.* 1: 5. 11.
 credat. *And.* 1: 2. 10 | 4: 2. 27 | 4: 5. 48 | 5: 1. 28. *Enn.* 4: 4. 47. *Heant.* 4: 2. 10 | 5: 1. 8 | 5: 1. 10. *Adel.* 3: 2. 32 | 4: 1. 4 | 7: 6. 18. *Heu.* 1: 4. 29.
 credat. *And.* 1: 2. 9 | 4: 2. 26. 18. *Heant.* 4: 3. 34. *Adel.* 1: 1. 41.
 crede. *And.* 2: 4. 6. *Enn.* 2: 2. 59. *Heant.* 1: 1. 33 | 5: 4. 11. *Adel.* 1: 2. 22 | 2

1: 9. *Phor.* 1: 2. 9.
 credulam. *Heant.* 4: 5. 17. *Heu.* 1: 2. 91.
 credulam. *Enn.* 1: 2. 28.
 credulas. *Adel.* 4: 5. 19.
 credendum. *And.* 1: 4. 14.
 credere. *And.* 1: 17 | 5: 4. 45. *Enn.* 3: 1. 12 | 5: 6. 11. *Heant.* 1: 2. 10 | 4: 2. 101 | 5: 1. 37. *Adel.* 4: 5. 6. *Phor.* 1: 2. 11 | 5: 3. 27 | 5: 9. 7. *Heu.* 1: 2. 4 | 2: 2. 27.
 credere. *And.* 1: 2. 47.
 credere ſt. *Heant.* 1: 2. 18.
 credet. *Phor.* 2: 1. 72.
 credibile. *And.* 4: 1. 1.
 credidi. *And.* 1: 2. 5. *Enn.* 3: 1. 38. *Heant.* 2: 2. 17 | 2: 1. 24 | 3: 1. 10 | 4: 1. 20 | 5: 1. 49. *Phor.* 3: 3. 44 | 4: 7. 7.
 credidiſſe. *Heu.* 1: 2. 3.
 credidiſſi. *Enn.* 4: 4. 11. *Adel.* 4: 7. 3 | 5: 3. 25. *Phor.* 1: 1. 13.
 credidit. *And.* 1: 5. 17.
 credim. *Enn.* 4: 7. 42 | 5: 2. 13 | 5: 3. 13.
 credis. *And.* 1: 2. 10 | 2: 3. 25 | 3: 4. 12. *Enn.* 2: 2. 14 | 3: 7. 14. *Heant.* 1: 1. 17 | 2: 3. 10 | 4: 4. 7 | 4: 8. 12. *Phor.* 1: 2. 7 | 5: 1. 18.
 credie. *And.* 2: 6. 1. *Adel.* 2: 1. 45.
 creditam. *And.* *Per.* 1.
 creditu ſt. *Enn.* 1: 1. 17.
 creditus. *Adel.* 4: 5. 3.
 creditu. *Heant.* 1: 3. 16 | 1: 4. 21. *Phor.* 5: 6. 14.
 creditum ſt. *Adel.* 4: 5. 23.
 creditur. *Heu.* 1: 5. 7.
 credo. *And.* 1: 1. 174 | 2: 1. 11 | 2: 2. 4 | 3: 2. 31 | 4: 1. 40 | 5: 1. 17 | 5: 4. 37. *Enn.* 1: 2. 5 | 2: 2. 41 | 3: 2. 17 | 4: 6. 1 | 5: 1. 11 | 5: 2. 27 | 5: 3. 4 | 5: 4. 18 | 5: 9. 21. *Heant.* 1: 2. 37 | 2: 7. 17 | 3: 3. 20 | 4: 4. 20 | 4: 5. 12 | 4: 28 | 4: 3. 10 | 4: 5. 10. *Adel.* 1: 1. 17 | 5: 4. 12 | 2. 17 | 3: 3. 17 | 4: 1. 21 | 4: 8. 49 | 4: 2. 52 | 5: 9. 17. *Heant.* 1: 2. 6 | 2: 2. 90 | 2: 5. 17 | 2: 9. 17 | 4: 5. 8. 2. 4. 2. *Heu.* 1: 2. 54 | 66 | 3: 1. 41 | 4: 1. 6. 14. 1. 4. 3. 1 | 4: 4. 23 | 5: 1. 6 | 5: 4. 17.
 credon. *And.* 3: 2. 20.
 credundum. *Heant.* 5: 5. 15.
 credunt. *Adel.* 4: 3. 16 | 5: 4. 18.

INDEX

creduaz. *Phor.* 5: 7. 4.
 Cremer. *And.* 11: 17.
 creperunt. *Enn.* 5: 9. 5.
Heaut. 1: 123 | 1: 3. 25.
 crepuit. *Adel.* 2: 7. 11.
 cretendi. *Heaut.* *Pro.* 28.
 cretunt. *Phor.* 5: 2. 16.
 crimen. *Her.* 5: 2. 15.
 cinnamaretur. *Enn.* 5: 2. 16.
 crinine. *Phor.* 2: 1. 5. *Hec.* 5: 2. 20.
 cinnami. *Phor.* 5: 2. 11.
 crispus. *Hec.* 5: 4. 26.
 Criso. *And.* 4: 6. 67. 32 |
 5: 4. 167. 42. 49. *Heaut.*
 3: 1. 29. *Phor.* 5: 2. 26.
 Crisocnem. *Adel.* 5: 4. 3.
 cruceum. *And.* 5: 5. 15. *Phor.*
 2: 1. 21 | 3: 1. 15.
 crugia. *Enn.* 1: 2. 15.
 cruciant. *Enn.* 2: 2. 91.
 cruciat. *Heaut.* 5: 5. 1.
 cruciatum. *And.* 4: 5. 47.
 cruciatu. *Hec.* 5: 2. 7.
 cruciet. *Heaut.* 3: 1. 20.
 Ctesipho. *Adel.* *Phor.* 12: 3. 7.
 7: 2. 14 | 4: 2. 19.
 28. 150 | 5: 2. 1. 15.
 Ctesiphonem. *Adel.* *Phor.* 5: 2.
 2. 4. 13 | 3: 1. 15. 2. 2.
 Ctesiphont. *Adel.* 5: 2. 9.
 cubet. *Adel.* 5: 3. 67.
 cubiculum. *Adel.* 4: 5. 60.
 cubuerat. *Hec.* 5: 2. 67.
 cudo. *Heaut.* 4: 4. 18.
 cui. *And.* 5: 3. 61 | 4: 1.
 5: 5. 6. *Enn.* 2: 5. 11 | 3: 5.
 5: 20 | 5: 6. 197 | 5: 9. 5.
Heaut. *Pro.* 12: 21. 12 | 2.
 2. 5 | 4: 1. 47 | 4: 1. 7 |
 4: 5. 16 | 4: 7. 13 | 5: 2.
Adel. 3: 2. 69 | 5: 2.
 20. 13 | 4: 5. 17 | 5: 1. 60 |
 5: 6. *Phor.* *Pro.* 15: 12 |
 2. 10 | 1: 7. 12 | 1: 5. 18 |
 2: 2. 16 | 3: 2. 19 | 3: 3.
Hec. 1: 8. 70 | 3: 1. 4. |
 3: 4. 17 | 3: 5. 13 | 4: 1.
 11 | 32 | 4: 2. 19 | 4: 4.
 68.
 coja. *Enn.* 2: 3. 28. *Heaut.*
Pro. 8.
 cojam. *And.* 5: 4. 10.
 cojam. *Adel.* 3: 2. 77.
 coquam. *And.* 1: 2. 7 | 2. 5.
 14 | 4: 1. 2. 1 | 4: 1. 2.
Heaut. 1: 20. *Phor.* 2:
 2. 1 | 5: 6. 48.
 coque. *Phor.* 2: 2. 14.
 coquam. *And.* 5: 2. 4.
 coquis. *And.* 2: 1. 16 | 4: 5.
 26. 13. *Heaut.* 2: 2. 4 | 2.
 5: 19 | 4: 1. 17 | 5: 1. 10 |
 5: 2. 4. *Adel.* 5: 4. 8. *Phor.*
 2: 2. 20 | 2: 3. 15 | 3: 2.
 6 | 5: 7. 48. *Hec.* *Pro.* 3:

3: 5. 28. 64 | 4: 1. 46.
 16.
 coquam. *Hec.* 3: 2. 7.
 coquam. *Heaut.* 2: 1. 43.
 culpa. *Enn.* 5: 6. 10.
 culpa. *Adel.* 4: 4. 20. *Phor.*
 2: 5. 11 | 4: 5. 1. 2. 1 | 5:
 3. 4. *Hec.* 2: 1. 11. 12. 11 |
 3: 1. 19 | 3: 5. 26 | 4: 4.
 41. 78.
 culpam. *And.* 2: 3. 5. *Enn.* 2:
 2. 96. *Adel.* 7: 2. 49. *Phor.*
 2: 5. 40 | 1: 4. 10 | 5: 3.
 25. *Hec.* 4: 1. 30 | 4: 7. 4.
 9.
 cu'pent. *Enn.* 2: 2. 0. 4.
 cu'p. *And.* *Pro.* 1: 18 | 2: 1.
 16. 66. 69. 74. 80. 125.
 173. 141 | 2: 1. 9 | 2: 2.
 25 | 2: 1. 30 | 3: 5. 13 | 3:
 5. 17 | 4: 1. 13. 39 | 4: 5.
 32 | 1: 1. 4. 30 | 5: 2. 10.
 15 | 5: 10. 15 | 5: 4. 15.
 42. *Enn.* *Pro.* 8. *Pro.* 22. 3.
 4. 4 | 1: 2. 7. 37 | 2: 1.
 25 | 2: 2. 10. 12. 10. 77 |
 2: 3. 17. 19. 45. 11. 3.
 57. 64. 74 | 3: 2. 42. 3.
 45 | 5: 3. 4. 16 | 3: 1.
 5: 18. 34. 36. 31 |
 4: 1. 8 | 4: 2. 6 | 4: 3. 8.
 16 | 4: 4. 11. 17 | 4: 6.
 14 | 4: 7. 4. 22. 25. 14 |
 5: 1. 22 | 5: 2. 24. 68 | 5:
 4. 2. 14 | 5: 9. 17. 43.
Heaut. *Pro.* 6. *Pro.* 11.
 40 | 4: 2. 8. 2. 2. 12 |
 2: 1. 11. 12. 58. 7. 84 |
 2: 4. 3. 15. 8. 12 | 3: 1.
 4. 0. 39. 64 | 3: 2. 31.
 46. 49 | 4: 1. 2. 29. 13.
 18 | 4: 3. 11 | 4: 4. 4. 15 |
 4: 5. 1 | 4: 5. 11. 40.
 14 | 4: 6. 7 | 4: 8. 2. 11 |
 5: 1. 9 | 5: 3. 14. 20 | 5:
 4. 1. *Adel.* *Pro.* 3. *Pro.*
 18 | 1: 9 | 2. 2. 19. 64.
 07 | 2: 1. 12 | 2: 2. 1. 2.
 3: 1 | 2: 4. 30. 22 | 3: 2.
 42. 15 | 3: 1. 10 | 3: 4.
 15 | 4: 2. 2. 18 | 4: 2. 33 |
 5: 5. 16. 14. 4. 4 | 4: 4.
 6. 1 | 4: 7. 20. 12 | 5: 3.
 37. 14. 15. 64 | 5: 6. 9 |
 5: 7. 20. *Phor.* *Pro.* 8. *Pro.*
 9. 23 | 12: 1. 2. 82 | 1: 3.
 10 | 3: 4. 8. 10. 27. 27.
 31 | 3: 1. 17. 19. 74. 4.
 70 | 3: 1. 26. 30 | 2: 2.
 49. 70. 78. 86 | 3: 1. 2 |
 3: 2. 20. 27 | 3: 3. 1 | 4:
 3. 2. 9. 16. 17. 14 | 4:
 4. 14 | 4: 5. 1 | 5: 1. 21 |
 5: 2. 12 | 5: 3. 11. 25. 12.
 14 | 5: 4. 1 | 5: 5. 11 | 5:
 6. 8. 26. 13. 19 | 5: 7. 15.

17. 41. 47 | 5: 8. 32.
Hec. *Pro.* 12. *Pro.* 1. 11 |
 2. 10. 11. 40. 41. 19.
 61. 99 | 2: 1. 11. 14.
 10 | 3: 1. 20. 109 | 3: 2. 6 |
 3: 5. 25. 45. 49. 12 | 3:
 4. 3 | 5: 1. 25 | 4: 1. 16.
 22. 24. 23. 40. 11. 17.
 61 | 4: 2. 10 | 4: 3. 11 |
 4: 4. 27. 10. 16. 12.
 83. 96 | 5: 3. 35 | 5: 2.
 1 | 5: 1. 26.
 cuprimus. *Hec.* *Pro.* 13.
 cupere. *And.* 4: 2. 35. *Enn.*
 1: 2. 87. *Heaut.* 4: 5. 66.
 cupescem. *Enn.* 15: 13.
 cupescens. *Adel.* 2: 4. 9.
 cupescens. *And.* 5: 1012.
 cupiat. *Adel.* 4: 7. 41.
 cupiam. *Enn.* 1: 2. 67. *Heaut.*
 4: 1. 14.
 cupida. *Hec.* 3: 2. 16.
 cupile. *Adel.* 2: 1. 6.
 cupitum. *And.* *Pro.* 6.
 cupiditate. *Heaut.* 1: 2. 15.
 cupiditates. *Phor.* 5: 4. 2.
 cupidum animam. *Heaut.* 2:
 1. 226.
 cupidus. *Phor.* 1: 1. 6.
 cupidus. *Hec.* 3: 1. 3. 3.
 12.
 cupietat. *Enn.* 4: 1. 6. *Phor.*
 2: 2. 68.
 cupiens. *Enn.* 1: 2. 67.
 cupio. *And.* 4: 1. 17 | 5: 4.
 2. *Enn.* 1: 2. 69 | 7: 92.
Heaut. 3: 1. 16. 58 | 4: 2.
 8. 27 | 5: 2. 18. *Adel.* 2: 2.
 13. 48 | 4: 1. 6 | 4: 5.
 64. 7. 7. 6 | 5: 19. 12.
Phor. 1: 1. 14 | 1: 7 | 1:
 8. 12. 64. *Hec.* 2: 2. 25 |
 4: 1. 9.
 cupis. *And.* 5: 1. 6. *Heaut.*
 3: 1. 10. 40 | 4. 3. 26.
 cupit. *Adel.* 5: 9. 16.
 cupitum. *Heaut.* *Pro.* 6.
 cupitum. *Enn.* 4: 7. 43.
Heaut. 5: 1. 12.
 cuppedinarii. *Enn.* 2: 2. 25.
 cut. *And.* 1: 2. 21. 76. 107 |
 3: 5. 64 | 3: 1. 3 | 4:
 2 | 4. 1. 12. 16 | 4. 8 |
 5: 2. 12 | 5: 1. 17. 16 | 5:
 4. 10. *Enn.* 1: 2. 7 | 3: 1.
 45 | 3: 2. 12 | 3: 3. 17.
 30 | 2: 1. 10 | 3: 1. 23 | 5:
 9. 12. *Heaut.* *Pro.* 1: 12 | 1:
 1. 1 | 2: 3. 13 | 3: 2. 12 |
 5: 5. 1. *Adel.* 1: 1. 16. 17 |
 2: 2. 26 | 4: 5. 18 | 4:
 7. 10. 13 | 5: 2. 1 | 5:
 14 | 5: 7. *Phor.* 4: 5.
 15 | 5: 14. 32. *Hec.* 2: 1.
 17 | 3: 1. 43.
 cusa. *And.* 2: 2. 4 | 5: 2.

VOCABULORUM.

D.

24. *Adel.* 5: 3. 16 | 5: 4.
14. *Phor.* 1: 3. 8 | 1: 5. 5 |
2: 1. 26 | 2: 3. 1 | 5: 1. 34 |
5: 4. 4. *Hec.* 3: 2. 13.
cura maxima. *Phor.* 5: 1. 34.
curabat. *And.* 1: 1. 81.
cupabitur. *And.* 2: 3. 29.
curabo. *Adel.* 1: 4. 144 | 4:
2. 1. *Heant.* 3: 3. 32. *Phor.*
4: 5. 1.
cure. *And.* 1: 5. 25. *Adel.*
4: 5. 46 | 5: 6. 6. *Hec.*
1: 2. 118.
curam. *Adel.* 4: 5. 76.
curam argentariam. *Phor.* 5:
6. 47.
curarant. *Phor.* 1: 2. 34.
curare. *Adel.* 1: 2. 51.
curarem. *Adel.* 5: 1. 10.
curares. *Adel.* 5: 3. 11. *Hec.*
5: 7. 19.
curasse. *Hec.* 2: 1. 30.
curasti. *And.* 5: 2. 6. *Adel.*
5: 1. 1.
curat. *And.* 1: 2. 14.
curare. *Eun.* 3: 2. 47.
curatum. *Phor.* 4: 4. 8. *Adel.*
3: 3. 18.
curatoris. *Eun.* 2: 3. 25.
curavit. *Adel.* 5: 9. 5. *Phor.*
5: 3. 13 | 5: 5. 2 | 5: 7. 11.
curavit. *Adel.* 5: 9. 11.
curem. *Adel.* 2: 2. 58.
curemus. *Adel.* 1: 2. 50.
curentur. *And.* 1: 1. 3.
cures. *Eun.* 3: 2. 48. *Heant.*
1: 1. 24.
curetur. *Hec.* 2: 2. 15.
curiosum. *Eun.* 3: 5. 5.
curis. *Hec.* 2: 1. 33.
curo. *And.* 5: 4. 18. *Adel.* 1:
2. 58 | 3: 3. 82 | 5: 3. 16.
curre. *Adel.* 3: 2. 55. *Hec.* 3:
2. 24 | 3: 4. 29 | 4: 4.
97 | 5: 3. 10.
currentes fervos. *Heant.* *Pro.* 37.
currentem. *Eun.* *Pro.* 36.
Phor. 1: 3. 25.
curriculo. *Heant.* 4: 4. 11.
curritur. *Heant.* *Pro.* 44.
curfando. *Hec.* 5: 3. 17.
curfari. *Hec.* 3: 1. 35.
cutit. *Eun.* 2: 2. 56.
curfices. *Eun.* 2: 2. 47.
curfum. *Phor.* 5: 6. 3.
culfos. *Eun.* 2: 2. 55 | 59.
Phor. 1: 5. 57.
cyathos. *Adel.* 4: 2. 52.
Cyprium. *Adel.* 2: 2. 17, 23 |
204. 14.

D A. *And.* 3: 2. 40 | 5:
3. 30. *Eun.* 2: 2. 50.
Heant. 2: 3. 11 | 4: 3. 10 |
3: 3. 25 | 5: 5. 25. *Phor.*
5: 3. 13 | 5: 8. 19 | 5: 9. 25. *Phor.*
1: 2. 102 | 3: 2. 37. *Hec.* 3:
4. 2. 29.
dabam. *And.* 3: 3. 13. *Heant.*
1: 1. 56.
dabamus. *Phor.* 1: 2. 37 | 5:
1. 33.
dabant. *Heant.* 5: 2. 35.
dabat. *Hec.* 3: 3. 14. *Phor.*
5: 7. 36.
dabis. *Heant.* 1: 1. 23. *Eun.*
4: 8. 29.
dabit. *And.* 1: 3. 9 | 2: 3. 22 |
4: 5. 35. *Eun.* 3: 3. 2 | 5:
2. 60. *Heant.* *Pro.* 33 | 3:
4. 22 | 4: 5. 54. *Adel.* 2: 1.
54.
dabitur. *Heant.* 2: 1. 6 | 4:
4. 16 | 4: 5. 29 | 4: 8. 15.
Adel. 1: 2. 38 | 2: 1. 11.
38 | 5: 3. 33. *Phor.* 4: 4.
21.
dabo. *And.* 2: 1. 27 | 4: 1.
59. *Eun.* 2: 1. 8. 24 | 2:
3. 69 | 3: 2. 25 | 4: 7. 11.
Heant. *Pro.* 10 | 1: 1. 86 |
3: 1. 88 | 5: 5. 16 | 59.
Phor. 4: 3. 57 | 6: 5. 6.
37 | 5: 9. 38. *Hec.* 3: 3.
48 | 4: 4. 75 | 5: 4. 29.
dabunt. *And.* 1: 3. 3. *Phor.*
4: 4. 22.
damnatum. *Phor.* 2: 2. 20.
damnatu. *Phor.* 1: 5. 75.
damni. *Heant.* 4: 4. 25.
damni. *Eun.* 5: 5. 25.
damno. *Heant.* 4: 1. 15.
damnosus. *Heant.* 5: 4. 11.
damnum. *And.* 1: 1. 116.
Adel. 2: 2. 23.
damus. *And.* 2: 1. 9.
Danac. *Eun.* 3: 5. 37.
danda. *Heant.* 3: 1. 47.
dando. *Adel.* 5: 4. 26.
dandum. *Phor.* 3: 2. 48.
dans. *Adel.* 2: 3. 27.
dant. *Heant.* 5: 3. 31. *Phor.*
Per. 1 | 4: 3. 70. *Hec.* 3: 3.
40.
dare. *And.* 1: 3. 6 | 2: 1. 7 |
2: 2. 16 | 2: 6. 21 | 3: 1.
4 | 4: 1. 33. *Eun.* 1: 2. 61 |
3: 2. 14 | 3: 3. 10 | 5: 2.
65 | 5: 27. *Heant.* 3: 1.
40 | 59 | 67 | 78 | 95 | 4:
4. 2 | 4: 5. 41 | 5: 1. 48 |
5: 2. 12. *Adel.* 1: 2. 12 | 2:

1. 40 | 3: 2. 42 | 5: 8. 10.
Phor. 2: 2. 67 | 67 | 1: 2.
47 | 4: 3. 52 | 71 | 4: 5.
8 | 5: 7. 31. *Hec.* 3: 2.
58.
dareem. *And.* 2: 3. 28 | 3: 4.
27 | 5: 1. 11. *Heant.* 3: 1.
102. *Adel.* 3: 2. 20. *Phor.*
5: 7. 17.
darent. *And.* 4: 1. 44.
dares. *Heant.* 4: 5. 31 | 5: 1.
20. *Phor.* 3: 2. 39.
daret. *And.* 1: 1. 74. *Eun.* 5:
5. 17. *Heant.* 3: 2. 23. *Phor.*
1: 2. 71 | 4: 3. 20 | 38.
daretis. *Phor.* 1: 5. 67.
daretur. *Phor.* 1: 2. 34 | 5: 7.
40.
dari. *And.* *Pro.* 2: 1. 2. 20 |
3: 2. 24 | 5: 5. 6. *Eun.* 2:
3. 82 | 4: 7. 16. *Heant.* 4:
5. 10 | 4: 8. 6. *Adel.* 3:
2. 13 | 4: 8 | 3: 78 | 4: 1.
16 | 4: 5. 25. *Phor.* 1: 5.
31 | 2: 2. 60 | 3: 3. 27 | 4:
2. 6 | 4: 3. 28 | 4: 8 | 31 | 5:
6. 40. *Hec.* 1: 2. 52.
das. *Eun.* 3: 1. 16. *Adel.* 3:
2. 46. *Hec.* 1: 2. 38 | 4:
4. 97.
dat. *And.* *Per.* 3. 13 | 1: 5. 8.
62 | 2: 2. 15 | 3: 4. 15 | 2:
3. 2. *Eun.* 1: 2. 87 | 4: 1.
13 | 5: 9. 48. *Heant.* 5: 1.
37 | 35. *Adel.* *Per.* 2. *Phor.*
4. 52 | 14 | 5: 8. 47.
data. *Eun.* 2: 3. 51 | 5: 3 | 5:
16 | 4: 5. 17. *Adel.* 4:
1. 14. *Phor.* 5: 7. 19. *Hec.*
Pro. 1 | 3: 3. 51 | 4: 1.
13.
datam. *Phor.* 5: 6. 45.
datas. *Heant.* 4: 7. 8.
data'ti. *Eun.* 5: 5. 9. *Hec.* 5:
3. 16.
date. *And.* 1: 4. 5 | 3: 2. 5.
Eun. *Pro.* 44. *Heant.* *Pro.*
23 | 35. *Phor.* *Pro.* 30 | 5: 7.
14.
date silentium. *Hec.* *Pro.* 55.
daci. *Eun.* 3: 4. 3. *Phor.* 4:
2. 62.
datum. *And.* 1: 2. 6. *Eun.* 3:
1. 35. *Heant.* 4: 5. 45.
Phor. 4: 5. 11 | 5: 3. 13 | 5:
6. 49 | 50. *Hec.* *Pro.* 40.
44 | 1: 2. 55.
datur. *And.* 2: 1. 1 | 3: 3. 9.
24. *Heant.* 2: 3. 104. *Adel.*
3: 3. 64 | 5: 8. 28. *Hec.* *Pro.*
44 | 2: 1. 44.
daturum. *And.* 1: 1. 122.
Heant. 3: 1. 95 | 3: 3. 45 |
4: 3. 16. *Phor.* 4: 3. 22.
daturus. *Heant.* 4: 5. 36 | 4:
6. 13.

I N D E X

Dave. *And.* 1: 2. 19, 28 | 1: 3.
11: 2. 9, 30 | 1: 2. 4. 6 |
3: 1. 18 | 3: 2. 9 | 3: 4.
10 | 4: 1. 40 | 5: 6. 1, 8,
14. *Phor.* 1: 2. 2, 13.
Davi. *And.* *Per.* 8.
Davo. *And.* 2: 1. 2 | 2: 5. 4 |
5: 19 | 5: 4. 15.
Davom. *And.* 2: 1. 3 | 3: 3.
47 | 4: 5. 48 | 5: 2. 1, 21 |
5: 7. 7.
Davos. *And.* 4: 1. 18 | 4: 3.
6.
Davum. *And.* 1: 1. 14 | 1: 2.
2.
Davus. *And.* 1: 1. 13 | 1: 2.
21 | 2: 6. 3 | 3: 4. 4.
de. *And.* *Pröl.* 26 | 1: 2. 13 |
1: 3. 2. 6, 22 | 1: 5. 17,
30, 40 | 6: 12 | 2. 23 | 3:
8 | 4: 1. 27 | 4: 5. 56 |
5: 4. 6, 47 | 5: 6. 8. *Eun.*
1: 2. 8. 114 | 2: 2. 4, 31 |
2: 3. 6 | 3: 1. 4 | 3: 2.
4 | 3: 1. 4 | 3: 5. 19, 6 |
4: 1. 7 | 4: 4. 12, 54 |
4: 7. 14 | 5: 3. 12 | 5: 5.
19. *Heant.* *Pröl.* 33 | 1: 2. 1 |
21 | 86 | 1: 2. 13 | 2: 2. 1 |
2: 3. 9, 22, 40 | 3: 1. 15,
20, 30 | 3: 2. 46 | 3: 3.
13, 14, 31 | 4: 1. 37, 29,
45 | 4: 2. 7, 14 | 4: 3.
12 | 4: 5. 12, 47. *Adel.*
Pröl. 4 | 1: 1. 13 | 1: 2. 13,
37 | 4: 8, 71 | 2: 1. 50 | 2:
2. 9, 35 | 4: 3. 3. 8,
11, 81 | 3: 4. 5, 54 | 3:
5: 1 | 4: 4. 1, 6, 15 | 4:
7. 6 | 5: 3. 29, 31, 55 | 5:
4. 27 | 5: 8. 17 | 5: 0. 8.
39. *Phor.* *Pröl.* 22, 23 | 1:
1. 2. 9 | 1: 3. 22 | 2: 2. 8,
17 | 5: 5. 57 | 5: 19 | 2: 3. 4,
21 | 3: 1. 17 | 4: 3. 7 | 4:
4. 26 | 5: 1. 17 | 5: 2. 13 |
5: 6. 45 | 5: 7. 7. *Hec.* 2:
1. 16 | 2: 2. 8. 9, 11 | 3: 1.
29 | 3: 2. 13 | 3: 3. 31, 43 |
3: 5. 5, 25 | 4: 4. 3, 0,
78 | 5: 1. 1, 7, 15 | 3:
14 | 5: 2. 9.
den. *Eun.* 2: 3. 9. *Heant.* 4:
6. 6. *Phor.* 4: 4. 6 | 5:
7. 8. *Hec.* 1: 2. 27,
19.
deambulation. *Heant.* 4: 5.
2.
deambulationum. *Heant.* 3: 3.
26.
decimo. *Heant.* 4: 6. 21.
debacchatus. *Adel.* 2: 1. 30,
31.
debeam. *Eun.* 5: 2. 22.
debeo. *And.* 4: 1. 51. *Phor.*
4: 1. 51.

debet. *Heant.* 4: 5. 43. *Phor.*
4: 3. 56.
debilia. *Adel.* 4: 5. 3.
debui. *Phor.* 1: 2. 3 | 5: 7.
30.
decem. *And.* 5: 4. 49.
Heant. *Per.* 10 | 3: 1. 42 |
4: 4. 2 | 4: 7. 7 | 5: 1.
36. *Adel.* 2: 2. 7 | 4: 5.
57. *Phor.* 2: 2. 46 | 4:
3. 58 | 19, 62. *Hec.* 5: 3.
24.
decidebat. *Hec.* 3: 5. 55.
decidet. *Adel.* 5: 3. 30.
deceperit. *Heant.* 4: 4. 3.
decepta. *Phor.* 3: 1. 5.
deceperit lum. *And.* 4: 1.
45.
deceperit. *Adel.* 4: 2. 5.
deceperit. *Heant.* *Pröl.* 32.
dece. *And.* 2: 5. 10 | 2: 6.
14. *Eun.* 4: 7. 19 | 4: 4.
51. 35. *Heant.* 5: 5. 30.
Adel. 3: 4. 45 | 6: 1. 5.
8. 5, 25, 31. *Hec.* 1: 2.
80 | 2: 2. 30.
decidi. *Heant.* 2: 1. 9.
decidit. *Phor.* 4: 4. 26.
decimus. *Adel.* 3: 4. 29.
decipi. *And.* 1: 5. 36. *Phor.*
5: 7. 34.
decipiam. *Heant.* 4: 4. 6.
decipis. *Phor.* 3: 2. 43.
decipit. *Phor.* 3: 2. 43.
declarat. *Heant.* 2: 3. 43.
declinatam. *Hec.* 2: 1. 3.
declinat. *Heant.* 5: 8. 16.
decrepito. *Eun.* 2: 1. 25.
decreturn. *Heant.* 2: 4. 12 |
3: 1. 56.
decretat. *And.* 1: 5. 3.
decreturn. *Hec.* 1: 2. 73.
decreturn. *Hec.* 2: 1. 15.
decreverunt. *And.* 3: 3. 14.
decrevi. *Heant.* 1: 1. 95 | 5:
1. 67. *Hec.* 3: 5. 4 | 4: 1.
27 | 4: 2. 10.
decuit. *Heant.* 1: 1. 48 | 5:
2. 12.
decumbas. *Phor.* 2: 1. 28.
decum. *And.* 1: 7. 18 | 5: 4.
51. *Eun.* 5: 7. 2.
dedecoras. *Hec.* 2: 1. 13.
dedecori. *Heant.* 2: 3. 93.
dederas. *Heant.* 4: 1. 4.
dederat. *Eun.* 4: 1. 11. *Heant.*
3: 3. 40. *Adel.* *Per.* 9.
Hec. *Per.* 4 | 3: 3. 14.
dedere. *And.* 1: 5. 36. *Eun.*
3: 4. 6. *Heant.* 5: 1. 43.
deris. *Adel.* 5: 9. 24.
derisit. *And.* 1: 1. 116.
Heant. *Pröl.* 3. *Adel.* 3:
4. 33. *Phor.* 2: 3. 21 | 3: 2.
29.
de. *Eun.* 1: 2. 89. *Heant.*

2: 3. 108 | 3: 1. 47 | 4: 1.
16. *Adel.* 1: 2. 16 | 2: 1.
24 | 50. *Phor.* 5: 8. 50.
Hec. 4: 4. 62 | 5: 4. 6.
dedimus. *Phor.* 5: 6. 19.
dedisti. *Eun.* 4: 3. 10. *Adel.*
1: 2. 34, 52 | 3: 4. 4,
17 | 4: 12.
dedisse. *Eun.* *Pröl.* 24. *Phor.*
3: 1. 2.
dedissem. *Adel.* 3: 3. 14.
dedit. *And.* 1: 1. 62, 115.
Eun. *Pröl.* 9 | 1: 2. 29,
42 | 2: 2. 41 | 4: 3. 10 |
4: 4. 33 | 5: 8. 10, 15,
114. *Pröl.* 12 | 2: 3. 4 |
4: 1. 42 | 4: 6. 3. *Adel.*
1: 2. 60 | 3: 1. 16 | 4: 2.
96 | 4: 5. 56 | 5: 9. 18,
19. *Phor.* 5: 9. 50.
delita. *Eun.* 5: 2. 3.
delitum. *Hec.* 3: 1. 14.
delo. *And.* 5: 3. 26. *Heant.*
4: 3. 3. *Hec.* 3: 2. 7.
deducuntur. *Eun.* 2: 1. 1.
deducatur. *Eun.* 2: 1. 90.
deduce. *Eun.* 2: 2. 90.
deducit. *Eun.* 3: 24.
deducit. *Hec.* 1: 2. 60.
deducta. *Eun.* 2: 3. 18.
deductam. *Eun.* 4: 4. 15.
Adel. 4: 5. 60.
deductus. *Eun.* 3: 1. 22 | 4:
4. 10, 19 | 4. 0 | 5: 5.
21.
deducunt. *Eun.* 2: 2. 22.
deerat. *Phor.* 1: 5. 69.
defatigat. *Adel.* 4: 1. 3.
defendam. *Adel.* 3: 4. 47.
defendendam. *Phor.* 1: 4.
48 | 1: 5. 36.
defendere. *Adel.* 4: 6. 41.
defensorem. *And.* 4: 6. 18.
Eun. 4: 6. 32.
defect. *Heant.* 4: 7. 3.
deferam. *Heant.* 4: 5. 51.
deficient. *And.* 3: 2. 27.
deseret. *Heant.* 4: 6. 18.
desertur. *Heant.* *Pröl.* 45.
deservisse. *Adel.* 1: 2. 72.
desessa. *Eun.* 5: 7. 7.
desessi. *Adel.* 2: 2. 5.
desessus. *Adel.* 4: 6. 1. *Hec.*
3: 4. 29.
defatigatus. *And.* 4: 1.
45.
defatiget. *Eun.* 2: 1. 14.
defatiget. *Phor.* 5: 3. 11.
defectus. *Phor.* 4: 1. 25.
deficies. *Phor.* 1: 4. 33.
defecimus. *Phor.* 3: 1. 8.
deseri. *Hec.* 5: 2. 2.
desit. *Eun.* 2: 2. 12. *Phor.* 3:
3. 10.
defraudans. *Phor.* 1: 1. 10.
defruct. *Adel.* 2: 2. 39.
defugiam.

VOCABULORUM.

defugiū. *Eum.* 2: 2. 97.
defundū. *Adel.* 3: 4. 63.
defunctus. *Eum.* *Prosl.* 25.
defugium auctoritatem. *Eum.*
2: 3. 97.
defuinger. *Phor.* 5: 2. 32.
degeret. *Adel.* 4: 1. 6.
degeret. *Phor.* 2: 2. 70.
dehinc. *Adel.* *Prosl.* 22 | 1: 2.
19. *Eum.* *Prosl.* 14 | 2: 3. 4 |
5: 2. 33. *Adel.* *Prosl.* 22.
dehortatus. *Phor.* 5: 7. 17.
degerat. *Eum.* 2: 3. 37.
degerat. *Hec.* 5: 2. 5.
dein. *Adel.* 1: 1. 32 | 3: 3. 20.
Phor. *Per.* 9. *Hec.* *Per.* 5.
deinde. *Adel.* 2: 6. 10 | 3: 2.
3. *Eum.* 3: 5. 45. *Heant.*
Prosl. 3: 19 | 4: 8. 23. *Hec.*
2: 2. 68.
delatam. *Phor.* 1: 2. 100.
delatam. *Phor.* 5: 7. 65.
delectamento. *Heant.* 5: 1.
79.
delectatio. *Heant.* 5: 2. 34.
delectet. *Eum.* 4: 1. 11.
deleo. *Eum.* 2: 3. 4.
delebera. *Adel.* 2: 1. 42.
deleberandum. *Phor.* 2: 3.
17.
deliberet. *Hec.* 3: 5. 38.
delibutum. *Phor.* 5: 6.
16.
delictum. *Adel.* 4: 5. 48.
delinquunt. *Hec.* 4: 9. 41.
deliras. *Adel.* 4: 7. 43.
deliras. *Andr.* 4: 5. 13. *Adel.*
5: 8. 13. *Phor.* 5: 3. 18.
delirat. *Phor.* 5: 4. 8.
deluderet. *And.* 3: 4. 4.
deluderet. *And.* 1: 2. 32.
dem. *Heant.* 1: 1. 38 | 4: 4.
29 | 4: 7. 33 | 5: 5. 6.
Phor. 4: 5. 3.
Demeca. *Adel.* *Per.* 1: 10 | 1:
1. 55 | 2: 20. 35. 44.
55 | 3: 19. 31. 68. 74 |
55 | 4: 15. 21. 37. 41. 46.
55 | 4: 7. 16 | 5: 8. 13 | 5:
3. 10. 32. 45 | 5: 5. 1 | 5:
7. 19 | 5: 8. 1 | 5: 9. 2. 4.
12. 21.
Demeam. *Adel.* 5: 6. 2.
demens. *Adel.* 3: 1. 11. *Heant.*
2: 3. 16.
dementia. *Adel.* 3: 3. 36.
dementiam. *Adel.* 4: 7. 40.
Demupho. *Phor.* *Per.* 1: 2. 2.
5. 6. 92 | 4: 3. 32 | 4:
5. 11 | 5: 3. 12 | 5: 7. 13 |
5: 76 | 5: 8. 22. 25.
42.
Demiphonem. *Phor.* 5: 7.
5.
demitor. *Heant.* 1: 5. 5 | 2:
Tercentum.

1. 121. *Hec.* 4: 1. 74.
demit. *Eum.* 2: 3. 23.
demit. *Eum.* 4: 1. 13.
demonstrat. *Phor.* 1: 5.
76.
demonstravit. 4: 4. 9.
demonstas. *Adel.* 2: 1. 16.
demptens. *Adel.* 5: 3. 33.
dempti. *Adel.* 4: 17. 18.
demulceam. *Heant.* 4: 5.
14.
demum. *And.* 4: 1. 59 | 5:
3. 11. *Heant.* 2: 3. 3. 12 |
3: 1. 90. *Adel.* 2: 2. 35 |
2: 3. 2 | 5: 3. 19 | 5: 8. 15.
Hec. 1: 2. 53.
demos. *And.* 3: 3. 28.
Heant. 3: 1. 68. *Adel.* 5:
8. 27.
denarrabo. *Phor.* 5: 7. 31.
denegando. *And.* 4: 1. 6.
denegarar. *And.* 1: 5. 6.
denegare. *And.* 4: 1. 4.
denegar. *Heant.* 3: 1. 78.
deneger. *And.* 1. 1. 131.
denique. *And.* 1: 1. 130 | 3:
3. 35. *Eum.* *Prosl.* 40 | 1: 2.
18 | 3: 1. 42. 53.
Heant. 3: 1. 7 | 3: 7. 8.
Adel. *Per.* 6 | 2: 2. 33 | 3:
3. 60 | 3: 4. 31 | 5: 9. 12.
Phor. 1: 2. 73 | 2: 1. 11 | 4:
3. 44 | 5: 6. 41. *Hec.* 1:
2. 48. 81. 108 | 3: 4. 10 |
4: 4. 95 | 5: 3. 8.
deot. *And.* *Prosl.* 8.
denec. *Adel.* 2: 2. 36.
dentus. *Heant.* 5: 1. 47.
denuo. *Eum.* 4: 5. 24 | 5: 2.
60. *Heant.* 3: 2. 32 | 4: 6.
4. *Phor.* 5: 6. 39. *Hec.*
Prosl. 38 | 4: 4. 19.
Deo. *Phor.* 1: 2. 24.
Deorsum. *Eum.* 2: 2. 47.
Adel. 4: 2. 34. 36.
Deorum. *And.* 5: 5. 3. *Heant.*
4: 3. 14.
Deos. *And.* 3: 3. 7. 41 | 4:
1. 39 | 4: 2. 11 | 5: 1. 15.
Heant. 5: 1. 6 | 5: 4. 15.
Adel. 2: 4. 11 | 3: 1. 11 |
3: 4. 45 | 4: 5. 19. 65.
70. *Phor.* 1: 5. 31 | 5: 3. 37.
Hec. 3: 5. 26 | 5: 2. 6.
depasici. *Phor.* 1: 3. 14.
deperet. *Eum.* *Per.* 8.
deperit. *Heant.* 2: 2. 14.
deperum. *Heant.* 5: 1. 78.
depinxit. *Phor.* 1: 5. 38.
depravat. *Phor.* 4: 4.
16.
deprehendit. *Hec.* *Per.* 8.
deputati. *Phor.* 7: 85.
deputabo. *Phor.* 1: 5. 21.
deputare. *Phor.* 1: 5. 16.
deputat. *Hec.* 4: 1. 9.

deputat. *Hec.* 3: 5. 27 | 5: 3.
3.
deputat. *Heant.* 1: 1. 83.
deceptent. *Hec.* 4: 1. 39.
deridendum. *Eum.* 5: 9.
37.
derisum. *Eum.* 3: 2. 23.
derides. *Heant.* 5: 1. 42.
Adel. 5: 3. 66.
derivem. *Phor.* 2: 1. 9.
Des. *Eum.* 1: 1. 15 | 5: 8. 45.
Heant. 2: 3. 81 | 3: 1. 61 |
4: 8. 14. 27. *Hec.* 3: 3.
38.
deseram. *Adel.* 3: 4. 52.
desertas. *And.* 3: 5. 35. 36.
deserat. *Heant.* 5: 1. 54.
Adel. 3: 4. 31.
deserere. *Hec.* 4: 2. 16.
deserta. *Adel.* 5: 4. 12.
deserta anus. *Phor.* 5: 1.
24.
desit. *Heant.* 2: 4. 17.
desitum. *Eum.* 5: 2. 6.
desitum. *And.* 2: 3. 23 |
4: 2. 11.
desitum. *Adel.* 5: 4. 19.
desitum. *Heant.* 2: 3. 17.
desitum. *Eum.* 2: 2. 7.
desideret. *Eum.* 1: 2. 113.
desiderio. *Heant.* 2: 3. 66 |
4: 5. 5.
desiderium. *Hec.* 1: 2. 23.
desiderio. *Heant.* 3: 1. 16.
Hec. 3: 5. 38.
designavit. *Adel.* 1: 2. 7.
desinat. *Phor.* 2: 2. 72.
desinat. *And.* *Prosl.* 22.
desinas. *Eum.* 5: 3. 45. *Adel.*
4: 1. 21. *Phor.* 1: 2. 19.
Hec. 5: 3. 12.
desinat. *Eum.* *Prosl.* 16.
desine. *And.* 5: 6. 8. *Eum.* 2:
3. 54. *Heant.* 5: 1. 6.
Adel. 1: 2. 43. *Phor.* 1: 2.
3 | 2: 3. 30.
desinet. *And.* 2: 6. 10 | 5: 1.
18.
desinit. *Heant.* 2: 3. 64.
desino. *Adel.* 1: 2. 37 | 3: 3.
67.
desistat. *Phor.* 4: 3. 29.
desistit. *Hec.* 1: 2. 30.
desit. *Heant.* 3: 3. 26. *Phor.*
1: 3. 18.
desistit. *And.* 4: 1. 36.
despicatam. *Eum.* 2: 2. 91.
despoliare. *And.* 4: 6. 21.
despondam. *Heant.* 4: 5.
10.
despondit. *And.* 5: 6.
16.
despondeo. *Heant.* 4: 5.
31.
despondet. *And.* *Per.* 4.
despondens. *Heant.* 4: 5.
d

INDEX

73.
despondi. *And.* 1: 1. 75. *Adel.*
4: 7. 17.
despondidit. *Phor.* 5: 7. 32.
despondit. *Adel.* 4: 5. 36.
Hee. 1: 2. 49.
desponsam. *Heant.* 4: 8. 25 |
5: 1. 18.
delubrio. *Heant.* 4: 2. 6.
delicti. *And.* 2: 3. 18 | 2: 5.
26 | 3: 4. 13. *Eunn.* 1: 2.
48 | 5: 9. 48. *Heant.* 3:
3. 44. *Phor.* 1: 2. 96 | 3:
2. 37.
detestorem. *And.* 1: 2. 22.
detestores. *Heant.* 3: 1. 74.
detestram. *Heant.* 1: 1. 27.
detestreo. *Adel.* 1: 2. 64.
detestrendo. *Hee.* *Proh.* 35.
detestree. *Phor.* *Proh.* 3.
detestrum. *And.* 5: 1. 16.
detestruum. *Hee.* *Proh.* 27.
detineo. *Eunn.* 2: 2. 49.
detraho. *Phor.* 4: 1. 8.
detraho. *Heant.* 4: 1. 38.
detrahunt. *Heant.* 1: 1. 72.
detrahit. *Hee.* 5: 3. 31.
detrahunt. *Hee.* 4: 1. 58.
detrahit. *Eunn.* 4: 4. 39.
Hee. *Per.* 3.
detrimunt. *Hee.* 2: 1. 37.
detur. *And.* 2: 1. 14. 35.
Eunn. 2: 3. 71 | 4: 3. 4.
devincunt. *Heant.* 2: 4.
15.
devinctum. *And.* 3: 3. 29.
devinctus. *Hee.* 1: 2. 95.
devinxit. *Heant.* 1: 2. 33.
devenisse. *Heant.* 4: 5. 2.
deverberasse. *Phor.* 2: 2.
13.
devericulum. *Eunn.* 4: 2.
7.
devia. *And.* 3: 2. 11.
devitem. *Phor.* 1: 4. 3.
devito. *And.* 3: 5. 5.
Deum. *And.* 1: 5. 2. 9. *Eunn.*
3: 5. 39 | 5: 4. 21. *Adel.*
4: 1. 19. *Heant.* 1: 1. 9.
Phor. 2: 1. 31 | 2: 2. 4.
Hee. 2: 1. 1.
devortur. *Phor.* 1: 5. 82.
devortur. *Heant.* *Per.* 4.
Deas. *Eunn.* 5: 2. 36. *Hee.* 5:
4. 3.
dextera. *And.* 4: 4. 13.
dexteram. *And.* 4: 5. 12.
dextram. *And.* 1: 5. 55. *Adel.*
4: 2. 44.
dextrum. *Eunn.* 4: 7. 5.
dii. *And.* 1: 4. 5 | 2: 2. 1 |
4: 1. 18. 41 | 4: 3. 1 | 4:
5. 5. 22 | 5: 4. 43 | 5:
6. 9. *Eunn.* 2: 1. 1. 2: 2.
2. 97 | 2: 3. 9 | 3: 1. 25 |
4: 1 | 3: 2. 21 | 4: 1. 1 | 4:

7: 20 | 5: 2. 43 | 5: 4. 2 |
5: 9. 2. 7. *Heant.* 1: 1.
10 | 3: 1. 33. 54. 96. 98 |
4: 2. 8 | 4: 5. 1. 6 |
5: 1. 80 | 5: 4. 5. *Adel.*
3: 3. 27. 36 | 5: 4. 1 | 4:
5. 67 | 4: 7. 20. 31 | 5: 7.
19 | 5: 9. 71. *Phor.* 1: 2.
73 | 1: 5. 13 | 2: 2. 74 | 3:
2. 34 | 5: 3. 19 | 4: 3. 31 |
4: 1. 61 | 5: 1. 33. 30 | 5:
3. 25 | 34 | 5: 6. 43 | 5:
7. 61. 33 | 5: 3. 16. *Hee.* 1:
2. 21. 27. 31. 39 | 2: 1. 9.
10. 36 | 2: 2. 16 | 3: 2.
19 | 3: 4. 27 | 3: 5. 19 |
4: 2. 3 | 4: 4. 20 | 5: 4.
24.
Diane. *Adel.* 4: 2. 43.
dic. *And.* 1: 1. 18. 58 | 2: 1.
23. 24 | 2: 3. 9. 20 | 4: 1.
42 | 4: 5. 15. 24. 25 | 5:
3. 2 | 5: 4. 29. *Eunn.* 1: 2.
20 | 4: 4. 39. 56 | 4: 6.
28 | 5: 2. 11 | 5: 6. 8.
Heant. 2: 3. 60. 105. 108 |
3: 1. 86 | 4: 4. 12 | 4:
5: 18. 22. 120 | 4: 8. 22 |
5: 1. 11. *Adel.* 4: 3. 33 |
4: 3. 30 | 4: 5. 9 | 4: 7.
8. *Phor.* 2: 3. 7. 8. 12. 16 |
4: 3. 38 | 4: 4. 31 | 5: 1.
21 | 5: 8. 59. *Hee.* 1: 2. 9.
28 | 3: 2. 23 | 3: 5. 16 |
4: 4. 7 | 3: 5. 11. 28 |
5: 4. 24. 25.
dicam. *And.* 1: 5. 17 | 2: 1.
23 | 2: 2. 18 | 2: 3. 1. 10.
26 | 3: 3. 22 | 3: 4. 6. 15.
20 | 3: 5. 6. 9 | 4: 2. 25.
Eunn. 2: 3. 77 | 3: 2. 43 |
3: 4. 5 | 5: 1. 6 | 5: 4.
20. 46. *Heant.* *Proh.* 3 | 1.
1. 25 | 2: 3. 76. 99 | 3: 1.
94 | 3: 3. 27. 47 | 4: 3.
22. 23 | 4: 6. 14 | 4: 8.
25 | 5: 1. 64 | 5: 2. 33 | 5:
4. 10. *Adel.* 2: 3. 4 | 3:
3. 21 | 4: 1. 12. 15 | 4:
4. 16 | 4: 5. 12 | 4: 7. 1 |
5: 3. 23 | 5: 9. 28. *Phorm.*
1: 2. 74. 77 | 2: 1. 15 | 3:
2. 2. 3 | 3: 3. 33 | 4: 3.
25 | 5: 5. 10 | 5: 8. 62.
Hee. 1: 2. 38 | 3: 4. 20.
22. 36 | 3: 5. 2 | 4: 1. 5 |
5: 1. 18 | 5: 3. 13.
dicant. *And.* 5: 3. 27.
dicas. *And.* 1: 7. 34 | 3: 2.
22. 29 | 4: 1. 28. *Eunn.* 2:
3. 62 | 4: 6. 31 | 5: 9. 14.
Adel. 2: 1. 6 | 3: 2. 51 |
4: 3. 8. *Phorm.* 4: 3. 63.
Hee. 1: 2. 4. 79.
dicat. *And.* 4: 1. 16 | 5: 3.

6. 24. *Eunn.* *Proh.* 15 | 3:
7. 23 | 4: 4. 37. 43.
Heant. 3: 2. 30. *Phorm.*
Proh. 12 | 2: 3. 4: 4. 4.
58. *Hee.* 4: 1. 41 | 4: 2.
15 | 5: 3. 19.
dicebam. *Heant.* 4: 5. 33.
dicebant. *And.* 1: 1. 60.
dicebas. *Eunn.* 2: 3. 78.
dicebat. *Eunn.* 1: 2. 32 | 4: 4.
33.
dicenda. *Eunn.* 2: 3. 36.
dicendo. *Heant.* 4: 3. 33.
dicendum. *And.* 2: 6. 25.
Adel. 4: 5. 10.
dicens. *Heant.* 3: 1. 49.
dicent. *Phor.* 1: 5. 4. *Hee.* 3:
1. 72.
dicere. *And.* *Proh.* 16 | 1: 1.
70 | 2: 5. 23 | 2: 2. 6 | 5:
1. 25 | 5: 2. 17 | 5: 4. 17.
Eunn. *Proh.* 10 | 3: 2. 31 | 4:
3. 17 | 4: 5. 10 | 5: 4. 19.
Heant. 2: 1. 16 | 5: 1. 81 |
4: 1. 19. 20 | 5: 4. 19.
Adel. 1: 2. 60 | 2: 1. 32 |
4: 5. 41. 56 | 5: 3. 36 | 5:
4. 24. *Phor.* 2: 2. 30. 77.
Hee. 1: 2. 43 | 4: 4. 90.
dicere. *And.* 4: 1. 36.
Heant. *Proh.* 9. *Adel.* 4:
4. 15 | 4: 5. 42. *Phor.* 2:
2. 70 | 4: 1. 2.
diceres. *Eunn.* 4: 2. 95. *Phor.*
1: 2. 55 | 5: 5. 8.
dicere. *And.* 1: 1. 3. *Phorm.*
Proh. 15 | 2: 2. 34. *Hee.* 4:
1. 35.
dices. *And.* 2: 4. 8 | 5: 7.
22. *Eunn.* 3: 5. 19. *Heant.*
1: 1. 20. *Adel.* 2: 2. 45 |
3: 1. 11. *Phor.* 2: 1. 20 | 3:
7. 8 | 4: 3. 22. *Hee.* 1: 2.
33.
dicet. *Eunn.* 3: 2. 70. *Heant.*
Proh. 31 | 4: 5. 24. *Adel.*
3: 3. 9. *Phor.* 1: 5. 5 | 4:
4. 3.
diceitur. *Heant.* 1: 1. 36 | 2:
3. 97.
dici. *And.* 2: 5. 15 | 5: 3. 3.
Eunn. 1: 2. 97. *Heant.* 1:
1. 54 | 3: 1. 19 | 3: 2. 9.
Phor. 2: 2. 55 | 5: 2. 2 | 5:
6. 15. *Hee.* 1: 2. 15 | 3: 1.
12 | 3: 4. 2.
dicimus. *Heant.* 2: 3. 63.
dics. *And.* 2: 2. 26 | 4: 5.
15. *Eunn.* 2: 1. 15 | 2: 2.
44 | 2: 3. 7 | 3: 5. 59. 64.
Heant. 5: 1. 15 | 5: 2. 40.
Adel. 3: 4. 32 | 4: 3. 18.
Phor. 2: 2. 49 | 4: 3. 18.
17 | 5: 8. 13. 62. *Hee.* 1:
2. 65 | 2: 2. 22 | 5: 1.
10.

V O C A B U L O R U M.

dicti. *And.* 1: 1. 4. *Eum.* 2: 1.
1: 4. 7. 0. 1. *Heant.* 2: 1. 8.
1: 0. 7. 8 | 1: 3. 2. 7. *Adel.* 1: 1.
1: 1 | 2. 6. 1. *Phor.* 1: 3. 1.
12. *Hea.* 1: 1. 11.
dictio. *Eum.* 1: 2. 16. *Heant.*
4: 8. 2. 1. *Hea.* 1. 2. 1.
dico. *And.* 1: 2. 11 | 4: 1. 2.
21: 1. 4. 10. *Eum.* 1: 2.
8. 9 | 2. 1. 8. 6 | 1: 1. 4. 1.
1: 1. 1. 1 | 1: 1. 1. 26. 4. 1.
7: 1. 1. 1. 4. 0. *Heant.*
2. 1. 3. 20. 2. 4. 1. 1. 1. 2. 1.
4: 1. 1. 1. 1. 4. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
6. *Adel.* 1: 2. 1. 17 | 1: 1.
19. *Phor.* 1: 1. 2. 1. 2. 1. 1.
4. 2. 1. 2. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
1: 2. 10 | 1: 3. 1. 1. 1. 1. 1.
11. *Hea.* 2: 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
4: 1. 1. 1. 4. 1. 100.
dictis. *And.* 1: 1. 5. 4. *Eum.* 1: 1.
2. 6. 6. 7. *Heant.* 2: 1. 1.
11: 2. 1. 1. 1. 1. 1. 4. 1. 1. 1.
4. 1. 2.
dictatam. *Eum.* *Per.* 1.
dictio. *Phor.* 1: 1. 5. 6.
dictis. *And.* 1: 1. 20. *Eum.*
1: 4. 1. 9. *Heant.* 1: 7. 7. 6.
Phor. 1: 1. 4. 16 | 1: 2. 1. 1.
1: 1. 16 | 1: 7. 8. 1. *Hea.* 1: 1.
1. 4. 9.
dictat. *Heant.* *Prol.* 22.
Phor. *Prol.* 4.
dictio. *Phor.* 1: 1. 7. 0 | 1: 8.
1. 4.
dictis. *And.* 6. 1. 14. *Heant.*
1: 1. 6. 8. *Adel.* 2: 1. 2. 1.
dictum. *And.* 1: 1. 2. 2. 1. 3.
1: 1. 7. 4 | 6. 1. *Eum.* *Prol.*
4. 0. 6. 4 | 2. 1. 3. 7 | 1.
1: 1. 8. 4. 0. 2. 1. 4. 1. 1. 4.
4: 1: 8. 16. *Heant.* *Prol.*
10 | 4: 1. 1. 1. 4. 8. 1. 8. 1. 1.
1. 8. 1. 1. *Adel.* 1: 3. 1. 0 |
1: 1. 8. 2. *Phor.* 2: 1. 2. 4. 0.
1: 1: 2. 1. 7. 1. 8.
dictura. *Eum.* 1: 1. 1.
dicturam. *And.* 4: 1. 12.
dicturum. *And.* 2: 1. 1. 3.
dicturus. *Eum.* 4: 1. 4. 3. 9.
Heant. *Prol.* 17.
dictus. *Heant.* 1: 4. 2.
dictus. *And.* 1: 1. 1. 7.
dicundi. *Phor.* *Prol.* 22.
dicundum. *Phor.* 4: 1. 1. 1. 4.
dicunt. *Eum.* 2: 1. 2. 10 | 1: 4.
dicunt. *And.* 1: 4. 8. *Adel.*
Prol. 17 | 1. 1. 3.
dicuntus. *Heant.* 1: 2. 1. 8.
dicidimen. *Heant.* *Prol.* 10.
dictici. *Hea.* *Prol.* 1. 4.
diculam. *And.* 4: 2. 2. 27.
dicrum. *Heant.* 1: 1. 16.
dici. *Eum.* 4: 1. 9. 1. *Heant.* 1: 1.
1. 1. 1. 1. 1. 2. 7.
dicem. *And.* 1: 1. 1. 1. 1. 1. 4.

[illegible]

Adel. 1: 1. 19.
dimid. *Phor.* 2: 1. 12.
dimidium. *Adel.* 1: 1. 16.
Phor. 2: 2. 4.
diminuat. *Enn.* 1: 7. 11.
diminuat. *Adel.* 1: 2.
 12.
di mirto. *Enn.* 1: 7. 4. 4.
di murem. *Adel.* 1: 7. 17.
Dionysii. *Heaut.* 1: 1. 10 | 4 |
 4. 11.
Diphili. *Adel.* *Pro.* 6.
diu. *Adel.* 1: 7. 18.
diuri. *Adel.* 1: 7. 10.
Li. 2. *Adel.* 1: 1. 11 | 1: 1.
 10. *Adel.* 1: 2. 11 | 1: 1.
 1: 4. 10 | 1: 1. 8. *Phorm.*
 1: 2. 6. 1: 6. 14 | 1: 7.
 1. *Heu.* 1: 2. 11 | 4: 4.
 11.
diffic. *Heaut.* 1: 2. 18. *Adel.*
 1: 2. 4. 5.
difficili. *Phor.* 1: 2. 13.
difficili. *Heu.* 1: 2. 15.
difficuli. *Phor.* 1: 2. 8.
difficuli. *Adel.* 1: 2. 40.
diffido. *Andr.* 1: 1. 111.
Phor. 1: 3. 18.
difficere. *Enn.* 2: 2. 11. *Heu.*
Pro. 16.
difficem. *Heu.* *Pro.* 1. 8.
difficer. *Adel.* 1: 1. 19.
difficilio. *Adel.* 1: 1. 16.
difficili. *Andr.* 4: 7. 13.
difficilio. *Heu.* 1: 2. 16.
diffidui. *Enn.* 4: 3. 4. *Adel.*
 1: 4. 20.
discipulum. *Heu.* 1: 1. 16.
disciplinam. *Enn.* 2: 1. 19.
discipline. *Enn.* 2: 1. 12.
discipline. *Adel.* 1: 1. 1.
discipuli. *Andr.* 1: 1. 19.
discip. *Phor.* 1: 1. 17.
discordare. *Andr.* 1: 3. 4.
discordant. *Heu.* 4: 4. 7. 1.
discrui. *Andr.* 4: 4. 2.
discrim. *Enn.* 1: 1. 6.
discertum. *Enn.* 1: 7. 10.
disjuncti. *Heu.* 1: 2. 86.
dispergim. *Adel.* 1: 2. 7.
dispergam. *Adel.* 1: 2. 7.
Heu. 1: 2. 30.
dispergar. *Andr.* 1: 2. 19.
disperui. *Adel.* 1: 4. 24 |
 1: 2. 17. *Adel.* 1: 1. 7.
dispicim. *Andr.* 1: 1. 17.
dispicibiles. *Heaut.* 1: 2. 19.
dispiciles. *Andr.* 4: 30.
dispyder. *Enn.* 1: 1. 16.
disputant. *Adel.* *Pro.* 11.
disruptos. *Adel.* 1: 1. 17.
diffidim. *Andr.* 4: 2. 14.
diffimili. *Adel.* *Pro.* 11 | 12 |
 1: 1. 16.
diffimilis. *Adelp.* 1: 1. 19.
diffimulare. *Heu.* 4: 1. 17.
 41)

INDEX

dissimilis, Hec. 7: 2. 2.
dissimulari, Phor. 2: 2. 8.
dissimularum, Adel. 1: 1. 109.
dissolverem, Phor. 4: 1. 109.
dissolvit, Heant. 1: 1. 102.
dixidit, Phor. 7: 8. 23.
dixitoris, Eam. 4: 4. 3.
dixitrahax, Phor. 1: 4. 14.
dixitrahax, Phor. 3: 2. 11.
dixitrazit, Hec. 1: 6. 42.
distributum, Adel. 1: 1. 17.
distulerunt, Heant., Iral. 16.
disturbandus, Adel. 1: 2. 11.
ditex, Adels. 1: 4. 57.
ditrem, Heant. 1: 3. 48. Phor. 4: 3. 48.
ditris, Adel. 4: 2. 42.
diu, Eam. 3: 1. 3. 1 | 3: 1.
diu, 19. ff. Heant. 4: 23.
Adel. 4: 4. 12 | 5. 8. 8.
Hec. 1: 2. 25 | 4: 23.
diverfus, Adel. 1: 5. 25.
dividuam, Adel. 2: 3. 33.
divinam, Eam. 3: 1. 2. Hec. 1: 2. 109.
divinat, Hec. 4: 4. 74.
divitia, And. 3: 1. 48.
diviti, Phor. 1: 5. 46.
divitiis, Heant. 1: 2. 16.
divitias, Adel. 4: 6. 23. Heant. 1: 2. 10.
divisionibus, Phor. 1: 1. 8.
divine mansiones, Phor. 5: 8. 19.
divinus, Heant. 3: 1. 5 | 3: 1.
3. 15 | 4: 7. 6. Phor. 1: 4.
4. 1 | 5. 10. Hec. 1: 2. 7 |
1: 1. 60.
divum, Adel. 4: 7. 28.
digeram, Heant. 1: 1. 94.
Phor. 4: 2. 4.
dixerat, Phor. 4: 3. 8.
dixere, Adel. 2: 2. 13.
dixeritis, Eam. 5: 6. 15. Adel. 1: 4. 12. Phor. 4: 3. 32.
Hec. 1: 2. 4.
dixeritis, Heant. 4: 1. 8. Hec. 1: 1. 25.
dixero, Eam. 5: 9. 17. Heant. 4: 4. 4. Adel. 2: 1. 49.
Phor. 4: 3. 76.
dixerunt, Hec. 3: 1. 41.
dixi, Adel. 1: 1. 107 | 2: 5. 7.
1: 4. 20 | 3: 5. 15 | 4: 1.
21 | 4: 5. 49. Eam. 1: 1.
11 | 5: 7. 11 | 5: 6. 1.
Heant. 1: 1. 38 | 4: 31 | 3: 1.
21 | 4: 1. 3 | 4: 43 | 4: 7.
7: 2 | 5: 1. 11 | 5: 1.
Adel. 1: 2. 3 | 5: 1. 12.
Phor. 2: 12. 92 | 3: 12 | 1.
3: 1. 4 | 4: 3. 40 | 5: 1.
12 | 5: 7. 12. Hec. 3: 3. 42 |
3: 5. 47 | 4: 1. 6 | 4: 4.
6. 100 | 5: 1. 19 | 7: 4. 70.
divo, Hec. 5: 1. 5. 60. Phor.

[illegible]

dominam, *Heaut.* 2. 7. 77.
Domine, *Enn.* 7. 5. 60.
Domini, *Enn.* 3. 2. 11. 4. 4.
7. 5. 72. *Adel.* 4. 2. 16.
Domum, *Enn.* 2. 2. 9.
Domus, *Adel.* 11. 1. 5. *Phor.*
5. 1. 16.
domi. *Phor.* 3. 2. 19. 21.
domo, *Enn.* 3. 1. 67. 4. 7.
18. 4. 6. 14. 7. 4. 18.
Adel. 2. 1. 4. 4. 2. 29.
Phor. 2. 2. 97. 1. 1. 10.
domum, *Adel.* 1. 1. 10. 3.
4. 5. 7. 1. 14. *Enn.* 11.
2. 127. 2. 2. 89. 2. 3. 69.
7. 1. 1. 1. 10. 4. 7. 10.
7. 3. 12. *Heaut.* 11. 1. 16.
2. 7. 99. 3. 4. 21. 4. 4.
10. 4. 1. 60. 67. 7. 7. 7.
11. 4. 1. *Phor.* 1. 2. 40. 11.
4. 17. 1. 5. 68. 12. 1. 2.
3. 7. 17. 1. 13. 10. 4. 4.
12. 10. 2. 17. 1. 4. 7. 1.
6. 10. *Heaut.* 11. 1. 71.
2. 1. 24. 2. 1. 2. 10. 2. 1.
7. 7. 1. 7. 1. 2. 27. 1. 4.
20. 4. 4. 8. 7. 17. 17.
domus, *Adel.* 7. 7. 20. *Enn.*
9. 1. 8. 28. *Adel.* 4. 7.
4. 2.
dona, *Enn.* 1. 2. 8. 7. 2.
11. 17.
donas, *Enn.* *Ter.* 3.
donax, *Enn.* 4. 7. 4.
donec, *Adel.* 4. 1. 7. *Adel.*
4. 6. 6. *Phor.* 2. 1. 73.
4. 1. 24. *Heaut.* 2. 1. 19.
donum, *Heaut.* 4. 9.
donis, *Enn.* 4. 7. 8.
dono, *Enn.* *Per.* 8. 1. 1. 2. 19.
5. 12. 1. 2. 3. 2. 7. 1. 60.
6. 7. 1. 1. 1. 1. 1. 16. 4. 1.
7. 2. 4. 6. 10. 7. 1. 9.
5. 6. 13. *Heaut.* 3. 5. 6.
donum, *Enn.* 2. 7. 61. 5. 9.
27.
Doxæ, *Enn.* 4. 2. 10.
Doxæ, *Enn.* 7. 2. 7. 3. 7. 46.
5. 2. 11.
Dorias, *Enn.* 3. 3. 12. 4. 4.
72.
Dorio, *Phor.* 1. 2. 101. 7. 2.
1. 70. 4. 7.
dozmias, *Heaut.* 2. 3. 105.
duementi, *Adel.* 4. 1. 19.
dormiet, *Enn.* 21. 7. 4.
dozmis, *Phor.* 3. 8. 13.
dormiunt, *Heaut.* 2. 4.
8.
Dorum, *Enn.* 4. 4. 76.
dos, *Adel.* 4. 4. 48. *Heaut.*
7. 1. 66. *Phor.* 7. 7. 73.
dotatis, *Phor.* 7. 7. 47.
dotat, *Adel.* 1. 1. 27.
dote, *Adel.* 1. 2. 74. *Adel.*
4. 7. 43. *Phor.* 7. 1. 1. 1.

VOCABULORUM.

dorem. *Phor.* 1: 5. 67 | 2: 2.
61 | 4: 3. 42. 71 | 4: 4.
12. *Hec.* 3: 5. 52.
doti. *Heant.* 1: 1. 60.
dois. *Heant.* 1: 1. 61 | 5: 4.
Phor. 4: 5. 11 | 5: 7. 36.
drachmarum. *Heant.* 3: 3.
40.
drachmis. *And.* 2: 6. 20.
Dromo. *And.* 5: 2. 19. 29.
Heant. 2: 3. 3. 34 | 4: 4.
21. 26. *Adel.* 3: 3. 22.
Dromonem. *Heant.* 2: 2. 12 |
5: 1. 19.
duarum. *Heant.* 2: 3. 87.
duas. *Phor.* 5: 1. 27 | 5: 8. 12.
dubia. *Phor.* 5: 1. 27 | 5: 1.
28.
dubiam. *Hec. Prol.* 16.
dubio. *And.* 2: 2. 10 | 1: 5.
3. *Eun.* 5: 9. 14.
dubitans. *Eun.* 5: 9. 13. *Heant.*
5: 5. 13. *Adel.* 4: 5. 57.
dubitat. *And.* 2: 4. 2.
dubites. *Phor.* 2: 1. 29.
dubium. *And.* 1: 2. 1 | 2: 3.
25 | 3: 2. 49. *Eun.* 1: 2.
49 | 5: 1. 29. *Heant.* 3: 3.
46 | 5: 1. 38. *Adel.* 2: 2.
35 | 3: 2. 41 | 5: 9. 19.
Hec. 3: 1. 4. 6.
dubium fl. *And.* 2: 3. 17.
Phor. 5: 2. 9.
duc. *And.* 4: 6. 27. *Eun.* 2:
2. 5 | 2: 3. 84. *Heant.* 3:
1. 23. *Adel.* 3: 4. 61. *Phor.*
1: 2. 55 | 4: 5. 6.
ducam. *And.* 2: 3. 14 | 4: 2.
29 | 5: 6. 7. *Eun.* 2: 3. 70.
77. *Adel.* 5: 8. 16. *Phor.* 5:
7. 32.
ducas. *And.* 2: 1. 27 | 2: 2.
12 | 2: 3. 14 | 2: 5. 7.
Heant. 5: 5. 12. *Phor.* 3: 2.
15.
ducet. *Heant.* 5: 2. 46. *Phorm.*
4: 3. 57. 66. 73 | 5: 2. 8.
Hec. 1: 2. 4.
duccbat. *Phor.* 1: 5. 68.
duccenda. *And.* 1: 5. 19.
Heant. 5: 5. 20. *Adel.* 4:
7. 11. *Phorm.* 4: 4. 9.
duccendum. *Phor.* 2: 2. 76.
ducenti. *Phor.* 2: 1. 20.
duccere. *And.* 1: 1. 128 | 2: 2.
35 | 2: 3. 5 | 2: 4. 8 | 3: 5.
7 | 4: 1. 20 | 5: 3. 27. *A-*
del. 1: 2. 91 | 3: 2. 16 | 5:
8. 10. 11. *Phor.* 1: 2. 36.
67. 76 | 4: 3. 46 | 5: 1.
7. 23.
duccerem. *Hec.* 4: 1. 40.
ducceres. *And.* 4: 1. 30. *Phor.*
5: 7. 39. *Hec.* 4: 4. 64.
ducceret. *And.* 4: 4. 66.
duces. *Adel.* 4: 5. 62.

duccet. *And.* 4: 5. 42. *Phor.*
4: 4. 13.
duci. *And.* 1: 2. 9. *Adel.* *Prol.*
5: 5. 7. 23.
ducimus. *Phorm.* 5: 3. 15.
ducis. *And.* 2: 1. 21. *Eun.* 2:
2. 51. *Heant.* 2: 3. 72. *A-*
del. 1: 2. 25.
ducit. *Eun.* 2: 1. 23. *Adel.*
Per. 11. *Prol.* 18. *Hec.* *Per.*
1.
ducito. *Eun.* 4: 6. 30.
duco. *Heant.* 4: 7. 8. *Hec.* 3:
2. 8.
ductans. *Adel.* 4: 7. 34.
ductes. *Phor.* 3: 2. 15.
ducturam. *Adel.* 2: 3. 27.
ducluram. *And.* 2: 3. 9 | 2:
4. 2 | 4: 1. 35. *Adel.* 5: 3.
26. *Hec.* 1: 1. 5.
ducunt. *Heant.* 2: 3. 5.
dudum. *And.* 3: 4. 3. 12 | 5:
1. 5 | 4: 1. 29 | 5: 4. 46.
Eun. 3: 1. 57 | 4: 4. 16 |
4: 5. 5 | 4: 6. 5. *Hean-*
1: 5. 119 | 2: 2. 1 | 3: 3.
34 | 3: 4. 29 | 4: 5. 12.
38 | 5: 1. 9 | 5: 2. 30. 34.
Adel. 4: 1. 1 | 4: 7. 2 | 5:
8. 30. *Phor.* 2: 1. 19 | 3: 1.
7 | 3: 2. 4 | 5: 3. 3 | 5: 5.
10 | 5: 7. 21. *Hec.* 3: 5. 1 |
4: 4. 26. 100.
duum. *And.* 4: 1. 41. *Phor.*
3: 2. 34 | 5: 7. 16. 83.
dulce fl. *Heant.* 2: 1. 5.
duit. *Phor.* 4: 5. 1.
dum. *And.* 1: 1. 27 | 1: 2. 17 |
1: 5. 31 | 2: 1. 32 | 2: 6.
12 | 3: 3. 24. 25 | 3: 4.
18 | 4: 2. 31 | 5: 1. 3. 13.
20. 21 | 5: 3. 31 | 5: 4. 22 |
5: 6. 13. 16. *Eun.*
1: 2. 116 | 2: 2. 24. 42 |
2: 3. 27. 34. 47 | 3: 3.
29 | 3: 5. 22. 35. 41. 44 |
4: 1. 1 | 4: 2. 4 | 4: 4.
39 | 4: 5. 2 | 4: 6. 5. 7.
25 | 5: 2. 4. 55 | 5: 4. 12.
28. *Heant.* *Prol.* 17 | 1: 1.
55. 84. 96 | 2: 1. 17 | 2:
2. 11 | 2: 3. 1. 8. 16. 31.
69. 104 | 3: 1. 17. 83 | 3:
2. 32. 30 | 3: 3. 35 | 3: 4.
19 | 4: 1. 28. 42 | 4: 3.
36. 37. 39 | 4: 7. 5 | 5: 1.
78 | 5: 2. 30. 34 | 5: 5. 14.
15. *Adel.* 1: 1. 45 | 1: 2.
23. 38 | 2: 1. 3. 42 | 2: 2.
16 | 3: 2. 14. 41. 55 | 4:
2. 2 | 4: 4. 21 | 4: 5. 21.
39. 42. 57 | 5: 5. 10. *Phor.*
1: 2. 26. 40. 41 | 5: 3.
9 | 2: 1. 27 | 2: 3. 5 | 3: 1.
16 | 3: 2. 28. 41 | 3: 3. 161
4: 2. 4 | 4: 5. 4 | 5: 1.

10 | 5: 2. 2 | 5: 7. 80 | 5:
8. 18. 41. *Hec.* *Per.* 10 | 5:
1. 39 | 3: 5. 4 | 3: 4. 10.
11 | 4: 2. 18 | 4: 4. 12.
103 | 5: 1. 20 | 5: 2. 18 | 5:
3. 3 | 4: 5. 35. 32. 39 | 5: 4.
4.
Duo. *Heant.* 4: 7. 10 | 5: 1.
67. *Adel.* 1: 1. 22 | 5: 3.
23. 37. *Phor.* 4: 2. 12.
duobus. *Hec.* 3: 3. 13.
duos. *Adel.* *Per.* 1.
duplex. *Heant.* *Prol.* 6.
duplici. *Phor.* 4: 2. 13.
duram. *Adel.* 5: 4. 5. *Phor.*
1: 2. 23.
durate. *Adel.* 4: 2. 15.
duras. *Eun.* 2: 3. 60.
duriet. *And.* 1: 1. 20. 47 |
4: 4. 5. 28.
duritia. *Heant.* 3: 1. 26.
durius. *Heant.* 5: 2. 4.
duro. *Heant.* 4: 1. 52. *Adel.*
Per. 4. *Phor.* 3: 2. 12.
durum. *Eun.* 4: 7. 36. *Heant.*
1: 2. 29. *Phor.* 1: 5. 8.
durus. *Heant.* 3: 1. 30. *Adel.*
1: 1. 39.
duxerat. *Hec.* 1: 2. 67.
duxere. *Hec.* 2: 1. 45.
duxerit. *And.* 2: 1. 16.
duxero. *Eun.* 5: 2. 49.
duxii. *Adel.* 4: 4. 13. *Hec.* 3:
1. 14.
duxisse. *Phor.* 1: 1. 5.
duxisset. *Hec.* 1: 2. 75.
duxisti. *Hec.* 4: 4. 65.
duxit. *Adel.* 1: 1. 21 | 4: 5.
38. *Hec.* 1: 1. 6 | 1: 2. 7 |
5: 1. 26. *Phor.* 1: 2. 86 |
1: 5. 1 | 5: 8. 16.

E.

E. *And.* 1: 3. 11 | 2: 1. 2 |
3: 2. 17. 32. *Eun.* 1:
2. 34. 55 | 2: 3. 1 | 3: 2.
38. *Heant.* 1: 2. 7 | 3: 1. 24
4. 12. 6. *Adel.* 1: 1. 23 | 2:
4. 11 | 3: 1. 8 | 4: 1. 4 | 4:
5. 25. *Phor.* *Per.* 5: 2. 1.
25 | 5: 8. 74. *Hec.* 4: 3.
34 | 5: 4. 31.
ca. *And.* 1: 1. 67. 129 | 1:
2. 15. 27. 29 | 1: 3. 21 | 1:
5. 15 | 2: 3. 11. 18 | 3: 1.
18 | 4: 6. 4 | 5: 3.
1. 18 | 5: 4. 17. *Eun.* *Prol.*
30 | 1: 2. 27 | 2: 1. 9 | 2:
3. 14. 16 | 3: 3. 5. 16.
20. 25 | 4: 2. 3 | 4: 6. 94
5: 6. 11. 55. *Heant.* 1: 1.
24 | 1: 2. 20 | 2: 3. 30. 41.
33. 93 | 3: 1. 37. 41. 45 |
d. ij

INDEX

3:1. 12. 41. 42. 43.
43 | 4:1. 42. 4:1. 5. 10.
42 | 4:1. 8. 10 | 5:1. 8. 4.
10 | 5:1. 4. 11 | 5:1. 10. 4.
6. 9. *Phor.* 1:1. 10 | 1:1. 2.
31. 47 | 1:1. 4. 10 | 1:1. 5.
45 | 2:1. 11 | 2:1. 2. 10 | 1:
1. 8 | 3:1. 4. 10 | 4:1. 3. 24 |
5:1. 10 | 5:1. 1. 5 | 5:1. 8.
24. 26. 70. 42. *Heant.* 1:
2. 10. 85. 97. 112 | 2:1.
13 | 2:1. 12 | 3:1. 2. 11 | 3:
3. 12 | 4:1. 1. 17. 79 | 4:
2. 2 | 4:1. 11 | 4:1. 4. 11.
12. 81 | 5:1. 1. 11 | 5:1. 2. 1.
1:4. 7.
es *griata*. *And.* 2:6. 2 | 3:
4. 8.
es *ic*. *And.* 2:3. 11.
es *via*. *Heant.* 4:8. 9.
es *dem*. *And.* 3:3. 46 | 3:4.
20 | 4:1. 28. *Eun.* 3:2.
10. *Heant.* 1:1. 87 | 2:1.
24. 88. 127 | 3:1. 2. 10 | 3:
3. 7. *Adel.* 1:1. 2. 48 | 4:
3. 8 | 4:1. 7. 11. *Phor.* 2:2.
17. 19 | 5:1. 2. 24 | 5:1. 4.
17. 7. 20. *Heant.* 1:1. 16 |
2:1. 2 | 3:1. 2. 10 | 4:1. 4.
29 | 4:1. 5. 21 | 5:1.
eam. *And.* 2:1. 2. 17. 22 |
3:1. 25 | 4:1. 5. 42 | 4:7.
21 | 5:1. 4. 10 | 5:1. 6. 7. 15.
Eun. 1:1. 1. 8. 11 | 1:1. 2.
64. 11 | 2:1. 12. 60. 9. 1.
44. 14 | 3:1. 5. 6. 17. 22.
44 | 4:1. 7. 4. 7. 15.
18 | 5:1. 2. 10. 17 | 5:1. 4. 6.
10. 11. *Heant.* 1:1. 2. 15. 60.
17. 21. 127 | 4:1. 5. 11 | 4:
6. 18. *Adel.* *rel.* 7. 12 | 4:
4. 9. 21 | 5:1. 6. 7 | 5:1. 8.
9 | 5:1. 9. 20. 12. *Phor.* *Per.*
7. 8 | 1:1. 2. 40. 12 | 2:1.
11 | 3:1. 7. 24. 264 | 3:1. 1.
8. 20. *Heant.* *Pro.* 6. 10. 11.
11 | 1:1. 6. 12. 71. 74. 106.
114 | 2:1. 1. 40. 41 | 3:1. 1.
16 | 3:1. 2. 4. 11 | 3:1. 27. 121 |
3:1. 17. 61 | 4:1. 1. 4 | 4:
4. 27. 61 | 5:1. 2. 14. 21 |
5:1. 4. 27.
eamus. *And.* 1:1. 1. 4. 4 | 1:
1. 24. *Eun.* 2:1. 2. 87 | 2:1.
81 | 3:1. 2. 19 | 3:1. 5. 64.
65. *Heant.* 3:1. 29. *Adel.*
2:1. 4. 14 | 4:1. 10. *Phor.*
1:1. 2. 12. 11 | 3:1. 2. 19 | 3:
3. 26 | 5:1. 7. 88 | 5:1. 8. 65.
eandem. *Heant.* 3:1. 1. 11.
Adel. 5:1. 26. *Phor.* 1:1. 2.
10. *Heant.* 1:1. 1. 14 | 4:1. 4.
69.
eamum. *Heant.* *Pro.* 15 | 1:1. 2.
38.

cas. *And.* 4:3. 12. *Eun.* *Pro.*
11. 17 | 2:1. 92. *Adel.* 4:1.
2. 45 | 4:1. 7. 4. 7. 14.
Phor. 4:1. 1. 9 | 5:1. 8. 10.
Heant. 1:1. 2. 12. 109. 109 |
1:1. 25 | 3:1. 5. 15. 29 | 3:
1. 21.
caidem. *Eun.* *Pro.* 7. *Heant.* 5:
2. 25.
ca *h*. *And.* 5:1. 4. 43. *Eun.* 4:
4. 40 | 4:1. 6. 11. *Adel.* 3:1.
2. 25. *Phor.* 5:1. 11.
cat. *Heant.* 3:1. 1. 11.
catat. *Heant.* 4:1. 4. 21.
ebabent. *Heant.* 2:1. 1. 14.
ebria. 5:1. 2. 1.
ecalot. *Heant.* 4:3. 5 | 5:1. 1.
17 | 5:1. 3. 17 | 5:1. 4. 20.
ecca. *Eun.* 1:1. 1. 14.
eccam. *Eun.* 4:1. 5. 12 | 4:1. 7.
18. *Heant.* 4:1. 8 | 5:1. 4.
14.
ecce. *Eun.* 2:3. 1. 1 | 3:1. 4.
45. *Adel.* 1:1. 2. 77 | 4:1. 7.
4 | 5:1. 1. 11 | 5:1. 0. 18. *Phor.*
1:1. 5. 14. *Heant.* 3:1. 5. 11.
ecce. *Heant.* 2:1. 1. 1.
eccum. *And.* 1:1. 2. 11 | 3:1. 1.
43 | 4:1. 26 | 5:1. 5. 1.
Eun. 3:1. 11 | 5:1. 1. 1. 4:
7. 6 | 5:1. 9 | 5:1. 7. 5.
Heant. 2:1. 12 | 4:1. 1. 0 |
4:1. 7. 112 | 5:1. 2. 7. *Adel.*
3:1. 7. 4 | 5:1. 2. 14 | 4:1. 7.
1 | 5:1. 3. 6 | 5:1. 6. 2. *Phor.*
2:1. 24 | 3:1. 1. 10 | 4:1. 2.
10. *Heant.* 2:1. 2. 4 | 3:1. 2. 17 |
3:1. 4. 11.
ecfero. *V. offero*.
ecferri. *V. offerri*.
ecquem. *Heant.* 5:1. 1. 6.
ecquid. *And.* 5:1. 2. 10. *Eun.*
2:1. 2. 1. 48. *Heant.* 3:1. 3.
14. *Phor.* 5:1. 3. 15.
ecquis. *Eun.* 3:1. 3. 24 | 5:1. 9.
1.
edacem. *Eun.* *Pro.* 18. *Phor.*
2:1. 1. 21.
edax *Parasitus*. *Heant.* *Pro.*
18.
edent. *Eun.* 5:1. 7. 11.
edepol. *Eun.* 5:1. 1. 1 | 5:1. 7. 1.
5:1. 2. 28. *Heant.* 2:1. 4.
1. *Adel.* 1:1. 2. 15 | 2:1. 8 |
5:1. 9. 2. 4. *Phor.* 5:1. 1. 8.
Heant. 1:1. 2. 8. 11. 8 | 2:1.
3. 11 | 3:1. 5. 49 | 4:1. 1. 5. 11 |
4:1. 4. 1 | 5:1. 6 | 5:1. 2.
10 | 5:1. 1. 1.
edicam. *Heant.* 4:1. 1. 10.
edict. *Eun.* 5:1. 1. 10.
edico. *Eun.* 4:1. 7. 26 | 5:1. 4.
40 | 5:1. 8. 11.
edictum. *Heant.* 4:1. 1. 10.
edis. *And.* 4:1. 5. 14.
edixit. *And.* 1:1. 2. 15.

edoce. *Phor.* 3:1. 7. 7.
edocebo. *Phor.* 5:1. 2. 17.
edormican. *Adel.* 5:1. 2. 11.
eduar. *Heant.* 1:1. 2. 17.
educat. *Phor.* 5:1. 7. 10.
educati. *Adel.* 3:1. 4. 49.
educiam. *Heant.* 3:1. 1. 14.
educios. *And.* 5:1. 4. 8. *Adel.*
5:1. 4. 21.
educium. *And.* 3:1. 1. 19.
eduxi. *Adel.* 1:1. 1. 25. *Heant.*
3:1. 4.
effluxit. *Eun.* 1:1. 2. 16.
efficeris. *Eun.* 5:1. 8. 26.
efficeret. *Heant.* 3:1. 25. *Phor.*
4:1. 1. 24.
effici. *Heant.* 2:1. 9. 81.
efficiat. *And.* 3:1. 4. 10.
efficit. *Heant.* 1:1. 2. 45.
effidium. *And.* 4:1. 2. 10. *Eun.*
3:1. 2. 6.
efficit. *Eun.* 4:1. 6. 14. *Heant.*
4:1. 1. 16.
effugere. *Heant.* 4:1. 4. 21.
effugit. *Heant.* 4:1. 5. 11.
effugit. *Adel.* 4:1. 4. 17. *Heant.*
4:1. 1. 10.
effugit. *Adel.* 2:1. 4. 1.
effugit. *And.* 1:1. 1. 90.
effugit. *Eun.* 5:1. 1. 4.
effugit. *Heant.* 2:1. 3. 89.
effugit. *And.* 3:1. 6.
effugit. *And.* 2:1. 1. 14.
effugit. *Eun.* 5:1. 9. 25.
effugit. *Eun.* 1:1. 2. 21.
effugit. *Eun.* 4:1. 6. 2.
effugit. *Adel.* 1:1. 2. 8. 40.
effugit. *Adel.* 1:1. 2. 11.
12. *Adel.* 5:1. 8. 12. 60. *Heant.*
4:1. 2. 24.
effugit. *Eun.* 5:1. 1. 3.
effundit. *Adel.* 5:1. 9. 14.
effundit. *Phor.* 5:1. 1. 19.
egens. *And.* 5:1. 4. 22. *Adel.*
3:1. 7. 10. *Phor.* 2:1. 2. 10 |
5:1. 1. 24.
egeret. *Heant.* 5:1. 2. 11.
egerim. *Eun.* 4:1. 4. 21.
egerint. *Phor.* 5:1. 6. 16. *Heant.* 11
2. 117.
egeris. *Phor.* 4:1. 5. 6.
egestas. *Adel.* 1:1. 2. 24 | 1:1. 2.
1. *Phor.* 5:1. 1. 6.
egestas. *And.* 1:1. 1. 40.
egestatem. *Phor.* 2:1. 2. 69.
egi. *Eun.* 2:1. 2. 85. *Heant.* 1:1
2. 10. *Heant.* 1:1. 2. 17 | 4:1. 4.
64.
egisse. *Heant.* 4:1. 5. 11 | 4:1. 8.
22.
egissim. *Heant.* 4:1. 1. 10.
egit. *Heant.* 3:1. 1. 14. *Phor.*
4:1. 4. 1.
egit. *del.* 3:1. 14 | 3:1. 4.
9. *Phor.* 2:1. 3. 11.

VOCABULORUM.

ego. *And.* 1: 1. 8, 86, 117;
114 | 17 | 1: 2. 12 | 1: 3;
21 | 1. 5. 11, 12, 17, 27;
28 | 1. 16 | 1. 4 | 2: 1;
30 | 12 | 3. 17 | 1: 2;
4 | 24 | 2: 3. 10 | 1: 2;
38 | 1: 7. 17 | 1: 4. 3;
10 | 17 | 4. 1. 11 | 4: 2;
20 | 15 | 4. 1. 19, 22, 23;
30 | 17, 29 | 17 | 1: 1. 15 |
1: 2. 3, 23 | 23 | 1: 3. 15;
27 | 25 | 1: 4. 1. 13, 20;
4. 5 | 1: 5. 3. 6 | 1: 6;
2. 3. 4. *Enn.* 1: 1. 20;
25 | 1: 2. 3. 14, 30, 62;
64, 79, 82, 100, 110;
115 | 1: 2. 1. 5, 10, 17, 24 |
2: 2. 8, 13, 16, 15, 34;
45 | 1: 2. 1. 13 | 1: 1;
49 | 1: 2. 26, 16 | 13 |
1: 3. 21, 25, 26 | 1: 3. 13;
14 | 17, 23, 12, 41 | 11, 13 |
4: 1. 1 | 4: 1. 3. 1. 9 | 1: 3;
1 | 4: 4. 18 | 4: 6. 3. 5;
24 | 25, 26 | 4. 17. 1, 28;
11 | 17 | 1: 1. 2. 6 | 1: 2;
1: 4. 6, 47, 55 | 1: 4;
8, 19, 25, 16, 48 | 1: 5;
29 | 1: 7. 6 | 1: 8. 17, 30;
12 | 19, 42, 11, 13, 16;
67. *Heaut.* 1: 1. 3. 54;
16, 18, 79, 82 | 1: 2. 17;
37 | 2: 3. 16, 16, 68;
71 | 1: 3. 10 | 1: 1. 11, 82 |
2: 2. 18, 27, 42, 45 | 1;
2. 2. 4. 9, 17, 18, 23, 25;
22, 46, 49 | 4: 1. 2. 6, 18;
19, 10 | 4: 3. 8 | 4: 4;
8, 15, 16, 18 | 4: 5. 31;
11 | 36, 13, 15 | 4: 6. 21 |
4: 8. 11 | 1: 1. 2. 42, 47;
67, 71 | 1: 2. 3. 18, 21;
31 | 31, 47 | 1: 3. 7, 10 |
1: 4. 2. 9, 10, 15 | 1: 5;
1: 11. *Adel.* 1: 1. 10, 17;
22 | 1: 2. 3. 17, 16, 48;
11 | 2. 2. 3. 4. 7. 9, 11;
25 | 38, 42 | 2: 2. 5, 12;
14 | 2: 4. 4. 19, 19, 22 |
1: 2. 3. 10 | 1: 3. 25;
32 | 1: 4. 46 | 1: 5. 2 | 4;
1. 11, 17, 22 | 4: 2. 1, 12;
60, 14, 24, 29, 43, 10 |
4: 1. 5. 13 | 4: 4. 25 |
4: 5. 2, 12, 65, 71, 72 |
4: 7. 11, 19 | 1: 3. 12;
16, 40, 19, 67 | 1: 4;
5, 19, 22, 23, 25 | 1: 6;
11 | 1: 7. 16 | 1: 8. 2, 15, 21 |
1: 9. 2, 15. *Phor.* 1: 2. 2;
77, 93 | 1: 3. 23 | 1: 4. 12;
32, 43, 52 | 1: 5. 8, 85 |
2: 2. 4. 20, 16, 42, 44;
49, 67, 77, 90 | 2: 3. 6;
9, 13, 17, 23 | 1: 1. 14 |
1: 2. 6, 19, 14, 15, 18

39, 44, 45 | 1: 3. 1, 22;
11 | 4: 1. 41 | 4: 2. 1 |
4: 3. 10, 45, 54, 61 |
4: 4. 4 | 4: 5. 2, 14;
15 | 1: 1. 29 | 1: 3. 10, 25 |
1: 4. 5 | 1: 5. 9 | 1: 6. 4;
6, 26, 37, 42 | 1: 7. 35;
45, 51, 73, 81, 87, 89 |
1: 8. 7, 11, 25, 32, 43, 49;
55, 61, 65. *Hec. Prot.* 42;
1: 2. 6, 21, 16, 57, 120 |
2: 1. 21, 33, 42 | 2: 3;
2. 2. 5, 13, 23 | 1: 1. 1;
2, 3, 5 | 1: 3. 12, 48 | 1;
4. 15 | 1: 3. 3, 20 | 4: 1;
9, 20, 27, 30, 44, 49 |
4: 2. 22, 28 | 4: 3. 4;
24, 49, 86, 90 | 1: 1. 8;
16 | 17 | 1: 4. 10;
egomet. *And.* 1: 1. 55, 88 |
4: 1. 12 | 1: 1. 19. *Enn.* 2;
2. 21 | 1: 3. 37 | 4: 2;
2 | 1: 6. 23. *Heaut.* 1: 1;
120 | 2: 4. 1 | 1: 1. 101 |
4: 5. 51 | 1: 5. 20. *Adel.*
2: 1. 12, 14 | 2: 2. 1 | 3;
2. 11 | 1: 3. 48 | 4: 1. 11 |
4: 4. 19 | 1: 4. 5. 78.
Phor. 2: 4. 40 | 4: 2. 1;
15.
Egon. *And.* 1: 4. 5 | 1: 4;
41. *Enn.* 1: 2. 73 | 4: 6;
19. *Heaut.* 1: 5. 6. *Adel.*
2: 1. 31. *Phor.* 1: 5. 30;
74 | 2: 3. 84 | 1: 8. 10.
Hec. 1: 4. 5. 9, 12.
Egon. *And.* 1: 2. 29. *Enn.*
1: 2. 2, 111 | 2: 3. 14 |
4: 7. 8 | 1: 7. 2. *Heaut.* 7;
3. 47 | 1: 1. 72, 77 | 1: 3;
13. *Phor.* 1: 2. 7. *Hec.* 2: 1;
17 | 1: 4. 25.
egiedi. *Hec.* 1: 2. 17 | 4: 3;
16.
egrediaz. *Phor.* 4: 1. 20.
egrediatu. *Phor.* 5: 12.
egredientem. *Heaut.* 1: 2;
7.
egredior. *Heaut.* 1: 1. 25.
egreditur. *And.* 1: 3. 21 | 1;
2. 2. *Enn.* 2: 1. 14 | 4;
2. 14. *Heaut.* 1: 1. 122 |
1: 2. 50 | 4: 6. 21 | 1: 3;
20. *Adel.* 1: 7. 25. *Phor.*
1: 6. 18.
egregia. *And.* 1: 1. 45. *Phor.*
1: 2. 50.
egrepe. *And.* 1: 2. 31 | 1: 5;
35. *Heaut.* 1: 1. 11.
egressa. *And.* 1: 2. 11. *Phor.*
1: 1. 5.
egressi. *Phor.* 1: 6. 53.
egressum. *Heaut.* 3: 1. 17.
Ehem. *And.* 1: 2. 5. *Enn.* 1;
2. 6 | 2: 2. 8 | 1: 2. 12 |
4: 1. 3 | 1: 6. 6. *Heaut.*

4: 1. 4 | 1: 1. 10 | 1: 5. 1;
Adel. 1: 2. 1 | 2: 4. 2 | 1;
3. 19 | 1: 7. 11. *Hec.* 1;
2. 5.
Eho. *And.* 2: 1. 61 | 1: 2;
20 | 4: 2. 42 | 4: 5. 9;
15, 27 | 1: 2. 1 | 1: 4. 5;
21, 49. *Enn.* 2: 2. 55 | 2;
1. 40 | 1: 4. 2. 11 | 4;
4. 24. 4: 5. 10 | 1: 2;
27. *Heaut.* 2: 3. 71 | 1: 2;
26 | 1: 3. 22, 55. *Adel.* 4;
1: 26 | 1: 2. 2 | 1: 7. 7 | 5;
9. 17. *Phor.* 1: 5. 29 | 2: 2;
17 | 4: 3. 28 | 4: 4. 3 | 1;
1. 21. *Hec.* 1: 2. 25 | 2;
2. 25 | 4: 4. 49, 92.
Ehodum. *And.* 1: 2. 15 | 2;
2. 24 | 1: 3. 10. *Enn.* 2: 13;
66.
Ehuc. *Heaut.* 2: 1. 31 | 1;
4. 20. *Phor.* 2: 1. 4. 10.
Hec. 1: 1. 17.
Ei. *And.* *Per.* 4: 1: 1. 46 |
1: 1. 23 | 2: 1. 27 | 3;
1: 16 | 4: 6. 18. *Enn.* 2: 1;
24 | 2: 3. 53 | 1: 3. 14 |
1: 4. 2 | 1: 5. 16 | 4: 4;
47 | 1: 4. 4. *Heaut.* 1: 1;
69 | 1: 2. 21 | 2: 1. 16 | 2;
2. 1 | 2: 3. 6, 20 | 1: 2. 6;
46 | 4: 1. 16 | 4: 4. 25 |
4: 5. 5, 29 | 16 | 1: 2. 15;
Adel. 1: 2. 44 | 2: 1. 19 |
2: 2. 34 | 2: 2. 25, 46 |
1: 4. 6 | 4: 7. 15 | 1: 1. 3;
68. *Phor.* 1: 1. 6 | 1: 2;
11, 69 | 1: 2. 6 | 1: 4;
11 | 2: 2. 67 | 1: 2. 6, 16 |
1: 1. 4 | 1: 3. 40, 59;
66 | 1: 3. 14 | 1: 7. 79 |
1: 8. 41. *Hec.* 1: 2. 49 |
2: 1. 7 | 1: 3. 6 | 4: 1. 1;
4: 2. 5 | 4: 4. 75 | 1: 5;
20 | 1: 4. 6.
ejectur. *Heaut.* 1: 2. 1. *Phor.*
4: 1. 23.
eject. *Heaut.* 1: 1. 82.
ejectur. *Adel.* 1: 2. 29.
ejectum. *And.* 1: 3. 18. *Phor.*
4: 5. 17.
ejectos. *Enn.* 2: 2. 45.
ejectus. *And.* 1: 4. 21.
ejectum. *Phor.* 2: 1. 2. 90.
ejectur. *And.* 2: 3. 8.
ejectur. *Phor.* 4: 5. 68.
ejectunda. *Enn.* 2: 1. 16.
cidem. *Enn.* *Per.* 4. *Heaut.*
2: 3. 19.
ei. *Enn.* 1: 9. 9. *Heaut.* 1;
1. 64 | 1: 2. 13.
eius. *And.* 1: 1. 82 | 2: 3. 1;
1: 4. 1 | 1: 5. 19 | 1: 3;
25 | 4. 7 | 4: 5. 4;
14 | 1: 3. 12 | 1: 3. 2 |
1: 4. 16. *Enn.* *Per.* 11 | 1;

INDEX

2. 11, 12 | 1: 5. 17 | 4: 1.
1. 7 | 5. 1. 23 | 5: 2. 61 |
1: 4. 30. *Heaut. Per.* 7 |
1: 1. 45 | 116 | 2: 3. 46.
58, 105, 125 | 3: 1. 5. 44 |
3: 2. 17, 44 | 3: 6 | 4:
5. 25 | 5: 1. 5 | 5: 4. 3.
Adel. 1: 2. 66 | 3: 4. 20 |
3: 5. 5 | 4: 1. 3 | 4: 3. 9.
Phor. 1: 1. 5 | 1: 2. 14, 67.
97 | 4: 3. 2, 24 | 1: 4. 8.
11 | 2. 2. 7 | 3: 1. 12, 19 |
4: 1. 3 | 4: 3. 14 | 26.
4: 4. 47 | 5: 1. 10 | 5: 2.
11 | 18 | 5: 6. 3, 37 | 4. 0 |
5: 8. 56. *Heaut. Pro.* 8 | 1:
2. 54 | 2: 3. 17 | 4. 4. 52 |
4: 1. 54 | 4: 4. 36 | 5: 3.
42.
cujusmodi. *And.* 1: 1. 66.
Eun. 4: 6. 3. *Phor.* 5: 4.
2.
claplas. *Heaut.* 1: 2. 94.
Eun. 3: 5. 8 | 5: 4.
13. *Heaut.* 5: 5. 19.
elegantem. *Eun.* 3: 1. 18.
elegantiam. *Eun.* 5: 9. 67.
elephantis. *Eun.* 3: 1. 23.
ellam. *And.* 5: 2. 14. *Adel.*
2: 3. 7.
ellam. *Adel.* 3: 3. 35.
elocuta. *Eun.* 3: 5. 51.
eloquent. *Heaut. Pro.* 3.
eloquentia. *Phorm.* 4: 3.
24.
eloquent. *Adel.* 3: 2. 27.
Phor. 1: 4. 21.
eloqui. *Phor.* 4: 3. 36.
claudendi. *Phor.* 5: 7. 2.
cludet. *Eun.* 1: 1. 10.
em. *And.* 3: 3. 24. *Adel.* 1:
2. 7 | 1: 1. 15, 18 | 4: 1. 3.
21 | 4: 2. 20 | 5: 3. 4.
Phor. 1: 2. 2 | 1: 4. 33 |
35, 50 | 4: 4. 7 | 5: 1.
26 | 5: 6. 7, 18 | 5: 8. 37.
Heaut. 1: 1. 6.
emerat. *Eun.* 1: 2. 4. 35.
emergam. *Eun.* 3: 5. 7.
emergi. *Adel.* 3: 2. 4.
emerforum. *And.* 3: 3. 37.
emetunt. *Eun.* 1: 20.
emi. *And.* 1: 1. 8.
Emin. *Eun.* 4: 4. 24.
Enius. *Adel.* 5: 3. 14.
Emisla. *Phor.* 5: 5. 2.
Emisic. *Adel.* 4: 4. 7.
Emisli. *Eun.* 4: 4. 24. *Adel.*
2: 1. 37.
emit. *Eun.* 1: 2. 55 | 5: 5. 12.
14.
emitte. *Adel.* 5: 9. 34.
emitti. *Adel.* 5: 9. 10.
emo. *Heaut.* 3: 3. 50. *Adel.*
2: 2. 11.
emitur. *Phor.* *Per.* 11.

emori. *Heaut.* 5: 2. 18 | 5: 8.
63.
emoriar. *Eun.* 5: 2. 49.
emori. *Eun.* 3: 1. 42.
emprae. *Adel.* 2: 2. 22.
empram. *Adel.* 2: 1. 46 | 4:
2. 21.
emprum. *Phor.* 5: 5. 10.
emprae. *Heaut. Pro.* 57.
emunda. *Adel.* 5: 9. 10.
Phor. 4: 3. 60 | 4: 4. 1.
en. *Eun.* 1: 2. 74 | 1: 5. 4.
Phor. 2: 1. 15 | 2: 2. 1.
Heaut. 1: 1. 6.
enattamus. *Adel.* 3: 3. 11.
enattato. *Adel.* 3: 2. 52.
enartem. *Heaut.* 2: 3. 32.
enecas. *And.* 4: 1. 36. *Phor.*
2: 2. 37 | 5: 6. 16.
enicer. *Eun.* 3: 5. 6.
enim. *And.* 4: 6. 14 | 5: 1.
4. *Eun.* 2: 2. 88 | 3: 1. 61 |
4: 6. 12. *Heaut.* 1: 1. 20 |
1: 2. 13 | 2: 3. 26, 76 | 4:
3. 21, 35 | 4: 5. 52 | *Adel.*
2: 1. 4, 9 | 2: 3. 2 | 4:
5. 15, 22 | 7: 12 | 5: 3.
44 | 5: 7. 24. *Phor.* 1: 2 |
63 | 2: 1. 18, 22 | 3: 2. 2.
3: 3. 22 | 4: 4. 14 | 5: 7.
96. *Heaut.* 2: 1. 41 | 5: 3.
36 | 5: 4. 10.
enimvero. *And.* 1: 1. 64 | 1:
3. 1 | 5: 2. 7. *Eun.* 2: 3. 35.
Heaut. 2: 3. 59 | 5: 5. 1.
Phor. 3: 1. 1 | 3: 2. 43 | 5:
8. 44, 92 | 5: 9. 44.
Heaut. 4: 4. 51.
Ennium. *And.* *Pro.* 18.
eniti. *Phor.* 3: 1. 11.
enitere. *And.* *Pro.* 15 | 1: 1.
22 | 4: 3. 4 | 5: 4. 54 | 5:
6. 15. *Eun.* 1: 2. 17 | 3: 1.
25 | 3: 3. 27, 31 | 3: 5. 9.
24, 32 | 4: 2. 1 | 4: 4.
23 | 4: 7. 10, 37. *Heaut.*
1: 2. 8 | 2: 3. 94, 138 | 3:
1. 99 | 4: 4. 18 | 4: 5. 39.
45. *Adel.* 1: 1. 24 | 2: 2.
23 | 3: 4. 28 | 4: 4. 11 |
4: 5. 69, 72. *Phor.* 1: 3.
19 | 1: 4. 11, 24 | 4: 2. 9.
15 | 4: 3. 36 | 5: 6. 54.
Heaut. 1: 2. 98 | 2: 1. 41 |
2: 2. 20, 31 | 3: 4. 7, 18 |
3: 5. 24, 41 | 4: 1. 24, 3.
37, 46 | 5: 1. 10 | 5: 2.
15, 27 | 3: 1. 5 | 3:
11, 35.
codem. *And.* 5: 3. 14. *Adel.*
4: 5. 61. *Phor.* 5: 2. 15.
Heaut. Pro. 2: 26 | 2: 1. 6.
corum. *And.* 1: 1. 37 | 1:
3. 12 | 3: 3. 44 | 4: 1. 20 |
5: 5. 4. *Eun.* 2: 2. 19.
Heaut. 3: 3. 11.

cos. *And.* 4: 3. 22 | 4: 5.
58 | 4: 6. 8 | 5: 2. 11 | *A-*
del. 3: 2. 94 | 4: 5. 20 |
5: 4. 2. *Heaut.* 1: 1. 9 | 4:
1. 33. *Heaut.* 3: 1. 33.
ephebis. *And.* 1: 1. 24.
ephebo. *Eun.* *Per.* 2.
ephebus. *Eun.* *Per.* 7 | 5: 1.
8.
epidicazomenon. *Phor.* *Pro.*
26.
epistolam. *Phor.* 1: 2. 99.
epistolae. *Phor.* 1: 2. 17.
equidem. *And.* 2: 1. 29 | 4:
1. 35 | 5: 2. 17. *Eun.* 2: 2.
42, 35, 86 | 2: 3. 30, 55 |
3: 5. 49 | 4: 6. 1 | 5: 2.
37 | 5: 5. 14. *Heaut.* 3: 2.
7, 36 | 3: 8 | 4: 1. 3.
19, 34 | 4: 3. 31 | 4: 5.
39. *Adel.* 2: 2. 16, 18 | 5: 3.
64 | 5: 7. 1. *Phor.* 3: 3. 6 |
5: 3. 24. *Heaut.* 2: 2. 10 | 2:
1. 22, 35 | 4: 3. 9 | 5: 3.
16 | 5: 4. 39.
equos. *And.* 1: 1. 29.
eta. *V. hera.*
etradicent. *And.* 4: 4. 22. *Heaut.*
3: 3. 25.
etx. *V. hera.*
etram à verbo sum. *Heaut.* 3: 1.
3. *V. heram.*
etrga. *And.* 5: 1. 1. *Heaut.* 1:
2. 14 | 2: 3. 24. *Heaut.* 3: 5.
36.
etrgo. *And.* 1: 1. 29 | 4: 2.
28 | 5: 2. 9. *Eun.* 1: 2. 82 |
2: 2. 6 | 2: 3. 24 | 3: 1.
11 | 4: 7. 26 | 5: 9. 32. *Heaut.*
2: 4. 18 | 3: 2. 19 | 4: 1.
15 | 4: 6. 17 | 5: 2. 32.
40 | 5: 5. 2. *Adel.* 2: 1.
10 | 5: 2. 26 | 4: 2. 33 | 4:
3. 14 | 5: 3. 68 | 5: 7. 18.
Phor. 1: 2. 12 | 1: 4. 25 |
3: 3. 6. 20 | 4: 4. 4 | 5:
6. 42 | 5: 7. 55, 92. *Heaut.*
1: 1. 6 | 4: 1. 4, 5 | 4:
4. 93 | 5: 2. 21.
erant. *Eun.* 5: 2. 2. *Heaut.*
3: 1. 36 | 5: 2. 13 | *Adel.*
1: 1. 21 | 2: 3. 4. *Phor.* 3:
1. 4. 5. 8. 27.
etras. *Eun.* 1: 2. 6, 42. *Adel.*
2: 2. 26 | 5: 7. 3. *Phor.* 5:
7. 52.
etxat. *And.* 1: 1. 35, 36, 59.
Eun. *Per.* 3: 1. 2. 17 | 2:
3. 51 | 3: 1. 33, 38 | 3: 3.
8 | 3: 5. 21 | 4: 1. 7 | 4:
4. 14 | 4: 5. 10. *Heaut.*
1: 2. 25, 26, 28 | 2: 3. 46.
53 | 3: 1. 36 | 4: 1. 16.
Adel. 3: 2. 46 | 3: 4. 48 |
4: 4. 9, 21 | 4: 6. 4 | 1:
2. 55, 87. *Phor.* 1: 1. 2 | 1:
20.

VOCABULORUM.

2. 19, 39, 47 | 3. 2. 16 |
4. 3. 49 | 5. 2. 3 | 6. 3.
24 | 7. 78 | 8. 24,
34.
etc. *V. heru.*
creptum. *Eun.* 4. 6. 13.
Heant. 4. 2. 6.
eri. *V. heru.*
erilem. *V. herilem.*
erili. *V. herili.*
eripere. *Adel.* 2. 2. 30.
eripercem. *Adel.* 3. 2. 20.
eripi. *Eun.* 4. 7. 26. *Adel.*
4. 5. 14.
eripiam. *Eun.* 4. 2. 3. *Phor.*
2. 1. 9.
eripiat. *Eun.* 4. 6. 1.
eripio. *Heant.* 4. 3. 39.
eripis. *Heant.* 4. 3. 35.
eripit. *Adel.* *Per.* 7. *Prol.*
8.
eripuit. *Adel.* 1. 2. 10 | 2. 1.
4. 4 | 3. 10. *Hec.* 4. 1. 59.
eris. *Hec.* 5. 2. 7.
erit. *And.* 1. 2. 3 | 4. 2.
1. 5. 1. 18. *Eun.* 3. 2. 31 |
4. 2. 11 | 4. 5. 6 | 5. 2.
63 | 6. 9. 25, 16. *Heant.* 2.
1. 5. 2. 2. 9 | 2. 3. 14 |
5. 3. 11 | 5. 2. 14, 4. 4.
Adel. *Prol.* 4. 1. 1. 48 |
1. 2. 3 | 2. 1. 26, 28 | 4.
2. 57 | 4. 7. 28. *Phor.* *Prol.*
28 | 1. 1. 6, 14 | 2. 2. 81,
84 | 3. 18 | 5. 6. 50 | 5.
7. 18. *Hec.* *Prol.* 32 | 3. 5.
24 | 5. 1. 21.
eritis. *Adel.* *Prol.* 4. *Hec.* 2.
1. 21.
eto. *Heant.* 4. 8. 31. *Phor.* 12.
4. 52.
eras. *Heant.* 3. 2. 26. *Hec.*
3. 2. 5.
errans. *Heant.* 2. 9. 16.
errans. *And.* 5. 1. 19. *Eun.*
2. 2. 14. *Heant.* 1. 1. 53 |
3. 3. 49. *Phor.* 5. 3. 23.
Hec. 4. 4. 60.
errasti. *Phor.* 5. 3. 21.
errat. *Heant.* 2. 3. 22 | 4. 8.
3. *Adel.* 1. 1. 40.
erratio. *Adel.* 4. 2. 41.
erravi. *Adel.* 4. 2. 40.
etres. *And.* 4. 2. 21.
etrect. *And.* 3. 2. 18. *Eun.*
Prol. 16.
errore. *Hec.* 5. 2. 26.
erubuit. *Adel.* 4. 5. 9.
erum. *V. herum.*
erumpat. *Phor.* 2. 1. 11.
erumpete. *Eun.* 3. 5. 2.
erunt. *Adel.* 5. 9. 11. *Phorm.*
5. 6. 3. *Hec.* 5. 2. 24.
erut. *V. herut.*
es. *And.* 1. 2. 31 | 4. 1. 11 |
4. 5. 10, 12, 39 | 5. 4. 9.
Terentini.

38. *Eun.* 1. 2. 4. 74 | 2.
2. 8, 42 | 3. 2. 3. 16 |
3. 2. 19, 41 | 5. 60 |
4. 3. 12 | 4. 20 | 4.
6. 18 | 5. 1. 3 | 5. 2. 57 |
5. 6. 16. *Heant.* 1. 1. 2,
10 | 2. 3. 80, 88, 111 | 3.
3. 36 | 4. 5. 28 | 4. 6. 9,
18 | 4. 8. 7. *bu* | 5. 2. 33 |
5. 3. 8 | 5. 4. 7. *Adel.* 1.
1. 38 | 1. 2. 2. 46 | 2. 1.
30 | 2. 4. 20 | 3. 2. 23, 57 |
3. 3. 40 | 3. 4. 10 | 4. 1.
17 | 4. 2. 4. 48 | 4. 3. 6 |
4. 5. 62. *bu* | 5. 6. 9 |
5. 8. 14, 34 | 6. 0. 2. 4.
Phor. 1. 2. 5 | 1. 3. 16 | 1.
4. 1. 17, 19 | 2. 2. 56,
80 | 3. 1. 1. 3. 2. 34 | 4.
1. 1 | 5. 1. 15 | 5. 3. 3. 15,
19 | 5. 7. 25 | 5. 8. 57. *Hec.*
2. 2. 16 | 3. 2. 20 | 3. 4.
5 | 3. 5. 13 | 4. 1. 22 | 5.
1. 27 | 5. 3. 5. 25.
etc. *And.* 1. 1. 20, 34, 86,
97 | 1. 2. 3. 1. 3. 16 | 1.
5. 10 | 2. 1. 30 | 2. 3. 3,
13, 26 | 2. 4. 8 | 2. 5. 14 |
3. 5. 11 | 4. 1. 35 | 4. 2.
23 | 4. 3. 1. 2. 4. 5. 8,
41 | 4. 6. 18 | 5. 1. 14,
16 | 5. 2. 1. 11, 15, 18 | 5.
4. 5. 25, 28, 30 | 5. 5. 25,
3 | 5. 6. 12. *Eun.* *Prol.* 5.
6, 25, 29 | 1. 1. 26 | 1. 2.
38, 121 | 2. 1. 20 | 2. 2.
13, 17, 39, 44 | 2. 3. 16,
22, 23, 42, 48, 79 | 3.
2. 33, 36 | 3. 19 | 3. 5.
55 | 4. 3. 2 | 4. 4. 12, 32,
33, 35, 36, 42, 50 | 4.
5. 2 | 4. 6. 1. 6, 29 | 4.
7. 15, 35 | 5. 1. 17 | 5. 2.
18, 19 | 5. 5. 10, 20, 24 |
5. 6. 29 | 5. 7. 15 | 5. 9.
8. 65. *Heant.* *Prol.* 7, 11,
18, 41 | 1. 1. 19, 54, 97,
99, 108, 120 | 2. 6. 17,
24 | 2. 1. 2. 3. 16 | 2. 2.
12 | 2. 3. 21, 22, 48, 57,
68, 82, 86, 92, 98, 117,
118, 130 | 2. 4. 7. *bu*, 8 |
3. 1. 9, 29, 61, 68, 97 |
3. 2. 8 | 3. 4. 7 | 3. 4. 22 |
4. 1. 4. 11, 13, 17, 53 |
4. 2. 3 | 4. 3. 9, 25, 30,
34, 36 | 4. 4. 12, 13, 24 |
4. 5. 59 | 4. 7. 8 | 4. 8.
2, 24, 26 | 5. 1. 1, 7, 17,
20, 26, 39, 52, 67 | 5. 2.
4. 9, 32, 37, 40 | 5. 3.
12, 13, 14 | 5. 4. 6, 9,
11, 13 | 5. 5. 19. *Adel.*
Prol. 17 | 1. 9. 33, 41 |
1. 2. 6, 12, 15, 45 | 2. 1.
9, 11, 27, 39 | 2. 2. 2. 15,

43 | 2. 3. 6, 9 | 3. 2. 38,
39, 49 | 3. 3. 45, 48,
76 | 3. 4. 1. 4. 2. 3. 21,
25, 40 | 4. 3. 3. 9, 16,
23, 26 | 4. 4. 16 | 4. 5.
23, 25, 64, 73. *bu* | 4. 5.
7. 19, 20 | 5. 3. 15, 18,
31 | 5. 4. 1. 8 | 5. 6. 8 |
Phor. *Prol.* 5. 17, 21 | 1.
2. 16, 20, 64, 99, 100 |
1. 3. 1. 1. 4. 28, 37 | 1. 5.
15, 16, 19, 21, 32 | 2. 1.
20 | 2. 2. 5. 6, 8, 34 | 3.
2. 12, 14, 17, 18, 44,
bu | 3. 7. 6, 31 | 4. 1. 3.
6, 15, 22 | 4. 2. 3. 8, 9.
13 | 4. 3. 25, 76 | 4. 4.
31 | 4. 5. 9. *bu*, 10, 11 |
5. 1. 7. 16, 37 | 5. 2. 8 |
5. 3. 27, 28, 31 | 5. 6. 11,
15, 24, 26, 35 | 5. 6. 41 |
5. 7. 14, 40, 65, 84 | 5.
8. 25. *Hec.* 1. 1. 14 | 1. 5.
28, 43, 78, 81, 89, 110,
121 | 2. 1. 5. 7. 11, 18,
41, 42 | 2. 2. 1. 5, 8, 10,
19, 22 | 2. 3. 5. 1. 5.
20 | 2. 3. 6. 32, 47 | 4.
1. 9, 14, 20, 23, 42, 45,
47 | 4. 2. 1. 8, 10, 15,
21, 28 | 4. 4. 13, 34,
36, 53, 60, 65, 70, 75,
85 | 5. 1. 12, 36 | 5. 2. 1,
31 | 5. 3. 1. 34 | 5. 4. 32.
etc. *And.* 1. 5. 47. *Eun.* 3.
5. 26, 58. *Heant.* 5. 1. 27 |
5. 1. 44. *Adel.* 5. 1. 8.
Phor. 1. 3. 7 | 1. 4. 12 | 5.
1. 24. *Hec.* *Prol.* 30 | 4. 1.
5.
etc. *Eun.* 3. 4. 2.
efflent. *Eun.* 3. 3. 12 | 3. 5. 57.
Heant. 2. 2. 11. 2. 10. *Phor.*
1. 5. 39. *Hec.* 3. 1. 9.
effles. *And.* 1. 1. 10 | 1. 1. 9.
46. *Heant.* 4. 1. 52. *Adel.*
1. 2. 27 | 2. 1. 22 | 2. 2.
10 | 5. 1. 10. *Phor.* 2. 2.
41. *Hec.* 2. 1. 25.
effect. *And.* 1. 1. 54 | 1. 2. 11 |
3. 1. 2 | 3. 4. 27. *Eun.* *Prol.*
21 | 1. 2. 11, 37 | 2. 2. 9 |
3. 1. 28 | 3. 5. 50 | *Heant.*
Prol. 7 | 1. 105 | 1. 2. 11 |
2. 2. 9 | 2. 3. 127 | 3. 2.
23 | 3. 8 | 4. 1. 39 | 5.
2. 35. *Adel.* 1. 2. 26 | 4. 1.
16 | 4. 5. 74. *Phor.* 1.
4. 11 | 2. 2. 50 | 5. 3. 10,
11. *Hec.* *Prol.* 18 | 2. 1. 30,
39 | 2. 2. 7 | 2. 3. 6 | 4.
1. 10, 30, 33. *bu*.
eff. *And.* 1. 1. 3. 5. 27, 50,
72, 89, 98, 99, 102, 114,
125, 129 | 1. 2. 12, 13,
14, 16, 19 | 1. 3. 6, 13
c

INDEX

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840.

7: 1. 6, 43; 4: 6. 1. 6; 4: 11
7: 1. 6, 13; 4: 6. 1. 6; 4: 11
7: 1. 6, 16; 1: 1. 28; 29: 10
6: 13; 1: 23; 16: 18; 62: 70
7: 2. 16, 21; 2: 40, 20, 28;
1: 26, 13; 17: 42; 1: 15
7: 1. 6, 16; 10: 13; 1: 19
20 | *Act. Phil.* 8: 23; 1: 1
1: 14, 15; 16: 24; 49: 1
7: 11; 12: 2. 14; 21: 22;
12: 35; 4: 1, 4, 3; 42: 11
12: 35; 69: 74; 2. 11
11: 23; 4: 3; 12: 2. 16
17: 42; 4: 4; 21: 1, 7
8 | 2: 1, 4, 1; 7: 11; 1: 1
5: 8; 9: 11; 1: 2. 13
4: 3; 5: 23; 42: 4; 10: 1
+ 7: 48; 1: 4; 4: 8, 17
14: 15; 4: 4; 15: 17; 64: 16
9: 68; 8: 4; 10: 1; 4: 9
18; 10, 22; 16: 23; 2: 25
6: 1; 4: 6; 1: 6; 1: 5
4: 1. 1; 5: 15; 21: 22
4: 2. 3; 4: 16; 17: 10
16: 17; 11: 39; 10: 4; 11: 1
10 | 4: 3; 5: 10; 17: 14
4: 19; 22: 4; 5: 7; 5: 9
10: 16; 17: 18; 21: 29
29: 17; 4: 4; 68: 72
7: 11; 7: 4; 6: 6; 4: 7; 7: 10
10: 11; 16: 18; 16: 17; 23;
27; 4: 11; 4: 6; 11: 23
12: 15; 11: 3; 17: 19
10: 42; 4: 61; 68: 17
6: 6; 6: 1; 7: 3; 6, 22; 16
8: 1, 6, 9, 10, 12; 16
20; 24; 26; 27; 28; 35
9: 9, 11, 13; 20; 35
58; 12; 19. *Phar. Phil.* 12
1: 1. 7; 1: 8, 11; 20
11, 72; 7: 89; 13: 4
12; 10, 22; 35; 26; 11
7: 19; 27; 11; 11; 14
11: 11; 1: 9; 24; 26
16: 16; 40; 4: 49; 15
61; 61; 70; 78; 21: 5
9, 12, 18; 19, 10; 12
11; 2: 3; 11; 10, 14
16; 28; 40; 15; 5: 60
64; 65; 60; 75; 70; 85
89; 91; 2: 18; 20; 1: 1
1: 4, 10, 15; 16, 18; 13
2: 10; 13; 16; 18; 28; 10
18; 48; 17: 3; 8; 8; 10
18; 29; 10; 35; 26; 26
18; 29; 10; 12; 4: 1, 9
18; 22; 4: 2; 10; 14; 1
14; 18; 21; 24; 31
42; 25; 16; 19; 60; 61
11; 68; 4: 1; 13; 4; 12
16; 1: 1; 5: 10; 11; 23
16; 21; 22; 25; 26; 17
6: 14; 1: 3; 2. 11; 17
18; 20; 21; 27; 17; 5
3: 9; 7; 16; 6: 8; 12; 13
16; 21; 32; 32; 10; 7: 15

[illegible]

V O C A B U L O R U M.

110 bis | 2 : 4 : 1 |
 1 : 1. 7. 9. 16. 24 :
 29. 62. 61. 07. 70. 77 :
 02. 08 | 2 : 4 : 10. 12 :
 18. 12 : 4 bis | 4 : 1. 11 :
 11. 18. 10 | 4 : 3. 18. 25. 26 :
 27 bis | 3 | 4 : 4. 4. 17 :
 7. 36 | 4 : 5. 20. 38 :
 55 | 4 : 8 : 4 bis | 12 :
 17. 29 | 5 : 12 bis. 37. 60 :
 61. 67 bis. 68. 70. 72 |
 1 : 8. 9. 11. 30. 31 | 5 :
 3. 18 | 4 : 8. *Adel. Pral.*
 2 | 1 : 1. 9. 11. 18. 32 :
 39. 40. 43. 53 | 1 : 2 :
 27. 42 bis. 49. 58. 64. 67 |
 2 : 1. 3 | 2 : 3. 10 | 2 : 4 :
 8. 21 bis | 3 : 2. 7. 18. 33 |
 7 : 26. 37. 69. 75. 92 |
 3 : 4. 49 | 2 : 5. 11 | 4 : 5 :
 1. 7 : 2. 19. 27. 41 bis :
 45. 57 | 4 : 3. 5. 9. 11 :
 12. 18 bis | 4 : 5. 14. 41 :
 46. 8 bis. 60 | 4 : 7. 29 :
 33. 35 | 5 : 3. 25 : 33 *ter.*
 11. 66. 61. 68 | 5 : 4. 4 :
 23 | 5 : 6. 7. 9 | 5 : 7 : 4 :
 bis : 7. 12. 14 : 19 | 5 : 3 :
 2. 7. 10. 15. 30. 32 | 5 :
 9. 7. 15. 17. 29. 31. 37 :
Phor. Per. 9. Pral. 2. 3. 7. 73
 8 | 1 : 1. 1 : 2. 4. 7. 19 :
 4 bis | 5 : 4. 67. 68. 76 :
 77. 100 | 1 : 3. 18 | 1 : 4 :
 12. 32. 35. 40. 41. 51 |
 5 : 22. 60 | 2 : 1. 2. 21 :
 26 bis. 50 | 2 : 2. 36. 38 |
 2 : 3. 1. 2 bis. 12. 16 | 3 :
 1. 2. 91 | 2 : 2. 15. 27. 36 |
 3 : 3. 28. 31 | 4 : 1. 3. 22 |
 4 : 3. 18. 43. 51 | 4 : 5 :
 3. 8. 9 | 5 : 1. 12 | 5 : 2. 2 |
 5 : 6. 47 | 5 : 7. 70 | 5 : 8 :
 11. 17. 47. 58. 61. 64 :
 66 bis. *Hec. Pral. 2* | 1 : 1 :
 7 | 1 : 2. 14. 37. 42. 84 :
 86. 87 bis. 120. 122 | 2 :
 1. 13. 37. 43 | 2 : 2. 5. 7 :
 bis. 17. 21 bis. 22. 23 :
 26. 31 | 2 : 3. 7. 9 | 3 : 3 :
 16. 42 | 3 : 4. 16 | 3 : 5 :
 10 | 4 : 1. 16. 42. 44 :
 45 | 4 : 2. 9. 16. 23. 30 |
 4 : 3. 4. 5. 9. 20 | 4 : 5 :
 4. 21. 42. 70. 99 | 5 : 1 :
 22 bis | 5 : 2. 26. 29. 31 :
 32 | 5 : 3. 27. 34. 39 bis |
 5 : 4. 1. 17. 31 :
evenim. And. 2. 6. 11. Eunn.
 5 : 9. 4. 4. *Heaut. 2. 37.*
etiam. And. 1. 1. 89 | 3. 10 |
 1 : 5. 47. 66 | 2 : 2. 31 | 3 :
 2. 23 | 4 : 1. 20. 33. 49 |
 4 : 5. 23 | 4 : 6. 12 | 5 : 2 :
 8 | 5 : 4. 38. *Eunn. 1. 1. 11*
 bis | 2 : 2. 33. 63 | 2 : 2. 58 |

2 : 3. 66 | 3 : 5. 22 | 4 : 3 :
 3. 17 | 4 : 4. 17. 38. 42 :
 49 | 5 : 2. 21 | 5 : 7. 10 :
 13 | 5 : 9. 54. 62. *Heaut.*
 1 : 1. 80 | 1 : 2. 1. 12. 13 |
 2 : 1. 17. 2 : 2. 6 | 3 : 1. 24 :
 26 | 3 : 3. 35 | 3 : 4. 22 | 4 :
 20 | 4 : 8. 24 | 5 : 1. 22 |
 5 : 2. 27. 46 | 5 : 5. 13. *Adel.*
 1 : 2. 66 | 2 : 1. 36 | 2 :
 2. 15. 38 | 3 : 4. 91. 92 |
 3 : 4. 22 | 4 : 1. 16 | 4 : 2 :
 12. 38 | 4 : 5. 29 | 5 : 3 :
 65. *Phor. 1. 7. 22 | 2. 13 |*
 3 : 1. 10 | 3 : 3. 9. 14 | 4 : 3 :
 64 | 5 : 2. 4 | 5 : 5 : 3 :
 5 : 7. 38. 47 :
etiampne. Phor. 1. 5. 8 | 5 : 2. 9.
etiampi. Hec. 4 : 4. 26.
etli. And. 2 : 2. 11. 37 | 5 : 2.
 23. *Eunn. 5 : 4. 46. Heaut.*
 2 : 3. 86. *Adel. 5 : 8. 21.*
Phor. 2 : 2. 60. Hec. 3 : 7.
 44 | 4 : 2. 2 | 4 : 4. 1 | 5 :
 3. 36 :
eus. V. heus.
evadat. And. 1. 1. 100. Phor.
 1 : 2. 61 :
evaderet. And. 1 : 2. 5.
evadat. Adel. 3 : 4. 64.
Phor. 4 : 3. 21.
evanesceret. Hec. Pral. 14.
evassit. Eunn. 3 : 3. 11.
evenere. Adel. 5 : 3. 29. Phor.
 5 : 7. 2 :
evenerit. Heaut. 2. 3. 114 | 3 :
 2. 40 :
evenerunt. Phor. 4 : 4. 24.
eveniat. And. 1 : 1. 138 |
 1 : 3. 36. *Phor. 1 : 5. 16.*
Hec. 2 : 3. 6 | 3 : 3. 36.
eveniunt. Phor. 1 : 5. 21.
eveniunt. And. Pral. 4. Eunn.
 5 : 7. 1. *Adel. 1 : 1. 4. Hec.*
 1 : 1. 2 | 5 : 2. 28 :
eveniunt. Hec. 5 : 3. 41.
evenisse. Heaut. 4 : 3. 7 | 4 :
 5. 17. *Hec. 3 : 1. 24 | 3 : 4.*
 1 | 5 : 26 :
evenissent. Heaut. 1 : 1. 105.
evenissent. And. 4 : 4. 25.
evenit. And. 2 : 6. 5 | 4 : 1.
 54 | 5 : 4. 4 | 5 : 6. 3. 4 :
Heaut. 1 : 2. 1. 4 : 1. 51.
Adel. 4 : 5. 54 | 5 : 4. 5 : 2.
Phor. 1 : 2. 15. Hec. 2 : 1. 31 |
 4 : 4. 51 | 5 : 3. 40 :
eveniunt. Phor. 5 : 1. 31.
eventuram. Hec. 5 : 4. 32.
eventurum. Eunn. 5 : 6. 29.
Hec. 1 : 2. 118.
everfas cervices. Heaut. 2 :
 3. 131 :
euge. And. 2 : 3. 6. Adel. 5 :
 3. 13. *Heaut. 4 : 2. 10.*
cum. And. 1 : 1. 19 | 2 : 1.

15 | 2 : 5. 6 | 3 : 4. 20 | 4 :
 1. 15 | 5 : 4. 25. *Eunn. 3 : 1.*
 13 | 3 : 2. 16 | 4 : 4. 31 | 5 :
 7. 15 | *Heaut. Pral. 49 | 1 :*
 1. 82 | 2 : 3. 10. 75. 118 |
 3 : 1. 23 | 3 : 3. 31 | 4 : 5 :
 4. 38 | 4 : 4. 11 | 4 : 5 : 29 :
 52 | 5 : 1. 40. 77. *Adel.*
Pral. 16. 18 | 2 : 1. 12 | 3 :
 3. 4. 9. 46 | 3 : 4. 6 | 5 :
 4 : 2. 21. 47 | 4 : 5. 24 :
Phor. 1 : 2. 64 | 3 : 3. 12 :
 2. 22. 23 | 3 : 1. 6 | 5 : 3 :
 29 | 4 : 3. 25 | 4 : 5. 6 | 5 :
 1. 11. 36 | 5 : 6. 26 | 5 : 8 :
 87 | *Heaut. Pral. 50. 54 | 2 :*
 2. 19 | 3 : 4. 23 | 3 : 5. 47 |
 4 : 1. 40 | 5 : 3. 7 | 5 : 4 :
 6 :
cundem. Eunn. 2 : 1. 20 | 5 : 6.
 21. *Adel. 3 : 3. 30.*
cunuchi. Eunn. Per. 9.
cunuchos. Eunn. 2 : 1. 25 | 2 :
 3. 82 | 4 : 4. 54 | 5 : 5 :
 7 | 5 : 6. 21 :
cunuchon. Eunn. 3 : 5. 25 | 5 :
 6. 22 :
cunuchum. Eunn. Per. 4. Pral.
 20. 32 | 1 : 2. 83 | 2 : 3. 62 :
 71 | 3 : 2. 19. 26 | 4 : 3. 10 |
 5 : 1. 6 | 5 : 6. 13 :
cunuchus. Eunn. Pral. 45 | 3 :
 5. 23 | 4 : 3. 14 | 5 : 1. 5 :
evocare. Heut. 3 : 1. 7.
evocari. Eunn. 2 : 2. 52.
evocate. And. 3 : 7. 47.
evoco. Phor. 5 : 7. 89.
evolvere. Phor. 5 : 4. 5.
evolves. Eunn. 4 : 4. 58.
evomam. Adel. 7 : 2. 14 | 3 :
 4. 65. *Hec. 3 : 5. 65.*
ex. And. Per. 9. Pral. 13 | 1 :
 1. 10. 15. 24 | 3 : 2. 4. 12 :
 2. 22 | 2 : 3. 11. 26 | 2 : 4 :
 3 | 3 : 1. 11 | 3 : 3. 15. 30 |
 4 : 1. 3. 22. 50 | 4 : 3. 4 :
 4 : 4. 5 | 4 : 5. 21. 55 | 5 :
 2. 13 | 5 : 4. 25. 44. *Eunn.*
Pral. 33 | 1 : 2. 58. 94. 95 :
 118 | 2 : 1. 20 | 2 : 2. 2. 7 :
 10. 23. 32. 59 | 2 : 3. 4 :
 3 : 1. 16 | 3 : 2. 18 | 4 : 2 :
 3 | 4 : 4. 44. 88 | 4 : 7 :
 120 | 5 : 2. 34 | 5 : 4. 17 |
 5 : 6. 1. 17. 27 | 5 : 9. 47 :
Heaut. Pral. 4. 6. 8 | 1 :
 1. 57 bis. 60 | 1 : 2. 3. 36 :
 bis | 2 : 1. 4. bis. 9 | 2 : 3 :
 25 | 2 : 4. 17 | 3 : 1. 6. 33 :
 bis | 3 : 3. 37. 47 | 4 : 1 :
 45 | 5 : 1. 7 | 5 : 2. 41 | 5 :
 3. 10. 17 | 5 : 4. 7. 8. 12 :
 13 | 5 : 7. 6. *Adel. 2 : 1. 22.*
 43 | 3 : 1. 17. 63. 66. 89 :
 3 : 4. 2. 28 | 4 : 2. 45 |
 4 : 4. 5 | 4 : 5. 23 | 5 : 2 :
 c | 1)

I N D E X

11. 36 | f. 4. 8 bis | f. 7.
21. 38 bis. 31. *Par.*
1. 2. 38. 47 | 1. 3. 35
bis | 1. 5. 20. 41 | 2. 1.
8 | 1. 1. 10 | 4. 1. 10 | 5.
1. 3. 18 | f. 3. 6 | f. 4.
1 | f. 7. 41. 67. 76. *Hec.*
1. 2. 8 | 2. 1. 14 | 3.
7. 6 | 1. 1. 1 | 3. 12 |
7. 12. 10 | f. 5. 27 | 4.
2. 12. 37 bis. 18. 23. 33.
31. 55 | 4. 2. 7. 11 | 4.
3. 10 | 4. 4. 70. 13. 17 |
f. 1. 70. 19 | f. 2. 32 | f.
3. 15. 42 | f. 4. 32. 113
16.
exalta. *Adel.* f. 4. 16.
exaltas. *Hec.* *Pr.* 12.
exanimata. *Phor.* f. 1. 5.
exanimatum. *Phor.* f. 7. 11.
exanimatum. *And.* 1. 4. 7 |
2. 2. 1. *Hec.* f. 3. 4.
exanimatus. *And.* 1. 1. 104.
Hec. f. 3. 27.
exanimatus. *And.* 1. 5. 16.
exaugent. *Heant.* 2. 2. 2.
exauriunt. *Heant.* 4. 6.
9.
excedere. *Hec.* 4. 1. 14.
excessum. *And.* 2. 2. 19.
excepis. *Phor.* 4. 5. 17.
excessis. *And.* 4. 5. 21.
excessit. *And.* 1. 1. 24. *Hec.*
3. 2. 12.
excidit axore. *And.* 2. 5.
12.
excies. *Heant.* f. 3. 10.
exclamant. *Hec.* f. 3. 8.
exclamant. *Phor.* 27 | 4. 1.
1. 11. *Adel.* 4. 4. 11.
exclamavi. *Phor.* f. 6. 30.
excludat. *And.* 2. 3. 12.
excludere. *et.* f. 3. 2. 4.
excludetur. *Adel.* 1. 2. 19.
excludor. *Eun.* 1. 2. 29.
excludi. *Eun.* f. 2. 23.
exclusionem. *Eun.* 1. 2. 8.
excludit. *Eun.* 1. 1. 4.
excludit. *Eun.* 1. 2. 18.
excludam. *Adel.* f. 3. 67.
excludat. *Heant.* f. 1.
4.
excruat. *Phor.* 1. 4. 10.
excruat. *Eun.* f. 3. 11.
excruat. *And.* f. 3. 15.
exculpe. *Phor.* f. 7. 96.
exculpere. *Eun.* 4. 4. 44.
excursio. *Adel.* f. 4. 6.
excussit. *Heant.* 1. 1. 11.
excusam. *Phor.* 4. 1. 20.
excram. *Eun.* 2. 2. 8.
excant. *And.* f. 6. 16.
excant. *And.* f. 6. 17. *Adel.*
4. 4. 17.
excandum. *Phor.* 2. 12. 4.
excandens. *Heant.* f. 1. 3.

exegerit. *Heant.* 2. 3. 19.
exemerim. *And.* 1. 2. 29.
exempla. *And.* 4. 6. 17.
Adel. f. 1. 9. *Eun.* f. 5.
4. 6 | f. 7. 21.
exempli. *Heant.* f. 3. 47.
exemplis. *Phor.* 4. 4. 7.
exemplo. *Heant.* *Pr.* 20.
exemplum. *And.* 1. 1. 6 |
4. 1. 27. *Eun.* f. 8. 3.
Heant. *Pr.* 20. 11. *Adel.*
1. 2. 40 | f. 3. 62 | f. 1.
5. *Hec.* 1. 2. 88.
exco. *And.* 4. 2. 31. *Eun.*
3. 2. 40. *Heant.* f. 5.
2.
exercebo. *Adel.* 4. 2. 48.
exerceo. *Heant.* 1. 1. 04.
exercendis. *Heant.* 1. 1. 22.
exercebant. *Heant.* 1. 1. 91.
exercitatum. *Hec.* f. 3. 47.
exercitum. *Eun.* f. 1. 12 | 4.
2. 44.
excuntem. *Hec.* 4. 1. 36 | f.
3. 9.
exi. *And.* f. 2. 30. *Eun.* 4.
4. 1. *Phor.* f. 7. 41.
exiens. *Heant.* 2. 2. 6.
exigat. *Hec.* 2. 1. 19 | f. 5.
40.
exigende. *And.* *Pr.* 27.
exibo. *Eun.* f. 3. 15.
exiguit. *Heant.* 1. 2. 12.
exigunt. *Hec.* 2. 1. 45.
exilia. *Phor.* 1. 5. 13.
exilui. *Heant.* 4. 1. 44.
exilium. *Hec.* 1. 1. 9.
exilium. *Heant.* 4. 7. 5.
exire. *And.* f. 3. 48. *Eun.* f.
2. 17. *Phor.* f. 3. 12. *Hec.*
4. 1. 6.
exitem. *Hec.* *Pr.* 36 | f. 3.
18.
exis. *Phor.* f. 1. 21.
existans. *Hec.* 1. 2. 88.
existans. *Adel.* *Pr.* 17.
existare. *Heant.* *Pr.* 9.
existans. *Adel.* f. 6. 9.
existamam. *Phor.* 2. 2.
22.
existatio. *Heant.* *Pr.* 27.
existamus. *Eun.* *Pr.* f.
existimet. *Eun.* *Pr.* f.
existimetis. *Adel.* *Pr.* 17.
existimo. *Hec.* 4. 2. 25.
existumandi. *Heant.* 3. 3.
41.
existumans. *Phor.* 1. 1. 15.
existumes. *Adel.* 2. 4. 6.
existomet. *Heant.* *Pr.* 10.
exit. *And.* 4. 1. 6. *Eun.* f.
2. 46 | f. 4. 7. *Heant.* f.
1. 90 | 4. 3. 44 | f. 2.
47. *Adel.* 2. 3. 11 | *Phor.*
3. 1. 20 | 4. 4. 31.

exitio. *Phor.* 1. 4. 23.
exitum. *Adel.* 4. 1. 45.
exitum. *Adel.* f. 1. 12.
exolvam. *Hec.* 4. 2. 27.
exoneratis. *Phor.* f. 6. 3.
exorpat. *And.* *Pr.* 20.
exorpat. *Heant.* f. 4. 25.
exopto. *Hec.* f. 3. 40 | 4.
2. 3.
exora. *Heant.* f. 3. 117.
exorandus est. *And.* 1. 1.
140.
exorare. *Heant.* 4. 3. 27.
Phor. f. 3. 4. 27.
exoraret. *Phor.* f. 3. 2.
exorasset. *Adel.* 4. 4. 21.
exorat. *Eun.* *Pr.* 12.
exordiat. *Hec.* f. 3. 2.
exorator. *et.* *Pr.* 10.
exorem. *And.* f. 3. 70. *Eun.*
1. 2. 105. *Adel.* f. 3. 13.
20.
exoret. *Heant.* f. 5. 6. *Phor.*
f. 3. 10.
exornatum. *Heant.* f. 1.
78.
exornatus. *Eun.* 4. 4. 16.
exoro. *And.* 4. 4. 11.
exorta. *Hec.* 4. 4. 10.
exosabunt. *Adel.* f. 3. 24.
expedabo. *Eun.* 4. 6. 5.
expedandas. *Phor.* 3. 3.
70.
expedans. *Eun.* f. 5. 46.
expedare. *And.* f. 6. 13.
expediat. *Hec.* f. 4. 15.
expedatio. *Hec.* *Pr.* 14.
expedatus. *Phor.* 1. 2. 98.
expedatam. *Adel.* 1. 2. 19.
expedat. *Hec.* 4. 2. 10.
expedat. *Adel.* *Pr.* 22.
expedat. *And.* 1. 1. 7. *Adel.*
f. 2. 24. *Phor.* 4. 3. 1.
Hec. f. 3. 1.
expedi. *Eun.* 4. 4. 27 | f. 5.
20. *Phor.* 1. 4. 20. *Hec.* f.
1. 19.
expediam. *And.* f. 5. 11.
Adel. 4. 4. 5. *Phor.* 1. 5.
8.
expediat. *Hec.* f. 1. 8.
expediat. *Hec.* *Pr.* 57.
Phor. f. 2. 1.
expediet. *And.* f. 5. 11. *Hec.*
f. 1. 11.
expedit. *Heant.* 2. 4. 8.
expedivi. *Phor.* 2. 2. 12. *Hec.*
f. 1. 17.
expedivit. *Phor.* f. 4. 4.
expellerent. *Heant.* f. 2.
16.
expetiamur. *Adel.* f. 4. 23.
Hec. f. 12. 12.
expetiat. *Adel.* f. 2. 12 | f.
4. 51.
expendere. *Heant.* 4. 1. 60.

VOCABULORUM.

20.
expēgīscere. *Adel.* 4 : 4.
22.
experieret. *Phor.* 4 : 1. 23.
experieret. *Adel.* 5 : 5. 7.
experimini. *Heaut.* *Prol.* 4. 6.
experimur. *Phor.* 3 : 3. 5.
experite. *Phor.* 3 : 2. 10.
experiri. *And.* 2 : 1. 11. *Eun.* 4 : 7. 19. *Adel.* 2 : 1. 18.
expers. *Heaut.* 4 : 1. 19.
experiundo. *Heaut.* 2 : 3. 90.
Adel. 5 : 4. 4.
experts sum. *Hee.* 3 : 5. 39.
expetam. *Phor.* 2 : 2. 84.
expetenda. *Phor.* 1 : 3. 12 | 1 : 4. 25.
expetenda. *Phor.* 5 : 8. 35.
expetens. *And.* 2 : 1. 19.
expetis. *And.* 3 : 2. 39.
expetet. *Eun.* 1 : 1. 7. *Heaut.* 2 : 4. 3.
expetit. *Hee.* 5 : 2. 1.
expetivi. *And.* 4 : 2. 13.
expeto. *Heaut.* 5 : 1. 17.
explicare. *Phor.* 2 : 2. 35.
explana. *Phor.* 2 : 2. 33.
explie. *Hee.* 5 : 1. 19 | 5 : 2. 21.
explcam. *And.* 2 : 2. 7.
explcant. *Heaut.* 1 : 1. 77.
explcat. *Hee.* 1 : 1. 12.
expleret. *And.* 1 : 2. 17.
explere. *Hee.* 5 : 2. 19.
explorata. *Eun.* 3 : 5. 55.
exploratum. *Phorm.* 4 : 3. 23.
expolicam. *Heaut.* 2 : 3. 48.
exponendam. *Heaut.* 4 : 1. 37.
exponeret. *Heaut.* 4 : 1. 38.
exponetur. *Hee.* 3 : 3. 40.
exporge. *Adel.* 5 : 3. 53.
exprofa. *Heaut.* 4 : 1. 2.
exprofulum. *And.* 4 : 1. 15.
exprofulum. *Adel.* 4 : 3. 4.
expresserit. *Eun.* 1 : 1. 23.
expressum. *Adel.* *Prol.* 11.
exprobratio. *And.* 1 : 1. 17.
expromere. *Heaut.* 3 : 3. 14.
expromptā. *And.* 4 : 3. 8.
expucet. *Eun.* 3 : 1. 16.
expugnabo. *Eun.* 4 : 7. 3.
expurgatu. *Hee.* 2 : 3. 4.
expurgem. *And.* 5 : 3. 29.
expurget. *Hee.* 5 : 1. 16.
exquite. *Hee.* 5 : 2. 7. 17.
exquire. *And.* 1 : 2. 15.
exlencntia. *Heaut.* 4 : 5. 17.
exlequat. *And.* 1 : 5. 24.
exlequi. *Heaut.* 4 : 1. 22.

Hee. 3 : 1. 26.
exlequias. *Phor.* 5 : 8. 37.
exfolvas. *Heaut.* 4 : 3. 43.
exfolves. *Hee.* 5 : 2. 26.
exfolvi. *Hee.* 5 : 3. 22.
exlpedabam. *And.* 2 : 6. 4.
Hee. 3 : 4. 8.
exlpedabo. *Eun.* 1 : 2. 126.
exlpectant. *Adel.* 5 : 4. 20.
exlpectantem. *Adel.* 4 : 5. 40.
exlpectare. *Hee.* 3 : 5. 1.
exlpectat. *Eun.* 3 : 1. 57 | 5 : 3. 8. *Heaut.* 2 : 3. 32 | 3 : 4. 29. *Adel.* 2 : 3. 7.
exlpectem. *Phor.* 5 : 8. 36.
exlpectes. *Eun.* 1 : 2. 114.
exlpectet. *Hee.* 3 : 4. 24.
exlpectetis. *And.* 5 : 6. 16.
exlpecto. *Phor.* 1 : 3. 9 | 1 : 4. 10. *Hee.* 2 : 3. 7 | 3 : 4. 16.
exlcmplō. *And.* 3 : 2. 37.
Hee. 3 : 3. 13.
extillaveis. *Phor.* 5 : 7. 82.
extimefcam. *Phor.* 1 : 3. 2.
extimui. *Hee.* 5 : 3. 26.
extinguere. *Hee.* 5 : 1. 23.
extinguerem. *Adel.* 3 : 2. 16.
extinguerent. *Phorm.* 1 : 2. 58.
extorquet. *Adel.* 3 : 4. 37.
extorquet. *Phor.* 2 : 3. 27.
extia. *Heaut.* 2 : 2. 57. *Phor.* 1 : 2. 3 | 5 : 6. 36. *Hee.* 2 : 3. 3 | 4 : 1. 48.
extraham. *Phor.* 1 : 4. 3.
extraneo. *Phor.* 4 : 1. 13.
extraxeris. *Hee.* 5 : 4. 36.
extrema. *Eun.* 4 : 2. 32.
extrudat. *Heaut.* 4 : 6. 5.
extrudi. *Phor.* 4 : 4. 11 | 4 : 8. 120.
extrudis. *Heaut.* 3 : 3. 28.
extrudit. *Hee.* 1 : 2. 98.
extrulit. *Eun.* 4 : 5. 11.
extrulisse. *Hee.* 4 : 1. 48.
extrulit. *Adel.* *Prol.* 11.
exulo. *Eun.* 3 : 5. 62.
exuperat. *Heaut.* 5 : 5. 5.

F.

Faba. *Eun.* 2 : 3. 89.
fabrica. *Adel.* 4 : 2. 45.
fabricam. *Heaut.* 3 : 2. 34.
fabula. *And.* 4 : 5. 8. *Eun.* 4 : 4. 22. *Adel.* *Prol.* 4 | 4 : 1. 21.
fabula. *And.* 1 : 3. 19 | 3 : 3. 21. *Heaut.* 2 : 3. 95. *Adel.* *Prol.* 22. *Phor.* 3 : 2. 7 | 5 :

8. 33. *Hee.* *Prol.* 1 | 4 : 3. 14.
fabulam. *And.* 5 : 4. 23. *Eun.* *Prol.* 23 | 2 : 3. 25. *Heaut.* 2 : 1. 10. *Adel.* *Prol.* 7. *Phor.* 5 : 6. 47.
fabulariet. *Hee.* 3 : 1. 16.
fabulas. *And.* *Prol.* 3. 16. *Eun.* *Prol.* 33. *Phor.* *Prol.* 4.
fabulet. *Phor.* 4 : 3. 49.
fac. *And.* 2 : 4. 5 | 3 : 2. 3. *Eun.* 1 : 2. 19. 116 | 2 : 1. 1 | 2 : 2. 50 | 2 : 3. 27. 68 | 3 : 2. 23. 24. 48 | 3 : 3. 28 | 4 : 3. 45 | 4 : 6. 3. *Heaut.* 1 : 1. 32 | 3 : 2. 39 | 5 : 1. 52. *Adel.* 3 : 3. 27 | 3 : 5. 1. 2 | 4 : 5. 72 | 4 : 7. 3. 8 | 5 : 3. 27. 56 | 5 : 7. 11 | 5 : 8. 12. 17. 19. *Phor.* 4 : 3. 66 | 5 : 3. 1. *Hee.* 5 : 1. 37.
face. *And.* 4 : 2. 29 | 5 : 1. 2. 14. *Eun.* 1 : 2. 10. *Heaut.* 1 : 1. 28. *Adel.* 2 : 2. 33 | 5 : 7. 8. *Phor.* 2 : 2. 50 | 4 : 5. 69.
face mīlum. *And.* 4 : 1. 57.
facere. *And.* 1 : 1. 23 | 1 : 5. 28 | 3 : 2. 4 | 3 : 5. 7. *Eun.* *Prol.* 19. 25. 37 | 1 : 1. 17 | 1 : 2. 108 | 2 : 2. 57. 95 | 4 : 1. 10 | 4 : 3. 2. 14 | 5 : 6. 28 | 5 : 9. 40. 41. *Heaut.* *Prol.* 21 | 1 : 1. 3. 12. 51. 56. 90 | 1 : 2. 35 | 3 : 1. 58. 67. 85 | 3 : 2. 36 | 3 : 3. 2. 16. 46 | 4 : 1. 11. 20 | 5 : 1. 80 | 5 : 4. 26. *Adel.* 1 : 1. 50 | 1 : 2. 24. 28. 30. 32 | 2 : 3. 2 | 2 : 4. 6 | 3 : 3. 42. 54. 69 | 3 : 4. 61 | 4 : 1. 2 | 5 : 3. 38 | 5 : 4. 24 | 5 : 7. 2. 18 | 5 : 8. 3. 25. *Phor.* 1 : 2. 29. 64. 66 | 1 : 4. 45 | 1 : 5. 66 | 2 : 2. 80 | 3 : 1. 17 | 4 : 3. 45 | 5 : 9. 63. *Hee.* 2 : 2. 14. 24 | 3 : 2. 8 | 3 : 4. 13 | 4 : 1. 47 | 4 : 3. 91 | 5 : 1. 13 | 5 : 2. 9.
facete injuriā. *And.* 3 : 2. 8.
facere sumptum. *And.* 2 : 6. 19.
facierem. *And.* 1 : 5. 24. 25 | 3 : 4. 5. *Eun.* 3 : 5. 42 | 5 : 1. 15 | 5 : 6. 31 | 5 : 7. 15. *Adel.* 2 : 2. 6 | 5 : 4. 15. *Phor.* 5 : 1. 6 | 5 : 7. 9.
facieremus. *Adel.* 1 : 2. 27.
facieret. *Eun.* 4 : 7. 17.
faceret. *And.* 3 : 2. 16 | 5 : c iii | 5 :

INDEX

4. 3. *Eun.* 5: 1. 27. *Phor.*
1: 4. 30. *Hec.* 2: 2. 7 | 3:
4. 13.
facere. *And.* 3: 3. 46. *Eun.*
5: 6. 24. *Heant.* 3: 2. 21 |
4: 1. 27. *Phor.* 1: 2. 31.
Hec. 5: 1. 30.
facebat. *Phor.* 4: 3. 30.
facta. *Heant.* 1: 1. 11.
facere. *Eun.* 1: 1. 17. *Adel.*
5: 3. 19.
faciam. *And.* 1: 1. 19 | 1: 3.
7 | 2: 3. 10 | 3: 4. 18 | 3:
6. 8 | 4: 1. 58 | 4: 2. 18.
Eun. 1: 1. 2 | 1: 2. 9. 4 | 2:
1. 1. 14 | 3: 2. 51 | 4: 6.
32 | 4: 7. 31 | 5: 2. 10.
62 | 5: 8. 2. *Heant.* 3: 1. 7 |
1: 1. 27. 18. 84 | 2:
2. 7 | 2: 3. 21 | 3: 3. 60 |
4: 3. 35 | 4: 5. 40 | 4:
8. 5. 30. 32 | 5: 1. 71. 71 |
5: 2. 40. 43 | 5: 3. 9 | 5:
1. 7. 10. 11. 15. *Adel.* 2:
1. 9 | 3: 2. 45 | 3: 2. 45 |
4: 4. 13. 19 | 4: 2. 161
4: 5. 77 | 4: 7. 14 | 5: 3.
7. 62. *Phor.* 1: 4. 21. 46 |
3: 2. 46 | 3: 3. 1 | 5: 2. 2 |
5: 3. 12 | 5: 8. 77. 62.
Hec. 2: 2. 2 | 3: 2. 5 | 3:
3. 44 | 3: 4. 25 | 33 | 4:
3. 6 | 4: 4. 97 | 5: 1.
12.
facias. *And.* 1: 1. 116 | 1: 2.
34 | 5: 3. 7. 11. 56. *Eun.*
2: 2. 95 | 4: 7. 27. 32 |
5: 1. 21 | 5: 2. 25. *Heant.*
3: 3. 76 | 4: 3. 43 | 4:
6. 2 | 5: 1. 70 | 5: 3. 10 |
5: 6. 5 | *Adel.* 3: 3. 77 | 4:
2. 15. *Phor.* 3: 7. 72. *Hec.*
3: 3. 31 | 5: 1. 27. 38.
41.
faciamus. *Eun.* 5: 2. 25.
faciant. 2: 2. 47.
faciat. *And.* 4: 1. 2. *Heant.*
1: 2. 13 | 3: 1. 52. *Adel.*
3: 5. 5 | 5: 8. 12 | 5: 9.
40. *Phor.* 1: 2. 63 | 5: 2.
2. *Hec.* 4: 4. 44.
facie. *Eun.* 2: 1. 24 | 3: 2.
20 | 4: 4. 15. *Phor.* 1: 2.
70. *Hec.* 3: 4. 27.
faciebat. *Eun.* 4: 1. 6. *Heant.*
1: 1. 75.
faciam. *And.* 5: 5. 15. *Eun.*
2: 3. 4 | 3: 5. 17. *Hec.* 3:
4. 35.
faciamus. *Eun.* 5: 1. 21.
faciendum. *Eun.* 4: 4. 52.
faciens. *Heant.* 1: 1. 109.
Adel. 3: 4. 81.
facies. *And.* 4: 2. 22. *Eun.*
2: 1. 15. *Heant.* 1: 1. 55.
Adel. 2: 2. 12 | 4: 2. 28 |
5: 9. 23. *Phor.* 3: 3. 33 | 5:
7. 45. *Hec.* 4: 2. 14.
faciet. *And.* *Proh.* 26 | 1: 1.
85 | 1: 2. 8 | 4: 4. 36.
Eun. 4: 6. 30 | 5: 2. 10.
Heant. 3: 2. 92 | 4: 4. 8 |
5: 5. 13. 14. *Adel.* 2: 1.
49 | 5: 9. 26. *Phor.* 5: 8.
54. *Hec.* 5: 2. 14. 17.
facile. *Hec.* *Proh.* 37. *And.* 1:
1. 35. 108 | 2: 1. 21. 93 |
3: 3. 30 | 4: 3. 5. 8 | 4: 6.
16. *Eun.* 2: 1. 4 | 2: 2.
30 | 2: 3. 82 | 3: 1. 57 | 4:
3. 5 | 5: 9. 50. *Heant.* 1: 1.
91 | 2: 3. 66. 123 | 3: 2.
36 | 5: 5. 16. *Adel.* 5: 3.
36. *Hec.* 3: 1. 15 | 2: 3.
4 | 4: 4. 88 | 5: 1. 9.
facilem. *Heant.* 4: 3. 26.
Adel. 5: 9. 29. *Phor.* 1: 4.
49. *Hec.* 5: 1. 35.
facili. *Heant.* 2: 1. 5.
facilia. *Heant.* 5: 5. 15.
facilias. *Heant.* 4: 1. 35.
Adel. 3: 3. 37. *Hec.* 2: 2.
6.
facilitate. *Adel.* 5: 4. 7.
facilitatem. *Eun.* 5: 9. 18.
facilius. *And.* 1: 2. 32 | 2:
6. 6. *Eun.* 1: 2. 70. *Heant.*
4: 5. 55 | 5: 1. 41. *Phor.*
1: 5. 70. *Hec.* 5: 4. 29.
facilime. *Adel.* 3: 4. 56.
facilime. *And.* 1: 1. 38.
Heant. 5: 5. 15.
facimus. *Adel.* 3: 3. 77.
Phor. 5: 2. 1 | 5: 7. 58.
facinora. *Heant.* 2: 1. 8.
facinore. *Phor.* 1: 5. 71.
facinoris. *Phor.* 1: 3. 4.
facinus. *And.* 1: 1. 118 | 4:
5. 28 | 5: 2. 13. *Eun.* 1: 1.
25 | 4: 3. 21 | 4: 5. 22.
Heant. 3: 3. 39 | 5: 3. 3.
Adel. 2: 1. 19 | 3: 4. 113 |
4: 5. 35. *Phor.* 1: 5. 3 |
3: 2. 26 | 4: 3. 8. *Hec.* 3:
3. 16.
facinus auxil. *And.* 2: 3. 27.
Eun. 4: 3. 2.
facinus indignum & malum.
Phor. 5: 8. 19.
facinus magnum. *Heant.* 2: 5.
73.
facinus memorabile. *Heant.*
2: 3. 73.
facinus pulcherrimum. *Phor.*
5: 6. 30.
facio. *And.* 1: 1. 24 | 3: 2.
32 | 4: 1. 55 | 5: 8. 80 |
5: 9. 40. *Heant.* 1: 1. 88 |
3: 4. 13 | 4: 5. 40. *Adel.*
1: 1. 25 | 4: 1. 19 | 4: 3.
2 | 5: 8. 29.
facit. *Amph.* 2: 1. 24 | 2: 3.
19 | 2: 5. 10 | 4: 3. 12.
Eun. 1: 2. 106. *Heant.* 3:
1. 39 | 3: 3. 4 | 5: 5. 10.
Adel. 2: 1. 13 | 4: 3. 10.
13 | 5: 8. 22 | 5: 9. 3. *Hec.*
2: 1. 24 | 4: 4. 70.
facit. *And.* 4: 5. 16. *Eun.* 12
2. 23 | 3: 2. 30 | 5: 6. 18.
Heant. *Proh.* 3: 3. 14 | 1:
1. 6. 39 | 5: 9. 10. *Adel.*
1: 1. 44. 47 | 2: 3. 2 |
4: 2. 45 | 5: 3. 39. *Phor.*
Proh. 23 | 3: 3. 11 | 4: 1.
12 | 5: 7. 2. *Hec.* 4: 1.
31.
facite. *Eun.* 3: 2. 53.
faciundo. *Heant.* 1: 1. 21.
91.
faciundo. *Adel.* 4: 2. 46.
faciundum. *Eun.* 1: 2. 17.
106. *Adel.* 5: 3. 54 | 5: 8.
18. *Phor.* 1: 4. 10 | 1: 5.
20 | 5: 3. 2. *Hec.* 4: 1.
3.
facta. *And.* *Per.* 3 | 1: 5. 14 |
3: 1. 5. *Eun.* 1: 2. 91 | 5:
9. 35 | 60. *Heant.* *Proh.* 8 |
3: 2. 25. *Adel.* 1: 2. 6 |
3: 4. 20. *Phor.* 1: 5. 38 |
2: 2. 60 | 4: 3. 7 | 5: 1.
4 | 5: 7. 39 | 5: 8. 31.
Hec. 1: 2. 84 | 3: 2. 9 |
5: 3. 33.
factae. *And.* *Proh.* 12.
factam. *Eun.* 4: 6. 6. *Adel.*
2: 1. 9. *Phor.* 2: 2. 2. *Hec.*
3: 3. 41 | 5: 1. 16.
factas. *Hec.* 3: 1. 50.
facti. *And.* 5: 3. 6. *Heant.*
Per. 3 | 3: 15.
factis. *Eun.* 1: 2. 73 | 5: 4.
19. *Phor.* 1: 2. 8. *Hec.* 2:
1. 12 | 4: 1. 11.
factitarunt. *Eun.* *Proh.* 43.
factitavi. *Eun.* 4: 7. 13.
factio. *And.* 3: 2. 10 | 4: 2.
32. *Heant.* 1: 1. 28. *Adel.*
3: 3. 75 | 4: 3. 10 | 5: 9.
39. *Phor.* 3: 1. 9 | 4: 5.
4 | 5: 1. 35. *Hec.* 3: 1.
47 | 5: 4. 38.
factum. *And.* *Proh.* 15 | 1: 1.
13. 78. 120 | 1: 5. 1 | 2:
3. 7 | 3: 2. 22. 29 | 3: 4.
14 | 5: 4. 35 | 5: 6. 5.
Eun. 2: 3. 19. 34 | 4: 4.
41 bis | 5: 5. 8. 12. 24.
28 | 5: 6. 10 bis | 5: 9. 7.
Heant. *Proh.* 18 | 19 | 1: 1.
105 | 2: 3. 8 | 3: 2. 18 | 3:
3. 7 | 4: 1. 15. 34 | 4: 5.
72 | 4: 6. 11 | 4: 8. 2 |
5: 1. 31 bis. *Adel.* *Proh.* 5:
13 | 1: 2. 12. 16 | 2: 1. 2 |
3: 1. 8 | 3: 4. 2. 25. 37 |
4: 2. 22 | 4: 3. 5 | 4: 5.

V O C A B U L O R U M.

1. 36. *Hebr.* 1: 2. 58,

INDEX

71 | 1. 21 | 1. 3. 42.
 ferres. *Adel.* 2. 1. 24.
 ferret. *Heaut.* 1. 2. 27 *bi.*
 ferri. *Heaut.* 2. 3. 80.
 ferr. *Phor.* 2. 3. 83 | 1. 6. 17.
 ferri. *And.* 1. 1. 17. *Heaut.* 2.
 1. 31 | 3. 27. *Adel.* 1. 1. 28 |
 3. 2. 30 | 4. 7. 12 | 1. 3.
 ferre. *Adel.* 2. 1. 1.
 ferrure. *Eun.* 2. 3. 67 | 3. 3.
 19.
 ferundis. *Adel.* 4. 2. 6.
 ferundum. *Adel.* 3. 4. 23.
 ferunt. *And.* 2. 2. 83.
 4. 2. 17 | 4. 2. 20. *Hec.*
 4. 2. 17 | 4. 2. 83.
 felinas. *Eun.* 4. 7. 7. *Adel.*
 3. 2. 25.
 festinare. *Heaut.* 1. 1. 73.
 festivitatem. *Eun.* 1. 7. 18.
 festivissime. *Adel.* 1. 9. 26.
 festivum. *Adel.* 2. 3. 8 | 1. 9.
 29.
 festos. *Hec.* 4. 2. 16.
 festus. *Eun.* 3. 5. 12.
 fiam. *Heaut.* 1. 1. 96. *Adel.*
 5. 8. 16. *Hec.* 3. 1. 20.
 fiant. *And.* 1. 2. 26 | 2. 2.
 6. 25 | 3. 5. 11. *Eun.* 1. 2. 2.
 103. *Adel.* 1. 2. 42 | 1. 4.
 45. *Phor.* 4. 4. 30.
 fias. *Eun.* 2. 3. 75.
 fiat. *And.* 2. 3. 11 | 1. 3. 18 |
 5. 4. 14. *Eun.* 1. 2. 20.
 70 | 3. 1. 48 | 2. 13. 47 |
 3. 5. 66. *Heaut.* 1. 1. 20 |
 4. 3. 37 | 4. 5. 41 | 4.
 6. 22 | 1. 25 | 1. 5. 23. *Adel.*
 3. 1. 1. 4. 1. 31 | 1.
 5. 8. 10. 22 | 1. 5. 9. 15.
Phor. 1. 2. 72 | 1. 5. 28 | 1.
 8. 65. *Hec.* 1. 2. 30 | 3. 2.
 23 | 1. 5. 43.
 fida. *And.* 1. 1. 17.
 fidem. *Eun.* 1. 2. 24.
 fide. *And.* 1. 1. 7. *Heaut.* 4.
 1. 13. *Adel.* 2. 1. 7 | 3. 3.
 88 | 1. 9. 7.
 fidei. *And.* 1. 8. 61. *Eun.* 5.
 2. 47. 10. *Heaut.* 5. 2.
 49.
 fidelem. *And.* 3. 1. 2.
 fideles. *Hec.* 1. 1. 2.
 fidelis. *Hec.* 3. 5. 22.
 fidelis. *Phor.* 1. 2. 26.
 fidem. *And.* 3. 1. 5. 2.
 11. 4. 5. 11 | 2. 3. 27 | 2.
 5. 14 | 3. 1. 4 | 3. 4. 7 |
 4. 1. 19 | 4. 3. 1. 4. 4.
 5. *Eun.* 1. 2. 22. 59. 117 |
 3. 1. 28 | 4. 7. 20 | 1. 4.
 2 | 1. 9. 19. 30.
Heaut. 1. 1. 9 | 3. 1. 96.
Adel. *Per.* 9 | 3. 28 | 3.
 4. 43 | 4. 7. 28. *Phor.* 1.

2. 10 | 3. 1. 5 | 3. 2. 7. 27 |
 5. 1. 30 | 3. 2. 25. *Hec.* *Prul.*
 13 | 1. 2. 34. 17. 39 | 2.
 1. 1 | 3. 5. 42 | 4. 2. 5 |
 5. 1. 24 | 1. 4. 31.
 fidem parvam. *Phor.* 1. 3.
 27.
 fides. *And.* 4. 1. 11 | 5. 2.
 16. *Heaut.* 2. 3. 15 | 3. 3.
 10. *Adel.* 3. 2. 8 | 4. 4.
 12. *Phor.* 5. 7. 11. *Hec.* 3. 5.
 24.
 fidibus. *Eun.* 1. 2. 53.
 fidicina. *And.* 2. 2. 4. *Phor.*
Per. 11.
 fidicinam. *Eun.* 5. 6. 15. *Adel.*
Per. 7. *Phor.* *Per.* 5 | 12.
 2. 59.
 fiducia. *And.* 3. 5. 7.
 fient. *And.* 2. 3. 6. *Eun.* 5.
 4. 26. *Adel.* 3. 4. 57. 60.
 62. *Phor.* 4. 4. 30.
 bis.
 fient. *And.* 3. 4. 24.
 fient. *Eun.* 1. 2. 12. *Adel.* 1.
 2. 26 | 4. 5. 16 *bi.* | 4. 4.
 15. *Phor.* 5. 1. 33.
 fieri. *And.* 2. 2. 5 | 3. 2. 48 |
 3. 3. 34 | 4. 4. 5. 13.
Eun. 1. 2. 93 | 2. 1. 14 |
 3. 3. 3 | 5. 9. 26 | 4. 7. 9 |
 5. 16. 21 | 5. 6. 3.
Heaut. 2. 3. 66 | 3. 2. 21.
 37 | 3. 2. 4. 5. 7 *bi.* 37 |
 5. 1. 34 | 5. 4. 14. *Adel.*
 3. 1. 8 | 3. 3. 36 | 3. 4.
 60 | 4. 2. 1. 14 | 4. 3. 4 |
 4. 4. 17. 20 | 1. 8. 13.
 32 | 1. 9. 3. 12 *bi.* 30.
Phor. 1. 5. 15 | 4. 1. 3 | 4.
 5. 13 | 5. 8. 45. *Hec.* 2. 1.
 37 | 3. 5. 37 | 3. 5. 21 | 4.
 4. 13 | 1. 4. 26.
 fiet. *And.* 2. 1. 14 | 4. 2.
 26. *Eun.* 1. 2. 105 | 2. 1. 2.
bi. *Heaut.* 3. 3. 31 | 3. 3.
 35. *Adel.* 2. 4. 20 | 3. 1.
 1 | 5. 3. 12 | 5. 9. 39.
Phor. 1. 4. 32. 4. 1. 4.
 2. 15 | 4. 4. 17 | 5. 2. 15 |
 5. 6. 10 | 1. 7. 31.
 filia. *And.* 3. 3. 34. *Eun.* 1.
 2. 37. *Heaut.* 4. 1. 26 | 4.
 7. 1. 35 | 3. 15. *Phor.* 5.
 3. 28. *Hec.* 2. 2. 9 | 4. 2.
 12 | 4. 4. 18.
 filix. *And.* 5. 1. 7 | 3. 3. 39.
Adel. 3. 2. 3. *Phor.* 1. 5. 14.
 filiam. *And.* *Per.* 11 | 1. 1.
 121 | 3. 2. 2 | 5. 1. 11 | 1.
 4. 30. 49. *Heaut.* 1. 1.
 45 | 4. 2. 54 | 4. 3. 36 |
 4. 5. 24. 46 | 4. 8. 5 | 5.
 5. 4. 17. 21. *Adel.* 3. 4.
 20. *Phor.* *Per.* 3 | 4. 2. 40 |
 4. 3. 45 | 5. 1. 33 | 5. 7.

49 | 1. 8. 17. *Hec.* 3. 5.
 48 | 4. 1. 3. 7 | 4. 4. 13.
 23. 30 | 5. 1. 22.
 filii. *Adel.* 1. 4. 21 | 1. 3. 21 |
 5. 4. 12. *Phor.* 5. 3. 36.
 filius. *Heaut.* 5. 3. 8. *Phor.* 1.
 2. 21.
 filio. *And.* 1. 1. 74. *Heaut.*
 3. 1. 15 | 5. 1. 18. 64. *Adel.*
 5. 3. 54. *Phor.* *Per.* 2 |
 5. 3. 24. *Hec.* *Per.* 12.
 filium. *And.* 1. 1. 53 | 1. 24.
 3. 3. 38. 46 | 5. 2. 20.
Eun. 2. 2. 58 | 5. 5. 20.
Heaut. 1. 2. 6 | 4. 5. 52.
Adel. 1. 1. 29. 49 | 1. 2.
 34 | 3. 3. 10. 13. 46 | 4.
 2. 3 | 4. 5. 73 | 3. 18.
 64. *Phor.* 1. 5. 21. 18 | 1.
 7. 26. *Hec.* 2. 3. 7. 3. 5 | 1.
 5. 1. 17 | 5. 1. 14.
 filium herilem. *And.* 3. 4.
 23.
 filium unicum. *Heaut.* 1. 1.
 41.
 filius. *And.* *Per.* 7 | 1. 1. 79 |
 3. 4. 5. *Heaut.* 1. 1. 112 |
 2. 3. 2. 3. 2. 41 | 4. 5. 8 |
 5. 4. 2. *Adel.* 1. 1. 10 | 3.
 4. 16. *Phor.* 2. 2. 33 | 4. 2.
 3. 65 | 5. 7. 40 | 5. 8. 52.
Hec. 3. 1. 20.
 finem. *And.* 1. 1. 12 | 4. 5.
 1. 2. *Heaut.* *Per.* 34. *Adel.*
 5. 9. 40. *Phor.* *Prul.*
 21. 23 | 4. 1. 16. *Hec.* 1.
 2. 21.
 funderet. *Heaut.* 3. 2. 22.
 fingit. *Heaut.* 3. 2. 34. *Eun.*
 1. 2. 58 | 1. 1. 14.
 fingite. *And.* 2. 1. 34.
 fingunt. *And.* 1. 3. 14.
 finibus. *Heaut.* 3. 1. 93.
 finixisse. *Eun.* 1. 2. 120.
 finixit. *Heaut.* 5. 1. 25.
 firmare. *Hec.* 5. 1. 24.
 firmat. *Hec.* 1. 2. 26.
 firmasti. *Hec.* 4. 2. 5.
 firmas. *And.* 3. 5. 4.
 firmavit. *Heaut.* 3. 4. 4.
 firmi. *Heaut.* 2. 3. 96.
 firmiorem. *Hec.* 4. 1. 18 | 5.
 2. 20.
 firmum. *And.* 3. 3. 39. *Hec.*
 4. 1. 41.
 fit. *And.* 1. 3. 20 | 1. 3. 9 |
 3. 1. 22 | 3. 2. 36 | 3. 4.
 11. *Eun.* 1. 2. 18 | 2. 3. 34 |
 2. 5. 52. *Heaut.* 1. 1. 57. 9.
 102 | 2. 2. 90. *Adel.* 1. 2.
 42 | 2. 4. 2. *Phor.* 1. 2.
 71 | 4. 1. 20 | 4. 3. 6. 12.
Hec. 1. 2. 68. 83 | 3. 2. 21 |
 3. 4. 21.
 fuit. *Heaut.* 4. 7. 11. *Phor.*
 5. 8. 26. *Hec.* 3. 5. 64.
 flabellum

VOCABULORUM.

habellum. *Ewn.* 3: 1. 479
10.

hagria. *Adel.* 3: 1. 26; 55 |
4: 7. 1.

hagru. *Ewn.* 5: 7. 12. *Pher.*
5: 2. 5.

hagruis. *Ewn.* 5: 7. 21. *Heant.*
5: 4. 14.

hagnum. *Ewn.* 1: 2. 60
his. *Heant.* 5: 1. 56.

Adel. 1: 2. 327 | 3: 7.
62.

hamm. *Ewn.* 3: 1. 28.
hammam. *Adel.* 1: 1. 103.

hetece. *Hec.* 4: 1. 2.
heus. *Adel.* 1: 1. 109.

heumen. *Pher.* 3: 2. 36.
hetur. *Adel.* 1: 1. 101.

hoci facete. *Ewn.* 2: 1. 10.
hoci pendere. *Ewn.* 3: 1. 21.

foce. *Ewn.* 4: 7. 45.
foce. *Heant.* 1: 1. 17. *Hec.*
3: 1. 17.

fordum. *Ewn.* 5: 1. 2.
fordus. *Ewn.* 4: 4. 17.

formetret. *Adel.* 2: 1. 12.
formetrum. *Pher.* 3: 2. 8.

fort. *Adel.* 1: 2. 7 | 3: 1. 43.
Ewn. 1: 2. 18 | 3: 2. 32 | 2:

3. 64 | 3: 15 | 4: 4. 3. 9
14 | 5: 5. 3 | 5: 9. 11.

fort. *Hec.* 1: 1. 13 | 4: 2. 10 |
4: 5. 44 | 5: 2. 46. *Adel.*
1: 2. 30. 39 | 5: 7. 25 | 5: 1

8. 26. *Pher.* 3: 1. 20 | 5: 6.
18 | 3: 1. 7. 65. *Hec.* *Pril.*
36 | 1: 2. 69 | 2: 1. 25 | 3:

3. 4. 1. 7 | 5: 1. 7.
forte. *Adel.* 4: 3. 2. 19 |

3: 5. 5. *Ewn.* 5: 2. 34. *Adel.*
Per. 9: 1. 1. 46 | 1: 2.

3 | 3: 2. 29 | 4: 5. 32 | 5:
3. 2 | 5: 4. 40. *Pher.* 5: 8.

36. *Hec.* 1: 2. 24 | 3: 1. 3.
18 | 1: 5. 40 | 5: 2. 24.

fortes. *Ewn.* 3: 2. 4 | 2: 2. 51.
13 | 7: 7. 5. *Heant.* 1: 1.

121 | 2: 3. 14 | 5: 3. 12.
Adel. 1: 2. 8. 22. 40 | 1:

3. 11 | 4: 4. 23 | 4: 5. 4 |
5: 3. 2. *Pher.* 5: 6. 26 |

Hec. 5: 1. 31.
fortes. *Pher.* 1: 4. 30 | 1: 5.

41 | 1: 1. 7. *Hec.* 1: 2. 46 |
2: 1. 21 | 4: 2. 25.

fortibus. *Heant.* 2: 3. 4. 37.
Pher. 5: 1. 14.

fortis. *Ewn.* 3: 4. 12. *Heant.* 5:
1. 10. *Pher.* 5: 1. 12. *Hec.*
21. 21 | 4: 1. 24.

forma. *Adel.* 1: 1. 45. 92. 95.
Ewn. 1: 2. 12 | 1: 679.

721. *Hec.* 3: 2. 12. *Pher.* 3: 2. 12.
Hec. 1: 1. 12.

forma bona. *Adel.* 2: 5. 27.

TERTIUM.

forma. *Heant.* 2: 4. 2.
formam. *Adel.* 1: 5. 57. *Ewn.*
3: 1. 33. *Heant.* 2: 4. 9 |

4: 5. 25. *Pher.* 1: 2. 53.
formarum. *Ewn.* 2: 1. 3. 5 | 3:

5. 18.
formidulosus. *Ewn.* 4: 6. 18.
19.

formosus. *Ewn.* 4: 5. 3.
foto. *Adel.* 4: 5. 11. *Pher.* 1:

2. 29.
fort. *Pher.* 1: 2. 28 | 5: 6. 1.

Hec. 3: 3. 10. 76 | 4: 3. 4.
fortan. *Adel.* 5: 5. 1.

fortitan. *Ewn.* 1: 2. 117. *Pher.*
4: 5. 5.

fortasse. *Adel.* 1: 1. 92. *Ewn.* 2:
2. 40 | 5: 7. 19 | 5: 9 | 31:

Heant. 1: 2. 26 | 4: 3. 37 |
4: 5. 20 | 4: 6. 20. *Pher.*
1: 2. 96 | 5: 7. 7. 46.

fos. 2: 2. 28 | 3: 1. 33 | 4:
1. 31 | 4: 1. 35 | 4: 5. 1.

forte. *Adel.* 2: 2. 20 | 4: 3.
13 | 5: 4. 22. *Ewn.* 1: 2. 54 |

2: 2. 56 | 3: 1. 34 | 3: 2.
43 | 3: 3. 18 | 5: 1. 20.

Heant. 2: 2. 6 | 2: 3. 31.
114 | 3: 2. 40 | 3: 3. 12.

Adel. 4: 2. 10 | 4: 4. 9 |
4: 5. 77 | 4: 7. 23. *Pher.* 1:

5. 43 | 4: 1. 13 | 5: 1. 19 |
5: 2. 10. *Hec.* *Per.* 11 | 3: 1.

41. 10.
fortem vicum. *Adel.* 2: 6.

14.
fortes. *Ewn.* 4: 7. 44.

fortus. *Adel.* 4: 2. 19. *Pher.* 1:
4. 26 | 2: 2. 10.

fortiter. *Adel.* 4: 2. 27.
fortitudo. *Pher.* 2: 1. 11.

fortius. *Ewn.* 1: 1. 5.
fortuna. *Ewn.* 1: 2. 54 | 3: 5.

20. *Pher.* *Pril.* 32 | 3: 46 |
1: 4. 26 | 5: 6. 1. *his.* *Hec.*
3: 3. 26. 46.

fortunatio. *Heant.* 2: 3. 55.
fortunat. *Pher.* 1: 4. 24 | 3:

1. 9.
fortunam. *Ewn.* 5: 9. 16 |

Hec. *Pril.* 9. 16.
fortunam tantam. *Pher.* 5:

6. 45.
fortunatum. *Heant.* 3: 2. 55.

fortunat. *Adel.* 3: 1. 20 | 5: 3.
fortunatam. *Heant.* 2: 4. 2.

fortunare. *Hec.* 3: 4. 4.
fortunati. *Adel.* 3: 4. 57.

fortunatio. *Ewn.* 5: 9. 1.
Hec. 3: 5. 43 | 5: 14. 8.

fortunatissime. *Pher.* 3: 2. 19.
fortunatissimum. *Heant.* 4:

8. 1.
fortunatum. *Heant.* 3: 1. 55.

Adel. 1: 1. 18.
fortunatus. *Ewn.* 2: 2. 53.

Heant. 4: 6. 21. *Adel.* 5: 3.
66. *Pher.* 1: 3. 21. *Hec.*
4: 2. 15.

forum. *Adel.* 1: 3. 21 | 1. 5.
19. 43 | 2: 1. 2. 2. 18 |

4: 5. 60. *Ewn.* 4: 6. 28.
Adel. 1: 2. 74 | 2: 3. 75 |

2: 4. 13 | 3: 10 | 3: 5.
2. *Pher.* 4: 2. 8 | 5: 6. 19 |

5: 7. 19.
fruct. *Adel.* 5: 4. 21.

fruct. *Adel.* 5: 4. 33. *Ewn.*
Per. 3: 1. 2. 31 | 2: 3. 70 |

3: 5. 15. 21 | 4: 1. 3 | 5:
1. 8 | 5: 2. 52. 66 | 5: 5.

12 | 5: 8. 15. 20. 21. 4.
del. *Per.* 5: 1. 3. 5 | 3: 3.

83 | 4: 2. 1. 4. 3. 10 | 4: 1.
5. 74 | 5: 1. 15 | 8. 1.

Pher. *Per.* 1: 2. 3. 20 | 5:
2. 21 | 5: 7. 2.

fructum. *Ewn.* 4: 4. 30.
fructo. *Adel.* 1: 1. 15 | 4: 4.

15 | 5: 4. 3. *Pher.* 5: 4. 9 |
5: 8. 13.

fructum. *Ewn.* 3: 2. 133 | 3:
5. 62 | 4: 4. 32 | 5: 10.

Adel. 1: 2. 14 | 2: 3. 3 | 23
4. 4 | 3: 10 | 3: 4. 53 +

61 | 4: 2. 1. 4. 3. 9 | 4: 1.
6. 4. *Pher.* 1: 2. 13 | 5: 6. 1.

fructi. *Adel.* 3: 2. 13 | 5: 7. 14.
Pher. 5: 4. 1.

fructus. *Adel.* 1: 5. 58 | 5: 4.
30. *Ewn.* 2: 3. 70 | 5: 7.

10. *Adel.* 3: 3. 37 | 4: 4.
16. *Pher.* 1: 5. 23.

fructum. *Adel.* 5: 4. 30.
Heant. 5: 1. 33.

frans. *Heant.* 5: 4. 10.
frangit. *Adel.* 1: 3. 17.

frangere. *Pher.* *Per.* 9.
frequens. *Adel.* 1: 1. 20.

fictum. *Heant.* *Pril.* 14.
fictus. *Ewn.* 2: 1. 36 | 3:

5. 15. *Ewn.* 5: 8. 33. *his.* *Pher.*
2: 1. 43 | 5: 7. 33.

fringen. *Ewn.* 2: 12. 97.
friget. *Ewn.* 3: 3. 11 | 4: 5.

6. *Pher.* 5: 4. 7.
fronem. *Adel.* 5: 3. 33.

fruse. *Ewn.* 2: 3. 38. *Heant.*
2: 3. 104.

frustrat. *Adel.* 5: 8. 20.
fructum. *Ewn.* 3: 1. 19. *Pher.*
4: 3. 75.

fructus. *Pher.* 2: 1. 33 | 3: 2. 4.
frugulosi. *Heant.* 4: 3. 1.

frugi. *Ewn.* 3: 5. 60 | 4: 3.
46. *Heant.* 3: 3. 19. 36.

Adel. 5: 9. 2. 25.
frui. *Heant.* 1: 1. 97. *Pher.* 11

7. 13. *Hec.* 5: 4. 2.
fructi. *Adel.* 1: 4. 16.

fructa. *Adel.* 2: 1. 20. *Ewn.* 2:
2. 53. *Heant.* 2: 3. 20. 53 |

5

INDEX

4. 1. 10. | 4. 3. 1. 4. 8. 10.
4. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 4. 1. 1. 1.
12. Heatr. Adel. 4. 2. 4. | 1. 3. 1.
fructifera. Adel. 4. 4. + 11.
fructiferus. Eum. Pral. 14.
fuat. Hea. 4. 1. 7. 4.
fucum. 3. 1. 4. 0.
fucierat. And. 7. 1. 10. | 4. 8.
fueras. Eum. 2. 2. 19.
fueraat. Eum. 7. 1. 5. 21 | 1. 2.
1. Adel. 4. 1. 5. 12. Phor.
2. 2. 1. 5. | 7. 3. | 4. 5. 1.
Hea. 4. 1. 4. 6. 1. 5. | 4. 4.
18 + 26.
fuere. And. 4. 1. 1. Heant.
1. 1. 6. 9. | 4. 19. Phor.
4. 1. 2. 0.
fucium. Heant. 7. 4. 2. Adel.
4. 1. 11. Phor. 5. 1. 8. 43.
He. 3. 1. 15.
fucirine. Hea. 7. 1. 2.
fucis. Adel. 4. 3. 12. Phor.
7. 2. 31.
fucrit. And. 1. 1. 9. | 1. 7. 8.
Eum. 4. 3. 15. Phor. 1. 2.
7. 1. 4. 4. 7. 1. 2. 2. 8. 9.
9. 1. 7. 7. 7.
fuera. And. 4. 1. 17.
fuerum. And. 4. 6. 15.
fugam. Eum. 4. 4. 6. | 4. 7.
17.
fuge. Adel. 4. 1. 22.
fugere. Heant. 1. 1. 114. Phor.
Pral. 7. Heay. 1. 2. 107.
fugeric. Heant. 2. 3. 75.
fugi. And. 4. 1. 5. 7.
fugias. Phor. 5. 2. 3.
fugiens. And. 5. 4. 13.
fugio. Heant. 5. 2. 7.
fugis. And. 2. 1. 17. Hea. 4.
4. 84.
fugiendo. Eum. 1. 2. 8.
fugians. Phor. 4. 1. 18.
fugiant. Adel. 7. 4. 8. Hea.
1. 2. 10.
fugiat. Heant. 7. 1. 25.
fugiet. P. or. 5. 7.
fugieve. Eum. 4. 4. 2. Phor.
7. 7. 38.
fugitivo. Heant. 4. 5. 12.
fugivum. Heant. 4. 2. 11.
fugio. Adel. 7. 3. 64.
foimus. Adel. 4. 4. 50.
fui. Eum. 7. 1. 62. Heant. 7.
3. 30. | 4. 6. 13. Adel. 2.
2. 13. Phor. 3. 2. 4. 5. Hea.
1. 2. 6. 7. | 3. 4. 5. | 3. 5.
22.
fuiffe. And. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
7. 9. | 4. 2. 7. Eum. 2. 3.
8. 1. 1. 7. | 6. 14. A.
1. Adel. 2. 1. 6. | 7. 3. 2. Phor.
2. 2. 33. Hea. 7. 5. 7. 14.
4. 19. 5. 2. 1. 5. 1. 3. 1. 4.
fuille. Phor. 3. 1. 7. | 3. 2.
fuiffi. Heant. 7. 1. 7. 15.

74. *Heur.* 1: 1. 32.
 fuit. *Adel.* 1: 1. 23 | 1: 1. 16 |
 1: 5. 9 | 2. 1. 21 | 5: 1.
 4. 34 | 3. 10. 40. *Enn.* 2: 1. 17 |
 3: 2. 27 | 9. 14 | 3: 13 | 4 |
 4. 16 | 5: 1. 7. 2. 8 | 4: 28 | 5:
 6: 1. 3: 8. 16. *Heaur.* 1: 1.
 1. 3. 110 | 1: 2. 2. 9. 22 | 2.
 1. 4 | 2: 2. 7. 24 | 2. 9 | 2.
 4 | 1: 3. 7. 9 | 4: 5 | 5: 1.
 4. 1. *Adel.* 2: 1. 7 | 2: 2.
 4 | 1: 2. 5 | 5: 3. 10 | 4 | 1.
 5. 4 | 3. 8 | 5: 0. 11. *Phor.*
 1: 1. 3 | 5: 1. 66 | 2: 3. 4 | 4 |
 3: 3. 4 | 4: 4 | 4: 4. 9 | 5:
 7. 15 | 4: 1 | 4: 8. 70. *Heur.*
 1: 5. 10 | 4: 4. 73 | 5: 3.
 22 | 2: 3 | 4: 4. 27.
 fumi. *Adel.* 5: 3. 60.
 funambulo. *Heur.* *Pr.* 4.
 funambulo. *Heur.* *Pr.* 4.
 functus. *Heaur.* 3: 7. 10. *A.*
del. 3: 4. 13 | 4: 3. 12.
Phor. 1: 5. 11.
 fundam. *Enn.* 4: 7. 16.
 fundi. *Enn.* 1: 1. 74.
 fundis. *Adel.* 5: 1. 7.
 funditus. *And.* 5: 5. 9.
 fando. *Heaur.* 1: 1. 16 | 4:
 4. 10.
 fungere. *Heur.* 3: 1. 14.
 funus. *Adel.* 1: 1. 81. 85. 100.
Phor. *Enn.* 7 | 1: 2. 49.
 fuscifer. *And.* 3: 5. 12. *Enn.*
 4: 3. 8 | 5: 6. 19.
 fuscifer. *Enn.* 3: 23.
 fuscifer. *Enn.* *Pr.* 23.
 futa. *Enn.* 4: 7. 99.
 futeum. *Enn.* *Pr.* 23. *Adel.*
Pr. 12. *Phor.* 1: 4. 14.
 form. *Enn.* 4: 7. 6.
 faeli fervo. *Adel.* 3: 5. 7.
 fumra. *Adel.* 1: 5. 3. 4. *Heur.*
 1: 3. 45.
 fature. *And.* *Per.* 6 | 1: 2.
 3.
 faturum. *Adel.* 3: 2. 28 | 3:
 5. 1. *Enn.* 5: 9. 32. *Heaur.*
 3: 1. 5. 7 | 3: 8. *Adel.* 4:
 7. 12. *Phor.* 1: 2. 37 | 1: 5.
 73. *Heur.* 4: 4. 4. 7.

G

Gallina. *Phor.* 4: 4. 27.
 ganeo. *Heaut.* 5: 4. 11.
 ganit. *Adel.* 4: 2. 17.
 ganeum. *Adel.* 3: 3. 5.
 garr. *Phor.* 3: 3. 11.
 garis. *Ewn.* 2: 2. 55. *Heaut.*
 3: 2. 35 | 4: 6. 19. *Phor.*
 1: 4. 33.
 garrule. *Adel.* 4: 4. 15.
 gaudeam. *Phor.* 1: 8. 67. *Hec.*
 1: 2. 72.

gaudemas, *Eun.* f. 7. 11.
 gaudemur, *And.* 4. 1. 3.
 gaudebam, *And.* 1. 1. 3. 62.
Adel. 1. 2. 73.
 gaudebat, *Eun.* f. 38. *Phor.*
 4. 12. 6.
 gaudebas, *Phor.* f. 2. 9.
 gaudeo, *And.* 1. 2. 13 | 2. 2.
 25 | f. 4. 7. *Eun.* f. 6.
 6. 25 | f. 9. 8. 21. *Heaut.*
 f. 4. 27 | 1. 3. 14 | 6.
 6. 12. *And.* 1. 11. 16 |
 7. 90 | f. 8. 34 | f. 9. 1.
Phor. 1. f. 36 | f. 6. 47.
Heu. 2. 1. 36 | 2. 18 | 4.
 4. 20.
 gaudeat, *And.* f. 4. 44.
Heaut. f. 1. 15.
 gaudes, *Adel.* 2. 3. 1.
 gaudio, *And.* f. 3. *Adel.*
 4. f. 22. *Heu.* f. 3. 35.
 gaudio, *And.* f. 5. 7.
 gaudio, *Eun.* f. 9. 5.
 gaudio, *And.* 1. 2. 9 | 2. 2.
 2 | f. 4. 76 | f. 9. f. *Heaut.*
 2. 3. 67 | f. 1. 99. *And.*
 3. f. 35 | 1. 21. *Phor.* f.
 6. 37 | 3. *Heu.* f. 2. 2.
 gaudio, *And.* 4. 1. 25. *Eun.*
 f. 5. 2. 4. *Heaut.* f. 1.
 f. *Adel.* f. 9. 16.
 gavillatur, *And.* f. 5. 8.
 gavillo, *Heaut.* 4. 8. 16.
 gemens, *Eun.* 2. 3. 1.
 geminabit, *Adel.* 2. 1. 19.
 geminus, *And.* 4. 1. 50.
 gemitus, *Heaut.* 2. 3. 13.
 genier, *Heaut.* f. 1. 67.
 genera, *Adel.* 3. 2. 6.
 geniere, *And.* Per. 2. *Adel.* 3.
 1. 10 | 3. 3. 35 | 4. 3. 17.
Phor. 1. 2. 75.
 genieri, *Eun.* 2. 2. 15.
 geniers, *Adel.* 3. 7. 90.
 germen, *And.* Per. 10. *And.*
 3. f. 39. *Heaut.* 4. 3. 24.
Heu. 4. 1. 22.
 genium, *Phor.* f. 1. 10.
 genium, *Heaut.* f. 1. 15. *Adel.*
 3. 2. 47 | 4. 2. 1. *Phor.*
 f. 8. 44. *Heu.* f. 1. 4.
 genusa, *Heu.* f. 7. 18.
 genus, *Eun.* 2. 2. 11. *Heaut.*
 2. 2. 10. *Heu.* 2. 1. 3.
 genus peltium, *And.* 4. 1. 5.
 geras, *Adel.* 3. 7. 77.
 gerat, *Eun.* f. 4. 1.
 gerens, *Heaut.* Per. 8.
 gerendus, *Eun.* f. 2. 108.
 gerere, *Heaut.* f. 1. 74.
 geretere, *Adel.* 4. f. 74.
 geritur, *Phor.* Prob. 28.
 getti, *Phor.* 1. 2. 95.
 germaue, *Adel.* 2. 4. 5.
 germani, *And.* 1. f. 57.
 germanus, *Adel.* f. 8. 24.

VOCABULORUM.

gerro, *Heant.* f: 4. 10.
gerunt. *Hec.* f: 1. 10. 71.
gessero. *Adel.* 4: 1. 17. *Hec.* 4: 1. 23.
gestimus. *Phor.* f: 2. 8.
geta. *Adel.* 4: 4. 21 f: 13.
12. *Hec.* f: 1. 13.
gestis. *Adel.* f: 1. 7.
gestim. *Phor.* f: 4. 8.
gestandus. *Adel.* 4: 5. 77.
gestavi. *Adel.* 4: 2. 24.
gestiam. *Eun.* f: 1. 7.
gestio. *Phor.* 1: 1. 30.
gestire. *Eun.* f: 1. 12.
gestis. *Eun.* f: 1. 1.
gestum. *Adel.* 2: 2. 6.
gestus novus. *Phor.* f: 6. 77.
Geta. *Adel.* f: 1. 4. f: 1. 22.
27. 17. f: 1. 3. 4. 1. 33.
61 f: 6. 3. 6. *Phor.* 1: 1.
1. 12 f: 1. 22. 86. 103.
1. 4. 1. 19. 42 f: 1. 7. 3.
2. 2. 26. 27. 19. f: 1. 14.
13 f: 1. 3. 12 f: 1. 27.
4: 3. 1. 4. 11. 67 f: 4. 4.
1. 7. 2. 12. 16 f: 1. 10.
12. f: 6. 7. 8. 10.
Geta. *Adel.* f: 2. 7. *Phor.* 1: 1. 6 f: 1. 27.
gladiatores. *Hec.* *Pro.* 4. 0.
gladiato. *Phor.* f: 7. 72.
gladio. *Adel.* f: 8. 34.
gloria. *Hec.* *Pro.* f: 11.
gloriam. *Eun.* f: 1. 9. *Heant.* 1: 1. 60. *Adel.* f: 1. 28.
Hec. f: 1. 21.
gloriare. *Heant.* 4: 5. 27.
gloriosum. *Eun.* *Pro.* 38.
gloriosus. *Eun.* *Pro.* 71.
Glycerio. *Adel.* 1: 1. 90. *Phor.* 4: 1. 19. 14 f: 1. 11 f: 1. 4.
2.
Glycerium. *Adel.* *Phor.* 2: 12 f: 1. 1. 107 f: 1. 10 f: 4. 6.
12 f: 1. 28 f: 1. 3. 4 f: 1. 4. f: 1. 6. 5. 14.
gnata. *Heant.* 4: 2. 2. *Phor.* f: 1. 22. *Hec.* f: 1. 18 f: 1. 4. 12. 17.
gnat. *Adel.* 4: 1. 2. *Adel.* f: 2. 4. 11. 17.
gnat. *Adel.* f: 1. 9.
Hec. 4: 1. 4 f: 1. 14.
gnatum. *Adel.* *Phor.* f: 1. 2.
7 f: 1. 18 f: 1. 3. 8 f: 4. 13 f: 4. 37. *Heant.* f: 1. 7. *Phor.* f: 3. 34. *Hec.* 1: 2. 49.
gnate. *Heant.* 4: 8. 2 f: 4. 5 f: 1. 16. 21. *Hec.* f: 2. 2. 27 f: 1. 6. 1. 4. 2. 1. 29. 30.
gnati. *Adel.* 1: 1. 22 f: 4. 2. 28 f: 4. 3. 3 f: 1. 2. 9. *Adel.* 4: 7. 38. *Hec.* 2. 1. 17. 36.
gnato. *Adel.* f: 3. 3 f: 1. 2.
12. *Eun.* 2: 1. 22 f: 2. 33.
40 f: 1. 1. 15. *Phor.* 1: 2. 77 f: 1. 2. 14. *Heant.* 1: 1. 96 f: 1. 20 f: 1. 3. 1. *Phor.* f: 2. 10. 8. 10.
gnatum. *Adel.* 1: 1. 71. 122 f: 1. 2. 14 f: 1. 3. 8. 20 f: 4. 17. *Heant.* *Phor.* 1. 4. *Adel.* f: 3. 29 f: 4. 5. 73. *Phor.* *Phor.* f: 8. 56. *Hec.* 2: 1. 43 f: 1. 32 f: 1. 3. 20.
gnatum unicum. *Heant.* 3: 1. 78. 9.
gnatus. *Adel.* f: 2. 47 f: 4. 2. 21 f: 1. 15. *Phor.* 1: 2. 77 f: 1. 2. 12. *Hec.* f: 3. 62 f: 1. 2. 14.
gracile. *Eun.* 2: 1. 21.
gradi fulgentia. *Phor.* f: 6. 27.
Gracia. *Eun.* *Pro.* 33. *Heant.* *Pro.* 4. 8. *Adel.* *Pro.* 3.
Gracas. *Heant.* *Pro.* 17.
Graci. *Phor.* *Pro.* 26.
Gracius. *Eun.* *Pro.* 3.
grandem. *Adel.* 4: 5. 39. *Phor.* 2: 2. 92.
grandiscula. *Adel.* 4: 6. 19.
grandiut. *Adel.* f: 3. 7. *Phor.* 2. 2. 17.
grata. *Heant.* f: 1. 36. *Eun.* f: 1. 6.
gratie. *Adel.* 2: 1. 31 f: 2. 5. 11.
gratia. *Adel.* f: 4. 8 f: 2. 6. 2.
gratia. *Adel.* f: 1. 17. *Eun.* 1: 29 f: 4. 6. 11. *Heant.* 4: 5. 12. *Adel.* 1: 2. 4. 1. 78. *Phor.* 1: 2. 6 f: 1. 2. 1. 27 f: 4. 3. 17. *Hec.* f: 5. 29 f: 4. 3. 11 f: 1. 11 f: 1. 3. 18.
gratum. *Adel.* 1: 1. 25 f: 4. 40. *Eun.* 2: 2. 92 f: 1. 5. 9 f: 4. 4. 11 f: 1. 3. 1. 27 f: 9. 61. *Adel.* f: 5. 6 f: 1. 7. 16 f: 1. 9. 14. *Phor.* 1: 2. 4. 2. 1. 24 f: 7. 77 f: 1. 8. 40. *Hec.* f: 1. 11 f: 1. 3. 30 f: 4. 2. 7 f: 4. 4. 32 f: 2. 29. 72.
gratum fallam. *Heant.* 27. 61.
gracias. *Adel.* 2: 4. 31. *Eun.* f: 1. 1. *Heant.* f: 2. 49. *Adel.* f: 3. 14 f: 4. 3. 17. *Phor.* 4: 2. 6.
gratias magnas habeo atque ago. *Phor.* f: 7. 1.
gratus. *Adel.* 4: 7. 26. *Phor.* f: 2. 15.
gratissimum. *Heant.* 2: 3. 117.
gratulando. *Heant.* f: 1. 6.

gratulandi. *Eun.* 2: 1. 23.
gratum. *Adel.* 1: 1. 17. *Eun.* 4: 4. 15. *Heant.* 2: 3. 21. *Adel.* 2: 2. 47.
grate. *Adel.* f: 1. 14. *Phor.* 2: 4. 4. *Hec.* f: 2. 72.
graven. *Adel.* 4. 10.
graven. *Adel.* 1. 8. 19.
gravia. *Heant.* f: 1. 14.
gravidia. *Adel.* *Phor.* f: 1. 3. 11.
gravidus. *Adel.* f: 4. 29.
gravidam. *Adel.* f: 2. 11. *Heant.* 4: 1. 13. *Hec.* *Phor.* 6 f: 1. 3. 11.
gravior. *Heant.* 4: 2. 32.
gravius. *Hec.* 1: 1. 40. *Adel.* 1: 2. 60. *Phor.* 2: 2. 22.
gravissimum. *Adel.* f: 4. 22.
gravier. *Adel.* 1: 2. 10. *Heant.* 1: 1. 62 f: 3. 9. 12. f: 3. 1. *Adel.* *Phor.* 10 f: 1. 2. *Hec.* 2: 2. 19 f: 3. 44 f: 4. 4. 2.
gravius. *Adel.* f: 3. 3. *Eun.* 2: 2. 1. *Heant.* f: 2. 4. *Adel.* 1: 1. 4. 1. *Phor.* 11. 4. 30. *Hec.* f: 4. 95.
greges. *Adel.* f: 1. 8.
gregem. *Eun.* f: 9. 14. *Heant.* 2: 1. 4.
gregem alium. *Heant.* *Pro.* 45.
gremio. *Adel.* f: 2. 11.
gremium. *Eun.* f: 3. 17.
grex. *Phor.* *Pro.* 32.
gubernat. *Hec.* f: 1. 32.
gubernatrix. *Eun.* f: 10. 16.
Gynecium. *Phor.* f: 6. 22.

H.

H. *Eun.* 351. 36 f: 1. 2. 4. 4. *Heant.* f: 1. 13. 40. *Phor.* 2: 2. 64.
habe. *Phor.* 2: 2. 88. *Hec.* f: 4. 25.
habeam. *Adel.* 4: 1. 27. *Eun.* 1: 2. 48. 94. 96 f: 4. 4. 7. *Heant.* 1: 1. 34 f: 1. 17 f: 4. 3. 23. *Adel.* 2: 4. 4 f: 1. 2. 15. *Phor.* f: 5. 4. *Hec.* 1: 2. 9. f: 1. 15.
habeas. *Adel.* 4: 2. 25. *Heant.* 1: 1. 32. *Adel.* 4: 4. 12 f: 4. 7. 32. *Phor.* 2: 3. 11.
habeat. *Adel.* 2: 3. 4 f: 1. 3. 18. *Eun.* 1: 2. 117. *Heant.* 1: 2. 13. *Adel.* 1: 1. 25 f: 9. 40. *Phor.* *Pro.* 16.
habebam. *Eun.* 2: 2. 39. *Hec.* f: 1. 39.

I N D E X

3: 1. 14.
habebat. *Phor. Per.* 3: 1. 5.
19 | 2: 2. 18.
habebis. *Phor.* 2: 2. 86.
habemus. *Eun.* 5: 1. 19.
Adel. 3: 4. 10.
habenda. *Heaut.* 2: 3. 84.
Phor. 1: 2. 6.
habenda. *Phor.* 1: 5. 19 |
5: 4. 8 | 5: 6. 40.
habens. *Eun.* 4: 2. 26 | 2: 2.
32. *Hec.* 4: 2. 26.
habent. *Eun.* 2: 2. 32. 97.
Phor. 1: 1. 7 | 2: 2. 82 | 5:
4. 1. *Hec.* 1: 2. 101.
habentem. *Hec.* 5: 3. 32.
habeo. *And.* 1: 1. 13 | 4: 5.
31. *Eun.* 1: 2. 40 | 2: 2.
12 | 3: 2. 18. *Heaut.* 1: 1.
42 | 3: 1. 12 | 4: 2. 10 | 5:
2. 49 | 5: 6. 20. *Adel.* 2:
2. 31 | 3: 1. 4 | 5: 5. 6 | 5:
9. 14. *Phor.* 1: 2. 4 | 5: 1.
18 | 5: 7. 1. *Hec.* 3: 2. 11 |
4: 4. 34.
habere. *And.* 1: 1. 68. 119 |
3: 3. 32 | 5: 3. 10. *Eun.* 1:
2. 72 | 5: 3. 11. *Heaut.* 1:
1. 42 | 5: 2. 10. *Adel.* 1:
1. 20 | 2: 1. 25 | 2: 3. 5.
Phor. 1: 1. 66 | 1: 5. 66 |
5: 1. 29. *Hec.* 1: 2. 25. 74 |
3: 3. 21 | 4: 1. 26 | 5: 4.
6.
haberem. *And.* 1: 1. 71. *Eun.*
3: 3. 13.
haberet. *Heaut.* 3: 4. 4 | 4:
6. 13.
haberet. *And. Per.* 11. *Eun.*
3: 2. 35. *Heaut.* 1: 1. 46.
Adel. *Per.* 1 | 3: 3. 11.
Phor. *Prod.* 15. *Hec.* 4: 4.
35.
haberi. *Heaut.* 3: 1. 40. *Hec.*
1: 2. 74.
habes. *And.* 4: 2. 7. *Eun.*
3: 1. 11. 25 | 3: 2. 22 |
4: 4. 7. 28 *vir.* *Heaut.*
4: 1. 21 | 4: 3. 40 | 5:
4. 16. *Phor.* 1: 3. 17 | 5:
7. 54. *Hec.* 1: 2. 119 | 4:
4. 2.
habet. *And. Prod.* 19 | 5: 4.
38. 52. *Eun.* 1: 1. 13. 33
61 | 3: 1. 10 | 3: 2. 32 | 4:
4. 17 | 5: 9. 48. *Heaut.*
Prod. 20 | 2: 1. 14 | 3: 2.
15 | 4: 3. 24. *Adel.* 3: 3.
28 | 4: 7. 10. *Phor.* 1: 2.
01 | 5: 1. 27 | 5: 9. 41. 52.
Hec. 1: 2. 26. 52 | 4: 2.
30 | 5: 1. 1.
habetur. *Eun.* 4: 6. 11.
habita. *And.* 4: 6. 14.
habitabat. *Eun.* 1: 2. 27 | 2:
5. 25.

habitant. *Adel.* 4: 5. 13.
habitrare. *And.* 4: 6. 1.
habitat. *Adel.* 4: 5. 20.
habitatum. *Hec.* 2: 1. 27 |
4: 2. 13.
habiter. *Phor.* 2: 1. 76 | 5: 7.
41.
habitor. *Eun.* 2: 3. 2.
habitud. *Eun.* 2: 2. 11.
habitum. *Heaut. Per.* 8 |
3: 4. 22.
habituum. *Eun.* 5: 2. 13.
Hec. 5: 3. 2.
habitus. *Adel.* 3: 3. 35.
habitus. *Eun.* 5: 6. 22. *Hec.*
4: 1. 11.
habuerim. *And.* 1: 5. 39.
habueris. *Eun.* 5: 6. 18. *Hec.*
1: 2. 90 | 4: 3. 1.
habuerit. *Heaut.* 4: 1. 45.
Hec. 4: 7. 96.
habui. *And.* 1: 1. 12. *Eun.*
2: 2. 6 | 3: 1. 34 | 5: 9.
35. *Heaut.* 1: 1. 42 | 3: 1.
32. *Adel.* 1: 1. 19. 23.
Hec. 2: 3. 6.
habuisse. *Hec.* 4: 1. 1. 26 |
4: 4. 31.
habuisset. *Eun.* 3: 3. 16.
habuit. *Adel.* 3: 3. 60. *Phor.*
5: 7. 49. *Hec.* 4: 1.
19.
hac. *And.* 1: 1. 19. 23 | 1:
2. 32 | 3: 2. 27 | 5: 24 |
3: 3. 10 | 4: 1. 46 | 4: 6.
2 | 5: 6. 14. *Eun.* 1: 2. 25 |
3: 3. 19 | 4: 4. 4. 4. 47.
56 | 4: 6. 27 | 5: 2. 26.
46. 68 | 5: 1. 27. *Heaut.*
Prod. 46 | 1: 1. 35 | 2: 3.
88 | 3: 1. 33 | 4: 1. 21 | 4:
4. 21 | 4: 7. 4 | 5: 1. 59 |
5: 4. 19. *Adel.* 1: 2. 33.
44. 68 | 2: 1. 12 | 3: 2.
34 | 3: 4. 5. 54 | 3: 5. 5 |
4: 2. 31. 33. 41. 43 | 4: 3.
1. 18 | 4: 4. 5 | 5: 7. 11.
Phor. 1: 2. 58 | 3: 3. 15 | 2: 1.
30 | 2: 3. 4. 21 | 3: 1. 12 | 3:
2. 32 | 5: 1. 22 | 5: 7. 7 | 5:
8. 25. 30. 32. *Hec.* 1: 2. 5.
24 | 3: 1. 15 | 3: 2. 13 | 3:
30 | 4: 1. 22 | 4: 2. 23 | 4:
4. 3. 99 | 5: 3. 32.
hacclue. *Hec.* 3: 1. 3.
haz. *And.* 4: 1. 32. *Eun.* 2: 2.
5 | 2: 6. 7 | *Adel.* 5: 2. 10.
Hec. 1: 2. 26 | 2: 2. 31 | 3: 1.
9.
haz. *And.* 1: 1. 3. 4. 7. 77. 78.
36. 99. 100 | 1: 3. 10 | 1: 4.
8 | 1: 5. 2. 16. 38 | 2: 1. 23 |
2: 2. 23. 18. 20 | 2: 7. 7. 10 |
3: 1. 3 | 3: 2. 19 | 4: 5. 8.
31. 34. 34 | 4: 6. 14 | 5: 1.
17. 18 | 5: 4. 7. *Eun.* *Per.* 9

1: 1. 14. 16. 22. 35 | 1: 2.
40. 90. 91 | 2: 1. 16. 25 |
2: 2. 54 | 2: 3. 49 | 3: 1.
49. 13 | 3: 2. 18. 27 | 3: 2.
9. 17 | 3: 5. 36. 44 | 4: 2.
4 | 4: 4. 22 | 4: 6. 8. 15 |
4: 7. 38. 41 | 5: 2. 9. 25 |
5: 4. 18 | 5: 6. 18 | 5: 9. 12.
19. 47. *Heaut.* 1: 1. 19.
46. 50. 76. 81. 105 | 1: 2.
15. 20 | 2: 3. 5. 54. 77.
84. 93. 125 | 3: 1. 52 | 3: 2.
25. 39 | 3: 1. 11. 18. 30 | 4:
1. 2. 12 | 4: 3. 2 | 4: 6. 2 |
4: 7. 10 | 4: 8. 12. 30 | 5: 1.
5. 14. | 5: 2. 16 | 5: 4. 12 | 5:
5. 14. *Adel.* 1: 1. 19. 34 |
1: 2. 16. 20. 23. 32. 61. 62 |
2: 1. 13. 46 | 3: 2. 14 | 3: 3.
47. 51 | 3: 4. 7. 65 | 4: 4.
19 | 4: 5. 2. 16. 26. 40.
57. 59 | 4: 7. 13. 33. 16 | 5:
1. 34 | 5: 7. 11. 5. 8 | 5: 8.
20 | 5: 9. 18. 37. *Heaut.* 1: 2.
38. 76. 80 | 1: 3. 8. 12 | 1: 5.
15. 19 | 2: 1. 30 | 2: 7. 8 |
2: 3. 61 | 3: 2. 36. 40. 46 |
4: 3. 16. 30 | 4: 4. 30 | 4: 4:
5. 41 | 5: 1. 4. 5. 29. 35 | 5:
2. 14 | 5: 3. 17 | 5: 6. 5.
35 | 5: 7. 3. 11. 59. 74 | 5:
8. 29. 41. 47. *Hec.* *Prod.*
11 | 1. 18 | 1: 2. 6. 16. 42.
89 | 2: 2. 10. 31. 5. 31 | 3:
22 | 3: 5. 19. 46. 55. 64 | 4:
4: 1. 31. 47 | 4: 2. 19 | 4:
1. 13 | 4: 4. 10. 50. 85. 89 |
5: 2. 7. 14. 29 | 5: 3. 33. 35 |
5: 4. 1.
hæcine. *Heaut.* 3: 3. 36. 54.
Adel. 3: 3. 26. 55. *Phor.* 5:
9. 23. 24.
hærcain. *Eun.* 5: 7. 25.
hærcede. *Heaut.* 5: 2. 16.
hærcedem. *Heaut.* 5: 10.
hærcedites. *And.* 4: 6. 20.
hærcio. *Eun.* 5: 2. 9. *Phor.* 5:
7. 70.
hærcet. *Adel.* 3: 3. 49.
hærcet. *Eun.* 5: 6. 7. *Hec.* 2: 1.
32.
hanc. *And. Per.* 4. 12 | 1: 1.
5. 119 | 1: 3. 16. 18 | 1: 5. 55 |
2: 6. 17 | 4: 2. 14. 25 | 4:
5. 41. 47 | 5: 3. 10. 25. 27.
Eun. 1: 2. 4 | 2: 2. 16 | 2: 3:
27. 36. 52. 69. 73 | 3: 1. 39 |
3: 5. 9. 15 | 4: 4. 11 | 4: 6.
6. 11. 11 | 5: 2. 17. 16. 49.
Heaut. *Per.* 12. 12. *Prod.* 15.
41 | 1: 2. 12 | 2: 3. 56 | 3: 2.
14 | 3: 1. 48 | 4: 2. 31 | 4: 3:
1. 9. 21. 36 | 4: 4. 7 | 4: 5:
19. 26 | 4: 8. 6 | 5: 1. 26.
Adel. *Per.* 0 | 1: 1. 17 | 2: 1.
87. 36. 69. 49 | 3: 4. 7. 28.

INDEX

21. 16. 78. 114 | 1. 99.
 96. 101. 77. 71. 41 | 4. 1.
 1. 6. 16. 40 | 4. 1. 78. 13.
 4. 1. 20 | 4. 1. 54. 1.
 21. 3. 6. *Adi. Phil.* 20. 15.
 171. 2. 69 | 2. 1. 3. 15.
 8. 17. 11. 61 | 4. 1. 4. 23. 13.
 2. 1. 1. 2. 7 | 1. 4. 23. 23.
 7. 3 | 2. 8. 9. 26. 3. 9.
 21. 12. *Phor. Phil.* 20. 1. 9.
 76. 2. 1. 99. 8. 3 | 4. 1.
 7. 28 | 1. 1. 1. 6. 6. 3.
 7. 27. 97. 8. 2. 10. *Heb.*
 21. 17. 13. 00 | 2. 1. 9.
 20. 21. 11 | 2. 1. 7. 2.
 76. 23. 62 | 4. 1. 12. 4. 1.
 21. 4. 4. 23. 74 | 1. 19.
 1. 2. 7. 9.

hilarior. *And.* 5: 4-4. *Heaut.*
1: 1. 2-4. *Adel.* 4: 5-7f.
Phor. 3: 2. 2-4 | 5: 8. 2
hilarior. *Eucl.* 4: 5. 5.
hilarior. *Adel.* 5: 3-6.
hilarior. *Adel.* 2: 4. 3f.
hinc. *And.* 1: 3. 21 | 2: 1. 10f.

17] 4. 23. 121. 4. 2. 2. 4. 2.
 27] 1. 3. 1. 101. 4. 7. 20.
 27] 1. 3. 1. 4. 7. 2. 7. 7.
 27] 9. 4. 5. 131. 7. 6. 15.
 27] 1. 2. 70. 76. 126.
 2. 7. 4. 8. 12. 12. 12. 12. 4. 1.
 7. 1. 1. 7. 101. 7. 1. 1.
 12. 14. 4. 2. 1. 4. 8. 1.
 4. 4. 11. 4. 6. 3. 4. 7.
 7. 17. 19. 4. 12. 3. 12. 3.
 22. 12. 12. 12. 3. 2. 16.
 7. 7. 2. 6. 3. 9. 9. 1. 2.
 27] 1. 3. 26. 31. 20. 4. 6.
 2. 9. *Adel.* 2. 3. 15. 27.
 7. 7. 4. 1. 1. 4. 2. 21.
 4. 9. 4. 7. 8. 9. 7. 90.
 15. *Flor.* 1. 4. 1. 1. 3. 1.
 15. 15. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 26. 34. 4. 7. 10. 1. 7. 7.
 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
 7. 12. 1. 1. 7. 18. 7.
 5. 6. *Rev.* 2. 3. 1. 1. 3. 1.
 4. 4. 7. 3. 4. 4. 2. 10. 4. 2.
 2. 7. 1. 4. 2. 1. 2.

his. *And.* 1: 1. 12 4 | 1 1. 12.
Eun. Prof. 3 | 2. 38 | 1: 2.
 14 | 2: 9. 39 | 1 9. 32.
Heaut. 1: 1. 11 | 2. 17.
 84 | 1: 4. 17. *Agel.* 1: 1.
 37 | 1: 1. 23 | 4: 5. 17 | 1:
 1. 14. *Phor.* 4: 3. 27. 29.
 62 | 1: 4. 5 | 1: 6. 45. *Her.*
 2: 1. 30 | 4: 4. 6. 9 | 1: 3.
 12.

29. *Adel.* *Fam.* 2: 2. 18. 38 | 1: 6.
29. *Franc.* 7. 3. 4. *Adel.*
3: 2. 1 | 4: 2. 14. *Phoe.* 5:
6. 3 | 1: 7. 81. *Hec.* 3: 4.
36.
Hec. *Adel.* 1: 1. 26. 19. 40.

[illegible]

hocer. *And.* 2: 3. 17. *Enn.* 4: 7. 13.
hoccine. *And.* 12: 1. 15 | 1: 5.
1. *Enn.* 4: 3. 2. *Heaur.* 1: 4. 24. *Adel.* 2: 2. 19 bW |

[illegible][illegible]

hominines. *Adel.* 4: 12. 13: 17:
 4: 7. *Eua.* 2: 1. 19. 2: 2.
 23: 19: 1. 2: 17. *Adel. Prot.*
 15: 2: 12. *Phor.* 2: 1. 13:
 2: 19: 1. 2: 17.
 homini. *Adel.* 3: 19: 1: 1.
 9. *Eua.* 2: 1. 1. *Hec.* 2: 1.
 11: 1: 1. 2: 4. 4: 5. 12:
Adel. 2: 1. 2: 1. 2: 1. 2: 1.
 6: 4: 1. 1. 2: 1. 4: 7.
Phor. 2: 1. 8: 1. *Hec.* 2: 1.

3: 4. 27.
 hominibus. *Heant.* 3: 1. 17.
Adel. 3: 3. 47.
 hominis. *Ad.* 2: 1. 30. *Eun.*
 3: 4. 8 | 3: 1. 12 | 4: 4. 10.
Heant. 2: 3. 72 | 3: 19 |

VOCABULORUM.

4: 3. 7. *Adel.* 4: 2. 33
4: 7. 16. 18. *Hec.* 3: 4.
25.
hominum. *And.* 1: 5. 2. 11
4: 1. 3. 4. 5. 6. 15. 6. 15.
Eun. 2: 2. 7. 3. 1. 14. 19
4: 6. 19. *Heaut.* 1: 1. 9. 3. 1.
97. 3. 1. 14. *Adel.* 4: 3. 3.
2: 1. 1. *Phor.* 5: 6. 13.
homo. *And.* 2: 2. 7. 4: 1.
39. 4: 3. 6. 14. 5. 5. 39
5: 6. 1. 10. *Eun.* 2: 2. 1. 8.
30. 3. 1. 13. 35. 3. 4. 1.
4: 4. 0. 4: 6. 19. 3. 5. 18.
5: 6. 6. 3. 9. 52. *Heaut.* 1:
3: 25. 4: 4. 9. 4. 6. 21.
5: 3. 1. *Adel.* 1: 2. 27. 31.
63. 2: 2. 11. 3. 8. 3. 3.
3. 7. 7. 86. 88. 4: 2. 1. 4:
6. 4. 3. 5. 2. 15. 8. 11. *Phor.*
1: 2. 73. 2: 2. 15. 28. 64.
3: 2. 24. 3. 5. 20. 4: 3.
37. 5: 5. 14. 15. 3. 2. 16.
Hec. 3: 5. 9. 5. 4. 3.
homo adulescens. *Phor.* 5: 8.
52.
homo tollerabilis. *Heaut.* 1:
2. 30.
homuncio. *Eun.* 1: 5. 42.
honesta. *And.* 1: 1. 96. 114.
Eun. 1: 2. 52. 2: 1. 24. 4:
4. 15.
houstie. *And.* 4: 6. 3. *Eun.*
4: 4. 48. *Phorm.* 5: 8.
19.
houstium. *Hec.* 1: 2. 76. 3: 3.
43.
houstus. *Eun.* 3: 2. 21.
honore. *Eun.* 2: 2. 29. *Heaut.*
4: 3. 9.
houoris. *Phor.* 5: 7. 35.
honos. *Eun.* 5: 7. 22.
houa. *Eun.* 2: 3. 47.
houam. *Phor.* 3: 2. 29.
horreo. *Eun.* 1: 2. 4.
horrefco. *Adel.* 4: 4. 24.
horrida. *Phor.* 1: 2. 56.
horfium. *Hec.* 3: 4. 36.
horro. *Adel.* 3: 7. 10.
horror. *Hec.* 1: 1. 7.
horum. *And.* 1: 1. 31. *Heaut.*
5: 2. 32. *Phor.* 1: 2. 82. 1:
5. 20. 60. 2: 2. 4. 5. 3. 2.
3. *Hec.* 6: 1. 10.
horance. *Hec.* 1: 2. 97.
hos. *And.* 4: 6. 24. *Eun.* 2:
2. 18. 46. 3: 2. 39. 4: 7.
32. *Heaut.* 1: 1. 40. *Adel.*
5: 6. 1. *Phor.* 5: 5. 4. *Hec.*
1: 2. 97.
hofce. *Eun.* 1: 2. 71. 4: 7.
15. 32. *Heaut.* 3: 2. 3. 4:
5. 4. *Adel.* 5: 7. 5. *Phor.*
4: 5. 4.
hofcine. *Adel.* 4: 5. 40.
hofces. *And.* 4: 6. 22. 3: 4.

11. *Adel.* 4: 1. 13.
hofpice. *And.* 2: 6. 8.
hofpice. *Eun.* 1: 2. 39. *Hec.* 1:
2. 120.
hofpitem. *And.* 4: 6. 15.
Phorm. 1: 2. 12. 4: 2. 15.
Hec. 3: 4. 18. 5: 3. 36.
hofpices. *Phor.* 2: 1. 14.
hofpitis. *And.* 3: 2. 2.
hofitis. *Hec.* 3: 2. 27.
huc. *And.* 1: 1. 43. 2: 3. 12.
2: 5. 3. 3: 2. 5. 27. 3: 3.
35. 47. 3: 4. 15. 4: 2. 20.
4: 5. 3. 9. 4: 6. 12. 13.
23. 3: 29. 3: 4. 6. 50.
5: 6. 16. *Eun.* 1: 2. 10.
40. 109. 2: 1. 22. 2: 2. 58.
2: 3. 43. 49. 5: 8. 3. 11.
4: 3. 2. 12. 4: 4. 40. 4:
7. 4. 7. 26. 5: 5. 2. 7. 3.
6. 26. 5: 8. 1. *Heaut.* 1: 1.
98. 123. 3: 3. 43. 4: 4. 1.
22. 23. 4: 5. 14. 5: 1. 10.
31. *Adel.* 2: 4. 15. 3: 3.
87. 4: 1. 9. 4: 2. 11. 4:
4. 26. 4: 5. 12. 15. 39. 4:
7. 13. 39. 5: 2. 4. 12. 5: 6.
1. 5: 7. 23. 5: 9. 13. *Phorm.*
1: 2. 102. 1: 3. 25. 1: 5. 79.
2: 3. 24. 3: 1. 16. 18. 5: 2.
11. 5: 6. 25. 38. 5: 7. 88.
59. *Hec.* 1: 2. 16. 94. 100.
115. 2: 3. 3. 1. 5. 18. 3:
5. 12. 52. 44. 4: 4. 61.
98. 5: 1. 73. 28.
hui. *And.* 3: 1. 16. *Eun.* 3: 1.
17. *Heaut.* 3: 1. 71. 3: 3.
45. *Adel.* 2: 2. 8. 4: 2.
28. *Phor.* 5: 3. 8.
huic. *And.* 1: 4. 6. 2: 1. 12.
bit. 23. 2: 2. 3. 35. 2: 6.
27. 3: 4. 2. 12. 4: 2. 21.
28. 5: 4. 14. 40. 5: 5. 5.
Eun. 2: 1. 23. 2: 3. 5. 61.
3: 2. 14. 3: 5. 47. 4: 1.
10. 4: 4. 32. 5: 5. 16. 17.
5: 6. 13. *Heaut.* 1: 2. 6. 21.
3: 13. 3: 2. 5. 29. 3: 3. 2.
40. 4: 4. 10. 4: 7. 2. 5:
2. 27. 5: 4. 7. *Adel.* 2: 1.
26. 2: 2. 16. 3: 2. 2. 3: 3.
19. 4: 2. 29. 4: 5. 4. 18.
25. 5: 3. 18. 5: 7. 8. 3: 8.
12. 27. 28. 5: 9. 23. *Phor.*
1: 4. 23. 3: 2. 39. 4: 3. 8.
11. 4: 4. 18. 5: 1. 25. 5: 8.
8. 14. 48. *Hec.* 3: 3. 48. 3:
5. 19. 4: 4. 4. 47. 68.
92. 5: 2. 28.
huius. *And.* 1: 1. 14. 1: 3. 5.
1: 5. 27. 5: 2. 56. 2: 2. 20.
3: 1. 22. 5: 3. 16. 17. 19.
4: 1. *Eun.* 1: 2. 122. 2: 3. 8.
3: 1. 13. 4: 7. 3. 1. 5. 2. 34.
5: 6. 10. 5: 9. 40. *Heaut.*
1: 2. 28. 2: 3. 23. 92. 93.

3: 2. 33. 40. 4: 3. 4. 5: 2.
3. *Adel.* 1: 2. 16. 1: 2. 1. 9.
2: 2. 52. 3: 3. 90. 4: 2.
127. 5: 8. 61. 5: 9. 17. *Phor.*
1: 4. 32. 3: 3. 2. 4. 3. 3.
5: 7. 78. *Hec.* 1: 2. 49. 93.
3: 2. 3.
huiusce. *And.* 2: 6. 8. *Phor.*
5: 4. 8.
huiusmodi. *Heaut.* 2: 3. 98.
4: 6. 8. *Phor.* 3: 2. 20.
44.
humana. *Heaut.* 3: 2. 41.
humane. *Adel.* 1: 2. 65.
humani. *And.* 1: 1. 86.
Heaut. 1: 1. 25.
humanitatis. *And.* 1: 1. 1.
47.
humanum. *And.* 1: 5. 1.
Adel. 3: 4. 25. 4: 5. 55.
Hec. 4: 1. 38.
humil. *And.* 4: 3. 11.
humiles. *Hec.* 3: 20.
hunc. *And.* *Phor.* 18. 1: 5. 10.
34. 1: 2. 12. 3: 4. 14.
4: 1. 43. 4: 3. 9. 4:
5. 37. 5: 2. 20. 5: 3. 28.
5: 4. 11. 5: 5. 8. *Eun.* 1: 2.
5: 18. 1: 2. 7. 18. 39. 2: 3.
50. 67. 3: 2. 10. 33. 3: 3.
12. 3: 4. 3. 3. 8. 4: 4.
9. 10. 12. 13. 4: 6. 24. 5:
2. 55. 5: 3. 13. 5: 6. 28.
5: 8. 6. 5. 9. 57. *Heaut.*
Phor. 23. 1: 1. 94. 117. 1:
2. 6. 22. 3. 96. 3: 1. 4. 3:
2. 16. 3: 3. 24. 4: 1. 45.
4: 5. 9. 4: 8. 17. 5: 2. 48.
5: 5. 11. *Adel.* *Per.* 3: 1. 1.
21. 2: 1. 15. 2: 4. 24. 3:
3. 47. 79. 3: 4. 36. 4: 1.
5: 1. 4: 2. 9. 14. 52. 4: 5. 5.
4: 8. 35. *Phor.* *Pro.* 18.
1: 2. 91. 1: 5. 48. 55. 2: 1.
31. 2: 2. 4. 10. 2: 3. 13.
3: 2. 43. 4: 4. 3. 3. 3. 6.
2: 4. 5. 7. 69. 92. 5: 8.
43. *Hec.* 1: 2. 83. 2: 2.
20. 3: 1. 43. 3: 3. 49. 3:
4. 15. 20. 4: 4. 10. 29.
4: 5. 3. 17. 34. 5: 4. 29.
40.
huncine. *Heaut.* 1: 2. 28.
Hymenaeum. *Adel.* 5: 7.
7. 9.

I.

I *Adel.* 2: 1. 14. 21. 4:
2. 48. 5: 3. 68. *Hec.* 3:
2. 23. 4: 3. 5.
iacu. *Adel.* 4: 7. 22.
ian. *Eun.* *Pro.* 15. 4: 1. *And.*

INDEX

3:1. 65. 144 f. 112. 10.
 19 | 1. 7. 61 | f. 49 | 21
 2. 19 | 1. 2. 4. 25 | 17 | 2.
 7. 13 | 1. 11 | 4. 2. 15. 47
 23. 15 | 4. 7. 17. 40. 4. 6.
 47 | 4. 6. 18. 19 | f. 1. 1.
 2. 8 | f. 2. 1. 4. 6. 19.
 29. 25 | f. 7. 7. 4. 20. 46.
Enn. Præf. 1. 29. 4. 11. 2.
 9. 12. 4. 11. 2. 8 | 2. 9. 86 |
 2. 7. 14 | f. 1. 4. 5 | 18 | 3.
 2. 10 | f. 1. 4. 8. 12 |
 3. 5. 1. 4. 7. 20 | 4. 4.
 2. 7. 16. 4. 7. 17 | 4. 5.
 7 | 4. 6. 1. 9. 28 | 4. 7.
 4. 1. 4. 4. 1. 2. 15. 4. 1.
 12 | f. 7. 16 | f. 7. 7. 20 |
 1. 9. 2. 17. *Heaut.* 1. 1.
 4. 6. 13. 119 | 1. 2. 8 | 2.
 2. 19. 9. 8. 1. 7. 17. 89.
 100. 109. 118. 117 | 2. 5.
 11. 1. 1. 70. 42. 88 |
 11. 2. 29 | 1. 7. 11 | 3. 4.
 29 | 4. 1. 5. 8. 11. 70 |
 4. 3. 1. 16. 27 | 4. 5. 2.
 4. 6. 13. 16. 13 | 4. 7. 7.
 4. 8. 17 | f. 1. 6. 0. 27.
 4. 6. 75 | f. 2. 26 | f. 1. 5.
 9. *Adel.* 1. 11. 16 | 1. 2. 10 |
 1. 1. 17. 70. 98 | 2. 2. 1.
 15 | 2. 4. 12 | f. 1. 3. 4. 6.
 6 | 3. 2. 27. 19 | 7. 7. 7.
 70. 34. 86. 87 | 4. 1. 1.
 10 | 4. 2. 11. 50 | 7. 1.
 9. 11 | 4. 4. 11. 20 | 4.
 7. 17. 66 *Per.* 4. 7. 2. 1.
 26. 16 | f. 1. 7 | f. 2. 5.
 7 | f. 7. 16. 18 | 7. 4. 6 |
 1. 5. 1 | f. 7. 15. 16 | f. 2.
 2. 8. *Phor.* *Præf.* 11. 1. 2.
 60 | 1. 7. 14 | 4. 1. 4. 4.
 42 | 1. 5. 1. 78 | 2. 1. 7.
 31. 15. 11 | 2. 4. 14. 4.
 17. 76. 69 | 2. 1. 1. 1.
 7 | 1. 2. 2. 40 | f. 7. 16 |
 4. 7. 17. 4. 7. 7. 6. 71.
 72 | f. 7. 11. 25. 11 | f. 6.
 70 | f. 7. 1. 78. 60 | f. 7.
 2. 6. 18. 13. 17. 34. 4. 7.
 47. 14. 66. *Heaut.* 1. 2. 11.
 2. 2. 4. 11 | f. 7. 11. 11.
 2. 17. 17 | f. 1. 4. 1. 28 |
 1. 2. 17. 13 | 4. 7. 14 |
 4. 4. 3. 11. 28. 17 | f. 1.
 11 | f. 7. 8 | f. 4. 25.
Jundin. *Enn.* 7. 4. 1 | f. 6.
 10.
Janodorus. *And.* 1. 4. 1.
Enn. 7. 1. 17 | 4. 5. 11 | 4.
 7. 46 | f. 1. 8. *Heaut.* 4. 7.
 10. *Adel.* 4. 1. 7. 4. 7. *Heaut.*
 7. 1. 2. 14. 4. 26. 100.
Phor. 1. 17. 79.
Jantridem. *Phor.* 11. 3. *Heaut.*
 2. 1. 33.

Janne. *Heaut.* 4. 3. 7. *Adel.*
 4. 5. 66.
Jan primam. *And.* 3. 2. 7.
Januam. *And.* 4. 3. 10.
ibam. *And.* 3. 4. 1. *Adel.* 7.
 1. 11.
ibamus. *Phor.* 7. 7. 6.
ibae. *Heaut.* 1. 2. 8.
ibatus. *Phor.* 7. 7. 8.
ibit. *And.* 1. 11. 79. 91. 104.
 112 | 1. 2. 72 | 1. 7. 14 |
 2. 2. 19. 20 | 2. 1. 9.
 1 | 1. 2. 42 | 4. 5. 10. 14 |
 5. 1. 20 | f. 4. 25. 16 |
Enn. *Præf.* 2. 11. 2. 15. 107 |
 2. 1. 10 | 1. 2. 70 | f. 3. 6 |
 3. 4. 21 | f. 1. 64 | 4. 1.
 8. *Heaut.* 1. 11. 10 | f. 1. 1.
 17. 61 | f. 2. 14 | f. 7. 10.
Adel. 1. 2. 4 | 2. 1. 20 | f. 3.
 43 | 4. 2. 17. 4. 1. 2. 4.
 17. *Phor.* *Per.* 7. 1. 2. 11 |
 2. 4. 17 | 1. 5. 14. 12. 1.
 29 *Heaut.* 1. 2. 12. 54 | 4. 2.
 1. 10 | 4. 1. 4.
ibicumque. *Heaut.* 9. 9. 17.
idem. *And.* 4. 5. 18.
ibis. *Adel.* 4. 2. 41.
ibis. *Adel.* 1. 2. 40. *Heaut.*
 7. 1. 78. 7. 2. 45. *Phor.* 42.
 4. 17.
ib. *And.* 1. 12. 77 | f. 4. 5.
 10. *Enn.* 1. 2. 107 | 2. 1.
 10 | f. 4. 12. *Heaut.* 1. 11.
 113 | 111 | 1. 2. 16 | 2. 9.
 99 | 1. 1. 94. 3. 1. 47.
Adel. 2. 4. 13. 1. 4. 61 |
 4. 5. 13. 4. 4. 11 | 4. 7.
 1. 1. 3. 11. *Phor.* 1. 5. 82 |
 2. 1. 32 | f. 2. 17.
id. *And.* *Præf.* 1. 11. 15. 19.
 69. 110. 111 | 1. 2. 7. 9.
 14 | 1. 5. 8. 23 | 2. 1. 6.
 7. 5. 16. 24. 29. 11. 17 |
 2. 2. 11. 12. 25 | 2. 5. 1.
 2. 6. 1. 1. 2. 23. 7. 1.
 24. 1. 4. 6. 13 | 4. 1. 6 |
 4. 2. 18 | 4. 7. 12 | 4. 5.
 10. 19. 30. 25 | 4. 6. 19 |
 1. 6. 12. 1. 2. 2. 7. 16 |
 7. 1. 2. 35. 60 | f. 4. 29.
 4. 1. 43. *Enn.* *Per.* 2. *Præf.*
 37. 39. 14 | 1. 3. 49. 60.
 62. 70. 32. 91 | 2. 2. 30.
his. 32 | 1. 1. 74. 48 |
 3. 2. 49 | f. 4. 7 | 4. 1.
 6 | 4. 4. 56 | 4. 5. 10.
 60 | f. 2. 17. 11 | f. 2. 32.
 21. 69. 60 | f. 4. 8 | f. 5.
 24. 15 | f. 6. 28 | f. 7. 4 |
 5. 9. 27. 40. *Heaut.* *Per.*
 8. *Præf.* 7. 9. 18. 21 | 1. 2.
 18. 11 | 2. 6. 70. 1. 7.
 66. 84. 91. 95 | 2. 4.
 21 | 1. 19. 62. 61. 68.
 77. 81 | 3. 2. 5. 21. 28 |

77 | 1. 1. 30. 46 | 4. 1.
 19. 24. 23. 48 | 4. 5. 18 |
 4. 4. 26 | 4. 7. 21. 119
 44. 54 | 4. 16. 15 | 4. 8.
 15. 26 | f. 1. 1. 15. 47.
 11. 61. 70. 71. 60 | f. 2.
 7. 32. 10. 40 | f. 9. 29.
 16 | f. 4. 16. *Adel.* *Phor.*
 114. 1. 24. 45 | 1. 2. 25.
 26. 18 | 1. 11. 3. 10. 11 |
 2. 2. 28 | 2. 3. 2. 4. 2.
 4. 6 | 3. 2. 15 | f. 3. 10. 19.
 14. 17. 28. 17 | 3. 4. 19.
 44. 54 | 4. 2. 15. 2. 5.
 19 | 4. 3. 4. 4. 7. 14.
 18 | 4. 5. 4. 4. 4. 7. 14 |
 4. 7. 12. 21 | f. 7. 1. 21.
 14 | f. 4. 6. 8. 16. 27 | f. 1.
 8. 16. 17. *Phor.* 3. 29. 70.
 11. 18. *Phor.* *Præf.* 11. 11.
 1. 4. 11. 1. 2. 74. 66 |
 18. 11. 4. 20. 4. 4. 19.
 1. 5. 16. 19 | 2. 2. 40.
 17. 62 | 2. 3. 21. 7. 2. 28.
 70. 14. 12. 7. 4. 1. 12 |
 4. 1. 9. 10. 27 | 4. 4.
 4. 7. 11. 28. 45 | f. 2.
 1. 7. 14 | f. 2. 3. 9. 17.
 1. 2. 7. 11 | f. 6. 10 | f. 7.
 9. 11. 16. 18. 47. 66.
 68. 86 | f. 8. 27. *Heaut.* 1.
 2. 10. 2. 23. 27 | 2. 2. 17.
 24 | 3. 7. 42 | f. 2. 7. 8.
 11. 42 | 1. 7. 11. 21. 26.
 41 | 4. 1. 4. 27. 25. 31.
 18 | 4. 3. 10. 14. 4. 79.
 74. 90 | f. 1. 10. 23. 25.
 5. 2. 10. 11 | f. 3. 14.
idcirco. *And.* 3. 2. 7. *Heaut.*
 7. 2. 5.
idem. *And.* 4. 12. 40. *Enn.*
 3. 1. 62 | 4. 7. 40 |
 5. 9. 41. 1. 7. *Heaut.*
 1. 1. 112 | 2. 7. 24 | f. 1.
 84 | 3. 2. 18 | 4. 2. 23 | f. 1.
 1. 8. 21 | f. 9. 16. *Adel.*
Per. 8 | 1. 1. 48 | 4. 2. 29 |
 1. 5. 17. *Phor.* 2. 3. 79 |
 3. 2. 6. 11 | 4. 8. 14 | f. 3.
 6. 19. 49. *Heaut.* 2. 7. 5.
 7. 48 | 4. 7. 11. 1. 18.
ideo. *Heaut.* 1. 2. 11.
idcirco. *And.* 1. 2. 28. *Heaut.*
 9. 1. 1.
idoneum. *Phor.* 4. 5. 9.
idoneum. *And.* 4. 5. 18.
idoneus. *And.* 4. 7. 12.
ignis. *And.* 1. 1. 21. 127 |
 2. 3. 1 | 1. 2. 48 | f. 4. 29 |
 4. 1. 20. 1. 2. 15 | f. 4.
 10. *Enn.* 1. 1. 112 | 2. 10 |
 4. 4. 12. 1. 7. 10. 2. 21 |
 5. 2. 4. 7. 10. 1. 2. 21 |
 4. 6. 14 | 4. 8. 20. 27.
Adel. 7. 7. 7. *Phor.* 9. 7.
 26 | 4. 1. 2. 7 | f. 3. 29.
 10 |

INDEX

*Hec. 1: 2. 84, 107 | 1: 3.
113 | 3: 2. 52 | 3: 7. 17 | 5:
3. 26.*

Illicone. 1: 7. 11.

*Illic. And. 4: 6. 19. Adel.
2: 2. 19, 25 | 4: 5. 40 |
4: 7. 19 |*

*Illic. And. 1: 1. 80 | 3: 3. 90 |
5: 1. 15. Ean. 1: 3. 91 | 5:
3. 23. Heant. 1: 1. 22 |
2: 3. 8. 84 | 3: 7. 28 | 4:
2. 29 | 5: 2. 4. 1. Adel. Pril.
13 | 1: 2. 4. 4. 15 | 4: 4:
7. 1 | 5: 3. 23, 33, 40 | 5:
6. 17. Phor. 2: 1. 17, 18 |
4: 7. 22 | 5: 6. 27 | 5: 7:
30. Hec. 1: 1. 48 | 4: 2:
23 | 5: 1. 20 | 5: 2. 18.*

*Illic. Ean. 2: 3. 76 | 3: 3. 91 |
4: 1. 6 | 4: 6. 3. Heant.
Pril. 11 | 1: 2. 24, 29 | 2:
3. 26 | 2: 4. 17 | 4: 2:
9. Adel. 2: 3. 8 | 3: 3. 87 |
4: 1. 17 | 4: 2. 33 | 4: 7:
4. Hec. 2: 1. 37 | 4: 2:
17.*

*Illo. And. 1: 1. 121, 129, 143 |
5: 4. 35. Ean. 1: 2. 39 | 2:
3. 79 | 4: 1. 8 | 5: 6. 21 |
5: 7. 22. Heant. 2: 3. 76 |
3: 1. 64, 66 | 3: 1. 42 |
4: 5. 12. Adel. 1: 2. 67 |
2: 2. 20 | 3: 3. 8 | 4: 3. 3 |
4: 1. 11, 19 | 5: 3. 39.
Phor. Pril. 21 | 1: 5. 39,
74 | 2: 2. 23 | 2: 2. 27 | 4:
3. 24 | 5: 2. 4 | 5: 7. 37.
Hec. 4: 4. 66.*

*Illoc. And. 2: 2. 25. Ean. 1: 9. 55.
Illocum. And. 2: 1. 16. Heant.
1: 1. 14. Hec. 1: 1. 10 | 2:
2. 6. 8 | 3: 1. 14 | 4: 1:
20.*

*Illos. Ean. 4: 7. 17. Heant.
5: 1. 61, 36 | 3: 3. 22 | 4: 1:
3. 41 | 5: 1. 7. Adel. 2: 3:
25 | 3: 4. 8 | 5: 3. 7. 43.
Phor. 1: 2. 76 | 1: 3:
7.*

*Illic. And. 1: 1. 14 | 1: 5:
31. Ean. 3: 3. 31 | 5: 2. 24 |
4: 7. 12 | 5: 1. 17. Adel.
2: 1. 14. 16 | 5: 3. 7. Phor.
1: 5. 80.*

*Ilud. And. 1: 1. 98, 119 | 1:
5. 2 | 5: 7. 7 | 5: 6. 4. Ean.
1: 2. 1 | 2: 3. 95 | 3: 1. 20,
57 | 3: 4. 9 | 3: 5. 42 | 4:
4. 1 | 4: 7. 14. Heant. 1:
1. 67 | 1: 1. 12. 58. 67. 78 |
4: 2. 11 | 4: 5. 42 | 4: 7:
5: 1. 4. 1. Adel. 1: 3. 42 |
2: 2. 20 | 3: 2. 1. 16 | 3:
5. 22 | 4: 1. 7 | 4: 7. 22,
5 | 5: 1. 4. 7. 8. 24. Phor.
1: 4. 37 | 2: 5. 8 | 3: 7. 23.*

*Hec. 1: 2. 17, 30 | 4: 4:
25.*

Illicitis. Phor. 5: 7. 22.

*Ilum. And. 1: 1. 115 | 1: 3:
5 | 2: 5. 10 | 4: 10. 33 | 5:
1. 16 | 5: 2. 12, 17 | 5: 3:
29 | 5: 4. 15 | 5: 6. 15.
Ean. 1: 1. 20 | 1: 2. 31 | 2:
2. 8 | 2: 3. 9. 10,
11, 39, 79, 80 | 3: 2. 26 |
3: 4. 6 | 4: 1. 1. 4 | 4:
5. 1, 5, 26 | 4: 4. 14 | 4:
6. 1 | 5: 5. 10, 21. Heant.
1: 2. 100, 105 | 1: 115 | 1: 2:
24, 29, 30 | 3: 1. 28. 57 |
5: 2. 43 | 3: 3. 16, 30 |
4: 3. 29 | 4: 3. 13 | 5: 2:
37 | 5: 3. 14. Adel. 1: 2:
17, 27, 32, 60 | 2: 4. 13 |
3: 1. 19 | 3: 2. 8, 17, 39 |
3: 3. 3, 5, 31, 49 | 3: 4:
47 | 4: 1. 29 | 4: 2. 2,
30 | 4: 5. 25, 42 | 5: 4:
28, 10, 20. Phor. 1: 2. 73 |
1: 5. 32 | 2: 2. 21, 44 | 4:
5. 9 | 5: 8. 33. Hec. 2: 1. 15 |
3: 1. 27 | 3: 5. 14 | 4: 2:
12, 26.*

Ilsumine. Ean. 5: 9. 55.

Imbro. Hec. 1: 2. 96.

Immunot. And. 3: 1. 19.

Immaculata. And. 1: 1. 17.

Immerito. Adel. 4: 4. 6.

*Phor. 1: 5. 60. Hec. 2: 1:
12.*

*Immeritissimo. Phor. 1: 5:
60.*

Imitari. Hec. 3: 4. 13.

*Imo. And. 3: 2. 43. Heant.
4: 5. 49. Adel. 2: 2. 40.*

Phor. 2: 2. 42 | 3: 2. 41.

*Immo. And. 1: 1. 3 | 2. 43 |
3: 3. 18 | 3: 5. 12 | 4: 1. 31,
49 | 5: 2. 33. Ean. 2: 3:
15 | 2: 3. 18, 29 | 3: 5. 14 |
60 | 4: 6. 29 | 4: 7. 42 |
5: 2. 18, 57. Heant. 2: 1:
3, 109 | 2: 1. 42 | 2: 3:
44 | 3: 5. 18 | 3: 4. 22 |
4: 2. 20 | 4: 3. 18 | 4: 5:
32, 49 | 4: 8. 12 | 5: 1:
18 | 5: 3. 7 | 5: 2. 4. A-
del. 2: 2. 40 | 3: 4. 17 | 3:
5. 13 | 4: 3. 23. Phor. 3: 2:
43 | 4: 1. 37 | 5: 7. 47 | 5:
8. 63. Hec. 2: 1. 31 | 3: 4:
23 | 4: 4. 104 | 5: 3. 22 |
5: 4. 35.*

Immodicus. Heant. 3: 3. 9.

Immo etiam. And. 4: 2. 25.

*Immortales. Ean. 2: 2. 1. A-
del. 3: 4. 2. Phor. 3: 8. 29.*

*Immortalitas. And. 5: 5:
4.*

Immortalium. Phor. 2: 2. 4.

Immutari. Hec. 3: 3. 9.

Immutatum. And. 1: 5. 7.

Immutatur. And. 1: 5. 40.

*Ean. 2: 1. 19. Phor. 1: 4:
40.*

Imparatum. And. 3: 1. 20.

Phor. 1: 4. 2.

Impedire. And. 3: 5. 11.

Hec. 3: 1. 17.

Impedit. Heant. 2: 3. 4.

Impedire. Phor. 2: 3. 2.

Impedire. And. 1: 5. 25.

Impellat. Phor. 4: 3. 3.

Impellere. Hec. 3: 4. 12.

Impellu. Phor. 4: 3. 3.

Impellere. And. 1: 5. 31.

Impendit. Phor. 1: 4. 2.

*Impone. Ean. 3: 1. 23. Adel.
5: 9. 36.*

*Impora. And. 3: 3. 26. Heant.
5: 5. 21. Phor. 1: 4. 46.*

Imperabit. Phor. 1: 2. 10.

*Imperabit. Heant. 4: 6:
24.*

Imperabo. Ean. 3: 2. 40.

Imperat. Adel. 1: 1. 52.

*Imperat. Ean. 2: 1. 17. Heant.
4: 3. 26.*

Imperat. Ean. 3: 3. 30.

Imperatorem. Ean. 3: 2. 42.

Imperatoris. Ean. 4: 1. 8.

Imperavi. And. 3: 2. 4.

Imperavi. Ean. 3: 2. 22.

Imperem. Hec. 2: 2. 2.

Imperet. Phor. 4: 3. 46.

Imperet. Heant. 2: 4. 4.

Imperio. Phor. 1: 4. 19.

Imperio. Ean. 3: 2. 42.

Imperito. Adel. 1: 2. 8.

*Imperitos. And. 1: 2. 1. Ean.
2: 2. 66.*

Impetum. Ean. 3: 1. 25.

*Heant. 4: 1. 23. Adel. 11
1. 41. Phor. 1: 5. 2.*

Impeturi. Adel. 2: 2. 25.

Impetit. Ean. 2: 2. 40.

Impetrabo. Phor. 2: 3. 12.

Impetrabo. And. 2: 1. 19.

Impetrasti. Adel. 1: 1. 13.

*Impetrare. And. 3: 3. 12. Ean.
1: 2. 101. Hec. Pril. 52.*

Impetravi. Ean. 3: 9. 61.

Impetrem. Hec. 3: 1. 3.

Impetres. And. 2: 1. 15.

Impetret. Adel. 2: 4. 4.

*Impetro. And. 2: 5. 11 | 3: 2:
47.*

*Impium. Ean. 4: 3. 1. Adel.
3: 2. 6.*

Impiatur. Adel. 3: 4. 43.

Impiavum. Ean. 3: 5. 40.

Phor. 4: 4. 26.

*Impone. And. 3: 3. 26. Phor.
3: 2. 28.*

*Importunatum. And. 1: 4:
4.*

VOCABULORUM.

impotens. *Heaut.* 2: 3. 130.
 importunus fenex. *Heaut.* 1: 2. 22.
 impotenti. *And.* 5: 3. 8.
 impotentiam. *Adel.* 4: 3. 16.
 imprimis. *Eun.* 2: 1. 39.
 improbo. *Hec.* 3: 3. 23.
 improbum. *And.* 1: 2. 27.
 improvisum. *And.* 2: 2. 23; 2: 6. *Heaut.* 2: 3. 40. *Adel.* 3: 3. 4; 4: 1. *Phor.* 5: 7. 1.
 imprudentem. *And.* 1: 3. 22. *Heaut.* 4: 1. 20. *Phor.* 4: 3. 55.
 imprudences. *Phor.* 5: 1. 18.
 imprudenti. *Eun.* 3: 1. 40.
 imprudentia'st. *Eun.* *Phor.* 27.
 imprudentius. *And.* 1: 1. 109.
 imprudens. *And.* 4: 1. 18. *Eun.* 1: 2. 56; 4: 2. 5. *Heaut.* *Profl.* 56; 2: 3. 138. *Adel.* 4: 5. 77. *Phor.* 1: 3. 38; 6. 4. *Hec.* 5: 4. 37; 40.
 impudens. *And.* 4: 2. 27. *Eun.* 3: 1. 35; 3: 5. 49; 1: 2. 3. 17.
 impudentem. *Phor.* 3: 2. 14.
 impudenter. *And.* 4: 5. 16.
 impudentem audacia. *Heaut.* 2: 3. 72.
 impudentia. *Hec.* 2: 1. 16.
 impudentissima oratio. *And.* 4: 1. 10.
 impulerim. *Heaut.* 1: 1. 113.
 impulsisset. *Phor.* 1: 3. 6.
 impulsit. *Phor.* 2: 1. 6.
 impulsit. *Heaut.* 2: 4. 9.
 impulsi. *And.* 3: 2. 45. *Phor.* 5: 1. 6. *Hec.* 4: 4. 3.
 impulfore. *Eun.* 5: 6. 18. *Adel.* 4: 2. 21.
 impulforem. *Adel.* 3: 2. 17.
 impulfu. *Hec.* 1: 4. 65; 2: 3. 54.
 impulfus. *And.* 1: 1. 72. *Hec.* 3: 5. 34. 35.
 impune. *And.* 5: 4. 7. *Eun.* 2: 2. 13; 5: 4. 20; 5: 7. 18. *Adel.* 5: 3. 38. *Hec.* 3: 4. 34.
 impura. *Heaut.* 4: 1. 16.
 impuratum. *Phor.* 5: 7. 69.
 impuratus. *Phor.* 4: 3. 64.
 impurissime. *Phor.* 2: 2. 35.
 impurum. *Eun.* 2: 2. 9. *Adel.* 2: 1. 29. *Phor.* 5: 7. 93.
 impurus. *Adel.* 3: 7. 6.
 impurissimo. *Phor.* 5: 1. 33.
 imus. *And.* 1: 1. 90. *Eun.* 3: 2. 12; 39; 5: 7. 1. *Phor.* 5: 1. 33.
 in. *And.* *Profl.* 5: 13; 15; 1: 1. 23; 23; 54; 67; 88; 102; 209; 212; 139; 1: 2. 25.

27; 28; 32; 1: 3. 9; 1: 5. 35; 4: 2; 2: 1. 9; 1: 2. 23.
 10; 19; 27; 1: 3. 5. 34.
 4: 1. 6. 25; 58; 4: 2. 10.
 4: 5. 19; 32; 43; 4: 6. 3.
 24; 5: 1. 10; 11; 5: 2. 16.
 5: 3. 3. 14; 5: 4. 13; 29.
 4. 6. 89; 5: 6. 10; 11. *Eun.*
Profl. 4: 52; 11; 12; 1: 2. 46.
 84; 90; 100; 2: 2. 2. 9.
 88; 89; 96; 2: 3. 16; 29.
 50; 71; 73; 3: 1. 10; 25.
 30; 32; 60; 3: 2. 23; 24.
 42; 45; 3: 4. 2. 4; 3.
 5. 19; 31; 35; 37; 45; 4.
 1. 12; 4: 2. 2. 3; 4: 3. 5.
 8; 21; 4: 4. 47; 4: 6.
 16. 26; 30; 51; 5: 2. 6; 7.
 20; 37; 5: 3. 1. 5; 4. 20.
 5: 4. 58; 67; 5: 5. 4.
 6. 18; 21; 5: 6. 17; 5:
 7. 19; 21; 5: 9. 2. 5.
 8; 9; 17; 24; 25; 32; 34.
 46; 53; 54; 63. *Heaut.*
Per. 1. *Profl.* 8; 51; 43; 46;
 47; 51; 1: 1. 2. 5; 11; 16;
 1: 2. 16; 21; 52; 59; 65; 88; 2: 3.
 17; 18; 30. 51; 101; 118;
 123; 2: 4. 18; 3: 1. 9; 31;
 33. 75. 99; 3: 2. 2.
 26; 3: 3. 2. 7; 43; 4: 1.
 17; 21; 33; 52; 4: 3. 2.
 4. 3. 17; 30; 32; 4: 4.
 5; 4: 5. 16; 33; 50; 52;
 5: 1. 3; 4. 16. 29; 59;
 74; 80; 5: 2. 9; 10; 15;
 29. 39. 44. 45; 5: 3. 3.
 4; 6; 5: 4. 5. 9. *Adel.*
Profl. 3; 8; 9; 11; 20; 51;
 24; 1: 1. 5; 19; 24; 1: 2.
 8; 13; 44; 60; 68; 2: 1.
 20; 31; 2: 2. 8; 15. 22.
 33; 36; 2: 4. 3; 5; 3. 2.
 14; 18; 33. 46; 56; 3: 3.
 2. 5. 17; 62; 51; 75; 51; 5:
 4. 9; 33; 64. 65; 4: 1.
 6; 12; 21; 4: 2. 46; 50;
 4: 3. 3. 6; 4: 5. 48; 51.
 18; 60; 75; 4: 7. 1. 7.
 20. 31; 5: 2. 10; 5: 3. 55.
 40; 41; 5: 4. 4. 5: 7.
 2; 10; 15; 31; 5: 9. 10.
 37; 40. *Phor.* *Profl.* 2; 16; 3: 2;
 7; 8; 14; 16; 27; 38; 18;
 80; 1: 3. 2. 3; 5. 18; 23;
 1: 4. 13; 38. 48; 52;
 1: 5. 16; 19; 21; 22. 31;
 36; 39; 40; 2: 1. 5; 7.
 9; 11; 18; 2: 2. 20; 21;
 27; 68; 70; 21. 5. 3; 6; 69;
 31; 24; 5: 1. 6; 12; 5: 2.
 11; 23; 3: 3. 2. 14; 15;
 33; 4: 3. 29; 47; 49; 4:
 4. 15; 25; 5: 1. 7; 5: 2.
 14; 15; 16; 19; 5: 3. 20.
 31; 5: 4; 2; 6; 7; 12; 33;

5: 6. 52; 5: 7. 78; 86.
 88; 51; 95; 5: 8. 15; 25;
 32. 40. *Heaut.* *Profl.* 4: 1. 24;
 37; 50; 54; 1: 2. 27; 14;
 51; 57; 100; 2: 1. 6; 2;
 2. 7; 1: 23; 28; 55; 3;
 2. 6; 3: 3. 50; 3: 4. 7;
 17; 18; 3: 5. 22; 25; 33;
 67; 4: 1. 21; 34; 45; 57;
 59; 4: 4. 5. 4. 60; 78;
 83; 99; 5: 1. 8; 5: 2. 11;
 5: 3. 30; 32; 36; 5: 4:
 2; 11; 51;
 incedere. *Eun.* 5: 3. 9.
 incendam. *Phor.* 1: 4. 9.
 incendatur. *And.* 2: 1. 8.
 incenderet. *Heaut.* 2: 3. 126.
 incendat. *Hec.* 4: 1. 47.
 incendam illam tibi dabo.
Phor. 5: 7. 81.
 inciperat. *Eun.* 4: 4. 57.
 inciperunt. *Adel.* 2: 2. 19.
 incepi. *And.* 5: 1. 13.
 incepsa. *And.* 3: 3. 7; 5: 3.
 17.
 incepsas. *Phor.* 4: 3. 24.
 incepsat. *And.* 5: 4. 23.
Heaut. 4: 4. 12.
 inceperet. *Heaut.* 3: 3. 39.
 incepsio. *And.* 1: 3. 3.
 incepro. *Heaut.* 4: 6. 7.
 incepro. *Eun.* 5: 9. 5.
 incepsum. *And.* 1: 5. 1. *Heaut.*
 1: 1. 6; 67; 1: 4. 8; 38.
Phor. 4: 4. 16.
 incepsurus. *And.* 4: 3. 9.
 incerta. *And.* 3: 3. 26. *Eun.*
 1: 1. 16. *Hec.* *Profl.* 17.
 incertas. *And.* 5: 1. 11.
 incertior. *Phor.* 2: 3. 19.
 incerto. *Heaut.* 1: 1. 71.
 incertum. *And.* 1: 5. 29.
Heaut. 1: 1. 49; 1: 3. 165.
Phor. 1: 5. 9; 4: 1. 12.
Hec. 2: 2. 9.
 incertus. *Eun.* 2: 3. 3. *Phor.*
 4: 3. 55; 70. *Hec.* 1: 2.
 46; 3: 4. 36; 4: 3. 8.
 inciderit. *Heaut.* 1: 1. 75.
 incidet. *Heaut.* 3: 1. 31.
 incidit. *And.* 4: 5. 43. *Phor.*
 1: 3. 25.
 incidisset. *Phor.* 1: 3. 7.
 incidit. *And.* 2: 2. 22; 3: 25.
 21. *Heaut.* 3: 3. 37. *Adel.*
 4: 4. 6.
 incipere. *Eun.* 5: 9. 26. *Heaut.*
 3: 1. 86. *Adel.* 2: 2. 29.
Phor. 4: 4. 29.
 incipiam. *Eun.* 5: 5. 25.
Heaut. 4: 2. 9; 5: 4. 21.
 incipias. *And.* 2: 3. 13. *Heaut.*
 5: 5. 14.
 incipes. *Eun.* 1: 1. 6.
 incipit. *And.* 1: 5. 10; 4: 3.
 2. 26; 4: 4. 33.

INDEX

incipiunda. *Phor.* 1: 4. 48.
 inclementius. *Ewn. Pröl.* 4.
 incognitans. *Phor.* 1: 3. 3.
 incogitante. *Phorm.* 3: 2. 14.
 incolumem. *And.* 3: 5. 5.
 incolumem-Patriam. *Heaur.* 1: 2. 19.
 incommoda. *Ewn.* 2: 3. 36.
Phor. 2: 1. 18. *Hec.* 1: 2. 90 | 3: 4. 2.
 incommodam. *Hec.* 4: 2. 27.
 incommode. *Ewn.* 2: 3. 35.
Hec. 3: 3. 20 | 5: 3. 40.
 incommodi. *Hec.* 3: 4. 0.
 incommodis. *Andr.* 4: 1. 3.
 incommoditas. *And.* 3: 3. 35.
 incommoitates. *Heaur.* 5: 1. 59.
 incommodum. *Phorm.* 4: 3. 47. *Hec.* 1: 2. 76 | 3: 4. 13.
 incredibile. *Heaur.* 4: 1. 11. 7. *Phor.* 1: 5. 9. 17.
 incredibili. *Hec.* 3: 3. 17.
 incurvus. *Ewn.* 3: 9. 19.
 incurvus. *Ewn.* 2: 3. 42.
 incusamus. *Phor.* 3: 1. 7.
 incusamus. *Hec.* 2: 7. 7.
 incusar. *Hec.* 2: 7. 7.
 incusaverat. *Phor.* 5: 7. 21.
 inde. *And.* 1: 1. 110 | 1: 2. 29 | 2: 2. 31. *Ewn. Pröl.* 26 | 3: 3. 15 | 4: 1. 2 | 4. 4. 17 | 4: 7. 11 | 5: 2. 6. 7. *Heaur.* 1: 1. 2 | 1: 2. 8. *Adel.* 1: 1. 16. 22 | 3: 3. 87. *Phor.* 1: 2. 40 | 1: 4. 3 | 4: 3. 76 | 4: 4. 21 | 5: 6. 39 | 5: 8. 17. *Hec.* 5: 3. 31. 34.
 indicat. *And.* 1: 1. 105 | 5: 3. 7.
 indicabit. *Ewn.* 3: 2. 16.
 indicatus. *Ewn.* 1: 1. 8.
 indicare. *Ewn.* 4: 1. 7. *Phor.* 5: 7. 68.
 indicat. *Ewn.* 5: 6. 12.
 indicat. *Heaur.* 3: 3. 23.
 indicas. *Ewn.* 5: 6. 21.
 indicat. *Adel.* 4: 4. 21.
 indicat. *Ewn.* 4: 3. 15 | 4: 4. 77. *Adel.* 3: 2. 39. *Hec.* 7: 3. 35.
 indicente. *Adel.* 3: 4. 62.
 indicio. *Ewn.* 5: 6. 23. *Heaur.* 2: 4. 4. *Adel. Pröl.* 4. *Phor.* 1: 4. 37.
 indicis. *Ewn.* 3: 1. 23.
 indicium. *Adel.* 4: 4. 3. *Hec.* 4: 4. 31.
 inditum. *Phor.* 5: 7. 58.
 indigeas. *And.* 5: 3. 9.

indigna. *Ewn.* 5: 5. 4. *Adel.* 3: 3. 55. *Phor.* 5: 1. 3.
 indignam. *Heaur.* 3: 3. 4. *Adel.* 3: 2. 50. *Hec.* 3: 5. 27.
 indignas. *Phor.* 2: 2. 29.
 indigno. *Adel.* 3: 2. 10. *Hec.* 3: 3. 41.
 indignis. *Adel.* 2: 1. 12.
 indignus. *Phor.* 5: 8. 20.
 indignum. *And.* 1: 1. 118 | 5: 2. 13. *Ewn.* 1: 3. 25 | 5: 2. 27. *Adel.* 2: 1. 12. 19 | 3: 4. 1 | 4: 5. 35. *Phor.* 3: 2. 26 | 4: 3. 8 | 5: 8. 51. *Hec.* 3: 3. 16.
 indiligens. *Adel.* 4: 5. 50.
 indiligenter. *Phor.* 5: 3. 5.
 indormiam. *Ewn.* 2: 1. 14.
 indotata. *Adel.* 3: 2. 46 | 4: 7. 11.
 indoratum. *Phor.* 1: 2. 70.
 indoratus. *Phor.* 5: 7. 45.
 induas. *And.* 2: 3. 35 | 5: 1. 5. *Heaur.* 5: 4. 5.
 induces. *Hec.* 4: 2. 27.
 inducere. *Hec.* 1: 2. 24.
 inducias. *Ewn.* 2: 5. 15.
 inducite. *Heaur.* 5: 4. 47.
 induco. *Adel.* 1: 1. 43. *Hec.* 2: 2. 23.
 induit. *Ewn.* 4: 4. 4. 44.
 induitur. *Ewn.* 5: 4. 4.
 indulgeo. *Ewn.* 2: 1. 16.
 indulgebant. *Heaur.* 5: 2. 35.
 indulgendo. *Adel.* 5: 9. 38.
 indulges. *Heaur.* 4: 8. 20.
 industri. *Adel.* 1: 1. 38.
 industria. *And.* 4: 5. 56.
 industrius. *Hec.* 5: 12.
 industriam. *Adel.* 5: 12. 25.
 indurum. *Ewn.* 5: 7. 15.
 indurus. *Ewn.* 4: 4. 40.
 induxeris. *Ewn.* 7: 2. 37.
 induxerunt. *Heaur.* 4: 4. 1. *Hec.* 2: 7. 4.
 induxi. *Heaur.* 5: 12. 25. *Adel.* 4: 3. 6. *Hec.* 5: 12. 25. *Phor.* 5: 1. 12 | 4: 4. 6.
 inear. *Hec.* 5: 2. 29.
 inco. *Adel.* 5: 7. 16.
 incepta. *Adel.* 4: 7. 52. *Ewn.* 5: 7. 6. *Adel.* 3: 3. 23. 37. 77.
 ineptam. *And.* 1: 5. 22.
 inepte. *Ewn.* 2: 3. 13. *Adel.* 2: 4. 7.
 ineptii. *Phor.* 5: 7. 56.
 ineptiam. *Ewn.* 4: 6. 3. *Adel.* 4: 2. 61.
 ineptias. *Phor.* 4: 3. 47.
 ineptis. *Adel.* 5: 8. 11. *Phor.* 2: 2. 21.
 ineptum. *Heaur.* 5: 3. 2. *Adel.*

5: 8. 21.
 ineptus. *Ewn.* 2: 1. 21. *Heaur.* 3: 3. 16. *Adel.* 1: 1. 38. *Hec.* 5: 3. 4.
 inerat. *Ewn.* 3: 5. 36.
 iners. *And.* 3: 5. 2. *Heaur.* 5: 4. 17.
 ineffe. *Heaur.* 3: 3. 48. *Adel.* 5: 3. 40.
 ineff. *And.* 5: 2. 16. *Hec.* 5: 1. 46.
 ineffit. *Phor.* 1: 2. 58.
 inenudat. *Heaur.* 4: 2. 7.
 inexcusabili. *Phor.* 2: 1. 12.
 inelix. *Ewn.* 2: 2. 15 | 5: 1. 12. *Adel.* 4: 2. 14. 5. 35. *Phor.* 1: 3. 23 | 2: 2. 2. *Sl.* *Hec.* 2: 4. 30.
 infamam. *Heaur.* 5: 4. 14.
 infamias. *Adel.* 3: 2. 5.
 infamix. *Ewn.* 2: 6. 17.
 infandum. *Ewn.* 4: 3. 21.
 infantia summa. *Heaur.* 2: 3. 18.
 infecta. *Ewn.* 1: 1. 8.
 infectum. *Phor.* 5: 8. 45.
 infelitem. *And.* 1: 5. 10.
 Ewn. 1: 4. 21. *Hec.* 5: 1. 2.
 infelicitatis. *Adel.* 4: 2. 5.
 infelicitur. *Ewn.* 2: 3. 35.
 infulus. *And.* 1: 3. 7.
 inferi. *Phor.* 4: 4. 6.
 infimos. *Ewn.* 3: 2. 56.
 infirmas. *Phor.* 5: 2. 56.
 infirmatus. *Hec.* 1: 2. 101.
 infirmum. *Hec.* 3: 1. 31.
 iustias. *Adel.* 3: 2. 40 | 3: 2. 48.
 infortunatem. *Ewn.* 2: 3. 6.
 infortunio. *Phor.* 5: 3. 39.
 infortunium. *Heaur.* 4: 2. 2. *Adel.* 2: 1. 24.
 infra. *Ewn.* 3: 2. 96.
 infregit. *Adel.* 2: 1. 46.
 ingenia. *Ewn.* 2: 2. 19 | 5: 4. 10.
 ingenii. *And.* 1: 1. 86.
 ingenus. *And.* 1: 1. 66. *Ewn.* 1: 2. 118.
 ingenio. *And.* 2: 1. 77. *Ewn.* 5: 2. 41. *Heaur.* 5: 2. 41. *Phor.* 2: 41. *Adel.* 1: 3. 20 | 3: 2. 12. *Hec.* 1: 2. 89 | 2: 5. 31 | 3: 1. 22 | 5: 5. 24. 39.
 ingenio bono. *And.* 3: 2. 3.
 ingenio leni. *Heaur.* 1: 5. 99.
 ingenium. *And.* 1: 1. 26. *Phor.* 1: 1. 5. 40. 54. *Ewn.* 4: 7. 42. *Heaur.* 2: 3. 43 | 2: 4. 4 | 3: 4. 21. *Adel.* 1: 1. 46 | 4: 1. 49 |

VOCABULORUM.

f. 3. 43. *Ther.* 1: 3. 16 |
 f. 2. 35. *Hec.* 2: 13, 77,
 95 | f. 4. 20.
ingenium bonum. And. 3: 1.
 8.
ingenium meum. Heant. *Prol.*
 47.
ingeniem. And. 3: 3. 5.
ingenia. Eam. 3: 2. 2.
ingenia. And. 4: 7. 9.
ingeram. And. 4: 1. 16.
ingere. Phor. 5: 7. 95.
ingruvium. Eam. 5: 4. 15.
ingratis. Eam. 2: 1. 14.
Heant. 3: 1. 17. *Phor.* 3: 16.
 49.
ingratus. And. 1: 5. 43.
Heant. 3: 1. 61. *Hec.* 3: 4.
 31.
ingratus. Hec. 3: 4. 5.
inhonest. *Eam.* 1: 4. 16.
inhonest. *And.* 4: 6. 2.
inhonestum. Eam. 2: 3. 63.
inhumane. Heant. 3: 1. 2.
inhumanissimo. Hec. 2: 2.
 11.
inhumanissimus. Phor. 3: 2.
 24.
inhumanum. Eam. 3: 2. 47.
inhumanum. And. 2: 5. 43.
Hec. 3: 1. 45.
inibo. Eam. 3: 5. 9.
inici. *Adel.* 2: 1. 20.
inici tropulum. Phor. 3: 7.
 66.
iniciisse. Heant. 3: 1. 19.
ingere. Adel. 4: 5. 76.
ingeda. Phor. 4: 4. 10.
injacere. And. 1: 1. 113.
injusta. Adel. 3: 2. 5.
inimici. And. 4: 1. 4. *Hec.*
 2: 1. 14.
inimicitia. Heant. 3: 1. 12.
inimicissimus. Hec. 3: 1. 21.
inimicitie. Eam. 1: 1. 1.
inimicitias. And. 3: 1. 11.
Phor. 2: 2. 23. *Hec.* 2: 2.
 84.
inimicos. And. 4: 3. 12.
inimicum. Eam. 1: 2. 94, 96 |
 4: 7. 13.
inimicus. Hec. 3: 1. 41.
iniqua. Adel. 24: 1. 17. *Hec.*
 3: 3. 15.
iniquam. And. 1: 5. 22.
iniquas. Hec. 2: 3. 5.
iniquie. Hec. Prol. 54.
iniqui. And. 1: 2. 16. *Hec.*
Prol. 54.
Iniqui patia. Heant. 2: 1.
 1.
iniquis. Adel. Prol. 2.
iniquior. Heant. 1: 2. 16.
iniquius. Adel. 2: 2. 3.
iniquo. Eam. 1: 2. 6. *Phor.* 3:
 1. 16.

iniquo animo. Phor. 3: 1.
 36.
iniquom. Phor. 2: 2. 64. *Hec.*
 3: 1. 14.
iniquum. Heant. Prol. 27.
iniquus. Heant. 3: 7. 8. *Hec.*
 3: 3. 15.
iniquus. And. 3: 1. 6.
iniquitatem. Phor. 1: 1. 15.
iniciam. And. 3: 2. 26 | 4:
 5. 5. *Hec.* 3: 7. 10 | 5: 3.
 27.
injuria. And. 1: 2. 17, 120 |
 2: 3. 9 | 2: 3. 1. *Eam.* 3: 1.
 42 | 4: 6. 24. *Heant.* 3:
 2. 19. *Adel.* 2: 1. 12. 35.
 43 | 3: 3. *Phor.* 2: 2. 60 | 3:
 1. 3. *Hec. Prol.* 12.
injuria. Eam. 1: 1. 14. *Heant.*
 1: 1. 95.
injuriarum. And. 4: 1. 16.
Heant. 3: 3. 4. *Adel.* 1: 2.
 68 | 2: 1. 8 | 4: 3. 4. *Phor.*
 2: 2. 2 | 3: 2. 4. *Hec.* 2: 2.
 14 | 3: 3. 4 | 4: 4. 68.
 70 | 5: 2. 14. 15.
injuriarum. Phor. 2: 2. 15.
injuriarum facit. And. 3: 3.
 8.
injurias. Heant. 2: 1. 86 |
 1: 2. 90. *Hec.* 3: 1. 21 | 2:
 27.
injuria. Phor. 3: 7. 90.
injuria. And. 3: 1. 8. *Hec.* 2:
 2. 97.
injuriarum. Adel. 2: 2. 26 | 2:
 1. 51. *Hec.* 1: 1. 14. 15.
injurius. And. 2: 3. 3. *Heant.*
 2: 3. 29.
injuria. Phor. 3: 5. 1. *Hec.* 4:
 1. 47 | 4: 4. 82.
injuria. Heant. 4: 7. 12. *Adel.*
 3: 9. 13.
injuria mea. Heant. 1: 1.
 82.
injustus. Adel. 1: 1. 18.
inliberal. *V. liberal.*
inliberaliter. Adel. 3: 5. 5.
inliberaliter. Adel. 4: 5. 10.
V. liberaliter.
inludat. *V. illudat.*
inludat. *V. illudat.*
inlud. *V. illud.*
immerenti. Hec. 3: 1. 14.
immerentissimo. Phor. 1: 5.
 60.
immiscetordie. Adel. 4: 5.
 20.
immerito. Hec. 2: 1. 12. 26 |
 3: 1. 34.
in moia. And. 2: 5. 13.
immarum. Hec. 4: 1. 28.
immar. *And.* 4: 1. 2.
innocent. *Adel.* 2: 1. 1.
innocent. *Adel.* 2: 1. 17.
innuit. Eam. 4: 5. 9.

inopem. And. 2: 3. 22. *Phor.*
 1: 5. 68.
inopem vnam. Heant. 1: 1. 85.
inopiam. Eam. 3: 4. 15.
Heant. 3: 1. 56.
inopis. Heant. 3: 4. 3.
inopi. Adel. 2: 1. 2.
inpendio magis. Eam. 3: 5.
 19.
inquam. And. 2: 4. 6 | 3: 4.
 14 | 4: 2. 12 | 4: 5. 46 |
 5: 2. 21. *Eam.* 2: 2. 6. 8 |
 3: 1. 24. 35 | 3: 2. 18 | 4:
 7. 39. *Heant.* 1: 1. 19 | 2:
 3. 16. 107. 117 | 4: 3. 16 |
 4: 5. 11 | 5: 2. 4. *Adel.* 4:
 4. 11 | 4: 5. 62 | 5: 2. 6 |
 7. 8. 11. *Phor.* 1: 4. 40 | 2:
 2. 43 | 4: 1. 15. 18 | 4: 5:
 1 | 5: 7. 94. *Hec.* 2: 1. 17 |
 3: 2. 16 | 5: 3. 46 | 5: 4:
 7.
inque. Heant. 4: 7. 1.
inques. And. 1: 3. 14.
inquit. And. 1: 1. 107 | 1: 5:
 19 | 2: 6. 20. 21. *Eam.* 2: 1:
 41 | 4. 8 | 2: 5. 40 | 3: 5:
 33. *Phor.* 1: 2. 41. 45.
 57. 61. 69 | 3: 6. 26 |
 3: 7. 13. *Hec.* 3: 5. 26.
inridere. V. irridere.
inridet. Heant. 3: 2. 29.
V. irridet.
inridens. V. irridens.
inridens animus. V. irridens
animus.
inrior. V. irrior.
inrium. V. irrium.
inuat. V. iruat.
inuat. V. iruat.
inuatiam. Eam. 3: 5. 8. *Adel.*
 2: 2. 11. 67.
infans. Eam. 1: 1. 18.
infans. And. 3: 3. 3.
infans. Phor. 4: 3. 39.
infans. Adel. 4: 3. 22.
infans. Adel. 2: 1. 47.
infans. Adel. 4: 7. 9 | 5: 8.
 14.
infant. And. 4: 2. 9.
infant. Heant. Prol. 32.
infant. Eam. 1: 1. 23.
infant. Phor. Prol. 6.
infant. Eam. 4: 1. 2.
infant. Eam. 3: 8. 41. *Phor.*
 1: 2. 27.
infans. And. 4: 5. 43.
Heant. 4: 1. 10.
infantem. Heant. 4: 1.
 20.
inficio. And. 3: 1. 21.
inficiam. Heant. 4: 1. 17.
inficium. Hec. 3: 1. 14.
inficium. Heant. 3: 1. 92.
inficere. Phor. 3: 3. 1.
inficere. Heant. 3: 1. 9.

INDEX

insidiabere, *Hec.* 1: 1. 13.
insidias, *Eun.* 3: 3. 26. *Phor.*

1: 1. 44.

insidius, *Phor.* 1: 4. 12.
insigne, *Eun.* 1: 6. 31.
insingum, *Eun.* 4: 7. 1.
insinulabris, *Phor.* 2: 2. 12.
insinulat, *Heaut.* 1: 2. 29.
insistam, *Eun.* 2: 3. 2. *Phor.*

1: 4. 15.

insistat, *Hec.* 3: 5. 34.
insolens, *And.* 1: 4. 4.
insomnia, *Eun.* 2: 1. 13.
insomnis, *And.* 2: 5. 19.
insperante, *And.* 3: 4. 24.
insperaram, *Eun.* 3: 5. 17.
insperato, *And.* *Per.* 11.

insperatum, *Heaut.* 3: 1. 5.
inspicere, *Adel.* 3: 5. 61.
inspicundi, *Eun.* *Pro.* 21.
instra, *Adel.* 2: 1. 14.
instrabat, *Adel.* 3: 2. 9.
instrabit, *Phor.* 4: 5. 5.
instrare, *And.* 4: 1. 37.

instratus, *And.* 1: 22. *Hec.* 5: 3. 29.
instrat, *And.* 1: 1. 120. *Hec.*

1: 2. 46.

instiga, *And.* 4: 2. 9.
instigasti, *Phor.* 3: 7. 76.
instigum, *Phor.* 1: 4. 9.
instigum, *Phor.* 3: 1. 14.
instigit, *Hec.* 3: 1. 21.
instruere, *And.* 1: 1. 13.

Phor. 1: 5. 10.

instruere, *Phor.* 3: 6. 8.
instruit, *Phor.* 4: 2. 14.
instruit, *And.* 1: 1. 40. *Eun.*
Pro. 10.
instrui, *Heaut.* 1: 1. 68.
instruere, *And.* 3: 1. 41.

Phor. 2: 1. 7.

instruc, *Eun.* 4: 7. 11.
instruxit, *Eun.* 4: 7. 12.
insulam, *And.* 1: 3. 17.
insulas, *Eun.* 3: 9. 49.
insulabris, *Eun.* 3: 2. 51.
insuetit, *Adel.* 1: 1. 10.
insune, *Eun.* 1: 1. 14. *Adel.*

5: 3. 36.

insuper, *Eun.* 5: 7. 13. *Adel.*
1: 2. 18.
integritas, *And.* 1: 1. 45. *Eun.*
1: 2. 24. *Heaut.* *Pro.* 4.
Hec. 1: 2. 5. 70.
integrum, *Heaut.* *Pro.* 4.
Hec. 1: 2. 75.

integritate, *And.* 4: 2. 5.
integratio, *And.* 3: 7. 23.
iniegio, *And.* *Pro.* 16.
Heaut. 4: 2. 7. *Adel.* 1: 7.
7. *Phor.* 1: 2. 22.
integrum, *Heaut.* 3: 7. 7.
Adel. *Pro.* 10. *Phur.* 21.

7. 11.

intellegant, *And.* *Pro.* 17.
intellegat, *Hec.* 3: 5. 53.
intellegendo, *And.* *Pro.* 17.
intellegens, *Eun.* 2: 2. 10.
intellegencia, *Hec.* *Pro.* 31.
intellegere, *And.* 3: 4. 10.
Heaut. 3: 7. 17 | 5: 1. 8 |
5: 2. 31. *Adel.* 5: 7. 41 | 5:
6. 36.
intelleges, *Phor.* 3: 3. 21.
intellegit, *And.* *Pro.* 4.
intellexerat, *Adel.* 3: 2. 36.
intellexerat, *Phor.* 4: 2. 4.
intellexerit, *Heaut.* 3: 1.
69.
intellexi, *And.* 1: 1. 6 | 1:
7. 2 | 3: 2. 20. *Eun.* 4: 5.
11. *Hec.* 2: 2. 18.
intellexistis, *Eun.* 4: 6. 50.
intellexit, *And.* 3: 2. 26.
Phor. 1: 4. 21.
intellexum, *And.* 1: 2. 50.
intellegere, *Phor.* *Pro.* 9.
intelligis, *Phor.* 5: 6. 6.
intelligo, *And.* 1: 2. 23 | 2:
2. 11 | 4: 4. 8. 16 | 4: 5.
17. *Eun.* 5: 2. 4. 4. *Heaut.*
3: 5. 42 | 4: 5. 38 | 4: 8.
21 | 5: 2. 26. *Adel.* 3: 21
70. *Phor.* 2: 2. 93. *Hec.* 4:
7. 38 | 5: 2. 27.
intendam, *And.* 2: 2. 6.
intendas, *Eun.* 2: 9. 19.
intendenda, *Heaut.* 3: 1.
20.
intendat, *And.* 4: 3. 13.
intende, *Eun.* 3: 3. 19.
inter, *And.* 1: 1. 90 | 1: 2. 20 |
1: 3. 14 | 3: 3. 20. 43 | 4:
2. 14 | 5: 2. 12. *Eun.* 4: 2.
1 | 4: 2. 18 | 4: 5. 31.
Heaut. 3: 1. 1 | 3: 1. 58. 91 |
4: 8. 8. *Adel.* 2: 2. 4 | 2:
4. 7 | 4: 7. 34 | 5: 4. 10.
38. 4. 2. *Phor.* 2: 2. 84 |
4: 3. 6. 24 | 5: 6. 36.
Hec. 1: 2. 8. 12 | 2. 1. 10 |
2: 1. 105. 107 | 3. 1. 28. 30.
33 | 3: 2. 16 | 3: 5. 29. 61 |
4: 1. 18 | 4: 4. 11. 17. 101.
intercedat, *Phor.* 4: 1. 17.
intercessit, *And.* 5: 6. 5.
intercessit, *Adel.* 3: 2. 50.
intercessit, *Hec.* 3: 1. 25.
intercipit, *Eun.* 1: 1. 35.
interdico, *Hec.* 4: 1. 48.
interdum, *Adel.* 4: 1. 15.
interdixit, *Phor.* 4: 4. 27.
interdum, *Eun.* 2: 3. 74.
Hec. 3: 1. 27.
interdum, *Adel.* 2: 2. 8.
interduca, *And.* 1: 1. 42. 90.
102. 126 | 2: 1. 14 | 2: 2.
20. 26 | 3: 2. 24. *Eun.* 1:
2. 46 | 2: 1. 12 | 2: 2. 24 |
2: 3. 51 | 3: 5. 31 | 4: 1. 31 |

5: 2. 55. *Heaut.* 1: 1. 76.
86 | 2: 3. 1 | 2: 4. 11 | 4:
7. 5 | 5: 2. 10. *Phor.* 1: 2.
41 | 2: 2. 18 | 4: 4. 23 |
5: 1. 7 | 5: 6. 20. 38. *Hec.*
Pro. 30 | 1: 2. 82. 96 | 3: 1.
7 | 3. 11 | 4: 3.
interceptum, *Heaut.* 4: 1.
22.
interesse, *And.* 4: 5. 55.
interest, *Eun.* 2: 2. 2. *Adel.*
1: 1. 51.
interfici, *Eun.* 3: 5. 3.
interfici, *And.* 2: 2. 9. *Heaut.*
4: 3. 46. *Hec.* 3: 1. 24.
interim, *And.* 1: 1. 81. 100.
Eun. 3: 5. 59 | 2: 3. 3.
Heaut. 2: 3. 1. 6 | 5: 1.
8. *Adel.* 2: 4. 20. *Hec.* 4:
2. 103.
interiore, *Eun.* 3: 5. 5.
interloquere, *Heaut.* 4: 3.
13.
interminata, *Eun.* 5: 1. 4.
interminatus sum, *And.* 3: 2.
16.
intermittit, *Adel.* 3: 1. 6.
intermittit, *Heaut.* 2: 3. 38.
intermittit, *Eun.* 3: 2. 56.
interrogasti, *Eun.* 5: 6. 11.
interfice, *Eun.* 4: 4. 18.
intermittit, *Heaut.* 3: 1.
30.
interdum, *Phor.* 2: 1. 4.
interurbat, *And.* 4: 1. 1.
18.
intervenire, *Eun.* 3: 5. 5.
Heaut. 4: 3. 1.
intervenire, *Hec.* 3: 2. 16.
intervenit, *And.* 4: 3. 17.
Adel. 3: 1. 12. *Phor.* 1: 2.
41. *Hec.* *Pro.* 2.
interveniam, *Heaut.* 2: 3.
40.
intumescit, *And.* 3: 4. 4.
intro, *And.* 1: 1. 1. 44 | 2: 2.
28 | 2: 5. 13 | 3: 1. 01 | 2:
42 | 5: 2. 20 | 5: 4. 94.
Eun. 2: 2. 126 | 2: 3. 83 |
4: 4. 47 | 5: 2. 47 | 5: 7.
8. 12 | 5: 4. 45. 48 | 5: 7.
42. *Heaut.* 1: 1. 12 | 1: 2.
97 | 2: 3. 36 | 3: 4. 29 | 4:
1. 5. 51 | 4: 3. 50 | 5: 1.
31. *Adel.* 2: 1. 14. 27 | 2:
4. 3 | 3: 4. 61 | 4: 1. 22 |
4: 3. 18 | 4: 5. 72. 83 | 5:
3. 68. *Phor.* 5: 3. 36 | 5:
6. 25. 40 | 5: 8. 65. *Hec.*
2: 1. 40 | 5: 1. 34. 44 |
47 | 5: 2. 23 | 5: 3. 51 | 5:
4. 15 | 4: 5. 50 | 5: 1. 28 |
5: 2. 27 | 5: 4. 39.
intro admittit, *Hec.* 3: 1.
49.
introducunt, *Eun.* 3: 4. 39.

VOCABULORUM.

[illegible]

inveniens. *And.* 4: 1. 19. *Enn.*
     f. f. 11. Heant. 4: 1. 16 |
     4: 7. 11 | *f. 2. 20* *bu* | *f.*
     1. 15. *Phar.* 4: 1. 42.
 invenitum. *Enn.* 7: 9. 6.
     Heant. 7: 2. 7.
 invenit. *And.* 5: 1. 20.
 invenio. *Heant.* 4: 6. 7.
 inventor. *Enn.* 7: 9. 6.
 inventum. *And.* 7: 2. 14 |
     4: 1. 60 | 4: 2. 1. *Phar.* 7:
     2. 15.
 invenurum. *And.* 3: 5. 9.
     He. 3: 1. 9.
 invenus. *Phar.* 5: 6. 2.
 invenum. *And.* 1: 5. 10.
 iaveria verba. *Heant.* 2: 7.
     11.
 invigilari. *Heant.* 4: 2. 8.
 invigilatus. *Phar.* 5: 1. 9.
 invigilich. *Enn.* 2: 7. 2.
 inveteraceret. *He. Prod.*
     22.
 inveteraceret. *Heag. Prod.*
     11.
 invidere. *Enn.* 3: 2. 20 | 22.
 invidia. *And.* 1: 1. 39.
 invidiatum. *Phar.* 1: 1. 46.
 invidos. *He.* 7: 5. 19.
 invia. *Adel.* 7: 9. 12.
 invia. *Enn.* 2: 7. 1.
 inviam. 4: 2. 21.
 invios. *He.* 1: 1. 48.
 inviosum. *He.* 3: 2. 22.
 invium. *Heant.* 4: 4. 13.
 invium. *Enn.* 4: 1. 8.
 invium. *Heant.* 1: 2. 13.
 invict. *Enn.* 4: 1. 5.
 invito. *And.* 5: 3. 20. *Heant.*
     4: 5. 47.
 invio Pamphilo. *And.* 4:
     24.
 invium. *Heant.* 7: 2. 24.
     Phar. 11. 47 | *f. 7. 26* |
     27. *He.* 1: 2. 48.
 invirus. *Heant.* 4: 6. 2. *Adel.*
     2: 1. 4. *Phar.* 12. 6. *He.*
     1: 2. 67.
 inultrum. *And.* 9: 5. 4.
     Heant. 5: 1. 45.
 invocato. *Enn.* 6: 2. 29.
 involent. *Enn.* 4: 3. 1 | 5: 2.
     20.
 insulies. *And.* 1: 5. 18.
 locabar. *Enn.* 2: 2. 8.
 locari. *Heant.* 4: 4. 7.
 loco. *Enn.* 1: 2. 80.
 locon. *Heant.* 3: 2. 10.
 ocularem. *Phar.* 2: 2. 84.
 ocularium. *And.* 5: 4. 42.
 oculumque. *Enn.* 2: 1. 7.
 jove. *Heant.* 5: 4. 11.
 ipfa. *And.* 3: 5. 10 | 2: 1.
     22 | 4: 43 | 4. 4 | 4.
     Enn. 1: 2. 14 | 1: 2. 14.

[illegible]

INDEX

4+4 | 1: 7. 17 | 4: 4. 18 |
 4: 7. 16 | 4: 7. 2. *Phor.*
 1: 5. 10 | 2: 2. 9. 78 | 2:
 1. 24 | 1: 1. 8 | 7: 2. 27 |
 4: 2. 10. *Hec.* 2: 2. 18 | 7:
 2. 17 | 7: 4. 14 | 4: 1. 6 | 4:
 5. 70.
Isph. *And.* 2: 2. 22 | 2: 7. 1:
 7: 2. 17. 46 | 7: 7. 49 | 7:
 4. 19. *Eun.* 7: 7. 8 | 7: 5. 4:
Adel. 1: 1. 7 | 2: 7. 26 |
 7: 2. 10 | 4: 1. 22. *Phor.* 1:
 1. 26 | 4: 4. 23 | 7: 6. 19.
Hec. 7: 2. 8. 19 | 7: 5. 7 |
 7: 7. 14.
Isa. *Hec.* 7: 1. 27 | 7: 5. 74:
 7: 4: 1. 4 | 4: 4. 89 |
 7: 2. 14.
Isacundia. *Heant.* 7: 2. 47.
Adel. 7: 2. 13.
Isacundia. *Adel.* 1: 2. 66.
Phor. 1: 4. 8.
Isacundia. *Adel.* 7: 1. 8 | 4:
 7. 17. *Phor.* 1: 4. 13.
Isacundia. *Hec.* 4: 1. 17.
Isacundia. *Hec.* 7: 1. 29 | 7:
 7. 7.
Isa. *And.* 7: 1. 20. *Hec.* 7: 1.
 9 | 7: 7. 12. 16.
Isam. *Heant.* 1: 2. 14. *Adel.*
 7: 2. 14. *Phor.* 2: 1. 9 | 2:
 2. 88. *Hec.* 7: 1. 11 | 7: 7:
 1. 7 | 7: 2. 14.
Isas. *Hec.* 2: 2. 11 | 7: 1. 70.
Isacere. *Adel.* 1: 2. 86.
Isaia. *And.* 2: 7. 20. *Eun.*
 4: 1. 4.
Isaia. *Adel.* 1: 1. 6.
Isaia. *Phor.* 1: 2. 24.
Isacum. *Heant.* 7: 2. 77. *Adel.*
 7: 2. 40. *Phor.* 2: 1. 2 | 7:
 1. 17.
Isatus. *And.* 1: 1. 110. *Eun.*
 1: 1. 19 | 7: 1. 59. *Heant.*
 1: 2. 21 | 4: 6. 16. *Phor.*
 1: 4. 16 | 2: 7. 79. *Hec.* 7:
 1. 28 | 7: 5. 55 | 4: 2. 4:
 1.
Isatus fenex. *Heant.* *Pro.* 77.
Isam. *And.* 7: 7. 27. *Eun.* 7: 2.
 22. *Adel.* 7: 7. 7 | 4: 7:
 78 | 7: 7. 8. *Phor.* 1: 4:
 27 | 1: 5. 31 | 7: 7. 10 | 7:
 7. 9 | 7: 6. 7. 23 | 27 | 7:
 8. 17. *Hec.* 7: 1. 4. 4 | 4:
 1. 7.
Isa mercatum. *Phor.* 7: 6.
 74.
Ises. *Eun.* 1: 2. 75.
Ises. *Phor.* 1: 2. 40.
Is. *And.* 1: 2. 6. *Eun.* 7: 2.
 70. *Adel.* 1: 2. 49 | 4: 7:
 70. *Hec.* *Pro.* 40.
Isis. *Hec.* 7: 7. 75.
Isidat. *Phor.* 4: 7. 64.
Isidat. *Eun.* 7: 1. 7 | 7: 7.

17.
Isides. *And.* 1: 2. 17.
Isidat. *Phor.* 1: 7. 10.
Isidat. *And.* 7: 4.
 18.
Isidat. *Phor.* 7: 7. 19.
Isidat. *Adel.* 4: 2. 11.
Isidat. *Adel.* 1: 2. 8.
Isidat. *Eun.* 4: 4. 42.
Is. *And.* 1: 1. 24 | 1: 7. 17 |
 2: 1. 17 | 2: 7. 15 | 7: 7. 47 |
 1: 2. 10 | 4: 6. 7 | 7: 4:
 7. 26. *Eun.* *Pro.* 12. 16 |
 1: 2. 72. 77. 115 | 2: 2:
 22 | 2: 7. 17. 14. 79. 69 |
 7: 2. 24 | 7: 4. 8 | 7: 7:
 22. 78 | 4: 4. 14 | 7: 1:
 10. 19 | 7: 6. 21. *Heant.*
Phor. 7: 2. 1. 8. 13 | 2: 7:
 74 | 7: 2. 16 | 4: 1. 2. 40 |
 4: 4. 2. 4 | 7: 1. 27. *Adel.*
 1: 2. 77 | 2: 7. 2. 7. 1:
 6 | 7: 2. 28. 74 | 7: 1. 33:
 86 | 7: 4. 6. 74 | 4: 2. 1:
 9 | 4: 7. 10 | 7: 6. 7 | 7:
 2. 17. *Phor.* *Pro.* 16. 27 | 7:
 2. 17. 74 | 7: 7. 26 | 7: 4:
 19 | 2: 2. 24 | 2: 7. 21 | 7:
 1. 17 | 4: 2. 14 | 4: 7. 17 |
 4: 7. 10 | 7: 1. 27 | 7: 6:
 12 | 7: 7. 72 | 7: 8. 50. 77.
Hec. 7: 7. 47 | 4: 1. 79 |
 4: 4. 77.
Isid. *Heant.* 4: 1. 7.
Isid. *And.* 1: 7. 11. *Heant.* 4:
 7. 15. 47 | 7: 2. 20. *Adel.*
 2: 7. 7 | 4: 7. 7. 7. 9:
 10. *Phor.* 7: 2. 12 | 7: 1:
 17.
Isid. *And.* 1: 2. 7 | 2: 1. 10.
Eun. 7: 1. 4. 4 | 7: 2. 4 | 7:
 7. 6 | 4: 4. 72 | 7: 2. 29.
Heant. 7: 7. 27. *Adel.* 7: 7:
 77 | 7: 9. 40. *Phor.* 1: 7:
 27 | 7: 7. 77. *Hec.* 7: 1:
 21.
Isid. *Adel.* 7: 7. 70.
Isid. *And.* 1: 1. 1. 76 | 2:
 6. 25 | 7: 2. 7 | 7: 4. 18:
 22. *Eun.* 1: 2. 10 | 2: 7. 27:
 89 | 7: 2. 41 | 7: 1. 12:
Heant. 4: 7. 37 | 7: 4. 17.
Adel. 2: 4. 10 | 7: 7. 77:
 67 | 7: 4. 11 | 4: 7. 8 | 7:
 7. 19. 42 | 7: 9. 28. *Phor.*
 7: 2. 27 | 7: 13 | 7: 4:
 27 | 2: 1. 11 | 7: 2. 12 | 4:
 1. 22 | 4: 7. 74. *Hec.* 1: 1:
 17 | 4: 2. 17 | 7: 2. 18.
Isid. *And.* 1: 7. 67 | 7: 4:
 77. *Eun.* 1: 2. 80 | 2: 2. 76 |
 7: 2. 12 | 7: 7. 16 | 4: 4:
 28 | 4: 7. 22 | 7: 7. 9:
Heant. 1: 2. 7 | 7: 2. 47.
Adel. 2: 7. 4. 20 | 7: 7. 7.

4: 2. 19 | 7: 1. 28. *Phor.*
 7: 2. 8. *Hec.* 4: 4. 107.
Isid. *Heant.* 4: 4. 14.
Phor. 4: 7. 77.
Isid. *And.* 2: 1. 26. *Eun.* 4:
 1. 14. 4. 4. 4. 15. 1. 7:
 8 | 7: 7. 11. *Heant.* 4: 4:
 9. *Adel.* 1: 2. 70 | 7: 7. 77:
Phor. 7: 2. 47 | 4. 4. 27:
Isid. *And.* 2: 1. 74. *Eun.* 2:
 2. 74. *Heant.* 7: 7. 28. *Adel.*
 4: 7: 7.
Isid. *And.* *Pro.* 17 | 7: 7. 60:
Eun. 1: 2. 107 | 2: 7. 1. 2:
 2. 17 | 4: 4. 78 | 7: 2. 27 |
 7: 7. 28 | 7: 9. 59. *Heant.*
 2: 4. 2. *Adel.* *Pro.* 17 | 7:
 9. 29. *Phor.* 7: 2. 47 | 7: 7:
 7 | 7: 7. 4.
Isid. *And.* 2: 7. 0 | 7: 2. 8.
Eun. 2: 2. 91 | 2: 2. 07 | 7:
 2. 70. *Heant.* 2: 1. 1. 17:
 170 | 7: 2. 7 | 7: 1. 11 |
 7: 2. 14 | 7: 5. 9. 20. *Adel.*
 1: 2. 78 | 7: 2. 72 | 7:
 8. 77. *Phor.* 7: 8. 6. *Hec.* 1:
 2. 10.
Isid. *Hec.* 7: 2. 4.
Isid. *Eun.* 1: 2. 77. *Hec.* 2: 1:
 12.
Isid. *Heant.* 7: 7. 10 | 4:
 8. 28. *Phor.* 7: 7. 96.
Isid. *Pro.* 1: 2. 4. 7.
Isid. *Eun.* 1: 2. 112. *Hec.* 1:
 2. 59.
Isid. *And.* 4: 7. 21. *Eun.* 7:
 2. 44 | 7: 9. 56. *Heant.* 7:
 2. 46 | 4: 7. 21. 77 | 4:
 6. 7 | 7: 2. 10. *Adel.* 2: 1:
 27 | 7: 7. 87 | 4: 1. 7 | 7:
 7. 66 | 7: 9. 24. *Phor.* 2:
 2. 47 | 7: 1. 1. 2. 17 | 7:
 20. *Hec.* 7: 2. 12 | 7: 7. 19 |
 4. 7. 1.
Isid. *And.* 4: 7. 14.
Isid. *Heant.* 7: 7. 28. *Phor.*
 7: 1. 77.
Isid. *And.* *Pro.* 21. *Adel.*
 7: 7. 78. *Hec.* 4: 2. 10 | 4:
 4. 77.
Isid. *Eun.* 7: 2. 16. *Heant.*
 4: 4. 8 | 7: 4. 9. *Adel.*
 7: 0. 7.
Isid. *And.* 1: 2. 76. *Heant.*
And. 1: 2. 17 | 1: 5. 16 |
 2: 2. 14. *Hec.* 2: 2. 7. 12 |
 7: 7. 17. 74. 40. *Hec.* 7:
 4. 7. 10 | 4: 1. 12. 27:
 28 | 4: 7. 6 | 7: 7. 12. 44:
 7: 4. 7. *Eun.* 1: 2. 14:
 4. 7. 97. 96 | 2: 1. 6 | 2:
 2. 6 | 2: 7. 77 | 2: 7. 7:
 2. 44 | 7: 1. 10 | 7: 7. 14:
 4. 9 | 4. 7. 8. 10 | 4: 4:
 8. 19 | 4. 6. 7. 24 | 7: 1:
 7 | 7: 7. 7 | 7: 6. 20 | 7:
 7. 18.

VOCABULORUM.

7. 18. 19 | 5. 9. 38. *Heaut.*
2. 2. 8. 9 | 2. 3. 10. 33,
97. 97. 106. 107. 112 | 3.
1. 28 | 7. 2. 4. 7 | 3. 3. 12 |
4. 3. 11. 3. 4. 15. 4. 0 | 4.
3. 1. 4. 5. 7. 29 | 4. 8.
26 | 5. 1. 17. 37. 4. 8 | 5.
2. 32 | 5. 3. 12 | 5. 4. 5. 8.
Adel. 1. 2. 17 | 2. 1. 18 | 2.
2. 12. 1. 4. 3. 2. 26 | 3. 7.
33 | 1. 4. 4. 19 | 4. 4.
13 | 4. 5. 10. 36 | 4. 7.
17 | 5. 3. 35. 59 | 5. 8. 22 |
5. 9. 3. 27. 4. 0. *Phor.* 1.
2. 89 | 1. 3. 4. 1. 4. 7.
35 | 1. 5. 27. 6. 4. 76. 77 |
2. 1. 16. 29 | 3. 2. 8. 18.
30 | 1. 3. 3. 4. 4. 5. 1. 4 | 5.
3. 17. 28. 33 | 5. 6. 16 | 5.
8. 1. *Heaut.* 1. 2. 28 | 2. 2. 30 |
3. 2. 29 | 3. 5. 1. 4 | 4. 1.
12. 21 | 4. 2. 12. 4. 3.
2. 7 | 5. 1. 17. 28 | 5. 3.
72 | 5. 4. 2. 3. 4. 37.
Heaut. *Eun.* 5. 1. 1. 4.
Heaut. *Eun.* 3. 4. 1. 4.
Heaut. *Eun.* 3. 4. 39. *Eun.* 3.
1. 56. *Heaut.* 1. 1. 30.
Heaut. *Eun.* 2. 3. 6. 4. *Heaut.*
3. 2. 19.
Heaut. *Eun.* 4. 7. 7 | 5. 5. 2.
7 | 5. 9. 50. *Heaut.* 2. 3. 17.
Adel. 2. 4. 17 | 3. 3. 23.
Heaut. 3. 5. 4. 7 | 5. 3. 10.
Heaut. 4. 1. 4. 2. *Heaut.* 1. 2.
11. 4.
Adel. *Phor.* 11 | 1. 1. 19. 27.
3. 50. 55 | 1. 2. 2. 1. 5.
6. 4 | 2. 1. 5. 2. 2. 3. 4 | 2.
3. 12 | 3. 1. 13 | 3. 3. 15. 21 |
4. 2. 32 | 4. 5. 22 | 5. 3.
4. 7. 12 | 5. 4. 35. 4. 5.
4. 7 | *Eun.* *Phor.* 19. 20 | 1.
1. 2 | 1. 2. 17. 37. 4. 4.
108 | 2. 1. 1. 2. 3. 1. 4. 72
3. 2. 21. 11 | 3. 3. 30.
3. 5. 12 | 4. 1. 1. 4. 2. 2.
4. 4. 6. 10. 57. 58 | 4.
6. 12. 24 | 4. 7. 4. 4 | 5.
1. 15 | 5. 2. 7. 22. 29. 31.
38. 4. 3. 58 | 5. 5. 8. 17 |
57. 7. 59. 7. 25. 29. *Heaut.*
1. 1. 1. 4. 4. 5. 88. 106.
109 | 1. 2. 3. 2. 2. 3. 55.
67. 68. 77 | 2. 4. 3. 3. 3.
7. 81. 96 | 3. 2. 13 | 3. 3.
3. 19. 50 | 4. 1. 4. 7. 52.
5. 4 | 4. 2. 2. 3. 8. 10. 24 |
4. 5. 1. 5. 35 | 4. 6. 11 |
4. 8. 13 | 5. 1. 1. 17. 65.
68. 79. 80 | 5. 2. 26 | 5.
4. 7. *Adel.* 1. 2. 59. 63 |
2. 1. 7. 21. 3. 4. 2. 4. 23 |
3. 11. 11 | 3. 2. 12. 36 | 3.
3. 46. 77. 83 | 3. 4. 37 |
4. 1. 3. 5 | 4. 2. 31 | 4. 3.
Heaut.

3. 10. *Heaut.* 4. 5. 1. 8. 27.
4. 7 | 4. 7. 31 | 5. 3. 13 | 5.
4. 1. 21 | 5. 6. 6 | 5. 8.
4. 5. 7. *Phor.* *Phor.* 1. 1.
3. 3. 13. 17. 20 | 1. 4. 2.
13. 25 | 1. 5. 10. 35. 39.
5. 5. 4. 2. 1. 12 | 2. 2. 35.
4. 9. 71 | 4. 1. 2. 22 | 4.
3. 7. 4. 6 | 4. 5. 4 | 5. 1.
4. 5. 2. 3. 11 | 5. 3. 2. 4 |
5. 6. 16. 29. 4. 4. 40 |
5. 7. 7. 12. 15. 61. 81.
Heaut. *Phor.* 4. 1. 1. 11 | 1.
2. 27. 28. 31. 53. 66.
89 | 2. 1. 9. 36 | 2. 2. 10 |
2. 3. 3. 1. 4 | 3. 1. 5. 20.
22 | 3. 2. 22. *Heaut.* 3. 3. 20 |
3. 4. 9. 29 | 3. 5. 4. 9. 50 |
4. 1. 3. 21 | 4. 2. 3. 25 |
4. 3. 6. 7 | 4. 4. 20 | 5.
3. 17 | 5. 4. 3. 7. 2. 4.
30.
Heaut. *Adel.* 1. 5. 9 | 4. 1. 1.
19 | 5. 4. 6. 23. *Eun.* 5.
9. 28. *Heaut.* 3. 3. 1 | 5.
1. 4. 75 | 5. 2. 1. *Phor.*
1. 5. 1 | 2. 2. 4. 5. 66. 80 |
3. 2. 4. 2 | 3. 3. 9. *Heaut.* 3.
3. 4 | 5. 4. 7.
Heaut. *Adel.* 4. 2. 12 | 4. 6. 8.
Heaut. 3. 1. 97.
Heaut. *Adel.* 3. 2. 25. *Eun.* 2.
3. 24. *Adel.* 4. 5. 76. *Heaut.*
2. 1. 4. 10 | 4. 2. 3. 28 |
5. 3. 4 | 5. 6. 30.
Heaut. *Eun.* 5. 3. 8 | 5. 9. 6. 4.
Heaut. 3. 4. 29. *Heaut.* 3. 4.
15.
Heaut. *Adel.* 1. 1. 50. 62 | 2.
2. 18. *Eun.* 3. 1. 8 | 5. 2.
6. *Heaut.* 3. 1. 8 | 5. 4.
13. *Adel.* 1. 2. 11 | 2. 2. 22 |
2. 5. 25 | 4. 5. 5. 4. *Phor.*
2. 2. 66 | 4. 3. 58.
Heaut. *Phor.* 1. 2. 16. *Heaut.* 1. 2.
119 | 3. 4. 1.
Heaut. *Heaut.* 3. 1. 4. 7. *Adel.*
2. 2. 5. 5 | 5. 3. 73 | 4.
1. 9. *Phor.* 2. 2. 57. *Heaut.*
3. 2. 4.
Heaut. *Adel.* 3. 4. 20. *Eun.*
1. 2. 13 | 2. 2. 4. *Heaut.*
4. 3. 20. *Phor.* 2. 50.
62 | 3. 1. 12. *Heaut.* 1. 2. 75 |
Heaut. *Heaut.* 2. 3. 30. *Phor.*
3. 3. 33.
Heaut. *Heaut.* *Phor.* 5. 8.
23.
Adel. 4. 2. 4. 4.
Heaut. *Adel.* 1. 5. 16.
Heaut. *Eun.* 2. 10.
Heaut. *Eun.* 2. 2. 8.
Heaut. *Adel.* 3. 3. 1. 4 | 5. 4.
5. 1. 4. 4. 2. 4 | 5. 1.
20. *Heaut.* 3. 3. 2. 4 | 4.
4. 15 | 4. 5. 52. *Adel.* 2.

4. 21 | 5. 7. 10. 16. *Phor.*
5. 7. 29. *Heaut.* 3. 5. 4. 4.
Heaut. *Adel.* 4. 5. 2. *Eun.*
3. 5. 2. 4 | 4. 7. 20.
Heaut. *Adel.* 3. 5. 11.
Heaut. *Eun.* 4. 1. 4 | 5. 7.
2. *Heaut.* 3. 2. 31. *Phor.*
5. 4. 9.
Heaut. *Adel.* 4. 5. 27. *Phor.*
5. 8. 57.
Heaut. *Phor.* 3. 3. 32.
Heaut. *Adel.* 3. 3. 1. *Eun.* 2. 2.
3. 97. *Heaut.* 3. 4. 2. 4. *Adel.*
3. 3. 6. 4. 76.
Heaut. *Adel.* 1. 4. 1 | 5. 4.
50. *Heaut.* 2. 2. 36 | 5. 5.
3. *Adel.* 5. 8. 1. *Phor.* 5. 3.
12. *Heaut.* 4. 3. 6.
Heaut. *Eun.* 2. 3. 97.
Heaut. *Eun.* *Phor.* 4. *Adel.* 5.
8. 1 | *Phor.* 1. 2. 76 | 5.
5. 2. 66 | 2. 2. 62. 67.
Heaut. *Adel.* 110 | 3. 3. 3 | 3.
5. 61.
Heaut. *Eun.* 3. 2. 16.
Heaut. *Adel.* *Phor.* 29. *Heaut.*
4. 1. 3. 4.
Heaut. *Adel.* 5. 1. 7. *Adel.*
1. 2. 20.
Heaut. *Adel.* 5. 6. 5.
Heaut. *Heaut.* 2. 2. 13.
Heaut. *Heaut.* 3. 1. 98.
Heaut. *Heaut.* 2. 1. 7. *Adel.*
Heaut. *Phor.* 1. 2. 79 |
1. 5. 52.
Heaut. *Eun.* 1. 2. 118.
Heaut. *Phor.* 2. 2. 55.
Heaut. *Eun.* 2. 3. 47.
Heaut. *Phor.* 12. *Phor.* 2. 2.
57. 59.
Heaut. *Heaut.* 3. 1. 6. *Phor.*
5. 8. 56.
Heaut. *Adel.* 2. 4. 1. *Adel.*
4. 2. 25 | 5. 9. 3.
Heaut. *Phor.* 1. 5. 45.
Heaut. *Adel.* 2. 3. 111. *Phor.*
5. 8. 66.
Heaut. *Adel.* 3. 1. 27.
Heaut. *Adel.* 5. 3. 17.
Heaut. *Eun.* 2. 3. 24.
Heaut. *Heaut.* 2. 3. 31.
Heaut. *Adel.* 3. 1. 15. *Adel.* 3.
4. 41.
Heaut. *Adel.* 3. 1. 6 | 4. 4. 4.
11. *Heaut.* 3. 5. 2 | 4. 4. 42 |
5. 5. 4 | 5. 9. 18. *Heaut.*
2. 5. 15 | 4. 1. 17 | 4. 3.
12. *Adel.* 1. 2. 31 | 2. 7.
4. 2. 5. 13 | 4. 6. 2. 42 |
7. 13. 36. *Phor.* 5. 3. 2. 4. 7.
33. *Heaut.* 3. 1. 17.
Heaut. *Adel.* 1. 3. 9 | 2. 3. 20.
3. 5. 2. *Eun.* 5. 1. 4. 17.
Heaut. *Phor.* 10.
Heaut. *Adel.* 5. 4. 3.
30.

VOCABULORUM.

lecho. *Eun.* 3: 5. 45. *Adel.* 4: 1. 4.
lecho. *Heant.* 1: 1. 73.
leclulos. *Adel.* 4: 2. 4. 6.
leclum. *Phor.* 1: 2. 3.
leclus. *Heant.* 5: 1. 30.
lege. *And.* 1: 2. 20 | 4: 6.
4. *Eun.* 1: 2. 22. *Heant.* 5: 5. 10. *Phorm.* 1: 2. 66 | 3: 2. 48 | 5: 9. 91. *Hec.* 1: 2. 97.
legem. *And.* 5: 3. 9.
leges. *Heant.* 5: 2. 45. *Adel.* 4: 5. 18.
legibus. *And.* 4: 5. 4. 1.
Phor. 2: 3. 15 | 4: 3. 21.
legis. *Phor.* 1: 5. 62.
lego. *Hec.* 2: 2. 17.
legum. *Phor.* 2: 1. 21.
Lemni. *Phor.* *Per.* 3 | 4: 3. 75 | 5: 7. 49 | 5: 8. 24.
Lemno. *Phor.* *Per.* 5 | 5: 6. 33 | 5: 8. 28.
Lennum. *Phor.* 1: 2. 16 | 1: 5. 32 | 4: 1. 1.
leni. *Heant.* 5: 1. 39. *Hec.* 2: 2. 28.
leni ingenio. *Heant.* 1: 1. 99.
lenibus. *Phor.* 1: 2. 15.
lenirent. *Heant.* 1: 1. 75.
lenis. *Heant.* *Pro.* 4. 5.
lenitas. *Adel.* 3: 3. 36. *And.* 1: 2. 4.
lenius. *Heant.* 7: 1. 50.
leno. *Heant.* *Pro.* 39. 42. *Adel.* 2: 1. 7. 30. 33. 34. *Phor.* 3: 2. 13.
lenone. *Adel.* 3: 2. 30. *Phor.* 1: 3. 19.
lenonem. 3: 2. 6. *Phor.* 5: 6. 7.
lenoni. *Adel.* *Per.* 7. 8. *Phor.* 1: 2. 33 | 5: 8. 20.
lepidum. *And.* 5: 4. 4. 6.
lepidi. *Hec.* 5: 1. 27.
lep dam. *Heant.* 5: 5. 16.
lepidi. *Eun.* 3: 1. 37.
lepidissim. *Adel.* 5: 7. 13.
lepidi. *Hec.* 5: 3. 39.
lepidum. *Eun.* 5: 7. 17. *Adel.* 5: 9. 9. *Phorm.* 3: 3. 26.
lepidus. *Adel.* 5: 2. 13. 16.
lepore. *Adel.* *Per.* 4.
lepus. *Eun.* 3: 1. 36.
Lefbia. *And.* 3: 1. 8.
Lefbiam. *And.* 1: 4. 1.
levatum. *Heant.* 4: 4. 4. 24.
leve. *Hec.* 5: 2. 35.
leves. *Heant.* 3: 4. 19. *Hec.* 3: 4. 12.

levi. *Heant.* 3: 1. 29. *Phor.* *Pro.* 5. *Hec.* 3: 1. 32.
levia. *Hec.* 3: 1. 12.
levibus. *Hec.* 3: 1. 30.
leviotem. *Hec.* 5: 1. 33.
levius. *Hec.* 4: 1. 33.
lex. *Phor.* 1: 2. 75 | 1: 5. 6. 8. 66 | 2: 2. 62. 67.
libeat. *Hec.* *Pro.* 56.
libenter. *Eun.* 5: 9. 4. 4. 9. 36. *Adel.* 4: 1. 19. *Hec.* 3: 5. 19.
liber. *Adel.* 2: 1. 28 | 5: 9. 13.
libera. *And.* 2: 2. 15. *Adel.* 2: 1. 4. 0.
libera. *And.* 4: 5. 32.
liberal. *And.* 4: 5. 50.
liberalem. *Phor.* 1: 3. 16.
liberali. *And.* 1: 1. 06. *Eun.* 3: 2. 20 | 4: 4. 15. *Adel.* 2: 1. 4. 0. *Hec.* 1: 2. 89.
liberali conjugio. *And.* 3: 3. 29.
liberalis. *Adel.* 3: 4. 18.
Phor. 1: 5. 52 | 4: 3. 18 | 5: 7. 12.
liberalitate. *And.* 1: 1. 32.
liberaliter. *And.* 1: 1. 11.
liberam. *Eun.* 4: 7. 35. *Adel.* 5: 9. 16. *Phor.* 2: 2. 91.
liberatus. *And.* 2: 2. 33.
libero. *And.* 5: 4. 8. *Hec.* 2: 2. 18.
liberi. *And.* 5: 3. 20.
liberis. *Adel.* 1: 1. 52.
liberius. *And.* 1: 1. 25.
libeto. *And.* 2: 2. 15. *Eun.* 3: 2. 40 | 4: 5. 6.
liberos. *Heant.* 1: 1. 99 | 5: 1. 76. *Adel.* 1: 1. 32. *Hec.* 2: 1. 15 | 4: 4. 33.
libertatem. *Adel.* 2: 1. 29.
libertum. *Eun.* 3: 5. 60.
libertus. *And.* 1: 1. 10.
librum. *Eun.* 3: 2. 24. *Adel.* 5: 3. 7. 42. 43 | 5: 9. 3.
libro. *And.* 3: 3. 25.
Heant. 5: 3. 12. *Phor.* 4: 5. 4.
libidine. *Heant.* 2: 1. 4.
libidinem. *Heant.* 1: 2. 26.
libidini. *Hec.* 2: 2. 3.
libitum. *Adel.* 5: 1. 4.
libuit. *Phor.* 4: 3. 38.
licet. *Eun.* 3: 2. 13. *Heant.* *Pro.* 36 | 4: 6. 15 | 5: 2. 28. *Phorm.* 1: 3. 13. *Hec.* *Pro.* 3 | 2. 1. 10.
licebat. *Hec.* 1: 2. 19.
licebit. *Eun.* 4: 2. 12.
licentia. *Heant.* 3: 1. 74. *Adel.* 3: 4. 63.
licere. *Heant.* *Pro.* 21 | 1: 1. 1. 51 | 3: 2. 50 | 3: 4. 21 | 5: 5. 9. *Phor.* 1: 2. 66.
liceret. *Eun.* 2: 2. 31. *Adel.* 3: 2. 36.
licet. *And.* 4: 6. 10. 21 | 5: 3. 22. *Eun.* *Pro.* 35. 36 | 3: 5. 2 | 4: 2. 11. *Heant.* 2: 3. 104 | 4: 1. 33 | 4: 2. 5 | 4: 5. 49 | 5: 2. 20. *Adel.* 1: 2. 28 | 2: 1. 23 | 5: 3. 38. *Phor.* 1: 1. 33 | 2: 2. 58 | 3: 3. 30. *Hec.* 2: 5. 14. 50 | 5: 4. 33. 34.
licium. *And.* 2: 6. 12. *Hec.* *Pro.* 30 | 5: 3. 39.
licuit. *Heant.* 5: 2. 12.
liguunt. *Eun.* 5: 4. 14.
limen. *Hec.* 3: 3. 18.
limis. *Eun.* 3: 5. 13.
linca. *Eun.* 4: 2. 12.
lingua. *Eun.* 5: 6. 7. *Hec.* 5: 1. 35.
liquet. *Eun.* 2: 3. 37.
liquido. *And.* 4: 4. 8.
lucris. *Eun.* 3: 2. 23.
lites. *And.* 4: 6. 16. *Eun.* 4: 5. 8. *Adel.* 3: 3. 6. *Phor.* 1: 2. 83 | 1: 4. 42 | 2: 2. 6. *Hec.* 1: 2. 105.
litibus. *Phor.* 4: 3. 29.
litigant. *And.* 4: 5. 6.
litigas. *Hec.* 3: 5. 57.
lingar. *And.* 5: 2. 12.
litis. *Adel.* 2: 2. 40.
litium. *Phor.* 4: 3. 18.
locaret. *Phor.* 4: 3. 41.
locavi. *Phor.* 5: 4. 25.
loci. *And.* 1: 3. 1 | 3: 4. 22. *Eun.* 1: 2. 46 | 2: 2. 4 | 3: 44. 7. 31. *Heant.* 2: 3. 46. *Phor.* 5: 7. 86.
locitas. *Adel.* 5: 8. 26.
loco. *And.* 1: 5. 57 | 4: 3. 3. 4. 5. 21. *Eun.* 2: 1. 10 | 3: 4. 4 | 4: 7. 12. *Heant.* 1: 1. 52 | 3: 2. 26 | 4: 6. 22. *Adel.* 2: 2. 8 | 3: 2. 45 | 5: 3. 41 | 5: 9. 37. *Phor.* *Pro.* 32 | 2. 6 | 3. 1. 9. *Hec.* 3: 123.
loco solo. *And.* 2: 4. 3.
locum. *And.* 1: 4. 6 | 1: 7. 20 | 2: 2. 10 | 4: 1. 17. *Eun.* 5: 6. 3. *Heant.* 2: 3. 118 | 3: 3. 26. *Adel.* *Pro.* 9. 10. 13 | 2: 4. 8 | 4: 2. 33. *Phor.* *Pro.* 37 | 1: 3. 23 | 3: 2. 37 | 3: 3. 35. *Hec.* *Pro.* 21. 42.
locus. *And.* 1: 1. 123 | 2: 2. 17. *Eun.* 3: 4. 3 | 5: 9. 29. *Heant.* 2: 1. 6 | 3: 3. 26. *Phor.* 3: 14.
locus rucus. *Phor.* 5: 3. 35.
locuta. *Hec.* 4: 1. 22.
locuti. *Heant.* 2: 3. 27.
locutus. *And.* 1: 2. 11. *Phor.* 1: 2. 11.

5: 5. 9. *Phor.* 1: 2. 66.
liceret. *Eun.* 2: 2. 31. *Adel.* 3: 2. 36.
licet. *And.* 4: 6. 10. 21 | 5: 3. 22. *Eun.* *Pro.* 35. 36 | 3: 5. 2 | 4: 2. 11. *Heant.* 2: 3. 104 | 4: 1. 33 | 4: 2. 5 | 4: 5. 49 | 5: 2. 20. *Adel.* 1: 2. 28 | 2: 1. 23 | 5: 3. 38. *Phor.* 1: 1. 33 | 2: 2. 58 | 3: 3. 30. *Hec.* 2: 5. 14. 50 | 5: 4. 33. 34.
licium. *And.* 2: 6. 12. *Hec.* *Pro.* 30 | 5: 3. 39.
licuit. *Heant.* 5: 2. 12.
liguunt. *Eun.* 5: 4. 14.
limen. *Hec.* 3: 3. 18.
limis. *Eun.* 3: 5. 13.
linca. *Eun.* 4: 2. 12.
lingua. *Eun.* 5: 6. 7. *Hec.* 5: 1. 35.
liquet. *Eun.* 2: 3. 37.
liquido. *And.* 4: 4. 8.
lucris. *Eun.* 3: 2. 23.
lites. *And.* 4: 6. 16. *Eun.* 4: 5. 8. *Adel.* 3: 3. 6. *Phor.* 1: 2. 83 | 1: 4. 42 | 2: 2. 6. *Hec.* 1: 2. 105.
litibus. *Phor.* 4: 3. 29.
litigant. *And.* 4: 5. 6.
litigas. *Hec.* 3: 5. 57.
lingar. *And.* 5: 2. 12.
litis. *Adel.* 2: 2. 40.
litium. *Phor.* 4: 3. 18.
locaret. *Phor.* 4: 3. 41.
locavi. *Phor.* 5: 4. 25.
loci. *And.* 1: 3. 1 | 3: 4. 22. *Eun.* 1: 2. 46 | 2: 2. 4 | 3: 44. 7. 31. *Heant.* 2: 3. 46. *Phor.* 5: 7. 86.
locitas. *Adel.* 5: 8. 26.
loco. *And.* 1: 5. 57 | 4: 3. 3. 4. 5. 21. *Eun.* 2: 1. 10 | 3: 4. 4 | 4: 7. 12. *Heant.* 1: 1. 52 | 3: 2. 26 | 4: 6. 22. *Adel.* 2: 2. 8 | 3: 2. 45 | 5: 3. 41 | 5: 9. 37. *Phor.* *Pro.* 32 | 2. 6 | 3. 1. 9. *Hec.* 3: 123.
loco solo. *And.* 2: 4. 3.
locum. *And.* 1: 4. 6 | 1: 7. 20 | 2: 2. 10 | 4: 1. 17. *Eun.* 5: 6. 3. *Heant.* 2: 3. 118 | 3: 3. 26. *Adel.* *Pro.* 9. 10. 13 | 2: 4. 8 | 4: 2. 33. *Phor.* *Pro.* 37 | 1: 3. 23 | 3: 2. 37 | 3: 3. 35. *Hec.* *Pro.* 21. 42.
locus. *And.* 1: 1. 123 | 2: 2. 17. *Eun.* 3: 4. 3 | 5: 9. 29. *Heant.* 2: 1. 6 | 3: 3. 26. *Phor.* 3: 14.
locus rucus. *Phor.* 5: 3. 35.
locuta. *Hec.* 4: 1. 22.
locuti. *Heant.* 2: 3. 27.
locutus. *And.* 1: 2. 11. *Phor.* 1: 2. 11.

VOCABULORUM.

4.
malum. *Eun.* 3: 3. 10. *Phor.*
2: 2. 21 | 5: 7. 37.
malas. *Eun.* *Pro.* 37. *Heb.* 5:
3. 18
maledicus. *Eun.* 7: 2. 19.
maledicere. *And.* *Pro.* 27.
maledicere. *Phor.* *Pro.* 27.
maledicta. *Adel.* 2: 3. 10 |
5: 7. 9.
maledictus. *And.* *Pro.* 7.
Heant. *Pro.* 34. *Phor.* *Pro.*
3.
maledictum. *Adel.* *Pro.* 17.
Heb. 4: 1. 2. 14.
male. *And.* 113: 10 | 2: 2.
3 | 4: 5. 15 | 5: 3. 2 | 5:
4. 18. *Eun.* *Pro.* 7 | 3: 1.
47 | 4: 2. 6 | 4: 3. 12 |
4: 4. 2. *Heant.* 4: 11. 1 |
5: 5. 1. *Adel.* 2: 1. 37 |
5: 31. *Phor.* 2: 1. 17 |
2: 2. 12 | 3: 3. 23 | 4:
3. 7 | 4: 4. 16 | 5: 1. 24.
Heb. 3: 2. 3 | 4: 2. 24.
30.
male habet. *And.* 2: 6. 5.
malesacrem. *Heant.* 3: 2.
49.
malefacta. *And.* *Pro.* 23. *A-*
del. 2: 1. 45.
maleficeris. *Adel.* 2: 1. 10.
maleficio. *Phor.* 2: 1. 22.
malevoli. *And.* *Pro.* 6.
Heant. *Pro.* 16. *Adel.*
Pro. 15.
malevolus. *And.* *Pro.* 22.
mali. *And.* 1: 1. 46. 89 |
3: 3. 15 | 4: 3. 7 | 5: 2. 2.
5: 6. 7. *Eun.* 1: 4. 9 | 5:
6. 15. 20 | 5: 3. 9. *Heant.*
1: 1. 70 | 2: 1. 17 | 2: 2.
7. 9 | 4: 5. 2 | 5: 3. 1. 10.
Adel. 1: 1. 9 | 3: 3. 1.
89 | 4: 4. 1. *Phor.* 1: 2.
30 | 1: 3. 6 | 1: 4. 7 | 3:
10 | 4: 4. 17 | 5: 1. 7. *Heb.*
3: 1. 11 | 3: 4. 4 | 5: 3.
16.
maligna. *Heb.* 1: 2. 84.
malim. *And.* 3: 2. 48.
Eun. 1: 1. 21. *Heant.* 2: 3.
27. *Adel.* 3: 2. 17 | 4:
7. 9. *Phor.* 4: 3. 13. *Heb.*
5: 2. 18.
malis. *And.* 4: 1. 1. 3. 25 |
3: 3. 10. *Heant.* 2: 3. 85.
Phor. 4: 4. 7. *Heb.* 1: 2.
35 | 2: 3. 2 | 5: 5. 15.
malitia. *Heant.* 4: 5. 48.
Phor. 1: 5. 41 | 4: 3.
54.
malitux. *Phor.* 2: 2. 12.
malitiam. *Heb.* 2: 1. 6.
mallem. *And.* 5: 5. 7. *Adel.*
2: 2. 14.

malle melius. *And.* 2: 5.
16.
malo. *And.* 1: 2. 8 | 2: 3.
32 | 3: 5. 9. *Eun.* 3: 2. 9 |
4: 4. 46 | 4: 7. 4 | 5:
2. 35. *Heant.* 1: 1. 87 | 4:
8. 17. *Adel.* 1: 1. 4 | 2:
2. 17 | 3: 2. 2. 21. *Phor.* 3:
2. 20 | 5: 7. 11.
malo hoc. *And.* 2: 5. 30.
malo huic. *And.* 3: 1. 10.
malos. *Phor.* 5: 2. 1.
malui. *And.* 2: 5. 19.
malum. *And.* 1: 1. 116 | 2:
5. 2 | 3: 5. 2 | 4: 1. 48 |
4: 2. 5 | 4: 3. 47 | 5: 4.
18. *Eun.* 2: 2. 47 | 3: 2.
4: 7. 10 | 5: 4. 46 | 5:
5. 17. 27. *Heant.* 2: 3.
77 | 4: 3. 18. *Adel.* 3: 4.
64 | 4: 2. 5. 18. *Phor.* 1:
4. 16 | 3: 2. 18 | 3: 3. 23 |
4: 3. 19 | 4: 5. 11 | 5: 6.
11 | 5: 7. 15. 57 | 5: 8.
19. *Heb.* 1: 2. 57. 58 | 3:
1. 19. 55 | 4: 1. 55.
malum praefens. 5: 2. 16.
malus. *And.* 1: 1. 177. *Aid.*
3: 4. 34.
mammarum. *Adel.* 4: 9. 18.
mancipia. *Eun.* 2: 3. 70.
mancipium. *Eun.* 2: 2. 47.
manatatum. *Eun.* 2: 1. 2.
mandes. *Adel.* 3: 3. 18. *Phor.*
4: 4. 8.
mando. *And.* 1: 5. 61.
mane. *And.* 1: 1. 56 | 4: 1.
34. 58 | 4: 5. 21. *Eun.* 2:
2. 86 | 2: 3. 46 | 4: 6.
26 | 5: 2. 70. *Heant.* 1: 1.
15 | 2: 3. 12 | 2: 2. 8 | 3:
3. 52 | 4: 4. 14 | 5: 1.
17. *Adel.* 2: 2. 45 | 2: 3.
11 | 3: 4. 21. *Phor.* 1: 4.
40 | 3: 2. 46. *Heb.* 3: 4.
45. 46 | 5: 1. 19 | 5: 4.
4.
maneam. *Eun.* 3: 5. 31.
maneamne. *Heb.* 3: 4. 28.
maneat. *Phor.* 3: 2. 4.
maneat. *Eun.* 3: 2. 49.
Heant. 4: 4. 15. *Phor.* 2:
5. 8 | 3: 2. 27 | 5: 3. 30 |
5: 7. 15.
manebat. *Phor.* 4: 1. 4.
manebo. *And.* 4: 4. 18. *Eun.*
2: 1. 10.
manebit. *Heant.* 2: 3. 119.
manendum. *Eun.* 4: 2.
9.
manenti. *Eun.* 3: 5. 31.
maneo. *And.* 2: 2. 16. *Eun.*
5: 2. 55. *Heant.* 4: 4. 15.
Adel. 2: 4. 15. *Phor.* 5: 1.
10. *Heb.* 3: 4. 5.
manere. *Adel.* 2: 2. 27. *Phor.*

5: 3. 32 | 5: 7. 33. *Heb.* 4:
4. 101.
manetum. *Eun.* 3: 5. 6.
maneret. *Heb.* 2: 1. 27.
manes. *Phor.* 5: 6. 9.
manet. *Phor.* 4: 5. 4.
maneto. *Heb.* 3: 4. 29.
manibus. *And.* 1: 1. 34 |
4: 1. 52. *Adel.* 4: 2.
24.
manipulus. *Eun.* 4: 7. 6.
manibones diuine. *Phor.* 5:
8. 27.
manifestet. *Heant.* 3: 2. 29.
manis. *Eun.* 4: 1. 8.
manifesti. *And.* 1: 1. 87.
manifestum. *Heant.* 1: 2. 25.
manifestus. *Phor.* 3: 1. 16.
manu. *Adel.* 2: 1. 40 | 3: 9.
23. *Phor.* 5: 5. 2. *Heb.* 3: 5.
47 | 4: 4. 44.
manum. *And.* 1: 1. 5. 62.
Heant. 3: 3. 2. 4. *Adel.*
4: 2. 37 | 5: 2. 6. *Phor.* 4:
3. 29.
manus. *Eun.* 2: 2. 44.
Heant. 3: 3. 29. *Adel.* 4:
2. 26.
marc. *Heb.* 3: 4. 5.
mari. *Eun.* 3: 3. 15.
maria. *Adel.* 5: 3. 4.
maritus. *Adel.* 5: 8. 15.
maltigia. *Adel.* 5: 2. 6.
mater. *Eun.* 1: 2. 27. 36 |
3: 7. 12 | 5: 2. 1. *Heant.*
2: 2. 4 | 3: 3. 10 | 5:
4. 1. *Adel.* 4: 4. 72 |
4: 5. 27 | 4: 7. 29 | 5: 8.
6. *Phor.* *Per.* 3: 1. 1. 15 |
3: 1. 20 | 4: 1. 3. *He-*
cyr. *Per.* 6: 11 | 3: 2.
18. 20. 27 | 3: 7. 18 | 4:
2. 32 | 4: 2. 14 | 4: 4.
28.
maternus. *Heant.* 4: 2.
24.
matrem. *Heant.* 2: 3. 94.
Adel. 3: 4. 25 | 4: 5. 7 |
5: 7. 12. *Phor.* 3: 2. 46 |
5: 1. 23. *Heb.* 1: 2. 109 |
3: 1. 10 | 4: 2. 26 | 4: 3.
7 | 4: 4. 56.
matre. *Adel.* 4: 5. 16. *Phor.*
5: 6. 32. *Heb.* 1: 2. 99 | 2:
8. 19 | 4: 4. 73.
matres. *Eun.* 2: 3. 20. *Heant.*
5: 2. 38.
matri. *Eun.* 1: 2. 18. *Heb.* 3:
5. 27.
matrimonium. *Heb.* 4: 1.
32.
matris. *Eun.* 4: 2. 31 | 3:
2. 21. *Heb.* 3: 1. 38 | 3: 5.
32. 45.
matronam pullam. *And.* 2:
2. 27.

INDEX

SPALIONAS. *Enn. Pril.* 17.
 MATURA. *And.* 4: 2. 12 | 5:
 9. 54. *Phor.* 4: 5. 4.
 MARTICA. *Enn.* 2: 1. 2 | 5: 4.
 11.
 MATHEM. *And.* 1: 1. 4.
 MAVIS. *Heant.* 5: 1. 65. *Adel.*
 5: 2. 7.
 MAVOLO. *Hec.* 4: 1. 25.
 MAXIMA. *Phor.* 5: 1. 14. *Hec.*
 4: 12. 19.
 MAXIMUM. *Heant.* *Pril.* 8.
Adel. *Pril.* 18.
 MAXIME. *And.* 5: 1. 4. 16 |
 5: 2. 27. *Heant.* 2: 3. 98 |
 3: 1. 10 | 1: 4. 12. *Adel.*
 4: 7. 12. *Phor.* *Pril.* 28 |
 2. 10 | 1: 1. 67. *Hec.* 1:
 2. 40 | 1: 2. 11 | 3: 2. 11 |
 3: 3. 16.
 MAXIM'ELL. *Heant.* 2: 4. 17.
 MAXIMO. *Enn.* 1: 1. 26.
 MAXIMUM. *Heant.* 1: 1. 106.
Adel. 2: 2. 8 | 1: 1. 21 | 5:
 8. 18. *Hoyr.* *Pril.* 1: 5.
 7.
 MAXUMA. *Enn.* 4: 5. 8. *Hec.*
 3: 1. 17.
 MAXUMAM. *Enn.* 5: 9. 61.
Adel. 1: 2. 16.
 MAXUMC. *And.* 4: 6. 17.
Enn. 1: 2. 100 | 2: 3. 40 |
 5: 9. 14. 40. *Heant.* *Pril.*
 4: 1 | 2: 3. 41 | 1: 1. 79 |
 4: 5. 40 | 5: 2. 44. *Adel.*
 3: 2. 41 | 1: 1. 4. 16 |
 78 | 4: 1. 18 | 5: 1. 10 |
 5: 3. 7. *Phor.* 1: 4. 27 |
 2: 2. 18. *Hec.* 2: 1. 11 | 1:
 5. 24 | 4: 4. 86.
 MAXUMI. *And.* 1: 5. 18. *Adel.* 5: 6. 4.
 MAXUMI feci. *And.* 3: 1.
 42.
 MAXUMO. *Heant.* *Pril.* 40 |
 4: 1. 12. *Adel.* 5: 4. 21.
Phor. 5: 1. 11.
 MAXUMOS. *Enn.* 4: 1. 23.
 MAXUMUM. *Heant.* *Pril.* 44.
Hec. 1: 2. 17.
 MAXUMUM. *And.* 1: 2. 45.
Enn. 5: 1. 27. *Adel.* 2: 2.
 21.
 MAXUMUS. *Adel.* 5: 4. 27.
 ME. *And.* 1: 1. 9. 18. 78 |
 117 | 1: 2. 15. 16. 12. 17 |
 1: 1. 7. 7. 9 | 1: 5. 6 |
 8. 9. 17. 22. 26. 28. 13 |
 17. 43. 45. 50 | 2: 1. 24 |
 2: 2. 5. 7. 13. 14. 15 | 2:
 5. 1 | 2: 6. 12 | 3: 2. 10 |
 3: 1. 11 | 4: 4. 1 | 5: 1. 5.
 8 | 4: 1. 13. 20. 16. 17 |
 4: 2. 18. 17. 26 | 4: 4:
 3. 14 | 4: 5. 8. 10. 22.
 49 | 5: 1 | 4: 6. 4. 12. 15 |

20. 21. 24 | 5: 1. 7. 3. 9.
 20 | 5: 2. 11 | 5: 1. 1. 11.
 15. 25. 27. 28. 29. 31 |
 5: 4. 1. 5. 33. 35. 38 |
 4: 5. 46. 50 | 5: 1. 16 |
 1: 1. 14. *Enn.* 1: 1. 20. 21 |
 1: 2. 1. 4. 4. 5. 50. 57 |
 60. 70. 72. 107. 117 |
 114. 115. 117. 118. 119.
 120. 121. 125 | 2: 1. 11 |
 16. 24 | 2: 2. 7. 8. 10.
 43. 10. 48. 86. 91. 96 |
 2: 3. 5. 10. 41. 66. 84.
 88 | 1: 1. 17. 15. 41. 43 |
 4. 5. 55 | 3: 2. 11. 21. 50.
 61 | 1: 1. 3. 4. 14 | 3: 5:
 7. 6. 11. 18. 22. 24. 28 |
 4: 1. 1 | 4: 2. 6. 14 | 3:
 10 | 4: 4. 2. 15. 47. 48 |
 52 | 4: 5. 11 | 4: 6. 1. 7 |
 9. 12. 13. 20. 29 | 4: 7:
 1. 2. 12. 18 | 5: 1. 3. 5.
 8. 16. 20. 39. 43. 47 |
 64. 67 | 5: 1. 11 | 5: 5:
 1 | 5: 6. 2. 12. 18. 38.
 20 | 5: 7. 5 | 5: 8. 1 |
 5: 9. 1. 2. 5. 7. 15. 27 |
 40. 14. 62. *Heant.* *Pril.*
 21. 22. 44. 61 | 2: 1. 25 |
 26. 32. 38. 42. 46. 51 |
 51. 56. 61. 63. 60. 77 |
 78. 81. 90. 94. 95. 106.
 110. 114. 116. 117. 120 |
 121 | 1: 2. 25 | 2: 1. 5. 11.
 12 | 2: 2. 1. 2. 7. 17. 19 |
 22. 27. 51. 67. 110. 112.
 118 | 2: 4. 1. 16. 18 | 3:
 1. 1. 21. 56. 86. 94 |
 95. 102 | 3: 2. 1 | 1: 7. 8.
 20. 13. 20. 20 | 4: 1. 2.
 10. 11. 11. 51 | 4: 2. 2.
 11 | 4: 1. 3. 4. 8. 14 |
 27. 31. 32. 37. 38 | 4: 4:
 1. 2. 3. 12. 17. 19. 21 |
 4: 5. 1. 2. 12. 15. 47 |
 4: 6. 2. 9. 10. 20 | 4: 7:
 4. 7 | 4: 8. 1. 4 | 5: 1.
 1. 1. 48 | 5: 1. 8 | 5: 4:
 6. 7. 8. 13. 14 | 5: 7:
 7. 12. *Adel.* 1: 1. 15. 24.
 25. 30. 35 | 2: 2. 2. 31.
 31. 38. 44 | 2: 2. 31. 32.
 33. 35. 39. 44. 49. 50 |
 2: 2. 47 | 2: 3. 5 | 2: 4:
 1. 23 | 3: 1. 4 | 3: 2. 7.
 12. 21. 32. 49. 50 | 3: 3:
 8. 10. 17. 82 | 4: 1. 13.
 40. 41. 61. 62 | 4: 2:
 20. 21 | 4: 2. 6. 13. 19.
 21. 27. 40 | 4: 1. 3. 5.
 18 | 4: 4. 2. 5. 6. 7. 14.
 19. 20. 21 | 4: 5. 11. 13.
 45. 48. 61. 67 | 4: 1:
 7. 6. 11 | 5: 1. 5 | 5: 2:
 5: 4. 8. 18. 25 | 5: 7. 1.
 5: 8. 11 | 5: 9. 13. 16. 20.

17. 18. *Phor.* 1: 1. 2. 1 |
 2: 2. 1. 20. 21. 24. 78 |
 89. 101 | 1: 3. 6. 11 | 1:
 4. 1. 5. 9. 12. 11. 11. 11.
 13. 21. 27. 40 | 1: 5:
 60. 61 | 2: 1. 9. 17 | 2: 2:
 34. 16. 13. 80. 97 | 2: 2:
 1. 2. 1 | 3: 2. 1. 57. 22.
 27. 44. 44. 45 | 3: 3:
 4. 11. 17 | 4: 1. 1. 11. 12.
 18. 20 | 4: 1. 5. 9. 14 |
 1: 9. 64. 67. 68. 69 |
 4: 5. 2. 6 | 5: 1. 6. 8.
 14. 16. 21. 19. 11 | 5: 7:
 1. 4. 27 | 4: 4. 5. 7. 9 |
 5: 5. 9. 11. 10. 11 | 5: 6:
 21. 25. 16. 4. 4. 11 | 5:
 7. 8. 14. 17. 21. 22. 24.
 25. 57. 60. 61. 71. 76 |
 5: 8. 5. 64. *Hec.* 1: 1. 17 |
 1: 2. 1. 10. 11. 17. 69 |
 71. 121 | 2: 1. 8. 9. 11 |
 13. 17. 36. 18 | 2: 2. 1. 5:
 16. 19. 29. 31 | 2: 3. 7:
 11. 16. 11. 13. 18. 21.
 24. 17 | 3: 1. 4. 5. 6.
 7. 8. 12. 17. 47 | 3: 1:
 4. 10. 15. 21. 24. 15 |
 32. 14. 17. 5. 4. 20. 25 |
 10. 31. 19. 41. 42 |
 4: 1. 4. 6. 9. 12. 43 |
 13. 15 | 4: 2. 1. 13. 15. 15:
 6. 7. 8. 10. 14 | 4: 3:
 4. 4. 4. 20. 13. 15.
 36. 60. 80. 107 | 5: 1. 1:
 2. 4. 10. 22. 26. 14.
 15. 18 | 5: 2. 6. 7. 8. 26 |
 5: 3. 11. 12. 15. 41 | 5:
 4. 2. 8. 11. 12. 13. 17.
 15. 24.
 ME. *And.* 1: 1. 4. 107 | 2:
 2. 10 | 4: 2. 11 | 5: 1. 1 |
 5: 4. 11 | 5: 5. 8. *Enn.* 1:
 2. 48. 50 | 2: 2. 2 | 2: 3:
 27 | 4: 1. 13. 21 | 5: 1. 18 |
 5: 2. 10 | 5: 6. 10 | 5: 9:
 40. *Heant.* 1: 1. 76. 87 |
 2: 1. 15 | 2: 3. 74. 119 |
 2: 4. 1. 18 | 3: 1. 14 | 4:
 1. 4. 9. 17 | 4: 3. 11 | 4:
 4. 9 | 4: 5. 14. 41 | 4:
 7. 11 | 5: 1. 6. 1 | 5: 1. 1 |
 5: 1. 6. 17. *Adel.* 3: 1.
 40. 41 | 2: 2. 4. 1 | 3: 1:
 1. 2. 13. 35. 44 | 5: 1:
 71 | 4: 4. 20 | 5: 1. 20 |
 5: 4. 27 | 5: 7. 15 | 5: 8:
 71 | 5: 9. 2. 12. *Phor.* 1:
 2. 18. 81 | 5: 1. 18 | 2: 1:
 21 | 2: 2. 4. 2 | 3: 2. 48 |
 3: 3. 10 | 4: 1. 10 | 5: 1:
 67 | 5: 7. 10 | 5: 8. 35.
 11. *Pril.* 10. 11 | 2: 2:
 11. 2. 2. 6 | 3: 1. 18 | 3:
 2. 18 | 3: 5. 16. 60 | 4:
 2. 12. 15. 17. 29 | 4: 4:

VOCABULORUM.

10, 44 | 5: 4. 16 bu.
mei causa. *Heaut. Prol.*

41.
mea iniuriam. *Heaut. 1: 1.*

82.
meu. *And. 1: 1. 41. Eum.*

5: 2. 19. *Heaut. 4: 1.*

33 | 4: 12. 2. *Phor. 1: 4.*

24 | 3: 1. 9 | 4: 1. 9 | 5:

4: 1. *Hec. Prol. 48, 49 |*

2: 2. 19 | 3: 5. 27 | 4: 1.

44 | 4: 2. 9.

meu auti. *Heaut. Prol. 48.*

meam. *And. 4: 1. 11 | 5: 3.*

16 | 5: 6. 5. *Eum. 1: 2.*

22, 18, 83 | 2: 3. 16 | 4:

4: 34 | 4: 7. 28, 36, 39 |

5: 2. 15 | 5: 9. 6. *Heaut.*

4: 3. 30 | 4: 5. 47. *Adel.*

2: 1. 25 | 4: 4 | 2: 2. 41 |

5: 4. 15, 20 | 5: 6. 10 |

5: 9. 16. *Phor. 1: 4. 21 |*

1: 5. 2 | 3: 2. 15, 25 | 4:

1. 5 | 5: 1. 37 | 5: 3. 74.

Hec. Prol. 52 | 2: 1. 7 | 4:

2. 20 | 5: 1. 24.

meapre. *Heaut. 4: 3. 8.*

meaurum. *Eum. 5: 9. 4. Adel.*

3: 1. 7. *Hec. 3: 1.*

meas. *And. 1: 1. 70 | 4:*

1. 20. *Phor. 2: 1. 30. Hec.*

3: 1. 23.

meacitor. *Hec. 1: 2. 8.*

meum. *And. 1: 1. 22, 55 |*

2: 1. 24 | 4: 2. 1. 4.

4. 9. *Eum. 2: 3. 30 | 3: 3.*

3. 10 | 5: 4. 31 | 4: 2. 1.

8 | 5: 1. 1. *Heaut. 2: 4.*

Adel. 1: 1. 57 | 5: 1. 34.

Adel. 1: 1. 34 | 2: 1. 23 |

5: 4 | 3: 2. 48 | 4: 3. 7 |

5: 3. 15, 17. *Phor. 3: 3.*

36 | 4: 3. 10, 74 | 5: 3.

19 | 5: 7. 75. *Hec. 1: 2.*

32, 16, 81 | 3: 3. 21 | 3:

4. 19 | 4: 4. 34 | 3: 5.

79.

mederi. *Phor. 5: 4. 7.*

mediam. *And. 1: 1. 106 |*

4: 1. 37.

medicare. *And. 5: 1. 12.*

medicari. *And. 5: 4. 42.*

medicum. *Hec. 3: 1. 43.*

meditari. *Adel. 2: 1. 41.*

Phor. 1: 5. 12.

meditata. *Phor. 1: 5. 18.*

meditatus. *And. 2: 4. 3.*

meditor. *Adel. 5: 6. 8.*

mehercle. *Eum. 1: 1. 22 | 3:*

1. 26.

medro. *Adel. 3: 4. 37. Hec.*

4: 3. 14. *Phor. Prol. 16 |*

5: 7. 74.

mediocriter. *And. 1: 1. 32.*

Heaut. 2: 3. 45.

mediocris. *Adel. 5: 9. 9.*

medium. *Eum. 4: 5. 4. Adel.*

5: 2. 18.

mei. *And. 5: 2. 28. Eum. 2:*

2. 31 | 2: 1. 13 | 4: 7. 31.

Heaut. 5: 1. 78 | 5: 3. 3.

Phor. 1: 5. 23 | 5: 3. 5.

Hec. 4: 2. 4.

meis. *Heaut. 3: 1. 92 | 4: 3.*

21. *Adel. 2: 1. 16 | 4: 2.*

24 | 4: 5. 78 | 5: 4. 25.

Phorm. 3: 3. 5. Hec. 2: 5.

29 | 4: 1. 49 | 4: 4. 98 |

5: 4. 23.

melior. *Heaut. 3: 2. 38.*

meliore. *Phor. 1: 4. 51.*

meliohem. *Heaut. 1: 1. 12.*

Adel. 3: 3. 78.

meliores. *Adel. 5: 9. 11.*

melioribus. *Phor. 3: 2. 77.*

melius. *And. 3: 5. 12 | 4: 1.*

56. *Eum. 2: 3. 82 | 3: 1.*

63 | 4: 6. 27 | 5: 9. 52.

Heaut. 7: 1. 98 | 4: 1. 30.

Adel. 2: 1. 26 | 2: 2. 7.

13 | 3: 2. 21 | 3: 5. 8 | 4:

2. 29 | 4: 5. 5 | 5: 4. 7 |

5: 7. 74. *Phor. 2: 2. 79 |*

4: 3. 35 | 5: 8. 16. *Hec. 2:*

1. 20.

meliuscula. *Hec. 3: 2. 19.*

membra. *Adel. 4: 4. 3.*

memento. *Adel. 3: 3. 72.*

memineris. *Eum. 4: 7. 31.*

45. *Heaut. 3: 2. 39 | 5:*

4. 3.

memuerit. *Eum. 2: 3. 46.*

Heaut. 5: 1. 78.

memini. *And. 2: 5. 18 | 5:*

6. 13. *Eum. 2: 1. 10. Heaut.*

4: 4. 10. *Phor. 1: 2. 23 |*

3: 4. 70.

meministi. *And. 5: 4. 41.*

Phor. 2: 2. 40.

meministi. *Heaut. 4: 2. 13.*

Phor. 1: 4. 47.

memor. *And. 1: 5. 47,*

48.

memorable. *And. 4: 1.*

1.

memorable facinus. *Heaut.*

2: 3. 73.

memorare. *Hec. 3: 5. 21.*

memorem. *Adel. 2: 2. 43.*

memoria. *And. 1: 1. 13. Eum.*

1: 2. 90.

memoriam. *And. 5: 4. 41.*

5: 3. 19.

memoriter. *Eum. 5: 3. 6.*

Phor. 2: 2. 47.

men. *Heaut. 2: 3. 5. Adel.*

4: 2. 4.

Menander. *And. Prol. 9.*

mendicum. *And. 4: 6.*

21.

Menandri. *Eum. Prol. 9: 20.*

30.

men. *And. 5: 4. 5. Heaut.*

3: 3. 3. *Phor. 2: 3. 8. Hec.*

4: 4. 70.

Menedemo. *Heaut. 1: 1. 107 |*

3: 1. 18, 31. 55 | 4: 8.

20 | 5: 1. 10, 37, 43, 19 |

5: 2. 1.

Menedeni. *Heaut. 4: 5.*

1.

Menedemo. *Heaut. 3: 3. 49 |*

4: 5. 20.

Menedemum. *Heaut. 1: 2.*

5, 10 | 3: 4. 47 | 4: 4. 29

17. 48.

mens. *Eum. 4: 5. 3. Heaut.*

3: 1. 23.

mensibus. *Eum. 2: 3. 37.*

Adel. 3: 3. 42. Hec. 3: 5.

31.

mentes. *Eum. 2: 2. 46. Adel.*

4: 5. 77. *Phor. 3: 2.*

31. *Heaut. 3: 1. 75 |*

4: 5. 6 | 5: 1. 13, 16 |

5: 2. 33, 44 | 5: 3. 2.

Adel. 4: 1. 12. Phor. 1: 2.

27 | 1: 3. 2. 5 | 4: 3. 47.

Hec. 3: 9. 47 | 4: 1. 21 |

5: 1. 8.

mentare. *Heaut. 4: 2.*

23.

mentionem. *Eum. 3: 1. 48.*

mentiri. *Heaut. 3: 2. 38. Adel.*

1: 1. 30.

mentis. *Eum. 5: 7. 16.*

mentiam. *Eum. 4: 4. 35.*

mentium. *And. 5: 2. 22.*

meo. *And. 1: 1. 126 | 1: 5.*

29. *Eum. 1: 2. 69, 120 |*

2: 1. 25 | 2: 3. 11 | 3: 3. 11 |

5: 6. 1 | 5: 9. 8. *Heaut.*

1: 1. 96 | 2: 2. 1 | 2: 3.

18 | 3: 1. 20 | 3: 4. 21 |

28 | 5: 4. 12. *Adel. 1: 1.*

13, 27 | 1: 2. 37 | 5: 4.

21 | 5: 6. 5. *Phorm. 1: 2.*

24 | 5: 1. 1 | 5: 1. 5 | 6.

2, 9, 42. *Hec. Prol. 57 |*

2: 1. 29 | 3: 5. 24 | 4: 1.

1. 45 | 4: 4. 65 | 82 | 5:

3. 13 | 5: 4. 30.

meoram. *Heaut. 3: 3. 13.*

Phor. 1: 1. 27.

meos. *Heaut. 1: 1. 98 | 5:*

4. 4. *Adel. 4: 5. 67. Hec.*

4: 2. 2.

meram. *Phor. 1: 2. 96.*

mercator. *And. 1: 3. 17. Eum.*

1: 2. 29, 34.

mercatum. *Adel. 2: 3. 23.*

Phor. 5: 5. 10.

I N D E X

mercurius. *Eun.* 2: 3. 67 |
3: 5. 21. *Heant.* 1: 1. 2. 2.
94.
mercede. *Heant.* 1: 1. 97.
mercedem. *Phor.* 2: 3. 67.
mercurianum. *Adel.* 4: 2.
2.
meretrix. *Eun.* 5: 4. 7.
meretrices. *Eun.* 5: 3. 58.
Adel. *Pro.* 9: 11. 2. 69.
Phor. 2: 2. 66. *Hec.* 4: 2.
24 | 4: 4. 67. 94.
meretrices. *Eun.* *Pro.* 37.
Hec. 5: 2. 10 | 5: 3. 36.
meretrici. *Heant.* 3: 7. 20.
meretricia. *Eun.* 5: 5. 18.
meretriciarum. *Heant.* 2: 1.
14.
meretriciam. *Eun.* 2: 2. 3.
9.
meretricibus. *Hec.* 1: 1. 1.
meretricios. *Adel.* 5: 4. 10.
meretricium. *Adel.* *Per.* 1.
Heant. *Per.* 10. *Hec.* *Per.*
10.
meretricium. *Adel.* 1: 3 | 5:
4. 10 | 5: 6. 25.
meretrici. *Adel.* 4: 5. 16.
Eun. 5: 6. 16. *Heant.* 7:
2. 11 | 3: 7. 9. *Adel.* 4:
3. 29.
meridia. *Adel.* 5: 63.
meridia. *Eun.* 4: 6. 1.
meridiam esse. *Adel.* 1: 7.
46.
meritum. *Phor.* 5: 3. 25. *Hec.*
3: 7.
merito. *Adel.* 3: 2. 50 | 3: 3.
42. *Eun.* 1: 2. 106 | 2: 2.
7. 94. *Heant.* 2: 3. 119 |
5: 1. 42. *Adel.* 5: 8. 23.
Phor. 5: 7. 21 | 5: 3. 42.
44. *Hec.* 2: 2. 43 | 5: 5.
20. 55 | 4: 2. 4 | 5: 3.
41.
meritum. *Heant.* 2: 1. 40.
Phor. 1: 5. 75.
meritis. *Adel.* 5: 5. 15.
Adel. 4: 6. 1. *Phor.* 1: 5.
42. *Hec.* 5: 1. 34.
meritum. *Heant.* 2: 1. 32.
meru. *Adel.* 1: 2. 10 | 1: 5.
16 | 3: 3. 14 | 5: 4. 35 |
5: 7. 7. *Heant.* 1: 2. 24 |
2: 3. 87. *Adel.* 1: 1. 33.
50 | 4: 4. 3. *Phor.* 1: 2.
7 | 2: 2. 31 | 5: 4. 6 | 5:
6. 3.
meruam. *Adel.* 5: 4. 15.
meruas. *Eun.* 4: 7. 16 | 4: 8.
50 | 5: 3. 44.
meruebant. *Eun.* 5: 1. 42.
meruebat. *Phor.* 1: 2. 68.
meruerunt. *Adel.* 5: 4. 6.
meruere. *Phor.* 3: 23.
metu. 1: 1. 79 | 3: 2. 14.

Eun. 5: 2. 16. *Heant.* 5: 3.
8. *Adel.* 3: 3. 49.
metuis. *Heant.* 2: 3. 97 | 4:
3. 42 | 5: 4. 9. *Phor.* 5:
1. 16. *Hec.* 2: 2. 25.
metuine. *Heant.* 5: 3. 14.
metuis. *Eun.* 3: 1. 58. *Adel.*
1: 2. 3. *Phor.* 2: 2. 31.
metuum. *Adel.* 2: 2. 2. *Heant.*
2: 3. 96. 100. *Adel.* 4: 7.
16.
metuo. *Adel.* 5: 4. 12. *Eun.*
3: 5. 62 | 4: 6. 20. *Heant.*
4: 3. 42 | 4: 6. 4. *Adel.*
4: 4. 18. *Phor.* 5: 2. 6.
Hec. 5: 2. 2.
metus. *Adel.* 1: 2. 27. *Adel.*
2: 1. 39. *Phor.* 5: 1.
18.
metuane. *Hec.* 5: 2. 6.
metuum. *Adel.* 1: 1. 54 | 1: 2.
50 | 1: 5. 25 | 2: 1. 15 | 3: 3.
3. *Eun.* 5: 1. 19 | 3: 2. 31 | 4:
4. 32. *Heant.* 1: 1. 34 | 2:
3. 110 | 3: 4. 17 | 3: 1. 8 | 3:
2. 38 | 4: 1. 21 | 5: 3. 13.
Adel. 1: 1. 47 | 2: 1. 9 | 2:
3. 10 | 4: 3. 2. 6 | 5: 3. 11.
23. 16 | 5: 8. 20. *Phor.* 1:
4. 21. 40 | 5: 5. 7. 58 | 5:
3. 35 | 5: 1. 3. 12 | 5: 5. 7.
12. *Hec.* *Pro.* 42 | 5: 2. 2.
33 | 2: 2. 1 | 3: 1. 17 | 3: 3.
10 | 4: 3. 10 | 5: 1. 17 | 5: 2.
22.
metuum ingenium. *Heant.* *Pro.*
47.
metus. *Adel.* 1: 1. 137 | 5: 4.
31. *Eun.* 1: 2. 116 | 2: 1. 7.
7 | 5: 1. 2. 23 | 5: 3. 13.
Adel. 1: 2. 35 | 4: 5. 7 | 5: 1.
3. *Phor.* 1: 1. 1 | 4: 1. 21.
Hec. 5: 2. 19.
mi. *Adel.* 4: 3. 6 | 4: 5.
49 | 5: 3. 18 | 10 | 5: 6.
2. *Eun.* 1: 2. 6. 64. 110 |
2: 2. 25. 50 | 2: 3. 57 | 3:
3. 29 | 4: 6. 5. 18 | 4: 8.
4. *Heant.* 2: 1. 50 | 3: 4.
26 | 4: 1. 9. 18. 31 | 4: 2.
1. 6. 14 | 5: 3. 2. 12 | 5:
4. 5 | 5: 4. 16. *Adel.*
2: 4. 5 | 3: 3. 37 | 4: 5.
40. 47 | 5: 7. 5. 24 | 5:
8. 12. 13. 31. *Phor.* 1: 3.
4. 11. 5. 24 | 3: 1. 14 |
5: 4. 3. 13. *Hec.* 2: 1. 9.
15. 18 | 3: 2. 17 | 3: 3.
22. 29 | 5: 5. 6 | 4: 1.
3 | 4: 1. 2. 9. 26. 29.
50 | 5: 3. 26.
mi. *Adel.* 1: 5. 10.
Micio. *Adel.* 1: 1. 35 | 1: 2.
12. 16 | 5: 1. 4. 5. 7 | 4:
7. 2. 19 | 5: 3. 24. 50 |
5: 7. 25 | 6: 2. 20 | 29 |

5: 9. 22. 35.
Micond. *Adel.* *Per.* 2.
Micionem. *Adel.* 5: 5. 2.
Mida. *Phor.* 5: 6. 21.
mieres. *Hec.* 4: 1. 13.
mihu. *Adel.* 1: 3. 10. 16. 69.
32. 85. 94. 135. 137.
140 | 1: 7. 20 | 1: 5. 3. 6.
19. 20. 28. 37. 47. 51. 62 |
2: 1. 2. 22. 24. 36 | 2: 2.
11. 21. 22 | 3: 2. 16 | 2:
9 | 2: 1. 20 | 3: 1. 18 | 3:
2. 20. 49 | 3: 5. 45 | 3:
4. 10. 11 | 3: 5. 3. 18 |
4: 1. 11. 32 | 4: 2. 1. 22.
24 | 4: 3. 8. 11 | 4: 4.
4. 13. 24 | 4: 5. 16 | 5:
2. 22 | 5: 2. 8. 9 | 5: 3. 21 |
5: 4. 17. 24. 29. 38. 42 |
5: 5. 2. 4. 6 | 6: 3. 10.
Eun. *Pro.* 15 | 1: 2. 9. 11.
120. 27. 40. 55. 61. 85.
117. 119 | 2: 1. 5 | 2: 2. 2.
21. 5 | 2: 3. 15. 26. 14.
37. 44. 46. 55 | 3: 1. 6.
8. 20. 37. 3. 10. 11. 26 |
3: 4. 6 | 4: 5. 3. 29. 10.
38. 46. 57 | 4: 1. 12. 42. 3.
4. 12 | 4: 4. 24. 27. 38.
41 | 4: 5. 1. 2. 9. 47 | 4: 7.
22. 24. 25 | 5: 1. 3. 27 |
5: 2. 4. 10. 11. 29. 33.
46. 48 | 5: 3. 11 | 4: 8.
46 | 5: 5. 3. 27 | 5: 6. 2.
31 | 6: 9. 6. 15. 21. 28. 34.
39. *Heant.* *Pro.* 35. 19. 9.
42 | 1: 1. 7. 23. 29. 31. 38.
75. 115 | 2: 2. 5 | 2: 1. 5. 7.
8. 10. 11. 16 | 2: 2. 1. 3. 7.
2: 3. 6. 9. 19. 21. 26. 77.
29. 96. 116 | 2: 4. 4 | 3: 1.
14. 48. 89. 92. 101 | 3: 2.
31. 47. 49 | 3: 3. 10. 21.
24. 33 | 4: 1. 19 | 4: 1. 3.
5. 33. 42 | 4: 2. 6. 7 | 4: 5.
1. 3. 10. 13. 30 | 4: 4. 2.
6. 20 | 4: 5. 4. 24. 46. 8 |
4: 7. 32 | 4: 8. 21 | 5: 2. 3.
11. 25. 30. 36. 41. 42. 44.
58. 74 | 5: 2. 13. 24. 25.
26. 33. 49 | 5: 3. 4 | 5: 4.
4. 7. 12. 20 | 5: 5. 5. *Adel.*
1: 1. 22. 24 | 1: 2. 12. 21.
34. 36. 44. 49. 62 |
2: 1. 8. 10. 19. 46 | 2: 2.
41 | 2: 4. 8 | 3: 1. 13. 17.
24. 35. 39. 41. 53. 49 |
3: 3. 7. 14. 25. 29. 44.
66. 67 | 5: 4. 6. 48. 53.
54 | 5: 5. 6 | 4: 2. 18. 50 |
4: 4. 8. 17 | 4: 4. 1. 7. 8 |
4: 5. 7. 10. 46. 48. 16.
76 | 4: 7. 8. 33 | 5: 1. 35.
33. 64 | 5: 6. 1. 7. 6 | 5:
3. 21. 34. *Phor.* 1: 2. 11.
23. 27. 44. 51. 82. 89.
90 |

VOCABULORUM.

- 90 | 1. 5. 1. 6. 7. 9. 13.
15. 19. 21 | 1. 4. 7. 10.
12. 25. 46 | 1. 5. 4. 5.
9. 18. 23. 25. 31. 76.
82 | 2. 1. 7. 20 | 2. 2. 2.
18. 32. 33. 49. 54. 60.
2. 3. 9. 15. 20. 21.
3. 2. 5. 9. 11. 21. 23. 46.
47 | 3. 27 | 4. 1. 14.
15. 22 | 4. 2. 12. 4. 3. 2.
15. 14. 47. 49. 52. 53.
61. 65. 73 | 4. 4. 3. 5.
24 | 4. 5. 2 | 5. 1. 21.
3. 27. 32. 32 | 5. 4. 3.
7 | 5. 31 | 5. 6. 4. 46.
51 | 5. 7. 11. 15. 28. 10.
31. 42 | 5. 9. 13. 15. 16.
21. 36. 40. 47. 53. 70.
Hec. 1. 16 | 1. 1. 13 | 1.
2. 9. 22. 23. 35. 37. 76.
78 | 2. 1. 6. 8. 21. 26.
10 | 2. 1. 14. 23 | 2. 3. 6.
3. 1. 2. 16. 42. 47 | 3.
2. 21 | 3. 6 | 3. 4. 11.
3. 31. 38. 62. 65. 4.
1. 8. 215 | 4. 2. 3. 6. 17.
29. 30 | 4. 4. 4. 24. 25.
26. 32. 66. 83. 84. 86.
89. 99 | 5. 1. 8. 9. 11. 16 |
5. 2. 18. 20. 28. 29 | 5.
3. 14. 16. 28. 41 | 5. 5.
1. 7. 22. 25. 76.
milcs. Eon. Per. 2. Pröl. 31 |
1. 2. 4. 5 | 2. 3. 50 | 4. 1.
9 | 12 | 4. 3. 11 | 4. 5. 11 |
4. 6. 13 | 4. 7. 26 | 5. 9.
11. 31. Heant. 4. 4. 11.
Phor. 3. 2. 47.
M. lefus. Adel. 4. 5. 68.
Milcro. Adel. 4. 5. 20.
Milcrum. Adel. 4. 5. 21.
milics. And. 5. 4. 44.
Eon. 3. 1. 32. Phor. 3.
2. 2.
milicium. Heant. 1. 1. 65.
Adel. 3. 1. 31.
mili c. Eon. 2. 2. 56 | 4. 5.
7 Hec. 1. 2. 10. 16.
milicem. Eon. 3. 3. 32 | 4. 1.
4 | 4. 6. 17 | 5. 9. 45.
Heant. 2. 3. 24. Hec. 1. 2.
21.
milics. Eon. 4. 7. 45.
milici. Eon. 2. 2. 57.
miliciz. Adel. 3. 4. 49.
milicium. Heant. Per. 1.
milicis. Eon. Pröl. 26 | 2. 1.
21.
milicium. Eon. 4. 7. 8.
mille. Heant. 3. 4. 45.
milvio. Phor. 2. 1. 16.
minabitur. Heant. 3. 1. 80.
minam. Heant. 1. 1. 66.
mine. Eon. 3. 2. 18. Adel. 2.
2. 15 | 1. 3. 16 | 4. 7. 20.
Phor. 3. 9. 24.
Terentius.
- minare. Eon. 5. 6. 19.
minas. And. 1. 3. 5. Eon. 1.
2. 89. Heant. Per. 10 | 4.
4. 2 | 4. 7. 7 | 5. 7. 17.
Adel. 2. 2. 34. Phor. Per.
9 | 2. 2. 63 | 4. 3. 57. 62 |
5. 7. 4 | 5. 8. 49.
minatur. Eon. 5. 5. 15.
Minerum. Heant. 5. 4. 13.
minime. Eon. Pröl. 2 | 2. 3.
39 | 2. 7. 6. Heant. 1. 1.
63 | 2. 3. 7 | 2. 4. 3 | 3. 1.
63 | 2. 14 | 4. 1. 16 |
4. 4. 20 | 4. 5. 37. Adel.
2. 1. 29. 43 | 3. 2. 43 |
4. 3. 6 | 4. 4. 16 | 5. 4.
27. Hec. 1. 4. 2. 12. 1. 23 |
2. 2. 25 | 3. 3. 10 | 4. 3.
3. 7 | 5. 1. 33 | 5. 3. 16.
minime gentium. Eon. 4. 1.
11. Phor. 5. 8. 45.
minimo. Eon. 1. 1. 30. Hec.
1. 1. 12.
minimus. Eon. 4. 7. 18.
minis. Eon. 5. 6. 14. Adel.
2. 1. 37.
minitatur. Phor. 5. 6. 11.
minitremur. Hec. 4. 4. 96.
minot. Heant. 2. 3. 113. A.
del. 4. 2. 41.
minorum. Eon. 2. 2. 58.
minuam. Hec. 4. 3. 10.
minuatur. Heant. Pröl. 42.
minuc. Phor. 2. 2. 88.
minuit. Phor. 5. 8. 24.
minucris. And. 2. 3. 18.
minus. And. 1. 2. 26 | 4. 1.
31. Eon. 2. 1. 21 | 3. 1. 44 |
3. 3. 25 | 4. 5. 11 | 4. 6.
23. Heant. 1. 1. 91 | 2. 3.
18 | 3. 33 bis | 4. 1. 54 |
5. 1. 66 | 5. 2. 5 | 5. 3. 9.
Adel. 4. 3. 14 | 5. 9. 56.
Phor. Pröl. 11 | 1. 2. 7 | 1.
4. 31 | 1. 5. 41 | 2. 2. 15 |
3. 3. 2. 21 | 4. 4. 9 | 5.
3. 4 | 5. 8. 33. Hec. 2. 2.
18 | 4. 2. 30 | 4. 4. 8. 25 |
5. 1. 4.
minu' Eon. 4. 6. 23 bis.
Heant. 1. 2. 19.
mita. Eon. 2. 2. 57. Heant.
5. 1. 23.
mirabar. And. 1. 2. 4. Adel.
4. 5. 8. Phor. 3. 2. 5.
mirabere. Heant. 2. 2. 33.
mirabile' it. Heant. 2. 4. 7.
mirandum. Hec. 4. 4. 39.
miratur. Eon. 3. 4. 9.
Heant. 5. 1. 70. Adel. 3. 5.
20. Hec. 5. 1. 6.
mirare. Phor. 1. 2. 42.
mirr. Heant. 2. 3. 62 | 5. 1.
25.
mirificissimum. Phor. 5. 6.
32.
- micis. Hec. 1. 2. 104.
miro. Hec. 3. 5. 39.
misor. And. 4. 5. 11. Eon.
2. 2. 9 | 4. 5. 12. Heant.
2. 4. 3 | 3. 2. 7. 14 | 3.
3. 51 | 5. 1. 24 | 5. 2. 48 |
5. 3. 1. Phor. 5. 3. 23.
mium. And. 3. 4. 19 | 4. 5.
16. Eon. 2. 1. 24 | 3. 1. 13 |
4. 4. 44 | 5. 8. 3. Heant.
Pröl. 1 | 2. 3. 4. Phor. 5.
6. 8. Hec. 1. 2. 85 | 2. 1.
23 bis | 4. 4. 87.
mium it. And. 4. 1. 27.
mifer. And. 4. 5. 35.
mifer. And. 4. 1. 25 | 4. 2.
19 | 5. 2. 10. Eon. 2. 2. 69.
29 | 3. 5. 32 | 5. 5. 21. 24.
Heant. 1. 2. 96 | 4. 6. 5 |
4. 8. 16 | 5. 2. 3. Adel. 2.
2. 35. Phor. 11. 10 | 1. 7. 26 |
1. 4. 23 | 3. 1. 5 | 4.
8. Hec. 1. 2. 58 | 3. 1. 13.
15. 20 | 3. 3. 13. 25 | 3.
4. 8 | 4. 4. 79.
mifera. And. 1. 5. 29. 33 |
4. 2. 10 | 4. 3. 4. Eon. 12.
2. 28. 99 | 4. 1. 1. 4. 3.
1. 17 | 5. 1. 6. 11 | 5. 4.
23 | 5. 6. 7. Heant. 3. 4.
24. Phor. 2. 2. 10 | 3. 3.
19 | 4. 1. 2 | 5. 1. 1 | 5.
8. 17. 32. Hec. 1. 2. 12 |
3. 2. 5 | 4. 1. 2.
mifer. And. 4. 5. 4. Eon.
4. 3. 4. 23. Adel. 3. 2.
10. P. or. 3. 1. 6 | 5. 1. 20.
Hec. 3. 1. 41.
miferam. And. 1. 5. 5. 16.
36 | 4. 5. 22. 49. Eon. 12.
2. 117. Heant. 3. 4. 21 | 5.
4. 6. Adel. 3. 1. 4 | 3. 2.
7. 32 | 3. 4. 40 | 4. 5.
5. 58. Phor. 1. 2. 46 | 5.
3. 31 | 5. 1. 22. 23. Hec. 1.
1. 17 | 2. 2. 29.
miferas. And. 4. 5. 68.
mifer. And. 4. 5. 39. Eon.
1. 5. 23 | 3. 1. 22. Heant.
1. 2. 15 | 2. 3. 124 | 4. 1.
36. Adel. 4. 1. 6 | 4. 5.
33. 64.
miferat. 1. 1. 7.
miferescat. Heant. 5. 4. 3.
miferet. And. 2. 2. 28. Eon.
4. 7. 32 | 5. 5. 3. Heant.
1. 1. 116 | 2. 3. 19 | 4. 5.
2. Phor. 1. 2. 4. 11. Hec. 3.
4. 32.
miferia. Eon. 3. 2. 34. Adel.
4. 2. 16 | 4. 3. 11.
miferiam. Eon. 3. 1. 16. Heant.
1. 1. 71. Adel. 5. 4.
13. 22.
miferiarum. Adel. 3. 1. 7.
miferias. Heant. 3. 1. 11. Hec.
1.

INDEX

3: 4. 6.
misericordia. And. 1: 1. 99 |
1: 5. 26. Heant. 4: 1. 24.
Adel. 3: 2. 8. Phor. 3: 2.
13. Hec. 1: 2. 29.
misericordiam. And. 5: 3. 27.
Heant. 5: 2. 42. Phor. 1:
5. 47.
misericus. Adel. 4: 2. 6. Hec.
4: 1. 55.
misericus. Heant. 2: 1. 12 | 2:
3. 22.
misericorem. Hec. 4: 1. 51.
misericus. Eum. 5: 5. 13.
misericum est. Heant. 3: 1.
54. Phor. 1: 2. 49 | 3: 2.
16. Hec. 2: 3. 29.
misericus. Heant. 1: 3. 14.
misero. And. 2: 1. 2. Heant.
2: 2. 5 | 2: 3. 9 | 5: 1. 44.
Adel. 2: 1. 10. 46 | 3:
2. 3 | 3: 3. 29 | 4: 1. 5.
52. Hec. 4: 2. 20.
miseros. And. 4: 2. 6.
misericum. Eum. 5: 2. 7.
misericum. And. 1: 5. 8 | 2: 2.
14 | 3: 5. 11 | 4: 1. 22 | 5:
3. 11. Eum. 1: 5. 26 | 3: 1.
29 | 5: 7. 13. Heant. 1: 1.
82 | 1: 2. 17 | 3: 1. 4 | 3: 2.
15. Adel. 3: 2. 12 | 4: 2.
19. Phor. 1: 2. 44 | 1: 4.
10 | 3: 3. 4. Hec. 3: 1. 5 |
4: 4. 80.
miseric. Eum. 3: 5. 35.
misit. Eum. 3: 2. 27 | 3: 3. 22.
Heant. 1: 2. 16. Hec. 5: 3.
2.
misia. And. 3: 2. 34. Eum.
Per. 3: 1. 2. 10. 11 | 5: 2.
25. Adel. 4: 4. 9 | 5: 7.
8 | 5: 9. 34. Hec. 5: 2.
14.
missos. And. 5: 1. 14.
missum face. And. 4: 1. 56.
missum feci. Hec. 3: 3. 48.
missum te facimus. Phor. 5:
7. 53.
missus. Phor. 5: 6. 41.
misus. Adel. 2: 4. 11.
mixtam. Eum. 5: 4. 4. Adel.
3: 1. 5. Phor. 3: 4. 43.
70. Hec. 3: 4. 6.
mitras. Heant. 1: 2. 3.
mitre. And. 4: 5. 15 | 5: 3.
2 | 5: 4. 1. Heant. 2: 3. 78 |
5: 1. 74. Adel. 2: 1. 31 |
2: 2. 36 | 5: 2. 5 | 5: 3. 52.
Phor. 1: 5. 2. Hec. 4: 1.
41.
mittenda. Heant. 2: 1. 84.
mittis. Heant. 4: 4. 14.
mittit. Phor. 5: 6. 20.
mittimus. Phor. 5: 3. 29.
mitto. Heant. 5: 1. 27. Adel.
4: 4. 17 | 5: 3. 9. 34 | 5:

4. 6. Phor. 1: 5. 63.
mittundi. Phor. 1: 1. 6.
moderantur. Heant. 2: 1. 4.
modesta. Adel. 5: 8. 7. Hec.
1: 2. 90.
modeste. Eum. 3: 5. 12. Phor.
1: 3. 18. Hec. 4: 1. 37.
modestia. Hec. 3: 5. 28 | 4:
2. 15.
modesto. And. 1: 1. 93.
modis. And. 1: 5. 13. Eum.
2: 2. 91 | 4: 4. 42 | 5:
4. 33. Adel. 2: 1. 12 | 3:
2. 17. Hec. 1: 2. 104 | 4:
4. 74.
modo. And. 1: 1. 126 | 1: 2.
2. 31 | 1: 3. 2 | 1: 5. 18 |
2: 1. 2 | 2: 2. 15 | 2: 4. 6 |
3: 4. 15 | 3: 5. 6. 12 | 4:
1. 16 | 4: 2. 2 | 5: 2. 9 | 5:
3. 11. 28. Eum. 1: 1. 20 |
1: 2. 108 | 2: 2. 1. 17. 51 |
2: 3. 16. 27. 30. 50 | 3:
2. 44 | 4: 4. 30. 46.
56 | 5: 2. 2. 51 | 5: 3. 11 |
5: 4. 9 | 5: 7. 2 | 5: 9. 43.
Heant. 1: 2. 13 | 2: 3. 75.
102. 103 | 3: 1. 48. 57.
67 | 3: 3. 2 | 3: 4. 21 | 4:
1. 4. 28 | 4: 4. 9 | 4: 5.
26 | 5: 1. 28 | 5: 4. 19. A-
del. 1: 2. 7 | 2: 1. 33. 48.
51 | 2: 4. 16 | 3: 1. 2 | 3:
2. 15 | 3: 3. 10. 32. 45.
69 | 3: 4. 23. 61 | 4: 1.
22 | 4: 2. 21. 24 | 4: 3.
14 | 4: 5. 11. 61 | 5: 3.
49. 56. 59 | 5: 9. 25.
Phor. 1: 2. 9. 18. 43. 45.
99 | 1: 4. 21. 44 | 2: 2.
73 | 3: 2. 11 | 3: 3. 31 | 4:
3. 16. 65 | 4: 4. 70 | 5:
1. 29 | 5: 2. 8 | 5: 6. 25.
29. 49 | 5: 7. 45. 58. 69.
79. Hec. 1: 2. 1. 22 | 2:
2. 24 | 3: 3. 5 | 3: 4. 22 |
3: 5. 8 | 4: 2. 6 | 5: 2. 19 |
5: 3. 32.
modum. And. 1: 1. 68 | 5: 6.
7. Eum. 1: 2. 12. Heant. 4:
5. 7. Adel. 3: 3. 70. Phor.
1: 4. 34. Hec. 4: 4. 54.
maechus. Eum. 5: 5. 15.
maecho. Eum. 5: 5. 18 | 5: 6.
22.
maechum. And. 2: 1. 16.
maechore. And. 4: 2. 10.
maechus. Heant. 1: 1. 70.
molam. And. 1: 2. 29.
molendo. Adel. 5: 3. 61.
molendum. Phor. 1: 5. 19.
moesta. Eum. 3: 3. 23. Adel.
1: 2. 42. 62.
moeste nuptiae. And. 2: 6.
7.
moestia. Eum. 5: 4. 6.

moestia. Eum. 4: 2. 2.
moestiam. Adel. 5: 3. 33.
Hec. 3: 2. 9.
moestias. Eum. 1: 1. 2.
moestum. And. 1: 1. 16 | 2:
2. 21. Eum. 3: 2. 31. Heant.
3: 3. 21. Adel. 5: 3. 20.
moestus. 4: 1. 17. Eum. 3:
1. 24. Heant. 3: 7. A-
del. 2: 1. 27. Phor. 4: 3.
30.
molliri. Phor. 3: 2. 15.
mollitior. Phor. 4: 3. 27.
molliter. And. 5: 1. 1.
mollitius. Eum. 2: 1. 16.
mollitum. Heant. 2: 2. 11.
memento. And. 1: 5. 31.
moneam. And. 5: 4. 15.
Heant. 1: 1. 6.
moneas. Eum. 2: 1. 10.
moneat. And. 3: 3. 19. Adel.
5: 4. 3.
monebat. Hec. 3: 3. 15.
monco. And. Proel. 22. Adel.
3: 3. 73. 75. Hec. 1: 1. 7 |
5: 1. 40.
monere. Heant. 1: 1. 26.
117.
mones. And. 2: 2. 16 | 4: 2.
13. Heant. 3: 3. 1. Hec. 4:
4. 97.
monet. And. 5: 4. 1.
monitor. Heant. 5: 1. 2. Phor.
1: 5. 4.
monstra. Phor. 4: 4. 24.
monstrabo. Adel. 4: 2. 31.
monstratione. Adel. 4: 6. 2.
monstri. And. 5: 1. 55. Eum.
2: 1. 40. Phor. 5: 7. 61.
monstrum. Eum. 4: 3. 13 | 4:
4. 29 | 5: 2. 21.
monsus. Phor. 1: 2. 18.
monsus. Adel. 5: 9. 6.
monsus. Phor. 1: 4. 44.
monuisse. Heant. 2: 3. 20.
monumentum. Eum. Proel. 13.
mora. And. 2: 5. 9 | 3: 1. 9 |
4: 4. 14 | 5: 6. 7. Adel. 2:
2: 1. 17 | 3: 2. 55.
more. And. 1: 1. 139. Adel.
4: 5. 78 | 5: 7. 6.
moram. And. 3: 5. 9. Eum.
4: 7. 1. Hec. 2: 2. 52.
moram. Hec. 4: 4. 28.
morbi. Eum. 2: 5. 4. 10. Hec.
3: 1. 43 | 3: 2. 22.
morbo. Hec. 3: 3. 61.
morbum. And. 1: 5. 6. Phor.
1: 5. 14. Hec. 3: 1. 13.
morbus. Phor. 4: 1. 8. 9.
Hec. 3: 1. 10. 54 | 3: 2. 2.
but.
mordeat. Eum. 3: 1. 54.
mordere. Eum. 3: 1. 21.
morder. Adel. 5: 3. 21.
more. And. 1: 1. 425.

VOCABULORUM.

- motem. And. 4:1. 17. Heant. 1: 2. 28 | 5: 1. 24. Adel. 2: 2. 26 | 3: 3. 77 | 4: 5. 74. Hee. 4: 2. 2. | 5: 4. 20.*
moremur. Heant. 4: 7. 6. moreteur. Heant. 4: 1. 30.
moties. And. 1: 2. 18. Eum. 5: 4. 10 | 5: 9. 9. Heant. 2: 2. 10 | 2: 3. 19 | 4: 4. 5. Adel. 4: 7. 40 | 5: 9. 27. Phor. 1: 2. 5. Hee. 1: 2. 55 | 2: 1. 42 | 3: 5. 28 | 4: 2. 2 | 5: 1. 9.
moties confimiles. Heant. 2: 4. 2.
moti. Eum. 1: 1. 21 | 4: 7. 2.
moribus. And. 2: 3. 21. Heant. 4: 7. 11 | 5: 3. 16. Hee. 4: 4. 21.
motiar. Phor. 3: 1. 19.
mortens. And. 1: 5. 49. Adel. 3: 4. 11.
motigera. And. 1: 5. 19.
morigeratus. Adel. 2: 2. 10.
mortur. And. 1: 1. 78. Phor. 1: 6. Hee. 1: 2. 96.
moror. And. 1: 1. 87. Eum. 1: 2. 104. Heant. 1: 1. 120. Phor. 4: 5. 6.
moris. And. 1: 5. 62. Phor. 5: 1. 21.
motte. Adel. 4: 6. 4. Phor. 1: 3. 14.
mortem. And. 1: 1. 84 | 1: 3. 18. Heant. 2: 7. 30 | 4: 1. 23. Adel. 1: 2. 10 | 5: 4. 20. Phor. 1: 5. 14 | 5: 9. 30. Hee. 4: 8 | 4: 2. 20.
mortu' R. Eum. 1: 2. 50. Heant. 2: 3. 46 | 3: 3. 41. 1: 2. 104. Phor. 1: 2. 46.
mortui. Eum. 3: 3. 12.
mortuo verba fiunt. Phor. 5: 5. 26.
moretum. Adel. 3: 3. 47. Hee. 5: 4. 12 | 5: 26.
moretus. And. 5: 5. 26.
moium. Adel. 2: 1. 6 bis.
mos. Eum. 1: 2. 108. Heant. 2: 6. 17. Adel. 4: 1. 16. Phor. 2: 3. 14.
motus. Phor. Pral. 32.
move. And. 4: 4. 10. Eum. 5: 1. 1.
moventur. And. 7: 2. 36.
moveo. And. 5: 4. 78. Eum. 5: 3. 4.
movet. Heant. 5: 1. 66.
mox. And. 3: 2. 5. 27. Eum. 2: 1. 13. Heant. 4: 1. Adel. 1: 10 | 2: 1. 50 | 5: 6. 1. Phor. 1: 3. 9 | 4: 3. 1.
mulcabo. Eum. 4: 7. 4.
mulcavit. Adel. 1: 2. 10.
muliebrite. Heant. 2: 3. 48.
mulier. And. 1: 1. 42 | 1: 4. 2 | 2: 3. 7 | 4: 5. 7. 16. Eum. 4: 1. 11 | 5: 7. 50. Heant. 2: 2. 2 | 3: 2. 64 | 3: 2. 10 | 5: 1. Phor. 4: 5. 14 | 5: 3. 11. Hee. 2: 1. 17 | 4: 1. 10 | 4: 4. 39 | 5: 1. 10.
mulier sapiens. Phor. 5: 8. 57.
mulietulam. Heant. 3: 1. 35. Phor. 5: 8. 28.
mulietem. And. 1: 1. 106 | 1: 4. 3. Eum. 2: 3. 63 | Heant. 4: 5. 3. Adel. 1: 2. 10 | 2: 1. 18 | 4: 2. 27 | 5: 9. 17. Phor. 5: 5. 1. 5 | 7. 27. Hee. 1: 2. 113 | 4: 1. 11 | 4: 4. 40.
mulietes. And. 1: 1. 90. Eum. 2: 3. 4. Heant. 2: 3. 13. Adel. 2: 2. 21 | 4: 5. 13. Hee. 2: 1. 2 | 3: 1. 32 | 4: 4. 38 | 5: 1. 28 | 5: 2. 11.
mulietri. And. 3: 1. 2. Eum. 3: 5. 27. 40. Heant. 2: 3. 40. Adel. 4: 7. 8. Phor. 4: 5. 14. Hee. 5: 1. 31.
mulietis. Heant. 4: 1. 49. Phor. 1: 5. 77. Hee. 4: 4. 21.
mulierum. Eum. 4: 3. 22 | 4: 7. 42. Heant. 2: 2. 10 | 5: 1. 80. Hee. 4: 2. 24.
mulca. And. 2: 2. 17 | 3: 2. 31 | 4: 1. 16. Eum. Pral. 17 | 3: 2. 43 | 3: 5. 20 | 4: 6. 8. Heant. 3: 3. 12 | 4: 1. 35 | 4: 7. 11 | 5: 3. 42. Adel. 2: 2. 17 | 5: 3. 35 | 5: 7. 15 | 5: 9. 4.
mulca. Eum. 1: 2. 65. Heant. 2: 2. 3.
multas. Heant. Pral. 17.
multa. And. 5: 4. 29.
multis. And. 1: 1. 87.
multimodis. And. 5: 4. 37. Heant. 2: 3. 79. Phor. 3: 1. 1. Hee. 2: 3. 7.
multo. And. Pral. 40. Eum. 2: 2. 22 | 4: 5. 5. 5. Heant. 4: 8. 11 | 5: 1. 55 | 5: 2. 4. Adel. 4: 2. 41 | 4: 5. 71 | 5: 7. 22. Phor. Pral. 11 | 2: 4. 19 | 5: 6. 40. Hee. 1: 2. 35 | 8. 18 | 5: 2. 1. 20 | 3: 1. 9 | 4: 1. 26.
multo maximum. And. 3: 2. 45.
multos. Eum. Pral. 2.
multum. And. 4: 1. 17. Eum. 5: 9. 45. Heant. 4: 2. 1. Adel. 5: 8. 27. Phor. 1: 2.
95. Hee. 1: 2. 7 | 3: 5. 10 | 5: 1. 2.
mundus. Eum. 5: 4. 12.
mundicatus. Heant. 2: 3. 59.
munere. Eum. 2: 2. 38 | 5: 6. 22. Phor. 1: 1. 13. Hee. 5: 4. 13.
munus. Eum. 2: 1. 3. Adel. 5: 1. 2.
musica. Hee. Pral. 23.
musicam. Hee. Pral. 46. Phor. Pral. 17.
musicis. Eum. 3: 2. 24.
musicum. Heant. Pral. 23.
musitanda. Adel. 2: 1. 13.
mutellino. Eum. 4: 4. 22.
muta. And. 3: 1. 5. Eum. 3: 5. 61. Phor. 4: 7. 6.
mutare. Adel. 4: 7. 20.
mutari. Hee. 4: 1. 54.
mutat. And. 5: 4. 47.
mutatio. Eum. 4: 4. 4. Hee. 4: 4. 11.
mutavit. And. 1: 5. 7. Adel. 5: 9. 27.
mutem. Eum. 3: 5. 24. 62.
mutet. And. 3: 5. 64.
mutet. And. 2: 3. 19. Phor. 3: 2. 27 | 5: 2. 9. 10.
mutire. And. 3: 2. 25.
mutito. Hee. 5: 4. 26.
mutuas. Phor. 1: 5. 37.
mutum. Heant. 4: 4. 26.
mutus. Eum. 3: 1. 27.
mutuum. Heant. 3: 3. 40.
Myconium. Hee. 3: 4. 19 | 5: 3. 3.
Myconius. Hee. 5: 3. 3.
Myrrhina. Hee. Pral. 11 | 3: 4. 31 | 4: 1. 8. 26. 45 | 4: 4. 10 | 5: 3. 32 | 5: 4. 30.
Myrrhinum. Hee. 5: 3. 13 | 5: 4. 3.
Myris. And. 1: 3. 22 | 1: 5. 32. 47 | 4: 2. 3. 31 | 4: 3. 7 | 4: 4. 9 | 4: 5. 7.

N.

Nada. Hee. 1: 1. 8.
nuadus. Eum. 3: 4. 8.
Adel. 3: 3. 67. Phor. 1: 3. 16. Hee. 1: 2. 91 | 4: 4. 19 | 5: 3. 27.
nae. And. 4: 5. 33.
navium. Eum. Pral. 25.
navium. And. Pral. 18.
nam. And. Pral. 5 | 1. 16. 25 | 33. 40. 18. 60. 68. 215 | 1: 2. 16. 2. 2. 24. 25 | 2: 3. 13. 17. 211. 2. 6. 27 | 4: 2. 7. 24 | 4: 1. 1.

INDEX

4. 1| 4. 6. 13| f. 1. 8| f. 2.
17| f. 4. 20, 30, 52| f. 5.
4. 8. *Eum.* 1. 1. 11| 1. 2.
3. 64| 2. 1. 13| 2. 2. 19|
3. 36. 62| f. 5. 62| 4. 4.
1. 3| 4. 3. 17, 24| 4. 4.
13| 4. 5. 11| 4. 6. 13| f. 5.
2. 27, 17| f. 3. 7| f. 5. 4. 13.
4. 13. 43| f. 6. 30| f. 5. 7.
14| f. 8. 6| f. 9. 2. *Heaut.*
Prolog. 163, 43| 1. 9| 1. 2.
8. 24. 27, 29| 2. 1. 6. 17.
16| 2. 3. 41, 59, 87, 104.
124| 2. 4. 4| 3. 1. 7, 14.
40, 46, 48. 69, 74| 3. 1.
5| 3. 4. 19, 29| 4. 1. 21|
4. 2. 4| 4. 3. 18, 22. 30.
4. 5. 28| 4. 7. 6| 4. 8. 32.
5. 1. 46, 77| f. 3. 7. 44|
3. 18. *Adel.* 1. 1. 10| 1. 1.
2. 6| 2. 1. 27, 36| 3. 1. 6|
3. 3. 53, 69, 80| 3. 4. 21|
4. 1. 5, 21| 4. 2. 13, 11| 4.
3. 11| 4. 5. 8, 20, 46, 49.
70| 4. 7. 3| f. 3. 17| f. 5.
4. 5| f. 6. 5. *Phorm.* 1. 1.
5| 1. 2. 27| 1. 3. 12| 1. 4.
4. 10, 23, 1. 5. 39. 61| 2.
3. 22, 77| f. 1. 9. 19| 3. 2.
22, 44| 3. 17| 4. 1. 13.
21| 4. 3. 10. 31, 47, 71|
4. 5. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
5. 5. 2. 51| f. 6. 14, 21|
f. 7. 18. 24, 34. *Hec.* 1. 1.
10. 84| 1. 2. 19. 56, 99|
1. 3. 36. 43, 110| 2. 2. 25.
31| 2. 3. 31| 1. 6. 21, 28.
46| 3. 2. 8. 14| 3. 3. 14.
22, 33. 43, 101| 3. 4. 6.
32, 34| f. 5. 24| 4. 1. 2.
10, 23, 39| 4. 2. 6. 30| 4.
4. 2. 13. 69. 74. 77.
89. 92| f. 1. 9. 11, 17.
36, 52| f. 2. 13, 23| f. 3.
23. 24.
namque. *Adel.* 2. 1. 39.
narra. *Eum.* 3. 1. 21| 3. 1.
14| *Phor.* f. 8. 11.
narrabat. *Phor.* 2. 19.
narrabit. *Hec.* 3. 15.
narrabo. *And.* 2. 1. 12. *Adel.*
3. 1. 4. 3. 13.
narrando. *Phor.* 4. 4. 16.
narrandi. *And.* 2. 1. 17.
narrandum. *And.* 4. 2. 23.
Phor. f. 3. 35.
narras. *And.* 2. 2. 30| 3. 1.
8| f. 6. 6. *Eum.* 3. 1. 18| 4.
4. 5| f. 3. 7. *Heaut.* 3. 2.
9| 4. 8. 10| f. 1. 23. *Adel.*
4. 2. 18. 20. *Phorm.* 1. 2.
86| 2. 2. 21, 54| 4. 4. 4.
7. 42. *Hec.* 1. 2. 77| f. 5.
2. 18.
narrare. *And.* 3. 2. 24. *Eum.*
5. 7. 9. *Heaut.* 2. 3. 78.

Hec. 1. 2. 35.
narrasti. *And.* 3. 4. 12.
narrat. *And.* 2. 9. 5. *Eum.* 3.
2. 29. *Heaut.* 1. 2. 17| 2. 1.
8| 1. 3. 31| 3. 3. 18. *Adel.*
5. 2. 2. *Phor.* 5. 6. 6| f. 8.
6. *Hec.* 1. 2. 70.
narrationis. *And.* 4. 2. 26.
narrato. *Eum.* 5. 5. 25. *Heaut.*
4. 3. 24.
narravit. *Eum.* 5. 9. 20. *Hec.*
1. 2. 22| 4. 2. 6| 4. 4. 4.
89.
narrum. *And.* 5. 5. 6. *Heaut.*
2. 3. 95. *Phorm.* 4. 1. 4.
4.
naxemus. *Adel.* 3. 2. 37.
naxos. *And.* 3. 1. 19| 4. 3.
19.
naxos. *And.* *Prolog.* 6. *Heaut.*
2. 1. 10| 4. 3. 23, 33| f. 9.
12.
naxos. *And.* 3. 4. 12. *Hec.* 5.
3. 33.
naxos. *Heaut.* 2. 1. 2.
naxos adunco. *Heaut.* 5. 5.
18.
nata. *Eum.* 3. 1. 10. *Adel.* 3.
1. 8| f. 3. 19. *Phor.* 4. 1.
10. *Hec.* 2. 3. 6.
natalis. *Phor.* 1. 1. 14.
naram. *Phorm.* 1. 2. 14| f. 3.
9. *Hec.* f. 2. 31.
nata'st. *Phor.* f. 8. 29.
nati. *And.* 1. 1. 21.
natum. *Adel.* *Per.* 9. *Eum.* 2.
2. 7. *Adel.* 3. 1. 10| 4. 5.
24. *Hec.* 3. 3. 39| f. 3.
14.
natura. *And.* 4. 5. 56.
Eum. 2. 2. 23. *Heaut.* *Prolog.*
24. *Adel.* 1. 1. 46| f. 7.
4.
naturam. *Heaut.* 3. 1. 97.
Adel. f. 5. 4.
natu. *Heaut.* 4. 1. 32. *Adel.*
5. 4. 27| f. 8. 7.
natus. *And.* 3. 2. 6| f. 1.
14| f. 6. 3. *Eum.* 4. 4.
26. *Heaut.* 1. 1. 10| f. 1.
12| f. 4. 17. *Adel.* 1. 1.
15| 4. 7. 10. *Hec.* 2. 2.
28| 4. 4. 17, 51| f. 1.
25.
naxem. *And.* 1. 3. 17. *Adel.*
2. 2. 17| 4. 5. 69.
naxi. *And.* 5. 4. 21. *Heaut.*
1. 2. 7. *Hec.* 3. 4. 7.
navigare. *Hec.* 3. 4. 3.
navigo in portu. *And.* 3. 1.
22.
naxier. *Eum.* 1. 1. 6.
Naxistrata. *Phor.* 5. 3. 1. 30|
5. 7. 93, 94| f. 8. 25. 48.
57. 61.
ne. *And.* *Prolog.* 17, 23| 1. 1.

34, 46, 122| 1. 2. 11, 13, 13.
10| 1. 3. 4. 7. 21, 22| 1. 1.
24. 23, 56, 66| 2. 1. 1. 1.
24, 27, 37| 2. 1. 2. 12| 2. 3.
10. 26| 2. 1. 16| 3. 11| 3.
f. 18| 4. 2. 16, 27| 4. 3. 6.
1. 11. 24. 4. 5. 29, 46.
f. 15. 1. 17| f. 2. 27| f. 3. 1.
11, 23, 31| f. 4. 9. 30, 37.
f. 6. 16. *Eum.* *Prolog.* 14.
16| 1. 1. 1. 20, 28, 31| 1. 2.
2. 1. 17, 10, 40, 59, 118.
60, 67, 81, 103| 2. 1. 6.
12, 22| 2. 2. 42. 47, 54.
56, 87, 96| 2. 3. 12, 19.
14, 40, 56, 66, 67| 3. 1.
27, 38, 43, 59| 3. 2. 39| 3.
3. 5. 23| 3. 5. 2. 43, 50.
10, 63, 67, 68, 4. 1. 21, 42.
11| 4. 3. 21, 23| 4. 4. 7.
11, 44, 45, 53| 4. 6. 12|
4. 7. 16, 37, 39| f. 1. 20.
f. 2. 8. 9. 16| f. 3. 5. 7.
4. 20| f. 4. 15, 19, 21.
23| f. 6. 4. 15| f. 7. 11.
f. 8. 2. 3. 9. 15, 28. 50.
Heaut. *Prolog.* 1. 27, 30, 37.
1. 1. 12, 33, 34, 37, 38, 50.
1. 2. 27, 24, 27| 2. 1. 5. 10.
2. 2. 2. 61| 2. 3. 28, 11, 61.
72, 102| 1. 2. 26, 32, 91.
1. 2. 4. 1. 3. 3. 3. 16, 16, 16.
4. 1. 39, 47, 51| 4. 2. 3.
4. 4. 20, 27, 29| 4. 5. 21.
35| 4. 6. 4. 5. 12, 21, 27.
5. 1. 23, 26, 45, 47, 56.
5. 2. 22| 4. 4. 15| f. 5. 5.
8. *Adel.* *Prolog.* 17, 22| 1. 1.
11, 13, 20| 1. 2. 33| 1. 3. 11.
2. 1. 6. 17, 21, 32| 2. 2.
11, 33| 2. 4. 6. 14, 18| 2.
2. 17, 31, 57| f. 1. 21. 23.
4. 6. 50, 68, 85| 4. 1.
12| 4. 2. 11, 26, 30| 4.
4. 11, 15| 4. 5. 4. 42.
50, 77, 78| f. 3. 16, 44.
49, 67| f. 5. 1. 5. 16.
19. *Phor.* *Prolog.* 11, 12| 1. 2.
30, 52| 1. 5. 16| 1. 4. 9.
17, 21, 36| 1. 5. 30, 34| 2.
1. 1. 11| 2. 2. 42, 47, 67.
66, 68, 72, 80| 2. 3. 58.
3. 1. 2. 51| 2. 6. 13, 19.
29, 32, 42| 3. 3. 9, 13.
21| 4. 1. 19| 4. 3. 30, 59.
70| 4. 5. 1. 8, 13| f. 1. 7.
13, 15, 27| f. 2. 3. 14, 18|
f. 3. 11, 20, 31, 36| f. 5.
11| f. 6. 49| f. 7. 9, 17.
23, 30, 72, 82. *Hec.* *Prolog.*
27, 54| 1. 1. 7| 1. 2. 30.
82| 2. 1. 30| f. 1. 28| 2. 2.
2. 3. 71, 3. 3. 71, f. 1. 20.
43, 50| 4. 1. 43, 50, 60.
4. 2. 11, 19| 4. 4. 8, 12.
39| f. 1. 3. 49, 92, 22,

VOCABULORUM.

q8 | f: 3, 3, 15, 41 | f: 4, 2, 4, 13.

nebat, *Heant.* 2: 1. 52.
nebulos. *Emu.* 4: 4. 10 | 4: 7. 15.

nebulonem. *Emu.* 2: 2. 78.

nec. *Adel.* 1: 2. 9 | 2. 1. 4 | 1: 4. 31 | 1: 5. 11 | 2: 1. 18 | 1: 1. 8 | 4: 1. 10 | 3: 1. 6. 7. *Emu.* 2: 2. 11 | 2: 2. 18 | 2: 1. 3. 31 | 4: 4. 14 | 5: 4. 13 | 1: 1. 7. 8 | 5: 9. 4. 7. *Heant.* 1: 1. 1. 4. 3. 89. 97. 101. 102. 104 | 1: 2. 11 | 2: 1. 3. 73 | 3: 2. 4. 9 | 4: 5. 7 | 4: 6. 8 | 5: 2. 6. 12. 23. 24. *Adel.* 1: 2. 5. 61 | 3: 1. 5 | 3: 4. 39 | 4: 2. 1 | 5: 8. 19. *Poor.* 1: 2. 4 | 2. 2. 9 | 3: 2. 10 | 5: 1. 18. *Hec.* 1: 2. 52. 61 | 3: 1. 7. 4. 4 | 3: 5. 62 | 4: 1. 4. 13 | 8. 4 | 4: 4. 17. 79 | 5: 1. 2. 11 | 5: 2. 6.

necem. *Adel.* 1: 2. 12. *Adel.* 2: 1. 12. *Phorm.* 2: 1. 1.

necessitati. *Adel.* 4: 1. 8.

necesse. *Adel.* 2: 2. 15. *Emu.* 1: 4. 47 | 1: 5. 9. 45.

Heant. 1: 2. 15. *Adel.* 3: 1. 26. *Phor.* 1: 5. 66.

necessitas. *Hec.* 1: 5. 42.

necessus. *Emu.* 5: 6. 12.

nedum. *Heant.* 3: 1. 4. 5.

negā. *Adel.* 2: 1. 10.

negabāt. *Hec.* 5: 1. 7.

negabās. *Hec.* 4: 1. 23.

negabis. *Heant.* 2: 1. 109.

negabit. *Adel.* 4: 1. 18.

negabon. *Adel.* 3: 5. 6.

negat. *Emu.* 2: 2. 10 | 5: 1. 6. *Phor.* 2: 1. 19.

negare. *Adel.* 1: 1. 120. *Emu.* 4: 1. 5. *Hec.* 1: 2. 4.

negas. *Adel.* 3: 4. 6. *Phor.* 5: 1. 12.

negat. *Adel.* 2: 2. 21. *Emu.* 1: 1. 11 | 2: 2. 11 | 4: 4. 15.

negat. *Adel.* 3: 1. 12. *Adel.* 4: 2. 3. *Poor.* 1: 2. 61. 66 | 2: 2. 5 | 6: 1. 7. 9.

negat. *Emu.* 4: 4. 44.

negos. *Adel.* 2: 4. 2. *Heant.* 4: 1. 9.

negot. *Adel.* 1: 1. 122.

neglecta. *Heant.* 2: 1. 54.

negligentem. *Adel.* 2: 1. 23.

negligenter. *Adel.* 2: 1. 18.

Heant. 2: 1. 50.

negligentia. *Adel.* 1: 1. 44.

Phor. 5: 9. 27.

negligentiam. *Adel.* 1: 1. 20.

Phor. 4: 1. 5.

negligere. *Adel.* 2: 2. 8. *Phor.* 2: 2. 19.

neglexit. *Hec.* 4: 4. 48.

negligit. *Phor.* 2: 2. 11.

negligentur. *Heant.* 2: 1. 58.

nego. *Emu.* 2: 2. 21. *Adel.* 5: 12. *Phor.* 2: 2. 36 | 3: 2. 39 | 5: 8. 25.

negat. *Adel.* 1: 1. 4. 51.

Emu. 3: 4. 6. *Adel.* 4: 1. 8. 73. *Phor.* 4: 1. 4. 29 | 5: 3. 7. *Hec.* 1: 2. 22.

negotii. *Adel.* 5: 2. 8. *Emu.* 3: 1. 14. *Heant.* 3: 1. 92.

negociis. *Heant.* 3: 1. 9.

negotio. *Hec.* 1: 1. 26. *Adel.* 1: 1. 22.

neminem. *Adel.* 2: 2. 26.

27 | 3: 2. 26 | 3: 5. 11. *Emu.* 1: 2. 67 | 3: 5. 5 | 4: 4. 13. *Adel.* 3: 1. 7. *Phor.* 4: 2. 1. *Hec.* 1: 1. 9.

nemini. *Adel.* 1: 1. 17 | 1: 5. 15. *Adel.* 2: 3. 6. *Phorm.* 5: 7. 60. *Hec.* 3: 1. 1 | 3: 1. 18.

nemo. *Adel.* 2: 1. 21 | 4: 2. 14 | 5: 6. 7. *Emu.* 1: 1. 7 | 2: 1. 20 | 3: 2. 34 | 5: 1. 11 | 4: 6. 19 | 5: 9. 2. 4. 8. 52.

Heant. 1: 1. 12. 13 | 2: 3. 21 | 3: 3. 11 | 5: 2. 22. *Adel.* 2: 1. 54 | 3: 2. 54 | 3: 3. 80 | 4: 1. 13. *Phor.* 1: 2. 102 | 2: 1. 24 | 3: 1. 13 | 5: 3. 25.

Hec. 1: 1. 10 | 2: 2. 66. 112 | 114 | 2: 1. 40 | 3: 1. 43 | 4. 9.

nempe. *Adel.* 2: 1. 7 | 1: 2. 24 | 2: 3. 24 | 3: 3. 11 | 3: 1. 31 | 3: 5. 12 | 5: 4. 48.

Heant. 4: 8. 26. *Emu.* 1: 2. 78 | 3: 5. 15. *Adel.* 4: 7. 14. *Phor.* 1: 5. 77. 80. *Hec.* 1: 2. 30.

nepos. *Hec.* 4: 4. 17.

nepoti. *Adel.* 5: 9. 17.

Nepotum. *Adel.* 5: 3. 4.

nequa. *Adel.* 4: 4. 17.

neque. *Adel.* 1: 1. 67 | 1: 2. 7. 8. 12. 39 | 2: 3. 1 | 1: 5. 4. 4. 45 | 2: 1. 20 | 2: 3. 31 | 3: 9. 10. 12 | 5: 1. 7. *Emu.* 1: 1. 5. 6. 12. 31 | 2: 3. 31. 42. 60. 120 | 2: 12. 13 | 2: 1. 12. 80 | 3: 1. 19. 100 | 5: 4. 5. 9 | 5: 12 | 4: 1. 1. 4 | 3: 16. 24 | 4: 4. 54 | 4: 5. 11 | 5: 2. 12. 42. 64. 65 | 5: 5. 15. 23 | 5: 7. 21 | 5: 9. 50. 52. *Heant.* 1: 1. 3. 12. 15. 18. 40 | 2: 1. 3. 12. 17 | 2: 3. 29. 80 | 3: 1. 75 | 3: 4. 43 |

3: 3. 3. 20 | 4: 1. 2. 10. 29 | 4: 5. 11 | 4: 4. 1. 1. 11 | 5: 2. 10. 11. 29 | 5: 4. 21.

Adel. 1: 2. 3. 34 | 1: 2. 4. 22. 23. 61 | 2: 1. 10. 39 | 2: 2. 8. 9. 10. 10 | 3: 4. 13. 17. 18. 12 | 4: 4. 2. 6 | 4: 5. 15. 24 | 4: 6. 4. 4: 7. 27 | 5: 4. 5 | 5: 9. 30. *Phor.* 1: 2. 74. 47. 43. 64 | 1: 3. 29 | 1: 4. 3 | 1: 5. 61 | 2: 1. 16 | 2: 2. 7. 44 | 2: 3. 3 | 3: 2. 13. 17. 22 | 3: 4. 37 | 4: 1. 23 | 5: 1. 10 | 5: 4. 7 | 5: 7. 66. 78 | 5: 8. 27. 29. 55. 57. *Hec.* 1: 1. 2. 76. 105 | 2: 1. 3. 31 | 2: 3. 10 | 3: 3. 15. 24 | 3: 12 | 4: 28 | 3: 5. 26. 29. 62 | 4: 1. 30. 58 | 4: 1. 19. 91 | 5: 1. 21 | 5: 2. 6 | 5: 3. 36 | 5: 4. 11. 25. 28. 37.

nequeas. *Emu.* 1: 1. 30.

nequeam. *Phor.* 1: 5. 10.

nequeat. *Adel.* 4: 1. 4. *Hec.* 4: 1. 60.

nequeo. *Emu.* 3: 4. 9 | 4: 2. 101 | 4: 1. 18. *Adel.* 3: 1. 20 | 4: 2. 5. *Phorm.* 3: 1. 4. 27 | 5: 7. 40. *Hec.* 5: 1. 25 | 4: 4. 23.

nequequam. *Heant.* 2: 1. 101.

nequid. *Heant.* 2: 1. 120 | 3: 2. 44 | 4: 3. 12. *Poor.* 1: 1. 15.

nequior. *Adel.* 4: 1. 12.

nequit. *Adel.* 1: 1. 1.

nequitiam. *Heant.* 3: 1. 27.

Adel. 5: 3. 4.

neruos. *Emu.* 2: 3. 19.

neruum. *Phor.* 2: 2. 11 | 4: 4. 15.

nesciam. *Emu.* 4: 4. 23 | 5: 4. 2. *Heant.* 3: 2. 18. *Phor.* 5: 7. 87.

nescias. *Heant.* 2: 3. 104 | 5: 3. 5. *Adel.* 5: 4. 3. *Hec.* 4: 7. 12.

nescitis. *Heant.* 5: 3. 73.

nescitis. *Emu.* 5: 1. 19.

nescitbam. *Emu.* 1: 2. 77 | 4: 3. 10.

nescitrem. *Heant.* 3: 1. 59.

nescitis. *Hec.* 4: 1. 56.

nescio. *Adel.* 2: 2. 7 | 3: 1. 19 | 4: 1. 18 | 4: 4. 13 | 4: 5. 7 | 5: 2. 14. *Emu.* 5: 2. 60 | 3: 6. 12. 28 | 4: 3. 6. 14 | 4: 4. 47. 48 | 5: 2. 3. 10 | 5: 5. 11. 10. *Heant.* 2: 2. 7 | 3: 67 | 2: 4. 16 | 3: 1. 9 | 3: 2. 30. 4. 1. 7. 12. 4. 47 | 1. 11.

I N D E X

4: 5. 11 | 5: 1. 24. 71 |
 5: 2. 5 | 5: 6 | 4: 15.
Adel. 1: 1. 54 | 2: 2. 3 | 4: 2.
 2. 32 | 4: 3. 14 | 4: 4. 26 |
 4: 5. 25, 63. *Phor.* 1: 2. 87 |
 1: 4. 16 | 3: 1. 10. 4: 4.
 2 | 5: 2. 10 | 5: 3. 24 | 5: 7.
 59. *Hec.* 1: 2. 3 | 2: 1. 8 |
 3: 1. 24. 39. 41 *bu* | 3: 2.
 1 | 3: 3. 23 | 3: 4. 30 |
 3: 5. 3. 29. 30 | 5: 4. 9.
 37.
neclire. Adel. 1: 1. 52. *Phor.*
 1: 2. 67. *Hec.* 2: 1. 18 | 5: 3.
 26.
neclis. And. 4: 1. 25 | 4: 5.
 25. 52 | 5: 6. 2. *Eun.* 4: 4.
 24 | 4: 7. 29 | 5: 9. 32.
Heant. 4: 4. 26 | 5: 1.
 61. *Adel.* 2: 2. 12 | 4: 7.
 5. *Phor.* 1: 2. 7. *Hec.* 2: 1.
 9 | 3: 4. 4.
neclir. Adel. 4: 2. 9. *Phor.*
 5: 8. 4.
necl. Phor. 1: 3. 6. *Hec.* 4: 2.
 21.
neve. And. 1: 5. 56. *Eun.*
 1: 2. 22. 2. 47. *Adel.* 5:
 3. 12.
neuter. And. 5: 1. 20.
neutricum. And. 2: 1. 30.
Phor. 2: 7. 116. *Hec.* 1: 1.
 50 | 2: 3. 43.
neutra. Hec. 4: 4. 45.
ni. And. 2: 2. 32 | 3: 4. 19 |
 4: 2. 34 | 5: 1. 11 | 4: 8.
 15. 33. 42. *Eun.* 2: 1. 24 |
 2: 3. 74. 50 | 3: 1. 23 | 4: 2.
 4: 7. 34. *Heant.* 1: 1. 22.
 99 | 1: 2. 6. 18. 24 | 2: 1.
 11 | 2: 3. 74. 83 | 2: 4. 5 | 4:
 3. 6. 22 | 5: 1. 34. 44.
Adel. 2: 1. 21 | 3: 3. 23 |
 4: 2. 13 | 4: 5. 67. *Phor.*
 1: 2. 57 | 3: 1. 19 | 3: 3. 2.
Hec. 1: 2. 96 | 2: 1. 23 | 3:
 1. 2. 19 | 5: 10.
nihil. And. Pro. 17 | 1: 1. 5.
 31. 63. 93. 98. 133. 139 |
 3: 2. 16. 31. 33 | 1: 3. 12:
 1. 6. 14. 15. 26. 31. 67 |
 2: 2. 3. 13. 28 | 2: 6. 4. 18 |
 3: 1. 13 | 3: 2. 36 | 3: 4. 23 |
 4: 1. 13. 14. 16. 59 | 4: 2.
 30 | 4: 3. 1 | 4: 4. 2 | 4: 5.
 40 | 5: 2. 17 | 5: 4. 47.
Eun. Pro. 15. 24 | 1: 2.
 15. 64. 72. 104 | 2: 1.
 35 | 2: 2. 42 | 2: 3. 27.
 67 | 3: 1. 76. 44 | 3: 2. 29 |
 3: 4. 4 | 4: 1. 1 | 4: 2. 10.
 39 | 4: 5. 9 | 4: 6. 27 | 5: 2.
 45 | 5: 3. 4 | 5: 4. 12 | 5:
 9. 21. 64. *Heant. Pro.*
 44 | 1: 1. 24. 26. 88. 109 |
 2: 2. 3. 22 | 2: 1. 12. 16 | 2:

2. 9 | 2: 3. 26. 68. 96 | 3:
 1. 6 | 3: 2. 9 | 3: 3. 10 | 4:
 2. 5. 9 | 4: 3. 4. 21. 39 |
 4: 5. 25 | 4: 7. 6 | 5: 1.
 5. 8. 21. 23. 66 | 5: 2. 23.
 46. 49 | 5: 7. 12. 13. *Adel.*
 1: 2. 54. 61. 62 | 2: 1. 13.
 33 | 2: 2. 25. 36 | 2: 4. 9.
 12 | 3: 2. 2. 13 | 3: 3. 12.
 41. 52 | 4: 1. 12 | 4: 2.
 73 | 4: 3. 1 | 4: 4. 4 | 4:
 5. 7. 10. 19. 22 | 4: 7. 10 |
 5: 2. 2 | 5: 3. 30 | 5: 4. 7 |
 5: 7. 24 | 5: 8. 17. *Phor.* 1:
 2. 30. 35. 55. 92. 96 | 1: 4.
 31 | 1: 5. 20. 33. 70. 75 | 2:
 1. 17. 20 | 2: 2. 14. 74 | 3:
 1. 10. 11 | 3: 2. 36 | 3: 3. 30.
 32 | 4: 2. 15 | 4: 3. 39.
 64 | 4: 4. 15 | 4: 5. 3 |
 5: 1. 2. 36 | 5: 3. 23 | 5: 6.
 6. 21 | 5: 7. 47 | 5: 8. 6. 8.
 11. 20. 53. *Hec.* 1: 2. 79.
 62 | 3: 5. 12 | 4: 1. 29 | 4:
 2. 17 | 4: 3. 12 | 4: 4. 15 |
 5: 1. 6. 10 | 5: 2. 1. 16 | 5:
 3. 12. 14 | 5: 4. 10. 25.
nihil. Adel. 3: 4. 6.
nihil. Eun. 1: 1. 17. *Phor.* 3:
 1. 8 | 2: 2. 45.
nihilominus. Phorm. 4: 2.
 7.
nil. Eun. 2: 2. 12 *bu* | 4: 4. 36 |
 4: 5. 9. *Heant.* 4: 1. 30.
 54. *Adel.* 1: 2. 19 | 2: 1. 3 |
 2: 3. 11 | 4: 2. 8. *Phorm.* 4:
 3. 39. 64.
nimio. Heant. 3: 1. 100.
nimio otio. Heant. 1: 1.
 57.
numirum. Eun. 2: 2. 37 | 3: 3.
 2 | 4: 7. 14.
nimis. And. 1: 1. 34. *Eun.*
 2: 1. 16 | 4: 2. 16. *Heant.*
 3: 1. 31 | 3: 2. 8 | 5: 1. 2.
Adel. 1: 1. 38 | 4: 1. 6 | 5:
 1. 1.
numium. 2: 6. 24. Eun.
 2: 2. 87 | 3: 5. 49 | 5: 6.
 17. *Heant.* 4: 5. 22 | 4:
 8. 70. *Adel.* 1: 1. 38. 39 |
 2: 1. 15 | 3: 3. 38 | 4: 5.
 50 | 5: 3. 49 | 5: 8. 31.
Phor. 4: 3. 38. 59 | 5: 2.
 2. *Hec.* 5: 4. 13.
nisi. And. 1: 5. 14 | 2: 1. 6.
 37 | 2: 2. 36. 38 | 3: 3. 46 |
 4: 1. 18. 24. 37. 47 | 4:
 2. 14 | 4: 4. 36 | 5: 2. 17 |
 5: 4. 48. *Eun.* 1: 1. 29 | 1:
 2. 8 | 3: 3. 18 | 3: 4. 10 | 4:
 3. 19 | 4: 5. 10 | 4: 7. 26.
 33 | 5: 1. 18 | 5: 2. 36 | 5:
 6. 28. *Heant. Pro.* 74 | 1:
 1. 57. 90. 98 | 2: 4. 2 | 3:
 2. 31 | 3: 3. 31 | 4: 1. 1.

30. 45 | 4: 2. 1. 3 | 4: 4.
 8 | 5: 1. 7. 8. 10. 62 | 5: 2.
 6. 5: 3. 1. 14. *Adel.* 1: 2.
 10. 73 | 4: 2. 6 | 4: 3.
 3 | 5: 2. 10 | 5: 3. 20 | 5:
 8. 20. *Phor. Pro.* 13 | 1: 2.
 35. 06 | 1: 4. 1. 43 | 2:
 2. 08 | 3: 1. 11 | 3: 3. 2 |
 5: 1. 8 | 5: 2. 17 | 5: 6. 10 |
 5: 7. 60. 70. 95. *Hec.* 1: 2.
 19. 67. 118 | 2: 3. 13 | 1:
 20 | 4: 1. 11.
nobilem. Eun. 1: 2. 124 |
 5: 5. 10. *Heant.* 3: 3.
 48.
nobiles. Adel. Pro. 15 | 3: 4.
 57.
nobilis. Heant. 2: 1. 15.
nobilitas. Eun. 5: 7. 20.
nobilitatem. Hec. 5: 2. 31.
nobis. And. 4: 5. 15 | 5: 6.
6. Eun. 2: 2. 41. 61 |
 4: 3. 6. 10. 26 | 5: 3. 3 |
 5: 4. 18 | 5: 9. 10. 19.
Heant. 1: 2. 10. 36 | 2: 3.
 8. 14 | 3: 2. 50 | 3: 3. 52 |
 4: 1. 39 | 4: 3. 18. *Adel.*
 1: 1. 36 | 1: 2. 68 | 2: 4.
 12. 21 | 3: 1. 11 | 3: 2. 39.
 55 | 3: 3. 86. 87 | 3: 4. 9.
 30 | 4: 5. 44 | 4: 7. 1 |
 5: 3. 1 | 5: 4. 5 | 5: 8. 25.
Phor. Pro. 33 | 2: 1. 17 | 2:
 2. 74 | 3: 3. 13 | 5: 3. 1 | 5:
 7. 2. 62. *Hec.* 2: 1. 14 | 2:
 2. 11 | 3: 3. 20. 26 | 4: 2.
 14 | 4: 4. 17 | 5: 2. 12 | 5:
 4. 32.
noct. Heant. 3: 1. 82. *Adel.*
 1: 1. 1 | 5: 3. 55. *Hec.* 1: 2.
 61 | 5: 3. 24.
noctem. Heant. 2: 3. 125.
noctes. And. 4: 1. 52. *Eun.*
 1: 2. 113 | 5: 9. 49.
noctu. Eun. 2: 1. 15. *Adel.*
 4: 1. 16.
nodo. Eun. 4: 6. 26.
nodum. And. 5: 4. 39.
noli. And. 2: 2. 11 | 4: 2. 2.
Eun. 2: 2. 7. *Adel.* 5: 2. 6.
Phor. 3: 3. 23. *Hec.* 1: 2.
 34 | 3: 1. 36 | 3: 5. 17 | 4: 4.
 32.
nohim. Adel. 4: 5. 61. *Hec.*
 5: 1. 51.
nohim. Hec. 2: 1. 2.
nohis. Eun. 4: 7. 49.
nohit. And. 1: 1. 128 | 1: 2.
 1 | 3: 2. 50. *Adel.* 4: 5.
 77 | 5: 3. 67. *Heant.* 4: 1.
 44.
nohite. Hec. Pro. 46.
nolle. Heant. 3: 1. 3 | 4: 1.
 14. *Adel.* 2: 1. 8.
nohem. Heant. 1: 1. 30.
Adel. 2: 1. 11 | 5: 1. 12.

VO C A B U L O R U M.

Phor. 5: 3. 13. *Hec.* 3: 5.
37.
nolo. *And.* 3: 3. 41 | 4:
5. 24. *Eun.* 5: 2. 67.
Heaut. 4: 3. 23. *Adel.* 1:
2. 66 | 2: 1. 38 | 3: 3. 25.
Phor. 5: 7. 57. *Hec.* 3: 2.
13 | 4: 2. 13 | 4: 4. 54 | 5:
1. 32.
noieram. *Hec.* 4: 4. 90.
nolles. *Phor.* 5: 3. 14. 30.
nolui. *Heaut.* 2: 3. 21.
Eun. 4: 7. 43. *Adel.* 1: 2.
63. *Heaut.* 1: 2. 31 *bu.*
Phor. 2: 1. 21, 22. *Hec.*
5: 3. 36.
nomem. *And.* 2: 1. 59 | 5: 4.
26. 40. *Eun.* *Phor.* 3: 1: 2.
31. *Heaut.* 4: 1. 49. *A-*
del. 4: 2. 32. *Phor.* 2: 2.
38 | 39 | 5: 1. 12 | 5: 3. 21 |
5: 8. 9. *Hec.* *Phor.* 1: 5: 1.
9.
nominate. *Phor.* 4: 4. 10.
nominate. *Eun.* 3: 1. 49.
nominas. *Heaut.* 2: 3. 62.
nominat. *Adel.* 4: 5. 24 |
5: 2. 3. *Phor.* 1: 4. 16 | 5: 1.
12 | 5: 8. 1.
nomine. *Phor.* 2: 2. 45 | 5: 1.
15. 17.
nominis. *Eun.* 5: 1. 17.
non. *And.* *Per.* 3. *Pro.* 6, 11,
16 | 1: 1. 20, 33. 76 | 122 |
2. 6. 5. 15. 23. 34 | 1: 3. 2.
3 | 1: 5. 2. 41 | 2: 1. 5. 27 |
2: 2. 3. 15. 17. 19. 24. 30.
34. 35 | 2: 3. 12 | 2: 4. 2 |
3: 2. 9 | 3: 3. 31 | 3: 4. 8 |
3: 5. 17 | 4: 1. 14. 46. 48 |
4: 2. 9. 12. 15. 18. 21 | 4:
3. 12. 14 | 4: 5. 4. 13. 23.
27. 35. 36. 39. 43. 51 | 4:
6. 10. 21 | 5: 1. 13 | 5: 2.
7. 11 | 5: 4. 12. 17. 18. 30.
40. 50. 51. 53 | 5: 5. 2.
Eun. *Phor.* 6: 8. 23. 28. 31.
35. 41 | 1: 1. 3. 4. 7. 9.
10 | 1: 2. 7. 16. 31. 60. 99.
104. 105 | 2: 1. 12. 17.
20 | 2: 2. 7. 18. 43. 44.
60. 88. 96 | 2: 3. 38. 74 |
3: 1. 2. 3. 21. 42. 60. 61 |
3: 2. 10. 12. 27. 31. 49.
50 | 3: 3. 21. 24. 28 | 3: 4.
8 | 3: 5. 42 | 4: 1. 1. 7 | 4:
2. 10. 11 | 4: 3. 23 | 4: 4.
6. 8. 17. 29. 32. 42. 48 |
4: 5. 28 | 5: 1. 2. 3. 22. 23 |
5: 2. 13. 25. 30. 39. 41.
49. 19. 62. 63 | 5: 5. 17.
22. 26 | 5: 6. 10. 25. 27 |
5: 7. 9 | 5: 9. 36. 41. *Heaut.*
Phor. 11. 13 | 1: 1. 3. 19. 27.
39. 47 | 5: 18. 68. 102.
113. 113 | 2: 6. 12. 21.

24. 27 | 2: 1. 4. 7. 10. 17 |
23 | 7. 29. 73. 82. 83. 135 |
137 | 2: 4. 7. 8 | 3: 1. 2. 4.
27. 30. 39. 67. 73. 77. 82.
93 | 3: 2. 13. 16. 33. 33 | 3:
3. 4. 9. 22. 35. 50. 51 | 3:
4. 21. 25 | 4: 1. 7. 43. 53 |
4: 2. 20 | 4: 3. 8. 26. 36.
42 | 4: 4. 6. 29 | 4: 5. 4.
13. 18. 32. 33. 34. 36 | 4:
6. 3. 15. 16. 17 | 5: 1. 1.
21. 46. 47. 48 | 5: 2. 12.
38. 32. 38. 42. 48 | 5: 3.
10. 13. 14. 15 | 5: 4. 12.
16. 18 | 5: 5. 3. 7. 9. 18.
Adel. 1: 1. 1. 10. 15. 26 |
1: 2. 6. 14. 21. 22. 24. 32.
34. 39. 42. 56 | 5: 6. 69 |
2: 1. 5. 9. 14. 20. 23. 26.
33 | 2: 2. 11. 12 | 2: 4. 7.
10. 20 | 3: 1. 4. 3. 2. 4. 10.
20 | 3: 1. 4. 3. 2. 4. 10.
39. 43. 45. 46 | 3: 3. 10.
33. 40. 57. 66. 70 | 3:
4. 38. 62 | 4: 1. 10. 14 |
4: 2. 15. 21. 23. 28. 30.
33. 39 | 4: 3. 5 | 4: 4. 20 |
4: 5. 7. 14. 25. 27. 52.
75 | 4: 6. 4 | 4: 7. 9. 19.
22. 26. 30. 33. 36 | 5: 2. 3.
6. 12. 16. 17. 38. 39. 52 |
5: 4. 26 | 5: 7. 7 | 5: 8.
8. 13. 18. 19. 29 | 5: 9. 9.
10. 33. *Phor.* *Pro.* 1: 1. 3.
23. 29 | 1: 2. 4. 18. 69.
93. 97. 98 | 1: 3. 7. 8 | 1:
4. 4. 27. 29. 31. 34. 39.
53 | 1: 5. 2. 3. 30. 42. 50.
53. 62. 66. 69. 73 | 2: 1.
12. 16. 23. 31 | 2: 2. 35.
41. 54. 55. 72 | 2: 3. 5. 15.
75 | 3: 2. 1. 7. 19. 29. 40 |
3: 3. 10 | 4: 1. 2. 4 | 4: 3.
15. 26. 33. 42 | 4: 5. 6. 10.
12 | 5: 1. 14. 16. 32 | 5: 3.
16. 19. 20. 35 | 5: 6. 6. 54 |
5: 7. 9. 19. 34. 76. 94.
85 | 5: 8. 9. 13. 14. 15.
25. 36. 45. *Hec.* *Phor.* 4: 3 |
1: 1. 13. 27 | 1: 2. 4. 15. 29.
35. 38. 61. 65. 73. 81. 85.
108 | 2: 1. 9. 17. 24. 30.
31. 34. 39. 44 | 2: 2. 6. 27.
29 | 2: 3. 4 | 3: 1. 9. 27. 42.
47 | 3: 2. 6. 7. 25 | 3: 4.
2. 24. 25. 29 | 3: 5. 3. 44.
49. 59 | 4: 1. 40. 45. 53 |
4: 2. 1. 27. 30 | 4: 3. 10.
11 | 4: 4. 25. 27. 35. 41.
44. 51. 56. 76. 77. 78.
82. 87. 88 | 5: 1. 1. 6. 11 |
5: 2. 9. 18 | 5: 3. 6 | 5: 4.
26. 28. 34.
nondum. *And.* 1: 2. 30 |
4: 1. 35 | 4: 5. 22. *A-*
del. 1: 4. 21. *Phor.* 1: 2.

97. *Hec.* 1: 2. 117 | 5: 1.
19.
nomine. *And.* 1: 5. 3. 4 | 4:
1. 23. *Eun.* 1: 2. 35 | 4: 5.
10. *Heaut.* 3: 2. 34 | 5: 1.
49. *Adel.* 4: 5. 6. *Ther.*
5: 2. 3. *Hec.* 4: 1. 37.
nonnull. *And.* 3: 4. 3.
nonnullam. *Adel.* 1: 2. 68.
nonnunquam. *And.* 1: 1.
82.
noſram. *And.* 3: 2. 22 | 5:
4. 32. *Eun.* 3: 3. 5. *Phor.*
2: 2. 44 | 5: 7. 48.
noſras. *Adel.* 3: 4. 19.
noſraſce. *Eun.* 4: 4. 31.
noſrat. *Phor.* 2: 3. 15 | 5: 3. 21.
22.
noſis. *And.* 5: 4. 11. *Eun.* 3:
5. 18. *Heaut.* 5: 4. 16.
Phorm. 1: 5. 35 | 2: 2.
41.
noſit. *And.* *Pro.* 10 | 3: 2.
9 | 4: 4. 39. *Adel.* 2: 4. 7.
nos. *And.* 1: 2. 9 | 1: 5. 50 |
4: 2. 14 | 4: 5. 8. 9 | 5: 1.
14 | 5: 4. 44 | 5: 6. 13.
Eun. 1: 1. 35 | 2: 2. 45. 90.
91 | 3: 3. 28 | 3: 5. 40 | 4:
11 | 4: 3. 20 | 4: 4. 13. 19.
25. 42 | 4: 6. 24 | 5: 1.
10 | 5: 2. 33 | 5: 4. 20 | 5: 7.
17. *Heaut.* *Pro.* 11 | 1: 2. 7 |
2: 1. 2. 3. 71 | 2: 4. 7.
8. 9 | 3: 1. 10. 91 | 3: 3. 1.
3: 4. 23 | 4: 5. 40 | 4: 6.
17 | 4: 7. 5 | 4. 8. 8 | 5: 1.
66 | 5: 2. 24. 26. 28. *Adel.*
Pro. 65 | 1: 2. 24 | 2: 2. 4 |
2: 4. 2 | 2: 5. 4 | 3: 3. 76 |
3: 4. 11 | 4: 4. 13 | 5: 3.
10. 50 | 5: 7. 2 | 5: 8. 3. 28.
31. *Phor.* 1: 2. 37. 42. 54 |
1: 4. 44 | 1: 5. 59 | 2: 2.
71. 81. 84 | 2: 3. 8 | 3: 1. 7 |
3: 3. 21 | 4: 3. 76. 66 | 4:
5. 5. 8. 10 | 5: 1. 20 | 5: 2.
2 | 5: 3. 26. 34 | 5: 6. 3. 6.
Hec. 2: 1. 10 | 2: 3. 1 | 3: 1.
6 | 4: 1. 13. 28. 37. 38. 59 |
4: 3. 14 | 4: 4. 11. 13. 25.
27. 101 | 5: 2. 32.
noſſin. *Eun.* 2: 3. 55. 57 | 3:
1. 15 | 3: 5. 15. *Adel.* 4: 2.
34 | 5: 2. 5. *Phorm.* 1: 2.
14.
noſter. *And.* *Pro.* 19 | 5: 2.
5. *Eun.* 1: 2. 4 | 5: 5. 6. 4.
Adel. 5: 1. 6 | 5: 3. 45 | 5:
5. 2. 4 | 5: 8. 28. *Phor.*
Pro. 32 | 1: 2. 30. 64 |
2: 2. 51 | 4: 1. 4. 5. 8. 66.
Hec. 3: 5. 9 | 5: 2. 4.
noſcere. *And.* 1: 1. 26.
Eun. 3: 3. 17 | 5: 4.
10. *Adel.* 3: 4. 8 | 4: 2.

INDEX

4. 58. *Phor.* 1: 5. 49.
nolci. *Hec.* 4: 1. 52. 18.
noſtro. *And.* 2: 3. 14 | 3:
3. 1 | 4: 3. 4. 34 | 5: 2.
49. *Adel.* 3: 2. 13 | 3: 3.
55. *Phor.* 1: 2. 10 | 2: 3.
17 | 4: 5. 10 | 5: 7. 69.
Hec. 4: 1. 33 | 5: 3. 9.
noſtrum. *And.* 1: 2. 7. *Eunn.*
5: 4. 40. *Heant.* *Pro.* 9:
1: 2. 5. 16. *Adel.* 2: 4. 19 |
3: 2. 32.
noſtrum. *Eunn.* 2: 1. 8. *Heant.*
3: 3. 17 | 5: 4. 11. *Adel.*
5: 3. 7. *Hec.* 4: 4. 48.
noſcite. *Hec.* *Pro.* 8.
noſmet. *Phor.* 1: 3. 20 | 1: 4.
45 | 5: 7. 68.
noſſe. *And.* 5: 4. 50. *Eunn.* 5:
4. 18. *Adel.* 4: 5. 48 | 2: 2.
35.
noſſes. *Phor.* 2: 2. 35.
noſti. *And.* 2: 6. 10.
noſtra. *And.* 1: 5. 61. *Eunn.*
2: 1. 90. *Heant.* 2: 4. 9 |
3: 1. 99 | 4: 1. 47 | 5: 1.
67. *Adel.* 3: 2. 28 | 4: 2.
7. *Phor.* 1: 2. 84 | 1: 4. 4 |
4. 4. 14 | 5: 1. 34. 37. *Hec.* 1:
2. 10 | 2: 1. 28 | 4: 1.
60.
noſtre. *And.* 2: 5. 8. *Eunn.* 2:
8. 22. *Adel.* 3: 2. 33. *Phor.*
5: 1. 44. *Hec.* *Pro.* 32.
noſtram. *Eunn.* 2: 3. 50. 67.
noſtran. *Phor.* 1: 5. 45.
74 | 4: 4. 98 | 5: 1. 34.
noſtrapte culpa. *Phor.* 5: 2.
1.
noſtrum. *Eunn.* 2: 3. 20 | 4:
4. 11.
noſtra. *Phor.* 7: 4. *Hec.* 5:
2. 11.
noſtri. *And.* 4: 5. 26. *Eunn.*
1: 1. 39. *Heant.* 2: 5. 93 |
5: 5. 17. *Phor.* 1: 2. 13 | 1:
3. 20 | 3: 3. 29. 36.
noſtris. *Eunn.* 3: 2. 15. *Heant.*
2: 3. 22.
noſtros. *Phor.* 5: 8. 24.
noſtitia. *Heant.* 1: 1. 1.
notus. *Eunn.* 4: 6. 22 | 5: 2.
40. *Phor.* 1: 2. 48.
nova. *Adel.* 4: 7. 33. *Phor.*
Pro. 9 | 4: 3. 6. *Hec.* *Pro.*
5: 37.
novares. *Hec.* 3: 1. 18.
novam. *Heant.* *Pro.* 7. *Adel.*
Pro. 12. *Phor.* *Pro.* 24.
novarum. *Heant.* *Pro.* 9.
novas. *Heant.* *Pro.* 43. *Hec.*
Pro. 12. 14. 19. 57.
novicam. *Eunn.* 4: 7. 8.
novicias. *Heant.* 1: 2. 305.

Phor. 2: 2. 47.
novicim. *Adel.* 4: 2. 34.
novicis. *Hec.* 3: 4. 25.
novicie. *And.* *Pro.* 10.
novicant. *Heant.* 2: 3. 7.
novi. *And.* 4: 5. 50. *Eunn.*
Pro. 43 | 2: 3. 56. 57 | 3:
5. 17 | 4: 7. 42 | 5: 9. 26.
Heant. 2: 3. 130 | 3: 3. 9.
Adel. 2: 1. 11 | 2: 2. 15 | 4:
2. 58 | 4: 5. 40. *Phor.* 1:
4. 40 | 3: 1. 11 | 3: 2. 5 |
4: 4. 13. *Hec.* 2: 2. 22 | 3:
4. 25.
novicie. *Eunn.* 3: 3. 34.
noviſtu. *Eunn.* 2: 3. 54. *Heant.*
2: 3. 29.
novit. *Eunn.* 2: 3. 80.
novo modo. *Phor.* 5: 7. 79.
novum. *Eunn.* 2: 2. 16. *Hec.*
Pro. 12. *Phor.* 1: 5. 15 | 5:
7. 8.
novus. *Adel.* 5: 8. 15. *Phor.*
Pro. 14 | 5: 6. 51.
nox. *Adel.* 3: 4. 24 | 4: 1.
9. *Heant.* 3: 1. 52. *Hec.* 1:
2. 62.
noxia. *Phor.* 1: 5. 36.
noxiam. *Hec.* 2: 3. 3.
noxiam. *Eunn.* 2: 2. 13. *Heant.*
2: 3. 57. *Phor.* 1: 4. 48.
noxius. *Hec.* 3: 1. 170.
nubat. *Heant.* 5: 1. 62. *Phor.*
1: 2. 76.
nubere. *And.* 3: 3. 3. *Adel.*
4: 5. 18.
nudus. *Phor.* 1: 2. 56.
nugas. *Heant.* 4: 1. 8.
nulla. *And.* 5: 5. 5. *Eunn.* 2:
2. 9 | 2: 3. 15. *Heant.* 2: 3.
48 | 4: 3. 1 | 4: 6. 1 | 5: 2.
34 | 5: 3. 29. *Adel.* 2: 1.
35 | 4: 1. 7. *Hec.* 2: 1. 47 |
4: 1. 6 | 4: 4. 4. 28.
nullam. *And.* 2: 2. 27. *Heant.*
5: 3. 3. *Adel.* 4: 7. 1.
Phor. 4: 3. 53. *Hec.* 4: 1.
51 | 4: 4. 9 | 5: 3. 2.
nulla. *Phor.* 1: 4. 24. *Hec.*
4: 4. 4.
nulla re. *And.* 2: 5. 14. *Heant.*
1: 1. 57.
nulli. *Heant.* 4: 3. 7. *Adel.*
5: 4. 10.
nulli conſilii. *And.* 3: 5. 2.
nullo. *And.* 1: 5. 12. *Eunn.* 5:
2. 2. *Heant.* 5: 4. 19. *Phor.*
1: 5. 71 | 4: 4. 5.
nullorem. *Eunn.* 3: 1. 19.
nullorem. *Eunn.* *Pro.* 41 | 4:
2. 8. *Heant.* 1: 1. 18. *Phor.*
Pro. 14.
nullus. *And.* 2: 2. 33. *Eunn.* 2:
1. 10 | 5: 7. 22. *Phor.* 1: 4.
1 | 3: 3. 14. *Hec.* 1: 2. 4 |
3: 2. 39 | 4: 14. 31.

nullus ſum. *And.* 3: 4. 20.
Phor. 5: 7. 49.
num. *And.* 1: 1. 25 | 2: 2. 27 |
2: 6. 7. 21 bis | 3: 1. 19 | 3:
2. 16 | 3: 3. 46 | 5: 3. 67 |
5: 6. 7. *Eunn.* 1: 2. 83 bis |
2: 2. 41 | 3: 5. 27 | 4: 3.
20 | 4: 6. 18 | 5: 2. 15.
Heant. 3: 2. 3. 5. 20 |
4: 4. 16 | 4: 5. 45. 46
bis. *Adel.* 1: 2. 63 | 2: 2.
42 | 4: 5. 63 | 5: 3. 14 |
5: 7. 16. *Phor.* 3: 2. 39 | 5:
6. 6. 8. *Hec.* 2: 2. 25. 44.
85.
numerabatur. *Adel.* 3: 3.
52.
numeraſti. *Adel.* 2: 2. 28.
numero. *And.* 4: 3. 3.
numerus. *Phor.* 1: 2. 3.
nummorum. *Phor.* 1: 1. 4.
numnam. *And.* 3: 4. 12. *Eunn.*
2: 2. 54 | 5: 4. 24. *Heant.*
3: 2. 6. *Adel.* 3: 4. 42.
nunc. *And.* *Pro.* 8 | 1: 1. 126.
130 | 4: 1. 144 | 1: 2. 8. 18 |
1: 3. 14 | 15. 17. 24. 30. 47.
52 | 2: 1. 26 | 3: 2. 2. 4. 2.
6. 17 | 2: 3. 2. 16 | 2: 4. 2 |
2: 5. 3. 8 | 2: 6. 1. 3. 23 | 3:
2. 17. 34 | 3: 3. 13 | 4: 4. 50.
14. 16. 18. 19. 27 | 3: 5. 5.
8 | 4: 1. 6. 23 | 3: 3. 4 |
4: 4. 9 | 4: 6. 15 | 5: 1. 4.
5. 13 | 5: 2. 1. 7. 25 | 5: 4. 34 |
5: 5. 6 | 5: 6. 12. 14. *Eunn.*
Pro. 9. 17. 19 | 1: 1. 1. 19.
25 | 1: 2. 64. 78. 80 | 2: 2.
22. 33. 55. 59 | 2: 3.
14. 18. 39. 75 | 3: 1. 58 | 3:
4. 6 | 3: 5. 3. 13. 17. 62 |
4: 3. 5 | 4: 4. 36. 38. 47.
52 | 4: 5. 13 | 4: 6. 29 | 4:
7. 15. 16. 29. 36. 41 | 5: 2.
28. 33. 40. 46 | 5: 3. 1 | 5: 5.
11 | 5: 9. 3. *Heant.* *Pro.* 7.
10. 43 | 1: 4. 33. 109. 114 |
1: 2. 12. 16. 22. 118 | 2: 1. 4.
9. 10. 11 | 2: 3. 12. 16. 21.
26. 27. 85. 102. 135. 136 | 2:
4. 5. 18 | 3: 1. 39. 41. 67.
85. 101 | 3: 2. 13. 32 bis. 43.
47 | 3: 3. 43. 44 | 4: 1. 59
31. 42. 54 | 4: 2. 9 | 4: 3.
35. 10. 128. 18 | 4: 4. 17 |
4: 5. 13. 44. 45 | 4: 6. 59
16 | 4: 7. 15. 3. 12 | 4: 8. 1.
10. 18 | 5: 1. 72 | 5: 2. 20. 35.
38. 40 | 5: 3. 6 | 5: 4. 3. 20.
21. 22. 42. *Adel.* 1: 1. 11 |
1: 2. 24. 28 | 2: 1. 2. 14. 16.
21. 30. 41 | 2: 4. 7 | 3: 1. 3.
3: 2. 14. 40. 41 | 3: 4. 51 | 3:
4. 5. 47. 4. 2. 10 | 4: 4:
4. 6. 16. 22. 23 | 4: 5:
63. 67. 41. 6. 52. 20 | 5:
3: 59

V O C A B U L O R U M.

1. 5. 19. 64 | 1. 4. 23 | 5.
 1. 3 | 1. 7. 23. *Phor.* *Prol.*
 1. 3. 15. 21. 36 | 1. 2. 5. 95 | 1.
 3. 15. 21. 36 | 1. 5. 20. 31. 78
 4. 2. 10. 21 | 1. 5. 20. 31. 78
 2. 2. 38 | 1. 3. 12 | 3. 1. 4. 6 |
 3. 2. 3. 3. 1. 13. 31 | 4. 3.
 23. 4. 7. 7. 4 | 4. 1. 11. 18 |
 1. 3. 35 | 1. 2. 6. 14. 17 |
 3. 3. 3 | 5. 4. 2. 7 | 5. 3. 3. 5.
 26 | 5. 6. 4. 6. 5. 7. 7. 80.
 7. 8. 35. *Heav.* 1. 2. 102 | 2.
 1. 8. 30 | 2. 3. 3 | 3. 1. 10.
 4. 7. 47 | 3. 2. 4 | 3. 3.
 2. 4. 30. 48 | 3. 4. 13.
 16 | 3. 5. 21. 25. 3. 49 |
 4. 1. 21. 18 | 4. 2. 19 | 42.
 2. 27. 36. 38. 67. 80. 93.
 100 | 3. 1. 19.

nuncia. *Heant.* 4. 1. 5.

nunquam. *And.* 1. 1. 39 | 1.
 2. 7 | 2. 3. 10 | 2. 4. 7 | 3. 4.
 10 | 3. 5. 4. 1. 3. 36 | 4.
 2. 11. 4. 6. 7 | 3. 4. 1. 4.
Enn. 2. 2. 97 | 2. 3. 66. 4.
 82 | 3. 1. 3. 1. 3. 1. 4 | 4.
 11 | 4. 7. 21 | 5. 3. 15 | 5.
 7. 1 | 5. 8. 7. 7. 9. 62.
Heant. *Proh.* 48 | 1. 1. 15.
 103 | 105 | 12. 4. 15 | 3. 1.
 4. 1. 2. 4. 8. *Adel.* 1. 1. 1.
 19 | 1. 2. 18 | 2. 1. 31 | 2. 3. 3.
 12. 13 | 2. 3. 1. 2. 4. 11 | 3. 1.
 3. 6. 1. 2. 3. 4 | 3. 9 | 4. 1.
 3. 12 | 4. 2. 12. 31 | 4. 7. 6 |
 4. 7. 6 | 4. 1. 1. *Phor.* 1. 1.
 2. 43. 71 | 2. 1. 15 | 2. 2. 30 |
 4. 5. 2 | 3. 1. 20 | 3. 3. 22.
 5. 6. 9. *Hec.* *Proh.* 30. 49.
 1. 1. 21. 2. 23. 33. 106 |
 3. 1. 8 | 3. 3. 4. 6 | 3. 1.
 4. 5 | 3. 5. 17 | 4. 2. 4. 15 |
 3. 21. 38 | 4. 2. 21. 23.

nunquid. *And.* 1. 4. 41. *Enn.*
 1. 2. 3. 1. 7 | 2. 2. 4. 1 | 3.
 3. 69 | 3. 2. 22 | 5. 6. 24 | 5.
 9. 23. *Adel.* 2. 3. 39 | 3. 3.
 78 | 4. 5. 55. *Phor.* 1. 2. 2. 3.
 2. 3. 18 | 3. 1. 10 | 3. 2. 2. 3.
 3. 3. 3. *Hec.* 2. 2. 30 | 5. 4.
 25.

nuntiant. *Hec.* 3. 7. 19.

nuntiare. *Hec.* 4. 7.

nuntias. *Heant.* 1. 2. 9. *Hec.*
 4. 4. 20.

nuntiatio. *Heant.* 5. 1. 18.

nuntiastin. *Heant.* 5. 1. 18.

nuntiatum. *Phor.* 5. 7. 13.

nuntius. *Enn.* 2. 3. 4. 5. *Hec.*
 5. 4. 4.

nuntic. *Phor.* 1. 7. 16.

nuncine. *And.* 4. 1. 60.

nuntio. *Heant.* 1. 2. 2. *Phor.*
 1. 4. 16.

nuntium. *Heant.* 3. 1. 18.

super. *Enn.* *Proh.* 9 | 1. 2. 51.

Terminus.

Heaut. 3. 7. 37. *Adel.* 1. 2.
 701. 4. 1. 37. 4. 7. 33. *Hec.*
 4. 1. 19. 31. 4. 7. 34.
nuptia. *Phor.* 1. 1.
nuptum. *Phor.* 1. 5. 7. 3. 3. 4.
nuptia. *Ad.* 1. 2. 10. 34. 761.
 1. 2. 23. 2. 1. 20. 32. 361.
 3. 10. 1. 4. 8. 1. 3. 3.
Heaut. 4. 1. 22. *Adel.* 4.
 7. 17. 1. 1. 2. 26. 110. 1.
 1. 3.
nuparium. *And.* 1. 3. 26. 1.
 1. 17. *Heaut.* 4. 3. 3.
nuptias. *And.* *Per.* 1. 10. 1.
 1. 130. 1. 41. 1. 2. 1. 2. 1.
 3. 2. 2. 4. 2. 3. 4. 1. 3. 4.
 4. 0. 4. 8. 1. 3. 4. 1. 3. 4.
 23. 3. 7. 1. 4. 1. 1. 3. 1. 4.
 7. 28. 4. 1. 1. 28. *Heaut.* 4.
 7. 29. 3. 1. 12. 12. 5. 7. 1.
Phor. 1. 5. 25. 4. 3. 61. 1.
 6. *Hec.* 1. 2. 72.
nuptias. *Ad.* 1. 1. 76. 1. 2. 2.
 2. 5. 1. 3. 2. 7. 6. 5. 1. 2. 13.
 2. 2. 29. 2. 5. 2. 5. 4. 10.
 13. *Adel.* 4. 7. 38. *Phor.* 2.
 3. 2. 3. 1. 10. *Hec.* 1. 2. 51.
 4. 4. 92. 5. 3. 17. 4. 0.
nuptias *veris.* *Phor.* 4. 4. 20.
nuptum. *Ad.* 2. 1. 1. 3. 7. 1.
 4. 7. *Phor.* 4. 5. 8. *Hec.* 4.
 1. 13.
nulquam. *Ad.* 4. 4. 4. 4.
Eun. 4. 3. 17. *Heaut.* 2. 3.
 38. *Adel.* 2. 2. 19. 38. 1. 4. 2.
 1. *Puer.* *Pro.* 6.
nutricem. *Eun.* 4. 7. 38. 5. 2.
 3. *Phor.* 5. 1. 9. *Hec.* 4.
 4. 10. 4. 5. 2. 4.
nutrici. *Eun.* 3. 3. 5.
nutrix. *Eun.* 5. 3. 4. *Heaut.*
 4. 1. 4. *Adel.* 3. 3. 3.

O. And, 1. 1. 78 | 1. 5. 4.
2. 1. 38 | 2. 2. 7 | 2. 3.
27 | 3. 1. 6 | 3. 2. 2 | 4. 1. 5.
28. 10. 4 + 4. 6. 7 | 5. 2.
f. 27 | f. 4. 2. 7. 4. 6 | f. 6. 1.
10. *Linn.* 1. 2. 7. 25 | 1. 2. 7 | 2.
2. 2. 3. 3. 4. 6. 31 | 3. 25 |
4. 6. 15 | 5. 1. 2. 4. 4. 9.
1. 4. *Bis*, 15. 1. *Hearn*. 1. 1.
4. 2. 1. 21. 23. 17. 72. 139 |
4. 26 | 4. 1. 17 | 4. 3. 6.
12. *Aldel*. 2. 1. 19. 29. 2. 3.
10 | 2. 3. 72. 2. 4. 4. 3 | 3.
6. 2. *Ser* | 3. 4. 3 | 3.
31. 4. 3. 13. 39 | 3. 4. *Ser*.
5. 2 | f. 9. 4. 9. 26. *Fher*.
11. 2. 28. 86 | 1. 5. 17. 29.
2. 1. 10 | 2. 2. 13 | 3. 26 |
4. 3. 4 | 5. 3. 31 | 6. 3. 4.
13. 2. *Hec*. 2. 2. 7. 3. 2. 17 |

3. 16; 22; 46 | 3; 4. 4.
 3. 4. 16.
 3. 2. 29. *Eun.* 1: 4. | 5: 1. 18 | 5.
 2. 29. *Eun.* 1: 2. 29. *Heaur.*
 1. 1. 8; 3. 1. 7. *Adel.* 2: 1.
 4. 1. 2. 4. 10 | 1. 7 | 5: 9.
 4. 20. 32. *Phor.* 2: 1. 2. 23 |
 3. 2. 4. 1. 4. 1. 7 | 5 | 32.
 4. 5. 1. 7. 3. *Hea.* *Phor.* 1: 1.
 1. 23 | 2. 1. 4. 21. 5. 3. 2.
 obdo. *Eun.* 3: 5. 5.
 obdit. *Heaur.* 2: 1. 17.
 obesse. *Heaur.* 3: 2. 21.
 obfirm. *Heaur.* 3: 5. 8.
 obfirmare. *Eun.* 2: 1. 11. *Hea.*
 3: 5. 4.
 obgnat. *Phor.* 3: 3. 4. 1.
 obgnat. *Phor.* 2: 18 | 3: 2. 4.
 obgnus. *Hea.* 3: 1. 6.
 obis. *Hea.* 3: 1. 13.
 obici. *Adel.* 4: 4. 1.
 obicere. *Heaur.* 1: 2. 11.
 obit. *And.* 1: 3. 18. *Heaur.*
 2: 3. 30. *Phor.* 3: 8. 30.
 objugans. *Phor.* 3: 8. 33.
 obirus. *Hea.* 3: 4. 19.
 objugandi. *And.* 1: 1. 127,
 131.
 objugandum. *And.* 1: 1. 113,
 125.
 objures. *And.* 1: 1. 115.
 oblata. *Hea.* 3: 1. 1.
 oblatum. *Adel.* 3: 1. 9. *Hea.*
 3: 3. 22.
 oblecta. *Adel.* 4: 4. 20.
 oblectali. *Hea.* 1: 2. 9.
 oblecta. *Phor.* 2: 2. 88.
 oblectavi. *Hea.* 1: 2. 10.
 oblectes. *Eun.* 2: 1. 115.
 oblect. *Phor.* 2: 2. 87.
 oblecto. *Adel.* 1: 1. 24.
 oblitus. *And.* 3: 1. 22. *Eun.*
 2: 3. 22. *Heaur.* 4: 8. 7.
 obmutui. *And.* 1: 5. 22.
 obmutui. *And.* 1: 5. 10.
 obnox. *And.* 1: 1. 134.
 obnoxius. *Hea.* 3: 1. 22.
 obnuccio. *Adel.* 4: 2. 8.
 obolo. *And.* 2: 2. 32.
 obora. *Heaur.* 4: 3. 2.
 obprim. *Eun.* 3: 3. 73.
 obstarabere. *Heaur.* 4: 8. 38.
 obstruam. *And.* *Trol.* 1.
 obficia. *And.* 3: 3. 11.
 obfiscamus. 3: 27.
 obfiscans. *Heaur.* 4: 4. 38.
Adel. 3: 2. 26.
 obfiscare. *Eun.* 2: 2. 30.
 obfiscraum. *Adel.* 3: 2. 36.
 obfiscavit. *And.* 3: 2. 28.
 obfiscet. *Eun.* 1: 1. 4.
 obficio. *And.* 1: 4. 2. 1. 2. 1. 26 | 2: 2. 14 | 3: 1. 4. 4. 2. 3. 6 | 4: 4. 1. 1. 5. 4. 4. 3. 2. 6 | 4: 6. 1. 5. 5. 2. 20 | 5: 2. 28 | 4: 6. 3. 5. *And.* 1: 1. 13. 5.

INDEX

2. 3. 62. 68] f. 1. 1] 3. 4.
78] f. 1. 4. 4. 3. 13. 21.
4. 1. 4. 2. 9. 12. 18.
4. 7. 4. 6. 18] f. 10. 18]
f. 2. 48. 77. 60. 66.] f.
f. 31] f. 7. 5. 1. 9. 19.
2. 4. 78. *Heant.* 2. 3. 26.
70. 61. 98.] f. 1. 2. 13.]
4. 23.] 4. 1. 17. 4. 3. 6.]
f. 3. 12.] f. 4. 3. 6.] f.
f. 4. 5. *Adel.* 2. 1. 1. 1.
4. 17.] 1. 2. 11.] 2. 11.]
27.] 3. 4. 41.] 4. 2. 11.]
4. 5. 21. 2. 4. 4. 61.
Phor. 1. 2. 61.] 4. 20.
32.] 2. 1. 1. 1. 9.] 2. 1.
2. 1. 3. 20.] f. 1. 14. 28]
f. 3. 20.] f. 7. 13.] f. 8. 1.
7. *Hec.* 3. 1. 38.] 4. 1. 29.
48.] 4. 2. 24. 26.] f. 3. 27.
obfcurate. *Adel.* f. 9. 7.
obfcurato loco. *Heant.* 4.
6. 37.
obfcurus. *Hec.* 4. 4. 66.
68.
oblique. *Heant.* f. 4. 17.
obliquatur. *Ad.* 1. 1. 176.
obliquendo. *Adel.* f. 4. 26.
obliquus. *Heant.* 2. 3. 8.
Hec. f. 5. 9.
obliquus. *Hec.* 2. 2. 5.
obliqueus. *Hec.* 1. 2. 47.
obliqui. *Ad.* 3. 1. 13.] f. 7.
7. *Heant.* 3. 1. 10.] f. 3. 7.
Phor. 1. 2. 29. *Hec.* 4. 14.
obliquum. *Ad.* 1. 1. 41.
obliquus. *Adel.* f. 9. 9.
obli. *Phn.* 4. 6. 25.
oblivabam. *Adel.* 1. 1. 76.
oblivare. *Ad.* 2. 5. 2.
oblivari. *Adel.* *Phr.* 2.
oblivet. *Ad.* 1. 1. 142.
obliterate. *Adel.* 4. 6. 6.
oblit. *Hec.* f. 1. 9.
obliti. *Ad.* 1. 1. 177.
oblita. *Heant.* 3. 3. 38.
oblitum. *Ad.* 2. 2. 5.
obliterate. *Adel.* f. 9. 7.
oblitus. *Adel.* 1. 3. 27.
oblitosus est. *Ad.* 2. 6. 20.
obliti. *Ad.* 2. 3. 27.
oblonio. *Adel.* 2. 4. 12.
oblitare. *Ad.* 4. 4. 42.
obliti. *Ad.* 1. 1. 76. *En.* 3.
2. 70. *Heant.* 3. 1. 92.
obliti. *Hec.* 4. 2. 11. 20.
oblitricem. *Ad.* 1. 5. 64.]
3. 2. 17. *Adel.* 2. 3. 55.] 4.
4. 9. 11.] f. 1. 5.
oblio. *Adel.* 2. 2. 57.
obliterate. *Ad.* 1. 5. 9.
oblitui. *Ad.* 1. 5. 22.
oblitui. *Phr.* f. 4. 2.
oblitus. *Ad.* 1. 3. 37.
oblitui. *Adel.* 4. 4. 3.
oblitui. *Phr.* 1. 5. 14.

obtemperat. *Heaut.* 3: 3. 38.
obtemperant. *Adel.* 3: 6. 6.
obtemperaturos. *Hec.* 4: 5.
72.
obtemperet. *Adel.* 3: 3. 80.
obtorat. *And.* 1: 5. 16.
obuscat. *Emu.* 3: 1. 4.
obusculat. *Heaut.* 3: 1. 5f.
ob uscul. *Phor.* 3: 4. 1.
obusce. *Adel.* 3: 3. 26; 2. 8.
obusces. *And.* 4: 3. 22. *Hec.*
3: 4. 18-20.
obuscent. *Phor.* 3: 6. 2. *Phor.*
4: 1. 10.
obusigile. *And.* 3: 5. 2. *Heaut.*
4: 3. 5.
obusigis. *Phor.* 1: 5. 9.
obusigant. *Hec.* 4: 12. 3.
obusidat. *And.* 3: 5. 15.
obusidat. *Hec.* 3: 1. 16.
obusulater. *Adel.* 3: 2. 10. *Hec.*
3: 9. 10.
obusulat. *Adel.* 3: 2. 24.
obusul. *Hec.* 3: 13.
obusulis. *Hec. Per.* 2: 3. 36.
obusundat. *Emu.* 3: 5. 6.
obusundice. *Heaut.* 3: 2. 6.
obusuror. *And.* 4: 4. 24.
obusviam. *And.* 3: 2. 12. *Emu.*
2: 1. 25; 3: 3. 14; 3: 5. 2.
4. *Heaut.* 2: 3. 8. 9. 9. *And.*
3: 2. 17; 2. 4. *Phor.* 1: 2.
2. 12; 4: 19; 1: 3. 21; 4: 1.
12. *Hec.* 3: 2. 4.
obusviam fit. *And.* 3: 4. 11.
obusvicio. *Heaut.* 2: 2. 4.
obusvicioem. *Emu.* 3: 5. 16.
obusvicioem eludendi fumma.
Phor. 3: 6. 46.
obuscepater. *Emu.* 1: 2. 45.
obuscepater. *Adel.* 2: 1. 12.
obuscepiter. *And.* 2: 3. 7.
obuscepi. *Emu.* 4: 2. 17.
obuscepi. *Adel.* 3: 2. 29.
obuscepia. *Emu. Prul.* 22.
obuscepia. *Heaut.* 4: 2. 16.
obusidi. *And.* 4: 4. 24. 26.
Emu. 2: 3. 5; 4: 19; 3: 11.
11; 3: 6. 23. *Heaut.* 3: 2.
3. 35. *Adel.* 2: 4. 1. *Phor.*
1: 4. 21; 4: 3. 36. *Hec.*
4: 4. 16.
obusidit. *Adel.* 4: 2. 20; 4: 7.
7. 23.
obusidit. *And.* 3: 2. 4. *And.*
3: 2. 12. *Phor.* 1: 2. 93.
obusidit. *Phor.* 4: 3. 67.
obusidit. *Adel.* 3: 7. 1.
obusidit. *And.* 4: 4. 24.
Phor. 3: 6. 22.
obusidit. *And.* 1: 2. 32. *Emu.*
4: 1. 8. *Heaut.* 2: 3. 78.
Hec. 2: 2. 4. 5.
obusidit. *And.* 1: 4. 17; 1: 12.
obusidit. *Heaut.* 4: 8. 27.
obusidit. *And.* 4: 4. 3. 10.

Enn. 2: 1. 17 | 3: 5. 61 | 4: 1. 1. 27. *Phor.* 3: 1. 29.
occludens. *Enn.* 4: 7. 14.
occlusus. *And.* 3: 1. 24.
occepi. *And.* 3: 2. 24.
ocult. *And.* 4: 6. 2. *Phor.* 5: 1. 8.
oculus. *And.* 3: 1. 11. *Enn.* 4: 4. 10. *And.* 3: 1. 13 | 3: 1. 17. *Adel.* 2: 1. 16 | 3: 1. 2. 31 | 4: 5. 33. *Phor.* 3: 1. 25. *Hec.* 3: 3. 31 | 4: 2. 23.
oculos. *Enn.* 4: 1. 9 | 4: 3. 5 | 4: 7. 24. *Phor.* 4: 1. 18 | 3: 5. 16 | 3: 2. 30 | 4: 3. 67 | 3: 7. *Phor.* 1: 2. 35.
oculta. *Heant.* 3: 3. 14.
occurrent. *Hec.* 5: 1. 20.
occulte. *Adel.* 3: 2. 30.
occulco. *Enn.* 4: 7. 17.
oculum. *Phor.* 5: 1. 96.
oculus. *Enn.* 1: 1. 23.
occupat. *Hec.* *Præf.* 5.
occupato. *Phor.* 5: 1. 20.
occupatus. *Phor.* 3: 2. 17.
Occurrunt. *And.* 3: 2. 31.
odent. *Enn.* 5: 4. 11. *Hec.* 4: 1. 8.
oderint. *Adel.* 4: 5. 67.
oderunt. *Adel.* 2: 1. 4.
odi. *And.* 4: 5. 7.
odio. *Phor.* 3: 6. 0 | 5: 8. 27. *Hec.* 1: 2. 48 | 3. 9 | 3. 2. 8.
odioſe. *And.* 4: 6. 16. *Hec.* 4: 3. 13.
odioſe. *Adel.* 4: 2. 48.
odioſi. *Phor.* 3: 0. 44.
odioſum. *Hec.* 3: 4. 10.
odioſe. *Enn.* *Præf.* 0. *Hec.* 2: 2. 04 | 2. 3. 38.
odiſſet. *And.* 2: 1. 24.
odium. *And.* *Præf.* 4 | 3: 3. 36. *Enn.* 5: 6. 2. *Adel.* 5: 2. 4. 17. *Hec.* 4: 2. 4.
Odipus. *And.* 1: 2. 27.
offendim. *Hec.* 3: 1. 4.
offendero. *Enn.* 0. 9. 14.
offendi. *Phor.* 5: 1. 31. *Heant.* 2: 3. 124.
offendimus. *Heant.* 2: 3. 44.
offendiſſem. *Enn.* 4: 4. 6.
offrant. *Adel.* 5: 0. 2.
offers. *Hec.* 3: 1. 10.
offert. *And.* 4: 2. 3.
offerte. *Hec.* 5: 1. 34.
officia. *And.* 1: 1. 87. *Heant.* 1: 14. *Adel.* 5: 0. 9.
officio. *Adel.* 4: 3. 12. *Phor.* 4: 5. 10.
officium. *And.* 1: 5. 1 | 2: 1. 32. *Enn.* 4: 5. 1. *Heant.* 3: 3. 19. *Adel.*

INDEX

opiniat. *Heaut.* 1: 2. 11.
Her. 3: 7. 2.
 opinioem. *Her.* 3: 7. 36.
 opinioem amotam. *And.* 3: 2. 70.
 opiniones. *Heaut.* 2: 2. 3.
 opinor. *And.* 1: 2. 8 | 2: 2. 30 bis | 3: 7. 13 | 4: 2. 27. *Enn.* 3: 5. 15 | 4: 1. 13 | 5: 9. 14. *Heaut.* 2: 3. 46 | 4: 2. 11. *Adel.* 4: 5. 14 | 5: 7. 22. *Phor.* 2: 1. 6 | 2: 2. 8 | 3: 7. 22 | 4: 2. 21 | 4: 3. 10. *Her.* 1: 2. 20 | 4: 2. 22 | 5: 2. 6 | 5: 4. 5.
 opis. *Heaut.* 3: 7. 11. *Phor.* 3: 13. 20.
 optulais. *Phor.* 3: 7. 3.
 optulor. *And.* 1: 3. 5.
 opterat. *And.* 3: 9. 12. *Adel.* *Pro.* 5. *Her.* 2: 2. 31.
 opterebat. *Heaut.* 3: 2. 25.
 optere. *Adel.* 4: 6. 25.
 opter. *And.* 4: 5. 47. *Enn.* 1: 3. 15. *Heaut.* 1: 1. 11 | 3: 2. 5 | 4: 1. 12. *Adel.* 3: 4. 50 | 4: 7. 14 | 5: 8. 12. *Phor.* 1: 4. 45 | 4: 6. 11. *Her.* 1: 2. 5 | 2. 42 | 3: 6. 11. *Her.* 3: 4. 35 | 5: 2. 9.
 optuit. *And.* 1: 1. 4. 5. *Enn.* 3: 7. 11. *Heaut.* 1: 2. 45 | 2: 3. 9 | 4: 1. 22. *Adel.* 2: 2. 6 | 4: 5. 38. *Phor.* 1: 2. 20.
 opterimur. *Enn.* 3: 2. 56.
 opterit. *And.* 1: 4. 8. *Adel.* 3: 5. 92.
 opterire. *And.* 3: 2. 42.
 opterit. *Phor.* 4: 2. 9.
 oppido. *And.* 2: 2. 5 | 2: 7. 8 | 4: 2. 2. *Heaut.* 4: 3. 26 | 4: 4. 12. *Phor.* 2: 1. 3 | 3: 1. 36 | 4: 7. 12. *Her.* 2: 1. 41.
 oppidum. *Adel.* 4: 6. 3.
 oppignerare. *Heaut.* 4: 5. 46.
 optumē. *And.* 2: 2. 9 | 3: 4. 14 | 4: 5. 22. *Enn.* 1: 2. 23 | 3: 2. 66. *Heaut.* 4: 2. 10 | 4: 3. 44 | 4: 5. 9 | 5: 5. 2. *Adel.* 3: 5. 3 | 4: 9. 26. *Phor.* 2: 3. 1. *Her.* 2: 2. 4.
 opplet. *Heaut.* 2: 3. 65.
 opportune. *And.* 2: 2. 8 | 3: 4. 11. *Enn.* 3: 9. 17. *Heaut.* 1: 2. 4. *Adel.* 1: 2. 1 | 3: 2. 4. *Her.* 4: 4. 4 | 5: 3. 10. 74.
 opportunus. *Enn.* 3: 9. 47.

opprimat. *And.* 1: 7. 22.
 opprime. *Phor.* 3: 7. 93.
 oppressioem. *Adel.* 2: 2. 30.
 oppressit. *Her.* *Pro.* 30. *Adel.* 2: 2. 21.
 oppressit. *Adel.* 4: 2. 9.
 opprimu. *And.* 1: 2. 10.
 optabam. *Heaut.* 4: 1. 5. 10.
 optabamus. *Heur.* 4: 4. 29.
 optabit. *Heaut.* 4: 5. 8.
 optandae. *Phorm.* 1: 3. 12.
 optande. *Phor.* 3: 2. 30.
 optant. *Adel.* 3: 4. 27.
 optare. *Her.* 3: 5. 14. *Phor.* 3: 3. 31.
 optata. *Heaut.* 3: 3. 50. *Adel.* 3: 9. 21.
 optatam. *Enn.* 3: 5. 57.
 optato advenus. *And.* 3: 3. 1.
 optatum. *Enn.* 3: 9. 27.
 optavit. *And.* 4: 6. 2.
 optem. *And.* 3: 5. 6.
 optet. *V. obit.*
 opteuisti. *V. obit.*
 optuisti. *V. obit.*
 optumam. *Phor.* 1: 4. 49.
 optime. *Her.* 4: 2. 22.
 optines. *V. obit.*
 optuma. *And.* 3: 4. 47. *Adel.* 2: 1. 7.
 optumae. *And.* 3: 2. 3.
 optumam. *Heaut.* 4: 2. 10. *Adel.* 3: 9. 17.
 optumē. *And.* 4: 2. 3.
 optumum. *And.* 3: 1. 8. *Phor.* 2: 2. 20.
 optumē. *Adel.* 3: 3. 43. *Her.* 3: 4. 31.
 opus. *And.* 1: 1. 5 | 72. 13 | 2: 1. 37 | 3: 5. 13 | 4: 2. 10 | 4: 1. 13 | 14. 4: 4. 1. 7 | 17 | 4: 5. 1. *Enn.* 2: 1. 14 | 13 | 16 | 3: 2. 26 | 4: 6. 32. *Heaut.* 1: 2. 23. 119 | 2: 3. 12 | 3: 2. 47 | 3: 7. 17 | 5: 12 | 4: 3. 14 | 5: 1. 20 | 68. *Adel.* 3: 3. 1 | 3: 2. 37 | 4: 4. 16 | 4: 2. 35 | 4: 3. 10 | 4: 4. 16 | 4: 5. 72 | 4: 7. 22 | 5: 9. 19. *Phor.* 1: 4. 27. 50 | 1: 5. 20 | 2: 2. 93 | 3: 7. 24 | 26 | 27. 30 | 4: 2. 3 | 4: 9 | 61 | 4: 3. 61 | 76 | 4: 5. 4 | 5: 1. 37 | 5: 7. 92 | 5: 8. 14. *Her.* 2: 2. 29 | 3: 3. 9 | 3: 4. 27 | 4: 3. 2 | 4: 4.

4: 76 | 5: 2. 42 | 5: 4. 25.
 opus est. *And.* 2: 6. 15 | 3: 2. 43 | 4: 1. 13 | 14 | 58 | 4: 2. 21 | 52.
 opu'll. *Enn.* 4: 2. 4 | 4: 6. 20 | 5: 9. 33. *Phorm.* 1: 2. 25 | 30 | 4: 5. 3 | 5: 8. 14.
 ora. *Enn.* 4: 4. 47.
 orabam. *Her.* 3: 5. 48.
 orabat. *Enn.* 3: 7. 27.
 orabo. *And.* 2: 1. 12 | 3: 2. 74.
 orandi. *And.* 3: 1. 20.
 orando. *And.* 2: 3. 12. *Heaut.* 2: 3. 89.
 orans. *Adel.* 2: 3. 26.
 orante. *Enn.* 3: 5. 14.
 orantem. *Heaut.* 2: 1. 3. 135.
 orare. *And.* 1: 2. 41 | 3: 5. 22 | 4: 1. 77 | 4: 2. 4 | 5: 4. 1. *Phor.* *Pro.* 8 | 1: 5. 26. *Her.* 3: 3. 11.
 orat. *Heaut.* 3: 3. 44. *Phor.* 3: 2. 30 | 5: 9. 43. *Her.* 3: 3. 25 | 4: 1. 60.
 oras. *And.* 2: 2. 36.
 oratio. *And.* 1: 1. 114 | 1: 5. 16. *Heaut.* *Pro.* 5. 27 | 2: 4 | 4: 2. 2 | 5: 7. 7. *Adel.* 3: 10. *Phor.* 1: 4. 47 | 4: 3. 44.
 oratio impudensissima. *And.* 4: 1. 10.
 oratio pura. *Heaut.* *Pro.* 46.
 oratione. *And.* *Pro.* 12. *Phor.* *Pro.* 5.
 orationem. *And.* 2: 4. 4. *Heaut.* *Pro.* 35. *Phor.* 3: 1. 18. *Her.* 3: 3. 21.
 orationi. *And.* 4: 3. 21. *Her.* 1: 2. 21.
 orator. *Her.* *Pro.* 9.
 orator. *Heaut.* *Pro.* 26.
 oratorem. *Heaut.* *Pro.* 11.
 oravi. *Her.* 4: 4. 46.
 oravit. *Her.* 3: 4. 41.
 orbx. *Phor.* 1: 2. 75.
 orbam. *And.* 1: 3. 19.
 orba'll. *Adel.* 4: 5. 16.
 orco. *Her.* 3: 4. 12 | 35.
 ordine. *Enn.* 4: 5. 43. *Adel.* 3: 2. 52 | 3: 11 | 5: 3. *Phor.* 4: 1. 24.
 ordinis. *Enn.* 2: 2. 3.
 ote. *And.* 1: 1. 96. *Heaut.* 3: 3. 11 | 4: 7. 22 | 5: 5. 18. *Adel.* 1: 2. 23. *Phor.* 4: 3. 20 | 5: 9. 24 | 5: 8. 11.
 otemus. *Her.* 4: 4. 95.
 otes. *And.* 3: 1. 7. *Enn.* 3: 2. 49.

VOCABULORUM.

octet. *Adel.* 5: 2. 18. *Phor.* 1: 2. 91.
 oris. *Eun.* 2: 3. 24. *Phor.* 1: 5. 78.
 oritur. *Her.* 2: 1. 26.
 orna. *Eun.* 2: 3. 87.
 ornamentis. *Heant.* 4: 1. 7. 9.
 ornantur. *Heant.* 2: 3. 4. 7.
 ornata. *Eun.* 4: 4. 6.
 ornatum. *Heant.* 2: 3. 4. 7.
 ornari. *Adel.* 2: 2. 28. *Eun.* 2: 2. 6.
 ornaculum. *Phor.* 5: 6. 13.
 ornatio. *Eun.* 2: 1. 8.
 ornatus. *Eun.* *Per.* 9. *Her.* 9. *Phor.* 9.
 ornatus. *Adel.* 2: 2. 22. *Eun.* 3: 4. 8.
 oto. *Adel.* 1: 2. 19 | 1: 5. 54 | 3: 6. 16 | 3: 4. 15 | 5: 1. 4. 15 | 5: 2. 4. 6 | 5: 9. 54. *Heant.* 3: 1. 34 | 4: 11. 10. *Adel.* 2: 2. 4. 6. *Phor.* 5: 8. 31. *Her.* 3: 2. 3.
 otia. *Adel.* 2: 1. 35. *Her.* 3: 1. 18.
 otium. *Adel.* 3: 2. 9. *Eun.* 2: 2. 10 | 5: 2. 4. *Adel.* 3: 3. 89 | 4: 3. 2 | 5: 3. 13. *Her.* 3: 2. 161.
 os. *Eun.* 3: 5. 49 | 4: 4. 3 | 4: 7. 16 | 5: 1. 22. *Heant.* 3: 3. 68. *Adel.* 2: 2. 7 | 2: 4. 6 | 4: 10. *Phor.* 5: 8. 93.
 officantes. *Adel.* 1: 2. 10.
 ofculari. *Heant.* 5: 1. 27.
 offendam. *Adel.* 5: 2. 26. *Eun.* 4: 7. 38. *Adel.* 1: 2. 44 | 3: 7. 10. *Phor.* 5: 6. 51.
 offende. *Eun.* 4: 6. 29.
 offendere. *Adel.* *Pro.* 24.
 offendere. *Eun.* 9: 3. *Adel.* 1: 2. 61.
 offenderem. *Adel.* 5: 9. 29. *Phor.* 5: 1. 10.
 offenderet. *Her.* 5: 2. 31.
 offenderis. *Heant.* 3: 1. 29.
 offendens. *Eun.* 2: 3. 14. *Heant.* 1: 1. 60.
 orandi. *Adel.* 1: 2. 27. *Eun.* 5: 9. 59. *Heant.* *Pro.* 7.
 orandis. *Heant.* 4: 1. 21. *Her.* 4: 4. 5.
 orantia. *Phor.* 5: 1. 4. 7.
 orandis. *Eun.* 5: 3. 5. *Heant.* 1: 1. 103 | 4: 1. 3. *Her.* 4: 1. 20.
 orandit. *Heant.* 2: 1. 7. *Phor.* 4: 2. 7.
 orantiam. *Eun.* 1: 1. 5. 57.
 orantur. *Eun.* 3: 2. 30.

ostium. *Adel.* 3: 1. 16 | 3: 2. 27 | 4: 1. 58. *Eun.* 2: 2. 36 | 3: 5. 55 | 4: 6. 25 | 5: 2. 4. 56 | 5: 3. 5. *Heant.* 2: 3. 30 | 3: 1. 1. 5: 1. 71. *Adel.* 4: 4. 25 | 4: 5. 5. *Phor.* 5: 7. 11 | 5: 13 | 5: 6. 36. *Her.* 3: 4. 14 | 4: 1. 6 | 5: 4. 14.
 out. *Heant.* 1: 1. 27.
 ocio. *Adel.* *Pro.* 20 | 5: 1. 4. 9. *Her.* *Pro.* 26.
 olio muno. *Heant.* 1: 1. 57.
 otiosc. *Adel.* 2: 1. 2. *Heant.* 2: 3. 101.
 otiosi. *Phor.* 1: 2. 37.
 otioso. *Adel.* 5: 2. 2.
 otiosum. *Phor.* 2: 1. 26.
 otium. *Eun.* 2: 2. 34. *Adel.* 1: 1. 17 | 3: 6. 5. *Phor.* *Pro.* 7 | 5: 5. 7. *Her.* *Pro.* 47.
 otolus. *Adel.* 2: 3. 24. *Eun.* 5: 3. 10. *Heant.* 3: 1. 102. *Adel.* 2: 4. 15 | 4: 1. 17.
 ovem. *Eun.* 5: 1. 16. *Adel.* 4: 2. 15.

P.

Pace. *Eun.* 1: 5. 8.
 pacem. *Heant.* 5: 5. 2.
 paclo. *Adel.* 5: 3. 13. *Eun.* 3: 1. 30 | 3: 2. 13 | 3: 4. 37 | 4: 4. 48 | 5: 4. 17 | 5: 9. 53. *Heant.* 3: 1. 66 | 3: 2. 73 | 4: 3. 35 | 4: 4. 13. *Adel.* 3: 2. 43 | 3: 3. 2 | 4: 7. 14 | 5: 7. 58. *Phor.* 1: 5. 12 | 17 | 3: 2. 22 | 4: 1. 35 | 4: 5: 3. 10 | 5: 5: 7. 50. *Her.* 2: 1. 19 | 3: 4. 31 | 5: 2. 4. 20 | 4: 1. 31 | 4: 6 | 5: 4. 35.
 Pelagogus. *Phor.* 1: 2. 94.
 pome. *Adel.* 2: 4. 8. *Phor.* 5: 3. 14 | 5: 6. 10. *Her.* 5: 3. 20.
 pomit. *Heant.* 1: 1. 20.
 porcaria. *Adel.* 3: 3. 38.
 palm. *Heant.* 4: 1. 27 | 4: 3. 45 | 5: 2. 41. *Adel.* 3: 2. 30 | 4: 4. 13. *Phor.* 2: 3. 17. *Her.* 1: 2. 30 | 4: 1. 91.
 Palmu. *Eun.* 1: 2. 24.
 Paludis. *Eun.* 5: 2. 24. *Phor.* 3: 1. 20.
 pallio. *Phor.* 5: 6. 4. 25.

pallium. *Eun.* 4: 6. 35.
 palma. *Heant.* 4: 3. 31.
 palmam. *Phor.* *Pro.* 1.
 palmarum. *Eun.* 1: 4. 8.
 Pamphila. *Adel.* 4: 4. 10.
 Pamphilam. *Eun.* 2: 1. 49 | 3: 1. 51 | 4: 1. 10 | 5: 6. 26 | 5: 1. 10 | 5: 9. 6. *Phor.* 1: 5. 80 | 3: 2. 25 | 3: 2.
 Pamphile. *Adel.* 1: 5. 19. 32 | 5: 1. 18 | 2: 2. 5 | 2: 2. 7 | 3: 3. 6 | 3: 4. 6 | 2: 5. 20 | 3: 2. 37 | 5: 2. 30 | 5: 7. 11 | 5: 4. 31 | 5: 6. 1. *Her.* 1: 1. 10 | 3: 3. 22 | 2. 9. 55 | 3: 5. 6. 32 | 3. 4. 54 | 4: 2. 9. 26 | 4: 3. 7. 15 | 4: 4. 13 | 5: 2. 42 | 4. 9 | 5: 1. 17 | 5: 5. 26 | 5: 4. 15 | 2. 4.
 Pamphilis. *Adel.* 4: 5. 26. *Her.* 1: 2. 3. 77 | 3: 2. 6.
 Pamphilo. *Adel.* *Per.* 12 | 1: 1. 139 | 2: 1. 1 | 2: 5. 18 | 3: 2. 6 | 17. *Her.* 1: 2. 50 | 2: 2. 27 | 3: 2. 3 | 3: 18.
 Pamphilum. *Adel.* 1: 7. 65. 118 | 1: 3. 4. 22 | 1: 4. 7 | 2: 1. 10 | 2: 2. 12 | 2: 5. 1 | 4: 2. 2 | 4: 3. 2. *Her.* 1: 2. 98 | 3: 4. 14 | 4: 1. 60 | 5: 1. 26 | 5: 2. 30 | 5: 3. 6. 10.
 Pamphilus. *Adel.* *Per.* 2. 8 | 1: 1. 61 | 3: 1. 4 | 5: 2. 10 | 5: 1. *Her.* *Per.* 1. 7. 12 | 1: 1. 3 | 1: 2. 40 | 3: 2. 11.
 panem. *Eun.* 5: 4. 17.
 pannis. *Eun.* 2: 1. 5.
 pannis obfita. *Heant.* 2: 3. 31.
 Paper. *Eun.* 2: 2. 48 | 2: 3. 24 | 3: 1. 26.
 pat. *Eun.* 1: 1. 54. *Adel.* 1: 1. 43. *Phor.* 1: 3. 3 | 1: 4. 15 | 7. 15. *Her.* 1: 2. 95 | 4: 4. 46 | 5: 2. 13 | 5: 4. 27.
 para. *Adel.* 1: 5. 19 | 3: 2. 42. *Phor.* 5: 7. 64. *Her.* 4: 4. 104.
 parare. *Adel.* 1: 1. 14. *Phor.* 5: 5. 2.
 pararet. *Eun.* 3: 2. 35.
 parari. *Adel.* 2: 4. 25.
 paratus. 5: 2. 23.
 parat. *Her.* 2: 1. 15.
 paratraber. *Adel.* 5: 2. 3.
 paratist. *Eun.* 1: 2. 26 | 2: 3. 3. *Phor.* *Per.* 8.

INDEX

- parasito. *Phor. Per. 10.*
 parasitum. *Eun. Pröl. 38.*
 parasitus. *Eun. Pröl. 30* 2: 1. 22.
Heant. Pröl. 38. Phor. Pröl.
 28 | 1: 2. 72.
 parasti. *Eun. 2: 2. 9.*
 parat. *Phor. Pröl. 3* | 1: 4.
 14.
 parata. *And. 1: 1. 5. Eun. 3:*
 2. 47. *Adel. 5: 3. 1.*
 parata verba. *Heant. 2: 3:*
 115.
 paratx. *Adel. 5: 3. 6.*
 paratas. *And. 2: 2. 4. Hee.*
 1: 2. 52.
 parate. *Phor. 1: 2. 83.*
 paratum. *And. 2: 1. 16 |*
 4: 3. 4. *Eun. 3: 5. 60.*
Heant. 4: 4. 15. Phor. 5:
 7. 14.
 paratus. *And. 5: 4. 6.*
Heant. 3: 1. 85. Phor. 2: 2.
 80.
 paravi. *Eun. 3: 4. 4.*
 pararo. *And. 3: 2. 42.*
 paravi. *And. 4: 5. 2.*
 paravit. *Adel. 3: 4. 32.*
 parce. *And. 1: 1. 47, 112.*
Adel. 1: 1. 20 | 5: 3. 27.
Phor. 5: 3. 10.
 parcens. *Heant. 1: 1. 87.*
Hee. 2: 1. 29.
 parcum. *Adel. 1: 2. 15.*
 parcur. *Heant. Pröl. 4. 4.*
 parcus. *Adel. 5: 4. 12.*
 patem. *Eun. 4: 4. 51.*
 parens. *Phor. 2: 2. 10 | 3: 2.*
 11.
 parente. *Hee. 3: 5. 32.*
 parentem. *Heant. 1: 2.*
 27.
 parentes. *And. 4: 6. 2 | 5: 6.*
 5. *Heant. 5: 4. 4. 16. Adel.*
 1: 1. 6.
 parenti. *Hee. 3: 4. 74.*
 parentis. *Heant. 1: 2. 19 | 5:*
 4. 12.
 parentum. *Heant. 1: 2.*
 29.
 parentur. *Adel. 4: 5. 72.*
 patere. *And. 3: 1. 14 | 4:*
 6. 2. *Adel. 5: 8. 8. Hee. 4:*
 1. 74.
 patet. *Eun. 5: 2. 32. Heant.*
 4: 1. 14.
 patet. *Heant. 5: 3. 19.*
 patet. *Heant. 5: 1. 75. Hee.*
 1: 1. 11.
 pari. *Eun. 3: 1. 54. Phor. 1:*
 4. 35.
 parit. *Hee. 3: 3. 54.*
 pariundi. *And. 1: 4. 6.*
 pariundo. *And. 4: 5. 32.*
 parit. *Eun. 1: 2. 12. Heant.*
 1: 1. 80. *Adel. 5: 8. 34 | 5:*
 3. 3.
 Parmeno. *Eun. Per. 9 | 1: 2.*
 3. 19 64, 29 | 2: 1. 15 | 2: 2.
 8, 46, 55 | 2: 3. 14, 36,
 57, 68, 77 | 3: 5. 22 | 4: 4.
 32, 72 | 5: 4. 3 | 5: 5.
 22 | 5: 6. 4, 5 | 5: 9. 47.
 20. *Adel. 2: 1. 4. Hee. 1:*
 2. 7, 8, 23, 34, 56, 58,
 74 | 3: 1. 21, 34, 40 | 3:
 2. 5, 24 | 3: 3. 49 | 3:
 4. 2 | 5: 3. 16 | 5: 4. 1,
 38, 39.
 Parmenone. *Eun. 4: 4.*
 31.
 Parmenonem. *Eun. 1: 1. 36,*
 39 | 2: 5. 2 | 3: 3. 9 | 5: 5.
 2.
 Parmenonis. *Adel. 4: 4. 51.*
 paro. *And. 1: 1. 5. Eun. 2:*
 2. 18, 22. *Heant. 5: 2.*
 49.
 pars. *Eun. 1: 2. 12. Heant.*
Pröl. 1. 42.
 parsi. *Hee. 3: 1. 2.*
 parsimonia. *Heant. 3: 1.*
 32.
 parsum. *Eun. 3: 1. 9.*
 parce. *Eun. 3: 5. 31 | 5: 9.*
 25.
 parte propinqua. *Heant. 1:*
 1. 5.
 partem. *And. 1: 2. 22.*
Eun. 4: 3. 4 | 5: 2. 37.
Heant. Pröl. 8 | 3: 1. 13.
Adel. Pröl. 23, 24 | 1: 2.
 36, 50 | 2: 1. 20. *Phor. 4:*
 3. 32.
 partem utramque. *Heant.*
Pröl. 4. 7.
 partes. *Eun. 1: 2. 71.*
 particeps. *Heant. 1: 1. 98.*
 parti. *And. 2: 5. 8.*
 participem. *Heant. 3: 1.*
 19.
 partim. *Hee. Pröl. 15 | 1: 2.*
 92, 93 | 3: 3. 3 bis.
 partis. *Eun. 2: 3. 60. Phor.*
Pröl. 27 | 5: 5. 7. Hee.
Pröl. 18 | 4: 1. 39 | 5: 3.
 38.
 partu. *And. 1: 4. 3.*
 partum. *Phor. 1: 1. 12. Hee.*
Per. 8 | 3: 2. 9 | 3: 4. 32 |
 4: 1. 19.
 parturire. *Hee. 5: 3. 32,*
 55.
 parturit. *Adel. 3: 4. 42.*
 partus. *Adel. 3: 2. 9 | 4: 4.*
 10. *Hee. 3: 3. 36.*
 parva. *And. 5: 4. 22. Eun.*
 3: 5. 27 bis | 3: 3. 15.
 parve. *And. 1: 1. 83 | 5:*
 4. 40. *Eun. 1: 2. 117 | 4:*
 6. 23.
 parvam fidem. *Phor. 1: 3.*

27.

- parvi. *Phor. 4: 3. 41. Hee.*
 3: 5. 63 | 5: 5. 1.
 parvi. *pendo. And. 3: 2.*
 45.
 parvipendis. *Heant. 4: 3.*
 57.
 parvum. *And. 1: 3. 19 | 4:*
 1. 47, 55. *Eun. 5: 2. 61.*
Heant. 2: 3. 93 | 5: 2. 51.
Adel. 3: 3. 71 | 5: 9. 36.
Phor. 3: 3. 13 | 5: 1. 8.
Hee. 4: 4. 81 | 5: 1. 16.
 parumper. *And. 4: 2. 32.*
Phor. 3: 2. 1.
 parvola. *Eun. 1: 2. 75.*
 parvolis. *Adel. 3: 4. 43.*
 parvulum. *Eun. 1: 2. 28 |*
 5: 2. 55. *Adel. 2: 4.*
 10.
 parvulo. *And. 1: 1. 8. Adel.*
 1: 2. 10.
 parvum. *Hee. 3: 1. 26.*
 pascere. *Phor. 1: 2. 35.*
 pascula. *And. 5: 4. 43.*
 passa. *Eun. 4: 6. 8.*
 passus. *And. 1: 2. 32 | 1:*
 5. 27. *Heant. 1: 2. 10.*
Adel. 3: 2. 16. Phor. 1: 2.
 16.
 passus capillus. *Heant. 2: 3.*
 49.
 passat. *Eun. 5: 9. 29.*
 patefacta. *Adel. Per. 11.*
 patefecit. *Heant. 3: 1.*
 72.
 patefecit. *Hee. 3: 1. 23.*
 patefit. *Phor. 5: 4. 6.*
 patent. *Eun. 1: 2. 9 | 2: 2.*
 51.
 pater. *And. Per. 2 | 1: 1.*
 112, 124 | 1: 3. 22 | 2: 2.
 16 | 2: 3. 1. 6 | 3: 3. 17 |
 4: 2. 16 | 4: 4. 11 | 5: 3.
 1, 18, 19, 22, 26 | 5: 4.
 37, 45, 48, 53 | 5: 6. 6.
Eun. 3: 3. 11 | 3: 5. 61 |
 5: 2. 1, 50 | 5: 7. 15.
Heant. Per. 2 | 1: 2. 4.
 bis, 6, 12, 23 | 3: 1. 30,
 90 | 3: 3. 10 | 4: 3. 40 |
 4: 6. 33 | 5: 2. 1 | 5: 6. 6.
 7, 12, 15, 18, 22. *Adel. 1:*
 2. 45, 46, 51 | 3: 4. 6 |
 4: 1. 22 | 4: 5. 3, 9, 27,
 29, 35, 40, 45, 47,
 67, 69 | 5: 7. 3, 4, 13,
 24 | 5: 8. 4, 12, 15, 33 |
 5: 9. 25, 26, 38. *Phorm.*
Per. 9 | 1: 2. 69, 79, 83.
 97 | 1: 4. 28 | 3: 1. 16 |
 3: 3. 8 | 4: 2. 2 | 4: 4.
 31 | 5: 1. 10, 55 | 5: 6.
 32. *Hee. Per. 9 | 1: 2. 41,*
 46, 98 | 2: 2. 16 | 3: 1.
 16 | 3: 5. 5, 36 | 4: 4 |

VOCABULORUM.

4:1. 56 | 4:2. 6 | 4:4.
71. 4. 8. 30.
paterna. *Heant.* 1: 2. 39.
paterium. *Adel.* 1: 4. 4.
Phor. 1: 2. 73.
pateretur. *Heant.* 1: 2. 27.
Phor. 1: 1. 5.
pati. *And.* 1: 1. 35. *Emu.* 1: 1.
7 | 2: 1. 19. *Heant.* 1: 1.
56. 77 | 4: 5. 13. *Adel.* 1:
2. 63. *Phor.* 1: 2. 33. *Hec.*
1: 2. 103 | 2: 1. 28 | 4: 1.
23 | 4: 2. 27.
pati. *And.* 2: 3. 6 | 5: 4. 41.
47. *Heant.* 1: 4. 14. 4.
del. 4: 1. 7. 8. *Phor.* 1: 5.
74. *Hec.* 1: 2. 2.
patiare. *Emu.* 2: 1. 6.
patiarm. *Heant.* 1: 1. 40.
patiarm. *Phor.* 1: 3. 7.
patinam. *Adel.* 1: 3. 74.
patinam. *Emu.* 4: 7. 46.
patior. *Heant.* 1: 2. 5.
patire. *Adel.* 1: 2. 67.
patre. *And.* 1: 5. 17 | 4: 1.
29 | 1: 3. 20. *Heant.* 1: 1.
4 | 2: 3. 6. *Adel.* 4: 5. 16 |
1: 8. 28. *Phor.* 2: 2. 27 | 4:
1. 2 | 5: 6. 39. *Hec.* 4: 2. 2.
10.
patrem. *And.* 1: 3. 19 | 1: 5.
69 | 2: 3. 13 | 2: 4. 7 | 5:
2. 27 | 1: 4. 15 | 2: 3. 46.
Heant. 1: 1. 71 | 2: 3.
3. 20. 9 | 2: 3. 15 | 3:
4. 22 | 5: 2. 7 | 4: 3. 27 |
5: 1. 16. *Adel.* 1: 1. 10 | 2:
4. 10 | 4: 1. 1. *Phor.* 1: 2.
63 | 1: 3. 2 | 1: 4. 23 | 2:
5. 32 | 2: 2. 7 | 4: 3. 3 | 5:
3. 21 | 5: 7. 7 | 5: 6. 14.
Hec. 1: 2. 116 | 4: 1. 12 |
5: 4. 75.
patres. *Adel.* 1: 2. 28. *Phor.*
1: 2. 54.
pati. *And.* 1: 2. 8 | 2: 3.
20 | 4: 1. 16 | 5: 3. 32.
Emu. 2: 2. 33 | 5: 7. 17 | 5:
9. 20. *Heant.* 1: 1. 104 | 2:
3. 18 | 4: 3. 3 | 5: 4. 16.
Adel. 4: 4. 10. *Phor.* 4:
4. 10. *Hec.* 1: 2. 79 | 3: 5.
2 | 5: 3. 23 | 5: 4. 25.
patia. *And.* 4: 6. 3. *Heant.*
1: 1. 5 | 2: 4. 11. *Adel.* 5:
4. 17.
patiam. *Emu.* 1: 2. 32. *Heant.*
2: 4. 18.
patiam incolemet. *Heant.* 1:
2. 19.
patio. *Hec.* 3: 2. 2.
patris. *And.* 1: 1. 17 | 5: 3.
9. *Emu.* 1: 2. 11 | 2: 3. 17 |
5: 9. 18. *Heant.* 1: 2. 14 |
5: 12. 2. *Adel.* 3: 2. 35 | 3:
3. 37. *Phor.* 2: 1. 1 | 5: 7. 5

21 | 5: 4. 9. *Hec.* 4: 1.
14.
partialis. *Adel.* 4: 2. 25.
partium. *Adel.* 1: 1. 19.
partonam. *Emu.* 1: 2. 48.
partono. *Emu.* 4: 6. 32.
partonus. *Adel.* 1: 4. 10.
partue. *Phor.* 1: 5. 24 | 3:
partum. *Heant.* 1: 1. 40.
Hec. 1: 2. 42.
partum. *Phor.* 1: 4. 22 | 3:
1. 16. 18 | 4: 3. 2.
partus. *Phor.* 1: 6. 32. 33.
pauc. *And.* 1: 3. 12. *Phor.*
4: 3. 47. *Hec.* 1: 2. 60.
pauc. *Emu.* 3: 5. 33.
paucas. *Heant.* 1: 1. 18.
paucis. *And.* 1: 1. 2. 77 | 3:
3. 4. *Heant.* 1: 10. *Adel.*
1: 3. 20. *Hec.* 1: 5. 60.
paucula. *Heant.* 4: 6. 24.
pauculis. *Hec.* 1: 2. 63.
paveo. *Phor.* 1: 4. 10.
pavare. *Hec.* 1: 1. 41.
paulatim. *Heant.* 4: 3. 29.
Adel. 4: 12. 52 | 5: 6. 10.
Hec. 2: 2. 94.
pauliper. *Heant.* 2: 3. 137.
Adel. 3: 2. 45.
paulo. *And.* 1: 5. 71. *Emu.* 2:
3. 22. *Heant.* 1: 2. 70 | 2:
1. 8. *Adel.* 5: 3. 45 | 5: 4.
22.
paululo. *Emu.* 2: 1. 30. *Heant.*
1: 1. 35.
paululum. *And.* 2: 2. 27 |
3: 5. 16 | 4: 1. 6 | 5: 7. 12.
Emu. 2: 2. 10 | 4: 4. 5 |
38. 39 | 5: 9. 38. 45. *Heant.*
2: 3. 75 | 5: 1. 26. *Adel.*
2: 2. 9 | 5: 8. 26 | 27 |
5: 9. 23. *Phor.* 4: 4. 21 |
5: 1. 14.
paulum. *And.* 4: 15. 55. *Emu.*
4: 4. 18 | 5: 2. 17 bis. 18.
Heant. 3: 1. 92 | 4: 4. 25.
Hec. 3: 5. 56.
pauper. *And.* 4: 6. 1. *Adel.*
5: 8. 25. *Phor.* 2: 3. 16.
pauperem. *Phor.* 4: 3. 48.
paupercula anus. *Heant.* 1: 1.
44.
paupercula. *Adel.* 4: 5. 13.
pauperculam. *Adel.* 1: 5. 47.
pauperi. *Phor.* 1: 5. 47.
pauperis. *Emu.* 3: 2. 33.
paupercatam. *Adel.* 3: 1. 4.
10.
pauxillium. *Phor.* 1: 1. 3.
pax. *Emu.* 1: 1. 26. *Heant.* 1:
3. 10 | 4: 3. 39.
peccandi. *And.* 1: 4. 6. *Phor.*
1: 1. 23.
peccando. *Hec.* 2: 1. 37.
peccare. *And.* 1: 3. 25. *Adel.*
1: 2. 44.

peccasse. *Hec.* 4: 2. 42.
peccat. *Adel.* 1: 2. 37. 36.
peccata. *Heant.* 4: 1. 21.
peccati. *Heant.* 2: 1. 6 | 4: 1.
2. 12.
peccatis. *And.* 5: 3. 17. *Heant.*
1: 1. 23.
peccato. *And.* 5: 3. 32. *Heant.*
5: 2. 39. *Adel.* 5: 10. 20.
Hec. 1: 1. 11.
peccatum. *Emu.* 1: 27 bis.
Heant. 1: 2. 106 | 5: 1. 25 |
5: 2. 37. *Adel.* 2: 3. 20 |
4: 3. 2 | 4: 5. 33 | 5: 2. 7.
Phor. 1: 5. 14 | 5: 7. 65.
80. *Hec.* 2: 2. 11 | 4: 1.
46.
peccaturum. *Phor.* 5: 8. 13.
peccavi. *And.* 1: 1. 112. *Heant.*
4: 1. 18 | 5: 2. 21.
Adel. 2: 4. 12.
peccem. *Heant.* 5: 3. 5.
pecces. *Phor.* 5: 3. 20.
peccore. *Emu.* 2: 3. 21. *Adel.*
4: 4. 4.
peccunia. *Heant.* 3: 1. 37.
Phor. 1: 2. 10.
peccuniam. *Phor.* 4: 3. 26. *Hec.*
3: 5. 56.
peccuniam. *Heant.* 3: 1. 72.
Adel. 2: 2. 8.
pedem. *And.* 4: 6. 13. *Adel.*
2: 2. 19.
pedes. *Emu.* 1: 2. 5. *Adel.* 3:
3. 72. *Phor.* 1: 4. 13.
pedetrum. *Phor.* 3: 3. 19.
pedibus. *And.* 1: 1. 13 | 4: 2.
1. 32. *Adel.* 4: 2. 46.
pedissequat. *And.* 1: 1. 96.
pedum. *Phor.* 2: 1. 21.
pejore. *Adel.* 3: 2. 45.
pejorem. *Emu.* 4: 2. 4. *Adel.*
1: 1. 3.
pejras. *Heant.* 4: 1. 30.
pellas. *Emu.* 5: 9. 50.
pellax. *Phor.* 1: 2. 18.
pellitar. *Emu.* 5: 9. 11.
pelluro. *Emu.* 2: 1. 9.
penacis. *Phor.* 2: 1. 81.
pendebis. *Emu.* 5: 7. 20.
pendebit. *Heant.* 4: 4. 5.
pendens. *Phor.* 1: 4. 43.
pendere. *Emu.* 3: 1. 21. *Hec.* 1:
1. 2.
penderem. *Emu.* 1: 2. 14.
penderes. *Heant.* 1: 1. 103.
pender. *Adel.* 2: 2. 18.
pendi. *Adel.* 5: 4. 25.
pendit. *Adel.* 3: 4. 6.
pendunt. *Hec.* 3: 5. 63.
penc. *And.* 4: 5. 47.
peneas. *Adel.* 3: 3. 34. *Hec.*
4: 1. 20.
peniculus. *Emu.* 4: 7. 7.
penum. *Emu.* 2: 3. 17.
pepetum. *Adel.* 4: 2. 25.

I N D E X

pepeteris. *Adel.* 3: 1. 3.
 peperecit. *Phor.* 1: 1. 13.
 pepersisse. *And.* 3: 2. 17. 26.
Hec. 4: 1. 4 | 4: 4. 16.
 pepersisset. *And.* 1: 3. 14 | 3: 1. 6.
 peperit. *Hec.* 4: 1. 12. 16 | 5: 2. 15.
 pepulisti. *Adel.* 4: 5. 4.
 pepulit. *Adel.* 5: 3. 2.
 pet. *And.* 1: 1. 130. 1: 5. 54. 55 | 2: 1. 26 | 3: 4. 14 | 4: 2. 11. 18 | 4: 5. 4. 4 | 5: 1. 15. *Eunn.* *Pro.* 37 | 3: 5. 40. *Heant.* *Pro.* 36 | 2: 1. 7. 61. 62 | 4: 1. 27 | 5: 1. 56 | 5: 2. 12 | 5: 4. 18. *Adel.* 1: 2. 28 | 3: 2. 10 | 4: 4. 27 | 5: 1. 7. 8. 23. *Phor.* 1: 5. 23. 30 | 2: 1. 17 | 4: 4. 27 | 5: 1. 19. 37 | 5: 8. 4. 9. *Hec.* *Per.* 3: *Pro.* 29 | 1: 1. 27 | 4: 3. 16 | 5: 2. 6.
 per Deos oro | *And.* 3: 3. 6.
 perbenigne. *Adel.* 4: 5. 68.
 percar. *Phor.* 3: 3. 25.
 percipit. *Eunn.* 5: 6. 2.
 percipit. *Hec.* 3: 3. 17.
 percontari. *Heant.* 1: 1. 26.
 percontarier. *Hec.* 1: 2. 29.
 percontatum. *Phor.* 1: 3. 22. *Hec.* 1: 2. 2.
 perconter. *And.* 4: 6. 5. *Eunn.* 2: 3. 2.
 percontor. *Hec.* 1: 2. 36.
 percontumax. *Hec.* 3: 5. 5. 4.
 perculens. *Eunn.* 2: 2. 56.
 percutat. *Hec.* 5: 3. 12.
 percupio. *Eunn.* 5: 2. 57.
 percurrere. *Heant.* 4: 4. 1.
 percurto. *And.* 2: 2. 18.
 percussit. *And.* 1: 1. 98.
 perdat. *Eunn.* 2: 3. 9 | 3: 1. 41. *Phor.* 4: 4. 7. *Hec.* 3: 5. 19.
 perdas. *Adel.* 2: 2. 33.
 perdat. *Heant.* 3: 1. 56. *Adel.* 4: 6. 2.
 peidere. *Heant.* 3: 1. 67 | 5: 2. 11. *Adel.* 2: 2. 26.
 perdideris. *Heant.* 5: 1. 18.
 perdiderit. *Adel.* 3: 3. 20.
 perdidit. *And.* 4: 1. 18. *Eunn.* 2: 2. 6. *Phor.* 1: 2. 26.
 perdidisti. *Eunn.* 5: 5. 7.
 perdidisti. *And.* 3: 5. 1 | 4: 6. 8. *Heant.* 4: 6. 10.
 perdis. *Adel.* 1: 1. 36. | 3: 3. 57. *Phor.* 5: 3. 23.
 perditus. *Eunn.* 2: 2. 27.
 perditam rem. *And.* 3: 5. 13.
 perditam. *And.* 1: 1. 107. *Eunn.* 3: 1. 28.
 perditus. *Eunn.* 3: 1. 41 | *Adel.* 4: 7. 32.
 perdocta. *Heant.* 2: 3. 120.

perdoluit. *Eunn.* 1: 2. 74.
 perdulint. *Heant.* 1: 4. 6. 7. *Phor.* 1: 2. 73. *Hec.* 1: 2. 59 | 3: 4. 27.
 perdurare. *Hec.* 2: 2. 27.
 perdurare. *And.* 1: 1. 54.
 percas. *Eunn.* 5: 5. 13.
 pereat. *Adel.* 1: 2. 54.
 perecallor. *And.* 3: 2. 6.
 peregre. *Phor.* *Per.* 1 | 1: 5. 13 | 5: 7. 27.
 peregrina. *And.* 3: 1. 11.
 peregrinam. *And.* 1: 1. 119.
 peregrinus. *Eunn.* 4: 6. 21.
 pereio. *And.* 1: 5. 9 | 2: 1. 11. *Eunn.* 1: 1. 28 | 2: 1. 5.
 perfeceris. *Eunn.* 1: 2. 100.
 perfectio. *Phor.* 2: 2. 73.
 perfect. *Hec.* *Per.* 20.
 perfecti. *Eunn.* *Pro.* 11.
 perfectior. *Eunn.* 5: 9. 5.
 perfectus. *And.* 1: 1. 35.
 perfice. *Eunn.* 5: 9. 24. *Heant.* 4: 8. 21.
 perfici. *And.* 4: 1. 7.
 perficio. *Hec.* 5: 2. 9.
 perfuso. *Eunn.* 1: 2. 25.
 perfortiter. *Adel.* 4: 2. 28.
 perfortiter. *Adel.* 1: 1. 2.
 perfortia. *Hec.* 4: 2. 18.
 pergam. *Eunn.* 3: 5. 7. *Heant.* 4: 2. 48. *Phor.* 1: 4. 17 | 5: 6. 7.
 perge. *And.* 2: 2. 26 | 3: 2. 41 | 5: 4. 24. *Heant.* 2: 3. 61. 106. *Adel.* 4: 5. 16. 19. *Phor.* 4: 3. 36.
 pergere. *Adel.* 4: 2. 47.
 perget. *Eunn.* *Pro.* 18.
 pergin'. *Eunn.* 2: 2. 88 | 5: 1. 1. *Heant.* 2: 2. 8. *Phor.* 2: 2. 25 | 5: 8. 17.
 pergis. *Heant.* 3: 3. 21. *Adel.* 1: 2. 37 | 2: 1. 85 | 5: 1. 67. *Phor.* 5: 6. 9.
 pergit. *And.* 5: 4. 17. *Eunn.* 2: 1. 22. *Phor.* 1: 2. 62.
 pergitus. *Phor.* 5: 5. 44.
 pergitio. *Adel.* 4: 2. 38.
 perigo. *Heant.* 5: 1. 57.
 pergravia. *Hec.* 3: 1. 12.
 pergunt. *Hec.* 3: 4. 36.
 perhiberi. *Adel.* 3: 4. 59.
 peti. *Eunn.* 4: 6. 32.
 petibit. *Eunn.* 2: 1. 5.
 peticia. *Phor.* 1: 5. 13.
 peticli. *And.* 2: 2. 13 | 5: 1. 2 | 5: 2. 29. *Hec.* 5: 1. 10.
 peticli ft. *Phor.* 5: 1. 16.
 peticio. *And.* 1: 1. 104 | 3: 1. 22.
 peticulum. *And.* 3: 3. 34. *Phor.* 2: 1. 13. *Hec.* 5: 1. 41.
 peticuli. *Heant.* 3: 1. 6.
 peticulo. *And.* 2: 3. 17. *Heant.* 2: 3. 73. 98 | 3: 1. 63.

Phor. 1: 2. 8.
 peticulum. *And.* 3: 3. 33 | *Eunn.* 3: 2. 23. 4: 1. 55. *Hec.* 1: 1. 2. 25 | 2: 1. 9 | 3: 2. 27. *Adel.* 2: 2. 32. *Phor.* 2: 2. 12 | 5: 7. 40. *Hec.* 3: 1. 46.
 petiere. *Adel.* 4: 7. 25.
 petierit. *Eunn.* 5: 9. 13. *Heant.* 2: 3. 75. *Adel.* 2: 4. 21.
 petii. *And.* 1: 3. 8 | 2: 7. 9 | 3: 5. 1 | 4: 2. 5 | 5: 3. 7 | 5: 4. 11. 27. *Eunn.* 2: 3. 34. 86 | 3: 5. 62 | 4: 3. 23 | 5: 22 | 5: 2. 66 | 5: 5. 5 | 5: 6. 7. 14 | 5: 7. 27 | 5: 9. 23. *Heant.* 2: 1. 8 | 3: 3. 13 | 4: 1. 18 | 4: 4. 14 | 4: 6. 18 | 5: 5. 13. *Adel.* 2: 2. 19 | 3: 2. 29 | 4: 2. 4. 18 | 4: 4. 24 | 4: 5. 3. 18. *Phor.* 2: 2. 39 | 5: 8. 17. *Hec.* 1: 2. 57. 58 | 3: 1. 39 | 2: 2. 5 | 3: 4. 20 | 4: 1. 1 | 5: 1. 27.
 petiit. *Eunn.* 3: 3. 18. *Adel.* 3: 2. 47 | 4: 5. 69. *Hec.* 3: 20.
 petimus. *Adel.* 3: 2. 26. *And.* 3: 4. 12.
 petinde. *Hecant.* 1: 2. 20.
 Petinithia. *And.* *Pro.* 13.
 Petinithiam. *And.* *Pro.* 9.
 petite. *Heant.* 3: 1. 77. *Phor.* 3: 3. 19. *Hec.* 4: 1. 17.
 petisse. *Eunn.* 5: 7. 15. *Hec.* 3: 1. 46.
 petisset. *Eunn.* 3: 3. 15.
 petisti. *Eunn.* 3: 3. 10 | 5: 9. 35.
 petit. *Eunn.* 3: 3. 16.
 petisurus. *Adel.* 2: 1. 35.
 petiliberis. *Phor.* 5: 3. 12. *Hec.* 5: 4. 24.
 perlonge ft. *Eunn.* 3: 5. 61.
 permagis. *Heant.* 3: 1. 18.
 permanet. *Adel.* 4: 2. 49.
 permansit. *Hec.* 3: 1. 25.
 permerentem. *Adel.* 4: 5. 45.
 permittimus. *Adel.* 5: 9. 38.
 permitto. *And.* 1: 5. 61. *Heant.* 2: 3. 110. *Phor.* 5: 9. 56.
 peropus. *And.* 1: 5. 30.
 pernegat. *Eunn.* *Pro.* 34.
 perniciem. *Heant.* 3: 1. 42.
 perniciis. *Adel.* 2: 1. 34.
 pernimium. *Adel.* 3: 3. 39.
 permodaret. *Hec.* 4: 1. 24.
 pernocto. *Adel.* 4: 1. 15.
 pernoctatis. *Adel.* *Pro.* 25. *Eunn.* *Pro.* 45.
 pernoscite. *Adel.* *Pro.* 33.
 pernostis. *And.* 3: 2. 23.
 perparce. *And.* 2: 6. 24.
 perpaucorum.

I N D E X

placeo. *Hec. Pröl. 39. Phor.*
 3: 2. 42.
 placere. *Enn. Pröl. 1 | 3: 3.*
 14. *Heaut. Pröl. 2: 2: 3.*
 109 | 4: 8. 24. *Phor. 2: 2:*
 33.
 placerent. *And. Pröl. 3. Hec.*
 1: 2. 20.
 places. *Phor. 1: 5. 6.*
 placet. *And. 1: 3. 20. Enn.*
 5: 12. 12 | 5: 3. 10 | 5: 8. 39.
 57. *Adel. Pröl. 18 | 1: 2. 51 |*
 3: 2. 11. | 3: 3. 4. 30 | 4:
 4. 13 | 4: 7. 19 | 5: 3. 63 |
 5: 7. 12. *Phor. 1: 2. 88.*
Hec. 4: 4. 25. 5: 4. 26.
 placetur. *Phor. 5: 3. 1.*
 placidus. *Phor. 5: 6. 27.*
 placidum. *Adel. 4: 1. 18.*
 placidus. *Adel. 5: 4. 10.*
 placita. *Hec. 2: 1. 44.*
 placita. *Hec. Pröl. 21.*
 placio. *And. 1: 2. 64.*
 placuerit. *Enn. 5: 9. 77.*
 placuit. *And. 1: 1. 75 | 82.*
 3. *Phor. 5: 2. 16.*
 plagas. *Enn. 2: 2. 13.*
 plane. *Eun. 5: 9. 2. Heaut. 4:*
 3. 29 | 5: 1. 24. *Phor. 2:*
 1. 31. *Hec. Pröl. 5 | 4: 4.*
 74.
 planissimè. *Phor. 5: 2. 6.*
 planissimum. *Heaut. 4: 1. 26.*
Phor. 4: 4. 5.
 placita. *And. 4: 6. 1. Enn.*
 5: 9. 24. *Adel. 4: 2. 15.*
 43. *Phor. 1: 4. 38.*
 placeam. *Eun. 2: 3. 50.*
 plaudite. *And. 5: 6. 19. Enn.*
Adel. 5: 9. 34. Heaut. 5: 23.
 5: 9. 40. *Phor. 5:*
 8. 66. *Hec. 1: 4. 40.*
 Plauti. *Enn. Pröl. 25.*
 Plautum. *And. Pröl. 18.*
 Plautus. *Adel. Pröl. 7. 9.*
 plebem. *Adel. 5: 6. 10.*
 plectat. *Phor. 1: 4. 43.*
 plena. *Adel. 5: 3. 60.*
 plenior. *Hec. 5: 4. 8.*
 plenum. *Eun. 2: 3. 25. Hec.*
 5: 3. 25.
 plenus. *Eun. 1: 2. 25. Adel.*
 3: 3. 78.
 pletaque. *Heaut. 4: 7. 2.*
 pletique. *And. 1: 1. 28. Enn.*
 1: 2. 38. *Phor. 1: 3. 20.*
 plerumque. *And. 1: 2. 22.*
 1. *Phor. 1: 2. 40.*
 plorare. *Phor. Pröl. 8.*
 plumbens. *Heaut. 5: 1. 4.*
 plura. *Adel. 1: 2. 4. Hec.*
 3: 1. 1.
 plurima. *Eun. 2: 2. 39.*
 plurimis. *Enn. Pröl. 2. Hec.*
 4: 1. 55.
 plurimum. *Eun. 2: 2. 5 | 5:*

0. 62. *Adel. 3: 4. 14.*
 plus. *And. 3: 3. 15 | 4: 3. 5.*
 23. *Eun. 1: 1. 17 | 1: 2. 5.*
 16, 30, 104 | 2: 1. 15 | 3:
 1. 32. *Heaut. Pröl. 27 | 1: 1.*
 2, 64 | 1: 2. 24 | 2: 1. 8 |
 3: 1. 4, 101 | 4: 1. 46.
Adel. 2: 1. 46 | 5: 7. 5 |
 5: 9. 39. *Phor. 3: 21 | 4:*
 1. 18 | 4: 3. 60 | 5: 3. 14 |
Hec. 1: 2. 64 | 2: 1. 39 |
 3: 5. 12 | 5: 1. 4 | 5: 4:
 39.
 plus eo. *Hec. 3: 4. 7.*
 penas. *Heaut. 4: 4. 6. Phor.*
 4: 3. 22.
 pæne. *And. 5: 1. 3. Heaut.*
 4: 6. 10. *Adel. 2: 4. 2.*
 pœnitebat. *Eun. 5: 7. 12. bñ.*
 pœnitens. *Heaut. Per. 3.*
 pœnitet. *Phor. 1: 3. 20. Hec.*
 5: 2. 9.
 poeta. *And. Pröl. 1. Enn. Pröl.*
 3. *Heaut. Pröl. 2. 22. Phor.*
 1. 1. *Hec. Pröl. 5.*
 poëta. *And. Pröl. 7. Enn. Pröl.*
 28. *Adel. Pröl. 1. 25.*
 poetam. *Hec. Pröl. 21. Phor.*
 Pröl. 1. 29.
 pol. *And. 1: 4. 2 | 2: 1. 20 |*
 3: 1. 10 | 4: 5. 35, 39, 49.
 57 | 5: 2. 25. *Eun. 1: 2.*
 16, 119 | 3: 5. 58 | 4: 3:
 22 | 4: 4. 8, 51, 53 | 4:
 5. 5 | 5: 2. 37, 40. 4. 4:
 64 | 5: 6. 8. *Heaut. 3: 3:*
 28 | 4: 4. 18 | 5: 5. 16. *Adel.*
 3: 1. 6 | 3: 4. 4. *Phor.*
 4: 1. 8 | 5: 3. 4. 31 | 5: 8:
 9, 62, 65. *Hec. 1: 1. 1.*
 14 | 2: 1. 31 | 2: 3. 5. 7 | 4:
 1. 28, 51 | 4: 3. 4 | 5: 1:
 2, 8, 21 | 5: 2. 22.
 pollicare. *Hec. 5: 1. 29.*
 pollicens. *And. 1: 1. 49.*
Phor. 1: 2. 18.
 polliceter. *Hec. 5: 1. 25.*
 pollicita. *Hec. 5: 2. 20.*
 polliciendo. *And. 5: 4. 9.*
 pollicitantem. *Phor. 3: 2.*
 36.
 pollicitationes. *Phor. 5: 6.*
 17.
 polliciti. *Phor. 4: 4. 22.*
 pollicitum. *Eun. 2: 3. 15.*
 pollicitus. *And. 3: 2. 46,*
 49 | 3: 5. 71. *Heaut. 2: 3.*
 88 | 4: 4. 2 | 4: 6. 19.
Phor. 4: 1. 24.
 pollicitus sum. *And. 2: 3.*
 27. *Hec. 3: 3. 42.*
 pollinis. *Adel. 5: 3. 60.*
 pompa. *Heaut. 4: 4. 17.*
 pone. *Phor. 4: 3. 62 | 5: 6.*
 23.
 pono. *Phor. 4: 3. 25.*

populares. *Eun. 5: 9. 1. Adel.*
 2: 1. 1.
 popularis. *Phor. 1: 1. 1.*
 populum. *Heaut. Pröl. 32.*
 populus. *And. 1: 2. 14. Hec.*
Pröl. 4, 40.
 populi. *Phor. 5: 7. 18.*
 populo. *And. Pröl. 3. Adel.*
Pröl. 19 | 1: 2. 13.
 potto. *And. Pröl. 22 | 1: 5.*
 43 | 3: 4. 17 | 4: 4. 10.
Eun. 1: 2. 87 | 3: 5. 63,
 65 | 5: 4. 35. *Heaut. 1: 1.*
 107 | 2: 3. 106 | 5: 1. 73,
 84 | 3: 3. 30 | 4: 5. 23 | 4:
 7. 10. *Adel. 3: 2. 36, 65 |*
 4: 2. 8 | 4: 4. 22 | 5: 4:
 23 | 5: 9. 7, 22. *Phor. 1: 1.*
 14 | 3: 1. 16 | 4: 4. 2, 11 |
 3: 5. 1, 20 | 5: 2. 14 | 5:
 7. 30. 4. 4 | 5: 8. 33, 36.
Hec. 3: 1. 18, 20 | 4:
 12 | 5: 1. 37 | 5: 2. 12.
 potram. *Adel. 4: 2. 42 | 4:*
 6. 3.
 portant. *Heaut. 2: 3. 6.*
 portare fallaciam. *And. 2: 6. 1.*
 portas. *And. 4: 13. 7. Phor.*
 1: 4. 20.
 portes. *Eun. 4: 7. 7.*
 porticum. *Adel. 4: 2. 34,*
 40.
 portitores. *Phor. 1: 2. 100.*
 porto. *And. 2: 2. 1. Adel. 2:*
 2. 22. *Hec. 3: 5. 63.*
 portui. *And. 3: 1. 22.*
 portum. *Phor. 1: 4. 21 | 2:*
 3. 22. *Hec. 1: 2. 2.*
 polcar. *Heaut. 4: 8. 26.*
 polcere. *Heaut. 5: 1. 53.*
 polci. *Heaut. 4: 5. 27.*
 polcit. *Heaut. 3: 3. 45.*
 polita. *And. 1: 1. 102.*
 positam. *Phor. Pröl. 17.*
 positum. *And. 4: 5. 34. Hec.*
 4: 2. 8.
 positum. *Adel. 3: 2. 35.*
 possè. *And. 1: 1. 68 | 3: 3. 31 |*
 4: 1. 48. *Eun. 1: 1. 9 | 2:*
 1. 11 | 3: 2. 38 | 4: 7. 9.
Heaut. 3: 1. 95 | 4: 2. 4 |
 5: 1. 50. *Adel. 3: 4. 17.*
Phor. 1: 5. 15 | 2: 3. 16 |
 4: 4. 11 | 5: 7. 66. *Hec.*
 1: 2. 72, 73, 81 | 2: 2. 27 |
 4: 4. 40, 56.
 possidi. *And. 5: 4. 47.*
 possim. *Eun. 5: 2. 3. Heaut.*
 5: 1. 47. *Adel. 2: 2. 15.*
 1. 4. 31. *Hec. 5: 1.*
 24.
 possunt. *Adel. 2: 4. 9.*
 posses. *Heaut. 5: 2. 12.*
 possit. *Eun. 3: 2. 34 | 3: 3.*
 17 | 5: 4. 10. *Adel. 4: 1.*
 9. *Phor. 5: 1. 29. Hec. 1: 1.*

VOCABULORUM.

4 | 1: 2. 24. | 56 | 3: 1.
 36 | 7: 1. 4. | 7: 5. 21 | 4: 1.
 10.
 possidere. *Heant.* 5: 1. 16.
 possiderem. *Adel.* 2: 1. 22.
 possides. *Adel.* 2: 1. 21.
 possides. *And.* 4: 6. 25.
Heant. 1: 2. 20.
 possim. *Adel.* 5: 4. 23.
 possit. *And.* 5: 3. 3. *Heant.*
 4: 3. 8. *Phor.* 5: 2. 8.
 possim. *And.* 5: 2. 70 | 4:
 7: 14 | 5: 4. 42. *Enn.* 5:
 4. 30. *Heant.* 5: 2. 46.
Phor. 4: 5. 15 | 5: 1. 11.
He. 1: 2. 5: 2. 2. 4. | 5:
 1. 40.
 possis. *And.* 1: 2. 26. *Enn.*
 1: 1. 5: 2. 1. 4 | 4: 6. 23.
Adel. 5: 7. 7. *Phor.* 1: 2.
 9 | 5: 2. 1. 4. 3. *He.* 4: 2.
 3. 2.
 possit. *And.* 1: 1. 4 | 4: 6.
 6. *Enn.* 5: 3. 1. *Heant.*
Phor. 27. 47 | 3: 4. 15 |
 5: 2. 4. *Phor.* 1: 5. 40 |
 4: 4. 16 | 5: 7. 72. *He.*
Phor. 7: 4: 1. 4. 3. 13.
 possum. *Enn.* 2: 2. 14 | 2:
 3. 23 | 5: 5. 3. 4. 2. 97 |
 4: 2. 4. 4 | 4. 6. 5 | 5: 7.
Heant. 3: 1. 3. 3. 1. 70 |
 5: 2. 16 | 4: 5. 13 | 5: 2.
 31. *Adel.* 2: 1. 71 | 3: 3.
 11. *Phor.* 2: 4. 29. 1. 39 |
 4: 5. 14 | 5: 4. 5. *He.* 2: 1.
 2. 29 | 5: 5. 23.
 post. *And.* 5: 2. 4 | 4: 1. 7 |
 5: 4. 15. *Enn.* *Phor.* 28 |
 1: 2. 47 | 2: 2. 95 | 3: 2.
 40 | 4: 4. 4. 4 | 4: 7. 11 |
 5: 3. 13 | 5: 9. 34. *Heant.*
 2: 3. 3. 61 | 3: 1. 13. *A.*
del. 1: 2. 30. 60 | 4: 2.
 22 | 5: 9. 25. *Phor.* 2: 1.
 31 | 3: 1. 21 | 4: 4. 24 |
 5: 6. 5 | 5: 8. 20. *He.*
 4: 1. 13 | 78 | 5: 1. 4. 3.
 18.
 postea. *Enn.* 2: 3. 76 | 4: 2.
 5: 4. 7. 23 | 5: 6. 22. *A.*
del. 4: 2. 13 | 4: 2. 16 |
 5: 4. 26 | 5: 6. 6. *He.* 4: 4.
 96.
 postiores. *And.* 5: 2. 29.
Adel. 5: 4. 26.
 postenus. *Adel.* 1: 2. 60 | 2:
 1. 8.
 posthabui. *Phor.* 5: 7. 15.
 posthac. *And.* *Phor.* 26 | 5:
 5: 5. *Enn.* 5: 2. 50. *Heant.*
 2: 3. 107 | 3: 20 | 4: 3. 1 |
 5: 4. 8. *Adel.* 1: 2. 55 | 3:
 2. 20 | 4: 2. 26. *Phor.* 1:
 2. 92 | 5: 1. 15 | 5: 8. 61.
He. 5: 3. 45 | 4: 2. 17. 37 |
 5: 7. 21.
 postmodum. *He.* 2: 2. 11.
 postquam. *And.* 1: 1. 8. 24.
 49 | 2: 1. 4. 3. 16 | 3: 2.
 10. 34 | 4: 1. 21 | 4: 5: 1.
Enn. *Phor.* 20 | 1: 2. 4. 57 |
 4: 1. 31 | 4: 5. 35 | 9: 19. 15. 4.
 4: 1. 4. 31 | 4: 5. 25 | 5: 1. 31 |
 5: 2. 70. *Adel.* *Phor.* 1 | 4:
 5: 54 | 5: 1. 5. *Phor.* *Phor.*
 1 | 5: 5. 32 | 4: 1. 31 | 4: 5:
 27 | 5: 7. 16. *He.* 1: 2.
 41 | 1. 3. 36. 95 | 112 |
 2: 2. 25 | 3: 5. 7. 3. 16. 34 |
 4: 4. 58 | 5: 3. 28.
 postremus. *Phor.* 4: 3. 4. 4.
 postremo. *And.* 5: 2. 40.
Enn. 1: 2. 106 | 2: 2. 21 |
 3: 3. 15. *Heant.* 1: 1. 61 |
 4: 8. 24. *Adel.* 1: 1. 26.
 27 | 1: 2. 43. 70 | 3: 2. 49 |
 3: 3. 74 | 3: 4. 38. *Adel.* 5:
 8. 29 | 5: 9. 10. 20. *Phor.* 2:
 5. 71 | 2: 2. 9. 4. *He.* 3: 5.
 61 | 4: 3. 14.
 postremum. *And.* 2: 2. 23.
 postinde. *And.* 1: 2. 117.
Phor. 1: 2. 62.
 postulat. *He.* 5: 5. 32.
 postulabas. *And.* 4: 7. 11.
 postulare. *And.* 2: 1. 1.
 postulas. *And.* 4: 1. 20.
 postules. *Enn.* 1: 1. 16.
 postulas. *And.* 1: 2. 18 | 5: 3.
 70. *Enn.* 5: 2. 27. *Adel.* 2:
 1. 45 | 4: 7.
 postulatio. *He.* 1: 2. 105 |
 postulem. *And.* 5: 3. 29.
Heant. 4: 2. 4. *He.* 4: 1.
 49.
 postulet. *Heant.* 4: 8. 31.
Adel. 2: 2. 70.
 postulo. *And.* 1: 2. 19 | 2: 5.
 11 | 5: 1. 4. *Enn.* 5: 9. 28.
Adel. 5: 4. 25.
 potandum. *Phor.* 5: 5. 4.
 potare. *Adel.* 1: 2. 8 | 1: 2.
 22.
 potasti. *Adel.* 5: 1. 12.
 potas. *Adel.* 1: 1. 37.
 potestus. *Phor.* 5: 5. 9.
 pote. *Adel.* 2: 3. 11. *Phor.* 3:
 3. 2.
 potens. *Enn.* 2: 3. 62 | 4: 6.
 23. *Heant.* 2: 1. 15.
 potentes. *Adel.* 5: 4. 57.
 poteram. *He.* 3: 1. 42.
 poterat. *And.* 4: 15. 33. *Enn.*
 1: 2. 33. *Heant.* 5: 5. 17.
He. 5: 3. 5.
 poterimus. *Phor.* 5: 7. 69.
 poterin. *Phor.* 3: 2. 33.
 poteris. *And.* 4: 2. 29. *Enn.*
 1: 2. 71. 21. 3. 9. *Heant.* 3:
 1. 77.
 poterit. *And.* 4: 2. 16. 17.

Enn. 3: 2. 50 | 4: 1. 14.
Heant. *Phor.* 33.
 poterius. *Enn.* *Phor.* 29.
 potero. *And.* 1: 5. 11 | 5: 3.
 27. *Heant.* 5: 4. 15. *Phor.*
 5: 7. 61. *He.* 1: 2. 53 | 4:
 3. 33.
 potes. *And.* 2: 1. 29. 33 | 3:
 4. 18 | 5: 2. 20. *Enn.* 1: 2.
 13 | 3: 8. 4. *Adel.* 3: 2.
 51 | 3: 5. 1 | 4: 5. 67.
Phor. 2: 4. 20 | 3: 3. 6. 20.
He. 4: 1. 5. 4.
 potest. *Enn.* 4: 3. 24.
 potest. *And.* 2: 5. 16 | 2: 1.
 6 | 5: 4. 7. 16 | 2: 1.
 4 | 4. 4. 46 | 5: 1. 20.
Heant. 2: 3. 83 | 3: 1. 19 |
 4: 2. 10 | 4: 5. 11 | 5: 1. 5.
Adel. 3: 2. 4. 48 | 3: 3.
 7 | 4. 1. 14. *Enn.* 4: 2. 13 |
 4: 7. 25. 44 | 5: 7. 11 |
 5: 8. 8. *Phor.* *Phor.* 1: 1: 4.
 50 | 1: 5. 73 | 2: 1. 19. 23 |
 4: 7. 69 | 5: 3. 16. 51 | 5:
 7. 31 | 5: 8. 4. 5. *He.* 2: 2. 15 |
 2: 1. 12. 37 | 3: 4. 2 | 3:
 5. 20 | 4: 1. 4. 13.
 potestas. *And.* 1: 1. 25.
Heant. 2: 3. 107 | 4: 3.
 42. *He.* *Phor.* 4: 5 | 5: 3.
 16.
 potestas summa. *And.* 5: 3. 9.
 potestate. *He.* 2: 2. 8.
 potestatem. *Enn.* 5: 9. 2.
Heant. *Phor.* 35 | 4: 3. 32.
Phor. 5: 6. 41.
 potestis. *Adel.* 4: 2. 47.
 potiar. *Enn.* 2: 3. 28. 70.
 potui. *And.* 3: 6. 6. *Enn.* 2:
 2. 21. *Adel.* 4: 1. 23.
 potior. *Phor.* 3: 2. 48.
 potiretur. *Phor.* 5: 5. 2.
 potiri. *Enn.* 3: 5. 66. *Heant.*
 2: 3. 81.
 potis. *Enn.* 2: 2. 32. *Heant.*
 3: 2. 46. *Adel.* 3: 2. 46 |
 4: 1. 1. 4. 4. 16. *He.* 3:
 3. 35.
 potissimum. *And.* 2: 6. 23 |
 5: 5. 6. *Adel.* 3: 1. 9. *Phor.*
 2: 1. 29.
 potitur. *Adel.* *Phor.* 18 | 5: 4.
 17. 32.
 potius. *Phor.* 3: 3. 7.
 potius. *And.* *Phor.* 21 | 1: 4.
 6 | 2: 2. 21 | 4: 6. 31 | 5: 7.
 2. *Enn.* 1: 1. 2. 1. 2. 68.
 9. 2. 2. 91 | 5: 2. 56.
Heant. *Phor.* 13 | 3: 1. 34. 9.
 60 | 4: 5. 12 | 5: 2. 55.
Adel. 4: 1. 4. 9 | 1: 2. 20 |
 2: 2. 15 | 3: 4. 1. 3. 20.
 37 | 3: 4. 124 | 4: 5. 70 |
 5: 9. 55. *Phor.* 2: 5. 68 | 2:
 1. 13

INDEX

2. 61 | 4. 7. 16 | 4. 4. 75.
Hec. Pröl. 26 | 2. 27 | 3.
 4. 11, 14 | 3. 7. 11 | 4. 1.
 19 | 4. 4. 70 | 3. 1. 27.
 41.
potestati. And. 4. 2. 8.
Enn. 1. 2. 1.
potestas. Heant. 2. 7. 121.
potestati. Heant. 3. 2. 8.
Hec. Pröl. 7 | 1. 2. 64.
potul. Adel. 2. 2. 7 | 3. 9.
 6. *Phor.* 7. 1. 14 | 3. 1. 26.
Hec. Pröl. 42.
potuius. Phor. 3. 1. 21.
 26.
potuisse. And. 7. 1. 32.
Heant. 2. 3. 20. *Phor.* 3. 6.
 76.
potuisset. Phor. Pröl. 15.
potuit. Enn. 4. 7. 15. *Heant.*
Pröl. 14 | 2. 7. 21. 73 |
 4. 5. 47. *Adel.* 1. 1. 8 |
 4. 12. 29. *Phor.* 1. 1. 7. 11 |
 4. 3. 31 | 3. 1. 15 | 5. 7.
 19.
potus. Hec. 1. 2. 64.
Pröl. And. 1. 1. 14 | 3. 1. 6.
Enn. 1. 2. 73 | 2. 1. 9.
Heant. 12. 3. 77 | 2. 7. 1.
 67 | 3. 1. 47. *Adel.* 2. 1.
 9. *Hec.* 4. 5. 11.
præbent. Heant. 1. 2. 33.
præbet. Adel. 3. 5. 6.
præbet. Phor. 2. 1. 31.
præbucris. Enn. 3. 7. 9.
præbui. Adel. 2. 1. 7.
præbuit. Phor. 3. 1. 12.
præcavere. And. 3. 5. 13.
præcepi. Adel. 3. 9. 6.
præceptum. Adel. 3. 1. 70.
præcidam. Hec. 4. 2. 22.
præcipias. Adel. 3. 7. 87.
præcipio. Heant. 3. 1. 18.
Adel. 3. 3. 1.
præcipuato. Adel. 4. 2. 16.
præcipitem. And. 1. 7. 9 | 3.
Phor. 4. 7. 20.
præcurream. Adel. 2. 3. 5.
præcurre. Enn. 3. 2. 46.
præcurrunt. Hec. 3. 3. 11.
prædia. Phor. 4. 7. 75.
prædicant. And. 3. 1. 4.
 1.
prædicas. Enn. 2. 3. 62 | 3. 1.
 22.
prædicat. Hec. 1. 2. 16.
prædicem. Enn. 3. 5. 17 | 4.
 4. 54.
prædicet. And. 4. 5. 54.
prædict. And. 3. 1. 7. *Phor.*
 4. 7. 13.
prædictio. And. 1. 1. 19.
prædictum. And. 1. 2. 34.

prædixi. Phor. 3. 7. 6.
prædium. And. 1. 1. 75.
prædixit. And. 3. 1. 21.
prædonibus. Enn. 1. 2. 2.
 74.
præfector. Enn. 3. 1. 23.
præfectorum. Enn. 3. 4. 7.
præfinit. Hec. 1. 2. 19.
prægnantem. Hec. 4. 4. 10.
prægnans. Hec. 4. 4. 18.
præ manu. Adel. 5. 9. 23.
præmium. Enn. 3. 9. 27.
Phor. 3. 2. 6. *Hec.* 4. 12.
 8.
præmonstrator. Heant. 3. 1.
 2.
præmonstra. Phor. 3. 2. 12.
præoptares. Hec. 4. 1. 17.
præpedit. Heant. 3. 1. 100.
præponens. Adel. 1. 1. 38.
præpositum. Hec. 4. 2. 7.
præpositum. Enn. 1. 2. 79.
prælagit. Heant. 2. 2. 7.
prædicat. And. 1. 1. 4.
prædicat. And. 1. 1. 1.
 154.
prædixit. Enn. 12. 3. 77. *Adel.*
 1. 1. 48 | 3. 1. 40 | 4. 5.
 34. *Hec.* 4. 4. 81.
prædixit. Phor. 3. 2. 16.
prædixit. And. 3. 1. 20.
prædicte. Enn. 3. 7. 20.
Heant. 3. 4. 19. *Hec.* 4. 4.
 12. 90.
prædicem. Phor. 2. 1. 77.
prædicem. Enn. 4. 6. 12. *Adel.*
 3. 3. 24. *Phor.* 3. 7. 64.
prædicem animo sis. Phor. 3.
 7. 64.
prædicentia. Heant. 3. 3. 12.
Adel. 2. 2. 14. *Phor.* 3. 2. 14.
Hec. Pröl. 24 | 4. 2. 11.
prædicem. Enn. 3. 2. 24.
Adel. 3. 2. 9. *Phor.* 1. 2. 1.
Hec. 4. 1. 16 | 4. 4. 81.
prædixi. Heant. 4. 1. 33.
prædixio. And. 3. 2. 2.
prædixum. Enn. 3. 2. 14 |
Hec. 1. 2. 44.
prædiximus. Hec. 3. 1. 4.
præstas. Enn. 2. 2. 1. *Heant.*
 3. 1. 7. *Phor.* 3. 1. 7.
præstatura dies. Phor. 3. 2.
 19.
præstis. And. 2. 3. 4. *Enn.*
 3. 9. 20. *Heant.* 1. 1. 1.
 120. *Phor.* 1. 5. 77 | 3. 1.
 28.
præstolare. Enn. 3. 6. 5.
 7.
præstet. And. 1. 1. 1. 11. 94.
 95 | 2. 6. 5 | 4. 1. 14 |

4. 1. 14 | 3. 1. 8. *Enn.* 1.
 1. 32 | 3. 7. 64. *Heant.*
 1. 1. 7. 27 | 2. 3. 5 | 4. 1.
 1. 1. *Adel.* 1. 1. 70 | 3. 7.
 20. 61 | 3. 5. 4. *Phor.*
 2. 3. 9. 16 | 3. 2. 3. *Hec.*
 2. 1. 29.
præterea. Enn. 1. 2. 66 | 2.
 3. 87 | 3. 9. 71. *Heant.* 2. 3.
 12 | 3. 10. *Adel.* 2. 2.
 27. 18 | 3. 2. 47 | 3. 17 |
 3. 4. 14 | 4. 12. 2 | 5. 9.
 14. *Phor.* 3. 2. 29. 13.
præterea. And. 2. 2. 32. *Hec.*
 3. 4. 13.
præterea. Phor. 2. 2. 76.
præterea. And. 2. 7. 18.
præterea. Adel. 4. 2. 45.
præterea. Hec. 3. 4. 5.
præterea. Enn. 4. 2. 5.
præterea. Enn. 3. 4. 4.
Phor. 3. 2. 40.
præterea. Adel. 4. 2. 31.
præterea. Adel. 3. 14.
præterea. Adel. 1. 1. 20 |
 3. 3. 60.
præterea. Heant. 1. 1. 8.
 8.
præterea. Adel. 4. 7. 11. *Adel.*
 3. 7. 37.
præterea. Hec. 3. 5. 34 | 4. 4. 24.
præterea. Adel. 3. 8. 21.
præterea. Heant. 3. 1. 76.
præterea. Adel. 3. 2. 36.
præterea. Enn. 3. 2. 23.
 40. *Phor.* 3. 2. 90.
præterea. And. 3. 4. 22. *Phor.*
 3. 7. 14.
præterea. Enn. 3. 7. 25.
Phor. 3. 2. 13 | 3. 8. 80.
præterea. Enn. 3. 2. 35. *Adel.*
 4. 7. 26. *Hec. Pröl.* 77 | 1.
 12.
præterea. Hec. Pröl. 49.
præterea. Heant. 1. 2. 92.
præterea. Heant. 3. 1. 1.
 80.
præterea. And. 2. 2. 16.
præterea. And. 4. 1. 9.
præterea. Phor. 4. 1. 35.
præterea. And. 3. 2. 15. *Enn.*
 4. 6. 10. *Heant.* 1. 1. 12.
Adel. 3. 6. 5. *Hec.* 3. 3. 1.
 1.
præterea. Adel. 2. 2. 17.
præterea. And. 1. 1. 12. 40 |
 1. 1. 12. *Enn.* 1. 1. 2. 31. *Adel.*
 3. 2. 31. *Heant. Pröl.*
 48.
præterea. And. 3. 1. 4.
 4.
præterea. Enn. 3. 9. 11. *Heant.*
 2. 1. 17.

VOCABULORUM.

prima. *Heaut.* 5: 2. 10. *Adel.* *Pro.* 9: 5: 4. 4. *Phor.* 2: 1. 32. *Heu.* 1: 2. 61: 5: 3. 24.
primam. *Adel.* 3: 5. 19. *Adel.* 5: 9. 18. 19.
primarie feminæ. *Phor.* 5: 7. 78.
primacum. *Adel.* 2: 3. 6.
primas. *Phor.* *Pro.* 27.
primo. *And.* 1: 4. 3: 4. 1. 48. *Eun.* 5: 7. 10. *Heaut.* 5: 2. 12. *Adel.* 5: 3. 55. *Phor.* 1: 2. 25. 10: 4: 3. 37. *Heu.* 1: 2. 45: 4: 4. 91.
primos. *Eun.* 2: 2. 17.
primulum. *Adel.* 3: 1. 2: 5: 6. 10.
primi. *Adel.* *Pro.* 27.
primum. *And.* *Pro.* 1: 1: 1. 19. 4: 7. 129: 1: 3. 6: 1: 5. 25: 2: 2. 6: 3: 1. 11: 3: 2. 3: 4. 12: 5: 4. 22. 3: 4. *Eun.* 1: 2. 21. 66: 3: 2. 49: 4: 1. 14: 4: 4. 28: 4: 7. 3: 1: 5: 13: 5: 6. 9: 20: 5: 9. 14: 51. *Heaut.* *Pro.* 1: 2: 3. 23. 33. 60: 12: 4: 1. 2. 2. 4: 4. 2: 1. 10. 21. 43. *Adel.* 3: 2. 16. 18. 40: 4. 7: 4. 45: 4: 2. 1. 9: 4. 5. 53: 5: 8. 6. *Phor.* 5: 8. 63. *Heu.* *Pro.* 14: 1: 2. 102: 4: 4. 55. 94.
primus. *Eun.* 1: 2. 10: 2: 2. 16. *Heaut.* 1: 2. 11. *Adel.* 4: 2. 7. 8. *Phor.* 2: 2. 10.
principia. *Phor.* 2: 2. 32: 3: 1. 15. *Eun.* 4: 7. 11.
principio. *And.* 1: 1. 21: 2: 1. 27: 3: 3. 38: 4: 5. 46. *Eun.* 4: 7. 35: 5: 2. 35: 5: 9. 48. *Adel.* 5: 3. 21. *Phor.* 1: 5. 22: 4: 3. 45. *Heu.* 3: 3. 23. 51.
principium. *Heaut.* 5: 4. 21. *Phor.* 1: 3. 6.
prior. *Eun.* *Pro.* 6. *Adel.* 4: 5. 32. *Phor.* *Pro.* 14: 2: 1. 28 bis: 3: 2. 47: 48. *Heu.* 3: 3. 47.
priorem. *Adel.* 4: 5. 25.
prioris. *Eun.* 1: 2. 7.
pristino. *Heaut.* 3: 2. 19.
pristinum. *And.* 1: 1. 28: 1: 3. 9: 3. 4. 21.
privati. *Phor.* 3: 2. 32.
privatas. *Heaut.* 5: 2. 20.
prius. *And.* *Pro.* 27: 1: 5. 5. 24: 12: 3. 12: 3: 3. 26: 5: 6. 4. *Eun.* *Pro.* 33: 41

1: 1. 5: 2: 2. 15: 3: 4. 10: 4: 4. 31: 4: 7. 19: 5: 9. 37. *Heaut.* 2: 2. 8: 3: 1. 70 bis: 3: 3. 23: 4: 6. 12: 5: 1. 17: 5: 2. 18. *Adel.* 3: 3. 26: 4. 4: 1. 9. *Heu.* 4: 2. 26.
priusquam. *And.* 2: 3. 4. *Eun.* 4: 6. 13. *Adel.* 4: 2. 44. *Phor.* 4: 5. 7: 5: 7. 4: 5. 8. 47: 48: 56. *Heu.* 2: 2. 20: 3: 1. 7. 14: 5: 1. 18.
pro. *And.* *Pro.* 14: 1: 1. 110: 1: 2. 29: 1: 5. 3: 39: 2: 5. 20: 4: 1. 51. *Eun.* 3: 2. 76. 89: 2: 3. 8: 3: 1. 5. 4: 3: 5. 2. 24: 25: 4: 6. 10: 5: 4. 19: 5: 5. 17: 18: 5: 6. 21: 22: 5: 7. 22: 5: 9. 56. *Heaut.* 1: 1. 9. 74: 1: 2. 3: 3: 4. 42: 49: 4: 5. 15: 4: 7. 8: 1: 1. 67. 79. *Adel.* 1: 1. 27: 1: 2. 31: 2: 1. 25. 42: 2. 3. 9: 3: 2. 47: 3: 3. 12. 71: 3: 4. 1: 31: 4: 7. 18. 23: 5: 3. 23: 5: 4. 16: 5: 8. 25. *Phor.* 1: 4. 19: 2: 1. 22. 23: 24: 2: 4. 3: 1. 11: 4: 2. 12: 5: 5. 8: 5: 8. 23. 19. 50. *Heu.* 2: 1. 1. 12. 30: 3: 1. 37: 3: 3. 70: 4: 1. 61: 5: 4. 9.
probe. *And.* 2: 5. 7: 5: 2. 6: 5: 4. 15: 5: 6. 6. *Eun.* 4: 6. 35: 4: 7. 3: *Heaut.* 1: 2. 5: 2: 3. 120: 4: 5. 22: 5: 3. 18. *Adel.* 4: 7. 34 bis. *Phor.* 1: 5. 38: 2: 3. 18: 5: 7. 96: 5: 8. 58.
probes. *Eun.* 2: 3. 51.
probitum. *Adel.* 3: 3. 66.
probos. *Adel.* 3: 4. 59.
probro. *And.* 5: 3. 10. *Phor.* 5: 4. 6.
probum. *Phor.* 1: 5. 29.
procax. *Heu.* 1: 2. 84.
procede. *Eun.* 3: 2. 17.
procedit. *And.* 1: 1. 101. *Adel.* 5: 6. 9.
processit. *And.* 4: 1. 47.
processisti. *Adel.* 5: 9. 22.
proclive. *And.* 1: 1. 51.
proclivi. *And.* 2: 1. 18.
procul. *Eun.* 4: 7. 17. *Adel.* 7: 2. 49: 3: 3. 84.
procutur. *Phor.* *Per.* 7.
prodat. *And.* 2: 1. 13.
prodeambulare. *Adel.* 3: 1. 4.
prodemus. *Heu.* 4: 4. 50.
prodeco. *And.* 1: 1. 88. *Eun.*

5: 7. 4.
prodesse. *Adel.* 5: 9. 11.
prodesse. *Eun.* 3: 1. 55.
prodest. *Eun.* 5: 9. 41.
prodi. *Eun.* 4: 4. 2.
prodidi. *Adel.* 4: 5. 58.
prodidi. *Heaut.* 4: 5. 29.
prodit. *Heaut.* 2: 3. 35. *Phor.* 1: 2. 102.
prodita. *Heaut.* 4: 1. 26.
proditurum. *Heaut.* 3: 1. 70.
producam. *And.* 3: 5. 9.
Adel. 4: 2. 52.
producere. *And.* 4: 1. 24.
producit. *Eun.* 1: 2. 54.
produxe. *Adel.* 2: 2. 22.
produlxi. *Heaut.* 1: 1. 92. *Adel.* 3: 3. 48.
produxit. *Adel.* 3: 2. 16.
profecta. *And.* 4: 6. 19. *Heu.* 1: 2. 11.
profeci. *Phor.* 5: 6. 20.
profecto. *And.* 3: 3. 22. *Eun.* 1: 2. 104: 2: 2. 83: 3: 1. 6: 3: 3. 1: 5: 3: 4: 3. 6. *Heaut.* 3: 1. 11: 4: 1. 1: 4. 8. 15: 5: 7. 2. *Adel.* 1: 1. 3: 1: 2. 67: 3: 4. 64: 5: 6. *Heu.* 3: 1. 40: 3: 3. 19: 5: 2. 15.
profectam. *Phor.* 4: 1. 6.
profectu. *Eun.* 1: 2. 46. *Heaut.* 1: 1. 66. *Phor.* 4: 1. 7. *Per.* 5.
profectu. *Eun.* 2: 2. 49.
profet. *And.* 2: 1. 31. *Heaut.* 5: 1. 2. 41. *Heu.* 2: 2. 2.
profetam. *Adel.* 3: 2. 44. *Heu.* 1: 2. 32.
profetendum. *And.* 3: 2. 38.
profetens. *Phor.* 2: 2. 43.
profetentur. *Eun.* *Pro.* 13.
profetimus. *Adel.* 3: 2. 40.
profetie. *Heu.* 1: 2. 78.
proficiscar. *And.* 3: 4. 21.
proficisci. *Heaut.* *Per.* 6. *Adel.* 2: 2. 16.
proficiscitur. *And.* 5: 4. 37.
proficiscor. *And.* 2: 1. 29.
profiteur. *Eun.* *Pro.* 3.
profueram. *Eun.* 2: 2. 27.
profueris. *Heu.* 5: 4. 76.
profugiet. *Adel.* 3: 3. 11.
profugit. *Heaut.* 3: 3. 17. *Heu.* 3: 5. 13.
profundat. *Adel.* 1: 2. 54.
progeniem. *Phor.* 2: 2. 43.
prognaram. *Phor.* 1: 2. 65.

INDEX

- proh. *And.* 1: 5. 11.
 prohibcant. *And.* 1: 1. 27 |
 3: 3. 36. *Heant.* 5: 4. 15.
Adel. 2: 4. 2. *Hec.* 2: 1.
 10.
 prohibeas. *Eun.* 4: 7. 38.
 prohibebo. *Eun.* 4: 7. 39.
Phor. 2: 2. 78.
 prohibet. *Heant.* 3: 3. 12,
 15. *Hec.* 2: 2. 24.
 prohibui. *And.* 1: 1. 113.
 proin. *And.* 2: 4. 5. *Eun.* 1:
 1. 2 | 1. 2. 26.
 proin. *And.* 4: 2. 24. *Heant.*
 1: 1. 13. *Phor.* 2: 2. 35 |
 4: 7. 67. *Hec.* 2: 1. 21.
 prolatu. *Hec.* 1: 2. 29.
 prolixē. *Adel.* 5: 8. 20.
 prolixius. *Eun.* 5: 9. 52.
Heant. 2: 1. 49.
 prologi. *Hec. Prolog.* 9.
 prologis. *And. Prolog.* 5.
 prologum. *Heant. Prolog.* 11.
Phor. Prolog. 14.
 proloqui. *And.* 1: 5. 21.
Phor. 5: 6. 21. *Hec.* 4: 4.
 24.
 prolubium. *Adel.* 5: 9. 28.
 promercat. *And.* 2: 2. 35.
 promeritus. *Phorm.* 3: 2.
 31.
 promeruit. *Adel.* 2: 1. 47.
 promissi. *Adel.* 5: 8. 17.
 promissa. *And.* 4: 1. 7.
Eun. 2: 3. 18. *Heant.* 4:
 4. 1.
 promissum. *Eun.* 5: 9. 64.
Phor. 3: 2. 28 | 3: 3. 3.
 promissi. *Adel.* 5: 8. 17.
 promitte. *Adel.* 5: 8. 19.
 promittit. *Heant.* 4: 4.
 7.
 promitto. *Phor.* 5: 8. 55. *Hec.*
 5: 2. 35.
 promoveo. *And.* 4: 2. 28.
Hec. 4: 4. 81.
 promoveris. *And.* 4: 1.
 16.
 promoves. *Eun.* 5: 3. 4.
Phor. *And.* 1: 1. 125. *Heant.*
 1: 1. 46. 52. *Adel.* 3: 2.
 9 | 4: 1. 7 | 5: 4. 6.
Hec. Prolog. 22.
 propediem. *Heant.* 1: 1. 108 |
 4: 8. 28.
 propemodum. *And.* 3: 4. 7.
Eun. 1: 2. 123. *Heant.* 5: 5.
 20. *Adel.* 1: 2. 51. *Phor.* 1:
 4. 34.
 propera. *And.* 1: 5. 6 | 4:
 5. 20 | 5: 6. 15. *Heant.*
 2: 3. 9. 33. *Adel.* 3: 2.
 54.
 properans. *And.* 2: 2. 18.
Eun. 2: 2. 60 | 5: 8.
 6.
 properantem. *Adel.* 3: 2.
 7.
 properas. *Phor.* 2: 2. 89.
 properat. *Adel.* 2: 4. 14.
 propero. *Heant.* 4: 4. 22.
Adel. 3: 2. 22. *Hec.* 3: 3. 11 |
 5: 3. 10.
 properent. *Eun.* 3: 5. 35.
 propero. *And.* 5: 4. 49. *Phor.*
 5: 6. 5.
 propino. *Eun.* 5: 9. 57.
 propinquā. *Heant.* 1: 1. 1.
 propinquo. *Eun.* 5: 6. 1.
 propius. *Adel.* 3: 2. 2 | 4: 2.
 41. *Hec.* 3: 1. 36.
 propria. *Phor.* 5: 5. 2.
 proprius. *And.* 5: 5. 4.
 proprior. *Heant.* 5: 2. 35.
Phor. 5: 3. 25.
 proprium. *And.* 4: 3. 1.
 propter. *And.* 1: 1. 128 |
 1: 5. 36 | 2: 6. 8. *Eun.* 2:
 3. 76. 81 | 4: 6. 6 | 5: 6.
 29. *Heant.* 1: 1. 59 | 1: 2.
 15 | 2: 3. 16. 18 | 3: 1.
 25. *Adel.* 2: 1. 15 | 4: 2.
 37 | 4: 3. 9. 16 | 5: 9. 35.
Phor. 4: 5. 46. 47 | 2:
 2. 69 | 3: 1. 5 | *Hec.* 2: 3.
 2 | 3: 1. 4 | 4: 2. 2 | 4:
 4. 55 | 5: 1. 3 | 5: 3.
 35.
 propterea. *And.* 1: 1. 11 | 2:
 5. 3 | 3: 4. 5 | 4: 1. 29 |
 4: 2. 10 | 5: 5. 3. *Eun.*
 5: 2. 40. *Hec.* 1: 1. 6 |
 1: 2. 31 | 4: 4. 89 | 5: 4.
 31.
 propulsabo. *And.* 2: 3. 21.
 prorsum. *Eun.* 2: 2. 23 |
 2: 3. 13. 40 | 4: 5. 23 |
Adel. 5: 3. 58. *Phor.* 5:
 7. 87. *Hec.* 3: 1. 35.
 prorsus. *And.* 2: 6. 4 | 3:
 2. 30. *Eun.* 5: 9. 52.
Heant. 1: 1. 88. *Adel.* 3:
 2. 26 | 4: 2. 11 | 4: 7.
 44 | 5: 0. 39. *Hec.* 3: 4.
 30 | 4: 4. 31.
 prorunt. *Eun.* 3: 5. 51.
 prospectum. *Heant.* 2: 4. 11 |
 4: 1. 25.
 prosperē. *Phor.* 5: 7. 2.
 prosperi. *Heant.* 5: 2. 8.
 prosperexi. *Adel.* 4: 5.
 55.
 prospice. *Adel.* 3: 2. 36.
 prospicere. *Eun.* 4: 6. 24.
Adel. 3: 3. 34 | 4: 1.
 34.
 prospici. *Hec.* 4: 1. 46.
 prospiciam. *Adel.* 4: 2. 50.
Phor. 5: 8. 47.
 prospiciis. *Phor.* 5: 2. 17.
 prospiciunt. *Phor.* 5: 1. 8.
 prorsum. *And.* 4: 1. 33.
 profis. *Eun.* 5: 5. 23.
 profit. *Heant.* 4: 1. 30.
Hec. 5: 1. 16 | 5: 2. 29.
 profum. *Eun.* 2: 2. 27.
Heant. 5: 1. 21.
 protēlet. *Phor.* 1: 4. 36.
 proteivē. *Heant.* 4: 4. 1.
Hec. 3: 5. 53.
 proterruisti. *Heant.* 3: 1.
 37.
 protervitas. *Heant.* 4: 6.
 10.
 protervos. *Heant.* 3: 3.
 16.
 protinus. *Phor.* 1: 4. 13.
 providere. *Heant.* 1: 1. 64.
 providentur. *And.* 1: 3. 3.
Phor. 1: 4. 5.
 provideram. *And.* 1: 2.
 12.
 provincia. *Heant.* 3: 2. 5.
 provinciam. *Phorm.* 1: 2.
 22.
 proviso. *And.* 5: 5. 1. *Eun.*
 3: 1. 4. *Adel.* 5: 6. 1.
 provisum. *Phor.* 5: 2. 14.
 provocat. *Adel.* 5: 4. 24.
 provocemus. *Eun.* 3: 1. 52.
 provolvam. *And.* 4: 5.
 38.
 proxima. *Phor.* 2: 2. 69.
 proximo. *Heant.* 1: 1. 2.
Phor. 2: 2. 71. *Hec.* 3: 2.
 6.
 proximos. *Heant.* 5: 2. 13.
 proximus. *And.* 4: 1. 11.
Adel. 4: 5. 17.
 proxumam. *Heant.* 4: 4.
 10.
 proxumi. *Phor.* 1: 2. 75. *Hec.*
 1: 2. 49.
 proxumis. *Eun.* 2: 3. 38.
 proximum. *Phorm.* 5: 6.
 52.
 proxumus. *Adel.* 5: 8.
 34.
 prudens. *Eun.* 1: 1. 27.
 psaltia. *Adel.* 3: 3. 35.
 52 | 3: 4. 5 | 4: 7. 6. 25.
 41 | 5: 9. 10.
 psaltiam. *Adel.* 3: 4. 30 |
 4: 2. 19 | 4: 3. 91 | 4: 4. 6 |
 5: 3. 56.
 publice. *Eun.* 2: 2. 59. *Adel.*
 3: 3. 89.
 publicus. *Phor.* 5: 7. 85.
 publicum. *Phor.* 2: 2. 65.
 pudebat. *Adel.* 2: 4. 10.
Hec. 3: 3. 8.
 pudens. *Hec.* 1: 2. 90.
 pudet. *Adel.* 4: 7. 36.
 pudere. *Phor.* 5: 8. 51.
 pudet. *And.* 4: 1. 13. *Eun.*
 5: 2. 58. *Heant.* 2: 3. 19 |
 3: 3. 15. 20 | 5: 4. 18,
 21. *Adel.* 1: 2. 4 | 2: 2.

VOCABULORUM.

37 | 3: 4. 39 | 4: 5. 49.
Phor. 3: 2. 40 | 4: 3. 39.
Hec. 2: 1. 34 | 5: 2. 26.
pudentis. Heant. 1: 1. 68.
pudicitiam. And. 1: 5. 54.
pudicum. Hec. 1: 2. 77.
pudor. And. 1: 5. 28. 45 | 4:
1. 6. Adel. 2: 4. 10.
pudore. Adel. 1: 1. 32.
pudoti. Hec. 1: 2. 47.
pudotis. And. 5: 3. 7.
puduit. Heant. 5: 4. 20. A-
del. 4: 5. 56.
puella. Heant. 4: 1. 38. Hec.
2: 1. 34.
puellam. Eunn. 1: 2. 29. He-
ant. 4: 2. 14.
puellulam. Eunn. Per. 7. Phor.
1: 2. 31.
puer. And. 1: 1. 57 | 4: 5.
3. 9 | 5: 1. 14. Eunn. 4: 1.
10. Adel. 4: 7. 10 | 5: 3.
17. Phor. 1: 1. 16 | 1: 2.
102 | 5: 6. 23. Hec. 4: 4.
27. 97 | 5: 2. 2.
puer cireus. And. 3: 2. 6.
pueri. Hec. 3: 1. 30. 32 | 4:
1. 2.
puerile. And. 2: 6. 18.
puerili. Phor. 5: 7. 56.
pueris. Heant. 2: 1. 2. Adel.
3: 4. 48 | 5: 9. 5. Hec. 3:
2. 24 | 3: 4. 0.
pueritia. Heant. 1: 2. 3.
puero. And. 5: 6. 8. Adel. 3:
37 | 4: 1. 21. Phor. 1: 1.
14. Hec. 4: 4. 46. 104 |
5: 2. 3.
puerperae. And. 3: 2. 10.
puerperam. Adel. 5: 7. 23.
pueruli. Phor. 5: 7. 56.
puerulum. And. Per. 9.
puerum. And. 2: 2. 21 | 2: 3.
26 | 3: 2. 27. 35. 36 | 4:
3. 7 | 4: 5. 20. 24. 34. 4:
37. Eunn. Pro. 30. Adel. 3:
2. 35 | 4: 2. 24 | 4: 5. 24.
Hec. 4: 1. 17. 48. 56. 61 |
4: 4. 16. 17. 61. 77. 82. 86 |
5: 1. 7. 23.
pugilem. And. 2: 2. 22.
pugilum. Hec. Pro. 33.
pugnam. Hec. 3: 2. 60.
pugnare. Hec. Pro. 41.
pugnare. Eunn. 4: 7. 2.
pugnans. Eunn. 3: 2. 29.
pugnaueris. Adel. 5: 3. 57.
pugnus. Adel. 4: 2. 19.
pugnos. Phor. 5: 7. 97.
pugnus. Adel. 2: 1. 17.
pulchra. Phor. 1: 2. 54.
pulchram. Eunn. 2: 3. 4.
pulchre. And. 2: 3. 82 | 3: 1.
26 | 4: 5. 2. Heant. 2: 3.
92 | 3: 1. 41. Adel. 3: 3.
27 | 5: 9. 22. Phor. 3: 3 |

5: 8. 58.
pulcherrimum facinus. Phor.
5: 6. 29.
pulchritudinem. Phor. 1: 2.
55.
pulpamentum. Eunn. 3: 1. 36.
pultare. Heant. 3: 1. 1. Adel.
4: 4. 23.
pultat. Heant. 2: 3. 34.
pultavit. Adel. 4: 5. 3.
pura oratio. Heant. Pro. 46.
purga. Adel. 3: 3. 22.
purgando. Hec. 2: 2. 12.
purgare. Adel. 4: 3. 17.
purgat. Phor. 5: 8. 46. Hec.
Per. 10.
purgatio. Heant. 4: 1. 12.
purgatum. Hec. 5: 4. 31.
purgem. Adel. 4: 4. 23. Phor.
1: 4. 9.
purges. Adel. 2: 1. 8.
purgo. Eunn. 3: 1. 41.
puta. And. 1: 1. 2. Heant. 1:
1. 26.
putabam. And. 1: 1. 65. 86.
putabas. Adel. 5: 3. 24.
putabit. Heant. 3: 1. 76.
putant. Eunn. 5: 5. 23. Heant.
4: 5. 50. Adel. 1: 1. 13 |
4: 3. 3.
putare. And. 5: 5. 2. Eunn. 4:
1. 9.
putatis. Adel. 5: 4. 4.
putas. And. 1: 1. 114 | 4: 1.
47. Eunn. 4: 7. 43. Heant.
4: 4. 19 | 5: 1. 39 | 5: 2.
37. Hec. 2: 1. 17 | 4: 4.
60 | 5: 4. 13.
putasti. Phor. 4: 5. 6.
putat. Heant. Pro. 21 | 5: 1.
29. Adel. 1: 2. 19 | 3: 3.
28. Hec. 3: 5. 49.
putato. Adel. 5: 3. 31. Phor.
2: 2. 77.
putavi. And. 4: 3. 2. Heant.
3: 3. 46.
putavit. Heant. 1: 1. 63. A-
del. 2: 3. 9.
putem. Phor. 5: 8. 33.
putemus. Adel. 5: 3. 10.
putent. Eunn. 2: 5. 2. 94. Adel.
5: 9. 29. Hec. 3: 3. 39.
putes. Adel. 2: 2. 28.
putet. And. 5: 5. 1. Phor.
Pro. 21.
puto. And. 2: 1. 30. Eunn. 3:
2. 36 | 4: 1. 4. 5. 4. 8 |
5: 9. 51. Heant. 1: 1. 5.
25. 99 | 4: 3. 2. 17. 27.
Adel. 2: 1. 54. Phor. 3: 3.
12. Hec. 4: 3. 19.
pyreo. Eunn. 5: 4. 1.
pyrus. Eunn. 4: 7. 13.
pythias. Eunn. 3: 2. 47 | 4:
2. 14 | 4: 3. 13 | 4: 4. 5 |
4: 5. 4 | 4: 6. 14 | 5: 2.

33. 62. 70 | 5: 5. 5. 10.
pythando. Heant. 3: 1. 43.

Qua. And. 1: 2. 13 | 5: 4.
6. Eunn. 1: 2. 19 | 2: 3.
22 | 3: 5. 26 | 5: 5. 16 | 5:
8. 1. Heant. 1: 1. 35 | 4: 1.
36 | 4: 6. 22. Adel. 2: 1.
25 | 1: 3. 33 | 4: 5. 36. 519
56. 57. Phor. 1: 4. 15 | 1:
5. 41. 68 | 3: 3. 32 | 4: 5.
1 | 5: 7. 94. Hec. 1: 1. 16 |
3: 2. 25 | 3: 3. 4 | 3: 5. 63 |
4: 1. 4. 40. 54.
qua fiducia. And. 3: 5. 7.
quadripedem. And. 5: 2. 24.
quæ. And. 1: 1. 95 | 1: 2. 12.
24 | 1: 3. 31 | 5: 5. 26. 38 |
2: 2. 18 | 3: 3. 16. 19 | 3:
2. 11 | 3: 4. 12. 20 | 4: 5.
1. 8. 54 | 4: 6. 2. 15 | 5:
4. 1. 17. 51. 20 | 5: 6. 8.
12. Eunn. Pro. 18. 43 | 1:
2. 12. 20. 27 | 1: 2. 21. 40
519. 81. 119 | 2: 2. 11. 879
91. 98 | 2: 3. 8. 55. 57 |
3: 1. 6 | 3: 2. 14. 24. 39 |
6: 3. 13 | 3: 5. 33 | 4: 1.
6 | 4: 4. 22 | 4: 7. 20 |
1: 1. 23 | 5: 2. 33 | 5: 4:
12. 14 | 5: 5. 4. 5. 9 |
5: 7. 3. 11 | 5: 9. 16. 20.
31. Heant. Pro. 2. 6. 7.
44 | 1: 1. 24. 104 |
1: 2. 3. 18 | 2: 1. 4
519. 81. 2. 2. 3. 10.
23. 29. 43. 46. 47.
122 | 2: 4. 6 | 3: 1. 35 | 3:
2. 40. 44 | 3: 3. 9. 43 |
4: 3. 2 | 4: 4. 23 | 4: 5:
26 | 4: 8. 11. 14 | 5: 1. 4.
11. 44. 81 | 5: 2. 10. 20.
23. 35. 56 | 5: 3. 6 | 5: 5. 21.
Adel. 1: 1. 5. 10. 28 | 1: 2.
6. 61 | 2: 1. 37. 40 | 2:
2. 17. 22 | 3: 2. 11. 46 | 3:
5. 61. 73. 76 | 3: 4. 8 | 4:
1. 14 | 4: 2. 16 | 4: 3. 8.
21. 13 | 4: 4. 13 | 4: 5:
46. 72 | 4: 7. 25 | 5: 3.
29. 40 | 5: 4. 3. 4. 15:
9. 6. 27. 28. 35. Phor. 1:
2. 29. 80 | 1: 4. 3. 5 | 2:
2. 77. 86 | 2: 3. 9. 23 | 4:
3. 7. 42. 50. 71. 72.
73 | 4: 4. 29 | 5: 1. 5. 519.
10. 24. 28. 31 | 5: 3 | 3:
5: 6. 5. 76 | 5: 7. 21. 56.
77 | 5: 8. 61. Hec. 1:
2. 10. 20. 22. 46. 42.
62. 87 | 2: 1. 18. 3. 16.
17. 20. 33. 44 | 2:

INDEX

2. 2, 22, 24 | 2. 3, 2 | 3:
2. 12, 21, 25, 27 | 3:
2. 16 | 3: 2. 3, 31, 32, 26
4 | 3: 2. 27, 26, 46 | 4:
2. 20, 42 | 4: 1. 3 | 4:
4. 41, 52, 66, 77 | 5: 1.
8.
quocumque. *And.* 1: 5. 26.
quodam. *And.* 1: 1. 42. *Enn.*
1: 5. 16. *Heaut.* 2: 3. 15 |
1: 3. 39. *Adel.* 4: 5. 13.
Phor. 1: 2. 39.
quemam. *Heaut.* 2: 3. 31.
quemque. *And.* 3: 2. 1. *Hec.* 3.
1. 26 | 4: 2. 27.
queram. *And.* 2: 2. 6. *Enn.*
2: 3. 2 | 3: 4. 6 | 3: 5. 8 |
4: 3. 13. *Adel.* 3: 3. 5.
Phor. 3: 4. 23. *Hec.* 5: 1.
34.
queras. *Heaut.* 4: 1. 45 |
4: 4. 23.
queratui. *Heaut.* 4: 1. 49 |
4: 5. 42.
quere. *Eun.* 4: 7. 40. *Heaut.*
3: 2. 21. *Adel.* 1: 4. 16 |
1: 3. 27. *Hec.* 1: 1. 20.
queretam. *And.* 1: 1. 61 | 3:
9. 1. *Enn.* 1: 6. 35. *Heaut.*
4: 8. 3. *Adel.* 3: 4. 15.
Phor. 3: 1. 8.
queretab. *Eun.* 5: 6. 30. *Phor.*
4: 2. 5.
querendo. *Heaut.* 4: 2. 8.
Adel. 5: 4. 15.
querens. *Heaut.* 1: 1. 87.
querere. *And.* 2: 2. 5. *Enn.* 2:
2. 30 | 3: 10. *Heaut.* 2: 1.
38 | *Phor.* 1: 2. 15 | *Hec.* 2:
1. 16.
queretret. *Phor.* 1: 5. 65.
queret. *And.* 2: 3. 24. *Phor.*
1: 2. 1. *Hec.* 1: 2. 1. 3
4.
quaris. *And.* 3: 3. 4 | 5: 4.
5. 30, 43. *Enn.* 1: 1. 16 |
4: 5. 7. *Heaut.* 1: 1. 10 |
1: 4. 16.
quarii. *Eun.* 3: 5. 10 | 5: 7.
5. *Adel.* 2: 4. 1 | 4: 2. 4.
quarians. *And.* 1: 1. 43.
queritare. *Adel.* 3: 3. 9.
querit. *Eun.* 3: 3. 17.
querio. *Adel.* 2: 4. 2.
quero. *An.* 2: 2. 8 | 4: 7.
60 | 4: 12. 14 | 5: 4. 41.
Heaut. 1: 1. 81 | 4: 1. 9.
Adel. 4: 2. 2 | 4: 17. 2. *Phor.*
3: 3. 21 | 5: 6. 13.
quorum. *Heaut.* 4: 3. 74.
Phor. 3: 3. 23.
quosivi. *And.* 1: 2. 64, 87.
quosio. *And.* *Pro.* 8 | 1: 2.
33 | 2: 1. 21. *Enn.* 2: 1. 62 |
2: 3. 14 | 3: 1. 24 | 3: 2.
33 | 3: 5. 14 | 5: 2. 38.

Heaut. 1: 1. 31, 40 | 3: 1.
21, 96 | 3: 2. 26 | 3: 3. 1.
22 | 4: 3. 40 | 4: 4. 14 |
4: 8. 7 | 5: 2. 1. 18 | 5: 5.
8. *Adel.* 2: 1. 16 | 2. 2. 39 |
2: 4. 21, 23 | 3: 1. 11 | 3:
4. 42, 45 | 3: 3. 22 | 5:
8. 4. *Phor.* 1: 2. 91 | 2: 2.
66 | 4: 1. 7 | 4: 3. 40 |
65 | 5: 7. 42. *Hec.* *Pro.* 8 |
4: 2. 12 | 4: 4. 10 | 5: 2.
20 | 5: 3. 5.
quasi. *Hec.* 5: 1. 9 | 5: 1.
38.
quatu. *Hec.* 5: 1. 30.
quatum. *And.* 1: 1. 52. *He-*
aut. 4: 1. 27. *Adel.* 2: 1.
52.
quatum maximum. *Heaut.*
Pro. 4: 1.
quatus. *Eun.* 2: 2. 5, 22.
quale. *Heaut.* 2: 4. 4.
qualem. *Eun.* 4: 6. 20.
qualis. *And.* 3: 2. 23. *Phor.* 5:
9. 43. *Hec.* 5: 1. 40.
quam. *And.* *Pro.* 8, 21 | 1: 1.
1. 100, 103, 109. 116 |
2: 4. 30 | 3: 7. 7 | 3: 19.
31 | 3: 1. 9. 11, 27, 34 |
2: 5. 16 | 3: 2. 40 | 3: 1.
35, 26 | 4: 3. 14 | 4: 5. 14 |
4: 6. 3, 16 | 5: 1. 6, 18 |
5: 6. 4. *Eun.* *Pro.* 12 | 2:
1. 18, 21, 29, 32 | 2: 2.
47, 80, 94, 96, 98, 99 |
2: 1. 5 | 2: 2. 4. 44 | 2:
1. 2, 41 | 3: 1. 3 | 4: 2. 20 |
3: 3. 11, 13, 21 | 3: 5. 9.
15, 18 | 4: 1. 2 | 4: 3. 11 |
4: 4. 23, 50 | 4: 5. 2, 5 |
4: 6. 12, 13, 22, 24 | 5:
2. 9, 16, 57 | 5: 4. 3, 16 |
5: 5. 21 | 5: 8. 1 | 5: 9. 33.
Heaut. *Pro.* 15, 27,
50, 52 | 1: 1. 8. 17, 64 |
1: 2. 10, 21 | 2: 1. 1, 10 |
2: 2. 8 | 2: 3. 11, 18, 27,
36, 117, 127, 129, 130,
134 | 3: 1. 34, 41, 60,
66, 71, 101 | 3: 7. 23 |
3: 4. 25 | 4: 2. 25, 41,
46, 51 | 4: 3. 3, 9 bis, 23 |
4: 4. 9, 18, 19 | 4: 5:
16 | 4: 6. 3, 4, 10, 13,
15 | 4: 7. 11 | 4: 8. 17,
27 | 5: 3. 4, 61, 69 | 5:
2. 16 | 5: 3. 7, 20 | 5: 4:
20, 21 | 5: 5. 16, 21. *Adel.*
Pro. 3 | 1: 1. 6, 14, 33,
50 | 2: 2. 11, 29, 69 | 2:
1. 32 | 2: 2. 27, 32 | 2: 4:
6 | 3: 1. 8 | 3: 2. 11, 44,
45 | 3: 3. 4, 68, 90 | 3:
4. 52, 56 bis | 3: 5. 6 | 4:
1. 9, 16. 18 | 4: 2. 27 | 4:
3. 4 | 4: 5. 52, 67, 71 | 5:

3. 43, 61 | 5: 4. 13 | 5: 6.
1 | 5: 7. 3 | 5: 13. 3, 9.
Phor. *Pro.* 10, 11, 16 | 1:
1. 7 | 1: 2. 61 | 1: 3. 9, 26 |
1: 4. 14 | 1: 7. 4 | 2: 3.
30 bis | 2: 2. 24, 61 bis, 91 |
2: 3. 19 | 2: 16, 16, 39 |
3: 3. 32 | 4: 1. 18 | 4: 2:
2, 8 | 4: 3. 13 | 4: 3. 17 | 5:
4: 4. 9 | 4: 5. 31 | 5: 2.
10 | 5: 3. 14, 25, 31 | 5:
5: 4. 2 | 5: 5. 10 | 5: 6. 21
5: 7. 24, 32. *Hec.* *Pro.* 26,
31 | 1: 1. 12 | 1: 2. 16, 16,
71, 73, 111 | 2: 1. 20, 16,
42 | 2: 2. 17, 18, 19 |
3: 1. 30 | 3: 1. 2. 17 |
3: 4. 3, 11, 14 | 3: 2:
5. 3, 4, 22 | 4: 1.
19, 25, 26, 38 | 4: 2:
2. 35, 30 | 4: 4. 12, 24,
25, 62, 63 | 5: 1. 3, 15,
41 | 5: 2. 28 | 5: 3. 21, 30 |
5: 4. 40.
quamdudum. *And.* 5: 2. 9.
Eun. 4: 4. 30.
quamobrem. *And.* 5: 5. 15 |
2: 3. 8 | 4: 1. 38 | 4: 4:
6 | 5: 1. 18. *Enn.* 1: 2. 65,
68 | 2: 1. 5, 10 | 3: 2. 68 |
5: 6. 31. *Heaut.* *Pro.* 10 |
2: 5. 95, 96 | 3: 1. 27 | 4:
4. 33 | 4: 5. 27, 52 | 5: 1.
24, 56, 71 bis | 5: 3. 5. 4
Adel. 3: 3. 80 | 4: 2. 21 | 4:
3. 2 | 4: 5. 31 | 5: 4. 31
Phor. 1: 5. 11 | 2: 2. 72 |
3: 3. 17 | 4: 4. 4. 21 |
5: 3. 15 | 5: 6. 21, 24 | 5:
8. 31, 36. *Hec.* 2: 1. 8 | 3:
1. 39 | 3: 1. 22 | 3: 5. 43 |
4: 1. 15, 47 | 4: 4. 38,
74, 76 | 5: 2. 24.
quamprimum. *And.* 2: 2. 15.
Eun. 5: 9. 11. *Adel.* 2: 4.
18 | 5: 6. *Hec.* 3: 1. 44.
quamquam. *Heaut.* 1: 1. 1.
quamvis. *Adel.* 2: 4. 15. *He-*
aut. 4: 1. 25.
quandam. *And.* 3: 3. 15. *Eun.*
1: 5. 16 | 5: 5. 15. *Heaut.*
3: 3. 36. *Phor.* 1: 2. 31, 45 |
5: 7. 48.
quando. *And.* 4: 6. 10, 25.
Eun. 3: 1. 14, 47, 51, 77,
60 | 4: 4. 30. *Heaut.* 2: 2.
9. *Adel.* 2: 1. 3, 48, 53 |
2: 4. 21 | 3: 1. 9 | 3: 2. 49 |
3: 3. 80 | 4: 5: 37 | 5:
3. 16 | 5: 4. 24. *Phor.* 2:
2. 58 | 3: 8. 10, 50. *Hec.*
1: 2. 106 | 1: 4. 1 | 3: 5.
27, 62 | 4: 3. 21 | 4: 4:
81.
quandoquidem. *And.* 3: 2. 7 |
3: 5. 2. *Eun.* 2: 3. 8. *Adel.*
4: 5.

VOCABULORUM.

4: f. 6 | f. 8. 33. *Phor.* 2: 2. 78. *Hec.* 3: f. 42.
quantum. *Eun.* 1: 2. 92.
Heant. 1: 2. 17 | 2. 3. 15. *Adel.* 2: 1. 11. *Hec.* 1: 2. 76.
quanta. *Heant.* 2: 3. 9. *Phor.* 2: 3. 1. *Hec.* 3: 4. 36.
quanta *quanta* *hac* *mea* *pau-*
peritas *et* *Phor.* 3: 7. 10.
quantum. *Eun.* 3: 4. 3. *He-*
aur. 3: 1. 72. *Hec.* 3: f. 3.
quantis. *And.* 4: 1. 26. *Eun.* 4: 6. 17. *Heant.* 3: 2. 17.
quant. *Eun.* 1: 1. 30 | 4: 7. 21 | f. 6. 14. *Heant.* 1: 1. 103. *Adel.* 2: 2. 4 | f. 9. 20.
quantis. *And.* 4: 1. 25. *Phor.* 3: 6. 1.
quantivis. *And.* 3: 2. 15.
quanto. *And.* 2: 1. 7. *Eun.* 3: 1. 63 | 3: 1. 4. f. 3.
Heant. 3: 1. 15. 101 | 4: 1. 32. *Adel.* 3: 2. 23. *Phor.* 1: 1. 12 | 1: 2. 8.
quantum. *And.* 1: 3. 2 | f. 2. 4 | 3: 3. 47 | 4: 2. 28 | 4: 3. 17 | f. 2. 20. *Eun.* 1: 2. 67 | 2: 3. 84 | 4: 1. 11 | f. 1. 20 | f. 2. 5. *Heant.* *Phor.* 1: 14 | 1: 1. 10 | 3: 3. 31 | 4: 3. 4. 4. 25 | 4: 6. 6 | f. 2. 31 | f. 3. 10. *Adel.* 3: 2. 31 | 4: 3. 67 | 4: 7. 25 | f. 7. 11. *Phor.* 1: 2. 3 | 1: 5. 17 | 3: 1. 18 | 3: 2. 4 | 4: 3. 33. 2. 69 | 4: 5. 10 | f. 6. 13 | f. 7. 31. 94.
quantus. *Adel.* 3: 3. 40 *bis*.
quapiam. *Eun.* 3: 2. 34.
quapropter. *And.* 1: 1. 136 | 4: 2. 32. *Heant.* 1: 2. 14 | 2: 3. 116. *Adel.* 4: 3. 17. *Hec.* 3: 1. 31 | f. 1. 7.
quaque. *And.* 3: 3. 9.
quare. *Eun.* *Phor.* 11. 42 | 2: 3. 75. *Heant.* *Phor.* 26. *Adel.* 3: 3. 20. *Hec.* 3: 22.
quas. *And.* 3: 26 | 1: 1. 6. 20. *Eun.* 1: 1. 32. 98 | 2: 3. 20 | 4: 3. 10. *Heant.* 2: 1. 3 | 4: 4. 2 | 4: 7. 8. *Phor.* *Phor.* 4: f. 4. 3 | f. 5. 7. *Hec.* *Phor.* 14.
quasi. *And.* 1: 1. 17 | 2: 2. 35 | 3: 6. 3 | 3: 2. 19. 22 | f. 3. 32. 17 | f. 3. 3. 10. *Eun.* 2: 1. 31 | 2: 2. 8 | 3: 1. 15 | 4: 4. 18 | 4: 6. 7 | f. 2. 21 | f. 7. 23. *Heant.* 1: 1. 13 | 2: 3. 77. 113 | 3: 1. 26 | 4: 3. 42. *Adel.* 2: 3. 16 | 2: 4. 7 | 1: 1. 3 | 4: 2. 23 | 4: 7. 21 | f. 1. 13 | f. 8. 18. *Phor.* 1: 2. 22 | 2: 2.

Terenius.

35. 41. *Hec.* 1: 2. 35.
quater. *Eun.* 2: 3. 66.
que. *And.* 3: 4. 33. *Eun.* 1: 2. 13 | 2: 2. 90 | 2: 3. 9. 10 | 3: 1. 20 | 3: 1. 1. *Adel.* 1: 1. 30 | 3: 3. 38 | 4: 3. 29. *Phor.* 3: 1. 6 | f. 3. 16 | 4: 1. 19. *Hec.* *Phor.* 36 | 3: 3. 21. 28. 40. 18 | 4: 2. 6 | 4: 4. 73 | f. 1. 23. 31 | f. 2. 32.
queam. *And.* 1: 1. 16 | 3: 3. 47. *Adel.* 4: 7. 19.
queas. *And.* 1: 1. 43. *Eun.* 1: 1. 29.
queat. *And.* 2: 3. 20. *Heant.* 3: 1. 44 | 3: 2. 43. *Hec.* 1: 2. 32.
quem. *And.* 1: 1. 134. 137 | 2: 2. 4 | 2: 6. 22 | 4: 1. 13 | 4: 3. 4 | 4: 6. 6 | f. 2. 21 | *Eun.* *Per.* 4: 2. 2. 32 | 2: 3. 31 | 3: 1. 23. 33. 99 | 4: 2. 36 | f. 3. 42 | 4: 3. 8 | 4: 4. 9. 20. 27 | 4: 6. 13 | f. 5. 6. 7 | f. 6. 5. 7. 13 | f. 9. 30. *Heant.* 1: 2. 28 | 3: 1. 13 | 3: 2. 19 | 3: 3. 14 | 4: 1. 1. *Adel.* 1: 1. 47 | 1: 2. 4. 3. 5. 16 | 2: 3. 8 | f. 3. 17 | 4: 1. 31 | 4: 2. 24 | f. 3. 22. *Phor.* *Phor.* 16. 29. 34 | 1: 4. 19. 38 | 2: 2. 20. 3. 43 | 4: 3. 75 | f. 1. 1. 17 | f. 6. 13. *Hec.* 2: 2. 18 | 3: 3. 48 | f. 3. 4. 1. 9 | 4: 3. 1. 4 | 4: 4. 17. 48 | f. 3. 14 | f. 4. 6.
quemnam. *And.* 3: 2. 4.
quemquam. *And.* 1: 1. 11.
Eun. 1: 2. 16 | 2: 3. 32 | f. 5. 19. *Adel.* 1: 1. 13. *Phor.* 3: 7. 84.
quenvis. *Heant.* 3: 1. 61. *Adel.* 1: 2. 43.
quemque. *Hec.* 1: 1. 8.
quendam. *And.* 2: 2. 19. *Eun.* 2: 2. 31 | f. 6. 12. *Heant.* 2: 3. 124 | 3: 2. 15.
quenquam. *Eun.* 1: 2. 121.
Heant. 1: 39. *Hec.* 3: 2. 7 | f. 3. 7.
quco. *Adel.* 3: 3. 69 | 4: 7. 20. *Phor.* 3: 3. 4. *Hec.* 3: 4. 29 | 4: 4. 11.
quetr. *Adel.* 3: 3.
qui. *And.* *Phor.* 6. 110. 116 | 1: 1. 26. 66. 79. 80. 116. 121. 123. 140 | 1: 2. 6. 20 | 1: 3. 6. 7. 27 | 2: 1. 2. 3. 34. 35 | 2: 7. 21 | 3: 28. 33. 43 | 3: 4. 5. 10. 21 | 3: 5. 1. 7. 3. 4. 4. 1. 22 | 4: 2. 1. 4 | 4: 3. 10. 11. 32 | f. 2. 14 | f. 3. 21 | f. 4. 16. 25. 32. 38 | f. 5. 6. 15. *Eun.* *Phor.* 1: 4. 7. 12. 36 | 1: 1. 21 | 1: 2. 40. 41. 43 | 2: 1. 1.

22 | 2: 2. 11. 42. 53 | 2: 3. 7. 9. 10. 11. 14. 17. 80 | 3: 1. 10. 42 | 3: 2. 27. 33. 37 | 3: 3. 6. 11. 41. 58 | 4: 3. 4. 15. 17 | 4: 4. 10 | 4: 6. 7. 19 | 4: 7. 7. 9. 10. 12 | f. 1. 8 | f. 2. 27 | f. 3. 2. 3. 11 | f. 5. 2 | f. 7. 20 | f. 8. 15. *Heant.* 3: 29. 31. 43 | 1: 1. 69. 90. 113 | 1: 2. 3. 20. 21. 24. 30 | 2: 1. 2. 7 | 2: 3. 19. 60. 121 | 3: 1. 83 | 3: 2. 21. 26 | 3: 3. 1. 4 | 3: 4. 32. 41 | 4: 5. 30 | 4: 8. 14 | f. 1. 12. 24. 40. 75. 79 | f. 2. 5. 13. *Adel.* *Phor.* 3. 13. 14. 19 | 1: 1. 2. 30. 44. 4. 11. 12. 19. 47 | 2: 1. 25. 43 | 2: 2. 7. 12. 3. 9 | 3: 1. 1. 3. 2. 19. 34. 31 | 3: 4. 14 | 4: 2. 28 | 4: 3. 31 | 4: 4. 30 | 4: 5. 3. 74 | 4: 7. 5. 32 | f. 3. 14. 39. 66 | f. 4. 27 | f. 6. 31 | f. 7. 5. 7 | f. 8. 9. 17 | f. 9. 38. *Phor.* *Phor.* 4. 12. 17. 27 | 1: 1. 7 | 1: 2. 49. 19. 73. 79. 80. 90. 94 | 1: 3. 11. 4. 9. 18 | 1: 5. 46. 49. 81 | 2: 3. 16. 17. 116. 31 | 2: 3. 7. 9. 34. 40. 49. 50 | 2: 3. 21 | 3: 1. 7 | 3: 2. 3. 48 | 3: 3. 4. 1. 8. 10 | 4: 3. 13. 14. 50 | 4: 3. 9 | f. 1. 10. 26 | f. 2. 5. 6 | f. 3. 16 | f. 5. 12 | f. 6. 4. 13. 15. 16 | f. 7. 13. 22 | f. 8. 1. 4. 8. 12. 30. 38. *Hec.* *Phor.* 12. 11. 4 | 1: 2. 28 | 2: 1. 15. 38 | 2: 3. 6 | 3: 1. 8. 31. 34. 4. 1. 2. 8 | 3: 4. 5. 19 | 3: 5. 10. 10. 41 | 4: 1. 24. 11. 33. 33. 49. 56. 58 | 4: 2. 14 | 4: 3. 21 | f. 1. 10. 23. 24 | f. 3. 21 | f. 4. 12. 29.
qui. *And.* 1: 1. 94 | 1: 4. 1. 1. 13. 14. 43 | f. 2. 21 | f. 4. 22. *Eun.* *Phor.* 61. 12. 9. 10. 41. 42. 31 | 3: 1. 15 | f. 4. 8 | f. 3. 74. 4. 16. 4. 16. 17. 17 | 4: 5. 10 | 4. 6. 7 | f. 2. 63 | f. 3. 6. 13. 23. *Heant.* 1: 2. 13 | 1: 23. 99 | f. 2. 27 | 3: 2. 1. 5. 38 | f. 5. 3. 6 | f. 1. 10 | 1: 2. 20 | 3: 3. 39 | 4: 1. 7 | 4. 2. 27 | 4: 3. 6. 64 | f. 7. 9. 33. *Phor.* 27 | 1: 1. 10. 11. 9 | 1: 9. 12. 16. 18 | 2: 2. 19 | 4: 2. 12 | f. 3. 3. 7. 12 | f. 7. 2. *Hec.* *Phor.* 16 | 2: 1. 18. 21 | 2: 2. 14 | 3: 1. 31 | 4: 21 | 3: 10 | 3: 5. 16 | 4: 3. 8 | 4: 4. 49. 59 | f. 1. 36. 77 | 4: 2. 8 | 4: 3. 19 | f. 1. 9. 16. *Eun.* 2: 2. 27 | 2: 3. 38 | f. 9. 9.

11

I N D E X

Heaut. 2: 4. 8. *Adel.* 1: 1.
11 | 3: 17 | 4: 3. 14 | 5:
3: 36. *Phor.* 2: 2. 12 | 3: 7.
30 | 5: 37. *Hec.* 3: 11. 23 | 3:
3: 31 | 4: 1. 11. 33.
quicquid. *And.* 1: 1. 64 | 1:
2. 27 | 2: 1. 26 | 2: 6. 37 |
2: 22 | 3: 3. *Eum.* 1: 2.
73 | 120 | 2: 12 | 3: 4. 16 |
4: 6. 10 | 4: 7. 30 | 5: 2. 23.
4: 6. 6 | 5: 4. 13 | 5: 7. 1.
Heaut. 1: 1. 31 | 2: 2. 43 | 4:
3: 7 | 4: 6. 4. 23 | 5: 1. 23 |
5: 2. 29 | 5: 3. 2. *Adel.* 1: 2.
5: 18. 47 | 2: 1. 22 | 2: 3. 4 |
3: 3. 12. 43 | 4: 4. 22 | 5: 1. 2.
1: 12 | 4: 4. 4. *Phor.* 1: 2.
30. 34. 92 | 1: 2. 20 | 2: 2. 3 |
3: 12 | 4: 20. 5. *Hec.* 2: 1.
3: 12 | 3: 1. 4. 4 | 3: 3. 40 |
3: 36 | 4: 1. 33 | 4: 4. 84 |
5: 1. 33 | 5: 4. 38.
quicquid. *Heaut.* 4: 3. 32 | 5:
2. 8. *Adel.* 2: 12. 14. *Phor.*
1: 5. 16.
quicum. *Eum.* 4: 6. 21.
quid. *And.* 2: 25 | 1: 1. 34. 7.
14. 18. 23. 34. 46. 61. *bis*
72. 76. 87. 88. 89. 107.
110. 112. *bis* 116. 138. 143
bis | 1: 2. 30 | 1: 3. 22 | 1:
4. 7 | 1: 5. 2. 6. 17.
23. 24. 32 | 2: 1. 1. 11.
25. 33 | 2: 2. 1. 3. 9. 10. 21.
34 | 2: 3. 1. 2. 5. 9. 15 | 2: 4.
1. 2. 8 | 2: 5. 8 | 2: 6. 26 | 3:
1. 4. 7. 10. 19 | 3: 2. 9. 18.
31 | 3: 3. 4. 5. 40. 43. *bis* |
3: 4. 8. 9. 21 | 3: 5. 6. 8.
10 | 4: 1. 15. 28. 20. 21. 27.
54 | 4: 2. 3. *bis* 21. 22. 25.
26. 28. 30. *bis* | 4: 4. 13. 16
bis | 5: 1. 4. 5. 2. 6. *bis* 7. 23.
26. 28. 32 | 4: 6. 11 | 5: 1. 7.
22 | 5: 2. 3. 5. 8. 12. 17. 18.
19. 20. 21. 26 | 5: 3. 6. 15.
19. 25. 26. 31 | 5: 4. 30.
17. 37. 39. 44. 45. 48. 52 | 5: 5.
1. 7 | 5: 6. 2. *bis* 15. *bis* 17.
Eum. *Phor.* 4: 5 | 1: 1. 1. 28.
20 | 12. 8. 11. 28. 91 | 2: 1.
7. 11. 18. 17 | 2: 2. 1. 2. 3. 6
bis 8. 2. 4. 34. 40. 42. 49.
60. 85. *bis* 92 | 3: 1. 6. 11.
24. 28. 32. 34. 44. 45.
47. 72. 76. 76 | 3: 1. 23. 29.
39. 37. 41 | 3: 2. 10. 12. 21.
22. 43. 44. 45 | 3: 3. 16 | 3:
4. 5. 8. 9. 10 | 3: 5. 7. *bis*
12. 14. 17. 20. 21. 23. 25.
46. 16. 19 | 4: 2. 2. 4. 9.
10 | 4: 3. 2. 6. 7. 4. 4. 4.
5. 7. 9. 11. 14. 16. 21. 37.
43. 125. 71. 84. 26. 0 | 4: 7.
7. 16. 23. 25. 27. 28. 34. *bis*
40. 41 | 5: 1. 6. 9. 10. 13.

15. 21. *bis* | 5: 2. 4. 10. *ter.* 15.
17. 22. 23. 30. 42. 50. 58 |
5: 3. 1. *bis* 2. 6 | 5: 5. 2.
5. 6. 8. *bis* 13. 15. 17. 23.
24 | 5: 6. 8. *bis* 16. *bis* | 5: 7.
3. 4. 6. *ter.* 7. 14. 15 | 5: 8.
23. 56 | 5: 9. 4. 5. 14. 15.
24. 26. 42. 51. 58. 19.
Heaut. 1: 1. 9. 10. 30. *bis* 31.
42. 43. 66. 121 | 1: 2. 5. 7.
13. 17. *bis* 18. 23. 25. 36 | 2:
1. 12 | 2: 2. 8 | 2: 3. 6. 8. 10
bis 14. *ter.* 26. 28. 40. 70.
75. 76. *bis* 90. 91. 92. 94.
100. 102. 108. *bis* 111. 114.
125. 139 | 3: 2. 4. 9. 33. 60
bis 83 | 3: 2. 7. 18. 21. 31.
32. 44. 47 | 3: 3. 8. 28.
24. 30. 34. 36. 41. 44.
46. 49. 50. 51. 52 | 3: 4.
24. *bis* | 4: 1. 2. 3. 6. 7. *bis*
9. 10. 12. 14. 18. 25. 35.
44 | 4: 2. 7. *bis* | 4: 3. 6. 14.
23. 23. 24. 37. 38. 40. 45
bis 42 | 4: 4. 12. 16. 17.
21 | 4: 5. 10. 11. 23. 45. 53 |
4: 6. 14 | 4: 7. 2. 3 | 4: 8.
5. 2. *bis* 8. 10. 17. 18. 23.
28. 30. 31 | 5: 9. 12. 13.
18. 21. 23. 27. 34. 37. 41.
51. 64. 65. 66. 74. 77 | 5:
2. 3. 7. 18. 23. 25. 31. 32. *bis*
43. 47 | 5: 3. 5. 14 | 5: 5.
9. 20. 22. *Adel.* 1: 1. 54 |
1: 2. 2. 3. 4. 7. 15. 33 | 2: 1.
3. 8. 21. 23. 38 | 2: 2. 2. 3.
6. 7. 45 | 2: 3. 3. 8. 11 | 2:
4. 2. 12. 17 | 3: 1. 1 | 3: 2.
25. 26. 27. 28. 32. 38. 51 |
3: 3. 13. 19. 20. 25. 34. 46.
50. 75. 77. 79. 80. 89 | 3: 4.
2. 16. 19. 20. 23. 39. 53 |
3: 5. 6 | 4: 1. 5. 12. 13. 18.
21. 22. 23. 25 | 4: 2. 3. 4.
5. 8. 17. 18. *bis* 20. 31. 45 |
4: 4. 23. 10. 13. 15. 16 | 4:
5. 4. 8. 10. 12. 15. 18. 22.
28. 31. 33. 43. 44. 45. 56.
59. 66. 68. 77 | 4: 7. 3. 8.
12. 14. 15. 28 | 5: 1. 6. *bis*
10 | 5: 2. 2. 3. 9 | 5: 3. 3. *bis*
4. 23 | 5: 5. 24 | 5: 6.
7 | 5: 7. 8. 15. 18. 22 | 5:
8. 6. 12. 18. 23. 24. 26.
27. 39. *bis*. *Phor.* *Phor.* 24 |
1: 2. 7. 8. 11. 14. *bis* 15. 25.
37. 50. 67. 71. 72. 74. 75.
81. 83. 86. 87. 94. 95 | 1: 3.
4. 15. 25 | 1: 4. 7. 20. 22
bis 30. 32. *bis* 33. 34. *bis* 39.
42. 43. 46. 50. 53 | 1: 5. 4.
9. 22. 27. 61. 81 | 2: 1. 6. 8.
29. *bis* 12 | 2: 2. 11. 38. 39.
42. 64. 68. 93 | 2: 3. 4.
bis 71 | 3: 1. 5. 10. 16 | 3: 2.
6. 18. 25 | 3: 3. 7. 12. 17.

20. *ter.* 21. 30 | 4: 1. 52. 6.
8. 10 | 4: 3. 5. 11. 23. 28.
37. 38. 40. 56 | 4: 4. 4.
bis 7. 9. 13. 23 | 4: 5. 1. 11 |
5: 1. 1. 9. 47. 15. 16. 21.
22. 27. 28. *bis* 37 | 5: 2. 14.
15. 18 | 5: 3. 7. 9. 15. 16. 17.
18. 23. 27. 28. 29. 30. 31 |
5: 5. 5 | 5: 6. 3. 6. 12. 33.
42 | 5: 7. 8. 31. 42. 43. 47.
48. 51. 79. 83 | 5: 8. 1. 6
bis 7. 13. 15. 18. 32. 33. 16.
42. 46. 48. 51. *ter.* *Phor.*
28 | 5: 9. 3. 19. 20. 22. 57.
63. 82. 106. 117 | 5: 1. 30.
39 | 5: 2. 4. 11. 68 | 5: 1. 33.
20. 34. 43 | 5: 2. 3 | 5: 11.
20. 21. 22. 25. 44 | 5: 12.
41. 15. 16. 18. 22. *bis* 30. 32.
36 | 5: 3. 8. 60. 112. 113. 115.
8. 15 | 4: 2. 12. 4. 3. 7. *bis* |
8. 9 | 4: 4. 5. 6. 22. 44. 4.
46. 49. 54. 55. 57. 93. *bis* |
5: 1. 3. 7. 17. 22. *bis* | 5: 2. 18.
28 | 5: 3. 8. 9. 11. 12. 27.
29 | 5: 4. 9. *ter.* 10. 13. 14.
quidam. *And.* 1: 3. 16 | 1: 4.
21. *Eum.* 1: 2. 29. *Phor.* 1: 2.
2. 42.
quidem. *And.* 1: 1. 12. 137 |
1: 2. 24. 30 | 1: 2. 20 | 1: 4.
8 | 1: 5. 63. 24. 10. 31 | 2:
3. 25 | 2: 3. 19 | 2: 5. 8 | 4:
2. 8 | 4: 6. 8 | 5: 6. 9. *Eum.*
1: 1. 1. 5 | 2: 2. 4. 9. 10 | 2:
1. 22 | 2: 3. 29. 44. 71 | 3:
1. 2. 5 | 3: 3. 1. 4. 2. 11 |
4: 3. 21 | 4: 4. 14 | 4: 5.
5. *Heaut.* 1: 1. 57. 83 | 4: 3.
83 | 4: 4. 16 | 4: 5. 12 | 4:
45 | 4: 6. 3. 29 | 4: 7. 27 | 4:
7. 7 | 4: 8. 11 | 5: 1. 23. 26 |
5: 3. 7. *Adel.* 1: 1. 40 | 3:
1. 6 | 2: 4. 14 | 3: 3. 37 | 4:
1. 24 | 2: 5. 39 | 4: 4. 10.
58 | 4: 7. 9 | 5: 1. 8 | 5: 3. 17.
5: 8. 20 | 5: 9. 17. *Phor.*
1: 1. 12 | 1: 2. 67. 18. 72 | 2:
2. 67. 71. 78 | 2: 3. 71 | 3:
38 | 3: 3. 19. 73 | 4: 4. 5.
6. 8. 20 | 5: 1. 27 | 5: 2. 7 | 5:
3. 36 | 5: 6. 10 | 5: 7. 11. 23.
5: 8. 14. *Hec.* 2: 1. 31 | 2:
5 | 3: 1. 26. 28 | 3: 4. 12.
16 | 4: 2. 10 | 4: 4. 21 | 5: 2.
17 | 5: 4. 73.
quid ita. *And.* 2: 1. 22.
quidnam. *And.* 1: 4. 7 | 2. 8.
21 | 4: 4. 5. *Eum.* 2: 2. 41.
Heaut. 3: 10 | 3: 33. *Adel.*
1: 2. 7 | 3: 2. 7. *Hec.* 2: 2.
25.
quidni. *Adel.* 4: 2. 34.
quidquam. *Eum.* 12. 120.
quidquid. *Eum.* 2: 2. 20 | 3:
1. 8 | 5: 1. 33 | 5: 6. 10. 20 |

VOCABULORUM.

9. 9. 40. *Adel.* 11. 2. 71.

Phor. 1. 2. 51 | 5. 5. 1. *Hee.*

7. 7. 11 | 4. 4. 4. 7.

quiescant. *And. Pral.* 23.

quiescas. *And.* 1. 4. 19.

quiesce. *Meant.* 4. 1. 12. *Phor.*

4. 3. 67.

quiesci. *And.* 4. 2. 8.

quiescit. *And.* 11. 2. 8.

quiescas. *Phor.* 4. 5. 1.

quimus. *And.* 4. 6. 10.

quin. *And.* 1. 1. 18 | 1. 2. 7 |

2. 2. 9 | 2. 3. 17 | 2. 6. 18 | 3.

2. 3. 10 | 3. 7. 21 | 4. 2. 21 |

5. 6. 7. *Eum.* 11. 2. 100 | 3.

5. 5. 1 | 4. 3. 3 | 4. 7. 21.

4. 1. 5. 2. 9. 30. 67 | 5. 6.

3. 9. 13. 62. *Meant.* 1.

7. 16. 11. 2. 18 | 1. 3. 21 | 4.

2. 8. 1. 7. 23 | 4. 4. 15 | 4.

7. 14. 71. 4. 7. 4. 13. 17.

71 | 7. 1. 4. 18. *Adel.* 2. 1.

17. 2. 2. 14. 39 | 2. 1. 4.

3. 1. 7. 4. 1. 17 | 4. 2. 4.

7. 7. 16 | 5. 4. 2. 1. 0. 17.

Phor. 11. 4. 12. 46 | 3. 1. 2.

1. 3. 7. 1. 4. 1. 5. 1. 4. 6.

5. 6. 18. 47 | 5. 7. 4. 2. 79 |

5. 8. 26. *Hee.* 11. 2. 8. 11 |

2. 12. 2. 1. 47 | 5. 35 | 4.

2. 13 | 1. 1. 2.

quodcumque. *Meant.* 1. 1. 97.

Phor. 5. 2. 18.

quingentos. *Adel.* 2. 1.

46.

quinque. *Phor.* 2. 2. 63.

quippe. *Meant.* 7. 2. 27. *Phor.*

2. 2. 37.

quippiam. *And.* 2. 6. 7. *Hee.*

3. 2. 14.

quis. *And.* 1. 1. 12. 127 | 1. 7.

23. 12. 2. 7. 13. 2. 0. 18 |

4. 1. 6. 11. 191 | 4. 2. 19 |

4. 1. 9. 4. 4. 1. 1. 161 | 5.

4. 11. 5. 6. 6. 10. *Eum.*

Pral. 4. 1. 2. 6. 1. 1. 22 |

11. 2. 1. 16. 2. 1. 191 | 7. 1.

16. 17 | 4. 5. 4. 1. 7. 14 |

1. 1. 8 | 5. 2. 8 | 5. 1. 18 | 5.

6. 6. *Meant.* 2. 7. 55 | 1. 1.

90 | 2. 6. 1. 4. 2. 1. *Adel.*

4. 4. 25 | 4. 5. 1. 16. 11.

77. *Phor.* *Pral.* 13 | 1. 2. 1.

6. 1. 4. 18 | 1. 5. 4. 1. 2. 2.

13. 4. 2. 10 | 4. 1. 14. 18 |

5. 2. 17 | 5. 2. *Hee.* 5. 1.

23. 1. 4. 8.

quisiam. *Eum.* 3. 4. 7.

Meant. 1. 1. 12. 13 | 2. 10 |

3. 4. 23. *Adel.* 5. 3.

2.

quispiam. *Eum.* 3. 2. 16.

quisquam. *And.* 3. 2. 20.

Quin. *Pral.* 2. 1. 21 | 2. 7. 8.

5. 7. 30 | 4. 1. 4. 12 | 5. 9 |

2. *Meant.* 2. 1. 12. *Adel.*

1. 2. 2 | 2. 1. 7 | 4. 2. 15 | 4.

6. 7 | 5. 4. 1 | 5. 8. 9.

Phor. 1. 2. 4. 9. 75 | 2. 2. 45 |

5. 1. 77 | *Hee.* 1. 1. 10 | 1.

2. 15 | 5. 7. 17 | 5. 1. 4.

21.

quisque. *Meant.* 1. 1. 74 |

2. 4. 7. *Adel.* *Pral.* 21 |

3. 1. 45. *Hee.* 2. 1. 19 | 1.

1. 4.

quisquis. *Phor.* 1. 4. 19.

quis. *Adel.* 4. 4. 4. *Hee.* 1. 1.

2. 108.

quita est. *Hee.* 4. 1. 57.

quivis. *Adel.* 2. 1. 1.

quixit. *And.* 4. 1. 10.

quo. *And.* 1. 2. 26 | 1. 7. 9 |

2. 1. 10 | 2. 2. 3. 6 | 2. 3.

26 | 2. 5. 18 | 3. 1. 14 | 1. 4.

27 | 5. 13 | 4. 1. 31 | 4. 5.

2. 25 | 4. 1. 9. *Eum.* 1.

2. 16. 4. 4. 2. 3. 58 | 1. 1.

10 | 1. 1. 10 | 1. 4. 1. 5.

7. 17. 65 | 4. 3. 9 | 5. 4. 7.

17. *Meant.* *Per.* 8. *Pral.* 20 |

2. 3. 19. 72 | 1. 67. 79 |

1. 2. 11. 17. 43 | 1. 1. 26.

27 | 4. 3. 23. 43 | 4. 4.

24. 4. 6. 9. 1. 1. 41. 71 |

5. 2. 1. *Adel.* 1. 1. 71 | 2.

1. 16 | 3. 2. 33. 46 | 4. 3.

34 | 4. 5. 2. 4. 46. 71 | 4.

6. 4. 5. 2. 5. *Phor.* 1. 2. 7.

78. 54. 61 | 4. 19 | 11. 5.

12 | 2. 1. 14 | 3. 2. 7 | 2. 1.

6 | 3. 2. 4. 12 | 4. 1. 14 |

4. 3. 3. 21. 16 | 5. 1. 10 | 5.

3. 10. 15 | 5. 6 | 5.

7. 24 | 5. 8. 57. *Hee.* 1. 2.

119 | 2. 1. 19 | 3. 23 | 1. 4.

11 | 3. 5. 9. 4. 46. 4. 1.

1. 27. 18. 11 | 4. 2. 6 |

4. 4. 6 | 1. 12 | 5. 4.

15.

quod. *Phor.* 1. 2. 98 | 2. 3.

22.

quocumque. *Phor.* 1. 7. 29 | 5. 1.

12.

quocunque. *Heeyr.* 5. 4.

19.

quod. *And.* 1. 1. 4. 11. 12.

18. 23. 18 | 1. 5. 9. 14.

23. 54. 2. 3. 5. 6 | 2. 1. 21 |

2. 5. 17. 27 | 3. 6 | 1. 2.

40 | 3. 4. 6. 37 | 4. 1. 57 |

4. 4. 12 | 4. 5. 12. 14. 25.

111 | 5. 1. 6 | 5. 2. 17 | 5. 7.

13 | 1. 4. 2. 35. 39. 4. 0.

47 | 5. 1. 4 | 5. 6. 1. 4. 17.

Eum. *Pral.* 15. 35. 41 | 2.

1. 19. 55 | 2. 3. 66. 106 |

2. 2. 8. 9 | 2. 2. 4. 6. 41.

94 | 2. 1. 66. 62 | 5. 1. 11.

4. 4. 14. 16. 18 | 2. 2. 17.

22. 110 | 1. 3. 1. 23 | 1. 1.

109. 23 | 4. 2. 14 | 4. 3. 37.

15. 19 | 4. 4. 37. 43. 54 |

42. 5. 111 | 4. 6. 23 | 4. 7.

15 | 5. 4. 4. 31 | 5. 1. 16 |

5. 6. 8. 9. 25 | 5. 7. 1. 21. 26.

191 | 5. 8. 13 | 5. 9. 11. 22. 27.

14. 4. 45. 48. 71. *Meant.*

Pral. 3. 16. 21. 22 | 1. 1. 2.

7. 21. 38. 55. 56. 81. 107 |

1. 2. 1. 20. 75 | 2. 1. 1. 9. 9.

16 | 2. 7. 21. 27. 34. 81. 83.

86. 88. 89. 97. 105.

223 | 3. 1. 12. 47. 55. 76.

76. 86. 88 | 1. 2. 2.

9. 21 | 3. 1. 2. 15. 16 |

4. 1. 10. 43. 49 | 4. 2.

4. 4. 4. 2. 19. 26 | 4. 5.

13. 23. 42. 43. 55 | 4. 6.

3. 19. 24 | 4. 7. 6 | 4. 8.

4. 26 | 3. 1. 15. 29. 17. 18.

11. 62. 63. 5. 2. 6. 21. 24. 2.

11. 47. 51. 3. 15. 16 | 5.

4. 4. 15. 16. 11. 17. 21 |

5. 4. 11. *Adel.* *Pral.* 15.

17 | 1. 1. 14. 42. 1. 2.

19. 25 | 1. 2. 1. 2. 29.

4. 6. 2. 4. 6 | 1. 9 | 3.

1. 1. 7. 9. 13. 26 | 3. 3. 12.

69. 3. 4. 23. 44. 54. 55. 71.

1. 4. 1. 5. 8 | 4. 7. 29. 71 |

4. 7. 21 | 4. 7. 28 | 4. 7.

12. 22. 23 | 5. 2. 11 | 5. 1. 15.

4. 24. 30. 37. 84. 4. 9 | 5.

5 | 7. 8. 24. 26. 29. 71 | 4.

0. 3. 4. 28. 29. 34. *Phor.*

Pral. 9. 1. 1. 0 | 1. 2. 74.

88. 96 | 1. 3. 3. 7. 6. 10.

16. 17. 19 | 1. 4. 3. 16. 33.

24 | 1. 5. 33. 42. 71 | 2. 1.

27 | 2. 1. 4. 40. 62. 63.

70. 82 | 3. 10. 15. 21 | 3.

1. 14. 17 | 3. 2. 19. 22.

24. 28. 30. 31. 14 | 1. 2.

19. 19. 21. 31. 33 | 4. 1. 12.

20. 24 | 4. 1. 12. 40. 4. 4.

17. 22 | 3. 1. 6. 12. 14 | 5.

2. 16 | 3. 1. 2 | 4. 1. 9 | 7.

6. 18. 12 | 5. 7. 6. 9. 10.

14. 18. 81 | 5. 8. 9. 21. 44.

17. 50. 61. 69. 64. *Hee.*

11. 2. 23. 7. 12 | 2. 1. 1.

28 | 2. 7. 11 | 2. 7. 11 | 1.

7. 20. 71 | 1. 2. 8 | 3. 8.

25. 42 | 3. 4. 17. 37. 71 |

1. 1. 1. 6. 4. 1. 4. 22.

14. 17 | 4. 2. 24 | 4. 1. 3.

10 | 4. 4. 8. 70. 15. 19.

14. 102 | 5. 1. 2. 2. 19. 19.

10. 34 | 3. 2. 9. 12. 15.

16. 17. 20. 25 | 5. 3. 12 | 5.

4. 31. 33. 14. 18.

quodcumque. *Meant.* 3. 1.

75.

quoddam. *Eum.* 3. 2. 6.

quolibet. *Hee.* 3. 2. 6.

quomodo. *Eum.* 4. 4. 49.

Meant. 4. 0. 1. 1. 1 | 1.

m | j

INDEX

4. 17. *Adel.* 4: 1. 18 | 4:
4. | f: 1. 2. *Phor.* 1: 4. 3.
Hec. 3: 1. 4. 5.
quoniam. *Adel.* 4: 2. 38.
quondam. *Eun.* 2: 2. 15 | 3: 5.
37. *Hec. Per.* 2.
quoniam. *Adel.* 2: 1. 6 | 3: 4.
10. *Eun.* 1: 2. 6.
quoquam. *Adel.* 4: 5. 21.
Adel. 2: 1. 16. *Hec.* 4: 1.
50.
quoque. *And.* 1: 1. 88 | 4: 4.
13 | f: 3. 25. *Eun.* 1: 2.
4. 4 | 2: 1. 5 | 2: 2. 20 | 3: 5.
37 | 2: 2. 43. *Heant.* 2: 1.
13 | 2: 3. 57. 93. 109 | 3: 1.
20 | 3: 2. 42 | 4: 3. 11 | 4:
8. 15 | f: 1. 14. 25. *Ad.* 2: 1.
11 | f: 4. 25. *Phorm.* 4: 5.
13 | f: 6. 18; 37. *Hec.* 4: 4.
11 | f: 1. 8.
quoquo. *Eun.* 3: 5. 6 | f: 9.
13. *Adel.* 3: 2. 43. *Phor.*
3: 3. 18.
quorundam. *And.* 1: 1. 100 | 1:
2. 5 | 1: 5. 37. *Eun.* 1: 2.
77 | 2: 3. 13. *Adel.* 1: 2. 20.
Hec. 1: 2. 118.
quorundam. *And.* 2: 2.
24.
quorum. *And. Prol.* 20. *Adel.*
Prol. 23.
quos. *And. Prol.* 19 | 4:
6. 5. *Eun.* 3: 2. 19 | f: 4. 9.
Heant. 2: 3. 122 | 3: 4. 19 |
f: 1. 10 | f: 4. 10. *Phor.* 4:
2. 12.
quot. *And.* 1: 5. 13 | 3: 3. 37.
Heant. 5: 1. 43. 59. *Adel.*
1: 2. 12 | 4: 2. 16. *Phor.* 2:
1. 13 | 2: 3. 14 | 4: 4. 24.
Hec. 5: 3. 19 bis.
quotidianos. *Heant.* 4: 5.
7.
quoties. *Hec.* 1: 1. 9.
quovis. *Heant.* 1: 1. 83 | 3: 9.
28 | 4: 5. 9 | f: 1. 5. *Adel.*
5: 3. 43.

R.

Rabies. *Eun.* 2: 5. 9.
rape. *And.* 5: 2. 23. 25.
Phor. 5: 6. 42 | f: 5:
7. 02.
rapete. *Adel.* *Prol.* 3.
raperem. *Adel.* 3: 2. 21.
raptione. *Adel.* 3: 3. 2.
rapiui. *Adel.* 4: 4. 18.
rato. *Hec.* 1: 2. 100.
saistros. *Heant.* 1: 1. 36 | f: 1.
58.
ratio. *Eun.* 5: 5. 27. *Heant.*
4: 2. 7. *Adel.* 1: 1. 43.
Phor. 1: 5. 69.

ratione. *Eun.* 1: 1. 17. 18 | 2:
3. 29. *Adel.* 4: 5. 16 | f:
4. 1. *Phor.* 1: 5. 68 | 2: 1.
10.
rationem. *Heant.* 5: 2. 6.
11. *Adel.* 3: 3. 21 | f: 3. 26.
Hec. 3: 1. 26.
rationes. *Eun.* 5: 2. 30. *Adel.*
2: 1. 54 | f: 1. 5. 50.
ratiuncula. *Phor.* 1: 1. 2.
ratum. *Phor.* 5: 7. 58. *Hec.* 4:
1. 30.
te. *And.* 1: 1. 19. 23. 67 | f:
2. 13. 27. 32 | 1: 3. 22 | 2: 2.
22 | 2: 5. 14 | f: 1. 5. 10 |
f: 4. 6. 5. 42. *Eun.* 1: 2. 92 |
2: 2. 10. 27 | 2: 3. 16 | 3: 5.
25 | 4: 4. 56 | f: 2. 5. 4. 46 |
f: 6. 27. *Heant.* 1: 1. 23. 34.
17 | 2: 3. 25 | 3: 1. 33. 99 |
4: 1. 21 | 4: 2. 21 | 4: 5. 15 |
4: 6. 20 | 4: 8. 18 | f: 1. 59.
67. 74 | f: 2. 29 | f: 3. 4.
6. 8. 10. *Adel.* 1: 2. 33.
4. 4. 48. 68 | 2: 1. 10. 3: 1.
8 | 3: 5. 1. 4: 3. 4 | 4: 7.
15 | 1: 1. 12 | f: 3. 25 bis.
4. 4. 58 | f: 4. 6 | f: 5. 9. 7 |
f: 8. 2. *Phor.* 1: 5. 41 | 2: 7.
4. 21 | f: 3. 1 | f: 6. 10 |
f: 7. 7. 1. 5: 8. 10. 32.
Hec. 3: 1. 15. 19 | 3: 3. 17.
10 | 4: 1. 22 | 4: 4. 31. 45.
83. 99 | f: 1. 15 | f: 2. 12.
16. 19 | f: 4. 33.
recipia. *Heant.* 4: 1. 23. *Adel.*
5: 8. 32. *Hec.* 3: 4.
3.
re muliebri. *Heant.* 2: 3.
48.
rebar. *Hec.* 4: 2. 5.
rebus. *And.* 1: 1. 124 | f: 5:
59 | 2: 5. 1. *Eun.* 1: 2. 86 |
2: 2. 14. *Heant.* 4: 7. 12.
Adel. 1: 1. 11. 37 | 4: 5.
37. *Phor.* 2: 9 | 4: 3. 26.
Hec. 2: 1. 30 | 3: 1. 28 |
4: 2. 25 | 4: 4. 9. 80 | f: 3:
25.
rebus villieribus multo. *Phor.*
5: 5. 8.
recens. *Adel.* 3: 2. 14.
recepisse. *And.* 1: 3. 19.
recepistem. *Phor.* 5: 7. 9.
recepisti. *And.* 4: 1. 57.
recepit. *And.* 5: 4. 25.
receptas. *Hec.* 5: 1. 13.
receptes. *Heant.* 5: 2. 15.
recidite ad paucos. *Hec. Prol.*
47.
recipe. *Adel.* 3: 2. 26.
recipete. *Eun.* 5: 2. 59. *Heant.*
3: 3. 6. *Hec.* *Per.* 9 |
4: 4. 40. *Phor.* 2: 3. 24.
reciperem. *Phor.* 5: 4. 7.
recipiat. *Phor.* 2: 3. 22 | 4: 2.

3. 1.
recipiat. *Eun.* 5: 9. 55.
recipiscendum. *Eun.* 5: 9. 42.
47.
recipimus. *Eun.* 5: 9. 55.
recipio. *Heant.* 5: 5. 12.
recipis. *Adel.* 5: 3. 13.
recipit. *Hec. Per.* 12. *Phor.* 5:
6. 39.
recipitur. *Eun.* 1: 2. 79 | 3: 2.
32.
recta. *And.* 2: 1. 11. *Eun.* 1:
2. 7 | 4: 3. 28. *Adel.* 3: 3.
29 | 4: 2. 35. 43. *Phor.* 1:
2. 62 | 1: 5. 80 | f: 2. 6 | f:
6. 10. *Hec.* 3: 3. 12.
recta via. *And.* 2: 6. 11 | 3: 4.
21.
recte. *And.* 1: 1. 3. 114 | 2:
2. 26. 30 | 4: 5. 27 | 4: 6.
9 | f: 4. 1. 5. 53. *Eun.* 1: 1.
33 | 2: 3. 48 | 3: 5. 64 | 4: 7:
31 | f: 6. 11 | f: 9. 5. 4. *Heant.*
1: 1. 100. 107 | 1: 2. 21 | 2:
1. 16 | 2: 7. 27 | 3: 3. 27 |
4: 1. 40 | f: 2. 43. *Adel.*
1: 1. 30 | 3: 1. 2 | 3: 3. 18.
63. 72 | 4: 3. 28 | 4: 5. 10 |
5: 5. 31 | 5: 8. 18 | f: 9. 40.
Phor. 1: 4. 12 | 2: 2. 51 |
4: 4. 8 | f: 5: 15. 29 | f:
8. 10. *Hec.* 3: 2. 20 | 4: 1.
16. 44 | 4: 22.
rectius. *Adel.* 4: 1. 5 | f: 7.
22.
recurres. *Adel.* 4: 1. 10.
recufare. *Hec.* 3: 1. 16.
recufat. *And. Per.* 11.
redum. *Eun.* 4: 7. 14. *Heant.*
1: 1. 27 | 2: 3. 86 | 3:
1. 76. *Phor.* 2: 2. 19.
redactus. *Eun.* 2: 2. 7. *Phor.*
5: 7. 86.
reddam. *And.* 4: 2. 20 | f: 2:
23. *Eun.* 1: 2. 37. 67 | 2: 2.
46 | f: 7. 18. *Adel.* 5: 3:
63 | f: 9. 25. *Phorm.* 3: 3.
26. *Hec.* 1: 2. 25.
reddant. *Phor.* 2: 2. 57.
reddas. *Hec.* 4: 4. 47.
reddat. *Eun.* 4: 7. 27. *Adel.*
2: 1. 48. 51 | 2: 4. 16.
redde. *Eun.* 4: 2. 26. *Hec.* 4:
1. 44.
reddendum. *Heant.* 4: 5.
44.
reddere. *Phorm.* 2: 1. 22 | 3:
3. 5.
redderes. *And.* 3: 1. 21.
reddes. *And.* 2: 3. 15.
reddet. *Adel.* 5: 9. 24 | 2: 1.
6 | 4: 4. 23.
reddetur. *Adel.* 2: 4. 15.
reddi. *Hec.* 1: 2. 79.
reddideris. *Heant.* 2: 3. 89.
reddidi. *Heant.* 4: 5. 12.

VOCABULORUM:

reddidisti. *And.* 2: 1. 33.

reddidit. *Hec.* 3: 3. 47 | 5: 1.

reddus. *Phor.* 1: 2. 6.

reddo. *Heaut.* 4: 4. 10 | *Adel.* 4: 1. 18. *Phorm.* 5: 6.

16. *Hec.* 5: 3. 21.

reddunt. *Eun.* 2: 3. 24. *Phor.*

4: 3. 75.

redcam. *And.* 3: 5. 16. *Eun.*

1: 1. 4. | 2: 1. 12. *Adel.* 2:

1. 32. *Phor.* 4: 3. 43. *Hec.*

1: 2. 60 | 3: 4. 11.

redcamus. *Eun.* 4: 7. 41.

redcat. *Adel.* 5: 2. 1.

redcat. *And.* 1: 2. 19. *Eun.*

3: 2. 50 | 3: 29. *Heaut.* 5:

2. 7. *Phor.* 5: 8. 40. *Hec.*

2: 2. 20 | 2: 3. 7 | 3: 5. 2 |

4: 2. 12 | 4: 4. 8 | 5: 2.

8.

dep. *And.* 1: 1. 110. *Eun.*

4: 2. 6. *Heaut.* 4: 3. 41.

Adel. 4: 2. 10 | 4: 7.

79.

redcundi. *Hec.* 1: 2. 16 | 3:

1. 3.

redcundum. *Hec.* 3: 4. 11.

redcunt. *Eun.* 1: 2. 78. *Phor.*

1: 4. 24.

redcingem. *Eun.* 5: 5. 25.

redcund. *And.* 2: 2. 23.

redi. *Heaut.* 2: 3. 78. 108.

Adel. 2: 1. 31. 36 | 4: 2.

40 | 5: 3. 8.

redubo. *Phor.* 5: 7. 24. |

rediebat. *And.* 1: 2. 97.

rediam. *Eun.* 1: 1. 4.

rediens. *Phor.* 1: 5. 19.

redieris. *And.* 2: 2. 18.

redierit. *Heaut.* 1: 1. 93.

Adel. 4: 2. 10 | 4: 6. 6.

Phor. 1: 5. 18 | 2: 3. 5.

rediero. *Adel.* 2: 2. 25 | 3: 3.

24.

redierum. *And.* 4: 6. 4.

redigam. *Heaut.* 5: 1. 71.

Phor. 5: 7. 77.

redigat. *Heaut.* 5: 1. 56.

redige. *Phor.* 2: 2. 36.

redigis. *Eun.* 4: 4. 23.

redii. *And.* 3: 3. 9.

redit. *Eun.* 4: 3. 21. *Heaut.*

1: 1. 61 | 2: 3. 118. *Adel.*

1: 1. 10. *Phor.* 1: 2.

97 | 4: 4. 5. *Hec.* 3: 2.

13.

redimas. *Eun.* 1: 1. 29.

redimat. *Heaut.* 3: 3. 49.

redite. *Hec.* 2: 2. 23 | 3: 1. |

3: 5. 44.

redires. *Eun.* 3: 3. 27.

rediret. *Hec.* 2: 2. 26.

redis. *Hec.* 5: 2. 38.

redistit. *Heaut.* 2: 3. 63 | 3:

2: 3. 24 | 3: 2. 27. *Adel.*

2: 4. 9. *Phor.* 1: 3. 1 |

2: 3. 20. *Heaut.* 3: 4.

21.

redifies. *Hec.* 3: 1. 9.

redifiet. *Phor.* 1: 2. 69.

redisti. *Hec.* 3: 5. 54.

redie. *And.* 3: 3. 35. *Heaut.*

5: 1. 58. *Phor.* 1: 2. 5 | 2:

1. 5.

redictio. *st.* *Eun.* 4: 4. 4.

redito. *Adel.* 3: 4. 60.

redium. *Adel.* 2: 2. 29.

reduc. *Hec.* 4: 1. 2. 29 | 4: 4.

32. 76.

reducam. *Hec.* 3: 5. 3 | 4: 3.

11 | 4: 4. 12. 38.

reducas. *Adel.* 5: 3. 44.

reducem. *Heaut.* 2: 4. 18.

Hec. 5: 4. 12.

reducenda. *Hec.* 3: 3. 31.

43.

reducere. *Hec.* 3: 5. 51 | 4:

3. 9. *Phor.* 1: 2. 36.

reduciam. *Hec.* 4: 4. 43.

reducunt. *And.* 3: 3. 27.

reduxit. *And.* 5: 4. 46.

refellendo. *Hec.* 2: 12. 12.

refellis. *Phor.* 1: 3. 83.

referam. *Eun.* 2: 2. 92 | 4:

4. 51 | 5: 3. 2. *Phorm.* 5:

1. 1.

referet. *Hec.* 5: 2. 32.

referetur. *Eun.* 4: 6. 11.

referite. *Adel.* 4: 2. 28.

refero. *Hec.* *Pro.* 29. 38.

referre. *Heaut.* 3: 1. 58.

Adel. 1: 1. 48. *Hec.* *Pro.* 7 |

4: 2. 8.

referri. *Phor.* 2: 1. 23.

refert. *Eun.* 2: 3. 27. *Adel.*

5: 4. 27. *Phor.* 1: 2. 24 |

4: 5. 11. *Hec.* 4: 3. 12 | 5:

3. 12.

referto. *Eun.* 3: 1. 54.

reflexit. *Adel.* 3: 2. 9.

refrixerit. *Adel.* 2: 2. 26.

regem. *Heaut.* 1: 1. 65. *Phor.*

1: 2. 20.

regere. *Eun.* 1: 1. 13.

regi. *Phor.* 2: 1. 24.

regium. *Eun.* 1: 2. 88.

regionibus. *Eun.* 5: 9. 12.

Heaut. 1: 1. 11.

regnas. *Phor.* 2: 2. 58.

regnum. *Adel.* 2: 1. 22.

rei. *And.* 2: 6. 27. *Eun.* 3: 4.

2 | 4: 7. 9 | 4: 7. 34. *Adel.*

Per. 5: 3. 4 | 4: 2. 6. 29 |

4: 5. 10 | 5: 3. 68. *Heaut.*

1: 1. 3 | 4: 4. 23. *Phor.* 3:

2. 95 | 5: 4. 1 | 2: 2. 24 |

4: 3. 11 | 5: 1. 21. *Hec.* 2: 1.

27 | 4: 2. 5 | 5: 3. 9. 12.

reicere. *Phor.* *Pro.* 19.

reiciat. *Phor.* 4: 5. 5.

reiecit. *And.* 1: 1. 109.

reiectus. *Heaut.* 2: 3. 30.

reiarum. *Phor.* *Pro.* 22.

releuabis. *Adel.* 4: 3. 11.

releui. *Heaut.* 3: 1. 51.

relicta. *Heaut.* 3: 3. 43. *Phor.*

2: 2. 10.

relicta. *Heaut.* 2: 3. 2.

relictam. *Phor.* 2: 1. 2.

relicta. *Heaut.* 2: 3. 6.

relichis. *And.* 2: 5. 1. *Eun.* 1:

2. 36. *Heaut.* 4: 7. 12.

relicto. *Phor.* *Per.* 2.

relicum. *Heaut.* 5: 3. 18.

And. 3: 4. 22.

religio. *Heaut.* 2: 1. 16.

religione. *And.* 5: 4. 39.

religiosus. *Heaut.* 4: 1. 37.

relinquam. *Eun.* 1: 2. 61. *Adel.*

3: 4. 12.

relinquas. *Adel.* 5: 3. 28.

relinquatur. *Phor.* 3: 3. 14.

relinquere. *And.* 5: 4. 34.

relinqui. *Phor.* 1: 2. 24.

relinquis. *Heaut.* 4: 3. 18.

relinquit. *Hec.* 1: 2. 90.

relinquo. *And.* 1: 3. 5. *Heaut.*

1: 1. 88.

relinquunt. *Phorm.* 1: 2. 22.

Hec. 3: 5. 11.

reliqui. *Heaut.* 1: 2. 19 | 2: 3.

12.

reliquias. *Adel.* 3: 3. 97.

relinquisset. *Phor.* 2: 2. 46.

reliquit. *And.* 4: 5. 5. *Eun.*

1: 2. 40. *Heaut.* 3: 3. 42.

Adel. *Pro.* 50. *Hec.* 3: 5.

13.

relinquom. *Eun.* 5: 5. 26. *Adel.*

3: 2. 48.

reliqua. *Eun.* 2: 2. 9. *Hec.* 4:

2. 11.

reliquam. *Hec.* 3: 5. 40.

reliquam. *And.* *Pro.* 25.

Phorm. 1: 1. 3. *Hec.* 4: 1.

55.

rem. *And.* *Pro.* 8 | 1: 1. 5 | 1:

2. 17. 21 | 1: 5. 19. 54 | 2:

2. 12 | 2: 6. 17 | 4: 4. 2 |

4: 5. 50. *Eun.* 1: 2. 39. 58.

100 | 3: 3. 7. 30 | 4: 1. 7 |

4: 2. 31 | 4: 6. 71 | 4: 7. 13 |

5: 2. 57 | 5: 4. 2 | 5: 6. 12.

Heaut. 1: 1. 37. 47 | 2: 3.

78 | 3: 1. 77 | 4: 3. 26. 28.

47 | 4: 4. 18 | 4: 8. 28 | 5:

1. 17. 69 | 5: 2. 27. 41 | 5:

3. 4. 20. *Adel.* 2: 1. 31.

32 | 2: 2. 13 | 2: 3. 5 | 2: 4.

11 | 3: 2. 37. 47 | 3: 3: 3.

11 | 3: 4. 36 | 4: 4. 19 | 5:

3: 5. 34. 48 | 5: 6. 7 | 5:

8. 9. 21 | 5: 9. 20. 32. *Phor.*

1: 1. 1. 26 | 4: 7. 1. 5.

83 | 2: 2. 46 | 3: 1. 3. 17 |

3: 2. 41 | 3: 3. 27 | 4: 5. 3.

6 | 5: 2. 7 | 5: 6. 22 | 5: 7.

INDEX

39. Nec. Procl. 6 | 1. 2. 27.
 109. 119 | 2. 1. 42 | 2. 3. 7.
 1. 11 | 3. 2. 17 | 3. 3. 31.
 47 | 1. 18. 46 | 4. 1. 3.
 14. 12 | 4. 2. 27 | 4. 4. 6.
 96 | 1. 21 | 2. 13. 20.
 24. 10 | 1. 2. 36 | 1. 4. 12.
 rem impeditam & perditam.
 Ad. 1. 1. 14.
 remedio. Eno. 1. 2. 49. Phor.
 1. 4. 5.
 remedium. Ad. 1. 1. 10.
 Heant. 1. 2. 28. Adel. 1. 1.
 7. Phor. 1. 4. 8. 21 | 4. 1. 11. 12.
 remissus. Nec. 1. 1. 15.
 remissus. Phor. 1. 1. 36.
 remissus. Nec. 1. 2. 112.
 remissus. Nec. 4. 4. 49.
 remissus. Nec. 1. 3. 8.
 remissus. Nec. 1. 2. 14.
 remissus. Nec. 1. 1. 48.
 remissus. Nec. 1. 1. 17.
 remissus. Heant. 1. 2. 18.
 remissus. Eno. 2. 1. 10.
 remissus. Ad. 4. 4. 18.
 remissus. Nec. Procl. 23.
 remissus. Nec. 1. 1. 12.
 remissus. Ad. 2. 1. 20.
 remissus. Meant. 4. 4. 4.
 remissus. Ad. 1. 2. 10.
 remissus. Ad. 1. 2. 11.
 remissus. Heant. 4. 1. 48.
 remissus. Heant. 4. 1. 8.
 remissus. Phor. 4. 1. 72.
 Nec. 1. 1. 18.
 remissus. Ad. 1. 2. 28 | 1. 4. 15.
 remissus. Heant. Procl. 23. Ad.
 1. 2. 4. 1. 19. 37.
 Nec. 1. 2. 28 | 1. 1. 8. 1. 1.
 remissus. Ad. 1. 4. 16.
 remissus. Ad. 4. 1. 59. Phor. 1. 1.
 remissus. Phor. 1. 4. 19.
 remissus. Heant. 1. 1. 2. 1. 2.
 remissus. Phor. 1. 1. 4.
 remissus. Heant. 1. 2. 8. 1. 4.
 remissus. Adel. 4. 1. 1.
 remissus. Phor. 4. 1. 1. 1. 12.
 remissus. Heant. 1. 2. 32.
 remissus. Heant. 4. 1. 46.
 remissus. Phor. 1. 4. 1.
 remissus. Heant. 1. 1. 36.
 remissus. Heant. Procl. 23.
 remissus. Eno. Per. 11.
 remissus. Eno. 1. 2. 28. Heant.

1. 2. 60 | 2. 9. 98. Adcl.
f. 4. 6. Phor. f. 2. 97
f. 6. 50.
repentire, Eam. 1. 2. 324 | f.
4. 9.
repertit. Adel. 4. 6. 12 | f. 7.
6. f. Eam. f. 7. 6 | f. 6.
12. Phor. f. 4. 4.
repertit. Phor. 4. 4. 14.
repero. Eam. 4. 6. 15.
repetoo. Adel. 11. 2. 11.
repetor. Adel. 3. 1. 17.
repoffere. Adel. 1. 2. 52.
reprehendere. Adels f. 9.
17.
reprehendi. Adels 4. 7. 4.
14.
reprehensum. Adels Prob.
14.
reprobi. Adel. f. 3. 9.
reprobre. Adel. 1. 2. 9.
reprimam. Hoast. 1. 2. 35.
Hoc. f. 1. 19.
reprime. Adel. f. 7. 8.
reputas. Adel. f. 4. 4.
reputio. Adel. 4. 4. 11.
reputium. Phor. 4. 7. 32 | f. 1.
4. 19.
reputat. Adel. Per. 8.
reputavit. Adel. 2. 6. 12.
reputo. Eam. f. 7. 4. 4.
requiescere. Eam. f. 1. 17.
requiram. Adel. 3. 4. 6.
requis. Phor. 2. 1. 19.
requirere. Phor. f. 6. 4. 2.
serum. Adel. f. 4. 8. Eam. 11.
2. 56 | 2. 3. 17. 4. 5 | f. 4. 4.
1. Heant. 2. 1. 3. 11 | 32.
2. 63 | Adel. 4. 6. 11 |
1. 3. Phor. 2. 1. 3. Hoc. f. 3.
1. | f. 4. 17.
res. Adel. 2. 1. 71 | 2. 6. 14 |
1. 1. | 3. 19. | 4. 9. | 4. 9. | 4.
1. 9. | 4. 2. 101 | f. 3. 194 |
2. 4. | f. 4. 46. Eam. 1. 1. 1.
12 | 11. 2. 27 | 2. 2. 27 | 2. 2.
20 | 56. 60 | 1. 4. 9 | f. 2. 2.
16 | 4. 1. 16 | 4. 4. 18 | 4. 4.
6. 32 | 4. 7. 30 | 6. 6. 9 | f. 3.
9. 17. Heant. 1. 2. 8. 6. 11.
106 | 2. 3. 10. 4. 7. 17 | 17.
116. 129 | 2. 4. 8. | 3. 2. 82 |
f. 1. 1. 4. 1. 77 | 4. 3. 112 |
17. 24 | 4. 4. 20 | 4. 6. 12 |
8 | 4. 8. 10. 1. 2. 4. 17. 17.
Adel. 2. 1. 77 | 7. 2. 3. 26 |
2. 4. 3. | 2. 4. 3. 20 | 4. 3. 24 |
3. 6. 6. | 4. 3. 11 | 4. 3. 14 |
4. 5. 9. | 4. 7. 13. 17 | f. 3. 1.
19 | 15. | 4. 2. | f. 9. 7. 27.
Phor. Prob. 29 | 11. 2. 5. 19 |
2. 19. 19 | 1. 3. 11 | 2. 6. 6.
18 | 3. 1. 9. 11 | 4. 1. 12 | 4. 1.
1. 77 | 4. 4. 3. 14 | 1. 7. 4.
1. | f. 1. 7. 19. Phor. 1. 1. 1.
2. 87 | 2. 1. 28 | 4. 3. 15. 20.

[illegible]

VOCABULORUM.

respondere. *Phor.* Tril. 20.
 respondens. *And.* 5: 2. 8.
Eun. 1: 2. 72. *Adel.* 3: 4.
 33 | 4: 5. 7. *Phor.* 4: 4. 3 |
 5: 8. 3. 41. 53. *Hec.* 4: 4. 84.
 respōsum. *And.* 4: 2. 15.
Eun. Tril. 6. *Heant.* 4: 8.
 19. *Phor.* Tril. 17.
 restabat. *Phor.* 1: 2. 35.
 restant. *And.* 1: 2. 24.
 restare. *Adel.* 3: 3. 92.
 restas. *Heant.* 5: 3. 6.
 restat. *And.* 1: 1. 139 | 5: 4.
 38. 45. *Heant.* 5: 5. 22. *Adel.* 2: 1. 76 | 3: 3. 3 | 5: 8.
 24. *Phor.* 4: 1. 21 | 5: 5.
 3.
 relict. *And.* 5: 6. 17. *Hec.* 3: 20 | 4: 2. 11.
 rellim. *Adel.* 4: 7. 34.
 rellinguas. *Phor.* 5: 7. 82.
 rellinger. *Eun.* 1: 1. 14.
 relligerim. *Eun.* 2: 3. 11.
 rellissie. *And.* 2: 6. 3.
 rellitas. *Eun.* 4: 4. 1.
 rellit. *Eun.* 2: 3. 45.
 rellitiam. *And.* 1: 2. 67.
 rellitias. *And.* 3: 5. 13.
 rellitue. *And.* 4: 1. 58.
 rellituentur. *Adel.* 1: 2. 40.
 rellituere. *Eun.* 4: 6. 8.
 rellitacrem. *Heant.* 3: 1. 83.
 rellitueris. *And.* 3: 3. 38.
 rellitues. *Hec.* 3: 1. 11.
 rellitui. *Phor.* 2: 3. 11. *Hec.* Tril. 13. 21.
 rellitui. *Phor.* Tril. 34.
 rellituo. *Hec.* 5: 3. 20.
 rellipinat. *Phor.* 5: 6. 24.
 rete. *Phor.* 2: 1. 16.
 retice. *Heant.* 1: 1. 33.
 reticere. *Heant.* 2: 3. 79.
 reticuit. *Adel.* 3: 3. 52.
 retineam. *Phor.* 3: 2. 22.
 retineae. *Phor.* 5: 6. 25.
 retinendi. *Eun.* 4: 1. 6. *Phor.* 1: 2. 24. *Hec.* 2: 1. 13.
 retinere. *Adel.* 1: 1. 33. *Phor.* 1: 3. 23.
 retines. *Heant.* 2: 3. 135.
 retinet. *Adel.* Per. 3. *Phor.* 1: 4. 11.
 retraham. *Heant.* 4: 2. 11.
 retrahere. *Phor.* Tril. 2.
 retro. *Heant.* 5: 1. 20.
 reutil. *Phor.* 4: 3. 41.
 reutilit. *And.* 3: 2. 16.
 retundam. *Heant.* 5: 1. 73.
 reventit. *Hec.* Per. 7.
 revereatur. *Hec.* 4: 4. 8.
 revereri. *Phor.* 1: 1. 7.
 reversu. *Hec.* Per. 4.
 reverte. *Eun.* 2: 1. 13.
 revertoti. *And.* 3: 2. 8. 4. 4. 21.

reverituras. *Hec.* 3: 1. 10.
 reversi. *Phor.* Per. 9.
 revsio. *And.* 2: 4. 1. *Eun.* 5: 4. 1.
 revivisset. *Hec.* 3: 5. 15.
 revocari. *Phor.* 1: 6. 8.
 revocat. *Eun.* 1: 1. 4.
 revocemus. *Adel.* 3: 2. 22.
Phor. 1: 4. 18.
 revortantur. *Heant.* 2: 3. 99.
 revorti. *Adel.* 4: 1. 9.
 revortor. *Heant.* 1: 1. 16. 70.
 rex. *Eun.* 3: 1. 7. 11.
 Rhamnium. *And.* 5: 4. 27.
 Rhodio. *Eun.* 3: 2. 45.
 Rhodium. *Eun.* 3: 1. 35.
 Rhodius. *Eun.* 3: 1. 35.
 ridcas. *Phor.* 2: 1. 27.
 ridendo. *Eun.* 5: 7. 7.
 ridco. *Adel.* 4: 2. 9.
 rides. *Eun.* 3: 2. 4. 4 | 5: 7. 6. 16.
 ridicule. *Hec.* 4: 4. 46. *Adel.* 4: 5. 4. 2.
 ridiculo. *Eun.* 5: 7. 3. *Heant.* 5: 1. 79.
 ridiculum. *And.* 3: 1. 16 | 4: 2. 29. *Heant.* 2: 3. 112. *Phor.* 5: 7. 8.
 ridiculum caput. *And.* 2: 2. 34.
 riditulus. *Eun.* 2: 2. 13.
 rimarum. *Eun.* 1: 2. 25.
 ringitur. *Phor.* 2: 2. 27.
 resisti. *Heant.* 5: 1. 13.
 risco. *Eun.* 4: 6. 17.
 risus. *Heant.* 2: 3. 132.
 rivalem. *Eun.* 5: 9. 42.
 rivalis. *Eun.* 2: 2. 37 | 2: 3. 62.
 roga. *Eun.* 4: 4. 25. *Hec.* 4: 1. 43.
 rogabit. *Adel.* 4: 1. 23.
 rogabo. *Phor.* 4: 5. 15.
 rogamus. *Phor.* 1: 3. 43.
 rogare. *Heant.* 2: 3. 62. *Hec.* 4: 1. 12.
 rogas. *And.* 1: 1. 136 | 5: 4. 6. *Eun.* 2: 3. 14 | 3: 1. 46 | 3: 5. 26 | 4: 3. 11 | 4: 4. 53 | 5: 1. 21. *Heant.* 2: 3. 5 | 3: 1. 4 | 3: 2. 21 | *Adel.* 1: 2. 2 | 3: 1. 1 | 4: 5. 31. *Phor.* 4: 1. 8 | 4: 4. 23 | 5: 7. 22. *Hec.* 4: 4. 46.
 rogasse. *Heant.* 5: 2. 25.
 rogat. *Eun.* 4: 1. 4. *Adel.* 5: 2. 1 | 5: 5. 1. *Hec.* 3: 3. 30 | 5: 3. 33.
 rogavit. *Phor.* 5: 5. 8.
 rogem. *And.* 4: 5. 10 | 5: 2. 9. *Phor.* 5: 4. 9.
 roges. *And.* 4: 1. 13.
 roget. *And.* 1: 5. 24. *Eun.* 3: 3. 5.

rogitabam. *And.* 1: 1. 77.
 rogabit. *Adel.* 4: 1. 11.
 rogitare. *Eun.* 2: 2. 35.
 rogitas. *And.* 5: 1. 9. *Eun.* 2: 3. 74 | 4: 4. 81 | 4: 7. 23 | 5: 2. 58 | 5: 5. 61 | 5: 7. 7. *Heant.* 2: 3. 10 | 4: 1. 18. *Adel.* 4: 2. 19. *Phor.* 1: 3. 4 | 1: 5. 7. *Hec.* 4: 1. 11.
 rogitato. *Heant.* 5: 1. 70.
 rogitem. *Heant.* 5: 3. 5.
 rogites. *And.* 4: 5. 10. *Eun.* 4: 3. 18.
 rogito. *Adel.* 4: 4. 9.
 rogo. *And.* 1: 1. 97 | 2: 2. 22 | 4: 5. 13 | 4: 25. *Eun.* 2: 3. 49. *Heant.* 5: 1. 62. *Phor.* 4: 4. 3 | 5: 6. 24. *Hec.* 1: 2. 31.
 ruas. *Heant.* 2: 3. 126.
 ruat. *Heant.* 4: 3. 41.
 rubicundus. *Hec.* 3: 4. 26.
 rucem. *Adel.* 3: 2. 21.
 rufus. *Heant.* 5: 5. 17.
 rufus. *Phor.* 1: 2. 1.
 rumor. *And.* 1: 2. 14. *Hec.* Tril. 39.
 rumores. *Heant.* Tril. 16.
 rumpe. *Hec.* 5: 4. 21.
 rure. *Eun.* 3: 5. 63 | 5: 5. 25 | 5: 6. 1. *Hec.* 1: 2. 115.
 ruri. *Adel.* 1: 2. 17 | 3: 3. 48 | 4: 2. 3. *Phor.* 5: 20 | 2: 2. 16. *Hec.* 2: 1. 18.
 rursum. *Eun.* 1: 1. 16 | 2: 2. 20 | 4: 2. 6 | 4: 4. 40. 45. *Heant.* 4: 3. 35 | 4: 5. 8. *Adel.* 1: 2. 55 | 4: 2. 40. *Phor.* 3: 3. 5 | 5: 5. 8 | 5: 7. 29. 57. *Hec.* 3: 1. 11. 35 | 4: 2. 4. 67.
 rursum. *Adel.* 1: 1. 46.
 rus. *Eun.* Per. 5. 1 | 2. 107 | 2: 1. 10 | 3: 1. 27 | 4: 2. 1. *Adel.* 3: 1. 48. 80. 83 | 4: 1. 15 | 4: 2. 21 | 5: 3. 54. *Hec.* 1: 2. 100 | 4: 2. 10. 13 | 4: 3. 4. 4: 7.
 rustico opere. *Heant.* 1: 1. 90.

S.

Sacellum. *Adel.* 4: 2. 37.
 sacrificandi. *Phor.* 4: 4. 21.
 sacrilega. *Eun.* 5: 1. 13. *Adel.* 3: 2. 6.
 sacrilego. *Eun.* 3: 2.
 sacrilegam. *Eun.* 3: 1. 29 | 5: 3. 13.
 sacrilegus. *Adel.* 2: 4. 1.
 seculum. *Adel.* 3: 2. 6.
 sepe. *And.* 2: 2. 37. *Eun.* 2: 2. 43 | 4: 2. 3. 16 | 3: 1.

INDEX

- 10 | f. 2. 14. *Heaut.* 1: 7.
62 | f. 2. 38 | 4: 1. f. 3 | 4: 1.
4: 1. 4: 7. 48. *Adel.* 1: 3.
37 | f. 3. 37 | f. 3. 37 | *Phor.*
2: 1. 10 | 2. 13 | f. 1. 30.
Hec. 2: 2. 14 | f. 1. 28 | f. 1.
f. 7 | 4: 2. 19.
Agrippa. *Adel.* 1: 2. 37. *Hec.* 1: 2.
113.
Servam uxorem. *Phor.* f. 1.
18.
Servi. *And.* f. 2. 27.
Servicius. *Phor.* 1: 4. 36.
Servitium. *Enn.* f. 2. 17.
Salem. *Enn.* f. 1. 10.
Salamentum. *Adel.* f. 1. 27.
Salum'm. *Adel.* 1: 7. 72.
Satrabis. *Adel.* 4: 7. 34.
Saltem. *And.* 1: f. 23 | 2: 1. 15.
30 | f. 2. 14. *Enn.* 4: 2. 12.
Heaut. 2: 7. 178. *Phor.* 1: f.
7.
Salva. *Enn.* 2: 2. 27. 37. *Heaut.*
4: 2. 70. *Adel.* 4: f. 9.
Salvæ. *Enn.* 1: 1. 18 | f. 6. 8.
Salvum. *Hec.* 2: 2. 17 | 4: 4.
21.
Salvan'. *Hec.* 3: 2. 18.
Salvus. *Phor.* 4: 1. 10.
Salve. *And.* 1: f. 33 *bis* | 2: 1.
20 *bis* | 4: 6. 7 | f. 2. 7. *Enn.*
f. 5. 33 | f. 2. 11. *Heaut.* f.
2. 18. *Adel.* f. 4. 15 | f. 5: f. 2.
Phor. 1: f. 2. 4. *bis*, f. 6 | 7 |
4: 3. 4. *Hec.* 1: 2. 7 *bis*, 8 |
f. 2. 18 | f. 7. 5. 6 | f. 2. 5. 6 |
f. 4. 15.
Salverre. *Adel.* f. 4. 14.
Salverre. *And.* 4: 6. 7. *Enn.* f.
9. 32.
Salus. *Enn.* f. 4. 18. *Adel.* 4: 7.
4. 7. *Hec.* 3: 2. 3.
Salutare. *Enn.* 2: 2. 28.
Salutare. *Heaut.* 2: 3. 198.
Salutarium. *Phor.* 1: f. 81.
Salute. *Enn.* 2: 2. 39.
Salutem. *And.* 2: f. 21 | 1: 2.
3 | 4: 1. 48. *Adel.* f. 2. 2.
Salvum. *Adel.* 1: 1. 55. *Phor.*
1: f. 27. f. 61 | 1: 18 | 4: 3.
f. *Hec.* f. 2. 18.
Salvus. *And.* 4: 6. 7 | f. 4. 7.
Heaut. 1: 1. 98. *Adel.* f. 3:
78 | f. 6. 2. *Phor.* f. 3. 22.
Salvum. *Enn.* f. 6. 6. *Heaut.*
1: 1. 108. *Hec.* 1: f. 7. 14.
Salvus. *And.* f. 6. 9. *Adel.* f.
1. 11. *Hec.* f. 4. 20.
Samis. *Enn.* 1: 2. 27.
Sanctas. *Adel.* f. 7. 1.
Sancti. *Hec.* 1: 1. 4 | 2. 26.
Sanctius. *Hec.* 1: 1. 27.
Sandalio. *Enn.* f. 8. 4.
Sane. *And.* 2: 2. 24 | 1: 4. 2 |
f. 2. 7. *Enn.* f. 7. 19 | 4: 7.
7. 15 | f. 6. 11. *Heaut.* 1: 7.
1. 3 | 1: 2. 11. 27 | f. 3. 20.
28 | 4: 7. 4 | 4: 8. 32. *Adel.*
f. 3. 18 | 4: 2. 41. 4. 7.
48 | f. 1. 27 | f. 2. 3. *Phor.*
f. 3. 9 | 4: 3. 62 | f. 7. 27 |
f. 8. 10. 40. *Heaut.* 1: 2. 68.
107. 118 | f. 1. 52 | f. 3. 5.
9 | 4: 4. 14.
Sanga. *Enn.* 4: 7. 6. 44.
Sanguine. *Enn.* 4: 7. 9.
Sannio. *Enn.* 4: 7. 10. *Adel.*
2: 2. 17. 17.
Sannine. *Adel.* 4: 7. 30.
Sannus'. *And.* f. 4. 9.
Sanna. *And.* 4: f. 10. *Enn.* f.
5. 8. 11. *Heaut.* 4: 1. 7. 10.
Adel. f. 2. 78 | f. 3. 14.
Phor. f. 3. 19. *Hec.* f. 7. 7.
43.
Sapere. *Enn.* 4: 1. 7. 21. 21.
Heaut. 2: 3. 87 | f. 1. 70.
Adel. f. 1. 33 | f. 3. 41.
64. *Hec.* 4: f. 2.
Sapiens. *Phor.* 2: 2. 16 | f. 3. 8.
77.
Sapientem. *Enn.* 4: 7. 19.
Sapienter. *And.* 1: 1. 40. *Enn.*
2: 2. 26. *Adel.* f. 2. 70.
Sapienti. *Phor.* f. 3. 8.
Sapientia. *Adel.* f. 3. 41. 74 |
f. 1. 7. *Phor.* 1: f. 17.
Sapias. *Heaut.* f. 3. 34.
Sapies. *Heaut.* 4: 4. 26.
Sapier. *Adel.* 4: 2. 26.
Sapimus. *Adel.* f. 3. 46.
Sapis. *Enn.* 2: 1. 31 | 4: 4.
54 | f. 5. 27. *Heaut.* 2: 3.
82. 178. *Adel.* 4: f. 72.
Sapis. *Heaut.* f. 1. 101.
Sapiunt. *Phor.* 2: 1. 27.
Sat. *And.* 2: 1. 77 | f. 5. 7 | 4: 2.
2. 22. *Enn.* f. 2. 32 | 34 |
4: 4. 19 | 4: 7. 10. *Heaut.*
4: 7. 40 | f. 2. 43.
Adel. f. 2. 40 | f. 3. 6 |
4: 4. 4. 7 | f. 3. 49. *Phor.*
f. 3. 8 | 4: 2. 14 | 4: 5.
12 | f. 7. 14. *Hec.* 2: 1. 39.
Satagie. *Heaut.* 2: 1. 17.
Sati'. *And.* 4: 2. 28. *Enn.* 4:
4. 16 | 7. *Heaut.* 1: 1. 101 |
2: 3. 96 | 4: 4. 1. 7. *Adel.*
f. 3. 49 | f. 8. 14.
Phor. 2: 1. 27. 14.
Satias. *Enn.* f. 6. 3. *Hec.* 4:
2. 18.
Satietas. *Enn.* f. 1. 13.
Satietatem. *Phor.* f. 5. 6.
Sat commodè. *And.* f. 1. 17.
Satin'. *And.* 4: f. 10 | 4: 6.
9. *Enn.* 2: 1. 2 | f. 5. 57 |
4: 7. 40 | f. 2. 12. *Heaut.*
4: 3. 29 | f. 2. 37. *Adel.*
f. 2. 21. *Phor.* 1: 4. 37. 14 |
1: f. 26 | 4: 3. 31 | 4: 4.
2 | f. 3. 19 | f. 6. 17 | f. 7. 32 | f. 8. 18.
7. 32 | f. 8. 18.
Satisc. *Enn.* f. 1. 18.
Satisc'. *Enn.* f. 1. 3.
Satis. *And.* 1: 1. 64. 104.
111. 123 | 1: 2. 7 | f. 2. 23 |
4: 1. 27. 40 | f. 1. 1. 1 *bis* |
f. 3. 32 | f. 4. 11. *Enn.* 1: 2.
2. f. 37 | f. 4. 9 | f. 5. 37 |
f. 59 | 4: 3. 19 | 4: f. 3 |
f. 7. 9 | f. 9. 117. *Heaut.*
1: f. 19 | 1: 2. 24 | f. 1. 1.
70 *bis* | 4: 2. 4. 28 | f. 1. 1.
47. 67 | f. 2. 28. *Adel.* 2:
1. 30 | 2: 2. 32 | f. 3. 7 | f. 3.
2. 11. f. 3. 31. 86 | f. 3.
4. 17 | 4: 2. 7 | 4: 4. 11 |
f. 12 | f. 3. 47 | f. 6. 7. *Phor.* 1:
2. 60 | 1: 4. 19 | 2: 2. 89 |
1: 2. 78 | 4: 3. 23 | f. 2. 3 |
f. 3. 28 | f. 1. 7. 75 | f. 7. 8.
40. *Hec.* 1: 2. 87 | 2: 1.
17 | 2: 2. 57 | 4: 1. 2.
41 | 4: 4. 37. 34 | f. 2. 2.
16 | f. 4. 37.
Satius. *And.* 3: 1. 8. *Heaut.*
f. 1. 66 | f. 2. 16. 77. *Adel.*
1: 1. 4. 12. 27. *Phor.*
f. 7. 67. *Hec.* f. 1. 4.
Satis uetus locus. *Phor.* f. 3.
35.
Satrapes. *Heaut.* f. 1. 47.
Satur. *Adel.* f. 1. 3. *Hec.* f. 2.
2. 2.
Satura. *Hec.* f. 2. 3.
Saxum. *Enn.* f. 9. 57.
Scamitum. *Hec. Prol.* 16.
Scenicos. *Hec. Prol.* 45.
Scapulas. *Phor.* 1: 2. 26.
Scelerata. *And.* f. 3. 26 | 4: 5.
47. *Adel.* 2: 2. 21 | f. 2. 2.
6.
Sceleratus. *And.* 1: 1. 172.
Sceleratum. *Adel.* 4: 2. 14.
Sceleris. *Enn.* 2: 7. 34. *Heaut.*
f. 2. 3.
Scelista. *Enn.* f. 1. 1. 16.
Scelissim. *Enn.* 1: 1. 26.
Sceliste. *And.* 4: f. 71. *Enn.*
4: 4. 1. *Heaut.* 2: 3. 71.
Scelissimum. *Enn.* 4: 4. 42 | f. 2.
2.
Scelissus. *Heaut.* f. 2. 17. *Adel.*
2: 1. 7.
Scelus'. *Enn.* 4: 3. 3.
Scelus. *And.* f. 3. 4 | 4: 1. 1.
42 | f. 2. 3. *Enn.* f. 4. 10 |
f. 7. 17. *Heaut.* 2: 3. 74 |
4: 4. 18 | f. 1. 24. *Adel.*
2: 16 | f. 1. 6. 23. *Phor.*
f. 7. 87 | f. 8. 21.
Sciam. *And.* 1: 4. 2 | 4: 5.
f. 2. *Enn.* f. 7. 12. *Heaut.* 1:
1. 32. *Adel.* f. 5. 6 | 4: 5.
7. *Phor.* 2: 3. 3. *Hec.* f. 12.
44 | f. 4. 11 | 4: 1. 21.
Scias. *Heaut.* f. 1. 40 | f. 3. 7.

VOCABULORUM.

39 | 4 : f. 16, 22 | f. 1.
24. *Eun.* 2 : 3. 63. *Phor.* f.
9. f. 4. *Hec.* 4 : 2. 8.
sciat. *i.* *cant.* 1 : 1. 2. *Adel.* 4 :
f. 2. *Phor.* 17 : 21. *Hec.* *Per.* 6.
scibam. *Phor.* 4 : 1. 16.
scibis. *Heant.* f. 2. 43.
scibit. *Phor.* f. 1. 39.
scibo. *Eun.* 4 : 4. f. 9. *Adel.*
f. 2. f. *Hec.* 2 : 2. 4.
scibam. *Eun.* f. 7. 3. *Heant.*
2 : 3. 68. *Hec.* *Prul.* 16.
sciebas. *Eun.* 4 : 4. 32.
sciebat. *Eun.* 1 : 2. 33. *Phor.*
3 : 2. 44.
sciens. *And.* 3 : 2. 28 | 4 : f.
36. *Eun.* 1 : 1. 27 | 4 : f.
13. *Heant.* f. f. 6. *Adel.*
4 : f. 7. *Hec.* 4 : 2. 4 | f.
4. 40.
scient. *Hec.* f. 4. 28.
scientem. *Heant.* 4 : 8. 32.
Phor. 1 : f. 7 | 4 : 3. f. 5.
scies. *And.* 1 : 1. 89 | 3 : 3. 4 |
3 : 4. 6. *Eun.* 4 : 3. 20.
Heant. 2 : 3. 90 | 3 : 3. f. 1
f. 2. 19. *Phor.* 4 : 1. 18 |
f. 8. 6. *Hec.* 4 : 1. 61.
scilicet. *And.* 1 : 2. 14 | f. 4.
48. *Eun.* 1 : 2. 107 | 2 : 3.
f. 3. f. 1. 11 | 4 : 4. 9 | f.
9. 10. *Heant.* 2 : 3. 71. 117 |
4 : 1. 34 | 4 : 3. 27 | 4 : 8.
17 | f. 1. 10. *Adel.* 4 : 7.
11 | f. 3. 15. f. 13 | f. 4. 20.
Phor. 1 : 2. 32 | 1 : 4. 14 |
f. 3. 9. *Hec.* 3 : 3. 17 | 4 :
4. 47.
scimus. *And.* 3 : 2. 40. *Eun.*
1 : 2. 31.
scin. *Eun.* 2 : 3. 46 | 3 : 2.
46 | 4 : 6. 6 | 4 : 7. 30 | f.
f. 10 | f. 9. f. 39. *Heant.*
2 : 3. 56 | 3 : 1. 87 | f. f. 10.
Adel. 4 : 2. 42. *Phor.* 1 :
2. 61. *Hec.* f. 1. 27.
scio. *And.* 1 : f. 47 | 2 : 2. 9.
10. 11. 28 | 3 : 1. 11 | f.
2 : 26, 46 | f. 3. f. 58 | 4 :
1. 20. 34. 35. 39. 45 | 4 :
2. 20. 26 | f. 1. 10 | f. 4 :
27, 32 | f. 5. 8 | f. 6. 2. 12.
Eun. 1 : 1. 28 | 2 : 2. 119 | 3 :
3. 58 | 2 : 3. 4 | 4 : 1. 14 |
4 : 4. 4. f. 14 : 6. 23 | f.
1. 28 | f. 2. 39 | f. 5. 27 |
f. 9. 32. *Heant.* 1 : 2.
3. 16 | 2 : 2. 1 | 2 : 3. 13.
86. 136 | 2 : 4. 16 | 4 : 1.
14. 19 | 4 : f. 4 : 8. 9 |
f. 1. 1 | f. 2. 46 | f. 4 :
21. *Adel.* 2 : 1. 7 | 2 : 2. 18 |
f. 2. 46 | f. 3. 6 | 3 : 4.
40 | 4 : 1. 10 | 4 : 2. 3.
31. 4 : f. 14. 38. 46.
70 | 4 : 7. 1 | f. 3. 35 | f.

Terentius.

8. *Phor.* 1 : 2. 23. 60, 98 |
1 : 4. 3. 36 | f. 2. 22 | 3 :
3. 6. 8. 32 | 4 : 3. 13. 31 |
f. 2. 9 | f. 7. 60. *Hec.* 2 :
1. 11. 20. 37 | 2 : 2. 1. f.
2 : 3. 6 | 3 : 1. 10 | 3 : 2. 15 |
3 : 3. 38 | 3 : f. 18. 20. 37 |
4 : 1. f. 4 : 4. 79 | f. 1.
30 | f. 3. 14 | f. 4. 11.
37.
scire. *And.* 1 : 1. 26 | f. 2. 18.
Eun. 1 : 2. 33 | 3 : 2. 25.
Heant. *Prul.* 9 | 1 : 1. 35. 64 |
f. 1. 17 | f. 4. 10. *Adel.*
1 : 2. 74 | 4 : 2. 9. 16 | f.
3. 42 | f. 4. 3. *Phor.* 2 : 2.
7 | 2 | f. 3. 24. *Hec.* 1 : 2.
36 | 3 : 3. 35 | 4 : 2. 38 | f.
4. 28. 33.
scirem. *And.* 2 : f. 3. *Phor.*
f. 1. 6. *Hec.* f. 1. 24.
scires. *Heant.* 2 : 3. 66. *Hec.*
4 : 1. 15.
sciret. *And.* 2 : 3. 28 | 3 : 3.
46 | 4 : f. 14.
sciti. *And.* 2 : 1. 39 | f. 4 :
20. *Heant.* 2 : 3. 38.
scirpo. *And.* f. 4. 39.
scitte. *Hec.* 1 : 2. 3.
sciscere. *Hec.* f. 4. 27.
sciscitari. *Eun.* 3 : 4. 10.
scis. *And.* 1 : 1. 10 | 2 : f. 2.
2 : 2. 16 | 3 : 2. 31 | 3 : 3.
43 | 4 : 1. 35. *Eun.* 1 : 2.
47 | 2 : 3. 16. 59 | 4 : 4.
55 | f. 7. 15 | f. 6. 9. *Heant.*
1 : 2. 7 | 2 : 2. 8 | 4 : 4. 26 |
f. 3. 7. *Adel.* 2 : 2. 7 | 3 :
3. 48 | 4 : 7. 8 | f. 9. 39.
scisse. *Eun.* *Prul.* 3 : 4. *Adel.* 2 :
4. 8.
scissim. *And.* 4 : f. 13. *Hec.*
2 : 1. 25.
scisti. *Phor.* 1 : 2. 29.
scit. *Eun.* 2 : 3. 82 | f. 6. 16.
Heant. 1 : 2. 22 | 2 : 1. 10.
17 | 4 : 4. 25. *Adel.* 3 : 4.
25. *Hec.* f. 2. 30.
scita. *Phor.* 1 : 2. 60.
scite. *Heant.* 4 : 4. 7 | 4 : f.
16. 37.
scito. *Eun.* f. 2. 38. *Phor.* 4 :
1. 18 | f. 8. 14.
scitu. *Hec.* f. 1. 15.
scitum. *Eun.* 2 : 2. 23. *Heant.*
1 : 2. 36. *Phor.* f. 4. 2.
scitus puer. *And.* f. 2. 6.
scivi. *Eun.* 2 : 3. 67. *Hec.* 4 :
1. 26 | 4 : 4. 19.
sciunt. *Heant.* 4 : 1. 29. *Adel.* 1 : 2. 45. *Phor.* 2 : 1.
20. *Hec.* 3 : 2. 25 | f. 4.
28.
scortari. *Heant.* 1 : 2. 32. *Adel.* 1 : 2. 22.
scortum. *Eun.* 3 : 1. 34. *Heant.*

Per. f. | *Adel.* f. 9. 8.
scraeus. *Heant.* 2 : 3. 12.
scribam. *Phor.* 1 : 2. 77.
scribat. *Phor.* *Prul.* f.
scribendo. *Eun.* *Prul.* f.
scribendum. *And.* *Prul.* 1. *Adel.* *Prul.* 25.
scribere. *Eun.* *Prul.* 36. *Adel.*
Prul. 16. *Hec.* *Prul.* 16.
scribere. *Hec.* *Prul.* 27.
scribis. *Eun.* 4 : 7. 35.
scribito. *Phor.* 4 : 3. 63.
scribendis. *And.* *Prul.* 5.
scribunt. *Heant.* *Prul.* 43.
scripsit. *Heant.* *Prul.* 7.
scripsit. *Eun.* *Prul.* 10. *Phor.*
Prul. 6. *Hec.* *Prul.* f.
scripta. *And.* 1 : f. 49.
scriptam. *Phor.* 2 : 1. f.
scriptura. *Hec.* *Prul.* 17.
scripturam. *Adel.* *Prul.* 1. *Hec.*
Prul. 24.
scrupulum. *Adel.* 2 : 2. 29.
Phor. f. 7. 61.
scrupulus. *And.* f. 4. 38.
Phor. f. 8. 30.
se. *And.* 1 : 1. 38. 109. 112 |
1 : 3. 15 | 1 : f. 36 | 2 : 4.
4 | 3 : 4. 2 | 4 : 2. 4 | f.
2. 18 | f. 4. 27. *Eun.* *Prul.*
4. 14. 35 | 1 : 1. 12 | 1 : 2.
35. 59. 61 | 2 : 2. 17 | 3 : 1.
10 | 3 : 3. 4. 14. 19 | 3 :
f. 18 | 4 : 7. 30. 39 | f. 2.
24 | f. 9. 9. 10. *Heant.*
Prul. 19. 23 | 1 : 2. 29. 64.
74 | 1 : 2. 14. 15. 18. 34 |
2 : 3. 36 | 2 : 4. 13 | 3 : 1.
24. 63. 79. 80 | 3 : 1. 23 |
4 : f. 8 | f. 1. 15. 40. 73 |
f. 3. 11. *Adel.* *Prul.* 4 : 1 :
1. 21 | 1 : 2. 6 | 2 : 3. 10 |
3 : 2. 34 | 4 : 1. 3 | 4 : 2.
9 | 4 : 1. 16 | 4 : 6. 1 | f.
3. 18. 42. *Phor.* *Prul.* 24 |
1 : 2. 63 | 2 : 2. 8. 17. 19.
68 | 2 : 3. 2. 22. 24 | 3 : 2.
47 | 4 : 2. 7 | 4 : f. 13 | f.
f. 6. 8 | f. 6. 40 | f. 5. 7.
27. *Hec.* *Per.* 7. 10 | 1 : 2.
44. 45. 70. 81. 86. 100.
109. 117 | 2 : 2. 18. 27 | 3 :
f. 1. 16. 61 | 4 : 1. 7. 28 |
4 : 4. 34 | f. 1. 31 | f. 2.
12. 30 | f. 3 : 21. 30 | f.
4. 30.
sele. *And.* 1 : 1. 36. 113 | 1 : f.
3 | 2 : 1. 16 | 2 : 3. 4 | 4 : f.
2 | f. 4. 24. 52. *Eun.* *Prul.*
34 | 2 : 3. 31 | 3 : 10 | 3 :
f. 40 | 4 : 1. 9 | f. 5. 15 |
4 : f. 9. *Heant.* *Per.* 3 | 2 :
4. 6 | 4 : 3. 24 | 4 : f. 24.
Phor. 3 : 1. 15. 17 | 4 : f.
2 | f. 4. 1. 4 | f. 6. 37 | f.
7. 25.

INDEX

Heb. 1:2. 11: 2. 4: 3. 6: 4.
87 1: 1. 10: 3. 7. 20: 1. 7.
27 4. 2. 5. 19: 4. 4. 8: 1.
7 1. 1.
secum. Eua. 2: 2. 15.
secum. And. 1: 1. 7. 4. 2: 6.
11. Eua. 2: 1. 23: 1. 7. 3: 1.
4: 4. 2: 1. 4: 6. 18. Heant.
2: 1. 7. 1: 4. 2: 1. 7. 4: 4.
4: 1. 4: 1. 4: 2. 3: 4. 4: 5.
21. Adol. 2: 1. 2. 1. 4: 5.
19: 20. Phor. 1: 1. 12.
secunde. Heant. 2: 1. 1. Phor.
1: 7. 11.
secundus. And. 7: 6. 11.
secundum. Eua. 7: 9. 60.
securi. Eua. 1: 2. 11. Phor. 2:
2. 16.
secler. Phor. 2: 2. 61.
secus. Ph. 2: 2. 91. Heant. 2: 7.
securus. Adol. 1: 2. 15.
sed. And. For. 9: 1. Phor. 11.
1: 1. 6: 16. 4: 9. 13: 1. 2. 3.
15: 13: 1. 7. 21: 1. 1. 4.
7: 1. 5. 2. 4. 10. 4. 2. 4. 6.
2: 1. 10. 21. 27: 1. 2. 1.
6: 2: 1. 7. 23. 29: 2. 6.
17: 13: 1. 4. 1. 2. 3. 12. 4. 1.
7. 15: 4. 1. 1. 4. 8. 26.
7: 7. 4. 16: 1. 1. 15: 1. 4.
4. 10: 4. 5. 2. 1. 4. 6. 5.
7: 3. 15: 1. 7. 4. 4. 1. 5: 5.
6: 1. 6. 2. Eua. Per. 10.
Phor. 33: 1. 1. 1. 1. 4. 1. 2.
17: 19. 4. 4. 62: 2. 1. 7.
1: 2. 2. 2. 1. 10. 3. 4. 36.
4. 2. 78: 2. 1. 11. 6: 1. 1.
5. 34. 4. 1. 2. 46: 1. 7. 5.
19: 4. 3. 14. 1. 4. 2: 23: 4.
4. 3. 26: 1. 4. 7. 12: 1. 4. 6.
23: 4. 7. 13: 1. 2. 9. 19: 1. 7.
4. 1. 5. 27: 1. 6. 4. 20: 1.
7. 5. 19: 1. 7. 8. 7: 1. 9. 20.
Heant. Phor. 13: 1. 1. 10.
4. 4. 15. 7. 78. 116: 1. 2. 1.
1: 2. 24: 1. 2. 2. 7. 2: 1.
15. 117. 128. 134: 1. 1. 17.
6: 7: 1. 2. 7. 1. 1. 4. 4. 1.
3. 17: 4. 1. 16. 15: 4. 1. 4.
3. 10: 4. 7. 2. 4. 2. 4. 6.
16. 23: 4. 8. 29: 1. 2. 2. 9.
25. 65. 77: 1. 7. 15. 20.
Adol. Per. 1: 2. 1. 15. 7: 1.
1: 2. 62: 2. 1. 4. 5. 7. 4. 2.
4. 4. 1. 2. 22: 1. 7. 7. 13.
34. 75: 1. 4. 7: 1. 1. 1. 1.
4. 2. 1. 4. 10. 11. 4. 7. 1.
7. 7. 12: 1. 5. 7. 4. 1. 10.
69. 78: 4. 7. 2. 1. 1. 3. 7.
7. 29: 1. 7. 5. 25: 1. 8. 15.
7. 9. 11. 15. 19. Phor. 2: 1.
6: 1. 2. 7. 9. 9: 1. 2. 7. 25.
1. 4. 15. 18. 4. 4. 1. 1. 5.
22. 2. 4. 26. 4. 7. 15. 66.
2. 1. 11: 2. 7. 2. 4. 3. 2.

8: 1. 2. 4. 6: 1. 7. 3. 13.
27: 1. 1. 1. 9. 4. 2. 30.
4: 1. 4. 20. 4. 9. 4. 4.
8: 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
1. 12: 1. 6. 4. 12. 15. 23.
15: 12: 1. 7. 23: 1. 8. 26.
13: 6. Heant. 1: 2. 6. 22.
20. 18. 12. 4. 7. 7. 80.
8: 1. 2. 2. 4. 1. 2. 6: 1. 1.
10. 24: 1. 7. 9. 25. 4. 7.
7. 4. 14: 1. 7. 17. 27: 44.
3. 6. 14. 21. 29. 4. 9. 4.
7. 10. 16: 4. 4. 21. 16.
10: 1. 1. 17. 12: 1. 2. 7.
7. 3. 8. 16: 1. 4. 14.
sedabit. Heant. Phor. 12.
sedatum. Adol. 7: 1. 11.
sedecum. Eua. 2: 1. 23: 1. 7. 3.
20: 4. 4. 26.
sedemus. Phor. 1: 2. 41.
sedeo. Heant. 7: 4.
sedere. Adol. 4: 1. 78.
sedet. Eua. 7: 3. 35.
seditionem. And. 7: 1. 11.
seducit. Heant. 1: 2. 69.
sedulo. And. 4: 1. 18: 1. 1. 7.
8: 4. 1. 7. Eua. 1: 2.
78: 2. 7. 68. Heant. 1: 2.
74: 1. 4. 7. 1. 7. 4. 15.
Adol. 1: 1. 25: 1. 2. 6. 4.
2: 2. 4. 4. 1. 3. 60. 77.
Phor. 1: 4. 1. 1. 2. 8. 1.
2: 3. 13: 1. 4. 7. 10: 1. 8.
12. Heant. 1: 1. 6: 1. 4. 2.
2.
seignitum. And. 1: 7. 7.
segreganda. Heant. 7: 5. 10.
segregant. Heant. 2: 4. 6.
segregata. Heant. 7: 2. 23.
segregatum. Heant. 7: 1. 26.
segregavit. Heant. 7: 2. 29.
semel. Heant. 1: 2. 14. 2.
4. 12: 1. 6. 9. Phor. 7: 7.
9.
semper. And. 1: 1. 6. 8: 1. 2.
2. 4. 1. 1. 5. 10: 1. 7. 4. 2.
4: 7. 27: 1. 6. 14. Eua.
1: 2. 9: 1. 7. 74. 92: 1. 1.
2. 7. 19: 1. 4. 7. 31: 1. 9.
10. Heant. Phor. 17: 1. 2.
10. 21: 1. 2. 4. 16: 1. 4. 6.
8: 1. 1. 78: 1. 2. 14. Adol.
1: 1. 20: 1. 2. 7. 3: 1. 4.
4. 9: 4. 1. 16: 1. 4. 4.
23: 1. 4. 9: 1. 9. 6. 21.
Phor. 1: 1. 8: 1. 7. 13: 1. 1.
16: Heant. 4. 8: 1. 7. 4. 20.
sempernam. And. 7: 6.
7.
sepe. And. 7: 1. 30. Heant.
Per. 10: 2. 3. 14. 4. 2. 5.
11.
semem. And. 7: 1. 29. Eua.
2: 1. 6. 6: 1. 7: 4. 4. 7.
Heant. 5: 1. 7: 1. 3: 2. 2.

24: 14: 1. 4. 7. 28. Adol. 42.
2. 23. Phor. 1: 2. 17. 97: 11.
5. 55: 2. 1. 2. 7. 1. 1.
11: 4. 2. 5. 9. Heant. Phor.
10: 1. 2. 4. 1.
senecta. Adol. 6: 8. 11.
senectus. Heant. 7: 1. 2. 10.
Adol. 7: 3. 4. 7. Phor. 4: 2.
9: 1. 8. 14.
senectutem. And. 7: 1. 16.
Phor. 2: 1. 87.
senectus. Heant. 1: 2. 4. 4.
senes. Heant. 2: 1. 2. 1. 3. 1.
10. Adol. Phor. 2: 1. Phor.
4: 4. 1. 7: 6. 4. 6: 1. 7.
8. 21.
senex. And. 1: 7. 16: 1. 4. 6.
24: 1. 7: 2. 14. Eua. 4:
4. 21. 7: 6. 10: 1. 7: 7. 3.
Heant. Phor. 37: 1. 3. 4.
20: 4. 2. 3: 1. 4. 3. 12.
19: 13: 1. 4. 4. 24: 1. 2.
47. Adol. 3: 4. 11: 4. 1.
7. 4: 1. 7: 1. 6. Phor. 11.
13: 1. 7. 18: 2. 3. 18: 22.
2. 18: 1. 7. 13: 7: 8. 14.
Heant. 1: 2. 3. 4. 8. 96. 99.
114: 4. 1. 3. 15.
senex importunus. Heant. 1:
2. 23.
seni. And. 1: 7. 4. 2: 2.
12. Heant. Phor. 1: 4. 1. 7.
2. 4. 9. Adol. 7: 2. 15: 1. 7.
7. 10: 1. 7. 8. Phor. 2: 2.
26.
senibus. Heant. 7: 1. 10.
Phor. 7: 5. 4. 9.
senis. And. 1: 7. 2: 1. 2. 2. 16.
Phor. 1: 2. 13: 1. 4. 12: 2.
1. 9: 1. 6. 25.
senium. Eua. 2: 3. 10.
senferum. Heant. 7: 2. 4. 1.
senfero. And. 1: 1. 137: 1. 2.
25.
senilis. And. 1: 1. 8. Eua.
1: 1. 20. Adol. 7: 1. 8.
Phor. 1: 4. 28.
seni. And. 1: 2. 2. 1. 2. 12.
Eua. 4: 12. 6. Heant. 7:
1. 46. Adol. 4: 1. 4. 14:
5. 6. 6. Heant. 7: 3. 6.
9.
seniisti. And. 7: 1. 12. Eua.
1: 2. 84. Heant. 7: 1.
86. Heant. 7: 3. 29.
seniisti. Heant. 7: 1. 16.
seniisti. And. 7: 1. 23. Heant.
4. 8. 20.
senit. And. 4: 2. 7. Eua.
3: 2. 7. Adol. Phor. 1: 1.
2. 29. Heant. 4: 1. 7. 4. 4.
16: 73.
seniti. And. 7: 1. 11. Heant. 4:
2. 4. 7.
senium. Eua. 2: 2. 5.
seniuntia. Heant. 1: 1. 18.

VOCABULORUM.

Heaut. 1:1. 114 | 2:1. 7 |
4:3. 5 | 4:1. 17. *Ad.*
1:1. 1. 40 | 3:1. 17.
66 | 3:1. 5 | 3:1. 9.
Phor. 1:1. 5. 20 | 2:1. 21 |
5:7. 56. *Hec.* 1:1. 5. 4 | 3:
1. 32 | 3:1. 12 | 4:1. 5 | 4:
4:1. 17 | 4:1. 5. 32.
sententia. *Phor.* 2:2. 3. 4.
14.
sententiam. *And.* 1:1. 3. 2.
Phor. 3:1. 19 | 4:1. 3. 14 | 5:
9. 54.
sentiam. *Heaut.* 5:4. 3. *Hec.*
4:4. 36.
sentiant. *Heaut.* 3:1. 91. *Hec.*
3:3. 37.
sentias. *And.* 2:1. 12. *Phor.*
1:1. 19.
sentiat. *And.* 2:1. 29. *Heaut.*
3:1. 19 | 4:1. 8. 20 | 5:1.
52.
sentit. *Eun.* 1:1. 21. *Heaut.*
3:1. 79 | 4:1. 5. 4. *Adel.* 1:
2. 59.
sentio. *And.* 2:6. 5. *Eun.* 1:
1. 26 | 3:1. 48. *Adel.* 3:
77 | 4:1. 2. 7 | 5:1. 67.
Phor. 4:1. 3. 27. *Hec.* 3:1.
3. 48.
sentiu. *And.* 2:1. 26.
sestium. *Adel.* 5:1. 9. 14.
septem. *Eun.* 2:1. 40.
septimus. *Hec.* 3:1. 34.
sepulchrum. *And.* 1:1. 101.
sepulius. *Phor.* 5:1. 7. 50.
sequare. *And.* 1:1. 1. 24. 4 | 4:
3. 4. *Adel.* 2:2. 4. 1 |
3:1. 4. 54. *Phorm.* 2:3.
21.
sequatur. *Eun.* 3:1. 6.
sequere. *And.* 3:1. 9. *Eun.*
3:1. 98 | 4:1. 4. 47. *He-*
aut. 4:1. 52 | 4:1. 4. 21 |
4:7. 4. *Adel.* 2:1. 16 |
4:3. 18. *Phorm.* 5:1. 39.
Hec. 5:4. 39.
sequere. *Eun.* 4:1. 9.
sequi. *And.* 4:1. 16. *Hec.* 3:
1. 47 | 3:1. 31.
sequimini. *Eun.* 3:1. 23 | 4:
7. 2. 46. *Phorm.* 2:2. 8.
Hec. 5:1. 26.
sequimur. *And.* 1:1. 101.
sequitur. *Eun.* 3:1. 1. *Phor.* 5:
7. 95.
sequor. *And.* 2:1. 3. 31. 9.
Eun. 2:1. 34 | 5:1. 69.
Adel. 2:1. 4. 16. *Hec.* 5:4.
10.
seriam. *Eun.* 3:1. 7.
serias. *Heaut.* 3:1. 51.
serio. *Eun.* 3:1. 31 | 3:1. 3. 22.
Heaut. 3:2. 30. *Adel.* 5:
9. 18.
sermo. *Hec.* 3:1. 32 | 5:1. 4. 19.

sermonem. *Eun.* 3:1. 10 | 4:
1. 8. *Phor.* 5:1. 6. 30. *Hec.*
4:1. 3. 1.
sermone. *Heaut.* 2:1. 3. 1.
serio. *Heaut.* 2:1. 103.
serua. *And.* 3:1. 35. *Heaut.*
4:1. 8. 4. *Adel.* 2:1. 18 |
3:1. 4. 41. *Phorm.* 1:1. 4.
35.
servabo. *And.* 1:1. 5. 64.
servaudi. *And.* 3:1. 9.
servandum. *Eun.* 2:1. 64.
Heaut. 4:1. 42.
servare. *Eun.* 5:1. 2. 65. *Adel.*
4:1. 44. *Phorm.* 3:1. 3. 6.
Hec. 3:1. 42.
servato. *Eun.* 5:1. 64.
servat. *Heaut.* 3:1. 2. 21.
servas. *Heaut.* 3:1. 32.
servat. *And.* 1:1. 3. 7. *Eun.* 4:
7. 10.
servatrix. *Hec.* 5:1. 4. 16.
servavi. *And.* 1:1. 114.
servem. *And.* 1:1. 5. 46.
servus. *Heaut.* 5:1. 4. 17. *Ad-*
del. 5:1. 3. 59. *Hec.* 5:1. 2.
19.
servus. *Adel.* 2:1. 2. 34.
servit. *Phor.* 3:1. 24.
servi. *Heaut.* 1:1. 32 | 5:1.
13.
serviat. *Heaut.* *Pro.* 32.
serviebas. *And.* 1:1. 11.
serviebat. *Phor.* 1:1. 33.
serviens. *Heaut.* 1:1. 87. *Hec.*
2:1. 27.
servire. *Heaut.* *Pro.* 50. *Hec.*
Pro. 51.
servii. *Adel.* 4:1. 18.
servitio. *And.* 4:1. 51.
servitus. *And.* 1:1. 9.
servitutem. *Phor.* 4:1. 48.
servivit. *Eun.* 5:1. 8. 3.
servo. *And.* 1:1. 10. *Heaut.*
Pro. 51.
servo. *And.* 3:1. 5. 3.
servol. *Heaut.* *Per.* 7.
servolum. *Heaut.* 1:1. 2. 17 |
3:1. 62. *Adel.* 4:1. 2.
27.
servotum. *And.* 3:1. 4. 4. *Ad-*
del. 3:1. 34.
servos. *Heaut.* *Pro.* 37 | 1:
1. 13. 90 | 3:1. 4. *Adel.*
5:1. 6. 5. *Phor.* 5:1. 4. 84.
servorum. *Adel.* 1:1. 2.
servulos. *And.* 1:1. 56.
servulum. *Heaut.* 3:1. 2. 19.
servum. *Eun.* *Pro.* 36. 39 |
3:1. 30. 33 | 2:1. 37 |
5:1. 2. 24. *Adel.* 5:1. 5. 5.
servus. *Eun.* 3:1. 5. 23.
seu. *And.* 1:1. 60.
severitas. *And.* 5:1. 16.
severus. *Eun.* 2:1. 21. *Heaut.*
5:1. 20.

sex. *Eun.* 2:1. 46 | 2:1. 3.
38. *Adel.* 3:1. 42.
sexaginta. *Heaut.* 1:1. 10.
fi. *And.* 1:1. 1. 14. 85. 115.
123. 131. 132. 137. 132. 4.
25. 29 | 1:1. 3. 5. 11. 1. 5.
9. 14. 23. 27. 41. 77 | 2:
1. 10. 15. 16. 22. 27. 31 | 2:
2. 4. 35 | 2:1. 2. 1. 5. 2. 4.
8 | 2:1. 6. 9 | 2:1. 5. 1. 3. 4.
25 | 3:1. 5. 1. 4. 1. 13. 28.
42 | 4:1. 2. 9. 17. 39 | 4:
4. 7. 19 | 4:1. 5. 13. 16. 34.
51 | 4:1. 6. 13 | 5:1. 8 | 5:
2. 19. 22. 25 | 5:1. 4. 11. 17 |
5:1. 5. 6. 9. 17 | 5:1. 7.
27. *Eun.* *Pro.* 1:1. 4. 18. 27.
35. 47 | 1:1. 5. 16. 18. 30.
31 | 1:2. 16. 37. 59. 96.
102 | 2:1. 17 | 2:1. 20. 32.
89. 91 | 2:1. 7. 22. 61. 77 |
3:1. 14. 20. 46. 47. 50.
52. 55 | 3:1. 2. 26. 32. 48.
49. 50 | 3:1. 18. 20. 30.
31 | 3:1. 4. 7 | 3:1. 5. 19. 46.
48 | 4:1. 2. 10. 11 | 4:1. 3. 4.
19 | 4:1. 5. 13 | 4:1. 6. 2.
4. 30 | 4:1. 7. 30 | 5:1. 22 |
5:1. 2. 14. 22. 31. 26.
36. 49. 50. 52 | 5:1. 3. 10 |
5:1. 4. 2. 1. 6. 20. 1. 9.
26. 28. 34. 37. 41. *Heaut.*
Pro. 44. 45. 48 | 1:1. 5.
22. 30. 35. 55. 67. 84. 105.
109. 118 | 1:2. 27. 2. 1. 5.
18 | 2:1. 1. 9 | 2:1. 5. 4. 75.
76. 93. 95. 97. 114. 138 |
2:1. 4. 11 | 3:1. 20. 43 | 3:
14. 36. 47 | 3:1. 38. 48 |
4:1. 5. 16. 14. 18. 19. 23.
39. 46. 47. 53 | 4:1. 2. 5. 9 |
4:1. 18. 20. 40. 41 | 4:
4. 2. 26 | 4:1. 5. 4. 16.
22. 49 | 4:1. 3. 10. 37 |
5:1. 16. 38. 47 | 5:1. 66.
77 | 5:1. 2. 42 | 5:1. 4. 1. 3. 9.
10. 12 | 5:1. 7. 10. *Adel.* 11.
1. 7 | 1:1. 2. 14. 23. 26. 27.
37. 47. 51. 55. 67. 74 |
2:1. 17. 22. 24. 27. 30.
38. 48 | 2:1. 9. 24. 31 | 2:
3. 21 | 2:1. 4. 9 | 3:1. 2. 1. 40.
41. 48 | 3:1. 3. 3. 28. 30.
67. 80. 81 | 3:1. 4. 1. 5.
59 | 3:1. 5. 4. 1. 5.
8. 23. 25 | 4:1. 2. 8. 10. 15.
26 | 4:1. 3. 4. 10. 12 | 4:1. 5.
29. 56. 72. 74 | 4:1. 7. 15.
19. 22. 26. 37. 43 | 5:1. 4.
8 | 5:1. 21. 35. 65 | 5:1. 4.
26 | 5:1. 6. 7 | 5:1. 8. 14. 18. 23.
27 | 5:1. 9. 32. 35. *Phor.* *Pro.*
7. 12. 13. 20. 29 | 1:1. 2.
6. 65. 69. 92 | 1:1. 3. 19 | 1:
4. 5. 20. 24. 28. 30. 33.
34. 50. 55 | 1:1. 5. 13. 40.
n ij

INDEX

43. 15. 61. 65. 72. 84. 12.
1. 5. 6. 12. 17. 21. 2. 12. 15.
31. 40. 63. 66. 68. 97. 12.
3. 31. 2. 1. 5. 29. 35. 42.
4. 71. 2. 10. 20. 70. 41.
13. 16. 20. 4. 2. 14. 15.
4. 3. 23. 24. 128. 18. 40.
15. 16. 70. 1. 7. 4. 7. 12.
13. 44. 5. 1. 12. 11. 15.
10. 1. 3. 25. 1. 4. 6. 15.
6. 27. 15. 7. 18. 31. 40.
32. 38. 1. 8. 14. 12. *Hec.*
1. 2. 4. 7. 27. 17. 14.
106. 11. 7. 25. 2. 2. 5. 7.
10. 115. 15. 20. 24. 12.
6. 17. 2. 8. 9. 26. 46. 10.
3. 124. 1. 3. 27. 29. 20.
4. 115. 15. 23. 1. 5. 21.
43. 40. 105. 15. 19. 4. 12.
4. 20. 13. 17. 19. 41. 13.
16. 42. 2. 23. 4. 3. 31. 11.
4. 4. 9. 25. 1. 3. 60. 37.
97. 102. 15. 10. 10. 124.
10. 18. 1. 2. 9. 13. 10. 15.
4. 1.
Abi. Ad. Per. 3. Pr. 2. 1. 2.
2. 20. 1. 1. 16. 13. 2. 2. 4.
21. 1. 1. 28. 1. 5. 16. 12.
6. 1. 14. *Env. Pr. 11. 21.*
4. 2. 12. 4. 91. 4. 70. 4. 1.
21. 4. 4. 3. *Heaut. Pr.*
20. 15. 11. 64. 1. 3. 4. 79.
6. 1. 2. 4. 1. 13. 1. 9. 13.
4. 4. 4. 4. 2. 24. 4. 5. 6.
21. 4. 8. 6. *Ad. Per. 3.*
Pr. 10. 1. 1. 9. 12. 1. 4. 1.
2. 9. 13. 7. 28. 63. 4. 20.
4. 5. 13. 3. 4. 5. 4.
118. 15. 8. 15. *Phor. Pr.*
8. 16. 22. 11. 2. 63. 1. 2.
5. 14. 4. 2. 6. 1. 5. 6. 3.
Hec. 3. 5. 11. 4. 4. 11.
7. 2. 12. 12. 4. 12.
Ec. Ad. 1. 1. 15. 8. 13. 2. 2.
4. 9. 1. 5. 40. 4. 1. 1. 13.
22. 17. 1. 4. 10. 4. 19. 4. 2.
9. 1. 14. 16. 15. 2. *Env.*
Pr. 15. 14. 2. 2. 48. 1. 1.
18. 1. 4. 8. 10. 15. 10. 60.
25. 47. 7. 4. 4. 12. 4. 1.
4. 11. 1. 4. 31. 15. 1. 27.
5. 6. 12. 5. 9. 28. 15. 16.
Heaut. 1. 1. 28. 40. 15. 1.
3. 3. 1. 9. 12. 18. 1. 2. 12.
3. 7. 46. 4. 2. 15. 4. 2. 9.
10. 42. 4. 12. 1. 2. 12. 15.
3. 11. *Ad. 1. 2. 4. 1. 2.*
1. 2. 1. 28. 1. 2. 7. 3. 3.
4. 7. 7. 1. 4. 2. 8. 1. 4.
2. 1. 4. 5. 21. *Phor. 1. 2. 20.*
91. 9. 1. 4. 14. 1. 5. 17.
1. 2. 6. 2. 4. 10. 1. 2. 15.
3. 4. 23. 4. 3. 9. 1. 5. 3.
18. 10. 11. 7. 5. 15. 12.
8. 17. 18. *Hec. 3. 1. 20. 13.*
5. 10. 4. 12. 13. 1. 2. 13.

4. 5.
Uccine. And. 4: 2. 6. *Eun.*
 1: 2. 19 | 2: 7. 23 | 4: 7.
 34. *Heur.* 4: 7. 17 | 13.
Adel. 1: 2. 4. 8.
Acubi. Eun. 3: 1. 17.
Gen. And. 7: 4. 7. *Eun.* 1: 1.
 21 | 3: 7. 15. *Adel.* 4: 1.
 78. *Phor.* 1: 7. 70 | 5.
 4. 6. *Heur.* 3: 5. 17 | 4. 13.
Gen. And. 2: 7. 16. *Eun.* 2:
 3. 17. *Phor.* 1: 4. 3. *Heur.*
 1: 1. 28.
Gen. 2: 1. 5. 23. *Eun.* 1:
 3. 15. 8 | 5: 2. 46. *Heur.*
 4: 6. 23. *Adel.* 4: 1. 10 |
 1: 3. 66 | 5: 6. 2. *Phor.* 4:
 1. 20 | 5: 2. 17. *Heur.* 3: 1.
 4.
Gen. 2: 4. 7 | 2: 6. 27 |
 4: 1. 2. 1 | 5: 4. 16. *Eun.*
 2: 3. 17. 80 | 1: 4. 1 | 3:
 3. 17 | 1: 5. 14 | 4: 4. 18 |
 1: 4. 8 | 5: 6. 16 | 5: 9. 23.
Heun. 1: 1. 13. 23. 2. 76 |
 2: 1. 9 | 2: 2. 3. 3. 10 | 1:
 1. 6. 4. 2. 47 | 4: 1. 7 |
 4: 6. 1 | 5: 7. 12. *Adel.*
 1: 2. 3. 1 | 5: 2. 1. 1. 1. 1. 1.
 1: 1. 7. 4. 5. *Phor.* 2: 1. 6 |
 3: 2. 11 | 5: 6. 4. 3. *Heur.* 1:
 2. 20. 118 | 2: 1. 4 | 3: 1.
 10. 5 | 4: 3. 7. 19 | 4: 2.
 10. 5 | 5: 1. 11 | 5: 4.
 20.
Signa. And. 6: 2. *Eun.* 1:
 2. 21 | 4: 6. 29 | 4: 7.
 18 | 5: 3. 5. *Adel.* 5: 7.
 36.
Signa. Eun. 4: 1. 24. *Heur.* 3:
 1. 79.
Signum. And. 2: 2. 19 | 5:
 3. 7. *Eun.* 4: 3. 7. 11. *Heur.*
 1: 1. 68 | 1: 3. 7. 17.
Genio. Eun. Pril. 4. 4.
Alcicr. Phor. 5: 2. 17.
Glicernum. Adel. 4: 2.
 4. 8.
Glicium. Adel. 5: 2. 10.
Glicium. Heun. *Pril.* 16.
Phor. Pril. 12. *Heur. Pril.*
 39. 4. 1.
Sim. And. 3: 7. 17 | 5: 6. 3.
Eun. 3: 5. 7. 18 | 5: 9. 5.
Heun. 3: 3. 67 | 4: 5. 7.
Adel. 2: 1. 3. 66 | 2: 11. 12.
 27. *Phor.* 2. 4. *Heur.* 10 |
 4: 1. 9 | 4: 3. 8 | 5: 1. 8.
 40.
Simatio. Eun. 4: 7. 2. 5.
Simile. Eun. 2: 1. 47. *Heun.*
 3: 40. *Adel.* 2: 2. 16.
Phor. 7: 6. 1.
Simil. Phor. Pril. 11.
Similia. Eun. 1: 2. 15. *Phor.*
 1: 5. 14.

Amilis. *Eua.* 2: 1. 30 | 1: 2.
 4: 7. *Heant.* 1: 1. 18. *Adel.*
 3: 3. 57. *Pöer.* 1: 2. 16.
Hea. 2: 1. 5.
 An. *Ad.* 1: 1. 14 | 1: 2.
 2: 1. 4. 52 | 1: 1. 1 | 2: 2.
 1: 1. 4. 11.
 Amplicia. *Heant.* *Pril.* 6.
 Anul. *Ad.* 1: 1. 60. 112 | 1:
 2. 31. 37 | 1: 1. 4. 6.
 27. *Eua.* 1: 2. 10. 10 | 1: 2.
 40 | 1: 2. 5. 1. 3. 4. 6. 6.
Heant. 1: 1. 60 | 1: 2. 2.
 4: 5. 57 | 1: 2. 3. 4. 6. 70.
Pöer. 1: 2. 15 | 4: 1. 4.
 1: 1. 4. *Hea.* 1: 3. 7.
 4: 1. 60 | 4: 1. 5. 1: 2.
 26.
 Anulater. *Ad.* 1: 2. 14.
Hea. 1: 2. 117.
 Anulater. *Heant.* 4: 1. 23.
Adel. 4: 7. 36. *Hea.* 1: 1.
 23.
 Anulabar. *Eua.* 3: 5. 58.
 Anulabar. *Heant.* 4: 1. 5.
 34.
 Anulabar. *Ad.* 1: 1. 21.
 Anulabar. *Ad.* 1: 1. 6. 12 | 1: 2.
Hea. 1: 2. 109.
 Anulatio. *Heant.* 4: 5. 34.
 Anulatio. *Heant.* 1: 70.
 Anulati. *Ad.* 1: 4. 9.
 Anulater. *Heant.* 1: 1. 28.
 Anulatio. *Ad.* 1: 2. 53.
 Anulati. *Pril.* 1: 5. 2.
 Anulati. *Ad.* 1: 4. 19.
 Anulati. *Heant.* 1: 1. 92. *Pöer.*
 1: 2. 8 | 2: 2. 24.
 Anulati. *Ad.* 1: 3. 128 | 1: 2. 5.
 1: 2. 2. 4. *Adel.* 1: 4.
 4. 6 | 1: 2. 5. *Pöer.* 1: 1.
 66 | 1: 2. 7. 1. 1. 18 | 1:
 4. 6 | 1: 2. 7. 32. *Hea.* 1: 2.
 13 | 4: 4. 17 | 1: 2. 14.
 Anulati. *Ad.* 1: 1. 16. 39.
Heant. 1: 2. 19 | 2: 3. 117.
Adel. 2: 1. 14. *Hea.* 4: 1. 2.
 14 | 1: 4. 37.
 Anulati. *Hea.* 4: 1. 10.
 Anulati. *Heant.* 2: 1. 76 | 1: 2.
 61.
 Anulati. *Ad.* 1: 1. 21. *Eua.* 1:
 1. 31.
 Anulati. *Eua.* 1: 2. 97.
 Anulati. *Ad.* 1: 1. 19. 126 | 1: 2.
 8 | 2: 3. 17 | 1: 2. 16 | 1: 2.
 2. 40 | 1: 2. 4. 27. *Eua.* 1: 2.
 1. 2. 12. 34. 7. 1. 10. 12 |
 2. 2. 23. 18. 4. 2. 0 | 4: 4.
 4. 6 | 4: 1. 6 | 4. 1. 4 | 4:
 7. 9. 10. 2. 4. 6. 7. 1. 0. 2.
 14. 4. 6. *Heant.* 1: 1. 38 |
 1: 2. 4. 7. 7. 3. 7. 6. 7. 9. 8.
 17 | 1: 1. 10 | 4. 8. 20 | 1:
 5. 6. *Adel.* *Pril.* 1: 1 | 2: 2.
 23 | 1. 4. 4. 5. 60 | 4: 1. 2.

VOCABULORUM.

47 | f: 3. 20 | f: 4. 17 |
f: 3. 19 | f: 9. 30. *Phor.* 1:
3. 16. 17 | f: 8. 12. 30 |
f: 1. 10. 14. *Hec.* f: 3. 10 |
4: 2. 24 | f: 1. 18 | f: 2.
39 | f: 3. 25 | f: 1. 4.
13.

finem. *Heant.* f: 5. 7.
finet. *Hec.* *Pril.* 4. 6.

finetum. *Adel.* f: 3. 4. 5.
finetis. *Adel.* 3: 2. 28 | f: 3.

4. 2.
finis. *Phor.* f: 2. 12.

finissimus. *Phor.* f: 8. 43.
finis. *Adel.* 1: 1. 17.

finisium. *Enn.* f: 1. 19. *Adel.*
4: 2. 47.

finistrum. *Enn.* 4: 7. 5.
finis. *Adel.* f: 1. 18. *Heant.*

4: 1. 55.
finite. *Hec.* *Pril.* 10. 14.

finisio. *Adel.* f: 3. 23.
finio. *Adel.* f: 3. 24. 3. 30.

Heant. 2: 3. 47 | 4: 1.
24 | f: 1. 7. 4. *Phor.* 2: 5.

6. 4.
fin. *Adel.* *Pril.* 27 | f: 2.

45. *Enn.* f: 1. 6 | f: 1. 2.
46 | f: 5. 35 | f: 1. 4. 16.

Heant. *Pril.* 19. *Adel.* 4:
2. 16 | f: 1. 4. 4. *Phor.* 1:

4. 25 | f: 1. 10 | 2: 3. 9.
25 | f: 1. 9. *Hec.* 2: 2. 26 |

3. 1. 14.
fin. *Adel.* 4: 5. 75.

finum. *Heant.* f: 1. 2.
finus. *Heant.* 2: 4. 8.

finisium. *Adel.* f: 1. 7. *Enn.*
4: 4. 50 | f: 1. 12 | f: 7. 18.

Heant. 2: 3. 87. 90. *Adel.*
f: 9. 19. 22. *Hec.* 4: 1. 1.

45.
finis. *Adel.* 1: 2. 27 | 2: 1. 23 |

2: 1. 9 | 4: 1. 36 | 4: 2. 6.
7 | f: 1. 6. 17 | 4: 3. *Enn.* 2:

2. 13. 116 | 2: 2. 42 | 2:
3. 18 | f: 1. 1. 12 | 4: 7. 9.

29. *Heant.* 1: 1. 110 | 1: 2.
78 | 2: 9. 113. 123. 133 | 4:

1. 4 | f: 2. 43 | f: 4. 7.
22 | f: 8. 11. *Adel.* f: 5.

2 | f: 1. 4 | f: 2. 15. *Phor.*
1: 2. 9 | 2: 2. 66 | f: 7.

64. 78. *Hec.* 1: 1. 8 | 4: 4.
90 | f: 3. 37.

fin. *Adel.* *Pril.* 25 | 1: 1. 97.
13. 119 | 1: 2. 20 | 2: 2. 17 |

2: 1. 57. 76 | 4: 2. 22
4: 4. 25. 17 | 4: 5. 11.

52 | 4: 6. 16 | f: 2. 26 |
5: 4. 12. 29. 35. *Enn.*

Pril. 1: 13. 4 | 2: 1. 17 |
2: 5. 17. 88 | f: 2. 26 | f: 2.

5. 67 | 4: 5. 9. 13. 16. 20 |
4: 6. 4 | f: 2. 31 | f: 6.

27 | f: 9. 29. *Heant.* *Pril.*

1. 8 | 1: 2. 36 | 2: 1. 14 | 2:
2. 2 | 2: 1. 87. 107. 119 |

129 | 1: 2. 26. 47 | 4: 7.
76 | f: 2. 47 | f: 1. 17 |

f: 1. 33. 49 | 4: 5. 42 | 4:
6. 16 | 4: 3. 51 | f: 2. 135.

27 | f: 3. 12. *Adel.* 1: 1.
9. 14 | 1: 2. 24 | 2: 1. 17 |

2: 2. 26 | 2: 3. 81 | f: 2. 56 |
3: 3. 37. 76. 90 | f: 4. 62 |

f: 5. 4: 4: 2. 11 | 4: 7. 5.
11 | 4: 1. 14 | f: 2. 3. f: 3.

10. 61 | f: 7. 25 | f: 8. 18.
Phor. 1: 2. 47. 80. 101 |

1: 3. 19 | f: 5. 15. 42 | f: 1.
1. 27 | 2: 2. 62 | 2: 1. 4.

15 | f: 3. 2. 48 | f: 1. 10 |
4: 11. 14 | 4: 1. 16 | 4: 2. 5.

9 | f: 1. 17 | f: 2. 5. f: 4.
26. *Hec.* f: 2. 9. 6 | f: 5.

18. 41 | 4: 2. 74. 75 |
56 | 4: 3. 2. 3 | 4: 4.

15. 41. 54. 76. 87 | 4:
7. 15 | f: 1. 2. 4. 7 | f: 2.

2. 2. 16. 17. 19 | f: 3. 13 | f:
4. 35. 18.

fin. *Enn.* 4: 6. 17. *Adel.* 3:
4. 9. *Phor.* 1: 2. 47.

fin. *Adel.* f: 2. 13.
finis. *Adel.* 1: 1. 6.

finis. *Heant.* *Pril.* 25.
finum. *Adel.* 1: 5. 42.

finis. *Heant.* f: 2. 4. 25.
fin. *Adel.* 1: 2. 3. 19 | f: 3. 17 |

1: 5. 19.
fin. *Adel.* 1: 2. 27.

finisium. *Enn.* 4: 4. 16.
finisium. *Phor.* 2: 2. 37.

finisium. *Adel.* 4: 6. 6.
finisium. *Adel.* 1: 2. 15.

finisium. *Adel.* 4: 3. 39. *Enn.*
1: 2. 26 | 4: 5. 2. *Heant.*

4: 3. 20.
finisium. *Heant.* 1: 1. 72.

finisium. *Adel.* 4: 5. 37. *Hec.* f:
2. 1.

finisium. *Heant.* f: 1. 9.
finisium. *Adel.* 4: 5. 62.

finisium. *Adel.* 1: 1. 1.
finisium. *Hec.* *Pril.* 6 | 2: 1. 4 |

2: 3. 4 | 4: 4. 87 | f: 1.
22.

finisium. *Adel.* 4: 5. 74.
finisium. *Adel.* 1: 1. 18. *Heant.*

f: 1. 10 | f: 3. 20 | 4: 4.
16 | 4: 5. 22. *Adel.* 4: 1.

2 | 4: 5. 9. *Phor.* 1: 2. 53 |
f: 2. 15 | f: 3. 10 | f: 7.

28. *Hec.* f: 2. 23 | f: 1. 27 |
f: 4. 1. 4.

finisium. *Adel.* 2: 3. 7. *Enn.* 1: 2.
67 | f: 3. 49. *Heant.* 2:

4. 13 | f: 1. 31. *Adel.* f:
5. 9. *Phor.* *Pril.* 6 | f: 1. 17.

Hec. 2: 1. 16. 33 | f: 2.
35.

finisium. *Enn.* 1: 2. 88 | f: 4. 16 |
f: 7. 1. *Adel.* f: 1. 4. *Phor.*

f: 9. 24.
finisium. *Adel.* 4: 5. 8. *Phor.* 2:

2. 25 | f: 2. 27. *Hec.* f:
30.

finisium. *Adel.* f: 7. 86.
finisium. *Heant.* 2: 3. 10.

finisium. *Heant.* f: 2. 17.
finisium. *Phor.* 1: 2. 19.

finisium. *Heant.* f: 2. 40.
finisium. *Enn.* 2: 2. 48. *Adel.*

f: 7. 25. *Phor.* f: 7. 47.
Hec. 2: 1. 18.

finisium. *Enn.* f: 2. 25.
finisium. *Phor.* f: 1. 1.

finisium. *Adel.* 2: 3. 17 | f: 1. 4.
4. *Enn.* f: 3. 15. *Heant.*

2: 3. 123 | f: 2. 9. *Adel.* 1:
3. 54.

finisium. *Adel.* 1: 5. 10. *Enn.* f:
2. 27 | 4: 2. 9 | 4: 7. 23 |

f: 1. 15. *Adel.* 1: 1. 9.
Phor. 2: 3. 83 | 4: 3. 28.

Hec. f: 2. 25 | f: 3. 10.
finisium. *Adel.* *Pril.* *Heant.*

f: 2. 1.
finisium. *Adel.* 4: 3. 23.

Enn. 2: 3. 26 | f: 2.
22.

finisium. *Adel.* 1: 1. 56.
finisium. *Heant.* 1: 2. 15.

finisium. *Adel.* 2: 2. 25. *Adel.*
f: 3. 2. 5. *Hec.* f: 3.

46.
finisium. *Heant.* 1: 1. 77.

finisium. *Adel.* 1: 5. 14.
finisium. *Adel.* f: 4. 9.

finisium. *Adel.* 4: 2. 6.
finisium. *Enn.* 1: 2. 82. *Heant.*

2: 3. 13.
finisium. *Adel.* 1: 5. 27.

finisium. *Hec.* 4: 5. 54.
finisium. *Heant.* 1: 1. 77.

finisium. *Adel.* f: 3. 16.
finisium. *Adel.* 1: 1. 22.

finisium. *Heant.* f: 1. 15.
finisium. *Adel.* 2: 3. 11 | f:

2. 17.
finisium. *Adel.* *Enn.* 4: 1.

26.
finisium. *Adel.* *Pril.* 4: 1.

finisium. *Adel.* 2: 6. 10.
finisium. *Adel.* 1: 1. 42.

finisium. *Adel.* 2: 4. 1.
finisium. *Adel.* 2: 1. 10. *Phor.*

f: 2. 15.
finisium. *Adel.* f: 4. 33. *Adel.*

4: 4. 18. *Hec.* 2: 1.
13.

finisium. *Adel.* 4: 1.
19.

finisium. *Adel.* 2: 1. 5.
19 | f: 5. 8. *Enn.* 1: 2.

102 | f: 1. 27. *Adel.* 1:
10

INDEX

- I. 24 | 3: 4. 10 | 5: 9.
 47. *Phor.* 2: 2. 3 | 4: 3. 15.
Hec. 1: 2. 69 | 4: 1.
 42.
Ius. *And.* 3: 4. 16 | 17 |
 5: 6. 9. *Eun.* 1: 2. 42.
 83 | 3: 5. 31 | 4: 7. 10.
Heant. 1: 1. 78 | 5: 1.
 32 | 5: 2. 34. *Adel.* 3: 1.
 7 | 3: 4. 38 | 4: 2. 8. 9.
Phor. 2: 2. 58 | 3: 3. 6.
 29 | 4: 1. 21 | 5: 6. 15 |
 5: 8. 90. *Hec.* 3: 3. 32 |
 4: 1. 42.
Somniā. *Phor.* 3: 2. 9.
Somniās. *Adel.* 4: 7. 6.
Somulat. *And.* 5: 6. 7.
Somnies. *Eun.* 1: 2. 114.
Somnis. *And.* 2: 5. 19.
Somnium. *Adel.* 2: 1. 90 |
 3: 3. 42. *Phorm.* 5: 6.
 34.
Somium. *Heant.* 3: 1. 82.
Somnus. *Eun.* 3: 5. 53.
Sophrona. *Phor.* 5: 1. 13 | 15 |
 5: 6. 26.
Sophronam. *Eun.* 4: 7.
 37.
Sorbillans. *Adel.* 4: 2. 50.
Sordes. *Eun.* 5: 4. 15.
Sordidam. *Heant.* 2: 3. 56.
Sordidatam. *Heant.* 2: 3.
 56.
Sorex. *Eun.* 5: 7. 23.
Soror. *And.* 1: 1. 102 | 4:
 6. 14. *Eun.* 1: 2. 66 | 77 |
 3: 3. 15. 19. *Heant.* *Per.*
 11.
Sorore. *Eun.* 4: 1. 7.
Sororem. *And.* *Per.* 1: 1. 1.
 97. *Eun.* *Per.* 1: 1. 2. 38 |
 4: 6. 7. 29 | 4: 7. 36.
Heant. 5: 2. 26.
Sors. *Phor.* 1: 2. 83.
sorte. *Adel.* 2: 2. 36.
Sofia. *And.* 1: 1. 1. 92. *Hec.*
 3: 4. 13.
Softrata. *Heant.* 4: 1. 34.
 10 | 5: 3. 4. *Adel.* 3: 2.
 11. 31. 45 | 3: 5. 1 | 4: 4.
 6 | 4: 5. 1 | 5: 3. 1. *Hec.* 2:
 1. 26 | 32 | 2: 2. 29 | 3: 2.
 4.
Softrax. *Hec.* 3: 1. 52.
Softraram. *Adel.* 3: 4. 61.
Hec. 1: 2. 104 | 3: 1. 49 |
 4: 4. 7.
Spatio. *Heant.* 5: 5. 18.
Spatio. *Heant.* 5: 2. 2. *Adel.*
 5: 4. 6.
Spatium. *And.* 1: 2. 11 | 3:
 5. 17. *Phor.* 4: 4. 20. *Hec.*
 1: 2. 55 | 3: 3. 14 | 4: 4.
 62.
Sp. *And.* 2: 1. 7 | 5: 4.
 36. *Eun.* 5: 9. 1. *Heant.*
- 2: 3. 9 | 4: 4. 5 | 5:
 2. 44. *Adel.* 2: 2. 19.
Phor. 4: 2. 13. *Hec.* *Pro.*
 17.
Spe falsa. *And.* 4: 1. 24.
pecta. *Heant.* 5: 2. 38.
pectande. *And.* *Pro.* 27.
pectandi. *Heant.* *Pro.* 29.
pectate. *Eun.* 3: 5. 37.
pectarentur. *Hec.* *Pro.* 10.
pectari. *Hec.* *Pro.* 3.
pectata. *And.* 5: 1. 1.
pectate. *And.* 1: 4. 4.
pectator. *Eun.* 3: 5. 18.
pectatum. *And.* 1: 1. 64.
pectatus. *Adel.* 5: 6. 5.
pectavi. *Adel.* 4: 1. 22.
pectes. *Eun.* 5: 6. 18.
pecto. *Eun.* 3: 5. 53.
speculum. *Adel.* 3: 3. 61.
 74.
Spei. *And.* *Pro.* 25. *Eun.* 5:
 9. 23. *Heant.* 4: 1. 46.
Phor. 3: 1. 10.
Specm. *And.* 2: 1. 19. *Heant.*
 4: 1. 23 | 51 | 4: 3. 35. *Adel.*
 2: 2. 11 | 5: 3. 29.
Phor. 1: 2. 96 | 1: 5. 9.
 16. 21 | 5: 8. 19.
Sperabam. *Adel.* 1: 2. 72.
Sperabit. *Heant.* 4: 4. 24.
Sperans. *Eun.* 1: 2. 53.
Sperantis. *And.* 1: 2. 10.
Speras. *Heant.* 1: 1. 51.
Sperasse. *Hec.* 1: 2. 72.
Sperat. *And.* 2: 4. 4. *Eun.*
 3: 3. 14. *Adel.* 1: 1. 1.
 46.
Sperem. *And.* 3: 3. 21. *Hec.*
ant. 4: 2. 4. *Phor.* 5: 8.
 33 | 36.
Speres. *And.* 2: 3. 21. *Eun.* 1:
 2. 115.
Speretere. *Heant.* 2: 3. 122.
Spernor. *Eun.* 1: 2. 91.
Spero. *And.* 1: 1. 140 | 1: 5:
 63 | 2. 14 | 3: 2. 41 |
 3: 3. 28 | 3: 5. 72 | 5: 4:
 29. *Eun.* 1: 2. 23 | 5: 2. 33 |
 5: 3. 11. *Heant.* 1: 1. 107 |
 3: 2. 43. *Adel.* 2: 2. 18 |
 3: 1. 2 | 3: 3. 87. *Hec.* 1: 2.
 80 | 4: 3. 5 | 4: 4. 102 |
 5: 4. 32.
Spes. *And.* 2: 1. 4 | 2: 2:
 57. *Eun.* 2: 2. 9 | 2: 3:
 3 | 5: 9. 24. *Heant.* 5:
 2. 23. *Adel.* 3: 2. 33 |
 3: 4. 9. *Phor.* 1: 2. 89 | 2:
 1. 5 | 3: 1. 6 | 4: 4. 10 | 5:
 4. 7.
Spolies. *Hec.* 1: 1. 8.
Sponsa. *Phor.* 4: 7. 52.
Sponsie. *And.* 4: 4. 11. *Heant.*
 5: 1. 20.
Sponsam. *And.* 2: 1. 24.
- Eun.* 5: 9. 6.
Sponto. *And.* 4: 2. 9. *Adel.*
 1: 2. 50.
Spretus. *And.* 5: 5. 17.
Spreevit. *Phor.* 4: 1. 18.
Spreevitem. *Hec.* *Pro.* 240.
Spualidum. *Eun.* 2: 2. 5.
Stabas. *Eun.* 1: 2. 7.
Stabilis. *Adel.* 1: 1. 41.
Stamus. *Eun.* 3: 2. 12.
Stans. *Hec.* 4: 2. 3. 1.
Stare. *And.* 3: 1. 17. *Hec.* 3:
 4. 14 | 5: 4. 14.
Stares. *Phor.* 1: 5. 39.
Stas. *And.* 5: 6. 15. *Eun.* 2: 22.
 55.
Stat. *Eun.* 2: 1. 18.
Statariam. *Heant.* *Pro.* 36.
Statim. *Phor.* 5: 3. 7.
Statuerem. *Adel.* 3: 2. 18.
Statui. *Heant.* *Pro.* 48. *Hec.*
Pro. 49.
Statuific. *Hec.* 1: 2. 21.
Statuite. *Heant.* *Pro.* 51.
Statut. *Eun.* 2: 2. 40.
Status. *Eun.* 3: 5. 50.
Stephanio. *Adel.* 3: 3. 27.
Stecillium. *Phorm.* 3: 2.
 41.
Sterner. *Heant.* 1: 1. 73.
Stemi. *Adel.* 2: 4. 21.
Stetit. *Eun.* 5: 9. 49.
Steti. *Hec.* *Pro.* 15.
Stetiße. *And.* 4: 2. 17 | 18.
Phor. *Pro.* 10.
Stetit. *Phor.* *Pro.* 9.
Stilo. *And.* *Pro.* 12.
Stilpho. *Phor.* 2: 2. 42. 43 |
 5: 1. 13.
Stilphonem. *Phor.* 2: 2. 9.
 43.
Stimulant. *Heant.* 2: 1. 11.
Stipulum. *Phor.* 1: 2. 28.
Stipes. *Heant.* 5: 1. 4.
Stipulam. *Adel.* 3: 3. 62.
Sto. *Eun.* 3: 5. 46 | 5: 2.
 4.
Romachabat. *Eun.* 2: 3.
 30.
Rorax. *Adel.* 1: 1. 1.
Rolidus. *And.* 3: 1. 12. *Heant.*
 3: 2. 31.
Ratro. *Eun.* 3: 1. 24.
Ratrus. *Heant.* 5: 1. 30.
Strenum. *Phor.* 3: 1. 12.
Strepitus. *Hec.* *Pro.* 35.
Structe. *Heant.* 2: 2. 3.
Studeas. *Heant.* 2: 3. 62.
Studeat. *And.* 5: 3. 10.
Studeant. *Heant.* *Pro.* 52. *Hec.*
 2: 1. 2.
Studebat. *And.* 1: 1. 32.
Studemus. *Phor.* 5: 2. 2.
Student. *Adel.* 5: 7. 2 | 22
 3. 20.
Studeo. *And.* 5: 1. 3. *Eun.*

INDEX

4. 7. *Adel.* 4. 1. 18 | 4. 1.
4. 1 | 5. 2. *Phor.* 1. 4. 3.
Hec. 3. 1. 45.
quoniam. *Adel.* 4. 2. 38.
quoniam. *Eua.* 2. 2. 11 | 5. 37.
Hec. Per. 2.
quoniam. *Adel.* 21. 6 | 3. 4. 10.
Eua. 3. 2. 6.
quoquam. *Adel.* 4. 1. 5. 21.
Adel. 2. 1. 16. *Hec.* 4. 1. 50.
quoque. *Adel.* 1. 1. 88 | 4. 13 | 5. 3. 35. *Eua.* 1. 1. 2. 4 | 2. 1. 2. 2. 20 | 3. 1. 4. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773

R.

Rabies. *Enu.* 2: 9. 9.
rapere. Ad. 3: 23 + 25.
Phry. 5: 6. 42 | 5:
 7. 01.
rapere. Ad. *Pro.* 3.
rapere. Ad. 3: 21.
rapere. Ad. 3: 2.
rapui. Ad. 4: 4 18.
ratio. Hen. 1: 2-100.
saluos. Hen. 1: 3 76 | 5: 8.
 78.
ratio. Enu. 3: 5. 27. *Hen.*
 4: 2. 7. *Ad.* 1: 2. 42
Phry. 1: 5. 00.

[illegible]

1. 7.
 recipiatis. *Enn.* § 9. 77.
 recipiendum. *Enn.* § 9. 42.
 4. 1.
 recipimus. *Enn.* § 9. 47.
 recipio. *Heaut.* § 9. 12.
 recipit. *Adel.* § 9. 23.
 recipit. *Her. For.* 12. *Phor.* §
 6. 39.
 recipitur. *Enn.* 1. 2. 79 § 2.
 12.
 recia. *And.* 2. 1. 11. *Enn.* 12.
 2. 7. 4. 1. 18. *Adel.* § 3.
 29. 4. 2. 25. *Ad. Phor.* 1.
 2. 52. 1. 5. 80. § 2. 6. §
 6. 10. *Her.* § 3. 12.
 recia via. *And.* 2. 6. 12 § 4.
 22.
 recle. *And.* 1. 1. 3. 14. 12.
 2. 26. 30. 4. 5. 27. 4. 16.
 9. § 4. 1. 5. *Enn.* 1. 1.
 13. 2. 1. 43. § 5. 6. 4. 4. 1.
 1. 1. 100. 1. 7. 9. 14. *Heaut.*
 1. 1. 100. 107. § 1. 2. 21. §
 1. 16. § 1. 2. 27. § 1. 37.
 4. 1. 40. § 1. 43. *Adel.*
 1. 1. 10. § 1. 1. 2. 18.
 79. 72. 4. 1. 18. 4. 5. 10.
 § 1. 3. 8. § 1. 9. 40.
Phor. 1. 4. 12. § 2. §
 4. 4. 8. § 1. 5. 20. §
 8. 10. *Her.* § 3. 15. 4. 1.
 16. 4. 4. § 2.
 rectus. *Adel.* 4. 1. § 7. 7.
 22.
 recusare. *Adel.* 4. 1. 10.
 recusare. *Her.* § 1. 16.
 recusat. *And. For.* 11.
 recum. *Enn.* 4. 7. 14. *Heaut.*
 11. 2. 37. § 1. 56. §
 1. 76. *Adel.* 1. 2. 19.
 redactus. *Enn.* 2. 2. 7. *Phor.*
 § 7. 86.
 reddam. *And.* 4. 2. 20. § 2.
 27. *Enn.* 1. 2. 37. 67. § 2.
 46. § 7. 18. *Adel.* § 2.
 63. § 9. 25. *Phorm.* § 3.
 26. *Her.* 1. 2. 15.
 reddant. *Phor.* 2. 3. 57.
 reddas. *Her.* 4. 4. 47.
 reddat. *And.* 4. 7. 27. *Adel.*
 2. 1. 43. § 1. 2. 16.
 redde. *Enn.* 4. 2. 26. *Her.* 4.
 1. 4.
 reddendum. *Heaut.* 4. §.
 44.
 reddere. *Phorm.* 2. 1. 32. §
 3. 5.
 redderet. *And.* § 1. 2. 21.
 reddes. *And.* § 3. 15.
 reddet. *Adel.* § 9. 24. § 1.
 6. 4. 27.
 reddetur. *Adel.* 4. 4. 17.
 reddi. *Her.* 1. 2. 79.
 reddideras. *Heaut.* 2. 5. 89.
 reddidi. *Enn.* 4. 5. 13.

VOCABULORUM:

reddidisti. *And.* 2: 1. 33.
reddidit. *Hec.* 1: 3. 47 | 5: 1.
35.
reddis. *Phor.* 1: 2. 6.
reddo. *Heant.* 4: 4. 10 | *A.*
del. 4: 1. 18. *Phorm.* 5: 6.
16. *Hec.* 5: 31.
reddunt. *Enn.* 2: 3. 24. *Phor.*
4: 3. 75.
redcam. *And.* 3: 5. 16. *Enn.*
1: 1. 4 | 3: 1. 12. *Adel.* 2:
1. 32. *Phor.* 4: 3. 43. *Hec.*
1: 2. 60 | 3: 4. 21.
redcamas. *Enn.* 4: 7. 41.
redcas. *Adel.* 5: 2. 1.
redcat. *And.* 1: 2. 19. *Enn.*
5: 2. 50 | 7: 29. *Heant.* 5:
3. 7. *Phor.* 5: 8. 40. *Hec.*
2: 2. 20 | 3: 7 | 3: 5. 2 |
4: 3. 12 | 4: 4. 8 | 5: 2.
8.
dep. *And.* 1: 1. 110. *Enn.*
4: 2. 6. *Heant.* 4: 3. 41.
Adel. 4: 3. 10 | 4: 7.
79.
redcundi. *Hec.* 1: 2. 16 | 3:
1. 3.
redcundum. *Hec.* 5: 4. 11.
redcunt. *Enn.* 1: 2. 78. *Phor.*
1: 4. 24.
redcungem. *Enn.* 5: 5. 25.
redcundis. *And.* 2: 2. 27.
redi. *Heant.* 2: 3. 78. 108.
Adel. 2: 3. 31 | 3: 4. 2.
40 | 5: 3. 8.
redibo. *Phor.* 5: 7. 24. 7
rediebas. *Hec.* 1: 2. 97.
rediam. *Enn.* 1: 1. 4.
redicna. *Phor.* 1: 5. 19.
redieris. *Adel.* 2: 2. 18.
redieris. *Heant.* 1: 1. 98.
Adel. 4: 1. 2. 10 | 4: 6. 6.
Phor. 1: 5. 18 | 2: 19. 5.
rediero. *Adel.* 2: 2. 25 | 3: 3.
24.
redierunt. *And.* 4: 6. 4.
redigam. *Heant.* 5: 1. 71.
Phor. 5: 7. 77.
redigas. *Heant.* 5: 1. 76.
redige. *Phor.* 2: 2. 16.
redigis. *Enn.* 4: 4. 23.
redii. *Adel.* 5: 3. 9.
rediiit. *Enn.* 4: 3. 21. *Heant.*
1: 1. 61 | 2: 3. 118. *A.*
del. 1: 1. 10. *Phor.* 1: 2.
99 | 4: 4. 5. *Hec.* 3: 2.
12.
redimas. *Enn.* 1: 1. 29.
redimat. *Heant.* 1: 3. 49.
redie. *Hec.* 2: 2. 21 | 3: 1. 3 |
3: 5. 44.
redien. *Enn.* 1: 3. 27.
redien. *Hec.* 2: 2. 26.
redis. *Hec.* 1: 2. 18.
redisti. *Heant.* 2: 3. 63 | 3:
2. 3. 24 | 5: 2. 27. *Adel.*

2: 4. 9. *Phor.* 2: 3. 1 |
2: 3. 20. *Hec.* 3: 4.
21.
redistes. *Hec.* 3: 1. 9.
redisset. *Phor.* 1: 2. 69.
redisti. *Hec.* 3: 5. 54.
redis. *And.* 3: 3. 35. *Heant.*
5: 2. 38. *Phor.* 1: 2. 5 | 2:
1. 9.
reditio. *Enn.* 4: 4. 4.
reditio. *Adel.* 3: 4. 60.
rediturum. *Adel.* 2: 2. 29.
reduc. *Hec.* 4: 2. 29 | 4: 4.
32. 76.
reducam. *Hec.* 3: 5. 3 | 4: 3.
11 | 4: 4. 12. 78.
reducas. *Adel.* 5: 3. 44.
reducem. *Heant.* 2: 4. 18.
Hec. 5: 4. 12.
reducenda. *Hec.* 3: 3. 32.
43.
reduce. *Hec.* 3: 5. 32 | 4:
7. 9. *Phor.* 1: 2. 16.
reduciam. *Hec.* 4: 4. 43.
reducunt. *And.* 1: 3. 27.
reduxit. *And.* 5: 4. 46.
refellendo. *Hec.* 2: 2. 12.
refellas. *Phor.* 1: 2. 82.
refexam. *Enn.* 2: 2. 92 | 4: 1.
4. 51 | 5: 3. 2. *Phorm.* 5:
1. 1.
refere. *Hec.* 5: 12. 32.
referui. *Enn.* 4: 6. 11.
referite. *Adel.* 4: 2. 18.
refero. *Hec.* 2: 29. 38.
referte. *Heant.* 3: 1. 58.
Adel. 1: 2. 48. *Hec.* 2: 7 |
4: 2. 8.
refertis. *Phor.* 2: 3. 29.
refert. *Enn.* 2: 3. 27. *Adel.*
5: 4. 27. *Phor.* 1: 2. 24 |
4: 5. 11. *Hec.* 4: 3. 12 | 5:
3. 12.
referto. *Enn.* 5: 4. 54.
reflexii. *Adel.* 3: 2. 9.
reflexiis. *Adel.* 2: 2. 26.
refugam. *Heant.* 2: 2. 65. *Phor.*
1: 2. 20.
regere. *Enn.* 1: 1. 13.
regi. *Phor.* 2: 1. 24.
regim. *Enn.* 1: 2. 88.
regionibus. *Enn.* 5: 9. 32.
Heant. 3: 1. 11.
regnas. *Phor.* 2: 2. 58.
regnum. *Adel.* 2: 1. 22.
rei. *And.* 2: 6. 27. *Enn.* 3: 4.
2 | 4: 3. 9 | 4: 7. 14. *Adel.*
Phor. 3: 3. 4 | 4: 2. 6. 29 |
4: 5. 10 | 5: 3. 68. *Heant.*
2: 1. 3. 4. 21. *Phor.* 2:
2. 95 | 3: 5. 41 | 2: 2. 24 |
4: 3. 11 | 5: 1. 21. *Hec.* 2: 1.
27 | 4: 2. 3 | 5: 3. 12.
reicere. *Phor.* 2: 1. 19.
reiciat. *Phor.* 4: 5. 3.
reiecit. *And.* 2: 1. 109.

reiectus. *Heant.* 2: 3. 70.
reiacum. *Phor.* 2: 1. 23.
reievabis. *Adel.* 4: 3. 11.
reievi. *Heant.* 3: 1. 7.
reieci. *Heant.* 3: 3. 43. *Phor.*
1: 2. 10.
reiech. *Heant.* 2: 3. 2.
reiecham. *Phor.* 2: 1. 2.
reiechas. *Heant.* 3: 3. 6.
reiechis. *And.* 2: 5. 1. *Enn.* 1:
2. 86. *Heant.* 4: 7. 12.
reiecho. *Phor.* 2: 1. 2.
reiechum. *Heant.* 3: 3. 12.
And. 3: 4. 22.
reigio. *Heant.* 2: 1. 16.
religione. *And.* 5: 4. 19.
religiosis. *Heant.* 4: 2. 17.
relinquam. *Enn.* 1: 2. 61. *A.*
del. 3: 4. 12.
relinquas. *Adel.* 5: 3. 28.
relinquatur. *Phor.* 3: 3. 14.
relinquere. *And.* 5: 4. 14.
relinqui. *Phor.* 1: 2. 24.
relinquis. *And.* 4: 3. 18.
relinquit. *Hec.* 1: 2. 99.
relinquo. *And.* 2: 3. 5. *Heant.*
1: 1. 88.
relinquom. *Phorm.* 1: 2. 22.
Hec. 3: 5. 11.
reliqui. *Heant.* 2: 2. 29 | 3: 3.
12.
relinquas. *Adel.* 3: 3. 91.
relinquisset. *Phor.* 2: 2. 46.
relinquit. *And.* 4: 5. 7. *Enn.*
1: 2. 40. *Heant.* 3: 3. 42.
Adel. 2: 10. *Hec.* 3: 5.
23.
relinquom. *Enn.* 5: 5. 26. *A.*
del. 3: 2. 48.
reliquas. *Enn.* 2: 2. 9. *Hec.* 4:
2. 11.
relinquam. *Hec.* 3: 5. 40.
relinquum. *And.* 2: 1.
Phorm. 1: 2. 3. *Hec.* 4: 1.
55.
rem. *And.* 2: 1. 1. 5 | 2:
2. 17. 21 | 3: 5. 10. 54 | 2:
2. 12 | 3: 6. 17 | 4: 4. 21 |
4: 5. 50. *Enn.* 2: 3. 19. 18.
100 | 3: 3. 7. 30 | 4: 1. 7 |
4: 2. 11 | 4: 6. 71 | 4: 7. 11 |
5: 2. 17 | 4: 2. 3 | 5: 6. 12.
Heant. 1: 1. 37. 47 | 2: 7.
78 | 3: 1. 77 | 4: 2. 26. 29.
41 | 4: 4. 18 | 4: 8. 28 | 5:
1. 17. 69 | 5: 2. 27. 42 | 5:
3. 4. 20. *Adel.* 2: 1. 13.
32 | 3: 2. 13 | 4: 3. 5 | 2: 4.
11 | 3: 2. 17. 47 | 3: 1. 3.
11 | 4: 16 | 4: 4. 19 | 5:
3. 14. 48 | 5: 6. 71 | 5:
8. 9. 31 | 9. 20. 32. *Phor.*
1: 1. 2. 26 | 2: 4. 71 | 3:
87 | 2: 2. 46 | 3: 1. 17 |
3: 2. 41 | 3: 27 | 4: 3. 30
6 | 5: 2. 71 | 5: 6. 22 | 5: 3.
31

INDEX

99. *Heb. Proh.* 6 | 1: 2. 27.
 109. 119 | 2: 1. 4. 2 | 2: 2. 7 |
 3: 1. 1 | 3: 2. 15 | 3: 3. 31.
 47 | 3: 1. 18. 46 | 4: 1. 1.
 14. 72 | 4: 2. 27 | 4: 4. 4.
 96 | 5: 1. 21 | 5: 2. 13. 20.
 24. 10 | 5: 3. 25 | 5: 4. 32.
 rem impediam & perditam.
And. 3: 1. 14.
 remedio. *Eua.* 3: 1. 49. *Phor.*
 5: 4. 5.
 remedium. *And.* 3: 1. 10.
Heaut. 3: 2. 28. *Adel.* 3: 1.
 7. *Phor.* 2: 4. 8. 21 | 4: 3.
 11. 12.
 remindor. *Heb.* 3: 3. 25.
 remissio. *Phor.* 5: 7. 36.
 remissit. *Heb.* 1: 2. 112.
 remissam. *Heb.* 4: 4. 43.
 remittas. *And.* 5: 1. 8.
 remittent. *Heb.* 3: 2. 14.
 remittetes. *Heb.* 3: 5. 48.
 remittet. *And.* 3: 5. 17.
 remittis. *Heaut.* 1: 2. 18.
 remoratus. *Eua.* 2: 3. 10.
 remoret. *And.* 4: 4. 18.
 remoratur. *Heb. Proh.* 22.
 remoratur. *Heb.* 3: 5. 52.
 remoratur. *And.* 2: 1. 5. 10.
 remoratur. *Heaut.* 4: 4. 4.
 7.
 remanenti. *And.* 3: 2. 19.
 remanentium. *And.* 3: 2. 21.
 remanenti. *Heaut.* 4: 1. 1.
 4. 2.
 remanenti. *Heaut.* 4: 8.
 19.
 remanenti. *Phor.* 4: 1. 72.
Heb. 3: 5. 58.
 remanenti. *And.* 3: 2. 28 | 3: 4.
 15.
 repens. *Heaut.* *Proh.* 23. *Adel.*
 3: 2. 4 | 3: 9. 27.
Heb. 3: 1. 21 | 3: 5. 6 | 4: 2.
 1. 3.
 repentino. *Adel.* 5: 4. 36.
 repert. *And.* 4: 1. 57. *Phor.* 1:
 5. 5.
 repertum. *Phor.* 1: 4. 15.
 repertus. *Heb.* 1: 3. 1 | 2: 2.
 1. 3.
 repertus. *Phor.* 1: 5. 4.
 repertus. *Heb.* 3: 1. 8 | 5: 4. 4.
 3.
 reperto. *Adel.* 4: 3. 1.
 reperto. *Phor.* 4: 5. 15 | 5: 1.
 1. 12.
 repertur. *Heaut.* 3: 2. 22.
 repertur. *Heaut.* 4: 1. 46.
 repertur. *Phor.* 1: 4. 1.
 repertur. *Heaut.* 3: 3. 36.
 repertur. *Heaut.* *Proh.* 11.
 repertur. *Eua.* *Proh.* 11.
 repertur. *Eua.* 2: 2. 23. *Heaut.*

3: 1. 60 | 2: 3. 98. *Adel.*
 5: 4. 6. *Phor.* 3: 2. 37 |
 5: 6. 50.
 repperit. *Eua.* 1: 2. 124 | 5: 4.
 4. 2.
 repperit. *And.* 4: 6. 11 | 5: 6.
 5. *Eua.* 3: 9. 6 | 5: 6.
 11. *Phor.* 5: 4. 4.
 repperit. *Phor.* 4: 4. 14.
 repperit. *Eua.* 4: 6. 11.
 repperit. *Adel.* 1: 2. 56.
 repperit. *And.* 3: 5. 15.
 repperit. *Adel.* 1: 2. 52.
 repperit. *Adel.* 5: 9.
 37.
 repperit. *Adel.* 4: 1. 4.
 14.
 repperit. *Adel.* *Proh.*
 14.
 repperit. *Adel.* 5: 3. 9.
 repperit. *Adel.* 1: 2. 9.
 repperit. *Heaut.* 1: 2. 25.
Heb. 3: 1. 39.
 repperit. *Adel.* 3: 3. 8.
 repperit. *Adel.* 5: 4. 4.
 repperit. *And.* 4: 4. 12.
 repperit. *Phor.* 4: 1. 23 | 5: 6.
 11.
 repperit. *And.* *Proh.* 8.
 repperit. *And.* 2: 6. 12.
 repperit. *Eua.* 3: 5. 4.
 repperit. *Eua.* 3: 1. 15.
 repperit. *Adel.* 3: 4. 6.
 repperit. *Phor.* 2: 1. 79.
 repperit. *Phor.* 5: 6. 4.
 2.
 repperit. *And.* 5: 4. 8. *Eua.* 1:
 2. 56 | 2: 2. 27. 4. 5 | 3: 4. 1.
 1. *Heaut.* 2: 1. 3. 19 | 2: 2.
 26. 123. *Adel.* 4: 5. 61 | 5: 1.
 2. 3. *Phor.* 2: 1. 3. *Heb.* 3: 2.
 3. 1 | 5: 4. 25.
 res. *And.* 2: 2. 28 | 2: 6. 14 |
 3: 1. 1 | 3: 3. 19 | 3: 4. 9 | 4: 1.
 1. 9 | 4: 2. 10 | 5: 1. 13 | 5: 1.
 2. 4 | 5: 4. 46. *Eua.* 1: 1.
 123 | 2: 2. 17 | 2: 2. 37 | 2: 2. 30.
 16. 69 | 3: 1. 49 | 3: 2. 16 | 4: 1. 16 | 4: 1. 18 | 4: 2. 6. 22 | 4: 3. 70 | 5: 6. 9 | 5: 9. 17. *Heaut.* 1: 1. 8. 61.
 106 | 2: 3. 10. 43. 77 | 113.
 116 | 129 | 2: 4. 8 | 3: 1. 81 |
 3: 1. 1 | 4: 1. 33 | 4: 2. 1. 11.
 17. 24 | 4: 4. 10 | 4: 6. 1. 8 | 4: 8. 10 | 5: 1. 43. 18. *Adel.* 2: 1. 17. 78 | 2: 2. 26 | 2: 4. 1 | 3: 2. 4. 40 | 4: 6. 14 | 5: 3. 65 | 5: 4. 31 | 4: 2. 14 | 4: 5. 9 | 4: 7. 12. 17 | 5: 3. 39 | 5: 4. 2 | 5: 9. 7. 27. *Phor.* *Proh.* 29 | 2: 2. 5. 19 | 2: 3. 19 | 3: 5. 12 | 2: 3. 6. 18 | 3: 1. 9. 11 | 4: 1. 23 | 4: 3. 71 | 4: 4. 5. 24 | 5: 4. 2 | 5: 5. 11 | 7. 15. *Heb.* 1: 2. 8 | 2: 2. 28 | 3: 3. 15. 20.

51 | 3: 3. 33 | 4: 1. 12 | 4: 2. 17. 30 | 5: 1. 12 | 5: 2. 7 | 5: 3. 19. 28.
 res secundum. *Heaut.* 2: 2. 2.
 2.
 resarcitur. *Adel.* 2: 2. 4.
 resarcitur. *Heb.* 2: 2. 20.
 resarcitur. *Phor.* 2: 3. 16.
 resarcitur. *Phor.* 5: 3. 56.
 resarcitur. *And.* 2: 7. 26. *Heb.*
 4: 2. 3. *Phor.* 4: 1. 19 | 5: 1. 38.
 resarcitur. *Heb.* 3: 2. 25.
 resarcitur. *Heb.* 3: 1. 5. 40.
 27.
 resarcitur. *Adel.* 4: 1. 7.
 37.
 resarcitur. *And.* 5: 6. 4.
 resarcitur. *Phor.* 5: 2. 20.
 resarcitur. *Heb.* 2: 1. 11.
 resarcitur. *Heaut.* 4: 3. 19.
 resarcitur. *Adel.* 4: 2. 79.
 resarcitur. *Heb.* 3: 4. 37. 28.
 resarcitur. *And.* 1: 5. 24.
 resarcitur. *And.* 2: 1. 5. *Heb.*
 1: 1. 7.
 resarcitur. *And.* 3: 2. 14.
 resarcitur. *Heb.* 4: 1. 49.
 32.
 resarcitur. *Heaut.* 1: 2. 49.
 resarcitur. *And.* 3: 2. 9. *Adel.*
 5: 3. 5. *Phor.* 5: 7. 59. *Heb.*
 2: 2. 11.
 resarcitur. *Phor.* 5: 7. 29.
 resarcitur. *And.* 4: 1. 17.
 resarcitur. *Heaut.* 4: 8. 3.
 resarcitur. *And.* 2: 2. 7.
 resarcitur. *Phor.* 5: 6. 11.
 resarcitur. *Adel.* 2: 1. 30.
 resarcitur. *And.* 2: 5. 6 | 3: 6. 11. *Phor.* 2: 3. 87 | 3: 1. 2.
 14.
 resarcitur. *Heb.* 3: 2. 5.
 resarcitur. *Adel.* 5: 8. 9.
 resarcitur. *Phor.* 6: 2. 4.
 resarcitur. *Heaut.* 1: 1. 18 | 5: 3. 46.
 resarcitur. *Adel.* 3: 2. 55.
 resarcitur. *And.* 4: 2. 18.
Phor. 5: 3. 14.
 resarcitur. *Heaut.* 2: 2. 18.
 resarcitur. *Eua.* 4: 7. 23. *Adel.*
 2: 1. 26 | 3: 3. 12. *Phor.*
 1: 5. 25 | 2: 2. 28.
 respondeam. *Eua.* 1: 2. 75.
Adel. 3: 4. 19.
 respondeam. *Phor.* 2: 4. 35 |
 2: 5. 50 | 2: 2. 12.
 respondeam. *And.* *Proh.* 7.
Eua. 4: 4. 25 | 4: 7. 40.
Adel. 3: 5. 6.
 respondeam. *Heb.* 4: 1. 8 |
 4: 4. 6.
 respondeam. *Heaut.* 3: 3. 10.
Phor. 5: 8. 55.

V O C A B U L O R U M.

respondere. *Pier.* Tril. 20.
 respondens. *And.* 5 : 2. 3.
Em. 1 : 2. 72. *Adel.* 3 : 4.
 51 | 4 : 5. 7. *Phor.* 4 : 4. 3 |
 5 : 8. 3. 47. 51. *Hec.* 4 : 4.
 84.

Icponium, *And.* 4: 2. 15.
Eun, *Pril.* 6. *Heaut.* 4: 8.
19. Phor. *Pril.* 17.
redubai, *Thon.* 12. 15.
reilant, *And.* 12: 24.
reilare, *Adel.* 1: 9. 92.
reilze, *Heaut.* 1: 9. 6.
reilze, *And.* 1: 1. 19. 18: 4.
18. 45. Heaut. 1: 5. 22. *Adel.* 2: 1. 76. 17: 3. 17: 5. 24. *Phor.* 4: 1. 21. 15: 5.

rect. And. 5: 6. 17. Hes. 3:
E. 10 | 4: 2. 11.

rectum, *Adel.* 4: 7. 74.
 rectitudinis, *Phor.* 7: 81.
 rectitudinem, *Enn.* 1: 1. 34.
 rectitudinem, *Enn.* 2: 7. 11.
 rectissime, *Ad.* 2: 6. 2.
 rectitas, *Enn.* 4: 4. 8.
 rectus, *Enn.* 2: 4. 5.
 rectus, *Enn.* 3: 2. 67.
 rectus, *Ad.* 2: 7. 29.
 rectus, *Ad.* 4: 1. 98.
 rectitudinem, *Adel.* 2: 2. 40.
 rectissime, *Enn.* 4: 6. 8.
 rectitudinem, *Heaut.* 3: 1. 39.
 rectitudinem, *Ad.* 3: 7. 78.
 rectitudo, *Hec.* 1: 1. 12.
 rectus, *Phor.* 2: 1. 12. *Hec.*

Prod. 13: 21.
refluat. *P.-er. Prod.* 14.
refluo. *Hec.* 5: 120.
refupinat. *Pher.* 5: 6. 24.
rete. *Pher.* 2: 1. 16.

retice. *Heaur.* 2: 1. 33.
reticere. *Heaur.* 2: 3. 79.
reticulis. *Adel.* 7: 3. 12.
retineam. *Phor.* 3: 2. 22.
retineat. *Phor.* 3: 6. 25.
retinendi. *Eno.* 4: 1. 6. *Phor.*
1: 2. 24. *Hec.* 2: 2. 13.
retulere. *Adel.* 2: 1. 33. *Phor.*
1: 3. 22.

retines. *Heamr.* 2: 7, 135.
retinet. *Adol. Per.* 3. *Phos.* 12
4. 11.

tetrahed. *Heur.* 4: 2. II.
tetrahed. *Pier. Pr.* 2.
tetrahed. *Heur.* 5: 2. II.

reticul. *Phor.* 4: 3. 41.
reticulit. *And.* 3: 2. 16.
retundam. *Heaut.* 1: 1. 73.
revenit. *Her. Per.* 2.

revertatur. *Heb.* 4: 4. 8.
reverti. *Phar.* 1: 1. 3.
revertu' (L. Heanv. *Per.* 4.
revertete. *Euz.* 2: 1. 13.
revertos. *And.* 3: 2. 9) 4: 4.
• 21.

reverituras. *Her.* 7: 1. 10.
reversu. *Phar. Par.* 9.
revulo. *And.* 2: 4. 1. *Enn.* 5:
4. 1.
reversum. *Phar. Par.* 9.

REVIVISCET. *Hec.* 3: 1. 15.
 REVOCARI. *Phar.* 5: 6. 8.
 REVOCAT. *Emo.* 1: 1. 4.
 REVOCATUS. *Adel.* 3: 2. 32.
Ther. 1: 4. 18.

revortantur. *Heaur.* 2: 3. 99.
 revorti. *Adel.* 4: 1. 9.
 revortoi. *Heaur.* 1: 1. 16, 70.
 rex. *Em.* 3: 1. 7, 11.
 Rhamnium. *And.* 5: 4.

27.
Rhodio. *Ess.* 3: 2. 4f.
Rhodium. *Ess.* 3: 1. 30.
Rhodius. *Ess.* 3: 1. 34.
rideas. *Phor.* 2: 1. 27.

ridendo. *Enn.* f: 7. 7.
 ridico. *Adel.* 4: 2. 9.
 rides. *Luc.* f: 2. 44 | f: 7. 6,
 16.
 ridicule. *Her.* 4: 4. 46. A.

ridiculo, *Enn.* 7: 3. *Heaut.*
5: 1. 79.
ridiculum. *And.* 3: 1. 161 4:
2. 29. *Heaut.* 2: 9. 112. *Phry.*

ridiculum caput. *And.* 2:2.
34-
ridiculus. *Enn.* 2:2. 17.
rimarum. *Enn.* 1:2. 25.

ingitur. Phor. 2: 2. 17.
refili. Heant. 5: 1. 13.
risco. Eno. 4: 6. 17.
risus. Heant. 2: 3. 132.
rivalem. Eno. 5: 9. 42.

rogabis. Enn. 2: 2. 37 | 2: 3.
62.
roga. Enn. 4: 4. 25. *Hec.* 4:
1. 43.
rogabit. Adelp. 4: 1. 21.

ogabo, *Phar.* 4: 5. 15.
ogamus, *Phar.* 1: 4.
ogare, *Heam.* 2: 3. 62, *Hec.*
4: 1. 12.
ogas, *And.* 1: 1. 136 | 5: 4.

6. Enn. 2: 3. 24 | 3: 1. 46 |
3: 5. 26 | 4: 3. 11 | 4: 4. 53 |
5: 1. 21. *Henn.* 2: 3. 5 | 3: 2. 45 | 3: 2. 21 | 4: 5. 32. *Adel.* 1: 2. 2 | 3: 1. 1 | 4: 5. 31.

Phar. 4: 1. 8 | 4: 4. 23 | 7:
7. 22. Hec. 4: 4. 46.
Ogallie. Means. f: 2. 25.
Ogar. Emu. 4: 1. 4. Adel. 7:
2. 1 | 7: 5. 1. Hec. 3: 1. 30 |

ogavit. *Phar.* 5: 5. 8.
ogem. *And.* 4: 5. 10 | 11 2.
Q. *Phar.* 5: 4. 9.
ogci. *And.* 4: 1. 11.

ogget. *And.* 1: 5. 24. *Enu.* 3:
1. 5.

rogitabam. *And.* II: 7. 17.
rogabit. *Adel.* 4: 1. 11.
rogitare. *Enn.* 2: 2. 35.
rogitas. *And.* 5: 1. 2. 35.

2: 7. 74 | 4: 4. 8 | 4: 7. 23 |
5: 2. 58 | 5: 5. 6 | 5: 7. 7.
Heant. 2: 7. 10 | 4: 1. 18.
Adel. 4: 2. 19. Phor. 1: 7.
4 | 1: 5. 22. Her. 1: 1.

rogitator. *Heurt.* f: 1. 70.
rogitem. *Heurt.* f: 3. f.
rogues. *And.* 4: f. 10. *Enu.*
4: 1. 18.

rogo. *Adel.* 4: 4. 9.
rogo. *And.* 1: 1. 97 | 2: 1. 22 |
4: 1. 13; 14; 21. *Ena.* 2: 1.
49. *Heaut.* 5: 1. 62. *Phry.*
4: 4. 7 | 5: 6. 2. *Heaut.*

ruas, *Heur.* 2: 3. 126.
ruat, *Heur.* 4: 3. 43.
rubicundus, *Met.* 7: 4. 16.
ruetm, *Met.* 7: 4. 16.

rumor, *Heant.* 5: 5. 17.
 rumor, *Phor.* 1: 2. 1.
 rumor, *And.* 1: 2. 14. *Hea*
Prod. 39.
 rumores, *Heant.* 5: 5. 17.

rumperet. Hes. 3: 4. 21.
rum. Enn. 3: 5. 63 | 7: 5. 35 |
 5: 6. 1. *Hes.* 1: 2. 135 |
rum. Adel. 1: 2. 17 | 3: 3. 48 |
 4: 2. 3. *Pier.* 3: 1. 20 |

16. *Hec.* 2: 1. 18.
parfum. *Euv.* 1: 1. 16 | 2: 2.
 20 | 4: 2. 6 | 4: 4. 40. 45.
Heam. 4: 3. 35 | 4: 5. 8.
Adel. 1: 2. 55

Phor. 3: 3. 5 | 5: 5. 8 | 7: 7.
29, 57. *Hec.* 3: 1. 11, 35 | 4: 5.
4. 67.
curius. Adel. 1: 1. 46.
rus. Euz. Per. 1: 1. 46.

2: 1. 10 | 3: 1. 13, 17 | 4: 2.
1. *Adel.* 3: 3. 48, 80, 83 |
4: 1. 5, 7 | 4: 2. 21 | 5: 3.
f 4. *Hec.* 1: 2. 100 | 4: 2.
10, 13 | 4: 3. 1, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100 |

S.

Sacellum. *Adel.* 4:2. 17.
sacrificandi. *Phar.* 4:4.
21.
sacrilega. *Eva.* 7:1. 17. *Adel.*
1:3. 6.

acrillego. *Enn.* 7: 3. 2.
 acrillegum. *Enn.* 7: 1. 29 | 5:
 3. 13.
 acrillegus. *Atel.* 2: 4. 1.
 acrillegum. *Atel.* 2: 4. 1.

W: 54 | 2: 3-16 | 3: 10

S.

Sacellum. *Adel.* 4 : 2. 37.
sacrificandi. *Phar.* 4 : 4.
21.
sacrilega. *Exo.* 7 : 1. 13. *Adel.*

facrilego. *Enu.* 7: 3. 2.
 facrilegium. *Enu.* 7: 1. 29 | 7:
 3. 13.
 facrilegus. *Adel.* 2: 4. 3.

Seculum. *Alcl.* 3:2:6.
Sicpe. *And.* 2:2:37. *Enn.* 2:2
 3:14 | 2:3:16 | 3:10

INDEX

- 10 | f: 2. 14. *Heant*. 1: 1.
 62 | f: 2. 28 | 4: 1. f9 | 4: 2.
 4. | f: 4. 7. 48. *Adel*. 1: 1.
 98 | f: 3. 27 | f: 9. 17 | *Phor*.
 1. 10 | 2: 2. 13 | f: 1. 70.
Hea. 2: 2. 14 | f: 1. 28 | f: 1.
 f: 17 | 4: 4. 29.
Scipius. *Adel*. 1: 2. 33. *Hea*. 1: 2.
 112.
Servam uxorem. *Phor*. f: 2.
 18.
Servi. *And*. f: 2. 27.
Servidicus. *Phor*. 1: 4. 36.
Servitium. *Enn*. f: 2. 15.
Salem. *Enn*. f: 1. 10.
Salsamenta. *Adel*. f: 1. 27.
Salsum 's. *Adel*. 1: 1. 72.
Saltabis. *Adel*. 4: 7. 14.
Saltum. *And*. 1. f: 27 | 2: 1. 15.
 70 | f: 2. 14. *Enn*. 4: 2. 12.
Heant. 2: 1. 138. *Phor*. 1: 1.
 3.
Salva. *Enn*. 1: 2. 27. 37. *Heant*.
 4: 2. 10. *Adel*. 4: f: 9.
Salve. *Enn*. f: 1. 18 | f: 6. 8.
Salvum. *Hea*. 2: 2. 17 | 4: 4.
 21.
Salvan 's. *Hea*. f: 2. 18.
Salvas. *Phor*. 4: 1. 10.
Salve. *And*. 1: f: 3 | *bu* | 2: 1.
 20 *bu* | 4: 6. 7 | f: 2. 5. *Enn*.
 f: 5. 13 | f: 2. 11. *Heant*. f: 1.
 18. *Adel*. f: 4. 17 | f: 5. 12.
 2. *Phor*. 1: 5. 24 *bu*. f: 6 | 7 |
 4 | 3. 4. *Hea*. 1: 2. 7 *bu*. 8 |
 3: 2. 18 | f: 5. 6 | f: 1. 5 | 6 |
 f: 4. 15.
Salvere. *Adel*. f: 4. 14.
Salvete. *And*. 4: 6. f: *Enn*. f:
 9. 11.
Salus. *Enn*. f: 4. 18. *Adel*. 4: 7.
 4. 3. *Hea*. f: 2. 7.
Salutate. *Enn*. 2: 2. 28.
Salutare. *Heant*. 2: 2. 198.
Salutatam. *Phor*. 1: 5. 81.
Salute. *Enn*. 2: 2. 19.
Salutem. *And*. 2: 1. 21 | f: 2. 2.
 3 | 4: 1. 48. *Adel*. f: 2. 2.
Salvum. *Adel*. 1: 1. 55. *Phor*.
 1: f: 25 | f: 1. 18 | 4: 2. 3.
 f: *Hea*. f: 2. 18.
Salvos. *And*. 4: 6. 7 | f: 4. 3.
Heant. 1: 1. 98. *Adel*. f: 3.
 f: 8 | f: 6. 2. *Phor*. f: 3. 22.
Salvum. *Enn*. f: 6. 6. *Heant*.
 1: 1. 108. *Hea*. f: 5. 7. 14.
Salvus. *And*. f: 6. 9. *Adel*. f: 3.
 1. 11. *Hea*. f: 4. 20.
Samis. *Enn*. 1: 2. 27.
Sandias. *Adel*. f: 7. 1.
Sandic. *Hea*. 1: 1. 4 | 2. 26.
Sandias. *Hea*. 1: 1. 27.
Sandalio. *Enn*. f: 8. 4.
Sane. *And*. 1: 2. 24 | 1: 4. 2 |
 f: 2. 7. *Enn*. f: 1. 19 | 4: 2.
 7. 17 | f: 6. 11. *Heant*. 1: 1.
 3. | f: 2. 11. 27 | f: 3. 20.
 28 | 4: 7. 4 | 4: 8. 32. *Adel*.
 f: 3. 18 | 4: 2. 43. 47.
 48 | f: 1. 13 | f: 2. 5. *Phor*.
 f: 3. 9 | 4: 3. 62 | f: 7. 27 |
 f: 8. 10. 40. *Hea*. 1: 2. 68.
 103. 118 | f: 1. 17 | f: 1.
 9 | 4: 1. 14.
Sanza. *Enn*. 4: 7. 6. 44.
Sanguine. *Enn*. 4: 7. 9.
Sannio. *Enn*. 4: 7. 10. *Adel*.
 2: 2. 13. 15.
Sannum. *Adel*. 4: 7. 30.
Sannu 's. *And*. f: 4. 9.
Sanus. *And*. 4: 15. 10. *Enn*. f:
 5. 8. 11. *Heant*. 4: 1. 3. 20.
Adel. f: 1. 2. 18 | f: 8. 14.
Phor. f: 3. 19. *Hea*. f: 5.
 43.
Sapere. *Enn*. 4: 7. 12. 21.
Heant. 2: 1. 3. 8 | f: 1. 10.
Adel. f: 3. 19 | f: 5. 41.
 64. *Hea*. 4: 3. 2.
Sapientis. *Phor*. 2: 2. 16 | f: 8.
 77.
Sapientem. *Enn*. 4: 7. 19.
Sapienter. *And*. 1: 1. 40. *Enn*.
 4: 2. 20. *Adel*. f: 8. 10.
Sapientu. *Phor*. f: 3. 8.
Sapientia. *Adel*. f: 3. 41. 74 |
 f: 1. 7. *Phor*. 1: 5. 17.
Sapias. *Heant*. f: 3. 94.
Sapies. *Heant*. 4: 4. 26.
Sapier. *Adel*. 4: 2. 26.
Sapimus. *Adel*. f: 5. 46.
Sapis. *Enn*. 1: 2. 31 | 4: 4. 3.
 54 | f: 5. 27. *Heant*. 2: 3.
 82. 198. *Adel*. 4: 5. 72.
Sapiu. *Heant*. f: 1. 101.
Sapiunt. *Phor*. 2: 1. 21.
Sat. *And*. 2: 1. 17 | f: 5. 14 |
 2. 22. *Enn*. f: 2. 32. 34 |
 4: 4. 39 | f: 5. 10. *Heant*.
 4: 1. 40 | f: 2. 43.
Adel. f: 2. 40 | f: 3. 6 |
 4: 4. 11 | f: 3. 49. *Phor*.
 f: 3. 8 | 4: 2. 14 | 4: 5.
 12 | f: 3. 14. *Hea*. 2: 1. 30.
Satagni. *Heant*. 2: 1. 13.
Sati 's. *And*. 4: 2. 22. *Enn*. 4: 2.
 36. 37. *Heant*. f: 1. 101 |
 2: 3. 96 | 4: 4. 1. 7. *Adel*.
 f: 3. 49 | f: 8. 14.
Phor. 2: 1. 31. 24.
Satius. *Enn*. f: 6. 3. *Hea*. 4: 2.
 28.
Satieras. *Enn*. f: 1. 13.
Satieracem. *Phor*. f: 5. 6.
Sat commodum. *And*. f: 1. 27.
Satin 's. *And*. 4: 15. 10 | 4: 6.
 9. *Enn*. 2: 1. 2 | f: 5. 57 |
 4: 7. 40 | f: 2. 12. *Heant*.
 4: 3. 29 | f: 2. 39. *Adel*.
 f: 2. 37. *Phor*. 1: 4. 33. 34 |
 f: 5. 26 | 4: 5. 11 | 4: 4.
 2 | f: 3. 19 | f: 6. 17 | f: 7.
 7. 22 | f: 8. 58.
Satirne. *Enn*. f: 5. 15.
Sati ne. *Enn*. f: 5. 8.
Satis. *And*. 1: 1. 64. 104 |
 111. 123 | 1: 4. 3 | f: 2. 23 |
 4: 1. 23. 40 | f: 1. 1. 61 |
 f: 3. 32 | f: 4. 11. *Enn*. 1: 2.
 2. | f: 3. 23 | f: 1. 4. 9 | f: 1.
 29 | 4: 3. 19 | 4: 5. 7 |
 f: 7. 9 | f: 9. 21. 57. *Heant*.
 1: f: 19 | 1: 2. 24. | f: 1.
 30 *bu* | 4: 1. 4. 28 | f: 1.
 47. 67 | f: 2. 28. *Adel*. 2: 1.
 30 | 2: 2. 32 | f: 3. 3 | f: 2.
 2. 11. 15 | f: 3. 21. 86 | f: 2.
 4. 13 | 4: 2. 4 | 4: 4. 12 |
 f: 12 | f: 3. 24 | f: 6. 7. *Phor*. 1: 2.
 60 | 1: 4. 10 | 2: 2. 80 |
 3: 2. 18 | 4: 2. 23 | f: 2. 3 |
 f: 3. 28 | f: 7. 75 | f: 1.
 40. *Hea*. 1: 2. 87 | 2: 2.
 37 | 2: 2. 15 | 4: 1. 2.
 41 | 4: 4. 23. 34 | f: 2. 2.
 16 | f: 4. 37.
Satius. *And*. 3: 1. 8. *Heant*.
 f: 1. 66 | f: 2. 16. 31. *Adel*.
 2: 1. 4 | 2: 2. 27. *Phor*.
 f: 7. 67. *Hea*. f: 1. 4.
Satis iustus locus. *Phor*. f: 3.
 35.
Satrapes. *Heant*. f: 2. 43.
Satur. *Adel*. f: 1. 3. *Hea*. f: 2.
 2.
Satura. *Hea*. f: 2. 3.
Saxum. *Enn*. f: 9. 55.
Scomiam. *Hea*. *Proli*. 16.
Scenucos. *Hea*. *Proli*. 45.
Scapulas. *And*. f: 2. 26.
Sceleris. *Phor*. 4: 3. 26 | 4: f: 5.
 47. *Adel*. 2: 2. 21 | f: 2. 2.
 6.
Sceleratus. *And*. 1: 2. 132.
Sceleratum. *Adel*. 4: 2. 14.
Sceleris. *Enn*. 2: 3. 94. *Heant*.
 f: 2. 3.
Scelista. *Enn*. f: 1. 1. 16.
Scelitem. *Enn*. 1: 1. 26.
Scelitem. *And*. 4: f: 57. *Enn*.
 4: 4. 1. *Heant*. 2: 3. 71.
Sceliptum. *Enn*. 4: 4. 42 | f: 2.
 5. 2.
Sceliptus. *Heant*. f: 2. 17. *Adel*.
 2: 1. 5.
Scela 's. *Enn*. 4: 19. 3.
Scelus. *And*. f: 5. 1 | 4: 1. 7. 10.
 42 | f: 2. 3. *Enn*. f: 4. 19 |
 f: 7. 17. *Heant*. 2: 3. 74 |
 4: 4. 18 | f: 1. 14. *Adel*.
 f: 2. 16 | f: 3. 6. 12. *Phor*.
 f: 7. 87 | f: 8. 11.
Sciama. *And*. 2: 4. 8 | 4: 15.
 2. *Enn*. f: 3. 12. *Heant*. 1: 1.
 12. *Adel*. f: 5. 6 | 4: 5.
 7. *Phor*. 2: 3. 3. *Hea*. f: 1.
 44 | f: 4. 11 | 4: 1. 21.
Scias. *Heant*. f: 2. 1. 40 | f: 3. 1.
 19.

VOCABULORUM.

59 | 4 : 5. 16 : 22 | 5 : 1.
24. *Eun.* 2 : 3. 63. *Phor.* 5 :
9. 54. *Hec.* 4 : 2. 8.
sciat. *Heant.* 1 : 1. 2. *Adel.* 4 :
2. *Phor.* 1 : 1. 31. *Hec.* *Per.* 6.
scibam. *Phor.* 4 : 1. 16.
scibis. *Heant.* 5 : 2. 43.
scibit. *Phor.* 5 : 1. 39.
scibo. *Eun.* 4 : 4. 59. *Adel.*
5 : 2. 5. *Hec.* 2 : 2. 4.
sciebam. *Eun.* 5 : 7. 3. *Heant.*
2 : 1. 68. *Hec.* *Pro.* 16.
sciebas. *Eun.* 4 : 4. 12.
sciebat. *Eun.* 1 : 2. 33. *Phor.*
3 : 2. 44.
sciens. *And.* 3 : 2. 28 | 4 : 5.
36. *Eun.* 1 : 1. 27 | 4 : 5.
13. *Heant.* 5 : 5. 6. *Adel.*
45. 77. *Hec.* 4 : 2. 4 | 5 :
4. 40.
scient. *Hec.* 5 : 4. 28.
scientem. *Heant.* 4 : 8. 32.
Phor. 1 : 5. 7 | 4 : 3. 55.
scies. *And.* 1 : 1. 89 | 3 : 3. 4 |
3 : 4. 6. *Eun.* 4 : 3. 20.
Heant. 2 : 3. 90 | 3 : 3. 11 |
5 : 2. 19. *Phor.* 4 : 1. 18 |
5 : 8. 6. *Hec.* 4 : 1. 61.
scilicet. *And.* 1 : 2. 14 | 5 : 4.
48. *Eun.* 1 : 2. 105 | 2 : 3.
57 | 3 : 1. 11 | 4 : 4. 9 | 5 :
9. 10. *Heant.* 2 : 3. 71. 117 |
4 : 1. 34 | 4 : 3. 27 | 4 : 8.
15 | 5 : 1. 19. *Adel.* 4 : 7.
11 | 5 : 3. 25. 13 | 5 : 4. 20.
Phor. 1 : 2. 82 | 1 : 4. 14 |
5 : 3. 9. *Hec.* 3 : 5. 17 | 4 :
4. 47.
scimus. *And.* 3 : 2. 40. *Eun.*
1 : 2. 31.
scin. *Eun.* 2 : 3. 46 | 3 : 2.
46 | 4 : 6. 6 | 4 : 7. 30 | 5 :
5. 10 | 5 : 9. 33. *Heant.*
2 : 3. 56 | 3 : 1. 85 | 5 : 5. 10.
Adel. 4 : 2. 42. *Phor.* 1 :
2. 61. *Hec.* 5 : 1. 27.
scio. *And.* 1 : 5. 47 | 2 : 2. 9.
10. 11. 28 | 3 : 1. 11 | 3 :
2. 23. 26. 45 | 3 : 5. 58 | 4 :
1. 20. 34. 35. 39. 45 | 4 :
2. 20. 26 | 5 : 1. 19 | 5 : 4.
27. 32 | 5 : 5. 8 | 5 : 6. 2. 12.
Eun. 1 : 1. 28 | 1 : 2. 119 | 2 :
3. 58 | 3 : 2. 34 | 4 : 1. 14 |
4 : 4. 4. 5 | 4 : 6. 23 | 5 :
1. 28 | 5 : 2. 39 | 5 : 5. 27 |
5 : 9. 32. *Heant.* 1 : 2.
3. 16 | 2 : 2. 1 | 2 : 3. 13.
86. 136 | 2 : 4. 16 | 4 : 1.
14. 19 | 4 : 5. 4. 18. 9 |
5 : 1. 11 | 5 : 2. 46 | 5 : 4.
21. *Adel.* 2 : 1. 7 | 2 : 2. 13 |
3 : 2. 43 | 3 : 5. 6 | 3 : 4.
40 | 4 : 1. 10 | 4 : 2. 3.
31 | 4 : 5. 14. 31. 46.
70 | 4 : 7. 5 | 5 : 3. 35 | 5 :

Terentium.

8. 8. *Phor.* 1 : 2. 23. 60. 98 |
1 : 4. 3. 36 | 2 : 2. 22 | 3 :
3. 6. 8. 12 | 4 : 3. 13. 31 |
5 : 2. 9 | 5 : 7. 60. *Hec.* 2 :
1. 11. 20. 37 | 2 : 2. 1. 5 |
2 : 3. 6 | 3 : 1. 10 | 3 : 2. 15 |
3 : 3. 38 | 3 : 5. 18. 20. 37 |
4 : 1. 5 | 4 : 4. 79 | 5 : 1.
30 | 5 : 3. 14 | 5 : 4. 11.
37.
scire. *And.* 1 : 1. 26 | 5 : 2. 18.
Eun. 1 : 2. 53 | 3 : 2. 25.
Heant. *Pro.* 9 | 1 : 1. 35. 64 |
5 : 1. 17 | 5 : 4. 10. *Adel.*
1 : 2. 74 | 4 : 2. 9. 16 | 5 :
3. 42 | 5 : 4. 3. *Phor.* 2 : 2.
7. 9 | 5 : 3. 24. *Hec.* 1 : 2.
36 | 3 : 3. 35 | 4 : 1. 38 | 5 :
4. 28. 33.
scirent. *And.* 2 : 5. 3. *Phor.*
5 : 1. 6. *Hec.* 5 : 1. 24.
scites. *Heant.* 2 : 3. 66. *Hec.*
4 : 1. 15.
scit. *And.* 2 : 3. 28 | 3 : 3.
46 | 4 : 5. 54.
sciti. *And.* 2 : 1. 39 | 5 : 4.
20. *Heant.* 2 : 3. 38.
scitpo. *And.* 5 : 4. 39.
scitre. *Hec.* 1 : 2. 3.
scitere. *Hec.* 5 : 4. 27.
scititari. *Eun.* 3 : 4. 10.
scis. *And.* 1 : 1. 10 | 2 : 1. 2 |
2 : 2. 16 | 3 : 2. 11 | 3 : 3.
43 | 4 : 1. 35. *Eun.* 1 : 2.
47 | 2 : 3. 16. 59 | 4 : 4.
55 | 5 : 7. 15 | 5 : 6. 9. *Heant.*
1 : 2. 7 | 2 : 2. 8 | 4 : 4. 26 |
5 : 3. 7. *Adel.* 2 : 2. 7 | 3 :
3. 48 | 4 : 7. 8 | 5 : 9. 39.
scisse. *Eun.* *Pro.* 34. *Adel.* 2 :
4. 8.
scissem. *And.* 4 : 5. 13. *Hec.*
2 : 1. 25.
scisti. *Phor.* 1 : 2. 29.
scit. *Eun.* 2 : 3. 82 | 5 : 6. 16.
Heant. 1 : 2. 22 | 2 : 1. 10.
17 | 4 : 4. 25. *Adel.* 3 : 4.
25. *Hec.* 5 : 2. 30.
scia. *Phor.* 1 : 2. 60.
scite. *Heant.* 4 : 4. 7 | 4 : 5.
16. 37.
scito. *Eun.* 5 : 2. 38. *Phor.* 4 :
1. 18 | 5 : 8. 14.
scitu. *Hec.* 3 : 1. 15.
scitum. *Eun.* 2 : 2. 23. *Heant.*
1 : 2. 36. *Phor.* 5 : 4. 2.
scitus puer. *And.* 3 : 2. 6.
scivi. *Eun.* 2 : 3. 67. *Hec.* 4 :
1. 26 | 4 : 4. 19.
scivunt. *Heant.* 4 : 1. 29. *Adel.* 1 : 2. 45. *Phor.* 2 : 1.
20. *Hec.* 3 : 2. 25 | 5 : 4.
28.
scortari. *Heant.* 1 : 2. 32. *Adel.* 1 : 2. 22.
scortum. *Eun.* 5 : 1. 34. *Heant.*

Per. 5 | *Adel.* 5 : 9. 8.
scereus. *Heant.* 2 : 3. 12.
scribam. *Phor.* 1 : 2. 77.
scribat. *Phor.* *Pro.* 1. 3.
scribendum. *Eun.* *Pro.* 7.
scribendum. *Adel.* *Pro.* 1. A.
del. *Pro.* 25.
scribere. *Eun.* *Pro.* 36. *Adel.*
Pro. 16. *Hec.* *Pro.* 16.
scriberet. *Hec.* *Pro.* 27.
scribis. *Eun.* 4 : 7. 35.
scribit. *Phor.* 4 : 7. 35.
scribandis. *And.* *Pro.* 5.
scribunt. *Heant.* *Pro.* 43.
scripsit. *Heant.* *Pro.* 7.
scripsit. *Eun.* *Pro.* 10. *Phor.*
scripsit. *And.* 1 : 5. 49.
scriptam. *Pro.* 2 : 1. 5.
scriptura. *Hec.* *Pro.* 13.
scripturam. *Adel.* *Pro.* 1. *Hec.*
Pro. 24.
scrupulum. *And.* 2 : 2. 20.
scrupulis. *Phor.* 5 : 7. 61.
scrupulus. *And.* 4 : 4. 38.
Phor. 5 : 8. 30.
sc. *And.* 1 : 1. 38. 109. 121 |
1 : 3. 11 | 1 : 5. 36 | 2 : 4.
4 | 3 : 3. 42 | 4 : 2. 4 | 5 :
2. 18 | 5 : 4. 27. *Eun.* *Pro.*
4. 14. 31 | 1 : 1. 12 | 1 : 2.
35. 59. 61 | 2 : 2. 17 | 3 : 1.
10 | 3 : 3. 4. 14. 19 | 3 :
5. 18 | 4 : 7. 30. 39 | 5 : 2.
24 | 5 : 9. 9. 10. *Heant.*
Pro. 19. 23 | 1 : 1. 29. 64.
74 | 1 : 2. 14. 55. 18. 34 |
2 : 3. 36 | 2 : 4. 13 | 3 : 1.
24. 63. 79. 80. 33 | 3 : 23 |
4 : 5. 8 | 5 : 1. 15. 40. 73 |
5 : 3. 11. *Adel.* *Pro.* 4. 11 |
1. 21 | 1 : 2. 6 | 2 : 3. 10 |
3 : 2. 34 | 4 : 1. 3 | 4 : 2.
9 | 4 : 1. 16 | 4 : 6. 1 | 5 :
3. 18. 42. *Phor.* *Pro.* 24 |
1 : 2. 63 | 2 : 2. 8. 17. 19.
68 | 3 : 2. 22. 24. 3 | 2 :
47 | 4 : 2. 7 | 4 : 5. 13 | 5 :
5. 6. 8 | 5 : 6. 40 | 5 : 7.
27. *Hec.* *Per.* 7. 10 | 1 : 2.
44. 45. 70. 31. 86. 100.
109. 117 | 2 : 2. 18. 27 | 3 :
5. 16. 61 | 4 : 1. 7. 28 |
4 : 4. 34 | 5 : 1. 31 | 5 : 2.
12. 30 | 5 : 3. 21. 30 | 5 :
4. 30.
scel. *And.* 1 : 1. 36. 113 | 1 : 5.
3 | 2 : 1. 16 | 2 : 3. 4 | 4 : 5.
2 | 5 : 4. 24. 32. *Eun.* *Pro.* 1.
34 | 2 : 3. 31 | 3 : 3. 10 | 3 :
5. 40 | 4 : 1. 9 | 5 : 5. 15 |
4 : 5. 0. *Heant.* *Per.* 3 | 2 :
4. 6 | 4 : 3. 24 | 4 : 5. 24.
Phor. 3 : 1. 15. 17 | 4 : 7.
3 | 5 : 4. 14 | 5 : 6. 37 | 5 :
7. 25.

INDEX

Hec. 1: 1. 11 | 1: 3. 47. 64
89 | 1. 10 | 3. 20 | 3. 5
27 | 1. 3. 39 | 4. 4. 85 |
5: 3. 31.
secum. *Eun.* 2: 2. 15.
seculari. *Phor.* 1: 12. 16.
secum. *Adel.* 1: 1. 54 | 2: 6.
11. *Eun.* 2: 1. 23 | 3. 5. 33 |
4: 4. 27 | 4: 6. 18. *Heaur.*
2: 3. 5. 13 | 1. 42 | 3. 4. 44 |
4: 1. 4 | 1. 4. 23 | 4: 1. 5.
21. *Adel.* 2: 2. 2. 4 | 5.
19, 20. *Phor.* 1: 1. 12.
secundus. *Heaur.* 2: 2. 1. *Phor.*
1: 1. 11.
secundus. *Adel.* 5: 6. 11.
secundum. *Eun.* 5: 9. 60.
secari. *Eun.* 1: 2. 31. *Phur.* 1:
2. 16.
secet. *Phor.* 2: 2. 61.
secus. *Ph.* 2: 2. 91. *Hec.* 2: 3. 5.
securus. *Adel.* 1: 1. 15.
sed. *Adel.* *Per.* 9 | *Pro.* 11.
1: 1. 6, 16, 49, 158 | 1: 2. 3.
15 | 3. 21 | 1: 4.
7 | 1: 5. 24 | 30, 42, 46 |
2: 1. 10, 21. 27 | 2: 2. 1.
6 | 2: 3. 5. 23, 29 | 2: 6.
17 | 3: 1. 4. 12 | 2: 12. 45 |
3: 15 | 4: 3 | 3: 4. 8. 26 |
3: 5. 4. 16 | 4: 1. 15 | 4: 1.
4. 16 | 4: 5. 2 | 4: 6. 5 |
3: 3. 15 | 5: 4. 4 | 5: 5.
6 | 5: 6. 2. *Eun.* *Per.* 10.
Pro. 33 | 1: 1. 34 | 1: 2.
17, 19 | 4. 4. 62 | 2: 1. 7.
21, 22 | 2: 19. 34, 36.
42, 58 | 2: 3. 11, 61 | 3. 1.
5. 34 | 4: 1. 2. 46 | 3: 5.
19 | 4: 2. 14 | 4: 3. 23 | 4.
4. 32, 61 | 4: 5. 12 | 4: 6.
23 | 4: 7. 13 | 5: 2. 9, 30 | 5: 3.
4 | 5: 5. 27 | 5: 6. 4, 20 | 5:
7. 5, 19 | 5: 8. 5 | 5: 9. 20.
Heaur. *Pro.* 13 | 1: 1. 10,
4, 4, 55, 59, 73, 116, 121 |
1: 2. 24 | 2: 2. 24 | 2: 3.
35, 117, 128, 134 | 5: 1. 17.
67 | 2: 7. 13, 15, 44 | 3:
3. 17 | 4: 1. 16, 35 | 4: 3. 4:
3. 10 | 4: 5. 23, 42 | 4: 6.
26, 23 | 4: 8. 29 | 5: 1. 29, 9:
5. 63, 77 | 5: 7. 15, 20.
Adel. *Per.* 3 | 1: 1. 15. 53 |
1: 2. 62 | 2: 1. 48, 54 | 2: 2.
44 | 3: 2. 22 | 3: 3. 7, 33:
34, 61 | 3: 4. 51 | 4: 1. 15 |
4: 2. 14, 30 | 3: 3. 47 | 4:
3. 7, 12 | 4: 5. 3. 43 | 10:
69, 31 | 4: 7. 21 | 5: 1. 3 | 5:
3. 29 | 5: 7. 5, 25 | 5: 8. 15 |
5: 9. 31, 35, 39. *Phor.* 1: 1:
6 | 1: 2. 7, 99 | 1: 3. 25 |
1: 4. 15, 38, 44 | 1: 5:
22, 24, 26, 43, 55. 66 |
2: 1. 11 | 2: 3. 24 | 3: 1.

8 | 3: 2. 46 | 3: 7. 8, 13:
27 | 4: 1. 9 | 4: 2. 10 |
4: 3. 4, 26, 49 | 4: 4:
8 | 5: 1. 37 | 5: 3. 12 | 5:
5. 12 | 5: 6. 12, 15, 28:
33, 32 | 5: 7. 23 | 5: 8. 26:
33, 61. *Hec.* 1: 2. 6. 22,
26, 28, 32, 45, 73, 80,
83 | 2: 1. 24 | 2: 2. 6 | 3: 1.
10, 24 | 3: 3. 9. 25, 47 |
3: 4. 14 | 3: 5. 17, 27 | 4:
1. 6, 14, 21, 29, 49 | 4:
3. 10, 16 | 4: 4. 21, 56,
103 | 5: 1. 17, 32 | 5: 2. 3 |
5: 3. 8, 16 | 5: 4. 14.
sedabit. *Hec.* *Pro.* 32.
sedatum. *Adel.* 5: 1. 11.
sedecim. *Eun.* 2: 3. 23 | 3: 3.
20 | 4: 4. 26.
sedemus. *Phor.* 1: 2. 41.
sedeo. *Hec.* 5: 3. 4.
sedere. *Adel.* 4: 5. 38.
sedet. *Eun.* 3: 5. 35.
seditionem. *Adel.* 5: 1. 11.
seducit. *Hec.* 1: 2. 69.
sedulo. *Adel.* 3: 4. 18 | 3: 5.
8 | 4: 1. 55. *Eun.* 1: 2.
58 | 2: 3. 63. *Heaur.* 1: 1:
74 | 2: 4. 16 | 5: 4. 15.
Adel. 1: 1. 25 | 1: 2. 64 |
2: 2. 44 | 3: 3. 60, 73.
Phor. 1: 4. 11 | 2: 2. 81 |
2: 3. 13 | 4: 3. 10 | 5: 8.
12. *Hec.* 1: 1. 6 | 4: 2.
2.
segnitum. *Adel.* 3: 3. 1.
segreganda. *Hec.* 3: 5. 30.
segregant. *Heaur.* 2: 4. 6.
segregata. *Hec.* 5: 2. 23.
segregatum. *Hec.* 5: 1. 26.
segregavit. *Hec.* 5: 2. 29.
semel. *Heaur.* 1: 2. 34 | 2:
4. 12 | 3: 1. 69. *Phor.* 5: 7.
9.
semotus. *Adel.* 1: 5. 50.
semper. *Adel.* 1: 1. 6. 8 | 1:
2. 4 | 1: 5. 59 | 3: 3. 42 |
4: 5. 27 | 4: 6. 14. *Eun.*
1: 2. 9 | 3: 3. 74, 92 | 3:
1. 7, 50 | 4: 7. 31 | 5: 9:
30. *Heaur.* *Pro.* 37 | 1: 2:
10, 23 | 2: 4. 16 | 4: 6.
8 | 5: 1. 78 | 5: 2. 14. *Adel.* 1: 1. 20 | 3: 1. 7 | 3: 4:
49 | 4: 3. 16 | 4: 4. 4:
23 | 5: 4. 9 | 5: 9. 6, 21.
Phor. 1: 1. 8 | 1: 5. 17 | 5: 1:
16 | *Hec.* 1: 4. 8 | 5: 4. 20.
sempiternam. *Adel.* 5: 6.
3.
senec. *Adel.* 5: 3. 30. *Heaur.*
Per. 10 | 2: 3. 14 | 4: 5.
11.
senem. *Adel.* 5: 3. 29. *Eun.*
2: 3. 6. 63 | 5: 4. 45.
Heaur. 3: 1. 7 | 3: 2. 3,

24, 34 | 4: 3. 28. *Adel.* 4:
2. 23. *Phor.* 1: 2. 17, 97 | 1:
5. 55 | 2: 1. 2, 7 | 3: 1:
13 | 4: 2. 5. 9. *Hec.* *Pro.*
10 | 1: 2. 43.
senecta. *Adel.* 5: 8. 31.
senectus. *Heaur.* 3: 2. 10.
Adel. 5: 3. 47. *Phor.* 4: 1:
9 | 5: 8. 34.
senectutem. *Adel.* 5: 3. 16.
Phor. 2: 2. 87.
senectuti. *Hec.* 1: 2. 44.
senes. *Heaur.* 2: 1. 2 | 3: 1:
10. *Adel.* *Pro.* 23. *Phor.*
4: 4. 1 | 5: 6. 46 | 5:
8. 21.
senex. *Adel.* 1: 3. 16 | 4: 6.
24 | 5: 2. 14. *Eun.* 4:
4. 21 | 5: 6. 30 | 5: 7: 2.
Heaur. *Pro.* 37 | 3: 4:
29 | 4: 2. 3 | 4: 3. 12:
19, 33 | 4: 4. 24 | 5: 2:
47. *Adel.* 3: 4. 11 | 4: 2:
7. 43 | 5: 1. 6. *Phor.* 1: 4:
38 | 5: 3. 38 | 2: 5. 38 | 2:
2. 13 | 3: 13 | 5: 8. 34:
Hec. 1: 2. 1, 48, 96, 99,
114 | 4: 3. 15.
senex importunus. *Heaur.* 1:
2. 23.
seni. *Adel.* 1: 3. 4 | 2: 2:
32. *Heaur.* *Pro.* 11, 43 | 5:
2. 40. *Adel.* 3: 2. 15 | 3:
3. 10 | 5: 7. 8. *Phor.* 1: 2:
26.
senibus. *Heaur.* 5: 1. 10.
Phor. 5: 5. 4. 9.
senis. *Adel.* 1: 2. 12 | 2: 2. 36 |
Phor. 1: 2. 13 | 1: 4. 12 | 2:
1. 9 | 5: 6. 25.
senium. *Eun.* 2: 3. 10.
senescim. *Heaur.* 3: 2. 43.
senescro. *Adel.* 1: 1. 137 | 1: 2:
25.
senescent. *Adel.* 1: 3. 8. *Eun.*
1: 1. 20. *Adel.* 3: 3. 8.
Phor. 1: 4. 28.
senis. *Adel.* 1: 2. 2 | 3: 1. 12.
Eun. 4: 2. 6. *Heaur.* 3:
1. 46. *Adel.* 4: 4. 14 |
5: 6. 6. *Hec.* 3: 3. 6,
9.
seniuti. *Adel.* 5: 3. 11. *Eun.*
1: 2. 84. *Heaur.* 3: 1:
86. *Hec.* 3: 3. 29.
senisiti. *Hec.* 3: 1. 16.
senisite. *Adel.* 3: 1. 32. *Heaur.*
4: 8. 20.
senis. *Adel.* 4: 2. 7. *Eun.*
1: 2. 57. *Adel.* *Pro.* 1: 4:
2. 29. *Hec.* 4: 1. 7 | 4: 4:
16, 73.
senis. *Adel.* 5: 3. 11. *Hec.* 4:
1. 45.
senisum. *Eun.* 2: 2. 5.
senescentia. *Eun.* 2: 1. 18,

VOCABULORUM.

Heant. 1:1. 114 | 2: 1. 7 |
4: 3. 5 | 4: 5. 17. *Adel.* 1: 1. 40 | 3: 3. 17.
66 | 3: 5. 5 | 5: 9. 2.
Phor. 1: 5. 26 | 2: 1. 21 |
5: 7. 16. *Hec.* 1: 1. 54 | 3: 1.
32 | 3: 5. 12 | 4: 1. 54 |
4: 4. 15 | 4: 5. 32.
sententia. *Phor.* 2: 2. 3. 4.
14.
sententiam. *And.* 1: 3. 2.
Phor. 3: 1. 19 | 4: 3. 14 | 5: 9. 54.
sentiam. *Heant.* 5: 4. 3. *Hec.* 4: 4. 36.
sentiant. *Heant.* 3: 1. 91. *Hec.* 3: 3. 37.
sentias. *And.* 2: 1. 12. *Phor.* 3: 1. 19.
sentiat. *And.* 2: 3. 29. *Heant.* 3: 1. 59 | 4: 8. 20 | 5: 1. 12.
sentiet. *Eun.* 1: 1. 21. *Heant.* 3: 1. 79 | 4: 5. 4. *Adel.* 1: 2. 59.
sentio. *And.* 2: 6. 5. *Eun.* 1: 1. 26 | 3: 1. 48. *Adel.* 3: 7. 7 | 4: 2. 7 | 5: 3. 67.
Phor. 4: 3. 27. *Hec.* 3: 1. 35. 48.
senit. *And.* 2: 2. 26.
seofum. *Adel.* 5: 9. 14.
sepiem. *Eun.* 2: 3. 40.
sepius. *Hec.* 3: 3. 34.
sepulchrum. *And.* 1: 1. 101.
sepulcus. *Phor.* 5: 7. 50.
sequare. *And.* 1: 1. 34. 4 | 6. 24. *Adel.* 2: 2. 41 | 3: 4. 54. *Phorm.* 2: 3. 21.
sequatur. *Eun.* 3: 5. 6.
sequire. *And.* 3: 1. 9. *Eun.* 2: 3. 98 | 4: 4. 47. *Heant.* 4: 1. 51 | 4: 4. 21 | 4: 7. 4. *Adel.* 2: 4. 16 | 4: 3. 18. *Phorm.* 5: 1. 39. *Hec.* 3: 4. 39.
sequere. *Eun.* 4: 5. 9.
sequi. *And.* 4: 5. 16. *Hec.* 3: 1. 47 | 3: 31.
sequimini. *Eun.* 3: 2. 53 | 4: 7. 2. 46. *Phorm.* 2: 2. 8. *Hec.* 5: 2. 26.
sequimur. *And.* 1: 1. 101.
sequitur. *Eun.* 3: 5. 1. *Phor.* 5: 7. 95.
sequor. *And.* 2: 5. 3 | 3: 1. 9. *Eun.* 2: 7. 34 | 5: 2. 69. *Adel.* 2: 4. 16. *Hec.* 5: 4. 30.
seriam. *Eun.* 3: 5. 7.
serias. *Heant.* 3: 1. 51.
serius. *Eun.* 3: 1. 3 | 3: 7. 22. *Heant.* 3: 2. 30. *Adel.* 5: 9. 18.
sermo. *Hec.* 3: 5. 32 | 5: 4. 19.

sermonem. *Eun.* 3: 3. 10 | 4: 1. 8. *Phor.* 5: 6. 30. *Heant.* 4: 3. 1.
sermones. *Heant.* 2: 3. 1.
seto. *Heant.* 2: 3. 103.
setva. *And.* 3: 1. 15. *Heant.* 4: 3. 4. *Adel.* 2: 1. 18 | 3: 4. 41. *Phorm.* 1: 4. 35.
servabo. *And.* 1: 5. 64.
servandi. *And.* 3: 1. 9.
servandum. *Eun.* 5: 2. 64. *Heant.* 4: 1. 42.
servare. *Eun.* 5: 2. 65. *Adel.* 4: 7. 44. *Phorm.* 3: 3. 6. *Hec.* 3: 3. 42.
servato. *Eun.* 5: 2. 64.
servate. *Heant.* 3: 2. 21.
servas. *Heant.* 3: 3. 32.
servat. *And.* 1: 3. 7. *Eun.* 4: 7. 10.
servatrix. *Hec.* 5: 4. 16.
servavi. *And.* 1: 1. 114.
servem. *And.* 1: 5. 46.
servus. *Heant.* 5: 4. 17. *Adel.* 5: 3. 59. *Heir.* 5: 2. 19.
servine. *Adel.* 2: 2. 34.
servit. *Phor.* 5: 3. 24.
servi. *Heant.* 1: 1. 72 | 5: 1. 13.
serviat. *Heant.* *Phor.* 32.
serviebas. *And.* 1: 1. 11.
serviebat. *Phor.* 1: 2. 33.
serviens. *Heant.* 1: 1. 85. *Hec.* 2: 1. 27.
service. *Heant.* *Phor.* 50. *Hec.* *Phor.* 51.
servit. *Adel.* 4: 1. 18.
servitio. *And.* 4: 1. 51.
servitus. *And.* 1: 1. 9.
servitorem. *Phor.* 4: 3. 48.
serviviv. *Eun.* 5: 8. 9.
servo. *And.* 1: 1. 10. *Heant.* *Phor.* 31.
servo fustis. *And.* 3: 5. 3.
servum. *Heant.* *Phor.* 7.
servolum. *Heant.* 1: 2. 17 | 3: 1. 62. *Adel.* 4: 2. 27.
servorum. *And.* 1: 4. 4. *Adel.* 3: 4. 34.
seivos. *Heant.* *Phor.* 37 | 1: 1. 13. 90 | 3: 2. 4. *Adel.* 5: 6. 5. *Phor.* 5: 4. 84.
servolorum. *Adel.* 1: 1. 2.
servulos. *And.* 1: 1. 56.
servulum. *Heant.* 3: 2. 19.
servum. *Eun.* *Phor.* 36. 39 | 5: 2. 30. 33 | 2: 2. 37 | 5: 2. 24. *Adel.* 5: 5. 5.
sevus. *Eun.* 3: 5. 23.
seu. *And.* 1: 5. 60.
severitas. *And.* 5: 2. 16.
severus. *Eun.* 2: 1. 21. *Heant.* 5: 3. 20.

sex. *Eun.* 1: 2. 46 | 2: 3. 38. *Adel.* 3: 3. 42.
sexaginta. *Heant.* 1: 1. 10.
fi. *And.* 1: 1. 14. 8, 13, 128, 131, 132, 137 | 1: 2. 4. 2, 29 | 1: 3. 5, 8, 11 | 1: 5. 9, 14, 23 | 2: 7. 41 | 7 | 2: 1. 10. 15, 16, 22, 27, 33 | 2: 2. 4. 33 | 2: 3. 2. 5 | 2: 4. 8 | 2: 6. 9 | 3: 2. 50 | 3: 4. 25 | 3: 5. 5 | 4: 1. 13. 28, 42 | 4: 2. 9. 17, 30 | 4: 4. 7. 19 | 4: 5. 13, 16, 34 | 5: 1. 4. 6. 13 | 5: 1. 8 | 5: 2. 19, 22, 55 | 5: 4. 11. 17 | 5: 5. 5 | 5: 6. 9. 17 | 5: 7. 27. *Eun.* *Phor.* 1: 4. 18, 27, 35 | 4: 3 | 1: 5. 16, 18, 30, 31 | 1: 2. 16. 37, 59, 96. 102 | 2: 1. 17 | 2: 2. 20, 32. 89, 95 | 2: 3. 7. 22, 61, 71 | 3: 1. 14. 20. 46, 47, 50, 125 | 3: 5. 3. 2. 26, 32, 48, 49, 50 | 3: 5. 18, 20, 30, 31 | 3: 4. 7. 3. 5. 19, 46, 48 | 4: 2. 10. 11 | 4: 3. 4. 19 | 4: 4. 5. 13 | 4: 6. 2. 4. 30 | 4: 7. 30 | 5: 1. 22 | 5: 2. 14. 22, 23, 26, 36 | 4. 9. 50 | 5: 2. 5. 10 | 5: 4. 2 | 5: 6. 20 | 5: 9. 26, 28, 34, 37, 41. *Heant.* *Phor.* 4. 4. 4. 5. 48 | 1: 1. 22, 30, 33 | 1: 6, 7, 8, 4. 10, 109, 118 | 1: 2. 27 | 2: 1. 5. 13 | 2: 2. 5. 9 | 2: 3. 5. 4. 7. 7. 76. 93, 95, 97 | 114, 138 | 2: 4. 11 | 3: 1. 20. 43 | 3: 2. 14, 36, 41 | 3: 3. 38, 48 | 4: 1. 5. 16, 14, 18, 19, 21, 39, 46, 47, 53 | 4: 2. 5. 9 | 4: 3. 18, 20, 40, 41 | 4: 4. 2. 26 | 4: 5. 4. 16. 22, 49 | 4: 8. 24, 30, 31 | 5: 1. 16, 38, 45, 57, 66, 77 | 5: 2. 42 | 5: 4. 3. 8, 9, 10, 12 | 5: 5. 7. 10. *Adel.* 1: 3 | 1: 2. 14. 23, 26, 27, 35, 47, 53, 55, 67, 74 | 2: 1. 17. 22, 24, 27, 30, 38, 48 | 2: 2. 9. 24, 31 | 2: 3. 21 | 2: 4. 9 | 3: 2. 1. 40, 41, 48 | 3: 3. 3. 28, 29, 67, 80, 83 | 4: 12, 30, 59 | 4: 5. 2. 4 | 4: 11. 5, 8, 23, 25 | 4: 2. 8, 10, 15, 26 | 4: 3. 4. 10, 12 | 4: 5. 29, 16, 72, 74 | 4: 7. 15, 19, 22, 26, 35, 43 | 5: 1. 8 | 5: 2. 21, 31, 61 | 5: 4. 26 | 5: 6. 7 | 5: 8. 15, 18, 22, 27 | 5: 9. 32. 51. *Phor.* *Phor.* 9. 12, 13, 20, 29 | 1: 2. 6, 61, 69, 92 | 1: 3. 19 | 1: 4. 5, 20, 24, 28, 30, 33, 34, 50, 53 | 1: 5. 18, 40, 41.

INDEX

4. 1. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

4. 5.
Heur. And. 4. 2. 6. *Eun.*
 1. 2. 19. | 2. 3. 21. | 4. 7.
 3. 4. *Heur.* 4. 3. 13. 13.
Adel. 1. 2. 4. 8.
ficubi. Eun. 3. 1. 13.
hem. And. 3. 4. 7. *Eun.* 1. 1. 1.
 21. | 3. 5. 7. 13. *Adel.* 4. 5. 7.
 78. *Phor.* 4. 3. 70. | 5. 1.
 4. 6. *Hec.* 3. 5. 35. | 4. 1. 32.
hent. And. 2. 3. 16. *Eun.* 2. 3.
 3. 33. *Phor.* 5. 4. 3. *Hec.* 3. 3. 28.
hes. And. 2. 5. 13. *Eun.* 2. 2. 3.
 15. 51. | 5. 2. 4. 6. *Heaur.*
 4. 2. 29. *Adel.* 4. 5. 50.
 5. 3. 66. | 5. 6. 2. *Phor.* 4. 3. 30.
 5. 2. 13. *Hec.* 3. 5. 43.
het. And. 1. 4. 7. | 2. 6. 23.
 4. 1. 2. | 5. 4. 16. *Eun.*
 2. 3. 57. 80. | 3. 1. 4. | 3.
 3. 25. | 3. 5. 14. | 4. 4. 58.
 5. 4. 48. | 5. 6. 16. | 5. 9. 31.
Heaur. 1. 1. 13. | 1. 2. 36.
 2. 1. 9. | 2. 2. 8. | 2. 3. 10. | 3.
 1. 6. 4. 2. 4. 3. 47. | 4. 1. 7.
 4. 6. 1. | 5. 3. 12. *Adel.*
 1. 2. 3. | 2. 4. 18. | 3. 2. 6. | 4.
 3. 3. 7. 4. 5. *Phor.* 2. 3. 6. | 5.
 5. 3. 23. | 5. 6. 4. 8. *Hec.* 1. 1.
 2. 20. 118. | 2. 2. 4. | 3. 1.
 50. 5. 4. | 3. 5. 59. | 4. 1. 1.
 50. 5. 2. | 5. 1. 11. | 5. 4. 20.
higna. And. 3. 2. 2. *Eun.* 1. 1.
 2. 32. | 4. 6. 29. | 4. 7. 38.
 5. 3. 5. *Adel.* 5. 3. 36.
hign. Eun. 4. 1. 14. *Hec.* 2. 1. 39.
hign. And. 2. 2. 2. 29. | 5. 3. 7.
Eun. 4. 7. 11. *Hec.* 1. 1. 68.
 2. 3. 57.
hign. Eun. Pro. 4. 4.
hign. Phor. 5. 2. 13.
hign. Eun. Adel. 4. 2. 4. 8.
hign. Adel. 5. 2. 10.
hign. Eun. Pro. 36.
hign. Pro. 31. *Hec.* *Pro.* 29. 43.
hign. And. 3. 3. 17. | 5. 6. 3. *Eun.*
 3. 5. 7. 8. | 5. 9. 5. *Hec.* 2. 3. 67.
 4. 3. 1. *Adel.* 1. 2. 3. 66. | 2. 1. 12. 23.
Phor. 8. 4. *Hec.* *Pro.* 10. | 4. 1. 9. | 4. 3. 8. | 5. 1. 8. 40.
Simatio. Eun. 4. 7. 2. 5.
simile. Eun. 2. 3. 4. 7. *Heaur.* 3. 2. 40. *Adel.* 2. 16. *Phor.* 5. 61.
simili. Phor. Pro. 31.
similia. Eun. 3. 2. 15. *Phor.* 1. 5. 34.

similis. Eun. 2. 3. 20. | 1. 2. 4. 3. *Heaur.* 5. 3. 18. *Adel.* 3. 3. 57. *Phor.* 3. 2. 16. *Hec.* 2. 1. 5.
sim. And. 1. 1. 1. 14. | 3. 2. 2. 4. 5. 52. | 1. 1. 1. 5. 2. 5. 4. 4. 11.
simplici. Heaur. Pro. 6.
simul. And. 1. 1. 60. 132. | 3. 2. 3. 35. | 3. 3. 7. | 4. 6. 17. *Eun.* 2. 2. 10. 19. | 3. 2. 40. | 3. 5. 1. 5. 4. 6. 5. *Heaur.* 1. 1. 60. | 1. 2. 2. | 4. 5. 55. | 5. 1. 3. 4. 70. *Phor.* 1. 2. 15. | 4. 1. 4. | 5. 4. 4. *Hec.* 3. 3. 7. | 4. 1. 60. | 4. 3. 5. | 5. 2. 26.
simulant. And. 3. 1. 14. *Hec.* 1. 2. 13.
simulare. Heaur. 4. 1. 2. *Adel.* 4. 7. 16. *Hec.* 1. 2. 28.
simulabar. Eun. 3. 5. 58.
simulares. Heaur. 4. 5. 34.
simulas. And. 1. 1. 21.
simulat. And. Pro. 2. 3. 1. *Hec.* 1. 2. 109.
simulatio. Heaur. 4. 5. 34.
simulato. Heaur. 5. 1. 70.
simulavi. And. 3. 4. 9.
simulatur. Heaur. 5. 1. 28.
simulo. Adel. 3. 2. 53.
simulatore. Phor. 1. 5. 2.
simulium. Adel. 3. 4. 19.
simus. Heaur. 3. 1. 92. *Phor.* 1. 2. 8. | 2. 8. 4.
sin. And. 1. 1. 138. | 1. 3. 5. *Eun.* 1. 2. 24. *Adel.* 3. 4. 46. | 3. 5. 5. *Phor.* 1. 3. 66. | 3. 2. 7. | 4. 1. 18. | 5. 4. 6. | 5. 7. 32. *Hec.* 2. 2. 13. | 4. 4. 15. | 5. 2. 14.
sinam. And. 1. 5. 36. 39. *Heaur.* 1. 1. 39. | 2. 3. 137. *Adel.* 2. 1. 14. *Hec.* 4. 2. 14. | 5. 4. 13.
sinant. Hec. 4. 1. 50.
sinas. Heaur. 2. 3. 76. | 3. 1. 61.
sinat. And. 2. 3. 22. *Eun.* 5. 5. 21.
sincere. Eun. 1. 2. 97.
sine. And. 1. 1. 39. 126. | 1. 2. 8. | 2. 3. 17. | 3. 5. 16. | 5. 24. 29. | 5. 4. 23. *Eun.* 1. 1. 20. | 1. 2. 34. 71. 105. | 2. 5. 2. 52. 34. | 2. 9. 4. 4. 4. 6. | 4. 6. 1. 4. 6. 7. 1. 9. 14. 4. 6. *Heaur.* 1. 1. 38. | 2. 3. 4. 7. 73. 76. 87. 98. 137. | 1. 39. 4. 8. 20. | 5. 6. *Adel.* *Pro.* 21. | 3. 2. 22. 34. | 4. 5. 60. | 4. 7. 2.

VOCABULORUM.

47 | 5: 7. 10 | 5: 4. 17 |
 5: 8. 11 | 5: 9. 10. *Phor.* 1:
 3. 16 | 17 | 5: 8 | 2. 10 |
 5: 1. 10 | 14. *Hec.* 3: 3. 10 |
 4: 2. 2. 4 | 5: 1. 15 | 5: 2.
 20 | 5: 3. 25 | 5: 4.
 17.
finem. *Heant.* 5: 5. 7.
finet. *Hec.* *Pro.* 4. 6.
finetm. *Adel.* 3: 3. 4.
finetm. *Adel.* 1: 2. 28 | 5: 3.
 4. 2.
finet. *Phor.* 3: 2. 32.
finillatim. *Phor.* 5: 8. 43.
finus. *Adel.* 1: 2. 17.
finitram. *Enn.* 5: 1. 19. *Adel.*
 4. 2. 4.
finitrum. *Enn.* 4: 7. 5.
fixit. *And.* 3: 5. 18. *Heant.*
 4: 1. 5.
fixite. *Hec.* *Pro.* 10. 5. 4.
fixum. *Adel.* 5: 3. 23.
fixo. *And.* 5: 3. 24. 30.
Heant. 2: 3. 4. 7 | 4: 1.
 2. 4 | 5: 1. 7. 4. *Phor.* 1: 5.
 6. 4.
fix. *And.* *Pro.* 27 | 3: 2.
 4. 5. *Enn.* 3: 1. 6 | 3: 1. 2.
 4. 6 | 3: 5. 5 | 5: 4. 16.
Heant. *Pro.* 39. *Adel.* 4:
 2. 16 | 5: 3. 4. 4. *Phor.* 1:
 4. 25 | 2: 1. 10 | 2: 3. 9.
 27 | 3: 1. 9. *Hec.* 1: 2. 26 |
 2: 1. 14.
fixn. *Adel.* 4: 5. 75.
fixum. *Heant.* 3: 3. 2.
fixum. *Heant.* 2: 4. 8.
fixu. *And.* 5: 1. 7. *Enn.*
 4: 4. 50 | 5: 1. 12 | 5: 7. 18.
Heant. 2: 5. 81. 90. *Adel.*
 5: 9. 19. 22. *Hec.* 4: 1.
 4. 5.
fixus. *And.* 1: 2. 27 | 2: 1. 13 |
 3: 1. 9 | 4: 1. 16 | 4: 6.
 7 | 5: 1. 6 | 5: 4. 3. *Enn.* 1:
 2. 13 | 16 | 2: 2. 4. 2 | 2:
 3. 28. 5 | 3: 3. 12 | 4: 7.
 29. *Heant.* 1: 1. 110 | 1: 2.
 78 | 2: 5. 113. 123. 133 | 4:
 2. 4 | 5: 2. 4. 7 | 5: 4. 7.
 32 | 5: 3. 11. *Adel.* 3: 5.
 2 | 5: 1. 4 | 5: 2. 15. *Phor.*
 1: 2. 9 | 2: 2. 66 | 5: 7.
 6. 4. 78. *Hec.* 1: 1. 8 | 4: 4.
 90 | 5: 1. 33.
fix. *And.* *Pro.* 25 | 1: 1. 97.
 131. 139 | 2: 1. 20 | 2: 1.
 5: 1. 5 | 3: 2. 16 | 4: 2. 23 |
 4: 4. 15 | 5: 17 | 4: 5. 11.
 52 | 4: 6. 16 | 5: 2. 26 |
 5: 4. 12. 29. 35. *Enn.*
Pro. 11. 12. 41 | 2: 1. 17 |
 2: 5. 77. 88 | 3: 2. 26 | 3:
 5. 63 | 4: 3. 3. 12. 16. 20 |
 4: 6. 4 | 5: 2. 11 | 5: 6.
 27 | 5: 9. 29. *Heant.* *Pro.*

1. 8 | 1: 2. 16 | 2: 2. 14 | 2:
 2. 2 | 2: 5. 87. 107. 119 |
 120 | 3: 1. 26. 4. 5. 47 |
 76 | 3: 2. 47 | 1: 3. 17 |
 5: 2. 33. 49 | 4: 3. 42 | 4:
 6. 16 | 4: 8. 8 | 5: 2. 18.
 27 | 5: 3. 13. 18. *Adel.* 1: 1.
 9. 14 | 1: 2. 24 | 2: 1. 17 |
 2: 2. 26 | 2: 3. 8 | 3: 2. 16 |
 3: 5. 18. 76. 90 | 3: 4. 62 |
 5: 5. 4 | 4: 2. 31 | 4: 7. 5.
 55 | 4: 1. 14 | 5: 2. 26 | 5: 3.
 39. 61 | 5: 7. 25 | 5: 8. 18.
Phor. 1: 2. 4. 3. 30. 101 |
 1: 5. 19 | 1: 5. 15. 42 | 2:
 1. 27 | 2: 3. 62 | 2: 7. 4.
 15 | 3: 2. 48 | 3: 3. 10 |
 4: 1. 14 | 4: 3. 16 | 4: 2. 5.
 9 | 5: 1. 35 | 5: 2. 5 | 4:
 26. *Hec.* 3: 2. 8 | 6 | 5: 5.
 18. 4 | 4: 1. 14. 15 | 5:
 16 | 4: 3. 2. 3 | 4: 4.
 15. 4. 15. 4. 176. 8 | 4:
 7. 15 | 5: 1. 2. 4. 7 | 5: 2.
 2. 26. 17. 19 | 5: 3. 13 |
 4. 33. 18.
fix. *Enn.* 4: 6. 17. *Adel.* 3:
 4. 9. *Phor.* 1: 2. 47.
fix. *Adel.* 5: 1. 11.
fix. *And.* 1: 2. 6.
fixis. *Heant.* *Pro.* 23.
fixum. *And.* 1: 5. 4. 2.
fixus. *Heant.* 5: 2. 4. 4.
fix. *And.* 1: 2. 19. 1. 3. 11 |
 1: 5. 59.
fixi. *And.* 1: 2. 17.
fixum. *Enn.* 4: 4. 16.
fixum. *Phor.* 2: 2. 77.
fixum. *And.* 4: 6. 6.
fixum. *Adel.* 3: 2. 15.
fixus. *And.* 4. 3. 39. *Enn.*
 3: 2. 26 | 4: 5. 2. *Heant.*
 4: 1. 20.
fixos. *Heant.* 1: 1. 72.
fixos. *And.* 4: 5. 13. *Hec.* 5:
 2. 3.
fixum. *Heant.* 3: 2. 9.
fixodem. *Adel.* 4: 5. 61.
fixodine. *And.* 1: 3. 1.
fixus. *Hec.* *Pro.* 6 | 2: 1. 4 |
 2: 3. 4 | 4: 4. 83 | 5: 1.
 22.
fixalis. *Adel.* 4: 5. 74.
fixes. *And.* 1: 1. 58. *Heant.*
 5: 1. 10 | 3: 3. 20 | 4: 4.
 16 | 4: 5. 22. *Adel.* 4: 1.
 1 | 4: 5. 9. *Phor.* 1: 2. 33 |
 5: 1. 15 | 5: 3. 10 | 5: 7.
 28. *Hec.* 3: 2. 23 | 5: 1. 27 |
 5: 4. 2. 4.
fixa. *And.* 2: 3. 7. *Enn.* 1: 2.
 67 | 3: 1. 49. *Heant.* 2:
 4. 18 | 5: 1. 33. *Adel.* 5:
 8. 9. *Phor.* *Pro.* 6 | 3: 1. 35.
Hec. 2: 2. 16. 12 | 3: 2.
 15.

fixa. *Enn.* 2: 2. 28 | 5: 4. 26 |
 5: 7. 3. *Adel.* 3: 1. 4. *Phor.*
 5: 2. 4.
fixam. *And.* 4: 5. 8. *Phor.* 2:
 2. 1. 2 | 5: 1. 27. *Hec.* 5: 1.
 10.
fixas. *Phor.* 5: 7. 86.
fixas. *Heant.* 2: 5. 190.
fixas. *Heant.* 3: 2. 17.
fixebamus. *Phor.* 1: 2. 39.
fixem. *Enn.* 2: 2. 40.
fixeo. *Enn.* 2: 2. 48. *Adel.*
 5: 7. 25. *Phor.* 5: 7. 47.
Hec. 2: 1. 18.
fixetm. *Enn.* 3: 2. 25.
fixes. *Phor.* 5: 3. 1.
fixet. *And.* 2: 5. 15 | 3: 4.
 4. *Enn.* 5: 1. 15. *Heant.*
 2: 3. 123 | 2: 9. *Adel.* 1:
 1. 5. 4.
fixt. *And.* 1: 5. 50. *Enn.* 3:
 2. 27 | 4: 2. 9 | 4: 7. 23 |
 5: 1. 15. *Adel.* 1: 1. 9.
Phor. 2: 2. 58 | 4: 5. 26.
Hec. 3: 2. 15 | 3: 10.
fixitudinem. *fallam.* *Heant.*
 1: 2. 3.
fixidum. *And.* 4: 1. 2. 25.
Enn. 2: 3. 26 | 5: 1.
 22.
fixitudinem. *And.* 1: 5. 56.
fixitudinis. *Hec.* 1: 2. 55.
fixitudo. *And.* 2: 2. 25. *Adel.*
 3: 2. 5. *Hec.* 3: 1.
 46.
fixus. *Heant.* 1: 1. 77.
fixus est. *And.* 1: 5. 54.
fixitudo. *And.* 5: 4. 9.
fixitudo. *And.* 4: 2. 6.
fixitudo. *Enn.* 1: 2. 82. *Heant.*
 2: 3. 10.
fixitudo. *And.* 1: 5. 27.
fixitudo. *Hec.* 4: 5. 54.
fixitudo. *Heant.* 1: 1. 77.
fixitudo. *And.* 5: 3. 16.
fixitudo. *Adel.* 1: 1. 11.
fixitudo. *Heant.* 3: 1. 12.
fixitudo. *Phor.* 2: 3. 21 | 3:
 2. 17.
fixitudines. *And.* 4: 1.
 26.
fixitudini. *Phor.* 4: 1.
 22.
fixitudo. *And.* 2: 6. 10.
fixo. *And.* 1: 5. 42.
fixo loco. *And.* 2: 4. 3.
fixus. *Adel.* 2: 1. 10. *Phor.*
 5: 2. 15.
fixi. *And.* 5: 4. 58. *Adel.*
 4: 4. 18. *Hec.* 2: 1.
 31.
fixisti fidem. *And.* 4: 1.
 19.
fixum. *And.* *Pro.* 2 | 1: 5.
 59 | 5: 5. 8. *Enn.* 1: 2.
 102 | 3: 1. 17. *Adel.* 2:
 1. 14.

INDEX

- I. 24 | 3: 4. 10 | 5: 3.
 47. *Phor.* 2: 2. 3 | 4: 3. 15.
Hec. 1: 2. 69 | 4: 1.
 42.
Ius. *And.* 3: 4. 16 | 17 |
 5: 6. 9. *Eun.* 1: 2. 42.
 83 | 3: 5. 31 | 4: 7. 10.
Heant. 1: 1. 78 | 5: 1.
 32 | 5: 2. 34. *Adel.* 3: 1.
 7 | 3: 4. 38 | 4: 2. 8. 9.
Phor. 2: 2. 18 | 3: 3. 6.
 29 | 4: 1. 21 | 5: 6. 15.
 5: 8. 90. *Hec.* 3: 3. 32 |
 4: 1. 42.
Somniat. *Phor.* 3: 2. 9.
Somniat. *Adel.* 4: 7. 6.
Somniat. *And.* 5: 6. 7.
Somniat. *Eun.* 1: 2. 114.
Somniat. *And.* 2: 5. 19.
Somniat. *Adel.* 2: 1. 50 |
 3: 3. 42. *Phorm.* 5: 6.
 34.
Somniat. *Heant.* 3: 1. 82.
Somniat. *Eun.* 3: 5. 53.
Sophonra. *Phor.* 5: 1. 13 | 15 |
 5: 6. 26.
Sophonra. *Eun.* 4: 7.
 37.
Sorbillans. *Adel.* 4: 2. 50.
Sordes. *Eun.* 5: 4. 15.
Sordidam. *Heant.* 2: 3. 56.
Sordidatam. *Heant.* 2: 3.
 56.
Sorox. *Eun.* 5: 7. 23.
Sorox. *And.* 1: 1. 102 | 4: 2.
 6. 14. *Eun.* 1: 2. 66 | 77 |
 3: 3. 15. 19. *Heant.* *Per.*
 11.
Sorore. *Eun.* 4: 1. 7.
Sororem. *And.* *Per.* 1: 1. 1.
 97. *Eun.* *Per.* 1: 1. 2. 38 |
 4: 6. 7. 29 | 4: 7. 36.
Heant. 5: 2. 26.
Sors. *Phor.* 1: 2. 88.
Sorte. *Adel.* 2: 2. 36.
Sofia. *And.* 1: 1. 1. 92. *Hec.*
 3: 4. 13.
Softrata. *Heant.* 4: 1. 34.
 50 | 5: 3. 4. *Adel.* 3: 2.
 11. 31. 45 | 3: 5. 1 | 4: 4.
 6 | 4: 5. 1 | 3: 1. *Hec.* 2: 1.
 26. 32 | 2: 2. 29 | 3: 2.
 4.
Softrata. *Hec.* 3: 1. 52.
Softrata. *Adel.* 3: 4. 61.
Hec. 1: 2. 104 | 3: 1. 49 |
 4: 4. 7.
Spatio. *Heant.* 5: 18.
Spatio. *Hec.* 5: 2. 2. *Adel.*
 5: 4. 6.
Spatium. *And.* 1: 2. 11 | 3: 3.
 5. 17. *Phor.* 4: 4. 20. *Hec.*
 1: 2. 5 | 3: 3. 14 | 4: 4.
 62.
Spe. *And.* 2: 1. 1. 3 | 5: 4.
 36. *Eun.* 5: 9. 1. *Heant.*
- 2: 3. 9 | 4: 4. 5 | 5: 2.
 4. 4. *Adel.* 2: 2. 19.
Phor. 4: 2. 13. *Hec.* *Pro.*
 17.
Spe falsat. *And.* 4: 1. 24.
Spectat. *Heant.* 5: 2. 38.
Spectand. *And.* *Pro.* 27.
Spectandi. *Heant.* *Pro.* 29.
Spectare. *Eun.* 3: 5. 37.
Spectarentur. *Hec.* *Pro.* 10.
Spectari. *Hec.* *Pro.* 3.
Spectata. *And.* 5: 1. 1.
Spectate. *And.* 1: 4. 4.
Spectator. *Eun.* 3: 5. 18.
Spectatum. *And.* 1: 1. 64.
Spectatus. *Adel.* 5: 6. 5.
Spectavi. *And.* 4: 1. 22.
Spectes. *Eun.* 5: 6. 18.
Specto. *Eun.* 3: 5. 53.
Speculum. *Adel.* 3: 3. 61.
 74.
Speci. *And.* *Pro.* 25. *Eun.* 5:
 9. 23. *Heant.* 4: 1. 46.
Phor. 3: 1. 10.
Specm. *And.* 1: 1. 19. *Heant.*
 4: 1. 23 | 51 | 4: 3. 35. *Adel.*
 2: 2. 11 | 5: 3. 29.
Phor. 1: 2. 96 | 1: 5. 92.
 16. 21 | 5: 8. 59.
Speatabam. *Adel.* 1: 2. 72.
Speatabit. *Heant.* 4: 4. 24.
Speatans. *Eun.* 1: 2. 53.
Speatantis. *And.* 1: 2. 10.
Speat. *Heant.* 1: 1. 51.
Speatit. *Hec.* 1: 2. 72.
Speat. *And.* 2: 4. 4. *Eun.*
 3: 3. 14. *Adel.* 1: 1. 1.
 46.
Speatem. *And.* 3: 3. 21. *Heant.*
 4: 2. 4. *Phor.* 5: 8.
 33 | 36.
Speates. *And.* 2: 3. 21. *Eun.* 1:
 2. 115.
Speatere. *Heant.* 2: 3. 122.
Speatorem. *Eun.* 1: 2. 91.
Speato. *And.* 1: 1. 140 | 1: 5:
 63 | 2: 1. 14 | 3: 2. 41 |
 3: 3. 23 | 3: 5. 12 | 5: 4:
 29. *Eun.* 1: 2. 23 | 5: 2. 33 |
 5: 3. 11. *Heant.* 1: 1. 107 |
 3: 2. 43. *Adel.* 2: 2. 13 |
 3: 1. 2 | 3: 3. 87. *Hec.* 1: 2.
 80 | 4: 3. 5 | 4: 4. 102 |
 5: 4. 72.
Specs. *And.* 2: 1. 4 | 2: 2:
 37. *Eun.* 2: 2. 9 | 2: 3:
 3 | 5: 9. 24. *Heant.* 5:
 2. 23. *Adel.* 3: 2. 33 |
 3: 4. 9. *Phor.* 1: 2. 89 | 2:
 1. 5 | 3: 1. 6 | 4: 4. 10 | 5:
 4. 7.
Spolies. *Hec.* 1: 1. 8.
Sponfa. *Phor.* 4: 3. 52.
Sponfa. *And.* 4: 4. 11. *Heant.*
 5: 1. 20.
Sponfam. *And.* 2: 1. 24.
- Eun.* 5: 9. 6.
Sponfo. *And.* 4: 2. 9. *Adel.*
 1: 2. 50.
Sprectus. *And.* 5: 5. 13.
Spreverit. *Phor.* 4: 1. 18.
Sprevissem. *Hec.* *Pro.* 24.
Squalidum. *Eun.* 2: 2. 5.
Stabas. *Eun.* 1: 2. 7.
Stabilis. *Adel.* 1: 1. 41.
Stamus. *Eun.* 3: 2. 12.
Stans. *Hec.* 4: 3. 1.
Stare. *And.* 3: 1. 17. *Hec.* 3:
 4. 14 | 5: 4. 14.
Stares. *Phor.* 1: 5. 39.
Stas. *And.* 5: 6. 15. *Eun.* 2: 2:
 55.
Star. *Eun.* 2: 1. 18.
Statatim. *Heant.* *Pro.* 36.
Statim. *Phor.* 5: 3. 7.
Statuerem. *Adel.* 3: 2. 18.
Statui. *Hec.* *Pro.* 48. *Hec.*
Pro. 49.
Statuisse. *Hec.* 1: 2. 21.
Statuisse. *Heant.* *Pro.* 51.
Statuer. *Eun.* 2: 2. 40.
Status. *Eun.* 5: 5. 50.
Stephanio. *Adel.* 3: 3. 27.
Stecilium. *Phorm.* 3: 2:
 41.
Sterner. *Heant.* 1: 1. 73.
Stenni. *Adel.* 2: 4. 21.
Sterrit. *Eun.* 5: 9. 49.
Steti. *Hec.* *Pro.* 15.
Stetisse. *And.* 4: 2. 17 | 18.
Phor. *Pro.* 10.
Stetit. *Phor.* *Pro.* 9.
Stilo. *And.* *Pro.* 12.
Stilpho. *Phor.* 2: 2. 42 | 43 |
 5: 1. 13.
Stilphonem. *Phor.* 2: 2. 9.
 43.
Stimulant. *Heant.* 2: 1. 11.
Stipulum. *Phor.* 1: 2. 28.
Stipes. *Heant.* 5: 1. 4.
Stipulam. *Adel.* 5: 3. 62.
Sto. *Eun.* 3: 5. 46 | 5: 2:
 4.
Stomachabar. *Eun.* 2: 3.
 30.
Storax. *Adel.* 1: 1. 1.
Solidus. *And.* 3: 1. 12. *Heant.*
 3: 2. 31.
Staro. *Eun.* 3: 1. 24.
Stratus. *Heant.* 5: 1. 30.
Strenum. *Phor.* 3: 1. 12.
Streptus. *Hec.* *Pro.* 35.
Stuere. *Heant.* 2: 2. 3.
Studeas. *Heant.* 3: 3. 62.
Studeat. *And.* 5: 3. 10.
Studeant. *Heant.* *Pro.* 52. *Hec.*
 2: 1. 2.
Studebat. *And.* 1: 1. 32.
Studemus. *Phor.* 5: 2. 2.
Student. *Adel.* 5: 7. 2 | 2:
 3. 20.
Studeo. *And.* 5: 1. 3. *Eun.*

VOCABULORUM.

- 4: 6. 7. *Adel.* 4: 7. 27 |
5: 4. 14. *Hec.* 2: 2. 20.
23.
Quides. *Eun.* 5: 5. 8.
Quider. *Eun.* *Pro.* 1. *Adel.* 1:
1. 48.
Quidus. *And.* 1: 1. 37.
Quidio. *And.* 5: 1. 6. *Heant.*
2: 3. 34. *Adel.* 1: 1. 16 | 3:
3. 28. *Phor.* *Pro.* 2. 19.
Hec. *Pro.* 4: 19. 23.
Quidiorum. *Hec.* 4: 2. 19.
Quidiosc. *Eun.* 1: 1. 36. *Heant.*
2: 3. 44. *Hec.* *Pro.* 19.
Quidium. *And.* 1: 1. 29.
Heant. *Pro.* 23. *Hec.* *Pro.*
53 | 2: 1. 5.
Quiducit. *Eun.* *Pro.* 28.
Quidui. *Eun.* 5: 2. 31.
Quiduihi. *Heant.* 2: 4. 2.
Quiduxi. *Phor.* *Pro.* 18.
Quita. *Eun.* 5: 1. 21. *Heant.*
5: 3. 6.
Quitex. *Hec.* 4: 1. 36.
Quitor. *And.* 4: 1. 49.
Quitris. *Eun.* 2: 2. 21.
Quitex. *Heant.* 2: 3. 8. 82. *A-*
del. 4: 7. 6. *Hec.* 3: 2. 8.
Quitissimc. *Adel.* 2: 2. 11.
Phor. 5: 2. 7.
Quiticia. *Heant.* 5: 1. 5. *Adel.*
2: 4. 10. *Phor.* 2: 2. 55 |
4: 3. 54. *Hec.* 4: 2. 13.
Quiticia. *Heant.* 4: 1. 33 | 5:
2. 8. 14.
Quiticiam. *And.* 3: 5. 4. *A-*
del. 3: 3. 19.
Quiticiorem. *Eun.* 5: 7. 8.
Quito. *Eun.* 2: 1. 1. *Heant.* 3:
3. 24.
Quitum. *Eun.* 4: 6. 24 | 5:
7. 20. *Heant.* 5: 1. 4.
Stupes. *Heant.* 3: 4. 24.
Stupet. *And.* 2: 1. 4.
Stupidus. *Hec.* *Pro.* 4.
Sua. *And.* *Pro.* 23. *Eun.* 1: 2.
42 | 3: 2. 18. *Heant.* *Pro.*
24 | 2: 1. 4. 8 | 2: 3. 92 |
3: 11. 99 | 5: 2. 8. *Adel.* 1:
1. 50 | 4: 5. 76. *Phor.* *Pro.*
10 | 1: 5. 11. 43 | 3: 1. 20 |
5: 1. 14 | 5: 3. 2 | 5: 8. 50.
Hec. 3: 5. 28 | 4: 4. 33.
Suadere. *And.* 2: 3. 11 | 4:
1. 37. *Phor.* 1: 3. 5.
Suades. *Eun.* 1: 1. 31. *Heant.*
5: 2. 43. *Phor.* 3: 9.
Suadet. *And.* 3: 3. 45. *Eun.*
Per. 9. *Hec.* 3: 5. 31.
Suax. *And.* 1: 1. 68. *Heant.* 1:
2. 14. *Hec.* 1: 2. 44 | 3:
4. 32 | 5: 3. 14.
Suam. *And.* 1: 1. 73 | 1. 5.
7 | 2: 3. 19 | 4: 5. 35 | 5:
4. 30. *Eun.* *Pro.* 32 | 2: 2.
39 | 5: 9. 2. *Heant.* 2: 1.
- 7 | 2: 3. 39. 117 | 5: 1. 40.
Adel. *Pro.* 1 | 4: 3. 16 | 5:
4. 9. *Phor.* 4: 3. 41. *Hec.*
1: 1. 12 | 5: 1. 22.
Suarum. *Heant.* 2: 1. 12.
Suas. *Eun.* 7: 2. 20. *Heant.* 5:
2. 45. *Phor.* 5: 5. 8.
Suasie. *Hec.* 4: 4. 38.
Suasie. *And.* *Per.* 8.
Suasum. *Phor.* 5: 1. 3.
Suave. *Heant.* 3: 1. 23. *Phor.*
1: 5. 75.
Suavis. *Phor.* 2: 2. 64.
Suavium. *Eun.* 2: 2. 3.
Sub. *Heant.* 2: 2. 4. *Adel.*
Per. 4 | 5: 8. 26.
Subagitare. *Heant.* 3: 3. 6.
Subitum. *Heant.* 5: 3. 11 bis.
Subducere. *And.* 4: 1. 20.
Subducet. *Eun.* 4: 1. 14.
Subduxit. *Eun.* 4: 7. 25.
Subjice. *Phor.* 2: 2. 40.
Subita. *Adel.* 5: 9. 28.
Subito. *Eun.* 4: 2. 14 | 5: 7:
3. *Phor.* 1: 4. 2. 23 | 3: 3.
1 | 5: 6. 2.
Sublati. *Hec.* 3: 5. 57.
Sublimem. *And.* 5: 2. 20. *A-*
del. 3: 7. 18.
Subsenti. *Heant.* 2: 1. 62.
Suboleat. *Heant.* 5: 1. 26.
Subservias. *And.* 4: 4. 14.
Subsistat. *And.* 5: 4. 11.
Substernere. *And.* 4: 4. 6.
Substutis. *And.* 2: 6. 16.
Subtemen. *Heant.* 2: 3. 52.
Subveni. *And.* 2: 1. 6.
Subveniat. *Eun.* 5: 5. 27. *Phor.*
Pro. 8.
Subvenite. *Adel.* 2: 1. 2.
Subvortat. *Adel.* 5: 7. 51.
Succedit. *And.* 4: 1. 55.
Succi. *Eun.* 2: 3. 25.
Succentiam. *Phor.* 1: 5. 30 |
2: 2. 14.
Succentias. *Phor.* 1: 5. 33.
Succentiat. *And.* 2: 3. 2. *Phor.*
4: 5. 8.
Succentleo. *Heant.* 5: 1. 42 |
5: 2. 23.
Succentes. *Phor.* 1: 5. 29.
Succentlet. *And.* 2: 6. 17 | 4:
1. 30. *Phor.* 3: 3. 13.
Succenturiatus. *Phor.* 1: 4.
53.
Successeit. *And.* 4: 1. 46. *A-*
del. 2: 4. 23.
Succurrendum. *Adel.* 8: 3.
6.
Sudabis. *Phor.* 4: 3. 23.
Sulfuracinatam. *And.* 4: 5. 31.
Sufficram. *And.* 5: 3. 17.
Sufficere. *Heant.* 3: 1. 44.
Sufficere. *Heant.* 2: 4. 20.
Suggestis. *Adel.* 1: 1. 37.
Sui. *And.* 1: 5. 47 | 5: 3. 9.
- Eun.* 1: 2. 112. *Adel.* 3: 2.
4.
Suis. *And.* *Pro.* 14 | 4: 1. 26.
Eun. 1: 2. 77 | 4: 4. 10 |
5: 2. 30. *Phor.* 1: 4. 36.
Hec. 1: 1. 11 | 1. 2. 75.
Sum. *And.* 1: 2. 23 | 1: 5. 11 |
2: 1. 38 | 2: 2. 33 | 3: 5.
13 | 5: 6. 1. 9. *Eun.* *Pro.*
15 | 1: 2. 10. 67. 116. 119 |
2: 2. 7 | 3: 2. 1 | 3: 3. 25 |
25 | 3: 5. 27 | 4: 6. 8 | 5:
1. 14 | 5: 2. 27. 41 | 5: 7:
22. *Heant.* *Pro.* 5: 15 | 1:
1. 25. 94 | 2: 3. 18 | 3: 1.
12. 85 | 4: 5. 36 | 4: 6:
16. 21 | 4: 8. 16 | 5: 1. 47 |
48 | 5: 2. 30 | 5: 4. 6. *A-*
del. 1: 1. 18 | 1: 2. 7 | 2:
1. 38. 34 | 3: 2. 49 | 3: 1.
67 | 4: 2. 1 | 4: 4. 25 |
4: 6. 1 | 5: 1. 31 | 5: 4. 19.
25. *Phor.* 1: 2. 26 | 1: 4:
27 | 1: 5. 10 | 2: 3. 29 | 3:
2. 42. 45 | 3: 12 | 4: 1:
15. 21. 24 | 4: 3. 55 | 4: 5:
4. 2 | 5: 3. 25 | 5: 4. 1 | 5:
6. 41 | 7: 86. *Heant.* *Pro.*
15 | 1: 2. 11. 39 | 2: 1. 20:
41 | 2: 2. 28 | 2: 3. 1 | 3:
1. 22. 39 | 3: 4. 36 | 4: 1:
6 | 4: 2. 18. 25 | 4: 4. 5:
31. 79 | 5: 1. 8. 11 | 5: 3:
6. 39 | 5: 4. 3.
Sumam. *And.* 5: 5. 17. *Phor.*
4: 3. 76 | 5: 5. 4.
Sumamus. *Adel.* 2: 4. 23 | 5:
3. 68.
Sumas. *Heant.* 1: 1. 22. *Phor.*
2: 1. 29.
Sumat. *Heant.* 3: 1. 56.
Sume. *And.* 4: 4. 5.
Sumere. *Adel.* 3: 3. 62. *Phor.*
5: 5. 6. *Hec.* *Pro.* 25.
Sumeret. *Phor.* 1: 5. 69.
Sumico. *Adel.* 5: 9. 20.
Summa. *And.* 1: 1. 74 | 3: 3:
9. *Eun.* 2: 3. 72 | 5: 5. 42.
Heant. 4: 5. 48. *Adel.* 3:
4. 47 | 5: 3. 30. *Phor.* 2: 1:
3 | 5: 7. 3.
Summa infamia. *Heant.* 2: 3.
18.
Summo. *And.* 5: 3. 10. *Heant.*
Pro. 40.
Summovit. *Eun.* 5: 5. 22.
Summum. *And.* 1: 1. 12 | 4:
2. *Eun.* 2: 2. 40. *Heant.*
5: 48. *Phor.* 2: 1. 73.
Summas. *And.* 5: 6. 6. *Adel.*
3: 2. 53. *Phor.* 1: 1. 1.
Summas amicus. *Phor.* 5: 8. 60.
Sumptis. *Adel.* *Pro.* 10.
Sumptibus. *Heant.* 5: 1. 57.
Sumptu. *Eun.* 5: 4. 7 | 5:
46. *Adel.* 5: 4. 22. *Phor.*

I N D E X

2: 3. 16 | 2: 1. 26 | 4: 3. 61.
sumptum, *And.* 2: 3. 19.
Heant. 1: 1. 91 | 1: 2. 12 |
 4: 4. 24. *Adel.* *Pröl.* 37 |
 3: 3. 16 | 3: 3. 21 | 3: 4. 11 | 3: 7. 15.
sumptuosa, *Heant.* 2: 1. 15.
Adel. 4: 7. 42.
sumptus, *Heant.* 1: 1. 78 | 3: 1. 43 | 3: 2. 33 | 4: 5. 6. *Hec.* 2: 1. 28.
sumus, *Enn.* *Pröl.* 19. *Heant.* 2: 3. 23 | 3: 1. 74. 100 | 4: 1. 26 | 4: 1. 31. *Adel.* *Pröl.* 7. 12 | 2: 2. 3. 7 | 3: 1. 4 | 3: 4. 49 | 3: 8. 31. *Phor.* *Pröl.* 32 | 3: 3. 20 | 4: 3. 23 | 3: 6. 21. *Hec.* 2: 3. 19. *Pröl.* 3. 20 | 3: 4. 9 | 4: 3. 19.
Sanio, *Enn.* 1: 2. 55. *Heant.* 4: 3. 15.
Sanct. *And.* *Pröl.* 11, 12 | 2: 1. 20 | 1: 5. 44 | 2: 1. 30 | 2: 3. 16 | 1: 1. 18 | 3: 2. 11 | 3: 3. 20 | 3: 1. 17 | 3: 2. 6. 12 | 3: 5. 4 | 3: 6. 9. *Enn.* 1: 2. 67 | 2: 2. 18 | 2: 3. 18 | 3: 4. 11. *Heant.* *Pröl.* 2: 1: 1. 77, 110 | 1: 2. 21, 31 | 2: 1. 11 | 2: 3. 2. 54, 84, 114 | 3: 2. 4. 1. 4. 8. 15, 30 | 3: 1. 4. 3: 4. 12 | 3: 5. 14. *Adel.* 1: 2. 6. 42, 61, 62 | 2: 2. 41 | 3: 3. 44 | 4: 1. 13 | 4: 3. 14 | 4: 4. 3 | 4: 5. 2. 46. 72 | 4: 7. 18 | 3: 4. 19 | 3: 9. 0. *Phor.* 1: 2. 1. 1. 7. 11, 18 | 2: 2. 7 | 3: 1. 6 | 3: 2. 6. 12, 46 | 4: 2. 12 | 4: 3. 19. 11. 78 | 4: 4. 23 | 3: 1. 23 | 3: 6. 7. 35. *Hec.* *Pröl.* 20 | 1: 2. 42 | 3: 1. 12. 27, 32 | 3: 5. 10. 17 | 4: 2. 28 | 4: 4. 10. 88.
Suo, *And.* 1: 2. 26. *Heant.* 3: 1. 8 | 3: 1. 77. *Adel.* *Pröl.* 21 | 3: 8. 55. *Phor.* 1: 1. 9 | 3: 2. 6. *Hec.* 3: 1. 22 | 4: 1. 16 | 3: 2. 29 | 3: 7. 22.
Suorum, *Phor.* 3: 6. 23.
Suos, *And.* 4: 6. 11 | 3: 6. 5. *Hec.* 2: 1. 15.
suppellechile, *Phor.* 4: 3. 61.
supercat, *Enn.* 2: 1. 35.
superbe, *Phor.* 3: 7. 22.
superbia, *Adel.* *Pröl.* 21.
superbum, *Enn.* 3: 0. 36. *Hec.* 1: 2. 80.
superet, *Heant.* 4: 5. 23. *Phor.* 1: 9. 10.
supererat, *Phor.* 1: 2. 19.
superet, *Adel.* 2: 3. 4.

superi, *Phor.* 4: 4. 6.
superstes, *And.* 3: 2. 7. *Heant.* 3: 4. 7.
suppeditare, *Enn.* 3: 9. 46. *Heant.* 3: 1. 57.
supplex, *Phor.* 3: 6. 48.
supplicabo, *And.* 2: 1. 14.
supplicans, *Enn.* 4: 7. 41.
supplicaturum, *Hec.* 3: 5. 10.
supplicii, *And.* 3: 3. 32. *Adel.* 3: 2. 15. *Phor.* 3: 8. 40.
supplicium, *And.* 3: 5. 17 | 3: 9. 17. *Enn.* 1: 1. 25. *Heant.* 1: 1. 86.
supponi, *Enn.* *Pröl.* 39.
suppositum, *Enn.* 3: 3. 3.
supra, *And.* 1: 1. 99. *Enn.* 3: 1. 37. *Adel.* 2: 3. 11.
supreme, *Adel.* 2: 1. 42.
surdas, *Heant.* 2: 3. 89.
surdus, *Heant.* 2: 11. 10.
surdus, *And.* 3: 1. 5.
surgere, *Adel.* 4: 1. 4.
surrecti, *Enn.* 4: 5. 9.
surtum, *Enn.* 2: 2. 47. *Adel.* 4: 2. 35.
suscipio, *Phor.* 2: 3. 14.
suscipit, *Phor.* 3: 7. 10 | 3: 8. 18.
suscipitum, *And.* 2: 3. 27.
suscipere, *Phor.* 3: 7. 74.
suspectam, *Hec.* 4: 1. 1.
suspectans, *Enn.* 3: 5. 16.
suspectas, *Hec.* 3: 2. 10.
suspectum, *Hec.* 3: 3. 18 | 3: 1. 32.
suspectus, *Hec.* 3: 3. 22.
suspense, *And.* 1: 5. 21.
suspicans, *And.* 1: 1. 89. *Hec.* 3: 1. 5.
suspicare, *Heant.* 4: 1. 44.
suspicati, *Enn.* *Pröl.* 40. *Adel.* 4: 4. 13. *Hec.* 4: 1. 25.
suspiciatier, *Heant.* 2: 3. 27. *Hec.* 3: 7. 29.
suspicata, *Enn.* 3: 1. 45.
suspiciatus, *Heant.* 3: 3. 17.
suspicio, *And.* 2: 2. 22 | 3: 2. 21. *Enn.* 3: 3. 8. *Heant.* 4: 5. 32. *Adel.* 4: 4. 6.
suspicionem, *And.* 2: 1. 17. *Enn.* 3: 1. 45. *Hec.* 4: 2. 27.
suspicionem, *Heant.* 3: 2. 41. *Adel.* 4: 3. 9.
suspiciones, *Enn.* 1: 1. 15.
suspiciologi, *Adel.* 4: 3. 15.
susprocor, *And.* 1: 5. 15. *Enn.* 4: 3. 17. *Hec.* 2: 1. 2 | 3: 4. 14.
sustineris, *Phor.* 2: 1. 33.
sustuli, *Hec.* *Pröl.* 17.
sustulisti, *Heant.* 4: 1. 15.

susturrari, *And.* 4: 5. 40.
suum, *And.* 1: 2. 17 | 1: 5. 38. *Enn.* *Pröl.* 3. 11 | 2: 2. 40. *Heant.* *Per.* 9 | 1: 1. 91 | 1: 2. 28 | 2: 1. 4. 10. *Adel.* 1: 1. 44 | 2: 1. 47 | 3: 3. 46 | 3: 5. 4. *Phor.* 1: 1. 10 | 2: 2. 19 | 3: 5. 11 | 3: 6. 35. *Hec.* *Pröl.* 33 | 3: 24 | 4: 4. 47 | 4: 4. 6.
suum, *Adel.* 3: 3. 18.
suus, *And.* *Per.* 6. *Phor.* 2: 3. 14.
sycephanta, *And.* 3: 4. 16.
sycephanta impudens, *Heant.* *Pröl.* 38.
sycephantam, *And.* 4: 6. 20.
symbolam, *And.* 1: 1. 65.
symbolis, *Enn.* 3: 4. 2 | 3: 5. 59.
synopthescontes, *Adel.* *Pröl.* 6.
Syra, *Hec.* 1: 2. 8.
Syrc, *Heant.* 2: 3. 50, 69, 78. 102. 106, 109. *Per.* 109 | 3: 2. 6. 20, 25 | 3: 2. 3. 30, 29, 35. 18 | 4: 1. 2 | 4: 3. 6. 14, 21 | 4: 5. 9 | 4: 6. 6. 21 | 3: 2. 27, 32. 40. *Adel.* 2: 2. 40, 42 | 2: 3. 7, 8 | 2: 4. 17 | 3: 3. 59 | 4: 1. 15, 22 | 4: 2. 4 | 4: 6. 1 | 5: 2. 1 | 5: 2. 6 | 5: 7. 18 | 3: 9. 13, 22.
Syn. *Heant.* *Per.* 9 | 4: 4. 2 | 5: 3. 11.
Synific, *Enn.* 4: 7. 2. *Adel.* 5: 1. 1.
Syzo, *Heant.* 2: 2. 12 | 3: 1. 9 | 3: 2. 46 | 3: 5. 32.
Syrum, *Heant.* 1: 2. 17 | 4: 3. 9. *Adel.* 3: 2. 17 | 3: 3. 7 | 4: 2. 14 | 5: 9. 3.
Syrus, *Heant.* 3: 1. 89 | 4: 4. 6, 21 | 5: 1. 23, 25.

T.

T Abescit, *Adel.* 4: 3. 12.
tabulam, *Enn.* 3: 3. 56.
tace, *And.* 2: 6. 24. *Enn.* 3: 2. 36 | 4: 4. 13 | 4: 7. 27 | 5: 1. 18 | 5: 2. 60. *Heant.* 2: 1. 80 | 3: 3. 19. *Adel.* 2: 2. 1 | 2: 4. 16 | 3: 3. 12 | 3: 4. 23. *Hec.* 3: 1. 34, 38.
taceam, *Phor.* 1: 4. 9 | 3: 7. 95. *Hec.* 3: 1. 15.
taceamne, *Enn.* 4: 4. 54.
tacebit, *Enn.* 1: 2. 49. *Phor.* 4: 1. 27.
taccus,

VOCABULORUM.

tacere. *Eun.* 3: 2. 23.
taceo. *Eun.* 1: 2. 23.
taceo. *Eun.* 1: 2. 21. *Heaut.*
5: 3. 8. *Phor.* 1: 2. 9. *Hec.*
4: 4. 11.
taceri. *Eun.* 1: 2. 26. 28.
taces. *And.* 2: 3. 27: 3: 2. 18.
Eun. 1: 2. 8: 3: 5. 12: 4: 4.
2: 28: 5: 1. 5. *Adel.* 4: 2.
11. *Phor.* 2: 2. 38: 1: 7. 9: 4:
5: 8. 15. *Hec.* 4: 1. 12.
tacer. *Adel.* 4: 5. 4.
tacia. *Hec.* 1: 2. 32: 1: 3. 28.
tacticum. *Adel.* 3: 4. 28. *Phor.*
1: 5. 7.
tacticuram. *Hec.* 1: 2. 38.
tacticuritate. *And.* 1: 1. 7.
tacticus. *Eun.* 3: 5. 23.
tacebat. *Adel.* 1: 2. 71.
tacet. *Eun.* 3: 2. 11. *Phor.* 3: 2. 2.
talem. *And.* 5: 2. 29. *Eun.* 1:
2. 81. *Heaut.* 5: 3. 19. *Adel.*
3: 1. 10. *Hec.* 4: 2. 26.
talenta. *And.* 5: 4. 49. *Heaut.*
1: 1. 91: 4: 7. 10: 1: 1.
67. *Phor.* 5: 3. 8.
talenta argenti bina. *Phor.* 5:
3. 6.
talentum. *Heaut.* 3: 1. 66.
Phor. 2: 2. 46.
tali. *And.* 1: 1. 71. *Adel.* 3:
1. 10. *Phor.* 5: 8. 39. *Hec.*
5: 1. 31.
tam. *And.* 1: 1. 8. 4: 1: 5. 19:
28: 3: 1. 16: 3: 5. 2: 1: 5. 4:
26. 36. *Eun.* 2: 1. 4. 6:
2: 2. 30: 2: 3. 61: 3: 1.
2: 3: 5. 77. *ter* 4: 3. 2. 10:
22: 4: 1. 4. 1: 4: 7. 1: 1: 5:
3: 17. 36. *Heaut.* 1: 1.
1: 6. 4. 0. 2: 3. 58. 12: 1:
3: 1. 4. 5. 29: 3: 2. 8: 3:
3: 5: 3: 4. 2. 6. 8: 4: 3. 8:
4: 6. 1: 5: 1. 1. 2. 4. 39:
5: 2. 2. 4. 5: 3: 1. 2. 6: 1: 5:
5: 8: 1. *Adel.* 2: 2. 28: 1: 2. 4.
14: 3: 3. 69: 3: 4. 3: 4:
1: 7. 18: 4: 5. 39: 6: 4: 1: 5:
7: 2: 1: 5. 2: 1: 5: 9. 27.
Phor. 1: 3. 4. 12: 2. 2. 24:
3: 1: 1: 5. 4: 7: 1: 7. 6: 3:
5: 8. 21. *Hec.* 3: 1. 25: 3: 2.
20: 3: 1. 10.
tamen. *And. Pral.* 21: 1: 1.
32: 1: 4. 4: 1. 4: 1. 9: 4:
2. 30: 1: 2. 23: 1: 3. 10.
23. *Eun. Pral.* 24: 11. 2. 90:
2. 2. 12: 3: 1. 22: 1: 5. 29:
5: 2. 27. 70. *Heaut.* 1: 1.
36: 67: 1. 2. 33: 2: 3. 21:
106: 3: 2. 1: 3: 4. 4: 4:
8. 17: 1: 1. 60: 1: 3. 9. *Adel.*
ter 10: 3: 2. 10. 61.
6: 5: 2. 1. 35: 2. 18: 4:
2. 14: 4: 5. 5: 3: 3: 4. 4:
Phor. 3: 2. 46: 3: 1. 19:
Tercentum.

4: 3. 25: 3: 8: 5: 7. 70. *Hec.*
ter 8: 1: 1. 14: 2: 2. 2: 1:
3: 1. 16: 3: 4. 33: 3: 5:
15: 1: 4. 34.
tamet. *And.* 2: 2. 11. *Eun.*
2: 1. 10: 2: 3. 23. *Phor.* 2:
2. 81.
tamdiu. *Adel.* 2: 2. 27. *Phor.*
1: 3. 13: 4: 1. 6. *Hec.* 1:
2. 9: 4: 4. 23.
tandem. *And.* 3: 1. 12:
3: 2. 12: 3: 4. 7: 4:
1. 19. 20: 1: 2. 18: 5: 3:
2. 4. *Eun.* 1: 2. 24. 100:
2: 1. 17: 3: 5. 25: 5: 2:
68: 5: 8. 25. *Heaut.* 1: 1. 111:
5: 2. 1. *Adel.* 2: 4. 12: 4:
5: 31. 5: 1: 3. 8. *Phor.* 1:
5: 1. 4. 1: 2. 2. 3. 26. 66:
3: 2. 42: 4: 3: 25: 4: 4:
20: 5: 3. 16. *Hec.* 4: 4:
6.
tangam. *Eun.* 2: 2. 32: 4:
7. 28. 39.
tangas. *Eun.* 2: 3. 79: 4: 7:
27.
tange. *Phor.* 5: 8. 5.
tangere. *Heaut.* 4: 6. 15. *Adel.*
4: 5: 5. 2. *Phor.* 4: 4:
9.
tangendi. *Eun.* 4: 2. 10.
tanget. *Adel.* 2: 1. 1.
tanguam. *Adel.* 3: 3. 61. 74.
Phor. 1: 2. 15.
tanta. *And.* 4: 1. 2. *Heaut.*
4: 3. 1: 5: 2. 29: 1: 3:
8. *Adel.* 3: 1. 10: 4: 4:
6. *Phor.* 1: 2. 19: 1: 1. 4: 2:
5: 7. 84.
tantæ. *Heaut.* 4: 3. 32.
tantam. *And.* 1: 5. 18. *Eun.* 3:
5. 77. *Heaut.* 4: 1. 17: 4:
3. 32. *Phor.* 5: 6. 45.
tantas. *Eun.* 5: 9. 17.
tanti. *Adel.* 2: 1. 49.
tandem. *Adel.* 2: 1. 46.
tantillum. *Adel.* 4: 4. 24.
tantisper. *Heaut.* 1: 1. 54.
95. *Adel.* 1: 1. 45: 3: 3:
24.
tanto. *And.* 4: 5. 35: 5: 4:
36. *Eun.* 2: 2. 29: 2: 3:
56: 3: 5. 61: 5: 9. 23. *Heaut.*
3: 1. 16: 3: 2. 38: 4: 8. 26.
Adel. 1: 1. 31: 4: 1. 12:
Phor. 1: 4. 26: 2: 1. 14.
tantopere. *And.* 5: 2. 27.
Heaut. 4: 5. 38. *Adel.* 2:
3: 1: 5. 8. 22. *Phor.* 5: 7:
16. *Hec.* 3: 1. 3: 4. 1. 15.
tantos. *Heaut.* 1: 1. 79: 4:
5. 6.
tantum. *And.* 5: 2. 29. *Eun.*
3: 5. 10: 4: 7. 32: 5: 5:
17: 5: 6. 26. *Heaut. Pral.*
13: 1: 2. 23. 3: 12: 3. 2. 8:
4: 2. 6: 4: 3. 4. 5: 5:
2: 1: 5. 2. 3. 4. 5: 5:
4. 2. 2. 3. 4. 5: 5:
62. *Hec.* 3: 4. 3: 5: 3. 15:
tantumne. *Hec.* 5: 3. 15.
tantummodo. *Phor.* 1: 2. 59.
92.
tantundem. *Eun.* 2: 3. 23.
Heaut. 4: 2. 9. *Phor.* 5: 6:
61: 5: 7. 36.
tardiusculus. *Heaut.* 3: 2. 4.
tardus. *Eun.* 5: 9. 49.
te. *And.* 1: 1. 6. 15. 23. 124:
1: 2. 19. 25. 28. 29: 1: 5:
20: 4: 1. 52. 56. 57. 58. 60:
2: 1. 3. 6. 19. 26: 1: 2. 8.
14. 21. 35: 2: 3. 5. 9. 22:
2: 4. 5. 8. 14. 22: 2: 5. 10:
3: 2. 12: 3: 1. 19. 24: 3:
4. 1: 1: 1: 5: 2. 28: 5: 3:
30: 1: 4. 4. 45. *Eun.* 11:
9. 10. 24. 29. 31: 1: 2. 10:
14. 15. 20: 4. 6. 4. 7. 43:
82. 84. 35. 87. 90. 91. 94:
96. 101. 105. 106. 115: 1:
1. 12. 13: 2. 2. 9. 48. 49:
2: 3. 14. 15. 17. 44. 77:
80: 3: 1. 3. 11. 41. 51: 2:
28. 38: 3: 5. 13. 14. 50: 4:
4. 24. 40. 44. 47. 55:
4. 6. 6. 10. 17. 22. 4: 7:
26: 1: 2. 13. 25. 43. 46. 48:
ter 6: 1: 3: 4: 1: 5: 19: 5:
5. 24: 5: 6. 6. 19. 61: 5: 7:
9. 11. 12. 15. 21: 5: 9. 24:
26. 29. 32. 34. 58. 19:
Heaut. 1: 1. 6. 8. 16. 18:
24. 27. 35. 54. 55. 56. 99:
102. 112: 1: 2. 3: 3: 4. 16:
17. 24. 34. 55. 61. 63. 46:
75. 83. 119. 127: 2: 4. 2: 1:
1. 19. 24. 28. 29. 31. 79:
61. 79. 80. 84. 85: 3: 2. 7:
35. 45: 3: 3. 21. 28: 3: 4. 19:
27: 4: 1. 9. 25. 26. 27. 35:
35. 40. 44. 4: 3. 25. 43:
4: 5. 10. 41. 70: 1. 6. 6:
12. 21: 4: 8. 2. 4. 4. 9. 22:
26. 32: 5: 1. 4. 6. 48. 53: 14:
57. 60. 64. 70: 1: 2. 9. 12:
15. 16. 22. 64. 72. 15: 36: 1:
3. 12. 17: 5: 4. 3. 6. 8. 9:
11. 109: 1: 5. 4. 8. 10. 4:
del. 1: 1. 6. 8. 5: 1: 2. 3:
29. 44. 21. 3. 8. 11: 2: 2:
2: 17. 29. 43. 46: 2: 3: 3:
7: 2: 4. 4. 5: 20: 1: 2. 74:
3: 3. 20. 55. 61: 5: 4. 9. 12:
61: 4: 2. 2. 29. 45: 1: 4:
3. 6. 17: 4: 5. 14. 41. 46:
55: 65. 18. 61. 63. 67: 4:
6. 1: 4. 7. 2. 3. 10. 36. 38:
5: 1: 1: 5: 1: 1: 3. 8. 11:
13. 21. 32: 4: 4. 3: 5: 5: 5:
5: 7: 5: 5. 8. 10. 61. 11. 13:
17. 18. 20. 23: 5: 9. 29:

4: 2. 6: 4: 3. 4. 5: 5:
2: 1: 5. 2. 3. *Adel.* 2: 1. 38: 4:
4. 2. *Phor.* 4: 4. 2: 5: 7:
62. *Hec.* 3: 4. 3: 5: 3. 15:
tantumne. *Hec.* 5: 3. 15.
tantummodo. *Phor.* 1: 2. 59.
92.
tantundem. *Eun.* 2: 3. 23.
Heaut. 4: 2. 9. *Phor.* 5: 6:
61: 5: 7. 36.
tardiusculus. *Heaut.* 3: 2. 4.
tardus. *Eun.* 5: 9. 49.
te. *And.* 1: 1. 6. 15. 23. 124:
1: 2. 19. 25. 28. 29: 1: 5:
20: 4: 1. 52. 56. 57. 58. 60:
2: 1. 3. 6. 19. 26: 1: 2. 8.
14. 21. 35: 2: 3. 5. 9. 22:
2: 4. 5. 8. 14. 22: 2: 5. 10:
3: 2. 12: 3: 1. 19. 24: 3:
4. 1: 1: 1: 5: 2. 28: 5: 3:
30: 1: 4. 4. 45. *Eun.* 11:
9. 10. 24. 29. 31: 1: 2. 10:
14. 15. 20: 4. 6. 4. 7. 43:
82. 84. 35. 87. 90. 91. 94:
96. 101. 105. 106. 115: 1:
1. 12. 13: 2. 2. 9. 48. 49:
2: 3. 14. 15. 17. 44. 77:
80: 3: 1. 3. 11. 41. 51: 2:
28. 38: 3: 5. 13. 14. 50: 4:
4. 24. 40. 44. 47. 55:
4. 6. 6. 10. 17. 22. 4: 7:
26: 1: 2. 13. 25. 43. 46. 48:
ter 6: 1: 3: 4: 1: 5: 19: 5:
5. 24: 5: 6. 6. 19. 61: 5: 7:
9. 11. 12. 15. 21: 5: 9. 24:
26. 29. 32. 34. 58. 19:
Heaut. 1: 1. 6. 8. 16. 18:
24. 27. 35. 54. 55. 56. 99:
102. 112: 1: 2. 3: 3: 4. 16:
17. 24. 34. 55. 61. 63. 46:
75. 83. 119. 127: 2: 4. 2: 1:
1. 19. 24. 28. 29. 31. 79:
61. 79. 80. 84. 85: 3: 2. 7:
35. 45: 3: 3. 21. 28: 3: 4. 19:
27: 4: 1. 9. 25. 26. 27. 35:
35. 40. 44. 4: 3. 25. 43:
4: 5. 10. 41. 70: 1. 6. 6:
12. 21: 4: 8. 2. 4. 4. 9. 22:
26. 32: 5: 1. 4. 6. 48. 53: 14:
57. 60. 64. 70: 1: 2. 9. 12:
15. 16. 22. 64. 72. 15: 36: 1:
3. 12. 17: 5: 4. 3. 6. 8. 9:
11. 109: 1: 5. 4. 8. 10. 4:
del. 1: 1. 6. 8. 5: 1: 2. 3:
29. 44. 21. 3. 8. 11: 2: 2:
2: 17. 29. 43. 46: 2: 3: 3:
7: 2: 4. 4. 5: 20: 1: 2. 74:
3: 3. 20. 55. 61: 5: 4. 9. 12:
61: 4: 2. 2. 29. 45: 1: 4:
3. 6. 17: 4: 5. 14. 41. 46:
55: 65. 18. 61. 63. 67: 4:
6. 1: 4. 7. 2. 3. 10. 36. 38:
5: 1: 1: 5: 1: 1: 3. 8. 11:
13. 21. 32: 4: 4. 3: 5: 5: 5:
5: 7: 5: 5. 8. 10. 61. 11. 13:
17. 18. 20. 23: 5: 9. 29:

INDEX

Phor. 1: 2. 4. 12. 15. 77 | 1: 4. 2. 16. 24. 26. 23. 76. 37 | 1: 5. 6. 10. 73 | 2: 1. 3. 5. 11. 21 | 2: 2. 29. 4. 7. 61. 85. 88 | 2: 3. 9. 10 | 3: 1. 2. 3. 6. 7. 8. 11 | 3: 1. 4. 12. 14. 15 | 3: 3. 26. 34 | 4: 1. 15 | 4: 3. 12. 34 | 4: 4. 6 | 4: 5. 12 | 5: 1. 21 | 5: 3. 11. 27 | 5: 5. 8. 12. 17. 42 | 5: 7. 6. 33. 54. 66 | 5: 8. 15. 22. *Hec.* 1: 1. 6. 10. 11 | 1: 2. 9. 13. 14. 31. 38. 59. 66 | 2: 1. 11. 12. 13. 26. 30. 32. 36. 40 | 2: 2. 1. 8. 9. 13. 23 | 3: 1. 3. 4. 5 | 3: 2. 3. 23 | 3: 3. 24. 26. 27. 28. 29. 32. 37 | 3: 4. 16. 35. 6. 16. 23. 24. 48 | 4: 1. 20. 23. 29. 47 | 4: 2. 3. 16. 22. 43. 41. 4. 2. 3. 4. 30. 40. 55. 59. 69. 70. 72. 74. 99 | 5: 1. 6. 22. 29. 36. 40 | 5: 2. 25 | 5: 3. 10. 11. 15 | 5: 4. 21. 33. 33.

tedo. Heaut. 4: 2. 5.

tecum. And. 2: 3. 15. *Eun.* 1: 1. 19 | 1: 2. 12 | 3: 1. 10. *Heaut.* 2: 1. 87 | 3: 1. 35.

Thor. 5: 7. 9. 14. 18. 44.

Hec. 2: 2. 31 | 4: 3. 5 | 4: 4. 6. 4.

tergere. Hec. 1: 2. 95.

regulas. Eun. 3: 5. 40.

telam. Heaut. 2: 3. 44. 64.

temeraria. And. 1: 4. 2.

temere. And. 1: 2. 34. *Eun.* 2: 2. 60. *Phor.* 5: 3. 19 | 5: 9. 9. *Hec.* 5: 1. 12 | 5: 4. 38.

temperans. Phor. 1: 5. 41.

temperantia. Heaut. 3: 3. 19.

tempestare. Hec. 3: 4. 9.

templa. Eun. 3: 5. 41.

templo. Phor. 2: 2. 42.

tempore. And. 1: 1. 40 | 3: 2. 52 | 4: 5. 19 | 5: 6. 10. *Heaut.* 4: 3. 43. *Adel. Pror.* 21. *Phor.* 2: 3. 24. *Hec.* 4: 1. 16 | 4: 4. 5.

temporibus. Adel. 3: 1. 18.

temporis. Phor. 1: 4. 7.

temperatum. V. tentatum.

tempus. And. 1: 2. 17 | 3: 1. 24 | 3: 5. 18 | 4: 5. 44. *Eun.* 1: 1. 11 | 3: 1. 4. 3. 4. 1. 7. *Heaut.* 1: 1. 18. 38. 116 | 1: 2. 12. 37 | 4: 1. 5. 4 | 5: 4. 1. *Adel.* 5: 3. 35. *Phor.* 4: 2. 6 | 5: 4. 9 | 5: 8. 37. *Hec.* *Pror.* 36. 44 | 3: 1. 7 | 4: 4. 65. 77 | 5: 1. 20 | 5: 4. 2.

tempus vacuum. Heaut. 1: 1. 38.

ecmulentia. And. 1: 4. 2. *Eun.*

4: 3. 12.

tendere. Eun. 4: 1. 12.

tenditur. Phor. 2: 1. 17.

tenebris. Hec. 4: 1. 57.

techo. And. 3: 2. 18. *Heaut.* 3: 4. 27. *Phor.* 3: 2. 21.

tenes. And. 2: 2. 12. *Eun.* 5: 1. 16. *Phor.* 1: 4. 17.

tenet. Hec. 1: 3. 44 | 4: 2. 18.

tentatum. Phor. 2: 2. 41.

tenui. Phor. Pror. 5.

tenuerit. Phor. 1: 2. 95.

terendo. Eun. 1: 2. 23.

tergo. Heaut. 4: 4. 6.

terra. Adel. 5: 3. 4.

terram. Eun. 7: 5. 12.

terras solas. Phor. 5: 7. 86.

territis. And. 4: 5. 22.

testem. Hec. 4: 4. 72.

testis. Phor. 4: 5. 2.

Thaide. Eun. 3: 4. 7 | 5: 5. 14 | 5: 9. 21.

Thakdem. Eun. 2: 1. 25 | 2: 2. 35. 39 | 3: 3. 60. 67. 72 | 3: 5. 15 | 5: 0. 25. 45.

Thaidi. Eun. Per. 8: 1. 2. 108 | 2: 2. 44 | 3: 1. 44 | 3: 5. 21 | 4: 1. 2. 5. 4. 29 | 5: 5. 13 | 5: 7. 2.

Thaidis. Eun. Per. 8. 1. 5 | 2: 2. 36.

Thais. Eun. 1: 2. 11. 64. 110 | 3: 1. 1 | 3: 2. 9 | 3: 3. 2. 21. 26 | 4: 1. 5 | 4: 5. 7 | 4. 6. 5. 12. 17 | 4: 7. 13. 37 | 5: 2. 9. 34. 43. 48 | 5: 5. 21 | 5: 9. 10.

thefauto. Eun. Pror. 10.

thefautus. Eun. Pror. 12.

Thrafo. Eun. Per. 12: 3. 2. 61 | 3: 1. 63 | 3: 2. 22 | 5: 5. 1 | 5: 9. 31. 38. 58.

Thrafonti. Eun. Per. 6.

tibi. And. 1: 1. 8. 14. 19 | 1: 2. 33. 34 | 1: 5. 20. 62 | 2: 1. 27. 27. 30. 36 | 2: 2. 16. 17. 19 | 2: 3. 20 | 2: 5. 9 | 3: 3. 22 | 3: 4. 20 | 3: 5. 12 | 4: 1. 23. 29. 43. 54 | 4: 2. 20. 21 | 4: 4. 5 | 4: 5. 23 | 5: 2. 1. 9. 25 | 5: 3. 13. 26 | 5: 4. 25 | 5: 6. 4. *Eun.* 1: 2. 13. 22. 48. 59. 79. 81 | 2: 1. 2 | 2: 2. 9 | 2: 3. 87 | 3: 1. 31 | 3: 2. 11. 19. 30. 43 | 3: 3. 30 | 3: 5. 11. 17 | 4: 4. 17. 40 | 4: 6. 7. 12 | 4: 7. 15. 16. 23. 27. 28. 30. 32. 34. 36. 40. 41 | 5: 1. 6. 14 | 5: 2. 12. 16. 18. 44. 45. 64 | 5: 7. 6. 17. 22 | 5: 8. 4 | 5: 9. 37. *Heaut.* 1: 1. 9. 19. 23. 30. 104. 105. 107. 112 | 1: 2. 35 | 2: 1. 9 | 2: 2. 12. 61 | 3: 2. 74. 90. 95 |

100. 105. 109. 110. 115 | 2: 1. 13. 57. 65. 83. 100 | 3: 2. 11. 20 | 3: 3. 23. 31. 32 | 3. 4. 24 | 4: 1. 3. 11 | 4: 4. 7. 17. 19 | 4: 5. 14. 15. 4. 47 | 4: 6. 14. 16 | 4: 7. 15 | 5: 1. 13. 50. 51 | 5: 2. 4. 6. 8. 13. 24. 24. 26. 30 | 5: 3. 2 | 5: 4. 1 | 5: 5. 16. *Adel.* 1: 2. 17. 53 | 2: 1. 23. 25. 30. 37. 38 | 2: 2. 11. 15. 18 | 2: 3. 4. 9 | 3: 2. 30 | 3: 4. 11 | 4: 2. 12. 32. 18 | 4: 5. 3. 12. 20 | 4: 7. 15 | 5: 2. 7 | 5: 3. 4. 15. 33 | 5: 4. 4 | 5: 6. 6 | 5: 7. 14 | 5. 9. 11. 24. 28. *Phor.* 1: 2. 2. 77. 80 | 1: 3. 10. 29 | 1: 4. 30. 21. 4. 23. 27. 31 | 2: 2. 23. 32. 47. 77. 82. 88. 92 | 2: 3. 8 | 3: 1. 4. 20 | 3: 2. 31. 4. 31. 38 | 3: 4. 14. 1. 4 | 4: 3. 29. 29 | 4: 4. 19 | 5: 1. 21 | 5: 3. 30 | 5: 6. 7. 10. 19. 40 | 5: 7. 7. 40. 53. 74. 81 | 5: 8. 3. 12. 14. 15. 18. 61. *Hec.* 1: 1. 18 | 1: 2. 66 | 2: 2. 3. 16 | 3: 4. 1 | 3: 5. 43 | 4: 2. 7. 4. 4. 1. 21. 18. 62. 75. 89. 4. 20. 31. 100. 114. 120. 25 | 5: 35 | 5: 2. 1. 25 | 5: 4. 11.

tibicina. Adel. 5: 7. 9.

tibicinas. Adel. 5: 7. 9.

timeas. And. 2: 2. 9.

timent. And. 1: 1. 1.

timco. And. 1: 1. 100 | 1: 3. 5 | 1: 5. 30 | 2: 5. 8. *Eun.* 1: 2. 82 | 4: 1. 1. *Heaut.* 5: 1. 32. *Phor.* 1: 4. 11 | 4: 3. 3 | 5: 8. 10. *Hec.* 5: 4. 4.

timere. And. 1: 2. 2.

timere. Eun. 5: 7. 3.

times. Heaut. 3: 1. 37. *Adel.* 3: 1. 3. *Phor.* 5: 8. 9.

timet. And. 1: 5. 35. *Heaut.* 3: 1. 25. *Adel.* 2: 2. 20.

timida. Eun. 4: 2. 14. *Hec.* 5: 1. 8.

timidum. Adel. 3: 2. 7. *Phor.* 1: 4. 28 | 1: 5. 54.

timidus. Hec. 3: 5.

timore. And. 2: 1. 3. *Adel.* 4: 4. 3.

timui. Heaut. 1: 3. 68 | 3: 2. 20 | 4: 1. 51.

timuit. Phor. 1: 5. 64.

tolerabis. Adel. 5: 3. 23.

tolerabilis homo. Heaut. 1: 2. 31.

tolerabimus. Phor. 3: 3. 27.

tolerare. Heaut. 3: 2. 23. *Hec.* 1: 2. 72.

tollem. Hec. 4: 1. 6.

tollendo. Heaut. 4: 1. 52.

tollere. And. 1: 3. 14 | 4: 5. 20.

VOCABULORUM.

colle. *Hec.* 4: 1. 82.
collig. *Ad.* 3: 1. 6. *Ann.* 4: 1.
1. 14. *Hec.* 4: 1. 61.
tollis. *Ad.* 3: 1. 77.
tonitru. *Phor.* 3: 5. 41.
confirma. *Phor.* 1: 2. 39.
tot. *Ad.* 1: 5. 35. *Ann.* 3: 9.
3. 17. *Heaut.* 1: 1. 78 | 4: 1.
21. *Adel.* 3: 2. 41 | 4: 4. 18.
Totus. 2: 3. 14. *Hec.* 3: 1.
23 | 4: 1. 40 | 4: 4. 80 | 5: 3.
7. 35.
toto. *Ad.* 2: 2. 5. *Adel.* 4: 1.
1. 11.
to'a. *Ann.* 1: 2. 215 | 2: 2. 114 | 3: 9. 10.
totos. *Ann.* 2: 2. 46.
tociens. *Adel.* 1: 2. 48.
totam. *Adel.* 3: 2. 13. *Hec.* 2: 1. 24.
totum. *Hec.* 3: 3. 65. *Adel.* 2: 2. 33. *Hec.* 5: 3. 3. 17.
totos. *Ann.* 1: 2. 3. *Heaut.* 3: 4. 20. *Phor.* 3: 8. 5.
trabab. *Phor.* 2: 3. 125.
tracat. *Phor.* *Pro.* 17.
tracere. *Heaut.* 1: 1. 49 | 3: 2. 46.
tracere. *Heaut.* 1: 1. 101.
tracavit. *Ann.* 3: 4. 2.
trajas. *Ann.* 3: 2. 27.
tracere. *Ann.* 3: 2. 31. *Phor.* 1: 5. 7.
tradi. *Ann.* *Per.* 4.
tradi. *Phor.* 3: 5. 3.
tradis. *Ann.* 2: 2. 86.
tradi'sti. *Heaut.* 3: 1. 5.
tradius. *Ann.* 3: 5. 27.
traducatur. *Heaut.* 4: 3. 44.
traduce. *Heaut.* 4: 4. 22.
Adel. 3: 7. 12. 19.
traducenda. *Heaut.* 4: 4. 18.
tradunt. *Phor.* 1: 5. 37.
trahun. *Ann.* 1: 5. 26.
tranquilla. *Phor.* 3: 1. 15.
tranquillissima. *Ann.* 3: 5. 14.
transi'da. *Adel.* 2: 4. 22.
Ann. 1: 5. 14.
transfuro. *Ann.* 4: 6. 26.
transfuro. *Hec.* 3: 4. 17.
transfices. *Ann.* 3: 3. 13.
transfigi. *Phor.* 3: 16.
transfendum. *Heaut.* 4: 4. 17.
transferebat. *Ann.* *Per.* 6.
transfer. *Adel.* 3: 7. 13.
transfert. *Ad.* 2: 3. 5.
transfertur. *Adel.* 4: 3. 17.
transferti. *Ann.* 4: 4. 10.
transfer. *Hec.* *Phor.* 7.
transf. *Phor.* 7: 28.
transfigere. *Ann.* 4: 6. 17.
transfire. *Ad.* 2: 2. 31.
transfiro. *Phor.* 4: 5. 7.
translata suspicio. *Heaut.* 4: 4. 17.

5. 55.
 transivener. *Evan.* 3. 1. 10.
 transivul. *And.* *Prod.* 14.
Evan. Prod. 12.
 transivul. *Adel.* 2. 3. 10. *Hec.*
 1. 2. 49.
 treis. *Hecan.* 1. 1. 66.
 tremo. *Evan.* 12. 4.
 tremulos. *And.* 3. 7. 42.
 trepidari. *Hec.* 3. 1. 5.
 trepidas. *Adel.* 3. 2. 25 | 5.
 5. 8.
 tues. *And.* 1. 1. 60. *Evan.* 3.
 2. 18.
 tula. *Adel.* 5. 5. 3. *Phor.* 4. 3.
 33.
 tribulus. *Adel.* 3. 3. 86.
 tribul. *And.* 2. 6. 9.
 triduo. *And.* 4. 1. 4.
 triduum. *Evan.* 2. 1. 12, 18.
Phor. 3. 4. 28 | 3. 3.
 tritennium. *And.* 1. 1. 42.
 tritena. *Phor.* 10. 13. 3.
 24 | 5. 7. 4. | 5. 8. 49.
Hec. 3. 4. 7.
 tritenn. *Evan.* 3. 3. 29. *Evan.*
 2. 2. 36. *Adel.* 1. 1. 54.
 tritini. *And.* 1. 1. 87.
 tritini. *And.* 1. 1. 87 | 2. 2.
 29 | 5. 2. 16. *Evan.* 2. 1.
 45 | 5. 1. 48. | 4. 1. 8.
Hecan. 4. 1. 7. *Adel.* 1. 1.
 5 | 5. 1. 6 | 5. 4. 12. *Hec.*
 3. 2. 20. *Phor.* 1. 2. 7.
 tritivus. *Evan.* 1. 4. 8.
 trifarium. *Adel.* 2. 4. 3.
 triumphat. *Evan.* 3. 1. 4.
 triumpho. *Hecan.* 4. 2. 5.
Phor. 3. 10.
 truculentus. *Adel.* 5. 4. 12.
 trudi. *And.* 4. 5. 40.
 tu. *And.* 1. 1. 18, 22. | 24 |
 1. 2. 34 | 1. 5. 6 | 1. 2.
 12. 34. 35 | 38 | 2. 2. 9. 10.
 12 | 2. 3. 14. 18 | 6. 2. 24.
 4. 1. 13 | 4. 2. 2. 2. 4.
 4. 14. 17 | 4. 3. 25 | 36.
 39. 45 | 5. 2. 8. 11 | 5. 3.
 19 | 1. 4. 2. 4. 5. 6. 38.
 10 | 6. 4. 14. *Evan.* 1. 1.
 11 | 16 | 2. 22. 26. 1. 2.
 42. 7. 10. 39. 11 | 1. 2. 1.
 1. 2. 4. 49. | 70. 53.
 86 | 2. 7. 11. 10. 26. 76.
 77. 78 | 3. 1. 43. 19. 16.
 79 | 3. 2. 17. 19. 22. 23. 31.
 36. 41 | 3. 28 | 3. 5. 19.
 46 | 4. 3. 21 | 4. 4. 12.
 20. 24. 43. 49. 71 | 4. 2.
 1 | 4. 6. 4. 16. 16. 20. 22.
 23. 27 | 4. 7. 7. 11. 13. 37.
 27. 28. 10. 34. 39. 40 | 5.
 1. 3. 12. 15 | 5. 2. 27. 57.
 58. 70. 1. 5. 23 | 5. 9. 7.
 12. 13. 31. 38. 43. 76.
Hecan. 3. 1. 103. 103. 185.

1. 2. 3. 7. 8. 12. 8. 11. 16.
 7. 4. 10. 11. 11. 12. 8. 13.
 4. 0. 7. 7. 2. 3. 7. 19. 3.
 2. 4. 13. 14. 1. 1. 19. 4.
 3. 29. 17. 2. 4. 7. 26. 4.
 5. 1. 25. 35. 4. 4. 4. 7. 1.
 4. 8. 7. 12. 26. 27. 5. 1.
 17. 6. 15. 4. 3. 5. 2. 2. 3.
 37. 5. 1. 1. 4. 11. 19. 15.
 5. 16. *Adel.* 1. 1. 7. 1. 1. 2.
 17. 20. 27. 24. 27. 3. 46.
 50. 1. 2. 11. 33. 17. 1. 1.
 10. 1. 2. 1. 14. 20. 1. 2. 1.
 3. 2. 5. 2. 3. 1. 4. 1. 4. 2. 5.
 57. 50. 6. 1. 3. 10. 6. 10. 13.
 12. 5. 1. 1. 17. 21. 4. 1. 2.
 4. 4. 1. 5. 6. 3. 7. 2. 4. 7.
 6. 3. 4. 5. 1. 8. 13. 3. 1. 1.
 23. 28. 13. 7. 3. 8. 19.
 2. 2. 5. 8. 11. 12. 29. 3. 4.
 5. 9. 12. 13. 2. 3. *Phar.* 1. 1.
 7. 8. 11. 3. 1. 4. 15. 1. 2. 1.
 4. 4. 2. 4. 6. 5. 1. 2. 5. 6. 5.
 2. 1. 6. 29. 3. 1. 2. 1. 6. 3.
 37. 3. 17. 7. 3. 2. 30. 4. 7.
 4. 3. 6. 5. 1. 4. 17. 5. 1.
 12. 5. 9. 21. 36. 5. 8. 11.
 17. 18. 5. 7. 2. 3. 7. 6. 8. 11.
 12. 18. *Rec.* 11. 1. 13. 1. 2.
 8. 2. 5. 1. 2. 1. 9. 16. 17. 1.
 27. 1. 1. 17. 1. 1. 12. 3. 1.
 20. 2. 4. 3. 3. 1. 16. 1. 3. 5.
 12. 13. 4. 1. 9. 4. 1. 4. 1.
 68. 5. 2. 3. 2. 9. 1. 3. 5. 5.
 4. 20.
 tua. *Adel.* 2. 1. 10. 1. 4. 4. 1.
 1. 4. 3. 9. *Env.* 2. 1. 2. 3. 1.
 2. 13. 5. 0. 2. 1. 2. 3. *Heaut.*
 11. 1. 8. 2. 3. 8. 9. 13. 14. 1.
 5. 1. 26. 3. 3. 12. 4. 1. 3. 3.
 4. 3. 4. 2. 4. 4. 17. 4. 4. 1.
 31. 4. 6. 10. 7. 4. 2. *Adel.*
 2. 2. 6. 12. 3. 4. 4. 5. 6. 10.
 4. 6. 1. 4. 7. 2. 4. 5. 1.
 29. 24. *Phar.* 1. 3. 12. 1. 1.
 5. 10. 2. 2. 7. 5. 4. 4. 4. 1.
 4. 5. 1. 12. 1. 19. 3. 8. 27.
 1. *Rec.* 2. 1. 5. 6. 4. 2. 1. 3.
 4. 5. 1. 1. 2. 1. 4. 9. 3. 7.
 5. 1. 1. 1. 5. 1. 1. 1. 1. 1.
 tue. *Adel.* 1. 5. 6. 2. *Env.* 5.
 2. 4. 7. *Heaut.* 1. 1. 2. 1. 5.
 2. 8. 1. 4. *Adel.* 5. 3. 5. 0.
Phar. 5. 6. 33. *Rec.* 2. 2. 5.
 3. 5.
 tuam. *Adel.* 1. 1. 5. 6. 2. 1. 3.
 2. 6. 3. 8. 5. 1. 7. 3. *Env.*
 4. 4. 4. 0. 1. 4. 6. 29. 4.
 7. 28. *Heaut.* 1. 1. 7. 2. 7.
 70. 9. 2. 4. 12. 4. 5. 3. 7.
 3. 1. 3. 4. 4. 1. 5. 2. 4.
 5. 1. 7. *Adel.* 2. 1. 4. 1. 3.
 4. 3. 3. 3. 4. 5. 4. 7. 3.
 37. 1. 1. 9. *Phar.* 1. 2. 6. 13.
 2. 2. 8. 4. 8. 6. 37. 1. 2. 3. 9.
 1. 2. 3. 3. 1. 4. 5. 7. 1. 6. 20.

I N D E X

3: 37 | 4: 1. 13 | 4: 2. 1 |
 4: 4. 5 | 5: 2. 13 | 5: 4. 18. 22.
 tuarum. *Heant.* 3: 1. 54.
 tuas. *Eun.* 5: 9. 60. *Heant.* 2: 3. 131. *Adel.* 4: 1. 20.
Phor. 5: 5. 7. *Hec.* 4: 2. 16.
 tui. *Eun.* 4: 7. 32. *Heant.* 3: 4. 2 | 4: 3. 17 | 4: 5. 19 | 5: 3. 18. *Adel.* 2: 1. 10. 24 | 4: 5. 4. 9. *Hec.* 2: 1. 22 | 4: 1. 19 | 4: 4. 60.
 tuis. *And.* 5: 6. 11. *Eun.* 4: 3. 8. *Heant.* 5: 4. 14. *Adel.* 2: 1. 23. *Phor.* 3: 10. *Hec.* 4: 1. 11.
 tuleror. *Phor.* 4: 1. 13.
 tulerit. *Eun.* 1: 2. 2.
 tuli. *Phor.* 3: 2. 35. *Hec.* 1: 2. 12 | 4: 4. 63.
 tulisse. *Hec.* 3: 1. 53.
 tulit. *And.* 1: 2. 7. 17 | 2: 6. 12. *Hec.* 1: 2. 13 | 4: 1. 13 | 4: 2. 18.
 tum. *And.* 1: 1. 53. 60. 69. 82. 94. 104. 108 | 1: 2. 21 | 1: 3. 18 | 1: 5. 35 | 2: 3. 6. 2 | 3: 5. 4. 9 | 4: 1. 8. 10 | 4: 5. 6. 7. 21 | 5: 4. 24. 20. 10. 34 | 5: 6. 8. *Eun.* *Pro.* 4: 1. 1. 11 | 1: 2. 28. 39 | 2: 2. 60 | 2: 3. 13. 47 | 3: 1. 13. 17. 55 | 3: 2. 32 | 3: 3. 4. 8 | 3: 5. 16. 58 | 4: 2. 9 | 4: 3. 4. 4. 57 | 5: 1. 23 | 5: 2. 4. 4 | 5: 4. 7 | 5: 6. 15 | 5: 7. 14 | 5: 9. 7. *Heant.* *Pro.* 22 | 2: 1. 16. 21 | 2: 3. 4. 1. 4. 7. 88 | 3: 1. 36 | 3: 3. 4. 1. 4. 4 | 4: 3. 40 | 4: 5. 33 | 4: 8. 6 | 5: 2. 19 | 5: 3. 19. *Adel.* 28 | 2: 2. 47 | 2: 4. 10 | 3: 2. 17. 47 | 4: 5. 15 | 5: 3. 65. *Phor.* 1: 2. 21 | 1: 3. 7. 19 | 1: 4. 10 | 1: 5. 11. 54 | 2: 1. 14 | 2: 2. 4. 9. 53 | 3: 1. 12 | 3: 2. 17. 18. 29. 33 | 3: 5. 8 | 4: 2. 15 | 4: 3. 60 | 5: 7. 25. 26. 69 | 5: 3. 19. *Hec.* 1: 2. 4. 40 | 2: 1. 41 | 3: 1. 19. 22 | 3: 2. 10 | 3: 5. 12 | 4: 1. 36 | 4: 2. 16 | 4: 4. 66.
 tumulti. *And.* 2: 2. 28. *Hec.* 3: 2. 21.
 tumultuantur. *Phor.* *Hec.* 4: 1.
 tumultuati. *Hec.* 3: 2. 1.
 tumultum. *Phor.* 32.
 tun'. *And.* 4: 5. 3. *Eun.* 1: 2. 6 | *Adel.* 1: 2. 47 | 4: 7. 38 | 5: 3. 1. *Phor.* 4: 3. 8 | 5: 8. 52. *Hec.* 4: 1. 34 | 5: 4. 22.

tunc. *And.* 3: 3. 3 | 5: 4. 7. *Phor.* 5: 7. 39.
 tuo. *And.* 1: 2. 8 | 3: 3. 3 | 5: 12 | 5: 2. 20. *Heant.* 2: 3. 66 | 5: 1. 7. *Adel.* 2: 2. 10 | 4: 3. 12 | 5: 9. 17. *Phor.* 5: 6. 9 | 5: 8. 27. 50. 60. 64. *Hec.* 4: 2. 7. 10.
 tuos. *Eun.* 5: 9. 19. *Adel.* 5: 9. 27. *Hec.* 2: 1. 4. 2.
 turb2. *And.* 1: 4. 8. *Eun.* 4: 4. 56 | 4: 6. 27 | 5: 5. 16. *Heant.* 1: 2. 16. *Adel.* 4: 4. 5.
 turb2. *And.* 2: 1. 6 | 4: 5. 6. *Eun.* 4: 7. 30. *Heant.* 2: 3. 3. *Adel.* 5: 2. 10.
 turbam. *Eun.* 4: 1. 2 | 4: 6. 6. *Adel.* 5: 7. 14.
 turbas. *Eun.* 4: 3. 11. *Heant.* 5: 2. 17. *Adel.* 5: 7. 9.
 turbatum. *Eun.* 4: 3. 6.
 turbent. *Hec.* 4: 4. 12.
 turbis. *Phor.* 5: 4. 5.
 turpe. *Phor.* 2: 2. 68 | 2: 3. 16 | 5: 7. 20.
 turpis. *Phor.* 1: 2. 57.
 turpiter. *Eun.* 2: 1. 24. *Hec.* 4: 4. 24.
 tutatur. *Phor.* 5: 3. 6.
 tute. *And.* 3: 2. 20 | 3: 3. 47 | 4: 1. 56 | 4: 4. 6 | 4: 5. 13. *Eun.* 1: 1. 19 | 2: 3. 75 | 3: 1. 36. 62 | 5: 2. 54. *Heant.* 1: 1. 14 | 1: 2. 25. *Adel.* 3: 1. 3 | 4: 3. 8 | 4: 5. 55. *Phor.* 1: 5. 50 | 2: 1. 4 | 5: 7. 21. *Hec.* 3: 1. 37.
 tutelam. *Hec.* *Pro.* 32.
 tutemet. *Heant.* 2: 3. 133.
 tutissimum. *Adel.* 4: 2. 13.
 tuto. *Eun.* 5: 30. *Heant.* 4: 3. 13. 17. 30 | 5: 2. 20. *Adel.* 2: 4. 3. *Phor.* 5: 1. 7.
 tutor. *Hec.* 5: 1. 9.
 tutorem. *And.* 1: 5. 65.
 tutum. *Heant.* 2: 3. 86.
 tutus. *Phor.* 5: 3. 35.
 tuum. *And.* 1: 1. 141 | 2: 3. 4 | 4: 1. 54 | 4: 2. 2 | 5: 3. 12 | 5: 4. 18. *Eun.* 3: 1. 38 | 3: 5. 49 | 4: 7. 24. 33. *Heant.* 2: 3. 23. 83. 91 | 3: 1. 63 | 4: 4. 22 | 4: 1. 10 | 4: 4. 20 | 5: 1. 25 | 5: 4. 4. *Adel.* 1: 2. 27. 34 | 2: 2. 15 | 3: 3. 41. 46 | 4: 5. 49 | 5: 2. 25 | 5: 3. 12. 16 | 5: 7. 23. *Phor.* 1: 4. 22 | 2: 2. 33. 37 | 4: 5. 12 | 5: 7. 65. 80 | 5: 8. 59. 62. *Hec.* 1: 2. 14 | 4: 4. 61. 67 | 5: 1. 32.
 tuus. *And.* 2: 2. 17 | 5: 6. 12. *Eun.* 1: 2. 116. *Heant.* 3: 2. 41 | 4: 1. 37 | 5: 4. 2. *Adel.* 1: 2. 59 | 3: 4. 16 | 5: 3.

51 | 5: 7. 4. *Phor.* 2: 2. 75 | 5: 6. 32. *Hec.* 3: 5. 31 | 4: 1. 91 | 4: 2. 6.

V.

Vacuum. *And.* 4: 2. 23.
 vacivom. *Heant.* 1: 1. 33.
 vado. *And.* 5: 2. 4.
 vx. *And.* 2: 3. 2 | 4: 5. 4. *Eun.* 4: 4. 42. *Heant.* 2: 3. 9 | 5: 1. 44. *Adel.* 3: 2. 20.
 vagientis. *Hec.* 4: 1. 2.
 vah. *And.* 3: 4. 10 | 4: 2. 5. *Eun.* 4: 5. 3. *Heant.* 2: 3. 12 | 3: 2. 27 | 4: 5. 23 | 4: 8. 16 | 5: 1. 23. *Adel.* 1: 1. 13 | 3: 2. 17. 29 | 3: 3. 51. 80. 91 | 4: 1. 16 | 4: 2. 39 | 4: 4. 4.
 vale. *And.* 2: 2. 37. *Eun.* 1: 2. 110. *Heant.* 1: 1. 111. *Phor.* 3: 2. 48 | 5: 6. 43. *Hec.* 1: 2. 122 bis.
 valeant. *And.* 4: 2. 13.
 valeas. *Adel.* 4: 4. 12.
 valeat. *And.* 5: 3. 18. *Eun.* 5: 2. 42.
 valebit. *Heant.* *Pro.* 26.
 valemus. *And.* 2: 1. 9.
 valeo. *Heant.* 2: 3. 3.
 valeat. *Heant.* 3: 1. 79.
 vales. *Heant.* 3: 4. 26.
 valet. *Heant.* 3: 1. 21. *Phor.* 1: 5. 26 | 5: 7. 94.
 valeat. *Eun.* 5: 9. 64. *Heant.* 5: 5. 23. *Phor.* 5: 8. 66.
 validum. *Hec.* 3: 5. 7.
 vanitatis. *Phor.* 3: 2. 41.
 vanum. *Eun.* 1: 2. 24.
 vapulabit. *Phor.* 4: 6. 10.
 vapulando. *Adel.* 2: 2. 5.
 vapulet. *Adel.* 2: 1. 15.
 varia. *Eun.* 4: 4. 16.
 vas. *Heant.* 1: 1. 89.
 ubi. *And.* 1: 2. 2. 2. 16 | 3: 3. 14 | 3: 4. 19 | 3: 5. 1 | 4: 1. 7. 14 | 4: 2. 1 | 4: 5. 3 | 5: 1. 18 | 5: 2. 7. 5: 6. 1. *Eun.* 1: 1. 7. 10 | 1: 2. 36. 52. 60. 83. 86 | 2: 2. 7. 24. 19. 29 | 3: 1. 4. 15. 16. 24. 49 | 3: 2. 11. 19. 31 bis. 32 | 3: 3. 6. 15. 21 | 3: 5. 7. 11. 36. 48. 52. 60. 62. 64 | 4: 1. 14 | 4: 2. 2. 7. 4. 1 | 4: 4. 8. 51 | 4: 5. 12 | 4: 6. 3. 16 | 4: 7. 6. 10. 43 bis. 44 | 5: 1. 19 | 5: 2. 3 | 5: 5. 12 | 5: 6. 3 | 5: 7. 5. 14 | 5: 9. 12. 203.

VOCABULORUM

70, 98. *Heaut.* 1: 1. 47, 69,
76, 98, 112 | 1: 2. 13 | 1: 3.
13 | 1: 4. 10 | 4: 1. 3 | 4:
5. 6 | 4: 6. 9, 16, 17 | 4: 7.
1 | 5: 1. 18, 13, 43 | 5: 2. 9.
22, 19 | 5: 5. 15. *Heaut.* 1: 2.
2, 29, 39 | 2: 2. 19, 25,
27 | 1: 3. 7 | 1: 4. 1 | 3. 2. 23 |
3: 3. 5, 7, 24, 80, 90 | 3: 4.
25 | 4: 1. 10, 11 | 4: 2. 2.
3 | 5: 1. 33, 35 | 5: 3. 43 | 4: 7 |
4: 4. 9. 24 | 4: 5. 68 | 5:
3. 2 | 5: 8. 1. *Phor.* 1: 1. 14,
15 | 1: 2. 11, 93 | 1: 4. 15 |
1: 5. 24, 59, 76 | 2: 1. 29 |
2: 2. 66 | 3: 1. 70 | 4: 1. 7
bis | 4: 5. 3. 6, 15 | 5: 1. 22 |
5: 6. 7, 22, 26, 53 | 5:
7. 14, 77, 46 | 5: 8. 4, 21,
65. *Hec.* 1: 2. 9, 53, 80,
108, 110, 114 | 2: 1. 20,
45 | 4: 1. 7 | 4: 4. 55 | 5:
2. 23, 24 | 5: 3. 2, 15 | 5: 4.
27.
ubicunque. *Hec.* 1: 2. 55 | 4:
3. 2.
uberrimus. *Eun.* 2: 2. 22.
ubinam. *Phor.* 5: 4. 8.
ubivis. *And.* 1: 2. 32. *Hec.* 3:
1. 4.
ve. *And.* 4: 5. 9. *Adel.* 3:
2. 3. *Phor.* 2: 3. 4. | 3: 3. 21.
Hec. 4: 1. 3 | 4: 2. 20.
vecordia. *And.* 4: 1. 2.
vecit. *Eun.* 4: 7. 4.
vecit' *Hec.* 3: 4. 19.
vehemens. *And.* 1: 1. 123.
Heaut. 3: 1. 31. *Adel.* *Prol.*
17.
vehementer. *Eun.* 5: 9. 39.
Hec. 3: 5. 38.
vehetes. *Adel.* 2: 2. 18:
vel. *And.* 4: 1. 28 bis | 57 |
5: 4. 2 bis. *Eun.* 2: 1. 17 |
3: 1. 7, 26 bis | 3: 2. 26 | 3:
4. 7 | 5: 9. 51. *Heaut.* 1: 1.
26 bis | 1: 2. 4. | 3: 7. 7 | 4:
1. 27 bis | 4: 6. 2. *Phorm.*
1: 2. 93 | 5: 7. 96. *Hec.* 1:
1. 3.
velle. *And.* 1: 2. 27 | 2: 3.
20 | 3: 3. 46 | 3: 5. 6. *Eun.*
1: 2. 61, 87 | 3: 3. 18 | 3: 5.
9. *Heaut.* 2: 3. 83 | 4: 3. 3.
25, 18 | 4: 8. 13. *Adel.* 1:
2. 71 | 3: 3. 10 | 5: 7. 21.
Phor. 3: 1. 17 | 5: 5. 6 | 5: 7.
16. *Heur.* 1: 2. 44 | 4: 1.
43.
vellem. *And.* 2: 1. 28. *Eun.*
2: 3. 41 | 3: 5. 49. *Heaut.*
2: 2. 25. *Adel.* 4: 1. 16.
Phor. 1: 5. 27 | 3: 9. *Hec.*
3: 5. 14, 37.
vellens. *And.* 4: 1. 44.

Phor. 1: 2. 29.
vellet. *Hec.* 4: 4. 43.
velim. *And.* 1: 1. 23 | 3: 3. 4.
Eun. 1: 2. 3, 11 | 5: 5. 16 |
5: 6. 9 | 5: 9. 39. *Adel.* 4:
1. 3 | 4: 5. 47. *Phor.* *Prol.*
24 | 2: 2. 85 | 2: 3. 9 | 5: 6.
15 bis. *Hec.* 3: 5. 21 | 5: 2.
19.
velint. *Hec.* 4: 4. 12.
velis. *And.* 1: 1. 7, 18 | 2: 1.
6 | 3: 3. 5. *Eun.* 4: 7. 43.
Heaut. 4: 1. 9 | 4: 3. 43 |
5: 3. 14. *Adel.* 3: 3. 18.
Phor. 1: 3. 22 | 4: 4. 8, 9 |
5: 7. 32.
velit. *And.* 2: 3. 20. *Eun.*
Prol. 4. 5 | 2: 3. 47. *Heaut.*
4: 1. 6. *Phor.* 1: 2. 65 | 1:
3. 1. *Hec.* 4: 1. 43 | 4: 2.
14 | 5: 1. 2.
venandum. *And.* 1: 1. 30.
vendere. *Adel.* 2: 1. 38 | 4: 7.
27. *Hec.* *Prol.* 7.
vendidi. *Heaut.* 1: 1. 92.
vendidisse. *Adel.* 2: 1. 50.
vendidit. *Phor.* 3: 2. 25 ter,
26.
vendit. *Eun.* 1: 1. 54.
vendendam. *Adel.* 4: 1. 40.
venefica. *Eun.* 3: 1. 9.
venefico. *Eun.* 4: 3. 5.
veneram. *Adel.* 3: 3. 82 | 4:
5. 43.
venerat. *Eun.* 3: 1. 61 | 4: 3.
24. *Hec.* 5: 3. 4.
venerit. *Heaut.* 5: 1. 13.
veneris. *Adel.* 4: 2. 55. 43.
venerit. *Heaut.* 3: 2. 46 | 4:
5. 16. *Adel.* 5: 6. 7.
venit. *And.* 4: 5. 19 | 4: 6.
23. *Eun.* 3: 3. 6 | 4: 2.
7. *Heaut.* *Prol.* 3 | 2: 2. 8 |
3: 3. 23. *Hec.* 2: 2. 9.
venia. *Phor.* 2: 2. 31.
veniam. *And.* 4: 2. 30 bis | 5:
3. 30. *Eun.* 3: 3. 24.
Heaut. 2: 3. 33 | 4: 4. 3.
6 | 5: 5. 8. *Adel.* 5: 8. 14.
Phor. 1: 2. 69 | 5: 8. 47.
Hec. 5: 2. 29.
venias. *And.* 4: 2. 4, 29.
Adel. 2: 2. 32 | 4: 2. 44.
Phor. 3: 7. 80.
veniati. *Eun.* 2: 2. 35 | 4: 6. 7.
Heaut. 1: 1. 118 | 3: 2. 45.
Adel. 3: 1. 7. *Phor.* 1: 3. 9.
Hec. 3: 3. 11.
veniemus. *Phor.* 1: 2. 79.
veniebat. *Phorm.* 4: 3. 47.
venient. *Adel.* *Prol.* 25.
venientes. *And.* 1: 1. 57.
venies. *Eun.* 1: 1. 8.
veniet. *Heaut.* 3: 2. 42 | 4: 4.
3. *Adel.* 3: 2. 41. *Hec.* 3: 1.
55 | 3: 4. 28.

venimus. *And.* 1: 1. 101.
Phor. 1: 2. 55.
venio. *Adel.* 2: 2. 24, 36.
Phor. 4: 2. 21 | 5: 7. 13. *Hec.*
Prol. 9.
venite. *And.* 4: 4. 14. *Eun.*
5: 3. 1. *Heaut.* 5: 3. 3. *Phor.*
2: 1. 25 | 3: 1. 18 | 4: 3. 5.
venire. *Eun.* 3: 1. 22.
veniret. *And.* 5: 4. 14. *Hec.*
ant. 2: 3. 64 | 4: 1. 27.
Adel. 4: 5. 40.
venisse. *Eun.* 3: 5. 41. *Phor.*
4: 1. 9. *Hec.* 3: 1. 34 | 3. 2.
18 | 3: 3. 12 | 3: 5. 2.
venissit. *Heaut.* 2: 2. 2.
venissim'. *Eun.* 4: 4. 25.
venit. *And.* 1: 1. 117 | 2: 4.
3 | 5: 2. 14 | 5: 3. 13. *Eun.*
1: 2. 57, 126 | 2: 2. 3. 60 |
3: 2. 45 | 5: 5. 46 | 4: 4.
26, 29 | 4: 5. 7 | 4: 6. 13 |
5: 2. 55 | 5: 7. 2. *Heaut.*
Phor. 7 | 1: 2. 14 | 3: 1. 22,
23 | 5: 1. 16 | 5: 2. 44.
Adel. 1: 1. 35 | 2: 3. 26 |
4: 2. 22 | 4: 5. 19. *Phor.*
1: 1. 2 | 1: 2. 27 | 1: 3. 2 |
1: 4. 6 | 3: 2. 20 | 4: 2. 2.
11 | 5: 1. 35. *Hec.* *Prol.* 39 |
1: 1. 10 | 1: 2. 66 | 3: 2.
10, 11 | 3: 3. 8, 34, 47 |
4: 1. 25 | 5: 1. 8 | 5: 2.
3.
ventrem. *Phor.* 5: 7. 95.
ventulum. *Eun.* 3: 5. 47.
ventum. *Heaut.* 3: 3. 34.
Phor. 1: 2. 85 | 1: 5. 53.
venturam. *Heaut.* 4: 4. 4.
13. *Phor.* 5: 1. 12.
venturum. *Eun.* 1: 2. 125.
veus. *Eun.* 4: 5. 6.
venustatem. *Hec.* 5: 4. 18.
venustatis. *Hec.* 5: 4. 8.
venusto. *Eun.* 2: 2. 4.
venusto. *And.* 1: 1. 93.
veta. *And.* 1: 1. 131 | 3: 1.
7 | 3: 2. 44 | 5: 4. 20 | 5:
6. 9. *Eun.* 1: 2. 23, 26 | 5:
1. 12. *Heaut.* 2: 3. 55 | 95 |
4: 3. 33 | 5: 2. 36 | 5: 9.
30. *Phor.* 1: 5. 48. *Hec.* 1:
2. 36 | 5: 1. 10.
vetam. *Hec.* 4: 1. 25.
vetia. *And.* 1: 2. 97 | 1: 3.
6 | 1: 2. 25 | 3: 3. 43. *Eun.*
1: 1. 22 | 1: 2. 78 | 3: 5.
20 | 4: 5. 1 | 4: 6. 3 | 4:
5: 1. 17 | 5: 5. 8. *Heaut.* 2: 3.
11 | 4: 3. 41 | 4: 4. 13 | 5: 1.
19, 45. *Adel.* 4: 4. 12 |
5: 12. 7. *Phor.* 1: 2. 11 | 3:
2. 32 | 4: 3. 34.
vetia inveria. *Heaut.* 2: 3.
131.
vetia mortuo sunt. *Phor.* 5:
o iij

I N D E X

2. 26.
verbenas. *And.* 1: 4. 5.
verberando. *Adel.* 3: 2. 5.
verberare. *Adel.* 4: 2. 23.
verberavit. *Adel.* 2: 1. 4. 4.
verberibus. *Adel.* 1: 2. 23.
verbero. *Phor.* 4: 4. 3 | 5: 6.
10.
verbis. *And.* 1: 1. 72. 198
4: 4. 5 | 5: 1. 5. *Enn.* 2: 1. 8 | 3: 1. 10 | 4: 2. 4.
Heaut. 2: 1. 23. *Adel.* 2: 1. 10. *Phor.* 1: 2. 25 | 2: 1. 19 | 4: 1. 27 | 5: 1. 15. *Her.* 1: 4. 2.
verbo. *And.* 1: 1. 18. *Enn.* 1: 2. 98. *Adel.* 1: 11. *Phor.* 1: 4. 20 | 5: 1. 89 | 4: 1. 5. 1.
verborum. *Enn.* 1: 2. 7 | 2: 1. 9. 21 | 6: 1. 1. 8 | 2: 1. 15 | 4: 1. 13 | 5: 1. 19 | 6: 1. 14. *Enn.* 1: 2. 95 | 4: 1. 6. *Heaut.* 1: 4. 8. *Adel.* 1: 11. 11 | 1: 2. 55 | 5: 1. 17 | 5: 8. 29. *Phor.* 1: 4. 18 | 2: 1. 5. *Her.* 1: 1. 32.
Ver. *And.* 1: 2. 20. *Adel.* 1: 3. 76.
verum. *Enn.* 1: 4. 3.
vero. *And.* 1: 3. 14. *Enn.* 1: 2. 97. *Heaut.* 1: 1. 103. *Adel.* 1: 2. 45. *Her.* 1: 2. 5. 21 | 5: 2. 10.
verget. *Phor.* 1: 2. 11.
vergere. *Heaut.* 1: 2. 1 | 5: 1. 66.
vergetur. *Phor.* 1: 2. 18.
verchamini. *Phor.* 5: 7. 8.
veredar. *And.* 1: 2. 5.
venenatur. *And.* 4: 1. 4.
vereo. *He.* 4. 11. 60.
verecor. *And.* 1: 1. 46 | 2: 4. 7 | 2: 5. 41 | 3: 1. 23 | 4: 1. 2. 22. *Enn.* 4: 2. 2. 4. 3. 2. *Heaut.* 1: 2. 23 | 2: 2. 2. *Adel.* 2: 5. 5 | 4: 1. 70. *Phor.* 2: 1. 21 | 3: 2. 6 | 4: 1. 19 | 5: 7. 72. *He.* 1: 2. 26 | 3: 2. 52.
verere. *Heaut.* 1: 1. 13. *Phor.* 1: 2. 11.
vereri. *Enn.* 1: 2. 62. *Adel.* 1: 3. 42.
verecundos. *Phor.* 5: 8. 34.
veris. *Phor.* 2: 1. 16.
veris nuptiis. *And.* 1: 1. 20.
verisimile. *And.* 1: 3. 30. *Heaut.* 4: 1. 5. 4 | 5: 2. 37. *He.* 3: 3. 19.
verisimilia. *Adel.* 4: 1. 4. 18.
verisimile. *Phor.* 1: 2. 7.

veritas. *And.* 1: 1. 42. *Adel.* 1: 11.
veritatem. *Phor.* 2: 1. 1.
veritus. *And.* 1: 2. 16 | 3: 4. 3 | 4: 34. *Enn.* 5: 2. 15. *Phor.* 1: 7. 78.
vero. *And.* 1: 2. 15 | 2: 1. 37 | 3: 4. 17 | 4: 1. 16 | 5: 1. 20 | 5: 4. 14. 24. *Enn.* 1: 1. 2. 9 | 2: 2. 37 | 3: 7. 13. 3. 12 | 5: 1. 28. 43 | 4: 1. 9 | 4: 2. 6 | 4: 1. 4. 8. 18. 20. 47 | 4: 7. 11 | 5: 1. 22. 55 | 6: 9 | 5: 1. 3. 1 | 5: 4. 8. *Heaut.* 2: 1. 3. 12 | 3: 4. 14 | 3: 6. 9. 29 | 5: 1. 20 | 5: 1. 25 | 4: 1. 24 | 4: 1. 18 | 5: 1. 18. 71. *Adel.* 1: 1. 3 | 3: 2. 2 | 4: 3 | 3: 3. 41 | 5: 1. 80 | 5: 4. 23 | 4: 5. 10 | 4: 6. 5 | 5: 7. 4 | 5: 2. 20 | 5: 1. 18. *Phor.* 1: 2. 60 | 2: 1. 88 | 3: 2. 28 | 5: 7. 49 | 5: 8. 18. 65. *Her.* 2: 2. 8 | 3: 1. 26 | 5: 1. 43 | 5: 5. 11 | 4: 1. 4 | 5: 4. 37.
verum. *And.* 1: 1. 4. 4. 2. 1. 3. 1. 4. 2. 15 | 2: 1. 3 | 4: 1. 4. 5. 10 | 5: 2. 23 | 5: 4. 2. 27 | 5: 5. 3. 6. 11. *Enn.* 1: 1. 6 | 1: 2. 8. 22. 62. 103 | 3: 2. 95 | 2: 1. 25 | 3: 1. 22 | 3: 2. 11 | 3: 3. 20 | 4: 1. 22 | 4: 4. 4. 1. 4 | 5: 6. 4. 13 | 5: 9. 41. *Heaut.* 1: 1. 101 | 1: 2. 34 | 2: 1. 3. 1. 78. 103. 107 | 2: 1. 1. 4. 81 | 3: 1. 37 | 4: 1. 34 | 4: 1. 12 | 4: 5. 6. 18. 14. 41 | 4: 7. 1. 1. 3 | 5: 2. 5. 4. 9. 41 | 5: 3. 10. *Adel.* 1: 2. 4. 9. 65 | 2: 1. 20. 57 | 3: 2. 3. 3. 2. 3. 77 | 4: 6. 1 | 4: 2. 4. 22. 11 | 19 | 4: 3. 18 | 4: 1. 84 | 5: 4. 8 | 4: 1. 7 | 4: 7. 6 | 4: 8. 23. *Phor.* 1: 1. 4. 29 | 1: 5. 70. 65 | 2: 1. 10 | 3: 1. 33 | 3: 2. 9. 40 | 3: 12. 23. 30 | 4: 3. 25 | 5: 2. 10 | 5: 8. 45. *Her.* 1: 2. 65 | 4: 1. 27 | 4: 2. 31 | 4: 3. 18 | 4: 1. 91 | 5: 1. 40 | 5: 3. 37 | 5: 4. 3. 24.
verum dicere. *And.* 2: 6. 6.
verum verbum. *And.* 2: 5. 15.
verus. *And.* 2: 5. 12.
vesperi. *And.* 4: 1. 9. *Heaut.* 1: 2. 15.

vesperum. *He.* 1: 4. 28.
velle. *Enn.* 1: 1. 4 | 5: 2. 63. *Heaut.* 2: 1. 45.
veste iugubri. *Heaut.* 2: 3. 45.
vellem. *Enn.* 2: 3. 76 | 3: 2. 4. 61 | 4: 3. 4 | 4: 7. 4. 28. 39 | 5: 7. 14. *Heaut.* 2: 1. 7. 11 | 4: 5. 30 | 4: 8. 14 | 5: 2. 20. *Adel.* 1: 2. 41.
vestes. *Heaut.* 4: 3. 34. *Adel.* 1: 3. 46.
vestiant. *Heaut.* 1: 1. 78.
vestimentis. *Heaut.* 1: 1. 10.
vestimentorum. *Heaut.* 1: 1. 89.
vestitum. *Heaut.* 2: 1. 45.
vestitus. *Adel.* 1: 1. 18.
vestitum. *Enn.* 1: 1. 8.
vestra. *Heaut.* 1: 1. 2. *Phor.* 5: 6. 2 | 5: 7. 16. *Her.* 1: 1. 47.
vestre. *Phor.* 1: 1. 60.
vestrum. *Enn.* 1: 1. 28. *Phor.* 2: 2. 43. *Her.* 1: 1. 33 | 2: 2. 21.
vestis. *And.* 4: 1. 26. *Phor.* 1: 7. 15.
vestro. *Heaut.* 3: 1. 64. *He.* 2: 3. 45. 61.
vestrorum. *He.* 2: 1. 19.
vestros. *He.* 2: 1. 23.
vestrum. *Enn.* 1: 1. 26. 54. *Heaut.* 1: 1. 12. 25 | 4: 1. 3. 28. *Phor.* 1: 1. 28 | 5: 7. 41. *He.* 1: 1. 18.
vetas. *Phor.* 2: 2. 70.
veterator. *And.* 3: 6. 26. *Heaut.* 1: 1. 16.
veterem. *Enn.* 1: 2. 25.
veteres. *And.* 1: 1. 41.
veteris. *And.* 1: 1. 41.
veteris. *Enn.* 4: 1. 25.
vetum. *Phor.* 5: 6. 25.
vetus. *Heaut.* 2: 1. 37.
vetuit. *Phor.* 4: 4. 28.
vetus. *Enn.* 1: 1. 18 | 4: 1. 4. 22. *Heaut.* 1: 1. 22. *Adel.* 1: 3. 37. *Phor.* 1: 13.
vetula. *Phor.* 4: 1. 10.
vi. *Enn.* 4: 6. 15 | 4: 7. 20. *Heaut.* 1: 1. 40 | 1: 2. 27. *Adel.* 1: 2. 4. 2. *Phor.* 1: 4. 37. *He.* 2: 2. 16 | 4: 1. 19 | 5: 1. 10.
via. *And.* 2: 6. 11 | 4: 1. 46. *Enn.* 2: 3. 79 | 3: 2. 42 | 5: 2. 65. *Heaut.* 1: 1. 31 | 2. 88 | 3: 2. 22 | 4: 7. 28 | 4: 1. 41 | 4: 8. 9. *Phor.* 2: 1. 12 | 3: 3. 37. *Her.* 1: 1. 16 | 5: 3. 30.
via pervolgata. *Heaut.* 1: 1.

VOCABULORUM.

40.
via recta. *And.* 1: 4. 21.
viam. *And.* 1: 2. 10 | 1: 5.
17. *Eun.* 2: 2. 16 | 2: 3.
2. *Heaut.* 2: 3. 7. 60. *Adel.* 1: 2. 10 | 1: 7. 23. *Phor.* 1: 4. 85 | 1: 7. 71. *Hec.* 3: 2. 25 | 3: 5. 4.
vias. *Emp.* 4: 2. 1.
vicem. *Heaut.* 4: 5. 1.
victris. *And.* 1: 3. 21.
vicinia. *And.* 1: 1. 78.
vicinam. *Hec.* 4: 4. 98. *Eun.* 2: 3. 65.
vicini. *Heaut.* 1: 1. 2. 93.
Hec. 1: 2. 49.
vicinior. *And.* 1: 1. 43. *Phor.* 1: 2. 45.
vicinitas. *Heaut.* 1: 2. 4.
vicinum. *Heaut.* 1: 1. 117 | 1: 2. 1 | 2: 2. 16.
vicissim. *Eun.* 4: 7. 45. *Heaut.* 2: 3. 69 | 4: 3. 10. *Phor.* 1: 5. 7.
vicissitudo. *Eun.* 2: 2. 45.
videtur. *Eun.* 1: 3. 44.
vici. *Eun.* 4: 1. 5. *Adel.* 4: 2. 28. *Phor.* 1: 3. 45.
vici. *Hec.* 4: 2. 23.
vidio. *Heaut.* 3: 1. 29.
viduam. *And.* 1: 1. 48. *Eun.* 1: 1. 10 | 2: 3. 10. *Phor.* 4: 3. 25.
viduam. *Adel.* 3: 2. 34.
viduam. *Eun.* 1: 2. 98. *Heaut.* 1: 1. 62 | 1: 2. 15. *Hec.* 1: 2. 93 | 2: 2. 2.
vincibilem. *Phor.* 1: 4. 49.
vide. *And.* 4: 2. 13 | 1: 3. 11, 25 | 4: 4. 15 | 1: 1. 6. *Eun.* 2: 1. 18 | 4: 4. 3 | 1: 2. 22 | 1: 3. 10 | 1: 5. 22 | *Heaut.* 1: 2. 37 | 2: 3. 33 | 7. 4. 85, 103, 120 | 3: 2. 52 | 3: 3. 39 | 4: 8. 30. *Adel.* 2: 1. 41 | 2: 2. 21, 32 | 3: 2. 44 | 4: 2. 11, 20. *Phor.* 1: 2. 61 | 2: 1. 32 | 2: 2. 11 | 3: 3. 20 | 4: 4. 30 | 1: 3. 20 | 1: 5. 2 | 1: 7. 93. *Hec.* 2: 1. 26 | 3: 4. 6 | 1: 5. 34 | 4: 4. 92 | 1: 4. 1.
viduam. *And.* 2: 1. 32 | 4: 6. 23. *Eun.* 4: 4. 9 | 1: 8. 4. *Heaut.* 1: 2. 36 | 1: 1. 4. *Adel.* 1: 9. 16.
viduam. *Hec.* 2: 3. 2.
viduam. *Heaut.* 3: 1. 98. *Phor.* 1: 3. 11.
viduam. *And.* 3: 2. 14.
viduam. *And.* 3: 2. 36 | 1: 5. 2. 15. *Heaut.* 3: 3. 16 | 4: 1. 6 | 1: 3. 20. *Phor.* 2: 2. 25.
viduam. *And.* 4: 6. 24.
Eun. 1: 2. 68. *Heaut.* 2: 2. 6.
videtur. *And.* 2: 1. 3. *Eun.* 4: 7. 15.
videbat. *Eun.* 4: 5. 2.
videbimus. *Heaut.* 3: 2. 46.
videbat. *Heaut.* 1: 1. 94.
videbit. *Eun.* 2: 3. 75. *Heaut.* 4: 5. 6. *Adel.* 4: 1. 20 | 4: 5. 31.
videbitur. *Heaut.* 4: 5. 53.
videbo. *Eun.* 5: 7. 8.
videlicet. *Heaut.* 2: 3. 22 | 1: 2. 3. *Adel.* 3: 4. 4.
videmur. *And.* 4: 5. 18. *Phor.* 1: 5. 54.
viden. *And.* 3: 5. 10. *Eun.* 1: 1. 28 | 2: 2. 10. 34 | 4: 6. 16 | 4: 7. 13. *Heaut.* 2: 3. 11 | 4: 3. 11.
videndi. *Eun.* 4: 2. 11. *Hec.* 1: 2. 17 | 3: 12.
videndum. *Heaut.* 4: 3. 16. *Hec.* 1: 1. 1.
vident. *Heaut.* 4: 1. 30.
vidente. *Heaut.* 5: 1. 40.
videntur. *And.* 2: 2. 29. *Adel.* 4: 5. 16. *Phor.* 5: 3. 9. *Hec.* 2: 1. 6.
video. *And.* 1: 4. 7 | 2. 1. 17, 20, 38 | 2: 2. 21, 27 | 2: 5. 4 | 3: 2. 2 | 3: 3. 48 | 3: 4. 26 | 4: 5. 11 | 4: 6. 6 | 5: 5. 4. 3 | 1: 5. 7. *Eun.* 2: 2. 5. 36, 40, 58 | 3: 2. 11 | 3: 3. 3. 1. 9. 15 | 4: 7. 18 | 1: 1. 20 | 1: 5. 2. 9 | 1: 3. 4. 10 | 1: 5. 25 | 1: 7. 5. *Heaut.* 1: 2. 26, 73 | 2: 3. 3. 15, 96 | 3: 1. 9. 17 | 4: 1. 46 | 4: 2. 3. 4 | 4: 8. 28 | 1: 5. 3. 9. *Adel.* 1: 1. 54 | 2: 2. 44 | 2: 4. 2 | 3: 2. 7 | 3: 3. 7. 85, 92 | 4: 7. 31 | 1: 3. 4. 41 | 1: 5. 20. *Phor.* 1: 4. 38 | 1: 5. 23 | 4: 3. 2 | 1: 5. 2. 9 | 1: 5. 12, 14 | 1: 5. 7. 25, 26. *Hec.* 2: 2. 4, 8 | 3: 2. 17 | 3: 4. 14, 36 | 4: 1. 8 | 4: 2. 21 | 4: 3. 16 | 4: 4. 70 | 1: 2. 3 | 1: 5. 3. 9, 28 | 1: 5. 4. 14.
viden. *Eun.* 4: 4. 57. *Heaut.* 3: 4. 25. *Phor.* 1: 1. 6 | 1: 3. 25. *Hec.* 1: 2. 6.
videt. *And.* 3: 2. 13 | 4: 2. 19. *Adel.* 3: 3. 31.
videtam. *Eun.* 5: 7. 6. *Hec.* 1: 4. 23.
videre. *And.* 2: 5. 13 | 4: 2. 5. *Eun.* 3: 5. 13, 49 | 4: 2. 20 | 4: 5. 5 | 5: 2. 61 | 1: 4. 15. *Heaut.* 1: 1. 7 | 1: 1. 81, 88 | 4: 5. 11. *Adel.* 3: 3. 15, 34 | 1: 5. 3. 64. *Phor.* 1: 1. 21. *Hec.* 1: 2. 108 | 3: 2. 20 | 4: 4. 19. *videtam.* *Eun.* 3: 5. 26 | 1: 4. 25.
videtent. *Eun.* 3: 2. 3.
videt. *Hec.* 1: 2. 66.
videt. *Phor.* 2: 2. 20.
videtis. *Eun.* 3: 5. 19.
videt. *And.* 4: 5. 34. *Adel.* 3: 3. 83.
videt. *Adel.* 4: 1. 22 | 1: 5. 17 | 1: 2. 59. *Hec.* 4: 4. 78.
videt. *And.* 1: 5. 17 | 2: 1. 24 | 2: 2. 36 | 4: 3. 23. *Eun.* 2: 2. 41 | 3: 2. 10 | 4: 4. 8 | 1: 2. 20. *Heaut.* 3: 2. 44 | 3: 4. 25 | 1: 5. 10. *Phor.* 4: 3. 16 | 1: 5. 7. 65. *Hec.* 3: 3. 32 | 4: 4. 58.
videt. *And.* 1: 5. 7 | 1: 2. 34. *Eun.* 1: 2. 52 | 2: 2. 29. *Adel.* 1: 2. 14. *Phor.* 4: 1. 3. *Hec.* 1: 2. 51. 83.
videt. *Hec.* 4: 4. 42.
videtis. *And.* 5: 9. 36. *Phor.* 2: 3. 6.
videtur. *And.* 2: 1. 17 | 2: 6. 21 | 1: 5. 1. *Eun.* 2: 3. 42 | 4: 4. 17 | 4: 7. 16 | 1: 5. 2. 23 | 1: 2. 18 | 1: 4. 12. *Heaut.* 3: 3. 21, 38 | 4: 5. 3. *Adel.* 3: 2. 38 | 1: 5. 23. *Phor.* 2: 3. 8. 10, 15 | 1: 3. 4. 4. 11. *Hec.* 2: 2. 30 | 4: 4. 24, 35.
vidi. *And.* 2: 5. 17 | 4: 5. 29, 30 | 1: 1. 23 | 1: 2. 3. *Eun.* 2: 3. 56, 82 | 4: 1. 11 | 1: 2. 3 | 1: 5. 16 | 1: 7. 8. *Heaut.* 4: 2. 22 | 1: 1. 82 | 1: 1. 44 | 1: 2. 9. *Adel.* 2: 2. 31 | 1: 2. 31 | 3: 3. 13 | 4: 1. 11 | 1: 4. 13 | 1: 5. 24. *Phor.* 1: 2. 45 | 4: 2. 11 | 1: 3. 32.
vidi. *Heaut.* 3: 3. 2.
vidisse. *And.* 2: 2. 22. *Eun.* 2: 3. 38. 66. *Heaut.* 4: 5. 24. *Adel.* 4: 6. 5. *Phor.* 1: 2. 22. *Hec.* 4: 1. 35.
vidissem. *Phor.* 1: 4. 12.
vidis. *Eun.* 2: 3. 30 | 4: 4. 45. *Adel.* 3: 3. 46.
vidis. *Eun.* 2: 3. 38.
vidit. *And.* 1: 5. 18 | 1: 5. 7. 14. *II* | 12 | 1: 5. 18 | 1: 5. 7. 14.
viduam. *Phor.* 5: 7. 20.
viduam. *Heaut.* 3: 1. 80.
viduam. *Eun.* 4: 4. 21.
vigilabis. *Eun.* 2: 1. 15.
vigilans. *And.* 5: 6. 8.
vigilantiam. *Adel.* 3: 3. 44.

I N D E X

- vigilēs. *Eun.* 2: 2. 47.
 vigilanti. *Eun.* 1: 2. 103 | 5: 6. 14. *Adel.* 2: 1. 70 | 2: 2. 17 | 4: 7. 24 | 5: 7. 27.
 villoribus. *Phor.* 5: 3. 8.
 vilis. *Phor.* 3: 3. 25.
 vilitas. *Phor.* 5: 8. 24.
 villus. *Adel.* 5: 9. 24.
 villa. *Adel.* 4: 2. 2.
 villam. *Eun.* 4: 2. 5 | 13. *Heaut.* 4: 4. 9. *Adel.* 4: 1. 1.
 villi. *Adel.* 5: 2. 11.
 vim. *Eun.* 4: 1. 2 | 4: 6. 30 | 4: 7. 8. 33 | 5: 4. 41. *Heaut.* 4: 3. 32. *Adel.* 3: 2. 10. *Phor.* 3: 3. 24. *Hec.* *Per.* 3.
 vin'. *Heaut.* 4: 1. 11. *Adel.* 3: 7. 8 | 5: 9. 12. *Phor.* 5: 3. 27. 28 | 5: 8. 63. *Hec.* 4: 4. 103.
 vineam. *Phor.* 1: 2. 82.
 vinctes. *Phor.* 3: 6. 9.
 vinci. *Adel.* 3: 4. 36.
 vincimur. *Phor.* 1: 2. 85.
 vincor. *Heaut.* 4: 1. 3. *Phor.* 3: 2. 16.
 vindico. *Eun.* 2: 3. 22.
 vindictam. *And.* 5: 2. 24.
 vindictus. *And.* 5: 4. 52.
 vindictus. *And.* 5: 4. 53.
 vini. *Heaut.* 3: 1. 49. *Hec.* 5: 3. 25.
 vino. *Heaut.* 3: 3. 7. *Phor.* 1: 5. 73.
 vinolentus. *Phor.* 5: 8. 28.
 vinum. *Eun.* 4: 5. 1. *Adel.* 3: 4. 24.
 violententer. *Phor.* 5: 1. 4.
 violentissimus. *Eun.* 5: 5. 12.
 vit. *And.* 5: 2. 5 | 5: 4. 12. *Eun.* 1: 1. 21 | 1: 2. 74 | 2: 3. 14 | 3: 5. 30 | 4: 3. 17 | 4: 7. 15 | 5: 2. 11. *Heaut.* 4: 1. 9 | 5: 3. 12 | 5: 1. 4. *Adel.* 3: 4. 30 | 4: 2. 17 | 18 | 4: 5. 7 | 4: 7. 5 | 5: 9. 26. *Phorm.* 4: 3. 33 | 3: 7. 15 | 7. 48 | 5: 8. 23. *Hec.* 2: 1. 38 | 3: 14. 1. 9.
 virginē. *Eun.* 4: 4. 13 | 5: 2. 29. *Adel.* 3: 2. 97. *Hec.* 1: 2. 63.
 virginem. *And.* 2: 5. 17. *Eun.* *Per.* 10 | 1: 2. 52 | 2: 1. 23 | 2: 3. 48 | 3: 2. 12 | 3: 5. 29 | 3: 14. 3: 3. 12 | 4: 4. 36 | 4: 6. 28 | 4: 7. 32 | 5: 2. 18 | 5: 5. 5. 29. *Heaut.* 5: 5. 17. *Adel.* 3: 4. 20 | 4: 5. 20. 30 | 5: 12 | 4: 7. 16 | 5: 6. 1. *Phor.* 1: 2. 45 | 70 | 5: 1. 26. *Hec.* 1: 2. 6.
 virgini. *Eun.* 5: 3. 7. *Hec.* *Per.* 2 | 1: 2. 76 | 3: 3. 23 | 4: 1. 59.
 virginis. *Eun.* 1: 2. 122 | 4: 1. 3 | 4: 4. 54 | 5: 2. 22. *Adel.* 3: 4. 25 | 32 | 4: 3. 7. *Phor.* 1: 2. 78 | 4: 1. 4.
 virgo. *Eun.* 2: 3. 1. 21 | 29 | 3: 5. 35 | 44 | 4: 3. 17 | 5: 1. 4. 13 | 5: 2. 69. *Adel.* 3: 4. 28. 33 | 4: 5. 16 bis | 4: 7. 10. 13. *Phor.* *Per.* 6 | 1: 2. 50 | 54. *Hec.* 1: 2. 70.
 virginum. *Eun.* 2: 3. 21.
 viri. *Adel.* 3: 4. 18. *Phor.* 1: 2. 89 | 5: 3. 4. *Hec.* 1: 2. 91 | 4: 4. 41.
 virili. *Phor.* 5: 7. 64.
 viris. *Hec.* 2: 1. 5 | 2: 3. 1.
 viro. *Eun.* 4: 7. 29. *Adel.* 4: 5. 23. *Heaut.* 2: 4. 12. *Phor.* 3: 3. 7 | 5: 9. 64. *Hec.* 3: 5. 41 | 4: 1. 1 | 5: 2. 23.
 virtus. *Heaut.* 1: 2. 4. *Adel.* 2: 3. 2. *Phorm.* *Prol.* 17.
 virtute. *Adel.* 3: 3. 88.
 virtutem. *Eun.* 4: 7. 8. *Heaut.* 1: 2. 32.
 virtutes. *Eun.* 5: 9. 60. *Adel.* 4: 1. 20.
 virum. *And.* 1: 5. 61. *Eun.* 5: 3. 9. *Heaut.* 4: 1. 6. *Adel.* 4: 2. 25. *Phor.* 2: 3. 20 | 5: 3. 12. *Hec.* 2: 2. 25.
 virum fortem. *And.* 2: 6. 14.
 vitum malè habet. *And.* 2: 6. 5.
 vis. *And.* 1: 2. 24 | 2: 1. 6 | 2: 3. 6 | 4: 2. 25 | 4: 5. 23 | 5: 2. 20 | 5: 3. 27. *Eun.* 1: 2. 3. 26. 106 | 2: 1. 11 | 2: 2. 7. 52 | 3: 2. 11 | 3: 5. 11 | 4: 7. 28. 44 | 5: 2. 52 | 5: 6. 6 | 5: 8. 24. 58. *Heaut.* 1: 1. 9. 35 | 2: 3. 8. 82. 90. 108 | 3: 2. 9 | 4: 6. 14 | 4: 8. 5 | 5: 1. 75 | 5: 4. 101 | 5: 5. 7. *Adel.* 1: 2. 58 | 2: 1. 30. 32. 41 | 2: 2. 39 | 3: 2. 5 | 3: 4. 44 | 5: 3. 2 | 5: 8. 20 | 5: 9. 13. *Phor.* 1: 2. 57. 101 | 2: 1. 8 | 2: 3. 8. 18 | 4: 3. 28 | 5: 7. 31 | 13 | 5: 8. 46. *Hec.* 2: 2. 10. 30 | 3: 1. 26 | 3: 4. 22 | 4: 2. 28 | 4: 7. 51. 27.
 visā. *Eun.* 3: 2. 1. *Heaut.* 3: 2. 11. *Phor.* 2: 1. 12 | 5: 3. 32. *Hec.* 3: 1. 38 | 5: 4. 24.
 vilam. *Eun.* 3: 4. 7 | 5: 9. 12. *Heaut.* 1: 1. 118. *Phor.* *Per.* 7. *Hec.* 3: 2. 4. 6 | 5: 15. *Hec.* 3: 2. 55.
 vilē. *Eun.* 4: 3. 28. *Phor.* 2: 3. 5.
 vilēdi. *Hec.* 3: 2. 7.
 visentem. *Hec.* 2: 1. 40.
 visere. *Hec.* 1: 2. 114.
 visne. *Eun.* 3: 2. 55.
 viso. *And.* 3: 3. 3. *Adel.* 4: 2. 10.
 visum. *And.* 1: 4. 23. *Eun.* 5: 7. 17. *Phor.* 3: 2. 55. 4: 3. 14. *Hec.* 1: 2. 50 | 5: 4. 3.
 visurum. *Hec.* 3: 6.
 visus. *And.* 2: 6. 16 | 3: 5. 10. *Eun.* 4: 4. 15. *Hec.* 4: 1. 2 | 4: 4. 10.
 vitta. *And.* 1: 1. 34 | 2: 10. *Eun.* 3: 4. 4. *Heaut.* 2: 3. 24 | 5: 2. 19 | 5: 3. 3. *Adel.* 3: 2. 41 | 5: 8. 21 | 5: 9. 30. 32. *Phor.* 1: 3. 12 | 1: 4. 25 | 2: 2. 16. 20 | 5: 1. 7. *Hec.* 3: 3. 45.
 vitæ. *And.* 1: 1. 68 | 115. *Heaut.* 4: 1. 23.
 vitæ quotidianæ. *Heaut.* 2: 3. 42.
 vitam. *And.* 1: 1. 47 | 1: 2. 18 | 1: 5. 38 | 5: 5. 3. *Heaut.* 2: 4. 5 | 3: 1. 70 | 4: 3. 15. *Adel.* 1: 1. 17 | 3: 2. 33 | 3: 5. 56 | 4: 7. 40 | 5: 4. 1 | 5: 9. 15. *Phor.* 3: 2. 2. *Hec.* 2: 1. 10 | 3: 1. 2 | 3: 5. 40 | 4: 4. 69.
 vitas. *Adel.* 3: 3. 62. *Hec.* 3: 1. 37.
 vitia. *Eun.* 1: 1. 14.
 vitiose. *Eun.* 5: 2. 19.
 vitiasti. *Adel.* 4: 5. 52.
 vitat. *And.* *Per.* 2. *Eun.* *Per.* 18.
 vitiata. *Hec.* *Per.* 11.
 vitiatam. *Eun.* *Per.* 12 | 4: 4. 36. *Adel.* *Per.* 12.
 vitiaverat. *Adel.* *Per.* 7.
 vitiavit. *Eun.* 4: 3. 12 | 5: 11. *Adel.* 3: 4. 21.
 vitii. *Heaut.* 5: 3. 18. *Hec.* 1: 2. 79 | 2: 28.
 vitiis. *Heaut.* *Per.* 30.
 vitio. *Adel.* *Prol.* 5 | 3: 3. 6.
 vitium. *Adel.* 3: 1. 9 | 3: 2. 10 | 5: 3. 47 | 5: 8. 30. *Hec.* *Per.* 2. *Prol.* 2 | 1: 2. 32 | 1: 3. 22 | 4: 13. 27.
 vituperandus. *Phor.* 3: 1. 1. vituperant.

VOCABULORUM.

virescent, <i>Adel. Pröl.</i> 17.	1. 46 1: 3. 14.	1. 2. 39, 23, 68 2: 2. 53
vires. <i>Heyr.</i> 1: 1. 1. 1. 2.	ullus. <i>Hez.</i> 2: 1. 7.	4: 6. 2. <i>Phor.</i> 2: 1. 70
24.	ulterior. <i>Phor.</i> 4: 2. 10.	1. 6 4: 2. 12 4: 3. 20.
vivam. <i>Phor.</i> 1: 1. 19.	ultima. <i>Phor.</i> 1: 4. 18.	<i>Hez.</i> 2: 1. 4.
vivas. <i>Adel.</i> 4: 7. 47. <i>Hez.</i>	ultrius. <i>Heant.</i> 1: 8. 20.	unquam. <i>Enn.</i> 1: 2. 14 1: 1.
4. 4. 72.	ultra. <i>Adel.</i> 1: 1. 77. <i>Enn.</i> 1: 2.	1: 18 1: 6. 2 1: 9. 34.
vivm. <i>Adel.</i> 1: 1. 18. <i>Enn.</i>	1. 2. 8. 24. 25 2: 2. 10	<i>Heant.</i> 2: 1. 1. 1. 2. 10
4. 6. 19. <i>Heant.</i> 4: 1. 28	4: 7. 47 1: 2. 21. <i>Adel.</i>	1: 2. 48 1: 2. 21 1: 1.
1: 1. 78. <i>Adel.</i> 3: 4. 31	2: 3. 16 4: 1. 4. 7. <i>Phor.</i>	1: 1. 1. 1. 2. 1. <i>Adel.</i> 2: 1.
1: 4. 20. <i>Phor.</i> 1: 2. 2. 1. 1.	2: 3. 17 1: 2. 4.	1: 10. <i>Phor.</i> 2: 1. 2. 1. 2.
8. 4. 1. <i>Hez.</i> 1: 4. 21.	una. <i>Adel.</i> 1: 1. 36. 54. 80.	20 4: 1. 1. 21 1: 8. 30.
vivendi. <i>Adel.</i> 1: 1. 25.	81 1: 2. 10 1: 4. 1. 22.	<i>Hez.</i> 1: 1. 1. 1. 1. 20 1.
vivendum. <i>Adel.</i> 1: 1. 125.	<i>Enn.</i> 1: 1. 1. 21. 22. 23	4: 21 4: 1. 10 4: 4.
vivere. <i>Adel.</i> 1: 1. 126 4: 1.	2: 1. 1. 1. 70 1: 1. 12	19 1: 4. 40.
6. 3. <i>Enn.</i> 4: 1. 4. 70. <i>Heant.</i>	1: 2. 42 1: 1. 16 1: 1.	unum. <i>Adel.</i> 1: 1. 47. 66
1: 2. 20 1: 1. 71	26. 46. 60 4: 4. 34	2: 4. 8 1: 2. 16 4: 5.
1: 2. 18. 28. <i>Adel.</i> 3: 1.	1: 9. 8. <i>Heant.</i> 1: 2. 16	14. <i>Enn.</i> 1: 9. 17. 54.
92 4: 1. 51.	2: 2. 12 1: 1. 11. 12. 13	<i>Heant.</i> 1: 1. 77. <i>Adel.</i> 1: 1.
vivimus. <i>Heant.</i> 2: 1. 4. 11.	91 1: 1. 12 1: 1. 22 4: 7.	2: 1. 1. 8 2: 12. 11 1: 1.
vivis. <i>Enn.</i> 1: 1. 20 1: 1.	4. 18 4: 1. 4. 6 1: 1. 14.	16 1: 2. 14 1: 8. 22 1.
20 1: 9. 3. <i>Heant.</i> 1: 1.	<i>Adel. Pröl.</i> 10 1: 1. 2. 11	2: 1. 1. 1. 1. 4. 7. <i>Phor.</i> 1: 2.
21 4: 1. 47. <i>Phor.</i> 1: 1.	4: 48. 4. 9 4: 4. 7. 1. 4.	87 1: 1. 13 1: 1. 15. 74
1. 21.	7: 31 1: 3. 57. 65 1: 9.	1: 7. 11. <i>Hez.</i> 4: 1. 51 1: 1.
vivitur. <i>Heant.</i> 1: 1. 172.	16. <i>Phor.</i> 1: 1. 21 1: 1. 26	40.
vivo. <i>Adel.</i> 1: 1. 25. <i>Enn.</i> 1: 1.	1: 1. 1. 1. 7. 10. <i>Hez.</i> 1: 1.	unus. <i>Adel.</i> 1: 1. 10 1: 4.
6. 10. <i>Heant.</i> 1: 1. 4. 1.	2: 16. 61 2: 1. 10. 10	38. <i>Enn.</i> 1: 1. 21. <i>Hez.</i> 1: 1.
77. <i>Adel.</i> 2: 1. 8.	2: 2. 11 1: 1. 42 1: 4.	4. 21.
vivo patre. <i>Heant.</i> 1: 1. 1.	39 1: 1. 42 4: 2. 25 4: 2.	vebis. <i>Adel. Pröl.</i> 27 4: 4.
11.	4. 10.	17 4: 1. 18. <i>Enn.</i> 1: 1. 20
vivum. <i>Heant.</i> 1: 1. 7. <i>Hez.</i>	unum. <i>Adel.</i> 1: 1. 91. <i>Enn.</i>	1: 9. 11. 41. 17. 65. <i>Heant.</i>
1: 1. 14.	1: 2. 17. <i>Adel.</i> 2: 1. 1. 1. 1.	2: 4. 8. 12. <i>Adel.</i>
vivunt. <i>Phor.</i> 1: 1. 22. 16. 14.	7: 11 1: 8. 3. <i>Phor.</i> 1: 1.	<i>Pröl.</i> 10 1: 1. 70. 70 1: 1.
vivus. <i>Enn.</i> 1: 1. 28.	10 1: 1. 20 1: 1. 27	4: 4. 5. 14. 1: 1. 14. 1: 1. 21.
vix. <i>Adel.</i> 2: 1. 6. 20 1: 1. 12	4: 12 1: 8. 18.	1: 9. 1. 12. 14. 18. <i>Phor.</i>
4: 4. 17 1: 4. 15. <i>Enn.</i>	unciatum. <i>Phor.</i> 1: 1. 9.	1: 4. 41 1: 1. 12. 13.
2: 1. 21 1: 2. 19 1: 1. 1.	unctum. <i>Phor.</i> 2: 2. 25.	<i>Hez. Pröl.</i> 4: 4. 1. 2. 1. 27.
1: 1. 12. 20. <i>Heant.</i> 2: 1. 3.	unde. <i>Adel.</i> 1: 2. 31 4: 1.	4: 2. 0 4: 1. 18. 34. 41
21 1: 1. 24 1: 4. 20	9. 11. 35 1: 2. 2. <i>Enn.</i>	1: 1. 11.
1: 1. 36. <i>Adel.</i> 1: 2. 6. 1.	<i>Pröl.</i> 12. 12. 18 1: 2. 35	voca. <i>Phor.</i> 1: 2. 64.
1: 2. 12 1: 1. 11. <i>Phor.</i>	2: 1. 12. 28 1: 1. 7. 4: 1.	vogabo. <i>Adel.</i> 2: 6. 12.
1: 1. 9. 1. 4. 1. 4. 2. 4.	4: 12. <i>Heant.</i> 2: 1. 1. 12	vocabula. <i>Enn.</i> 2: 2. 21. 14.
<i>Hez. Pröl.</i> 17 1: 1. 17. 18	1: 2. 31 4: 1. 45 4: 1.	vocandi. <i>Phor.</i> 4: 4. 21.
4: 1. 9. 1. 1. 2.	4: 41 4: 6. 19. <i>Adel.</i>	vocens. <i>Enn.</i> 2: 2. 28. <i>Phor.</i>
vixi. <i>Phor.</i> 4: 2. 4.	1: 2. 26. 42 1: 2. 4: 1.	<i>Pröl.</i> 26.
vixit. <i>Adel.</i> 1: 4. 11. <i>Hez.</i> 1: 1.	1: 1. 10 1: 9. 24. <i>Phor.</i>	vocare. <i>Adel.</i> 1: 6. 3.
1: 10. 11. <i>Hez.</i>	2: 2. 19 2: 1. 71 1: 1.	voca. <i>Adel.</i> 1: 1. 40.
ulcus. <i>Enn.</i> 1: 4. 20. <i>Adel.</i>	1: 7 4: 1. 8. 14 4: 2.	vocat. <i>Hez.</i> 1: 1. 15. <i>Phor.</i> 1: 7.
1: 2. 15. <i>Phor.</i> 1: 1. 7.	14 1: 1. 2. 21 1: 7. 50.	92.
96.	7: 1. 1. 8. 20. <i>Hez.</i> 1: 2. 6	vocem. <i>Enn.</i> 2: 2. 1. <i>Hez.</i> 4: 1.
ulcisci. <i>Adel.</i> 1: 1. 18. <i>Enn.</i>	1: 1. 25 1: 2. 16 1: 2. 21	1. 2.
4: 6. 28. <i>Phor.</i> 1: 7. 70.	1: 2. 27. 11.	vocetur. <i>Enn.</i> 2: 2. 35.
<i>Hez.</i> 1: 1. 15.	unguentum. <i>Adel.</i> 1: 2. 17.	voco. <i>Phor.</i> 1: 8. 61.
ulcus. <i>Phor.</i> 4: 4. 9.	unguis. <i>Enn.</i> 4: 1. 5.	vocor. <i>Adel.</i> 1: 7. 17.
ulla. <i>Adel.</i> 1: 6. 7. <i>Heant.</i> 2: 1.	uni. <i>Adel.</i> 1: 1. 27.	vola. <i>Enn.</i> 1: 4. 24.
4: 1. 1. 97. <i>Adel.</i> 4: 6. 4.	unicam. <i>Adel.</i> 1: 1. 77 1: 1.	volcham. <i>Enn.</i> 2: 1. 46. <i>Heant.</i>
<i>Hez.</i> 1: 1. 20.	8. <i>Phor.</i> 4: 1. 4. 1.	2: 3. 15. <i>Phor.</i> 1: 1.
ullm. <i>Hez.</i> 1: 1. 107.	unic. <i>Phor. Per.</i> 4.	12.
ullam. <i>Adel.</i> 1: 1. 22. <i>Enn.</i>	unicum. <i>Heant.</i> 1: 1. 25.	volcat. <i>Enn.</i> 1: 1. 15.
4: 7. 17. <i>Adel.</i> 1: 2. 6	41.	voles. <i>Adel.</i> 1: 2. 7 1: 6. 12.
1: 2. 50. <i>Hez.</i> 1: 2. 52 2: 1.	unicus. <i>Heant.</i> 1: 2. 29.	<i>Enn.</i> 1: 2. 31 1: 1. 78.
1: 1. 4. 40.	unis. <i>Adel.</i> 4: 1. 1.	<i>Heant.</i> 2: 1. 103 4: 1. 27
ullo. <i>Hez.</i> 2: 2. 24 1: 1. 21	universis. <i>Adel. Per.</i> 10.	4: 8. 25. 32. <i>Adel.</i> 1: 1. 1.
4: 4. 102.	universum. <i>Enn.</i> 2: 1. 18.	<i>Phor.</i> 1: 8. 54. 61. <i>Hez.</i> 1: 1.
ullum. <i>Adel.</i> 1: 1. 22 1: 1.	1. <i>Phor.</i> 1: 1. 11.	1. 17.
4: 1. <i>Enn.</i> 1: 1. 19. <i>Hez.</i> 1: 1.	utis. <i>Adel.</i> 1: 2. 18. 69. <i>Enn.</i>	volct. <i>Enn.</i> 1: 2. 50. <i>Heant.</i>
Exonum.		1.

INDEX

r. 1. 75 | 4. 1. 16 | 5. 9. 38.
 volgo, *Heaut.* 3. 1. 12 | 5. 2.
 4. *V. vulgo.*
 volutus, *And.* 3. 4. 4. *Heaut.*
 2. 4. 6.
 volucta, *Eun.* 4. 7. 9.
 volo, *And.* 1. 1. 2, 138 | 2.
 1. 6 | 2. 2. 8 | 2. 1. 14 |
 2. 5. 7 | 2. 30 | 3. 1. 18 | 3.
 5. 17 | 4. 2. 17. *Eun.* 1. 2.
 4. 4 | 3. 2. 39 | 3. 5. 66 | 4.
 6. 26 | 5. 2. 37. *Heaut.*
Prul. 26 | 1. 1. 54, 110 |
 3. 1. 85 | 4. 1. 46 | 4. 5.
 41 | 4. 3. 51 | 5. 2. 6 | 5.
 4. 4 | 5. 22. *Adel.* 1. 2.
 59 | 7. 4. 2. 1. 15, 18 | 4.
 2. 16 | 5. 8. 23. *Phor.* 11. 5. 76 |
 4. 5. 13 | 5. 1. 4, 26, 36 |
 5. 7. 57 *bis*, *Hec.* 3. 36 |
 4. 4. 14, 108 | 5. 1. 27.
 volu, *And.* 1. 1. 2. 13 | 2. 26 |
 2. 3. 15 | 5. 3. 1 | 5. 4.
 17 *bis*. *Eun.* 3. 23. *Heaut.*
 1. 1. 112 | 3. 1. 88 | 4. 1.
 2. 6 | 3. 4. 3. 7 | 4. 4.
 21 | 4. 8. 6 | 5. 1. 14. *Adel.*
 3. 5. 84 | 4. 2. 17 | 5. 1.
 8. 33 | 5. 9. 12. *Phor.* 4. 3.
 51 | 5. 4. 1 | 5. 6. 3. *Hec.*
 4. 1. 45.
 voluis, *Adel.* 3. 4. 59 | 5. 3.
 22. *Phor.* 5. 7. 14.
 voluisc, *Phor.* 1. 2. 52.
 volui, *And.* 1. 1. 92.
 voluiam, *Phorm.* 1. 4. 33. *Hec.*
 3. 9.
 volutus, *Heaut.* 5. 7. 14.
 volutisque, *Phor.* 5. 6. 51.
 volutram, *Heaut.* 4. 8. 26.
 volueris, *Hec.* 4. 1. 15, 31.
 voluerit, *Phor.* 4. 5. 10.
 volui, *And.* 5. 1. 22. *Eun.* 3.
 2. 51. *Heaut.* 5. 7. 4. *Phor.*
 7. 4. 19 | 4. 3. 46. *Hec.*
 5. 1. 19.
 voluissim, *Hec. Prul.* 25.
 voluisses, *Heaut.* 4. 1. 22.
 voluisti, *Eun.* 1. 2. 100. *Heaut.*
 4. 1. 25. *Phor.* 1. 3.
 17 | 1. 5. 61.
 voluit, *And.* 1. 1. 113 | 5. 6.
 8. *Eun.* 4. 1. 10 | 5. 1. 26.
Heaut. Prul. 11. *Adel.* 4. 5.
 6. *Phor. Prul.* 19. *Hec.* 2. 1.
 40 | 3. 1. 94 | 5. 1. 23.
 volutus, *And.* 4. 5. 84 |
 4. 6. 10. *Eun.* 3. 2. 14. *Adel.*
 3. 3. 3. 4. 1. *Phor.* 4. 3.
 76, 66.
 voluit, *And.* 4. 2. 14. *Eun.*
 2. 2. 17 | 4. 3. 12. *Heaut.*
 1. 2. 4.
 voluntas, *Phor. Prul.* 29.
 voluntate, *And.* 4. 1. 34.
Heaut. 5. 4. 2. *Adel.* 3. 4.

4. 4. *Phor.* 4. 3. 2 | 4. 5. 13.
 voluntatem, *And.* 5. 3. 9.
 volvo, *Eun.* 3. 9. 55.
 volupe, *Phor.* 4. 3. 5. *Hec.*
 5. 4. 17.
 voluptrates, *And.* 5. 5. 4.
 voluptrati, *And.* 5. 4. 42.
Heaut. 1. 1. 19 | 5. 4. 1.
Hec. 3. 5. 9 | 5. 4. 15.
 voluptratis, *Hec.* 4. 2. 17.
 voluptratum, *Eun.* 5. 9. 4.
 vorant, *Eun.* 5. 4. 17.
 vorlus, *Adel.* 4. 2. 36.
 vortam, *Hec.* 4. 1. 1.
 vortant, *Adel.* 4. 7. 10. *Phor.*
 3. 3. 19. *Hec.* 1. 2. 121.
 vortat, *Adel.* 2. 1. 37. *Heaut.*
 5. 1. 73. *Phor.* 4. 3. 73.
 vos, *And.* 1. 1. 1 | 1. 5. 10 | 2.
 4. 6. 9 | 4. 5. 29 | 4. 6. 9.
Eun. 1. 29. 42 | 3. 2.
 5 | 4. 4. 10 | 4. 7. 26 | 5.
 3 | 5. 9. 39. 43, 45. 64.
Heaut. Prul. 26 | 2. 1. 7 | 2.
 4. 3 | 3. 4. 29 | 4. 4. 22.
Adel. Prul. 4. 3. 4. 4. 4.
 56, 58, 59 | 4. 2. 4. 5. 8.
 22 | 5. 9. 55. *Phor.* 3. 1. 14 |
 4. 3. 16, 34 | 5. 1. 13, 18 |
 5. 7. 13, 15, 34, 54, 55.
 96 | 5. 8. 66. *Hec. Prul.* 29 |
 1. 2. 18 | 2. 1. 21, 28 | 2. 2.
 13, 23, 27 | 3. 1. 43 | 3. 2.
 16 | 5. 1. 23.
 vofmet, *Hec.* 4. 4. 42.
 voftra, *Phor.* 1. 4. 47.
 voftram, *And.* 4. 4. 5. *Eun.*
 4. 7. 20 | 5. 4. 2 | 5. 9.
 19. *Heaut.* 3. 1. 96. *Adel.*
 3. 2. 21, 28 | 4. 4. 3. *Phor.*
 2. 2. 23 | 5. 1. 31 | 5. 3. 25.
Hec. 2. 2. 7.
 voftratum, *Heaut.* 2. 4. 6.
Hec. 2. 1. 43.
 voftris, *Heaut. Prul.* 50.
 voftrum, *Heaut.* 2. 4. 13.
 vox, *Hec.* 3. 1. 38.
 urat, *Eun.* 3. 1. 48.
 urbanam, *Adel.* 1. 1. 17.
 urbe, *Adel.* 5. 8. 26. *Phor.* 3.
 2. 32.
 urbem, *Heaut.* 1. 2. 16. *Hec.*
 1. 2. 100.
 urbis, *Eun.* 5. 6. 2.
 uro, *Eun.* 2. 2. 43.
 ufi, *Phor. Prul.* 32. *Hec.* 3. 4. 9.
 ufpiam, *And.* 1. 1. 3, 12.
 ufquam, *And.* 2. 5. 9 | 5. 3.
 7. *Eun.* 2. 3. 1 | 5. 9. 62.
Adel. 2. 1. 7 | 3. 2. 39 | 4.
 4. 16. *Hec.* 3. 1. 13.
 ufque, *And.* 1. 2. 28 | 5. 5.
 27 | 2. 1. 3. *Eun.* 2. 1. 14 |
 2. 2. 47 | 3. 2. 18 | 4. 6.
 3. *Heaut.* 1. 1. 84, 86 | 1.
 2. 8 | 4. 3. 30. *Adel.* 1. 2.

10 | 2. 1. 28 | 2. 2. 7, 7 | 4. 5.
 4. 21, 22 | 4. 6. 3 | 5. 2.
 20 | 5. 4. 5 | 5. 9. 5. *Phor.*
 2. 1. 13 | 2. 2. 48 | 5. 8. 41.
Hec. 1. 2. 50 | 3. 4. 9 | 4.
 1. 29.
 ufu, *Eun.* 5. 9. 47. *Heaut.*
 2. 1. 9. *Hec.* 4. 1. 33 | 4. 6.
 10.
 ufum, *And. Prul.* 14.
 ufus, *And.* 1. 2. 3. *Heaut.* 1.
 1. 28, 29 | 3. 2. 42, 45, 46.
Adel. 3. 3. 76 | 5. 4. 2.
 5. 6. 7. *Phor.* 1. 1. 2.
 23 | 3. 2. 20. *Hec. Prul.* 11 |
 3. 1. 47 | 5. 4. 30.
 ufu, *And. Prul.* 14.
 ut, *And. Per.* 5. 9. *Prul.* 22.
 25 | 1. 1. 3. 10, 29, 34, 53.
 54, 74, 93, 121, 133, 135.
 136, 139, 144 | 1. 2. 8. 17.
 19, 29 | 1. 4. 8 | 1. 5. 8, 10.
 2. 4. 28, 42, 44, 45, 46 |
 2. 1. 37, 10, 13, 16, 27 | 2.
 2. 12, 18 | 2. 4. 12, 16.
 28, 110 | 3. 3. 21 | 5. 4. 9.
 11 | 3. 5. 12, 17 *bis* | 4. 1.
 2. 7 | 4. 2. 16, 22 | 4. 4.
 8, 10, 14 | 4. 5. 2, 56, 54.
 56 | 4. 6. 106, 20, 23.
 5. 1. 9, 11, 12, 15 | 5. 3. 8.
 17, 27, 28 | 5. 4. 1. 44, 47 |
 5. 6. 13. *Eun. Prul.* 19, 21.
 45 | 1. 18, 29 | 1. 2. 13 *bis*,
 23, 37, 48, 60, 77, 94.
 102 | 2. 1. 1, 4 *bis*, 20 | 2.
 2. 9, 13, 31, 35, 43, 92, 93 |
 2. 3. 8, 9, 16, 21, 45, 46.
 67, 68, 70 *bis*, 81 | 3. 1. 4.
 6, 47, 48, 98 | 3. 2. 13.
 46, 49 *bis* | 3. 3. 19, 22.
 27, 32 | 4. 2. 6 | 5. 1. 14.
 24, 25, 31, 34, 5, 59 | 4.
 1. 4. 5, 11, 13 | 4. 2. 2 | 4.
 3. 6 | 4. 4. 3, 23 | 4. 5. 9 |
 4. 6. 1 | 4. 7. 15, 17, 30.
 31, 38, 44, 45 | 5. 1. 15 | 5.
 2. 2, 30 | 3. 1. 12, 42, 46 |
 5. 3. 10, 12 | 5. 4. 4, 11, 20 |
 5. 5. 3. 14, 23, 5. 7. 4 | 5.
 9. 15, 25, 28, 29, 46. *Heaut.*
Per. 7. *Prul.* 76, 42 | 1.
 1. 6, 27, 28, 29, 32, 46.
 48, 52, 77, 116, 118 | 1. 2.
 10, 11, 14, 20, 27 *bis*, 37 | 2.
 1. 7 | 2. 3. 28, 55, 65, 87, 89.
 99, 117, 119, 126, 127 | 2.
 4. 2, 5 *bis*, 17 | 3. 1. 8, 27.
 40, 48. 54, 59, 61, 84.
 87, 94 | 3. 2. 13, 18, 21, 39.
 41 *bis* | 3. 3. 37 | 4. 4. 22.
 26 | 4. 1. 4, 33, 36, 38, 52.
 53 | 4. 3. 3, 6, 8, 17, 20, 24.
 33, 43, 51 | 4. 4. 3, 16, 41.
 4. 5. 1. 8, 32, 33, 34, 36 |
 4. 6. 6 | 4. 8. 3, 9, 13, 20,

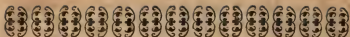
VOCABULORUM.

26, 27, 28 | f. 1. 8, 20, 23;
26, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 36;
37, 38, 39, 40 | f. 2. 1. 11 bu;
27 | f. 4. 3, 4, 13, 17 | f. 5.
2, 6, 9, 10, 12, 19. *Adel.*
Per. 11 | f. 1. 21, 25, 34 | f. 1.
2, 50, 59 | f. 2. 1. 5, 7 | f. 2.
21, 26, 30, 38, 40 | f. 4. 9;
11, 13 | f. 1. 11 | f. 2. 14;
19, 16, 17, 42 | f. 3. 3, 35;
45 bu, 52, 77, 92 | f. 4. 34;
45 bu, 61 | f. 5. 3, 4, 6 | f. 2.
1. 4, 6, 14, 23 | f. 2. 20;
48 | f. 3. 7 | f. 4. 2, 9, 17;
18, 21, 22, 23 | f. 5. 1, 2, 14;
19, 20, 48, 65, 72 bu | f. 4.
6. 1 | f. 4. 7, 23, 31, 32, 37 | f. 5.
1. 10 | f. 1. 21 | f. 3. 17, 40;
41 | f. 5. 19, 62, 65 | f. 4.
4, 20 | f. 6. 6 | f. 5. 8, 10 | f. 9.
16, 29. *Phor.* *Per.* 10.
Pro. 31 | f. 1. 4, 8 | f. 2. 5;
9, 16, 17, 63, 75, 101 | f. 3.
1, 2, 3, 16, 17, 44 | f. 4.
27, 34, 47 | f. 5. 10 bu, 31;
40, 51, 74, 84 | f. 2. 1. 8, 33;
2, 2, 21, 32, 40, 55, 57, 62;
66, 68, 70, 84 | f. 3. 1, 2, 3;
3. 1. 4 bu, 12, 15, 16, 19 | f. 3.
2, 4, 13, 15, 16, 27 bu, 46;
48 | f. 3. 4, 14 | f. 4. 1. 20 | f. 4.
2, 5, 16 | f. 4. 6, 12, 14;
20, 29, 33, 39, 41 bu, 46;
49, 66, 70 | f. 4. 4, 6, 19;
30 | f. 5. 7, 7, 1. 6, 7 bu;
25, 32, 33, 52, 1. 1, 5, 7, 8
bu, 9, 11 bu, 12 | f. 5. 1 bu, 2;
11, 12, 25, 31 | f. 4. 1, 9 | f. 5.
2, 4, 7, 8 bu, 15 | f. 6. 20;
4, 2, 4, 9 | f. 7. 5, 6, 11, 12;
32, 40, 62, 72, 82, 87 | f. 8.
3, 11, 14 bu, *Hec.* *Pro.* 31 | f. 1. 11 | f. 2. 5, 17, 26;
30, 32 bu, 33, 40, 46, 53;
56, 60, 64, 70, 75, 83 | f. 1. 1.
14, 23, 24, 28, 39 | f. 2. 2.
1, 3, 6, 7, 9, 15, 16, 30, 32;
26, 30 | f. 3. 3, 3, 3, 20, 32;
4, 3 | f. 2. 3, 3, 3, 14, 19;
4, 6 | f. 4. 6, 13, 25, 24, 25;
33 | f. 5. 18, 48, 49, 59;
61 | f. 1. 17 | f. 2. 29, 30;
33, 43, 52 | f. 4. 2, 4 bu;
2, 14, 17, 22, 27, 28 bu;
4, 3, 6 | f. 4. 15, 48, 52;
61, 64, 66, 72, 97, 102 | f. 1.
1. 11, 26, 31, 37 | f. 2. 3;

8, 19, 20, 20, 30 | f. 4. 3, 3;
11, 29 | f. 4. 1, 17, 19, 25;
26.
utamur. *Phor.* *Pro.* 31.
utantur. *Adel.* 3, 29.
utatur. *Adel.* 3, 9, 24.
utconque. *And.* 4. 4. 15.
Heant. 3, 3, 17.
utenda. *Heant.* 11, 1, 82.
utero. *Phor.* 3, 2, 2. *Hec.* 3, 1.
37.
uterque. *Eun.* 5, 2, 1 | f. 3. 7.
21. *Phor.* 5, 3, 71 | f. 6.
40.
utetur. *Heant.* 2, 1, 5.
utis. *Eun.* *Trol.* 3, 12, 3, 28 | f. 4.
6. 11. *Heant.* 1, 1, 80 | f. 2.
21, 24 | f. 3. 4, 7, 61 | f. 1.
31. *Adel.* 3, 3, 1. *Phor.* 1, 1.
13 | f. 2. 29 | f. 3. 2, 22 | f. 4.
2, 17 | f. 7. 15. *Hec.* 1, 2, 3, 3;
5, 89 | f. 2. 1. 21 | f. 3. 27.
utibile. *Phor.* 4, 4, 9.
utile. *And.* 1, 1, 34 | f. 4. 6.
16 | f. 1. 16. *Hec.* 1, 2, 76.
utilitatem. *Eun.* 2, 3, 17.
utilius. *Adel.* 5, 9, 24.
utru' *Heant.* 1, 1, 9.
utinam. *And.* 3, 1, 5 | f. 3. 4.
27 | f. 4. 5, 12 | f. 5. 4, 29.
Eun. 1, 2, 11, 97 | f. 2, 1, 3 | f. 4.
3, 12 | f. 8. 4. *Heant.* 1, 1, 109 | f. 3, 1, 21. *Adel.* 3, 4.
7 | f. 4. 1. 2 | f. 8. 29 | f. 9.
15. *Phor.* 1, 3, 5. *Hec.* 3, 2, 19 | f. 4. 1, 21.
utitor. *Heant.* 5, 2, 19. *Hec.* 1, 2, 21.
utroque. *And.* 1, 1, 5, 52.
utram. *Heant.* 2, 3, 85.
utramque. *Heant.* *Pro.* 4, 7 | f. 3.
31.
utramvis. *And.* *Pro.* 10.
utramvis aurem. *Heant.* 2, 3, 101.
utrique. *And.* 3, 3, 16. *Heant.* 2, 4, 14.
utrisque. *Heant.* 2, 4, 15.
utrum. *Eun.* 4, 4, 54. *Heant.* 5, 5, 14. *Adel.* 2, 1, 41.
Phor. 4, 3, 54. *Hec.* 3, 1, 15 | f. 4. 3, 12.
utrumque. *And.* 2, 5, 5. *Eun.* 1, 2, 41.
utrumvis. *Hec.* 4, 1, 10.
utuntur. *Eun.* 1, 2, 83.

vulgò. *And.* 2, 1, 15. *Heant.* 3, 2, 38. *V. vulgò.*
vulgus. *V. vulgus.*
vulnera. *V. vulnera.*
vult. *Adel.* 3, 3, 4, 6. *V. vult.*
uxor. *And.* 1, 3, 11 | f. 5. 19 | f. 3. 20. *Heant.* 4, 1, 9 | f. 1. 6. *Adel.* 1, 1, 5, 7 | f. 4. 7. 41. *Phor.* 4, 1, 19 | f. 4. 19 | f. 1, 12, 20. *Hec.* 4, 1, 7 | f. 4. 1, 4, 4, 4, 73, 87 | f. 2, 7, 12.
uxore. *And.* 1, 1, 119 | f. 5. 39 | f. 4. 47. *Heant.* 1, 1, 46. *Phor.* 2, 2, 78. *Hec.* 4, 7, 8 | f. 4. 10.
uxore cecidit. *And.* 2, 5, 12.
uxorem. *And.* *Per.* 3, 1, 1, 74, 125 | f. 1. 2, 1, 6, 20 | f. 1. 5, 4, 8 | f. 2. 1, 23 | f. 2. 16, 33 | f. 3. 2, 3, 4, 21 | f. 5. 7 | f. 2. 6, 15, 21 | f. 3. 2, 39, 47 | f. 3. 28 | f. 4. 1, 39 | f. 5. 4, 2 | f. 7. 27 | f. 6. 7. *Eun.* 5, 2, 49. *Heant.* *Per.* 12 | f. 3. 41 | f. 4. 1, 25 | f. 5. 26 | f. 4. 8, 6 | f. 5. 1, 7 | f. 2. 46 | f. 5. 12. *Adel.* 1, 9 | f. 1. 19 | f. 2. 36 | f. 4. 5, 62, 65, 66 | f. 3. 25 | f. 4. 13 | f. 7. 6 | f. 9. 16. *Phor.* *Ter.* 3, 8, 12 | f. 1. 1. 6 | f. 2. 65 | f. 3. 17 | f. 11. 5 | f. 4. 3, 46, 53 | f. 4, 10 | f. 4. 5, 7 | f. 5. 2, 11 | f. 5. 3, 14 | f. 6. 21 | f. 7. 14, 34, 43, 48, 66 | f. 8. 16. *Hec.* *Per.* 1, 8, 12 | f. 1. 5, 1 | f. 2. 25, 41, 60, 71, 99 | f. 3. 1, 4, 3 | f. 1. 14, 19, 40 | f. 2. 6 | f. 3. 3, 6 | f. 3. 51, 64 | f. 4. 1, 42 | f. 4. 2, 1, 26 | f. 4. 22, 32, 56, 64, 76 | f. 5. 1, 18, 23, 26 | f. 5. 21 | f. 4. 22.
uxorem servam. *Phor.* 5, 1, 18.
uxores. *Phor.* 5, 1, 28 | f. 3. 21, 57.
uxori. *Phor.* 4, 3, 69, 76 | f. 6. 33. *Hec.* 2, 1, 22.
uxoria. *And.* 1, 1, 10.
uxoris. *Heant.* 1, 1, 52. *Adel.* 5, 8, 6. *Phor.* 1, 5, 14 | f. 3. 75. *Hec.* 1, 2, 92.

FINIS.

PRIVILEGE DU ROY.

LOUIS PAR LA GRACE DE DIEU ROY DE FRANCE ET DE NAVARRE. A nos Amez & Feaux Conseillers, les Gens ténans nos Cours de Parlement, grand Conseil, Requestes de nostre Hôtel, & de nostre Palais à Paris, Baillifs, Seneschaux, Prevosts, leurs Lieutenans, & à tous autres nos Justiciers qui il appartiendra; SALUT. Ayant fait choix de nostre bien amé FREDERIE LEONARD nostre Imprimeur, pour mettre sous la Presse les anciens Auteurs Latins, Historiens, Poetes, & autres, sur lesquels en a fait des Commentaires & des Notes pour l'instruction de nostre fils le Dauphin, desquels Auteurs le TERENCE, le Plaute, le Phedre, le Salluste, le Tite-Live, le Florus, & le Cornelius Nepos, sont en estat d'estre imprimer: Et ledit LEONARD Nous ayant fait tres-humblement remonter le prejudice qu'il recevroit, si après les grands frais qu'il doit faire pour l'impression de ces Livres, d'autres entreprenoient de les contrefaire, ce qui pourroit arriver si Nous ne luy accordions nos Lettres de Privilege sur ce nécessaires. A CES CAUSES, desirant traiter favorablement ledit LEONARD, & empescher qu'il ne soit frustré de son labeur, & des grandes dépenses qu'il luy convient supporter pour lesdites impressions; Nous luy avons permis & accordé, permettons & accordons d'imprimer ou faire imprimer, vendre & debiter lesdits Livres dans tous les lieux de nostre obeissance, en telles Marges, Volumes & Characters qu'il voudra, pendant le temps & espace de vingt années, à compter du jour que chacun d'iceux sera achevé d'imprimer pour la premiere fois: faisant tres-expresses inhibitions & défenses à tous Marchands Libraires, Imprimeurs, & à tous autres de quelque qualité & condition qu'ils soient, d'imprimer ou faire imprimer, contrefaire, ou alterer lesdits Livres, les vendre ny les distribuer par toutes les Terres & Seigneuries de nostre obeissance, d'autre impression que de celle dudit Exposant, à peine de trois mille livres d'amende applicable, un tiers à Nous, un tiers à l'Hospital General, & l'autre tiers audit Exposant, de confiscation des Exemplaires contrefaits, & de tous dépens, dommages & intersts: A la charge de mettre deux Exemplaires de chacun desdits Livres en nostre Bibliotheque publique, un en celle du Cabinet de nos Livres de nostre Chasteau du Louvre, & un en celle de nostre tres-cher & feal le sieur d'Aligre Chevalier, Chancelier de France, ayant que de les exposer en vente, à peine de nullité des Presentes. Si vous mandons que du contenu

en icelles vous fassiez & souffriez. jouir & user pleinement & paisiblement ledit LEONARD, & ceux qui auront droit de luy, sans souffrir qu'il leur soit donné aucun empêchement. Voulons qu'en mettant au commencement ou à la fin desdits Livres Copie des Presentes, ou un Extrait d'icelles, elles soient tenuës pour bien & dûement signifiées, & que foy y soit adjouëtée, & aux Copies collationnées par l'un de nos amez & feaux Conseillers & Secretaires, comme à l'Original. MANDONS au premier nostre Huissier ou Sergent sur ce requis, faire pour l'exécution des Presentes tous Exploits, faïsses, & autres actes requis & nécessaires, sans demander aucune autre permission, nonobstant toutes oppositions ou appellations quelconques, clameur de Haro, Chartre Normande, Prise à partie, & Lettres à ce contraires, dont Nous nous reservons la connoissance, & à nostre Conseil; CAR TEL EST NOSTRE PLAISIR. DONNE' à Versailles le vingtième jour d'Aoust, l'An de grace mil six cens soixante-quatorze; & de nostre Regne le trente-deuxième. Signé, Par le Roy en son Conseil, DESVIEUX.

*Registré sur le Livre de la Communauté des Libraires & Imprimeurs de Paris le dixième Septembre 1674. suivant l'Arrest du Parlement du 8. Avril 1653. & celui du Conseil Privé du Roy du sixième Février 1665.
Signé, THIERRY Syndic.*

Achevé d'imprimer pour la premiere fois le vingt-septième jour de Septembre 1675.

Aol 1465568

Tutero - varificato a 16. Giugno 1846

